
University of Toronto.
King Alfred Library of History
Founded by
Goldwin Smith and Harriet Smith
1901

CÆSARIS BARONII

ANNALES ECCLESIASTICI

TOMUS VIGESIMUS

CÆSARIS S. R. E. CARD. BARONII

OD. RAYNALDI ET JAC. LADERCHII

CONGREGATIONIS ORATORII PRESBYTERORUM

ANNALES

ECCLESIASTICI

DENUO EXCUSI ET AD NOSTRA USQUE TEMPORA PERDUCTI

AB AUGUSTINO THEINER

EJUSDEM CONGREGATIONIS PRESBYTERO, SANCTIORUM TABULARIORUM VATICANI PRÆFECTO, ETC., ETC.

TOMUS VIGESIMUS

1198-1228

BARRI-DUCIS, LUDOVICUS GUERIN, EQUES ORDINIS *S. SILVESTRI*,
TYPOGRAPHUS EDITOR

M DCCC LXX

MONITUM.

Qui Baronium nominaverit, is nobis in memoriam revocaverit virum in historia ea auctoritate præditum, qua ejus municeps, sanctus Thomas Aquinas, in theologia valet. *Annales* enim *Ecclesiasticos* unum esse hoc in genere absolutum opus, nemo non profitetur : quippe qui, authenticis in lucem prolatis, idque in proprio sermone Ecclesiæ, Ecclesiæ historiam a fontibus hauriant. Quo minus mirabere, si tantum opus, nunc etiam, præsertim in Germania, scholasticum habetur.

Ipsius Baronii Annales non ultra annum 1198 progrediuntur : quos postea eodem tenore provexit ad annum 1565 Rainaldus, ad annum 1571 Laderchius; in editione autem Lucensi, tum criticis Pagius, tum notis Mansius illustravere. Editio vero Lucensis rarissima est, plerumque manca ac mutila, propterea quod volumina, nimio temporum intervallo edita (1738-1757), quasi disjecta sunt ac dispersa. Accedit quod multa exemplaria tribus indicum voluminibus carent, omnia Laderchii supplementis. Unde fit ut hodie, quum in cæteris regionibus, tum præsertim in Gallia, vix unum aut alterum venale reperias *Annalium* exemplarium, quod non modo supplementa, sed etiam numeros suos habeat.

Quum, his rationibus adducti, Baronii *Annales* denuo excudendos suscepissemus, unus omnium is esse, qui eos ab anno 1561 ad nostram memoriam produceret, nobis visus est R. P. Augustinus Theiner, et ipse, ut antecessores, Congregationis Oratorii Romani presbyter, *Sanctiorum tabulariorum Vaticani* Præfectus, *Congregationis Indicis* Consultor.

Neminem fugit quam famam et auctoritatem vir sibi comparaverit, qui ex tenebris ultimæ memoriæ in lucem ediderit *Monumenta vetera Hungariæ* (2 vol. in-fol.), *Poloniæ et Lithuaniæ* (3 vol. in-fol.), *Russiæ* (1 vol. in-fol.) et *Slavorum Meridionalium* (1 vol. in-fol.). Accedit *Codex Diplomaticus Dominii temporalis S. Sedis* (3 vol. in-fol.), cujus unum exemplarium Roma abstulit quicumque episcopus Martyribus Japoniæ in canonem Sanctorum referendis interfuit.

Ad quem quum his de rebus scripsissemus, et ipse secum deliberasset, consulta petiisset, Deum esset precatus, Sanctissimum Patrem adiit, qui non modo utilissimum Ecclesiæ consilium approbavit, sed etiam R. patri Theiner permisit ut Barrum-Ducis statim veniret, et nobiscum rem totam præcaveret.

Doctus Oratorii presbyter nonnulla in melius mutat; si quid incidit depravati, emendat; si quid desideratur, addit; si quid in primis, quod ad temporalem Summi Pontificis potestatem attineat, securitate temporum prætermissum est, ex suo *Codice Diplomatico* in *Annales Ecclesiasticos* transfert, et suo tempore inserit. Nec illa tantum perfecit; cæterorum, quam primo tomo præposuit, præfatio admonebit [1].

Quod spectat ad *Annales* ex anno 1671 ad nostrum tempus continuandos, pars jam Romæ (1856) tribus voluminibus est in lucem edita : quæ, quum res Christianas Pontifice Gregorio XIII gestas continet, tum Pontificatum illum novo quodam lumine illustrat : ita ut reperias, tum cæterorum ejusdem temporis regum, tum in primis Caroli IX, Catharinæ Medicææ, Henrici III, Henrici IV et Mariæ Stuartæ multas Epistolas, et ipsorum manu descriptas, et adhuc ineditas [2].

Quod superest ad Pium VI, cujus Commentarii nondum enotuere, summa tantummodo manus

[1] Considerantibus nonnullis quantum nostris temporibus rerum scriptarum scientia progressa sit, desiderio fuit, a R. patre Theiner *Annales Ecclesiasticos*, qualescumque sint, fere edi, non de integro retractari. Quibus respondebimus : 1° Studiosissimo cuique futurum fuisse permolestum, si quæ tam acriter et tanto lepore, ut volunt, Baronius enarrat, ipsi adulteravissemus et quasi depravavissemus; 2° Authentica, quibus Baronius nititur semper eadem valere auctoritate ; quod si criticis quibusdam recentioribus displicuerit tantam ex iis utilitatem a nostro capi, istos præsto habere et quasi in manu, unde, si possint, ejus judicia rescindant ; 3° R. patri Theiner in animo esse, si quid a recentioribus repertum est, quod vetera documenta aut abroget aut confirmet, colligere et separatim edere : ita ut, eruditis nihil desiderantibus, Baronii *Annales* neque mutentur, neque incondita notarum mole obstruantur.

[2] Tria ista volumina adhuc 175 fr. separatim veniere : unde fit ut, *Annalibus* eodem pacto continuatis, sex aut etiam quinque volumina majoris constitissent, quam quadraginta quinque aut quinquaginta nostra.

est imponenda[1]: ita ut nihil dubii sit, quin totum opus hoc quinquennio absolvatur; imo jam speretur, fore ut volumina singula singulis mensibus appareant.

Annalibus in singulos annos, suapte natura distributis, nihil impedit quominus nostra volumina fere eodem sint foliorum numero, non sine pulchritudine quadam et commoditate. Quid enim refert, contendas ut sæculo cuique suum volumen adscribas? Ista temporum distributio ex usu, non ex eventuum concursu, ex humana voluntate, non ex providentia divina, pendet. Quæ quum nihil habeat momenti, meliorem nos dabimus operam, ut magnæ cuiquam rei et volumini cuique finis idem esse soleat; nempe Pontificatus sancti Petri primum tomum concludit.

Aliud quoque in melius mutavimus, quod lectoribus velimus approbari. In editione Lucenci, voluminibus singulis singuli rerum Indices sunt additi; nostra autem, unus rerum omnium Index universum opus conficiet : quod nobis visum est tum minoris compendii, tum verioris rationis et majoris utilitatis. Quod spectat ad compendium, si quod eminet verbum, si qua res, semel, non quadragies, inscribetur. Scilicet, si de *summi Pontificis erroris immunitate* agetur, sufficiet in nostro unico Indice quatuor hæc verba semel scribi, unde ad tomos et paginas rei respondentes remittaris. Sed quid de compendio loquor, quum tua ipsius utilitas nostram rationem requirat ? Etenim, si te fugiet rei, quam quæris, ætas, in necessitatem venies voluminum omnium, sin minus, multorum consultare Indices. Quod si ætatem noveris, reique, hac tantum ætate, studebis, tibi Indice non erit opus : in volumine enim, quod istam ætatem comprehendit, sufficiet perlegas Summarium numeris signatum : jam inde ad locum, quem quæris, quasi manu duceris. Si vero aut res minoris erit momenti, quam ut Summario contineatur, aut ipse certiora volueris, index tibi cito declarabit quo res sit tomo, qua pagina. Accedit quod, si feret animus extendere controversiam, uno quasi aspectu videbis, quæ singulis ætatibus momenta habuerit, quæ vestigia reliquerit.

Totum opus a Christo ad nostrum tempus circiter quadraginta quinque volumina, quinquaginta ad summum, complectetur : quorum, ut speramus, macrocolum tibi videbitur nonnulla dignitate et commoditate, litteræ vero tum justa magnitudine, tum compositæ et claræ. Adde quod charta primæ notæ non bibula est : ut lector, si quid annotare velit, marginibus possit atramento inscribere. D. Bichelberger, cujus officinam chartariam in loco *Clari-Fontis* omnes mirantur, pollicetur se chartæ conficiendæ quam maximam daturum operam : ut qui velit opus nostrum in suum nomen adsciscere.

Stereotypeiam huic operi domi nostræ accommodavimus : quæ quum alias commoditates, tum in primis perfectæ correctionis præbet. Quoties enim, quod efflagitamus, mendæ nobis erunt notatæ, statim ex nostris fixis litteris tollemus, ut nova deinceps exemplaria emendata edantur. Quinetiam cuique volumini voluminis superioris *errata* inscribemus, ut ipse tuum exemplarium, quum charta non sit bibula, atramento possis corrigere, textumque quam emendatissimum habeas.

Operculum eo est colore, qui opus tantæ gravitatis deceat. Ut volumina firmissima sunt, sic tractatu facillima ; sic etiam compaginata, ut glutinatorem non desiderent.

Quæ omnia quum meliora fecimus, sæpe postulantibus amatoribus, adducti sumus in necessitatem, tum improvisum sumptum faciendi, tum pretium singulorum voluminum augendi. Qua amplificatione exsolvuntur, qui primi stipem contulerunt : ut enim nos fide sumus obligati, sic et ipsi meruere, qui talem optimæ voluntatis mercedem acciperent. Sed ex eo die iis, qui nomen suum dabunt, pretium cujusque voluminis 13 fr. constituimus : quod quam minimum sit, non necesse est amatores admoneamus.

Quæ sunt nostræ conditiones, *Annales Ecclesiasticos* in maxima quaque bibliotheca eruditi jam non percurrent. Ipsi sibi librum comparabunt, quo, domi, quisque suo tempore, commode otia terant, studiis præbeant alimenta, errores hujus temporis ex historia ductos redarguant. Si enim epitomen epitomæ objeceris, litem nullo modo dirimes : oportet origines et quasi fontes repetas.

Ludovicus GUERIN,

Typographus atque Editor.

[1] Quum nuper (mense Aprili 1864) *Index Litterarius Monasterii* magna R. patris Theiner opera amplissimis ornaret laudibus *Annales* que nostros *Ecclesiasticos* commendaret, « Utinam, inquit, et tota « hæc historia ad Pium VI vere sit præparata et summa tantum manus « requiratur ! » *Indici*, quod vult, obtigit. Quod ut persuasum habeatur, nec in timore sit, ne tantum opus unquam evadat imperfectum, nobis in animo est una edere et quæ scripsere R. patris Theiner antecessores, et quæ ad eorum opus continuandum ipse de suo addit : ita ut, quarto aut quinto quoque mense, volumen in supplementum priorum *Annalium* excudetur.

JOAN. DOMINICI MANSI

CONGREGATIONIS MATRIS DEI LUCENSIS

In novam hanc editionem Continuationis Annalium Baronii ab Oderico Raynaldo Tarvisino Congr. Oratorii de Urbe presbytero confectæ

PRÆFATIO

Historiæ Ecclesiasticæ plenos absolutosque commentarios tradere dudum meditanti mihi, ut a Baronii Annalibus operis hujus mei exordium ducerem, prompta facilisque ratio suadebat. Ipsa enim rei æquitas postulare visa est, ut cui primæ in Ecclesiastica Historia ex omnium confessione debentur, ille editionis hujus meæ primum et dignissimum locum obtineret. Baronio adjutor datus est Pagius, sive ut ea restitueret, quæ viro doctissimo, oscitanti interdum cum bono illo Homero, de quo in veteri parœmia, exciderunt; sive ut ea documenta sufficeret, quæ Baronii ætas nondum detexerat; sive tandem ut ea vindicaret, quæ Baronius scite affirmaverat, minus vero scite eruditi quidam negaverant. Ipsi vero Pagio interdum labanti, quæ mortalis naturæ imbecillitas est, animadversionibus frequenter succurrendum fuit, quas vel ego, sociusque meus doctissimus Dominicus Georgius Rhodiginus, ille ex locupleti, ipse vero e paupere meo penu deprompsimus, vel dives clarorum virorum eruditio suppeditavit. His munita præsidiis Historia Ecclesiastica primorum sæculorum tempora periculosa et obscura secure prætergressa, ad annum usque 1198 feliciter pervenit, ad eam scilicet sæculorum lucem, in qua Baronii jacturam minus graviter ferat, cum eo in loco constituta sit, in quo ipsa per se discernere valeat, ubi pede consistat.

Quanquam vero sic res habent sese, haud ita tamen de eruditione ingenioque meo confidere audeo, ut absque certo duce quod reliquum est scriptionis usque fere ad nostra tempora perficiendum mihi spondere potuerim. Quin etsi ea omnia abunde mihi suppeterent, quibus destitutum me fateor, occupata jam ab aliis provincia recteque administrata ab incœpto me desistere juberet. Ex iis vero plane multis scriptoribus, quos attexere Baronio merito potuissem, ipsa operis instituti ratio postulabat, ut cæteris recusatis, unum aliquem ex iis seligerem, qui eadem plane cum Baronio methodo res Ecclesiasticas per annorum series digestas tradiderunt. Igitur qui post Baronium Annales Ecclesiasticos scripserint, omnino tres occurrunt: Henricus Spondanus Apamiensis episcopus, cujus extant continuationis Baronianæ volumina tria sæpius edita; Abrahamus Bzovius Ordinis Prædicatorum, vir doctus, cujus Annalium Ecclesiasticorum opus ad annum usque 1560 perductum volumina novem implet; et Odericus Raynaldus congregationis Oratorii S. Philippi Nerii presbyter. Neque enim eorum habendam esse rationem puto, qui sive in epitomen redactos Annales dederunt, ut Brietius, cujus sunt Annales ad an-

num 1663 pertingentes, quibus adjecta est continuatio per totum annum 1692, tom. VI in-8°. Tursellinus breve Annalium Ecclesiasticorum volumen unicum in-8° reddens; Aurelius, cujus opus cum continuatione ad nostra usque tempora intra libellos tres in-8° continetur; et id generis reliqui. Negligendos etiam illos duxi, qui fusius quidem, sed alio quam Baroniano sermone ac stylo digestam historiam tradiderunt, ut Godeau, Fleury, cæterique.

De tribus vero scriptoribus illis quem potissimum seligerem, consultandum mihi diligenter, deliberandumque mature proposui. Henrici Spondani concinna brevitas, et in brevitate copiosa eruditio cum sermonis majestate placebat; sed et vicissim displicebat, quod brevitatem affectans anecdotas Romanorum Pontificum Epistolas, quas habuit exploratas, nec aliunde repetendi facultas erat, et scripta alia ad Historiam Ecclesiasticam apprime conducentia resecans, lectores earum rerum studiosos velut ore hiantes relinqueret. Studio insuper partium addictior est interdum, quam ut historicum Ecclesiasticum deceat; notum est enim quam multus sit in Gallis suis defendendis; qualem in se querelam excitarit a Genuensibus, quos immerito ab eo traductos edito libro conqueritur anonymus de Arminiis; ita enim se appellat personatus ille scriptor libelli: *Observationum ad Annales Ecclesiasticos Henrici Spondani etc. quibus expenduntur nonnulla ejusdem Spondani de aliquibus principibus nationibusque elogia. An.* MDCLVI *in-4°* absque loci et typographi nomine.

Abrahami Bzovii Annales, quantum in rebus monachorum tradendis copiosi, tantum in rebus aliis Ecclesiasticis sunt parci. Quanquam adeo stricta colligatione interdum Ecclesiæ universæ res cum monasticis conjunguntur, ut qui monastica tam diligenter persequitur Bzovius, optime sæpe de Historia universæ Ecclesiæ meritus sit. Id equidem accidit persæpe; nec litem ego intentarem Bzovio, si Historiam Ecclesiasticam scribere aggressus in monasticis sit nimius. Verum eo nomine vapulat a multis, quod ejus Annales monasticarum rerum plenos manipulos, cæterarum vero Ecclesiasticarum spicilegium vix offerant. Vitio id vertit viro alioqui summo illustrissimus Godeau in Præf. Hist. Eccl. et abbas Lenglet de Fresnoy *Meth. pour étudier l'Histoire* tom. X, pag. 192, edit. in-8°; an. 1735 in Catal. Auct.

Utroque igitur annalista seposito, unus, quem eligerem, supererat Raynaldus, non quod ab illo nævos omnes abesse recognoscerem, sed quod digniorem existimaverim ut adjungeretur Baronio, cujus vestigia cæteris pressius calcavit, utpote qui non eidem tantummodo methodo institit, sed Baroniana plane ratione ex ipsis Romanorum Pontificum Epistolis anecdotis historiam suam intexuerit. Multa insuper eruit e pluteis et archivis Ecclesiæ Romanæ, jussu Innocentii X, Pont. Max. illi reseratis, ex quibus Annales supra reliquos historicos locupletavit. Quare historiam Ecclesiæ superiorum sæculorum qui sine Raynaldo discendam sive scribendam assumeret, hunc multa laterent et minus explorata multa præterirent. Hinc nobiles post illum scriptores Ecclesiastici Raynaldo sæpius quam cæteris aliis scriptoribus utuntur, quod ex uno Fleury discere licet, cujus utramque paginam Raynaldus implet. Ipse etiam Baluzius, quanquam Raynaldo iniquus semper, et ultra modum æquitatemque infensus, in Notis tamen ad Vitas summorum Pontificum qui Avenione resederunt, eo magistro se plura didicisse, ad ejus Annales frequenter provocans, demonstrat. Merito igitur Lenglet, ubi supra, Annales Raynaldi valde utiles pronuntiat, eo vel maxime quod thesauri Vaticani gazis ditatur, multaque sincera et archetypa veteris ævi documenta expromat.

Porro Odericus Raynaldus vir fuit et pietate et litteris probe excultus. Editus est in lucem Tarvisii, parentibus ingenua nobilitate claris, an. Christi 1595, ut me per litteras admonuit P. Alexander Mazoleni Oratorii Vallicellani presbyter, amicus meus

doctissimus et suavissimus. Studiorum suorum cursum in patria cœpit, Parmæ prosecutus, Patavii tandem absolvit. Eo confecto, Romam venit, ubi hortatore P. Julio Savioli, Oratorii Vallicellani S. Philippi Nerii sacerdote, idem vitæ institutum aggressus est an. 1618. Compositam ibi ad pietatem indolem, magis magisque explicuit studio et diligentia P. Petri Consolini (quanti virum nominis!) cui tyronis institutio commissa est; eo enim formante, in virum docilem, benignum, religiosum, modestum, temperantem evasit. Præter Deum et sanctos omnes, S. Thomam Aquinatem coluit impense, cujus sacram aram in templo S. Mariæ ad Minervam quotidie invisebat; ejusque præsentem opem tunc maxime sensit, cum e sacra illa visitatione rediens casu in terram prolapsus ac rhedæ rota transvectus, illæsus evasit. Amplo patrimonio usus est ad templorum splendorem egentiumque solamen, quos et moriens hæredes nuncupavit. Instituti sui leges sancte custodiit, et servari curavit intactas, illud frequenter inculcans: *Nihil innovetur, sed observetur antiquitas.* His virtutibus exteris placuit, placuit et suis, quibus deferentibus, totius Congregationis regimen cum laude administravit sexennio. Demum placuit et Deo, qui, ut credere par est, plurium annorum stipendiis emeritum militem suum ad cælestem palmam vocavit, an. 1671, die XXII Januarii. Hæc ipsa, quæ de viri egregii gestis attigi, posteritatis memoriæ perennata sunt in lapide, quem SS. Trinitatis de Urbe Sodales in pariete anterioris triclinii xenodochii sui suspenderunt. En illum:

D. O. M.
ODERICO RAINALDO NOBILI TARVISANO.
CONGREGATIONIS ORATORII DE URBE PRESBYTERO.
BIS PRÆPOSITO.
INGENUO. VERACI. JUSTO. HOMINI IN OMNIBUS VIRO.
INSTITUTI SUI AD SENECTAM ET SENIUM OBSERVATORI
TENACISSIMO.
LAUDIS FUGA. REPUDIATIONE DIGNITATUM.
SUI IPSIUS DESPICIENTIA.
CHARITATE IN PAUPERES, PIETATE IN SACROS
SANCTORUM CINERES.
ZELO IN SANCTÆ SEDIS APOSTOLICÆ JURIBUS TUENDIS.
LABORE IN COMPILANDIS BARONII ANNALIBUS.
ERUDITIONE IN CONTINUANDIS
MEMORANDO.
ARCHISODALITAS OPULENTI SIBI LEGATI IN
SUBSIDIUM CONVALESCENTIUM
RELICTI MEMOR POS.
ANNO DOMINI MDCLXXXIII.

Nihil de singulari viri doctrina attigi, qua tamen eximia præstitisse oportet, cum memoria valeret ad miraculum, aptus pro re nata ad opinionem suam asserendam theologorum longam seriem producere, ipsis eorum verbis, veluti de præsenti scripto recitatis. At quorsum de scientia viri singulari quæramus, cum Annalium volumina sint in promptu? Dum adhuc mortales auras spiraret, nec ætate erat imbecilli, sed laboris adhuc patiente, antistitum Oratorii suasionibus et imperio, vacuam Baronii morte neglectamque diu provinciam, quam Baronius ipse moriens sociis ejusdem instituti diu obnixeque commenda-

verat, suscipere coactus fuit. Admovendæ ad scriptionem manui præsto erant relictæ a Baronio schedæ, aderantque subsidiariæ archivorum Vaticanorum opes, quibus adjumentis primum tandem Operis volumen produxit, quod tertium et decimum Annalium Ecclesiasticorum (duodecim prioribus a Baronio absolutis) inscribendum censuit ; quo pariter indicio intelligunt eruditi, id unice cordi fuisse scriptori optimo, ut cœptum, nec perfectum, Baronianorum Annalium opus prosequeretur. Prodiit volumen illud an. 1646, in fol. Romæ, typis Mascardi, historiamque complectitur ab exordio Innocentii III usque ad absolutum Innocentii IV Pontificatum : ab an. scilicet 1198 usque ad 1254. Baroniano usus exemplo duplicem operi patronum quæsivit, ambosque peculiari Epistola compellavit. Sub ipso enim operis vestibulo offert sese nomen Innoc. X Pont. Max. cui primum moliminis sui conatum auctor consecrat ; progressisque ulterius occurrit Epistola ad cardinalem Panfilium, quem operi suo patronum alterum conciliavit. Post primum illud, per temporum intervalla, cætera lucem adspexerunt. Secundo adscriptus est annus 1648, tertio an. 1652, quarto item an. 1652, quinto 1659, sexto 1659, septimo 1663, octavo 1163. Atque hic constitit Raynaldus, nec ulterius prosequendi spem ullam sibi superesse (sive quod decrepitæ ætatis imbecillitatem sentiret ; sive quod vitæ suæ tempus in arctum colligi intelligeret) eo apertissimo indicio demonstravit, quod, veluti confectorum Annalium suorum epitomen, octo voluminibus in unum contractis, typis commiserit, evulgaritque Rom. an. 1667, typis Mascardi in-fol.

Verum cum longius quam pro opinione protrahi sibi vitam sentiret, cœpit de resumenda scriptione cogitare, multaque jam habebat in promptu, cum morbo confectus et senio mortalem vitam absolvit. Jacturam deplorarunt eruditi eo luctuosius, quo amissam sibi spem lugebant excipiendi Historiæ Tridentini Concilii, quousque in vulgatis Annalium tomis Raynaldus Historiam suam perduxerat. Quorum levando dolori sedula Patrum Oratorii cura providit, certo cuidam viro e cœtu suo imposito onere affectum a Raynaldo volumen complendi, recensendi, tradendique typis, quod brevi absolutum prodiit, signaturque Annalium Ecclesiasticorum volumen XXI, distinctum in partes duas, totidemque volumina referens. Annus vulgati tomi hujus geminati in fronte quidem 1676 et 1677 adscribitur ; sed approbatio censorum signatur : anno 1685 et 1686, quo et reipsa prodiit. Bipartiti hujus voluminis auctor, si famæ creditur, extitit patriæ meæ vir eruditus, Congregationis Oratorii S. Philippi Nerii Romæ instituti sodalis.

Ita demum absoluti vulgatique Operis judicium varium fuit eruditorum et multiplex, pro vario eorum studio et ingenio. In eo tamen omnes facile convenerint, ut sicut Baronio multum concedit Raynaldus ; ita et Raynaldus inter annalistas Baronio succedaneos primas tenet. Quem proinde scriptorem offerentem sibi Annalium suorum volumen primum Innocentius X Pont. Max. gratus excepit, ornavit laudibus, ac Vaticanæ Bibliothecæ præfectura præmii loco donasset, nisi viri modestia æque ac doctrina singularis oblatam recusasset. Abbas Ferdinandus Ughellius Ordinis Cisterciensis, vir doctrina et librorum editorum gloria conspicuus, in censura eorumdem Annalium præfixa volumini XVII, quod est operis Raynaldi tomus V, testatur opus id esse *felici methodo styloque Baronianæ sinceritatis summe elaboratum*. Inter insignes viros, qui post Christum natum in orbe claruerunt a Ricciolio Chron. Refor. tom. III pagin. 266 allegitur. *Virum orbi litterario ob insignem eruditionem notissimum, et de Ecclesia Catholica longe meritissimum, cujus commodis Annalium Baronianorum continuatione tam egregie consuluerit*, appellat Marcianus Memor. Istor. della Cong. dell' Oratorio tom. IV pag. 138. *Sapientissimus Annalium Baronianorum continuator* est Papebroc. in Paralip. ad Propyl. pag. 103, Edit. Antuerpiensis. Adde Balbinum e Societate Jesu, scriptorem insignem, in Quæsitis

Orat. pag. 124, ubi cum dixisset Bzovium non omnibus placere, addit : « Ætate nostra in hoc sacro laudabilius et propius ad Baronii mentem, quippe ex relictis ab eo chartis, eademque methodo, ut epistolaris ac proinde majoris auctoritatis foret historia, Odericus Raynaldus versatus est, aliquot voluminibus Annalium evulgatis ». Nobile hoc Raynaldi elogium recitavit Fabricius Biblioth. Græc. tom. XII, pag. 169, cui et geminum profert ex Baluzio his verbis : « Virum eloquentissimum et veritatis amantissimum vocat Stephanus Baluzius in Notis ad Vitas paparum Avenionensium pag. 1084 ». Vereor tamen, ne viro ingenuo fucus factus sit ex arte viri callidi et dicacioris. Quo enim in loco Baluzius virum eloquentem et veracem Raynaldum appellat, ibi doli mali et animi nequioris reum illum tenet. Quin et in Indice, quem libro illi suo Baluzius adjunxit, locum designat ubi Raynaldum virum optimum appellat, quem locum si adieris, intelliges profecto optimum eo sensu hunc appellasse, quo Cicero Verrem, bipedum omnium nequissimum, boni viri elogio frequenter mactat.

Quanquam vero laude sua fraudari scriptorem nostrum cum viris plurimis doctissimis injustum reputo, adhuc tamen nonnulla præfert quibus justissimam criminandi causam æmulis suis præbeat. Partium studio plus forte nimio addictus est, quo nomine male audit apud Gallos in magno illo schismate duorum prius, dein trium Pontificum, iis faventes qui Avenione sedebant. Illos enim vehementer adeo perstringit annalista, ut hæreticos crederes, non catholicos impugnari. Poterat ille quidem Urbani VI partes tueri, in quas Romanam Ecclesiam semper inclinasse censebat ; sed in re non clara moderatione opus erat. Baronius, cui in Romanam Ecclesiam studium fuisse ingens nemo prudens negaverit, affirmasse fertur eruditissimo amico suo P. Sirmondo, teste P. Brietio Annal. tom. V, ad an. 1378 : *Nihil se æque reformidasse, quam pervenire ad hoc tempus, de quo quid statuendum, non esset libere pronuntiaturus.* Intra prudentem hanc hæsitationem si se continuisset Raynaldus, acres illas Baluzii censuras, quibus mordetur in Notis ad Vitas paparum Avenionensium, evitasset. Fœde etiam, quamvis minus meritus, proscinditur a Gallo illo scriptore libelli : *Recueil de diverses pieces pour les defenses de censures de la Faculté* (de Paris) *contre le livre de Jacque Vernant, d'Amedeus Guimenius.* Quod enim Raynaldus in tom. XVIII Annalium Academiæ Parisiensis doctores paulo liberius objurgasset de appellatione a Decreto Romani Pontificis ad futurum generale Concilium, decoquere id non valens libelli scriptor, multa et indigna in Annalistam nostrum evomit. Hæc aliis in Raynaldo displicent, mihi vero quid carpendum sit paucis expedio. Paulo accuratiorem in chronologicis rationem habitam vellem; ea enim neglecta, fit interdum, ut unam eamdemque historiam bis succedentibus annis repetens, ex una geminas efficiat. Anno 1225 combustos Lutetiæ hæreticos quosdam narrat; idem repetit anno succedenti; crederes duas narrari historias, cum eadem ipsa sit. De Parisiensibus Conciliis bis per duos succedentes annos repetitis, vide quæ inferius adnotabo. Annorum etiam exordia, quæ alii in Januario, alii in Martio ponebant, annalistam nostrum non infrequenter diverterunt a recto. Turbat etiam non semel narrationis ordinem, ut quæ posteriora sunt tempore, hæc in Annalibus teneant priora. Denique criticæ artis minus peritus vera passim et ficta, certa æque ac incerta, omnia iisdem coloribus pingit, efficitque ut fidem iis etiam, quæ vera narrat, suspendas, metu ne forte dubium aliquid pro vero admiseris. Huic vitio, quod sæculi potius quam scriptoris nostri dixeris, pro mea virili medendum in adnotationibus meis suscepi. Antequam vero de Adnotationibus hisce rationem reddam eruditis lectoribus, juvat varias Raynaldini hujus Operis editiones pro more nunc familiari et laudabili recensere.

Annalium Oderici Raynaldi Editiones raræ hucusque numerantur. Præter Roma-

nam illam an. 1646 cœptam, et an. 1667 absolutam, nulla occurrit ante Coloniensem anni 1694. Nulla deinceps alia post secundam illam apparuit. Nec præla magis fatigavit ejusdem operis Epitome Latina, quam statim post octo Annalium volumina Raynaldum evulgasse Romæ superius indicavi. Haud plus aliquid positum est operis in recudenda Italica eorum Annalium epitome ad an. usque 1534 pertingente, quam ipse per se auctor adornavit, produxitque Romæ tribus tomis in-4 an. 1670 typis Valesianis. Hæc ipsa iterum elegantissimis typis descripta cum adjecta Baronii Epitome vernacula, quam Raynaldus bipartito volumine jam an. 1641 ediderat, quatuor in-fol. volumina implens recusa est an. 1683 non quidem Romæ, ut præfert inscriptio, sed Venetiis typis Balleonianis.

Has omnes Raynaldi Editiones nostra hæc Lucensis excipit, in qua Annales Ecclesiastici dantur, non illi tantummodo, quos auctor ipse per se Romanis prælis evulgavit; sed et cum additamento voluminis illius bipartiti, quod post ejus obitum ex relictis ab eo schedis anonymus auctor, ejusdem Oratorii presbyter, compegit. Qua absoluta, Index generalis omnium simul Annalium Baronii, Raynaldi, Pagii, et Notarum omnium dabitur. Curatum est, ut Editio hæc emendatissima prodiret, correctis iis, quæ auctor ipse emendanda in calce voluminum Romanæ Editionis monuerat. Latinæ Epitomis volumen producturo auctori, addenda quædam succurrerunt in ampliori Opere omissa; hæc pariter ne in Editione hac Lucensi desiderarentur, sedulam operam impendi; quanquam nolens in ipsum Annalium contextum manum inferre, additiones hasce in subjectas adnotationes rejiciendas censui, diverso tamen charactere descriptas, quo indicio lectores intelligerent me ibi aliena dare, non mea. Cæterum in hac ipsa Lucensi Editione novo plane cultus ornamento paret Raynaldus. Exhibet enim perpetuas Notas, quæ rerum ab auctore scriptorum Historiam illustrant supplent, emendant. De illarum pretio quid existimandum sit, lectorum esto judicium, quod post accuratam earum lectionem æquissimum ferent. Quæ interim de illis scire eos cupio, paucis hic exponenda.

Adnotationes ex me alias et alias lectores quique, pro vario eorum studio, indole, regione, ac religione expeterent. Horum enim alii optarent maxime, ut in stabiliendis magis magisque Religionis Catholicæ Romanæ dogmatibus, sumpta apte occasione, laborarem. Quibus ego repono, me Adnotationes in Historiam Ecclesiasticam scribere, non disputationem aliquam dogmaticam; et si forte interdum dogma aliquod in Annalibus sese offert, huic fulciendo rationes et argumenta vulgaria Raynaldus affert; accuratior discussio longius me traheret, quam Adnotationum limites paterentur. Si quod tamen occurrit, in quo stabiliendo annalista minus operis posuerit, tunc ego opportune manum admovi, ea suggerens, quæ validiora judicabam. Sunt qui mallent Raynaldi emendationem in iis, in quibus partium studiosior est, tunc saltem quando de re quapiam lis est inter Catholicos; ut cum agendum fuerat de legitimo Pontifice stabiliendo in schismate trium Pontificum. Sed quorsum isti? numquid vellent me annalistæ partes deserere, ut suas amplecterer? Quo jure, qua persuasum ratione? Ipsi quidem suas afferunt; sed et vicissim annalistæ sectatores suas; singuli probabiles, nemo certas; cui potissimum parti militet veritas, nemo adhuc dispexit. Audi S. Antoninum vicinum eorum temporum scriptorem, Hist. part. 3, tit. 22, cap. 2 : « Multæ disputationes factæ sunt circa istam materiam, multi libelli pro utriusque partis defensione..... nec unquam sic potuit quæstio illa decidi, quin semper remanerent apud plurimos dubia ». Quid ego opinionem pro opinione permutaverim? Anne forte, ut alterius partis favorem inanem captem, alterius vero invidiam gravem et minus necessariam incurram? Tueatur igitur sententiam suam annalista, defendant alii oppositam: ego utrorumque certamina, velut ex edito quodam loco securus prospiciam. His ergo omnibus valere jussis, cum studiosis Historiæ Antiquitatisque Eccle-

siasticæ agam familiarius. Ex me exspectare illos moneo Annalium Ecclesiasticorum emendationem, si quid forte errati inter legendum deprehendi. Detexi vero quam plurima in Chronologia, in Geographia nonnulla, in Historiæ veritate frequentia. Eorumdem etiam Annalium illustrationem curandam suscepi; ut cum jejunum nimis et mancum in historia rerum majoris momenti se præbet annalista, huic ego plenis manibus accurri, ea supplens quæ a coævis historicis expedita in rem conferre judicavi. Id vel maxime servandum mihi sumpsi in elogiis historicis singulorum Pontificum describendis, quibus singulorum ingenia moresque vivis coloribus exprimenda curavi, ne vitiis quidem aliquorum dissimulatis; ita tamen ut quæ forte per calumniam ab æmulis objecta comperi, hos ego veluti nævos tollere studuerim. Qua in re operam me haudquaquam infelicem posuisse confido in apologia pro Innocentio III, quem parum abfuisse quin suppliciis damnatorum æternis addiceretur, ex visiunculis nonnullis adstruere quidam nituntur; et pro Clemente V, quem non bonis artibus sacram dignitatem obtinuisse Johannes Villanus Florentinus, eorum temporum historicus, accusat. Consilium pariter et mihi fuit augere pluribus historiam Conciliorum Œcumenicorum, quam fuse descripsi; plura afferens quæ in historiis Conciliorum hucusque vulgatis minime offendas; nec prætereunda censui Concilia provincialia ab annalista omissa, valuitque plurimum ad intentum Labbei editio Veneta, haud ante multos annos a Coleto vulgata. Longe tamen plura mea industria conquisita sunt, quorum historiam hic paucis expedio; acta vero fusiora in meo ad Concilia Veneto-Labbeana Supplemento, quod modo sub prælo sudat, et volumina forte aliqua implebit, propediem sperare eruditos jubeo.

Nec ita me intra Annalium Raynaldi fines continere proposui, quin pro re nata alio etiam excurrerim. Sæpe enim volo ex me expectent studiosi correctionem, emendationem, illustrationem Labbei, sæpe Pagii in Breviario Pontificum Romanorum, Ciaconii ejusque correctorum Oldoini ac Victorelli, Baluzii, Fleury. Interdum et heterodoxos scriptores Lenfant, Basnagium, Duplessium reos teneo. Cum enim absolutissimos Historiæ Ecclesiasticæ commentarios dare constituerim, non ejus tantummodo quem ducem sequor, sed et eorum omnium, qui in eadem Historia tradenda versati sunt, rationem habendam judicavi. Erunt fortasse plura, quæ ex me vicissim repetant posteri ; errores et ipsi meos detegant et carpant. Quidni ? id ut fiat etiam atque etiam rogo quo vel meæ famæ dispendio id tandem obtineatur, ut Historia Ecclesiastica illud perfectionis culmen attingat, quo nihil supra.

Hunc ergo scopum in Adnotationibus hisce adornandis mihi præstitui ; ex quo plura advenisse Historiæ Ecclesiasticæ commoda, nescio an vanus adulator, mihi obblandior. Nam præter pauca illa, quæ superius in transcursu indicavi, chronologiam Ecclesiasticam sexcentis fere dicam mendis inquinatam repurgavi. Conciliarem præsertim, quam turbatam, sicut præteritorum sæculorum, ita etiam præsentium usque ad sæculum XV offendi. Fateor equidem, unius vel alterius anniculi mendum esse ; sed mendum tamen, quod Annalium confusionem, historiarum quorumdam monstra peperit. Non semel enim ex hac chronologiæ trica provenit, ut singulare aliquod Concilium, vel historia bis repetita, in duo perperam dissecaretur. Ita Concilia Parisiensia duo, aliud anni 1404, alterum 1408, ex hallucinatione hac chronologica distincta fuisse in Nota ad an. 1404 demonstro. Persimile sphalma chronologicum alia duo invexit Parisiensia Concilia, alterum anni 1527, aliud an. 1528, cum reipsa semel tantummodo an. 1528 Patres convenerint, ut ego in Nota ibidem. Sed et alia sunt, quibus in hac Conciliari syntaxi mea opera provisum est ; nam præterquam, ut innui, chronologiam habent intricatissimam, sæpe etiam historia rerum in illis gestarum mendosa est et manca ; sæpe erratum est in nomine loci, quo Patribus indictum est. An. 1235 Moguntiæ habitam Synodum

legimus, cum reipsa Francofurti Patres coiverint. In an. 1586, Ravennatense pro Foroliviensi Concilium ; in an. 1310, Bononiense pro Ravennatensi irrepsisse demonstro. Sæpe tandem, ut jam innui, nova et hucusque incognita collectoribus Concilia revelo. Quæ enim edito sive Labbei, sive Luparea, sive Veneta, sive Martenii indicavit Synodum Græcorum anni 1223, Laudensem anni 1227, Senonensem 1228, Sylvanectensem 1228, Moguntinam 1239, Bituricensem et Valentinam 1240, alteram Bituricensem 1243, Wislariensem 1244, Hafniensem 1258, Danicam 1267, Ad Castrum Gontheri, 1278, ad Weddel in Dania 1281, Aquileiensem 1282, Constantinopolitanam, 1283, Andegavensem 1291, Spalatinam 1292, Genuensem 1293, ut de aliis sequentium sæculorum sileam ? Hæ omnes et aliæ plures in sedibus suis collocatæ a me hic describuntur.

Series etiam patriarcharum Constantinopolitanorum tum Græcorum, cum Latinorum correctissima est in Annalibus cum Adnotationibus meis conjunctis, quæ apud Raynaldum, adscitis aliunde nominibus ignotorum hominum, inferciebatur. Hierosolymitanorum vero Latinorum patriarcharum chronotaxis hic purior quam apud ipsum Papebrochium, qui de hoc argumento peculiari scripto, præfixo volumini III de Actibus Sanctorum mensis Maii, disseruit. Exulare enim jusso Thoma quodam, atque Willelmi patriarchali dignitate, qui Thomam præcessisse hucusque reputatus est, Willelmo, inquam, ad annum usque 1270 deducto, tota patriarcharum series native fluit. Sunt etiam qui ex me vellent certiores hæresum quarumdam epochas constitutas ; illorum ego vota pro virili expleturus Dulcinianorum, Beguardorum et Beguinarum, Lutheranorum, Calvinianorum, aliorumque origines investigavi, dogmata ab annalista non satis extricata explicui, eorumque omnium certas epochas assignavi.

Ratio pariter mihi est habita de religiosorum Ordinum crepundiis, epocha, auctore, propagatione, Apostolicæ Sedis confirmatione, ac tandem de quorumdam stegmate in sigillis repræsentato scitu digna notavi. Lege quæ disserui de originibus Ordinum Prædicatorum, Minorum, SS. Trinitatis Redemptionis captivorum, Servorum B. M. V, Jesuitarum etc. quæ tandem de stegmate Ordinis FF. SS. Trinitatis in medium produxi. Scriptores, virique cæteri sanctitate vel meritis in Romanam Ecclesiam clari, illaudati abire nequaquam permissi sunt : eorum fatis, rebus gestis, libris tandem quos evulgarunt, expansis. Anonyma quædam opera auctori suo, me primum prodente, adscribuntur. Ex me, ex. g. scient eruditi opus illud Gallicum, quod nomine continuatoris ad Historiam Willelmi Tyrii PP. Martene et Durand Veter. Monum. T. V. vulgarunt, ipsum esse Bernardi Thesaurarii, cujus Gallicum opus F. Pippinus Ordinis Prædicatorum scriptor, Latinis litteris traditum, et a se passim interpolatum reddidit, ac sub Bernardi Thesaurii nomine Muratorius rer. Ital. Tom. VII vulgavit. Placitura etiam eruditis confido ea, quæ de duobus Nihemiis inter se non confundendis omnium primus ego commentatus sum.

Ecclesiasticæ quædam origines novam hic lucem accipiunt ; Tiara Pontificia triplici distincta circulo ; flos ille quem Pontifex olim quarta Quadragesimæ Dominica per Urbem equitans gestabat ; ensis quo in pervigilio Natalis Domini virum aliquem summum Pontifex donabat ; lacticiniorum esus in Quadragesima olim in Germania vetitus ; mos anathema solemni ritu pronuntiandi in Hæreticos, aliosque flagitiosos die Cœna Domini ; Jubilæi singulis centenis annis institutio, et alia sexcenta.

Solemnium etiam Festorum quorumdam sive origines, sive propagationes novas hic detego, ceu festi Nativitatis B. M. Virginis, Transfigurationis Domini nostri Jesu Christi, et alia plura. Omitto cætera vel minus necessaria, vel quorum narratio prolixior Præfationis hujus modum excederet. Rei periculum ipsi per se faciant lectores,

intelligentque, nullis me pepercisse laboribus, quo opus veritatis atque eruditionis ornamentis excultum, delicatulos difficilesque criticos pellectu suo alliceret.

Præter hucusque explicatas Adnotationes meas in fine totius operis Appendicis loco dabuntur Balluzianæ Adnotationes ad Baronii Annales, quæ e Ms. Codice prodierunt in novissima Annalium ejusdem Baronii editione a Venetis typographis curata. Cum vero Adnotationes illæ partim contineant variantes lectiones ex eo productas, quod vetera documenta a Baronio vulgata, cum vetustis Ms. Cod. Baluzius iterum contulit; partim vero historicæ sint, sphalmata quædam Baronii corrigentes; in hac Lucensi editione variantes majoris momenti servantur; ex Notis historicis illæ tantummodo parebunt, quæ non itidem in Pagio recurrunt. Quæ enim Pagius æque ac Baluzius vidit et emendavit; in hac editione in qua Pagii curæ exhibentur; cur molesta crambis ex Baluzianis recoquatur?

Superest fontes indicem, unde rivulos derivare succurrit, quibus areolam meam irrigarem. Nec sane ambigere eruditos credo, quin in opere isto compingendo neglexisse me putent recentiorum illorum scriptorum adjumenta, qui hucusque argumentum idem vexarunt, Spondani, Bzovii, Fleury, Baluzii, Pagii. Horum ego laboribus profeci, hos exscripsi, cum Annalibus Raynaldinis contuli, et inter dissidentia, quæ probabilissima essent, selegi. Consului et Raynaldi nostri Epitomem Latinam ab eo confectam, in quam operis jam absoluti additamenta quædam conjecit; eademque ego in Notis meis dedi, additis animadversionibus, si quas rei opportunitas postulabat, ne quid desiderandum studiosis relinquerem. Præter recentiores, ipsa etiam per me veterum coævorumque scriptorum volumina evolvi et consului. Adita sunt Vetera monumenta Martenii cum ejus Anecdotis; grande opus et Ecclesiasticæ eruditionis veram sagenam ex omni genere piscium congregantem! Actuum Sanctorum collectio insignis volumina non pauciora XXXVIII jam attingens. Aditi et Italicarum rerum scriptores Muratorii XXVII volumina complentes, quibus accesserunt ejusdem auctoris Antiquitates Italicæ medii ævi volum. VI. Inde mihi Historiarum Italiæ certior et plenior cognitio, quæ ex historicis exteris jejuna plerumque incerta et confusa petitur. Non defuit Lunigii Spicilegium Ecclesiast. septem compactaque in folio volumina æquans, Ludewig Reliquiæ X tomorum in-8; Schannat Vindemiæ, et traditionum Fuldensium, opus utile; Baluzii Miscellanea per VII in-8 volumina distributa; Muratorii Anecdotorum volumina V in 4; Dacherii Spicilegium notissimum opus; Mabillonii Vetera monumenta; Petri Canisii Veteres Lectiones ex Basnagii editione; Matthæi vetera Analecta tomi X in-4; Hugonis Sacræ antiquitatis Monumenta tom. I in fol.; Menckenii rerum Germanicarum scriptores, itidemque Freheri scriptores rerum Germanicarum. Ex Græcis præsto fuit Historia Byzantina. Res Turcicas ex Abulpharajo aliisque Arabicis scriptoribus latine et vernacule redditis didici. Quæ propius ad nostra tempora accesserunt, historicis ætatis illius debeo Segnio, Varchio, Du Tillet, Gobelino, Burneto etc. Ne quid dixerim de Epistolis cardinalis Poli, de Vita Pauli III Pont. maximi, quæ duo una cum aliis quamplurimis emin. cardinali Quirino eruditione non minus quam purpura insigni litteratus orbis accepto referre debet. Ita pariter gratus commemoro Epistolas Leonardi Aretini, Colucii Salutati, Vitam Nicolai V ab eruditis quibusdam non ita pridem vulgatas. Hæc speciminis gratia indicavi; longe enim plures scriptores mihi consulendi fuerunt, ut opus seu molirer seu molitum expolirem. Hæc vero scire ex me lectores volui: quibus tandem peroratis, nuncupatisque VOTIS XX MULT. XXX illis omnibus, quorum adspirante favore pelago huic me primum commisi, eoque velificavi; quo optatum jam portum prospicio, Præfationi huic meæ finem impono.

LEONARDUS VENTURINI TYPOGRAPHUS LECTORI.

Quemadmodum ii solent, qui longæ ac difficilis peregrinationis viam plurimam sunt emensi, apto quodam in loco paulisper consistere, ubi fessas itinere vires recreent, dulci interim commemoratione percensentes, quæ levandæ molestiæ habuerunt adjumenta, quos viros offenderunt benignos, quos asperos, quorum humanitate usi sunt ad hospitium; ita pariter et mihi nunc, editionis meæ ceu itineris spatio jam plurimo decurso, accidit. Hunc ego locum elegi, ut aliquantisper subsisterem, gratosque interim de beneficis patronis, adjutoribusque meis cum benevolis lectoribus sermones conferrem. Immensi operis consilium grande, arduum, difficile per multos agitatum annos, validisque adversariis oppugnatum, tandem accepi, manum operi admovi, eoque jam perduxi, quo de exitu, ultra mihi desperandum non sit. Nunquam vires suppetiissent tantæ, ut eo devenirem, nisi quos habui itineris instituendi auctores, illos et prosequendi incentores, adjutores, fautores nactus fuissem. Omnium primus insigni est laude celebrandus Benedictus XIV Pont. maximus, qui mihi se olim in moderata fortuna Mecenatem, nunc vero in summa dignitate non Mecenatem tantummodo, sed plane Benedictum Pontificem exhibet, benignum, liberalem, munificum. Hic, si consultore indigebam, consilio astitit; si incentore, institit laudando, suadendo; si adjutore, manu, voce, scriptis Epistolis profuit. Est hoc gloriæ maximo Ecclesiæ principi apud optimos rerum æstimatores, ut quæ sincera sunt Ecclesiæ commoda, hæc ab optimo Pontifice magno studio promoveri intelligant. Erit etiam laudi apud seros posteros, qui epocham memorabilem reformatæ Historiæ Ecclesiasticæ sub Pontifice Benedicto XIV collocandam noverint.

Egregium optimi patris exemplum, sicut et reliqua omnia præclara, imitatus est Joannes V Lusitaniæ rex P. F. A. in quo sicut et reliquæ virtutes summæ, ita summus erga opus istud meum favor et propensio. Nihil profecto ad benignitatem adjici majus potest supra eam, quam filio meo Salvatori Mariæ Venturini impendit, cum Ulyssiponem venientem, ut opus tanto regi dicatum meo nomine redderet, non semel regio aspectu et alloquio dignatus est, significavitque probare se consilium, opus, editionem, omnia. Nihil ad munificentiam accedere potest augustius quam quod contulit, mihi referendum munus, regia liberalitate plane dignissimum. Vellem pro impensis beneficiis parem grati animi significationem rependere, sed tanto pondere opprimor, et principi privatus concedo. Deus ambos hosce patronos eximios, Pontificem et regem sospitet, quo ad multa paris exempli decora reserventur. Sospitet et regiam Lusitanicam familiam, regios infantes, regiumque fratrem, qui oblatum opus exceperunt, approbatione, favore, auro promoverunt atque juvarunt. Regium quidem hunc favorem ipsum per se acre principis ingenium, quo optima quæque statim distinguit ac bene dispositam voluntatem trahit in amorem, operi quidem meo conciliasset; sed confirmarunt tamen auxeruntque optima apud illum officia reverendissimi P. Joannis Baptistæ Carbonæ Societatis Jesu theologi. Is est vir cui summam in toto Lusitanico regno auctoritatem conciliavit et regia principis gratia, et totius aulæ Lusitanicæ æstimatio cum doctrina et humanitate conjuncta, quas omnes dotes in editionis hujus meæ commodum utilitatemque convertit. Profuit etiam eques Commendator Sampajus Lusitanus, qui in Romana Urbe regis sui negotiis invigilat ea diligentia et fide, quam rex suus probare semper, et aula Romana admirari visa est. Vir iste eximius, petente cardinali Gentili, curam sibi assumpsit regi suo porrigendi supplicem libellum meum, quo tanti principis patrocinium novæ huic editioni implorabam.

Post principes summos ingrati animi notam incurrerem, nisi insignium quoque virorum erga me opusque meum studia commemoraverim. Atque inter eos mihi grata semper erit memoria Josephi S. R. E. cardinalis Firrao, non ante multos annos ingenti bonorum omnium luctu defuncti ; ille enim operis suscipiendi consilium promovit, et si quæ in exequendo occurrebant impedimenta, auctoritate sua omnia submovit, defensoremque se strenuum et patronum sollicitum exhibuit. Vivunt adhuc, vivantque diu Nereus Corsinus, Antonius Zaverius Gentili, Pompeius Aldovrandi, Joseph Accoramboni, Silvius Valenti Gonzaga, Jacobus Oddi S. R. E. cardinales amplissimi, quos in effigiem Ecclesiasticorum principum egregiæ virtutes, et erga Historiam hanc Ecclesiasticam laudabilis amor efformant. Singuli enim per se quisque aliquid operi huic promovendo contulerunt, viros potentes in ejus auxilium invitando, apud exteros scriptis Epistolis commendando, viva denique voce manuque juvando. Vota sunt etiam mihi nuncupanda pro salute Marcelli Crescentii et Joannis Baptistæ Barni S. R. E. cardinalium, qui cum legatione Apostolica fungerentur, ille quidem in Gallia, hic vero Madriti, quid non egerunt ut editionem hanc meam promoverent eruditisque omnibus commendarent ? Noscit Gallia Annales Ecclesiasticos editionis meæ, noscit Hispania, id unice amori diligentiæque virorum istorum debeo. His omnibus accedit Rainerius card. Simonetti, cujus pristinum favorem in hanc editionem expertus sum magnum ; maximum sperare in futurum suadet adjecta nuper tanto viro dignitas, cum antiqua humanitate conjuncta. Neque eos denominans, quidquam detractum opto laudibus totius sacri cardinalium collegii, quod mire in hanc meam editionem propensum gratus agnosco.

Sunt equidem his omnibus inferiores, sed in nostrum commodum gradu consistunt æquali ; illustrissimus et reverendissimus D. Bernardus Cangiani, Bovianensis episcopus dignissimus, qui nihil sibi fecit reliquum, ut opus longe lateque promulgaret omniumque manibus tereretur : reverendissimus pater magister Nicolaus Ridolfi e sacra Prædicatorum familia, et Palatii Apostolici, ut vocant, magister, qui editionem hanc meam non voce tantummodo et plausu, (quæ tamen in viro summo maximi habenda sunt) sed opere ipso probavit. At quorsum ego ! Immensus fuerim, si clarissimorum virorum, quos habui instituti mei consortes, nomina singula recensenda susceperim. Parco labori meo, parco illorum modestiæ, quos tamen nosse velim, me, sin minus chartis, certe tamen memori in pectore descriptos tenere omnes, apto demum tempore proferendos.

Æque tamen cum ingratissimis ingratus haberer, si pressum silentio tenerem nomen P. Joannis Dominici Mansi Congregationis Clericorum Regularium Matris Dei Lucensis, cujus erga editionem hanc merita opus ipsum prædicat. Si quo enitet splendore, si quo eruditionis apparatu spectandam se prodit, si quo novitatis pellectu allicit, id unice viri egregii studio referendum est. Vetus illud ingensque eruditorum studium erga Baronii Annales intepuisset jam, nisi nova veluti fomenta præbuissent Illustris. Dominici Georgii Rhodigini viri doctissimi, de quo satis in Præfatione ad Annales ipsos Baronii nostræ editionis, ejusdemque P. Mansi accessiones eruditissimæ. Raynaldi Continuatio in bibliothecarum pulvere obsqualuisset, nisi operi detergendo laborem industriamque suam vir iste indefessus contulisset. Eo igitur nomine sit mihi ille inter patronos meos singulares adlegendus, rogandus insuper, ut qua cœpit provexitque opus, eadem pariter diligentia ad exitum usque perducat. His ita peroratis, obligataque insuper fide mea lectoribus de excudendo opere recens fusis characteribus, optimaque insuper charta, sumptibus minime parcens, quo eruditis quam commodissime serviam, nunc tandem intermissum paulisper iter resumo.

SUMMARIUM

TOMI XX.

MCXCVIII. 1-6. Innocentii Tertii creatio, et ejus primordia, virtutes et merita. 7-9. De sua creatione; litteræ Innocentii papæ conantis avertere Philippum regem ab incestis nuptiis. 10. Ungariæ pacandæ studet. 11-13. Gesta Innocentii ante et post suam consecrationem Urbi salubria. 14-17. Picenum, ducatus Spoleti et Assisii, aliæque urbes in Romanæ Ecclesiæ ditionem recipiuntur. 18-20. Jubet Innocentius consecrari Altaria S. Petri, instituit festum Conversionis S. Pauli. 21. Translationes episcoporum temere factas cohibet. 22-25. Civitates ditioni Ecclesiæ Romanæ subjectas sibi alias devincit, alias recuperat. 26, 27. Avaritiam proscindit, jura tuetur. 28-32. Dubia theologica resolvit, Philippum regem a divortio revocat. 33-37. In Hispania, Navarra, aliisque regnis Innocentius res componit, hæreses exstirpat, ope præsertim Rainerii legati. 38-41. Fulconis labores apostolici et sanctitas. 42-44. Terricus hæresiarcha, et alia hæreticorum genera. 45. Conventrensis episcopi pœnitentia. 46-48. Monasticæ disciplinæ restituendæ vacat Pontifex. 49-52. Richardum Angliæ regem tuetur, muneribus ornat. 53-55. Richardus agit cum Innocentio de Othonis ad imperium exaltatione. 56, 57. Philippus rex Galliæ agit de eodem merito pro Suevo. 58-60. Othonis imperio inhiantis litteræ ad papam. 61-66. Philippus et Otho Germaniæ reges electi. 67-70. Innocentius Friderici tutor, mortua Constantia; ubi de regno Siciliæ. 71-73. Contra Sueronem Norvegiæ tyrannum sollicitat finitimos reges. 74-76. Ex Utlandia pravos usus eliminat; Ecclesiæ Suæcanæ consulit. 77, 78. Poloniæ et Ungariæ res componit. 79-88. Status infelix Terræ-Sanctæ, expeditionis instaurandæ gratia nulli operæ parcit.

MCXCIX. 1-15. Quanta Innocentius gesserit ut Siciliæ regnum pupillo Friderico contra Marcualdum armis et dolis agentem tueretur. 16-19. Comitatus Licii Gualterio delatus. 20, 21. S. Homoboni canonizatio. 22-26. S. Petrus Parentius in hæreticos pugnat, martyr occumbit. 27-37. Germaniæ turbas compescere nititur papa, Philippo et Othone regnum inter se contendentibus. 38, 39. Livoniæ populis consulit. 40-44. Contra incestas principum nuptias et maxime Philippi Franciæ regis laborat. 45. Pœnitentis scripta crimina divinitus deleta. 46, 47. Richardus rex Angliæ Gaufridum persecutus moritur. 48, 49. Joannes Richardi successor. 50. Otho pro regni Germanici adeptione Pontificis opem implorat. 51, 52. Papa Compostellanam Ecclesiam ornat privilegiis, Turonensem declarat metropolitanam. 53. Conradum Herbipolensis sedis invasorem excommunicat. 54-57. Franciæ regis, et Flandriæ comitis causam agnoscit, Judæis consulit, Dalmatiam Romanæ Ecclesiæ conciliat. 58. Pro Bulgaris convertendis curat. 59-64. Unioni Græcorum studet, datis litteris ad imp. Alexium et ad patriarcham. 65-69. Gens Armenorum Romanæ Ecclesiæ studiosissima cum Leone rege, cui in multis favet Innocentius. 70-72. De bello crucesignato, et liberandis fidelibus a captivitate Sarracenorum agit.

MCC. 1-4. Bellum et victoria, duce Jacobo, in Sicilia contra Marcualdum invasorem. 5-8. Gualterii Siciliæ cancellarii ambitio et fraudes, ob quas ab Innocentio redarguitur. 9-13. Interdictum in Gallia; curæ Pontificis de restituenda legitima Philippi uxore. 14. Pax inter Francos Anglosque inita. 15. Eborac. archiep. a rege fratre divexatur. 16, 17. Londoniensis Concilii canones. 18-20. S. Hugonis episc. Lincolniensis mors et prodigia. 21-37. Controversia de regno Germanico ab Innocentio per litteras tractatur in favorem Othonis. 38, 39. Conradi archiepisc. Moguntini obitus. 40-43. De episcopis transeuntibus ad aliam Ecclesiam Innocentii judicium; ubi refutatæ in eum calumniæ. 44, 45. S. Chunegundis canonizatio. 46. Innocentii litteræ ad Hungariæ regem pro hæreticis pellendis. 47-50. Schismaticos cohibet, Novarienses increpat, Januenses in fidem suscipit Pontifex. 51. S. Raimundi Placentini mors.

MCCI. 1, 2. Legatio et litteræ Innocentii ad Germanos præsules. 3-12. Innocentius Othoni imperium confirmat. 13-16. Per legatos Apostolicos Othonis evectio; qui papæ jurat fidelitatem. 17-19. Othonis litteræ ad papam et hujus responsum. 20-24. Querelas principum fautorum Philippi diluit Innocentius. 25-29. Othoni conciliare studet Philippum Francorum regem. 30, 31. De fœdere inito inter reges Anglum et Francum. 32. Rex Anglorum turbat Ecclesias. 33-36. De fine mundi opinio et prodigia. 37-40. Duplex victoria Gualterii Bremensis in Apulia contra perduelles regni Siciliæ. 41-43. Innocentii curæ pro succursu Terræ-Sanctæ.

MCCII. 1-5. Innocentio pro regno Siciliæ agente, Marcualdus perduellis moritur. 6. Conciliantur nuptiæ Fridericum inter et sororem regis Aragoniæ. 7-12. Papa disciplinæ restituendæ, hæresi profligandæ, moribus corrigendis dat operam. 13-18. Quæstionibus liturgicis respondet. 19. Concessa multis privilegia. 20-22. De legitimandis filiis Epistola Innocentii. 23, 24. Ejusdem Epistola ad Francorum regem circa divortium. 25, 26. Inter Franciæ et Angliæ reges dissidia. 27. Pro Othone curat Innocentius. 28. In contumaces episcopos animadvertit. 29. S. Willelmi Roschildensis abb. obitus. 30-32. Terræ-Sanctæ calamitates reparat munificentia et liberalitate. 33, 34. Cum rege Bulgarorum tractat per litteras. 35-38. Quæ gesta ejus in rebus Alexii filii Isachii imp. Constantinop. 39-45. Regis Armeniæ ad Pontificem legatio, et officiosissimæ hinc inde litteræ.

MCCIII. 1-8. Splendidissimus militiæ apparatus pro nova expeditione in Terram-Sanctam, et Innocentii circa idem studia. 9-11. Crucesignatorum iter in Syriam, et magnum sanctitatis specimen. 12-18. Restitutio Alexii in imperium Constantinopolit., unde Græca Ecclesia ad Romanæ obsequium adducta. 19-23. Res Ungariæ; Bulgarorum gens Romanæ Ecclesiæ conjunctior. 24-27. Innocentius et card. agunt cum Germaniæ episcopis et principibus pro Othone. 28-30. Philippus Pontificis gratiam studet aucupari. 31-37. Innocentius de Othonis exaltatione sollicitus scribit ad principes et episcopos Lombardiæ. 38-41. In favorem Othonis alios principes sollicitat, episcopo Magdeburgen. excommunicationem minatur. 42-44. Egregia pietatis et virtutum exempla. 45-49. Conradi episc. Herbipolen. cædes. 50-54. Sulfridum Maguntinum monet Innocentius, et Antissiodorensem epicopum contra regem tuetur. 55-58. Inter reges Franciæ et Angliæ dissidiis tollendis studet. 59, 60. Mœrentes reginæ Francorum litteræ ad Pontificem. 61. Joannem Anglorum regem arguit Innocentius. 62 S. Vulstani canonizatio. 63 66. Reges Castellæ et Danorum arguit, disciplinam Ecclesiasticam tuetur. 67, 68. Privilegia monasterio S. Pauli aliisque collata. 69, 70. Sequaces Marcualdi in Sicilia compressi 71, 72. Responsa Innocentii ad Joannem archiepisc. Lugdunensem.

MCCIV. 1-4. Innocentii litteræ ad Alexium imp. et crucesignatos. 5-19. Constantinopolis a Latinis capta, et ad imperium evectus Balduinus. 20-23. Litteræ gratulatoriæ Innocentii ad Balduinum, et crucesignatos. 24, 25. Venetis excommunicatis consulit Pontifex. 26, 27. De sacris imaginibus miracula. 28-45. Acta cum Bulgaris redeuntibus ad unitatem Catholicam; quorum rege coronato, disciplinares leges jubet Innocentius. 46-48. Othonis res prosperæ per Innocentium. 49-51. Ejusdem adversarii increpantur. 52-54. Bohemus a Sede Apostolica regium nomen nanciscitur. 55. Res Germaniæ. 56-63. Hæreses Albigensium et Waldensium. 64-66. Contra hæreses agit, et paci regum consulit Innocentius. 67, 68. Ad diversos viros et ad Joannem Angliæ regem litteræ Pontificiæ. 69. Castellæ rex dissolutis nuptiis incestis, reconciliatur Ecclesiæ. 70-73. Coronatio Petri regis Aragonum. 74-76. De rebus Siciliæ et aliarum regionum curat Innocentius. 77. Donatio hospitali S. Mariæ in Saxia ab Anglo facta. 78, 79. Sardinia Ecclesiæ Romanæ obnoxia. 80, 81. Plura privilegia ab Innocentio collata.

MCCV. 1-3. Balduini imp. et Venetorum ad Innocentium litteræ. 4-6. De electione imp. pacta conventa. 7-9. Gesta Latinorum apud Constantinopolim arguit Innocentius. 10-13. Imperio Oriental et imperatori favet et consulit. 14-16. De legato Constantinopolim misso et de patriarchæ consecratione. 17-20. Latinorum clades, et Balduini captivitas. 21-23. Innocentium inter et

regem Bulgarorum litteræ de Balduini liberatione, et de aliis. 24, 25. Balduini mors, et laudes. 26. Exorta nova imperia. 27-29. Patriarcham Hierosolymitanum creat, et rebus Terræ-Sanctæ consulit papa. 30-39. Regis Armenorum ad Innocentium Epistolæ de suis controversiis cum Latinis. 40-42. SS. Reliquiæ Constantinopoli in Occidentem translatæ. 43-47. Adolphus archiepisc. Colonien. Philippo adhæret, unde exauctoratus. 48-51. Innocentius agit pro Othone, quem Philippus bello vicerat. 52, 53. Innocentius Philippo Suevo jura Ecclesiæ invadenti sese opponit. 54. Ordo militiæ Christi institutus. 55, 56. Pontifex tuendo novo Ungariæ regi incumbit. 57. Judæos in Galliis comprimit. 58-60. Ibidem status reginæ de divortio querentis; episcopi ab Innocentio admoniti; reliquiarum translatio. 61-67. In reges Angliæ, Hispaniæ, Castellæ aliosque principes jura Ecclesiæ invadentes, vel hæreticis faventes pugnat Innocentius. 68. Privilegia collata. 69. Brenensis comitis cædes.

MCCVI. 1-6. Juramentum extortum a patriarcha Constantinopolit., et ejus conventiones cum clericis Francis. 7. Litteræ Innocentii ad marchionem Bonifacium. 8. Excitantur Occidentales ad auxilium Terræ-Sanctæ ferendum. 9-13. Othonem a Philippo in bello victum Innocentius tuetur datis litteris ad perduelles. 14-18. Philippum cum Othone reconciliat Innocentius missis legationibus. 19-23. De Waldemaro episcopo a carcere liberando Innocentii et regis Danorum litteræ. 24, 25. De matrimonio regis Bohemiæ cognoscit Innocentius. 26. Res Ungaricæ. 27-29. S. Dominicus cum legatis Apostolicis in Galliam missus. 30, 31. Innocentii litteræ ad monachos Cistercienses. 32. Controversiæ inter reges Anglum et Francum. 33. Controversia de electione Cantuarien. episcopi. 34. Innocentius curat res Hispaniæ. 35, 36. Responsa Pontificis ad Hispaniæ præsules. 37, 38. Venetos, Spoletinos aliosque populos arguit Innocentius. 39-41. Alexandrini et Aquenses inter se ab Innocentio conciliati. 42. Privilegia collata. 43. S. Ubaldescæ virg. obitus, et S. Francisci primordia.

MCCVII. 1-3. Patarenos Viterbii grassantes insequitur Innocentius. 4. Viterbium, Tudertum aliaque loca invisit. 5, 6. Gratulatur Friderico Siciliæ regi de ejus ab hostibus liberatione. 7-11. Innocentio pro Othone agente, pax inter hunc et Philippum Suevum conciliata. 12-14. Wladislao duci Poloniæ obstitit Innocentius jura Episcoporum tuendo. 15. Census a Polonis Ecclesiæ Romanæ debitus. 16-18. Electio archiepiscop. Cantuarien. contradicente rege. 19, 20. Veneti imaginem Deiparæ a D. Luca pictam rapiunt.

MCCVIII. 1-5. Philippo Suevo nex proditorie illata. 6, 7. Romanis tumultuantibus senator datus. 8-13. Impensius agit papa pro Othone, datis litteris ad plures, præsertim ad Francorum regem. 14. Dispensatio Othoni data. 15-24. Illata per scelus nex Petro de Castronovo a Raymundo comite Tolosano; unde in Albigenses bellum. 25. S. Stephanus Carthusianus 26. Sacris interdicitur Anglia. 27, 28. Sora expugnata, cujus dux factus Richardus jurat fidelitatem. 29. Conversio S. Francisci.

MCCIX. 1-7. De dispensatione Othoni super conjugio, et de pace in Germania firmanda Innocentii curæ et litteræ. 8-12. Pontifex contra Friderici consilia tutatur Othonem, qui jurat fidelitatem Rom. Eccl. 13-19. Othonis iter Romam, et coronatio, cujus ritus describuntur. 20. Ejus post acceptum diadema perfidia. 21-23. Bellum sacrum in Galliis adversus hæreticos. 24-27. Montfortius debellatis urbibus princeps præficitur, cui Innocentius conciliat Narbonæ dominum. 28. Almarici hæresis orta et damnata. 29. Anathema in regem Angliæ. 30. Friderici nuptiæ cum regis Aragonii sorore.

MCCX. 1, 2. Otho anathemate ictus ob occupatas Ecclesiæ Rom. civitates. 3, 4. Fridericum et Lusitaniæ regem arguit Innocentius. 5-7. Primatum Hispaniæ Toletano archiepisc. confirmat, equites S. Jacobi comprobat. 8. Joannes rex Angliæ bona Ecclesiæ usurpat. 9, 10. Philippus rex insectatur hæreticos, quos fovet Raymundus. 11-13. Crucesignatorum victoriæ in Albigenses. 14. Quid cum Raymundo actum in conventu apud S. Ægidium. 15. Montfortius divinitus incolumis. 16, 17. Fuxensis comitis hæretici impietas et crudelitas. 18-21. Resipiscentes hæreticos recipit Innocentius, missa fidei formula. 22. Restituitur Regularium disciplina in Galliis. 23. Rex Bohemiæ uxorem repudiat. 24-26. Laudat Danorum regem, increpat et monet episcopos Innocentius. 27. Res Poloniæ. 28. S. Franciscus regulas Ord. scribit. 29-33. Rebus Orientalibus prospiciens Innocentius arguit Henricum imp., episcopos monet, pacem conciliat. 34, 35. Causa Antiocheni principatus commissa episcopo Cremonensi.

MCCXI. 1-4. Othonis in Sicilia progressus, excommunicatio, et Friderici in imperatorem electio. 5-7. Libera episcoporum electio in Sicilia, et Ecclesia Rom. hæres instituta a comite Fundano. 8. Urbes ditionis Ecclesiasticæ servatæ. 9-12. Reges Galliæ, Angliæ, et Lusitaniæ monet et

increpat Innocentius personis, vel juribus Ecclesiasticis infensos. 13. Obitus Lusitaniæ regis. 14-19. Bellicæ res gestæ inter crucesignatos et hæreticos. 20-23. Hæreticos resipiscentes recipit, Ecclesiis probos episcopos præficit Innocentius. 24. Constantinop. patriarchæ obitus. 25-27. Pro Armeniæ rege, pro Antiochia, pro Christianis Orientis curæ Innocentii.

MCCXII. 1-4. In Othonem Ecclesiæ rebellem movetur Fridericus in Germaniam contendens. 5, 6. Lundensem archiepiscopum legatum creat; pro conversis ad fidem curat Innocentius. 7. Controversia de jure coronandi regem Ungariæ. 8. Divortium regis Philippi, recepta uxore tollitur. 9. Consulit rebus Gallicanæ Ecclesiæ. 10-16. Bellum in Gallia contra Albigenses virtute et pietate Montfortii, sceleribus vero Raymundi et hæreticorum insigne. 17-34. Reges contra Sarracenos in Hispania grassantes excitat Innocentius, et preces indicit; unde relata amplissima victoria. 35, 36. Rex Angliæ in regni discrimem adductus. 37. Ecclesia exusta, si parietes exstiterint, iterum non consecranda. 38. Privilegia impertita. 39, 40. De S. Claræ primordiis, et variis miraculis. 41-43. Libertati Ecclesiasticæ in Oriente consulit papa, datis litteris ad Henricum imp. et episcopos. 44, 45. Captivos in Terra-Sancta solatur Innocentius; et mira de sacra expeditione.

MCCXIII. 1-4. Bellum pro Terra-Sancta promovet missis prius litteris ad Soldanum. 4, 5. Circa sacram expeditionem ingens studium. 6. Pelagius Albanen. episc. card. legatus Constantinopolim. 7, 8. Indicitur Œcumenica synodus. 9. Estiensi episc. in fide promovenda Innocentius favet. 10-19. De fautoribus Othonis insignes victoriæ. 20-22. Gertrudis reginæ Ungariæ cædes. 23-25. Fridericus Diplomate restituit immunitatem Ecclesiasticam in Sicilia. 26-50. Acta a Synodo Vaurensi in causa Raymundi Tolosani, pro quo Aragonius rex turpiter agit, Innocentium frustra decipiens. 51-66. Petrus Aragonius hæreticorum fautor Montfortio bellum movet variis eventibus insigne, in quo occiditur. 67-69. De Eucharistia miraculum. 70-72. Virtutis exempla et sanctorum obitus. 73-90. Joannes rex Angliæ a Philippo rege Galliæ bello impetitus Innocentio adhæret, Romanæ Ecclesiæ suum regnum dicat, episcopos revocat, Ecclesiasticis juribus favet. 91-94. In Italia et Hispania Ecclesiis et disciplinæ consultum.

MCCXIV. 1, 2. In arma sacra excitat et hortatur Innocentius crucesignatos. 3-7. De statu Sarracenorum, et eorum principibus. 8-13. Andreas rex Hungariæ regnum suum Pontifici commendat profecturus in Terram-Sanctam. 14-18. Missi in Gallias legati ad compescendos Albigenses, quorum protervia, duce Montfortio, conteritur. 19, 20. Concilium apud Montem-Pessulanum. 21-24. Philippi contra Othonem bellum et victoria. 25-28. Angliam ab interdicto solvit, denarium S. Petri exigit Innocentius. 29, 30. Castellæ et Aragoniæ regna successione regum laborant. 31, 32. Arguit Innocentius Lundensem episcopum.

MCCXV. 1-6. Concilium Lateranense Œcumenicum aperit Innocentius oratione habita ad Patres. 7-12. Decreta et canones contra hæreses, et circa disciplinam Ecclesiasticam. 13-15. De expeditione pro Terra-Sancta decreta. 16-19. de Roderico, et S. Dominico aliisque viris Concilio præsentibus; et approbatio Ordinum SS. Francisci et Dominici. 20-23. Acta a Ludovico rege contra Albigenses. 24, 25. Adjudicata Montfortio Tolosana regio. 26-34. Joannem regem Angliæ ob privilegia reddita deinde ablata in discrimem adductum Innocentius defendit contra proceres regni rebelles. 35. Fridericus Aquisgrani inunctus crucem induit. 36-38. Agitatum de imperio in Concilio, et Sicilia Henrico tradita. 39-41. Datum a Salinguerra fidei sacramentum.

MCCXVI. 1-7. Regnum Angliæ discordiis turbatur, ad quod capessendum jura Ludovici proferuntur. 8. Melgorii comitatus Magalonensi episc. traditus. 9-15. Innocentii papæ obitus, fama vindicata, celebratæ laudes. 16, 17. Honorii III papæ electio. 18, 19. Litteræ de sua promotione. 20-24. Urget expeditionem sacram per litteras et legatos. 25. Obitus Henrici imp. Constantinop. 26-29. Italiæ populis conciliandis studet Honorius. 30-36. Mortuo Joanne Anglorum rege, filio Henrico successori favet eique regnum conciliat. 37-39. Reges Galliæ ab invadenda Anglia deterret. 40-43. Viduis reginis, et comitatui Campaniæ consulit. 44-47. Pax composita, responsa et privilegia ab Honorio data. 48-50. Dominicana familia confirmata, SS. Francisco et Dominico mutua amicitia conjunctis et laborantibus.

MCCXVII. 1-7. Postposito Andrea, Petrus Antissiodorensis coronatur imp. Constantinopol. ab Honorio. 8-12. Petrum et legatum Apostolicum Constantinopolim euntes Theodorus Comnenus proditorie intercipit. 13-17. Honorii litteræ ad Theodorum et Pannoniæ regem pro amborum liberatione; et alia de Orientali imperio. 18-26. Cur exitus belli sacri non satis felix; et de

ejusdem magno apparatu. 27-31. Proficiscentibus crucesignatis in Terram-Sanctam universales preces ab Honorio indicuntur. 32-38. Res gestæ et victoriæ contra Saracenos in Lusitania et Hispania. 39, 40. Gesta crucesignatorum felicia in Terræ-Sanctæ regionibus. 41. Friderici legatio ad Pontificem. 42-44. Regem Bohemiæ objurgando ad meliora revocat. 45, 46. Magdeburgen. et Salisburgen. episcopales sedes auget. 47, 48. Discordiæ exstinctæ in Polonia, cujus fides elucet erga Romanam Sedem. 49-52. Honorii studium in convertendis Albigensibus, opera præsertim S. Dominici. 53-62. Montfortium a Raymundo bello impetitum Honorius defendit, datis ad diversos reges litteris. 63. Mons-Pessulanus fidei Apostolicæ commendatus. 64-66. De duobus Guillelmis sanctitate insignibus. 67-77. Henricus patri succedit in regno Angliæ ; eique Honorius regem Francorum et populos conciliat. 78-81. Ludovicus ab Anglia discedit ; unde pax firmata. 82, 83. Obitus Henrici regis Castellæ, et successio Ferdinandi. 84, 85. Disciplinæ Ecclesiasticæ in Hispania consulit Honorius. 86-97. Ugolinus legatus Pisas missus, cohibiturus injustam occupationem Sardiniæ ; de qua plura. 98-100. Privilegia Januensi Ecclesiæ concessa. 101. Episcopi consecrati. 102. Ordo SS. Trinitatis confirmatus.

MCCXVIII. 1-5. Pelagius Albanen. episc. in crucesignatorum exercitu legatus. 6-12. Felicia crucesignatorum gesta in Ægypto, adjuvante exhortationibus et precibus Honorio. 13-19. Sollicitantur auxilia in opem Terræ-Sanctæ ; ubi de Hospitalariorum et regis Cypri virtute. 20-23. Theodorus Comnenus Ecclesiæ conciliatus et in clientelam Apostolicam receptus. 24-28. Joannes card. Columna legatus Constantinopolim. 29-31. Pisani conciliati Ecclesiæ, donati privilegiis cum Januensibus pacem ineunt. 32 Honorii curæ in pacificandis dissentientibus populis. 33, 34. Acta de inter sanctos adscribendis Willelmo Archiepisc. et Joanne eremita. 35, 36. D. Dominici miracula, et ejus Ordinis diffusio. 37-39. Obitus Othonis imp. 40-42. Ecclesiis Olmucen. et Pragensi consulit Honorius. 43, 44. Pruthenos Christianos tuetur, datis litteris ad episcopos. 45-47. Frisia Oceani eluvie mersa. 48-52. Montfortius in bello pro fide occisus. 53-55. Almaricus patri succedit ab Honorio valde protectus. 56, 57. Philippus Galliæ rex in Tolosanos hæreticos arma parat. 58. Defensa ab Honorio immunitas Ecclesiastica. 59-62. Inita inter Ludovicum et Henricum pax a Pontifice confirmata, qui cæteris Angliæ rebus consulit. 63. Prærogativæ Toletanæ Ecclesiæ confirmatæ. 64-68. Ferrandus Castellæ rex legitimus edictus. 69, 70. Hispanos contra Saracenos excitat Honorius. 71. Regi Lusitano patrocinium Apostolicum datum.

MCCXIX. 1-8. Pecunia et hortationibus urget Honorius expeditionem sacram, ad quam Fridericus se paratum simulat. 9-11. Fridericum increpat Honorius, episcopos monet. 12-19. Crucesignatorum in Ægypto res bellicæ, et Damiatæ expugnatio. 20-22. Petrus Capuanus creatur Antiochiæ patriarcha. 23-25. Fridericus postulat sibi insignia imperialia restitui, eumque jura Ecclesiastica invadentem Honorius arguit. 26, 27. Bohemiæ regem de eodem crimine increpat. 28-31. Salisburgensem, Upsalensem episcopos et canonicos Bremenses de usurpatis juribus arguit. 32. Beatæ M. V. miraculum. 33. Nuptiæ regis Ungariæ cum filia regis Armenor. 34, 35. Henrici ducis Poloniæ pietas, et Waldemari regis Danorum nuptiæ. 36, 37. Auctæ Albigensium res. 38. Turbæ ab Erardo excitatæ in Campania. 39, 40. Induciæ Anglos inter Gallosque protractæ. 41-43. Translatæ reliquiæ S. Thomæ Cantuarien., et agitatum de Hugonis canonizatione. 44. Reginaldus rex Sedis Apostolicæ vectigalem se constituit. 45-47. Hispanos ad pellendos Sarracenos excitat, Miramomelinum Christianis conciliat Honorius. 48. Dissidentes Italiæ populos pacificat. 49. Beneficia et privilegia collata. 50-55. Ecclesia S. Xisti donata S. Dominico, qui signis et virtutibus claret. 56. S. Franciscus in Oriente coram Soldano. 57. Insanum Grandimontensium facinus.

MCCXX. 1-5. Subdiaconus Alatrinus ad reposcenda Ecclesiæ jura ad Fridericum missus. 6, 7. Honorius Fridericum monet et arguit propter dilationem expeditionis sacræ. 8-10. Honorificum Romanorum responsum ad Friderici litteras. 11-17. Electio Henrici in regem Romanorum, de qua Fridericus multum agit cum Honorio. 18-24. Friderici coronatio Romæ, et quid ante et post illam cum Pontifice actum. 25. Sardiniæ invasori se opponit Honorius. 26. Antiquatæ leges a Bononiensibus in academicos latæ. 27-30. Tarvisini ob patrata scelera increpati, et occisores episcopi Anicien. pœna mulctati. 31. Joachimus abbas ab hæresis nota purgatus. 32-36. Papa reges Daniæ et Bohemiæ, missis legatis, tuetur, Sueciæ regem monet, resipiscentem episcopum recipit. 37-41. Serviæ, Livoniæ, et Prussiæ populos recipit ac in fide confirmat. 42. Nicolaus sacerdos sanctus in Suecia. 43. Giroldus episcopus Valentinus. 44-47. Honorii curæ de pupillo rege Angliæ, de reliquiis S. Thomæ Cantuarien.; de Hiberniæ et Scotiæ Ecclesiis ; de canonizatione Hugonis episc. 48, 49. De exactione vicesimæ in Hispania pro bello sacro. 50-52. Lusitanum regem scelerum arguit Honorius. 5e-57. De Terra-Sancta sollicitus mittit litteras ad crucesignatos et Hierolosymæ regem. 58, 59. De statu rerum Orientalium.

MCCXXI. 1-7. Ugolinus legatus pro expeditione Orientali, ad quam Fridericus se simulat paratissimum. 8. Poloni ad bellum sacrum sollicitati. 9-21. Christiani exercitus clades, et Damiata a Turcis expugnata; unde Honorii querelæ et litteræ ad Fridericum. 22-26. Robertus rex Constantinop. Ecclesiarum jura confirmat. 27, 28. Matthæus patriarcha Constantinopolit. 29-31. Donationem Mathildis comitissæ Fridericus Ecclesiæ restituere jussus. 32, 33. De episcoporum intrusione Fridericum arguit Honorius. 34-38. Alios usurpatores coercet, bonos episcopos eligit. 39. Gregorius Crescentius card. legatus in Germania. 40. Succia vectigal solvit Ecclesiæ Romanæ. 41-45. Conradus legatus in Gallia contra Albigenses, quorum fautorem Raymundum increpat Honorius. 46-48. Pontificium studium in convertendis infidelibus, et Christianis tutandis. 49. De coronando rege Scotorum. 50, 51. Ecelini consilium de amplectenda vita religiosa.

MCCXXII. 1-4. Congressus Friderici cum Honorio Verulis habitus. 5-7. Simulante Friderico pietatis studium, Honorius reliquos principes hortatur et monet. 8-13. Cypri episcopos increpat, Achaiæ principem ob Ecclesiasticorum oppressiones insectatur. 14-18. Roberto imp. Constantinop. præsto est, eique Theodorum Comnenum conciliare studet. 19. Donatio a clero Constantinop. Honorio facta. 20, 21. De orationibus Roberti ad Pontificem. 22, 23. Objurgat papa Matthæum patriarcham Constantinop. 24, 25. Imperii Orientalis distractio. 26-32. Friderici Epistolæ ad cardinales et papam de invasoribus Romanæ ditionis. 33-37. In Parentium aliosque Ecclesiarum jura invadentes animadvertit Honorius. 38. Indulgentiæ concessæ invisentibus Ecclesiam S. Mariæ-Majoris. 39. Terræ motus in Italia. 40, 41. Livoniæ Christianis consulit Honorius, episcopos Germaniæ in multis arguit. 42, 43. Ungariæ regem ab indebito juramento solvit. 44-48. In Albigensium hæresim recrudescentem incitat regem Galliæ. 49. Agitur de variis canonizationibus. 50-53. Lusitanum regem Bracharensi archiepisc. conciliat, Aragonii pietatem laudat.

MCCXXIII. 1-6. Celebre in Campania habitum colloquium de re Hierosolymitana instauranda. 7. Mortua Constantia, agitur de novis nuptiis Friderici. 8-10. Joannis Hierosolym. et patriarchæ Alexandri studia contra Saracenos. 11-13. Schismaticorum Orientalium furores repressi. 14-19. Fridericum episcoporum electionem sibi arrogantem arguit Honorius. 20. Pisani increpati ab eodem. 21, 22. Instituta in xenodochio S. Spiritus celebritas, et aliæ disciplinares leges sancitæ. 23-29. Waldemarum Daniæ regem oppressum defendit Pontifex, datis litteris ad episcopos et principes. 30. Metropolitana sedes in Livonia. 31, 32. Incestæ nuptiæ regis Ungariæ. 33-38. Philippi regis Galliæ pientissimi obitus et ejus filii Ludovici successio. 39, 40. Concilium Senonis contra Albigenses. 41-46. Contra Albigenses expeditio conflata. 47, 48. Angliæ rex defensus; Guillelmus episc. Eboracen. sanctorum Catalogo adscribendus. 49-52. De episcopis Patavino et Vicentino Ecclesiasticæ libertatis adsertoribus, 53, 54. Rex Reginaldus laudatur, Ferdinandus redarguitur. 55. Corroborata ab Honorio FF. Minorum disciplina.

MCCXXIV. 1-12. Litteræ Honorii ad Germanos de expeditione Hierosolymitana, de qua etiam Fridericus eidem fuse scribit. 13-16. Bellum inter reges Angliæ et Galliæ. 17-20. Reginæ Georgianorum litteræ ad Honorium de Tartaris fusis. 21, 22. Responsum Honorii ad eamdem. 23-26. Honorius de Constantinopol. imperio sollicitus per litteras multas decernit. 27. Restituendis præsulibus expulsis incumbit. 28-32. Labores suscepti pro liberando Daniæ rege; Guillelmus episc. Roschildensis sanctis adscribendus. 33-35. Belam Hungarorum regem in suam tutelam suscipit Honorius. 36. Religiosos milites S. Mariæ Theutonicorum tuetur. 37, 38. Wratislaviensi episcopo ablata curat restituenda; legatum mittit in Livoniam. 39-41. Legatus missus in Gallias contra Albigenses. 42, 43. Ut libertati restituatur Flandriæ comes laborat Honorius. 44-46. Henricum Angliæ regem et episcopum Cantuarien. redarguit. 47, 48. Novum examen in causa B. Guillelmi, et episcoporum consecratio.

MCCXXV. 1-7. Friderico cunctanti expeditionem leges impositæ, quibus se obstringit. 8, 9. Cæteros principes hortatur, et pro Constantinopolit. imperio agit Honorius. 10-15. S. Engelbertus archiep. Colonien. trucidatus a comite Friderico, qui meritas dat pœnas. 16. Religio in Livonia floret. 17. Liturgica Honorii responsa. 18-20. Rex Sueciæ defensus, milites Theutonici tutati ab Honorio. 21, 22. Archiepisc. Colocen. de puritate fidei sollicitum, et Belam regem litteris Honorius tuetur. 23. S. Elisabeth liberalitas in pauperes. 24-26. Episcopus Glandentensis a sicario cæsus. 27. SS. Quintini et Radegundæ translatæ reliquiæ. 28-35. Novus legatus contra Albigenses, cum litteris Honorii ad Angliæ regem. 36. Impostor supplicio affectus. 37, 38. Mira de B. M. V. protectione et sanctitatis prodigia. 39, 40. Canonizatio S. Laurentii archiepisc. Dublinem. 41-43. Ferdinandus Castellæ rex ob invasionem jurium Ecclesiæ redargutus, ob zelum fidei laudatus. 44. Ad conversionem Turcarum missi viri Apostolici. 45, 46. Dati episcopi, adversante Friderico, Siciliæ Ecclesiis, et Lucæ. 47. Hæreticos in Insubria grassantes

coercet Pontifex. 48, 49. De gestis et miraculis Raynerii episc. inquisitio. 50-54. Constitutio Honorii in eos, qui injuriis cardinales afficiunt. 55. Reatina Ecclesia consecrata.

MCCXXVI. 1-13. Insignis Honorii apologia ad Fridericum ; in qua exprobrat urbium et jurium Ecclesiasticorum invasionem et regis pervicaciam. 14-16. Grassatores fovet Fridericus contra Pontificem. 17-19. Elusa consilia Friderici de Longobardia vi subjuganda. 20-24. Longobardos sibi conciliare opera Honorii studet Fridericus. 25-29. Concordia stabilita inter Fridericum et Longobardos; et ejus conditiones. 30-33. Imperialium urbium invasionem per Ludovicum prohibet Honorius. 34-39. Exstirpandæ Albigensium hæresi studens Honorius regem Angliæ a lædendo rege Galliæ deterret. 40-43. Obsessa et capta Avenione, moritur Ludovicus VIII rex Galliæ, eique succedit filius ejusdem nominis. 44-46. Regni proceres conciliat Henrico regi, et plurium causam apud eumdem suscipit Honorius. 47, 48. Divina ultio in Richardum episcopum et comitis Saresberien. pœnitentia. 49. Guillelmus archiepisc. Eboracen. in sanctorum numerum refertur. 50, 51. Pia S. Francisci mors. 52. S. Engelberti miracula. 53. Waldemarus rex ab extorti juramenti religione liberatur. 54. Dux Norvegiæ crucesignatus in clientelam Apostolicam adscitus. 55-58. Comes Tripolitanus censura irretitus. 59, 60. Creatus patriarcha Constantinop.; missi Minoritæ ad regiones infidelium.

MCCXXVII. 1-3. Honorius litteris exprobrat Friderici simultates cum rege socero. 4, 5. Joannes rex ab Honorio ditionis Pontificiæ parti præficitur. 6, 7. Longobardis Friderico conciliatis, expeditionem sacram urget Honorius. 8-11. Litteræ Honorii gratulatoriæ ad reges Russiæ, et increpatoriæ ad Lusitanum. 12. Honorii III mors. 13-16. Gregorii IX successoris primordia, et solemnis consecratio. 17, 18. Significat præsulibus de sua electione; et Friderico nectenti moras minatur. 19-24. Papa Longobardos et principes litteris excitat et maxime Fridericum. 25. Impostor damnatus. 26-28. Lantgravii Thuringiæ mortem ad suum commodum trahit Fridericus. 29-39. De anathemate in Fridericum inflicto Epistola Encyclica. 40-44. Fridericum pœnitentiam spondentem gravibus litteris monet. 45-47. Friderico respuente monita Gregorii, hic ad res Terræ-Sanctæ instaurandas incumbit. 48, 49. S. Elisabeth a sæculi pompa recedit. 50. Cumani ad fidem Christi conversi. 51. Res Polonicæ. 52-55. Ludovicus rex Galliæ rebelles compescit, recipit litteras Gregorii de pace servanda cum Anglia. 56-62. De solutione decimarum pro bello in Albigenses Ludovicus rex et clerus Gallicanus agunt apud Gregorium. 63-65. Disciplinæ Ecclesiasticæ et Regularium instaurandæ incumbit Pontifex.

MCCXXVIII. 1-4. De Friderici excommunicatione docet Gregorius episcopos Apuliæ. 5-8. Turbas in Urbe excitat Fridericus contra papam, qui fugit Perusium. 9. Friderici iter in Orientem. 10-15. Fautores Friderici ditionem Ecclesiasticam vexant, repulsi tamen et victi. 16-18. Gregorius, litteris datis ad Januenses, de injuriis sibi illatis queritur. 19. Mediolanenses increpat. 20-22. Contra Albigensium hæresim excitat Gregorius Ludovicum regem. 23. Legatus card. contra Albigenses. 24-28. Opera S. Ludovici deleta hæresis Albigensium, conversi hæretici, Tolosana Ecclesia restituta. 29-32. Gregorii ad Academicos Parisiensés litteræ pareneticæ. 33-36. Canonizatio S. Francisci peracta a Pontifice. 37. Translatio corporis S. Augustini. 38, 39. Privilegia collata.

ANNALES ECCLESIASTICI.

INNOCENTII III ANNUS 1. — CHRISTI 1198.

Arduam provinciam suscipere jussus Jeremias, suavissimis hisce verbis [1] : « Ne timeas, tecum ego sum », recreatus, jacentem animum excitavit, qui ad divini majestatem imperii metu perhorruerat. Cujus ego oraculi memor, impositum difficillimum munus perducendi ad nostrum usque sæculum Ecclesiasticam historiam, quam cardinalis Baronius duodecim voluminibus est prosecutus, quibus tot veluti sideribus Ecclesiam Dei illustravit, eamque firmissimis propugnaculis contra hæreticorum impetus communivit, divinæ opis spe confirmatus suscepi, quamvis operis difficultate initio depressus animus langueret. Nunquam enim illud attingere essem ausus, nisi congregationis nostræ patres, quibus Baronius absolvendæ Ecclesiasticæ historiæ provinciam amplissimæ hæreditatis loco se relinquere testabatur, non modo precibus, verum imperiis etiam vim intulissent. Rem igitur aggressurus, divini numinis, cujus gloriæ elucubrationum mearum labores devovi, opem supplicibus votis expeto, beatissimæque Virginis, intercedente S. P. Philippo Nerio, ipsius cultui, dum in terris ageret, addictissimo, suffragia imploro. Cum enim condendorum Ecclesiasticorum Annalium auctor Baronio extiterit, atque ita scribentem suis apud Deum precibus juverit, objicientes sese illi difficultates submoverit, levarit labores, ac sub onere interdum fatiscentem confirmarit, ut jure (fatente ipso cardinali) operis parens dici posse videatur ; me quoque illud assumentem, eadem studii contentione, quam olim card. Baronium, tunc provecturum spero.

[1] Jer. I.

1. *Innocentii III creatio, et ejus primordia, virtutes et merita.* — Peperit novum anno supra millesimum centesimo nonagesimo octavo, Indictione prima, splendorem Innocentius III in augustissima Petri sede collocatus, qui rerum gestarum magnitudine plurium Romanorum Pontificum in augenda Christi gloria, revocandis ad Sedis Apostolicæ obsequium schismaticis, proferenda ad exteras gentes religione, amplificandaque Ecclesiæ majestate, labores æquavit. Extulere ipsum ad amplissimam dignitatem præclaræ virtutes, insignia doctrinæ ornamenta, adjumentaque naturæ, quibus non impar ad sustinendas totius orbis curas animi robur adjecerat, ob quæ, licet ætatis suffragio careret, annos triginta septem tantum natus, eadem die qua exequiæ Cælestino Tertio sacro ritu persolutæ sunt, nimirum VI id. Januar., prætermissis cardinalibus senioribus inter se de Pontificatu certantibus, secunda omnium gratulatione [1], Apostolicis infulis invitus ac renitens decoratus est. Gesserat antea cardinalitios apices sub titulo diaconiæ SS. Sergii et Bacchi, ac magnos ad amplissima quæque munera capessenda spiritus e claris natalibus comitum Signiæ hauserat, fueratque a Trasimundo patre optimis moribus excultus, atque in celeberrimis postea Academiis, scientiis perpolitus, cujus vitæ primordia depingit anonymus auctor, qui ejus gesta accuratissime ac summa fide, ut testatur Baronius, usque ad annum ejus Pontificatus undecimum tradidit. Quæ cum nos una cum Innocentii Epistolis contulissemus, in nullo a veritate deflectere comperimus : extabant antea in Bibliotheca nostra Vallicellana, in manuscripto Codice ex pervetusto volumine Avenionen-

[1] Rog. et Baron hoc anno.

sis tabularii descripto; nuper vero una cum ejusdem Pontificis regestis, XIII, XIV, XV, et XVI, ex Ms. bibliothecæ collegii Fuxensis Tolosæ, sodalium illius opera typis mandata fuerunt. Hæc igitur auctor de primis Innocentii vitæ auspiciis, corporis forma, animi egregiis dotibus, claritate generis, delibavit:

2. « Innocentius III ex patre Trasimundo de comitibus Signiæ, matre vero Clarina de nobilibus viris, fuit vir perspicacis ingenii, et tenacis memoriæ, in divinis et humanis litteris eruditus, sermone tam vulgari quam litterali discretus; exercitatus in cantilena et psalmodia; statura mediocris, et decorus aspectu; medius inter prodigalitatem et avaritiam, sed in eleemosynis et victualibus magis largus, et in aliis magis parcus, nisi cum necessitatis articulus exigebat: severus contra rebelles et contumaces, sed benignus erga humiles et devotos: fortis et stabilis, magnanimus et astutus, fidei defensor et hæresis expugnator: in justitia rigidus, sed in misericordia pius, humilis in prosperis, et patiens in adversis; naturæ tamen aliquantulum indignantis, sed facile ignoscentis. Hic primum in Urbe, et deinde Parisiis, tandem Bononiæ scholasticis studiis insudavit et super coætaneos suos tam in philosophica, quam in theologica disciplina profecit, sicut ejus opuscula manifestant quæ diversis temporibus edidit et dictavit, etc. » Percenset ejus elucubrationes, de quibus nos extremo Pontificatus ipsius anno opportunius disseremus. Utriusque etiam juris scientia effloruisse, non modo Baronius in schedis, quæ apud nos extant, observavit, verum ejusdem Pontificis sapientissima responsa ac decretales ab eo datæ Epistolæ in omnium oculis collocarunt: quæ Jordani antiqui historici verbis cujus ingens opus antiquitus exaratum in Bibliotheca Vaticana asservatur, confirmanda videntur [1]: « Hic subtilis fuit valde, tam in jure quam in theologia, et factus cardinalis, in moribus et scientia gratus fuit nimis ». Pergunt gesta:

3. « Hunc sanctæ memoriæ Gregorius VIII papa in subdiaconum ordinavit, et Clemens III papa promovit in diaconum cardinalem, vigesimum nonum ætatis annum agentem, assignans ei Ecclesiam SS. Sergii et Bacchi, cujus ipse fuerat diaconus cardinalis. Proficiebat autem sicut ætate, sic et probitate coram Deo et omni populo, ita ut omnes de sui sublimatione præsumerent et sperarent; infra biennium autem, postquam promotus fuit in cardinalem, præfatam SS. Sergii et Bacchi Ecclesiam, quæ nimis erat deformis et ruinosa, ut magis crypta quam Basilica videretur, suis sumptibus restauravit, parietes erigens, et renovans tectum; super novos gradus construens altare, novaque pectoralia faciens ante chorum; statim autem postquam fuit ad Apostolatum assumptus, jussit fieri ante ipsam Ecclesiam porticum columnatam de bonis quæ in cardinalatu contulerat sibi Deus, multis mirantibus in novitate sua tantas invenisse expensas, cum manus suas ab omni turpi munere excussisset, nullam a quoquam donationem, vel promissionem accipiens, antequam ejus esset negotium terminatum, nihil exigens a quocumque; via regia semper incedens, non declinans ad dexteram vel sinistram; inter fratres sine querela conversans ».

4. Quod ad diaconiam pertinet SS. Sergii et Bacchi, cujus Innocentius titulum in cardinalatu gessit, ea adeo temporum injuria eversa est, ut nulla pæne illius rudera supersint. Sita erat inter Severi imp. triumphalem arcum et Capitolium, quam Baronius multis ante annis collapsam ac profanatam se vidisse asserit, quæ quanta magnificentia ac cultu assurgeret, ex ejusdem Innocentii ad clericos illius Ecclesiæ data Epistola [1] colligi potest. Præterea Innocentium, antequam cardinalis diaconi dignitate fulgeret, in Basilica S. Petri canonicum extitisse, ipse testatur in Epistola ad canonicos illius data [2], cum jam Pontificias infulas adeptus esset. Emensus etiam erat alios honorum gradus, ac munera obierat, in quibus divina illum providentia ad omnium augustissimum pro dignitate gerendum expoliebat: de cujus creatione ac nonnullis illius præsagiis hæc Vitæ illius auctor monumentis propagavit:

5. « Defuncto igitur Cælestino, cum quidam cardinalium se contulissent ad septa Solis (septem Solia) monasterii, ejus causa ut liberius et securius ibi possent de successoris electione tractare, ipse cum quibusdam aliis apud Basilicam Constantinianam voluit decessoris obsequiis interesse: quibus honorifice celebratis, ipse cum illis ad præfatum locum accessit, missarum solemniis in honorem sancti Spiritus a solis ibidem cardinalibus celebratis, cum ad tractandum de substitutione Pontificis consedissent, placuit omnibus in communi, ut ad terram humiliter inclinati singuli pacis osculum sibi darent, et oratione præmissa examinatores fuerunt secundum morem electi, qui sigillatim votis omnium perscrutatis, et in scriptum redactis, examinationem factam retulerunt ad fratres, et quoniam in eum plurimi convenerunt, licet tres alii fuissent ab aliquibus nominati, post disputationem inter eos super ætate habitam, quia tunc erat annorum triginta septem, omnes tandem consenserunt in ipsum propter honestatem morum, et scientiam litterarum, eum in summum Pontificem eligentes, flentem, ejulantem et renitentem, vocantes ipsum Innocentium, cum prius Lotharius vocaretur: et publicata electione, cum hymnis et laudibus ductus est a multitudine cleri ac populi, qui inferius exspectabant, ad Constantinianam Basilicam, et inde ad patriarchatum Lateranensem perductus, peractis omnibus secundum ritum solitum et antiquum.

[1] Bibl. Vatic. n. 1960.

[1] Innoc. l. II. Ep. XCIV. — [2] Ibid. l. I. Ep. CCXCVI.

6. « Cum autem celebraretur electio, hujusmodi signum apparuit, quod videlicet tres columbæ frequentabant volatus in locum in quo cardinales sedebant congregati, et cum ipse post nominationem fuisset a cæteris segregatus, una illarum, quæ candidissima erat, ad eum volitans, juxta dexteram insidebat. In visione quoque nonnunquam ostensum est, quod ipse matrem suam duceret in uxorem, et aliæ multæ revelationes factæ sunt viris religiosis de ipso , quas scribere prætermittimus ; quoniam, et ipse nolebat hujusmodi præsagia indicare ». Ob ista atque alia jure de ipso, veluti de Timotheo Apostolus affirmavit[1], secundum præcedentes divinitus factas prophetias ad Pontificatum evectum, usurpari possit. Equidem in objecto cuidam sacerdoti cælesti viso, D. Petrus significavit se Innocentium singulari amore a teneris ejus annis complexum, perque varios honorum gradus ad Sedem suam extulisse. Sed de his rursum aptiori loco. « Celebrata est ejus electio sexto id. Jan. anno Incarnationis Dom. MCXCVII, et quia tunc diaconus erat, dilata est ejus ordinatio in presbyterum usque ad sabbatum Quatuor Temporum IX kal. Martii, etc. » Enumerat auctor Redemptoris annos non ab ejus Nativitate, ut consuetudo recentior invaluit, sed ab Annuntiatione ut multi ex antiquioribus auctoribus usurparunt. Insequenti post die quam Apostolicum fastigium attigerat, Innocentius Encyclicas litteras ad fideles dedit[2], quibus inopinæ promotionis suæ eos fecit certiores, utque demisse de se admodum sentiebat, pluribus aliis qui meritis ac virtutibus præcellebant omissis, in se unum omnium oculos conjectos ac suffragia concurrisse scripsit ; dignissima quidem Epistola est, quam ob styli elegantiam et sententiarum majestatem in nostros Annales producamus; sed potius particulam tantum excerpere visum est, cum jam in lucem edita sit : nostri enim consilii est, ea breviter delibare, quæ ante typis mandata fuerunt, eaque fusius adducere monumenta, quæ hactenus lucem non aspexere, atque ex iis Epistolarem historiam, quam longe cæteris præferendam ostendit sæpe Baronius, contexere, ut quæ errorum periculis minus obnoxia habenda videatur.

7. *De sua creatione litteræ Innocentii papæ conantis avertere Philippum regem ab incestis nuptiis.* — « Innocentius etc.

« Felicis memoriæ Cælestino patre ac prædecessore nostro, VI id. Jan. viam universæ carnis ingresso et in Lateranen. Basilica (sicut moris est) honorifice tumulato, fratres nostri, videlicet episcopi, presbyteri, et diaconi cardinales, et nos ipsi cum eis simul in unum secessimus, ut tanto licentius et tutius de substitutione Pontificis tractaremus, quanto tractatus ipse majorem deliberandi copiam et amplioris circumspectionis consilium requirebat. Cumque missarum solemnibus in honorem sancti Spiritus celebratis, requisitæ fuissent omnium voluntates, ad insufficientiam nostram oculos extenderunt : humano forsan æstimantes arbitrio, in sacculo Benjamin scyphum argenteum invenire, licet plures ex ipsis ætatis, ordinis et meriti ratione potuissent ad tantæ dignitatis apicem dignius evocari; cujus siquidem dignitatis onus cum insufficientia nostra penitus recusaret, utpote nostris debilibus humeris importabile, sub illius tamen confidentia et exemplo, qui infirmitatem beati Petri, trina prius negatione probatam, post trinæ confessionis vocem in gubernatione suarum ovium confirmavit, quod personæ nostræ multiplex imperfectio denegabat, in ipsius contulimus voluntatem, fratrum nostrorum acquiescentes instantiæ, ne reluctatio diuturna dissidii pareret detrimentum, aut dispositioni divinæ videretur aliquatenus obviare; sperantes quod ille, qui dat omnibus affluenter et non improperat, qui novissimum fratrem , virum utique secundum cor suum, in regem de post fœtantes assumpsit, de lapidibus suscitabit filium Abrahæ, vocans ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt, ut infirma eligens, fortia quæque confundat, etc. Dat. Laterani, V id. Jan. »

8. Simillimis litteris Gallicanum clerum adepti Pontificatus certiores factos admonuit, ardentissimis apud Deum precibus insisterent, ut susceptam Ecclesiæ administrationem pro modulo suo gereret (de quo etiam ad Cistercienses et Præmonstratenses datæ litteræ)[1] tum suam ipsis operam ad tuendam eorum dignitatem explicaturum pollicetur[2]. In exaratis vero Philippo regi Francorum litteris[3], quarum sententia superioribus consentiens erat, adjecit, se ob singularem regni Francorum cum Ecclesia conjunctionem adductum, ut ipsi litterarum suarum primitias veluti speciali (ut loquitur), Ecclesiæ filio offerret, hortatusque est, promissa criminum condonatione, in fide et amore Ecclesiæ adhæresceret, pulcherrima Ludovici Septimi exempla coleret, suum Apostolicæ Sedi auxilium porrigeret, mutuis se quoque amoris amplexibus officiisque eum prosecuturum. Nec mora, quam regi Francorum benevolentiam promiserat explicuit : antequam enim tiaram Pontificiam solemni ritu exciperet, ut regem a pellice, cujus amoribus erat irretitus, monitis suis divelleret, incumbere cœpit ; cum nullæ sint amoris illustriores notæ, quam cum amans alterius vitia increpat, ac fœdiores maculas ab eo detergere atque amovere meditatur. Jam quidem ante Cælestinus Apostolicas curas prodegerat, atque involutus in libidinis cœno Philippus Inseburgim reginam sacrarum Deo virginum monasterio incluserat, inductamque Mariam regio luxu diffluentem in palatio alebat. Quod cum gravissimum omnium oculis scandalum injiceret, Philippo teterrimam labem inureret, divinam iram lacesseret,

[1] 1. Tim. I. — [2] Innoc. l. I. Ep. I.

[1] Innoc. l. I. Ep. LXXV. — [2] Ibid. Ep. III. — [3] Ibid. Ep. II.

quæ etiam continuis angustiarum aculeis, ut e vitio excitaret, ipsum torquebat; Innocentius Parisiensi episcopo vitæ probitate, prudentia, doctrinaque conspicuo partes injunxit [1], pontificio nomine rogaret regem, ut ejecta pellice, reginam reciperet; perpenderet ipse, quod cum contra Ecclesiæ imperia induxisset, suscipiendos ex ea filios sceptro Francorum nunquam successuros, et si ipsius filius Ludovicus ex humanis eximeretur, diadema in exteras manus devolutum iri : intueretur cæleste numen flagelli sui terrorem incutere, jam Gallias fame attrivisse, nec leviora alia mala glomerare, se quidem quantumvis cupiat, nullam ipsi molestiam facessere, ex impositi a Deo sibi muneris religione, tanta mala inerter et impune non toleraturum.

9. « Qui quoniam, inquit, eidem reginæ sui negavit corporis potestatem, ipsius promerentibus culpis, multis angustiis irruentibus nunquam optata potuit felicitate gaudere, sed præter alias afflictiones tota Gallica provincia famis fuit sterilitate percussa, et nisi quantocius resipiscat, flagellum Dei contra se potest gravius formidare ». Confirmat Rigordus [2], qui ait tum hoc anno ac duobus præcedentibus ex nimia imbrium eluvione corruptis segetibus diram famem in Galliis sæviisse, maximasque tempestates inhorruisse, adeo ut a Trembaclo ad Kalam monasterium segetes, vineas, nemora vis procellæ everterit, pluisse e cælo lapides ad nucum et ovorum magnitudinem, populumque similibus prodigiis exterritum, jam natum in Babylonia antichristum, ac finem mundi imminere existimasse. Auxere ea mala clades a Richardo Anglorum rege illatæ, qui numeroso collecto exercitu, Francorum regis terras diripuit, corcellas æquavit solo, igne obvia quæque delevit, venientem Philippum Francorum regem fudit, qui vix e prœlii discrimine maxima suorum parte vel cæsa vel capta effugit; nec levius aliud periculum adiisse adjicit Parisius [3] : « In hoc congressu rex Francorum pondus prœlii ferre non valens, coactus cum suis ad Gisortii castellum aufugit, et cum fugiendo pontem de Gisors ascendissent fugientes, confractus est ille pons præ multitudine intrantium cum impetu pontem, et ipse rex cum equo et armis cecidit in fluvium de Cethe cum aliis innumeris de regno Francorum : ubi rex ille in cœno jacens volutatus, a mortis discrimine vix ereptus est » ; ut non vana Christi vicarii præsagia fuisse constet, cum hæc mense Septembri dicat Rigordus contigisse; is vero mali causam refundit in regis facinus, quo Judæos paulo ante Parisios reduxerat : verum cum ob illud, tum ob Inseburgim uxorem ab illo repudiatam, ut prædixit Innocentius, plecti a Deo meruit. At de iis rursus inferius.

10. *Hungariæ pacandæ studet.* — Nunc alia quæ ante susceptas solemni pompa Apostolicas infulas gesserit, cumulare juvat, quibus magnam sui hujusmodi auspiciis exspectationem concitavit, ac maxime quam alte ipsius animo impressum fuerit, reparandis Terræ-Sanctæ rebus insistere, cujus subsidio primas curas, ex ejus ad Germanos principes ac viros nobiles, qui superstitibus Cælestino Pontifice, atque Henrico imperatore, spe evertendæ Sarracenorum potentiæ cum exercitu instructissimo Syriam petierant, datis litteris [1] addixisse constat; sed cum de his pluribus iterum agendum sit, nunc supersedendum iisdem arbitror, atque alia ante consecrationem gesta delibanda. Apostolicam etiam sollicitudinem ad ferendam aliis regnis laborantibus opem exporrexit, ut ob id nonnullorum cruce insignitorum profectionem in Terram S. instruentium, in aliud tempus differre necesse fuerit. Exardescente enim intestino et civili bello in Ungaria, cum Henricus rex Sedi Apostolicæ significasset, gravissimo terrore seditiones in suo regno erumpere, precesque adderet, ne crucesignati suarum partium in tanto periculo discedere, regiamque causam deserere cogerentur, Innocentius archiepiscopo Strigoniensi, qui crucis militare signum sibi impresserat, ut votum differret, imperavit [2], nequaquam enim illud hujusmodi facto violatum iri. Cum vero ineunte Pontificatu hæc scripserit Innocentius, regis litteræ ad Cælestinum missæ videntur, atque is interea temporis, morte oppressus fuisse ; exortam sane vivo adhuc Cælestino in Ungaria discordiam liquet, cum ipse Cælestinus in eos omnes anathema jaculatus esset, qui Andreæ ducis fratris Ungariæ regis partibus faverent : quare Innocentius abbati S. Martini, qui eo se scelere vinculisque anathematis implicuerat, nulla impertita salute scriptis litteris in censuras a Cælestino districtas impegisse monuit [3], præcepitque, ut Apostolico solio ad facti rationem reddendam se sisteret.

Præcipua fax illius belli, quo flagrabat hoc tempore Ungaria, regis Henrici frater erat, qui cum suscepto Hierosolymitanæ expeditionis voto se cruce insignivisset, extincto patre Bela arma sacra in fratrem converterat : illum enim antea pater, cum in extremo mortis discrimine versaretur, objecta incurrendæ paternæ maledictionis pœna ac religione obstrinxerat, ut votum, quod ipse nuncuparat, exequeretur, fueratque obtestatus, voti a se suscepti religionem in filium transfudisse. Quare Innocentius cum ut Ungariam pacaret, tum ne dux votum infringeret, exaratis Apostolicis litteris [4], votum solvere, atque ex Ungaria in Terram-Sanctam discedere imperavit. Quid vero dux postea gesserit, inferius cum cæteris rebus Ungaricis collocabimus, reliqua Innocentii Pontificatus primordia decurramus.

11. *Gesta Innocentii ante et post suam consecrationem Urbi salubria.* — Cæterum non ita ad

[1] In lib. I. Ep. IV. — [2] Rig. in Phil. Aug. — [3] Paris. hist. Ang.

[1] Lib. I. Ep. XIII. — [2] Ibid. Ep. V. — [3] Ibid. Ep. VII. — [4] Ibid. Ep. X.

extera regna studia diffundebat Innocentius, ut negligeret Italiam, ac suis non consuleret : cum enim Basilicæ duodecim Apostolorum et S. Petri ad Vincula presbyteri cardinales legati cum episcopis, urbibusque Hetruriæ fœdera, quæ Romanæ Ecclesiæ detrahebant dignitati, inivissent, ad ea dissolvenda conficiendaque alia, quæ Tusciæ et Romanæ Ecclesiæ rationibus magis conducerent, ipsos jussit incumbere[1]. Egerant etiam Perusini et Viterbienses, de contrahendo illo cum Tuscis fœdere, atque utrorumque magistratibus jussit Pontifex [2], inchoatum tractatum intermitterent, donec nova ipsis ab Apostolica sede provincia demandata fuisset ; cardinalibus vero qui conciliando illi fœderi desudabant, aliis litteris præcepit [3], ut si Tusciæ præfecti imperia ab Apostolica Sede prioris S. Fridiani opera sibi delata perficerent, a Pisanis interdicti sententiam non amoverent, si vero iidem magistratus Hetruriæ jussa denuntiata non capesserent, ea lege Pisas interdicto exsolverent, si magistratus exhibita cautione spondérent, Pontificia jussa pro eorum libertate, atque Ecclesiæ Romanæ dignitate ipsis injuncta exequi ; cum vero ea respublica certo rectore careat, arrepta honesta aliqua occasione illam sacris restituant, adactis prius sacramento civibus, se incundæ societatis leges, quas alii Hetruriæ rectores admisissent, statim amplexuros.

Petenti inter hæc archiepiscopo Mediolanensi[4], ut eos qui a Romano Pontifice sacrum aliquem ordinem susceperant, quorum maxima erat multitudo, ad diaconatum et sacerdotium promovere posset, cum ipsius Ecclesia ea de causa ministrorum penuriam pateretur, indulsit; ea tamen lege, ut ipsi consentirent, eoque gradu digni essent, quorum nomina sibi significaret.

12. Hæc atque alia Innocentius sanciebat, antequam solemnibus cerimoniis tiara Pontificia esset redimitus, ne, ut ipse loquitur, eo temporis intervallo marcesceret otio, suæque promotionis primitias Deo surriperet, cui universa opera consecrare tenebatur. Tunc vero dimidia tantum bulla Diplomata consignabat, quorum auctoritas ne ab aliquo revocaretur in dubium, atque infringeretur, Encyclicis ad præsules datis litteris[5], ejusdem fidei esse decrevit, ac reliqua quæ bulla integra postea communita forent. Cur vero tamdiu suam consecrationem distulerit, ea ratio fuit, sive quod ipso die festo cathedræ S. Petri in ea primum solemni pompa sedere ex pietate vellet, unde illius sensu delibutus in media celebritate lacrymis temperare non potuit; sive quod cum diaconatu tantummodo insignis esset, cum renuntiatus est Pontifex, atque sabbato Quatuor Temporum presbyterio decorandus foret, ea celebritas citius quo decebat apparatu, commode agi non posset ; cujus magnificentiam ac pompam ita Vitæ illius auctor describit : « Et quia tunc diaconus erat, dilata est ejus ordinatio in presbyterum usque ad sabbatum Quatuor Temporum nono kal. Martii, et sequenti Dominica, in qua tunc occurrit festum cathedræ S. Petri, fuit apud Sanctum-Petrum in episcopum consecratus, et in ejusdem Apostoli cathedra constitutus, non sine manifesto signo et omnibus admirando. Interfuerunt autem consecrationi ejus, quam ipse cum multa cordis compunctione et lacrymarum effusione accepit, quatuor archiepiscopi, et episcopi viginti octo, sex presbyteri, et novem diaconi cardinales, et decem abbates, cum quibus omnibus, et tam priore cum subdiaconis, quam primicerio cum cantoribus, necnon judicibus, advocatis, et senatore, et cæteris scholis, processit solemniter coronatus per Urbem a Basilica Sancti-Petri usque ad Lateranense palatium, comitantibus præfecto et senatore cum magnatibus et nobilibus Urbis, multisque capitaneis et consulibus ac rectoribus civitatum. Coronata est tota civitas, et clerus cum thuribulis et incenso, populus autem cum palmis et floribus utrinque cum hymnis et canticis, sparsis de more missilibus obviam illi catervatim venerunt, factaque laude tam infra Ecclesiam Sancti-Petri, quam ante Lateranense palatium, postquam ascendit in domum majorem, quæ Leonina vocatur, presbyterio per ordinem distributo, solemne convivium celebravit ». Hæc quæ ex Actis audivimus, iis simillima sunt, quæ de aliis Romanis Pontificibus refert Baronius.

13. Jam alia, quæ postquam Pontifex sacratus est gesserit, prosequamur. Aiunt ipsius Acta, Romanis magnis clamoribus congiarium exposcentibus, statim atque electus est, cum tamen Ecclesiæ opes exhaustæ propemodum, atque ab Henrico imp. qui Siciliam, regnum illius stipendiarium, atque patrimonium B. Petri usque ad portas Urbis occuparat, attritæ essent ; quinetiam a Benedicto dissipatæ, qui maritimam ac Sabiniam ab ejus dominio alienarat, post inunctionem Pontificiam votis eorum obsecutum.

« Statim [1] post electionem ipsius Romanus populus cœpit apud eum vehementer instare, supplicans et deposcens, ut eos ad fidelitatem reciperet et consueta sibi dona conferret; ipse vero induci non potuit, ut ante consecrationem super hoc eis vellet præbere consensum, sed post consecrationem, cum turbulentius conclamarent, deliberavit super hac petitione populi diligenter. Et quoniam status Ecclesiæ Romanæ pessimus erat, pro eo quod a tempore Benedicti charissimi senatum Urbis prodiderat (perdiderat) ; et idem Benedictus seipsum faciens senatorem subtraxerat illi Maritimam et Sabiniam, suos justitiarios in illis constituens. Henricus autem imperator occupaverat totum regnum Siciliæ, totumque patrimonium Ecclesiæ usque ad portas Urbis præter solam

[1] Lib. I. Ep. XV. — [2] Ibid. Ep. XXXIII. — [3] Ibid. Ep. XXXV. — [4] Ibid. Ep. XXII. — [5] Ibid. Ep. LXXXIII.

[1] Anony. auct. ib.

Campaniam, in qua tamen plus timebatur ipse quam papa ; in hoc devenit consilium, ut petitionem populi exaudiret, quatenus et tempus redimeret malum, et patrimonium recuperaret amissum : verum antequam populo responderet, volens scire, utrum thesaurus Ecclesiæ sufficeret ad hoc opus, usus est hac cautela, quod per singulas parochiales Ecclesias fecit singulos parochiales occulte describi, ut sciret et numerum et quantitatem ipsorum ; et ita veritate comperta jussit illos recipi per singulas regiones, sed nunquam tanta potuit adhiberi cautela, quin fraus committeretur ». Subdunt Acta, præfectum Urbis, qui ad hoc tempus imperatori fidei sacramento obstrictus fuerat, in verba Innocentii jurasse, atque etiam Pontificem patrimonium amissum recuperasse.

« Sequenti die post consecrationem suam Petrum Urbis præfectum ad ligiam fidelitatem recepit, et per mantum, quod illi donavit, de præfectura eum publice investivit, qui usque ad illud tempus juramento fidelitatis imperatori fuerat obligatus, et ab eo præfecturæ tenebat honorem. Sed et ab aliis baronibus circumquaque (quibuscumque) juramentum fidelitatis recepit, missisque nuntiis per totum Ecclesiæ patrimonium, fecit sibi fidelitatem ab omnibus exhiberi, et exclusis justitiariis senatoris, qui ei fidelitatem juraverat, suos justitiarios ordinavit, electo per medianum suum alio senatore, tam in Urbe quam extra patrimonium recuperavit nuper amissum ». Quibus consentiunt, quæ in regesto Pontificio habentur, secundo a celebritate consecrationis die præfectum in cardinalium consistorio fiduciarii viri officia Innocentio detulisse, ac scypho argenteo, accepti gratissimi obsequii ergo donatum fuisse.

14. *Picenum ducatus Spoleti et Assisii, aliæque urbes in Romanæ Ecclesiæ ditionem recipiuntur.* — Ad revocanda etiam alia Ecclesiæ jura quæ divulsa atque occupata improborum potentia fuerant, legationes decretæ in Picenum, cui Marcualdus, vir opibus potens, et dolis instructissimus incubabat, cumque cardinales ad obsequia Ecclesiæ populos traducere, ac fidei sacramenta exigere cœpissent, ut prædam retineret tyrannus, missis oratoribus spopondit se in fide ac potestate Innocentii futurum ; sed cum fraudes suas a Pontifice detectas præsagiret, promissa infregit ; omnes dein conatus suos elusos intuitus, populosque ad Ecclesiæ obsequium excusso depulsoque servitutis illius jugo concurrere, oblata ingenti pecuniæ vi, promissoque censu annuo tentavit Innocentium, ut fiduciario titulo Marchiam ipsi relinqueret, sed respuit infidi hominis preces Pontifex, Picenumque Ecclesiæ reddidit. « Reducta est igitur (inquiunt Acta) tota Marchia præter Asculum ad dominium et fidelitatem Ecclesiæ ; videlicet Ancona, Firmum, Auximum, Camerinum, Fanum, Aesinum, Senogallia, et Pisaurum cum omnibus diœcesibus suis ».

Dum ita Piceni Germanicæ tyrannidis pertæsi, ad partes Ecclesiæ certatim confluerent, Marcualdus iras omnes in eos, quos in servitute continere non poterat, effudit ; contracto enim exercitu, quacumque ibat, ferro flammaque urebat agros, spoliabat templa, oppida excindebat ; quem ita furentem monuere cardinales legati, ut ab urbium excidio, vastitate agrorum, templorum incendio, deprædatione domorum absisteret, monitaque et imperia sibi facta contemptu elidentem anathemate perculere, cujus vinculis licet ob detentam Ecclesiæ ditionem longe prius irretiri meruisset, dilata tamen res fuerat, donec in apertam contumaciam erupisset. Incussam Marcualdo a cardinalibus sententiam confirmavit Innocentius, ac Piceni episcopis mandavit[1], vibratum in eum ac sequaces anathema promulgarent.

Prodiere mox in lucem nefaria Marcualdi consilia : qui enim honoris Ecclesiæ cupidissimum se finxerat, jactaratque se Ecclesiam magis quam ulli imperatores auxissent, amplificaturum, abjecta larva, hostis crudelissimus evasit : « Nihil enim », ut Christus in Evangelio docet[2], « est opertum, quod non revelabitur, neque occultum, quod non scietur ». Cumque avulsam ex unguibus Marchiam lugeret, in Siciliam impetus convertit. Sed de eo inferius.

15. Quid nunc Innocentius ut præpotentem alium Germanum ex Ecclesiæ ditione detraheret, intueamur. Is erat Conradus Spoleti dux et Assisii comes, qui cum populos ad libertatem, qua sub Ecclesiæ imperio suavissime fruebantur, excitatos videret, maleque sibi metuens, ne ex ditione injuste obtenta everteretur, Pontificis gratiam colligere conatus est, ac datis filiis obsidibus fidem suam illi obligare, arcesque omnes præsidio militari suis sumptibus muniendas tradere, censum etiam pendere, militesque pro tuendo patrimonio alere pollicitus est. Egregiæ visæ sunt conditiones Pontifici, sed cum Italos a Germanis, sub quorum jugo diu gemuerant, abhorrere videret, eas respuit : unde Conradus sub nullis conditionibus Innocentii arbitrio se permisit, populos sacramenti sibi præstiti religione liberavit, arcesque nonnullas dedidit, quæ Vitæ illius auctor fuse prosequitur. Exarsit vero non levis controversia in reddendæ Assisii arcis causa, quam tamen jussisse bona fide Conradum, ut Pontifici dederetur, testatur Innocentius ad præfectos Hetruriæ in apologeticis ad eos datis litteris[3] : ii enim cum in Ecclesiæ gratiam admissum Conradum vidissent, atque insuper arcem Assisii non fuisse Innocentio restitutam, levitatis arguere ac traducere Pontificem cœperant, quod cum ad pellendos Germanos consilia iniisset, jam ipsorum potentiam recepto Conrado aleret, ipsique arcem Assisii asserere moliretur ; quam calumniam Innocentius depulit, rem non dolo et collusione factam, sed Assisinates et Perusinos deditionis illius successum disturbasse ; quod

[1] Lib. I. Ep. XXXVIII. — [2] Matth. X. — [3] Ep. LXXXVIII.

etiam his verbis Pontificis Vitæ auctor asserit : « Sed Assisinates, qui eam tenebant obsessam, non permiserunt illam reddi, quin captam protinus destruxerunt » ; imposito quippe arci præsidio, injectum erat ipsorum libertati frænum, qua ut potirentur, illam deleverunt. At querentem de oblocutorum susurris Innocentium, atque hæc gravissima in Pontificiæ majestatis detractores pronuntiantem audiamus : « Licet peccatores simus et nati de peccatoribus, illius tamen vices exercemus in terris, qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus ; qui cum sit Dominus omnium, habens in vestimento et in femore suo scriptum : Rex regum, et Dominus dominantium : in nobis honoratur, cum honoramur ; et contemnitur cum contemnimur, ipso testante, qui ait : Qui vos spernit, me spernit ; et qui me spernit, spernit eum qui misit me, etc. » Pergit rei gestæ seriem, quam ex Actis in pauca coegimus recensere, ut Conradum percussisset anathemate, qui cum Ecclesiæ se subjiceret, omniaque erepta restitueret, Fulginium et Interamnam redderet, atque arces alias dedere contenderet, Ecclesiæ conciliari meruisset.

16. Confirmant dicta Pontificis ipsius gesta [1] : « Recuperavit ergo Romana Eccl. ducatum Spoleti, et comitatum Assisii, videlicet Reate, Spoletum, Assisium, Fulginium, et Nuceriam cum omnibus diœcesibus suis. Quia vero mora prædicti Conradi erat valde suspecta, de mandato domini papæ rediit in Theutoniam. Recuperavit etiam Perusium, Eugubium, Tudertum, et civitatem Castelli cum comitatibus suis , recepto juramento fidelitatis a civibus, baronibus, et Catanis. Fecit etiam destrui castrum montis Sanctæ-Mariæ, in quo tempore prædecessoris sui Conradus, qui musca in cerebro dicebatur, captum detinuit præfatum Octavianum episcopum Hostiensem de Francia redeuntem, ut esset hæc demolitio in titulum memoriæ sempiternæ ».

17. Provolavere ad imperium Ecclesiæ circa hæc tempora una cum aliis Montis-Belli oppidani, quorum magistratus, qui antea inviti ab Apostolicæ Sedis obsequio imperatorem Romanorum potentia injuste divulsi fuerant, occasione captata, cum Italiæ populi extincto Henrico, qui ipsos durissimo jugo attriverat Germaniaque divisa, ad libertatem assurgerent, summoque studio ad novi Pontificis, qui Sedis Apostolicæ subditos in pristinum statum vindicare studebat, obsequia se converterent, Innocentio fidei sacramento se astrinxere, utpote qui comitatus ambitu comitissæ Mathildis contenti, Ecclesiæ obnoxii esse deberent ; e quorum litteris hæc decerpsimus [2], quæ redeuntium ad Ecclesiæ dominium populorum gaudium ac triumphum illustrent: « Non est opus insinuare quod luce clarius constat, nec unquam ab aliquo negari poterit, quod non fuerit (nimirum Mons-Bellus) de comitatu comitissæ Mathildis : sed prævalente adversus Ecclesiam Dei publica olim potestate, dominationem suam in ipso castro Ecclesia non valuit exercere. Nunc vero quia omnipotens Deus sic disposuit, ut tempore vestro filiorum dispersiones ad sinum Catholicæ matris redeant , patris imperium per omnia servaturi. Hinc est, quod unanimes uno voto omnes quærimus, et diligenter petimus dominium vestrum, vestræque sanctitati tanto devotius fidelitatem facere cupimus, quanto indubitanter vos credimus spiritum Dei habere, atque ideo accepisse potestatem, ut omnia in statum rectitudines, vestra sapientia reducatis ».

[1] Inn. Vit. auct. — [2] Apud Innoc. Ep. XLVII.

18. *Jubet Innocentius consecrari altaria S. Petri, instituit festum Conversionis S. Pauli.* — Erigebant ista sese in dies res Sedis Apostolicæ, Innocentiique studio atque opera efflorescebant, qui non modo in recuperandis Romanæ Ecclesiæ bonis industriam collocavit, sed cum etiam omnium aliarum Ecclesiarum curæ ipsius humeris incumberent, ad eas in pristinum splendorem ac jura asserendas animum convertit, suoque exemplo inertiam præsulum excitavit ; demonstrant hoc ejus litteræ ad Neocastrensem [1], Aquinatem [2], Melitensem [3], episcopos, et archiepiscopum [4] Montis-Regalis exaratæ, quibus præcepit, a prædecessoribus alienata bona ad Ecclesias suas revocarent ; quorum postremo secundis etiam litteris imperavit, ne res Ecclesiæ, eæque maxime quæ ad episcopum spectarent, distraherentur. Plures aliæ eo argumento datæ, quas percensere supervacaneum sit ; atque ita inter cæteros Strigoniensem et Colocensem archiepiscopos eorumque suffraganeos ad tuendas Ecclesiarum immunitates, quæ admodum absoleverant, excitavit [5] : de quo ad regem Ungariæ eadem sententia scripsit [6], quem etiam Sclavos ad solvendas Colocensi archiepiscopo decimas compellere jussit [7]. Nec prætereundum videtur, Innocentium a Catenensi et Orchadiensi comite certiorem factum, ab ipso in Catenensi comitatu singulis domibus unius denarii vectigal tempore Alexandri papæ impositum, ut Romanæ Ecclesiæ, eleemosynæ ergo pro illius perducendo opere mitteretur ; eique rei episcopum A. Catenensem consensisse, quo ex humanis exempto, ipsius successore censum illum solvi vetante, Orchadiensi et Rosmarchensi episcopis provinciam dedisse [8], si ipsorum monitis Catenensis episcopus non obsequeretur, remota omni provocationis cujuscumque mora, ut de eleemosynis subductis faceret satis, factamque prohibitionem rescinderet, Apostolica auctoritate adigerent. Ita vigilantissimus Pontifex recuperandis Ecclesiarum, ac maxime Romanæ juribus operam dabat : ad cujus subditos, qui ad illius obsequium, ut supra vidimus, nuper redierant, in fide confirmandos adeuntem, ac varias Ecclesiasticæ ditionis urbes et loca perlustran-

[1] Innoc. Ep. CCXLIX. — [2] Ibid. Ep. CCXCI. — [3] Ibid. Ep. CCXCIII. — [4] Ibid. Ep. CV. — [5] Ibid. Ep. CCCLXXXVI. — [6] Reg. post eamd. Ep. — [7] Innoc. Ep. CCCCXCVIII. — [8] Ibid. Ep. CCXVII.

tem nostra sequatur oratio, quidve in singulis gesserit cum ejus Vitæ auctore percenseat :

« Celebrato ergo Apostolorum festo, dominus Urbe exivit, et in ducatum Spoletanum accessit, quem ad fidelitatem Ecclesiæ nuperrime revocaverat, ut illum personaliter visitaret ; venitque Reate, ubi receptus cum ingenti gaudio et honore consecravit Ecclesiam Sancti-Eleutherii martyris, et Ecclesiam S. Joannis Evangelistæ ». Neque omittere hic possumus Pontificem, dum consecrandis iis sacris ædibus vacaret, ad Octavianum Hostiensem episcopum datis litteris [1] imperasse, ut quædam in Basilica S. Petri altaria, in quibus peragebantur divina, sacro ritu dedicaret, ad quod objectum sacerdoti cæleste visum, patratumque in eo miraculum, ut ferebatur, induxit :

19. « Octaviano Hostiensi episcopo vicario nostro.

« Paucis diebus ante nostrum ab Urbe recessum, sacerdos quidam ætate longævus, timoratus, ut creditur, ad præsentiam nostram accessit, secreto proponens quod in visione nocturna per somnium ei apparuit B. Petrus Apostolus dicens : Accede ad Pontificem Innocentium, et ex mea sibi parte significa, quod a nativitate sua quasi filium illum dilexi, et per diversos gradus promotum in mea tandem Sede constitui. Quapropter et ipse decorem et honorem domus meæ debet diligere, studioque vigili promovere. Sciat ergo quod in Ecclesia mea pauca sunt altaria consecrata ; unde contingit, quod in altaribus dissecratis divina mysteria celebrantur. Faciat igitur ea saltem cum debita reverentia consecrari, super quæ novit frequentius officium celebrari divinum. Verum cum semel et iterum eadem sibi fuisset visio revelata, nec ipse quod mandabatur impleret, tertio tandem idem Apostolus velut offensus intulit dicens : Quia meum obaudisti mandatum, ego tuum tibi tollam auditum ; ex tunc ita surdus effectus est, ut penitus non audiret. Gemens ergo vehementer et plorans ad confessionem B. Petri devotus accessit, cum lacrymis postulans, ut misertus sibi restitueret auditum , quia mandatum ipsius illico adimpleret : quo per Dei misericordiam exaudito, quod acciderat ei nobis per ordinem indicavit. Licet autem secundum Apostolum non sit credendum omni spiritui, quia tamen in tali negotio Angelus Satanæ non transfiguraret se in Angelum lucis, et melius est pie credere, quam temere dubitare, cum honestum sit quod proponitur faciendum ; etsi verum non esset quod asseritur revelatum, fraternitati tuæ, de qua plenam fiduciam obtinemus, per Apostolica scripta mandamus, quatenus altaria Philippi et Jacobi, Simonis et Judæ, B. Gregorii et S. Andreæ, quæ dissecrata dicuntur, tu ipse consecres, vel per alios auctoritate nostra facias consecrari. Credimus enim quod ex hoc nobis fructus æternæ retributionis accrescet ».

[1] Lib. I. Ep. CCCLVII.

20. Adjungere hic aliud ad ritus sacros pertinens visum est, quod ante scriptis ad Wormatiensem episcopum litteris statuerat pro celebrando in ejus Ecclesia divi Pauli Conversionis festo die. Acceperat enim Innocentius in ea quidem ejus mortis festum agi diem, non vero conversionis ipsius, cum tamen is mos in Romana Ecclesia sanctissime susceptus esset. Mandavit ergo, ut in ea re cum Ecclesia Romana congrueret, egregiisque argumentis ac doctis antithetis non minus conversionis, quam martyrii diem religiosissime colendum illustravit [1] :

« In conversione siquidem Saulum ab impugnatione fidelium revocavit dispensatio Jesu Christi : in passione vero Paulum ob prædicationis officium Neronis crudelitas interfecit : ibi dextera Domini fecit virtutem, hic tyranni gladius intulit passionem; ibi Dominus animam persecutoris salvavit et corpus, hic servus nequam Apostoli prædicantis corpus sine animæ læsione perimit. Præterea non paucioribus ejus conversio contulit, quam passio profuit, cum plures sint ad quos prædicationis ejus sonus exiverit, quam qui ejus exemplo subierint passionem : nobis enim vivendo profuit, sibi contulit patiendo ; nobis etiam jam conversus, ut similes ejus essemus, exceptis vinculis, cupiebat, sibi aut dissolvi, aut esse cum Christo affectabat ardentius moriturus ; nec ipsius fuisset passio gloriosa, nisi sancta conversio præcessisset ».

21. *Translationes episcoporum temere factas cohibet.* — Reate cum esset, exaravit plures alias Epistolas, quibus totius orbis utilitati consulebat : e quibus, cæteris alio loco reservatis, nonnullas decerpemus. Traduxit Faventinum episcopum ad Papiensem sedem [2], a civibus suffraganeisque summis votis ob egregia doctrinæ et virtutum ornamenta expetitum. Cumque de translationibus sedium agere cœptum sit, adnectimus, quo zelo Innocentius in eos exarserit, qui sua auctoritate, non implorata Apostolica, ad aliam sedem transilirent, vel qui hanc Romano tantum Pontifici debitam in transferendis episcopatibus invaderent. Bambergensi ille episcopo, et P. scholarum magistro interdicendi munere Hildesemensem episcopum, qui sine auctoritate Apostolica ad Herbipolensem transvolarat, privandique canonicos Herbipolenses electionis faciendæ jure provinciam injunxit [3]; de quo ad Hildesemensem episcopum et clerum, atque Herbipolenses laicos et Ecclesiasticos graviores litteras dedit [4]; cumque tentatum male facinus audacissime tueretur episcopus, Pontificiumque munus exercere præsumeret, ad comprimendum illius tumorem Innocentius rebellem anathemate perculit, et Coloniensi Salisburgensique archiepiscopis, eorumque suffraganeis præcepit [5], illum e fidelium consortio ejectum promulgarent; ut vero ille tandem superbiam fregerit, et

[1] Innoc. Ep. XLIV. — [2] Ibid. Ep. CCCXXIV. — [3] Ibid. Ep. CCCXXXIII. — [4] Reg. post eamd. Ep. — [5] Ibid.

quam demisse incussam pœnitentiam exolverit, suo loco dicetur.

Similem severitatem in archiepiscopum Turonensem atque electum Abricensem exercuit; quorum alter, nimirum archiepiscopus, electum ex Abricensi, in qua fuerat confirmatus, ad Andegavensem traducere propria auctoritate erat ausus; alter iniquo imperio paruerat: archiepiscopo enim Bituricensi imposuit [1], ut, si veritas rumori ad se delato consentiret, Turonensem confirmandi et consecrandi episcopos munere interdiceret, Abricensem pontificali officio exercendo submoveret, donec Apostolica Sedes aliud de ea re statuisset; cumque ferret fama archiepiscopum Rothomagensem facinori consensisse, ut ex Abricensi ad alteram demigraret, inquisita rei veritate, pari pœna plecteret; ubi de ea ad Romanos Pontifices spectante auctoritate hæc graviter disserit: « Ne si universis universa licerent, par videretur in singulis jurisdictio singulorum, et ex hoc Petri navicula sine remige fluctuaret, Dominus noster eam ad humani corporis similitudinem figuravit, ponens Romanam Ecclesiam caput ejus, et ad suum et ipsius obsequium, cæteras secundum varia officia dignitatum ei pro membris adaptans, non ut omnia membra eumdem actum haberent, sed dum permanerent in unius corporis unitate, sic ad implendam legem Christi alter alterius onera supportaret, ut capiti suo, in quo est plenitudo sensuum, suis vicibus deservirent, nec ejus sibi officium alicujus præsumptionis audacia usurparet. Hujus autem Domini et magistri omnium magisterium sancti Patres diligentius attendentes, majores Ecclesiæ causas, utpote cessiones episcoporum, et sedium translationes sine Apostolicæ Sedis licentia fieri vetuere, ut ea, quæ sola obtinet plenitudinem potestatis, de his disponeret, nec liceret alicui, de episcopatu ad episcopatum sine ipsius auctoritate transire ». Ne vero Pontificem eas pœnas in eos tanta severitate distringere, tanquam ad novum aliquid miraretur Bituricensis archiepiscopus, subjecit quibus pœnis patriarcham Antiochenum perculisset. Sed de his satis, reliqua Innocentii itinera ex Actis persequamur.

22. *Civitates ditioni Romanæ subjectas, alias sibi devincit, alias recuperat.* — « Inde profectus Spoletum, dedicavit Ecclesiam cathedralem, ibique quoddam miraculosum evenit, quod cum cives anxiarentur super aquarum penuria, cœperunt circa civitatem studiose perquirere, ubi fodiendo possent aquarum copiam invenire, quæ sufficeret equorum multitudini adaquandæ, ac subito sub muro civitatis viderunt aquam scaturire de rupe, quæ fossas ibi factas replevit, ita exiens abundanter, quod omnibus equis sufficiebat ad potum, vocataque est fons Papalis. Processit inde Perusium, ubi majoris Ecclesiæ consecravit altare: veniensque Tudertum altare Sancti-Fortunati solemniter consecravit; et ad ornatum omnium altarium, quæ propriis manibus consecravit, obtulit serica pallia pretiosa, et pallas subtiliter operatus, et statuens rectorem in ducatu Spoleti, et comitatu Assisii, terrisque vicinis, videlicet Gregorium S. Mariæ in Aquiro diaconum cardinalem ». Probant extrema hæc ejusdem Innocentii litteræ, quibus Spoletinos [1], Reatinos [2], Fulginates, Assisinates, Eugubinos, Tudertinos, Castellanos, cardinalis a Romana Ecclesia magistratui præfecti imperiis obtemperare jussit, quorum ultimis datæ aliæ litteræ [3], ut fidei sacramentum, quo sese præsenti Pontifici astrinxerant, ejus subdiacono et capellano renovarent, gauderentque importunum Germanorum jugum sub quo diu luxerant dejecisse. Simillimis litteris Faliscos hortatus est [4], oppidum et certa bona restituerent Ecclesiæ, ac pro ejus causa strenue dimicarent. Augebat populorum erga Sedem Apostolicam amorem, quod ipsorum privilegia corroboraret, vel augeret novis Innocentius, atque ipsos in clientelam Ecclesiæ admitteret; quo beneficio Agathinos [5], Tudertinos [6], Perusinos [7], atque etiam prænobiles viros Uguitionem [8] et Guidonem marchiones, eorumque fidei obnoxios ornavit. Devinctis igitur sibi Apostolicis beneficiis populis, quos peragratis eorum terris ad constantiam in fide Ecclesiæ excitarat, per Ameliam, Ortam et civitatem Castellanam, ut tradit Vitæ ejus auctor, ante festum omnium SS. in Urbem reversus est.

23. Eo tempore aliorum exemplo recepti etiam in Apostolicum patrocinium Etrusci, qui ad recuperandam libertatem cum Spoletanis fœdus inierant, sanxerantque armorum societatem ad tuendam Ecclesiæ ditionem et jura sanctissime servaturos, nec ullum principem agnituros, nisi quem Romanus Pontifex approbaret; vicissim pollicitus est litteris suis Innocentius se ab oppressorum injuriis ipsos vindicaturum. De quo plura ejus Vitæ auctor, qui etiam Innocentii litteras [9] ad eos datas adducit, e quibus hæc delibavimus: « Licet ad universas provincias nostræ provisionis aciem extendere debeamus, specialiter tamen Italiæ paterna nos convenit sollicitudine providere, in qua Christianæ religionis fundamentum existit, et per Apostolicæ Sedis primatum, sacerdotii simul et regni præeminet principatus. Hujus autem provisionis officium laudabiliter exercemus, si per nostræ sollicitudinis studium procuramus, ne filii a servis, neque minores a majoribus opprimantur, ut servata moderaminis æquitate sic isti serviant, quod illi non sæviant, ut nec isti subesse contemnant, nec illi prodesse. Volentes ergo vos tanquam speciales filios Apostolicæ protectionis brachiis amplexari, firmum gerimus in deliberatione nostra propositum ad divini nominis gloriam, et Apostolicæ Se-

[1] Ep. CXVII.

[1] Lib. I. Ep CCCLIV.— [2] Reg. post eamd. Ep.— [3] Ep. CCCLXVII. — [4] Ep. CCCLIX. — [5] Ep. CCCLXIII. — [6] Ep. CDXXIV. — [7] Ep. CCCLXXIII. — [8] Ep. CCCLXVI. — [9] Extant in gest. Innoc.

dis honorem, quantum cum nostra possumus honestate, vobis adversus oppressionis incursum, et gravaminis insolentiam nostrum patrocinium exhibere ».

24. Cæterum recusarunt Pisani ad illud fœdus accedere, ac nulla ratione adduci potuerunt, sive pertimescerent, ne cum novus imperator creatus foret, fœderatos obtereret armorum suorum potentia, sive ab Ecclesia, in cujus commodum cedebat, animis abalienati essent, quamvis illos Innocentius egregio beneficio sibi devincire meruisset, atque adducere ad Sedis Apostolicæ tuendam dignitatem, a qua eorum civitas ingens ornamentum acceperat : archiepiscopi enim primatum non in Turritanam modo provinciam Sardiniæ ab Adriano, Alexandro, Clemente et Cœlestino concessum confirmavit, verumetiam ad Calaritanam atque Arborensem provincias hoc Diplomate exporrexit, tum ut nonnulla insignia ad Pisarum augendum decus cujus cives profligandis infidelibus egregiam operam sæpius locassent, præferret indulsit [1]. « Denique ut Pisana, inquit, civitas, quæ favore cœlestis numinis de inimicis Christiani nominis victoriam frequenter obtinuit, et eorum urbes plurimas subjugavit, amplius honoretur, equo albo cum nacho albo in processionibus utendi, et crucem, vexillum scilicet Dominicum, per subjectas vobis provincias portandi, et per spatium illud Vulterani episcopatus, quo de Pisano episcopatu ad Populonenum transitur, tibi tuisque successoribus licentiam damus. Pallii quoque usum fraternitati tuæ concedimus; ut videlicet eo secundum consuetudinem Pisanæ Ecclesiæ perfruaris, et in consecrationibus trium episcoporum in Corsica, Aleriensis videlicet, Ajacensis et Sagonensis ac prædictorum duorum in Sardinia, et Populensis episcopi, quorum metropolitanus existis, etc. » Non eo privilegio aliisve Pisani evecti sunt, ut ad ineundum cum aliis Hetruriæ populis fœdus pro defendenda Ecclesia se converterent : sed nec minus Innocentio sine Pisanorum ope recuperandis aliis, felicissimi exitus processerunt, quos Vitæ ejus auctor sequenti oratione enumerat :

25. « Post hæc (nimirum sancita Hetruscorum et Spoletinorum fœdera) dedit operam ad recuperandam Radicofanum, Aquampendentem, Montemflasconem, atque Tuscanam, quæ tandem recuperavit non sine laboribus et expensis, liberans Aquampendentem ab Urbevetanis, qui eam acriter impugnabant. Misit præterea nuntios et legatos ad recuperandum marchionatum (exarchatum) Ravennæ, Britenorium, et terram Cavalcacomitis; sed archiepiscopus Ravennas asserebat marchionatum (exarchatum) antiquitus fuisse concessum a Romanis Pontificibus Ecclesiæ Ravennati, et privilegia ostendebat, Britenorium quoque concessum de novo ab Alexandro papa, dum Venetiis moraretur. Supersedit ergo dominus Innocentius prudenter ad tempus magis quam super hoc vellet aliquid experiri : permisit tamen, ut archiepiscopus Ravennas salvo jure Apostolicæ Sedis recuperaret Britenorium, et teneret. Cum autem per legatos suos ad hoc specialiter destinatos requireret terram comitissæ Mathildis a civitatibus detinentibus eam, licet ipsæ civitates vellent eamdem per Romanam Ecclesiam sub certis pactionibus recognoscere ac tenere, quia tamen pactiones illæ convenientes non erant, noluit ex ipsa terra quicquam concedere præter id quod concessit episcopo Mantuano, differens in aliud tempus idoneum, quia tunc ei sollicitudo gravior supervenit ex divisione imperii, et turbatione regni Siciliæ, quibus eum principaliter intendere oportebat. Has autem munitiones ad manus suas dominus Innocentius detinebat, et custodiri faciebat per primos castellanos ; in Tuscia Radicofanum, Montemflasconem, et Ordam ; in ducatu Spoletino, Gualdum et Cese ; in Sabina Roccham, Anticoli ; in Campania, Lasianum, et Castrum in maritima, Roccam Euregii (Sirtigii) ». Subdit Radicofanum ab eo novis muris cinctum, ac Faliscorum oppidum novo templo exornatum : « Ad planum Montisflasconis fecit fieri cappellam, et removeri domos post palatium usque ad muros castri, constituens hinc inde parietes a palatio usque ad muros illos, in muro faciens largam portam, ut haberet ipsa munitio ingressum non solum communem per castrum, sed etiam proprium specialem per illum. In Roccha de Radicofano fecit exaltari veteres muros, et novos construi, cavari fossatum, et locum bene muniri. Roccham vero Guergii redemit a Rolando Guidonis de Leculo, cui Oddo, et Robertus Frajapani in feudum concesserant, quamvis eam ab Ecclesia Romana tenerent solius custodiæ ratione. Patrimonium autem Apostolicæ Sedis in Tuscia diversis temporibus commisit regendum diversis personis, a quibus faciebat annuatim colligi feudum per civitates et castra ; in aliis autem regionibus proprium accipiebat affictum ». Subjicit, duos viros nobiles Guidonem et Nicolaum, sed qui nobilitatem suam factorum turpitudine, grassando diu in prætereuntes, qui ad aulam Pontificiam commeabant, fœdissime corruperant et inquinarant, ad imperia Innocentii demisse venisse. Obtinebant ii cum aliquot prædonibus arcem fortissimam, cui Rispampani nomen erat, atque ad reprimendas eorum eruptiones rectoribus patrimonii jusserat, ut collecta valida militum manu, adductisque operis munitissimam turrim proxime excitarent ; nec segnius ii jussa capessiverant, cum illi metu se sponte dedidere, ac sacramento Pontifici parituros se devinxere ; tum de compressis Narniensibus, qui Utriculum everterant, dictus auctor hæc addit : « Idem vero Pontifex justus et fortis fecit exercitum contra illos, tam de Romanis, quam de forinsecis congregari, per quem graviora sunt, quam intulerunt, damna perpessi, et tandem reædificato castro bannum mille librarum ab illis

[1] Ep. LVI.

accepit jurantibus ejus stare mandatis, faciens ducentas libras præstari pro restauratione murorum. Quia vero longum esset explicare per singula, quam diligens et studiosus extiterit circa patrimonium Ecclesiæ reformandum, sufficiat dixisse pauca de multis, quia multa possunt excogitari de paucis, quamvis hanc sollicitudinem quodammodo haberet exosam, unde sæpe dicebat: Qui tangit picem, coinquinabitur ab ea, maxime quia labor erat magnus, et fructus parvus, et propter excrescentem malitiam homines non poterant facile coerceri.

26. *Avaritiam proscindit, jura tuetur.* — Quamvis igitur tot curis ad reparanda Romanæ Ecclesiæ jura ac bona distentus esset, longe magis in summi Pontificis implendis cæteris partibus, ut in administranda justitia, contundendis hæreticis, perpoliendis moribus, adducendis schismaticis, infidelibus expugnandis operam studiumque collocavit. Insedit alte ipsius animo, arrepto primum Ecclesiæ clavo, ut Vitæ ejus auctor testatur, avaritiam, quæ æquitatem corrumpere solet, excindere : « Inter omnes pestes vænalitatem habuit exosam, cogitans qualiter eam posset a Romana Ecclesia exstirpare. Statim ergo fecit edictum, ut nullus officialium curiæ suæ quicquam exigeret præter solos scriptores et bullarios, quibus certum modum præfixit, districte præcipiens, ut singuli suum officium gratis impenderent, recepturi gratuiter, si quid eis gratuito donaretur ». Eamdem integritatem in aliis clericis desiderabat ; unde cum rumor ad ipsum affluxisset, prælatos Longobardiæ, cum ex delegatione Pontificis causas pertractandas susciperent, super decima litis vel parte alia, præter expensas victualium pro mercede convenire, ac pignora recipere, gravissime eos increpuit[1], imperavitque ab iis sordibus abstinerent, quæ fœdissimam labem Ecclesiasticæ dignitati aspergerent : « Licet (inquit) nostræ sollicitudinis labor generaliter debeat ad omnes extendi, quia sapientibus sumus et insipientibus debitores; specialiter tamen ad clericos, qui dormire debent a vitiis, ut sint pennæ columbæ deargentatæ, ne quid in illis appareat, quod offuscet candorem Ecclesiasticæ puritatis ». Ad comprimendos vero Pontificiarum bullarum adulteratores, gravissimis propositis pœnis a scelere eos deterrere conatus est, de quo tum ad archiepiscopum et canonicos Mediolanenses[2], tum ad Rhemensem archiepiscopum[3] S. Sabinæ cardinalem, quod illud malum grassaretur in Galliis, litteræ pro detegendis fontibus exaratæ. Perdebat etiam Gallias alia non levior pestis, usurariorum scilicet, quos a præsulibus Gallicanis coerceri jussit[4]. Ne vero remota longe vitia percellere, vicinis vero, quæ in ipsius aula committebantur, connivere videretur, emendandæ suæ aulæ incubuisse Rogerius consentit cum Vitæ ejus auctore, qui subjicit, ipsum ostiarios a notariorum cameris amoveri jussisse, ut liber omnibus pateret accessus, atque exemplo Domini e palatio Lateranensi trapezitas aurificesque depulisse.

27. Addit ipsum pro impertienda omnibus justitia consistorium ter in hebdomada coegisse, moremque qui penitus absoleverat, revocasse, tantumque in ferendis sententiis sapientiæ doctrinæque specimen explicuisse, ut omnes admiratione sui percelleret; unde ex universo fere orbe ad illum pro excipienda in suis controversiis sententia confluxere : pro eo vero quo ardebat impertiendæ cuique justitiæ, abscindendarumque litium, quæ annis pluribus partes adversas torserant, desiderio, Turonensem archiepiscopum ac Dolensem præsulem ad suum tribunal accersivit, ut difficillimæ de primatu causæ definiendæ sententiam exciperent, quæ ut secundum Turonensem lata fuerit, suo loco dicetur. Eodem justitiæ zelo inflammatus erepta Petro S. Mariæ in Via-Lata diacono cardinali, dum e provincia in qua legationem gesserat rediret, ut restitueretur operam dedit. Diripuerat opes cardinalis Palavicini filius, aliorum prædonum comitatu succinctus; in quos postea ille anathema atque in circumvicina loca interdictum fulminavit; dein cum Placentinis, in quorum ditione prædones versabantur, agi ab Innocentio cœpit, ut eos ad reddenda quæ rapuerant cogerent, ac ni parerent intra certum tempus, Ecclesiam Placentinam Ravennati se subjecturum, imo eorum urbem episcopali dignitate exuturum, daturum litteras[1] ad Constantiam Augustam, Francorum et Anglorum reges, comitem Campaniæ, Burgundiæ ducem, comitem Maurinensem atque alios principes, ut Placentinorum mercatorum in suis terris degentium fortunas detinerent, comminatus est; Placentinos præterea magistratus, Parmensiumque præfectum, nisi intra tempus a cardinale præstitutum factum esset satis, anathemate vinciendos, de quo ad Placentinum episcopum litteras dedit[2], eodemque exemplo ad Parmensem episcopum et clerum exaravit, e quorum auctoritate suburbium S. Domini subduxit, vetuitque ne Huberto Palavicini filio quidquam Ecclesiasticorum proventuum traderent; tum arguit quod in servando interdicto se negligentes et remissos gererent; quid vero in eos animadvertisset, Ravennatem archiepiscopum certiorem fecit[3] ut contumaciam ipsorum infringeret atque edomaret.

Subjecere se Pontificis imperiis Parmenses, et direptæ pecuniæ partem mediam restituere spoponderunt, centumque marcis persolutis, ad sarcienda reliqua intra certum tempus se adstrinxere, et cardinale vibratas interdicti et anathematis in quosdam sententias relaxante, remisit etiam alias pœnas Innocentius, de quo ad episcopum, senatum, populumque Parmensem scriptæ litteræ[4]:

[1] Ep. CCCXXXIV. — [2] Ep. CCCXLVII. — [3] Ep. CCXXXIV. — [4] Ep. CCCXCVII.

[1] Ep. CXXI. — [2] Ep. CXXII. — [3] Ep. CXXIII. — [4] Ep. CCCXCI.

tum archipresbyterum et clericos Burgensis Ecclesiæ[1], quos ex dominio episcopi exemerat, donec cardinalis sua recuperasset, pristino statui reddidit, ejusque auctoritati subesse imperavit.

28. *Dubia theologica resolvit, Philippum regem a divortio revocat.* — De Innocentii judiciis satis, nunc aliqua illius sapientissima responsa in dubiis propositis data proponemus. Consuluerat Nidrosiensis archiepiscopus Innocentium, an altare in quo sacerdos anathematis reus divina celebrasset, iterum consecrari deberet; an nulla consuetudo liceret haberi cum fidelium communione ejecto, qui quidem excipiendi Ecclesiæ imperia cautionem dedisset, nondum tamen absolutionem adeptus esset; an aliqui, et quinam cum anathematis reo versari atque agere teneantur; quæ pœna iis incutienda, qui vel inviti vel volentes a fidelium communione segregatis commiscentur; quid statuendum in presbyteros, qui naves inter pugnandum regunt, vel confligunt ipsi, vel in prælio pugnantes incitant. Ad quæ ita Innocentius[2]: Neque iterum altare consecrandum; nec cum reo anathematis consuetudinem habendam; ab ea tamen lege nonnullos a Gregorio PP. excusari; extremam vero difficultatem ita solvit : « Quia vero tam sacerdotes, qui gubernant naves ad pugnam, quam qui personaliter exercens pugnæ conflictum, et hi qui alios incitant ad pugnandum, omnes quidem enormiter peccant, de rigore canonum credimus deponendos ».

Subdit aliorum solutionem dubiorum, quæ nos hic congeremus; eos qui sacerdotium sibi collatum laico traderent, ac postea ab eo idem reciperent, sacerdotio illo exuendos, quamvis ea cessio nullius roboris extitisset. Præterea altare, in quo tabula consecrata mota fuerit vel immaniter diffracta, iterum consecrandum; non negare se, quin oleum non consecratum altari sacro misceri non possit; clericos, qui anathematis vinculis irretiti sacris ordinibus initiati fuissent, vel quos præsules Ecclesiæ communione ejecti sacris inaugurassent, ab ordinum sacrorum munere depellendos deturbandosque.

Nec minus prudenter definivit, quid Trecensi episcopo agendum esset; qui cum profectionem Hierosolymitanam vovisset, ut de maximi momenti negotiis ad Ecclesiam suam spectantibus cum Campaniæ comite ageret, susceptoque itinere, in Hetruria acceperat illum ex humanis discessisse; cumque spes suas elusas videret, sine Apostolicæ tamen Sedis consilio remeare in Gallias noluit, habitoque consilio Innocentius re in utramque partem agitata hæc decrevit[3] : Cum olim in veteri lege permutare vota licuerit, eaque auctoritas Sedi Apostolicæ tradita sit, se ea lege ipsum voti religione liberare, ut quos sumptus facturus esset, in Terræ-Sanctæ subsidium derivaret. « Cum in lege veteri, in qua non minus præceptum Domini obligabat, quam votum hodie obligat in Ecclesia, primogenita quæ Domino mandabantur offerri, quædam redderentur Domino, ut primogenita Levitarum, quædam redimerentur, ut aliarum tribuum, quædam commutarentur in aliud, sicut primogenitum asini, quod ove commutabatur : ex hoc attendentes, quod votum etiam commutari possit in opus aliud pietatis, præsertim cum bonæ memoriæ A. papa prædecessor noster votum peregrinationis etiam redimi posse, vel in aliud commutari responderit requisitus ». Et infra : « De communi fratrum nostrorum et tam archiepiscoporum quam episcoporum, et aliorum prudentium consilio, quos per Dei misericordiam multos nobiscum præsentes habuimus, licentiam concedimus votum peregrinationis taliter commutare, ut omnes expensas, quas fueras in eundo, morando et redeundo facturus, alicui religioso committas in necessarios usus terræ illius sine diminutione qualibet transferendas ».

29. Propositum etiam illi est, quid de illius conjugio sanciendum foret, qui cum primo mulieri, quam ante alius cognoverat, impudice consuevisset, dein susceptum ex alia soluta filium eidem mulieri e sacro baptismi fonte efferendum dedisset, ac postea ejusdem mulieris amore incensus, eam clandestino matrimonio sibi junxisset; demum parentis objurgationibus ab ejus contubernio divulsus, ac peregre profectus aliam Eugubii uxorem duxerat, e qua prolem sustulisset. Ad hæc statuit Innocentius[1], ut Lincolniensis episcopus, inquisita rei veritate, divortium cum prima pronuntiaret, ut an cum secunda versari posset decerneretur. Longe gravius Innocentio in Francorum regis conjugii, quam attigimus, causa desudandum fuit; mixtis enim precibus, imperiis ac minis sæpius illum urgebat[2], ut quam superinduxerat, rejecta, veram conjugem in gratiam admitteret; se quidem quanto altioribus titulis ad ipsius dilectionem astrictus sit, tanto vehementius ad curandam illius animæ salutem incitari; pareret rationi, non libidini, expedita in suum caput divinæ vindictæ tela adverteret, sciret sui exempli perniciem ad alios emanare; accusari inertiæ Sedem Apostolicam, ac passim jam de ea detrahi, quod tantum scelus impunitum dimitteret; se constantissime animo decrevisse, nullis minis, nullis precibus, nullo amore, nullo dignitatis regiæ ac potentiæ intuitu, a religione officii declinare, severitatemque, ubi suavitas non juverit, adhibere.

« Innocentius etc.

« Memor esto conditionis tuæ, et novissima juxta verbum Sapientis attendens, quod scandalum in Ecclesia parit, quod nobis detractionem generat, quod in perniciem tuæ salutis vertitur, et in dispendium totius regni redundat, alios simili corrumpens exemplo, corrigas per teipsum, superin-

[1] Ep. CDI. — [2] Ep. CCCLXXIX. — [3] Ep. LXIX.

[1] Ep. CCCLXXVIII. — [2] Ep. CLXX.

ductam de finibus regni Francorum removeas, et eam reducas in regnum, et reginam appelles ac facias appellari; mandans ei ab omnibus tanquam reginæ deferri, quam a te minus rationabiliter abjecisti. Quod si postmodum usque adeo serenitatem tuam oriens ex alto respexerit, et cor tuum lux illa fuerit illustrare dignata, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, ut prædictam reginam, quam ex testimonio plurium, quibus est religionis et dignitatis ratione credendum, miræ sanctitatis et honestatis audivimus esse, retineas in gratia conjugali, præsertim cum vix nobiliorem ducere possis, et id tibi plurimum expedire noscatur, in his facilius, et ad votum tuum celerius exequendis, quæ serenitati tuæ diebus istis incumbunt, gaudebimus plurimum et in agendis tibi gratiarum actionibus assurgemus. Quod si forsan (quod absit) desuper datum non fuerit, sicut de jure tenemur, juris tibi licentiam non negamus, quominus facta prius restitutione audiamus, et exaudiamus quod rationabiliter duxeris proponendum. Si autem (quod non credimus) nec famæ tuæ, nec honori consuleres, nec mandatis nostris, nec monitis obedires, quantumcumque nobis molestum existeret te in aliquo molestare, contra te tanto amplius moveremur, et manum curaremus Apostolicam aggravare, quanto serenitatem tuam sincerius diligimus, et quos amamus, severius arguere intendimus, et durius castigare. Cum (inspirante Domino) immutabilem animum, et inflexibile propositum habeamus, nec prece, nec pretio, nec amore, nec odio, declinandi a semita rectitudinis, sed via regia incedentes, nec ad dexteram declinabimus, nec deviabimus ad sinistram, sine personarum acceptione facientes judicium, quia non est personarum acceptio apud Deum. Non ergo posses, quantumcumque confidas, de tua potentia subsistere ante faciem, non dicimus nostram, sed Dei, cujus (licet immeriti) vices exercemus in terris cum auctore justitiæ, qui est veritas, pro justitia et veritate pugnante, inimici tui in te ac regnum Franciæ prævalerent, nec valeret temporalis tuus et exiguus potentatus divinæ ac æternæ repugnare omnipotentiæ majestatis. Facias ergo, fili charissime, de necessitate virtutem, et nobis in hoc, imo Creatori tuo, per quem vivis et regnas, humiliter satisfacias, quatenus et ipsum tibi reddas propitium, et nos tibi constituas amplius debitores, sciturus pro certo, quod nisi mandatum nostrum hac vice curaveris adimplere, non differemus ulterius, quin officii nostri debitum exequamur. Dat. XVI kal. Junii ».

30. Similia de Innocentii monitis, studioque ad convellendum illicitum illud conjugium adhibito disserit Vitæ ejus auctor, ac retexens illius historiam refert, ut extincta Philippi prima uxore Balduini comitis Hannoniæ filia, e qua Ludovicum sceptri postea hæredem susceperat, Inseburgim Danorum regis sororem ardentibus votis expetitam in uxorem, perductamque in Gallias Ambiani matrimonio idem rex sibi junxerit, dieque insequenti in principum circumfuso cœtu corona redimiri a Guillelmo Rhemensi archiepiscopo jusserit: ac tunc in ipsa regiæ inunctionis media celebritate rex, qui antea illius amore exarserat, quasi fascino aliquo percitus, aversissimo ab ea animo esse cœpit, horrere ad illius aspectum, toto vultu impallescere, celebritatis moras non ferre, neque perfecta de solvendo conjugio mota controversia est, et quæsito honestatis colore jactatum ab aliquibus, secundam hanc conjugem primam quarto consanguinitatis gradu attigisse; cumque ancipiti amoris odiique æstu angeretur rex, postmodum ipsi consultum est, poneret metum, ad eam accederet, omnem illum mœrorem uxore cognita ex animo deletum iri: paruit ille, ac paulo post ab ea egressus tantum horrorem concepit, ut ipsius conspectum, ne quidem nomen ferre posset; ac tum serio de divortio agere cœpit. Negabat ille se cognoscere uxorem potuisse, contra illa cognitam se a viro contendebat, coactoque præsulum Concilio, cui Rhemensis archiepiscopus Apostolicæ Sedis in sua provincia legati munere auctus præfuit, divortii sententia lata est, regina Inseburge Pontificis fidem implorante, provocanteque ad Apostolicam Sedem.

31. Facti rumore audito, Cælestinus III sententiam a conciliabulo pronuntiatam rescidit, regique vetuit, ne alteram induceret. Urgebat querelis vehementissimis Danorum rex Pontificem, ne tantam sibi sororique injuriam inferri pateretur; at Philippus spretis Pontificis jussis Meraniæ ducis filiam, Inseburge in sacrarum virginum monasterium relegata, sibi conjunxit. Nec in eum Cælestinus vehementius exarsit, animadvertitve. Quo defuncto, Innocentius arrepto Ecclesiæ clavo fœdissimum scandalum, ne plures exempli improbitate corrumperet, tollendum ratus, nervos omnes contendit, ut Inseburgim regio thoro restitueret, nec ab incœpto destitit, donec felicissime illud in opus perduceret : non enim modo illum hoc anno Parisiensis episcopi opera monuit, tum litteris quas supra attulimus, miserum regem increpuit, verumetiam Petrum S. R. E. diaconum cardinalem tituli S. Mariæ in Via-Lata legatum in Gallias misit, ut male contractum cum Meraniæ ducis filia conjugium dissolveret, regemque districtis Ecclesiasticis censuris ad recipiendam reginam compelleret. Extant de iis ad regem litteræ [1], quibus jam tertio commonitum ait, atque adeo in suscepta sententia miratur obduruisse, necdum advertere quantam nomini suo labem inurat; tum hortatur, ut Petri cardinalis legati, quem mittit, monitis obsequatur : provinciam vero legato injunxit [2], ut nisi rex intra mensem post commonitionem factam, reginam honori regio et thoro restitueret, ipsius ditionem Ecclesiastico interdicto percelleret, « adeo ut præter baptisma parvulorum et pœnitentias

[1] Ep. CCCXLVI. — [2] Ep. CCCXLIV, CCCXLV.

morientium, nullum divinum officium celebraretur » ; atque ea de re Galliarum præsulibus, ut interdictum, ubi vibratum foret, religiosissime servarent, scripsit.

32. Ad decernendam illam legationem Innocentium alia etiam consilia moverant, ut nimirum dissidentes Anglorum et Francorum reges ad mutuam pacem adduceret, et crucesignatorum turmæ ad reparandas Terræ-Sanctæ res conficerentur, quod Vitæ Innocentii auctor testatur : et quidem Philippi in eo bello res depressas, quod alia occasione recensuimus, fuisse, ex Pontificis ad ipsum litteris colligitur : « Ingemiscimus et dolemus, quæ de serenitate tua sæpius ad nostram audientiam referuntur, cum quod dolentes referimus, tam super facto carissimæ in Christo filiæ nostræ reginæ Francorum illustris uxoris tuæ, quam etiam super discordia, quam cum carissimo in Christo filio nostro illustri rege Anglorum exerces taliter te habere dicaris, ut æmulis tuis non solum repugnandi tibi materiam præbeas, sed etiam audaciam expugnandi, quod serenitati tuæ manifestum tribui argumentum, quod Dominus noster tuis sit peccatis iratus ». Non levibus bellis appetebatur rex, ad quæ sopienda Innocentius operæ non pepercit : initum quidem fœdus a Philippo cum Flandriæ comite confirmavit [1], utque Ricchardum ad pacem, vel quinquennales inducias inflecteret, Petro cardinali legato injunxit [2], et quos proclives ad pacem conciliandam atque idoneos præsules cognosceret, ex Anglia Apostolica auctoritate ad rem cum iis tractandam evocaret. Hic adjiciendum reor, quod tradit Rogerius [3], Fulconem virum sanctissimum prophetiæ et miraculorum gloria celebrem, dum inter se conciliare utrumque regem niteretur, comminatum, ni ab armis discederent, alterum e vivis sublatum iri ; quæ prædictio vera in Ricchardo extitit, qui in obsidione Chaluti anno insequenti telo confossus obiit ; quamvis enim inducias admisisset hoc anno, proximo tamen magno suo malo bellum movit.

33. *In Hispania, Navarra, aliisque regnis Innocentius res componit, hæreses exstirpat, ope præsertim Rainerii legati.* — Ad pacandas Hispanias, atque inducias, quas Navarræ rex fregerat, cum rege Castellæ reficiendas, tum incestas nuptias regis Legionensis, qui neptem suam Castellani filiam duxerat uxorem, dirimendas, parem attulit diligentiam novus Pontifex, atque Rainerio rerum gerendarum peritia præclaro tanti muneris provinciam commisit [4], quam antea pro dignitate gesserat G. S. Angeli diaconus cardinalis Apostolicæ Sedis legatus, ac Navarræ regem percusserat anathemate , ejusque terras sacris interdixerat. Quare nunc Innocentius præcepit Rainerio , ut facti veritatem inquireret, num violatis induciis Castellani arces occupasset, atque in eum cum Sarracenis conjurasset, eaque comperta, latas sententias Apostolica auctoritate confirmaret, summaque religione servari operam daret.

Quod ad incestas Legionensis regis cum nepte nuptias attinet, dirimere illas districtis in regem censuris cardinalis legatus conatus fuerat : non enim modo in ejus regno templa clauserat, verumetiam regem atque Astoricensem, Salamantinum, Legionensem et Zamorensem episcopos sceleris fautores anathemate perculerat, iisque veniam flagitantibus, præcepit Innocentius Rainerio [1], ut excepta parendi Sedi Apostolicæ cautione, episcopos, regem, regnumque sacris restitueret : verum cum imperia Adelphonso imposita duriora visa essent, in cœno hæsit, suisque muneribus Pontificem conatus est delinire ; sed illa Innocentium respuisse, ac regem cœtu fidelium submovisse Rogerius testatur [2].

34. Cum vero Legionensis rex Ovetensem episcopum regno atque Ecclesia sua depulisset, quod interdictum a legato Apostolico fulminatum servasset, Rainerio antequam interdictum amoveret injunxit [3], episcopum dignitati et Ecclesiæ restitui juberet : fuisse vero episcopum virum pietate ac religione præstantem, ejus gesta demonstrarunt, cum eversa metu regiæ potentiæ plurium præsulum constantia, regno prius quam sententia sua depulsus est, atque exilii pœnam triumpho duxit, verumetiam ad restituendam pietatem collapsam, egregiam operam navavit : cum enim sanctitatis splendor in quodam monasterio emarcuisset, in quo sæculares canonici fuerant instituti, ille disciplinæ antiquæ revocandæ cupidus potestatem ejus rei ab Innocentio sibi fieri expetiit, qui piis ejus desideriis lubentissime morem gessit.

Ad sanciendam etiam confirmandamque in reliquis Hispaniis pacem subjicit, imperatque [4] Rainerio, si Castellæ et Legionis reges ad officium redierint, injustumque matrimonium divulserint, ad coeundam cum rege Portugalliæ, aliisque Hispaniarum regibus concordiam incumbat : « Volumus etiam nihilominus et mandamus, ut, si dicti Castellæ et Legionis reges ad mandatum nostrum et commonitionem tuam dictum contractum illicitum retractarint, eos ut aliter inter se, et cum Sancio rege Portugalliæ honeste conveniant, et cæteros reges, ut inter se pacis studeant fœdera reformare, super quo te præcipue volumus esse sollicitum, per excommunicationis et interdicti sententiam appellatione remota cogere non omittas, etc. Dat. Rom. apud S. Petr. XVI kalend. Maii, Pont. an. I ». Aliis etiam litteris Rainerium paci inter Portugalliæ et Castellæ reges conciliandæ, incusso iis censurarum terrore, operam dare jussit [5] : accepisse enim se, aliquos pacis invidos utrumque regem ad fœdera antea pacta et jurata rescindenda exasperare , de quo ad Lusitanum

[1] Ep. CXXX. — [2] Ep. CCCXLIV. — [3] Reg. hist. Ang. — [4] Ep. XCII. Marian. de reb. Hisp. l. XI. c. 19.

[1] Ep. XCII. — [2] Reg. hist. Ang. — [3] Ep. CXXV. — [4] Ep. XCII. — [5] Ep. CCXLVIII.

etiam datæ litteræ [1] : illum porro atque ejus regnum, utpote Sedis Apostolicæ stipendiarium, in B. Petri clientelam accepit [2].

35. Cum Lusitaniam Romanæ Ecclesiæ stipendiariam ex litteris superioribus indicatum sit, non omittemus Innocentium ab eodem rege censum quatuor unciarum auri poposcisse [3], ad quas persolvendas Alphonsum ipsius parentem se suosque astrinxisse in regestis Pontificiis reperisse ait; repetiit etiam centum Byzantios annuos : cum enim idem ipsius pater ad tempora Alexandri Pontificis ducis titulo tantummodo decoratus fuisset, ab Apostolica Sede eblanditum, ut regio nomine insigniretur, eumque ad reponendam gratiam centum Byzantiorum censum annuum Rom. Ecclesiæ pollicitum : quos tamen nec pater suscepta regia dignitate, nec ipse adhuc persolvissent : unde Cælesti nus commotus ad eos exigendos Michaelem notarium in Lusitaniam miserat :

« Illustri regi Portugalliæ.

« Serenitatem regiam volumus non latere nos in regestis bonæ memoriæ Lucii Secundi Romani Pontificis reperiisse, quod recolendæ memoriæ A... pater tuus quatuor auri uncias annuatim Romanæ Ecclesiæ constituit censuales : ad quorum solutionem se et hæredes suos in posterum obligavit. Cæterum cum idem pater tuus usque ad tempora felicis memoriæ A.... papæ prædecessoris nostri, ducis esset nomine appellatus, ab eodem meruit obtinere, ut tam ipse, quam ejus hæredes regio nomine vocarentur. Ut autem idem pater tuus sacrosanctam Romanam Ecclesiam matrem suam honore debito præveniret, et ut devotionem, quam circa ipsam habebat, ostenderet in effectu, centum Byzantios annuatim Romanæ Eccl. constituit censuales; quos post susceptionem regii nominis nec ipse solvit, nec tu postmodum curavisti. Cumque id felicis recordationis Cælestino papæ prædecessori nostro relatum fuisset, magistro Michaeli tunc Ecclesiæ Romanæ notario, quem ad partes Hispaniæ destinarat, per suas dedit litteras in mandatis ut te ad exsolvendum censum annuum monere diligentius, et inducere procuraret, et si opus esset, auctoritate fretus Apostolica compeltere non differret. Tu autem eidem, prout placuit, respondisti, quod dictus pater tuus præfato A... antecessori nostro pro annuali censu decem annorum mille aureos miserat, et cum non illi decem anni essent expleti, ipsos centum aureos iterum solvere minime tenearis, licet illos eidem prædecessori nostro non pro censu, sed devotione quam ad eum habebat, liberaliter donavisset. Rogamus igitur regiam serenitatem, monemus, consulimus, et hortamur per Apostolica scripta mandantes, quatenus prædictum censum dilecto filio fratri Rainerio persolvere non postponas : alioquin noveris nos idem dedisse firmiter in mandatis, ut te ad solutionem illius diligenter moneat et inducat, et sicut expedire viderit, appellatione remota compellat. Dat. Romæ apud S. Petrum, VIII kalend. Maii ».

36. Ejusdem Rainerii concionatoris egregii, magnisque virtutibus præditi viri opera, non in Lusitania modo, Castella, Navarra, ut supra attigimus, est usus Innocentius [1] : verum in provincia quoque Narbonensi aliisque locis ad hæresim comprimendam ; diffuderat illa adeo virus suum populosque corruperat, ut ministrorum satanæ vox avidissime exciperetur, atque ab Evangelicis concionatoribus infestissimis animis abhorrerent, unde ex ea animarum funestissima clade tantum mœrorem Carcassonensis episcopus concepit, ut cum pestem illam edomare atque excindere non posset, gerendæ episcopali dignitati se imparem ratus, honore cedere decreverit, atque ab Innocentio supplicibus votis expetierit, ut alium in suo gradu collocaret, qui excolendæ Christi Domini vineæ felicius operam navaret : at Pontifex Narbonensi archiepiscopo et Rainerio provinciam imposuit [2], ut si episcopum annis gravatum, atque animi virtutibus pascendo gregi inferiorem reperirent, abire episcopatu permitterent; tum religiosissime imperavit, ut studium omne diligentiamque in hæreticis e provincia Narbonensi ejiciendis ponerent : cumque invalesceret adeo malum, ut non modo verbo divino, sed etiam ferro coercendum esset, Auxitano archiepiscopo præcepit Innocentius [3], ut vires omnes ad grassantis mali propulsandos impetus intenderet, principumque auctoritatem, ut ferrum ad vindictam improborum exererent, imploraret. Eidem etiam archiepiscopo injunxit, ut cum non leve damnum Ecclesiæ aliquorum avaritia crearet, qui occupatis pluribus sacerdotiis, ministrorum plurium obsequiis illam defraudabant, eos omnes qui plures archidiaconatus, personatus, dignitatesque obtinerent, retento quod optarent sacerdotio, cæteris se abdicare in sua provincia cogeret [4] : quod maxime eo tempore necessarium erat, quo pluribus Ecclesia ministris ac pugilibus egeret, qui cum hæreticis, qui eo tempore pravarum opinionum virus populis afflabant, generose decertarent.

37. Ingens quidem erat hæreticorum colluvies, sed præ cæteris errorum infamia atque scelere insignes erant Waldenses, Cathari, et Paterini (1), ad quos prosternendos visum est Innocen-

[1] Reg. post eamd. Ep. — [2] Ep. CDXXXIX. — [3] Lib. I. Ep. XCIX.

[1] Ep XCII. — [2] Ep. CDXCII. — [3] Ep. LXXXI. — [4] Ep. LXXXII.

(1) Annalista noster in Annalibus suis contractis, de quibus in Præfatione egimus, huic numero post voces illas : *Cathari et Paterini*, hæc addit : « Inter quos eminebant Bononii, ita per antiphrasim dicti; qui monasticam disciplinam ementientes vitæ acerbitate externaque virtutis pompa subornabant infelices peccatores, ut in eorum meritis salutis suæ spem collocarent, quamvis in omni flagitiorum cœno volutarentur.

tio, ita severitatem Ecclesiasticam exercendam, ut quos ipsius legati Rainerius et Guido anathemate perculissent, atque hæreticos pronuntiassent, principes e sua ditione ejicerent, bonaque eorum fisco addicerent; si vero illi in iis terris ulterius morarentur, morte afficerentur, utque principes concesso sibi in plectendis sceleratis munere fungerentur, ea auctoritate Raineriun instruxit, ut incussa in ipsos anathematis, atque in obnoxias iis terras interdicti religione, adigeret. Fulminavit etiam in eos pœnas, qui vel hæreticos recipere, vel auxilium aliquod iis præbere præsumerent; contra vero propositis indulgentiis aliorum zelum incitavit, qui legatis suis operam auxiliumque in persequendis hæreticis præstarent: Aquensem in primis, Narbonensem, Auxitanum, Viennensem, Arelatensem, Ebredunensem, Terraconensem, Lugdunensem archiepiscopos, eorumque suffraganeos, tum principes viros, comites, barones, ac populos litteris Apostolicis ad id ardentissime est adhortatus[1]: aliis etiam litteris tertio id. Maii datis[2] Innocentius Ecclesiastica ac sæculari dignitate conspicuos viros incitavit, ut ad frænandam hæresim studium impenderent, faverentque Guidoni, ejusque sententias exequerentur; etiam dum Rainerius quem in Hispanias ad agenda maximi momenti negotia, de quibus jam ante egimus, mittere meditabatur, ab eorum provinciis abesset.

38. *Fulconis labores Apostolici et sanctitas.* — Præter Apostolicos legatos missos ab Innocentio, in aliis Galliarum partibus opposuit divina providentia perditissimis satanæ satellitibus viros sanctissimos, qui doctrinæ luce ac miraculorum fulgore offusas ab hæreticis tenebras discutere ac disjicere conabantur. Insignis inter cæteros fuit Fulco sacerdos, ad quem etiam datæ ab Innocentio litteræ[3], qui divino incensus zelo populos e vitiorum cœno abduxit, regnum potentiam non expavit, generose sua illis vitia objecit, plura miracula patravit: de cujus viri sanctitate ac gestis hæc Rogerius[4]: « Eodem anno erat in Gallia quidam sacerdos, nomine Fulco, quem magnificavit Dominus in conspectu regum, deditque ei potestatem cœcos illuminare, claudos, mutos, et alios diversis languoribus oppressos curare, dæmones effugare; hic autem meretrices, relicto impudicitiæ fræno, ad Dominum convertit ». Eadem de Fulconis miraculis et piis operibus Rigordus[5] et Jordanus[6], qui aiunt plures ex iis mulierculis, quæ in prostibulis latebant, ad conjugalem continentiam studio suo revocasse; alias, quæ conjugium respuebant et Deo soli vivere cupierunt, sumpto regulari habitu in nova abbatia S. Antonii Parisiis, quæ causa illarum eo tempore condita est, fuisse collocatas, alias diversis peregrinationibus et laboribus nudis pedibus incedendo se exposuisse, quæ a Jordano[1] ad hunc annum confirmantur. Id malum non in Galliis modo, sed in reliquo orbe maxime tunc vigebat, unde Innocentius in perditas illas mulieres, quæ pudicitiam quibusque obviis, animas dæmonibus prostituebant, miseratione ductus, e cœno facilius abducendas ratus[2], si viros qui eas ducerent nanciscerentur, infamiamque in jungenda sibi matrimonio meretrice erat, amovere conatus est, atque indulgentias iis proposuit, qui ex Christiana pietate hujusmodi meretriculas uxores ducerent, quo maritali fræno coercitæ a scelere impudicitiæ sibi temperarent. Subdit Rogerius de Fulcone: « Usurarios etiam ad cælestem thesaurum invitans, quem nec ærugo, nec tinea demolitur, nec fures furantur: fecit omnem substantiam, quam usura et fœnus devoraverat, in usus pauperum distribuere ». Et infra: « Quia in illo tempore messis quidem erat multa et pauci operarii, conjunxit ei Dominus viros sapientes verba salutis æternæ prædicantes, magistrum Petrum, et dominum Robertum, et dominum Eustachium, abbatem de Flay, et cæteros quosdam, qui missi per orbem terrarum prædicaverunt ubique, Domino cooperante, et sermonem confirmante sequentibus signis ».

39. Cum de prodigiis mentio sit edita, hic nonnulla congeremus, quæ ab auctoribus hoc anno patrata recensentur: et quidem divini fuit consilii, ut dum glisceret hæresis, quæ populum suo veneno infectum a pietate et fide abducebat, plura Deus miracula ad confirmandos suos ac veritatem Dominici corporis in sacramento Eucharistiæ, quam maxime hæresis petebat, illustrandam patraret; hæc enim Rigordus tradit[3]: « Apud Roseum in Bria, in sacrificio altaris vinum visibiliter mutatum est in sanguinem et panis in carnem ». Plura alia similia miracula a Deo in Germania atque Italia patrata annis sequentibus videbimus; historiam suam prosequitur memoratus Rigordus: « In Vermendesio miles quidam, qui mortuus fuerat, revixit, et multa futura multis postmodum prædixit; in Gallia circa festum S. Joannis Baptistæ in nocte ros de cælo cadens mellitus, spicas se-

[1] Ep. XCIV. — [2] Ep. CLXV. — [3] Ep. CCCXCVI. — [4] Roger. hist. Ang. — [5] Rig. in Phil. Aug. — [6] Jord. Ms. Cod. Vat. bibl.

[1] Jord. ubi sup. — [2] Reg. Ep. CXII. Hab. c. inter opera de sponsal. et matr. — [3] Rig. in Phil. Aug.

Ut vero fallaci ea spe delusi ruerent in inferos cælesti viso in somnis ostensum est Guillelmo episcopo Albiensi (Guillel. de Pod. Laur. chron. cap. 3.) visus enim ei est vir prænobilis ipsius affinis e lecto in fornacem ardentissimam adrepere, quem nulla virium contentione continere posset: et hoc meditanti allatus est nuntius affinem extremo morbo confici, ad quem cum se contulisset, nulla illum ratione ab hæreticorum communione revocare potuit, neque hypocritas illos perditissimos coercere ». Paulo inferius post illa verba: « *Rainerius et Guido*, addit parenthesi inclusam hanc animadversionem (« is erat Hospitalariorum Ordinis conditor ob eximiam sanctimoniam Innocentio charus, ac beati nomen promeritus, oriundus e monte Pessulano, qui patriam hæresi inquinari ferre non poterat »). Hucusque annalista. Porro inter Albigenses hæreticos selecta quædam erat hominum portio qui se *bonos homines*, quod majori virtutum fuco splendesceret, appellabant. *Boni* illi *homines* apud nonnullos corrupte *Bononii* nuncupati. Vide Ducangium in Glossario v. BONI HOMINES. MANSI.

getum infecit, ita quod multi spidias in ore ponentes saporem mellis manifestissime percipiebant ». Alia non minus nova scribit Parisius[1] : « Undecimo kal. Julii et idibus Maii pluit sanguis undatim super ædificantes turrim apud Andeliacum in Normannia, mortem fortasse regis Richardi denuntians in brevi futuram ».

40. Subjicit Rogerius, ut Fulco ob acerrimum zelum in reprehendendis sceleribus Ricchardi regis aliorumque improborum odium collegerit, a quibus conjectus in carcerem et vinculis constrictus, divina ab iis virtute salvus et liber avolarit. Convenit aliquando Richardum, monuitque, ut tres sceleratissimas filias citius viris locaret, eoque subsannante, cum nullas suscepisset, adjecit illas esse superbiam, cupiditatem, luxuriam ; rem facete prosequitur Rogerius : « Prædictus autem Fulco quadam die accessit ad Richardum regem Angliæ, et ait illi : Dico tibi, o rex, parte omnipotentis Dei, ut tres filias tuas, quas habes pessimas, citius marites, ne aliquid deterius tibi contingat. O digito compesce labella, accusator erit qui verum dixit : Nemo sine vitiis nascitur, beatus qui minimis urgetur ; et alibi : Nemo sine crimine vivit. Cui fertur regem respondisse : Hypocrita, mentitus es in caput tuum, quia filiam non habeo ullam. Ad quod Fulco respondens, ait : Certe non mentior ; quia, ut dixi, tres habes filias pessimas, quarum una est superbia, altera cupiditas, tertia luxuria, etc.

41. « Itaque prædictus Fulco relicto rege abiit prædicans verbum Dei, e civitate in civitatem : cumque prædicando verbum Dei, civitatem Lexoviensem esset ingressus, clerici civitatis illius, quorum vitam immundam vir ille plenus Spiritu sancto, et operibus bonis reprehenderat, injecerunt manus in illum, et vinculis constrictum in carcerem miserunt. Sed neque vincula, neque carceres eum tenere potuerunt. Et sic permissus abire, venit Cadamum, prædicans præceptum Domini et in conspectu plebis multa signa faciebat : custodes autem castelli existimantes quod placeret regi, injecerunt manus in eum, et vinctum miserunt in carcerem ; et ruptis carcere et vinculis, exivit illæsus. Ibat gaudens, quoniam dignus habitus est contumeliam pati pro nomine Christi, et exiens a castello, excussit pulverem pedum suorum in testimonium supra illos ».

[1] Paris. hist. Ang.

42. *Terricus hæresiarcha et alia hæreticorum genera.* — Dum ii concionatores egregii, Fulco sociique, vitiorum sentinam, e qua solet emergere hæresis, e Galliis sacris concionibus exhaurirent, non torpebant otio Franciæ prælati ; cum enim non modo Galliam Narbonensem, aliaque circumjecta loca hæresis infecisset ; verum in reliquas Gallias venenatas radices propagaret, eæ præsulum diligentia excisæ atque amputatæ fuerunt. Mali auctor Terricus, qui diu in specu abdita Corbiniaci delituit, ubi ad se venientibus pestiferum et lethale virus afflabat, tandem e tenebris productus in lucem, ultricibus flammis injectus est. Meritas etiam alii pœnas luere, alii ad fidem sinumque Ecclesiæ felicissime revocati ; hæc enim Roberti chronicon Antissiodorense ad annum 1198, postea Trecis anno 1608 editum tradit[1] : « De hæresi Populicana omnium hæreseon fœculentissima, quæ virulentas radices suas late quidem sed latenter hoc tempore propagarat, multi ad fidem conversi sunt, eorumque confessione plures ex eadem hæresi sunt detecti. Inter eos hæresiarcha Terricus magnus diaboli laqueus, qui apud Corbiniacum in specu subterranea diu latuerat, pluresque subverterat, tunc productus e latebris et convictus incensus est. Apud urbem quoque Nivernensem abbas S. Martini et decanus majoris Ecclesiæ de hoc pestilentissimo errore notati, episcoporum sistuntur Concilio Senonis convocato, ibique abbas deponitur, decanus suspenditur, et sic ad Sedem Apostolicam destinantur. Apud vicum quoque, qui dicitur Charitas, quidam viri prædivites, hæresis prædictæ notabiles, cum se absentassent die quo citati fuerant, ut ab hac infamia se purgarent, ab Ecclesia sunt præcisi et expositi publicæ potestati (1).

43. Afflixere etiam Gallias per ea tempora aliæ pestes Coterelli et Bascli, quorum opera magno sceleris exemplo Claramontanus episcopus, iracundia furens in fratrem suum Alverniæ comitem usus est, ut illius terras incendiis, rapinis, cædibus popularetur : ad cujus furori injiciendum frænum, litteris supplicibus exoravit Innocentium comes, ut partes suas adhiberet, atque ad Apostolicam clientelam obtinendam oppidum recens a se excitatum pietatis ergo Romanæ Ecclesiæ donavit[2], aurique unciam pro censu dedit ; ad eam liberalitatem explicandam incitarant egregia parentis

[1] Rob. in Chron. Antissiod. — [2] Apud Innoc. l. I. post Ep. CDXCV.

(1) Concilium hoc Senonense ad exordium sequentis anni 1199, referendum esse, deduco ex lib. 2. Epistolarum Innocentii III, Epist. 90, ad Petrum Capuanum Apostolicæ Sedis legatum, qua illum facit certiorem, se *nuper* ex litteris et nuntiis archiepiscopi Senonensis comperisse, Raynaldum abbatem S. Martini Nivernensis depositum fuisse ad eodem archiepiscopo et suffraganeis in Concilio Senonensi, qua de sententia abbatem ad Sedem Apostolicam appellasse. Mandat vero legato Pontifex, ut ipse per se Pontificis nomine de causa et appellatione illa cognoscat ; nam, ait archiepiscopus, *etiam diutius* exspectatus pauciora documenta Romam transmisit, quam quæ ad camdem causam plenius ibi discutiendam necessaria erant. Datæ sunt litteræ illæ die XIII kal. Julii, anni profecto sequentis 1199 ; nam Petrus nonnisi exeunte Decembri anni 1198 in Galliam venit, teste Rigordo. Quibus ita se habentibus, patet Concilium nonnisi anno 1199 celebratum fuisse, alias plus nimis dilata fuisset delatio appellationis ad Romanum Pontificem. Quia vero asserit Pontifex post litteras illas, *nuper* ab archiepiscop. Senonens acceptas, se *diutius* exspectasse, ut plenius ab eo edoceretur ; hinc non inepte deduceretur Februario vel Martio mense anni 1199 Concilium habitum fuisse ; atque hinc factum, ut Galli scriptores, qui annum ab exitu Martii exordiuntur, anno 1198 illud assignaverint. Ex his etiam litteris intelligimus Concilio huic Petrum legatum non præfuisse, quod Spondanus ad hunc annum sine ullo teste asseruit ; alias enim Pontifex causam in eo Concilio tractatam eidem non remisisset. MANSI.

exempla, qui prænobile aliud oppidum eidem Ecclesiæ obtulerat.

44. Flagitanti comiti opem Apostolicam attulisse Innocentium probabile est, cum lubentissime hujusmodi conciliandæ inter dissentientes pacis, administrandæque justitiæ onera susciperet, et contra potentiorum injurias etiam inferioris conditionis viros tueri ac defendere soleret : ita enim Walterum[1] archiepiscopum Rothomagensem colligere animos jussit, suaque juris dicendi auctoritate, spretis Philippi Francorum ac Richardi Anglorum regum minis, uti certissimum ipsi præsidium Sedem Apostolicam allaturam, ita monachos Cantuarienses contra Huberti archiepiscopi Cantuarien. et Anglorum regis gratiam protexit, atque Ecclesiam Lamelich dissensionis fontem everti imperavit : de qua controversia fuse Parisius[2].

45. *Conventrensis episcopi pœnitentia.*—Cum de monachorum Cantuariensium oppressione mentionem fecerimus, hic admirandum Conventrensis episcopi, qui monachos Ecclesiæ suæ gravissime fuerat persecutus, iisque etiam ejectis sæculares canonicos induxerat, pœnitentiæ genus afferemus. Dum ille Romam contenderet, morbo lethali in Normannia implicitus, divinoque actus timore, religiosos plures viros ad se evocavit, iisque præsentibus omnia sua crimina, alta voce multis intercisa suspiriis patefecit, petiitque, ut sibi pœnam aliquam ad ea eluenda infligerent, omnibusque ad tantum illius dolorem de peccatis exactæ vitæ conceptum stupore perculsis, obtestatus est eos, ut pœnitentiæ loco sibi, salvo divinæ misericordiæ beneplacito, flammis purgatoriis ad extremum judicii diem scelera expiare juberent : tunc commissi in monachos criminis, quos crudelissime exagitarat, memor, abbatem quemdam intuitus, magno lacrymarum imbre effuso expetiit, sibi monasticum habitum conferret, ut patronos haberet, quorum persecutor extitisset : dein erogatis in pauperes opibus suis, animam piissime efflavit. Quam historiam ex Parisio affert Baronius[3], atque adeo consulto nos, licet in præsentem inciderit, exscribere prætermittimus, tum fabellam deridiculam, quam a Parisio in Romanos Pontifices noto odio imbuto confictam, idem cardinalis demonstrat.

46. *Monasticæ disciplinæ restituendæ vacat Pontifex.* — Alienum hic non fuerit paulo amplius excurrere, ut emicuerit Pontificis zelus in revocando primævo veteris sanctitatis flore, qui in monasteriis emarcuerat, adstringendaque nimia religiosorum, qui e claustrorum septis evagabantur, libertate; de quo acriores ad R. tituli SS. Marcellini et Petri presbyterum cardinalem, abbatem Cassinensem, litteras dedit, utque ad purgandos suorum monachorum deformatos mores incumberet, stimulos admovit. Perstrinxit[4] enim ipsi non levem maculam aspergi, si subditi parum religiose viverent, quibus frænum injicere deberet : « Super hoc tu non videris alienus a culpa, qui cum tibi sit ipsius Ecclesiæ cura commissa, culpam negligis corrigere subditorum : quia juxta verbum sapientis : Ubi non est gubernator, populus corruit, pastoris incuriam dissolutione ovium accusante ». Et infra gravissimum hoc monitum religiosis viris altissime pectori insculpendum, ut cælestibus quam terrenis opibus cumulandis, quarum postea mole primæva sanctitas opprimitur, magis incumbant, pronuntiat.

47. « Sed quasi ad excusationem in temporalibus tuæ studium intentionis expendis, ut Ecclesia tua in possessionibus dilatetur, illas omnibus debes præferre divitias, quibus inter filias Sion tua supergredi valeat universitas, quæ videlicet in spiritualibus attenduntur. Primum namque jubemur quærere regnum Dei, et sic nobis adjici omnia promittuntur : unde si Marthæ studium laudabiliter retinens, partem Mariæ, quæ non auferetur ab ea tibi eligere voluisses, de spiritualibus sollicitius meditando, scandalum illud potuisses evadere, per quod Cassinensis Ecclesia in observantiis regularibus adeo inferior prædicatur, ut quæ mater religionis extiterat et magistra, vix filia sive discipula jam meruerit appellari ». Subjicit, ut cæteris eos præficiat, in quibus religionis amor adhuc hæsit, et lilium viret (ut ait) inter spinas, ut si exemplo virtutis cæteris præluxerint, facilius aliorum mores excolant ac perpoliant. Nec Cassinensium monachorum singulare illud malum erat, ut liberius evagarentur, sed cum aliis monachis in cæteris regnis commune. Petragoricensi enim episcopo in Galliis injunxit[1], vagos monachos in monasteria detruderet, aliisque pluribus, ut Æduensi episcopo et Ungiacensi, et S. Margaretæ abbatibus[2], ut restituendæ in cœnobiis pristino splendori religiosæ disciplinæ operam navarent.

48. Ut in reprimenda eorum insolentia, qui pravis moribus ab instituta vitæ professione desciverant, severum se exhibuit, ita benevolentiam in veræ sanctitatis cultores explicuit. Exoriente enim in Ecclesia nova familia, cui S. Trinitatis de redemptione captivorum nomen est, ac pio illius conditoris Joannis consilio diligentissime discusso, nascentem novum religiosorum Ordinem sua auctoritate fulcivit[3]. Quorum ea professio fuit, ut tertiam bonorum, quæ sibi erogarentur, partem in redimendis Christianis, qui sub Sarracenorum servitute lugebant, collocarent. Efferente se ac piorum liberalitate bonis aucta nova familia, quam M... comitissa Burgundiæ multis redditibus atque ædibus Cervifrigidi amplificarat, illam Innocentius, bonaque ejus Sedis Apostolicæ clientelæ credita voluit[4], aliaque plura beneficia Apostolica in religiosos viros contulit[5]. Cumque maximæ inter Vir-

[1] Ep. CCLIX. — [2] Par. hist. Ang. — [3] Bar. An. 1191. num. 34. — [4] Ep. CCCLXXXIV.

[1] Ep. CDXLIV. — [2] Ep. CCXXXIII. — [3] Ep. CDLXXIX. — [4] Ep. CCLI. — [5] Ep. CCLXXXIII.

giliacenses religiosos viros et Nivernensem comitem circa procurationum obligationes arsissent controversiæ, certisque legibus ab Ostiensi episcopo[1] et Francorum rege temperatæ essent; quod gestum in ea re fuerat, probavit Pontifex, ac Senonensi archiepiscopo, Æduensi, Lingonensi, Antissiodorensi et Nivernensi episcopis provinciam injunxit[2], ut ad servandas conventiones partes cogerent.

49. *Richardum Angliæ regem tuetur, muneribus ornat.* — Cum imparis conditionis viros contra principum potentiam ad defendendam æquitatem sustinentem Innocentium suspexerimus, æquum est, ut justas regum causas adversus alios reges ab iniqua tyrannide vindicantem intueamur. Equidem id munus pro Anglorum rege Richardo suscepisse constat, partesque suas interposuisse, ut Navarræ rex duas arces, quarum alteri Rochabrum, alteri S. Joannis de Pedeportæ nomen inditum, a Navarri parente in dotem filiæ Richardo in matrimonium collocatæ concessas restitueret: Navarroque significavit[3], se Narbonensi archiepiscopo provinciam demandasse, ut incusso censurarum terrore ipsum compelleret. Passus etiam erat gravissimam injuriam Riccbardus ab Henrico imp. dum enim e Terræ-Sanctæ expeditione rediret, ab illo interceptus, et per summum scelus ingens pecuniæ vis ab eo extorta erat, quod cum non modo magno regis damno, verum Ecclesiæ opprobrio, cujus clientelæ commissus fuerat, verteretur, Innocentius extincto jam Henrico incubuit, ut Philippus Sueviæ dux, in cujus manus imperatoris ærarium devenerat, Richardo pecunias refunderet, ejusque rei provinciam Magdeburgensi archiepiscopo commendavit[4], significaret duci, ad quem vel successionis, vel tutelæ jure bona pervenerant, ut nisi Anglo faceret satis, Romanam Ecclesiam, injuriam acceptam æquo animo amplius non laturam, sed censuras meritas tum ipsi, tum ejus ditioni inflicturam. Commissi in Richardum sceleris particeps fuerat Austriæ dux, qui ab eodem pecuniæ vim exegerat, factique pœnitens, dum morbo implicitus in extremo vitæ et mortis confinio versaretur, divinique numinis vindictam pertimesceret, filium atque adstantes proceres jurejurando adegit, ablatam a Richardo pecuniam ipsi restitui curarent. Sed eo extincto sacramenti religionem filius contempsit, quem Innocentius litteris arguit[5], similiterque monuit Sedem Apostolicam illatam injuriam ferre non posse, seque archiepiscopo Salisburgensi munus imposuisse, ut censuris ad reddenda ablata eum compelleret: de quo etiam ad eumdem archiepiscopum litteræ exaratæ[6]. Quid vero Innocentius apud eos principes, regem scilicet Navarræ, Austriæ et Sueviæ duces egisset, Richardo significavit[7]:

50. « Super eo, quod prædicti tui nuntii postularunt, ut nobilem virum N... filium ducis Austriæ ad restituendam pecuniam, quam pater suus in periculum animæ suæ a te dum redires ab obsequio Jesu Christi, pro redemptione tua violenter extorsit, et in ultima voluntate pœnitentia ductus per eumdem filium suum tibi restituendam mandavit, voluntate Apostolica cogeremus. Noveris nos eisdem nostris litteris injunxisse, ut prædictam pecuniam sine difficultate qualibet restituere non omittat, alioquin venerabili fratri nostro N... Salzburgen. archiepiscopo litteris nostris injungimus, ut ipsum ad restitutionem ejusdem pecuniæ faciendam moneat diligentius et inducat, et per severitatem Ecclesiasticam appellatione remota compellat. Verum quia circa personam nobilis viri N... ducis Sueviæ quædam audivimus immutata, eidem ad præsens scribere cautela prohibente nequivimus, ut juxta postulationem pecuniam tuam, quam a te Henricus quondam imperator frater ipsius contra Deum, et periculum animæ suæ extorserat violenter, dum de transmarinis partibus remeares, deberet tibi restituere, præsertim cum ejusdem fratris sui thesaurus ad eum esset ipso mortuo devolutus, et ipse vel hæres sit, vel tutor hæredis. Verumtamen scripsimus venerabili fratri nostro Magdeburgensi archiepiscopo, ut ducem ipsum ad restituendam pecuniam ipsam moneat diligentius et inducat: alioquin tantam injuriam non poterimus sub dissimulatione transire, quin in eumdem ducem et terram ejus, sine cujuslibet acceptione personæ, officii nostri debitum et severitatem curemus Ecclesiasticam (sicut justum fuerit) exercere. Insuper scribimus charissimo in Christo filio nostro N... illustri regi Navarræ, ut pecuniam et castella Sancti-Joannis de Pedeportæ, et Roccabruna, quæ pater suus tibi cum filia sua concessit in dotem, sine aliqua difficultate restituat: alioquin venerabili fratri N... Narbonensi archiepiscopo, cui jam alia vice (si bene recolimus) super hoc scripsimus, nostris damus litteris in mandatis, ut ipse eum per censuram Ecclesiasticam ad hoc monitione præmissa sine appellationis obstaculo justitia mediante compellat ».

51. Postularant[1] præterea Richardi oratores ab Innocentio, ut Philippum Francorum regem objecto censurarum terrore cogeret ad eas arces restituendas, quas antequam e Terræ-Sanctæ expeditione reversus esset invasisset, cum maxime sub clientela Sedis Apostolicæ versaretur. Sed illius petitis regis Francorum legati obstitere, regem suum ad id nulla religione teneri posse, cum Anglus inita ante fœdera primus infregisset, sororem etiam Philippi accipere respuisset, aliamque sibi conjunxisset; tum quod instructa ornataque in Terram-Sanctam profectione, cum ex pactis omnia quæ ab ipsis parta forent, æqua sorte inter utrumque dividi debuissent, acceptam a Tancredo rege pecuniam, atque e Cypro obtentum

[1] Ep. CXLI. — [2] Ep. CXLII. — [3] Ep. CCX. — [4] Ep. CCXXXV. — [5] Ep. CCXLI. — [6] Reg. post eamd. Ep. — [7] Ep. CCXXIX.

[1] Ep. LCXX.

thesaurum Richardus cum Philippo non divisisset : addidere, Richardum Philippo graves injurias in Terra-Sancta intulisse, atque ab ejus obsequio plures viros principes subduxisse : quæ res Philippum permoverat, ut non sine dedecore in Gallias regrederetur : quinetiam subjecere, postquam Richardus in libertatem assertus fuisset, cum eo de omnibus illatis illi damnis, quæ accepisse se a Philippo querebatur, transegisse, conciliatoque fœdere plura liberaliter contulisse. Objectis iis a Philippi legatis, Richardi oratores respondere, Francorum regem junctum fœdus et sacramento confirmatum apud Messanam priorem violasse, cum Siculis in Richardum consurgentibus, Philippus non modo auxilium petitum denegasset, verum ad arma etiam contra ipsum prosiliisset, ac tres Angliæ regis milites contorta ballista propria manu peremisset : pacato postea tumultu, fœdereque novo contracto, Philippum accipiendæ sororis suæ in uxorem religione Richardum liberasse, ac promissis sibi decem marcharum millibus omni in Gisortium et Ulcassinum jure discessisse. Quod ad thesaurum Cypri, atque a Tancredo acceptam sororis suæ defunctæ dotem spectaret, Francorum regi abunde satisfactum fuisse, adeo ut Philippus Richardo e Terra-Sancta dicessurus pollicitus esset, se nullas ipsius terras occupaturum, nullumve hostilem impetum illaturum, nisi quadragesimo die postquam in terras suas rediisset. Hæc coram Innocentio ab utriusque regis oratoribus ardentibus animis jactabantur, quam causam ventilare magis ac definire pro concilianda inter utrumque pace paratus erat Pontifex, sed cum oratores standi illius judicio provinciam sibi traditam negarent, causa hæsit, rescripsitque Richardo Innocentius, qui coram se Francorum regis oratores postulatis ipsius objecissent, induxisse se in animum transilire Alpes ad eas controversias extinguendas, ut primum patrimonii et Siciliæ res composuisset ; quod si occasio non permitteret, legatos Apostolicos summa auctoritate ad concordiam adducendam instructos transmissurum : verum exorientium in dies novarum curarum moles non permisit Innocentium ex Italia discedere ; quare legatum, ut supra tetigimus, misit, qui inducias quinquennales inter utrumque regem confecit. Sed de eo anno sequenti.

52. Transmisit hoc anno Innocentius ad Anglorum regem, ut eximium suum erga eum amorem mirifico aliquo munere commendaret, quatuor annulos, in quibus quatuor lapides pretiosi smaragdus, saphirus, granatus, topazius, auro inclusi radiabant, quos ad ipsum non ob pretium, quem hujusmodi opibus circumfluere sciret, sed ob illorum mysterium se misisse ait : illud vero subjecta hac Epistola elegantissime illustravit[1] :

« Illustri regi Angliæ.

« Inter opes terrenas, quas mortalis oculus concupiscit, quasi cariora desiderat aurum obryzum, et lapides pretiosos ; licet autem his aliisque divitiis excellentia regalis abundet, in signum tamen dilectionis et gratiæ quatuor annulos aureos cum diversis lapidibus pretiosis tuæ magnitudini destinamus, in quibus te volumus spiritualiter intelligere formam et numerum, materiam et colorem, ut mysterium potiusquam donum attendas. Rotunditas enim æternitatem significat, quæ initio caret et fine. Habet igitur regalis prudentia quid in annuli forma requirat, ut de terrenis transeat ad cælestia, de temporalibus ad æterna procedat. Quaternarius autem, qui numerus est quadratus, constantiam mentis insinuat, quæ nec deprimi debet adversis, nec prosperis elevari. Quod tunc laudabiliter adimplebit, cum quatuor virtutibus principalibus fuerit adornata, videlicet justitia, fortitudine, prudentia, temperantia. Intelligas igitur in primo justitiam, quam exerceas in judiciis ; in secundo fortitudinem, quam exhibeas in adversis ; in tertio prudentiam, quam observes in dubiis ; in quarto temperantiam, quam in prosperis non dimittas. Per aurum vero sapientia designatur, quia sicut aurum præeminet universis metallis, sic sapientia donis omnibus antecellit, Propheta testante, qui ait : *Requiescet super eum spiritus sapientiæ et intellectus*, etc. Nihil est, quod magis oporteat regem habere. Unde rex ille pacificus Salomon solam a Deo sapientiam postulavit, ut populum sibi commissum sciret provide gubernare. Porro smaragdi viriditas fidem ; saphiri serenitas spem ; granati rubicunditas charitatem ; topazii claritas operationem significat ; de quo Dominus ait : *Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona et glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est*. Habes igitur in smaragdo quod credas, in saphiro quod speres, in granato quod diligas, in topazio quod exerceas, et de virtute in virtutem ascendas, donec Deum Deorum videas in Sion. Dat. Romæ apud S. Petrum, IV kal. Junii ».

53. *Richardus agit cum Innocentio de Othonis ad imperium exaltatione.* — Acceptis hisce ab episcopo Lexoviensi muneribus, ingentes Richardus redditis litteris Innocentio grates egit, nec eos annulos sui pretio sibi gratissimos modo, sed longe chariores, quod tam pulchre ab illo descripti distinctique fuissent : tum nepotis sui Othonis, qui in Germania in regem Romanorum electus fuerat, causam ardentissime commendavit ; suum ac nepotis obsequium se Apostolicæ Sedi certissime polliceri, atque ea laude cæteros omnes reges principesque, quamtumvis se suaque Ecclesiæ devoverint, multis partibus superaturos[1].

« Excellentissimo domino suo, et universali, patri Innocentio, Dei gratia catholicæ Ecclesiæ summo Pontifici, devotissimus suæ majestatis filius Richardus, eadem gratia rex Angliæ, dux Nor-

[1] Ep. ccv.

[1] Libell. de negot. imp. bibl. Vat. Ep. IV.

manniæ et Aquitaniæ et comes Andegaviæ, salutem et debitum in omnibus cum reverentia et desiderio famulatum.

« Quanto de Apostolicæ gratia majestatis, tum per litteras speciales, tum per fideles nuntios, tum etiam per signa munerum vestrorum in interiorem sinum et cubiculum animæ nostræ plenior certitudo devenit, tanto præcordiis nostris major exultatio, vestræque fiducia charitatis innascitur, qua non solum ad referendas grates, verum et ad exhibenda totius devotionis obsequia jugi responsione tenemur, etc. » et infra : « Qualescumque etenim reges et principes vestræ se paternitati exhibeant, nos et devotissimum filium vestrum, nepotem nostrum, regnum et coronam regni Alemanniæ ad perpetuam devotionem vestram et Ecclesiæ Romanæ nuper adeptum, præceptis vestris atque obsequiis invenietis omnifariam mancipatos. Nec vivunt in mundo duo principes Christiani, qui adeo desiderabiliter vestræ dominationi studeant deservire, et quorum ministerio facilius possitis totius Christianæ pacis adversarios expugnare. Huic accedit, quod inter omnia, et præ omnibus, quibus spiritus noster majori sollicitudine studiosus invigilat, et ad quorum efficientiam favorem Apostolicum indulgentius inclinandum suspirat, ipsius est Othonis negotium, ut scilicet de beneficio Apostolicæ pietatis ad promotionem ipsius dexteram dignemini sublevationis extendere, filium vestrum devotissimum imperialis munere diadematis insignire. Nos enim in quantum fides Christiana, et regalis devotio apud Deum, et apud vos, ipsamque Romanam Ecclesiam cavere potest, aut poterit, quicquid ad nos spectat in anima et corpore et honore terreno, pro ipso vobis in perpetuum fœdus astringimus, atque juxta dispositionem vestram et beneplacitum astringemus, quod vobis tanquam unico, sub Deo, domino suo et Ecclesiæ Romanæ debitam et juratam fidelitatem impendet, et quæcumque ab aliis imperatoribus detracta sunt, et diminuta, restituet, restituta quoque inviolabili firmitate servabit, omnemque pravitatem sæcularis potentiæ juxta consilium vestræ paternitatis eliminare curabit » ; et infra : « Super præmissis autem et super annulis, quos nobis per episcopum Lexoviensem vestra tam nobilis quam liberalis magnificentia destinavit, super litteris et qualitates lapidum designantibus, easque reddentibus, licet admodum pretiosi existant, longe amplius pretiosos tanquam a supremo et superexcellenti descriptore distinctos grates totius cordis affectione referimus, et de tantæ dignationis vestræ gratia gloriamur, cui utinam vota cordis nostri, quæ ad plenum per litteras aut nuntios explicare non possumus, viva voce permittente Deo (injecerat enim spem Innocentius descendendi in Gallias, ut Richardum Angl. et Philip. Francorum reges conciliaret) et devotis obsequiis reserare possemus in cujus utique rei spe et desiderio spiritus noster assiduis vexationibus debellatus continue refovetur, et salutari suspensus exspectatione quiescit. Dominus personam vestram Ecclesiæ suæ diu servet incolumem ».

54. Nec semel Othonis causam commendasse Innocentio contentus, repetitis litteris, ut Pontificem ad suas partes induceret, egregia sua erga Ecclesiam studia parentis Othonis ac majorum merita ; contra a Philippo Suevo ac progenitoribus incussas Sedi Apostolicæ injurias, et damna proposuit.

« Sanctissimo in Christo patri Innocentio, Dei gratia summo Pontifici, Richardus eadem gratia rex Angliæ, dux Normanniæ, Aquitaniæ, et comes Andegaviæ, salutem et sinceram semper devotionem.

« Sanctitatem vestram credimus non latere, totius et curiæ Romanæ [1], sicut credimus, tenet memoria, quanta non minus antecessorum nostrorum quam nostri devotio sanctæ Sedi Apostolicæ et Romanæ præceptis Ecclesiæ, affectu semper benignissimo fuerit alligata : illud et paternitatis vestræ novit discretio, quanta ducis Saxoniæ pridem sublati de medio, Romanæ fuit Ecclesiæ semper devoto studio dilectionis adstricta : e contrario vero imperatoris ultimi antecessorum suorum sequentis vestigia, et in vexationibus S. Romanæ Ecclesiæ non minori quam pater suus repugnantia patrissantis, cura fuit, sicut et antecessorum suorum præcepta Apostolica non curare, et jura ipsius curiæ non servare. Inde est quod in sanctitatis vestræ conspectu devotionis nostræ spiritum totum supplicationibus exhaurimus, quatenus Othoni nepoti nostro prælibati ducis filio, quem ad regnum Alemanniæ celebris eorum vocavit electio, quorum interest regem eligere, et quem eorumdem consensus in loco ad hoc debito sublimavit in regem, favore velitis Apostolico consentire, et regnum sibi Alemanniæ auctoritatis vestræ minime confirmare electionem ipsius, et coronationem approbantes, et propositum ducis Sueviæ et sequentium suorum super hoc reprobantes.

55. « Velit itaque sanctitas vestra omnes, qui eidem duci in hac protervia sua consenserint, anathematis, si placet, vinculo innodare, et terræ magnates Apostolica commonitione ad hoc inducere, ut ei tanquam domino sine difficultate adhæreant, quem electio debita in loco debito coronavit; hoc siquidem vobis in spiritu, quo vestri sumus, pollicemur, et nos super hoc fidejussores statuimus, quod idem nepos noster, dum nostro concilio requiescet, non solum sanctæ Romanæ Ecclesiæ jura conservabit præsentialiter possessa, sed in præterito habita ad statum debitum revocabit teste meipso. Apud Barnejull xviii die Aug. » Hæc Richardus, qui summa cupiditate promovendi ad imperium Othonem ardebat cum in spem magnam efferretur, conjunctis postea imperii viribus ingens aliquid in Gallias moliri, cumque a paciscendis

[1] Ep. v.

cum Francorum rege induciis abhorreret, neque a legato Apostolico, Petro nimirum Capuano, cui ea provincia data fuerat, infringi posset, ait Parisius [1] legatum remotis arbitris cum rege collocutum, ipsi certam spem injecisse, ut si in ea re Innocentio obsequeretur, Pontificem in aliis ipsius voluntatibus se accommodaturum; atque ita Richardum in spem Othonis, opera Innocentii ad imperium evehendi elatum, conficiendis induciis assensisse.

56. *Philippus rex Galliæ agit de eodem merito pro Suevo.* — Formidabat sane periculum, quod Galliis creabatur, Philippus Francorum rex, si Otho, cum quo gerebat inimicitias, imperio augeretur, atque adeo viribus omnibus ac nervis contendebat, ut ejecto Othone Philippus Sueviæ dux imperio potiretur. Qua de re suas ad Innocentium litteras dedit quibus ipsi pollicebatur Suevum in omnibus Ecclesiæ pariturum, si quæ illius bona injuste occupasset, mox restituturum, utque Ricchardus fidem suam pro Othone Pontifici obligabat, illum fidum Ecclesiæ et obsequentem futurum, ita Francorum rex pro Suevo idem spondebat, et si a promissis resiliret, se pro defendenda Ecclesiæ causa in eum arma conversurum, meminisset obsequiorum, quæ Francorum reges Ecclesiæ præstitissent, nec Othonem cum tanto Galliarum periculo ac dedecore ad imperium admitteret; tum subjicit se ex Apostolico imperio et consilio inducias quinquennales contraxisse :

« Sanctissimo patri et domino Dei gratia sacrosanctæ Romanæ et universalis Ecclesiæ summo Pontifici charissimo consanguineo suo, Philippus eadem gratia Francorum rex, salutem et tam debitæ quam devotæ subjectionis obsequium.

« Novit sancta paternitas vestra, novit et mundus, quomodo nos et progenitores nostri Ecclesiæ Romanæ obedientiam, reverentiam, et in omnibus, et per omnia exhibuimus famulatum, nec unquam cessavit devotio nostra, nec cessabit, quod non solum tempore sinceritatis (prosperitatis), sed etiam adversitatis, nos et regnum nostrum efficaciter comprobavit. Inde est quod nos de meritis regni nostri, et prædecessorum nostrorum, et nostris plenius confidentes, sanctitatem vestram quanta possumus affectione rogamus, et attentius supplicamus, quatenus devotionem nostram, et patrum nostrorum, regni etiam nostri sincerius intuentis: inde mutua nos et regnum nostrum et negotia honorem nostrum contingentia oculo benignitatis vestræ dignemini contemplari. Ad hæc cum rex Angliæ per fas et nefas pecunia sua mediante, nepotem suum ad imperialem apicem conetur intrudere, vos nullatenus intrusionem illam, si placet, debetis admittere, quæ in opprobrium et detrimentum coronæ nostræ cognoscitur redundare : nec nos credimus, quod vos quidquam in præsenti casu in præjudicium nostrum debeatis sustinere, cum nos vel nostri nihil unquam contra Romanam Ecclesiam attentaverimus, nec unquam per Dei gratiam curabimus attentare.

57. « Porro de Philippo rege Alemanniæ noverit sanctitas vestra, quod si aliquando pater ejus vel frater Romanam Ecclesiam in aliquo offendit, nos dolemus. De querelis autem quæ inter Ecclesiam et imperium actitatæ sunt, prædictus rex Alemanniæ Philippus consilio nostro, sicut asserit, paratus est acquiescere, et pro vestra gratia et Ecclesiæ obtinenda in terris, castellis, possessionibus, pecunia etiam competenti, de consilio nostro se perpetuo fœdere vobis et Ecclesiæ obligare. Quod si ipse in hoc consilio nostro non acquiesceret, ipse nos nullatenus amicum inveniret. Ad hæc de mandato vestro et auctoritate usque ad quinquennium treuguas dedimus et fiduciavimus, tanquam qui nolumus in his vel in aliis voluntati Apostolicæ contraire; et sicut lator præsentium, et alii vobis poterunt intimare, mandatum vestrum firmiter fuimus prosecuti ». Ex harum litterarum calce suspicione laborat Parisius erroris [1], dum ait Philippum post cladem acceptam a Ricchardo suis oratoribus ursisse Innocentium, ut ad pacem vel inducias Anglum adduceret, legatumque Richardo remotis arbitris, ut arcanum ac reticendum aperuisse, missum se a rege Francorum Pontificem urgente, ut pacem inter utrumque conciliaret. Si enim ita res esset, gratias ageret Philippus Innocentio, quod ad inducias Anglorum regem pellexisset, non autem pro captanda illius gratia se paruisse imperiis Pontificiis jactaret.

58. *Othonis imperio inhiantis litteræ ad papam.* — Dum ita Anglorum et Francorum reges ad æmulos imperii promovendos apud Innocentium officiis ac promissis certarent, quid Philippus et Otho apud Pontificem agerent, intueamur. Neglexit magno suæ dignitatis damno, initio Philippus Suevus Sedis Apostolicæ gratiam colligere, ut qui ditionis Ecclesiasticæ partem non exiguam detinebat, ac si tulisset occasio, recuperata ab Innocentio jura ipsi eripere meditaretur. Contra Otho omni officiorum ostentatione Innocentium est prosecutus, suisque litteris, quo Sedis Apostolicæ gratiam prolectaret, ubi immensos labores, quos ipsius pater Henricus Saxoniæ dux a Friderico I imperatore, Ecclesiæ Romanæ tuendæ gratia pertulisset, a quo etiam ditione sua exutus, ejectusque in exilium fuisset, proposuit; mollissime insinuavit, divinam providentiam filium, quo parentem præmio digno in posteris afficeret, ad imperium suffragiis principum extulisse, se ab Adolpho Aquisgrani feliciter corona cinctum omnia Ecclesiæ jura confirmasse, suamque illi defendendæ operam devovisse, tum supplicibus precibus expostulat, ut cum familiæ suæ de Sede Apostolica optimæ meritæ studiis Friderici, Henricique imperatorum, atque ipsius Philippi injurias conferat, se ad exci-

[1] Paris. hist. Ang. hoc an.

[1] Paris. hist. Ang.

pienda imperii insignia Philippo repudiato evocet, omnes, qui fidei sacramento Philippo se devinxerint, suscepta religione liberet, ictumque anathemate Suevum promulgari in Germania jubeat.

« Sanctissimo in Christo patri ac domino spirituali I. sacrosanctæ Ecclesiæ Romanæ summo Pontifici, Otho divina favente gratia Romanorum rex et semper Augustus, salutem et devotionis filialis affectum cum debita reverentia.

59. « Navicula Petri quibusdam retro temporibus persecutionum fluctibus est agitata; et nisi Ecclesia Dei in petra a Christo fundata fuisset et solidata, jam pravorum persecutionibus inclinata funditus corruisset. In ipsa etenim persecutione progenitor noster Henricus dux Saxoniæ in fide sanctæ Romanæ Ecclesiæ indesinenter perseverans, et voluntati atque iniquæ dominationi Friderici quondam imperatoris nullatenus acquiescens, matrem suam spiritualem, sanctam videlicet Romanam Ecclesiam, in omnibus est imitatus : ideoque prævalente impiorum persecutione, honoris sui dignitate privatus, exilio cum liberis et familiaribus suis addictus fuit et expositus. Volens igitur Dominus Ecclesiæ suæ statum in melius reformare, et fidem ac devotionem jam dicti patris nostri in suis posteris remunerare, sua ineffabili clementia effecit, quod nos ab optimatibus et principibus imperii, ad quos de jure spectat electio, ad regni gubernacula ex inopinato vocati sumus et electi, in sede quoque Augustorum apud Aquisgranum locati; consecrationem et coronationem a manu Adolphi Coloniensis archiepiscopi, præsentibus principibus, ea quæ decuit solemnitate cum plenitudine regiæ dignitatis accepimus.

60. « Cupientes igitur gressus nostros ab ipso dirigi, per quem reges regnant, et potentes scribunt justitiam, dignum duximus ipsius electionis nostræ hora juramento firmare, quod possessiones et jura Romanæ Ecclesiæ, aliarumque Ecclesiarum imperii firma et illibata servabimus, et quod consuetudinem illam detestabilem, qua episcoporum, abbatum, et principum de hac vita migrantium bona, tempore more mortis relicta, quondam nostri antecessores hactenus occupabant, omnino in posterum dimittemus, et de beneficentia nostra principibus Ecclesiasticis in perpetuum relaxamus. Petimus ergo, et cum instantia paternitati vestræ supplicamus, quatenus fidem ac devotionem nostram considerantes, merito quoque patris et avunculi nostri regis Angliæ, qui nunquam ab obsequio Ecclesiæ Romanæ recesserunt, ad memoriam revocantes, injurias etiam Philippi ducis Sueviæ quondam ducis Tusciæ, et patris et fratris ejus non dissimulantes, nos regiam dignitatem adeptos, ad imperii consecrationem vocare dignemini ». Et de legatis ad Apostolicam Sedem a se missis addit : « Ad hæc paternitati vestræ significamus, quod dilectos et fideles nostros, legatos videlicet G. principem nostrum abbatem Inden. B. præpositum Bunen. H. sancti Gereonis in Colonia scholasticum, H. priorem Widinen. et H. Aquilegensem gloriosissimi regis Angliæ avunculi nostri capellanum, et fidelem nostrum M. de Villa civem Mediolanensem, pro consummatione honoris nostri, ad vestram transmittimus sanctitatem. Quicquid igitur cum præfatis legatis nostris a vestra tractatum vel ordinatum fuerit providentia, id majestatem nostram in omnibus, et per omnia ratum et firmum habituram præsentibus litteris sanctitati vestræ significamus ». Hæc Otho; ut vero historiæ multorum principum contentione implicatæ atque obscuræ lucem afferamus, totius rei gestæ atque altius repetitæ seriem ex Regestis [1] Pontificum atque auctorum libris hauriendam proponendamque arbitramur.

61. *Philippus et Otho Germaniæ reges electi.* — Extincto anno superiori Henrico imp. in Sicilia, magna animorum contentione a Germaniæ principibus divisis in plures competitores imperii studiis de creando Cæsare certatum est : Henrici quidem filius Fridericus Siciliæ rex, successor imperii electus a principibus erat, sed ea electio Henrici potentia ac metu extorta fuerat : tum ipse Henricus moriens principes sacramento fidei, quo se Friderico devinxerant, solverat; illum etiam imbellis ætas tanto oneri ferendo imparem reddebat : alienumque a ratione erat, eum qui se regere non posset, tot regendis populis præficere. Non defuere tamen, qui ipsum promoveri ad imperium affectarent. Et quidem [2] Otho de S. Blasio tradit Philippum Henrici fratrem ex Italia in Germaniam reversum, egisse cum magnatibus, ut quam antea de Friderico electionem celebrarant, confirmarent; sed verisimilius est diligentem operam navasse, ut sibi, non nepoti viam ad imperium muniret, cum illi non Sueviam modo, verum et Siciliæ regnum, ut videbitur, eripere conatus sit. Abbas Urspergensis [3] certe tradit illum imperii insignia a fratre relicta secum in Germaniam extulisse. Conciliabat illi principum gratiam avita nobilitas plurium sceptris decorata, opum magnitudo, cum Henrici thesauros obtinuisset, necnon egregiæ aliæ dotes, quibus a natura ornatus fuerat, atque adeo Erfordii a majori principum parte primus in regem Romanorum electus est [4](1).

[1] Cit. Cod. Ep. IV. et deinceps.— [2] Otho de S. Blasio.— [3] Ursper. in Chron. — [4] Godef. monach. in Annal.

(1) Ex Godefrido monacho S. Pantaleonis apud Coloniam, qui per hæc tempora scribebat Annales a Frehero vulgatos, discimus cœtum ex principibus Germaniæ collectum convenisse Coloniam Dominica III Quadragesimæ. Ibi vero dum de electione Bertolphi Zarigiæ ducis in regem Germaniæ principes deliberarent, perlatum ad eos fuisse, ducem Saxoniæ cum Magdeburgensi archiepiscopo, aliisque principibus Erfordium venisse, ut et ipsi pariter de rege creando agerent. Quare legatus ad eos missus Herimannus Monasteriensis episcopus, ut moneret ne quid novarent; sed frustra ille; nam eo veniens comperit electorum suffragia in Philippum Sueviæ ducem jam consensisse. Quod ut ad Coloniensem

62. Convenerant ex alia parte Andernaci Coloniensis, et Trevirensis archiepiscopi, aliique principes, qui Bertolphum ducem Zaringiæ cognita Philippi electione, quæ rescindenda videbatur, cum ob invasum Ecclesiæ patrimonium anathemate defixus esset, regem creaverunt; sed ille potentiam Philippi veritus, ne tandem purpuram suo sanguine cruentaret, ignave suorum causam prodidit, acceptisque a Philippo undecim millibus marcharum ac ducatu, cessit imperio, et Philippum regem salutavit. Accepta turpissimæ rei fama ipsius electores, metuentes ne Ecclesia in Philippo non advocatum, sed persecutorem haberet; tum maxime ne ipsum infestum experirentur, si regno præter ipsorum voluntatem potiretur, suffragia in Othonem Henrici quondam Saxoniæ ducis filium contulere, qui delatum sibi regnum avide amplexus principum ambire gratiam cœpit, tum Aquisgranum cum exercitu advolavit, urbemque, licet Philippi præsidio munitam, ad deditionem compulit, in qua ab Adolpho Coloniensi regiis insignibus decoratus est, cum antea apud Vangionum urbem in Albis Paschalibus fuisset iis redimitus. De illius electionis dissensione atque utriusque principis sequacibus hæc auctor Vitæ Innocentii : « Coloniensis archiepiscopus, et quidam alii principes tam Ecclesiastici, quam mundani videntes se in electione Philippi fuisse contemptos, vocaverunt Othonem filium quondam Henrici ducis Saxoniæ comitem Pictaviensem, et apud Coloniam elegerunt in regem, eumque Coloniensis archiepiscopus coronavit solemniter Aquisgrani ; et sic facta est divisio in imperio longo tempore duratura. Nam Othoni adhæserunt Coloniensis archiepiscopus et suffraganei universi ; præterea Cameracensis, Padeburgensis et Ildesemensis episcopi, necnon Bremensis archiepiscopus, dux Lovaniæ, dux Limburgi, comes Palatinus Rheni, langravius Thuringiæ, multique comites, ita quod terram obtinuit ultra Mosellam a Cameraco usque in Daciam pæne totam : Philippo vero reliqua terra cum cæteris principibus se submisit, quamvis nec illi firmiter adhærerent, sicut ex post facto patebit ». Efferebant maxime Othonis causam Richardus Angliæ rex, ut dictum est, atque Innocentius Rom. Pontifex : Anglus quidem, quod illius avunculus esset ; Pontifex vero, quod ex iis genus Otho duceret, qui Romanæ Ecclesiæ semper studuerant, tandemque obtinuit Innocentius, ut ille ad imperium eveheretur, cujus parens ob defensam Pontificis Romani causam Saxoniæ ducatu depulsus fuerat ; contra Philippus ob Ecclesiæ nonnullas occupatas terras imperium amisit.

63. Redeundi quidem in Ecclesiam animum Philippus præ se tulerat, cum adipiscendo imperio anathematis, quo erat a Cælestino percussus, infamiam sibi impedimento futuram præsagiret, atque Cælestino, dein Innocentio se facturum satis detulerat, qui Sutrinum episcopum atque abbatem S. Anastasii in Germaniam commisso legationis munere misit, ut Philippum ea lege sacris restituerent, si archiepiscopum Salernitanum in libertatem vindicaret[1], atque Ecclesiæ imperiis se pariturum sacramento sponderet : licet enim a Pontifice Romano iis vinculis irretitus, Sedi Apostolicæ, ut solveretur, sistendus esset, condonavit tamen itineris laborem, si archiepiscopum ex ergastulo, in quo diu luctu contabuerat, eximeret : ad quem liberandum præterea Innocentius Spirensi, Argentinensi et Wormatiensi episcopis navare operam

[1] Ep. xxv.

cœtum delatum est, cum Bertolpho convenerunt, ut ipse in patriam suam remeans exercitum cogeret, ac dein certa die Adernacum rediret, spondentes futurum, ut *eum ibi regem crearent*. Sed cum statuta die episcopus Coloniensis aliique Adernacum adissent, compererunt Bertolphum cum Philippo concordasse, ut accepta ab eo pecunia et ducatu, *electioni et regno renuntiaret*. Ea spe frustrati principes Othonem elegerunt, qui *in Albis Paschalibus* (nempe Octava Paschæ, quæ anno illo in diem III Aprilis incidit) *Wormatiæ coronatus progressus fuit*. Dein vero Aquisgrani, quam urbem a Philippo occupatam obsedit, et deditione recepit, ab Adolfo Coloniensi archiepiscopo *consecratus inthronizatur*. Ex tota hac Godefridi narratione intelligimus Bertolphum, non quidem electum, sed electionis spem certam habuisse. Philippum vero circa Quadragesimam assumptum fuisse in regem ; ac dein Ottonem non quidem bis coronatum, ut sentit Raynaldus, sed Wormatiæ coronam regni, Aquisgrani vero consecrationem recepisse, quamquam et ibi pariter coronari iterum potuit. Verum quoad dissidium in electione regis Germaniæ peculiaria tradit Reinerus monachus coævus in Continuatione Chronici Lamberti Parvi deducta usque ad an. 1230 quæ una cum eodem Chronico prodiit in Collectione Monument. veterum Martenii tom. V, narrat ille conventum Coloniensem condictum fuisse non quidem in tertiam, sed in secundam Dominicam Quadragesimæ, qua in missa canitur *Reminiscere etc.* ibi vero electum Bertolphum, cum interim alii principes regni prætulissent *Rogerium* (lege Fridericum) *filium Henrici imperatoris trium annorum, cui legatarium* (an forte tutorem, seu regni administratorem) *avunculum suum Philippum ducem Sueviæ dederunt*. Quæ asserit Reinerus, electum fuisse Bertolphum, non de electione propria accipiendum est, sed de consensu et pollicitatione facta ab electoribus, prout supra ex Godefrido notavimus. Pergit autem Reinerus, et narrata electione Ottonis notat illum regem renuntiatum statim Aquisgranum obsedisse, ac dein cepisse *idibus Julii*. Ex quo habes diem consecrati Ottonis in regem, id enim eadem die peractum credo, cum die sequenti, teste eodem historico, idem Otho filiam ducis Lovaniæ desponsaverit : quas nuptias consecrationem ejus præcessisse vix credo. Designat etiam auctor iste diem coronationis Philippi subdens : « Circa festum S. Remigii (quod kalendis Octobris celebratur) P. dux Sueviæ Moguntiæ cum uxore coronatur, duci Bohemiæ coronam regalem imponit ». Ex verbis historici hujus coævi, subobscure licet, insinuari suspicor Philippum primo electum fuisse, non quidem in regem, sed in tutorem et administratorem pupilli, quod et perspicue asseritur ab Othone a S. Blasio scriptore coævo, et ab anonymo scriptore qui Ricobaldi Ferrariensis, sæculi XIV scriptoris, historiam imperialem Italice vertit, vulgatam Rer. Italiæ tom. VIII ; tradit enim Sueviæ ducem imperium Germaniæ pro Friderico puero administrasse. Vicariam hanc suam administrationem obstrusisse Philippum, ne regni usurpator videretur notat F. Franciscus Pippinus coævus scriptor in suo Chronico ad annum usque 1247 perducto, et vulgato ibidem : « Dicebat, ait, se ideo imperium gubernare, ut nepos ejus puer Fridericus illud possideret, sicut disposuerat pater ejus». Verum non diu post Philippum regnum sibi jure proprio usurpasse suspicari non immerito quis posset cum et Octobris initio regis diadema sumpserit, et instrumentum fœderis ab eo initi cum Philippo Francorum rege vulgatum in Collectione Martenii tom. I, col. 1017, datum III kal. Julii anno MCXCVIII, suo nomine, assumpto regis Romanorum titulo, signaverit.

Animadversione etiam dignum censeo Philippum epocham regni sui ante susceptam regni coronam Moguntiæ deduxisse, quod eruo ex ejus Diplomate signato *anno* MCXCIX, *regni anno* II, *dato Moguntiæ*, III *kal. Octobris*. Ferret enim annum regni primum si epocham illam kalendis Octobris anni 1198 statuisset. Extat Diploma in Spicilegio Ecclesiastico Lunigii inter Saliburgensia, num. 26. MANSI.

jussit [1], ac monere Wil. de Berc, qui ipsum detinebat, ut quantocius ad Sedem Apostolicam dimitteret; ni pareret, in eum Ecclesiasticam severitatem exererent, ac loca, ad quæ transferretur, interdicto subjicerent, se quoque rem Sutrino episcopo commendasse. Eduxit demum e carcere Philippus archiepiscopum, quod Innocentii Vitæ auctor testatur, additque una cum eo ejus fratres liberatos, quos oculis orbatos ab Henrico tradit Urspergensis una cum aliis nobilibus Siculis atque ad creandam Germanis invidiam ab Innocent. ostentatos, sed ad terras Ecclesiæ, ob quas occupatas fuerat e fidelium cœtu ejectus, reddendas mentem non flexit, quem tamen Sutrinus episcopus, sive muneribus corruptus, sive illius blanditiis delinitus, ducem nec præstita cautione, sacramentove recepto temere non servato Ecclesiæ ritu occulte absolvit : quem ob improbe gestam legationem Innocentius postea episcopali dignitate exutum in monasterium conjecit, ut lacrymis commissum facinus deleret, sed id postea contigit. De ea legatione hæc ejus Vitæ auctor : « Illi ergo in Theutoniam procedentes invenerunt supradictum Philippum a quibusdam principibus electum in regem, qui Guarmanam ad ipsos accedens de facto se fecit absolvi non publice, sed occulte, nec præstito juramento secundum formam Ecclesiæ, sed promissione facta per stolam ».

64. Interea eidem Sutrino episcopo, atque abbati S. Anastasii legatis suis commisit, ut Sibiliæ olim reginæ Siciliæ, Tancredi regis uxori, filio ejus ac filiabus liberandis incumberent [2], quos Henricus expugnata Sicilia mancipandos servituti in Germanniam amandarat : qui cum injuste detinerentur (imperator enim post inita fœdera in suam potestatem eos redactos immani proditione oppresserat) anathematis sententiam legatos fulminare jussit in eos, qui ipsos in vinculis tenerent, atque loca et diœcesim, in qua vincti essent, interdicto percellere, Maguntinensique clero præcepit, ut latam ab iis sententiam religiosissime servaret. Hæc vero scribit de Siculis debellatis et excisis opibus Nortmannorum, quorum potentia, quæ in ea insula adeo effloruerat, vindice tandem numine, cum in vitia sese effudissent, enervata ac penitus prostrata, et ipsi vel gladio, vel crudelissimis suppliciis, vel funestæ traditi fuerant servituti.

« Sutrinensi episcopo et abbati Sancti-Anastasii.

« Inter cætera, quæ Dominus in nobis mirabiliter et misericorditer operatur, magnæ reputandum est miserationis indicium, cum eis pœnam accelerat temporalem, quibus ultio debebatur æterna, sicut in regno Siciliæ diebus nostris intelligitur accidisse. Cum enim Siciliæ populus et cæteri de eodem regno effeminati otio et pace nimia dissoluti de suis divitiis gloriantes, sese in voluptatibus corporis lascivius exercerent, ascendit in altum fœtor eorum, et traditi sunt ob multitudinem peccatorum suorum in manibus persequentium : usque adeo autem in eos, quod dolentes dicimus, furor exarsit hostilis, ut quidam eorum turpi morte damnati in tribulatione cordis et corporis animas exhalarent, quidam membrorum mutilatione deformes, fierent abjectio plebis et ludibrium populorum; majores vero ipsorum compedibus et nobiles manicis ferreis alligati, captivi et exules in Theutonia macerentur : reliqui hæreditates suas in extraneis transferri videntibus, et domos suas subjici alienis ».

65. Hæc ex Innocentii Gestis illustrare licet : « Defuncto Rogerio filio Tancredi regis Siciliæ, quem pater in vita sua regem constituens, fecerat coronari, eique filiam Isachii Constantinopolitani imperatoris duxerat in uxorem, consequenter etiam pater ejus præ nimio, sicut dicebatur, dolore defunctus est, relinquens tres filias, et unicum filium parvulum nomine Guillelmum, quem mater ejus Sibilia coronari fecit in regem. Regno igitur taliter destituto, Henricus imp. aspirans ad illud occasione Constantiæ conjugis suæ, filiæ quondam Rogerii Primi regis Siciliæ, avi prædicti Tancredi, congregavit exercitum maximum de pecunia, quam extorsit pro redemptione Richardi regis Anglorum nequiter capti, dum rediret de terra promissionis ab obsequio Crucifixi. Hic igitur regnum ingressus sine pugna illud obtinuit, nemine resistente : præfata vero Sibilia cum filio suo et filiabus, Salernitano quoque archiepicopo, et fratribus ejus recepit se in quodam castello Siciliæ, cum qua imperator fecit de pace tractari, et concordaverunt pariter in hunc modum : quod imperator imposito juramento concessit Guillelmo filio ejus, et hæredibus suis comitatum Licii, quem pater ejus Tancredus habuerat ante regnum; et addidit ei principatum Tarenti, promittens salvare personas et res. Mox autem postquam eos in sua potestate recepit, occasione captata, cepit illos, et quosdam alios nobiles regni, eosque captivos in Theutoniam destinavit, faciens fratres prædicti archiepiscopi, aliosque nonnullos privare luminibus oculorum; archiepiscopum vero, reginam, et filium ejus ac filias in arcta custodia detineri. Pergunt Innocentii litteræ :

66. « Verum ne compassionis nostræ solatium qui patientibus ex susceptæ administrationis debito compati volumus et tenemur, penitus subtrahatur, quibus ipse Dominus jam videtur ex parte placatus, venerabilibus fratribus nostris universis archiepiscopis et dilectis filiis nobilibus viris, marchionibus, ducibus, baronibus, et aliis Alemanniæ principibus dedimus in mandatis, ut dilectam in Christo filiam nostram nobilem mulierem Sibiliam, filium, ac filias ejus, et cæteros de regno Siciliæ, qui in Theutonia detinentur, a detentionis suæ vinculis ad nos liberos excusatione et dilatione cessante remittant. Inde est quod discretioni vestræ per Apostolica scripta præcipiendo

[1] Ep. xxiv. — [2] Ep. xxvi.

mandamus, quatenus si mandatum nostrum forte non fuerit adimpletum, vos in detentores eorum excommunicationis sententiam proferatis, etc. » Fuisse tandem Sibiliam defuncto jam in vinculis Guillelmo filio, quem Henricus antea excœcarat, atque exsecuerat, ut tradunt Sicularum rerum auctores, una cum filiabus carcere exemptam, atque in Gallias profugisse tradit idem auctor [1], ac Philippum Rogerii regis defuncti uxorem Constantinopolitani imperatoris Isachii, quem frater imperio luminibusque orbarat, filiam sibi conjunxisse.

67. *Innocentius Friderici tutor, mortua Constantia; ubi de regno Siciliæ.* — Cum in lugubres Siciliæ calamitates ac funestas conversiones incurrerit oratio, percensendum est nobis, quanto belli turbine hoc tempore fuerit concussa, quantamque diligentiam in eo tuendo Ecclesiæ stipendiario regno Innocentius collocarit. Flagitarat primum quidem Constantia imperatrix et regina Siciliæ ab eodem Pontifice, ut eo regno Ecclesiæ fiduciario una cum filio Friderico indueretur, ad novarum rerum cupidos coercendos, concessitque [2] Innocentius, gratis Rogerii ipsius patris, fratris Willelmi, erga Ecclesiam officiis, ejusque nominis recordatione adductus, spe quoque quam dabat promptissimi obsequii impulsus ipsi, heredibusque qui regis Willelmi ejus fratris Adriano papæ fidei sacramentum deferentis exemplo, Sedis Apostolicæ fiduciarios se profiterentur, legesque sibi dictas observarent, seque vicissim Pontifex ad eam contra omnes invasores defendendam obstrinxit, cumque illa coram Ostiensi episcopo, ab Innocentio ad excipiendum ipsius fidei sacramentum misso, beneficiarium regnum suum esset professa, adjecit Innocentius, ut ipsa, cum occasio ferret, sibi ac successoribus ligium homagium exhiberet : census vero pro regno attributo mille squifatorum impositus est.

« Constantiæ imperatrici gloriosæ reginæ Siciliæ, ac charissimo filio illustri regi Siciliæ, eorumque heredibus.

« Super gentes et regna etc. » Et infra : « Credentes quod prædictorum regum vestigia vestra regia serenitas in devotione, ac obsequiis Ecclesiæ imitetur : vobis et heredibus vestris, qui sicut dictus rex Willelmus quondam frater tuus felicis memoriæ Adriano papæ prædecessori nostro exhibuit nobis, et successoribus nostris, et Ecclesiæ Romanæ fidelitatem et hominium exhibere, ac quæ subscribuntur, voluerint observare : concedimus regnum Siciliæ, ducatum Apuliæ, et principatum Capuæ cum omnibus pertinentiis suis, Neapolim, Salernum, et Amalfiam cum pertinentiis suis : Marsiam, et alia quæ ultra Marsiam habere debetis, et reliqua tenimenta, quæ tenetis a prædecessoribus vestris hominibus sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ jure detenta, et contra omnes homines adjuvabimus honorifice manutenere.

68. « Pro quibus omnibus coram venerabili fratre nostro Octaviano episcopo Ostiensi, Apostolicæ Sedis legato, quem ad juramentum tuum, filia imperatrix, recipiendum transmisimus, fidelitatem nobis, nostrisque successoribus, et Ecclesiæ Romanæ jurasti, sicut continetur in duobus similibus capitularibus, quorum unum penes te sigillo nostro, alterum penes nos sigillo tuo aureo signatum habetur. Firmiter repromittens, quod quia præsens præsenti debet hominium exhibere, quandocumque nos, aut successores nostri te in aliqua parte regni, quam secure possis adire, ad nostram præsentiam vocaverimus, reverenter accedes ligium hominium præstitura, nisi certum impedimentum, aut necessitas evidens interveniat, quibus cessantibus sine fraude venies ad ligium hominium faciendum. Cum autem tu, fili rex, favente Domino, ad legitimam ætatem perveneris, nobis et successoribus nostris, ac Ecclesiæ Romanæ fidelitatem et ligium hominium exhibetis : censum vero sexcentorum squifatorum de Apulia, et Calabria, quadringentorum vero de Marsia, vel æquivalens in auro, vel argento, vos ac heredes vestros statuistis Ecclesiæ Romanæ annis singulis soluturos, nisi forte impedimentum aliquod interveniat, quo cessante census ex integro persolvetur. Electiones autem secundum Deum per totum regnum canonice fiant, de talibus quidem personis, quibus vos, ac heredes vestri requisitum a nobis præbere debeatis assensum ». Quod ad Siciliæ præsulum electiones spectat, quarum causa ingentes contentiones exarsere; de iis ita definivit Innocentius, ut cum sedes aliqua vacaret obitu episcopi, Romano Pontifici atque Constantiæ, vel heredibus denuntiato, de præficiendo Ecclesiæ episcopo deliberaretur, eoque electo, regius consensus flagitaretur, antequam Ecclesiæ administrationem adiret. Quid porro Constantiæ imperatrici ob egregia majorem erga Ecclesiam merita in præsulum electionibus concessisset, Siculum clerum certiorem fecit [1], præscripsitque, ut in electionibus celebrandis se gerere deberent, nec minis metuve debilitari se, vel frangi promissis ac spe paterentur : scirentque omnes electiones, quæ ex imperata forma non fierent, rescindendas. Jussit etiam, ut in agitandis litibus libere, si ita vellent, ad Sedem Apostolicam provocarent, legatisque Apostolicis, cum ad eos missi essent, religiose obsequerentur.

69. Dum hæc ageret Innocentius, Siciliæ regno inhiabat Marcualdus, cujus perfidiam et scelerata consilia, quæ in se et filium suum in regno conflabat, agnoscens Constantia, bellum ipsi denuntiavit, ac regio Diplomate hostem promulgavit, jussitque subditos ab ipso ut scelesto proditore cavere : sinistram etiam imperatrix de Gualterio

[1] Innoc. Vit. auct. — [2] Innoc. l. I, Ep. CDVIII.

[1] Ep. CDX.

episcopo opinionem concepit, regiumque sigillum, quo ut regni Siculi cancellarius utebatur, eripuit, quod ipsius fratres Marcualdum in regnum duxissent : conciliavit tamen illi Innocentius Gualterium, atque adeo in ipsius gratia constituit, ut Augusta e vivis discessura filium ei regendum committeret. Cum eos tumultus increbrescere ac fluctus sensim extolli atque infremere videret Innocentius, Octavianum Ostiensem episcopum, legatum in Siciliam misit [1], ut impendentis belli minas discuteret, populosque in Constantiæ Augustæ ac regis Friderici ejus filii fide contineret ; atque archiepiscopos, episcopos, priores, abbates, aliosque Ecclesiarum in Sicilia prælatos legato obtemperare jussit.

70. Adierat Siciliam Octavianus, cum imperatrix Constantia XXVII Novemb. diem suum obiit, scriptoque testamento Romanum Pontificem regni moderatorem (quam dignitatem regni balium vocabant) ac Friderici tutorem designavit, triginta millia tarenorum, quod monetæ erat genus, ex regis Siculi redditibus pro defendendo regno attribuit ; si quos vero ampliores sumptus alendo militi sustinendoque demandato oneri desideraret, omnes illi ex regio ærario refundendos decrevit : educandum vero Fridericum Panormitano, Montis-Regalis, et Capuano archiepiscopis, ac Gualterio cancellario commisit. Ut vero contra Marcualdi tyrannidem affectantis ad se balium Siciliæ ex testamento Henrici imp. mentientis impetus certandum Innocentio fuerit, sequenti anno disseretur, nunc breviter quid de eo Richardus de Sancto-Germano in suo Chronico asserat, perstringamus ; pauca tamen de eo auctore, cujus manuscriptum pervetustum in bibliotheca Cassinensi extat, atque ex eo delibatum summa fide exemplar habuimus, sæpius a nobis adducendo, ad illius laudem, quam silentio obruere ac deterere nefas esset, præmittemus ; illum, sive veritas spectetur historiæ, sive diligentia, qua præcipua quæ in orbe universo, maximeque in utriusque Siciliæ regno, e quo oriundus erat, gererentur collegit, primis etiam Annalium scriptoribus conferendum. In suo ille historiæ proœmio testatur notarii se officio functum in oppido, cui a sancto Germano nomen inditum : ea suis Annalibus commendasse, quæ vel hausisset oculis, vel a viris fide dignissimis accepisset ; eaque ad scribendum ratione permotum, quo secutura posteritas veterum factis erudita aliquam utilitatem delibaret. Suam porro ille historiam a tempore, quo Guillelmus Secundus Siciliæ rex fatis cessit, suique ingens desiderium reliquit, et Clementis papæ anno secundo est auspicatus. Is vero auctor de Constantia Augusta hoc anno ex humanis exemptam et Marcualdi consiliis hoc prodit : « MCXCVIII. Imperatrix ipsa processu temporis S...... obiit, et prædictum filium unicum Fridericum, et regni balium Innocentio papæ ex testamento reliquit : dictus vero Marcualdus cognito de morte imperatricis, congregato malignorum exercitu, quos prece pretiove conduxerat, regnum non sine illorum, qui erant de regno, auxilio et ducatu intravit, et veniens in comitatum Molisii, in quo fidei suæ reliquiæ servabantur, ad dictum Cassinensem abbatem pro pace legatos misit, per quos etiam ipsum, ut sibi regni juraret balium, quod sibi imperator reliquerat, ut dicebat, requisivit. Quia vero a prædicto abbate hoc obtinere non potuit, nam primo regni ipsius balium dicto Innocentio papæ juraverat, qui contra ipsum Marcualdum ad jam dictum abbatem duos miserat cardinales , cum exfortio militum Campanorum et auxilium terræ suæ eumdemque Marcualdum excommunicationis vinculo innodaverat, et sequaces illius : ipse sui furoris impatiens cœpit more Theutonico in terram monasterii desævire ». Hæc auctor de tyranni conatibus et Innocentii sese illi opponentis constantia. Nunc quid contra alterum ferocissimum tyrannum, qui in Septentrione sæviebat, actum fuerit, perstringamus.

71. *Contra Sueronem Norvegiæ tyrannum sollicitat finitimos reges Innocentius.* — Felicior in concepto scelere Marcualdo tyrannus Suero extiterat, qui tumida ambitione consilia in opus perduxerat, ac Norvegiæ coronam legitimi heredis sanguine stillantem rapuerat , crudelitatemque exquisitissimam in eos, qui ejus tyrannidi restiterant, exercebat : alios spe corruperat, alios ferro prostraverat, alios in exilium exegerat, alios etiam suis fraudibus circumvenerat ; ut enim pios ad obsequium alliceret , Clementis Pontificis litteras adulterarat, inque sui favorem corruperat, licet vero in omnes nullo discrimine ferociret, maxime tamen in Ecclesiasticos immanem se præbebat : qua in re divinæ vindictæ æquitas se depromebat, ut præsules, qui illum improbis natalibus infamem antea ad sacros ordines contra Ecclesiæ canones promovissent , ultorem facinoris experirentur. Insurrexit adversus illum Innocentius repulsisque oratoribus, quos ad Sedem Apostolicam miserat, provinciam injunxit Nidrosiensi archiepiscopo [1], aliisque Norvegiæ præsulibus, ut terras, quæ tyranno parebant, interdicto percellerent, defigerent anathemate ejus partibus implicitos, ac tyrannidis fautores litterasque Apostolicas, quas depravarat, adulterinas promulgarent.

« Innocentius etc.

« In vestrorum et totius populi Norvagiæ criminum ultionem permittente Domino credimus accidisse, quod usque adeo in vos et totum regnum Norvagiæ tyrannica Sueri crudelitas et violentia detestanda prævaluit, ut et regnum nec electione principum, prout accepimus, nec ratione sanguinis occuparit, et in viros Ecclesiasticos ipse, quondam Ecclesiastico (sicut dicitur) functus officio, debacchetur, Ecclesias opprimat, clericos persequatur,

[1] Ep. CDXI.

[1] Ep. CCCLXXX.

affligat pauperes, et sæviat in potentes : ita ut divino credatur accidisse judicio ; ut qui secundum etiam suam assertionem illegitime natus, ad sacros non fuerat ordines promovendus, contra sanctiones canonicas assumptus ad eos, fortius in illos desæviat, qui in ordinatione ipsius statuta canonum non servarunt ». Consentit Crantzius [1], illum sacerdotium gessisse in Pherogia, additque natione Suecum fabro patre genitum fuisse, atque fugientibus ab Erlingo fusis casu per deserta obvium, se illis ducem præbuisse, fregisse victores, mentitaque origine Haraldum Hyberniensem avum sibi vindicasse, ac Siwardo procreatum se finxisse, mox vulgo errori suffragante, totam Norvegiam cædibus, ferro, flammis, ut tyrannidem firmaret, corrupisse. Et infra : « Miramur autem non de Deo, qui ad correptionem vestram ejus tyrannidem hactenus toleravit, nec de ipso, cujus spiritus obstinatus in malo, malum dediscere, assuetus iniquitati, non potest : sed de his qui apostatam, sacrilegum et nefandum adhuc etiam sacrilegæ temeritatis ausu sequuntur, et ei præbent auxilium et favorem, cujus tyrannidem persequi potius pro viribus tenebantur, etc. Dat. apud civit. Castell. II non. Octob. »

72. Earum litterarum exordium præfigit litteris ad reges Daniæ et Sueciæ missis [2], ut ipsos ad profligandam Sueronis tyrannidem incitaret, cum nec suffragiis Norvegorum electus, nec sanguinis jure succedere posset, atque impudicis tantummodo natalibus e stirpe regia se procreatum jactaret, consurgerent ad eruendum ex ejus crudelitate miserum populum, defendendas Ecclesias, liberandos pauperes, servandos nobiles. Cum vero Sueronem Innocentius membrum diaboli ac monstrum appellet, quod his solis parcat, quibus nocere non possit, constat immani quodam furore percitum tyrannum fuisse. Illius partibus magna dignitatis suæ labe ac dedecore Bergensis episcopus sese irretierat, scelerique consentiebat, quem Pontifex [3], rei veritate indagata atque excussa, ab archiepiscopo Nidrosiensi e gradu dimoveri atque anathemate ritu solemni feriri jussit. Hujus vero fortem animum collaudavit, qui nullo terrore a tyranno objecto infringi, nullis blanditiis flecti, nullis promissis corrumpi potuerat, ut Sueronis crimen partesque sua auctoritate augeret, atque exilium improbæ felicitati prætulerat. Tradit Innocentii Vitæ auctor, illum Pontificis jussu a Lundensi archiepiscopo benigne exceptum, regnique invasore extincto, Ecclesiæ suæ felicissime restitutum.

73. Nec Norvegos modo premebat Suero, verum et Islandos, etiam præsules et clericos partium suarum studio infecerat : quos Innocentius acerrime coarguit [4], quod Sueronis e sacris ejecti et apostatæ, et Deo ac sanctis ejus (ut loquitur) ob scelera sua inimici, societate se implicuissent ; objecit etiam plura alia crimina ut ex eorum turpitudine concepto horrore, ab iis sibi temperarent, pervicaciam erga præsules projectam verecundiam, homicidia, incendia, stupra, aliaque scelera, quæ dicenti ruborem injiciant. Eadem [1] ad principes et populos Islandiæ scripsit, adjecitque se eorum salutis maxima cura uri, proinde hortari, ut præsules colerent, eorum præceptis obtemperarent, imo ipsi numini in eorum persona id obsequii deferrent, dederent se bonis operibus, ac præsertim eleemosynis, quæ instar aquæ crimina, ut Scriptura commendat, extinguant. Præsules vero alloquens, ita pergit eorum ignaviam carpere, qui animas in exitium æternum ruentes a præcipitio non revocarent, justis censuris scelera non insectarentur, populorum sanguinem ex eorum manibus a Deo exactum iri ; pastorem enim eos tacendo occidere quos peccantes non arguat ; tum legatum ad eos se missurum pollicetur, quæ omnia in meliorem statum restituat. Ac justissimi sane ob maximam animarum stragem concepti doloris querelas de ignavis iis præsulibus effundebat Innocentius, cum ex eorum negligentia veluti ex funesto quodam fonte tot mala emanarent in eas regiones, quæ tandem successorum pari vel majore inertia, hæresi contaminatæ profligatæque fuerunt.

74. *Ex Utlandia pravos usus eliminat ; Ecclesiæ Suæcanæ consulit.* — Incubuit etiam Innocentius excindendis vitiis, quæ submotas alias ad Septentrionem regiones turpi dæmonum servituti addixerant, et bonis consuetudinibus, quæ sensim abolebantur atque obsolescebant, confirmandis, inductisque improbis exstirpandis. Traditus fuerat mos a primis in Utlandia insula religionis Christianæ satoribus, ut præpositus, qui vices episcopi gerebat, in parochiis perlustrandis Synodos cogeret ; eos qui scelerum publicorum nota aspersi erant, se sistere juberet, fateri crimen, pœnitentiamque impositam excipere : si accedere contemnerent, vel scelus emendare, contumaces obfirmatosque in crimine anathemate feriret : quam piam consuetudinem tollere populi meditabantur, et cum iis qui fidelium consortio depulsi erant, familiariter agere non verebantur. Præterea pullularant aliæ improbæ consuetudines ut in gradu vetito matrimonia pecuniis erogatis contraherent, ac pro damnis quibuscumque illatis, nonnisi ad marcham unam solvendam cogi possent. Ergo ad restituendas probe institutas consuetudines, ac nefarias et injustas antiquandas, præposito de Serand, atque aliis Utlandiæ præsulibus scripsit litteris, operam, incusso rebellibus censurarum terrore, collocare imperavit [2] ; ne vero Pontificia jussa eluderentur, Absaloni archiepiscopo Lundensi imposuit [3], si præpositus ac prælati data imperia exequi negligerent, in eos animadverteret.

[1] Albert. Crantz. Norvag. l. VI. c. 13. — [2] Ep. CCCLXXXI. — [3] Ep. CCCLXXXII. — [4] Ep. CCCXIX.

[1] Regest. post eamd. Ep. — [2] Ep. CDXVIII. — [3] Ep. CDXIX.

75. Consulente eodem archiepiscopo, Sedem Apostolicam, ac deferente, quod cum in Dania more aliarum gentium testamenta non conficerentur, sed ubi aliquis Ecclesiæ vel monasteriis pro animæ suæ salute bona conferre cuperet, sive in extremis ageret, sive bona valetudine uteretur, modicum terræ panno involutum altari imponere, vel in extrema pallii ora quod episcopus vel prælatus sustineret, collocare, adhibitisque testibus eam donationis formam pronuntiare solitum quæ scotatio dicetur, demum consurrexisse quosdam cavillatores, qui eas donationes infringere ac revocare niterentur ; idcirco supplicem rogare Innocentium, ne spoliari Ecclesias perturbarive pateretur, quibus hujusmodi donationes collatæ fuissent. At rei æquitate adductus Innocentius, datis ad archiepiscopum eumdem et clerum Lundensem litteris [1], censuras in eos distringere mandavit, qui aliquid in ea re novarent, cum hujusmodi consuetudo non tam factæ donationis quam possessionis traditæ evidens (ut ait) argumentum foret.

76. Exaratis aliis eidem archiepiscopo litteris [2], Pontifex ea omnia quæ Adrianus ipsius prædecessor in confirmando regno Suetiæ decreverat, ex cardinalium sententia, sua auctoritate, ut firmum ad secuturas ætates esset, munivit. Corroboravit præterea primatum Lundensi archiepiscopo in regnum Suetiæ, adeo ut tam Absalonus quam successores, Suetiæ archiepiscopum consecrarent, qui fidei sacramento, salva suprema Pontificis Romani auctoritate, ipsis se adstringeret. Ad obtinendum vero pallium utrumque archiepiscopum legatos ad Sedem Apost. transmittere, palliumque ad Lundensem Ecclesiam deferri jussit, ac tum Lundensis archiepiscopus, adacto in fidem et obsequium Romanæ Ecclesiæ archiepiscopo Suetiæ illud daret, quod quidem antea ab Escillo Lundensi erga Stephanum Upsalensem sub Alexandro papa usurpatum fuerat, ne vero is usus temporum secutorum injuria obrueretur, quæ a prædecessoribus Adriano, Alexandro, Lucio, Urbano, Clemente et Cælestino sancita erant stabilivit. De quo ad eumdem Lundensem Diploma amplissimum dedit Innocentius ; nunc quid Gnesnensi archiepiscopo scripserit intueamur.

77. *Poloniæ et Hungariæ res componit.* — Ad comprimenda hostium suorum consilia, refrænandosque impetus, ad Sedis Apostolicæ præsidium confugiendum ratus Boleslaus Wratislaviensis dux obtinuerat, ut Polonis præsulibus provincia ea imposita esset, ut Apostolica auctoritate in eos censuras expedirent, qui bellum ipsi inferrent ; sed ii cum Pontificia jussa negligerent, questus est apud Apostolicam Sedem, nullum hactenus auxilium ex Apostolico patrocinio se percepisse : unde Innocentius ad Gnesnensem archiepiscopum ac suffraganeos datis litteris [3] demandatum ipsis munus exequi, atque in Boleslai impugnatores anathema jaculari jussit. Tradit vero Longinus [1], Boleslaum a filio suo Iaroslao Wratislaviensi ducatu facta cum proceribus conspiratione ejectum. Ardens enim ambitione juvenis id scelus in odium Adleydis novercæ ausus est, quod filios ex ea susceptos præferri sibi a patre conspiceret ; dein vero patri conciliatus Wratislaviensi episcopatu ornatus est, suamque Ecclesiam donato Nissensi agro auxit. In aliis etiam Poloniæ regionibus nonnihil turbarum extitit : exempto enim e vivis Waladimiro Haliciensi duce qui a Pannoniis sua ditione dejectus, Casimiri Polonorum ducis beneficio, et armis restitutus fuerat [2], plures Russiæ principes, inter quos Romanus defuncti nepos ardentius cæteris principatum illum affectabat ; contra quos movens Cracovia Lestko Albus Halicienses obviam officiose factos perhumaniter excepit ; dein mutatis animis in arma coortos fudit, arcemque ad deditionem compulit, demum magnis controversiis agitatis, quamvis illam in provinciæ formam redigere, ac Poloniæ conjungere percuperet, beneficiario jure Romano tradidit, ne si id negaret, impendente jam a Mieczislao majoris Poloniæ duce bello hostium numerum augeret, atque a fronte et tergo peteretur.

78. Nec pacatæ adhuc erant in Ungaria res ; quamvis enim in suscepto primum, ut vidimus, Pontificatu Innocentius curas in eo regno ad pacem adducendo posuisset, mota tamen inter regem fratremque discordia nondum sopita erat, ad quam iterum componendam litteras Apostolicas Andreæ duci scripsit, quibus post exornatum multis laudibus Ungariæ regnum, quod semper Sedi Apostolicæ fidissimum extitisset, atque etiam ipsius Bela pater, dum schismatis funesti tempestate concuteretur Ecclesia, pro illius dignitate periculosissimum bellum in schismaticos suscipere non veritus esset, significavit [2] incredibili se conciliandæ inter ipsum ac regem pacis cupiditate ardere, atque ad eam amplectendam paterne adhortari, quam si respueret, sciret se Strigoniensi et Colocensi archiepiscopis provinciam tradidisse, ut in ipsum fautoresque anathema fulminarent. Subditur in Regesto, eodem exemplo litteras Strigoniensi et Colocensi archiepiscopis scriptas : nimirum ut in regni perturbatores intentato censurarum Ecclesiasticarum terrore insurgerent. Ob hos tumultus Ungariæ regi Innocentius indulsit [4], ut comitem Mozonem, atque alios viginti viros nobiles, qui cruce erant insigniti, ac profectionem Syriacam voverant, in Ungaria ad servandam pacem, frangendosque rebellium impetus retinere posset.

79. *Status infelix Terræ-Sanctæ ; expeditionis instaurandæ gratia nulli operæ parcit.* — Defluxit ad Terræ-Sanctæ res oratio, quarum lugubrem statum descripturi ex litteris Innocentii nonnulla

[1] Ep. CDXX. — [2] Ep. DCXVII. — [3] Ep. XLIII.

[1] Long. hist. Pol. hoc anno. — [2] Ibid. — [3] Innoc. l. I, Ep. CCLXX. — [4] Ep. CCLXIX.

præmittemus. Exempto ex humanis Henrico comite Campaniæ, eodemque rege Hierosolymitano, Aimericus rex Cypri ducta in uxorem ab eo relicta vidua regina Hierosolymitana sacri regni sceptrum capessivit; ad quem in Terram-Sanctam adducendum cum Tyri episcopus, expetente Christiano exercitu, nec tum reluctante patriarcha Hierosolymitano profectus esset, celebrandis regiis nuptiis patriarcha vehementius affinitatis objecto impedimento obsistere, Tyrique episcopum in odium et invidiam apud Romanum Pontificem litteris aculeatis vocare conatus est; mutata dein voluntate, regem reginamque matrimonio jam perfecto corona redimivit. Patriarcham Innocentius perstrinxit litteris suis[1], quod vel male prius contradixisset, vel ignave postea assensisset, se vero post excussam rei veritatem, juste in ipsum animadversurum; carpsit etiam quod tum ipse, tum alii Syriæ præsules mutuis se conviciis lacesserent, alerent odia, invicem famam alienam roderent, atque obscurarent, unde pravum exemplum in populos emanabat, divinaque iracundia exasperabatur, quam potius orationibus, vigiliis, jejuniis, aliisque, ut ait, operibus charitatis, mollire debuissent.

80. Elegerant porro in regem Aymericum Transmarini principes, concurrentibus certatim omnium studiis, ut Innocentius ad Tripolitanum comitem datis litteris testatur[2], quod magna spes de promovendis Terræ-Sanctæ rebus, magnisque ex Cypro ad debellandos Sarracenos (conjunctis iis regnis) auxiliis eliciendis contrahendisque affulgeret : ne vero interim laboraret Cyprus, dum Hierosolymitanis rebus subveniretur, rogavit Pontifex Tripolitanum comitem, cum Cypri e regno suo tuendæ Terræ-Sanctæ causa discessisset, ac deserta qua fruebatur quiete, adeundis laboribus, penetrandisque periculis caput objecisset, ut si qua necessitas postularet, ad defendendam Cyprum advolaret. Ad similem ferendam opem principem Antiochenum, magistrum et fratres militiæ Templi est adhortatus[3]. Consuluit etiam novi regis Hierosolymitani, reginæque auspiciis, ipsosque, ac regnum, et omnia, quæ in suam ditionem redacturi essent, in Apostolicam clientelam admisit. Ne vero dissiparentur vires transmarinarum regionum, quæ maxime ad frangendos Sarracenorum conatus erant necessariæ, si Orientales in Occidentem, ut consueverant, ad lustranda Apostolorum limina transfretarent, nuncupati voti religione eos liberavit[4], modo aliquam pecuniam in bellum contra Sarracenos insumendam elargirentur.

Proposuit vero Aymerico egregia præcepta Pontifex, quibus mores regios perpoliret, regnumque optime administraret, ubi enim ipsius oratorem se excepisse, ac perhumaniter audivisse præfatus, gratulatusque est, quod elidendis Sarracenorum conatibus se accinxisset, hortatus est[5], ut quanto altiore fastigio emineret, tanto magis demitteret superbos spiritus, divinam opem imploraret, sine qua ipsius impetus inanes reciderent, demum certissimi subsidii spe implevit.

81. Nec vana pollicebatur, toto enim pectore cogendis ex Gallia, Ungaria, Anglia, Italia, auxiliis incumbebat, ut demonstrant litteræ ad Narbonensem archiepiscopum et suffraganeos, datæ Reate XVIII kal. Septemb. quæ etiam ad alios præsules principesque orbis Christiani missæ fuere : iis enim, ubi Hierosolymæ sub Sarrecenico jugo calamitosissimum statum, Sepulchrum Domini, quod Propheta gloriosum prædixeral, profanatum descripsit, induxitque Sarracenos Christianis insultantes, enarrat, quid Germani in Terra-Sancta egerint, ut Berythum a Sarracenis desertum ceperint, auditaque Henrici imperatoris morte, metu perciti in Occidentem intempestive redierint : Sarraceni vero, erectis et confirmatis animis magna Christianorum trucidata multitudine expugnarint Joppen, ac per reliquas terras diffusi omnia vastent, tantoque terrore perfusi sint Christiani, ut ex urbibus pedem efferre non audeant. Quare ipsos hortatur[1], ut zelo incitati in arma contra ipsos prosiliant.

« Existente quondam in castris arca Domini Sabaoth, Urias domum suam ingredi recusavit, a licito etiam uxoris se compescens amplexu : nunc vero principes nostri, gloria Israel de loco suo in injuriam nostri translata, vacant adulterinis amplexibus, deliciis et divitiis abutentes, et dum se invicem inexorabili odio persequuntur, dum unus in alium suas nititur injurias vindicare, non est quem moveat injuria Crucifixi, non attendentibus ipsis, quod jam insultant nobis inimici nostri dicentes : Ubi est Deus vester, qui nec se potest, nec vos de nostris manibus liberare ? Ecce jam profanavimus sancta vestra : ecce jam ad desiderabilia nostra manum extendimus, et ea loca impetu primo violenter invasimus, et vobis tenemus invitis, in quibus superstitionem vestram principium fingitis suscepisse. Jam infirmavimus, et confregimus hastas Gallorum, Anglorum conatus elisimus, Theutonicorum vires compressimus ; nunc secundo Hispanos domuimus animosos, et cum omnes virtutes vestras in nos duxeritis concitandas, vix adhuc in aliquo profecistis ; ubi ergo est Deus vester ? Exsurgat nunc, et adjuvet vos, et fiat vobis et sibi protector. Theutonici siquidem qui se præsumebant inauditum de nobis reportare triumphum, ad nos vehementi spiritu transfretarunt, et cum solum castrum Baruth nullo defendente cepissent, nisi eos, sicut et alios principes vestros fugæ beneficium liberasset, in se potentiam nostram graviter fuissent experti, et eorum stragem ipsorum soboles perpetuo deploraret. Reges enim et principes vestri, quos dudum de terra fugavimus Orientis, ut timorem suum audendo

[1] Ep. DXVII. — [2] Ep. CDXXXVI. — [3] Regest post eamd. Ep. — [4] Ep. CDXXXVII. — [5] Ep. CDLXXXV.

[1] Innoc. l. I. Ep. CCCXXXIV.

dissimulent, ad suas latebras, ne dicamus regna, reversi, malunt se invicem expugnare, quam denuo vires nostras et potentiam experiri. Quid igitur superest, nisi ut his, quos fugientes in excusationem vestram ad terræ custodiam dimisistis, gladio ultore peremptis, in terram vestram impetum faciamus, nomen vestrum et memoriam perdituri? Qualiter ergo, fratres et filii, opprobria exprobrantium repellemus, qualiter eis poterimus respondere, cum eos pro parte verum prosequi videamus, sicut nuper ad audientiam nostram certa significatione pervenit: recepimus enim litteras de partibus transmarinis, quod cum Accon navigio pervenissent, castrum Baruth obtinuerunt, nemine defendente ».

82. Berythum appellat Lubecensis, adjicitque Coruthum a Germanis cinctum obsidione, quæ cum in longum tempus traheretur, cœpto deditionis tractatu sæpius aliquorum temeritate discusso, annonaque in castris ingravescente, percrebuisse advenientis Saphatini, qui maxima e Perside, Media, Damasco contractas copias secum rapiebat, terrorem, habitoque bellico consilio, ipso Purificationis B. Virginis pervigilio inductum omnibus, ut sequenti die omnes: ad conferendas cum hoste manus expediti succinctique essent, cumque omnes magno ardore impetum in hostem facere paratissimi essent disseminatos cæcos susurros cancellarii imperii familiam, aliorumque principum supellectile tota aliisque impedimentis collectis versus Tyrum iter arripuisse, moxque exorto tumultu omnes in præcipitem fugam se effudisse, relictis iis tantummodo, qui morbo impliciti, vel sauciati erant, quos barbarica rabies assumpsit. Nec mirum si hostilis exercitus Christianos solo terrore difflarit, cum ii criminibus gravissimis divinam iracundiam lacessivissent; plures enim, inquit auctor, qui divini nominis defendendi amore uxores proprias reliquerant, meretriciis blanditiis deliniti sceleri indulgebant; unde et divinum numen in eos, quos crimen instabiles fecerat, iras laxasse visum est, cum fugientes fulguribus, tonitruis, fulminibus, grandine, pluvia, eluvionibusque maximis fatigaret.

83. « Sarraceni vero in Joppen facientes impetum, ex adverso eam per violentiam occuparunt, et cæsis multis Christianorum millibus, eam funditus destruxerunt. Verum Teutonici, rumoribus de morte imperatoris acceptis, non exspectato passagii tempore, naves reduces ascenderunt; unde Sarraceni qui ad resistendum eis exercitum paraverant copiosum, in terram Christianorum adeo debacchantur, ut Christianis nec sine periculo civitates egredi liceat, nec in ipsis sine formidine remanere, imo eis gladius foris imminet, metus intus ». Eadem confirmantur a Lubecensi, qui ait[1] Joppe a Sarracenis obsessa Henricum regem Hierosolymitanum eo accurrisse, Christianosque plus æquo generosos, præcipiti eruptione temere in hostem facta, primo impetu cæsis pluribus, vertisse alios in fugam, qui tandem collectis animis conglobati Christianos repulere, quos cum persequerentur atrocius, cives metuentes, ne Sarraceni permixti fugientibus ingrederentur Joppen, portas occlusere, atque ita Christiani in civium conspectu trucidati; illos Germanos fuisse refert auctor, atque Italorum et Anglorum qui in urbe erant, in eos invidia et odio hostili gladio expositos, nec multo post urbem a Sarracenis expuganam. Regem vero Henricum magno mœrore ob ingentem Christianorum stragem editam perfusum Acconem revertisse: subditque de funesta illius morte, dum solus cum altero ad colligendam frigidiorem auram super exedras staret, subito cecidisse, et fracta cervice expirasse; cui Stadensis consententia tradit his verbis[1]: « Rex Hierusalem nocte surrexit, ut urinam projiceret, et de fenestra cadens, fractis cervicibus, expiravit, et cliens similiter qui eum retrahere curabat » : hæc Stadensis. De successore vero agens Lubecensis, appellatum asserit a principibus regem Tyri, et cum vidua regina nuptias contraxisse. Sed jam nos Cypri regem illum fuisse ex litteris Apostolicis vidimus; de discessu vero Germanorum præcipitato, eadem quæ Pontifex refert: Tristi allato nuntio de obitu Henrici imperatoris, qui in Sicilia anno superiori diem clauserat, principes commotos reditum protinus adornasse, post solutam Coruthi obsidionem, atque appetente Martio paucis relictis mare conscendisse, ita formidanda initio illa Germanorum expeditio evanuit, cum Sarracenum imperium ab iis evertendum videretur, iisque abeuntibus arctius a Sarracenis Christiani premi cœperunt; ad quos juvandos egregia hac adhortatione Occidentales incendit Innocentius: « Si Deus subiit mortem pro homine, dubitavit homo mortem subire pro Deo; cum non sint condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis: negavit etiam servus Domino divitias temporales, cum Dominus servo divitias largiatur æternas, quas nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt ».

84. Subjicit Pontifex se duos cardinales ad instruendam crucesignatorum expeditionem promovendamque, Romanæ Ecclesiæ sumptibus sustentandos mittere, atque alterum Petrum S. Mariæ in Via-Lata diaconum cardinalem in Gallias ire jussum, de induciis inter Francorum et Anglorum reges conciliandis acturum, ut ex utroque regno vires cogantur, de quibus nos supra; alterum vero Siffridum, tit. S. Praxedis presbyterum cardinalem, Venetias ad classem adornandam destinare: tum profecturis Sedis Apostolicæ clientelam, reliquas criminum labes post exceptum exomologeseos sacramentum delendas aliasque prærogativas pollicetur; tum remittendas iis qui ære alieno ob-

[1] Chron. Slav. l. v. c. 2 et 5.

[1] Stra. in Chron.

stricti sunt pecuniarum usuras, creditoresque ad eas relaxandas restituendasque pro eo tempore, quo arma gesserent, compellendos ; tum addit animos, ac bona spe implet suis divinum numen cælesti ope non futurum.

Antequam vero superiores litteras daret, ac Germanos ex Syria vela fecisse didicisset, accepto imminentis eorum reditus nuntio, ex Italia colligere vires satagerat, ne omni auxilio Terra-Sancta destitueretur, ac lugubres litteras per Siciliam [1], Apuliam, Calabriam, Tusciam sparserat, quæ Syracusano episcopo atque abbati Sambuciensi inscriptæ sunt, quibus proposito infelicissimo Terræ-Sanctæ statu, quæ sanguine Christiano furore Barbarorum fuso madebat, elegantissimæ adductis pluribus sacræ Scripturæ oraculis, depicto edisserit ut Apostolica Sedes sæpius fideles incendere conata sit, ut filios (sic enim loquitur) in injuriæ paternæ vindictam, et fratres armaret in fraterni excidii ultionem, ac licet plures reges principesque correptis sacris armis in Syriam ad reparandas illius res profecti essent, tamen quia, ut eventus docuit, turgerent superbia, atque humana magis quam divina potentia freti essent, omnes illorum conatus a Barbaris fractos debilitosque fuisse, qui si æterno numini divino amore conjuncti fuissent, tanto robore cælitus fuissent induti, ut vel unus Christianus mille, et duodecim millibus Sarracenorum profligandis par extitisset : non ideo tamen adjiciendos animos, tandem enim placidum ac propitium Deum futurum, ne partas victorias Sarracenus potentiæ suæ adscribat, et Christo procaciter insultet ; tum hæc gravissima librat, subjungitque : « Quis igitur in persona propria pro eo laborare recuset, imo etiam extrema pericula sustinere, qui pro nobis crucis patibulum subire voluit, ut inimici a nobis expelleret potestatem ? Quis sua deneget illi, qui nobis et esse contulit et habere ; qui centuplum retribuit in præsenti, et in futuro præmia pollicitur æterna : nam et secundum Apostolum, pietas promissionem habet vitæ quæ nunc est, et futuræ ? Quis pro eo mori deneget, qui factus est pro nobis obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, qui habet potestatem corpus et animam perdere in gehennam, et secundum multitudinem miserationum suarum brevi temporis spatio mortis compendio vitam istam in æternam potens est commutare ? » Addit se omnibus Siculis imperasse, classem comparent commeatuque illam instruant : cum enim Germani, ut accepit, reditum apparent, rem plenam periculi futuram, si nulla in Palæstinam auxilia submitteretur, ac non modo amissa non reparatum iri, sed quæ supersint, gravissimum discrimen aditura : tum hortatur episcopum Syracusanum atque abbatem Sambuciensem ut urbes, oppida, et pagos Siciliæ obeant, et Christianos ad arma pro tuendo Christi nomine, infringendaque Sarracenorum tyrannide corripienda incendant, amplissimam criminum veniam crucem induturis proponant ; subditurque, eadem sententia per Apuliam, Calabriam, ad Tusciam litteras Apostolicas sparsas fuisse.

[1] Ep. CCCI.

85. Aliis etiam eloquentiæ Christianæ gloria florentibus viris, Liddensi episcopo [1], Tranensi archiepiscopo, episcopo Capersanensi, priori S. Andreæ de Benevento [2], abbati de Floribus, aliisque pluribus provinciam demandavit, sacrum bellum in Sarracenos pro concione promulgarent, se cardinales Pisas, Januam, Venetias pro ornanda classe misisse, magna ex Galliis et Anglia conciliatis regibus auxilia sperari : jussit etiam variis in locis ab archiepiscopis Concilia provincialia cogi et celebrari, in quibus de comparandis pro milite stipendiis ageretur, quod probant litteræ [3] ad Ebredunensem, Arelatensem, Aquensem archiepiscopos datæ : ne vero sinistra suspicio aliquem imbueret, Pontificem indictas in Terram-Sanctam pecunias ad sua commoda derivaturum præcepit, ut eæ ab episcopis diœcesanis cogerentur, atque e Templarii unius, alteriusque Hospitalarii consilio pro stipendiis non effuse, sed frugaliter erogarentur, de quo ad Pisanum archiep. episc. Urbinatem, Camalduli et S. Fridiani priores extant litteræ [4].

Studuit etiam Pontifex impios in Crucifixi obsequium traducere, atque ad condonationem criminum obtinendam imponere consuevit, ut sumptis armis in Terram-Sanctam proficiscerentur, ita W... comitem Folcarcariensem virum sceleratum, qui Ecclesiæ fideles oppresserat anathemate percussum, jam nobilis viri R. de Ago opera ad officium redeuntem in arma sacra prosilire jussit, atque ab R. Massiliensi præposito ea lege communioni fidelium restitum iri est pollicitus [5]. Similia Remundo comiti Tolosano viro scelesto ad Ecclesiam, a qua amputatus fuerat, reducto, proposuit [6], egregiaque avi ipsius in Terra-Sancta facinora edita, ante oculos constituit, ut tum præteritis criminibus susceptam labem detergeret, tum ad æquandam majorum gloriam defensa Christi causa se incitaret. In excitando etiam ad bellum sacrum Alexio Græcorum imp. omnes conatus suos collocavit.

86. Reparare Terræ-Sanctæ res, atque Sarracenorum potentiam evertere poterant Græci, si suas cum Latinis vires conjunxissent, tum quod armis opibusque florerent, tum quod facile in Syriam trajicere possent. Ad eos ergo in opus adeo pium, atque ad Ecclesiam revocandos conatus suos Innocentius contulit. Porrexerat illi tractandæ rei occasionem Alexius, qui ut Innocentii Vitæ auctor enarrat, Pontifici recenter ad solium Apostolicum evecto, suos oratores muneribus pretiosissimis onustos miserat, rogaratque ut per legatos impe-

[1] Ep. CCCXLI et CCCXLII. — [2] Reg. post eamd. Ep. — [3] Ep. CDIV. — [4] Ep. CDVII. — [5] Ep. CDV. — [6] Ep. CCCXCV.

rium lustraret, qui adeo urbane invitatus Albertum, et Albertinum, cum litteris ad Alexium misit, quibus ipsum hortatus est[1], ut cæterorum principum, qui Christiana religione imbuti erant, exemplo ad Mahumeticam superstitionem excindendam præsto esset, atque ad conciliandos schismaticos operam navaret, nec se ignave illatam Romanæ Ecclesiæ injuriam, e cujus obsequio se Græci subduxerat, toleraturum.

« Imperialis excellentiæ magnitudo, si se coram eo humiliaverit, qui humilia respicit, et alta a longe cognoscit, et super eo sui stabilierit imperii fundamentum, præter quod aliud poni non potest, quod est ipse Jesus, et super quo ipse Dominus noster nascentis Ecclesiæ posuit fundamentum, super hanc petram (inquiens) ædificabo Ecclesiam meam, exaltabitur et elevabitur; quoniam omnis, qui se humiliat, exaltabitur, secundum testimonium veritatis, et firmabitur, et non flectetur : quoniam ædificium, quod super hoc fundamentum consistit, nec casum timet, nec ad machinas formidat hostiles. Ut autem firmius et fortius imperium tuum in hujus fundamenti firmitate persistat, oportet ut Deum universis tuis affectibus anteponas, et sponsam ejus Romanam Ecclesiam, cujus ipse fundamentum et fundator existit, præcipue venereris, ut dum in dilectione sponsi et sponsæ persistiteris unitate, ex nulla parte celsitudinis tuæ sublimitas quatiatur ». Verissima hæc oracula extitere : cum enim monita Pontificia obtrivisset schismatico fastu Atexius, aliquot post annis in odium schismatis a Gallis et Venetis crucesignatis imperio depulsus est, quam perniciem, si obsecutus fuisset Innocentio, a suo capite propulsasset. Pergit Innocentius :

87. « Verum non ut ad detractationem, sed tuam potius correctionem loquamur, miramur non modicum, murmurat etiam adversum te populus Christianus, imo et ipse Jesus, ubi ille te increpat : Hospes fui, et non collegisti me, infirmus, et non visitasti me, in carcere, et non venisti ad me. Cum enim peccatis nostris exigentibus venerint gentes in hæreditatem Domini, et coinquinaverint templum sanctum ejus, imo et ipsum Jesum Christum quodam modo captivaverint, lignum sanctæ Crucis, in qua salus mundi pependit, et delevit chirographum mortis antiquæ, in qua etiam Apostolus se asserit gloriari : Mihi absit, (inquiens) gloriari nisi in Cruce Domini nostri Jesu Christi, nec Christo exuli subvenire, nec ad liberationem Terræ nativitatis ipsius intendere hactenus, sicut debueras, curavisti : cum tamen ex vicinitate locorum, et abundantia divitiarum tuarum, et potentia, qua inimicos Crucis munere divino præcellis, id potueris commodius et expeditius aliis principibus adimplere. Est etiam aliud propter quod (non) solum adversus te, imo adversus Romanam Ecclesiam, quæ id hactenus, quasi dissimulatione transivit, murmurat populus Christianus. Cum enim Dominus noster unam sibi sponsam elegerit non habentem maculam neque rugam, juxta quod in Canticis protestatur : Una est (inquiens) dilecta mea, sponsa mea, columba mea : et in Evangelio dicit : Alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili, et illas oportet me adducere, ut fiat unum ovile, et unus pastor : Cum etiam inconsutilis tunica Christi divisa non fuerit, et in symbolo contineatur expresse : Credo in unam Sanctam, Catholicam, et Apostolicam Ecclesiam ; Græcorum populi ab unitate Apostolicæ Sedis, et Romanæ Ecclesiæ recedentes, quæ disponente Domino cunctorum fidelium mater est et magistra, sibi aliam Ecclesiam confinxerunt, si tamen quæ præter unam est, Ecclesia sit dicenda ». Adjecit alias ad patriarcham Constantinopolitanum litteras[1], quibus postquam disseruit ut divinum numen, repudiata synagoga, Ecclesiam ex gentibus sibi condiderit, eamque beato Petro et successoribus regendam commiserit, hortatur, ut suas partes in tollendo schismate adhibeat, atque ad recuperandam Terram-Sanctam Christi imbutam sanguine, ac Sarracenorum flagitiis et sacrilegiis contaminatam Christiano cultui asserendam Alexium imperatorem permoveret.

88. Hæsit in perfidia Alexius et Romanæ Ecclesiæ conjunctionem, ac Terræ-Sanctæ reparationem sprevit, cui dispar admodum Armeniæ rex, qui cum pro singulari studio ab Ecclesia Romana, et imperio Occidentali insignia regia poposcisset hoc anno, a Maguntino archiepiscopo iis est redimitus, de quo hæc Chronicon Slavorum : « Remansit dominus Moguntinus et dominus Werdensis, et quidam de nobilioribus cum populo Dei, misericordiam ipsius et consolationem exspectantes. Moguntinus tamen tunc aberat in Armenia constitutus pro coronando rege ejusdem terræ, ad quod tamen negotium cancellarius deputatus fuerat, qui ut dictum est, in Cypro similia perpetraverat (de eo auctor c. 2 egerat, ubi ait, Cypri regem tunc a Græcis, quorum erat stipendiarius, descivisse). Sed cum esset apud Baruth, visum est principibus, ut remanente cancellario, Moguntinus vicem ejus suppleret, et ipsum regem diademate imposito ad titulum Romani imperii coronaret ». Subdit auctor perfecta regiæ consecrationis celebritate, Maguntinum archiepiscopum pacem inter Armeniæ regem, et principem Antiochiæ magno Terræ-Sanctæ commodo conjunxisse (1).

[1] Ep. CCCLI.

[1] Lib. I. Ep. CCCLII.

(1) In exitu anni hujus hæc addenda suppetunt ex Annalibus contractis : « Condita est hoc anno nova familia religiosa, quæ a permutandis captivis S. Trinitatis nomen accepit, cujus magister B. Joannes de Matha sanctitatis exemplis divinisque illustrationibus conspicuus, institutus est ab Innocentio cum inter divina peragenda sese obtulisset Dei Angelus in altari, qui nivea veste amictus, distinctoque

INNOCENTII III ANNUS 2. — CHRISTI 1199.

1. *Quanta Innocentius gesserit ut Siciliæ regnum pupillo Friderico contra Marcualdum armis et dolis agentem tueretur.* — Offert sese nobis annus Christi millesimus centesimus nonagesimus nonus Indictione secunda, felix quidem Ecclesiæ, si ipsam novis duobus sanctitatis luminibus collustratam, si ejus gremio Dioclios Dalmatasque receptos, Bulgaros ad conjunctionem provocatos, in obsequio confirmatos Armenos, Livones Christi cultu imbutos, Occidentales triumphali crucis signo Terræ-Sanctæ ad res reparandas insignitos spectemus; verum luctuosus, si hæreticos passim in diversis provinciis se efferentes, tumultuantem Angliam, Germaniam competitorum imperii studiis laceratam, Siciliam a Marcualdo, atque ab aliis proditoribus ferro flammisque fœdatam intueamur. A Siculis vero rebus ducturi exordium, revocamus in memoriam, Pontificem arrepta Friderici tutela, cum ob imploratam ab Augusta matre Apostolicam fidem, tum ob stipendiarii Ecclesiæ regni tuendam pacem, curas suas ad moderandam legatorum opera Siciliam contulisse, de quo ad mœrentem Fridericum sunt litteræ [1], quibus luctum illius permulcet, commendat legatos, orbitatemque Apostolico patrocinio fulcire pollicetur; subjungitque: « Monemus serenitatem tuam et exhortamur in Domino, quatenus omni penitus mœrore deposito, effugatis tristitiæ tenebris, exultes in Domino, et in eo consolationis suscipias medicinam, qui pro temporali spiritualem tibi patrem providit, et in matris obitu matrem Ecclesiam materna sollicitudine tuæ indoli deputavit, ut factus postmodum vir, et in regni solio solidatus, cam amplius venereris, per quam te cognoveris exaltatum ».

2. Urgebat ea res Innocentium ad legatos mittendos, quod Marcualdus secundum a rege in Sicilia magistratum, cui balii nomen erat, affectaret, ut susceptis tutoris vice Siciliæ habenis, ex imbellibus pueri manibus sceptrum eriperet: ad

[1] Innoc. l. I. Ep. DLXI.

pectore cruce cujus recta linea purpureo, transversa cæruleo colore intermicabat, consistentibus ex utroque latere hinc Christiano, inde Æthiope, in quorum vertices cancellatas manus demittebat: quod divinum ostensum non modo ad posteros veteri traditione dimanavit, verumetiam insigni Petri II Aragonum regis Diplomate, quarto Innocentii Pontificatus anno consignato (extat in regio archivio Barchinonensi) confirmatur. Singulari vero benevolentiæ studio insignibus beneficiis Innocentius hunc ordinem, cujus princeps monasterium fuit in Gallia cui Cervi Frigidi nomen inditum est in quo B. Felix Valesius regia stirpe satus inclaruit, complexus est, ut ex ejus litteris 451 et 459 constat ». Hæc annalista.

Ordinis SS. Trinitatis redemptionis captivorum exordia cum hoc anno vulgo chronologi componunt, quibus fidem adstruit eorum temporum scriptor Albericus monachus in suo Chronico a Leibnitio vulgato Accession. historic. tom. II: cujus Alberici verba inferius dabo. Nec ego quidem his testibus refragor, si de inito operis suscipiendi Concilio agatur. Quod vero aiunt quidam S. Joannem de Matha, primum Ordinis illius auctorem, hoc anno Romam venisse ejus confirmationem petiturum, quam et impetrasse beneficio Angeli cujusdam qui sacris operanti Innocentio die festa S. Agnetis, Januarii die XXVIII, per visum apparuit, id ego ad annum sequentem 1199 revocandum censeo. Hoc enim anno 1198, die illa Januarii Pontifex nondum sacerdotio initiatus erat, ut annalista num. 6 notat. Nec est cur reponant ex fide veteris Breviarii Ordinis SS. Trinitatis constare venisse illum Romam anno 1193, Innocentii Pontificis anno primo; nam vulgari ejus ætatis more, Gallis præsertim familiari, annus novus a Pascha sive a die XXV Martii exordiebatur; et Innocentius annorum suorum epocham non ab electione, sed a die consecrationis ducebat. Ex quo fit ut ann. 1199 Januario mense et annum 1198 et primum Innocentii annum tunc referret. Hanc rationem difficultatis expediendæ si nosset Pagius ad annum 1188, IV, melius profecto lectoribus persuasisset, quam obtrudendo mirum illud paradoxum, nempe *missam celebrare* perinde esse rudi ætatis ejus stylo ac *missam auscultare*. Cæterum de novo Ordine SS. Trinitatis, juvat hic proferre celebre testimonium Alberici, qui ad hunc annum 1198 ita scribit: « Hujus (Innocentii) anno primo surrexit novus Ordo fratrum domus S. Trinitatis per quemdam magistrum Joannem de Francia, cooperante sibi papa, et iste magister apud Cerfroy, juxta Wandeluz, in possessione cujusdam militis Rogerii miraculose de Halopia liberati primam domum suam instituit. Isti itaque sub obedientia prælati domus suæ, qui minister vocatur in castitate, et sine proprio debent vivere, omnes Ecclesiæ hujus Ordinis intitulantur nomine S. Trinitatis. In unaquaque tres erant primo clerici et tres laici præter suum dispensatorem, qui, ut præmisimus, minister est appellatus. Hujusmodi parvas congregationes habent in Francia, Lombardia, et Hispania, et etiam ultra mare usque ad sexcentas, sed sunt aliquæ personis multis jam abundantes. Generale capitulum apud Cerfroy habent diœcesis Meldensis in Octavis Pentecostes. Omnes res suas, undecumque licite veniant, debent in tres partes æquales dividere, quarum duabus habent vivere, et supervenientibus pauperibus dividere; tertiam vero partem ad redemptionem captivorum, qui sunt incarcerati pro fide Christi reservare. Redimunt autem non solum Christianos a Sarracenis, sed et Sarracenos a Christianis (hinc Ordinis stemma Christianum et Æthiopem captivum exhibens) ut ipsum pro Christiano captivo possint commutare Sarracenum. Ordo quidem commendabilis est, sed multam habet materiam evagandi. Quod asinos et mulos equitant, primo fuit institutum causa humilitatis et causa etiam paupertatis ». MANSI.

cujus discutiendas insidias, munerisque suscepti Constantiæ precibus partes implendas, quid fecerit Pontifex, ex ejus Actis delibemus : « Marcualdus autem regressus in regnum ad occupandum illud totis viribus intendebat, prætendens quod ex testamento imperatoris ipse debebat esse balius regis et regni. Statim ergo D. papa Gregorium S. Mariæ in Porticu diaconum cardinalem legatum in Siciliam destinavit, ut ibi cum familiaribus regis de regni negotiis ordinaret ». Extant de illo Innocentii litteræ ad eumdem hoc eodem anno datæ de quibus paulo post dicemus. « Qui profectus recepit ab illis balii juramentum, et fecit illud ab aliis per Siciliam exhiberi ; verum quia non bene intendebatur ei a familiaribus regis, et præsertim a cancellario (erat is Gualterius Trojanus episcopus) qui dedignabatur eum superiorem habere, cum et omnes non regiis, sed propriis utilitatibus insudarent, post non multum tempus ad Sedem Apostolicam est reversus, nuntiis cum litteris regis per regnum transmissis, ut ab omnibus D. papæ juramentum balii præstaretur.

3. « In terram vero Laboris D. papa direxit Joannem tituli S. Stephani in Cœlio monte presbyterum, et Gerardum S. Adriani diaconum cardinales. ut civitates, comites, barones inducerent ad resistendum perfido Marcualdo, qui congregato exercitu intendebat in primis capere monasterium Cassinense, ut ingressum regni liberum obtineret ». Agit de hac legatione idem Pontifex ad L. Aquilanum comitem scribens ; ubi postquam meritis eum laudibus ob servatam Constantiæ Augustæ fidem ornavit, Pontificii auxilii exspectatione ad propulsandum hostem erigit, mittit legatos ad continendam in officio Siciliam, tum quod supremo jure ad Ecclesiam spectet, tum quod ex testamento Augustæ Fridericus tutelæ Apostolicæ fuerit commendatus. Prætermittendum vero non est, Pontificem ipsum supradictis regiis familiaribus hoc anno aliis litteris significasse [1], ejusdem se Augustæ testamentum ab eorum nuntiis deferendum exspectare, addiditque de Gregorio S. Mariæ in Porticu diacono cardinali, quem egregiis ornat laudibus, eum se Apostolicæ Sedis legatum in Siciliam sui vice mittendum duxisse, ut populos in regis fide, et Sedis Apostolicæ studio ac veneratione, contra Marcualdi perversa consilia fraudesque contineret. Reperiuntur Innocentii litteræ [2] ad eumdem Gregorium cardinalem datæ, quibus ipsi regis adhuc infantis tutelam, regnique administrationem creditam voluit et commendatam. Verum ad Acta redeo.

4. « Cum vero Cassinensis abbas in instantis necessitatis articulo summi Pontificis auxilium imploraret, misit nobilem virum Landonem in Monte-Longo consobrinum suum rectorem Campaniæ cum quingentis pæne militibus, et centum archariis conductis ad solidos.... qui cum præfatis cardinalibus receperunt se in villa S. Germani, ut eam defenderent contra impetum Marcualdi ».

Sed rei gestæ seriem ex probatissimo auctore [1] ejus temporis ex eodem loco oriundo præstat decerpere : ait ergo, ineunte anno Marcualdum contractas perditorum hominum copias per Venafrum in D. Benedicti ditionem infudisse, castrum S. Petri metu ab incolis derelictum igne delevisse, S. Victoris oppidum vi cepisse ac diripuisse ; inde Cervario ac Teroclo desertis a populo, exustisque, ad oppidum, cui Sancti-Germani nomen est, defixis castris, plures insultus hostiles intulisse ejusque impetus strenue a Campanis initio exceptos elusosque, verum cum Diupuldus copias adduxisset, atque editiore loco urbe infestus immineret, abbate occasione muniendi monasterii vallum noctu egresso, cardinales atque incolas paulo post metu perfusos urbe se subduxisse, Marcualdum illa capta direptaque, in eos quos reperit immaniter sæviisse (quibus Fossæ-Novæ Chronicon consentanea tradit) tumque belli molem contra monasterium convertisse, ac frustra impressis variis assultibus tentasse : in spem tamen hostis venerat, ut annonæ defectu obsessos ad deditionem compelleret : licet enim Pontifex Jordanum tit. S. Pudentianæ presbyterum cardinalem, atque Octavianum subdiaconum cum unciis auri mille quingentis ad Petrum comitem Celanensem misisset, ut commeatus obsessis suppeditaret, comes maximam pecuniæ partem, ut tradit Innocentii Vitæ auctor, in suos usus averterat, ac parum frumenti submiserat, non tam ad sustinendam vitam quam famem producendam : urgeri etiam obsessi aquæ penuria cœperant, cum die S. Mauri festo recurrente (is vero in decimum quintum Januarii diem incidit) repente asperato nubibus cœlo, procellaque mixta grandine gravissime detonante, tantam imbrium vim depluisse, ut cisternæ monasterii implerentur, hostes vero eversis dejectisque tentoriis, pluribusque tempestatis impetu occumbentibus, in fugam effusos obsidionem deseruisse, quasi Deus in hostes procellas armasset (eadem quoque in laudato Fossæ-Novæ Chronico referuntur, additurque plures ex hostibus cecidisse, nimirum ab insequentibus nostris cæsos ; ut ex recitatis Innocentii litteris audisti) redditasque numini pro tanto beneficio a cardinalibus ac religiosis viris justas gratiarum actiones ; Marcualdum vero frementem ira, vindictam in nonnulla proxima oppida effudisse, eaque ferro flammaque vastata, ac S. Germani exustas portas ac mœnia plerisque in locis solo adæquata.

5. Affert idem auctor æternæ commendanda memoriæ duo præclara miracula quibus Deus illatas sibi injurias ultus est. Profanabant Ecclesias Marcualdi milites, atque in iis nulla loci habita ratione, velut in profanis domibus suas obibant stationes, ludoque indulgebant, percitique

[1] Innoc. l. I. Ep. DLX. — [2] Ibid. Ep. DLVIII.

[1] Ricch. de S. Germ. Chron.

interdum furore sacra altaria, et imagines gravioribus ludibriis afficiebant, e quibus perditissimus miles, cum sacras reliquias ab aliis ex altaribus raptas videret, in beatæ Deiparæ aram manum sacrilegam injecit, quam Deo vindice debilitatam arefactamque mox sensit. Alter hoc sceleratior dæmone afflatus, cum in pendentis Christi e cruce effigiem, in S. Germani templo propositam lapidem vibrasset, deinde immani sacrilegio Judæis nequior, qui olim in Christum expuere, effusa impura urina illam prolueret, subito in furorem versus linguam dentibus laniavit, corporeque exarescente infelicem animam evomuit. Offusus erat non levis terror iis præsulibus, qui res Siculas administrabant, quod Marcualdus oppidum, cui S. Germani nomen inditum, cepisset, bellique molem in Cassinum vertisset ; sed eos Innocentius felici alio rerum successu recreavit, consumptos elusosque in obsidendo Cassino hostiles impetus, contractis Pontificis opera magnis copiis, ingentes hosti clades impressas, Marsiam interea subactam, atque munitissimas Marcualdi arces funditus excisas, deletasque fuisse. Sunt hæc ejus verba [1] : « Marcualdo circa obsidionem Cassinensis monasterii inaniter occupato, comites, barones, cives, et alii regis et regis fideles ex magna parte in singulis provinciis convenientes in unum, ad resistendum ei, sibi mutuo subvenire juramento firmarunt : immunita munientes, et villas, et casalia reducentes ad civitates, et loca munita, et contra eum etiam exercitum congregantes. Interim etiam non cessavit manus Domini flagellare tyrannum, cum milites nostri sæpius in exercitu Marcualdi facientes insultum, multos ex eis occiderint, multos ceperint, plures etiam vulneraverint, et obsessi de obsidentibus frequenter victoriam reportarint.

6. « Nec cessavit etiam manus nostra effundere super eum vasa iræ, non solum spiritualiter, sed et temporaliter nostram super eum imo potius divinam potentiam exercendo, cum per dilectum filium nostrum I. tit. Sanctæ-Priscæ presbyterum cardinalem A. S. L. tota fere terra, quam idem Marcualdus habuerat in Marsia, sit divino munere in manu forti et brachio extento ad dominium Ecclesiæ revocata, munitionibus ejus, in quibus spem suam posuerat, redactis in cinerem et favillam, etc. » Tum adjicit, ut ærarium suum in bellicos sumptus liberaliter effuderit, hortaturque thesaurum regium aperiant atque ad crudelissimi hostis discutienda consilia, opes viresque conferant, qui si victoria potiatur, laxatis barbaro furori habenis, quam atrociter in eos grassaturus sit demonstrat, cum jam plura crudelitatis exempla ediderit, alios vivos terræ infoderit, alios flammis injecerit, alios liquenti adipe perfuderit, alios in maris fluctus præcipites deturbarit ; nec hominis perfidiam immanitati imparem, cum jam sæpius illius dolos experti sint. Ad crudelem ergo perfidum ictumque Ecclesiastico anathemate non depellendum modo, verumetiam elidendum florentissimum se exercitum ex Longobardis, Tuscis, Campanis instruere : quamprimum vero suas ipsi copias adornent, quas si cum suis conjunxerint, certissimum triumphum de hoste reportatum iri.

7. Excitatiti sunt hisce monitis plures principes, inter quos strenue se gessit Casertæ comes, quem ideo plurimum commendat Pontifex, cum accepisset ab eodem comite summa prudentia captum, atque in vincula conjectum Diupuldum olim occulte, postea aperte regis regnique opibus inhiantem, qui Marcualdo adeo potentior erat, ut sine ejus auxilio ille nec in regnum pedem inferre, nec progressum ullum facere potuisset. Cum hæc, inquam, de Diupuldi aliorumque vinculis agnovisset Innocentius, eidem comiti provinciam demandavit, ut eos tam caute arcteque custodiendos curaret, ut nec e vinculis evolare, nec ejus probitati diligentiæque illudere possent. Dum vixit Casertæ comes, in vinculis Diupuldum tenuit, sed eo sublato ipsius filius Guillelmus, ut tradit Richardus [1], parentis virtuti dispar, ducta in uxorem Diupuldi filia, ipsum e vinculis emisit.

8. Quid vero deinde actum sit, Innocentii Gesta enarrant, Marcualdum elusos impetus suos cernente, ad artes et dolos confugisse, Innocentiumque muneribus corrumpere ac promissis subornare conatum, ut Fridericum, quem partum suppositium aiebat, destitueret; sed Pontificem nefanda promissa cum horrore repudiasse : « Sperans autem (nimirum Marcualdus) quod eum posset inclinare (Pontificem scilicet) misit per Conradum Moguntinum archiepiscopum de Hierosolymitanis tunc partibus redeuntem, ut sæpe per alios secrete fecit et caute tentari, utrum cum posset oblatione munerum mitigare, promittens, quod si solummodo ab ejus impedimento cessaret, quamvis nullum sibi præstaret auxilium, in continenti daret ei valentiam auri viginti millium unciarum, et postquam obtinuisset Panormum, totidem sibi auri uncias exhiberet, legitimam sibi fidelitatem præstaret, duplicaret censum, et multiplicaret obsequia, quæ Romani Pontifices de regno Siciliæ consueverunt habere, ipsumque regnum ab Apostolica Sede immediate teneret. Nec debebat obstare, quod summus Pontifex regem infantulum in sua cura susceperat, quod, sicut ipse firmiter asserebat, puer ille nec imperatoris nec imperatricis filius fuerat, sed suppositus partus, quod testibus astruere promittebat. Porro summus Pontifex, tantam ipsius iniquitatem attendens, promissiones et oblationes ipsius execrabiles judicavit ».

9. Subjiciunt Gesta, Marcualdum, cum primæ artes imbutæ scelere non succederent, alias explicuisse, ac pietatis specie circumveniri posse Innocentium arbitratum ; religionis arrepta larva, Ec-

[1] Innoc. l. 1. Ep. DLIII.

[1] Ric. de S. Germ. in Chron.

clesiæ conciliari postulasse, cum plures ideo a se abhorrere videret, quod fidelium cœtu depulsus esset : « Cumque non posset hoc modo proficere, ad aliam se fraudem convertit, proponens quod reconciliari vellet Ecclesiasticæ unitati; sed cum fuisset illi responsum, quod oportebat cum juramento firmare, ut super omnibus, pro quibus excommunicatus erat, mandatis Apostolicis obediret: respondit, quod in spiritualibus absolute pareret; in temporalibus autem istis mandatis parendi præstaret juratoriam cautionem, quod cum sibi fuisset assertum, quia propter eum consueta forma jurandi nullatenus mutaretur, promisit tandem in scriptis, quod super omnibus, pro quibus excommunicatus erat, juraret absque pacto quolibet et tenore, se universis mandatis Apostolicis pariturum ». Latere aliquam sub religionis specie fraudem subodoratus est Innocentius, ne tamen suo deesse officio videretur, ac pœnitentem repellere, illius rite absolvendi munus legatis imposuit, quos Marcualdus obsequiis subdolis delinitos in locum iniquiorem pellexit, ut duriora ipsi imperia imponere non auderent, ne si id facerent, vinculis traderentur, sed ii collectis animis, licet se circumventos et Marcualdi militibus circumfusos viderent, mandata Pontificia constantissime exposuerunt. « Licet autem D. papa fraudem ipsius haberet suspectam valde, quia tamen redire volentibus non est aditus Ecclesiæ obserandus, misit Verulas in Campaniam Octavianum Ostiensem episcopum, et Guidonem S. Mariæ trans Tiberim presbyterum, ac Ugolinum S. Eustachii diaconum cardinales, ut dictum Marcualdum illuc ad eorum præsentiam accedentem sub forma reciperent supradicta : qui cum venissent, post multas altercationes præscripto modo juravit, rogans episcopum et cardinales prædictos, ut ad faciendum mandatum descenderent ad monasterium Casemarii memoratæ civitati vicinum, ut coram sociis suis, quorum illic remanserat multitudo, audiret, usus hac fraude, ut cum a loco munito ad locum descenderent immunitum, non auderent ei grave proferre mandatum.

10. « Acquievit episcopus Ostiensis, seductus consilio nobilis viri Leonis de monumento consobrini sui, qui reconciliationis hujusmodi fuerat mediator : acquieverunt et alii, licet improvide, ipsius Ostiensis episcopi persuasione seducti, cumque ad prædictum monasterium descendissent, paratum est illis convivium, in quo præfatus Marcualdus eis accuratissime deservivit, et circa finem convivii submurmuratum est quod capi deberent : ut sic territi, mandatum quod displiceret illi facere non auderent. Vehementer ergo confusi, quid facerent ignorabant; sed præfatus Ugolinus S. Eustachii diaconus cardinalis, resumpto spiritu fortitudinis, coram omnibus, qui cum eo erant ad audiendum, mandatum protulit scriptum, bulla D. papæ munitum, in quo mandatum, quod illi faciendum erat, continebatur expressum, et ait : Ecce mandatum D. papæ, nos aliud facere non valemus. Hanc autem cautelam summus Pontifex adhibuerat, tum propter se, tum etiam propter illos. Mandatum est ergo illi, sicut continebatur in scripto, sub debito præstiti juramenti, ut ab aliqua regni invasione ac molestatione per se ac suos omnino desisteret, nec ipsum ut patrimonium B. Petri aliquatenus molestaret, universaque quæ regno per se vel suos fraudulenter, ac violenter invaserat, restitueret, quæ haberet : quæ vero detinerentur ab aliis, pro posse suo restitui faceret bona fide. Super damnis autem et injuriis irrogatis, præsertim Ecclesiæ Romanæ, ac monasterio Cassinensi, satisfaceret competenter, secundum dispositionem summi Pontificis, et proprias facultates; in clericos et viros Ecclesiasticos manus de cætero non immitteret, nec immitti faceret violentas. Cardinales et legatos Apostolicæ Sedis nec spoliaret, nec caperet, nec spoliari, nec capi faceret, aut etiam obsideri; nisi forte impugnatus ab eis in defensionem propriam id facere cogeretur, non quod ei diceret tunc licere, sed quia hoc ei non interdicebat, ex debito juramenti ».

11. Exposito Pontificio mandato inclinabant ad seditionem animi, sed Marcualdus strepitum audaciamque suorum compressit, et cardinales rogavit, ut Innocentii mandatum differretur, dum ipse coram eo causam egisset. « Audito mandato, factus est ingens tumultus in populo, sed ipse Marcualdus quamvis valde commotus, non tamen permisit, ut in cardinales committerent aliquid inhonestum, quin potius usque ad Verulam eos in propria persona conduxit, proponens quod ad præsentiam summi Pontificis vellet accedere, ut ei quædam secretissima patefaceret, quæ nulli alii revelaret, unde petebat, ut prædictum mandatum interim suspendere dignarentur : litteras tamen suo sigillo munitas in testimonium destinavit, quod præscriptum juramentum præstiterat, et mandatum receperat suprascriptum : sed ad vomitum rediens, post absolutionem suam litteras D. papæ direxit, in quarum salutationis alloquio fraudem ejus perpendit, in eo quod salutatio talis erat : Reverendo episcopo patri et domino Innocentio, Dei gratia sanctæ Romanæ Sedis summo Pontifici, Marcualdus imperii senescalcus, etc. Salutem et obedientiam tam debitam quam devotam, et in aliis sic erat expressum : Marcualdus imperii senescalcus, et id quod est, devotum obedientiæ famulatum ; tanquam nec ex toto supprimeret, nec exprimeret manifeste, quod regni balius et procurator existeret, sicut se prius in suis litteris consueverat appellare ». Extant litteræ ab Innocentio Romano Pontifice ad Marcualdum post ejus absolutionem datæ [1], quibus ostendit, si tanta ac gravissima sua flagitia animadverteret, eum Sedis Apostolicæ mandatum non modo justum, sed etiam

[1] Innoc. l. II. Ep. CLIX.

pium fuisse cogniturum; ac postmodum ipsum a balii titulo abstinere jubet.

12. De Marcualdi absolutione episcopos, comites, omnesque Siculos data ad eos Epistola [1] docuit, cui etiam adjecit lati antea anathematis formam in ipsum Marcualdum, ejusque fautores omnes: specialiter vero in Diupuldum, Othonem, Sifridum, et Othonem e Laviano, Hermannum, et Sorellæ arcis præfectum, utque eum receperit, declarat; nimirum publice Marcualdum sine ulla pactione, cruce, et Evangelio tactis jurejurando sese obstrinxisse Pontificis dicto audientem in posterum futurum in iis omnibus, ob quorum prævaricationem e fidelium cœtu motus pulsusque fuerat. Quæ vero post hæc egerit Marcualdus, acta percensent, ipsum grassari fraudibus cœpisse, et litteris suis longe, lateque circumferre se fidelium communioni restitutum, atque adeo sibi devinxisse Innocentium, ut etiam administrandæ illum Siciliæ præfecisset. Sed ne aliquem suis dolis caperet, Pontificem ad eos disturbandos sparsisse litteras [2], quibus perfidi hominis scelus, reique cum ipso gestæ seriem patefecit, præcepitque ab eo omnes veluti publico hoste, proditore, ac perjuro caverent, et comminatus anathema, si qui ab ejus societate non abstinerent.

13. Cum disjectas ita fraudes, abscissosque dolos videret Marcualdus, aperte conceptum scelus effundere decrevisse, et conflata cum aliquibus nobilibus Siculis qui arces in Siciliæ limite, atque aditu obtinebant, conjuratione in regnum perrupisse tradunt Acta; moxque Innocentium Siculorum clamoribus impulsum, legatum ac Jacobum consobrinum strenuissimum ducem magna militum manu succinctum submisisse : « Ipse vero cognoscens se sua intentione fraudatum, cœpit subtiliter machinari, qualiter posset in Siciliam transfretare, suam ibi nequitiam liberius impleturus : et cum quosdam sibi comparasset fautores, transivit (ipsum copias in Siciliam trajecisse Chronicon Fossæ-Novæ tradit) et cœpit mala quæ poterat operari, dimittens suæ iniquitatis complices, et fautores Diupuldum, Othonem, et Sifridum fratres ipsius, Conradum Sorellæ, Othonem de Laviano, et Fredericum Malvti, et quosdam alios, multas ex hac parte Phari munitiones tenentes, qui omnes cum illo de vanitate convenerant in idipsum. Cum ergo per illum mala cœpissent per Siciliam multiplicari, familiares regis ad summum Pontificem clamare cœperunt, ut eis cum exsortio mitteret protectorem. Misit igitur C. tit. S. Laurentii in Lucina presbyterum cardinalem, Apostolicæ Sedis legatum, et nobilem virum Jacobum consobrinum suum et marescallum cum ducentis militibus pecuniaria mercede conductis, quibus adjunxit Anselmum Neapolitanum, et Angelum Tarentinum, archiepiscopos, viros industrios et prudentes, quorum studio et consilio niterentur, qui profecti Fredericum in Calabria compresserunt totam provinciam devastantem, et inde pervenere Messanam civitatem Siciliæ fidelissimam, quæ nunquam in hac tempestate a via regia declinavit ». Hactenus Acta de Marcualdi in Siciliam reditu, ac impressione, de quo Godefridus [1] hujus temporis auctor eum Marquardum appellans, ita mentionem fecit; ipsum jussu Philippi regis (ita vocat Philippum Suevum, qui Germaniam invaserat) patrui Friderici pueri, Apuliæ regnum eidem puero regi servandum reliquisse : verum enimvero tyranni potius color quam ratio esse potuit.

14. Ad elidenda Marcualdi consilia Pontifex impigre se accinxit, et comitibus cæterisque omnibus Siculis litteras misit, in quibus inter alia hæc sequuntur [2] :

« Innocentius etc.

« Cæterum nos fraudes ejus et versutias attendentes, ipsum cum universis fautoribus suis, nominatim autem Diupuldo, et fratribus ejus Odone de Lavian, Willelmo Crasso, et sequacibus, et fautoribus ejus, excommunicationis curavimus vinculo innodare, et universos a juramento fidelitatis, societatis, vel hominii ei præstiti absolventes, omnem terram, ad quam ipse, vel aliquis de principalibus fautoribus ejus devenerit, sententiæ subjecimus interdicti, et mandavimus prædictos omnes per fratres et coepiscopos nostros, et alios Ecclesiarum prælatos singulis diebus Dominicis, et festivis excommunicatos publice nuntiari. Dictus vero Marcualdus a simili sibi quærens auxilium, a pirata prædo, et raptor a marino non jam latrunculo sed latrone, Willelmum Crassum quem ei tam pœna quam facinus coæquabat, adscivit, et quasi non sufficeret ei, quod charissimus in Christo filius noster F. Siciliæ rex illustrissimus suo fuerat patrimonio spoliatus, nisi eum faceret etiam matris possessione privari, sicut nobis ex transcripto litterarum, quas Philippus mittebat, innotuit, Siciliam est ingressus, et non regni, sed regis etiam, oblitus beneficiorum patris, qui eum erexit de pulvere, et de stercore suscitavit, excidium meditatur, quasi suis dicens fautoribus : Hic est hæres, venite occidamus eum, et habebimus hæreditatem ipsius : si nobis non creditis, operibus credite. In ipso namque ingressu suo quibusdam Sarracenis confœderatus, eorum sibi contra regem et Christianos convocavit auxilium, et ut eorum animos ad stragem nostrorum amplius excitaret, et sitim augeret eorum, jam ipsorum fauces Christiano sanguine cruentavit, et mulieres Christianas captas per violentiam eorum exposuit voluntati, etc. » Inflammare nititur Siculos, ut adversus tyrannum in arma prosiliant, qui Sarracenos in perniciem Christianorum armaverat : indulgentias arma sumpturis pollicetur, quas Hierosolymas profecturi adipiscerentur, cum utrobique causa par

[1] Innoc. l. II. Ep. LVIII. — [2] Ibid. Ep. CLXXI.

[1] Godef. in Annal.

versaretur : nec enim commode parari in Terram-Sanctam expeditio posset, si Sicilia Sarracenorum dominatione premeretur ; extat eodem exemplo ad Capuanos hoc anno data Innocentii Epistola [2], in qua ad retundendos hostes, ac tuendos Christi fideles vices suas C. tit. S. Laurentii in Lucina presbytero cardinali viro nobili, provido et honesto commisisse ait, utque eas melius implere possit, Neapolitanum et Tarentinum archiepiscopos, atque Jacobum marescalcum suum, atque Odonem de Palumbaria, nobiles prudentesque viros consanguinitate sibi conjunctos, super executione balii, ut ipse loquitur, adjungendos existimasse, eidem cardinali legationis onus per totum Siciliæ regnum injunxisse : postremo imperat, ut quicquid vel omnes simul, vel singuli ipsorum cum legato conjunctis studiis ad publicæ rei administrationem, ac Sedis Apostolicæ, regiæque celsitudinis dignitatem tuendam, augendamque decernerent, reciperetur ab omnibus ac servaretur. Eadem prorsus Pontifex ad Siculos episcopos, pluresque populos, qui post recensitam Epistolam enumerantur. Dum ita insolescerent in Apulia Sarraceni, atque habenas furori laxarent, nonnulli perditissimi Christiani, in quibus flagitia præterita fidem extinxerant, Sarracenorum ritus amplexi religionem jurarunt, adversum quos, atque alios nihilo istis meliores, qui ad hæreticorum partes desciscebant, Innocentius insurrexit, provinciamque Syracusano episcopo imposuit [2], ut Ecclesiasticas in eos pœnas distringeret, principumque imploraret opem, ne cuiquam, ut ait, impune a fide Catholica resilire liceret : ne vero Saraceni alii, qui in Sicilia versabantur, cæteris sese conjungerent, quos Marcualdus (ut antea vidimus) impio fœdere contra regem et Christianos sibi adsciverat, prudentissimus Pontifex eodem tempore Sarracenos in Sicilia constitutos monuit [3], ne contra legitimum regem tyranno adhærerent.

15. Porro qui tanta cum sedulitate, ac providentia pro Siculo rege ab hostibus undique impetito laborabat Innocentius, operam dedit, ne quid ab ejus familiaribus occupari distrahique pateretur. Quare cum accepisset supradictos antistites, qui Siculo regno præerant, plura quæ ad regem pertinerent, diversis beneficii loco assignata divulsisse, præcepit [4], ut quæ minus utiliter distraxerant, revocare et convellere studerent : vetuitque, ne quid præterea hac ratione dissiparent, atque alienarent; ac demum regni, regisque custodiam gravissime commendavit. Neque ille ingratus erga Innocentium visus est extitisse, qui Faliscos hortatus est [5] ut in fide Pontificis perstarent, acceptaque ab eo beneficia colere se religiosissime significavit. « Cum charissimi in Christo patris nostri D. Innocentii summi Pontificis, et Ecclesiæ Romanæ circa nos, et regnum nostrum, non modica beneficia jugiter sentiamus, in quibus possumus, grata sibi volumus filialis devotionis vicissitudine respondere, et tam regaliter quam humiliter ejus implere beneplacitum voluntatis. Gaudemus autem, quod, sicut accepimus, ad fidelitatem matris vestræ, et ipsius summi Pontificis humili curastis devotione redire, et in ea fideliter et firmiter permanetis. Ne autem de juramento, quod nobis præstitisse dicimini, in posterum dubitetis, præsentes vobis duximus litteras destinandas, quibus et affectum nostrum exprimimus, dum id gratum scribimus nos habere, et tanquam Ecclesiæ filii vos ad fidelitatem ejus regaliter exhortamur, monentes ut sic in ea persistere procuretis, ut non ex temeraria levitate, sed ex deliberatione discreta potius ad id videamini processisse ». Utinam ille in hac mente, atque optima de Romano Pontifice existimatione semper perstitisset.

16. *Comitatus Licii Gualterio delatus.* — Antequam e Siculis rebus alio sermonem convertamus, quid summa prudentia, altissimoque consilio præditus Pontifex, Romanæ juribus Ecclesiæ regnique, ut exitus comprobavit, utilitati prospiciens, ac cum Gualterio Bremensi comite inter hæc egerit, intueamur. Accesserat comes ad Innocentium, ut jura, quæ uxoris nomine in comitatum Licii et principatum Tarentinum obtinebat, repeteret : duxerat quippe majorem natu filiam Tancredi Siciliæ regis, ac Guillelmi, cui Henricus imperator erepto regno, eam ditionem ex initi fœderis legibus contulerat, sororem. Æstuavit initio Pontifex consilio ancipiti, quid tandem sibi agendum esset, cum grave Siciliæ periculum imminere videretur, ne eam Gualterius occuparet, hinc suaderet justitia, ut petita admitteret, quæ si respueret, non levius discrimen impendebat, cum plures Galliarum proceres Gualterio affinitate conjuncti, ejus causæ æquitatem armis persequi paratissimi essent, ac tandem re diligentissime librata, Innocentius in eam partem flexit, ut Gualterium Friderico conciliaret, concessisque iis quæ peteret, sacramento illum solemni adstringeret, se regi puero atque Ecclesiæ fidem servaturum; quo facto, et suas partes confirmavit, ducemque fortissimum hosti opposuit; quæ ex litteris Innocentii ad eos [1], quibus Siciliæ et Friderici cura erat demandata, exaratis, ne factum in invidiam vocarent, accipiamus :

« Comiti etc.

17. « Procuravimus igitur, et obtinuimus apud ipsum studio diligenti, multa consilii deliberatione præhabita, quod exhibuit nobis supra crucem, et reliquias juratoriam cautionem, quod nec per se, nec per alium machinabitur quicquam contra personam regis, honorem ipsius, et regnum Siciliæ, sed cum assequetur principatum et comitatum prædictos, vel justum escambium, ad mandatum nostrum præstabit eidem regi fidelitatem, et homagium exhibebit, et nobis tam regis tutelam,

[1] Innoc. l. II. Ep. CCXXXVII. — [2] Ibid. Ep. DVII. — [3] Ibid. Ep. CCXVIII. — [4] Ibid Ep. CLXXIX. — [5] Ibid. Ep. CLXXVI.

[1] Extant in Actis.

quam regni balium assecurabit proprio juramento et quod bona fide pro posse suo ad defensionem regis et regni studebit contra hostes ipsius, nominatim contra Marcualdum, Diupuldum, Oddonem de Laviano, et fautores ipsorum. Similiter autem S. uxor, et filia quondam regis Tancredi, uxor ipsius comitis juraverunt, quod id quantum in eis est, fideliter observabunt, et procurabunt apud eumdem comitem, ut inviolabiliter observetur. Quod si forsan contra præstitum juramentum idem comes, vel uxor ipsius per se, vel alium, quacumque tentarent occasione venire, præter reatum perjurii, excommunicationis in personas, et interdicti sententiam in terram incurrerent, et ab omni jure, si quod eis non solum in prædictis terris, sed in regno etiam competeret, cadent omnino. Super quibus omnibus fideliter observandis fidejussores idoneos idem comes nobis, quos poterit exhibebit, etc. » Commendat ipsis virtutem comitis, hortaturque ejus opera ad hostem retundendum utantur, et causæ ejus faveant æquitati.

18. Nec sagaci conjectura a rei veritate aberrabat Innocentius; cum enim Marcualdus post obsessum Avellinum, Vallatam Apuliæ oppidum direptioni traditum, Iserniam expilatam, obtentum Salernum, comparataque classe, ut ante diximus, in Siciliam trajecisset, ac receptus Panormo, inito fœdere cum comite Gentili de Balear, quem Gualterius regno Siciliæ cancellarius custodiendo præfecerat, Fridericum, urbemque in suam potestatem redegisset, Gualterius e Galliis, quo se contulerat ut vires cogeret, sequenti anno reversus una cum Jacobo Andriæ postea comite, ac legato Pontificio contra Marcualdum sequenti anno operam regi puero summa fide atque animo explicuit. Quid vero gesserit acceptis Pontificis litteris Gualterius alter Trojanus videlicet episcopus, Siciliæ regni cancellarius, maxima audacia vir præditus, ac rerum novarum cupidus, quem ad turbandam rempublicam invidia ac ambitio stimulabant, operæpretium est ex Actis cognoscere : « Cum autem Gualterius Trojanus episcopus regni Siciliæ cancellarius apud Messanam has litteras recepisset, commotus vehementer, et convocato populo, intentionem summi Pontificis in impetu spiritus, modis quibus potuit, studuit depravare, magis sibi timens quam regi, quia ipse cum omnibus suis semper opposuit se regi Tancredo; verebatur, ne præfatus comes, qui filiam ejus duxerat in uxorem, si potens efficeretur in regno, in eum et suos acriter vindicaret ». Denique de Gualterio comite hæc subduntur : « Memoratus vero comes, uxore ac socru dimissis, in Franciam est reversus, ut exercitu congregato veniret ad obtinendam terram præscriptam, et ad hostes regios expugnandos ». Illum vero, atque ejus comitatum Licii in Sedis Apostolicæ clientelam acceptum litteræ Apostolicæ confirmant[1]. Quæ vero ille in Italiam reversus contra hostes præclara facinora ad miraculum explicuerit, sive potius, quæ ejus beneficio concesserit, ac præstiterit divinum numen, proximo anno afferemus.

19. At Innocentius, qui tanta cura ac studio regni Siciliæ tuendo conservandoque incumbebat, neutiquam Ecclesiæ jura defendere, dignitatemque ejus amplificare neglexit : hoc enim anno pro confirmanda in Romanæ Ecclesiæ ditione Marchia laborans, ad consules populumque Esinum scripsit [1]. Præterea Pisano archiepiscopo, et clero mandat[2], ut cives ad pacem, quam reliquæ Tusciæ civitates servabant, demisso animo amplectendam, custodiendamque cohortentur. N. Leodiensi injungit abbati[3], ut una cum Mediolanensi archiepiscopo, et aliis quos enumerat episcopis, Placentinos, atque Parmenses ad concordiam adducere studeat. Viterbienses initam cum Romanis pacem servare jubet[4]. Aretinis consulibus, populoque vetat[5], ne castrum montis S. Mariæ ipsius, Pontificis jussu ob illatam Ostiensi episcopo injuriam funditus dirutum reficiant, neve ab aliis instaurari permittant. Cumque atrocia facinora, ut fama erat, a Beneventano archiepiscopo commissa ad se perlata fuissent, archiepiscopo Neapolitano, et C. S. Laurenti in Lucina presbytero cardinali Apostolicæ Sedis legato demandavit[6], ut in eum quam diligentissime inquirerent. Insuper electionem Pennensis episcopi, qui confirmationis beneficium nondum ab Apostolica Sede assecutus, episcopale munus obire fuerat ausus, irritam fecit, convulsitque[7] Tarvisinum prætorem, populumque, quorum civitas interdicto supposita fuerat, acriter reprehendit[8], quod cum olim Feltrum sacris ædibus igne consumptis penitus delivissent, et cum Feltrensem, Betunensem, et Cœnetensem diœceses vastassent, exinde Bulunensem episcopum crudeliter enecassent, Opitergii castrum, et alia loca occupassent ; nuper etiam cum Vicentinis et Veronensibus conspiratione facta in diœcesim Cœnetinam, spreto violatoque jurejurando, ingenti exercitu comparato irruissent, ipsaque Cœnetensi urbe, ac tam principe Ecclesia, quam aliis concrematis et sacrilegis manibus eversis altaribus, sacras reliquias avexissent. Hæc aliaque flagitia Tarvisinis exprobrat Innocentius, ac gravissimas minas jacit, ni resipiscant, et injusta illataque damna resarcire contendant. Permolestum sane sub ipso scribendi initio in hæc patriæ flagitia incurrisse, sed veritatis studium, quam præ aliis omnibus nobis ob oculos semper propositam consectamur, non patitur ea silentio præteriri. De his Innocentius Aquileiensi patriarchæ[9], et Ferrariensi episcopo scriptis litteris quæ extant, partes imposuit, ut cathedralem Cœnotensem Ecclesiam a Tarvinis flammis deletam, in loco tutiore excitari juberent. Quemadmodum vero æquitatis amantissimus Pontifex

[1] Innoc. l. II. Ep. CLXXIV.

[1] Innoc. l. II. Ep. IV. — [2] Ibid. l. I. Ep. DLI — [3] Ibid l. II. Ep. XXXIX. — [4] Ibid. Ep. CCXCIX. — [5] Ibid. Ep. CCLXVI. — [6] Ibid. Ep. CCXXVIII. — [7] Ibid. Ep. CCLXXVII. — [8] Ibid. Ep. XXVII. — [9] Ibid. Ep. VIII.

in contumaces, ac pervicaces magis spiritibus insurrexit, ita resipiscentes alacri animo sinuque excepit, eorumque scelera clementissime venia delevit. Quapropter cum Veiorum civitas, quæ nunc Castellana appellata (quod ad Romanæ Ecclesiæ patrimonium pertineret [1]) ob rectorem invito Pontifice sibi præfectum interdicto subjecta fuisset, civesque ad saniorem mentem reversi, hujusmodi electionem ut in mandatis acceperant, publice revocassent, Ecclesiasticas censuras laxare episcopum ac amovere jussit. Cæterum quod ad urbanas res attinet, hoc anno idem Pontifex suam erga canonicos Basilicæ S. Petri benevolentiam, dato Diplomate patefecit [2], cujus hic ego partem adscripsi : « Eapropter dilecti in Domino filii tam redditum, quem de signis plumbeis sive stanneis Apostolorum Petri, et Pauli imaginem præferentibus, quibus eorum limina visitantes in argumentum propriæ devotionis, et testimonium itineris consummati seipsos insigniunt, prædecessores nostri, et nos ipsi percipere consuevimus, quam auctoritatem fundendi ea, vel quibus volueritis fusoribus concedendi, qui vobis tantum de ipsis respondeant, vobis et per vos canonicæ vestræ præsentium auctoritate concedimus ». Effudit plures in alios prærogativas confirmatas litteris Apostolicis ; quæ cum typis excusæ sint, atque eas quisque consulere possit, ad graviora mole, dignitateque augustoria nos rapit oratio.

20. *S. Homoboni canonizatio.* — Si aliquorum paulo supra recensitis sceleribus Italia fœdabatur, duorum sanctitatis clarissimorum luminum, Homoboni et Parentii, splendore fulgurabat, maximisque eorum opera editis miraculis illustrabatur, quorum primum Innocentius a Cremonensibus rogatus, instituto de ejus sanctitate et miraculis sacro examine, quæ duo Pontifex necessaria asseruit, ut quis in militante Ecclesia sanctis annumeretur, solemni ritu cælestium catalogo adjecit; ac Diploma Apostolicum ad Cremonensem clerum, populumque edidit [3], in quo post collocatam in luce ipsius pietatem, tantum orationis studium, ut callosa genua ob crebas genuflexiones haberet, atque opus quodlibet (ut ait) faciendo, stando, sedendo, jacendo, ad orationem labia continuo movere videretur ; subdit pium ejus mortis genus, qui enim dum viveret, continuis fundendis precibus incumbere consueverat, inter medias preces sanctissimam animam efflavit.

« Innocentius etc.

« Deducto vitæ sanctæ curriculo, cum (ad) matutinale officium in festivitate S. Brictii surrexisset, circa missæ primordia idem se ante crucem Dominicam more solito in oratione prosternens, dum cantaretur hymnus angelicus, beato fine quievit. Quæ vero, quot et quanta miracula fuerint subsecuta, et quot advenientibus ad sepulchrum ejus sanitatis beneficia sint impensa, cum longum sit enumerare per singula, unum inter cætera ad assertionem Catholicæ fidei duximus expressius annotandum. Cum enim quædam dæmoniaca mulier ad sepulchrum ejus deducta fuisset, ne aliqua fraus lateret, eadem primo fuit aqua non benedicta respersa, quæ se patienter aspergi permittens, aquam secundo respuit benedictam ; et ut res evidentiori experimento pateret, oblatam non consecratam absque aliqua præscientia sibi recipiens, præsentatam Eucharistiam consecratam subsequenter abhorruit nec recepit ; quæ et meritis ejusdem sancti liberata recessit. Ut autem virtus morum, prout est superius prælibatum (licet omnis dubitatio amoveri ex subsecutione signorum, per divinum judicium videretur) fide apud nos claresceret pleniori, ne miraculorum etiam virtus aliqua fraude posset vel figmento juvari, veritatem rei sollicitius duximus inquirendam. Fidem namque quam super conversatione ipsius absque figmento hypocrisis fraudulento divinum judicium (ut dictum est) manifeste ostendere videbatur, per testimonium dilecti filii Osberti presbyteri S. Ægidii, Cremonensis, præsentis cum episcopo memorato, recepto ab eo firmavimus juramento, sub cujus obtestatione, videlicet juramenti, ipse qui patrinus ejus existens, per XX annos et amplius confessionem ejus sæpe receperat, quæ de illius sancti conversatione præmisimus, cum ipso episcopo et aliis supradictis juratis similiter asseruit esse vera, et de obedientia quam in orationibus, vigiliis, et aliis pœnitentiæ fructibus, in qua sibi ab eo imposita erat, plus injuncto satisfaciens exhibeat, nos reddidit certiores.

21. « Ea etiam quæ de miraculis ipsis fuerant nobis exposita, per juramentum omnium prædictorum, qui propter hoc venerant, fide suscipimus, pleniori assertione ipsius episcopi sub firmo verbo sacerdotis requisito, in virtute obedientiæ concurrente, ut sic divinum et humanum secuti judicium, cum majori procedere securitate non possemus. Cum igitur hæc omnia tam de probitate morum quam virtute signorum, ad favorem petitionis, pro qua episcopus memoratus et alii supradicti ex parte vestra vehementer instabant, concurrere videremus, de fratrum nostrorum consilio, post multam deliberationem habitam cum eisdem archiepiscopis et episcopis, quos super hoc ad consilium nostrum admisimus, de divina misericordia, et ejusdem sanctis meritis confidentes, ipsum sanctorum Catalogo duximus adscribendum, statuentes ut in die depositionis ipsius, ejusdem festivitas devote a vobis et aliis Christi fidelibus annis singulis de cætero celebretur. Inde est quod universitatem vestram rogamus in Domino, et monemus, per Apostolica scripta præcipiendo mandantes, quatenus ejusdem sancti memoriam (prout dictum est) cum celebritate debita venerantes, ejus apud Deum suffragia humiliter imploretis, per cujus merita ad gaudia æterna pertin-

[1] Innoc. l. II. Ep. XXXIII. — [2] Ibid. Ep. DXXXIII. — [3] Ibid. l. I. Ep. DXXVII.

gere valeatis. Datum Lateran. II idus Januarii ». Hactenus Innocentius. Recitatur etiam hujusmodi Diploma in Bullario nuper edito[1], corrigendus tamen est collector, qui datum ponit vicesimo secundo superioris anni die, quem adnotavit : ubi enim in Regesto II idus Januarii habetur, legit ipse undecimo kalend. Januarii , deceptus vel quod ita legatur in exscripto a Surio exemplo, vel quod datum dicatur Pontificatus anno primo. Innocentii Pontificatus annos ab VIII kal. Martii quo die consecratus fuit, numerari cœpisse nulli dubium est , sicque II idus Januarii anni Domini 1199 in primum Innocentii incidit. Cæterum S. Homoboni festum XIII Novembris celebratur quo feliciter ad Deum migravit, ut in ejus Actis scriptis a canonicis Ecclesiæ Cremonensis habetur[2]. Atque hæc de indulgentiis hoc anno ab Innocentio III impertitis dixisse suffecerit.

22. *S. Petrus Parentius in hæreticos pugnat, martyr occumbit.* — Verum illustrissimo confessori fortissimum Christi martyrem adjungamus, qui eodem anno pro fide Catholica Urbe veteri mortem oppetiit. Fuit is Petrus Parentius, cujus res gestæ ab ejus temporis auctore conscriptæ in tabulario illius Ecclesiæ asservantur, e quibus decerptum delibatumque exemplum in Vallicellana bibliotheca nostra extat. Rem vero, uti gesta fuerit, adducemus, cum præsertim hæc nondum, quod sciam, in lucem emanarint. Manichæorum impura hæresis adeo Urbeveteri invaluerat, civesque corruperat, ut illius nefarii sectatores non solum insultarent Catholicis ; verumetiam aperte in eos minas jactare, irasque effundere auderent. Quare orthodoxi ad Apostolicam Sedem firmissimam contra hæreticorum vesanos impetus arcem ac præsidium confugere, atque ab Innocentio missis in Urbem nuntiis supplices postulabant, ut periclitanti et ruenti civitati magistratum præficeret, cujus opera hæretica nequitia præfocaretur, ac radicitus evelleretur ; quem autem, quantumque virum hoc ipso anno acceperint, quidve ipse præstiterit, sic tradit auctor : « A populo itaque Romam transmissi nuntii Urbevenetanorum, accepere Petrum Parentii exultanti animo in dominum et rectorem, quem et summus Pontifex approbavit, injungens eidem in remissionem peccatorum suorum civitatem Urbevetanam a fermento hæresis expurgare, denuntiando eidem , quod si propter hoc mortis sustineret periculum cœlestis regni acquireret præmia sempiterna. Hic autem erat ætate juvenis, sensus canitie senex, sermone facundus, proposito constans, ingenio perspicax, memoria tenax, rerum communium diligentissimus custos, in tenenda uniuscujusque justitia firmus, in fide Catholica defendenda firmissimus largissimus in eleemosynis exhibendis, ita quod quando contingebat ipsum per civitatem Romanam cum aliquo equitare, si rectores poterat hospitalium invenire, inquisito pauperum numero diligenter, ad eorum emenda cibaria occulte pecuniam exhibebat, et postmodum hora comestionis solus revertens, pauperibus quasi famulus Domini serviebat. Hic etiam decimas exsolvebat, præter Romanorum, Tuscorum, et aliorum consuetudinem improbandam. Vocato itaque Petro Parentii ab Urbevetanis in dominum et rectorem , anno Domini 1199, mense Februarii, receptus est ab Urbevetanis magnus, et immunis (magnis et juvenibus) cum olivarum et lauri ramis, cum gaudio et honore » ; plane pacificæ olivæ filio pacis, triumphalesque lauri triumphum de hæreticorum perfidia acturo debebantur.

« Et quia venerat pacem subditis ministrare, ipsius officium a pace sumpsit initium commendandum : prohibuit enim Urbevetanos in carnisprivio a bellorum conflictibus abstinere, quia eo tempore sub ludi occasione multa consueverunt homicidia perpetrare ». Prosequitur auctor, ut zelo in hæreticos, a quibus demum trucidatus, laureaque martyrii decoratus est, incensus in eos pœnas severissime distrinxerit , ad fœdissimam pestem exscindendam. Manetis enim insania toties extincta, in ea urbe revixerat, pluresque infecerat.

23. « Ut autem melius posset hæreticos de agro Ecclesiæ falce justitiæ resecare, cum episcopo Ricchardo frequenter habebat consilium in majori Ecclesia , circa eum locum adhærendo (ubi) sepulchrum, in quo ejus corpus modo permanet tumulatum. Postmodum autem plurimorum habito consilio sapientium, in publica statuit concione, ut si quis infra diem statutum, ad Ecclesiam, quæ gremium suum non claudit redeuntibus, remearet, et episcopi obediret mandatis, veniam et gratiam mereretur : qui autem redire ante præfixum diem contemneret, pœnam exciperet legibus et canonibus constitutam ». Distrinxit sane eo tempore Innocentius severissimas leges in hæreticos, quæ in litteris ad Viterbienses datis continentur[1]. Subdunt gesta quo zelo episcopus hæreticos Parentio detulerit, ille vero eos mox variis pœnis affecerit : « Episcopus vero exardescens contra Manichæorum perfidiam, vehementer testimonia hæreticorum ab hæresi ad Catholicam redeuntium unitatem recepit sollicitudine pastorali, et Petro Parentii præsentavit : hic alios alligavit ferreis nexibus compeditos, alios censuit publica verberibus flagellandos, alios extra civitatem coegit miserabiliter exulare, alios pœna mulctavit pecuniæ, quæ amissa veris lacrymis ab avaris possessoribus deploratur ; ab aliis accepit pignora copiosa , domos etiam fecit dirui plurimorum. Rector itaque nostræ civitatis via regia incedendo, nec ad sinistram nec ad dextram declinabat». Hæc zelo Catholicæ fidei æstuans novus Phinees, hoc ipso anno Quadragesimali tempore peregit.

[1] Laert. Cherub. tom. I. p. 35. — [2] Apud Sur. XIII Nov.

[1] Lib. II. Ep. 1.

24. Dum ita ad convellendam obruendamque hæresim impetus suos divinæ asserendæ gloriæ zelo inflammatus converteret, subiit animum visendæ patriæ cupiditas ut Resurrectionis Dominicæ festum cum suis celebraret; cumque Innocentio III suum deferre obsequium in votis gereret, eidem ab Ecclesia D. Petri ad Lateranensem eunti prope D. Danielis Basilicam occurrit, cui summus Pontifex sereno atque exporrecto vultu : « Volumus, Petre, ut nobis exhibeas fidelitatis juramentum, ex quo nostræ civitatis regimen suscepisti ». At Parentius mox ad Pontificia exequenda imperia paratissimum se exhibuit, significavitque ita se exagitasse hæreticos, ut sibi mors ab iis pertimescenda videretur, cui tum Innocentius, si is casus contingeret, Apostolica auctoritate omnium criminum veniam impertiit : quam vocem Parentius veluti suæ mortis præscius, gratissimo animo provolutus in genua excepit, ac domum profectus concepto incredibili subeundi martyrii ardore testamentum condidit : qua re cognita, uxor materque repentino luctu obrutæ, in gemitus suspiriaque sese effuderunt; mox ille divino actus spiritu, fundendi pro Christo sanguinis cupiditate incensus, Urbemveterem se contulit, atque a Catholicis magnificentissima pompa exceptus est : contra hæretici urgere nefaria meditata consilia, insidiasque ejus vitæ moliri cœperunt; eo enim vivo stare hæresis non poterat, omnesque ejus radices ac fibræ exscindendæ penitus, atque evellendæ erant.

25. Corrupere hæretici, promissa ingenti vi auri, servum nequissimum, Radulphum nomine, alteri Judæ perfidia simillimum, qui in tempesta nocte dominum crudelissimis ipsorum manibus prodidit : mox illi furiis perciti martyrem circumdedere, utque pignora ab hæreticis accepta redderet, atque hæreticas partes se defensurum sacramento polliceretur, incusso crudelissimæ mortis terrore adigere reluctantem sunt conati, quibus ille pignora quidem restituturum spopondit, nullo vero metu de Catholicæ fidei constantia dejectum iri respondit. Cumque ipsum frustra concutere hæretici niterentur, alii in iras efferati ictibus caput contundere, alii gladiis latera perfodere, quam sibi inflictam mortem generoso animo pertulit, seque divinæ victimæ instar numini obtulit. Expleto furore hæretici exanime corpus in proximum puteum dejicere, lapidibusque obruere meditati sunt, sed divina providentia nullo conatu sacras exuvias loco dimoveri passa est, atque ad illustrandam martyris gloriam ingens aliud miraculum explicuit, ut nux arbor arida cui martyris augustæ reliquiæ incubuerant, eo anno bis fructum afferret.

26. Mox divina ultio in omnes ejus mortis conscios sese effudit, ut brevissimo tempore tristissimo mortis genere consumerentur, sed maxime in Radulphum proditorem desæviit, cujus nefandum cadaver cum sepulchro mandatum fuisset, adeo intumuit, ut terræ grave admodum esset, effusisque visceribus ita inficeret aerem, ut crudelissimo pestis genere correpti incolæ passim letho absumerentur, quo illi animadverso, funestum cadaver inde effodi, atque alio procul abjici jussere, quo facto truculenta illa pestis grassari desiit. Sed a lugubribus scelestorum suppliciis ad martyris præmia, ac gloriosissimos triumphos oculos convertamus. Inventum a Catholicis sacrum ipsius corpus ingenti pompa funebri elatum est, ac post multos dies non gravem modo ullum odorem afflavit, sed corruptionis expers, atque ita tractantibus molle, ac si viveret, repertum, quamvis tunc maxima æstas arderet, ac levi panno serico tegeretur ; quod vero majorem longe admirationem concitare potest, recipiendæ pristinæ mortalis vitæ a numine data optio est, cujus miraculi æditus vir pius testis extitit, qui vocem hanc cœlitus missam : *Vis resurgere, Petre*, inaudiit, atque aliam respondentem, nolle se præteritæ vitæ pericula adire. Sed ne hæc levia ac commentitia putentur, quæ unius vel paucorum testimonio fulciantur, edidit Deus ad martyris sui in luce collocandam gloriam plura prodigia, ut cum præsentibus interdum tribus vel quatuor hominum millibus, qui ex variis locis confluxerant, in gentilitio martyris scuto in Ecclesia appenso divinitus nova fulgere lumina visebantur ; interdum extinctæ faces subito spectante maxima populi multitudine accendebantur, plures ægri e morbis, quorum pertinacia omnia remediorum genera eluserat, pristinæ valetudini restituebantur ; alii vero qui martyris collectam apud Deum gratiam irriserant, justis ac repentinis pœnis afficiebantur.

Hisce atque aliis prodigiis, ad quæ spectanda maxima undique populi multitudo concurrebat, oppressa est extinctaque Urbeveteri hæresis, quæ trucidato martyre majori furore grassatura putabatur : necnon ad eam evertendam Innocentius acerbissimas leges fulminavit, quæ in litteris ad Viterbienses datis [1], in quorum urbem sese ea pestis insinuarat, continentur.

27. *Germaniæ turbas compescere nititur papa, Philippo et Othone regnum inter se contendentibus.* — Nec in finitimos modo, sed in remotissimos quosque hæreticos Apostolica sollicitudine pugnandum Innocentio fuit, maximeque adversus Metenses quosdam, qui ut pravarum opinionum virus imperitæ plebeculæ sub scientiæ fuco infunderent, sacra Biblia in linguam vernaculam traduxerant : unde mox scientiæ opinione inflati quique e fæce populi, atque in audaciam elati, sacerdotes contemnere, detrectare eorum imperia, clandestinos cœtus celebrare, prædicandi verbi divini munus sibi arrogare cœperant; adversus quod malum salubre adhibiturus remedium Innocentius, legatos ad Metenses misit, qui versionis novæ auctorem, atque ejus consilium inquirerent, tum litteras Apostolicas ad cives dedit [2], quibus

[1] Lib. II. Ep. I. — [2] Ibid. Ep. XXXII.

commendato sacrarum litterarum studio monuit, ne se impostorum nequitia in fraudem induci paterentur, qui in auro poculo instillare errores solerent, tum eorum laicorum arrogantiam damnavit, qui ab Ecclesiæ præsulibus non missi, promulgandi verbi divini provinciam invaserant; non esse cujusque in id officium ac munus se ingerere, qui si divinitus missos se esse jactarent, vel sacris oraculis, quæ in ipsos congruerent, D. Joannis exemplo, vel editis miraculis comprobarent, alioquin in numero impostorum habendos, qui temere ad circumveniendos simplices, suisque imbuendos erroribus se divino agi spiritu effutire consueverunt.

28. Disseminandæ hæreseos occasionem arripuerat zizaniorum auctor cum gravi dissensione imperium Germanicum, ad quod tunc Metæ spectabant, arderet. Eruperat enim anno præterito civile bellum, cujus in dies incendium magis magisque grassabatur, motusque crebris populorum gemitibus Innocentius malo afferre remedium decrevit, atque Conrado Maguntiæ archiepiscopo et Sabinensi episcopo cardinali, qui magna apud Germanos auctoritate florebat, ac nondum ex Oriente, quo ad Leonem Armeniæ regem corona ornandum se contulerat, erat reversus, scripsit, ut qua fide et constantia olim Ecclesiæ fluctuanti adhæserat, nunc illi adesset, atque in causa exortæ Philippum inter Othonemque discordiæ, Sedis Apostolicæ sententiæ se accommodaret, ac sibi obnoxios populos ad eum imperatorem salutandum obstringeret, quem Romanus Pontifex jure electum agnovisset.

« Archiepiscopo Maguntino, episcopo Sabinensi [1].

« Solidata in devotione sedis Apostolicæ fides tua, et in obsequio ejus probata tempore juventutis, non deficiet, imo proficiet fortius in ætate matura, nec frigescet etiam frigescente corpore, sed de die in diem amplius incalescet. Qui enim, cum Petri quondam navicula jactaretur fluctibus, et venti et mare insurgerent contra eam, ita ut nunc de scopulosis fluctibus pendere videretur in præceps, nunc inter intumescentes undas, imas formidaret arenas, cum reges terræ ac principes astitissent in unum adversus eam et Christum ejus, illi fideliter et inseparabiliter adhæsisti, pro ea in mortem et in carcerem ire paratus, nec minas principis, nec latentes insidias, nec proprium exilium expavescens; jam nunc cum cadentibus fluctibus et vento spirante propitio, æquora noscitur sulcare pacata, et Petrus veteri timore deposito, super undas maris incedat, quis te poterit a charitate Sedis Apostolicæ separare? Sane nec persecutio, nec gladius, nec fames, nec aliud te ab Ecclesiæ devotione divellet, in qua post summum Pontificem locum nosceris præcipuum obtinere : fortis est enim ut mors dilectio, et dura sicut infernus est æmulatio, nec aquæ multæ possunt extinguere charitatem.

29. « Unde cum inter cæteros fratre nostros apud nos primus existas, licet a nobis, etsi non mente, corpore tamen multo sis spatio separatus; in arduis tamen negotiis, quæ nobis incumbunt, tuo uti volumus consilio et favore. Noveris igitur, imo jam nosti, quod post Henrici quondam imperatoris decessum vota se principum diviserunt, ita quod quidam eorum Othonem II, quondam ducis Saxoniæ filium, quidam vero Philippum quondam fratrem dilecti Henrici imperatoris nominarunt in regem : venerabilis autem frater noster Coloniensis archiepiscopus, et alii qui in nominatione prædicti Othonis favorem præstiterant et assensum, congregato exercitu obsederunt pariter Aquisgranum, et eo capto, prædicto Othoni in sede posito Augustali dictus archiepiscopus regni coronam imposuit, sicut ad ipsum de jure dicitur pertinere, qui in die electionis suæ apud Coloniam de conservando jure Romanæ Ecclesiæ, et aliarum etiam Ecclesiarum per seipsum præstitit juramentum, et postmodum etiam se adstrinxit juratoria cautione, quod Ecclesiis et principibus, quæ dicti imperatores injuste abstulerant, restitueret universa : pravam etiam consuetudinem relaxavit, per quam iidem imperatores bona Ecclesiasticorum principum decedentium occupabant. Dictus vero Philippus et qui eum nominarunt regem, venerabilem fratrem nostrum Tarantasiensem episcopum vocaverunt, qui regalem imposuit eidem Philippo coronam, et licet ipsi duo, Philippus scilicet et Otho semel et iterum inter se invicem dimicarint, neuter tamen plenam victoriam est adeptus.

30. « Nos autem, qui non ad destructionem imperii, sicut quidam pestilentes homines mentiuntur, intendimus, sed ad conservationem et provisionem ipsius potius aspiramus, cum etsi quidam imperatores persecuti fuerint Ecclesiam, alii tamen multipliciter honorarunt, exspectavimus hactenus et in neutram partem voluimus declinare; licet uterque de favore nostro et benevolentia glorietur, exspectantes si forsan principes redirent ad cor, et imperio super tantæ dissensionis incommodo providerent; sed quidam eorum adhuc in sua obstinatione persistunt, et non minus quam nominati prædicti partem quam fovent, juste vel injuste tuentur : ex quo spoliantur Ecclesiæ, pauperes opprimuntur, strages corporum provenit et periculum animarum. Cum igitur non expediat de cætero populo Christiano, nec nobis etiam dissimulare incommoda tantæ dissensionis sit tutum, tibi facti seriem duximus intimandum, ut cum non tam Maguntinus archiepiscopatus, quam Sabinensis episcopatus consideratione per Romanum Pontificem maximum Ecclesiæ Dei membrum existas, in tam arduo negotio favorem tuum habeamus pariter et assensum.

31. « Quia vero necessitates terræ Orientalis et quid ei expediat plenius cognovisti, super mora

[1] Cod. Vatic. de neg. imp. Ep. 1.

vel reditu tuo fraternitati tuæ nihil expresse mandamus, quam credimus id acturam, quod magis viderit expedire. Monemus igitur fraternitatem tuam et exhortamur attentius, per Apostolica tibi scripta mandantes, quatenus cum huic tractatui non possis personaliter interesse, arbitrium tuum nobis per litteras tuas apertas committas, ratum habiturus et firmum, quod in tanto negotio, prout Dominus nobis dignatus fuerit inspirare, ac de fratrum nostrorum consilio et voluntate processerit, statuemus: universis enim officialibus tuis canonicis, prælatis, comitibus, baronibus, et aliis tibi et Ecclesiæ Maguntinensi subjectis per litteras tuas districte præcipias, ut eum cujus nominatio per Sedem fuerit Apostolicam approbata, in regem recipiant, et partem ejus potenter foveant, et viriliter tueantur. Credimus enim quod sic, dante Domino, in hoc negotio procedemus, quod Deo et hominibus erit acceptum, et apud Deum meritum, et apud homines ex hoc gloriam consequemur. Tuum etiam, et tuorum profectum pariter et honorem in ipso negotio diligenti curabimus studio promovere; nec erit de facili, qui se statutis nostris opponat, si tuus nobis suffragetur assensus, et devotio tuorum accedat, cum et tanta sit per Dei gratiam Apostolicæ Sedis auctoritas, ut quasi certum ab omnibus, quod ille prævalebit omnino, cui suum dignata fuerit favorem præstare. Datum Laterani V nonas Maii, Pontificatus nostri anno secundo ».

32. Mox apud alios Germaniæ principes gravissime questus est, quod tamdiu ob duorum principum electionem lacerato imperio, ad Sedem Apostolicam, cujus erat controversiam illam dirimere, ob supremam sibi a Christo collatam auctoritatem, non confugissent: tum eos hortatus est, discordiam quanto citius extinguerent, ne si eam alerent diutius, imperium in gravissimum periculum adducerent, alioquin se ob emergentia inde discrimina, ex officio remedium, quod suaderet æquitas, adhibiturum; atque ejus partes, qui majoribus studiis principum niteretur, evecturum.

« Universis tam Ecclesiasticis quam sæcularibus principibus Alemanniæ [1].

« Quanta debeant esse concordia inter regnum et sacerdotium, in seipso Christus ostendit, qui est Rex regum, et Dominus dominantium, Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech, qui et secundum naturam carnis assumptæ de sacerdotali pariter et regali stirpe descendit. At quod etiam designandum beatissimus Petrus ad fidem Christi conversis dicebat: Vos estis genus electum, regale sacerdotium; et ad Christum in Apocalypsi clamatur: Fecisti nos Deo nostro regnum et sacerdotium. Hæc enim sunt duo cherubini, qui versis vultibus in propitiatorium super ipsum duabus alis conjunctis mutuo se describuntur respicere: hæc sunt duæ mirabiles et speciosæ columnæ positæ juxta ostium in vestibulo templi, quas ambit linea duodecim cubitorum: hæc sunt duo magna luminaria, quæ Deus in firmamento cæli constituit; luminare majus, ut præesset diei, et luminare minus, ut nocti præesset: isti sunt duo gladii, de quibus Apostoli responderunt: Ecce gladii duo hic. Quorum omnium rationem aliorumque multorum, quæ de sacris libris excepta concordiam expresse significant inter Ecclesiam et imperium, exponere prætermittimus, cum utilitas ex ipsa proveniens expressius hanc exponat.

33. « Per hanc enim concordiam propagatur fides, hæresis confutatur, plantantur virtutes, vitia succiduntur, servatur justitia, iniquitas propulsatur, viget tranquillitas, persecutio conquiescit, cum pace populi Christiani paganorum barbaries subjugatur, cum incremento imperii Ecclesiæ libertas accrescit; cum incolumitate corporum salus proficit animarum, et tam clero quam populo sua jura servantur; et licet Romanam Ecclesiam, quasi matrem universa regna respiciant, in quibus nomen Christianum, Romanum tamen imperium eam arctius debet ac devotius amplexari, ut et ipsa per illud accipiat defensionis auxilium, et illud per ipsam in suis necessitatibus adjuvetur. Ille vero, qui paci semper invidet et quieti, sicut Romanam tunc divisit Ecclesiam, ita nunc Romanum divisit imperium, et tantam inter vos discordiam seminavit, ut duos vobis in reges præsumpseritis nominare, quibus inter vos ipsos divisi pertinaciter adhæretis, non attendentes quot et quanta discrimina per hoc non solum Romano contingant imperio, sed universo proveniant populo Christiano. Et ecce per hujus dissensionis materiam imperii libertas minuitur, jura depereunt, et dignitas decurtatur, destruuntur Ecclesiæ, læduntur pauperes, principes opprimuntur, universa terra vastatur, et quod est longe deterius, strages corporum imminet, et periculum animarum: ex hoc etiam inimici fidei Christianæ non modicam audaciam contra fideles assumunt.

34. « Nos igitur, hujusmodi auditis et cognitis, tacti fuimus dolore cordis intrinseco et nimio mœrore turbati; quia non ut quidam pestilentes homines mentiuntur, ad imperii destructionem vel depressionem intendimus, sed ad conservationem et exaltationem ipsius potius aspiramus, cum etsi quidam imperatores Ecclesiam vehementer afflixerunt, alii tamen eam multipliciter honorarunt. Exspectantes autem hactenus exspectavimus, si forte vos ipsi saniori ducti consilio, tantis malis finem imponere curaretis, videlicet ad nostrum recurretis auxilium, ut per nos, ad quos ipsum negotium principaliter et finaliter noscitur pertinere, vestro studio mediante tanta dissensio sopiretur: verum quia vos in hac parte negligentes et desides hactenus extitistis, nos qui juxta verbum propheticum constituti sumus a Deo super gentes et regna, ut evellamus et destruamus, ædificemus

[1] Ep. II.

etiam et plantemus, officii nostri debitum exequi cupientes, universitatem vestram monemus attentius, et exhortamur in Domino, per Apostolica scripta mandantes, quatenus Dei timorem habentes præ oculis, et honorem zelantes imperii, ne libertas ejus depereat, et dignitas annulletur, ad provisionem ipsius melius intendatis, ne fovendo discordiam per vos imperialis sublimitas destruatur, quæ per vestrum deberet studium conservari: alioquin quia mora de cætero trahit ad se grave periculum, nos quod expedire noverimus procurantes, ei curabimus favorem Apostolicum impertiri, quem credemus majoribus studiis, et meritis adjuvari. Dat. Laterani, etc., Pontificatus nostri anno secundo ».

35. Paulo post Philippus oratores suos ad Innocentium misit, ut se ad coronam imperii excipiendam evocaret; quibus Pontifex post longam orationem, qua regnum et sacerdotium mutuo fœdere arctissime conjungi debere exemplo Christi, qui utramque dignitatem in se conjunxisset (ut in litteris supra allatis egit) illustravit, tum sacerdotium imperio augustius, cum rebus divinis, aliud humanis præsit, atque a sacerdotibus reges, non contra a regibus sacerdotes consecrentur; atque ob officii majestatem etiam in Scripturis sacris Dii appellentur: nec modo officii amplitudine, verum et temporis antiquitate sacerdotium præcellere, atque illud institutum a numine, regnum vero ex tyrannide et scelere originem in Nembroth hausisse: permissum vero in populo Dei ob illius pervicaciam, et quidem apud Hebræos aliquanto tempore regnum cum sacerdotio coaluisse, indeque bona ingentia emanasse, alias ab eo divisum, atque ex eo fœdam malorum colluviem emersisse, regesque improbos sacerdotio infensos sceleris pœnam tulisse: idemque apud Christianos in lege Evangelica accidisse, in qua sacerdotii hostes, schismatisque auctores nil nisi pudorem atque dedecus ex suis omnibus consiliis ceperunt. De quo ultimo disserentem Innocentium audiamus[1]:

« Porro quod accidit in veteri testamento, contigit in novo, et ne longe petantur exempla, divisum est simul regnum et sacerdotium tempore Innocentii papæ et regis Lotharii; contra Innocentium intrusus est Anacletus, contra Lotharium vero Conradus; sed prævaluit uterque Catholicus, Innocentius videlicet et Lotharius; quoniam Innocentius coronavit Lotharium; et succubuit uterque schismaticus, Anacletus videlicet et Conradus, quia veritas præjudicat falsitati. Deinde schisma divisit Ecclesiam tempore Alexandri, imperium in unitate permansit tempore Frederici: sed idem imperator, non ut defensor, sed ut persecutor Ecclesiæ schisma fovit, et favit schismaticis. Porro schisma cum schismaticis, et fomentum cum fautoribus est confusum ». Concludit demum non ita sacerdotium regni dissidium aliturum, ut reges enatas in sacerdotio discordias fovere, se imperio bellis civilibus lacerato compati, deliberaturum cum cardinalibus, atque Philippo responsum daturum, quod sibi numen cæleste afflaret:

36. « Nunc autem Ecclesia per Dei gratiam in unitate consistit, et imperium peccatis exigentibus est divisum: verum Ecclesia non sic illi retribuit, quemadmodum illud Ecclesiæ, quia super ejus divisione condolet et compatitur, pro eo maxime quod principes ejus maculam posuerunt in gloria, et infamiam in honore, libertatem et dignitatem ipsius pariter confundentes. Verum ad Apostolicam Sedem jampridem fuerat recurrendum, ad quam negotium istud principaliter et finaliter dignoscitur pertinere; principaliter, quia ipsa transtulit imperium ab Oriente in Occidentem; finaliter, quia ipsa concedit coronam imperii. Verum verbum tuum audivimus, videbimus litteras domini tui, deliberabimus cum fratribus nostris, et dabimus tibi responsum; inspiret autem nobis omnipotens Deus honestum consilium, et revelet nobis beneplacitum suum, quatenus in hoc negotio ad honorem ipsius, ad utilitatem Ecclesiæ, et salutem imperii procedamus ».

37. Dum utriusque electi oratores apud Innocentium officiis ad ejus colligendam gratiam certarent, non minus inter se ii principes armis dimicabant; prodit enim Godefridus monachus[3], Othonem ducta in uxorem filia ducis Brabantiæ, partes suas auxisse, et Coloniensis archiepiscopi, ac generi viribus fretum, æstate eas in hostem duxisse. Confluentia aliisque oppidis exustis in hostiles terras grassatum, cumque frustra plures nobiles, qui se ipsi conjuncturos erant polliciti, exspectasset, ob commeatuum inopiam abscessisse. Philippum vero re cognita Mosellam magnis succinctum copiis trajecisse, Coloniensem episcopatum vastasse, ac cum Brabantiæ ducem in eum movisse, sed nullo congressu commisso hostiles exercitus hinc inde se recepisse. His similia, nimirum Philippum Mosella trajecta, in Colonienses fines fecisse excursionem, et ingentem vastitatem intulisse, habet in Hirsaugiensi Chronico Joannes Trithemus, qui subdit Philippum secum novum Bohemorum regem tunc adduxisse, Odacherum scilicet, de quo Lubecensis[2]: « Bohemo etiam major dignitas accessit, ut cum antea ducatum teneret, titulo regio a Philippo sublimatus, ibi et ipse procederet coronatus, et gladii regii bajulus ». De quibus etiam Hirsaugiense Chronicon tradit, Philippum quo Bohemos sibi devinceret, prædictum eorum ducem regem creasse, tributis ipsi atque uxori coronis: quem autem Odacherum, alii Odacharum vocant, Martinus Chromerus[3] agens de regali a Philippo ipsi dignitate collata, Premislaum, sive Othocharum appellat. Subdit Godefridus, eodem anno Conradum Maguntinum archi-

[1] Ep. XVIII.

[1] Godef. in Annal. hoc ann.— [2] Arnol. Lubec. Chron. Slavor. l. VI. c. 2. — [3] Hist. Polon. l. VII.

episcopum ex Italia, quo ex Syria reversus appulerat, in Germaniam una cum Bonifacio marchione de Monte-Ferreo transiliisse, ut excitatam discordiam sopiret, regnoque utrumque cedere persuaderet, quod si fieri non posset, ut induciæ ex communi principum consilio inirentur, dareturque opera, ut alter diadema abjiceret; invitatum vero a marchione Othonem, ut Bopardiam veniret, abnuisse; non leve enim dedecus suscepturum se arbitratum, si accepta imperii ornamenta deponeret; cujus res ut extincto Richardo, atque Joanne avunculo ipsum deserente, inclinatæ fuerint, inferius dicemus, ubi funestum tanti principis obitum attingemus. Cæterum Conradum Coloniam se contulisse, ut cum archiepiscopo Coloniensi, et civibus colloquium de ea re agitaret, ait Godefridus, sed infecto negotio discessisse; ut vero in Ungaria felicius quam in Germania pacem adduxerit, mox delibabimus.

38. *Livoniæ populis consulit.* — Mutuis ita sese cladibus conticiebant Germani atque imperii coronam partiri ferro flammisque contendebant, quos longe satius fuisset conjunctis armis animisque barbaros comprimere, qui Livones Christi religione imbutos excindere in susceptæ fidei odium moliebantur. Conatus equidem est Innocentius ipsos ad tam sacrum bellum, in quo gloriosissima vulnera accepturi, atque in ipsa morte triumphaturi essent, incitare, quem neophytorum tuendorum cura ac sollicitudo urebat: cum præcipue conversionis illius gentis, ut refert Jordanus proximis verbis, maximus extitisset. « Livonia, provincia confinis Dacis et Polonis, pro majori parte conversa est ad fidem per ejus sollicitudinem », subditque : « Ibi dominantur fratres Alemanni, quoniam ipsi expugnaverunt terram ». Testes vero ejus sollicitudinis sunt ejus litteræ tertio nonas Octob. Laterani datæ ad universos Saxoniæ ac Westphaliæ Christi fideles, quæ cum scitu dignissima contineant, earum partem offerre visum est [1] : « Accepimus quod cum bonæ memoriæ M. episcopus Livoniensis fuisset provinciam Livoniensem ingressus, in verbo Domini laxans prædicationis suæ retia in capturam inter populos Barbaros, qui honorem Deo debitum animalibus brutis, arboribus frondosis, aquis limpidis, virentibus herbis, et spiritibus immundis impendunt, usque adeo Domino concedente profecit, ut multos a suis erroribus revocatos, ad agnitionem perduceret veritatis, et sacri baptismatis unda renatos doctrinis salutaribus informaret. Verum inimicus homo qui tanquam leo rugiens circuit quærens quem devoret, invidens conversioni eorum pariter et saluti, persecutionem paganorum circumadjacentium in eos iniquis suggestionibus excitavit, cupientium eos delere de terra, et de partibus illis Christiani nominis memoriam abolere. Ne igitur negligentiæ nostræ valeat imputari, si hi qui jam crediderunt, retro cogantur abire, ne præsumant aliqui fidem nostram recipere, si illi qui jam receperunt, a paganorum incursibus remanserint indefensi, etc. » Hortatur ut in arma contra paganos generose prosiliant, iisque criminum veniam, Sedisque Apostolicæ clientelam pollicetur ; eademque ad Sclavos et Transalpinos scripsit.

[1] Innoc. l. II. Ep. CLXXXIII.

39. Sollicitabat ita Innocentius Germanos finitimosque populos ad tuendos Livoniæ fideles, utque districta in mutuas cædes arma in paganos verterent, cum Conradus Maguntinus frustra pacem Germaniæ afferre meditatus, transgressusque in Ungariam, Hemenradum, sive Emericum regem, quem Henricum alii vocant, cum Andrea fratre conciliavit, sanxitque fœdus iis legibus, ut ambo in Sarracenos gladios stringerent, Pannoniaque Lupoldo Austriæ duci commendata, mare trajicerent, et si in transmarinis regionibus alter mortem oppeteret, alter superstes regnum obtineret, quæ Godifredus suis Annalibus prosequitur [1]. Conatus erat anno superiori ipsos dissidentes conjungere Innocentius, atque Andream, si fratrem armis lacesseret, censuris percelli jusserat ; neque Emerico, qui se atrociori scelere devinxerat ignavo silentio pepercit : effractis ille templi foribus, Vatiensem episcopum, quem claves sacrarii tradere atque facessere jusserat, dum una cum canonicis divinam opem imploraret, atque hæc cum lacrymis decantaret : « Aspice, Domine, de sede sancta tua, et cogita de nobis », e summo altaris gradu ad solum vi detraxerat, ac templo ejecerat ; ob quod facinus eum acerbioribus litteris [2], XI kal. Jul. datis perstrinxit, ubi hæc gravissima intorsit : « Audivisti, quod cum Heliodorus ærarium quod erat Hierosolymis spoliaret, percussus ab Angelo expirasset, nisi pia ei subvenisset oratio sacerdotis. Balthasar, dum spoliato templo vasis sacris in convivio uteretur, articulos manus regni sui terminum notavit in pariete depingentis. Pompeius non quia spoliavit, sed quia intravit solummodo sancta sanctorum, de semper victore victus effectus, commissum jugulo expiavit ». Subjungit, ut sponte sua errata emendet, ne censuras in eum jaculari cogatur : qua de re ad Colocensem archiepiscopum etiam scripsit [3] ut regem ad pœnitendum adduceret.

40. *Contra incestas principum nuptias et maxime Philippi Franciæ regis laborat.* — Verum majores contra incestas principum nuptias ipsi labores adeundi fuerunt. Mirum quomodo Occidentales plerique reges Ecclesiasticæ, imo divinæ disciplinæ excusso jugo iis temporibus adeo ab humani generis hoste illecebris necessariis pellecti, in traversum acti fuerint, ut quis merito Davidicum illud eis occinere atque objicere potuerit : « Et nunc, reges, intelligite, et erudimini, qui judicatis terram, apprehendite disciplinam ne-

[1] Godif. in Annal. — [2] Innoc. l. II. Ep. LXXXIX. — [3] Reg. post eamd. Ep.

quando irascatur Dominus, et pereatis de via justa ». Commonente scilicet ac docente eos summo omnium parente ac doctore, ad hoc a Christo in suprema Ecclesiæ cathedra constituto. Innocentius itaque hoc secundo sui Pontificatus anno, Compostellano archiepiscopo cunctisque Legionensis regni episcopis onus injunxit, ut Legionis regem, et Castellæ regis filiam, in prohibito gradu copulatos divellere ab invicem ac segregare niterentur; extant ea de re ad eos datæ litteræ, quibus facti atrocitatem describit, atque in similia scelera divinas iras effusas demonstrat. « Sane in Oriente una duobus fuit incestuose conjuncta, in Occidente vero unus sibi duas præsumpsit jungere per incestum; et incestui quidem in Oriente commisso, non solum consensus, sed et auctoritas clericorum ibi consistentium intercessit; sed in detestabili copula in Occidente contracta, licet non absque quorumdam Ecclesiasticorum virorum assensu fuerit forsitan attentata, auctoritas tamen Ecclesiastica nullatenus intervenit. Volens autem Deus majus peccatum vindicare celerius, et a similibus alios deterrere, tam C. (Conradum) quondam marchionem, qui N. reginæ Hierosolymitanæ prius adhæserat per incestum, gladio, quam Henricum quondam Campaniæ comitem, qui ei, et in culpa quodammodo, et in pœna successit, præcipitio, utrumque vero morte imprævisa peremit. Nondum autem in hujus iniquitatis auctores in Occidente suam exercuit ultionem, sed quanto longanimius sustinet, tanto forsan severius vindicabit». Subdit, ut Raynerium virum incorruptæ integritatis misisset, qui Legionensem regem pervicacem, regnumque sacris interdixerit, qui nullas tamen in regem Castellæ censuras intorserat, cum imperia Ecclesiæ excipere paratus esset. Et infra: « Nuper autem venerabiles fratres nostri, Toletanus archiepiscopus et episcopus Palentinus ex parte ipsius regis Castellæ, et ex parte regis Legionensis venerabilis frater noster Zamorensis episcopus ad Sedem Apostolicam accedentes postulabant, ut cum eodem rege Legionensi, et filia dicti regis Castellæ deberemus super tam incestuosa copula dispensare; propter quod nisi specialis illa gratia, quam ad devotionem dicti regis Castellæ habemus, motum animi nostri temperasset, in ipsos ita curassemus severitatem Ecclesiasticam exercere, quod nulli de cætero temporibus nostris ad nos repudiatas toties, et damnatas petitiones afferent, cum ipsi etiam noverint quod id ab eodem prædecessore nostro sæpius postulatum fuerit, et ab eo inhibitum, non indultum. Tandem vero intelligentes archiepiscopus, et episcopi memorati, quod non solum indulgentiam super hoc a nobis, sed vix etiam possent a nobis audientiam impetrare, interdictum in terram dicti regis Legionensis prolatum tandem a nobis postulavere remitti, asserentes, quod ex eo triplex toti regno periculum ab hæreticis, Sarracenis, et Christianis etiam imminebat, etc. » ab hæreticis, dum illi suum virus evomerent, tacentibus sacerdotibus; a Sarracenis, ob intepescentem populorum ardorem; a Christianis, ob sacerdotes ab iis male habitos quod sibi sacramenta denegarent; subdit argumenta contraria, censuras justissime ad divini numinis tuendam gloriam magno zelo latas, atque in populos commissorum a principibus criminum pœnas derivari, verum quia multitudinis miserendum sit, se de severitate ita remittere, ut interdictum amoveri permittat, ubi tamen rex ac regina interfuerint, templa claudantur: « Relaxavimus ergo non totum, sed in una parte solummodo interdictum, nec perpetuo, sed ad tempus, quamdiu scilicet nobis placuerit, et viderimus expedire, ut probemus interim spiritus, si ex Deo sint, et an (sicut iidem archiepiscopus et episcopi asseverant) sperata inde utilitas sequeretur, sic videlicet, ut in regno ipso divina celebrentur officia, sed decedentium corpora sepulturæ Ecclesiasticæ non tradantur, in quo tamen clericis gratiam facimus specialem, in eo videlicet, ut in cœmeterio Ecclesiastico, cessante solemnitate solita tumulentur, etc. Quia vero castra quædam, quæ idem rex Legionensis dictæ filiæ regis Castellæ in dotem tradidisse proponitur, ita ut si eam aliqua occasione relinqueret, ipsa cederent in jus ejus, impedimentum præstare videntur hujusmodi copulæ dissolvendæ, cum castra ipsa non tam ob turpem, quam ob nullam potius causam sint data, utpote cum inter eos matrimonium non existat, et ideo nec dos nec donatio propter dotem, ne ad commodum ei cedat, quod debet in pœnam ejus potius retorqueri, castra ipsa restitui volumus, et ad id puellam ipsam per excommunicationis sententiam coarctari, auctoritate Apostolica decernentes, ut si ex tam incestuosa et damnata copula proles est, vel fuerit quæcumque suscepta, spuria et illegitima penitus habeatur: quæ secundum statuta legitima in bonis paternis nulla prorsus ratione succedit. Datum Laterani per manum Rainaldi, domini papæ notarii, cancellarii vicem agentis, VIII kal. Junii, Indictione II, Incarnationis Dominicæ anno MCIC, Pontificatus vero D. Innocentii papæ Tertii anno II ».

41. Hactenus Innocentius, quæ iisdem fere verbis in ejus Vita leguntur: auctor enim hanc ejusdem Epistolam exscripisse videtur. Cum accepisset præterea Pontifex de aliis itidem incestis nuptiis inter Christianos reges conciliandis agi, rem discutere ac præpedire diligentissime incubuit; vi namque (ut ipse ait), regnum Navarræ regis superiori anno invadentibus Castellæ et Aragoniæ regibus, sororem Navarri, quantumvis tertio consanginitatis gradu conjunctam uxorem Aragonio expetente, Castellanus ab eodem Navarræ rege sibi timente, de sorore ei nuptui danda juramentum extorsit. Id vetuit Innocentius, ad Navarrum hæc scribens [1]: « Nos igitur attendentes, quod juramentum, non ut esset iniquitatis vinculum, fuerit institutum, et quod in

[1] Innoc. l. I. Ep. DLII.

malis promissis fides sit penitus rescindenda, serenitati tuæ districtius inhibemus, ne si vera sunt, quæ præmisimus occasione juramenti præmissi, quod perjurium est verius nominandum, procedas ad incestuosam conjunctionem complendam. Datum Laterani III idus Febr. » Cum vero de Aragoniæ rege inciderit mentio, silentio hoc non est prætereundum. Cum nonnulli ipsum induxissent ad jurandum, non petito populi assensu, monetam patris sub ipsius obitum de legitimo pondere diminutam in eodem se ad tempus conservaturum, rexque a jurisjurandi religione se liberari, absolvique postularet : respondit Pontifex [1], non tam absolutione quam interpretatione hic opus : quandoquidem jusjurandum concipiens monetam aut legitimam aut illegitimam putabat ; si legitimam, sacramentum illicitum nec servandum : si vero illegitimam existimabat, licitum omnino fuerat, atque ideo conservandum. Quapropter consulit mandatque, ut pro diminuta illa moneta, alia pristini ac legitimi ponderis patris nomine cederetur ; hæc atque alia in hanc sententiam Innocentius....

42. Verum his graviora Francorum rex Philippus perpetravit ; cum enim vivente Cælestino III legitima uxore ejecta, pellicem induxisset, pessimo exemplo, ac scandalo toti regno creato, summoque proborum omnium luctu, in tanto scelere impure jaceret, nec paternis Romanorum Pontificum precibus, nec minis flecteretur, Innocentius divino zelo succensus, cum ipso durius ac gravissime agere cœpit, ut ejus litteræ ad cunctos Galliæ archiepiscopos, cæterosque præsules docent, quas velut majoris ponderis, utpote quæ gestorum hactenus seriem amplectantur, lectori fore gratiores arbitramur : « Anxiatur (inquit [2]) in nobis ex amaritudine spiritus, et cor nostrum præ dolore turbatur, dum in causa matrimonii charissimi in Christo filii nostri Philippi Francorum regis illustrissimi declinare ad sinistram vel dexteram pertimescimus, ne videamur plus homini deferre quam Deo ; et rursus regia via in regem ipsum procedere molestamur, cum in eo propter prærogativam dilectionis et gratiæ nos ipsos reputemus offendi. Monet enim, et movet nos vehementius contra eum, et debitum pastoralis officii, et fortius Phinees zelantis legem Domini notum vobis exemplum inducit : sed angit nos plurimum, et retrahit aliquantum gratia specialis, quam ad eumdem regem habemus, et quam non solum circa ipsum, sed circa totum regnum Francorum opportunitate concessa proposuimus exhibere. Reducentes enim ad mentem, et infra nos ipsos sæpius recolentes beneficia, nobis olim in suo regno scholasticis insistentibus disciplinis impensa et a Deo donum scientiæ quantæcumque collatum præter debitum officii pastoralis, quo sumus singulis debitores, nos tam regi quam regno specialiter teneri fatemur, et non solum a regiis gravaminibus, quantum licet manum retrahimus, sed ad honorem et regni ejus augmentum ardentius aspiramus. Cæterum attendentes, quod nos Dominus (licet immeritos) in sede justitiæ collocaverit, et vicarios sui, et Apostolorum principis constituerit successores, ne videamur acceptorum beneficiorum ingrati, si ei, qui nos de pulvere suscitatos, inter principes, imo super principes sedere voluit, et de principibus judicare, hominem præferamus, ne sine causa etiam accepisse dicamur ligandi et solvendi per B. Petri merita potestatem, dissimulare non possumus, quin exhibeamus justitiam postulantibus ; et errantes ad rectitudinis tramitem revocemus, ferrum etiam apponentes vulneribus, quæ fomentorum non sentiunt medicinam. Considerantes præterea, quod salus animæ præferenda sit corporis voluptati, et utilitati quam voluntati potius deferendum, cum multa beneficia præstentur invitis, ne vel odisse filium, si virgæ parcamus, vel ægro videamur causam interitus præstitisse, si vulneribus fotis oleo vinum superinfundere differamus, saluti regis ipsius consulere disposuimus et honori, credentes quod quantumcumque contra nos, imo licet injuste forsitan moveatur, ad mentem tamen reversus, cum remedium senserit medicinæ, tanto nobis reddetur, et Apostolicæ Sedi devotior, quanto in corrigendo excessu, per quem Deum sibi reddit offensum, per quem ad excusandas excusationes in peccatis, et in contemnendis Ecclesiæ sacramentis factus est aliis prævaricationis exemplum, per quem etiam fama ejus est apud bonos, ne dicamus penitus, plurimum offuscata, majorem in nos ex charitate fuerit severitatem expertus. Ecce enim dux Bohemiæ, sicut accepimus, ipsius secutus exemplum, uxore relicta legitima, simili modo adulteram superinducere non expavit, sed alii principes, et privatæ personæ judaizare, dando libellum repudii suis uxoribus, sunt parati, nisi principiis citius occurratur ». Id etiam Arnoldus Lubecensis ejus ævi scriptor tradit, asserens Odacherum Bohemum, uxore ejus legitima repudiata, aliam sibi copulasse. Aliis præterea litteris [1] ad Magdeburgensem archiepiscopum, duosque abbates ex A. nobilis mulieris querimoniis sibi innotuisse asserit, quod cum ipse princeps rite ductam, susceptis ex ea liberis, ut legitimam uxorem annis plus viginti habuisset, eam tandem rejecisse, atque Ungarici regis sorore sibi conjuncta, ad impuras nuptias convolasse. Quapropter mandat, ut in ipsum inquireret, seque hac de re faceret certiorem ; pergit Innocentius : « Universitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, et ex parte Dei omnipotentis Patris, et Filii, et Spiritus sancti, auctoritate quoque beatorum Apostolorum Petri et Pauli, et nostra, in virtute obedientiæ districte præcipimus, quatenus sententiam, quam idem cardinalis in

[1] Innoc. l. II. Ep. XXVIII. — [2] Ibid. Ep. LXXXIX.

[1] Innoc. l. II. Ep. LXXX.

regem, superinductam, et eorum familias vel in regnum etiam duxerit proferendam, et vos sublato cujuslibet appellationis obstaculo firmiter observetis, at faciatis ab aliis inviolabiliter observari. Si quis enim cujuscumque dignitatis, vel ordinis eis post interdictum nostrum, vel officia celebrare divina, vel Ecclesiastica præsumpserit impendere sacramenta, se noverit ipsius dignitatis et ordinis periculum incursurum. Cum enim ex hoc quæramus sollicite salutem regis ipsius, et amplius eum, quam ipse se diligat, diligamus, utpote quem nos in Domino diligimus ad salutem, ipse se in animæ suæ perniciem diligit contra Deum, non timemus, si quod pro veritate ac justitia contra nos scandalum oriatur : quoniam si Deus nobiscum, quis contra nos? nec poterit adversus nos aliquorum machinatio prævalere, quia veritas et justitia nos defendent ».

43. Hactenus Pontifex, qui præterea hac de re ad Petrum diaconum cardinalem legatum scripsit[1]. His consentanea afferunt ejus Vitæ Acta, ubi legatione in Gallias superiori anno missa, eam ipsi provinciam impositam tradunt, ut cruce insignitas copias congregaret, pro Terræ-Sanctæ reparandis rebus, pacem vel inducias Francos inter et Anglos conciliaret, ac Philippum uxorem quam iniquissime repudiarat recipere cogeret : felici vero adeo successu rem promovisse, ut maxima Christianorum multitudo in arma sacra concurrerit, et ad inducias admittendas Anglorum regem repugnantem adegerit. Habes, lector, hoc ipso anno ab Innocentio datas litteras, cum ad Petrum ipsum[2] III kalend. tum VII kal. April. ad Francorum regem[3], quibus ab eodem cardinali legato factas ad quinquennium inter Galliæ et Angliæ reges inducias approbat, atque Apostolica auctoritate confirmat, ipsius Petri sinceritatem, fidem, sollicitudinemque plurimum commendat, et Philippum regem easdem inducias observare adhortatur, cardinali de pace agenti faciles aures daret; harum denique induciarum Rogerius hoc pariter anno meminit : « Circa tertium vero capitulum (inquiunt Acta) notandum, etc. » Pergunt de Philippi conjugiis petito primo rei exordio narrationem exponere, legatum Apostolicum Divione Concilium coegisse, ut Ecclesiastica severitate insanis irretitum amoribus percelleret, ac Philippum, urente conscientia, meritamque sibi pœnam præsagiente, ad Sedem Apostolicam, ut legati sententiam eluderet, provocasse : illum vero, cum tuto in Philippi ditione tantam rem agitari non posse pertimesceret, Viennam se contulisse, indictoque alio Concilio interdicti sententia Gallias percussisse.

44. In quam sententiam ita Rigordus hujus temporis scriptor : « Eodem anno (hoc ipso scilicet) mense Decembri, in festo S. Nicolai, convocatum est Concilium apud Divionem a Petro prædicto cardinali, omnium episcoporum, abbatum et priorum totius regni. Sed quia contra regem Franciæ regnum ipsius sub interdicto ponere moliebatur, a nuntiis regis ad Romanam Sedem est appellatum, tamen ipse cardinalis appellationi non deferens, (idipsum namque jusserat Pontifex, ut ejus perhibent Acta) in eodem loco astantibus episcopis universis sententiam protulit, sed usque ad 20 dies post Nativitatem Domini non esse publicandum præcepit ». Hæc ipse. Quæ S. Antoninius exscripsisse videtur[1], et Jacobus Meyerius[2], qui paulo post Rigordum floruit, ista adjicit : « MCXCIX Philippus comes Namurcensis Balduini frater, circumventus Gallorum insidiis, prope Lutosan capitur una cum viris aliis nobilibus duodecim, in quibus et Petrus Sedis Apostolicæ legatus, patria Duacensis, cardinalis tituli Sanctæ-Mariæ in Via-Lata, qui non diu post dimissus e custodia, Divione oppido Burgundiæ coegit episcoporum conventum, in quo Philippo regi sacris interdixit, propterea quod Ingeburgæ justæ uxori Mariam superduxerat, filiam ducis Moraviæ ». Cur autem solius Divionensis Synodi uterque mentionem fecerit, ea fortasse non incongrue ratio reddi posset : quod Viennensis, de qua Acta, cœpti Divionensis complementum, potiusquam novum Concilium videri potuerit. Quid vero in ea Synodo ad colligenda pro bello sacro pecuniarum subsidia actum sit, inferius dicetur. Quod vero ad Philippum Namurcensem comitem aliosque captos attinet, de quibus Meyerius supra, Rogerius, Matthæus Parisius ac Rigordus de his sermone facto, ne tenuissimam quidem de Petro cardinali comprehenso mentionem edidere; sed Rogerium audiamus : « Interim Henricus comes de Namur, frater Philippi comitis Flandriæ (Rigordus comitem hunc in vincula conjectum, non Henricum, sed Philippum cum Meyerio vocat) et Petrus de Dovay miles optimus, et familiaris comitis Flandriæ, et electus de Cambray, frater prædicti Petri, capti sunt a familia regis Franciæ, et traditi sunt illi. Petrus autem de Capua cardinalis et Apostolicæ Sedis legatus in Francia, in adventu suo interdixit Franciam propter captionem prædicti electi de Cambray, et Normanniam propter retentionem Philippi Belvacensis episcopi, et antequam sententia illa relaxaretur, Philippus rex Franciæ dimisit præfatum electum abire liberum, et Johannes rex Angliæ (de quo infra) dimisit Philippum Belvacensem episcopum abire, datis duabus millibus marcis argenti pro expensis in ipso, et per ipsum factis tempore Richardi regis Angliæ, et post mortem Richardi regis, usque ad diem liberationis suæ. Præterea idem episcopus Belvacensis juravit coram prædicto cardinali, et aliis viris Ecclesiasticis, quod de cætero in vita sua nunquam arma gestabit contra Christianos.

[1] Regest. post cit. Ep.— [2] Innoc. l. II. Ep. XXV. et sup. Ep. XXIII. — [3] Ibid. Ep. XXIV.

[1] S. Ant. II. par. tit. XXVII. c. ult. — [2] Jacob. Meyer. an. Flandr. l. VII.

45. *Pœnitentis scripta crimina divinitus deleta.* — Cum in Gallicis rebus nostra versetur oratio, hic aliqua ex Cæsario [1] Cisterciensi monacho adducere prodigia alienum non putavi, quæ Parisiis in homine ab humani generis hoste in immanissima flagitia acto, ac novo ingentique miraculo veniam a misericordiarum patre consecuto, hoc anno evenisse videntur, cum ille in exomologesi facienda tantum dolorem animo conciperet, ut vox singultibus abscissa, crimina sacerdoti detegere non posset, eaque chartulæ mandasset, ut ex scripto sacerdos recognosceret, manente charta integra, divino miraculo abrasa penitus ac deleta reperta sunt : « Annus modo vicesimus est secundus plus minus, (ab) eo tempore, quo ad ordinem veni, qui fuit ab Incarnatione Domini millesimus ducentesimus uno minus, in quo tale quid a viris religiosis et litteratis, ut sunt abbates et scholastici, contigisse Parisiis veraciter intellexi. Erat ibi juvenis quidam in studio, qui suggerente humani generis inimico, talia quædam peccata commiserat, quæ obstante erubescentia, nulli hominum confiteri potuit, cogitans tamen quæ malis præparata sunt tormenta gehennæ, et quæ bonis abscondita sunt gaudia perennis vitæ, timens etiam quotidie judicium Dei super se, intus torquebatur morsu conscientiæ, et foris tabescebat in corpore : quid plura? tandem, miserante Deo, timor ille servilis verecundiam vicit; qui, sicut seta filum, charitatem inducere consuevit. Veniens ad Sanctum-Victorem, priorem vocavit, et quia confitendi gratia venisse indicavit, ille paratus ad tale officium, sicut omnes sunt fratres ejusdem monasterii, statim venit, in loco ad hoc deputato sedit, præmissaque exhortatione juvenem confiteri volentem exspectavit. Mira res, tantam hora eadem pius Dominus, cujus natura bonitas est, cujus voluntas potestas est, cujus opus misericordia est, cordi ejus contulit contritionem, ut quoties confessionem inciperet, toties singultibus intercepta vox deficeret : in oculis lacrymæ, suspiria in pectore, singultus erant in gutture; hæc ut vidit prior, dicebat scholari : Vade, scribe peccata tua in schedula et defer ad me; placuit consilium juveni, abiit, scripsit, die altera rediit, et si confiteri posset iterum tentans, ut prius defecit : et cum nil proficeret, schedulam priori porrexit. Legit prior et obstupuit, dixitque juveni : Non sufficio tibi solus dare consilium, vis ut ostendam abbati, et licentiavit ei : venit prior ad abbatem, et porrexit schedulam legendam, rem ei per ordinem exponens. Quid deinde gestum sit, audiant peccatores, et consolentur desperati, et recreentur; mox enim ut abbas chartulam ad legendum aperuit, totam ejus continentiam deletam invenit; impletumque est in eo quod Dominus per Isaiam dicit : Delevi ut nubem iniquitates tuas, et quasi nebulam peccata tua; et paulo post advocantes scholarem, ostenderunt schedulam, dicentes ejus peccata esse divinitus deleta, quam cum perspexisset, et ex signis bene cognovisset, in tantum cor ejus ex magnitudine gaudii est dilatatum, in quantum prius ex magnitudine tristitiæ fuerat angustatum, et nullam ei injungentes satisfactionem, monuerunt, quatenus Deo de perceptis beneficiis gratias ageret, atque de cætero cautius viveret ». Hucusque Cæsarius.

[1] Cæs. l. I. c. 10.

46. *Richardus rex Angliæ Gaufridum persecutus moritur.* — Sed ad Innocentium regum delicta insectantem revertamur. Richardus Angliæ rex Gaufridum fratrem Eboracensem archiepiscopum vehementer divexarat; justitiæ observantissimus Pontifex pro eodem præsule omni opera enixus est [1], ut eum in regis gratiam, pristinamque restitueret dignitatem : eodemque argumento ad regem ac Rothomagensem archiepiscopum scripsit, commendavitque, ut inter hos principes pacem omni ratione conciliare studeret; graviori etiam ad regem Epistola data sic eum compellat [2] : « Ne culpa tua nobis, et in præsenti ad detractionem, et in futuro imputetur ad pœnam, eidem cardinali dedimus in mandatis, ut magnificentiam tuam ad hoc per interdictum totius Eboracensis provinciæ appellatione remota compellat; et si nec sic infra tempus, quod idem legatus tibi statuerit, effeceris quod mandamus, ex tunc totam Angliam sublato appellationis obstaculo subjiciat sententiæ interdicti ». Præterea circa hoc negotium Petro cardinali legato litteras misit [3], quibus contra Eboracensis Ecclesiæ sacerdotia dignitatesque occupantes sententiam tulit. Quomodo vero Richardi regis obitu res Gaufridi ad meliorem statum adductæ fuerint, paulo infra dicetur. Hoc namque ipso anno Richardi necem contigisse, hujus temporis scriptores testantur, atque Innocentii litteræ ostendunt; cum eodem anno, et ad Richardum, et ad successorem ejus, ac fratrem Joannem scripsisse reperiatur : cecidit enim plane in Richardum divinum illud oraculum [4] : *Multos perdidit aurum et argentum*; dum enim investigando thesauro avide inhiat, in mortem inopinatam incurrit; qua vero ratione hæc obtigerint, a Rogerio [5], qui hisce temporibus historiam conscribebat, accipiamus : « Interim Widomarus vicecomes de Limoges, invento magno thesauro auri et argenti in fundo suo, misit inde Richardo regi Angliæ domino suo partem non modicam (de quo Rigordus ad annum 1199 in Vita Philippi Augusti hæc ait : « Thesaurus prædictus, ut ferebatur, fuerat imperator quidam de auro purissimo cum uxore, et filiis, et filiabus ad mensam auream residentibus, qui posteris quo tempore fuerant, certam dabant memoriam) sed rex eam refutavit, dicens se debere totum illum thesaurum habere de jure donationis suæ, quod prædictus vicecomes nullo modo concedere voluit ». Subdit

[1] Lib. II. Ep. LV. — [2] Lib. I. Ep. LVI. — [3] Regest. post eamd. Ep. — [4] Eccl. VIII. — [5] Roger. Hist. Ang.

auctor Richardum potiundi thesauri cupiditate æstuantem, rapto exercitu oppidum (cui apud Gallos Chaluz nomen est) obsidione cinxisse, cumque inclusi deditionis et pacis leges exposcerent, superbe et immaniter a Richardo ipsis denegatas; quare illi ex desperatione sumptis animis ad propulsandas hostiles impressiones se comparavere, inter quos Bertramnus de Gurdum expetendæ ultionis avidus, misso telo, Richardum, dum in arcem assilire moliretur, brachio transfixit. Ita Richardus, cui Fulconem anno præterito mortem, ni ab armis quiesceret, comminatum vidimus, letho proximus; temere enim chirurgus, ut ferrum avelleret, brachium inciderat. Joanni fratri regnum testamento reliquit, opum suarum partem tertiam Othoni regi Germaniæ divisit; adjicit auctor egregium erga percussorem clementiæ exemplum, cum jam id oppidum a Marchadeo expugnatum fuisset : «Deinde fecit coram se venire Bertramnum de Gurdum, qui eum vulneraverat, et dixit ei : Quid mali tibi feci, quare me interemisti? cui ille respondit : Tu interemisti patrem meum et duos fratres meos manu tua, et me nunc interimere voluisti. Sume ergo de me vindictam, quamcumque volueris : libenter enim patiar quæcumque excogitaveris majora tormenta, dummodo tu interficiaris, qui tot et tanta mala contulisti mundo. Tunc præcepit eum rex solvi, et dixit : Remitto tibi mortem meam». Subjicit Rogerius percussorem e vinculis laxatum, atque centum solidis donatum a rege, sed abeunti Marchadeum manus injecisse, atque post Richardi mortem exutum pelle in crucem egisse, ac Philippum regis spurium, vindicandæ parentis necis cupiditate ardentem, vicecomiti Lemovicensi mortem intulisse.

47. His consentanea de Richardi cæde (1), deque tempore obitus habent Robertus de Monte [1], addens ipsum decem annis regnasse, Rigordus [2], Albertus abbas Stadensis [3], Jacobus Meyerius [4] Martyrus Polonus [5] ac demum, ut cæteros omittamus, Matthæus Parisius [6], quem Richardi mortem Christiano principe dignam referentem audire juvat : «Rex sapientissimus, cum periculum sibi cerneret imminere, exitum suum cordis contritione, oris pura confessione, corporis et sanguinis Domini communione munivit, et necis suæ auctori mortem suam condonavit, atque liberatum a vinculis abire præcepit; corpus vero suum apud Fontem-Ebraudi secus pedes patris sui, cujus proditorem se confitebatur, sepeliri jubens, Ecclesiæ Rhotomagensi inexpugnabile cor suum legavit». Et paulo post : «Tumore ad cor ejus subito perveniente, octavo idus Aprilis, die Martis (vir Martio operi deditus) apud castrum prædictum spiritum exhalavit. Sepultus est autem apud Fontem-Ebraudi sicut ipse vivens ordinaverat, cum quo multorum judicio decus et honor militiæ pariter sepulta sunt». Addit auctor Epitaphium :

> Pictavus exta ducis sepelit, tellusque Chalutis
> Corpus dat claudi sub marmore fontis Ebraudi,
> Neustria tuque tegis cor inexpugnabile regis.
> Sic loca per trina sparsit se tanta ruina.
> Nec fuit hoc funus, cui sufficeret locus unus.

Quæ autem de Richardi obitu S. Hugo Lincolniensis episcopus præsenserit, ejus Vitæ auctor sic litteris prodidit [1] : «Nocte quadam, cum graves curæ et sollicitudines præter morem animum ejus distraherent et infestarent, easque præ tumultu earum et importunitate excutere non valeret, admodum cœpit animo perturbari. Sed illico ad se reversus, pectus percutit, graviter ingemiscit, primo mane confessarium accersit, valde se peccasse pronuntiat, quod non ita ut decet hominem Christianum, omnem curam suam jactasset in Dominum; sed perinde ac si propriis adinventionibus ipsi fidendum foret, discruciari et angi inaniter cœpisset; revera tamen in tam periculoso tum erat itinere, ut si præ curis canuisset, mirum videri non debuerit. Compertum est postea, illa eadem nocte mortuum fuisse Richardum regem. Nec mysterio vacavit viri sancti turbatio tam insolita, tam vehemens». His vero opportune attexenda est ex Godefrido visio de Richardi morte, cuidam episcopo Romæ divinitus ostensa : «Dum,» inquit [2], «quoddam castrum, Limogiæ scilicet, obsideret, et circuiens quæreret, ubi assultus opportunos faceret, telo lethaliter percutitur, quod non sine judicio Dei factum hoc modo probatur. Siquidem episcopus quidam dum sine causa offensam ejus incurrisset, in tantum eum est persecutus, ut a propria sede eum exturbaret, præcipiens ei ne deinceps ejus se oculis offerret. Ille Romam progressus, ad Apostolicum se contulit, qui dum quadam die astaret altari, ipso momento, quo Richardus obiit telo, videt ipsum telum secus altaris crepidinem lapsum, cui charta fuerat innexa, secundum vaticinium Merlini olim prædictum : Telum Limogiæ occidit leonem Angliæ». Quæ autem de Richardi anima e purgatorii pœnis erepta narrant historici, suo loco reddemus [3].

48. *Joannes Richardi successor.* — Defuncto Richardo rege, Joannes comes Moretonii, qui ut tradunt Rigordus, Martinus Polonus, et post eos

[1] Rober. Append. ad Sigeb. — [2] Rigor. in Philip. Aug. — [3] Albert. Stad. in chron. — [4] Jac. Meyer. in Annal. — [5] Mart. Pol. in Chron. — [6] Matth. Par. hist. Aug. in Ricar. I. et alii.

[1] Apud Sur. tom. VI. die XVI Nov. — [2] Godef. in Annal. an. 1198. — [3] Ann. Christi 1232.

(1) Diem obitus Richardi regis Angliæ diligenter adnotavit Radulphus abbas de Cogeshale, quæ erat Cisterciensis Ordinis in Anglia abbatia; asserit enim obiisse *illum die* VII *idus Aprilis*, quæ XI erat a vulnere accepto, additque regnasse IX annis, mensibus VII, et diebus XX, (legendum IV,) ductis a III non. Septembris anni MCLXXXIX, quo a Balduino archiepiscopo Cantuariensi coronatus fuit. MANSI.

S. Antoninus[1], Sine-Terra dicebatur, in illius locum successit[2], atque e Nortmannia in Angliam profectus, apud Londinium in S. Petri Apostolorum principis, ipso Dominicæ Ascensionis festo, sexto kalend. Junias ab Huberto Cantuariensi archiepiscopo, magna episcoporum, comitum ac procerum frequentia, inter quos S. Hugo Lincolniensis versabatur, qui omnes ad ornandam ac cohonestandam pompæ celebritatem fuerant accersiti, consecratus est et corona redimitus. Hæc pluribus Rogerius[3], addens principes cismarinarum regionum post Richardi interitum non Joanni, sed Arthuro ejus nepoti adhæsisse : « Convenerunt in unum (inquit auctor) principes Andegaviæ, Cœnomanniæ, et Turoniæ, et adhæserunt Arthuro duci Britanniæ, sicut ligio domino suo, dicentes judicium et consuetudinem terrarum illarum esse, quod filius fratris senioris debet ei succedere in patrimonio sibi debito, videlicet in hæreditate, quam Gaufridus comes Britanniæ pater ipsius Arthuri esset habiturus, si supervixisset Richardum regem Angliæ fratrem suum, et ideo tradiderunt Arthuro Andegaviam et Turoniam et Cœnomanniam. Constantia vero mater Arthuri comitissa Britanniæ venit Turonum, et tradidit Philippo regi Franciæ Arthurum filium suum » ; nimirum custodiendum tuendumque, quod et præstitit, ut subdit auctor; eadem refert Parisius. Hæc vero consulto prætere noluimus, ut quæ infra de Arthuro dicenda melius percipi possint[4]. Addit Rogerius Joannem ipso die, quo regia corona cinctus, prædicto Huberto archiepiscopo cancellariæ munus contulisse, cumque ille auctoritatem qua floreret, regiamque familiaritatem, qua decoratus esset, effuse jactaret, sic illum redarguit : « Domine, salva pace vestra loquar, certe si bene consideraretis nominis vestri potentiam et honoris dignitatem, non deberetis jugum servitutis vobis imponere : quia nunquam audivimus, vel vidimus de archiepiscopo fieri cancellarium, sed de cancellario vidimus fieri archiepiscopum ». Exciderat Huberto Apostolica sententia[5], Ecclesiastico viro præ oculis semper habenda : « Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus : ut ei placeat, cui se probavit ».

49. Quod pertinet ad Gaufridum Eboracensem archiepiscopum, cujus nuper meminimus, Ricchardi obitu percepto, dum peractis negotiis, ut subdit Rogerius, ab Urbe in patriam reverteretur, iterum ad Innocentium Pontificem rediit, rebus suis melius prospecturus, et consulturus, quibus ex sententia confectis, in Nortmanniam regreditur, ibique a Joanne rege fratre, qui eo se ex Anglia contulerat, honorifice excipitur, ac multi, qui præbendas ad Eboracensem Ecclesiam pertinentes hactenus retinuerant, ardente ac impellente conscientia, ultro cesserunt. Interea quomodo imminentia Angliæ mala divinitus fuerint propulsata, ex Rogerio addiscemus : « Eodem, inquit, anno, cum Willelmus rex Scotorum esset in proposito veniendi in Angliam cum exercitu, accessit (ad) feretrum sanctæ Margaritæ, quondam Scotorum reginæ, quod est apud Dunesermelin, et pernoctavit ibi, et divino oraculo in somnis monitus, ne Angliam cum exercitu invaderet, permisit exercitum suum domum redire ». Cum vero de gestis in Transalpinis partibus sermonem instituerimus, haud prætereunda videntur, quæ Rigordus hoc itidem anno monumentis consignavit[1] : « Mense Novembri Michael Senonensis archiepiscopus, vir theologus et Deo placens, migravit ad Dominum. Cui successit Petrus de Corbolio, quondam Innocentii papæ discipulus : per cujus manum et auctoritatem primo Cameracensem episcopatum, secundo Senonensem meruit obtinere ». At Petrum Innocentii papæ non discipulum, sed magistrum extitisse, ipsius Pontificis res gestæ, dum de eo ad hujusmodi episcopatus dignitatem ab Innocentio promoto mentio incidit, semel iterumque testantur. In quam sententiam tradit S. Antoninus[2] Senonensi archiepiscopo viro, ut ait, Deo pleno ad Deum migrante, Petrum Innocentii papæ olim didascalum successisse ; itemque de eodem Petro Martinus Polonus hoc facetum ac lepidum scribit[3] : « Tunc floruit P. de Corliolio (sic enim eum vocat) Senonensis archiepiscopus quondam Innocentii papæ didascalus, de quo dicitur, quod cum papa illi objiceret : Ego te episcopavi ; respondit : Ego te papavi ».

50. *Otho pro regni Germanici adeptione Pontificis opem implorat.* — Cæterum Ricchardi morte res Othonis non modicum labefactatæ ac perturbatæ fuerunt, quod ille, dum vixit, omnibus nervis contenderet, ut eidem Othoni nepoti suo imperium compararet. Quapropter Otho ad Innocentium Pontificem scribens hæc inter alia[4] : « Testis sit nobis Deus, quod post mortem avunculi nostri regis Richardi, unicum nobis estis solatium et adjutorium, quia scimus veraciter, dum tantum vos habeamus propitium, negotium nostrum promovebitur, et ad finem bonum, felicem et optatum, auxiliante Domino, producetur ; unde vos sicut patrem charissimum et dominum modis omnibus honorare proponimus, et omnia jura nostra, sicut audivistis in litteris nostris, proximo conservare. Negotium enim nostrum vestrum reputetis, quia vobis in adjutorio nunquam deesse volumus, et omnia negotia nostra, quæ vestra sunt, secundum consilium vestrum terminabimus ». Ad quæ forsitan videtur spectasse Godefridus, dum ait[5] : « Constabat quia Otho rex omni pæne terreno auxilio et humano solatio destitutus, quantum ad respectum adversæ partis, regnum aut imperium nunquam obtinere posset, nisi ad-

[1] S. Ant. par. II. tit. XVII. § 32. — [2] Ibid. — [3] Rog. ubi sup. et Matth. Par. eod. an. — [4] Ann. Chr. 1202. — [5] 2. Tim. II.

[1] Rig. in Phil. Aug. Franc. reg. — [2] S. Ant. par. II. tit. XVII. c. ult. § 30. — [3] Mart. Pol. Chron. l. IV. in Innoc. III. par. I. — [4] Vatic. Cod. sup. cit. Ep. XIX. — [5] Godef. in An. hoc anno.

jutorio solius Dei, qui dominatur in regno hominum, et cuique voluerit, dabit illud ». Quamvis enim Joannes rex initio ipsi favere visus sit, cito tamen eum deseruit, quod Innocentius postea ipsi hisce verbis objecit [1]:

« Innocentius, etc.

« Cum inclytæ recordationis Richardus rex Angliæ frater tuus Sedi Apostolicæ cum multa precum instantia supplicarit, ut promotioni charissimi in Christo filii illustris regis Othonis, nepotis ejusdem regis et tui, in Romanum imperatorem electi efficaciter intendere dignaremur, promittens se ad id operam efficacem impensurum; eodem rege, prout Domino placuit, sublato de medio, tu qui eidem in regni solio successisti, non solum precibus, sed etiam promissionibus per litteras plures et nuntios apud nos et fratres nostros pro eodem negotio instare curasti, asserens te et terram tuam expositurum omnino ad ejusdem negotii complementum. Nos vero credentes, ut quod promittebas verbo, curares opere adimplere, promotioni ejusdem regis sollicitius intendere procuravimus, sicut per Dei gratiam effectus operis manifestat. Sed qualiter tu postmodum deserens nos, et Romanam Ecclesiam, eidem regi manum auxilii tui subtraxeris, et juraveris contra ipsum, utinam nescirent alii, quia non potuit nos latere ». Hæc ille. At de jurejurando Joannis inferius. Cæterum Othonem, dum ab omnibus pœne derelictus esset, ab Engilberto Cœco, qui divino numine afflatus futura prædicebat, erectum, ac meliorum spe recreatum testatur Cæsarius [2]: « Tempore quodam invitatus a ducissa Saxoniæ Henrici ducis matrona valde religiosa, inter alia multa, quia unus ex filiis ejus imperator esset futurus, prædixit, quod postea impletum vidimus in Othone, qui Henrico successit in imperio. Hic cum post electionem in maximis fuisset tribulationibus, et pæne omnibus desperatus, ab eodem Cæco confortatus est, eo asserente, quia omnibus modis forent implenda, quæ a Deo fuerant præordinata ».

51. *Papa Compostellanam Ecclesiam ornat privilegiis, Turonensem declarat metropolitanam.* — Sed rursus ad Innocentium, qui in solio justitiæ disponente Domino, constitutus (ut ejus utamur verbis [3]) ad Apostolicam Sedem allatas quæstiones perpendit diligentissime, sapientissimeque dirimit. Extant complures ejus Epistolæ [4] ad Compostellanum et Bracharensem archiepiscopos, aliosque, hoc ipso anno datæ, quibus in eorumdem præsulum causa a se latam sententiam confirmat. Sed præstat hic adnotare, quæ Pontifex ad Martinum Bracharensem archiepiscopum scribens de crucis usu sanxit [5]: « Ne præ multitudine et magnitudine quæstionum, quæ inter te ac venerabilem fratrem nostrum Compostellanum archiepiscopum vertebantur, importabile vobis gravamen incumberet, super quæstione de usu crucis aliquando ventilata, vos ad concordiam duximus invitandos: qui nostris acquiescentes consiliis, in hunc modum concorditer convenistis, ut uterque per provinciam alterius universam, crucem ante se faciat sine contradictione deferri. Volentes igitur, ut hæc forma concordiæ nostro mediante studio procurata, inter vos et successores vestros inviolabiliter observetur, eam auctoritate Sedis Apostolicæ confirmamus, statuentes, ut nulli omnino hominum, etc. Datum Lateran. II non. Julii ». In eamdemque sententiam ad Petrum archiepiscopum scripsit, ad quem item paucis interjectis diebus Diploma dedit [1], quo decessorum suorum vestigia sectatus, Compostellanam Ecclesiam ob B. Jacobi Apostoli ibi quiescentis reverentiam privilegiis ornavit et communivit, eidemque archiepiscopalem sedem ex Emerita quam Sarraceni occupaverant, Compostellam translatam in omnes secuturas ætates confirmavit: decrevitque Emeritanum episcopum, cum ea urbs ex Sarracenorum manibus servituteque in Christianorum potestatem libertatemque dante numine esset vindicata, Compostellano archiepiscopo obnoxium futurum. Tum subdit de annuo censu, quem Catholici reges solvendum Compostellanæ Ecclesiæ decreverant: « Illum etiam censum qui vota dicitur, quem Hispanorum Catholici reges ex singulis boum paribus a flumine Pisorga usque ad mare Occidentale, et per totam Lusitaniam provinciam, atque etiam in Toleto et Transserram annuatim persolvendum pro salute totius terræ liberaliter statuerunt, eidem Ecclesiæ confirmamus et omnimodo interdicimus, ut nulli fas unquam sit, eum ipsi Ecclesiæ qualibet occasione subtrahere. Dat. Lat. per manum Rainaldi Acheruntini archiepiscopi cancellarii vicem agentis II idus Julii, Indict. II Incarn. Dom. MCXCIX, Pontificatus vero D. Innoc. papæ III ann. II ». De hoc censu alibi etiam Pontifex [2].

52. Sed ad sapientissima Innocentii judicia, unde deflexit, revocetur oratio; pergunt Acta: « Eodem quoque tempore veterem illam, sed necdum inveteratam querelam, quæ de metropolitica dignitate super totam Britanniam inter Turonensem et Dolensem Ecclesias vertebatur, tam prudenter examinavit, tamque subtiliter definivit, ut licet per prædecessores suos multoties fuerit definita, nunquam tamen, nisi per eum finem fuerit sortita finalem ». Habes, lector, de his prolixiorem Innocentii Epistolam ad Bartholomæum Turonensem archiepiscopum [3]; ubi in primis hæc contenta, quibus Dolensem Ecclesiam Turonensi ut metropolitanæ subjecit, sanxitque, ne in posterum Dolensis episcopus pallii usum affectaret, ac licet post latam sententiam instrumenta aliqua pro Dolensi Ecclesia producerentur, se Apostolica auctoritate

[1] Innoc. l. V. Ep. CLX. — [2] Cæs. l. VI. c. 10. — [3] Innoc. l. II. Ep. XCVII. — [4] Ibid. Ep. XCV, CXXIV, CXXV, CXXVI, CXXVII, CXL. — [5] Ibid. Ep. XCVIII.

[1] Innoc. l. II. Ep. CXXX. — [2] Ibid. Ep. CXXXVII, CXXXVIII, CXL. — [3] Ibid. Ep. LXXIX.

vim omnem illorum rescindere atque elidere, ne lis sæpius sopita iterum revivisceret.

« Innocentius, etc.

« Dolensis Ecclesia postulabat, ut cum in libertatis semper possessione fuisset, electum Joannem per dilectum filium nostrum Joa. tit. S. Pudentianæ presbyterum cardinalem, tunc Apostolicæ Sedis legatum auctoritate Apostolica confirmatum consecrare in archiepiscopum, et in usum pallii curaremus de solita Sedis Apostolicæ benignitate conferre. Cæterum ex parte Turonensis Ecclesiæ fuit ad prædicta responsum, quod cum olim tota Britannia fuisset Turonensi Ecclesiæ tanquam metropoli suæ subjecta, Britannis tandem conspirantibus contra regem Francorum, et proprium sibi constituentibus regem, occasione B. Sansonis quondam Eboracensis archiepiscopi, qui dum in partibus Britanniæ pateretur exilium, in Dolensi Ecclesia cum archiepiscopalibus insignibus ministrarat, Dolensis Ecclesia contra Turonensem supercilium elationis assumpsit, Britannis volentibus sibi novum archiepiscopum, sicut novum regem creaverant suscitare. Unde bonæ memoriæ Nicolaus papa prædecessor noster, Salomoni tunc regi Britanniæ scribens, quod omnes episcopi regni ejus suffraganei essent Ecclesiæ Turonensis per litteras suas expressit, adjiciens tandem ut si contentiosius agere vellet, ad Sedem Apostolicam destinaret, ut quæ esset sedes metropolitica per ejus judicium appareret. In aliis etiam litteris, directis eidem Turonensi Ecclesiæ metropolim esse Dolensis Ecclesiæ, sicut ex prædecessorum suorum monimentis et exemplis priorum patere dicebat, asseruit, etc. » Demum post adductas Urbani II, Lucii II, Eugenii, Anastasii, atque Alexandri Pontificum auctoritates, qui Apostolica sententia metropoliticæ dignitatis jura Turonensi Ecclesiæ asseruerant, ita litem dirimit Innocentius :

« Audientia ergo sibi propter hoc publica in consistorio bis indulta, quia præter præmissa nihil ad commodum partis suæ potuit allegari : cum quasi prænosceret quod deberet in causa succumbere, electioni renuntiare voluit in manibus nostris : et a commissa sibi et sociis suis a Dolensi capitulo super eadem causa procuratione cessare. Nos autem nolentes hominum malitiis indulgere, nec renuntiationem recepimus, nec passi fuimus, ut a commisso sibi et sociis suis a Dolensi Ecclesia super eadem causa procuratoris officio resiliret. Ipso igitur nihil quod ad causam suam faceret postmodum proponente, cum ipsum negotium diu quidem cum multa diligentia nos et fratres nostri sufficientissime discussimus, præmissis et aliis multis rationibus, per idoneos advocatos, ab utraque parte prudenter inductis : quas propter prolixitatem superfluam, in hac pagina prætermisimus annotare : de communi fratrum nostrorum consilio, auctoritate Dei omnipotentis et beatorum Apostolorum Petri et Pauli et nostra, utraque parte præsente, prædictas prædecessorum nostrorum sententias confirmantes, decernimus, statuimus et sancimus, ut Dolensis Ecclesia perpetuis semper temporibus suffraganea plene subjaceat Ecclesiæ Turonensis et debitam ei suæ veræ metropoli reverentiam et obedientiam, cum aliis suffraganeis Ecclesiæ Turonensis impendat, nec unquam Dolensis episcopus ad pallii usum aspiret : et ne causa toties definita, de cætero valeat in contentionis scrupulum refricari, si qua post hac instrumenta vel argumenta pro parte Dolensis Ecclesiæ possent quomodolibet inveniri, nos auctoritate Apostolica nil ea penitus valitura censemus. Nulli ergo, etc. definitionis, etc. Dat. Lateran. per manum Rainaldi, D. papæ notarii, cancellarii vicem agentis, kal. Junii, Indictione II, Incarnat Domini ann. MCXCIX, Pontificatus vero D. Innocentii papæ Tertii anno II ». At de abdicatione, quam electum Dolensem pertentasse ait Pontifex, hæc Rogerius : « Cum Dolensis electus contra se sententiam datam audivisset, turbatus, nec immerito, ac tristis plurimum ad præsentiam D. papæ accessit, et se volens dimittere, ipsi domino papæ Dolensem Ecclesiam resignavit. Cui dominus papa, cum hoc vidisset, absque mora respondit : Tu sponsus es, et te sponsa tua exigit. Istud facere absque nostra licentia, quod nolumus, tu non potes : tibi in virtute obedientiæ præcipimus, ut post vocationem factam ab archiepiscopo Turonensi, infra quadraginta dies ad ipsum, omni excusatione posthabita, tanquam ad metropolitanum tuum recepturus ab eo munus consecrationis accedas ». Sic ille. Innocentius porro alias ejusdem exempli cum paulo ante recensita Epistola misit archiepiscopo et capitulo Turonensi [1], Francorum regi [2], clero et populo Dolensi, Rhotomagensi archiepiscopo, atque aliis, quorum Rogerius meminit.

53. *Conradum Herbipolensis sedis invasorem excommunicat.* — Ut vero Innocentius Dolensem sua dignitate discedere meditantem munere abire non permisit, ita Conradum Hildesemensem, sedis Herbipolensis invasorem, e dignitatis gradu reluctantem dimovit : plurimum enim adversus superbum præsulem fuisse laborandum, ipsius Epistolæ, tum Vitæ Acta declarant, in quibus hæc leguntur : « Excommunicavit Conradum Uldesenensem (Hildesemensm) episcopum imperialis aulæ cancellarium, virum utique nobilem, divitem et potentem, ingeniosum, industrium, et astutum ; quia videlicet ad Herbipolensem Ecclesiam sua præsumpsit temeritate transire, monitusque contempsit resipiscere ab errore, prætendens quod a Cælestino papa sibi fuerat indultum, ut invitatus majorem posset assumere dignitatem, sed hæc indulgentia eum non poterat excusare, quoniam Herbipolensis Ecclesia, quamvis ditior, non tamen dignior, quam Hildesemensis existit, et majoris est indulgentiæ, ut quis transeat ad parem, quam ad majorem dignitatem ascendat ; et

[1] Innoc. l. II. Ep. LXXX. — [2] Ibid. Ep. LXXXI.

ideo cum post admonitionem contemptam præcepisset eidem, quatenus utramque Ecclesiam dimitteret, quia cautum est in canonibus, ut qui ad majorem se plebem contulerit, et a cathedra pelli aliena, et carere propria, ne illis præsideat quos per superbiam sprevit, vel illis quos per avaritiam concupivit; ipse tamen excommunicari fecit eumdem, et per totam provinciam publicari ». Hæc ibi quæ et ejusdem Pontificis litteris comprobantur, quandoquidem hoc ipso anno ad eumdem Conradum prætermissa salutatione scribens[1], invehitur in eum graviter, quod Apostolicæ Sedis auctoritate contempta (ad quam, ut ait, episcoporum cessiones, depositiones, et translationes spectare compertum est omnibus, eadem dixerat in Epistola ad Andegavense capitulum paulo ante data[2],) ab Hildesemensi ad Herbipolensem Ecclesiam transire præsumpsisset. Quapropter et præcipit[3] Hildesemensi capitulo, ut alium sibi eligant episcopum, et Magdeburgensi archiepiscopo[4] et suffraganeis ejus, pluribusque aliis episcopis, ut illius anathema promulgarent. « Ipsum, inquit, in festo principis Apostolorum proxime præterito præsentibus nuntiis ejus inter missarum solemnia excommunicatum publice nuntiavimus, et mandavimus ab omnibus evitari. Ideoque universitati vestræ per Apostolica scripta mandamus et districte præcipimus, quatenus latam in eumdem C. a nobis excommunicationis sententiam publicantes, ipsum singulis diebus Dominicis et festivis, pulsatis campanis, et candelis accensis denuntietis excommunicatum : et ab omnibus tanquam contemptorem Apostolicæ jussionis arctius evitandum ». Ut vero post imploratam Innocentii papæ misericordiam episcopatum recuperarit, suo loco dicemus.

54. *Franciæ regis et Flandriæ comitis causam agnoscit, Judæis consulit, Dalmatiam Romanæ Ecclesiæ conciliat.* — Cum nostra oratio in episcoporum causis versetur, non est prætereundum Innocentium hoc eodem anno Hierosolymitano patriarchæ et Dominici Sepulchri canonicis demandasse[5], ut ad certum diem procuratores suos ad Apostolicam Sedem mitterent, de Tyrensi et Petertensi archiepiscopatibus causam adversus Antiochenum patriarcham dicturos. Quid demum in Balduini comitis Flandriæ causa egerit, exponamus. Exarserant antea inter Philippum Francorum regem ac Flandriæ comitem nonnullæ controversiæ, ad quas extinguendas ad certas leges descenderant, quas sacramento servaturum Balduinus spoponderat; sed cum subditorum voluntates ad eas admittendas flectere non posset, a Philippo obtinuerat, ut ipsum juramenti religione liberaret, at Philippus paulo post facti pœnitens, eas pacis leges C. Pontifici confirmandas obtulerat, sed comes cum se iis solutum ostenderet, Sedes Apostolica comitem liberum penitus censuit : evecto postmodum ad Pontificatum Innocentio, tacitis fraudibus, ab eo elicuit, ut legatus Apostolicus anathemate, interdictoque incussis Balduinum ad juratas primo pacis leges servandas adigeret, mox comite rei iniquitatem exponente, Innocentius censuras a legato revocandas, convellendasque imperavit[1]. Qua de re ad Ambianensem etiam, ac Tornacensem episcopos scripsit[2], quod autem regi Francorum suo nomine significare jubet archiepiscopum, eidem regi per litteras exposuit[3]. Ad hæc Balduinum et Mariam ejus uxorem, tanquam peculiares, ut ait[4], Ecclesiæ filios protegere, tuerique volens, omnino vetat, ne quis sine justa manifestaque causa ipsos, eorumve loca Ecclesiasticæ censuræ subjicere audeat, irritam faciens, si qua in eos sententia ferretur, dum illi ad Apostolicam Sedem appellassent. Hæc de tanto principe haud silentio præteriisse oportuit.

Reticendum quoque non putavi, æquissimum Pontificem non solum dilectos filios, verumetiam exteros ipsos, cæteroqui immeritos, ab injuriis vindicasse; cum enim exagitati Judæi patrocinium ejus implorarent, dato pro ipsis Diplomate hæc jussit[5] : « Ex Christianæ pietatis mansuetudine prædecessorum nostrorum felicis memoriæ, Calixti, Eugenii, Alexandri, Clementis, et Cælestini Romanorum Pontificum vestigiis inhærentes, ipsorum petitionem admittimus, eisque protectionis nostræ clypeum indulgemus. Statuimus, enim, ut nullus Christianus invitos vel nolentes eos ad baptismum per violentiam venire compellat, sed si eorum quilibet sponte ad Christianos fidei causa confugerit, postquam voluntas ejus fuerit patefacta, sine qualibet efficiatur calumnia Christianus veram quippe Christianitatis fidem habere non creditur, qui ad Christianorum baptisma non spontaneus, sed invitus cognoscitur pervenire, etc. » Vetat ne ulla Judæis injuria aut damnum eorum rebus a Christianis inferatur. Sed qui pervicaces homines defendit, eos amantissimo sinu excipiebat qui ad fidem Christi transvolabant : ita Æduensem episcopum arguit[6], quod Judæi conversi ejusque filii curam neglexisset, atque abbatem et conventum S. Mariæ de Leycestre quemdam Judæum, qui susceptis Christianis sacris, ex summis opibus et florenti fortuna in abjectam atque egentem defecerat, alere jussit[7].

55. Incendebat nimirum illum zelus lucrandarum Christo animarum, quo inflammatus ex Apostoli monito ingenium ad omnia flectebat, ut omnes, sive Judæos, sive gentiles, sive hæreticos, sive schismaticos ad Christum adduceret. Is vero emicuit, cum Wulcano Diocliæ atque Dalmatiæ rege divinitus ad Romanæ Ecclesiæ obsequium revocato, ad populos ipsi obnoxios convertendos Joannem cappellanum et Simonem sub-

[1] Innoc. l. II. Ep. DLXX. — [2] Ibid. Ep, DXXIX. c. 2. — [3] Ibid. Ep. LII. vid. — [4] Ibid. Ep. CCXCVI. — [5] Lib. I. Ep. DIII.

[1] Innoc. l. II. Ep. XL. — [2] Innoc. Reg. post cit. Ep. — [3] Ibid. Ep. XLI. — [4] Ibid. Ep. XLIII. — [5] Ibid. Ep. CCLXXXII. — [6] Ibid. Ep. CXCVIII. — [7] Ibid. Ep. CCXXVI.

diaconum in eas regiones misit, provinciamque ipsis imposuit[1], ut omnia male antea statuta, atque a vera pietate abhorrentia emendarent. De quo regi reginæque, tum spectatissimo in iis regionibus viro S... magno Japano, uxorique ejus, tum Diocliensi archiep. tum denique regionum illarum archiepisc. episc. abbatibus, atque clericis litteras misit[2]. Extant itidem a Wulcano redditæ ad Innocentium litteræ quas ex parte afferre, ut quæ tanti principis pietatem redoleant illustrentque, haud molestum fore putavi[3].

« Beatissimo atque sanctissimo patri et domino Innocentio, Dei gratia sacrosanctæ Romanæ summo Pontifici et universali papæ, Wulcanus eadem gratia Diocliæ atque Dalmatiæ rex, salutem et devotionis affectum.

« Venientibus ad nostram præsentiam domino Joanne Capellano, et domino S. religiosis, et discretis sanctæ Catholicæ et Apostolicæ Sedis legatis amodo jucundati sumus, qui sicut solis splendor in virtute sua radians totum orbem videtur illustrare, ita illorum sancta, et salubri prædicatione totum regnum nostrum creditur fore illustratum. Unde merito dicimus : Visitavit nos oriens ex alto. Illorum itaque probitate et scientia nos informati, Deo et paternitati vestræ innumeras grates rependere curamus, quia tales ad nos misistis, quales in voto habuimus suscipiendos, divino munere præditos, quia omne datum optimum et omne donum perfectum desursum est. Præsentatis igitur litteris vestris intelliximus quia postulationibus nostris Apostolatus vestri beatitudo misericorditer acquievit. Unde nos cum magna animi devotione præcipimus, ut per totum regnum nostrum, omnia, quæ secundum Deum sunt, ordinent et confirment etc. »

56. Hæc ipse, Christianis principibus summæ in Apostolicam Sedem ejusque ministros observantiæ et obedientiæ egregium ad imitandum exemplum præbens. Rescripsit præterea ad Innocentium, tum magnus Serviæ Japanus[4] ; tum Joannes Diocliensis et Antibarensis archiepiscopus in hæc verba[5] :

« Sanctissimo patri et domino Innocentio, Dei gratia summo Pontifici, Joannes Diocliensis et Antibarensis Ecclesiæ humilis minister, tam debitam quam devotam obedientiam.

« Gratias uberes refero sanctissimæ paternitati vestræ de honore pallii et pontificalis officii plenitudine, quam mihi per dominum Joannem et dominum Simonem familiares et legatos vestros concedere dignati estis », et infra : « Ego vero in proximo nuntios meos ad pedes vestræ sanctitatis transmittam, qui devotionem meam paternitati vestræ plenius declarabunt ». Hactenus Joannis Epistola ad Innocentium , post quam Synodalia acta leguntur, ubi nonnulla decreta ex sanctorum Patrum Conciliis quod legati profitentur, renovata. Primo contra simoniacos sancitur, ut tam episcopus, qui pecunia allectus sacros ordines contulerit, quam qui prudens ac sciens susceperit, perpetuo deponatur.

Eorum dein conjugia, qui sacris ordinibus initiati sunt, damnantur : præterea subditur : « Prohibemus etiam, ne aliquis episcopus, nisi in Quatuor Temporibus juxta sanctorum Patrum constitutionem, aliquem ad sacros ordines promovere præsumat; solus enim Romanus Pontifex Dominicis diebus subdiaconos ordinare potest. Cum autem episcopus ordinationem fecerit , nonnisi unum ordinem a subdiacono, et supra conferre præsumat : ordinatus autem in subdiaconum, ad minus per annum in eodem officio deserviat, et diaconus similiter faciat. Quicumque autem episcopus contra hoc venire præsumpserit, tamdiu a conferendis ordinibus abstineat, donec a Romano Pontifice misericordiam consequatur ». Præterimus silentio alios canones in ea Synodo sancitos, quod in lucem editi sint , atque omnibus nota complectantur.

57. Dum Joannes ac Simon in Diocliæ partibus legationis munere fungerentur, accusatus est homicidii Dominicus Saocensis episcopus, celebratoque Concilio, ut illius causa agitaretur, convictus solummodo est homicidam scienter ad sacros ordines promovisse, ob quam culpam ultro mitra abjecta se episcopatu abdicavit, dein facti pœnitens repetitis dignitatis insignibus, ad Sedem Apostolicam provocavit, reque discussa hanc tulit sententiam Innocentius, quam archiepiscopus Antibarensi litteris significavit[1] : « Cum secundum Apostolum episcopus bonum testimonium debeat et ab his qui sunt intus , et ab his qui sunt foris habere, qui ad curam positus aliorum, in seipso debet ostendere, qualiter alios in domo Domini oporteat conversari, nec præferens memorandi criminis labem, lucidam gerat sacerdotii dignitatem. Nos attendentes quod satius sit in Domino in inferiori ministerio deservire, quam graduum sublimitatem appetere cum scandalo aliorum, episcopum monuimus diligenter, ut postquam episcopalia insignia resignarat, citra pontificale fastigium Creatori suo devotum impenderet amodo famulatum, quod in humilitatis spiritu et contrito animo visus est acceptasse ». Subdit, ut certos episcopatus redditus ad vitam sustentandam attribuat, atque in eos, qui ipsum exagitarent, anathema fulminaret. Qua vero ratione Dominicus temere dignitatem recuperare pertentarit, sequenti anno videbimus.

58. *Pro Bulgaris convertendis curat.* — Aggregatis felicissime Romanæ Ecclesiæ, a qua diu discissæ schismate fuerant, Dalmatia ac Dioclia, convertit animum Innocentius in Bulgaros ad Christi ovile instar solliciti pastoris revocandos, cui sese egregia obtulit tentandæ rei, quæ demum

[1] Lib. eod. Ep. DXXIV. — [2] Innoc. Reg. post Vit. Ep. — [3] Lib. II. Ep. CLXVII. — [4] Innoc. l. II. Ep. CLXVIII. — [5] Ibid. Ep. CLXIX.

[1] Lib. II. Ep. CLXXII.

postea in opus perducta est, occasio: excusserat enim Bulgarorum princeps per hæc tempora Græcorum jugum, atque e Romanis veteribus genus suum ducere gloriabatur, ob quæ missis legatis, litterisque ipsi gratulatus, ut ad Romanæ Ecclesiæ obsequium rediret provocavit; de quo hæc ejus Acta : « Direxit Dominicum archipresbyterum, Bisuntinum, virum in Græca et Latina lingua peritum, ad Joannem dominum Blancorum et Bulgarorum, qui a Græcorum dominio se subduxerat, per quem tales ei litteras destinavit :

« Innocentius etc.

« Respexit Dominus humilitatem tuam, et devotionem quam erga Romanam Ecclesiam cognosceris hactenus habuisse, et te inter tumultus bellicos et guerrarum discrimina, non solum potenter defendit, sed etiam mirabiliter et misericorditer dilatavit. Nos autem audito, quod de nobili Urbis Romæ prosapia progenitores tui originem traxerunt, et tu ab eis et sanguinis generositatem contraxeris, et sinceræ devotionis affectum, quem ad Apostolicam Sedem geris, quasi hæreditario jure, jampridem te proposuimus et litteris et nuntiis visitare; sed variis Ecclesiæ sollicitudinibus detenti, hactenus non potuimus nostrum propositum adimplere: nunc vero inter alias sollicitudines nostras, hanc etiam assumendam duximus, imo consumendam potius jamdudum assumptam, ut per legatos et litteras nostras te in laudabili foveamus proposito, et devotione Sedis Apostolicæ solidemus, etc. » Hactenus Innocentii Epistola, quæ etiam in ejus cuso regesto habetur [1]. Quomodo autem princeps ille Romani Pontificis legationem litterasque summa gratulatione ac reverentia exceperit, atque humanioribus verborum officiis rescripserit, suo loco exponemus. Jam ad Græcorum res, quorum conversionem ardentissime sitiebat Innocentius, nos conferamus.

59. *Unioni Græcorum studet, datis litteris ad imperatorem Alexium et ad patriarcham* — Miserat anno superiore Constantinopolim Innoc. papa nuntios quod ejus Acta testantur, Albertum subdiaconum, et Albertinum notarium ad Alexium imperatorem, adhortaturos, ut Terræ-Sanctæ suppetias ferret, Græcorum Ecclesiam ad Apostolicæ Sedis obedientiam, a qua contumaciter tamdiu defecerat, revocandam, operam daret. Præterea Constantinopolitanum patriarcham admonuerat, quod supra tetigimus, ut principem ipsum ad id impellere atque inducere omni studio niteretur. Quid autem exinde factum, missæ ultro citroque litteræ significant, quæ in Pontificio hujus anni regesto asservantur. Visus est Camaterus patriarcha Pontificios legatos humaniter excepisse, atque Innocentii zelum commendasse, qui ipsum de conjungenda Romanæ Græcorum Ecclesia provocasset, tum perfidiam suam in modum dubii exposuit [2], cur tandem Romanam Ecclesiam universalem appellasset Innocentius, atque Ecclesiarum matrem, et cur is dignitatis titulus Hierosolymitanæ attribuendus non sit, cum ex ea fides Christiana emanarit.

« Innocentio sanctissimo PP. Rom. et in Christo Domino dilecto fratri nostro.

« Quod mihi in tuæ sanctitatis scripto non modicum superinduxit ambiguitatem, non abscondam. Nam et pro miro habeo, quomodo unam et universalem Romanorum vocasti Ecclesiam, ut quasi jam divisam in species quasdam specialissimas, et hæc uno existente grege, ovilium Christi nobis quodammodo pastoribus sub eo constitutis pastorum principe communique doctore. Et quomodo erit, quod apud vos Romanorum Ecclesia mater (ut dixisti) communis aliarum Ecclesiarum, et secundum quas aliquas rationes, et per quas unquam causas quæro addiscere dubitans. Quod autem mihi, et plus extendit ambiguitatem, dicam, et indulge mihi sacerrime papa, si nunc primo hunc patriarchalem sacrum thronum me ascendentem, nondum de tali hac dubitatione diligentem solutionem addiscere accidit. Audiens enim quis in psalmis David dicentem : Mater Sion dicet homo, et homo natus est in ea, secundum verum utique verbi et justitiæ æquitatem, Hierosolymitanam Ecclesiam matrem aliarum Ecclesiarum nominabit, prærogantem secundum fidem tam tempore quam et dignitate. In ea enim utique ut novissimus omnium Christus et natus est secundum carnem et conversatus, etc. » Post hæc vero de schismate, quod a Pontifice Græcis fuerat exprobratum, se suosque purgat in hunc modum : « Reprehensionem autem a tua sanctitate nobis superinductam silere nequeo, ut scindentibus quasi unam, et desuper contextam Christi vestem, et sic a vobis usque nunc, et discissis, etc. » Hæc Constantinopolitanus patriarcha in rebus certissimis notissimisque vel dubius ac anceps, vel ignarus ; nec mirum, qui enim ab Ecclesia Catholica schismate discissus aberrat, ubi solummodo veritatis sol Christus affulget, cæcutiat necesse est, altissimisque tenebris sit involutus.

60. Atqui ipsius Christi vices gerebat in terris Innocentius, doctrinæ micantes adeo radios e Petri cathedra in tenebricosum Orientem jaculatur, ut iis omnes etiam Græcorum ignorantiæ tenebræ disjici discutique possent, ni posuissent, ut scriptum est [1], *tenebras lucem, et lucem tenebras.* Præstaret equidem tanto Pontifice dignas litteras [2] iisdem verbis adducere, sed cum studeamus brevitati, ea tantum, omissis cæteris, afferemus, in quibus vis potissimum sita est.

« Innocentius etc.

« Huic Dominus (nimirum Petro) oves suas pascendas, vocabulo tertio repetito, commisit, ut alienus a grege Dominico censeatur, qui eum etiam in successoribus suis noluerit habere pastorem.

[1] Innoc. l. II. Ep. CCLVII. — [2] Apud Innoc. l. II. Ep. CC.

[1] Isa. V. — [2] Lib. II. Ep. CCI.

Non enim inter has et illas oves distinxit, sed simpliciter inquit: Pasce oves meas, ut omnes omnino intelligantur ei esse commissæ. Jacobus enim frater Domini, qui videbatur esse columna, Hierosolymitana sola contentus, ut ibi semen fratris præmortui suscitaret, ubi fuerat crucifixus, Petro non solum universam Ecclesiam, sed totum reliquit sæculum gubernandum, etc. » Postquam plura in hanc sententiam ex sacris Scripturis congessit, subdit ista :

« Ipse quidem primus Judæos, ipse quoque primus Gentiles post Ascensionem Christi convertit ad fidem, ut super utrosque fideles se primatum accepisse monstraret. Cum ipso die Pentecostes ad verbum exhortationis ipsius circiter tria millia Judæorum baptismi receperint sacramentum, ac deinde Cornelium centurionem, et suos quasi primitias gentium ad revelationem angelicam baptizarit. Cum autem inter Apostolos ad consultationem credentium magna fieret conquisitio, utrum oportert circumcidi fideles, et legem Mosaicam observari, Petrus principali fretus aucteritate respondit : Quid tentatis Deum imponere jugum super cervicem discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare potuimus ? Cujus sententiam subsecutus, Apostolicum super ipsa quæstione decretum Jacobus promulgavit. Paulus etiam postquam abiit in Arabiam, et iterum rediit in Damascum; deinde post tres annos venit Hierosolymam, ut Petrum videret, cum eo Evangelium, quod in Gentibus prædicaverat, collaturus : ne forte in vacuum curreret, aut etiam cucurrisset, etc. »

61. Cæterum ad illa, de quibus Joannes edoceri cupiebat, hac ratione respondit : « Quæsivisti etenim dubitans et addiscere volens, qua ratione Romanam Ecclesiam unam et universalem in nostris litteris vocaverimus, velut in quasdam species specialissimas jam divisam, cum et unus sit pastor et unum ovile, licet sub uno pastorum principe Christo plures sint constituti pastores. Nos autem inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod Ecclesia duabus de causis universalis vocatur : intelligentia namque dictorum ex causis assumenda dicendi, cum non res sermoni, sed rei sit sermo subjectus. Dicitur enim universalis Ecclesia, quæ de universis constat Ecclesiis, quæ Græco vocabulo Catholica nominatur, et secundum hanc acceptionem vocabuli, Ecclesia Romana non est universalis Ecclesia, sed pars universalis Ecclesiæ, prima videlicet, et præcipua velut caput in corpore, quoniam in ea plenitudo potestatis existit : ad cæteras autem pars aliqua plenitudinis derivatur ; et dicitur universalis Ecclesia illa una, quæ sub se continet Ecclesias universas. Et secundum hanc nominis rationem Romana tantum Ecclesia universalis nuncupatur, quoniam ipsa sola singulari privilegio dignitatis cæteris est prælata, sicut et Deus universalis Dominus appellatur, non quasi jam divisus in species, aut specialissimas, aut etiam subalternas, sed quoniam universa sub ejus dominio continentur. Est enim una generalis Ecclesia, de qua Veritas inquit ad Petrum : Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Et sunt multæ particulares Ecclesiæ, de quibus Apostolus ait : Instantia mea quotidiana sollicitudo omnium Ecclesiarum ; ex omnibus una consistit, tanquam ex particularibus generalis, et una præeminet omnibus, quoniam cum unum sit corpus Ecclesiæ, de quo dicit Apostolus : Omnes unum corpus sumus in Christo, illa velut caput cæteris membris excellit.

« Quæsivisti etiam, et te asseruisti non modicum dubitare, cupiens addiscere causam, quam acceptabis sine contradictione rationem habentem, cum David de Jerusalem dicat in Psalmis : Mater Sion dicet homo, et homo factus est in ea, utpote in qua Christus dignatus est conversari, prædicare pariter et docere, ac nostram operari salutem, in ea nostræ ponens fidei fundamenta, propter quod merito mater debet nuncupari, cum ex ea doctrina processerit salutaris. Cur mater omnium Ecclesiarum Ecclesia Romana dicatur, quæ ab Hierosolymitana Ecclesia orthodoxæ fidei sacramenta recepit, cum Apostolus etiam inquiens se usque ad Illyricum Evangelium prædicasse, quod quasi a Jerusalem incœperit evidenter ostendat. Licet autem ex præmissis intelligatur, et huic inquisitioni responsum, cum Ecclesia Romana mater dicatur non ratione temporis, sed ratione potius dignitatis. Nam etsi secundum Joannem Andreas prius venerit ad fidem quam Petrus, prælatus est tamen Petrus Andreæ, cum et in Apostolorum catalogo semper primus quasi præcipuus præmittatur, non quod Petrus sit prior tempore, sed potior dignitate. Ad omnem tamen dubietatem tollendam tua fraternitas debet distinguere secundum diversas nominis rationes inter Romanam et Hierosolymitanam Ecclesiam, quod illa dicenda sit mater fidei, quoniam ab ea sacramenta fidei processerunt ; ista vero dicenda sit mater fidelium, quoniam privilegio dignitatis universis fidelibus est prælata, etc. » Quod ad concordiam conciliandam attinet, in quam pacis amantissimus toto pectore incumbebat, proposuit se Concilium œcumenicum celebraturum, ad quod ipsum invitabat. Ad extremum vero habetur : « Datum Laterani, II id. Novemb. » recitatur etiam in Innocentii Vita.

62. Extat præterea Alexii imperatoris Epistola[1] Innocentio sanctissimo, ut ipse ait, papæ Romano per Joannem Georgium Venetum nuntium suum, data mense Februarii, die et Indictione II, ex qua idem Pontifex ad Joannem patriarcham recitat, quæ de cogendo Synodo dicta sunt : Innocentii vero responsio continetur pariter in ejus regesto[2], tum Vitæ Actis. Quoniam vero Alexius innuere videbatur, quod nondum pro Terra-Sancta e Sarracenorum manibus eripienda elaborandum foret, seque timere addiderat, ne si illi liberandæ præfi-

[1] Apud Innoc. l. II. Ep. CCII. — [2] Innoc. l. II. Ep. CIII.

nitum a Deo tempus antevertere auderet, frustra opus pertentaret, atque adeo sibi a Domino propheticum illud objiceretur: « Sibi regnaverunt et non per me dominati sunt, nec me noverunt ». Innocentius ita ipsum informavit atque erudivit.

« Innocentius etc.

« Ut non tam ad reprehensionem quam instructionem loquamur, si diligenter consideres et inspicias veritatem, longe aliter intelliges sentiendum. Bonorum enim omnium dator, qui reddet unicuique secundum opera sua, cui servitia coacta non placent, liberum homini concessit arbitrium ut super his, in quibus humanum posset invenire remedium, dominum non tentaret; scriptum est enim : Non tentabis Dominum Deum tuum. Est igitur in tanta necessitate populi Christiani, vel potius Jesu Christi tam tibi quam universis sacri baptismatis unda renatis libero utendum arbitrio, et subveniendum exuli crucifixo: ne, si redemptionis ejusdem terræ tempus ignotum hominibus exspectare volueris et nihil agere per te ipsum, sed universa relinquere dispositioni divinæ, Sepulchrum Dominicum a Sarracenorum manibus præter tuæ subventionis auxilium liberetur, et inde per negligentiam imperialis magnificentia divinam incurrat offensam, unde per sollicitudinem suam gratiam Domini poterat promereri. Numquid enim sensum Domini cognovisti ? numquid consiliarius ejus es ? ut certus in dispositione divina, tunc primum arma moveas in paganos et ad liberationem Hierosolymitanæ provinciæ accingaris, cum Dominus misereri disposuerit populi Christiani, et hæreditatem suam de Sarracenorum manibus liberare ». Ineptissimum quidem in consulendis astrologis Alexium fuisse, cum aliquid suscepturus esset, notat Choniata [1], adeo ut cum aliquando Chalcedone Blachernas petiturus, dictum ab astrologo tempus exspectaret, subito magno hiatu dehiscente terra in periculum ingens adductus fuerit, ipsius gener Palæologus una cum aliis male cruribus affectus, eunuchus vero infossus, atque voragine haustus perierit: «Deo monstrante (ut subdit auctor), se esse horarum et temporum Dominum, et a se itinera hominum vel prosperari vel impediri ». Insanientem ergo principem, astrorum observationi superstitionique addictissimum, pluribus monuit Innocentius, ut libero arbitrio, quo pollebat, in tanta re perducenda uteretur. Pergit Innocentius :

63. « Gaudemus autem quod super Ecclesiæ unione, pro qua imperatoriæ magnificentiæ specialiter litteras nostras direximus et legatos, sicut ex litteris tuis accepimus, promptum videris habere affectum et ad consummandum quod scripsimus, intendere diligenter, etc. » Agit postea de generali Concilio, quod ad consulendum Ecclesiæ commodis ac utilitatibus decreverat celebrare, ac demum hortatur, ut Joannem capellanum familiaremque suum et Apostolicæ Sedis legatum, quem ipsi mittebat, benigne exciperet, atque honore prosequeretur; data est hæc Epistola Laterani idibus Novembris. Præterea ejusdem mensis decimo sexto kal. ad magistrum L. vicarium suum Constantinopolim scripsit Innocentius; cum enim accepisset quosdam ibi in sacerdotali tantum gradu constitutos confirmationis sacramentum conferre, ne id fieret graviter vetuit; eodemque die Latinis omnibus clericis, atque laicis ibidem agentibus imperavit, ut eidem Apostolicæ Sedis legato obtemperarent.

Quid autem tam imperator quam patriarcha Pontificiis acceptis litteris egerent, tradit Innocentii gestorum scriptor : « Cum autem (inquit) imperator et patriarcha litteras hujusmodi recepissent, et eas sibi fecissent diligenter exponi, non minimum doluerunt de iis quæ prius scripserant pœnitentes; quoniam imperator ex promissione sua cognoscebat se obligatum, quod cum Romanus Pontifex convocaret Concilium generale, ipse debebat Græcorum Ecclesiam ad illud Concilium destinare, statuta Concilii accepturus. Patriarcha vero ex responsionibus Apostolicis super suis consultationibus factis cognoscebat, se tam rationibus quam auctoritatibus coarctatum ad obedientiam Romano Pontifici exhibendam.

64. « Imperator igitur, habito cum Græcis longo consilio, ad ultimum sic respondit, quod si Romanus Pontifex faceret in Græcia celebrare Concilium ubi quatuor antiqua Concilia fuerant celebrata, illuc Græcorum Ecclesia suos mitteret responsales, et fingens se longius ire, ad aliam materiam se convertit, mittens summo Pontifici litteras, in quibus nitebatur probare, quod imperium sacerdotio præpollebat, ad quas et dominus papa respondit ». Recitare pergit Innocentii ad Alexium redditam Epistolam, qua falsissimam imperiti principis opinionem confutat, confirmans apertissimis rationibus imperiali dignitati sacerdotalem antecellere, post quæ addit :

« Hæc si prudenter attenderit imperatoria celsitudo, non faceret, aut permitteret venerabilem fratrem nostrum patriarcham Constantinopolitanum, magnum quidem et honorabile membrum Ecclesiæ, juxta scabellum pedum suorum in sinistra parte sedere, cum alii reges et principes archiepiscopis et episcopis suis, sicut debent, reverenter assurgant, et eis juxta se honorabilem sedem assignent. Nam et piissimus Constantinus, quantum honoris exhibuerit sacerdotibus, tua, sicut credimus, prudentia non ignorat ». Tulere postea Græci perfidiæ suæ pœnas, cum divino numine permittente crucesignati imperium Constantinopolitanum invasere; si enim Alexius Innocentii monita audiisset, nunquam Latini ipsius nepotis partes adversus ipsum suscepissent.

65. *Gens Armenorum Romanæ Ecclesiæ studiosissima cum Leone rege, cui in multis favet Innocentius.* — At si nimio fastu turgidi Græci sub-

[1] Nicet. Chron. l. III.

dere se Christi vicario respuerunt, longe sapientiores Armeni, qui jam ante anno Christi MCXLV Eugenio se subminiserant, jugum illius suavissimum excipere gloriæ ac triumpho duxerunt. De his enim Innocentii Vitæ scriptor ista prodit : « Audita fama nominis ejus Gregorius Armenorum Catholicus (ita vocabatur eorum patriarcha) et Leo rex minoris Armeniæ, nuntios et litteras cum muneribus domino Innocentio transmiserunt, ad devotionem et obedientiam ejus se humiliter exponentes ». Insertæ sunt hujusmodi Epistolæ hujus anni Regesto :

« Innocentio etc.

« Vobis [1], qui estis caput post Christum consecrati ab eo, et caput Catholicæ Eccl. Romanæ matris omnium Ecclesiarum adeo prudentius et sanctius, quod debetis esse in loco Apostolorum, sublimis papa, et vobis sanctis archiepiscopis, episcopis, cardinalibus, presbyteris, clericis et omnibus, qui sunt de vestra sancta Ecclesia, salutem et fraternitatem. Pax Dei sit inter vos. Gregorius homo Jesu Christi per gratiam Dei, Catholicus totius Ecclesiæ Armeniorum, filius vestræ sanctæ Ecclesiæ, quæ est fundamentum legis totius Christianitatis ». Quod intellectu difficile videbatur Constantinopolitano patriarchæ, Romanam scilicet Ecclesiam matrem esse omnium Ecclesiarum, pleno ore, ut notissimum certissimumque, hic et infra Armenorum Catholicus profitetur, qui et de Maguntino episcopo, deque rege diademate solemni pompa redimito, ut supra vidimus, hæc subjicit : « Noveritis, domine, quod ad nos venit nobilis, sapiens et sublimis archiepiscopus Maguntinus, qui nobis attulit ex parte Dei et ex parte subtimitatis Ecclesiæ Romanæ, et ex parte magni imperatoris Romanorum sublimem coronam, et coronavit regem nostrum Leonem, et nobis reddidit coronam, quam nos perdidimus a longo tempore, unde nos fuimus elongati a vobis, et nos recepimus eam libenter, et cum magno gaudio, et inclinamus et regratiamus Deo, et sanctæ Romanæ Ecclesiæ, et alto imperatori Romanorum. Sciatis, domine, quod ipse nobis monstravit vestra præcepta, et nos ea multum libenter audivimus, et libenter volumus legem, et fraternitatem sublimis Ecclesiæ Romanæ, quæ est mater omnium Ecclesiarum, et nos solebamus eam habere, et nunc eam habemus, et libenter volumus esse ad vestrum mandatum, et firmiter sunt ad mandatum etiam vestrum omnes archiepiscopi, episcopi, et omnis clerus nostræ Ecclesiæ, qui sunt in multis terris et sunt multi per Dei gratiam ».

66. In quam sententiam Leo Armenorum rex eumdem Pontificem sic alloquitur :

Innocentio, etc.

« In vestri vero luminis gratia salutaribus monitis reverendissimi patris nostri archiepiscopi Maguntini instructi, et informati omne regnum nobis a Deo commissum amplissimum et spatiosum, et omnes Armenios huc illuc in remotis partibus diffusos, ad unitatem sanctæ Romanæ Ecclesiæ, divina inspirante clementia, revocare cupimus et exoptamus ». Et infra, contra Sarracenos subsidium flagitans, adjicit quæ sequuntur : « Vestram flexis genibus imploramus pietatem, quatenus lacrymabilibus domini Maguntini precibus et nostris divino intuitu aures misericordiæ porrigatis, et miseriis Christianitatis compatientes, subsidium Christianissimum nobis accurrendo mittatis, etc. Datum Tharsis anno ab Incarnatione MCXCIX mense Maio, die vicesima tertia ». De Armeniæ rege per Maguntinum archiepiscopum corona exornato agit Arnoldus Lubecensis [1], cujus tamen textus, ut bene notavit cardinal. Baron. tom. 12, ann. 1197, num. 2, labefactatus est, expuncto a novatore aliquo Romani Pontificis nomine, quo potissimum auctore, ut audivimus, ista peracta fuere. Credi vix potest quam optimi patris animum pro Ecclesia Dei tanta negotiorum mole gravatum, tamque filiorum prævaricationibus flagitiisque afflictatum hæc levarint recrearintque, quandoquidem totis viribus studiisque omnibus contendebat, ut Catholicos in officio contineret, aberrantesque ad Ecclesiam Catholicam revocaret, nil optatius jucundiusque ipsi accidere potuit, quam ut hujusmodi læta nuntia exciperet. Igitur quem gementem sæpius vidimus, par est, uti ingentibus gaudiis delibutum, deque his gratias largitori bonorum Deo referentem audiamus. Extant ejus ad Catholicum, regemque Armeniæ redditæ Epistolæ, cum in regesto, tum in ejus Vitæ Actis, ac primo ad Gregorium Catholicum scripsit [2] IX kal. Decemb. hoc anno : « Ex eo (inquit) te radicatum in fide Catholica, et esse Catholicum non tam nomine quam merito experimur, quod Apostolicæ Sedis magisterium recognoscens, eam Ecclesiarum omnium matrem, et nos caput universorum fidelium confiteris, sicut ex tuarum nobis innotuit serie litterarum ». Ubi postquam de primatu Apostolicæ Sedis aliqua disseruit, subdit quomodo in pastorali munere se gerere debeat, multa paucis amplectitur; quæ utinam Ecclesiæ præsules ob oculos sibi proposita haberent, atque implere niterentur : « Esto, inquit, circa subjectos magister ut doceas, ut corrigas pater, mater ut foveas, doceas minus doctos, superbos corrigas, humiles foveas et devotos : justitiam misericordia temperans, et æquitatem in judicio non relinquens ».

67. Eodem fere argumento ad Leonem regem scribens, ipsum præceptis optimis imbuit [3] (1).

[1] Lib. II. Ep. CCIX.

[1] Arnol. Lubec. l. v. in fin. — [2] Innoc. lib. II. Ep. CCX. — [3] Ibid. Ep. CCXII.

(1) Totam hanc historiam de successione in Antiocheno principatu fusius scribens annalista frequenter labitur, corrigendus ex ipsa Leonis Armeniæ regis ad Innocentium Epistola fidelius expressa, ac denique ex Codice Diplomatico Melitensi, quem nuper vulgavit e Melitensi Tabulario

Sed hæc aliaque ab ipso de Christi aucta gloria triumphante hauriamus :

« Innocentius etc.

« Gaudemus autem, quod tu sicut princeps Catholicus Apostolicæ Sedis privilegium recognoscens, venerabilem fratrem nostrum Maguntinum archiepiscopum, episcopum Sabinensem, unum ex septem episcopis, qui nobis in Ecclesia Romana collaterales existunt, benigne ac hilariter recepisti, et non solum per eum institutis salutaribus es instructus, quibus juxta continentiam litterarum tuarum totum regnum tuum licet amplissimum desideres informari, et universos Armenos ad Ecclesiæ Romanæ gremium revocare, sed ad honorem et gloriam Apostolicæ Sedis, quam constitutam esse novisti super gentes et regna, diadema regni recepisti de manibus ejus, et eum curasti devote ac humiliter honorare, et nos per ipsum, et litteras tuas ad Orientalis terræ subsidium invitasti ». Post hæc tradunt Acta : « Rex quemdam militem cum litteris suis ad summum Pontificem destinavit, rogans et postulans, ut eum super injuriis quas super successione principatus Antiochiæ comes Tripolitanus cum Hospitalariis cuidam nepoti suo Rupino nomine irrogaverat, ad Sedem Apostolicam appellasset, faceret ei justitiæ plenitudinem exhiberi ». Emerserat vero ingens ea discordia ex immatura Rupini majoris natu filii Remundi Antiochiæ principis morte : is enim suscepto ex Aliza uxore Leonis Armeniæ regis nepte filio, in extremis vitæ confiniis patrem obsecravit, ut principatum Antiochenum, qui naturæ jure in se transfundendus erat, si superstes foret, in filium eumdemque ipsius nepotem transmitteret. Sublato in ipso ætatis flore Rupino, tristis pater, filio justis persolutis, nepotem suum, qui filium ipsi redivivum referebat, Antiocheno principatu ornavit, atque ut heredi legitimo, nobiles populumque sacramento adegit; rem tulit graviter Tripolitanus comes, defuncti frater, atque ad invadendum principatum Hospitalariis ac Templariis fultus se comparavit ; subornatis civibus Antiochiam occupavit : eosque priori sacramento abjurato, novo alio sibi devinxit : quo facto non modo Remundo parenti, verumetiam Leoni Armeniæ regi, cujus neptis filius patria hæreditate exuebatur, gravissimam injuriam intulit. Armenus igitur Templariis atque Hospitalariis paulo post Tripolitanum deserentibus ejectum a filio restituit atque Innocentium rogavit, ut Apostolicam in tanta re auctoritatem adhiberet, ac jura Rupini defuncti filii avumque a Tripolitani conatibus assereret ac vindicaret : cui Innocentius ut melius dubia explicarentur, et æqua ferri posset sententia, legatos in Orientem se missurum respondit.

68. Habes, lector, eamdem Innocentii Epistolam [1] inter alias hoc anno datas typis cusas : ubi etiam recitatur illa, quam ab ipso rege acceperat [2]. Pergunt Gesta : « Per eumdem militem misit ei D. papa vexillum, quod postulaverat ab eodem ». De quo Innocentius hæc ad eumdem regem [3] : « Nos igitur de tuæ devotionis sinceritate confisi, ad petitionem dilecti filii Roberti de Margat militis, nuntii tui, in nostræ dilectionis indicium, vexillum B. Petri tuæ serenitati dirigimus, quo in hostes crucis duntaxat utaris, et eorum studeas contumaciam cum Dei auxilio, suffragantibus Apostolorum principis meritis refrænare. Datum Laterani, XVI kal. Jan. Quo item die ad Paganum et Aronem comites, universosque Armeniæ optimates, milites ac populum scribens [4], eadem de vexillo habet, cohortaturque eos adstrenue in Sarracenos cum rege, uti cœperant, dimicandum.

Monuit [5] præterea hortatusque est Innocentius regem, ut castrum Haston nuncupatum, quod cum Sarracenis metu principum, qui jam ante in transmarinas regiones copias trajecerant, dimissum fuisset, ipse detinebat, Templariis omnino restitueret, qui antequam ab illis occuparetur, ut Pontifex acceperat, pacifice ipsum possederant : demumque addit, si quid in hac re proponere voluisset, liberum ipsi fore coram se vel legatis in Orientales partes quamplurimum profecturis jus experiri. Quid vero rex ad Innocentium, alibi videndum.

69. Flagitaverat inter cætera oratorum opera ab Innocentio Armenus, ut crucesignatus exercitus in Orientem contra Sarracenos submitteretur, cum rei bene gerendæ pulcherrima occasio affulgeret. Et quidem anno præterito Pontificem in tam pia expeditione instruenda sanctissime occupatum vidimus : ob id inter alia Petrum cardinalem in Gal-

[1] Innoc. l. II. Ep. CXLV. — [2] Ibid. Ep. CCXLIV. — [3] Ibid. Ep. CCXLVII. — [4] Ibid. Ep. CCXLVI. recitatur item in Innoc. Vita. — [5] Ibid. Ep. CCLI.

P. Sebastianus Pauli, Congregationis meæ clericorum Regularium Matris Dei decus eximium. Boemundo III Antiochiæ principi liberi fuerunt duo : Raymundus natu major, et Boemundus (ita enim in Diplomatibus perpetuo appellatur). Raymundus ex nepte Leonis Armeniæ regis filium genuit, qui modo Rupinus, modo Raymundus Rupinus in Diplomatibus nuncupatur. Raymundus vero iste lethalis morbi violentia, acerba se morte rapi sentiens, Boemundum III patrem suum adhuc superstitem rogavit, ut quem sibi destinaverat Antiochenum principatum in Rupinum filium suum transferret : « Ut jus hæreditarium sibi pertinens filio suo (Rupino) reservaret ». Spopondit pater, fidemque suam, defuncto mox Raymundo liberavit. Nam eidem nepoti suo « jurari et ligium hominium fieri fecit, salva tamen fidelitate sua quoad vixerit ». Hanc rem narrat Leo in eadem ad Innocentium Epistola. Graviter id ferens alter Boemundi filius, comes Tripolitanus, qui de patris nomine Boemundus pariter appellabatur, in urbem Antiochiam valida suorum manu perrupit, exactoque inde patre principatum invasit : « Dominum principem Boemundum exclusere ». Sed brevi res in pristinum restituta ; qui enim antea filio rebelli faverant equites Templarii et Hospitalarii, versis pro patre armis, usurpatorem vicissim expulere. Ex his ergo intelligimus : I. Errasse Raynaldum dum asserit principatus Antiocheni jus non Rupino sed filio ejusdem Rupini quæsitum a Leone Armeniæ rege fuisse. II. Scribentem Rupinum ante hunc annum immaturo fato interiisse ; nam Rupinus in Diplomate anni 1215 adhuc vitam spirasse legitur ; quique immatura morte raptus fuit, non Rupinus filius, sed Raymundus pater dicendus erat.
MANSI.

lias miserat, Goffredum vero Venetias, quos insignierat cruce, ut exemplo cæteros allicerent : qui ambo hoc anno summo zelo operam suam explicuerunt ; de Goffredo enim hæc Acta : « Misit Goffredum presbyterum cardinalem ad ducem et populum Venetorum, ad cujus exhortationem ipse dux, et multi de populo crucis characterem acceperunt, marchioque Montisferrati, episcopus Cremonensis, et abbas de Lucedio, multique alii nobiles de provincia Lombardiæ cum multitudine plebis innumera devoverunt se ad officium Crucifixi » ; de Petro vero hæc tradunt : « Adeo divina gratia favente profecit, quod innumera tam militum quam peditum multitudo ad verbum exhortationis ipsius signum crucis suscepit ab obsequium Crucifixi, cum quibus etiam quidam episcopi et abbates, et alii multi clerici peregrinationis propositum acceperunt, inter quos principales fuerunt Theobaldus comes Trecensis, Ludovicus comes Barrensis, Balduinus comes Flandriæ et Hannoniæ, et comes de S. Paulo, Suessionensis, et Trecensis episcopi, et quidam Ordinis Cisterciensis abbates ». Atque eodem cardinale in Concilio Divionensi ab ipso indicto agente, aliqui præsules Galli trigesimam redditnum partem pro alendo milite spopondere ; alii solvendæ quadragesimæ, ut ab Innocentio imperatum erat, se astrinxere : sed cum ii a promissis resilire vellent, Parisiensi et Suessionensi episcopis, atque Vallis-Sarnei, et S. Victoris abbatibus præcepit, ut eos, qui Petro trigesimam polliciti erant, ad quadragesimam saltem persolvendam incussa censurarum religione adigerent; pecuniarum pariter ex aliis regnis subsidia cogerentur, operam dedit, de quo ad Syracusanum episcopum, atque abbatem de Sambacia datæ litteræ [1], quibus etiam, ut pro voto suscipiendæ ad D. Jacobi templum peregrinationis permutando datæ pecuniæ, atque vacantium sacerdotiorum redditus, parte tamen vicario sustentando reservata, in iis quibus animarum cura conjuncta esset, in eam rem converterentur ; ne vero cæteros gravioribus oneribus, quæ ipse attingere recusaret, atterere videretur, qui Ecclesiasticis quadragesimam imposuerat [2], se et collegium cardinalium ad decimam solvendam devinxit, atque etiam navim propriis instructam sumptibus, frumentoque onustam ad levandam Syrorum pauperum egestatem submisit, de quo suo ardentissimo rerum Terræ-Sanctæ reparandarum studio ad patriarcham scripsit [3].

70. *De bello crucesignato et liberandis fidelibus a captivitate Sarracenorum agit.* — Deinde bene cœpta studiosissime prosecutus, hoc ipso anno Francorum regem vehementer hortatus est [4], ut universos regni sui crucesignatos non solum admoneret sed transfretare compelleret, atque insuper suis ipse impensis eodem copias quam citissime trajiciendas curaret, cumque ab Aymerico Jerosolymitano rege operam atque auxilium flagitante legatos accepisset, ex iis unum ad Philippum ire jussit, quo plenius de Orientalium Catholicorum depressis rebus faceret certiorem. Cumque Constantinopolitanus imperator ob Cypri regnum Jerosolymitano regi bellum minaretur (defecisse enim a Græcis Cypri regem, Germanis in Terram-Sanctam vela facientibus anno 1197, atque a cancellario imperii corona redimitum, tradit Lubecensis[1]) velle se ait, ut apud imperatorem litteris agat, ne cum totius Christiani populi detrimento bellum moveret, sed potius juvaret, atque in re Christiana promovenda operam explicaret. Eodem pariter exemplo ad Angliæ regem scripsit, ut in regesto subditur, in quo habentur etiam Pontificiæ litteræ [2] ad universos Catholici orbis episcopos et clericos circa idem negotium missæ, ad hujus anni finem datæ, quas pariter Rogerius totidem verbis reddit [3] : easdem, utpote Terræ-Sanctæ miserrimum statum, et tanti Pontificis studia exponentes, ex parte in medium proferendas arbitramur.

« Innocentius, etc.

« Graves Orientalis terræ miserias et necessitates urgentes, jam potius peccatis exigentibus deflere cogimur quam referre, cum ad eum statum (si status tamen dicendus est casus, quod dolentes dicimus) eadem Terra devenerit, ut nisi citius ipsius fuerit necessitati succursum, et occursum conatibus paganorum, pauci Christiani, qui se defensioni hereditatis Domini et Crucifixi obsequiis devoverunt, hostiles sagittas sui sanguinis effusione inebriaturi credantur, et paganorum gladios suis jugulis placaturi, reliquiis desolationis illius terræ sine spe humani subsidii perdendis totaliter, et ab hostibus occupandis, cum de partibus illis pene omnes jam redierint peregrini. Id autem hactenus Dominus Jesus Christus, ut probaret adhuc fortius fidem nostram, et intelligeret plenius, qui sunt ejus misericorditer impedivit, manus eorum in ipsos convertens, et vos inter se multiformiter discordantes, permittens, ad invicem desævire, ut Christianis interim ad ipsius Terræ subsidium excitatis, facilior daretur facultas recuperandi perdita, et de hostibus triumphandi ».

Tum subdit egregiam rei gerendæ occasionem se præbere dissidentibus inter se, ut ex Aymerici Hierosolymorum et Leonis Armeniæ regum litteris accepit, tum agit de quadragesima Ecclesiasticis imposita, et decima ad quam se et cardinales astrinxit, de qua nos antea. Pergit ipse :

71. « Ad hæc in singulis Ecclesiis truncum concavum poni præcipimus, tribus clavibus consignatum, prima penes episcopum, secunda penes Ecclesiæ sacerdotem, tertia per aliquem religiosum laicum conservandis : et in ea fideles quilibet, juxta quod eorum mentibus Dominus inspiraverit, suas eleemosynas deponere, in remissionem

[1] Innoc. l. II. Ep. DVI. — [2] Ibid. Ep. CCLX et Innoc. Vit auct.— [3] Ibid. l. II. Ep. CLXXXI. — [4] Ibid. Ep. CCXLIII.

[1] Arnol. Lubec. Chron. Slav. — [2] Innoc. l. II. Ep. CCLX — [3] Rog. in Annal. Angl.

suorum peccatorum moneantur, et in omnibus Ecclesiis, semel in hebdomada pro remissione peccatorum, et præsertim offerentium missa publice decantetur ». Et infra : « Quia vero summa necessitas exigit, et communis requirit utilitas, ut populus Christianus non solum in rebus sed etiam in personis contra paganos in succursum Terræ-Sanctæ sine dilatione succurrat, fraternitati vestræ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus ad exhortandos et inducendos fideles, per vos ipsos et alios viros idoneos prudenter et diligenter instetis, ut qui sufficientes fuerint ad bellum Domini præliandum, in nomine Domini Sabaoth signum crucis assumant; alii vero juxta suarum sufficientiam facultatum, pias eleemosynas largiantur ; nos enim de Dei misericordia, et beatorum Apostolorum Petri et Pauli auctoritate confisi, ex illa quam nobis Deus (licet indignis) ligandi et solvendi contulit potestatem, omnibus qui laborem hujus itineris in personis propriis subierint et expensis, plenam peccatorum suorum de quibus cordis et oris egerint pœnitentiam, veniam indulgemus, etc. » Idem beneficium ad eos porrigit, qui partem bonorum belli sacri sumptibus addixerint, et crucesignatos, eorumque res in Sedis Apostolicæ clientelam admittit. Audisti querentem et deplorantem Innocentium , quod peregrini paucis ibi derelictis Sarracenorum crudelitate objectis reversi essent, de quo anno superiori questus fuerat ; id vero etiam Albertus Stadensis[1], tum Arnoldi Lubecensis supra a nobis allato testimonio comprobatur. Addit præterea idem Stadensis hoc eodem anno reversum quoque archiepiscopum Hartwicum sacras B. Annæ reliquias, gladiumque Petri, quo Malco auriculam amputaverat, Bremam detulisse.

72. Quo studio ad fideles illos defendendos incubuit Innocentius, ne in Sarracenorum servitutem abducerentur, vel eorum exponerentur furori, eodem sategit illos, qui in Mahometanorum servitutem ceciderant, ab ea vindicare ; non enim modo institutum pium virorum, qui liberandis e Sarracenico jugo fidelibus, quorum fides in servitute periclitabatur, se suaque devoverant, collegium Apostolica auctoritate firmavit, verum ad barbaros reges, ut ad permutandos captivos faciles se præberent, sollicitavit, tum pro eo, quo incensus erat zelo, ad Redemptorem orbis agnoscendum ipsos provocavit[1].

« Innocentius etc.

« Viri quidam, de quorum existunt numero præsentium portitores, nuper divinitus inflammati, regulam et ordinem invenerunt; per cujus instituta tertiam partem proventuum omnium, quos vel nunc habent vel in futurum poterant obtinere, in redemptionem debent expendere captivorum, et ut melius valeant suum propositum adimplere, cum sæpe facilius per commutationem, quam per redemptionem de captivitatis ergastulo valeant liberari, ut paganos captivos a Christianis redimant, est concessum, quos pro liberandis Christianis debeant commutare. Cæterum quoniam opera quæ præmisimus, et Christianis expediunt et paganis, hujusmodi vobis duximus per Apostolicas litteras intimanda. Inspiret autem vobis ille, qui via, veritas est, et vita, ut agnita veritate, quæ Christus est, ad eam venire quantocius festinetis. Dat. Lat. VIII id. Mart. Pontif. nostri ann. II».

Alterius etiam religiosæ familiæ, cui Calatravæ nomen erat, instituta ac pias consuetudines confirmavit[2], vitæque rationem definivit, ut una cum bellica virtute, quam in Sarracenos explicabant, monasticæ vitæ pietatem conjungerent. Nec taciti prætermittere possumus Privilegium, quo idem Pontifex Fulconem Corbeiensem abbatem ornavit, usu annuli ipsi impertito, cujus mysteria his verbis aperit, atque illustrat[3] : « Inter cæteros siquidem sacramentales ornatus prælatis Ecclesiarum conceditur annulus, qui est signaculum fidei, juxta quod pater filio revertendi dare annulum in manu præcepit, ut videlicet Ecclesiam sibi commissam prælatus ipsius, intemerata fide custodiat, ad quam fideliter observandam per visibilem speciem jugiter admonetur ».

[1] Arn. hist. Slav. l. v. c. ult.

[1] Innoc. l. II. Ep. IX.— [2] Ibid. Ep. LI.— [3] Ibid. l. I. Ep. DXVIII.

INNOCENTII III ANNUS 3. — CHRISTI 1200.

1. *Bellum et victoria, duce Jacobo, in Sicilia contra Marcualdum invasorem.* — Millesimus ducentesimus Redemptoris annus, Indictione tertia obsignatus, felix Ecclesiæ alluxit, cum Innocentius Romanus Pontifex post ingentes, ut vidimus, pro Ecclesia susceptos impensosque labores, cui merito congruere possint illa Domini verba [1] : « Scio opera tua, et laborem, et patientiam tuam », a Patre misericordiarum, et totius consolationis Deo tandem erectus recreatusque est. Ac primo quidem de profligatis Rom. Ecclesiæ perduellibus, illius jura iniquissime obterentibus, Marcualdo scilicet ac sectatoribus, victrices Altissimo laudes cecinit. Qua vero ratione hæc prospera successerint, jam enarrare aggrediamur. Traduxerat tyrannus sævissimus in Siciliam, ut dictum est, exercitum non alio consilio, quam ut regnum illud, rege puero e medio sublato, sibi vindicaret, idque sine dubio, ut ostendit eventus, perfecisset, ni Pontifex vesanos ejus conatus elisisset; C.... tituli S. Laurentii in Lucina presbytero cardinali, Apostolicæ Sedis legato, Anselmo Neapolitano, et Angelo Tarentino archiepiscopis, atque Jacobo consobrino suo, et marescallo, cum militari manu in Siciliam, ut supra enarravimus, destinatis, quos Innocentius III non. Februarii scriptis ad Siculos litteris, demisse reverenterque excipi jubet, hortaturque eos populos, ut conjunctis cum illis copiis ad communem hostem arcendum propulsandumque generose sese comparent. Cinxerat valida obsidione Panormum Marcualdus, ac Sarracenorum princeps Magadæo fortissimas cum eo copias conjunxerat, et Monte-Regali capto, in spem capiendæ urbis efferebatur, cum legatus Apostolicus regio succinctus exercitu laboranti Panormo suppetias tulit. Tum hostis pacem flagitare cœpit, ut longiore mora copiæ dissolverentur, iisque dissipatis perfidia postea vinceret, quos aperto bello superare non potuisset, sed a Pontificiis discussæ fraudes, atque eo anathemate percusso pax omnium consensu denegata; commissoque prœlio, ingenti clade Marcualdus fusus et profligatus est; Magadæo cæsus, et magna Sarracenorum multitudo ferro deleta : quæ tanta victoria Jacobi consobrini Innocentii virtute potissimum parta est. Ut autem Marcualdi contusa superbia, quæ in dies præferocior insolentiorque reddebatur, ex Innocentii Actis, atque ex Epistolis ad ipsummet Pontificem tunc datis, rei gestæ veritatem continentibus audire præstabit.

2. « Interea Marcualdus, attractis sibi Sarracenis Siciliæ, multisque sibi nobilibus sociatis, in tantum profecit, quod obtentis multis civitatibus et castellis, venit usque ad Panormum, et civitatem ipsam fortiter impugnabat, unde oportuit legatum et marescallum summi Pontificis, qui Messanæ cum præfato cancellario morabatur, accelerare Panormum. Quid autem de ipsorum adventu provenerit, litteræ Anselmi Neapolitani archiepiscopi ad D. papam transmissæ testantur, quarum tenor est talis :

« Innocentio, etc.

« Bona quæ vestrarum orationum intervenientibus meritis operatus est Dominus his diebus, volui domino meo, sicut vidi propriis oculis, declarare », et infra : « Factum est itaque, ut tum pro mandato vestro, tum quia totus exercitus, et populi Panormitati tumultus nimis crescebat, et murmur post diem quartum inter Panormum et Montem-Regalem, quem Marcualdus acceperat et tenebat, ab hora tertia usque fere nonam fuit hinc inde fortissime prœliatum, et tandem sicut Domino placuit, promerentibus sanctis orationibus vestris, post multas partis adversæ strages, mutilationes et cædes, peregregii viri domini marescalli vestri subsidium, qui cum suis in extremo locatus castellum tenebat ipse, optatum habuimus de inimicio triumphum : ut enim aliquantulum plenius loquar, primi nostri, qui erant in prima belli acie constituti, licet in primis viriliter fecerint, licet complures prostraverint et occiderint, multitudinem tamen illorum, qui insimul in eos irruerunt, non valentes sustinere, bis terga dedisse coacti sunt, et benedictus a Domino marescallus bis eos recepit, et defendit incolumes, et dum nimis urgeret et premeret Teutonicorum et Agarenorum pars alia, benedictus a Domino ma-

[1] Apoc. II.

rescallus et sui unanimiter et furiose (animose) congressi in hora una et puncto uno castra verterunt, fugaverunt, ceperunt, cæciderunt, occiderunt, sequentes et persequentes, donec illi, qui gladium evaserunt, loca castrorum cum omnibus tentoriis, et rebus suis desererent, et se per aspera montium, per concava vallium, et defossa terrarum dispergerent, et in viam perditionis abirent. Quidam autem Pisani, ut dictum est, numero quingenti et amplius, quibus quidam præerat nomine Benedictus, qui et ipse Pisanus Montis-Regalis montana tenebat, et infinita Sarracenorum multitudo erat ibi cum eis, ad custodienda loca debilia constituti.

3. « Sed cum primo nuntiatum est bellum, pedites nostri cum comite Gentili, et comite Malgario, et quibusdam aliis militibus potenter ascenderunt, transcenderunt, et obtinere montana, et omnes fere, quot ibi inventi sunt, in ore gladii posuerunt. Benedictus autem ille, qui præerat, cum paucis dicitur evasisse, sed et quidam Sarracenus nomine Magadæo, qui omnium erat et magister et dux, ibi quoque truncatus et mortuus fuit; Marcualdus vero quo, et cum quot, aut quibus de suis aufugerit, adhuc nescitur. Scimus autem, quia ille nuper hominum et diaboli mediator prædictus Rainerius de Manente captus est, et in carcere positus, et multi alii de majoribus et melioribus, quorum nomina nescio, de exercitu Marcualdi, quot autem et qui sint occisi, nescimus. Scimus autem multos et optimos fuisse. Spolia eorum multa et pretiosa fuerunt, ita quod totus ille dies vix ad exportandum suffecit. Hæc est ergo, domine, dies quam fecit Dominus, dies optatæ redemptionis, et lætitiæ dies, in qua magnificatum et benedictum est nomen vestrum, dies, inquam, quæ et nobis de hoste victoriam contulit, et viro egregio marescallo cum omnibus suis nomen acquisivit æternum; faciat Deus, ut ei respondeatur secundum merita sua bona, imo præclara opera sua, vobis autem non commendo, quia opera sua valde bona eum apud vestram magnificentiam recommendant ». Hactenus Anselmus ad Innocentium Pontificem, qui de eadem victoria reportata, ut ejusdem verbis utar, faciente nobiscum Domino signum in bonum, ad Apulos omnes scripsit[1].

Optabat Anselmus, ut egregia beneficia a Jacobo marescallo Siciliæ regno præstita paribus beneficiis compensarentur, cujus votis ultro morem gessit Innocentius, atque amplissimo munere Jacobum ornavit.

« Innocentius, etc.

« Attendentes qualiter in te circa nos, et Romanam Ecclesiam sincere vigeat devotionis affectus, qualiter nostris te hactenus exposueris beneplacitis et mandatis, de communi fratrum nostrorum cons. Ecclesiam Sanctorum Nerei et Achillei, quæ inter titulos Urbis cardinalatus gaudet honore, tuæ fraternitati concedimus, confirmamus et præsentis scripti pagina communimus, non quod sufficienter ex hoc non credamus tuis meritis respondisse, sed ut in eo saltem ex aliqua parte dilectionis propositum, quod circa te gerimus, exprimamus, licet tale sit, quod concedimus, quod paucis unquam fuerit ab Apostolica Sede concessum, imo sæpius multis et magnis viris petentibus denegatum » : hæc Innocentius.

4. Sed ad ejus Acta redeamus, quæ addunt Marcualdum in hac turpi atque infami fuga, omni supellectili exutum, repertumque in Henrici imp. scrinio testamentum, cujus ibidem fragmentum redditur, atque id suo loco in ejusdem scilicet principis obitu a Baronio recitatum sic consulto prætermisimus. Quodnam autem Jacobus marescallus Innocentii papæ consobrinus virtutis præmium a Siculis tulerit, sic tradant : « In tantum autem præfati marescalli strenuitas et prudentia, non solum regiis familiaribus ejus, verumetiam universis comitibus, et baronibus, et omnibus tam indigenis quam extraneis grata extitit et accepta, ut communi consilio et favore comitatus (comitatu) Andriæ donaretur, regali privilegio aurea bulla munito super ipsius sibi concessione collato ». Verum qui illi meritos honores decrevere, legitimos sumptus refundere denegarunt; ibidem namque adjicitur : « Quia vero familiares regii necessaria sibi et suis denegabant expensas, et propter nimium ætatis ardorem milites sui jam cœperant graviter infirmari, compulsus est ad propria remeare, multamque pecuniam D. papa fecit militibus elargiri, tum pro stipendiis et muneribus, tum pro equis et armis, quoniam præter quasdam expensas, quas fecerant in Sicilia, nihil penitus a regiis familiaribus exceperunt ». Queritur Innocentius nuper citatis litteris [1], quod pro ingentibus sumptibus, quos in tuendo regno suppeditarat, nihil sibi penitus repensum esset (eadem repetit etiam ad Fridericum Siciliæ regem scribens, ut sequenti anno constabit) deque marescalli reditu mentionem facit, ut paulo post aperietur, sed quanto cum sui totiusque regni periculo regii ministri abire permiserint Jacobum, imo coegerint potius, victui necessariis denegatis, rei exitus illustrabit. Nam Sicilia tanto destituta viro, animos viresque redintegravit Marcualdus, ac nova in perniciem regni conflare molirique cœpit.

5. *Gualterii Siciliæ cancellarii ambitio et fraudes, ob quas ab Innocentio redarguitur.* — Omnium autem malorum auctor extitit Gualterius Trojanus episcopus, ac regius cancellarius, qui cuncta ad se suosque per fas et nefas derivabat; de quo Acta :

« Tum temporis, defuncto Panormitano archiepiscopo, metropolitana Panormitana vacabat, ad quam præfatus cancellarius vehementer aspirans, usque adeo laboravit, quod fecit se in archiepisco-

[1] Innoc. l. III. Ep. XXI.

[1] Innoc. l. II. Ep. CCLXX. et l. III. Ep. XXI.

pum postulare, eamdemque postulationem per præfatum legatum admitti, summo Pontifice penitus inconsulto, et quamvis nondum pallium recepisset, necdum etiam postulasset, Panormitanum tamen archiepiscopum re et nomine se gerebat. Quod cum ad summi Pontificis notitiam pervenisset, redarguit valde legatum, quod in tanto negotio circa talem personam processerat, antequam suum beneplacitum perquisivisset, ut tamen illi deferret, de multa benignitate concessit, ut idem cancellarius tam in spiritualibus, quam in temporalibus procurationem ageret metropolitanæ antedictæ, sic tamen ut se, sicut prius, Trojanum episcopum appellaret, et si vellet Ecclesiæ Panormitanæ procuratorem, sive ministrum; sed ipse spiritu elationis inflatus, hujusmodi gratiam dedignatus est acceptare, quin potius ad infamandum summum Pontificem de facto Bremensis comitis, nec linguam, nec calamum voluit cohibere ». Quonam vero pacto summus Pontifex ejus improbitatem atque arrogantiam retuderit, sequenti anno narrabitur, cum etiam de aliis ab Innocentio reportatis in Italia victoriis dicetur. Quemadmodum enim opera Jacobi consobrini sui in Sicilia copias hostium fudit et nequissimum tyrannum Marcualdum fregit fugavitque, ita illius nequitiæ ac tyrannidis participem ac socium Diupuldum virtute Gualterii strenui ducis in Campania auxilio cælitus immisso vicit atque subegit; at de his suo loco. Interea pergunt Gesta cœptam de Gualterio episcopo narrationem : « Gualterius autem Trojanus episcopus et regni Siciliæ cancellarius, quasi totum sibi usurpavit inter familiares regios dominatum. Itaque tanquam rex esset, conferebat et auferebat comitatus, et baronias instituebat, justitiarios et camerarios, secretarios et stratigotos, vendebat et pignorabat dohanas, et bajulationes accipiebat, et expendebat reditus et proventus, quinetiam familiares instituebat regios quos volebat immemor Apostolicæ jussionis, quam ipse cum aliis sibi fieri postulaverat, in hæc verba :

6. « Innocentius, etc.

« Prohibemus, ut dominium regis nullatenus distrahatur, nec titulo quolibet obligetur ; nisi evidentissima urgenti necessitate, utpote si exercitum terra vel mari oporteat congregari, et tunc de redditibus propter hoc pignori obligatis accepta pecunia in obsequio regio per manus secretariorum expendatur. Præsentium quoque tenore duximus inhibendum, ut nullus vestrum qui regi familiariter adhæretis, nisi ex communi omnium voluntate, vel ex majori saltem parte consilii sanioris, aliquod arduum regni negotium audeat explicare, vel percipere quicquam de fisco præsumat. Regis quoque patrimonium minime consumetur (consumatur), nisi assensu nostro primitus requisito. Præcipimus etiam, ut nullus secretariorum alicui personaliter de familiaribus regis intendat, aut aliquid ei de fisco persolvat, nisi omnibus assentientibus, vel majori parte volente, per quas thesaurum nuper inventum jubemus studiosius custodiri. Gravat etiam nos admodum et perturbat, quod cum perfidus Marcualdus sit per vires nostras et regias, Domino Deo faciente, contritus et ad nihilum fere redactus, quidam, ut audivimus, in dispendium regis et regni, contra nostri formam mandati pacem cum ipso moliuntur, ut qui judicio jacet divino prostratus, hac dolosa pace resumptis viribus resurgat concitus ad nocendum, etc.

7. Addunt Gesta de Gualterio episcopo illum superbia elatum obtritis contemptu Apostolicis imperiis, res novas molitum, pacemque cum Marcualdo iniisse atque affinitate nova confirmasse; sed cum Marcualdus eo modo viam sibi ad tyrannidem munire vellet, contra Gualterius Marcualdi potentia fratrem suum Gentilem fulcire niteretur, ut ipsum, si posset, ad regnum vel summas opes efferret, pugnante invicem utriusque ambitione gravissimis discordiis dissensere : « Ut autem idem cancellarius præconceptam malitiam posset liberius adimplere, callide procuravit, ut Apostolicæ Sedis legatus rediret. Vocaverat autem idem cancellarius Gentilem fratrem suum comitem Metrupelli (Metrapelli), et familiarem regium constituerat, ad sublimationem ejus ardenter aspirans ; cœpitque cum Marcualdo tractare de pace contra proprium juramentum, et Apostolicum interdictum, contradicentibus aliis dominis curiæ, nisi quos ipse creaverat, ut sibi faverent, et quamquam eumdem Marcualdum sciret a domino papa cum omnibus suis fautoribus excommunicatum et maledictum, quem et de ipse, mandato Apostolico, cum omnibus suis fautoribus excommunicaverat, et maledixerat ore proprio, composuit tamen cum eo, in regiam eum familiaritatem admittens, imo inter universos familiares majorem constituens, dividens sibi regnum cum illo, ut unus in Sicilia, et alter in Apulia regis et regni negotia procuraret, mandans sub nomine regio universis, ut pacem illam reciperent, et secundum eam intenderent Marcualdo, etiamsi summo Pontifici displiceret. Verum etsi uterque intenderet decipere reliquum, affinitatem tamen contrahere firmaverunt per conjugium inter nepotem unius et neptem alterius. Porro cum uterque deprehendisset fraudem alterius, revelata sunt abscondita tenebrarum, quoniam Marcualdus per nuntios et litteras suas publicavit ubique per regnum, quod cancellarius machinabatur hoc et hujusmodi, ut comitem Gentilem fratrem suum ad regni solium promoveret : cancellarius autem e contra, quod Marcualdus resumere vires, et crudelius solito debacchari » ; hæc ibi.

8. Cæterum de inita a Gualterio contra Pontificium interdictum cum Marcualdo pace, graviter expostulat Innocentius in supra citatis ad Apulos litteris [1]; ubi in eamdem sententiam urget ista :

[1] Innoc. l. III. Ep. XXI.

« Innocentius, etc.

« Verum marescallo ipso ad præsentiam nostram propter infirmitatem militum et expensarum defectum victore reverso, cancellarius, ut accepimus, contra prohibitionem expressam ei factam sub nomine nostro, contradicentibus venerabilibus fratribus nostris Montis-Regalis archiepiscopo et episcopo Cephaluden, familiaribus regiis, et aliis multis magnatibus, qui se et munitiones suas optime paraverunt, cum Marcualdo compositionem inivit, quam timemus in regis perniciem et regni periculum attentatam, nisi ei fortiter obvietur et cum majora dicuntur eidem Marcualdo jam de bello fugato per hanc compositionem concessa, quam ipsemet peteret ante fugam. Ne igitur idem perfidus Marcualdus, qui per vires superare non potuit, imo qui nostris est viribus superatus, per fraudes valeat superare, sed magis in suis fraudibus superetur, monemus universitatem vestram et exhortamur in Domino, et per Apostolica vobis scripta tam ex parte nostra quam regis districte præcipientes, mandamus, quatenus eidem Marcualdo qui ad oppressionem vestram revertitur citra Pharum, non respondeatis in aliquo, sed sicut hactenus potius, imo fortius quam hactenus, potenter et viriliter resistatis, quia si resistere volueritis, non poterit prævalere, cum virtus ejus sit penitus enervata, nec moveamini ad litteras, si quæ vobis fuerint sub sigillo, et nomine regio destinatæ, cum non rex sit auctor earum, sed is potius qui compositionem inivit. Nec credatis, quod ob utilitatem nostram ista scribamus, cum parati sint illi, si consentire vellemus compositioni prædictæ, mandatis Apostolicis obedire. Sed ad ista movemur potius, ne fiant novissima vestra deteriora prioribus, et ad extraneos deveniant domus vestræ, et vobis in exilium destinatis vel variis cruciatibus interemptis, matres et natæ vestræ, uxores pariter et sorores dehonestandæ tradantur in manibus exterorum, sitque pejus iis, qui fuerint in regno relicti, tam turpiter vivere quam exulare vel mori. Noveritis autem, quod licet hactenus pro regni defensione multa subierimus anxietates, sollicitudines et expensas, exponentes pro ipso fratres nostros, consanguineos et fideles, nunquam tamen circa defensionem ejus tepescimus, sed sollicitius solito vigilamus, sicut in proximo dante Domino per experimentum operis sentietis. Datum Later. ». Atque hactenus de rebus Siculis ab Innocentio summa prudentia confectis.

9. *Interdictum in Gallia; curæ Pontificis de restituenda legitima Philippi uxore.*— Verum haud hic egregii Pontificis præclaris triumphis finis impositus; qui namque feros tyrannos Marcualdum ac Diuputdum opera invictorum ducum profligavit, intolerandam refractarii regis lasciviam Ecclesiasticis censuris expugnavit. De his dicturi, videbimus primum, quid Galliæ episcopi gesserint, post Divionense ac Viennense Concilia a Petro tituli S. Mariæ in Via-Lata diacono cardinale, et Apostolicæ Sedis legato sub anni superioris finem celebrata, quid libidinis agitatus stimulis Philippus pertentarit, atque moliri ausus fuerit, memoria repetendum. Petrus cardinalis legatus, ut ex Rigordo narravimus, de universa Gallia Ecclesiastico interdicto subjicienda, sententiam ferens vetuit, ne ante vicesimum a Domini Nativitate diem promulgaretur. Dum igitur tradit Rogerius Petrum Capuanum cardinalem, et Apostolicæ Sedis legatum hoc anno Januario mense statim post Christi Natalitia sententiam interdicti dedisse, de promulgatione intelligendum est. Addit præterea Petrum lata sententia inde recessisse, clericisque pro imperio præcepisse, ne divina celebrari permitterent, baptismatis ac pœnitentiæ administratione excepta. « Præteritis itaque (subdit Rigordus) viginti diebus, tota regis Francorum terra interdicto subjacuit ». At Innocentii Acta id singillatim enarrantia in medium adducamus : « Receptis igitur (nimirum episcopi), litteris ejus, (hoc est, Petri cardinalis Apostolicæ Sedis legati), quidam in auditu auris obedire cœperunt; sicut canonici Senonenses, Parisiensis episcopus, Sylvanectensis, et Suessionensis, Ambianensis, Atrebatensis et quidam alii sententiam interdicti firmiter observantes : alii vero distulerunt observare sententiam, sicut Rhemensis archiep. Laudunensis, Noviomensis, Belvacensis, Morinensis, Meldensis, Carnotensis, Aurelianensis, Antissiodorensis et alii forte perpauci nuntios suos ad Sedem Apostolicam destinantes, per quos quasdam excusationes licet frivolas prætendebant, sed promittebant, quod si illis expositis placeret summo Pontifici, sententiam observarent. Cum igitur summus Pontifex excusationes illas evidentissimis rationibus improbaret, præcepit eisdem, ut et ipsi pariter observarent sententiam interdicti, qui audito præcepto, humiliter paruerunt, sicque tota terra regis Francorum arctissimo est interdicto conclusa; ita ut clausis Ecclesiis nusquam in cœmeteriis sepelirentur corpora mortuorum, quinetiam super terram servabantur ubilibet insepulta ». Addit Rogerius Innocentium post confirmatam Petri sententiam, cunctos qui ad Hierosolymitanam obeundam peregrinationem crucem suscepissent, lege exemisse, ac præterea indulsisse, ut missæ sacrificio interesse possent, atque Ecclesiastica sepultura fruerentur.

10. His acceptis Philippus quid egerit, Acta produnt : « Rex autem in tantam indignationem excanduit, ut episcopos et alios clericos, qui primo servaverant interdictum, ab Ecclesiis suis faceret violenter expelli, et bona omnia occupari »; idem tradit Rigordus[1], atque ex eo S. Antoninus, regem in iras efferatum, episcopos qui jaculando interdicto assenserant, e suis sedibus deturbasse, sacerdotes, qui templa clauserant, bonis exuisse, atque Inseburgem reginam optimis moribus, virtutibusque ornatam apud Stampas arctiori custodia

[1] Rig. in gest. Phil. Aug.

inclusisse. Verum ad Innocentii Vitam revertamur: «Sed cum plebs universa clamaret, rex non valens tantum Ecclesiæ severitatis sustinere vigorem, nuntios suos quosdam, videlicet clericos et quosdam milites, ad summum Pontificem destinavit, conquerens multipliciter de dicto legato, sed tamen offerens per eosdem juratoriam cautionem, quod coram legatis vel delegatis judicibus staret juri. Quibus ipse prudentissimus papa respondit, quod distinguendum erat, utrum stare vellet juri dictato, aut juri dictando; si juri dictato, videlicet secundum jus quod dictaverat, super inductam a suo removeret consortio, et reginam acciperet antedictam, libenter reciperet cautionem oblatam, imo sine cautione qualibet; si hoc faceret, relaxaret sententiam interdicti, dummodo prius episcopi, et clerici destituti plenam fuissent restitutionem adepti. Si vero juri dictando, videlicet ut secundum jus quod dictaret, affinitatis decideretur articulus, cautionem oblatam reciperet ad cautelam, dummodo superinducta remota, reginam prius reciperet memoratam». De Philippi ad Innocentium legatione, deque ejus decernenda causa ait Rogerius Philippum plures oratores[1], alios atque alios ad Innocentium misisse, ut interdicto amoto templa Gallis restitueret, ac primo iterumque repulsam passum, demum in eam concordiæ speciem descendisse, ut rex repudiata adultera Inseburgem reciperet, eamque regio more haberet; si vero de ea dimittenda experiri judicio vellet, id regi Danorum, atque aulæ Pontificiæ significatum iri, ut ex utraque parte a viris prudentibus res discuti, atque ex æquitate definiri possit.

11. Cæterum quæ post legatorum in Galliam reditum rex egerit, Innocentii Vitæ scriptor exactissime exponit: «Hoc autem cum per nuntios suos a Sede Apostolica revertentes audisset, spiritus ejus cœpit multipliciter anxiari, quia nec illam nolebat recipere, quam habebat vehementer exosam, nec istam dimittere, quam habebat nimis acceptam; verum convocatis quibusdam principibus, tam Ecclesiasticis quam mundanis, cœpit deliberare cum illis, quid ei foret in hoc articulo faciendum; quibus unanimiter respondentibus, quod parendum erat Apostolicæ Sedis mandatis, quæsivit ab avunculo suo Rhemensi archiepiscopo, qui sententiam divortii promulgaverat, utrum verum esset quod dominus papa scripserat, videlicet quod illa non erat divortii dicenda sententia, sed ludibrii fabula nominanda, qui cum respondisset verum esse, quod scripserat summus Pontifex (non enim audebat aliud respondere) statim rex intulit dicens: Ergo tu es stultus et fatuus, qui talem sententiam protulisti». Hæc auctor. Plane quidem ii stultitiæ nota infames comperti, ut Philippus ipse lancinante criminis conscientia vel invitus fassus est, qui fœdissima perpetranti non modo non obstiterint, verum indulserint, variisque coloribus fucisque infame flagitium oblinire ac subornare non erubuerint, ut jure in eos cadat illud propheticum[1]: Stulti principes Taneos, sapientes consiliarii Pharaonis dederunt consilium insipiens». Nec plane alienum in hac re a Philippo Pharaonis nomen, ut qui in suscepto flagitio tamdiu perstaret, cujus in tantam pertinaciam cor obriguerat, ut in illud divinas iras detonantis Pontificis minæ hactenus penetrare non potuerint. Quare Rogerius de eodem Philippo sermonem instituens: «Cum induratum esset, inquit, cor Philippi regis Franciæ, nec blandis nec asperis posset emolliri, ut adulteram suam dimitteret, etc. Verum quoniam spiritus ubi vult spirat, et obduratos peccatores ad pœnitentiam inflectit, emollitum tandem Philippi cor pertinaciam posuit, et ad Romani Pontificis voluntatem sese infregit, ut in eo illud Sapientis oraculum comprobetur[2]: «Cor regis in manu Domini, quocumque voluerit, inclinabit illud». Ut vero hæc evenerint, Acta memorata prosequuntur, quæ post enarratam primam regis legationem, de altera tum ipsius Innocentii hæc scriptis tradidere: «Remissis igitur nuntiis instabat, ut prius quod videlicet remisso interdicto, cognosceretur de jure, sed cum nec minis, nec precibus, nec promissis animus summi Pontificis flecti posset, in fundamento justitiæ solidatus ipsius arbitrio se submisit, qui Octavianum Ostiensem episcopum, legatum in Franciam destinavit». Hanc legationem Rigordus[3] male in sequentem annum conjecit, qui tum ex mox subjiciendis litteris II kal. Novembris, anno Pontificatus Innocentii Tertio datis, arguitur, tum quod interdictum hoc ipso ineunte promulgatum octo menses tantummodo tenuerit; subjiciunt Gesta, quas Innocentius leges legato dederit: «Talem ei formam præfigens, ut ante omnia satisfactionem plenariam de damnis et injuriis clericis irrogatis faceret exhiberi; ita quod hi, qui propter obedientiam et reverentiam Apostolicæ Sedis graves perpessi fuerant contumelias et jacturas, per Apostolicam Sedem sibi sentirent et gauderent congrue satisfactum; deinde superinductam præciperet a regio consortio tam localiter quam carnaliter removeri, ut non solum a regis amplexibus, verumetiam a regni finibus faceret illam excludi, et præfatam reginam ab ipso rege solemniter recipi, et regaliter pertractari, recepta publice juratoria cautione, quod eam sine judicio Ecclesiæ non dimitteret, et sic relaxaret sententiam interdicti».

12. Confirmant superiora litteræ Apostolicæ[4], quibus Inseburgi reginæ significat Innocentius, Ostiensis episcopi legati opera, Philippum priorem animum fregisse, Sedis Apostolicæ excepisse imperia, et ad sarcienda Ecclesiis illata damna, ipsamque, ejecta inducta, ut reginam et uxorem habendam paratum, seque ea de re a legato,

[1] Rog. hist. Ang.

[1] Is. xi. — [2] Prov. xxi. — [3] Rig. in Gest. Philip. — [4] Lib. iii. Ep. x.

Parisiensi Suessionensi et Trecensi episcopis certiorem factum.

« I. reginæ Francorum illustri.

« Intellexisse te credimus hactenus, et nunc plenius percepisse, quantam sollicitudinem et diligentiam in negotio tuo curavimus exhibere, cum etsi charissimum in Christo filium nostrum Philippum Francorum regem illustrem ad receptionem tuam juxta juris ordinem prius curavimus per litteras et nuntios commonere, tandem vulneribus fotis oleo vinum cum Samaritano duxerimus infundendum, in terram regis ipsius interdicti sententiam proferentes, et licet rex ipse læsum se reputans, in clericos et Ecclesias manus suas duxerit aggravandas, nunc tamen faciente Domino signum in bonum, de mandato nostro per ministerium venerabilis fratris nostri Oct. Ostiensis episcopi, Apostolicæ Sedis legati, quem propter hoc specialiter in regnum Francorum direximus, cor suum ad obediendum mandatis Apostolicis inclinavit, ita quod tam clericis quam Ecclesiis satisfaciens plene de injuriis et damnis illatis, et superinducta remota, te velut uxorem suam et reginam Francorum receperit, et jurari fecerit in animam suam, quod regaliter te tractabit et præter Ecclesiæ judicium non dimittet, sicut idem legatus, et venerabiles fratres nostri Parisien. Suessionen. Tracen. et alii quidam episcopi, qui præsentes fuerunt, per suas nobis litteras intimarunt ». Extant in Pontificio regesto ejusdem Octaviani legati litteræ [1], quibus rei gestæ seriem enarrat Innocentio una cum aliis Suessionensis episcopi [2], archiepiscopi [3] Rhemensis, Trecensis, Catalaunensis et Carnotensis episcoporum eo argumento exaratis, quibus præfixæ aliæ O.... Parisiensis Ecclesiæ sacerdotis, qui Innocentio Gallicanæ Ecclesiæ triumphum ob Philippi conversum animum, receptam ab eo reginam, atque damna Ecclesiarum restaurata explicat. Verum alieno adhuc a regina animo erat Philippus, eamque parum honorifice tractasse videtur, cum Inseburges querelarum plenas litteras ad Innocentium dederit, qui non sine admiratione ob acceptas ab aliis contrarias litteras ita rescripsit :

13. « Innocentius, etc.

« Monemus serenitatem regiam, et exhortamur in Domino, quatenus apud eum, qui secundum Psalmistam, refugium nostrum et virtus, et in tribulationibus est adjutor, piis orationibus instare procures, ut idem rex te in gratia retineat conjugali, et maritali affectione pertractet. Quis enim scit si petens accipias, invenias quærens, et aperiatur pulsanti ? Pete igitur, quære ac pulsa, insta opportune et importune, si forsan propter tuæ petitionis instantiam, necessitates et lacrymas tuas respiciat Dominus miserator, et idem regi circa te pium inspiret affectum, et ipsum a sua dignetur duritia revocare. Apud charissimum quoque in Christo filium nostrum Ca. regem Danorum illustrem fratrem tuum, cui etiam de novo nos super hoc scribimus, litteris et nuntiis instare procures, ut ad defensionem causæ tuæ cum advocatis et testibus et aliis, quæ visa fuerint expedire sufficientes dirigat responsales cum se per impotentiam excusare non possit, sicque ipsi æque facile, vel facilius, dummodo assertioni tuæ veritas suffragetur, obstaculum affinitatis objectæ removere per suos, quam alteri parti, nisi propositioni ejus veritas subsit, legitime comprobare. Noveris autem et habeas pro constanti, quod nos dante Domino in tua tibi non deerimus ratione, licet regi postulanti justitiam non potuerimus, nec velimus audientiam denegare. Datum Lateran. XI kal. Novemb. » Eadem est litterarum sententia, quas ad Danorum regem Inseburgis fratrem dedit [1], quem etiam sorori opera non deesse jussit. Reginæ porro querelis excitatus legatum monuit [2], in restituenda pristinæ dignitati regina operam navaret ; rem tanti momenti sibi videri, ut pro ea causa sanguinem lubentissime profunderet, regique Francorum significanti se Apostolicis imperiis obsecutum, et querenti a legato se asperius habitum, respondit, ne exulceraret animos, sed ac jussa illius æquissima sese inflecteret.

14. *Pax inter Francos Anglosque inita.* — Implorante eodem tempore Sedis Apostolicæ misericordiam Altissiodorensi episcopo, qui fulminatum a Petro Capuano Apostolicæ Sedis legato in Gallias interdictum non servarat modo, sed auctor una cum cæteris fuerat, ut contemptu obtereretur, Innocentius severitatem clementia temperandam censuit : cum enim ad Senonensem archiepiscopatum postulatus esset, ad eam dignitatem ob præteritum facinus non admisit [3], indulsit tamen ut episcopali munere, a quo obeundo submotus legati sententia erat, fungeretur. Cæterum placuit divinæ providentiæ inductam a Philippo ducis Moraviæ filiam, ob quam tanti tumultus in Galliis commoti fuerant, ex hac vita subducere, ne illius causa Galliarum regnum diutius affligeretur. Antequam vero ex interdicti publica calamitate Gallia emergeret, novo gaudio illius luctum permulsit. Philippus enim et Joannes Angliæ rex, post iterata colloquia, pacem ac fœdus XI kal. Junias inter se pepigere, ac postridie ejus diei Blanca filia Adelphonsi Castellæ, ejusdem Joannis regis neptis, quam Alienora regina Joannis mater in Hispanias profecta receperat, Ludovico Philippi regis filio apud Purmor in Northmannia ab Helia Burdegalensi archiepiscopo matrimonio juncta est ; qui cum aliis ipsam fuerat comitatus, adstante celebri episcoporum ac virorum principum corona, qui regias nuptias cohonestarunt. Hæc fusius Rogerius [4], qui pacis conditiones recenset, eademque de fœdere ac nuptiis Robertus [5]

[1] Ep. XIII. — [2] Ep. XII. — [3] Reg. post eamd. Ep.

[1] Ep. XI. — [2] Ep. XIV. — [3] Lib. III. Ep. XVIII. — [4] Rog. in Annal. Ang. — [5] Rob. de Mont. Append. ad Sigeb.

de Monte, Matthæus Parisius [1], Rigordus et alii. Porro hanc regis Castellæ filiam, a Ludovico dictam Parisius Blancam, Rigordus Blanchiam nominat [2], Robertus vero Blandam corpore moribusque honestissimam virginem appellat. Quod ad Ludovicum attinet, Philippus rex, ut Innocentii Acta testantur, ex prima uxore, filia Balduini comitis Hannoniæ, comitisque Flandriæ nepte unicum susceperat, qua postea defuncta, prædictam Inseburgem Canuti Danorum regis sororem in matrimonium accepit. De Philippo item addit Rogerius, Judæis quos ipso sui principatus initio regno ejecerat, redeundi commorandique liberam fecisse potestatem.

15. *Eboracensis archiep. a rege fratre divexatur.* — Hoc etiam anno Joannes Angliæ rex soluto priore conjugio cum Hauvista, quam tertio consanguinitatis gradu attingebat, Isabellam filiam Ailmari comitis Engolismensis desponsam comiti Marchiæ uxorem duxit, ut tradit Rogerius. De quibus nuptiis etiam Robertus de Monte, Matthæus Parisius, et alii, qui post ipsos scripsere. Addit Rogerius Joannem, Nortmannicis confectis negotiis, in Angliam Octobris mense cum nova sponsa perrexisse, ibique apud Westmonasterium Londini ambos ab Huberto Cantuariensi archiepiscopo regiis insignibus decoratus.

Hoc interim spatio, quomodo Gaufridus Eboracensis archiepiscopus, jussu regis fratris omnibus episcopatus bonis spoliatus, in Jacobum Eboraci vicecomitem, ejusque ministros, qui Ecclesiasticas possessiones invaserant, atque in illos qui regis animum contra se commoverant, anathematis sententiam tulerit, totamque Eboracensem provinciam Ecclesiastico interdicto supposuerit, ac demum quomodo Joannes, proborum consilio, ablata bona fratri restitui jusserit, iidem qui supra Rogerius et Parisius pluribus tradunt. Crebra vero leguntur inter regem atque archiepiscopum exorta dissidia, quæ tamen haud difficili negotio composita et conciliata fuerunt.

16. *Londoniensis Concilii canones.* — Quod ad Hubertum pertinet Cantuarien. archiepiscopum, quem Anglorum regi atque reginæ coronam imposuisse vidimus, Rogerius post enarratam concordiam per judices ab Innocentio constitutos inter ipsum initam, atque Cantuarienses Ecclesiæ S. Trinitatis monachos, post recensitas amicitiæ conciliatæ leges, quarum præcipuæ fuere, ut archiepiscopo sacram ædem Lameheensem, eodem quo antea loco, novis tamen jactis fundamentis, ædificari liceret, et ne sæculares canonicos ibidem constituere posset, sed regulares duntaxat, eosque Præmonstratensis Ordinis, ac tredecim minimum, vel ut maxime viginti, demum ait eumdem archiepiscopum Londoniis apud Westmonasterium hoc anno generale episcoporum Concilium celebrasse; illud enim ita appellabant olim majores, quod ex provinciis uni primati antistiti subjectis cogebatur, ut cardinalis Baronius demonstravit [1]. Quatuordecim porro canones enumerat auctor, quos in eo archiepiscopus Hubertus promulgavit, decrevitque, ut pie inviolateque a sibi subjectis servarentur, idque jure optimo, cum maximi sint ponderis atque momenti.

Atque in primis ut divino cultui mancipati præcipua qua decet reverentia, et animi devotione suum munus obeant, hujusmodi profertur decretum :

« Salubri provisione consilii prospeximus, ut a quolibet sacerdote celebrante verba canonis rotunde dicantur et distincte, nec ex festinatione retracta, nec ex diuturnitate nimis protracta, non est enim ibi diu immorandum propter insurgentes cogitationes, quæ ut muscæ morientes perdunt suavitatem unguenti. Similiter et omnes horæ et omnia officia aperte et distincte dicantur, ita quod ex festinatione nimia non præcidantur, vel syncopentur. Quod si observatum non fuerit, sacerdotes hoc non observantes, post trinam admonitionem usque ad condignam satisfactionem suspendantur. Salvo in omnibus sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ honore et privilegio ». Quæ postrema verba singulis adduntur canonibus, licet enim semper in Ecclesiasticis statutis subintelligantur, ea tamen suæ in Apostolicam Sedem observantiæ monumentum Anglicani episcopi perpetuis exarare notis voluere, ex quibus aliisque tum mox, tum alibi dicendis, viderint Angliæ novatores, quam impudenter ejusdem sacrosanctæ Sedis Angliæ ipsis reverendæ, obloquendo et latrando auctoritatem obterant. Sed ad canones redeamus.

Observatione etiam dignissimus alter isti proximus, ubi de missarum celebratione, deque sacratissimo Eucharistiæ mysterio hæc habentur : « Non liceat presbytero bis in die celebrare, nisi necessitate urgente, et tunc idem cum in die bis celebrat, post primam celebrationem et sanguinis sumptionem, nil infundatur calici. Sane post primam celebrationem diligentissime absorbeantur stillulæ de calice, et digiti sugantur, vel lingua lambantur et laventur, reservata lotura in vaso mundo ad id specialiter deputato, quæ lotura sumatur post secundam celebrationem. Hæc ita se habeant, nisi in prima celebratione adsit diaconus, vel alius minister honestus, qui loturam sumere possit. His adjicimus, ut reponatur Eucharistia in pyxide munda et honesta, et in pyxide munda et honesta deferatur ad ægrum linteo mundo superposito, et lucerna præcedente ac cruce, nisi æger valde remotus fuerit. Renovetur quoque hostia ipsa singulis Dominicis diebus ».

17. Quod ad tertium attinet, ubi de Baptismatis et Confirmationis agitur sacramentis, isthæc inter alia leguntur : « Non liceat diaconibus baptizare, vel pœnitentias dare, nisi duplici necessitate, videlicet quia sacerdos non potest, vel absens,

[1] Matth. Par. in An. Angl. — [2] Rog. in Phil. reg.

[1] An. 347. num. 8.

vel stulte non vult, et mors imminet puero vel ægro ». Ita Patres. Id vero de pœnitentiis, non de pœnitentiæ sacramento, cujus legitimum ministrum solum sacerdotem esse Ecclesia Catholica profitetur; sed de publicis, quæ publice peccantibus eæ ejusdem Ecclesiæ præscripto injungebantur. « Si vero (pergit Synodus) in necessitate puer baptizatur a laico, quod fieri potest a patre vel a matre absque matrimonii præjudicio ; sequentia immersionem, non præcedentia (quæ scilicet peracta sint) per sacerdotem expleantur ». Ex his vides, lector, in Anglia illum morem viguisse, ut infantes, qui baptismate initiabantur, in undas sacras, quod antiquitus fiebat, immergerentur.

Cæterum de confessionis sacramento subdit [1] : « Cum pœnitentiæ, quæ est secunda tabula post naufragium, tanto major adhibenda sit circumspectio, quanto magis est necessaria post lapsum reparatio, nos sacrorum canonum statuta sequentes, præcipimus, ut sacerdotes in pœnitentia diligenter attendant circumstantias, quantitatem (qualitatem) scilicet personæ et quantitatem delicti, tempus, locum, causam, moram in peccato factam, devotionem animi pœnitentis; et ut pœnitentia talis injungatur uxori, unde non reddatur marito suo suspecta de aliquo occulto et enormi peccato: idem in marito conservetur. Nullus etiam sacerdos post lapsum, antequam confiteatur, ad altare præsumat accedere celebraturus. Id adjicimus ad sacerdotum cupiditatem resecandam, ut missæ non injungantur in pœnitentia his qui non fuerint sacerdotes ». Sacrosanctum missæ sacrificium, utpote præstantissimum religionis actum, maxime idoneum ad id accomodatumque esse in dubium revocari nequit. Attamen ut eorum, qui juxta Apostolicum dictum, quæ sua sunt quærunt, non quæ Jesu Christi, coerceatur aviditas, id jure inhibetur.

Consultum est insuper ex Lateranensis Concilii præscripto [2], ne episcopi aliique Ecclesiastici Christiano populo graviores forent, in quam sententiam hæc inter alia : « Nos ipsius (nempe modo dicto Concilii) instituta humiliter et devote sequentes decernimus, ut archiepiscopus parochias visitans , quadragesimum vel quinquagesimum evectionis numerum , episcopus vicesimum vel tricesimum nequaquam excedant, archidiaconus vero quinque aut septem, decani constituti sub episcopis duobus equis contenti existant. Nec cum canibus venatoriis aut avibus proficiscantur, etc. » Ex eadem insuper Lateranensi Synodo prohibetur [3]: ne quis sine certo titulo ad diaconatus vel presbyteratus ordines promoveatur [4] : ne ante canonicam commonitionem præmissam anathematis aut suspensionis sententia feratur [5] ; neve quidquam pro sacramentorum administratione exigatur.

Ad hæc patres alia sanxere de decimis [6] solvendis, de clericorum continentia atque honestate [1], ac de matrimonio, de quo statuere [2] : « Nec contrahatur aliquod matrimonium sine trina denuntiatione publica in Ecclesia, neque si fuerint personæ incognitæ. Sed nec copulentur aliquæ personæ matrimonio, nisi publice in facie Ecclesiæ et præsente sacerdote, et si secus factum fuerit, non admittantur alicubi (in) Ecclesia, nisi speciali auctoritate episcopi ». His addidere [3], quod publici criminis infamia inustis, ut confiteantur ac faciant satis semel atque iterum et tertio commonitis confestim canonica purgatio indicatur. Præterea ejusdem Concilii Lateranensis institutione suffulti, leprosis sacellum et cœmeterium permittunt [4]. Postremo vetant, ne quisquam a laicis (quod jam sæpissime statutum fuerat) sacerdotia sine episcopi auctoritate recipiat [5]. Atque hactenus de Londoniensi Concilio.

18. *S. Hugonis episcopi Lincolniensis mors et prodigia.* — His enarratis Rogerius, accuratissimus scriptor, S. Hugonis episcopi Lincolniensis obitum refert ; eodem anno contigisse non solum Matthæus Parisius, sed ipsius Vitæ Acta testantur. In primis enim asserunt inter Galliæ Angliæque reges pacem ipsius opera conciliatum, quam hujus anni mense Maio confectam certissime constat, id affirmantibus hujus temporis auctoribus, quos supra memoravimus, Rogerio, Roberto de Monte, necnon Rigordo, Matthæoque Parisio, qui eodem sæculo scripsit, cumque prælerea Rogerius oculatus testis asserat, S. Hugonem Lincolniensem episcopum creatum anno post Christum natum millesimo centesimo octogesimo sexto, addant vero Acta eum annos quindecim et quinquaginta octo dies sedisse, non ante hunc annum obiisse necesse est. Licet mendum in hujusmodi annorum numero in Acta irrepsisse ex modo allatis auctorum testimoniis dicendum videatur, atque affirmandum potius, sanctum antistitem sedem Lincolniensem annis quatuordecim (quod Matthæus Parisius [6] asserit) ac dies octo supra quinquaginta ornasse. Tradunt enim Acta beatum virum die festo S. Matthæi Apostoli et Evangelistæ sacris episcopalibus initiatum, ac XV kal. Decembris e vivis ereptum fuisse. Hæc præterire noluimus, quibus infrascriptus error exploditur, cum post res gestas D. Hugonis hæc leguntur : « Porro anno Christi millesimo ducentesimo octogesimo, qui fuit a beati viri obitu fere octogesimus sextus, Octobris sexto die, sacrum ejus corpus elevatum atque translatum est ». Qua ratione ejus obitus ad annum millesimum centesimum nonagesimum quartum referendus esset. Igitur ne fœdissimæ Vitæ scriptor errasse, secumque pugnare dicatur, affirmandum est, ita de translatione corporis ab alio adjecta, quod ex ipso contextu orationis satis perspicitur. His de tempore stabilitis firmatisque, præclara

[1] Can. IV. — [2] Can. V. — [3] Can. VI. — [4] Can. VII. — [5] Can. VIII. [6] Can. IX.

[1] Can. X. — [2] Can. XI. — [3] Can. XII. — [4] Can. XIII. — [5] Can. XIV. — [6] Paris. hoc anno.

tanti præsulis funera celebraturi, quemadmodum superioribus annis plura ex anonymo ejus Vitæ scriptore a Baronio nostro reddita accepimus, ita ex eodem aliisque delibabimus.

19. « Cum jam tempus (inquiunt Acta) adventaret transitus ejus ad patriam, acri febre corripitur (modo laudati auctores quartana eum laborasse affirmant). Morbo autem ingravescente, sæpius orando hæc verba repetebat : O pie Deus, requiem præsta nobis, bone Domine, Deusque verax, dona tandem nobis requiem. Quod quidam de adstantibus audiens, quasi pro consolatione dixit ei : Jam, domine, quiesces. At ille : O vere, inquit, beatos illos, quibus vel in extremo judicii die requies inconcussa donabitur. Dicente rursus eo ipso, illum diem ei futurum, Deo volente, judicii diem, quo esset e vita discessurus, cum magna fiducia dixit : Non recte sentis ; non enim judicii, sed gratiæ, et misericordiæ dies erit, quo ego defungar. Cum adhuc esset incolumis, et mentio fieret de mortis horrore, dicere consueverat : Male profecto nobiscum ageretur, si nunquam mori deberemus » ; hæc de morbo, sanctique viri fiducia, cujus etiam egregium exemplum præbuit, dum a præcipuo amico de datis ab ipso judiciis compellatus est : « Quandoquidem (inquit), domine, multo tempore, tum ordinarius, tum etiam delegatus permultorum judex fuisti, diligenter oro, studeas ne dum generatim, sed etiam speciatim confiteri, quos et quot privato amore vel odio, aut promoveris, aut depresseris parum juste ; respondit ille : Odio seu amore, sed nec spe quidem vel timore personæ, vel rei cujuscumque a veritate judicii me unquam exorbitasse penitus memor non sum ; si autem de recto deflexi, hoc vel propria ignorantia, aut certe assistentium culpa accidit ». Hæc ipse. Enimvero Romanos Pontifices totius provinciæ negotia Hugoni committere, ipsumque sancta æquitate difficillimas controversias, jure consultissimis mirantibus, dirimere consuevisse fidem faciunt Acta, quæ subdunt : « Ad verba namque sua tantam adhibebat cautionem, ne quid contra veritatem proferret, ut nedum in dubiis, sed etiam in certissimis frequenter hanc adjiceret appendicem : Sic modo nobis occurrit. Eadem per omnia cautela in litteris sigillo ipsius muniendis ille veritatis amator semper utebatur. Admonitus etiam, ut testamentum pro more faceret : Tædet me, inquit, hujus consuetudinis jam passim in Ecclesiam introductæ, nec habui quicquam, nec habeo, quod non sit Ecclesiæ, quam regendam suscepi. Attamen ne fiscus rapiat, pauperibus tribuatur totum, quod videor possidere ». Vigebat namque adhuc perversus ille atque sacrilegus mos, Romanis Pontificibus frustra reclamantibus, ut defunctis episcopis, Ecclesiastica bona fiscus invaderet, atque expilaret. Addunt his Rogerius et Matthæus Parisius tum Joannem Angliæ regem ad sanctum virum officii causa adeuntem ipsius testamentum confirmasse, et in Domino (ut iidem aiunt) pollicitum, quod deinceps præsulum testamenta rationi consentanea, rata habiturus foret.

Ut vero ingravescente morbo morteque imminente sese orationi dediderit, obitumque, tum ingentia, quæ Angliæ ac maxime clero imminebant mala, ob quæ lubenter se e vita discedere aiebat, ac prophetico afflatus spiritu præsagierit, enarrat Vitæ ejus auctor : « Cum jam autem ille, quem diximus, Novembris dies propinquasset, lacrymantibus filiis dixit, ut funeri necessaria præpararent. Facto denique in se spiritu Dei, mala grandia futura prædixit et regi et regno, in primis autem clero. Dicebat proinde libenter se velle mori, ne tanta cerneret dissidia : et hæc quidem omnia mox ab ejus obitu sicut prædixerat, evenerunt ; in quo sicut et in aliis multis apertissime videre licet eum prophetiæ spiritum habuisse. Decimo septimo Novembris die, cum sentiret vires sibi magis magisque deficere, jussit accersiri monachos et clericos in obsequium funeris sui, et quia episcoporum nullus interesse poterat, ordine instruxit eos, quemadmodum funus ipsum curare deberent. Jussit quoque, ut non Londoniæ, ubi ægrotare cœpit, humaretur, sed ut Lincolniam translatum eum in primaria æde sepelirent. Concilium namque universale totius regni Lincolniæ celebrabatur, ad quod episcopi omnes convenerant. Ipse autem interrogatus num interesse vellet, respondit etiam ; id vero quomodo accipi voluerit, ex sequentibus patebit. Advesperante ergo die, vir pius et misericors, sciens quia venit hora ejus, ut transeat ex hoc mundo ad patrem totius consolationis, cum dilexisset suos qui erant in mundo, in finem dilexit eos ; cernensque ubertim flentes charissimos filios, suavissimis eos sermonibus consolari nitebatur, dextram etiam capitibus singulorum diutius imponens, Deo et verbo gratiæ ejus eos omnes commendavit ». Demum de extremo ejus vitæ actu : « Deinde (nimirum postquam amantissimis verbis suos in lacrymas solutos dextera eorum capiti imposita solatus esset) deficiente voce, cum rogarent eum, ut Dominum pro idoneo pastore deprecaretur, tandem respondit : Deus id faciat ; quo dicto pavimentum coram eo nudatur ; et cinere benedicto in crucis formam sparso, completorii preces inchoaverunt, cum autem versum illum audisset : Clamavit ad me, et ego exaudiam eum ; cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum et glorificabo eum, imponi se cineri poscit (is mos a sanctis olim religiosissime servabatur, ut in cinere strati, quo pœnitentiæ sacræ magis indulgerent, emorerentur) psallentibus illis festinantius, vultu placidissimo spiritum sensim colligebat, quem tunc in manus Conditoris tradidit, cum illud Simeonis canticum inciperetur : Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace. Obiit circa annum Domini MCC, cum jam sexagenarius esset, deinceps in sabbato pacis æternæ quieturus. Tenuit cathedram episcopalem

annis quindecim et quinquaginta et octo diebus ». Hactenus Gestorum scriptor.

20. Recenset postea divinitus ostensa de ejus gloria prodigia, cujus mirabile quoddam vestigium in sacro corpore impressum effulsit : Cum lavarent cappellani videlicet corpus exanime, lacte candidius foris apparuit : intus vero vitro purius cernebatur ». Jam vero egregium illius funus, vel potius insignem lætissimumque triumphum spectemus; subdunt Gesta sacris vestibus adornato corpore incredibilem hominum multitudinem concurrisse, ut feretro gestando collum submitterent (Londonio enim, ubi dum post tractatam inter Anglos et Francos pacem rediens ex morbo obierat, Lincolniam transferebatur) atque inter alios Joannem Angliæ et Willelmum Scotiæ reges innumera præsulum procerumque corona stipatos id officium sancto corpori præstare sibi gloriæ et triumpho duxisse. De iis agunt etiam Rogerius et Parisius, quorum prior trium archiepiscoporum, episcoporum plurium, aliorumque nomina percenset, asserens, quod ad archiepiscopos attinet, fuisse Hubertum Cantuariensem, Joannem Dublinensem (hujus loco habet Parisius Gaufridum Eboracensem) et Bernardum Raguensem.

« Sic placuit (loquuntur Acta) remuneratori omnium bonorum glorificare servum suum fidelem, qui toties erga sepulturam aliorum sollicitus fuerat; eademque Parisius. Contigit vero sæpius, ut divinum numen servum suum in eo pietatis genere occupatum ita adamaret, ut fœtorem putridis corporibus halantem percipere non permitteret. Addunt Acta : « Cum audisset aliquando quemdam ex persecutoribus ejus defunctum, statim præparavit se, ut illo pergeret, hominemque sepeliret. Occurrentibus vero famulis et dicentibus, certissime comparatas esse insidias juxta viam : Tum demum, inquit ille, juste excusabimur, si pedes compedibus constringantur, et incedendi facultas erepta sit. Quo dicto, relictis aliis, cum duobus tantum eo se contulit, ac funus honorifice curavit ». Sed cœptam sacri funeris historiam prosequamur.

Quod ad sepulturam spectat, Rogerius et Parisius sacrum corpus in Ecclesia, quam ipse in Deiparæ honorem construxerat, juxta altare S. Joannis Baptistæ a prædictis archiepiscopis et episcopis tumulo mandatum esse tradunt. Porro non modo templum illud ædificandum curaverat, verum in cœmetario etiam opere tantus præsul inservire ac desudare voluerat, ac propriis humeris lapides gestare, nec a dignitate episcopali alienum putabat vilissimum laborem suscipere, quo divina gloria augeretur. Quanti vero apud Deum meriti is labor esset, ingenti miraculo illustratum est, cum æger accepto in humeros corbe, quo sanctus utebatur, pristinam valetudinem, ut testatur Parisius, est adeptus.

Pluribus autem signis veluti quibusdam gloriæ trophæis ejus feretrum et sepulchrum Deus illustravit : ad Gestorum namque calcem legitur toto sex dierum itinere, et post exequias ipsius divinum numen plura miracula sancti sui meritis patrasse, inter quæ illud stupore maximo omnes defixit, quod narrat etiam Parisius, accensas faces, quæ sacro corpori præferebantur, licet vento et pluvia asperarentur cælum, nunquam diebus quatuor ita extinctas fuisse, quin semper ex iis aliqua arderet. Hæc, aliaque de S. episcopo miracula enarrant Acta, quibus adjicienda arbitror, quæ Rogerius scriptis de eo commendavit, virum sanctum, dum in humanis versaretur, dicere solitum, maximum illud sibi videri miraculum, si quis alicujus sancti precibus ex hac vita eriperetur, ut ex illius periculis in cælum evolaret : quod miraculum ait in eo contigisse, qui cum ad feretrum sancti preces fudisset, ut ex hac vita ad Christum intuendum discederet, sequenti nocte animam pie efflavit. Addunt etiam infra decimum quintum ab obitu diem D. Hugonem decano Ecclesiæ Lincolniensis videndum se obtulisse, monuisseque sibi a Christo concessum, ut e canonicorum collegio unus brevi in cælum demigraret, proinde imperaret omnibus, ut se ad mortem compararent, quæ sors in Robertum felicissime cecidit, cujus corpus asperrimo cilicio sub veste candida horrere repertum est. Sed ad Acta redeamus, quæ cœptam de rebus admirandis narrationem ita prosequuntur : « Mulier quædam cæca ad primum corporis contactum oculorum lumen recepit. Fur quidam, cum crumenam pecunia refertam abstulisset a latere cujusdam feminæ orantis ad corpus S. Hugonis, miraculose protinus cœcatus est. Sentiens ergo divinam ultionem seipsum publice accusavit, crumenam reddidit et visum recuperavit ». Rogerius autem et Parisius aiunt furem fuisse dæmone correptum, verum utrumque contigisse potuit. « Miles quidam, cujus brachium cancer plane corroserat, ad corpus S. Hugonis sanatus est. Puer quidam vita functus meritis illius revixit. Vir quidam languidus a medicis desperatus, ad sanctum beati viri sepulchrum venit, moxque sanus et incolumis surrexit. Denique non longo temporis spatio a sepultura pretiosi thesauri, intra paucos dies ad monumentum ejus sex paralytici sanitatis beneficium adepti, tres cæci illuminati, muti duo loquendi facultatem receperunt ; duo quoque contracti pristinæ sunt firmitati restituti, et hydropica femina ejus meritis curata est. Mulier quædam cum quatuor fecisset abortus, admonita est ab ancilla sua, ut puerulum cereum S. Hugoni offerret, quod ubi fecit, non abortivit unquam, sed sex incolumes pueros enixa est. Sunt et alia permulta illustria miracula, quibus sanctum suum Dominus mirificavit. Hæc pauca interim brevitatis studio commemorasse sufficiat in laudem et gloriam præpotentis Dei, qui vivit et regnat in infinita sæcula sæculorum. Amen ». Hucusque res gestæ S. Hugonis Lincolniensis episcopi, cujus innumera

miracula prætermittimus silentio, illius vero memoria, quo e vita discessit die, nimirum XV kal. Decemb. a Catholica Ecclesia coli consuevit [1].

21. Nec taciti prætermittere debemus, quæ admiratione digna de Eustachio abbate Rogerius [2] refert, illum viri sanctissimi Fulconis, de quo an. 1198 mentionem edidimus, in convertendis populis laboris socium in Angliam trajecisse, atque sacris concionibus Anglos magna felicitate et Christi gloria instruere cœpisse, effulsisse miraculis, atque inter alia apud Wii, non longe a Cantuaria quemdam fontem sacrasse, cujus beneficio postea cæcis oculorum lumen, auditus surdis, mutis vox, debilitatis incessus, hausta ex illo aqua, fuerint restituta, adjicitque prodigium in muliere arreptitia, quæ pariter hausta aqua dæmones evomuit: tum de alio fonte divinitus ejusdem viri S. opera scaturiente tradit populi laborantis aquæ inopia apud Rumenel precibus flexum, a Deo obtinuisse, ut in loci Ecclesia e rupe percussa perennes aquæ exilirent, quæ multis morbis præsens remedium attulere; tum plura pie ab ipso gesta subjicit.

Eadem Parisius [3], qui prodigia cælitus ostensa adjungit, ac lunas quinque cælo emicare visas historiæ prodidit: « Paulo ante Nativitatem Dominicam apparuerunt de nocte quinque lunæ in cælo, circa primam vigiliam noctis: prima apparuit in Aquilone, secunda in Meridie, tertia in Occidente, quarta in Oriente, quinta apparuit in medio illarum quatuor lunarum habens secum stellas multas, quæ cum stellis suis circuibat quinquies, vel amplius præfatas quatuor lunas. Hæc autem apparitio multis videntibus, et admirantibus quasi per spatium unius horæ facta est ». Atque hæc de rebus Angliæ dixisse suffecerit.

22. *Controversia de regno Germanico ab Innocentio per litteras tractatur in favorem Othonis.* — Jam ad Innocentium Romanum Pontificem redeamus, cui in causis non solum Galliæ, Angliæque regum, sed Germanorum etiam principum, inter sese de imperio certantium, primum elaborandum fuit. Cum enim singulorum jura ac merita quam diligentissime perpendisset, rejectis Philippo Suevo regni invasore, et Friderico Siciliæ rege, quorum alter anathemate percussus, alter vero ob ætatem tanto muneri impar erat, Othoni operam suam studiumque porrexit. Quomodo autem hæc se habuerint, nunc discutiendum, ac præcipue super ea re ex Epistolis ab eodem Pontifice hoc anno datis atque acceptis. Primum inter eas locum obtinent Othonis litteræ [4] quibus post uberrimas relatas gratias de collatis in se a Pontifice officiis ait, inter inferiores superioresque principes circa Rhenum incolentes, quorum pars altera sibi, altera vero Sueviæ duci parebat, Maguntini archiepiscopi opera ad B. Martini festum inducias initas esse, secus autem inter Saxoniæ principes, in quam provinciam decreverat provolare, ut Dacorum regi sororio suo, auxiliares copias adducenti occurreret, eique sese conjungeret. Addit insuper Maguntino archiepiscopo elaborante, principes suos monitis Pontificis consensisse, ut proxime post B. Jacobi Apostoli solemne festum, inter Andernacum et Confluentiam in colloquium descenderetur, cui ex parte quidem sua Coloniensis archiepiscopus, Monasteriensis, Leodiensis, Trajectensis, ac Padebornensis episcopi, Corbeiensis abbas, Brabantiæ dux, et Flandriæ comes interessent; ex parte vero Sueviæ ducis Salisburgensis ac Treverensis archiepiscopi, Frisingensis, Argentinensis, Basiliensis episcopi, Moraviæ dux, Conradus marchio de Landisbergo, B.... Ceringiæ dux, Maguntinus vero internuntii partes obiret, quo de summa rerum deciderent, atque omnibus dissidiis finem imponerent, adeo ut quidquid eorum pars major de imperio decerneret, ab ipsis cæterisque Germaniæ principibus integre inviolateque servaretur. Quamobrem Otho idem, qui Ecclesiæ patrocinium, auxilium atque auctoritatem in omnibus, ut ait, rebus suis optabat, Innocentium supplicibus verbis orat, ut prædictis principibus Ecclesiasticis æque ac laicis, aliisque, si quos colloquio interesse contigisset, præciperet, ut sibi adhærescerent ac præsto essent.

23. Rogatus igitur ab Othone Pontifex, ad universos Germaniæ principes hanc dedit Epistolam [1].

« Universis tam Ecclesiasticis quam sæcularibus principibus Alemanniæ.

« Cum de discordia, quæ diebus nostris, peccatis exigentibus, super imperio est suborta, vehementius doleamus, quia non, ut aliqui mentiendo confingunt, ad depressionem ejus intendimus, sed ad exaltationem potius aspiramus, cogitavimus sæpius infra nos ipsos, deliberavimus quoque frequenter cum fratribus nostris, et cum aliis viris prudentibus et discretis, non semel tantum tractavimus, qualiter ad sopiendam dissensionem hujusmodi possemus impendere operam efficacem, fuerunt autem quamplures, qui nobis suggererent, ut cum duo fuissent per discordiam in reges electi, de studiis eligentium et meritis electorum inquireremus sollicite veritatem, quatenus intelligeremus plenius, cui esset favor Apostolicus impendendus; dicebatur enim de altero, quod receptus esset a pluribus, et insignia imperialia obtineret, sed opponebatur protinus contra eum, quod nec ab eo qui potuit, nec ubi debuit, fuerit coronatus, cum Tarantasiensis archiepiscopus tanquam extraneus, et ad quem id minime pertinet, evocatus, ei regni præsumpserit imponere diadema. Præterea objiciebatur eidem, quod contra proprium juramentum, super quo nec consilium a Sede Apostolica requisierat, regnum sibi præsumpserat usurpare, cum super illo juramento Sedes Apostolica

[1] Rom. Martyr. eo die ubi Bar. lit. f. — [2] Rog. in Annal. Angl. hoc anno. — [3] Par. Hist. Ang. hoc anno. — [4] Lib. Vat. ex Regest. Innoc. de negot. Rom. imp. signatus num. 415. Ep. xx.

[1] Ep. xxi.

prius consuli debuisset, sicut etiam quidam consuluere prudenter, apud quam ex institutione divina plenitudo residet potestatis.

« Addebatur etiam contra ipsum, quod cum bonæ memoriæ C.... papa prædecessor noster, ipsum pro temeritate sua excommunicationis sententia publice innodasset, et nuntii nostri, quos pro liberatione venerabilis fratris nostri.... Salernitani archiepiscopi quondam in Teutoniam miseramus, datam sibi formam a nobis in absolutione ipsius, qui jam in regem se fecerat dominari, minime servavissent, contra quam nihil agere poterant, idem profecto excommunicatus electus fuerat in regem, et adhuc excommunicationis sententia tenebatur astrictus. Unde juxta sanctorum Patrum canonicas sanctiones ei, qui talis existit, non obstante juramento fidelitatis, est obsequium subtrahendum ». Proponit etiam cum adhuc anathematis vinculis irretitum cum electus esset, tum subdit : « Hoc quoque contra eumdem non modicum facere proponebant, quod contra libertatem imperii regnum sibi jure nitebatur hereditario usurpare. Unde si prout olim frater patri successerat, si nunc succederet frater fratri, libertas principum deperiret, cum non per eorum electionem, sed per successionem potius regnum videretur adeptus. Et cætera benignius taceamus, quæ contra genus ipsius, super oppressione tam Ecclesiarum, quam principum opponuntur, ne ipsum persequi videamur ». Hæc in Philippum, quæ indignum imperio reddebant : unde graviter redarguendi, qui Philippo plus æquo studentes, justissimum Pontificem in crimen vocare ausi sunt, quod illum rejecerit[1], ut taceamus perditissimos novatores[2], quibus solemne est cuncta a Romanis Pontificibus gesta dente maledico carpere, ac traducere. Quod vero ad Othonem spectat, subdit Innocentius :

24. « Cæterum proponebatur pro altero, quod ab eo qui potuit, et ubi debuit, fuerat coronatus, cum a venerabili fratre nostro Coloniensi archiepiscopo, ad quem id pertinet, apud Aquisgranum in solio Augustali fuerit inunctus et coronatus in regem, sed opponebatur eidem, quod pauciores eum principes sequerentur ». Hactenus Pontifex de eorum meritis, quos inter summi honoris celsissimæque dignitatis certamen erat. Quid vero in tanta re egerit, his docet : « Licet autem nobis fuissent talia sæpe suggesta, et ut sic procederemus, consultum a viris prudentibus et discretis, volentes tamen honori vestro deferre, universalitatem vestram paterno commonuimus dilectionis affectu, et per Apostolica vobis scripta mandavimus, ut Dei timorem habentes præ oculis, et honorem zelantes imperii, ne annullaretur dignitas ejus, et libertas etiam deperiret, melius intenderetis ad provisionem ipsius, nedum foveretis discordiam, ne per vos destrueretur imperialis sublimitas, quæ per vestrum erat studium conservanda. Alioquin quia mora periculum ad se gravè trahebat, nos quod expedire sciremus sollicite procurantes, et curaremus favorem Apostolicum impertiri, quem crederemus majoribus studiis et meritis adjuvari. Gaudemus autem, quod licet monita nostra distuleritis hactenus exaudire, nunc tamen redeuntes ad cor, et quid potius expediat attendentes, juxta commonitionem nostram proposuistis, ut accepimus, de imperii pace tractare. Monemus igitur universitatem vestram, et exhortamur in Domino, et per Apostolica scripta mandamus, in remissionem vobis peccaminum injungentes, quatenus iis quæ præmisimus, diligenti meditatione pensatis, ad eum vestræ dirigatis considerationis intuitum, qui merito strenuitatis et probitatis ad regendum imperium est idoneus ; quod quasi præcipuum in hoc negotio procurare debetis, cum præsertim hoc tempore non solum imperium probum et strenuum exigat habere rectorem, sed et Ecclesia non possit, nec velit diutius justo et provido defensore carere, quem non possimus et debeamus merito coronare, ab eo penitus animum removentes, cui propter impedimenta patentia favorem non debeamus Apostolicum impertiri.

25. « Alioquin unde crederetis discordiam vos sopire, inde contingeret vos majus scandalum suscitare, quoniam præter id quod, si fieret forte contrarium, Urbi, et pæne penitus toti displiceret Italiæ, Ecclesia quoque id ferret graviter et moleste, nec se dubitaret pro justitia et veritate potenter opponere, quæ Deo desiderat potiusquam hominibus complacere. Essetis etiam perditionis occasio Terræ-Sanctæ, ad cujus recuperationem totis viribus aspiramus. Hæc autem vobis prædicimus, non ut libertatis, dignitatis, potestatis vestræ privilegio derogare velimus, sed ut dissensionis et scandali materiam amputemus, cum is sit a vobis assumendus in regem, quem nos in imperatorem possimus et debeamus merito coronare ; ne si secus accideret, fierit error novissimus pejor priore. Si vero salubribus monitis nostris, quæ de corde puro, et conscientia bona, et fide non ficta procedunt, prudenter ac reverenter curaveritis acquiescere ; nos cum eo pariter, et pro eo, qui rite sic fuerit promotus in principem, ad honorem et exaltationem imperii efficaciter intendimus, cum et ipse nobiscum pariter, et pro nobis ad honorem et exaltationem Ecclesiæ intendere debeat, ut speramus, ita quod eo faciente, qui est Rex regum, et Dominus dominantium, sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech, regnum et sacerdotium diebus nostris mutuis subsidiis optatum recipient incrementum. Super juramentis etiam illud auctoritate Apostolica statuemus, quod ad purgandam eo famam et conscientiam redundabit, unde non permittatis vos aliquo modo seduci sub specie pietatis ab iis qui non communem, sed specialem utilitatem inquirunt, quod ad hoc speciali-

[1] Ursp. et Nauc. in Chron. — [2] Cent. XIII. c. 6. col. 1302.

ter debet principis electio procurari, non ut provideatur certæ personæ, sed ut reipublicæ consulatur. Quod utique fieri non potest, nisi persona principis provida sit, et justa, strenua, et honesta. Cum is sit a vobis assumendus in regem, quem nos imperatorem possimus et debeamus merito coronare ». Ac postremo de nuntio, quem iis mittebat, adjicit : « Ut autem de nostro beneplacito et consilio reddamini certiores, dilectum filium E. acolythum nostrum, virum providum et discretum, nobis et fratribus nostris merito suæ probitatis acceptum, de cujus plane fidelitate confidimus, ad vos duximus destinandum, cui ea quæ vobis ex parte nostra proponet, indubitata fide credatis ». Rursumque ad ipsos scribens [1], eis qui in regis electione Apostolicis monitis parerent, maximam a se gratiam inituros pollicetur.

26. Aliam præterea Conrado Maguntino archiepiscopo Epistolam dedit [2], ubi in primis valde se mirari ait, quod de imperii rebus nec litteris nec nuntiis ab eo certior factus esset.

« Innocentius, etc.

« Miramur non modicum, quod cum publice nobis, coram fratribus, promiseris viva voce, quod nihil prius finaliter de imperii ordinatione tractares, quam per litteras et nuntios tuos nostræ consuleres beneplacitum voluntatis, nuper in colloquio quod fuit inter Andernacum et Confluentiam, te procurante, sicut pro certo didicimus celebratum, aliquid diceris quasi finaliter tractavisse, cum facta compromissione, in quosdam principes tam Ecclesiasticos quam etiam sæculares, quod illi decreverint in colloquio, quod in proximo est condictum, ab universis debeat observari ». De inito commissoque utriusque partis Concilio Andernacum inter et Confluentiam, ista habet Godefridus monachus hujus temporis scriptor [3] : « Ad quod colloquium se contulerunt Coloniensis archiepiscopus et Hermannus Monasteriensis, et Trevirensis, et alii quamplures, sed quod consiliati sunt, processum non habuit ». Verum ad Innocentii redeamus Epistolam, qui paucis interjectis verbis Conradum urget precibus, ut diligentissime pro Ecclesiæ atque imperii consulendis rebus navet operam, consiliaque sibi, dum in aula Pontificia versaretur, patefacta in opus adduceret, ut extremus illius vitæ actus primo consentiret, nec partam in juventute ob explicitum erga Ecclesiam studium gloriam senex corrumperet, possetque cum Apostolo exclamare [4] : « Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi, ideoque reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex. Datum Lateran. »

27. Aliæ præterea extant Innocentii litteræ [5] eidem Conrado hoc anno missæ : cum enim Otho rex de Thuringiæ lantgravio apud Apostolicam Sedem conquestus esset, illum licet juramento devinctum haud fidem sibi servare, Pontifex ipsi Maguntino archiepiscopo, cujus infidus princeps neptem duxerat, in mandatis dedit, ut ad reddenda saltem, quæ ab Othone acceperat, illum hortaretur et induceret. Post has vero atque alias Epistolas, quarum infra mentionem faciemus, de tribus ad imperium electis Innocentii consilium atque decretum recensetur, quod adducendum a nobis, dignitas argumenti expostulare videtur. Titulus atque exordium hujusmodi est [1] :

« Deliberatio domini papæ super facto imperii de tribus electis.

« In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Interest Apostolicæ Sedis diligenter et prudenter de imperii Romani provisione tractare, cum imperium noscitur ad eam principaliter et finaliter pertinere, principaliter, cum per ipsam, et propter ipsam de Græcia sit translatum, per ipsam translationis auctricem, propter ipsam melius defendendam ; finaliter quoniam imperator, a summo Pontifice finalem sive ultimam manus impositionem promotionis propriæ accipit, dum ab eo benedicitur, coronatur et de imperio investitur, quod Henricus optime recognoscens, a bonæ memoriæ Cælestino papa prædecessore nostro, post susceptam ab eo coronam cum aliquantulum abcessisset rediens tandem ad se ab ipso de imperio per pallam auream petiit investiri. Sicut autem (tres) imperatores sunt in reges electi, puer (nempe Fridericus Siciliæ rex) Philippus et Otho, sic tria sunt circa singulos attendenda, quid liceat, quid deceat, quid expediat. Circa puerum quidem filium imperatoris Henrici, facie prima videtur, quod non liceat contra ejus electionem venire, quæ juramento est principum roborata. Nam etsi juramentum illud videatur violenter extortum, non est tamen ideo non servandum, cum licet juramentum, quod Gabaonitis præstiterunt filii Israel, fuerit per fraudem subreptum, illud tamen nihilominus decreverint observandum. Præterea, etsi a principio fuerit sic extortum, postmodum tamen pater ejus intelligens se perperam processisse, juramentum relaxavit principibus, et litteras super electione remisit, qui postmodum puerum ipsum, patre absente, sponte ac concorditer elegerunt, fidelitatem ei pæne penitus omnes, et quiddam hominium exhibentes, unde non videtur contra licita juramenta venire ». De jurejurando hoc, de quo Innocentius, sic ait Godefridus : « Cui (id est, Friderico) in regem electo, vivente adhuc patre, principes imperii fidem et sacramenta fecerant ». Hoc idem alii. Pergit Pontifex de Friderico : « Videtur etiam non decere, ut cum ipse Apostolicæ Sedis sit tutelæ commissus, et sub ejus protectione receptus, per eam privetur imperio, per quam in jure suo fuerat confovendus ; maxime cum sit scriptum : Pupillo tu eris adjutor. Quod non expediat contra ipsum venire, illa præsertim ratione videtur, quod cum

[1] Ep. XXIV. — [2] Ep. XXII. — [3] Godef. in Annal. — [4] 2. Tim. IV. — [5] Eod. Cod. Vat. Ep. XXVII.

[1] Ep. XXIX.

idem puer ad annos discretionis perveniens intellexerit per Romanam Ecclesiam imperii se honore privatum, non tantum non exhibebit ei reverentiam consuetam, sed ipsam potius modis quibus poterit, impugnabit, et regnum Siciliæ retrahet a devotione ipsius, et negabit ei obsequium consuetum». Hæc Innocentius, nec falsus vates, postea enim Ecclesia Romana Fridericum ætate auctum infensissimum hostem, ut videbimus, sensit.

28. « Verum (addit Pontifex) contrarium e contra videtur, quod liceat videlicet, deceat et expediat venire contra electionem ipsius. Quod liceat, videtur ex eo quod juramenta illa fuerunt illicita, et electio indiscreta. Elegerunt enim personam non idoneam, necnon solum imperio, sed nec alicui officio congruentem, puerum videlicet vix duorum annorum, et nondum sacri baptismatis unda renatum; unde non videntur tam illicita et indiscreta juramenta servanda. Nec obest, quod de Gabaonitis objicitur, cum juramentum illud potuerit sine Israelitici populi læsione servari, hæc autem servari nequeant absque gravi jactura non unius gentis, sed Ecclesiæ damno, et dispendio populi Christiani. Nec obstat, quod opponitur juramenta illa licita secundum intentionem jurantium extitisse: intelligebant enim, quod etsi eum tunc in imperatorem eligerent, non tamen ut tunc imperaret, sed postquam ad legitimam perveniret ætatem. Sed qualiter de ipsius idoneitate poterant judicare? nonne potuisset esse stultus, vel usque adeo improvidus, ut esset indignus minori etiam dignitate? Sed pone illos intellexisse, ut tandem imperaret, cum esset idoneus ad imperium gubernandum, interim autem pater reipublicæ provideret. Casus postmodum intervenit, propter quem non potest nec debet juramentum hujusmodi observari, de quo nullatenus principes cogitabant, scilicet patris decessus. Unde cum per procuratorem non possit imperium procurari, nec imperator debeat fieri temporaliter nec possit, aut velit Ecclesia imperatore carere, videtur quod liceat imperio in alio providere. Quod non deceat ipsum imperare, patet omnibus manifeste: numquid enim regeret alios, qui regimine indiget aliorum? numquid tueretur populum Christianum, qui est alienæ tutelæ commissus? Sed nec obstat, quod objicitur ipsum esse tutelæ nostræ commissum, cum non sit nobis commissus, ut ei obtineamus imperium, sed regnum Siciliæ potius defendamus. Patet enim illud idem ex verbo Scripturæ dicentis: Væ terræ, cujus rex puer est, cujus principes mane comedunt. Quod non expediat ipsum imperium obtinere, patet ex eo, quod per hoc regnum Siciliæ uniretur imperio, et ex ipsa unione confunderetur Ecclesia. Nam ut cætera pericula taceamus, ipse propter dignitatem imperii nollet Ecclesiæ de regno Siciliæ fidelitatem, et hominium exhibere, sicut noluit pater ejus. Nec valet quod opponitur, quod non expediat venire contra electionem ipsius, ne postmodum molestet Ecclesiam, per quam imperium se cognoverit amisisse. Nunquam enim vere dicere poterit, quod Ecclesia imperialem ei abstulit dignitatem, cum potius patruus ejus non solum imperium, sed et paternam hæreditatem invaserit, et maternam possessionem occupare per suos satellites machinetur, ad cujus defensionem Ecclesia Romana non sine multis laboribus et expensis prudenter et potenter intendit? »

29. Quod vero ad ejus patruum attinet: « De Philippo (inquit) videtur similiter, quod non liceat contra ejus electionem venire: cum enim in electionibus circa electores zelus, dignitas et numerus attendatur, et de zelo non sit facile judicare, cum ipse a pluribus et dignioribus sit electus, et adhuc plures et digniores principes sequantur eumdem, juste videtur electus, unde contra justam et legitimam electionem non videtur licere venire. Quod non deceat, videtur similiter, ne videlicet videremur nostrarum injuriarum ultores, si, quia pater et frater ejus fuerant Ecclesiam persecuti, eum persequi nos vellemus et aliorum culpam in pœnam ejus præter officii nostri debitum immutare, cum potius præcipiatur a Domino: Diligite inimicos vestros, benefacite iis, qui oderunt vos, et orate pro persequentibus et calumniantibus vos. Quod non expediat, patenter apparet: cum enim potens sit tam terra quam opibus et personis, non videtur expedire, ut contra torrentem brachia dirigamus, tam potenti nos taliter opponentes, ut eum reddamus nobis et Ecclesiæ inimicum, et ne majorem videremur discordiam suscitare, fieretque novissimus error pejor priore, cum nos potius pacem inquirere et persequi, et evangelizare aliis debeamus, quæ fovendo illum posset de facili provenire.

30. « Verum e contra videtur, quod liceat nos ei opponere: fuit enim juste ac solemniter per prædecessorem nostrum excommunicationis sententia innodatus; juste, quia beati Petri patrimonium partim per violentiam occuparat, partim damnificarat incendiis et rapinis, et super hoc commonitus semel et iterum per fratres nostros satisfacere non curarat; solemniter, quoniam in celebratione missarum in Ecclesia beati Petri in festivitate non parva, quod ipse postmodum recognovit, cum pro absolutione sua nuntium ad Sedem Apostolicam destinavit, et cum tandem per delegatos nostros contra formam mandati nostri post electionem suam se fecit absolvi: unde patet, quod fuerit excommunicatus electus. Videtur quoque forsan aliquibus, quod nondum sit ab excommunicationis vinculo absolutus, cum quondam Sutrinus episcopus in absolutione ipsius formam non servaverit sibi datam, cum forma data eidem fuerit hæc, ut pro absolutione venerabilis fratris nostri Salernitani archiepiscopi, quem ante absolutionem ipsius mandabamus ab ergastulo suæ captivitatis absolvi, ei laborem itineris veniendi ad Sedem Apostolicam relaxaret, et postmodum re-

cepto ab eo publice secundum formam Ecclesiæ juramento, quod super iis, pro quibus excommunicatus fuerat, mandato nostro pareret, munus ei absolutionis impenderet, sed ipse nondum archiepiscopo absoluto, et nullo ab eo juramento recepto, non in publico, sed clam ipsum absolvere de facto solummodo, quia de jure non potuit, est conatus. Propter quem ejus excessum, cum ipsum rediens recognoverit, ab episcopatu remotus, in monasterio diem clausit extremum ». His consentanea de Philippo anathematis sententia perculso a Cælestino Romano Pontifice, deque Sutrini episcopi legationis munere perfuncti prævaricatione, Innocentii Vitæ Acta, Urspergensis pluribus sunt prosecuti; pergit Pontifex: « Præterea cum nos Marcualdum et omnes fautores ipsius, tam Theutonicos quam Latinos excommunicationis sententia sæpius innodemus, et ipse non solum fautor et auctor iniquitatis ejus existat, patet eum excommunicationis sententiæ subjacere.

31. « Præterea cum notorium sit ipsum juramentum fidelitatis puero præstitisse, et nunc regnum Theutonicum, et quantum in eo est, imperium occupasse, constat eum perjurii esse reum. Sed objicitur, quod si, quemadmodum superius est expressum, juramentum illud illicitum reputemus, quomodo dicimus eum reum esse perjurii, et transgressorem præstiti juramenti, quod dicitur non servandum? sed respondetur, quod etsi juramentum illud illicitum fuerit, non tamen ab eo temeritate propria resilire, sed nostram prius debuisset consulere voluntatem ad exemplum illius juramenti, quod filii Israel Gabaonitis præstiterant, quod licet fuerit per fraudem surreptum, non tamen sua temeritate resilierunt ab eo, sed Dominum consulere decreverunt. Præterea cum omne, contra quod conscientiam fit, ædificet ad gehennam, quia secundum Apostolum, omne quod non est ex fide, peccatum est; et idem Philippus super hoc negotio taliter se excuset, quod regnum aliter nullatenus accepisset, nisi nosset, quod illud invadere alii disponebant, patet eum credidisse juramentum illud fuisse servandum, et ex eo quod venit taliter contra illud, ejus esse conscientiam vulneratam. Sic ergo videtur, quod licet nos excommunicato et perjuro debeamus opponere, et ejus conatibus obviare. Quod ei nos opponere deceat, manifeste videtur ex eo quod si prout olim patri filius, sic nunc immediate succederet frater fratri, videretur imperium non ex electione ei conferri, sed ex successione deberi, et sic efficeretur hæreditarium, quod debet esse gratuitum, præsertim cum non solum Fredericus substituerit sibi filium, sed Henricus etiam filium sibi voluerit subrogare, et per hoc forsan in posterum abusio traheretur in usum.

32. « Quod autem expediat opponere nos Philippo, liquet omnibus manifeste : cum enim persecutor sit, et de genere persecutorum fuerit oriundus, si non opponeremus nos ei, videremur contra nos armare furentem et ei gladium in capita nostra dare, etc. » Ostendit quantum ex ea stirpe propagati principes imperium consecuti Ecclesiæ Romanæ summisque Pontificibus adversi infensique extiterint : nempe Henricus IV, Fridericus et Henricus V ejus filius (de quibus singulis fuse Baronius). « Henricus enim, qui primus imperium de genere hoc accepit, persecutionem gravissimam in Ecclesiam suscitavit, et bonæ memoriæ Paschalem PP. qui eum coronavit, cum episcopis, cardinalibus et multis nobilibus Romanorum cepit per violentiam et perfidiam, et tamdiu tenere præsumpsit, donec pro liberatione non sua, sed eorum qui fuerant capti secum, quos minabatur mutilare tyrannus, privilegium quodcumque voluit ei fecit, cumque postmodum idem Paschalis detentionis suæ vinculis liberatus, prædictum privilegium, quod dicendum erat potius privilegium, revocasset, dictus Henricus præter cardinalium electionem hæresiarchas quosdam, dati sibi privilegii occasione, creavit, et idolum contra Ecclesiam Romanam erexit, et ex tunc schisma usque ad Callixtum tempore longo duravit. Huic de eodem genere successit in imperium Fredericus, qui cum Tyburtinos tunc rebelles post coronationem suam promisisset ad subjectionem Ecclesiæ revocare, eos sibi postmodum vindicavit, dicens quod civitatem ipsum vellet in specialem imperii cameram retinere, et sic eos contra Ecclesiam Romanam armavit. Qui etiam cum bonæ memoriæ Alexander prædecessor noster, tunc Ecclesiæ Romanæ cancellarius, ad eum a felicis recordationis Adriano papa, qui eum coronaverat, destinatus fuisset, lectis litteris, in quibus continebatur, quod imperator deberet Ecclesiæ Romanæ deferre, cum ipsa ei coronæ beneficium contulisset, dicitur cum furore et iracundia respondisse : Nisi essemus in Ecclesia, jam scirent qualiter Theutonicorum enses incidant, et protinus eum, infecto negotio pro quo iverat, terram suam jussit exire, et eumdem Adrianum moliebatur, sed frustra cum quibusdam deponere, opponens ei quod esset filius sacerdotis. Ipse idem postmodum contra eumdem Alexandrum longo tempore schisma fovit, et quoscumque potuit, contra eum conjurare coegit in juramento opponens, quod nullo tempore pœnitentiam reciperent, de hujusmodi juramento, et ipse idem sub eadem forma juravit. Ipse quoque cum Venetiis terram Cavalcacomitis, quam occupaverat, et alia quædam Ecclesiæ Romanæ restituere per juramenta principum permisisset, ipsam postmodum fortius occupavit, et bonæ memoriæ Lucio prædecessori nostro accedenti in Lombardiam satis fraudulenter illusit, ipsum et successorem ipsius apud Veronam quasi obsessos tenens.

33. « Henricus autem filius et successor ipsius in Ecclesiæ persecutionem suæ dominationis execravit primitias, cum beati Petri patrimonium violenter ingressus, illud multipliciter devastavit, qui etiam quosdam familiares fratrum nostrorum naso fecit in injuriam Ecclesiæ mutilari. Ipse oc-

cisores bonæ memoriæ A. Leodiensis episcopi, quem ipse coegerat exulare, post interfectionem ipsius, in multa familiaritate recepit, et publice participavit eisdem, et beneficia postmodum majora concessit. Ipse venerabilem fratrem nostrum Auximanum episcopum, quia confessus est coram eo, quod episcopatum per Sedem Apostolicam obtineret, alapis in præsentia sua cædi fecit, et de barba ejus, pilis avulsis, ipsum inhoneste tractari. Conradus, Musca in Cerebro, venerabilem fratrem nostrum Ostiensem episcopum cepit, et in vinculis posuit, et inhoneste tractavit de mandato ipsius, sicut idem Conradus publice testabatur, et sicut melius apparuit ex postfacto, cum non solum non fuerit evitatus aut punitus ab ipso, sed honoribus et possessionibus dilatatus. Ipse postmodum Siciliæ regnum adeptus, publice proponi fecit edictum, ut nullus vel clericus, vel laicus, ad Ecclesiam Romanam accederet, nec ad eam aliquis appellaret ».

34. De Philippo isto Henrici V fratre subjicit : « Ab Ecclesiæ persecutione incœpit, et adhuc in ea persistit : olim enim patrimonium Ecclesiæ sibi usurpare contendens, ducem Tusciæ et Campaniæ se scribebat, asserens, quod usque ad portas Urbis acceperat potestatem, et etiam illa pars Urbis, quæ trans Tyberim dicitur, ejus erat jurisdictioni concessa. Nunc etiam per Marcualdum, Diupuldum et fautores eorum, nos et Ecclesiam Romanam persequitur, et regnum Siciliæ nobis auferre conatur. Si ergo id facit in arido, in viridi quid faceret, et si adhuc aridus et exsanguis, utpote cujus adhuc messis est in herba, nos et Ecclesiam Romanam persequitur. Quid faceret, si, quod absit, imperium obtineret? inde videtur non irrationabiliter expedire, ut prius nos ejus violentiæ opponamus, quam amplius invalescat, quod autem etiam in regibus filii pro patribus sint puniti, divina pagina protestatur ». Quædam congerit e sacra Scriptura deprompta exempla, quæ dicta illustrant :

« Nonne propter peccatum Sauli dictum est a Domino per Samuelem : Stulte egisti, nec custodisti mandata Domini Dei tui, quæ præcepit tibi? Quod si non egisses, jam nunc præparasset Dominus regnum tuum super Israel in sempiternum, sed nequaquam regnum tuum ultra consurget. Salomoni quoque legitur a Domino esse dictum : Quia non custodisti pactum meum et præcepta quæ mandavi tibi, dirumpens scindam regnum tuum, et dabo illud servo tuo ; verumtamen in diebus tuis non faciam propter David patrem tuum : de manu filii tui scindam illud. De Jeroboam similiter dictum fuit a Domino per Achiam : Ecce ego inducam mala super domum Jeroboam et percutiam de Jeroboam mingentem ad parietem. Et ibidem legitur, quod interfecit Baasa, Nadab, filium Jeroboam, et percussit omnem domum Jeroboam, non dimisit nec unam quidem animam de semine ejus, donec deleret eam propter peccata Jeroboam, quæ peccaverat, et quibus peccare fecerat Israel, et propter delictum quo irritaverat Dominum Deum Israel. De Baasa quoque scribitur dixisse Dominus : Quia ambulasti in via Jeroboam, et peccare fecisti populum meum Israel, ecce ego demetam posteriora Baasa, et posteriora domus ejus. Achab etiam dictum invenitur a Domino per Eliam : Ecce ego inducam super te malum, et demetam posteriora tua, et interficiam de Achab mingentem ad parietem. Nam et Dominus dicit : Ego sum Deus zelotes vindicans peccata patrum in filios usque in tertiam et quartam progeniem in his qui oderunt me, id est, in his qui circa me paternum odium imitantur ».

35. Postremo pro Othonis causa subdit : « De Othone videtur, quod non liceat ipsi favere, quoniam a paucioribus est electus : quod non deceat, ne videamur non ob gratiam ejus, sed alterius odium ipsi favorem Apostolicum exhibere : quod non expediat, quia respectu alterius videtur pars ejus debilis et infirma. Verum cum tot vel plures ex iis ad quos principaliter spectat imperatoris electio, in eum consensisse noscantur, quot in alterum consenserunt, cum non minus idoneitas, seu dignitas electæ personæ, quam eligentium numerus sit in talibus attendendus, nec tantum pluralitas quoad numerum, sed salubritas quoad consilium, in eligentibus requiratur, et Otho magis sit idoneus ad regendum imperium quam Philippus, cum Dominus etiam puniat peccata patrum in filios usque in tertiam et quartam progeniem in iis qui oderunt eum, id est, in iis qui patrum peccata sequuntur, et Philippus progenitorum suorum peccata in Ecclesiæ persecutione sequatur, cum etsi non debeamus reddere mala pro malis, sed benefacere mala facientibus nobis, non tamen debemus honorem pro injuria in iis qui in solita perseverant malitia compensare, aut contra nos armare furentes, cum Dominus ut confunderet fortia, humilia elegisse legatur, utpote qui David in regem de post fœtantes accepit, videtur quod et liceat, deceat et expediat ipsi favorem Apostolicum exhibere. Absit enim ut deferamus homini contra Deum, aut timeamus vultum potentis, cum secundum Apostolum non solum a malo sed ab omni specie mala nos oporteat abstinere ; scriptum est enim : Maledictus qui confidit in homine, et qui ponit carnem brachium suum.

36. « Nos igitur ex prædictis causis pro puero non credimus insistendum, ut ad præsens debeat imperium obtinere : personam vero Philippi propter impedimenta patentia penitus reprobamus, et obsistendum ei dicimus, ne imperium valeat usurpare. De cætero vero agendum per legatum nostrum apud principes, ut vel conveniant in personam idoneam, vel se judicio aut arbitrio nostro committant : quod si neutrum elegerint, cum diu exspectaverimus, cum monuerimus eos ad concordiam, cum instruxerimus eos per litteras, et nuntium nostrum, et consilium nostrum eis duxerimus exponendum, ne fovere eorum discordiam

videamur, et dicere cum Ezechia : Sit pax et veritas in diebus nostris, ne si secuti fuerimus a longe, ut videamus finem cum Petro, tandem veritatem, quæ Christus est, negare cogamur, cum negotium istud dilationem non capiat, cum Otho et per se devotus existat Ecclesiæ, et ex utraque parte trahat originem ex genere devotorum, ex parte matris de domo regum Angliæ, ex parte patris de prosapia ducum Saxoniæ, qui omnes Ecclesiæ fuere devoti, et specialiter Lotharius imperator proavus ejus, qui bis pro Apostolicæ Sedis honore Apuliam est ingressus, et in obsequio Ecclesiæ Romanæ decessit (statuimus), ei manifeste favendum, et ipsum recipiendum in regem, et præmissis omnibus, quæ pro honorificentia Ecclesiæ Romanæ debent præmitti, ad coronam imperii evocandum ».

Hactenus Innocentius, qui hoc anno ad Treverensem etiam archiepiscopum pro Othone scripsisse reperitur. Cum enim Adolphus Coloniensis archiepiscopus Othoni eidem studens, apud Apostolicam Sedem expostulasset, quod Treverensis eum se pro rege habiturum interposito juramento spopondisset, quem ipse reciperet, idque ut plenius præstare posset, Coloniensis Ecclesiæ thesaurum pignori a se accepisset, nec tamen sacramento staret, nec thesaurum redderet, Innocentius data Epistola promissa complere jubet [1], alioquin mandat, ut thesaurum restituat, seque Apostolicæ Sedi sistat ; suspensionem a Pontificali officio comminatus, ni dictis obtemperarit.

37. Ad hæc, quæ pro Othone Anglorum regi Joanni ejus avunculo præcipit, ab ipso auscultemus [2] :

« Innocentius, etc.

« Sane quid egeris circa charissimum in Christo filium nostrum Othonem nepotem tuum, tua te conscientia conveniat et accuset, et utinam ita satagas super hoc tuum errorem corrigere, ut infamiam aboleas et jacturam : quia vero quantumcumque tibi deferre velimus, postulantibus justitiam nolumus denegare, cum secundum Apostolum sapientibus simus et insipientibus debitores, ad gravem prænominati nepotis tui querelam paternum respectum habentes, serenitatem tuam monemus attentius et exhortamur in Domino, per Apostolica scripta mandantes, quatenus pecuniam, quam inclytæ recordationis Richardus rex frater tuus ei testamento legavit, ad cujus solutionem juramento diceris obligatus, ipsi solvere non omittas, ut sua saltem illi restituas, qui de tuis ei debueras subvenire. Alioquin nos in sua sibi justitia nulla deerimus ratione, quominus secundum officii nostri debitum procedamus ». Atque his de rebus ad Cantuariensem archiepiscopum scripsit.

Cæterum Pontifex gravissima illa verba : *Sane quid egeris*, etc. quibus hortatur, suadetque ut errorem corrigere atque infamiam abolere et resarcire jacturam studeat, ideo mea sententia inculcat, quoniam Joannes cum in Northmannia agens in Philippi regis, post anni superioris Natalem Domini diem, congressum colloquiumque descendisset. « Juravit », inquit Rogerius, « quod nullum auxilium faceret Othoni nepoti suo, neque de pecunia, neque de hominibus ad imperium Romanum adipiscendum ». Quæ postea Pontifex ipsi exprobravit [1] ; subditque eodem anno, hoc scilicet, Othonem imperatorem designatum fratres suos, Henricum Saxoniæ ducem, Willelmumque Wintoniensem Joanni Angliæ regi avunculo misisse, ab eoque Eboracensem ac Pictaviensem comitatus, sibi a Richardo olim traditos, duasque partes thesauri ab illo item sibi relictas postulasse, Joannem vero ob jusjurandum datum abnuisse. Ea de causa Innocentius papa ad Ostiensem episcopum Apostolicæ Sedis legatum ista etiam hoc anno scripsisse videtur [2] : « Per Apostolica scripta mandantes, quatenus si qua forsan inter se vel cum aliis obligatione tenentur illicita (Philippus videlicet Francorum et Joannes Anglorum reges) eam secure cum secundum prophetam dissolvere debeamus colligationes impietatis et fasciculos deprimentes, illam enim colligationem censemus illicitam, quæ regiæ devotionis obsequium erga Sedem Apostolicam impediret, præsertim in illo negotio, quod super imperii Romani ordinatione versatur ». Porro jusjurandum a Joanne aliisque præstitum, ab Innocentio rescissum proximo anno dicetur.

Nec illustris Othonis victoria silentio obscuranda, quam Rogerius historia sua complexus est, eodem anno, paulo ante festum S. Petri ad Vincula Othonem cum Philippo apud Branesawichum acies commisisse, ac multis adversæ partis captis nobilibus, victoriam retulisse. De Philippo vero tradit Conradus Urspergensis abbas [3] hujus temporis scriptor, Philippum Alsatiam vastavisse, et quasdam arces expugnasse ; eadem post illum alii ; additque [4] Fragmenti historiæ incertus auctor, Othonem comitem ejusdem Philippi fratrem diutina ægritudine confectum, in bona confessione (ut ait) defunctum esse.

38. *Conradi archiepiscopi Maguntini obitus.* — Eodem quoque anno e vita migravit Conradus (de quo supra frequens mentio) archiepiscopus Maguntinus ac S. R. E. cardinalis, episcopus Sabinensis, id testantibus tum Conrado episcopo, qui de eo in pervetusto Maguntino Chronico hæc prodidit : « Gravi ægritudine fatigatus, et cum de die in diem se convalescere speraret, subito et insperata morte præventus Deo spiritum reddidit MCC », tum Alberto abbate Stadensi [5], Henrico Sterone [6], Godefrido monacho [7], et aliis [8], quos inter Rogerius [9] ita loquitur : « Eodem anno obiit Maguntinus

[1] Cod sup. cit. Ep. XXVI. — [2] Cit. Cod. Ep. XXVIII.

[1] Innoc. l. V. Ep. CLX. — [2] Cod. sup. cit. Ep. XV. — [3] Ursperg. in Chron. — [4] Naucl. hoc anno et Germ. Chron. l. XIX. — [5] Stad. in Chron.— [6] Ster. in Annal. apud Canis. antiq. lect. tom. I. p. 242. — [7] Godef. in Annal. — [8] Siffrid. Ep. l. II. Chr. Austral. aliique. — [9] Rog. in Angl. Annal.

archiepiscopus, qui in civitate Maguntiæ receperat Philippum ducem Sueviæ in dominum, et eumdem ibidem in regem coronaverat. Verum sicut Rogerio omnes Germanicarum rerum ejus temporis scriptores de Conradi morte, quod in hunc annum ceciderit, ut modo vidimus, assentiuntur, ita quod Conradus Philippum corona exornaverit, altum silentium omnes tenuere. Profecto Conradum pro componenda inter Othonem et Philippum pace auctoritatem suam interposuisse, ac plurimum elaborasse, tum ipsius Othonis supra redditæ litteræ[1], tum ex citatis auctoribus aliqui affirmant. Ast omnium instar unus sit Innocentius Romanus Pontifex, ad Coloniensiem archiepiscopum, qui sub anni sequentis initium hæc scribit[2]: « Postmodum vero audito, quod per sollicitudinem bonæ memoriæ Conradi archiepiscopi Maguntini, a nostra præsentia redeuntis, dispositi sunt principes ad colloquium convenire, super ordinatione imperii tractaturi, ne quid ex contingentibus omittere videremur, litteras nostras ad eum per proprium nuntium duximus destinandas, consilium nostrum eidem fideliter exponentes. Cæterum cum nec sic hactenus inter eos bonum concordiæ potuerit provenire, etc. » In quam sententiam præcitatus Conradus Maguntini Chronici scriptor episcopus deplorat, ardentissimis votis dum abesset in Oriente, Conradum expetitum, ut laceratæ civilibus bellis Germaniæ pacem inferret, remque perfecturum fuisse, ni cœptos conatus mors nimium suis funesta elisisset. Porro inde Rogerio errandi oblatam occasionem existimamus, quod Philippus jam ab electionis suæ exordio Maguntiæ, ut Albertus Stadensis, atque Innocentii Gesta testantur, corona redimitus fuerat; quam tamen non Conradus archiepiscopus (quippe qui longe gentium aberat) sed (quod Innocentiùs papa ad illum scribens[3], et ejus res gestæ confirmant) Tarantasiensis episcopus imposuit : atque hactenus de laudatissimo Conrado.

39. Reliquum est ut eorum, quæ ejus obitum subsecuta sunt, aliqua proferamus in medium. Refert laudatus auctor[4], exstincto Maguntino archiepiscopo, ducem Bavariæ ipsius e fratre nepotem Maguntiam advolasse , atque omnes illius opes, et sacram gazam, quam pretiosissimam habebat atque Ecclesiæ Maguntinæ reliquerat, diripuisse, nec facinus impune tulisse ; paulo post enim cæsum turpissime non perceptis sacramentis interiisse. Verum adeo grave facinus perleve existimari potest, si secutæ clades spectentur : exortum namque continuo schisma Ecclesiam illam annis pluribus concussit, et ingentia mala invexit. De his Conradus Maguntinensis archiepiscopus[1] : « O altitudo et profunditas judiciorum Justi judicis Dei, terribilis in consiliis super omnes filios hominum. Imperator obierat, et surgunt duo reges pro imperio litigantes, non est qui a malis imminentibus se abscondat. Maguntinensis archiepiscopus non est, et duo pro eo, quis eorum fiat major, decertant, ex utraque parte amici et fautores promissionibus et muneribus, acquiruntur ; et turpe est dicere, ipsi clerici electores simoniæ vitio maculantur, et multiplicantur mala super terram, et scinditur Ecclesia Maguntinensium ; qui uni adhærent, cum eo recedunt, alii remanent cum altero, una pars, quæ remanserat canonicorum cum suo electo excommunicatur ; sed ipsi hanc excommunicationem se simulantes ignorare , divina celebrare non omittunt. Duravit hæc contumacia annis octo ». At subobscura auctoris verba ex Godefridi narratione illustranda sunt, qui ait[2], gravissimos tumultus Maguntiæ incanduisse, dum alii Philippo annitente Lupoldum Wormatiensem in archiepiscopum poposcere, alii Siffridum præpositum elegere, atque ex urbe egressi Bingam se contulere, ubi electionem confirmarunt, eoque audito Lupoldum auxiliis Philippi cinctum, Siffridum sociosque Binga depulisse, hunc vero confugisse ad Othonem ; qui mox Bingam cum exercitu advolavit, et Lupoldianos gravi clade affecit. Demum quod ad Maguntinas res attinet, addit Dodechinus ejus civitatis mœnia hoc anno refecta instaurataque : atque his ad Marianum Scotum Appendici finem imponit.

40. *De episcopis transeuntibus ad aliam Ecclesiam Innocentii judicium ; ubi refutatæ in eum calumniæ.* — Antequam vero e Germania revocetur oratio, dicendum remanet, quid Innocentius papa in alterum Conradum Hildesheimensem quondam episcopum refractarium egerit (1) : contra vero, quam benigne resipiscentem postea exceperit, atque amplexatus fuerit ; extat ejus ad Bambergensem episcopum atque ad Maguntinum scholasticum hoc anno, VII kalendas Februarii data Epistola[3], ubi postquam ostendit, etsi cuipiam fortasse videri potuerat, impertitæ sibi a Cælestino Tertio indulgentiæ occasione, ad altiorem gradum transcendendi facultatem habuisse, ad parem tamen transire haud integram fuisse (is vero Herbipolensem sedem propria auctoritate, sicut dictum est, arripuerat) « cum in majori », inquit Pontifex,

[1] In reg. supr. cit. Ep. xx. — [2] Innoc. Ep. xxx. Cod. Vatic. de neg. imp. — [3] Ep. i. — [4] Conrad. in Mag. Chron.

[1] Conr. ib. — [2] Godef. in Annal. — [3] Innoc. l. ii. Ep. ccLxviii. c. Licet extr. de transl. episc.

(1) Joannes Fridericus Schannat in suis Vindemiis litterariis editis anno 1723, ex Moguntino Codice vulgavit Bullam Innocentii III *datam Lateranis V idus Aprilis, Pontificatus ejus anno tertio*, id est, hoc anno, in qua Pontifex capitulo Hildesheimensi exponit omnia, quæ in causa Conradi gesserat, additque illum supplicem accessisse ad Sedem Apostolicam, veniam de commissis postulaturum, quam et obtinuisse ; ita tamen, ut episcopatum utrumque Hildesheimensem et Herbipolensem penitus dimitteret ; quare capitulum monet Pontifex, ut Heriberto ab eodem capitulo in locum amoti Conradi suffecto adhæreat, addens se pariter copiam fecisse Herbipolensi capitulo, ut de novo episcopo sibi provideret.
MANSI.

« dignitate propter majorem utilitatem facilius soleat dispensari » ; deinde post alia recensita, quæ in ejusmodi causa canonici gesserant, et nos suis locis retulimus, hæc de anathematis sententia in eum prolata subjicit : « Cum postquam alius de mandato nostro fuit in episcopum Hildesheimensem electus, et etiam confirmatus, se ipse præsumpserit Hildesheimensem episcop. nominare, et electum ipsum, et ejus Ecclesiam per suos fecerit multipliciter molestari ». Habentur ejus litteræ[1], quæ paucis interjectis diebus, IV videlicet nonas Februarii, Padeburnensi episcopo, aliisque misit, mandans, ut H. Hildesheimensi electo, adversus Conradi jam cœtu fidelium amoti atque exauctorati fautores auxilio essent : « Apostolicæ Sedis injuriam dissimulare nolentes, ipsum in festo principis Apostolorum præsentibus nuntiis ejus inter missarum solemnia excommunicatum publice nuntiavimus, mandantes sententiam latam a nobis per Teutoniam publicari ». Quoniam vero Ecclesia Dei sponsi sui vestigiis insistit, de quo scriptum est[2] : « Percutit (superbos nempe et contumaces) et manus ejus sanabunt » ; dum scilicet qua par est animi demissione obtemperent, Innocentius ejusdem Ecclesiæ post Christum caput addidit, ut litteris Sedem Apostolicam facerent certiorem, an imperia Pontificia respueret, ut gravioribus pœnis illum percelleret, an pareret, atque ab utraque Eccl. Herbipolensi, et Hildesheimensi abstineret, ut clementiam, dum non Ecclesiastica disciplina enervaretur, in eum explicaret.

At Conradus facti pœnitens, cum pertinaciam fregisset, ab Apostolica Sede veniam dignitatemque episcopalem est assecutus : quæ Innocentii Res Gestæ exactissime describunt[3] : « Qui (nimirum Conradus) cum ab omnibus vitaretur, tentavit multoties per honorabiles nuntios, si forsan intercessione principum, aut oblatione munerum, ejus posset animum inclinare, quod cum nullo modo proficeret, proprium tandem recognocens excessum, primo coram Magdeburgensi archiepiscopo, et multis principibus, ac secundo coram Maguntino archiepiscopo, et multis aliis magnatibus juramento firmavit, quod de mandatis Apostolicis obediret, et exinde nec viarum evitans discrimina, nec incommoda temporis imperati ad Apostolicam Sedem accessit, in multa contritione cordis, et magna humilitate corporis beneficium absolutionis implorans, qui cum fuisset juramento rursus præstito absolutus, depositis calceamentis, et pallio cum corrigia in collo, Apostolico se conspectui præsentavit, et prosternens se totum in terram in modum crucis manus expandit, cum grandi fletu postulans indulgentiam, proprium confitendo peccatum. Commota autem sunt viscera summi Pontificis super eum, sed ne dissolveret nervos Ecclesiasticæ disciplinæ, post deliberationem multiplicem in summo consistorio, præcepit eidem sub debito præfati juramenti, ut tam Hildesheimensem, quam Herbipolensem Ecclesias omnino dimitteret, qui quamvis omnino confusus obedivit, faciens de necessitate virtutem, misitque munera quædam ipsi domino papæ, videlicet argentea pulchra visu ; qui animo hæsit paulisper, hæsitans utrum deberet illa recipere, an potius refutare, sed ne ille de gratia sua penitus desperaret, recepit oblata, et ne putaret quod munerum posset donatione corrumpi, misit ei per honorabilem nuntium unam cuppam auream pretiosam, majoris quam illa essent vasa argentea universa valoris ». Etenim summa prudentia justitiaque præditus Innocentius, memor divini oraculi, ab accipiendis muneribus, quæ etiam excæcant prudentes, et subvertunt verba justorum[1], prorsus abhorruit : paterna vero charitate nonnihil accipere compulsus, majori relato munere cunctis jus dicentibus ad imitandum pulcherrimum, exemplum dedit. « Volens autem oleum infundere super vinum, cum præcepisset, ut Hildesheimensis Ecclesia idoneum sibi Pontificem per electionem canonicam provideret, ordinationem duxit Herbipolensi Ecclesiæ deferendam, ut si forsan eadem Ecclesia iterato postularet eumdem, humiliatum eligeret (erigeret), quæ dejecerat exaltatum, sicque post annum factum est, ut prævidit ; ita Acta, quæ de Salisburgensi archiepisc. in eamdem sententiam subdunt :

41. « Ne autem ex aliqua parte suum judicium claudicaret, similem pæne modum adversus Salisburgensem archiepiscopum observavit, qui cum esset Brixinensis episcopus, quoniam ad archiepiscopatum Salisburgensem electus, absque licentia summi Pontificis ad metropolitanam Ecclesiam transire præsumpsit, electionem ipsius omnino cassavit, et præcepit eidem, ut ad primam Ecclesiam secunda relicta rediret, cassans quicquid egerat apud illam ; unde Burgensem electum a Burgensi episcopatu removit, quoniam in eum ab ipso fuerat institutus ; ipse vero alterius exemplo perterritus humiliter obedivit ; cumque postmodum fuisset electus, electionem recipere non præsumpsit, sed cum electoribus suis ad Apostolicam Sedem accessit, dispensationis gratiam obtenturus ; et quidem obtinuit, ut experimento cognosceret, quod in arca fœderis et virga continetur, et manna ». Hoc namque anno, VI idus Aprilis, defuncto Adalberto Salisburgensi archiepiscopo, Eberhardum Brixinensem episcopum in illius locum subrogatum, tum Henricus Stero[2], tum Salisburgense, et Augustense Chronica testantur ; addit vero Salisburgense[3] : « Perchatoldus præpositus ejusdem Ecclesiæ Romam pro pallio ab ipso destinatus, infecto negotio Romæ mortuus est : ipse vero episcopus per se vadens Romam, multo labore et sudore tandem ab Innocentio papa pallio

[1] Ep. CCLXXVII. — [2] Iob. V. — [3] Innoc. Vit. auct.

[1] Exod. XXIII.— [2] Stero in Annal. apud Canis. antiq. lect. tom. II. p. 242. — [3] Salisb. Chron. apud eumd. tom. VI. p. 1259.

honoratur » ; postquam scilicet imperanti Pontifici paruit, ut ex recitatis Innocentio Vitæ Actis accepimus. Interim funesta ac perniciosa exardescente discordia inter Bavariæ ducem et Ratisponensem episcopum, inflammatoque bello, dictu immania contigere, quæ Salisburgensis Chronici auctor hisce verbis historiæ mandavit : « Discordia facta est inter ducem Bavariæ Ludovicum et episcopum, Ratisponensem Conradum, cui confœderatus dominus Eberhardus archiepiscopus Salzburgensis in manu valida venit in auxilium nullo resistente, et diruta sunt castra aliquanta, et ex utroque facta sunt incendia plurima per universam Bavariam, villarum deprædationes et Ecclesiarum, ita ut non ab altaribus abstinerent, et reliquias sanctorum inde auferrent, aliaque quamplurima nefanda et inaudita perpetrarent ». Ita ipse, qui eodem anno ait pacem inter illos tandem conflatam compositamque fuisse.

42. De his agens recentior historicus [1], Eberhardum archiepiscopum malorum omnium auctorem cum collegis proclamat, acerbe et contumeliose contra episcopos invectus, quod bella moverent et agitarent. Sane si non servato moderamine, ut aiunt, inculpatæ tutelæ episcopi bella gerant, magna sine dubio objurgatione, atque animadversione digni sunt, cæterum si Ecclesiæ juribus consulentes, injuriam vi et armis, cum opus sit, prohibeant, veram laudem promereri et colligere omnino fatendum est : id enim prudentissimos æque ac sanctissimos præsules præstitisse, cuilibet vel leviter in rerum Ecclesiasticarum monumentis versato luce clarius apertum et conspicuum est. Porro inter alia, quæ temere impudenterque vir improbus contra sacerdotes effutiit, hæc habet : « Et ne omnino res divinas floccifacere videantur, magno religionis supercilio Chunegundem August. Albo superum adscribunt ». Hæc ipse. Sed numquid Germaniæ episcoporum id muneris erat ; an præcipue vero de sacerdotum principe, Romano, inquam, Pontifice, ea intelligi voluit ? equidem cælitum ordini adjicere, tum etiam ad summum Pontificem spectasse, ut antiquiora mittamus, recentia testantur exempla, Alexandri Tertii, qui Eduardum Anglorum regem [2], Helenam viduam genere Wisigotham [3], Canutum Danorum regem [4], ac Thomam Cantuariensem archiepiscopum et martyrem [5] ; Clementis item Tertii, qui Othonem episcopum Bambergensem [6] ; Cælestini pariter Tertii, qui Ubaldum Eugubinum episcopum [7] ; ac demum Innocentii, qui, ut vidimus superiori anno, Homobonum in sanctorum numerum retulit, quod vel in Synodis, vel de episcoporum et cardinalium, qui apud Apostolicam Sedem reperiebantur, consilio facere consueverant, mox universæ Ecclesiæ præsulibus, cæteris acclamantibus consentientibusque. Cum igitur dicat ille maledicentiæ veneno suffusa, imbutaque hæc verba : « Ne omnino res divinas floccifacere videantur, magno religionis supercilio Chunegundem Augustam Albo superum adscribunt » Eum perstringere et percellere maledicto videtur, ad quem ea res pertinebat.

43. Verum ne falso conjicere aut calumniam adhibere videamur, reddimus hic, quæ de Innocentio paucis interpositis verbis superioribus adjecit, quæ infensum odioque imbutum impii hominis adversus Pontificem animum declarant ; sic enim ait : « Spectante itaque atque concitante Romano sacerdote Philippus et Otho cognatas acies committunt, frater adversus fratrem, filius adversus parentem confligere cogitur, atque invicem sanguine se polluunt. Argentoracum, Aquæ-Graneæ, Agrippinensis Colonia, Edfurdia, pluraque alia oppida obsessa, cuncta luctu et cæde completa sunt. Quis aliam tantæ discordiæ inter Christianos causam attulerit, nisi Romani episcopi spectaculum, quasi paria componentis ? populus Christianus mutuis se vulneribus, cohortantibus Flaminibus Romanensibus contrucidavit ». Hactenus auctor livore calumniisque perlita oratione, cujus sententiam laudant, comprobantque perditissimi alii novatores [1], qui mendaciis et maledictis pascuntur. At quam falso et impie in parentem optimum hæc proferat, supra a nobis allata confutarunt ; qui enim ab eo pro pace concilianda, tuendoque imperio susceptos aditosque labores, missas litteras, decretas legationes attenderit, ea ipsi prophetæ verba vere affinget : « Quid est quod debui ultra facere vineæ meæ, et non feci ei ». Nec enim decuit, quod forte auctori placuisset, anathemate percusso Ecclesiæ perduelli Philippo, ingenti Christianæ reipublicæ damno, ac opprobrio religionis, regnum confirmare, imperialemque dignitatem in eum conferre. Plura adduci possent ad infringendam vesani hominis calumniam, suoque splendori asserendam veritatem : verum hæc prudenti cuique suffecerint, quæ tamen prætermittere non debuimus, ut Innocentium a calumniis vindicaremus, omnesque perciperent, quam fidem auctor promereatur, cujus jure merito Ecclesia scripta proscripsit.

44. *S. Chunegundis canonizatio.* — Quod autem attinet ad sanctam virginem Chunegundem Augustam, pluribus miraculis effulgentem, ab Innocentio papa inter sanctos hoc anno aggregatam, testatur hac de re ejusdem Pontificis hoc anno datum Diploma, quod ex Annalibus Bambergensibus edidit Jacobus Gretserus [2], Societatis Jesu theologus, et ex eo Surius [3], ac ita inscribitur :

[1] Aven. in histor. Bojar. l. VII. — [2] Append. ad Vit. S. Eduard. Sur. tom. III. apud Bar. tom. XII. an. 1161. num. 1. — [3] Jo. Olav. l. XIII. c. 7. apud Bar. an. 1164. num. 50. — [4] Saxo Gra. l. XIV. apud eumdem, loco cit. — [5] Alex. III Vit. et Ep. XCII, XCIII, apud Bar. an. 1173, num. 5, 6, 7. — [6] Chron. Bamberg. apud eumd. an. 1189. num. 13. — [7] Cælest. Diplom. ex arch. Eug. apud eumd. 1192. num. 1.

[1] Cent. XIII. c. 10. col. 986. — [2] Jacob. Grets. de divis. Bamberg. — [3] Sur. tom. II. die III. Mart. novæ edit.

« Innocentius episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Theumoni episcopo, et dilectis filiis capitulo Bambergensi, salutem et Apostolicam benedictionem.

« Cum secundum Evangelicam veritatem, etc. » Nonnulla præfatus, quæ brevitatis ergo prætermittimus, subdit : « Nos itaque cognoscentes, quod hoc revera judicium sublimius est inter cætera judicia judicandum, in ipsius examinatione plenariam volumus adhibere cautelam, et ideo prænominatos jurisjurandi religione constrinximus, ut puram nobis super hoc dicerent veritatem. Qui jurati dixerunt, quod, sicut ex celebri fama, et solemni scriptura noverunt, B. Chunegundis S. Henrico imperatori fuit matrimonialiter copulata, sed ab eo non extitit carnaliter cognita. Unde cum dominus imperator ageret in extremis, principibus et parentibus inquit de illa : Qualem mihi eam assignastis talem vobis eam resigno ; virginem eam dedistis, et virginem reddo. Suam ergo virginitatem Domino consecravit et servavit intactam : ita quod, cum aliquando, instigante humani generis inimico, suspicio quædam contra ipsam fuisset exorta, ipsa, ut suam innocentiam demonstraret, super ignitos vomeres nudis plantis incessit, et processit illæsa.

« Item S. imperator Henricus, et hæc imperatrix egregia Chunegundis de propriis facultatibus Babenbergensem fundaverunt Ecclesiam et dotaverunt : quam cum suis omnibus pertinentiis ex fervore devotionis, quam ad Apostolicam Sedem habebant, B. Petro Apostolorum principi obtulerunt, annuum ei censum ad indicium, quod juris sit Ecclesiæ Romanæ, solventem. Sed et alia plurima beneficia piis locis, et venerabilibus Ecclesiis contulerunt, Christum sibi facientes hæredem.

45. « Hæc et alia retulere de meritis, de miraculis asserentes, quod eis præsentibus et videntibus, ad memoriam hujus virginis cæci visum, claudi gressum, muti verbum et surdi recuperaverunt auditum, aliisque languoribus impetiti frequenter et evidenter plenam consecuti sunt sanitatem, et quod est mirabilis novitatis, et novi miraculi, pulvis de tumulo ejus assumptus sæpe conversus est in frumentum. Nos ergo de meritis et miraculis ejus multis et magnis, non solum testimoniis, sed et testibus certiores effecti, cum secundum prophetam laudandus sit Deus in sanctis[1] suis, de fratrum nostrorum consilio et pontificum multorum apud Sedem Apostolicam existentium, ipsam beatam virginem Chunegundem Catalogo sanctorum adscripsimus, ejusque memoriam inter sanctos decrevimus celebrandam.

« Quapropter universitatem vestram monemus et hortamur in Domino, per Apostolica scripta mandantes, quatenus quod nos solenniter et caute statuimus, vos humiliter et devote servetis, ut meritis ejus et precibus apud misericordissimum judicem indulgentiam consequamur. Collectam autem et alias orationes in commemoratione ejus dicendas edidimus, quas in hac pagina duximus subscribendas, etc. Datum Lateran. III nonas Aprilis Pont. nostri anno tertio ». Hactenus Innocentii Diploma a memorato Jacobo, sed a novatoribus antea typis mandatum[1]. Hi tamen impie sanctorum cultum, cælumque blasphemiis impetentes, solemnes hujusmodi Albi sanctorum adjectiones, adauctam idololatriam dictitant. Cæterum de Chunegunde ab Innocentio in cælitum Catalogo reposita meminere quoque Fragmenti historici incertus auctor[2], Salisburgensis Chronici scriptor[3], Stero[4] (qui etiam sacrarum ejus reliquiarum translationem multis præsentibus episcopis factam tradunt) Siffridus presbyter[5], aliique, porro ita in eodem Fragmento legitur : « Ossa S. Henrici et S. Chunegundis levaverunt, sicut ab Innocentio papa canonizati fuerant ». Verum S. Henricus non ab Innocentio, sed ab Eugenio sanctis annumeratus fuit.

46. *Innocentii litteræ ad Hungariæ regem pro hæreticis pellendis.* — Antequam vero e Germania discedamus, ad Ungaricas paululum res divertere Pontificiæ litteræ nos impellunt. Hoc enim anno cum audisset Innocentius, Culinum Banum magna conspicuum dignitate virum, Patarenos hæreticos a Spalatensi archiepiscopo pulsos excepisse ac fovere, Hemmerado Ungarorum regi præcepit, ut Banum ipsum, ni resipisceret, cum ipsis hæreticis proscribendum curaret : quas litteras cum vigilantissimi pastoris a Dominico grege lupos arcentis atque insectantis sollicitudinem præ se ferant, hic reddendas existimamus[6] :

« Accepimus quod cum nuper venerabilis frater noster Spalaten. archiepiscopus Patarenos non paucos de Spalaten. et Trugurien. civitatibus effugasset, nobilis vir Culinus Banus Bossinus iniquitati eorum non solum tutum latibulum, sed et præsidium contulit manifestum, et perversitati eorumdem terram suam et se ipsum exponens, ipsos pro Catholicis, imo ultra Catholicos honoravit, vocans eos antonomasice Christianos. Ne igitur hujusmodi morbus, si ejus non obsistatur principiis, vicina corrumpat, et in regnum (quod absit) Ungariæ defluat labes ejus, serenitatem regiam rogamus, monemus et exhortamur in Domino, in remissionem tibi peccaminum injungentes, quatenus ad vindicandam tantam Christi et Christianorum injuriam potenter et regaliter accingaris, et nisi Banus prædictus universos hæreticos de terra suæ potestati subjecta proscripserit, bonis eorum omnibus confiscatis, tu ipsum et hæreticos ipsos non solum de terra ejus, sed de toto Ungariæ regno proscribas, et bona talium, ubicumque per terram tuam poterunt inveniri, confisces, nec pareat ocu-

[1] Psal. CL.

[1] Cent. XIII. c. 7. ex hist. Bamberg. — [2] Frag. hist. auct. an. 1199. — [3] Chron. Salisbur. an. — [4] Ste. apud Canis. ant. lect. tom. I. p. 243.— [5] Siffrid. epit. l. II. an. 1201. — [6] Lib. III Ep. II.

lus tuus Bano prædicto, quin contra eum jurisdictionem exerceas temporalem, si alias ad viam rectitudinis non poterit revocari. Nicolaum quoque quondam Faren. episcopum, qui non solum præter auctoritatem nostram, sed etiam contra prohibitionem expressam, Jadertinam metropolim, quam præsumpsit invadere, detinere præsumit; unde suspensus a nobis anathematizari mandatur, ut a suo resipiscat errore, tradita tibi potestate compellas, ne juxta canonicas sanctiones non careas scrupulo societatis occultæ, si manifesto facinori desinas obviare. Dat. Lat. V id. Octob. » Hactenus Innocentius, cujus pro Catholica fide monita, ac jussa utinam ab Ungaro rege cæterisque Christianis principibus nunquam oblivioni traderentur.

47. *Schismaticos cohibet, Novarienses increpat, Fanenses in fidem suscipit Pontifex.* — Qui modo hæreticæ pravitati occurrere Innocentius studuit, quamlibet imminentis schismatis occasionem removere summopere contendit. Quapropter ad Consanum archiepiscopum scripsit, ut cum duobus aliis episcopis ad certa loca se conferret, in quibus Græci sacris a Latinis sacerdotibus peractis, et vicissim Latini Græcorum divinis officiis interesse respuebant, atque ad utrosque conciliandos, quæ e re divina fore viderentur, constitueret.

Non solum autem Nicolaum, de quo paulo ante audisti, sed et alios delinquentes præsules coercet : etenim præter ea quæ de Gallicanis Germanisque episcopis antea recensuimus, Pennensem episcopum acriter objurgat [1], ex Cisterciensi abbate creatum episcopum laxioris vitæ genus instituisse, tum maxime sub B. Laureti, et Cupersanensis comitis fide et clientela se futurum spopondisse, falso asserentem hac de re ab Apostolica Sede litteras se accepisse. Qua præterea ratione animadverterit in Dominicum, qui Suacensi episcopatu cum se abdicasset, supressis Apostolicis, atque adulterinis adhibitis litteris eamdem iterum sibi vindicarat dignitatem, ipse significat [2] :

« Innocentius, etc.

« Fraternitati tuæ per Apostolica scripta mandamus, et districte præcipimus, quatenus, si forte occasione litterarum illarum in aliquo processisti, irritum denuntians penitus et inane, jam dictum Dominicum si denuo venire ad partes illas præsumpserit, omni dilationis occasione et appellatione postposita, in aliquo facias monasterio districti Ordinis ad agendam pœnitentiam arcte retrudi. Prænominatum autem G. episcopum, si præmissis veritas suffragatur, in loco suo et dignitate, sublato contradictionis et appellationis obstaculo, restituas et facias in episcopatu suo pacifice permanere, illos Ecclesiastica districtione compescens, qui se tibi duxerunt temeritate qualibet opponendos. Dat. Later. non. Decemb. Pont. nostri ann. III ».

48. Quemadmodum contra prævaricatores antistites insurgit, ita eorum, quos injuria lacessitos et oppressos cernit, innocentiam tuendam defendendamque suscipit. Quamobrem cum Novarienses episcopum suum e sede atque e civitate iniquissime deturbassent, non præmissa salute, Epistola hac increpat [1] :

« Consulibus et populo Novariensi.

« Non duritiæ nostræ sed vestris est excessibus imputandum, quod Apostolicæ salutationis alloquium nos vobis cogitis denegare : vos enim tanquam ingratitudinis filii, imo velut hostes iniqui insurgere non erubescitis in parentes, in patrem exilium, et in matrem excidium, et multiplex in Romanam Ecclesiam opprobrium operati, matrem ancillare volentes, et ejecto patre hæreditatem vobis paternam vindicare, in quo tyrannidem etiam exceditis viperarum, quæ alterius tantum parentum perniciem operantur, in alterum nihil penitus machinantes. Ecce etenim Novariensem Ecclesiam matrem vestram, in qua lavacro estis regenerationis abluti, hostiliter persequentes, eam redigere nitimini sub tributo, et venerabilem fratrem nostrum Novariensem episcopum patrem vestrum, quia sponsæ suæ injuriam non poterat æquanimiter sustinere, de vestris coegistis finibus exulare ». Et paulo post aberrantes oves ad caulam revocare satagens subdit : « Licet autem propter hoc jampridem fueritis excommunicationis vinculo innodati, volentes tamen plenius experiri, an adhuc in vobis alicujus devotionis scintilla remanserit, an in corde vestro dicatis cum insipientibus : Non est Deus ; universitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, et sub divini judicii interminatione præcipimus, quatenus redeuntes ad cor, et quod perperam egeritis attendentes, prædicto episcopo et Ecclesiæ Novariensi super ablatis omnibus et injuriis irrogatis satisfactionem plenariam impendatis ». Deinde gravissimas in refractarios, pertinacesque, minas fulminat, adjicitque :

49. « Alioquin præter id, quod vos per venerabilem fratrem nostrum Mediolanensem archiepiscopum et suffraganeos ejus singulis diebus Dominicis et festivis, pulsatis campanis, et candelis accensis, excommunicatos mandamus publice nuntiari, et civitatem vestram, et terras, quæ vobis responderint, suppositas interdicto. Noveritis nos capitulo, abbatibus, prioribus, universo clero Novariensi per Apostolica scripta in virtute obedientiæ districte præcipiendo mandasse, ut nisi infra mensem post susceptionem præsentium mandatum fueritis Apostolicum executi, ex tunc in testimonium vestræ perversitatis excutientes pulverem de pedibus suis, civitatem Novariensem egredi non postponant, et sicut ethnicos et publicanos vestræ vos iniquitati relinquant ». Extat hujusmodi Epistola [2], ubi hæc inter alia : « Nec minus tenemini de civitati in civitatem effugere persequentes, ut eos fugiendo fugare possitis, vel potius ab sui præcipitio revocare ». Sic ipse. Nova

[1] Lib. III. Ep. IX. — [2] Lib. III. Ep. XXXV.

[1] Lib. II. Ep. V. — [2] Lib. III. Ep. VI.

plane bella elegit Dominus : duce etenim Christo, fuga plerumque franguntur, funduntur que hostes deque eorum iniquitate prostrata clarissima trophæa statuuntur. Postremo pergunt minaces ad Novariensem populum litteræ : « Quod si nec sic ad viam potueritis rectitudinis revocari, eidem archiepiscopo dabimus in mandatis, ut de civitate vestra in locum idoneum cathedram transferat pastoralem, vel Novariensem diœcesim auctoritate fretus Apostolica dividat, et divisam episcopis vicinis assignet, sicque sitis in fabulam et opprobrium sæculorum, et pœna vestra causa metus universis effecta deterreat a similibus præsentes pariter et futuros. Nos quoque rectoribus Lombardiæ sub interminatione anathematis dabimus in mandatis, ut vos tam in colloquiis quam aliis tanquam excommunicatos evitent, et per universa regna, in quibus nomen colitur Christianum, bona mercatorum vestrorum mandabimus usque ad satisfactionem congruam detineri. Dat. Later. XVI kal. Novemb. »

Quoniam vero de Innocentii in sceleribus persequendis zelo flagrantissimo pluribus egimus, silentio prætereundum non est, ipsum hoc eodem anno in nefaria Calaritani judicis facinora acriter invectum, ut data ad eum Epistola ostendit [1] ; ubi habetur etiam Sardiniam peculiari quodam ac legitimo jure ad Apostolicam Sedem pertinere. Eodem anno Firmanis scripsit Innocentius [2], ut cum aliis Piceni civitatibus inducias, ad pacem coeant, ut nondum conceptum fidei jusjurandum Apostolicæ Sedis legato deferant, utque per totam diœcesim annuum censum Romanæ Ecclesiæ pendendum imponerent ; quemadmodum ipsa eorum civitas constituisset, eodemve fere argumento Anconitanis et Auximanis scripsit [3].

50. Fanensem præterea populum ejusque consules in fidem protectionemque suscipiens, ad eos Epistolam dedit, quam in medium adducere operæpretium ducimus, ut inde intelligatur, quam demisse populi erga Apostolicam Sedem se gererent, et quanta ipsa eos benignitate benevolentiaque complecteretur.

« Innocentius, etc.

« Cum [4] dilectus filius Joannes Rustici nuntius vester, et procurator cum litteris vestris de rato ad nostram præsentiam accessisset, nobis ex parte vestra promisit, quod tam vos quam omnes, qui sunt de vestro districtu nobis et successoribus nostris, et Ecclesiæ Romanæ fidelitatem curabitis universaliter exhibere, expeditionem, parlamentum, pacem, et guerram ad mandatum nostrum, et legatorum, ac nuntiorum nostrorum per totam Marchiam bona fide juxta proprias facultates vestris expensis facere sine fraude, appellationibus ad nos, vel legatos, aut nuntios nostros legitime factis, debita veneratione deferre ; procurationes idoneas nobis, legatis, et nuntiis nostris impendere ; pro annuo quoque censu quinquaginta libras usualis monetæ persolvere annuatim, medietatem videlicet pro ipsa civitate, et medietatem pro ejus districtu, vel, si mallemus, novem denarios pro unoquoque fumante, ut more vestro loquamur, exceptis clericis, militibus, judicibus, advocatis, tabellionibus, et iis qui nullas possessiones habere noscuntur, qui non consueverunt afflictum præstare, quem videlicet censum vestris expensis nostræ Cameræ inferetis, postulans humiliter, et implorans, ut vobis consulatum cum sua jurisdictione confirmare auctoritate Apostolica dignaremur ; salvis universis demaniis, quæ libere semper in nostra successorumque nostrorum dispositione consistant. Licet autem longe majora consueveritis aliis exhibere, ut tamen sentiatis et gaudeatis vos ad illud dominium rediisse, quod de se vere dicere potest : jugum meum suave est, et onus meum leve ; promissionem, et oblationem ipsius factam nobis ex parte vestra de fratrum nostrorum consilio duximus acceptandam, etc. » Hactenus Pontifex qui in eamdem etiam sententiam ad Esinum populum, atque Pesaurienses consules scripsit [1].

51. *S. Raymundi Placentini mors.* — Hoc anno ex hac vita migrasse traditur S. Raymundus Placentinus, cujus res gestas breviter percurrendas duximus, quod præsertim non ita pervulgatæ videantur. Cruce igitur ab episcopo, benedictioneque percepta, Hierosolymam profectus, loca sancta summa religione animique voluptate perlustravit, reversusque postmodum in patriam, uxorem suadentibus propinquis cum duxisset, consueta pietatis opera non prætermisit, et quæcumque lucraretur, tum in domesticis sumptibus tolerandis, tum in levandis egentibus, jejuniis et orationibus assidue intentus, consumebat. Cumque divini verbi semen, cujus excipiendi avidus erat, in ejus pectore veluti in nitido subactoque solo, radices alte egisset, ingentes patientiæ fructus attulit, quæ in filiorum ferenda morte uxorisque diuturniore infirmitate ad miraculum effulsit. Defunctaque uxore, rursus ad Sanctum-Jacobum in Compostella peregrinationem instituit, tum limina Apostolorum, aliaque sacra loca, victu eleemosynis quæsito, religiosissime internis deliciis delibutus invisit. Romæ cum ageret, atque inde sanctam civitatem Hierusalem cogitaret, divino monitu, Placentiam rediit, ubi nosocomium instituit, ingentique virtutis exemplo administravit. Quare ab ægrotis egenisque patris et patroni loco habebatur. Tandem lethali febri correptus decubuit, divinisque sacramentis communitus anno salutis MCC, ætatis vero LX, quinto kal. Augusti felicem animam in cælum efflavit. Cujus postea sepulchrum ingentibus Deus miraculis illustravit. Hæc pluribus in pervetusti Placentinæ Ecclesiæ Breviarii lectionibus, quarum veritatis splendidissimo nitore

[1] Innoc. l. III. Ep. XXXIII. — [2] Ibid. Ep. XXVI. — [3] Reg. post Ep. XXVI. — [4] Lib. III. Ep. XXVII.

[1] Reg. post eamd. Ep.

conscriptarum exemplum in bibliotheca nostra asservatur.

Hæc inter Christianorum res cum in Oriente, ut tradent [1], in deterius laberentur, « dominus papa Innocentius », inquit Robertus de Monte [2] « quadragesimum nummum redditunm ad subsidium terræ Hierosolymitanæ petiit (1) ». Quæ præterea confirmantur ex litteris ab Innocentii Vitæ scriptore recitatis, quas hoc anno datas in dubium revocari non potest, cum in iis et de Synodo a Petro tit. S. Marcelli presbytero cardinali, tunc Apostolicæ Sedis legato, apud Divionem coacta, et de interdicto, cui adhuc Philippi regnum suppositum erat, mentio fiat. Divionensem autem Synodum præcipitante superiori anno Petrus celebravit, interdicti vero sententia ex ejus præscripto promulgata est sub hujus anni initium atque per octo menses Francorum regnum sub Ecclesiasticis censuris ingemuit, ut ex Innocentii Gestis vidimus; hæc de tempore dicta sint.

Quod vero ad litteras pertinet, earum exordium est hujusmodi : « Verendum est nobis et vobis, etc. » quæ cum prolixiores sint, atque ejusdem argumenti cum iis quas supra reddidimus [3], ne lectori fastidium ingeramus, hæc duntaxat afferre nobis suffecerit : « Certa die, quam tamen sacerdos prænuntiet populo, missa publice decantetur, singulisque diebus inter missarum solemnia *Deus, venerunt gentes in hæreditatem tuam*, campanis pulsantibus cum oratione consueta dicatur ».

[1] Naucl. Chromer hist. Pol tom. II. — [2] Robert. in Append. ad Sigeb. — [3] Ann. 1199.

Et infra : « Quia vero his, qui divinæ se mancipant obsequiis servitutis, et abstinendum ab illicitis, et licitis parcius est utendum, ne licitum fiat illicitum, si lascive vel illicenter agatur, volumus et mandamus, ut eos ex parte nostra monere diligentius, et inducere procuretis, ne diebus illis, quibus carnibus vesci debent, aut etiam jejuniorum diebus præter pulmenta, pluribus ferculis quam duobus, et eis etiam moderatis utantur, nisi forsan comitibus, baronibus, et aliis nobilibus tertium ferculum, quod vulgo dicitur intermissum, ultra id quod exhibetur familiæ, apponatur; nec de cætero votum peregrinationis adimpleant, herminiis variis, seu grisiis induantur : ad quorum utrumque tam clericos quam laicos, et mulieres, et quæ vel transfretare teneantur ex voto, vel secuturæ sunt in peregrinationis itinere viros suos. Similiter voluimus commoneri armigeros et alios servitores diligenter et efficaciter, quantum in vobis fuerit, inducatis, ut coloratis vestibus non utantur, sed contenti sint aliis convenientibus indumentis ».

Ad hæc etiam tempora spectare videntur, quæ de Rossorum religione ac fortitudine Niceta Choniata memoriæ mandavit, ipsos Christianorum misertos, quos in servitutem infideles populi abducebant, cum Blachi Cumanis conjuncti excursiones in Thraciam gravissimas sæpissime imprimerent, episcoporum hortatu in arma procucurrisse, gentemque efferam edomuisse ; quibus clarissimis religionis nostræ trophæis huic anno feliciter finem imponimus.

(1) Vectigal istud de quadragesima omnium Ecclesiasticorum proventuum in subsidium rerum Orientalium solvenda, ante hunc annum indictum fuisse, colligo ex auctore Gestorum Innocentii, qui impositum antea narrat quam aggrediatur historiam legationis Petri Capuani in Galliam. Nec Raynaldi argumentum contra nostram sententiam urget, licet enim litteræ, quas Innocentius ad Gallos dedit pro mulcta hac exigenda ante annum 1200 dari non potuerint, cum interdicti anno illo in Galliam inflicti meminerint ; ex illis tamen non inepte deduci posset vectigal ante annum illum indictum fuisse, sed ejus solutionem ad id usque distulisse Gallos merito proinde redargutos in ea a Pontifice verbis illis : « Nec manus vestras ad mandatum nostrum sæpius repetitum voluistis hactenus aperire ». Inferius verbo subdit : « Plures vestrum non solum quadragesimam juxta mandati nostri tenorem, sed trigesimam juxta promissionem factam in Divionensi Concilio in tam pium opus convertere tenerentur ». Ex quibus verbis innui suspicor vectigal illud ante celebrationem Divionensis Concilii anno 1199 habiti, imperatum fuisse. Posteriores equidem fuisse litteras hasce indictioni quadragesimæ demonstrat etiam auctor Gestorum Innocentii, qui cum ante legationem Petri indictionem quadragesimæ narrasset, litteras ad Gallos nonnisi relatis iis quæ ad annum 1200 pertinent recitat. Demum in litteris, quas Innocentius ad episcopos per Europam dedit ad indicendam quadragesimam, interdicti in Gallias lati non meminit ; unde argumentum Raynaldi deductum ex interdicti hujus commemoratione ad eruendum annum constituti census corruit. Postremo tandem in litteris datis anno 1198, apud Raynaldum ibid. num. 85, Innocentius misisse se Venetias cardinales ablegatos suos ad scribendos in sacram expeditionem milites asserit. Eo autem missum Soffridum presbyterum cardinalem Messana reducem, quo contulerat pecuniam ex quadragesima collectam, discimus ex auctore Gestorum Innocentii. Quo postremo argumento eruimus censum hunc ab Innocentio sub ipsis Pontificatus exordiis indictum fuisse. MANSI.

INNOCENTII III ANNUS 4. — CHRISTI 1201.

1. *Legatio et litteræ Innocentii ad Germanos præsules.* — Ducentesimus primus supra millesimum Indictione IV cum novo sæculo exoritur annus, quo et VI id. Januarii quartus Innocentii papæ inchoatur : cum vigilantissimus Pontifex de Romano mirum in modum sollicitus imperio, in Germaniam legatione missa, et Philippo Suevo repudiato, Othoni, confirmato ipsi regno, imperatoriam coronam pollicetur ; quæ ut se habuerint, supracitato Codice Vaticano uberrimam scribendi materiem suggerente, Epistolarem jam narrationem aggrediemur. In primis igitur Innocentius Coloniensi archiepiscopo ac suffraganeis illius ejusdemque provinciæ principibus litteras misit, quæ cum ardens ejus studium reducendæ firmandæque concordiæ, et Christianæ religionis, ac publice utilitatis maximam curam, et in legatis mittendis prudens consilium præ se ferant, adducendæ videntur :

« Coloniensi archiepiscopo, et suffraganeis ejus, et nobilibus viris principibus in Coloniensi provincia constitutis.

« Nec vos[1], nec alios credimus dubitare quin imperii Romani provectio principaliter et finaliter nos contingat ; principaliter, quoniam per Romanam Ecclesiam de Græcia fuit specialiter pro Ecclesiæ defensione translatum ; finaliter, quia etsi alibi coronam regni recipiat, ab Apostolica tamen Sede ultimam manus impositionem, et coronam imperii recipit imperator. Unde audito quondam, quod vota principum in imperatoris fuissent electione divisa, tanto magis fuimus de ipsorum divisione turbati, quanto bonus status imperii ex causis prædictis specialius ad nos spectat, et pro multis et magnis necessitatibus populi Christiani, non solum Ecclesia devotum habere desiderat defensorem, sed et imperium totum indigere cognoscitur idoneo provisore. Verum quantumcumque grave nobis existeret et molestum, quod imperii provisio videbatur in commune religionis Christianæ dispendium ex tali divisione differri, ne tamen principum dignitatem ignorare vel lædere videremur, exspectavimus aliquandiu, si forsan ipsi usi consilio saniori, vel per seipsos, si fieri posset, dissensioni suæ finem imponerent, vel super hoc saltem nostrum consilium implorarent, ut per eorum studium nobis mediantibus discordiæ malum bono concordiæ purgaretur, et rugam schismatis unitatis simplicitas aboleret. Cum autem exspectatio nostra nec nobis nec vobis, imo nec imperio ipsi prodesset, sed obesse potius videretur, ne dissimulando videremur hujusmodi fovere discordiam, ad concordiam vos curavimus per litteras Apostolicas invitare, quas ad multos principum novimus pervenisse. Postmodum vero audito, quod per sollicitudinem bonæ memoriæ C. archiepiscopi Maguntini a nostra præsentia redeuntis, disposuissent principes ad colloquium venire super ordinatione imperii tractaturi, ne quid ex contingentibus omittere videremur, litteras nostras ad eos per proprium nuntium duximus destinandas, consilium nostrum eisdem fideliter exponentes.

2. « Cæterum cum nec sic hactenus inter eos bonum concordiæ potuerit provenire, aut utiliter imperio provideri, deliberavimus cum fratribus nostris, quid esset agendum, et qualiter posset malis imminentibus obviari. Tandem vero in hoc resedit consilium, ut venerabilem fratrem nostrum Prænestinum episcopum, Apostolicæ Sedis legatum, religione conspicuum, præditum honestate, magnum Ecclesiæ Dei membrum, quem inter cæteros fratres nostros specialis dilectionis brachiis amplexamur, et cum eo dilectum filium magistrum Phil. notarium nostrum, virum providum et discretum, nobis et fratribus nostris merito suæ probitatis acceptum, ad partes Germaniarum ex nostro latere mitteremus. Quia vero quanto negotium istud magis est arduum, tanto majores et maturiores exigit tractatores, venerabili fratri nostro Oc. Ostiensi episcopo, Apostolicæ Sedis legato, quid post nos in Ecclesia Romana obtinet primum locum, dedimus in mandatis, ut si a negotiis illis, quibus intendit in regno Francorum, se poterit expedire, cum ipsis pariter et per ipsos nuper a nostro latere venientes instructus plenius ad partes vestras accedat, et ambo episcopi simul, vel alter

[1] Libell. Vat. Ep. xxx.

eorum, si ambo non poterint interesse, cum eodem notario vestrum consilium audiant, et vobis beneplacitum nostræ voluntatis exponant; ideoque universitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus cum ab eis, vel eorum altero fueritis evocati, ad præsentiam evocantium, aut evocantis accedere non tardetis. Datum Laterani nonis Januarii ». In eumdem modum [1] ad Maguntinæ Ecclesiæ capitulum, ilidemque ad Salisburgensem, Bremensem, et Trevirensem archiepiscopos, et suffraganeos episcopos, atque singularum earumdem provinciarum principes scripsit. Quo etiam die, nonis nempe Januarii, ejusdem argumenti ad universos tam Ecclesiasticos, quam laicos Germaniæ principes, Epistolam dedit [2], ad cujus calcem legatos eis commendans hæc addit: « Monemus igitur universitatem vestram, et exhortamur in Domino, et per Apostolica vobis scripta mandamus, quatenus legatos ipsos, vel eorum alterum in Theutoniam accedentem, et eumdem notarium recipiatis hilariter, et, sicut decet, honorifice pertractetis, ipsorum monita et consilia recipientes humiliter, et inviolabiliter observantes. Nos enim eis dedimus in mandatis, ut ad concordiam vestram, et utilem ordinationem imperii prudenter et diligenter intendant. Datum, etc. »

3. *Innocentius Othoni imperium confirmat.* — Duobus fere elapsis exinde mensibus, kalendis videlicet Martiis, Othoni regnum confirmavit, atque imperii insignia pollicitus, hæc inter alia adjecit [3]:

« Illustri regi Othoni in Romanum imper. electo.

« Ut non solum dispositio rerum [4] et temporum omnipotentem Dominum demonstraret, sed ipsa quasi conformitas operum et eventuum ad se invicem eumdem omnium fateretur auctorem, cælestibus Dominus terrestria conformavit, ut dum mirabili quadam similitudine respondere viderimus ima summis, unum et eumdem factorem et actorem omnium cognoscamus. Ipse etenim licet sit magnus in magnis, ut mirabilis tamen et in minimis appareret, sicut circa mundi creationem et sæculorum inita duo magna luminaria in firmamento cæli constituit, unum quod illuminaret diem, alterum quod in tenebris radiaret; sic processu temporum ad firmamentum Ecclesiæ, quæ cæli nomine designatur, duas magnas instituit dignitates, primam quæ illuminet diem, id est, in spiritualibus spirituales informet et animas diabolica fraude deceptas a peccatorum catenis absolvat, cum ex privilegio sibi traditæ potestatis, quos ipsa ligat et solvit in terris, Deus ligatos habeat et solutos in cælis; alteram quæ in tenebris radiet, dum in hæreticos mentis cæcitate percussos, et hostes fidei Christianæ, quos nondum oriens ex alto respexit, Christi et Christianorum punit injuriam et ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum materialis gladii potestatem exercet, unde sicut in eclipsi lunæ tenebræ amplius tenebrescunt, et majoris caliginis obscuritas invalescit, sic ex imperatoris defectu hæreticorum vesania et violentia paganorum contra Catholicos et fideles perfidius et crudelius malitia multiplicata consurgunt. Hoc autem attendentes sollicite, ac volentes malis imminentibus obviare, circa provisionem imperii solliciti fuimus, sicut per frequentes litteras directas ad principes, et legatos transmissos ad eos omnibus credimus patuisse, in quo quantum celsitudini tuæ duxerimus deferendum, et tu ipse novisti, et res perhibet testimonium veritati. Novimus enim qualiter inclytæ recordationis Lotharius imperator proavus tuus Ecclesiæ Romanæ devotus extiterit, qualiter pro defendendo ejus honore, non solum semel, sed et secundo vocatus accesserit, qualiter in ipsius subsidio finierit dies suos, qualiter avus et pater tuus ejus vestigiis inhærentes prædecessoribus nostris exhibuerint se devotos, qualiter etiam Anglicana domus, ex qua ex parte matris es ortus, in devotione Sedis Apostolicæ fere semper perstiterit et persistat, et ei tempore grandis persecutionis obsequium impenderit opportunum. In te igitur progenitorum tuorum devotionem suscitare plenius, et abundantius remunerare volentes, credimus et quasi pro certo tenemus, quod non solum in ea te verum ostendes hæredem eorum, et legitimum successorem, sed tanto ipsos in hoc præcedes amplius, quanto te a nobis magis intelliges honoratum. Inspiret autem cordi tuo is, qui corda principum habet in manu sua, et per quem reges regnant, et principes detinent principatum, ut affectum nostrum penses plenius per effectum, quam nostro tibi explicemus vel explicare possumus affatu, et ea quæ acta sunt hactenus et aguntur, et adhuc dante Domino per nos circa te agentur in posterum, fideliter in tuo corde reponas, et ita memoriæ recommendes, ut nec obliviosus videri valeas, vel ingratus, sed ad Apostolicæ Sedis exaltationem, et honorem potenter intendas, et ejus plene benevolentiam recognoscas, quia cum defecissent fere penitus vires tuæ, in tua dilectione non tepuit, nec te deseruit in adversis, sed tamdiu fovit donec juxta tuum te desiderium exaltaret ».

4. Utinam Otho sapientissimi patris saluberrima monita memoria semper coluisset, nec tot tantisque ab Apostolica Sede acceptis beneficiis ingratum sese præbuisset. Verum quamvis gratiam postea non retulerit, haud tamen Pontifex redarguendus, Othonem elegisse, cum hujus electio ex prudentiæ præscripto peracta sit: ille enim optimi hactenus principis specimen dederat, atque erga Romanam Ecclesiam obsequentissimum se demonstrarat. Consilia enim, non exitus inspici laudarique debent: quis enim divinæ Saulis electioni vir sanæ mentis detraxerit, quamvis ille in perditissimum principem desciverit? Sed rursus ad Epistolam.

[1] Post. eamd. Ep. XXX. — [2] Ep. XXXI. — [3] Ep. XXXII. — [4] Ep. XXXIII.

« Nos enim serenitatem tuam in eodem consilio fratrum nostrorum honorare volentes, ultra quod in sæculo sæcularis princeps nequeat honorari, auctoritate omnipotentis Dei nobis in beato Petro collata, te in regem recepimus, et regalem tibi præcepimus de cætero reverentiam et obedientiam exhiberi, præmissisque omnibus, quæ de jure sunt et consuetudine præmittenda, regiam magnificentiam ad suscipiendam imperii Romani coronam vocabimus, et eam tibi dante Domino humilitatis nostræ manibus solemniter conferemus. Monemus igitur celsitudinem regiam, et exhortamur in Domino, quatenus spem tuam ponas in illo, qui reprobato Saule David delegit in regem, et talem te studeas exhibere, ut de te quoque dicere valeat: Inveni virum secundum cor meum». Hucusque Innocentius.

5. Præterea ipsis etiam kalendis Martii ad universos Germanos principes his de rebus longiorem Epistolam scribens, ea recensuit, quæ ad tollenda dissidia, imperiumque stabiliendum, per litteras legationesque peregerat [1] :

« Universis tam Ecclesiasticis quam sæcularibus principibus Alemanniæ.

« Etsi quondam imperatores Romanam Ecclesiam in multis afflixerunt, multi tamen in pluribus honorarunt, ita quod per devotionem et liberalitatem ipsorum magnifica beneficia novimus Ecclesiæ provenisse. Unde non est aliquo modo credendum, quod, sicut pestilentes aliqui mentiuntur, volentes inter Ecclesiam et imperium immortalis discordiæ materiam suscitare, ad depressionem intendamus imperii, per quod si bene fuerit ordinatum, Ecclesiam non solum defendi credimus sed etiam exaltari. Novimus etenim, et vos nostis, quod ejus provisio principaliter et finaliter vos contingit; principaliter quidem, quia per Ecclesiam de Græcia pro ipsius specialiter fuit defensione translatum; finaliter autem, quoniam, etsi alibi coronam regni recipiat, a nobis tamen imperator imperii recipit diadema in plenitudinem potestatis. Attendentes autem olim quantum dispendium ex defensoris defectu pateretur Ecclesia, quantumque detrimentum ex imperatoris carentia sentiret religio Christiana, licet exspectaverimus exspectantes, si forte vos ipsi saniori usi consilio tantis malis finem imponere curaretis, vel ad divinum et nostrum saltem recurreretis auxilium, ut per Deum et nos vestro studio mediante tanta dissensio sopiretur, quia vos super hoc negligentes invenimus et remissos, ut nostrum exequeremur officium, vos per litteras nostras paterna curavimus sollicitudine commonere, ut timorem Domini habentes præ oculis, et imperii zelantes honorem, ne vel annullaretur dignitas ejus, vel libertas deperiret ipsius, ad provisionem ipsius melius intendere curaretis. Alioquin, quia mora trahebat periculum ad se grave, nos quod expedire sciremus, utiliter procurantes curaremus ei Apostolicum impertiri favorem, quem crederemus majoribus studiis et meritis adjuvari. Cum autem nobis ad litteras, quas ad multos vestrum novimus pervenisse, nec verbo fuisset, nec facto responsum, exspectavimus iterum donec audivimus, quod per studium et sollicitudinem bonæ memoriæ C. archiepiscopi Maguntini a nostra præsentia redeuntis fuerat procuratum, ut quidam vestrum ad commune colloquium convenirent, de provisione imperii tractaturi : unde ne videremur ab incepto desistere, litteras nostras ad vos per proprium nuntium duximus destinandas, consilium nostrum vobis exponentes fideliter, et super iis quæ necessaria videbantur, diligentius instruentes.

6. « Cæterum, cum nec per exspectationem diutinam, nec exhortationem honestam, nec instructionem plenariam fuit discordiæ prioris incommodum sequentis concordiæ commoditate purgatum, ne quid ex contingentibus omittere videremur, venerabilem fratrem nostrum Prænestinensem episcopum, Apostolicæ Sedis legatum, virum religione conspicuum, præditum honestate, magnum Ecclesiæ Dei membrum, quem inter cæteros fratres nostros specialis dilectionis brachiis amplexamur, et cum eo dilectum filium magistrum Philippum notarium nostrum, virum providum et discretum, nobis et fratribus nostris merito suæ probitatis charum admodum et acceptum, ad partes vestras duximus destinandos, qui cum venerabili fratre nostro O. Ostiensi episcopo Apostolicæ Sedis legato, primum locum post nos in Ecclesia Romana tenente, ut tam ipse a negotiis illis, quibus tenebatur in regno Francorum, se posset utiliter expedire, ad vos simul accederent, et ex parte nostra monerent salubriter, et inducerent diligenter, ut per vos ipsos, cum eorum, si necesse foret, consilio et præsidio ad concordiam intendere curaretis, vel si forte per vos desiderata non posset concordia provenire, nostro vos committeretis arbitrio vel consilio, salva in omnibus tam libertate vestra, quam imperii dignitate, cum neminem magis quam Romanum Pontificem mediatorem in hoc vos habere deceret, qui voluntatibus et rationibus intellectis provideret, quod esset justum et utile, vosque per auctoritatem cælitus sibi datam super juramentis exhibitis, quoad famam et conscientiam liberaret, et ad quem negotium imperii ex causis superius assignatis non est dubium pertinere. Cæterum quoniam hactenus nec exspectationis nostræ modestia, nec exhortationis studium, nec consilii maturitas, nec instructionis discretio vos commovit, nec legatorum nostrorum usque adeo sollicitudo profecit, ut vel per vos ipsos sepulta discordia, sicut vos sæpe monuimus, concorditer ad provisionem intenderetis imperii, vel consilio, aut arbitrio nostro committere vos velletis, cum dispendium Ecclesiæ, quæ diutius nec vult nec debet idoneo defensore carere, sustinere nolimus ulterius, vel dissi-

[1] Libell. Vat. Ep. XXXIII

mulare jacturam populi Christiani, cum alteri de vestris electis favorem impendere non possimus, propter excommunicationem publicam, perjurium manifestum, et vulgatam persecutionem, quam progenitores ejus, et ipse in Apostolicam Sedem, et Ecclesias exercere nullatenus dubitarunt. Propter insolentiam etiam quam exercuerunt in principes et alios sibi subjectos, et ne libertas principum in imperatoris electione vilescat, si non per electionem, sed successionem transferri a patribus in filios, et in fratres a fratribus imperium videatur, consentire in alterum nos oportet.

7. « Fuit enim nobilis vir Philippus dux Sueviæ a bonæ memoriæ Cælestino papa prædecessore nostro propter invasionem et devastationem patrimonii beati Petri commonitione secundo præmissa publice ac solemniter excommunicationis sententia innodatus, cum in Tuscia moraretur, quod ipse postmodum recognovit, dum per nuntium suum ab ipso prædecessore nostro absolutionis beneficium postulavit, et postmodum a tunc Sutrino episcopo, quem cum abbate Sancti-Anastasii pro liberatione venerabilis fratris nostri... Salernitani archiepiscopi miseramus, contra formam mandati nostri de facto solummodo, quia de jure non potuit, post suam electionem apud Wormatiam occulte se fecit absolvi, unde patet, quod fuerit excommunicatus electus, et videtur non immerito, quod adhuc sit ex eadem causa excommunicationis sententia innodatus, cum prædictus episcopus eum auctoritate sua non posset absolvere, auctoritate vero nostræ delegationis, nec plus, nec aliter liceret hoc ipsi, quam modo ei fuerat ab Apostolica Sede concessum ; ex eo etiam excommunicationis sententiæ subjacere creditur manifeste, quod cum perfidus Marcualdus, Dei et Ecclesiæ inimicus, eum universis fautoribus tam Theutonicis quam Latinis excommunicationis vulgatæ vinculis suæ iniquitatis meritis sit astrictus, sicut jam vobis litteras nostras directas per prædictum Placentinum ipsius Philippi nuntium intimasse meminimus, quas ad ipsius Philippi audientiam credimus pervenisse, ipse nihilominus, quamvis id non tantum ex relatione ipsius judicis sed etiam per publicam famam ad notitiam ejus devenerit, eidem excommunicato non solum communicat sed eum in malitia sua fovet, et per nuntios et litteras suas exacuit furorem ipsius, ut charissimum in Christo filium nostrum Philippum Siciliæ regem, illustrem nepotem suum, quem jam hæreditate paterna privavit, adhuc privet possessione materna.

8. « Idem etiam contra proprium juramentum, super quo nec consilium a Sede Apostolica requisivit, ambitionis vitio regnum sibi usurpare præsumpsit, non alium causa necessitatis in regem eligere, quod utcumque tolerabilius videretur, cum super illo juramento Sedes Apostolica prius consuli debuisset, sicut et eam quidem consuluere prudenter, apud quam ex institutione divina plenitudo residet potestatis. Nec valet ad plenam executionem ipsius, si juramentum illud ducatur illicitum, cum nihilominus super eo nos prius consulere debuisset, quam contra ipsum propria temeritate venire, illo præsertim exemplo, quod cum Gabaonitæ a filiis Israel per fraudem subripuerint juramentum, ipsi tamen cognita fraude noluerunt contra illud sua temeritate venire.

« Quod autem de genere persecutorum existat, vos non credimus dubitare, cum Henricus, qui primus imperium de genere hoc accepisset, bonæ memoriæ Paschalem papam prædecessorem nostrum cum episcopis, cardinalibus, et multis nobilibus Romanorum præsumpserit captivare : Fridericus autem pater ipsius Philippi contra felicis recordationis Alexandrum prædecessorem nostrum longo tempore schisma fovit ; Henricus frater ipsius Philippi qualiter habuerit circa interfectores sanctæ memoriæ A. Leodiensis episcopi, quem ipse prius coegerat exulare, ac Conradus, qui prædictum Ostiensem episcopum ceperat, satis nostis : qui etiam qualiter venerabilem fratrem nostrum Auximanum episcopum cædi fecerit, et pilos de barba ejus avelli, et tractari eum in pluribus inhoneste, qualiter quoque quosdam familiares Ecclesiæ Romanæ naso fecerit mutilari, qualiter prædictum Salernitanum archiepiscopum captivarit, et quosdam viros Ecclesiasticos flammis torreri fecerit, quosdam vero vivos in mare submergi, ad vestram credimus audientiam pervenisse. Hæ sunt paucæ de multis injuriis personales, quas Apostolicæ Sedi circa viros Ecclesiasticos irrogarunt. Regales autem injurias subticemus, quas ei circa possessiones Ecclesiasticas intulerunt, ne cui posset perverse intelligenti videri, quod pro jure, ac honore imperii defendendo, injurias hujusmodi perpetrarint, cum nos jus et honorem imperii conservare velimus per omnia illibatum. Quod idem Philippus Ecclesiæ persecutor extiterit et existat, ex iis quæ præmisimus satis patet. Quod pater et frater ejus vobis imposuerint grave jugum, vos ipsi perhibete testimonium veritati. Nam ut cætera taceamus, hoc solum quod vobis in substitutione imperatoris eligendi voluerunt adimere facultatem, libertati et honori vestro non modicum derogarunt. Unde si sicut olim patri filius, sic nunc immediate succederet frater fratri, videretur imperium ei non ex electione conferri, sed ex successione deberi ». Plura de Philippi anathemate et flagitiis ingerit, quæ ex ipso Innocentio præterito anno attigimus.

« Nos igitur quoniam duobus ad habendum simul imperium favere nec possumus, nec debemus, nec credimus personæ in imperio, sed imperio in persona potius providendum, quia etiam ad hoc dignior reputatur, qui magis idoneus repetitur ex causis prædictis, non amaritudinis, sed rectitudinis zelo, sicut is novit qui renum est scrutator et cordium, personam Philippi tanquam indignam quoad imperium, præsertim hoc tem-

pore, obtinendum penitus reprobamus; et juramenta, quæ ratione regni sunt ei præstita decernimus non servanda, non tam propter paternos vel fraternos excessus quam propriam ejus culpam; quamvis non ignoremus dictum a Domino : Ego sum Deus zelotes, vindicans peccata patrum in filios usque in tertiam et quartam progeniem in iis qui oderunt me, id est, in iis qui contra me paternum odium imitantur ». Hæc de rejecto Philippo; de Othone subjicit :

9. « Cum autem charissimus in Christo filius noster Otho vir sit industrius, providus et discretus, fortis et constans, et per se devotus existat Ecclesiæ, et descendat ex utraque parte de genere devotorum, cum etiam electus in regem, ubi debuit et a quo debuit, fuerit coronatus, et ipse suæ strenuitatis et probitatis meritis ad regendum et exaltandum imperium idoneus esse nullatenus dubitetur, nos auctoritate B. Petri et nostra eum in regem recipimus, et regalem ei præcipimus honorificentiam exhiberi, ipsumque ad coronam imperii, sicut decet, vocare vocabimus, et eam ipsi solemniter et honorifice ministerio nostro, Domino concedente, conferre. Monemus igitur universitatem vestram, et exhortamur in Domino, et in remissionem vobis injungimus peccatorum, quatenus ei de cætero sicut regi vestro in Romanorum imperatorem electo reverenter et humiliter deferatis, regalem ei honorificentiam et obedientiam impendentes, etc. » Ex iis autem amplius confirmatur, quod dicebamus, Othonem scilicet, cum ad regnum evectus est, dignum prorsus corona imperii extitisse; demum additur in fine : « Si enim salubribus monitis et consiliis nostris, quæ de corde puro, et conscientia bona, et fide non ficta procedunt, prudenter ac reverenter curaveritis acquiescere, nos cum eodem et pro eodem rege ad honorem et exaltationem imperii efficaciter intendemus, cum et ipse nobiscum pariter et pro nobis ad honorem et exaltationem Ecclesiæ intendere debeat, ut speramus, ita quod eo faciente, qui est Rex regum et Dominus dominantium, sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech regnum et sacerdotium diebus nostris mutuis subsidiis optatum recipient incrementum. Super primis etiam juramentis illud auctoritate Apostolica statuemus, quod ad purgandam et famam et conscientiam redundabit : eis autem, qui super hoc monitis, consiliis et mandatis nostris humiliter acquieverint, super honoribus, dignitatibus et possessionibus suis apud prædictum regem, et suos curabimus utiliter providere. Quod si etiam idem nobilis vir Philippus de plano acquiescere vellet, ac Deo et Ecclesiæ satisfacere, competenter paterna eum curaremus sollicitudine confovere, et ad honorem et profectum ejus intendere diligenter. Datum Laterani, kalend. Martii. »

10. Quo pariter die Hildesheimensi episcopo præcipit, ut Othoni regi suo in Romanorum imperatorem electo honorem et reverentiam impenderet, atque ad hoc ipsum quoscumque posset inducere niteretur : quod etiam Salisburgensi et Coloniensi, plurimisque aliis Germaniæ archiepiscopis, episcopis, ducibus, comitibus, ac nobilibus viris injungit [1]. Scripsit præterea ad Aquileiensem patriarcham, eumque plurimum commendat [2], in illa altercatione imperii Apostolicum jussum attendentem, in alteram partem deserto Philippo deflexisse.

Bohemiæ quoque ducem admonuit ut [3] faveret Othoni, ac redarguit, ab eo sibi regium diadema imponi poposcisse, qui legitime regiam dignitatem nondum esset consecutus :

« Etsi commendabilis videris in eo, quod ad honoris tui profectum et augmentum intendis, reprehensibilis tamen appares ex illo quod ab eo imponi tibi petisti regium diadema, qui nondum legitime dignitatem regiam es adeptus. Qualiter enim posset nobilis vir Philippus dux Sueviæ conferre alii quod nondum ipse accepisset, cum non colligantur de spinis uvæ, nec de tribulis ficus, nec sit facile sugere mel de petra, vel oleum de saxo durissimo, tua nobilitas satis intelligit per seipsam ». Quamobrem his subditis hortatur, ut ab Othone postulet regiæ insignia dignitatis. « Cum autem Apostolica Sedes post fundamentum, de quo inquit Apostolus : Fundamentum positum est, præter quod aliud poni non potest, quod est Christus Jesus, fundamentum totius Christianitatis existat, juxta illud Evangelii : Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, nos qui licet insufficientibus meritis ad ejus sumus regimen evocati, procurabimus ex collata nobis plenitudine potestatis, ut quod factum fuerit, etiam posterorum tuorum temporibus obtineat firmitatem eumdemque regem per venerabilem fratrem nostrum Prænestinum episcopum Apostolicæ Sedis legatum, virum scientia præditum, conspicuum honestate, religione laudandum, quem inter cæteros fratres nostros specialis dilectionis brachiis amplexamur, et dilectum filium magistrum Philippum notarium nostrum, virum providum et discretum, nobis et fratribus nostris acceptum duximus commonendum, ut se tibi facilem et benevolum studeat exhibere, quod ex quanta benignitate procedat, industriæ tuæ relinquimus discernendum ». Ita Innocentius.

11. Non solum autem apud Germanos principes, sed apud alios etiam reges, ut designato imperatori præsidio essent, elaboravit. Ac primum datis ad Philippum Francorum regem, multa humanitate, verbisque officiorum aspersis litteris [4], ostendit ipsius magis rem agi, si Othoni potiusquam Philippo Suevo imperium decerneretur. At præstat Pontificem ita regem compellantem audire : « Ne vel levem maculam in gloria tua poneres, si super ordinatione imperii Romani, quod

[1] Libell. Vat. post Ep. XXXIV. et Ep. XXXV. usque ad XLV. et Ep. LVII et LVIII. — [2] Ep. XLI. — [3] Ep. XLIII. — [4] Ep. XLVI.

ad nos principaliter et finaliter noscitur pertinere, ne dixerimus nostræ dispositioni resisteres, sed nostræ non sequereris beneplacitum voluntatis, et sic cum Apostolica Sede regnum Franciæ non sentiret, cui super arduis negotiis semper adhæsit, licet multa et magna nobis et nostris fuerint utrinque promissa, nec ad munera tamen flecti potuimus, nec ad preces induci, ut alterutram partem præter conscientiam tuam vellemus assumere, cum velimus tecum favere alteri, et cum eodem tecum pariter prævalere. Ut ergo serenitati tuæ nostræ pateat dispositionis arcanum, noveris quod examinantes merita personarum, invenimus quod alterius promotio, præter alias rationes sufficientes et validas, quibus ejus debet promotio impediri, et quas venerabilis frater noster O. Ostiensis episc., Apostolicæ Sedis legatus, tibi poterit plenius explicare, nec nobis, nec tibi, nec regno tuo etiam expediret, cum si, quod absit, imperium obtineret, saltem occasione nepotis ad regnum Siciliæ ardentius aspiraret, cum ad illud jam manifestis indiciis ardenter aspiret. Quod autem hujusmodi unio, vel confusio potius non expediat regno tuo, satis intelligit regia serenitas per seipsam. Promotionem autem alterius ad honorem et commodum regni tui credimus pertinere, cum inter eum et charissimum in Christo filium nostrum Ludovicum filium tuum affinitatis vinculum sit contentum, et inter te et charissimum in Christo filium nostrum Joannem Anglorum regem illustrem, per Dei gratiam plene pacis concordia reformata ». Quibus amplius comprobantur, quæ superiori anno enarravimus de composita pace inter Philippum Francorum, et Joannem Anglorum reges, deque nuptiis Ludovici ipsius Philippi filii cum Blanca Castellæ regis filia, ejusdemque Joannis nepte. Ad postremum vero Innocentius regem magnopere adhortatur, ut iis, quæ prædictus Apostolicæ Sedis legatus honori ejus atque utilitati consulens proponeret, faciles aures daret.

12. Ut vero Octaviano card. legato omnia explorata essent, hujusmodi Epistolæ exemplum transmisit, ac post laudatam ipsius prudentiam hæc jussit [1] : « Monemus fraternitatem tuam et exhortamur attentius, et per Apostolica tibi scripta mandamus, quatenus apud regem ipsum interponas efficaciter partes tuas, ut super hoc monitis nostris et consiliis acquiescat, cum sufficienter velimus ejus indemnitati caveri, et dispositionem nostram ad honorem, profectum, et gloriam ejus pertinere credamus ». Octavianus enim Innocentio significarat, licet Philippum, utpote ab Anglicanis regibus multas sibi illatas injurias recolentem, in imperii causa sibi adversantem reperisset, Pontificiis tamen consiliis pariturum sperare, modo ejus indemnitati ab ipso Pontifice prospiceretur. Denique eidem legato mandat Innocentius, ut si res in Galliis ex sententia cederet, in Germaniam proficisceretur, quo una cum Prænestino episcopo, Apostolicæ Sedis legato, ex suarum præscripto litterarum res imperii statueret conficeretque. Insuper Joannem Anglorum regem hortatus est, [1] ut ad imperium consequendum nepoti sororio faveret, ac pecuniam, quam inclytæ recordationis Richardus ejus frater testamento reliquerat, ejusdem legatis quamprimum largiretur. Cantuariensi præterea archiepiscopo Joannem ad id cogeret compelleretque, imperavit [2].

13. *Per legatos Apostolicos Othonis evectio; qui papæ jurat fidelitatem.* — Hæc inter quid Sedis Apostolicæ legati egerint, refert ab eorum Epistolis accipere, quæ gravioris momenti cum sint, eas prætermittere non possumus, ne officio deesse videamur. Extant igitur tam cardinalis Prænestini episcopi, quam Philippi Apostolicæ Sedis notarii, quos ab Innocentio in Germaniam missos dicebamus, accuratæ litteræ continuationem seriemque rerum hactenus ab ipsis gestarum exactissime continentes, ac primum sibi vindicant locum, quas Prænestinus episcopus in hæc verba ad Pontificem scripsit [3] :

« Innocentio Pontifici, etc.

« Beatitudinis vestræ mandatum devotione debita prosequentes, cum venissemus Grecas (Trecas), periculorum eventus et marium dispendia fere ubique passi, venerabilem fratrem nostrum Ostiensem episcopum, et magistrum Ægidium acolythum vestrum ibidem nos contigit invenisse, quibus communicatis omnibus, quæ a vobis suscepimus in mandatis, de communi consilio magister Philippus et magister Ægidius cum vestris et nostris litteris processerunt locuturi cum rege pro facto Ecclesiæ, quod novistis, et principibus ad certum locum et terminum evocandis. Nos vero cum in Galliæ partibus exspectandum duceremus, domino Ostiensi similiter ad expediendum suæ legationis officium secedente, donec a vobis et ab antedictis sociis nostris responsum acciperemus, propter sæpissimas inculcationes nuntiorum Romanæ Ecclesiæ, ne Gallicis quoque nos essemus oneri, coacti sumus versum Leodium festinare, ubi triduo commorantes, nuntios domini regis Othonis et prædictorum sociorum nostrorum accepimus, nos litteris pariter et precibus urgentissime sollicitantes, ut quia negotium nullam ulterius capiebat dilationem, et mora irreparabiliter apparebat damnosa, cum omni festinatione accelerare deberemus. Cæterum quia dominus Ostiensis huic negotio maxime necessarius erat, directis ad eum tam regis quam nostris et sociorum nostrorum litteris, ut veniret, nos accepto itinere Aquasgrani regi obviavimus, congratulanti nimis de adventu nostro, et cum devotione plurima se nobis offerenti : cum quo ingressi Coloniam principes quosdam, ibidem die ipsis præfixa recepimus ; ad quosdam enim mandatum nostrum pervenire non

[1] Lib. Vat. ibid. Ep. XLVII.

[1] Ep. XLVIII. — [2] Ibid. post eamd. Ep. — [3] Ep. L.

potuit, quidam suscepto etiam mandato penitus accedere nequiverunt, et quidam venire noluerunt, et hoc eos noluisse deprehendimus, quia ne nostros reciperent nuntios, civitates et domos suas clausisse feruntur, Maguntinus præcipue, Spirensis, Wormatiensis : quidam præterea nuntii super eodem negotio a quibusdam principibus directi, suspendio perierunt. Hoc etiam sanctitatem vestram latere non volumus, quod si negotium dilatum fuisset, quorumdam corda principum sic immutata videbantur, quod in odium Romanæ Ecclesiæ tertium procreassent, nec nobis hoc in principio ita patere potuit, sicut postea ipsorum intentio est plenius per assiduam familiaritatem comperta, etiam accepto consilio ab his, qui honorem Ecclesiæ ac vestrum diligunt, in conspectu omnium, qui convenerant, litteras vestræ sanctitatis regi, et de ipsius receptione et approbatione cunctis exhibuimus, et cum de cætero auctoritate vestra publice denuntiavimus regem Romanorum et semper Augustum, excommunicatis omnibus qui se ei ducerent opponendos, quod utique tota quæ aderat universitas gratanter accepit, et super eo Deo et providentiæ vestræ benedictionem et gratiarum vota persolvit.

14. « Sane quia factum hoc necesse erat melius solidari, aliud colloquium apud Corbeiam indiximus, quo ad taxatum terminum, accedentes coram iis, qui ibidem convenerunt, eodem modo processimus, eos vero qui se absque rationabili causa jam tertio citati absentaverant, sub pœna suspensionis et excommunicationis iterum duximus evocandos, quos si non venerint, aut mandato nostro non obediverint, secundum quod vobis placere novimus, auctore Domino puniemus. Eapropter ad factum hoc laudabiliter consummandum, cujus gloriosus finis æternam gloriam pariet Ecclesiæ, nomenque vestrum continuabit in ævum, supplicamus celsitudini vestræ, et quantum possumus, suademus, quatenus ad stabiliendum id quod factum est, et feliciter expediendum quod restat, secundum quod providentiæ vestræ melius visum fuerit, et præsentium latores, de quorum discretione confidimus, Fr. Quil. monachus Cisterciensis. Fr. F. canonicus Mortariensis nuntii nostri suggesserunt, qui quod in litteris minus est, verbo supplere poterunt, manum consilii et auxilii apponatis, et propositionibus adversæ partis, si accesserit, intendere non dignemini (dedignemini), istud pro certo scientes, quia si soli Ecclesiæ principes, domino regi Othoni fideliter adhæsissent, vel adhuc eidem vellent viribus et animis adhærere, nulla vel modica esset difficultas, in ipsius progressu negotii, finisque desideratis vestris principiis et nostris laboribus arrideret. Hoc præterea certum sit paternitati vestræ dominum regem expositum esse, fecisseque liberaliter omnia quæ imperastis, et facturum libenter singula, quæ vita sua comite sibi duxeritis imperanda ». Ita cardinalis legatus. Hic vero opportune reddentur quæ de his breviter tradit in Annalibus Godefridus [1] : « Venit etiam Coloniam circa festum Apostolorum Petri et Pauli Guido cardinalis, Prænestinus episcopus, a Sede missus Apostolica, Philippum et quoslibet ejus fautores excommunicatos pronuntians, et ad determinatum diem ad colloquium omnes episcopos invitans regni Teutonici venientes, ut obedirent Othoni, ex auctoritate præcipiens Apostolica ; nolentes autem obedire excommunicans ». Hæc auctor, eodemque ex ipso, ut videtur, Joannes Trithemius in suo Hirsaugiensi Chronico [2] ; confirmantur hæc nuncupati ab Othone nuntiis Apostolicis sacramenti forma, qua ille ad servanda Romanæ Ecclesiæ jura, petendos armis illius hostes, atque judicio Pontificis in causa fœderatorum Hetruriæ, et Longobardiæ acquieturum, pacemque cum Francorum rege conciliaturum sese adstrinxit : quam nos formam ex libello Vaticanæ Bibliothecæ tum Romanæ Ecclesiæ jura pia Pontificis adducendæ publicæ pacis consilia illustranda, ac secuturam Othonis perfidiam, ob quam postea imperio dejectus est, in luce collocandam deprompsimus.

« Juramentum Othonis regis illustris, in imperatorem Romanorum electi.

15. « Ego Otho [3], Dei gratia Romanorum rex et semper Augustus, tibi domino meo Innocentio papæ, tuisque successoribus et Ecclesiæ Romanæ spondeo, polliceor, promitto et juro, quod omnes possessiones, honores et jura Romanæ Ecclesiæ pro posse meo bona fide protegam et servabo ; possessiones autem, quas Ecclesia Romana recuperavit, liberas et quietas tibi dimittam, et ipsam ad eas retinendas bona fide juvabo. Quas autem nondum recuperavit, adjutor ero ad recuperandum, et recuperatarum secundum posse meum ero sine fraude defensor, et quæcumque ad manus meas devenient, sine difficultate restituere procurabo. Ad has pertinet tota terra, quæ est a Radicofano usque Caperanum, exarchatus Ravennæ, Pentapolis, Marchia, ducatus Spoletanus, terra comitissæ Mathildis, comitatus Brittenorum cum aliis adjacentibus terris, expressis in multis privilegiis imperatorum a tempore Ludovici. Has omnes pro posse meo restituam, et quiete dimittam cum omni jurisdictione, districtu, et honore suo : verumtamen cum ad recipiendam coronam imperii, vel pro necessitatibus Ecclesiæ ab Apostolica Sede vocatus accessero, de mandato summi Pontificis accipiam procurationes ab illis. Adjutor etiam ero ad retinendum et defendendum Ecclesiæ Romanæ regnum Siciliæ. Tibi etiam domino meo Innocentio papæ, et successoribus tuis omnem obedientiam et honorificentiam exhibebo, quam devoti et Catholici imperatores consueverunt Sedi Apostolicæ exhibere. Stabo etiam ad consilium et arbitrium tuum de bonis consuetudinibus populo Romano

[1] Godef. an. 1201. — [2] Chron. Hirsaug. eod. anno et alii. — [3] Libell. vat. post Ep. LXXV.

servandis et exhibendis, et de negotio societatis Tusciæ ac Lombardiæ : similiter etiam consilio tuo et mandato parebo de pace vel concordia facienda inter me et Philippum regem Francorum, et si propter negotium meum Romanam Ecclesiam oportuerit incurrere guerram, subveniam ei, sicut necessitas postulaverit, in expensis. Omnia vero prædicta, tam juramento quam scripto firmabo, cum imperii fuero coronam adeptus.

« Actum Nuxiæ in Coloniensi diœcesi anno incarnati Verbi MCCI, VI idus Junii, in præsentia Philippi notarii, Ægidii acolythi et scriptoris præfati domini papæ ». Hactenus solemne Othonis exactum redditumque juramentum.

16. Quidnam vero post promulgatam Coloniæ Othonis confirmationem apud Trajectum eodem super negotio gestum atque transactum sit, Philippus Innocentium certiorem faciens, sic enarrat [1] : « Post pronuntiationem excellentissimi domini Othonis, Dei et vestra gratia illustrissimi Romanorum regis semper Augusti, Coloniæ in multorum præsentia solemniter celebratam, quia et nobis et domino Coloniensi episcopo, et aliis qui de consilio nostro erant, videbatur quasi modicum profecisse, nisi matrimonii negotium, quod inter eumdem regem illustrem et nobilem virum ducem Brabantiæ olim initiatum fuerat, per vigilantiam nostram et sollicitudinem compleretur, accessimus et dominus Prænestinus, et ego, apud Trajectum super Mosam; ubi multorum principum, comitum, baronum et nobilium ex remotis partibus multitudine congregata, pronuntiatio illa, quæ Coloniæ solemniter facta fuerat; ibidem fuit fere solemnius repetita, et dispensatione præmissa, per juramenta nobilium ex utraque parte matrimonii fuit negotium confirmatum. Ex tunc autem præfatus dux, qui cum domino rege non æquis passibus ambulabat, ita per gratiam Dei et merita vestra fuit in dilectione ipsius et benevolentia solidatus, ut et (in) filium suum regem ipsum assumpserit, et negotium imperii apud quoslibet esse proprium, sub voce præconis protestetur, dicens : Quicumque me diligit, et meus esse voluerit consanguineus et amicus, in hujus mihi totis viribus articulo necessitatis assistat, ita quod ex hoc Delos et Gebren. comites, viri nobilissimi et potentes, qui nobis se manifestissime opponebant, et partem Suevi totis viribus tuebantur, incontinenti, ubi eis innotuit de hoc verbo, ad mandatum domini regis et beneplacitum sunt reversi.

« Fecit etiam præfatus dux Edictum generale per totam terram suæ jurisdictioni subjectam, in quacumque domo duo, tres, quatuor, quinque, aut sex homines essent, uno tantum relicto, reliqui secum egrederentur ad pugnam. Omnes etiam amicos suos et consanguineos invitavit ad bellum, in quod, sicut publice dicitur, dominus rex tam cum duce, quam cum domino Coloniensi et comite Palatino fratre suo, qui in omnibus potior pars consilii regis, et consilii nostri semper existit, et aliis episcopis, comitibus et magnatibus terræ in expeditionem producet centum millia armatorum, nec creditur quod eis aliquis resistere valeat, sed duntaxat omnipotens Deus, a quo factum est istud, quod in oculis omnium est mirabile Ægyptiorum illorum, Suevorum videlicet, castra respiciat, et ea dejiciat in profundum, et partis dexteræ justitiam, causam scilicet sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, tueatur. Nam de Suevo, ut verum fatear, sicut testis est Deus, mentio non habetur, nisi quod aliquando adscitis aliquibus episcopis, quos potest difficulter habere, Wormatiensi videlicet, Spirensi et cancellario suo, lantgravio etiam et quibusdam comitibus, qui cum eo non ambulant recto corde. Nam dux Bohemiæ, potior pars auxilii sui, et dominus Argentinensis ac plures de superioribus nobiscum sunt, per illius gratiam, qui recte cuncta disponit. Conqueritur autem de vobis idem dux Sueviæ, de Romana Ecclesia coram ipsis dicens, quod ea sola ratione invehimini contra ipsum, quia sine licentia vestra voluerit imperare, eos intelligere faciens, quod ex hoc deperit libertas eorum, et nemo præter voluntatem Romani Pontificis non poterit imperare, sed sicut per illos, qui in consilio sunt ipsius, frequenter accepimus, nullo modo per Dei gratiam nec proficit, nec profecit, nec potest exercitum congregare. Cæterum dominus Prænestinus, et ego cum magistro Ægidio in itinere sumus, Bingam, quæ civitas est prope Maguntiam, accedendi, ubi credimus Maguntinum, Wormatiensem, multos comites et barones ad mandatum sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ et vestrum, et ad domini regis servitium facile per amicos nostros inducere, nec laborare desistimus, nec etiam desistemus, donec negotium Ecclesiæ et imperii, Deo propitio, feliciter consummetur. Quidquid autem profecerimus apud istos, processum etiam hujus negotii per ordinem cito per alias litteras vobis intimare curabo. Vestrum igitur est in Lombardiam honorabiles nuntios et litteras destinare, ut sicut in Alemannia, ita et ibi negotium Ecclesiæ et imperii procuretur ». Hucusque Philippi legati Epistola. At non solum ii tum ad Innocentium scripsere, sed Otho quoque rex hasce litteras omnibus officii et obsequii significationibus respersas eidem Pontifici misit [1].

17. *Othonis litteræ ad papam, et hujus responsum.* — « Reverendissimo in Christo patri et domino charissimo, Innocentio, Dei gratia summo Pontifici et universali papæ, Otho eadem gratia Romanorum rex et semper Augustus, debitam devotionem et fidelem subjectionem.

« Primitias nostræ promotionis, et beneficia paternitatis vestræ mente sollicita recolentes, et attribuentes benignitatis vestræ beneficio totum

[1] Ep. LI.

[1] Ep. LII.

quod dignitati aut viribus accrevit, vel in posterum accrescere poterit, tam devotas quam uberes sanctitati vestræ gratiarum referimus actiones, quia in boni principii proposito perseverare dignati estis et illud per venerabilem patrem nostrum Prænestinum episcopum laudabiliter consummare; quod ad Deum tantum, et ad prosecutionem mandati vestri, suo respectu habito, ita prudenter et circumspecte in iis quæ legationis suæ ministerio expedienda erant se gessit, quod licet factum nostrum nimis implicitum in suo ingressu repererit, Deo et orationum vestrarum suffragio sic per opera studiorum suorum effecit, quod promotionem nostram ex parte maxima solidavit ». Siffridum deinde Maguntinum, et Haug. Leodiensem electos ipsi commendat, quod pro Cameracensi proximis litteris præstitit ista ad calcem addendo [1] : « Nec miretur sanctitas vestra, si totam seriem facti præsenti pagina non inseruimus ; in proximo enim concedente Domino, qui vos plane super omnibus instruant, solemnes nuntios ad pedes vestros duximus destinandos ». Cæterum de Othonis nuntiis ad Apostolicam Sedem missis meminit Innocentius, ad eumdem Othonem postea hæc scribens [2] : « Ut autem (inquit) celsitudini tuæ plenius pateat Apostolicæ constantia firmitatis, et de ipso non possis in posterum aliquatenus dubitare, quid nuper apud nos, et a nobis sit gestum, qualiter responsum quorumdam principum nuntiis, serenitati tuæ venerabilis frater noster archiepiscopus Maguntinus, et nuntii tui plenius intimabunt ».

18. Igitur acceptis Othonis litteris, Innocentius episcopo Prænestino Apostolicæ Sedis legato, et magistro Philippo notario, et Æ. acolytho suo primum rescribens [3], eos laudibus ornat, tum quia nec rebus parcendo, nec personis, ut ait, indulgendo, injuncto sibi muneri diligenter incumberent, et quia, ne cui forent oneri, cum Apostolo et abundare scirent, et penuriam pati. Quid autem eis præceperit, ipsum refert Pontificem audire : « Cum ad publicationem super eodem negotio faciendam solemniter processeritis, districte vobis per Apostolica scripta mandamus, atque præcipimus, quatenus efficaciter insistentes incepto principes, qui regi favent, eidem in dilectione, ac devotione ipsius fortius radicetis, et ad idem alios prudenter et efficaciter inducatis. Ut autem os iniqua loquentium penitus obstruatur, nec prævaleant maledicta quorumdam, qui nos asserunt libertatem electionis adimere principibus voluisse, in auribus omnium verbis et scriptis sæpius inculcetis, quod libertati eorum in hoc facto detulimus, et illæsam eam duximus observandam. Non enim nos personam elegimus, sed electo ab eorum parte majori, qui vocem habere in imperatoris electione noscuntur, et ubi debuit, et a quo debuit coronato, favorem præstitimus et præstamus, cum Apostolica Sedes illum in imperatorem debeat coronare, qui rite fuerit coronatus in regem. In eo quoque stamus pro principum libertate, quod ei favorem penitus denegamus, qui sibi jure successionis imperium nititur vindicare : videretur enim imperium non ex principum electione conferri, sed sanguinis successione deberi, si prout olim patri filius, sic nunc fratri frater, vel natus patri nullo succederet mediante. Frustra ergo benefacta depravant, quæ falso nos impugnare confingunt, quam (quia) defendimus potius libertatem, sicut facti evidentia manifestat ». Et infra : « In ferendis autem sententiis, præsertim excommunicationis, et depositionis in magnas personas cum non doceat, nec expediat totam districtionem Ecclesiasticam pariter exercere, vos volumus et mandamus cum multa procedere gravitate, non ut impunitam rebellium contumaciam dimittatis, sed ut quod ligandum fuit, tanto ligetur fortius, quanto nervus ad hoc fuit fortior exquisitus ».

19. Deinde de Maguntino archiepiscopo pauca ista subjicit : « Quod autem de venerabili fratre nostro archiepiscopo Maguntino, ut frater episcopo, secundum formam mandati nostri fecisti, gratum et ratum nos noveris habuisse ». Illustrantur hæc subobscuriora iis, quæ Otho ad Pontificem ipsum scripsit [1]. Ait enim Prænestinum episcop. Siffrido electo Maguntinæ Ecclesiæ administrationem concessisse ; verum non solum administratione illum auxit cardinalis legatus, sed primo presbyterum, deinde archiepiscopum consecravit, ut Innocentii litteræ sequenti anno datæ testantur [2], idemque tradit Godefridus [3], additque ipsum Siffridum cum commendatitiis cardinalis Othonisque litteris Romam profectum, accepto a Pontifice pallio confirmatum esse, quod in Hirsaugiensi [3] etiam Chronico asseritur ; at de pallio infra. De ipsius autem in Urbem adventu quid Innocentius dicat, paulo ante audivimus; sed ut eo revocetur, unde deflexit oratio, eadem Epistola Innocentius de victoriis a comite Brenensi de Diupuldo, cæterisque Marcualdi fautoribus reportatis, legatos certiores facit, cujus verba infra reddemus, ac postremo subjicit : « De Urbe quoque scire vos volumus, quod eam per Dei gratiam ad beneplacitum nostrum habemus, etc. Datum Anagniæ ».

Ubi scripta etiam Epistola, quam ad Othonem reddidit hoc titulum insignitam : « Illustri regi Othoni in Romanorum imperatorem electo ». Ipsum itaque adhortatur, ut spem maxime in eo constituat, qui deponit de sede potentes, et humiles exaltat, divinam opem, quam expertus erat hactenus, sibi defuturam ne minimum quidem dubitaret, monetque ne temere sese periculis offerat : « Cæterum licet in te strenuitatis virtutem plurimum commendemus, quia tamen audacia nonnunquam in principe solet esse damnosa, si per-

[1] Ep. LIII. — [2] Ep. LIV. — [3] Ep. LV.

[1] Ep. LII. — [2] Innoc. l. v. Ep. XIV, quæ etiam habetur C. bon. mem. ext. de elect. — [3] God. in Annal. an. 1201. — [4] Trit. Hirsaug. Chron. ad ann.

sonam suam exponat improvide periculis et fortunæ, sicut nuper fuisses expertus, nisi tibi manus Domini astitisset, personæ tuæ sollicite studeas præcavere ». Ita Innocentius; sed quodnam fuerit ejusmodi Othonis periculum, non prodit; fortasse esse potuit, quod Albertus Stadensis abbas notat[1], inquiens Philippum et Othonem vires suas hoc anno circa Mosellam contulisse. Anagniæ præterea dum moraretur Innocentius, Coloniensem archiepiscopum, ne ab Othone descisceret[2], impense cohortatus est, quod et sequenti anno iterum[3], ac tertio præstitit[4]. Adolphi defectionem quasi præsagiens prudentissimus Pontifex, eam rationibus, consiliis, ac monitis occupare, atque antevertere nisus est; verum quod infra dicetur, actum egit[5]. Hæc pro Othone tunc temporis Gesta.

20. *Querelas principum fautorum Philippi diluit Innocentius.* — Verum haud defuere principes, qui a Philippo starent, ac non solum in Germania armis, quæ prætermittimus, sed et litteris etiam atque officiis, querelis ac legationibus graviter admodum, vehementerque apud Romanum Pontificem agerent: id primum Germani quidam episcopi, et principes præstiterunt, quorum nunc inscriptiones litterarum audies; ignosce, lector, si in iis diutius moramur, neque enim par est silentio res tantas dissimulare. Extant ergo Germanorum quorumdam principum liberiores, atque ardentes ad Innocentium datæ litteræ, quibus Philippum de imperio dejectum falso conqueruntur.

« Sanctissimo[6] patri et domino Innocentio, sacrosanctæ Romanæ Sedis summo Pontifici universali, Dei gratia Magdeburgensis, Bremensis archiepiscopi; Wormatiensis, Pataviensis, Ratisponensis, Constantiensis, Augustensis, Ekstadensis, Havelbergensis, Brandeburgensis, Misnensis, Nuembergensis episcopi, Babenbergensis electus; Fuldensis, Herseveldensis, Compidonensis abbates; rex Bohemiæ, dux Zaringiæ, et rector Burgundiæ, dux Saxoniæ, dux Austriæ ac Stiriæ, dux Aleraniæ, Turingiæ lantgravius, marchio Moraviæ Orientalis, Alesensis, Brandeburgensis, marchiones de Orlamunda de Sumsenberch, de Brenen. de Witin. comites, salutem et debitam in Christo reverentiam.

« Existimare non valet ratio, nec rudis simplicitas hoc potest credere, ut inde juris cujusque surgat turbatio, ubi juris soliditas permansit hactenus inconvulsa, quis tam duri etiam, tamque perversi sensus existimet, ut inde emanet superstitio, ubi quiescere debet sanctitas, divina etiam ordinatione, non humano judicio pie et salubriter est provisum, ut in Urbe Romana, ubi olim erat caput superstitionis, illic quiesceret caput sanctitatis et suppliciter est omnibus orandum, ut ad extremitatem non attrahatur principium, ne Omega dicatur revolasse ad Alpha. Non ergo sacrosanctæ Romanæ Sedis sanctitas, et cuncta pie fovens paternitas hoc sentire ullo modo vos permittit, ea, quæ juri dissona et honestati contraria, a domino Prænestino vestræ sanctitatis, ut ipse asserit, legato, in Romanorum regis electione sunt indecenter nimium perpetrata, ut de vestræ miræ prudentiæ prodierint conscientia, nec sanctissimam sancti cœtu cardinalium credimus huc conniventiam accessisse. Quis enim huic similem audivit audaciam? quis verus accedere potest testis, fore hactenus sic præsumptum, cum nec hoc testetur fabula, nec affirmet res gesta, nec cujusque hoc codicis asseveret series?» Quamvis acerbo infensoque forent animo, Romanum tamen Pontificem, atque Apostolicam Sedem consuetis gloriæ titulis ornarunt: eos namque prætermittere apud Catholicos religio fuit; id autem annotare voluimus, quo impudens ac blasphema recentioris politici Romanæ Ecclesiæ infensissimi hostis audacia retundatur. Unus enim ex iis, de quibus scriptum est: Posuerunt in cælum os suum, et lingua eorum transivit in terra; quemadmodum divini spiritus opera blasphemo ore, ita Christi vicarii dignitatem laceravit.

21. Verum ad principum litteras, unde aberravit oratio, revertamur: « Ubinam legistis, o summi Pontifices, ubi audistis, sancti patres, totius Ecclesiæ cardinales antecessores vestros, vel eorum missos Romanorum regum se electionibus immiscuisse, sic ut vel electorum personam gererent, vel cognitores electionis vires trutinarent? respondendi instantiam vos credimus non habere ». Quid ad hæc Innocentius, paulo post audiemus; addunt: « In Romanorum enim electione Pontificum hoc erat imperiali diademati reservatum, ut eam Romanorum imperatoris auctoritate non accommodata ullatenus fieri non liceret ». Verum, ut cardinalis Baronius pluribus ostendit, tyrannice id sibi principes, Ecclesia Dei in servitutem redacta, arrogarant, quam postea S. Henricus Primus, æqui amantissimus imperator, in pristinam libertatem vindicavit, constitutione edita, de qua Germani principes dicere pergunt: « Imperialis vero magnificentia, quæ cultum Dei semper ampliare studuit, et ejus Ecclesiam privilegiorum specialitate decorare curavit, hunc honoris titulum Dei Ecclesiæ reverenter remisit (quin restituit) quod constitutio primi Henrici evidenter explanat, cujus series hæc est, ut nullas missorum nostrorum cujuscumque impeditionis argumentum in electione Romani Pontificis componere audeat, omnino prohibemus ». Extant hæc verba in privilegio, quod idem princeps Romanæ Ecclesiæ confirmavit, et Baronius[1] ex autographo in arce S. Angeli asservato typis commisit. Sed rursus ad Epistolam.

22. « Si laicalis simplicitas bonum, quod de jure habuit, reverenter contempsit, sanctitas Ponti-

[1] Abb. Stad. in Chron. — [2] Cit. libel. Ep. LIV. — [3] Ibid. Ep. LXVI. — [4] Ibid. Ep. LXXIX. — [5] Anno 1203. — [6] Cit. libell. Ep. LX.

[1] Baron. tom. XI, an. 1104.

ficalis ad bonum, quod nunquam habuit quomodo manum ponit? sed cum vestræ sanctæ curiæ tanquam piæ matris nos tangat opprobrium, cum ad Romani imperii simus adstricti titulum, ejus injuriam cogimur non tacere. Vobis ergo suprascriptorum principum cum dolore aperit universitas, quod Prænestinus episcopus in Romani regis electione contra omnem juris ordinem se ingessit, nec videre possumus, cujus personam inculpabiliter gerat: gerit enim vel personam electoris, vel personam cognitoris. Si electoris, quomodo quæsivit opportunitatem, qualiter arbitris absentibus mendacio veritatem, et crimine virtutem mutaret? Quomodo enim ea pars principum, quam numerus ampliat, quam dignitas effert, injuste nimium est contempta? Et si cognitoris, hanc gestare non potuit: Romanorum enim regis electio si in se scissa fuerit, non est superior judex, cujus ipsa sententia integranda, sed eligentium voluntate spontanea contuenda; mediator enim Dei et hominum homo Christus Jesus actibus propriis et dignitatibus distinctis officia potestatis utriusque discrevit, ut et Deo militans minime se negotiis implicaret sæcularibus, ac vicissim non ille rebus divinis præsidere videretur, qui esset negotiis sæcularibus implicatus ».Si hi principes superioribus verbis innuere velint summum Pontificem certis justis occasionibus ab uno principe in alium imperia ac regna traducere non posse, eos pluribus locis Baronius, tum Perronius aliique confutarunt. « Sed si vos judicem confiteamini, factum hoc excusationem habere non potest: vestrum enim in vos possumus exercere gladium, quia absente alia parte, sententia a judice dicta nullam habeat firmitatem. Quid ergo prædicti Prænestini sententiam in Othonem firmare potuit, cum nihil ante in eo factum sit? Nam quid erit, aut quas vires habere poterit, quod ab iis fit, quos tenuior compescit numerus, quos minor comitatur auctoritas, quod partis alterius reddit absentia vitiosum? Contra eum ergo, qui talia operatus est minus decentia, vester se rigor exerceat, sit in eum tantum pie sæviens disciplina. Vobis enim, pater sanctissime, insinuare decrevimus, quia electionis nostræ vota in serenissimum dominum nostrum Philippum Romanorum regem et semper Augustum una voce, uno consensu contulimus: hoc spondentes, hoc firmiter promittentes, quod a vestra et Romanæ Sedis obedientia non recedet, et eum Deo et vobis sua devotio reddet acceptum, et filialis eum timor imbuet, et defensoris eum strenuitas commendabit. Unde petimus, ut veniente tempore et loco, sicut nostri officii est, unctionis ipsi beneficium non negetis ».

23. Hæc asperiore animo Philippi fautores ad Innocentium Pontificem, qui inania ejusmodi argumenta validissimis rationibus refellit, data ad Zaringiæ ducem gravissima Epistola, cujus pars inseritur juri canonico, extra de electionibus[1].

[1] C. venerabilem extr. de elect.

« Nobili viro duci Zaringiæ.

« Venerabilem fratrem nostrum Saltzburgensem archiepiscopum, et dilectum filium abbatem de Salem[1], et nobilem virum marchionem Orientalem, quorumdam principum nuntios, ad Sedem Apostolicam destinatos benigne recepimus, et eis benevolam duximus audientiam indulgendam ». Eberhardum ex Brixiensi episcopo Salisburgensem electum archiepisc. Romam venisse, Salisburgense, ut vidimus, testatur Chronicon. « Litteras quoque, quas per eos quidam nobis principes destinarunt, diligentius perlegi fecimus, et quæ continebantur, in eis notavimus universa: inter cætera vero, quæ dicti principes per easdem nobis litteras intimarunt, hac præcipue objectione sunt usi dicentes, quod venerabilis frater noster Prænestinus episcopus, Apostolicæ Sedis legatus, aut electoris gessit aut cognitoris personam. Si electoris, in alienam messem miserat falcem suam, et electioni se ingerens, principum derogaverat dignitati. Si cognitoris, absente altera partium videtur perperam processisse, cum citata non fuerit, et ideo non debuit contumax judicari. Verum nos, qui secundum Apostolicæ servitutis officium, sumus singulis in justitia debitores, sicut justitiam nostram ab aliis nolumus usurpari, sic jus principum nobis nolumus vindicare, unde illis principibus jus et potestatem eligendi regem in imperatorem postmodum promovendum recognoscimus ut debemus, ad quos de jure, ac antiqua consuetudine noscitur pertinere; præsertim cum ad eos jus et potestas hujusmodi ab Apostolica Sede provenerit, quæ Romanum imperium in personam magnifici Caroli a Græcis transtulit in Germanos, sed et principes recognoscere debent, et utique recognoscunt, quod jus et auctoritas examinandi personam electam in regem, et promovendi eam ad imperium ad nos spectat, qui eam injungimus, consecramus, et coronamus. Est enim regulariter et generaliter observatum, ut ad eum examinatio personæ pertineat, ad quem impositio manus spectat. Numquid enim, si principes non solum in discordia, sed etiam in concordia sacrilegum quemcumque, vel excommunicatum in regem, tyrannum vel factum hæreticum eligerent, aut paganum, nos inungere, consecrare, ac coronare hominem hujusmodi debemus? absit omnino. Objectioni ergo principum respondentes, asserimus, et adjicimus, quod legatus noster episcopus Prænestinus, nec electoris gessit personam, juxta quod nobis per litteras suas quidam principum opponebant, utpote qui nec fecit aliquem eligi, nec elegit, et sic electioni se nequaquam ingessit; nec cognitoris personam exhibuit, cum neutrius electionem, quoad factum eligentium, confirmandam duxerit, aut etiam infirmandam, et sic jus sibi principum nullatenus usurparit, aut venerit contra illud. Exercuit autem denuntiatoris officium, quia personam ducis ejusdem de-

[1] Innoc. eod. Cod. Ep. LXI.

nuntiavit indignam, et personam regis ipsius denuntiavit idoneam, quod imperium oblinendum, non tam propler studia eligentium, quam propter merita electorum, quamvis plures ex illis, qui eligendi regem in imperatorem promovendum de jure ac consuetudine obtinent potestatem consensisse : dicantur in ipsum regem Othonem, et ex eo quod fautores Ph. absentibus aliis et contentis (contemptis) ipsum eligere præsumpserunt, patet eos perperam processisse, cum explorati sit juris, quod electioni plus consensus unius quam contradictio multorum obsistat. Unde quia privilegium meruerunt amittere, qui permissa sibi abusi sunt potestate, videri non immerito potest, quod, injuria hujusmodi non obstante, cæteri uti potuerunt jure suo, et quoniam dux prædictus nec ubi debuit, nec a quo debuit coronam et unctionem accepit, memoratus vero rex, et ubi debuit, videlicet Aquisgrani, et a quo debuit, scilicet a venerabili fratre nostro Coloniensi archiepiscopo recepit utrumque, nos utique, non Philippum sed Othonem reputamus et nominamus regem, justitia exigente, in reprobatione vero præfati Philippi ducis Sueviæ propter manifesta impedimenta personæ, non accusatione, sed condemnatione potius fuit opus, quia non accusatione, sed condemnatione indigent manifesta.

24. « Quod autem in electione vota principum dividuntur, post admonitionem et exspectationem alteri partium favere possimus, maxime postquam a nobis unctio et consecratio et coronatio postulantur, sicut utraque pars a nobis multoties postulavit, ex jure patet pariter et exemplo. Numquid enim si principes admoniti et exspectati, vel si non potuerint vel noluerint convenire, Apostolica Sedes advocato et defensore carebit, eorumque culpa ipsi redundabit in pœnam? Sciunt autem principes et tua nobilitas non ignorat, quod cum Lotharius et Conradus in discordia fuissent electi, Romanus Pontifex Lotharium coronavit et imperium obtinuit coronatus, eodem Conrado tunc demum ad ejus gratiam redeunte. Nos ergo per nuntios principum memoratorum eos duximus commonendos, ut sicut nos a juris ipsorum cessamus injuria, sic ipsi contra jus nostrum se nequaquam injuriosos ostendant, sed a duce præfato, justo quidem a nobis judicio reprobato recedant, et præfato regi Othoni non abnuant adhærere, nisi tunc demum contra personam, vel factum legitimum quid ab eis objectum fuerit et ostensum : sunt enim notoria impedimenta ducis Sueviæ, scilicet excommunicatio publica, perjurium manifestum et persecutio divulgata, quam progenitores ejus et ipse præsumpserunt in Apostolicam Sedem, et alias Ecclesias exercere ». Repetit, quæ in hanc sententiam ex eodem Pontifice recitavimus; deinde sic pergit : « Utrum vero dictum juramentum licitum fuit an illicitum, et ideo servandum an non servandum extiterit, nemo sanæ mentis ignorat ad nostrum judicium pertinere. Quod autem Philippus de genere persecutorum existat, principes non credimus dubitare, cum Henricus, etc. » Graves principum Suevorum in Ecclesiam persecutiones recenset, quas omnibus notas esse ait; addit infra : « Insuper si supradictus dux, quod absit, imperium obtineret, libertas principum in electione periret, et imperii obtinendi de cætero cæteris fiducia tolleretur. Nam si prout olim Fridericus Conrado et Henricus postmodum Friderico, sic nunc vel Fridericus Philippo vel Philippus Henrico succederet, videretur imperium non ex electione, sed ex successione deberi. Præterea cum multi principum ex imperio æque sint nobiles et potentes, in eorum præjudicium redundaret, si nonnisi de domo ducum Sueviæ videretur aliquis ad imperium assumendus. Cum ergo nos flecti a nostro proposito nulla penitus occasione possimus, sed in eo potius firmissime persistamus, et tu nobis sæpe per litteras tuas duxeris suggerendum, ut eidem duci nullatenus faveremus, nobilitatem tuam monemus et exhortamur in Domino, et per Apostolica scripta mandamus, quatenus sicut de gratia nostra confidis, et nos de tua devotione speramus de cætero, a præfato duce Philippo recedas omnino, non obstante juramento, si quod ei ratione regni fecisti, cum eo quantum ad imperium obtinendum reprobato juramentum hujusmodi non debeat observari. Prædicto vero regi Othoni, quem nos, concedente Domino, ad coronam imperii disponimus evocare, patenter adhæreas, et potenter, ut cum ei ad commonitionem nostram adhæseris, inter primos gratiam et benevolentiam ejus obtinere præcipue merearis, ad quod nos pro tuæ nobilitatis amore dabimus operam efficacem. Datum Laterani ». Hucusque Innocentius papa, deque his omnibus Othonem fecit certiorem [1].

25. *Othoni conciliare studet Philippum Francorum regem.* — Adversabatur etiam Othoni Francorum rex, cum quo inimicitias gerebat, sibique imminens periculum disjicere studebat. Quare Suevum in gratiam Innocentii adducere conabatur, deque Pontifice, quod etiam ante vidimus, ob defensas auctasque Othonis partes querebatur.

« Sanctissimo patri et domino, Dei gratia summo Pontifici, Philippus eadem gratia Francorum rex, salutem et tam debitam quam devotam in Christo reverentiam.

« Miramur plurimum ex eo, quod vos regem Othonem [2], qui sicut vestra novit paternitas, minus legitime electus est, tam per nuntios quam per legatos vestros modis omnibus in imperatorem nitimini promovere, præsertim cum ipse et omne genus suum regno Francorum manifesti semper extiterint inimici. Præterea mirandum est quod cum pluries nobis per litteras vestras mandaveritis, quod vos et honorem nostrum, necnon et regni nostri proficuum plurimum affectetis, vos hominem et ejus sequaces, nobis et nostro regno inimicos, super caput nostrum nitimini imponere, et in im-

[1] Ep. LXIV. — [2] Ep. LXII.

perium promovere, quamvis regnum Francorum id erga sanctitatem vestram vel Ecclesiam Romanam nunquam meruerit. Verumtamen vestra noscat sanctitas, quod hujusmodi promotio, quam non considerata ratione intenditis facere, non tantum in injuriam regni Francorum, verumetiam in omnium regum Catholicorum ignominiam noscitur redundare. Præterea gravamina, quæ vos nobis irrogastis, æquanimiter sustinuimus; ista vero, quæ ad detrimentum nostri, et regni nostri exhæredationem manifeste imminere videmus, nullatenus pateremur. Quod si in hujusmodi proposito vestro volueritis perseverare, nos ad id competens consilium pro loco et tempore conabimur adhibere. Insuper multoties vobis mandavimus et adhuc mandamus, quod si forte de rege Philippo timetis, ne aliquid contra Romanam Ecclesiam velit in posterum machinari, si ipsum in imperatorem contigerit promoveri, sciatis, quod nos de nobis et de ipso et pro ipso vobis competentem cautionem super istis parati sumus præstare, quod si nostro consilio super iis nollet acquiescere, auxilium nostrum et consilium eidem Philippo penitus denegaremus; imo potius ei nocumentum inferemus. Super prædictis autem charissimo consanguineo nostro marchioni Montisferrati ex parte nostra indubitanter credatis». Gallias enim in periculum adduci pertimescebat.

26. Graves erant Francorum regis querelæ, utque eventus docuit, justissimæ, ingruenti vero malo mederi se arbitrabatur Innocentius, si utrumque principem arctiori amicitiæ fœdere conjungeret, atque odia diligentia sua extingueret : quare ab Othone, antequam ipsius electionem approbaret, legatorum opera exegit, ut jurejurando se devinciret, ex consilio ac sententia Pontificis pacem cum Francorum rege initurum, redditisque Philippo Franco litteris [1], quid pro Galliarum fovenda pace egisset cum Othone, certiorem fecit, utque cum ipso fœdus coiret, est adhortatus :

« Philippo illustri regi Francorum.

« Miramur non modicum et turbamur, quod unquam de nobis regia serenitas cogitavit, quod super caput ejus et regni Francorum vellemus imponere hominem inimicum, cum quantumcumque charissimum in Christo filium nostrum illustrem regem Othonem in Romanorum imperatorem electum in Domino diligamus, quantumcumque ad exaltationem intendamus imperii, plus tamen circa te nostræ vigeat dilectionis affectus, et incrementum regni Francorum ardentius affectemus, maxime te regnante, quem scimus in devotione Sedis Apostolicæ solidatum, utpote in qua illustris memoriæ Ludovico regi Francorum patri tuo hæreditario jure velut in regno succedas; unde inter cæteros reges Catholicos et principes Christianos serenitatem tuam prærogativa dilectionis amplectimur, et ad ea quæ honorem tuum et incrementum regni Francorum respiciunt, propensius aspiramus, utpote in cujus exaltatione exaltari credimus Apostolicam Sedem, et in cujus depressione, quod absit, ipsam deprimi crederemus. Quod autem personam nobilis viri Philippi ducis Sueviæ reprobandam duximus quoad imperium obtinendum, regalis excellentia non miretur, cum impedimenta eidem obstantia sint quasi omnibus manifesta, et nulla possint tergiversatione celari, videlicet excommunicatio publica, perjurium manifestum, et persecutio divulgata, quam progenitores ejus, et ipse præsumpserunt in Apostolicam Sedem et alias Ecclesias exercere : fuit enim, etc.» In eumdem modum, ut in ea, quæ scribitur duci Zaringiæ usque pervenisse etc. (Perpendant Christiani principes, quantam rebus suis perniciem afferant, qui Ecclesiæ violant majestatem, dum se iis honoribus indignos exhibent, qui a Pontificum auctoritate pendent). « Ipse quoque Philippus degenerare se credens, si minus perperam ageret, quam egerant patres ejus, et ejus mensuram in malitia non impleret, in Apostolicæ Sedis persecutione suæ promotionis primitias execravit, dum terra illa, quam pater ejus et frater occupaverant, non contentus, ad aliud patrimonium beati Petri, quod pacifice prædecessores nostri possederant, manus violentas extendit, et ducem Sueviæ ac Campaniæ scribere se præsumpsit, asserens, quod usque ad portas Urbis ita quod in trans Tyberim etiam ducatus acceperat potestatem : unde propter hoc a prædicto prædecessore nostro post frequentem commonitionem fuit excommunicationis sententia innodatus. Qualiter igitur Ecclesiam Romanam defenderet, qui in ejus delectatur offensa? qualiter eam tueretur ab aliis, qui a seipso eam noluit esse tutam?

27. « Præterea si dux ipse, quod absit, imperium obtineret, etc. » In eumdem modum, ut duci Zaringiæ, usque *assumendus*. « Cæterum regiæ celsitudinis litteræ continebant, quod ne quid contra Romanam Ecclesiam Philippus machinaretur, in posterum de te pariter, et de ipso, et pro ipso nobis paratus eras competenti cautione cavere : sed qualiter illius possemus credere cautioni, qui eorum tam moribus quam sanguine se exhibet successorem, qui cautiones per seipsos interdum et per principes suos prædecessoribus nostris aliquando præstitas non servarunt, nisi forte cum opportunitatem non habuere nocendi. Quod autem eidem regi Othoni favorem nostrum, et Apostolicæ Sedis gratiam præstitimus et præstamus, ea præcipue factum noveris ratione, quod cum duo simul imperatores esse non possint, et reprobato prædicto duce Sueviæ, per nos creare tertium non possemus, personam regis ejusdem ad reprimendam reprobati malitiam nos oportuit approbare, tutius reputantes ante tempus occurrere, quam remedium post causam quærere vulneratam. In approbatione vero, imo ante approbationem regis ipsius, tam regiæ serenitatis quam regni Francorum memores

[1] Ep. LXIII.

nos noveris extitisse, cum ab eo tam per scripturam suam, quam per proprium juramentum sufficientem receperimus cautionem, ut super facto tuo consiliis nostris et monitis acquiescat. Præterea cum charissimo in Christo filio nostro Ludovico primogenito tuo, qui in regnum tibi, Domino faciente, succedet, proximæ affinitatis vinculo sit adstrictus, et multis principibus tam consanguineis quam affinibus tuis, tum consanguinitate, tum affinitate conjunctus existat, promotionem ejus regno Francorum credimus expedire. Nec est de facili præsumendum, quod pro charissimo in Christo filio nostro Joanne rege Anglorum illustri celsitudini regiæ aliquando se opponat, cum in suis necessitatibus eum sibi non senserit adjutorem, quare teneatur eum contra celsitudinem tuam in suis negotiis adjuvare, præsertim ex favore tuo senserit se juvari. Verum præter alias cautiones quas poteris ab illo recipere, Ecclesia Romana tam te quam regnum tuum semper faciet ab ipso securum, et ei, si (quod non credimus) malignari forte præsumpserit, juxta officii nostri debitum se opponet, usque adeo enim regni Francorum diligimus libertatem, ut non solummodo contra eum sed contra omnem hominem, qui illud molestare præsumeret, pro ejus immunitate staremus, et ejus defenderemus pro viribus dignitatem.

28. « Sunt aliæ rationes, quæ serenitatem tuam a favore Philippi retrahere satis debent et ad regis Othonis auxilium invitare. Nosti enim, quod si Philippus, quod absit, imperium obtineret, saltem occasione nepotis, cujus curam sibi vellet ratione sanguinis vindicare, regnum Siciliæ occuparet, quod nunc quoque per satellites suos invadere, sed in vacuum, machinatur; quod si super hoc compleret, quod avertat Dominus, votum suum, cum imperium ei virorum vires, regnum autem divitiarum copiam ministraret, in superbiam jam elatus aliud cogitaret, et regum Francorum sibi disponeret subjugare, sicut olim obtento regno prædicto disposuerat frater ejus imperator Henricus, affirmans, quod te de cætero ad fidelitatem sibi compelleret exhibendam. Ad audientiam quoque tuam credimus pervenisse, quod serenitati tuæ in Lombardia paravit insidias de ultramarinis partibus redeunti. Cum ergo Dominus te de manu quærentis tuam animam liberavit, debes totis viribus præcavere, ne te in priorem necessitatem inducas, neve frustra coneris reddere tigridem mansuetam : unde tutius credimus, ut eum cadere patiaris, qui si staret, statui tuo proposito fratrum non immemor invideret, et alieno eum ictu prosternas, vel saltem prosterni permittas, quem, si subsisteret et imperii monarchiam obtineret, non posses sine multo gravamine sustinere.

29. « Potes autem per regem Othonem, et hostem illum dejicere, et ab eo nunc talia obtinere, quæ non posses ab ipso, postquam plenius invalesceret. Unde festinatione credimus opus esse, cum ad promotionem ejus via sit paratissima et aperta. Ad hoc serenitatem tuam nolumus ignorare, quod super imperii Romani negotio quicquid nobiscum fecerit et pro nobis, ratum permanebit et firmum : si quid autem faceret, et maxime contra nos, quam utilitatem et stabilitatem posset habere, circumspectio regalis advertat. Præterea sicut damnosum reputares et grave, si Romanus Pontifex contra regnum Francorum cuique et maxime imperatori faveret; ita grave nobis existeret et molestum, si rex Francorum cuique contra Romanam Ecclesiam præsertim super imperio Romano faveret. Absit igitur, ut vel regnum Francorum deserat unquam Romanam Ecclesiam, vel Ecclesia Romana desit unquam regno Francorum, etc. Dat. Lateran ».

30. *De fœdere inito inter reges Anglum et Francum.* — Pie erant ac prudentissime agitata Pontificis consilia, quæ Otho postea perfidia sua confudit, cum non modo cum Philippo pacem, uti jurarat, colere respuit, sed etiam alia quoque sacramenta Innocentio data infregit. Reliqua ad Philippum Francorum regem spectantia prosequamur. Coactum esse Suessionis celeberrimum episcoporum ac doctissimorum virorum Concilium, cui Octavianus Ostiensis episcopus Apostolicæ Sedis legatus præerat, tradit Rigordus [1], atque diebus quindecim præsente Philippo Francorum rege de ipsius matrimonio vel dissolvendo, confirmandove, magna animorum contentione agitatum, eaque longiore mora tædio affectum Philippum, insalutatis patribus Insburgem reginam secum abduxisse, et Concilio rei novitate admodum stupore defixo denuntiasse, ne amplius tantos excitarent clamores, se Inseburgem propriam uxorem agnoscere, nec jam ab ea divelli ullatenus velle. Recenset idem auctor Philippum excepisse magnificentissime Parisiis Joannem Anglorum regem, quod etiam tradit Parisius [2], additque Francorum regem, palatio suo Anglo relicto, in alias ædes demigrasse, atque arctissimum, ut videbatur, fœdus adstrinxisse; cæteris enim legibus eam addidere, ut si Francorum rex Anglum lacesseret bello, nobiles viri ad Anglum deficerent; si Anglus Francum peteret, Angliæ proceres ad Francum transvolarent : sed ea concordia parum diu, ut sequenti anno videbimus, tenuit.

31. Percusserat antea aliud fœderis genus cum Philippo Joannes Anglorum rex, se Othonem nepotem nulla in re, ut imperium sibi assereret, adjuturum (male enim sibi Philippus ab Othone, ut diximus, metuebat) nec invitus illud Joannes pepigerat, cum relicto testamento a Richardo fratre Othoni, colore aliquo justitiæ negare posse arbitraretur. Sed Innocentius, qui Othonis partes contra Philippum Suevum attollebat, Othonis æquitatem defendendam suscepit, ac primum precibus apud eum egit [3], ut nepotem tueretur et relicta a

[1] Rigord. in reb. gest. Philip. — [2] Par. hist. Angl. — [3] Libell. Vat. Ep. XLVIII.

Richardo largiretur : de quo ad Cantuariensem etiam archiepiscopum litteras dedit [1], ut Joannem ad id, quod maxime Anglorum gloriæ vertebatur, adduceret : postea vero cum eo sacramento Joannem alligatum accepisset, illud ut iniquum rescidit, convulsitque.

« Cum charissimus in Christo filius noster Philippus rex Francorum illustris non potuerit te absolvere a debito, quo teneris inclytō regi Othoni nepoti tuo in Romanorum imperatorem electo, quemadmodum nec ipse rex Otho te posset absolvere a debito quo teneris præfato regi Francorum; et ratio dictet et natura deposcat, ut avunculus debeat subvenire nepoti, profecto juramentum, quod eidem regi Francorum diceris præstitisse, ne videlicet subvenires prænominato regi nepoti tuo, debet illicitum judicari. Nos igitur et tuæ saluti et suæ utilitati paterna volentes sollicitudine providere, quia secundum Prophetam debemus dissolvere colligationes impietatis et fasciculos deprimentes, juramentum hujusmodi quantum ad hunc spectat articulum, tam a te quam ab iis qui per te taliter juraverunt, decrevimus non servandum, serenitati tuæ per Apostolica scripta mandantes, quatenus eo penitus non obstante debitum illi subsidium et favorem impendas ».

32. *Rex Anglorum turbat Ecclesias.* — Sed qui parum de electione nepotis sui ad imperium vocati laborabat, electionibus episcoporum impudenter se ingerebat, atque Angliam ea de causa permiscere cœpit : tradit enim Rogerius ipsum Lincolniam se contulisse pro deligendo illius Ecclesiæ episcopo, atque electionis libertatem canonicis adimere voluisse, ex quo plura dissidia emersere.

Nec solum inter regem ac Lincolniensis Ecclesiæ clerum post sanctissimi sacerdotis excessum, sed etiam inter regem ipsum, et Gaufridum fratrem ipsius Eboracensem archiepiscopum exorta dissidia, quod auctor idem refert, additque Honorium Richmundiæ archidiaconum ob sibi illatas ab eodem archiepiscopo injurias ad Innocentium papam confugisse, qui ad archiepiscopum scriptis litteris sic eum increpat ac redarguit : « Quia tantæ præsumptionis excessum incorrectum nec volumus nec debemus relinquere, tuæ fraternitati per Apostolica scripta mandamus atque præcipimus, quod taliter quæ prædicta sunt corrigas per teipsum, quod adversum te nos non cogas durius commoveri, qui toleravimus hactenus temeritatem tuam in multis; alioquin noveris nos venerabili fratri Eliensi episcopo, et dilecto filio abbati de Baltham per scripta nostra præcipiendo mandasse, ut prædictas excommunicationis, suspensionis et interdicti sententias taliter a te illatas nullas esse denuntient, et te ad restitutionem eorum, quæ vel a clericis vel ab Ecclesiis archidiaconatus ejusdem, post appellationem ad nos legitime interpositam, extorsisti, et recompensationem damnorum per censuram Ecclesiasticam appellatione remota compellerent ». Hanc pluresque alias in Honorii causa Innocentii Epistolas recitat Rogerius [1]. Cæterum ejusmodi dissensiones initia fuere malorum, quæ sanctissimus Hugo Lincolniensis episcopus morti proximus divino afflatus spiritu, Anglorum regi, regno et clero prænuntiaverat : cœpit autem judicium a domo Dei [2].

33. *De fine mundi opinio, et prodigia.* — Tradit Rogerius eodem anno populos graviori metu, quasi imminente extremo judicii die, perfusos cohorruisse, quem terrorem publicum auxere pii magis quam prudentes sacri oratores, qui D. Joannis oracula : « Ego Joannes vidi Angelum descendentem de cœlo, habentem clavem abyssi, et catenam magnam in manu sua, et apprehendit draconem antiquum, qui est diabolus et satanas, et religavit eum per annos mille, et misit eum in abyssum, et clausit et signavit super eum, ut non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni, et post hæc oportet eum solvi modico tempore » ; in eum sensum detorquebant, ut dicerent, jam eos mille annos effluxisse, atque argumenta alia ex Christi Domini verbis depromebant, quibus inter cætera impendentis mundi finis signa, ingentibus bellis arsurum orbem, ac terræmotibus concutiendum prædixit, quorum plura accidisse expaverant : quod enim ad bella attinet, iis orbis pæne universus conflagrabat, quod vero ad signa, quinque lunæ in cælo noctu fulserant pluribus stellis circumfusæ, de quibus anno superiori diximus : quod ad terræ motus pertinet, maximos hoc ipso anno extitisse antiqui auctores testantur : de iis enim Longinus superiori anno hæc habet [3] : « Quinta mensis Maii die terræ motus in Polonorum regione, vicinisque regnis et terris, sub meridiano tempore exortus, et frequenti dierum spatio resumptus, pluresque turres, domos et munitiones attrivit, quæ res raro in Polonia contingens, velut prodigiosa, et apud plerosque in religionem versa videbatur ». Et Fossænovæ Chronicon [4] : « Terræ motus grandis ». Consonat Rogerius [5] : « Quinto idus Januarii auditus est terræmotus magnus in Anglia apud Eboracum, et in finibus ejus ». Similia Henricus Stero [6] : « Terræmotus multis terrarum locis factus est magnus, ita ut multas urbes, et Ecclesias destrueret, et mortes hominum fierent : cœpit autem idem terræmotus quarto nonas Maii ». Hoc ipsum totidem verbis in Augustensi Chronico traditur ; præterea Matthæus Parisius hoc litteris prodidit [7] : « Hoc anno horrendæ tempestates, tonitrua, coruscationes, grandines et pluviarum inundationes, mentes hominum concusserunt, et damna multa in locis plurimis intu-

[1] Ep. LIX.

[1] Rog. hoc anno. — [2] Auctor ejus Vitæ apud Sur. tom. VI, die XVII Nov. super ann. cit. — [3] Hist. Pol. an. 1200. Chromer. eod. ann. — [4] Chron. Fossænovæ eod. ann. — [5] Rog. in Annal. Angl. an. 1201. — [6] Stero apud Canis. antiq. lect. tom. I. pag. 242. — [7] Par. Hist. Angl. an. 1201.

lerunt ». His igitur atque id genus aliis illi doctores fortasse permoti, supremum judicii diem instare atque imminere denuntiarunt; nec ideo exprobrandi, cum sanctissimi æque ac doctissimi Ecclesiæ patres ex ejusmodi signis idem inferre, prænuntiareque consueverint.

34. Quoniam vero de signis ac prodigiis agimus, videamus quæ de Eustachio abbate de Flay, (cujus supra meminimus [1]) deque admirandis ejus rebus enarrat Rogerius. Recenset ergo virum illum pietate et miraculis conspicuum pro sacra concione promulgasse populis delapsam e cælo Epistolam, inventamque in altari S. Simeonis in monte Golgothæ, lectamque magna religione a patriarcha adstante populo Christiano, qua ob non servatum ab hora nona sabbati diem Dominicum omnia mala, quibus attriti fuerant, ulciscente numine, in eos redundasse ferebatur, ac longe graviorum terror, ni resipuissent, incutiebatur; hanc nos prætermittimus, cum apud Rogerium facile, qui velit, consulere ipsam possit; nullum porro argumentum auctor attulit, quo eam e cœlo potius missam, quam ab aliquo inepto præstigiatore in altari illo ad injiciendam credulis religionem, collocatam argueretur : quam sane cum ego discussissem, nec enim cuilibet affirmanti illico fides adhibenda est, monente divina sapientia [2] : « Qui credit cito, levis corde est » ; atque Apostolo proclamante [3] : « Omnia autem probate, quod bonum est tenete »; fictitiam illam, et ab aliquo impostore subornatam compositamque existimo. In primis igitur Dominici diei observandi modus præscriptus latentis fraudis suspicionem movet : « Volo iterum, ut nemo ab hora nona sabbati usque ad solem surgentem diei lunæ aliquid operetur, nisi quod bonum est ». Insuetum prorsus, et post hominum memoriam inauditum, ut per litteras e cælo missas Christus Ecclesiam instruat: vicarium namque suum in ea constituit, qui vel ex cathedra, vel consultis episcopis in Conciliis servanda decernat. Ipse præterea modus alius ab illo est, quem Christi fidelibus universalis Ecclesia injungit, cui solemne semper fuit Domini sponsique sui præcepta non modo vel leviter non negligere, verumetiam quam diligentissime custodire; cunctisque adhuc suspicionem injicit insolita, ac in sacris paginis inaudita isthæc jurisjurandi formula, quæ præsertim paucissimis verbis tot et tanta juramenta complectatur : « Juro vobis per sedem meam et thronum meum, et Cherubim, qui custodiunt sanctam sedem meam ». Et infra : « Juro vobis per dexteram meam ». Quid de malis intentatis? « Mittam vobis bestias habentes capita leonum, capillos mulierum, caudas camelorum »; hæc enim argumento sunt, illusorem aliquem simpliciorum piæ credulitati imposuisse. Plura alia congereremus, nisi lectori molestiam exhibere vereremur.

[1] Ann. super. — [2] Eccl. XIX. — [3] 1. Thes. V.

35. Addit Matthæus Parisius, qui etiam has litteras historiæ inseruit : « Cum autem patriarcha et clerus omnis Terræ-Sanctæ hunc Epistolæ tenorem diligenter examinassent, communi omnium deliberatione decretum est, ut Epistola ad judicium Romani Pontificis transmitteretur, quatenus quidquid ipse agendum decreverit, placeat universis : cumque tandem Epistola ad domini papæ notitiam pervenisset, continuo prædicatores ordinavit, qui per diversas mundi partes profecti prædicaverunt ubique Epistolæ tenorem, Domino cooperante, et sermonem confirmante sequentibus signis, inter quos abbas de Flay, nomine Eustachius, etc. » Sed ista facili negotio rejici posse videntur, tum ob ea quæ paulo ante adduximus, tum quia nullus, quod viderimus, horum temporum scriptor de iis ne verbum quidem fecerit, cum tamen tantum prodigium jure merito omnium stylo celebrari debuisset. Hæc namque ipsa, quæ affert Parisius, ipsam suspicionem augent. Dolemus hujus anni Innocentii regestum, ad quod veluti ad Lydium lapidem revocanda forent, non reperiri.

Id fortasse suspicatus etiam Rogerius, haud firmiter asseverat, quod postea Parisius, Epistolam e cœlo missam, sed ut audisti, caute et prudenter ait: « Dicebat enim (Eustachius scilicet) quod hoc mandatum subscriptum de observatione diei Dominici venit de cœlo ». Post illud vero recitatum subjicit de Eustachio (quem bona fide id promulgasse non inficias eo) egregiam operam pro erudiendo populo Eboraci collocasse, ad quam urbem Joannem Salernitanum tit. S. Stephani in monte Cœlio presbyt. card. A. S. in Scotia, Hibernia insulisque adjacentibus legatum accessisse, eumque illum fuisse, qui Cælestino extincto electus cum Lothario suæ electioni renuntiarat, licet decem card. ipsum elegissent. « Prædictus vero Joannes », inquit Rogerius [1], « non manducavit carnem, vinum, et ciceram non bibit, nec aliquid quo inebriari potuit, sed aurum et argentum sitivit ». Deploranda plane est complurium Ecclesiasticorum conditio, qui reliquis superatis vitiis, avaritiæ sordibus perliti, insanæ pecuniæ cupiditati summo aliorum scandalo, suæque animæ detrimento turpissime succumbunt.

36. At longe gravius atque execrabilius crimen scientia inflati hominis quod novo divinitus repressa est exemplo, ut tradit Matthæus Parisius. Is erat Simon Churnai litteris expolitissimus, qui scientiæ suæ opinione adeo omnes imbuerat, ut certatim ad eum audiendum concurreretur : cum aliquando de rebus theologicis dissereret, ac sententiarum quas protulerat majestate omnes stupore defixisset, rogantibus, ut tam eleganter dicta scriptis mandaret, subjecit se tam facile quæ de Christi gloria astruxisset, contrariis argumentis si vellet eversurum, ac mox divina ultione perculsus, in amentiam incidit; auctoris enim verba sunt :

[1] Rog. hist. Angl.

« Accesserunt quidam ipsius familiariores, et ad discendum avidiores, postulantes a magistro ut eo dictante quæstiones litteris commendarent : dixerunt namque indignum esse, et jacturam irrestaurabilem, si memoria tantæ scientiæ deperiret; quibus ipse elatus et major sibi se, ait oculis sublevatis, temere solutus in cachinnum : O Jesule, Jesule, quantum in hac quæstione confirmavi legem tuam et exaltavi, profecto si malignando et adversando vellem fortioribus rationibus et argumentis, scirem illam infirmare, et deprimendo improbare; et hoc dicto elinguis penitus obmutuit, non tantum mutus, sed idiota, et ridiculose infatuatus, nec postea legit, vel determinavit, et factus est in sibilum et derisum omnibus qui hoc audierant. Vir igitur intra biennium didicit litteras cognoscere, et ultione aliquantulum mitigata, a filio suo quodam diligenter edocente vix potuit *Pater noster* et Symbolum discere, retinere, et balbutiendo pronuntiare. Hoc igitur miraculum multorum scholarium suppressit arrogantiam, et jactantiam refrænavit. Hæc vidit magister Nicolaus de Fulii vir magnæ auctoritatis, qui postea episcopus Dunelmensis factus fuit, ex cujus relatu, et certo testimonio hæc litteris commendavi, ne vetustas tantum miraculum aboleret, eodem episcopo suadente, et est sermo omni acceptione dignissimus ».

37. *Duplex victoria Gualterii Brenensis in Apulia contra perduelles regni Siciliæ.* — His enarratis, ad Innocentium Romanum Pontificem redeamus et quam supra leviter attigimus, de Diupuldo Ecclesiæ perduelli geminam relatam victoriam spectemus. Primum vero, quæ ad rationem temporis pertinent, diligenter investiganda. Sane utramque uno eodemque anno contigisse expresse testatur Fossænovæ Chronicon, hujus temporis auctor infra afferendus, idemque satis indicant recitanda Innocentii verba. Quod autem altera victoria non ante hunc annum reportata sit, docent ejusdem Pontificis Gesta, dum post datas litteras quinto nonas Julii, Pontificatus anno quarto, recensent ac statuunt Acta; quod vero hoc anno reddita ostendit ab eodem Pontifice Epistola Prænestino episcopo S. R. E. cardinali et Apostolicæ Sedis in Germaniæ partibus legato ejusque sociis, postquam illi de confirmatione Othonis et aliis quæ ibi gesserant, ipsum hoc item anno certiorem fecere : si autem superiori anno obtigissent, non suberat ratio cur de iis eos admoneret Innocentius, cum enim hoc anno, ut vidimus, sint in Germaniam missi, tanta hæc, ipsos minime latere antea potuissent. Memoria igitur lapsus videtur Fossænovæ Chronici auctor, qui hujus anni gesta ad superiorem præposuerit, frequens in scriptoribus error et tolerabilis, si interdum apud quantumvis accuratos reperiatur, cum facillimum sit labilem mortalium memoriam in habenda annorum ratione quandoque hallucinari; atque hactenus de tempore ; jam optatissimam narrationem aggrediamur. Recenset igitur auctor Gualterium comitem Brenensem, collectis exiguis quidem, sed strenuissimis turmis, e Galliis transiliisse in Italiam, ac temerarium a plerisque existimatum, Innocentium vero misertum ejus inopiæ, quingentas auri uncias contulisse, ut milites cogeret, cum hostes arces munitissimas tenerent, ac litteras ad Siculos dedisse, ut ipsum exciperent, illumque iis succinctum copiis, quamvis Diupuldus maximum, ut ipsi se opponeret, exercitum comparasset, intrepide regnum ingressum, receptum a Theanensibus, et circa Capuam venientem Diupuldum numerosissimo stipatum exercitu profligasse, cui Richardus consentit[1], additque Cælani comitem virtutis illius admiratione percussum cum eo fœdus pepigisse. Subjungit Innocentii Gestorum auctor de incusso hostibus metu: « Cecidit terror ejus in omnes, qui suam et suorum virtutem, et fortitudinem audiebant; compressisque Theutonicis, qui ante adventum ipsius per regnum libere discurrebant, descendit pacificus in Apuliam, et redditæ sunt ei quædam civitates et villæ pertinentes ad principatum Tarentinum ; videlicet Mathera et Hydruntum, Brundusium, aliæque quamplures ; obtinuit etiam Melfiam, Borolum, Montem-Pilosum, et quasdam alias civitates, quæ suæ se custodiæ commiserunt cœpitque pugnare contra Monopolitanos et Tarentinos, et quosdam alios, qui dominationem ejus recipere noluerunt. Castellanum quoque Licii potenter obtinuit, multaque magnalia potenter exercuit, quæ longum esset per singula enarrare ». Hactenus de prima victoria.

38. De secunda vero dicturi afferenda sunt primum, ut temporis exigit ratio, quæ in rebus gestis Innocentii enarrantur de Gualterio Trojano episcopo, ac Siculi regni cancellario, adversus quem Pontifici non parum fuit elaborandum; cum enim arrogans et contumax homo Apostolicæ Sedis admonitiones, comminationesque contemneret, Innocentius Petri exerens gladium, graviter in ipsum animadvertit, ejusque intolerandam animi elationem, ut prosequuntur Acta, dejecit. Exhaustis ille ac dissipatis Siciliæ opibus in Calabriam et Apuliam trajecerat atque ad conflandas pecunias spoliavit Ecclesias omni auro argentoque, sive in calicibus, crucibus, thuribulis, vel iconibus constaret, nec minori feritate pecunias a populis corraserat, quæ omnia postea inanibus largitionibus consumpsit, nec destitit vocare in odium Pontificem, adversus Gualterium conjurationes inire. Quem ita obfirmatum in scelere, cum malum impunitate cresceret, Innocentius perculit anathemate, a Panormitana et Trojana Ecclesia submovit, atque omnes, ut a perfidio cavere jussit: mox illum ab omnibus contemptum, qui adeo sui terrorem omnibus injecerat, ait auctor, cumque odio et invidiæ publicæ pateret, se Diupuldo ac sequacibus conjunxisse, eoque viso Siculi regis familiares ipsius sceleris conscios Friderici nomine

[1] Richard. in Chron. hoc ann.

Innocentium rogasse, ut cancellarium in gratiam admitteret; cui Pontifex has litteras reddidit :

« Utinam puerilibus annis virilem animum Dominus inspiraret, et ætati adhuc teneræ illam sensus infunderet gravitatem, per quam inter fas et nefas discernens, inter fidem et perfidiam judicares, nec fideles damnares pro perfidis, nec perfidos pro fidelibus exaltares, utinam non experimento disceres, sed doctrina, quod in Evangelio legitur : Inimici hominis domestici ejus, et quod sapiens protestatur : Nulla pestis efficacior ad nocendum, quam familiaris inimicus existit. Utinam intelligeres quod in ætate quondam et nunc etiam tenera constitutum, et utriusque parentis destitutum solamine, protegendum Sedes Apostolica te recepit, et ut manus servorum, qui contra te conjuraverunt, in regno confringeret extra regnum, radicem pestiferæ arboris visa fuerit amputare, ut venenosi rivi poculum exsiccaret in fonte, nec in regno etiam tibi deficit manus nostra, imo nos per fratres et milites nostros cohibuimus impetus Marcualdi furentis, qui in fideles tuos barbara feritate desæviens non regni balium, ut adulatores tibi aliqui mentiuntur, sed regni dominium nitebatur sibi per violentiam occupare, te Henrici quondam imperatoris, et inclytæ recordationis Constantiæ imperatricis matris tuæ filium esse negans, ut hac occasione tam hos quam alios a tuo subsidio revocaret ». Exponit quantos labores pro ipsius tuenda salute adiverit ; deinde valde queritur de regiis ipsis domesticis, qui privatæ duntaxat rei studentes prædicto Jacobo Marescallo sine remuneratione dimisso, sub specie pacis, quæ, ut rei monstravit eventus, proditio potius dicenda erat, Marcualdum anathematis sententia damnatum, jamque dejectum, ad regis exitium erexerant, pluraque addit pro Gualterio comite, eumque de regno optime meritum ostendit. « Dat. Laterani quinto nonas Julii, Pontificatus anno IV ».

39. « Misit igitur (pergunt Gesta), dominus papa Petrum Portuensem episcopum legatum in Apuliam et Terram Laboris, præcipiens comitibus et baronibus, castellanis et civibus, ut ad mandatum legati cum dicto comite, contra Diupuldum et cancellarium exsurgerent universi, qui cum in Apuliam pervenisset, miser ille solo nomine cancellarius ad præsentiam ejus accessit, reconciliari postulans Ecclesiæ unitati, et præstito corporaliter juramento, quod pareret universis mandatis papæ, absolutus est a legato : sed cum mandaret ei, ut non opponeret se comiti Brenensi, respondit, quod si Petrus Apostolus hoc ei præcepisset, missus ab ipso Christo, mandato hujusmodi non pareret, etiamsi sciret quod propter hoc deberet in inferno damnari, et ponens os suum in cælum, cum linguam traheret super terram, publice coram omnibus summum Pontificem blasphemabat, præsente legato ; abiitque ad Diupuldum et congregatis universis quos poterant congregare, ad pugnandum contra Brenensem comitem juxta Barolum processerunt ». Hæc novus Sennacherib, alterque Rabsaces, qui cum illis pariter, ut mox audiemus, magno miraculo prostratus ac depressus est : nam subdit Gestorum auctor alteram victoriam describens :

« Ipse vero comes erat ibi cum paucis, nam de fidelibus regis pæne nullos secum habebat ibi : Barolitani quoque, licet præcedente die legato jurassent, cum aspicerent multitudinem esse cum illis, et paucitatem cum istis, non permiserunt ipsos intrare. Videns itaque comes se constitutum in arcto, cœpit multipliciter anxiari, maxime propter legatum, cui tanquam formidoloso plurimum metuebat. Sed confortatus in Domino prosiliit ad arma cum suis, et benedictione et remissione a legato accepta, cum idem legatus maledixisset hostibus in nomine Domini, comes alta voce S. Petrum invocans adjutorem processit ad pugnam, et cum acriter dimicare cœpissent, adversarii terga verterunt, et in fugam conversi singuli, prout poterant, declinabant, ex quibus multi sunt capti, plures sunt cæsi, plurimi etiam in stagnis et paludibus suffocati. Viderunt enim plerique crucem auream splendidissimam ante comitem miraculose deferri, fuitque tanta victoria, ut prima quasi nulla videretur respectu secundæ. Nam inter alios captus est Siffredus frater Diupuldi, et Oddo de Laviano, qui sanctæ memoriæ Albertum Leodiensem episcopum interfecerant, Petrus de Venere sororius cancellarii, et magister Gerardus Salernitanus intrusus, multique alii nobiles et potentes. Magnificatus est ergo comes et clarificatus in regno, hostes autem humiliati sunt et oppressi, comes vero Gentilis recepta pecunia, sicut publice dicebatur, turrem ad mare tradidit Marcualdo, abiitque Messanam ». Hactenus Vitæ Innocentii scriptor. Similia Fossæ-Novæ Chronici auctor, qui cum asserat Gualterium et Rogerium Apuliæ cardinalem cum Gualterio Diupuldum fuisse aggressos, affirmandum videtur duos eidem duci astitisse S. R. E. cardinales, nisi ipsum auctorem hic etiam hallucinatum affirmemus. Imo dictum etiam Roffridum abbatem Cassinensem legationis onus cum Petro Galloze (Galone) Portuensi episcopo obiisse affirmat Richardus [1], eamdem victoriam prosecutus : quamvis in sequentem annum conjiciat.

40. De utraque demum victoria Innocentius papa ad prædictum cardinalem in Germania legatum, sociosque hoc eodem anno Anagniæ cum esset, ita scripsisse reperitur [2] : « Pro certo noveritis, quod nobilis vir Walterus (Gualterus) comes Brenensis cum aliis fidelibus nostris de perfido Diupuldo et Marcualdo fautoribus jam secundo mirabiliter, faciente Domino, triumphavit. Primo in Terra-Laboris, et in Apulia consequenter, et præter strages hominum, hostium spolia, et recuperatio-

[1] Richard. notar. in Chron. an. seq. — [2] Innoc. sup. cit. Cod. Ep. LV.

nes terrarum, multos cepit, et magnos tam Theutonicos quam Latinos, ex quibus duos, quos tenet, exprimimus nominatim, Siffridum videlicet Diupuldi germanum, et Oddonem de Laviano, qui sanctæ memoriæ Al. Leodiensem episcopum interfecit. Et cum jam quasi totum regnum citra Pharum nostræ pareat voluntati, comes ipse de mandato nostro contra Marcualdum triumphaturus, auctore Domino, in Siciliam transfretabit ». Eadem repetit in Epistola sequenti anno ad Siculos data [1]. Denique de Gualterio adjiciunt Pontificis Gesta : « Ut autem dominus papa majorem impenderet comiti Brenensi favorem, nobilem virum Jacobum consobrinum et marescallum suum in Apuliam destinaverat, constituens eos pariter magistros justitiarios Apuliæ, ac Terræ-Laboris, fecitque illi castrum Baroli ad custodiam assignari, et reddi montem Pilosum, qui ad comitatum Andriæ pertinebat, regia liberalitate concessum, præcipiens comiti memorato, ut ad obtinendum comitatum prædictum impenderet ei auxilium et favorem, cum autem multa agerent prudenter et potenter, etc. » reliqua infra. Quod vero pertinet ad Marcualdum omnium turbarum auctorem, Philippo Suevo impulsore ac fautore, cunctis jam animi tum corporis viribus enitebatur, ut Siciliæ regno potiretur ; injecissetque in regem cruentas manus, nisi Gualterium comitem, quod testantur Acta, reformidasset. Quamobrem de Philippo queritur Innocentius, data ad Germanos principes Epistola [2], cujus supra meminimus : « Eidem, inquit, excommunicato (nimirum Marcualdo, de quo ipse sermo) non solum communicat sed eum in malitia sua fovet, et per nuntios et litteras suas exacuit furorem ipsius, ut charissimum in Christo filium nostrum Fridericum Siciliæ regem illustrem nepotem suum, quem jam hæreditate paterna privavit, adhuc privet possessione materna ». Quomodo autem Marcualdo tyranno e medio sublato Italiæ pax postliminio redierit, proximo anno dicetur. Hoc interim spatio cæteras hujus anni Innocentii res gestas prosequamur. Igitur non solum tranquillitati regni Siculi studuit, sed quietem etiam aliis Italiæ regionibus conciliare sategit. Quapropter data ad Picenotes clericos, laicosque universos Epistola [3], graviter increpuit, quod postquam in Ecclesiæ ditionem adducti essent, adeo exitiales rixas exercerent, cumque Senogalli, Faventini, et Camertes oppida quædam, et bona ad Romanam Ecclesiam spectantia occupassent, minacibus litteris [4], ut fraudata restituerent, imperavit.

41. *Innocentii curæ pro succursu Terræ-Sanctæ.* — Verum nil magis Innocentio cordi fuit, quam ut res Terræ-Sanctæ promoveret, et laborantibus Christi fidelibus opem afferret, nullumque ob id studium, operam, aut industriam prætermitteret; extant ejus litteræ [5], nonis Februarii Laterani datæ, quibus mandat, ut quinquagesima, quam pro hujusmodi subsidio Præmonstratensi Ordini, omnibusque Galliarum abbatiis imperaverat, Templariis transmittatur, quod ad alios plures abbates scripsit [1] in eamdem porro sententiam ; hæc breviter Parisius [2] : « Circa dies istos ad instantiam Innocentii papæ data est quadragesima pars reddituum omnium Ecclesiarum ad subveniendum terræ promissionis ». Duæ hac de re ejus Epistolæ recitantur a Rogerio hoc eodem anno, qui breviter præfatur : « Interim Innocentius papa super afflictos pia gerens viscera, in hac forma scripsit Ecclesiarum prælatis :

« Innocentius episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopis et episcopis per regnum Angliæ constitutis, salutem et Apostolicam benedictionem ».

« Voluit Dominus in occupatione Hierosolymitanæ provinciæ punire sic nostros excessus, ut passionis suæ quodammodo mysterium innovando, et pœnitentiæ januam et salutis nobis aditum aperiret : qui enim peccata nostra in corpore suo super lignum pertulit, crucifixus iterum in ligno, ad nostrorum absolutionem criminum se quasi permisit affligi, dum crucem, in qua salus nostra pependit, et quam proprio sanguine rubricavit, a Sarracenis occupari passus est, etc. » Porro solertissimum Pontificem per alias etiam Christiani orbis regiones litteras hujusmodi transmisisse par est credere : verum, ut diximus, non extat quartum hujus anni regestum. Subdit autem Rogerius, Hubertum Cantuariensem archiepiscopum die S. Bartholomæo Apostolo sacra Londoniis apud Westmonasterium cum esset, omnibus suffraganeis Romani Pontificis ex præscripto mandasse, ut adhibita per diœceses diligenti inquisitione, si quos sacrum crucis signaculum deposuisse repperissent, ad S. Martini et beatissimæ Virginis Purificationis proximum festum illud resumere, seseque ad peregrinationem accingere atque instruere compellerent.

42. Quod autem spectat ad Campaniæ comitem, quem una cum Flandrensi et Blesensi comitibus cruce insignitum in prædicta Epistola Pontifex meminit ; Theobaldus is erat Campanus, et Trecensis comes dictus, quem hoc ipso anno defunctum testantur Rogerius [3], Rigordus [4] aliique [5] ; de ejus obitu, ac successore fit etiam mentio in Actis Innocentii, dum de bellico apparatu in Terræ-Sanctæ subsidium agitur : « Cum de subventione Hierosolymitanæ provinciæ tam in Italia, quam in Gallia ingens fieret apparatus, comites Galliarum crucesignati miserunt nuntios suos in Italiam ad ducem et populum Venetorum ut ab eis sibi conducerent navigia opportuna. Tractatum est igitur inter eos de societate pariter ineunda, et postquam sub certis pactionibus convenerunt, et commu-

[1] Innoc. l. v. Ep. XXXVIII. — [2] Innoc. cit. Cod. Ep. XXXIII. — [3] Innoc. l. v. Ep. XLVI. — [4] Ibid. Ep. XLVIII, XLIX, L. — [5] Ibid. Ep. XLIV.

[1] Reg. ibid. post Ep. XLIV. — [2] Par. hist. Angl. hoc ann. — [3] Rog. ann. Angl. an. 1201. — [4] Rig. in Phil. Aug. Franc. Reg. eod. ann. — [5] Joann. Mariana de reb. Hisp. l. XI.

niter est provisum, ut aliquot in Syriam destinatis, cæteri tenderent in Ægyptum, ut caperent Alexandriam et finitimas regiones, sicque Terra-Sancta liberaretur facilius de manibus paganorum : ubi ergo Franci et Veneti societatem hujusmodi firmaverunt, utrique simul ad Sedem Apostolicam nuntios destinarunt petentes, ut summus Pontifex pactiones inter se factas pro subsidio Terræ-Sanctæ auctoritate Apostolica confirmaret ». Ipse vero quod futurum erat præsagiens, caute respondit, quod conventiones illas ita duceret confirmandas, ut videlicet ipsi Christianos non læderent, nisi forsan iter eorum nequiter impedirent, aut alia causa justa, vel necessaria forsan occurreret, propter quam aliud agere possent, Apostolicæ Sedis legati consilio attendentes. Veneti autem confirmationem super hoc tenore recipere noluerunt, unde pro certo convincitur, qualis fuerit eorum intentio per effectum operis postea declarata. Contigit interim, quod Theobaldus comes Trecensis qui se ad iter peregrinationis magnifice præparaverat, debitum carnis exsolvit. Unde cæteri comites et barones consilio regis Franciæ vocaverunt Bonifacium marchionem Montisferrati, et eum sibi ducem Christiani exercitus præfecerunt, tradita ei majori ex parte pecunia, quam sibi pro subsidio Terræ-Sanctæ comes memoratus congregaverat.

43. Urgebat maxime eam expeditionem Innocentius, ut Rogerius testatur, quod novum discrimen Terra-Sancta adire timeretur, cum sultanus Damasci nepote ejecto Babyloniam occupasset; ex altera parte rei gerendæ tempus commodum videretur, cum alii Sarraceni principes ab ipso dissiderent, et Deus eversurus Babylonios nonnullis jam editis signis ac prodigiis crederetur, cujus rei fidem faciunt litteræ magistri Hospitalis Hierosolymitani ad Angliæ priorem exaratæ [1] :

« Innocentius, etc.

« Vestræ fraternitati declaramus, quod ille Christianorum hostis nequissimus, Damasci dominus Saphadimus, Babylonis effectus est dominus, quia nepotem suum et alios, quorum successionem timebat, de regno Babylonis ut perfidus et perjurus ejecit. Viget adhuc inter ipsum et Soldanum Aleph, et plures alios nimia discordia, quæ fine careat, et nunquam decidat, vel arescat. Ipse quoque Saphadinus suis odibilis et infestus, domesticas timet insidias, et in nullo loco tutum se credens (utpote, qui nepotibus suis proditor extitit et perjurus, quos etiam funditus quotidie exhæredare conatur) Babyloniam exire non audet, quæ res nobis hoc anno munimen præstitit et tutelam : paraverat enim contra nos tumidus et intolerabilis insilire, et Christianitatis, quæ superfuerant, funditus demoliri reliquias. Percussit etiam Deus virga potentiæ suæ Babylonicas regiones in flumine illo paradisi, quod agros hostium irrigabat, ne flueret, nec anno præterito fluctus emisit, propter quod in fame pereunt, et eorum animalia perdiderunt, nec plures eorum veriti sunt, pater filium vendere, dives pauperem, potens debilem, ut sic vitam suam a fame conservent, quam siccitatem fluminis, si non fluxerit, futuram timent. Hoc etiam quisquis excogitet sapiens, quod si flumen nutu Dei præsenti anno non fluxerit, arva non irrigaverit, in magno discrimine vitæ suæ erunt, quorum jam infinita multitudo necessitate compulsa et famis austeritate, terram nostram, sicut locustarum agmina, replevit pro sustinendis corporibus suis : ubi quidam terras Ecclesiæ moliuntur, quidam more bestiarum silvestribus herbis vescuntur, quidam fame necati per loca silvestria mirative reperiuntur vermibus et avibus comedendi.

« Nos igitur in Domino ponentes spem nostram, qui quando vult, prœliis finem ponit, speramus, quod populo Christiano dat initium miserendi, cum ipsorum conterit inimicos. Datur etiam gentibus materies admirandi, quod quidam Sarracenus ætate juvenis, origine vilis, inter pastores a pueritia simpliciter nutritus, de novo sic omnibus peritus apparet, ut omnes sapientiam ejus admirentur, et nomen Jesu Christi publice prædicat : ita quod ipsi jam duo millia paganorum, et eo amplius, concredentes ejus exhortationibus, fidem nostram susceperunt, et fonte sacri baptismatis sunt renati, et circumcisionis suæ condolent se sustinuisse dolorem ; immenso tamen inimici nostri exultant gaudio, quia nos paucos sciunt et pecunia pauperes, et armatorum copia sentiunt derelictos, etc. » Subjicit, in maximum discrimen adductæ Terræ-Sanctæ opem afferat. Si enim ab uno Babylonis, vel Damasci rege tueri vix se poterat, quid jam existimandum, ubi duorum illorum regnorum vires et opes conjunctæ fuerunt ? « Quibus auditis », subdit auctor, « dominus papa Innocentius misit unum cardinalem ad regem Franciæ, et ad regem Angliæ, postulans subsidium fieri de terris eorum ad subventionem terræ Hierosolymitanæ, ad cujus mandatum ipsi reges concesserunt, se daturos ad subventionem præfatæ terræ quadragesimam partem omnium reddituum suorum de uno anno, et rex Angliæ hoc ipsum mandavit fieri de redditibus, et excaetis, de wardis suis Angliæ, et præcepit, ut omnes laici terrarum suarum simili modo quadragesimam partem reddituum suorum darent in eleemosynam ad subventionem terræ Hierosolymitanæ ». Ita Rogerius, qui Galfridi summi in Anglia justitiæ præfecti regis recitato imperio, Anglorum Annalibus, quos accuratissime conscripsit, finem imponit.

[1] Extant apud Rog. hoc ann.

INNOCENTII III ANNUS 5. — CHRISTI 1202.

1. *Innocentio pro regno Siciliæ agente, Marcualdus perduellis moritur.* — Millesimus ducentesimus secundus Redemptoris annus exoritur, Indictione quinta notatus, quo merito divinum illud Sapientiæ oraculum occini potest: « Bonorum laborum gloriosus est fructus [1] » ; etenim post immensos ab Innocentio Romano Pontifice ad Marcualdi impetus propulsando exantlatos labores, maximo Romanæ Ecclesiæ, atque Italiæ commodo, nefandissimus infensissimusque tyrannus divina ultione e medio tollitur: cujus antequam infelicem interitum recenseamus, de iis Innocentii laboribus dicendum, quos fuisse gravissimos ejus Epistolæ declarant. In primis enim ad Pisanos rescribit [2] quarto non. Martii, sinceram fidem ab ipsis per litteras ostensam, verum haud sibi integre fecisse satis, qui suos e Sicilia non revocassent, ne Marcualdo opitularentur: quapropter imperat, ut eos inde avocent, ne ulla ratione tyranno faverent. Præterea ad universos Siculos missis litteris præcepit, ut comiti Brenensi Gualterio, quem in Marcualdum [3] eo destinarat, fidem dexteramque porrigerent. At præstat Pontificem ipsum hæc aliaque prudentissime decernentem audire.

« Innocentius etc.

« Recepimus ab eodem comite super crucem et Evangelia publice juramentum, quod nec per se nec per alium quicquam contra personam, vel coronam regiam attentabit, sed potius hostes regis et regni, nominatim autem Marcualdum, Diubuldum, et fratrem ipsius Oddonem de Lavian. et ejus germanum viriliter impugnabit, quod ipse fideliter executus his, concedente Domino, mirabiliter obtinuit de Diubuldo triumphum, et prostratis multis ex fautoribus ejus Oddon. de Laviano, et Sa. Diupuldi germanum cum quibusdam aliis adhuc detinet vinculis alligatos; volentes igitur per eum regi et regno plenius subvenire, ipsum contra Marcualdum in Siciliam destinamus, sperantes in Domino, quod desideratam de ipso victoriam citius assequetur. Licet autem usque adeo in obsequio regis et regni jam eluceat fides ejus, ut de puritate intentionis ipsius nullus penitus debeat dubitare, ut tamen omnis penitus suspicio sopiatur, dilectum filium R. tituli Sanctorum Marcellini et Petri presbyterum cardinalem, Apostolicæ Sedis legatum, et nobilem virum Jacobum consobrinum, et marescallum nostrum, in Siciliam duximus dirigendos, concessa eis plenaria potestate, ut gerant in illis partibus vices nostras, et personam regiam, si de Marcualdi manu fuerit liberata, faciant per familiares regios fideliter custodiri. Comiti etiam dedimus in mandatis, ut procedat juxta dispositionem eorum, et ipsorum statutis humiliter acquiescat, etc. Dat. Lat. ».

2. Hactenus Innocentii litteræ, quas post alias mense Maio datas exhibet hujus anni Regestum; quæ vero his adnectuntur [1], ad Petrum episcopum regium familiarem, ac Panormitanum archiepiscopum designatum scriptæ sunt, ubi Innocentius commendata ejus fide, et opera quam strenue in Siculi regni causa explicuerat, adeo ut exilium defectioni prætulisset, Gualterii comitis accessu consolatur, atque Sarracenis ex ipsius sententia se scripsisse affirmat. Deinde vero XIII kal. Octobris Velitris cum esset, Gualterio comiti, et Apuliæ Campaniæque præsidi hanc Epistolam misit [2]:

« Innocentius, etc.

« Hoc est consilium et beneplacitum nostrum, quod tibi sub obtentu gratiæ nostræ mandamus, ut quia tibi locus offertur et tempus, et tam urgens necessitas, quam evidens utilitas hoc requirit, omni excusatione cessante, festines in Siciliam proficisci contra perfidum Marcualdum, qui proculdubio te non exspectabit in campo, sed in aliquo recludetur castello, sicque de facili totam terram tibi faventem invenies, et tam in expensis quam aliis tibi et tuis sufficienter poteris providere, tantumque bonum inde proveniet, quantum nec possumus, nec volumus litteris explicare. Quod si forte non ires, tantum inde malum accideret, quantum omnipotens Deus accidere non permittat.

[1] Sap. III. — [2] Innoc. l. v. Ep. IV. — [3] Ibid. Ep. XLVIII.

[1] Innoc. l. v. Ep. XXXIX. — [2] Ibid. Ep. LXXXIX.

Dum ergo te fama præcedit, et succedit fortuna, res non solum difficiles, sed pæne impossibiles aggredi non formides ». Et infra :

3. « In tua præterea ponimus voluntate, utrum velis dilectum filium nobilem virum Jacobum consobrinum, et marescallum nostrum, tecum venire, an ad custodiam terræ in Apuliam remanere (hoc ipsum eadem die Jacobo præcepit [1]). Apud comites etiam, et barones, aliosque fideles, et præcipue nobiles viros Rogerium Theatinum, et Jacobum Tricaricen. comites quibuscumque modis potuimus studebimus procurare, ut Diubuldum impediant et impugnent, ne terram tuam possit offendere vel intrare, utque per treguas et alias conventiones placabiles componere studeas cum adjacentibus et vicinis, nec timeas pro terra, quam personaliter deseres, quia si oporteret te damnum incurrere ex hac parte, tanto majus erit commodum, quod consequeris ex illa, ut damnum æquanimiter sit commodo postponendum, etc. Datum Velletri, XVII kal. Octob. »

4. Verum, ut scriptum est [2] : « Manus Domini pugnabit pro eo, et adjutor illius contra adversarios ejus erit ». Dum enim ab Innocentio papa hæc decernuntur, pro eo Deus, sævo ac formidoloso Ecclesiæ Siciliæque hoste prostrato, pugnam confecit, et Marcualdum non conflatis in eum copiis, non armorum terrore intentato, sed exiguo lapillo peremit, sic enim habent ipsius Pontificis Vitæ Acta : « Marcualdus vero Panormum obtinuit, et tam palatium quam regem in suam potestatem recepit, universam pæne Siciliam præter Messanam suæ subjugans ditioni , misissetque manum in puerum, et usurpasset sibi coronam, nisi præfatum comitem timuisset (nimirum Gualterium, de quo paulo ante dicebamus) ad quem rege defuncto regnum hæreditario jure, ratione conjugis (erat enim Tancredi olim regis filia) pervenisset, ideoque multifariam multisque modis, et apud eumdem dominum papam, et apud eumdem dominum comitem cœpit agere, ut accepta pecunia regnum exiret : quod cum obtinere non posset, tempus opportunius observabat. Verum ille, qui non dimittit virgam peccatorum super sortem justorum, incœpit per seipsum, ne daret gloriam suam alteri, perfidum graviter flagellare, quia cum jamdudum calculosus fuisset, cœpit ex tunc de vitio lapidis tam vehementer affligi, ut præ nimiis doloribus ingentes clamores emittens, irremediabilibus cruciatibus torqueretur, et cum non posset aliter vehementiam ægritudinis sustinere , secari vel incidi se fecit : sed subito miseram animam exhalavit ». Hactenus Gesta.

5. Hoc vero inter beneficia maxima cælitus sibi concessa cum recenseret Innocentius, debitas Deo gratias lætus retulit, atque Montis-Regalis archiepiscopo, et Petro episcopo Panormitano antistiti renuntiato regis familiaribus triumphales litteras dedit :

« Innocentius, etc.

« Benedictus Deus [1], et pater Domini nostri Jesu Christi, pater misericordiarum, et Deus totius consolationis, qui post nubilum fecit serenum, et post lacrymationem et fletum, gaudium et exultationem induxit, qui non dereliquit virgam peccatoris super sortem justorum, sed causam vestram discrevit a gente non sancta, et eripuit vos ab homine iniquo pariter et doloso, qui non posuit Deum adjutorem sibi, sed in sua prævaluit vanitate : ut omnipotens Deus vos aliosque fideles tanquam aurum in fornace probaret, quatenus probatio vestræ fidei multo pretiosior esset auro, quod per ignem probatur, similis grano sinapis, quod quanto plus tunditur, tanto fortius inardescit, unde flagellato tandem miserabiliter pestilentiæ viro, qui justo judicio dies suos finivit in malum, nunc fidei vestræ sinceritas invenitur in laudem et gloriam et honorem. Licet enim ad tempus propter nubis objectum solis radius non illuxerit, ex quo tamen nubes evanuit, splendor ipsius gratius elucescet : et vos, qui non curvastis genua vestra coram Baal, postquam nefandæ memoriæ Marcualdus interivit, quæ vestræ circa nos voluntatis impediebat effectum, ea tam vigili studio quam studiosa vigilantia studebitis operari, quæ ad Apostolicæ Sedis honorem, et regiæ personæ salutem, totiusque regni commodum magnifice redundabunt, etc. Dat. Velletri, VIII kal. Octob. »

Idem de interitu Marcualdi hoc eodem anno ad Coloniensem archiepiscopum litteris infra ex parte reddendis significavit. « Marcualdo extincto, Guittelmus », ait Vitæ Innocentii anonymus scriptor, « Panormum, palatium ac regem in sua potestate recepit, et ex tunc se regis custodem et magistrum capitaneum Siciliæ appellavit : quidam vero de complicibus nefandæ memoriæ Marcualdi hoc indigne ferentes, se in partem alteram statuerunt. Cancellarius autem (Gualterius scilicet, Trojanus olim episcopus), opportunum sibi tempus advenisse existimans, per juratoriam cautionem, quod mandatis Apostolicis per omnia obediret, absolutionis beneficium impetravit, (hoc quoque testantur Innocentii ad ipsum litteræ [2], proximo anno afferendæ), regressusque in Siciliam, et adjungens se alteri parti adversus Capparonem agebat, misitque nuntios et litteras domino papæ, ut legatum in Siciliam destinaret, etc. » Sed de legatione illuc a Pontifice missa infra suo loco post sequentem annum dicetur.

6. *Conciliantur nuptiæ Fridericum inter et sororem regis Aragoniæ.* — Interim antequam Siculis rebus finem imponamus, haud taciti prætermittemus, Innocentium ab Aragoniæ rege, ejusque matre litteras ac nuntium accepisse, ad nu-

[1] Innoc. l. v. Ep. LXXXV. — [2] Deut. XXXIII.

[1] Innoc. l. v. Ep. LXXXIX. — [2] Ibid. l. VI. Ep. LXXI.

ptias inter ejusdem regis sororem et Fridericum Siculum regem incundas : id enim Innocentius ad Jacobum consobrinum suum per litteras testatur [1], ubi etiam quid in hoc negotio egerit, sic aperit, eisdem nimirum Siciliæ regis familiaribus :

« Per Apostolica scripta mandavimus, ut super hoc tam intra se quam tecum et cum dilecto filio Rofrido tituli Sanctorum Marcellini et Petri presbyt. card. Cassinen. abbate, Apostolicæ Sedis legato, consilium communicent, et quod ad consummationem hujus negotii statuerint, nobis significare procurent, idoneos nuntios super prædictis omnibus sufficienter instructos per Sedem Apostolicam destinantes, ut cum nuntio nostro, quem propter hoc destinare proponimus ad regem et reginam Aragonen. accedant, et sponsalia contrahere non postponant, cæteraque perficiant, quæ super hoc fuerint consummanda. Ideoque discretioni tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus familiaribus ipsis studeat suadere, uti ad hujus negotii consummationem intendant, et tu ipse ad id des operam efficacem. Dat. Lateran. non. Junii ». Ut vero ejusmodi sint firmata sponsalia, ab eodem Pontifice infra audiemus :

7. *Papa disciplinæ restituendæ, hæresi profligandæ, moribus corrigendis dat operam.* — Sed qui tot curas pro tuendo puero regio suæ fidei a matre commisso consumebat, longe majores pro Ecclesia suæ a Christo sollicitudini commendata probe regenda, restituendoque illius splendore collocabat. Cum ergo religiosam disciplinam plerisque in locis defloruisse summo dolore intueretur, revocare illam sategit : contulit etiam se ad Sublacense monasterium, ut religiosis salubres et pias leges diceret, ut primum sanctitatis florem recuperarent [2], inter quas ea est : « Quod si proprietas apud quemquam inventa fuerit in morte, ipsa cum eo in signum perditionis extra monasterium in sterquilinio subterretur, secundum quod B. Gregorius in Dialogo narrat se fecisse ». Qua lege rei habendæ cupiditatem, quæ evertere monasteria consuevit, funditus sustulit ac post multa adjecit : « Nec æstimet abbas quod super habenda proprietate possit cum aliquo monacho dispensare, quia abdicatio proprietatis, sicut et custodia castitatis adeo est annexa regulæ monachali, ut contra eam nec summus Pontifex possit licentiam indulgere ». Cum vero ex his postremis Innocentii verbis : *Quia abdicatio etc.* maxima illa controversia inter auctores [3], cum theologos, tum canonistas exorta, num solemne castitatis votum per religionis professionem emissum relaxari possit, placet communior sententia, qua asseritur, Romanum Pontificem id posse, cum nulla ratio afferatur, quæ contrarium convincat ; sine sufficienti autem ratione aliquid auctoritati Ecclesiæ derogare integrum non videtur. Loquitur autem hoc loco Innocentius de monacho, qui in communis et regularis vitæ observantia triplici voto obstrictus maneat. Cæterum potest quis ex tali monacho, ut aiunt, non monachus evadere, et tum ad nuptias ei convolare licebit. Cum vero plurimi abbates, priores atque alii vitam effrenatam ac sceleratam ducerent, atque episcopis eos corrigere annitentibus, ad Sedem Apostolicam provocassent, Innocentius tum A. S. R. E. cardinali [1], Veronensi episcopo, tum episcopo Wigorniensi [2], ut posthabitis ejusmodi appellationibus, in eos disciplinæ rigorem exercerent, provinciam commisit. Cumque improbus ille mos induceretur, ut et filii parentibus extinctis in vacantes eorum obitu Ecclesias sese nequissime inferrent atque intruderent, et (quod deterius est) sacerdotia dotis loco filiabus quandoque tribuerentur, vigilantissimus Pontifex Oxoniensi episcopo [3], ac Romaricensibus abbatissæ [4] et monialibus, ut tantus abusus omnino tolleretur, in mandatis dedit. Præterea Bisuntino archiepiscopo præcepit, ut laicos, qui clericos ad sæcularia judicia trahere conabantur, coercendos curaret. Eliensi itidem episcopo aliisque in Eboracensem archiepiscopum Anglorum regis germanum fratrem multorum criminum postulatum inquirendi onus injungit [5] : quarto vero idus Maii Bituricensi archiepiscopo, aliisque munus imposuerat [6], ut de quibusdam civibus hæreticæ pravitatis insimulatis inquisitionem exercerent.

8. Sub ejusdem anni exitu Spalatensi archiepiscopo, atque Joanni capellano suo præcepit, ut Culini Bani una cum asseclis suis hæresis infamia laborantis, regionem lustraret [7], eorumque mores ac fidem diligenter perquirerent, seque ad Henricum Ungariæ regem ea de re nuper scripsisse ; quid vero ab eo responsi anno MCCIV acceperit, sic proditum est [8] :

« Venerabili in Christo patri Innocentio, Dei gratia sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ summo Pontifici, N... eadem gratia Hung. Dalmat. Ram. Serviæque rex, salutem et filialem in omnibus reverentiam.

« Licet [9] universi, qui Christianæ fidei religione censentur sacrosanctam Romanam Ecclesiam tanquam piam matrem venerari, ac plurimum diligere teneantur, nos tamen quos inter devotos filios eadem Ecclesia spiritualius fovet et amplectitur, ipsius honori et utilitati præ cæteris potius ac devotius pro posse nostro cupimus intendere. Hinc est, quod cum humilis ac fidelis sanctitatis vestræ capellanus Joannes ad præsentiam nostram accedens, duos principaliores ex his, qui in terra Culini Bani, prout ferebatur, damnatam hæreticorum sectam (fovebant), secum duxisset, nos inspectis orthodoxæ fidei articulis, quos ad

[1] Innoc. l. v. Ep. LI. — [2] Ibid. Ep. LXXXII. Habetur c. Cum ad de statu monach. — [3] Theol. in IV dist. XXXVIII. D. Tho. et alii II. q. LXXXVIII. art. 11. Canonist. c. de stat. monac. et summista verb. VOTUM.

[1] Innoc. l. v. Ep. XXXIII, XXXIV. — [2] Ibid. Ep. XXXII. — [3] Ibid. Ep. LXVI. — [4] Ibid. Ep. LXVII. — [5] Ibid. Ep. LIX. — [6] Ibid. Ep. CXXXVI. — [7] Ep. CX. — [8] Apud Innoc. t. VII. Ep. CCXII. — [9] Ib. VI. Ep. CCXII.

ipsius Joannis exhortationem illi, ad quos missus fuerat, jam susceperant, eadem capitula sub sigillo nostro contenta domino illius terræ, filio scilicet memorati Culin, qui tunc apud nos erat, dedimus, districte præcipientes, ut ea et alia, si qua Romana Sedes eis de cætero secundum Deum transmittere decreverit, ab omnibus in terra sua faciat inviolabiliter observari. Idem etiam, cum hoc juxta voluntatem nostram admisisset, se in manu nostra, ac I.... archiepiscopi Colocen. subsequenter obligavit, quod si de cætero supradictos vel alios homines in hæresi scienter manutenere vel defendere in terra sua præsumpserit, mille marchas argenti persolvet, quarum medietas vobis, altera vero fisco nostro medietas obveniet. Illi præterea duo priores, qui cum præfato capellano vestro Joanne venerunt, tam pro se quam pro fratribus suis, a quibus missi fuerant, in præsentia nostra juraverunt, quod Constitutiones a jam dicto fideli legato vestro promulgatas, et sibi traditas firmiter observabunt in perpetuum ».

9. Extant præterea Innocentii geminæ ad ipsum Henricum Ungarorum regem hoc anno datæ Epistolæ. Cum enim ille Pontifici per nuntium significasset, Meganipani terras in ditionem suam feliciter redegisse, Innocentius earum altera[1] ei gratulatur, additque : « Monemus igitur magnificentiam tuam, et exhortamur in Domino, quia sicut nos tibi et regno tuo in hac parte detulimus, sic celsitudo regalis curet nobis, et Apostolicæ Sedi deferre, institutiones Ecclesiæ Romanæ in terra ipsa servari præcipiens, et eam plenius ad obedientiam nostram reducens, ut fiat unum ovile et unus pastor, cum hoc ipsum tibi et regno tuo videatur plurimum expedire. Datum Lateran. » Id plane principibus plurimum expedit : cum enim reipublicæ fundamentum sit religio, hac pessumdata, omnia prosterni necesse est; quod innumeris experimentis semper compertum fuit. Porro altera[2] ex memoratis Epistolis, legatos se ab eo accepisse ait, quibus Apostolicam Sedem consulebat, num ex voto jam antea nuncupato in Terram-Sanctam sibi trajiciendum foret, an vero ob regni turbas id differendum videretur, eumque voti fidem solvere jubet.

10. Nec minus ad alia delenda scelera, quam hæresim expugnandam, diligentiæ afferebat, et quidem modo, ut ferebat occasio, benignum se in aperiendo paterno sinu pœnitentibus impertiebatur, ut Messanensem archiepiscopum admissum flagitium lugentem sacris restituit, jussitque, ut regno defendendo incumberet; modo se asperiorem præferebat, ne disciplinam enervaret et corrumperet, ac majoribus sceleribus majores pœnas infligebat. Ita cum quidam laicus ad sævum sacrilegumque facinus ab aliis impulsus, Catenensi episcopo linguam amputasset, postea vero facti pœnitens ad Apostolicam Sedem accessisset, hæc statuit

[1] Innoc. l. VI. Ep. XVIII. — [2] Ibid. l. V. Ep.

Innocentius, quæ ab ipso ad Orchaden. arch. scripta refert audire[1] :

« Innocentius, etc.

« Ex litteris tuæ fraternitatis accepimus, quod Lumberd. laicus lator præsentium cum comite suo Catenesiam in expeditione perrexit, ubi castello ab exercitu comitis expugnato, et interfectis pæne omnibus qui erant in ipso, captus est episcopus Catenesiæ, cujus ut linguam abscinderet, a quibusdam , ut dicit, de exercitu comitis est coactus. Quia vero gravis est et grandis excessus, nos ei secundum formam Ecclesiæ absoluto talem et ad satisfactionem suam, et ad terrorem aliorum injunximus pœnitentiam, ut cum festinatione revertens in patriam, discalceatus et nudus præter brachas et laneum vestimentum, curtum et sine manicis, lingua subtili funiculo religata, et paulisper extracta, ut promineat extra labia summitatibus ejusdem funiculi nexis in collo cum virgis in manu quindecim diebus continuis per terram suam, unde ipse est oriundus, et terram illam, unde erat episcopus mutilatus, ac circumpositam regionem, videntibus universis manifeste procedat, veniensque ad ingressum Ecclesiæ, sed nequaquam ingrediens, prostratum in terram disciplinari se faciat cum virgis quas in manu gestabit, sicque in silentio et jejunio, usque post vesperam diem ducat, et tunc ad sustentationem naturæ pane tantum reficiatur et aqua. Illis vero quindecim diebus peractis, præparet se, ut infra mensem incipiat Hierosolymitanam provinciam proficisci, ubi per triennium desudet in obsequio crucifixi, arma de cætero contra Christianos minime assumpturus, et per undecim annos omnibus sextis feriis in pane et aqua jejunet, nisi forte per indulgentiam alicujus discreti pontificis, vel propter debilitatem corporis, vel propter fervorem ætatis hæc abstinentia temperetur. Tu ergo redeuntem hoc modo recipias, et injunctam sibi pœnitentiam eum facias observare. Datum apud monasterium Sublacen. »

11. Parem severitatem in uxoricidam infelicissimum distrinxit; qui cum una cum filia et uxore a Sarracenis in servitutem abductus fuisset, in summa annonæ inopia imperio principis occisæ filiæ carnibus famem paverat, et crudeli alio Sarracenorum edicto coactus uxorem interfecerat, cujus tamen carnes nimio horrore perfusus non degustarat, funesta tandem illa servitute liberatus, multis lacrymis Sedis Apostolicæ misericordiam imploravit, cui Innocentius subjectæ pœnitentiæ asperrimum genus imposuit[2].

« Innocentius, etc.

« Ad Apostolicæ Sedis clementiam lator præsentium Robertus accedens , peccatum suum grande quidem et grave lacrymabiliter est confessus, qui cum captus a Sarracenis cum uxore detineretur et filia, mandatum exiit a principe

[1] Innoc. l. V. Ep. LXXIX. — [2] Ibid. Ep. LXXX.

terræ, quem ipsi nominant admiratum, ut quia famis invalescebat inedia, quicumque captivus prolem haberet, illam occideret, cujus occasione mandati miser ipse, cum eum famis angustia perurgeret, occidit filiam et comedit. Cumque aliud exiisset edictum, propriam interfecit uxorem, sed de carnibus ejus gustare non potuit, cum ad vescendum coctæ sibi fuissent oblatæ. Nos igitur tanti criminis horrore turbati, talem ei pœnitentiam duximus injungendam, ut nunquam de cætero carnibus pro quacumque necessitate vescatur, sed singulis sextis feriis in pane et aqua jejunet, similiter in secunda et quarta feria Quadragesimæ, quæ antecedit Natalem et ejus quæ Pascha præcedit. Cæteris autem diebus utriusque Quadragesimæ devote jejunans, uno tantum sibi pulmento contentus, quod et in sanctorum vigiliis diligenter observet. Discalceatus incedat cum tunica lanea, brevissimo scapulari, pænitentialem baculum ad mensuram unius cubiti gestans in manu, nihil amplius a quocumque recipiens, nisi quantum ad esum sibi sufficiat uno die, nec unquam per duas noctes in eodem loco moretur, nisi forte articulus necessitatis ingruerit, vel propter infirmitatem, vel hostilitatem, aut etiam intemperiem transire non possit; sicque sanctorum limina visitet per triennium, et cum venerit ad Ecclesiam, prostratus non intret, nisi prius cum virga vel corrigia susceperit disciplinam : sine spe conjugii perpetuo perseveret, et publicis ludis nunquam intersit; orationem Dominicam centum vicibus dicat in die, ac toties genuflectat. Peracto vero triennio cum litteris istis ad Sedem Apostolicam revertatur, misericordiam petiturus, et quod ab ea sibi fuerit injunctum, sataget observare. Vos ergo, fratres, filio misero misericordiam impendentes, in necessitatibus aperiatis ei viscera charitatis. Datum, ut supra tertio nonas Sept. » Ex his videre est ingenti quodam facinore patrato Romanum Pontificem ex diversis orbis terrarum regionibus consuli, ejusque sententiam excipi consuevisse. Nec taciti prætermittemus aliam Innocentii Epistolam de pœnitentiis, quæ clericis in gravi scelere deprehensis imponendæ erant, eodem anno ad Lugdunensem archiepiscopum datam[1], ubi exauctoratos in monasterium detrudendos decernit.

12. Quoniam vero in ejus judiciis versatur oratio, aliqua remanent in hanc sententiam in medium adducenda. Sypontinis Garganisque populis inter sese vehementer contendentibus, num eæ Ecclesiæ singulæ archiepiscopalis sedis dignitate essent insignitæ, an vero ambæ in unum archiepiscopatum coalescerent, Innocentius perspectis antecessorum Romanorum Pontificum privilegiis, unum esse Sypontinum archiepiscopum, Garganos vero Sypontinis subjectos, dato ad Sypontinum capitulum Diplomate[2], hoc ipso anno Laterani VIII kal. Junias, decrevit. Cumque ad Apostolicam Sedem relatum esset Lectorensem episcopum in archiepiscopum Auxitanum postulatum graviter comitiali morbo laborare solitum, hæc ad Auxitanum capitulum scripsit[1]: « Nos igitur sanctorum Patrum nolentes institutionibus obviare, qui morbo epileptico laborantes a missarum solemniis arcendos esse decernunt, et præsertim bonæ memoriæ Gelasii papæ prædecessoris nostri, qui edidit in simili casu canonicum institutum, quod est ultimum septimæ causæ capitulum in corpore decretorum, jam dictis Xantonen episcopo et notario, et dilecto filio abbati de Corona, nostris damus litteris in mandatis, ut veritate diligentius inquisita, quæ secundum institutionem ejusdem Gelasii papæ viderint facienda, Deum habentes præ oculis faciant auctoritate nostra suffulti, appellatione remota. Si vero propter præmissam occasionem, postulatio jam dicti Lectoren. episcopi juxta institutionem canonicam non fuerit admittenda, ea penitus non obstante, vobis eligendi Pontificem auctoritate nostra tribuant facultatem ».

13. *Questionibus liturgicis respondet.* — Hoc eodem anno I. Lugdunensi olim archiepiscopo petente, Innocentius sacras preces ad S. Bernardi memoriam in missæ sacrificio recolendam dictavit, S. Bernardi collectam scilicet, ut vocant, secretam ac postcommunionem, sic ad ipsum rescribens:

« Negare[2] nolumus, quod petere voluisti, cum ex eo tam nobis quam tibi fructus æternæ retributionis accrescat. Petisti namque rogatus a fratribus, ut ad honorem beati Bernardi primi Claravallen. abbatis, quem Apostolica Sedes sanctorum adscripserat Catalogo venerandum, nos ipsi collectam et alias orationes ore proprio dictaremus, tum propter auctoritatem dictantis, tum propter stylum dictaminis, cum majori devotione dicendas. Et ecce sicut potuimus ad instantiam dilecti filii fratris Rainerii petitionem tuam curavimus exaudire.

« Perfice, quæsumus, Domine, pium in nobis sanctæ religionis effectum, ut ad obtinendam tuæ gratiæ largitatem beatus Bernardus, abbas et doctor egregius, suis apud te semper pro nobis meritis et precibus intercedat. Per Dominum nostrum, etc. Grata tibi sit, Deus, hujus oblatio sacramenti, quod in memoriam Dominicæ passionis, tuæ offerimus majestati. Per Dominum nostrum, etc. Suum in nobis, omnipotens Deus, cibus quem sumpsimus operetur effectum, ut incorporet sibi nos esus edentes, qui tecum, etc. Datum Lat. IV idus Junii ». Postea vero eidem gravissimas quæstiones proponenti[3], sapientissime respondit[4], quæ extant in titulo de celebratione missarum, ac licet ferantur manibus omnium, nos præter morem adducemus, tum ob rerum quas continent majestatem, tum quia gratum plerisque erit litteras Pontificias inte-

[1] Innoc. l. v. Ep. CI. — [2] Ibid. Ep. XLII.

[1] Innoc. l. v. Ep. XCVI. — [2] Ibid. Ep. LXII. — [3] Ibid. Ep. CXXI. — [4] Cum Marthæ extr. de celebr. missar.

gras legere, quas nonnulla sui parte mutilas canonistæ exscripserunt.

14. « Innocentius, etc.

« Cum Marthæ circa plurima satagentis officia in cura regiminis pastoralis pro majori parte renuntians in domo Domini, quasi abjectus eligens habitare cum illis, qui partem optimam elegerunt, sedes ad pedes Domini cum Maria, ut in ejus lege jugiter meditentur. Lippitudini Liæ Rachelis pulchritudinem præferentes, eam in te credimus vigere intelligentiam Scripturarum, ut non solum parvulis frangere possis panem, sed provectis etiam cibum solidum ministrare, ac nodos solvere difficilium quæstionum. Verum quoniam in primatu Apostolorum principis Apostolicæ Sedis magisterium recognoscens, ad eam credis majores causas Ecclesiæ referendas, consultationibus tuis, quas non ob commodum utilitatis terrenæ, cum non civilem contineant quæstionem, sed animarum profectum, ut videlicet in lucem prodeant obscura Scripturæ, novimus te movisse; libenter quod nobis inspirat Dominus, respondemus. Quæsisti siquidem, quæ sit forma verborum, quam ipse Christus expressit, cum in corpus et sanguinem suum transsubstantiavit panem et vinum, cum illud in canone missæ, quo Ecclesia utitur generalis, adjecerit, quod nullus Evangelistarum legitur expressisse. Cum enim in Evangelio sic legatur: Accipiens calicem, gratias egit, benedixit, et dedit discipulis suis, dicens: Bibite ex hoc omnes, hic est enim sanguis meus novi Testamenti, qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum; in canone missæ sermo iste, videlicet *mysterium fidei*, verbis ipsis interpositis invenitur. Unde cum non Evangelista Christum Jesum dixisse testetur, moveris non modicum et miraris, quod aliquis asseverare tentaverit, eum aliquid plus dixisse quam Evangelistarum aliquis asseveret. Verum si formam ipsius canonis inspicias diligenter, præter hoc, de quo tua fraternitas requisivit, alia duo, videlicet, *elevatis oculis in cælum*, et *æterni testamenti*, poteris in ipso canone reperire, quæ in textu Evangelico non leguntur. Sane multa tam de verbis quam factis Dominicis invenimus ab Evangelistis omissa, quæ Apostoli vel supplevisse verbo, vel facto expressisse leguntur. Paulus enim in Actibus Apostolorum sic ait: Meminisse vos oportet verbi Domini Jesu, quod ipse dixit: Beatius est magis dare, quam accipere; hoc nullus quatuor Evangelistarum descripsit. Nullus etiam eorumdem expressit, quod Paulus ad Corinthios scribens, ait: Visus est plusquam quingentis fratribus simul, deinde visus est et Jacobo: novissime autem tanquam abortivo visus est mihi. Ipsi etiam Evangelistæ inter se mutuo supplevisse leguntur, quæ ab eorum aliquo vel aliquibus sunt omissa. Unde cum tres Evangelistæ posuerint: *Hoc est corpus meum:* solus Lucas adjecit: *Quod pro vobis tradetur;* et cum Matthæus et Marcus dicant: *Pro multis,* Lucas dicit: *Pro vobis.* Matthæus autem *in remissionem peccatorum* adjungit.

15. « Cæterum ea, quæ adduntur in canone missæ, possunt ex aliis locis Evangelii comprobari. Joannes enim suscitationem Lazari descripturus, Jesum sursum oculos elevasse asserit, et dixisse: Pater, gratias ago tibi, quoniam audisti me. Alibi etiam dicit: Hæc locutus est Jesus, et sublevatis oculis in cælum dixit: Pater, clarifica filium tuum. Si tunc igitur oculos in cælum levavit ad Patrem, cum ad corpus exanime animam Lazari revocat, probabilius esse videtur, quod tunc oculos levaverit ad Patrem in cælum, cum panem et vinum in corpus et sanguinem proprium commutavit. Cæterum, sicut superius est expressum, cum in textu Evangelico, *novi testamenti* ponatur, hic inter ponitur, *et æterni.* Nam vetus testamentum, quod hircorum et vitulorum fuit sanguine dedicatum, temporalia promittebat: novum autem, quod est Christi sanguine consecratum, promittit æterna. Et ideo testamentum illud fuit vetus et transitorium, hoc autem novum est et æternum; vel ut utamur alia ratione, unde novum, id est, ultimum esse describitur, æternum inde, id est perpetuum comprobatur. Novissimum etenim hominis testamentum immobile perseverat, quia testatoris obitu confirmatur, juxta quod Apostolus testamentum in morte asserit confirmatum; alioquin non valere, dum vixerit qui testatur. Præterea non solum Scriptura, sed et promissio dicitur testamentum, juxta quod Apostolus ipse scribit: Ideo novi testamenti mediator est, ut repromissionem accipiant, qui vocati sunt hæreditatis æternæ. Sic ergo intelligi debet, quod in ipso canone reperitur: Hic est sanguis meus novi et æterni testamenti, novæ et æternæ promissionis scilicet confirmator, sicut Dominus repromittit: Qui manducat, inquiens, carnem meam, et sanguinem meum bibit, habet vitam æternam. Ex eo autem verbo, de quo movit tua fraternitas quæstionem, videlicet *mysterium fidei,* munimentum erroris quidam trahere putaverunt, dicentes in Sacramento altaris non esse corporis Christi et sanguinis veritatem, sed imaginem tantum, et speciem, et figuram, pro eo quod Scriptura interdum commemoret id, quod in altari suscipitur, esse Sacramentum, et mysterium, et exemplum ». Berengarianos hæreticos notat Innocentius, quorum imperitiam, simulque nostri temporis novatorum paucis refellens, et Catholicam veritatem confirmans, adjicit:

16. « Sed tales ex eo laqueum erroris incurrunt, quod nec auctoritates Scripturæ convenienter intelligunt, nec Sacramenta Dei suscipiunt reverenter, Scripturas et virtutem Dei pariter nescientes. Si enim ideo quia figura est Sacramentum altaris, veritas esse negatur, ergo nec mors, nec resurrectio Christi, cum figura sit veritas, est credenda. Siquidem mortem et resurrectionem Christi similitudinem et imaginem esse Apostolus manifestat: Christus, inquiens, mortuus est pro delictis nostris,

et resurrexit propter justificationem nostram. Apostolorum tamen princeps Petrus sic in Epistola sua scribit: Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus. Sic ergo tam mors Christi, quam ejus resurrectio est exemplum, ut et nos peccato mortui justitiæ jam vivamus. Quare si non fuit veritas, quia fuit exemplum, ergo nec vere mortuus fuit Christus, nec vere a mortuis resurrexit: sed absit a fidelium cordibus error iste, cum ipse Propheta de Christo testetur, quod vere languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit. Dicitur tamen *mysterium fidei*, quoniam et aliud ibi creditur, quam cernatur, et aliud cernitur, quam credatur: cernitur enim species panis et vini, et creditur veritas carnis et sanguinis, ac virtus unitatis et charitatis. Quod autem *mysterium fidei* dicitur in hoc loco, alibi secundum Joannem spiritus et vita narratur. Nam spiritus est mysterium juxta illud: Littera occidit, spiritus autem vivificat; fides autem est vita, secundum quod legitur: Justus meus ex fide vivit; propter quod ipse Dominus dicit: Verba, quæ locutus sum vobis, spiritus et vita sunt. Distinguendum est tamen subtiliter inter tria, quæ sunt in hoc Sacramento discreta, videlicet forma visibilis, veritas corporis, et virtus spiritualis; forma panis et vini, veritas carnis et sanguinis, virtus unitatis et charitatis. Primum est Sacramentum et non res; secundum est Sacramentum et res; tertium res et non Sacramentum: sed primum est Sacramentum geminæ rei, tertium vero gemini Sacramenti, secundum autem Sacramentum unius et alterius res existit. Credimus igitur, quod formam verborum, sicut in canone reperitur, et a Christo Apostoli, et ab ipsis eorum acceperunt successores; nam sicut superius est expressum, multa de verbis et factis Dominicis ab Evangelistis omissa et sermonibus suppleverunt Apostoli, et operibus expresserunt ». Hæc de prima ex propositis quæstionibus; de altera vero:

17. « Quæsisti etiam, utrum aqua cum vino in sanguinem convertatur: super hoc autem opiniones apud scholasticos variantur. Aliquibus enim videtur, quod cum de latere Christi duo præcipua fluxerint Sacramenta, redemptionis in sanguine, ac regenerationis in aqua, in illa duo vinum et et aqua, quæ commiscentur in calice, divina virtute mutantur, ut in hoc Sacramento plenæ sint veritas et figura. Alii vero tenent, quod aqua cum vino transsubstantiatur in sanguinem, cum in vinum transeat mixta vino, licet physici contrarium asseverent, qui aquam a vino per artificium posse asserunt separari. Præterea potest dici, quod aqua non transit in sanguinem, sed remanet prioris vini accidentibus circumfusa, ita quod vini saporem assumit quod inde conjicitur, quia si post calicis consecrationem aliud vinum mittatur in calicem, illud quidem non transit in sanguinem, nec sanguini commiscetur, sed accidentibus prioris vini commixtum corpori, quod sub eis latet, undique circumfunditur, non malidans circumfusum. Ipsa tamen accidentia vinum appositum videtur afficere, quia si aqua pura fuerat apposita, vini saporem assumit. Contigit igitur accidentia permutare subjectum, sicut et subjectum contigit accidentia permutare: cedit quippe natura miraculo et virtus supra consuetudinem operatur. Sed nec inconveniens creditur aut absurdum, si aqua in corpore Christi esse credatur, cum legatur de ipsius latere processisse. Illud est autem nefarium opinari, quod quidem dicere præsumpserunt, aquam videlicet in flegma converti: nam et de latere Christi non aquam, sed humorem aquaticum mentiuntur exiisse, non attendentes, quod de latere Christi duo fluxerunt Sacramenta, et quod non baptizantur in flegmate, sed in aqua, juxta quod Dominus protestatur: Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non intrabit in regnum Dei. Verum inter opiniones prædictas illa probabilior videtur, quæ asserit aquam cum vino in sanguinem transmutari, ut expressius eluceat proprietas Sacramenti. Nam cum aquæ multæ sint populi multi, juxta quod alibi legitur: Beati qui seminant super aquas, ideo vino aqua unitur, ut Christo populus adunetur: per hoc enim quod et suscepit ipse de nostro, et accipimus ipsi de suo, tam insolubili nexu conjungimur, ut qui est unum cum Patre per ineffabilem unitatem, fiat unum nobiscum per admirabilem unionem, ac per hoc ipso communiter mediante cum Patre unum efficimur. Pater, inquit, sancte, serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, ut sint unum sicut et nos; non pro eis rogo tantum, sed pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut et ipsi in nobis unum sint, et mundus credat quia tu me misisti ». Plura afferri possent, quæ cum doctissimus cardinalis Baronius, aliique fusissime pertractarint, duximus prætermittenda, maxime cum uberrima nobis rerum gestarum messis ex reliquis Innocentii litteris hoc anno suppeditetur: sed antequam ad illas convertamus stylum, videndum est quid ad tertium quæsitum responderit.

18. « Tertio vero loco (ait) fraternitas tua requisivit, quis mutaverit, vel quando fuerit mutatum, aut quare, quod in secreta beati Leonis secundum antiquiores codices continetur, sic videlicet: Annue nobis, Domine, ut animæ famuli tui Leonis hæc prosit oblatio, cum in modernioribus sacramentariis habeatur: Annue nobis, Domine, quæsumus, ut intercessione beati Leonis nobis prosit oblatio; super quo tibi taliter respondemus, quod quis illud mutaverit, aut quando mutatum fuerit, ignoramus: scimus tamen, qua fuerit occasione mutatum, quia cum sacræ Scripturæ dicat auctoritas, quod injuriam facit martyri, qui orat pro martyre (verba sunt Augustini; Pontifex tamen sacræ Scripturæ auctoritatem dicere ait, quod ex eadem Scriptura infertur) idem est ratione consimili de sanctis aliis sentiendum, qui orationibus nostris non indigent, pro eo quod cum sint

perfecte beati, omnia eis ad vota succedunt : sed nos potius eorum orationibus indigemus, quos, cum miseri simus, undique mala multa perturbant. Unde quod in plerisque orationibus continetur, prosit videlicet, vel proficiat huic sancto, vel illi talis oblatio ad gloriam vel honorem, ita sane debet intelligi, ut ad hoc prosit, quod magis ac magis a fidelibus glorificetur in terris, aut etiam honoretur ». Atque hæc est probata omnium theologorum sententia, nimirum sanctorum gloriam duntaxat accidentaliter, ut aiunt, augeri. « Licet plerique (subdit Pontifex) reputent non indignum, sanctorum gloriam usque ad judicium augmentari, et ideo Ecclesiam interim sane posse augmentum glorificationis eorum optare. Utrum tamen in hoc articulo locum habet illa distinctio, qua docetur, quod defunctorum alii sunt valde boni, alii sunt valde mali, alii mediocriter boni, et alii mediocriter mali : unde suffragia quæ fiunt a fidelibus in Ecclesia pro valde bonis, actiones sunt gratiarum, pro valde malis, consolationes vivorum, expiationes pro mediocriter bonis, et propitiationes pro mediocriter malis, tua discretio investiget : de cætero tuis orationibus adjuvari petimus apud Deum ». Hucusque Innocentius.

19. Conspexisti hactenus patrem optimum et æquissimum judicem, e Petri solio nimirum objurgantem, redarguentem, vindicantem; vidisti jura dantem, insuperque docentem, intuere nunc beneficia ac præmia benignissime pro meritis conferentem. Hoc namque anno Ademaro priori Grandimontensi [1], Waltero præposito S. Petri de Monte-Sereno [2], ac Rogerio monasterii SS. Apostolorum Petri et Pauli, Sanctique Augustini in Anglia, eorumque fratribus privilegia confirmavit [3]. Electo Ravennati archiepiscopo indulget [4], ut ab Imolensi Ecclesia ad archiepiscopatum illum traducatur, eique pallium per R. subdiaconum et capellanum suum transmittit; imperatque, ut intra anni curriculum Apostolico conspectui se sistat .P. tit. S. Marcelli presbytero cardinali, Apostolicæ Sedis legato, testandi potestatem facit [5]. Ad Dolensem abbatem et conventum scribens [6], initam inter ipsos et castri Rodulphi dominum concordiam firmat. Priori et fratribus, juxta specum B. Benedicti regularem vitam ducentibus, libras sex usualis monetæ de S. Petri camera quovis anno solvendas concessit [7]. Datum asseritur hujusmodi Diploma apud monasterium Sublacense III kal. Septemb. quod et alio Diplomate sequenti anno corroboravit [8].

Donationem a Viterbiensibus F. Rainerio Viterbiensi episcopo ejusque Ecclesiæ factam, ratam firmamque habet [9]. Siffridi Maguntini archiepiscopi electionem confirmat : ad canonicos enim Maguntinos [10] X kal. Aprilis scribens, rem ex ordine narrat, atque inter alia hæc habet : « Prænestino episcopo Sedis Apostolicæ legato dedimus in mandatis, ut si eumdem episcopum (Wormatiensem scilicet, Maguntini archiepiscopatus competitorem) quoad temporalia recepisse constaret Ecclesiam Maguntinam, vel ministrasse in temporalibus aut spiritualibus in eadem, postulationem factam de ipso nuntiaret irritam ». De qua confirmatione ad ipsum etiam Siffridum scripsit XII kal. April. [1] palliumque ipsi concessit. Porro illum hoc anno confirmatum tradit quoque auctor Sifridus [2]. Præterea Innocentius data ad illum X kal. Januarias Epistola [3], injunxit, ut Conrado Herbipolensi episcopo, quem una cum ejus Ecclesia Philippus Suevus vehementer insectabatur et exagitabat, auxilio foret, ejusdemque argumenti pluribus Germaniæ præsulibus litteras misit [4]. Augustanum electum, quod notus esset, legis rigore solvit [5], R. tit. SS. Marcelli et Petri cardinali, et Cassinensi abbati permittit [6], ut ad recuperanda a Roberto de Aquila duo oppida ad monasterium pertinentia alias ei possessiones tradere possit. Ad hæc pactiones inter Henricum Zlesiæ ducem ac Mesconem (quem alii Mieczlavum) patruum firmas reddit [7], atque adeo Gnesnensi archiepiscopo, et Cracoviensi et Vratislavensi episcopis imperat, ut illi omnino observandas curent. P. de Stuibaldo sororio ac senescalco suo Montem-Maximum, quem ipsius Pontificis nomine homines de Juliano nuncupati ei tradiderant, annuo censu imposito concedit [8].

20. *De legitimandis filiis Epistola Innocentii.* — Qui autem Augustanum episcopum legitimorum natalium jure ornavit, rogatus a nobili viro W.... de Monte-Pessulano ejus filios eodem pariter honore afficeret, justis de causis supersedendum censuit. Extat ejusdem Pontificis ad illum reddita Epistola, quam utpote gravioris momenti afferendam duximus. Flagitabat id beneficium a Pontifice, ut ditionem suam, nulla ex legitima conjuge suscepta prole mascula, in naturalem filium transfunderet, atque Innocentio, ut eum flecteret, Philippi regis Francorum, cujus filios natalium dignitati asseruerat, exemplum afferebat : cui Pontifex disparem causam omnino esse respondit, tum quod Philippus Rhemensis archiepiscopi A. S. L. auctoritate uxorem deseruisset, quod propinquitatis impedimenta uxori opponeret, quod jus illius repudii tunc anceps et dubium foret, quod nulli principi obnoxius esset, ac sine alterius damno Sedis Apostolicæ subjicere se posset : ipsum vero nulla ratione, quam sola libidine incensum, conculcatis Sedis Apostolicæ imperiis, repudium uxori impegisse, alterius principis esse beneficiarium, nec sine illius injuria, a cujus sceptro penderet, legitimorum natalium ipsius filiis jus posse conferri.

1 Innoc. l. v. Ep. II. — 2 Ibid. Ep. IX. — 3 Ibid. Ep. CIV. — 4 Ibid. Ep. VI. — 5 Ibid. Ep. LXIV. — 6 Ibid. Ep. LXXII. — 7 Ibid. Ep. LXXVIII. — 8 Ibid. l. VI. Ep. I. — 9 Ibid. l. v. Ep. XCIII. — 10 Ep. XIV.

1 Innoc. l. v. Ep. XV. — 2 Siffr. presbyt. Epit. l. II. — 3 Innoc. l. v. Ep. CXXXIV. — 4 Reg. post Ep. CXXXIV. — 5 Innoc. l. v. Ep. XCIX. — 6 Ibid. Ep. CVIII. — 7 Ibid. Ep. CXI — 8 Ibid. Ep. CXXVII.

« Innocentius [1], etc.

« Per venerabilem fratrem nostrum Arelaten. archiepiscopum ad Sedem Apostolicam accedentem tua nobis nobilitas supplicavit, ut filios tuos legitimationis dignaremur titulo decorare, quatenus eis quominus tibi succederent, natalium objectio non noceret. Quod autem super hoc Apostolica Sedes plenam habeat potestatem, ex illo videtur, quod cum diversis causis inspectis, cum quibusdam legitime genitis, non naturalibus tantum, sed adulterinis etiam dispensarit, sic ad actus spirituales ipsos legitimans, ut possent in episcopos promoveri, verisimilius creditur, et probabilius reputatur, ut eos ad actus legitimare valeat sæculares, præsertim si præter Romanum Pontificem inter homines superiorem alium non agnoscunt, qui legitimandi habeat potestatem; quia cum major in spiritualibus tam prudentia quam auctoritas et idoneitas requiratur, quod in majori conceditur, licitum esse videtur etiam in minori. Per simile quoque idem videtur posse probari, cum eo ipso, quod aliquis ad apicem episcopatis dignitatis extollitur, eximitur a patria potestate. Præterea si etiam simplex episcopus scienter servum alterius in presbyterum ordinaret, licet ordinator satisfacere domino juxta formam canonicam teneretur, ordinatus tamen jugum evaderet servitutis. Videretur siquidem monstruosum, ut qui legitimus ad spirituales fieret actiones, circa sæculares actus illegitimus remaneret, unde cum quo in spiritualibus dispensatur, consequenter intelligitur in temporalibus dispensatum. Id autem in patrimonio B. Petri libere potest Apostolica Sedes efficere, in quo et summi Pontificis auctoritatem exercet, et supremi principis exequitur potestatem. Cum ergo videatur ex his legitimandi auctoritas non tantum in spiritualibus, sed in temporalibus etiam penes Romanam Ecclesiam residere, ut super hoc filiis tuis gratiam faceremus ob tua et progenitorum tuorum merita, qui semper in devotione Sedis Apostolicæ perstitistis, humiliter ex parte tua idem archiepiscopus requirebat. Videbatur autem ex eo trahere majorem audaciam postulandi, quod non longe petere cogebatur exemplum, sed in favorem petitionis hujusmodi, quod nos ipsos in causa simili fecisse dicebat, poterat allegare. Cum enim charissimus in Christo filius noster Philippus, rex Francorum illustris, charissimam in Christo filiam nostram Ingeburg Francorum reginam illustrem dimiserit, et ex alia postmodum superducta puerum suscepit et puellam, et tu similiter exclusa legitima superduxeris aliam, ex qua filios suscepisti, sicut cum filiis regis ejusdem, sic cum tuis credebatur de benignitate Sedis Apostolicæ dispensandum, præsertim cum major id necessitas suaderet, et tu nobis specialius sis subjectus. Siquidem rex Francorum ex inclytæ recordationis Isabella, regina Francorum, legitimum olim suscepit hæredem, qui ei optatur et creditur in regni solio successurus; (erat is Ludovicus, qui, ut antea diximus, Blancam Castellæ regis filiam, et Joannis regis Anglorum neptem in matrimonium duxerat). Tu vero ex legitima conjuge masculinum non habes hæredem, qui tibi et in devotione nostra, et propria hæreditate succedat. Insuper cum rex ipse in spiritualibus nobis subjaceat, tu nobis etiam in temporalibus es subjectus, cum partem terræ tuæ ab Ecclesia Magolen. possideas, quam ipsa per Sedem Apostolicam temporaliter recognoscit; quare, Magalonen. Ecclesia mediante, te nobis idem archiepiscopus asserebat temporaliter subjacere.

21. « Verum si veritas diligenter inspicitur, res non similis, sed valde dissimilis invenitur. Nam rex ipse a prædicta regina per bonæ memoriæ archiepiscopi Rhemen. Apostolica Sedis legati fuit sententiam separatus : tu vero uxorem tuam a te, sicut dicitur, temeritate propria separasti. Ipse quoque, priusquam ad eum prohibitio de non contrahendo cum altera perveniret, aliam superduxit, ex qua prolem geminam noscitur suscepisse : tu in contemptum Ecclesiæ aliam superinducere attentasti, propter quod ipsa in te gladium exercuit Ecclesiasticæ ultionis. Præterea rex ipse prædictæ reginæ contra matrimonium affinitatem objecit, et coram præfato archiepiscopo testes induxit, cujus sententia conquassata fuit solummodo propter judiciarium ordinem non servatum, nos enim post restitutionem præfatæ reginæ, super hoc venerabilem fratrem nostrum Octav. Ostiensem episcopum, et dilectum filium Joannem tituli Sanctæ Priscæ presbyterum cardinalem cognitores duximus concedendos. Tu vero uxori tuæ nihil quod divortium induceret, sicut asseritur, objecisti, cum etsi fides thori sit unum de tribus boni conjugii, non tamen ipsorum violatio conjugale vinculum violasset. De filiis quoque regis ejusdem, utrum legitimi an illegitimi fuerint, quamdiu pendet quæstio affinitatis objectæ, potest non immerito dubitari. Nam si affinitas fuerit comprobata, prædictam reginam non esse regis conjugem apparebit, et per consequens alia videretur sibi legitime copulata, et filios ei legitimos peperisse. De tuis vero, quod sint legitime nati, nec tu ipse proponis, nec ulla præsumitur ratione. Insuper cum rex ipse superiorem in temporalibus minime cognoscat, sine juris alterius læsione in eo se jurisdictioni nostræ subjicere potuit, et subjecit, in quo forsitan videretur aliquibus, quod per seipsum non tanquam pater cum filiis, sed tanquam princeps cum subditis potuerit dispensare. Tu autem aliis nosceris subjacere, unde sine ipsorum forsan injuria, nisi præstarent assensum, nobis in hoc subdere te non posses, nec ejus auctoritatis existis, ut dispensandi super his habeas potestatem.

22. « Rationibus igitur his inducti, regi gratiam fecimus requisiti, cautum tam ex veteri quam novo testamento tenentes, quod non solum in Ec-

[1] Ib. v. Ep. CCXXVIII.

clesiæ patrimonio, super quo plenam in temporalibus gerimus potestatem ; verumetiam in aliis regionibus, certis causis inspectis, temporalem jurisdictionem causaliter exercemus, non quod alieno juri præjudicare velimus, vel potestatem indebitam usurpare, cum non ignoremus Christum in Evangelio respondisse : Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo, propter quod postulatus, ut hæreditatem divideret inter duos : Quis, inquit, constituit me judicem super vos, sed quia sic in Deuteronomio continetur : Si difficile et ambiguum apud te judicium esse perspexeris inter sanguinem et sanguinem, causam et causam, lepram et non lepram, et judicum intra portas tuas verba videris variari, surge, et ascende ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus, veniensque ad sacerdotes Levitici generis, et ad judicem qui fuerit illo tempore, quæresque ab eis, qui judicabunt tibi judicii veritatem, et facies quæcumque dixerint, qui præsunt loco quem elegit, et docuerint te juxta legem ejus, sequerisque sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram vel ad sinistram. Qui autem superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministraverit Domino Deo tuo, decreto judicis morietur, et auferes malum de Israel, etc. (Excurrit ad illustrandam multis sacræ Scripturæ textibus Romani Pontificis auctoritatem). Licet igitur cum filiis sæpe dicti regis Francorum, de quibus an fuerint ab initio vere legitimi dubitatur, duxerimus dispensandum, quia tamen tam lex Mosaica quam canonica sobolem susceptam ex adulterio detestatur, testante Domino : Manzer et spurius usque in decimam generationem in Ecclesiam non intrabunt ; canone vero vetante tales ad sacros ordines promoveri ; sæcularibus quoque legibus non solum repellentibus eos a successione paterna, sed negantibus ipsis etiam alimenta, supersedendum adhuc duximus petitioni prædictæ, nec ad præsens super hoc tuis precibus annuendum, donec si fieri poterit, et culpa levior, et juris ratio liberior ostendatur, licet personam tuam specialis dilectionis brachiis amplexemur, et in quibus cum Deo et honestate possumus, specialem tibi velimus gratiam exhibere ».

23. *Ejusdem Epistola ad Francorum regem circa divortium.* — Quod vero ad regem Francorum attinet, de ipsius matrimonio loquuntur Pontificiæ litteræ ad Rhemensem archiepiscopum sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalem, et Apostolicæ Sedis legatum, hoc anno III nonas Junias datæ [1], quibus Inseburgi reginæ consulendum ait, ne indefensa maneat, neve ejus causa a suspectis judicibus cognoscatur. Cum vero a regis nuntiis nuper ad se Romam missis regem ipsum conqueri accepisset, a Sede Apostolica severius secum, quam cum aliis principibus agi, ad eum pariter scribens, expostulationes istiusmodi haud æquas esse pluribus demonstrat [1] :

« Doloris aculeus nostræ mentis intima penetravit, et cordi nostro mœror irruit improvisus, cum in eo de nobis serenitas regia, sicut accepimus, conqueratur, super quo ab ipso et meruimus et exspectavimus gratiarum actiones. Proposuerunt enim dilecti filii magistri F... Aurelianem decanus, et W... thesaurarius Sancti-Frambaldi nuntii tui ex parte regiæ celsitudinis in audientia nostra querelam, firmius, ut eis injunctum fuerat, sicut credimus, asserentes, quod de te in causa matrimonii severius tractabamus, quam alii principes in simili casu consueverint pertractari. Nam olim inclytæ recordationis Ludovicus pater tuus, et Fridericus quondam imperator, et nuper charissimus in Christo filius noster Joannes rex Anglorum illustris, coram prælatis in terris propriis constitutis, adversus eas, quas habere videbantur, uxores, servato juris ordine, et Ecclesiastico ab eis fuerunt judicio separati, quod postmodum Sedes Apostolica minime retractavit. Cæterum si verum attendas, imperator prædictus ab ea, quæ conjux dicebatur, segregatus, licet in regno Theutonico, fuit tamen per legatos Sedis Apostolicæ separatus, et nos in regnum tuum legatos nostros destinare curavimus, ut dum matrimonii causam cognoscerent, et eam servato juris ordine terminarent : licet autem prædecessor Ludovicus quondam pater tuus, et præsens etiam rex Anglorum ab his, quos sibi injunxerant prælatorum terræ suæ judicio fuerint separati, super divortio tamen non fuit ad Sedem Apostolicam querela delata ; unde quod a prælatis ipsis factum fuerat, cum nullus penitus reclamaret, noluit revocare. Utrum autem Apostolica Sedes dissimulare valeat querimonias oppressorum, et mulierum præcipue, quæ quanto infirmioris conditionis existunt, tanto sunt amplius in sua justitia confovendæ, utinam intelligeret regia serenitas plenius per seipsam, vel illi eam melius docuissent, qui consiliarii ejus et familiares existunt, et in utroque sunt jure periti.

24. « Cum autem sententiam illam divortii tanquam inordinate prolatam bonæ memoriæ Cælestinus papa prædecessor noster duxerit revocandam, nos ne, si causa tua maneret diutius in suspenso, cor regium sollicitudo nimia molestaret, per legatos nostros, quos in regnum Francorum direximus, te voluimus expedire, qui hodie forsan negotium ipsum veritate comperta juxta tuum desiderium terminassent, nisi eorum judicium declinasses. Per te namque recessum est a judicio, præterquam charissima in Christo filia nostra Inseburgis regina Francorum illustris, ab appellatione recessit. Novimus autem, et in hoc etiam tuæ serenitati compatimur, quod hujusmodi querimonia non ex ratione, sed sensualitate procedit, cum

[1] Innoc. l. v. Ep. XL.

[1] Innoc. l. v. Ep. L.

æquitatem severitatem appelles, et justitiam quasi violentiam ægre feras. Cæterum potuisset Apostolica Sedes, nisi tuo detulisset honori, non solum prædictam retractare sententiam latam juris ordine non servato, sed in latorem ipsius ultionem canonicam exercere, sicut bonæ memoriæ Nicolaus papa prædecessor noster in Guntarium Colonien. et Teugald. Treviren. archiepiscopos in casu pæne simili legitur processisse, qui et latam ab eis revocavit sententiam, et eosdem archiepiscopos deposuit ab officio pastorali; imo etiam in Lotharium regem et superinductam excommunicationis sententiam promulgavit, quam idem rex, occasione sententiæ ab eisdem archiepiscopis promulgatæ, relicta Tebega, quam sibi legitime copularat, Gualdradam, quam superduxerat conjugem retinebat. Nos autem serenitati regiæ quantum cum Deo potuimus, deferre volentes, nec in eum, qui sententiam tulerat, cum tibi sit consanguinitate conjunctus, processimus, nec in personam superinductæ, vel tuam sententiam aliquam duximus proferendam, sed terram tantum post frequentes commonitiones subjecimus interdicto. Cum ergo non secundum severitatem juris, sed æquitatem potius te duxerimus pertractandum, non demereri, sed promereri potius devotionem tuæ serenitatis credidimus, nec lædi te putavimus, si juste prosequeremur justitiam, sed juvari, etc. ». De his satis. Jam ab illius controversiæ, quæ Philippo cum Inseburge erat, contentione, ad difficillimi belli, quod cum Joanne rege suscepit, narrationem stylum convertamus.

25. *Inter Franciæ et Angliæ reges dissidia.* — Novæ hoc anno inter Anglorum, et Francorum reges dissensiones exarsere, quarum causam Parisius in Philippum conjicit [1], qui in colloquio cum Joanne habito ab ipso poposcerat, ut Arthuro Britanniæ comiti Normanniam, Turoniam, et Andegaviam cederet, quod Joannes constanter se facturum negavit; at Rigordus [2] ait Philippum Joanni diem dixisse, ut objectis intra quindecim post Paschæ festum dies Parisiis tanquam fiduciarius pro Andegaviæ et Pictaviæ comitatibus, ac ducatu Aquitaniæ responderet; at Joanne imperia sibi facta respuente, in Anglorum regis terras exercitum infudisse, nonnullasque arces cepisse; Arthurum porro fide ab eo accepta instructum non levibus copiis in Pictaviam missum, ut eam sibi subjiceret, Parisius et Robertus [1] de Monte consentiunt, eumque confluentibus nobilibus Pictavis, atque in ejus obsequium procumbentibus, Alionoram reginam matrem Anglorum regis apud Mirebellum obsidione cinxisse, atque oppido ad deditionem compulso, ipsam in munitissima turri circumclusisse; interim Joannem discriminis, in quod mater adducta erat, certiorem factum provolasse cum exercitu, atque obviam sibi venientes magna clade fudisse, atque inter cæteros ipsum nepotem Arthurum cepisse, ac matre liberata, Turones atque Andegavum in suam potestatem redegisse. « Elapso deinde aliquo tempore (inquit Parisius), rex Joannes ad castrum Falesiæ veniens, fecit sibi Arthurum nepotem suum præsentari, qui cum esset coram eo adductus, cœpit eum rex blandis alloqui verbis, et multos honores promittere, exhortans, ut a rege Francorum recederet, et sibi ut domino et avunculo fideliter adhæreret. Arthurus vero stulto usus consilio, regi cum indignatione et comminatione respondens, exegit ut redderet sibi regnum Angliæ cum terris omnibus, quas rex Richardus habuit in possessione sua die qua decessit, et quia hæc omnia sibi jure hæreditario debebantur, affirmavit cum juramento, quod nisi celerius sibi jam dicta omnia restitueret, nunquam diutina pace frueretur. Audiens autem hæc rex Joannes perturbatus est valde, præcepitque ut Arthurus apud Rothomagum mitteretur, et ibi in arce nova retrusus sub arctiori custodia servaretur: sed non multo post idem Arthurus evanuit, modo fere omnibus ignorato, utinam non ut fama refert invida ».

Audisti ex Parisio ut Anglorum regnum Arthuro deberetur, in quam sententiam Richardus ipse, dum in Orientem trajecturus, Messanæ, illuc vi ventorum impulsus, subsisteret, publicis in Tabulis, quas ad concordiam cum Tancredo Siciliæ tunc imperante ineundam confecit, de Arthuro nepote suo, deque celebrandis inter illum et Siculi regis filiam nuptiis, hæc inter alia habet: « Pacis et amicitiæ fœdus arctiori adhuc vinculo adstringentes, inter Arthurum egregium ducem Britanniæ, charissimum nepotem nostrum et hæredem (si nos decedere sine prole contigerit) et illustrem filiam ejus, matrimonium, volente Domino, duximus contrahendum, quod, Domino largiente, debitam consummationem accipiet, cum illustris puella nubiles annos attigerit, aut prædicto domino Tancredo regi placuerit, ut infra nubiles annos illa in uxorem nepoti nostro desponsanda tradatur, nos ipsum nepotem nostrum hoc facturum concessimus, si sancta Romana Ecclesia decreverit similiter dispensare ». Hæc apud Rogerium Richardus rex, qui etiam, datis ad Clementem III Romanum Pontificem litteris, quas una cum prædictis tabulis recitat Rogerius [1], repetit confirmatque; sed ad Joannem regem redeamus.

26. Ille igitur, Cantuariensi archiepiscopo admonente et adhortante, peccata sua pœnitentia expiare, atque adeo milites centum sumptibus suis in Terræ-Sanctæ subsidium mittere, eosque annum integrum ibidem alere, ac monasterium Cisterciensibus monachis construere decreverat: quod cum Innocentius accepisset, eidem de his per litteras gratulari adhortarique [2], ut injunctam ab

[1] Par. ist. Angl. — [2] Rig. in gest. Phil

[1] Rog. in Ann. Angl. an. 1190. — [2] Innoc. l. v. Ep. xx.

archiepiscopo pœnitentiam exequatur. Præterea Rothomagensi [1], prædictoque Cantuariensi [2] archiepiscopis in regis perduelles vindicandi, provinciam imposuit: sed in illo plane cernere licuit, quod de divitiarum ac sollicitudinum spinis divini verbi semen suffocantibus monuit Dominus [3]: « Quod autem in spinas cecidit, hi sunt qui audierunt, et a sollicitudinibus, et divitiis, et voluptatibus vitæ euntes suffocantur, et non referunt fructum ». Joannes enim ex divino verbo non modo fructum non retulit, verum in deteriora etiam lapsus est. Quocirca, cum ad Apostolicam Sedem perlatum esset, Lemovicensem episcopum ab ipso injuriis lacessitum, spoliatum bonis, atque in exilium actum esse, valde his commotus Innocentius gravibus litteris imperavit [4], ut a cœptis desisteret, atque episcopum in pristinum statum restitueret, alioqui se Bituricensi archiepiscopo ad eum compellendum munus demandaturum. Cumque Joannes, rogatus licet sæpius ab Apostolica Sede et jussus, Othoni nepoti imperatori renuntiato legatum a Richardo rege defuncto relictum nondum solvisset, aliis ad eum datis litteris [5], ut quamprimum id præstaret, præcipit: « Monemus igitur, inquit, serenitatem regiam, et exhortamur attentius, quatenus nuntiis regis ejusdem legatum ipsum cum integritate persolvas, et cum nos ei jam publice favorem Apostolicam impendamus, tu quoque in ejus auxilium potenter et regaliter accingaris: alioquin districtionem, quam venerabilis frater noster Cantuariensis archiepiscopus propter hoc duxerit exercendam, ratam haberi volumus, et præcipimus inviolabiliter observari. Datum Laterani V kal. April. » Quomodo autem Anglorum rex fœdus cum principe nepote suo sanxerit, paulo post ab ipso Othone audiemus.

27. *Pro Othone curat Innocentius.* — Quoniam vero in mentionem de Othone incidimus, videamus, quæ pro eo insuper gesserit Innocentius. Ex iis igitur, quæ e Germania reversus nuper E. acolythus suus de Adolpho Coloniensi archiepiscopo sibi retulerat, ut nutantem in officio contineret, ejus commendandi occasione arrepta, post alia hæc subdit [6]: « Fraternitatem tuam monemus et exhortamur attentius, et per Apostolica tibi scripta mandamus, quatenus charissimo in Christo filio nostro illustri regi Othoni, in Romani imperatorem electo, quem ad regnum præcipue post Dominum tu vocasti, fideliter et potenter assistas, et quoscumque poteris ad devotionem et fidelitatem inducas ». Et paucis interjectis verbis: « Tu ergo cum aliis taliter te accingas, ut regem ipsum nobis ut decet opportuno tempore repræsentes, quod præmissis iis, quæ solent et debent præmitti, nos eum in Romanorum imperatorem, auctore Domino, coronemus. Datum Laterani nonis Aprilis ».

[1] Innoc. l. v. Ep. XXXI. — [2] Reg. post eamd. Ep. — [3] Luc. VIII. — [4] Innoc. l. v. Ep. LXVIII. — [5] Innoc. Ep. LXVIII. Lib. M. S. ex reg. Innoc. sup. neg. Rom. imp. signato num. 415. — [6] Innoc. cit. Cod. Ep. LXXVI.

Post hæc, cum ejusdem archiepiscopi ab Othone defectionem a pluribus accepisset, ad illum hæc scripsit [1]: « Licet de fraternitate tua diversi nobis per litteras et nuntios suos diversa sæpe significaverint et adversa, quia tamen ex divinæ paginæ didicimus lectione, quod non omni spiritui est credendum, cum Angelus satanæ se interdum in lucis Angelum transfiguret, non potuimus, sicut non debuimus, quicquam de te suspicari sinistri, cum fidem et devotione tuam, constantiam et fortitudinem in multis fuerimus jam experti. Nam quis crederet sanæ mentis, quod Othonem contrahendæ affinitatis vel obligationis cujuslibet causa desereres, et abjiceres quem creasti, et illi adhæreres pariter et faveres, qui in Coloniensi Ecclesia, ad tuæ personæ contemptum, ad quam specialiter inter reliquos principes electio regis spectat, per intrusionis vitium nomen sibi regium usurpavit, et in majus tui honoris dispendium, et personæ despectum, cum tu solummodo reges in imperatores electos coronare debeas ex antiqua Coloniensis Ecclesiæ dignitate, per Tarantasiensem archiepiscopum imponi sibi fecit regium diadema? Quis etiam crederet, etc. » Pergit Innocentius hujusmodi eum interrogationibus lacessere, gravissimaque ac firmissima ingerere argumenta, quibus ejusmodi facinus a ratione admodum abhorrere ostendit, ex quibus illa memoria celebranda, atque indelebili stylo exaranda non in marmorum crustis, sed juxta Apostolicum dictum [2], in tabulis cordis carnalibus sacrorum antistitum incidenda: « Nec te, inquit, inducere illud debet, quod a quibusdam maliloquis in dispendium tuæ famæ confingitur, videlicet quod labores et expensas hujusmodi solus nequeas tolerare, cum pro tuenda Coloniensis Ecclesiæ dignitate non solum terrenam erogare substantiam, sed animam etiam ponere tenearis ». Ad calcem vero Epistolæ de rebus Italicis certiorem illum faciens subdit:

« Sane nosse te volumus, quod damnatæ memoriæ Marcualdus, qui nos magis fraudibus quam viribus molestabat, C. dux olim Spoleti, qui ut in locum ejus succederet, in Siciliam accedebat, Otho de Barcisten. qui sanctæ memoriæ Leodiensem episcopum interfecit, et frater ipsius, dextera Domini faciente virtutem, miserabiliter expiraverint. Unde cum in eorum decessu pars ipsorum sit pæne penitus annullata, pro parte majori a sollicitudinibus regni Siciliæ liberati, super negotio imperii plenius intendemus; nam etiam charissimo in Christo filio nostro F. illustri regi Siciliæ soror charissimi in Christo filii nostri illustris regis Aragonum est de mandato nostro, et assensu suorum familiarium desponsata, et nuntii sunt missi solemnes, qui non solum eam, sed et matrem deducant, ut ipsa puerum nutriat et puellam ». Hactenus Innocentii Epistola. Hanc vero in Codice alia præcedit, eidem Adolpho in Trevirensem archiepi-

[1] Innoc. cit. Cod. Ep. LXXIX. — [2] 2. Cor. III.

scopum missa[1]. Plures enim hoc anno ab Innocentio in ejusdem Trevirensis causa datæ, siquidem ad ipsum in primis scribens nonis Aprilis incussa anathematis religione imperat[2], ut quemadmodum juratus spoponderat, Othoni faveret atque adhæreret, eademque repetit aliis ad ipsum datis litteris, Laterani VI idus Novemb. Pont. an. v. Cumque idem archiepiscopus se ea dignitate abdicandi ab Apostolica Sede facultatem petiisset, Pontifex Prænestino episcopo Apostolicæ Sedis legato hæc mandavit[3]: « Si pro certo cognoveris, quod talis ei valeat sine divisione (Trevirensis scilicet Ecclesiæ schismate) substitui, qui nostrum debeat adimplere propositum, et curam Ecclesiæ Trevirensis utiliter exercere, tu nostra fretus auctoritate licentiam sibi cedendi concedas, provisurus attentius, ut malum non eveniat quod optimemus et bonum proveniat quod optamus. Datum Laterani XVI kal. Datum. anno v ». Paucis post diebus quas paulo ante memoravimus ad Coloniensem archiepiscopum litteras scripsit, mandans, ut in Trevirensi diœcesi ob archiepiscopi cæterorumque contumaciam, spiritualem jurisdictionem exerceat.

28. *In contumaces episcopos animadvertit.* — Nec solum in Trevirensem sed in alios quoque refractarios Germaniæ episcopos Innocentio fuit laborandum. Plurima patraverat scelera Pataviensis episcopus atque Apostolicæ Sedis mandata contemnebat. Quapropter die dicta Romæ ipsum adesse jussit, atque ad Salisburgensem archiepiscopum post recensita illius flagitia scripsit[4]: si dicto tempore Pataviensis Sedem Apostolicam ad objecta diluenda non adiret, ipsum ab officio pontificali ac sacerdotali amoveret, et quidquid in ea re gessisset, quantocius significaret. Distringendæ quoque in alios præsules, qui Philippi partes sustinebant, censuræ fuerunt. Bisuntinus quidem archiepiscopus, prodita patria, in Burgundiam Philippum exciverat, eamque vastandam ipsi exposuerat; quinetiam instructo religioso agmine admiserat in Ecclesiam: ob quæ a Prænestino episcopo legato censuris fuerat notatus. Huic Innocentius indixit diem[5], et si jussa refelleret, de gradu pellendum denuntiavit: iisdemque pœnis involvit[6] Spirensem episcopum, qui Apostolicis imperiis sese opposuerat, et quosdam Pontificios cursores male habuerat. Simili severitate in Magdeburgensem archiepiscopum usus e fidelium numero erasum denuntiari jussit[7], donec vel a legato sacris restitutus esset, vel Sedem Apostolicam adiisset. Demum contra Tarantasiensem archiepiscopum, qui Philippum Suevum antea corona redimire ausus fuerat, sub pœna suspensionis præcepit[8], ut (salva sententia, si quam tulisset Prænestinus episcopus Apostolicæ Sedis legatus) ad prædictam diem coram se adesset; hæc adversus contumaces Germaniæ episcopos Innocentius.

[1] Innoc. cit. Cod. Ep. LXXVII. — [2] Ibid. Ep. LXVII. — [3] Ibid. Ep. LXXV. — [4] Innoc. cit. Cod. Ep. LXIX. — [5] Ibid. Ep. LXX. — [6] Ibid. Ep. LXXI. — [7] Ibid. Ep. LXXII. — [8] Ibid. Ep. LXXIII.

Præterea hoc itidem anno apud universos Germaniæ principes questus est[1], tum quod ad eos datæ a se litteræ improborum aliquot calliditate supprimerentur, tum etiam quod nonnulli Ecclesiæ imperiique exosi concordiam, quæ ipsi scripsisset, in pravas interpretationes detorquerent; ac postremo ad annuas inducias hortatur, ut hoc interim spatio de concilianda pace agi posset. Ad extremum silentio dissimulandæ non sunt breves litteræ, quibus Otho imperator designatus Innocentium de rerum suarum statu certiorem fecit[2]:

« Venerabili in Christo patri ac domino Innocentio, sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ summo Pontifici, Otho Dei gratia et sua Romanorum rex et semper Augustus, debitam subjectionem et reverentiam cum filiali dilectione.

« Paternitati vestræ, pater sancte, significamus, quod Coloniensis Ecclesia Coloniensem archiepiscopum ita nobis in fidelitate alligavit, quod ipsum nunquam firmiorem aut stabiliorem habuimus, quam nunc habemus, quia si a compromissione facta resilire vellet, non posset ». At quam ipsum fefellerit opinio, non ita multo post exitus demonstravit. Subdit idem princeps de Angliæ rege: « Sciatis præterea, quod nos cum charissimo avunculo nostro rege Angliæ sumus confœderati, ita quod contra omnes homines in rebus et in pecunia nobis subvenire tenetur, una cum regno suo, et nos ei, salvo honore et honestate Romanæ Ecclesiæ, cui nos et ipse nunquam deerimus. Tenetur enim avunculus noster cum rege Franciæ facere pacem, sicut et nos de mandato vestro tenemur; alioquin pacem et concordiam cum ipso non fecissemus, nisi vobis et Romanæ Ecclesiæ videremus expedire. Nihil etiam teste legato fecimus in præjudicium regis Franciæ: in spe sumus cujusdam magnæ nostræ promotionis, de qua cum certificati fuerimus, quam Deo volente breviter sciemus, vobis tanquam patri et domino nostro significabimus, et vos cum tota curia per Dei gratiam gaudebitis. Sciatis insuper certissime, quod omnem promotionem nostram post Deum sanctitati vestræ recognoscimus. Nuntios nostros, vos ad certificandum de statu nostro, vobis sæpius transmittimus; sed si ad vos veniant, ignoramus. Nos enim super omnia prosperum statum vestrum audire desideramus. Ea quæ scripsistis pro nobis in Theutonia, supplicamus idem faciatis in Italia ». Quid ad hæc Innocentius, quidve pro eo in Italia gesserit, proximo anno videbimus.

29. *S. Willelmi Roschildensis abbatis obitus.* — Porro inter tot offusas Septentrioni dissensionum prævaricationumque tenebras Willelmus Roschildensis abbas, qui hoc anno in Dania vinculis corporis solutus ad Deum evolavit, sanctitatis suæ multis miraculis illustratæ splendore effulsit. Evocatus olim fuerat e Galliis in eam provinciam ab Absalone magni nominis viro, tum Roschilden-

[1] Innoc. cit. Cod. Ep. LXXVIII. — [2] Cit. Cod. Vat. Ep. LXXX.

sium episcopo, ut collapsam in iis partibus regularem disciplinam restitueret pristinæ dignitati, ut ipsius Willelmi discipulus, qui ejus gesta summa fide historiæ tradidit [1] (atque ex ipso collegit Baronius [2]) qui post plurima et egregia ejusdem enarrata facinora ista ad hujus anni periodum spectantia, æternaque memoria celebranda adjicit (post ostensum scilicet illi divinitus sui obitus diem) : Jam septimus volvebatur annus, et sacrum agebatur, Quadragesimæ tempus a cunctis fidelibus sancta devotione observandum, eratque vir Domini sedulo occupatus commemorandis novissimis suis, et quotidie cum summa contritione cordis et lacrymarum profusione, atque multa cum reverentia sacrificium missæ Domino offerebat, et corporis et sanguinis ejus sacrosancta communione sese præmuniebat : ea autem die, quæ Cœnam Domini proxime antecedit, cum esset in in cubiculo cum quibusdam fratribus, conquestus est prior se illam noctem habuisse longe omnium molestissimam : ille contra affirmabat se nunquam potitum esse nocte lætiori atque jucundiori : Vidi enim, inquit, D. Jesum, cui duo alii aderant, et ego tertius accessi, et ineffabili sum dilectione affectus. Respondit prior : Forsitan, pater sancte, Dominus Jesus te accitum venit ad regnum suum, sicut pollicitus est, priusquam in hoc regnum te conferres. Tum abbas suspirans, et fletibus ora perfundens : Fiat mihi, inquit, secundum verbum tuum, etc. In Sabbato Sancto fratres eum hortabantur, ut sacram unctionem perciperet : at ille libenter se illius sacratissimæ noctis vigiliis interesse velle aiebat, mirabili fervore incensus erga cultum divinum : sed neque virium imbecillitas, neque fratres id ut faceret permittebant. Designati autem sunt certi fratres, qui apud illum ea nocte permanerent : ex quibus unum ad se accersens : Scis, inquit, fili, quia nova adest solemnitas Christianis omnibus veneranda. Itaque et nos debemus novis vestibus indui ; affer, quæso, ad me vestem quam habes, ut illa induar ; intellexit ille facile quam diceret vestem, attulitque ei novum cilicium, eoque, prius ablato veteri, eum induit. Rursus autem admonetur ab adstantibus vir sanctus, ut sacram unctionem admitteret ; respondit ille : Præstante Domino meo Jesu Christo lucem exspectabo ; jam aurora rutilante cum canerent in Ecclesia fratres, ut venientes ungerent Jesum, prior, accitis aliquot fratribus chorum exiit, sacrum oleum secum ferens. Vir sanctus illo veniente tendebat : ad extrema, atque hoc solum crebro repetebat : Cito, cito. Peracta inde sancta unctione, depositus est super cinerem et cilicium : sic enim decere mori Christianum jam olim dixerat beatissimus Martinus Turonum episcopus, ibi tum feliciter emisit spiritum octavo idus Aprilis, anno Christi MCCII, ætatis vero suæ XCVIII, a suscepto vero abbatis officio XL ». Hæc de viri sanctissimi exitu auctor.

Postea sacrum ipsius funus enarrare pergit, ac plura miracula ipsius beneficio patrata ; addit etiam duobus adolescentibus ipsius felicitatem divinitus demonstratam, alteri quidem pio admodum objectum esse Angelis stipatum in cælum conscendere, ringentibus invidia dæmonibus, quod ipsi aditum intercludere non potuissent ; alterum vero haud dispari viso ad meliorem vitam traductum : « Alter ex his Nicolaus nomine a monasterio aufugerat, et dabat operam litteris Hildesii, quod est Saxoniæ oppidum. Is vidit personam quamdam sibi ignotam in stola candida cælum scandere, et intra albicantes nubes ita recipi, ut tantum pedes et extremæ vestes cernerentur. Stetit igitur affixis cælo oculis admirabundus, sed mox adest quidam, sciscitans quid ita miraretur ? ac deinde subjungens : Hic homo, quem vidisti in cælum recipi, abbas tuus est, qui multa patientia vicit sæculi persecutiones : nunc autem coronatur, quia fideliter permansit in mandatis Domini sui. Expergefactus Nicolaus dicitur pœnitentia, reditque ad suum monasterium, et emendationi se offerens, hanc visionem omnibus enarravit ». Atque hæc de Willelmo, quem postea Honorius III Innocentii successor, ut suo loco dicetur, in sanctorum Album retulit.

30. *Terræ-Sanctæ calamitates reparat munificentia et liberalitate.* — Viro sancto alterius quoque sancti felicem obitum Fulconi presbyteri, quem miraculis ac piis operibus coruscasse in Galliis vidimus, conjungimus. Is Innocentii imperiis prædicandæ cruci se devoverat, coactisque maximis copiis Venetias accesserat, ubi sanctissime e vita discessit : crucesignati vero plures cum trajectione arcerentur, partim obiere, partim rediere, alii sua consumpsere. Afflictam porro et concussam gravissimo terræmotu Syriam hoc anno die XXX Maii tradit D. Antoninus [1] ; ante Ascensionem Domini, auditam terribilem vocem, magnamque Acconensis urbis partem cum regio palatio corruisse ; Tyrum magna ex parte subversam, Accam munitissimam arcem solo adæquatam, Tripolim magna ex parte eversam, populi magnam partem obrutam, Antaradon autem illæsam stetisse, in qua B. Petrus Apostolus primam Basilicam B. Virgini excitarat, inde secutam terræ sterilitatem, atque epidemicos morbos grassatos esse. Afflictam ergo Terram-Sanctam solaturus Innocentius, ne ab hoste consumeretur, auxiliares ei copias submittere omni animi contentione salegit, jamque expeditione egregie instructa legationem illuc decrevit, cujus obeundæ onus duo S. R. E. cardinales susceperunt, de quibus præstat Pontificem ipsum audire, ad transmarinos enim patriarchas, episcopos, abbates, priores, et universum clerum scribentem [2] (habentur hujusmodi litteræ post alias datas VIII kal.

[1] Apud Sur. tom. II. die VI April. — [2] Baron. ann. 1161. num. 17, 18.

[1] S. Ant. II. par. tit. XVII. c. 9. § 31. — [2] Inn. l. V. Ep. XXVI.

Maii) ubi quædam præfatus ait: « Verum quia nec cismarini, nec ultramarini hactenus sicut debuerant, Dominum placaverunt, quasi frustra prædecessores nostri Romani Pontifices laborarunt, frustra laboravit etiam populus Christianus, nisi forsan quamplures etsi Hierusalem terrenam recuperare nequiverint, cælestem tamen, ut credimus, per palmam martyrii sunt adepti. Cum ergo nos prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes fidelium populos ad subsidium Terræ-Sanctæ duxerimus commonendos, et jam eo faciente, qui actiones nostras aspirando prævenit et prosequitur adjuvando, multi nobiles et potentes de regno Francorum, imo etiam multa de diversis partibus multitudo assumpserint signum Crucis, et in subventionem vestram viriliter accingantur, ne (quod absit), inanis sit labor eorum, si zizania inter eos, superseminante homine inimico, Angelus, qui de ipsorum medio colligat omnia scandala, non mittatur, dilectis filiis nostris Siphrido tituli Sanctæ-Praxedis, et Petro tit. S. Marcelli presbb. cardd. Apostolicæ Sedis legatis, viris providis et discretis, tam in opere quam sermone potentibus, laborem peregrinationis injunximus, ut uterque, vel alter eorum exercitum Domini cum humilitate præcedat, et eum in concordia foveant, et ad pacem revocent impacatos ». Extat ejusdem Pontificis ad prædictum G... cardinalem legatum datum Diploma [1], quo istiusmodi in ultramarinas partes amplissimam provinciam impertit.

31. Hic vero depellenda calumnia refutandaque est, quam expeditionis hujus occasione Matthæus Parisius pro more suo adversus Pontifices et curiam Romanam malevolentia suffusus optimo Pontifici inurere his maledicentiæ veneno perlitis verbis nititur [2]: « Eodem anno cum Innocentius papa ad expeditionem Terræ-Sanctæ, ut dixit, ad occultandam suam avaritiam, infinitam pecuniam ab Ordine Cisterciensi proposuisset extorquere, a B. Virgine correptus ab exactione cessavit, timore percussus ». Hunc sane auctorem Innocentium calumniis proscindere, aliqua interdum pro libidine comminisci, verbaque Romano prorsus indigna Pontifice ex nequitia affingere, Baronius manifesti illum mendacii coarguit observavitque [3]: et certe quemadmodum in tantum Pontificem præclaris virtutibus conspicuum, atque adeo proborum omnium ore collaudatum, nec mutire quidem debuisset, ita summæ impudentiæ ac dementiæ fuit, virum munificentissimum avaritiæ sordibus oblinere, ejusque accusare criminis, a quo maxime abhorreret. Hæc vero ad liberalem Innocentii animum demonstrandum malevolique hominis mendacia refellenda suffecerint, quæ illius ævi sinceræ fidei scriptor memoriæ tradidit: « Interea D. Innocentius suum jactans in Domino cogitatum, operibus pietatis plane insistebat: nam valide cum famis invaluisset inedia, ita ut bladum frumenti a viginti usque ad triginta solidos venderetur, et tunc ipse moraretur Anagniæ, protinus remeavit ad Urbem, et cœpit necessarias eleemosynas indigenti populo liberaliter erogare, sic autem fecit illas distribui, ut ii qui verecundabantur publice mendicare, pecuniam occulte reciperent, de qua sustentarentur per singulas septimanas: illi vero qui publice mendicabant, singulis diebus panem acciperent ad sufficientiam universi, quorum tanta erat promiscua multitudo, ut excederent numerum octo millium personarum, alii autem in eleemosynaria domo reciperent alimenta; et sic famelicum populum ab imminenti periculo liberavit, exhortans divites et potentes verbis pariter et exemplis ad eleemosynas largiendas ».

Cæterum hoc anno id Innocentium præstitisse facile ostenditur, cum Fossæ-Novæ Chronici auctor magnam annonæ caritatem per universam Italiam incanduisse, atque adeo hunc famis annum ab omnibus appellatum testetur: ne autem calumniator aliquis Pontificiam ejusmodi liberalitatem cum hoc pariter anno extinctam arbitretur, cœptam de Innocentii beneficentia narrationem ejus Gesta persequuntur:

32. « Ab initio promotionis suæ ad eleemosynas deputavit universos proventus ad se pertinentes de oblationibus Basilicæ S. Petri. Præterea de cunctis proventibus suis faciebat integram decimam in opus eleemosynæ separari, et de residuo licet occultas, sæpissime tamen largas eleemosynas impendebat, universasque oblationes provenientes ad pedes ipsius secundum antiquam consuetudinem accipiebat eleemosynarius erogandas; faciebat ergo famelicos refici, nudos vestiri, virgines pauperculas maritari, pueros expositos enutriri, subveniebat frequenter monachis, et monialibus indigentibus reclusis, et eremitis, domosque religiosas visitabat multoties, et a debitis liberabat, circuibat et investigabat diligenter eleemosynarius ejus pauperes et debiles, maxime nobiles, dabatque illis sigilla, ut per eos, qui ipsa referrent, singulis hebdomadibus pecuniam destinaret ad victum, et sæpissime talibus quindecim libras per hebdomadas impendebat, exceptis illis, qui quotidie recipiebant aut nummos, aut cibos, aut vestes. Permittebat etiam idem benignissimus Pontifex pauperculos puerulos ante mensam suam post finem refectionis venire ipsius, et de his, quæ coram eo remanserant, victualia exhiberi. Sabbatis quoque faciebat mandatum, lavans ac tergens et osculans pedes duodecim pauperum, et singulis duodecim nummos impendens, faciens refectionem omnibus ministrari. Fecit etiam propriis sumptibus ad opus infirmorum et pauperum hospitale S. Spiritus in Saxia apud S. Mariam in strata publica juxta Tiberim, ante Basilicam S. Petri quod quantum ditaverit et dotaverit ædificiis, possessionibus et redditibus, thesauris, ornamentis, libris et privilegiis, per se satis apparet, et ut religiosus

[1] Innoc. l. v. Ep. xxvii. — [2] Paris. hist. Angl. an. 1202. — [3] Baron. an. 1197. num. 16, 17, tom. xii.

cultus, et hospitalitatis gratia, quæ nunc vigent, ibidem semper abundent. Instituit etiam apud hospitale prædictum stationem solemnem Dominica prima post Octavam Epiphaniæ, in qua populus illic confluit Christianus ad videndum et venerandum sudarium Salvatoris, quod cum hymnis, canticis, et psalmis, et faculis a Basilica S. Petri ad locum illum processionaliter deportatur, et ad audiendum et intelligendum sermonem exhortatorium, quem ibi facere solet Romanus Pontifex de operibus pietatis, et ad promerendam et obtinendam indulgentiam peccatorum, quam exercentibus se ad opera misericordiæ pollicetur, ad quæ ut alios non solum verbo provocet sed exemplis, egenis omnibus ad illas spirituales nuptias concurrentibus panes, carnes, et denarios constituit elargiri, quorum omnium rationem idem prudentissimus præsul exposuit in homilia quam super illius diei Evangelium exaravit. Quantum vero munificus et studiosus extiterit circa cultum et ornatum Ecclesiasticum, sequentia manifestant». Multa addunt de innumeris ingentibusque muneribus, quibus plures Ecclesias, monasteria, aliaque sacra loca exornavit, sed ne illa fastidium lectori pariant, consulto omittimus, cum ea præsertim jam in lucem prodierint. Plura de Innocentii effusa liberalitate addi possent, quæ alibi jam dicta, et suo loco dicenda relinquimus. De objecto vero cœlesti, quod a Parisio indicatur, cum idem videatur, quod Cæsarius tradit[1], opportuniori loco dicemus alias, nunc cæteras Innocentii res gestas afferamus.

33. *Cum rege Bulgarorum tractat per litteras.* — Hoc anno magnorum principum litteras, et legationes a remotioribus regionibus excepit, de quibus in ejusdem Pontificis Vita exactissime agitur, cujus nos ordine servato a Bulgaricis rebus narrationem auspicemur. Meminerit lector vigilantissimum pastorem totius Dominici gregis curam gerentem legationem cum litteris[2] ad Calo Joannem Bulgarorum regem misisse. «Joannes autem», inquit Gestorum auctor, « nuntios ac litteras domini papæ devote recipiens, rescripsit hoc modo :

« Venerabili[3], et sanctissimo patri summo Pontifici, ego Calo Joannes imperator Bulgarorum et Blacorum, gaudium et salutem mando tibi.

« Notum facimus sanctitati vestræ, quod nos recepimus vestras sacrosanctas litteras, quas nobis portavit religiosus archipresbyter Brundusinus, et nos reputavimus eas charas super omne aurum et quemlibet lapidem pretiosum. Unde multas egimus gratias omnipotenti Deo, qui visitavit nos servos suos indignos secundum suam ineffabilem bonitatem, et respexit humilitatem nostram, et reduxit nos ad memoriam sanguinis, et patriæ nostræ, a qua descendimus. Et nunc, sancte pater, tanquam bonus pastor, et caput omnium fidelium Christianorum, filios sanctæ Catholicæ et Apostolicæ Sedis congregare volens in unum, requisisti nos remotos secundum corpus». Et infra : «Sanctissime pater, significastis nobis per sacras litteras vestras, quod nos significaremus vobis, quid ab Ecclesia Romana petamus; hoc autem petit imperium nostrum ab Apostolica Sede, ut nos simus in Ecclesia Romana sicut matre filialitate firmati. In primis petimus ab Ecclesia Romana matre nostra coronam et honorem, tanquam dilectus filius, secundum quod imperatores nostri veteres habuerunt. Unus fuit Petrus, alius fuit Samuel, et alii, qui eos imperio præcesserunt, sicut in libris nostris invenimus esse scriptum. Nunc autem, si placitum est sanctitati vestræ nobis istud implere, quicquid imperio nostro duxeritis injungendum, illud ad honorem Dei, et Ecclesiæ Romanæ complebitur». Et infra : «Verum si placet vobis, sanctissime pater, mittite nobis magnos nuntios, de quibus nobis per vestras litteras intimastis, et istum destinare cum eis, et tunc certificabimur de prima missione pariter et secunda. Det vobis Dominus multos annos». Hactenus ad Pontificem Bulgarorum rex.

« Basilius quoque archiepiscopus », subdunt Acta, « hujusmodi litteras papæ transmisit :

« Honoratissimo[1] et sanctissimo summo Pontifici papæ, ego Basilius indignus archiepiscopus sanctitatis vestræ, et pastor de Zagor. salutem, gaudium, et adorationem merito vobis tanquam patri nostro speciali. Quamvis non possimus vos corporaliter adorare, vos tamen spiritualiter adoramus, notificantes sanctitati vestræ, etc. » Omni officio, ac humanitate refertæ sunt, et in eamdem rationem ac regis litteræ scriptæ.

34. « Receptis his litteris », pergunt Gesta, «dominus papa transmisit ad eos Joannem capellanum suum cum Apostolicis scriptis habentibus hunc tenorem :

« Innocentius, etc.

« Petisti humiliter[2], ut coronam tibi Ecclesia Romana concederet, sicut illustri memoriæ Petro, Samueli, et aliis progenitoribus tuis legitur concessisse. Nos ergo, ut super hoc majorem certitudinem haberemus, regesta nostra perlegi fecimus diligenter, ex quibus evidenter comperimus, quod in terra tibi subjecta multi reges fuerant coronati. Præterea continebatur in eis, quod tempore bonæ memoriæ Nicolai papæ prædecessoris nostri rex Bulgarorum, ad quorum consulta sæpissime respondebat, cum toto regno sibi commisso ad prædicationem ejus fuerat baptizatus, et rex ipse ab eo archiepiscopum postularat. Legatus quoque Michaelis regis Bulgarici cum donis regalibus Adriano papæ prædecessori nostro regias litteras præsentarat, et postularat ab eo, ut aliquem ex cardinalibus in archiepiscopum eligendum dirigeret, quem post approbationem eorum ad Sedem Apostolicam remeantem ipse postmodum consecra-

[1] Cæs. l. VII. c. 6. — [2] Ann. 1199. in fine. — [3] Lib. Ep. CXV.

[1] Lib. V. Ep. CXVII. — [2] Ibid. Ep. CXVI.

ret. Cumque idem Adrianus illuc cum duobus episcopis quemdam subdiaconum direxisset, Bulgari corrupti donis Græcorum, et promissionibus circumventi, Romanis ejectis, Græcos presbyteros receperunt. Licet igitur tantæ memoria levitatis nos usque adeo induxerit ad cautelam, ut nullum ex fratribus nostris, cardinalibus scilicet, præsentialiter ad tuam præsentiam mitteremus; nihilominus tamen dilectum filium I..... capellanum et familiarem nostrum, Apostolicæ Sedis legatum, virum providum et discretum, quem nos et fratres nostri suæ religionis et probitatis obtentu inter cæteros capellanos nostros specialis in Domino brachiis dilectionis amplexamur, ad te duximus destinandum, cui etiam commisimus vices nostras, ut in tota terra tua quoad spiritualia corrigat quæ corrigenda cognoverit, et statuat quæ secundum Deum fuerint statuenda etc. » Hortatur, ut legatum benigne excipiat, ejusque salubria monita et statuta servanda curet. Data est hæc Innocentii Epistola V kalend. Decemb. ejusdemque argumenti litteras [1] ad archiepiscopum de Zagora reddidit.

Misit præterea insignem amoris notis Epistolam [2] ad nobilem virum Bellotam principem, cujus etiam memorati Dominici Brundusini archipresbyteri opera litteras [3] acceperat, quibus Pontificis precibus egregius princeps impense se commendabat; præfixus vero iis erat hic titulus : « Ego Bellota [4], princeps nimis peccator, adoro majorem sanctitatem vestram superexaltatam universo mundo ». Hactenus ille. Cæterum quid egerit in Bulgariæ partibus Joannes capellanus et legatus, suo loco dicetur.

35. *Quæ gesta ejus in rebus Alexii filii Isachii imperatoris Constantinopolitani.* — Interea nuntii a Constantinopolitano imperatore missi ad Apostolicam Sedem pervenere, qua vero occasione hæc fuerit decreta legatio, Innocentii Gesta sic produnt : « Alexius autem, filius Isacii quondam Constantinopolitani imperatoris, de carcere fugiens venit ad summum Pontificem, gravem de patruo suo querelam deponens, quod videlicet patrem suum imperatorem Isachium, quem sicut fratrem et dominum debuerat honorare, crudeliter excæcaverat, et invadens violenter imperium, tam ipsum quam Alexium ejus filium incarceraverat, ferreis vinculis compeditum, postulans de eo justitiam exerceri : contra quem idem imperator nuntios, et litteras suas summo Pontifici destinavit, quarum tenor in ipsis responsivis Apostolicis explicatur, et ad alia quibus idem imperator ei scripserat, respondetur ». Recitantur hujusmodi Apostolicæ litteræ in iisdem Gestis, sed mutilatæ. Nos vero, quoniam multa maximi ponderis amplectuntur, integras ex Innocentii regesto hic reddere operæpretium ducimus [5].

« Illustri Constantinopolitano imperatori.

« Litteras et nuntios imperatoriæ dignitatis ea qua decuit benignitate recepimus, et tam ea quæ iidem nuntii proponere voluerunt, quam quæ in litteris continebantur eisdem, intelleximus diligenter. Proposuerunt siquidem nobis dicti nuntii tui, et id etiam tuæ litteræ continebant, quod cum Christianorum exercitus, qui venturus est in subsidium Terræ-Sanctæ, proposuerit tuæ magnitudinis terram invadere, et contra Christianos arma movere, nostro conveniebat officio, ut eos a tali deberemus proposito revocare, ne forte manus suas de Christianorum nece fœdantes, et Dei exinde offensam incurrerent, ac inimicos Christi debilitati non modicum, non possent aliquatenus impugnare. Ex parte insuper tuæ celsitudinis adjecerunt, quod Alexio filio Isachii Angeli, quondam imperatoris, qui ad Philippum ducem Sueviæ accessit, ut imperium contra te ipsius possit auxilio obtinere, favorem nullatenus præstaremus, quia imperium non debet ad eum aliqua ratione devolvi, cum illud non per successionem, sed per electionem nobilium conferatur, nisi forte genitus esset post adeptum fastigium imperatoriæ dignitatis, quod unquam idem Alexius non poterat allegare, cum, priusquam pater ejus esset in imperatorem promotus, natus fuerit, et quia pater ejus tunc privata erat persona, in imperio non poterat sibi jus aliquod vindicare. Id etiam ex parte tuæ celsitudinis fuit propositum coram nobis, quod cum Fridericus imperator multum offenderit Romanam Ecclesiam, et eam odio iniquo fuerit persecutus, et filii sui patris vestigiis inhærentes eam non modicum aggravarint, prædicto duci Sueviæ, ut regnum posset modo quolibet obtinere, non præstaremus subsidium vel favorem. Ad quod efficiendum de facili debebamus induci, cum idem Philippus clericali fuerit charactere insignitus, et personæ hujusmodi nec contrahere possint, nec militari cingulo decorari, vel dignitatem aliquam in populo obtinere, cum sint excommunicationis vinculo innodati.

36. « Nos autem imperiali prudentiæ taliter duximus respondendum, quod prædictus Alexius olim ad præsentiam nostram accedens, gravem in nostra et fratrum nostrorum præsentia, multis nobilium Romanorum adstantibus, proposuit quæstionem, asserens, quod patrem ejus injuste ceperis, et feceris etiam nequiter excæcari, eos diu detinens carcerali custodiæ mancipatos. Et quia ad superiorem nobis non poterat habere recursum, et nos juxta Apostolum eramus tam sapientibus quam insipientibus debitores, et justitiam facere tenebamur : cumque nos eidem dedissemus responsum, juxta quod vidimus expedire, recessit a nobis, et ad prædictum Philippum sororium suum concitus properavit, cum quo deliberato consilio sic effecit, quod idem Philippus nuntios suos ad principes exercitus Christiani sine qualibet dilatione transmisit, rogans eos et petens, ut quia pa-

[1] Innoc. l. v. Ep. cxix. — [2] Ibid. Ep. cxx. — [3] Ibid. Ep. cxviii. [4] Ibid. — [5] Ibid. Ep. cxxii.

ter suus et ipse fuerant jure suo et imperio nequiter spoliati, cum eo Constantinopolitan. deberent regnum intrare, ac ad illud recuperandum eidem præstarent consilium et favorem, promittens eisdem, quod tam in subsidium Terræ-Sanctæ, quam in expensis et donativis eis magnifice responderet, paratus etiam in omnibus et per omnia nostris stare mandatis, et quod sacrosanctam Romanam Ecclesiam vellet juxta posse suum modis omnibus honorare, ac ea efficere quæ nostræ forent placita voluntati. Cæterum dicti principes deliberato consilio responderunt, quod cum in tam arduo negotio sine mandato et auctoritate nostra non possent procedere, nec deberent, nos volebant consulere super his, ac exinde præstolari nostræ beneplacitum voluntatis, inducentes dilectum filium nostrum Petrum tituli Sancti-Marcelli presbyterum cardinalem, qui cum eis transfretare debebat, ut ad præsentiam nostram rediret, et super prædictis omnibus nostram inquireret voluntatem. Verum idem cardinalis ad præsentiam nostram accedens, omnia nobis curavit proponere diligenter, et cum nuntii tui ad nostram accesserunt præsentiam, super his cum fratribus nostris habebamus tractatum, et illud statuimus, quod tibi poterit merito complacere, quamquam plures assererent, quod hujusmodi postulationi benignum deberemus præstare favorem, pro eo quod Græcorum Ecclesia sit Apostolicæ Sedi minus obediens et devota.

37. « Super eo autem, quod de juvando illo ad Romanum imperium obtinendum, qui Romanam Ecclesiam deberet diligere, et nostris obsecundare mandatis, tua nos celsitudo voluit commonere : noveris, quod licet prædictus Philippus potens sit et multum abundet, tamen rex Otho adeo nostro studio et diligentia mediante per Dei gratiam est promotus, quod contra eum ille hactenus non potuit prævalere, ad quod exequendum, quantum nobis subveneris, licet multa fuerint nobis promissa, imperialis excellentia non ignorat, quod utique tanto gratius deberes habere, quanto id te non promerente noscitur procuratum. Si enim idem Philippus obtinuisset imper. multa tibi ex imperio suo gravamina pervenissent, cum per terram charissimi in Christo filii nostri Friderici illustris regis Siciliæ, nepotis sui, in imperium tuum insurgere de facili potuisset, sicut Henricus olim imperator frater suus per Siciliam tuum proposuerat imperium occupare. Licet autem a tempore inclytæ memoriæ Manuelis prædecessoris tui Constantinopolitanum imperium non meruerit, ut talia efficere deberemus, cum semper nobis et prædecessoribus nostris per verba responsum fuerit, et nihil operibus demonstratum, in spiritu tamen lenitatis et mansuetudinis duximus procedendum, credentes, ut inspecta gratia quam tibi fecimus, emendare celeriter debeas quod tam a te quam a prædecessoribus tuis minus provide hactenus est omissum, cum et secundum humanam industriam id deberes studiosissime procurare, ut ignem in remotis partibus extingueres, non nutrires, ne usque ad partes tuas posset aliquatenus pervenire. Rogamus igitur imperialem excellentiam, monemus, consulimus et hortamur, quatenus quicquid super his duxeris statuendum, operibus nobis, et non verbis duntaxat studeas respondere, quia nos dilectionem, quam ad te habemus, in opere demonstrare curavimus et effectu. Disposuimus autem nostrum propter hoc nuntium destinare, qui si forte tardaverit, tu tamen non tardes super hoc nobis, sicut expedire cognoveris, respondere. Dat. Lat. XVI kal. Decemb. »

38. Quod vero ad Alexium spectat, qui jam ad Philippum advolarat, Innocentius hujusmodi profectionem confirmat, tum illius anno superiori meminit Godefridus [1], Urspergensis [2], et Guntherus [3] in Constantinopolitana historia, sed præstat Nicetam [4] hæc monumentis Annalium mandantem audire : « Alexius fratrem Isaacium imperio dejectum excæcarat : sed cum ejus custodia non prorsus negligenda esset, oblitus plerisque inuri calamitates, nec deleri posse, et vindictam non perpetuo stertere, sed seris gaudere mutationibus, et celeriter ingruentem tacito eos pede consectari, qui nefaria facinora perpetrent, fratrem juxta duas columnas, quæ in freti littore sunt, libere vivere passus est, neque quemquam ad eum trajicere vetuit. Erat igitur cujusvis Isaacium adire : tum vero Latinorum, cum quibus arcana consilia de ulciscendis injuriis, et evertendo fratre Alexio conferebat, litteris ad Irenem filiam missis, Philippi Alemannorum regis conjugem, quibus eam ad opem sibi ferendam instigabat, atque inde litteras recipiebat, quibus quid agendum esset monebatur.

« Deinde filius quoque ejus Alexius, custodia eductus, libere quo libuit ambulavit, et ab imperatore contra Protostratorem exituro, itineris comes est assumptus. Is vero de sententia patris cum Pisano quodam maximæ rotundæ navis domino consilio fugæ inito, navigandi opportunitatem captabat, quæ cum contigisset, majus navigium plenis velis ad Hellesponti Auloniam fertur : minus vero Athyræ Alexii recipiendi causa appulit : et quo id consilium lateret, nautæ arenam intulerunt, suburrandi scilicet vacui navigii gratia, quo Alexium Damocrania eo profectus conscenso, ad magnam navem pervehitur. Fuga ejus cognita, mittuntur ab imperatore, qui navem perscrutentur, nec tamen Alexium deprehendere potuerunt, nam coma in orbem rasa, et Latina veste induta, ut in turba magna obversans inquisitores latuit, perductus in Siciliam sorori indicatur : quæ justo præsidio misso, fratrem amplexa, maritum Philippum orat, ut patri suo pro virili opem ferat, simul et

[1] Godef. in Annal. an. 1201. — [2] Ursperg. in Chron. — [3] Nicet. Annal. l. III. — [4] Apud Canis. antiq. lect. tom. v. p. 383.

imperio et lumine privato : fratrem quoque juvet exulem et extorrem et errantium stellarum instar vagantem, neque quicquam ferentem secum præter corpus ». Hactenus Niceta.

Cæterum ut Philippus Suevus in Alexium se gesserit, in Actis Innocentii traditur : « Ipse vero (nimirum Bonifacius Montisferrati marchio, dux Christiani exercitus) de Francia per Alemanniam transitum fecit, ubi cum Philippo duce Sueviæ, qui se regem gerebat, dicebatur habuisse tractatum, ut Alexium sororium suum, filium videlicet Isachii quondam Constantinopolitani imperatoris, cujus sororem ipse Philippus duxerat in uxorem, a fœdo captivitatis ergastulo fugientem, reduci faceret Constantinopolim ab exercitu Christiano ad obtinendum imperium Romaniæ, de quo cum idem marchio ad summum Pontificem accessisset, cœpit agere a remotis, sed cum intellexisset ipsius animum ad hoc non esse directum, expeditis negotiis ad crucis officium pertinentibus ad propria remeavit ». Quæ deinde secuta, infra aperiemus.

39. *Regis Armeniæ ad Pontificem legatio et officiosissimæ hinc inde litteræ.* — Reliquum nunc ut de tertia legatione dicamus, quam princeps alter, Armenorum scilicet rex, post aliam anno millesimo centesimo nonagesimo nono, ut vidimus, ad Romanorum Pontificem decretam misit, de quo Innocentii Vitæ scriptor : « Iterum idem rex alium militem ad Sedem Apostolicam destinavit, per quem talia scripta dixerit ». Pergit prolixiorem ipsius Epistolam recitare quæ habetur etiam in hujus anni regesto [1] ubi gratias Pontifici agit, tum quia nuntium suum benigno et honorifice accepisset, tum etiam quia S. Petri vexillum quod petierat, regi, ut vidimus [2], per eum transmisisset, quod semper ante se in crucis hostes ad sanctæ Romanæ Ecclesiæ gloriam latum iri pollicetur, additque : « Precari autem et exhortari nos voluistis, ut contra conatus et violentias paganorum nos murum apponeremus ascendentibus ex adverso quod quidem qualiter hactenus fecerimus, vestræ prout credimus, non extat incognitum paternitati, atque de cætero pro lege vestra, et defensione fideli Christiani mandati vestri gratia, fortitudinis nostræ clypeum in manu forti et brachio extenso contra barbaricas nationes opponemus, quousque desideratum nobis nuntium mittatis. Mandastis sæpe et sæpius, quod daremus pacem Antiochiæ et comiti Tripolitano, quod amoris vestri gratia utrumque bene asserimus. Verum nulli veniat in dubium, quod per Dei gratiam bene non habeamus posse Antiochenorum repugnantiam, et audaciam refrœnare, etc. » Queritur de comite Tripolitano et Antiocheno, missos fuisse ab illis oratores ad Homocodium crucis Christi hostem, ut percusso fœdere ipsum in Armeniam incitarent, multa et gravissima damna rei Christianæ inflicta, se quoque plures labores tribus mensibus in Antiochenorum finibus tulisse, atque invitum ab expugnatione Sarracenorum divisum : tum rogat, ut crucesignatorum exercitum mittat, egregiam enim ob multa Sarracenorum bella proferendæ Christianæ fidei spem atque occasionem explicari, et si in mutuam amicitiam coierint, eorum impetus Christianos non laturos ; de Rupini vero controversia hæc adjicit : « Super hoc quod nobis scripsistis de negotio Rupini nepotis nostri, quod, absente alia parte, super re incerta non vultis nec debetis judicium proferre, hoc exigit universale jus ; verum pulsati sumus non modica lætitia, eo quod causam nostram in manibus legatorum vestrorum commisistis, et litteris et firmis mandatis non in manibus personarum nobis suspectarum, super quo sanctitati vestræ gratiarum exsolvimus actiones assiduas, et omnium conditori laudes referimus copiosas : ad hoc piissimam paternitatem vestram exposcimus, et flexis genibus flagitamus, quod cum legatis vestris, de quibus non modicum confidimus, venerabilem archiepiscopum Maguntinum, ad succursum Terræ-Sanctæ futurum in eadem causa nostra judicem constituere dignemini, quia nihil est, de quo magis lætificari possimus ». Conradum intelligit, a quo, ut diximus, [1] ex Apostolicæ Sedis præscripto corona fuerat redimitus : cum enim has dedit litteras, priori scilicet anno, de ejus morte nuntium minime acceperat. « Scripsistis enim nobis, quod per litteras vestras misistis comitis Tripolitano, ut de alieno jure se subtraheret, quod gratum ducimus et acceptum, et vobis universas gratiarum exsolvimus actiones, sed etiam nihil nobis profuisse, quod insidiatur ut lupus in absconditis, et non cessat diu noctuque sibi, quos potest, Antiochenos et pretio et precibus attrahere.

40. « Igitur sanctitatem vestram latere nolumus, quod mense Julii exercitum nostrum congregavimus contra barbaricas nationes, quas durius cum Dei auxilio lædere sperabamus, propter discordiam inter eos emersam, in quo negotio misimus pro Templariis morantibus in regno nostro, de possessionibus valentibus viginti millia bisantiorum, ut venirent in auxilium nostrum ad honorem et defensionem Christianitatis, qui Antiochiam usque venerunt, nos in propria persona cum gaudio et exultatione usque ad fines Antiochiæ obviam eis exivimus. Ad hoc destinavit nobis litteras magister Templi, ex parte vestra directas, quas cum vidissemus, eo quo decuit honore suscepimus ; quibus perlectis, per earum tenorem intelleximus vos nos precari, ut eis redderemus Gaston [2], et nos in momento pro magistro et quibusdam fratribus suis misimus secundum preces vestras, causa loquendi cum eis, qui ad nos venientes tractaverunt nobiscum colloquia. Post multas verborum nebulas, rogavimus magistrum

[1] Innoc. l. v. Ep. XLIII. apud Innoc. l. II. Ep. CCIX. — [2] Ann. 1199.

[1] Ann. 1199. — [2] Innoc. l. II. Ep. CCLI.

Templi, ad supplendas preces nostras, ut ipse, et D. patriarcha Antiochenus et nos mitteremus nuntios nostros simul ad Sedem Apostolicam, quia per manus vestras ipsum Gaston, sopita omni accusatione Templariis reddere volebamus, et Rupinum dilectum nepotem nostrum ad nutriendum et custodiendum bona fide, et sine malo ingenio in ipso castello eis tradere cupiebamus, et ut deberent semper esse auxiliantes prædicto puero ad acquirenda jura sua, in quantum dignitas Ordinis sui permitteret, et ut quodlibet damnum in regno nostro per ipsum castellum non contigisset, et donec nuntii nostri irent et redirent precum vestrarum obtentu, quantum valebant redditus pertinentiarum ipsius castelli in corpore terræ nostræ Templariis restituere volebamus, etc. » Queritur Templarios oblatum fœdus respuisse, cum Armenum Sarracenico bello implicitum vidissent, atque rogatos, ut vires suas ad propulsandos infideles conjungerent, vel saltem Armeniam, dum ipse abesset, tuerentur, non modo respuisse preces, verumetiam regnum se absente infestasse : « Præterea nos obedientiæ vinculis de cætero Apostolicæ Sedi esse obligatos non dubitetis. Eapropter, si placet sanctitati vestræ, cuilibet alteri Ecclesiæ Latinæ nec volumus nec debemus alligari. Hinc est quod sanctitatem vestram humiliter flagitamus, quatenus nobis litteras apertas mittere dignemini, ut non teneamur, nec Latini de terra nostra de qualibet conditione, excepta sancta Romana Ecclesia, cuilibet Ecclesiæ Latinæ ; et quod non habeat potestatem, nos seu Latinos de terra nostra excommunicandi, vel sententiam in regno nostro proferendi super Latinos quælibet Ecclesia, excepta, ut dictum est, Sede Apostolica, etc. »

Porro extat Pontificium hoc anno kal. Julias datum Diploma [1], quo Innocentius indulget, ut quemadmodum rogarat, Armeniæ regnum Romano Pontifici tantummodo obnoxium esset, utque tantum regem de Christiana re bene meritum gratia prosequerentur, Diploma edidit, quo a Romana tantum Sede, ejusque legato omnes vel Latinos, vel alterius gentis, qui in eo regno versarentur, pendere jussit, vetuitque ne quis præter Romanum Pontificem in Armenos censuris Ecclesiasticis animadvertere posset.

« Volentes igitur, quantum cum Deo possumus, tuæ serenitati deferre, et cum honestate nostra petitiones regias exaudire, tuis precibus inclinati auctoritate præsentium inhibemus, ne quis in te, vel regnum tuum, aut homines regni tui cujuscumque conditionis existant, qui mediantibus tantum ejusdem regni prælatis Sedi Apostolicæ sunt subjecti, præter Romanum Pontificem, aut ejus legatum, vel de ejus speciali mandato districtionem Apostolicam audeat exercere. Nulli ergo inhibitionis, etc. »

41. Quanta Armenorum in Apostolicam Sedem religio ac pietas esset, ob quam ea prærogativa gaudere meruerunt, illustrant patriarchæ ipsorum litteræ, quem Catholicum aiebant, quibus Romano Pontifici ob collatum Leoni regium honorem gratias egit amplissimas, rogavitque laborantibus, ac periculis undique ab Sarracenis cinctis succurreret, quæ cum Romanæ Ecclesiæ dignitatem commendent, Annalibus inserendæ fuerunt.

« Litteræ Catholici Armeniorum ad dominum papam.

« Post Deum [1], qui est caput omnium bonorum, Apostolicam Sedem tenenti, et summo capiti totius Ecclesiæ et totius terrenæ Sedis magno Christi confessori, primæ domui hospitalitatis totius populi, et religionis, et successori beati Petri majoris nati post Christum principis, et patris totius mundi, sedenti secundum Deum, et portanti Christum in corpore suo, Innocentio Dei gratia summo Pontifici, et universali papæ summæ Sedis Romanæ Urbis, qui imperiali triumpho universum mundum suo subjugavit dominio, et nostro in Christo patri spirituali tantæ civitatis gloria sublimato, Gregorius minimus, episcopus Catholicus omnium Armeniorum peccator, et servus fidelium Christi, omnesque archiepiscopi, episcopi, abbates, sacerdotes, et clerici sub nostro regimine viventes, orationes in Domino assiduas.

« Quia supra Sedem dilecti discipuli Christi sedetis, universæque dominamini Europæ, eo amplius vos de jure venerari debemus, et quia pater estis totius fidei Christianitatis, mandatum vestrum cum amore recipimus et posuimus super oculos et faciem nostram, et referimus laudes Creatori totius mundi, et benedicimus Deum patrem nostrum, qui dignatus est in nos tantum amorem habere, ut ipse amor noster fieret ». Et infra : « In Christo igitur gavisi sumus, quia mater Ecclesiarum, quæ totum orbem sua claritate irradiat, voluit Catholicam Ecclesiam Armeniorum bono corde respicere et consolari ; eo namque quod ita nos respexit, gaudemus in Christo, nam oculi nostri nobis non dederunt malum exemplum ad instruendum fratres et subjectos nostros, ut præcipitarentur, docente Christo, ne ostendamus gentibus malam consuetudinem. Nos vero, qui minimi sumus, certissime scimus, et per nos tota Armenica Ecclesia novit vestrum apparentem et clarum amorem, et imo clarius vestrum recognoscimus amorem, quia diligitis in Christo nostrum dilectum filium Leonem triumphantem regem Armeniæ, et sic adimpletum est, quod per Apostolum Paulum dicitur : Honorate alterutrum ; et Dominus dicit : Quod tibi vis fieri, alii facias.

42. « De cætero Ecclesia Armeniorum per me et per populum tam majores quam minores, qui sunt in montibus et abbatiis, simul manibus elevatis pacem a Deo exigimus, et gratiarum actiones

[1] Extat in Vita Innoc.

[1] Lib. v. Ep. XLV.

vestræ exsolvimus paternitati propter honorem quem rex noster triumphator a vobis semper recepit. Nostræ itaque parvitatis voluntas fuit, et est, et erit in perpetuum, quod quamdiu, Deo volente, hac dignitate freti fuerimus, dilectum in Christo filium nostrum regem, omnes barones et fideles suos sub vestro dominio stare faciemus : hinc est, quod precibus assiduis vos precamur ; ut non tradatis oblivioni ipsum regem nostrum vobis devotum, neque Orientalem plagam, neque domum Dei, imo succurrite oppressis, prout Deus vobis inspiravit, et gentibus, et cæteris necessariis ». Et infra : « Recepimus ex parte Dei et vestra remissionem peccatorum, et idem mandatum augmentavimus auctoritate Dei et vestra omnibus sub sacerdotio nostro constitutis, et præconium non cessamus alta voce mittere, et prædicare sanitatem infirmis, et remissionem peccatorum, et Dominus dixit contrito : Remittuntur tibi peccata, et quia credidit, recepit sanitatem. Item dixit ei : Tolle grabatum tuum et ambula : quia qui plus diligit, plus accipit, et vos qui consilium Dei scitis, hoc, quod remittitis, remissum est. Idem habemus mandatum præcepto Dei et vestro remittendi peccata omnibus, qui pro lege Dei fundunt sanguinem. Nam nostra vita alligata est filiis ancillæ Abrahæ, qui crescunt sicut spinæ, nos volentes suffocare et sicut serpentes nos deglutire volentes, et propter inflammationem suam nocte dieque non cessant mordere creaturas Christi, nec permittunt eas quietem habere, sed semper exasperant et infestant. Mane dicimus, quando veniet vesperum ; et sero, quando veniet mane, cum dolore et anxietate nunc usque sustinuimus, nec est, qui ad lætitiam nos protrahat, etc. »

43. Acceptis iis litteris Innocentius eodem quo ad regem scripserat die officiosissimis verbis rescripsit [1], se Armenos arctissimo semper amore complexurum, omnibusque prosecuturum studiis, ac postquam brevi compendio recensuit, quæ ab eo acceperat, hæc adjicit : « Nos autem, qui diligere debemus proximos sicut nos ipsos, de tuæ fidei puritate gaudemus in Christo, et te velut venerabilem fratrem nostrum, et magnum Ecclesiæ Dei membrum gerimus in visceribus charitatis, ac charissimum in Christo filium nostrum L. regem Armenorum illustrem honorare disponimus, et universam Armenorum Ecclesiam, utpote filiam Sedis Apostolicæ specialem confovere ». At de subsidio hæc subdit : « Ne autem hæres sit filius ancillæ (Agar scilicet, a qua Agareni Christianorum infensissimi hostes) cum filio liberæ ; imo ne ancillæ filius hæredis liberæ sibi amplius hæreditatem usurpet, sed ancilla potius, et ejus filius expellatur, posuimus signum Thau in frontibus gementium et dolentium, ita quod per Dei gratiam crucesignatorum exercitus Venetias applicuit pro parte majori, unde in proximo naves ascendent in Terræ-Sanctæ subsidium transituri ». Hæc Innocentius, qui longe antea Sisensi archiepiscopo cancellario Armeniæ religiosissime commendarat, ut in adducendis ad Romanæ Ecclesiæ obsequium Armenis operam collocaret ; nec frustra ea monita dederat : is enim redditis summo Pontifici litteris [1], in illius obsequium non humillime modo procubuit, verumetiam cæteros ad officium impulsurum spopondit, precibusque infimis expetiit, sibi mitram et pallium mittere dignaretur.

44. « Quia in remotis partibus inter barbaricas nationes ad Dei servitium sumus constituti, et in propria persona vestram nequivimus, quod moleste ferimus, visitare paternitatem, flexis genibus cordis vestræ supplicamus sanctitati, ut nos non tradatis oblivioni, imo tanquam obedienti vestro mandatum vestrum humeris nostris imponere non dedignemini, scientes nos ad omnia beneplacita vestra promovenda et exequenda tam mente quam animo promptos et paratos esse. Præterea nova vestra planta effecti, multa precum instantia exposcimus, ut in memoria dilectionis sanctæ Sedis Apostolicæ annulum, mithram et pallium nobis mittere dignemini, et ut eamdem remissionem, quam peregrinis transfretantibus pro Dei servitio conceditis, ex parte vestra militibus pugnantibus sub illustri rege nostro contra crucis hostes pro honore et defensione Christianitatis, confirmare possimus, qui hujus remissionis gratia sumptis animi viribus in bello fiant audaciores ».

45. Egregium illius in Apostolicam Sedem studium collaudavit Innocentius [2], gratulatus divino lumine collustratum primatum Ecclesiæ Romanæ agnovisse, tum mithram et pallium Soffridi, et Petri cardinalium opera ad ipsum missurum pollicitus est : « Ei a quo bonum omne procedit, licet exiles, quas possumus tamen gratiarum exsolvimus actiones, quod tam pium tibi tribuit intellectum, et animum tam humilem inspiravit. Tibi quoque sicut venerabili fratri nostro magno Ecclesiæ Dei membro deferre proponimus, et preces tuas in his, quæ a nobis secundum Deum postulaveris, exaudire. Super eo autem, quod a nobis per tuas litteras postulasti, ut fraternitati tuæ pallium destinemus, annuere tuis desideriis cupientes, per dilectos filios Soffredum (Goffredum) tituli S. Praxedis et Petrum tituli S. Marcelli presbyteros cardinales Apostolicæ Sedis legatos, quos in Terræ-Sanctæ subsidium destinamus, pallium, insigne videlicet plenitudinis pontificalis officii, de corpore beati Petri sumptum, transmittimus tibi, ab ipsis, vel eorum altero juxta formam solitam, quam sub bulla nostra dirigimus, solemniter conferendum, etc. Dat. Lat. »

[1] Ep. XLVI.

[1] Apud Innoc. l. v. Ep. XLVII. — [2] Ep. XLVIII.

INNOCENTII III ANNUS 6. — CHRISTI 1203.

1. *Splendidissimus militiæ apparatus pro nova expeditione in Terram-Sanctam, et Innocentii circa idem studia.* — Confluentibus certatim sub Crucis signa Italis, Germanis, Ungaris, Gallis, Belgis, Anglis, aliisque populis, ingentium rerum exspectationem, ac triumphorum spe Occidentalium erexit animos, atque Orientem horrore concussit annus Christi millesimus ducentesimus tertius, Indictione sexta : quo Innocentium Romanum Pontificem ad militarem instruendum apparatum, atque exercitum in Terram-Sanctam transmittendum, omni cura et cogitatione defixum, atque in eos, qui illi moram atque impedimenta inferrent, serio animadvertentem cernere licet. Quæ ex ipsius Gestis, et Epistolis, ejusque temporis auctoribus exactissime describere operam navabimus, et nonnulla breviter, quæ ante hunc annum gesta fuere, perstringemus. Tantum igitur, tamque magnifice bellicum apparatum adornatum, tantamque Venetiis classem comparatam, et Christianos, qui induerant crucem, tanta religione animique ardore prosiliisse in arma, ut non modo Hierosolymitana provincia recuperanda, sed etiam Babyloniæ imperium eo obtinendum bello putaretur, tradunt hisce verbis Innocentii Gesta : « Termino igitur constituto, crucesignatorum exercitus ad partes Venetiarum accessit, tam multus et fortis, devotus et timoratus, ut absque dubio crederetur, quod per eum Dominus antiqua miracula innovaret, nec solummodo recuperaretur Hierosolymitana provincia, sed et regnum Babylonicum caperetur : nam et Veneti tam magnifice navigia præparaverant, ut a longis retro temporibus nedum visus, sed nec auditus fuerit tantus navalium apparatus ». Hæc ibi ; quæ, ut maximi ponderis ac momenti ab illius ævi scriptoribus confirmanda videntur.

2. Quod ergo attinet ad exercitum Venetias profectum, videamus in primis, quæ in Constantinopolitana Historia [1] Guntherus Parisiensis cœnobii, in Basiliensi diœcesi Cisterciensis monachus, ut a Martino ejusdem monasterii abbate oculato teste acceperat, monumentis exaratum reliquerit. Martinus igitur summi Pontificis jussu, ut scribit auctor, signo Crucis accepto, alios ad idem suscipiendum adhortatus, ingentem hominum vim in Transalpinis regionibus ad militiam Christi inflammavit, exercitumque omnibus admiratione defixis virum religiosum potentissimas copias ductare, atque obviam certatim effusis populis Venetias perduxit : ob quod facinus tantum decus collegit, ut jam fama illius late se circumferret, ac D. Martino Turonensi hominum sermonibus pæne æquaretur ; tum adjicit summo ab episcopo Veronensi honore, omnisque amoris ac benevolentiæ significatione exceptum, omnesque eo crucesignatos confluxisse, qui Venetiis Alexandriam petere ad eam expugnandam meditabantur, cum initas in Syrias inducias salva fide abrumpere atque infringere non liceret ; ac de ducibus hæc tradit : « Erant autem in exercitu signatorum famosi et potentes viri quamplures, tam sæculares quam Ecclesiastici, inter quos Baldinus (Balduinus) comes Flandrensis, et Bonifacius marchio de Monteferrato auctoritate et viribus atque consilio præcipui habebantur ». Expeditionis illius præcipuos duces Nicetas Chroniata nominat [1], quos ingentis staturæ, et molis giganteæ fingit : « Erant ii (inquit) Montisferrati marchio Bonifacius, Flandriæ comes Balduinus, comes S. Pauli Ericus, Pleæ comes Doloicus, et alii complures audaces bellatores, et statura suis hastis propemodum pares ». Plura alia crucesignatorum ducum nomina Jacobus Meyerus in Flandricis Annalibus [2] recenset : at de navali apparatu, qui summa magnificentia instructus fuit, in eo comparando annos tres collocatos Nicetas asserit, quibus mille cataphracti equites, et ad triginta millia annorum equitum, qui scuto utebantur, imposita fuerunt : « Igitur toto triennio Venetiis fabricatæ sunt celeres naves equestres c. et x, naves longæ LX, rotundæ ultra LXX sunt coactæ, quarum una ob insignem magnitudinem mundus ab eis appellabatur : eas naves constituto tempore conscenderunt equites cataphracti M, scu-

[1] Apud Canis. tom. v. antiq. lect., pag. 358.

[1] Nic. Chon. Ann. l. III. — [2] Jacob. Meyer. an. 1203.

tati MXXX, plurimis armorum generibus instructi, sed plerique zagrotoxotæ ». Memorati porro Flandriæ Annales tradunt, instructam ingentem classem, quæ ad triremes LX, onerarias LXX, hippagones centum et viginti ascenderet.

3. Auctiorem paulo etiam fuisse scribit Andreas Dandalus [1], dum ex trecentis fere navibus conflatam tradit, ac nonnulla de Henrico Dandalo, Venetiarum duce, elogia præmittit : « Dux, licet senex corpore, animo tamen magnanimus, ad exequendum hoc personaliter se obtulit (nimirum Gallorum crucesignatorum oratoribus), et ejus pia dispositio a concione laudatur, et decernitur, ut eo absente vir inclytus Raynerius Dandalo, natus ejus, patris vice fungatur. Sequenti anno, (undecimo scilicet ducatus Henrici, qui in superiorem Christi annum incurrit), paratis galeis et aliis navigiis, comites Gallici cum militia, equis et peditibus ascendunt naves, et dux cum multitudine Venetorum et Italicorum, portumque de mense Octobris feliciter exeunt. Trecentorum fere navigiorum stolus erat ». Consentiunt his Jordani verba : « MCCII, mense Octobris exiit de Venetis (de duce loquitur), et eos usque Jaderam duxit ; et ibi erant navigia quasi trecenta ». Transmiserat antea [2] Pontifex Venetias legatum Petrum tit. S. Marcelli presbyt. cardinalem, ut cum exercitu Christiano iter conficeret : at Veneti cum præviderent eum ipsorum consilia de Jadera excindenda discussurum ac disturbaturum, noluerunt in naves excipere, ut legati, sed tantum concionatoris sacri munere fungeretur. Quod acerbo animo tulere Franci, legatusque ad Pontificem redire coactus, cuncta ei aperuit, qui litteris universos crucesignatos Christianorum terras invadere, intentato anathemate, prohibuit. De quibus agens Guntherus hæc prodidit [3], crucesignatos incredibili cupiditate petendæ Alexandriæ arsisse, cujus obtinendæ spes ingens affulgebat, cum illa quinque annorum fame, non fluente Nilo, attrita esset, atque ingens hominum multitudo periisset, alii imbelles tractandis armis viderentur; sed Venetos naves negasse, ni prius Jaderam, Dalmatiæ urbem, cepissent, cum ipsos incederet vindictæ cupiditas ob amissas quasdam mercibus onustas naves, quas Jadertini occuparant. Choniata vero [4], violato quodam fœdere, in se Dandalum Venetorum ducem concitasse tradit; at Jordanus [5] ac Meyerus [6] Venetique historici [1] Jadertinos a Venetis ad Ungaros tum defecisse affirmant, de cujus urbis expugnatione hæc Andreas Dandalus in Henrici Dandali historia refert (1).

4. Dux illico secedens cum stolo Jadram pervenit, quæ favore regis Ungariæ in rebellione hucusque permanserat, et obtemperantibus (optantibus) Francis incolas monuit, ut solita ad eum subjectione redirent : quibus renuentibus, jubet dux arma capere et contra civitatem insultum facere. Illi integra die renovatis instabant viribus. Jadrenses itaque pondus prœlii non ferentes, mane sequenti se voluntati ducis sine aliqua conditione submiserunt. Dux autem consilio totius populi Veneti tunc præsentis, maritimos muros circumquaque dirui fecit, et ibidem hyemare disposuit. Cives itaque Jadræ, ducis gratiam non mereri formidantes, et de regio favore confisi, ex urbe exiverunt ». Eadem repetit Jordanus : Quæ licet exeunte anno superiore contigerint, in hoc tamen inserere visum est, ut eo spectantia conjungeremus. E Jaderæ ergo excidio hausit gravissimum dolorem Pontifex, et crucesignatos ab inferenda nova Jaderæ vastitate absistere jussit, aculeatisque litteris [2] perstrinxit, quæ ab hisce verbis ducunt exordium : « Dolemus non modicum, et movemur, quod his, quibus remissionis impendere gratiam solebamus, et æternæ polliceri retributionis argumentum, nunc, quod sine mœrore multo non dicimus, nostræ salutationis alloquium, et Apostolicæ benedictionis præsidium cogimur denegare ».

5. Permoti [3] his litteris Galli episcopum Suessionensem, Martinum abbatem, ac magistrum Joannem Parisiensem misere ad Innocentium, quem flexere ad clementiam : illiusque jussu censuris soluti sunt, cum sacramento prius se devinxissent, Pontificiis omnibus imperiis ad præterita expianda obsequentes futuros, eaque de re publicum syngraphum, subjecta verborum forma conceptum [4], tradidissent.

« Balduinus Flandriæ et Hannoniæ, Ludovicus Blesensis et Claromontanus et H.. S. Pauli comites; Oddo de Chanliet et W. frater ejus omnibus ad quos litteræ istæ pervenerint, salutem in Domino. Notum fieri volumus, quod super eo, quod apud Jaderam incurrimus excommunicationem Apostolicam, vel incurrisse nos timemus, tam nos quam successores nostros Sedi Apost. obligamus,

[1] Andr. Dand. hist. Ven. l. X. c. 3. — [2] Vit. Innoc. auct. — [3] Gunth. in histor. Constantinop. apud Canis. antiq. lect. tom. V. pag. XC5. — [4] Niceph. Chon. l. III. — [5] M. S. bibl. Vat. signat n. 1960. — [6] Meyer. in Annal. Flandr.

[1] M. S. diarium Venet. Andr. Dand. ubi sup. et alii. — [2] Innoc. l. V. Ep. CLXI. — [3] Vitæ Innocentii auct. Gunther. apud Canis. ubi sup. pag. 366. et alii. — [4] Extat apud Inn. l. VI. insert. in Ep. XCIX.

(1) Jadera urbs in Dalmatia princeps una cum reliquis ejus tractus urbibus Venetis parebat. Sed cum ejus urbis archiepiscopus subesse Gradensi patriarchæ, agentibus Venetis, coactus fuisset, Jaderitani cives acerbe id ferentes, non semel vel jugum excusserunt, vel Hungariæ regum armis non inviti cesserunt. Sæpius tamen Venetorum potentiam experti sunt superiorem, donec anno, quantum ex Dandulo conjicio, 1188, defectiones iterum factæ fuerunt, et in sua adhuc pertinacia anno 1202 perseverabant. Veneti occasionem hanc crucigerorum nacti sunt, ut rebelles redigerent ad imperium. Tota hæc classis e Veneto portu solvit *in Octava S. Remigii*, id est, die VIII Octobris 1202, teste Ville Harduino, qui præsens aderat, et historiam de expeditione hac Constantinopolitana oculatus rei testis gallice scripsit. Jaderam applicuerunt die X Novembris, urbemque obsidere cœperunt die XII ejusdem mensis, et post quintam demum obsidionis diem, id est, die XVII, ut ego interpretor, cives deditionem non alia conditione pacti sunt, quam ut liberi dimitterentur. MANSI.

quod ad mandatum ejus satisfactionem curabimus exhibere. Dat. apud Jaderam anno Domini MCCIII, mense Aprilis ». Transmisere illud syngraphum ac inseruere aliis litteris [1] iidem principes, quibus significarunt Innocentio, se ad paterna imperia, quamvis duriora, animum fregisse : atque in alia litterarum parte ipsum mulcere studuerunt, ut æqui ac boni acciperet, si Apostolicas litteras, quibus inferebatur Venetis anathema, suppressissent.

6. Adjunxit suas Gallorum precibus Bonifacius marchio Montisferrati, præcipuus in exercitu dux, quem Innocentii Gesta Pontificiis jussis obsequentem a Jaderæ expugnatione abfuisse testantur: datisque Pontifici litteris [2] id se præstitisse non ad infringenda Sedis Apostolicæ jussa, sed ad illius gloriam tuendam significavit, cum ostensis litteris abrumpendus videretur exercitus cujus cogendi comparandique auctor ipse Pontifex extitisset.

7. « Sanctissimo patri et domino Innocentio, divina providentia summo Pontifici, Bonifacius marchio Montisferrati cum osculo pedum paratam ad omne obsequium voluntatem.

« Paternitatis vestræ litteris a baronibus exercitus signatorum acceptis, et cum omni reverentia et devotione, præsertim sine recognito juramento absolutionis beneficium Apostolicæ consecutis, per nuntium venerabilis patris nostri Petri tituli Sancti-Marcelli presbyteri cardinalis Apostolicæ Sedis legati, communicato baronum consilio, intellexi super facto Jaderæ per eumdem nuntium ad ducem et Venetos a Sede Apostolica excommunicationis litteras emanasse. Attendens igitur, imo tenens pro certo, quod eo loco et tempore litteræ vestræ nullatenus possent ostendi, quin statim noster dissolveretur exercitus, et stolium rumperetur ; reminiscensque de consilio vestro multa dissimulanda fore loco et tempore, si Veneti ad dissolutionem stolii aspirarent, divini amoris intuitu, necnon et pro Sedis Apostolicæ reverentia, a qua stolium et initium habuit, et postea firmamentum; consilium habui litteras illas ad tempus supprimendas , donec mandatum vestrum, atque consilium iterata perciperem jussione, easque de manu nuntii vestri cum omni humilitate flexis genibus magno compunctionis, et devotionis spiritu suscepi, viroque religioso... abbati Laudensi ad tempus tradidi conservandas, super his potius obedientiæ filialis exspectans mandatum, quam Apostolicæ indignationis offensam ex piæ intentionis actu necessario incurrisse. Intellexi etiam a duce et a quibusdam Venetis familiaribus nostris, quod super facto Jaderæ nuntium proprium incontinenti vestræ transmitterent sanctitati, qui utrum hactenus ad Sedem Apostolicam pervenerit, ignoramus: qua spe suspensus nuntium hactenus distuli transmittendum. Hinc est quod paternitati vestræ cum omni devotionis et humilitatis affectu supplico, ut vestrarum suppressio litterarum, quæ quidem humilitatis meæ ministerio facta est, et discretionis ac pietatis vestræ confidentia, pacis vestræ tranquillitatem in aliquo non moveat, vel conturbet: præsertim cum ego et barones exercitus mandatum vestrum parati simus exequi , quicquid iterata nobis injunxeritis jussione. Confidimus enim, quod circumspectioni vestræ magis complaceat ex sustinentia modica stolium simul stare, quam ex litterarum vestrarum ostensione subita deperisse ».

8. Remisit severiorem in Venetos animum Pontifex ad marchionis Bonifacii et Gallorum procerum gratiam : quibus consulentibus Apostolicam Sedem, uti se gerere deberent cum illis in castris, refert Gestorum Innocentii auctor, Pontificem respondisse, posse ipsos cum Venetis agere, eorumque uti opera, donec in Syriam appulissent. Ne vero commeatuum laborent inopia, ea de re ad Alexium imperatorem dedisse litteras, eumque pollicitum non defuturos; si vero negarent Græci, subjecto consilio crucesignatos instruxit [1].

« Si forsan ea vobis contingerent denegari, cum vos devoveritis ad commune obsequium Crucifixi, cujus est terra et plenitudo ejus, orbis terrarum et universi qui habitant in ea, posset utique non absurdum videri, ad similitudinem imperatoris terreni, de quo cautum est in jure civili, quod si ejus exercitus indiguerit alimentis, ea poterit accipere undecumque: possitis et vos cum timore Domini, sub satisfaciendi proposito, ad necessitatem tantum ea sine personarum accipere læsione, etc. »

9. *Crucesignatorum iter in Syriam et magnum sanctitatis specimen.* — Agitabant alia in Græcos consilia, de quibus agetur inferius, crucesignati, quos cum Petrus tit. S. Marcelli [2] et Soffredus (Goffredus) [3] tit. S. Praxedis cardinales legati a restituendis Constantinopolitano imperio Isacio Cæco et Alexio juniore abducere non possent, in Cyprum primum ac dein in Syriam, ut erant jussi ab Innocentio [4], applicuere [5]: e quibus Soffredus, qui prior accesserat, cum res Syriacas depressas ob Sarracenorum tyrannidem, non sine lacrymis significasset Innocentio, illum Pontifex mœrentem his litteris est solatus :

« S. tit. S. Praxedis presbytero card. A. S. L.

« Si aliquando in hoc mari magno et spatioso, ubi reptilia quorum non est numerus, animalia quoque pusilla et magna terrent sæpius navigantes, mens tuæ discretionis concutitur, incursus fluctuum et ventorum formidans impulsus, non miramur aliquatenus , nec movemur, cum in mari timeat omnis homo, ita ut ipse Apostolorum princeps, cui concessum a Domino fuerat, ut super undas maris ad eum veniens ambularet, videns ventum validum venientem, non solum timuerit,

[1] Ext. apud Innoc. l. VI. Ep. XCIX. — [2] Ext. apud Innoc. l. VI. Ep. C.

[1] Innoc. l. VI. Ep. CII. — [2] Vitæ Innoc. auct. — [3] Innoc. l. VI. Ep. XLVII. — [4] Vit. Innoc. auct. ubi. — [5] Innoc. l. VI. Ep. XLVII.

sed fuerit pæne submersus, nisi divina eum dextera erexisset. Fluctuat enim hic mundus ut mare, nec est facile, ut quis in fluctuanti non fluctuet, aut in eo qui in eodem statu non permanet, immobilis perseveret: præsertim cum nec invisibiles etiam hostes desint, qui et per se invisibiliter et visibiliter per hostes visibiles, quos immittunt, eos maxime non terrere solummodo sed dejicere moliuntur, qui manum mittunt ad fortia, et posteriorum obliti, ad deteriora jugiter se extendunt. Sane si de mundo fuisses, mundus quod suum erat forsitan dilexisset, ét omnia tibi mundana succederent, et nihil tuum desiderium præteriret. Verum quia non es de mundo, ut mundana secteris, cum non quæ tua sunt quæras, sed quæ sunt potius Jesu Christi; nec gloriam propriam expetas, sed crucis, vel verius Crucifixi; cum Apostolo, etsi non exterius voce, tamen interius mente, clamans: Mihi absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi; odit te mundus, et quem per prospera sibi conciliare non potuit, adversis nititur perturbare,

« Non est igitur nobis vel tibi mirandum, si Crucis obsequio specialiter deputatus, et in terra crucifigentium constitutus, mente ac corpore cruciaris; cum non cruciari nequeat Crucis bajulus, dum infirmitati compatitur proximorum, et dolet causam negligi Crucifixi. Ipse siquidem Moyses, qui eduxit populum de Ægypto, et serpentem in eremo exaltavit, murmurationes suorum sustinuit et insidias hostium est perpessus: et Apostolo, qui gloriabatur in Cruce, Angelus Satanæ fuit ad stimulandum deputatus, ne illum revelationum extolleret magnitudo. Quia vero secundum laborem proprium mercedem recipiet unusquisque, nec sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis, non debes vel inter nimios labores deficere, vel inter onera quæ quasi solus in partibus illis sustines desperare; sed in eo qui consolatur nos in omni tribulatione nostra, potius consolari, upote quem dixisse legisti: Venite ad me omnes, qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos; cum nec ignores, quod non coronabitur, nisi qui legitime decertarit. Si doleas igitur domum Domini factam esse speluncam latronum; et hæreditatem nostram, imo verius Jesu Christi, non solum ad extraneos sed ad inimicos etiam Catholicæ fidei esse versam, in hoc ejus imitator existes, qui de seipso asserit in Propheta: Zelus domus tuæ comedit me; et cui hæreditas propria est præclara. Si tristaris quod terram passionis et resurrectionis Dominicæ possident Sarraceni, templum coinquinant et veluti impune sanguinem sanctorum effundunt, ejus inhæres vestigiis, qui deplorat in psalmo: Deus, venerunt gentes in hæreditatem tuam, contaminaverunt templum sanctum tuum, etc. » Quæ sequuntur.

« Si mœreas quod principes et alii qui signaculum Crucis assumpserant, tanquam filii Ephrem, intendentes arcum et mittentes sagittas, sint in die belli conversi, et a puritate prioris propositi recedentes, negligere videantur reliquias Terræ-Sanctæ, nobiscum mœrebis pariter, et cum illo, qui exprobrat in Propheta: Filios, inquiens, enutrivi et exaltavi, ipsi autem spreverunt me; illique te succedere te ostendes, qui civitatem Domini ab amicis etiam asserit inter angustias destitutam.

« Sit igitur tibi hæc tristitia materia gaudii, et mœror in lætitiam convertatur: nec doleas si non omnia tibi succedunt ad votum, cum ex contingentibus nil omittas. Gaudeas quoque si pro eo fatigeris ad tempus, qui pro nobis exinanivit, ut Apostolus asserit, semetipsum, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo; si pro omnibus, quæ tribuit ipse tibi, etiam calicem quem biberat ipse bibas, cum ipse pro te calicem gustaverit passionis. Nos autem, non tantum indigni vicarii sed inutiles servi ejus, et compatimur passionibus tuis et doloribus condolemus; et labores tuos, in quibus possumus, intendimus relevare: nec obliviscimur tui, aut reliquiarum terræ Nativitatis Dominicæ, licet propter locorum distantiam et raritatem nuntiorum te non valeamus, ut volumus, per nuntios aut litteras sæpius visitare. Nec diffidas ex eo quod exercitus signatorum in Græciam dicitur divertisse, quoniam nos, quantum possumus, de Terræ-Sanctæ sumus subventione solliciti, et ad ejus subsidium totis nisibus aspiramus. Nosse quoque te volumus, quod licet dilectus filius Petrus tit. S. Marcelli presbyter cardinalis A. S. L. cum Venetis honeste non potuerit transfretare, ante Adventum tamen a præsentia nostra recessit, ita quod, cum litteras tuæ devotionis recepimus, navem transfretaturus intraverat. Dat. Ferentini IV id. Augusti ».

Vocabatur omnium votis Soffredus ad patriarchatum Hierosolymitanum: sed cum dignitatem respueret, electus fuit Vercellensis episcopus. Tentavit vero prius Innocentius subjectis litteris cardinalem ad onus suscipiendum inflectere (1).

10. « Ut omnem occasionem nobis Dominus tolleret, nec ad excusandas excusationes in peccato negligentiæ locum aliquem reservaret, quicquid servus pati potuisset pro Domino pœnæ, passus est

(1) Electus hoc anno post obitum monachi in patriarcham Hierosolymitanum Siffredus, seu Goffredus card. tit. S. Praxedis, licet dignitatem illam recusavit, tamen hortante Pontifice, litteris hic a Raynaldo recitatis, dignitatem illam acceptavit, et aliquandiu tenuit. Etenim in Codice Melitensi num. 85, extat Charta ejusdem Siffredi, qua se patriarcham Hierosolymitanum præscribit: « S. (Sofredus) miseratione divina patriarcha Hierosolymitanus humilis, et indignus Apostolicæ Sedis legatus ». Data est illa « Accon anno Domini MCCIII, nonas Maii » ; ita enim legendum, interpunctione post III apposita, non ante, ut errore manifesto clarissimus Codicis illius editor legit MCC. III. *non. Maii.* Brevi tamen dignitatem illam abdicasse existimo, quo enim tempore Constantinopolim a Balduino vocatus adivit, legatum Sedis Apostolicæ, non vero patriarcham agebat. Cum enim eo ipso tempore patriarchatus Hierosolymitanus vacaret, ut produnt litteræ Pontificiæ ad annum 1205, 12 a Raynaldo relatæ, hinc discimus anno illo, nempe labente anno 1204, Siffredum dignitatem jam deposuisse, nec usque ad annum 1205 de successore provisum.

MANSI

Dominus ante pro servo. Quis ergo terrena omnia non relinquat pro eo, quem descendisse novit a cælestibus ad terrena? Quis animam suam non ponat pro illo, qui pro eo spiritum emisit in cruce? Siquidem ut retribuamus ei aliquando pro omnibus, quæ tribuit ipse nobis, nec tribulatio, nec angustia, nec mors, nec gladius nos debet aliquatenus retardare, quo minus si necessitas exigat et deposcat utilitas, gustemus pro eo calicem passionis ». Et infra : Numquid ergo tuo te factori negabis, ut recuses onus Ecclesiæ Hierosolymitanæ subire, quam ipse suo sanguine consecravit? Si te sibi dignatus est quodammodo eligere successorem, numquid non adibis hæreditatem ipsius, nec suscitabis semen fratri defuncto, qui per te disposuit forsitan intra peregrinationis et prædicationis suæ semen Evangelicum propagare? » Et infra : « Absit, ut pro eo necessitates effugias, qui pro te, (ut alia taceamus) se in famis et sitis necessitatem induxit, juxta quod legitur in propheta : Dederunt in escam meam fel, et in siti mea potaverunt me aceto ». Subdit se alteri legato pallium mittere, ut ab ipso illud accipiat, ac legationem una cum patriarchatu gerat, suique consilii esse ita Ecclesiæ Hierosolymitanæ ipsum conferre, ut tamen Romanæ auferre nolit. Verum de Vercellensi episcopo patriarcha designato infra agetur. De Goffredi electione loquuntur Innocentii litteræ [1], ad ipsum datæ, quibus hortatur ut assensum præberet.

11. Hic sane silentio præterire non possum insignem nobilissimi atque piissimi equitis Christiani sententiam, et in perpetiendis laboribus sub durissimo Sarracenicæ servitutis jugo admirandam constantiam. Cum enim alii defessi laboribus, quibus miseros immanes domini opprimebant, ingemiscerent, atque ad videndam suavissimam patriam anhelarent, ille statim eorum increpita ignavia in genua provolutus a Deo precibus contendit, ut in ea servitute continuis laboribus attritus criminum pœnitentia absoluta emoreretur; quod Thomas Cantipratensis per hæc tempora contigisse tradit [2]: « Circa illud tempus, quo annus Domini MCCIII volvebatur, expeditio peregrinorum validissima facta est in Terram-Sanctam, ut Sarracenos, qui Christianorum fines invaserant, propulsarent. Factis autem congressionibus plurimis, multi ex utroque populo ceciderunt, plurimi etiam in captivitatem deducti sunt : inter quos ex populo Dei duo milites, unus ex Gallia, alter ex Brabantia cum quodam nobilissimo viro in terram gentilium sunt adducti, et contra natales suos, et consuetudinis usum, gravissimis manuum laboribus annis tribus addicti : ut igitur mihi unus militum enarravit, die quodam sedebant sub æstu solis gravissimis manuum laboribus fatigati; cumque optarent milites cum gravi cordis suspirio esse in terra sua, ille nobilissimus eorum in pœna socios, segnitiem eorum redarguit, dicens : O miseri! quid optatis? redibitis forsitan, et eritis miseriores in injuriis pauperum quam ante fuistis : hic autem si velletis possetis utique finem vitæ felicissimum exspectare; et hoc dicens flexis genibus, ad cælum manus tetendit et oculos : Nunquam mihi Deus omnipotens redire concedat ad patrios portus, inquit, sed hic sinat me mortem peracta pœnitentia præstolari. Mira respondentis constantia, nec minus mira dispensatio Salvatoris! ambos milites liberatos postea vidimus, et forte malis quam ante majoribus irretitos : pro illo autem nobilissimo ac beatissimo viro cum rex Hierosolymitanus, et alii multi nobiles laborassent, nunquam tamen efficere potuerunt, ut eum a captivitate gentilium liberarent. Insuper et hoc ipsum de eo miles socius ejus, qui mihi hæc retulit, referebat, quod tantum post quotidianos labores de nocte orationibus incumbebat, quod ei ad modum camelorum calli in genibus accrevissent ».

12. *Restitutio Alexii in imperium Constantinopolitanum, unde Græca Ecclesia ad Romanæ obsequium adducta.* — Interea marchio Bonifacius cum Philippo Suevo societatem ac pacta contraxit, ut Alexium ad solium efferrent, quæ Acta his verbis : « Philippus autem », nimirum dux Sueviæ imperii invasor, « sicut convenerat cum marchione Montisferrati, misit Alexium sororium suum, filium videlicet Isachii quondam Constantinopolitani imperatoris, et eodem marchione sagaciter mediante tractatum est inter ipsum et exercitum Christianum, ut idem exercitus reduceret illum in Græciam, et juvaret ad Constantinopolitanum imperium obtinendum, ipseque pecuniam eis promissam solveret, et alia pacta cum eis initæ custodiret; post quæ imperium obtineret ». De quibus Niceta Choniata ut infensus in Latinos, atque odio imbutus erat, hæc stylo acerbiore exaravit : « Classe ad oram solvendam parata, malum malo cumulatur, et fluctus fluctum urget, ut dicitur. Nam Alexius Isaacii Angeli filius, litteris veteris Romæ Pontificis, et regis Alemanniæ Philippi instructus, qui piraticis istis collegiis plurimum se debituros profitebantur, si adolescentem in patrium imperium restituerent, aliquanto post cupidissime ad classem et pervenit, et excipitur, ut qui non tantum latrocinium illud contra Romanos (sic Græcos suos vocare consuevit) institutum promovere, et honesta specie fucare, sed et pecuniarum acervis ipsorum avaritiam explere posset ». At tantum abfuit, ut Innocentius id contenderet, quemadmodum calumniatur auctor, ut etiam expresse prohibuerit, sicuti ejus litteræ paulo post reddendæ apertissime demonstrant; prosequitur Niceta : « Is, (nimirum Alexius), non ætate magis quam animo puer, a viris callidis et versutis susceptus, pepigit, et sacramento firmavit ea se præbiturum, quæ perduci ad exitum minime poterant : nec enim maria pecuniarum duntaxat illis postulantibus promisit, sed et auxilium contra Sarracenos cum Romanis militibus, et quinquaginta triremi-

[1] Innoc. l. VI. Ep. CXXIX. — [2] Th. Cantipr. l. II. c. 6.

bus, et quod majus est, ac longe absurdius, Latinorum depravatam religionem amplectitur, et privilegiorum papalium invocationem, et veterem Romanorum institutorum mutationem pollicetur ». Ita loquitur vir schismaticus, et Romanæ Ecclesiæ hostis : unde patet, quam inconsulte typographus ipsum glorioso beati titulo decorarit, deceptus fortasse a Michaele item Choniata, Athenarum metropolitano, Nicetæ hujus fratre, qui ipsum funebri [1] oratione Græca, qua pollebat, eloquentia, summis laudibus cumulavit, atque ad cælum extulit.

13. Huic ego schismatico Pontificum osori Guntherum [2] sincere ista percurrentem antepono : « Factum est, inquit, dum adhuc nuntii nostri in curia versarentur, certus rumor insonuit, venisse videlicet Alexium juvenem in castra, Græcum genere, filium videlicet Isaacii regis Constantinopolitani, missum a Philippo rege Theutonicorum cum nuntiis et mandatis, quibus enixe rogabat exercitum, ut præfatum juvenem in regnum suum restituere niteretur, etc. » Et infra : « Certissime promittens, si ille auxilio ipsorum sedem suam reciperet, peregrinis omnibus tam per Theutoniam, quam per totam Græciam, tutam ac liberam patere viam. Accedebat etiam ad hoc, quod idem juvenis certissime pollicebatur, si viribus eorum restitutus foret, eis in commune argenti trecenta marcharum millia (de ducentis tantum fit mentio in litteris paulo post adducendis) se daturum [3] ». Hæc Guntherus : quibus addunt Flandriæ Annales Alexium æs omne alienum a crucesignatorum exercitu contractum se Venetis soluturum, simulque Græcam Ecclesiam Latinæ subjecturum spopondisse : iisque conditionibus jurejurando firmatis auxilium assecutum, quæ ex litteris, quas afferemus, illustrabuntur. Equidem Gesta Vitæ Innocentii pulcherrimam huic historiæ lucem his verbis affundunt : « Verum cum hoc, (Alexium nimirum in patrium imperium Latinas copias restituendum suscepisse), ad summi Pontificis notitiam pervenisset, scripsit illis hoc modo :

« Cum in manu valida [4], et extenso brachio egressi fueritis de Ægyto, ut vos ipsos Domino in sacrificium offerretis, doluimus non modicum et dolemus, quod adhuc Pharao vos persequitur fugientes, vel potius vos sequimini Pharaonem, qui vos sibi quadam necessitatis specie, ac velamine pietatis sub jugo peccati vetuste nititur subdere servituti ». Et infra, cumulatis variis rationibus ab invadenda Græcia avocare conatur, cum plures ipsorum adeo retardato adventu delusi, in suas domos se receperint, Sarracenique interim aucti viribus animisque, ingentes Christianis clades inflixerint, ac licet Constantinopolitanus imperator per scelus occuparit imperium, non eorum esse vel de ea re cognoscere, nec ad ulciscendas Isaacii Alexiive, sed Christi injurias ad arma prosiliisse, nec illa jam Crucifixo consecrata, alteri devovere sine flagitio posse : « Pro populo autem Christiano doluimus et dolemus, quoniam inde humiliatur amplius, unde credebatur potius exaltari. Cum enim multi, qui vos præcesserunt in Terræ-Sanctæ succursum, quod non ascenderetis audito, ad propria sunt reversi de proximo vestro passagio diffidentes : Sarraceni de accessu vestro dubii, et de illorum recessu securi, contra Christianos animos assumpserunt, et qualiter peccatis exigentibus prævaluerint contra eos, referre nolumus, cum sit fere ubilibet divulgatum. Gaudemus autem, quod receptis litteris nostris erratum in vobis intelligentes, devote ac humiliter mandatum estis Apostolicum executi, et juramento præstito, vel recognito, absolutionis beneficium percepistis, vos et successores vestros, filii comites, cum duobus baronibus Gallicanis ad satisfaciendum juxta mandatum nostrum super eo quod apud Jaderam excommunicationis sententiam incurristis, per patentes litteras obligantes. Utinam autem pœnitentia vestra sit vera, ut sic pœniteatis videlicet de commissis, quod a similibus de cætero caveatis, quoniam qui adhuc agit quod pœnitet, non est pœnitens, sed illusor, et cani reverso ad vomitum comparatur pœnitens rediens ad peccatum ; est quoque levius peccatum quod semel committitur, quam quod commissum semel postmodum iteratur. Nullus itaque vestrum sibi temere blandiatur, quod terram Græcorum occupare sibi liceat, vel prædari tanquam minus Apostolicæ Sedi subjectam, et quod imperator Constantinopolitanus deposito fratre suo, et etiam excæcato imperium usurpavit. Sane quantumcumque in hoc, vel aliis idem imperator, ac homines ejus juridictioni commissi delinquant, non est tamen vestrum de ipsorum judicare delictis, nec ad hoc crucis signaculum assumpsistis, ut hanc vindicaretis injuriam, sed opprobrium potius Crucifixi, cujus vos obsequio specialiter deputastis, etc. »

14. Respuere Pontificis monita crucesignati ; promissorum enim splendor ipsorum oculos perstrinxerat, ac secundis ventis pro restituendo Alexio Constantinopolim appulere : ut vero urbem, licet firmissimis munitam præsidiis, adeo ut præter innumeram peditum multitudinem sexaginta millia equitum numerarentur, obsidione cinxerint expugnarintque, ipsorum litteræ ad Innocentium prosequuntur [1] : « Sæpius per nuntios nostros, imo per ipsum exulum nostrum, et barones nostros a civibus postulantes audiri, nec adventus nostri causam, nec petitionis modum potuimus explicare, sed quoties terra vel mari stantibus in muro sermones obtulimus, toties retulimus tela pro verbis. Considerantes igitur, quod præter spem nostram cuncta contingerent, in eum statum necessitatis impacti, ut statim necesse haberemus aut perire,

[1] Extat post Nicet. Annal. — [2] Extat apud Canis. tom. v. — [3] Jacob. Meyer. an. 1203. — [4] Apud Vit. Innoc. et Reg. l. vi. Ep. ci.

[1] Extant ibid. Ep. ccxi.

aut vincere, cum obsidionem ipsam nulla ratione in quindecim dies protelare possemus, quos victualium omnium incredibilis urgeret angustia, non ex desperatione quidem, sed inspirata quadam securitate divinitus suspirare cœpimus ad bella paucissimi (promptissimi) periculis nos audacter opponere, et incredibiliter in omnibus obtinere; ad conflictum etiam campestrem sæpius ordinati, inæstimabilem multitudinem fuga in urbe ignominiosa conclusimus ». Eadem de profligatis Græcis Niceta hæc addens : « Actum hoc est mense Julio ann. VI. MDCCXI », scilicet Christi 1203.

15. « Aptatis igitur interim terra et mari bellicis instrumentis, die obsidionis octavo, violenter civitas introitur, grassatur incendium, disponit in campo contra nos acies imperator, et paratis nobis excipere venientes, constantiam nostram cum paucitate miratus, ignominiose fræna reflectit in urbem retrogressus ardentem ipsa nocte fugam cum paucis aggreditur, suamque in urbe relinquit uxorem, (Euphrosyna nuncupabatur), et parvulam prolem ». Habes hæc pluribus enarrata apud eumdem auctorem, qui asserit ipsum Alexium annos 8, tres menses, et dies decem imperasse. « Eadem re comperta, nescientibus nobis Græcorum proceres in palatio congregantur, et exulis nostri solemnis electio celebratur, seu potius restitutio declaratur, insperatamque lætitiam copiosa in palatio luminaria protestantur. Mane facto prodit in castra copiosa Græcorum procerum multitudo, suumque cum gaudio quærit electum, restitutam civitati asserit libertatem, et regredienti filio ad fasces imperii, cum gaudio inæstimabili sublevatum de carcere caput patris Isaacii imperatoris ostendunt. Præordinatis itaque quæ necessaria videbantur, ad Ecclesiam Sanctæ-Sophiæ novus imperator cum solemni processione deducitur, et exuli nostro sine omni contradictione imperiale restituitur diadema cum plenitudine potestatis.

16. « His peractis, ad solutionem promissorum exilit imperator, et promissa rebus accumulat, victualia servitio Domini profutura nobis præbet ad annum, ducenta marcharum millia nobis solvere pergit, et Venetis sumptibus suis stolium prolongat in annum, sed juramento adstringit, quod erigere nobis debeat regale vexillum et in passagio Martii nobiscum ad servitium Domini proficisci cum quantis poterit millibus armatorum, et sub eadem promissione concludit, quod eam reverentiam præstare debeat Romano Pontifici, quam antecessores sui imperatores Catholici prædecessoribus vestris Pontificibus pridem impendisse noscuntur et Ecclesiam Orientalem ad hoc pro viribus inclinare, ac toto vitæ suæ tempore milites quingentos cum sumptibus suis in Terra-Sancta honorifice provisurum ad servitium Redemptoris ».

Hactenus ad Innocentium crucesignati, qui easdem litteras Othoni renuntiato imperatori, additis ad calcem aliquot verbis, misere; recitat eas Arnoldus Lubecensis abbas[1] : alias vero a comite S. Pauli ad Brabantiæ ducem scriptas, dictis consentaneas, affert Godefridus[2], quem avidus lector consulere potest. At de Alexio, qui ob rem male gestam Latinorumque impressos impetus, immani terrore perfusus, de salute imperioque actum arbitratus, nocte Constantinopoli Debeltum profugerat, locutus Nicetas de gesto ab illo imperio hanc sententiam tulit, historiæque mandavit, in bello timidum ignavumque fuisse, atque in pace ad res gerendas parum idoneum, cæterum suavitate morum, aditus facilitate, et clementia commendatissimum, adulatorum quorum ingentem alebat numerum, vocibus corruptum, calumniis in aures admittendis proclivem : ob ereptum vero fratri una cum imperio oculorum lumen, conscientiæ facibus arsisse, ac insignem aliquam calamitatem semper extimuisse ; atque ita cum hostem sentiret in pectore, tum quasi deploratis rebus Debeltum fugisse, cum a nemine fugaretur, atque adhuc res suas confirmare posset. De Isaacio ac filio in imperium restitutis atque id genus aliis fuse Nicetas Choniata, ubi acerbissimo in Latinos odio invehitur, eosque calumniis insectatur. At ea ex iis quæ crucesignati scripsere Guntherusque tradit, nullo negotio refelluntur.

17. Evectus ad Constantinopolitanum imperium Alexius cum patrem suum Isaacium a fratre excæcatum libertati ac solio restituisset, ad exsolvenda Latinis promissa se comparavit, inter quæ illud præcipuum erat, ut Græcam Ecclesiam ad Romanæ obsequium adduceret. Scriptis igitur litteris ad Innocentium Romanum Pontificem, ubi in patruo feliciter vindicatum scelus receptumque ex ejus manibus sceptrum exposuit, consueta olim ab imperatoribus Catholicis Christi vicario præstari obsequia submisse detulit, atque ad perducendos ad conjunctionem Ecclesiæ Orientales operam omnem collocaturum, atque Latinorum præsulum, qui Constantinopoli versabantur, consiliis religiosissime obtemperatum est pollicitus :

« Sanctissimo patri et domino Innocentio, Dei gratia summo Pontifici, Alexius fidelis in Christo imperator a Deo coronatus, Romanorum moderator et semper Augustus, reverentiæ filialis devotum obsequium.

« Quanta[3] mihi fecerit Dominus his diebus secundum misericordiam suam, beatitudini vestræ potissimum credidi breviter explicandum, quam locum ejus in terris noscitur obtinere, in cujus manu sunt omnium potestates et omnium jura regnorum, tam Deo et sanctitati vestræ in gratiarum actione devotus, quam merito teneor et in perpetuum tenebor obnoxius. Novit plenius sanctitas vestra parricidio in fratrem commisso occupatum diutius et pollutum imperium, meque ipsum felici exilio detestabilem evasisse tyrannidem, in

[1] Arnol. Lub. Chron. Slav. l. VI. c. 20. — [2] Godef. in Annal. hoc ann. — [3] Lib. VI. Ep. CCX.

quo et mihi cœlitus datum est vestram Apostolicam videre personam ». Insigni ingrati animi vitio id scelus patrasse Alexium tyrannum tradit Jordanus [1], cum antea a Turcis abductus in servitutem ab Isacio maxima vi auri liberatus fuisset, qui excepto diademate cætera omnia ejus arbitrio permiserat: hunc vero ex administratione reipublicæ occasionem aucupatum Græcorum voluntates ad se pellexisse, corrupisseque, ut fratri sceptrum eriperet; pergunt Alexii alterius litteræ:

18. « Sed nec illud vestrum effugit auditum, quod peregrinorum beata societas crudelitatem abominata sceleris inauditi, amore fraterno, seu potius miseratione paterna exilium meum, et causam justissimam quidem, sed apud homines desperatam tam misericorditer quam viriliter adorsa fuerit sublevare. Et tunc qualiter in manibus eorum tam mea quam patris a Domino prosperata sit salus, sublevatum de carcere ejusdem illustris patris mei caput ostendit imperialibus, ut decet, insignibus decoratum, et restitutum capiti meo cum solemnitate debita imperii diadema, noctu elapso per fugam detestabili parricida, qui fasces imperii inauditæ tyrannidis incubatione polluerat. Hic profecto suspirantem ad nos urbem regiam sermonibus adeo infecerat venenatis, ut ad subversionem libertatis antiquæ publicæ Latinos assereret adventare, qui Apostolatui vestro locum et gentem restituere laborarent, meque in odium traherent amicorum, cujus occasione et studio opus tam insperatum Latinitas inchoasset. Hæc, fateor, causa potissimum ad subsidium nostrum peregrinorum animos inclinavit, quod promissione spontanea sub jurisjurandi religione, Christiana sumus devotione polliciti, totius Christianitatis Ecclesiasticum caput, Romanum videlicet Pontificem, Apostolorum principis Petri Catholicum successorem, nos humiliter agnituros, et ad hoc ipsam Orientalem Ecclesiam pro viribus inducturos, si debitum nobis divina miseratio restituisset imperium, intelligentes profecto, quod accedere debeat plurimum honoris et utilitatis imperio, et nomini nostro decus æternum, si tunica Domini inconsutilis suam nostris temporibus et operibus recipiat unitatem. Ex hoc quidem, ut dictum est, tam peregrinis vestris sub juramento promisimus, quam paternitati vestræ exhibere plenius præoptamus, omnem vobis et successoribus vestris canonice substituendis devotionem per præsentes litteras promittentes, quam antecessores nostri imperatores Catholici prædecessoribus vestris patribus orthodoxis Romanis Pontificibus antiquitus exhibuisse noscuntur. Illud pariter promittentes, quod opportunitate nobis a Domino præstita salutari, ad idem Orientalem Ecclesiam tam prudenter inclinabimus quam potenter, super quo prudentiæ vestræ consilio desideramus inniti, ad hæc prædicta inducti præcipue consiliis salutaribus, et monitis venerabilium patrum C.. Halbest. et G... Trecen. et N... Suession. episcoporum, abbatis de Luced. et magistri Joannis Novionen. Dat. in urbe regia, VII kal. Septembris ». Hæc novus imperator; quid vero tum ad ipsum, tum ad crucesignatos rescripserit Innocentius, sequenti anno videbimus.

19. *Res Ungariæ; Bulgarorum gens Romanæ Ecclesiæ conjunctior.* — Quod spectat ad Ungariæ regem, quem supra insignitum cruce meminimus cum Jaderam ab aliis crucesignatis impulsu Venetorum excisam inspeximus, dum ille assumpta cruce ad Hierosolymitanum iter sese compararet, regni præsulibus Innocentius præceperat, ut Ladislao ejus filio fidei sacramento obstringi Ungaros operam darent, atque in eos, qui ab ipso desciscerent, anathema vibrarent. Rogatus præterea ab eodem rege, dux expeditionem appararet, ne Strigoniensem et Colocensem archiepiscopos suarum occasione Ecclesiarum lites agitare permitteret, XI kal. Martias respondit [1], ita se res moderaturum, ut etiamsi lite certarent, nullum in regno dissidium oriretur. Post hæc nonis Novembris Anagniæ cum esset, regem eumdem hortatus est [2], ut Andreæ fratri duci subveniret, instrueretque necessariis, ut voto Hierosolymitano sese exsolveret, quod pater immatura abreptus morte ad opus perducere non potuerat, ejusque persolvendi in eum munus transfuderat: quod etiam die ad eumdem Andream scribens [3], compositam inter illum regemque fratrem concordiam per G.... tit. S. Vitalis presbyterum cardinalem, Apostolicæ Sedis legatum confirmat: præterea dato ad ipsum Hierosolymam trajicientem Diplomate [4] in suam clientelam admisit, eaque gratia cæteros crucesignatos se affecturum pollicetur [5]. Cum de Strigoniensi et Colocensi archiepiscopis mentio inciderit, non prætermittendum silentio, Innocentium Strigoniensis Ecclesiæ privilegia corroborasse, ut Ungariæ metropolitanus sit, reges reginæque in illa Ecclesia a Strigoniensibus archiepiscopis consecrentur, et corona insigniantur. Datum Diploma Præneste, III nonas Maii; paucisque ante diebus, nempe XI kal. April. Colocensi mandarat, ut W. Meganipanum inviseret, eumque ac Serviæ principes in Romani Pontificis obedientia confirmaret, atque a Constantinopolitani patriarchæ, qui Apostolicæ Sedi obtemperare renuebat, jurisdictione liberaret, quo pariter die ad ipsum Meganipanum scribens [6] primatum Ecclesiæ Romanæ, atque in cæteras supremum imperium dignitatemque commendat, ejusdemque argumenti litteras Ungarorum regi et Serviæ archiepiscopis, episcopis, principibus, atque optimatibus misit [7].

20. E Servia ad proximum Bulgariæ regnum sermonem convertamus. Perlata fuit Innocentio

[1] Jordan. M. S. Vat. bibl. sign. n. 19.0.

[1] Innoc. l. VI. Ep. VIII. — [2] Ibid. Ep. CLVI. — [3] Ibid. — [4] Ibid. Ep. LVII. — [5] Ibid. l. V. Ep. CXLVII. — [6] Ibid. Ep. XXIV. — [7] Reg. post dict. Ep.

Pontifici hæc Bulgarorum regis Epistola, qua ille Romani Pontificis summam auctoritatem a Deo ipsi collatam agnovit, propontereaque poposcit, ut legatos Apostolicos ad se transmitteret, qui ipsum regia corona redimirent, ac patriarcham in Bulgaria crearent; interpellatum quidem ab imperatore et patriarcha Græcorum, ut ab ipsis regiæ ornamenta dignitatis acciperet, sed promissa ipsorum aspernatum, cum B. Petri successoribus omni studio et amore obsequi contendat. Invitarat illum Innocentius Dominici Brundusini opera, reique gerendæ occasionem et argumentum captarat, ut cum ex prænobili Romana stirpe genus duceret, Romanæ Ecclesiæ adhæresceret.

« Calo Joannes imperator Bulgarorum, sanctissimo domino fidei Christianorum ab Oriente usque ad Occidentem, patriarchæ papæ Romano.

« Ego chartam mitto tibi [1] gaudens si nuntius meus inveniet te sanum et lætum cum omnibus qui sunt tecum, et omnibus consanguineis et amicis tuis. Ego sanus sum per virtutem Domini, et beatæ Virginis, et per orationes sanctorum Petri et Pauli Apostolorum, et per sanctas orationes tuas. Intelligo ego Calo Joannes, imperator Bulgarorum, quod tu habes potestatem a Deo ligandi et solvendi, sicut habuit beatus Petrus Apostolus, cui dixit Dominus : Quodcumque ligaveris super terram, etc. sic tibi contulit Deus gratiam istam ; unde quem ligaveris ligatus est, et quem solveris solutus. Notum facio sanctitati tuæ, quod elapsi sunt sex anni, quod ego semel, secundo et tertio misi ad vos, sed nuntii mei non potuerunt ad sanctitatem tuam accedere, et proponere verbum meum et referre mihi consolationem tuam. Inspiravit Dominus sanctitatem tuam, ut mitteret mihi Dominicum archipresbyterum Brundusinum, per quem intellexi, quod non es oblitus mei servi tui, quem honoravi sicut hominem tuum, et dedi ei litteras, quas tuæ sanctitati deferret, quas utrum attulerit vel non attulerit. Deus novit. Ex quo sciverunt istud Græci, miserunt mihi patriarcha et imperator : Veni ad nos, coronabimus te in imperatorem, et faciemus tibi patriarcham, quia imperium sine patriarcha non staret ; sed ego non volui, imo recurri ad sanctitatem tuam, quia volo esse servus sancti Petri et tuæ sanctitatis, et sciat sanctitas tua, quod ego misi ad te archiepiscopum meum cum omni ordinatione et pecunia, et pannis sericis, cera et argento, equis et mulis, ut adoret sanctitatem tuam pro me servo tuo. Et rogo per orationes beati Apostoli Petri, et per sanctas orationes tuas, ut tu mittas cardinales, quibus præcipiat sanctitas tua, ut me coronent in imperatorem, et in terra mea faciant patriarcham, ut sim servus tuus tempore vitæ meæ ». Subjectæ sunt Basilii Bulgarorum archiepiscopi litteræ [2], quas cum ad Sedem Apostolicam cum ingentibus ac pretiosissimis muneribus deferret, emensoque longissimo itinere pervenisset Dyrrachium, a Græcis, qui invidia perciti Bulgaros a Romanæ Ecclesiæ conjunctione distrahere nitebantur, prohibitus est ne in Occidentem trajiceret, tunc vero tyrannus Alexius ereptum Isaacio sceptrum adhuc tenebat ob cujus metum archiepiscopus legatione perfungi non potuit, sed fidissimos nuntios ad Innocentium transmisit.

21. Acceptis hisce litteris, Innocentius incredibili voluptate delibutus, quod Bulgari ad Ecclesiam Romanam convolare cuperent, bene cœpta ardentius urgere cœpit, redditisque aliis archiepiscopo Basilio de agnita Apostolici culminis dignitate est gratulatus, incitavitque, ut relicto illo ingenti quo stipabatur comitatu, quandoquidem obeundæ legationis provincia ipsi demandata esset, persequendo itineri generose se accingeret, peteret mari Apuliam, ibi honorifice susceptum iri, ardere se magno illius videndi reique perficiendæ desiderio: quid etiam misso Dominico Brundusino antea jussisset, significavit [1] : « Dilectum filium Dominicum archipresbyterum Brundusinum ad ejusdem nobilis (nempe Calojoannis), duximus præsentiam destinandum, plena ei facultate concessa, ut in tota terra ipsius quoad spiritualia corrigeret quæ corrigenda, cognosceret, et statueret quæ forent secundum Dominum statuenda. Per ipsum quoque uni archiepiscoporum terræ ipsius pallium, insigne videlicet plenitudinis pontificalis officii, duximus destinandum, mandantes eidem ut si qui forsan in terra illa promovendi ad ordines essent, vel in episcopum consecrandi, per vicinos Catholicos duntaxat episcopos in ordinandorum ordinatione, et consecratione consecrandorum procedere non tardaret. Eidem etiam dedimus in mandatis, ut de corona progenitoribus nobilis sæpedicti ab Ecclesia Romana inquireret diligentius veritatem, et tractaret de omnibus cum eodem, quæ cognosceret pertractanda, ut per ipsum tandem, et nuntios ejusdem nobilis de omnibus redditi certiores, et consultius et maturius super hoc procedere valeamus. Nuper autem idem legatus noster nuntiis ejusdem nobilis obviavit, ad charissimum in Christo filium nostrum H.... illustrem regem Ungariæ destinatis, cum quibus ad eorum dominum sine mora se asseruit profecturum. Licet igitur prædictos Constant. presbyterum et Sergium comestabilem ad præsentiam nostram duxeris destinandos, quia tamen tibi specialiter memoratus nobilis veniendi ad nos laborem imposuit, et onus suæ legationis injunxit, moneamus etc. » Hactenus Innocentius, qui eodem die, eademque fere ratione ad regem Bulgarorum scripsit [2].

22. Hic forte mirabitur lector, cur in Bulgari regis et archiepiscopi litteris nulla fiat mentio Joannis Pontificii capellani, cui legationis munus ab Innocentio in iis regionibus, ut supra vidimus, impositum fuit : at inde id contigit, quod Joannes

[1] Lib. VI. Ep. CXLII. — [2] Reg. post eamd. Ep.

[1] Ep. CXLIII. — [2] Ep. CXLIV.

nondum eo pervenisset, ut ejus ad Pontificem datæ litteræ ostendunt [1]. Significavit enim in primis unicum Bosniæ episcopum præesse, illumque jam e vita sublatum, magno divinæ gloriæ incremento futurum, si Latinus episcopus imponeretur, atque etiam plures in iis terris episcopatus instituerentur : « Tractato negotio illorum quondam Patarenorum in Bosna, sicut jampridem scripsi sanctitati vestræ, fui in Ungaria aliquantis diebus ex voluntate regia. Interim nuntii illius magni viri Calojoannis venerunt ad regem, cum quibus, Deo duce, spero me ire ad ipsum, et Christianissimus rex fecit eos super Evangelia jurare in Ecclesia coram altari, quod me securum usque ad præsentiam ejus deducerent ». Et infra : « Noveritis præterea, quod in regno Bani Culin. de Bosna non est nisi unus episcopatus, et episcopus modo mortuus est; si posset fieri, quod aliquis Latinus ibi poneretur, et aliqui etiam ibi tres, vel quatuor crearentur novi, non modicum exinde utilitati accresceret Ecclesiasticæ, quia regnum est ipsius ad minus dietarum decem, et plus. Ad hoc sciat sanctitas vestra, quod nobilis mulier Sibilia uxor quondam potestatis Constantinopolitan. in ultima voluntate de dote sua legatum relinquit Romanæ Ecclesiæ, etc. »

23. Hactenus Joannis litteræ, post quas tabularum exemplum legitur, quibus Bosniæ monachi schismatici Romanæ Ecclesiæ Constitutiones se observaturos pollicentur atque obstringunt. Perfectum vero illud est ejusdem Joannis opera et diligentia, cui Pontifex excindendæ in iis regionibus Paterenorum hæreseos provinciam commiserat. Juvit illius studium Banus Culinus Bosniæ princeps, quo præsente in publicis Ecclesiasticorum comitiis schismatici abrenuntiarunt, virusque evomuere certi hæretici, qui sub religionis specie per summum aliorum contemptum se Christianos nuncupabant, ac sacramento ad servandos Ecclesiæ Romanæ ritus, et mutato nomine se fratres appellaturos devinxere. « In nomine Dei æterni creatoris omnium, et humani generis redemptoris anno ab ipsius Incarnatione MCCIII, domini vero Innocentii papæ III anno sexto. Nos priores illorum hominum, qui hactenus singulariter Christiani nominis prærogativa vocati sumus in territorio Bosnæ omnium vice constituti pro omnibus, qui supra de nostra societate fraternitatis in præsentia domini I. de Casem. Capellan. summi Pontificis, et Romanæ Ecclesiæ in Bosna propter hoc delegati præsente patrono Ban. Culin. domino Bosnæ promittimus coram Deo et sanctis ejus stare ordinationi et mandatis sanctæ Romanæ Ecclesiæ, tam de vita et conversatione nostra, quam ipsius obsecundare obedientiæ et vivere institutis, obligantes nos pro omnibus qui sunt de nostra societate, et loca nostra cum possessionibus, et rebus omnibus, si aliquo tempore deinceps sectati fuerimus hæreticam pravitatem. In primis abrenuntiamus schismati, quo ducimur infamati, et Romanam Ecclesiam matrem nostram caput totius Ecclesiasticæ unitatis recognoscimus, etc. »

[1] Apud Innoc. l. VI. Ep. CXL.

24. *Innocentius et cardinales agunt cum Germaniæ episcopis et principibus pro Othone.* — Jam ad res Occidentalis imperii nostra defluxit oratio. Cum Otho, ut vidimus [1], Innocentium papam de felici rerum suarum statu certiorem fecisset, idibus ille Januariis reddita Epistola gratulatur [2] : « Nos autem de tua prosperitate gaudemus, et successus tuos proprios reputamus, utpote qui plantæ nostræ oblivisci non possumus, etc. » Additque : « Nos enim quantum nobis permittit Dominus, ultra forte quam credas supra promotionis tuæ negotio vigilamus ». Et quidem summam ipsius pro Othone vigilantiam ac sollicitudinem apertissime ostendunt Apostolicæ hoc anno datæ Epistolæ, de quibus nunc dicendum. Igitur cum Trevirensis archiepiscopus Innocentio promisisset, atque jurejurando confirmasset, in imperii negotio ad ejus arbitrium se accommodaturum, spreta sacramenti religione, Pontificisque dicta ei lege, per summam perfidiam ad partes Othonianas conferre sese renueret, Innocentius ad Germaniæ episcopos VI kal. Martii scripsit [3], ut diebus Dominicis solemni ritu e fidelium consortio ejectus promulgaretur. Quo item die Prænestino episcopo Apostolicæ Sedis legato rescribens [4], Germanis archiepiscopis et episcopis hæc adversus Trevirensem archiepiscopum se jussisse ait. Plurimum autem legatum ipsum commendat, tum quia inter ignotas antea gentes et populos lingua dissonos, quam non noverat constitutus, talem se verbis recteque factis exhibere niteretur, ut ejus opera cernentes illum ex quo omne datum optimum [5], et omne donum perfectum emanat, gloria afficerent, sibique laudes gratesque agerent, quod Angelum pacis eo mittendum duxisset; tum etiam quia renuntiato imperatori plurimorum gratiam comparasset, seque ad regem Danorum scripsisse, ut cum ipse inter illum Othonemque fœdus composuisset, confirmassetque, si ob hanc aliamve causam in Daniam se conferret, veluti Apostolicæ Sedis legatum benigno vultu, et perhumaniter exciperet, ejusque consiliis ac monitis acquiesceret : postea vero pactiones quasdam inter eumdem regem et Othonem, fratresque confectas Apostolica auctoritate firmavit. Porro ut in perfidum et contumacem Trevirensem archiep. vidimus Innocentium animadvertisse, ita archiepiscopum alterum, Adolphum scilicet Colonien., quod ab Othone maxima existimationis gloriæque suæ jactura ad Philippum transvolasset, gravissime arguit [6], utque ad illius partes iterum se conferat, monet imperatque. Hoc interim spatio calumniatoribus qui-

[1] Ann. supr. — [2] Ex reg. Innoc. libellus sup. neg. imp. Ep. LXXXVII. — [3] Innoc. cit. Cod. Ep. LXXXVI. — [4] Ibid. Ep. LXXXIII. — [5] Jac. c. 1. — [6] Ep. XCIX.

busdam falso spargentibus electionis Othonis, ac Siffridi Maguntini archiepiscopi Innocentium pœnituisse, ad Germanos principes hæc scripsit [1] :

« Innocentius, etc.

25. « Miramur non modicum et movemur, quod pestilentes quidam filii tenebrarum, Satanæ discipuli prænuntii antichristi, nobis et Eccles. Romanæ notam volunt impingere levitatis, tanquam quod cum multa gravitate statuimus, velimus leviter revocare. Nec hoc solo contenti moliuntur innuere, licet frustra, quod inter nos et fratres nostros zelus sit et contentio, nec sapiamus idem, sed in æmulatione et contentione ad ea quæ statuimus, procedamus, cum tantus potius per Dei gratiam vigeat inter nos charitatis affectus, et tam insolubile maneat vinculum unitatis, ut sit nobis cor unum et anima una, secundum Psalmistam, ambulantibus in domo Domini cum consensu. Ipsi autem volentes auctoritati Sedis Apostolicæ derogare, ac in dubium revocare quod fecimus, tam super imperii Romani negotio erga charissimum in Christo filium nostrum illustrem regem Othonem in Romanorum imperatorem electum, quam super facto Ecclesiæ Maguntin. adversus venerabilem fratrem nostrum S.. archiepiscopum Maguntinum, falsas præsumpserunt litteras exhibere, volentes quosdam ex fratribus nostris a nobis discordes ostendere, ac animos vestros a consiliis nostris et monitis revocare. Verum mentita est iniquitas sibi, quia prævalere non potuit veritati figmentum, cum litterarum falsitas manifesta sit recte intuentibus per seipsam, cum nec litteræ, quæ tanquam sub nomine nostro missæ fuerunt Pataviensi, Frisingen. Eisteten. episc. præsentatæ, Ecclesiæ Romanæ stylum redoleant, nec illæ quæ dicuntur a quibusdam nostris fratribus destinatæ, fratrum nostrorum sapiant gravitatem, imo tanta sit inconcinnitas in utrisque, ut nullus sanæ mentis de ipsis debuerit dubitare. Unde culpabiles se ostendunt, qui earum procedere occasione præsumunt. Cum ergo super imperii Romani negotio, nec super facto Ecclesiæ Maguntinæ a nostro velimus proposito declinare, universitatem vestram monemus et exhortamur attentius, et per Apostolica vobis scripta mandamus, quatenus super utroque consiliis nostris et monitis intendatis, scituri pro certo, quod non intendimus ad depressionem imperii, sicut mendaces aliqui mentiuntur, sed ad exaltationem ipsius propensius aspiramus. Datum Lateran. non. April.» Hactenus Innocentius ad Germaniæ principes.

26. Ad infringendam eamdem calumniam, ne in credulorum mentes irreperet, atque Ecclesiæ gravitati detraheret, si tanta levitate suffragia ad Philippum detorsisse crederetur, sacer cardinalium senatus litteras ad Germaniæ principes misit, quibus proposita concepti animo doloris ob Germaniæ dissensiones magnitudine, declaravit Othonis, et Siffridi causas contra æmulos ab Ecclesia, ut æquissimas probari : aliorum vero ut injustas maturo consilio esse proscriptas [1].

« Litteræ cardd. ad universos tam Ecclesiasticos, quam sæculares principes Alemanniæ.

« Tam super imperii Romani scissura quam super Ecclesiæ Maguntin. discordia pio compassionis affectu dolemus, affectantes utriusque commodum et honorem. Cum autem et dominus papa nobiscum, et nos cum ipso simus per Dei gratiam unanimes et concordes, quoniam ipse nos tanquam fratres et filios diligit et honorat, et nos eum tanquam patrem et dominum reveremur, veneramur, mirari cogimur et moveri, quod quidam homines pestilentes, ullius utique filii qui ab initio mendax fuit, et in veritate non stetit, sub nomine ipsius domini papæ, ac quorumdam ex nobis, tam super imperii Romani negotio contra illustrem regem Othonem in Romanorum imperatorem electum, quam Ecclesiæ Maguntinæ venerabilem fratrem nostrum Siffridum archiepiscopum Maguntinum falsas præsumpserunt litteras exhibere, volentes super utroque negotio nos discordes ostendere, ut possent auctoritati Sedis Apostolicæ derogare. Quia vero Deus Romanam Ecclesiam super firmam petram stabili soliditate fundavit, cujus idem ipsum fundamentum est et fundator, frustra quis existimat, ut ab iis, quæ cum multa disponit maturitate consilii, profana facilitate recedat, præsertim hoc tempore, quo quantum hominibus est concessum, non impetu voluntatis effertur, sed motu dirigitur rationis, ideoque reprehensibiles evincuntur, qui litteris falsis utentes, Apostolicum moliuntur impedire statum, præsertim cum hujusmodi litteræ tam manifestam exprimant falsitatem, ut nemo sanæ mentis super iis debuerit dubitare. Universitatem itaque vestram rogamus attentius et monemus, quatenus tam de domino nostro summo Pontifice, quam nobis ipsis nihil velitis suspicari sinistri, nec credatis immissionibus, quæ fuerint per Angelos malos, sed salubribus Romanæ Ecclesiæ consiliis intendatis, quæ non ad depressionem imperii, sed exaltationem ejus intendit. Licet autem aliqui nostrum pro diversis Ecclesiæ necessitatibus sint absentes, quia tamen unum et idem eos novimus sentire nobiscum, has litteras cum sigillis omnium qui apud Sedem Apostolicam præsentes existimus, sub universitatis nomine destinamus ».

27. Usus præterea alia arte Philippus Sueviæ dux, quo studia principum, qui Othoni favebant, labefactaret atque infringeret, simulataque Apostolicæ Sedis gratia suas res stabiliret, spargi late rumorem curaverat, Pontificem Romanum ad imperii coronam eum evocandum Camaldulensium priorem in Germaniam misisse. At Pontifex datis ad Salzburgensem archiepiscopum litteris, fraudem detexit [2].

[1] Ep. LXXXIV.

[1] Ep. LXXXV. — [2] Ep. XC.

« Innocentius, etc.

« Ad nostram noveris audientiam pervenisse, quod Sueviæ dux Ph., ut corda principum charissimo in Christo filio nostro illustri regi Othoni in Romanorum imperatorem electo faventium infirmaret, et ex simulato favore nostro robur aliquod obtineret, fecit per Theutoniam divulgari, quod dilectum filium priorem Camaldulen. ad ejus præsentiam miseramus, eum ad coronam imperii evocantes. Cæterum ut coram Deo sub testimonio conscientiæ nostræ loquamur, nec priorem prædictum, nec alium ad ducem ipsum duximus destinandum, sed priorem eumdem ab eo missum recepimus, offerentem plura et plurima referentem sub testimonio litterarum, quas dux ipse sigillo fecerat aureo roborari. Cumque idem prior ex ejus parte proponeret coram nobis, quod paratus erat ad mandatum Ecclesiæ Romanæ redire, a nobis non potuit responsum aliud extorquere, nisi quod cum redeuntibus ad Ecclesiæ gremium nolimus aditum veniæ denegare, prompti eramus eum recipere, sicut quemlibet pœnitentem. Monemus igitur fraternitatem tuam, et exhortamur attentius, et per Apostolica tibi scripta mandamus, quatenus quicquid malitiose fingatur, quæcumque immissiones per Angelos malos fiant, non credas, quod a constantia mentis nostræ tam leviter recedamus. Datum Ferentini V id. Septemb. » In eamdemque fere rationem, uti subditur, ad Zaringiæ ducem scripsit. Postea vero cum ipso archiepiscopo [1] questus est Innocentius, cum Othoni imperatori designato adhæreret, illi tamen nec litteras, nec nuntios, aut auxilium misisse, quod ut in posterum præstet, hortatur imperatque.

28. *Philippus Pontificis gratiam studet aucupari.* — Studuerat etiam Philippus magnis pollicitationibus gratiam Pontificis sibi conciliare. Quænam vero eæ fuerint, Innocentii IV Diploma ex Lugdunensi Synodo evulgatum (de quo suo loco dicendum erit [2]) satis ostendit [3], ipsi enim intexuit inter alia datam ad Innocentium III prædecessorem suum Philippi Epistolam, cujus exemplum infra scriptum est, qua ad aucupandam Innocentii benevolentiam ingentia promissa cumulabat : spondebat nimirum expeditionem ad reparandas Terræ-Sanctæ res adornare ac ducere, omnia quæ omnibus Ecclesiis sive Romanæ vel aliis erepta essent restituere, nunquam se in prælatorum electionibus ingerere, si vel ipse aut levir Constantinopolitanum imperium obtinerent, Orientalem Ecclesiam ad Latinæ obsequium flectere, novas leges justissimas toto servandas imperio condere atque anathemate perculsos in exilium depellere, affinitatem cum Pontifice contrahere, si quæ damna intulisset, sarcire, ut ex subjectis patebit.

« Ego Philippus Romanorum rex semper Augustus antequam Martinus prior Camaldulensis et frater Odo monachus de Salem venirent ad me tractaturi de pace Ecclesiæ et imperii, voveram Deo et sanctis ejus me iturum ultra mare ad liberandam terram promissionis a gentium feritate : et iterum post eorum adventum audito verbo eorum super tractatu pacis, de concessione domini Apostolici, in manu prædicti prioris vice domini Apostolici vovi, et promisi Deo et sanctis ejus, et eidem priori loco sæpedicti domini Apostolici, me opportuno tempore Ecclesiæ, et imperio et liberationi terræ prædictæ bona fide absque omni fraude illuc iturum, et opitulante Deo terram illam pro posse meo liberaturum. Hujus voti testes sunt Diethalen. Constantien. episcopus et Berchardus abbas de Salem, Petrus abbas de Burgo Sancti-Sepulchri, frater Odo de Salem, Henricus dapifer de Voalteg. Henricus de Sinalenebbe. Henricus Mareschalc. de Papinherin, Helfric not. Insuper promisi me facturum omnia hic subscripta : omnia bona tam Romanæ Ecclesiæ quam aliarum Ecclesiarum, quæ antecessores mei reges vel imperatores, injuste abstulerunt vel detinuerunt, vel ego abstuli vel injuste detineo, restituam, et ab eis quiete et pacifice semper possidere ab eis permittam : omnes abusus quos antecessores mei in Ecclesiis habuerunt, ut puta mortuis prælatis bona ipsorum vel Ecclesiarum eorum accipiebant, perpetuo relinquam : electiones episcoporum et aliorum prælatorum canonice fieri permittemus, omnia spiritualia summo Pontifici relinquentes : monasteria irregulariter viventia, sicut majestati imperiali congruit, cum adjutorio domini Apostolici regularibus conventibus, scilicet Cistercien. Camaldulen. Præmonstraten. subjiciemus, et operam dabo, ut tam monasticus quam clericalis ordo ea qua decet religione vivat et honestate.

29. « Advocatos sive patronos Ecclesiarum ab exactionibus, angariis, parangariis, in quantum potero, cessare compellam. Si omnipotens Dominus regnum Græcorum mihi vel leviro meo subdiderit, Ecclesiam Constantinopolitanam Romanæ Ecclesiæ bona fide et sine fraude faciam fore subjectam, Romanæ Ecclesiæ in omnibus et per omnia fidelis et devotus, atque filius et defensor semper ero. Generalem legem statuam et observari faciam semper et ubique per totum imperium, ut quicumque excommunicatus fuerit a domino Apostolico in banno statim sit imperiali : insuper pro pace et amicitia inter me et dominum Apostolicum semper servanda, et omni mala suspicione auferenda, ut ipse semper benignissimus sit mihi pater, et ego ei fidelissimus et optimus filius, filiam meam nepoti ejus in conjugium dabo, et alios vel alias de cognatione mea secundum voluntatem suam generi suo copulari faciam. De omnibus excessibus meis ad mandatum, et voluntatem domini Apostolici Deo et Ecclesiæ plene satisfaciam. Hæc etiam omnia in præsentia domini episcopi Constant. et domini Martini prioris Camaldulen. et domini Etbuchari abbatis de Salem, et domini Petri abbatis de Burgo Sancti-Sepulchri, et fratris

[1] Ep. CII. — [2] Ann. 1245. — [3] Extat in Cod. Vallic. signato D. 1.

Odonis de Salem præsentium latoris etc. (adjiciuntur alia testium nomina, quæ in superiori Instrumenti parte insinuata sunt) me facturum et observaturum bona fide et sine omni fraude juravi, etc.» Hactenus prior Philippi ad Innocentium Epistola : ejus vero levir, cujus hic meminit Alexius, est quem a Latinis hoc anno evectum vidimus ad Constantinopolitanum imperium : recitatæ vero Epistolæ hæc alia subditur :

30. « Reverendo in Christo patri domino Innocentio, sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ summo Pontifici, Philippus Dei gratia Romanorum rex et Augustus, salutem et filialis obedientiæ sincerum affectum.

« Omnium bonorum largitori et vestræ sanctissimæ paternitati gratias referimus quamplures, quod placuit vestræ pietati venerabili priori Camaldulen. concedere, ut ipse ad nostram accederet præsentiam, super tractatu concordiæ et amicitiæ inter nos et vos, et pro reformanda pace inter Ecclesiam et imperium, secundum propositiones et conditiones a viro religioso, et honesto fratre Odone de Salem, sanctitati vestræ intimatas : indubitanter namque sciat vestra prudentia nostrum esse, Domino inspirante, firmissimum propositum vobis obedientes et devotos semper existere, et Romanam Ecclesiam totis viribus nostris tueri et exaltare; hoc etiam liquere volentes, quod per nos non stabit, quin de tranquillitate totius Ecclesiæ una cum vestro auxilio affectuosissime cogitare et disponere intendamus. Universas itaque conditiones in chartula ista inclusas bona fide et absque omni fraude semper inconcusse ac inviolabiliter observabimus, et executioni plenissime mandabimus. Cæterum pleno rogamus affectu, ut eis quæ latores præsentium antedictus prior et frater Odo vobis ex parte nostra dixerint, indubitatam adhibere curetis fiduciam; quæcumque enim ipsi cum vestra sanctitate de præsenti negotio tractaverint, nos in totum ratum sumus habituri et inviolabiliter observaturi, etc. » Hæc Philippus, quem animadvertat lector haud Innocentium asserere Camaldulensium priorem misisse, sed tantum concessisse seu permisisse, ut ad ipsum accederet, quo scilicet resipiscentem ad Ecclesiæ obedientiam revocaret.

31. *Innocentius de Othonis exaltatione sollicitus scribit ad principes et episcopos Lombardiæ.* — Sed ad calumniatores redeamus. Conati igitur quos poterant ab Othone abalienare, omnemque concinnandi subornandique dolos occasionem aucupati sunt. Quid vero ægrotante Innocentio confinxerint, ipse ubi e morbo recreatus, universis Germaniæ principibus significavit [1] : disseminarant nimirum per Germaniam Innocentium e vivis sublatum, atque illius successorem, cui Clementis nomen affinxerant, repudiato Othone, Philippi causam magno animorum ardore amplexari.

[1] Ep. XCV.

« Innocentius, etc.

« Crediderant quidam ex infirmitate nostra se nocendi materiam assumpsisse, ac nos mortuos mentientes confinxerunt etiam, quod nobis alius fuerat substitutus, quem, ut eorum crederetur amplius falsitati, vocavere pro sua voluntate Clementem, qui etiam cudentes novam Bullam et litteras componentes, substitutionem illius nisi sunt per Theutoniam divulgare. Sed benedictus Dominus Deus noster, quoniam non nobis, sed sibi potius iniquitas est mentita, et qui paraverant proximo suo foveam, ipsi absque illo inciderant in eam : jam enim manifestatur eorum malitia, et iniquitas publicatur, qui contra regem eumdem suo, fratrum nostrorum, et contra ven. fratrem Maguntin. archiepiscopum, sub nostro nomine litteras in falsitatis fabrica fabricarunt, sic nocere volentes illis, ut nobis impingerent vitium falsitatis. Cum igitur mendaces hujusmodi aperte toties sint mentiti, et toties in suæ testimonium falsitatis litteris falsis usi, monemus universitatem vestram, et exhortamur in Domino, et per Apostolica vobis scripta mandamus, quatenus si similia forsan confingant de cætero, non credatis, nec moveamini per sermonem, aut Epistolam, tanquam missam sub nostro nomine, ad credendum, quod usque adeo simus in proposito nostro leves, ut quod mature disponimus, leviter revocemus. Dat. Anagniæ id. Dec. etc. » Ægritudinis ex qua convaluerat, Othonem certiorem fecit [1], tum secundis ac florentibus illius rebus gratulatur. At de Innocentii graviore valetudine rursus infra hoc ipso anno.

32. Ad augendas præterea Othonis res Pontifex archiepiscopis, episcopis, marchionibus, aliisque Lombardiæ nobilibus viris missa Epistola, ipsos Othonis partibus adstringere studuit [2]. Cum Romani, ut inquit, imperii negotium speciatim ad Lombardiæ ditionem pertineat, ipsorum Concilium auxiliumque per Ferrariensem, Papiensem et Placentinum episcopos, quibus Mantuanum [3] postea adjunxit, exquirendum se duxisse ait. Quapropter monere, adhortari, imperare, ut ab iisdem evocati illos præsules adeant, quibus præsulibus per alias pariter litteras præcipit [4], ut quid de transmissis conventionibus Insubres sentiant, velintque, diligentissime inquirant.

33. « Archiepiscopis, et episcopis, et aliis Ecclesiarum prælatis, rectoribus, potestatibus, consulibus, marchionibus, comitibus et aliis nobilibus constitutis in Lombardia.

« Novit [5] scrutator renum et cordium Dominus Jesus Christus, cui omnium sunt cogitationes et intentiones apertæ, quod in facto imperii bono zelo processimus, id sollicite procurantes, ut persona talis assumeretur ad illud, quæ pacem Ecclesiæ ac imperii affectaret, et Urbis honores dilige-

[1] Ep. XC. — [2] Innoc. cit. Cod. Ep. DXXXVI. — [3] Ep. XCI. — [4] Ep. LXXXVII. — [5] Ep. XCI.

ret et servaret Italiæ toti ac Lombardiæ specialiter libertatem. Non enim, sicut pestilentes aliqui mentiuntur, volentes inter Ecclesiam et imperium immortalis discordiæ materiam suscitare, ad imperii depressionem intendimus, sed incrementum ipsius potius affectamus, utpote per quod si bene ordinatum fuerit, Ecclesiam defendendam credimus, et in pluribus exaltandam. Nam et si quidam imperatorum Romanam Ecclesiam, Lombardiam, et universam Italiam graviter fuerint persecuti, sicut universitatis vestræ discretio plene novit, novimus tamen, quod aliqui sunt Sedem Apostolicam venerati, ditantes, et dotantes eamdem, amantes Italiam, et diligentes specialiter Lombardiam.

34. « Attendentes igitur olim quantum dispendium ex defensoris defectu pateretur Ecclesia, quantumque incommodum ex imperatoris carentia sentiret religio Christiana, licet diutius exspectaverimus exspectantes, si forsan principes, vel per seipsos, vel de consilio nostro finem imponerent tantis malis, quia tamen eos super hoc invenimus negligentes, paterna ipsos curavimus sollicitudine commonere, ut Deum præ oculis habentes, et imperii zelantes honorem, ad provisionem ipsius melius intendere procurarent, ne vel dignitas annullaretur ipsius, vel libertas per eorum discordiam deperiret : alioquin quia mora trahebat periculum grave secum, nos quod expedire crederemus amplius procurantes, illi favorem Apostolicum præstaremus, quem crederemus majoribus studiis et meritis adjuvari. Cum autem ad hujusmodi litteras, quas ad multos principum novimus pervenisse, nobis nec verbo fuisset, nec facto responsum, audito quod quidam eorum ad commune colloquium disponerent convenire, per litteras nostras consilium nostrum eis duximus exponendum, super iis quæ necessaria videbantur eos diligentius instruentes.

35. « Cæterum cum nec sic potuissemus proficere apud eos, nolentes ulterius Ecclesiæ ac imperii dissimulare jacturam, non posuimus carnem brachium nostrum, nec acceptavimus vultum potentis, sed in eo ponentes spem nostram, qui non est personarum acceptor, et qui David de postfœtantes accepit pascere Jacob populum suum et Israel hæreditatem suam, pensavimus et examinavimus, quantam tamen de plano potuimus studia eligentium, cum prius nobilis vir Philippus dux Sueviæ nostrum noluerit super hoc subire judicium, et intelleximus, quod licet major pars principum in electionem ipsius ab initio convenisset, plures tamen ex iis, ad quos imperatoris spectat electio, convenerunt postmodum in charissimum in Christo filium nostrum illustrem regem Othonem, et quod ex eo quod fautores præfati Philippi, absentibus aliis et contemptis, ipsum prius eligere præsumpserunt, patet eos perperam processisse, cum explorati sit juris, quod electioni plus contemptus unius quam condictio plurimorum obsistat, unde quia privilegium meruerunt amittere, qui permissa sibi abusi sunt potestate, videri non immerito poterat, quod injuria hujusmodi non obstante, cæteri postea uti potuerint jure suo. Præterea dux prædictus, nec ubi debuit, nec a quo debuit coronam et unctionem accepit : memoratus vero rex et ubi debuit, videlicet Aquisgrani, et a quo debuit, scilicet a venerabili fratre nostro Colonien. archiepiscopo, recepit utrumque. Insuper sufficienter examinavimus merita personarum, cum non dubium existat ad nos examinationem hujusmodi pertinere ; est enim generaliter et universaliter observatum, ut ad eum examinatio personæ pertineat, ad quem impositio manus spectat, quod et principes sine conditione qualibet recognoscunt, sicut expresse per venerabilem fratrem nostrum Salisburgensem archiepiscopum, et dilectum filium abbatem de Salem, et nobilem virum marchionem Orientalem legatos suos recognoverunt in nostra præsentia constitutos, etiam principes sæpedicto Philippo faventes.

36. « Quod autem, cum in electione vota principum dividuntur, post admonitionem et exspectationem alteri partium favere possimus, maxime postquam a nobis unctio et consecratio et coronatio postulatur, sicut utraque pars a nobis multoties postulavit, ex jure patet pariter et exemplo. Numquid enim si principes admoniti et exspectati vel non potuerint vel noluerint convenire, Apostolica Sedes advocato et defensore carebit, eorumque culpa ipsi redundabit in pœnam ? Præterea sicut vestra credimus universitas non ignorat, quod cum Lotarius et Conradus in discordia fuissent electi, Romanus Pontifex Lotarium coronavit, et imperium obtinuit coronatus, eodem Conrado tunc demum ad ejus gratiam redeunte. Sunt autem notoria impedimenta, quæ præfato duci ad suam promotionem obsistunt, videlicet excommunicatio publica, perjurium manifestum, et persecutio divulgata, quam progenitores ejus, et ipse præsumpserunt in Apostolicam Sedem et alias Ecclesias exercere, unde videri non immerito poterat, quod ad reprobationem ipsius non erat ordo judiciarius observandus, cum actione (probatione) non indigeant manifesta, fuit enim, etc. » Affert causas suo loco supra allatas, ob quas fidelium consortio ejectus fuerat.

37. At quid post hæc cum Insubribus Innocentius, cum illi se de imperii rebus haud satis instructos esse respondissent [1] ? prolixioribus iisdem litteris rerum hactenus gestarum seriem ex ordine exponit ; ea ipsi afferemus, quæ ad narrationem historicam maxime spectare videantur. Igitur de Philippi Suevi loquens criminibus, quibus se indignum imperio reddiderat, hæc adducit. « Cum adhuc faveat Capparono, qui Marcualdo in malitia et excommunicatione successit, nec unquam fuerit absolutus, et quod venit contra proprium juramentum, fuit et de persecutorum genere

[1] Ep. XCI.

oriundus, et est Ecclesiam persecutus, et qualiter libertas principum deperiret, si ipsum eligerent, qualiter autem Fridericus et Henricus persecuti fuerint Lombardiam, qualiter eam subjicere voluerint servituti, qualiter Philippus ipse adhuc patrum suorum inhærens vestigiis, regnum Siciliæ nobis et etiam nepoti suo subtrahere moliatur, vestra sicut credimus universitas non ignorat». Et infra :

« Monemus igitur universitatem vestram et exhortamur attentius, et per Apostolica scripta mandamus, quatenus ob reverentiam Apostolicæ Sedis et nostram, et propriæ libertatis obtentu, quod omisistis hactenus, sine dilatione qualibet suppleatis, ex iis quæ jam fecimus plenius intellectis, qualiter in favorem regis ipsius debeamus procedere, rescribentes, non solum consilium sed auxilium vestrum nobis efficaciter tribuatis, ut quod bene incepimus, melius compleamus. Ecce etenim Dominus nostrum videtur approbasse consilium, vel nobis illud misericorditer inspirasse, cum rex ipse de die in diem fiat seipso robustior, et regnum ejus jugiter roboretur, et debilitetur quotidie pars adversa, non tam humana manu quam divina dejecta. Cum enim hoc anno dux Sueviæ supradictus terram nobilis viri langravii Thuringiæ fuisset ingressus, et quamdam civitatem ipsius cum suis fautoribus obsideret, rex ipse, nutantibus etiam quibusdam ex suis, cum duce Bohemiæ et aliis qui auxiliantur eidem, in auxilium langravii properans obsidentes obsedit, et faciente cum eo Domino signum in bonum, Ph. de Thuringia in Saxoniam ad majorem exercitum colligendum aufugit, sed nec ibidem illum exspectare præsumpsit, imo ad civitatem, in qua sui obsidebantur, occulte revertens, relicto exercitu et disperso, cum paucis in Sueviam latenter abscessit. Cæterum rex prædictus non paucis castris et terris quæ duci faverant, potenter acceptis, in locis, quæ ille prius habuerat, solemnes curias celebravit, tam a langravio quam duce Bohemiæ, quem ipsi regem appellant, et fratre ipsius marchione Moraviæ, a multis quoque comitibus Jappanis fidelitatis juramenta recepit, et eos de feudis suis solemniter juxta imperii consuetudinem investivit, etc. Datum Anagiæ III id. Decembris ».

38. *In favorem Othonis alios principes sollicitat, episcopos Magdeburgensi excommunicationem minatur.* — Porro de Germaniæ rebus, quarum hic meminit Pontifex, Lubecensis, Urspergensis, Stadensis, Historiæ de Lantgraviis anonymus auctor, Godefridus, aliique. At de lantgravio non dandum oblivioni Innocentium dato ad eum Diplomate [1] ipsum ditionemque in Sedis Apostolicæ tutelam suscepisse. Igitur pro designato imperatore elaborans adhuc Innocentius, Saxoniæ ducem hortatur [2], ut tandem ad ejus partes provolet, jacturamque temporis præteriti majoribus officiis resarciat, atque imperatoris gratiam ipsi conciliaturum pollicetur. Datæ sunt litteræ Anagniæ II idus Decemb. etc. Idemque ad Zaringiæ, Moraviæ, Austriæ, Bavariæ duces, aliosque principes scripsit. Quo etiam die aliis tum ad Brabantiæ ducem Othonis socerum, tum ad Danorum regem datis litteris, illum, ut eumdem Othonem non deserat, pluribus monet [1] atque hortatur [2], ut quem Ecclesiæ favore, ipse officiis suis complecteretur : « Licet charissimus in Christo filius noster illustris Otho, in Romanorum imperatorem electus, serenitati tuæ sit tam amicitia quam affinitate conjunctus, nihilominus tamen auxilium, quod inter tuæ (suæ) promotionis primitias ei potenter et viriliter impendisti, nobis reputamus impensum, et ad honorem tuum propter hoc specialius intendimus et profectum, nam quamvis ad favorem ipsius duplex affinitatis videlicet et amicitiæ ratio te inducat, ut tamen triplex funiculus non rumpatur, devotionis sinceritas quam ad nos et Romanam Ecclesiam habere te credimus, prædictis accedens eis confert amplius firmamentum, cum sine conscientiæ læsione ac famæ dispendio favere valeas, cui favemus, etc. » Hæc ad Daniæ regem Innocentius. Præterea cum a pluribus accepisset Bohemiæ Jappanos strenue pro Othone se gessisse, scriptis ad eos gratulatoriis litteris [3], navatam legato Apostolico operam, præclaramque de fuso fugatoque hoste victoriam commendavit.

39. « Devotionem vestram in Domino commendamus, quod, sicut veridica multorum relatione comperimus, venerabilem fratrem nostrum Prænestinum episcopum Apostolicæ Sedis legatum, ob reverentiam Dei et nostram humiliter recepistis, et curastis honorifice pertractari, ita quod ad commonitionem ejus relictis uxoribus et filiis vestris, in forti manu et brachio extento, cum domino vestro Bohemiam exeuntes, charissimo in Christo filio nostro illustri regi Othoni, in Romanorum imperatorem electo, potenter et viriliter adstitistis : in accessu autem vestro ei plurimum honoris accessit, cum congressum ejus ipsius fugerit inimicus, nec coram vobis ausus fuerit comparere, sed disparuerit potius, et ad propria redierit, relicto exercitu et disperso. Super hoc igitur nobilitatem vestram prosequentes actionibus gratiarum, monemus et exhortamur attentius, quatenus sicut bene cœpistis, eidem regi de cætero fideliter et fortiter assistatis, et faveatis, ac promoveatis taliter partem ejus, quod ipsius negotium in brevi dante Domino feliciter consummetur. Nos enim reputabimus nobis ipsis impensum, quicquid gratiæ et honoris ei duxeritis impendendum. Datum etc. »

40. Postremo Innocentius Magdeburgensem archiepiscopum acrioribus litteris perstrinxit [4], quod Romano Pontifici de agnoscendo imperatore Othone non consentiret; ac ni pareat, anathemate perculsum, ac episcopatu dejectum iri comminatur.

[1] Innoc. l. v. Ep. XLI. — [2] Libel. de negot. imper. Ep. XCVII.

[1] Ep. XCVIII. — [2] Ep. C. — [3] Ep. CI. — [4] Ep. CIII.

« Innocentius, etc.

« Ecce cum idem legatus, de quo fiducialiter gloriamur, quod a muneribus excussit manus suas, et de quo vere dicere possumus : Non fuit qui ditaverit Abraham, tibi ex parte nostra sub debito juramenti, quod in tua nuper absolutione præstiteras, districte præceperit, et nos etiam tibi per litteras nostras dederimus in mandatis, ut super imperii Romani negotio nostræ acquiesceres voluntati, et charissimo in Christo filio nostro illustri regi Othoni in Romanorum imperatorem electo, quem nos in regem suscepimus, tu quoque nobiscum eum in regem suscipiens, fideliter adhæreres : tu tamen nec ejus, nec nostro mandato deferens, nec præstitum juramentum attendens, noluisti quod mandatum tibi fuerat adimplere, imo cum propter hoc excommunicatum te renuntiaverit et perjurum, relaxasti contra eum et Romanam Ecclesiam linguam tuam, et nescimus cujus appellationis obtentu deferre sententiæ contempsisti, cum etiam in dubio debuisses viam eligere tutiorem, et donec res nostro diffiniretur judicio, sententiam observare. An forte putas, quod mandatum tibi factum fuerit contra Deum, aut in tali negotio, tanquam ad Apostolicam Sedem non spectet, nobis non debeas obedire? Certe multum desipis, si hoc sapis ; nam et nos homines sumus, et Deum cæli timemus, nec quicquam vellemus contra ipsum statuere, aut supra nos aliquid arrogare : quantum autem in hoc facto deliqueris, et quam merueris ex contumacia tanta pœnam, melius experireris in opere, quam ex canonica teneas lectione, nisi adhuc quantum possumus, tuæ vellemus honestati deferre, sed nisi deferentibus deferas, et deposito corde lapideo carneum cor assumas, et obedias voci nostræ, quanto differtur amplius, tanto gravius inferetur. Sane si fuissemus in facto imperii personarum aut munerum acceptores, si potentiam præposuissemus justitiæ, et pervertissemus judicium æquitatis, inobedientiam tuam vel dissimularemus omnino, vel saltem minus moleste ferremus.

41. « Verum, cum personarum acceptione postposita, non attendentes vultum potentis, nec impotentis justitiam contemnentes, secuti fuerimus æquitatem, et etiam Dominus judicium nostrum certis videatur indiciis approbasse, contumaciam tuam nec debemus, nec volumus ulterius in patientia sustinere, cum secundum Apostolum parati simus inobedientiam omnem ulcisci : quam ex hoc etiam tu ipse amplius manifestas, quod exspectatus diutius, licet promiseris, nullum tamen propter hoc miseris responsalem. Volentes autem adhuc, si possumus, te ad viam rectitudinis revocare, monemus et exhortamur attentius, et per Apostolica tibi scripta in virtute obedientiæ districte præcipiendo mandamus, quatenus omni excusatione cessante prædicto legato infra mensem post susceptionem præsentium plene satisfacias de injuriis irrogatis, et sicut idem tibi ex parte nostra præceperit super facto imperii, nostræ consentias et obedias voluntati, præsertim cum idem rex sufficientem præstare velit super indemnitate Magdeburgen. Ecclesiæ cautionem, alioquin noveris nos venerabilibus fratribus nostris Minden. Verden. et Ildesemen. episcopis dedisse districtius in mandatis, ut ex tunc te singulis diebus Dominicis et festivis, pulsatis campanis, et candelis accensis, appellatione remota, excommunicatum publice nuntient, et per vicinas diœceses faciant sub solemnitate simili nuntiari, suffraganeis tuis, et Magdeburgen. capitulo ex parte nostra in obedientiæ virtute mandantes, ut inobedienti tibi nullam reverentiam prorsus impendant, nec te ut metropolitanum honorent, sed ut excommunicatum evitent. Quod si nec sic arbor tua satiata stercoribus fructus protulerit requisitos, securim ad radicem ficulneæ infructuosæ ponemus, ut juxta proverbium veritatis, arbor quæ non fecerit fructum bonum, excidatur, et mittatur in ignem, etc. » Hæc de imperii rebus suffecerint.

42. *Egregia pietatis et virtutum exempla.* — Cum de Prænestino episcopo inciderit mentio, perjucundum lectori fore putamus, si hoc loco, quæ de eo memoriæ Cæsarius tradidit [1], referamus, ac pias consuetudines, quas ad venerandum Eucharistiæ sacramentum induxit : « Tempore schismatis inter Philippum et Othonem dominus Wido cardinalis, aliquando abbas Cisterciensis, (eum Cisterciensi Ordini olim præfuisse, ac dignissime cardinalitiam dignitatem in Ecclesia Dei meruisse, et injuncto legationis munere auctoritate maxime auctum testatur Innocentius [2] : qui ipsum anno sequenti Rhemensi archiepiscopatui præfecit, ut Apostolicæ litteræ a D. Ferdinando Ughello, mihi familiaritate conjuncto, in suo egregio de Italia Sacra opere adductæ illustrant [3]) cum missus fuisset Coloniam ad confirmandam electionem Othonis, bonam illic consuetudinem instituit : præcepit enim, ut ad elevationem hostiæ omnis populus in Ecclesia ad sonitum nolæ veniam peteret, sicque usque ad calicis benedictionem prostratus jaceret. Præcepit etiam idem cardinalis, ut quoties deferendum esset ad infirmum, scholaris sive campanarius sacerdotem præcedens, per nolam illud proderet; sicque omnis populus tam in stratis quam in domibus Christum adoraret. Retulit eis eodem tempore casum satis miraculosum : Miles quidam in Francia fuit tantæ devotionis, ut quotiescumque Christi corpus elevari sive deferri videret, prostratus illud adoraret ; contigit, ut die quadam vestibus suis pretiosis indutus intraret civitatem, cumque platea in qua equitabat nimis esset lutosa, ex improviso obvium habuit corpus Domini, quo viso, modicum intra se deliberans, ait : Quid facies modo? si in tanta profunditate te prostraveris,

[1] Cæs. l. ix. c. 51. — [2] Innoc. cit. Libel. Ep. cviii. — [3] Tom. i. in episcopis Prænest.

perdita sunt vestimenta tua hæc delicata; si vero non descenderis, saluberrimæ consuetudinis transgressorem te semper accusabit conscientia. Quid plura ? prævalescente devotione, de equo prosiliens in lutum se misit, in quo flexis genibus, elevatis manibus Christi corpus adoravit; et quia dulcissimus Dominus honorantes se non solum in futuro remunerat, imo etiam in præsenti nonnunquam rehonorat, hoc egit sua potentia, ut totius luti nec una quidem guttula vestimentis ejus adhæreret, tunc equum cum multa admiratione reascendit, et amplius in fide confortatus Deum glorificavit. Simile contigit cuidam religiosæ feminæ in provincia nostra ». Hæc Cæsarius.

43. Quibus opportune ex eodem auctore inserenda videtur de simplicis viri probitate festiva narratio [1]. Cum enim vir nobilis monasterii pecora rapuisset, magna religione jussus monachus accipere quidquid ex iis posset, ad prandium invitatus, cum mensæ appositas ovium monasterii carnes vidisset, avide iis sarcire ventrem cœpit, stupentibus aliis, Cisterciensem abstinere carnibus solitum ita opipare gulam saginare : ille abbatis sui imperium animo recolebat, et cum nil aliud, quam quod dentibus raperet, efferre posse putaret, abliguriendis sibi appositis inhiabat. « Dominus Wido abbas Cisterciensis, postea cardinalis, cum missus fuisset Coloniam ad electionem confirmandam, quæ facta fuerat contra Philippum in Othonem, retulit ibidem quamdam sanctæ simplicitatis historiam satis jucundam satisque mirabilem. Dicebat domum quamdam Ordinis nostri in terra cujusdam nobilis viri atque potentis fuisse sitam, quam idem tyrannus, eo quod Deum non timeret, neque hominem revereretur, multis modis sæpe molestavit de annona, vino et pecoribus quoties et quantum voluit tulit, quantum voluit, fratribus dimisit : cumque hoc ex consuetudine, et quasi pro lege habens actitaret, et conventus querimoniis multis inutiliter tædiati gementes tacerent, die quadam maximam partem rapuit armenti, præcipiens illam ad castrum suum minari. Quo cognito abbàs et fratres satis turbabantur, in quorum consilio quid facto opus esset, satis tractabatur. Visum est eis aliquem ire debere ad castrum, per quem saltem res ei innotesceret, maxime abbatem, qui respondit : Ego non ibo, quia monendo illum nihil proficimus, sed aerem tantummodo verberamus. Simili modo excusante se priore, et cellerario, subjunxit abbas : Estne hic aliquis, qui adhuc semel ire velit ? Tacentibus cunctis, unus divinitus inspiratus, ironice respondit, monachus ille vadat, hominem senem ac simplicissimum nominans; vocatus est monachus, si ire vellet ad castrum inquiritur, obedit, mittitur : qui cum ab abbate recederet, ex multa cordis sui simplicitate verbum hoc protulit : Pater, inquit, si aliqua portio mihi fuerit restituta, recipiam, annon ? respondit : Quicquid rehabere poteris, accipias in nomine Domini, melius est aliquid, quam nihil. Abiit ille, venit ad castrum, nuntium abbatis et fratrum cum oratione deferens tyranno; et quia simplicitas justi secundum Job lampas est contempta in oculis malorum, tyrannus sermones ejus parvipendens et irridens, ait : Domine, exspectate, donec pransus fueritis, tunc enim respondebitur vobis.

44. « Hora prandii ad mensam communem positus est, et cibaria communia, carnes scilicet, in bona quantitate ei sicut cæteris sunt appositæ. Vir sanctus verbi abbatis sui reminiscens, et carnes quæ laute ministrabantur, de pecoribus monasterii sui esse non dubitans, quantum ex carnibus sumere potuit, cum cæteris, ne inobediens esset, manducavit. Dominus castri ex opposito cum uxore residens, et quia monachus manducaret carnes satis considerans, finito prandio, hominem vocavit seorsum, et ait : Dicite mihi, bone domine, solet conventus vester manducare carnes ? respondente illo : Nequaquam; adjecit : Quid cum exeunt ? Nec intus, inquit, nec extra carnes comedunt. Tunc tyrannus : Et quare vos comedistis hodie illas ? Respondit monachus : Cum abbas meus huc me mitteret, præcepit mihi, ut quicquid ex pecoribus rehabere possem, accipere non recusarem, et mihi constabat carnes appositas fuisse monasterii mei, item quia timui nil amplius mihi fore restituendum, nisi quantum dentibus capere possem, comedi propter obedientiam, ne omnino vacuus redirem. Et quia Deus simplicem non projicit, nec porrigit manum impiis, scilicet contra illum audito ejus verbo, et in simplicitate ejus motus, imo a Spiritu sancto, qui per os senis loquebatur, admonitus, respondit vir nobilis : Exspectate me hic, ego consilium habebo. Cum venisset (ad uxorem) et senis ei verba per ordinem recitasset, adjecit : Timeo celerem Dei super me vindictam, si vir iste tam simplex et tam rectus aliquam nunc a me passus fuerit repulsam : similiter et illa respondit, quia eodem spiritu accensa fuit. Reversus ad senem ait : Bone pater, propter sanctam simplicitatem vestram, quæ me ad misericordiam reflexit, monasterio vestro quicquid adhuc de pecoribus est, restituam, de illatis a me injuriis in quantum potero satisfaciam, et nunquam ab hac die illud turbabo. Ad quod verbum senex gratias illi referens, cum rapina ad monasterium lætus rediit, et abbate et fratribus stupentibus, verba potentis retulit. Pacem ab illo tempore habentes, quanta esset virtus simplicitatis exemplo didicerunt ». Hucusque Cæsarius.

45. *Conradi episcopi Herbipolensis cædes.* — At ex lepida jucundaque historia ad lugubre funestumque facinus oculos convertamus. Plures ab Innocentio de Conradi Herbipolensis episcopi nece datæ hoc anno Epistolæ, de quibus dicturi, ut par est, in primis ejusdem necis tempus expendamus; et quidem Decembri incunte accidisse Trithe-

[1] Cæsar. l. VI. c. 2.

mius[1] in suis Chronicis, et Langius[2] affirmant; licet in eo discrepent, quod ille ad superiorem, hic vero ad præsentem referat, sed Langius erroris arguitur ex subjicienda Innocentii Epistola, ubi de Conrado inflicta crudeli nece agitur, cum hoc ipso anno X kal. Febr. data sit, nec prætermittimus alios ad ervigilium S. Barbaræ illius necem rejecisse. Accepto itaque Pontifex de Conradi occisione funesto nuntio, Salisburgensi archiepiscopo et suffraganeis atque illius provinciæ abbatibus et prioribus lugubres hasce litteras misit[3]: « Cum sanguis sanctæ memoriæ (Alberti) Leodien. episcopi adhuc recens de terra clamaret, ecce de novo audita est vox in Rama, ploratus et ululatus multus, cum sicut accepimus, filii Belial in christum Domini manus sacrilegas injecerunt, bonæ memoriæ Conradum Herbipolen. episcopum, imperialis aulæ cancellarium, nequiter occidentes. Condixerant quidem ad invicem, ut injuste virum justum occiderent, et hæreditate sanctuarium Domini possiderent, et quia dolorem conceperant, iniquitatem protinus pepererunt, ne quid eorum fraudi deesset, sed osculo traderent filium hominis sicut Judas, vultus deposuerunt hostiles, et præconceptam diutius cordis malitiam, quam exercere non potuerant inimici, simulatæ pacis et amicitiæ fictæ vellere velaverunt, sicque in vestimentis ovium lupi rapaces intrantes ovile surrexerunt protinus in pastorem, et sanguinem quem diu sitiverant effuderunt. Nec suffecit hoc ipsis, sed ut sanguis sanguinem tangeret, et abyssus invocaret abyssum, in corpus jam exanime sævientes, amputata, ut dicitur, ejus dextera, qua frequenter signaverat panem et vinum in corpus Christi et sanguinem convertendum, et capite detruncato, coronam etiam, quam in clericale religionis indicium ad imitationem Apostolorum principis deferebat, a reliqua parte capitis strictis gladiis amputarunt, non attendentes, quod in capite ejus et manus unguentum effusum fuerat sacratissimæ unctionis. Aliter etiam corpus ejus conciderunt in frusta, quasi vellent vel quod mactaverant, manducare, ac exponere, quod ceperant tam impia venatione, venale, vel ponere morticinum ejus escas volatilibus cœli et bestiis terræ carnes ejus, etc. » Funestam adeo cædem deplorat atque illius auctores anathema atque in terras ipsis obnoxias interdictum fulminat. Dat. Later. X kal. Febr. Pont. an. 5. Hoc ipso scilicet, numerari enim incipiunt Innocentii anni (quod alibi annotavimus) a XXII Februarii die, in quam ejus consecratio incidit.

46. Post hæc cum impii parricidæ ex scelere admisso, urente eos et lancinante conscientia, ad Sedem Apostolicam confugissent, atque temporarium supplicium sibi injungi submisse, multisque lacrymis exposcerent, eos primum variis pœnis mulctavit, quas Innocentius ad universos Christi fideles litteris suis recenset[1]: « Bodonem Henr. Fuson. vassallum ejus milites cum Enrodo (Heroldo), et Conrado servientibus suis ad nostram præsentiam venientes, ac confitentes se prædictum episcopum occidisse, cum de suis excessibus lacrymabiliter pœniterent, et humiliter postularent pœnitentiam sibi pro tanta sceleris immanitate a nobis injungi, quia pœnitentibus non est misericordiæ janua præcludenda, de fratrum nostrorum consilio dilecto filio H. tit. S. Martini presbytero cardinali commisimus audiendos, qui confessione illorum audita, postquam fecit eos nudos in braccis, tortas habentes in collo coram nobis diebus aliquot in frequentia populorum astare, de mandato nostro talem pœnam illis injunxit, ut nunquam de cætero, nisi contra Sarracenos, vel ad defensionem vitæ suæ armis utantur, varium grisium, ermelinum, et pannos coloratos non portent ad publica spectacula non accedant, et conjugati non contrahant post mortem uxorum, eantque quam cito poterunt in Hierosolymitanam provinciam, per quatuor annos ibi contra Sarracenos Domino servituri. Bodo vero, qui major existit, tres, vel duos milites, vel unum saltem in suis expensis secum adducat, et donec ipsi quatuor execrabiles homicidæ Hierosolymitanum iter arripiant, sicut publice pœnitentes discalceati, et laneis induti vestimentis incedant.

47. « Secundam, quartam, et sextam feriam, Quatuor Tempora, Vigiliasque sanctorum in pane et aqua jejunent. Tres in anno Quadragesimas, videlicet ante Nativitatem, et Resurrectionem Domini, et post Pentecosten faciant. Carnibus non tantum in eisdem tribus solemnitatibus non vescantur, eaque die, qua prædictus fuit episcopus interfectus, carnes non comedent in æternum. Orationem Dominicam decantent centies inter diem et noctem, et genuflexiones faciant quinquaginta. Corpus et sanguinem Domini nisi in ultimo mortis articulo recipere non præsumant; cum fuerint ultra mare, quartam et sextam feriam, sanctorum vigilias, et Quatuor Tempora (sicut dictum est) in cibo Quadragesimali jejunent, carnes comedant die Dominica, et quinta feria tantum, orationem Dominicam dicant, et genuflexiones semper faciant prætaxatas. Quandocumque aliquam Alemanniæ civitatem poterunt intrare secure, ad majorem Ecclesiam nudi procedant, tantum in braccis, cum torta in collo, et virgis in manu, et a canonicis ejusdem Ecclesiæ recipiant disciplinam. Si vero quæsitum fuerit, cur hoc faciant? dicant se hoc facere pro sceleris perpetratione jamdicti, et quando forte in civitate Herbipolen. poterint esse securi, in Resurrectione, Pentecoste, Nativitate Domini, ac in solemnitate majoris Ecclesiæ, videlicet S. Pauliani exeant civitatem, et tamen nudi cum braccis tantum tortam in collo, et virgas deferentes in manu, in missæ ecle-

[1] Jo. Trithemius Chronicon Hirsaug. et Chronicon Sponheim. ann. 1202. — [2] Paul Lang. Chr. Citizem. — [3] Innoc. l. v. Ep. CLV.

[1] Innoc. l. VI. Ep. LI.

bratione majoris ad Ecclesiam cathedralem accedant, et se ante altare coram episcopo et canonicis prosternentes in terram, petant humiliter et recipiant disciplinam ab eis. Cum autem de partibus redierint transmarinis, ad Apostolicam Sedem accedant, recepturi consilium et mandatum. Datum Lateran ». Apud Trithemium vero additur, « Pontificatus nostri anno sexto, Domini vero 1204 » ; at legendum 1203, is enim est Innocentii annus sextus, quo hæc scripta.

48. Neque his pœnis contentus [1] justissimus scelerum vindex, alias postea addidit, quas ad Salisburgensem archiepiscopum, et suffraganeos scriptis litteris, ita decernit [1] : « Cæterum ut in homicidas hujusmodi et fautores eorum per priores litteras, quas super hoc vos meminimus destinasse, spiritualiter duximus procedendum, ut tamen temporaliter etiam puniantur, et sicut eorum est excessus notorius, sic memorialis sit in generatione et generationem sceleris perpetrati vindicta, præsentium auctoritate statuimus, ut tam homicidæ ipsi, quam hæredes eorum universis feudis, et beneficiis Herbipolen. Ecclesiæ, quam specialiter offenderunt, Ecclesiarum etiam cæterarum, cum in ea læserint Ecclesiam generalem, careant in perpetuum, nec illa ullo unquam tempore assequantur, nisi forsan aliquando de Sedis Apostolicæ indulgentia secutura posteritas misericordiam mereatur. Adjicimus etiam, ut si beneficia vel feuda quælibet Ecclesiarum ubi fuerint obtinuerint, universa diœcesis, in qua id attentare præsumpserint, subjaceat interdicto, ita quod nullum in ea divinum officium, vel sacramentum Ecclesiasticum præter baptisma parvulorum, et pœnitentias morientium celebretur, sed nec mortuorum corpora tradantur Ecclesiasticæ sepulturæ, donec vel illi a sua præsumptione desistant, vel habitatores ejusdem diœcesis eorum conatibus se opponant, etc.

49. Quamvis hactenus dicta de Conrado, deque ejus nece satis superque videri possint, alia tamen, quæ Innocentius affert, velut insignes ejus sepulchri titulos, ac decora hic adjicienda existimamus, quippe Pontifex ad O. Herbipolensem præpositum nobilem virum G. burgravium et eorum consanguineos hæc inter alia scribit : « Attendentes siquidem quidam iniquitatis filii quod idem episcopus contrarius esset eorum operibus, nec anima ejus in eorum veniret assensum, qualiter eum perderent cogitarunt ». In quam sententiam Trithemius [2] : « Conradus episcopus Herbipolensis imperialis aulæ cancellarius, cum vitia impiorum constantius argueret, a Bodone et Henrico militibus, et servitoribus eorum Heraldo et Conrado in civitate Herbipolensi in via publica crudeliter occisus est ». Pergit Innocentius : « Quia bonum certamen certavit, cursum consummavit, fidem servavit, de cætero reposita est ei corona justitiæ, quam reddet illi Dominus justus judex. Nam si quid humanæ fæcis ex humana infirmitate, vel diabolica suggestione contraxit (innuit his verbis, quæ jam ante Conradum in Apostolicam Sedem admissise, postea vero supra vidimus emendasse) hoc in eo sanguinis lavacrum abluit, et supplicium, quod pro tuenda Ecclesiæ suæ libertate sustinuit, expiavit, etc. Datum Ferentini VIII idus Julii ». Hæc de Conrado, in quem Innocentii verba jure ac merito adjungi atque adnecti debuissent sepulchrali ipsius inscriptioni, quam recitat Arnoldus Lubecensis abbas, illius temporis auctor, dum ejus necem recenset, laudesque celebrat [1] ; ait enim auctor, dum justitiam tueretur, et cum stipendiariis equitibus, qui res Ecclesiæ invaserant, litem exerceret, atque ut tota res ex justitiæ legibus definiretur, nonnullas pacis leges iniisset, ab adversariis Herbipoli cruentam necem illi illatam, et in loco, ubi cædes patrata est, sepulchralem molem erectam esse, atque hoc Epitaphium exaratum :

Hic procumbo solo, sceleri dum parcere nolo,
Vulnera facta dolo dent habitare polo.

Subdit auctor : « Hæc est vox occisi cum sanguine Abel justi ad Dominum clamantis. Dicunt quidam etiam eum occisum in cilicio inventum, et eum viventem curam pauperum habuisse, et in eorum eleemosyna fertonem auri omni septimana expendisse, novit Dominus, qui sint ejus. Quis virum tam delicatum, sericis ornatum, cilicio crederet indutum ? Sed nonnunquam sub forma sæculari latet animus spiritualis, et e converso sub forma spirituali occultatur heu ! animus carnalis». Atque de Conrado Herbipolensi episcopo satis, jam reliqua prosequamur.

50. *Siffridum Maguntinum monet Innocentius, et Antissiodorensem episcopum contra regem tuetur.* — Cum accepisset Innocentius magistrum Præpositinum, Maguntinum scholasticum Siffridi archiepiscopi imperia detractare, atque litterarum, quas ab Apostolica Sede obtinuerat, falsitatem obtendere, graviter illum objurgat [2], atque ad saniorem mentem redire jubet, additque archiepiscopo se in mandatis dedisse, ut nisi infra mensem post acceptas has litteras id perficeret, sacerdotiis omnibus spoliaret, aliisque conferret ; ejusdem argumenti canonicis, clero et Maguntino populo hortatorias minacesque litteras misit [3] ; archiepiscopo jussit [4], quidquid Leopoldus Wormatiensis episcopus in Maguntinam sedem intrusus circa illius Ecclesiæ bona vel jura præstitisset, rescindere, et quoniam Sueviæ dux Philippus malorum omnium auctor extiterat, quippe qui Leopoldum ad illam Sedem (quod solius est Romani Pontificis)

[1] Innoc. l. VI. Ep. XIII — [2] Trith. Chron. Sponehim. an. 1202

[1] Arnol. Lubec. Chr. Slav. l. VII. c. 1. — [2] Innoc. l. VI. Ep. XXXVIII. [3] Ibid. Ep. XXXIX. — [4] Ibid. Ep. XL.

transferre tentarat, ipsumque licet anathemate damnatum exauctoratumque adhuc fovebat, Innocentius abbatibus de Novo-Burgo, et de Salem præcepit [1], temerarium principem adirent, suoque nomine commonefacerent, ne in posterum invasori auxilium ferret, atque ut de gradu dejectum deserat, et anathemate perculsum declinet, alioquin subdit : « Denuntietis eidem, quod in ipsum, et terram suam amplius forsan, quam existimet, secundum officii nostri debitum, manum nostram curabimus aggravare, cum id ulterius non debeamus in patientia sustinere ».

51. Rursus vero ad Sitfridum Maguntinum brevem equidem, sed gravissimam Epistolam dedit [2], dignamque quam præsules Ecclesiæ sibi ob oculos proponant : « Ad hoc onus pastoralis officii suscepti, ubi oves Christi, cujus es ministerio deputatus, verbo pascas pariter et exemplo, qui cum eas Scripturæ paveris sacræ pane, vere valeas dici pastor. Ideoque fraternitatem tuam per Apostolica scripta mandamus, quatenus ad officium tuum spectes, diœcesim visites Maguntinam, ut et parvulis lac potum tribuas, et solidum cibum provectis apponas. Ne autem corrumpat fermenti modicum totam massam, et inficiat ovis morbida totum gregem, si quos in ea inveneris simoniace institutos, ipsos sublato appellationis obstaculo canonice punias, et si fuerint spoliandi post canonicam destitutionem illorum, eorum beneficia personis idoneis facias assignari. Præterea tam subditos quam prælatos super excessibus suis canonice corrigas, et hæreses pullulantes studeas penitus confutare. Dat. Lat. » Hæc monita si proponerent ob oculos præsules, atque in opus perducerent, primævæ sanctitatis splendor in fidelibus emicaret, nec emergerent hæreses, quæ tum in iis turbis non pullulabant modo in Germania, sed in Galliis præsulum negligentia radices proferebant. Cum ergo hæretici in Narbonensi provincia incuria archiepiscopi impietatis virus maximo Ecclesiæ damno evomerent palam, diffunderentque, Innocentius inertem ignavumque præsulem graviter arguit [3], ac privilegium quo indulserat, ut cum archiepiscopatu Narbonensi Montis-Regalis abbatiam retinere posset, revocavit, jussitque altero munere abire ; cumque oppidani Charitatenses hæreticæ pravitatis labe infecti essent, Innocentius hoc eodem anno Bituricensi archiepiscopo atque Antissiodorensi episcopo eorum causam permisit [4], tum eidem archiepiscopo, et Cadurcensi antistiti castri Burgensis clericos, qui hæretica dogmata publice seruerant, corrigendi provinciam imposuit [5].

52. Cæterum Antissiodorensis episcopus, cujus modo meminimus, acerbissimam ea tempestate ob susceptam Ecclesiasticam immunitatem propugnandam defendendamque ab Antissiodorensi comite persecutionem sustinebat, ut datis ad illum litteris Innocentius testatur [1], quibus acriter perstrinxit, atque episcopum commendavit.

« Innocentius, etc.

« Tanto ibi districtius punieris, quanto velut nunc omnia impune præsumes, majoris perditionis exemplum transmittis ad posteros, et famosissimum regnum Francorum infamas, dum Ecclesiasticam persequeris libertatem, quam inclytæ recordationis reges Francorum non solum amplecti consueverant sed etiam defensare, ibi tantum cogis episcopum exulare, ubi episcopi exulantes solebant hactenus tutum refugium et honorabile receptaculum invenire. Ut quid, miser, pallias culpam tuam, et in charissimum in Christo filium nostrum Philippum regem Francorum illustrem refundis temere crimen tuum ? Nam sicut in litteris tuis perspeximus contineri, eumdem episcopum regiæ serenitatis nominas detractorem, et tanquam in ultionem injuriæ regiæ contra eum innuis te commotum, cum ex eo potius motus fueris contra ipsum quod iniquitatibus tuis et excessibus parcere noluit, sed quoniam Ecclesiam Sancti-Adriani everteras funditus, et quemdam vassallum ipsius in ejus odium et præjudicium Ecclesiasticæ libertatis exoculare præsumpseras, et tam in bonis Ecclesiasticis, quam aliis, deprædationes exercueras et rapinas, excommunicationis in te sententiam protulit, et tam tibi quam hominibus tuis prohibuit Ecclesiasticam sepulturam ». Postremo suadet atque imperat, ut ejectum episcopum honorifice revocet, ac benevolentia complectatur, injustasque injurias resarciat, quæ si respuerit, justissimas Apostolicæ Sedis, ac numinis iras vindices intentat.

53. In quam sententiam Philippo quoque Galliarum regi litteras misit [2], in quibus hæc de Francorum regno, deque ejus antiqua pietate, quæ in profugis excipiendis omni honore Pontificibus summis, aliisque ejectis improborum tyrannide Ecclesiasticis viris tuendis fovendisque semper effulsit : « Meruerat perpetuæ laudis titulos regnum ipsum ex eo quod Ecclesias, et viros Ecclesiasticos in suis immunitatibus conservabat, defendebat Ecclesiasticam libertatem, et non solum non sæviebat in suos, sed alienos etiam undique concurrentes, qui propter justitiam sustinebant exilium, recipiebat hilariter, et honorifice pertractabat suis, copiis eorum inopiam sublevando. Hoc autem Apostolica Sedes non solum in membris suis, sed in seipsa etiam est experta, cum in suæ necessitatis articulo refugium ad regnum Francorum habuit, ibique devote suscepta, et honorifice pertractata, non parum a suis angustiis respirarit, imo etiam vires resumpserit, per quas, faciente tamen Domino et justitiam in judicium convertente, in statum felicitatis antiquæ, quæ cecidisse visa fuerat, fortior resurrexit ». Subjicit Pontifex gravem se animo dolorem hausisse, quod regiam clementiam odio

[1] Innoc. l. VI. Ep. CLX. — [2] Ibid. Ep. XLI. — [3] Ibid. Ep. LXXXI. — [4] Ibid. Ep. LXVIII. — [5] Ibid. Ep. XCVI.

[1] Innoc. l. VI. Ep. CXLIX. — [2] Ibid. Ep. CL.

in episcopum exulem corrumpi detractorum vocibus pateretur, ejusque bona fisco injuste addixisset: tum hortatur pristinæ eum gratiæ, ac bonis restituat, a comitis tyrannide vindicet, nec tantam labem suæ dignitati aspergat. Monet se archiepiscopo Senonensi imperasse, ut in comitem censuras distringat, nil vero in regem adhuc gravius statuisse ob paternam in eum suavitatem, sed ut ipse male commissa quamprimum emendet, anxie exspectare.

54. Ignave se gesserat archiepiscopus Senonensis, cui Pontifex percellendi comitis censuris provinciam ait injunxisse: non enim Pontificia constantia ad suffraganeum suum defendendum insurrexerat, sed inerti dissimularat silentio, in quem Innocentius asperrime invectus, torporem quo marcescebat jubet excutere [1], pœnasque Ecclesiasticas in episcopi oppressores fulminare. Oppressum vero a comite episcopum, ac regis Francorum ope destitutum Innocentius litteris suis erexit [2], auxiliumque Sedis Apostolicæ ipsi pollicitus est, hortatus ad constantiam, ne ea persecutione frangeret animos, sed felicem potius se putaret justitiæ causa injuriis appeti, præclaram triumphandi in mediis malis occasionem porrectam ipsi fuisse: « In eo quod tibi compatimur, Evangelicæ consolationis nos lectio consolatur, in qua novimus esse scriptum: Beati, qui persecutionem propter justitiam patiuntur. Si enim verbum veritatis est verum, imo quia verbum veritatis est verum, cum persecutionem propter justitiam patiaris, beatitudo persecutionem hujusmodi limitabit. Gaudeas igitur, ut et nos tecum pariter gaudeamus, quod dignus inventus es contumeliam pati pro nomine Jesu Christi, cujus ministerium sic geris in terris, ut ad ejus consortium cui laudabiliter in ministerio ipso ministras, assumi merearis in cælis, ipso in Evangelio protestante: Volo, pater, ut ubi ego sum, illic sit et minister meus. Gloriare cum Apostolo in cruce Domini nostri Jesu Christi, gaudens, si quæ desunt passionum Christi, in tuo corpore suppleatur, quoniam si compateris, conregnabis. Sciens ergo quod unusquisque secundum suum laborem accipiet, nec sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis, gaude quoniam felici commercio terrena in cælestia commutabis, et pro temporalibus recipies sempiterna. Cæterum super insania comitis persequentis tristamur quodam modo inconsolabiliter, et ex intimo corde dolemus, quod datus in reprobum sensum Pharaonem in contumacia sequitur, in Ecclesiæ persecutione Neronem. Cum enim elatus in superbiam contra stimulum non timeat calcitrare, veremur ne, cum in profundum venerit vitiorum, contemnat, nec adjiciat ut resurgat, sed tempestas demergat eumdem, et os suum puteus urgeat super eum. Monemus igitur fraternitatem tuam, et exhortamur attentius, et per Apostolica tibi scripta mandamus, quatenus non deficias, sed proficias potius, nec movearis a constantia tuæ mentis, sed in ea potius perseveres, non timens quod faciat tibi homo, cum Deum habeas adjutorem. Stes sicut stetisti hactenus pro Ecclesiæ libertate, et pro ea murum te defensionis opponas, nec cedas ascendentibus ex adverso, sed viriliter procedas in eos, animam tuam, si necesse fuerit, pro ovibus positurus ».

[1] Innoc. l. vi. Ep. CLI. — [2] Ibid. Ep. CLII.

Quod spectat ad Francorum regem, misit hoc anno Innocentius abbatem Casemarii legatum, eique Trium-Fontium, et de Duno abbates adjunxit, quo Philippum inter et Angliæ regem pacem conficerent, ut testantur ejus litteræ, tum ad Philippum [1], atque archiepiscopos [2], cæterosque Galliarum præsules, quibus mandavit, ut nuntium perhumaniter acciperent, atque pro componenda pace elaborarent, tum etiam ad Joannem Anglorum regem [3], ejusque regni antistites [4]. Cæterum de bello inter utrumque regem agunt Robertus de Monte, et pluribus Matthæus Parisius, qui ejusdem Joannis præcipitem temeritatem paucis hisce verbis satis superque testatam reliquit [5]: « Venientibus ad regem nuntiis, et dicentibus: Rex Francorum terram vestram hostiliter ingressus, cepit jam illa et illa castella, et castellanos vestros caudis equorum turpiter alligatos abducit, atque de rebus vestris pro lubitu suo sine contradictione disponit. Rex Joannes tale dedit responsum: Sinite illum facere, ergo quicquid modo rapit una die recuperabo. Sic nec iste nec alii similia denuntiantes aliud habere potuerunt responsum. Videns tandem rex Joannes (addit auctor) defectum suum, seseque omni militari subsidio destitutum, naves sub celeritate conscendit, et in die sancti Nicolai apud Portesmue applicuit, deinde in comites et barones occasiones prætendens, quod ipsum inter hostes reliquerant in partibus transmarinis, unde castella et terras suas pro eorum defectu amiserat, cepit, ab eis septimam partem omnium mobilium suorum: nec etiam ab hac rapina in Ecclesiis conventualibus, vel parochialibus manus coercuit violentas. Siquidem habuit hujus rapinæ executores, in rebus Ecclesiasticis scilicet Hubertum Cantuariensem archiepiscopum, in rebus autem laicis Gaufridum filium Petri Angliæ justitiarii, qui in executione jamdicta nulli pepercerunt ». Hæc Parisius.

55. *Inter reges Franciæ et Angliæ dissidiis tollendis studet.* — Sed de his ac similibus paulo inferius, ubi de zelo Innocentii regum scelera insectantis agemus. Dum suos Joannes spoliaret, victoriam latius Philippus proferebat, rerumque secundarum successu tumidus, cum abbas Casemarii Apostolicum imperium denuntiasset, armis

[1] Innoc. l. vi. Ep. LXVIII. Rigord. et S. Ant. ann. 1202. — [2] Ep. LXX. — [3] Innoc. l. vi. Ep. LXIX et CLXVII. — [4] Ibid. Ep. LXX. — [5] Matth. Paris. hist. Angl. an. 1203.

temperaret, induciasque cum Anglo ob reipublicæ Christianæ salutem pacisceretur, primum respondere distulit, deinde in consilium re adducta subjecit, non esse Pontificis regum controversiis se ingerere, nec teneri imperia Sedis Apostolicæ excipere in iis, quæ ad regni stipendiarios spectarent : cujus responsi Innocentius papa ab eodem abbate certior factus [1], ut regis dicta refellerit, et coarguerit, ab eodem Pontifice audire operæpretium erit.

« Innocentius, etc.

« Utinam considerasses salubrius, et diligentius attendisses, quod Apostolica Sedes nec tibi, nec progenitoribus tuis, aut regno Francorum damnosam hactenus, sed utilem potius se studuit exhibere. Utinam in die bonorum malorum immemor non fuisses, et cum bellorum dubius sit eventus, inconstantiam prosperitatis humanæ non tantum ex statu præsenti, sed ex eo etiam, qui variis modis et ex causis diversis præsenti potest succedere, mensus esses, et cavisses sollicite, ne responsio tua contra te vel posteros tuos posset in posterum allegari. Nec hoc dicimus, tanquam nobis potestatem velimus indebitam usurpare, vel quicquam injungere, quod ad officii nostri non pertineat potestatem. Quid enim monuimus? quid suggessimus? numquid inhonestum? numquid injustum? Certe si bene recolimus, ut faceretis pacem vel treguas, salva justitia utriusque : licet autem causam tecum intrare nolimus, et super hoc in judicio litigare, ne tamen responsio regia ex nostra sortiatur taciturnitate valorem, ei breviter cogimur respondere, nihil contra eum tanquam primum confingentes, sed inducentes potius ex armario sancti Spiritus validas rationes. Quod enim evangelizare pacem ex injuncto nobis officio teneamur, psalmista nos docet : Inquire, inquiens, pacem, et persequere eam, id est, donec inveneris, insequaris; et Angeli, qui Dominicæ Nativitatis primitias pastoribus intimarunt, per novæ laudis canticum expresserunt in ortu ejus, cujus vices in terris licet immeriti gerimus, pacem hominibus bonæ voluntatis nuntiantes. Ipse quoque Dominus Jesus Christus, quod nascens per ministerium fecerat Angelorum, gustaturus calicem passionis, executus est expressius per seipsum, cum discipulis suis inquit : Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis; et resurgens hac voce primum ad Apostolos fuit usus : Pax vobis, et iterum dico : Pax vobis. Idem quoque cum discipulos de forma prædicationis instrueret, pacem eos evangelizare præmonuit, dicens eis : In quamcumque domum ingressi fueritis, primum dicite : Pax huic domui, et si ibi fuerit filius pacis, requiescet super eum pax vestra : quicumque autem non receperint vos, nec audierint sermones vestros, exeuntes foras, excutite pulverem de pedibus vestris in testimonium illius. Exire præcipit foras, ut eis Ecclesiastica communio denegetur; pulverem illum excutiendum denuntians contra eos, qui non recipiunt verba pacis, qui Moyse cinerem de camino spargente, fuit ad plagam vulneris super omnem terram Ægypti.

56. « Quam gravis autem districtionis sententia in ultimo sint examine feriendi, qui non recipiunt pacis nuntios, nec audiunt sermones eorum, per seipsum veritas consequenter ostendit, non simpliciter, sed cum quadam affirmatione proponens : Amen dico vobis, tolerabilius erit terræ Sodomorum et Gomorrhæorum in die judicii, quam illi civitati; in civitate cives intelligens, a quibus non excipit ipsos reges. Præterea nullus dubitat sanæ mentis, quin nostrum sit de his quæ ad salutem vel damnationem animæ pertinent judicare. Numquid autem non meritorium est damnationis perpetuæ ac demeritorium salutis æternæ, fovere discordiam, fidei domesticos impugnare, domos religiosas destruere, bona religiosorum virorum necessitatibus et utilitatibus deputata exponere voluptati prædonum, virgines Deo dicatas opprimere, cogere illos, qui posteriorum obliti ad anteriora se jugiter extendebant, abire retrorsum, et denuo se sæcularibus negotiis immiscere, qui Domino cœperant militare, affligere pauperes, depauperare potentes, sanguinem humanum effundere, ac Ecclesias profanare? » Et infra : « Audi denique, fili charissime, verbum, non nostrum sed Verbi potius, quod erat in principio apud Deum, et quod tandem caro factum est, et habitavit in nobis, in Evangelio protestantis : Si peccaverit in te frater tuus, vade, et corripe eum inter te et ipsum solum; si te audierit, lucratus eris fratrem tuum, si te non audierit, adhibe tecum duos vel tres, ut in ore duorum vel trium testium stet omnem verbum. Quod si non audierit eos, dic Ecclesiæ; quod si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus. Ecce conqueritur rex Angliæ frater tuus, frater, inquam, non cognatione carnis, sed fidei unione, quod pecces in eum et in gravamen ipsius extendas, et extenderis manus tuas; corripuit te inter te aliquando et se solum, cum tam litteris, quam viva voce non semel solummodo, sed frequenter commonuit, ut ab ejus desisteres læsione. Adhibuit quoque non solum duos vel tres testes, sed multos magnates induxit, ut inter te ac ipsum ruptæ pacis fœdera reformarent, et apud te, ut ab ejus cessares offensa, interponerent partes suas. Verum quia hactenus apud celsitudinem tuam penitus nil profectum, quod in eum peccaveras, Ecclesiæ juxta verbum Evangelicum nuntiavit : Ecclesia vero uti circa te maluit affectione paterna quam judiciaria potestate, ideoque serenitatem tuam per prædictum abbatem non potestative corripuit, sed benigne commonuit, ut a fratris cessares injuria, et cum eo vel in veræ pacis fœdera, vel congruentes treguarum inducias convenires. Quid igitur restat de cætero, nisi quod si Ecclesiam non audieris, sicut hactenus non au-

[1] Innoc. l. VI. Ep. CLXV.

disti, te sicut ethnicum et publicanum, quod dolentes dicimus, habeat, et post primam et secundam correctionem evitet? cum si offendere nos oporteat te vel Deum, velimus ipsum ex tua potius offensione placare, quam per divini regis offensam regi homini complacere. Sed dices forsitan, quod non peccas in eum, sed et ille replicabit in contrarium, quia peccas. Quid ergo in hujus contradictionis articulo faciemus? Numquid dissimulabimus stragem corporum, et perniciem animarum, nec annuntiabimus impietatem suam impiis, et cohibebimus a violentia violentos? etc. Dat. Anagniæ II kal. Novemb. »

57. Monuit [1] Innocentius legatum suum abbatem Casemarii, quæ ad Philippum Francorum regem et Galliarum præsules scripsisset atque imperavit Francorum regem ad pacem vel inducias cum Anglo ea litterarum forma, quas ad utrumque regem dederat, conficiendas adduceret, et ad id præsulum auctoritatem adhiberet, si emollire ac flectere non posset, publice illi anathematis terrorem, ni pareret Sedi Apostolicæ, incuteret; aliisque litteris imperavit [2], ut cum Francorum rex Anglo inducias concessisset, « de querela regis Anglorum et ejus exceptione utrum sit justa, interim cognoscatur; non ratione feudi, cujus ad eum spectat judicium, sed occasione peccati, cujus ad nos pertinet sine dubitatione censura », una cum archiepiscopo Bituricensi abscisso sibi principis utriusque respectu diligentissime cognosceret; et si querelam regis Anglorum justam esse deprehenderet, amputata omnis provocationis mora, procederet; si secus Francorum regi jura sua persequenti, ut ea obtineret, opem suam explicaret. Quæ vero belli illius inflammati causæ fuerint, quas Angliæ rex porrexit, ex Pontificis litteris illustratur, quibus Innocentius Joanni Anglorum regi querenti injuste se a Franco lacessitum objecit, attenderet num potius ipse prior injuriam Franco inflixisset: accepisse enim se ex Philippi litteris illata ab eo Turonensi Ecclesiæ, cujus bona Franco obnoxia essent, damna gravissima; ipsum plures nobiles suis possessionibus pro sola libidine pepulisse, cumque ille eorum querelis pulsatus, utpote ad quem supremo jure dominium spectaret diem ipsi dixisset, illum repetitis vicibus judicium elusisse, admonitum a Franco perhumaniter, ut debitum ipsi officium exhiberet, rem contempsisse.

58. « Innocentius, etc.

« Nosse [3] te volumus, quod rex ipse non se, sed te potius culpabilem esse dicat discordiæ suscitatæ, ac quod non occasionem solummodo, sed causam præstiteris dissensionis affirmet. Nuper enim nobis per suas litteras et nuntios intimavit, quod cum Ecclesia beati Martini Turonen. quæ ab eo quicquid habet in temporalibus recognoscit, damna non modica, et quamplures injurias intulisses, et homines tui quemdam ipsius hominem occidissent, licet requisitus super hoc sæpius, ut id faceres emendari, tres vel quatuor terminos petieris, et acceperis successive, et rex ipse semper ad datam diem suos nuntios destinasset, nunquam emendationem a te potuit obtinere, imo per dilationes hujusmodi ultra unius anni spatium ejus animum suspendisti. Præterea cum hominibus, qui spectant ad feudum ejus, castella et terras suas sine ratione pro motu voluntatis propriæ abstulisses, ipse tanquam superior spoliatorum querela pulsatus, tibi non semel solummodo, sed sæpe mandavit, ut id faceres emendari. Quod licet promiseris te facturum, non fecisti tantum, sed gravatos amplius aggravasti, quod ipse sustinuit ultra annum, satisfactionem expetens et exspectans. Cumque communicato cum baronibus et hominibus suis consilio, certum tibi terminum statuisset, ut in ejus præsentia compareres, quod jus dictaret, sine retractatione secuturus: licet esses ligius homo ejus, nec fuisti tamen ad diem statutum, nec misisti aliquem responsalem, sed mandatum ejus penitus contempsisti. Consequenter vero personaliter te convenit, et super his commonuit viva voce, cum non haberet in votis, ut faceret tibi guerram, si talem te circa eum, qualem tenebaris ex debito, exhiberes.

« Verum cum nec sic satisfacere voluisses, licet te baronum et hominum suorum consilio diffidasset mota tamen guerra ad te quatuor ex militibus suis misit, volens certificari per eos, si velles ea, quæ in ipsum commiseras, emendare. Alioquin notum esse volebat, quod ex tunc contra te fœdus cum hominibus tuis, ubicumque posset, iniret: tu autem a facie te quærentium abscondisti, et captasti absentiam, ita quod te videre nullatenus potuerunt. Homines vero tui occurrentes quærentibus nuntiarunt se præscire, quid eis a rege ipso fuisset injunctum, et quod non poterant loqui tecum. Adjecit insuper, quod eo tempore, cum nullo ex hominibus tuis confœderationem inierat, nec hominia receperat ab eisdem, sed postmodum confœderatus est cum quibusdam eorum, et a quibusdam recepisse hominia se fatetur, quod contumaciæ tuæ asserit imputandum, licet adhuc paratus existat in curia sua, si petieris, tibi justitiæ plenitudinem exhibere, sufficienti tamen cautione recepta, quod judicio curiæ acquiescas. Monemus igitur serenitatem regiam, et exhortamur in Domino, quatenus ad ea quæ pacis sunt devotus intendas, et non solum recipias pacem, vel treguas, si tibi forsitan offerantur, sed eas etiam offerre nullatenus erubescas. Caveas autem sollicite, ne cum injuriosum tibi asseras dictum regem, tu ei potius injuriosus existas, et debitam ei reverentiam subtrahas et honorem, quoniam cognita veritate, sicut in tua tibi assistimus ratione, sic ei non possemus in sua justitia non adesse. In eodem fere modo scriptum est Senonen. archiepiscopo et suffraganeis ejus; in eodem, etc. Capitulo Rhemensis et suffraganeis Rhemensis Ecclesiæ; in

[1] Innoc. l. VI. Ep. CLXV.— [2] Ibid. Ep. CLXVI.— [3] Ibid. Ep. CLXVII.

eodem, etc. archiepiscopo Bituricen. et suffraganeis ejus». Hactenus Innocentius, eademque ratione ad Casemarii abbatem [1], Senonensem [2], ac Bituricensem archiepiscopos [3], eorumque suffraganeos scripsit, necnon ad Rhemense capitulum Ecclesiæque illius suffraganeos : sequenti vero anno ad cunctos Galliæ archiepiscopos et episcopos [4]. Cum porro non ad Rhemensem archiepiscopum, sed ad capitulum scripserit, illius Ecclesiæ archiepiscopi Guillelmi innui videtur obitus, qui a Jacobo Meyero superiori anno recensetur [5]. At de Casemarii abbatis legatione in Gestis quoque Innocentii proximo anno reddendis mentio fit.

59. *Mœrentis reginæ Francorum litteræ ad Pontificem.* — Neque his Innocentii apud Philippum labores finem accepere, nam interpellatus Pontifex hoc pariter anno ab Inseburge regina illius uxore, pessime ab eo habita, operam atque auctoritatem suam apud eumdem regem pro officii munere interponere coactus est; extant reginæ ad Innocentium litteræ [6], quæ siccis oculis vix legi possent, cumque miserrimum ejus statum exprimant, et quæ perlegantur dignissimæ, eas inserere historiæ duximus.

« Spirituali patri ac domino suo Innocentio, Dei gratia summo Pontifici, filiarum ejus minima, Inseburges, Franciæ nomine solo regina, seipsam ad pedes in omni humilitate.

« In spiritu humilitatis et in animo contrito sæpissime vestræ piæ paternitati miserias meas tam per me quam per meos explanare curavi, et quia conversa in ærumna mea jugum Domini non grave, sed gravissimum assidue porto adhuc, pater sanctissime, recogitabo vobis omnes annos meos in amaritudine animæ meæ, in qua jugiter permanens, dilectum meum, fasciculum myrrhæ mihi factum, inter ubera commorantem sustineo, remedium amaritudinis per vos Christi vicarium desiderans obtinere. Vos siquidem per Dei gratiam estis successor Petri, collega Pauli, qui Corinthium gladio spiritus trucidare minime formidavit, Phinees imitator, mons in vertice montium positus, ad quem oculi levandi, tuitio oppressorum, refugium miserorum. Unde ad vos patrem sanctissimum confugio, et utinam mihi datum fuisset desuper, ut pedes Elisei mihi compatientis amplecti valerem, lacrymis rigarem, capillis extergendo, angustiam animi mei expressius opere quam litterulis exponeremus. Eripite itaque me, pater juste, ut non infigar, libera me ab his qui oderunt me, et de profundis aquarum, quæ gratis persequuntur me. Persequitur me dominus maritus meus Philippus, illustris rex Francorum, qui non solum me sicut uxorem non videt, sed solitudine carceris meam desiderans fastidire juventutem opprobriis et calumniis, per suos satellites me irritare non cessat ad indignationem spiritus, ut ei contra matrimonii jura, et legem Christi consentiam per præambulos antichristi, qui speciem pietatis habentes virtutem ejus abnegant, me provocare nullatenus erubescit. Sciatis autem, pater sancte, quod in nostro carcere nullum est mihi solatium, et innumeras et importabiles molestias patior, nec enim me audet aliquis ibi visitare, nisi aliqua religiosa persona ad me consolandam accedere, nec de ore alicujus verbum Dei ad reficiendam animam meam possum audire, nec copiam habeo alicui sacerdoti confessionem meam faciendi; missam raro audire possum, alias horas nunquam ; insuper nulla persona, vel nuntius de terra nativitatis meæ cum litteris vel sine litteris ad me venire vel mihi loqui permittitur; victus mihi aliquando arctus nimium ministratur, pane tribulationis et potu angustiæ quotidie utor, nil medicinale, prout expedit fragilitati humanæ, nec qui de salute corporis mihi consulat, vel faciat quod mihi prosit possum habere. Balneum intrare non sinor, si volo minuere mihi sanguinem, facere non possum, et propterea timeo mihi de visu, et ne graves infirmitates mihi superveniant : vestimentorum copia non adest, nec talia sunt qualia deceret habere reginam.

60. « Accedit ad cumulum miseriæ meæ, quod illæ personæ admodum viles, quæ mecum ex voluntate regia conversantur, nunquam bona mihi verba proponunt, sed contumeliosis sermonibus et injuriosis affligunt, de quibus etiam audivi et scio, quod præterquam a me recesserint, mihi compatiuntur, sed inde nihil mihi consolationis impendunt, sed tristem jugiter me compellunt remanere, in quadam domo sum clausa, nec inde possum exire. Quid plura? miserias meas non possem per singula prosequi, quia ea mihi denegantur, quæ nulli Christianæ mulieri deberent denegari, et ea mihi fiunt, quæ nulli fieri deberent quantumcumque abjectæ personæ. Litteras, quas sanctitas vestra mihi mandavit, habere non potui. His namque et similibus, quæ ad præsens non valeo exponere sanctitati vestræ, ita quod tædeat me vivere, afflicta, cum ignorem quid agere debeam, oculi mei ad vos sunt, pater sanctissime, ne peream. Præterea dico non corpore, sed spiritu : cum enim quotidie morior per gloriam vestram, et propter jura matrimonii illibata servanda, quam dulcis, quam jucunda, quam suavis mihi miseræ, mihi desolatæ, mihi ab omnibus repudiatæ et ejectæ unica mors corporalis adveniret, qua tot mortium discrimina aufugere possem. Verum quoniam angustiæ mihi sunt undique, quia si contra Deum egero, mors mihi est, si autem non egero, non effugiam manus persecutorum, a vobis, qui pater estis consolationis, consolationem peto. Hoc vestræ, ut jam per me et clericos meos insinuatum est, significans sanctitati, et rogans, et protestans, quod si minis ac terroribus compulsa, feminea fragilitate contra jura matrimonii mihi aliquid proposuero, non sit in præjudicium prænominati matrimonii,

[1] Lib. VI. Ep. CLXV. — [2] Ep. CLXIV. — [3] Ep. CLXVI. — [4] Lib. VII. Ep. XLII. habetur Ext. de judiciis c. Novis ille. — [5] Ann. Flan. l. VII. — [6] Apud Innoc. l. VI. Ep. LXXXV.

et a vobis qui persecutor estis confessionis extortæ, nequaquam recipiatur, sed in manu forti et brachio extento ab hac me curetis absolvere miseria, pater benigne, ut si forte dominus meus Philippus rex Francorum illustris, diabolica fraude deceptus, contra me super sæpe fato matrimonio denuo agere tentaverit, tali loco me procuret sisti vestra paternitas, in quo pristinæ libertati et primis parentibus restituta, libere meam possim in omnibus declarare voluntatem, et si fide interposita, vel sacramento interveniente, hoc quod prædixi fuero timore intercedente confessa, ab illa obligatione Apostolicæ miserationis obtentu me liberare dignemini. Ita vero faciatis, pater sancte, ut consolationem vestram sentiam, et justitiam quam omnibus exhibetis mihi nullatenus subtrahatis, et in extremo examine præmium condignum ab omnipotenti Deo recipere valeatis. Valeatis, pater sancte». His mœrentis reginæ acceptis litteris permotus, flexusque ad misericordiam Pontifex, ut illam in viri pristinam gratiam restitueret, omnem curam diligentiamque adhibuit. Quapropter geminas hac de re eodem anno ad regem scripsit Epistolas, quarum alteram mense Junii [1], Ferentini cum esset; alteram ad eumdem regem dedit [2], qua ad exuendam inveteratam peccandi consuetudinem hortatur, ne qui hactenus iras continuit Deus, in ipsius tandem caput effundat.

61. *Joannem Anglorum regem arguit Innocentius.* — Mirum sane ea tempestate Occidentales principes adeo in tranversum actos, ut merito Davidicum illud ipsis occini potuerit: «Adstiterunt reges terræ, et principes convenerunt in unum adversus Dominum, et adversus Christum ejus [3] (Romanum scilicet Pontificem, summum Dei in terris vicarium). Dirumpamus vincula eorum, et projiciamus a nobis jugum ipsorum», divinam scilicet atque Ecclesiasticam legem. De prævaricatoribus crucesignatorum principibus, deque Philippo Sueviæ duce supra diximus, de Philippo Francorum rege modo dictum est, de cæteris mox videbimus, utque de Philippi æmulo, nempe Joanne Anglorum rege susceptam orationem prosequamur, nefanda ejus facinora recenset, arguitque Innocentius papa [4] : «Illud autem gravissimum reputamus, quod cum in regno tuo causas Ecclesiasticas committimus cognoscendas, tu prohibes delegatis, ne in earum cognitione procedant, jurisdictionem nostram impediens, cum nos, si bene memineris, jurisdictionem tuam curaverimus confovere. Circa clericos autem et Ecclesias, postquam regni solium suscepisti, qualiter te habueris in multis, et mansuetudine regali postposita, eis feceris inhoneste tractari, etc.» Arguit pepulisse Lemovicensem episcopum atque archiepiscopum Dublinensem, Pictaviensem vero, et Sagiensem episcopos crudelissime exagitasse. Et infra : «Nisi præmissas offensas corrigere curaveris per teipsum et a consimilibus abstinere, nos qui forsan in his ultra quam oportuerit nostrum pro te distulimus officium exercere, propter quod de taciturnitate nostra divinam offensam incurrisse timemus, nullatenus negligemus, quin post exspectationem diutinam, et admonitionem paternam, nostrum, sicut convenit, officium exequamur. Datum Later. X kal. Martii». Novas postea admonitiones, minasque ob injuste oppressum antistitem eidem regi adjecit [1], atque in eamdem sententiam ad Cantuariensem archiepiscopum, atque Eliensem episcopum scripsit [2]. Rothomagensi præterea archiepiscopo imperat [3], ut Sagiensem episcopum non solum benevolentia complectatur sed etiam in Anglorum regis gratiam recipiendum curet, eumdem regem inflicta anathematis atque interdicti sententia (si opus sit) archiepiscopo et canonicis ablata restituere compellat. Denique missis ad Joannem litteris arguit [4], quod cum B. Anglorum reginæ, impetratis post Richardi regis viri sui obitum Apostolicis litteris super dote ac bonorum mobilium dimidia parte sibi testamento relicta composuisset, ille non solum non stetisset pactis verum et reginam regno exturbasset, quæ Trecensem comitissam sororem suam adiit.

62. *S. Vulstani canonizatio.* — Antequam vero ex Anglia revocetur oratio, ut tam pravis facinoribus enarratis fatigatum lectoris animum recreemus, inserere lubet hoc anno Innocentium papam beato Vulstano olim Wigorniensi in Anglia episcopo sanctorum honorem, cultumque decrevisse, dato ad Wigorniensem episcopum et capitulum Diplomate, cujus exemplum ex parte infra scriptum est [5] : «Sane cum ad audientiam nostram tanti viri merita et miracula pervenissent, maturius procedere cupientes, cum divinum sit judicium hujusmodi potiusquam humanum, venerabili fratri Cantuariensi archiepiscopo, et episcopo Elien. et dilectis filiis Sancti-Edmundi, et de Wiburn. abbatibus dedimus in mandatis, ut ad Wigornien. Ecclesiam pariter accedentes universo collegio vestro et populo civitatis jejunium indicerent triduanum, infra quod omnes unanimiter peteritis ab eo, qui via, veritas est, et vita, aperiri super hoc viam veritatis ad vitam, ac deinde non per testimonia tantum, sed per testes et famam vulgatam et scripturam authenticam de virtute morum et virtute signorum, operibus videlicet et miraculis, diligenter inquirerent veritatem, et nobis fideliter intimarent. Ipsi ergo cum ad Wigornien. Ecclesiam accessissent, juxta mandatum Apostolicum processerunt, et qui pauca de multis miraculis ejus, super quibus testes deposuere jurati, et in quorum testimonio tota civitas acclamabat; scripturam quoque authenticam de Vita ipsius ante centum annos Anglicana lingua conscriptam, sub

[1] Lib. VI. Ep. LXXXVI.— [2] Ep. CLXXXII.— [3] Psal. II.— [4] Lib. VI. Ep. CLX.

[1] Ep. LXVI. — [2] Ep. LXIV. — [3] Ep. LXXIII. — [4] Ep. CXCIV. — [5] Innoc. Ep. LXII.

sigillis suis per te, frater episcope, nobis dirigere procurarunt. Qui postmodum in nostra præsentia constitutus, nobis humiliter supplicasti, ut prædictum episcopum adscriberemus sanctorum Catalogo venerandum. Patuit ergo nobis per scripturam authenticam, et depositiones testium, quod ad sepulchrum ejus muti loquelam, leprosus mundationem, hydropicus et paralyticus receperant sanitatem, et quod quamplura miracula Dominus invocantibus nomen ejus et prædicti episcopi, jugiter operatur : quare de meritis et miraculis ejus multis et magnis, non solum testimoniis sed et testibus certiores affecti, cum secundum prophetam laudandus sit Dominus in sanctis suis, de fratrum nostrorum consilio ipsum beatum Pontificem, et confessorem Vulstanum Catalogo sanctorum adscripsimus, ejusque memoriam inter sanctos decrevimus celebrandam. Quapropter universitatem vestram monemus et exhortamur in Domino, per Apostolica vobis scripta mandantes, quod nos solemniter et caute statuimus, vos humiliter et devote servetis, ut meritis ejus et precibus apud misericordissimum judicem nos et vos indulgentiam consequamur. Collectam autem in commemorationem ejus dicendam edimus quam in hac pagina duximus subscribendam : Spiritum nobis, Domine, tuæ charitatis infunde, ut intercedente beato Vulstano confessore tuo, atque pontifice, tuam mereamur dulcedinem in æterna felicitate gustare. Per, etc. Datum Ferentini secundo (septimo) idus Maii ».

63. *Reges Castellæ et Danorum arguit, disciplinam Ecclesiasticam tuetur.* — Sed ad Innocentium reges arguentem redeamus; extant ejus ad Castellæ regem litteræ [1], quibus in eum invehitur, quod incestarum nuptiarum inter filiam suam et Legionensem regem auctor esset : « Quia tantum Apostolicæ Sedis, imo Ecclesiæ generalis opprobrium dissimulare ulterius nec volumus nec debemus, monemus serenitatem regiam et exhortamur, et sub divini judicii obtestatione mandamus, quatenus omnes colligationes iniquitatis hujus omnino dissolvas, quæ fasciculos habent annexos usque in infernum inferiorem animas deprimentes, et recipias, imo revoces etiam natam tuam, ut seductam incestuosis amplexibus, cui vis, tantum in Domino, matrimoniali possis fœdere copulare. Alioquin, ne tam anima tua quam filiæ tuæ ac regis ipsius de nostris manibus requiratur, in te ac terram tuam, sicut expedire viderimus, procedemus, et admonitionem acrior sequetur vindicta, quam credas. Datum Ferentini nonis Junii ».

64. Scriptis insuper ad Danorum regem litteris [2], questus est Waldemarum Salesvicensem episcopum proscripsisse, qui tandem Pontificis opera, aliorumque studio e vinculis, in quæ fuerat conjectus, evolavit; de quo Lubecensis [3] : « Quia idem Waldemarus vir nobilis erat regis Canuti filius, magni patrimonii hæres, et contra Canutum regem, et fratrem Waldemarum tunc ducem, nunc autem regem senserat, suspecta multis ejus videbatur liberatio. Unde consilio habito, ipsum consilium communicatum est domino Apostolico. Ipso ergo per suos nuntios mediante, tali modo liberatus est, ut nunquam in tali vicinia esset, ubi regi Waldemaro cognato et æquivoco importunus existeret ». Sed qui peccantes principes redarguit, cæterorum culpas reprehendere, punire, ac pro viribus emendare nullatenus prætermisit : nam ad Montis-Regalis monachos, criminis contagione notatos, insalutatos scribens [1], acerrime in ipsos invectus est, contra archiepiscopum quædam oppida occupasse, infanda commississe scelera, secreta detexisse, unde mala ingentia per Marcualdum perpetrata erupissent. Guamensem archiepiscopum, ac Duacensem, et Fernensem episcopos anathematis sententiam adversus Watafordensem antistitem ferre jussit [2]. Is enim Lesmorensem episcopum, dum ad urbem se conferret, in carcerem detruserat, ac manibus in eum crudeliter injectis, ipsius Ecclesiam occuparat : præterea graviter eum increpat [3], quod canonicum quemdam contra Apostolicæ Sedis imperium oppressum teneret.

65. Prætores etiam, cæterique Insubres magistratus Ecclesias clericosque gravissime presserant, impositisque exactionibus maximis afflixerant, ad quos Pontifex ad tuendam eorum libertatem dignitatemque hæc scripsit [4] : « Ne igitur sacerdotium deterioris hodie conditionis existat in populo Christiano, quam olim apud Judæos fuerat vel gentiles, universitati vestræ sub obtestatione divini judicii districte præcipiendo mandamus, quatenus a prædictis exactionibus et injuriis abstinentes, clericos et Ecclesias ad hujusmodi onera nullatenus compellatis, sed recipiatis humiliter cum actionibus gratiarum, si quis forsan episcopus simul et clerus tantam necessitatem vel utilitatem inspexerint, ut absque ulla coactione ad relevandas utilitates et necessitates communes, ubi laicorum non suppetunt facultates, subsidia per Ecclesiasticos duxerint conferenda. Alioquin cum et Lateranen. Concilium talia sub excommunicatione prohibeat attentari, et utique justum existat, ut laicis spiritualia subtrahantur, qui temporalia clericis subripere non verentur : si qui vestrum de cætero contra mandatum nostrum venire præsumpserint, excommunicationis se noverint vinculis innodatos ». Hæc Innocentius, quæ haud silentio prætermittenda fuere, ut perditissimorum hujus temporis politicorum impietas refellatur, qui religioni, Ecclesiæ Dei, Deoque ipsi dominandi libidinem anteponunt; at non solum ipsos reprehendit magistratus, sed Galliæ etiam Cisalpinæ præsules graviter objurgat [5], illis sese strenue non oppo-

[1] Ep. LXXX. — [2] Lib. VI. Ep. LXXXI. — [3] Lubec. Chro. Slav. l. VI. c. 18.

[1] Lib. VI. Ep. XCIII. — [2] Ibid. Ep. CLXII. — [3] Ibid. Ep. LXX. — [4] Ibid. Ep. XLV. — [5] Ibid. Ep. XLV.

suisse, sibique et Ecclesiæ durissimam passos esse iniuri servitutem.

66. Invalescentem prælerea in dies in iis Ecclesiis damnatum quemdam morem vigilantissimus Pontifex convellendum citissime operam navavit. Cum enim sacerdotia in posteros hæreditario quodam jure propagari cœpissent, ne id fieret, datis ad Mediolanensem archiepiscopum, atque ad Novariensem episcopum, et capitulum litteris [1], graviter vetuit, prohibuitque ; idemque in Hibernia Joannis tit. S. Stephani in Cœlio monte presbyteri cardinalis Apostolicæ Sedis legati beneficio præstitit: extat namque Innocentii ad ipsum reddita Epistola [2], ubi ab eo se accepisse testatur, inter alia quæ imbi flagitia vigerent, sacerdotia et episcopatus ad filios nepotesque transfundi, atque ob id Guanensem electum, altero in ejus locum suffecto, ipsum exauctorasse, cui pallium transmitti postularet; quibus se assentiri respondit. Data est hujusmodi ad Joannem legatum Innocentii Epistola X kal. Martias (1), paucis vero ante diebus, nempe ad VI kalendas, cum monasticam disciplinam pluribus in locis collapsam labefactatamque accepisset, omni studio restituere contendit, ad Castellanum in primis episcopum aliosque litteris exaratis. Post hæc subditur in regesto Tusciæ, Spoleti, aliarumque Italicarum regionum abbatibus, conventibus, etc. Apostolicæ Sedi proxime subjectis ea de re scriptum, atque ex hujus Epistolæ formula alias ad plures episcopos missas.

67. *Privilegia monasterio S. Pauli aliisque collata.* — Verum ex his, quæ hactenus in medium attulimus, ne quis Innocentium in arguendis percellendisque vitiis duntaxat gravissimum censorem arbitretur, ingentia beneficia privilegiaque, quibus plurimos hoc anno ut parens optimus auxit, producemus, ut virgam et manna in arca pectoris continuisse asserere possimus, atque de ipso id propheticum Ecclesia occinere posset [3] : « Virga tua (nimirum in improbis comprimendis) et baculus tuus (in probis sustentandis) ipsa me consolata sunt ». Nam præter quæ retulimus supra, Ecclesiæ S. Lupi Trecensis abbatem, ejusque fratres in S. Petri tutelam recepit [4], eorumque jura ac privilegia confirmavit, idque Aldefonso Auriensi episcopo benignissime impertitus est [5] ; dato ad Petrum Compostellanum archiepiscopum Diplomate [6], ejus Ecclesiæ privilegium a Cælestino papa de præscriptione votorum aliquot, quæ Hispania S. Jacobo sanxerat, firmum reddidit, eidemque antistiti indulsit [1], absolvere laicos judices posset, qui errantes clericos mulctarant, tum sexu vel ætate debiles [2], qui injectis in clericos manibus, vel leviter eos læsissent. Corroboravit etiam monasterii S. Pauli jura ac privilegia [3], illudque in Apostolicæ Sedis clientelam in D. Pauli honorem accepit, cui factum illud ita devovit : « Domino sancto, meritoque beato prædicatori præcipuo, egregioque doctori Paulo Apostolo, Innocentius indignus episcopus, servus servorum Dei, reverentiæ votum cum devotione perenni. Cum aliqua tibi, beatissime Paule, vas electionis et gratiæ prædicator, per privilegii paginam conferre videmur, non nostra concedimus, sed tua potius confirmamus, quia bona omnia, quæ habemus, tuis intervenientibus meritis a patre luminum, a quo est omne datum optimum et omne donum perfectum, nos accepisse fatemur, ideoque magis tua reputamus esse quam nostra, et utinam ita nostra sint tua, ut tua quoque sint nostra, quatenus qui tuum officium exequendum suscepimus, ad tuum etiam suscipiamur consortium obtinendum. Sacratissimum itaque monasterium, in quo tuum venerabile corpus celebri memoria requiescit, ad jus proprietatem Apostolicæ Sedis jure pertinens speciali sub beati Petri coapostoli tui, et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus, etc. » Ejus possessiones ratas habet, aliaque abbati confert privilegia, ut mitra, annulo, sandaliis, tunica et dalmatica inter missarum solemnia utatur. Aliis quoque beneficiis ac privilegiis [4] complectitur priorem et conventum de Bomin, abbatem S. Columbæ [5] de Hay insulæ ejusque fratres, Joannem domus S. Trinitatis Cervi Frigidi ministrum [6], ejusque fratres, Garganicæ Ecclesiæ archidiaconum et capitulum [7], abbatem et conventum de Caraceto, factam unionem illius Ordinis cum Cisterciensi confirmans [8], Caraceti abbatem et ejus fratres [9] : Cassinense monasterium, datis litteris ad episcopos [10], abbates aliosque Ecclesiarum præsules, in quorum parochiis monasterium illud Ecclesias possessionesve obtinebat ; privilegium confirmat, quo abbates et fratres in rerum monasterii invasores excommunicationis sententiam promulgare possint ; Corbeien-

[1] Innoc. l. VI. Ep. CXXI. — [2] Ibid. Ep. CLVIII. — [3] Psal. XXII.— [4] Innoc. l. VI. Ep. III. — [5] Ep. X. — [6] Ep. LXXXIV.

[1] Ep. LXXXII. — [2] Ep. LXXXVI. — [3] Ep. LXXXIII. — [4] Ep. CXV. — [5] Ep. CLXXX. — [6] Ep. CXVIII. — [7] Ep CLXIX. — [8] Ep. CLXXII. — [9] Ep. CLXXIII. — [10] Ep. CLXXXV.

(1) Ex Epistola, cujus argumentum hic exhibet Raynaldus, intelligimus Joannem cardinalem S. Stephani de Monte-Cælio, quem hoc anno legationem in Scotia obiisse ex eadem Epistola discimus, Concilium Perthum hoc vel præcedenti anno habuisse. Ex litteris enim Pontificiis, quibus ejus Epistolæ respondet, exauctoratum ab eo fuisse Guanensem electum, atque alia præstita ad cleri reformationem discimus. Reformationem vero cleri agitatam fuisse in Concilio illo, Dempsterus lib. XVI Hist. Scot. asserit. Ex anno igitur 1201, cui Concilium Perthusanum a Dempstero, et Labbeo in Collectione Conciliorum illigatur, ad præsentem vel forte ad præcedentem referendum. Cum enim litteræ Pontificis ad Joannem responsivæ X kal. Martias consignentur, facile ejusdem legati litteræ ad præcedentem pertinent, vel saltem de rebus anno præcedenti habitis Pontificem faciunt certiorem. Nec ante biennium Concilium istud a Joanne haberi potuisse ulla ratione persuaderemur ; alioquin Joannis legatio plus nimis in longum, contra morem earum legationum, in quibus nullum esset diuturnum negotium tractandum, protraheretur. Est vero Perthum urbs in provincia ejusdem nominis Scotiæ Meridionalis, quæ hodie vulgari nomine Strevaeshaleh appellatur. MANSI.

sem abbatem, cui annuli et mitræ usum confirmat [1]. Sardiniæ episcopis cæterisque præsulibus indulsit [2], ut per litteras Apostolicas extra Sardiniam non respondere cogerentur, nisi in iis ejus beneficii mentio edita fuisset.

68. Quod vero in Sardiniam fluxit oratio, extant Innocentii litteræ, quibus Turritano, Calaritano, et Arborensi judicibus scripsit [3], ut Turritano archiepiscopo obtemperarent, quo feliciter in pacem coalescere discordes animi possent ; sed hæc ab ipso Pontifice audire refert : « Quanto Sardinia specialius ad Romanam Ecclesiam noscitur pertinere, utpote cui tam in spiritualibus quam temporalibus est subjecta, tanto propensius præcavere volumus et debemus, ne quid attentetur in ea, per quod et status perturbetur ipsius, et graviter Dominus offendatur ». Et infra : « Monemus igitur nobilitatem vestram et exhortamur, atque per Apostolica vobis scripta præcipiendo mandamus, quatenus ipsum ob reverentiam Sedis Apostolicæ et nostram, recipientes humiliter et honorifice pertractantes quæ super judicatu Galluren. et Arboreæ, et nobili muliere... filia quondam judicis Galluren. tradenda nuptui, cum ad nubiles annos pervenit, et aliis vobis ex parte nostra proponet, cum super omnibus plenam nostram noverit voluntatem, credere et efficere procuretis : ita quod devotionem vestram in hoc plenius cognoscamus, et per ipsius sollicitudinem toti provinciæ pax perveniat exoptata ». Hæc Innocentius ad Sardiniæ judices, quibus etiam mandat [4], ut coram eodem archiepiscopo fidei sacramento sese obstringerent, universosque præterea archiepiscopos, episcopos, judices Apostolicæ Sedi annuum tributum pendere jubet [5].

69. *Sequaces Marcualdi in Sicilia compressi.* — At ex Sardinia ad Siciliam progrediamur. Sunt de rebus ad illam pertinentibus Innocentii litteræ, ex quibus potissimum afferemus, quæ ad historiam spectare videntur. In primis igitur Messanensi archiepiscopo regio familiari rescripsit [6], gratulatusque est superbum hostem e Sicilia depulisse, ac Messanam in regis fide continuisse : quinam vero fuerit iste turgidus arrogantia et superbus archiepiscopi Messanensis studio e Sicilia fugatus, non proditur ; sed nostra quidem sententia Willelmus Capparonus is fuisse videtur, de quo Innocentius papa ad Insubres, ut vidimus, hoc ipso anno scribit [7] : « Cum adhuc faveat (Philippus scilicet Suevus) Capparono, qui Marcualdo in malitia et excommunicatione successit ». Mandat præterea Pontifex Messanensi archiepiscopo [8], ut ab universis comitibus, baronibus, aliisque qui nondum sibi, ut ait, balii juramentum detulerant, id suo nomine exigere ac recipere non cunctaretur, quod ut illi præstarent, aliis eisdem litteris [9] imperavit. Cum porro Gualterius Trojanus episcopus, damnatis iis quæ antea contra Pontificem conflasset, ejus jam gratiam ambiret, hæc ad eum Innocentius [1] : « Ex profectu namque multorum nobilium et procerum regni, qui nobis et Ecclesiæ humiliter paruerunt, et ex illorum defectu, qui conati sunt a spiritu superbiæ contra stimulum calcitrare, liquido cognoscere potes commoda et incommoda, quæ de gratia et offensa nostra tibi, ac tuis et provenerunt hactenus, et poterunt provenire, etc. Datum Ferentini ». Datis præterea Apostolicis litteris ad Petrum Panormitanum archiepiscopum electum [2], regiumque familiarem, ipsum plurimum commendat, quod inter Siculi regni tumultus, qui tum etiam fervebant, fidem Pontifici regique servasset. Cum enim Innocentius gravissimo morbo implicitus teneretur, sparso de ejus morte falso rumore, eoque increbrescente plurium studio, qui illum late difflarunt, defectiones sunt secutæ, bellicique in Sicilia citra Pharum motus excitati, quæ pluribus Gesta prosequuntur :

70. « Cum multa agerent prudenter et potenter (Gualterius scilicet Brenensis comes, et Jacobus Pontificis consobrinus, ab ipso, ut supra vidimus, Apuliæ, ac Terræ Laboris præsides cum pari auctoritate constituti) venerunt tandem in Campaniam visitare summum Pontificem, quem audiverant ægrotare, inveneruntque illum Anagniæ tam graviter ægrotantem, quod a multis mortuus dicebatur. Cum autem de morte ipsius fama volasset, multæ civitates prædicto comiti rebellarunt ; quædam vero expellentes (expulissent) milites suos, aliæ trucidassent, perdiditque tunc Materam, Brundusium et Hydruntum, Barolitanique castrum Baroli obsederunt, et coegerunt castellanum, quem ibi dimiserat marescalcus sibi resignare castellum ». Datæ hoc anno ab eodem Pontifice de his litteræ ad archiepiscopum [3], abbatem S. Andreæ ac Brundusinum populum, quibus acriter objurgat, a Brenensi comite magna Apostolicæ Sedis regisque injuria descivisse, eademque ratione, ut subditur [4], ad archiepiscopum et populum Hydruntinum, atque episcopum, et cives Gallipolitanos scripsit, cujus præterea argumenti est Epistola [5], quam Anagniæ archiepiscopis, episcopis, ac reliquis per Apuliam et Terram-Laboris constitutis misit, hortatus ac imperans, ut in proditores fautoresque insurgerent, censurisque Ecclesiasticis animadverterent ; sed ad Acta revertamur : « Porro cum summus Pontifex convalescere incœpisset, comes et marescalcus in Apuliam redierunt, et licet recuperare prædicta nequissent, multa tamen acquirere studuerunt, nam ipse marescalcus Andriam et Minerbium civitates obtinuit, et ex tunc se comitem Andriæ appellavit, exstruxitque munitionem fortissimam apud Andriam, ubi palatium comitis prius erat : quidam

[1] Ep. CLXXXVIII. — [2] Ep. XVI. — [3] Ep. XXIX. — [4] Ep. XXXI et CXLVII. — [5] Ep. XXXI. — [6] Ep. LI. — [7] Innoc. lib. de imp. rebus Ep. XCI. — [8] Lib. VI. Ep. LIII. — [9] Ep. LIV.

[1] Ep. LXXI. — [2] Ep. CLIX. — [3] Ep. CXCI. — [4] Regest. ann. 6, post eand. Ep. — [5] Ep. CXCII.

autem filii Belial ei ponentes insidias irruerunt in ipsum, putantes eum gladiis interficere, sed quoniam armatus erat sub chlamyde, intentionem suam non potuerunt ducere ad effectum, maxime quia quidam miles ipsius objecit se illis, quem in sua præsentia interfecerunt. Ipse vero quosdam eorum capiens diversis suppliciis interemit, omnium autem bona diripiens confiscavit ». Non his tamen deterriti nefarii proditores, qui novis in Gualterium conflatis insidiis crudeliter incautum trucidarunt ; longe prudentior Jacobus, qui non se passus est illis irretiri : at de his suo loco [1].

71. *Responsa Innocentii ad Joannem archiepiscopum Lugdunensem.* — Nunc finem hujus anni historiæ imponamus adductis sapientissimis responsis, quibus Joannis Lugdunensis archiepiscopi, qui divinæ Scripturæ oraculis diligentem operam dabat, ac sæpius Innocentium consulebat, dubia discussit :

« Innocentius, etc.

« Quod [2] pietatem colendo in mandatis divinis te libenter exerceas, et in lege Domini jugiter meditando consideres vias ejus, Epistolarum tuarum verba demonstrant, et testantur fortius quoties quibus Apostolicam Sedem pulsas, ut pulsanti januam veritatis aperiat, et quæ obscura videntur suæ responsionis verbum illustret. Sane per tuas nos duxisti litteras consulendos, cur Psalmista tertiæ diei nullum psalmum inscripserit, cum ab eo in laudem operis singulorum singuli psalmi cæteris sint diebus inscripti ». Et infra : « Credimus autem quod tertia dies sit inter cætera commendabilis, maxime propter sacrosanctum mysterium Trinitatis. Psalmographus licet intellexerit super senes, et sicut calamus scribæ velociter scribentis fuerit lingua ejus, ut tamen mysterium illud ineffabile, imo ineffabilissimum demonstraret, laudes tertiæ diei omnino suppressit, malens super hoc prorsus silere, quam tenuiter balbutire ; ad quod utique designandum et Paulus Apostolus cum usque ad tertium cælum raptus fuisset, audivit arcana verba quæ non licuit homini loqui. Tacens vero tantum mysterium, altius quidem extulit, et fortius commendavit, unde præceptum legitur Danieli : Signa librum, et claude mysteria, pertransibunt ut plurimi, et multiplex erit scientia. Clausus enim extitit liber, et signata mysteria, donec leo de tribu Juda librum aperuit, et ejus signacula solvit. Triplex autem est Trinitas personarum in Deo, substantiarum in Christo, et specierum in Sacramento. In prima tres personæ sunt in una substantia, Pater, Filius, et Spiritus sanctus : quia tres sunt, qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum, et Spiritus sanctus, et hi tres unum sunt. In secunda tres substantiæ in una persona, divinitas, corpus, et anima ; nam sicut anima rationalis, et caro unus est homo, ita Deus et homo unus est Christus. In tertia tres species in unico Sacramento, panis, vinum, et aqua, quia nec panis in corpus sine sanguine transit, nec vinum et aqua in sanguinem sine corpore commutatur, cum neutrum sine reliquo esse possit, sed potius totum in toto, et in toto (parte) totum existat. Tertia igitur ineffabilis, secunda ineffabilior, prima ineffabilissima, ut ita loquamur, existit. Sunt a comparatione hujus ineffabilissimæ Trinitatis trinitates cæteræ diminutæ ». Et infra : « Quisquis igitur ad notitiam individuæ Trinitatis sine prædicatione vel lectione pervenit, hanc ei non humana ratio, sed divina inspiratio revelavit, ut ei qui perhibetur dixisse : Prima monas secundam monadem genuit, prima et secunda suum in se reflectunt ardorem, unde cum Petrus dixisset : Tu es Christus filius Dei vivi, audire promeruit : Beatus es, Simon Barjona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui est in cælis. Denique per septem primitivos dies, septem præcipua tempora designantur, Patriarcharum, Judicum, Regum, Apostolorum, Martyrum, Confessorum, et Virginum, quorum assignationem ad præsens omittimus, ne potius librum texere, quam Epistolam scribere videamur : unde quia tertio loco tempus Regum occurrit, idcirco David, a quo tempus Regum incepit, tertiæ diei laudes subticuit, nullum ei psalmum inscribens, ne laus in ore ejus sordesceret, si forte seipsum in tertia sabbati commendaret, malens aliena quam propria lingua laudari.

72. « Secundo quæsisti cum orationes quædam ad totam Trinitatem communiter, quædam ad Patrem, quædam ad Filium specialiter dirigantur, cur nulla singulariter ad personam sancti Spiritus referatur, cum in hymnis sive metricis, sive rhythmicis, quibus Ecclesia utitur, sæpius invocetur ». Et infra : « Ob hoc ad Spiritum sanctum collecta non dirigitur specialis, quoniam antiquitus in Ecclesia primitiva omnes ad solum Patrem Collectæ fiebant, propter auctoritatem principii, quam ei Christus in Evangelio totam attribuit, a quo et Filius ipse nascitur, et Spiritus sanctus procedit. Qui credit (inquit) in me, non credit in me, sed in eum qui misit me. Itemque : Mea doctrina non est mea, sed ejus qui misit me, quia ego ex meipso non sum locutus, sed qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit, quid dicam, et quid loquar. Et iterum : Verba, quæ ego loquor vobis, a me ipso non loquor ; Pater enim in me manens, ipse facit opera. Solus enim Pater est innascibilis et ingenitus, quoniam ipse solus a nullo est, et omnia sunt ab ipso sive per generationem, ut Filius, sive per processionem, ut Spiritus sanctus, sive per creationem, ut mundus ; hoc ipsum in Præfationibus usque hodie observatur, quæ ad solum Patrem universaliter referuntur. Quia vero quidam hæretici dogmatizare cœperunt, quod Christus non est verus Deus, sed purus homo, inter alias sui causas erroris hanc etiam assignantes, quod Collectæ non fiebant ad Filium, sicut fiebant ad Patrem, quia Filius non esset Deus, sicut est Pater, ideo ad

[1] Anno 1205. — [2] Ep. XIV.

confutandam hujus perversitatem erroris Ecclesia prudenter instituit, ut sicut ad Patrem, sic ad Filium dirigerentur collectæ, ad majorem deitatis expressionem talem conclusionis formam adjungens, qui cum Patre et Spiritu sancto vivis et regnas, Deus, per omnia sæcula sæculorum; et hanc ipsam conclusionis formam ad cæteras collectas extendit, ut in cæteris quoque collectis eadem Patris et Filii deitas demonstretur. Verum quia fuerunt et alii quidam hæretici, qui Spiritum sanctum Deum non esse dixerunt, sed erraverunt, idcirco in hymnis, et litaniis sicut ad Patrem et Filium, sic ad Spiritum sanctum Ecclesia postmodum proprias et speciales orationes instituit, antiqua et consueta in collectis forma servata. Inveniuntur autem et aliæ quædam orationes ad Spiritum sanctum directæ, sed non authenticæ reputantur, nec Ecclesia utitur illis in nocturnis officiis, vel diurnis, etc. Dat. Anagniæ XI kal. Januar. » Porro ex citatis citandisque Innocentii litteris ipsum præter morem suum non solum hyberno tempore, sed a Maio etiam ineunte ad Martium usque sequentis anni, Roma abfuisse liquet, ac Ferentini maximeque Anagniæ (sunt Hernicorum in Latio civitates) commoratum; cæterum hujusce rei causa innui quamvis subobscure in Fossænovæ Chronico videtur, ubi hæc pauca leguntur[1] : « Nonis Maii indignatione Romanorum dominus papa venit Ferentinum ». Quænam vero hæc fuerit indignatio, silentio præterit, sed hic in mentem veniunt, quæ Innocentius ad calcem Gestorum a Romanis passus traditur, atque hæc illorum præludia dici posse videntur.

[1] Chron. Fossæ-Novæ an. 1203.

INNOCENTII III ANNUS 7. — CHRISTI 1204.

1. *Innocentii litteræ ad Alexium imperatorem et crucesignatos.* — Magnis in Oriente rerum conversionibus, et Græcorum cladibus insignis extitit Redemptoris annus millesimus ducentesimus quartus Indictione septima, quo Alexius imperator, post Isaacii patris obitum a Mursiphilo sævissime occisus, expugnata Constantinopolis, tyrannus merito supplicio affectus, parta a Latinis rapidissimis victoriis magna Græciæ pars, laniatum in plures principatus florentissimum imperium, Balduinus Flandriæ comes in urbe principe imperialibus ornamentis insignitus, et Græci, qui Latinorum jugum accepere, ad Ecclesiæ Romanæ obsequium felicissime revocati. De his singulis acturi, inspiciemus primum quid Innocentius tum Alexii imperatoris, tum crucesignatorum principum superiori anno exaratis, supraque jam recensitis litteris responderit[1]. Alexio igitur, qui Latinorum armis in imperium fuerat restitutus, rescribit[2] ac gratulatur, quod Ecclesiæ Græcæ cum Latina conjunctionem in votis habere significaret, seque veterum Catholicorum imperatorum exemplo Romanæ Ecclesiæ subjiceret, tum hortatur, ut quo sese illius conjunctionis perficiendæ obstrinxerat, votum ad exitum perduceret, ac demum spem injicit ita ipsius imperium firmius stabilitum iri.

2. « Innocentius, etc.

« Recepimus litteras, quas nobis imperialis excellentia destinavit, affectione paterna, et quæ significavit per eas, notavimus diligenter. Gaudemus autem in Domino, et ei qui dominatur in regno hominum, et cui voluerit dabit illud, gratiarum exsolvimus actiones, quod pium tibi propitius inspiravit affectum, ut desiderares Ecclesiasticam unitatem, ut membrum ad caput, et filia revertatur ad matrem, et Constantinopolitana Ecclesia, quæ Apostolicæ Sedi multo tempore devotionis debitum denegavit, reverentiam ei, obedientiam et honorem exhibeat, affectares, sicut et adhuc exul cum esses, in nostra præsentia constitutus asserebas te totis visceribus affectare. Ut autem desiderium tuum plenius demonstrares, et ad id populos tibi subditos exemplo induceres melius quam sermone, semel exul, et iterum sublimatus juramento firmasti, te omnem devotionem nobis et nostris successoribus impensurum, quam antecessores tui imperatores Catholici prædictis nostris patribus orthodoxis Romanis Pontificibus noscun-

[1] Apud Innoc. l. vi. Ep. ccx, ccxi. — [2] Lib. vi. Ep. cxxix.

tur antiquitus impendisse. Promisso pariter, quod opportunitate concessa, Orientalem Ecclesiam ad id prudenter inclinabis pariter et potenter, sicut per imperiales nobis litteras intimasti. Sane si dictis facta compenses, et quod polliceris verbis, operibus exequaris, Deum tibi reddes propitium, quem in honorificentia suæ sponsæ probabis honorare, ac præter id, quod ipse imperium tuum solidabit in pace, Apostolica Sedes illud studebit efficaciter roborare. Cum enim per Latinorum auxilium post divinum sis imperio restitutus, debes non immerito Romanam Ecclesiam honorare, cujus filii tibi taliter astiterunt, et quæ post Deum tibi et Constantinopolitano imperio præcipue poterit necessarium patrocinium impertiri». Et paucis interjectis verbis : « Monemus igitur imperialem celsitudinem, et hortamur in Domino, quatenus sic in Apostolicæ Sedis devotione consistas, sic efficias, quod jurasti, ne forte quæ de tuis labiis processerunt, irrita facere videaris, sed verax appareas in promisso, et in juramento fidelis. Siquidem si in timore Domini, et Apostolicæ Sedis reverentia imperium tuum fuerit roboratum, non vacillabit, sicut hactenus vacillavit, sed in illius petræ soliditate fundatum, a qua princeps Apostolorum dictus est Petrus, et de qua inquit Apostolus : Petra autem erat Christus, perpetua firmitate consistet, nec ventorum flatus, nec fluminum impetus, nec pluviarum formidabit incursus. Alioquin ne vano decipiaris errore, scire te volumus, quod non solum inimicorum tuorum rebellionem non poteris subjugare, sed ante ipsorum faciem non subsistes. Datum Anagniæ, etc. »

3. Acceperat antea Innocentius crucesignatorum litteras, quibus Græcos se bello appetiisse jactabant, ut a schismate ipsos avellerent, atque apud Alexium institisse, ut Romanæ Ecclesiæ veterum imperatorum more se subderet; at plerisque visum est, eo propagandæ Romanæ Ecclesiæ colore commissum contra nuncupatum sacramentum lacessitis bello Christianis scelus subornare voluisse; quibus Innocentius, ut cœptum adducendæ Orientalis Ecclesiæ ad Romanæ obsequium opus promoveret, rescripsit, ambigere admodum, num se novo anathematis crimine contaminassent, atque adeo salutem consuetam non impertiri : si tamen vero zelo perciti præterita gessissent, perficerent promissa, instarent apud Alexium, ut litteras ad Apostolicam Sedem mitteret, quibus insereret se parendi Romanæ Ecclesiæ sacramento devinxisse, perpelleretque patriarcham, ut solemnes oratores mitteret, qui ejus nomine Pontificum Romanorum primatum agnoscerent, ac pallium de beati Petri corpore sumptum ad patriarchale munus rite exercendum flagitarent, ni id fieret, argumento certissimo futurum, ipsos crimen pietatis fuco oblinere voluisse, proindeque ingentibus lacrymis illud eluerent : cæterum abscissa omni mora, ad Terræ-Sanctæ subsidium, cui se devovissent, proficiscerentur :

« Nobilibus viris Bonifacio marchioni Montisferrati, et Balduino Flandriæ, Ludovico Blesensi, et Henrico S. Pauli comitibus, et aliis baronibus, et militibus crucesignatis, spiritum consilii sanioris.

« Quia [1] veremur vos iterato excommunicationis esse labe pollutos, et utinam non incurreritis fidei læsionem, ideo ad cautelam vobis spiritum sanioris consilii loco salutationis et benedictionis optamus. Licet enim, sicut ex litteris vestris accepimus, apud charissimum in Christo filium nostrum Alexium Constantinopolitanum imperatorem illustrem institeritis, et obtinueritis ab eodem, ut juramento firmaret, se omnem devotionem nobis et successoribus nostris substituendis canonice impensurum, etc. Valde tamen præsumitur a quibusdam, quod id ad excusationem vestram feceritis, ut per hoc vestrum velaretis excessum, quam ut ad matrem filia, membrum ad caput, et pars rediret ad corpus. Verum quia opera testimonium perhibent veritati, qua id intentione feceritis, melius effectus subsequens demonstrabit, si videlicet imperator ipse se juramentum hujusmodi præstitisse per litteras confiteatur apertas, quas nobis dirigat in testimonium reservandas, si apud patriarcham efficiat, ut per solemnes nuntios Ecclesiæ Romanæ primatum et magisterium recognoscat, et reverentiam nobis et obedientiam repromittat, et pallium de corpore beati Petri sumptum, sine quo patriarchale officium exerceri rite non potest, ab Apostolica Sede requirat.

4. « Quod si forsan hoc devotionis primordium circa suæ promotionis initia denegarit, et noluerit quod scribimus adimplere, nec oculus vester simplex fuisse videbitur, nec intentio ejus pura, imo primæ transgressioni, quam apud Jaderam incurristis, videmini addidisse secundam, dum arma, quæ in hostes Crucis credebamini assumpsisse, in Christianorum excidium iterum convertistis, etc. Dat. Anagn. » Eodem argumento Suessionensi ac Trecensi episcopis litteras misit [2], cumque crucesignati post Jaderinum facinus anathemate hac fuissent conditione soluti, ne quæsito quovis fuco Græcorum terras invaderent, sed in sacrum solummodo bellum animo ac totis viribus incumberent, ideoque complures vererentur, ne illi rursus ob Alexium in imperium restitutum anathematis pœnam incurrissent, Innocentius ad eosdem Suessionensem ac Trecensem antistites scripsit [3], ut ipsos ad facti pœnitentiam adducere studerent, absolverentque.

5. *Constantinopolis a Latinis capta, et ad imperium evectus Balduinus.* — Jam vero quam polliciti sumus tragicam Constantinopoleos narrationem aggrediamur. In primis Innocentii Gestorum scriptor Alexium atque Isaacium patrem in imperium restitutos, fidem Latinis fregisse, atque

[1] Lib VI. Ep. CCXXX. — [2] Ibid. Ep. CCXXXI. — [3] Ibid Ep. CCXXXII.

adeo expugnatam Constantinopolim, Balduinumque ad imperialis dignitatis apicem, omnium suffragiis evectum describit, litterasque Balduini affert, quas licet prolixiores, quia insignes graviorisque momenti res continent, inserere historiæ operæpretium est, cum pulcherrimam illi lucem affundere possint. Referunt ergo Alexium restitutum imperio cum Latini ex urbe egressi, ne morum dissimilitudo rixas pareret ex adverso urbis castra defixissent, ut quæ promissa sibi fuerant exciperent, repente in contrarium mutatum Latinos inopinato bello aggressum esse, mox coorta in urbe seditione, in odium Alexii plebem sibi imperatorem delegisse (quem Nicolaum Choniata vocat) ea re perterritum ad Latinorum, quos perjurio insigni læserat, opem confugisse, ac Mursiphilum oratorem misisse, qui suo nomine Blachernas (imperatorium illud palatium erat) polliceretur, ut præsidio militari illud tenerent, donec promissa exsolveret, sed iterum Alexium pollicitis resiliisse, novoque perjurio marchionem Bonifacium repulisse, tum Mursiphilum occasionem aucupatum noctu Græcis aperuisse, de Blachernis tradendis cum Latinis agi, ac tum servitutis frænum ipsis injectum iri, mox illum Græcos hortatos, ut imperium corriperet, qui scelere grassandum ratus Alexium dormientem invasit, ac vinculis mancipavit, nec multo post alterum imperatorem Nicolaum Cannabum, quem plebs in S. Sophiæ templo crearat, in suam potestatem redegisse, tentasse missis oratoribus Latinos promissis delinire, qui cum ipsi respondissent, cum proditore fœdus percuti non posse, atque institissent, ut Alexium libertati atque imperio restitueret, insequenti nocte clam illi laqueo fauces elisisse, clava ferrea latera perfregisse, sparsisse in vulgus præcipiti ex alto casu extinctum, magnificentissimamque funeris pompam, ut scelus tegeret, apparasse.

6. « Sanctissimo patri ac domino charissimo Innocentio, Dei gratia summo Pontifici, Balduinus eadem gratia Constantinopolitanus imperator, et semper Augustus, Flandren. et Han. comes, miles suus cum devota semper obsequii voluntate oscula pedum.

« Cum [1] paternæ sollicitudinis zelo, et nostræ congregationis in idipsum amore speciali, quæ circa nos aguntur, sanctitas vestra scire desideret, seriatim vobis declarandum esse decrevimus, quam mira circa nos usa sit divina clementia novitate, quamque non nobis quidem, sed nomini suo gloriam dederit omnibus sæculis admirandam. Mirabilibus ejus circa nos semper mirabiliora succedunt, ut etiam infidelibus dubium esse non debeat, quin manus Domini operetur hæc omnia, cum nihil a nobis speratum aut provisum ante contigerit, sed tunc demum nova nobis Dominus procurarit auxilia, cum nihil humani videretur superesse consilii. Et quidem, si bene meminimus, per litteras paternitati vestræ transmissas nostri progressus et status narrationem eousque deduximus, ut urbe populosa capta violenter a paucis, tyranno fugato, ac filii Isaacii Alexio coronato mora nostra promissa foret, et ordinata per hyemem, ut potenter obtinerentur, si quæ resistere videbantur Alexio, et nunc breviter narranda suscipimus, quæ circa nos postea contigerunt, eo prænotato, quod sicut non opera hominum fuere, sed Dei, quæ Græcis intulimus, ita non hominum opera fuere, sed dæmonum, quæ cum imperatore novo, Græcoque per omnia, Græcia nobis ex perfidia consueta retribuit. Nos siquidem ne discordiæ inter nos et Græcos fomitem ministraret moribus nostris adversa barbaries, de civitate exeuntes ex adverso civitatis interjacente portu (ponte) ad preces imperatoris castra posuimus, et ex insperato, seu innata malitia, seu Græcorum seductus perfidia, animo recedit a nobis, cui tanta beneficia contulimus, imperator, et in omnibus cum patre, patriarcha, et mole nobilium nobis promissis perjurus et mendax, tot incurrit in perjuria, quot nobis præstitit juramenta. Unde nostro tandem destitutus auxilio prœlia contra nos meditatur incassum, et navigii, quod eum adduxerat et sublimaverat ad coronam, procurat incendia, sed voto tam crudeli Deo nos protegente fraudatur; fit pars sua per cuncta deterior, et hominum suorum cædes, incendia et rapinæ proveniunt, imminente foris pugna, intus timoribus coarctatur, imperatorem ei æmulum parantibus Græcis ea occasione captata, quod nullum ad auxilium nostrum deberet habere confugium. Cumque ei evadendi spes unica restaret in nobis, juratum sibi quemdam Marchuslum nomine, sanguine sibi propinquum, de quo pro beneficiis impensis super omnes alios confidebat, mittit ad exercitum nostrum, qui Blachernæ palatium nobis sub imperatoris et suo juramento promittit in obsidium, donec nobis cuncta promissa reddantur. Accedit ad palatium recipiendum nobilis marchio, illudit Alexius marchioni, et quos jam nobis dederat spretis obsidibus, consueta perjuria non veretur.

7. « Nocte insecuta Marchuslus domino suo perjurus et nobis, Græcis reddendi nobis palatii revelat arcana, atque ex hoc in perpetuum eis eripi libertatem, et ad hoc modis omnibus veniendum esse declarat, nisi dejiciatur Alexius, cujus proditionis merito tertius in urbe imperator attollitur, in dominum dormientem et rei nescium sacrilegas mittit manus, eumque carcere tetro concludens, tertium Nicolaum quemdam, qui apud Sanctam-Sophiam imperiales infulas noviter usurparat, traditum sibi Græcorum qui eum creaverant proditione rursus incarcerat, mortuoque postmodum Isaacio, qui animum filii sui a nobis præ omnibus, ut dicebatur, averterat, ac clamante clero Græcorum et populo, ut de terra tolleremur, in brevi tantum sanguinem nostrum sitientibus Græcis prœlium contra nos proditor jamdictus

[1] Lib. VII. Ep. CLII.

instaurat, urbem machinis et propugnaculis munit, quorum similia nemo viderit unquam. Cumque murus miræ latitudinis lapidibus minutis, cæmentoque tenacitatis et firmitatis antiquæ constructus, in altum valde consurgens turres haberet amplissimas pedibus circiter quinquagenis, paulo plus minusve distantes inter quaslibet duas a parte maris, quo noster timebatur assultus; turris lignea erigitur super murum stationibus tribus aut quatuor multitudinem continentibus armatorum. Nihilominus etiam inter quaslibet duas turres, seu petraria, seu mangonellus erigitur; turribus autem supereriguntur ligneæ turres altissimæ stationum sex, super quæ supremam stationem adversum nos porriguntur scalæ appodiationes ex utraque parte, et propugnacula continentes, paulo minus excelsis scalarum capitibus, quam jacere in altum posset arcus a terra, murum etiam ipsum murus circumcingit inferior, duplexque fossatum, ne muris ulla possent applicari ingenia, sub quibus valerent latitare fossores.

8. « Interim terra marique nos tentat perfidus imperator, nos semper Domino protegente, et suos frustante conatus : nam præter ordinationem nostram ad prædam victualium procul exeuntibus nostris usque ad mille animas hominum pugnatorum imperator occurrit in multitudine grandi, primoque congressu dissipatur omnino, cæsis captisque non paucis sine damno nostrorum, fuga ignominiosa consulens sibi clypeum abjicit, arma deponit, et nostris vexillum imperiale dimittit, nobilemque quam sibi præferre faciebat iconem, quam Ordini Cistercien. nostri dedicavere victores. Iterato navigium nostrum flammis aggreditur, intempestæque noctis silentio sexdecim suas naves incensas, velis in altum expansis, et inferius colligatis ad proram, flante fortiter austro nostras mittit in naves, sed Domino faciente cum multo nostrorum labore custodimur indemnes, et ardentibus navibus, clavis infixis catenis hærentibus, nostrorum remigio trahuntur in pelagus, et ab imminenti mortis periculo a Domino liberamur. Nos igitur terrestrem eum provocamus ad pugnam, et ponte atque amne transmisso, qui exercitum nostrum separabat a Græcis, cuneis ordinatis ante portam diu stetimus regiæ civitatis, et palatii imperialis, quod Blacherna nuncupatur, in nomine Domini, agmina Israel præcedente Cruce vivifica, parati ad prœlium Græcos excipere, si eis placuisset exire. Et quidem pro militiæ exercitio exeuntem nobilem quemdam nostri pedites trucidarunt, sic in castra reversi, terra marique sæpius provocamur, sed dante Domino semper ac triumphaliter obtinemus.

9. « Mittit ad nos pacis fictæ legatos perfidus incubator imperii, postulat et obtinet cum duce colloquium. Cumque eidem dux magnanimus objecisset, quod nulla cum eo pacis posset esse securitas, qui dominum suum carcere conclusisset, postposita jusjurandi religione et fidei, ac fœderis inter quantumlibet infideles firmiter obtinentis, et ipsi præripuisset imperium, eidemque bona consuleret fide, ut dominum suum restitueret, et humiliter veniam postularet, nostras etiam pro se promitteret preces, et quod cum eodem domino suo misericorditer, si vellet, agere deberemus, ac quidquid contra nos egerat venenose, si rediret ad animum, imputare vellemus errato, lapsuive consilii, illa vana verba subintulit, quia quæ responderet rationabiliter, non haberet. Obedientiam autem Romanæ Ecclesiæ et subventionem Terræ-Sanctæ, quam juramento et scripto imperiali firmaral, Alexius adeo refutavit, ut vitam amittere præeligeret Græciamque subverti, quam quod Latinis Pontificibus Orientalis Ecclesia subderetur. Nocte igitur insequenti dominum suum latenter laqueo suffocat in carcere, cum quo ipsa die prandium sumpserat Judæ, et clava ferrea, quam tenebat in manu, latera morientis et costas inaudita crudelitate confringit, casuque vitam, quam laqueo extorserat, confingit ereptam, ac imperiali sepultura concessa, propalatum omnibus scelus funeris honore dissimulat ». Hæc Balduinus.

10. Sed antequam ejus Epistolæ, quod reliquum est, afferamus, opportune nonnulla ex Niceta Choniata [1], qui tum temporis, ut mox audiemus, præcipuum apud imperatorem magistratum gerebat, et Constantinopoli morabatur, decerpenda sunt. Appetierat, ut notat auctor, vicesima quinta dies mensis Januarii, septima Indictione, ann. 6712 ab orbe condito, qui in Christi annum 1204 incurrit, cum plebs in seditionem versa exclamat intolerandum Angelorum jugum e cervicibus depellendum, factoque in templum S. Sophiæ concursu de salutando novo imperatore tribus diebus agitatum est, cum prudentes quique ac maxime nobiles purpuram, ne suo eam tingerent sanguine, recusarent, et certissime scirent Alexium a Latinis propugnatum iri, sed plebs efferata consilium sumere non poterat, et post rejectos nobiles, plebeios magistratus strictis ensibus oblata corona ac veste hortabantur, ut imperium capesserent, demum adolescentem Nicolaum Canabum imperatorem inaugurant. Quo accepto, Alexius Bonifacium marchionem accersit ac Mursiphilum de regia ipsi tradenda cum eo agere jubet. Is ex ea re occasionem aucupatus, aperto Alexii consilio, imperatorem in odium adducit, dein noctu adit Alexium, fingit plebem facta conjuratione ingruere, eumque summa perfidia in suum tentorium rapit quasi vitam periclitanti servaret ignota veste tectum in vincula conjicit, tyrannidem occupat, Canabum a suis desertum opprimit, ac demum Alexium veneno necare frustra tentatum mense imperii sexto, die octavo laqueo præfocat; hæc fusius Niceta, quæ dictis superius consentiunt.

11. De Alexii Angeli nece agens Guntherus ait, Murciflum (sic appellat tyrannum, cujus consilio

[1] Nicet. Chon. Annal. l. III.

Alexii pater jam ante occœcatus et in carcerem conjectus) suis illum manibus præfocasse; idemque affirmat Meyerus [1], qui necatum Alexium, justum imperatorem vocat. Quæ dum narrat Choniata, subjicit se ab eodem tyranno logothetæ et scrinii præfecturæ munere dejectum, et de certaminibus inter illum ac Latinos collatis agens, hæc de sacra Deiparæ imagine a nostris capta in medium adducit : « Romanis perterritis (Græcos appellat) et trepide fugientibus, solus derelictus, (nempe imperii invasor Ducas,) pæne periisset : et genitricis Dei imago quam Romanorum imperatores belli sociam asciscunt, ab hostibus capta est » ; sed ad Balduini Epistolam revertamur, qui prima e navibus in muros impressione facta, Latinos ait propulsatos, secundo vero impetu in muros, scalis e navibus admotis, assiliisse, fugientibusque Græcis intra portas ab ingressis exercitum admissum, ingentem Græcorum stragem edidisse, dieque insequenti omnia urbis loca occupata.

12. « Sic nobis hyems tota perficitur, donec navibus nostris scalis aptatis et instrumentis bellicis præparatis, nos et nostra recipientes in navibus quinto idus Aprilis, hoc est, feria sexta ante passionem Domini unanimiter pro honore sanctæ Romanæ Ecclesiæ, et subventione Terræ-Sanctæ navali prœlio invadimus civitatem, et ea die sine multo tamen nostrorum sanguine (corrigendum Nicetam ex his constat, qui Latinos plures occubuisse ait) fuimus tanta perpessi, ut inimicis nostris in opprobrium verteremur, quorum ea die pars fuit per cuncta superior, adeo ut tracta in terram Græcis compelleremur bellica nostra machinamenta relinquere, et infecto negotio ad ripam redire cogeremur adversam, ea die, ut videbatur, inutiliter fatigati. Conturbati ergo plurimum et contriti, sed demum in Domino roborati, definito consilio rursum instauramur ad pugnam, et quarto die II id. Aprilis, hoc est, feria secunda post Passionem Domini, flante Borea rursum applicamur ad muros, scalis navium scalis turrium applicatis cum multo labore nostrorum, permultum resistentibus Græcis, sed ex quo cominus gladios sensere nostrorum, non diu anceps belli duravit eventus. Duæ siquidem naves pariter colligatæ, quæ nostros episcopos, Suessionen. videlicet ac Trecen. deferebat, quorum erant insignia, *paradisus* et *peregrina*, primæ scalis suis scalas turrium attigerunt, et felici auspicio peregrinos pro paradiso certantes, hostibus admoverunt. Prima muros obtinent vexilla Pontificum, ministrisque cælestium secretorum prima conceditur de cælo victoria. Irruentibus igitur nostris, cedit Domino jubente multitudo infinita perpaucis, et propugnacula relinquentibus Græcis, nostri audacter militibus portas aperiunt.

13. « Quorum cum imperator, qui procul a muris in tentoriis stabat armatus, conspicaretur ingressum, statim tentoria derelinquit et fugit; nostri cædibus occupantur, civitas capitur populosa, recipiuntur in palatiis imperialibus, qui nostrorum enses effugiunt, multaque cæde facta Græcorum, nostri sese recolligunt, advesperascente jam die arma fessi deponunt, de assultu palatiorum in crastino tractaturi. Suos recolligit imperator, et crastinam hortatur ad pugnam, asserens, quod nostros in potestate nunc habeat intra murorum septa conclusos, sed nocte latenter dat terga devictus. Quo comperto, Græcorum plebs attonita de substituendo imperatore pertractat, et dum mane facto ad nominationem cujusdam Constantini procedunt, pedites nostri, non exspectata deliberatione majorum, ad arma prosiliunt, et terga dantibus Græcis, fortissima et munitissima palatia relinquuntur, totaque in momento civitas obtinetur. Diripitur equorum innumera multitudo, auri et argenti, sericorum pretiosarumque vestium, atque gemmarum et omnium eorum, quæ ab omnibus inter divitias computantur, tam inæstimabilis abundatia reperitur, ut tantum tota non videretur possidere Latinitas, et quemadmodum pauca negaverant, cuncta nobis divino judicio reliquerunt, ut secure dicamus, quia majora his mirabilia circa bellorum casus nulla unquam narrat historia, ut impleta prophetia manifeste videatur in nobis, quæ dicit : Persequitur unus ex vobis centum alienos, quia si inter singulos victoriam partiamur, quilibet ex nostris non pauciores quam centum et obsedit et vicit. Non autem nobis victoriam usurpamus, quia salvabit sibi dextera Domini, et brachium virtutis ejus revelatum est in nobis. A Domino tamen factum est istud et super omnia mirabilia mirabile est in oculis nostris ».

14. Hæc ipsa de Constantinopolitana urbe expugnata late prosequuntur Choniata et Guntherus, asseruntque præterea a nostris injectis facibus urbem magna ex parte conflagrasse : quibus insuper idem Niceta adjicit de fuga civium locutus, Ducam Mursiphilum cum omnia ruere videret, Euphrosina Alexii conjuge, et Eudoxia ejus filia correptis, lemboque impositis fugam capessivisse; dein ab Alexio Eudoxiæ patre captum, luminibus orbatum fuisse, ac demum adductum Constantinopolim judicum sententia ob necatum Alexium ex altissima columna quæ in Tauro stabat, præcipitem dejectum, cum aliquamdiu in pedes descendisset, evoluto corpore in caput allisum miseram animam evomuisse. Hæc pluribus Niceta, Georgius Logotheta [1], Guntherus, qui etiam ait Latinos principes in regni divisione Alexio, homini licet nefario, quia tamen regia stirpe ortus erat terræ portiunculam tradidisse. Quænam vero hæc fuerit prodit Choniata, qui appellat Alexium imperatorem profugum : is namque Alexius erat, qui, Isaacio fratre oculis imperioque orbato, tyranni-

[1] Jac. Meyer. Annal. Flandr.

[1] Georg. Logot. hist.

dem invaserat, Latinisque cum Alexio juniore ipsius nepote accedentibus, noctu Debeltum profugerat, abjecto ignave imperio, quod scelere pepererat. « Profugus imperator ad marchionem profectus panis et vini demenso imperii insignia commutat, cum Euphrosyna conjuge in locum nomine Halmirum (hoc est salsuginosum) fortunæ suæ respondentem, habitatum missus ». At Bonifacius Montisferrati marchio post captum Balduinum, eum una cum Euphrosyna conjuge in Germaniam relegavit, ut idem auctor testatur. Jam ad Balduini Epistolam, a qua sumus digressi, redeamus.

15. « Ordinatis igitur diligenter, quæ disponenda rerum poscebat eventus, ad electionem imperatoris unanimiter, et devote procedimus, et omni ambitone seclusa, cum sex baronibus Venetorum venerabiles viros episcopos nostros... Suession... Halberstaten... Trecen. dominumque Bethlemitan. qui a partibus transmarinis auctoritate Apostolica nobis fuerat delegatus, Acconensem electum, abbatemque Lucedii imperatoris nostri sub dominio nostro constituimus electores ». De duodecim electoribus agitur etiam in pactis Francos inter Venetosque confectis, quæ anno sequenti afferentur, ac tot solum fuisse Guntherus mox citandus testatur. Unde corrigendi Flandriæ Annales, ubi quindecim numerantur [1] : « Fuerunt autem quindecim illi electores, Bethlemiticus, Ptolemaidis, Suessionum, ac Tricassium episcopi, cum abbate Lucedii, Flandrus præterea, Blesensis, Monferratensis, Fani Pauli ac Brenæ comites cum quinque primoribus viris ex nobilitate Veneta ». Hæc auctor; pergit Balduini Epistola de impositi sibi diadematis solemni pompa : « Qui oratione præmissa, ut decuit, Dominica *Misericordia Domini* personam nostram, quod a nostris meritis procul erat, unanimiter ac solemniter elegerunt, divinis laudibus clero et populo pariter acclamante, sequentique Dominica, qua *Jubilate* cantatur, præcipiente Apostolo Petro regem honorificari eique obedire quasi præcellenti, et Evangelio nuntiante, quod gaudium nostrum nemo tollet a nobis, cum ingenti honore atque tripudio, more etiam suo applaudentibus Græcis, ad honorem Dei et sanctæ Romanæ Ecclesiæ, ac subventionem Terræ-Sanctæ gloriose coronatum ad imperii fastigia Deo et hominibus amabiles patres memorati pontifices cum universorum applausu, et piis lacrymis sublimarunt ». De qua electione, Balduinoque ad imperium evecto, Guntherus [1] ait duos fuisse, Bonifacium marchionem et Balduinum comitem, in exercitu spectatissimos, qui ita ob eximias virtutes omnium in se convertebant oculos ut difficile admodum videretur, quis alteri ex iis præferendus esset definire, atque judicium duodecim electoribus ob id permissum fuisse. Porro a verisimilitudine alienum est, quod Niceta [2] de quatuor calicibus, in quorum uno sanguis Dominicus erat, tradit. Reliqua Balduini litteræ prosequuntur (1).

16. Aderant incolæ Terræ-Sanctæ, Ecclesiasticæ militaresque personæ, quorum præ omnibus inæstimabilis erat, et gratulabunda lætitia, exhibitumque Deo gratius obsequium asserebant, quam si civitas sancta Christianis esset cultibus restituta, cum ad confusionem perpetuam inimicorum Crucis, sanctæ Romanæ Ecclesiæ, terræque Hierosolymitanæ sese regia civitas devoveret, quæ tamdiu tam potenter adversaria stetit et contradixit utrique. Hæc est enim, quæ spurcissimo gentilium ritu pro fraterna societate sanguinibus alternis ebibitis, cum infidelibus ausa est sæpius amicitias firmare ferales, et eosdem mammilla diu lactavit

[1] Jac. Meyer. an. 1204.

[1] Gunth. hist. Const. apud Canis. antiq. lect. tom. v. p. 384. — [2] Nicet. l. III.

(1) Balduinus in litteris illis, quas de sua ad imperium assumptione scripsit, et Raynaldus hic recitat, Græcos multis accusat. Præsertim reos illos poscit de sancito cum Sarracenis fœdere, cui celebrando, secta ab utrisque paciscentibus vena, mutuo sanguinem propinatum fuisse. Alludit hisce Balduinus ad ea, quæ Germani ante aliquot annos, expeditione in Terram-Sanctam suscepta, Græcis ex amicis subito in adversarios conversis exprobrabant. Aiebant enim, teste Niceta Choniata in Vita Isaacii Angeli, « nihil esse aliud, quod imperatorem (Isaacium) ad negligenda Occidentalium Christianorum pacta impulerit, nisi quod cum principe Sarracenorum pacem fecisset, et, ut moris illorum (Scytharum nempe) esset in amicitia constituenda, uterque vena in pectore incisa suum alteri sanguinem propinasset ». Comperta exprobasse Germanos vix credo; sed tam prompta Concilii mutatio in Isaacio hanc de illo suspicionem ingesserat. Alterum accusationis caput instituit Balduinus, quod ne unum quidem templum principi Apostolorum concessum apud Græcos animadvertisset. Id autem Balduino, novo tunc in Græcia homini, impositum fuisse ab adversariis Græcorum vix dubito ; cum S. Petro Apostolo templo intra palatii imperialis septa dicaverit Basilius Macedo, qui sæculo XI imperabat ; alterum, ab eo forte diversum, SS. Petro et Paulo sacrum ad aulam Hormisdæ stetit, Justiniano conditore. Alterum ædi S. Sophiæ adjunctum vel proximum adjacebat; alterum denique, nisi forte unum aliquod ex duobus postremis fuerit, stabat Constantinopoli S. Petri templum, quod Vetus appellatur a Codino sæculi XV scriptore. Ex his vel unum aliquod extitisse Constantinopoli, quo tempore in Latinorum manus incidit, nemo prudens negaverit. Vide Dufresnium CP. Christianæ lib. IV, pag. 78, edit. Venet. Reliqua accusationum capita perspicua sunt, nec explicatione indigent.

Cæterum Constantinopolim in Latinorum manus devenisse anno 1204, die XII Aprilis, feria secunda, coævi omnes scriptores cum Niceta conveniunt. Balduinus vero imperii coronam in æde S. Sophiæ ritu solemni recepit die XVI Maii, quæ Dominica erat a Paschate quarta, ut ipse Balduinus affirmat in suis litteris, quibus etiam palam facit se vetus sigillum immutasse, irritumque se declarasse, si quid veteri sigillo suo obsignatum post diem coronationis suæ XVII kal. Junii exhiberetur. Extant litteræ in Anecdotis Martenii tom. I, col. 793.

Ad Græcos imperatores quod attinet; Alexius præfocatus interiit post menses a resumpto imperio VI, die octava, teste Niceta, quæ dierum summa reddit annum 1204, diem VIII Februarii. Ante dies aliquot Isaacius ejus pater animam egerat, ut ex Niceta colligo, qui narrata assumptione Nicolai Canabi ad imperium, subdit ejus rei famam perlatam fuisse ad Alexium qui statim de Latinis in aulam adsciscendis tractavit. Tum vero, addit Nicetas, Isaacius Alexii pater animam agebat. Obiit igitur Isaacius die XXVIII vel XXIX Januarii; Nicolaus enim electus fuit elapso triduo, ex quo Græci ad imperatorem eligendum coiverant. Conventus hujus diem primam XXV Januarii Niceta statuit. Nicolao huic breve imperium, fuit (si tamen imperium dixerimus, legitimo adhuc imperatore Alexio in vivis agente). Nondum enim extincto Alexio, Mursiphilus imperium invasit ; quamquam ejus exordium nonnisi a die, quo Alexius sublatus fuit ducatur. Hæc omnia ex Niceta hausimus, quæ plane adjicere visum fuit necessarium, ut chronologica ἀκρίβεια Annalibus Ecclesiasticis restituatur. MANSI.

uberrima, et extulit in superbiam sæculorum, arma, naves, et victualia ministrando. Quid e contrario fecerit peregrinis, magis edocere sufficiunt in omni Latinorum gente exempla, quam verba. Hæc est quæ in odium Apostolici culminis Apostolorum principis nomen audire vix poterat, nec unam eidem inter Græcos Ecclesiam concedebat, qui omnium Ecclesiarum accepit ab ipso Domino principatum. Hæc est, quæ Christum solis didicerat honorare picturis, et inter ritus nefandos, quos sibi spreta Scripturarum auctoritate confinxerat, etiam lavacri salutaris plerumque facere præsumebat iterando jacturam. Hæc est, quæ Latinos omnes non hominum nomine dignabatur; sed canum, quorum sanguinem effundere pæne inter merita reputabant, nec ulla pœnitentiæ satisfactione pensabant laici, monachive, pænes quos sacerdotibus spretis, tota ligandi atque solvendi consistebat auctoritas. Hæc et hujusmodi deliramenta, quæ Epistolaris explicare non vadet angustia, impletis iniquitatibus eorum, qui ipsum Dominum ad nauseam provocabant, divina justitia nostro ministerio digna ultione percussit, et expulsis hominibus Deum odientibus, et amantibus sese, terram nobis dedit omnium bonorum copiis affluentem, frumento, vino et oleo stabilitam, fructibus opulentam, nemoribus, aquis et pascuis speciosam, spatiosissimam ad manendum, et cui similem non continet orbis aere temperatam : sed nec in his desideria nostra subsistunt, nec ab humeris nostris sustinebimus vexillum regale deponi, donec terra ipsa incolatu stabilita nostrorum, partes debeamus invisere transmarinas, et Deo dante, propositum peregrinationis explere; speramus enim in Domino Jesu, quod qui cœpit in nobis opus bonum, ad laudem et gloriam nominis sui, inimicorum Crucis depressionem perpetuam perficiet, confirmabit solidabitque.

17. « Paternitatem igitur vestram propensius exoramus et obsecramus in Domino, ut gloriæ hujus atque victoriæ, et spei peroptatæ, cujus ostium magnum nobis apertum est, principes esse velitis et duces, vestrisque temporibus et operibus adscribatis decus æternum, quod absque ulla vobis dubitatione continget, si Apostolicæ sanctitati devotos vestri præcipue incolas Occidentis nobiles et ignobiles cujuslibet conditionis aut sexus eisdem desideriis accensos ad veras immensasque divitias capescendas temporales pariter et æternas salutaribus monitis accendatis, proposita venientibus omnibus Apostolica indulgentia, nobis et imperio nostro aut temporaliter aut perpetuo fideliter servituris. Universis enim, Deo dante, sufficimus, quos nobis Christianæ religionis zelus adduxerit, universos volumus simul et possumus secundum status suos, varietatemque natalium et augere divitiis, et honoribus ampliare. Specialiter autem Deo amabiles Ecclesiasticos viros cujuslibet religionis aut ritus sollicitudo vestra paterna potenter inducat, ut adversus populum prædicationibus publicis et potentibus verbis accendant, et exemplis edoceant, catervatimque et ipsi venire festinent in locis amœnissimis et uberrimis non jam in sanguine, sed in multa libertate et pace, omniumque bonorum affluentia Ecclesiam plantaturi, salva semper ut decet, suorum canonica licentia prælatorum [1]. Ad laudem etiam et gloriam Redemptoris, et sanctitatis vestræ perpetuum decus, utilitatemque præcipuam generalis Ecclesiæ pertinere credentium nullus ambigeret, si in civitate Constantinopolitana veteribus honorata Conciliis, vestra paternitas generale Concilium convocaret, beatissimæ personæ vestræ præsentia confirmandum, novamque Romam veteri couniret sanctionibus sacris, ac perpetuo valituris. Jam enim ad Concilium Græciam rebellem vos didicimus invitasse, quasi qui nunc videtis (tunc videritis) tempora præsignando, licet sive pro rebellione Græcorum, sive pro utilitatibus mundi, et variis occupationibus interim videamini distulisse.

18. « Ecce nunc tempus acceptabile, pater sancte, ecce nunc dies salutis. Cogitasse videtur Dominus temporibus vestris cogitationes pacis, qui scabellum pedum vestrorum vestros posuit inimicos; canite, quæsumus, tuba sacerdotali in Sion, amantissime pater, vocate cœtum, congregate populum, coadunate senes et sugentes ubera, sanctificate diem acceptabilem Domino, diem stabiliendæ unitatis et pacis, et quam ad Dominum custodimus nostræ fortitudini confirmandæ: quantumlibet enim insufficientes simus ex nobis, sperare audemus in Domino quod gaudium Domini sit fortitudo nostra ad evacuandum scandalum Crucis, et subjiciendam in terris omnem adversariam potestatem erigentem se adversus Dominum et adversus Christum ejus. Recordamini, pater sancte, cathedræ vestræ sessorum, quorum in cælo gaudent animæ, et in terris vivit gloriosa memoria, Joannis, Agapeti, et Leonis, seu aliorum, qui ex variis causis Constantinopolitan. leguntur Ecclesiam præsentialiter visitasse, sicut in Apostolicis continetur archiviis, et invenietis manifeste, si nos, qui asserunt se legisse, non fallunt, quod pro causis longe minoribus eorum quilibet adventarit. Si quid ex ardenti desiderio ultra quam decet ingerimus, ex benignitate consueta, reverende pater, ignoscite, affectumque nostrum, apicemque negotii ulterius et potiusquam verba spectate; illud autem silere nulla ratione debemus, quod reverendi pontifices et abbates nostri, et inferioris status venerabilis clerus, tam magnifice ac decenter tam honeste inter nos se habuit, ac prudenter, et armis Deo potentibus tam constanter ac triumphaliter dimicavit, ut coronam victoriæ de manu Domini merito debeant exspectare, et eorum in perpetuum esse meruerit in benedictione memoria, et quod eis in ulla gratia desit, Apostolici favoris et gratiæ cumulum pro tam bene meritis evidentius

[1] Quæ sequuntur apud Lubecensem et Godefridum non extant.

reportare. Illustrem virum Henricum Dandalum ducem Venetorum dilectum nobis, ac merito diligendum cum amicis ac sociis nostris Venetis, quos fideles ac industrios per cuncta reperimus, paternitati vestræ pro suæ probitatis merito plurimum commendamus ».

19. Hactenus Balduini Epistola, quam Encyclicam extitisse, ac titulo duntaxat paucisque mutatis ad Occidentales Christi fideles missam, inde patet, quod ab Arnoldo Lubecensi recitatur sub hac inscriptione[1] : « Balduinus, Dei gratia fidelissimus imperator Constantinopolitanus, a Deo coronatus, Romanus moderator, et semper Augustus, Flandrensis et Hennegoviensis comes, universis Christi fidelibus archiepiscopis, episcopis, et abbatibus, prioribus, præpositis, decanis, cæterisque Ecclesiarum prælatis Ecclesiasticisque personis, baronibus, militibus Sarziantis, omnique populo Christiano, ad quos præsens pagina pervenerit, in vero salutari gratiam et salutem ». In Godefridi vero Annalibus[2], ubi pariter ejus exemplum inseritur, data legitur ad Adolphum Coloniensem archiepiscopum. Porro de Constantinopoli a Latinis capta, deque Balduino renuntiato imperatore agunt præter recensitos auctores abbas Stadensis[3], Robertus de Monte[4], qui his temporibus scripsere, Matthæus Parisius[5] hujus sæculi auctor, Jordanus, aliique.

20. *Litteræ gratulatoriæ Innocentii ad Balduinum et crucesignatos.* — Innocentius vero Romanus Pontifex, accepto de Balduini electione lætissimo nuntio, ad Balduinum insignem amoris notis Epistolam exaravit[6] :

« Litteras imperatoriæ dignitatis quas nobis per dilectum filium Barrochium fratrem militiæ templi tua devotio destinavit, paterna benignitate recepimus, earumque tenore plenissime intellecto, gavisi sumus in Domino, et in potentia virtutis ipsius, quod is, qui superbis resistit humilibus autem dat gratiam, magnifica tecum miracula dignatus est operari ad laudem et gloriam nominis sui, ad honorem et profectum Apostolicæ Sedis, et ad utilitatem et exaltationem populi Christiani, ut de tua taceamus magnificentia et virtute. Illud autem inter cætera nobis gratum est et acceptum, et super eo tuam prudentiam commendamus, quod potentiæ tuæ parum aut nihil, Deo auctori et nobis totum adscribis, ut exaltet humilitas, quem superbia non extollit ». Præterea sese ad servandam ejus amplificandamque dignitatem, omnem operam sollicitudinemque collocaturum pollicetur, ideoque tam clericis quam laicis crucesignatis in Oriente commorantibus præcipere se ait, ut ad Constantinopolitanum tuendum retinendumque imperium, cujus auxilio facilius Terra-Sancta ex infidelium manibus eripi, atque in libertatem vindicari posset, strenue contra hostes ei operam navarent. Postremo ut Græcorum Ecclesiam et Constantinopolitanum imperium, quod Apostolicæ Sedis auxilio divinaque virtute ipsi subegerant, in ejusdem Sedis obsequio conservare studeat, hortatur et monet. « Dat. Romæ apud S. Petrum VII idus Novemb. »

21. Idibus ejusdem mensis ad episcopos, abbates, cæterosque in crucesignatorum exercitu Constantinopoli agentes clericos, longiorem Epistolam scripsit[1], primumque illis gratulatur, a Græcis ad Latinos traductum esse imperium, Deoque ob felicem illam rerum conversionem gratias agit, tantique gloriam facinoris in ejus potentiam vimque immensam transfundit.

« Tempus advenisse videtur, in quo destructis vitulis aureis, Israel revertatur ad Judam, et ad Hierusalem Samaria convertatur, quatenus atrio quod secundum Apocalypsim Joannis est extra templum, foras ejecto, non jam in Dan et Bethel, sed in montem Sion ad Dominum ascendatur. Nos igitur ei a quo est omne datum optimum, et omne donum perfectum, etsi non quantas debemus, quantas tamen valemus gratiarum exsolvimus actiones, et ei labiorum nostrorum vitulos immolamus, qui temporibus nostris dedit hanc gloriam nomini suo sancto et glorioso, quod invocatum est super nos ».

22. Tum de Græcorum errore, quo Spiritum sanctum a Filio procedere negabant, pluribus disserit atque in eo doctissime refutando subjicit : « Quoniam inter humanitatis et deitatis sacramenta discrevit (populus scilicet Latinus, de quo loquitur), ut sicut in Deo non distinguit naturam sed distinguit personas, ita in Christo non distinguat personam, sed distinguat naturas. Græcus ergo licet credat tres in divinitate personas, et unam in deitate substantiam, quod tamen Spiritus sanctus procedat a Filio, sicut procedit a Patre non credit, etc. » Et paulo post subdit ad comprobandam illam Spiritus sancti a Patre et Filio velut unico principio processionem, Filium majori amore Patrem quam Spiritum sanctum prosecuturum, iterumque Spiritum sanctum majori Patrem a quo procederet, quam Filium a quo non procederet, complexurum, si ille a Patre tantum, non a Filio etiam procederet, quæ omnia a ratione et Scripturarum auctoritate aliena sunt ac discrepantia : « Ideo namque Pater summe diligit Filium, quia quicquid habet Pater, totum contulit Filio ; et ideo Filius summe diligit Patrem, quia quicquid habet Filius, totum accepit a Patre ; pari ratione Pater et Spiritus sanctus summe se diligunt, quia quicquid habet Pater, totum Spiritui sancto dedit, et quicquid Spiritus sanctus habet, a Patre totum accepit. Nisi ergo talis habitudo inter Filium et Spiritum sanctum existeret, profecto non se summe diligerent, et ita Filius magis diligeret Patrem quam Spiritum

[1] Arnol. Lube. Chro. Slav. l. VI. c. 20. — [2] Godefrid. Monach. an. 1203. — [3] Abbas Stad. an. 1204. — [4] Rob. de Mont. append. ad Sigeb. eod. ann. — [5] Matth. Paris. eod. ann. — [6] Lib. VII. Ep. CLIII.

[1] Innoc. l. VII. Ep. CLIV.

sanctum, et Spiritus sanctus magis diligeret Patrem quam Filium, quod est inconveniens et penitus impossibile. Nam cum ipsi tres sint unum et idem, in nullo varium vel diversum, non est aliquid in uno potius quam in alio diligendum, cum inæqualitem identitas non admittat. Ut ergo summe se diligant ad invicem ipsi tres, oportet ut Spiritus sanctus, sicut procedit a Patre, ita procedat a Filio, quatenus sicut Pater a nullo est, et duo alii sunt ab eo, ita Spiritus sanctus sit a duobus aliis, et nullus ab eo, Filius autem ab uno sit, et alius sit ab eo, ac per hoc sit inter omnes relativa distinctio in personis, sicut est inter omnes substantialis identitas in natura ». Postremo hortatur ipsos, ut Christianum exercitum ad pristinum erga Romanam Ecclesiam amorem retinendum augendumque inflamment, operamque egregie navent ad Græcorum imperium ad Sedis Apostolicæ observantiam adducendum. « Dat. Romæ apud S. Petr. id. Nov. » Postea vero episcopis iisdem atque abbatibus præcipit [1], ut Constantinopoli in Ecclesiis a Græcis ita derelictis, Apostolicæ Sedis auctoritate suffulti, Latinos clericos instituendos curarent, quo dignum Deo obsequium impenderent, atque Ecclesiastica bona servarent, in Romanæ Ecclesiæ observantia perstarent, divina officia ac mysteria peragerent; tum subdit, ut omnibus Ecclesiasticis viris qui versentur Constantinopoli coactis, rogatisque sententiis, eum sibi præficiant patriarcham, in quem suffragia concurrerint, a legatis vel ab ipso Pontifice confirmandum. Quæ post hæc ad creatum imperatorem reliquosque Latinos scripserit jusseritque, sequenti anno afferemus.

23. Interea silentio prætermittendæ non sunt ad Januenses datæ litteræ, cum præsertim Balduini magnificentiam observantiamque erga Rom. Eccl. testentur [2]. Miserat ille ad Innocentium ingentia munera, tantoque digna imperatore, qua præda allecti Januenses aliqui, ea summa imperatoris Pontificisque injuria invasere; quibus juste permotus prædatores anathemate a Januen. archiepiscopo percelli jussit, civitatem interdicto feriit, ac nisi ea ad archiepiscopum afferentur, graviora intentavit, tum justissimas in eos iras imperatorem conversurum: « Cum charissimus in Christo filius noster Balduinus Constantinopolit. imperator illustris per dilectum filium fratrem Barrochium dudum in Lombardia domorum templi magistrum ad exhibendas suæ devotionis primitias quædam nobis donaria destinaret, videlicet carbunculum unum emptum, ut asserit, mille marchas argenti, unum annulum pretiosum, examita quinque, palliumque peroptimum ad altaris ornatum, et per eumdem ad opus templi transmitteret duas iconas, unam habentem tres marchas auri, et aliam decem marchas argenti cum ligno vivificæ Crucis, et multis lapidibus pretiosis, duas cruces aureas, et inter topazios, smaragdos et rubinos pæne ducentos unam crystallinam ampullam, et duos scyphos argenteos, unam scutellam desuper deauratam, duas capsellas, et unam ampullam argenteas, et insuper quinquaginta marchas argenti, Belamutus, et VV. Portus, cives vestri, cum septem galeis in portu de Mothone, ei supradicta omnia nequiter abstulerunt, quamvis ex parte nostra et imperatoris prædicti fortiter reclamaret, et diligenter exponeret quantum civitas Januen. propter hoc posset incurrere detrimentum; qui cum nullo modo proficeret apud illos, tandem eis videntibus universa distinxit, ostendens quæ ad domum templi, et quæ ad Sedem Apostolicam pertinerent. Cum igitur Apostolicæ Sedis injuria et prædicti imperatoris offensa, vobis nec ad honorem proficiat, nec ad profectum accedat, devotionem vestram monemus et exhortamur attentius, per Apostolica vobis scripta mandantes, quatenus prænominatos cives vestros ad restituendum ablata efficaciter compellatis, etc. Dat. Romæ apud Sanctum-Petrum II non. Novemb. »

24. *Venetis excommunicatis consulit Pontifex.* — Quod ad res Terræ-Sanctæ pertinet, ipse Pontifex ad Petrum tit. S. Marcelli presbyterum cardinalem in iis regionibus Apostolicæ Sedis legatum scriptis litteris gratulatur, abusus qui in Cypro inoleverant delevisse, bellumque Pelusii Pisanos inter ac Januenses accensum extinxisse: illum porro superiori anno Acconem versus navigasse testatur Guntherus [1], dum de Martino abbate illuc profecto agit, subditque ipsum funestissima peste liberatum, quæ anno superiori civitatem ingentemque peregrinorum multitudinem consumpsit, una cum Conrado quodam missum ipsa Circumcisionis Dominicæ die Bysantina littora appulisse, hunc vero minime acceptum ob nostros in Græcis subjiciendis districtos atque occupatos, quam poscebat opem adversus Barbaros consequi non potuisse, atque ita infecta re Acconem rediisse. Hæc fuse Guntherus. Cæterum Pontifex legato proponenti, qua ratione cum Venetis anathematis vinculis irretitis se gerere debeat, hortatur, ut si possit, ad flagitandam absolutionem pelliciat, si vero eum ob rerum temporumque difficultates cum iis in profanis communicare necesse fuerit, pro sua sapientia statuat, nec in eo ullius criminis labem suscepturum: « Tibi breviter respondemus ut ducem et Venetos diligenter moneas et inducas, quatenus pœniteant de commisso, et secundum formam Ecclesiæ absolutionis beneficium consequantur. Quod si forsan in contumacia sua duxerint persistendum, tibi, qui Orientalis provinciæ necessitates, circumstantias negotiorum, et personarum qualitates tanquam præsens poteris intueri, melius duximus relinquendum, ut sine labe peccati hoc agas, quod magis noveris expedire, cum sit etiam cautum in jure, quod si quisquam per terram hæreticorum aut quorumlibet excommunicatorum transierit, communicare in emendis

[1] Innoc. l. VII. Ep. CLXIV. — [2] Ibid. Ep. CXLIV.

[1] Gunth. apud Canis. antiq. lect. tom. V. pag. 369.

et recipiendis necessariis possit eis, et super participatione patrisfamilias excommunicati familia excusetur, necessitas etiam, maxime cum insistitur operi necessario, multum et in multis excusat, etc. Datum Anagniæ X kal. Febr. »

25. Paucis vero interjectis diebus, nempe XVI kal. Martias ad Venetorum ducem scribens, in benedictionis locum hæc verba præfixit : « Spiritum consilii sanioris », hortatusque est, ut cum suis ad officium rediret, animumque ac vires in Terræ-Sanctæ subsidium converteret ; ipsos porro ab eodem Petro cardinali absolutionem tandem consecutos testantur Innocentii Gesta, quamvis ii in nullo fecissent satis, impertitam tamen ob alios, quos vivere cum iis conjunctissime temporum necessitas flagitabat : « Tunc demum dux et Veneti, qui erant in Græcia, miserunt nuntios ad Petrum tituli Sancti-Marcelli presbyterum cardinalem, Apostolicæ Sedis legatum, absolutionis beneficium implorantes, qui misit ad illos cum litteris suis thesaurarium Nicosiensem de Cypro, et recepto ab eis secundum formam Ecclesiæ juramento fecit illos absolvi, quamvis adhuc in nullo satisfecerint de commisso, malens eos habere claudos quam mortuos, præsertim ne ipsorum contagium cæteros inquinaret ». Hæc ibi, quæ hoc ipso anno peracta Innocentii litteræ sub anni sequentis initium ad eumdem ducem [1], ac Ferrariensem episcopum missæ demonstrant [2]. At de his modo satis.

26. *De sacris imaginibus miracula.* — Verum antequam ab Oriente revocetur oratio, adducamus quæ enarrat Matthæus Parisius [3] prodigia de oleo ex imagine Virginis, quod in phialam limpidissimum conjectum in carnem concrevit, cultelloque perstrictum guttas sanguineas effudit : « Eodem anno, feria tertia ante Paschalem solemnitatem contigit miraculum omni laude dignissimum, de oleo imaginis Matris Dei apud Sardenai (a Damasco is locus sex milliarium intervallo distat, ut paulo post idem auctor affirmat in hunc modum). Accidit in carcere militum Christianorum in castro Damasceno, quod miles quidam extraheret de armario suo phialam unam, in qua posuerat de oleo illo, quod de icone Dei Genitricis apud Sardenai distillat, sed cum diligenter phialam illam inspexit, in qua oleum reposuerat lucidissimum, et velut aquæ fontis perspicuum, apparuit in ea oleum incarnatum, sed in duas partes divisum hærebat, namque ima pars olei in inferiori parte phialæ et altera in superiori, miles autem accipiens cultellum suum, voluit conjungere partem superiorem cum inferori : sed continuo ut acies cultelli oleum illud incarnatum tetigit, videntibus capellanis, militibusque captivis, et cæteris universis, guttæ sanguinis inde cunctis admirantibus effluxerunt ». Pluribus enarrare pergit, quanam ratione Deiparæ imago a quodam monacho multis ejus beneficio patratis miraculis ad pientissimam sanctimonialem Constantinopolim delata fuerit, subditque imagine incredibili atque admirando modo carne indutam, e qua liquor sacer continuo emanaret : « Procedente denique tempore, res dictu mirabilis contigit et hactenus inaudita : nam imago præfata admirantibus cunctis, cœpit paulatim mammillas carnis emittere, et mirabiliter carne vestiri : unde hucusque a mammillis deorsum carne videretur induta, a qua liquor ille incessanter distillat, quem liquorem fratres templi ad domos suas deferunt, cum inducias habent a paganis, ut peregrinis orationis gratia adventantibus inde distribuant, qui honorem Dei Genitricis in diversis mundi partibus reverenter attollant ».

27. Admiranda etiam de sacris imaginibus memoriæ tradit Cæsarius [1] quæ circa hæc tempora contigisse testatur, quamvis certum annum non prodat : nimirum dum Philippo atque Othone certantibus Sancti-Goari Ecclesia a Vernero obsidione cingeretur, Crucifixi imaginem e fenestra appensam esse, ut illi loco parceretur, quo facto indignabundum militem sagitta in collocantem jacta, transfixisse imaginem, atque ex ea cruorem effluxisse : « Tempore discordiæ inter Othonem et Philippum in oratorium Sancti-Goari confessoris, quod situm est in territorio Trevirensi, et est firmissimum tum propter situm loci, tum propter structuram, provinciales se suaque transtulerunt. Quo cognito, Vernerus de Boulant vir potens et dives, cum ad expugnandum illud arietes machinasque applicuisset, nec tamen profecisset, imaginem Crucifici ligneam hi qui deintus erant, contra hostes in quadam fenestra posuerant, sperantes quod ob illius venerationem loco parcerent. Quidam vero ex balistariis de Cruce non curans, imo locanti illam indignans, telum misit, et sacram iconem in brachio profunde satis vulneravit ; mox mirum in modum antiqua renovantur miracula, et ad instar venæ humanæ sanguis de loco vulneris cœpit stillare : timore tanti miraculi postea prædictus Vernerus crucesignatus est. Audiens tanta mirabilia dominus Philippus abbas Ottirburgensis locum adiit, de rei veritate inquisivit, cui cum ab omnibus hoc quod prædictum est diceretur, Judæus, qui tunc casu adfuit, abbatem in partem traxit, dicens : Vere, Domine, verissimum est quod audistis ; et sicut ipse mihi retulit, multo amplius delectabatur in testimonio inimici. Adhuc telum ibi reservatur, adhuc vulnus et sanguinis stigmata illic ostenduntur, utraque abbas noster se vidisse testatur ». Hæc ille, ac simile miraculum subjicit [2] : militem nimirum dum Ecclesia diriperetur, conspecta Christi e Cruce pendentis solida imagine linea tunica induta, ejus detrahendæ cupidum hasta diversis ictibus ad eam avellendam, imaginem pupugisse, ac mox ex iis cruorem ingenti horrore perculsis sacrilegis stillasse : « Circa idem tempus Otho con-

[1] Ep. CC. — [2] Ep. CCVI. — [3] Matth. Par. Hist. Angl. an. 1204

[1] Cæsar. l. X. c. 10. — [2] Ibid. c. 20.

tra Philippum ascendens, cum exercitu usque ad Wirzimburch pervenit, ubi satellitibus ejus Ecclesiam quamdam intrantibus, unus ex illis crucifixum in eminenti loco positum tunica linea et cum multo studio consuta tectum vidit et concupivit, quam cum manu non potuisset attingere, lancea nisus est extrahere, et quia firmiter imagini connexa fuit, in diversis locis illam pupugit. Dominus vero, ut sibi factum ostenderet quicquid ejus imagini injuriæ vel contemptus irrogatur, egit sua potentia, ut de singulis punctionibus sanguis ubertim emanaret ».

28. *Acta cum Bulgaris redeuntibus ad unitatem Catholicam; quorum rege coronato, disciplinares leges jubet Innocentius.* — Jam ad alia stylum convertamus. Occurrunt Bulgaricæ res, de quibus plura in Innocentii Gestis litterisque; meminerit, lector, Innocentium duobus abhinc annis Joannem capellanum suum in Bulgariam legatum misisse, qui imposito sibi munere pro dignitate perfunctus, non modo archiepiscopo illius regionis mitram et pallium detulit, verum permittente rege duos metropolitas creavit : quinetiam idem Bulgarorum, et Blachorum princeps edictum edidit, quo omnes imperii sui terras Rom. Eccl. in sacris obnoxias esse sanxit, cum ad id etiam ea ratione permotus esset, quod Bulgarorum imperatores coronam benedictionemque a Romana Sede suscepisse historiarum monumentis commendatum reperisset, quæ Innocentii Gestorum auctor ita prodidit : « Ille vero profectus pallium, mitram, et annulum præfato archiepiscopo assignavit, recepto ab eo juramento fidelitatis, et obedientiæ summo Pontifici et Ecclesiæ Romanæ in perpetuum exhibendæ; cumque a præfato Joanniccio, sive Calojoanne domino Bulgarorum, et Blachorum fuisset honorifice ac devote susceptus, de ipsius consilio et assensu duos alios metropolitanos in illo regno constituit, videlicet Belesbulnensem, et post Clavensem, quos præfato Zagozanensi tanquam primati subjecit, et apud Trinovum nobiliorem ipsius provinciæ civitatem constituit primatiam. His igitur bene gestis, Joannicius se ac regnum suum et imperium Ecclesiæ Romanæ subjecit per privilegii paginam Aurea Bulla signatam, cujus tenor talis est :

29. « In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Amen.

« Cum placuit Domino nostro Jesu Christo, me dominum et imperatorem totius Bulgariæ et Blachiæ facere, inquisivi antiquorum nostrorum scripturas et libros, et bonæ memoriæ imperatorum nostrorum prædecessorum leges, unde ipsi sumpserunt regnum Bulgarorum et firmamentum imperiale, coronam super caput eorum et patriarchalem benedictionem ; et diligenter perscrutantes in eorum invenimus scripturis, quod bonæ memoriæ illi imperatores Bulgarorum et Blachorum Simeon, Petrus, et Samuel nostri prædecessores coronam imperii eorum, et patriarchalem benedictionem acceperint a summa Dei Romana Ecclesia, et ab Apostolicæ Sedis principe Apostolorum Petro, sed et imperium nostrum voluit benedictionem, et imperiale firmamentum coronæ capitis imperii sui suscipere, et patriarchalem benedictionem ab Ecclesia Romana, et ab Apostolicæ Sedis principe Apostolorum Petro, et a sanctissimo patre nostro et universali papa Tertio Innocentio. Et a quocumque patriarchalis benedictio, et mandatum in civitate imperii mei Trinovi, data et concessa fuerit a domino papa, faciendi et consecrandi archiepiscopos, metropolitas et episcopos, et reliquas Ecclesiasticas observationes (obsecutiones) sacramentales, concedit imperium nostrum, ut plenissimam in omni tenimento et imperii mei pertinentiis ipsi habeant potestatem. Ecce (Ecclesiæ) etenim omnes totius imperii mei (et) tenimenti, et patriarcha meus metropolitanus, archiepiscopi, episcopi et cuncti sacerdotes Romanæ subsint Ecclesiæ, et teneant legem, consuetudinem, et observationem, quas tenuerunt beatæ memoriæ imperatores totius Bulgariæ et Blachiæ, primi illi nostri prædecessores, et nos eodem modo vestigia eorum imitantes. Subsignat autem imperium meum ad securitatem chrysobolum suum, quod nunquam ab Ecclesia Romana et Apostolicæ Sedis principe Apostolorum Petro, ipsum videlicet imperium discedet, neque alii mei imperii principes disgregabuntur, sed ut vocatus dilectus filius sacrosanctæ et Apostolicæ Romanæ Sedis principis Apostolorum Petri ero, et deinceps quascumque terras Christianorum seu paganorum meum acquisiverit imperium, sub potestate et mandato ejusdem sacrosanctæ et Apostolicæ Sedis Romanæ erunt. Et ut præsens chrysobolum imperii mei ratum et firmum habeatur, dedi imperium meum in manibus reverendissimi viri Joannis, sacrosanctæ Romanæ Sedis legati, et domini papæ capellani, in quo et nostrum pium et a Deo promotum subjugavit imperium, anno sexmillesimo septingentesimo duodecimo, Indictione septima », nimirum ab orbe condito ; inciditque in annum in quem hæc conjecimus; extat idem fidei sacramentum inter Innocentii Epistolas eodem anno datas [1].

30. Misit præterea Blasium Brandizuberen. episcopum cum præfato Joanne capellano, per quem et quædam donaria in signum devotionis domino papæ transmisit, litterasque hunc tenorem habentes.

« Sanctissimo dominatori et universali papæ sedenti in Sede beati Petri, et domino patri regni mei, Tertio Innocentio, papæ Sedis Apostolicæ Ecclesiæ Romanæ, et magistro totius mundi.

« Spero [2] in Deum Salvatorem hominum, quod bene et multum bene valeat sanctitas tua cum omnibus sedentibus circa thronum sanctitatis tuæ cardinalibus sanctæ Ecclesiæ Romanæ. Noverit magna sanctitas tua, quod filius tuus et Romanæ

[1] Innoc. l. VII. Ep. IV. — [2] Ibid. Ep. VI.

Ecclesiæ, imperator omnium Bulgarorum et Blachorum cum omnibus principibus imperii mei multum bene sumus per Deum et sanctam orationem tuam. Multoties misit imperium meum nuntios suos ad sanctitatem tuam, sed non invenerunt opportunitatem transeundi ad sanctitatem tuam ». Et infra : « Verum, Deo adjuvante, et intervenientibus orationibus sanctitatis tuæ, venit ad me præsens nuntius Apostolicæ cathedræ, et primæ Sedis principis Apostolorum, et sanctæ et universalis Ecclesiæ Romanæ Joannes capellanus, et detulit mihi pallium ex præcepto sanctitatis tuæ, et Apostolicæ Sedis, et palliavit dictum archiepiscopum, et fecit eum primatem et archiepiscopum totius Bulgariæ et Blachiæ, et portavit imperio meo litteras sanctitatis tuæ, et exposuit quicquid ei sanctitas vestra mandavit, et repletum est cor meum gaudio magno, quoniam secundum voluntatem imperii mei donavit mihi Deus et sanctitas tua : et rogo et deprecor magnam sanctitatem tuam, ut compleat desiderium imperii mei, et mittat virgam pastoralem ad congregandas oves, et cætera quæ patriarcha consuevit habere, et faciat præsentem primatem patriarcham in sancta et magna Ecclesia Trinoviæ primæ civitatis totius Bulgariæ, et habeat Ecclesia ipsa post mortem istius patriarchæ, patriarcham in perpetuum ex præcepto sanctitatis tuæ. Et quoniam grave esset propter longitudinem viæ, et guerram hominum in obitu cujuslibet patriarchæ recurrere ad Ecclesiam Romanam, concedatur Ecclesiæ Trinovæ, ut sibi possit eligere et consecrare patriarcham, ne ex ejus absentia terra illa sine benedictione remaneat, et tua consecratio imperfecta, et redundet peccatum in sanctitatem tuam.

31. « Nunc autem petimus, ut fiat chrisma ex præcepto sanctitatis tuæ in sancta et magna Ecclesia civitatis Trinovæ pro baptismate Christianorum. Sciat sanctitas tua, quod cum scierint Romæi, quod recepimus consecrationem Apostolicæ Sedis a sanctitate tua, non dabunt mihi chrisma. Et aliud peto a sanctitate tua, ut mittas cardinalem ad imperium meum, seu istum qui venit ad me, sive alium a Sede Apostolica, et des ei diadema et sceptrum secundum Apostolicæ Sedis et Apostolorum principis benedictionem, et mittas privilegium bullatum auro ad exemplar ipsius servandum perpetuo in Ecclesia Trinovæ, et hæc omnia dent imperio meo, et consecrent, et coronent imperium meum. Omnia autem prædicta quæ mitti debent ad imperium meum a sanctitate tua, videat præsens nuntius episcopus Brandizuberen. Blasius, ut possit referre, quod tu scripseris manu propria, et si hæc omnia compleverit sanctitas tua, ita reputabo cum prosapia imperii mei et omnium Bulgarorum et Blachorum, quod sumus dilecti filii orthodoxæ sanctæ Romanæ Ecclesiæ, et de confinio Ungariæ, Bulgariæ et Blachiæ relinquo judicio sanctitatis tuæ, ut dirigas negotium istud recte et juste, ut non habeat peccatum anima sanctitatis tuæ, et ita habeat imperium meum justitias Bulgariæ et Blachiæ, quod rex Ungarorum habeat justitias Ungariæ, et cessent occisiones Christianorum in me et ipsum (imperium). Sciat autem sanctitas tua, quoniam quinque episcopatus Bulgariæ pertinent ad imperium meum, quos invasit et detinet rex Ungariæ cum justitiis Ecclesiarum, et episcopatus ipsi sunt annihilati, et si justum est hoc fiat. Quicquid dicturus est præsens nuntius imperii mei episcopus Brandizuberen. Blasius, sanctitati tuæ, habeas vera, quoniam ex parte mea dicet. Misi sanctitati tuæ examita dupla tria, et cuppam auream, et yperperorum libras quatuor, et scutellas argenteas tres, et gradale argenteum. Imperator Bulgariæ Calojoannes ».

32. Pervenerat archiepiscopus ille Dyrrachium ; ut ante vidimus, ac Græci malevolentia suffusi tum in Bulgaros, tum in Romanam Ecclesiam, ne in Italiam trajiceret prohibuere, ac ni divina illum providentia e crudelibus eorum manibus eripuisset, mari submersissent. Dum ille itaque tantis difficultatibus esset irretitus, ab imperatore Bulgarorum revocatus, quod jam Pontificius legatus eo accessisset, rediit in Bulgariam, receptoque pallio Sedi Apostolicæ sacramento obsequentem se futurum spopondit, Innocentiumque delati demisse obsequii certiorem fecit[1], utque ipsum ad Bulgaros rite baptismo abluendos, ac religione informandos erudiret, enixe contendit.

« Multas inclinationes et magnas preces domino, et gloriosissimo et concathedrali Apostolicæ Sedis, patri totius Christianitatis, et domino meo Innocentio Tertio papæ, archiepiscopus Basilius, de minoribus et humillimis totius Bulgariæ et Blachiæ, vestram perfectam benedictionem.

« Adoro clementissimum Deum, et beatissimam Dei Genitricem, ut sanam et gaudentem vestram sanctitatem meum inveniat scriptum, et quod mea anima desideravit per octavumdecimum annum, ecce hodie dedit nobis Deus, et sancta tua oratio benedictionem Sedis beati Apostoli Petri, et tuæ sanctitatis. Noscat sanctitas tua, qualiter ego conversatus sum, tuam quærens benedictionem. Mota est per mensem Julii quarta die sexmillesimo septingentesimo undecimo, Indictione sexta, mea humilitas ad sanctissimum et gloriosissimum patrem nostrum Innocentium papam Romanum, et feci dies triginta in Durachio (Dyrrachio) juxta mare, et cum vellem introire navim gratia transfretandi, tunc retinuerunt me Græci, et non dimiserunt transire ». Et infra : « Litteræ mihi ex parte domini imp. venerunt dicentes : Revertere cito, quia huc pervenit cardinalis a domino papa. Legens ergo litteras imperatoris, et videns quoniam me vocabat, reversus sum, et perveni Drinatum (Trinovum) per mensem Septembris, et inveni virum sanctum, justum et rectum a tua sanctitate dire-

[1] Apud Innoc. Ep. v.

ctum; nomen ejus Joannes capellanus, et dedit mihi omnes litteras ex parte vestræ sanctitatis, et perlectæ mihi fuerunt.

33. « Unde valde anima mea est lætata, et manus meas ad cælum extendens, gratias Deo egi, quia visitavit Dominus plebem suam, et pater noster beatus papa quærens ovem quæ perierat, ut et eam reducat in sanctum ovile; et sicut continebatur in litteris vestræ sanctitatis, sic dominus Joannes capellanus fecit secundum edictum magnæ vestræ sanctitatis, vestram mihi dedit benedictionem, et largiens pallium ad plenitudinem pontificialis officii mense Septembris, octavo die, in festo Nativitatis sanctissimæ nostræ Dei Genitricis. Et ego cum multa devotionis humilitate recepto pallio, exhibui fidelitatis obedientiam præsentibus episcopis qui scribunt sanctitati vestræ, et principe nostro, et multis aliis in Ecclesia assistentibus. Et iterum, pater sancte, vestram rogo sanctitatem, ut dispenses et adimpleas ordinem Ecclesiasticum, et qualiter debeam regere ovile, quod mihi est commissum a Deo et sanctitate tua. Sanctum chrisma non habemus, imo a Græcis receperamus, sed de cætero nos tanquam et vos Græci exosos habent. Et sciatis ,domine mi, quoniam hæc omnia in sanctitate tua remanserunt, quæ debeat in omnibus dispensare, et de sancto chrismate nos doceas, qualiter gentem baptizare debeamus, et ne remaneat gens absque chrismate sancto, et erit peccatum. Sed in omnibus nos filios tuos perditos et pereuntes moneas, et mittas mihi, pater bone, pallia ad opus duorum metropolitanorum Prislave et Belebusdii, et quicquid aliud noverit vestra sanctitas, quod sit ad opus mei pontificialis officii plenitudinem, mihi illud vestra dirigat sanctitas. Colla eorum sui dominii brachio supponentes, ut sanctissimo patri et domino papæ prona cervice flexisque poplitibus inclinationem ». Hactenus Basilii archiepiscopi ad Innocentium Epistola, quæ Regesto etiam inserta cum aliis pariter [1], quas, ne eadem sæpius repetendo lectorem tædio afficiamus, in margine adnotabimus.

34. Prosequuntur Gesta Innocentium, ut piis Bulgarorum principis votis morem gereret, Leonem sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalem misisse, qui ipsum Romani Pontificis nomine regio diademate insigniret : « Cum autem episcopus et capellanus prædicti ad Sedem Apostolicam pervenissent, dominus papa eos benigne suscepit, et super petitionibus sæpedicti Joannini per eumdem episcopum præsentatis, habito diligenti tractatu, constituit eum regem Blachorum et Bulgarorum, mittens ad eum Leonem tituli Sanctæ-Crucis presbyterum cardinalem, Apostolicæ Sedis legatum, et per ipsum sceptrum regni et regium diadema, ut eumdem vice summi Pontificis ungeret et coronaret in regem, transmisso Apostolico privilegio, cujus tenor talis est [2] : Calojoanni illustri Bulgarorum et Blachorum regi, ejusque posteris ei tam in regno quam in devotione Sedis Apostolicæ successuris in perpetuum, etc. » Post confirmatam plurimis fortissimis argumentis Sedis Apostolicæ dignitatem, cui supremam Deus in humana quæque auctoritatem attribuit, atque Ecclesiæ unitatem, a qua qui divulsus fuerit, pereat, æternisque incendiis abdicatur, subdit : « Cum licet immeriti ejus vices geramus in terris, qui dominatur in regno hominum, et cui voluerit dabit illud, utpote per quem reges regnant et principes dominantur cum Petro et successoribus ejus, et nobis in eo noverimus esse dictum : Ego pro te rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua, et tu aliquando conversus confirma fratres tuos; cum ex præcepto Domini oves ejus pascere teneamur, populis Bulgarorum et Blachorum, qui multo jam tempore ab uberibus matris suæ alienati fuerunt, in spiritualibus et temporalibus paterna sollicitudine providere volentes, ejus auctoritate confisi, per quem Samuel David in regem inunxit, regem te statuimus super eos, et per dilectum filium Leonem tituli Sanctæ-Crucis presbyterum cardinalem, Apostolicæ Sedis legatum, virum providum et honestum, nobis inter cæteros fratres nostros acceptum, sceptrum regni ac regium tibi mittimus diadema, ejus quasi nostris tibi manibus imponendum, recipiendo a te juratoriam cautionem, quod nobis et successoribus nostris, et Ecclesiæ Romanæ devotus et obediens permanebis, et cunctas terras et gentes tuo subjectas imperio in obedientia et devotione Sedis Apostolicæ conservabis.

35. « Ad petitionem insuper venerabilis fratris nostri Blasii Brandizuberen. episcopi, quem ad Sedem Apostolicam destinati, publicam in regno tuo cudendi monetam tuo charactere insignitam liberam tibi concedimus facultatem. Venerabili etiam fratri nostro... archiepiscopo Trinovitano, in terris quibus imperas universis privilegium concedimus primatiæ, qui et successores ipsius, tuos in posterum successores, simili ab eis, juramento recepto, Apostolicæ Sedis auctoritate coronent, et in terra tua primatus obtineant dignitatem, eique metropolitani tam in Bulgariæ quam Blachiæ provinciis constituti subjaceant, et juxta formam canonicam reverentiam primati debitam exhibeant et honorem. Sic ergo, fili charissime, gratiam quam Apostolica Sedes mater tua tibi facit, agnoscas, sic retribuas nobis pro omnibus quæ tribuimus ipsi tibi, sic regnum tuum in Apostolicæ Sedis subjectione ac devotione confirmes, ut cum sub Petro in illius Petræ fuerit firmitate fundatum, de qua inquit Apostolus : Petra autem erat Christus; nec pluviarum imbres, nec impulsus ventorum, nec fluminum formidet incursus. Tu quoque, præter auxilium Apostolicæ Sedis, quod juxta devotionem tuam senties in præsenti, de temporali regno ad regnum pervenias sempiternum. Decernimus ergo, ut nulli omnino, etc. hoc privilegium nostræ constitutionis et concessionis infringere, vel ei, etc.

[1] Ep. v. — [2] Extat etiam in Regest. Innoc. l. vii. Ep. i.

Si quis autem, etc. Datum Anagniæ per manus Joannis S. R. E. subdiaconi et notarii, sexto kal. Martii, Indictione septima, Incarnationis Dominicæ millesimo ducentesimo tertio, Pontificatus vero domini Innocentii papæ Tertii anno septimo». Hic scilicet Christi annos computando ab Incarnationis die kalend. Aprilis ducentesimus quartus supra millesimum esse comperitur. In eamdem sententiam alia rursus ad ipsum data Epistola [1] Leonem cardinalem legatum plurimum ipsi, tum universis Bulgariæ ac Blachiæ archiepiscopis [2], episcopis, clero et populo commendat.

36. Ferunt etiam Acta ejus, legati opera regi vexillum, in quo signum crucis et claves geminæ præferebantur, misisse, quorum insignium abdita mysteria in datis hisce litteris illustravit [3] : « Tuæ serenitati dirigimus per eumdem vexillum, quo contra illos utaris, qui honorant labiis crucifixum, cor autem eorum est longinquum ab ipso, ad petitionem venerabilis fratris nostri B. Brandizuberen. episcopi tibi duximus destinandum ; prætendit autem non sine mysterio crucem et claves, quia beatus Petrus Apostolus et crucem pro Christo sustinuit, et claves a Christo suscepit. Repræsentat itaque signum crucis, utpote in quo Christus, qui vincit, regnat et imperat, debellavit aereas potestates, et in quo capiens præda prædonem absorbuit, moriens vita mortem et Behemot cepit in suis oculis quasi hamo. Clavem autem geminam repræsentat, discretionis alteram, reliquam potestatis, ut cum discreveris inter bonum et malum, lucem et tenebras, sanctum et profanum, commissum tibi materialem gladium ad vindictam malefactorum et laudem bonorum exerceas, et arma contra illos apprehendas et scutum, qui non posuerunt Deum adjutorium sibi ». Hucusque litteræ.

37. « Constituit etiam » , inquit Innocentii Gestorum scriptor, « Trinovianum archiepiscopum primatem totius Bulgariæ et Blachiæ, misitque illi privilegium hujusmodi per præfatum legatum : Archiepisc. Trinoviano Bulgarorum et Blachorum primati, illiusque successoribus canonice substituendis, in devotione Sedis Apostolicæ successuris in perpetuum. Rex regum [4] etc. » Eademque in missis ad regem litteris præfatur : « Te quoque in regno Bulgarorum et Blachorum primatem statuimus, et Ecclesiæ Trinovitan. præsenti Privilegio auctoritate concedimus primatiæ, statuentes, ut tu et successores tui, qui tibi in Apostolicæ Sedis devotione successerint, cæteros metropolitanos Bulgariæ et Blachiæ præcellatis ratione primatus, et ipsi tibi et eis juxta formam canonicam reverentiam primati debitam exhibeant et honorem, fraternitatem tuam scire volentes, quod apud nos hæc duo nomina, primas et patriarcha pæne penitus idem sonant, cum primates et patriarchæ teneant unam formam, licet eorum nomina sint diversa. Præsenti quoque privilegio, tibi et per te tuis successoribus, inungendi, benedicendi et coronandi reges Bulgarorum et Blachorum in posterum liberam concedimus facultatem : obeunte vero te, nunc Ecclesiæ memoratæ primate, nullus illis qualibet subreptionis astutia præponatur, nisi qui canonice fuerit electus ad eam secundum consuetudinem approbatam. Electus autem, per metropolitanum et alios suffraganeos ejusdem Ecclesiæ, qui poterunt interesse, in episcopum solemniter consecretur. Consecratus vero ad Sedem Apostolicam nuntios suos mittat, pallium de corpore beati Petri sumptum, insigne videlicet plenitudinis pontificialis officii, petentes, in cujus susceptione juramentum illud nobis et successoribus nostris, et Ecclesiæ Romanæ præstabit, quod alii primates et metropolitani secundum generalem consuetudinem nobis præstant, et tu ipse in susceptione pallii præstitisti, cujus formam bulla nostra signatam ad perpetuam memoriam destinamus, exprimentes in ea, ut cum in regem quemlibet ex prædicti regis successoribus coronarit, præscriptum ab eo recipiat juramentum.

38. « Cum autem aliquis metropolitanorum, qui tibi jure subjacent primatiæ, viam fuerit universæ carnis ingressus, confirmabis electionem canonicam de persona idonea celebratam, et personam electam in episcopum consecrabis ; pro pallio vero nuntios tuos cum nuntiis Ecclesiæ cui præest, ad Apostolicam Sedem mittes, nosque illud tibi per eos libenter et hilariter transmittemus, per te metropolitano episcopo juxta formam, quam sub bulla nostra recipies solemniter conferendum, ita tamen, quod si legatum, vel nuntium nostrum contigerit interesse, id cum eo pariter exequaris. Chrisma vero, et oleum catechumenorum, et infirmorum singulis annis in Cœna Domini tam in Ecclesia tua, quam in qualibet cathedrali Ecclesia Bulgariæ et Blachiæ fieri secundum consuetudinem Ecclesiæ Romanæ concedimus, ut quoties necesse fuerit, qui baptizandi fuerint baptizentur, et confirmentur per diœcesanos episcopos qui fuerint confirmandi, nec episcoporum consecratio, nec ordinatio sacerdotum propter defectum hujusmodi vel impediatur penitus, vel diutius differatur ; quia licet hactenus apud vos nec in sua ordinatione presbyteri, nec in consecratione sua episcopi consueverint sacram recipere unctionem, volumus tamen, ut deinceps non tam ritum nostrum quam mandatum divinum sequentes, per quod in lege præcipitur, ut pontifices et sacerdotes ungantur, manus eorum qui ordinandi sunt in presbyteros, et tam manus quam caput eorum qui consecrandi sunt in episcopos, solemniter inungantur. Præterea crucem, vexillum videlicet Dominicæ Passionis, ante te per totam Bulgariam et Blachiam deferendi fraternitati tuæ licentiam impertimur. Decernimus ergo, etc. Datum, ut supra».

39. Subjiciunt Acta : « Quia vero secundum consuetudinem Bulgarorum et Blachorum nec in

[1] Innoc. l. VII. Ep. VIII. — [2] Ibid. Ep. IX. — [3] Ibid. Ep. I. — [4] Ibid. Ep. II Bullar. tom. I. pag. 37.

ordinatione presbyteri, nec in consecratione pontifices fuerunt inuncti, fecit quod tam præfatus Brandizuberensis episcopus, per Joannem episcopum Albanensem, assistentibus ei duobus episcopis, quam metropolitani et universi episcopi ac presbyteri sacram reciperent unctionem, ac deinde nulli sine unctione ordinarentur presbyteri, aut consecrarentur episcopi, assignans super iis rationes in litteris memorato primati directis, cui etiam insignia universa per prædictum legatum liberaliter destinavit, taliter ei scribens[1] :

« Innocentius, etc.

« Cum venisset ad Apostolicam Sedem venerabilis frater noster... episcop. Brandizuberen. clara nobis insinuatione monstravit, quod in consecratione sua sacram non acceperat unctionem, quoniam apud vos non consuevere pontifices, cum consecrantur, inungi. Nos ergo, quod illi defuerat, mandavimus in ipso suppleri, facientes caput ejus et manus per venerabilem fratrem nostrum Joannem episcopum Albanen., assistentibus ei duobus episcopis, secundum morem Ecclesiasticum sacro chrismate deliniri. Hoc enim Catholica tenet Ecclesia non solum ex præcepto divino, verum etiam Apostolorum exemplo. In Exodo quippe legitur præcepisse Dominus Moysi, ut Aaron et filios ejus ungeret, quatenus ei sacerdotio fungerentur. Et Anacletus origine Græcus, qui a beato Petro fuit in presbyterum ordinatus, et postea in Apostolatus officio Clementi successit, tradit in ordinatione sua ungendos episcopos more Apostolorum et Moysis, quia omnis sanctificatio in Spiritu sancto consistit, cujus invisibilis virtus sancto chrismati est permixta. Unde scire te volumus duas esse species unctionis : exteriorem, quæ materialis est et visibilis, et interiorem, quæ est spiritualis et invisibilis. Exteriore visibiliter ungitur corpus, interiore invisibiliter ungitur cor. De prima Jacobus Apostolus ait : Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros Ecclesiæ, et orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, et oratio fidei salvabit infirmum. De secunda Joannes Apostolus inquit : Vos unctionem quam accepistis ab eo, maneat in vobis, et necesse habetis ut aliquis doceat vos : sed sicut unctio ejus vos docet de omnibus. Unctio visibilis et exterior signum est interioris et invisibilis unctionis, nec solummodo signum, sed etiam sacramentum, quia si digne sumatur, vel agit, vel auget absque dubio quod designat.

40. Ad exhibendam igitur exteriorem et visibilem unctionem benedicitur oleum, quod dicitur catechumenorum vel infirmorum, et conficitur chrisma, quod ex oleo fit et balsamo, mystica ratione ; per oleum enim nitor conscientiæ designatur, juxta quod legitur : Prudentes virgines acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus. Per balsamum autem exprimitur odor famæ, propter quod dicitur : Sicut balsamum aromatizans odorem dedi. Hoc igitur chrismate ungi debet episcopus non tam in corpore quam in corde, ut et interius habeat nitorem conscientiæ quoad Deum, et exterius habeat odorem famæ quantum ad proximum. De nitore conscientiæ dicit Apostolus : Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ ; nam omnis gloria filiæ regis ab intus. De odore famæ idem Apostolus ait : Christi bonus odor sumus in omni loco, et aliis sumus odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem. Debet enim episcopus bonum habere testimonium, et ab his qui sunt intus et ab his qui sunt foris, ut cortina cortinam trahat, et qui audit dicat : Veni. Hoc unguento caput et manus episcopi consecrantur ; per caput enim mens intelligitur juxta illud : Unge caput tuum et faciem tuam lava ; per manus opera designantur secundum illud : Manus meæ distillaverunt myrrham. Manus igitur unguntur oleo pietatis, ut episcopus operetur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei. Caput autem inungitur balsamo charitatis, ut episcopus deligat Deum ex toto corde, ex tota mente, ex tota anima, et proximum suum sicut seipsum. Caput inungitur propter auctoritatem et dignitatem, manus propter ministerium et officium. Caput inungitur, ut ostendatur illius repræsentare personam, de quo dicit propheta : Sicut unguentum in capite ejus, quod descendit in barbam, barbam Aaron. Caput enim viri Christus, caput Christi Deus, qui de se dicit : Spiritus Domini super me, propter quod unxit me, evangelizare pauperibus misit me. Manus unguntur episcopo, ut ostendatur accipere potestatem benedicendi et consecrandi, unde cum eas consecrator inungit : Consecrare, inquit, et sanctificare digneris, Domine, manus istas per istam unctionem et nostram benedictionem, ut quæcumque consecraverint, consecrentur, et quæcumque benedixerint, benedicantur in nomine Domini. Verum in veteri testamento non solum ungebatur sacerdos, sed et rex et propheta, sicut in libro Regum Dominus præcepit Eliæ : Vade, et revertere in viam tuam per desertum in Damascum, cumque perveneris illuc, unges Azael regem super Syriam, et Jehu filium Namsi unges regem super Israel, Elisæum autem filium Saphat, qui est de Abelmeula unges prophetam pro te. Sed ubi Jesus Nazarenus, quem unxit Deus Spiritu sancto, sicut in Actibus Apostolorum habetur, unctus est oleo præ consortibus suis, qui secundum Apostolum est caput Ecclesiæ, quæ est corpus ipsius. Principis unctio a capite ad brachium est translata, ut princeps ex tunc non ungatur in capite, sed in brachio, vel in humero sive armo, in quibus principatus congrue designatur, juxta quod legitur : Factus est principatus super humerum ejus. Ad quod etiam designandum Samuel fecit poni armum ante Saul, cui dederat locum in capite ante eos, qui fuerant invitati. In capite vero pontificis sacramentalis est delibutio conservata, quia personam capitis in pontificali officio repræsentat.

[1] Extat etiam in Reg. I. VII. Ep. III.

41. « Differt autem inter pontificis et principis unctionem, quia caput pontificis chrismate consecratur, brachium vero principis oleo delinitur, ut ostendatur quanta sit differentia inter auctoritatem Pontificis, et principis potestatem. Quia vero Christus in sanguine suo fecit nos Deo nostro regnum et sacerdotes, propter quod Petrus Apostolus ait : Vos estis genus electum, regale sacerdotium, idcirco in Novo Testamento non solum sacerdotes et reges unguntur, sed omnes etiam Christiani bis ante baptismum, sed oleo benedicto primum in pectore, deinde inter scapulas, et bis post baptismum, sed chrismate sacro, primum in vertice, demum in fronte. In pectore namque ungitur baptizandus, ut per Spiritus sancti donum abjiciat errorem et ignorantiam, ut suscipiat fidem rectam, quia justus ex fide vivit. Inter scapulas autem baptizandus inungitur, ut per Spiritus sancti gratiam excutiat negligentiam et torporem, et bonam operationem exerceat, quia fides sine operibus mortua est, ut per fidei sacramentum sit munditia cogitationum in pectore, per operis exercitium sit fortitudo laborum in scapulis, quatenus fides per dilectionem, secundum Apostolum, operetur. In vertice vero baptizatus inungitur ut sit paratus omni poscenti de fide reddere rationem, quia per caput intelligitur mens, juxta quod legitur : Oculi sapientis in capite ejus, cujus superior pars est ratio, et inferior sensualitas. Unde bene per verticem, qui est suprema pars capitis, intelligitur ratio, quæ superior pars est mentis. In fronte ungitur baptizatus, ut libere confiteatur quod credit, quia corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem, memor ejus quod Dominus ait : Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo. Ante baptismum vero inungitur oleo benedicto, et post baptismum chrismate sacro, quia chrisma soli competit Christiano : Christus enim a chrismate dicitur, vel potius a Christo dicitur chrisma, non secundum nominis formam, sed secundum fidei rationem ; a Christo vero Christiani dicuntur, tanquam uncti deriventur ab uncto, ut omnes currant in odore unguentorum illius cujus nomen oleum est effusum. Per frontis chrismationem, manus impositio designatur, quæ alio nomine dicitur confirmatio, quia per eam Spiritus sanctus ad augmentum datur et robur. Unde cum cæteras unctiones simplex sacerdos, id est, presbyter, valeat exhibere, hanc nonnisi summus sacerdos, id est, episcopus, debet conferre, quia de solis Apostolis legitur, quorum vicarii sunt episcopi, quod per manuum impositionem Spiritum sanctum dabant, quemadmodum Actuum Apostolorum lectio manifestat : Cum audissent, inquit, Apostoli, qui erant Hierosolymis, quia recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum et Joannem, qui cum venissent, oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum sanctum ; nondum enim in quempiam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine Domini Jesu. Tunc imponebant manus super illos, et accipiebant Spiritum sanctum, cujus adventus per unctionis mysterium designatur, quia columba in qua Spiritus sanctus super Christum in baptismo descendit, ad vesperam in cataclysmo revertens, ramum retulit virentis olivæ, cujus utique sacramentum David propheta prænoscens, exhilarandam faciem in oleo prædicavit.

42. » Unguntur præterea secundum Ecclesiasticum morem, cum consecratur altare, cum dedicatur templum, et cum benedicitur calix, non solum ex mandato legis divinæ, verumetiam exemplo beati Silvestri, qui cum consecrabat altare, illud chrismate perungebat. Præcepit enim Dominus Moysi, ut faceret oleum unctionis, de quo ungeret tabernaculum testimonii, et arcam testamenti mensamque cum vasis, de quibus etiam unctionibus, si forsitan dubitaveris, cum a te fuerimus requisiti, fraternitatem plenius tuam instruemus. Verumtamen unctionis sacramentum aliud quidem effecit, et figura tam in novo quam in veteri Testamento. Unde non judaizat Ecclesia, cum unctionis celebrat sacramentum, sicut aliqui mentiuntur, qui neque Scripturas neque Dei novere virtutem. Monemus igitur fraternitatem tuam et exhortamur attentius, per Apostolica tibi scripta mandantes, quatenus ad mandatum dilecti filii nostri Leonis tituli Sanctæ-Crucis presbyteri cardinalis, Apostolicæ Sedis legati, tu quoque sacram suscipias unctionem, ne quid tibi desit ad plenitudinem sacramenti, et cum sacro fueris chrismate delibutus, archiepiscopos et episcopos tuos similiter ungas, et per eos facias manus sacerdotum inungi oleo benedicto, illum de cætero in ordinandis presbyteris et consecrandis episcopis morem servans, et faciens observari, quem Apostolica Sedes observat, quæ disponente Domino cunctorum mater est et magistra. Mittimus autem tibi per cardinalem prædictum pontificialia ornamenta, caligas et sandalia, amictum et albam, cingulum et succinctorium, orarium et manipulum, tunicam et dalmaticam, chirothecas et annulum, planetam et mitram. Pallium vero per dilectum filium Joannem cappellanum nostrum antea miseramus, et licet Romanus Pontifex non utatur baculo pastorali tum propter historicam tum etiam propter mysticam rationem, tu tamen ad similitudinem aliorum pontificum poteris eo uti ; quorum omnium rationem idem cardinalis sicut a nobis accepit, te poterit edocere. Dat. ut supra, etc. » Addunt Gesta Innocentii, missa legati opera duobus archiepiscopis pallia, ut iis in consecrandis episcopis, conferendis ordinibus, ac solemnibus certis diebus, in perficiendo missæ incruento sacrificio uterentur.

43. Præcepit etiam, ut tam a primate, quam a præfatis archiepiscopis reciperet hujusmodi sacramentum [1] : « Ego Basilius archiepiscopus Trinovitanus, primas totius Bulgariæ et Blachiæ, ab hac

[1] Ep. XI.

hora in antea ero fidelis et obediens beato Petro sanctæque Romanæ Apostolicæ Sedi, et domino meo papæ Innocentio, ejusque Catholicis successoribus. Non ero in facto, vel consilio, vel consensu ut perdant vitam aut membrum, vel capiantur aut spolientur. Consilium quod mihi crediderint ad eorum damnum, me sciente, nemini pandam : eorum certum malum si scivero, impedire studebo, quod si non potero impedire, eis quam cito potero intimabo. Papatum Romanum, honores, dignitates et rationes Apostolicæ Sedis defendam pro posse, salvo ordine meo, contra omnem viventem. Vocatus ad Synodum veniam, nisi præpeditione canonica fuerim impeditus. Apostolorum limina singulis quadriennis per me, vel per meum nuntium visitabo, nisi eorum absolvat licentia. Legatum Apostolicæ Sedis, quem pro certo scivero esse legatum, devote suscipiam et in suis necessitatibus adjuvabo. Cum quemlibet de meis suffraganeis in episcopum consecravero, faciam illum jurare, ut Romano Pontifici et Ecclesiæ Romanæ perpetuam obedientiam et debitum honorem impendat. Cæterum cum aliquem coronavero in regem Bulgarorum et Blachorum juxta indulgentiam mihi et successoribus meis ab Apostolica Sede concessam, ab eo juratoriam recipiam cautionem, quod ei qui tunc Apostolicæ Sedi præfuerit, successoribus ejus, et Ecclesiæ Romanæ devotus et obediens permanebit, et cunctas terras et gentes suo subjectas imperio, in obedientia et devotione Sedis Apostolicæ conservabit. Hæc omnia bona fide servabo. Sic me Deus adjuvet, et hæc sancta Evangelia in præsenti et in futuro. Amen ». Addunt Gesta legatum cum iter per Ungariam haberet, a rege ac principibus magnis honoribus exceptum, sed cum ad regni limitem pervenisset, regem missis nuntiis transitum in Bulgariam prohibuisse : urebat enim ipsum honoris Bulgaro, cum quo gerebat inimicitias, delati dolor : quam injuriam legato illatam cum accepisset Innocentius, Ungarum ardentioribus litteris perstrinxit[1], atque inter cætera hæc objecit : « Heu, heu, fili charissime, ubi est regalis clementia, ubi religio Christiana, ubi specialis devotio quam ad nos et Romanam Ecclesiam prædicaris habere ? Mutatus est color optimus, et aurum in scoriam est conversum. Parcat igitur eis Deus, qui animum tuum tam pravo consilio seduxerunt, volentibus inter regnum et sacerdotium discordiam seminare. Sed nos pro certo speramus, quod aut per teipsum jam errata correxeris, aut ad commonitionem nostram taliter debeas emendare, ut injuria transeat in honorem et offensa in gratiam revertatur ». Et infra : « Benignius tibi scribimus, quam instans materia postularet, ne quis forte litteras nostras inspiciens existimaret Apostolicæ Sedis favorem tibi esse subtractum, quod utique utilitati ac honori tuo nullatenus expediret ; quia multa gesta sunt et geruntur in regno tuo, quæ si deducentur ad limam, correctionem exposcerent graviorem, non solum de voto tuo, captione fraterna et electionibus prælatorum, sed etiam multis aliis, quæ ne nimium conturberis, ad præsens duximus supprimenda. Provideas ergo tibi, ne in eam te difficultatem inducas, de qua non facile valeas expediri ». Strigoniensis etiam Ecclesiæ suffraganeis mandavit [1], regem ipsum ad resarciendam injuriam inducere niterentur ; scripserat antea ad Ungariæ [2], et Serviæ [3] archiepiscopos, cæterosque præsules, ut Leonem presbyterum cardinalem, quem ad Bulgariæ regem mittebat, tanquam Apostolicæ Sedis legatum agnoscerent, et, quo par erat honore, exciperent et complecterentur.

44. Ad molliendas justissimas iras Innocentii, quas legato Apostolico itinere prohibito concitarat Ungarus, oratorem cum litteris excusatoriis, in quibus querelas certis capitibus distinctas cumularat, ad Pontificem misit, cui Innocentius alias reddidit, quibus jactatas querelas refregit. Objecerat in primis Ungarus majores suos Apostolicam Sedem singulari observantia ac religione coluisse, parique Romanos Pontifices ipsos amore fuisse prosecutos, ac de illo amore videri Innocentium remisisse, idque ex eo colligebat, quod Innocentius Bulgarum infensissimum hostem suum regia dignitate decorare vellet : cui Innocentius, verum illud, Ungaros ac Pontifices Romanos præcipuo amoris nexu fuisse conjunctos, nec tamen amorem illlum intepescere videri debuisse, cum ipsius pater Alexandri jussu a Colocensi archiepiscopo corona fuisset redimitus, quo tempore maximas illius adipiscendæ difficultates pateretur, quinetiam circa regni sui primordia cum bello graviore appeteretur, Sedis Apostolicæ cura ad pacem atque officium fratrem ipsius, ac sequaces adductos fuisse. Querebatur secundo Jannitium occupasse terras, quæ in dotem sorori suæ Græcorum imperatrici a patre fuissent traditæ, atque etiam Serviam cum infidelium exercitu populatum, dum ipse in gratiam Apostolicæ Sedis conjuncto cum Bohemiæ rege exercitu pro Othone Philippo bellum inferret : ad quod Innocentius dolore se graviter injuriam ullam ipsi illatam, et curas Apostolicas ad eam sarciendam collocaturum. Opposuerat tertio Jannitium tyrannum esse, cum terras suas ferro flammaque comparasset, atque adeo regio diademate indignum videri : quibus ita respondet Pontifex, licet aliquas terras invaserit, alias tamen juste obtinere, ipsius majores, Petrum, Samuelem, aliosque sceptrum tenuisse, cumque successores a Græcis perdomiti eorum jugo collum subdidissent, hunc paterna jura recuperasse, atque adeo prædecessorum Pontificum exemplo corona illum insignire meditatum : velle tamen, ut injuste occupata restituat, ac vicissim ut erepta ipsi reddantur, et pax firmis-

[1] Extant in Act. et in Regest. Innoc. l. VII. Ep. CXXVI.

[1] Reg. post eamd. Ep. — [2] Ep. XIII. — [3] Ep. XIV.

sima inter ipsos concilietur, præmittere se quod objici juste poterat, quod cum Stephanus Maganipanus Serviæ Sedis Apostolicæ conjunctionem expeteret, atque regiæ ornamenta dignitatis ab ea flagitaret, pollicita revocasse, ea tantum de causa quod ea res ipsi ingrata foret, Serviaque ab ipso victa, ac Vulcano substituto cum æquo animo laturum se significasset, ut Servia ad Ecclesiam rediret, et Vulcanus ab Apostolica Sede corona cingeretur, ea provincia Colocensi archiepiscopo imposita, post annos duos rem ad exitum perductam nondum fuisse : quod legatum a se benevole ac magnifice habitum diceret, longe ipsum majore ignominia præpeditum ne iter prosequeretur, quam susceptus honorifice fuisset, non posse ipsum fœdera inter utrumque jungere, ni utrumque adiret, tantum se animo dolorem haurire, si obstare vellet, ne Bulgaria ad Romanæ Ecclesiæ obsequium rediret, quantum ipse conciperet animo, si Apostolica Sedes obsisteret, ne ipsius filius paternum diadema assequeretur : quod demum de Jadera excisa quereretur, quantum in ea re Apostolica Sedes, ut ipsi fieret satis, desudasset, significavit ; de his Acta sermone instituto. Subdunt :

45. « Ex illo autem verbo, quod in præmissis litteris continetur, quale denique reputares, si nos impedire vellemus, ne filius tuus carnalis coronari possit in regem, rex ipse valde territus fuit, quia cum fecisset curiam congregari solemniter, ut filium suum parvulum in regem faceret coronari, timuit vehementer, ne coronationem ejus dominus papæ faceret impediri, unde cum præfatus cardinalis ad curiam illam nuntios destinasset, tunc demum obtinuerunt a rege licentiam transeundi ». Quod spectat ad principem puerum, quem paulo ante memoravimus, extant Innocentii litteræ ad Strigoniensem archidiaconum, hoc eodem anno VIII kal. Maias scriptæ [1], quibus provinciam injungit, ut cum rex pater in Terræ-Sanctæ subsidium profecturus esset, puerum ipsum, quod idem rex petierat, corona redimiret, accepto ab eodem rege patre vice pueri fidei sacramento : id vero munus non archiepiscopo, ad quem cætero qui pertinebat, sed archidiacono imposuit, cum ea tempestate sedes Strigoniensis vacaret : quapropter alia data ad capitulum Epistola [2] de exorta controversia novi occasione antistitis agens, utriusque partis idoneos procuratores, Apostolico conspectui se sistere jubet; atque de Ungaricis satis : jam ad Germaniam stylum convertamus.

46. *Othonis res prosperæ per Innocentium.* — Othonis imperatoris designati res, nitente atque laborante Innocentio, in dies efflorescebant, cum enim Pontificias litteras [3], præcipitante ac devexo superiori anno, scriptas accepisset, quibus Pontifex quam hactenus pro ipso ingentem impenderat operam, significabat, addebatque animos, ut cum opportune atque e sententia res fluerent, conatus omnes adhiberet, felicia initia feliciori exitu cumularet : cum, inquam, Otho [1] hujusmodi litteras acceplsset, immensas ei gratias refert.

« Sanctissimo patri ac domino Innocentio, Dei gratia sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ summo Pontifici, Otho eadem gratia et sua Romanorum rex, et semper Augustus, salutem cum filiali dilectione.

« Cum post Deum, pater sancte, vos semper habeamus propitium et benignum, sicut exaltatio et sublimatio nostri honoris manifeste declarat, et honorem nobis divinitus collatum Deo et vobis semper velimus adscribere, cum in cinerem et favillam negotium nostrum redactum fuisset, si manus vestra, et auctoritas beati Petri in partem nostram non declinassent, hoc semper præ oculis habebimus, quoad usque vixerimus ». Utinam ab hujusmodi proposito nunquam deflexisset, postea enim tot tantisque beneficiis ab Apostolica Sede ornatus, imperiique diadema ejus favore consecutus, in ea prosiliit, ut gremium quo exceptus ac fotus fuerat, laceraret, ac jure de eo Ecclesia prophetica voce queri posset [2] : Incrassatus dilectus, impinguatus, dilatatus recalcitravit ; sed de his cum in ea tempora fuerimus devoluti, nunc cœptam Epistolam prosequamur.

47. « Sane (inquit) innotescere vobis cupimus, quod status noster de die in diem prosperatur, et hoc non excellentiæ nostræ, sed Deo et vobis, et Ecclesiæ Romanæ adscribimus. Regem Bohemiæ, lantgravium Turingiæ, marchionem Moraviæ per potentiam non habuimus sed per magnam vestram sollicitudinem et frequentem, de qua non dubitamus, sed de die in diem super hoc magis certificamur : curiam enim solemnem habuimus proxima quinta feria ante festum beati Martini, in qua multi principes imperii fuerunt, archiepiscopi, episcopi, duces, commites, et alii quamplurimi nobiles. In ea vero talia sunt ordinata et statuta, quæ scriptis committere non audemus, sed latori præsentium dilecto et familiarissimo clerico nostro H. de Aquileia memoriter commendavimus, et ei firmiter sub obtentu gratiæ nostræ injunximus, ut vobis omnia per ordinem referat : firmiter enim credimus, quod, quod de nobis incepistis, infra paucos dies, hoc est, in Purificatione beatæ Mariæ bono fine consummabitur : principes enim superiores, videlicet archiepiscopus Salzburgen. cum suffraganeis suis, dux Austriæ cum nobilibus terræ suæ, et dux Bavariæ, terras eorum a nobis recipient, et fidelitatem præstabunt : ita per Dei gratiam, quod discordia in gratiam convertetur, expedit enim vobis et nobis, ut consilium vestrum et auxilium apponatis, sicut videritis expedire. Rogamus itaque paternitatem vestram, ut solito more benigne legationem nostram audiatis, et consilium vestrum,

[1] Innoc. l. VII. Ep. LVII. — [2] Ibid. Ep. XV. habetur c. postulationem Extr. de postulat. prælat. — [3] Libell. super neg. Rom. imp. signat. n. 415. Ep CIV. quæ recitatur etiam a Lubec. Chron. Slav. l. VII. c. 4. et Crantz. in Sax. l. VII. c. 25.

[1] Eod. libel. Ep. CV. — [2] Deut. XXXII.

quod magnum est, apponatis, et latorem præsentium H. de Aquileia, quam citius poteritis, nobis transmittatis, quia in prædicta curia consilio vestro et auxilio una cum principibus imperii, uti volumus, facturi quod nobis mandaveritis. Ea quæ lator præsentium super iis vobis dixerit, indubitanter credatis; prædicta curia erit apud Woldam: dominus legatus non interfuit curiæ Susati, quia pro negotiis Ecclesiæ ac nostris ad partes ierat Orientales ».

48. Hisce cum litteris Othonis nuntius ad Innocentium pervenit mense Januario: quo pariter mense, ut rex postularat, ilum cum litteris remisit, quarum exordium est[1]: « Serenitatem tuam in Domino commendamus, quod ingratitudinis vitium fugiens, et Ecclesiæ Romanæ benevolentiam recognoscens, nobis post Deum profectum tuæ promotionis adscribis, etc. » Cætera brevitatis captandæ studio prætermittimus, atque hæc aureis sane characteribus exaranda, atque in omnium principum pectoribus altissime defigenda, Annalibus inserere suffecerit. « Quanto te Deus amplius exaltarit, tanto magis in ejus humilies te conspectu, elationem cordis fugiens et extollentiam oculorum, non solummodo apud Deum sed etiam apud imperii principes, et pauperes quoslibet et minores: beneficia quoque Apostolicæ Sedis assidua tecum meditatione recensens, eam sicut debes in capite venereris, et in membris honores ». Data est hæc Epistola Anagniæ VIII kal. Febr.; sequenti autem die ad universos Germaniæ præsules principesque Othonianos scribens[2], cœptum opus ad optatum finem perducant hortatur, ejusdemque exempli[3] ad lantgravium Thuringiæ et ad comitem Palatinum Rheni litteras dedit. Cumque Aquileiensis patriarcha in pallii susceptione, Pontifici ac Romanæ Ecclesiæ fidem atque obedientiam juratus spondere deberet, præcepit[4] Innocentius post redditum jusjurandum signo suo munitas litteras Apostolicæ Sedi mitteret, quibus aperte profiteretur tam in Romani imperii negotio, quam in rebus aliis Pontifici se pariturum.

49. *Ejusdem adversarii increpantur.* — At quemadmodum electo imperatori istorum fidem obstringere magis magisque studuit, ita infidos, qua objurgationibus, qua minis, ad officium ut revocaret operam dedit. Duo præcipui Germaniæ præsules ab Othone desciverant, Magdeburgensis et Coloniensis archiepiscopi, quorum alterum hoc anno Innocentius graviter litteris increpuit[5], quod priorem insolentiam nova cumulasset, jam enim ante a Prænestino episcopo Apostolicæ Sedis legato anathemate perculsus divina mysteria celebrare præsumpserat, ac postea Innocentii jussu, cum graviori illius ætati pepercisset, absolutus, lapsusque in deteriora ab imperatore designato ad Philippum non sine gravi perjurio transvolavit. Quamobrem ab eodem legato a fidelium communione ejectus, prætexta inani appellatione, sententiæ parere contempserat, atque in eumdem legatum Romanamque Ecclesiam procaces voces effuderat. Delirum itaque senem ad resipiscendum sarciendamque culpam hortatus est.

50. Quod spectat ad alterum archiepiscopum, Adolphum Coloniensem, Innocentius Maguntino archiepiscopo, Cameracensi episcopo, ac Brenensi præposito, ut ad illum pariter Coloniam se conferant, et coram prioribus monitum, ad meliorem frugem adducere studerent, si renuat eum se abdicaturum, minatur, quod proximo anno, ut dicetur, perfecit. Initium Epistolæ est[1]: « Cum ii qui olim nullam vel modicam nobis et Apostolicæ Sedi reverentiam et obedientiam nostram et exhibebant (Græci videlicet, Blachi, Bulgari et Armeni) nunc ad obedientiam nostram et devotionem Apostolicæ Sedis plene per gratiam Dei revertantur, ut sit unum ovile et unus pastor, dolemus plurimum et turbamur, quod venerabilis frater noster Coloniensis archiepiscopus, etc. Datum Romæ apud S. Petrum, IV kal. Novemb. »

51. Brabantiæ etiam ducem scriptis duobus ante diebus litteris asperius perstrinxit[2], filiam suam Othoni imperatori renuntiato contra interpositum jusjurandum nupti tradere reducasse: qua de re Pontificem ipsum conquerentem, monentem, minasque illi intentantem audiamus: « Nunc autem quod grave gerimus et moleste, occasionibus frivolis adinventis, ipsam eidem regi sponso suo tradere malitiose recusas, cum solemniter inter ipsos sponsalia sint contracta, et hinc inde tam per te quam per homines suos præstito juramento firmata, illicitum habens, ut dicitur, cum nobili viro Philippo duce Sueviæ tractatum, ut eam charissimo in Christo filio nostro Friderico, illustri regi Siciliæ, nepoti suo, copules in uxorem, quod utique tanto gravius reputamus, quanto magis ex hoc et animæ tuæ periculum et famæ dispendium procuratur. Cum enim prædictus rex Siciliæ sororem charissimi in Christo filii nostri illustris regis Aragonum, germanam uxorem quondam illustris regis Ungariæ, accipere debeat in uxorem, etiam inter ipsos per dilectum filium (Roffridum) tituli Sanctorum Marcelli et Petri presbyterum card., Casinen. abbatem, tunc Apostolicæ Sedis legatum, de mandato nostro, mediantibus et jurantibus familiaribus utriusque sponsalia sint contracta, præter id quod dicta filia tua ipsum regem Siciliæ linea consanguinitatis attingit, quare non posset eidem matrimonio copulari, sustinere non possemus aliqua ratione, ut contra hoc, quod hinc inde nobis approbantibus est firmatum, temeritate qualibet veniretur. Nos autem ne sanguis tuus de nostris manibus requiratur, quod tenemur ex injuncto nobis officio de salute animæ tuæ sollicite cogitare, nobilitati tuæ per Apostolica scripta man-

[1] Ep. CVI. — [2] Ep. CVII. — [3] Post eamd. Ep. — [4] Ep. CXIII.— [5] Ep. CVIII.

[1] Ep. CXII. — [2] Ep. CX.

damus, et in virtute Spiritus sancti districte præcipimus, quatenus usus consilio saniori eamdem filiam tuam prædicto regi sponso suo, sicut præstito juramento teneris, tradere non differas in uxorem, famæ tuæ consulens et saluti, etc. Dat. Rom. apud S. Petrum, VI kal. Novemb. Pont. nostri anno VII ».

52. *Bohemus a Sede Apostolica regium nomen nanciscitur.* — Cæterum de Siffrido Maguntino archiepiscopo, cujus modo incidit mentio, dicere non prætermittimus, Innocentium hoc anno, XII kalend. Maias, exaratis ad ipsum litteris [1], in Maguntinos, qui eum in præsulem accipere renuebant animadvertere hactenus se distulisse affirmare. Cumque Bohemorum rex in ditione sua, quæ a Maguntia longius aberat, cuperet novam metropolim institui, idque per nuntios, adhibita Ungariæ regis auctoritate et gratia, peteret, Innocentius ejusdem archiepiscopi hac de re sententiam rogat, Bohemoque regi ista retulit [2] : «Licet tam te quam terram tuam velimus in quibus honeste possimus honorare, quia tamen arduum est negotium et petitio continet novitatem, mirari te nolumus et moveri, si non protinus preces tuas duximus consummandas, cum magna deliberatione res egeat, ut quod depositum fuerit, tanto stabilius perseveret, quanto cum majori fuerit maturitate statutum. Siquidem ostendenda nobis est prius et urgens necessitas, et utilitas evidens quæ fieri hoc exposcat, facultas et voluntas Ecclesiæ, in qua sedes debet metropolitica stabiliri, et utrum in Bohemia diœceses possint statui competenter, statuendæ metropoli supponendæ.

53. Præterea, convenienda et commonenda super hoc est Ecclesia Maguntinen. ne si aliter factum fuerit, venerabilem fratrem nostrum Siffridum Maguntinum archiepiscopum, quem ereximus, dejicere videamur, si ex hoc concitaverimus plus in eum Ecclesiæ suæ odium et scandalum civitatis, etc. Dat. Later. XI kal. Maii ». Quo etiam die in eamdem rationem ad Maguntinos canonicos et fiduciarios nobiles scripsit [3], nulla impertita salutatione : in antistitem enim suum, inque Apostolicam Sedem contumaces et refractarii perculsi anathemate fuerant : quapropter resipiscant hortatur, subditque : « Non nobis, sed vobis merito poteritis imputare, si forte, qui caput abjicitis, membrum aliquod amittatis », Bohemiam scilicet, quæ Maguntinæ metropoli, ut vidimus, subjacebat.

54. Cum porro Bohemia, relicto jam Philippo Suevo, Othoni, Apostolicæ Sedis imperio, quod testatur Innocentius [4], adhæsisset, hoc anno Pontifex regio illum nomine ornavit hujusmodi dato Diplomate [5] : « Licet ante tuæ promotionis tempora multi fuerint in Bohemia regio diademate insigniti, nunquam tamen potuerunt a prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus obtinere, ut reges eorum in suis litteris nominarent. Nos quoque tum prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes, tum considerantes sollicite, quod a nobili viro Philippo duce Sueviæ te feceras coronari, qui cum coronatus legitime non fuisset, nec te, nec alium poterat legitime coronare, regem te hactenus non duximus nominandum. Verum cum ad commonitionem Apostolicæ Sedis et nostram, relicto duce Sueviæ, ad charissimum in Christo filium nostrum illustrem regem Othonem in Romanorum imperatorem electum te converteris, usus consilio saniori, et ipse habet te pro rege, tam intuitu precum ejus quam tuæ devotionis obtentu, regem te de cætero reputare volumus et vocare. Tu igitur taliter gratiam tibi factam agnoscas, et sic ingratitudinis vitium studeas evitare, ut tua devotio mereatur, quod et gratia tibi detur ex gratia, et data gratis perpetuo conservetur, provisurus attentius, ut quantocius poteris, ab eodem rege Othone te facias solemniter coronari. Datum Later. XVI kal. Maii ». Cumque Otho novo regi confirmasset, quæ olim imperatores ejus antecessoribus jura ac privilegia concesserant, Innocentius eadem rata firmaque esse jussit [1], ejusque insuper indemnitati consulens, Pragensi et Olmucensi episcopis mandavit [2], ut si quis damnum aliquod inferre tentasset, censuris Ecclesiasticis compescerent; atque hactenus de Bohemorum rege.

55. *Res Germaniæ.* — Reliquas Germaniæ res prosequamur. Christianam religionem in illis regionibus Livoniæ episcopus spargebat late ac propagabat, omne consilium, studium, operam, laborem, diligentiam ad id conferente Innocentio, qui eam ob rem tum sacerdotes et clericos circumjacentium regionum, qui signo crucis accepto Hierosolymitanam profectionem voverant ad annuntiandam Christi fidem, tum laicos, qui rerum inopia corporisque imbecillitate Hierosolymam pergere nequibant, adversus barbaros permutato voto in Livoniam mittendos curaret. Extat his de rebus ad Bremensem archiepiscopum, ejusque suffraganeos, aliosque illius provinciæ Pontificia Epistola [3], data Romæ apud S. Petrum V idus Octob. Sæpius etiam hoc anno ad Lundensem archiepiscopum scripsit [4], ut B. Petri censum per Daniæ ac Sueviæ regna fideliter colligat et asservet, tum ut villicum, qui presbytero cum uxore sua turpiter agenti nasum absciderat ac linguam læserat, anathemate solvat, ita tamen sumptus quos ad Urbem, iter facturus expendisset, in Terræ-Sanctæ subsidium impenderet : tum ut in Lundensi et Upsalensi archiepiscopatibus evellat et destruat, disperdat et dissipet, ædificet et plantet, quemadmodum honori divino, amplificationi Ecclesiæ, suorumque saluti conducere cognoverit, tum in fornicarios quosdam clericos animadvertat [5], denique pallium ad illum transmittit Upsalensi

[1] Ep. LI. — [2] Ep. LII. — [3] Ep. LIII. — [4] Ep. LV. — [5] Innoc. l. VII. Ep. XLII. et Bul. tom. I. p. 38.

[1] Ep. LIV. — [2] Ep. LV. — [3] Ep. CXXXIX. — [4] Ep. CLVI. — [5] Ep. CLVIII.

archiepiscopo, ejus quod incendio perierat loco tribuendum. Hildesemensi præterea episcopo, et Magdeburgensi præposito, ut Merseburgensem episcopum a Guidone Prænestino Apostolicæ Sedis legato cœtu fidelium amoto, cautione oblata absolvere possint, facultatem præbet[1]; atque hæc de Germaniæ rebus.

56. *Hæreses Albigensium et Waldensium.* — Superest ut de Gallicis verba faciamus. Cum Innocentius papa in Senonensem archiepiscopum superiori anno graviter, ut ostendimus, invectus esset, quod Altissiodorensem comitem libertatem Ecclesiasticam proterentem minime coercuisset, memor illius se vicem gerere, de quo scriptum : « Vulnerat et medetur, percutit, et manus ejus sanabunt[2] ». Mœrentem archiepiscopum suavissimis litteris solatur [3], lætarique ait se, licet tristitiam ipsi injecerit, ad pœnitentiam tamen feliciter injecisse ; præterea quorumdam calumniam refellit, qui Francorum regem sibi de hæresi suspectum fuisse, ex litteris suis falso eliciebant, ut vero Senonensem archiepiscopum ex præterita incuria dolore affectum solatur ac fovet, ita in Narbonensem contumacem, atque in deteriora labentem animadvertit. Igitur in primis arguit in hæreticis e Narbonensi Ecclesia depellendis ignave se gessisse, præcipitque[4], ut in hac re fratri Rodulpho et fratri de Petro-Castro Novo Fontis Frigidi monachis in omnibus auxilio sit, quod pluribus aliis imperat[5]; postea vero iisdem atque abbati Cisterciensi mandat, tum ut in archiepiscopum inquirant[6] diligenter, eumque sua submoveant dignitate, tum etiam[7] ut in hæreticos ipsos tanquam Apostolicæ Sedis legati insurgerent, in eamdemque Narbonensem, Aquensem et Arelatensem provincias crucesignatos mittant, in quam itidem sententiam ad Altissiodorensem episcopum scripsit[8], Philippum Galliæ regem, principesque ad grassantem impietatem excindendam excitarent et commonerent. De legationis munere Petro ac Rodulpho a summo Pontifice adversus hæreticos injuncto in Albigensium quoque historia mentio fit[9]; præterea in Narbonensem archiepiscopum vehementer invectus, Montis-Aragonis abbatiam ab Apostolica Sede ejus fidei commendatam ademit[10].

57. Cæterum hæresis, qua involuti infectique plerique in iis partibus, ac maxime nobiles in cœno vitiorum demersi jacebant, nefanda Albigensium hæresis erat, quæ ex debilibus initiis, nocturnisque conventiculis in apertum emerserat, suoque veneno non Albigenses modo, sed etiam Tolosanos, Biterrenses, Carcassonenses, Narbonenses provinciales et circumjacentia loca adeo infecerat, ut summo contemptui sacerdotes, venerationique summæ hæretici haberentur, sacrorumque prædicatorum concionibus, ac Sedis Apostolicæ legatorum opera contundi infringique hoc anno cœpit. Dicta vero Albigensium hæresis, quod Albiis maxime virus suum afflasset, nec illa una, sed multiplex in plura capita, ut loquitur Innocentius papa[1], hydræ instar dissecta, alii enim hæretici sanctimoniæ larvam induebant, et carnibus conjugioque abstinebant, alii in omnes libidines effundi triumpho et gloriæ ducebant. Quam vero ea hæresis ab omni rationis specie abhorreret, quamque infamis esset, adeo ut audientibus horrorem incutiat, Petrus Vallisernensis[2] monachus Cisterciensis familiæ prodit, quem auctorem in Albigensium historia monumentis commendanda ducem accepimus, tum quod ipse præsens, dum in convertendis hæreticis cum abbate suo Guidone operam navaret, interfuerit, tum quod historiam illam, quam Innocentio Pontifici consecravit, ita accurate exaravit, ut ea tantum proderet, quæ vel hausisset oculis, vel a viris tantæ fidei ac dignitatis accepisset, ut ea in dubium minime revocari possent. Devota vero propterea Pontifici hæc historia est, quod illius diligentia tot decretis legationibus, tot viris piis ad divini verbi jaciendos satus, tot cruceatis immissis exercitibus compressa profligataque fuisset.

58. « Primo sciendum (inquit Vallisarnensis) quod hæretici duos constituebant creatores, invisibilium scilicet, quem vocabant benignum Deum, et visibilium, quem malignum Deum nuncupabant. Novum Testamentum benigno Deo, Vetus vero maligno attribuebant, et illud omnino repudiabant, præter quasdam auctoritates, quæ de Veteri Testamento novo sunt insertæ, quas ob novi reverentiam testamenti recipere dignum æstimabant. Auctorem veteris testamenti mendacem asserebant, quia protoplastes dixit : Quacumque die comederitis de ligno scientiæ boni et mali, morte moriemini : nec (sicut dicebant) post comestionem mortui sunt, cum tamen revera post gustum pomi vetiti mortis miseriæ fuerunt subjecti. Homicidam quoque ipsum nominabant, tum quia Sodomitas et Gomorrhæos incineravit, et aquis diluvii mundum delevit, tum quia Pharaonem et Ægyptios mari obruit. Omnes Veteris Testamenti patres damnatos affirmabant. Joannem Baptistam unum esse de majoribus dæmonibus asserebant. Dicebant etiam in secreto suo, quod Christus ille, qui natus est in Bethleem terrestri et visibili et in Hierusalem crucifixus, malus fuit, et quod Maria Magdalena fuit ejus concubina, et ipsa fuit mulier in adulterio deprehensa, de qua legitur in Evangelio. Bonus enim Christus (sicut dicebant) nunquam comedit vel bibit, nec veram carnem assumpsit, nec unquam fuit in hoc mundo, nisi spiritualiter in corpore Pauli. Ideo autem diximus in Bethleem terrestri et visibili, quia hæretici fingebant esse aliam terram novam et invisibilem, et in illa terra secundum quosdam bonus Christus fuit natus et cruci-

[1] Ep. XIV. — [2] Job. V. — [3] Lib. VI. Ep. CCXXXVI. — [4] Ep. CCXLIII. — [5] Reg. post eamd. — [6] Lib. VII. Ep. LXXV. — [7] Ep. LXXVI. — [8] Lib. VI. Ep. CCXXXIX. — [9] Petrus Vall. Hist. Albig. c. 1. — [10] Innoc. l. VII. Ep. VII, VIII.

[1] Apud Pet. Vallisarn. post Hist. Albig. — [2] Vallis. c. 2.

fixus. Item dicebant hæretici bonum Deum duas habuisse uxores, Collant et Colibant, et ex ipsis filios et filias procreasse. Erant alii hæretici, qui dicebant, quod unus est creator, sed habuit filios Christum et diabolum. Dicebant et isti omnes creaturas bonas fuisse, sed per filias, de quibus legitur in Apocalypsi (Genesi) omnia fuisse corrupta, etc. » Qui horrenda adeo in cæleste numen evomere erant ausi, atque insana adeo confingere, non mirum est, si in Ecclesiam pari furore fuerint debacchati. Cæterum animadvertant Calvinistæ, qui ubi eorum sectæ novitas ipsis objicitur, gloriari interdum solent Albigenses idem cum ipsis sensisse, num eorum fidei forma cum hac quam describit auctor, qui sæpius cum Albigensibus ad confutandos eorum errores est colluctatus, consentiat, ac desinant simplicem populum, conciliata falso suæ hæresi antiquitatis fama, nefandis erroribus irretire.

59. « Fere totam Romanam Ecclesiam speluncam latronum esse dicebant, et quia ipsa erat meretrix illa de qua legitur in Apocalypsi. Sacramenta Ecclesiæ usque adeo annullabant, ut sacri baptismatis undam ab aqua fluviali non distare, sacrosancti corporis Christi hostiam a pane laico non differre publice dogmatizarent. Simplicium auribus hanc instillantes blasphemiam, quod Christi corpus, etsi magnitudinem Alpium in se contineret, jamdudum consumptum a comedentibus et annihilatum fuisset : Confirmationem, Confessionem frivolas esse et inanes omnino reputabant; sacrum Matrimonium meretricium esse, nec aliquem in ipso salvari posse prædicabant, filios et filias generando. Resurrectionem quoque carnis diffidentes, quasdam adinventiones confingebant inauditas, dicentes animas nostras esse spiritus illos Angelicos, qui per superbiæ apostasiam præcipitati de cælo corpora sua glorificata in aere reliquerunt, et ipsas animas post successivam qualiumcumque corporum septem, et terraneorum inhabitationem , quasi tunc demum pœnitentia peracta ad illa relicta corpora remeare.

60. « Sciendum autem, quod quidam inter hæreticos dicebantur perfecti sive boni homines, alii credentes hæreticorum : qui dicebantur perfecti, nigrum habitum præferebant, castitatem se tenere mentiebantur, esum carnium, ovorum, casei omnino detestabantur, non mentientes videri volebant, cum ipsi maxime de Deo quasi continue mentirentur ; dicebant etiam quod nulla unquam ratione debeant jurare. Credentes autem hæreticorum dicebantur illi, qui sæculariter viventes, licet ad vitam perfectorum imitandam non pertingerent, in fide tamen illorum se salvari sperabant, divisi siquidem erant in vivendi modo, sed in fide et infidelitate uniti erant. Qui dicebantur credentes hæreticorum, dediti erant usuris, rapinis, homicidiis, et carnis illecebris, perjuriis et perversitatibus universis. Isti siquidem ideo securius et effrænatius peccabant, quia credebant sine restitutione ablatorum, sine confessione et pœnitentia se esse salvandos, dummodo in supremo mortis articulo *Pater noster* dicere, et manuum impositionem recipere a magistris suis potuissent. De perfectis vero hæreticis, magistratus habebant, quos vocabant diaconos et episcopos, sine quorum manuum impositione nullus inter credentes moriturus se salvari posse credebat. Verum si morienti cuilibet quantumcumque flagitioso manus imposuissent, dummodo *Pater noster* dicere posset, ita salvatum æstimabant, ut absque omni satisfactione, absque omni alio remedio statim evolaret ad cælum, etc.»

61. Affert auctor factas duas narrationes, quibus hæreticorum ineptiæ ac deliria egregie illustrantur. Discesserat e vita hæreticus, cui, dum extremis viribus cum morte luctaretur, evocatus magister manum quidem imposuerat, sed æger antequam Dominicam orationem pronuntiaret, spiritum efflarat ; hinc maxima contentione discruciari atque æstuare hæretici cœperunt, an damnatus, an exceptus cælo esset, cum uterque ritus desiderari videretur : ad solvendum dubium prænobilem equitem consuluere, qui re audita fluctuans animo, gravi demum supercilio edixit, salvandum quidem illum esse, reliquos omnes, quibus ritus uterque impertitus non fuisset, æternis pœnis addicendos. Nec minus deridicula ac faceta altera est. Emungebant hæreticorum magistri plures pecunias a discipulis, ac legata corradebant a morituris, quibus certissimam salutem pollicebantur. Accidit ergo, ut prædives magnas iis opes relinqueret, quas cum defuncti hæres dare nollet, rogavit an ille salvus esset? tum ii magna religione asserere receptum cælo, nefas de ea re ambigere : quibus alter facete subjecit : Abunde est, pecuniis opus non est, ut in cælum admittatur, non enim ita vos improbos puto, ut jam felicitatem adeptum cælo detrahere ac depellere velitis. Addit auctor insana alia ac blasphema hæreticorum dogmata.

62. « Non credimus autem silendum, quod et quidam hæretici dicebant, quod nullus poterat peccare ab umbilico et inferius. Imagines quæ sunt in Ecclesiis dicebant idololatriam, campanas earum tubas dæmonum affirmabant. Item dicebant, quod non peccabat quis gravius dormiendo cum matre vel sorore sua, quam cum qualibet alia. Illud et inter supremas fatuitates dicebant, quod si quis de perfectis peccaret mortaliter, comedendo videlicet modicissimum carnium, vel casei, seu ovi, vel alicujus rei sibi inhibitæ, omnes consolati ab illo amittebant Spiritum sanctum, et oportebat eum iterum reconsolari : et etiam salvati pro peccato consolatores cadebant de cælo ».

63. Pergit auctor de Waldensium hæresi disserere, qui sub specie religionis omnem religionem et pietatem evertebant, adeo ut suos baptismo ac sacramentis Ecclesiæ abrenuntiare cogerent, adeoque de mente dejecti erant, ut inferendis sandaliis maximam collocarent sanctitatem , ut

ob id, non susceptis etiam ordinibus, Christi corpus conficere possent : « Erant præterea alii hæretici, qui Waldenses dicebantur, a quodam Waldio nomine Lugdunensi. Ili quidem mali erant, sed comparatione aliorum hæreticorum longe minus perversi : in multis enim nobiscum conveniebant, in aliquibus dissentiebant : ut autem plurima de infidelitatibus eorum omittamus, in quatuor præcipue consistebat errorum, in portandis scilicet sandaliis more Apostolorum, et in eo quod dicebant nulla ratione jurandum vel occidendum. In hoc insuper quod asserebant, quemlibet eorum in necessitate, dummodo haberet sandalia, absque ordinibus ab episcopo acceptis, posse conficere corpus Christi. Hæc nos de sectis hæreticorum breviter excerpsisse sufficiat. Quando aliquis se reddit hæreticis, ille dicit, qui recipit eum : Amice, si vis esse de nostris, oportet ut renunties toti fidei, quam tenet Romana Ecclesia ; respondet : Abrenuntio. Ergo accipe Spiritum sanctum a bonis hominibus, et tunc spirat ei septies in ore. Item dicit illi : « Abrenuntias cruci illi, quam tibi fecit sacerdos in baptismo, in pectore, et in scapulis, et in capite de oleo et chrismate ? Respondet : Abrenuntio. Credis quod aqua illa operetur tibi salutem? Respondit : Non credo. Abrenuntias velo illi, quod tibi baptizato sacerdos posuit in capite ? Respondet : Abrenuntio. Ita accipit ille baptismum hæreticorum, et abnegat baptismum Ecclesiæ. Tunc ponunt omnes manus super caput ejus et osculantur eum, et induunt eum veste nigra, et ex illa hora est quasi unus ex ipsis, etc. » Grassabantur etiam Ruptarii, alias Rotarii dicti, qui non tam hæresi infames quam sceleribus omnibus contaminatissimi, id nomen ab infestandis obsidendisque viis ac expilandis viatoribus traxerant ; crebra de ipsis tanquam sicariis crudelissimis apud Vallisernensem mentio, ac plura ab iis funestis illis temporibus tam apud Innocentii litteras quam alios auctores crimina perpetrata leguntur. Horrebant ejusmodi pestibus infelices eæ regiones, ad quas elidendas legati operum navare cœperunt.

64. *Contra hæreses agit et paci regum consulit Innocentius.* — Cum Narbonensis archiepiscopus licet instantibus prædictis duobus Fontisfrigidi monachis, hæreticos e Narbonensi provincia ejicere neglexisset, Pontifex ipse suspensionis in eum sententiam ferri jussit, nec modo Philippum regem per legatos, sed per litteras quoque adversus hæreticos impulit : « Ad sponsæ suæ universalis, videlicet Ecclesiæ munimentum[1], pontificalem et regiam Dominus instituit dignitatem, unam quæ foveret filios, aliam quæ adversarios expugnaret : unamque subditorum vitam verbo instrueret et exemplo, aliam quæ iniquorum maxillas in freno cohiberet et camo, ne pacem Ecclesiæ perturbarent : unam quæ inimicos diligeret et pro persecutoribus etiam exoraret, aliam quæ ad vindictam malefactorum et laudem bonorum gladium materialem exerceret, et armis quietem Ecclesiasticam tueretur. Expedit igitur, ut et spiritualis auctoritas et sæcularis potestas suæ causam institutionis attendens, concurrant ad Ecclesiæ defensionem in unum, et utraque alteri suffragetur, ut quos a malo Ecclesiastica non revocat disciplina, brachium sæculare compescat, et eos qui feritate propria confidentes, gladium materialem non timent, spiritualis ultio subsequatur. Ne igitur sine causa portare gladium videaris, oportet ut apprehendens arma et scutum in adjutorium ejus, potenter assurgas, cujus vestis, quod dolentes referimus, in regno Francorum scissuram patitur, cujus vineam vulpis parvula demolitur, et cujus oves luporum insultibus exponuntur ». Et infra : « Cæterum quia non caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare, ut facientes et consentientes par pœna constringat, si qui comitum, baronum, vel civium eos de terra sua eliminare noluerint, aut eos receptare præsumpserint, aut ausi fuerint confovere, ipsorum bona confisces, et totam terram eorum dominio regio non differas applicare, etc. Dat. Lateran. V kal. Jun. » Additur in Regesto : « Scriptum est Senonen. archiepiscopo et suffraganeis ejus, ut eum ad hoc efficaciter moneant et inducant ».

65. Post hæc significantibus Pontifici Petro et Rodulpho monachis, Apostolicæ Sedis legatis in nonnullis Ecclesiis legationi suæ subjectis, sacerdotia ac dignitates aliquot tamdiu vacasse, ut prælati et capitula ex Lateranensis Concilii præscripto ea conferendi jure excidissent, ubi vero eorum innotuisset adventus, minus idoneos promovere præsumpsisse, hæc legatis rescripsit[1] : « Discretioni vestræ mandamus, quatenus si beneficia vel dignitates noveritis personis idoneis assignatas, eas de patientia permittatis ab ipsis pacifice possideri, alioquin personas amoventes prorsus ab ipsis, eas de personis auctoritate nostra suffulti non differatis quantocius ordinare ». Cum de sacerdotiis inciderit mentio, silentio obruendum non est, Innocentium hoc eodem anno sancivisse[2], Apostolicæ Sedis legatum patronis etiam inconsultis eadem conferre posse. Decreta etiam fuerat in Gallias alia legatio : cum enim inter Philippum Francorum ac Joannem Angliæ reges gravia, de quibus supra, dissidia arsissent, Innocentius papa abbati Casemarii, illis in partibus pro Apostolica Sede legatione fungenti in mandatis dedit[3], ut pacem vel inducias iniri operam navaret. Cæterum quid ille perfecerit, illustrat Innocentii Vitæ scriptor :

66. « Hic, (Innocentius scilicet), ad reformandam pacem, vel componendam treguam inter Philippum regem Francorum, et Joannem regem Anglorum, abbatem Casemarii destinavit (qua de re superiori anno). Qui cum ad hoc per annum inte-

[1] Lib. VII. Ep. LXXIX.

[1] Ep. CLXV. Habetur c. lit. de supplend. neglig. prælat. — [2] Lib. VI. Ep. CCXLI. — [3] Lib. VII. Ep. XLIV.

grum laborasset, de Francia in Angliam, et de Anglia in Franciam discurrendo, videns tandem se non posse proficere, convocavit archiepiscoporum et episcoporum et abbatum Concilium apud civitatem Meldensem, in quo præsens (præfatus) rex Franciæ per eosdem archiepiscopos et abbates fecit ab eo ad Sedem Apostolicam appellari, quorum appellationi noluit ipse deferre, nisi jurasset, quod in termino, quem illis præfigeret, appellationem ipsam in propriis prosequerentur personis. Sed summus Pontifex ab hujusmodi juramento illos absolvit, indulgens eis de speciali gratia, ut aliquot ex parte omnium ad prosequendam appellationem venirent. Venerunt igitur in termino constituto Senon. et Bituric. archiepiscopi, Parisien. Melden. Catalaunen. et Nivernen. episcopi et multi honorabiles clerici procuratores omnium aliorum, quibus diutius exspectantibus, prænominatus rex Angliæ pro se neminem destinavit, negligens prosequi causam suam, ex qua negligentia quantum ei damnum provenerit, satis patet; cum in brevi tempore totam Normandiam, et Andegaviam, et Aquitaniam perdiderit pæne totam. Prædicti vero archiepiscopi et episcopi post exspectationem diutinam in publico consistorio sub verbo veritatis tanquam pontifices sunt professi, quod ipsi non appellaverant ad mandatum Apostolici eludendum : sed quia sua interesse credebant, maxime cum crederent in hac parte suum regem justam causam habere; sed si nec istud sufficeret, et in aliquo essent domino papæ suspecti, purgationem canonicam offerebant, quam eis dominus papa remisit ». Hæc ibi. Ingentem illam jacturam, quam Joannes ditionis suæ passus est, tradunt pariter Robertus [1], qui Sigeberto Appendicem adjecit, Matthæus Parisius [2], ac Flandriæ Annales [3]. Verum quid tantarum cladium sibi inustarum raptarumque provinciarum nuntio accepto socors et effeminatus Joannes egerit, subdit Parisius : « Quod cum regi Anglorum fuisset nuntiatum, omnimodis cum regina sua vivebat deliciis, cum qua simul se credidit omnia possidere ». Post hæc de portento, quod hoc anno contigit, hæc addit : « Eodem anno, kalendis Aprilis in prima noctis vigilia, tantus rubor in cælo apparuit in parte Aquilonari et Orientali, ut verus ignis ab omnibus crederetur ».

67. *Ad diversos viros et ad Joannem Angliæ regem litteræ Pontificiæ.* — Postremo, ut Gallicanis rebus finis imponatur, extant Innocentii litteræ tum ad S. Crucis de Stampis decanum et canonicos ipsos [4], eorumque Ecclesiam in tutelam accepit, quam Philippus rex, Judæis ejectis ex Synagoga, profanoque cultu in sacros usus verterat construxeratque; tum ad Rhemense capitulum [5] de archiepiscopi electione agens, ob quam magnæ exortæ discordiæ; tum Arelatensem archiepiscopum Auraciensi episcopo gravi atque incurabili morbo laboranti socium et adjutorem adjungi jubet [1], tum ad alios [2], quibus in archiepiscopum Burdegalensem, de quo turpiora ferebantur, inquirendi munus injunxit, tum ad Ebredunensem archiepiscopum, et Rhoscaudun. abbatem, quibus imperat, ut in Ventiensem pariter inquirerent, atque ob commissa scelera exuerent dignitate, denique ad Magalonenses S. Petri clericos [3], quibus rescripsit quoties in Dominicum diem pervigilium incideret, sabbato jejunandum, atque pridie S. Matthiæ festo die, jejunii religionem servandam decrevit.

68. Quod ad Anglorum regem, quem paulo ante memoravimus, attinet, illatas sibi a Francorum rege clades merito accepit, juxta Dominicum illud [4] : In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis [5]; qui enim Dublinensem archiepiscopum inique bonis spoliatum e regno ejecerat, cismarina sua ditione exutus est. Extat Innocentii Epistola pro eodem antistite ad regem missa [6], ubi in primis studia officiaque sua erga illum perstringit. « Novit regia celsitudo, et satis potest memoriter retinere, quoties suavibus verbis, et blandis eam pro ipso archiepiscopo duxerimus commonendam et per alios fecimus commoneri, et quot et quantas preces tibi porrexerimus, ut eum qui per septem annos extra regnum exulare fecisti, et in afflictione non modica, et officii erubescentia pastoralis per partes ignotas aliorum suffragia mendicare, in gratiam tuam reciperes, et ei ablata restitui faceres universa. Quid autem super hoc nostræ valuerint monitiones et preces, subsequens rerum effectus evidenter ostendit, cum exauditi non simus, etc. » De his queritur de rege ipso, iterumque eum rogare, monere, hortari, denique minas jacere. Cæterum Innocentius non hoc solum, sed alia quoque munera hoc anno Eliensi episcopo commisit : ipsi [7] enim una cum Cantuariensi archiepiscopo ac Wigorniensi episcopo de controversiis, quæ dotis causa regem inter ac B. Richardi ejus fratris defuncti uxorem erant, diligenter cognosceret, seque certiorem fieri jubet, eique præterea injungit [8], ut cum duobus pariter aliis de dissidiis inter Eboracensem archiepiscopum, et canonicos inquirat. Nec prætermittimus eumdem Pontificem, hoc itidem anno antiquum Londoniensis Ecclesiæ privilegium confirmasse [9], quo ejus antistes in subscriptionibus præ aliis provinciæ illius episcopis potiorem locum haberet; atque hactenus de Britanniæ rebus.

69. *Castellæ rex, dissolutis nuptiis incestis, reconciliatus Ecclesiæ.* — Jam ad Innocentii Gesta revertamur; post enarratas regis Legionensis cum

[1] Rob. de Monte app. ad Chr. Sigeb. ann. 1204. — [2] Matth. Par. Hist. Angl. — [3] Jac. Meyer. in. Flan. Ann. — [4] Innoc. Ep. XXX. — [5] Ep. CXVI.

[1] Ep. CXXXIV. Habetur, cap. ex parte tua ex de cleric. agrot. — [2] Lib. VI. Ep. CCXVI. — [3] Lib. VII. Ep. LXXXIV. — [4] Ep. CL. habetur etiam c. ex parte ex de observ. jejun. — [5] Matth. VII. — [6] Innoc. l. VII. Ep. CLXXI. — [7] Ep. XXXV. — [8] Lib. VII. Ep. CLXVIII. — [9] Ep. CLXXXII.

Castellæ regis filia incestas nuptias, ob quas fidelium communione ejecti, ut vidimus, fuerant, de ipsis postmodum resipiscentibus, ac solutis anathemate hæc breviter adjiciunt : « Licet autem aliquanto tempore in sua contumacia perdurassent, demum tamen redeuntes ad cor, incestuosam copulam dissolverunt, et cum fuissent ab invicem separati, præstito secundum formam Ecclesiæ juramento meruerunt absolvi ». Extant Innocentii litteræ[1], XI kal. Junias ad Toletanum archiepiscopum, et Burgensem ac Zamorensem episcopos datæ, quibus præcipit, ut B... quæ ab illo recesserat, absolutionisque beneficium poscebat, absolvant, juramenti cautione accepta Apostolicæ Sedis mandatis parituram, eisdemque fere verbis ad Compostellanum archiepiscopum ac Zamorensem, et Palentinum episcopos XIII kal. Julias scripsit[2], præcepitque, ut Legionensi regi, ejusque consiliariis fautoribusque præcipuis absolutionis gratiam impertirentur, latamque in regnum interdicti sententiam relaxarent : postridie vero ejus diei Compostellano ac Toletano archiepiscopis, aliisque duobus episcopis in mandatis dedit[3], monerent juberentque oppida, quæ sive dotis titulo, sive donationis propter nuptias, vel quoquomodo ipsi Legionensi regi tributa essent, eidem restituere, vel saltem si quid res haberet quæstionis, eadem oppida ipsis traderet, donec ab electis utriusque partis consensu arbitris, vel ab ipso Pontifice decerneretur.

70. *Coronatio Petri regis Aragonum.* — Recensitis Castellæ rebus occurrunt Aragonicæ, quæ ob sui dignitatem majestatemque non leviter delibandæ sunt. Scribit Surita[4] veteres Aragonum reges solemni olim pompa redimiri corona non consuevisse, sed cum nuberent aut viginti annorum ætatem attingerent, equites creari solitos, ac tum susceptis regni habenis, regium nomen gessisse ; Petrum vero regem, cum reputasset animo suæ fore dignitatis, si regum cæterorum more ungeretur, quo majori pompa novæ rei initium daret, Romam profectum ab Innocentio regiis insignibus decoratum. Sed pietate potius ac religione ductum, quam inani ambitione constat, cum insigni animi demissione regnum Sedi Apostolicæ stipendiarium esse jusserit, regiæque ornamenta dignitatis divo Petro in ejus ara consecrarit. Tantæ nos rei historiam, quo tutius veritatem assequamur, ex Pontificio Regesto decerpemus.

« Ordo coronationis Petri regis Aragonum.

« Anno septimo Pontificatus domini Innocentii Tertii papæ, mense Novembris[5], Petrus rex Aragonum ad Apostolicam Sedem accessit, ut ab eodem domino papa militare cingulum et regium acciperet diadema : venit autem per mare cum quinque galeis, et applicuit apud insulam inter Portum et Hostiam, adducens secum Arelaten. archiepiscopum, præpositum Magalonen. cum quibus interfuit electus Montis-Majoris, et alii quidam clerici nobiles et prudentes. Proceres quoque secum adduxit Sanctium patruum suum, Ugonem de Baucio, Rocelinum de Marsilia, Arnaldum de Folian. et alios multos nobiles et potentes. Missis autem ad illum equitaturis, et somariis pæne ducentis, fecit eum apud Sanctum-Petrum ad præsentiam suam idem dominus papa venire, mittens in occursum ipsius quosdam cardinales, senatorem Urbis, et alios multos nobiles et magnates, fecitque illum apud Sanctum-Petrum in domo canonicorum honorabiliter hospitari. Tertio vero die, in festo videlicet sancti Martini, præfatus dominus papa cum episcopis, presbyteris et diaconibus cardinalibus, primicerio, et cantoribus, senatore, justitiariis, judicibus, advocatis, scrivariis, (scriniariis) multisque nobilibus, ac populo copioso ad monasterium Sancti-Pancratii martyris prope Transtiberim est profectus, ibique præfatum regem per manum Petri Portuen. episcopi fecit inungi, quem postmodum ipse manu propria coronavit, largiens ei regalia insignia universa, mantum videlicet et colobium, sceptrum et pomum, coronam et mitram, corporale ab eo recipiens juramentum, cujus tenoris est talis :

71. « Ego, Petrus rex Aragonum, profiteor et polliceor, quod semper ero fidelis et obediens domino meo papæ Innocentio, ejus Catholicis successoribus, et Ecclesiæ Romanæ, regnumque meum in ipsius obedientia fideliter conservabo, defendens fidem Catholicam, et persequens hæreticam pravitatem. Libertatem et immunitatem Ecclesiarum custodiam, et earum jura defendam. In omni terra meæ potestati subjecta justitiam et pacem servare studebo; sic me Deus adjuvet, et hæc sancta Evangelia. Deinde præfatus rex cum multo laudis præconio, et favoris applausu coronatus, rediit juxta dominum papam ad Basilicam Sancti-Petri super cujus altare sceptrum et diadema deposuit, et de manu ejusdem domini papæ militarem ensem accepit, regnumque suum beato Petro Apostolorum principi obtulit, illudque sibi constituit censuale per privilegii paginam, quam eidem domino papæ tradidit super ipsum altare, cujus tenor est talis :

72. « Cum corde credam et ore confitear, quod Romanus Pontifex, qui est beati Petri successor, vicarius sit illius, per quem reges regnant et principes principantur, qui dominatur in regno hominum, et cui voluerit dabit illud. Ego Petrus, Dei gratia rex Aragonum, comes Barcinoniæ, et dominus Montis-Pessulani, cupiens principali post Deum beati Petri et Apostolicæ Sedis protectione muniri, tibi, reverendissime pater et domine, summe Pontifex Innocenti, et per te sacrosanctæ Romanæ Apostolicæ Sedi offero regnum meum, illudque tibi et successoribus tuis in perpetuum, divini amoris intuitu et pro remedio animæ meæ et progenitorum meorum, constituo censuale, ut

[1] Lib. VII. Ep. LXVII. — [2] Ep. XCVI. — [3] Ep. XCIII. — [4] Surita l. II. Ep. V. — [5] Ep. CCXXIX.

annuatim de camera regis ducentæ quinquaginta massæ mutinæ (nutinæ) Apostolicæ Sedi reddantur, et ego ac successores mei specialiter ei fideles et obnoxii teneamur. Hoc autem lege perpetua servandum fore decerno, quia spero firmiter et confido, quod tu et successores tui, me ac successores meos, et regnum prædictum auctoritate Apostolica defendetis, præsertim cum ex multo devotionis affectu me ad Sedem Apostolicam accedentem tuis quasi beati Petri manibus in regem duxeritis solemniter coronandum. Ut autem hæc regalis concessio inviolabilem obtineat firmitatem, de consilio procerum curiæ meæ, præsenti venerabili patre meo.... Arelaten. archiepiscopo, et Sanctio patruo meo, et Ugone de Baucio, et Arnoldo de Fotian. baronibus meis sigilli mei feci munimine roborari. Actum Romæ apud Sanctum-Petrum, anno Dominicæ Incarnationis millesimo ducentesimo quarto, IV (III) idus Novembris, anno regni mei octavo. His omnibus rite peractis fecit eum dominus papa per Urbem ad Ecclesiam Sancti-Pauli deduci, ubi galeas inveniens præparatas intravit, et Apostolica benedictione munitus ad propria meruit cum prosperitate redire ».

73. Hæc ibi ; quæ postmodum sequuntur, proximo anno in medium afferemus. De Petro Romam adveniente, atque ab Innocentio papa corona redimito meminit Rodericus Toletanus [1], deque his ac de Aragonia ab ipso Petro vectigali Pontificibus facta, Surita [2] ac Joannes Mariana [3], aliique agunt, quod vero regio Diplomati adscriptus est annus MCCIV, Novembri mense, non modo habetur in manuscriptis Innocentii Actis, quæ apud nos extant, verum in Pontificio quoque Regesto, et in litteris ab Innocentio IV Lugdunensi Concilio approbante evulgatis (de quibus suo loco dicendum erit [4], ubi idem Petri jusjurandum recitatur, atque ita omnino legendum esse ex Epistola, quam Innocentius ad regem anno sequenti XV kal. Julias dedit, evidenter colligitur. De his enim ibi, ut jam ante peractis expressa mentio fit, quæ adnotasse voluimus, ut corrigatur mendum, quod in cusa Gesta irrepsit, ubi datum legitur anno Dominicæ Incarnationis MCCV, longe autem gravius, quod attinet ad temporis rationem, errant novatores, dum ex Epitome mundi hæc tradunt [5] : « Petrus rex Aragonum, comes Barcinoniæ et dominus Montis-Pessulani regnum suum obtulit anno MCCIV Innocentio III papæ, illudque sibi et successoribus suis in perpetuum pro redemptione animæ suæ, ac progenitorum suorum constituit censuale, ut annuatim de camera ipsius regis certi redditus Apostolicæ Sedi reddantur, ac ipse et ejus successores eidem specialiter fideles et obnoxii teneantur ». Cæterum antequam Petrus se ad Urbem conferret, Innocentius papa cum litteras ab illo accepisset, quibus legatum in Hispanias mitti poscebat, qui principum voluntates contra Sarracenos conjungeret, supersedendum rescripsit; eo magis quod Barbari tum temporis fortioribus viribus pollerent, cum Marrochetanus rex ex Majoricarum item rege, ut acceperat, triumphum egisset, ac regna duo in unum coiissent, Petrumque hortatur, ut adolescentiam suam Deo devoveat. Cum autem in Hispaniarum rebus decurrat oratio, silentio obruere non possum, Innocentium hoc eodem anno prædictis Burgensi et Zamorensi, ac præterea Oxonensi episcopis, Astoricensis episcopi nefariis sceleribus notati causam demandasse [1]. His in medium adductis, ad Innocentii Vitæ Acta recurramus, quæ de Gualterio Siciliæ cancellario, deque Sedis Apostolicæ legato in Siciliam misso hæc narrant. Venientem in Siciliam legatum Ecclesiæ conciliasse Capparonem, atque ab ipso exceptum Panormo regni administrationem suscepisse : cancellarium vero Gualterium, qui legatum mitti in regnum poposcerat, ursisse Innocentium, ut ipsum vel Panormitanæ vel Trojanæ sedi restitueret, repulsamque passum, cum Innocentius de suscepti consilii constantia dimoveri nollet; addunt Gesta de Diupuldo : « Diupuldus autem Panormum accedens apud Guillelmum Capparonem usque adeo laboravit, quod regem reddidit in manibus legati et cancellarii, securitate ab illis accepta, promittens quod et palatium eis redderet, ut de cætero rex et regnum pacem haberent; cumque de palatio regem adducens perduxisset in civitatem cancellarium et legatum, facto convivio epulabatur cum illis. Interea rumor insonuit, quod operaretur in fraudem, ut cum illos reduceret in palatium, paratis insidiis, caperet universos, quod a multis creditur falso fuisse confictum, ut hac occasione caperetur ab illis, et sic captus est et detentus, sed minus perinde custoditus, per fugam evasit, rediitque Salernum, filio in captivitate dimisso ». Hactenus Gesta.

74. *De rebus Siciliæ et aliarum regionum curat Innocentius.* — De Gerardo vero cardinali legato agit Innocentius in Epistola hoc anno IV non. Octobris ad Fridericum Siciliæ regem data [2], ubi se Gerardum S. Adriani diaconum cardinalem nuper destinasse ait, quem de omnibus consulat, de quibus Apostolicam Sedem rogaverat, eodemque die ad ipsum legatum scribens [3] litteras a Willelmo Capparone nomine regis scriptas se accepisse ait, remque omnem de regni pace firmanda seu differenda ad ipsum rejicit : quæ repetit in data ad nobilem virum Willelmum Capparonem eodem die Epistola. Nondum tamen ille anathematis vinculo solutus fuerat, quamobrem Pontifex insalutatum alloquitur ; quod ad pacem attinet, ad eam comparandam L. regium protonotarium [4], tum Petrum [5] episcopum Panormi, archiepiscopum

[1] Roder. Tol. de Reb. Hisp. l. VI. c. 4. — [2] Surit. l. II. c. 51. — [3] Jo. Mar. l. XI. c. 21. an. 1204. — [4] Anno 1245. — [5] Cent. XIII. c. 7. col. 701.

[1] Lib. VII. Ep. LXX. — [2] Ep. CXXIV. — [3] Ep. CXXXV. — [4] Ep. CXXXI. — [5] Ep. CXXXVI.

designatum adhortatur. Extant etiam, ut cæteras res Italicas prosequamur, Innocentii litteræ ad Pataviensem episcopum [1], quibus Aquileiensem Ecclesiam a se petiisse monet, ut ipsum patriarcham sibi adsciscere ac designare posset : qua de re ejusdem episcopi voluntatem exquirit. Porro Pataviensem episcopum ad patriarchalem sedem evectum hoc ipso anno Henricus Stero testatur [2] : « Pilgrinus Aquileiensis patriarcha obiit, cui Wolfkerus Pataviensis episcopus succedit, pro quo Pappo præpositus Aquileiensis constituitur ».

75. Hoc insuper anno scripsit [3] ad nobiles viros Manuelem, Jacobum, Odonem, Centium et Deodatum Frajapani, de Traversa a Tarracinensibus occupata; cumque de judicio inter se conflictaretur, eos ad Apostolicam Sedem causam rejicere jubet. Post hujusmodi autem Epistolam recitatur ipsorum Tarracinensium fidelitatis sacramentum Romano Pontifici delatum : « In nomine Christi. Amen. Nos consules, et populus Tarracinen. ab hac hora in antea erimus recti fideles et ligii homines domini papæ Innocentii et successorum suorum, et Ecclesiæ Romanæ. Non erimus in dicto vel facto, consilio vel assensu, ut perdant vitam vel membrum, aut capiantur mala captione. Consilium quod nobis crediderint, ad eorum damnum nulli manifestabimus; ipsorum certum malum, si forte sciverimus, impediemus pro posse. Quod si forsitan illud per nos nequiverimus impedire, significabimus illud per nos vel litteras, aut nuntios nostros quam cito poterimus eis, vel tali personæ, per quam credamus, quod eis debeat fideliter intimari. Papatum Romanum et regalia B. Petri, quæ habet tam in Urbe quam extra Urbem, et nominatim Tarracinam cum omnibus pertinentiis suis, adjutores erimus ad retinendum et defendendum, et quæ non habet ad recuperandum contra omnes homines. Præterea guerram et pacem ad mandatum ipsorum contra omnes homines faciemus. Restituemus ipsi domino papæ Roccam-Circegii, et assignabimus quibus ipse mandaverit. Munitiones quoque quas circa civitatem habemus, scilicet Pesclum-Montanum et Ferronum, dabimus ad opus et mandatum ipsius domini papæ tenendas, nec vi nec dolo auferemus eas illis, qui de ipsius mandato ipsas tenebunt. Reddemus etiam ad mandatum ipsius universa regalia et jura, quæ in ipsa civitate cum pertinentiis suis Romana Ecclesia consuevit et debet habere. Si Frangipani institerint, faciemus eis justitiam sub examine domini papæ, dummodo et ipsi justitiam nobis exhibeant coram eo. Hæc omnia supradicta juramus nos amodo servaturos bona fide et recta intentione; sic nos Deus adjuvet, et hæc sancta Dei Evangelia ».

76. Cumque Florentini consules Fesulanum episcopum ad urbem suam transferre niterentur, Fesulanum episcopum eis sese opponere, atque anathemate ipsos percellere jubet [1], in quo versantur argumento litteræ ad S. Fridiani priorem Lucensem missæ [2]. Ravennati archiepiscopo præcepit [3], ut prætorem et Mutinenses consules, clericos atque Ecclesiasticam libertatem violantes fidelium cœtu moveret: Placentinos episcopum suum acrius insectantes tanquam anathematis damnatos vitari jubet [4] : Longobardiæ ac Ravennatis provinciæ prioribus, aliisque præsulibus imperat [5], ut Placentino episcopo in exilium acto Apostolico censu consulant, atque ad illum scriptis litteris indulget [6], ut dum ab Ecclesia sua exulat, tam vacantes quam vacaturas præbendas retinere possit. Qui vero delinquentes Placentinos pœnis justis affecit, resipiscentes Assisinates iis exsolvit. Horum civitas interdicto olim supposita, quod Girardum Gilibertum anathemate damnatum prætorem sibi elegissent, resipiscentibus deinde parens optimus ignovit [7], ac peramanter amplexus est. Mantuano vero episcopo, ut terras comitissæ Mathildis ipsius Pontificis nomine recipiat, provinciam tradidit [8] : inconsulto papa vel ejus vicario, ne urbis abbatissæ immobilia vendere, alienare et in feudum tradere vetat [9] : Casædei abbatem, suosque, num in Monte-Piloso episcopalis sedes restituenda, quæ jam ante ab antecessoribus ablata fuerat, disjicere jubet [10] : Joanni Odoni consobrino suo Montorii, alteriusque castri, cui Caminaras nomen, de urbanorum judicum consilio dominium [11] tribuit : Riccardo etiam germano suo nonnulla oppida ab antecessoribus Romanis Pontificibus ipsimet posterisque in feudum concessa, a monachorum quorumdam insolentia defendit [12]. Reperitur præterea Innocentii Diploma [13] datum Guidoni magistro hospitalium S. Mariæ in Saxia, et Spiritus S. in Monte-Pessulano, ejusque fratribus, cujus exordium est : « Inter opera pietatis ». Quo S. Mariæ in Saxia a se constructum xenodochium, cum xenodochio S. Spiritus Montis-Pessulani conjunxit; qui plura cupiat, excusum jam Diploma perlegere poterit [14].

77. *Donatio hospitali S. Mariæ in Saxia ab Anglo facta.* — Hoc etiam anno Joannes Anglorum rex, Innocentio postulante, illam eidem xenodochio donationem contulit, quam regium hujusmodi Diploma amplectitur :

« Joannes Dei gratia rex Angliæ, dominus Hyberniæ, dux Normanniæ et Aquitaniæ, et comes Andeg. omnibus ad quos præsens charta pervenerit, salutem.

« Sciatis nos divinæ pietatis intuitu, et pro salute animæ nostræ, et animarum antecessorum, et hæredum nostrorum, et ob reverentiam domini papæ Innocentii Tertii, cujus preces super hoc recepimus, concessisse, et præsenti charta confirmasse hospitali, quod idem dominus papa con-

[1] Ep. XCIX. — [2] Ster. in Ann. apud Can. ant. lect. tom. I. p. 243. — [3] Lib. VI Ep. CCVI.

[1] Innoc. l. VII. Ep. XX. — [2] Ep. XXI. — [3] Ep. XLI. — [4] Ep. LXXIII. — [5] Ep. CXXXIV. — [6] Ep. CXXXV. — [7] Ep. LXXXVI. — [8] Ep. LXIV. — [9] Ep. CLXVII. — [10] Ep. XL. — [11] Ep. CII. — [12] Ep. CXXXIII. — [13] Ep. XCV. — [14] Bullar. tom. I. p. 38.

struxit apud Ecclesiam Sanctæ-Mariæ in Saxia, quæ Anglorum dicitur, et Anglorum fuit hospitio deputata ante Basilicam beati Petri positam secus stratam, centum marchas annuatim percipiendas ad scaccarium nostrum in termino sancti Michaelis, quousque Ecclesia de Gritile, quam dedimus prædicto hospitali in puram et perpetuam eleemosynam ad usum et sustentationem infirmorum et pauperum ejusdem hospitalis (devenerit). Et cum vacaverit prædicta Ecclesia, cessabimus in solutione prædictarum centum marcharum, testibus existentibus domino... Cantuarien. archiep. et Helien. I. Norgicen. et W. Londonien. episcopis G. filio Petri com. Essex. com. Gallo marescalco R. com. Leycestriæ. Datum per manum L. præpositi Boverlacen. et archidiacono Wellen. apud Gestin. vicesima quinta die Martii, anno regni nostri quinto ». Hactenus regis Diploma, litteris insertum Honorii Tertii [1], qui illud postea auctoritate sua communivit.

78. *Sardinia Ecclesiæ Rom. obnoxia.* — Hoc eodem anno Innocentius ad Pisanum archiepiscopum scriptis litteris vetuit, ne Calaritanum marchionem Sedi Apostolicæ sacramento fidei se astringere prohiberet : « Quod insula (inquit [2]) Sardiniæ juris ac proprietatis Apostolicæ existat, et judices ejus Ecclesiæ Rom. juramentum fidelitatis debeant et soleant exhibere, tua fraternitas non ignorat ». Turritano vero archiepiscopo præcepit [3], ut Pisano antistiti Sardiniam ex Ecclesiæ suæ privilegio statis temporibus lustranti assisteret, et quamdiu in eadem esset provincia, tanquam Apostolicæ Sedis legato deferret, secus vero absenti, aliove tempore accedenti; hæc ad illum Pontifex, cui præterea ut perditos et dissolutos clericos, quemadmodum censebat, corrigere possit, facultatem fecit [4], indulgetque [5], ne quod contraxerat pater æs alienum, nisi in Ecclesiæ usum converteretur, solvere non teneatur : cumque Turritanus judex et uxor ejus quarto et quinto consanguinitatis gradu conjuncti essent, et grave alioqui scandalum ex divortio immineret, ejusdem præsulis arbitrio hujuscemodi causam committit [6], archiepiscopos vero, cæterosque Sardiniæ præsules ei pro Romano Pontifice laboranti ad victum necessaria suppeditare jubet [7].

79. At quoniam in eadem insula exemptarum Ecclesiarum præsules, Ecclesiastico contempto foro, coram laicis magistratibus inter sese judicio contendebant, Innocentius papa in ipsos commotus, hæc inter alia exprobrat [8] : « Quia vero in præjudicium Ecclesiasticæ libertatis insolentia hæc redundat, universitati vestræ per Apostolica scripta mandamus atque præcipimus, quod cum inter vos aliquid habueritis quæstionis, ad sæculare forum contra sanctiones canonicas vos invicem non trahatis, nec coram terræ judicibus vel officialibus eorumdem, præsertim super causis Ecclesiasticis contendatis, sed per nos vel legatum nostrum, cum in Sardinia fuerit, aut arbitros electos a partibus vestram persequimini adversus personas Ecclesiasticas rationem. Alioquin quia privilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate, quoniam uti libertate nescitis, redigemus vos in perpetuam servitutem ». Hæc Ecclesiasticæ immunitatis custos, qui præterea ejusdem argumenti Turritano judici litteras dedit [1], in eumque pariter invectus est, clericos apud laicos causas dicere, judiciaque subire coegisse.

80. *Plura privilegia ab Innocentio collata.* — Demum ut rebus ab Innocentio hoc anno Gestis finem statuamus, de ejus beneficiis præter illa, quæ cum sese obtulit occasio, jam recensuimus, pauca innuenda remanent; privilegia enim plura largitus est, multosque in Apostolicæ Sedis tutelam accepit annno censu duorum bisantinorum, vel libræ ceræ, aut rei alterius imposito, nempe Consaldo [2] priori Ecclesiæ S. Crucis Colimbriensis, ejusque fratribus, priori [3] et fratribus de Thuregano, rectori [4] hospitalis de Pulchicavel, magistro [5] ac fratribus hospitalis de Bekekg, Petro de Parisio [6] rectori [7] et fratribus xenodochii Rivi-Cenerarii, et priori [8] S. Mariæ Magdalenæ de Vallefares; aliis præterea Diplomatibus beneficia impertitur [9], Romanæque Ecclesiæ patrocinium spondet.

81. Cum præterea Cameracensis episcopus, pro tuenda adversus Namurcensem comitem Ecclesiastica libertate, ære alieno oppressus esset, ut episcopalia aliquot bona redditusque creditoribus suis attribueret, potestatem fecit [10] : episcopo et capitulo Lunensi concessit [11], ut sedem illam e Luna civitate populo destituta, Sarzanam transferre posset, translatamque auctoritate Apostolica confirmavit. Venturæ [12] Ariminensi episcopo, ejusque successoribus in perpetuum, nonnulla quæ ad S. Petri jus spectabant, annuo censu constituto, loca metropolitano adimit. Ad hæc dato Casentinis canonicis Diplomate [13] de cujusdam monasterii olim ab abbate Joachimo constructo, translatione et compensatione agit. Postremo addimus eumdem Pontificem Alexandri III decessoris sui (quod ipsemet ait) vestigia sectatum Furconii Ecclesiam in clientelam recepisse, ejusque jura ac privilegia confirmasse; extant apud nos prolixius his de rebus Diplomata duo una cum aliis ad eamdem Ecclesiam pertinentibus, desumpta ex Aquilanæ Ecclesiæ archivio. Furconio enim Aprutii in Vestinis diruto, et Aquila ex ejus ruinis sub Friderico Secundo condita Alexander Quartus Furconiensem Ecclesiam illuc transtulit. At de his suo loco dicendum erit. Cæterum alteri ex his Diplomatibus apposita est dies VII kal. Jul., alteri vero ipsæ ka-

[1] Hon. III. l. II. Ep. DCCLXXXIII. — [2] Innoc. l. VII. Ep. CIX. — [3] Ep. CX. — [4] Ep. CXII. — [5] Ep. CXLI. — [6] Ep. CVII. — [7] Ep. CVIII. — [8] Ep. CXI.

[1] Lib. VII. Ep. CXIII. — [2] Lib. VI. Ep. CCVII. — [3] Lib. VII. Ep. XVI — [4] Ep. XLIII. — [5] Ep. LXIII. — [6] Ep. LXXX. — [7] Ep. CXLVI. — [8] Ep. CIX. — [9] Ep. LIX. — [10] Ep. XLVIII. — [11] Ep. XXIV. — [12] Ep. XXXIX. — [13] Ep. LXXXI.

lendæ adscriptæ, eidemque Diplomati hæ subscriptiones adjectæ :

« Ego Innocentius Catholicæ Ecclesiæ episcopus.

« Ego Octavianus Ostiensis et Velletrensis episcopus.

« Ego Petrus Portuensis et Sanctæ-Ruffinæ episcopus.

« Ego Joannes Albanensis episcopus.

« Ego Petrus tituli S. Siciliæ presbyter carnalis.

« Ego Guido presbyter cardinalis S. Mariæ trans Tiberim et Calixti.

« Ego Ugo presbyter cardinalis S. Martini et Equitii.

« Ego Joannes tituli S. Stephani in Cœlio Monte presbyter cardinalis.

« Ego Joannes tituli S. Priscæ presbyter cardinalis.

« Ego Concius SS. Joannis et Pauli presbyter card. et Pammachii.

« Ego Benedictus. et Sanctæ-Susannæ presbyter cardinalis.

« Ego Gratianus SS. Cosmæ et Damiani diaconus cardinalis.

« Ego Gregorius S. Georgii ad Velum aureum diaconus cardinalis.

« Ego Ugo S. Eustachii diaconus cardinalis.

« Ego Joannes in Cosmedin diaconus cardinalis.

« Dat. Lat. per manum Joannis S. R. E. subdiaconi et notarii kal. Jul. Indictione VII Incarnat. Dominicæ anno MCCIV, Pontificatus vero D. N. Innocentii papæ Tertii anno septimo ».

INNOCENTII III ANNUS 8. — CHRISTI 1205.

1. *Balduini imperatoris et Venetorum ad Innocentium litteræ.* — Confudit luctu Gallorum triumphos, ac defixa in Græcia trophæa magna ex parte evertit, cæso ad Adrianopolim a Bulgaris ipsorum exercitu et Balduino imp. capto ac postmodum sublato, annus post millesimum ducentesimus quintus Indictione octava : et forte ea scelerum justa ultio exstitit, quæ in Constantinopoleos expugnatione elatus et furens victoria miles perpetrarat. Sed antequam lugubrem casum referamus, præmittenda ea videntur quæ ad Constantinopolitani imperii res componendas, ac sceptrum fragile confirmandum peregerit Innocentius. Sancita percussaque certis legibus fuerant Gallos inter et Venetos fœdera, quæ ut majori religione servarentur, Balduinus ab Innocentio his litteris flagitavit [1], ut ea Apostolica auctoritate communiret.

« Sanctissimo patri domino Innocentio, Dei providentia summo Pontifici, Balduinus eadem gratia fidelissimus in Christo Constantinop. imperator a Deo coronatus, Romanorum moderator, et semper Augustus, Flandriæ Aynæque comes, cum debita subjectione obedientiam humilem et devotam.

« Statum et processum exercitus Christiani et nostrum nuntiis nostris litteris paternitati vestræ plenius explanasse meminimus. Nunc autem conventiones inter nos et peregrinos, ex una parte, et... ducem Venetorum et Venetos ex altera, ante expugnationem regiæ civitatis habitas, sigilli nostri munimine roboratas vobis curavimus destinare, sanctitatem vestram, sicut tenemus, attentius rogantes, ut dictas conventiones ratas habeatis, et eas auctoritatis Apostolicæ munimine confirmetis : Sanctitatem etenim vestram nosse volumus, quod cum memorato duce et Venetis societatem bonam et fidelem insimul habuimus, et eos cooperatores probissimos et efficaces ad honorem Dei et sanctæ Romanæ Ecclesiæ et imperii nostri, sicut ipsa opera demonstrant, invenimus, et in futuro desideramus habere, cum et ad regimen imperii nostri et ad subventionem Terræ-Sanctæ, et ad unitatem Ecclesiæ conservandam societas eorum utilis sit et necessaria, nec sine eorum societate et amore imperium nostrum ad honorem Dei et vestræ sanctæ Sedis regi valeat competenter ».

2. Misit etiam suos oratores Henricus Dandu-

[1] Innoc. l. VII. Ep. CCI.

lus Venetorum dux ad Innocentium, ut fœderi contracto Apostolicam auctoritatem adjiceret, datisque litteris facti sui in excisa Jadera, atque expugnata Constantinopoli rationem reddidit; eam nimirum urbem longa rebellione suis imperiis post violata fidei sacramenta se subduxisse, ob quam meritas in eam iras effudisset, nec se, ut ferebat rumor, credidisse, ipsius clientelæ commissam, vel inducere in animum potuisse, Sedem Apostolicam in fidem suam eos arripere, qui se cruce insigniant, ut eam gestent, non ut iter conficiant; deinde impressisse in Constantinopolim impetus suos, præstita prius cautione ab Alexio de adducenda in Pontificis obsequium Græcia; demum iis fidem frangentibus, ac proditione extinctis, novisque tyrannis exorientibus, qui Latinos lacessiverant, feliciter de iis triumphatum; tum demisse efflagitat, ut oratorum petitis placide obsecundet.

« Venerabili in Christo patri et domino Innocentio, Dei gratia sanctæ Romanæ Ecclesiæ summo Pontifici Henricus Dandulus Dalmatiæ atque Croatiæ dux, vester humilis et devotus, cum omni devotione servitium.

« Notum [1] facio sanctitati vestræ, quod cum crucem assumpserim pro servitio Jesu Christi, et sanctæ Romanæ Ecclesiæ transmeandi gratia de Venetiis iter arripuerim, necessitate temporis hyemalis ingruente, oportuit me cum stolio meo et peregrinorum apud Jaderam hyemare, quæ cum rebellis mihi et Venetiis longo tempore injuste per proditionem contra juramenta præstita (esset), de civitate et civibus, secundum quod moris est, invicem se inimicantium, juste, ut existimavi, sumpsi ultionem. Verum quia, ut dicebatur, in vestra erat protectione, quod ideo non credebam, quia non existimo vos nec antecessores vestros illos sub protectione recipere, qui crucem accipiunt tantum, ut eam portent, non etiam iter perficiant propter quod peregrini solent crucem accipere, sed et aliena inveniant et injuste detineant, paternitati vestræ contra me et Venetos sententiam excommunicationis placuit promulgare, quam patienter et humiliter sustinuimus, usque quo per dominum Petrum tituli S. Marcelli presbyterum cardinalem et sanctæ Romanæ Ecclesiæ legatum, præstita condigna satisfactione meruimus absolutionem secundum ordinationem vestrorum nuntiotiorum, et scriptorum paginam, vestræ poterit sanctitati clarius innotescere.

3. « Superveniente autem inspiratione divina magis quam humano, ut opinamur, consilio, Alexio filio quondam Isaacii imperatoris Constantinopolitani, eundi in Romaniam iter arripuimus, et ipsum, sicut Domino placuit, præstita ab eo cautione de obedientia sanctæ Romanæ Ecclesiæ, expulso Alexio avunculo suo, captaque Constantinopolitana civitate cum magno periculo et labore curavimus, prius ab Isaacio patre ipsius et parentibus ejus, et pluribus aliis magnatibus civitatis, eadem securitate accepta, quæ cum in dicta promissione mendaces et fallaces existerent, ipsos tanquam inimicantes sanctæ Romanæ Ecclesiæ, et Christianitatis proditores diffidavimus, quibus scilicet patre et filio, per Græcorum proditionem extinctis, aliisque Græculis sublimatis, Græcorum sustinentes molestias, et infestationes assiduas tam per mare mittentium ad nos naves accensas, ut nostrum navigium combureretur, et diuturna bella inferentium, quam per terram multis variisque modis communicato consilio omnium clericorum et laicorum exercitus, conventionibus quibusdam inter nos et ipsos præmissis, sicut ex tenore exempli dictarum pactionum sanctitas vestra poterit clarius cognoscere, civitatem Constantinopolitanam ad honorem Dei et sanctæ Romanæ Ecclesiæ, et Christianitatis subventionem decrevimus debellandam, quod et Christi suffragante misericordi~, vestroque merito, nostroque laborioso studio præcipue præ cæteris viventibus, contra omnium opinionem perfectum est. Capta igitur civitate, multaque strage Græcorum interveniente, Marcoflus, qui tunc erat imperator, cum suis sequacibus de civitate aufugerunt, et secundum inter nos scriptum constitutum et sacramentum adimplevimus. Cognoscat igitur sanctitas vestra, quod ego una cum venerabili populo quicquid fecimus ad honorem Dei et sanctæ Romanæ Ecclesiæ et vestrum laboravimus, et in nostra voluntate habemus similiter laborare. Unde supplico sanctitati vestræ, quatenus petitiones quas nuntii mei viri nobiles et discreti, scilicet Leonardus Naugajosus dilectus nobis nepos, et Andreas de Mulin. quos ad pedes sanctitatis vestræ transmittimus, fecerint, benigne exaudire dignetur vestra sanctitas, et effectus mancipare. »

4. *De electione imp. pacta conventa.* — Quænam vero extiterint pacta contracta, ex Innocentii Regesto Actisque petenda, nimirum, ut sex ex utraque parte electores ad creandum imperatorem constituerentur, qui si in æquas partes distraherentur, sortis alea jaceretur, qua ratione dirimenda inter eos præda, cæteraque componenda essent [1]. « In nomine Dei æterni. Amen. Nos quidem B. Montisferrati marchio, et Balduinus Flandriæ et Hannoniæ L. Blesen. et Clarimontis, H. Sancti-Pauli comites, pro parte nostra vobiscum, vir inclyte, domine Henrice Dandule, Venetiarum, Dalmatiæ atque Croatiæ dux, et cum parte vestra, ad hoc ut unitas, et firma inter nos possit esse concordia, et ad omnem materiam scandali evitandam, ipso cooperante, qui est pax nostra, et fecit utraque unum, ad ejus laudem et gloriam talem duximus ordinem observandum, utraque parte juramento adstricta. In primis omnes, armata manu, Christi invocato nomine, civitatem expu-

[1] Apud Innoc. l. VII. Ep. CCII.

[1] Ext. in Vita Innocentii.

gnare debemus, et si divina auxiliante potentia civitatem intraverimus, sub eorum regimine debemus manere et ire, qui fuerint super exercitum præelecti, et eos sequi secundum quod fuerit ordinatum. Totum quidem havere quod in civitate inventum fuerit, a quolibet duci debet et poni in commune, eo loco quo fuerit ordinatum, de quo tamen havere nobis et hominibus Venetis tres partes debent solvi, pro illo havere quod Alexius quondam imperator vobis et nobis solvere tenebatur. Quartam vero partem nobis retinere debemus, donec fuerimus in ipsa solutione coæquales. Si autem aliquid residuum fuerit, debemus per medietatem inter vos et nos dividere, donec fueritis apacati (placati). Si vero minus fuerit, ita quod non possit sufficere ad memoratum debitum persolvendum, undecumque fuerit prius havere acquisitum, ex eo debemus dictum ordinem observare; salvis tamen victualibus, quæ debent observari et dividi tam vestris quam nostris æqualiter, ita quod utraque pars possit inde congrue sustentari. Quod autem residuum fuerit, partiri debet in alio havere juxta ordinem prænominatum. Vos etiam et homines Veneti libere et absolute absque omni controversia per totum imperium habere debetis omnes honorificentias et possessiones, quas quondam consuevistis habere, tam in spiritualibus quam in temporalibus, et omnes rationes sive consuetudines quæ sunt in scripto et sine scripto.

5. « Debent etiam sex homines eligi pro parte vestra, et sex pro nostra, qui juramento adstricti, eam personam eligere debent de exercitu, quæ credetur melius scire, et melius posse tenere, et melius scire ordinare terram et imperium ad honorem Dei et sanctæ Romanæ Ecclesiæ et imperii, et si fuerint in uno concordes, illum debemus imperatorem habere, quem ipsi concorditer elegerint. Si vero sex in una parte, et sex in alia concordaverint, sors mitti debet, et super quem sors ceciderit, debemus pro imperatore habere, et si plures consenserint in una parte quam in alia, illum imperatorem habebimus, in quem major pars consenserit; si vero plures partes fuerint quam duæ super quem major pars concordaverit, sit imperator. Debet vero iste imperator habere universam quartam partem acquisiti imperii, et palatium Blachernæ et Buccam leonis: reliquæ vero partes per medietatem inter vos et nos dividantur ».

Cæterum de partito inter eos imperio hæc Guntherus[1]: « Provinciæ autem ejusdem regni in tres partes divisæ sunt, unam quod ad fiscum regis specialem pertineret, alteram, quam Veneti possiderent, tertiam quæ data est marchioni, Thessalonica videlicet et fines ejus amplissimi ». Flandrenses vero Annales tradunt[2] Balduinum Augustum Bonifacium Ferrariensem, Creta Venetis permissa, Thessaliæ regem creasse (1). At quomodo Bonifacius cum Balduino, a quo, ut Niceta[3] ait, sese subduxerat, in gratiam redierit, atque ab omnibus exceptus Thessalonicam ingressus, ac potentissimas urbes facili negotio in suam redegerit potestatem, idem auctor enarrat, qui tamen, utpote Latinorum odio flagrans, ipsum in invidiam conjectis criminibus adducit.

6. « Sciendum etiam quod clerici, qui de parte illa fuerint, de qua non fuerit imperator electus, potestatem habebunt Ecclesiæ S. Sophiæ ordinandi, et patriarcham eligendi ad honorem Dei, et sanctæ Romanæ Ecclesiæ, et imperii. Clerici vero utriusque partis illas Ecclesias ordinare debent, quæ suæ parti contigerint. De possessionibus vero Ecclesiarum tot et tantum clericis et Ecclesiis debent provideri, quod honorifice possint vivere et sustentari; reliquæ vero possessiones Ecclesiarum dividi et partiri debent secundum ordinem præsignatum. Insuper enim jurare debemus, tam ex nostra parte quam ex vestra, quod ab ultimo die instantis mensis Martii morari debemus usque ad annum expletum ad imperium et imperatorem manutenendum ad honorem Dei et sanctæ Romanæ Ecclesiæ et imperii. Deinde vero in antea omnes qui imperio remanserint, ipsi imperatori adstringi debent juramento secundum bonam et rationabilem consuetudinem, et illi qui tunc imperio remanserint, ut prædictum est, jurare debent, quod firmas et stabiles partes et rationabiles partitiones quæ factæ fuerint habebunt. Est autem et sciendum, quod a nostra et vestra parte duodecim homines vel plures pro parte eligi debent, qui juramento adstricti, feuda et honorificentias inter homines distribuere debent, et servitia assignare, quæ ipsi homines imperatori et imperio facere debent, secundum quod illi bonum videbitur et

[1] Gunth. hist. Const. apud Can. antiq. lect. tom. v. — [2] Jacob Meyer. Annal. Flandr. an. 1204. — [3] Nic. Chon. Annal. l. III.

(1) Bonifacii Ferrariensis rebus lucis plurimum affundit Historia Ferrariensis Beneventi de S. Georgio, vulgata Rer. Italic. tom. XXIII, in qua Instrumentum inseritur, quo Bonifacius vendit Venetis insulam Cretæ et regnum Thessaliæ. Hanc Cretæ insulam habuisse se testatur « per Alexium imperatorem, filium Isacii prædefuncti imperatoris, pro centum millibus iperperiis, quæ mihi datæ fuerunt per suprascriptum Alexium imperatorem », solvi autem sibi a Venetis condicit « tantas possessiones a parte Occidentis, quarum redditus decem millia iperperia auri » in singulos annos referant. Datum est Instrumentum in suburbio « Adrianopolitanæ civitatis, Indictione VII, anno MCCIV, die XII intrante mense Augusti ». Venditionem tamen illam exitu suo caruisse ad Thessaliæ regnum quod attinet, notat Historiæ illius scriptor, eo quod, ait, non diu post confectum Instrumentum Henricus Dandulus Venetorum dux, quocum Bonifacius transegerat, diem clausit, neque condicta solutio a Venetis præstita fuit. Si venditio ista usque ad Henrici Danduli mortem substitit, errat profecto auctor Annalium Flandrensium, qui regis Thessaliæ titulo a Balduino insignitum fuisse Bonifacium testatur; etenim si regno illo cessit in commodum Venetorum, cur regis Thessaliæ titulum sibi arrogaverit. Nec sane usquè ad diem illum Augusti rex dictus fuerat, cum in eodem Instrumento, marchio, non rex appelletur. Post illud tempus usque ad captivitatem Balduini Dandulus vitam prorogavit, adeoque et pacta venditio nondum rescissa fuit, si vera prodit Benvenutus in Ferrariensi Historia; qua perseverante, nunquam regis Thessaliæ dignitas Bonifacio conferri potuisset. Unum ergo superest, sive venditionem hanc ante obitum Danduli, et Balduini captivitatem abruptam fuisse, sive regis Thessaliæ titulum ab Henrico imperatore primum, non vero a Balduino Bonifacium accepisse.
MANSI.

conveniens apparebit. Feudum vero, quod unicuique assignatum fuerit, libere, et absolute possidere debet de hærede in hæredem tam in masculo quam in femina, et plenam habeat potestatem ad faciendum inde quicquid fuerit suæ voluntatis, salvo tamen jure et servitio imperatoris et imperii. Imperator vero reliqua servitia facere debet, quæ fuerint facienda, præter ea quæ ipsi facient, qui feuda et honorificentias possidebunt, secundum ordinem sibi injunctum. Statutum est etiam, quod nemo hominum alicujus generis, qui communem guerram vobiscum et successoribus vestris, vel populo Veneto habuerit, recipiatur in imperio, donec guerra illi fuerit pacificata. Teneatur etiam utraque pars ad dandum operam bona fide, ut hoc a domino papa possit impetrari, ut si aliquis contra hanc institutionem ire tentaverit, sit excommunicationis vinculo innodatus. Insuper imperator jurare debet, quod firmas et stabiles partitiones et dationes quæ factæ fuerint, irrevocabiliter habebit secundum ordinem superius distinctum. Si vero aliquid in istis omnibus fuerit addendum vel minuendum, in potestate et discretione vestra, et vestrorum sex consiliatorum, et domini marchionis, et ejus sex consiliatorum consistat. Sciendum est etiam, quod vos, præfate domine dux, non debetis imperatori, qui fuerit electus, vel imperio ad aliqua servitia facienda juramentum præstare, propter aliquod datum vel feudum, sive honorificentiam, quæ vobis debeat assignari, tamen illi, vel ille, quem vel quos loco vestro statueritis super his, quæ vobis fuerint assignata, debeant juramento teneri ad omne servitium imperatori et imperio faciendum juxta omnem ordinem superius declaratum. Dat. anno Domini MCCIV, mense Martii, Indict. VI ».

7. *Gesta Latinorum apud Constantinopolim arguit Innocentius.* — Subdunt Gesta Pontificem iis acceptis ancipiti animo, ut in re gravissima fluctuantem, de deliberandum non modo cardinales, verum alios prudentia spectatissimos coegisse. Torquebat enim Pontificis animum, multa in iis fœderis legibus iniqua contineri, ac maxime gravari clericos opprimique ; tum gravissima scelera in expugnatione Constantinopoleos patrata, et crucesignatos Christianorum terras, qui ipsos itinere in Terram-Sanctam non arcebant, contra Apostolicum imperium invasisse. Contra leniri crimen delerive videbatur ob Græcorum perfidiam, qui ab Ecclesia se divulserant, opemque Terræ-Sanctæ laboranti ferre rogati ab Innocentio respuerant, atque Alexii tyrannidem defenderant, qui imperio fratrem injuste depulerat. Sed opponi poterat ipsos ultionem inique aggressos, cum expetendæ illius accipiendæque nulla ipsis potestas ac provincia commissa fuisset. Re ergo utramque in partem prudentissimorum examine librata ad marchionem Montisferrati, qui Sedem Apostolicam de ea re consuluerat, graves litteras exaravit [1] :

[1] Lib. VIII. Ep. CXXXI. Extat etiam in Gest. Innocentii.

« Innocentius, etc.

« Vos nullam in Græcos jurisdictionem aut potestatem habentes, a puritate voti vestri temere declinasse videmini, dum non contra Sarracenos, sed contra Christianos arma movistis, non intendentes ad recuperandum Jerusalem, sed Constantinopolim occupandum, terrenas opes cælestibus divitiis præferendo. Illud quoque longe gravius reputatur, quod quidam nec religioni, nec ætati, nec sexui pepercerunt, sed fornicationes, adulteria, et incestus in oculis omnium exercentes, non solum maritatas et viduas, sed etiam matronas, virgines, Deoque dicatas exposuerunt spurcitiis gartionum. Nec imperiales suffecit divitias exhaurire, ac diripere spolia majorum pariter et minorum, nisi ad Ecclesiarum thesauros, et quod gravius est, ad ipsarum possessiones extenderitis manus vestras, tubulas argenteas de altaribus rapientes, et violatis sacrariis, cruces, icones, et reliquias asportantes, ut Græcorum Ecclesia quantumcumque persecutionibus affligatur, ad obedientiam Apost. Sedis redire contemnat, quæ in Latinis nonnisi perditionis exempla, et opera tenebrarum adspexit, ut jam merito illos abhorreat plusquam canes. Tu vero contra jurisdictionem et potestatem indebitam, vel potius usurpatam Apostolicæ Sedis legati consilium allegasti, tanquam ex eo vobis licuerit cum præfato adolescente ad restituendum sibi Constantinopolitanum imperium proficisci, quamvis et id potueritis allegare, quod cum vos victualium defectus urgeret, sine quibus non poteratis votum crucis implere, licuerit vobis propter causam adeo necessariam operas vestras illi locare, qui justam causam prosequi videbatur, præsertim cum per hoc intenderitis finaliter ad Terræ-Sanctæ succursum, et Apostolicæ Sedis augmentum : cumque pollicitam vobis et debitam negaverint illi mercedem, juramentis et pactis penitus violatis, quinetiam armis, igne, dolo et toxico vos sæpius attentaverint, tanquam in arcto positi tracti fuistis, ut contra schismaticos, et perjurios debita vobis injuste negantes exerceretis debitam ultionem. Divinum enim videtur fuisse judicium, ut qui tamdiu misericorditer tolerati, et toties non solum ab aliis, sed etiam a nobis studiose commoniti noluerunt redire ad Ecclesiæ universitatem, nec ullum Terræ-Sanctæ subsidium impertiri, per eos, qui ad utrumque pariter intendebant, amitterent locum et gentem, quatenus perditis male malis, terra bona bonis agricolis locaretur, qui fructum reddant tempore opportuno.

8. « Quia vero judicia Dei nonnunquam adeo sunt occulta, ut a Propheta dicantur abyssus multa, ita ut et Apostolus exclamare cogatur : O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei ! quam incomprensibilia sunt judicia ejus et investigabiles viæ ejus ! quis enim cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit ? nos de tam profundo judicio nolentes temere judicare, præsertim antequam de veritate negotii plenius instruamur, cum

et illi potuerint juste puniri propter peccatum quod commiserunt in Deum, et vos nihilominus injuste punire propter odium quod exercebatis in proximos, si tamen proximi sint dicendi, qui proximare contemnunt, cum et propter justam illorum pœnam forsan justam Deus dederit vobis mercedem, juxta quod dixisse legitur in Propheta : Quia servisti mihi in Tyro, dabo tibi Ægyptum : unde Assur virgam sui furoris appellat ; illud omissis dubiis tibi præ cætero duximus respondendum, in uno pariter et eodem tam Terræ-Sanctæ, quam Apostolicæ Sedi, necnon animæ tuæ salubriter consulentes, ut sub timore Domini, et spe veniæ terram divino judicio acquisitam teneas et defendas, et tenendam ac defendendam acquiras, populos tibi in justitia regens, sub pace conservans et religioni conformans ; ita ut Ecclesiastica bona restituas secundum propriam facultatem, pœnitens et satisfaciens de commissis, etc. » Hæc Pontifex ad marchionem Montisferrati, qui oratorem cum litteris [1] omni officio plenis miserat ad Innocentium, ut de rebus gestis faceret certiorem, Epistolæ titulis hic est : « Sanctissimo patri et domino Innocentio divina providentia summo Pontifici, suus Bonifacius marchio Montisferrati, Dei gratia regni Thessalonicensis et Cretæ dominus, cum optato pedis osculo tam devotum obsequium quam paratum ». Cui [2] Innocentius de ejus erga Apostolicam Sedem pietatis studio : « Gaudemus in Domino quod progenitorum tuorum vestigiis inhærendo sicut nobis tuis litteris intimasti et dilectus filius de Argento miles et nuntius tuus nobis retulit plenius viva voce, in Apostolicæ Sedis devotione persistis, et tam personam quam terram tuam nostris beneplacitis et mandatis exponis ». Præterea Mariæ ejusdem marchionis uxori est gratulatus [3], quod Græcorum ritibus abjectis Latinos amplexa esset. Fuerat illa nuptui tradita Isaacio imperatori, de quibus nuptiis agit Niceta, eamque Mariam Pannoniam appellat, ac licet ex Ungarorum regia stirpe sata, ita Græcis ritibus assueverat, ut iis pertinacissime adhæresceret, extinctoque Isaacio post captam Constantinopolim marchioni Montisferrati in matrimonio collocata pristinos ritus exuere recusaret, sed tandem emollita ad Latinam Ecclesiam se traduxit, cui Apostolicam gratiam et clientelam flagitanti Innocentius est pollicitus.

9. Quod ad allatas crucesignatorum pactiones attinet, duas ex iis irritas esse jussit infregitque Innocentius [4] : alteram qua statutum, ut Ecclesiarum, possessiones, reservata clericis portione qua honorifice vitam sustinerent, Francos inter Venetosque dividerentur, alteram qua decretum ut ad eam partem e qua delectus non foret imperator, electio patriarchæ spectaret ; et quidem de prima ita Innocentius Dandulo Venetorum duci [5] : « Cum Ecclesiarum thesauros non sine creatoris offensa manus diripuerit violenta, majorem culpam incurrerent, qui spoliatas thesauris Ecclesias suis possessionibus mutilarant, nec deceret Apostolicæ Sedi illos hoc modo defendere, qui sic Ecclesiasticam offenderent dignitatem. Præterea cum ad honorem Ecclesiæ Romanæ hujusmodi sint initiæ petitiones, et fere in singulis hoc expressum, ut ad honorem ejus omnia provenirent, nec debuimus, nec potuimus confirmare, quod contra juramentum ab utraque parte communiter præstitum honori Sedis Apostolicæ derogaret ». Flagitanti præterea Dandulo duci, ut ob ætatis graviora incommoda nuncupato expeditionis Jerosolymitanæ voto solveretur, his officiosis verbis suscepta religione ipsum liberaturum negavit Innocentius : « Attendentes, quod tuæ circumspectio probitatis, subtilitas vivacis ingenii et consilii maturitas sanioris exercitui Christiano multum sit in posterum profutura, cum imperator prædictus, et crucesignati studium et sollicitudinem tuam vehementer extollant, et inter homines de tua præsertim discretione confidant, petitioni hujusmodi ad præsens non duximus annuendum, ne vel nobis imputaretur ab aliquo, si hac occasione dissolveretur exercitus in Terræ-Sanctæ subsidium præparatus, vel tibi posset ab aliquo derogari, quod non in obsequium Crucifixi assumpseris signum crucis, si tuam et tuorum jam ultus injuriam non ulciscereris opprobrium Jesu Christi, et debellatis hostibus tuis hostes fidei negligeres debellare. Verum cum sicut credimus, crucesignati adhuc peregrinationis propositum differre proponant, et ad solidandum imperium remanere amplius in partibus Romaniæ, circa statum tuum et necessitatem exercitus, cogitabimus amplius et statuemus, dante Domino, quod viderimus expedire ».

10. *Imperio Orientali et imperatori favet et consulit.* — Parto cæterum a Latinis Græcorum imperio non mediocri lætitia Innocentius, qui oppugnari illud incussis gravissimis censuris vetuerat, est delibutus, cum debellandæ facilius Mahumeticæ in Syria superstitionis spes egregia arrideret, atque ad illud retinendum conatus suos duxit collocandos, justoque a numine supplicio ob Ecclesiæ Romanæ conjunctionem tamdiu spretam perculsos censuit, ut ex ipsius litteris [1] ad Rhemensem archiepiscopum, cardinalem Apostolicæ Sedis legatum, ac suffraganeos datis patebit. « Postquam Græcorum populus rupto vinculo pacis ab unitate discessit, elanguit, et circa fidem renuens confiteri, quod Spiritus sanctus, qui est unitatis æqualitatisque connexio, procedat a Filio, sicut a Patre procedit. Quia igitur circa Processionem Spiritus sancti profiteri renuit unitatem, merito tenebras mortis incurrit, cum ipse Spiritus omnem doceat veritatem, sicut Filius in Evangelio protestatur, spirituali etenim intellectu privatur, quia peccavit in Spiritum, fermentum non ejecit a domo, ut epu-

[1] Lib. VIII. Ep. LIX. — [2] Ep. LVIII. — [3] Ep. CXXXIV. — [4] Inn. l. VII. Ep. CCVIII. — [5] Regest. post eamd. Ep.

[1] Ep. LXIX.

laretur in azymis sinceritatis et veritatis, sed veteri fermento retento corpus Christi, quantum in ipso est, comedit fermentatum, etc ». Post hæc de imperii translatione e Græcis schismaticis in Latinos Catholicam fidem profitentes agit, additque de Balduino locutus : « Hic igitur sublimatus mirabiliter, nobis humiliter supplicavit, ut Apostolicæ Sedis devotos clericos simul ac laicos nobiles et ignobiles cujuslibet conditionis et sexus Apostolicis dignaremur exhortationibus invitare, ut ad ipsius accedant imperium, ab eo secundum qualitates, et merita personarum gratas divitias recepturi. Attendentes igitur, quod mutatio hujus imperii dexteræ mutatio sit Excelsi, et ab eo factum sit istud, qui tempora mutat, et transfert regna, cum per illud Terræ-Sanctæ posset utilius subveniri, quin potius cum per illud ista creditur posse recuperari, fraternitatem vestram monemus et exhortamur in Domino, per Apostolica vobis scripta mandantes, quatenus tam clericos quam laicos efficaciter inducatis, ut ad capescendas spirituales pariter et temporales divitias ad præfatum imperatorem accedant, qui, ut ejus verbis utamur, cum sufficiat universis, quos ad eum Christianæ religionis zelus adduxerit, singulos vult et potest secundum status suos, varietatemque natalium et augere divitiis, et honoribus ampliare, etc. » Cæterum inscriptæ sunt hæ litteræ in hujus anni Regesto [1] Rhemensi archiepiscopo sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinali, et Apostolicæ Sedis legato, ejusque suffraganeis, atque in eamdem rationem, ut ibi subditur, ad Rothomagensem, Bituricensem, Viennensem, Senonensem, Burdegalensem, Lugdunensem, et Turonensem archiepiscopos, eorumque suffraganeos scriptum. Unde corrigendus est in Actis ejusmodi præfixus Epistolæ titulus : « Scribitur prælatis Romaniæ », non enim illis, sed Occidentalibus præsulibus has litteras misit Innocentius, quod non solum ex modo dictis, verum ex ipso quoque contextu apparet.

11. Quid vero a Balduino imperatore rogatus ad universos Galliæ archiepiscopos, episcopos, cæterosque præsules scripserit, ab eodem Pontifice refert audire, qui religiosissimi principis pietatem sempiternis monumentis consecratam reliquit [2] ; postularat enim ab Innocentio, ut viros pietate spectatissimos ad excolendum ipsius imperium, ac libros sacros transmitteret, cui Pontifex ita est obsecutus : « Volentes imperatorem eumdem tanto benignius in suis petitionibus exaudire, quanto majorem in majoribus frequenter sumus ejus fidei sinceritatem experti, vestras universitates rogo atque hortor, per Apostolica vobis scripta monentes, quatenus pium ejus desiderium, quantum in vobis fuerit, promoventes, de singulis ordinibus viros moribus, scientia commendandos, ac in religione ferventes ad partes illas destinare curetis, per quos novella illa plantatio in disciplina Domini erudita fructum reddat suis temporibus opportunum, et quod in eis est mirabiliter inceptum, ad laudem et gloriam Redemptoris mirabilius consummetur. Memoratos quoque libros, quibus non solum abundare sed superabundare vos novimus, ad partes illas saltem pro exemplaribus mittere procuretis, ut et vestra abundantia illorum inopiam suppleat, et Orientalis Ecclesia in divinis laudibus ab Occidentali non dissonet, sed sicut est unus Deus, et fides una, ita uno ore ipsum laudet et glorificet Oriens et Occasus. Dat. octavo kal. Junii ». Hæc Innocentius; ejusdemque argumenti ad cunctos Parisienses magistros, atque scholasticos litteras dedit [1] ad litterarum studia instauranda, ut plerique Balduino imperatore id exoptante atque exposcente in Græciam trajicerent ; præterea Orientali consulens imperio, clero ac populo Christiano in exercitu Constantinopoli versanti injunxit [2], ut ad illud in Apostolicæ Sedis observantia atque in Latinorum fide retinendum, moram in Romaniæ partibus ad annum facerent, ni forte aliter res Terræ-Sanctæ exposcerent ; pergunt Gesta.

12. « Præfatus autem Balduinus, comes Flandriæ, postquam ad Constantinopolitanum imperium extitit sublimatus, per nuntios et apices suos vocavit ad se præfatum Petrum tituli S. Marcelli presbyterum cardinalem, Apostolicæ Sedis legatum, in Hierosolymitana provincia existentem, ut accedens in Græciam de personis et rebus Ecclesiasticis auctoritate Apostolica ordinaret. Porro cum sæpedictus Goffredus tituli S. Praxedis presbyter cardinalis, similiter Apostolicæ Sedis legatus, nollet ibi remanere, post illum ambo pariter recedentes Constantinopolim accesserunt, facta prius sex annorum tregua cum Sarracenis, et tanta eos secuta est multitudo, non solum laicorum, sed etiam clericorum, quod alienigenæ pæne omnes et indigenæ multi Hierosolymitanam provinciam deserentes Constantinopolim adierunt : sed præfatus Goffredus modicam faciens ibi moram, per Thessalonicam, ubi cum marchione Montisferrati est aliquamdiu commoratus, ad Sedem Apostolicam est reversus ». De reditu Goffredi mentionem fieri audivimus in supra allatis Innocentii papæ ad Montisferrati marchionem litteris : graviter vero tulit Innocentius legatum ita Syriam in magnum discrimen adductam deseruisse, ipsumque facti arguit destituta provincia, ob quam crucem induerat, Constantinopolim opum cupiditate advolasse : « Ecce quod verebamur accidit, et quod timuimus jam evenit, nam præter id quod bonæ memoriæ patriarcha Hierosolymitano tunc temporis viam universæ carnis ingresso Ecclesia Hierosolymitana vacabat, et ex guerra quæ tunc inter charissimum in Christo filium nostrum regem Armeniorum illustrem et Tripolitanum comitem super principatum Antiochenum vertitur, inter Christianos

[1] Innoc. l. VIII. Ep. LXX. — [2] Ep. LXXI.

[1] Ep. LXXII. — [2] Ep. LXIV.

æmulatio quædam erat, postmodum ex inclytæ recordat. A. regis Hierosolymitani et filii ejus obitu improviso regnum Hierosolymitanum pæne penitus omni est regimine destitutum». Eadem repetit alia Epistola hoc ipso anno data infra adducenda [1]; at de regis interitu Robertus de Monte hoc anno hæc historiæ tradidit [2]: «Moritur Hamericus magno illius Christianitatis damno». Queritur postea Pontifex traxisse secum Christianos Syros, atque ad mali cumulum crucesignatos perperam Hierosolymitanæ profectionis voto liberasse ea lege, ut anno integro pro stabiliendis Constantinopolitani imperii rebus arma gestarent, tum de ipsorum sceleribus queritur.

13. «Ecce quod cum mœrore referimus et rubore, unde videbamur hactenus profecisse, deficimus et angustamur, unde credebamus potissimum dilatari: quomodo enim Græcorum Ecclesia quantumcumque persecutionibus affligatur, ad unitatem Ecclesiasticam, et devotionem Sedis Apostolicæ revertetur, quæ in Latinis nonnisi perditionis exemplum, et opera tenebrarum adspexit, ut jam merito illos abhorreat plusquam canes. Illi etenim, qui non quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi quærere credebantur, gladios quos exerere credebantur in paganos Christianorum sanguine cruentantes, nec religioni, nec ætati, nec sexui pepercerunt, incestus, adulteria et fornicationes in oculis omnium exercentes, et tam matronas quam virgines etiam Deo dicatas exponentes spurcitiis gartionum. Nec suffecit eisdem imperiales divitias exhaurire, ac diripere spolia principum et minorum, nisi ad thesauros Ecclesiarum, et quod gravius est, ad ipsarum possessiones extenderent manus suas, tabellas argenteas etiam de altaribus rapientes, et inter se confringentes in fausta violantes sacraria et cruces, et reliquias adsportantes». Ex his atque ex supra allatis totidem pæne verbis Pontificis ad Montisferrati marchionem litteris cernere est Nicetam Choniatam [3] ejusmodi facinora in Græcos perpetrata jure exprobare, quamvis ea duces vetuissent, ut idem auctor testatur; etenim nobilem puellam a raptore quodam vindicans, sic milites nostros compellavit: «Vos enim edixistis, ne conjugatæ mulieris aut virginis aut dedicatæ Deo puellæ, vel impudico adspectu, si caveri possit, quisquam contaminetur, et jusjurandum ea de re sanctissimum dedistis». Pergit Innocentius: «Non sit ergo in ore tuo verbum Domini alligatum, nec sis tanquam canis mutus latrare non valens, sed hoc loquere publice ac coram omnibus protestare, ut tanto te amplius pro Deo et propter Deum objurgantem inveniant, quanto magis te invenerunt hactenus negligentem». Hactenus Pontificis Epistola, sed mutila; nam in hujus anni Regesto adjectum [4]: «Super absolutione autem ducis et populi Venetorum contra formam Ecclesiasticam perperam attentata, non arguimus te ad præsens, cum per alias litteras super hoc ad te specialiter destinatas te duxerimus arguendum». Sic ipse; non extat, quod viderim, hujusmodi Epistola, inde tamen Innocentii Vitæ scriptor ea quæ supra suo loco retulimus, monumentis videtur consignasse; pergunt Acta: «Recepto ab eis (Venetis scilicet), secundum formam Ecclesiæ juramento, fecit illos absolvi, quamvis in nullo satisfecerint de commisso, malens eos habere claudos quam mortuos, præsertim ne ipsorum contagium cæteros inquinaret».

[1] Innoc. l. VIII. Ep. CXXIV. — [2] Rob. de Monte Append. ad Sig. an. 1205. — [3] Nicet. Chon. Annal. l. III. — [4] Innoc. l. VIII. Ep. CXXV.

14. *De legato Constantinopolim misso et de patriarchæ consecratione.* — Quod ad Benedictum cardinalem attinet, quem Constantinopolim misit Pontifex, illum Balduino imperatori [1] ac præsulibus [2] in Constantinopolitano imperio commorantibus plurimum commendavit, ubi nonnulla eleganter præfatus de Ecclesiæ unitate, quæ inconsutili illa Christi tunica adumbrata erat, deque Græcorum erroribus, quibus miserrime erant involuti, subdit translato imperio sacerdotium transferri necesse esse, ac se quidem ad Ecclesiam illam in optimo statu collocandam, si rerum gravitas ac moles quam sustinebat non obstaret, eo profecturum, sed cum votis morem gerere non possit, cardinali tit. S. Susannæ legato vices suas demandasse. Legato etiam dato hoc ipso anno XII kal. Junias Diplomate multa ad ejus legationem spectantia privilegia concessit [3]; exinde ad eumdem cardinalem legatum de Constantinopolitanis Ecclesiis componendis scripsit [4], quod cum ad concordiam inter Francos et Venetos servandam Apostolica Sedes minus probe instituta confirmasset, ut quæ illicite decreta fuerant Pontificia auctoritate justa esse inciperent, atque ob id patriarchatum Veneto contulisset, ita alia sacerdotia, quæ Francis clericis fuerant attributa, si patriarcha obsisteret, iis concedi operam daret. Jam vero quid de patriarcha, ejusque electione Innocentii Res Gestæ tradant, in medium afferamus: «Qualiter autem, inquiunt, fuerit ad electionem patriarchæ processum, ex litteris domini papæ colligitur evidenter in hunc modum imperatori directis [5]: Postquam dextera Domini, quæ glorificata est in virtute, etc.» Nos earum loco contrahendas in pauca eas censuimus, quas ad clerum dedit [6], e quibus historiæ veritas pulchrius ac jucundius efflorescet.

15. Hortatus est ergo Ecclesiasticos, qui Constantinopoli agebant, ut patriarcham debito honore exciperent, deque ejus electione disserens eam se diligenti examine discussisse ait, et contra canones celebratam reperisse non vitio personæ, cujus virtus et doctrina perspectæ exploratæque Sedi Apostolicæ essent, nec ob aliquorum repugnantiam, sed propterea cum viri laici quantumvis pii nulla au-

[1] Innoc. l. VIII. Ep. LVI. — [2] Ep. LVII. — [3] Ep. LXIII. — [4] Ep. CXXXIII. — [5] Lib. VII. Ep. CCIV. — [6] Lib. VIII. Ep. LXV.

ctoritate in res sacras polleant, nullius principis jussu, Apostolico non exspectato, eligi jure potuisset, verum cum electus tantæ gerendæ dignitati pares virtutes afferat, atque absens reique inscius ad patriarchatum vocatus sit, velitque Sedes Apostolica, ad quam componendæ illius Ecclesiæ jus spectet, idoneum virum præficere, tum devincire sibi Venetos, ut ad obsequium Christi promptiores advolent, cum etiam inter victores conventum fuerit, ut ex ea parte eligeretur patriarcha, e qua imperator electus non fuisset: se eidem Eccl. Constantinopolitanæ administrationem commisisse. Imperatorem quoque parum discrepanti litterarum sententia [1], ac Dandulum Venetorum ducem excitavit, ut patriarchæ debitum honorem atque observantiam impenderent, cujus eligendi secuturo tempore normam prescripsit, nimirum ut cum Ecclesiam vacare contingeret, conventualium Ecclesiarum prælati in Ecclesiam Sanctæ-Sophiæ una cum canonicis convenirent, atque is ad dignitatem efferretur, in quem majoris vel sanioris partis suffragia cecidissent.

16. Haurienda nobis jam est ex Actis Innocentii historiæ veritas, deque Constantinopolitani patriarchæ consecratione Romæ a Pontifice celebrata agendum : « Idem igitur, inquiunt, dominus Innocentius prælatum Constantinopolitanum electum sabbato Quatuor Temporum Quadragesimæ in diaconum ordinavit, et in sabbato hebdomadæ medianæ in sacerdotem promovit, et sequenti Dominica Romæ apud Sanctum-Petrum in episcopum consecravit, ac postmodum contulit ei pallium, in signum videlicet plenitudinis pontificalis officii, de corpore beati Petri Apostoli sumptum, recepto ab eo fidelitatis et obedientiæ juramento, sub ea forma jurandi antiqua et approbata, secundum quam primates et metropolitani solent in susceptione pallii Romano Pontifici et Ecclesiæ Romanæ jurare, privilegium sibi sub hac forma concedens : Prærogativa dilectionis et gratiæ, quam Apostolica Sedes exhibuit Ecclesiæ Bizantinæ, cum eam in patriarchalem sedem erexit Ecclesiasticæ plenitudine potestatis quam non homo, sed Deus, imo verius Deus homo in beato Petro Ecclesiæ Romanæ concessit, evidenter attestatur, et quod Romanus Pontifex ejus vicarius sit ostendit, qui et primos novissimos, et novissimos facit primos. Sane cum eadem Ecclesia, quæ tunc Bizanzena, nunc autem Constantinopolitana vocatur, nec nomen, nec locum inter Sedes Apostolicas haberet, Apostolica Sedes fecit ei nomen grande juxta nomen magnorum, qui sunt in terra, et ipsam quasi de pulvere suscitatam, usque adeo sublimavit, ut eam tam Ecclesiæ Alexandrinæ, quam Antiochenæ, ac Hierosolymitanæ dignitatis privilegio anteferret, atque post se præ cæteris exaltaret; ita quod cum multæ filiæ divitias congregarunt, hæc sola per matris gratiam specialem supergressa fuerit universas. Licet autem eadem Ecclesia interdum ab obedientia Sedis Apostolicæ declinarit, quia tamen ad eam per Dei gratiam humiliter est reversa, tuis precibus annuentes, eamdem Ecclesiam, cui Deo auctore præesse dignosceris, sub beatri Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti pagina communimus ». Adjecta sunt in Regesto Pontificio plura privilegia, quemadmodum a margine adnotantur [1], eademque die data, nempe « Romæ apud Sanctum-Petrum III kal. Aprilis Innocentii Pontificatus anno VIII ». Subdit, qui Acta conscripsit : « Idem igitur patriarcha Venetias est reversus, ut inde Constantinopolim navigaret : sed a Venetis est compulsus quasdam cum eis facere illicitas pactiones, quæ cum ad summi Pontificis notitiam pervenissent, eas omnino cassavit, sicut per litteras eidem patriarchæ directas apparet ». Sed de his fusius anno sequenti.

17. *Latinorum clades et Balduini captivitas.* — Felicia et læta hæc, quæ enarravimus, tristes ac funesti casus insecuti confuderunt, quippe divini moniti, in die bonorum [2], ne immemor sis malorum, Latini obliti, prosperis secundisque elati, insolenter sese gessere, atque adeo reprimi meruere, de quo hæc Gesta Innocentii : « Cum autem Latini jam pro majori parte Constantinopolitanum obtinuissent etiam imperium, et in omnibus eis prospere successisset, ita ut terror ipsorum quasi fulgur de cælo ceciderit, non solum in Græcos, verumetiam in paganos, ipsi prosperitate nimis insolentes effecti, post vanitates suas libere declinare cœperunt, et Dominum ad iracundiam pravis operibus incitare. Unde quid eis merito peccatorum suorum evenerit, ex litteris Henrici fratris imperatoris summo Pontifici destinatis perpenditur manifeste.

« Sanctissimo patri ac domino Innocentio [3], Dei gratia summo Pontifici, Henricus frater imperatoris Constantinopolitani et moderator imperii, cum debita reverentia, humili et devoto pedum osculo.

« Cum universum Christiani exercitus progressum, et laborum peregrinationis nostræ seriem paternitati vestræ per multiplices litteras et nuntios frater meus et dominus imperator usque ad Martium elapsum novissime satis lucide significaverit, eventus nostros ex tunc prioribus multum dissimiles, imo peccatis nostris exigentibus nimis miserabiles, vobis tanquam patri et domino dignum duxi propalare. Contigit Græcos, qui ex innata malitia, et perfidia consueta, post omne genus securitatis et cautionis proditioni se semper pronos exhibent, statim post dimissionem nuntiorum ad vos ultimo directorum proditionem, quam pridem mente conceperant, rebellione contra nos facta, detegere manifeste. Quo comperto, frater meus et dominus imperator opportune pau-

[1] Lib. VII. post eamd. Ep. CCIV.

[1] Innoc. l. VIII. Ep. XIX, XX, XXI, XXII, XXIII, XXV.— [2] Eccl. XI. — [3] Apud Innoc. l. VIII. Ep. CXXIX.

cioribus comitatus, quippe nobis per munitiones et marchias pro magna parte dispersis, contra caput rebellionis, Adrianopolim videlicet, quæ civitas est Græciæ munitissima et montibus tantum interpositis, Blachorum affinis populis, ulciscendi animum intendens urbem regiam egressus est. Eramus tunc temporis sic divisi: marchio Montisferrati ultra Thessalonicam erat cum multis, ego ex altera parte brachii S. Georgii eram apud Andromiticum cum non paucis, Paganus de Aurelia et Petrus de Braccel versus Nicæam ex eadem parte, E. de Tric. apud Philippopolim cum pluribus et alii alibi per loca et munitiones dispersi. Porro audito a Joannitio Blachorum domino, quod Latini in tanta virorum paucitate civitatem prædictam obsedissent : quem etiam Græci in auxilium suum, occulte tamen, ut magis læderet, evocarant, irruit subito Blachus ille Joannitius in nostros cum multitudine Barbarorum innumera, Blachis videlicet, Commanis (Cumanis) et aliis, quibus etiam nimis improvide obviam exeuntibus nostris, et remotius quam oporteret instantibus, et per inimicorum insidias tandem vallatis undique, proh dolor! dominus imper. comes Ludovicus, Stephanus de Pertico, et quidam alii barones et milites, quod non sine sanguinearum lacrymarum effusione referre valeo, tanta obruti multitudine, non sine damno tamen illorum, ab inimicis intercepti sunt, nescimus revera, qui capti fuerint, qui occisi : accepimus tamen ab exploratoribus nostris certissimis et fama veridica, quod dominus meus imperator sanus teneatur et vivus, qui ab eodem Joannitio satis, ut asserunt, pro tempore honorabiliter procuratur cum quibusdam aliis, quos tamen adhuc expresse nescimus nominare.

18. « Sciatis autem quod ab ea die, qua Græcorum fines ingressi fuimus, usque ad diem infelicis illius congressus, quantacumque nobis et nostris occurreret multitudo, licet aliquando nostri paucissimi fuissent, cum triumpho tamen semper et victoria recesserunt. Inæstimabilem vero jacturam, quam tunc nobis dolemus et plangimus accidisse, ex inconsulta nostrorum audacia, et peccatorum nostrorum meritis credimus contigisse. Illi itaque qui elapsi a prœlio manus inimicorum evaserunt, consilio abbreviato cum iis, qui ad tentoria servanda remanserant, absque alio damno ab obsidione recesserunt; quibus tendentibus ad urbem regiam, et tam inopinabiliter desolatis, tantam Dominus subito dedit consolationem, ut quasi in momento omnes simul quotquot dispersi fuerant, tanquam convocati a Domino, apud civitatem quamdam quæ dicitur Rodestec convenirent. Marchio tamen feliciter et victoriose in suis marchiis, E. de Tric. in suis partibus per Dei gratiam incolumis morabatur et indemnis. Inspectis igitur ibidem nostrorum viribus, urbes et castella ex tunc munire cœpimus, quæ contra Græcorum rebellionem tenere posse videbamur, et inter agendum Constantinopolim usque profecti sumus ».

19. De Græcorum a Latinis defectione, Adrianopoli a Balduino imperatore obsessa, principeque ipso a Blachis devicto et capto, fuse agit Niceta Choniata, qui ait nostros profligatos quintodecimo Aprilis die, Indictione octava, anno ab orbe condito sex millesimo septingentesimo tertiodecimo, Christi scilicet millesimo ducentesimo quinto. Quod de Hugone S. Pauli comite nunc neque posthac mentio fiat, ea est ratio, quia jam ante, ut idem auctor testatur, defunctus fuerat, atque in Mangaanio monasterio, et S. Serenæ Augustæ monumento sepultus. Cæterum alios inter, qui ex hostium manibus evolarunt, seque Constantinopolim recepere, Henricus Dandulus Venetiarum dux aufugit, quem Nicetas more suo carpens, omnium Romanorum (Græcarum nempe) cladium præcipuum auctorem, versutissimumque proclamat. Addit Nicephorus Gregoras [1], qui historiæ suæ initio hanc Bulgarorum victoriam, Balduinique captivitatem recenset, eumdem ducem, haud multo post ex vulneribus in pugna acceptis diem obiisse. Pergit Henricus alter ad Innocentium.

20. « Licet itaque in personis amissis infortunium lugubre nobis acciderit, speramus tamen in Domino, et audenter confidimus, quod inimicorum nostrorum insidias et assultus, diutius, volente Domino, sustinere poterimus, et etiam de longinquo subventionem et auxilium exspectare. Ecce tamen quod verebamur hoc accidit, et quod fama canebat publica, quoque per litteras ipsius Blachi, confœderationem ipsius cum Turcis et cæteris crucis Christi inimicis continentes, edocti fuimus, quas etiam a nobis cum nuntiis ipsius interceptas Apostolatui vestro in utraque lingua transmisimus, etc. » Ardentissimis ab Innocentio contendit precibus, ut Constantinopolitani imperii patrocinium suscipiat, cum ita illius causa cum Terræ-Sanctæ recuperatione conjuncta sit, ut inde arma in Sarracenos verti facile possint, et religionis fines latius circumferri, eoque amisso Terra quoque Sancta demum a Sarracenis exscindenda sit, et Christi nomen in ea penitus interiturum : tum addit hæc, quæ in Actis editis Vitæ Innocentii desunt : « Legatos igitur cum auctoritate Apostolica a latere vestro in Italiam, Franciam, et Alemanniam, et alias Occidentalium regiones dimitti petimus, qui integram indulgentiæ plenitudinem, in auxilium nostrum et subventionem ad nos propter prædicta venturis deferant, quæ a Sede vestra Apostolica indulta est per annum integrum in servitio Crucifixi in terra Syriæ moraturis. Quoniam autem quæ paternitati vestræ significare cupimus, longum est scriptis inserere, nuntios nostros et fideles, præcipue venerabilem patrem nostrum Suessionensem episcopum, qui tam fideliter quam constanter pro Terræ-Sanctæ subventione, et negotio Romanæ Ecclesiæ laboravit, et adhuc tanquam fidelis, et prudens talenti sibi commissi dis-

[1] Niceph. Greg. Hist. Rom. l. I.

pensator, sicut vos ipsi cernitis, laborare non desinit, cujus absentia plurimum nobis esset damnosa, nisi cogens rei necessitas, et ipsa negotii arduitas nos ejus præsentia ad tempus carere compellerent, et nobiles viros de Malli, et Joannem Bliaut paternitati vestræ transmitto, rogans et cupiens, ut eis, in iis quæ de facto isto Apostolatui vestro suggesserint, fidem indubitatam adhibere velitis et firmam, et consilium vestrum, et auxilium sicut Ecclesiæ totique Christianitati, necnon et domini et fratris mei liberationi, qui se vestrum ubique devotum gerebat et dicebat militem, expedire videritis apponatis. Datum in palatio anno Dom. millesimo ducentesimo quinto, non. Jun. »

21. *Innocentium inter et regem Bulgarorum litteræ de Balduini liberatione et de aliis.* — « Eorum igitur infortuniis », subdunt Innocentii Gesta, « dominus papa compatiens, pro liberatione imperatoris certum nuntium ad præfatum Joanniccium cum hujusmodi litteris destinavit : Ex illa gratia speciali [1], etc.» Pauca enim prælocutus hæc ad rem nostram spectantia subjungit : « Cum igitur regium diadema et militare vexillum a nobis per legatum Apostolicæ Sedis acceperis, ut regnum tuum B. Petri sit speciale, providere volumus diligenter, ut ab hostium liberatus incursibus undique tranquilla pace læteris. Noveris ergo, fili charissime, quod ingens exercitus de Occidentalibus partibus est in Græciam profecturus, præter illum qui nuper accessit; unde tibi et terræ tuæ debes summopere providere, ut, dum potes, pacem ineas cum Latinis, ne si forte ipsi ex una parte, et Ungari ex altera te studuerint impugnare, non facile possis resistere conatibus utrorumque. Quocirca serenitati tuæ suggerimus, et consulimus recta fide, quatenus cum Balduinum Constantinopolitanum imperatorem dicaris tenere captivum, ita tibi provideas, ut per liberationem ipsius veram et firmam pacem facias cum Latinis, ut ab impugnatione tua et terræ tuæ penitus conquiescant. Nos enim Henrico fratri ejusdem imp. qui Constantinopoli præest exercitui Latinorum, per Apostolica scripta mandamus, ut ad pacem tuam pro liberatione ipsius imperatoris Latinos inclinet, et a tua molestatione cesset omnino. Inspiret itaque tibi Deus, ut nostris monitis et consiliis acquiescas, quatenus regnum tuum, quod beato Petro et Ecclesiæ Romanæ devotissime dedicasti, ab omni perturbatione servetur illæsum, ad quod diligens studium impendere cupimus, et operam efficacem. Scriptum est... Trinovitano archiepiscopo Bulgarorum et Blachorum primati, ut eum ad hoc diligenter moneat et inducat ». Hactenus ad Bulgarorum regem Pontifex; extant aliæ etiam Henrico imperatoris fratri perbreves litteræ missæ [2].

22. « Nobilitati tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus ad liberationem fratris tui diligenter intendens, veram et firmam pacem stabilias cum charissimo in Christo filio nostro Calojoanne rege Bulgarorum et Blachorum illustri, ut inter Bulgaros et Latinos fidelis et stabilis amicitia de cætero perseveret, breviter scribimus, quia opus est magis opere quam sermone, multum enim utrique poterit esse amicitia fructuosa. Datum, etc.» Addit rerum Innocentii Gestarum anonymus scriptor, rescripsisse Joanniccium, is est Calojoannes, de quo alias pluribus egimus, Pontifici, bellum se movisse, quod Latini nullam cum ipso pacem, nisi quas recuperarat terras, imperio Constantinopolitano restitueret, inire voluissent : quibus ipse respondisset longe justius eas terras a se obtineri, quam ab ipsis Constantinopolis teneretur, cum ipse ea recepisset quæ ejus progenitores amiserant, ii vero ea occupassent quæ nulla ad ipsos ratione spectarent; ipse coronam regiam a summo Pontifice accepisset, at qui se Constantinopolitanum imperatorem dicebat, eam temere invasisset, atque adeo imperium potiori titulo ad se, quam ad Balduinum pertinuisse, proptereaque præeunte vero vexillo a beato Petro accepto, ejusque insignito clavibus prœlium audacter in eos suscepisse, qui adulterinas cruces humeris gestabant, atque ita a Latinis lacessitum, de iis gloriosissimam victoriam, volente numine, ac superbos obterente retulisse, quam non armorum potentiæ, sed beati Petri Apostolorum principis clientelæ adscribebat. Cæterum Balduinum amplius a se vindicari in libertatem non posse, cum e vivis, dum in carcere teneretur, discessisset.

23. Ante istas vero alias litteras Bulgarorum acceperat Innocentius, de quibus ejus Gesta : « Profectus ergo, (nempe in Bulgariam), legatus, (Leo scilicet cardinalis, de cujus legatione superiori anno), universa sicut fuerant constituta complevit, et rediens, tales ex parte regis et primatis Bulgarorum litteras reportavit, etc. » Recitantur tum ibi, tum in hujus anni Regesto [1], quas ex parte aliqua afferre gravitas argumenti exigere videtur : « Hoc notum sit sanctitati vestræ, pater spiritualis regni mei domine papa, quod dominus Leo legatus Apostolicæ Sedis venit ad imperium meum, secum asserens coronam, et eam benedicens super caput imperii mei imposuit, et in manibus meis dedit mihi sceptrum atque vexillum, et benedixit sanctissimo patriarchæ regni mei, et totius Bulgariæ ex præcepto vestræ sanctitatis; et valde Deo, et beatissimæ Dei Genitrici, necnon et circumspectioni vestræ sanctitatis glorificavimus ». Et paucis interjectis verbis : « Scribo autem vobis et de Hungaro, quoniam imperium meum non habet aliquam societatem regionum, vel aliquam rem cum eo, neque ei nocet, imo ipse parvipendet, et nocet regionibus imperii mei, et dominus Leo cardinalis vidit, et vestræ sanctitati annuntiabit justum vel injustum, quod est ab imperio meo, aut si ego parvipendo Hungarum; vel si ipse meum imperium

[1] Innoc. l. VIII. Ep. CXXVII. — [2] Ep. CXXXII.

[1] Lib. VII. Ep. CCXXX.

parvipendit, et scribat ei sanctitas vestra, quatenus distet a regno meo, quoniam imperium meum nec eum habet parvipendere, nec contra terras ejus abire. Si vero ipse venerit contra terras imperii mei, et Deus adjuverit ut vincatur, non habeat sanctitas vestra imperium meum suspectum, sed sim liber. De Latinis quoque, qui Constantinopolim introierunt, scribo sanctitati vestræ, ut eis scribatis, quatenus distent ab imperio meo, et sicut imperium meum nullum malum eis facit, neque ipsi nos parvipendant. Si forte ipsi conati fuerint contra imperium meum, et parvipenderent illud, et occidant ex eis, non habeat sanctitas vestra imperium meum suspectum, sed sint universa libera. Misi autem ad tuam magnam sanctitatem pueros duos; unus vero nominatur Basilius, alius Bithlehem, et dentur ex præcepto eis, ut addiscant in scholis litteras Latinas, quoniam hic grammaticos non habemus, qui possint litteras, quas mittitis nobis, transferre, et postquam ipsi addidiscerint, remittantur ad imperium meum ». Nonnulla munera, quæ ad ipsum mittebat, recenset. Hisce alia adnectitur Epistola, quam Basilius Bulgarorum primas ad eumdem Pontificem scripsit, ubi de pontificalibus insuper insignibus ac privilegiis, quæ sibi per illum miserat : de consecratione, quam ab eodem legato fuerat consecutus, eodemque die ipse metropolitanis impertierat, deque rege corona redimito mentionem facit; sed ad Balduinum redeamus.

24. *Balduini mors et laudes.* — Licet nonnulli morte violenta sublatum arbitrati sint, secus tamen accidisse tradidit Baptista Egnatius, antiquus scriptor, ut Flandriæ Annales plura quæ attulimus perstringendo hisce verbis posterorum memoriæ propagarunt : « Hadrianopolis urbs Græcorum firmissima, neque Gallis neque Venetis parere in animum induxit, eo Græci complures odio nominis Latini refugerunt, accitaque in auxilium Valachorum gente, ita vocat, quos supra ab aliis Blachos appellatos audivimus, tenere urbem contra nostros obstinatissimis perseverabant animis : eam civitatem Balduinus dum obsidet, commisso prœlio, interceptusne, an occisus parum constat, nunquam posthac est inventus, sunt qui ab Joanne Valachorum rege captum, ac clam decollatum constanter tradant, Baptista tamen Egnatius fatali refert decessisse morte, imperio fratri per manus tradito ». Illum porro interfectum ex antiquioribus tradunt, Robertus de Monte [1], Balduinum aliosque complures a Joanne de Blac in bello occisos inquiens, et Niceta Choniata, qui hæc prorsus contraria iis quæ Joannes rex ad Romanum Pontificem scripsit, Annalium suorum monumentis mandavit. « Cæterum Balduini mors ita contigit. Scythico bello captus, et vinculis, ut dixi, oneratus, longo tempore Ternobi fuit, cum autem Aspietes ad Latinos defecisset, Joannes ira æstuans, et dolore in dies ingravescenti pæne in rabiem actus, Balduino educto e carcere, pedes a genibus, et manus a brachiis, Tenedia plane securi amputari, deinde ipsum in vallem præcipitari jubet, uti tertiodecimo die esca volucrum miserabiliter expiravit : neque vero hunc solum, sed Romanos etiam captivos eadem crudelitate interfecit, omni voce et supplice gestu repudiato, etc. » Afferenda quoque hic Georgii Logothetæ sententia ex Ms. pervetusto a domino Leone Allatio optime de litteris merito in Latinum traducti, qui hæc a cæteris diversa tradit [1] :

25. « Ut vero Itali universam Macedoniam subegerunt, res eorum, qui primus Constantinopoli imperium tenuit, regie administrante Balduino, pro deditione Adrianopolitas sollicitant; namque rex Bulgarorum Joannes Philippopolim magna Romanorum clade prædaque ditatus præripuerat. Cum Italorum jugum Adrianopolitæ detrectassent, Itali in eos copias, quibus Balduinus imperator et vices ducis Venetiarum Byzantii gerens aderant, educunt, quo Adrianopolitæ in summas angustias adducti ad regem Bulgarorum Joannem, ut suppetias ferret, et e scopulo in tranquillum deduceret, viros delegant; postulatis ille oblectatus, sociosque sibi Scythas asciscens cum palam in acie adversus Latinos prodire non posset, ex insidiis eos opprimere statuit, et ipse quidem longe ab Adrianopoli aberat, Scythas vero in Italos mittit, ut Scythico bellandi modo eos aggrederentur. Italis in more est, equis ferocitate exultantibus vehi, miscerique armis circumquaque toto corpore tecto, ideoque segnes ac tardos in hostes ferri, verum Scythæ cum levius armentur, liberius adversarios impetunt : illud Itali ignorantes a Scythis præter opinionem superantur. Balduinus imperator captus, et vinculis gravis ad Bulgarorum regem Joannem adducitur, illius caput abscissum, sordibusque internis expurgatum, et ornamentis undique circumseptum, poculi loco barbaro inserviisse fama est. Adrianopolitæ non statim rem perceperant, tunc enim urbe egressi castris adsultassent Italorum ac bona diripuissent. Reliquiæ tamen Italorum in tentoriis clarissimis luminibus accensis, quasi adessent, media nocte pedem Constantinopolim retulerunt; eo mane cognito ab Adrianopolitanis, quæ in tentoriis remanserant, prædatum itum est ». Quod ad Balduini imperii tempus pertinet, cum ipse ad Innocentium scribat se Dominica, *Misericordia Domini*, nempe secunda post Pascha superioris anni, quæ in nonum diem Maii incidit, imperatorem electum et sequenti coronatum, tradat vero Niceta quintodecimo Aprilis a Bulgaris captum, menses undecim, et dies sex imperasse dicendum est. At capto Balduino ii, ad quos imperatoris electio pertinebat, neminem in ejus locum subrogandum duxere, nisi comperto ipsius obitu, qui post sexdecim elapsos menses contigit, ut ex Niceta patet, cum Henricus Balduini

[1] Rob. de Monte App. ad Sigeb. an. 1205.

[1] Georg. Logoth.

frater imperator renuntiatus est, quemadmodum sequenti anno disseremus. Interea de Balduino non omiserim, laudatissimum principem extitisse, cujus pietatem observantiamque erga Sedem Apostolicam Innocentius Epistolis supra redditis testatam reliquit. Verum quid plura? ad ejus in refrenandis cupiditatibus temperantiam commendandam, inimici ipsius sint judices. Etenim Niceta Choniata, cæteroquin infenso in eum animo, veritatis omnibus notissimæ vi adactus, de ipso posteritati transfundi, quæ Epitaphii pulcherrimi loco esse possint: « Nondum, inquit, Balduinus annum ætatis XXXII excesserat, et alioqui vir erat pius et modestus, ne impudico quidem adspectu mulierem intuitus, quamdiu a sua conjuge abfuerat: vacabat divinis laudibus, necessitatibus conflictantes sublevabat, suæ sententiæ adversarios æquo animo audiebat, et quod maximum est, bis qualibet hebdomada vesperi proclamari jubebat, ne quis in suo palatio cubaret, qui alienam mulierem attigisset ». Hæc Græcus auctor (atque ex ipso novatores [1]) de principe digno plane imperio, cui illud divinæ sapientiæ aptari posse videtur: « Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus [2], aut ne fictio deciperet animam illius ». At de Balduino satis, cujus frater Henricus gubernandum imperium suscepit; quando vero, quave ratione, suo loco dicetur.

26. *Exorta nova imperia.* — Hæc inter, ingentibus belli tumultibus concussa omnia, laceratumque imperium nobiliores Græci discerpebant magis, cum enim totum ad se traducere non possent, partem quisque veluti ex ardenti incendio rapiebat. Hinc plures constitutæ monarchiæ, ac minora imperia Trebizondæ ad Pontum-Euxinum, Prusiæque in Bithynia, Thessalonicæ in Thessalia regnum præter Constantinopolitanum eruperunt, de quibus Niceta: « Unde multorum dominatus Orientem depascebat, tricipiti quadam bellua a vecordibus implexa. Nam Maurozomes Manuel Caichosrois auxiliis fretus, cui non multo ante recuperato Iconio filiam desponderat, nihil non conabatur ut imperatorio nomine potiretur, et omnem Mæandrium tractum cum Turcis vastabat, Theodorus Lascharis nobilissimo genere ortus, et imperatoris affinitate inclytus, illo profligato, et rubro calceo induto, ab omnibus Orientalibus urbibus imperator consalutabatur. David porro Comnenus, exercitu ex Paphlagonia et Pontica Heraclea coacto, et Iberum, quia Phasidem habitant, legione conducta, pagos et urbes subigebat, et ut fratrem suum Alexium Magnum redderet, præcursorem ejus et præconem agebat ». De Theodoro Laschari, qui hoc anno imperatoris insignia Nicææ suscepit, hæc Georgius Logotheta [1]: « Antea direptionem abscedens, et circa Nicæam Nicænos exorabat, ut semet intus reciperent, sibique veluti domino obtemperarent: cum non proficeret, acrius incumbens, vel uxorem solum admitterent, impense deprecans, vix tandem illis hoc persuasit. Quare Nicææ uxore relicta, circa Prusam loca omnia excurrebat eo animo, ut illa sibi subjiceret, et pro socero Alexio ipse velut imperator res ageret ac ministraret: nec spes eum fefellit, namque interim ad Persarum principem sibi amicitia devinctum profectus, atque auxiliaribus copiis auctus, quæ jamdiu animo conceperat perfecit. Duobus itaque annis integris cum ab omnibus uti despota Lascaris agnosceretur, conventusque ex viris celeberrimis atque ex Ecclesiæ primatibus Nicææ haberetur, illud inter eos agitatum est, quemadmodum Theodorus ad illa usque tempora despota, imperator acclamaretur ». Subdit auctor Camaterum patriarcham, qui Didymothechi versabatur, cum excitus accedere respueret Michaelem Antiryanum in ejus locum suffectum imperialibus ornamentis Lascarim cinxisse (1).

27. *Patriarcham Hierosolymitanum creat, et rebus Terræ-Sanctæ consulit papa.* — Superest, ut dum in Orientalibus versamur, Terræ-Sanctæ res percurramus, cum Soffredus cardinalis, Apostolicæ Sedis legatus, Hierosolymitanus patriarcha, ut vidimus [2], designatus, dignitatem illam abnuisset, ac post eum Vercellensis episc. electus esset, concurrentibus in eum omnium suffragiis ob egregias ejus virtutes, ob quas Innocentius legationis provinciam in Insubria illi commiserat, ratam habuit electionem Pontifex, ac munus arduum suscipere jussit [3]. Subdunt Acta Vercellensem episcopum muneri demisso animo humeros submisisse, adiisse Apostolicam Sedem, promotumque in patriarcham non modo pallio decoratum, verumetiam gerendæ in provincia sua Apostolicæ legationis ad quadriennium munere ornatum, profectumque Januam in Syriam navigasse [4]. Extat Innocentii Epistola ad cunctos archiepiscopos, episcopos, abbates, priores, omnesque Christi fideles tam indigenas quam peregrinos, in Hierosolymitana provincia constitutos, ubi se ex communi fratrum consilio venerabilem Hierosolymitanum patriarcham Vercellensem olim episcopum (quem plurimum commendat), mittere, ait, illi ad quadriennum in eadem provincia legationis munus injungendum duxerat. Quapropter omnes eum demisse atque honorifice sicut seipsum excipere jubet. Data est XVI. kal. Julii; incipitque: « Mediator Dei et hominum homo Jesus Chri-

[1] Centur. XIII. c. 6. col. 672. — [2] Sap. IV.

[1] Georg. Logoth. interp. Leone Allatio. — [2] Ann. 1203. — [3] Inn. l. VII. Ep. CCXXII. — [4] Ibid. l. VIII Ep. C.

(1) Quæ hic narrat Rainaldus de Michaele Antonino, seu potius Autoriano, ut scriptores Græci appellant, extra suum locum relata sunt. Michael enim iste, teste Nicephoro Callisto, sacris præficitur a Theodoro Lascari die XX mensis Martii, Indictione nona, nempe anno 1206, qua pariter anno Theodorus Lascaris imperator a Græcis salutatus fuit, ut ex consensu omnium Græcorum scriptorum constat. MANSI.

stus, etc. » Indulget præterea, ut idem patriarcha in quavis provincia pallio utatur[1], ab excommunicationis vinculo absolvere possit tum eos qui cum ipso trajicere vellent[2], tum etiam omnes in Terræ-Sanctæ regionibus commorantes[3], atque clericis iter aggredientibus præbendarum suarum fructus ad triennium percipere liceret[4], denique pecuniam ipsi in Terræ-Sanctæ subsidium conferendam mittit, atque ad contlanda e Galliis auxilia hanc exaravit Epistolam, quæ sine titulo asservatur, verum ad Galliæ præsules datam esse ex contextu colligitur:

28. « Inopinata captione Constantinopolitanæ urbis audita[5], tam peregrini qui erant in Hierosolymitana provincia, quam indigenæ qui habitabant in ipsa, ad Constantinopolitanas partes subito transierunt : ita quod ipsa Hierosolymitana provincia remansit viris et viribus pæne penitus destituta, quinetiam opibus et operariis vacuata, quodque periculosius reputatur, cum Hierosolymitanus patriarcha decesserit, nostri recessere legati, et filio regis defuncto, qui successurus erat in regnum, rex quoque diem clausit extremum, nec est in ea, qui temporaliter vel spiritualiter præsit ac prosit. Ad cumulum autem majoris timoris et doloris accedit, quod inter comitem Tripolitanum et regem Armeniæ, qui pro Antiocheno principatu contendunt, tanta viget discordia, tantaque geritur guerra, ut ille pugillus hominum, qui remansit in terra, quasi totus sit divisus ad pugnam. Nam Templarii fovent comitem, et Hospitalarii favent regi. Antiochenus populus sequitur viam comitis, et patriarcha prosequitur partem regis. Filius autem Saladini, qui est soldanus Aleppiæ, Tripolitanum adjuvare videtur, sed eumdem impugnat dominus Denephinus: Sephidinus vero, qui dominatur in Damasco, Babylonia et Æygpto, postquam Constantinopolitanæ urbis captionem audivit, adeo cum omnibus Sarracenis indoluit, ut maluissent Hierusalem occupatam esse a Christianis, quam Constantinopolim a Latinis, statimque inita treugua cum omnibus inimicis, ipsemet personaliter longe lateque discurrit, ut contra Christianos confœderet universos.

29. « Rex quoque Blachorum et Bulgarorum cum Cumanis, Turcis, et Græcis adversus Latinos pugnantes, Domino permittente, vicerunt, majoribus in bello peremptis, unde cum multitudo sagittariorum redire vellet ad propria, dilectus filius Petrus tituli S. Marcelli presbyter cardinalis, Apostolicæ Sedis legatus, de quo valde dolemus, ut ipsam multitudinem ad Constantinopolitani defensionem imperii retineret, a voto Crucis absolvit, plenam eis peccatorum remissionem indulgens, qui per annum facerent ibi moram. Quare cum nullus omnino succursus exspectetur ad præsens, in Hierosolymitanam provinciam profectus, supra modum timemus, ne Sarraceni ad occupandum residuum Terræ-Sanctæ fortius animentur, ut ipsa penitus occupata, tollatur Christicolis occasio transfretandi, sicque Constantinopolitanum imperium recuperetur a Græcis, quod utrique vehementer affectant. Cum igitur in tanto necessitatis articulo non sit nobis aliquatenus dormiendum, profecto nec sollicitudinem cordis nec laborem corporis recusamus, dummodo Terræ-Sanctæ succurrere possimus : unde cum a charissimo in Christo filio nostro illustri rege Francorum præcipuum super hoc subsidium exspectetur, quem ob hoc Dominus adeo magnificavit et exaltavit inter universos principes Christianos, ut regi regum in hac summa necessitate principaliter ipse succurrat, fraternitatem vestram per Apostolica scripta monemus, etc. »

30. *Regis Armenorum ad Innocentium Epistolæ de suis controversiis cum Latinis.* — Hactenus Innocentius, qui alteram universis Christi fidelibus ad sacrum subsidium Constantinopolim pergere volentibus Epistolam hoc eodem anno misit[1]. Audisti amantissimum patrem exitialia dissidia de principatu Antiocheno Tripolitanum comitem inter Armeniæque regem, cum aliis, quibus Christiana premebatur respublica, funestis malis deplorantem; extant hac de re in hujus anni Pontificio Regesto (quod licet ante datæ, hoc tamen anno, ut putamus, redditæ sunt) ejusdem regis ad Innocentium papam litteræ prolixæ quidem, at rerum gravissimarum plenæ, atque adeo mea sententia silentio minime involvendæ.

« Reverendissimo in Christo patri et domino Innocentio, Dei gratia summo Pontifici, et universali papæ, per eamdem, et Romani imperii gratiam rex Armenus, sanctitati suæ devotus et obediens cum salute grata servitia, et pedum oscula.

« Cum constet nobis[2], celeberrime pater et domine, (vos) totius sanctæ Ecclesiæ, et religionis Christianæ curam, et prælationem dante Domino dignissime gerere, constat utique nos ad vestrum refugium tanquam ad tutissimum receptaculum debere recurrere, in quo tota spes nostra et fiducia post Dominum dependet, et a beatitudine vestra in nostris necessitatibus præsidium postulare. Proinde clementissime pater et domine, ad pedes sanctitatis vestræ genibus flexis et cum omni supplicatione recurrentes conquerimur, et conqueri non cessamus de domino Petro tituli S. Marcelli presbytero cardinali legato vestro, nostris in causis suspecto, imo aperto adversario, cum enim ad partes regni nostri tum ex injuncta sibi legatione, tum pro reformatione pacis inter nepotem nostrum, et comitem Tripol. contra justitiam et appellationem nostram ad Apostolicam audientiam factam Antiochiæ principatum, usurpantem, ut credebatur, accessisset, dominus Catholicus venerabilis in

[1] Ep. CLXVII. — [2] Ep. CLXVIII. — [3] Ep. CI. — [4] Ep. CII. — [5] Ep. CXXIV.

[1] Ep. CXXVIII. — [2] Ep. CXIX.

Christo pater noster cum quibusdam suffraganeis suis et clero, nos cum baronibus fidelibus nostris et principalibus nobilibus peregrinis astantibus, quanta potuimus honorificentia et veneratione ob vestri reverentiam illum suscepimus. Sequentibus diebus de obedientia Armenæ Ecclesiæ ad sanctam Romanam Ecclesiam, ad quam jamdiu laboravimus, divina auxiliante gratia deliberavimus, et ad hoc cum multo labore induximus Ecclesiam Armenam tempore Pontificatus vestri meritorum vestrorum exigentia, ad quod progenitores nostri multis transactis temporibus inducere nequiverunt, ut ipse Petrus cardinalis, et rerum est testis effectus. Dominus Catholicus cum solemnitate celebri et obedientiam et reverentiam per manus ipsius legati secundum litterarum vestrarum formam et mandatum sanctæ Romanæ Ecclesiæ, et vobis exhibens, pallium a beatitudine vestra destinatum coram prædictis personis astantibus cum omni humilitate et devotione suscepit, promittens in ordine suo singulis quinque annis per nuntios suos secundum Capitularia Apostolica sanctam Romanam Ecclesiam visitare tanquam matrem et magistram omnium Ecclesiarum, in cismarinis Conciliis seu in persona propria, seu per nuntios suos interesse, et quod non deberent celebrari Concilia Ecclesiastica in cismarinis partibus, absente eo vel nuntio suo, ab utraque parte statutum est.

31. « Quibus peractis de reformatione pacis inter nepotem nostrum et comitem Tripolit. tractatur, in quo tractatu Apostolica scripta de commissione (lecta sunt), ut causam, de qua agebatur, fine debito terminarent, quæ dominis.... tituli S. Praxedis, et Petro tituli S. Marcelli presbyteris cardinalibus et legatis delegatis, eidem Petro cardinali repræsentavimus, confidentes secundum mandatum vestrum causam ipsam per eum fine optato terminari, in quibus dominus.... cardinalis absens pro negotio Christianitatis Accon erat, quem in tota causa æquitatis et justitiæ invenimus amatorem, repræsentatis Apostolicis scriptis, ut dictum est, causam nepotis nostri ei vices vestras gerenti commisimus, et ab initio causæ semper ad Apostolicam appellavimus audientiam, et in judicio ipsius causam ipsam commisimus, testibus domino patriarcha Antiocheno, Hospitalariis, Templariis et aliis viris religiosis, etc. » De Petro cardinale queritur secretum fœdus cum Tripolitano comite, Templariis atque Antiochenis iniisse, iisque omnem operam porrexisse, quo animadverso adjicit se ad Apostolicam Sedem provocasse, et causam suam armorum vi persequi cœpisse, cumque sub ipsa Antiochiæ mœnia noctu accessisset, urbemque capere impetu, et incendere potuisset, Christianæ rei misertum armis temperasse, ac patriarcham Antiochenum excivisse, ut pacem conciliaret inter ipsum atque Antiochenos; interea Templarios, quorum bonis semper pepercerat, in arma prosiliisse, atque Armenos telis impetere cœpisse, atque una cum Tripolitano comite, Antiochenis et soldano Alepiæ percusso fœdere non parum Christiani sanguinis fudisse, se vero eo animadverso Templarios, qui in Armenia agebant, ejecisse, bonaque ipsorum occupasse, tumque Petro card. urgenti acerrime, ut Templariis sua restitueret, id se facturum lubenter subjecisse, si ipsi nepotem suum ab Antiochia recuperanda non propulsaturos sponderent, quod negantibus Templariis cum pax confici non posset, ait Petrum cardinalem, absente Catholico Armeniæ in celebrato Antiochiæ Concilio in Armeniam interdictum Ecclesiasticum fulminasse, postquam ad Sedem Apostolicam pro ea dirimenda causa appellatum esset: quid vero Armeni denuntiata sibi ea sententia egerint, subjicit:

32. « Convenientibus itaque Catholico et principalibus suffraganeis Catholicatus in unum, communicato diu consilio mirati sunt de tanta et tam subita exasperatione absente Catholico, in Armenicam Ecclesiam facta, et reducentes ad memoriam hoc quod statutum fuerat inter dominum Petrum cardinalem et Catholicon Armeniæ, quia de Concilio absens fuit ipse Catholicos, et sine consensu suo data est in diœcesi sua a cardinale interdictionis sententia, censuere patres nostri illam non tenere, nec observari (debere) sententiam, dicentes : Qui de mammillis matris nostræ primo lac dulce et suave sugere sperabamus, nunc autem fel amarum et acetum potamus : sperabamus imbre salutifero irrigari, non a grandinosis procellis tempestari. Qui vero nimium emungit, ut bene scitis, elicit sanguinem. Quæ cum ad notitiam domini.... cardinalis et legati devenissent, moleste tulit, et habito consilio cum domino Petro collegato suo ad se accedente, quia instantissime ad audientiam vestram appellabamus, procellam in auram consilio domini cardinalis convertere studuerunt, sicque factum est, ut ex mandato dominorum cardinalium, illustris regis.... et Cypri, omniumque nobilium peregrinorum, mense Septembris ad partes Accon pro reformatione pacis inter nos et Antiochenos et Templarios nuntium nostrum nobilem Constantium de Camardresio dilectum consanguineum nostrum delegavimus, et mediante sapientia et discretione domini cardinalis, juris et æquitatis amatoris, pax reformata est inter nos et Templarios, sicut per litteras ipsius intelligere poteritis. Nos vero nunquam a mandatis sanctæ Romanæ Ecclesiæ discessimus, nec recedemus vita comite, quamquam dominus Petrus cardinalis ab ea nos eliminare laboret. Nos igitur, qui Dei et vestri gratia tempore Pontificatus vestri nova sumus planta vestra facti, cupientes ad honorem Dei et sanctæ Romanæ Ecclesiæ fructus odoriferos et suaves producere, ad pedes sanctitatis vestræ recurrimus, flexis genibus rogantes et deprecantes, ut in judicio domini Petri cardinalis et legati, quem suspectum, imo et apertum adversarium habemus, causam nepotis nostri non committatis, etc.» Hactenus rex,

ejusdemque argumenti Epistolam Joannes Catholicus ad Pontificem dedit[1].

33. Alias postea litteras Armen. rex querelis contra dictum cardinalem plenas, quibus dolet ipsum ab æquitatis recto tramite deflexisse, eumdemque versute egisse arguit, ac Tripolitani comitis, qui judicium Sedis Apostolicæ repudiabat, partes sustinuisse.

« Reverendissimo[2] in Christo patri et domino metuendo Innocentio, Dei gratia sanctæ et universalis Ecclesiæ summo Pontifici, Leo per eamdem et Romani imperii gratiam rex Armeniorum, sanctitatis suæ servus devotus et obediens cum debita reverentia, grata servitia et pedum oscula.

« Cum Sedes Apostolica omnium pæne pulsantium necessitatibus occurrit, ab omnibus filiis injustitiam patientibus et oppressionem ad eam recurritur, tanquam ad maternæ viscera consolationis, juris et æquitatis amatricem, ut ab ea lac parvulis, solidus cibus adultis, injuste oppressis justitia pro necessitate ministretur, ejusque proinde, clementissime pater et domine reverendissime, ad pedes sanctitatis vestræ, in qua tota spes nostra, fiducia, refugium et tutela post Deum dependet, cum omni festinatione recurrimus conquerentes, et conqueri non cessantes de domino Petro tit. S. Marcelli presbytero card. legato vestro, qui in tota causa, quæ vertitur inter nepotem nostrum, et comitem Tripolitan. semper nobis extitit, postposito mandato vestro de commissione, ut causam ipsam fine debito terminaret, non solum suspectus, imo apertus adversarius jam per alias litteras hoc ipsum sanctitati vestræ significavimus, et adhuc instanter cumulatis querelis significamus ». Et infra : « Cognitis itaque deceptionibus ipsius et illusionibus semper, ut dictum est, talem nobis fieri justitiam petebamus, qualem nobis faceretis in præsentia vestra constitutis, et ab hoc non recedebamus, nec recedemus vita comite, et ob hoc quamcumque excusationem proponat, non processit in causa. Ad ultimum cum de pace nihil profici posset, partem nostram in quantum potuit exasperavit, et prohibuit nobis non movere guerram adversus partem adversam, quod bene observavimus usque quo Antiocheni et Templarii simul paganis confœderati tuguria nostra de Gastum incendere, sed quid melius comes quærebat aut cupiebat, quam juxta prohibitionem domini S..... cardinalis Antiochiæ dominium violenter captum in pace possidere jam de cætero nollet, si fieri posset ab aliquo guerram sustinere, semper utique in nostri perniciem et comitis meliorationem laborabat.

34. « Post hoc ipse P.. cardinalis reversus est, ac... ibique simul ambobus cardinalibus, rege.. illustri, comitissa Flandriæ (erat ista Maria Balduini uxor, de qua Flandriæ Annales anno Domini MCCIII tradunt illam cum Joanne Nigellano in Syriam præcessisse, ac post maris superata discrimina Ptolemaidem appticuisse, ac dum virum ibi opperiretur, ex morbo exstinctam fuisse IV, ut quidam notant, kal. Sept.) et magistris Templi et Hospitalariis, et nobilibus peregrinis qui aderant convenientibus, communi deliberatione firmiter statutum est, sicut per litteras ipsorum cardinalium cognoveritis, ut quæcumque partium subterfugeret stare judicio ipsorum cardinalium, tanquam Christiano nomini adversam eam persequerentur, et spiritualiter et temporaliter; proinde missus est dominus Cremonen. ad utrasque partes citandas ex parte omnium prædictorum ad ea, quæ statuta communi deliberatione fuerant facienda, ut quicumque hoc non faceret, excommunicationis sententiam in eum promulgaret, eo momento per partes inimicorum securitate nobis ab ipsis delegata. Delegavimus nuntium C... de Camardesio, dilectum consanguineum nostrum, ad partes actionum, ad mandatum dominorum cardinalium, aliarumque personarum, quæ nobis super hoc scripserant, qui in præsentia eorum constitutus ex firmo et expresso mandato nostro obtulit se de facto Antiochiæ tantum facere quod satis reputaretur, et quicquid faceret, nos ratum et firmum haberemus, comes vero Tripolitan. pertinaci duritia contumax consilio maligno et superbo informatus ad diem statutum non venit, nec quemlibet responsalem misit, nec etiam per nudas litteras excusationem vel colorem excusationis scripsit, imo quod consuevit fecit, quia neque mandatis domini S... cardinalis in principio, nec etiam cum viva voce locutus est, ei obedire promisit, imo dicebat se nunquam... judicio sanctæ Romanæ Ecclesiæ, cardinalisque ipsius, nec postquam dominus P... cardinalis accessit, ad cujus mandatum quatuor vicibus ad partes Antiochiæ accessimus et pluribus vicibus nostros delegavimus nuntios, non vidimus comitem Tripolitanum, nec nuntios, ad præsentiam ipsius S.. cardinalis accedere, et cum de absentia comitis conquerebamur, idem cardinalis dicebat se binas litteras pro eo delegasse, et mirabatur multum, et moleste ferebat comitis Tripolitani moram, et postulantibus nobis justitiam exhiberi, quasi clausis oculis præteribat, et nullam justitiam nobis faciebat, etc.

35. « Hinc est, quod sanctitati vestræ flexis genibus et multis lacrymarum generibus effusis supplicamus, ut tam de eo quam de injustitia a comite vobis et nobis illata secundum juris et æquitatis tenorem conquerentibus in brevi justitiam diu exspectatam fieri faciatis, ne defectu justitiæ, quod absit, cogamur ad illicita declinare, et dominum Petrum cardinalem, quem vestri reverentia teste ipso semper honoravimus, penitus ab Ecclesia Armenica nuper obedientiæ vinculis vobis alligata et causa nostra amoveatis, cujus mandatis, si salva gratia vestra dicere licet, quia duplex est, de cætero non erimus obedientes. Petimus

[1] Innoc. l. VIII. Ep. CXX. — [2] Extat in Ms. Cod. Vallic. signato B. XII.

igitur a sanctitate vestra hos dari in causa judices D... patriarcham Antiochenum venerabilem S.. tituli S. Praxedis presbyterum cardinalem, illustrem regem Hierosolymitanum et magistrum Hospitalis, quibus consuetudines patriæ non ignorantibus firmiter detis in mandatis, ut auditis utriusque partibus justitia mediante causam ipsam, postposita omni appellatione et occasione, diffiniatis, et si aliquis istorum in termino moreretur, non minus qui superessent causam ipsam diffinirent, et si forte aliquis istorum de patria absens fuerit, nihilominus causa ipsa diffiniatur ». Multa ex iis repetunt cardinales in litteris ad Pontificem scriptis, quæ cum in ipsius Vita in lucem fuerint editæ, a nobis prætermittendæ visæ sunt. « Quia vero », subjicit Actorum scriptor, « legati de partibus illis recesserant, Constantinopolim accedentes, dominus papa causam commisit de Lucedio et de monte Thabor abbatibus, et nobilibus viris comiti Bertoldo (Berroboe) et de Forinualt (Firnuallis) hoc modo : Etsi semper etc. [1] » Mandat enim præcipitque, utramque convenientes partem eas diligenter commonendas curarent, ut super eodem principatu vel inter se convenirent, vel compromissum facerent, alioqui in contumacem spiritualiter se censuris, temporaliter adhibito cunctorum Christi fidelium auxilio, animadverterent; in eamdemque sententiam regi Armenorum rescripsit [2]. Datæ ejus Epistolæ Romæ apud S. Petrum III non. Martias, Innocentii Pontificatus anno octavo. Cæterum quid iis de rebus actum sit, ex Armeniæ regis lætissimis ad Innocentium litteris colligitur [3] :

36. « Reverendissimo in Christo patri et domino Inn. Dei gratia sacrosanctæ et universalis Ecclesiæ summo Pontifici, Leo per ejusdem et Romani imperii gratiam rex Armeniæ, sanctitati suæ devotus et obediens cum debita reverentia, grata servitia et pedum oscula.

« Sicut de tribulationibus, pressuris, angustiis et discordia exorta inter nos et Antiochenos nunc usque paterno affectu condoluistis, sic de ipsius pacis reformatione et prosperis successibus nuper emergentibus gaudeatis : occasione autem ipsius discordiæ multa et majora provenerunt hactenus contraria et pericula universæ Christianitati, et maxime ipsi civitati propter importunitatem comitis Tripolitani subterfugientis stare mandatis vestris et judicio legatorum vestrorum, qui ad sedandam guerram ex Apostolico mandato vestro jamdiu et laboraverunt pro viribus et nihil profecerunt, quod dominationi vestræ non extat incognitum, ob quam guerram diu passam habitantes civitatem fame, penuria, calamitate et miseria, paupertate et rerum jactura coacti et afflicti pæne extrema trahebant, nequeuntes ulterius portare pondus diei et æstus, et ni Dominus sua sancta pietate navi periclitanti ante submersionem manum adjutorii porrigeret, procellosis fluctibus hostium crucis crudeliter agitata vultum cogeretur in terga cum pudore referre, verum omnipotens et misericors Dominus, qui neminem vult perire, sed salvat omnes sperantes in se, ad hoc induxit universum populum civitatis a minimo usque ad majorem, quod facti sunt anima una et cor unum ad requirendum dominum suum Rupinum dilectum nepotem nostrum, legitimum principatus hæredem.

37. « Communicato inter se invicem sano consilio, dominus et venerabilis patriarcha oculos cordis in antea extendens, ad evitanda majora et intolerabilia pericula cum universo clero, majori parte militiæ et universo populo nimis perterrito ad nos per litteras, et nuntios delegaverunt, rogantes modis omnibus et exposcentes, quatenus cum dilecto nepote nostro ad partes Antiochiæ accederemus promittentes et spondentes se velle recipere illum tanquam suum dominum, quia bene recognoscebant et nulli veniebat in dubium quin ipse esset legitimus hæres domini principis Boemundi avi sui, et ad eum pertinebat habere hæreditarium successionem totius principatus Antiochiæ, quod jam justo judicio ventilatum fuerat in publica curia, vivente ipso principe. Quod jam requisiti fecimus in momento, atque cum fortunato per Dei gratiam exercitu nostro accessimus usque ad portas civitatis, quæ apertæ sunt nobis, et cum pacis silentio introivimus Antiochiam sine aliqua persecutione illata, sine sanguinis effusione, aut cujuslibet læsione, imo unanimiter corruerunt proni in terram ante pedes ipsius et nostros, sicque cum canticis et organis, cum tubicinibus et aliis plurimis instrumentis in gaudio et exultatione laudantes et benedicentes Dominum duxerunt illum ad Sanctum-Petrum, sicut mos est principibus; ibique sicut legitimus hæres receptus est a domino patriarcha, archiepiscopis, episcopis et viris religiosis adstantibus, etc. nepos noster venerabili patriarchæ tanquam domino suo ligio junctis manibus ligium fecit homagium. Quibus peractis, dominus patriarcha dedit ei vexillum principale et sancivit eum de corporali possessione civitatis totiusque principatus; et sic per Dei gratiam constitutus princeps ductus est ad palatium principale, ubi fecerunt ei milites et clientes belligeri ligium homagium, sicut debebant, et qui de ligio homagio ei non tenebantur, spontanea voluntate tactis sacrosanctis Evangeliis jurabant ipsum adjuvare contra omnes homines, qui vivere et mori possent (1).

38. « Dehinc barones, milites Burgen. eliminati

[1] Innoc. l. VIII. Ep. I. — [2] Ep. II. — [3] Extant in cit. Cod. Vallic.

(1) Pacis conciliatio inter Rupinum et comitem Tripolitanum de principatu Antiochiæ disceptantes, non quidem hoc anno sed vel sequenti 1206, vel succedentis 1207 initio facta est. Id ego perspicue colligo ex binis chartis in Codice Melitensi, prior legenda num. 175, data est anno MCCVI, et in ea Boemundus comes Tripolis *Antiochiæ princeps* nuncupatur, et terras quasdam equitibus Hospitalariis conces-

de civitate introducuntur, et restituuntur eis justo ordine domus, hæreditates et possessiones de legitima tenimenta sua. Similiter viduis, orphanis et omnibus injustitiam patientibus justitia mediante restituta sunt ablata, spoliati injuste resarciuntur per justitiam, ita per Dei gratiam in pace redacta sunt omnia, postquam vidimus dominum patriarcham fecisse judicium et justitiam, concessimus ei restituere Tarsensem Ecclesiam cum omnibus rebus et tenimentis suis, in qua diu suo orbata pastore consecratus est archiepiscopus venerabilis cantor Antiochen. Ecclesiæ, concessus ei etiam reddere Manustanam Ecclesiam, quam nostris temporibus, seu prædecessoris nostri non meminimus fuisse de suffraganeis Ecclesiæ Antiochenæ, de qua electus est archidiaconus Antiochiæ, cui eleemosynarie largiti sumus tanta bona, quibus regere possit se et Ecclesiam sibi commissam, canonicos et clericos ibi Deo servientes. Abbatiæ Sancti-Pauli restitutus est fons Gustoni, de quo ad aures nostras replicatæ sunt sæpius vacuæ querelæ, et restituta sunt eidem casalia et tenimenta sua. Similiter abbatiis nigræ montanæ restituta sunt casalia et tenimenta sua sibi ablata, castellum de Gastum, quod super paganos acquisivimus et propter guerram nunc usque detinuimus, restituimus Templariis, et facti sumus amici ad invicem.

39. « Sicque per Dei gratiam facta est tranquillitas magna per totam terram : cujus rei veritatem per Hospitalarios, Templarios, et alios viros religiosos, si diligenter inquisiveritis, cognoscetis, et super hoc credimus dominum patriarcham vobis scripsisse. De cætero autem flexis genibus supplicamus circumspectæ dominationi vestræ, quatenus dominum patriarcham juris et justitiæ amatorem super hoc recommendare et gratiarum actiones ei referre velitis copiosas. Atque dilectum nepotem nostrum principem sub alis protectionis vestræ habeatis recommendatum, et in dominatione principatus sui auctoritate Apostolica ipsum confirmare dignemini, ut exinde dictis fidelibus fideliores, et devotis devotiores nos et ipsum vobis et sanctæ Romanæ Ecclesiæ reddatis. Igitur flexis genibus supplicamus sanctitati vestræ, ut in auxilium nostrum et principis contra barbaras nationes succursum mittatis, et omnibus ad succursum nostrum accedentibus indulgentiam et remissionem suorum peccaminum concedatis. Per partes nostras est porta, per quam prædecessores nostri introierunt, et sanctam terram promissionis acquisiverunt ».

40. *SS. reliquiæ Constantinopoli in Occidentem translatæ.* — Hoc eodem anno Martinus abbas, de quo supra frequens mentio, Accone, quo reversus fuerat, solvens, patriam repetiit, secumque sanctorum reliquias detulit, quas in direptione Constantinopolitana acceperat, ut tradit Guntherus [1], qui de colentibus eas Angelis objectum divinitus visum enarrat. « Tertia siquidem nocte, antequam ipse Martinus sui reditus iter arriperet, quidam clericus admodum ei familiaris, Ægidius nomine, natus de Bohemia, cujus nullum verbum nisi Latine prolatum abbas ipse intelligere poterat, qui et ipse cum abbate in eadem navi redire proponebat, non dormiens quidem, sed vigilans certissime, sicut ipse penitus affirmabat, vidit Angelos duos in eodem loco, ubi sacræ servabantur reliquiæ, ubi etiam tam ipse, quam abbas cubiculum habere consueverant, abbas quidem ob sacrarum rerum diligentem custodiam, ille vero quid ibidem servaretur penitus ignorabat. Qui Angeli circa scrinium, in quo sacra Dei munera claudebantur, miræ devotionis officium satagere videbantur, et Deum, qui hæc famulo suo contulisset, omni reverentia collaudare : facto autem illo divinæ venerationis officio, alter alterum exhortantes, Deum obnixe precabantur, ut eumdem virum, cui tanta bona præstantur, cum omnibus qui ei familiariter adhærebant, sua defensione protegeret. Quam utique certissimam visionem cum ipse facto mane abbati recitaret, subito inter ipsa verba ex multa cordis compunctione erupit in lacrymas : Nescio, inquiens, quis sis, aut unde veneris, aut quid in illo scrinio tuo custodias, sed illud verissime scio, quia manus Domini tecum est. Quapropter in hac maris transfretatione a tuæ sanctitatis non recedam consortio, certissime credens me in illa navi, qua tu vehendus es, periclitari non posse ». Hæc ipse de Angelico viso, qui aliud eadem nocte abbati objectum recenset, quo significatum terræ marisque periculis cælesti ope ereptum iri.

41. In Germaniam igitur regressus, Basileam, unde primum peregrinationem susceperat, lætissime ingressus, inde ad Parisiense monasterium suum se contulit, in ejusque Ecclesiæ ara maxima sacrosancta pignora reposuit, vestigium scilicet sanguinis Domini nostri Jesu Christi, qui pro totius humani generis redemptione effusus est ; de Dominicæ crucis ligno ; sancti Joannis Baptistæ haud modicam partem ; brachium sancti Jacobi Apostoli, et alia plura, quæ auctor commemorat. Ex his, ut auctor vocat, cælestis gratiæ donis Parisiensis Ecclesia Philippo Suevo imperatorem agenti egregiam partem elargita est, tabulam videlicet inæstimabilis fere pretii, auro gemmisque distinctam, permulta sanctarum reliquiarum genera continentem, quam aurea alligatam catena Græco-

[1] Gunth. Hist. Constantinop. apud Canis. antiq. lect. tom. v. pag. 388. etc.

sisse perhibetur. Nondum ergo anno illo comes Antiochenum principatum dimiserat. Anno vero sequenti 1207, die 22 mensis Maii, Rupinus Antiochiæ principem sese appellans donat Hospitalariis *civitatem Gibel*. Ex quo intelligimus Rupinum tunc et Antiochenum principatum obtinuisse, et convenisse cum Hospitalariis, qui ante comiti Tripolitano favebant, ut Charta mox adducta demonstrat. Ex his autem inferas litteras illas Leonis Armeniæ regis, in quibus de concordia illa fit sermo ad annum 1206 vel 1207, non vero ad præsentem pertinere.
MANSI.

rum principes diebus maxime festis veluti certum imperii pignus collo appensam soliti erant circumferre : ejusmodi vero tabulæ præter aurum aliasque gemmas pretiosissimas miræ magnitudinis jaspis hærebat, Christum medium inter beatam Virginem et Joannem Evangelistam referens, atque admirandæ item magnitudinis sapphirus, ubi divina majestas ea ratione qua humanitus exprimi atque adumbrari potest, insculpta cernebatur. De his omnibus fusius Guntherus, hisque Constantinopolitanæ Historiæ a se exactissime conscriptæ finem imponit.

42. Porro de reliquiis Constantinopoli a Martino abbate in Germaniam, aliisque alio translatis, Otho de Sancto-Blasio antiquis auctor [1] Historiæ commendavit, illatas Occidenti Græcorum divitias, atque Venetos ornamenta templi Sanctæ-Sophiæ, quod Justinianus augustissimo cultu extruxerat, Venetias cum ingenti auri vi innumerisque reliquiis advexisse, Martinum etiam abbatem Cisterciensem partem Dominicæ Crucis cum multis aliis sacris spoliis in Alsatiam transtulisse, ac plures urbes et provincias iis nobilitatas esse : addit fuisse divinæ providentiæ, ut Græci, qui tot mala alias crucesignatis invexerant irrogarantque injurias, a crucesignatis everterentur, punireturque eorum scelus, non a Sarracenis, qui reliquias sacras conculcassent, sed a Christianis, qui ipsas toto Occidente sparserunt, ut majori honore colerentur. His similia de Cisterciensi abbate reliquias ad suum monasterium transferente Urspergensis affert [2]. Cum in Germaniam delapsa sit oratio, quænam gesta fuerint videamus hoc anno in illis regionibus, audiamusque in primis Arnoldum Lubecensem abbatem [3] qui iis temporibus scribebat. Tradit auctor Othonis res cum in maximam potentiam obtenta Colonia excitatæ essent, repente defloruisse, dejectasque Willelmi comitis Juliaci proditione fuisse, qui Philippo est pollicitus se omnes Othonis studiosos, atque ipsum Coloniensem archiepiscopum in ejus partes traducturum, si parem promissis obsequiis gratiam repositurus esset, eoque nuntio ingenti gaudio Philippum delibutum, comitem muneribus, majoribusque promissis oneratum, ad proditionis consilia perducenda incitasse, illumque mox archiepiscopum, cæterosque Othonis proceres artibus suis in Philippi partes pellexisse.

43. *Adolphus archiepiscopus Coloniensis Philippo adhæret, unde exauctoratus.* — Verum Adolphum a Brunone clerico suo ad hujusmodi defectionem adductum testatur Innocentius. Idcirco mandavit Coloniensibus decano ac præposito [4], sacerdotiis illum omnibus sine ulla recuperationis spe exuerent ; at utrumque contigisse potuit, prædictum videlicet comitem archiepiscopum Brunonis opera ab Othonis amicitia alienasse, præterea ejusdem defectionis auctores extitisse, quos paulo post ex Godefrido audiemus. Pergit Arnoldus, inita conjuratione, collectoque florentissimo exercitu, Philippum Aquisgranum petiisse, atque in ea urbe ab Adolpho Colon. archiepiscopo diademate redimitum, quæ Conradus Urspergensis abbas confirmat [1]. Addit Godefridus in Annalibus eumdem Philippum, antequam regni insignia ab Adolpho acciperet, consilio ibi cum suis inito regium nomen et coronam deposuisse, utque ab omnibus denuo eligeretur petiisse obtinuisseque, atque adeo a Coloniensi archiepiscopo cum Maria (Irene) uxore sua inunctum et consecratum esse ; eadem omnino in Chronico Hirsaugiensi leguntur [2]. Philippi itaque res adeo effloruere, ut Australis Chronici auctor tandem regno potitum dixerit [3] ; sed ad Arnoldi narrationem redeamus. Ait ergo eam defectionem Coloniensibus, qui in Othonis partibus ac fide perstabant, ingratam admodum extitisse, ipsumque temeritatis arguisse ob rem adeo novam nullo ab iis petito consilio tentatam, ac precibus institisse factum revocaret, repeteret memoria Pontificem ipsius precibus adductum Othonem confirmasse, illumque tantummodo imperii ornamentis insignire decrevisse : sed cum mentem susceptam archiepiscopus exuere recusaret, Otho, clerus et cives Colonienses tristem Adolphi rebellionem litteris Innocentio significarunt, qui justa ira in archiepiscopum motus diem ipsi dixit, ut intra sex hebdomadas ad diluenda objecta se Apostolicæ Sedi sistere non detrectaret, quæ ex Lubecensi Crantzius deprompsisse videtur [4].

44. Plurimum commendavit Pontifex Coloniensis cleri ac populi constantiam [5], turpiter ab officio Adolpho desciscente, ipsos fidem Othoni servasse ; subdit Arnoldus [6] : « Archiepiscopus tamen neglecto mandato Apostolici, ejus præsentiæ se non exhibuit, unde dati sunt judices Henricus canonicus ad Sanctum-Gereonem, Anselmus et Christianus parochiani, qui eum legitime citatum monuerunt, ut errori suo renuntiaret : quod si nollet, eum excommunicatum dejicerent, et alium idoneum Ecclesiæ suæ præficerent, quod et factum est. Cum enim acquiescere nollet salutaribus monitis, sub interdicto positus est, et Bruno Bonnensis præpositus ei est substitutus. Ad quod tamen negotium solemnius exequendum a domino papa majores personæ sunt delegatæ, ut subjecta declarat Epistola : Innocentius episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepisc. Maguntino, et episcopo Cameracensi, et dilecto filio scholastico Sancti-Gereonis, salutem et Apostolicam benedictionem. Ut Adolfus Coloniensis archiepiscopus incidat in foveam quam paravit, etc. » Eam namque recitare pergit auctor,

[1] Otho de S. Blasio Append. ad Oth. Frisin. — [2] Ursperg. abb. in Chron. — [3] Arn. Lub. Chro. Slav. l. IV. c. 1. — [4] Lib. Vat. super neg. Rom. imp. ex Reg. Innoc. III. Ep. CXXIII.

[1] Ursperg. ab. in Chron. — [2] Trith. Chron. Hirsaug. an. 1025. — [3] Chron. Austral an. 1205. — [4] Crantz. Sax. l. VII. c 23. — [5] Innoc. cit. libell. Ep. CXVII. — [6] Arnol. Lubec. l. VII. c. 3.

quam Crantzius [1] et ex eo novatores decerpsere [2]; habetur quoque in Ms. Vaticano libello [3], nos vero captata brevitate, prætermissis quæ in perjurum et refractarium archiepiscopum præloquuntur, hæc tantum referemus : « Contra præceptum nostrum et proprium juramentum corruptus pecunia, sicut fertur, dominum suum temerarius prodidit, et conversus in arcum perversum, nobili viro Philippo duci Sueviæ impudenter adhæsit ». De his ita Godefridus in Annalibus [4] : « Post hæc Coloniensem archiepiscopum per Trevirensem, Spirensem, et Constantiensem episcopos apud Andernacum sibi conciliat, (Philippus scilicet), et ut ducem Brabantiæ, et reliquos Lotharingiæ nobiles fideles sibi efficiat, novem millia marcarum ei donat. Salevelt etiam et alia ab episcopio ablata redonat, plurima promittens, rogat. Coloniensis vero archiepiscopus sacramentum quod dudum Othoni fecerat parvipendens, et perjurium et excommunicationem Apostolici non metuens, post festum sancti Martini, nempe superioris anni, ad eumdem Philippum cum duce Brabantiæ Confluentiam venit, et ei juramentum fidelitatis cum duce ibidem fecit, ibi etiam rex Philippus celebrem curiam omnibus, qui aderant principibus in Epiphania Domini Aquisgrani indicit, et Coloniensis eum ibidem in regem consecrari et ungi promittit, quod et factum est, etc. » Quæ omnia iisdem fere verbis Hirsaugiensis Chronici auctor [5]. Pergit Pontifex :

45. « Ac ne quid ejus præsumptioni deesset, et ne culpa ejus aliquo possit velamine palliari, nuper Aquisgrani, ubi præfatum regem, (nempe Othonem), solemniter coronaverat, memoratum ducem publice coronavit, quamvis excommunicationis sententiam incurrisset, quam in Ecclesia beati Petri Colonien. coram multitudine copiosa, ipso præsente, ac gerente sacerdotalem stolam in collo et candelam accensam in manu, vener. frater noster G. Rhemen. archiepiscopus tunc episcopus Prenestin. Apostolicæ Sedis legatus, promulgavit in eos, qui a præfato rege recederent, et parti alteri adhærerent. Ut igitur Colonien. qui noluerunt in malo caput languidum imitari, sed in ejusdem regis fidelitate perstiterunt firmius, et persistunt, expurgato fermento veteri, quod voluit corrumpere totam massam, sit nova conspersio, sicut sunt azymi nihil corruptionis habentes, cum juxta canonicas sanctiones accusatione non egeant manifesta, unde nos ejus exemplo, qui absens corpore, præsens autem spiritu Corinthium damnavit absentem, potuissemus in eum sententiam promulgare, ad majorem tamen cautelam de consilio fratrum nostrorum, et tam episcoporum, quam aliorum plurium prælatorum discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, et districte præcipimus, quatenus cum apud vos sint ista luce clarius manifesta, dictum archiepiscopum pulsatis campanis et candelis accensis singulis diebus Dominicis et festivis excommunicatum publice nuntietis, et faciatis per omnes Colonien. Ecclesias et vicinas diœceses sub solemnitate simili nuntiare suffraganeos, et omnes vassallos Colonien. Ecclesiæ, tam clericos quam laicos, absolutos ab ejus obedientia nuntiantes, etc. »

46. Postea tamen optimus pastor aberrantem ovem ad gregem reducere satagens [1], alia ad eosdem data Epistola facultatem dedit, ut a mandatis superioribus litteris sibi traditis recedentes, si ita in rem esse judicassent, archiepiscopum admonerent; darent operam intra certum diem in gratiam cum Othone rediret, ab eoque caverent, ne rursus ab ejusdem imperatoris fide amicitiaque recederet, atque ita censurarum vinculis absolverent. Sed hujusmodi Pontificis conatus in irritum cecidere : addit enim postremo Arnoldus Lubecensis [2], Adolphum e culmine dignitatis præcipitem dejectum, Brunonemque in ipsius locum suffectum et insigna archiepiscopalia a Pontifice adeptum, partesque Othonis amplexum Coloniam obtinuisse : at vero Adolphum qui potentia ob plurium magnatum affinitatem pollebat circumposita loca infestasse. Eadem de exauctorato Adolpho deque creatione Brunonis pluribus tradit Godefridus [3], et ex ipso quem pæne exscribere consuevit Joannes Trithemius [4]. Porro in cælum laudibus Colonienses tollit Innocentius [5] ob Adolphum ex Apostolicæ Sedis auctoritate rejectum Brunonemque, qui Othoni faveret ad archiepiscopalem dignitatem admissum.

47. Postea datis ad Coloniensem electum litteris [6], ut quæ prius habuerat sacerdotia biennio retinere posset, utque [7], si eum suffraganei sacris episcopalibus initiari neglexissent, alios ad id episcopos convocaret indulsit, denique ejus confirmans electionem, capitulo cæterisque Coloniensibus rescripsit : « Nos igitur, veritate negotii comperta, depositionem illius (nempe Adolphi), et electionem istius (Brunonis scilicet), gratam habentes, utramque auctoritate Apostolica confirmamus in virtute Spiritus sancti sub anathematis pœna districtius inhibentes, ne quis huic confirmationi contraire præsumat ». Et paucis interjectis verbis subdit : « Universitati vestræ præcipimus monentes, quatenus præfatum depositum tanquam excommunicatum omnino vitetis, et prænominato electo tanquam prælato vestro debitam obedientiam impendatis. Nos igitur suffraganeis Coloniensis Ecclesiæ dedimus in mandatis, ut cum ab eo fuerint requisiti, manus ejus consecrationis imponat, et ut nihil ei desit ad pontificalis officii plenitudinem, pallium de corpore beati Petri sumptum ex consueta Apostolicæ Sedis gratia destina-

[1] Crantz. Sax. l. VII. c. 24. — [2] Cent. XIII. c. 8. col. 755. etc. et ex parte c. 6. col. 602. — [3] Cit. libell. Ep. CXV. — [4] Godef. an. 1204. — [5] Trith. Hirsaug. Chron. an. 2205. et seq.

[1] Ep. CXVIII. — [2] Arnol. Lub. Chron. Slav. l. VII. c. 3. in fin. — [3] Godef. in Annal. an. 1205. — [4] Chron. Hirsaug. eod. ann. — [5] Cit. libell. Ep. CXXX. — [6] Innoc. l. VIII. — [7] Ep. CLXX.

mus ». Hucusque Innocentius, atque de Brunone recens creato archiepiscopo Coloniensi modo satis, jam aliqua ad Germaniam pertinentia prosequamur.

48. *Innocentius agit pro Othone, quem Philippus bello vicerat.* — Omnibus nervis, uti superioribus annis, hoc pariter Pontifex contendit, elaboravitque quo Othoni imperium firmaret, atque adeo stantibus animos addere, labantes atque ab eo deficientes ad pristinam fidem revocare non destitit, atque ob id ad omnes tam Ecclesiasticos quam alios Germaniæ principes, qui in fide Othonis perstabant, scriptis litteris constantiam illorum extulit [1] : « Non est, ait, amicus hominis, sed fortunæ, qui sicut arundo vento, sic fortuitis casibus agitatus, ei, cui arridet in prosperis, deficit in adversis : licet enim varii sint bellorum eventus, nec quod semper volvitur, in eodem statu valeat permanere, non debent tamen viri constantes secundum varietates rerum labentium variari, sed stabiles potius permanere, scientes quod finis pugnam coronat, et non qui cœperit, sed qui perseveraverit, salvus erit ; fides etenim in necessitate probatur et constantia in adversitate clarescit, nec qui cum fortuna rotatur, constans debet aut stabilis appellari, aut dici fidelis, qui fidem variat cum eventu. Unde miramur non modicum, et movemur, quod quidam principum, qui charissimo in Christo filio nostro illustri regi Othoni in Romanorum imperatorem electo sponte hominium fecerant, et fidelitatis juramenta præstiterant non coacti, ex eo quod nobilis vir dux Sueviæ visus est aliquantulum prosperari, contra honestatem propriam, et fidem præstitam venientes, relicto eo, cui prius adhæserant, ejus adversario adhæserunt, illis merito comparandi, de quibus legitur in Psalmista : Filii Ephrem intendentes arcum, et mittentes sagittas, conversi sunt in die belli. Verum quanto detestamur amplius in talibus levitatem, tanto in vobis constantiam potius commendamus, qui cum eodem rege in suis tentationibus fideliter perstitistis ».

49. Quod ad secundas Philippi Sueviæ ducis res pertinet, quarum causa, ut audisti, nonnulli Germaniæ principes contra delatum fidei jusjurandum ab Othone desciverant, Albertus Stadensis hæc habet [2] : « Philippus et Otho iterum vires suas circa Coloniam sunt experti, ibi Otho est graviter vulneratus ». Sic ille ; at Robertus de Monte illius etiam temporis auctor, hæc Annalium monumentis exaravit [3] : « Otho rex pugnat cum Philippo duce, et Coloniam ab obsidione liberat ». In quam sententiam Godefridus ita loquitur [4] : « Post nativitatem Mariæ Philippus rex maximo exercitu congregato Mosellam transivit, et in festo beati Michaelis Archangeli ante mœnia civitatis Coloniæ veniens, eam impugnare cœpit : sequenti vero die in superiori parte civitatis tentoria sua figit, et tota illa die eam impugnat et impetit. His autem qui intus erant fortiter repugnantibus, et adversariis viriliter resistentibus, cum per quinque dies eam impeteret et nihil proficeret, sed maximum damnum suorum præcipue equorum ibidem acciperet, relicta obsidione recedit ». Quapropter nequaquam ducem Sueviæ integra potitum victoria, sed tantummodo prosperis rebus, uti visum asserit Innocentius.

50. Cæterum ad hoc tempus Coloniensis obsidionis conjiciendum videtur, quod Cæsarius tradit [1] : « Non est diu, quod sex milites Templi in vicinia Sarracenorum horam quamdam canonicam prostrati dicebant, ex inopinato paganis supervenientibus, cum illi surgere vellent et fugere, magister eis innuit ut jacerent. Mira res, ut rex cælestis ostenderet, quantum ei magistri fides et discipulorum obedientia placeret, Angelos suos misit, a quibus infidelium turba turbata est, quidam capti, et plures occisi, cumque eos, quos Angeli vinxerant, Templarii comprehendissent, et illi dicerent : Ubi est exercitus quem dudum vidimus, a quo capti sumus et occisi, responderunt : Quando necesse habemus, veniunt nobis in auxilium, quando non indigemus, revertuntur in tabernacula sua : intellexerunt enim sanctos Angelos illos fuisse, quos ipsi videre non potuerunt, qui laudantibus Deum semper adsunt ipsosque custodiunt, ipsi revera sunt castra Dei, qui Jacob cum timore revertenti in terram suam venerunt in auxilium, fueruntque ei, ut dicit Scriptura, obviam Angeli Dei, quos cum vidisset, ait : Castra Dei sunt hæc. Hoc miraculum cum recitatum fuisset regi Philippo in castris, cum rediret de obsidione Coloniæ, respondit : Certe si habuissem *Legem pone* in ore, ego psalmum reliquissem et fugissem ». Sed ad institutam orationem revertamur. Cum Pontifex Othonis in H. Palatinum Rheni illius fratrem querimonias audisset, nimirum cum Philippo in eumdem Othonem conspirasse, graviter ipsum objurgare, utque quamprimum resipisceret, monere atque imperare non prætermisit ; extant de his Pontificiæ litteræ tum ad Maguntinum archiepiscopum, et Ildesemensem episcopum [2], tum ad ipsum Rheni Palatinum datæ [3]. Hermannum insuper Thuringiæ lantgravium ad ejusdem Othonis obsequium reverti jubet, cum antea necessitate potius compulsus, quam sponte in Philippi castris versatus esset. Othonis partes superiori anno secutus est lantgravius, quemadmodum Innocentius testatur [4], posteaque ab ipso deficiens, Sueviæ duci adhæserat, qua de re plura in suis Chronicis auctores.

51. Porro post Epistolam ad lantgravium ab Innocentio datam, subditur in laudato sæpius libello : « Scriptum in eamdem rationem ad Bohemorum

[1] Innoc. cit. libell. Ep. CXIX. — [2] Stad. in Chron. — [3] Rob. de Monte hoc anno. — [4] Godef. in Annal. eod. an.

[1] Cæs. l. VIII. c. 47. — [2] Cit. libell. Ep. CXX. — [3] Ibid. Ep. CXXI. — [4] Ibid. Ep. XCI. ante fin. et post Ep. CVII.

regem ». De quo ista in Steronis Annalibus leguntur : « Otakel dux Bohemiæ adhæret Philippo, qui imponit ei diadema ». Insuper Padeburnensem episcopum [1], ac Trevirensem archiepiscopum [2], qui contra præstitum jusjurandum Othonem reliquerat, Pontifex graviter arguere, atque ad illos revocandos incumbere. Postremo Joannem Anglorum regem, Othonis avunculum magnopere hortari [3], nepoti imperatori electo opem porrigeret, utque a Richardo rege fratre suo legatam illi pecuniam (de qua sæpe diximus) tandem aliquando persolveret. Ut vero Othonis rebus, quæ ad præsentem annum spectant, finis imponatur, videamus quid de initis, recensitis supra, inter eum et Brabantiæ ducis filiam sponsalibus censuerit Innocentius, hanc enim perbrevem illi Epistolam misit [4]: « Cum inter te ac dilectam in Christo filiam natam ducis Brabantiæ sponsalia fuerint approbante legato nostro contracta [5], nostræ voluntatis existit, ut quod initiatum est, legitime nisi per alium steterit compleatur. Cum ergo puella ipsa ætati nubili sit vicina [6], monemus serenitatem tuam et exhortamur attentius, quatenus usque ad nubilem ejus ætatem exspectes, et si pater ejus eam tibi tradere noluerit requisitus, ex tunc libere, cui volueris in Domino tamen nubas ».

52. *Innocentius Philippo Suevo jura Eccles. invadenti sese opponit.* — Verum ut Pontifex, quem putabat de Romana Ecclesia bene merentem Othonem fovere atque defendere, ita competitorem Philippum Sueviæ ducem, quem cernit Apostolicæ Sedis infensissimum hostem, ut par est, insectari. Mirum quam refractarius princeps in Ecclesiasticis rebus sibi arrogabat : quare Innocentius divino exæstuans zelo contra insurrexit, ut Epistola ad Aquileiensem patriarcham, atque ad abbatem de Castro-Novo data testatur : in ea enim prælocutus plura in Liupuldum, qui sine Romani Pontificis venia ex Wormatiensi ad Maguntinam sedem, ut vidimus, impudenter transvolarat, unde primum anathemate perculsus, deinde exauctoratus fuerat, in prophanum ducem nequissimi hominis fautorem ista subjicit [7] : « Cæterum idem dux, cum debuisset excommunicatum vitasse, ac depositum abjecisse, tanquam de clavibus Ecclesiæ non recte sentiret, ex eo tempore amplius illum fovit, et non solum in errore suo tanquam primus et præcipuus actor participavit eidem, sed in argumentum gratiæ plenioris in Italiam officium ei suæ legationis indulsit, et ad impugnandum beati Petri patrimonium hostem Ecclesiæ destinavit. Ecce qualiter idem dux Romanam honorat Ecclesiam, ecce qualiter claves Ecclesiæ reveretur, cum quantum in eo est Petri privilegio violato, quod nullus principum, nullus etiam imperatorum hactenus attentavit, translationem episcoporum sibi præsumpserit usurpare, ac hominem excommunicatum et damnatum a nobis, tanquam non credat testimonio veritatis, quod in collatione clavium de ipsarum viribus protulit ipse Christus, fovere publice ac honoribus studuerit ampliare : cùm enim lepræ judicium secundum legem divinam ad solos pertineat sacerdotes, quibus ut inter lepram dijudicent, est concessum, non debuerat leprosum contingere, aut sacerdotale sibi officium vindicare, ne cum Ozia rege percuteretur in fronte, fieretque nota omnibus ejus culpa ; verum si virum religione conspicuum, litteratura præclarum, præditum honestate, ac damnatum injuste foverit, licet ejus non esset de nostro judicio judicare, aliquibus tamen excusabilis videtur, sed cum faveat homini pestilenti, cujus crimen nec peritia litterarum extenuat, nec morum minorat honestas, nec religio palliat, nec pœna excusat injusta, excessus ejus nequit ullatenus excusari ». Et infra :

53. « Licet igitur ex eo quod ejusdem ducis notorius est excessus, et ipse jam monitus noluerit ab hujusmodi præsumptione cessare, possemus graviter procedere contra eum, adhuc tamen experiri volentes, si nunc saltem tanquam vir Catholicus, aut etiam Christianus beato Petro cælestis regni clavigero magisterium universalis Ecclesiæ, ac nobis in eo claves regni cælorum fideliter recognoscat, discretionem vestram per Apostolica scripta monemus, et in virtute obedientiæ districtius præcipimus, quatenus ad eum diligenter, ac excusatione cessante, personaliter accedentes ipsum secreto prius, et tandem publice in audientia tam Ecclesiasticorum quam sæcularium principum, quos contigerit interesse, diligentius et instantius moneatis, ut sæpe dicto excommunicato nullum de cætero tribuat auxilium vel favorem, sed potius tanquam depositum illum illum abjiciat, et velut damnatum evitet, ac idolum zeli, quod in templo Dei velut abominationem in loco sancto stantem, erexit, de ipso prorsus eliminare procuret, alioquin publice nuntietis eidem, quod nisi usque ad tres menses post commonitionem vestram monitis vestris acquieverit humiliter et devote, in eum et terram ejus manus nostras curabimus fortius forsan, quam existimet, aggravare, etc. Dat. Rom. apud S. Petr. II non. Jun. » Hæc Pontifex, qui ad eosdem insuper Philippum, nisi infra mensem resipisceret, sacris interdicere jubet [1] : contra vero Magdeburgensi archiepiscopo [2], et Tullensi [3], atque Halberstadensi [4] episcopis, qui antea variis de causis anathematis sententia fuerant impliciti, absolutionis beneficium indulsit.

54. *Ordo militiæ Christi institutus.* — Hoc ipso anno militiæ Christi Ordinem institutum Dlugoschus, qui Joannes Longinus etiam dictus,

[1] Arn. Lub. Chr. Slav. c. 6 et 8. Ursperg. et Paul. Lang. hist. de Langr. auctor c. 32, 33. Stad. in Chron. an. 1204. Godefr. in Annal. eod. anno, et alii. — [2] Stero in Annal. an. 1205. apud Canis. antiq. lect. tom. I. p. 244. — [3] Cit. libell. Ep. CXXV. — [4] Ibid. Ep. CXXVI, CXXVI. — [5] Ibid. Ep. CXXIX, CXXXI. — [6] Ibid. Ep. CXXVIII. — [7] Innoc. l. VIII. Ep. LXXXIII.

[1] Innoc. l. VIII. Ep. LXXXIV. — [2] Ep. LXXVIII. — [3] Ep. LXXXVII. — [5] Ep. CVII.

tradit [1] : « Albertus tertius Livoniensis, alias Rigensis episcopus, qui Bartholdo Livoniensi secundo, a Livoniensibus prope Rigam interfecto, successerat, Ordinem fratrum de militia Christi nuncupatum, qui gladium et desuper crucem mantello insutam deferebant, apud Livoniam instituit, pro defensione fidelium contra Barbaros, et tertiam partem bonorum Ecclesiæ Rigensis illis in dotem assignavit, quem Gregorius Nonus Ordini Theutonicorum univit, et ut in jurisdictione prælatorum Livonien. consisteret, constituit ». Eodem anno defuncto Henrico, seu Emerico Ungarorum rege, ac paulo post Ladislao puero ejus filio, regni relicto hærede, Andreas Henrici frater Pannonia potitur, cum prius ex Henrici suprema voluntate Ladislai ejus filii et hæredis curam suscepisset: de quo Andreas ipse Innocentium litteris suis, quæ in Pontificio hujus anni Regesto extant [2], certiorem fecit; cui rescribens Pontifex, ut illius res diligentissime administret, etiam atque etiam hortatur rogatque [3]: « Regem ipsum, inquit, puerum, cui fidelitatem fecisse dignosceris, promissione facta super administratione regni ac tutela suscepta de ipso, tuæ provisionis industriæ attentius commendamus, ut nomini tuo præconia veræ laudis accrescant, cum idem rex benignum patrem in patruo, et protectorem propitium invenerit in patrono, et ab altissimo rege, cui puero reges venientes de Saba plena devotionis munera obtulerunt, salus tibi proveniat, et remunerationis æternæ corona. Nec contra ipsum regem nepotem tuum pravas aliquorum suggestiones admittas, cui tanquam filio pro patre teneris adesse, quem, cum sit parvus et puer, tanto debes chariorem habere, ac pro eo regni negotia diligentius procurare, quanto propensius impensa sibi beneficia recognoscet, cum auctore Deo adultam pervenerit ad ætatem in qua se patrem non perdidisse cognoverit sed mutasse. Datum VII kal. Maii ». Hæc Innocentius.

55. *Pontifex tuendo novo Ungariæ regi incumbit.*— Præterea toto animo studioque in regis novi regnique commoda incumbens, aliis ad Andream datis litteris mandavit, tum pecuniam quam defunctus rex quibusdam reliquerat erogandam curet [4], tum redditus quos regi reginæque promiserat, persolvat [5]: atque ad eumdem ducem, universosque regni principes scriptis litteris [6], ita pueri regis curam eos gerere monet, ut regias possessiones nulla ratione abalienare audeant, archiepiscopos insuper, episcopos, etc. fidem regi servare omnino jubet [7]. Colocensi et Waradiensi episcopis Ladislai regis, ac reginæ familiæ molestiam exhibentes, compescendi provinciam injungit [8], et Colocensis Ecclesiæ suffraganeos in fide pueri regis permanere imperat [9]: ad Andream insuper exaratis litteris excusationem affert [10], tum cur ei pro postulato Colocensi archiepiscopo morem gerere nequeat, aliumque eligi jubet, tum etiam quod ejus postulatis de Papebergensi episcopatu non annuat [1]; demumque VI kal. Augusti alias ad ipsum, qui regi demortuo successerat, ut in ejus commorantes regno, qui scrinium cum sanctorum reliquiis, crucem auream, in qua vitalis ligni particula includebatur, plura ac pretiosa alia, quæ Portuensis episcopus Romam mittebat, vi abstulerant, quamprimum reddere compelleret, monuit hortatusque est.

56. Quod spectat ad Andreæ regnum, si verum esse affirmemus id quod paulo ante retulimus, Henricum superiori anno kalendis Decembris e vita discessisse, ac præterea ejus filium Ladislaum vix mensibus sex, diebus quinque, ut tradunt [2], in regno exactis defunctum, non ante mensem Junii hujus anni Andream regnare cœpisse dicendum est. Sed videamus, quibus beneficiis novum regem hoc anno prosecutus sit Innocentius, qui cum rogante illo statim post susceptam regni administrationem (quod paulo ante meminimus) ut [3] Colocensis archiepiscopus in Strigoniensem sedem transferretur, tametsi id primo illi concedendum non duxerit, demum permisit, uti Pontificiæ litteræ testantur [4]: siquidem hoc ipso anno, pridie non. Octobris Innocentius Strigoniensem præpositum, et capitulum monuisse reperitur, ut archiepiscopum suum e sede Colocensi ad Strigoniensem translatum venerarentur et colerent. Colocensis vero capituli juribus ex hujusmodi translatione nullum damnum inferri declaravit [5]; atque de Germanicis Ungaricisque rebus hactenus satis.

57. *Judæos in Galliis comprimit.* — Jam ad Galliarum res sermonem convertamus; plura in illis regionibus composuit Innocentius, quæ nos brevissima oratione libabimus. Igitur gravissima in iis Judæos flagitia perpetrare acceperat, ad quæ retundenda ad Philippum Françorum regem aliosque principes scripsit [6], ut perfidum populum coercerent, ne nimia libertate in tyrannulos contra fideles desciscerent: « Etsi non displiceat Domino, sed ei potius sit acceptum, ut sub Catholicis regibus et principibus Christianis vivat et serviat dispersio Judæorum, cujus tunc tandem reliquiæ salvæ fient, cum in diebus illis salvabitur Juda, et Israel habitaverit confidenter, vehementer tamen oculos divinæ majestatis offendunt, qui crucifigentium filios, contra quos adhuc sanguis clamat in Patris auribus, crucifixi Christi cohæredibus præferunt, et tanquam ancillæ filius cum filio liberæ possit et debeat hæres esse, Judaicam servitutem illorum libertati præponunt, quos Filius liberavit. Sane ad nostram noveris audientiam pervenisse, quod in regno Francorum Judæi adeo insolescunt, et sub specie usurariæ pravitatis, per quam non solum

[1] Longin. Hist. Pol. l. VI. an. 1025. — [2] Apud Innoc. l. VII. Ep. CCXXVI. — [3] Innoc. l. VII. Ep XXXVI. — [4] Ep. XXXVII. — [5] Ep. XXXVIII. — [6] Ep. XXXIX. — [7] Ep. XL. — [8] Ep. XLI. — [9] Ep. XLII. — [10] Ep. LXXXVIII.

[1] Ep. CVI. — [2] Bonif. Decad. XI. l. VII. — [3] Innoc. l. VII. Ep. CCXXVI. — [4] Innoc. l. VIII. Ep. CXXXV. Habetur exc. de postul. præl. — [5] Innoc. l. VIII. Ep. CXXXVI. — [6] Ibid. l. VII. Ep. CLXXXVI.

usuras sed usuras usurarum extorquent, Ecclesiarum bona et possessiones Christianorum usurpent, sicque illud impletum in Christianorum populo videatur, quod in Judæorum persona propheta deplorat : Hæreditas (inquiens) nostra versa est ad alienos, domus nostræ ad extraneos. Præterea cum in Lateranen. Concilio sit statutum, ut Judæi nec sub alendorum puerorum obtentu, nec pro servitio, nec alia qualibet causa in domibus suis habere permittantur mancipia Christiana, sed excommunicentur qui cum eis præsumpserint habitare, ipsi et servos Christianos habere non dubitant et nutrices, cum quibus eas interdum abominationes exercent, quas te potius punire convenit, quam nos deceat explicare. Insuper cum idem Concilium testimonium Christianorum adversus Judæos in communibus causis, cum et illi adversus Christianos testibus Judæis utantur, censuerit admittendum, et anathemate feriri decreverit, quicumque Judæos Christianis in hac parte præferret, usque adeo eis defertur in regno Francorum, ut non credatur Christianis testibus contra ipsos, sed ipsi contra Christianos ad testimonium admittantur. Quod si alioquin hi, quibus suam credunt pecuniam sub usuris, Christianos testes super facta solutione producant, plus creditur instrumento, quod apud eos per negligentiam aut incuriam debitor reliquerat indiscretus quam testibus introductis, imo non recipiuntur etiam testes in hoc articulo contra eos; usque adeo etiam, quod cum rubore referimus, insolescunt, ut Senon. juxta quamdam Ecclesiam veterem novam construxerint synagogam, Ecclesia non modicum altiorem, in qua non sicut olim, priusquam fuissent ejecti de regno, demissa voce, sed cum magno clamore secundum ritum Judaicum sua officia celebrantes, divinorum celebrationem in eadem Ecclesia non dubitant impedire; etc. » Hæc adversus Judæos; demum in hæreticos subjicit vigilantissimus pastor : « Ad eliminandos insuper hæreticos de regno Francorum potenter insurgas, nec lupos ad perdendas oves sub ovina pelle latentes in terra sua latere permittat regia celsitudo, sed in eorum demonstret persecutione fervorem, quo fidem prosequitur Christianam. Dat. Romæ apud S. Petrum XVII kal. Februarii ». De his scripsit [1] etiam ad Senonensem archiepiscopum, episcopumque Parisiensem, neque ita multo post, VII scilicet idus Febr., eumdem regem rursus hortatus est [2] hæreticorum audaciam atque conatus, armis etiam, si opus foret, infringeret.

58. *Ibidem status reginæ de divortio querentis; episcopi ab Innocentio admoniti; reliquiarum translatio.* — Occupatus tum erat in conjungenda Gallicæ ditioni Normannia Galliarum rex, cumque populos ad fidem sibi præstandam jurejurando obstringeret, Innocentius Rothomagensem archiepiscopum, aliosque episcopos admonuit [3], ut hac in re a consuetudine et a jure non discedatur. At illud patris optimi animum angebat, quod post plurimos impensos a se labores reginæ piissimæ feminæ regis gratiam conciliare non potuisset, ut quo par erat eam amore complecteretur : quapropter legatione ac litteris mœrentem permulsit [4] : « Novit ille, qui nihil ignorat, quod super articulo matrimonii pro te fecimus quicquid homo facere potuit, sed peccatis exigentibus parum profecimus, quoniam ad exhibendum tibi maritalem affectum animus charissimi in Christo filii nostri Philippi regis Francorum illustris non potest aliquatenus inclinari, neque nos ejus animo amorem possumus inspirare, cum hoc solus Deus facere possit, in cujus manu cor regis existit. Putat igitur ipse rex, et multi etiam opinantur, quod perpetuo sit maleficio impeditus, unde non solum propter affinitatem, verumetiam propter maleficium a te postulat separari. Licet igitur tibi deesse nolimus, imo, quantum cum Deo possumus, semper velimus adesse, quia tamen dispositionem Dei mutare non possumus, nec expedit ut in hoc miserabili statu tu et rex ipse diutius maneatis, mittimus ad te dilectum filium magistrum.... capellanum nostrum, virum providum et fidelem, qui tibi solatium nostræ visitationis impendat, et animum tuum subtiliter investiget, cui secure tuam aperias voluntatem nobis fideliter intimandam, ut ea cognita melius tibi providere possimus. Dat. III non. Jul. apud S. Petrum ».

59. Quod ad Galliarum res attinet, Pontifex Belvacensem decanum et capitulum ab injuriis episcopo inferendis absistere jubet [2], Belvacensique episcopo præcipit [3] laicos decimas ex Ecclesiæ præscripto solvere compellat, archiepiscopo, decano et archidiacono Bituricensibus in mandatis dat [4], ut Burdegalensem archiepiscopum ob indignissima scelera, nisi intra mensem se abdicet munere, nulla mora interposita episcopatu dejiciant atque exauctorent. Guidoni Rhemensi archiepiscopo sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinali imperat, tum ut [5] in provinciali Concilio archidiaconos et decanos ad sacros suscipiendos ordines adigat, tum [6] ne aliquem regularem abbatem fidejubere sinat, tum [7] in Ecclesiis Rhemensis provinciæ, monasteriisque pravos mores corrigat, denique dato ad ipsum successoresque Diplomate, Rhemensis archiepiscopi privilegia confirmat, inter quæ præcipuum illud recensetur, ut solus Francorum regem inungere et corona redimire possit. Præterea Narbonensi archiepiscopo mandat [8], se Apostolico conspectui sistat, iisque se purget quæ objecta essent : cum Senonensi archiepiscopo, nonnullisque aliis agit de Burgundiæ duce [9], qui consanguineam sibi copularat, factique pœnitens opem consiliumque flagitabat.

[1] Ep. CXX. — [2] Ep. CCXII. — [3] Lib. VIII. Ep. VII.

[1] Ep. CXIII. — [2] Lib. VII. Ep. CXCVII. — [3] Ep. CXCVIII. — [4] Lib. VIII. Ep. CXLVI. — [5] Ep. VII. — [6] Ep. XI — [7] Ep. XII. — [8] Ep. CV. — [9] Ep. CXI.

60. Rursus quod ad res Gallicanas attinet, historiæ exaratum est : « Anno Domini MCCV, Philippus rex Francorum », inquit Rigordus [1], « in pignus charitatis et dilectionis Ecclesiæ beati Dionysii Areopagitæ contulit pretiosissimas reliquias, quas Balduinus imperator Constantinopolitanus de sancta capella imperatorum, quam os Leonis vocant, cum timore et reverentia præmissis jejuniis et orationibus acceperat, scilicet de sancta Cruce, in qua Salvator mundi pependit, ad quantitatem unius pedis in longum, in grossum quantum aliquis claudere manu potest juncto pollici indice : de capillis Domini nostri Jesu Christi pueri : de spinea corona Domini spinam unam, costam unam sancti Philippi Apostoli cum uno dente ipsius ; de panno lineo albo, in quo involutus fuit Salvator in præsepio, de purpureo indumento ipsius. Crux in vase aureo cum gemmis pretiosis ornamento posita est ad quantitatem ejus facto : aliæ reliquiæ prædictæ positæ habentur in alio vase aureo. Omnes reliquias prædictas Christianissimus rex Francorum Henrico abbati beati Dionysii propria manu in Parisiis tradidit VII id. Junii : quas prædictus abbas cum gaudio lacrymarum pleno accipiens, regali munificentia exhilaratus psalmos cum orationibus psallendo usque in dictum venit. Ubi processio monachorum beati Dionysii albis et cappis sericis induti, nudis pedibus cum universo clero et populo obviam occurrit. Et data in eodem loco cum reliquiis benedictione, cum hymnis et laudibus, pulsantibus campanis universis, in Ecclesia ter beati Dionysii super corpora sanctorum martyrum in vasis majoribus auro puro, et lapidibus pretiosis tectis, cum capite ipsius pretiosissimi martyris Dionysii, et scapula sancti Joannis Baptistæ habentur reconditæ. Per omnia benedictus Deus, qui mihi servo suo licet indigno, et fragili peccatori fere in senio jam existenti, divina pietas videre concessit ». Hactenus Rigordus.

61. *In reges Angliæ, Hispaniæ, Castellæ, aliosque principes jura Ecclesiæ invadentes, vel hæreticis faventes pugnat Innocentius.* — Sed ad res Angliæ exponendas procurrat oratio. Funestissimus luctuosissimusque erat hisce temporibus illius Ecclesiæ status, de quo Gestorum Innocentii scriptor, dum de morte Huberti Cantuariensis archiepiscopi agit, quæ hoc ipso anno obtigit, isthæc litteris breviter propagavit : « Licet beatus Thomas Cantuariensis archiepiscopus animam suam pro Ecclesiastica posuerit libertate, nulla tamen utilitas quoad hoc in sanguine ejus erat, quoniam Anglicana Ecclesia per principum insolentiam in profundo servitutis ancillata jacebat, ita ut Apostolicum quoque mandatum in Anglia jam quasi precarium haberetur, et electiones prælatorum nusquam libere fierent, ut de cæteris abusionibus taceatur. Contigit autem, ut defuncto Uberto Cantuariensi archiepiscopo, etc. » Verum priusquam ad ejus enarrandam mortem nos accingamus, quæ primum occurrere præmittenda sunt. In primis ergo Innocentius papa, dato VII idus Martii ad Cantuariensem archiepiscopum, Hubertum scilicet, atque Eliensem Londoniensemque episcopos Diplomate, imperat [1], regem precibus hortationibusque omni studio inducant, Vintoniensis episcopi eligendi potestatem liberam electoribus permittat, postea scriptis X kal. Januarii ad regem litteris hortatur [2], ne S. Trinitatis moniales de Cadomo in jus ad laicos judices vocari patiatur : unde perspicuum est Rerum Innocentii Gestarum auctorem jure conquestum, Anglicanam Ecclesiam redactam in servitutem, quæ ex dicendis paulo post patebunt.

62. Dum Ecclesias Joannes oppugnaret, divinum numen ipsius terras a Francorum rege, cum quo ex Innocentii litteris bellum gessisse constat, subjici permisit : ait enim Parisius ipsum in Gallias expeditionem adornasse, atque a suis desertum, coactum redire paucis post diebus quam mare conscendisset, a nobilibus, populo, ac religiosis vim pecuniæ innumeram corrasisse, objecisseque eos ad recuperanda amissa euntem sequi detrectasse, extinctoque Huberto archiepiscopo Cantuariensi cujus mors non ingrata Joanni regi extitit, apud quem nimiæ cum Francorum regi conjunctionis suspicione laborabat. Narrat auctor Cantuarienses monachos non consulto rege Reginaldum superiorem in archiepiscopum elegisse, ac noctu celebratis divinis laudibus primum altari, dein archiepiscopali solio imposuisse, electoque Romam profecto, ac flagitanti ab Innocentio, ut electioni suam adjiceret auctoritatem, respondisse Innocentium rem se diligentius excussurum. Reliquum est ut recenseantur breviter, quæ Innocentius cum Anglis per litteras egerit. Primum, ut ex ejus Diplomate constat, Wintoniensis monasterii patrocinium suscepit [3], dein Petro Wintoniensi episcopo (cui etiam patrocinium spondet [4]) imperat [5], ut quæ in diœcesi sua emendanda sunt corrigat, postremo cunctis Anglicanis præsulibus mandat [6], ut beati Petri denarium, qui cum fide quidem colligebatur in Anglia, sed ministrorum dolo non integer ad Romanum Pontificem perveniebat, annis singulis exigendum, sibique sine ulla fraude deferendum curent.

63. Non in Anglia modo, verum in Hispania a regibus appetita dignitas Ecclesiastica defendenda suoque splendori asserenda fuit, regem enim Aragonium semel, iterumque monuit rogavitque, Ecclesiam Helenensem vexare desisteret atque in integrum restitueret, cujus oppida possessionesque eo nomine usurpatas retinuerat, quod episcopi electionem sine sua auctoritate attentasset, occupaverat violenter, populatusque fuerat atque eatenus retinuerat, quod Ecclesia eas imperata pecunia

[1] Rig. de gest. Philip. Aug.

[1] Innoc. l. VIII. Ep. V. — [2] Ep. CLXII. — [3] Innoc. l. VIII. Ep. IV. — [4] Ep. CLXXV. — [5] Ep. CXXXVIII et CXLII. — [6] Ep. CLXXVIII.

redimere cogeretur; ad hæc ejusmodi verba addidit : « Nos autem, qui tuam nolumus impedire salutem, sed propensius desideramus in Christo, dilecto filio abbati Cisterciensi P. de Castro-Novo et monachis Fontis-Frigidi, Apostolicæ Sedis legatis injungimus, ut te ad hoc vice nostra diligenter moneant et inducant, et si necesse fuerit, districtionequam viderint expedire, cessante appellatione compellant. Datum Romæ apud S. Petrum, IV id. Martii ». Quo etiam die aliis datis ad ipsum Diplomatibus, episcopalem sedem in Majorica erecturum pollicitus est[1], si illa armis potiretur, eique liberam rerum possessionem est elargitus[2], quas ab hæreticis, aliisque, qui admoniti illorum conatibus non obstitissent, invasisset, archiepiscopos vero, episcopos aliosque Ecclesiarum rectores in Aragonio regno constitutos, regi in expellendis impiis auxilio consilioque præsto esse jubet[3], fratribus de Calatrava eidem adversus Sarracenos opitulari mandat[4], ac demum Cisterciensi abbati, priorique de Castro-Novo injunxit[5], ut Scniæ castrum eidem Aragonum regi cum illud Deo juvante ab hæreticis vindicasset, personaliter, ut ejus utar verbis, in feudum concederent, ita tamen, ut Romanæ Ecclesiæ fidem astringeret, quod id castrum supremo jure ad B. Petri patrimonium pertineret, annuum censum Romanis Pontificibus solvendum statueret, idque litteris publicis confirmaret.

64. Ex Aragonicis rebus ad Castellanas dilabimur. Asperserat regiæ dignitati non levem maculam protrita libertate Ecclesiastica, laxatisque temere regni sui infidelibus frænis, Alphonsus Castellæ rex, quem hoc ipso anno Innocentius papa tum a vexandis clericis Judæisque ac Sarracenis fovendis omni studio abducere conatus est[6]: « Ne, charissime in Christo fili, Ecclesiasticam libertatem deprimere, et synagogam ac meschitam extollere videaris, neque in Ecclesiam sponsam Christi, aut ministros ipsius exerceas quæ tuæ fidei puritatem offuscent, serenitatem regiam monemus in Domino et hortamur, quatenus prædicta omnia et in te corrigas per teipsum, et in aliis corrigi concessa tibi facias potestate. Alioquin quantumcumque personam tuam in Domino diligamus, quia Ecclesiarum oppressionem, quarum est nobis cura commissa, pati nolumus nec debemus, ut regi Deo potiusquam regi homini deferamus, venerabilibus fratribus nostris Oscensi, et Tirasonensi episcopis, et dilecto filio decano Tirasonensi nostris litteris nos noveris injunxisse, ut te ab hujusmodi per censuras Ecclesiasticas appellatione remota compescant. Dat. III nonas Maii ».

65. Hactenus Innocentius, qui pariter dedit operam, ut alios in viam reduceret, atque intra disciplinæ Ecclesiasticæ terminos compelleret. Placentinis ob patrata crimina sacris interdictum fuerat, cumque Apostolicas litteras, quibus solita salutatio præmittebatur impetrassent, atque adeo anathemate se solutos jactarent, ipse ne crimina ab Ecclesia impunita viderentur, Insubres admonuit, Placentinos absolutionem hac ratione non consecutos. Hujus porro Epistolæ initium est[1] : « Si aliquando », et habetur ex de sententia excommunicationis, cui inscripta est dies IX kal. Martii : quo item die Placentino et Terdonensi episcopis aliis litteris[2] mandavit, ut Placentinos, si Ecclesiæ fecissent satis, absolverent, qua vero ratione in Ecclesiæ gratiam redierint, proximo anno dicetur. Quam prudenter cauteque in his se gerere consueverit Innocentius, amplius clariusque demonstrant ipsius litteræ, quas ad Mutinensem ac Regiensem episcopos in marchionis Palavicini filii causa conscripsit. Gravissimis contumeliis Romanam Ecclesiam affecerat, ipsiusque legatum spoliarat : quare sententia anathematis irretitus, solvi non meruit, ni pœnitentia injuriam illatam sarcivisset.

66. Cum insuper Pisanus archiepiscopus a Calaritano marchione fidei sacramentum sibi, suæque Ecclesiæ delatum recepisset, graviter ipsum arguens Pontifex[3], plurimum hac de re se mirari ait, cum ad Romanæ Ecclesiæ jus supremumque dominium Sardiniam pertinere ipsi episcopo compertum esset, magisque se commotum subdidit, quod eumdem virum ab ejusmodi sacramento, ut imperarat, absolvere neglexisset, quapropter ne cunctetur amplius monet, minasque intentat; utque cætera crimina inulta non reliquit, ita hæreseos pestem hoc anno, uti consueverat, delereaggressus est, aliosque ad eam præfocandam incitavit. Fovebant Viterbienses impios viros, honoribusque augebant, atque ex ipsis plures nefariis dogmatibus erant infecti : quare pastor vigilantissimus lupos a grege Dominico arcere studens, ardentem et aculeatam hanc ad ipsos Epistolam dedit[4] : « In peccatis excellitis universos, facti perfidiores Judæis, et crudeliores Paganis. Judæi siquidem semel Dominum crucis patibulo affixerunt, sed vos in membris suis jugiter crucifigentes eumdem, opprobriis ipsum et contumeliis laceratis, et cum illi credant, licet sub cæcitate peccati, Deum Patrem visibilia et invisibilia condidisse, plerique vestrum a Lucifero visibilia credunt esse condita et creata. Pagani furebant in perimendis Christianorum corporibus et mactandis, sed vos necare intenditis totum hominem, animas fidelium latenter Christo subripientes, et utrumque hominem pariter perimentes. Verum nec isti, nec illi Christum Dominum cognoverunt, propter quod habere videntur excusationem aliquam in peccatis, sed vos tanquam filii Ephrem intendentes arcum, Christi fuistis charactere insigniti, et adhuc in publico Christiana vultis professione censeri, corde tamen abeuntes retrorsum, ac

[1] Ep. XCIII. — [2] Ep. XCIV. — [3] Ep. XCV. — [4] Ep. XCVI. — [5] Ep. XCVII. — [6] Ep. L.

[1] Lib. VII. Ep. CCXXIV. — [2] Ep. CCXXV. — [3] Lib. VIII. Ep. LXXX. — [4] Ep. LXXXV.

recedentes a fide, conversi estis in arcum perversum hæreticorum laqueis irretiti, ac eorum pravis dogmatibus deformati ». Et infra :

67. « Nos autem vestris miseriis compatientes imminenti ruinæ vestræ occurrere volumus, et viam patulam exterminii vestri præcludere, si valemus, pulsantes Deum precibus, et Abrahæ vestigia imitantes, qui a Domino volente subvertere Sodomam et Gomorrham, multiplicatis intercessionibus impetravit, quod pro decem justis non perderet universos. Experiri siquidem volumus utrum inter vos aliqui fideles remanserint, qui ante Baal sua genua non curvarint, et Ninivitarum exemplo sacco et cinere prostrati, iram Domini mitigent et furorem, ut parcatur multis pro paucis, ne simul pereant universi. Si quis igitur Dei est, adjungat se nobis, nam gestare volumus gladium Phinees, et animadversionem Mosaycam imitari, ac cum Mathathia punire dæmonibus immolantes, ut auxiliante Domino eliminentur de templo perfidi et indigni, et fermentum hæreticæ pravitatis de massa conspersionis Dominicæ salubriter expurgetur. Ideoque per Apostolica vobis scripta monemus, et districtius præcipimus, quatenus cum quidam vestri concives filii Belial in odium Jesu Christi, et contemptum Apostolicæ Sedis et nostrum, post inhibitionem a nobis factam quosdam credentes Patarenorum in consules eligere attentarint, ipsum et hæresiarcham videlicet... tiniosi perditionis filium, qui exigentibus iniquitatibus suis de mandato nostro jamdudum vinculo extitit excommunicationis adstrictus, et adhuc in contumacia sua perdurat, camerarium instituere non timentes in electos ipsos, et electores pariter, ac eorum complices viriliter insurgatis, resistentes eis magnanimiter et potenter, ac eosdem acriter expugnantes, et ne valeant radicari firma radice, primos ipsorum conatus frustrare, ac contundere laboretis. Ut autem evulsis radicibus stipes arescat penitus, et siccetur, etc. » Hæc zelo fidei Catholicæ æstuans optimus Pontifex, quæ haud silentio dissimulare voluimus, quo principes cæterique omnes præclaris vestigiis insistant, impiosque universa in Christianam rempublicam mala invehentes persequi, ejicere, ac suis finibus longe amandare discant. Demum Innocentius Viterbiensi, ac Urbevetano episcopis ejusdem argumenti litteris[1] missis adversus Patarenos sibi auctoritatem permissam exercere jussit, Viterbium adire, electosque consules magistratu submovere.

68. *Privilegia collata.* — Justissimas iras in improbos detonantem audivimus, nunc æquum est, ut beneficia in pios effundentem conspiciamus ; monasteriorum Sancti-Vincentii Cenomanensis[2], Sancti-Petri Cluniacensis[3], Sancti-Sylviani de Leproso[4], Sancti-Petri Cabilonensis[6] privilegia confirmat, eademque monasteria in suam clientelam recipit, quod Sancti-Juliani de Pereio magistro fratribusque[1], priori ac fratribus Vallis-Caulium[2], et monialibus de Gandersiem concedit[3]. Compendiensi abbati mitræ et annuli usum permittit[4], insuperque annuo imposito censu patrocinium fratrum hospitalis Sancti-Jacobi de Colle Bertanni[5], et hospitalis Sancti-Rainerii[6], nobilis viri W. de Giurchia[7], Ecclesiæ[8], quam pia mulier in honorem sanctæ Mariæ Paroli extruxerat, prioris, fratrumque hospitalis Trinitatis de Urnolio[9], ac Vindocinensis[10] abbatis, ejusque successorum suscepit.

69. *Brenensis comitis cædes.* — Claudet periodum hujus anni lugubris enarratio de Gualtero Brenensi comite, cujus egregia facinora supra suis locis recensuimus : quippe in Rebus Gestis Innocentii papæ hæc de illo anonymus scriptor monumentis mandavit : « Comes autem Brenensis cum multa fuisset magnifice operatus, quæ longum esset per singula explicare, usque adeo compressit Theutonicos, ut vix auderent de castellis exire, quæ cum essent necessariis destituta, sperabatur in omnibus, quod ea non possent diutius obtinere : nam et apud Salernum obtinuerat Terracinam et Turrem-Majorem tenebat obsessam. Ipse vero nimis securus effectus personæ suæ custodiam negligebat, de quo cum argueretur a multis, interdum arroganter respondit, quod Theutonici armati non auderent aggredi Francos inermes ; unde cum quoddam Diupuldi castrum quod Sarnum (Socclum) dicitur obsideret, Diupuldus ipsius prævidens incautelam, summo diluculo armatus cum suis super comitem et suos nudos in tentoriis quiescentes irruit improvisus, multosque peremit, et cœpit ipsum comitem fortiter repugnantem sagittis et lanceis vulneratum, qui captivus deductus ad castrum post aliquot dies recepta pœnitentia, et viatico debitum carnis exsolvit ». His consentanea de Brenensi comite capto a Diupuldo, atque haud ita multo post vita functo tradit Richardus e Sancto-Germano notarius[11]. Illa vero hoc anno contigisse, tum auctor idem, tum Fossæ-Novæ Chronici auctor suis versibus testatur, qui rudi quidem, et incompta musa, sed veritatis amantissima, tum temporis illis in partibus cecinit, quæ instar sepulchralis elogii esse possint :

Heu regale genus, jubar et decus omne Quiritum !
Heu genus oppositum vitiis, virtute potitum,
Quod cito sic cecidit, multorum gloria, virtus !
Multis Apuliæ, caput est a corde recisum,
Et datur, ut culmo viridi cedat Diupuldo.

Hæc auctor impolito carmine ; at Gualterus posthumum filium suo appellatum nomine reliquit, cujus uxor postea Tricariensi comiti nupsit, ut ex

[1] Ep. CIV. — [2] Lib. VII. Ep. CLXXXIV. — [3] Ep. CLXXXV. — [4] Lib. VIII. — [5] Ep. XXVII, XXXII.

[1] Ep. XCIX. — [2] Lib. VII. Ep. CCXVIII. — [3] Lib. VIII. Ep. XLIII. — [4] Lib. VII. Ep. CXC. — [5] Ep. CXCIX. — [6] Lib. VIII. Ep. LXVI. — [7] Ep. XLVIII. — [8] Ep. XLIX. — [9] Ep. LXXXIX. — [10] Ep. CLXIII. — [11] Richard. in Chron. hoc an.

memoratis Innocentii Gestis traditur; atque hactenus de strenuissimo duce. Subdit Richardus victorem Diupuldum Salernum, cujus arcem tenebat reversum in cives sæviisse.

INNOCENTII III ANNUS 9. — CHRISTI 1206.

---

1. *Juramentum extortum a patriarcha Constantinopolitano et ejus conventiones cum clericis Francis.* — Ad tuendam nobilissimæ Orientis patriarchalis sedis majestatem, libertatemque defendendam anno a salute mundi millesimo ducentesimo sexto, Indictione nona, curæ Apostolicæ convertendæ fuerunt. Diffregerat quidem funesti schismatis vincula Constantinopolitana Ecclesia, atque eo ad majorem sese extulerat dignitatem, quo demissius in Romanæ Ecclesiæ obsequium procubuerat: sed cum Veneti patriarcham a Sede Apostolica redeuntem ad conventiones compulissent, quæ in cæterarum nationum injuriam redundabant, Innocentius cujus Apostolicum studium non in Venetos modo, sed in cæteras omnes nationes se diffundebat, justitiæ zelo incensus sacramenti vim labefactavit, atque hæc imperia dedit patriarchæ, quem ut timidi animi perstrinxit humanis minis ac terrori succubuisse.

2. « Præsentium tibi auctoritate mandamus et in virtute Spiritus sancti districte præcipimus, quatenus juramentum illud nequaquam observes, cum sanctuarium Dei non sit hæreditario jure ab aliquibus possidendum, sed in omni gente, qui facit justitiam, acceptus sit Deo præcavens diligenter, ne post hoc Apostolicæ Sedis præceptum in præmissis articulis utcumque delinquas, quia si de cætero solos Venetos in Ecclesia Sanctæ-Sophiæ canonicos institueris, vel ad hoc impenderis operam qualemcumque, ut semper in eadem Ecclesia sit Venetus patriarcha, neminem in ipsa ponendo canonicum, nisi juret, quod nunquam aliunde, nisi de Venetiis eliget, aut recipiet patriarcham, nulla deinceps ratione super his poteris excusari. Sed nec illud observes, quod absque juramento diceris promisisse, ut neminem archiepiscopum præter Venetum in tota facies Romania ». Et paucis interjectis verbis: « Licet autem plus debueris Dominum timere quam homines, ne jurares aliquid propter homines contra Deum, si tamen in illo juramento per vim et metum extorto præscriptam adhibuisti cautelam, ut juraveris salvo in omnibus Apostolicæ Sedis jure, auctoritate, reverentia, et honore, nos tibi delictum tuum humiliter confitenti de speciali gratia indulgemus, ut hujusmodi juramentum nullum tibi possit præjudicium generare, dummodo præceptum, quod salubriter tibi fecimus ad salvandum jus, reverentiam, auctoritatem, et honorem Apostolicæ Sedis, contra cujus statuta ea quæ sunt jurata redundant, fideliter exequaris, etc. Datum Ferentini ». Hactenus Innocentius [1], cujus Epistola in Actis ipsius etiam continetur, additurque dat. Ferentini, ubi pariter XI kal. Julii anno nono (hoc scilicet) aliæ ejusdem argumenti Innocentii litteræ scriptæ leguntur [2] ad Petrum tit. Sancti-Marcelli, et Benedictum tit. Sanctæ-Suzannæ presbyteros cardinales, quibus præcipit patriarcham moneant, ac pro viribus inducant beneficia Ecclesiastica religiosis, honestis ac litteratis viris cujusvis nationis in Constantinopolitanæ urbis Ecclesiis, maximeque in Sanctæ-Sophiæ templo deferat.

3. Qui autem tumultus patriarcha Constantinopolim accedente a Francis concitatus, utque tandem per Apostolicæ Sedis legatum compressus fuerit, Acta enarrant. Et quidem patriarcha antequam urbem ingrederetur, litteras ad clerum et populum dedit, quibus adventus sui factos certiores, officii commonuit, ut ad ipsum debito honore excipiendum se accingerent: sed Franci clerici ipsum excipere, moremve ei gerere respuerunt, et objecere ipsius promotionem mendacio ab Apostolica Sede surreptam, et ad ipsam coram cardinali legato unanimi consensu provocarunt; quorum appellationem admittendam censuit legatus, nec ipsos ad obsequium patriarchæ deferendum adegit. At patriarcha in ipsos, ut contumaces anathematis sententiam distrinxit, quam illi servare contempserunt, quæ discordia tamdiu tenuit, donec Benedictus tituli S. Suzannæ presbyter cardinalis,

[1] Innoc. l. IX Ep. CXXX. — [2] Ep. C.

legatus a latere, in imperio Constantinopolitano constitutus Byzantium appulit, suaque auctoritate discordiam extinxit, ac nonnullas patriarcham inter et Francos conventiones confecit, quarum ea princeps extitit, ut ex omnibus terris, quæ armorum vi ab hoste compararentur, decima quinta pars Constantinopolitanæ Ecclesiæ attribueretur [1] : « In nomine Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi anno Domini millesimo ducentesimo sexto, mense Martii, Indictione nona, Constantinopoli. Hæc est forma concordiæ factæ inter dominum Benedictum tituli S. Suzannæ presbyterum cardinalem Apostolicæ Sedis legatum, et dominum Thomam Morocensum sanctæ Constantinopolitanæ Ecclesiæ patriarcham ex una parte, et dominum Henricum, et barones, et milites, et populum ex alia in conquisitis et acquirendis intra et extra imperium Romanum. Dominus Henricus de consilio et assensu omnium principum, baronum, militum, et populi dat Ecclesiis, et promittit se daturum in earumdem recompensationem possessionum, sicut inferius denotatur, extra muros civitatis Constantinopolitanæ quintamdecimam partem omnium possessionum, civitatum, castrorum, casalium, camporum, vinearum, nemorum, sylvarum, pratorum, pomeriorum, hortorum, salinarum, passagiorum, teloneorum terræ et maris, piscariarum in mari, et in aqua dulci, et omnium possessionum, etsi in præsenti scripto non reperiantur insolidum declaratæ : his exceptis, quod de terra, quam habent juxta muros nominatæ civitatis a porta aurea usque ad portam Blachernæ infra murum ipsius et mare, dare quintamdecimam nullatenus tenebuntur, nec etiam de casalibus monetæ, in quorum repensationem casalium dominus Henricus, et prædicti secundum eorumdem casalium valorem in prima conquisitione satisfacere de quintadecima Ecclesiis tenebuntur.

4. « De commercio, quod infra Constantinopolim, vel extra nomine civitatis receperint, quintamdecimam non dabunt, si in ipsa civitate Constantinopolitana nomine alterius civitatis, aut loci, vel alibi commercium solvetur, quintamdecimam dabunt Ecclesiæ : si vero cum aliqua civitate, vel castro, vel terra, vel insula, quam dominus Henricus subjugare sibi et imperio non poterit, per annuum censum compositum fuerit, quintamdecimam dabunt Ecclesiæ : sed si feudare, vel donare, vel alienare voluerit, hoc faciat, salva primo Ecclesiarum quintadecima parte. Divisiones possessionum inter Ecclesiam et prædictos hoc modo fient, quod boni viri post bullatum præsens Instrumentum infra octo dierum spatium ab utraque parte eligentur, qui jurati bona fide de possessione cujuslibet terræ et aquæ quindecim partes facient, et sortes mittent, si aliter convenire non possint, et supra quam ceciderit sors Ecclesiæ, erit Ecclesiæ. Hæc autem usque ad Pentecostes festum proximum venturum bona fide complebuntur. Claustra quoque omnia tam infra civitatem, quam extra, libera erunt Ecclesiæ, nec in quintadecima computanda. Si de quantitate claustrorum quæstio oriatur, utraque partium eligat virum idoneum post quæstionem motam infra octo dierum spatium, et illi duo per sacramentum suum tertium eligant, et quod illi tres, vel major pars eorum adstricti sacramento infra viginti dies super hoc bona fide duxerint faciendum, stabile permaneat. Si pro ardua necessitate terræ aliqua claustra fuerint incastellanda, incastellentur de assensu domini patriarchæ vel diœcesani episcopi, qui si cum incastellatoribus concordare nequiverint, sicut supradictum est, de claustris quæstio terminetur. Dabunt etiam decimas Latinorum omnium in perpetuum, videlicet de blado, legumine, et omnibus fructibus terræ et vinearum, quas excolent, vel propriis sumptibus excoli facient, et de fructibus arborum et hortorum, quos paterfamilias in usus comedendi et munusculorum bona fide convertet.

5. « De nutrimentis animalium quadrupedum, et de apibus, et lanis decimæ solventur, et si progressu temporis Ecclesia a Græcis decimas per exhortationem et admonitionem acquirere poterit, per eos nullum impedimentum præstabitur. Præterea clerici, et Ecclesiæ universæ, et earum possessiones, et manentes in ipsis possessionibus et Ecclesiis, et religiosæ personæ tam Græcorum quam Latinorum, et morantes cum prædictis, et claustra Ecclesiarum, et habitantes in eis, et qui ad Ecclesiam confugerint, liberi erunt ab omni laicali jurisdictione, secundum liberaliorem consuetudinem Franciæ, salva in omnibus auctoritate Ecclesiæ Romanæ, necnon et Constantinopolis et honore, et jure domini patriarchæ, et imperatoris, et imperii, et salvis in omnibus capitulis supradictis. De terris vero, quæ Deo volente de cætero conquirentur, primo habebit Ecclesia quintamdecimam partem, antequam alicui distribuantur. Hæc autem omnia dominus Henricus, et barones ipsius bona fide attendent, et curabunt pro posse effectui debito mancipare. Nulli omnino hominum liceat hanc paginam concordiæ vel pactionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem etc. hanc autem compositionem dominus patriarcha pro se, et successoribus suis se firmiter observaturum promisit, et dominus Henricus, et barones, et milites, et populus similiter pro se et successoribus suis, et hæc excepta communi parte Venetorum se firmiter observaturos promiserunt. Datum Constantinopoli apud Sanctam-Sophiam XVI kalend. Aprilis. Nulli ergo etc. Hanc paginam nostræ præceptionis infringere etc. Si quis autem etc. Datum Ferentini non. Aug. anno IX ». Has conventiones Innocentius cum Ecclesiæ utilitati cederent, Apostolica auctoritate corroboravit, easque uti jacent, Diplomati suo inseruit [1].

[1] Ep. CXLII.

[1] Innoc. Ep. CXCII.

6. Animadvertisti, lector, Henricum, qui primo semper loco principes inter recensetur, nunquam imperatoris titulo insigniri, idque dedita opera factum scias : quamvis enim clavum imperii teneret, et gubernacula reipublicæ tractaret, nondum tamen imperator renuntiatus erat, quippe Niceta Choniata Græcus auctor hæc litteris mandavit : « Ipsi Byzantium reversi (de nostris loquitur) Henricum Balduini Primi ex Latinis Byzantio dominati fratrem imperatorem declarant (1). Cum autem unum annum et menses quatuor rempublicam sine imperatore administrarent, nemini popularium suorum regni inaugurationem condonare voluerunt, nisi Balduini morte prius explorata ». Hæc ipse, ubi cum asserat per annum, menses quatuor rempublicam sine imperatore administratam esse, Balduinum vero quintodecimo Aprilis die captum significet, dicere necesse est Henricum hoc anno, sed non ante XV Augusti diem imperatorem declaratum ; sed redeamus ad Innocentii Gesta : « Post hæc, inquiunt, patriarcha præfatus solemnes nuntios cum gratuitis obsequiis ad Apostolicam Sedem direxit, super diversis articulis querelas, consultationes et preces inculcans. Ad quæ omnia dominus papa rescripsit eodem hoc modo : Inter quatuor animalia, etc. » affert Innocentii Epistolam, qua plura dubia solvuntur, quæ ad regimen illius Ecclesiæ spectabant, et quamvis expressum non habeatur, quonam die vel anno exarata fuerit, in Regesto tamen additur[1] : « Dat. Ferentini IV non. Aug. anno nono ; » cum vero prolixior sit atque in lucem edita, ne fastidium lectori afferamus, omittendam censemus. Haud tamen taciti præterimus Innocentium ex iis, quæ ibi asserit, hoc eodem anno Nicosiensem archiepiscopum in jus vocasse[2], quo cognosceretur, an Constantinopolitano patriarchæ, vel non, subjici deberet. Nec prætermittendum, Nicetam Choniatam de Thoma Constantinopolitano patriarcha nuper, ut ait, Venetiis profecto mentionem etiam facere, atque hæc in Annales suos contulisse : « Is patrio vestitu indutus erat, qui corpus ita constringebat, ut acubus illi assutus videretur, manibus duntaxat et pectore aperto : malis ita rasis, ut quemadmodum in impuberi puero, nullum pili vestigium cerneretur ». Per hæc tempora Bonifacius marchio Montisferrati ad Innocentium Pontificem cancellarium suum oratorem misit, ad quem Innocentius officiosissimas litteras[1] reddidit, in quibus summis ipsum laudibus prosecutus est, ejusque postulatis ita respondit :

7. *Litteræ Innocentii ad marchionem Bonifacium.* — « Super iis, de quibus nos per tuas litteras consulere studuisti, tibi jamdudum curavimus per nostras litteras plenarie respondere, sed quia forte nondum ad te illæ litteræ pervenerunt, transcriptum ipsarum, de registris nostris assumptum, per prædictum nuntium nobilitati tuæ duximus transmittendum, ut perpendas ex eis quod tibi super iis curavimus respondere. Super facto autem privigni tui ac Thessalonicensis Ecclesiæ, quod dilecto filio Benedicto tituli S. Susannæ presbytero cardinali Apostolicæ Sedis legato scribendum duxerimus, per transcriptum litterarum ipsarum, quod ipsi nuntio tuo concessimus, potuerimus intueri ». Extant etiam litteræ, quas ad Benedictum cardinalem misit ; ubi post commendatam summam ejus erga Apostolicam Sedem observantiam ac fidem, hæc addit[2] : Nos in iis, quæ ad ipsius redundare debeant commodum et honorem : libenter intendimus et impendimus operam efficacem. Quocirca discretioni tuæ per Apostolica scripta mandamus, atque præcipimus, quatenus ea quæ dictus nobilis super statu Thessalonicensis Ecclesiæ ac.... filio quondam imperatoris Isaacii privigno suo tibi duxerit proponenda, diligenter audias, et exaudias, quantum cum Deo poteris, et Sedis Apostolicæ honestate, ut devotionem, quam hactenus erga sacrosanctam Romanam Ecclesiam habuerit, sibi sentiat fructuosam, et in ea ferventius inardescat, factus devotior ex devoto. Datum apud S. Petrum V. kal. Decemb. anno IX. Quo etiam die scripta est ea, de qua modo diximus, Epistola.

8. *Excitatur Occidentales ad auxilium Terræ-Sanctæ ferendum.* — Hic prætereundum non est, Innocentium hoc itidem anno[3] Antiocheni patriarchæ culpam gratia delevisse, cum ad salutanda Apostolorum limina non accessisset, ac superest, ut antequam ex Oriente sermo revocetur, de rebus Terræ-Sanctæ aliqua adducamus, quæ semper

[1] Lib IX. Ep. CXL. — [2] Ep. CXLI.

[1] Ep. CLXXXVIII. — [2] Ep. CLXXXIX. — [3] Lib. IX. Ep. XLVII.

(1) Mensem et diem, quo Henricus imperii coronam assumpsit, Henricus ipse prodit in Epistola, quam dedit ad Geraldum S. Amati Duaci præpositum, vulgata in Thesauro monumentor. Martenii tom. I, col. 1073, in qua plura de rebus gestis a Latinis hoc et superiori anno narrat. Ait igitur Balduino capto in prœlio Adrianopolitano, *bajulum* imperii ascitum se fuisse. Non diu post ex urbe educto exercitu, civitates et loca regionis ad imperium coegisse, tum rediisse in urbem *circa festum S. Remigii*, kal. nempe Octobris. Anno vero sequenti 1206, circa festum Purificationis B. M. nostros insidiis Blacorum ad urbem Rossam circumventos trucidatos fuisse. Inter hæc cives Philippopolis, quibus princeps datus erat a Balduino Raineras de Thrit, conjurationem in eum fecisse, eodemque ejecto, e gente sua imperatorem sibi constituisse. Sed ab imperatore Blacorum obsessa urbs illi cessit. Vicissim autem cives Adrianopolis, et Didimoticho a Blachis, quibus fidem juraverant, ad Latinos transisse, et cum a Barbaris ejus defectionis gratia obsiderentur, prompte accurrisse Latinos, deditltios suos liberasse. Tunc vero primum certiorem se factum fuisse, addit, de nece Balduini a Joannicio Blacorum imperatore interfecti. Qua comperta, de imperatore eligendo inter Latinos deliberatum fuisse, et quamquam Venetis cum patriarcha primo repugnantibus ; dein et illis pariter assentientibus, favore et opera Benedicti Apostolicæ Sedis legati, in assumptionem suam convenisse omnes ; atque ita rebus comparatis, solemni ritu imperii coronam manu ejusdem Benedicti accepisse die Dominica post Assumptionem B. Mariæ Virginis, id est die XX Augusti. Mane alterius diei, ait, cum ad nos perlatum fuisset Blacos obsidere Adrianopolim, ex urbe edictum exercitum eo deduximus, sed ad famam nostri adventus, Barbarus reductis ab obsidione copiis, fugit. Hæc Henricus in Epistola illa signata Adrianopoli anno *Domini* MCCVI *mense Septembris*. Porro Blacorum nomine gentem illam designari, quæ hodie Walcorum dicitur, Ortelius in Thesauro monet. MANSI.

Pontifici charissimæ extiterunt : quapropter hoc eodem anno Namurcensem marchionem, cæterosque Christi fideles cohortatur et rogat, quamprimum Constantinopolim proficiscantur, quo Hierosolymitanæ provinciæ recuperandæ operam dare possint, cujus Epistolæ [1] partem Annalibus adscribemus, cum alia scitu dignissima ad Henrici imperatoris historiam spectantia perstringant : « Nobilitati vestræ præmissa auctoritate districte præcipimus monentes, quatenus cum dicto episcopo (nimirum Suessionensi) , ad eumdem portum, (Januensem scilicet), accedere studeatis, transfretaturi pariter cum eodem, ne, quod absit, exercitus Domini occasione qualibet dissolvatur, ipsius episcopi, qui super hoc fideliter et devote laborat, consiliis intendentes. Præterea præsentibus vobis litteris innotescat, quod postquam illustris memoriæ Constantinus (Balduinus) imperator sub hostili custodia diem clausit extremum, charissimus in Christo filius noster Henricus , germanus ipsius Constantini (Balduini) frater, imperator illustris, ab universo exercitu Latinorum unanimiter et concorditer fuit in apicem imperii sublimatus, et tam contra Blachium, quam contra alios hostes imperii postmodum sæpius triumphavit, qui etiam ante sublimationem suam victoriosus extiterat contra illos, propter quod firmiter sperare debetis, quoniam ex quo ad partes illas aura vos salutaris impulerit, etiam qui habitant fines imperii, ad vestrum introitum contremiscent, et facile subjugabitis vobis nationes exteras ad obsequium Crucifixi. Datum Romanæ apud S. Petrum III id. Decem. anno IX ». Aliis quoque Terræ-Sanctæ loca petentibus litteras misit [2], quibus si in Urbem Apostolicam benedictionem percepturi se contulerint, tutum iter Brandusium usque pollicetur, eidemque antististi tribuit [3], Ecclesiasticas censuras iis qui hastiludia inierant, remittat, ne sacræ expeditioni mora afferretur. Postremo concedit [4] ad Thessalonicensem Ecclesiam, retenta Suessionensi, donec Constantinopolitanum imperium stabiliretur, quo demereretur imperatorem, traducatur ; extant etiam Innocentii litteræ [5] ad Hierosolymitanum patriarcham Apostolicæ Sedis legatum, quibus agit de pactis inter Cypri regem Henricumque comitem regni Hierosolymitani dominum initis, datæ Laterani III kal. Aprilis anno IX. Denique ad Tyrensem archiepiscopum [6], atque ad P. Yporiensem electum [7] scribens, querimoniam in alterum a duce Venetorum ad Apostolicam Sedem perlatam ait, utque mores emendet admonet ; alterum vero ad Ecclesiam suam, quam in eremum profectus deseruerat, reverti quamprimum jubet, atque de his satis.

9. *Othonem a Philippo in bello victum Innocentius tuetur datis litteris ad perduelles.* — Jam ex Orientali ad Occidentale imperium orationem traducamus. Otho rex, imperator designatus, nuntium suum Cameracensem episcopum ad Innocentium misit, quem Pontifex benigno vultu excepit, ac quamvis postea idem rex ab ipso nuntio, cum in Germaniam esset reversus, certior fieri debuisset tum de Pontificis consilio, atque etiam de imperii statu, ne tamen hoc interim spatio in fraudem ad scelesto aliquo induci posset, prudens ac providus Pontifex suum erga eum studium explicuit ; continentur hæc in ipsius Epistola [1], ubi constantiam suam sic testatam reliquit : « Serenitatem tuam præsentibus litteris præmunimus, reddentes te de gratia nostra plene securum, quam velut columnam immobilem semper invariabilem comprobasti ». Et quidem Pontificem in hac sententia perstitisse, quemadmodum multis atque perpetuis benevolentiæ suæ in ipsum argumentis conspicuum fuit, ita etiam in his, quæ hoc anno obtulere sese, effulsit. Etenim in sæpe a nobis laudato, laudandoque Vaticano Codice, prædictæ ad Othonem Epistolæ, alia ad Joannem Angliæ regem illius avunculum præponitur, quem (uti superiori anno atque alias sæpissime præstiterat) etiam atque etiam rogat monetque, Othonem pecuniis juvaret, quam inclytæ (ut ait), recordationis Richardus rex germanus suus eidem debebat ; huic Epistolæ adscripta est dies XIII kal. Martii Romæ apud S. Petrum, Pontificatus anno octavo, nimirum hoc ipso, quo XVII Februarii die, ut supra vidimus, nonus Innocentii annus incipit numerari. Cæterum hoc super negotio etiam tum ad Eliensem, Dunelmensem, Wigorniensem episcopos scripsit [2], quibus magna illum adhibita prudentia admonere, atque ad id adducere et impellere jussit, et si forte adhortationibus infringi non posset, Ecclesiastica ad id disciplina adigi operam darent, ac de iis ad alios episcopos regnique optimates litteras misit [3]. Ut vero Joannem regem in Othonem nepotem suum parum æquum monere, arguere, minisque percellere , ita Eboracensem archiepiscopum ejusque germanum fratrem perstringere [4], quod nullum omnino subsidium opemque principi nepoti tulisset ; quocirca rogare, monere, perque Apostolica scripta mandare , ut omni ratione illi auxilia suppeditaret. Porro Joannem regem Othoni legatos suos misisse tradit Godefridus, dum de prœlio inter eumdem Othonem ac Philippum Sueviæ ducem hæc memoriæ prodit [5].

10. Philippum ingenti cinctum exercitu, Adolphique auxiliis fultum in inferiores Germaniæ partes irrupisse, obviamque occurrisse Othonem, qui secum Brunonem ducebat, atque Henrici Limburgensis proditione ad castrum Vassimberch cum in loca iniquiora et paludosa adductus esset , mox ab hoste undique irruente circumfusum, profligatum, fugatumque, tum Othonem cum archiepiscopo oppidum ingressum, ab hostibus circumclu-

[1] Ep. XLVII. — [2] Ep. CXCVI. — [3] Ep. CXCV. — [4] Ep. CXCVIII. — [5] Ep. XXVIII. — [6] Ep. CXXXVIII. — [7] Ep. CLXX.

[1] Libell. Vat. de neg. Rom. imp. Ep. CXXXV. — [2] Ep. CXXXIII. — [3] Ep. CXXXIV. — [4] Ep. CXXXVI. — [5] God. in Annal. an. 1206.

sum fuisse, eoque animadverso cum tribus sociis inde se proripuisse, paulo vero post ad deditionem compulsum oppidum, ac Brunonem in Philippi potestatem redactum vinculis oneratum, militem vero armis rebusque omnibus fœdissime spoliatum dimissum esse. Eadem de proditione ducis Limburgensis, Othonianorum cæde, fuga Othonis, deque Brunonis captivitate breviter Dubecensis[1]. De iis hæc tradit Albertus Stadensis hujus temporis scriptor[2] : « Philippus et Otho iterum vires suas circa Coloniam sunt experti, et Otho iterum graviter vulneratus » ; pergit Godefridus ambos electos opera Henrici de Kaliuthin Coloniam prope in colloquium descendisse, quæ vero inter se egissent, plerosque latuisse ; de hujusmodi colloquio Robertus de Monte[3] Othonem regem ait cum Philippo duce Sueviæ multa de pace locutum, re infecta, Coloniam reliquisse. Verum Stadensis[4] utrumque sub quadam conditione reconciliationem spopondisse tradit. Cœptam prosequitur narrationem Godefridus, Philippum e colloquio reversum montem, cui Gymnich nomen erat, insedisse, arcemque imposuisse militari præsidio munitam, ut Coloniensibus frænum injiceret, quo illi metu percussi cum toto sibi adversante imperio Germanico conatus suos elusos viderent, Brabantiæ ducis opera Philippo conciliatos, qui Spirensem episcopum, ut in suam fidem eos adigeret, misit. Subjicit Godefridus Othonem afflictis ita suis rebus in Angliam fugisse, magnoque a Joanne rege avunculo honore susceptum, accepta ingenti pecuniæ vi ad bellum instaurandum rediisse, quibus consimilia alii recentiores historiæ mandarunt[5]. At Robertus de Monte Matthæusque Parisius adventum Othonis in Angliam sequenti anno recensent, additque illorum alter certis cum rege contractis pactis, Othonem triginta millia marcharum argenti secum adsportasse, atque in Germaniam rediisse ; alter vero tradit Othonem cum Joanne fecisse verba, ac quinque millibus ab eo marchis acceptis reversum.

11. Ad efferendas insuper Othonis partes Innocentius Brunoni Coloniensi archiepiscopo, prætereа decano et magistro H. scholastico Sancti-Gereonis, item Coloniensibus imperat[6] dent operam, ut Monasteriensis episcopus delato jurijurando staret, atque etiam ad id præstandum, si opus foret, Ecclesiasticis censuris compellant, idemque ut subditur, in Osnaburgensem episcopum ad eosdem judices scriptum est. Adolphum itidem, Coloniensem olim archiepiscopum, imperii Ecclesiæque perduellem, litteris suis resipisceret hortatus est[7].

« Adolpho quond. Colonien. archiep.

« Quoties te monitis et consiliis, precibus et præceptis, minis et terroribus inducere curavimus, ne conversus in arcum perversum sini causa nobis illuderes, quos ad favendum illi reg Othoni, per litteras et nuntios induxisti, parcens saluti et famæ tuæ, nondum, sic credimus, es oblitus, quamvis exigentibus culpis tuis, sis in reprobum sensum datus. Sed ecce, justo judicio primus ipse in foveam incidisti, quam alii præparasti, quia cum velles prædictum regem dejicere, dejectus es ipse prior propter notum perjurium, proditionem vulgatam, publicam excommunicationem, et inobedientiam manifestam. O si diligenter attenderes, quod laici de te sentiant, quod clerici de te dicant, quomodo tuam vilificasti personam, fœdasti ordinem, officium deturpasti, factus tibi ipsi contrarius, et reprobans temetipsum, proculdubio non minus erubesceres de infamia, quam doleas de jactura. Condolemus utique tibi, is tamen tu doleas, non quidem ad exercendam vindictam, sed ad pœnitentiam peragendam, quoniam inutiliter vindicare te studes, posses autem utiliter pœnitere. Quid enim tibi possunt prodesse homicidia, sacrilegia, furta, incendia, et alia facinora quæ committis ? putasne, per illa valeas apud Dominum, aut etiam apud nos indulgentiam promereri ? facta sunt novissima tua pejora prioribus, dum accumulando peccata peccatis pressus pondere vitiorum, ad inferni te profunda demergis. Ne putes, quod verba ista de cordis amaritudine proferamus, cum etsi tuam odiamus offensam, diligamus naturam, memores adhuc illius dilectionis antiquæ, qua te inter fratres et coepiscopos nostros affectuosius amabamus ; sed ex compassionis affectu, novit Dominus, verba ista proferimus, quoniam gemimus et tristamur, dum audimus te de malo vergere semper in pejus, quia licet graviter lædas alios, gravius tamen lædis teipsum, et inde deficis amplius, unde magis proficere te confidis.

12. « Memorare novissima tua, si forsan a tanto resipiscas errore, ad illum per humilem pœnitentiam te convertens, a quo te per contumacem inobedientiam avertisti, quoniam hæc sola tibi semita est relicta, per quam venire poteris ad salutem. Licet enim redire non possis ad gradum, a quo merito decidisti, si tamen sub potenti manu Dei te humiliare curaveris, adhuc te poterit ejus dextera sublevare ; sin autem pravis acquiescendo consiliis, et iniquis operibus insistendo, magis ac magis provocaveris ejus iram, proculdubio non effugies manus ejus, quæ te punient graviter in præsenti, et gravius in futuro. Monemus ergo te, frater, cum lacrymis, et exhortamur in Christo Jesu, qui venturus est judicare vivos et mortuos, quatenus nostris salubribus monitis acquiescens, per pœnitentiæ medicinam de morte resurgas ad vitam, et ad ubera matris Ecclesiæ revertaris, quæ pio miserationis affectu recipit filios delinquentes. Quoniam etsi sacrosanctam Romanam Ecclesiam matrem tuam in gravem difficultatem induxeris, de qua per te non posset aliquatenus liberari, quia

[1] Arnol. Lub. Chron. Slav. l. VII. c. 5. — [2] Alb. Stad. Chr. an. eod. — [3] Rob. de Mont. eod. ann. — [4] Stad. ubi sup. — [5] Naucl. et alii. — [6] Ep. CXXXVII. — [7] Ep. XCVII.

tamen ille est fundator, et fundamentum ipsius, qui imperat ventis et mari, dum ipse sit nobis adjutor, non timemus quid faciat nobis homo. Dat. Ferentini VIII kal. Julii, anno IX ».

13. Ut ferocientis Adolphi elatos animos compressit, ita Echeberto Bambergensi episcopo, qui cum ob defectionem ab Innocentio Ecclesiasticis censuris jam ante irretitus ac munere interdictus fuisset, demum ad frugem reversus, clericum suum Romam ad Apostolicæ Sedis implorandam misericordiam miserat, absolutionis beneficium largitur[1], atque ad fidem servandam animos addidit; extat episcopi ejusdem rescriptum[2] ipsius sigillo munitum, ab eoque ad Romanum Pontificem transmissum, quo professus est, se « ex fidelitatis (ut ait) obedientiæque juramento olim in consecratione sua concepto, teneri domini papæ mandatis in negotio etiam Romani imperii obtemperare. Ego Echebertus Babembergensis episcopus, per hoc scriptum sigillo meo munitum volo fieri manifestum, quod et illo juramento fidelitatis et obedientiæ, quod in consecratione mea corporaliter præstiti, profiteor me teneri ad obediendum etiam super negotio Romani imperii mandatis domini papæ. Unde sub illo juramento spondeo et promitto, quod super negotio Romani imperii mandatis domini mei papæ Innocentii sine fraude parebo, et cum ab eo vocatus fuero, cessante justo impedimento, ad præsentiam ejus accedam. Mandavi præterea Liupuldo clerico meo, et mandatum non revocavi, ut præscripta juret in animam meam ».

14. *Philippum cum Othone reconciliat Innocentius, missis legationibus.* — Verum dum principes alii refractarii, de quibus modo diximus, in meritas reprehensiones incurrunt, Philippus Sueviæ dux Othonis in imperio æmulus, adeo contumax atque in Romanam Ecclesiam contumeliosus, frequentius ab Innocentio monitus, ad se tandem rediens, nuntios litterasque pro reconciliatione obtinenda supplex mittit, in omnibus uti profitetur se morem gerere paratum, ut veniam consequatur, ut vero tanta hæc gesta, exactius discutiendum est. Præceperat novissime Innoc. Aquileiensi patriarchæ, ut errantem filium monitis ac minis ad officium revocare studeret, quod ille egregie præstitit, idque pontificiæ ad ipsum redditæ litteræ testantur[3], quas, ut magni ponderis referre operæpretium existimamus.

« Aquileiensi patriarchæ.

« Dignas fraternitati tuæ gratiarum referimus actiones, quod circa principem illum, quem nosti, mandatum nostrum fideliter exequi studuisti, credentes quod quantum in te fuit, nihil apud eum omisisti de contingentibus, quamvis ex iis quæ tibi mandata fuerunt, aliqua videaris apud alios omisisse, responsionem autem ipsius gratam in multis habemus, tum quia sapit Catholicam veritatem, tum quia piam devotionem ostendit, veruntamen in facto Ecclesiæ Maguntinæ nec juste, nec honeste respondit, quia sicut ex ipsius scripto perpenditur manifeste, sic vult dimittere Liupuldum intrusum, ut ex nos Siffridum archiepiscopum faciamus omnino cessare, quod quam sit iniquum, frivolum et absurdum, tua, sicut credimus, fraternitas non ignorat. Nos igitur, postquam correctionem ipsius diutius exspectavimus, eumque fecimus frequentius admoneri, super hoc, auctore Domino, procedemus, sicut videbimus expedire. Illud autem habemus acceptum, quod inter ipsum et adversarium suum treguas libenter, ut asserit, admisisset, si ad illum nostri potuissent nuntii pervenisse. Cumque nos ad pacem imperii aspiremus, suggerimus alteri parti, ut treguas non solum recipiat, sed exposcat, et tu, venerabilis frater in Christo, sicut pacis amator, suggeras principi memorato, ut cum treguæ postulatæ fuerint, illas sine difficultate concedat, quatenus nos ex illis occasionem et materiam assumamus, ad pacem imperii salubriter procurandam, quam utique toti orbi Christiano necessariam reputamus ». Hactenus Pontifex, qui de his Othonem regem certiorem fecit[1], adhortatus, inducias cum Philippo ad annum iniret.

15. Cæterum responsio, cujus hic meminit Innocentius, extat in memorato libello[2] ubi postquam pluribus ostendere conatus est, se defuncto Henrico Augusto fratre suo totis viribus omnique studio contendisse, ut Fridericus ejus filius imperio potiretur, verum cum nullum ex principibus in sententiam suam adducere potuisset, tandem non ambitione, sed illis instantibus atque urgentibus, coactum principatum adiisse, de Luipoldo deque aliis quæ Innocentius in reddita modo Epistola attigerat, plura affert, e quibus hæc delibanda putavi :

« Scriptum Philippi ad dominum papam etc.

« De domino Luipoldo hoc scitote. Contigit statim post mortem Conradi Maguntini archiepiscopi, et nos venisse Maguntiam et ejus interesse sepulturæ, et tunc concordi et unanimi electione cleri, accedentibus votis ministerialium et omnium eorum quorum intererat, et assensu et mirabili clamore populi, ipse Luipoldus fuit electus, sicque nobis præsentatus ; et quia nostrum non est discutere de episcoporum electione, tantummodo ut ipsa sit concors et unanimis, de regalibus eum investivimus. Postmodum dominus Siffridus apud Pinginam, ut vere putamus, a tribus, vel ad plus a quatuor se permisit eligi, sed cum nos a dilecto fideli nostro W. patriarcha Aquilegen. et a latore præsentium venerabili priore voluntatem vestram intelleximus, statim concepimus animum dimittendi Luipoldum ob honorem et reverentiam sanctitatis vestræ, et ob dignitatem sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, quam nos recognoscimus esse

[1] Ep. XIV. — [2] Ep. XV. — [3] Cit. libel. Ep. CXXXIX.

[1] Ep. CXL. — [2] Ep. CXXXVIII.

matrem et dominam omnium Ecclesiarum, et quam nos semper revereri volumus et honorare sicut matrem nostram Catholicam et Apostol. et pro posse et viribus nostris eam semper defendere volumus, et efficaciter suæ intendere exaltationi; ita quoque volumus dimittere Luipoldum ut et vos inspecto honore imperii, cujus exaltationi et honori vos tenemini plenitudine auctoritatis, quæ apud vos est, dominum Siffridum cessare faciatis, et nos tunc ad voluntatem vestram, et pro honore vestro ipsum dominum Siffridum in gratiam nostram recipiemus, quamvis in multis gravissime ipse nos offenderit, et vel in curia nostra honorifice tenebimus eum, vel de bonis nostris honestos redditus sibi assignabimus, quosque nos provideamus ei loco magnæ et honestæ dignitatis, accedente ad hoc auxilio vestro et Apostolica auctoritate, quod, ut putamus, fieri posset in brevi.

16. « Ad hæc sicut petistis pro reverentia vestra, et licet nobis non multum esset honorificum vel expediens, inter nos et dominum Oddonem treguas libenter admisissemus, si præfati nuntii vestri usque ad eum pervenisse potuissent. Præterea pro reformanda pace et concordia inter vos et nos, inter sacerdotium et imperium, quam nos semper desideravimus, subjiciemus nos vestris cardinalibus et nostris principibus, qui tales sint, qui ut viri Catholici pacem et concordiam sine omni scrupulo dolositatis debeant affectare. Item, si nos in aliquos vos, vel sacrosanctam Romanam Ecclesiam offendisse videmur, nos pro honore Domini nostri Jesu Christi, cujus vicem in terris geritis et ob reverentiam beati Petri principis Apostolorum, cujus vicarius estis, et ob salutem nostram nos ad satisfaciendum vobis supponimus: si vero vos in aliquo nos vel imperium læsisse videmini, conscientiæ vestræ super iis vos relinquimus. Cum enim nos pie credamus, et ante passionem et post passionem Dominum nostrum Jesum Christum B. Petro Apostolo claves regni cælorum contulisse, et tradidisse jus ligandi atque solvendi, scimus et protestamur, quod vos, qui in locum suum cum plenitudine potestatis successistis, in hujusmodi articulis ab homine non estis judicandus, sed judicium vestrum soli Deo reservatur, cujus judicium et examen, quod sibi soli debetur, nobis non quærimus usurpare. Ad hæc, pater sanctissime, quod nos putamur a quibusdam æmulis nostris fuisse excommunicatione innodatos ab antecessore vestro, nunquam verum esse scitote, et tantum præsumimus de mira honestate vestra et prudentia, quod si super hoc testimonium vestrum invocaremus, vos hujus rei diceretis nos esse innocentes, quod utique vere dicere possetis. Et utinam apud Ecclesiam triumphantem ab omni vinculo secretæ excommunicationis nos sciremus nos esse solutos, sicut apud Ecclesiam militantem, cujus nos membrum esse confidimus, vere scimus nos nullo modo unquam manifeste fuisse ligatos. Super omnibus autem aliis, quæ nobis objicere decreveritis, sicut devotus filius vester obedienter nos discretioni vestræ submittemus: confidimus quoque in Domino, quod manifestata vobis tota veritate, et cum plene vobis constiterit, quod multa falsa de nobis sæpissime vobis suggesta sunt, vos in intimis visceribus paternæ vestræ dilectionis nos colligendo, pio nos adhuc affectu obligare debeatis, et cum sciveritis obedientiam et devotionem nostram, quam nos vobis, ut charissimo patri nostro spirituali, cum omni humilitate procurabimus exhibere, scimus quoque verissime, quod in omni nostra tribulatione nunquam adhuc vos, vel sacrosanctam Romanam Ecclesiam dictis vel factis offendimus, quod etiam Deo dante nunquam faciemus; cæterum verbis latoris præsentium fidem firmam adhibere dignemini ». Hucusque Philippus, qui præterea nuntiis ad Apostolicam Sedem missis hanc ad Innocentium Epistolam dedit[1]:

« Reverendo in Christo patri D. Innocentio, sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ summo Pontifici, Philippus Dei gratia Romanorum rex et semper Augustus, salutem et cum omni reverentia filialis devotionis affectum.

« Dilectum ac familiarem nostrum VV. venerabilem Aquileien. patriarcham, et præcipuum imperii principem, una quoque cum ipso alios fideles ac familiares nostros G. burgravium Magdeburgen. Henricum de Smalinechi, et Evihardum de Lurra, præsentium latores, a latere nostro ad vestram destinavimus sanctitatem, quibus dedimus plenitudinem potestatis, et auctoritatem omnimodam, inter Ecclesiam et imperium, et inter vos et nos pacem et concordiam reformare, et periculosam regni et sacerdotii scissuram feliciter restaurare. Prædictos utique nuntios, quos ad tam excellens factum idoneos reputavimus, ad vos accedentes, a vestra hilariter postulamus recipi paternitate, rogantes attentius et commonentes, quod omnibus iis, quæ ex parte nostra prudentiæ vestræ intimaverint, fidem et certitudinem dignemini adhibere, ipsi enim a nostra sublimitate tali modo et eo fine recessere, quod sacrosancta Romana Ecclesia semper in nobis tanquam mater in filio sinceram dilectionem, et debitam invenit devotionem, duntaxat nos ejus et vestrum aliquando sentiemus affectum. Quæcumque præfati nuntii nostri pro nobis polliciti fuerint, ut Romanæ Ecclesiæ benevolentiam habeamus et favorem, nos parati sumus gratanter eadem affectu prosequente complere, et ipsorum ordinationem per omnia ratam habere et inconcussam ».

17. At Innocentius, cui nihil antiquius, quam ut Christianos principes Ecclesiæ obsequentes inter se conjungeret, Hugonem episcopum Ostiensem ac Leonem tituli S. Crucis presbyterum cardinalem, ut pacem inter illos conciliaret, in Germaniam legavit. Hoc enim contigisse hoc anno tradit Conradus Urspergensis abbas[2], vel insequenti, uti

[1] Cit. libel. Ep. CXLII. — [2] Ursperg. in Chr. an. 1206.

Godefridus auctor recentior describit, qui paulo ante prædictam legationem recenset, eamque Germaniæ principibus missam ait. De his vero legatis Innocentius ad regionum earum principes Ecclesiasticos et sæculares scripsit [1], quibus sensus animi illustrat, paternum suggerit consilium, legatosque suos plurimum iis commendat.

18. « Innocentius, etc.

« Ejus imitando vestigia, qui omnium viscera in se gerens aiebat : Quis scandalizatur et ego non uror, paterno condolentes affectu, si forsan summi sacerdotis exemplo, qui reconciliatio factus est in tempore iracundiæ, hujusmodi possemus reconciliare scissuram ad restaurandam concordiam in imperio, et stabiliendam inter ipsum et Ecclesiam veram pacem, diligens studium et operam impendimus efficacem, et ad hoc specialiter exequendum venerab. fratrem nostrum Hugonem Ostiensem episcopum, et dilectum filium Leonem tituli Sanctæ-Crucis presbyterum card. Apostolicæ Sedis legatos in Theutoniam destinamus. Quocirca universitati vestræ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus eorum salubribus monitis et mandatis humiliter intendentes, tales vos erga ipsos exhibere curetis, quod nos devotionem vestram debeamus merito commendare, scituri pro certo, quod cum eos inter cæteros fratres nostros merito suæ probitatis specialiter diligamus, quod fuerit eis factum, reputabimus nobis impensum ». Hucusque Innocentius. De eadem legatione agit Lubecensis [2] : quid vero in Germaniam profecti legati egerint, utque Philippum absolverint, proximo anno dicetur.

19. *De Waldemaro episcopo a carcere liberando Innocentii et regis Danorum litteræ.* — Nec Philippum solum sed etiam Waldemarum Danorum regem sibi dicto audientem reperit, quo mandante, ut Waldemarum Slevicensem episcopum e carcere emitteret, egregius princeps nuntium et litteras [3] omni officio refertas misit, seque pariturum pollicitus est, quamvis eo dimisso, sibi regnoque magnorum periculorum metus immineret, necemque conjuratione facta sibi conflasset.

« Reverendo in Christo patri et domino Innocentio, Dei gratia sacrosanctæ Romanæ Sedis summo Pontifici... eadem gratia Danorum et Slavorum rex, dux Juciæ, dominus Nordalbingiæ, filialis devotionis plenitudinem cum affectu.

« Cum universi quarumcumque per orbem terrarum diffusi Christianæ fidei sectatores sanctitatis vestræ excellentiam venerari et diligere, non servilis, sed filialis devotionis obsequiis teneantur, illi tamen si justa paternitatis vestræ meritis voluerint vicissitudine respondere, ad hoc se debent abundantius recognoscere debitores, quos specialis prærogativa dilectionis, et evidentioris gratiæ manifestis indiciis honoratis. Licet enim ad obediendum et obsequendum sanctitatis vestræ beneplacitis Christianæ professionis generalibus institutis et gentibus universis communibus teneamur, specialis tamen immensæ benignitatis et benevolentiæ vestræ nobis impensæ stimulis urgentioribus excitati ad perficiendum benevole universa quæ vestræ discretioni noverimus complacere, nos profecto recognoscimus firmius obligatos, quia non solum antecessorum vestrorum, qui antecessores nostros et regnum eorum sinceræ semper charitatis brachiis amplexati sunt, vestigiis incedentes, vos constituistis dilectionis quam ad ipsos habuerant successores, verumetiam eam studuistis incrementis spe quoque majoribus adaugere, et ad perficiendum nostrum beneplacitum, et honorem nostrum et regni pariter promovendum, paterna sollicitudine laborare. Susceptis autem pietatis vestræ litteris, in quibus nos super liberatione Waldemari episcopi sincero affectu et benevolo monuistis, cum, ut salva dilectionis vestræ plenitudine loquimur, plerisque quod petebatur difficile, vel penitus impossibile videretur; eas gratanter recepimus et benigne, nihil grave, quod vobis facile decreveritis quantumcumque damnum nobis, vel periculum in persona, vel rebus immineat arbitrantes, tanta nobis ex præcedentibus meritis vestris dilectionis integritate et constantia demonstrata, quod certissimi sumus, quia circa utilitatem et profectum nostrum tam diligenti sollicitudine vigiletis, quod ad præcavendum in posterum universa damna et incommoda, quæ nobis pæne regni nostri universitas minatur et metuit imminere, tale debeatis adhibere remedium et cautelam, quod nequaquam super iis oporteat dubitare, ideo ad implendum omne tametsi arduum videatur, incunctanter et omni deliberatione postposita nobis cognoscimus obsequendum, quicquid vestra providentia nobis viderit imperandum.

20. « Nisi enim projectis post tergum nostrum omnibus excessibus et delictis, quibus in nos deliquit episcopus prælibatus, ad ea oculos nullatenus retorquentes, in Domino et vobis spem nostram et confidentiam poneremus, nos, sicut alii pæne cuncti, non solum difficile sed impossibile crederemus, quod nobis modo urgenti præcipue benevolentiæ vestræ plenitudine facile judicamus. Sane, licet providentiam vestram pluribus occupatam inviti longis sermonibus molestemus; quod tamen ipsum contra nos maxime excitavit, vestræ dilectioni breviter revelandum per nuntium arbitramur, ut odium pro dilectione, et pro bono malum ipsum nobis reddidisse evidentius declaretur. Cum enim rex Canutus avunculus noster fuisset ab inimicis suis innocenter et immerito interemptus, quædam, de qua adhuc sub judice lis est, utrum eam habuerit concubinam, istum, de quo nobis est mentio, procreavit. Sed cum de generatione istius tanta esset ambiguitas, quippe, post mortem ejus, cujus filium se affirmat, et de matrimonio illegitimo procreatum, utrum eum filium

[1] Cit. libel. Ep. CXLIII. — [2] Arn. Lubec. Chron. Slav. l. VII. c. 6. — [3] Apud Innoc. l. VIII. Ep. CLXXXVII.

prælibati vellet asserere, sive non, patris nostri arbitrio linqueretur, ipse tamen divinæ retributionis intuitu in saniorem partem dubia exponendo, ipsum in genus regale, et suam progeniem dignanter suscepit, et non solum in cognatum et consanguineum, sed quasi in proprium filium adoptavit. Patre autem nostro de medio sublato, cum frater noster piæ memoriæ rex Canutus regni gubernacula suscepisset, a patris piis operibus non declinans, se ejusdem dilectionis, quam pater noster ad hunc habuerat, successorem constituit et hæredem, et benevolentiam et dilectionem illi semper exhibuit pleniorem, tantam gratiam quam a patre nostro susceperat augmentando. Quod inter cætera ad tempus ducatum, qui nobis debebatur, ei nobis in annis teneris constitutis, concessit, eumque abunde innumeris beneficiis et honoribus ampliavit, sed unde benevolentiam se credidit plenius promereri, inde ipsius indignationem et odium contra se et nos sensit graviter et inexorabiliter excitari. Nam cum nobis, annis infantiæ jam transcursis, ducatus noster et hæreditas patris nostri redderetur, cujus ipse, ut supra dictum, fuerat ad tempus procurator, dilectionis sinceræ vicissitudinem, quam ipsi et nobis reddere tenebatur, in rancorem et odium indeficiens commutavit. Quod et postmodum (nam secundum proprium ipsius in die consecrationis suæ prognosticum, nihil occultum quod non reveletur, neque absconditum quod non sciatur) indiciis nimis evidentibus patefecit, omnium enim beneficiorum, quæ a patre nostro et fratre susceperat, ut de nobis ipsis sileamus, immemor vel ingratus, præmissum fratrem nostrum et nos regno molitus est, quamvis adjuvante divina clementia (non potuerit), removere, et regis et episcopi minus decenter et juste sibi nominibus maritatis contra nos pugnaturus aciem instaurare. Si itaque brevitatis causa omnibus aliis prætermissis, quæ contra nos relata et gravia perpetravit, hæc ad memoriam revocentur, nisi vestra in omnibus et super omnia benevolentia attendatur, quid de illo boni potest conjici, qui etiam in mortem nostram tam innocenter et immerito non timuit malignari?

21. « Cum igitur et nos et nostra vestræ per omnia committimus ordinationi, procuret vestra providentia, ut si ipsum admonitionis vestræ intuitu dimittamus, ita disponatis, ut taliter ad vos perducatur, quod ab inimicis non possit in itinere deprehendi, quia quamvis opera nostra id cognoscamus nullatenus meruisse, Philippus tamen dux Sueviæ inimicis nostris magis se sociat quam amicis, et qualiter inter nos et regem Franciæ res se habeat, vestræ magnificentiæ non convenit revelari. Ideoque, si in manus præmissi nostri adversarii deveniret, si possint, per eum nobis et regno nostro molestias irrogarent, et, cum pervenerit, sicut per litteras vestras et nuntios nostros accepimus, eum in aliquo alio loco ubi opportunum cognoveritis collocetis; quoniam cum ad dilectionis sinceritatem beneficia, quæ ei prius a fratre nostro et nobis impensa sunt, nequaquam sufficimus augumentare, timemus quod nullatenus melius modo quam prius possimus ejus benevolentiam promereri, ideoque magis ejus absentiam quam præsentiam affectamus, cui formidamus posse sinceri affectus constantia copulari. Quod si nec ipsum secure ad vos poteritis perducere, nec sicut dictum est, ei in alio loco munera providere, cum benevolentia vestra ipsum ne nobis noceat permittatis de cætero retinere; tanto clementius nobiscum facientes, quod fere omnium nobis attinentium consilio prætermisso a vestro nequaquam consilio, et beneplacito volumus declinare. Cætera nuntiis nostris vobis committimus enarranda ».

22. His litteris acceptis Innocentius, misso ex cardinalium consilio legato, regem hortatus est ut solutum vinculis episcopum ad Ungarorum regem, dein ad Apostolicam Sedem perducendum illi traderet; extat hæc Pontificis insignis amoris notis Epistola[1] ad Danorum regem reddita, qua virtutes ejus verbis ornat, commendatque.

« Illustri regi Daniæ.

« Gratias agimus gratiarum omnium largitori, quod in serenissimo pectore tuo eam virtutum abundantiam cumulavit, ut inveniatur in eo, quod universitas hauriat, nec desit ibidem, quod affectio familiaris assumat. Nos igitur specialis dilectionis tuæ prærogativa gaudentes, tanto securius tibi preces effundimus, quanto ex tuæ celsitudinis litteris, nostro nuper Apostolatui destinatis, purioris devotionis, quam ad nos habere dignosceris, argumenta tenemus. Sic autem, fili charissime, convenit, ut per bonorum præteritorum memoriam, quæ tam a nobis quam prædecessoribus nostris tibi ac progenitoribus tuis sunt affluenter exhibita, teipsum excites ad majora, nec illa debellatrix virtutum, ingratitudo videlicet, ullum, quod absit, in te locum inveniat, quæ cum malorum sit provocatrix et exterminatrix meritorum, quocumque semel se ingerit, vix sine gravi detrimento recedit. Ex dictarum namque perpendimus serie litterarum, quod licet Waldemarus Slewicensis episcopus pontificalis officii gravitate, ut in se regnum sacerdotio conniret, contra claræ memoriæ C. regem Danorum fratrem tuum, cui juramento fidelitatis tenebatur adstrictus, temere conjuravit, omniumque beneficiorum, quæ tam a te quam tuis progenitoribus copiose susceperat, impudenter oblitus, multa gravia contra honorem regium perpetrarit; tu tamen, tanquam rex clemens et princeps Catholicus, quique doles, quoties cogeris esse ferus, ob reverentiam summi Regis et salubrem admonitionem Apostolicæ Sedis, quantumcumque idem episcopus te ac tuum regnum offenderit, quantumcumque etiam id tibi grave, multis etiam impossibile videretur, nobis, tamen pro liberatione ipsius exhortantibus et exorantibus incessanter,

[1] Innoc. l. VIII. Ep. CLXXXVIII.

velociter etiam, omni deliberatione postposita, duxisti humiliter obsequendum, nihil difficile reputans, quod tibi duximus injungendum, firmam spem et fiduciam obtinens, quod circa utilitatem et profectum tuum tam diligenti sollicitudine vigilemus, quod ad præcavendum in posterum damna et incommoda universa, quæ pæne universitas regni tui minatur tibi, ac metuit imminere, tale debeamus providere remedium, quod nequaquam super iis tibi deinceps sit dubitandum.

23. Nos igitur plurimum acceptantes devotionis regiæ puritatem, ac cupientes tam saluti tuæ quam tranquillitati regni tui diligenti sollicitudine providere, de communi fratrum nostrorum consilio dilectum filium magistrum P.. clericum nostrum, virum providum et discretum, ac suæ probitatis et honestatis intuitu nobis et fratribus nostris acceptum, ad tuam duximus præsentiam destinandum, celsitudinem regiam monentes, atque etiam exhortantes in Domino, quatenus juxta preces et exhortationes nostras memoratum episcopum absolutum, et liberum eidem facias assignari, eidem nihilominus providens in securo conductu, ut usque ad dil. in Christo filium nostrum... Ungarorum regem illustrem, ab eodem valeat idem episcopus sine cujusquam læsione deduci. Nos enim ex tunc auxiliante Deo curabimus providere, quomodo secure ad nos valeat pervenire. Verum quia tam longum iter perficere, vel apud nos per longum tempus manere idem episcopus sine magnis non posset expensis, quas ipsum credimus non habere de sui episcopatus redditibus, tantum ei tribuat ex mandato nostro regia celsitudo, quod ad Sedem Apostolicam veniens ac permanens apud ipsam, decenter et honeste se ac suos valeat procurare. Ad hoc paci ac tranquillitati tuæ paterna volentes sollicitudine præcavere, dicto magistro dedimus in mandatis, ut convocatis magnatibus regni tui tam Ecclesiasticis quam mundanis, candelis extinctis et pulsatis campanis excommunicationem solemnem auctoritate nostra promulget in eum vel eos, qui te vel regnum tuum, vel aliquos de tuo regno propter hujusmodi causam ausu temerario infestabit, quodque fideliter ad Apostolicam Sedem accedet, ipsius mandatum humiliter recepturus. Super eo vero, quod dilectus filius.. et nuntii apud nos multipliciter institerunt, ut in locum prædicti episcopi faceremus dilectum filium.. electum per Apostolicæ dispensationis gratiam subrogari, noverit regalis prudentia, quod petitionem hujusmodi non potuimus adimplere, cum sanctorum patrum canonicæ sanctiones expresse prohibeant, ne quis locum viventis usurpet, antequam idem ab eo canonica fuerit censura remotus. Cum autem idem episcopus ad præsentiam nostram pervenerit, quia tunc intelligi poterit suæ redditus libertati, nos de iis quæ pertinuerint ad cautelam, nihil, auctore Domino, super hoc negotio dimittemus. In fine autem tuam celsitudinem monemus, atque etiam rogamus, quatenus dictum magistrum sic decenter recipias et honeste pertractes, ut exinde non immerito tua valeat magnificentia commendari. Datum XIII kal. Februarii ».

24. *De matrimonio regis Bohemiæ cognoscit Innocentius.* — Cum in Germanos reges inciderit mentio, addendum videtur Innocentium, cum Bohemiæ rex, legitima uxore repudiata, aliam sibi adjunxisset, ejus causam Salisburgensi archiepiscopo cognoscendam detulisse [1].

« Salzeburgen. archiepiscopo, et abbati Salzeburgen. diœcesis, et decano Guiren.

« Ex parte dilecti filii nobilis viri..... marchionis Misnensis, et sororis ipsius, nostris est auribus intimatum, quod cum charissimus filius noster... Bohemiæ rex illustris, ipsam... duxisset legitime in uxorem, ac eam decem et octo annis, et amplius velut uxorem legitimam pertractasset, filiis et filiabus ex ea susceptis, tandem suadente humani generis inimico illam a suo consortio separavit; et venerabilis filius noster Pragensis episcopus habito quorumdam prælatorum consilio in quodam monasterio ad petitionem et mandatum ipsius regis, ipsa volente ad eos accedere, ut suas coram eis proponeret rationes, militibus ejusdem regis prohibentibus bis vel ter ingressum eidem, et ex parte illius appellatione ad Sedem Apostolicam interposita, sententiam inter eos non est veritus promulgare, ac denique ipse rex quamdam aliam.. sororem videlicet charissimi in Christo filii nostri... regis Ungariæ superduxit. Super hoc autem cum ad nos querimonia devenisset, causam ipsam venerabili fratri nostro Alberstatensi episcopo, et conjudicibus ejus duximus committendam, cui postmodum eamdem causam instructam ad nostram præsentiam remiserunt. Cum denuo tibi fratri.. Salzeburgensi, et bonæ memoriæ.. Magdeburgensi archiepiscopis et dilecto filio... præposito Romano, causam commisissemus eamdem, ipsi præfatum regem propter idem negotium citaverunt. Sed quoniam idem rex nuntios eorum, ut asseritur, fecit inhoneste tractari, ipsi non processerunt amplius super causa.

25. « Interea vero præfatus rex correctus a Domino, sicut dicitur, et magna contra ipsum adversitate surgente, reversus ad ipsum dixisse proponitur: Merito hæc patior, quia legitimam uxorem meam sine causa dimisi, et propter hoc filios meos filiasque confudi. Cumque reatum suum taliter recognosceret, et convocatis majoribus terræ suæ nihilominus etiam liberis et ministerialibus fratris ejusdem uxoris suæ, juravit ipse, fecitque jurari per suos, quod superinductam expelleret et legitimam revocaret: quod postmodum non implevit, licet illud per litteras signatas sigillo proprio confirmarit. Quamvis igitur ex Apostolicæ servitutis officio simus omnibus in justitia debitores, volentes tamen ita prædictorum marchionis et sororis

[1] Innoc. l. IX. Ep. LXII.

ipsius justas petitiones admittere, ut præfatorum regis Bohemiæ ac sororis regis Ungariæ justitiam non lædamus, discretionem vestram monemus per Apostolica scripta atque præcipimus, quatenus ad diem et locum partibus competenter vocatis coram vobis, quos videritis evocandos in ipso negotio mediante justitia usque ad calculum diffinitivæ sententiæ, sublato appellationis obstaculo, procedatis, et causam sufficienter instructam ad nostrum remittatis examen, præfigentes partibus terminum congruentem, quo per procuratores idoneos nostro se conspectui repræsentent, sententiam auctore Domino recepturos. Testes autem etc. Datum Romæ apud Sanctum-Petrum VI kalendas Maii, anno IX. » Atque de Germaniæ regibus hactenus.

26. *Res Ungaricæ.* — Superest, ut de finitimo, nempe Ungaro, nonnulla subjiciamus. Erat is Andreas, qui defuncto nepoti puero, ut ex dictis anno superiori apparet, in regnum successerat; cum optimi principis specimen daret, morem ei gessit Pontifex, atque universis Pannoniæ archiepiscopis, episcopis, cæterisque præsulibus, cunctis principibus præcepit [1], ut ejus proxime feliciter, uti sperabat, nascituro filio fidei sacramento se devincirent; data est hujusmodi Epistola Ferentini VII idus Julii, anno nono. Post hæc vero accepto de nato filio læto nuntio, Bambergensi episcopo reginæ fratri, Romæ III kal. Decembr. rescribens, injunxit [2], ut regem adiret, suoque nomine gratularetur. Cæterum antequam ex illis regionibus sermo revocetur, non est prætereundum de Nidrosiensi antistite Innocentium in hujus, successorumque gratiam dato Diplomate archiepiscopum constituisse [3], missoque pallio in Norvegiæ regno metropolitanum confirmasse, clericorum percussores absolvendi facultatem dedisse [4], tum etiam tribuisse [5], ne quis nisi facta ab ipso potestate in ejus metropoli episcopos consecrare auderet, mandasse denique [6], ut beati Petri censum per provinciam colligendum studeret, atque ad se Romam transmitteret. Postremo ne quid Septentrionalium rerum ad hunc annum spectantium prælerire videamur, adjicimus Innocentium A.. præpositi, qui Magdeburgensis archiepiscopus fuerat designatus, electionem confirmasse [7].

27. *S. Dominicus cum legatis Apostolicis in Galliam missus.* — Rapiunt ad se orationem nostram Gallicæ res, utque a finitimis Germaniæ ducamus initium, hoc anno Cameracenses cives atrocissimis injuriis episcopum suum affecerant, atque ab eo deficientes civitatem hosti traditam, oppidaque ac possessiones Cameracensis Ecclesiæ ferro igneque vastatas occuparant, ob quæ cœtu fidelium moti sacris violatis divina officia celebrare præsumpserant. Tantis exasperatus flagitiis Innocentius Rhemensem archiepiscopum sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalem, et Apostolicæ Sedis legatum, ejusque suffraganeos animadvertere in eos graviter jussit [1] : atque contumaces juste insecutus, ita scelerum pœnitentes fovit amplexusque est : quare abbati Cisterciensi, Petro de Castronovo, et fratri Radulpho Apostolicæ Sedis legatis mandavit [2], ne archiepiscopum Narbonensem ob ea crimina, de quibus convictus esset, molestia afficerent, cui jam pœnitentiæ agendæ tempus tribuisset.

Tulerant ingentes labores legati Apostolici in excolendis iis regionibus, quæ adeo sentibus spinisque horruerant, ut non tam verbo quam ferro flammaque purgandæ viderentur ; dejecti erant animis, spemque convertendorum hæreticorum posuerant : quotiescumque enim de divinis verba apud eos facerent, obgannientes statim hæreticos clericorum scelera, moresque obsoletos obtrudentes, sentiebant ne sibi talia, nisi prius emendatis Ecclesiasticorum moribus, prædicarent, cum divina providentia Didacus Oxomensis episcopus, vir insigni pietate, qui Roma reversus non obtenta ab Innocentio exuendi sese episcopatu potestate, ad infidelibus Evangelii lucem liberius inferendam, adducens secum beatum Dominicum, cujus tum virtus mundo efflorescere cœpit, atque apud Montem-Pessulanum in Arnaldum abbatem, ac fratres Petrum e Castronovo, et Radulphum monachos Cistercienses Apostolicæ Sedis legatos incurrens ad resumendos animos cohortatus est, abjectaque omni comitatus pompa Apostolorum more pedites sine pecuniis incederent, regionemque obeundo, virtutum splendore omnibus prælucerent, respondentibusque id se lubenter facturos, si in re adeo nova vir aliquis magnæ auctoritatis exemplo præiret, vir divinus familia Oxomium missa cum iis monachis sine pompa, ac fastu in erudiendis Catholicis, confutandis hæreticis, evellendisque vitiis studium operamque defixit (1).

28. Cæterum Arnaldus Cistercii abbas cum ad celebranda Ordinis comitia perrexisset, iis peractis secum alios duodecim abbates, pluresque ejusdem

[1] Innoc. l. IX. Ep. LXXVII. — [2] Ep. CLXXXV. — [3] Sib. VIII. Ep. CCIX. — [4] Ep. CCX. — [5] Ep. CCXI. — [6] Ep. CCXII. — [7] Ep. XII.

[1] Innoc. l. IX. Ep. CXXXII. — [2] Ep. LXVIII.

(1) Quæ hic narrat annalista de adventu S. Dominici cum Didaco Oxomensi episcopo in Provinciam ad superiorem annum 1205 referenda esse demonstrabimus, in Nota ad A. 1207. I. Porro de exordiis utriusque Ordinis Prædicatorum et Minorum, nescio an vetustius aliud testimonium afferri possit eo quod exhibet anonymus scriptor Chronici Montis-Sereni prope Hallam Saxoniæ, quod ad annum usque 1225 perductum legitur inter scriptores rerum Germanicarum Menkenii. tom. II. Ita vero ille ad an. 1224 : « Duo novæ conversationis in provincia et in ipsa civitate Magdeburg. haberi cœperunt, eorum unus qui sanctos Prædicatores se nominant, alter eorum qui Minores fratres appellantur, de quibus ferunt quod ante hoc tempus XX annis instituti, et ab Innocentio papa fuerunt confirmati ; et prior quidem clericorum tantum est : sequens vero, et clericos et laicos recipit, quem dicunt ab institutore quodam principium accepisse ». Ex hoc æquali scriptore deduci posset utriusque hujus Ordinis religiosi epocham anno 1204 figendam esse ; nisi familiaris consuetudo ejusmodi scriptorum obstiterit, qui sæpe in gratiam numeri rotundi addere aliquid vel demere non recusant. MANSI.

Ordinis religiosos viros adduxit, qui ut ab Oxomensi episcopo edocti erant, summa humilitate, paupertateque more Apostolico eas regiones lustravere, sui quique limites serendi verbi divini definiti. Incedebant pedibus, victum ostiatim quæritabant, summoque zelo hæreseos errores discutiebant. Inter cæteras porro cum sectariis consertas publicas disputationes celeberrima illa fuit, quæ cum Balduino hæresiarcha, ejusque nequitiæ socio Theoderico in castro Carmano magno zelo, ac veritatis triumpho habita est : argumentis enim episcopi Oxomensis irretitus hæreticus, negans tamen fateri veritatem, ac æstuans : « Scio », inquit Theodoricus, « scio cujus spiritus sis, siquidem in spiritu Eliæ venisti ». Ad hæc sanctus : « Et si ego in Eliæ spiritu veni, tu venisti in spiritu Antichristi ». Quanquam etiam divinum numen nonnulla miracula ad incutiendum impiis terrorem explicuit, inter quæ illud insigne, quod Petrus Vallisarnen. narrat [1] ex segetibus die festo sancti Joannis a messoribus cæsis sanguinem fluxisse : « Contigit tempore illo prope Carcassonam miraculum, quod præteriri non debet. Metebant hæretici segetes suas in die nativitatis sancti Joannis Baptistæ : ipsum enim non prophetam, sed malignissimum esse dicebant, dum igitur meterent, adspiciens unus ex iis, manum suam vidit, et manipulum suum sanguinolentum, quod videns putavit, quod incidisset manum, sed inveniens eam sanam, exclamavit sociis : Quid ultra? Adspicientes singuli manipulos, quos tenebant, invenerunt eos sanguinolentos, manibus conservatis illæsis. Venerabilis autem abbas Vallium Guido tunc erat in illa terra, qui manipulum sanguinolentum vidit, et ipse mihi hoc narravit, etc. (1) ».

29. Affert etiam [2] auctor illustre aliud miraculum, quod beati Dominici opera ad hæreseos falsitatem evincendam, defigendamque in perfidorum oculis Deus patravit : schedula enim in qua fides Catholica a sancto exarata erat, ter flammis injecta ad probandam fidem ter illæsa resilivit. « Disputaverant quadam die quidam prædicatores nostri viri religiosi adversus hæreticos, unus autem de nostris, Dominicus nomine, vir totius sanctitatis, qui socius fuerat episcopi Oxomensis, auctoritates, quas in medium produxerat, redegit in scriptum ; et cuidam hæretico tradidit schedulam illam, ut supra objectis deliberaret. Nocte igitur illa erant hæretici congregati in una domo, sedentes ad ignem. Ille autem, cui vir Dei tradiderat schedulam, produxit eam in medium ; tunc dixerunt socii sui, ut in medium ignem illam projiceret, et si schedula illa combureretur, vera esset fides, imo perfidia hæreticorum ; si vero incombusta maneret ; fidem, quam prædicabant nostri, veram esse faterentur. Quid plura? in hoc consentiunt omnes, schedula in ignem projicitur, sed cum in medio igne aliquantulum moram fecisset, incombusta penitus ab igne resiliit, stupentibus qui aderant ; unus cæteris durior, ait illis : Projiciatur in ignem iterum, iterum resiliit incombusta ; quod videns ille durus et tardus ad credendum, dixit iterum : Trina vice projiciatur, et tunc sine dubio rei exitum cognoscemus : projicitur tertio, nec tunc quidem comburitur, sed integra ab igne resiliit et illæsa : hæretici autem visis tot signis, nec tunc ad fidem voluerunt converti, sed in sua manentes malitia, districtissime sibi invicem inhibuerunt, ne miraculum istud per narrationem alicujus ad nostrorum notitiam deveniret : sed miles quidam, qui erat cum illis, qui aliquantulum consentiebat fidei nostræ, noluit celare quod viderat, sed pluribus enarravit. Factum est autem hoc apud Montemregalem, sicut ab ore viri reli-

[1] Petrus Vallissar. Hist. Albeg. c. 3. — [2] Cap. 7.

(1) Laciniam hanc in Annalibus contractis assuit Raynaldus : Narrat aliud insigne prodigium a S. Dominico editum Vitæ illius auctor, quo novem nobiles matronæ hæreticorum versutiis irretitæ, fugiente ab iis visibili ac tetra specie dæmone, fidei orthodoxæ veritatem amplexæ sunt : « Cum, inquit, in Tolosæ partibus apud castrum quod Faunum-Jovis vocant, prædicaret vir Dei, cum aliquando, fidem Catholicam egregie adstruens, hæreticorum perfidiam multis modis confutasset, absoluta concione, more solito in Ecclesia precandi causa remansit : et ecce novem matronæ nobiles ex illo castro veniunt, intrant in templum, cadunt ad pedes ejus, et dicunt : Serve Dei, adjuva nos. Si vera sunt quæ hodie pro concione dixisti, jampridem mentes nostras necesse est spiritus erroris occæcarit : nam istis, quos tu hæreticos vocas, et nos Homines Bonos appellamus, usque in præsens credidimus et adhæsimus toto corde ; nunc vero prorsus fluctuamus animis : Serve Dei, adjuva nos et ora Deum tuum, ut notam nobis faciat fidem suam, in qua vivamus, moriamur, et salvæ fiamus. Tum vir Dei stans, et aliquandiu intra se orans, paulo post dixit ad eas : Constantes estote, et exspectate intrepidæ ; confido enim in Domino Deo meo, quod ille qui neminem vult perire, jam declarabit vobis cujusmodi domino hactenus adhæseritis : moxque viderunt e medio sui felem teterrimum prosilire, canis magnitudine, crassis oculis et igneis, lingua oblonga, lata, sanguinolenta, et usque ad umbilicum producta, cauda brevi, et in sublime erecta, ita ut loci ejus turpitudinem quocumque se verteret hominum oculis ostenderet, fœtore intolerabili inde exhalante ; cumque apud matronas illas sese hora una hac illacque agitasset, ad restim quæ e campana pendebat insiliens, et per eam sursum scandens, tandem disparuit, fœda post se vestigia derelinquens. Conversus autem ad matronas S. Dominicus, nimium territas consolabatur ita dicens : En ex eo quod coram oculis vestris, Deo volente, apparuit, potestis animadvertere, qualis sit ille, cui hucusque servistis. At illæ gratias Deo agentes ad fidem Catholicam integerrime se receperunt ».

Exantlasse eumdem S. Dominicum gravissimos labores et contumelias læto animo pertulisse, dum Evangelium inter hæreticos prædicabat, singulaque oppida lustrabat, narrat idem auctor qui hæc subjungit : « Accedit eo tempore ut disputatio solemnis deberet cum hæreticis ventilari, ad quam cum episcopus loci cum multa se pompa præpararet iturum, dixit ad eum præco Christi : Non sic, mi domine pater, non sic est contra filios superbiæ procedendum : humilitatis, ac patientiæ, religionis, aliisque virtutum exemplis convincendi sunt veritatis adversarii, non fastu elationis, et ostentatione gloriæ sæcularis. Armemur ergo devotis orationibus, et humilitatis indicia præferentes, discalceati contra Goliath procedamus. Assensit episcopus consilio pietatis, et discalceati sunt omnes : cumque de via dubitarent, obviam habuerunt hæreticum, quem Catholicum existimabant, qui eos ad locum recto itinere, ut spoponderat, non perduxit, sed ad nemus quoddam perfidus malitiose seduxit, ubi inter vepres et spinas pedes eorum vulnerati sunt, et crura sanguine respersa. Tunc pugil Dei cum omni patientia sufferens, et in jucundam Dei laudem prorumpens, ad collaudandum et sustinendum cum patientia omnes hortatus est, dicens : Confidite in Domino, charissimi, quia de cælo vos manet triumphus, jam enim peccata nostra sanguine expiantur. Cernens malignus ille miram eorum et lætam patientiam, optimisque sermonibus sancti compunctus, malitiam confessus, hæresim abjuravit : venientibus autem ad locum rectis corde orta est lætitia, perversis vero confusio et tristitia ».

MANSI.

giosissimi audivi, qui schedulam hæretico tradidit suprascriptam, etc. »

30. *Innocentii litteræ ad monachos Cistercienses.* — Cum superius Arnaldi ad Cistercii comitia profecti mentionem ediderimus, atque inde secum duodecim abbates ad confutandos hæreticos adduxisse viderimus, prætereundum non est Innocentium ad eos religiosos viros coactos Cistercii dedisse litteras, quibus se eorum precibus impense commendabat, urgebatque ut in divina amplificanda gloria operam strenue collocarent [1].

« Universis abbatibus in generali Cistercien. capitulo congregatis.

« Postquam, vocante Domino, ad officium fuimus piscatoris assumpti; naviculam nobis creditam duximus supra mare, ut rete nostrum ad capiendos pisces in verbo Domini laxaremus. Verum hoc mare magnum et spatiosum sævissimæ tempestatis fragoribus concitatum, tot et tantis adversus eamdem naviculam cœpit fluctibus intumescere, ut non solum impedita sit aliquatenus piscationis industria, verumetiam gubernandi naviculam pæne defecerit disciplina, fremunt etenim maris gurgites, et aquarum colles nunc se undis exagitatis extenuant, nunc vero alluvionum concursibus, se reinflant. Sævit tota pelagi superficies, et quietis impatiens, nec ad navigandum exhibet se tractabilem, nec habilem ad piscandum, occultis quoque ventorum spiraculis patefactis ad conquassandum naviculam, quasi conjurata societate a quatuor mundi partibus multiplices venti prodierunt, et in circuitu ejus mutuo inter se contrarietate confligunt, nutare compellitur ipse malus crebro elisus spiritu procellarum, ac rudentum regimine, crepitu minante fracturam, quasi scinduntur velorum carbasa, et universa fere torpescunt nautici moderaminis argumenta. Accedit autem ad hujus calamitatis augmentum, quod cum in præjacentis æquoris vastitate reptilia, quorum non est numerus, commorentur, ferales bestiæ inter ipsa discurrunt, quæ nisi mutuo sese devorent, parum putant esse crudele, quod aliorum mortibus non indulgent; præter hæc insuper et piratarum insidiæ non obdormiunt, qui diversas perambulant vias maris, et quos mare marisque belluæ, rabiesque ventorum incessanter exagitant, ipsi sæviore iis omnibus quotidiana persecutione molestant, ut de Charybdi et Scylla cæterisque maris periculis taceamus. Quamvis igitur tot essemus difficultatibus circumplexi, naviculam tamen ipsam quibuscumque potuimus gubernare curavimus argumentis, ac interdum in mari hoc, reti piscatoris extenso, pisces non modicos conclusimus in eodem, quos cum ad portum educere crederemus, eorum aliqui rete ruperunt, et non solum ipsi protinus in ventrem pelagi sunt relapsi, sed et alios post se compulere relabi. Laborantes denique reficere rete fractum, aquas etiam, quæ naviculam intraverunt, et computruerunt in ipsa, conati sumus ejicere ab eodem neve præ confusione maris et fluctuum naufragio possit eam inflans procella demergere, oportet nos ipsam in solo Dei nomine per anchoram fidei stabilire. Quæ sint autem hæc, dilectissimi filii, et sub quorum vobis stylo dicantur, prudentiam vestram credimus non latere, si ad ea subtiliter indaganda discretæ considerationis aciem extendatis.

31. « Cum igitur inter tot et tanta pericula constituti vestris indigeamus meritis et orationibus adjuvari, oramus et obsecramus vos per viscera misericordiæ Dei nostri, quatenus nobis in maris altitudine fluctuantibus charitatis vestræ suffragium impendatis, et remis orationum vestrarum piscatorem et naviculam sublevantes, illum qui mari et ventis imperat exoretis, ut per suam misericordiam infinitam super nos illuminans vultum suum, interiorem et exteriorem tempestatem serenet, compescat undique ventos, et mare circumcumque tranquillet, nosque flamini sancti Spiritus navigationis nostræ vela pandentes, dextera sancta sua dirigat et conservet, mittatque nobis spiritum suum a quatuor ventis cæli, quo gubernatore, quo duce, impleta demum sagena piscibus, scopulos valeamus insidiantium monstrorum effugere, ac inter ferventia procellarum discrimina merces Dominicas ad portus tutissimos adsportare. De plenitudine vero gratiæ nostræ securi ad sanctæ religionis cultum latius propagandum ferventius insistatis, et de vinea Domini Sabaoth vestræ curæ commissa, quæ per ipsius gratiam a mari usque ad mare palmites jam extendit, studeatis eradicare nociva, et utilia plantare curetis, quia bonæ opinionis odorem, et piæ conversationis fructum apud Dominum et homines proferentes de virtute in virtutem ascendere mereamini, donec Dominum deorum in Sion videatis. Datum Ferentini V id. Julii, anno IX ».

32. *Controversiæ inter reges Anglum et Francum.* — Eodem anno pridie nonas Junii Alam reginam Francorum regis matrem e vivis ereptam testatur Rigordus [1]; quo pariter anno et mense, ut auctor idem addit, audiens Philippus Joannem Anglorum regem magnis cum copiis ad Rupellam appulisse, collecto exercitu Pictaviam ingressus, cum civitatem principem aliaque loca præsidiis munivisset, firmassetque, Parisios rediit, Joannes vero Andegavum admotis castris cepit, vastavitque; cumque Toarcensis vicecomes a Gallo descivisset, fœdusque cum Anglo iniisset, Philippus in Pictaviam reversus atque adversa utrinque acie ad pugnam instructa, Joanne Toarci commorante, vicecomitis ditionem pæne delevit; tandem a festo Omnium Sanctorum die ad duos annos conciliatæ inter reges induciæ, seseque illi domum receperunt; eadem de induciis ad duos annos contra-

[1] Innoc. l. IX. Ep. CXIX.

[1] Rig. de Gestis Phil. Aug. Franc. Reg.

etis Robertus de Monte [1] et Matthæus Parisius [2].

33. *Controversia de electione Cantuariensis episcopi.* — Jam vero quidnam in exorta Cantuariensis archiepiscopatus superiori anno controversia definitum, ex Parisio videamus : « Joannes rex misit Romam nuntios suos, ut electio de Norvicensi episcopo a papa confirmaretur : eodem tempore Cantuariensis Ecclesiæ suffraganei procuratores Romam mittunt, querentes, quod Cantuarienses monachi sine se archiepiscopi electionem fecissent, monachi vero asserebant illam ad se solos pertinere. Audit Innocentius utramque partem, præfigit tempus ad dicendam sententiam XII kal. Januarii ». Hæc ipse; et paulo post sententiam pro monachis latam recitat, cujus initium est : « Majoris Ecclesiæ causas, etc. » Rejecta enim episcoporum electione, factam a monachis approbat. His recitatis Innocentii litteris, narrationem prolixam auctor exponit de ostensis cælitus sancti Juliani opera cuidam rusticano purgatorii inferorumque pœnis, sanctorumque immensa gloria, quæ ab ipso lector petere poterit, nec enim instituti nostri est, singula hæc divinitus immissa Annalibus intexere. Quod attinet ad res Anglicanas, hoc eodem anno Innocentius datis ad archiepiscopos, cæterosque præsules litteris [3], Salesberiensis decani electionem rescidit, idque, ut ait, ipsius electionis defectu, non personæ. Roffensem episcopum monet [4], ne quamvis senio ac laboribus confectus, a pontificalibus exercendis muneribus abstineret, ac Sanctæ-Mariæ in Via-Lata cardinalem, Apostolicæ Sedis legatum ab inferendis decano Wintoniensi, aliisque injuriis Angliæ regem revocare jussit [5]. De Joanne Ferentino Apostolicæ Sedis legato meminit Matthæus Parisius [6], dum ait, hoc anno profectum in Angliam, eaque perlustrata ingentem pecuniæ vim coegisse, tandemque apud Rodingum sancti Lucæ Evangelistæ festo die celebrata Synodo, ex Anglia reversum : consuevisse olim Apostolicam Sedem legatos ad exigendas collectas in provincias mittere, in Ecclesiastica historia frequentissime legitur. Nec taciti prætereamus Rom. Pontificum prædecessorum exemplum eodem anno Innocentium sectatum, dato ad priorem Sancti-Andreæ Apostoli in Scotia, ejusque fratres Diplomate [7], in tutelam beati Petri suamque accepisse, eorumque privilegia confirmasse, auxisseque; hæc de Anglicis Scoticisque rebus suffecerint, jam Hispanicas percurramus.

34. *Innocentius curat res Hispaniæ.* — Toletano in primis archiepiscopo et episcopo Zamorensi hanc provinciam tradidit Innocentius [8], ut Castellæ regem Hierosolymitani hospitalis fratribus quædam oppida possessionesque restituere compellat, cui etiam Compostellanoque mandat [9], ut controversias, quas Castellanus et Legionensis reges de quibusdam oppidis exercebant, componere studeret; cumque Petri Aragoniæ regis frater Oxiensi episcopo regi obsistente, ne ille tum temporis annos decem natus Almodevarensi Ecclesiæ præficeretur, multa ac nefaria flagitia perpetrasset Innocentius officium suum [1], partesque interposuit. Quod spectat ad Petrum regem, Pampilonensi episcopo, et P. de Castronovo, fratrique R. Fontisfrigidi monachis Apostolicæ Sedis legatis imperat, ut de conjugio inter ipsum, et G... de Monte-Pesulano filiam (de quo idem rex ad Pontificem ipsum scripserat) cognoscant [2], utque castrum de Siuna, quod ad Apostolicam Sedem pertinebat, ipsi Petro traderetur operam adhiberent, si ei adversus hæreticos pugnanti opus sit, dummodo ab jure ejusdem Sedis non subtraheretur, cui etiam hæreticorum bona, quæ invasisset, retinendi, potestatem fecit [3]. Producendum vero in lucem putavimus ob rei dignitatem Diploma Pontificium, quo Petro regi concessit [4], ut ipsius successores reges ac reginæ a Tarraconensi archiepiscopo regia inunctione Cæsaraugustæ linirentur, aliisque ornamentis cingerentur: «Cum quanta gloria et honore, tripudio et applausu regium regni Romæ de manu nostra in monasterio Beati-Pancratii susceperis diadema [5], postquam per venerabilem fratrem nostrum P. Portuensem episcopum in regem fecimus te inungi, tua sublimitas non ignorat. Ut dilectionis autem affectum, quem ad tuam habemus personam, per exhibitionem operis evidentius monstraremus, regalia insignia universa, mantum videlicet et colobium, sceptrum et pomum, coronam et mitram ad opus tuum non minus pretiosa quam speciosa fecimus præparari, et ea liberaliter tibi donavimus in signum gratiæ specialis. Tu vero, tanquam devotus princeps, et Catholicus rex, super altare beati Petri Apostolorum principis regnum tuum nobis, et per nos Apostolicæ Sedi cum multo devotionis affectu per Privilegii paginam obtulisti, illud ei constituens in perpetuum censuale, firmiter promittendo, quod juramentum fidelitatis et obedientiæ in coronatione tua nobis exhibitum inviolabiliter observabis, et ad illud exhibendum et observandum successores tuos obligari volebas. Nos igitur gratiam tibi a nobis exhibitam ad successores tuos derivari volentes, præsentium auctoritate concedimus, ut cum ipsi decreverint coronari, coronam a Sede Apostolica requirentes, de speciali mandato per Tarraconensem archiepiscopum apud Cæsaraugustam solemniter coronentur, præstita super prædictis cautione idonea. Et quoniam jure civili statutum est, ut mulieres maritorum honoribus decorentur, præsentium auctoritate concedimus, ut per manus ejusdem archiepiscopi eas liceat coronari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire; si quis au-

1 Rob. de Monte an. 1206. — 2 Matth. Par. Hist. Angl. eod. ann. — 3 Innoc. l. VIII. Ep. CLXXXII. — 4 Ep. CCII — 5 Ep. CCIV. — 6 Paris. Hist. Angl. an. 1206 — 7 Lib. IX. Ep. LXXXV. — 8 Lib. VIII. Ep. CXCVIII. — 9 Lib. IX. Ep. II.

1 Ep. V. — 2 Ep. XCII. — 3 Ep. CII. — 4 Ep. CII. — 5 Ep. CI. Extat etiam in Gest. Innoc.

tem, etc. » Adscripta huic Diplomati dies in Gestis Innocentii non reperitur, in Regesto vero ita apposita est : « Dat. Ferent. XV kal. Jul. »

35. *Responsa Pontificis ad Hispaniæ præsules.* — Induenda adversus alterius partis Hispaniarum, nimirum Lusitaniæ regem severitas fuit Innocentio, conculcata enim æquitate princeps monasterium de Lurban Columbriensis diœcesis, pulsis ejectisque monachis, filiæ ac monialibus tradiderat, quo accepto Pontifex (ad quem de eodem rege multæ hujusmodi querelæ sæpissime delatæ) monasterium atque omnia alia ad illud pertinentia restitui jussit, Zamorensique episcopo aliisque injunxit, ut si Apostolica imperia respueret, Ecclesiasticis censuris reluctantem compellerent. Hæc omnia fusius in litteris ab Innocentio hoc anno ad episcopum, cæterosque datis [1]. Nec vero omittenda Innocentii Hispanis responsa e Petri cathedra data; consultus in primis a Bracharensi episcopo de tribus quæ ambigeret : primum, utrum in singulis Apostolorum pervigiliis jejunium servandum, cum id compluribus placeret, ut solemnis is cultus sex tantum tribueretur : deinde an etiam in sacro Christi Domini adventu ad servanda jejunia obstricti simus, cum de ea re aliud alii sentiant : postremo si festus dies alicujus sancti, cujus pervigilio jejunatur, in secundam feriam incidat, in præcedens sabbatum jejunium rejiciendum sit : propositis hisce aliisque quæstionibus Pontifex sigillatim repondit [2].

« Innocentius, etc.

« Nos tibi super hoc taliter respondemus, quod apud nos omnium Apostolorum vigiliæ in observatione jejunii celebrantur, præter vigilias sanctorum Philippi et Jacobi, et beati Joannis Evangelistæ, quoniam illorum festivitas infra solemnitatem Paschalem, istius autem infra Natalem Domini celebratur. Jejunium etiam apud nos Adventu Domini agitur, et sanctorum vigilias, quorum festivitates oportet secunda feria celebrari, jejunamus in sabbato præcedenti. Præterea postulasti Apostolicum responsum habere de illis, qui in Quadragesima, vel etiam aliis jejuniis solemnibus infirmantur, et petunt sibi esum carnium indulgeri. Quorum quidam promittunt eleemosynam se facturos, quidam vero propter necessitatem infirmitatis urgentis hoc a te sibi quasi ex debito concedi requirunt : super quo tibi duximus respondendum, quod cum non subjaceat legi necessitas, desiderium, infirmorum cum urgens necessitas exigit, supportare potes et debes, ut majus in eis periculum evitetur. Datum Romæ apud Sanctum-Petrum XI kal. Martii, Pontificatus nostri anno octavo». nimirum exeunte. Præterea eidem episcopo rescripsit [3] ne virgarum pœnam, quæ patrio more de iis, qui alteri injuriam intulissent, sumi consueverat, clericis irrogaret : consultus etiam de canonicis regularibus, qui non solum in causis Ecclesiasticis verum in aliis pro altero postulare audebant, arceri ab eo munere jussit.

36. Quoniam vero non ingrata esse existimo sapientissimi Pontificis lectori responsa, non abs re erit proximas litteras huc afferre, quibus propositis ab Auriensi episcopo egregie fecit satis [1].

« Innocentius, etc.

« Quæsivisti per Sedem Apostolicam edoceri, ut cum episcopi ad consecrationes episcoporum ab archiepiscopo suo, vel etiam alio evocentur, et ipsi metropolitano electum offerant consecrandum, dicentes : Reverende pater, postulat sancta mater Ecclesia hunc electum in episcopum consecrari, et interrogante archiepiscopo, si sciant illum esse dignum, respondeant, quod illum sciunt et credunt pariter esse dignum, et te in responsione hujusmodi, ne offenderes hominem, Deum existimes offendisse quandoque contra conscientiam respondendo, cum electi conversatio aut minus bene tibi cognita, aut penitus sit ignota; qualiter in hujusmodi interrogationibus salva conscientia valeas respondere; ad quod fraternitati tuæ taliter duximus respondendum. Quod cum nos aliquem in diaconum, vel presbyterum promovemus, prior diaconorum, qui nobis assistit, dicit : Postulat sancta mater Ecclesia Catholica hunc subdiaconum, vel diaconum, ad onus diaconatus, vel presbyteratus assumi; et nobis interrogantibus, si eum cognoverit esse dignum idem respondet, quod quantum humana fragilitas nosse sinit, et scit et testificatur illum ad hujusmodi onus esse dignum. Unde in tali responsione aliquem peccare non credimus, dummodo contra conscientiam non loquatur, quia non simpliciter se scire illum asserit esse dignum, sed in quantum humana fragilitas nosse sinit, cum illum, quem indignum esse non novit, dignum debeat æstimare. Dat. Romæ apud S. Petrum id. Mart. anno IX ». Hactenus Innocentius qui Toletano archiepiscopo præcepit [2], presbyterum se indignum existimantem, qui canonem missæ recitaret, ejus loco per simplicitatem psalmum *Miserere* subjecerat, absolveret; atque hæc de Hispanicis; jam ad Sardiniæ res orationem traducamus. Quamvis Sardinia ad jus Ecclesiæ Romanæ spectaret, ut sæpe diximus, extorserat Pisanus archiepiscopus sibi Ecclesiæque suæ a Massæ marchione Calaritano judice fidei jusjurandum, quod soli Apostolicæ Sedi præstandum erat; cumque frequenter Innocentius institisset, prædictum marchionem sacramenti religione liberaret, nec ille morem gereret, hoc ipso anno imperia minacibus litteris exequi jussit [3], vel ut saltem intra mensem vel ipse, vel alius procuratoris jure ac nomine ab ipso missus Apostolicæ Sedi se sisteret. Præterea Florentino episcopo injunxit [4], primum ut Pisanum populum instrumenta quædam publica juribus Ecclesiæ Romanæ de Sardiniæ insulæ su-

[1] Ep. CLXXI. — [2] Ep. III. Habetur c. Consilium nostrum de observ. jejun. — [3] Ep. IV.

[1] Eod. l. IX. Ep. XXXIII. — [2] Ep. CCI. — [3] Ep. XXI et LXV. — [4] Ep. XX.

premo dominio contraria discerpere compellat, deinde[1] Gallurensem dominam cogat ad viri Pontificis consobrini consortium thorumque conjugalem redire.

37. *Venetos, Spoletinos, aliosque populos arguit Innocentius.* — Verum res aliæ orationem nostram ad se rapiunt, atque hæc de Italicis affert Gestorum Innocentii scriptor : « Defuncto apud Constantinopolim Henrico Dandulo Venetorum duce, Petrus tyrannus (Petrus Zianus) apud Venetias est promotus in ducem : qui abbatem Sancti-Felicis de Venetiis eligi fecit in archiepiscopum Jadertinum, et auctoritate patriarchæ Gradensis confirmari et consecrari, mittens solemnes nuntios ad summum Pontificem pro pallio impetrando, quod ei altera vice fuerat denegatum : memor autem offensæ quam in destructione Jaderæ Veneti commiserunt, taliter ei dominus papa rescripsit : Apostolicæ servitutis officium laudabiliter exercemus, si juxta quod docet Apostolus, arguimus, obsecramus et increpamus in omni patientia, et doctrina, etc. » Extant etiam hæ litteræ in Pontificio Regesto, ubi ad calcem additur adscripta dies, quæ desideratur in Actis. « Dat. Ferentini non Aug. anno nono » ; scilicet Pontificatus, qui est hic idem annus. Porro earum summa hæc est, Venetos arguit de Jadertino excidio, de quo dictum supra, maximum inde Terræ-Sanctæ locis illatum dámnum ostendit : quippe Christianum ipsi exercitum summo studio atque infinito sumptu collectum avertissent : « Non ergo », inquit post alia in hanc sententiam adjecta, « nostræ duritiæ imputetis, sed vestræ adscribatis offensæ, quod preces quas pro pallio destinando abbati S. Felicis, quem vos Jadertinum appellatis electum, per prælatos nobis nuntios porrexistis, non duximus admittendas, quia cum ex iis, quæ per vos acta sunt contra Jaderam, nimis contra nos scandalizatus sit populus Christianus, noluimus propter vos aliquid agere circa Jaderam, pro quo amplius contra nos scandalizari possit Ecclesia generalis, quod utique fieret, si ad petitionem vestram ei pallium largiendo, absque omni satisfactione factam remisisse videamur offensam, cum juxta sententiam Salomonis, in quo quis peccat, in eo sit puniendus, quamvis hæc dilatio non tam pœna sit quam cautela, per quam et nobis et vobis intendimus providere». Hæc ipse, qui demum admonet, ut Deo et Ecclesiæ faciant satis.

38. Arguit præterea hoc anno Innocentius[2] tum Spoletinos tabelliones et judices pro arbitrio constituisse, tum Ferrarienses a Romana Ecclesia, sub cujus ditione erant, defecisse; qua de re ardentes hujusmodi ad eos litteras dedit[3] :

« Innocentius, etc.

« Quantum fuerit laboratum apud bonæ memoriæ Lucium papam prædecessorem nostrum Veronæ existentem, ut civitatem vestram a dominio Ecclesiæ Romanæ transferret in aliam potestatem, vestra, sicut credimus, prudentia non ignorat. Ipse vero cognoscens hoc nec sibi, nec vobis aliquatenus expedire, negavit omnino quod cum multa instantia petebatur, volens vos sub Apostolicæ Sedis dominio retinere, quæ de se vere dicere potest : Jugum meum suave est, et onus meum leve, cum fideles suos non opprimat sicut servos, sed foveat tanquam filios, a quibus obsequia non extorquet indebita, sed gratuita beneficia elargitur. Vos autem, sicut audivimus et dolemus, in contemptum ipsius vestras sine causa cervices alieno dominio submisistis, ut de vobis dicere valeat cum propheta : Filii alieni mentiti sunt mihi, filii alieni inveterati sunt, et claudicaverunt a semitis suis, etc. » Imperat male cœpta emendent, ni faciant, justarum pœnarum terrorem infligit. Nec refractarios Placentinos inultos reliquit, namque episcopalem eis sedem ademit[1]; Insubres per litteras ad episcopos datas ad bellum in eos gerendum cohortatur : altera vero ad Placentinos missa Epistola[2] ipsis minas incutit, quas etiam ad Vercellensem episcopum scribens auget[3] : quibus omnibus ii præceptis monitisque parentis optimi parere statuunt. Quamobrem Pontifex erga Romanam Ecclesiam illis obedientiam gratulatus, eximi Ecclesiasticis censuris jussit[4]. Verum Placentinis in veterem gratiam receptis, Sutrinos etiam, qui nulla a se potestate facta magistratum regendæ civitati præfecerant, anathematis vinculis absolvit[5]. Rebus etiam Italiæ componendis summopere intentus Innocentius Aquileiensi patriarchæ mandat[6], absente pastore Tridentinæ Eccl. curam gerat, tum Emonensem, Justinianumque episcopatus conjungat [7]. Firmano electo tum spiritualem et civilem jurisdictionem delatam confirmat [8], immunitatesque plures ac privilegia ipsi ac successoribus elargitur [9].

39. *Alexandrini et Aquenses inter se ab Innocentio conciliati.* — Laborandum etiam in Alexandrinorum, et Aquensium conciliandis dirimendisque controversiis Pontifici fuit, quos demum ad concordiam adduxit, quæ, ut se habuerint, ex ipso Pontifice cognoscemus, litteris enim suis pauca præfatus [10], ita ad Alexandrinos suam orationem convertit :

« Innocentius etc.

« Felicis memoriæ Alexander papa prædecessor noster, attendens fervorem devotionis et fidei, quam ei Alexandrinus populus tempore gravis et grandis necessitatis exhibuit, Apostolicæ Sedis auctoritate decrevit, ut quoniam Alexandrina civitas longe major est et populosior quam Aquensis, episcopalis sedes de illa, cujus diœcesi est contigua, transferretur ad istam. Vos itaque per honorabiles nuntios tam clericos quam laicos ad no-

[1] Ep. CXLVII. — [2] Ep. CLXI. — [3] Ep. CLXXIX.

[1] Eod. l. IX. Ep. CLXVI. — [2] Ep. CLXVII. — [3] Ep. CLXVIII. — [4] Ep. CLXIX. — [5] Ep. CXCIX. — [6] Lib. VIII. Ep. CLXXVIII. — [7] Ep. CLXXIX. — [8] Ep. CLXXXV. — [9] Ep. CLXXXVI. — [10] Lib. IX. Ep. LXXXIII.

stram præsentiam destinatos suppliciter postulastis, ut quod idem prædecessor noster provida deliberatione decreverat, nos ejus vestigiis inhærentes, faceremus executioni mandari : volentes autem in tanto negotio cum debita maturitate procedere, prius duximus inquirendum, utrum id absque aliquo gravi scandalo sortiri posset effectum : et quoniam ex hujusmodi translatione non solum Aquensis civitas, sed etiam Papiensis, quæ ipsius defensionem susceperat, scandalizari plurimum videbatur, nos utriusque partis procuratoribus in nostra præsentia constitutis, plenam concessimus audientiam ; qui cum super hoc coram nobis cœpissent multipliciter altercari, partes nostras interposuimus ad concordiam, statutum prædicti prædecessoris nostri taliter moderantes, ut Alexandrinam et Aquensem Ecclesias uniamus, præsenti privilegio statuentes, quatenus unus et idem sit pontifex utriusque, unam et eamdem pontificalem sedem obtinens in utraque. Ne autem unio confusionem inducat, ad discernendum specialiter inter eas, ita duximus salubriter decernendum, ut negotia et causæ quæ ad Ecclesiam spectant Aquensem, episcopus agat cum consilio Aquensium clericorum ; quæ autem ad laicos, cum consilio laicorum ; infra civitatem Aquensem vel ejus diœcesim, in loco tam ipsis laicis, quam eidem episcopo idoneo et securo. Quæ vero pertinent ad Alexandrinam Ecclesiam cum Alexandrini capituli gerat assensu. Habeat autem duplex sigillum, ab una parte continens imaginem et litteras Aquensis episcopi, ab altera vero Alexandrini. Cumque idem episcopus scripserit de Aquen. rebus aut personis Aquensibus, scribat se tantum Aquensem. Porro cum scripserit de aliis rebus, aliisque personis, si fuerit in Alexandrina diœcesi, scribat se tantum Alexandrinum ; si vero fuerit in Aquensi diœcesi, scribat se tantum Aquensem, et e converso, ut cum ejusdem sint dignitatis neutri per alteram derogent. Chrisma vero uno anno conficiat apud unam Ecclesiam, et alio apud alteram, similiter faciat de baptismo : majores vero solemnitates æque distribuat inter illas, ut, quas uno anno celebraverit apud unam, altero celebret apud alteram, proprias autem solummodo celebret apud illam, cujus sunt solummodo speciales. Ordinationes vero clericorum, qui pertinent ad Aquensem Ecclesiam in Aquensi faciat civitate, vel ejus diœcesi, loco tamen idoneo et securo : apud utramque Ecclesiam vel ejus diœcesim, saltem per anni medietatem moretur, nisi forte necessitas, quæ legem non habet, exigat interdum aliter faciendum.

40. « Castra vero Aquensis Ecclesiæ, quæ tenet episcopus, per homines fideles et non suspectos Aquensibus faciat custodiri, et si forte, quod absit, inter Alexandrinos et Aquenses scandalum oriretur, homines illorum castrorum non juvent Alexandrinos adversus Aquenses, nisi esset causa episcopi speciales. Nolumus enim, ut propter hanc unionem altera Ecclesiarum, vel etiam civitatum, auctoritatem vel potestatem, jurisdictionem aut dominationem habeat super reliquam ; ne quod ad unitatem provisum est, in contrarium aliquando convertatur. Cum autem episcopus ex hac luce migraverit, prædictarum Ecclesiarum canonici conveniant apud alteram, de qua inter se poterunt concordare, vel apud alium quemlibet locum, et quem omnis concorditer, aut major et sanior pars unius, ac major et sanior pars alterius elegerint in episcopum, ejus electio per Mediolanensem archiepiscopum confirmetur, dummodo nihil obsistat ei de canonicis institutis. Si vero secundum hanc formam convenire nequiverint, aut eligant electores, qui eis episcopum eligant recipiendum ab omnibus sic electum, aut ad Sedem Apostolicam dirigant procuratores idoneos, per quos recipiant in episcopum, quem Rom. Pontifex eis duxerit concedendum. De primo autem accessu episcopi consecrati ad alterutram prædictarum Ecclesiarum, aut etiam civitatum, hoc statuimus observandum, ut sicut episcopi sibi successerint, ita vices alternent, quatenus cum unus post consecrationem suam primo receptus fuerit apud unam, reliquus postmodum recipiatur primitus apud reliquam, invidia penitus relegata, ita duntaxat, ut in iis quæ in utraque Ecclesia debet facere alternatim, incipiat ab Aquensi. Prohibemus ergo, ne quis in utraque prædictarum Ecclesiarum, de cætero fiat canonicus aut persona, ne propter hoc possit aliqua confusio generari : privilegia vero, et alia scripta, quæ pertinent ad Aquensem Ecclesiam, in secretario ipsius Ecclesiæ reponantur. Licet autem utriusque partis procuratores in nostra præsentia constituti præscriptam formam duxerint acceptandam, quia tamen privilegium meretur amittere, qui concessa sibi abutitur potestate, statuimus, ut si forsan Aquenses contra statutum istud venire contempserint, nisi ad commonitionem Romani Pontificis suæ correxerint præsumptionis excessum, episcopalis sedes de Aquensi civitate, sicut præfatus prædecessor noster decrevit, in Alexandriam transferatur : si vero Alexandrini contra idem statutum excesserint nisi ad commonitionem Romani Pontificis satisfecerint de excessu, prescriptæ unionis vinculum dissolvatur, etc. » Ad extremum additur : « Datum Ferentini, per manus Joannis S. Mariæ in Cosmedin diaconi cardinalis, sanctæ Romanæ Ecclesiæ cancellarii, XI id. Junii, Indict... Incarnationis Dominicæ anno millesimo ducentesimo sexto, Pontificatus vero domini Innocentii papæ III anno nono ». Hactenus Innocentius, in eamdemque rationem ad Aquensem clerum populumque scripsit[1] ; tum Alexandrinis quos ad servandam erga Sedem Apostolicam fidem hortatur S. Petri vexillum mittit[2], præterea datis ad clerum illum litteris, de prædicta concordia per ipsum inita egit[3], monetque ut communi episcopo obtemperent.

41. Extant etiam in hanc sententiam litteræ,

[1] Lib. IX. Ep. LXXXIV. — [2] Ep. XCV. — [3] Ep. XCVI.

quas Mediolanensis Ecclesiæ archipresbyter, ac vicecomes ad Innocentium scripsere, quas, utpote summam populorum erga Apostolicam Sedem observantiam redolentes, aliaque scitu dignissima complectentes, adducere minime a proposito alienum arbitramur.

« Sanctissimo patri et domino Innocentio, Dei gratia summo Pontifici, Mediolanensis Ecclesiæ archipresbyter, licet indignus, et Ariprandus dictus vicecomes ejus humilis, ac devotus subdiaconus, tam devotam quam debitam in omnibus subjectionem.

« Placuit beatitudini vestræ, pater sanctissime, nobis servulis vestris dare in mandatis, ut ad civitatem Alexandriæ personaliter accedentes, clerum et populum ad pacem et concordiam cum Aquensibus faciendam, necnon ad unionem acceptandam, prudenter admonere, et diligenter inducere studeremus. Verum quod super iis fecerimus, et quantum laboraverimus, partes ipsæ et scripta nostra per eas majestati vestræ directa liquido declarabunt ; quod autem super fidelitatibus et censu exigendis fecerimus, audiat sanctitas vestra plenissime veritatem. Convocavimus siquidem potestatem, consules et consiliarios Alexandriæ, et ostendimus eis, qualiter tenerentur et obligati essent ad censum et fidelitates Romanæ Ecclesiæ parandas, qualiter insuper in signum hominii se dederant in manibus felicis memoriæ domini Alexandri, a quo ipsa civitas denominationem accepit. Ostendimus etiam eis, et perlegimus instrumentum publicum, in quo omnia ista continebantur, qui verbum nostrum non minus alacriter quam devote recipientes et acceptantes, cum omni festinantia præceperunt campanam pulsari, ut multitudo populi conveniret ; qui scientes causam vocationis suæ, cucurrerunt quasi ad vocem jucundam, et vix præ gaudio et exultatione sustinentes verbum sibi proponi, clamaverunt quasi una voce, cum ingenti lætitia, et tripudio maximo : Fiat, fiat voluntas domini nostri ; et sic in omni pace recepimus hominium et fidelitates potestatis, consulum et consiliariorum, et universorum, qui ad locum illum convenerant, et inde fecimus fieri publicum Instrumentum, deinde quosdam honestos viros, qui monitores civitatis vocantur, fecimus nuntios nostros, quos jurejurando nobis adstrinximus, ut singulas oras, vicos, et plateas civitatis circuirent, et fideliter ab universis fidelitates et censum secundum Instrumenti tenorem exigerent et reciperent, et quicquid super iis facerent, totum per publicam scripturam nobis ostenderent, et consignarent, quæ omnia bene et solemniter facta sunt.

42. *Privilegia collata.* — Prosequimur alia ab Innocentio gesta. Sunt aliæ ejus litteræ tum ad Vicentinos scholares, quibus sacram S. Viti ædem Camaldulensibus patribus ab ipsis inchoatam gratulatur ; tum ad Fridericum Siciliæ regem, quibus lætitia se exilire ait, dum illum in Apostolicæ Sedis gremio educatum, pæne ad pubertatis annos acceperat pervenisse, utque Psalmographi monito cogitatum suum in Domino jactet, auxiliumque ad se regnumque optime gerendum imploret, hortatur ; tum ad nobilem virum P. Coloniensem comitem justitiæ præfectum [1], quem ad servandam Ecclesiæ fidem sollicitat ; tum ad cunctos Cistercienses abbates, in generalibus comitiis collectos, quorum precibus Pontifex plurimum sese commendat [2]. Dato insuper Diplomate ad archipresbyterum, et canonicos Basilicæ S. Petri, e quorum numero ipse olim fuerat, eorum Constitutiones confirmat, eosdemque ad eas tuendas observandasque cohortatus est [3]. Tum S. Spiritus in Saxia xenodochio prædium quoddam adjunxit [4]. Quoniam vero in hæc data ab Innocentio Diplomata incidit oratio, addendum videtur, ipsum hoc eodem anno perantiquum Pultariensis conventus privilegium firmasse [5], præterea Apostolicæ Sedis patrocinium cum S. Innocentii, et Anastasii monialibus in Gandersem, tum S. Vedasti Atrebatensis cœnobii religiosis viris spopondisse [6]. Sed quem hactenus vidimus Innocentium optimi Pontificis atque pastoris in cæteris omnibus partes obeuntem, nunc lupos etiam a Dominico grege sibi commisso diligentia summa vigilantiaque submoventem, Christique fideles in fide orthodoxa confirmantem intueamur. Hoc enim anno Florentinos, ut hæreticos evitent, atque in fide permaneant admonet [7], idemque Pratensibus inculcat, meritasque ob hæreticos pulsos ejectosque laudes impertitur [8] : Faventinosque etiam atque etiam hortatur, ut alios hæreticos pauperes de Lugduno dictos [9], Patarenosque e finibus amandarent, ejusdem denique argumenti litteras ad S. Proculi, et S. Stephani Bononien. abbates scribit. Ad hæc R. Fontis-Frigidi monachum Apostolicæ Sedis legatum Narbonam [10], hæretica lue infectam admodum et corruptam, Catholicæ veritatis præcones mittere jubet [11]. Postremo Macloviensem archidiaconum, atque alios in nascentes quosdam hæreticos impellit [12] ; hæc adversus truculentos lupos vigilantissimus pastor, qui præterea Dominici gregis augendi cupidus abbatem de Lakene Sarracenis illis in regionibus commorantibus, Evangelii promulgandi causa in Poloniam mittit, ejusdemque regni archiepiscopos et episcopos, jubet [13], quibuscumque in rebus possint, auxilium illi afferre ; atque de rebus ab Innocentio hoc anno Gestis ista dixisse suffecerit.

43. *S. Ubaldescæ virg. obitus et S. Francisci primordia.* — Eodem anno in cælum migrasse traditur [14] S. Ubaldesca virgo, quæ in agro Pisano humili et obscuro loco nata, cum annum decimum quintum ageret, Angelico monitu Pisas profecta, et in collegium sacrarum virginum S. Joannis

[1] Ep. CXCIII. — [2] Ep. CXIX. — [3] Lib. VIII. Ep. CLXXXI. — [4] Lib. IX. Ep. XVI. — [5] Ep. XLVI. — [6] Ep. CVI et CXXV. — [7] Ep. VII. — [8] Ep. VIII. — [9] Ep. XVIII et CCII. — [10] Ep. XIX. — [11] Ep. CLXXXIII. — [12] Ep. CCVI. — [13] Ep. CLXXIII. — [14] Ferrarius XXVIII Maii ex Vita Ms.

cooptata, divino se cultui mancipavit, ubi postquam virtutum omnium illustria exempla explicuisset, septuagenaria in cælum evolavit, maximisque miraculis effloruit; hæc pluribus in ejus Actis, quæ apud illas moniales in manuscripto Codice continentur. Quo etiam tempore S. Franciscus ad profligatos Christianorum mores emendandos, virtutibusque perpoliendos a Deo evocatus, novam vivendi rationem arripuit : cum ad Assisinatem episcopum ductus a patre, quo præsente illo se bonis abdicaret, exutis simul vestibus, sua omnia patri jura remisit, illud adjiciens se in posterum majori fiducia dicturum : « Pater noster qui es in cælis ». Quæ hoc anno contigisse testatur Albertus abbas Stadensis, ejus temporis scriptor [1] : « Anno Domini MCCVI, B. Franciscus a sæculi vanitatibus se convertit » ; præterea Martinus Polonus [2], Bernardus Guido [3], S. Antoninus [4], et cum aliis recentioribus [5] Lucas Wadingus, qui Annales Minorum exactissime conscripsit. Cum vero natus fuerit anno salutis 1182 ut ex Stadensi tradit Baronius [6], ipsum vicesimo quinto ætatis suæ anno vitam sanctiorem amplexum, dicendum est quidquid opinentur alii, quos apud Wadingum consulere possis, nec enim in ejusmodi rebus immorari diutius operæpretium existimamus (1).

44. Hoc etiam anno pridie kal. Martii solis defectionem contigisse testantur Rigordis [7], Godefridus [8] et alii [9], tuncque plurimi, addit Godefridus, humanum caput in sole se vidisse, testati sunt. De hujusmodi solis defectione meminit etiam Cæsarius [10] quam ipsis kal. Martii accidisse affirmat, nisi forte dicatur ad proximum annum referendam, cum subdat auctor Philippum anno sequenti interfectum, quo item Parisius hæc tradit [11] : « Sol eclipsim passus est ab hora sexta usque ad nonam, necnon luna eodem anno similiter (2) ». Sed parum refert, quo hæc anno contigerint; rursus superiori mense solem ingenti hominum admiratione defecisse affirmat Cæsarius [1] : « Anno Domini millesimo ducentesimo septimo (sexto), Philippo rege celebrante curiam solemnem cum principibus, signum magnum apparuit in sole : in tres siquidem partes divisus est, ita ut intervalla essent inter partem et partem, ad instar lilii tres flores habentis, quod ubi notari cœpit, multi concurrerunt, super tanto miraculo disputantes : Hermannus vero lantgravius interpretatus est, quod unus de principibus imperii eodem anno moriturus esset, nec erat idonea ejus interpretatio. Post multam horam coierunt partes, et redintegratum est corpus solare. Abbas Carolus Vilariensis, necnon et monachus ejus Wigerus eidem curiæ interfuerunt, quæ dicta sunt viderunt, nobis eodem tempore visa referentes ; facta est hæc visio III kal. Feb. » Hæc Cæsarius, qui etiam quid hujusmodi defectio portenderit, his verbis illustravit : « Sol videtur hoc loco designare Romanum imperium ; sicut sol magnitudine et splendore præcellit universa sidera cæli, sic idem imperium augustius fulget cæteris regnis mundi. Apud Romanum imperium quandoque fuit monarchia, ut sicut stellæ lumen habent a sole, ita reges, ut regnare possent, haberent ab imperatore. Triplex solis divisio designabat schisma imperii, in tres principes divisi, qui omnes nomen Romani regis sibi usurpabant, primus fuit Fredericus, qui adhuc patre vivente fuit in regem a principibus electus ; secundus Philippus : tertius Otho fuit a Coloniensi archiepiscopo suisque auxiliariis substitutus : isti ambo Aquisgrani coronati fuerunt in regem. Horum uno occiso, et altero deposito atque defuncto, Fredericus electus, qui hodie imperat, solus regnare cœpit, et quasi ad suam plenitudinem sol divisus

[1] Stad. in Chron. — [2] Mart. Pol. an. 1206. — [3] Bern. Guid. Chr. Rom. Pont, eod. ann. — [4] D. Ant. III. Par. tit. XXIV. c. 7. — [5] Wading. appar. § 4. — [6] Bar. an. 1282. — [7] Rig. de gest. Phil. Franc. Reg. — [8] Godef. in Annal. — [9] Ant. tit. XIX. c. 1. § 3. Jo. Marian. et alii. — [10] Cæsar. l. X. c. 24.— [11] Matth. Par. Hist. Angl. an. 1207.

[1] Cæs. ib. c. 23.

(1) Ex Annalibus contractis hæc adde : Cæterum quam piis et miris illecebris illum divina sapientia pellexerit, pellectumque constrinxerit, narrat S. Bonaventura in ejus Vita : « Solitaria, inquit, loca quærebat amica mœroribus, in quibus dum gemitibus inenarrabilibus incessanter intenderet, post longam precum instantiam a Domino meruit exaudiri, dum enim una dierum sic sequestratus erraret, et præ nimietate fervoris totus esset absorptus in Deum, apparuit ei Christus Jesus, velut cruci confixus, ad cujus conspectum liquefacta est anima ejus, et memoria passionis Christi visceribus cordis ejus adeo impressa medullitus, ut ab illa hora cum Christi crucifixio veniret in mentem, vix posset a lacrymis et gemitibus exterius contineri, sicut ipse postmodum familiariter retulit, dum appropinquaret ad finem ». Subdit S. auctor, ut Christus cælestibus monitis illum sacro Christianæ pietatis propagandæ desiderio incenderit : « Die, inquit, quadam egressus cum ad meditandum in agro deambularet juxta Ecclesiam S. Damiani, quæ minabatur præ nimia vetustate ruinam, et in eam instigante se spiritu causa orationis intrasset, prostratus ante imaginem Crucifixi non modica fuit in orando spiritus consolatione repletus, cumque lacrymosis oculis intenderet in Dominicam crucem, vocem de ipsa cruce delapsam ad eum corporeis audivit auribus, ter dicentem : Francisce, vade et repara domum meam, quæ, ut cernis, tota destruitur. Tremefactus Franciscus cum esset in Ecclesia solus, stupet ad tam mirandæ vocis auditum, cordeque percipiens divini virtutem eloquii, mentis alienatur excessu ; in se tandem reversus ad obediendum se parat, et totum se recolligit ad perficiendum mandata de materiali Ecclesia reparanda, licet principaliter intentio verbi ad eam ferretur, quam Christus suo sanguine acquisivit, sicut eum Spiritus sanctus edocuit, et ipse postmodum fratribus revelavit ». Illuxit tunc Italiæ novum hoc sanctimoniæ sidus arcano divinæ providentiæ consilio cum pseudomonachi Waldenses et Paterani divina pervertes oracula, ac sanctorum Patrum traditiones, hæresi simplices illaquearent. Ad quos comprimendos Innocentius Florentinos et Pratenses magistratus pro re Catholica egregie animatos incitavit, necnon Faventinis præcepit, ut hæreticorum, qui Catholicos non haberent hæredes, bona fisco addicerent.

MANSI.

(2) Solis eclipsis pridie kal. Martii contigit, non quidem anno præsenti, sed eo qui proxime successit, anno 1207 : quod notat Raienerus monachus in Continuatione Chronici Lamberti Parvi. Nec aversus est Rigordus aliique, licet illam anno 1206 adscribunt, cum novum annum non a Januario, sed a die XXV Martii exordiantur. Recte vero illam ab historico signari adstruo ex Calvisio, qui anni illius 1207, die XXVIII Februarii collocat eclipsim, quam Rhemis in Gallia visam asserit die illa hora I, et 10 min. 22 ante meridiem, errorisque arguit historicos illos, qui vel in præcedentem 1206 vel in sequentem 1208 illam rejiciunt.

MANSI.

rediit. In quibusdam provinciis eodem die visæ sunt quinque partes : per tres partes, supradictos tres reges intelligo, per duas reliquas, Bernhardum ducem Saxoniæ, et Bertolphum ducem Thuringiæ (Zaringiæ), qui satis pro imperio ambo laborabant, accipio.

INNOCENTII III ANNUS 10. — CHRISTI 1207.

1. *Patarenos Viterbii grassantes insequitur Innocentius.* — Anno Christi ducentesimo septimo supra millesimum, indictione decima Innocentius Rom. Pontifex zelo Catholicæ fidei incensus, in exstirpanda hæretica pravitate, funditusque tollenda desudavit. Grassabatur hisce temporibus, ac proferebat sese in nonnullis, maximæque Italiæ locis, impura Patarenorum secta, ad quam extinguendam quid egerit, ejus Vitæ Acta declarant : ipsum anno Pontificatus decimo post Ascensionem Dominicam Viterbium profectum, ut Patarenos, qui eam urbem infecerant, profligaret, ne quis juste Romanæ Ecclesiæ eam labem posset aspergere ipsam in sinu suo fovere hæreticos, quos in remotissimis provinciis persequeretur, Pontificisque adventu cognito hæreticos advolasse. Eorum vero domos, in quibus recepti fuerant, ad æternum dedecus funditus dirutas excisasque, tum clero ac populo in Concilium vocatis hanc legem tulisse (1) :

2. « Ad eliminandam omnino de patrimonio beati Petri hæreticorum spurcitiam, servandam in perpetuum legem sancimus, ut quicumque hæreticus, et maxime Patarenus fuerit inventus, protinus capiatur, et tradatur sæculari curiæ puniendus, secundum legitimas sanctiones. Bona vero ipsius omnia publicentur, ita ut de ipsis unam partem percipiat qui ceperit illum, alteram curia quæ ipsum punierit, tertia vero deputetur ad constructionem illius terræ murorum, ubi fuerit interceptus. Domus autem in qua hæreticus fuerit receptatus funditus destruatur, nec quisquam eam reædificare præsumat, sed fiat sordidum receptaculum quod fuit latibulum perfidorum : credentes præterea, ac defensores, et fautores eorum quarta bonorum suorum parte mulctentur, quæ ad usum reipublicæ deputentur. Quod si in hoc modo puniti rursus in similem fuerint culpam prolapsi, de locis suis penitus repellantur, nec unquam revertantur ad illa, nisi de mandato summi Pontificis digna satisfactione præmissa, etc. » Alias pœnas iis incutit, ut audiri in judiciis non possint, pu-

(1) Labbeus in sua Conciliorum Collectione anno huic assignat Concilium contra Albigenses in provincia Narbonensi, sed loco incerto celebratum. Nomen loci hujus nunc tandem innotuit, ex quo P.P. Bollandiani ad diem IV Augusti Vitam S. Dominici a Jordano ejus discipulo scriptam e tenebris eruerunt. Ita enim legas ibidem cap. I, num. 15 et 16 : « Eo tempore dominus Innocentius papa duodecim abbates Ordinis Cisterciensis cum uno legato contra hæreticos Albigenorum ad prædicandum fidem direxerat ; qui celebrato cum archiepiscopis et episcopis aliisque illius terræ prælatis Concilio etc. Interim dum sic consiliarentur ad invicem, accidit præmemoratum Oxomensem episcopum (Didacum, cui S. Dominicus socius accesserat) per Montem-Pessulanum iter agere, ubi Concilium agebatur ». En igitur certum Concilii locum. Sed de anno, quo illud habitum fuit, unde pariter et prædicatio S. Dominici, illustris Ordinis Prædicatorum institutoris, cœpit, difficilis controversia est. Vincentius quidem Bellovacencis sæculi hujus scriptor cum Nangio annum 1207 designat. Sed eorum sententia sustineri vix potest. Etenim teste eodem B. Jordano, Didacus Oxomensis episcopus post Concilium istud prædicationem pro convertendis ad fidem Albigensibus cœpit, et in ea *duobus annis permansit, quibus expletis* rediit Oxomium, et post paucos dies obiit. Obitus ejus annus 1207 ex ipso ejus Epitaphio eruitur. *Hic jacet Didacus Azebes episcopus Oxomensis, obiit Æra* MCCXLV, id est, anno 1207. Refertur illud a Tamajo in Martyrologio Hispano ad diem VI Februarii, quem emortualem ejus fuisse asserit. Si ex anno 1207 demas biennium, superest annus 1205 Concilio assignandus. Sed P. Eccardus in sua Bibliot. PP. Prædic. tom. I, pag. 8, censet annum hic exprimi juxta stylum veterem, quo annus a Martio incipit ; unde annus Æræ 1245 stylo veteri Februario mense est stylo novo annus Æræ 1246, et Christi 1208. Sed an. 1207, Didacum reipsa patriam jam repetiisse colligo ex instrumento donationis cujusdam factæ a Berengario archiep. Narbonensi in gratiam Monasterii Pruliani, in quo virgines Deo sacras collegerunt Didacus et S. Dominicus, teste Bernardo Guidonis in libro fundationum Conventuum Ordin. Prædicat. ubi instrumentum illud refert. Extat liber ille in Collectione Veter. Monum. Martenii tom. VI col. 437, in quo et instrumentum consignatur anno 1207, die XV kal. Maii. In eo vero archiepiscopus nonnulla largitur sanctimonialibus Pruliani *noviter conversis monitis et exemplis fratris Dominici Oxomensis, et sociorum ejus.* Nulla hic mentio de episcopo Didaco qui monasterii illius potissimus auctor extitit, cujus silentii nulla idonea ratio excogitari potest, quam quod episcopus provinciam jam deseruisset, totamque rerum illius curam in S. Dominicum transtulisset. Anno igitur 1207, nondum media sui parte evoluto Didacus jam redierat in patriam, cujus proinde reditum si statim obitus consecutus fuit, decessisse illum anno 1207 statuamus oportet ; adeoque et Concilium anno 1205 optime assignatur. MANSI.

blicis muneribus dejiciantur, sacrorum communione priventur, qui ipsos in suas ædes recipere, aut eorum corpora sepulturæ mandare præsumpserit, anathemate percellatur. Sanxit etiam, ut ea lex in legum cæterarum Codicem referretur, ac magistratus rempublicam capessituri eam summa religione servaturos sacramento pollicerentur. « Dat. Viterbii IX kalend. Octob. Pontif. ann. x ».

3. Exercuerat jam ante hujus legis severitatem, cum præcepit abbati [1] ac monachis Sancti-Hippolyti Faventin. ut hæretici cujusdam Othonis nomine corpus, Ecclesiastica donatum sepultura, erui refodique operam darent, et R. Viterbiensi episcopo [2] et clero imperavit Joanni presbytero a Patarenis odio fidei erepta restitui studerent. Quod pertinet ad Patarenorum, quos sensisse cum Albigensibus conjectura est, errores adeo infames et horrendi erant, ut Parisius de iis instituto ad annum sequentem sermone dicat, malle se tacere quam loqui, qui etiam in Transalpinis partibus et Galliarum Belgiique limitibus eam hæresim grassatam esse, sed Minoritarum et Prædicatorum indefessa opera, ac maxime Roberti cujusdam Dominicani instituti, qui ex illa hæresi ad religionem se traduxerat, ardenti zelo fuisse repressam; is enim et doctrina, et principum ac magistratuum auctoritate armatus, quos vi veritatis contuderat, si in hæresi perstarent, flammis absumebat, adeo ut intra duos vel tres menses, quinquaginta nullo sexus discrimine aut terræ vivos infodi, aut rogis injici jusserit (1), unde hæreticorum mallei gloriosissimum nomen reportavit, quod munus illi ab Innocentio fuisse demandatum, in dubium revocari non debet. Jam qui persequentem hæreticos Pontificem vidimus, Ecclesiasticos defendentem intueamur.

4. *Viterbium, Tudertum, aliaque loca invisit.* — Celebrasse illum Viterbium omnium Ordinum conventum ex ea ditionis Pontificiæ parte, quæ a Romana in Hetruriam et Marchiam excurrit, tradant ipsius Gesta, atque primo die a prælatis, proceribus publicisque magistratibus sacramentum exegisse ipsos Pontificiis imperiis parituros; secundo omnium petita et querimonias audiisse; tertio omnes leges a laicis adversus Ecclesiasticos latas ferendasve divina et humana auctoritate convulsisse, omniaque sacramenta ad eas servandas præstita rescidisse, ut publicæ etiam paci consuleret, gravissimis incussis pœnis vetuisse, ne populi Sedi Apostolicæ obnoxii sua jura armis persequerentur, sed judicio experirentur; addit Gestorum auctor ipsum excitando ad pristinum decus monasterio S. Martini de Monte animum adhibuisse, illudque impertita abbati benedictione amplissimis bonis cumulasse: interea subdit auctor felicem nuntium ex parte Lundensis archiepiscopi, quem in Livoniam ad traducendos ad Christum ethnicos legatum miserat, pervenisse, nimirum Livoniam in Christi obsequium gloriosissime procubuisse ac neminem superfuisse, qui baptismo ablutus non fuisset. De Livonia ad Christum conversa pluribus agit Arnoldus Lubecensis [1], memi-

[1] Innoc. l. IX. Ep. CCXI. — [2] Ep. CCLVII.

[1] Arnol. Lubec. Chr. Slav. l. VII. c. 8. etc.

(1) Ista verba: *Rogis injici jusserit*, ita continuantur in Annalibus contractis: « Unde hæreticorum mallei gloriosissimum nomen reportavit: quod munus illi ab Innocentio fuisse injunctum in dubium revocari non debet. Non tanta apud Tectosages legati Apostolici valebant auctoritate ob innumeram hæreticorum colluviem, ita ut cum Manicheæ sive Albigensis sectæ signiferis hoc anno apud Montemregalem coram laicis controversiæ arbitris disceptandum fuerit a Didaco episcopo Oxomensi, ut narrat Guillelmus de Podio Laurentii: Fuit, inquit, fundamentum disputationis a parte hæreticorum, quod Arnaldus Othonis appellarit Ecclesiam Romanam, quam episcopus Oxomensis defendebat, non esse sanctam Ecclesiam, neque sponsam Christi, sed Ecclesiam diaboli, et doctrinam dæmoniorum, et esse illam Babylonem, quam Joannes in Apocalypsi matrem fornicationum et abominationum ebriamque sanguine sanctorum et martyrum Jesu Christi; ejusque ordinationem non esse sanctam, neque bonam, neque statutam a Domino Jesu Christo; et quod nunquam Christus, neque Apostoli ordinaverunt, aut posuerunt ordinem Missæ, sicut hodie ordinatur. Quibus in contrarium probaturum se obtulit episcopus novi auctoritatibus Testamenti. Proh dolor! quod inter Christianos ad istam vilitatem status Ecclesiæ fideique Catholicæ devenisset, ut de tantis opprobriis esset laicorum judicio discernendum ». Addit auctor se ab Arnoldo Villanovano, qui disceptationi interfuerat, quæsiisse quid tum definitum fuisset, cumque respondisse, nil fuisse definitum, sed centum et quinquaginta hæreticos fidem Catholicam amplexos, et Acta disputationis ob bella periisse simul cum hæreticis, quos ait cæteris blasphemiis eam adjecisse, ut sanctos veteris Testamenti æternis inferorum pœnis addictos, suæ vero sectatores impietatis cælo excipi effutirent: confutatos autem ab eodem Didaco laudatissimo episcopo, quem paulo post reversum in Hispaniam ex hac vita ad immortalitatem brevi migrasse antiquus auctor Vitæ S. Dominici narrat hisce verbis: « Transacto in prædicationis labore biennio, memorabilis pontifex Didacus, suam volens visitare Ecclesiam, sociis ad prædicandum remanentibus, sacerdotem Deo devotissimum præfecit fratrem Dominicum, ut ad ipsum omnium ratio referretur; magnum enim aliquod in eo perpendebat, unde et ipsum specialissime diligebat. Valedicens ergo omnibus rediit, multoque labore transiens per castella tandem Oxomum pervenit, ubi infirmatus extremitate vitæ temporalis, initium æternitatis accepit cum gloria cælesti. Claruit post obitum miraculis, qui in vita sua insignis extiterat operibus sanctitatis, et virtutibus multis ». De gestis vero S. Dominici post illius discessum, hæc tradit P. Jordanus: « Mansit in illis Tolosanis partibus multo tempore sacerdos Dei Dominicus, vir per omnia Apostolicus, propagans fidem, et expugnans hæresim, verbis et exemplis et miraculis Ecclesiam roborans. Insurrexerunt autem in eum testes iniqui synagogæ satanæ, et fortes quæsierunt animam ejus, cumque atroces sibi sacrilegis linguis interitum minarentur pleno fiducia pectore dixit ad ipsos: Non sum ego dignus martyrio, nondum merui sortem istam; sitiebat ardore inestimabili bibere calicem passionis; ideo transiens per loca, ubi paratæ sibi ferebantur insidiæ, cantans et alacriter procedebat. Admirantes antichristi satellites tantam viri constantiam tentantes dixerunt ei: Numquid non tu mortis horrore concuteris? quid acturus eras, si comprehendissemus te? Tunc athleta Christi amore fervens martyrii dixit eis: Rogassem vos ne brevi compendio mortem mihi celerem inferretis, aut repentinis perimeretis vulneribus; sed paulatim et successive singula membra mutilata meis ostenderetis oculis intuenda: deinde rogassem, ut meos erueretis oculos, permitteretisque sic truncatum corpus in suo sanguine volutari, aut prorsum ad libitum necaretis. O vere beatissimam animam in qua non solum perfecta charitas foras mittit timorem, verumetiam durandi in tormentis inauditum cunctis infundit amorem! Animam quoque suam pro salute proximi dare paratus erat imitator Christi, qui dum hæretica pravitate deceptum quemdam conaretur ad fidem reducere, dixit ille: Necessaria, quæ aliunde non habeo, ab istis accipio, propter quæ eisdem adhærere compellor; tunc sanctus ex intimo compassionis affectu seipsum venumdare disposuit, ut periclitantis suppleret inopiam, et redimeret venumdatum sub peccato ». Hactenus de hæreticis: jam qui persequentem hæreticos Pontificem vidimus, Ecclesiasticos defendentem intueamur.

MANSI.

nitque Paulus Langius[1] inque annum superiorem proximum refert.

Pergit auctor enarrare Pontificis sollicitudinem pro concilianda inter subditos Ecclesiæ pace, utque ardente crudelissima Tuderti seditione, in qua nobiles ac plebeii mutuis se cladibus atterebant, adactis omnibus sacramento Pontificio imperio pärituros, concordiæ certas leges sanxerit, omnemque dissensionem sustulerit penitus atque extinxerit, parique prudentia controversiam Faventinos inter et Ravennatem archiepiscopum de Castro Luci Areoli et S. Potiti lite Ravennati adjudicata definiverit, atque archiepiscopum in extremam redactum inopiam sacris ornamentis amplissimoque munere decorarit, perlustrarit etiam loca Ecclesiæ obnoxia, populosque recepto ab iis sacramento fidei in officio confirmarit, atque ad Faliscos accedens comitem Ildebrandinum in sua verba adegerit; ac sane hoc anno publicis monumentis consignata reperitur delati ab ipso, ut fiduciario viro obsequii sponsio, quæ in libro censuum extat[2], ex quo hæc verba delibanda existimavimus: « Ipse comes mense et die scripta fecit ligium homagium dicto domino papæ Innocentio, coram episcopis, cardinalibus, præfectis Urbis et multis aliis tam clericis quam laicis in eodem palatio (nimirum Faliscorum), pro castro Montisalti, comitatu de Rossellionis et aliis terris, quas tenet ab eo, sicut apparet per Privilegia Romanæ Ecclesiæ, et idem dominus papa investivit dictum comitem de dictis castris, comitatu, et terris coram omnibus per cuppam argenteam, et inter omnes ii interfuerunt ». Subjiciuntur testium nomina, ne fastidium crearemus lectori, a nobis prætermissa, Post adactum jurejurando Ildebrandinum, subjiciunt Gesta Innocentii: « Postea ivit Tuscanum, et per octo dies in ipsa civitate moratus, accessit Cornelum ubi apud Sanctum-Nicolaum novum sibi fecerat ædificare palatium, requirens pariter et recipiens jura, quæ fuerant a quibusdam invasa. Inde per Vetrallam profectus est Sutrium, ubi tribus diebus moratus cathedralem Ecclesiam solemniter dedicavit, et sic ad Urbem feliciter est reversus ». Hactenus Vitæ auctor de Innocentii itineribus gestisque.

5. *Gratulatur Friderico Siciliæ regi de ejus ab hostibus liberatione.* — Hoc eodem anno datæ fuere ab Innocentio ad Fridericum Siciliæ regem refertæ atque insignes amoris notis omnique benevolentiæ significatione litteræ, quæ cum illum e custodia, cui traditus fuerat, liberatum, Pontificisque optimi immensos pro illo impensos labores ostendant, hic subjicere censui.

« Regi Siciliæ illustri.

« Quantæ jucunditatis affectus in Apostolici cordis armario se transfuderit, per tuæ serenitatis litteras intellecto, quod manus Domini de illorum indigna te custodia liberavit, qui quasi diceret lupa ovi, agnum tuum melius te lactabo, curam a te removerant, quam pia tibi genitrix deputarat. Interim poteris existimare, quod quandiu fuisti, sicut Domino placuit, in illo articulo constitutus, cum multarum anxietatum angoribus, circa te se sedulo retorquebat nostræ meditationis adspectus, utpote qui quasi nobis dicere non cessares: In te jactatus sum ex utero matris meæ, vehementissimis nos doloribus tabescere faciebas, quia tibi, quem pietate commoti dicere fingebamus: Domine, vim patior, festinato non poteramus auxilio respondere. Nec est siquidem sub admiratione ducendum, quod tua nos ita et contristavit detentio et deliberatio jucundavit, cum etiam propter pallii rationem, quod non tam ex dispositione materna quam jure regni suscepimus exequendum, tuæ propterea non possumus tutelæ ac defensioni deesse, quia cum a voce prophetæ dicentis nobis: Pupillo tu eris adjutor, aures non deberemus avertere, te pupillum in tuo jure tenemur specialius confovere; hinc est utique, quod pro tua justitia defendenda, sæpe duximus noctes insomnes et prandium in cœnam convertimus, ut vel cogitando soli, vel cum aliis conferendo pacificandi tibi hæreditatem tuam modos utiles invenire possemus: quoties euntium et redeuntium nuntiorum examina sibi invicem obviarunt, qui per varias orbis partes pacis tuæ procuratrices litteras detulere: quoties litteræ pro tua tuique regni tranquillitate mittendæ notariorum fatigavere calamos et scribarum atramenta siccarunt: quoties multitudine undecumque de mundi partibus venientium, propter occupationes instantes, quibus erga tua commoda versabamur, sua doluere negotia retardata.

6. « Quid autem de multis et magnis dicemus expensis, quas pro diversis et variis regni tui necessitatibus studuimus erogare? sed et fratribus et consanguineis non pepercimus, quorum etsi fuit labor plurimus, gaudendum quia nonnunquam extitit fructuosus. Nunc igitur, cum jam in tua liberatione, pæne nos Deus fecerit præteritorum omnium oblivisci, mulieri Evangelicæ comparandos, quæ cum pepererit filium, pressuræ minime recordatur, nobis non restat aliud, quam gaudendum, quia quamvis ad plenitudinem tuæ pacis deesse aliquid videatur, speramus tamen, quod si tuum in Domino jactaveris cogitatum, et eorum providis consiliis acquieveris, qui te post violentorum custodiam, in suæ sedulitatis obsequium receperunt, ille per quem reges regnant, et principes principantur, tuum solium confirmabit, et dabit tibi fortitudinem ac virtutem, per quas possis inimicis obsistere, tuumque populum feliciter gubernare. Monemus ergo serenitatem regiam et hortamur attentius, ac per Apostolica scripta mandamus, qualenus elevato ad Deum corde, quotidianis precibus ab eo confortari corpore ac mente requiras, gaudensque quod in eorum fideli custodia es repositus, vel quorum curam tua tibi genitrix deputavit, vel qui loco eorum, qui ex ipsis decesserant,

[1] Paul. Lang. Chr. Citiz. an. 1206. — [2] Lib. cens. Ms.

successerunt, maturis eorum intendendo consiliis, moralibus satagas imbui disciplinis, nos enim tranquillitati et paci tuæ sollicitudine intendimus indefessa, regiæque serenitatis augmentum spiritualibus vigilamus, et temporalibus auxiliis promovere, sperantes in Domino, quod diligentiam et benevolentiam Sedis Apostolicæ matris tuæ, tanquam devotus filius corde semper et opere recognosces. Dat. Romæ apud S. Petr. IV kal. Febr. an. IX ». Præterea in litteris quibus regiis familiaribus de regis liberatione gratulatur, ait paulo ante quam ipsorum nuntios excepisset, regis Aragonii legatos pervenisse cum litteris, quæ de sorore ipsius Friderico in matrimonium tradenda narrabant, quod ab eorum nuntiis etiam accepisset ac Fridericum plurimum ipsis commendat, quod etiam commendationis officium eidem apud episcopos, comites, optimates cæterosque præstitit[1]: postremo ait Friderici litteras suasque Aragonum regi per ejus nuntios transmisisse, cohortatumque ut cuncta quæ pro sorore ad sponsum regem traducenda opus forent, diligentissime compararet. Quod attinet ad Aragoniæ regem, Innocentius Pampilonensem episcopum, ac collegas Apostolicæ Sedis legatos, causæ de illius ac filiæ G..... Montis-Pessulani matrimonio, cujus superiori anno meminimus, instruendæ incumbere jussit[2].

7. *Innocentio pro Othone agente, pax inter hunc et Philippum Suevum conciliata.* — Cæterum quamquam in regis Siculi res omni cogitatione curaque incumbebat, minime tamen perpetua ipsius in Othonem designatum imperatorem multorum annorum studia interrupit, quod ipse his verbis ostendit[3]: « Affectum dilectionis et gratiæ quam ad tuam regalem personam habuimus et habemus, non oportet nos verbis exprimere, cum hactenus operibus expresserimus, et amodo etiam exprimere intendamus: in tantum, ut nuntii partis adversæ publice conquerantur, quod dominus eorum meliorem potuit tecum pro se, quam possit nobiscum pro te compositionem inire ». Hæc Pontifex, quæ vero eodem anno pro ipso egerit, infra dicetur. At quamvis adeo in Othonem propensus, haud tamen Philippo Sueviæ duci illius æmulo minus benevolum se impertitus est, nam quemadmodum antea peccantem ac refractarium insectatus est, ita nunc resipiscentem atque obsequentem paternæ charitatis affectu amplectitur ac fovet, etenim Hugoni Ostiensi episcopo et Leoni tit. S. Crucis presbytero cardinali Apostolicæ Sedis legatis mandat ad bonam frugem, ut anno superiori vidimus, reversum absolvat, quod in laudato sæpe Vaticano libello his verbis habetur[4]: « Hic fuit legatorum processus: primo receperunt publice juramentum a Philippo duce Sueviæ, quod pareret universis mandatis domini papæ super omnibus pro quibus erat excommunicatus, et sic eum secundo formam Ecclesiæ solemniter absolverunt: secundo injunxerunt eidem, ut dimitteret Brunonem Colonien. archiepiscopum, quem in captione tenebat, quem libere absolutum assignavit eisdem ad Sedem Apostolicam perducendum: tertio induxerunt illum ad hoc quod ipse accepit regalia, licet invitus a Liupoldo Maguntin. intruso, et idem intrusus spiritualia resignavit in manibus legatorum: quarto ad ipsum obtinuerunt cum difficultate non parva, ut permitteret Siffridum Maguntin. archiepiscopum per procuratorem suum in spiritualibus ministrare. Quinto fecerunt ipsum dimittere magnum exercitum, quem congregaverat adversus regem Othonem. Sexto bis eos ad colloquium perduxerunt, tractantes cum ipsis de pace, quam cum consummare non possent, septimo tandem statuerunt inter eos treguas unius anni; et sic tractatum pacis redigentes in scriptis, ad Sedem Apostolicam redierunt cum nuntiis utriusque ». Facili negotio refellitur Paulus Langius[1], qui dum tradit Bertholdum episcopum coram Philippo rege se abdicasse infert: « Ex quibus liquet investituram episcopatuum eo tempore adhuc fuisse sub potestate atque ordinatione imperatorum; etenim contrarium potius inde colligitur, cum Philippus a Liupuldo regalia, spiritualia legati recepissent.

8. Cæterum de legatione hac Arnoldus Lubecensis abbas hæc affert[2], Innocentium maximo desiderio restituendæ pacis Germaniæ, Hugonem ac Leonem cardinales ad Philippum misisse injunxisseque ea lege in fidelium communionem admitterent, ut Brunonem vinculis laxaret, atque ad coeundam cum Othone pacem descenderet: cæteris quidem assensit, sed Brunonem liberare se posse negavit, cum Adolphi aliorumque quorum opera secundo Aquisgrani corona fuerat redimitus, eo facto odia incurreret; legatos vero muneribus a Philippo corruptos, relicto in vinculis Brunone, ipsum absolvisse, ac dein ad Othonem profectos rei totius certiorem fecisse, ut de pace cum Philippo ageret: quibus ille subjecit præclare rem agi si Apostolica imperia fuissent executi, ac mox litteras Innocentii ostendisse, quibus de Philippo absolvendo liberandoque Brunone sermo erat, ac tum efferatum in iras ipsos proditi muneris sui arguisse; at eos metu perculsos rediisse ad Philippum, significasse se lapsos errore, nec tenere ejus absolutionem ni Brunonem vinculis emitteret, ac Philippum ea de causa libertati Brunonem reddidisse: dein vero Philippum et Othonem cum duobus cardinalibus paucisque aliis proceribus in colloquium pro concordia ineunda defluxisse, indeque re infecta discessisse. Verum de legatorum lapsu nec Innocentius, nec quispiam ex antiquioribus quod recorder mentionem ullam fecit; imo Pontifex idem hoc præcipue eis laudi dat quod munera despexerint: « Largitori, inquit, om-

[1] Innoc. l. IX. Ep. CCXLIX. — [2] Ep. CCXLVI. — [3] Libel. Vat. sup. neg. Rom. imp. Ep. CLII. — [4] Cit. libel. Ep. CXLIV.

[1] Paul. Lang. Chr. Citizen. an. 1206. — [2] Arn. Lub. Chr. Slav. l. VII. c. 6.

nium [1] gratiarum grates referimus copiosas, quod tantam vobis tribuit gratiæ largitatem, ut injunctum vobis legationis officium onus non mediocre continentis, prudenter et honeste geratis, sicut laudabile vobis testimonium perhibetur, et ipse rerum protestatur effectus : licet autem hoc propter Deum principaliter procuretis, quia tamen et propter nos specialiter vos id agere minime dubitamus, præter retributionem divinam, nostram quoque fiducialiter exspectetis, præsertim cum pro certo sciamus, vos manus vestras ab omni turpi munere penitus excussisse ».

9. Igitur Innocentius de Philippi absolutione certior factus has ad eum perbreves quidem, sed humanitatis et officii plenas litteras dedit [2] : « Postquam absolutionis gratiam per Apostolicæ Sedis legatos secundum formam Ecclesiæ percepisti, salutationis et benedictionis tibi litteras destinamus, gratias referentes super iis, quæ ad exhortationem nostram prompta devotione fecisti, sed et nos ad tuum honorem, quantum cum Deo possumus, promptam gerimus voluntatem, sicut dilectus filius frater S..... lator præsentium prior domus Camaldulen. vir providus et honestus tibi poterit viva voce fideliter intimare, et ea, quæ de ore nostro veraciter intellexit, serenitatem tuam rogantes et exhortantes in Domino, quatenus ad pacem imperii reformandam diligenter intendas. Hæc breviter et simpliciter tibi scribimus, sicut expedire credimus ad cautelam. Dat. Corneti kalend. Novembris, Pontificatus nostri anno decimo ».

10. Post hanc vero Innocentii Epistolam referuntur in prædicto libello aliæ ad legatos, quibus præcipit, ut accepto a Liupuldo episcopo [3] atque ab Adolpho Coloniensi olim archiepiscopo jurejurando, universis Apostolicæ Sedis mandatis parituros, atque in urbem intra unius mensis spatium iter aggressuros, anathemate solverunt. Cumque eorumdem legatorum litteras accepisset, hæc rescripsit [4] :

« Innocentius, etc.

« Ex quo princeps petit et rogat, subeatis laborem ad nostram præsentiam revertendi, monentes eumdem, ut animum propensius inclinet ad pacem, quia longe majora de pace provenient, quam flagitentur pro pace. Nuntios autem dirigat providos et fideles, quibus super his quæ spectant ad pacem, et voluntatem aperiat et tribuat potestatem, ad hoc ipsum alterum principem inducentes, ut utriusque nuntiis vobis cum præsentibus tractatus pacis possit habere progressum, qui ne valeat impediri procuretis, ut treguæ firmiter observentur. Ad plenariam vero liberationem venerab. fratris nostri Brunonis Colonien. archiepiscopi efficaciter intendatis, et committatis procurationem Ecclesiæ ac diœcesis Maguntinæ alicui viro provido et fideli, qui ad mandatum nostrum de procurationis officio debeat respondere, congruam redditurus tam de spiritualibus quam de temporalibus rationem, ut sic interim et necessitati Ecclesiæ consulatur et jus archiepiscopi conservetur, ita quod ad suffraganeos, et eorum Ecclesias se ipsius procuratio non extendat. De negotio vero Trajectensis episcopi nondum ad plenum deliberare potuimus propter absentiam creditorum, quos tamen in proximo exspectamus, et tunc remittemus cursorem pro eodem negotio destinatum ». Hæc Pontifex ad legatos, quos paci conficiendæ postea omni studio incumbere jussit [1], atque postremo de nequissimo Liupuldo hæc addit : « Liupuldum vero noveritis apud Senas hostilibus actibus implicatum, ad nostram præsentiam non venisse, cujus insolentiam et stultitiam diligenter principi exponatis ».

11. Othonem insuper (cui pariter rescripsit) monet [2] : Cum ejus adversarius nuntios cum cardinalibus ad Apostolicam Sedem mittendos decrevisset, ipse quoque suos mittat, ne ejus causa defensione destituta remaneret. Quæ postea Philippo interfecto acta, proximo sequenti anno dicentur. Ex his exploditur fabella inepta insulsaque, quam auctor recentior de tanto Pontifice oblocutus inconsulte recenset [3], eam, ut reor, mutuatus a Conrado Urspergensi abbate [4], hoste Romanæ Ecclesiæ infensissimo. Ait ergo ad hoc suggerentibus Germanorum principum nuntiis, Innocentium hoc anno legatos ad Philip. reg. misisse, quo ejus filiam Richardo comiti nepoti suo desponsandam curarent, cum fore omnino sperarent, ut is Tuscia, Spoleto, et Piceno hac ratione potiretur : quapropter Pontificem ipsum hujusmodi loca regionesque dedita opera ad Roman. Ecclesiam non revocasse subdit : denique Innocentium hasce nuptias molitum esse referunt etiam novatores [5], utpote, qui nullam de Romano Pontifice detrahendi occasionem prætermittant. Sed hæc longissime a veritate abesse atque abhorrere, ea quæ supra allata sunt, satis superque ostendunt, jam enim anno superiori antequam nuntii illi ad se mitterentur, hujusmodi legationem decreverat, ac postea misit ut pacem Othonem inter ac Philippum conciliarent, quod tum a nobis memoratæ Innocentii aliorumque Epistolæ, tum veteres auctores, tum denique res ipsæ testantur. Quanto enim studio urbes ac loca alia quæ ad Romanam Ecclesiam spectabant, in suam ditionem potestatemque redegerit, ex ipsius Vitæ Gestis suo loco vidimus ; præterea nuspiam legitur (quod scimus) Innocentium ejus nominis neptem habuisse : sed tantum de Richardo comite ejus fratre, in litteris ipsius fit frequens mentio. Plura occurrunt, quæ ne lectorem fatigemus, consulto omittimus ; fingendæ porro subornandæque calumniæ occasionem inde Innocentii infensos hostes captasse existimamus, quod Philip-

[1] Libell. Vatic. sup. neg. Ep. CXLIX. — [2] Ep. CXLV. — [3] Ep. CXLVI. — [4] Ep. CXLVIII.

[1] Cit. libel. Ep. CXLIX, CL. — [2] Ep. CLI. — [3] Naucl. hoc ann. — [4] Ursperg. in Chron. — [5] Cent. XIII. c. 16. col. 1305.

pus Suevus, ut ejus gratiam colligeret, esset pollicitus, se Pontificis ipsius nepoti filiam suam in matrimonium traditurum. At prudentissimus Pontifex ducem hæc per simulationem agentem, atque ejus promissa rejecit, ut suo loco dictum est [1] sed, ut ad institutum nostrum redeamus, dum ea quæ narravimus geruntur, Innocentius papa S. Apri Tullensibus monachis, B. Petri suæque clientelæ gratiam defert, Magdeburgensis episcopi, quem ipse consecrarat, electionem comprobat [2], ac S. Mariæ Magdeburgensis præposito et canonicis jura confirmat [3]. Antea vero hoc eodem anno Magdeburgensem decanum et capitulum Othoni Poloniæ ducis nepoti Ecclesiæ præposituram tribuendam mandarat [4].

12. *Wladislao duci Poloniæ obsistit Innocentius jura episcoporum tuendo.* — Cum de Polonia inciderit mentio, opportune in medium adducenda videntur, quæ ex Innocentii litteris ad regiones illas spectantia collegimus. Primo igitur in reprimenda Wladislai ducis insolentia laborandum admodum ei fuit; cum enim Henricus Gnesnensis archiepiscopus (quem Innocentius eximiæ sanctitatis virum appellat) illum ob injectas in clericos violentas manus in latam a canone sententiam incidisse denuntiasset, quodque defuncti cujusdam episcopi bona occupata restituere renueret, Ecclesiastica censura perculisset, exardescens ira dux archiepiscopum ipsum ejusque Ecclesiam varie divexabat, Gnesnensis Ecclesiæ sacerdotia quorum collatio illius provinciæ more ad ipsarum regionum episcopos spectabat, vel ipse conferebat, vel ab aliis ex sua sententia conferenda curabat : SS. reliquias sacrique templi ornamenta cæterasque res pretiosas , prædecessorum ducum aliorumque fidelium eximia pietatis monumenta, non ab archiepiscopo vel capitulo, ut par erat, sed a suis administrari volebat, immunitates pessumdabat, captivum quemdam eadem in Ecclesia tanquam in vinculis haberi mandarat, atque a canonicis custodiri sustentarique jusserat : clericos sacris initiatos in carcerem interdum tradi torquerique imperabat; hæc atque alia duci exprobrare Innocentius [5] utque ad resipiscentiam rediret, monere, hortari, gravesque minas intentare, ni dicto audiens foret; eademque scripsit ad universos Poloniæ episcopos [6]. Gnesnensi vero archiepiscopo injunxit ducem [7], si resipisceret, absolveret, alioquin tum ipsum, tum ejus fautores anathemate feriret, laicosque clericis molestiam exhibentes compesceret [8], et cunctos Poloniæ episcopos [9] clericosque qui sacerdotia obtinebant [10] Gnesnensi archiepiscopo pro tuenda Ecclesiarum libertate auxilio esse præcepit; contra vero in Posnaniensem episcopum in ea re minus archiepiscopo fidelem gravissime invehitur. Poloniæ principibus vetat [11] ne se præsulum electionibus ingerant, sacerdotia conferant, et vi Ecclesias ac bona invadant.

13. Cum ingens vero archiepiscopus pro tuenda Ecclesiæ suæ libertate æs alienum contraxisset, ne illius dissolvendi sollicitudo optimi præsulis animum turbaret, rogatus Pontifex tribuit [1], ut si ante solutionem integram, extremum diem obire contingeret, successor persolvendi debiti onere obstrictus teneretur. Quod vero ad clericos Polonos attinet, de quibus paulo ante memoravimus, non prætereundum silentio Ecclesiasticæ disciplinæ solertissimum custodem Innocentium, de illorum corruptis moribus corrigendis, castigandaque libidine, cum prædicto archiepiscopo ejusque suffraganeis per litteras egisse [2]. Sed qui peccantes coarguere ac punire erat solitus, idem probos religiososque viros præmiis atque honoribus ornare consuevit. Archiepiscopum namque optime de Ecclesia meritum, insigni illo privilegio decoravit, ut crucem eunti sibi præferri juberet, dummodo Apostolicæ Sedis legatus non adesset, hæc enim ipsi rescripsit [3] : « Quoniam non ignoras, quod in cruce Domini nostri Jesu Christi te oporteat gloriari, pie desideras salutare crucis ejus vexillum, de conniventia nostra tuæ venerationi præmittere, cujus mortificationem jugiter in tuo corpore crederis pro divini nominis amore portare. Nos igitur attendentes, quod nequaquam tibi sint armaturæ cælestis insignia deneganda, qui contra fortem armatum in mundi atrio suffultus auxilio fortioris certamine incessanter laboras per arma justitiæ triumphare, præsentium tibi auctoritate concedimus, ut salvificæ crucis signum per tuam provinciam ante te facias bajulari, nisi cum Apostolicæ Sedis legatus in Polonia fuerit constitutus, ut in hoc deferas ei, tanquam a nostro latere destinato. Datum Romæ apud S. Petrum, II id. Januarii, anno IX ».

14. Cracoviensis etiam ducis, summi Pontificis Romanæque Ecclesiæ studiosissimi, accepto patrocinio Diploma transmisit [4] cujus partem edimus : « Eapropter, dilecte in Domino fili, sinceritatem devotionis ac fidei, quam erga nos et Romanam Ecclesiam habere dignosceris, attendentes, personam tuam cum ducatu Cracoviensi , et omnibus bonis tuis, quæ juste possides et quiete, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et per scripta etc. auctoritate præsentium districtius inhibentes, ne quis te super eis præsumat indebite molestare. Nulli ergo etc. Datum Romæ apud S. Petrum non. Januar. an. IX ». Hæc Pontifex ad principem nimirum Lesconem Album, Casimiri optimi principis filium, quem Cracovienses superiori anno ducem sibi, Wladislao rejecto, elegerant, ut Polonicarum rerum scriptores tradunt [5] , qui ipsum etiam summis laudibus efferunt. Interfuit comitiis illis Fulco Cracoviensis

[1] Ann. 1203. — [2] Innoc. l. IX. Ep. II. — [3] Ep. CCLXII. — [4] Ep. CCXIII. — [5] Ep. CCXV. — [6] Ep. CCXVI et CCXXV. — [7] Ep. CCXIV. — [8] Ep. CCXXVIII. — [9] Ep. CCXX. — [10] Ep. CCXXVI. — [11] Ep. CCXXI, CCXXXII et CCXXXIV.

[1] Ep. CCXXXIX. — [2] Ep. CCXXXIII. — [3] Ep. CCXXXVI. — [4] Ep. CCXXVII. — [5] Longin. hist. Pol. l. VI. an. 1206. Chr. l. VII et alii.

episcopus, qui postea hoc anno mortem oppetiit [1] : « Genere nobilis », inquit Longinus, « sed actionibus nobilior, plures libertates, privilegia, et immunitates Ecclesiæ Cracoviensi apud Sedem Apostolicam, et signanter ut episcopus Cracoviensis omnibus aliis episcopis provinciæ et Ecclesiæ Polonæ loco et viceprior sit, et primus Gnesnensi archiepiscopo in consecrando manum imponat, obtinuit » ; hæc ille. Porro Fulcone defuncto, Vincentius generis nobilitate (quod auctor subdit) doctrina moribusque præclarus Cracoviensis episcopus renuntiatus est, et ab Innocentio pap. confirmatus; hunc Polonorum historiam conscripsisse memorant [2].

15. *Census a Polonis Ecclesiæ Romanæ debitus.* — Jam Polonicis rebus finem imponamus iis, quæ de censu B. Petro persolvendo, decimisque Pontifex hoc eodem anno rescripsit, quippe qui cunctos Christi fideles illos monet, ut sacrum vectigal remota fraude pendant : « Si memoriter teneretis [3] Ananiæ Zafiræque supplicium, qui pro culpa fraudati pretii, quod ex agris acceperant, terribili ultione puniti ad pedes Apostolorum principis repentino interitu corruerunt, in solutione census, quem beato Petro debetis, fraudem vitarelis, ut credimus, adhibere. Ad nostram siquidem audientiam noveritis pervenisse, quod cum ex consuetudine regionis usualis moneta per annum apud vos tertio renovetur; et quæ prius in usu fuerat, demum reddatur vilior usu alterius succedente, vos eidem Apostolo censum debitum illo differtis tempore persolvendum, in quo monetæ, quam solvitis, vilior usus erit : licet ergo bonorum nostrorum Omnipotens non indigeat, quia tamen periculosum est vobis, quod debetis eidem, vel per fraudem imminuere, vel per ingratitudinem retinere, universitatem vestram monemus atque etiam hortamur, et per Apostolica scripta præcipimus mandantes, quatenus censum ipsum, sine cujuslibet fraudis vitio more solito persolvatis : alioquin sententiam, quam venerabilis frater noster... Gnesnensi archiepiscopus in ejusdem census vel detentores ingratos, vel temerarios fraudatores rationabiliter duxerit promulgandam usque ad satisfactionem condignam firmitatem decernimus debitam obtinere. Dat. Romæ apud S. Petrum, non. Januarii anno IX », cui etiam archiepiscopo imponit [4], ut S. Petri et S. Adelberti canonicos solvere recusantes ad id censuris compellat. Postremo universis Poloniæ ducibus mandat [5], ne decimarum solutionem impedirent, vel remitterent; atque de Polonicis rebus hæc dixisse sufficiat.

16. *Electio archiepiscopi Cantuariensis, contradicente rege.* — Jam reliqua prosequamur, atque videamus in primis, quid in Anglicana controversia actum sit. Cum igitur Innocentius archiepiscopi electionem tum a suffraganeis tum a monachis factam improbasset, irritamque esse jussisset, quod Acta, Parisiusque testantur [1], Stephanus S. Chrysogoni cardinalis ex ritu a sacris canonibus perscripto, archiepiscopus creatus est : quomodo vero res gesta sit, Acta ipsa declarant, Pontificem monachorum conventui præcepisse, ut quindecim e suis Romam mitterent, atque iis provinciam eligendi archiepiscopi demandarent, si utriusque electionem e jure convelli accideret, ne si iterum ad celebrandam tertii electionem mitterentur, monachi in factiones discederent : qui cum Apostolica excepissent imperia, utraque electione Reginaldi et episcopi Norwicensis rescissa, quindecim illis monachis imperavit, ut se præsente electionem celebrarent, cumque plura suffragia in Stephanum de Langetuna presbyterum cardinalem tit. S. Chrysogoni Anglum genere, virum doctrina et virtutibus cumulatissimum, quem Innocentius eodem anno e cathedra Parisiensis academiæ [2] ad cardinalatum evexerat, concurrissent, eam electionem ab Innocentio mox confirmatam fuisse; ingentibus etiam eumdem laudibus ornat Parisius : quamvis asserat illos præsenti anathematis metu, quem Pontifex intentabat, invitos atque obluctantes id comprobasse, sed hoc de quibusdam refractariis contingere potuit; quapropter Innocentius ad Joannem regem scribens uti paulo post videbimus, hæc habet : « Quoniam absque vi et dolo canonica sit electio de persona idonea concorditer celebrata ».

17. Tulere graviter, inquiunt Acta, eam Joannis Anglorum regis oratores, certiorem et rei totius fecere, qui in graviores iras incanduit, adeo ut nulla ratione eum delinire Pontifex potuerit, sed Innocentius de constantia nil remittens, archiepiscopum suis manibus XV kal. Julias Viterbii consecravit, donatumque pallio ad ineundam Ecclesiæ suæ possessionem misit. Ut vero Joanne resistente Pontificiis jussis regnum percussum interdicto fuerit, proximo anno dicetur. Interea nihil prætermisit Innocentius, quod ad deliniendum regis animum pertinere existimaret. Subdit enim Parisius, Innocentium, ut Joannis gratiam captaret, cum eum gemmarum avidum, ac pretiosis rebus exquisitis delectari didicisset, eximio munere litteras ornasse, quarum erat exordium : « Innocentius papa Tertius Joanni regi Anglorum, etc. » Recitat eam auctor, munusculum vero quatuor annuli aurei variis distincti gemmis fuere, de quibus isthæc ibi Pontifex : « Licet autem his et aliis divitiis vestra regalis abundet excellentia, in signum tamen dilectionis et gratiæ quatuor annulos aureos cum diversis lapidibus pretiosis tuæ magnitudini destinamus, in quibus te volumus specialiter intelligere formam, numerum, materiam et colorem, ut mysterium potiusquam donum attendas, etc. » Pergit aperire mysteria,

[1] Iidem auctores. — [2] Iidem. — [3] Innoc. l. IX. Ep. CCXVII. — [4] Ep. CCXXXVII. — [5] Ep. CCXVIII.

[1] Par. Hist. Angl. an. 1207. — [2] Par. Hist. Angl.

quod præstiterat, cum Ricchardo ejus fratre, cui, ut suo loco vidimus, id genus donum miserat. His ita gestis adjicit Parisius Innocentium litteras ad regem Anglorum dedisse, quibus hortabatur Stephanum Sancti-Chrysogoni presbyterum cardinalem canonice archiepiscopum Cantuariensem electum, demisse et pie exciperet, ac tum regem efferatum jussisse monachos Cantuarienses ex Anglia facessere, qui in Belgium se subduxere, quod factum vertit ipsis auctor vitio, cum rex nullam vim intulisset, pulsisque ita monachis Cantuariensibus addit Joannem acerbas et ardentes litteras ad Innocentium dedisse, quibus querebatur, Norwicensi episcopo inique repulso, ignotum hominem, qui diu in regno Francorum hæserat, malæ suspectum Angliæ fidei ad Cantuariensem archiepiscopatum extulisse, violata regni jura, suum consensum a monachis expetitum non fuisse, mirari se, Anglorum officia in Sedem Apostolicam tradita oblivioni, non advertisse aulam Pontificiam ex Anglia plures opes, quam ex aliis regnis sibi invehi, intrepide se sua jura defensurum, si Norwicensis episcopi electio non steterit, se itinera Romam profecturis interclusurum, ne divitiis Anglia exhauriatur, et cum regni sui præsules scientia, aliisque dotibus polleant, ab exteris justitiam non emendicaturum.

18. Receptis iis litteris, Innocentius ferocientem principem emollire conatus est, ut litteræ Pontificiæ a Parisio adductæ illustrant, quibus primum questus pro benignis ac suavibus litteris aculeatas et acres sibi redditas, ac si egregia Anglorum regis erga Sedem Apostolicam voluntas sibi necessaria sit, suam pariter gratiam ipsi necessariam videri, detulisse se ipsius juribus, expetitum ejus consensum fuisse litteras ea de re missas, sed a suis interceptas, electum non ipsi ignotum cum eum tribus litteris in Angliam evocare voluisset, si docuerit Parisiis, non id vitio, sed gloriæ gentis adscribendum; demum addit : « Tu ergo, fili charissime, cujus honori supra jus deferri curavimus, secundum jus nostro studeas honori deferre, ut gratiam divinam et nostram uberius merearis, ne forte si secus egeris, in eam te difficultatem inducas, de qua non facile valeas expediri : cum tandem oporteat eum vincere, cui flectitur omne genu cælestium, terrestrium, et infernorum, cujus nos vices in terris, licet immeriti, exercemus. Dat. Lateran. Pontificatus nostri anno ». Extorsit præterea ab Anglis Joannes ingentem pecuniarum vim, omnium enim, ut addit Parisius, bonorum cum laicorum, tum Ecclesiasticorum tertiamdecimam partem, contradicente nemine, uno excepto Gaufrido Eboracensi archiepiscopo fratre suo, corrasit : is enim ex Anglia recedens, in omnes qui Ecclesiæ suæ invasissent bona, anathematis sententiam tulit. Postremo subjicit Parisius, regem hoc itidem anno sancti Remigii festo die susceptum ex Isabella uxore sua primogenitum filium, Henricum nuncupasse.

Hoc anno in cælum migrasse traditur S. Julianus secundus Conchen. episc. ob effusam in pauperes liberalitatem insignis, episcopatus enim censum omnem illis erogabat, ac Davidico oraculo sibi proposito, labores[1] manuum tuarum quia manducabis, beatus es, et bene tibi erit, canistros contexendo sibi, ac beato Lesmo, qui tum ei ministrabat, victum comparabat, ac prope octogenarius obiit, miraculisque ingentibus effulsit, extat in Bibliotheca nostra ejus Vitæ brevissime conscriptæ exemplum.

19. *Veneti imaginem Deiparæ a D. Luca pictam rapiunt.* — Quod ad res Orientales attinet, Constantinopolitanus patriarcha in Venetos Constantinopoli degentes ob sacram Deiparæ effigiem ab iis raptam sententiam anathematis distrinxit, quam Innocentius habere ratam ab illo rogatus, confirmavit, rescripsitque[2] :

« Patriarchæ Constantinopolitano.

« Ex tenore litterarum tuarum nostris fuit auribus intimatum, quod cum charissimus in Christo filius Henricus Constantinopolitanus imperator illustris quamdam iconam, in qua beatus Lucas Evangelista imaginem beatæ Virginis propriis manibus dicitur depinxisse, quam ob ipsius Virginis reverentiam, tota Græcia veneratur, et quasdam reliquias, quæ erant in capella majoris palatii, ponendas in Ecclesia Sanctæ-Sophiæ tibi duxerit conferendas; Venetorum potestas cum ipsis Venetis ad tuam accedens præsentiam ipsam iconam a te cum instantia postulavit, asserens eam sibi a præfato imperatore esse promissam. Tu vero, cum cognosceres eos in illa nihil juris habere, ipsius petitioni acquiescere noluisti, sed cum ille diutius institisset, tale ipsi dedisti responsum, quod illam ei nec dabas, nec etiam auferebas, ironice addens, quod ipsam acciperet, si tunc eam in Ecclesia posset reperire, clausa quippe erat Ecclesia, et præfata icona in ea non erat, sed in sacrario sub sera triplici collocata. Verum cum a te nullatenus obtinere potuisset, ut reseraretur Ecclesia, in cujus sacrario erat icona prædicta ab ala ipsius Ecclesiæ, quemdam in ipsa per funem fecit dimitti, qui quærens per Ecclesiam sæpe dictam iconam, et non inveniens, de mandato potestatis prædictæ unam de magnis Ecclesiæ januis per violentiam reseravit.

20. « Porro Veneti Ecclesiam ipsam violenter intrantes, cum locum, ubi erat icona, per quemdam Græculum didicissent, sacrarii ostia frangere inceperunt, quod cum ad tuam notitiam pervenisset, amaritudine plenus ad alam Ecclesiæ accessisti, et desuper aspiciens sacrilegium perpetrantes ex parte omnipotentis Dei sub interdicti et excommunicationis interminatione inhibuisti eisdem, ne quod male incœperant, præsumerent consummare. Sed cum nec sic a perpetratione sacrilegii destitissent, prædictam potestatem cum omnibus consi-

[1] Psal. CXXVII. — [2] Innoc. l. IX. Ep. CCXLI.

liariis et fautoribus suis, candelis accensis publice, ac solemniter vinculo anathematis, innodasti; ipsi vero tam anathematis, quam interdicti sententia vilipensa, ostia sacrarii confregerunt, et asportantes exinde violenter iconam, eam in Ecclesia, quæ Græce Pantocraton dicitur, collocarunt. Tu vero ad dilectum filium... tituli Sanctæ-Susannæ presbyterum cardinalem sanctæ Sedis Apostolicæ legatum accedens, ipsi rei seriem intimasti, qui eodem die latam a te sententiam confirmavit, Ecclesias omnes, quæ sunt in parte sacrilegorum ipsorum subjiciens interdicto; unde nobis humiliter supplicasti, ut utramque sententiam dignaremur Apostolico munimine roborare. Licet igitur nos opinionem illam qua quidam Græci existimant, quod spiritus beatæ Virginis in prædicta imagine requiescat, propter quod ipsam forte plus debito venerantur, tanquam superstitiosam minime approbemus, et pactionem de partiendis reliquiis, et aliis factis initam, tanquam illicitam detestemur, ne tamen sacrilegii crimen remaneat incorrectum utramque sententiam interdicti, et excommunicationis videlicet, sicut rationabiliter sunt prælatæ auctoritate Apostolica, confirmamus, et præcipimus usque ad satisfactionem condignam, appellatione remota firmiter observari. Nulli ergo, etc. Dat. Romæ Sapud anctum-Petrum id. Januarii anno IX». Hactenus Innocentius in Constantinopolitanos Venetos, qui pietatis ac venerationis in Virginem, quo flagrabant studio, pietatem læserant. Demum datis ad Suessionensem episcopum litteris [1] in Suessionensi diœcesi quidquid illo absente tentatum fuisset, rescidit. Cæterum de eodem episcopo Robertus de Monte[2] hæc tradit : « Episcopus Suessionum cum magna multitudine Constantinopolim adiit ».

[1] Ep. CCL. — [2] Rob. de Monte Append ad Chron Sigeb.

INNOCENTII III ANNUS 11. — CHRISTI 1208.

1. *Philippo Suevo nex proditorie illata.* — Assurrexerat pæne ad votorum cumulum Philippus Suevus, atque Othonis fracta potentia, dissipatis ejus amicis, atque ad se pellectis, tum quod rei caput videbatur, conciliato sibi Innocentio atque Ecclesiæ gratia comparata, agente Pontifice pacem cum Othone agitabat, qua sibi imperium firmaret, atque Othonem juncta illi thoro filia arctissimis vinculis adstringeret, cum anno Christi millesimo ducentesimo octavo, undecima Indictione, imperii, quod jamjam consentientibus omnium votis erat consecuturus, spem crudelissimi proditoris scelere cum vita amisit; atque ita cæso Philippo, dejectæ Othonis res redintegratæ, Innocentioque annitente confirmatæ fuerunt. Sed antequam aggrediamur, de Philippi necis tempore breviter dicendum est; illam in superiorem annum refert Henricus Stero [1] : At adversantur cæteri auctores veteres gravissimi videlicet Conradus abbas Urspergensis [2], alter Conradus episcopus Maguntinæ historiæ scriptor [1], Albertus abbas Stadensis [2], Godefridus [3], Siffridus [4], Rigordus [5], Matthæus Parisius [6], Richardus e Sancto-Germano [7] Chronicon Fossænovæ [8], aliique plures; ut vero strenuissimi ducis cædes patrata, ex Apostolicæ Sedis legato, rem ad Innocentium papam scribente historiæ veritatem petamus.

« Sanctissimo patri suo, ac domino Innocentio divina providentia summo Pontifici Hug. miseratione divina Ostien. et Velletren. episcopus, cum debita devotione salutem.

« Cum essem Mantuæ [9], ibique dominum..... cardinalem corporis infirmitate gravatum per dies aliquot exspectassem, feria secunda proxima post festum Apostolorum Petri, et Pauli de morte domini Philippi graves invaluere rumores ». Et infra : « Sabbato proximo ante festum sancti Joan-

[1] Stero in Annal. apud Canis. anti. lect. tom. I. pag. 214. — [2] Ursperg. in Chron. an. 1208.

[1] Conrad. Chr. Magunt. — [2] Stadens. in Chron. — [3] Godef. in Annal. — [4] Siffrid. Epit. l. II. — [5] Rigord. Hist Fran. in Philippo Aug. reg. — [6] Paris. Hist. Angl. — [7] Richard. de Sancto-Germ. in Chron. — [8] Chron. Fossæ-Novæ, Otho de S. Blasio, Chronic. Elvac. scriptor, Fragmenti historici incert. auctor, aliique eod. ann. — [9] Libell. Vatic. super neg. Rom. imp. Ep. CLIII.

nis Baptistæ, quo treguas interpositas Dominus præviderat non sine alterius exterminio terminari, dominus Philippus cum paucis de familia sua exercitu in campo dimisso civitatem Papembergen. intravit, eoque hora nona in palatio episcopi quiescente, dictus Palatinus comes, cui dominus Philippus filiam dederat et abstulerat, cum duce Bavariæ, et marchione Istriæ fratre ejusdem episcopi, et aliis decem viris armatis palatium, in quo dominus Philippus erat, ingressus, pulsansque ad ostium cameræ more admittitur consueto. A quo cum Philippus verba jucunda et joculatoria, sicut consueverat, exspectaret, ille statim cultellum, quo erat accinctus exemit, et D. Philippo gladio ludere prohibenti respondit : Non erit hic tibi ludus, et in continenti Dei timore postposito ipsum transfodit gladio, et Henrico imperii senescalco, facinus prohibere volenti, lethale vulnus infligens, eum quem jam occiderat, timens vivere, jugulavit, et sic homicida fautorum suorum auxilio munitus exiliit, ac piaculare flagitium, toto jam dissoluto exercitu, adhuc sicut Domino placuit extitit impunitum. Officio igitur legationis injunctæ judicio divini numinis exspirante ad vos cum festinatione regredior, a quo invitus, licet obedire non renuens, sum egressus ». Hactenus ille.

2. Jam pergratum lectori facturos arbitramur, si a legatis enarrata ex iis, quæ paulo ante citati auctores tradunt, confirmare studeamus. Verum audiamus primum, quæ a Philippo postremo peracta Godefridus [1] Annalium monumentis impressit. Ait ergo Philippum amplissimam legationem ad Innocentium decrevisse, quam Aquileiensis patriarcha, aliique conspicui dignitate viri obiere (de qua ante Godefridum Urspergensis [2] egit) ut nimirum cœptum pacis fœdus confirmaret, Adolphum pristinæ restitueret dignitati, atque ab Apostolica Sede ornamenta imperii obtineret : eam vero legationem honorifice susceptam ab Innocentio atque Adolphum benigno vultu exceptum, re tamen certis diebus utrinque jactata, Brunoni archiepiscopatum adjudicasse, deque ea re ad Colonienses litteras dedisse ; pacis vero leges, quam legati conciliare cœperant, approbasse, ac legatos, nimirum Hugonem ac Leonem, ut rem perficerent in Germaniam transmisisse : de quorum reditu Urspergensis agit [3], nosque inferius adductis litteris, quibus eam ipsis provinciam demandavit, disseremus : eos vero cum Alpes transiliissent, infausto interfecti Philippi a comite Palatino rumore percussos fuisse. At legatos non Italia, sed in Germania eum nuntium hausisse ipsi testantur, imo Innocentius litteris suis significat, qui ipsis accepta Philippi nece eam provinciam imposuit, ut cœptum de Philippi filia Othoni in matrimonium collocanda tractandum in opus perducerent, ut hoc pacto pax Germaniæ redderetur, atque utraque pars adversa in mutuam concordiam coalesceret. Sed de ea legatione anno sequenti.

3. Quæ porro causa proditorem in Philippum efferarit, ab Arnoldo Lubecensi [1], qui ea tempestate scribebat in Germania, accipere operæpretium est : « Sane Philippus rex filiam suam Othoni, utpote nobili viro desponsare decreverat : sed quia idem Otho nimis erat crudelis et inhumanus, mutata voluntate propositum desponsationis mutaverat, quod intelligens Otho Palatinus pro filia Henrici ducis Poloniæ laborabat, dixitque Philippo regi : Domine, meminisse volumus clementiam vestram, quam devotus vobis semper fuerim, et quanta in servitio vestro in præsenti guerra expenderim, et quanto apparatu nunc contra adversarios vestros vobiscum procedere decreverim. Ideo peto, ut nunc in modico pro me sitis, et litteras commendatitias domino duci Poloniæ dirigatis, ut cœptum bene inchoatum, pactum videlicet desponsationis, vestra mediante majestate, melius consummetur. Cui rex : Id quam devotus faciam, et ille gavisus obtulit litteras de instanti negotio ordinatas. Et rex : Vade, ait, et post modicum revertere, et invenies litteras bullatas. Illo abeunte, mutatæ sunt litteræ in contrarium, et signatæ bulla regia. Cumque Palatinus litteras accepisset, perspexit in schedula maculam quamdam exteriorem, sicque concepit suspicionem, veniensque ad suum quemdam familiarem : Aperi, inquit, mihi litteras, ut earum sciam tenorem, qui perspectis litteris expavit, dicens : Rogo, ut Dei intuitu litteras me vobis exponere non arctetis, quia nihil aliud nisi mortem mihi imminere video, si eas exposuero, sicque acceptis litteris Palatinus alteri nimis importune insistebat, et ita tenorem ipsarum cognoscebat, unde graviter efferatus, nihil nisi mortem regis animo versabat. Dissimulata tamen ira, ad Philippum quasi jucundans, et congratulans intrabat. Una igitur dierum Philippo secretius in cubiculo consistente, quia medianam in utroque brachio inciderat, Palatinus nudo gladio in atrio regali quasi ludens incedebat, sicque accedens ad cubiculum regis, ostium clanculo pulsabat, et ingressus simili modo coram rege se gerebat, cui rex : Depone, ait, gladium, quia non est hic locus modo. Et ille : Imo est locus, ut tu perfidiam tuam luas. Et statim uno ictu cervicem ejus tetigit, nec secundum vulnus apposuit, cumque qui aderant eum impetere vellent, ille aperto ostio violenter exiliens (se in) fugam dedit ». Similia referunt Conradus Urpergensis et alii [2]. Ex iis quæ a Lubecensi audivimus, facile intelligitur, quid legati ad calcem prædictæ Epistolæ significare velint, dum aiunt Philippum nequissimo proditori gladium exerendi, ludicram armorum tractationem vetuisse. In quam sententiam Fragmenti historici incertus auctor hæc scriptis mandavit [3] : « Palatinus

[1] Godef. in Annal. hoc ann. — [2] Ursperg. in Chron. — [3] Ibid.

[1] Arnold. Lubecen. Chr. Slav. l. VII, c. 14. Crantz. Hist. Sax l. VII. c. 29. — [2] Ursperg. in Chron. — [3] Frag. Hist. auctor hoc ann.

de Witesbach, qui lubricus erat, et multorum nobilium homicida, veniens sicut diu dolum in corde conceperat, introitum petiit et impetravit; spata extracla quasi joculator ludum simulans nacta opportunitate regem circa cervicem percussit, et statim fugere cœpit, et de ictu illo vitam finivit ». Sic auctor pergit Lubecensis :

4. « Philippus tamen non sine ratione litteras mutaverat, quia puella, quam Otho desponsare cupiebat, consanguinitate Philippum ex matre contingebat, ideoque regi displicebat, ut vir tam crudelis et impius et imprudens tam nobili virgini jungeretur. Idem quoque Palatinus crudelitate nimia quemdam de melioribus terræ, Wolff nomine, occiderat : unde graviter Philippum offenderat, ipsius tamen regnum cessavit tali facta consummatione, quam consummationem cuidam spirituali viro in Racesburg per visionem manifestare Deus dignatus fuit his verbis : Anno MCCVIII erit consummatio : quæ quidem consummatio ignota fuit, sed circa festum beati Joannis Baptistæ ipso anno tali modo impleta est ». Hæc ille, atque ex ipso alii. Cæterum Philippi necem Urspergensis X kal. Julii, Stadensis[1], Godefridus[2], Siffridus[3] et alii XI accidisse affirmant. Quod ad sepulturam attinet, illum Bambergæ tumulo mandatum Lubecensis et Godefridus, Stadensis tamen ac Siffridus Spiræ asserunt, sed utrumque conciliatur, primo enim Bambergæ, ubi necatus terræ redditus fuit, at postea Spiram a Friderico imperatore nepote suo translatus, quod Urspergensis[4], Fragmenti historici incertus auctor[5], aliique memoriæ commendarunt. Verum, ut tanti principis sepulchrum suis titulis decoretur, sint sepulchralis instar Epitaphii, quæ de illo Lubecensis subjicit : « Cecidit vir nobilis et potens, multis adornatus virtutibus, erat enim vir mansuetus et humilis, et admodum affabilis, et quia litteratus erat, divina devotus valde frequentabat. Et cum in Ecclesia inter alios lectiones vel responsoria recitaret, clericos sive scholares pauperes a se non removebat, sed quasi conscholaticos eos habebat. De cujus tamen morte turbata est terra : fit mœror omnium una voce plangentium, heu ! heu ! cecidit princeps noster, cessavit gloria nostra, versus est in luctum chorus noster, imperium a nobis translatum est, et regnum alterius gentis factum est ». Denique silentio præteriri non potest, Philippum male audiisse[6] cum pecuniæ ad militum stipendia deficerent, non modo prædia, verumetiam Ecclesias pignori tradidisse. Quare Urspergensis, cæteroqui plus æquo illius studiosus, jure ac merito tyranni gladio Deo vindice cecidisse exclamat, qui primus Ecclesias tyrannis tradere ausus esset.

5. Demum piaculare crimen quod dum legati scriberent, adhuc (ut aiunt) impunitum, haud diu inultum mansit, meritas luente pœnas sævissimo proditore, præterquam quod nonnulli ex laudatis auctoribus, aliisque tradunt[1] ab Othone rege ob Philippum occisum, proscriptum, dignitatesque ac bona alteri in perpetuum collata, in quo Davidem imitatus Otho egregium Christianis principibus justitiæ exemplum explicuit, utque in similibus sese gerere debeant, documentum reliquit, haud multo post proditor nefarius debito supplicio superstes crudeliter interfectus est, ut plures testantur[2] : ex quibus Cæsarius[3] hæc de ejus sævitia ac nece : « Bertolphus Palatinus de Witillimbach, Philippi interfector (quem alii Othonem appellant, ipse Bertholphum nominat), judex erat severissimus, ita ut furibus etiam pro damno unius oboli vitam auferret ; et sicut a quodam abbate audivi, quotiens exivit, laqueos cinguto suo appendit, ne reorum pœna caperet dilationem. Sic quodam mane surgens, et laqueum cingulo suo solito subnectens, hujusmodi vocem in aere audivit : Bertolphe, quicumque tibi egresso de castro tuo primus occurrerit, hoc laqueo eum suspendas : qui vocem pro omine accipiens, mox ut egressus est, occurrit ei quidam Scultetus suus primo : quo viso, cum satis doleret, eo quod hominem diligeret, dicebat illi : Doleo de occursu tuo. Cui ille respondit : Quare ? Cui ille : Quia suspenderis. Et ille : Quare suspendar ? respondente illi Palatino : Nescio, sed præpara te ad confessionem, et ordina de rebus tuis, quia voci divinæ resistere non debeo. Ille videns aliter esse non posse, ait : Justus est Dominus, ego plures in domum meam declinantes insequens occidi, multis sua rapui, nec tibi domino meo unquam fidelis extiti, neque pauperibus peperci : et mirati sunt omnes audientes ejus confessionem, et cognoverunt in ejus morte peccati pœnam esse a Deo. Et quia idem Palatinus sine misericordia judicavit, cum in ultionem Philippi regis, quem occiderat, ab Henrico marescalco ejus interficeretur, misericordiam quæsivit nec invenit. Non æquum judicium, nec a Deo præceptum, ut minor et major culpa simili pœna plectantur ».

6. *Romanis tumultuantibus senator datus.* — Cæterum Innocentius Romanus Pontifex, statim ut de Philippi nece certior factus fuit, ne quisquam maximo Christianæ reipublicæ detrimento in ejus locum sufficeretur, Othonique imperium stabiliret, omnibus nervis incubuit, quod datæ hoc anno de his rebus litteræ demonstrant, in primisque illam afferemus, quæ in Vaticano libello[4] prior ordine habetur ad Othonem missa : « Novit ille, qui scrutator est cordium, et cognitor secretorum, quod personam tuam de corde puro, et conscientia bona,

[1] Stad. ubi supr. — [2] Godefr. in Annal. hoc anno. — [3] Siffr. ubi supra. — [4] Ursperg. in Chron. — [5] Frag. hist. auct. — [6] Ursperg. et ex ipso Naucl. Chron. an. 1208.

[1] Arnald. Lub Chr. Slav. l. VII. c. 16. Otho de S. Blasio Godef. hoc anno Crant. Hist. Sax. l. VII. c. 29. — [2] Arn. Lubec. ubi supra. Conrad. Ursperg. in Chron. Stero in Annal. apud Canis. tom. I. pag. 244. Godef. in Annal. frag. hist. auct. et alii Chr. Elvacens. auctor Crautz. ubi supra aliique. — [3] Cæs. l. VI. c. 26. — [4] Libell. Vat. sup. neg. imp. Ep. CLIV.

et fide non ficta diligimus et ad honorem et profectum tuum efficaciter aspiramus, sicut opera manifestant, quæ pro te non dubitavimus exercere. Licet autem te deseruerint quasi solum amici pariter et propinqui, nos tamen in tua dilectione constantes, ea studio diligenti non destitimus operari, quæ secundum tempus tibi credimus expedire, vigilantes pro te quando tu forsitan dormiebas, quinetiam propter te multa passi sumus adversa, quæ nec etiam tibi voluimus intimare, cum adversitas te premebat; quidam enim civium Romanorum adversarii tui corrupti pecunia gravem seditionem adversus nos commoverunt in Urbe, consanguineis nostris multa damna et opprobria inferentes, nosque non sine multis et magnis expensis seditionem populi potuimus mitigare »; excitatas in Urbe plures seditiones describit Vitæ Innocentii auctor [1], quarum Joannem Petri Leonis Ranerii, et Joannem Capocium incentores ait, ac populum in Pontificem incitare conatos atque ob recuperatam creandi senatoris auctoritatem Sabinamque et Maritimam receptas invidiam conflasse, dein Ursifilios Cælestini papæ nepotes tumultuatos, demumque Urbis potentiores in mutua odia efferatos mutuis se cladibus attrivisse, quos in concordiam Pontifex adducere operam dedit, licet consulerent plerique eos invicem se opprimere sineret, ac licet in admittendis pacis legibus dissiderent initio, cum ea inter cæteras inserta esset, ut senatum ad Ecclesiam pertinere agnoscerent, tandem bello fessos consensisse.

7. « Dixerunt, inquit, quod ad summum Pontificem pertinebat creare senatum, sed quoniam unus reperiri non poterat, qui esset utrique parti communis, consulebat domino papæ, ut concederet populo quinquaginta sex senatores, qui prædicens illis quod per tot senatores urbs commode regi non poterat quoniam ad invicem discordarent, pro instanti tamen necessitate annuit postulatis. Electi sunt igitur quinquaginta sex senatores, qui omnes juraverunt domino papæ fidelitatem et fidem, et inter prædictos discordantes talem qualem pacem fecerunt, cœpitque Urbs a bellorum strepitu paululum respirare, ac prædicti schismatici contra D. papam et Romanam Ecclesiam obloqui cessaverunt. In tantum ergo virtus et constantia D. papæ profecit, ut statum Ecclesiæ, quasi de servitute ad libertatem reduxit, ut non oporteret eam semper a persecutionibus se redimere torquentibus tantum, ut extorquerent, sancta et omnium una vox erat eademque sententia, quod ipse Pontifex flecti non poterat injuriis vel offensis, sed obsequio et honore ». Ut vero ingens ille senatorum numerus susceptum munus adeo male administrarit, ut populus unum senatorem flagitare coactus fuerit, subjiciunt Acta : « Senatores autem, sicut D. papa prædixerat, tam male in officii regimine se gesserunt, ut a quolibet tam intra Urbem, quam extra, maleficia committerentur impune, pace et justitia penitus relegatis, unde populus cœpit eos adeo execrari, ut oportuerit D. papam ad communem populi petitionem, unum eis senatorem concedere, quantumcumque præfatis schismaticis displiceret, qui turbationis tempore publice jactabant, quod nunquam de cætero D. papa posset in Urbe unicum constituere senatorem. Senator ergo per summum Pontificem substitutus pacem et justitiam protinus reduxit in Urbem, comprimens rebelles et præsumptores, nullusque contra illum audebat mutire, potentiam summi Pontificis reformidans ». Hæc auctor. Sed ad institutam orationem, a qua deflleximus, redeamus.

8. *Impensius agit papa pro Othone, datis litteris ad plures, præsertim ad Francorum regem.* — Pollicitus est Othoni Innocentius, quamvis ejus causa graves Romæ seditiones tulisset, constanter incubiturum, ne Fridericus illi Germanicum sceptrum præriperet : « Nunc autem adversario tuo sublato de medio, ne contra te alius suscitetur, quamvis nepos ipsius jam tibi adversarium se opponat, diligenti studio præcavemus, ad promotionem tuam efficaciter intendentes, sicut Apostolica scripta testantur, quæ pro te diversis personis super variis articulis destinamus, etc. ». Porro extant ejusmodi Innocentii, quarum ipse meminit, Epistolæ; namque pluribus archiepiscopis, Aquileiensi patriarchæ, eorumque suffraganeis missis litteris [1], alium eligere Romanorum regem, vel inungere seu corona redimire, sub anathematis pœna ipso facto incurrenda vetuit : universis principibus Ecclesiasticis aliisque præcepit [2], Othonis partes omnino sequerentur, cumque jam ante Bohemorum rex nuntiis litterisque Innocentio sæpe significasset, non voluntate, sed necessitate coactum, ab Othonis partibus alienum se simulasse, ita illum Innocentius adhortari atque urgere [3] : « Cum ergo ipsa necessitas divino judicio sit sublata, excusationem non haberes, si ei de cætero non impenderes auxilium et favorem » ; et paucis interjectis verbis subjicit : « Alioquin præter divinam offensam, Apostolicam quoque censuram incurres, cum eidem regi nolimus in suo jure deesse, cui sumus omnibus in sua justitia debitores ». Ejusdem argumenti ad Thuringiæ lantgravium, ad Brabantiæ ducem, aliosque principes [4], qui prædicto regi aliquando adhæserant, litteras dedit, Othonemque Salisburgensi, aliisque Germaniæ archiepiscopis [5] Zaringiæ [6], Moraviæ, Saxoniæ, Bavariæ, atque Austriæ ducibus et Misnensi, Brandeburgen. atque Landesbechen. marchionibus valde commendat atque in eo commendando precibus jussisque minas adjungit. Præterea ad Anglorum regem ejus avunculum [7], ut commendatum haberet, gravissime scribit. Post hæc perlatæ

[1] Gest. Inn. auct.

[1] Ep. CLV. — [2] Ep. CLVI. — [3] Ep. CLVII. — [4] Post præd. Ep. — [5] Ep. CLVIII. — [6] Ep. CLIX. — [7] Ep. CLX.

ad ipsum fuere Othonis litteræ [1], quæ cum rerum gestarum post Philippi interitum seriem enarrent, in medium videntur adducendæ :

9. « Reverendo in Christo patri ac domino charissimo D. Innocentio, Dei gratia sanctæ Romanæ Sedis summo Pontifici, Otho eadem gratia et sua Romanorum rex et semper Augustus, debitam subjectionem ac reverentiam cum filiali dilectione.

« Quod hactenus fuimus, quod sumus, aut erimus, quantum ad regni pertinet promotionem, totum vobis et Ecclesiæ Romanæ post Deum debentes, quod et gratantissime recognoscimus, pro omnibus vestræ gratiæ beneficiis uberrimas sanctitati vestræ referimus actiones, erga vos et omnes quibus bonum vultis, exhibitam nobis benignitatem studiosissime semper merituri. Vestræ proinde paternitati attentissime supplicamus, ut intuitu omnis devotionis nostræ, et honoris Dei, ac vestri ipsius, ac promotionis Ecclesiæ Romanæ respectu, ex quo misericordia Dei, ut speramus, consanguineo nostro sublato de medio, tempus vobis contulit faciendi, omne vestræ discretionis consilium et auxilium nostræ promotioni, quæ sine dubio vestra est, propensius impendatis. Scire præterea vos volumus, quod archiepiscopus Magdeburgen. et Halvestadensis et Mindensis episcopi ad nostrum auxilium et servitium accesserunt ». Habes Innocentii litteras [2] ad Magdeburgensem archiepiscopum, quibus ipsi hac de re gratias agit ; subdit Otho successus alios prosperos, ducem Bernardum Palatinum comitem proceresque multos atque antistites tam in Suevia, quam in Rhenanis provinciis ad illius obsequium certatim confluxisse ; tum rogat, ut Germanos, Italosque, qui nondum se ipsi subdidere, sua auctoritate ad ejus partes pelliciat. Et infra : « Rogamus item, ut si de Ecclesia Bremensi et ejus electis vobis, sive per regem Daciæ (Daniæ), sive per quemcumque mentio facta fuerit, aut petitio ejus negotii executionem usque ad adventum nuntiorum nostrorum, quos vobis super eo idoneos quantocius mittemus, differatis, scientes pro certo, quia secunda electio sicut et prior et contra Deum, et contra jus, et rationem facta est, et neutrius promotio, vel vobis vel nobis noscitur expedire ». Ejusmodi electi Waldemarus Slevicensis episcopus, cujus supra meminimus, et Burchardius major Bremensis præpositus fuere, ut Arnoldus Lubecensis testatur [3]. Subdit Waldemarum electoribus suis stipatum Pontificem adiisse, exceptumque honorificentissime ab Innocentio, qui tamen promovere ipsum respuit, ni de ejus electione illustrius constaret, eoque in aula Pontificia agente Hamburgensium ac Waldemari Daniæ regis oratores accessisse, ejusque electioni adversari cœpisse, atque sacramentum exposuisse, quo episcopus se devinxerat, nunquam in eo loco actuum, in quo suspicionem aliquam sui ac molestiam regi movere posset : hisque acceptis Innocent. Waldemarum electum custodiæ tradidisse, donec quid sibi agendum esset cum cardinalibus decerneret ; illum vero lapsum e custodia ad Philippum Suevum, non petita a Pontifice facultate transfugisse, atque ab eo Bremam adductum, tum vero Innocentium lacessitum ea Waldemari audacia, ipsum exaratis ad Germanos litteris fidelium communione depulisse.

10. Redimus ad Othonis litteras, quibus finem hisce verbis imponit : « Super omnia autem nos et causam nostram, imo vestram vestro subjicimus consilio et voluntati, certissimi quod paterne erga nos cœpistis, in quo bene hactenus perseverastis, ad laudem, et gloriam Dei, et Ecclesiæ Romanæ, et utilitatem optime perficere debeatis ». Hæc Otho, cui Innocentius in hæc verba rescripsit [1] : « Priusquam ad nos, fili charissime, post occasum Philippi quondam ducis Sueviæ, quisquam ex parte tua nuntius cum litteris pervenisset, peregimus universa, quæ post a nobis per tuas litteras postulasti, quinetiam scripsimus multis aliis, prout imminenti negotio credidimus expedire, parati semper efficere, quæ ad honorem, et profectum tuum debeant redundare etc. Datum Soræ, XIII kal. Septemb. Pontif. nostri anno XI ». Ad id vero quod de cogendo apud Wirceburg. principum conventu Otho scripserat, Innocentius eadem die rescripsit [2] : « Licet antequam ad nos per diversos nuntios tuæ litteræ pervenissent post occasum Philippi, omnia peregimus, quæ per easdem litteras postulasti, audito tamen quod principes Alemanniæ apud Wirceburg, in Nativitate beatæ Mariæ debeant convenire de imperio tractaturi, protinus per nuntium nostrum cum tuo ad eos litteras Apostolicas destinavimus, quales promotioni tuæ credimus opportunas executorem mandati nostri constituentes dilectum filium Herbipolen. electum, de quo plenam fiduciam obtinemus ». Extant hujusmodi mandati litteræ [3].

11. At quomodo Innocentius morem gesserit Othoni petenti, sicut vidimus, ad se quamprimum Maguntinum et Coloniensem archiepiscopos remitteret, Godefridus significare videtur, dum ait [4] Siffridum Maguntinum archiepiscopum capto Brunone metu victoris Colonia exeuntem, ad Apostolicam Sedem se contulisse atque in Ecclesia S. Sabinæ, cujus titulo in cardinalatu decoratus erat, biennio commoratum, ac Philippo interfecto reversum in Germaniam, Luipuldum, qui sedi Maguntinæ per nefas incubabat, pepulisse, Brunonem etiam archiepiscopum Coloniensem rediisse, exceptumque a suis magno apparatu atque illi Adolphum, cæterosque nobiles se submisisse, provinciamque compositam ac pacatam fuisse, sed paulo post ingenti luctu suorum gaudia morte ino-

[1] Ep. CLXI. — [2] Ep. CLXIII. — [3] Arnol. Lub. Chr. Slav. l. VII. c. 12 et 13.

[1] Cat. libel. Vatic. Ep. CLXII. — [2] Ep. CLXIII. — [3] Ep. CLXIV.— [4] Godef. in Ann. 1208.

pina confudisse. Quod ad Adolphum Coloniensem olim archiepiscopum attinet, extat Innocentii data ad ipsum Epistola [1] X kalend. Novemb. excusanti enim se flagitantique causam suam in Germania cognoscendam idoneis viris mandaret, Pontifex justis id de causis negat, Sedique Apostolicæ sistere se jubet.

12. Sed rursus eumdem Pontificem pro Othone laborantem intueamur; cum enim ab eo proposcisset Philippus Francorum rex, ne Othoni utpote hosti suo adhæreret, Innocentius non modo non assensit, verum hortatus est [2] veteres cum illo susceptas inimicitias poneret.

« Innocentius, etc.

« Nosse te quidem asseris, quod Romana Ecclesia præfatum Othonem, ut sæpe dictum Philippum posset deprimere, modis procurabat omnibus sublimare, attendens quod Fridericus pater et Henricus frater ejusdem Philippi multa mala ipsi Ecclesiæ irrogarant, et quia omnes filii præfati Friderici cesserunt in fata, nec aliquis de filiis ejus extat, qui possit ad imperium promoveri, nobis attentius supplicasti, ne ipsum Othonem ad imperium promovere vellemus, quia nepos et regis Anglorum, cum quo habes inimicitias capitales, et qui te multoties per satellites suos procuravit occidi, ac idem Otho, cum olim comes Pictavien. existeret, terram tuam Ecclesiasque combussit, et tibi ac terræ tuæ mala omnia quæ potuit irrogavit, nec aliquam inde satisfactionem impendit; siquidem persecutio Friderici ab Ecclesiæ mente non excidit, quæ profecto præter alia impedimenta, quæ Philippo ad imperium obtinendum obstabant, non ex minima parte nos fecit ab ipsius declinare favore, Dei zelotis exemplo peccata patrum in filios usque in tertiam et quartam progeniem vindicantis, in iis maxime qui oderunt eum, id est, in illis qui contra ipsum paternum odium imitantur. Cæterum providentiam tuam in Domino commendamus, quod ita piæ devotionis patrum tuorum memoria delectaris, ut tamen impietatem detesteris illorum, qui sunt Ecclesiam persecuti. Sed cum Ludovicus illustris memoriæ pater tuus, zelo Ecclesiasticæ religionis accensus, non dubitaverit se opponere Friderico, quando in schismate gemebat Ecclesia, et imperium in unitate vigebat, quanto securius factus robustior patre tuo potuisti cessare a favore Philippi Suevi filii Friderici, et fratris Henrici persecutorum Ecclesiæ, sæpe monitus et rogatus a nobis, et maxime tempore quo schisma premebat imperium, et unitas Ecclesiam extollebat, præsertim cum ille causam foveret iniquam. Unde cum tu ei duxeris adhærendum, qui erat offensus, et indevotus Ecclesiæ habere pro indigno non debes, si nos favimus in partem istius humilis, ac devoti, cum tandem melius nos tibi cavere potuissemus ab isto quam tu cavere nobis potuisses ab illo, eo quod utique nos in isto, tu vero nequaquam jurisdictionem haberes in illo.

13. « Præterea subjunxisti, quod idem Otho nunquam posset in imperium sublimari, quin in tuum ac regni tui et Ecclesiarum dispendium redundaret. Enimvero tanta devotione regnum tuum Ecclesiæ, tantaque dilectione illa illi est conjuncta, ut neutri sine alterius læsione possit contingere detrimentum. Quod utique nos sollicite attendentes, non tua requisitione jamdudum, sed affectu quem circa te gerimus provocati, indemnitati tuæ ac regni tui super hoc curavimus præcavere, certa promissione ab eodem Othone recepta sub aurea Bulla scripto pariter et juramento firmata, quod de pace vel concordia tecum componenda et observanda nostro per omnia parebit arbitrio et mandato, sicut nuntii tui quibus rescriptum ipsius ostendimus intuendum, tam de ipsa quam de aliis circumstantiis, de quibus contulimus, cum eisdem tuæ regali prudentiæ viva voce poterunt enarrare. Cum itaque videatur rebus taliter se habentibus expedire, ut ad faciendum inter vos pacem et concordiam intendere debeamus, tu modum et formam pacis et concordiæ pertractandæ si eam duxeris acceptandam, nobis poteris intimare, nosque tua voluntate comperta dante Deo ad ipsam quanto certius, tanto efficacius procedemus. Præterea super eo quod de imperii civitatibus tuo regno vicinis per tuas nobis litteras suggessisti, tua regalis prudentia diligenter advertat, utrum tibi, vel tuo regno expediat, ut ad res imperii manum mittas. Dat. Soræ XV kal. Octobr. Pont. nostri anno XI ». Hucusque Innocentius. Postea vero, nimirum pridie nonas Decembris Othoni significavit, se complures principes, ad quos litteras pro ipso dederat, quique Apostolicam Sedem consuluerant, cui ipsos adhæsuros mallet, semel iterumque hortatum, ipsi pro viribus faverent, in his Aquileiensem patriarcham, Magdeburgensem archiepiscopum, Adolphum olim Coloniensem, Spirensem episcopum, Bohemiæ regem, Austriæ et Zaringiæ duces; plures ex iis extant Innocentii Epistolæ [1].

14. At quomodo, Othone Philippi ducis filiæ, qua cum consaguinitate erat conjunctus, nuptias cupiente, Innocentius lege Ecclesiastica solvendum censuerit, ex Pontificiis litteris licet agnoscere [2].

« Licet eodem duce defuncto dispensandi necessitas ex majori parte cessaverit, quia tamen adhuc ad illam aspiras, sicut per tuas nobis litteras intimasti, nos ex illa gratia speciali, quam ad tuam regalem personam et habuimus et habemus, quod tunc circumspecta deliberatione providimus, et nunc provida circumspectione volumus adimplere, committendo legatis nostris duobus, vel uni, quos, aut quem ad præsentiam tuam pro negotiis Ecclesiæ ac imperii proposuimus destinare, ut si urgens necessitas, vel evidens utilitas postulaverit, super hoc auctoritate nostra dispensent. Dat. Lateran. non. Decemb. Pontif. nostri anno XI ». Cæte-

[1] Cit. libel. Vat. Ep. CLXVI. — [2] Ep. CLXV.

[1] Ep. CLXI, CLXX, etc. usque ad CLXXVII. — [2] Ep. CLXIX.

rum tradit Lubecensis [1] Othonem in frequenti principum conventu, qui hoc eodem anno B. Martini festo die Francofurti (at Lubecensis Franckenevorde habet) celebratus est, rogantibus illis spopondisse Beatricem Philippi filiam uxorem se ducturum, si consanguinitatis impedimenta removerentur, additque : « Suscepit igitur eam cum patrimonio et divitiis multis, et trecentis quinquaginta castris ; ibi etiam repræsentata sunt domino regi omnia imperialia cum plenitudine potestatis, et honoris, et benevolentiæ, et favoris ». Hæc Lubecensis, paucisque adjectis verbis finem scribendi facit ; ad calcem tamen quædam deesse videntur. Iis similia quæ ex auctore retulimus, tradunt Albertus Stadensis[2], Otho de S. Blasio[3], Godefridus[4] aliique recentiores. Nec taciti præterimus, quod in Fossænovæ Chronico extat[5], Innocentium tristi nuntio de Philippi nece accepto, duos designasse legatos, videlicet Ugolinum Hostiensem episcopum ac Leonem Brancaleonis S. Crucis presbyterum cardinalem, eosque in Germaniam misisse, quo regem Othonem ad insignia imperii excipienda Romam perducerent. Sed de his anno sequenti.

15. *Illata per scelus nex Petro de Castro-Novo a Raymundo comite Tolosano ; unde in Albigenses bellum.* — Reliquum est, ut de Gallicis rebus sermonem instituamus, de quibus Robertus de Monte pauca hæc litteris commendavit[6] : « Multi in Gallia cruces in pectoribus acceperunt, pugnaturi contra Albigenses hæreticos ». Sed Rigordus id fusius suis monumentis mandavit ; Innocentium nimirum delendæ hæreseos avidum Gualterium S. Mariæ in Porticu diaconum cardinalem legati munere ornatum misisse in Gallias, atque ad Philippum Francorum regem aliosque principes ardentissimas zelo litteras misisse, ut Tolosanam, Carducendem, Albigensem, Narbonensem, Biterrensem, aliasque circumjectas regiones hæresi inquinatissimas bello peterent et invaderent, atque ob id crucem induentibus se auctoritate Apostolica omnium criminum veniam toto vitæ decursu commissorum, de quibus confessi apud sacerdotem essent, impertiri. Eadem de amplissima delictorum indulgentia a Dei vicario ea de causa impertita refert historiæ Albigensium auctor[1] (1).

Movit vero maxime Pontificem ad cogendam sacram militiam, atque in hæreticos effundendam mors F. Petri de Castro-Novo, qui cum relictis aliis sociis in Provinciam ad componendam pacem se contulisset, ut Provincialium ope Narbonenses ab hæresi revocaret, Raymundum Tolosanum osorem pacis defixit censuris Ecclesiasticis, quem nobilibus provinciæ conjunctis fœdere, atque in arma coortis ad pacem admittendam firmandamque sacramento compulerat, atque ob crebra ejus perjuria durioribus sæpius verbis perstrinxerat: unde illius contracto odio, Raymundus subornavit perditissimos satellites, qui legatum Rhodanum trajecturum hasta transfodere. Describit illius mortem, et causam Innocentius in litteris Pontificiis hoc anno datis[2], quibus in illius necis artificem Raymundum fulminavit.

« Innocentius episcopus, servus servorum Dei[3], dilectis filiis nobilibus viris, comitibus, baronibus et universis militibus, per Narbonensem, Arelatensem, Ebredunensem, Aquensem et Viennensem provincias constitutis, salutem et Apostolicam benedictionem.

« Rem credulam audivimus, et in communem luctum generalis Ecclesiæ deducendam, quod cum sanctæ memoriæ F. Petrus de Castro-Novo monachus et sacerdos, vir inter viros utique virtuosus, vita, scientia, et fama præclarus, ad evangelizandam pacem et confirmandam fidem in provincia Auxitana cum aliis destinatus, in commisso sibi ministerio laudabiliter profecisset, et proficere non cessaret : quippe qui plene in schola Christi didicerat quod doceret, et qui secundum doctrinam et fidelem obtinendo sermonem, in sana poterat exhortari doctrina et contradicentes revincere paratus omni poscenti semper reddere rationem, ut poterat vir in fide Catholicus in lege peritus, in sermone facundus, etc. Concitavit adversus ipsum

[1] Lub. Chr. Slav. l. VII. c. 6. — [2] Stad. in Chr. eod. an. — [3] Otho de S. Blasio Append. Othon. Frising. an. 1208. — [4] Godef. in Annal. eod. an. — [5] Chr. Fossæ-Novæ ubi sup. — [6] Rob. de Mont. App. ad Sigeb. an. 1208.

[1] Petrus Vallis. c. 11. — [2] Recitantur a Petr. Vallis. c. 8. — [3] Lit. Inn. de legati cæde.

(1) Missum ab Innocentio hoc anno in Gallias legatum Gualterium diaconum cardinalem S. Mariæ in Porticu annalista hic notat. Sed quis iste Gualterius tit. S. Mariæ in Porticu ? Rigordus, unde hæc desumpta, nomen cardinalis his compendiariis notis indicat : « Misit legatum Gual. tituli S. Mariæ in Porticu ». Ex hoc *Gualterium* suum annalista expressit. Ciaconius in Vita Clementis III ab eo Pontifice renuntiatum scribit diaconum cardinalem S. Mariæ in Porticu Gregorium Galganum, quem dein Innocentius III ad cardinalem presbyterum S. Athanasiæ transtulerit, ac demum sub eodem Pontifice obierit. Oldoinus in Additionibus ad eumdem Ciaconium, corrigendum illum censet, affirmans Gregorium hunc ad annum saltem 1225 vitam prorogasse, eodem semper titulo S. Mariæ in Porticu retento, cujus rei testem affert. Bullam Honorii III eodem anno datam apud Ughellium tom. II in Vita Gualterii Ravennatensis. Sed in ea Bulla apud Ughellium nomen cardinalis illius compendiariis hisce notis exprimitur G. G., ex quibus nihil certi in rem præsentem deduci potest. Vicissim autem Labbeus in Collectione Conciliorum recitat ad hunc annum Constitutiones a *Gallo*, seu *Galo* diacono cardinali S. Mariæ in Porticu A. S. L. quem ipsum esse legatum Apostolicum hoc anno ab Innocentio in Gallias missum Cossartius in Nota ad eas Constitutiones non dubitat, cum id nomen compendiariæ Rigordi Notæ patiantur, atque Gallonis cardinalis obitus ad diem XI kal. Junii in Martyrologio S. Victoris Parisiensis adnotatum idem Cossartius legerit. Insuper S. Antoninus hist. par. III. tit. 10. cap. I. Gallicam hanc legationem Gualoni cardinali injunctam scribit. Denique ex Epistolis Gervasii Præmonstratensis nuper vulgatis a Carolo Ludovico Hugone scimus Innocentio III regnante « Gualum S. Mariæ in Porticu diaconum cardinalem ». A. S. L. in Galliis egisse. Ex his omnibus duo inferimus I. Gualterium diaconum cardinalem S. Mariæ in Porticu nullum per hæc tempora fuisse. II. Errasse Oldoinum affirmantem Gregorium Galganum a Clemente III diaconum cardinalem S. Mariæ in Porticu ad annum usque 1225 vitam prorogasse, et vera forte scripsisse Ciaconium in eo saltem quod Gregorii obitum sub Innocentio consignarit. Facile enim Gregorio ante hunc annum 1308 vita functa Gallo, seu Gualo successit. MANSI.

diabolus ministrum suum comitem Tolosanum Raymundum, qui pro multis et magnis excessibus, quos in Ecclesiam commiserat et in Deum sæpe censuram Ecclesiasticam incurrerat et sicut homo versipellis et callidus, lubricus et inconstans pœnitudine simulata fuerat absolutus, tandem odium continere non prævalens, quod cœperat contra ipsum, eo quod erat in ore ejus verbum veritatis ad faciendam vindictam in nationibus et increpationes in populis, ac eo fortius in eodem comite quo magis pro majoribus erat ipse facinoribus increpandus, tam ipsum quam collegam suum Apostolicæ Sedis legatos ad villam S. Ægidii convocavit, promittens super cunctis quibus impetebatur capitulis satisfactionem plenariam exhibere.

16. « Cum autem convenientibus illis in villam prædictam præfatus comes salutaria monita sibi facta modo velut verax et facilis proponeret se facturum, et modo velut fallax et durus ea prorsus facere recusaret, volentibus illis demum ab eadem villa recedere, mortem est publice comminatus, dicens, quod quocumque vel per terram divertant vel per aquam, vigilanter eorum observaret egressum : et confestim dictis facta compensans, complices suos ad exquisitas insidias destinavit, cumque vero nec ad preces dilecti filii abbatis S. Ægidii, nec instantia consulum et burgensium furoris sui mitigari insania potuisset, ipsi eos invito comite nimiumque dolente, cum armatæ manus præsidio prope ripam Rhodani fluvii deduxerunt, ubi nocte quieverunt instante quibusdam ejusdem comitis satellitibus ipsis prorsus ignotis hospitantibus cum eisdem, qui, sicut apparuit in effectu sanguinem quærebant eorum. In crastino itaque mane facto et missa celebrata de more cum innocui Christi milites ad transitum se fluminis ypræpararent, unus de prædictis Satanæ satellitibus, lanceam suam vibrans, prænominatum Petrum supra Christum petram immobili firmitate fundatum, tantæ proditionis incautum, inter costas inferius vulneravit, qui prius ipsum respiciens percussorem, et Christi magistri sui cum B. Stephano secutus exemplum, dixit ad ipsum : Deus tibi dimittat, quia ego dimitto, pietatis et patientiæ verbum sæpius repetendo. Deinde sic transfixus, acerbitatem illati vulneris spe cælestium est oblitus, et instanti suæ pretiosæ mortis articulo, cum ministerii sui sociis, qui fidem promoverent, et pacem non desinens ordinare post justas (juges) orationes in Christo feliciter obdormivit.

17. « Qui profecto, cum ob fidem et pacem, quibus nulla est prorsus causa laudabilior ad martyrium, sanguinem suum fuderit, claris jam, ut credimus, miraculis coruscasset, nisi hoc illorum incredulitas impediret. De quorum similibus in Evangelio legitur, quia ibi virtutes Jesus non faciebat multas propter incredulitatem eorum, quia quamquam miracula non fidelibus, sed infidelibus sint in signum, Salvator tamen præsentatus Herodi, qui teste Luca valde gavisus est viso ipso, pro eo quod signum aliquod ab eo fieri sperabat, et facere designatus est signum, et reddere interroganti responsum, sciens quia incredulitas signorum, non credulitatis inductio, sed vanitatis illum admiratio delectabat. Licet autem ipsa prava generatio et perversa provincialium non sit digna; ut tam cito, sicut forsitan ipsa quærit, de suo sibi martyre signum detur, expedisse tamen credimus, ut unus ipse pro ipsa, ne tota pereat, moreretur, quæ contagio hæreticæ pravitatis infecta per interpellantem occisi sanguinem, a suo melius revocetur errore : hoc est enim vetus sacrificium Jesu Christi hoc miraculosum ingenium Salvatoris, ut cum in suis esse victus putatur, tunc vincat fortius in eisdem, et ea virtute qua ipse mortem moriendo destruxit, a superatis interdum famulis suis superatorem eorum faciat superari. Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet; si autem mortuum fuerit, plurimum fructum affert.

18. « Sperantes igitur, quod de morte hujus fœcundissimi grani sit fructus in Christi Ecclesia proventurus, cum profecto sit dure culpabilis et culpabiliter durus, cujus animam ipsius gladius non pertransit, nec unquam penitus desperantes, cum utilitas tanta debeat in sanguine suo esse, quod suæ prædicationis nuntiis circa memoratam provinciam, pro qua ipse in corruptionem descendit, tanta Deus tribuat incrementa, venerabiles fratres nostros archiepiscopos eorumque suffraganeos monendos duximus attentius, et hortandos per Spiritum sanctum in virtute obedientiæ districte præcipiendo, ut verbum pacis et fidei seminatum, ab eo suæ prædicationis irriguis convalescere facientes et ad impugnandam hæreticam pravitatem, ac fidem Catholicam confirmandam, ad exstirpanda vitia et plantandas virtutes indefessæ studio sedulitatis instantes, jamdictum Dei famuli occisorem et universos, quorum ope vel opere consilio, vel favore tantum facinus perpetravit, receptatores quoque vel defensores illius ex parte omnipotentis Dei Patris, Filii, et Spiritus sancti, auctoritate quoque beatorum Apostolorum Petri et Pauli, et nostra, excommunicatos et anathematizatos per suas diœceses denuntient universos, et omnia loca prorsus, ad quæ ipse, vel aliquis ipsorum devenerint præsentibus eis interdicto faciant Ecclesiastico subjacere : singulis diebus Dominicis et festivis, pulsatis campanis et candelis accensis, donec ad Sedem Apostolicam accedentes per satisfactionem condignam mereantur absolvi sententiam hujusmodi solemniter innovantes. Illi autem, qui orthodoxæ fidei zelo succensi ad vindicandum sanguinem justum, qui de terra clamare non cessat ad cælum, donec ad confundendum subversos, et subversores de cælo descendat ad terram Deus ultionum, viriliter se accinxerint adversus hos pestilentes, qui simul in unam pacem et veritatem impugnant, suorum remissionem peccaminum a Deo ejusque vicario secure promittant indultam, ut eis

labor hujusmodi ad operis satisfactionem sufficiat similiter illis offensis, pro quibus cordis contritionem et veram confessionem oris obtulerint vero Deo, hujusmodi siquidem pestilentes Provinciales, non tam jam nostra diripere, sed nos perimere moliuntur, nec solum ad perimendas animas linguas acuunt, verum etiam ad perdenda corpora manus extendunt perditores animarum effecti, et corporum peremptores, etc. »

19. Dein in Raymundum anathema intorquet, qui illius criminis infamia ob jactas in martyrem minas aspersus erat, subditos fidei sacramento liberat terrasque salvo supremo dominii jure invadentibus exponit : « Licet autem præfatus comes pro multis et magnis flagitiis, quæ longum esset per omnia enarrare, jamdudum sit anathematis mucrone percussus, quia tamen certis indiciis mortis sancti viri præsumitur esse reus, non solum ex eo, quod publice comminatus est ei mortem et insidias paravit eidem, verumetiam ex eo quod occisorem ipsius in multam familiaritatem admisit, et magnis donis remuneravit eumdem, ut de cæteris præsumptionibus taceamus, quæ plenius innotescunt multis. Ob hanc quoque causam, iidem archiepiscopi, et episcopi publice nuntient anathematizatum eumdem, et cum juxta sanctorum patrum canonicas sanctiones, ei qui fidem Deo non servat, fides servanda non sit, a communione fidelium segregato, utpote qui vitandus est potius quam fovendus, omnes qui dicto comiti fidelitatis, seu societatis, aut fœderis hujusmodi juramento tenentur adstricti, auctoritate Apostolica denuntient interim absolutos et cuilibet catholico viro licere salvo jure domini principalis, non solum persequi personam ejusdem, verumetiam occupare et detinere terram ipsius, illius præsertim obtentu quod ab hæresi per suam prudentiam fortiter expietur, quæ per illius nequitiam fuit hactenus turpiter sauciata et maculata, quia dignum est, ut manus omnium contra ipsum consurgant, cujus manus extitit contra omnes. Quod si nec sic vexatio dederit intellectum, manus nostras in eo curabimus aggravare : si quo modo vero satisfactionem promiserit exhibere, ipsum pœnitudinis suæ hæc signa præmittere oportebit, ut de toto posse suo depellat pravitatis hæreticæ sectatores, et se paci satagat conciliare fraternæ, cum principaliter propter culpam quam in utroque noscitur commisisse, in eum Ecclesiastica fuerit prolata censura : quamquam si in suas iniquitates Deus voluerit observare, vix posset congrue satisfacere non tantummodo pro seipso sed pro alia multitudine, quam in laqueum damnationis induxit.

20. « Quia vero secundum sententiam veritatis, timendi non sunt qui corpus occidunt, sed ille qui potest mittere corpus et animam in gehennam, confidimus et speramus in eo, qui ut a fidelibus suis timorem mortis auferret, mortuus die tertia resurrexit, quod præfati hominis Dei mors, venerabili fratri nostro Consoranensi episcopo et dilecto filio A... abbati Cisterciensi, Apostolicæ sedis legatis, aliisque orthodoxæ fidei sectatoribus non solum timorem non incutiet, sed amorem accendet, ut ejus exemplo, qui vitam æternam temporali morte feliciter est mercatus, animas tuas in tam glorioso certamine, si necesse fuerit, pro Christo ponere non formident. Unde archiepiscopis et episcopis consulendum duximus, admonendo, preces præceptis, præcepta precibus inculcantes, ut legatorum ipsorum salubribus monitis et mandatis efficaciter intendentes, tanquam strenuissimi commilitones assistant eidem in omnibus, quæ propter hæc ipsis duxerint injungenda; scientes quod sententiam quam ipsi non solum in rebelles, sed etiam in desides promulgaverint, nos ratam haberi præcipimus et inviolabiliter observari. Eia igitur, Christi milites, eia strenui militiæ Christianæ tyrones, moveat vos generalis Ecclesiæ gemitus : succendat vos ad tantam Dei nostri vindicandam injuriam pius zelus. Mementote quia creator noster nostri non indiguit, cum nos fecit : qui quamquam nostro servitio non indigeat, ut quasi per illud minus in agendo fatigetur, et sua omnipotentia minor sit, obsequio nostro carens, occasionem tamen in hoc articulo nobis tribuit acceptabiliter serviendi.

21. « Cum igitur post interfectionem præfati justi Ecclesia quæ in partibus illis est absque consolatore in tristitia et mœrore sedente fides evanuisse, periisse, pax, hæretica pestis et hostibus rabies fortius invaluisse dicatur, ac si potenter in ejus novitate procellæ non succurratur eidem pæne penitus videbitur navis Ecclesiæ naufragari, universitatem vestram monemus attentius, et propensius exhortamur, ac in tantæ necessitatis articulo in virtute Christi confidenter injungimus, et in remissionem peccaminum indulgemus, quatenus tantis malis occurrere non tardetis, et ad pacificandum gentes illas, in eo, qui est Deus pacis et dilectionis, intendere procuretis : et quibuscumque modis revelaverit vobis Deus, hæreticam ibi studeatis perfidiam abolere, sectatores ipsius eo quam Sarracenos securius, quo pejores sunt illis, in manu forti et extento brachio impugnando; prænominatum etiam comitem, qui quasi fœdus percussisset cum eadem morte, propria non recogitat; si forte vexatio sibi tribuat intellectum, et impleta facies ejus ignominia, incipiat inquirere nomen Dei ad satisfaciendum nobis et Ecclesiæ, imo Deo super eum oppressionem urgendo, ipsum et fautores ejusdem de castris Domini depellendo, et auferendo terras eorum, in quibus relegatis hæreticis habitatores, Catholici subrogentur, qui scilicet orthodoxæ fidei nostræ disciplinam in sanctitate et justitia serviant coram Deo. Dat. Laterani..... Martii, Pontific. nostri anno undecimo ».

22. Hic vero attexere lubet quæ Petrus Vallisern. de Raymundo tradit, eum a pueritia hæreticis addictissimum, duos ex iis sub communi habitu semper in suo comitatu duxisse, ut inter

eorum manus animam efflaret : ea enim stulta opinione erat imbutus, ut si morienti quamvis omnium scelerum probris inquinatissimo illorum manus imposita fuisset in cælum evolare præfideret; si quando hæretici quædam ad illum munuscula mitterent, ea in summo pretio habuisse, sæpius flexis in terram genibus eos adorasse, libasse oscula, sibique impertiri benedictionem flagitasse. Præterea celebrabantur noctu in ejus palatio hæreticorum conciones, blasphema sæpius horrenda in mundi conditorem evomebat, adeo ut re ex voto non succedente aliquando sacrilege jactaret, vel ex eo constare diabolum orbem molitum; adeo divina spernebat, ut sacerdotem sacris incumbentem, dum se ad populum verteret, diceretque : Dominus vobiscum, mimo præciperet, ut illius gestus per ludibrium adumbraret; adeo hæreticorum ineptiis fascinatus, ut somniis veluti oraculis fidem adhiberet, et Cistercienses salvari non posse jactaret, quod oves alerent, quæ venerem exercebant, ipseque homo salacissimus sorore propria abutebatur, ac patris sui concubinas jam ab infantia sua in deliciis habere consueverit; matrimonium pro libidine dissolvebat, adeo, ut auctoris tempore adhuc tres illius uxores vitæ superessent, cæterum lubricæ adeo ut inconstantis fidei, ut modo pœnitentiam simularet Ecclesiæque reconciliari cuperet, mox declinato periculo ad hæresim deflecteret, præstitamque fidem violaret.

23. Atque ut eo, unde declinavit, redeat oratio, cum Raymundus[1] Pontificium in se vibratum anathema sensisset, solutos fide sibi præstita subditos Pontificis jussu, expeditionem crucesignatorum in eum conflandam, Fulconem. Tolosanum et Navarrum Consoranensem episcopos a præsulibus provinciæ Narbonensis, aliisque ad Pontificem missos Romæ adversus ipsum rem urgere, deque abolenda hæresi cum Innocentio agere, metu perfusus oratores misit, ut se in omnibus ad Ecclesiæ faciendum satis significarent, rogarentque legatum mitteret, a quo anathematis vinculis liberaretur. Missus est in eam rem magister Milo Pontificis capellanus, cui Theodosius canonicus Januensis collega adjunctus, atque apud Montilum præsulum concilio hortatu abbatis Cisterciensis (de quo dixerat Pontifex Miloni : « Abbas Cistercii totum faciet, et tu organum ejus eris ») celebrato, dies Tolosano comiti apud Valentiam dicta, sistentique sese comiti spondentique in omnibus legato obtemperaturum, imperatum est, ut oppida septem, quæ in Provincia obtinebat, cautionis ergo traderet, atque etiam consules Avenionenses, Nemausenses, oppidique Sancti-Georgii sacramento adigerentur, Tolosano comiti hominii ac fidei jure non futuros astrictos, si legato non pareret, tum comitatus Ingruensis S. R. E. fidei committeretur. Accepit durissimas leges adactus metu Tolosanus, dictasque Provinciæ arces magister Theodosius a Milone eo vocatus ipsius jussu præsidiario milite firmans sanctæ Romanæ Ecclesiæ nomine custodivit, legatusque in S. Ægidii oppido comitem solemni antiquo ritu absolvit, quem nos ex Petro afferimus.

« Adductus est comes nudus ante fores Ecclesiæ B. Ægidii, ibique coram legato, archiepiscopis et episcopis, qui ad hoc convenerant plusquam viginti, juravit super corpus Christi et sanctorum reliquias, quæ ante fores Ecclesiæ expositæ cum magna veneratione et in multa copia a prælatis tenebantur, quod mandatis S. R. Ecclesiæ in omnibus obediret; mox legatus stolam ad collum comitis poni fecit, ipsumque comitem per stolam arripiens absolutum cum verberibus in Ecclesiam introduxit. Nec silendum, quod cum comes introduceretur in Ecclesiam, sicut diximus, S. Ægidii cum verberibus, disponente Deo, nullatenus de Ecclesia potuit exire præ turba per viam qua intraverat, sed oportuit eum descendere in inferiora Ecclesiæ, et per ante sepulchrum B. martyris F. Petri de Castro-Novo, quem occidi fecerat, nudum transire. O justum Dei judicium! quem enim contempserat vivum, ei reverentiam compulsus est exhibere et defuncto ». Addit auctor illius martyris corpus summo Dei miraculo ab omni corruptionis labe purum ac integrum servatum, suavissimumque odorem ex illius corpore vestibusque, cum refossum esset, efflasse : « Illud etiam notandum puto, quod cum corpus prædicti martyris, qui in claustro monachorum S. Ægidii prius fuerat tumulatum, post longum tempus in Ecclesiam transferretur, ita sanum inventum est et illæsum, ac si ipsa die fuisset tumulatum, mira etiam odoris fragrantia de corpore sancti et vestibus emanavit ». Eadem a Godefrido monumentis consignata fuere[1].

24. Perseverat interim omnes regiones e Francia venturæ ac imminentis cruce insignitæ militiæ ad excindendos hæreticos fama ac terror; licet enim Tolosanus comes Ecclesiæ conciliatus esset, illius tamen nepos Biterrensis et Carcassonensis comes, aliique earum regionum prænobiles viri hæresim alebant. Eam ergo tempestatem a suo capite propulsaturus Tolosanus, ne suæ quoque terræ infectæ hæresi a crucesignatis occuparentur, ad artes confugit, cruceque a legato adversus hæreticos insigniri postulat eamque induit, crucis opus clanculum impugnaturus ac disturbaturus, uti Petrus pluribus docet[2]. In iis porro, qui adversus Albigenses hæreticos sacrum crucis signum in Galliis sumpsere, S. Guillelmus Bituricensis archiepiscopus fuit. Lectis namque Innocentii litteris, ut Catholicæ fidei ardentissimo zelo æstuabat, adversus hæreticos accinxit sese, suosque impulit; de quo oculatus testis hæc memoriæ propagavit[3] : « In iis autem facile primus fuit beatissimus primas noster Guillelmus, qui non sine lacrymis multis magnoque animi mœrore, lectis publice

[1] Ibid. c. 9, 10, 11.

[1] Godef. in Annal. an. 1208. — [2] Ibid. c. 12. — [3] In ejus Vita apud Sur. tom. I. die X Jan.

sanctissimi Pontificis litteris, instar Phinees zelo inflammatus est, crucemque vesti assuens, eam voluit virtutum suarum quasi coronidem vel consummationem relinquere, ut Ecclesiasticæ unitatis perturbatoribus eliminatis, pacem Ecclesiæ restitueret. Etsi autem esset imbecillis corpore, non tamen illi deerat animi constantia et fortitudo : nec tam erat senio fractus, quam jejunio assiduisque vigiliis confectus. Igitur convocatis subditis suis, exponit illis Christi Salvatoris beneficia humano generi collocata , crucis mysteria explicat : in ea sola eos gloriari docet, et ut se gratos declarent hortatur, et cruce se signari sinant contra crucis irrisores : profert illam Christi sententiam : Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me. His aliisque ejus sermonibus egregie animati pollicentur se quocumque intendere velit iter, illum alacriter secuturos. Et illi quidem promissis stetere suis, at sanctus episcopus prius e vivis excessit, quam posset voto suo satisfacere ». Quod ad crucesignatos attinet ; plurima crucis signa e cælo in hominum multitudinem delabentia B. Mariæ Oignacensi divinitus ostensa perhibent. Hæc enim in ejus Gestis breviter Jacobus cardinalis de Vitriaco[1] : « Triennio antequam crucesignarentur Christiani contra hæreticos Provinciales, dixit se videre cruces in magnam hominum turbam e cælo copiose descendentes, cum tamen nulla adhuc in nostra regione hæreticorum illorum mentio haberetur. Crebro tunc ei in spiritu ceu conquerendo dicebat Dominus se terram illam fere totam perdidisse, atque ex eis locis tanquam exulem profligatum esse ». Hæc ille ; dolendum maxime hujus annique sequentis Innocentii Regesta deperiisse, vel tenebris obruta jacere, unde de Albigensium hæresi, Innocentiique in ea extirpanda sollicitudine plurima excerperemus.

25. *S. Stephanus Carthusianus.* — Hoc eodem anno S. Stephanus, qui prior Carthusiæ præfectus invitus Innocentii repetitis jussis compulsus administrandæ Diensi Ecclesiæ imponitur, ut Gestorum scriptor pluribus tradit[2] : ex quo reddemus, quæ ad illius consecrationem, rationemque temporis pertinent : « Quæsitus igitur, inquit, Stephanus et repertus, (in latebras enim se conjecerat), precibus et præcepto cogitur electioni consentire : deductus vero a canonicis cum multo gaudio et honore Viennam, illic a tribus archiepiscopis solemniter est consecratus anno gratiæ millesimo ducentesimo octavo ». Hæc ille : corrigendus tamen dum paulo ante affirmat B. Hugonem Lincolniensem episcopum fere ante biennium e vita migrasse : ejus enim obitus in annum ducentesimum supra millesimum incidit, ut suo loco vidimus. Interea ex Gallicis rebus ad Anglicanas sermonem convertamus.

[1] Jac. de Vitriac. l. II. ejus Vit. c. 7. — [2] Apud Sur. tom. v. die VII Sept.

26. *Sacris interdicitur Anglia.* — Hoc anno, ut Matthæus Parisius testatur[1], Innocentius papa cum Joannem Anglorum regem nec blandis monitis, nec asperis minis, ad Stephanum novum Cantuariensem archiepiscopum excipiendum inflectere posset, regnum de cardinalium consilio sacris interdixit, qua de re hæc Innocentii Gesta : « Quod sic denique factum est, (nimirum Anglia interdicto percussa), Domino mirabiliter operante, ut per totum regnum Angliæ simul, ac semel curreret interdictum, quod tam districte servabatur ubique, ut, præter pœnitentiam morientium et baptisma parvulorum, nusquam celebraretur divinum officium, aut exhiberetur Ecclesiasticum Sacramentum, ita quod non solum monachorum et clericorum, aut quorumlibet regularium, sed etiam episcoporum cadavera servarentur extra cœmeterium inhumata. Quod demum rex propter generalem clamorem sustinere non prævalens, satisfactionem obtulit per nuntios et litteras suas, quam archiepiscopo in Flandria exspectanti denuntiavit hoc modo.

« Innocentius, etc.

« Charissimus in Christo filius noster Joannes rex Anglorum illustris nuper nobis per dilectum filium abbatem Belliloci litteras hujusmodi destinavit, ut quæ nobis ex parte sua proponeret crederemus : ipse vero proposuit, quod licet se in negotio Cantuarien. Ecclesiæ reputaret multipliciter aggravatum, ob devotionem tamen et reverentiam, quam erga Romanam Ecclesiam, nostramque personam asserit se habere, paratus est sicut Cantuarien. episcopum te recipere ac tractare, præstita securitate tam tibi, quam tuis, quæ ad hoc visa fuerit opportuna restitutionem plenariam ablatorum promittens, personis pariter et Ecclesiis faciendo ». Refert enim Parisius, Joannem regem, ubi sacra a sacerdotibus in Anglia non fieri vidit, ira percitum, episcopatuum, abbatiarum, ac prioratuum redditus fisco mancipasse ; cumque præsules e monasteriis exire renuissent, nisi vi expellerentur, regii vero ministri vim inferre nulli vellent, cum Joannes id minime præcepisset, omnia ipsorum bona fisco addicta, tenuemque illis victum suppeditatum : clericorum etiam horrea imperante rege clausa ac publicata, postremo plurimas gravissimasque religiosis et Ecclesiasticis viris illatas injurias. Pergit Pontifex : « Monachos quoque Cantuarien. permittet ad Ecclesiam suam redire, et manere securos, quamquam hoc sibi grave periculum videatur, ex eo quod in ipso negotio contra se credit eos de proditione machinatos, regalia vero in manu nostra posuit per eumdem abbatem, ut nos ea pro nostro beneplacito conferamus : interrogatus autem cur non idem ipsa conferret, sed nobis potius traderet conferenda, respondit, quod nondum animus ejus potuerat inclinari, ut familiarem tibi gratiam exhi-

[1] Matth. Par. Hist. Angl. an. 1208.

beret, etc. » Subdit Innoc. se Londoniensi et Wigorniensi episcopis provinciam imposuisse, ut ipsi regalia Pontificis vice conferant, atque in Ecclesiam Cantuariensem inducant; tum hortatur, ut ad colligendam regiam gratiam curam adhibeat, munusque commissum strenue exequatur. « Dat. Anagniæ VI kal. Junii, Pontificatus nostri anno XI ». At quomodo sublata fuerit interdicti censura, proximo anno dicetur. Addit Parisius : « Eodem anno, hoc scilicet, albi monachi in principio interdicti cessantes, postea ad mandatum primarii abbatis divina celebrare præsumpserunt, sed hæc præsumptio cum ad summi Pontificis notitiam pervenisset, ad majorem sui confusionem denuo sunt suspensi ».

27. *Sora expugnata, cujus dux factus Richardus jurat fidelitatem.* — Jam vero in Italiam recurrat oratio. MCCVIII, « inquit Fossæ-Novæ Chronicon, XI kal. Martii anno decimo domini Innocentii papæ, (quamvis si ejus electio spectetur, annus undecimus volvatur), Sorella capta est et non. Januarii Sora tradita est et a Theutonicorum tyrannide liberata. Factum est hoc per domini Innocentii papæ III solers studium et laborem in manu camerarii sui domini Stephani, (eum e Fossanova fuisse insinuat Richardus notarius [1]), germani sui Ricchardi, domini cardinalis Petri de Sasso rectoris Campaniæ. Sora autem tuita est per abbatem Cassinensem Roffridum et Malgerium Sorellum et quosdam alios. Duravit hoc Theutonicorum jugum gravissimum XVII annis, per quos tota regio multifarie multisque modis afflicta est et depanpertata perplurimum ». Et infra : « In ipso loco (nimirum in Fossænovæ monasterio, ubi tum Pontifex morabatur, eo namque post celebratum Dominicæ Ascensionis festum ex Urbe se contulit, postea vero ipsum S. Germanum venisse, ibique a Roffrido abbate cum cardinalibus honorificentissime exceptum habitumque docet Richardus [2]), dominus Richardus frater D. papæ factus est comes Soræ, et exaltatus, et buccina vociferatus per protonotarium a domino Friderico rege Siciliæ pro hoc delegatum ». Quæ Innocentii Vitæ auctor luculenter, re a suo petita principio, tradidit. Porro Ferentini dum esset Innocentius XI kal. Octob. (eo profectus per mensem ibi commoratus est, ut in Fossænovæ Chronico traditur) Richardus Soranus comes, ejus frater, fidei sacramentum Joanni scriniario hoc eodem anno, Innocentii Pontificatus XI, eidem Pontifici successoribusque detulit. Extat juramenti exemplum in libro [3], qui censuum inscribitur : « In nomine Domini anno Incarnationis ejusdem MCCVIII, Pontificatus vero D. Innocentii papæ III anno XI, Indict. XI, mense Octob. die VI, comes Richardus de Sora juravit fidelitatem et fecit ligium homagium D. papæ Innocentio, successoribus suis, et sanctæ Romanæ Ecclesiæ in præsentia DD. Joannis Albani, Joannis Sabinen., Nicolai Tusculan., Ugolini Ostiensis episcoporum, Cinthii tit. S. Laurentii in Lucina, Cinthii tit. SS. Joannis et Pauli, Benedicti tit. S. Suzannæ, Rogerii tit. S. Anastasiæ, Petri tit. S. Pudentianæ presbyterorum cardinalium, et Joannis S. Mariæ in Cosmedin. S. R. E. cancellarii, Joannis S. Mariæ in Via-Lata, Pelagii S. Luciæ in Septem-Soliis diaconorum cardinalium. Juravit similiter facere guerram et pacem ad mandatum ipsorum salva fidelitate et mandato regis Siciliæ : et idem D. papa investivit dictum comitem per cuppam argenteam deauratam præsentibus, consentientibus et approbantibus omnibus præscriptis episcopis, presbyteris et diaconis cardinalibus, injungentibus mihi scriniario, ut hujus juramentum publicis litteris exararem, etc. » Adjecta sunt testium nomina, quæ ad levandum tædium a nobis prætermissa sunt.

28. Postea vero Fridericus Siciliæ rex Richardo comitatus jura firmavit hoc dato Diplomate [1] :

« Fridericus, Dei gratia rex semper Augustus, et rex Siciliæ, dilecto Richar. comiti Sorano, gratiam suam et omne bonum.

« Licet ad retribuenda digna pro meritis beatissimo patri et domino Innocentio summo Pontifici germano tuo, nos insufficientes et impares reputemur, ne tamen judicari debeamus ingrati, si nihil egerimus, quod gratiæ suæ debeat esse gratum, nos facientes ad præsens quod possumus, in posterum (dante Domino) majora facturi, omne jus quod habemus in civitate Sorana cum Rocca Sorella, Arpino, arce Fontana, Pescho, Solido, Brocco, Rocca de Vino, quas dudum tibi concessimus et hæredibus tuis cum insula et castelluccio ; et terras Joannis Pagani, quas tibi concessimus in baronias sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, a qua prædictas terras fatemur et recognoscimus nos habere, in posterum concessimus et donavimus, ita tamen quod tu et hæredes tui terras ipsas cum omnibus pertinentiis et juribus suis a Romana Ecclesia duntaxat de cætero teneatis, de fidelitatis sibi præstito juramento, servientes eidem de ipsis, prout nobis servire tenebamini, etc. Dat. Spiræ V id. Octobris anno III imperii, Indict. IV, Christi anno MCCXV ». De his satis; nonnulla nunc ad pietatem spectantia in hujus anni calce congeremus.

29. *Conversio S. Francisci.* — Jecit hoc anno sanctus Franciscus prima celtioris sanctitatis, Ordinisque sui fundamenta, cum enim sacrum faciente sacerdote, illud ex Evangelio audisset [2] : « Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris, non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam », sibi eam regulam servandam proposuit, et eremiticam, quam biennio induerat vestem religioso habitu, quem postea suis præscripsit, hoc

[1] Rich. de S. Germ. in Chr. hoc anno — [2] Rich. l. c. — [3] Habetur in Bibl. Vat.

[1] Extat ibid. — [2] Matth. x.

anno commutavit [1]. Hæc cum aliis auctoribus Lucas Wadingus, qui de sociis proximo sequenti anno illi mirifice adjunctis, pluribus agit, quæ si cupias ipsum consule, cum Ordinis sui Annales magna apud doctos laude accuratissime atque ingenti studio conscripserit (1).

Hoc eodem anno S. Andreæ Apostoli corpus Constantinopoli Amalphim translatum, in illius Ecclesiæ monumentis exaratum est, quæ recenset cardinalis Baronius, dum de eadem translatione in Romani martyrologii notis mentionem facit [2]; eorum vero exemplum publica auctoritate munitum, in Vallicellana nostra Bibliotheca asservatur, sed in aliquibus emendatione eget. Porro eo delatum est sacrum pignus a Petro tituli S. Marcelli presbytero cardinali ante in Orientalibus regionibus, ut supra dictum est, legationis munere perfuncto, qui Amalphitanus cum esset, patriam tanto munere decorare voluit; ibi vero Petrus cardinalis laudibus cumulatur tum ob generis claritatem, tum ob bene legationem gestam, tum ob egregias animi dotes, quo nomine, præclaro hoc elogio insignitur : « Petrus sanctæ Romanæ Ecclesiæ tituli S. Marcelli presbyter cardinalis scientia, moribus et honestate in Romana Ecclesia velut lucifer inter astra nitebat ». Hæc ibi, quæ proponere voluimus, ut lector norit jure Innocentium in rebus magni ponderis legationis onus, aliaque tanto viro imposuisse, utque hujusmodi litteris Petri sepulchrum decorari posset; de ipso enim uti jam defuncto suis litteris post sequentem annum datis Innocentius meminit [1].

[1] Luc. Wad. Ann. min. ad calcem apparat. — [2] Bar. ad Rom. Mart. die IX Maii.

[1] Innoc. l. XIII. Ep. CLVII.

(1) Illustris Ordinis Minorum exordium densis tenebris obvolutum est adeo, ut quo potissimum anno statuendum sit, pæne jaceat in obscuro. Constat equidem utriusque laudatissimi Ordinis Prædicatorum et Minorum epocham vel eodem ipso anno figendam esse, vel proxime se invicem contigisse; quamquam neminem legi vetustum scriptorem qui Prædicatorum Ordinem Minorum Ordini non præferat; quæ sane prælatio antiquioris originis indicium esse potest. Albericus quidem abbas Trium-Fontium qui Chronicon suum cum anno 1241 claudit, anno 1207 cœpisse Prædicatorum Ordinem, institutore « fratre Dominico Hispano et fratre Renaldo Aurelianensi S. Aniani cantore » affirmat; tum subdit : « Cœpit insuper hoc eodem anno (1207) alius Ordo novus in Tuscia apud Assisium etc. » Ex quo non incongrue deduceremus uno eodemque anno 1207 Ordinem utrumque cœpisse. Sed præterquam quod in assignando anno exorti Ordinis S Dominici Albericus egregie fallitur, adeoque nihilo accuratiora de exordiis Minorum tradidisse censeri posset, verba illa Alberici ex editione Lebinitii expressa mendosa sunt; cum probatissimus Menkenii Codex ex quo variantes dedit Ser. Germanic. tom. 1. pro illo *eodem anno*, legit *eodem tempore*, unde nihil certi quoad annum institutæ societatis hujus eruitur. Res hic posceret ut de longe præclarissima utraque hac monastica sodalitate fusiori calamo dissererem. Sed annalistam ago, non encomiastem; cum præsertim celebrandæ essent laudes clarissimorum illorum cœtuum de quibus fama ipsa per ora hominum volitans majora prædicet, quam quæ nos calamo exhiberemus. Valuit uterque Ordo morum sanctimonia, valuit doctrina et eruditione; ut per infelicia illa tempora si quid antiquæ probitatis, si quid doctrinæ superfuit, id unice apud Prædicatores Minoresque monachos reperiretur. Nihil exortum est hæresum quod ipsi non extinxerint; nihil irrepsit abusus quod ipsi reformandum non susceperint; nihil bellorum sæviit quod ipsi vel non pacaverint, vel pacandum non tentaverint. Si quæ obeundæ erant arduæ a Sede Apostolica ad principes legationes; si quæ vicissim a principibus ad Pontificem, e cœtu Prædicatorum Minorumve destinabantur legati. Si quæ barbaræ regiones ad promulgandam fidem excurrendæ, ex alterutra societate viri insignes mittebantur. Si quæ tandem pericula subeunda, ipsi se ultro exponebant. Ecclesiæ tandem tunc temporis concussæ regendæ firmandæque a Deo, qui rebus ejus attenta cura invigilat, uterque monachorum Ordo datus est, quemadmodum S. Dominico per visum ostensum est, et res ipsa demonstravit. MANSI.

INNOCENTII III ANNUS 12. — CHRISTI 1209.

1. *De dispensatione Othonis super conjugio, et de pace in Germania firmanda Innocentii curæ et litteræ.* — Emersit ex civili intestinoque bello Germania, quo tamdiu concussa ac laniata fuerat, cum anno Christi millesimo ducentesimo nono, Indictione duodecima, sublato æmulo altero, Otho ab Innocentio summo Pontifice Romæ sacratus imperator ac diademate solemni apparatu redimitus pacem adduxit. Id enim hoc obtigisse anno, Innocentii Othonisque infra adducendæ litteræ veteresque scriptores communi sententiæ testantur : verum antequam ad eorum narrationem nos comparemus, quæ præcessere pro more nostro in medium afferemus. Igitur Innocentius acceptis pri-

mum ab Othone nuntiis, paucis rescriptis quibus suam ægritudinem significavit, monuit blande [1], instruxitque, qua ratione in mittendis ad Sedem Apostolicam legationibus se gerere debeat.

« III. regi Othoni in Roman. imp. electo.

« Jucundus tuorum nuntiorum adventus ita nos est in ea, qua tenebamur ægritudinis molestia, consolatus, ut ex gratis rumoribus, quos de tuis successibus attulerunt, quadam medicinali virtute nos fecerit de languoris doloribus in sanitatis gaudia respirare. Licet autem super negotiis, pro quibus latores præsentium, viros utique providos et fideles ad nostram præsentiam destinasti, consueverint secundum morem antiquum maxime pro petitione imperialis coronæ magni principes ad Sedem Apostolicam destinari, quia tamen hoc fuit magis in modum consultationis, quam petitionis propositum, et quod nondum est factum, adhuc poterit fieri, nos qui, ut tuo deferre possimus honori, hoc æquanimiter ferimus ex gratia speciali, auditis et intellectis petitionibus, quas iidem nuntii tuo nobis nomine porrexerunt, super earum aliquibus litteras fieri mox præcepimus, sicut novimus expedire, ac per legatos nostros, quos ad tuam regalem præsentiam e vestigio destinamus, gratum responsum tibi cum Deo tam super negotio matrimonii quam etiam super aliis impendemus, cum eos et ob hoc inter cætera specialiter providerimus destinandos, ut ad negotii tui robur ipsi, qui vice nostra fungentur, circa singula, quæ contingunt, auxilium tibi conferant opportunum, ut ex eorum adventu honorificentia tibi major accrescat. Adeo namque tuum zelamur honorem, ut honori nostro reputemus accrescere, quicquid per nos tuo regali accrescit honori, firmam gerentes de tua serenitate fiduciam, quod idipsum de nobis zelanter affectes. Dat. Later. non. Januar. Pont. nostri anno undecimo ».

2. Hactenus litteræ Innocentii, qui alias paucis post diebus XV kal. Feb. ad eumdem Othonem misit, ut videat lector, quantam Romani Pontifices circumspectionem maturitatemque consilii adhibere soliti fuerint in principibus, quantumvis in celsiore fastigio dignitatis collocatis, Ecclesiastica lege solvendis; rogante enim Othone matrimonium cum Philippi Sueviæ ducis filia, consanguinitate sibi conjuncta, inire liceret, id responsum dedit [2]. Pro adducenda quidem antea pace e re Christianæ reipublicæ fuisse, si Philippi filiæ matrimonio jungeretur, cum vero jam ille e vivis sublatus fuerit, sublatam quoque illius contrahendi et legis Ecclesiasticæ relaxandæ causam videri ; cum vero in pristino ducendæ illius consilio perstet, ac magna inde utilitatis spes affulgeat, se legatis cardinalibus de consanguinitatis gradibus inquirendi ac in ea re statuendi provinciam imposuisse. Duobus vero ante diebus, nimirum XVII kalend. Februar., Pontificatus anno XI, ad eumdem Othonem litteras dederat [1], ubi, commendata primum ipsius pietate, ad perstandum in mutua conjunctione cohortatus, subdit se quædam illi postulata proponere, quæ ad compositam imperium inter atque Ecclesiam concordiam perpetuo firmandam, atque ad tollendam posthæc omnem discordiarum occasionem et materiem plurimum valeant, quæque uti rationi consentanea, nullo prorsus modo negare deberet. Ad hæc igitur obtinenda, atque ad morem ipsi regi gerendum in iis, quæ per litteras, ac nuntios suos postulaverat, dummodo intra recti honestique fines continerentur, mittere se ait Hugonem Ostiensem episcopum ac Leonem tituli S. Crucis presbyterum cardinalem, Apostolicæ Sedis legatos, quos tum ipsi, tum Germaniæ [2] præsulibus principibusque plurimum commendavit; seorsum vero eodem die archiepiscopos atque episcopos illos certiores fecit [3], se ejus matrimonii negotium iisdem legatis commisisse. Cum vero in primis ad archiepiscopos, atque episcopos ac Germanicum clerum litteris Pontificiæ sollicitudinis magnitudo eniteat, eas Annalibus summatim censemus commendandas.

3. « Archiepiscopis et episcopis, et dilectis filiis abbatibus, et aliis Ecclesiarum prælatis in Theutonia constitutis [4].

« Cum acceptam Angelus dudum phialam iracundiæ Dei plenam in populos Theutonicos effudisset, effusa est contentio super principes eorumdem , qui diuturni schismatis hostilitate contriti, quasi de torculari suæ contribulationis expressum calicem iræ Dei profundum et latum non solum ipsi bibere, verumetiam aliis propinarunt. Dominus autem, qui cogitat consilium non afflictionis, sed pacis, reprobans consilia principum, et cogitationes dissipans populorum, ab eis tandem discordiæ causam abstulit, ipsosque ad viam concordiæ revocavit. Quapropter nos, qui ex officii nostri debito ad hoc scandalum removendum indefessa sollicitudine laboravimus, non possumus non gaudere, quod fidelis Dominus sperantes in se tentari ultra quam possent sustinere non pertulit, et in ira misericordiæ memor factus, flagellum dignæ suæ indignationis avertit, faciens ita multos ipsius disciplina proficere, quod exercitatis per eam pacatum videtur fructum justitiæ reddidisse, jam per Dei gratiam non pœnitet nos constanter cursum cœpti cucurrisse certaminis. Jam feliciter Dominus labores nostri consummavit agonis, jam illa Gamalielis sententia nostrum probat a Domino processisse consilium, jam humana vis impedire non potuit cælestis voluntatis effectum. Nam Altissimus id disposuit, et quis potuit interrumpere? Omnipotens hoc decrevit, et quis valuit immutare? Æmulabaris hactenus te ad invicem, Theutonia, omnis tu, et in partes divisa, mutuis te animositatum tuarum simultatibus

[1] Lib. Vat. sup. neg. Rom. imp. Ep. CLXXVIII. — [2] Ep. CLXXIX.

[1] Ep. CLXXX. — [2] Ep. CLXXXI. — [3] Ep. CLXXXII. — [4] Ep. CLXXXI.

conterebas; immisso namque desuper in te spiritu circumferebare vertiginis, et erroris freno, quod juxta prophetam erat in maxillis populorum, abducta, per graves circuitus ducebaris; filii quippe tui fœdera fraterna dissolverant, et invidiæ sauciati livoribus sese passim alter alterutrum trucidabant; vocaverat enim Dominus exercituum in te tempus, in quo juxta vaticinium sancti viri, vir non parceret fratri suo, et quasi carnem brachii sui, imo quoque voraret Manassen Ephraim, et Ephraim offenderet Manassen.

4. « Hinc igitur non tu sola, quinimo pæne totus offendebatur populus Christianus, lugentibus equidem viis Sion, ideo quod non essent qui solemnitates Dominicas visitarent; ora Deo canentium ex permagna parte conclusa torpebant, cultuque divino per usum bellicum minorato, hostilibus impendebatur excubiis quod spiritualibus vigiliis debebatur: denique Terra-Sancta debita sibi et lugebat, et luget suffragia defuisse, quæ pro peccatis nostris in extremam necessitam perducta, operas et impensas, quibus juvari potuerat, in domesticæ cladis excidium frustra pertransisse deplorat, ut de malis cæteris taceamus, quæ præter multiplicem desolationem regni dudum in seipso divisi universam quoque Dei Ecclesiam offendebant. Nos autem pericula tot et tanta videntes, nimiaque scandalizantium charitate perusti, duro compassionis eorum fixorio frigebamur, ac scientes opus justitiæ pacem esse, justitiæ non defuimus, donec Dominus de cælo prospexit, et multo a nobis studio procuratæ initia pacis dedit, potens adhuc in tantum eam sua gratia dilatare, ut juxta prophetantis eloquium populus suus in pulchritudine pacis sedeat, et plebs ejus in justitiæ tabernaculis ac requie opulenta quiescat. Quia igitur plagam, quæ de novo circumligata est, negligi non oportet, eo quod custodita potest ad perfectam sanitatem proficere, neglecta vero in deteriorem corruptelam redire, venerabilem fratrem nostrum Hug. Ostien. episcopum, et dilectum filium Leonem tituli Sanctæ-Crucis presbyterum cardinalem Apostolicæ Sedis legatos, viros utique providos, et honestos, quos inter cæteros fratres nostros speciali charitate diligimus, ad partes ipsas duximus destinandos, qui more prudentium medicorum, prout quævis morbi cura poposcerit, viam sciant, et oleum superfundere, ac pace jam ex parte in imperio reformata, satagant unumquemque perfectius informare: commissa sibi pariter potestate dissipandi et evellendi, ædificandi nihilominus et plantandi, quæ utrorumlibet horum opera noverint indigere. Quocirca universitatem vestram rogamus attentius et monemus, per Apostolica vobis scripta præcipiendo mandantes, quatenus eos, imo nos in ipsis cum debito suscipientes honore, providis monitis, et mandatis ipsorum efficaciter intendatis. Alioquin sententiam quam tulerint in rebelles, ratam habebimus, et usque ad satisfactionem condignam auctore Domino faciemus inviolabiliter observari. Dat. Lat. XVII kal. Febr. Pontific. nostri an. XI ».

5. Aspersus fuerat Papembergensis episcopus conflatæ in Philippum conjurationis ac societatis cum proditore initæ infamia, atque adeo Innocentius nefarii criminis vindex legatis partes imposuit, ut de episcopi causa cognoscerent: « Si super nece, inquit [1], claræ memoriæ Philippi ducis Sueviæ, accusatore contra eum legitimo comparente, culpabilis coram vobis fuerit comprobatus, vos eum, sublato cujuslibet contradictionis et appellationis obtentu, ab omni officio et beneficio Ecclesiastico deponatis. Alioquin indicatis ei purgationem canonicam, in quo si forte defecerit, eadem ipsum censura damnetis. Quod si legitime se purgaverit, denuntietis eum super objecto crimine penitus innocentem, ante omnia providentes, ut si quid contra eum vel ejus Ecclesiam est perperam attentatum, in statum debitum revocetur. Dat. (ut supra, scilicet) XVII kal. Febr. » Quo item die Magdeburgensi archiepiscopo injunxit [2], ad ea feliciter promovenda, quæ Hugo et Leo legati ei proposuerant, diligens studium gratiamque efficacem impenderet. Cum vero Leo alter Apostolicæ Sedis legatus ab Innocentio semel atque iterum S. Crucis presbyter dicatur, corrigendus est auctor recentior [3], qui episcopum cardinalem Sabinensem vocat. De hac vero legatione ex antiquioribus neminem exactius agentem reperimus, quam Othonem de S. Blasio nuncupatum, qui ad Othonem [4] Frisingensem Appendicem adjecit. Scribit ergo ad firmandam inter Othonem ac principes, qui Philippo adhæserant, optatissimam concordiam nullum modum aptiorem reperiri potuisse, quam ut Otho Philippi filiam duceret uxorem; idemque Godefridus [5] et Urspergensis [6] tradunt. Ut vero legis Ecclesiasticæ vis remissa atque obex consanguinitatis amotus fuerit, Otho e S. Blasio prosequitur: « Itaque ad hæc exequenda generalis curia a principibus apud Herbipolim indicitur, in Octava Pentecostes. Principes igitur ex diversis regni partibus ad hanc curiam convenerunt, legatique civitatum Italiæ subjectionem offerentes interfuerunt, Othonemque regem regali ambitione coronata civitate, cum maximo tripudio susceperunt, ibique in palatium regale congregati, exstructo tribunali, rex conscendit, cardinales habens collaterales, reliquis principibus circumsedentibus. Itaque Hugo Ostiensis episcopus cardinalis primo exorsus, de causa regalis connubii pro qua convenerant, rationabiliter Latino idiomate allegavit, interpretem habens Wirziburgensem episcopum, regique Othoni, ut pro bono pacis et concordiæ ad abolendam præteritorum malorum memoriam, cum filia illustrissimi principis Philippi matrimonium contraheret, auctoritate Dei et beati Petri,

[1] Cit. lib. Ep. LXXXIV. — [2] Ep. CLXXXV. — [3] Crantz Hist. Sax. l. VII. c. 30. — [4] Otho de S. Blasio Appen. ad Othon. Frising. an. 1209. Crantz. Hist. Sax. l. VII. c. 30, 41. et alii. — [5] God. in Ann. — [6] Ursperg. Chron. an. 1209.

per Apostolicam obedientiam in remissionem peccatorum suorum præcepit ».

6. Quod rursus ad Theodoricum Coloniensem archiepiscopum pertinet, addit Godefridus illum hoc ipso anno Octavo Pentecostes die, a Leodiensi episcopo coram suffraganeis suis, Coloniæ sacris episcopalibus initiatum; nec prætereunda silentio quæ Cæsarius de ejus electione posteritati tradidit, objecto cœlesti viso B. Virginem viro pietate ac litteris spectato ostendisse, illum dignitatem archiepiscopalem suo beneficio adepturum, atque postea eadem opera dejectum iri quod egregias virtutes honoris fastu labefactaturus esset[1] : « Mortuo prædicto Brunone, et post occisionem Philippi Othone jam in regno confirmato, de successore in Ecclesia Coloniensi satis tractabatur; Hermannus decanus Bonnensis, qui vir est, ut nosti, valde litteratus, cum Deum, ejusque genitricem, sicut ipse mihi retulit, toto cordis affectu deprecaretur, qualenus tantæ Ecclesiæ dignus præficeretur, nocte in visu eadem Virgo beata ei apparens, et librum aureis litteris scriptum porrigens, ait : Defer librum istum episcopo. Nihil aliud in libro continebatur, nisi Angelicæ salutationes, id est, *Ave Maria, gratia plena;* per librum intellexit episcopatum, quem cum ferre vellet Joanni episcopo Cameracensi, eo quod tam rex quam ipsi illi faverent, probitatem illius cognoscentes, revocavit eum beata Virgo dicens : Non Joanni, sed Theodorico sanctorum Apostolorum præposito deferas illum. Quod si in episcopatu non se bene habuerit, sicut per me illum adeptus est, ita per me illo privabitur. Semper in ejus obsequio idem Theodoricus devotus fuerat, et sicut mihi (tibi) notum est ; quotidie missæ ejus quotidianæ vult interesse, nummum offerens singulis diebus. Tempore electionis, cum rex pro episcopo Cameracensi intercederet, eique ab electoribus responderetur, quod idioma terræ ignoraret, cessavit. Hoc ipsum prædixerat præfatus Hermannus. Tunc electores personis quatuor vota sua commiserunt, a quibus Theodericus in antistitem electus : qui post dies paucos a malis consiliariis in tantum depravatus est, ut modicam haberet differentiam inter personas laicas et Ecclesiasticas, inter rusticos et monachos, æque ab his, ut ab aliis telonia recipiens, indebitis exactionibus utrosque gravans. His aliisque actibus malis Dei Genitrix irritata egit, sicut ex superiori visione colligitur, ut indigne satis a Moguntino deponeretur episcopo, æmulo ejus per electionem substituto ».

7. Quod prædictus auctor refert de Italiæ legatis, qui Herbipolensi conventui interfuerunt, quique imperatori designato sacramento se obstrinxere, Innocentii potissimum studio sollicitudinique tribuendum videtur : hoc enim anno Februario mense Insubres ad id sollicitavit[2].

« Potestatibus, consulibus et populis civitatum Lombardiæ.

« Quemadmodum vultis, ut charissimus in Christo filius noster illustris rex Otho in Romanorum imperatorem electus jura vestra vobis integra et illæsa conservet, ita vos sibi debetis imperii jura illæsa et integra conservare : ad quæ utrinque servanda nos, qui summi mediatoris, licet indigni, locum obtinemus in terris, tam ipsum quam vos debemus inducere studio diligenti. Cum igitur idem rex venerabilem fratrem nostrum patriarcham Aquileien. legatum statuerit in Italia pro negotiis imperii procurandis, universitatem vestram duximus rogandam et monendam, per Apostolica vobis scripta mandantes, quatenus eis super iis, quæ ad jus imperii pertinere noscuntur, efficaciter intendatis, ut sicut pro ipso apud vos interponimus partes nostras, ita si necessitas postulaverit, pro vobis apud ipsum partes nostras interponere debeamus. Dat. Later. V. kal. Martii, Pont. nostri anno duodecimo ». In eamdem rationem, ut subditur, ad Tusciæ civitates, quæ ad imperium pertinebant, scripsit, idque Aquileiensi[1] patriarchæ significavit, dum gratulatus est ob partes Othonianas, uti jusserat, defensas, susceptumque legationis in Italia gerendæ onus ab illo injunctum : mandatque comitissæ Mathildis terram in Romanæ Ecclesiæ ditionem redigendam curaret : « Super eo vero, quod de terra comitissæ Mathildis nobis per latorem præsentium intimasti, hoc tibi duximus respondendum, ut eam ex mandato prædicti regis repetas nomine nostro, et ad opus Ecclesiæ Romanæ recipias, si fuerit restituta, cum idem rex eam nobis recuperare promiserit, sicut apparet ex rescripto litterarum suarum, quarum tenorem præsenti pagina tibi mittimus interclusum ».

8. *Pontifex contra Friderici consilia tutatur Othonem, qui jurat fidelitatem Romanæ Ecclesiæ.* — Non repulit preces Innocentii Otho, cum illius ope egeret ; perlatæ enim hoc tempore ipsius litteræ fuere[2], quibus significabat Pontifici, certissime se comperisse, Siciliæ regem Henrici olim imperatoris filium, imperii quietem turbare, ac res novas moliri, propterea que rogare ne opera sua consilioque Fridericum juvaret.

« Innocentio etc.

« Paternitati[3] vestræ immensas exsolventes gratiarum actiones, scire vos volumus certissime, quod optatos eventus nostros post Deum vobis adscribimus et omnem gloriam, qua divina nos dignata fuerit clementia sublimare, cum Romana Ecclesia habere semper cupimus pro indiviso, non immerito perpendentes, quod ipsa nullo unquam tempore suum nobis subtraxerit auxilium et favorem; siquidem sanctitati vestræ duximus intimandum, a quibusdam veridica nos accepisse relatione, quod filius imperatoris H. damnum et malum nobis velit, et ut nostram et imperii turbare velit quietem, idem quoscumque petitionibus et precibus et præmiis ad hoc inducit et hortatur : unde

[1] Cæsar. l. VII, c. 41. — [2] Cit. lib. Vat. Ep. CLXXXVI.

[1] Ep. CLXXXVII. — [2] Ep. CLXXXVIII. — [3] Ibid.

cum imperii tranquillitas, et regiæ eminentiæ finalis promotio a vestra adhuc, sicut hactenus, prudentia pendere videatur; Apostolatus vestri æquitatem omni precum instantia rogamus et monemus supplicantes vobis, quatenus præfato puero consilium et auxilium vestrum ad sua contra nos subtrahatis negotia et ea quæ sibi ad præsens expedire possint, sicut de vobis confidimus, nullatenus faciatis sicut nobis et vobis utile erit usque dum Deo auxiliante, nos ad partes Italiæ, et ad vos veniamus personaliter vobiscum collocuturi : sicut enim hucusque in negotiis imperii per omnia vestris obtemperavimus consiliis et mandatis, sic quoque deinceps quæcumque jusseritis, non recusabimus; et si Deus aliquando optatæ præsentiæ vestræ copiam nobis dederit, non juxta consilium vestrum pro communi commodo, et pace Ecclesiæ cum sæpefato puero ad honorem imperii, et ipsius componere curabimus utilitatem. Cætera præsentium lator dilectus familiaris notarius noster magister H. cujus dictis fidem adhibeatis indubitatam ».

9. Confudit postea hæc omnia promissa Otho insigni perfidia, cui futurorum nescius, ut docebat prudentia, respondit Innocentius, ita se Friderici pueri rebus commodisque consulturum, ut nullum Othonis rationibus damnum inferret; at ipsum hæc disserentem Pontificem audire refert [1].

« Ill. regi Othoni in Romanorum imp. electo.

« Cum charissimus in Christo filius noster Fredericus Siciliæ rex illustris, tam ex paterna quam ex materna dispositione finali sit Apostolicæ curæ ac tutelæ relictus, ipseque totum regnum Siciliæ a Romana teneat et recognoscat Ecclesia, sicut idem nobis tanquam vassallus domino ratione fidelitatis debet astringi, sic nos idem tanquam dominus vassallo, ratione legalitatis debemus adesse : unde super iis, quæ ad regnum ipsius pertinere noscuntur, nec volumus nec debemus ei nostrum subtrahere auxilium vel favorem, cum secundum Apostolum omnibus simus in justitia debitores. Porro nec ipsi nec alii nostrum contra te disposuimus favorem vel auxilium impertiri, quem tantopere studuimus promovere, cum pro certo speremus, quod sicut per tuas nobis litteras intimasti, tuos optatos eventus post Deum nobis adscribas, et omnem gloriam qua te divina dignata fuerit clementia sublimare, cum Romana velis Ecclesia pro indiviso semper habere, absque dubio recognoscens, quod deficientibus cæteris, ipsa tibi nunquam subtraxerit, sed suum semper impenderit auxilium et favorem. Receptis igitur et intellectis apicibus, quos per dilectum filium latorem præsentium regalis nobis sublimitas destinavit, hoc tibi duximus rescribendum, quod te plenitudine gratiæ nostræ securus, de qua nec debuisti nec debes aliquatenus dubitare, tuam secundum Deum exerceas potestatem, cum quo si corde puro recte proc esseris, ipse in viam salutis et pacis diriget gressus tuos. Dat. Later. VI id. Martii, Pontificatus nostri anno duodecimo ».

10. Quo etiam mense, sacramentum fidei ab Olhone hisce verbis [1] conceptum pro Romana Ecclesia exhibitum est [2] : « In nomine sanctæ et individuæ Trinitatis. Otho Quartus divina favente clementia Romanorum rex et semper Augustus. Recognoscentes ab eo nostræ promotionis donum misericorditer processisse, a quo est omne datum optimum, et omne donum perfectum, ipsum ejusque vicarium, et sponsam ejus sanctam Ecclesiam disposuimus, et decrevimus magnifice honorare, ut qui nobis in præsenti temporale contulit regnum, in futuro quoque tribuat sempiternum. Proinde vobis, reverendissime pater et domine, summe Pontifex Innocenti, quem pro multis beneficiis nobis impensis sincerissimo veneramur affectu, vestrisque Catholicis successoribus, et Ecclesiæ Romanæ omnem obedientiam, honorificentiam, et reverentiam semper simili corde ac devoto spiritu impendemus, quam prædecessores nostri reges et imperatores Catholici vestris antecessoribus impendisse noscuntur, nihil ex iis volentes diminui, sed magis augeri, ut nostra devotio clarius enitescat. Illum igitur abolere volentes abusum, quem interdum quidam prædecessorum nostrorum exercuisse dicuntur, in electionibus prælatorum concedimus et sancimus, ut electiones prælatorum libere ac canonice fiant, quatenus ille præficiatur Ecclesiæ viduatæ, quem totum capitulum, vel major et sanior pars ipsius duxerit eligendum, dummodo nihil ei obstet de canonicis institutis. Appellationes autem in negotiis et causis Ecclesiasticis ad Apostolicam Sedem libere fiant, eorumque prosecutionem, sive processum nullus impedire præsumat. Illum quoque dimittimus et refutamus abusum, quem in occupandis bonis decedentium prælatorum, aut etiam Ecclesiarum vacantium nostri consueverunt antecessores committere, pro motu propriæ voluntatis; omnia vero spiritualia vobis et aliis Ecclesiarum prælatis relinquimus libere disponenda, ut quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo recta distributione reddantur. Super eradicando autem hæreticæ pravitatis errore auxilium dabimus et operam efficacem.

« Possessiones etiam, quas Romana Ecclesia recuperavit ab antecessoribus nostris, seu quibuslibet aliis ante detentas, liberas et quietas sibi dimittimus, et ipsam ad eas retinendas bona fide promittimus adjuvare. Quas vero nondum recuperavit, ad recuperandum pro viribus erimus adjutores, et quæcumque ad manus nostras devenient, sine difficultate ei restituere satagemus. Ad has pertinet tota terra, quæ est a Radicofano usque Ceperanum, marchia Anconitana, ducatus Spoletanus, terra comitissæ Mathildis, comitatus Britennorii, exarchatus Ravennæ, Pentapolis, cum

[1] Ep. CLXXXIX.

[1] Cit. lib. Ep. CXC. — [2] Bull. Ms. a Bened. XI collect.

aliis adjacentibus terris, expressis in multis privilegiis imperatorum et regum, a tempore Ludovici, ut eas habeat Romana Ecclesia in perpetuum cum omni jurisdictione, districtu et honore suo : veruntamen cum ad recipiendam coronam imperii, vel pro necessitatibus Ecclesiæ ab Apostolica Sede vocati venerimus, de mandato summi Pontificis recipiemus procurationes, sive fodrum ab illis. Adjutores etiam erimus ad retinendum et defendendum Ecclesiæ Romanæ, regnum Siciliæ, ac cætera jura, quæ ad eam pertinere noscuntur, tanquam devotus filius et Catholicus princeps. Ut autem hæc omnia memorato sanctissimo patri nostro Innocentio sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ summo Pontifici, ejusque successoribus per nos et nostros successores Romani imperatores et reges observentur, firmaque et inconvulsa semper permaneant, præsens privilegium conscriptum majestatis nostræ aurea bulla jussimus communiri. Signum domini Othonis IV Romanorum regis invictissimi. Ego Conradus Spirensis episcopus, vice domini Sifridi Maguntini archiepiscopi et totius Germaniæ archicancellarii regalis aulæ cancellarius recognovi. Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnationis MCCVIII, Indictione XII, regnante domino Othone quarto Romanorum rege glorioso, anno regni ejus undecimo. Datum apud Spiram XI kal. April. »

12. Extat quoque in libro privilegiorum Romanæ Ecclesiæ, ubi simillimum proxime sequitur ab Othone datum tum temporis jusjurandum, quod in re tanti momenti prætereundum non censemus.

« Ego Otho, Dei gratia Romanorum rex et semper Augustus, tibi domino meo Innocentio papæ tuisque successoribus et Ecclesiæ Romanæ spondeo, polliceor, promitto et juro, quod omnes possessiones, honores, et jura Romanæ Ecclesiæ pro posse meo bona fide protegam et defendam ; possessiones autem quas Ecclesia Romana recuperavit, quietas sibi dimittam, et ipsam ad eas retinendas bona fide juvabo. Quas autem nondum recuperavit, adjutor ero ad recuperandum et retinendum secundum posse meum ; ero sine fraude defensor, et quæcumque ad manus meas devenient sine difficultate restituere procurabo etc. » Recenset, ut in superioris sacramenti forma, terras, quæ ad ditionem Pontificiam spectent, ac pollicetur se ad continendam in fide et clientela Sedis Apostolicæ Siciliam, operam collocaturum, tum subdit : « Tibi etiam domino meo Innocentio papæ et successoribus tuis omnem obedientiam et honorificentiam exhibebo, quam devoti et Catholici imperatores consueverunt exhibere Sedi Apostolicæ : stabo etiam ad consilium et arbitrium tuum, de bonis consuetudinibus pro populo Romano servandis, et de negotio societatis Tusciæ ac Lombardiæ similiter etiam consilio tuo et mandato parebo ; et si propter negotium meum oportuerit Ecclesiam Romanam incurrere guerram, subveniam ei, sicut necessitas postulaverit in expensis ». Hæc Otho ; utrumque vero jusjurandum insertum etiam est publicis Actis [1] anno Christi MCCLXXII, cum Rodulphi nuntius Romæ in sacro consistorio ipsius nomine rata omnia privilegia habuit ab aliis imperatoribus Romanæ Ecclesiæ concessa.

13. *Othonis iter Romam et coronatio, cujus ritus describuntur.* — Post hæc vero Otho, comparatis instructisque omnibus pro imperii corona obtinenda Italiam ingressus est, cujus iter Otho de Sancto-Blasio exactissime recenset, atque asserit primum ab eo Augustæ Vindelicorum imperii comitia celebrata, dein valle Tridentina duxisse exercitum, Bononiamque pervenisse, atque ibi cum Italis principibus habitis aliis comitiis, Mediolanum perrexisse, ubi copias Italis sibi conjunctis auxerit. In quam sententiam ait Godefridus [2], Othonem magno cum apparatu Italiam hoc anno ingressum, Insubriæque principibus sibi honoris gratia obviam euntibus, honorificentissime exceptum, urbes, oppida, atque infinitam ex vectigalibus terris ab Henrici imperatoris temporibus coactam pecuniam recepisse. Subdit Otho de Sancto-Blasio : « Pyrenæum (Apenninum) transiens Tusciam applicuit, nuntios ad dominum Apostolicum, patriarcham Aquileiensem et episcopum Spirensem cancellarium suum Romam præmisit. Qui ex persona regis, compositione imperialis consecrationis cum Apostolico facta, ad regem regrediuntur, ipsumque cum universo exercitu ex parte domini Apostolici filiali affectu compositionem consecrationis intimantes, salutaverunt ».

14. Videamus quæ ipse de accessu suo, deque legatione quam mittebat ad Pontificem scripsit [3].

« Reverendo in Christo domino et patri suo dilectissimo Innocentio sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ summo Pontifici, Otho Dei gratia Romanorum rex semper Augustus, salutem in Domino, et totius filialis dilectionis plenitudinem.

« Cum nos omnem honorem nostrum, quem obtinendo Romanum imperium, licet cum multo labore et sudore post Deum vobis adscribimus, non immerito nobis de vobis est præsumendum, et in sanctitate vestra est confidendum, quod vos de omni prosperitate et salute nostra sub affectu paternæ dilectionis nobis congaudere debeatis. Significamus igitur vestræ sanctitati, quod nos juxta honorem nostrum, et imperii feliciter dispositis et ordinatis in Alemannia nostris negotiis, cum exercitu forti et glorioso montes magnos transivimus, et jam ad Paduam transmeavimus processum ad vos, ut recipiamus a manu vestra benedicta benedictionem et consecrationem diadematis imperialis ». Et infra : « Receptis denique nuntiis vestris quos ad nos transmiseratis, videlicet Andrea subdiacono et clerico vestro, et Thu-

[1] Extat in lib. privil. Rom. — [2] Godef. in Annal. an. 1209. — [3] Libel. de neg. imp. Ep. CXCI.

rando fratre hospitalis Sancti-Joannis, auditis quoque omnibus iis, quæ ipsi nobis ex parte vestra prudenter et discrete proposuerunt, et iis plene intellectis, habito consilio principum et fidelium, nuntios nostros honestos, et solemnes latores præsentium dilectos fideles nostros, videlicet Conradum Spirensem episcopum, et regalis aulæ nostræ cancellarium Brixinensem episcopum, Joannem Cameracen. episcopum, et Henricum Mantuanum episcopum, et magistrum Henricum scholasticum S. Gereonis in Colonia, Gunzilinum senescalcum nostrum, Cunonem camerarium nostrum H... de Finalneche, viros utique providos et honestos, ad præsentiam vestræ sanctitatis duximus destinandos, verbum nostrum ad vos deferendum ipsis plenissime committentes, etc. Mandamus igitur vobis, et omni precum vos instantia (rogamus) ut vos iis omnibus fidem indubitatam adhibeatis, quæ ipsi ex parte nostra vestræ proposuerint paternitati ».

15. Hactenus Otho, ad quem rescribens Innocentius benigne atque honorifice ejus oratores se excepisse ait [1], ac Petrum Urbis præfectum et magistrum Ph. notarium suum se mittere, hortaturque fidem illis præstet, suaque imperia exequi non negligat.

« Illustri regi Othoni in Rom. imp. electo.

« Quantum auxilii et favoris impendimus tibi, charissime fili, ad imperium obtinendum, totus pæne orbis agnoscit, et opera protestantur, quæ perhibent testimonium veritati, teste Veritate quæ dicit : Arbor ex fructu cognoscitur ; id est, charitas ab effectu. Licet ergo ferventes et efficaces fuerimus ad tuum promovendum honorem, tam in principio quam in medio, longe tamen ferventiores et efficaciores esse desideramus in fine, ut ex omni parte cognoscas dilectionis affectum, quem ad tuam regalem personam habemus, pro certo sperantes, quod tu semper tantæ dilectionis memor existens grata nobis curabis vicissitudine respondere, cum etsi tua nobis devotio valde sit necessaria, nostra tamen dilectio multum sit tibi omni tempore opportuna. Recipimus igitur honorabilis tuæ sublimitatis nuntios honorifice ac benigne, quibus diligenter auditis, gratum solito more curavimus dare responsum. Ut autem intentionis nostræ propositum tibi plenius innotescat, mittimus ad tuam regalem præsentiam dilectos filios, nobilem virum Petrum Urbis præfectum, et magistrum Ph. notarium nostrum, quibus fidem adhibeas super iis, quæ tibi ex parte nostra duxerint proponenda, providens diligenter, ut consilium nostrum exequi non postponas ».

16. Cæterum etsi palam non exprimit quidnam ab eo exegerit, id tamen fuisse arbitramur fidei sacramentum, quod proxime subjicitur [2] : « Otho Dei gratia Romanorum rex et semper Augustus.

[1] Ep. CXCII. — [2] Ep. CXCIII.

« Notum fieri volumus universis, præsentem paginam intuentibus, quod nos juramenta securitatis venerabilibus patribus nostris, Innocentio papæ et cardinalibus sanctæ Romanæ Ecclesiæ, et rerum ipsorum, et totius populi Romani in coronatione nostra illuc eundo, ibi stando, et inde redeundo, quæ principes, comites, barones, nobiles, et alii imperii fideles de mandato nostro, et in nostra fecerunt præsentia, rata habemus, et ea secundum quod in scripto distinctum, et bona fide utrinque est intellectum, nos observaturos promittimus, et firmiter et inviolabiliter faciemus observari. Datum in castris in monte Malo, IV non. Octobris, Indict. XIII ». Sed ad Othonis de Sancto-Blasio narrationem redeamus : « Qui mox ad Urbem tendens, exercitum castrametari ante portas Urbis fecit : ipseque crastina die Dominica ante festum S. Michaelis, quod eo anno V kal. Octobris evenit (Godefridus [1] id factum ait Dominica proxima a festo S. Michaelis III non. Octobris ; Parisius IV non. Octobris. Verum Fossænovæ Chronicon infra reddendum V kal. Octob. obtigisse testatur) a D. papa Innocentio, et a Romanis honorifice suscipitur, datoque sacramento coram Ecclesiæ se justum judicem, ac viduarum et orphanorum tutorem, necnon Ecclesiarum, et præcipue patrimonii S. Petri defensorem pro posse existere, ab Apostolico consecratus coronatur, imperatorisque et Augusti nomen, nonagesimus sextus ab Augusto, (ponitur ab aliis nonagesimus quartus), sortitur. Consecrationem igitur desideratam adeptus cum magno tripudio ab Urbe recedens, in partes Tusciæ divertit ». Hactenus Otho de S. Blasio, hisque finem scribendi facit.

17. Cæterum de Othone imperii corona hoc anno redimito, agunt etiam Richardus notarius [2], [3] Robertus de Monte, [4] Albertus Stadensis, [5] Conradus Urspergensis, [6] Godefridus [7] Fragmenti historici incertus auctor, [8] Matthæus Parisius, [9] et ut alios brevitatis gratia omittamus, Fossænovæ Chronici scriptor, quem maxime, utpote qui ea tempestate in Latio agebat, audire operæpretium est : « Adveniente tempore æstatis, post Ascensionem dominus papa Innocentius ivit Viterbium aliquando visitans vicinas terras, tum Viterbium revertebatur, et tamdiu ibi stetit quousque advenit Oddo rex cum magno et inusitato exercitu ; dominus papa pro sua voluntate cum Oddone rege multa locutus, reversus est Romam, et rex Oddo post eum cum exercitu (V) kal. Octobris ; dominus papa in Ecclesia Sancti-Petri honorifice coronavit dictum Oddonem imperiali corona ; celebrato sacrificio coronationis, dominus papa volens reverti Romam, non poterat propter innumerabiles armatos equites Theutonicos, qui manebant extra januas Sancti-Petri, usque in portam Romæ pontis

[1] Godef. in Annal. an. 1209. — [2] Rich. de S. Ger. in Chron. — [3] Rob. de Monte Append. ad Sigeb.— [4] Stad. in Chron.— [5] Ursperg. hist. — [6] Godef. in Annal. — [7] Par. Hist. Angl. hoc anno. — [8] Duglos. Hist. Pol. l. VI. — [9] Fossæ nov. Chr. an. 1209.

Sancti-Petri. Oddo coronatus imperator vestitus imperialibus vestimentis sacratis, mitratus et coronatus ivit cum domino papa usque ad portam Romæ, et dominus papa ibi eum benedixit, et licentiavit, et rogavit eum, ut alio die adveniente recederet a territorio Romano, quod ipse minime fecit, sed deficiente Romano fodro, et adveniente in castris panis et vini inopia, volens nolens recessit a Roma ». Cum nunc primo de consecratione imperatoris egerimus, gratum lectori fore arbitramur, si ritum qui observari solet ex veteribus monumentis in medium adduxerimus. In Vaticano igitur libro censuum, qui sub hæc tempora conscriptus fuit, hæc produntur : « Incipit ordo Romanus ad benedicendum imperatorem quando coronam accipit.

18. « In nomine Christi promitto, spondeo, atque polliceor ego N. imperator coram Deo et beato Petro, me protectorem ac defensorem esse, etc. Dehinc orationem primam debet (dabit) Albanen. episcopus ante portam argenteam Basilicæ beati Petri :

« Deus in cujus manu corda sunt regum, inclina ad preces humilitatis nostræ aures misericordiæ tuæ, et imperatori nostro N. famulo tuo regimen tuæ appone sapientiæ, ut haustis de tuo fonte consiliis, et tibi placeat, et super omnia regna præcellat. Per, etc.

« Orationem vero secundam debet (dabit) episcop. Portuen. inter Ecclesiam beati Petri in medio rotæ.

« Deus inenarrabilis auctor mundi, conditor generis humani, gubernator imperii, confirmator regni, qui ex utero fidelis amici tui patriarchæ nostri Abrahæ præelegisti regem sæculis futurum, tu præsentem regem hunc cum exercitu suo per intercessionem omnium sanctorum tuorum uberi benedictione locupleta, et in solium regni firma stabilitate connecte, visita eum, sicut Moysen in mari rubro, Jesum Nave in prœlio, Gedeonem in agro, Samuelem in templo, et illum cum benedictione siderea, et sapientiæ tuæ ratione perfunde, quam beatus David in Psalterio, Salomon filius ejus te renuntiante percepit a cælo, sis ei contra acies inimicorum lorica, in adversis galea, in prosperis potentia, in protectione clypeus sempiternus : præsta ut gentes illi teneant fidem, proceres sui habeant pacem, diligant charitatem, abstineant se a cupiditate, loquantur justitiam, custodiant veritatem, et ita populus ille pullulet cælitus benedictione æternitatis, ut semper maneant tripudiantes in pace victores ; quod ipse præstare dignetur.

19. « Deinde vadit ante confessionem beati Petri Apostoli, et prosternit se pronum in terram, et archidiaconus faciat litaniam, qua finita, episcopus Ostiensis ungat ei de oleo exorcizato brachium dexterum et inter scapulas, et dicat hanc orationem :

« Domine Deus omnipotens, cujus est omnis potestas et dignitas, te supplici oratione seu devotione atque humillima prece deposcimus, ut huic famulo tuo prosperum imperatoriæ dignitatis concedas effectum, ut in tua dispositione constituto ad regendam Ecclesiam tuam sanctam nihil ei præsentia officiant, futuraque non obsistant, sed inspirante spiritus tui dono, populum tibi subditum æquo justitiæ libramine regere valeat, et in omnibus operibus suis te semper timeat, tibi jugiter placere contendat. Per unitatem ejusdem, etc. Sequitur hæc oratio : Deus, Dei Filius, Jesus Christus Dominus noster, qui a Patre oleo exultationis unctus est præ participibus suis, ipse per præsentem sacræ unctionis effusionem Spiritus Paraclitus super caput tuum infundat benedictionem ; eamdem usque ad interiora cordis tui penetrare faciat, quatenus hoc visibili et tractabili dono invisibilia percipere, et temporali regno justis miserationibus executo, æternaliter conregnare merearis, qui solus sine peccato vivit et gloriatur cum Deo Patre in unitate Spiritus sancti, etc. Demum vero Pontifex Romanus sursum altare imponit ei diadema, ea dicens : Accipe signum gloriæ in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, ut spreto antiquo hoste, spretisque contagiis vitiorum omnium sic judicium et justitiam diligas, et ita misericorditer vivas, ut ab ipso Domino nostro Jesu Christo in consortio sanctorum æterni regni coronam percipias, qui cum Patre, et Spiritu sancto, etc. »

20. *Ejus post acceptum diadema perfidia.* — Delibutus imperiali inunctione Otho cum Roma discessisset, in Pontificis congressum et colloquium venire postulavit; verum Innocentius insidiarum metu, jam enim non leviter animi exulcerari cœperant, pluribus de causis recusavit, cum id per internuntios præstari posset ; hoc enim datæ ultro citroque litteræ ostendunt [1]. Cæterum Innocentii Epistola data est Laterani V id. Octob. Pontificatus anno XII, omniumque postrema est, quæ in sæpe laudato libello Vaticano continetur. Addit Robertus de Monte [2] nonnullos ex cardinalibus ac senatoribus pro viribus obstitisse, ne Otho regiis insignibus decoraretur, proptereaque triduo bellum in Urbe commissum. De pugna etiam inter cives Germanosque, quamvis de trium dierum spatio taceant, agunt quoque Richardus [3], Conradus Urspergensis abbas [4], et Rigordus [5] qui in illa pugna Germanos multos cecidisse tradit, tum Jordanus, qui has discordiæ causas affert : « Propter hoc (nimirum præstitum ab Othone Pontifici defendendorum S. Petri adversus quoscumque jurium sacramentum) et propter expensas quas ab imperatore Romani petebant orta discordia Romani cum eo conflixerunt, multique de Theutonicis occisi sunt. Imperator quoque cum de damnis resarciendis ageretur dicebat se MC equos amisisse ». Pergit Fossænovæ Chronici auctor : « Ab ipso tempore

[1] Cit. lib. Ep. CXCIV, CXCV. — [2] Rob. de Monte Append. ad hunc ann. — [3] Rich. de S. Germ. in Chron. — [4] Ursperg. ubi sup. — [5] Rig. de Gest. Phil. Aug. Franc. reg. 1210.

Oddo imperator perjurando cœpit habere irrita et vacua omnia præcepta domini papæ, et infestare et minuere omnia jura Ecclesiæ : sed quia Dei judicio exercitus ejus fame consequente decrescebat quotidie, ferocitatem animi sui non poterat perficere : unde dominus papa cœpit eum monere per archiepiscopum Pisanum et alios episcopos et abbates, ut recederet ab iniquitate et infestatione Ecclesiæ, quod facere contempsit, et recognosceret Deum, et viveret secundum legem Dei omnipotentis, et rationem et justitiam, et obedientiam Ecclesiæ observaret, et perficeret quæ jurejurando promiserat ; omnia vilipendens facere recusavit. Tandem dominus papa eum excommunicavit. Per Lombardiam, et per Tusciam Oddo dictus imperator hyemavit, etc. »

His consentit Urspergensis, qui scribit Othonem exercitum primum dissolvisse atque Italiæ possessionem iniisse, Mediolanensibus imperii ornamenta commendata reliquisse, eoque facto eorum gratiam sibi conciliasse : deinde refectis copiis regressum in Hetruriam et Marchiam contra fidei sacramentum datum Pontifici terras Ecclesiasticæ ditionis invasisse, præterea violato jurejurando de jungenda cum Philippo Galliarum ac Friderico Siciliæ regibus pace, ne Ecclesia bello civili lacerarelur, Apuliam ingressum, plures Siciliæ regis urbes suæ potestati subjecisse, Capuam subegisse, atque in urbis palatio Sedem fixisse, cumque crebris oratoribus rogatus ab Innocentio, ut cœptis absisteret, fidemque servaret, monita Apostolica repudiasset, ut contumacem anathemate defixum fuisse. Verum de ejus in Campaniam ingressu, deque anathemate in illum fulminato, anno sequenti referemus. Atque hanc ingratus princeps bene merito de se Pontifici gratiam reposuit, qui hoc ipso anno ad Innocentium scribens, sic illum compellarat [1] : « Scire vos volumus certissime, quod optatos eventus nostros post Deum vobis adscribimus, et omnem gloriam, qua divina nos dignata fuerit clementia sublimare, cum Romana Ecclesia habere semper cupimus pro indiviso, etc. » Quod aliis etiam litteris suis sæpe, ut vidimus, professus est.

21. *Bellum sacrum in Galliis adversus hæreticos.* — Cum hæretici in Galliis grassarentur, Pontifex illos opera crucesignatorum, quos anno superiori conscriptos vidimus, omnino delendos curavit. Eorum præcipui duces erant [2] : archiepiscopus Senonensis, episcopus Eduensis, episcopus Claromontensis, episcopus Nivernensis, dux Burgundiæ, Odo comes Nivernensis, comes Sancti-Pauli, comes Montis-Fortis, comes Barrensis, Guichardus de Bello-Loco, Willelmus e Rupibus seneschalcus Andegaviæ, etc. Imminebant jam Franci cruce insigniti hæreticos ferro deleturi, quos viri religiosi verbo divino convertere non potuerant, quibus Raymundus Tolosanus comes obviam progressus, in omnibus se Ecclesiæ pariturum præ se fert : securitatis ergo castra tradit, filium in obsidem, vel sese offert, atque ita iis conciliatus crucesignatis conjungitur, unaque contra nepotem Biterrarum vicecomitem pergit. Confluxerat eo omnium vitiorum sentina, nec adductis eorum criminibus stylum fœdare libet. Percepto illi impendentis belli rumore, se ad excipiendos arcendosque crucesignatos comparabant, cum Deus significare iis hoc miraculo voluit frustra impios sese contra hostes munire, cum ex alto Deus ipse vindictam atque iras effundit : « Egrediebatur [1] die quodam canonicus quidam Biterrensis de Ecclesia majori , celebrata missa ; audiens autem tumultum laborantium in fossatis civitatis, interrogavit quid hoc esset, responderunt qui aderant : Tumultus est laborantium ad fossata, quia munimus civitatem contra Francigenas qui adveniunt : jam enim imminebat adventus peregrinorum, et dum ita loquerentur, apparuit quidam senex venerandæ ætatis, qui dixit eis : Vos contra peregrinos civitatem istam munitis, sed quis desuper poterit vos munire ? per hoc innuit quod Dominus de cælo debellaturus esset eos ; quo audito illi vehementer moti sunt et permoti : cumque vellent in senem insurgere, subito disparuit et nusquam potuit inveniri ».

22. Jam ad Biterras castra crucesignati defixerant, atque Reginaldum urbis episcopum præmiserant, ut cives Catholici hæreticos, quos ipse in scriptum redegerat, crucesignatis puniendos traderent, vel si id non possent, ex impia urbe discederent, ne pari cum sceleratis pœna involverentur ; idque iis negantibus, cum nonnulli Biterrenses audacissimi nostros sagittis appeterent, gregarius miles ignorantibus ducibus in muros impetum imprimit, assultu superat, expugnat urbem, nulloque ætatis discrimine, ferro in omnes sævit flammisque injectis miseram civitatem delevit. Refert Cæsarius [2] capta urbe agnovisse crucesignatos, Catholicos hæreticis esse permixtos, atque ambigentibus quid agerent, ne Catholici trucidarentur, vel hæretici se Catholicos fingerent, respondisse Arnoldum abb. Cisterciensem : Cædite, novit Dominus qui sunt ejus ; atque ita militem passim in omnes grassatum, quæ sententia ex nimio in hæreticos prolata odio crudelis et parum prudens extitit : « Fuit autem capta civitas sæpe dicta in festo S. Mariæ Magdalenæ. O justissima divinæ dispensationis mensura ! sicut in principio hujus libri diximus, dicebant hæretici B. Mariam Magdalenam fuisse Christi concubinam, præterea in Ecclesia ipsius, quæ erat in civitate, sicut supra tetigimus, cives Biterrenses dominum suum occiderant, episcopo suo dentes confregerant. Merito igitur in illius festivitate capti sunt et destructi, de qua contumeliosa tot dixerant, cujus etiam Ecclesiam sanguine domini sui, vicecomitis videli-

[1] Cit. libel Vat. Ep. CLXXXVIII. — [2] Pet. Vall. Hist. Albig. c. 14.

[1] Pet. Vall. Hist. Albig. c. 16 — [2] Cæs. l. v. c. 21.

cet, necnon episcopi fœdaverant canes impudentissimi; in eadem etiam Ecclesia in qua, ut sæpe dictum est, dominum suum occiderant cives Biterrenses, ipsa die captionis civitatis fuerunt usque ad septem millia de ipsis Biterrensibus interfecti. Notabiliter est notandum quod sicut civitas Jerusalem XLII anno a passione Domini nostri a Tito et Vespasiano fuit destructa, ita civitas Biterrensis XLII anno ab interfectione domini sui per Francigenas est vastata. Hoc quoque non est omittendum quod sæpedicta civitas multoties devastata fuerit ob causam superius memoratam semper in die festi S. Mariæ Magdalenæ, in cujus Ecclesia tantum scelus perpetratum fuerat, dignam recepit sceleris ultionem ».

23. Deletis Biterris, movent adversus Carcassonam crucesignati, quo vicecomes conflata suorum manu sese incluserat. Primum illius suburbium facto impetu episcopis, abbatibus et clero hymnum: *Veni, S. Spiritus*, canentibus, captum. Ad alterius expugnationem accincti primum ob lapidum ab hostibus effusam grandinem repulsi, ubi milite crucesignato in fossa fracto crure derelicto, Montfortius strenuum virtutis exemplum præbuit: insigni enim vitæ discrimine altero stipatus in fossatum sese injecit, jacentem militem liberaturus: suffosso postea muro arctiori obsidione pressa Carcassona, ubi illud memoria celebrandum evenit: « Contingebat in illa obsidione quoddam quod non prætermittendum, sed pro maximo miraculo est habendum. Dicebatur quod in exercitu erant homines usque ad quinquaginta millia, hostes autem nostri omnia in circuitu civitatis molendina destruxerant, ita quod non poterant nostri panem habere, nisi de paucis castris circumjacentibus, et tamen in tanta abundantia erat ibi panis, quod modicissimo pretio vendebatur, inde et dicebant hæretici quod Cisterciensis magus erat, dæmonesque adduxerat in specie hominum, quia videbatur eis, quod nostri non comedebant ». Ut vero nostri abundabant commeatu, contra obsessi rerum penuria adacti deditionem iis legibus fecere, ut nudi exirent, salvis membris ac libertate; vicecomes vero in vinculis teneretur. Eam Carcassonensibus calamitatem olim Berengarius urbis episcopus prædixerat: « Tunc adimpletum est quod dictum fuerat per venerabilem virum Berengarium, qui fuerat episcopus Carcassonæ. Hic cum quadam die in civitate sua prædicaret, civibusque sicut solitus erat hæresim improperaret, noluerunt eum audire; quibus ille: Vos me audire non vultis, credite mihi, ego tantum mugitum emittam contra vos, quod a remotis mundi partibus venient, qui destruent villam istam. Certissime autem sciatis quod si ferrei et altissimi essent muri civitatis istius, non possetis vos defendere, quin pro vestra incredulitate et malitia condignam recipiatis a justissimo judice ultionem. Propter hæc et his similia, quæ eis vir sanctissimus intonabat, quodam tempore expulerunt eum dicti cives de civitate, inhibendo præconis voce districtissime et sub pœna gravissimæ ultionis, ne quis in emendo vel vendendo sibi vel suis auderet in aliquo communicare ».

24. *Montfortius, debellatis urbibus, princeps præficitur, cui Innocentius conciliat Narbonæ dominium.* — Coactum postea Concilium est prælatorum ac virorum nobilium de præficiendo terræ armis crucesignatorum partæ et comparandæ principe, omniumque suffragia in Montfortium cecidere: quod cum ille recusaret, seque indignum diceret, Cisterciensis abbas legatus Apostolicus atque Oddo Burgundiæ dux in genua provoluti, infimis precibus, ut eam admitteret dignitatem postulavere, eoque adhuc reluctante, legatus Apostolica auctoritate usus, « præcepit ei », ut ait auctor, « districtissime in virtute obedientiæ, ut faceret quod petebant. Suscepit igitur terræ gubernaculum vir præfatus ad laudem Dei et honorem Ecclesiæ, et depressionem hæreticæ pravitatis ». Subnectit non vulgare divinæ providentiæ signum, quo ad eam præfecturam cælitus evocabatur[1]: « Redibat quadam die venerabilis abbas Vallium-Sarnay, Guido nomine, supradictus, qui negotium fidei contra hæreticos in quantum poterat promovebat, a duce Burgundiæ ipsius ducis litteras habens secum continentes, quod dux rogabat comitem Montisfortis, ut cum ipso se accingeret ad militiam Jesu Christi contra hæreticos, ingentia dona offerens, si in hoc acquiescere vellet ei. Contigit autem, ut dictus abbas veniens a duce dictum comitem inveniret in Ecclesia cujusdam castri ipsius comitis, quod dicitur Rupis-Fortis, quibusdam negotiis occupatum: cumque abbas vocasset illum in partem, ducis litteras ostensurus, transiens idem comes per cancellum Ecclesiæ, librum psalterii, quem super formulam invenit, apprehendens, divino nutu ex industria aperuit, digitum suum super primam lineam tenens, dixit abbati: Exponite mihi scripturam istam; Angelis suis Deus mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis, in manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum; quod divina dispositione provisum, rei exitus manifestissime comprobavit, etc. »

25. Præfectus ergo Montfortius exscindendæ earum regionum hæresi, licet exercitu crucesignato ex parte dissoluto, munus non impigre aggressus, plures hæreticorum urbes qua vi, qua deditione cepit. Obtenta porro urbe, cui Castro nomen, insigne miraculum obtigit: duobus enim hæreticis, quorum alter pervicax, alter pœnitens erat, sed de cujus conversione an ficta esset dubitabatur, flammis injectis, obstinato statim exusto, alter illæsus ex flammis emersit: « Præsentati[2] fuerunt duo hæretici ipsi comiti, alter autem eorum perfectus erat in secta hæreseos: alter vero erat quasi novitius et discipulus alterius, habito

[1] Cæs. l. v. c. 17. — [2] Ibid. c. 11.

comes consilio voluit, ut ambo incenderentur : alter vero illorum hæreticorum, ille videlicet, qui erat discipulus alterius, tactus dolore cordis intrinsecus cœpit converti, promisitque quod libenter abjuraret hæresim, sanctæque Romanæ Ecclesiæ per omnia obediret. Quo audito facta est grandis altercatio inter nostros : quidam enim dicebant, quod ex quo ille paratus erat ea quæ diximus adimplere, non debebat morte condemnari. Alii e contario asserebant illum esse reum mortis, tum quia manifestum erat ipsum fuisse hæreticum, tum quia putabatur, quod ea quæ dicebat, potius timore imminentis mortis promitteret, quam amore Christianæ religionis observandæ. Quid plura ? acquievit comes quod combureretur hac intentione, quod si nunc convertatur, ignis esset ei pro expiatione peccatorum, si vero ficte loqueretur, reciperet pro perfidia talionem. Ligati sunt ergo ambo stricte duris vinculis et fortissimis per crura, ventrem et collum, manibus etiam post terga revinctis. Quo facto inquiritur ab illo, in qua fide vellet mori, qui ait : Abjuro pravitatem hæreticam, in fide sanctæ Romanæ Ecclesiæ volo mori, orans ut mihi sit pro purgatorio ignis iste. Accensus est igitur ignis circa stipitem copiosus, illo autem qui perfectus erat in hæresi in momento combusto, alter statim confractis vinculis fortissimis, ita sanus exivit ab igne, quod nulla apparuit in eo combustionis nota, nisi quod summitates digitorum aliquantulum sunt adustæ ». Non multo post Albia, Lambets, aliaque loca in Montfortii (quamvis a Burgundiæ duce, aliisque pæne omnibus esset derelictus) potestatem venere, dumque Ptissanum ditionis comitis Fuxensis obsideret accedente Fuxensi, pollicenteque in omnibus Ecclesiæ pariturum, obsidionem solvit Montfortius.

26. Interea Petrus Aragonum rex [1], ad cujus supremum dominium spectabat Carcassona, ferens iniquius eam urbem Montfortio traditam, fidei sacramentum apud Montem-Pessulanum ipsi delatum ab illo accipere noluit : eam enim urbem solus obtinere ambiebat, infestusque Montfortio clam nobiles vicecomitatus Biterrensis et Carcassonensis, qui nondum sese dediderant, monuit, strenue resisterent Montfortio, ipsis auxilium non defuturum : nec modo infestus comiti Aragonius, verum plures indigenæ Fuxensis aliique ab ipso descivere; inter quos Giraldus de Papios [2] qui castrum Podio Soriguet capto quinquaginta milites Montfortii in fossam turris demisit, atque in eos stipulam, ignem, lapidesque, dum extincti putarentur, projici jussit; sed divino miraculo post triduum a Montfortio illæsi jejunique extracti fuere. Nec dissimile prope arcem, cui Cabareti nomen erat, contigit : percussus enim miles in pectore, ubi affixum crucis signum gestabat, sagitta a ballista collibrata putantibus omnibus extinctum, sagitta non modo ipso sed nec veste læsa non aliter quam saxo percusso licet inermis esset resiliit.

Hoc anno Raymundus Tolosanus comes Romam petiit, ut a Pontifice sibi ea castra restitui obtineret, quæ cautionis ergo antea legato Apostolico tradidisset; at Innocentius verbis asperioribus excepto de morte Petri de Castronovo legati, et crimine hæreseos purgationem indixit, vicesque suas episcopo Regiensi ac magistro Theodosio imposuit. Tum vero magistro Milone prælatorum Concilium Avenionem convocante, percussi anathemate expositique invasoribus Tolosani ob non ejectos excisosque hæreticos, ut crucesignatis erant polliciti, Raymundoque intentatum anathema, si itineribus censum imponere tentaret. Hæc atque alia superiora Vallisarnensis.

27. Dum cruce insigniti Franci plura egregia facinora ad divinam amplificandam gloriam præfecto sibi Montfortio gererent, eo læto nuntio ingenti voluptate delibutus Pontifex, ut Aymericum Narbonæ dominum, civesque illis conciliaret, atque ad eadem studia pelliceret, has litteras zelo sacro ardentes pietateque multa conspersas exaravit [1], nonnullaque præfatus, amplissimamque criminum veniam pollicitus animos his verbis addidit : « Expergiscimini, boni filii, et ad palmam hujus gloriosi certaminis festinate, piaque pœnitentia ducti, quantam fœcundis ejus principiis neglexeritis interesse, felicissimo fini vestram studeatis et operam et præsentiam exhibere. Quia cum Evangelicus tributor illis æqualiter retribuerit, qui novissime venerunt in vineam, et qui primo, licet ii qui cœperunt forsan amplius laborarint, præcedentibus tamen atque sequentibus par merces pro pari devotione reddetur. Dat. Later. id. Novemb. Pontificatus nostri anno XII ». Habes, lector, Innocentii litteras [2] proximo sequenti anno ad eumdem Simonem in hanc sententiam datas, atque in hunc modum inscriptas : « Nobili viro Simoni de Montforti, comiti Leicestriæ, vicecomiti Biterrensi et Carcassonensi ». Porro, quæ ex Petro Vallis. in medio posuimus, maxime ex iis confirmantur, quæ in S. Guillelmi Gestis ejus temporis anonymus auctor scriptis mandavit, dum superiori anno recitatis hæc adjunxit : « At nec sic tamen putandus est sacræ militiæ non interfuisse, (post obitum scilicet qui hoc anno contigit) : cum enim in Domini exercitu abbas Cisterciensis dux et præceptor esset constitutus (his similia de abbate Cistercii Bernardus affert, aliique tradunt [3], is vero erat Arnoldus Apostolicæ Sedis legatus, creatus postea Narbonensis archiepiscopus [4], ad quem extant Innocentii litteræ proximo anno datæ) sub cujus ille magisterio in habitu monastico diu Christo militaverat, quonam pacto in re tanti momenti illum deserere potuit ? Etsi igitur corpore absens, sed præsens erat spi-

[1] Cæs. l. v. c. 26. — [2] Ibid. c. 27.

[1] Extant post Hist. Albig. Petr. Vallisar. — [2] Innoc. l. XIII. Ep. LXXXVI. — [3] Cæs. l. v. c. 21. — [4] Ibid.

ritu, nam visi sunt multis militiæ cælestis exercitus, præcedente crucis signo, quo etiam illi signati erant; hinc illa insignis victoria Christianorum Catholicorum, qui illos impios mirabiliter debellarunt ». Quod ad sanctissimi præsulis obitum attinet, eodem anno accidisse ex hoc manifeste apparet, cum superiori anno cruce insignitis nomen adscripserit, antequam exercitus Catholicus manum cum hæreticis consereret; defunctus est IV idus Januarii, ut auctor testatur: ex quibus corrigendus videtur Bernardus, qui an. MCCVII defunctum affirmat.

28. *Almarici hæresis orta et damnata.* — Videamus jam, quid de nova hæresi ab inferis emergente, sed protinus ab Innocentio Romano Pontifice, Christianissimi regis opera repressa, Rigordus Cæsarius, et Jordanus prodant, quorum primus de studiis quæ Parisiis florebant nonnulla præfatus subdit [1], Almaricum quemdam Carnotensem egregie philosophicis artibus excultum, sed qui suæ sententiæ pertinacissime addictus esse consueverat, ad Theologiam se contulisse; ac docere cœpisse inter cæteros fidei articulos quemlibet credere teneri se esse membrum Christi: qui error cum ab aliis confutaretur, ad summum Pontificem delata causa jussum, ut publice illum damnaret, ex quo tantum concepit dolorem, ut pudori diu superesse non potuerit. Ecclesiastico tamen ritu illius corpus elatum fuisse; additque nonnullos ejus doctrina infectos pejora docuisse: « Post mortem ejus surrexerunt quidam venenosa ejus doctrina infecti, qui eo subtilius plus quam oportet sapere sapientes ad exsufflandum Christum et ad evacuanda novi Testamenti sacramenta, novos et inauditos errores et inventiones diabolicas confinxerunt. Inter alios eorum errores impudenter astruere nitebantur, quod potestas Patris duravit quamdiu viguit lex Mosaica. Et quia scriptum est: Novis supervenientibus abjicientur vetera, postquam Christus venit, aboleverunt omnia Testamenti veteris sacramenta et viguit nova lex usque ad illud tempus. In hoc ergo tempore dicebant Testamenti Novi sacramenta finem habere, et tempus sancti Spiritus incepisse, quo dicebant Confessionem, Baptismum, Eucharistiam, et alia, sine quibus salus haberi non potest, locum de cætero non habere, sed unumquemque tantum per gratiam Spiritus sancti interius sine actu aliquo exteriori inspiratam salvari posse: charitatis virtutem sic ampliabant, ut id quod alias peccatum esset, si in virtute fieret charitatis, dicerent jam non esse peccatum. Unde et stupra et adulteria et alias corporis voluptates in charitatis nomine committebant. Mulieribus cum quibus peccabant, et simplicibus quos decipiebant impunitatem peccati promittentes, Dominum tantummodo bonum et non justum prædicantes ». Subjicit Parisiensem episcopum eo rumore orto Guarinum quemdam submisisse; qui cum se eorum doctrinæ sequacem fingeret, omnes errores patefecit, ac mox auctores conjectos in vincula, ac sententia Philippi Francorum regis flammis injectos; tum Concilio celebrato (1), Almaricum licet extinctum, ut hæresiarcham percussum anathemate, ejus ossa refossa atque cineres in ventum sparsos fuisse.

Eadem tradit Cæsarius hujus temporis scriptor, qui plures ab impiis hominibus confictas hæreses breviter indicat [1]: « Dicebant non aliter esse corpus Christi in pane altaris, quam in alio pane, et in qualibet re, sicque Deum locutum fuisse in

[1] Rigor. de Gest. Phil. Aug. Franc. reg.

[1] Cæs. l. v. c. 22.

(1) Uno verbo expedit hic Raynaldus Concilium Parisiense, de quo paulo fusius disserere juvat. Hoc anno a Rigordo consignatur, qui tamen una narrationis serie refert ea quæ de Almarico ejusque hæresi detecta ac damnata per plures annos contigerant. Quare non satis constat, utrum hæc omnia ad unum eumdemque annum pertineant, vel potius in plures distribuenda sint. Quod si admiserimus, uti reipsa admittendum censemus, incertum erit, utrum Concilium Parisiense huic vel potius sequenti anno tribuendum sit; cum præsertim anno sequenti 1210 ab Autissiodorensi in Chronico adscribatur. In eo vero interdictam fuisse lectionem librorum Aristotelis, coævi omnes historici produnt. Quinam vero libri Aristotelis vetiti fuerint, ambigitur, cum alii metaphysicam Aristotelis interdictam asserant, quibus fidem adstruit Rigordus; alii cum Autissiodorensi et Cæsario censura notatos libros Aristotelis *naturales*, seu de naturali philosophia tradant. Rursus alii vetitos fuisse libros illos; alii vero ad triennium tantummodo suspensos affirmant. Sed Aristotelis libros tum physicos, tum metaphysicos interdictos fuisse mihi penitus exploratum est, cum Robertus Apostolicæ Sedis legatus anno 1215 vetuerit legi libros Aristotelis de Metaphysica, et de naturali philosophia, qua in re præ oculis habuisse legatum arbitror damnationem hanc in Concilio Parisiensi latam. Sententiam vero illam ad triennium tantummodo datam censeo, id enim Cæsarius, et Autissiodorensis coævi scriptores asserunt, neque Rigordus negat, quamvis durationem sententiæ illius non exprimit.

Post hæc scripta legendus occurrit vetustus auctor Chronici Turonensis, desinens in annum 1227, quo et floruisse arbitror. Hic vero scriptor Parisiense Concilium in annum 1210 confert, et lectionem librorum Aristotelis triennio vetitam asserit. Martenius tandem in Anecdotis tom. IV, ex vetusto Codice vulgavit capita pravorum dogmatum, quæ hæretici illi in eo Concilio damnati sustinebant, ac demum profert sententiam damnationis a Petro Parisiensi episcopo, et *ab aliis episcopis Parisius congregatis* latam, qua Almarici cadaver exhumandum, et comburendum decernitur; sectatores vero ejus superstites alii supplicio, alii vero carceri adjudicantur. Id vero die XII kal. Novembris executioni mandatum fuisse ibidem legimus. Ex quo eruo Concilium illud Octobri mense convenisse. Additur in ea sententia: « Quaternalia magistri David de Dinant infra Natale episcopo Parisiensi afferantur, et comburantur; nec libri Aristotelis de naturali philosophia, nec commentaria legantur Parisius publice, vel secreto... De libris theologicis scriptis in Romano (id est, vernacule) præcipimus, quod episcopis diœcesanis tradantur, et *Credo in Deum* et *Pater noster* in Romano pariter, præter Vitas sanctorum ». Quibus verbis intelligimus libros Aristotelis, non quidem legi, sed explicari in scholis Parisiensibus publicis vel privatis vetitum fuisse. Alioqui enim excogitari ratio non potest, cur id Parisiis tantummodo, et non potius per totam provinciam prohiberetur. Sed cum scholæ illæ majores Parisiis tantummodo haberentur, ideo urbi tantummodo providendum erat. Discimus pariter censuram illam non libros tantummodo Aristotelis, sed et Commentarios ferisse; quod de Commentariis Averrois accipiendum censeo, illos enim ætate sua in Latinum jam versos S. Thomas horum temporum vicinus laudat. Animadvertendum est insuper libros sacros vernacule redditos nunc primum vetari cœpisse.

In Bullario Ord. Præ. tom. I, pag. 33, extat Bulla Gregorii IX, data an. 1231, die 25 Aprilis, qua priori Fratrum Prædicatorum facultatem largitur absolvendi magistros et scholares Parisienses, qui incurrerant censuras latas in hoc Parisiensi Concilio et *ab R. Roberto bonæ memoriæ tit. S. Stephani in Monte Cœlio presbyt. cardin.* in legentes *libros naturalium* Aristotelis. MANSI.

Ovidio, sicut in Augustino : negabant resurrectionem corporum, dicentes nihil esse paradisum, neque infernum, sed qui haberet cognitionem Dei in se, quam ipsi habebant, habere in se paradisum: qui vero mortale peccatum, haberet infernum in se, sicut dentem putridum in ore. Altaria sanctis statui, et sacras imagines thurificari, idololatriam esse discebant; eos, qui ossa martyrum deosculabantur, subsannabant, maximam etiam blasphemiam ausi sunt dicere in Spiritum sanctum, a quo omnis munditia est et sanctitas : si aliquis est in Spiritu sancto, aiebant, et faciat fornicationem, aut aliqua alia pollutione polluatur, non est ei peccatum, quia ille spiritus, qui est Deus, omnino separatus a carne non potest peccare, et homo, qui nihil est, non potest peccare, quamdiu ille spiritus, qui est Deus, est in eo. Ille operatur omnia in omnibus, unde concedebant, quod unusquisque eorum esset Christus, et Spiritus sanctus, impletumque est in eis quod dicitur in Evangelio : Surgent pseudo-Christi et pseudo-prophetæ, etc. » hactenus Cæsarius. En pessimæ pestilentissimæque lacunæ, unde perditissimi novatores impia dogmata hausere. Sed ad Rigordum revertamur, qui id non prætermittendum historiæ adjicit, allatos fuisse Parisios quosdam libros pluribus hæresibus inquinatos, cumque philosophiæ fuco disseminarentur errores, Patrum sententia vetitos fuisse.

29. *Anathema in regem Angliæ.* — Nec in Galliis modo, verum in Anglia religionis causam in grave discrimen adductam enarrat Parisius, cum regno jam biennio interdicto percusso, atque Joannem tyrannidem exercente, Innocentius ex cardinalium consilio regem anathemate perculit, ac Londoniensi, Helgensi, et Wigorniensi episcopis provinciam imposnit, ut sententiam promulgarent. Sed ii metu correpti Apostolica imperia detrectarunt, rumore tamen sparso id solum mussitabatur in circulis cumque Gaufridus archidiaconus regis clericus eam protulisset sententiam, sacerdoti salva conscientia in regis familia atque obsequio perstare non licere, nec facultate petita abscessisset, adeo in eum Joannes excanduit, ut vinculis constrictum plumbeo tegmine operiri jusserit, ac molis gravitate et victus penuria fatiscere coegerit. Addit auctor Alexandrum quemdam cœmentarium improbissimum adulatorem ad regis aucupandam gratiam docuisse, mala quæ in populum spargebantur non ob interdictum, sed ob plebis scelera a Deo immissa, nec Romanorum Pontificem fulminare in Angliæ regem anathema potuisse : at Innocentium assentatorem illum sacerdotiis omnibus exuisse aliisque censuris afflixisse, unde in maximam penuriam redactus, traductusque per omnium ora victum emendicare coactus est.

30. *Friderici nuptiæ cum regis Aragoniæ sorore.* — Addendum de Hispanicis simul et Italicis rebus ex Joanne Mariana [1], Constantiam Aragonii regis sororem ex priore viro Emerico Ungariæ rege, cui Ladislaum puerum pepererat, viduam Innoc. Pontifice curante Friderico regi Siciliæ connubio junctam, atque hoc ipso anno ad virum classe deductam esse tradit. Demum quod ad res Orientales pertinet ; Theodorus Lascaris Græcorum imperator bis mille tantum equitibus, ex quibus octingenti Latini strenuissimi milites Jathatinem Turcorum principem viginti fere militum millia ductantem aggressus vicit, licet enim barbari undique Christianos circumfunderent, atque Jathatines Theodorum vibrato ictu ex equo dejecisset, non territus Theodorus collectis animis equi pedes anteriores ense truncavit effusoque in terram sultano caput amputavit, quod præfixum hastæ in signum victoriæ divini ope numinis reportatæ circumtulit; hæc pluribus Gregoras [2].

[1] Mar. l. XI. c. 22. — [2] Niceph. Greg. l. I.

INNOCENTII III ANNUS 13. — CHRISTI 1210.

1. *Otho anathemate ictus ob occupatas Ecclesiæ Romanæ civitates.* — Delibutus imperiali inunctione Otho, atque ex adepto honore superbia insolescens, rescisso sacramento, occupatis Ecclesiæ possessionibus, invasaque Sicilia, Innocentii a quo ad imperium immensis laboribus evectus fuerat, justissimas in se iras provocavit; atque ex illius manibus anathematis fulmen anno a salute mundi

ducentesimo decimo supra millesimum, Indictione XIII, in suum caput extorsit. Hoc enim anno e cœtu fidelium motum tradunt Albertus abbas Stadensis [1], Urspergensis [2], Godefridus [3], Stero [4], Fragmenti historici incertus auctor Rigordus [5], Richardus de S. Germano [6], Fossænovæ Chronicon, utque alios omittamus, Matthæus Parisius [7], qui tamen, utpote in Romanam Ecclesiam parum æquus, Innocentiique infensissimus hostis, Othonis suscepta causa, culpam omnem in Pontificem ipsum transfundere audet : natum enim inter eos dissidium ait, quod papa suo rectore orbato imperio, plurima oppida, aliaque ad id spectantia occupasset : quapropter dum princeps jus suum recuperare studeret, immeritum in se Innocentii odium concitasse : verum cur non prodit, quæ ab Innocentio oppida occupata ? nullum prorsus sane afferre potuit, quod Pontifex æqui amantissimus, ab ejusmodi invasionibus abhorreret. At non sua recuperasse Othonem, sed in Romanæ Ecclesiæ res manus injecisse ostendunt præter alios Rigordus, atque Fossænovæ Chronici auctor, ita enim illorum alter [8] : « Rediens inde (hoc est ab Urbe) imperator, sicut dudum in animo conceperat, occupavit castra et munitiones, quæ erant juris B. Petri Aquapendens, Radicofanum, Sanctum-Quiricum, Montemflasconis, et fere totam Romaniam et inde transiens in Apuliam, oppugnavit terram Friderici filii Henrici imperatoris, et cepit civitates multas, et castella in regno Apuliæ, quod totum est de patrimonio et feudo B. Petri, etc. » Similia tradit Jordanus [9].

2. At Chronicon Fossænovæ : « Oddo dictus imperator per Tusciam æstivo tempore permanens, mense Novembri prohibitus a domino papa et excommunicatus, consilio domini P. comitis de Celano, et consilio Diopuldi ingressus est regnum Apuliæ. Celebrato festo S. Martini super Soram, tota terra usque Capuam redacta est in suo imperio, et citius quam potuit, ivit super Aversam et obsedit eam usque ad Nativitatem Domini; non valens eam capere, reversus est Capuam, et hyemavit ibi, faciendo machinas ad capiendas civitates, quæ nolebant venire ad suam fidelitatem ». Nullus qui Ecclesiasticam historiam vel leviter delibavit, recensita loca juris Romanæ Ecclesiæ fuisse ignorat; id namque imperialia regiaque Diplomata suis recitata locis apertissime demonstrant, quibus congruunt, quæ de ipso Othone disserit Urspergensis abbas [10] : « Inde peragratis partibus Tusciæ et Marchiæ contra juramentum, quod fecerat, domino papæ, manu hostili cœpit invadere terras S. Petri, ad Ecclesiam Romanam pertinentes ». Hæc ipse : quibus similia Fragmenti historici incertus auctor [11] aliique tradiderunt. Quapropter

[1] Stad. in Chron. — [2] Ursperg. in Chron. — [3] Godef in Annal. — [4] Stero apud Canis. ant lect. tom. I p. 244. — [5] Rigor. de gest. Philip. Aug. Franc. regis. — [6] Rich. de S. Ger. in Chr. — [7] Matth. Par. hoc. ann. Hist. Angl. — [8] Rigord. ubi sup. — [9] Jord. Ms. Vat. signa. n. 1960. — [10] Ursperg. Chr. an. 1209. — [11] Frag. hist. inc. auct. hoc anno.

miramur recentiorem [1] eam Pontificiæ indignationis causam attulisse, quod Otho per Italiam antiqua imperii jura reposceret, quorum nonnulla ad Ecclesiam derivata fuissent. Dicere prætermittimus de nefandis decimæ tertiæ Centuriæ [2] auctoribus, deque altero ejusdem farinæ impio, qui Stadensis Chronicon scholiis fœdavit : novatoribus enim solemne est, quo flagrant in Romanam Ecclesiam odio mendaciis contaminare veritatem. Consentiunt superioribus, quæ Richardus de S. Germano tradidit historiæ [3], Othonem regni Siculi opibus allectum, spreto fidei sacramento, quo se Romæ adstrinxerat, cum Diupuldo et comite Celanensi inito fœdere, ab iis Capuam Salernumque recepisse, Cassinensem abbatem plerisque suorum metu diffugientibus simili perfusum terrore ad Othonem se, ut suam ditionem a belli injuriis vindicaret, contulisse, votique compotem factum. Præterea Diupuldum Capuæ traditis Othoni nonnullis arcibus Spoleti ducem creatum, imperatoriisque armis fretum, Aquinum strenue loci dominis sese defendentibus frustra tentasse, Neapolim Othoni portas aperuisse, atque in Aversanos concitasse, qui certis cum eo legibus fœderis initis imminenti periculo sese subduxere, indeque in Apuliam conversis signis qua sponte qua metu populis jugum imposuisse. Addit idem auctor Capuanos interdicti sententia ac pœna ab Innocentio implicitos, quod præsente Othone cœtu fidelium depulso sacra fecissent.

Cæterum addit Rigordus Romanum Pontificem non solum anathematis sententiam promulgasse, verum ejus crescente contumacia illius subditos, quo illi obstricti tenebantur, fidei sacramento solvisse ; idem habetur in Innocentii Epistola infra ex parte reddenda [4] : « Sub anathematis pœna vetamus, ne quis eum imperatorem habere, nominareve audeat » ; atque ita ab eo Thuringiæ lantgravium, Moguntinum et Trevirensem archiepiscopos, ducem Austriæ, Bohemiæ regem alienatos, pluresque tum Ecclesiasticos, tum alterius ordinis recessisse : quibus similia de Germaniæ principibus ab exauctorato imperatore deficientibus Urspergensis et Jordanus tradunt.

3. *Fredericum et Lusitaniæ regem arguit Innocentius.* — Quod ad Fridericum regem attinet, cujus paulo ante mentio incidit; hoc anno eum arguit Innocentius in Cataniensem episcopum cancellarium suum ingratum se gessisse : « Cum etenim, inquit [5], venerabilis frater noster Cataniensis episcopus, regni Siciliæ cancellarius, te custodierit hactenus et nutrierit, ac pro defensione tua, et regni tui labores et angores, anxietates et necessitates multiplices sustinuerit, nunc, si verum est quod asseritur, tot beneficiorum oblitus, a tua ipsum familiaritate recedere permisisti in scandalum, et odium pariter plurimorum, propter quod

[1] Crantz. Hist. Sax. c. 1. — [2] Cent. XIII. c. 6, 7, 10. — [3] Rich. in Chron. an. 1210. — [4] Innoc. l. XIII. Ep. CLXXXV. — [5] Ep. LXXIX.

alii regni nobiles, dum eumdem multis meritis præditum debita intellexerunt remuneratione fraudatum, in tua fidelitate lentescent, et nonnulli se a tuis obsequiis subtrahent, qui ad ea ex ipsius poterant retributionibus provocari, etc. » parciores sumus in referendis hisce litteris, quod in cæteris hujus anni ac trium sequentium Annalibus servabimus, cum typis mandatæ circumferantur : quarum tamen numeros, non ut in excusis libris, sed ut in Regesto Vaticano jacent, censuimus annotandos. « Dat. Lateran. VII kal. Julii, Pontificatus nostri anno tertiodecimo ». Paucis vero ante diebus, nimirum XV kal. dato ad Constantiam reginam ejus uxorem Apostolico Diplomate, factam a viro donationem propter nuptias confirmavit[1]. Asperiora illa monita paterni amoris argumenta extitere ; divinum enim numen imitabatur ; de quo legitur : Quem diligit corripit et castigat, cum pro eodem tuendo rege assidue incumberet, id namque ex ejus litteris ad Pisanos, qui Othonis partes erant secuti, datis perspicue cernitur, quibus eos ita compellat[2] :

« Innocentius, etc.

« Ex iis, quod gaudentes referimus, si dictis facta respondeant, intelleximus evidenter, quod beneficiorum Apostolicæ Sedis esse non vultis ingrati, nec jurisdictionem vobis in Sardinia vendicare, seu etiam excommunicationis sententia innodari. Verum si proposito illi duxeritis insistendum, ut contra nos, et Romanam Ecclesiam, Othoni dicto imperatori excommunicato et maledicto, qui qualem post factum benefactoribus suis vicem rependat, opera manifestant, impenderetis auxilium ad regnum Siciliæ occupandum, nec ingratitudinis vitium, neque pœnam ob hoc contra vos, et civitatem vestram statutam, nec etiam excommunicationis sententiam possetis proculdubio evitare, etc. Dat. Later. XI kalendas Januarii, Pontif. nostri anno XIII ».

4. Percurrenda alia Pontificii zeli exempla, quæ hoc anno explicuit Innocentius. Lacessivit illum rex Lusitanus, qui episcopum Portugalensem acriter insectabatur, quod incestis filii sui nuptiis interesse renuisset, quare initis cum eo ante pactionibus recesserat, appellationeque ad Romanum Pontificem spreta, quorumdam canonicorum ejusdem episcopi domos dirui jusserat, eorumque bona expilarat, cœtu fidelium motos in Ecclesiam intruserat, defunctos interdicti tempore tradi sepulturæ imperarat, aliaque in eumdem præsulem gravissima flagitia perpetrarat : quæ recenset Innocentius papa dum ad Zamorenses episcopum et archidiaconum scribit : quibus mandat regem ipsum[3], aliosque ad delendum præteritum facinus inducere conentur, atque in obluctantes Ecclesiasticas censuras distringant. Datæ sunt hujusmodi Innocentii litteræ Laterani III idus Maii ; quo item die ad Portugalensem ipsum episcopum scribens compositionem illum inter ac Sancium regem ante factam firmam esse decernit[1]. Qui vero ad Lusitanum regem errantem corrigendum incubuit, is Ferdinandi primogeniti Alphonsi Castellæ regis studiis favit : cum enim militiæ suæ prima rudimenta Deo consecraturus, Christiani nominis hostes de paterna hæreditate, quam occupaverant, depellere vellet, atque ad eam rem Apostolicæ Sedis auxilium reposceret, Innocentius commendato ejus consilio, Hispaniæ archiepiscopis atque episcopis præcepit[2], principes ad ferendam illi opem adducere niterentur.

« Innocentius, etc.

« Significavit nobis dilectus filius F.... primogenitus charissimi in Christo filii nostri A... regis Castellæ quod ipse militiæ suæ primitias omnipotenti Deo desiderans dedicare, ad exterminandum inimicos nominis Christiani de finibus hæreditatis ipsius, quam impie occuparunt, intentionis; studium toto conamine satagit impertiri suppliciter postulans, et devote requirens, ut ei ad hoc opus feliciter consummandum, et nos ipsi Apostolicum impendamus suffragium, et ab aliis faciamus subsidium exhiberi. Nos igitur opportunum pium ejus propositum in Domino commendantes fraternitates vestras per Apostolica scripta monemus, quatenus reges et principes vestros, qui non sunt cum illis ad treugas observandas adstricti, ad opus simile peragendum sedulis exhortationibus inducatis etc. Dat. Later. IV id. Decemb. anno tertiodecimo ». Ad hæc quænam Alphonso Legionensi regi petenti concesserit, ad Cistercienses monachos datæ litteræ[3], declarant. Instaurarat nimirum oppidium, cui Ventosa nomen est in monasterii limitibus situm, quod cum multo refertum populo esse cœpisset, atque ob id quietem monasticam disturbaret, a cœptis pius rex destitit, atque edito publico Instrumento pollicitus est nullam in posterum coloniam intra possessionum Cisterciensium fines adductum iri, cujus promissis Innocentius ab eo rogatus Apostolicam auctoritatem adjecit.

5. *Primatum Hispaniæ Toletano archiepiscopo confirmat, equites S. Jacobi comprobat.* — Cum in Hispaniæ rebus versemur, non prætermittendum silentio, Innocentium hoc eodem anno IV non. Mart. dato Laterani Diplomate ad Rodericum arch.[4] Toletanum nobilissimæ Ecclesiæ illius primatem, cæteraque privilegia a Pontificibus concessa confirmasse ; e quo hæc decerpimus :

« Innocentius, etc.

« Jura nobilis et famosæ Toletanæ Ecclesiæ, Apostolicæ Sedis propriæ ac specialis filiæ, conservare volentes, tuis, venerabilis frater Roderice, quem vera in Christo charitate diligimus, rationabilibus postulationibus paternæ pietatis affectu duximus annuendum ; ideoque per præsentem Pri-

[1] Ep. LXXX. — [2] Ep. CLXXXV. — [3] Ep. LIV et LXXII.

[1] Ep. LXXVI. — [2] Ep. CLXXIX. — [3] Ep. CLXXVI. — [4] Eod. l. XIII. Ep. V.

vilegii paginam, ad exemplar felicis recordationis Urbani, Gelasii, Callixti, Honorii, Eugenii, Adriani, Alexandri Primi, Alexandri Secundi, Alexandri Tertii, Urbani Secundi, Cælestini prædecessorum nostrorum, primitatem (primatem) dignitatem per Hispaniarum regna tibi et Ecclesiæ Toletanæ auctoritate Apostolica confirmamus, teque primatem præsules Hispaniarum respicient, et ad te referent, si quid inter eos dignum exortum fuerit quæstione, salva tamen in omnibus Apost. Sedis auctoritate. Verum personam tuam in manu nostra propensiori gratia retinentes censemus, ut solius Romani Pontificis judicio ejus causa, si qua fuerit, decidatur, etc. »

6. Comprobavit etiam paucis post diebus S. Jacobi militiam vulgo de Spatha nuncupatam, privilegiaque ab Alexandro III illi concessa corroboravit[1]. Plura hic Innocentius affert de optimis hujus Ordinis legibus, quas si cupias, ipsum consule; hujus enim anni ac trium sequentium proximorum Pontificia Regesta, ut diximus supra, typis mandata sunt, quæ Franciscus Bosquetus Notis illustravit, deque illo religioso equestri ordine dignissima memoratu adducit.

« Innocentius, etc.

« Tempore felicis recordationis Alexandri papæ prædecessoris nostri in partibus Hispaniarum de divino factum munere gratulamur, ubi nobiles quidam viri, peccatorum vinculis irretiti, et inspiratione illius qui vocat ea quæ non sunt tanquam ea quæ sunt, superna gratia sunt afflati et tacti super multis transgressionibus suis dolore cordis intrinsecus, et præteritorum agentes pœnitentiam peccatorum, non solum possessiones terrenas sed et corpora sua in extrema quæque dare pericula pro Domino decreverunt; et ad exemplum Domini nostri Jesu Christi, qui ait : Non veni facere voluntatem meam, sed ejus, qui misit me Patris, in habitu et conversatione religionis sub unius magistri statuerunt obedientia commorari, eo utique moderamine propositum suum et ordinem temperantes, ut quia universa turba fidelium in conjugatos continentesque distinguitur, et Dominus Jesus Christus non solum pro viris sed pro feminis quoque de femina nasci voluit, et cum hominibus conversari, habeantur in ipso Ordine, qui cælibem, si voluerint, ducant vitam, et consilium B. Pauli sequantur, qui dicit: De virginibus autem præceptum Domini nostri non habeo, consilium autem do. Sint etiam, qui juxta institutionem Dominicam, ad procreandam sobolem et incontinentiæ præcipitium evitandum conjugibus suis utantur, et una cum eis ad incolatum supernæ patriæ de convalle lacrymarum et terrena transire peregrinatione nitantur, et lacrymis diluant et operibus pietatis, si eos super fundamentum suum, quod Christus est, pro cura carnis et affectibus liberorum ligna, fœnum, stipulam ædificare contingat, cum alii expeditiores et continentes ædificent aurum, argentum et lapides pretiosos, et isti tamen, et illi militent uni regi, et super unum fundamentum cælestem unam ædificent mansionem, promissione Psalmistæ in Domino roborati, qui minora quoque membra Ecclesiæ confortat, et dicit : Imperfectum meum viderunt oculi tui, et in libro tuo omnes scribentur, etc. » Edoctus prædecessoris exemplo ad quem Petrus Ferrandus Ordinis magister se contulerat, atque Apost. Sedis clientelam obtinuerat, eodem eos beneficio exornat, quæ vero militari huic Ordini impositæ essent leges, ita prosequitur.

7. « Inter ea sane, quæ in professionis vestræ Ordine statutum est observari, primum est sub unius magistri obedientia in omni humilitate atque concordia sine proprio vivere debeatis, illorum fidelium exemplum habentes, qui ad fidem Christianam Apostolorum prædicatione conversi, vendebant omnia et ponebant pretium ad pedes illorum; dividebatur quoque singulis, prout cuique opus erat, nec aliquis eorum quæ possederat, quidquam suum esse dicebat, sed erant eis omnia communia. Ad suscipiendam quoque prolem, quæ in timore Domini nutriatur, et infirmitatis humanæ remedium, juxta institutionem Domini et indulgentiam Apostoli, qui ait: Bonum est homini mulierem non tangere, propter fornicationem unusquisque uxorem suam habeat, et similiter mulier virum suum : qui continere nequiverit, conjugium sortiatur et servet inviolatam fidem uxori, et uxor viro, nec thori conjugalis continentia violetur. Si autem viri præmortui fuerint, et relictæ ipsorum, quæ ordinem susceperunt, nubere voluerint, denuntietur magistro hoc, sive commendatori, ut cum illius conscientia, cui vult ipsa mulier nubat, secundum verbum Apostoli Pauli dicentis: Mortuo viro, soluta est mulier a lege viri. Cui vult nubat, tantum in Domino; quod etiam de viris intelligitur observandum. Una etenim utrique lege teneantur. Statuimus quoque, ut nullus fratrum, sive sororum, post susceptionem Ordinis vestri, et promissam obedientiam vel redire ad sæculum, vel ad alium Ordinem sine magistri licentia audeat se transferre, cum sint in Ordine vestro loca statuta, ubi quisque districtius valeat conversari, etc. »

8. *Joannes rex Angliæ bona Ecclesiæ usurpat.* — At rursus Innocentium monentem reges, atque increpantem inspiciamus. Inter Christianos hujus temporis principes, nullum immitiorem Joanne Anglo rege mea sententia reperies, qui tyrannide, quos poterat, oppressisse, hoc eodem anno exempla factaque probaverunt. Mittimus de Judæis dicere, quos omnes in carcerem conjectos, pecunia se redimere coegit, uti Matthæus Parisius testatur[1]; ab eodem accipiamus auctore, quid contra Ecclesiasticos hoc anno iniquissime gesserit. Ait enim coactis Londini religiosarum familiarum præfectis

[1] Ep. x

[1] Par. Hist. Angl. an. 1210.

centum millia librarum sterlingorum ab iis extorsisse; a Cisterciensibus quoque labefactatis eorum privilegiis, quadraginta millia librarum argenti, necnon ab aliis magnam pecuniæ vim corrasisse. Cæterum, qui omnes Angliæ Ecclesias præsulesque adeo male habuit, Eboracensem Ecclesiam, atque archiepiscopum, quamvis fratrem suum, crudelissime spoliavit, de quibus ab eodem archiepiscopo certior factus Innocentius hæc rescripsit, moneri regem curaret[1], ut ablata redderet, injuriasque ac damna sarciret, eoque renuente Eboracensem provinciam interdicto subjiceret. Hæc Pontifex in Joannem, adversus quem præterea ad Roffensem ac Saresberiensem episcopos hoc anno litteras misit[2]: cum enim B. olim Anglorum reginæ quamvis ab Romano Pontifice sæpissime rogatus atque admonitus, dotem nunquam restituere voluisset, urbes, oppida ac reliqua loca, quæ ad hujusmodi dotem pertinebant, atque alia ex causa Ecclesiastico interdicto essent obnoxia, novo etiam interdicti vinculo eumdem ratione dotis obstrinxit, adeo ut si prius vinculum dissolvi contigisset, hoc non prius diremptum foret, quam rex officio fecisset satis.

9. *Philippus rex insectatur hæreticos quos fovet Raymundus.* — Præterea Philippum Francorum regem, de Ecclesiastica libertate cæteroquin benemeritum, Altissiodorensem et Aurelianensem episcopos ob nonnullas causas, quas justas prætendebat, insectantem Senonensis archiepiscopi ac suffraganeorum opera monuit, ac præstat eumdem Pontificem regem alloquentem audire[3].

« Innocentius, etc.

« Cum alii reges et principes[4] rationes et libertates Ecclesiasticas persequuntur, nos, fili charissime, te illis objicimus in exemplum, quod eas in regno tuo custodis illæsas, propter quod et Dominus justus judex te ac regnum tuum hactenus custodivit illæsum, qui etiam magnifice augmentavit, nec augmentare, et custodire desistet, quamdiu tu et hæredes tui fideliter curaveritis in hoc laudabili proposito permanere, quod et apud Deum est meritorium, et apud homines gloriosum. Nam si ad regna vicina pariter et remota oculos tuæ considerationis extendas, manifeste videbis quam graviter Deus illa contriverit, quæ rationes et libertates Ecclesiasticas infringere præsumpserint. Nuper autem, quod dolentes referimus, nostris auribus est intimatum, quod tua regalis sublimitas contra venerabiles fratres nostros Autissiodorensem et Aurelianensem episcopus indignitatem agi præceperit, non utique sui moris, sed nec etiam sui juris, dum eorum sarciri fecisti regalia, imo etiam quædam alia, præter illa, cum necdum de aliquo foris facto confessi fuerint vel convicti, nec etiam ad satisfaciendum commoniti, vel inducti, levi occasione prætensa, quod quidam eorum milites in tuo exercitu constituti, ad locum, quem eos adire præceperas, ire cum aliis noluerunt, absentibus eisdem episcopis per licentiam a te liberaliter impetratam ». Ex his corrigendus videtur Rigordus[1], dum aliam Philippi indignationis causam affert, ipsumque juste illis iratum ostendere nititur, additque : « Rex eorum regalia confiscavit » ; scilicet ea tantum temporalia quæ ab eo fiduciario jure tenebant, « decimas et alia spiritualia eis in pace dimittens » ; etenim alia etiam abstulit ; pergit Innocentius ipsos ad Sedem Apostolicam confugisse, quæ cum afflictis deesse non possit, rogare se, ut in pristinum statum ipsos restituat, ac si quam accepisse injuriam putat, regia clementia deleat : « Datum Laterani decimo septimo kalend. Januarii, Pont. tertiodecimo ». Hæc Pontifex, qui præterea Ingeburgem reginam litteris suis solatus est, quam Philippus iterum receptam indigne habebat.

10. Egregie meritus est eodem anno de Catholica religione Philippus, in hæreseos enim extinguenda lue, Christianissimi principis præclarum specimen dedit, ut refert Godefridus[5] : « Hoc anno in Adventu Domini quidam hæresiarcha, Bernardus nomine, cum aliis novem, quorum quatuor sacerdotes erant, Parisios venientes pervertere populum nitebantur : qui episcopo proditi comprehenduntur, et coram magistris et clero statuuntur ; sed cum satis cum eis de fide disputatum fuisset, de hæresi convicti, a rege in Vigilia Thomæ Apostoli incendio perire jussi sunt » ; hæc ille. De hæreticis hoc anno Parisiis deprehensis supplicioque affectis meminit etiam Bernardus[3] : verum longe aliter, quam Philippus Francorum rex Raymundus Tolosanus comes se gessit, non enim modo hæreticos non punivit, sed etiam in suo comitatu permisit ac fovit. Quamobrem Innocentius, cui nihil cordi potius erat, quam impios pestiferosque homines exscindere, fideliumque communione arcere, monitorias litteras, minarumque plenas dedit[4] : « Nobilitatem tuam, inquit, rogamus, monemus attentius et hortamur, per Apostolica tibi scripta mandantes, quatenus exterminare a terris eisdem hæreticos, prout te coram nobis promisisse recolimus, non postponas ». Raymundum in urbem supplicem ad Innocentium se contulisse, quem Pontifex suis pedibus advolutum, ad Regensem episcopum et M. The. rejecit, quo se de crimine hæreseos, ac de nece Petro de Castro-Novo ob Catholicam fidem illata purgaret, Petrus Vallisarnensis, ut vidimus, testatur[5]. Denique subdit Innocentius : « Alioquin exterminatoribus eorumdem terras ipsorum noveris esse concessas divino judicio possidendas. Dat. Later. XVI kalendas Januarii » ; ut vero in Raymundum Pontificio Edicto non audientem animadverterit, proximo anno dicendum.

[1] Innoc. l. XIII. Ep. LXIV. — [2] Rig. de gest. Phil. Aug. Franc. reg. an. 1209. — [3] Ep. CLXXXIII. — [4] Ep. CLXXXVII.

[1] Rigor. ubi sup. — [2] Godef. in Annal. an. 1210. — [3] Ber. Chr. Rom. Pont. an. 1310. — [4] Ep. CLXXX. — [5] Pet. Va'is Hist. Alb. c. 33.

11. *Crucesignatorum victoriæ in Albigenses.* — Interea quoniam de Albigensibus incidit mentio, videamus quid de Catholicis adversus eos ad arma concurrentibus, auctores hoc anno prodant. Plurimos ex universa Gallia, Anglia, et Lotharingia crucesignatos, contra eosdem Galliarum hæreticos confluxisse prosilisseque tradunt Albertus Stadensis [1] et Godefridus [2]; ut vero dux exercitus Domini Simon, Montfortius comes, Albiam civitatem totamque fere Albiensem diœcesim, aliaque hæreticorum loca obtinuerit, docet Bernardus [3], quem paulo ante memoravimus; extat Pontificium Diploma ad eumdem Simonem hoc anno datum [4].

« Innocentius etc.

« Habuisse bajulos Dominici verbi fidem ad sinapis Evangelicæ quantitatem felix tuæ translatio promotionis ostendit, dum nominationis tuæ non solum, sed et denominationis vocabula bonis interpretatus operibus in auditu auris obedisti secundum nomen tuum in locum peregrinationis exire, ac sicut mons infirmas partes Ecclesiæ muniturus, ad verbum prædicatorum fidelium est translatus etc. Cum in manibus tuis quem zelus Domini contra fidei subversores armaverit, idem Dominus civitatem tradiderit Albiensem, nos super hoc in Domino gratulantes, civitatem ipsam cum omnibus pertinentiis suis sicut tibi est ad divinæ majestatis honorem pro tutela pacis, et fidei defensione concessa, tibi et hæredibus tuis in fide Catholica, et devotione Sedis Apostolicæ permanentibus, auctoritate Apostolica confirmamus, etc. Dat. Lateran. IV kal. Julii, anno tertiodecimo». Eidem etiam provinciam imposuit [5], ut trium denariorum censum, qui ex qualibet domo sita in terra ab hæreticis parta Apostolicæ Sedi annis singulis debebatur, colligeret atque ad se transmitteret.

12. Succubuit præter Albios crucesignatorum sub Montfortio duce virtuti, Minerba arx munitissima, in qua hæreticorum perditissimi ideo visi sunt se inclusisse, ut in ea veluti in arctissimo carcere justissimo supplicio reservarentur: suorum enim victorias efferente numine, redactoque in Catholicorum potestatem oppido, in quod præcedente cruce et vexillo comitis subsequente, ingressos ait Vallisarnensis hymnum [6], *Te Deum laudamus* concinentes, omnes hæretici unum in locum coacti atque ad fidem Catholicam amplectendam a comite admoniti, e quibus centum quadraginta et amplius, servatis omnibus, qui Ecclesiæ conciliati sunt, in apparatum ardentem rogum summo furore ultro præcipites sese injecere, ut suos dæmon martyres haberet. In ejus porro obsidione miracula duo idem auctor obtigisse historiæ commendavit: « Quando exercitus pervenit ad obsidendum castrum, aqua quædam defluebat prope castrum, et erat modicissima, sed divina miseratione in adventu nostrorum ita subito excrevit aqua illa, quod suffecit abundantissime toto tempore obsidionis hominibus exercitus et equis; duravit vero ipsa obsidio ferme per septem hebdomadas: recedente vero exercitu, sæpe dicta aqua retraxit se, et facta est modicissima sicut prius. O Dei magnalia! O bonitas Redemptoris! Alterum miraculum non minus, ut posteritati transfundatur, dignum est: injectis enim mappalibus militaribus flammis casa, in qua sacerdos rem divinam egerat, ardentibus cæteris, et volitantibus circum flammarum globis, ignem non corripuit:

« Cum recederet comes a castro Minerbæ, pedites exercitus mansiunculis, quas fecerant peregrini de ramis et frondibus, ignem miserunt: cellulæ autem, quæ erant siccissimæ, ita statim accensæ sunt, et tanta in altum per totam vallem flamma erupit, ac si aliqua civitas maxima combureretur: erat autem quædam cellula de frondibus similiter, in qua sacerdotes quidam tempore obsidionis celebraverant, aliis mansiunculis circumclusa, quæ ita miraculose ab igne est illæsa servata, ut nec etiam aliquod in ea adustionis indicium appareret, sicut a venerabilibus personis quæ præsentes erant audivi. Statim currentes nostri ad mirabilem visionem, invenerunt quod cellulæ quæ combustæ sunt, illi cellulæ, quæ incombusta mansit, undique a dimidii pedis spatio jungebatur. O virtus immensa! »

13. Adjungit auctor [1] insigne aliud prodigium de crucibus in templo B. Virginis Tolosæ per dies quindecim contra parietes recens dealbatos radiare, moxque evanescere conspectis: « Miraculum aliud quod contigit apud Tolosam, dum esset comes noster in obsidione Minerbæ, hic duximus inserendum: in civitate illa porpe palatium comitis Tolosæ est quædam Ecclesia fundata in honore B. M. Virginis, parietes autem illius Ecclesiæ de novo erant forinsecus dealbati: quodam autem die ad vesperum cœperunt videri infinitæ cruces in parietibus ipsius Ecclesiæ circumquaque, quæ videbantur quasi argenteæ ipsis parietibus albiores; erant enim cruces semper in motu, apparentesque subito statim non videbantur, siquidem multi eas videbant sed ostendere non valebant, ante enim quam posset digitum levare quis, disparuerat crux cui volebat ostendere, nam in modum coruscationis apparebant, nunc majores nunc mediæ, nunc minores; duravit visio ista fere per quindecim dies, singulis diebus ad vesperam. Itaque fere omnis populus civitatis Tolosæ hæc viderunt. Ut vero fides dictis adhibeatur, sciat lector, quod Fulco Tolosanus, Raymundus Biterrensis episcopi, et abbas Cisterciensis Apostolicæ Sedis legatus, et magister Theodosius, qui in Tolosa tunc erant, viderunt, et mihi per ordinem narraverunt.

[1] Stad. in Chr. — [2] Godef. in Annal. hoc anno. — [3] Bern. Chr. Rom. Pont. item Tolos. comit. eod. anno. — [4] Innoc. l. XIII. Ep. LXXXVI. — [5] Ep. CLXXXIX. — [6] Pet. Val. Hist. Albig. c. 37.

[1] Pet. Val. Hist. Albig. c. 38.

Accidit autem Deo disponente, quod capellanus prædictæ Ecclesiæ cruces videre non potuit prænotatas : quadam igitur nocte intrans ipsam Ecclesiam dedit se in orationem, rogans Dominum, ut sibi dignaretur ostendere quod viderant fere omnes : subito autem vidit innumerabiles cruces non in parietibus sed in aere circumfuso, inter quas una cæteris major et eminentior cunctis erat, mox egrediente majore de Ecclesia omnes egressæ sunt post illam, cœperuntque recto cursu tendere versus portam civitatis : sacerdos autem vehementissime stupefactus cruces illas sequebatur, et dum essent in egressu civitatis, visum est sacerdoti, quod quidam tendens in civitatem reverendus et decorus aspectu, evaginatum tenens gladium, crucibus illis præbentibus ei auxilium, quemdam magnum hominem egredientem de civitate in ipso ingressu interfecit : sæpe dictus itaque sacerdos factus quasi exanimis præ timore cucurrit ad dominum Uticensem episcopum, procidensque ad pedes ejus istud sibi per ordinem enarravit ». Nec a verisimili abest hoc objecto viso pugnam illam Deum portendere voluisse, in qua postea Petrus Aragoniorum rex Tolosa egressus ac secum hæreticorum copias adversus Montfortium trahens, dum Murellum obsidione premeret ab illo cæsus occubuit.

14. *Quid cum Raymundo actum in conventu apud S. Ægidium.* — Redierat Roma, ut duximus, Tolosanus comes, atque ut se de hæresi ac Petri e Castronovo Apostolicæ Sedis legati nece purgaret, enixe postulaverat. Sed episcopus Regiensis, ac magister Theodisius, quibus Pontifex mandaverat, ut purgationem illi indicerent, cum artibus perjuriisque crimen a se depulsurum facile nossent, indicto in oppido S. Ægidii conventu prælatorum, negarunt Raymundo purgationem, ni prius in levioribus Pontificiis mandatis, ut hæreticorum expulsione, tollendisque vectigalibus obsequentem se præbuisset. Eo responso percussus Raymundus inhorruit, utque demissi erat animi, lacrymas ubertim effudit, quod recuperandæ ditionis spe concepta dejectum se videret. At Theodisius cum eas lacrymas non ex criminum dolore, sed timore emanare posset, illum Scripturæ sacræ textum acute intorsit : « In diluvio aquarum multarum ad eum non approximabunt », ut se inanibus comitis lacrymis non mollitum iri significaret. Atque in eo ipso præsulum cœtu ob justas causas ait Albigensis Historiæ auctor[1] fidelium cœtu submotum. Narbonæ postea rex Aragonum Petrus, comes Tolosanus, et comes Montisfortis in colloquium descendere[2] cui legati Apostolici Uticensis episcopus abbasque Cisterciensis, « qui præcipue post Deum, ait Petrus[3], Jesu Christi negotium promovebat », aliique conspicui dignitate virtuteque viri præsentes affuere; eaque conditio Tolosano comiti oblata est, modo hæreticos ejiceret, ut omnem ditionem suam illæsam, illaque etiam jura, quæ supremi dominii titulo in hæreticorum terras obtinebat, integra servaret; quinetiam quarta vel tertia locorum vectigalium ab hæreticis possessorum pars in ipsius lucrum cederet : quo ille beneficio spreto in magna se discrimina calamitatesque conjecit. Agitatum etiam de conciliando Ecclesiæ Fuxensi comite, illique propositum, si Ecclesiæ morem gerere nec crucesignatos bello petere vel infestare sacramento polliceretur, Apamias a Montfortio ipsi ereptas restitutum iri; sed eo eas leges non admittente, Aragonum rex Fuxo aliisque terris quæ ab ipso supremi dominii jure pendebant præsidia imposuit, pollicitusque est legato nullum inde malum in Catholicos erupturum, etsi comes Fuxensis ab Ecclesia recederet, Fuxum comiti Montfortio traditurum, atque ea de re litteras Montfortio dedit : verum rex fidem suam postea turpissime corrupit, sibique æternum dedecus inussit. Illud porro prætereundum non videtur, Montfortium antequam Narbonensis cœtus dissolveretur, a legatis rogatum, ut pro Carcassonæ ditione Montfortium in hominem ligium acciperet, tandem eorum precibus adductum admisisse[1].

15. *Montfortius divinitus incolumis.* — Antequam vero id colloquium institueretur, divina providentia Montfortium a maximis periculis liberavit, dum Thermarum obsidionem urgeret, quæ narrat Petrus Vallisarnensis[2] : « Die quodam comes noster machinam quamdam parvam, quæ lingua vulgari catus dicitur, faciebat duci ad fodiendum castri murum. Dum igitur comes esset prope machinam illam et loqueretur cum quodam milite, brachiumque suum super collum illius causa familiaritatis teneret, ecce lapis ingens jactatus a mangonello adversariorum cum maximo impetu veniens ab alto percussit in capite militem prænotatum : mira Dei operante virtute, comes, qui militem illum quasi amplexatus erat, illæsus permansit, miles autem ictum mortis suscipiens expiravit. Alia etiam die Dominica erat comes in papilione suo missamque audiebat, contigit autem Dei providente clementia dum staret erectus comes, et audiret missam, quod serviens quidam, Deo disponente, retro ipsum prope dorsum ipsius staret, et ecce sagitta per balistam ab adversario emissa servientem illum percussit et occidit, quod divina pietate dispositum nullus debet ambigere, ut videlicet dum serviens ille stans retro comitem ictum sagittæ susciperet, pius Deus Ecclesiæ suæ sanctæ athletam suum strenuissimum conservaret ».

16. *Fuxensis comitis hæretici impietas et crudelitas.* — Cum Fuxensis comitis confirmatæ pervicaciæ mentio a nobis paulo supra edita fuerit, hic illius scelera ex Petro[3] Vallisarn. in posterorum oculis defigere visum est, ut Ecclesiæ explicitam in illum mansuetudinem atque in fulminandis adversus perfidum censuris, occupandisque

[1] Pet. Val. c. 39, 40, 41. — [2] Ibid. c. 43. — [3] Ibid. c. 42.

[1] Pet. Val. c. 47 — [2] Ibid. c. 42. — [3] Ibid. c. 44, 45.

armorum vi terris æquitatem intueri possint. Non ille modo infectus hæresi, sed etiam affines eo scelere imbuti, adeoque in Catholicos efferati, ut in carnificum naturam degenerasse viderentur : ex quibus unus canonicum prope Apamias sacra facientem obtruncavit, illiusque sanguinem cum Christi sanguine in altari miscuit, viroque religioso oculos effodit. Nec minus ipsius comitis animum hæresis in feritatem asperabat, adeo ut monasteria disturbaret, sacras expilaret opes, in pias domos meretriculas induceret, fidem datam violaret, reliquias sanctorum sperneret : unde id memorabile aliquando contigit, ut dum solemnem supplicationem, in qua S. Antonini lipsana summa religione deferebantur, nullo cultu exhibito, fastu superbiens præteriret, Cisterciensis abbas de monte Sanctæ-Mariæ comiti zelo pio æstuans inclamaret : Nullum tu sancto martyri honorem defers, at scias te hujus urbis dominii honore in pœnam aliquando exuendum ; nec a dictis fides abfuit, cum divina tandem ira ipsum e sua ditione ejecerit.

17. Hinc sceleratis ejus exemplis ad improbiora pellecti ejus satellites, scelera patrare triumpho vertebant. Diripuerat ille S. Antonini castrum ac S. Mariæ in Urgellensi comitatu monasteria : ad quæ alludens vir improbissimus, ut refert Vallisarnensis[1] : « Ecce, ait ei, destruximus S. Antoninum et S. Mariam, nihil adhuc nobis restat nisi ut destruamus Deum » ; atque hæc, ac similes blasphemæ voces joci et sales erant improborum ; atque, ut ad eam insaniam prorupisse viderentur, idem comes ejusque furoris socii pendentis e cruce Christi imaginibus crura brachiaque diffringebant, iisque herbas piperemque contrivere ; eo, inquit auctor, Judæis carnificibus crudeliores, qui Christo saltem crura non diffregere. Alias ipso sicariis stipato Ecclesiam ingresso, ex suis vesanus quidam Crucifixi imagini per ludibrium galeam imposuit, scutum manibus inseruit, admovit calcaria, moxque correpta hasta furoreque percitus imaginem transverberare cœpit, blasphemaque voce lacessere, ut se ab impetu hostili liberaret. Tanta illius erat perfidia, ut si aliquos deditione caperet, violata mox fide crudelissime enecaret, jactaretque se cruce insignitos omnes si posset obtruncaturum. Inde eo furore actus, quos aperta pugna vincere non poterat, latronum more comparatis insidiis facto in imprudentes impetu trucidabat. Imbuerat etiam ferinos illius mores a patris improbitate non degener Rogerius filius, qui dum Vaurum obsideretur, in incautam ac simplicem crucesignatorum turbam nihil metuentem crudelissimam carnificinam exercuit. Ex illa sacerdos, qui sese fuga subduxerat atque ad Ecclesiam confugerat, dum insequenti sacerdotem se profiteretur, ac nudato capite characteris insigne ostentaret, elata securi sacrilegus ictum lethalem capiti incussit, quod immane et crudele facinus Vallisarnensis historiæ commendavit[1]. Ad tantum hæreticorum elidendum furorem strenue desudatum est, scripsitque præterea hoc eodem anno Innocentius ad Aquensem episcopum, et Cisterciensem abbatem, eisque quo hæreticæ pravitati expugnandæ crucesignati studiis majoribus incumberent, vices suas commisit[2] in Gallorum provinciis ac locis quæ in Epistola enumerat.

[1] Pet. Val. c. 46.

18. *Resipiscentes hæreticos recipit Innocentius, missa fidei formula.* — Qui vero totis viribus hæreticos insectatus, resipiscentes atque ad Catholicam Ecclesiam redeuntes recipi humanissimeque haberi jussit, Narbonensi archiepiscopo ejusque suffraganeis mandat[3], Durandum de Osca, ejusque socios, qui ad Catholicæ fidei castra sese receperant, benigne tractent, ut alii eorum exemplo allicerentur, eosque privilegiis munivit[4]. Præterea missis ad Tarraconensis Ecclesiæ archiepiscopum ac suffraganeos litteris suis[5], præcepit ejusmodi pœnitentes in Tarraconensi provincia reciperent ex præscripto formulæ Catholicæ, quam memoratus Durandus, Guillelmus, Bernardus Biterrensis, cæterique eorum socii Romæ se coram fuerant professi, quam Pontifex Epistolæ suæ intexuit :

« Innocentius, etc.

« Cognovimus eos fidem sapere orthodoxam et Catholicam adstruere veritatem : ad majorem tamen expressionem appositis Evangeliis, et scripto confessionis eorum imposito, super illa recepimus ab eis hujusmodi juramentum : Ego, inquit Durandus de Osca, inter manus tuas consecratas, summe Pontifex, domine Innocenti, Deum invoco testem in animam meam, quod ita simpliciter et veraciter credo, sicut in hoc scripto per omnia continetur, contrarium nunquam credam, et contrarium credentibus pro posse meo resistam. Tibi vero, tanquam beati Petri Apostoli successori, archiepiscopis, episcopis aliisque prælatis, in quorum diœcesibus et parochiis commorabor, obedientiam et reverentiam exhibebo tam debitam quam devotam. Scriptum autem eorum confessionis est tale :

19. « Pateat omnibus fidelibus, quod ego Durandus de Osca, et Guillelmus de Sancto-Antonino, et omnes fratres nostri corde credimus, fide intelligimus, ore confitemur, et simplicibus verbis affirmamus Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, tres personas esse unum Deum, totamque Trinitatem coessentialem, et consubstantialem, et coæternalem, et coomnipotentem, et singulasquasque in Trinitate personas plenum Deum, sicut in *Credo in Deum*, et in *Credo in unum Deum*, et in *Quicumque vult*, continetur. Patrem quoque, et Filium, et Spiritum sanctum, unum Deum, de quo nobis sermo, esse creatorem, factorem, gubernatorem, et dispositorem omnium corporalium et spiritualium, visibilium et invisibilium, corde

[1] Pet. Val. c. 50. — [2] Innoc. l. XIII. Ep. LXXXVII. — [3] Ep. LX. — [4] Ep. LXXIV. — [5] Ep. LXXV.

credimus et ore confitemur. Novi et Veteris Testamenti unum eumdemque auctorem Deum esse credimus, qui in Trinitate, ut dictum est, permanens, de nihilo cuncta creavit. Joannemque Baptistam ab eo missum, esse sanctum et justum, et in utero matris suæ spiritu Sancto repletum. Incarnationem divinitatis, non in Patre neque in Spiritu sancto esse factum, sed in Filio tantum, corde credimus et ore confitemur, ut qui erat in divinitate Dei Patris Filius, Deus verus ex Patre, esset in humanitate hominis filius, homo verus ex matre, veram carnem habens ex visceribus matris, et animam humanam rationabilem simul utriusque naturæ, id est, Deus et homo, una persona, unus Christus, unus Filius, unus Deus cum Patre et Spiritu sancto, omnium auctor et rector, natus ex Virgine Maria vera carnis nativitate, manducavit, et bibit, et dormivit, et fatigatus ex itinere quievit. Passus vera carnis suæ passione, mortuus vera corporis sui morte, et resurrexit vera carnis suæ resurrectione et vera anima ad corpus resumptione, in qua postquam manducavit et bibit, ascendit in cælum, sedet ad dexteram Patris, et in eadem venturus est judicare vivos et mortuos. Corde credimus, et ore confitemur, unam etiam non hæreticorum Ecclesiam, sed sanctam Romanam Catholicam et Apostolicam, extra quam neminem salvari credimus.

20. « Sacramenta quoque, quæ in ea celebrantur, inæstimabili atque invisibili virtute Spiritus sancti cooperante, licet a peccatore sacerdote ministrentur, dum Ecclesia eum recepit, in nullo reprobamus. Nec Ecclesiasticis officiis, vel benedictionibus ab eo celebratis detrahimus, sed bene volo animo tanquam a justissimo amplectimur, quia non nocet malitia episcopi vel presbyteri, neque ad baptismum infantis neque ad sacramentum Eucharistiæ consecrandum, neque ad cætera Ecclesiastica officia subditis celebranda. Approbamus ergo baptismum infantium, qui si defuncti fuerint post baptismum, antequam peccata committant, fatemur eos salvari. Credimus et in baptismate omnia peccata, tam illud originale peccatum contractum, quam illa quæ voluntarie commissa sunt dimitti. Confirmationem ab episcopo factam, id est, impositionem manuum sanctam et venerande accipiendam esse censemus. In sacrificio Eucharistiæ, quæ ante consecrationem erant panis et vinum, post consecrationem esse verum corpus et verum sanguinem Domini nostri Jesu Christi firmiter et indubitanter corde puro credimus, et simpliciter verbis fidelibus affirmamus, in quo nihil a bono majus, nec a malo minus credimus perfici sacerdote, quia non in merito consecrantis, sed in verbo efficitur creatoris, et in virtute Spiritus sancti, unde firmiter credimus et confitemur quod quantumcumque quilibet honestus, religiosus, sanctus, et prudens sit, non potest nec debet Eucharistiam consecrare, nec altaris sacrificium conficere, nisi sit presbyter a visibili et tangibili episcopo regulariter ordinatus, ad quod officium tria sunt, ut credimus, necessaria, scilicet certa persona, id est, presbyter ab episcopo, ut supra diximus, ad illud proprie officium constitutus; et illa solemnia verba quæ a sanctis Patribus in canone sunt expressa; et fidelis intentio proferentis.

21. « Ideo firmiter credimus et fatemur, quod quicumque sine præcedenti ordinatione episcopali, ut prædiximus, credit, et contendit se posse sacrificium Eucharistiæ facere, hæreticus est, et perditionis Chore et suorum complicum est particeps atque consors, et ab omni sancta Romana Ecclesia segregandus. Peccatoribus vero pœnitentibus veniam concedi a Deo credimus, et eis libentissime communicamus: unctionem infirmorum cum oleo consecrando veneramur. Conjugia carnalia esse contrahenda secundum Apostolum non negamus, ordinarie vero contracta disjungere omnino prohibemus. Hominem quoque cum sua conjuge salvari credimus et fatemur, nec etiam secunda vel ulteriora matrimonia condemnamus; carnium perceptionem minime culpamus, non condemnamus juramentum, imo credimus puro corde, quod cum veritate, et judicio, et justitia licitum sit jurare. De potestate sæculari asserimus, quod sine peccato mortali potest sanguinis judicium exercere, dummodo ad inferendam vindictam, non odio, sed judicio, non incaute, sed consulte procedat. Prædicationem necessariam valde et laudabilem esse credimus, tamen ex auctoritate, vel licentia summi Pontificis, vel prælatorum permissione illam credimus exercendam. In eis vero locis ubi manifeste manent hæretici, et Deum et fidem sanctæ Romanæ Ecclesiæ abdicant et blasphemant, credimus quod disputando et exhortando secundum Deum modis omnibus debeamus illos confundere, et eis verbo Dominico veluti Christi et Ecclesiæ adversariis fronte contraire usque ad mortem libera. Ordines vero Ecclesiasticos, et omne quod in S. R. E. sancitum legitur aut canitur, humiliter laudamus et fideliter veneramur; diabolum, non per conditorem, sed per arbitrium, malum esse factum credimus. Corde credimus et ore confitemur, hujus carnis quam gestamus, et non alterius resurrectionem. Judicium quoque per Jesum Christum esse futurum, et singulos pro iis, quæ in hac carne gesserint recepturos vel præmia, vel pœnas firmiter credimus, et affirmamus; eleemosynas, sacrificium, cæteraque beneficia fidelibus posse prodesse defunctis credimus. Remanentes in sæculo, et sua possidentes eleemosynas, et cetera beneficia ex rebus suis agentes, præcepta Domini servantes, salvari credimus et fatemur. Decimas, primitias, et oblationes ex præcepto Domini credimus clericis esse persolvendas. Quia vero non solum fides recta, sed bona etiam operatio exigitur ad salutem, quoniam sicut sine fide impossibile est placere Deo, ita fides sine operibus mortua est, etc. » Subduntur plura de laudabili eorum vitæ instituto, quæ cum cæterorum virorum religiosorum sacræ

disciplinæ consentiant prætermittenda censuimus. Quæ porro illius provinciæ præsulibus injunxit, universis postea archiepiscopis atque episcopis imperavit[1], eos qui ad fidem Catholicam redirent, reciperent fidei præmissa confessione, quam Bernardus Romæ emisisset, cujus exemplum ideo litteris suis inseruisset. Quod vero attinet ad Narbonensem archiep. cujus paulo ante meminimus; Innocentius memoratis Regensi episcopo, et Cisterciensi abbati Apostolicæ Sedis legatis in illum atque Auxitanum archiep. inquirendi munus imposuit[2].

22. *Restituitur regularium disciplina in Galliis.* — Cum vero in Galliis nostra versetur oratio, opportune hic addendum videtur, Innocentium non solum pro fide Catholica, verum pro collapsa regulari disciplina restituenda elaborasse, testantur priores ejus Epistolæ hoc anno datæ[3], quibus de religiosa Corbeiensi familia, a laxiore vita ad severiorem disciplinam revocanda agit, atque in id omni studio incumbentibus Rothomagensis provinciæ nigri Ordinis abbatibus gratulatus, animos addidit[4], utque adeo singulis annis comitia celebrare possent permittit, atque hæc aliarum litterarum est sententia[5]. Cumque immani adeo facinore se devinxissent Cellensis Ecclesiæ canonici, ut abbatem suum e medio tollerent, justissimus vindex Innocentius, Turonensi archiepiscopo parricidas exauctorare jussit[6], ni grave scandalum timeretur, singulos arcta custodia perpetuo inclusos, pane tribulationis et aqua doloris, ut ait, ad prorogandum jejunæ vitæ supplicium sustentari; alioqui si scandali periculum immineret, sæculari curiæ ultima pœna plectendos tradi. Quemadmodum vero parricidas atque irreligiosos homines puniendos statuit, ita Burgensis et Palentina diœceseon in Hispania abbatissarum insanam ac sacrilegam temeritatem repressit[7], quæ monialium suarum confessiones audire, iis benedicere, publicasque conciones habere ineptissime præsumpserant.

23. *Rex Bohemiæ uxorem repudiat.* — Jam in Germaniam orationem traducamus. Delatum ante fuerat ad Apostolicam Sedem Bohemiæ regis facinus, qui repudiata A. marchionis Misnensis sorore, quam duo et viginti annos atque eo amplius in matrimonio habuerat, ex eaque susceperat liberos, C. Ungarorum regis sororem uxorem duxerat. Verum cum res primo Romæ coram Petro tituli S. Marcelli presbytero cardinali in contentionem deducta esset, deinde in Germania apud alios judices, tum ab H. Ostiensi episcopo, ac Leone tituli Sanctæ-Crucis presbytero cardinali legationis ibi munere ea tempestate fungentibus, tum ab Innocentio ipso delegatis ac postremo apud Apostolicam Sedem rursus agitata fuisset, tandem Pontifex, ut ex litteris ad Misnensis marchionis sororem id. Apr. hoc anno datis apparet, litis dirimendæ causa partibus adversis ad dicendam causam diem constituit; atque in eamdem sententiam ad Bohemorum regem atque ad Ungariæ regis sororem scripsit. Per id tempus, cum Austriæ dux filio suo Misnensis marchionis filiam matrimonio conjungere vellet, pro removendo cognationis impedimento ad Innocentium scripsit, qui Salisburgensem et Magdeburgensem archiepiscopos de eo impedimento inquirere, perspicereque jussit[1], quæ ad rempublicam utilitas ex eo conjugio emanare posset.

24. *Laudat Danorum regem, increpat et monet episcopos Innocentius.* — Cum vero de Germaniæ principibus nobis sermo sit, aut silentio prætereundum, egregium Waldemari Danorum regis consilium, namque orthodoxæ fidei zelo æstuans, ad reprimendam incredulæ gentis feritatem, crucesignatorum militiæ nomine dato, bello persequi Barbaros decreverat: quare summus Pontifex eum laudibus extulit, bonaque omnia in suam tutelam admisit; ut liquet ex Innocentii Epistola: « Quod orthodoxæ fidei zelo succensus ad laudem divini[2] nominis et Christianæ religionis honorem, signo Crucis assumpto, ad reprimendam feritatem incredulæ nationis, regalis exerere decrevisti gladium potestatis, pium devotionis tuæ propositum in Domino commendamus, illudque favoris Apostolici gratia prosequentes, personam et regnum tuum cum omnibus bonis tuis sub beati Petri et nostra protectione suscipimus. Statuentes, ut quamdiu vacaveris operibus hujusmodi pietatis, integra remaneant, et a cujuslibet temeritatis incursu quieta consistant, etc. Dat. Later. non. Maii, Pontif. nostri anno XIII ».

25. Hoc interim spatio longe secus se gerebat Waldemarus alter, Slevicensis olim episcopus, qui in Bremensem, ut vidimus, archiepiscopum postulatus, ac postea ab Apostolica Sede rejectus Ecclesiam illam civesque per suos fautores exagitabat. Quare Innocentius Osnaburgensem episcopum, qui jure ad sedem Bremensem vocatus fuerat, quamprimum transtulit, missis ea de re Mindensi electo litteris[3]. In eamdem sententiam ad suffraganeos et canonicos atque ad episcopum ipsum scripsit; at quid post hæc temerarius et audax Waldemarus tentaverit, quidve Pontifex gesserit, suis locis dicendum erit. Hoc eodem anno nobili viro Alberto Arnestemon. in Odonem subdiaconum antea contumaci, postea veniam ab Apostolica Sede demisso animo imploranti, absolutionis beneficium largitus est; id vero ab Innocentio ipso præstat decerpere, ut quam gravi animadversione digni existimarentur, videamus, qui in Romani Pontificis ministros contumeliosi extitissent. Ita igitur ad Magdeburgensem archiepiscopum, ejusque capitulum scripsit[4]: « Demum tamen ad compositionem hujusmodi pro satisfactione subdiacono ipsi præ-

[1] Eodem l. XIII. Ep. XC. — [2] Ep. LXXXIV. — [3] Ep. I et II. — [4] Ep. CXXI. — [5] Ep. CLXXV. — [6] Ep. CXXIV. — [7] Ep. CLXXIX.

[1] Ep. CXI. — [2] Ep. LXII. — [3] Ep. CLVIII. — [4] Ep. CXXVII.

standa spontanei devenerint, ut videlicet idem nobilis honorificentiam illi et sibi verecundiam faciendo cum ducentis militibus a loco, in quo præfatum subdiaconum capturavit, usque ad civitatem Magdeburgensem, et per omnes conventuales Ecclesias portet opprobrium, quod *harinscare* vulgariter appellatur, detque sibi centum milites vassallos, qui nunquam a sua fidelitate recedant, ac turris in qua fuit carceratus funditus destruatur, et quinque libras monetæ usualis, cui vel quibus Ecclesiis voluerit subdiaconus antedictus, assignet in perpetuum annualiter persolvendas, petatque ab ipso veniam cum viginti nobilibus, reverentiam corporalem exhibendo de more, cum quibus etiam ipse juret, se nequaquam præconcepisse in persona vel rebus eidem subdiacono inferre læsionem, sed ex quadam vehementia et calore animi, quod factum fuerat evenisse. Datum Lat. V non. Octob. anno XIII ».

26. Induerat jam ante parem severitatem in Adolphum Coloniensem olim archiep. qui spretis Pontificiis jussis, Philippi Suevi (ut vidimus) partes fuerat secutus. Sed demum in amicitiam pœnitentem receptum non pristinæ quidem restituit dignitati, sed rigore clementia temperato ad spem meliorum erexit[1].

« Adolpho quondam Colonien. archiep.

« Ad hoc exemplaria cælestis imaginis in divinis voluminibus sunt descripta, ut eam non solum venerari curemus, sed etiam imitari, non tam auditores verborum quam rerum factores effecti; quia non auditores legis, sed factores justi sunt apud Dominum. Sacra quippe Scriptura docente didicimus, quod in arca fœderis Domini cum tabula legis virga continebatur et manna, quoniam in pectore summi Pontificis, quod per arcam fœderis designatur, cum scientia legis divinæ debet virga correctionis et manna dulcedinis contineri, ut sciat vulneribus sauciati oleum infundere super vinum, et quem novit ex rigore percutere, sciat etiam ex benignitate sanare, humiliando superbos, et humiles erigendo, etc. »

[1] Ep. LXIX.

27. *Res Poloniæ.* — At Germanicis rebus Polonicas annectamus; datis Pontifex ad Gnesnensem archiepiscepum et suffraganeos litteris[1], Poloniæ ducis constitutionem, qua statuitur, ut ejus major natu filius Cracoviensem civitatem obtineat, firmam esse jussit. Cumque Christianus, Philippus, nonnullique alii monachi divinum verbum, ab Innocentio accepta facultate, magno cum fructu in Prussia disseminassent, optimatibus quibusdam, aliisque cælesti lavacro expiatis, Pontifex eidem archiepiscopo mandat[2], tum monachis, tum iis qui Christianis sacris erant initiati, suam opem auxiliumque præstaret, voluitque, ut tamdiu in eos pastoris munus exerceret, quoad divino favente numine, efflorescenteque religione, et crescente fidelium numero, episcopus præfici ipsis posset.

28. *S. Franciscus regulas Ordinis scribit.* — Scripsisse hoc anno divum Franciscum religiosæ vitæ præcepta, quibus ad virtutes comparandas sui sodales instruerentur, eamque ab Innocentio papa divinis visis monito confirmatam tradit Lucas Wadingus[3], qui ipsum Romæ cardinalium ac principum gratiam sibi suisque conciliasse, res admirandas patrasse, sodalitio suo plures adscripsisse, fuse ostendit; ipsum de his lector consulat, cum per annos singulos S. Francisci[4], Franciscanorumque res gestas exactissime litteris prosequatur. De impertitis vero hoc eodem anno privilegiis, suffecerit litteras Apostolicas ea continentes in margine cum numeris in Regesto Vaticano appositis annotare. Denique concordiam inter B. Campaniæ comitissam et Philippum Francorum regem de ejusdem comitissæ filii custodia, ac de clientaris officii sponsione regi præstanda, quam homagium vocant, ratam firmamque esse decrevit[5]; utque his similia annectamus, extant data ab Innocentio[6] Diplomata, quibus initam inter Rigensem episco-

[1] Ep. LXXVIII. — [2] Ep. CXXVIII. — [3] Luc. Annal. Mi. hoc. an.— [4] Ep. XX, XXI, XXXIII, XLV, XLVIII, LXXVI, LXXVII, XCVI, LXXXV. — [5] Ep. CLXXII. — [6] Ep. CXXXI, CXCII.

(1) Post illa verba *litteris prosequatur*, adde ex Annalibus contractis : « Rem vero accuratissime recenset S. Bonaventura etc. nimirum cum S. Franciscus Pontifici graviora meditanti, ac deambulanti in loco qui *Speculum* dicitur, se obtulisset, veluti ignotum non sine indignatione repulsum : at sequenti nocte Innocentium in somnis palmam inter pedes suos sensim succrescentem vidisse, ac divinitus cognovisse per eam palmam exprimi eum pauperem quem repulerat : cum autem per Urbem inquiri diligentissime jussisset, inventum in xenodochio S. Antonii, venientemque humanissime excepit; cumque religiosæ vitæ formulam, quam confirmari a Pontifice flagitabat, exposuisset, eam supra vires humanas nonnullis cardinalibus arduam visam : at Joannem de S. Paulo cardinalem Sabinensem hæc Pontifici et cardinalium cætui pro S. Francisco dixisse : Si petitionem pauperis, tanquam nimis arduam novamque repellimus, cum petat confirmari sibi formam Evangelicæ vitæ, cavendum est nobis ne in Christi Evangelium offendamus, nam si quis intra Evangelicæ perfectionis observantiam, et votum ipsius dicat contineri aliquid novum et irrationabile, vel impossibile ad observandum, contra Christum Evangelii auctorem blasphemare convincitur. Quibus propositis, subdit S. Bonaventura, successor Apostoli Petri conversus ad pauperem Christi dixit : Ora, fili, ad Christum ut suam nobis pro te voluntatem ostendat, qua certius cognita, tuis piis desideriis securius annuamus. Omnipotentis autem Dei famulus totum se conferens ad orandum precibus devotis obtinuit, ut quod exterius ipse proferet, et hoc interius papa sentiret; nam cum parabolam de divite rege cum muliere formosa et paupere contrahente gratanter, et de prole suscepta proferente generantis regis imaginem, et per hoc educanda de mensa ipsius sicut a Deo acceperat retulisset, ex illius interpretatione subjunxit : Non est formidandum quod fame pereant æterni Regis filii et heredes, qui ad imaginem regis Christi per Spiritus sancti virtutem de paupere matre nati, et ipsi per spiritum paupertatis sunt in religione paupercula generandi; si enim Rex cælorum imitatoribus suis regnum promittit æternum, quanto magis illa subministrabit, quæ communiter largitur bonis et malis ? Hanc ergo parabolam, et intellectum ipsius Christi vicarius cum diligenter audisset, miratus est valde, et indubitanter Christum locutum in homine recognovit ». His addit Wadingus S. Franciscum Romæ cardinalium ac principum gratiam sibi suisque conciliasse, res admirandas patrasse, sodalitio suo plures adscripsisse fuse ostendit; quem de his lector consulat. MANSI.

pum, et Christi milites Livoniæ compositionem confirmat, ubi de eorum instituto hæc insinuat: « Regularem fratrum militiæ templi servantes aliud in habitu signum præferent, ut ostendant se illi nequaquam esse subjectos ». Præterea alio Diplomate concordiam priorem inter fratresque Sanctorum Quatuor Coronatorum, et priorem et conventum Lateranensem firmam reddit[1]. Plura id genus alia addi possunt, quæ ne tædium lectori afferamus, dedita opera omittimus, atque de Occidentalibus rebus satis.

29. *Rebus Orientalibus prospiciens Innocentius arguit Henricum imperatorem, episcopos monet, pacem conciliat.* — Jam ad Orientales nos convertamus. Incesserat istis temporibus mos improbus, ut Christiani principes avaritiæ stimulis exagitati, Ecclesiastica bona invaderent; quapropter haud mirum videri debet, si nostrorum ibi res in deterius quotidie labentes, non ita multo post corruerint, cum certissimis experimentis sit deprehensum, Christianorum opes Deo permittente labefactari evertique, cum ipsi Ecclesiam vexant ac lacerant; ut merito divina illa oracula sint inculcanda[2]: « Et nunc, reges, intelligite, erudimini qui judicatis terram; apprehendite disciplinam, nequando irascatur Dominus, et pereatis de via justa ». Occupantibus igitur in Orientali imperio Ecclesiastica bona principibus, ad ipsos ab eo scelere submovendos, plurimum fuit Innocentio obtinendum. In primis Henricum Constantinopolitanum imperatorem, ut Ecclesiæ bona restituat, rogat[3], monetque: « Ad Ecclesiastica bona manus extendere non deberes, cum Ecclesiæ sponsus Christus ampliaverit tibi manus, nec gravare debes Ecclesias, quarum credis ministrorum precibus flecti Christum, ut te ab hostium gravaminibus tueatur, etc. Datum Laterani non. Julii, anno XIII ». Hæc Innocentius ad Henricum, cui præterea mandat, revocaret Constitutionem illam, qua simul cum principibus suis caverat, ne possessiones Ecclesiis dono dari, vel testamento relinqui possent, ad quod præstandum commonere, et censuris Ecclesiasticis adigi præcepit Othonem e Rocca Athenarum dominum, ejusque imperii proceres, qui idipsum Edicto vetuerant. Jussit præterea Henricum Ecclesiastica bona a se occupata reddere[4], atque ab aliis similiter inique detenta, restituenda curare, quod litteris suis etiam ad ipsos datis præcepit[5], eosque insuper ab episcopis censura Ecclesiastica, si opus foret, compellendos instituit[6]. Ad hæc sublevandis religiosis viris, qui a potentioribus opprimebantur, omnem operam impendit. Constantinopolitanus imperator quædam Templariorum oppida cum abstulisset, Innocentius Atheniensi ac Neopatrensi archiepiscopis et Davaliensi episcopo mandat[7], cogant dominis erepta restituere, minasque addit, ni obtemperet: insuperque pro iisdem equitibus rescripsit[1] hoc anno adversus insulæ Negreponti dominum, et nobilem virum Ni.. de Sancto-Amero, qui ipsorum bona injuste detinebant: ne vero recte facta Henrici imperatoris per invidiam silentio præterire videamur, addimus[2] hoc eodem anno Innocentium papam donationem xenodochio S. Sansonis ab illo factam confirmasse; hæc enim ad præceptorem, fratresque xenodochii Sancti-Sansonis Constantinopolitani scripsit[3] « Castellum quod Garelis vulgariter appellatum, vobis cum pertinentiis suis charissimus in Christo filius noster Henricus Constantinopolitanus imperator[4] pro liberalitate donavit, domos quoque etc. vobis, et per vos domui vestræ auctoritate Apostolica confirmamus ».

30. Larissensi præterea archiepiscopo, Cithoniensique episcopo imperat[5], ut Latinos laicos votivas decimas solvere compellant: rursusque ad tuenda Ecclesiastica jura Gaufridum Achaiæ principem Patracensi archiepiscopo, qui Ecclesiam suam ad piratarum arcendas incursiones ædificiis muniebat, impedimento non esse jussit[6], cumque ejusdem archiepiscopi Balivus pro Ecclesiæ juribus tuendis naribus crudeliter mutilatus esset, Ecclesiæ bonis alendum rescripsit[7]: postremo pro archiepiscopo ipso, ejusque Ecclesia alias litteras hoc eodem anno dedit[8]: quo etiam anno ad Atheniensem, Neopatrensem, aliarumque civitatum electos, dato Diplomate[9], principum virorum, qui intra Thessalonicensis regni et Corinthi fines habitabant, cessionem confirmat. Cesserant ii juri suo coram Constantinopolitano patriarcha, Henrico imperatore approbante, quod in monasteriis fundisque Ecclesiasticis sibi arrogarant vel prætenderant. Præterea ut amantissimus pater cunctis opem laturus, ad Patracensem modo dictum archiepiscopum contra eos, qui fideles in Achaia opprimebant, Græcisque adhærebant, qua de re ab Achaiæ principe certior fuerat factus, ardentes litteras dedit[10]: Thebanum archiepiscopum redarguit[11], quod sæpe levi de causa clericos, Christianorum communione arceret, similiterque Achaiæ præsules, ne temere viros Ecclesiasticos censuris gravarent[12], coercuit; cumque fratres militiæ Templi Cytoniensis episcopi nomen Pontifici detulissent, quod capellano ipsorum sodali sacrum Viaticum, et calicem quem cum Eucharistia gestabat, vi abstulisset, maleque acceptum rapi in vincula jussisset, et cuidam ipsorum famulo ad inurendam ipsius contumeliam, Ecclesiastica sacramenta denegari curasset, unde sine pœnitentia ac viatico mortem obierat, Innocentius Thermopylensi episcopo, aliisque ejusdem episcopi causæ cognitionem demandavit[13]. Nobilem mulierem olim Montisferrati marchionis uxorem fratres militiæ Templi etiam divexantem repressit[14], adversus quam se-

[1] Ep. CXCVII. — [2] Psal. II — [3] Lib. XIII. Ep. XCVI. — [4] Ep. CV. — [5] Ep. XCVI, CIII. — [6] Ep. XCV. — [7] Ep. CXXVIII, CXXIX.

[1] Ep. XCVII, XCVIII, CIV, CVI, CLIV, CLV.— [2] Ep. CXXVIII, CXXIX. — [3] Ep. CXLIV, CXLV. — [4] Ep. XVII. — [5] Ep. CLII. — [6] Ep. LXI. — [7] Ep. LIX. — [8] Ep. LXII. — [9] Ep. CLXXXIV. — [10] Ep. XXIII. — [11] Ep. XIV. — [12] Ep. XXVI. — [13] Ep. CXLII. — [14] Ep. CXLIII.

mel iterumque hoc anno litteras dedit [1]. Henrico imperatori, ut Dominici Sepulchri priorem et capitulum in possessione monasterii S. Lucæ de Sciro Apostolica auctoritate concessi fulciret retineretque, commendavit [2]; Thermopylensi ac Sardicensi episcopis inhibuit [3], ne Thessalonicenses clericos, qui ad Romanæ Ecclesiæ obedientiam redierant, affici molestia permitterent.

31. Utque paterno sinu reversos amplexum vidimus, ita Corinthios, qui ab ejus obsequio desciverant, revocare diligentissime studuit [4]; nec minus industriæ ad servandam Catholicorum concordiam adhibuit; quapropter Latinos Achaiæ antistites monuit [5], episcopatuum finibus, quibus Græcorum limites includebandur, contenti essent, atque simultatibus abstinerent. Cum vero Dunicensis episcopus a sede sua triennio abtuisset, ad illam revocavit [6]. Neque hoc loco reticendum in agris oppidisque, quæ O. de Rocca Athenarum domino subjecta erant, ubi princeps petierat, Latinis laicis Latinos sacerdotes præfecisse [7]: cumque Thomas Constantinopolitanus patriarcha Venetis duntaxat in Ecclesia sua, Francis aliisque rejectis, conferret sacerdotia, de quo apud Pontificem questus fuerat Henricus imperator ne id in posterum fieret, Innocentiusque cavit [8], decano vero de Blacherna aliisque imperat, ut patriarcham ad id inducere curent. Inopiæ præterea Constantinopolitani cleri [9], atque insuper Sardicensis episcopi consulendum rescribit, similiterque Vericensi archiepiscopo ad levandam ejus inopiam Medensem Ecclesiam orbam suo pastore, modo intra ejusdem archiepiscopi provinciæ fines inclusam, concedit [10]. Quid vero Innocentius adversus Michalitium tyrannum, qui ab imperatore desciverat, sævissimaque commiserat flagitia, ad eumdem patriarcham scripserit, quidve pro imperio Henrico firmando præstiterit, his verbis refert [11]:

« Innocentius etc.

32. « Ex litteris charissimi in Christo filii nostri Henrici, imperatoris Constantinopolitani illustris, nostro est Apostolatui reseratum, quod Michalitius fidelitate, quam eidem præstiterat imperatori, contempta, hominibus ejus minime diffidatis, et spreto nihilominus juramento, quod eidem imperatori et E... fratri ejus, cui idem Michalitius filiam suam tradiderat primogenitam in uxorem, præstiterat, A. imperii comestabulum cum militibus et aliis usque centum in dolo capiens, quosdam flagellavit ex eis, quosdam retrusit in carcerem, et quibusdam nequiter interfectis, comestabulum ipsum cum tribus aliis et capellano suo, quod est horribile dictu, suspendit in cruce: iis autem ad nequitiam postmodum animatus, Latinorum fretus potentia, qui cupiditate cæcati ad ipsum Michalitium confugerant, castra ejusdem imperatoris obsedit, villas combussit, et omnes Latinos presbyteros, quos capere potuit, et quemdam electum in præsulem, et etiam confirmatum fecit capitibus obtruncari. Præterea Lascharus, qui pro imperatore se gerit, stipatus viribus Latinorum, qui postpositis Dei timore et hominis reverentia, spretis etiam stipendiis, quæ idem imperator ipsis poterat exhibere, ab inimicis ejus recepere majora, quam ipse illis valeat erogare, quemdam de principibus ejus cepit, et, ut dicitur, excoriari fecit eumdem. Quia vero si Græci recuperarent imperium Romaniæ, Terræ-Sanctæ succursum pæne penitus impedirent, ne occasione succursus ipsius iterum perderent locum et gentem, cum et antequam idem imperium a Græcis translatum fuerit in Latinos, ipsi a nobis sæpe moniti et rogati, nunquam Terræ-Sanctæ voluerint subvenire, quinetiam Isacius imperator ob gratiam Saladini fieri fecerit in urbe Constantinopolitana Meschitam, et quia si possent exterminare Latinos, in apostasiæ suæ vitio fortius perdurarent, in odium Latinorum, quos etiam nunc canes appellant, sicque novissimus error fieret pejor priore, cum submurmurare non cessent, quod per Apostolicæ Sedis ingenium exercitus Latinorum in Constantinopolim declinaverit captivandam: fraternitati tuæ per Apostolica scripta præcipimus mandantes, quatenus Latinos diligenter moneas et inducas, et eis sub pœna excommunicationis injungas, ne Græcis et præsertim præfato Michalitio, qui faciendo necari presbyteros laqueum excommunicationis incurrerunt, contra imperatorem prædictum, vel fideles ipsius auxilium præbeant, vel favorem. Datum Laterani V id. Decembris, Pontificatus nostri anno tertiodecimo ». Nec prætereundum visum est Innocentii Epistolas extare pro M. Constantinopolitana olim imperatrice, quibus ipsam in clientelam suam admisit donationes propter nuptias a claræ recordationis Bonifacio Montisferrati marchione, factasque ab Henrico imp., confirmat [1], Eracliensem vero archiepiscopum atque Cardicensem et Ermipolensem episc. eam tueri atque ab improborum injuriis incusso censurarum terrore defendere jussit. Denique mandavit ipsis [2], ut Sebastiensi episcopo a Montis-Sancti cœnobii cura amoto, alterum in illius locum ejusdem reginæ consilio substitueret.

33. Claudimus hujus anni periodum Hierosolymitanis rebus, quæ Brenensis comitis regni sacri sceptrum dotis nomine ab uxore datum capessentis auspiciis assurgere ac postea deprimi visæ sunt. Jordanus enim hæc monumentis suis hoc anno exaravit [3]: « MCCX. Joannes comes Brenensis Ptolemaide applicuit, pergitque Tyrum cum prælatis et baronibus, ubi reginam desponsat et coronatur »; tum de excursione in Sarracenos ab ipso facta, ut regni initia præclaro aliquo facinore insigniret

[1] Ep. XCVIII, CVII. — [2] Ep. CVIII. — [3] Ep. XXXVIII. — [4] Ep. VI. — [5] Ep. XXV. — [6] Ep. CIV. — [7] Ep. XV. — [8] Ep. XVII. — [9] Ep. XLIV et CLXXXVI. — [10] Ep. CLXXXVII. — [11] Ep. CLXXX.

[1] Eod. l. XIII. Ep. XXXI, XXXII. — [2] Ep. XXXVII. — [3] Jord. Ms. Vat. signat. num. 1960.

nobilitaretque : « Rex prædam magnam egit, et cum suis salvus rediit; » sed brevi Sarracenorum potentia ingrandescere cœpit, subjungit enim paulo post : « Sarraceni autem videntes eum inferioris esse potentiæ quam putabant, firmaverunt castrum in monte Thabor et ante Ptolmaidem sæpius discurrebant, propter quod multi peregrini repatriabant divites et potentes ».

34. *Causa Antiocheni principatus commissa episcopo Cremonensi.* — Distraxerat tum Christianorum vires ac debilitarat intestina discordia, ex qua Sarracenorum ferocia invaluerat, cui malo ut mederetur Innocentius Cremonensi episcopo dirimendæ controversiæ, quæ de Antiocheno principatu inter Leonem Armeniæ regem ac Tripolitanum comitem intercedebat, provinciam injunxit[1]; cumque idem rex magistro ac fratribus Hierosolymitani xenodochii, quod adversus ingruentes Barbaros auxilio sibi fuissent, civitatem Saleph, Castellum-Novum et Camardum cum omnibus ad ea spectantibus elargitus esset, Innocentius donationem hujusmodi Apostolica auctoritate confirmavit. Extat de his Pontificium Diploma, cui insinuatæ sunt litteræ a Leone de ea re ad Innocentium exaratæ, ubi illorum militum fortitudinem, quos ideo Macchabæis comparat, plurimum commendat.

« Reverendissimo in Christo patri et domino Innocentio, Dei gratia sanctæ et universalis Ecclesiæ summo Pontifici, Leo per eamdem et Romani imperii gratiam rex Armeniæ, sanctitatis suæ servus, sanctæque Romanæ Ecclesiæ nova, devota et obediens planta; cum omnimoda reverentia grata servitia et pedum oscula.

« Reverendæ ac recolendæ dominationi vestræ cupimus innotescat, venerabiles magistrum et conventum sanctæ domus Hospitalis præterita æstate, mense videlicet Augusto, sanctæ Sedis Apostolicæ amore atque reverentia, non solum nobis, verumetiam universæ Christianitati magnum et necessarium contulisse succursum contra infinitam Paganorum barbariem super nos et regnum nostrum aggregatam, quam Deus disperdat, pro quo a beatitudine vestra tanquam viri strenui vicem Macchabæorum gerentes promeruerunt dignius commendari.

35. Eapropter, reverende pater, et domine celeberrime, pro tam fortunato et necessario succursu nobis et Christianitati ab ipsis collato, Deo, a quo bona cuncta procedunt, S. R. Ecclesiæ et vobis ipsius vices gerenti et digne gerenti copiosas exsolvimus gratiarum actiones, et a beatitudine vestra illos petimus inde regratiari. Unde quia dignus est operarius mercede, ex regali largitatis nostræ munificentia, pro salutate animæ nostræ nostrorumque omnium progenitorum, habentes præ oculis cordis, quia sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum, donamus et concedimus sanctæ domui Hospitalis amodo in perpetuum, respectu et reverentia sanctæ Sedis Apostolicæ, atque bonorum meritorum suorum exigentia civitatem Saleph, Castellum-Novum, Camard. cum omnibus pertinentiis ipsorum, et divisionibus signatis, et cum omni jure per terram et per mare sibi pertinente, secundum continentiam scripti, inde privilegii sigillo nostro regali muniti, et corroborati etc. Dat. Tarsi Ciliciæ medio mense Aprilis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei etc. Dat. Later. III non. Aug. anno tertiodecimo ». At æqui amans Pontifex, ut eorum precibus antea annuerat, ita ipsorum temeritatem ob jura Cardicensis episcopi invasa, litteris corripuit[1]. Ad hæc querentibus militiæ Templi fratribus, quibus Sedes Apostolica jam ab ipso Ordinis exordio alba pallia concesserat, nuper Theutonicorum fratres ejusdem coloris palliis usos esse, mandat[2], consuetis vestimentis contenti nova deponerent, deque ea re ad Hierosolymitanum patriarcham Apostolicæ Sedis legatum litteras mittit[3].

[1] Ep. CXII.

[1] Eod. l. XIII. Ep. CXIII. — [2] Ep. CXVII. — [3] Ep. CXVIII.

INNOCENTII III ANNUS 14. — CHRISTI 1211.

1. *Othonis in Sicilia progressus, excommunicatio, et Friderici in imperatorem electio.* — Sensit perfidiæ suæ pœnas Otho, electo a Germanis principibus in Romanorum regem Friderico, salutis Christianæ anno millesimo ducentesimo undecimo, Indictione quartadecima : dum enim furens ambitione vindictæque cupiditate, ac blandientibus sibi rerum successibus elatus, monitis Innocentii Pontificis maximi conculcatis, occupata ditione Ecclesiastica ad invadendam Siciliam belli molem verteret, Germaniæ populi ab eo descivere. Ut vero de felicibus ejus progressibus, qui turpes exitus habuere, nonnulla afferamus, hæc de ipso Urspergensis oculatus testis [1] : « Anno Domini MCCXI, Otho in Apulia quasdam civitates accepit, et Capuam pervenit, ubi et hyemavit ». Idem confirmat Stadensis [2], qui ait eumdem imperatorem civitates et oppida in Apulia obtinuisse, imo Apuliam totam subjugasse scribit Stero [3], quinetiam Godefridus subactæ Apuliæ Calabriam addit [4] : at Fossænovæ Chronici auctor, [5] qui in Latio tum degebat, hæc tradidit : « Adveniente tempore æstatis, tota Apulia et Terra-Laboris et maxima pars Calabriæ devenerunt ad fidelitatem Oddonis dicti imper. ». Pergit Urspergensis, se eo tempore ad Romanam aulam accessisse, Othoneque hiberna ducente Capuæ, frequentibus legationibus nisum Innocentium ejus animum infringere, proposuisseque se omnia damna Ecclesiæ Romanæ illata inferendaque æquo animo laturum, ut scandalum imminens ab Ecclesia amoveret, modo a Friderico impugnando ac de Francorum rege vindicta expetenda abstineret, nec ullo modo a sententia pellendi ex Sicilia Friderici, ac doloris ob ereptam avunculo Normanniam, atque alias terras bello partas vindicandi dimoveri unquam potuisse, ac tum Pontificem tria admodum ardua suscepisse, quorum primum extitit Othonem imperio deturbare; verum de eo deque aliis sequenti anno disseremus.

2. Interea Pontifex adversus iniquum refractariumque principem Ecclesiasticis censuris animadvertit; quippe qui non solum Neapolitano archiepiscopo mandat [1], latam ab ipso in Neapolitanos Ecclesiastici interdicti sententiam, ob illius partes secutas, observandum curet, verum præcipuos Italiæ præsules, in eumdem Othonem ejusque fautores anathematis sententiam renovare jussit; ita enim ad Albanensem electum Apostolicæ Sedis legatum scribit : « Cum Otho dictus imperator maledictus et excommunicatus non cesset Rom. Ecclesiam impugnare, venerabilibus fratribus nostris Aquileiensi, et Gradensi patriarchis, Ravennati et Januensi archiepiscopis, eorumque ac Mediolanensis Ecclesiæ suffraganeis, nostris damus litteris in mandatis, et in virtute obedientiæ districte præcipimus, ut excommunicationem in ipsum et fautores ejus prolatam, postposita omni occasione, solemniter innovent, et a suis faciant subditis innovari. Quocirca districtius tibi per Apostolica scripta mandamus, quatenus si aliquis eorum, quod non credimus, mandati nostri extiterit negligens executor, tu eum appellatione remota, canonica pœna percellas. Dat. Later. VII id. Jun. »

3. Præterea gravissime in Bononienses, qui Othonis partibus favebant scriptis litteris invectus est [2]; cumque Pisani, neglectis Apostolicæ Sedis mandatis, ad Siciliæ regnum oppugnandum, « quod, ut ait, Ecclesiæ patrimonium esse dignoscitur », navales copias Othoni destinassent, Innocentius Turritano judici imperavit [3], ut si illi Sardiniam ingredi tentassent, una cum aliis insulæ optimatibus strenue resistere niteretur. Addit Stero [4], plures Germaniæ episcopos Othonem a papa anathemate damnatum denuntiasse; sicque Colmariensium Dominicanorum Chronicon hoc anno ipsum principem in universa Germania e sacro fidelium commercio segregatum tradit [5], idque Romani Pontificis jussu gestum esse historici Fragmenti incertus auctor, aliique affirmant [6]. Quibus assen-

[1] Ursp. in Chron an. 1211. — [2] Stad. in Chron — [3] Stero in Annal. apud Canis. ant. lect. tom. I. p. 234. — [4] Godef. in Annal. — [5] Chron. Fos. Nov. hoc anno.

[1] Innoc. l. XIV. Ep. LXXI. — [2] Ep. LXXVII. — [3] Ep. C. — [4] Stero in Ann. apud Canis. ubi sup.— [5] Domin. Colmar. Chron. hoc anno. — [6] Naucl. et alii.

titur Godefridus [1], refert enim Siffridum Maguntinum archiepiscopum Apostolicæ Sedis legatum cum rege Bohemiæ, aliisque proceribus apud Bavinbergum colloquium de eligendo Friderico iniisse, remque ab aliquibus rejectam; Siffridum tamen in Othonem anathematis sententiam promulgasse, eoque fratrem imperatoris Palatinum comitem Rheni, Brabantiæ et Lotharingiæ duces archiepiscopi ditionem populatos, et circa Quadragesimam ex Italia rediisse.

4. Verum Othonis reditum in Germaniam auctores alii in annum proximum conferunt. Quod porro Godefridus asserit Germaniæ principes Fridericum eligere renuisse, de colloquio duntaxat illo videtur intelligendum, ita enim Fossænovæ Chronici auctor: « Interim nuntii Alemaniæ venerunt ad Oddonem dictum imp. qui dixerunt ei totam Alemanniam rebellatam fore, et omnes archiepiscopi, episcopi, abbates, duces, principes, comites et omnes barones Alemanniæ elegerunt Fredericum regem Siciliæ in imperatorem, et mandaverunt in Siciliam nuntios, qui conducerent prædictum Fredericum salvum et incolumem ad recipiendum imperium in Alemanniam etc. (De hujusmodi legatione ab Germaniæ principibus ad Fridericum missa pluribus agit Urspergensis aliique ex eo). Quo audito Oddo prædictus imp. congregavit comites Apuliæ et Terræ-Laboris, confirmavit cum eis pacem et suam bonam voluntatem, tactus dolore cordis intrinsecus, reversus est Alemanniam, insidiando qualiter jam dictum Fridericum regem Siciliæ capere posset, si ausus foret arripere iter vel per terram »; idem de Friderico in Germania hoc anno electo scribit Rigordus [2], idque de Philippi Francorum regis consilio factum asserit. Quod vero de illius in Urbem adventu scribit, proximo cum aliis auctoribus anno in medium afferemus. Interim silentio non involvenda Friderici Siciliæ regis Diplomata regia, quibus episcoporum electiones in regno liberas esse statuit [3]:

5. *Libera episcoporum electio in Sicilia, et Ecclesia Romana hæres instituta a comite Fundano.* — « In nomine Dei æterni et Salvatoris nostri Jesu Christi. Amen.

« Reverendissimo patri et domino charissimo Innocentio, Dei gratia S. R. E. summo Pontifici, Fredericus Dei gratia rex Siciliæ, ducatus Apuliæ, et principatus Capuæ.

« Ne ulla de cætero inter vos vel successores vestros, et nos vel hæredes nostros super electionibus celebrandis dissensio suscitetur, quæ nonnunquam inter Ecclesiam et regnum rancoris et indignationis fomitem ministrabant, modum et ordinem electionis in posterum faciendæ, præsentibus litteris curavimus explicare, in quibus sic canonicæ libertati deferimus, ut dignitatem regiam non lædamus. Sancta Sede vacante, capitulum significabit nobis et hæredibus nostris obitum decessoris; deinde convenientes in unum, invocata Spiritus sancti gratia, secundum Deum eligent canonice personam idoneam, cui requisitum a nobis præbere debeamus assensum, et electionem factam non differant publicare: electionem vero factam et publicatam denuntiabunt nobis, et nostrum requirent assensum. Sed antequam assensus regius requiratur, non inthronizetur electus, nec decantetur laudis solemnitas, quæ inthronizationi videtur annexa, nec antequam auctoritate Pontificali fuerit confirmatus, administrationi se nullatenus immiscebit. Volumus igitur et concedimus, ut secundum prædictam formam electionis de cætero per totum regnum nostrum libere celebrentur, nullo prorsus obstante rescripto a Sede Apostolica impetrato. Ad hujus autem concessionis nostræ memoriam, et robur perpetuo valiturum præsens rescriptum per manus boni hominis de Gaieta notarii, et fidelis nostri scribæ, et Bulla Aurea typaria nostræ majestatis impressa præcipimus communiri, anno, mense et Indictione subscriptis. Datum in civitate Messanensi anno Dominicæ Incarnationis MCCXI, mensis Februarii, XV Ind., regni vero domini nostri Frederici, Dei gratia gloriosissimi regis Siciliæ, ducatus Apuliæ et principatus Capuæ, anno III feliciter. Amen (1) ».

6. Cum vero in Apostolicæ Sedis juribus versetur oratio, his addimus eodem anno pridie kal. Febr. Richardum de Aquila Fundanum comitem Rom. Ecclesiam hæredem fecisse, Fundano comitatu atque aliis nonnullis baroniis, ut dicunt, ei relictis, assentiente, ut videbitur anno sequenti, Friderico; publicæ vero tabulæ jussu comitis confectæ sunt hujusmodi [1]:

« In nomine Dei æterni: Anno Incarnationis ejusdem MCCXI, mensis Januar. ultimo die, stante Indictione XV, regnante D. nostro Frederico Dei gratia rege Siciliæ, ducatus Apuliæ et principatus Capuæ.

« Quia labilis est memoria hominum, et mens humana sollicitudinibus occupata præteritorum facile obliviscitur, sapientium providit discretio contractus hominum litteris publicis annotari. Ideo nos Richardus de Aquila eadem et regia gratia se-

[1] Godef. in Annal. hoc anno. — [2] Rig. in Phil. Aug. hoc ano. — [3] Lib. censuum.

[1] Habetur in eod. l. censuum.

(1) Gemina illa Documenta a Raynaldo hic et numero sequenti relata, Diploma nempe Friderici, quo statuit episcoporum in Sicilia electiones deinceps fore liberas, sicut et litteræ illæ, quibus Richardus Fundanus comes ditionis suæ heredem Romanum Pontificem constituit, ad sequentem annum pertinent, ut probat Indictio XV, qua ambæ signantur. Annum vero MCCXI ideo præferunt ambæ, quod datæ fuerint, illa quidem mense Februario, hæc vero Januario, nec annus novus in Sicilia nisi a Martio incipiebat. Chartæ vero illæ annum Friderici tertium signant; idemque ex anno MCCIX quo Fridericus nuptias cum Constantia conciliavit, ducitur. Vide notas ad A. MCCIX, 30.
MANSI.

cundus Fundanus comes, attendentes quoquomodo nostræ humanitatis fragilitatem diu in humanis sollicitudinibus implicatam multa et varia incurrisse peccata, divina gratia inspirante, ad id recurrere festinavimus, quod nobis salutem pariet et remedium peccatorum. Inde est utique, quod cum testamentum sit ultima testatio mentis, nos præsentibus litteris nuncupatum testamentum facientes ob reverentiam Dei, et nostræ salutis obtentu, sanctam Romanam Ecclesiam, cui, auctore Deo, D. et reverendissimus pater noster Innocentius III papa præesse dignoscitur, de civitate nostra Fundana cum omnibus tenimentis suis et redditibus, cum aquis, silvis, pascuis, piscariis, aucupationibus, montanis, maritimis, et omnibus pertinentiis suis hæredem instituimus, salvo in omnibus, et per omnia nostris hominibus civitatis ejusdem privilegio libertatis et immunitatis, quod eis facimus et eorum hæredibus in perpetuum, salvis etiam omnibus bonis consuetudinibus, quas olim eorum antiqui et ipsi deinde processu temporum habuerunt.

7. « Item instituimus Ecclesiam supradictam hæredem de baronia castri Vallis-Cursæ, quam hodie a nobis tenet dilectus frater noster Rogerius, et de quocumque alio beneficio in antea faciemus eidem. Item de baronia castri Picæ, quam hodie a nobis tenet Richardus de Ceperano. Item de baronia castri Ambrisiæ, quam hodie a nobis tenet Philippus de Sonrino. Item de baronia castri Campinelli, statuentes, ut amodo ex supradictis omnibus sæpedicta sancta Romana Ecclesia hujus nostræ prætaxatæ institutionis sit hæres in perpetuum. Item de baronia castri Aquævivæ, quam hodie tenet Matthæus de Argento, et quoniam ultima testatoris voluntas secundum leges attendenda est et servanda, ne aliqua nostræ voluntatis mutatione fas sit contra præsens testamentum venire, ecce appositis et tactis sacrosanctis Evangeliis, præsentibus dominis Roberto venerabili Fundano episcopo, Pandulfo domini papæ subdiacono et familiari, Sinulpho canonico Ferentino, et supradicto Rogerio fratre nostro, juravimus de cætero nunquam contra præsens testamentum venire, vel ausu temerario contra religionem nostri juramenti infringere seu mutare, sed illud curabimus præstante Domino perenniter inviolatum servare. Illud autem præsenti scripto non est prætereundum, quod dominus papa, quocumque tempore Deus nos de præsenti luce vocaverit, dabit pro anima nostra centum uncias auri distribuendas per manus dicti Roberti venerabilis Fundani episcopi, et Stephani venerabilis domini papæ camerarii, etc. »

8. *Urbes ditionis Ecclesiasticæ servatæ.* — Sed ad Innocentium revertamur; cum Ecclesiastica censura esse non debeat (ut sapientissimus Pontifex docet) innocentum oppressio, sed delinquentium correctio, ita per illam improborum insolentiam coerceri voluit, ut ne insontes indebita pœna afficerentur, prudentissime caverit : quamobrem Laudunensem electum et clerum hoc eodem anno monuit [1], ne ipsi aliique in Laudunensem populum, vel alium quemlibet anathematis vel interdicti sententiam temere vibrarent. Insuper Albanensi electo eodem anno præcepit [2], una cum Cremonensi episcopo, et abbate e Columba, Ferrariensi Ecclesiæ episcopum præficerent, quamvis Estensis marchio, capta Ferraria, id differri flagitasset; cumque marchio arcis Ferrariæ construendæ potestatem sibi fieri ab Sede Apostolica poposcisset, perbrevem ad eumdem Albanensem electum Epistolam misit [3]. « Dilectus filius nobilis vir marchio Estensis nobis humiliter supplicavit, ut in Ferrariensi civitate construendi castrum, per quod ipsam melius defendere valeat, et ad fidelitatem Romanæ Ecclesiæ conservare, licentiam concedere dignaremur. Nos igitur id tuæ prudentiæ committentes, districte tibi per Apostolica scripta mandamus, quatenus super hoc statuas ad honorem et profectum Ecclesiæ, quod videris expedire. Dat. Later. VII id. Jun. » Rursus in Ecclesiasticæ ditionis finibus tuendis conservandisque sollicitus, Uticensi episcopo et Cisterciensi abbati, Apostolicæ Sedis legatis, Melgoriensis comitatus, qui ad S. Petri jura spectabat custodiam commisit [4]. Ravennati archiepiscopo mandavit [5], Argentam oppidum præsidio militari communiret, et si id minus præstare posset, prædicto marchioni traderet, cautione ab eo antea accepta, Ravennati Ecclesiæ fideliter se diligenterque servaturum. At de his hactenus.

9. *Reges Galliæ, Angliæ et Lusitaniæ monet et increpat Innocentius personis vel juribus Ecclesiasticis infensos.* — Jam ad Innocentium cum principibus de gravissimis rebus agentem orationem convertamus; cum ex prophetica sententia sciret se a Deo constitutum super gentes et super regna, ut evelleret, et destrueret, et ædificaret, et plantaret, errantes principes, regesque ipsos castigare verbis monitisque ad officium revocare non destitit. Cum igitur Philippus Francorum rex Antissiodorensem Aurelianensemque episcopos insectaretur, monitisque Pontificis excusationes opponeret eluderetque, Innocentius Senonensem archiepiscopum aliosque præsules, cum ad ablata illis restituenda sedulis cohortationibus jubet [6] compellere. Quæ vero in eos Philippus gesserit, quave de causa fuerit commotus, ex litteris [7] apparet, quas Pontifex anno superiori ad ipsum dedit, nosque ibi attulimus. Eam nimirum discordiam pepererat nonnullorum militum temeritas, quos ii episcopi possessionum causa quas jure beneficiario a rege obtinebant, exercitui regio submiserant, in Britanniam enim movere jussi, proficisci recusarunt, factique rationem attulere, quam tradunt recentiores aliqui, ubi nimirum rex copias

[1] Innoc. l. IV. Ep. LX. — [2] Ep. LXXIII. — [3] Ep. LXXVII. — [4] Ep. XXXIII. — [5] Ep. LXXIV. — [6] Ep. XLIX. — [7] Lib. XIII. Ep. CLXXXII.

non ductaret, se eo pergere non teneri : ex qua re excanduit adeo Philippus, ut non modo episcoporum bona stipendiaria occuparit verumetiam Ecclesiastica invaserit, quorum propterea causam Innocentius Senonensi archiepiscopo defendendam commendavit [1]; arguit vero regem præcipitis iracundiæ, quod episcopos non citatos nec auditos ob aliorum factum multa gravissima affecisset. Quem præterea hoc anno monuit, regios ministros coerceret, qui bona defunctorum publicabant, quos artem fœneratoriam exercuisse calumniabantur; hæc ad Philippum Innocentius, qui præterea eidem regi aliisque in Nivernensem comitem, qui Verzeliacense monasterium gravissime oppresserat, litteras misit [2], quemadmodum antea rescripserat [3] in Folcarcariensem comitem et alios, qui acerbissimis exactionibus viatores divexabant.

10. Verum majorem etiam erga Joannem Angliæ regem severitatem coactus est adhibere, uti Matthæus Parisius testatur : qui prius de legatione ad Pontificem missa ait Pandulphum subdiaconum ac Durandum Templarium ad Joannem accessisse, ut de concilianda pace agitarent, regemque assensisse, ut archiepiscopus Cantuariensis, episcopi, aliique ejecti restituerentur; ut vero illata sarciret damna ac fisco addicta redderet, adduci nunquam potuisse, atque ita rem ad exitum non perductam. Cæterum de Cantuariensi archiepiscopo aliisque in exilium actis addit Rigordus [4] : « Idem vero sanctus archipræsul (Stephanus scilicet Cantuariensis, quem paulo ante sanctæ opinionis virum nominat) et alii episcopi a Philippo rege liberaliter recepti in regno Franciæ exulabant » ; verum cum nec ea ratione flectere pervicacem regem posset Innocen. quibus remediis ejus audaciam furoremque compescuerit, enarrat Parisius, nimirum Anglos omnes præstiti Joanni sacramenti religione liberasse atque objecto anathematis terrore vetitum ne ipsi in consuetudine familiari, mensa, vel consilio communicarent ; additque iniquissimis tunc consiliariis corruptum fuisse. His vero auctoribus ac suasoribus innumera ingentiaque flagitia commisit, de quibus sæpe queritur Parisius, ut nullo refellantur negotio impudentissimi novatores, qui cœco furore perciti, in æquissimum Pontificem, Joannis scelera ulciscentem, iniqua effutiunt [5].

11. Nefaria etiam facinora eo tempore patrabat rex Lusitanus, quorum narrationem complectitur Innocentii ad ipsum hoc anno data Epistola [6], qua eumdem, ut par erat, arguere minarique non destitit, subditque : « Obsecramus te, fili charissime, per misericordiam Jesu Christi quatenus illa mensura contentus, quam Deus tibi donavit, ad Ecclesiastica jura non extendas aliquatenus manus tuas, sicut nec nos ad regalia jura manus nostras extendimus, relinquens nobis judicium clericorum sicut et nos laicorum judicium tibi relinquimus, quia secundum Apostolum servus suo domino stat aut cadit, ne si alienum tibi officium usurpaveris, exemplo Oziæ regis divinam ultionem sentias. Quoniam igitur excessus hujusmodi multipliciter apud homines obnubilant famam tuam, et conscientiam maculant apud Deum, serenitatem tuam rogamus attentius et monemus, salubriter consulentes, quatenus habens respectum ad illum cui nuda sunt quælibet et aperta, qui etiam nec falli poterit nec corrumpi, prædictum episcopum propriæ restituens libertati ablata eidem restituas universa, et de damnis, injuriis, et gravaminibus sibi et Ecclesiæ irrogatis satisfaciens competenter, ab eisdem et similibus sic desistas, ut majestatem divinam, quam propter hoc graviter offendisti, valeas complacare, ac cum defeceris, in tabernacula recipiaris æterna. Alioquin quantumcumque te in Domino diligamus, et honori tuo deferre velimus, quia magis est regi Deo, quam regi homini deferendum, noveris quod in jure suo non deerimus episcopo memorato, qui sumus omnibus in justitia debitores. Dat. Later. VII kal. Mart. anno XIV ». Hactenus Innocentius.

12. Ejusdem argumenti litteras Compostellano archiepiscopo misit [1], mandavitque ni rex flecteretur monitis, Ecclesiastica in eum censura animadverteret ; evenitque, ut divinæ in eum severitatis aculeis excitatus tandem oculos aperiret, adeo verum illud divinum oraculum [2] : *Vexatio dabit intellectum auditui ;* qui enim prosperis rebus elatus, sui Deique oblitus, plura in Ecclesiam flagitia patrarat, morbo impliciţus percussusque a Deo consilia saniora suscepit, ut minime de eo dici possit quod in sacris litteris de rege Asa legitur [3] : « Nec in infirmitate sua quæsivit Dominum » ; ipsi vero supremam voluntatem ab Apostolica Sede confirmari expetenti, ita rescripsit [4] Innocentius:

« Illustr. regi Portugalliæ.

« Is qui tangit montes et fumigant, cor tuum tetigisse videtur ad pœnitentiam salutarem, dum corporali ægritudine te affligens, ad sanandas spirituales ægritudines te induxit, quatenus recogitando annos tuos in amaritudine animæ tuæ, pro excessibus tuis, quibus Creatorem tuum multipliciter offendisti, offerres ei sacrificium vespertinum. Unde licet infirmus corpore, animo tamen sanus legitimum condidisti, sicut accepimus, testamentum, in quo pro tuorum remedio peccatorum piis locis et viris religiosis, necnon infirmis et indigentibus multa legasti, de filiis et filiabus, nepotibus et neptibus tuis, necnon et aliis quibusdam personis, ac etiam de ipso regno provida deliberatione disponens, quæ omnia suppliciter postulasti per Sedem Apostolicam confirmari, sicut in scriptis authenticis continentur expressa. Et nos autem

[1] Ep. LI. — [2] Ep. CXXII, CXXV. — [3] Ep. XXXIX. — [4] Rig. de gest. Phil. Aug. Franc. reg. ann. 1212. — [5] Cent. XIII. c. 10. col. 987. — [6] Lib. XIV. Ep. VIII.

[1] Ep. XIX. — [2] Isa. XXVIII. — [3] 2. Par. XVI. — [4] Lib. XIV. Ep. LV.

ipsius seriem testamenti coram nobis perlegi fecimus diligenter, et intelleximus omnia rite disposita; illis duntaxat exceptis, quæ de quibusdam monasteriis disponere præsumpsisti, nisi forsan de jure intellexeris patronatus, cum juxta canonicas sanctiones nulla sit laicis de rebus Ecclesiasticis disponendi attributa facultas : quare tuis supplicationibus inclinati, testamentum ipsum in cæteris omnibus approbantes, illud juxta finale tuæ dispositionis arbitrium statuimus, et præcipimus inviolabiliter observandum. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ approbationis, constitutionis, et præceptionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, etc. usque incursurum. Datum Laterani VI kalend. Jun. » Pridie vero ejus diei ad eumdem Epistolam dederat[1], ac sexto die kalend. Jun. Compostellano archiepiscopo, et Bracarensi ac Zamorensi episcopis præcepit[2], darent operam ne quisquam contra hujusmodi testamentum Apostolica auctoritate fultum venire auderet.

13. *Obitus Lusitaniæ regis.* — Porro regem eodem anno defunctum, Innocentii ad ejus filias missæ Epistolæ ostendere videntur, namque hoc ipso anno III id. Octob. scripsisse reperitur M.[3]... ac Terasiæ[4] reginæ et S.... Lusitani regis filiabus, quibus Apostolicæ Sedis patrocinium, quod enixe poposcerant, pollicetur; qua de re etiam ad Compostellanum archiepiscopum aliosque Hispanos præsules scripsit[5]. Cæterum qui Lusitanum regem pœnitentem benigne excepit Innocentius, alios Hispanos principes virtute spectabiles commendavit, omnemque eis favorem impendit. Decreverant Alphonsus Castellæ rex atque Fernandus filius Sarracenos suis finibus arcere, quare Pontifex utrisque animos addit[6], proptereaque Hispaniæ præsulibus imperat[7], Ecclesiasticis censuris in eos reges animadverterent, qui pacem et inducias inter ipsos et Alphonsum ejusque filium firmatas violare essent ausi, dum illi adversus Sarracenos bellum gererent. Testantur hæc tum ad episcopos, tum ad Alphonsum Fernandumque datæ litteræ. Ne vero interea tumultus aliquis in Hispaniis oriretur, unde hujusmodi expeditio magno Christi fidelium damno perturbari posset, Innocentius quamvis a Toletano archiepiscopo rogatus, nihil de illius Sedis primatu decernere voluit, sed supersedendum censuit. Præterea Petro Aragonensi regi, cui erat in animo Christiani nominis hostes delere, permisit[8], ut quidquid cuiquam ante legitimæ ætatis tempus magno cum detrimento dedisset (majorem namque reddituum partem in largitiones profuderat) rescinderet, ea tamen lege, ut donationes Ecclesiis, aliisve piis locis factæ, si quæ revocandæ essent, non alterius quam Ecclesiastici judicis decreto revocarentur.

[1] Ep. LVI. — [2] Ep. LVII. — [3] Ep. CXIV. — [4] Ep. CXVI. — [5] Ep. CVI, CVIII. — [6] Ep. IV. — [7] Ep. III. — [8] Ep. XXVII.

14. *Bellicæ res gestæ inter crucesignatos et hæreticos.* — Vindicantem nunc scelera Innocentium intueamur; extant ejus litteræ ad Arelatensem archiepiscopum ejusque suffraganeos, adversus Raymundum Tolosanum comitem datæ[1], quibus latam in eum ab Apostolicæ Sedis legatis sententiam promulgari jussit: quibus præterea mandat[2], ut ad recuperanda Ecclesiarum oppida aliaque ab impio comite usurpata, viriliter prudenterque incumberent; cujus etiam auctoritate suffulti crucesignati in Galliis, comite Simone duce, præclara in Albigenses facinora explicaverunt. Hoc vero anno Tolosanus comes vetera scelera Fulcone episc. Tolosano urbe exire jusso, novo scelere cumulavit : cum enim episcopus post mediam Quadragesimam, uti mos est in Ecclesiis episcopalibus, ordines collaturus comitem sacris depulsum per nuntios rogasset, urbe tantisper ludendi spatiandive captata occasione abesset, dum ipse sacros ordines celebrasset, quos præsente ipso in urbe non poterat : sed comes in iras efferatus viri nobilis opera, ut urbe protinus abiret imperavit, quod episcopus intrepide detrectavit, cujus constantiam ita Vallisarnensis describit[3] : « Vir autem venerabilis hæc audiens in fervore spiritus mente intrepida clarissimo vultu tale fertur militi dedisse responsum : Comes (inquit) Tolosanus non me fecit episcopum, nec per ipsum hic ordinatus sum, vel pro ipso, Ecclesiastica me elegit humilitas, non intrusit violentia principalis, non exeo propter eum, veniat si audet, paratus sum excipere gladium, ut pertingam ad majestatem per calicem passionis : veniat tyrannus stipatus militibus et armatus, solum me reperiet et inermem : attendo bravium, non timebo quid faciat mihi homo. O constantia animi! O mirificum robur mentis! manens igitur intrepidus ille Dei famulus de die in diem exspectabat tyranni gladium ».

15. Cum diutius martyrii palmam exspectasset, ad comitem Montfortium Vaurensi obsidioni strenue incumbentem se contulit; id porro oppidum munitissimum divina potius virtute a crucesignatis Francis, Germanisque, quam humana captum, dieque festo sanctæ crucis debellati crucis inimici, qui in cruces Catholicorum papilionibus eminentes dejiciendas tela jaculari solebant, fassique ipsi sunt, dum adducta machina impetus in muros imprimeretur, canentium sacerdotum magis vocibus, quam hostilium armorum strepitu fuisse percussos[4], quod hisce verbis Vallisarnensis testatur : « Dum autem nostri in expugnatione ista instantissime laborarent, episcopi qui aderant, et quidam venerabilis abbas Curiæ-Dei Cisterciensis Ordinis, qui de mandato legatorum ipsorum vices in exercitu tunc agebat, universusque clerus congregati in unum cum devotione maxima, *Veni, creator spiritus* decantabant ; quod videntes et

[1] Ep. XXXIV. — [2] Ep. XXXVII. — [3] Petr. Val. Hist. Albig. c. 51. — [4] Ibid. c. 52.

audientes adversarii ita Deo disponente stupefacti sunt, et vires resistendi pæne penitus amiserunt, quia sicut postea confessi sunt, plus timebant eos cantantes quam pugnantes, psallentes quam insilientes, orantes quam infestantes. Muro igitur perforato jam nostris intrantibus, et adversariis cum jam non possent resistere se reddentibus, volente Deo et misericorditer nostros visitante, in festo Inventionis sanctæ Crucis captum est castrum Vauri ».

16. Eadem de expugnatæ Vauri die Bernardus [1], qui addit quadringentos hæreticos perfectos, ut vocat, qui nimirum nullis rationibus, ut virus evomerent, adduci poterant, flammis injectos; Aymericum Montis-Regalis et Lauriaci dominum, qui arcem defendendam susceperat, cum viris aliquot nobilibus suspendio necatum, octoginta alios gladio cæsos; Gerardam urbis dominam atque Aymerici sororem in odium hæreseos in puteum projectas, ac lapidibus obrutas. Ita divinum numen quas continuerat iras in scelesta capita graviter opera cruce insignitorum effudit, quorum se ducem præcipuum, et quam grata majestati suæ eorum mors esset, qui in eo bello sacro crucem sumerent, occumberentve, aliquot miraculis ostendit: apud Vaurum enim, addit [2] Vallisarnensis contigisse miraculum, quod sui admiratione multos percussit. Casu namque ardente militis veste redactaque in cineres, ea sola pars, cui crux assuta erat, integra remansit.

17. Longe illustrius aliud miraculum subdit auctor [3]. Cum enim, dum Vaurum obsideretur, innumeri crucesignati impellente Tolosano comite a Fuxensi ruptariis stipato comparatis insidiis, dum incautius incederent atque ad Montfortium properarent, immanissime trucidati essent, accedente ad locum Montfortio post captum Vaurum, columna ignea in occisorum corpora delabi visa est, quæ manibus postea in crucis formam passis reperta sunt: « Comes igitur noster movens castra cœpit tendere ad quoddam castrum, quod dicitur Mons Gaudii, ubi a comite Fuxi peregrini fuerant interfecti. Factum est autem dum exercitus tenderet ad castrum illud et dum aliquantulum longe esset, apparuit in loco illo, ubi occisi fuerant peregrini a comite Fuxi columna ignis videntibus nostris, lucens et descendens super corpora occisorum. Venientes autem nostri ad locum, viderunt omnes occisos jacere resupinos brachiis in modum crucis extensis. O res mira! istud audivi miraculum ab ore venerabilis episcopi Tolosani Fulconis, qui præsens erat ». Confirmat hæc Bernardus [4], qui ait, episcopum Tolosanum suis oculis illud miraculum hausisse, atque veritati testimonium exhibuisse; his similia de fortissimis Christi athletis tradit Vincentius [5], innumeram nostrorum multitudinem trucidatam, atque in jacentium corpora igneum globum de cœlo delapsum a pluribus fuisse conspectum; additque illa in cœmeterio ab episcopis atque abbatibus rite dicato sepulturæ esse mandata: atque eodem temporis momento illorum animas lætantium Angelorum cœtu stipatas, in cælum ferri, Mariam Oignacensem longissimo licet locorum intervallo disjunctam, suis oculis suspexisse, testatur Jacobus de Vitriaco [1] cardinalis episcopus Tusculanus, qui ejus gesta conscripsit.

18. Hoc porro tempore [2] Montfortius cum exercitu crucesignato movere bellum Tolosano comiti cœpit, tum quod Tolosanus ab ipso exulcerato animo discessisset, Vaurum suos ad illud defendendum submisisset, crucesignatorum inermem multitudinem Fuxensis opera trucidasset, vetuisset ne commeatus machinæque ad cruce insignitos adducerentur, maximeque defixus anathemate a legatis, ejusque ditio exposita esset: tum vero Tolosanus episcopus clerum Tolosa discedere imperavit, qui nudis pedibus secum Christi sacrum corpus efferens, ex urbe interdicto supposita discessit, nec ita multo post Castrum-Ferrandi, quod Balduinus Tolosani comitis frater defendebat, Montfortii impetus sensit, excepitque victorem, Balduinus ea lege sese dediderat, ut salvis omnibus sponderet nunquam Ecclesiam aut Montfortium bello lacessiturum. Cumque perrexisset ad fratrem, paulo post regressus Montfortio se conjunxit, atque egregie exscindendæ hæresi operam collocavit. Urgebat feliciter victoriam comes, conversisque in Tolosam signis Barensis comitis Germanorumque viribus auctus, urbem, in quam hæreticorum colluvies ex aliis locis ejecta confluxerat, obsidione cinxit: sed brevi spes, quam in Barensi posuerat, eum fefellit, exercituque commeatus inopia laborante, soluta est obsidio, ac Barensis postea a Montfortio magna suo nomini aspersa ignominia sese subduxit; nec destitit Montfortius hostem debellare, vastare Fuxensis terras, expugnare Casutium (Castutium Caylus), Caturcum in suas partes pellicere, aliaque bellicæ virtutis egregia facinora explicare; celebrandum porro æterna memoria illud dictum, quod Cisterciensi cuidam hortanti ipsum animosque admonenti, cum Carcassona castri novi itinere sese accingeret, subjecit: « Totum de Deo præsumens (refert Vallisarnen.) putatis, inquit, quod timeam? Christi geritur negotium, universa pro me orat Ecclesia, scio quod non poterimus superari ».

19. Cincto mox obsidione Castronovo a comitibus Tolosæ, Fuxi, Gastone de Bearno, aliisque Vasconibus innumera multitudine stipatis, eorum impetus excepit viriliter, ac suorum parte ipsius jussu reversa ex bello contra Mahometanos Hispaniæ, quos Petro regi in auxilium submiserat, est

[1] Bern. Chr. Rom. Pont. hoc ann. — [2] Ibid c 53. — [3] Ibid. — [4] Bern. Chron. Rom. Pontif. — [5] Vincent. Bellov. spec. hist. l. xxx. c. 2.

[1] Jacobus de Vitr. l. ii. c. 7. apud Sur. tom. iii. xxiii Jul. — [2] Petr. ib. c. 54, 55, etc.

recreatus. Verum Petrus malam illi retulerat gratiam, qui redeuntibus pro impensa opera insidias constarat, de quibus moniti alio itinere deflexerunt, hostili quippe in Montfortium animo erat Petrus, hæreticorumque partibus fœdissime implicitus. Hoc fretus auxilio comes ingentem paulo post hostium multitudinem fudit delevitque : adeo singuli Montfortiani contra triginta hæreticos, quorum dux Fuxensis erat, dimicavere. Hostis vero in fugam actus, ut stragem evaderet arte usus, Montfortium inclamare cœperat, quasi sub illius signis hostem persequeretur, cui Catholicus victor : Si noster es, hunc fugientem obtrunca, hæreticum palabundum demonstrans, moxque cum socium urgente metu trucidasset, ipse cædebatur a nostris, contrariaque hac arte elusi hæretici innumeri cecidere ; cum e Catholicis paucissimi fuerint desiderati. Ea relata divinitus victoria reversus comes ubi castrum ingressus est, desiliens equo, nudis pedibus Ecclesiam adiit, gratias solemnes Deo redditurus. Fuxensis tamen, ut callidus erat, partam victoriam, et Castrumnovum captum ementiens, nonnulla oppida ad defectionem traxit, crucesignati etiam aliqui insidiis interfecti, e quibus Gaufridus ab hostibus undique circumfusus, ac suffosso equo exceptus in pedes, inclamanti hosti ut se dederet, strenue respondit [1] : « Christo me reddidi, absit ut ejus me reddam inimicis » ; atque ita ab hostibus cæsus, palmam nobiliorem collecturus in cælum evolavit.

20. *Hæreticos resipiscentes recipit, Ecclesiis probos episcopos præficit Innocentius.* — Dum crucesignatorum armis deleret Pontifex illis in locis hæreticos, fœdum apostatam non solum repressit in Provincia verum ad bonam frugem revocavit : fuit is Roncelinus, qui monastico abjecto habitu, Massiliæ dominium sibi attribuerat, quique ob apostasiam, incestum, rapinas aliaque flagitia, cœtu fidelium a Sede Apostolica depulsus fuerat, quocirca Pontifex adversus ipsum ac Massilienses, qui ejus obsequebantur voluntati, plures Epistolas scripsit [2], cui postea resipiscenti ignovit, ac multis præterea præsulibus Massiliæque populo universo, aliisque postulantibus patrimonii curam, ex abbatis venia permisit. Continentur hæc in Pontificiis Epistolis [3], unde plura, si cupias, decerpere possis. Neque hæreses solum, apostasiamque, sed simoniacam etiam pravitatem acriter est insectatus, eamque ab Ecclesia arcuit, ut testantur ejus litteræ ad S. Stephani Bononiensem abbatem et Greg. decretorum doctorem, in Alexandrinum episcopum hoc ipso anno datæ [4]; illum enim a Pontificali sacerdotalique munere removendum decrevit, quod ad gratiam ab Apostolica Sede aucupandam, simoniacas pactiones confecisset ; postea vero in Bisuntinum archiepiscopum, simoniacæ labis aliorumque criminum postulatum rescripsit [5]. Quod Innocentius paulo ante ex Apostolo dixerat, omnem simoniæ occasionem a fidelibus submovendam studuit, quocirca sanxit, ut sacerdotia non vacantia ex Lateranensis Concilii præscripto obtineri non possent [1] : nec ea tantum, quæ fœdarent mores verumetiam quæ Christianos parum decerent, a commissa sibi Ecclesia nisus est propulsare : quocirca Esculano episcopo præcepit [2], tabellionum officium clericis, qui sacris ordinibus initiati forent, omnino interdiceret.

21. Cum optime sciret, præsulum vigilantiam et curam, Ecclesiæ Christique cultoribus plurimum prodesse, ita minus idoneorum desidiam ingentia mala afferre, qui essent ejusmodi episcopatu se abdicarent operam dedit, atque adeo Auxitanum archiepiscopum tanto oneri imparem, ultro dignitatem mandat deponere [3], atque ad Uticensem episc. et Cisterciensem abbatem Apostolicæ Sedis legatos scribit, ad id adducere nitantur : idemque Rhuteno episcopo præcipit [4], cui jamdudum postulanti, abeundi episcopatu fecerat potestatem. Præterea Uticensem episcopum A. S. L. Carcassonensis episcopi votis indulgere jubet [5], qui etiam episcopali onere levari enixe petierat, quod Turritano etiam archipræsuli, Serano episcopo, qui idem postularant, permisit [6]; cujus etiam archiepiscopi fidei alia negotia demandavit. Ut vero illi conspicuum erat, nil majores Christianæ reipublicæ clades, quam odia discordiasque conflare, arctiori concordiæ nexu Christianorum animos obstringere contendit. Cum igitur vita functo Suero qui Norvegiæ regno præfuerat, inter Ingonem illius nepotem ac Philippum genere moribusque præclarum, magna de rerum summa dissensio flagraret, ad eam extinguendam Nidrosiensi archiepiscopo ejusque suffraganeis scripsit [7], de utriusque juribus inquireret. Defunctus porro Suero is erat tyrannus, qui sacerdotio abjecto, genus suum ementitus sceptrum Norvegiæ invaserat, et cædibus ac rapinis regnum illud funestarat, in quem plures ab Innocentio exaratas litteras retulimus in Annales [8]. Tyranni studiosi nepotem illius regiis insignibus decorare nitebantur, contra alii quemdam alium, Philippum nomine, ex veterum regum prosapia satum, ad regnum efferebant, belloque civili ardente conventum erat, ut uterque regiam dignitatem in diversis Norvegiæ partibus retineret. Sed paulo post circumventus Philippus ab hostibus, cum juberetur regno cedere, respondit se Pontificis judicio stare paratissimum, quod alii respuerunt; in quos discussa melius veritate Innocentius censuras distringere meditabatur.

22. « Nidrosien. archiep. et suff. ejus.

« Ad nostram noveritis audientiam pervenisse, quod obeunte Suero, qui Norwegiæ regno præsederat, fautores ejus, qui Virleibani (Virchibani)

[1] Ibid. c. 58. — [2] Innoc. l. XIV. Ep. XXXV. etc. — [3] Ep. XCIII, XCIV. — [4] Ep. CXIII. — [5] Ep. CXXIV.

[1] Ep. XII, XXV, XXVI. — [2] Ep. CXXVIII. Habetur c. sicut ne clerici vel mon.— [3] Ep. XXXII. Reg. post eamd. Ep. — [4] Ep. XXXIII. — [5] Ep. XXXIV.— [6] Ep. L, CII, CIII.— [7] Ep. LXX.— [8] Ann. 1198.

dicuntur, quemdam ipsius nepotem Ingonem nomine sublimare nitebantur in regem, quorum conatibus viri prudentes et nobiles, qui genus regium Norwegiæ plene noverant, resistentes, juvenem quemdam Philippum nomine, a claræ memoriæ Magno et Ingone antiquis et Catholicis Norwegiæ regibus trahentem originem, insignem genere, ac morum honestate præclarum in regem concorditer elegerunt. Ipsis itaque pro regno certantibus, et destruentibus male terram, tandem divina ex alto prospiciente clementia, per tuam, frater archiepiscope, ac venerabilis fratris nostri Aloensis episcopi sollicitudinem et operam diligentem, sic sunt inter eos pacis fœdera reformata, ut utroque dignitatem et nomen regium retinente, si hoc tamen ex dispensatione noster approbaret assensus, Ingo in quadam, Philippus vero in altera Norwegiæ parte regnet. Iis igitur ita dispositis, contigit, quod idem Philippus, ad quem regnum, sicut accepimus, hæreditario jure spectat, cum adversariis suis colloquium habiturus accessit, quem iidem adversarii sui cum innumera multitudine circumdantes, licet prius fuerit datis obsidibus definitum, cum quantis deberent utrique sociis convenire, asserebant firmiter se cum ipso Philippo pacis fœdus nullatenus inituros, nisi a se nomen regium abdicaret, qui constitutus in arcto, ne nobilitatem sui generis macularet infamia, et fœdus pacis initæ violaret, ad appellationis remedium convolavit, committens causam suam nostro arbitrio terminandam, ut videlicet, quem magis idoneum judicaremus, ille regio sublimaretur nomine ac honore. Quod principes Virleibanorum (Virchibanorum) penitus renuentes, se nostro nunquam stare velle judicio proponebant. Licet autem super iis quorumdam testimoniales litteræ nobis fuerint destinatæ, quia tamen per eas non est facta nobis super tali et tanto negotio plena fides, per Apostolica vobis scripta præcipimus mandantes, quatenus Deum habentes præ oculis, inquiratis super iis plenissime veritatem, et eam nobis per litteras vestras fideliter intimetis, ut per vestram relationem instructi, securius in ipso negotio procedere valeamus. Dat. Later. VII id. Jun., Pontificatus nostri anno XIV ».

23. Ad enascentes vero inter præsules virosque religiosos discordias tollendas non minorem Pontifex curam adhibuit; ita regem Ungariæ hortatus[1], ut si qua forsitan Strigoniensem inter et Colocensem exoriretur discordia, eos ad concordiam adducere niteretur; atque ad universos archiepiscopos et episcopos scriptis litteris ad mutuam inter Cistercienses et Carthusianos animorum studiorumque conjunctionem servandam adstringendamque, hæc inter alia[2]: Universitati vestræ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus, cum in diœcesibus vestris aliqua fuerit inter eos materia litis exorta, vos sine mora partes vestras interponatis ad pacem inter eos amicabiliter reformandam etc. » Munivit præterea alios religiosos viros sua clientela, ac pluribus prærogativis contentis in litteris Pontificiis[1], quarum numeros in margine apponimus. Eximio etiam suo in Ecclesiam studio promeruit Poloniæ dux, ut Innocentius illius ditionem Apostolico patrocinio committeret, in cujus rei argumentum quatuor argenti marcharum stipendium persolvere est jussus[2]: « Cum a nobis petitur quod justum est et honestum, tam vigor æquitatis quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Eapropter, dilecte in Domino fili, devotionis tuæ sinceritatem, quam circa libertatem Ecclesiasticam geris, et quam Ecclesiis et personis Ecclesiasticis in tuo ducatu recognovisse dignosceris, attendentes, ut ab Ecclesia protectionis gratiam sentias, quam satagis honorare; personam tuam cum universis bonis, quæ inpræsentiarum rationabiliter possides, aut in futurum, præstante Domino, justis modis poteris adipisci, sub B. Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti patrocinio communimus. Ad indicium autem hujus a Sede Apostolica protectionis perceptæ quatuor marchas, gratis oblatas, singulis trienniis nobis nostrisque successoribus ad Poloniæ pondus persolves. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostræ protectionis infringere, vel ei etc. usque incursurum. Dat. Lat. III id. Maii, anno XIV ». Alia Innocentii Diplomata possent adjici, sed de his deque Occidentalibus rebus satis, ad Orientales nos conferamus.

24. *Constantinopolitani patriarchæ obitus.* — Hoc anno defuncto Thoma Mauroceno, Constantinopolitano patriarcha, Innocentius convulsis quæ minus legitime erant gesta, ab iis ad quos ea electio pertinebat, quorum alii ejus Ecclesiæ decanum in locum demortui subrogarant, alii tres alios renuntiarant, electionem ad leges canonicas revocari jussit[3], quo etiam anno de immanibus Neopatrensis archiepiscopi flagitiis inquirendi Saratoriensi episcopo, ac Thebano decano onus injunxit[4]. Præterea adversus aliena bona ac jura invadentes, ut anno superiori valde elaborandum fuit, compelli decernit Bertholdum comitem et Mariam olim marchionis Montisferrati uxorem[5], possessiones S. Sophiæ quas averterant restituere, Henricum imperatorem monet[6], ut Templarios equites fatigare desineret.

« Innocentius, etc.

« Licet jam sæpe pro restitutione ipsius tibi direxerimus scripta nostra, tu tamen preces nostras pertransisti hactenus aure surda, prout debueras, non attendens quam benigne et efficaciter tuas preces curaverimus exaudire, quantumve nostrum auxilium tibi fuerit hactenus opportunum; quod si tibi forsan tua promerente duritia, duxe-

[1] Ep. LXXXI. — [2] Ep. CVII.

[1] Eod. l. XIV. Ep. VI, XVIII, XL, XLII, XLIII, XLVI, LIX, LXII, CV, CXXXV, CXLI. — [2] Ep. XLIV. — [3] Ep. XCII. — [4] Ep. XCVII. — [5] Ep. XCII. — [6] Ep. CVIII.

rimus subtrahendum, experimento cognosces, quantum tibi utile fuerit, quantumve subtractum adferat detrimentum. Dat. Later. III non. Octob. »

25. *Pro Armeniæ rege, pro Antiochia, pro Christianis Orientis curæ Innocentii.* — Quid porro in Armeniæ regem eorumdem fratrum bona occupantem rescripserit, ab ipso Pontifice accipiamus, qui ad patriarcham Hierosolymitanum litteras transmisit, quarum partem subjicio [1] : « Nos igitur sustinere nolentes, ut sæpefati fratres suis possessionibus spolientur, quæ ad defensionem Terræ-Sanctæ sunt potissimum deputatæ; præsertim cum ipsi semper parati fuerint eidem regi justitiam exhibere, ac ipse contempla justitia possessiones easdem per violentiam occuparit, venerabilibus fratribus nostris patriarchæ Antiocheno et archiepiscopo Tyren. et Sidoniens. Tripolitano, et Anteradensi, Nimotiensi, et Famagustano episcopis nostris damus litteris in præceptis, ut auctoritate nostra prædictam excommunicationis sententiam tam apud peregrinos quam apud indigenas terræ solemniter publicantes, eamdem faciant per censuram Ecclesiasticam, usque ad satisfactionem congruam, sublato appellationis obstaculo, inviolabiliter observari. Charissimum quoque in Christo filium nostrum Joannem, regem Hierosolymitanum illustrem, per scripta nostra monendum duximus et hortandum. Universis etiam tam indigenis quam peregrinis in Hierosolymitanis partibus commorantibus dedimus in mandatis, ut pro reverentia beati Petri et nostra, necnon et intuitu Terræ-Sanctæ fratribus ipsis, quorum subsidium eidem terræ noscitur non modicum profuturum, juxta quod tuo discreto consilio duxeris providendum, ad recuperandum jura sua præstent suum auxilium et favorem etc. Dat. Later. XVI kal. Jun., Pontificatus nostri anno quartodecimo ». Extant ejusdem argumenti litteræ aliæ ad Antiochenum patriarcham et ad Joannem Hierosolymorum regem [2], quod etiam alias scriptum additur [3]. Rursus Hierosolymitano patriarchæ munus imposuit, G. Montis-Beliardi Hierosolymitani regni magistrum equitum ab Hugone Cypri rege in gratiam recipi, ablataque per injuriam restitui studeret [4].

26. Quod ad Antiochenum patriarcham attinet, de quo paulo ante mentio facta; plura illi alia Pontifex commisit, nimirum duodeviginti canonicis, qui in ejus Ecclesia erant, duos adjungeret [5], ut ejusdem Ecclesiæ possessiones quasdam, ob bella factas deteriores, in emphyteusim tradere posset [6], ut inquirat [7], num dicti Cypri regis soror, quam Rupinus Armeniæ regis nepos matrimonio sibi conjunxerat, antea ab O... de Dempera, quemadmodum apud Sedem Apostolicam querebatur, legitime ducta cognitaque fuisset: mœrentem ob Terræ-Sanctæ clades solatur [8], hortaturque, una cum aliis Christi fidelibus, ad spurcitiam omnem libidinumque sordes extra Terram-Sanctam emandandas procul totis viribus incumberet, auxiliumque pollicetur; tum ad ejiciendos Sarracenos Avoguiæ regem excitavit, dum inter alia hæc ad ipsum scribit [1]:

« Ill. regi Avoguiæ.

« Rex noster potentissimus Jesus Christus, qui dominatur a mari usque ad mare, et a flumine usque ad terminos orbis terræ, postquam pro redemptione humani generis semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, et mortis demum angustias spontanea voluntate subivit, in Cruce positus sacratissimi sui corporis extensa brachia tenuit, ad signandum quod non solum postquam assumptus esset, omnia prout promiserat traheret ad seipsum; verumetiam suæ fidei sectatores, in hæreditatis suæ subsidium, in qua salutem fuerat operatus, assidua mutatione vocaret, ut ad ipsius patrimonium defensandum anxia devotione concurrerent, pro quorum redemptione pretiosissimi sui sanguinis pretium ineffabili pietate persolvit. Propter quod universos principes Christianos, qui sub ipsius tuitionis umbraculo salubri dispositione proficiunt, tanto sollicitius ad Terræ Hierosolymitanæ subsidium intendere convenit, quanto ex eo quod inimici Christianæ fidei conculcantur, non tam apud homines tituli eis laudis accrescunt, quam apud cælestem Dominum cui militant æternæ retributionis præmia cumulantur. Cum igitur progenitorum tuorum vestigiis inhærendo, ad patrimonium Jesu Christi, contra perfidos detentores ipsius, tam devote quam potenter insistas, propter quod devotionis tuæ propositum dignis in Domino laudibus commendamus; celsitudinem tuam rogamus attentius et monemus, in remissionem tibi et tuis peccaminum injungentes, quatenus inspiratum tibi divinitus tuæ propositum salutis, per amplius et perfectius prosequaris, ad paganorum perfidiam comprimendam, ut per inquietudinem sollicitudinis temporalis, æternæ felicitatis quietem tibi valeas comparare, ac is pro cujus obsequio laboras in terris, in participium sui regni te admittat in cœlis. Dat. Later. VII id. Jun., Pontificatus nostri anno quartodecimo ».

27. Postremo, ut hisce rebus ab Innocentio gestis coronidem imponamus, non prætermittendum, post recensitam modo Epistolam, aliam ejusdem Pontificis extare ad soldanum Alapiæ [2], ut ad Christum pelliceret, cujus religione licet imbutus non esset, Christianis favebat: cui propterea Antiochenum patriarcham enixe commendavit, ne permitteret ipsius Ecclesiam a suis Sarracenis infestari.

« Nob. viro soldano de Alapia.

« Sicut veridica multorum relatione didicimus, etsi nondum Christianæ religionis susceperis sacramenta, fidem Catholicam tamen veneraris, in

[1] Ep. LXI. — [2] Ep. LXII. — [3] Ep. XXXIII. — [4] Ep. CIII. — [5] Ep. LXVII. — [6] Ep. LXVIII. — [7] Ep. CIV. — [8] Ep. LXIX.

[1] Ep. LXV. — [2] Ep. LXVI.

multis Christi fidelibus deferendo. Unde de illius immensa pietate confidimus, quod te suæ visitationis radiis illustrabit, ut gratia divinæ cognitionis accepta, ad cultum æterni et veri Dei, qui pro salute hominum factus est temporaliter verus homo, devotus aspires. Quapropter in nomine Jesu Christi te attentius exhortamur, quatenus justitiam excolas et diligas veritatem, quæ in salutis semitas dirigant gressus tuos. Et venerabilem fratrem nostrum P. Antiochenum patriarcham, quem suæ probitatis intuitu inter cæteros fratres, et coepiscopos nostros sincera diligimus in Domino charitate, habeas ob reverentiam nostram propensius commendatum ; ipsum et Ecclesiam ejus non permittas, quantum in te fuerit, ab aliquibus indebite molestari, quinimo eidem exhibeas auxilium, et consilium opportunum, ut per hoc divinæ majestatis gratiam, et Apostolicæ Sedis favorem tibi valeas comparare. Dat. Later. VII id. Jun., Pontificatus nostri anno quartodecimo ».

INNOCENTII III ANNUS 15. — CHRISTI 1212.

1. *In Othonem Ecclesiæ rebellem movetur Fridericus in Germaniam contendens.* — Partis de Sarracenis in Hispania, de Albigensibus in Gallia, de Othonianis in Germania victoriis, illustris affulget annus a redempto humano genere millesimus supra ducentesimum duodecimum Indictione quintadecima, quo tria ardua difficillimaque consilia, ut scribit Urspergensis[1], meditatus est Innocentius, exauctorare nimirum Othonem ac frangere quem flectere non potuerat ; Sarracenos e Terra-Sancta ejicere, atque OEcumenicam Synodum, ad expoliendos Christianorum mores, Ecclesiamque pristino splendori restituendam, celebrare : sed cum de his anno sequenti litteræ datæ reperiantur, eo commodius derivanda videntur ; nunc de abrogando Othoni imperio dicere aggrediamur. Cum plura ab Othone æquitati contraria statuerentur, Pontifex illa convulsit[2], inter quæ sententiam in Cumanum episcopum latam irritam jussit esse : vetuit ne quis adversus Ravennatem Ecclesiam Othonis rescriptis uteretur[3], quidquid adversus Lunensis Ecclesiæ utilitatem tentatum esset, convulsit[4]. Præterea datis ad Maguntinum et Magdeburgensem archiepiscopos, Sedis Apostolicæ legatos prohibuit[5], ne quis eorum sacerdotia munerave, qui ab Othone discessissent, vel essent discessuri, sibi ab Othone delata accipere auderet : in Melphensem episcopum Othonis communione pollutum, nefandissimorumque criminum reum animadvertendum statuit[1] : Mediolanensem populum adhortatur[2], Othone relicto Ecclesiæ auctoritatem et jussa sequantur, gravissimasque minas fulminat[3], ni Pontifici morem gerant : quod Alexandrino etiam Italiæ populo imperavit[4]. Inter hæc Otho, percepto Germanicorum tumultuum rumore ex Italia discessit, illum enim Urspergensis in Germaniam profectum ait, exercitum comparasse, in Thuringiæ lantgravium, aliosque, qui a se defecerant, vere atque æstate bellum gessisse. Interea Fridericum imp. designatum e Tridentina valle per asperrima et invia Alpium loca, Curiensem Rhætiam petiisse , indeque a Curiensi episcopo aliisque Constantiam perductum ; tum Othonem, accepto Friderici adventu, e Thuringia reversum, illumque comprehendere vel necare cogitasse, tandem a suis destitutum in Saxoniam se recepisse ; atque adeo ipso e regno pulso, Fridericum corona Aquisgrani redimitum. Hæc Urspergensis aliique. Porro hoc anno, ut Albertus Stadensis[5], et Australis Chronici auctor[6], aliique testantur Philippi Suevi filiæ celebres nuptiæ, quam Otho uxorem duxerat, brevi illa extincta in lugubres exequias conversæ sunt.

2. Quod ad Fridericum attinet, Innocentium papam, illum in Othonem concitasse, Pontificisque opera, plures ad illum civitates pellectas Stadensis affirmat[7], additque historici Fragmenti scriptor[8],

[1] Ursperg. Chron. hoc ann.— [2] Innoc. l. XV. Ep. XXX et XXXVI.— [3] Ep. LXXXIII. — [4] Ep. XXXIV. — [5] Ep. XIX.

[1] Ep. CXIV. — [2] Ep. CXXI. — [3] Ep. CLXXXVII. — [4] Ep. CXXXVII. — [5] Stad. in Chron. an. 1212. — [6] Chron. Aust. Naucl. in Cchr. Crantz. Hist. Sax. l. VII. c. 34. — [7] Stad. ubi sup. — [8] Fragmen. hist. auct.

Innocentium nuntios misisse in Siciliam, atque illum ad id induxisse, universisque principibus mandasse, regis loco illum haberent, ac per suæ ditionis fines iter habentem stiparent. At refert Fossæ-Novæ Chronici verba hoc loco inserere : « Fridericus rex Siciliæ sola misericordia Dei vocatus in Alemanniam electus imperator, arripiens iter eundi in Alemanniam, XVI kal. Aprilis, quod fuit sabbato Palmarum applicavit Caietam, ibi honorifice receptus et ministratus, mansit per mensem, postea ivit Romam, etc. » Ex sequentibus quorum nonnulla consumpta vetustate ac deleta desiderantur, colligitur illum a summo Pontifice honorificentissime exceptum, atque magnis opibus auctum instructumque, demum conscensis triremibus Januam applicuisse. Contulisse se ad Romanam aulam Fridericum, testatur etiam regium hujusmodi Diploma, quo donationem Fundani comitatus, in Romanam Ecclesiam, uti superiori anno vidimus collatam, confirmavit[1] : « Sanctissimo patri et domino Innocentio summo Pontifici, Fridericus Dei gratia et sua rex Siciliæ, ducatus Apuliæ, et principatus Capuæ, in Romanorum imperatorem electus, et semper Augustus.

« De gratia vestra, quam frequentissime sumus experti, indubitatam fiduciam obtinentes, præsenti pagina duximus concedendum, quatenus cum dilectum fidelem nostrum R. Fundanum comitem cedere (concedere) in fata contigerit, tam de comitatu Fundano, quam universa terra citra Garelianum posita, libere disponatis ; ipsam donando, vel obligando, retinendo, vel concedendo, seu committendo cuicumque personæ juxta vestræ beneplacitum voluntatis. Ad hujus autem concessionis nostræ memoriam præsens privilegium per manus Petri notarii et fidelis nostri scribi præcepimus, et sigillo nostro jussimus roborari, anno, mense, et Indictione subscripta. Dat. Romæ, anno Dominicæ Incarnationis MCCXII, mense Aprilis, XV Indictione ».

3. Digressus Roma Fridericus, Pontificia benevolentia munitus hostium insidias evasit, Insubriamque Othoni addictissimam, Estensi marchione, ita jubente Innocentio, stipatus, ut scribit monachus Patavinus[2], succinctusque Papiensium copiarum flore penetravit, unde Mediolanenses Papiensibus bellum intulere. At mox Innocentius arrepto eorum patrocinio, quos ceperant libertati restituere jussit, objecitque grassari apud ipsos hæreticos, quos nisi ejicerent, quantocius bellum sacrum iis se indicturum est comminatus[3]. Interea superatis Alpibus Fridericus pari felicitate Othonis insidias elusit, qua ante Mediolanensium arma declinarat. Si enim paulo tardius Constantiam pervenisset, in hostis potestatem cecidisset ; hæc enim de ipso Rigordus[4], ex quo Jordanus more suo eamdem decerpit historiam : « Transivit per Comas, transivit Alpes, et intravit Alemanniam et venit Constantiam ; digna res memoria quod omnis, qui intendit Ecclesiam Dei deprimere, in brevi dejicitur. Eodem die venturus erat Otho in eamdem civitatem, et jam præmiserat famulos suos et coquos, qui jam cibos paraverant, nec distabant a civitate per tres leucas, quando Fredericus cum sexaginta militibus intravit, quem Otho cum ducentis militibus ejus adventum sciens, sequebatur. Sed Friderico recepto clausa est Othoni janua, et ipse cum suis viliter est repulsus, et dicunt quod si Fredericus moram fecisset per tres horas, nunquam intrasset Alemanniam ». Cum in Germaniam sit delapsa oratio, supersunt ad regiones illas quædam spectantia, quæ opportune hoc loco addenda videantur. Tyrannidem in Bremensi Ecclesia occupaverat nequissimus Waldemarus, olim episcopus, sed a Sede Apostolica exauctoratus, adversus quem hæc Romanus Pontifex hoc anno decernit[1] : « Ne igitur idem W. et fautores ipsius plene valeant de sua nequitia gloriari, fraternitati vestræ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus in eos latas sententias singulis diebus Dominicis et festivis per vestras Ecclesias innovetis, et faciatis per vestras diœceses innovari. Dat. Later. III kal. Martii, Pontificatus nostri anno decimo quinto, etc. » Eodem argumento, ut in Regesto subditur, ad alios Germanos præsules scripsit, quos etiam ad Bremensem urbem proficisci, latasque in Waldemarum, ejusque fautores, sententias iterum promulgare, ac per totam Bremensem provinciam publice ferre jubet[2]. Cæterum hic novatorum non mirari execrarique vesaniam non possumus, qui odio quo in Romanam Ecclesiam imbuti sunt, furiisque agitati, latam in Waldemarum ac Theodoricum, quem paulo ante memoravimus, sententiam in invidiam adducere non verentur.

4. Hoc anno, Ascensionis Domini pervigilio, Adolphus Coloniensis archiepiscopus, ut notat Godefridus[3], Coloniam accedens, Theodoricum censuris defixum a Siffrido Maguntino ob defensas Othonis partes depulit, ac se a Pontifice archiepiscopatu indutum ementiens, in eam sedem intrusit : at Theodoricus Romam pudore onustus ad summum Pontificem se contulit. De Theodorici abdicatione agit etiam Cæsarius tum in historiis memorabilibus[4], tum in Engelberti Vita[5], qui postea illi subrogatus est ; addit Godefridus discordiæ causas his verbis : « Rege vero (de Othone loquitur) ab Innocentio in imperatorem consecrato, propter retractionem terræ Mechtildis (Mathildis) quam papæ contulerat, tam graves inter eos oriuntur inimicitiæ, ut Othonem, quem usque ad hoc tempus paterno affectu foverat, excommunicaret,

[1] Extat in l. censuum. — [2] Mon. Pat. Chr. l. I. — [3] Lib. XV. Ep. CLXXXVII. — [4] Rigor, in gest. Phil. Fr. reg. Jord. Ms. Bibl. Vat. signat. num. 1960.

[1] Innoc. l. XV. Ep. III. — [2] Cent. XIII. c. 6. col. 601 et 606. — [3] Godef. in Annal. an. 1212. — [4] Cæs. l. VII. c. 41. — [5] Vit. Engebert. Ep. Colon. l. I. c. 3. apud Sur. tom. VI. die VII Nov.

eique Fridericum Henrici imperatoris filium, et regem Siciliæ adversarium suscitaret, ad cujus promotionem, Siffrido Moguntinensi archiepiscopo plenariam potestatem legationis contulit, qui Theodoricum archiepiscopum, eo quod fautor Othonis esset, indigne satis deponens, Adolphum restituit: neuter tamen illorum episcopatum recuperare valuit, licet in curia Romana ab utroque satis pro illo laboratum sit».

5. Nec illud silentio involvendum, desudante in paganorum conversione Lundensi archiepiscopo, Innocentium ut ei ad tam egregium opus perficiendum animos adderet, Apostolicæ Sedis legati dignitatem contulisse [1].

« Lundensi archiepiscopo A. S. L.

« Illam de probitate ac honestate tua fiduciam obtinemus, ut tibi vices nostras secure in arduis negotiis committamus, sperantes, quod ad divini nominis gloriam et Apostolicæ Sedis honorem, ea satages promovere. Cum igitur Christianæ fidei zelo succensus ad convertendum circumstantes paganos ab errore ad veritatem non modicum laboraveris et adhuc laborare disponas, ut hoc plenius et efficacius exequaris, nos tibi vices nostras auximus committendas. Venerabilibus fratribus nostris Upsalensi archiepiscopo et suffraganeis ejus, et episcopis ac aliis Ecclesiarum prælatis per Daciam et Sueciam constitutis, per scripta nostra mandantes, ut tibi ad hoc opus fideliter laboranti tanquam legato Apostolicæ Sedis intendant, ut eorum adjutus auxilio talentum tibi commissum cum multiplici nobis lucro resignes, cum te a prædicationis officio, Deo duce, contigerit remeare. Nos enim liberam tibi concedimus potestatem, ut juxta verbum propheticum evellas et destruas, et ædifices et plantes, prout utrumque secundum Deum videris faciendum. Datum Laterani, II non. Aprilis, Pontificatus nostri anno decimo quinto». Præterea Dominici propagandi pascendique gregis studiosissimus pastor, Christiano Philippo, aliisque Cisterciensibus monachis, de quibus supra [2], in Prussia verbum Dei disseminantibus auxilium explicuit, ac Cisterciensibus abbatibus, qui generalia comitia ea tempestate celebrabant, quique illos dicebant acephalos, imperavit [3], ne a fratribus exagitari traducique permitterent, quos tamen commendatitiis Gnesnensis archiepiscopi litteris munitos esse voluit, ne vagandi aliis occasio præberetur; Epistolæ adscripta est dies IV id. Augusti, subditurque in Regesto, eadem de re ad Poloniæ Pomeraniæque Cistercienses monachos, tum ad Gnesnensem archiepiscopum datas a Pontifice litteras. Neque his contentus, pro iis, qui nuper in Prussia Christianis sacris erant initiati, ad Poloniæ Pomeraniæque duces litteras tanto dignas Pontifice scripsit, quas hic referre operæpretium ducimus, ut discant principes cæterique potentes viri, quomodo cum ejusmodi ad Christi fidem conversis se gerere debeant.

6. « Quidam vestrum, sicut accepimus, quærentes quæ sua sunt, non quæ Christi, quam cito intelligent aliquos ex gentilibus per Prussiam constitutis, novæ regenerationis gratiam suscepisse, statim oneribus eos servilibus aggravant [1], et venientes ad Christianæ fidei libertatem, deterioris conditionis efficiunt quam essent, dum sub jugo servitutis pristinæ permanserunt; per hoc multorum impedientes salutem, qui fuerant credituri, et temporale commodum Angelorum gaudio præferentes, qui super pœnitentiam agentibus gloriantur. Ideoque universitatem vestram monemus, rogamus et exhortamur in Domino, per Apostolica vobis scripta mandantes, quatenus intuitu ejus, qui venit salvum facere quod perierat, et dare animam suam redemptionem pro multis, hujusmodi novellæ plantationis filios non gravetis; sed agatis tanto clementius cum eisdem, quanto memoria pristinæ conversationis infirmi facilius in antiquum relaberentur errorem, cum veteres utres vix vinum novum contineant, juxta Evangelicam veritatem. Nos enim venerabili fratri nostro H. Gnesnensi archiepiscopo nostris damus litteris in mandatis, ut tales foveat propensius propter Deum, et defendat eosdem a molestiis indebitis et pressuris, oppressores eorum indebitos, monitione præmissa, per censuram Ecclesiasticam sublato appellationis impedimento compescens. Datum Signiæ id. Aug. Pontificatus nostri anno XV».

7. *Controversia de jure coronandi regem Ungariæ.*— Antea vero hoc eodem anno, VIII kal. Februarias ad magistrum fratresque militiæ Templi in Riga dedit litteras [2], quibus Deo gratias agit ob Barbaros ibi ad Christi cultum perductos, petitionique de episcopali sede inibi erigenda supersedendum decrevit. Hic vero insinuandum videtur, Innocentium ejusdem militiæ magistro fratribusque concessisse [3], ut si quis eorum clericis aliisque religiosis vim attulisset, a diœcesanis episcopis absolvi posset, modo percussio immanis non esset; demum ejusdem Ordinis Hierosolymitanis fratribus, in Bremensi diœcesi commorantibus, vetat [4], ne anathemate damnatos homines Ecclesiasticæ sepulturæ honore, quod ab ipsis fieri acceperat, afficere auderent; atque de his hactenus; nunc res Ungaricas prosequamur. Gravis ardebat controversia inter Strigoniensem et Colocensem archiepiscopos de contendendæ regiæ inunctionis auctoritate, ac prærogativa, quam rex Ungariæ ita diremerat, ut refert Innocentius [5]: « Prima coronatio regum Ungariæ specialiter spectat ad solam Strigoniensem Ecclesiam : verumtamen si Strigoniensis archiepiscopus non posset, vel malitiose nollet regem coronare, vel Strigoniensis Ecclesia vacaret, coronet regem Colocensis, nullum ex tali coronatione jus sibi

[1] Innoc. l. XV. Ep. XIV. — [2] Ann. 1210. — [3] Innoc. l. XV. Ep. CXLVI.

[1] Ep. CXLIV. — [2] Lib XIV. Ep. CXLVIII. — [3] Ep. CXXVIII. — [4] Ep. CXXX. — [5] Ep. CLVI.

vindicando in prima coronatione. Secunda coronatio et deinceps æqualiter pertineat ad utrumque, etc. » Convulsit hæc gravissimis de causis Pontifex, ne nova inde pericula ingravescerent; subdit enim : « Nos igitur attendentes, quod olim nobis multa precum instantia supplicaras, ut super jure coronandi reges Ungariæ Strigoniensi Ecclesiæ privilegium concedere dignaremur; nosque tuis precibus inclinati, ei super hoc Privilegium concesserimus, fratrum nostrorum subscriptionibus roboratum, considerantes etiam, quod si potestas coronandi regis Ungariæ, penes diversas Ecclesias resideret, toti regno grave periculum, et hæredibus tuis grande posset dispendium generare; cum sicut plenius ipse nosti, frequenter inter regum Ungariæ cohæredes, super obtinenda regni corona, scandalum sit exortum : quod utique posset facilius suboriri; si eos diversos coronatores contingeret invenire, propter contradictiones et rationes præscriptas, compositionem hujusmodi non potuimus, sicut nec debuimus confirmare ». Qua de re ad Strigoniensem quoque archiepiscopum et capitulum scripsit [1]; verum ex Ungaria in Gallias orationem deflectamus.

8. *Divortium regis Philippi, recepta uxore, tollitur.* — Petierat Philippus Francorum rex novissime, ut sæpe antea per nuntios, ab Innocentio papa, initum cum regina matrimonium dissolvere liceret; verum Pontifex divinæ memor sententiæ [2] : Quod Deus conjunxit, homo non separet, rebus omnibus cum cardinalibus diligentissime expensis libratisque, morem gerere nullo modo posse, datis humanissimis litteris respondit [3], idque fratri Guarino, qui apud regem gratia pollebat, per litteras significavit [4]. « Cum per quosdam adulatores, veritatis et justitiæ inimicos, in eum sit errorem inductus, ut credat se licite posse jurare, quod reginam uxorem suam carnaliter non cognovit; pro eo forte quod, etsi commixtio sexuum eorum carnali commercio intercesserit, commixtio tamen seminum in vase muliebri non extitit subsecuta, nos confessiones ejusdem reginæ sub jurejurando factas subtiliter attendentes, et salutem ipsius regis paterno zelantes affectu, per nostras eum litteras exhortamur, ut suum de cætero ab hujusmodi falsis insaniis avertat auditum, et præfatam reginam pro Deo et propter Deum habeat commendatam, quæ pro servanda lege conjugii, quam Deus in paradiso ante peccatum constituit, longo est martyrio macerata ». Aliis vero litteris regi omnem [5] dissolvendi conjugii spem ademit; id nimirum a se sine amittendi Pontificatus periculo tentari non posse : « Si super hoc absque generali deliberatione Concilii determinare aliquid tentaremus, præter divinam offensam et mundanam infamiam, quam ex eo possemus incurrere, forsitan ordinis et officii nobis periculum immineret, cum contra præmissam veritatis sententiam nostra non possit auctoritas dispensare : quamvis et aliæ confessiones, sicut pro certo didicimus ab eadem regina sub jurejurando sint factæ, secundum quas conjugium declaratur carnali copula consummatum, etc. Dat. Lat. V id. Jun. Pontific. nostri ann. xv ». Vicit denique Pontificis constantia; Philippus enim demum divina gratia emollitus Insebnrgem sequenti anno, ut scribit Rigordus [1], a qua annis xvi et amplius dissenserat, in gratiam recepit. Ex quo magna lætitia exsiliisse Gallos ait, idque solum in tanto rege vitio ab iis versum, quod ab uxore alienus fuisset : verum Innocentius præterea eumdem regem ad restituenda injuria ablata Aurelianensi, atque Antissiodorensi episcopis hoc ipso anno semel iterumque monitis minisque compulit, in Senonensem archiepiscopum graviter invectus [2], quod latam ab iisdem præsulibus in Gallia Ecclesiastici interdicti censuram perperam revocasset, gestaque ab eo Trecensi episcopo et Claravallensi abbati rescindi imperavit [3], episcopis pacem suasit cum rege placide transigerent [4]. « Quoniam, inquit, arcus qui semper est tensus, vires amittit, nisi aliquoties extendatur, et nonnunquam reges et principes melius vincuntur mansuetudine, quam rigore ». At quomodo pax inter eos conciliata, anno sequenti dicetur; jam prosequamur reliqua, quæ Pontifex in Galliis sanxerit.

9. *Consulit rebus Gallicanæ Ecclesiæ.* — Cum studiorum causa rixæ creberrimæ excitari consuevissent, Innocentius Parisiensibus academicis expetentibus S. Victoris abbati eos absolvendi, qui ob percussos clericos in latas a canonicis legibus pœnas incidissent, modo injuria immanis non esset, fecerat potestatem : cumque ille de quorumdam sententia asserentium beneficia principum latissime interpretanda, Parisiensibus discipulis, qui violentas manus alibi etiam in clericos injecissent, absolutionis gratiam impertitus esset, de hoc Pontifex ipsum arguit, idque ne in posterum facere audeat prohibet [5], eosque quos ipse absolvisset, nullo modo absolutos pronuntiavit, si alibi quam Parisiis eo se crimine contaminassent. Deinde querentibus apud Apostolicam Sedem Sanctæ-Columbæ Senonensis abbate et conventu, quod cum in Ecclesia sua beati Lupi Senonensis archiepiscopi corpus integrum cum capite, ut perspicuum erat, conditum esset, abbas tamen ac monachi Sancti Petri-Vivi Senonensis sancti caput, atque aliqua ejusdem membra apud se servari jactarent, idque per suos concionatores longe lateque circumferrent, Innocentius Sancti-Victoris abbatem, aliosque ab incœpto desistere, intentatis Ecclesiasticis censuris, jussit [6], cum nec saluti nec famæ ipsorum congrueret, de prædicatione mendacii quæstum turpem aucupari. Ut vero hos

[1] Ep. clvi. — [2] Matth. xix. Marc. x. — [3] Innoc. l. xv. Ep. civ. — [4] Ep. cv. — [5] Ep. civ.

[1] Rigord. in Phil. gestis. — [2] Ead. Ep. cvii. — [3] Ep. cxxii. — [4] Ep. cviii. — [6] Lib. xiv. Ep. cxlix. — [6] Lib. xv. Ep. x.

monachos juste coercuit, ita aliorum clientelam suscepit. Traduxerant se ad fidem Catholicam Waldenses nonnulli insignes, Durandus de Osca ejusque socii, qui ab Innocentio Ecclesiæ fuerant aggregati, quique ut convertendis hæreticis, uti decreverant, operam navare atque cum Catholicis libere agere possent, Pontifex commendatitias pro iis litteras dedit Massiliensi, Oscensi, Barcinonensique episcopis necnon Narbonensi archiepiscopo atque Uticensi episcopo Apostolicæ Sedis legatis, ut sinistram omnem de illis suspicionem amoverent. Quo vero Durandus de Osca socios probe ad virtutem excolere posset, Pontifex tum illi, tum alteri Durando auctoritatem tradidit[1], ut sodalium noxas plectere possent. Egregium vero in amplificanda divina gloria posuisse studium constat ex Innocentii ad Helenensem episc. litteris [2], ubi de nonnullis agitur ab eodem Durando, ejusque sociis ad frugem revocatis, qui peccatorum pœnitentiæ agendæ cupidi, laudabile vivendi genus instituere decreverant, idque ab Sede Apostolica poposcerant confirmari. Innocentius vero episcopo mandat, si illud e Catholicæ puritatis fonte emanare comperisset, assensum ac favorem Apostolica fultus auctoritate præberet. Decurrit sua jam sponte oratio ad trophæa, quæ de perdomita Albigensium hæresi Christi athletæ hoc anno statuerunt.

10. *Bellum in Gallia contra Albigenses virtute et pietate Montfortii, sceleribus vero Raymundi et hæreticorum insigne.* — Non tam e terris quam e cælo sacrum bellum Albigensibus illatum, ut Petrus Vallisarnensis testis oculatus, quem in hac historia sequimur, demonstrat [3], et quasi cælestis imperator suas acies cogeret ad sui nominis hostes profligandos, visa sunt illius vexilla in cælo defixa : dum enim viri religiosi incitandis ad induendam crucem populis incumberent, e quibus abbas Bonavallensis Cisterciensis Ordinis dum in Ruthenensi diœcesi pro foribus Ecclesiæ, quod loci angustiæ multitudinem non caperent, populum ad crucesignatæ militiæ adscribendum nomen pro concione ardenti zelo inflammaret : « Subito », inquit Vallisarnensis, « videntibus cunctis apparuit crux in aere, quæ versus partes Tolosanas tendere videbatur ». Quod miraculum auctor ab ipsius abbatis ore affirmat excepisse (1). In Germania quoque Jacobus e Vitriaco, et in Gallia Guillelmus archidiaconus Parisiensis, plures suis concionibus ad capessendam crucem incensos ad Montfortium traxere, quorum stipatus auxiliis plura loca, qua vi, qua deditione in suam potestatem redegit. Quo tempore duo insignes crucis concionatores abbates Cistercienses ad episcopatus dignitatem evecti, Guido nimirum Carcassonensi, Arnaldus Narbonensi præfecti.

11. Ita porro Montfortium virtus bellica commendabat, ut illum magis pietas ornaret, quam hostes traducere, probrisque lacessere ingenti suo malo gestiebant. Instabat obsidioni castri Sancti-Marcelli, ad quod propugnandum Tolosanus, Fuxensis et convenarum comites procurrerant, ac Parasceves die in tentorio prætorio divinum officium solemni ritu jusserat celebrari. At hostes auditis celebrantium modulatis vocibus, immanes ululatus per contemptum ac ludibrium, quamdiu sacra res tenuit, profuderunt. Unde nil mirum videri debet, si numen ipsum in divinarum rerum contemptores sæpius cælum armarit, ut in Altipulli expugnatione accidit : ea enim arx munitissima die quarta ab obsidione defixa cælesti terrore ob densissimam nebulam post occasum solis castrum obruentem perfusis hostibus ac in fugam erumpentibus, in nostrorum venit potestatem.

12. Inter cætera etiam [1] egregia facinora Aginnum prænobilem urbem, ab episcopo evocatus, atque honorifice exceptus, Tolosano comiti eripuit, atque a civibus fidei sacramento adactis in dominum est susceptus. Spectaverat ea urbs ad Anglum, sed Richardus cum sororem Raymundo comiti in uxorem daret, dotis nomine tradiderat ; ac mox Pennæ arx ab eodem Richardo munita, obsidione cincta a Montfortio, confluentibus cruce insignitis militibus, deditione recepta. Inde Mosaicum in quo monasterium nobile olim a Pipino ad alendos mille monachos excitatum, ac tum profanatum ab hæreticis, expugnatum est : jugumque reliqua oppida, exceptis Monte-Albano ac Tolosa, accepere. At in ejus obsidione præterire non possum, quoties hæretici aliquem e Catholicis peremerant, circumdare corpus, gladiosque in illius sanguine tingere consuevisse, illudve quod impetu

[1] Ep. xc. — [2] Ep. lxxxi. — [3] Petr. Val. Hist. Albig. c. 60. etc.

[1] Petr. Val. c. 63.

(1) Hæc porro crux in cælo visa plane diversa est a cruce ter diversis vicibus in cælo pariter spectata, dum ab Oliverio Coloniensi scholastico, et Sedis Apostolicæ legato in loco quodam Monasteriensis diœcesis crux in expeditionem Terræ-Sanctæ prædicaretur ; qua de re Oliverius ipse Epistolam ad comitem Namucensem dedit vulgatam in Collectione Martenii tom. I, col. 1115 Hanc crucem, imo duplicem crucem primo visam asserit, dum ipse in quadam villa Frisiæ, quam Bethum appellat, pro concione ad populum loqueretur, anno gratiæ MCCXIV. Cæleste visum non quidem omnibus ostensum fuit, sed *plures quam centum* adspexisse ipse ibidem affirmat, inter quos puellam quamdam divitem, quæ ætatis ann. XI non excedebat. « Procedente tempore », addit, « in alia statione ejusdem terræ apparuit crux sine forma humani corporis (quæ in priori visu apparuerat) habens colorem hiris contra solem, quam vidit abbas de Valle S. Petri (Ordinis Cisterciensis in Coloniensi diœcesi) et monachus ejus, et plures de populo quam Bethum (id est, plures quam illi, qui prius visum ad Bethum spectaverant). Deinde in alia statione in die S. Bonifacii apud portum Frisiæ, qui Vochim nominatur, ubi beatus Bonifacius martyrio fuit coronatus, apparuit crux magna (nobis) qui eramus in statione Aprilis plusquam decem millia, ut creditur. Albi coloris erat crux quæ paulatim movebatur in aere ». Cruces istæ prædicationem cruciatæ pro Terra-Sancta confirmabant ; quam vero memorat Vallisarnensis crux in cælo visa ante duos ab his annos apparuerat, et cruciatam non quidem contra Albigenses, ut illa, sed contra Sarracenos commendabat.

MANSI.

facto in secundum arcis valum, dignum historia refert Vallisarnensis : « Cum fieret autem insultus iste, episcopus Carcassonæ et ego per exercitum discurrebamus nostros exhortantes : archiepiscopus autem Rhemensis et Tullensis et Albigensis episcopi, et Guillelmus archidiaconus Parisiensis, abbas etiam Mosaici cum quibusdam monachis, reliquusque clerus exercitus in montis descensu ante castrum stabant induti vestibus albis et nudis pedibus, tenentes ante se crucem cum reliquiis sanctorum voce altissima et devotissima cantabant : *Veni creator Spiritus*, divinum auxilium flagitantes : nec defuit exorantibus Paracletus, sed mox, ut versum hymni : *Hostem repellas longius*, tertio repetentes incœperunt, exterriti adversarii divinitus et repulsi, dimissis babarcanis ad castrum confugerunt, seque intra murorum ambitum concluserunt ». Nec pium comitissæ Montisfortis et episcopi Carcassonensis charitatis exemplum silere possumus ; qui cum ad comitem pergerent, deficientes ob æstum crucesignatos pauperes modo in suos equos efferebant, modo desilientes ex equis duos equis singulis imponebant, ipsique pedites incedebant. Commendandum pariter æternitati illud Montfortii facinus ac dictum : cum enim Murellum cum flore exercitus ingressus in altera ripa pedites imbellemque turbam vidisset hosti expositam, redire decrevit, cui marescallo dicente morti expositum iri subjecit : « Absit a me, ut faciam quod consulitis, pauperes Christi expositi sunt gladio, et ego in munitione manebo ? Fiat de me voluntas Domini, certe ego ibo cum eis » ; ac mox cum paucis trajecit, hæsitque, donec confecto ponte totus exercitus trajicere posset.

13. Continentibus Montfortii victoriis metu percussus Raymundus Tolosanus comes, cum ex una parte ad Murellum, ex altera apud Verdunum castris defixis ad Tolosæ portas sæpius excurreretur, auxilia aliunde contracturus ad Petrum Aragonium confugit, cujus rei occasione hæc auctor subjungit [1] : « O misericordissimi fratris, videlicet P. de Castronovo veridica sententia ! dicebat siquidem vir bonus, sicut ab illis audivi, qui ab illius ore sæpius audierunt : Negotium, inquiebat, Jesu Christi in partibus istis nunquam prosperum sortietur effectum, donec aliquis de nobis prædicatoribus pro defensione fidei moriatur, et utinam ego prior persecutoris exciperem gladium. Ecce miser ille comes Tolosanus cum mortem huic sanctissimo viro videlicet intulisset, eo quod ipsum de perpetratis nequitiis publice et in facie redargueret, vir bonus post hæc se evasisse putavit, post hæc recuperare se credidit terram suam, sed Domino retribuente vindictam, sanguinemque sui martyris vindicante, unde speravit se habere lucrum, nisi dispendium gravissimum inde ac damnum irreparabile reportavit ».

Addit Vallisarnensis a comite martyris carnificem in pretio ac honore habitum, adeo ut illum omnibus ut sui amantissimum ostentaret ; cum tamen illum horrerent animalia, ut nec ipse canis ab ejus manu ab eo tempore excipere dignaretur : « Diligenter etiam est notandum, quod dictus comes miser ille occisorem viri Dei in maximo amore et familiaritate receperat, adeo quod per civitates et castella ipsum ducens, quasi pro spectaculo omnibus dicebat : Iste solus me diligit, iste solus concordat maxime votis meis : ille eripuit me ab inimico : licet autem crudelissimum homicidam illum comes prædictus ita extolleret, ipsum muta etiam animalia abhorrebant. Sicut enim multorum et proborum virorum canonicorum Tolosanæ Ecclesiæ veridica relatione audivimus, ab illo die quo prædictus homicida memoratum virum Dei occidit, in detestationem tanti sceleris, nunquam canis dignatus est accipere de manu ejus ».

14. Dum Montfortius Raymundi ditionem suæ potestati subjiceret, R. Uticensis episcopus atque electus Narbonensis Apostolicæ Sedis legati, qui Raymundi terras prædæ exposuerant, ab Innocentio flagitavere, ut dominii in Tectosages jura in alterum transfunderet, quibus Pontifex respondit [1] : « Quia nundum est damnatus de hæresi vel de nece sanctæ memoriæ P. de Castronovo, etsi de illis sit valde suspectus, mandavimus, ut si contra eum intra certum tempus appareret legitimus accusator, indiceretur illi purgatio secundum formam in litteris nostris expressam, diffinitiva nobis sententia reservata. Necdum est ex mandato illo processum, non intelligimus qua ratione possemus adhuc alii concedere terram ejus, quæ sibi vel hæredibus suis abjudicata non est, præsertim ne videremur in dolo castra nobis exhibita de suis manibus extorsisse, cum non solum a malo, sed ab omni specie mali præcipiat Apostolus abstinere ». Subdit se Regensi episcopo et Theodisio canonico Januensi munus demandaturum, ut in causa ex Apostolicis imperiis procedant, et si comes in contumacia perstiterit, ipsi aliisque denuntient Pontificem, ut pacis et fidei causa exegerit, rem acturum : quæ afferre voluimus ad Pontificii consilii maturitatem in Raymundi causa adhibitam illiusque vesaniam principis illustrandam : ob recentia enim ac immania ejus scelera a legatis ad purgandum se postea non est admissus.

15. Sentiebant cum Raymundo Fuxi, Convenarum comites, Beneardi dominus, qui gravissima mala Catholicis intulere, inter quos Rogerius, Bernardi Fuxensis comitis filius, immani quadam rabie efferatus in crucesignatos, quos latrocinio et insidiis ceperat, horrendam carnificinam exercuit, quam ita describit Vallisarnensis.

« Traditores in his nequitiæ suæ providebant, quia videlicet lento passu, et per stratam publicam ambulabant, ut non esset facile advertere, quod

[1] Vallis. c 64.

[1] Innoc. l. xv. Ep. cv.

non essent de nostris ; ut autem appropinquaverunt ad invicem statim crudelissimi carnifices insurrexerunt in nostros, qui pauci erant et inermes, utpote proditionis ignari, occidentesque plures de nostris et membratim dilacerantes, reliquos secum duxerunt usque Fuxum, ubi eos tenentes in vinculis tormentis validissimis dilaniabant : cum maximo siquidem studio nova quotidie et inexperta excogitabant supplicia, quibus suos affligerent captivos, sicut enim ab ore cujusdam militis nostri audivi, qui ibi tenebatur in vinculis, qui præsens erat et videbat, captivos suos cruciabant illi tot et tantis tormentis, quod Diocletiano et Maximiano posset æquiparari malitia, vel etiam anteferri : ut enim prætermittamus ibi minima, ipsos sacerdotes et divini mysterii tractatores frequentius suspendebant, quandoque etiam, quod dictu horribile, ligatis ad genitalia membra funibus ferocissime distrahebant ». Sed tetra adeo scelera percensere horret oratio : Ab impio et scelerato hæretico ad strenuum Christi athletam Montfortium redeamus.

16. Celebrasse illum hoc anno Apamiis omnium ordinum ditionis suæ conventum refert Vallisarnensis [1] ad nefarias consuetudines exscindendas, delendam hæresim, potentiorum tyrannidem comprimendam, informandos bonis legibus populos, probisque moribus perpoliendos ; utque leges optimæ decernerentur, duodecim dignitate virtuteque conspicuos viros electos, qui sacramento se devinxere, optimas quas suggessisset prudentia consuetudines legesque provinciæ impositum iri ; quas cum in scripta redegissent, Montfortium ejusque proceres, admota quatuor Evangeliis manu, eas se religiose servaturos jurejurando spopondisse, tum episcopos, comitemque, ac viros prænobiles ipsas sigillis suis munivisse. Hæc de eximio religionis defensore suffecerint : jam ad alium præstantissimum fidei contra Maurorum impetus propugnatorem Alphonsum regem stylum convertamus.

17. *Reges contra Sarracenos in Hispania grassantes excitat Innocentius, et preces indicit ; unde relata amplissima victoria.* — Perhorruerat Hispania immanissima Maurorum excursione, qui Castellæ se infuderant atque initio graviores clades rei Christianæ intulerant, sed demum horrenda illa procella divina affulgente clementia discussa est, barbarusque concisus ; extant vero Innocentii litteræ [2], quibus regem Alphonsum ad colligendos animos excitat atque in acie cum ipso dimicaturis sacras indulgentias proponit.

« Innocentius etc.

« De infortuniis, quæ nuper serenitati regiæ acciderunt, paterno tibi condolemus affectu : et ut favorem Apostolicum excellentiæ regiæ sentias non deesse, juxta petitionem tuam et instantiam dilecti filii Segobiensis electi nuntii tui, qui circa promotionem ejusdem negotii extitit sollicitus et attentus, archiepiscopis et episcopis per regnum Franciæ ac provinciam constitutis, nostris damus litteris in mandatis, ut subditos suos sedulis exhortationibus moneant, et inducant in remissionem omnium peccatorum, ex parte Dei et nostra vere pœnitentibus injungentes, ut cum Sarracenis in Octavis Pentecostes proximo affuturis campestre bellum indixeris, in hoc tibi necessitatis articulo succurrentes, necessarium impendant auxilium in rebus pariter et personis, ut per hæc et alia quæ fecerint, cælestis regni gloriam consequantur. Pari quoque remissione gaudere concedimus peregrinos, qui propria devotione undecumque processerint, ad idem opus fideliter exequendum ». Quænam porro hujusmodi adversæ res fuerint, in litteris ad Galliarum præsules datis aperit atque illustrat.

18. « Recepimus litteras dolore plenas et timore non vacuas, quibus charissimus in Christo filius noster Alphonsus rex Castellæ illustris significare curavit [1], quod Sarraceni hoc anno intrantes Hispaniam, in multitudine gravi quoddam castrum Cisterciensis ordinis fratrum, quod Salvaterra vocatur, hostiliter obsederunt : quod bellicis machinis infestantes, ad ultimum occuparunt ». Eadem Lucas Tudensis dum de regis consilio præfatur, Alphonsum gerendi cum Sarracenis belli avidum quoddam oppidum, cui Moya nomen est, in regni limite vastasse, ac barbarum Miramomelinum Abenfaco, Munillinum vero Rigordus appellat, per oratores de injuria questum rapto exercitu oppidum Salvam-Terram dictum impetu cepisse ac delevisse ; his similia Rodericus [2] Toletanus archiepiscopus aliique post eum tradidere. Nec solum ad Francos, ut modo audisti, verum et ad Hispanos, etiam præsules hac de re scripsit [3] Innocentius, imperavitque ut ad pacem induciasque ex præscripto servandas, Hispaniarum reges monerent atque inducerent, utque Ecclesiasticis censuris, si opus foret, adigerent, atque ad mutuo se juvandos tuendosque compellerent adversus Christi nominis hostes, qui non modo Hispaniarum perniciem exitiumque moliebantur, verum alios etiam Christianos ad internecionem, de quibus nos infra delere minitabantur : præterea pro imperio reges cæteros coercerent, ne suas cum Sarracenis copias et auxilia conjungerent, neve in Christianos infideles re, opera, consilioque juvarent. In comparando crucesignatorum exercitu ad retundendos Miramomelini impetus multum operæ et laboris præ cæteris Hispaniarum præsulibus Rodericus Toletanus archiepiscopus magna cum pietatis laude contulit. De quo Lucas Tudensis monumentis historiarum commendavit, ipsum Gallias petiisse, instructumque Innocentii auctoritate urbes obire cœpisse, populosque ad induendam contra Sarracenos crucem inflammare,

[1] Cap. 65, 66. — [2] Lib. XIV. Ep. CLIV.

[1] Lib. XIV. Ep. CLV. — [2] Rod. de reb. Hisp. l. VII. c. 35. Jo. Mart. l. I. c. 22. atque alii. — [3] Innoc. l. XV. Ep. XIV.

ac tum plures Gallos Deo afflatos in Hispanias ad defendendam religionem procurrisse : tum recenset auctor Ferdinandi Alphonsi Castellæ regis filii (quem merito ad cælum tollit) immaturam mortem, quæ interea dum hæc aguntur, magno Hispaniam luctu confecit, de qua etiam idem Rodericus [1] et alii.

19. Cum Alphonsus in octava Pentecostes Sarracenis prœlium indixisset, summus Pontifex, ad divinum implorandum auxilium, solemnes supplicationes Romæ decrevit, quæ in Pontificio hujus anni Regesto describuntur [2] : « In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Amen.

« Quarta feria infra Octavam Pentecostes fiat generalis processio virorum ac mulierum pro pace universalis Ecclesiæ et populi Christiani. Specialiter autem, ut Deus propitius sit illis in bello, quod inter ipsos et Sarracenos dicitur in Hispania committendum. Ne det hæreditatem suam in opprobrium, ut dominentur eis nationes. Et ad hanc processionem omnes omnino moneantur venire, nec ab ea se quisquam excuset, præter illos qui habent inimicitias capitales. Summo itaque mane conveniant mulieres apud Sanctam-Mariam-Majorem, clerici vero apud Basilicam duodecim Apostolorum, et laici apud Sanctam-Anastasiam ; et post collectas, pulsatis simul istarum Ecclesiarum campanis, procedant omnes in campum Lateranensem hoc ordine.

20. « Mulieres omnes et solas præcedat crux Dominica Sanctæ-Mariæ-Majoris. Et in prima parte processionis sint sanctimoniales, in ultima vero reliquæ mulieres, quæ sine auro et gemmis et sericis indumentis procedant orando cum devotione ac humilitate, in fletu et gemitu, nudis pedibus omnes qui possunt, et per Merulanum, et ante Sanctum-Bartholomæum veniant in campum Lateranen. et collocent se ante Felloniam in silentio permanentes : clericos autem crux fraternitatis præcedat, et in prima processionis parte sint monachi, et canonici regulares, in ultima vero rectores, et cæteri clerici procedentes prædicto modo per viam majorem, et arcum Basilii, veniant ante palatium episcopi Albanensis, et ibi directe in medio campi se collocent. Laicos autem præcedat crux Dominica Sancti-Petri, et post illam sequantur primi Hospitalis, et postremi cæteri laici sicut præscriptum est incedentes, et per SS. Joannem et Paulum, et ante S. Nicolaum de Formis in campum veniant, et collocent se ab altera parte.

21. « Interim vero Romanus Pontifex cum episcopis et cardinalibus et capellanis Basilicam ingrediatur, quæ dicitur Sancta-Sanctorum, et inde, reverenter assumpto ligno vivificæ Crucis, processionaliter veniat ante palatium episcopi Albanensis, et sedens in scalis, exhortatorium faciat sermonem ad populum universum. Quo finito mulieres sicut processionaliter venerant, ita procedant ad Basilicam S. Crucis, et ibi præsto sit presbyter cardinalis, qui celebret eis missam, dicendo illam orationem : Omnipotens sempiterne Deus, in cujus manu sunt omnes potestates, etc. et sic ipsæ mulieres in pace ad propria revertantur. Romanus autem Pontifex cum episcopis et cardinalibus et capellanis per palatium descendat in Lateranen. Basilicam, clerici vero per porticum, et laici per burgum ingrediantur in illam. Et celebrata venerabiliter missa ipse cum omnibus, nudis pedibus, procedat ad S. Crucem, ita quod eum præcedant clerici, et laici subsequantur, et facta oratione unusquisque revertatur ad sua. Jejunetur autem ab omnibus ita, ut nemo præter infirmos comedat pisces, aut quodcumque pulmentum, sed qui possunt, sint pane et aqua contenti : qui vero non possunt, bibant vinum bene lymphatum et modice sumptum, et vescantur herbis et fructibus, aut etiam leguminibus, omnesque aperiant manus et viscera indigentibus, ut per orationem, jejunium, et per eleemosynam misericordia Conditoris reddatur populo Christiano placata ».

22. Non frustra tot fidelium effusa suspiria, nec suæ Pontificem in hoc rei Christianæ discrimine anxium spes in Deo collocatæ fefellerunt, neque, ut cum psalmographo loquamur [1], tot pii viri fraudati a desiderio suo. Parta enim de Crucis hostibus læta victoria est, ad quam historiæ commendandam nil consultius visum est quam ipsas triumphales regis Castellæ ad Pontificem litteras [2] nostris Annalibus insinuare.

« Sanctissimo patri ac domino Innocentio, Dei gratia summo Pontifici, Alphonsus eadem rex Castellæ et Toleti, cum osculo manuum et pedum, salutem plurimam.

« A sanctitate vestra credimus non excidisse propositum impugnandi Sarracenæ gentis perfidiam vobis per nuntios nostros devote et humiliter intimasse, in omnibus, tanquam patris et domini nostri subsidium expetentes, quod sicut a patre pio nos recognoscimus benigne et pie pariter impetrasse. Quocirca cum litteris vestris nuntios nostros, quos ad hoc exequendum idoneos reputavimus, ad partes Franciæ non distulimus destinare, addentes etiam, ut omnibus militibus venientibus ad bellum et omnibus servientibus, prout decebat, expensas victui necessarias largiremur, quibus possent commode sustentari. Unde fuit, quod audita remissione peccatorum, quam vos venientibus indulsistis, venit magna multitudo militum de transmontanis partibus, necnon archiepiscopi Narbonensis et Burdegalensis, et episcopus Nannetensis. Fuerunt, qui venerunt usque ad duo millia militum cum suis armigeris, et usque ad decem millia servientium in equis, et usque ad quinquaginta millia servientium sine equis, quibus omnibus nos oportuit in victualibus providere.

[1] Rod. l. VII. c. 36. Marian. l. XI. c. 23. — [2] Innoc. l. XV. Ep. CLXXX.

[1] Psal. LXXVII. — [2] Apud Innoc. l. XV. Ep. CLXXIX.

23. « Venerunt etiam illustres amici nostri consanguinei rex Aragonum et rex Navarræ cum potentatu suo in fidei Catholicæ auxilium et juvamen. Quibus nobiscum aliquanto tempore apud Toletum facientibus moram, exspectabamus quippe homines nostros qui venturi erant ad bellum, omnia necessaria, prout per nuntios nostros promisimus, non destitimus ministrare, licet expensæ essent propter sui multitudinem importabiles et onerosæ, non enim solum in iis, quæ promiseramus, verumetiam in pecuniis specialiter, et in dextrariis, quibus fere omnes tam milites quam servientes pariter indigebant, nos oportuit providere. Sed Dominus, qui multiplicat incremenla frugum justitiæ, ministravit nobis abunde, secundum suæ gratiæ largitatem, et dedit omnia posse perficere perfecte pariter et abunde. Congregata itaque nostra, et suorum multitudine, viam Domini cœpimus proficisci, et venientes ad turrim quamdam, quæ Magalon nuncupatur, satis munitam, ultramontani ante quam nos pervenerunt per unum diem, et illam cum Dei auxilio impugnantes in continenti ceperunt.

24. « Licet autem nos eis in omnibus necessariis largissime provideremus; ipsi tamen attendentes laborem terræ, quæ deserta erat et aliquantulum callida, voluerunt a cœpto proposito retroire, et ad propria remeare. Tandem ad magnam instantiam nostram et regis Aragonum processerunt usque ad Calatravam, quæ non distabat a prædicto castro, nisi per duas leugas, eamque nos ex parte nostra, et rex Aragonum ex sua, et ipsi ex sua in Dei nomine cœpimus expugnare. Sarraceni autem qui intus erant, attendentes sancto Dei exercitui non posse resistere, disposuerunt nobis villam tradere, ita quod personæ eorum salvæ discederent, verumtamen sine rebus. Cumque nos istud nulla ratione vellemus acceptare, rex Aragonum et transmontani habentes super hoc consilium, viderunt villam esse munitam muris et antemuralibus, profundis fossatis et excelsis turribus, et quod non posset capi, nisi suffoderentur muri, et sic ruerent; quod cederet in grave damnum fratribus Salvæ-Terræ, quorum fuerat, et non posset, si necessitas incumberet, retineri. Unde apud nos institerunt firmissime, ut villa salva et integra cum armis et magna copia victualium, quæ ibi erant, quibus satis indigebat exercitus, nobis redderetur, et personæ Sarracenorum vacuæ et inermes recedere permitterentur. Nos autem attendentes eorum in hoc firmam voluntatem, votis eorum annuimus, ita quod medietas omnium eorum, quæ intus habebantur, cederet in partem regis Aragonum et alia medietas in partem ultramontanorum, et nec nobis nec nostris aliquid voluimus retinere.

25. « Ipsi autem propositum repatriandi apud se retinentes; licet Dominus Deus nobis exhiberet gratiam et honorem, et nos vellemus omnibus eis sufficientissime necessaria ministrare, desiderio patriæ coacti, omnes pariter signo crucis relicto, cum archiepiscopo Burdegalensi et episcopo Nannetensi, licet certitudinem de bello Sarracenorum haberemus, ad propria redierunt, exceptis admodum paucis, qui remanserunt cum archiepiscopo Narbonensi et Tibaldo de Blesona, qui naturalis noster erat, cum suis et quibusdam aliis militibus, qui erant de Pictavia, et ii omnes qui remanserunt, vix erant inter milites et servientes centum quinquaginta. De peditibus autem eorum nullus remansit. Cumque rex Aragonum apud Calatravam moram faceret, exspectando quosdam milites suos, et regem Navarræ, qui nondum ad nos pervenerat; nos cum nostris processimus et pervenimus ad quoddam castrum eorum quod Alarcos dicitur. Illud castrum, licet bene munitum esset, cepimus, et alia tria castra, quorum unum dicitur Caracdaa, aliud Benaventum, aliud Petrabona. Inde procedentes pervenimus ad Salvamterram, ibique pervenerunt ad nos rex Aragonum, qui de suis hominibus non duxit in exercitum, nisi tantum milites generosos, et rex Navarræ, qui similiter vix fuit in exercitu de suis plusquam ducentis militibus comitatus. Et quia rex Sarracenorum in vicino erat nobis, Salvamterram noluimus expugnare; sed procedentes contra Sarracenorum multitudinem, pervenimus ad quædam montana, in quibus non erat transitus aliquis, nisi in certis locis.

26. « Cumque nos essemus ad pedem illius montis ex parte nostra, Sarraceni venientes ex parte alia obtinuerunt summitatem montis, volentes nobis transitum impedire. Sed milites nostri ascendentes viriliter, quia adhuc pauci Sarraceni ad locum illum pervenerant, eos cum Dei auxilio expulerunt, et castrum quoddam munitum, quod propter transitum impediendum Sarracenorum rex construxerat, ceperunt, quod Ferrat dicitur. Quo occupato, exercitus Domini secure potuit ad cacumina montis ascendere, ubi multum laboravit, propter defectum aquarum, et loci ariditatem. Sarraceni autem videntes, quod transitum illum occupare non possent, alium transitum, qui erat in descensu montis, arctissimum et invium occuparunt. Talis quippe erat, quod mille homines possent defendere ab omnibus hominibus, qui sub cælo sunt, et juxta transitum illum ex altera parte erat totus Sarracenorum exercitus, et sua tentoria jam fixa. Cumque nos ibi facere moram non possemus ob defectum aquæ, nec procedere propter transitus difficultatem, quidam ex nostris consuluerunt, quod iterum ad pedem montis descenderemus, et alium transitum ad duas vel tres dietas quæreremus.

27. « Nos autem, attendentes fidei periculum et personæ nostræ dedecus, noluimus huic parere consilio, eligentes potius in difficultate transitus mori pro fide, quam faciliorem transitum quærendo, qualitercumque in fidei negotio retroire. Cumque jam quidem propositum firmassemus, ad indicium cujusdam rustici, quem Deus nobis ex

insperato misit, in eodem loco alium transitum satis facilem magnates nostri, qui primos ictus in bello habituri erant, invenerunt, et in quodam loco exercitui eorum vicino, licet arduus esset et siccus, Sarracenis hunc transitum ignorantibus, tentoria posuerunt. Quod cum Sarracenorum exercitus attendisset, processit ut mansionem illam impediret; nostri autem licet pauci essent, se viriliter defenderunt. Nos autem, et rex Aragonum, et rex Navarræ armati cum militibus nostris in loco primæ mansionis, quæ erat in summitate montis, exspectavimus donec totus exercitus Domini pervenit secure ad locum, ubi anteriores nostri castrametati sunt : et ita dante Domino factum est, quod licet via esset invia et inaquosa, lapidosa et nemorosa, nihil de nostris amisimus. Hoc autem factum est die sabbati decimo septimo kalendas mensis Augusti; circa serotinam vero horam Sarraceni attendentes, quod omnia tentoria nostra tute fixeramus, dispositis aciebus suis venerunt ante loca castrorum, et ibidem quædam præludia belli in modum torneamenti cum nostris exercuerunt. Attendentes autem ipsi, quod nos illa die nollemus habere bellum, ad castra sua reversi sunt.

28. « Sequenti autem die Dominica summo mane venit Sarracenus cum infinita multitudine dispositis aciebus suis; nos autem volentes considerare multitudinem gentis suæ, et dispositionem et statum, et qualiter in omnibus se haberent, habito prudentum virorum consilio, et in iis exercitatorum, exspectavimus usque ad sequentem diem lunæ. Ipsis autem sic existentibus, posuimus milites nostros cum peditibus, ut extremos agminis nostri non possent in aliquo molestare. Quod quidem divina dante gratia sic evenit; sequenti die, scilicet secunda feria, omnes in Dei nomine armati processimus dispositis aciebus cum eis pro fide Catholica pugnaturi. Ipsi autem promontoria quædam obtinuerunt valde ardua, et ad ascendendum difficilia propter nemora, quæ inter nos et ipsos erant, et propter alveos torrentium profundissimos; quæ omnia nobis erant magno impedimento; ipsis vero maximo expedimento.

29. « Verumtamen ille, a quo omnia, in quo omnia, per quem omnia, fecit mirabiliter, et direxit manus sui exercitus contra inimicos suos, et anteriores nostri, necnon et medii multas eorum acies, quæ in minoribus promontoriis existebant, virtute crucis Dominicæ prostraverunt. Cum autem pervenissent ad extremam aciem, eorum infinitæ siquidem multitudinis, in qua rex Carthaginis erat, ibidem difficillimos conflictus militum, peditum et sagittariorum invenerunt, quos sub maximo periculo, et vix, imo etiam jam non poterant tolerare. Nos autem attendentes bellum illud eis omnino importabile, impetu equorum processimus, signo crucis Dominicæ præeunte et vexillo nostro, in quo erat imago beatæ Virginis et filii sui in signis nostris superposita. Cumque nos jam pro fide Christi mori constanter eligeremus, attendentes crucis Christi, et imaginis suæ matris ignominiam, quas lapidibus et sagittis irruere impetebant in arma furentes aciem illorum infinitæ multitudinis divisimus, et licet ipsi essent constantes in bello et firmi super domino suo, Dominus illorum infinitam multitudinem crucis suæ gladio trucidavit : et sic rex Sarracenorum cum paucis in fugam conversus est. Sui autem impetus nostros interim non sustinebant, sed statim post maximam stragem suorum reliqui in fugam conversi sunt.

30. « Nos autem insequentes eos usque ad noctem; plures tamen in sequendo interfecimus quam in bello. Et sic bellum Domini a solo Domino, et per solum Dominum est feliciter consummatum. Deo autem honor et gloria, qui cruci suæ dedit victoriam per Jesum Christum Dominum nostrum. Fuerunt autem milites Sarraceni, ut postea vera relatione didicimus a quibusdam domesticis regis Sarracenorum, quos captivos cepimus, centum octoginta quinque millia; peditum vero non erat numerus. Occubuerunt autem in bello ex parte sua centum millia armatorum, et amplius, secundum æstimationem Sarracenorum, quos postea cepimus. De exercitu autem Domini, quod non sine grandi gratiarum actione recitandum est, et quod incredibile est, nisi quia miraculum est, vix viginti quinque Christiani, aut triginta de toto nostro exercitu occubuerunt. O quanta lætitia ! o quot gratiarum actiones ! nisi de hoc dolendum sit, quod tam pauci martyres de tanto exercitu ad Christum martyrio pervenerunt. Ut autem magna multitudo eorum credatur, cum exercitus noster in castris eorum post bellum per biduum fecerit moram, ad omnia incendia quæ necessaria erant in coquendis cibis et pane et aliis, non composuerunt alia ligna, nisi de sagittis et lanceis eorum quæ remanserant, et vix potuerunt comburere medietatem. Cumque Dei exercitus propter longam moram factam in locis eremis, et incultis deficeret in victualibus et aliis, ibidem tantam invenerunt tam ciborum quam armorum nec non etiam dextrariorum et aliorum jumentorum copiam, quod accipientes ad suam unusquisque de iis omnibus voluntatem, plus ibi dimiserunt ex magna abundantia quam ceperunt.

31. « Tertio autem die procedentes venimus ad quædam castra eorum, scilicet Bilche, Barmos, Tolosam, quæ in continenti cepimus. Tandem pervenimus ad duas civitates, quarum altera dicitur Biacia, altera Ubeda, quibus non erant majores citra mare, præter Cordubam et Hispalim. Quarum alteram scilicet Biaciam destructam invenimus; ad alteram vero, scilicet Ubedam, quia situ loci et artificio fortissima erat, confugerat multitudo hominum infinita ex omnibus villis adjacentibus. Cum enim villa illa nunquam ab imperatore, vel ab aliquo regum Hispaniæ expugnata sciretur, vel subjugata, in eadem posse salvare sua corpora

se credebant : sed et hanc in brevi divina gratia faciente cepimus et funditus destruximus, cum non possemus habere tantam multitudinem gentium, quæ ad illas populandas sufficere possent, et bene perierunt ibi sexaginta millia Sarracenorum, quorum quosdam interfecimus, quosdam captivos duximus ad servitium Christianorum et monasteriorum quæ sunt in Marchia reparanda. Hæc igitur, sanctissime pater, vobis scribenda decrevimus, pro auxilio toti Christianitati impenso gratias quas possumus exhibentes, et humiliter supplicantes, ut vos, quem Dominus ad summi sacerdotii gradum elegit, ei cum sacrificio laudis pro salute populi immoletis vitulos labiorum ».

32. Hactenus regis Epistola, quæ etiam a Jo. Mariana redditur [1], et cui precatio in Regesto adjicitur.

« Oratio.

« Omnipotens et misericors Deus, qui superbis resistis, humilibus autem das gratiam, digna tibi laudum præconia, et devotas gratiarum referimus actiones ; quod antiqua innovando miracula gloriosam tribuisti victoriam de perfidis gentibus populo Christiano : te suppliciter exorantes , ut quod mirabiliter incepisti, misericorditer prosequaris ad laudem et gloriam nominis tui sancti, quod super nos famutos tuos fideliter invocatur. Per Dominum etc. » Antiqua plane renovata miracula, quæ Rodericus Toletanus oculatus testis [2], et Lucas Tudensis hujus temporis scriptor recensent, dum a rege enarrata pluribus prosequuntur. Sed hæc ad rem nostram satis. Cæterum tantam tamque insignem victoriam alii celebrarunt [3]. Ex quibus Rigordus hujus ævi scriptor hæc historiæ consecravit [4] : « Rex Aragoniæ, miles probatissimus, in signum victoriæ lanceam et vexillum ipsius Mumilimi Romam misit, quæ adhuc in Ecclesia B. Petri in loco eminenti posita, etc. »

33. Verum Richardus notarius [5], ejus temporis scriptor, vexillum auro textum ad summum Pontificem a Castellæ rege cum litteris missum testatur : « Idem rex Castellæ de tanta Christianis principibus cælitus concessa victoria Innocentio papæ litteras mittit. Mittit etiam de acceptis Sarracenorum spoliis eidem honorabilia xenia, tentorium videlicet totum sericum, et vexillum auro contextum quod in principis Apostolorum Basilica, in laudem nominis Christi appensum est » ; consentit aliis Cæsarius [6], qui de Albigensibus locutus ait ab ipsis Miramomelinum Marochitanum regem ab iis exitum, eumque tanto exercitu stipatum occupasse Hispanias, ut eas non absorpturus modo, sed longe ulterius victoriam dilataturus videretur, gloriareturque in litteris ad Innocentium scriptis se equos suos in porticu Ecclesiæ B. Petri stabulaturum, ac vexillum suum in ejus fastigio defixum iri ; quod partim impletum ait, sed magno illius pudore, dum fracto ejus exercitu vexillum ipsius missus Innocentio in eadem Ecclesia suspensum est. Eam victoriam XVII kal. Aug. hujus anni partam ait, quam tamen imminuit, dum cæsorum numerum ad sexaginta millia tantum ascendisse collocat, cum longe plures deleti ; subdit vero barbarum paulo post ex dolore amissæ victoriæ obiisse.

34. Perlectis igitur regis litteris Innocentius, magna elatus lætitia immensas Deo gratias, laudesque egit ob fractam attritamque barbarorum insolentiam, qui cælum blasphemis vocibus impetere fuerant ausi : easdemque litteras cunctis fidelibus exponi recitarique præcepit. Postremo regem hujusmodi victoriam exercituum Domino referret acceptam, hortatus est, atque adeo illud meminisset, palamque profiteretur, quod non manus sua excelsa, sed Dominus hæc omnia fecisset, ut videre est ex litteris [1] ab eodem VII kal. Novemb. ad regem datis. Ob tantam vero victoriam, quæ potius virtute crucis quam hostes impugnabant, quam ense vel hasta bellatorum parta est, decretus est in gratiarum actionem dies festus, celebrandus in Hispania quæ Maurorum imminentem excusserat servitutem ; de quo Ferrarius in Notis appositis ad Julii diem xvi hæc tradit : « In Hispania triumphus sanctæ Crucis : quod festum institutum fuit ob victoriam ex Mauris ab Alphonso rege reportatam anno MCCXII, cæsis ducentis millibus hostium ».

35. *Rex Angliæ in regni discrimen adductus.* — Ex lætissimo Hispaniarum triumpho traducenda est oratio ad lugubres Angliæ res, quæ hoc anno misere depressæ sunt : de quibus Parisius ait per hæc tempora quemdam eremitam, Petrum nomine, in provincia Eboracensi palam prædixisse Joannem in die Dominicæ Ascensionis regem non futurum, sed coronam ex ea die ad alium translatum iri ; Joannemque ipsum in vincula conjecisse, ut si exitus dictis non consentiret, morte mulctaretur. Interea vero fama illius prophetiæ increbrescente nobilitatem Anglicanam, cujus od in se Joannes conflarat, in eum conjurasse, cumque præstita fide solutos se audissent, communi consensu litteras suis sigillis munitas ad regem Francorum misisse, ut in Angliam accederet, se Angliam ipsi tradituros, regemque agnituros.

36. Præterea per ea tempora Stephanum Cantuariensem aliosque episcopos ad Innocentium se contulisse, ac mala ingentia, quæ a vibrati interdicti tempore Joannes patrasset, exposuisse, tumque Innocentium Joannem e solio deturbandum, ipsiusque regnum ad alium transferendum censuisse : scripsisse ad Francorum regem, ut propo-

[1] Joan. Marian. l. XI. c. 25. reg. n. 180. — [2] Rod. de reb. Hisp. l. VIII. Luc. Tud. Joan. Mar. l. XI. c. 23, 24, 25. atque alii. — [3] Stero in Ann. apud Canis. ant. lect. tom. I. p. 244. Rig. de gest. Phil. Aug. Franc. reg. an. 1211. God. in Annal. an. 1212. Paris. Hist. Angl. an. 1213. Bern. Chr. Rom. Pont. an. 1212 et alii. — [4] Rig. ubi sup. S. Ant. III. par. tit. XIX. c. 2. — [5] Rich. de S. German. in Chron. — [6] Cæsar. l. V. Ep. XXI.

[1] Innoc. l. XV. Ep. CLXXXII.

sita sibi divina gloria rem aggrederetur, capesseret Anglorum coronam, expeditionemque adornaret: tum principibus viris præcepisse induerent pro ea re perficienda crucem, et Francorum regem ducem sequerentur: ac Pandulphum subdiaconum cum Anglis episcopis in Gallias misisse. Subjicit vero Pandulphum secreto Innocentium adiisse, petiisseque quid agendum, tandem si Anglorum rex ad pœnitentiam adduceretur; ac tum Pontificem formam pacis præscripsisse, quam si Joannes admitteret, illum Pontificiæ gratiæ restitutum iri; quæ porro illa fuerit, suo postmodum loco afferetur.

37. *Ecclesia exusta, si parietes extiterint, iterum non consecranda.* — Antequam vero rebus Occidentalibus dicendi finem imponamus, nonnulla alia de Innocentii papæ gestis addenda supersunt; hoc namque anno Pontifex [1] litteras adversus eos exaravit, qui Bassaleni, Palatioli, Bassani, et Aliani Romanæ Ecclesiæ oppida per summam injuriam detinebant, castri Melgorii populum, qui supplex Innocentium rogarat, ne alterum sibi dominum præter Rom. Ecclesiam imponeret, ut in ejusdem Ecclesiæ fide perstarent, amantissimis verbis hortatur. Consultus a Bisuntino archiepiscopo an Ecclesia, quæ conflagrarat, non consumptis tamen incendio parietibus, consecranda videretur, hæc respondit [2]: « Ligneis ædificiis Ecclesiæ vestræ casu quodam igne consumptis, parietibus tamen illæsis, ac mensa principalis altaris in sui extremitate modicam passa fracturam, quæsivistis per Sedem Apostolicam edoceri, si propter hoc ipsius altaris vel etiam totius Ecclesiæ deberet consecratio innovari. Ad quod sic duximus respondendum: Quod cum parietes in sua integritate permanserint, et altaris tabula mota vel enormiter læsa non fuerit, ob casum prædictum nec Ecclesia nec altare debet denuo consecrari. Dat. Lat. non. Octob. Pontificatus nostri anno XV ».

38. *Privilegia impertita.* — Superest, ut de privilegiis hoc anno impertitis nonnulta delibemus [3]. Corroboravit instituta Bernardi Primi ac sociorum, quorum consilium erat ut operam omnem confutandis hæreticorum erroribus collocarent. Extant plures ejus litteræ, in quibus prærogativæ viris Ecclesiasticis ac religiosis datæ continentur, quas in margine annotavimus [4]. Jacobo consobrino Pontificiorum castrorum magistro ob rem in Marcualdum Siciliæ invasorem bene gestam concessit [5], ut quod supra vidimus, castrum Nymphæ jure fiduciario obtineret. A. Lusitaniæ regem ejusque regnum in B. Petri tutelam recepit: « Attendentes tuam personam, ornatam prudentia, justitia præditam, atque ad regni gubernationem idoneam, eam sub B. Petri et nostra protectione suscipimus, et regnum Portugallense, cum integritate honoris, regni, et dignitate quæ ad reges pertinet; necnon et alia loca, quæ cum auxilio cælestis gratiæ de Sarracenorum manibus eripueris, in quibus jus sibi non possunt Christiani principes circumpositi vindicare, ad exemplar felicis memoriæ Alexandri papæ prædecessoris nostri, qui hæc præfato avo tuo per Privilegii paginam concessisse dignoscitur, tuæ sublimitati concedimus, et auctoritate Apostolica confirmamus »; et infra: « Ad indicium autem, quod præscriptum regnum B. Petri juris existat, pro amplioris reverentiæ argumento progenitorum tuorum vestigiis inhærendo, statuisti duas marcas auri annis singulis nobis nostrisque successoribus persolvendas. Quem utique censum ad utilitatem nostram, et successorum nostrorum Bracarensi archiepiscopo, qui pro tempore fuerit, tu et successores tui curabitis assignare ».

39. *De S. Claræ primordiis et variis miraculis.* — Hoc anno [1] Clara nobilis virgo annos nata duodeviginti, quos summa cum honestatis laude duxerat, S. Francisci verbis inflammata, terrenis omnibus conculcatis, religiosam Deo vovit servitutem, et uti ille fratrum, ita ipsa sacrarum sororum in S. Damiani æde collegium instituit, ut gestorum anonymus scriptor [2] et Lucas in Annalibus latius prosequuntur. Quo etiam anno Assisii S. Ruffini episcopi et martyris celebranda translatio incidit, qui veluti redivivus præclaris tum miraculis coruscavit, ex quibus unum in medium adducemus, unde percipi liceat quanta providentia custodiat Dominus, non solum (quod testatur Psalmographus) omnia ossa sanctorum, verumetiam sepulchralem pulverem. Inter alias igitur res admirandas, quæ ea tempestate obtigere, quasque excriptas, ex Assisinatis Ecclesiæ Codice, in Bibliotheca nostra asservamus, hæc memoriæ produntur: « Cum reliquiæ sancti Ruffini martyris de novo translatæ fuissent, populo tunc ad Ecclesiam ipsius de diversis partibus veniente, quamplures ad sepulchrum, de quo sanctus martyr translatus fuerat, accedentes, de pulvere qui post reliquias extractas remanserat, assumebant, ut illum in honore ejusdem sancti martyris ad propria deportarent, sed cum ab Assisio per milliare, vel non multo amplius revertentes distarent, tunc quidam morbo angariati ita quod ulterius progredi non valentes, quidam vero notitia viarum amissa, per vias erroneas gyro vacantes, tamdiu sic impediti detinebantur, quoad pœnitentia ducti ad Ecclesiam Sancti-Ruffini martyris redirent, et ipsum pulverem in loca de quo assumpserant, postulantes ex eo veniam, resignarent: quod cum vidissent canonici, sicut bonæ providentiæ viri, habita tunc inter se super hoc competente deliberatione, ipsum etiam pulverem prout expediebat, ne quis

[1] Innoc. l. XV. Ep. XII. — [2] Ep. CLXIV. — [3] Ep. CXXXVI. — [4] Ep. CXIII. — [5] Ep V, XXXI, XXXIII, LXXVIII, CX, CXIX, CXLII, CCXXIX, CLXIV. Ep CXIII. Ep. XXIII.

[1] Luc. Ann. an. 1212. — [2] Vit. S. Clar. c. 3, 4, 5. apud Sur. tom. IV. die XII Aug.

ultra manum illic apponeret, incluserunt etc. »

40. Poscit instituti ratio, ut hic attexamus miraculum aliud, quod Trithemius hoc anno IV kal. Mar. in Adelberto oppidano loci cui Mannendal nomen est in Germania ait contigisse, qui cum ex morbo decessisset, divinæ providentiæ arcano consilio post inspecta alterius vitæ malis proposita supplicia, ad vivos excitatus asperrimum pœnitentiæ genus septem annis duxit. Qui plura voluerit, auctorem consulat[1], qui ab Angelo ipsi objecta fusa oratione prosequitur. Postremo antequam ab Italia orationem deflectamus, addenda, quæ Richardus e S. Germano[2] de Innocentio tradit, ipsum mense Junio Urbe egressum Signiam venisse, æstivo tempore ibi moratum, denique Septembri mense Romam reversum esse; jam ad res Orientales stylum convertamus.

41. *Libertati Ecclesiasticæ in Oriente consulit papa datis litteris ad Henricum imperatorem et episcopos.* — Labefactabatur in Oriente a potentioribus libertas Ecclesiastica, ad quam tuendam Innocentius magnam, uti cœperat, constantiam præ se tulit. G. de Villa-Arduini spectantia ad Thebanum episcopum aliosque præsules bona episcopatui de Londrevilla erepta, et Corinthiorum Ecclesiæ thesaurum interceptum, restitui per litteras jussit[3]: præterea cum nonnulli in quos, ob vastatas Ecclesiarum possessiones, aliaque perpetrata flagitia, lata fuerat anathematis sententia, resipiscere contemnerent, Henricum imp. monet[4], nefarios homines non modo patrocinio suo non foveat, verum sua quoque auctoritate compescat. Cumque jam ante Theobano ac Neopatrensi archiepiscopis et Nazarocensi electo præcepisset, ut manifestos usurpatores de abbatiis, monasteriis, Ecclesiis, jure decimarum, aliisque Ecclesiasticis possessionibus, quas per summam injuriam occupabant, decedere ac veris dominis relinquere, Ecclesiasticis censuris adigerent, illique rem neglexissent, Thessalonicensem archiepiscopum et Cardicensem et Sithoniensem episcopos id omnino perficere jussit[5].

42. Per id tempus Romanus Pontifex, certior factus, Henricum imperatorem cum proceribus Edicta libertati Ecclesiasticæ prorsus contraria edidisse, nimirum, ut nullus in vita supremaque voluntate Ecclesiis bona elargiri posset, Cardicensi et Sithoniensi episcopis imperavit, ut edicta illa, utpote a divinis humanisque legibus aliena, rescindi studerent[6]. Ad alios etiam variis de causis in Orientales oras hoc eodem anno litteras misit: ad Thessalonicensem enim archiepiscopum scriptis litteris[7] illius Ecclesiæ, atque prædecessorum Catholicorum antistitum laudes celebrat, eidemque Ecclesiæ privilegia confirmat augetque: præterea concordiæ leges inter ipsum ac Dominici sepulchri priorem et capitulum compositas firmas reddidit[1]. Cumque ad Sedem Apostolicam esset perlatum, Thebanos quosdam canonicos in Zaraconiensem episcopum sacrilegas manus injecisse, eumdemque pluribus contumeliis onerasse, causæ cognitionem archiepiscopo commisit[2]. Thebano archiepiscopo præcipit[3], Græcos Corinthiensis diœcesis abbates, ad reverentiam obedientiamque archipræsuli præstandam compelleret. Philippensem archiepiscopum subditos in observantia erga Sedem Apostolicam confirmet hortatur, ejusque Ecclesiam privilegiis exornat[5]. Joanni Rodestonensi episcopo, quoniam ad obsequium Romanæ Ecclesiæ erat reversus, permittit eadem privilegia[5], quibus Latini episcopi potirentur, atque integram in suos juris dicendi auctoritatem indulsit, cæteros pariter Græcos ad Romanæ Sedis conjunctionem adducere studeret hortatur[6]; binæ hæ Epistolæ Signiæ pridie idus Jul. exaratæ fuere.

43. Postea vero magistrum Maximum notarium suum Constantinopolim misit. Cum enim Ecclesia illa patriarcha orbata esset ac legato careret, ipsi consulturus, suas vices Maximo imposuit, ad quem scriptæ litteræ[7], in quibus pluribus de quatuor Ecclesiis patriarchalibus disserit: « Scriptum est in Apocalypsi Joannis, quod in medio sedis, et in circuitu sedis erant quatuor animalia plena oculis ante et retro; primum animal simile leoni; secundum animal simile vitulo, tertium animal habens faciem quasi hominis; et quartum animal simile aquilæ volanti. Et quatuor animalia singula eorum alas senas habebant. Sedes ista Ecclesia Romana intelligitur; quæ usitato vocabulo Sedes Apostolica nuncupatur, utique sedes Agni, sedes viventis in sæcula sæculorum. In medio cujus, quasi filiæ in gremio resident, et in circuitu astant, quasi famulæ in obsequio quatuor patriarchales Ecclesiæ, Alexandrina, Antiochena, Hierosolymitana, et Constantinopolitana, quæ per illa quatuor animalia designantur, etc. » Dein singulis mysteria propria attributa explicat: quas litteras cum typis cusæ sint, ex more nostro prætermittimus. Aliis XII kalend. Sept. scriptis litteris[8] concessit, in Romaniæ partibus anathematis sententia illos solvere posset, qui in clericos violentis injectis manibus, scelerum vinculis liberari flagitarent: « Nisi, inquit, excessus eorum fuerint adeo difficiles et enormes, ut merito sint ad Sedem Apostolicam destinandi ». Sequenti vero die scripsit cum ad universum Constantinopolitanum clerum[9], quem jubet a nuntii imperiis non discedere; tum ad Henricum imp. cui illum plurimum commendavit[10]. At quomodo Innocentius eo legatum suum a latere miserit, proximo anno dicetur: nunc res Syriacas prosequamur.

44. *Captivos in Terra-Sancta solatur Inno-*

[1] Trith. Chr. Sponheim. — [2] Rich. in Chron. hoc an. — [3] Innoc. l. XV. Ep. XXXI, XXII, XLIV, LXV, LXXV, LXXVI. — [4] Ep. LXXIII. — [5] Ep. LXXIV. — [6] Ep. LXXV. — [7] Ep. XVII.

[1] Ep. LXXXV. — [2] Ep. XXX. — [3] Ep. LII. — [4] Ep. LV. — [6] Ep. CXXXIII. — [6] Ep. CXXXIV. — [7] Ep. CLV. — [8] Ep. CLI. — [9] Ep. CLIII. — [10] Ep. CLIV.

centius ; et mira de sacra expeditione. — Acceptis ab Alexandrino patriarcha atque ab iis, qui in vinculis tenebantur, tristibus litteris, quibus ærumnis gravissimis obruti, opem ab eo flagitabant, rescripsit[1], atque ad meliorem spem captivos erexit.

« Innocentius, etc.

« Habito super hoc cum fratribus nostris diligenti tractatu, petitionem tam tuam quam captivorum ipsorum favore perpendimus Apostolico prosequendam, venerabili fratri nostro patriarchæ Hierosolymitano Apostolicæ Sedis legato nostris dantes litteris in mandatis, quatenus ex parte tam nostra quam sua præscriptos fratres, ac reges et principes in nomine Domini exhortetur, consulendo fideliter et efficaciter inducendo, ut ad redemptionem illorum per congruam commutationem intendant, et contra persecutores fidei Christianæ iis pro fide Christi potentibus armis utantur, quibus utique Dominus suæ vim virtutis creditur facilius impensurus. Cumque hoc acceptabile opus populus intellexerit Christianus, ad subactionem eorum liberalius suas manus extendat, etc. » Extant vero ad patriarcham Hierosol. litteræ[2], quibus, ut de permutandis captis ageretur, instare jubet ; ingens illud pietatis opus futurum et Christi fideles alios perspecto studio in capitis bello e Sarracenorum servitute eripiendis ad bellum sacrum ardentius inflammatum iri.

« Innocentius, etc.

« Cum ergo captivis hoc humanitatis solatium, et ex officio charitatis, et ex præcepto Domini debeatur, transgressores profecto videntur qui nolunt, cum possunt, ad redemptionem intendere captivorum. Pro quibus secundum constitutiones canonicas et legitimas, distrahi debent Ecclesiastica bona, quæ in aliis casibus alienari non licet. Verendum est enim ne secundum Apostolum, sint justitiæ divinæ subjecti, si qui forsitan contra hoc suam justitiam statuerunt, legem Dei propter traditiones dimittentes, volendo plus rebus consulere quam personis, pecunias magis quam animas diligentes, quod irrefragabili videtur argumento convinci, si certe quos liberant pro pecuniis acquirendis, nolint pro redimendis fratribus liberare ».

[1] Lib. XIV. Ep. CXLVI. — [2] Eod. l. XIV. Ep. CXLVII.

Et infra : « Quicquid autem super hoc actum fuerit, nobis non differas intimare, ut per tuam relationem instructi, juxta quod nobis divina suggesserit inspiratio, procedamus. Dat. Later. idib. Januarii, Pontificatus nostri anno XIV ».

45. Versum est magno prodigio pueros opera dæmonis mentis impotes factos, in arma concurrisse, expeditionemque adornasse, ut Hierosolymas, quemadmodum jactabant, ex Sarracenorum servitute liberarent, de qua hæc Albertus Stadensis[1] : « Circa id tempus pueri sine rectore, sine duce, de universis omnium regionum villis et civitatibus versus transmarinas partes avidis gressibus cucurrerunt, et dum quæreretur ab ipsis, quo currerent, responderunt, versus Hierusalem, requirere Terram-Sanctam. Plurimi ex eis a parentibus claudebantur, in vanum tamen, quia fractis clausuris aut parietibus, exilierunt. Papa auditis his rumoribus, ingemiscens ait : Ili pueri nobis improperant, quod ad recuperationem Terræ-Sanctæ eis currentibus, nos dormimus adhuc : quo devenerint, ignoratur : sed plurimi redierunt, a quibus dum quæreretur causa cursus, dixerunt se nescire ». Quo tempore etiam plures mulieres emotas mente, nudis corporibus, nil loquentes, per urbes oppidaque cucurrisse tradit. De eadem expeditione agunt Godefridus et alii[2], qui eam nugatioram appellant, additque Godefridus, stolidam, multitudinem postquam in Italiam pervenit, per civitates atque oppida vagos palantesque se effudisse, pluresque variis in locis in servos ancillasque detentos, alios vero venientes ad littora, seductos a nautis, ad remota loca transvectos, quod etiam Thomas Cantipratensis testatur[3] : reliquos vero Romam pervenisse, non tamen Hierosolymitanæ peregrinationis voti religione solutos (plurimi enim simpliciores viri pueris se conjunxerant) nisi eos, qui senio attriti tantum iter conficere non possent. Hæc plurimus auctor ; hoc demum anno refert Siffridus[4] in Accone Theutonicorum Equestris Ordinis jacta esse fundamenta (1).

[1] Alb. Stad. in Chron. an 1212. — [2] Godef in ann. 1212. Frag. Hist. incer. auct. Chr. Dom. Colm. et Compilatio Chron. Antonin. III. par. tit. XIX. c. 2. § 4. Matth. Par. Hist. Angl. an. seq. — [3] Thom. Cantip. l. II. c. 3. — [4] Siffr. in Ep. l. II.

(1) Ordinis Teutonici exordia, quæ cum hoc anno Raynaldus componit, annis ultra viginti retrahenda sunt. Nam cœpisse Teutonicos anno MCXCI a Pagio ad a. MCXCVIII, 2, egregie demonstratum est. MANSI.

INNOCENTII III ANNUS 16. — CHRISTI 1213.

1. *Bellum pro Terra-Sancta promovet missis prius litteris ad soldanum.* — Parta divinitus de formidando Albigensium exercitu ab exigua crucesignatorum manu trophæa, Anglia Sedis Apostolicæ stipendiaria effecta, indicta Synodus OEcumenica, comparataque defendendæ Syriæ auxilia annum Christi millesimum ducentesimum decimum tertium Indictione prima insignem reddidere. Volvebat animo Pontifex ingentem quamdam expeditionem in Terram S. adornare ad proferendos imperii Christiani fines, ac fideles eo bello occupandos, in quo non modo sperarentur peritura præmia, sed æternæ etiam palmæ colligerentur; extant enim datæ eo argumento Encyclicæ illius ad Christi fideles litteræ[1], quibus monuit, ut non solum ferro, sed divino maxime auxilio se communirent. « Cum longe plus de divina clementia, quam de humana potentia confidere debeamus, oportet nos in tali conflictu non tam corporalibus armis quod spiritualibus dimicare. Ideoque statuimus et mandamus, ut singulis mensibus semel fiat generalis processio, seorsum virorum, et seorsum ubi fieri poterit mulierum, in humilitate mentis et corporis, cum devota orationum instantia postulantium, ut misericors Deus auferat hoc a nobis confusionis opprobrium, liberando terram illam, in qua universa redemptionis nostræ sacramenta peregit, de manibus paganorum; restituendo eam ad laudem et gloriam nominis sui sancti, populo Christiano. Proviso prudenter, ut semper in ipsa processione verbum salutiferæ Crucis cum diligenti exhortatione populo proponatur. Orationi vero jejunium et eleemosyna conjungantur, ut iis quasi alis facilius et celerius ipsa volet oratio ad piissimas aures Dei, qui nos clementer exaudiat in tempore opportuno : singulis quoque diebus intra missarum solemnia post pacis osculum, cum jam pro peccatis mundi offerenda vel sumenda est Hostia salutaris, omnes tam viri quam mulieres humiliter prosternantur ad terram, et a clericis psalmus iste : *Deus venerunt gentes in hæreditatem tuam*, alta voce cantetur. Quo cum hoc versu devote finito : *Exurgat Deus, et dissipentur inimici ejus, et fugiant a facie ejus qui oderunt eum*, sacerdos qui celebrat orationem istam super altare decantet : Deus, qui admirabili providentia cuncta disponis, te suppliciter exoramus, ut terram, quam unigenitus filius tuus proprio sanguine consecravit, de manibus inimicorum crucis eripiens, restituas cultui Christiano, vota fidelium ad ejus liberationem instantium, misericorditer dirigendo in viam salutis æternæ. Per eumdem Dominum nostrum, etc. » Subditur in Ecclesiis locum idoneum designari, in quem fidelium eleemosynæ ad sumptus belli sacri sustinendos conjiciantur. Ejusmodi litterarum meminit inter alios Richardus[1] earumque summam breviter perstrinxit. Ad hæc vero perficienda[2], atque ad excitandos pro concione ad bellum sacrum populos archiepiscopis, episcopis, abbatibus variis Christianæ reipublicæ in locis degentibus, legationis munus injunxit, eosque, spretis muneribus, avaritiæ sordes a se procul submovere jussit.

2. Cæterum in Gallias hujusmodi subsidii contrahendi gratia legatum e latere misit[3] Robertum tit. S. Stephani in Cœlio monte, presbyterum cardinalem, quem Gallicano clero[4], Francorum regi, et Ludovico ejus primogenito, Blancæque Ludovici uxori commendavit[5]. De Roberti legatione, ut infra videbimus, Petrus Vallisarnensis aliique post eum meminere. Nec Gallos modo, sed Venetos quoque in sacri belli societatem trahere studuit[6]. Cumque Petrus Ziani dux Venetorum oratoris opera Pontifici significasset, lætissimo animo Apostolicas litteras excepisse, expeditionemque florentissimam comparare, ut una cum cæteris crucesignatis, quibus suum ipse nomen adscripsisset, protectionem iniret, Innocentius ingenti gaudio perfusus, jam excitatum ardentemque magis inflammavit. Præterea eos, qui in Germania dato sacræ militiæ

[1] Innoc. l. XVI. Ep. XXIII.

[1] Richard. de S. German. in Chron. hoc ann. — [2] Ep. XXVI. — [3] Ep. XXVIII. — [4] Lib. XVI. Ep. XXVII. — [5] Ep. XXX. — [6] Ep. XXXII.

nomine adversus hæreticos in Provinciam movere decreverant, ad Hierosolymitanum profectionem hortari statuit[1], consultusque an viri reclamantibus uxoribus in sacram militiam referri possent, rescripsit[2] : « Cum rex cælestis major sit rege terreno, et constet quod vocatus ad terreni regis exercitum, uxorum non impedit contradictio, liquet, quod ad summi regis exercitum incitatos et ad illum proficisci volentes prædicta non debet occasio impedire, cum per hoc matrimoniale vinculum non solvatur, sed subtrahatur ad tempus cohabitatio conjugalis, quod in multis aliis casibus fieri frequenter oportet ». Antea vero Andreæ Ungarorum regi triennium concesserat, intra quod votum persolveret[3] : « Ad exequendum votum quo Domino promisisti te ad Terræ S. subsidium profecturum, serenitati tuæ triennium indulgemus, infra quod sic te studeas præparare, ut ad magni regis obsequium tu quasi rex magnus, magnifice proficiscens, dilationis incommodum subventionis commoditate restaures, et sequenti doceas apparatu, te non ad voti dilationem emissi, sed subventionem plenariam, inducias postulasse ». Ne quid vero tam necessariæ expeditioni moram et impedimentum afferret, A... Hierosolymitano patriarchæ mandavit[4] soldanum Damasci et Babyloniæ urgeret Terram S. restituere; se ad ipsum legatos ac litteras ad eum sollicitandum mittere, non quod flectere speraret, sed ut divini numinis humilium causam suscipientis gratiam promereretur.

3. Extant hujusmodi Innocenti litteræ[5], soldano missæ, quas afferre gratum lectori futurum putamus.

« Nobili viro Saphadino soldano Babyloniæ et Damasci, timorem divini numinis et amorem.

« Daniele propheta testante didicimus, quod est Deus in cælo, qui revelat mysteria, mutat tempora, et transfert regna, ut universi cognoscant quód dominatur excelsus in regno hominum, et cui voluerit dabit illud. Hoc autem evidenter ostendit, cum Hierusalem et fines ipsius in manus fratris tui (nimirum Saladini [6]) tradi permisit; non tam propter ejus virtutem, quam propter offensam populi Christiani, Deum ipsum ad iracundiam provocantis. Nunc autem ad illum conversi speramus, quod ipse miserebitur nostri, qui secundum prophetam, cum iratus est, non obliviscitur misereri. Unde illum imitari volentes, qui de se dicit in Evangelio : Discite a me, quia mitis sum, et humilis corde, magnitudinem tuam humiliter obsecramus, quatenus, ne propter violentam detentionem præfatæ terræ plus adhuc effundatur humani sanguinis, quam hactenus est effusum ; saniori utaris consilio, restituas eam nobis, de cujus detentione, præter inanem gloriam forte plus tibi difficultatis, quam utilitatis accrescet : ipsaque reddita, et dimissis utrimque captivis, quiescamus a mutuis impugnationum offensis. Itaque apud te non sit deterior conditio gentis nostræ, quam apud nos est conditio gentis tuæ. Latores ergo præsentium ad tuam præsentiam destinatos, rogamus ut benigne suscipias, et honeste pertractes, dignum illis responsum tribuens cum effectu. Dat. Later. XIII kal. Maii, Pont. nostri anno sextodecimo ». Eadem a Richardo Epistola adducitur, quamvis in annum sequentem conjecerit, cum ad præsentem spectare constet, ut quæ anno Pontificatus XVI Maio mense fuerit exarata.

4. *Circa sacram expeditionem ingens studium.* — Confuderat inter hæc magno luctu Syros Hierosolymitanæ reginæ obitus, ac ne ea occasione sacrum regnum a quoquam perturbaretur, Templarios regis illius terram et jura tueri jussit[1]. Hierosolymitano vero patriarchæ, Apostolicæ Sedis legato, ejusque suffraganeis præcepit[2], populum in regis fide continerent. Tum regi magno ex reginæ obitu se affectum dolore significavit, ipsumque ad Terram S. propugnandam incendit[3] ; apposita est Epistolæ dies quinta id. Januar. Neque multo post in Armenorum regem graviter invehi est compulsus, quem ex Antiocheni patriarchæ, aliorumque complurium litteris acceperat, adversus inducias illum inter et Antiochenos ipsius patriarchæ studio initas, ac jurejurando confirmatas, Rupinum nepotem suum, in Antiochiæ terram, auxiliis omnibus spoliatam, utpote nihil hostile metuentem, immisisse cum exercitu, omnibus in eam crudelitatis exemplis sæviisse : inter alia etiam ipsius flagitia, Antiochenum patriarcham recepisse, qui eam dignitatem invaserat, atque Apostolico jussu a patriarcha Hierosolymitano, a fidelium communione una cum sequacibus ejectus erat. Quare minas amantissimis monitis temperans cum ipso egit[4], ut patriarchæ faceret satis, impositaque Ecclesiis damna resarciret. Factus postea ab Hierosolymitano patriarcha certior Pontifex, tantorum regem facinorum pœnituisse, vehementerque cupere cum Deo atque Ecclesia in gratiam admitti, patriarchæ præcepit[5], regem, ubi crimen rite expiasset, sacris restitueret.

5. Alienum minime futurum arbitramur, rem insignem hoc loco afferre, quam Thomas Cantipratensis enarrat[6], virum sanctitate conspicuum, dum Terræ-Sanctæ peragrandæ desiderio æstuaret, objecto cælesti viso voti compotem factum, atque omnium locorum situm memoria adeo præclare complexum, ac si pedibus ea perlustrasset : « Anno circiter ab Incarnatione Domini MCXIII, cum crux transmarina ubique fere terrarum prædicaretur, erat vir in Brabantia inæstimabilis sanctitatis, qui desiderium quidem longum habuerat terram, in qua steterant pedes Christi, peregrinus invisere : sed retardari a contemplatione divina in corporali

[1] Ep. CVIII. — [2] Ibid. — [3] Lib. XV. Ep. CCXXII. — [4] Lib. XVI. Ep. XXXIII. — [5] Ep. XXXIV. — [6] Baron. tom. XII. an. 1187. num. 1.

[1] Lib. XV. Ep. CCVII. — [2] Ep. CCVIII. — [3] Ep. CCIX. — [4] Lib. XVI. Ep. II. — [5] Ep. VII. — [6] Th. Cant. l. II. c. 40.

exercitio verebatur. In oratione autem existenti in vigilia Sancti Petri ad Vincula, clauso cubiculo, astitit illi cum ingenti lumine (erat enim nox) Angelus Dei, dicens : Vidit Dominus ingens desiderium tuum, te scilicet velle invisere Terram-Sanctam, et nunc ad hoc missus sum ad te, ut desiderium tuum compleatur. Hæc dicens Angelus, hominem apprehendit, et in una nocte ad omnia loca specialia Terræ-Sanctæ transtulit, et eadem nocte retulit. Videbatur autem illi ipsa nox omni die lucidior, ita quod omnium civitatum Galliæ, Burgundiæ, Lombardiæ, Tusciæ, et Terræ-Sanctæ loca, dispositiones, et situs his qui terras noverant, propriissime designaret. Postmodum vero factum est, ut hortatu quorumdam devotorum virorum, quibus hoc negare non poterat, cum illis crucem susciperet, et eorum dux fieret in Terram-Sanctam, planeque per viarum demonstrationem cunctis ostenderet, quod nequaquam mendax, sed verus Dei nuntius, qui eum duxerat, extitisset. Hic vir beatissimus, postquam reversus est, ut vidit quia in honore haberi cœpit apud convicaneos, dulce solum natalis patriæ dereliquit, et usque in finem vitæ in alienis partibus sancte vixit, etc. » Quod attinet ad Cypri regem, de quo paulo ante mentio incidit ; ipsum quoque gravissime arguit [1] hoc anno Innocentius, se temere rebus Ecclesiasticis ingerere, atque designandi Nicosiensis archiepiscopi libertatem electoribus ademisse ; quinetiam Nicosiensium canonicorum collegium perstrinxit [2], agitato de eligendo episcopo, consilio duos communibus suffragiis renuntiasse, ut rex eorum sibi gratissimum designaret, quem ipsi sibi præficerent ; quæ res cum Ecclesiasticis sanctionibus manifeste pugnabat, atque adeo jure merito paulo ante a patriarcha, ut Pontifex subdit, convulsa fuerat ac labefactata. Postremo regem monet [3], ut Hierosolymitani regis vectigales, quos a Sarracenis ad ipsum confugientes custodiæ tradiderat, inhumaniterque habebat, vinculis eximeret, inter quos etiam O... Hierosolymitano regi nexu consanguinitatis devinctus versabatur.

6. *Pelagius Albanensis episcopus cardinalis legatus Constantinopolim.* — Cypriis atque Hierosolymitanis rebus conjungendæ sunt Constantinopolitanæ, quarum cura cum alte pontificio pectori insideret, Innocentius Pelagium Albanensem episcopum Orientalis imperii legatum Apostolicum creavit, summaque auctoritate instructum misit, ut Græcos, qui Latinis parebant, a schismate abduceret, atque ad Ecclesiæ sinum revocaret. In quam sententiam ita Henrico imp. cui legatum commendabat, scripsit [4] : « Ipse summus angularis lapis Jesus Christus, in quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino, Ecclesiæ fundamentum et fundator existens, inter cætera, quibus salutaria providit remedia populo Christiano, ad consolidandam fidei unitatem, ut et unus pastor esset, et unum ovile, Sedem Apostolicam totius Christianitatis caput instituit et magistram, a qua sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam Aaron, et ad oram etiam vestimenti, panis intellectus et vitæ ad alias procedat Ecclesias cum doctrina fidei, et aqua sapientiæ salutaris ». Et infra : « Cum non solum necessitas Ecclesiæ, sed etiam utilitas Constantinopolitani imperii postularit illuc a latere nostro destinari legatum, nos ad exaltationem et commodum Ecclesiæ pariter et imperii, necnon personæ tuæ specialiter intendentes, ut in missi persona mittentis notetur affectus, illum ad partes ipsas duximus destinandum, quem inter fratres nostros speciali diligimus charitate, etc. » Eodem argumento Achaiæ principi [1], cæterisque proceribus [2], dignitate et opibus pollentibus litteras Innocentius dedit, ut legati monitis faciles se præberent. Tum vero archiepiscopis atque antistitibus suum legato studium in reducendis Græcis operam porrigere imperavit [3], quibus litteris ita Ecclesiæ unitatem commendat : « Inconsutilis Domini tunica uni cessit in sortem, ut in ipsius Ecclesia servaretur unitas illibata. Ad conservandum autem in ea mysterium unitatis, unum eidem, B. Petrum videlicet, Dominus caput instituit et magistrum. cui oves Christi, dicente Domino : Pasce oves meas, sunt sine distinctione commissæ, alienis ab ovili Dominico reputatis, qui Petrum in suis successoribus non agnoscunt esse pastorem, etc. »

Functum pro dignitate augustissimo munere Pelagium, ac magno zelo convertendis schismaticis incubuisse ex Græcis auctoribus constat, qui cum ab iis odio vetere in Rom. Ecclesiam imbutis in invidiam adducatur, eo majoribus ornatus laudibus censendus est, quo gravioribus contumeliis ab Ecclesiæ hostibus fuerit proscissus ; cujus gesta ita describit Georgius Logotheta [4], interprete D. Leone Allato, viro Græcis Latinisque litteris egregie exculto : « Idem Ericus cum Byzantii imperaret, ad Reginam urbium a summo Pontifice præsul, quem ipsi legatum indigitant, Pelagius nomine, papæ prærogativas omnes referens, ablegatur. Namque calceos rubros induebat, neque diversi coloris indumentis amiciebatur ; quinimo equi sagulum et frena eodem inficiebantur veneno. Et cum moribus esset inhumanioribus, fastus ac insolentiæ plenus, nimium sæviit in Constantinopolitanos, neque propositum a ratione aberat, omnes enim, ut veteri Romæ colla subjicerent, compellebat. Hinc monachi in carcerem impingebantur, sacerdotes in vincula, et templa omnia occludebantur : nec præter hæc duo tertium statuebat, etenim vel papam primum omnium pontificum faterentur, illiusque inter sacro-

[1] Innoc. l. xv. Ep. ccii. — [2] Ep. cciv. — [3] Ep. ccvi. — [4] Lib. xvi. Ep. civ.

[1] Ep. ccvi. — [2] Ren. post eamd. Ep. — [3] Ep. cv. — [4] Georg. Logoth. Ms. bibl. Vat. latinitate donatum a Leone Allatio num. 34, 35.

rum solemnia memoriam facerent ; vel qui id abnuissent, morte penderent pœnam. Ob hoc Byzantii accolæ, et inter eos primas obtinentes angi excruciarique animo, et ad Ericum imp. profecti : Nos, inquiunt, alio genere orti, aliumque habentes pontificem, nosmet imperio tuo et potestati subjecimus, ita ut in corpora, non in animum et spiritum dominareris. Namque in tui defensionem, dum bellum geritur, arma capere necesse est : at nostris ritibus et cerimoniis cedere, fieri omnino nequit. Aut itaque nos ab urgenti discrimine libera, aut tanquam liberis ad indigenas aditionem dato. Sic locutis, ille cum tot probis optimisque viris privari nollet, etiam invito legato ac renuente templa reseravit, et vinculis custodiisque circumventos monachos ac sacerdotes liberavit, et tempestati, qua tum Byzantium jactabatur, subvenit » ; hactenus Logotheta schismaticus, qui Pelagii severitatem exaggeravit, ut illam crudelitatis notaret. Quanto vero Orientalis imperii malo Henricus a Græcorum precibus se emolliri passus sit, ac schismatici in vetere illo in Romanos Pontifices odio consenescere permissi, ex funesta eorum proditione patuit, cum octingenti tantum [1] milites Constantinopolim civium opera occuparunt. Hujus porro legationem Innocentius hoc anno decrevisse eo consilio visus est, ut cœpta Græcorum conjunctio in futura Synodo OEcumenica confirmaretur.

7. *Indicitur OEcumenica Synodus.* — Non ille Orientem modo, verum Occidentem, imo totum orbem curis apostolicis complexus, OEcumenicum Concilium celebrare meditabatur, ut hæreses exscindere, schismaticos revocare, evertere Sarracenos, Christianos mores perpolire posset : litteras enim eo argumento ab Innocentio hoc anno datas non modo Urspergensis tradit, sed Chronici Fossæ-Novæ auctor hæc scribit [2] : « Dominus Innocentius III papa cum fratribus suis cardinalibus constituit, et ordinavit Concilium, et misit litteras per omne sæculum, ut omnes qui debebant venire et interesse Concilio, in tertio anno, in mense Novembri parati essent Romæ ». Cæterum extant hujusmodi litteræ in hujus anni Regesto [3], quarum partem adducimus : « Universitati vestræ per Apostolica scripta præcipimus mandantes, quatenus vos taliter præparetis, quod a præsenti Dominicæ Incarnationis millesimo ducentesimo tertiodecimo anno, usque ad duos annos et dimidium, præfixis vobis pro termino kalend. Novembris nostro vos conspectui præsentetis cum modestia et cautela. Ita quod in vestra provincia unus vel duo de suffraganeis valeant episcopis remanere, pro Christianitatis ministeriis exercendis ; et tam illi quam alii, qui canonica forte præpeditione detenti, personaliter nequiverint venire, idoneos pro se dirigant responsales, personarum et evectionum mediocritate servata, quam Lateranense Concilium definivit, ut nullus omnino plures, quivis autem pauciores adducere secum possit : nec quisquam superfluas faciat et pomposas, sed necessarias tantum et moderatas expensas, ostendendo se actu et habitu verum Christi cultorem ; cum non sæcularis applausus, sed spiritualis profectus in hoc sit negotio requirendus. Injungatis autem vos, fratres archiepiscopi et episcopi, ex parte nostra universis Ecclesiarum capitulis, non solum cathedralium, sed etiam aliarum, ut præpositos, vel decanos, aut alios viros idoneos ad Concilium pro se mittant, cum nonnulla sint in illo tractanda, quæ specialiter ad Ecclesiarum capitula pertinebunt. Interim vero et per vos ipsos, et per alios viros prudentes universa subtiliter inquiratis, quæ correptionis, aut reformationis studio indigere videntur, et ea fideliter conscribentes, ad sacri Concilii perferatis examen ; circa subventionem necessariam Terræ-Sanctæ, ubi Deus Rex noster ante sæcula salutem in medio terræ dignatus est operari, opem et operam efficaciter impensuri, assistendo fideliter et prudenter iis, quos deputaverimus ad hoc negotium specialiter procurandum. Nullus itaque se fallaciter excusando, ab exeutione tam sancti operis subtrahatur, si canonicam vult effugere ultionem. Nemo dissensionum obstacula, vel itinerum impedimenta causetur, quæ Domino faciente signum in bonum ex magna jam parte cessare cœperunt. Nam et quando imminent majora pericula, tanto potiora remedia convenit adhiberi. Nunquam enim navigabit per æquora, qui semper exspectat, ut mare non concipiat ex se fluctus. Dat. Later. XIII kal. Maii, Pontificatus nostri anno sextodecimo ».

8. Hactenus Innocentii Epistola, quam Urspergensis et novatores afferunt [1] : adjecta vero est in Regesto prolixior provinciarum Catalogus, ad quarum archiepiscopos, episcopos, abbates, atque priores, missa fuit, subditurque : « In eumdem modum illustri Constantinopolitano imper. Vineam Domini Sabaoth usque etc. Cum ergo deceat et expediat, ut tua imperialis sublimitas ad Synodum tam solemnem nuntios dirigat speciales, serenitatem tuam monemus et exhortamur attentius, quatenus præscripto termino, vita comite, viros idoneos dirigere non postponas, per quos tuæ nobis aperias beneplacitum voluntatis ; quia quantum cum honestate poterimus, ad tuum libenter et efficaciter intendemus commodum et honorem ». Cæterum reges quibus hujusmodi Epistolæ fuere datæ, ibi numerantur, Cypri, Norvegiæ, Chorchaiæ, Coraviæ, Suetiæ, Lumbricensis, Amidiensis, Aragonum, Castellæ, Navarræ, Legionis, Lusitaniæ, Galliæ, rursusque eodem modo magistris fratribusque militiæ Templi atque Hierosolymitani xenodochii : subjunxit quoque, ut cum plura in generali Concilio ad eorum Ordinis statum perti-

[1] Gregor. l. IV. — [2] Chron. Foss. Nov. an. 1213. — [3] Inn. l. XVI Ep. XXVII.

[1] Cent. XIII. c. 9. col. 790.

nentia pertractanda forent, idoneos procuratores mitterent : præterea Constantinopolitano capitulo, abbatibus et conventibus Cisterciensis et Præmonstratensis Ordinis ejuscemodi litteras misit, peculiares vero tum ad Hierosolymitanum [1], tum ad Alexandrinum patriarcham, quem etiam mœrore oppressum levare ac recreare conatus est, monuitque, Christiana apud infideles mancipia sedulis adhortationibus confirmaret, ne sub ærumnarum mole succumberent.

9. *Estiensi episcopo in fide promovenda Innocentius favet.*—Porrexit se etiam in Septentrionem zelus Pontificius, ut barbaros in submotis illis regionibus quas hyems sævissima exasperat, ad Christi fidem traduceret, cum enim humani generis conditor, qui omnes homines vult salvos fieri [2], et ad agnitionem veritatis venire, infelicem infidelium populorum statum miseratus, plures ea tempestate maxime Estiensis episcopi opera ab infidelitatis tenebris, in admirabile lumen suum evocasset, Innocentius, qui salutis animarum zelo æstuabat, ut præsulem tantum juvaret, universis illum Christi in Saxonia cultoribus duxit commendandum litteris suis [3], in quibus hæc inter alia : « Eumdem sine baculo atque pera portantem coram regibus et gentibus nomen Dei universitati vestræ duximus propensius commendandum, charitatem vestram monentes, et obsecrantes in Domino, atque in remissionem peccaminum vobis injungentes, quatenus ipsum tanquam Jesu Christi legatum recipiatis ». Cumque accepisset Monasteriensem episcopum, suam cum Estiensi episcopo conjungere industriam statuisse, ut Dei nomen coram regibus et gentibus cum eo circumferret, Innocentius eo consilio plurimum commendato, suis adhortationibus stimulos addidit [4] : eamdemque sententiam complectuntur Pontificiæ litteræ ad Verdensem et Padeburnensem episcopos tum temporis missæ [5]. Cæterum de Othone Monasteriensi episcopo tradit Godefridus [6], ipsum Coloniam profectum a quibusdam imperatoris fautoribus captum, ejusque jussu Werdam missum, in carcerem conjectum, quamobrem urbem illam a Siffrido Apostolicæ Sedis legato sacris interdictam. Neque his contentus Innocentius, litteris ad Saxoniæ abbates, archidiaconos, aliosque Ecclesiarum præsules scriptis, ut eidem Estiensi episcopo in Livonia ad ethnicos luce collustrandos discedenti auxiliares copias suppeditent, hortatur ac mandat [7], præterea illius electione rata firmaque esse jussa, perbreve II kal. Nov. Diploma, ad ipsum dedit, illumque nulli metropolitano subesse voluit : « Cum, inquit [8], in memoria hominum non existat, quod Estiensis provincia cuiquam fuerit metropolitico jure subjecta, præsentium tibi auctoritate mandamus, ne cuiquam tanquam metropolitano respondeas, absque mandato Sedis Apostolicæ speciali ». Ne vero ii qui Christi milites in Livonia dicebantur, eidem episcopo, ob terrenas opes magno fidei detrimento obsisterent monuit [1] :

« Etsi cunctis fidelibus cor unum in Domino, et anima debeat esse una, specialiter tamen ii, qui sæcularibus desideriis abnegatis in medio nationis habitant infidelis, putantes necessarium in carne, manere solummodo propter fratres, servare debent spiritus unitatem, ut se tanquam Dei ministros irreprehensibiles omnibus exhibentes, ac lucentes sicut luminaria inter eos ipsos ad æmulationem fidei valeant provocare ». Et infra : Ne igitur, qui Christi milites appellamini, militare probemini contra Christum, universitatem vestram monemus attentius et hortamur, per Apostolica vobis scripta præcipiendo mandantes, quatenus attendentes, quod non est regnum Dei possessiones et villæ, sed pax, atque justitia, et gaudium in Spiritu sancto extincto prorsus cupiditatis ardore, præfato episcopo, et aliis bajulis verbi Dei pro viribus impendatis consilium, et auxilium opportunum ab eorum impedimento sic penitus abstinentes, quod de vobis ad aures nostras clamores hujusmodi de cætero non ascendant. Ne si secus duxeritis faciendum, concessis vobis a Sede Apostolica privilegiis, ex quibus assumere dicimini audaciam excedendi, vos reddatis indignos, et a gratia, quam hactenus vobis exhibere curavimus, excitatis. Dat. Later. II kalendas Novemb. Pontific. nostri anno XVI ». Ut vero Estiensis provinciæ novum confirmavit episcopum, ac pro iis qui religioni Christianæ in Livonia recenter nomen dederant, desudavit, ita Lundensi archiepiscopo, iis præficiendi episcopi tribuit [2] facultatem, qui nuper in Sackela et Hugenhusen ad Christianorum castra se contulissent atque Rigensem episcopum, qui nonnullis neophytis molestiam exhibebat, compescendum studuit [3]; atque hæc de infidelibus ad Christum conversis dicta sint; cætera ad Germaniam spectantia conjungamus.

10. *De fautoribus Othonis insignes victoriæ.* — Projecta adeo cujusdam impostoris fuerat audacia, ut episcopi ac legati Apostolici personam indueret ad divitias ex scelere atque ementita dignitate comparandas : cumque vinculis mancipatus fuisset, Lundensis archiepiscopus, qui Apostolicæ legationis munere fungebatur, de ea re Pontificem consuluit; qui omnia pseudoepiscopi gesta rescindi decrevit [4], illumque perpetuæ custodiæ traditum doloris pane, ut ait, et angustiæ aqua sustentari jussit. Præterea in Hildesemensem episcopum, qui anathemate percussus divina peregerat, oleum sanctum et chrisma confecerat, insuperque cum Othoni principi studeret, adversus Thuringiæ lantgravium, cujus ditionem vastatam ab imp. scribit Stadensis [5], Romano Pontifici obsequentem arma sumpserat, exemplum statuere decrevit [6]. Neque

[1] Lib. XVI. Ep. XXXIII. — [2] 1. Tim. II. — [3] Ibid. — [4] Lib. XVI. Ep. CXXIV. — [5] Reg. post eamd. Ep. — [6] Godef. in Annal. hoc anno. — [7] Innoc. l. XVI. Ep. CXXV. — [8] Ep. CXXVIII.

[1] Ep. CXXVII. — [2] Ep. CXIX. — [3] Ep. CXX. — [4] Ep. XIII. — [5] Stad. an. 1213. — [6] Ep. LXXI, LXXI.

illud taciti prætermittimus Innocentium Brabantiæ ducem, modo Othonem desereret, ac Leodiensi episcopo faceret satis, anathemate, uti rogabat, datis VIII kal. Jun. litteris absolvi imperasse[1]. « Ex parte nobilis viri ducis Brabantiæ fuit nobis humiliter supplicatum, ut cum venerabilis frater noster Maguntinus archiepiscopus E. A. S. L. ipsum contra Ecclesiam Othoni reprobo adhærentem excommunicationis vinculo innodarit, et terram ejus supposuerit interdicto, tam prædictas sententias, quam eas quas pro damnis venerabili fratri nostro Leodiensi episcopo irrogatis, relaxari misericorditer faceremus : cum paratus existat super primo articulo nostris obedire mandatis, et super secundo satisfactionem congruam prædicto episcopo exhibere, etc. » Dicto audientem in gratiam admitti jubet.

11. Elusit imperia Pontificia Brabantiæ dux; bellum enim atrox sub autumnum episcopo intulit, a quo profligatum fuisse Godefridus[2] tradit : « Circa autumnum etiam dux Brabantiæ cum episcopo Leodiensi dimicans superatur, ubi omnes fere sui aut occiduntur, aut capiuntur ». Eadem iisdem fere verbis Trithemius[3] quæ nobis leviter delibare non sufficit ad S. Lamberti gloriam magis in luce collocandam. Extat in Bibliotheca nostra[4], libri tertii de S. Lamberto episcopo martyre probatum exemplum ex pervetusto Codice Leodiensi descriptum, unde subjicienda excerpemus. Henricus primus Lovaniensis comes seu Brabantiæ, armis atque opibus suis cum Othone Romanæ Ecclesiæ hoste conjunctis, in Leodienses conspiravit. Subinde collecto exercitu, contra præstitam fidem Leodium Dominicæ Ascensionis die cum suis invadit, urbem prædatur ac devastat, sacra templa spoliat, expilatque, sæva in iis infandaque scelera committit, sacrosancta omnia profanat funestatque, cunctos denique ad alligandam Othoni jurejurando fidem adigit; hæc anno superiori patrata, ob quæ merito Ecclesiasticis censuris perculsus, tum a Siffrido archiepiscopo A. S. L. quod Innocentius testatur, tum ab Hugone Leodiensi episc. in diœcesana Synodo, quemadmodum hujus historiæ anonymus auctor tradit additque[5] : « Interim ipse Pontifex Hugo legatos misit ad Romanam curiam, scripto aperiens causam, modum, quantitatem et ipsum auctorem sceleris, suos absolvi postulans, qui sicut præmissum est, Othoni regi fidelitatem facere coacti fuerant. Quo audito summus Pontifex, Innocentius nempe Tertius, facto isti condolens, absolutionem omnibus de promissis compatienti animo tribuit ». Et infra de nuptiis Henrici ducis cum Galliæ regis filia.

12. Interea comes Namurcensis Philippus e vivis decessit, quo mortuo, dux Brabantiæ convenit Philippum regem Franciæ, defuncti relictam comitis (qua ejusdem regis erat filia) sibi socians in uxorem. Atque sic fœderatus Francorum principi, longe factus est ab Othone. Intelligens etiam rex Franciæ in multis ducem sibi necessarium, propter instans quod in Anglos movere parabat prœlium, suas in Leodiensem diœcesim destinavit litteras, ducem pronuntians suum amicum esse ac generum, et ideo eumdem tanquam seipsum ab omnibus honorandum : in auribus vero totius diœcesis displicuit talis sermo. Porro cum idem Franciæ rex multas naves non solum apparatu bellico, sed et variis instructas divitiis circa hæc ipsa tempora in Angliam, invadendi eam animo, misisset; et illas comes Boloniensis succendisset, inventaque cuncta diripuisset ac asportasset, ingemuit rex, cœpitque fateri ac conqueri se multa adversa perpessum, ex quo illi Henrico duci Brabantiæ excommunicato associatus fuerat ».

13. At longe graviorem divinam in se animadversionem derivarunt homines sacrilegi, quorum flagitia paulo ante significavimus : « Siquidem in primis », pergit auctor, « Gerbertus quidam nomine apud Thenas[1] decani gerens dominium, qui nostræ civitatis deprædationi non solum non defuerat, verum etiam ad majorem Ecclesiæ nostræ confusionem quemdam ascenderat montem, intransque cujusdam tentorium inventis illic præsulis nostri vestibus, quibus sacro solet altari assistere, eas vestire non timuerat, atque innixus pastorali baculo, et mitra pontificali imposita nefando capiti, suis garsonibus, aliisque vilibus mancipiis ad se convocatis, dignitates et officia, quæ Ecclesiæ statum fulciunt, ridicule distribuens, istos sibi officiales vel archidiaconos, alios constituerat præpositos, vel decanos, comminatum ista gloriosi martyris apparitione ultionem in se persensit immissam : præventus enim morte subita, propriam sibi linguam exedit magniloquam, et sic horrende interiit. Simili modo die quodam, cum sedens dux barbarus (Brabantiæ) cum rege pranderet Franciæ, præventus morte capellanus ejusdem ducis de loco decidit, videntibus qui aderant inibi, et horrenda morte expiravit ». Et paulo post : « Præter eas, quas antenominati civitatis et Ecclesiæ Leodiensis invasores generaliter cum aliis per concessam divinitus contra eos victoriam infrascriptam divinæ ultionis luerunt pœnas, omnes insuper illi, quorum consilio et instigatione ad tantum facinus dux ipse potissimum inductus est, improvisa morte præventi sunt ».

14. Nec diu crimen impune tulit Brabantiæ dux, cum enim lubricæ et inconstantis fidei vir modo Galliarum regi adhæresceret, mox ad illius hostem Othonem descisceret, ac post exhibita summo Pontifici simulatæ pœnitentiæ signa episcopum Leodiensem, cui illata damna resarcire erat jussus, bello lacessivisset, divina virtute deletus profligatusque est, ut memoratus auctor prosequitur, ex quibus hæc accipe[2] : « Die itaque Dominico venit

[1] Ep. LVI. — [2] God. in Annal. an. 1213. — [3] Trith. Chr. Hirs. eod. ann. — [4] Ms. Vallicel. — [5] Ms. l. III. de S. Lamb. c. 7.

[1] Thonæ oppidum Brabantiæ. — [2] Cap. 11.

sacer exercitus in custodia de Steppes, ubi dux cum suis nocte præterita fixerat tentoria, etc. » Et paulo post : « Suas quoque allocutus acies episcopus præcepit omnes genuflectere, atque gloriosam Virginem Mariam, et D. Lambertum devotius exorare, ut ab instanti eos periculo eripere dignarentur : absolutosque a peccatis omnibus hujusmodi paucis animabat verbis : Video, charissimi, quod absque certamine transire non possumus : sed securus loco pœnitentiæ instans vobis injungo prœlium, in animam meam revera suscipiens, quod quisquis sic ceciderit, B. cunjunctus martyri æterna paradisi felicitate potietur. Estote igitur fortes in prœlio, præ oculis habentes quæ et quanta mala vobis et vestris, urbi etiam et maxime Ecclesiæ intulerit gens hæc sub excommunicationis maledicto adhuc ideo innodata ; atque hic prorumpens in lacrymas episcopus, iterum dicebat : Ili ad nos cum multa veniunt superbia usque ad muros urbis nostræ, non timentes, non persequi, quos modo sicut scitis insequimur, tali tantaque angustia compediti. Habeamus ergo fiduciam in eo, qui meritis suæ matris Virginis, et nostri prece martyris a præsenti periculo nos potens est liberare. Et his dictis devotum exercitum non mediocriter reddidit animosiorem. Interim vero cunctis cernentibus columba candidissima pium circumvolavit exercitum, quam fuisse unam cælestium virtutum veraciter arbitramur.

15. « Ipsa quoque devota mulier, (Odilia scilicet Joannis sacerdotis mater, cui sacerdoti Deus per visa, quæ auctor idem recenset, multa ostendere ac significare consueverat), quæ virum Dei genuerat, dum intensius vigiliis ac precibus vacaret, vidit in aeris medio gloriosum martyrem armis effulgentem aureis, clypeum in humeris gestare clarissimum, hastam quoque vibrare auream, et equo insidentem candidissimo : quem gloriosa Virgo in venerando præcedebat habitu, et ad bellum quantocius properabant. Sed et quidam ipsum in acie euntem martyrem confessus est se veraciter vidisse. Episcopus vero per turmas transiens, exercitum benedixit. Porro pro eo quod nostri tertio flexissent genua, deridebant eos adversarii ; et sese dicebant ab ipsis præ timore adorari; frater autem ducis, Guillelmus nomine, eumdem conveniens, bonis ac sanis consiliis ipsum inducere conabatur, ut erga episcopum suum dominum, in quem ita graviter deliquerat, se humiliaret; ac petita venia, eidem sincere se reconciliaret ac satisfaceret. At dux divino ipsum perurgente judicio, fratrem indignando respuens : Eia, inquit, miser, jam victus es. Ille vero cum lacrymis gloriosum exorabat martyrem, ut per eum ab interitu die ista liberari posset : cujus fusas suscepit martyr lacrymas, ipsum a morte liberans, vel hinc etiam maxime quod (sicut prædictum est) ornamenta majoris Ecclesiæ fideliter excusserat de manibus pessimorum. Dux autem super monticulum suas ordinavit acies, ut inde nostros ex descensu gravius possent infringere. Ipse vero propria arma pristina rejiciens (ut si necessitas se offerret, fuga posset incognitus evadere) præstolabatur horam, qua solis radius nostrorum reverberaret oculos, sed nubem misit Dominus horum in auxilium : quæ stetit in aere, quamdiu conflictus exercituum perduravit. Præceperatque dux militibus quinque de suis pedes incedere, ut in comitem Lossensem repente irruerent, et dejectum improvise interficerent; siquidem ille sibi persuasum habebat, hoc comite victo reliquos omnes suis viribus nequaquam resistere posse. Habebat vero ipse dux non minimam copiam militum electorum, peditum quoque magnam multitudinem, insuper et multas acies exercitus peregrini : factumque ex Dei providentia extitit, ut nostris econtra manus esset exigua, quo vel sic etiam subsecuta victoria non humano brachio, sed pio magis martyri deferretur. Illo siquidem tempore licet jam in quingentos, et eo amplius milites diffusa esset Hasbanorum progenies : in hoc tamen pugnæ articulo pæne quindecim ex eis cum nostro pontifice affuerunt etc. » Pergit auctor :

16. « Videntes autem hostiles copiæ nostros paratos ad prœlium, tanto cum impetu montis descenderunt crepidinem ut eosdem retrocedere procul compellerent ; prostratusque illico fuit comes Lossensis ab illis quinque militibus, quos, ut dictum est, dux in eum antea præparaverat; quem tamen suus frater, nomine Henricus, tunc clericus, in equum reposuit, illorum aliquibus interemptis, totumque prælii pondus versum est in ipsum comitem, et secundo et tertio sic prostratum quidem, sed semper retevatum ac equo impositum. Interim Henricus dux Ardemiæ, ut nostris timorem immitteret : Ecquid, ait, agitis, miseri ? quid hic ultra moramini ? Et præsul vester captus est, et comes Lossensis interemptus. Quæ cum ipse comes audiret ac statim mentiri eum, perfidiam pariter illi suam improperans, respondit, seque incolumem ac equo insidentem, necnon juxta se episcopum ipsum adesse econtra acclamabat; verumtamen sic ducis Ardemiæ mendacium istud Lossensis gentem comitis commoverat, quod tota in fugam conversa est, perseverantibus in prælio Leodiensibus, et pro sua suorumque vita constanter certantibus, de sua quidem virtute nihil præsumentibus, sed patroni sui cum spe et fiducia nomen invocantibus, cujus audito nomine, statim hostes terga nostris dedere fugantibus : ex quorum numero plurimi prostrati sunt, et de suo exercitu tria et amplius millia interempti. Ad nostrorum autem vestigia quos prius nullos æstimaverant, complosis manibus veniebant superstites, sese suamque substantiam pro vita redimenda cum deprecatione offerentes, sed victores sceleris per ipsos apud Leodium perpetrati non immemores, deprecantium lacrymis intendere non volebant. Dux ipse fugit de acie, etc. » quod et viro Dei per visum primo mane præostensum

fuerat. « Parta est itaque hæc victoria tertio id. Octob. hora sexta, dieque illa Dominica, qua in Ecclesia cantabatur pro missæ introitu : Justus es Domine, et rectum judicium tuum, anno Domini millesimo ducentesimo tertiodecimo » ; quid post hæc Henricus gesserit, sequenti anno dicetur.

17. Hic vero nos de profligatis Othonis fautoribus, iisdemque fidelium communione motis simillima annectemus : « Mediolanenses », inquit Patavinus monachus [1], « qui partem Othonis fovebant, cum exercitu infinito super districtum Cremonensium irruerunt ; quibus Cremonenses, qui exaltationem principis Friderici summo desiderio affectabant, apud castrum Leonis viriliter occurrerunt, incœptoque bello in die Pentecostes, Mediolanenses terga vertentes, militum et peditum non modicam quantitatem simul cum carrotio amiserunt » ; hæc ille. Quibus consentanea Rigordus, atque ex eo S. Antoninus et Bellovacensis tradidere; prœlium die ipsa Pentecostes initum, cum tamen Cremonenses tum ob diei sanctitatem, tum ob tutelarium martyrum Marcellini ac Petri solemne festum eo die recurrens, per legatos flagitassent uti certamen in diem alterum differretur; quorum religionem fucatæ hypocrisis ac socordiæ Mediolanenses damnarunt, quæ Joannes Crottius fuso et eleganti stylo prosecutus, ubi ter fractos Cremonenses depinxit, ducis oratione in gradum restitutos, atque ad novum redintegrandum prœlium adductos, Marcellini ac Petri martyrum cælesti ope pulcherrimam victoriam de potentissimo, jamque toties victore hoste, qui religionem Cremonensium in sanctis illis tutelaribus colendis, auxilioque ab iis flagitando, exspectandoque fiduciam irriserat, divinitus retulisse describit : « Hæc dicentem, (ducem scilicet Cremonensium), confusa militum invicem sese adhortantium, osculantium, complectentium, frendensque murmuratio interpellavit verbo, nutu, signis, brachiisque in aera jactatis, attestantium sese non lætam de hostibus victoriam relaturos: condensati omnes et in cuneos conglobati reassumptis viribus in Othonem Mandellum contendunt, velutique bellatores integri pugnam magno spiritu renovare student. Utraque acies non longe distans signo in hostes dato sese vicissim efferatis animis cruentare exardescebat, ecce visitat Cremonam oriens ex alto et tanquam excitatus a somno Dominus, post multiplicem afflictionem, sereno benignitatis suæ vultu, vires Cremonensium procumbentes collabentesque respexit : quippe gemini adolescentes venustissimi, nusquam alias in agmine eorum conspecti, forma mortali augustiores præsto adsunt, qui niveis induti sagulis, et candidissimis insidentes equis, Aribertenses conflicturos præcedebant. Quibus visis, abbas Ceretensis voce intonat, martyres Dei sacrosanctos, Marcellinum et Petrum, sub humana specie illa diviniori, in auxilium desuper missos populus Cremonensis oratione Beltrami fiducia plenus, eos juvenes mirabili fulgore nitescentes, tanquam cælites suos flagrantius invocavit.

18. « Prosiliunt destinata æqualiter mente in prœlium compositæ utrinque catervæ, miles militi barbarica rabie manum conserturus immiscetur. Verum diu hostis noxius præsentiam illorum adolescentium splendore nimio exhorrescendam sustinere nequivit, confestim palpitans et tremiscens ictus similes conanti levissimos incutit, genua labant, oculi obtenebrantur, crines rigent, totus denique æstuat, alget, sensu caret, percitus ira in terram collabitur, ut facillime Cremonensis turbas Mediolanenses, majori ex parte geminis impellentibus prostratas tanquam pœnam spreti numinis luituras pro libito capere et vincere posset. O facinus vix apud posteros fidem habiturum ! O irrefragabile Christianæ veritatis monumentum ! O prodigium oraculo testium infinitorum vivaci corroboratum ! Insubres triplici palma recentiori intumescentes, ac nihil mali, nervis tantarum nationum subnixi, extimescentes, tanquam hallucinantes suique quodammodo obliti, primum in maximo numero, ut imbelles femellæ, catervatim capiuntur, primum terga vertere compelluntur, talisque fugientium pavor, celerque et tumultuosa festinatio, ut uno in modum densæ caliginis alteri constipato sese invicem impedirent, ac si qui paulo expeditiores præcurrerant, omnibus certatim ad pontem Serii rivi confluentibus miserabiliter in alveum propellerentur: equites palabundi nequaquam commodiorem amnis partem inquirentes tranare festinant, pedites ex citeriori ripa deorsum sese mittentes, ad ulteriorem fluminis sanguine spumescentis oram anhelant: cæterum pars eorum semiviva vix extremum ripæ marginem tangit, pars aquarum vorticibus convoluta demergitur, equi dominis excussis multi hinnientes, passim hac et illac cursitantes, detrimenta accolis vastatis magnifice compensant : hic dilapsus proximis silvis occultatur, ille in saltibus ac paludibus delitescit, alius exanimis perfacile ab insequentibus prehenditur : alius clypeos, torques, loricas, cassides, bucculas, enses, brachialia sponte dimittit : quidam corpora sua manusque ligandas victori supplices dedunt, vitam mollioribus jam verbis suam iniquam sortem excusantibus exorant, etc. Speciosissimi duo et albicantes illi propugnatores, domi forisque accuratius perquisiti, minime reperti sunt, quos Marcellinum et Petrum invictos Dei pugiles extitisse pro constanti omnium judicio habitum est.

19. « Inter cætera hujus gratiæ cælestis indicia, potius oculatissima et apertissima testimonia, proditum est memoriæ, quod enixius orante imbelli multitudine in æde divi Thomæ, dum prima acies Laurentiana pugnaret, tria luminaria ex duodecim æternam flammam in honorem Apostolorum Christi et martyrum ibi.... nullo spiritu sufflante, extincta sunt. Totidem quoque in miseranda turmæ Nattalensis strage, nulla evidenti causa, nisi quam

[1] Monach. Pat. Chr. l. I. an 1213.

postea exitus patefecit, lucem in tenebras commutarunt: etiam non dissimile spectaculum ruinam tertiæ cohortis plebi urbanæ ingemiscenti præmonstravit; cum autem minor Aribertensis legio in aciem descensura foret, et tantum quarta portio lucernarum conflagraret, quæ prius defecerant, lampades novem iterum superno nutu subitaneo igne coruscaverunt, statimque toto inspectante populo duæ columbæ candidiores nive arcam divorum gloriosissimorum egrediuntur, quæ per anteriores delubri fores, loca versus castrorum volitantes, non multo post ad eumdem tumulum sacrosanctum, lacrymis nobilium plebisque madefactum, reversæ protinus evanuere. Populus Cremonensis, eo signo cælesti post horam nonam viso, omnes victoriam exclamare, gratulatio altissima incessanter fieri cœpta, clamorque ad sidera exaudiri, quamvis fama certior rei feliciter gestæ nondum emanasset. Ita Cremonensis tot cladibus conflictatus partim captus, partim trucidatus, potentiaque mundana quasi effœtus, clarissimum triumphum intercessione sanctorum martyrum assecutus est». De his satis; jam e lætissima sanctorum opera reportata victoria ad lugubre perditissimi hominis facinus orationem convertimus.

20. *Gertrudis reginæ Ungariæ cædes.* — Luxit hoc anno Ungaria reginæ Gertrudis immanissimam cædem, de qua Stero hæc prodit[1]: « Regina Gertruda Ungarorum, mater S. Elisabeth, sponso expeditionem contra Rhutenos movente, a comite quodam Petro trucidatur: qui et ipse subsequenti nocte in ultionem sceleris cum aliis jugulatur. Cui episcopus de Gran misit in Epistola amphibologica: Reginam occidere, nolite timere, bonum est, si omnes consentiunt, ego non contradico ». Hactenus Stero. At præstat Longinum audire qui atrocissimum facinus pluribus enarrat, atque a regina ob filiæ D. Elisabethæ ac sororis B. Hedwigis sanctitatem commendanda calumniam amovet. « Miserando et miserabili casu », inquit auctor, « Pannoniorum regnum ea tempestate afflictum, et apud Polonos sibi conterminos variisque necessitatibus conjunctos, et apud vicinas exterasque nationes sonorum suæ lamentationis edidit ejulatum: cujus rex Andreas filius Belæ Tertii etsi splendido conjugio, et prolis multiplicatæ felix et insignis esset, et de consorte sua Gertrude filia Bartholdi Moraviæ et Carinthiæ ducis, sorore germana S. Hedvigis ducissæ Wratislaviensis et Henrici cum barba consortis, tres filios Belam, Colomanum et Andream, quartam vero beatam feminam Elizabeth Lantgravio Thuringiæ Ludovico Hermani principis primogenito, in ætate tenera desponsatam et multa sanctitate refulgentem, suscepisset, tantæ tamen suæ felicitatis fulgorem, fortuna nihil ad plenum tribuens caliginoso eventu repente confudit. Præfatam siquidem reginam Ungariæ Gertrudim, unus ex majoribus Ungariæ baronibus Bankbanus vocatus, de genere Bor ortus, mucrone transverberans, funesta occisione IV kal. Octob. necavit.

21. « Cujus quidem necis duæ a scriptoribus feruntur fuisse causæ. Una quidem, quod præfata regina Gertrudis, uxorem præfati Bankbani, in sua curia consistentem, cuidam fratri suo advenæ et hospiti illudendam consenserat. In cujus sceleris ultionem Bankbanus, stuprati conjugii pœnam, quam a patratore non potuit, a conciliatrice exegit. Sed absurdum videtur, ut femina alioqui per se pudica et casta, et quæ sanctam filiam progenuerat, genus quoque ab ingenuis et religiosis parentibus ducebat, stupra et adulteria procurasse credenda sit.

22. « Alia vero, quod cum Andreas Ungariæ rex ad consilium consortis suæ Gertrudis plures Alemannos in Ungariam accersisset, et cum illis rebellium Ungarorum castra et munitiones expugnaret, magistratus quoque reipublicæ Ungaris neglectis, Alemannis mandasset, Ungari contemptum iri se dolentes, ad occidendum regem Andream conspirant. Et cum præbente illis animum et ducatum Bankbano, conspirationem completuri, in curiam regis advenissent, Andreas quidem rex a Gertrude regina avisatus, fugiens mortem evasit; Bankbanus vero, rege non comperto, Gertrudem reginam supplices manus pro vita tendentem, lanceis et contis perfossam obtruncavit. In cujus necis tam horrendæ ultionem, Andreas rex Bankbanum et omne genus suum ad interemptionem usque et exterminium delevit. Corpus reginæ occisæ in monasterio de Pilis justo cum honore sepultum est. Hæc, dum viveret, in Ecclesiam Wratislaviensem liberalem se exhibens et munificam, nobilem coronam auream, quam pro ornamento diebus solemnibus gestare consueverat, eidem Ecclesiæ Wratislaviensi transmisit. Qua conflata, calix aureus juxta ejusdem Gertrudis reginæ voluntatem et desiderium est fabricatus ». Hactenus Longinus.

23. *Fridericus Diplomate restituit immunitatem Ecclesiasticam in Sicilia.* — Fluctuabat eodem tempore gravioribus tumultibus concussa Germania, Othonisque partes in dies debilitabantur, cum certatim populi, ac principes ad Friderici obsequium confluerent, qui vel ut gratiam Pontificiam colligeret, vel pro acceptis a numine ingentibus beneficiis gratum se exhiberet, de restituenda in Siciliæ regno Ecclesiastica immunitate, reddendisque locis, quæ sub Apostolicæ Sedis ditione erant, aliisque, quæ ad illius jura pertinebant, hujuscemodi Diploma dedit; quod extat in libro privilegiorum Romanæ Ecclesiæ intextum publicis Actis Romæ confectis sub Nicolao III, quorum supra meminimus, tum in libro censuum (1).

[1] Stero in Annal. hoc ann. apud Canis. ant. lect. tom. I. p. 245.

(1) Ex hoc anno repetenda est epocha regni Romanorum, quam Fridericus in Diplomatibus suis ante cœptum imperium datis signabat.

« In nomine sanctæ et individuæ Trinitatis amen. Fredericus II, divina favente clementia, Romanorum rex et semper Augustus et rex Siciliæ.

« Regnum nostrum tunc stabiliri confidimus, cum Altissimum, de cujus manu ea quæ possidemus bona recepimus, honoramus. Tanto enim Domino, qui bona tribuit nobis ad offerendas hostias operis et devotionis, adstringimur, quanto ipsum misericordem in nobis et mirabilem experimur. Cognoscentes igitur gratiam, quæ data est nobis ab ipso, habentes quoque præ oculis immensa et innumera beneficia vestra, charissime domine et reverendissime pater, protector et benefactor noster, domine Innocenti, Dei gratia summe Pontifex venerande, per cujus beneficium, operam et tutelam aliti sumus, protecti pariter et promoti: postquam in sollicitudinem vestram mater nostra fel. mem. Constantia imperatrix et Siciliæ regina ex ipso quasi utero nos jactavit, vobis, beatissime pater, et omnibus successoribus vestris Catholicis sanctæque Romanæ Ecclesiæ speciali matri nostræ omnem obedientiam, honorificentiam atque reverentiam semper humili corde ac devoto spiritu impendemus, quam prædecessores nostri reges et imperatores Catholici vestris antecessoribus impendisse noscuntur, nihil exinde volentes diminui, sed magis augeri, ut nostra magis devotio enitescat.

24. « Illum igitur volentes abolere abusum, quem quidam prædecessorum nostrorum exercuisse dignoscuntur et dicuntur in electionibus prælatorum, concedimus et sancimus, ut electiones prælatorum libere et canonice fiant, quatenus illi præficiantur Ecclesiæ viduatæ, quem totum capitulum, vel major et sanior pars ipsius duxerit eligendum, dummodo nihil desit ei de canonicis institutis. Appellationes autem in negotiis et causis Ecclesiasticis, ad Sedem Apostolicam libere fiant, earum prosecutionem sive processum nullus impedire præsumat. Illum quoque dimittimus et refutamus abusum, quem in occupandis bonis decedentium prælatorum aut etiam Ecclesiarum vacantium nostri consueverunt antecessores committere pro motu propriæ voluntatis, omnia vero spiritualia vobis et aliis Ecclesiarum prælatis relinquimus libere disponenda, ut quæ sunt Cæsaris, Cæsari, et quæ Dei, Deo recta distributione reddantur. Super eradicando autem hæreticæ pravitatis errore, auxilium dabimus et operam efficacem.

25. « Possessiones etiam, quas Ecclesia Romana recuperavit, ab antecessoribus nostris seu quibuslibet aliis ante detentas, liberas et quietas sibi dimittimus et ipsam ad eas obtinendas bona fide promittimus, adjuvare. Quas vero nondum recuperavit, ad recuperandum erimus pro viribus adjutores: et quæcumque ad manus nostras devenient, sine difficultate ac mora eas restituere satagemus. Ad has pertinet tota terra, quæ est a Radicofano usque Ceperanum, Marchia Anconitana, ducatus Spoletanus, terra comitissæ Mathildis, comitatus Bertinori, exarchatus Ravennæ, Pentapolis, Massa Trebaria cum adjacentibus terris, et omnibus aliis ad Romanam Ecclesiam pertinentibus, cum omni jurisdictione, districtu et honore suo. Verumtamen cum ad recipiendam coronam imperii, vel pro necessitatibus Ecclesiæ ab Apostolica Sede vocati venerimus, de mandato summi Pontificis recipiemus procurationes sive fodrum ab ipsis. Omnia igitur supradicta, et quæcumque alia pertinent ad Romanam Ecclesiam, de voluntate et conscientia, consilio et consensu principum imperii libere illi dimittimus, renuntiamus, et restituimus, necnon ad omnem scrupulum removendum, prout melius valet et efficacius intelligi, concedimus, conferimus, donamus, ut sublata omnis contentionis et dissensionis materia, firma pax et plena concordia in perpetuum inter Ecclesiam et imperium perseverent. Adjutores etiam erimus ad retinendum et ad defendendum Ecclesiæ Romanæ regnum Siciliæ cum omnibus ad ipsum spectantibus, tam citra Farum quam ultra, necnon Corsicam et Sardiniam ac cætera jura, quæ ad eam pertinere noscuntur, tanquam devotus filius et Catholicus princeps. Ut autem hæc omnia memorato sanctissimo patri nostro domino Innocentio sacrosanctæ, Romanæ Ecclesiæ summo Pontifici, ejusque successoribus per nos et nostros successores Romanorum reges et imperatores observentur, firmaque et inconvulsa semper permaneant, præsens privilegium conscriptum majestatis nostræ Aurea Bulla jussimus communiri etc. (sequuntur procerum Germaniæ nomina, qui testes adhibiti fuere). Acta sunt hæc anno Domini nostri Jesu Christi MCCXIII, Indictione prima, regnante domino Frederico II Romanorum rege glorioso, et rege Siciliæ, anno regni ejus Romanorum primo, regni vero ejus Siciliæ XVI. Datum apud Ægram per manus Bertoldi de Tuffe regalis aulæ protonotarii, IV idus Julii ». Violavit postea insigni scelere hæc sacramenta, ac perfidia Othonem vicit Fridericus, ubi potentiam auctam confirmatamque vi-

Probat id Friderici ejusdem Diploma a Raynaldo hic productum, signatumque IV id. Julii « anno Jesu Christi MCCXIII, Indictione I, regnante domino nostro Friderico Secundo Romanorum rege glorioso, et rege Siciliæ, anno regni ejus Romanorum primo, regni vero ejus Siciliæ XVI ». Hæc posterior epocha cœpit ab obitu Friderici I, patris ejusdem Friderici II, anno 1197, die V Octobris. Altera vero epocha ex hoc anno, et quidem ante diem illam Julii cœpit. Quod et confirmat certumque reddit alterum ejusdem Friderici Diploma autographum vulgatum in Reliquiis Ludewig tom. VII, pag. 506, quod datum est anno 1213: « V idus Maii, Indictione III, anno regni nostri (Friderici) Romani II ». Ex quo eruitur regnum illud cœpisse post Maium quidem anni 1213, ut Diploma istud probat, sed ante diem IV idus Julii ejusdem anni, ut ex collatione Diplomatis, quod ex Raynaldo mox indicavimus, colligitur. An vero ex his inferri possit coronationem Aquisgranensem, quæ anno 1215 die festa S. Jacobi Apostoli celebrata fuerit, ut nos in Nota ad eumdem annum ad num. 25 non primum extitisse, sed secundam pro recepto ætatis illius more, quo coronatio non semel repetebatur, ignorare me plane profiteor, cum scriptores omnes coævi nullam Friderici coronationem hoc anno memorent. MANSI.

dit; sed de ea re suo loco: nunc in Gallias ad suscipiendam divina virtute profligatam hæresim, atque antiqua renovata miracula contemplanda excurramus.

26. *Acta a Synodo Vaurensi in causa Raymundi Tolosani pro quo Aragonius rex turpiter agit, Innocentium frustra decipiens.* — Celebrabatur ineunte anno Vaurensis Synodus a legatis Apost. indicta, ut de extinguenda Albigensium hæresi, edomandaque Tolosani comitis, aliorumque procerum perfidia, magna consilii maturitate deliberaretur; cum Raymundus ex Aragonia traxit Petrum regem, ad quem confugerat, magnisque succinctum copiis Tolosam perduxit, ut amissam ditionem vel illius gratia qua plurimum etiam apud Romanum Pontificem poterat, vel armorum potentia recuperaret. Primum ergo Aragonius, qui magno dedecore partas de Sarracenis victorias suscepto hæreticorum patrocinio obscurabat, indicto tuto in loco colloquio, de concilianda pace cum Arnoldo archiepiscopo Narbonensi legato Apostolico ac Montfortio agitare cœpit, rogareque, ut Tolosano, Convenarum, Fuxensi comitibus ac Gastoni Bearnensi erepta a crucesignatis loca restituerentur: cui legatus in scripta redigere quæ peteret, ac patribus ad Vaurensem Synodum coactis transmittere jussit. In eo porro conventu Aragonius, ut urbanitate præditus, munitusque artibus erat, omnibus comitatis officiis benevolentiæque significationibus Montfortium est prosecutus, ab eoque petiit, inquit auctor: « Ut octo diebus desisteret a malefaciendo inimicis suis; cui nobilissimus et urbanissimus respondit: Non desistam a malefaciendo, sed ob reverentiam vestram cessabo his octo diebus a benefaciendo ». Adstrinxit etiam sese sacramento rex hostium nomine nullam cladem, impetumve ab ipsis factum iri: at ii pro insita perfidia in Catholicorum terras excurrere, multaque colloquii tempore damna intulerunt. Dissoluto colloquio, regressus Tolosam Aragonius, quæ peteret, scriptis commendata ad Concilium Vaurense transmisit; quæ nos ideo præterivimus, quod ex patrum responsis facillime eliciantur. Poscebat nimirum, ut omnia quæ Tolosano, Fuxensi, Convenarum comitibus ac Gastoni Bearnensi erepta fuissent, restituerentur, iique in gratiam Ecclesiæ admitterentur.

27. Patres ergo cum non ignorarent Aragonium Montfortii gloriæ invidere, atque comites Tolosanum, Convenarum, Fuxensem, ac Bearnensem simulata pœnitentia Ecclesiæ in speciem reconciliari cupere, quo liberius postea grassari ac furere possent, coloreque illo Aragonium inani uti se cupere pacem, quo eorum comitum opera contra Sarracenos uteretur, tantis etiam sceleribus sese eos contaminasse pro quibus intercederet, ut omnino indigni essent, quibus justo bello erepta redderentur, cum mox ad ingenium redituri, Catholicos immanius oppressuri, fidemque pro viribus eversuri essent, sapienter Petro Aragonio ad singula ejus petita respondere; demumque hortati sunt ab iis fovendis defendendisque desisteret, qui tantis criminibus atque omni dedecore infames essent, non levem ex eo gloriæ suæ maculam aspergere: revocaret in memoriam, quantis ab Sede Apostolica ornatus beneficiis esset, cui se fiduciarii principis nomine ad colenda ejus imperia obligasset, a qua diademate insignitus, a qua ipsius sororius regnum obtineret; nec se ullatenus ejusmodi votis obsequii potuisse: ob summum tamen quem erga ipsum honorem gererent, ea Pontifici maximo relaturos.

28. « Illustri [1] et dilecto in Christo Petro, Dei gratia regi Aragonum, comiti Barcinonensium, Concilium apud Vaurum, salutem et sinceram in Domino dilectionem.

« Petitiones et preces vidimus, quas pro Tolosano et ejus consilio et Fuxensi et Convenarum comitibus, et nobili viro Gastone de Bearno vestra regalis serenitas destinavit: in quibus etiam litteris, inter cætera Ecclesiæ filium dicitis vos devotum: super quo Domino Jesu Christo, ac regali vestræ celsitudini gratiarum referimus actiones, et in cunctis quibus secundum Deum possemus, propter illam mutuam dilectionem, qua vos sancta Romana mater Ecclesia, sicut intelligimus, amplectitur, et vos ipsam, necnon et ob reverentiam excellentiæ vestræ regalis admitteremus affectuosius preces vestras. Super eo quod pro comite Tolosæ petitis et rogatis hæc duximus serenitati regiæ respondendum, quod tam causa comitis, quam filii, quæ pendet ex facto patris, auctoritate superioris est a nobis exempta, cum idem comes Tolosæ Regensi episcopo et magistro Theodisio a domino papa negotium suum fecerit sub certa forma committi. Unde, sicut credimus, memoriter retinetis, quot et quantas gratias dicto comiti post multos excessus ipsius dominus papa fecit: necnon et quam gratiam ad intercessionem vestram et preces venerabilis Narbonensis archiepiscopus Apostolicæ Sedis legatus, tunc abbas Cistercii, apud Narbonam et Montem-Pessulanum eidem comiti faciebat, biennio, si bene meminimus, jam transacto. Volebat siquidem idem legatus omnes dominicaturas, et proprietates eidem comiti remanere integras et illæsas: et ut illa jura quæ habebat in castris aliorum hæreticorum, quæ de feudo ejus erant, sive alberga, sive quista, sive cavalcata eidem integra remanerent. De illis præterea castris quæ erant aliorum hæreticorum, quæ de feudo ejus non erant, quæ idem comes dicebat esse quinquaginta, volebat præfatus legatus, ut quartalis et tertia pars eorum caderet in proprietatem comitis supradicti.

29. « Spreta vero comes illa magna gratia domini papæ, ac prædicti legati, et Ecclesiæ Dei, veniens directe contra omnia juramenta, quæ olim præstiterat in manibus legatorum, et addens ini-

[1] Petr. Vallis. post c. 66.

quitatem iniquitati, crimina criminibus, mala malis, et Ecclesiam Dei et Christianitatem, fidem et pacem cum hæreticis et rotariis impugnavit, et damnificavit, adeo ut omni gratia et beneficio reddiderit se indignum. Quod autem pro comite petitis Convenarum, taliter super hoc duximus respondendum : pro certo intelleximus, quod cum post excessus suos multiplices, et juramenti transgressionem, fœdus cum hæreticis et eorum fautoribus contraxisset, et ipsam Ecclesiam, licet nunquam in aliquo læsus esset, cum eisdem pestilentibus impugnasset, licet postmodum diligenter fuerit admonitus ut cessaret a cœptis, et rediens ad cor, tandem reconciliaretur Ecclesiasticæ unitati; nihilominus idem comes in sua nequitia extitit, excommunicationis et anathematis vinculo altigatus, de quo etiam, ut dicitur, comes Tolosæ asserere consuevit, quod ipse comes Convenarum eum ad guerram impulit et induxit : unde idem comes, actor per hoc guerræ et malorum, quæ Ecclesiæ multipliciter provenerunt, extitit : verumtamen si talem se exhibuerit, ut absolutionis beneficium mereatur, postmodum cum fuerit absolutus, et habuerit potestatem standi judicio, si de aliquo quereletur, Ecclesia ei justitiam non negabit, etc.

30. « Petit præterea regia celsitudo pro comite Fuxensi, ad quod taliter respondemus, quod constat de ipso, quod hæreticorum extitit a longo tempore receptator, præsertim cum non sit dubium, quin credentes hæreticorum hæretici sint dicendi : qui etiam post multiplices excessus suos, post præstita juramenta, post obligationes tam personarum quam rerum, post injectionem manuum in clericos, et detrusionem eorum in carcerem, pro quibus causis et multis aliis anathematis mucrone percussus, post illam etiam gratiam, quam idem legatus ad intercessionem vestram olim ipsi comiti faciebat, cruentam cædem exercuit in signatos, tam laicos, quam clericos, qui in paupertate et simplicitate sua contra Vauri hæreticos in Dei servitium ambulabant : qualis autem et quanta erat illa gratia, bene recolit, sicut credimus, regia celsitudo; ad cujus preces cum eodem comite compositionem faciebat dictus legatus; sed quod non fuit facta illa compositio, per ipsum comitem stetit : extant enim litteræ ad dominum comitem Montisfortis regali sigillo munitæ, talem clausulam continentes : Dicimus etiam vobis, quod si comes Fuxensis noluerit stare placito illi, et vos postea non audieritis preces nostras pro eo, non erimus inde vobis depacati : verumtamen si dederit operam, ut absolutionis beneficium consequatur, et postmodum, cum absolutionis fuerit gratiam consecutus, de aliquo quereletur, justitiam ei Ecclesia non negabit, etc.

31. « Postulatis insuper et rogatis pro Gastone de Bearno, ut restitueretur ad terram suam, et ad fidelitates vassallorum suorum, super quo vobis taliter respondemus, ut alia multa, imo potius infinita, qui in ipsum Gastonem dicuntur, ad præsens silentia transeamus, confœderatus tamen hæreticis et receptatoribus, seu defensoribus eorum contra Ecclesiam et signatos, et Ecclesiarum seu Ecclesiasticarum personarum manifestissimus persecutor, venit in auxilium Tolosanorum ad obsidionem Castri Novi. Interfectorem fratris Petri de Castro Novo Apostolicæ Sedis legati habet secum, rotarios diu tenuit atque tenet. In anno præterito rotarios in cathedralem Ecclesiam Oleronis induxit, ubi amputato fune, de quo pendebat pyxis continens corpus Domini nostri Jesu Christi, in terram cecidit, et quod nefas est dicere, ipsum corpus Dominicum est per terram extensum. (Aliud sacrilegium in eodem templo patratum etiam est a rotariis, ut iidem patres Innocentio significavere : rotarius quidam in irrisionem et contumeliam ordinis clericalis se induit pontificalibus ornamentis, pontificem cantantem missam repræsentare intendens, qui etiam dicitur prædicasse ibidem, et oblationes rotariorum recepisse.) Transgressus juramenta, manus in clericos violentas injecit : pro quibus et aliis causis pluribus, quas ad præsens tacemus, idem Gasto excommunicationis et anathematis est nexibus innodatus : verumtamen si satisfecerit Ecclesiæ, prout debet, et absolutionis beneficium consequetur, et conquestus fuerit de aliquo, audietur de jure suo. Aliter siquidem pro prædictis sic excommunicatis, clarissime princeps, vestram regiam majestatem intercedere non deceret, nec nos pro talibus, et in talibus audemus aliter respondere.

32. « Ad hæc serenitatem vestram regalem monemus et hortamur in Domino, quatenus ad memoriam revocare dignemini honorem, quem vobis fecit Sedes Apostolica, et illum quem impræsentiarum illustri regi Siciliæ sororio vestro facit, quid etiam domino papæ vestra promisistis unctione, et quid vobis Sedes Apostolica dederit in mandatis. Oramus, ut Deus ad honorem suum, et sanctæ Romanæ Ecclesiæ, per multa tempora vos conservet. Quod si per hanc nostram responsionem vestræ regiæ majestati non fuerit satisfactum, nos ob reverentiam vestram, et gratiam domino papæ curabimus intimare. Dat. Vauri XV kal. Feb., etc. »

33. His acceptis, Aragonius cum spes suas elusas vidisset, ad alias fraudes se convertit, induciasque a patribus cum hæreticis contrahi ad certum tempus postulavit. At Synodus Vaurensis cum Aragonium id deposcere videret, ut eo nuntio sparso cruce insignita militia dissolveretur, cum etiam hæretici pro innata perfidia induciarum a rege firmatarum tempore in nostrorum terras excurrerent et grassarentur, inducias admittere recusarunt ; quibus exasperatus Aragonius conjunxit sese hæreticis, eosque ac bona in suam clientelam accepit, atque etiam a Tolosanis, quorum urbs Francorum regi obnoxia erat, fidei sacramentum exigere præsumpsit, utque commissum scelus subornaret, levibus propositis rationibus ad

Sedem Apostolicam provocavit : quibus tamen præsules minime detulere, legatusque Apostolicus exaratis ad eum litteris hæreticorum se partibus irretire, illisve copias auxiliares submittere intentato anathemate vetuit [1].

34. Tentavit aliam Tolosanus comes artem ad ditionem amissam recuperandam. Obtinuerat jam ante ab Innocentio, ut ab hæresis, atque illatæ Petro de Castro-Novo necis crimine, cujus infamia ac vehementi suspicione laborabat, se purgaret, atque ita traditas antea Pontificiæ custodiæ arces urbesque, cum apud S. Ægidium a Milone legato in gratiam Ecclesiæ admissus fuerat, recuperaret: excipiendæ vero illius purgationis provincia Regensi episcopo, et Theodisio canonico Januensi fuerat demandata. Qui cum in Gallias venissent, Raymundus initio rem cum iis gerere neglexit, cum omnia Petri regis auctoritate et gratia sibi restitutum iri præfideret : Catholici vero antistites apud legatos institere non posse ipsos sine novo Pontificio imperio Raymundi purgationem admittere, cum ab eo tempore immanissimis flagitiis se devinxisset, nec datam antea de pellendis hæreticis fidem servasset, foretque exploratum ipsum perjurio insigni judicibus Pontificiis illusurum, ac postea rem Catholicam afflicturum, ac perditurum. Quibus monitis edocti legati a Vaurensi Synodo consilium in ea re flagitavere, patresque respondere, sine novo Pontificio jusso nil tentandum, atque interea oratores ad Sedem Apostolicam mittendos. Unde cum perfecta Synodo Raymundus urgeret legatos, Regensem episc. et Theodisium, ut purgandi sui potestatem facerent, seque ad excipienda Apostolica imperia paratissimum exhiberet : hisce litteris rationes exposuere, cur id fieri non posset, cujus culpa in ipsum derivanda erat.

35. « Nobili viro Raymundo [2], comiti Tolosano, Hugo Dei gratia Regen. episcopus, et magister Th. canonicus Januensis, spiritum consilii sanioris.

« Nuper litteras vestras per quemdam militem Quambonum nomine recepimus, in quibus licet continetur expresse, quod parati eratis mandatis nostris humiliter obedire, vos tamen neque mandatis domini papæ, secundum tenorem rescripti, quod olim obtinuistis ab ipso, neque mandatis quæ vobis fecimus in Concilio apud S. Ægidium, neque insuper mandatis et monitis legatorum, et Ecclesiæ, quæ vobis apud Narbonam, et Montem-Pessulanum postmodum facta fuerunt, obedistis in aliquo, vel etiam obeditis, sicut per evidentiam operis manifeste apparet. Sane postquam recessistis a nobis abjurata pedagia, in vestræ famæ ac animæ præjudicium, multipliciter adduxistis. Et ut in paucis multa breviter concludamus, fere nihil ex iis, quæ diversis temporibus in manibus legatorum jurastis, et præcipue tempore bonæ memoriæ magistri Milonis, prout satis manifestum est, curavistis implere, imo, quod dolentes et inviti dicimus, rotarios et hæreticos contra fidem et Ecclesiam et pacem etiam tenuistis postmodum et tenetis, a quibus et aliis complicibus vestris mille signati et ultra clerici et laici in gravissimam Creatoris injuriam et contemptum occisi fuerunt. Iniquitatem etiam iniquitati addentes, abbatem de Monte-Albano longo tempore tenuistis in vinculis, venerabilem patrem Agennensem episcopum civitate sua et aliis bonis spoliatum cum rotariis vestris a sede propria ejecistis. Ad nos etiam aliquando auctoritate domini papæ citati contempsistis venire, nec super negotio vestro, quod nobis a summo Pontifice postulastis committi, fuimus aliquando requisiti a vobis. Quamvis enim sciveritis nos per octo dies fecisse moram propter factum vestrum iis temporibus in Concilio apud Vaurum, ad nos neque litteras vestras direxistis, neque nuntium specialem. Propter igitur supradicta, et alia multa adeo vos fecistis indignos, quod in negotio vestro ad purgationem secundum mandatum domini papæ, procedere non valemus, prout fuit coram nobis a toto Concilio definitum. Ideoque vobis per præsentes litteras protestamur, quod hæc omnia per proprium nuntium litteris nostris domino papæ curabimus diligentissime intimare, ut ipse circa personam vestram, et factum, secundum quod suæ beneplacitum fuerit sanctitati, procedat ».

36. Mox litteras [1] ad Pontificem legati transmisere, quibus significarunt, ut se in commissa provincia gessissent, rationesque adduxere, ob quas Raymundum comitem ad purgandum se non admisissent.

« Sanctissimo patri et benignissimo domino Innocentio, Dei gratia summo Pontifici, Hug. sola Dei permissione Regensis episcopus, et Theodisius Januensis canonicus, humiles servi ejus, cum longitudine dierum et vita perenni, ad oscula pedum seipsos.

« Sanctitati vestræ insinuatione præsentium innotescat quod de facto comitis Tolosani, quod olim in sufficientiæ nostræ providentia vestra commisit, processimus in hunc modum. Sane prius apud S. Ægidium infra tres menses secundum tenorem Apostolici rescripti Concilium habuimus archiepiscoporum, episcoporum et aliorum prælatorum Ecclesiæ, baronum et etiam aliorum, quorum præsentiam novimus opportunam. Ante omnia per litteras nostras comiti memorato mandantes, ut hæreticos et rotarios de terra sua expelleret; alia etiam mandata impleret humiliter, ad quæ tenebatur adstrictus pluribus juramentis : ne si forte mandata illa implere negligeret, purgationi suæ impedimentum præstaret. Cumque vocatus venisset ad Concilium, et per operis evidentiam manifeste nobis et toti Concilio constitisset, quod mandata, quæ de hæreticis et

[1] Apud Innoc. l. XVI. Ep. XLII. — [2] Lib. XVI. Ep. XLVI.

[1] Ext. in Reg. Innoc. l. XVI. Ep. XXXVII.

rotariis expellendis, et aliis causis multis, et negotiis, diversis temporibus a diversis legatis, et præcipue a bonæ memoriæ magistro Milone sibi facta fuerant, non impleverat, nec implebat; consilium fuit omnium, et deliberatio communis, ipsum non debere tunc temporis ad purgationem admitti. Non enim verisimile videbatur, quod in tantis criminibus, videlicet super hæresi et nece legati bene juraret, qui toties in minoribus causis et articulis sua fuerat juramenta transgressus.

37. « Injunctum itaque sibi fuit a prælatis qui convenerant ad colloquium, et a nobis, ut hæreticos et rotarios de suo districtu expelleret et alia nihilominus impleret humiliter ac devote; de quibus constabat ipsum juramentis plurimis obligatum fuisse, quatenus cum in iis et aliis dignum se fecisset, requisiti ab ipso circa personam ejus Apostolicum exequeremur mandatum. At ipse recedens a nobis, non solum non implevit quæ mandavimus, verum datus in reprobum sensum ex toto, et oblitus multam gratiam et misericordiam, quam ultra suorum exigentiam meritorum apud Apostolicam Sedem invenit, cœpit iniquitatem iniquitati adjungere, ac præteritis criminibus et abominationibus committere graviora; propter quæ a legatis de communi consilio prælatorum multoties fuit anathematis mucrone percussus, et exposita terra ejus. Nec credat Apostolica circumspectio, nos in exequendo mandato vestro extitisse aliquatenus desides vel remissos : sæpissime eum dictum comitem ex parte vestra citavimus et ad præsentiam nostram venire contempsit : nec venerabilibus patribus Carpentoractensi et Vaisonensi episcopis et clericis eorum, quibus usque ad summam fere mille marcharum per me Regensem et bonæ memoriæ magistrum Milonem sub pœna excommunicationis quondam fuerat condemnatus, et aliis Ecclesiasticis, et miserabilibus personis, quas exhæredaverat, noluit satisfacere coram nobis. Quæ omnia per venerabilem patrem Nemausensem episcopum, tunc S. Ruffi abbatem, et litteras nostras, et per me Thedisium, qui postmodum ad pedes vestros accessi, benignitati vestræ curavimus diligentissime intimare.

38. « Postquam autem a beatitudine vestra hoc anno recepimus super eodem negotio iteratum mandatum; licet a comite ipso nunquam fuerimus requisiti, apud Avenionensem civitatem in Provincia, continuo vocavimus Ecclesiarum prælatos, quorum consilio et deliberatione mandatum vestrum tutius exequi valeremus. Verum ego Thedisius gravissima infirmitate detentus, et multi ex prælatis, quia generalis corruptio ibi erat aeris, nequivimus colloquio interesse : sicque factum est, ut necessario negotium differretur. Deinde quando tempus habuimus opportunum, venerabiles patres Narbonensis Apostolicæ Sedis legatus et Burdegalensis archiepiscopi, multi præterea episcopi et alii Ecclesiarum prælati juxta Tolosam apud Vaurum ad citationem nostram ad Concilium convenerunt, a quibus, prout tenebamur in tanto negotio, consilium requisivimus diligenter. Ipsi vero post multam deliberationem et diligentem tractatum, consilium suum nobis in scriptis dederunt, quatuor nomine hominum sigillatum sigillis; sicut de verbo ad verbum inferius plenius continetur ».

39. Transmisere etiam ad Pontificem consilium, quod sibi a Vaurensi Synodo in re tanti momenti datum erat, cujus hoc exordium est : « In nomine Domini nostri Jesu Christi, amen. Hoc est consilium, quod dominus Narbonensis archiepiscopus Apostolicæ Sedis legatus et alii Ecclesiarum prælati, qui fuerunt in Concilio apud Vaurum, dederunt Regensi episcopo et magistro Thedisio canonico Januensi judicibus delegatis a domino papa super negotio comitis Tolosani. Consuluerunt enim eis, quod comes Tolosanus propter multiplices causas et rationes non debeat ab eis ad purgationem admitti, tam super crimine hæreticæ pravitatis, quam super nece legati, etc. ». Annectuntur rationes, ob quas ad purgationem canonicam admittendus non sit; quæ cum supra in litteris a legatis Raymundo datis insinuatæ sint, ac litteris etiam a Synodo ad Innocentium exaratis insertæ, prætermittendæ hoc loco visæ sunt; addunt post hæc legati :

40. « Et quia non poteramus ad purgationem injungendam comiti procedere juxta consilium prælatorum, per litteras nostras bis protestati fuimus comiti sæpe dicto, quod per ipsum stabat et impedimentum præstiterat, ne factum ipsius posset ulterius habere progressum, absque summi Pontificis licentia speciali ». Et infra : « Volentes igitur finem mandati diligentissime custodire, meram et plenam veritatem, scilicet totius facti seriem et processum beatitudini vestræ breviter intimamus; cui soli Dominus imponendi finem tantis cladibus plenissimam scientiam et potestatem concessit. Ecclesiæ suæ omnipotens Deus præsidentiam vestram in longitudine dierum conservet ».

41. At patres Vaurenses, cum imminens rei Christianæ periculum prudentia sua discussissent, si Raymundo aliisque proceribus lue hæretica aspersis parta crucesignatorum sanguine loca admissa a perjuris hominibus purgatione restituta essent, litteras [1] atque oratores misere ad Innocentium, qui regis Aragonum artibus circumventus erat, ac persuasus Raymundum aliosque proceres hæreseos labe puros esse, profligatam jam penitus in iis locis hæresim, atque arma in Sarracenos convertenda, adversum quos eos principes sibi strenuam operam navaturos pollicebatur. At demum fraus patuit atque expositis Pontifici Raymundi sceleribus, ut hæresim in sua ditione aleret, mille crucesignatos trucidasset, vectigalia auxisset, viros Ecclesiasticos insectatus esset, con-

[1] Eod. l. xvi. Ep. xxxviii.

cessa illi antea purgatio revocata est. Cum vero hujus Synodi litteræ maximam historiæ lucem allaturæ sint, nullatenus a nobis præteriri debuerunt.

42. « Sanctissimo in Christo patri ac beatissimo domino suo Innocentio, Dei gratia summo Pontifici, devoti et humiles servi ejus archiepiscopi, episcopi ac alii Ecclesiarum prælati in Concilio apud Vaurum, pro sanctæ fidei congregati negotio, cum omni affectione congruum vitæ spatium et salutem.

« Ad agendas pro paternitatis vestræ sollicitudine dignas grates, cum nec lingua, nec calamus nobis sufficiat, retributorem omnium bonorum exoramus, ut nostrum in hac parte suppleat defectum, et abunde vobis retribuat omne bonum, quod nobis et nostris aliisque nostrarum partium Ecclesiis tribuistis. Cum enim in partibus ipsis pestis hæretica, ibi antiquitus seminata nostris temporibus usque adeo succrevisset, quod cultus divinus ibidem haberetur omnino in opprobrium et derisum, et in clerum et bona Ecclesiastica, hinc hæretici, inde rotarii grassarentur, et tam princeps quam populus in reprobum sensum dati a fidei rectitudine deviarent, tandem vigilantiæ vestræ sollicitudine faciente, ita nos ex altis oriens visitavit misericordia, ut per sanctos exercitus signatorum, quos ad emundandas spurcitias pestis hujusmodi sapientissime deputastis, et Christianissimum eorum principem comitem Montisfortis intrepidum Christi athletam, et invictum Dominici prœlii bellatorem, Ecclesiæ, quæ tam miserabiliter corruerat, caput inceperit relevare : et in parte maxima jam destructis adversitatibus et erroribus universis, terra dudum a cultoribus falsorum dogmatum conculcata, nunc divino cultui laudabiliter assuescat.

43. « Restant vero adhuc reliquiæ dictæ pestis, Tolosana videlicet civitas, cum castris aliquot, ubi tanquam sordes in sentina cadentes residuum pravitatis hæreticæ se collegit. Quorum princeps, comes scilicet Tolosanus, qui ab antiquis temporibus, sicut multoties jam audistis, hæreticorum et fautor extitit et defensor, pro viribus quæ sibi remanserunt, impugnat Ecclesiam, et quoad potest pro fidei hostibus, ejus cultoribus se opponit. Ex quo enim a sanctitatis vestræ rediit præsentia cum mandatis, in quibus ultra omnem suorum exigentiam meritorum egeratis misericorditer cum eodem, introivit, sicut manifeste videtur, angelus Satanæ in cor ejus, et gratiæ vestræ beneficiorum ingratus, de iis, quæ coram vobis promiserat, nil implevit. Imo pædagia sæpius abjurata vehementer adauxit, ac si mandatorum ipsorum beneficio renuntiasse intenderet, ad omnes quos scivit vestros et Ecclesiæ Dei adversarios se convertit. Sane per Othonem Dei et Ecclesiæ inimicum opinatus contra ipsam Ecclesiam vires assumere, sub ipsius confidentia manifeste, sicut asseritur, minabatur, quod Ecclesiam de finibus suis, et clerum radicitus exstirparet, hæreticos et rotarios, quos multoties abjuraverat, ex tunc ferventius solito fovere studuit et tenere. Cum enim Catholicorum exercitus obsideret Vaurum, ubi sedes erat Satanæ, ac quasi erroris hæretici primatia, ipse in subsidium perversorum misit milites et clientes, et in castro suo quod Casseri appellatur, fuerunt inventi et combusti a crucesignatis plusquam quinquaginta hæretici de vestitis, præter credentium eorum multitudinem copiosam.

44. « Invocavit etiam contra Dei exercitum Severicum regis Angliæ inimici Ecclesiæ senescalcum, cum quo Christi pugilem prædictum comitem Montisfortis, apud Castrum-Novum Arrii obsidere præsumpsit : sed Christi dextera faciente, cito fuit ejus præsumptio in confusionem conversa; ita ut pauci Catholici infinitam Arrianorum multitudinem effugarent. Prædictorum autem Othonis et regis confidentia defraudatus, ut qui baculo arundineo nitebatur, cogitavit iniquitatem abominabilem, et Catholicis auribus detestandam, et ad regem Marrochitanum suos nuntios destinavit, subsidium ejus non solum in terræ nostræ, sed totius Christianitatis excidium implorando. Sed conatum ejus, et damnabilem intentionem superna pietas impedivit. Episcopum Agennensem a sede propria expellendo, bonis omnibus spoliavit, abbatem de Moysiaco cepit, et abbatem Montis-Albani fere per annum tenuit captivatum. Rotarii quoque ipsius et complices, peregrinos clericos et laicos innumerabiles variis affecere martyriis, et nonnullos detinent ac diutius tenuere captivos. In omnibus iis non est aversus furor ejus, sed adhuc manus ejus extenta : ita ut fiat quotidie semetipso deterior, et omnia mala, quæ potest per seipsum et filium ac complices suos Fuxensem et Convenarum comites, et Gastonem de Bearno, viros sceleratissimos et perversos, contra Dei Ecclesiam operetur. Cum autem ultione divina, et censura Ecclesiastica memoratus athleta fidei, comes Christianissimus Montisfortis terram ipsorum, tanquam hostium Dei et Ecclesiæ, sancto et justo prœlio occupaverit fere totam, ipsi adhuc persistentes in sua malitia, et humiliare se sub potenti manu Domini contemnentes, nuper ad regem Aragonum recurrerunt, per quem forte intendunt vestram circumvenire clementiam et Ecclesiam sugillare ».

45. Et certe prudentissimos antistites vera conjecisse apparuit, per nuntios enim suos Pontificem decepit Petrus rex, Apostolicum pro illis mandatum mendaciis surripiens, uti postea questus est Innocentius litteris infra reddendis ad eumdem regem [1], mandatumque ejusmodi irritum esse jussit, quod iisdem verbis relatum est in Epistola, XVI kal. Februar. ad Montisfortis comitem missa [2], ubi etiam ad loca Tolosano comiti ablata restituenda pro imperio ac potestate compellit : postridie vero ejus diei, quo ad comitem scripserat, eadem ad Narbonensem archiepisco-

[1] Ep. XLVIII. — [2] Ep. CCXI.

pum Apostolicæ Sedis legatum atque ad Regensem episcopum et magistrum Theodisium Januensem canonicum scripsit, monitosque esse voluit[1]. Pergunt episcopi in Synodali Epistola de Petro: Adduxerunt enim ipsum Tolosam nobiscum, qui de mandato legati et delegatorum vestrorum apud Vaurum conveneramus, colloquium habituri. Qui, quæ ac qualia proposuerit, et quæ nos ei duxerimus respondenda, ex rescriptis, quæ vobis sigillata mittuntur, plenius cognoscetis». Habentur ista quoque in hujus anni Regesto[2]. Igitur primum Tolosani comitis nomine, qui Ecclesiæ pariturum se ac facturum satis præ se ferebat, petiit rex, ut pro clementia sua in possessionem rerum, quas amiserat, ipsum vel saltem filium restitueret. Erat is Raymundus junior, quem nothum fuisse ait Petrus Bermundus Andusianus comes in suis ad Innocentium papam litteris[3], quibus postulavit sententiam secundum se ferri de terra, quæ ad uxorem suam Tolosani comitis unicam filiam ac legitimam pertinere constabat: filii vero ex concubina nati nullam rationem habendam esse. Sed rursus ad Synodalem Epistolam:

46. Mittitur etiam sanctitati vestræ consilium, quod delegatis vestris super facto comitis Tolosani tribuimus requisiti. Omnes igitur unanimiter et concorditer hæc præmissa sanctitati vestræ intimamus, liberantes animas nostras, ne pro defectu significandi in negotio fidei de contingentibus aliquid omittatur. Demum vero pro animabus nostris, ac commissarum nobis Ecclesiarum substantiis vestræ misericordiæ supplicantes exposcimus per viscera misericordiæ Dei nostri, ut liberationis et pacis, imo vitæ nostræ negotium, quod in parte maxima jam feliciter promovistis, cum manifesta justitia, et potentia sit in promptu, feliciori fine dignemini consummare, ponentes ad radicem arboris damnosæ securim, et eam, ne noceat ultra, perpetuo succidentes. Pro certo namque sciatis, quod si terra, quæ dictis tyrannis cum tanta justitia et multa Christianorum effusione sanguinis est ablata, ipsis aut eorum hæredibus restituatur, præter scandalum fidelium, qui hoc negotium promoverunt, non solum fieret novissimus error pejor priore, sed excidium exinde clero et Ecclesiæ inæstimabile immineret. Ad hæc, quoniam enormitates blasphemias, abominationes, et alia scelera prædictorum per singula præsenti pagina non credimus annotanda, ne librum texere videremur, quædam in ore nuntiorum posuimus, quæ sanctis auribus vestris poterunt viva voce referre». Hactenus Synodalis Epistola, ejusdemque argumenti litteras Burdegalensis[4], Vasatensis et Petragoricensis episcopi Innocentio misere.

47. Scripsit[5] præterea ad Innocentium papam Bitterrensis archiepiscopus, ac supplicibus votis contendit, ne ab Aragonum regis fraudibus se irretiri pateretur, qui insolenter jactabat Tolosano comiti ejusque consciis hæreticis, rotariis, sacrilegis, homicidis, omnique flagitiorum genere implicitis, possessiones ac bona ab Apostolica Sede sua opera ac precibus restitutum iri; Tolosam vitiorum omnium tum temporis sentinam (quæ nunc magna religionis laude efflorescit) aliaque loca nonnulla, quo toties hæreticæ luis reliquiarum illuvies confluxerat, funditus everteret: «Profecto namque», subdit ex ardenti zelo fidei Catholicæ, quo flagrabat, «si dicta civitas, (Tolosa scilicet), quæ nidus hæreticorum existit, et extitit ab antiquo, ita quod, sicut legitur, ob causam similem fuit olim eversa funditus et etiam exarata, remanserit pestitentibus memoratis, adhuc flamma egredietur de ipsa, quæ partes nostras et alias circumpositas pejus solito profligavit». Hactenus ipse, pariterque de Tolosa exscindenda alii Galliarum præsules[1] Innocentium interpellarunt.

48. His acceptis litteris, auditisque præsulum Montfortiique oratoribus, qui immania Raymundi aliorumque procerum flagitia Pontifici exposuere, Innocentius, cum se delusum ab Aragonum rege videret, ipsius oratorum petita repulit, jussaque antea Montfortio data, ut Gastoni, et Fuxensi, et Convenarum comitibus ablata restitueret, ut surreptitia rescidit, quod non modo intanda comitum Fuxensis et Convenarum scelera suppressisset, verum eos etiam una cum Gastone Bearnensi ac Tolosanis in sinum Ecclesiæ redire velle insinuasset, Pontifex datis ad regem Aragonum litteris[2], propositis primum ingentibus beneficiis, quibus a se decoratus esset, quorum causa tum potentia, tum fama auctus fuerat, a tuendis Tolosanis, quamdiu hæresi imbuti essent, abstinere jussit. Significavit se Fulconi Tolosano episcopo provinciam demandasse, ut Tolosanos pœnitentes fidelium communioni restitueret, quos ipse obfirmatos in scelere reperisset, civitate ac bonis deturbarentur: iniquius se ferre in causa Gastonis Bearni et comitum Fuxensis et Convenarum circumventum; proinde imperia de restituendis illorum bonis rescindere, cum ob hæresim sceleraque anathemate defixi fuissent: si tamen conciliari Ecclesiæ cupiant, eam rem se legato Apostolico commisisse, ac se postea legatum de latere ad omnia componenda, jusque iis proceribus dicendum missurum: imperare se ut inducias cum Montfortio ineat religioseque observet; a quo tamen pro terris, quæ supremo jure regno Aragonensi obnoxiæ essent, sacramentum fidei acciperet, et si Tolosani et prædicti principes viri perstarent in scelere, se ad eos exscindendos cruce indutas copias immissurum; atque adeo vetare, ne perfidis auxilium operamque explicaret: alioquin ipsum Dei hominumque odia ac justas pœnas incursurum.

49. «Habito cum fratribus nostris tractatu, atque consilio diligenti, volentes honori tuo, quan-

[1] Ep. CCX. — [2] Lib. XVI. Ep. XXXVIII. — [3] Lib. XX. Ep. CCXX. — [4] Reg. l. XVI. Ep. XLV. — [5] Ibid. Ep. XLIV.

[1] Reg. l. XVI. Ep. XLV. — [2] Ep. XLVIII.

tum ad famam, saluti, quantum ad animam, et indemnitati, quantum ad terram, paterna sollicitudine præcavere, serenitati tuæ in virtute Spiritus sancti, sub obtentu divinæ ac Apostolicæ gratiæ districte providimus injungendum, ut sine mora prænotatos deseras Tolosanos et complices eorumdem, non obstante promissione, vel obligatione quacumque præstita, vel recepta in elusionem Ecclesiasticæ disciplinæ». Postremis hisce verbis alludere videtur Innocentius ad jusjurandum a Raymundo Tolosano comite, ejusque filio, atque a Tolosanis consulibus, insuperque a Raymundo Fuxensi, ac Bernardo Convenarum comitibus, denique a Gastone Bearnensi, et a Bigerronum comite, ineunte anno seorsim a singulis præstitum, publicisque monumentis consignatum, ac plura ejus jurisjurandi exempla Raymundus[1] Tarraconensis archiepiscopus ad Innocentium misit, quo terras suas juraque omnia Petro Aragonum regi se tradere conceptis verbis profitebantur. Verba vero eorum ad Petrum hæc sunt : « Per detentionem personarum nostrarum, et terræ nostræ possitis compellere, et urgere nos ad omnia illa exequenda et observanda quæ dominus papa et sacrosancta Romana Ecclesia de personis nostris et rebus decreverit statuenda». Pergit Innocentius :

50. « Miramur insuper et movemur, quod tu pro terra nobilium virorum Convenarum et Fuxen. comitum, et Gastonis de Bearno restituenda sibi Apostolicum per nuntios tuos, suppressa veritate, mendacium exprimentes, surripi fecisti mandatum, cum præter multa et magna eorum flagitia ob hæreticorum favorem, quos manifeste defendunt, excommunicationis vinculo sint innodati. Verum cum mandatum pro talibus sic obtentum non teneat, illud tanquam surreptum penitus revocamus. Si vero iidem Ecclesiæ unitati reconciliari desiderant, prout dicunt, venerabili fratri nostro Narbonensi archiepiscopo Apostolicæ Sedis legato, nostris damus litteris in mandatis, ut recipiens ab ipsis non solum juratoriam cautionem, cum jam sint sua juramenta transgressi, sed et aliam quam viderit expedire, beneficium eis absolutionis impendat. Et infra : « Interim ergo inter te et terram tuam, et dictum comitem Montisfortis ac suam volumus et mandamus firmas treguas fieri et servari, hæreticis prorsus exceptis, cum quibus cum nulla sit societas lucis ad tenebras, nec participatio Christi ad Belial, aut pars fidelis cum infideli, orthodoxæ fidei professores treguas habere non convenit, sive pacem. Mandantes nihilominus comiti ante dicto, ut tibi pro terra, quam a te tenet, reverenter exhibeat quod exhibere tenetur. Illud autem excellentiam tuam volumus non latere, quod si Tolosani ac nobiles sæpedicti adhuc quoque in errore suo duxerint persistendum, nos per indulgentias innovatas crucesignatos et fideles alios præcipimus excitari, ut ad exstirpandam pestem hujusmodi, divino freti auxilio insurgentes, tam contra ipsos, quam quoslibet alios receptatores, aut defensores ipsorum, qui plus ipsis hæreticis sunt nocivi, procedant in nomine Domini Sabaoth. Dat. Later. XII kal. Jun. Pontificatus nostri anno sextodecimo ». Qua de re etiam, ut subditur, ad Montisfortis comitem, Narbonensem archiepiscopum et Tolosanum episcopum scripsit; afferuntur etiam hæ Innocentii ad Petrum regem litteræ a Vallisarnensi[1] : verum corrigendus apud illum qui irrepsit error, dum adscriptus est iis annus Pontificatus XIX.

51. *Petrus Aragonius hæreticorum fautor Montfortio bellum movet variis eventibus insigne, in quo occiditur.* — At non modo paruit Aragonius Pontifici, verum ut dolis instructus erat, Montfortio insidias conflare cœpit[2] : ineundi quippe prope Narbonam colloquii prætextu, firmata munitaque præsidio Aragonensium Tolosa, non Aragonios modo, sed rotarios hæreticosque ac suos adduxit, adeo ut Montfortius suæ saluti consulens, ab eo sese colloquio subduxerit. Nec multo post Catalanis in Montfortii terras excurrentibus ac grassantibus, Montfortius per legatos pacem a Petro flagitavit, ac si ob hæreticorum occupatas terras sibi infestus foret, Pontificiis jussis in omnibus pariturum et discordiam æquitate compositum iri significavit ; quas pacis oblatas leges respuente Aragonio res in apertum bellum erupit ; cum antea clam Aragonius comitis dignitati capitique insidias compararet. Sed antequam hujus belli, quod prœlio cruentissimo, in quo Petrus rex occubuit, confectum est, historiam recenseamus, insinuandum videtur a Pontifice, Aragonum regis consilii perditissimi inscio, datum fuisse IV non. Jul. Diploma, quo promissam ab Urbano II Aragonum regi Apostolicam clientelam nunquam defuturam pollicetur, adducitque ejus Pontificis Privilegium[3], ubi Urbanus hæc inter alia : « Te enim, (Petrum alterum alloquitur), tanquam regem B. Petro devotissimum, et omne tuum regnum in tutelam Sedis Apostolicæ speciali dilectione suscipimus. Constituimus ergo auctoritate Apostolica sancientes, ut omnes tui successores regnum illud de manu nostra nostrorumque successorum accipiant, eumdem censum, quingentorum scilicet mancusorum, rependant, et se B. Petri reges ministros et famulos recognoscant, etc. Dat. Placentiæ per Joannem S. R. E. diaconum cardinalem XVII kal. April. Ind. III, anno Dominicæ Incarnationis MXCV, Pontificatus domini Urbani Secundi papæ octavo ».

52. Dignissimus quidem erat Apostolico patrocinio Petrus rex ob eximium antea erga Sedem Apostolicam demonstratum studium, cui etiam regium diadema devoverat, ob egregias virtutes quæ in ipso emicabant, ob partas de Sarracenis victorias, ad quos in Castella profligandos anno

[1] Reg. Innoc. l. XVI. Ep. XLVII.

[1] Petr. Vall. Hist. Albig. c. 66. — [2] Eadem Hist. Albig. c. 67. — [3] Innoc. l. XVI. Ep. LXXXVIII.

superiori maxima bellica facinora explicuisset, nisi tot laudes suscepto hæreticorum patrocinio deformasset ; adeo ut ejus calamitas principibus, qui se hæreticorum fœderibus inquinant, exemplo esse possit. Aliam etiam maculam susceperat ; Mariam enim reginam a se repulerat, atque, ut scribit Surita [1], in concubinarum, quas illi hæretici submittebant, amores se effuderat : agitataque tum in Galliis, tum Romæ matrimonii, quod Petrus irritum contendebat, controversia, lata est hoc ipso anno sententia pro regina. Extant de re ad ipsam [2], atque etiam ad Petrum [3] Pontificiæ litteræ ; quem Innocentius uxorem gravissimus incussis minis recipere jussit : sed Apostolica imperia nil valuere : regina enim a Pessulanis male habita apud Innocentium questa fuerat, qui Narbonensi archiepiscopo aliisque præsulibus ferendi illi auxilii provinciam tradidit [4].

53. Utinam Petrus monentem consulentemque Innocentium audisset : cum enim in speciem se Pontifici pariturum jactaret, graviorem belli molem in Montfortium comparabat, ac ferocius qua vi, qua dolo grassabatur. Potentissimo demum succinctus exercitu Vasconiam irrupit, ut eas regiones crucesignatorum armis partas hæreticis redderet, suæque subjiceret ditioni. Late jam ille sui terrorem circumtulerat, ac plura loca ad deditionem partim metu adduxerat, partim in suas partes pellexerat, cum Murellum tribus leucis Tolosa dissitum, fossis murisque debile, sed præsidio forti munitum feria tertia post natalem virginis diem, ut ait Parisius [5], obsidione cinxit. At Montfortius accepto nuntio Murellum periclitari, ni mature procurreret, impigre, exiguas quas habebat copias corripit : cui jam profecturo [6], percussa metu uxor ait tristibus præsagiis horrere animum, quod dormienti ex utroque brachio sanguis magna vi emanare effundique visus esset. Cui comes : « Certe etsi somniassem hac nocte me interficiendum esse in bello ad quod propero, securius et liberius irem, ut stultitiæ Hispanorum, et hominum terræ hujus, qui somnia curant et auguria, plenius contrairem ». Cumque Saverdunum pervenisset, ingressus templum ingenti pietate delibutus, zeloque ardens, gladium, quo præcinctus erat, altari imposuit, fususque in preces ait : « O bone Domine ! o Jesu benigne, tu me licet indignum ad tua prælia elegisti, desuper altare tuum hodie arma accipio, ut prœliaturus prœlia tua a te accipiam justitiam prœliandi ».

54. Moturus Saverduno cum insigni vitæ discrimini se commissurus esset, vitæ maculas confessionis sacramento expiat, testamenti tabulas scribit, abbatique Bolbonæ commendat, ut si in bello caderet, summo Pontifici confirmandas deferret ; mox acie triplici composita instructaque, Murellum tendit. In medio itinere id novum contigit, quod auctor miraculo adscribit. Timebatur ne certo iniquiore loco Altamripam inter ac Murellum hostes occurrerent, copioso tum præsertim imbre effuso : verum cum Montfortius sacrum templum ingressus, preces numini porrigeret, discussis nubibus cœlum clementius ac serenum enituit, atque ex periculo divina virtute evasit.

55. In eo rerum discrimine Narbonensis archiepiscopus S. A. L. magnam præsulum multitudinem congregari jusserat, ut bellum sopiret : cumque regem Aragonum sollicitasset, ut in colloquium cum præsulibus descenderet, derisit rex antistitum preces, adjecta in auxiliares Montfortii copias verborum contumelia : frustra ipsos ob quatuor gregarios milites, quos secum adduxerant, colloquium cum regia majestate deposcere : Tolosani vero respondere, sine Aragonum rege cum iis agere sibi integrum non esse. Feroci hoc responso non deterriti præsules insigni demissionis Christianæ exemplo illius animum emollire sunt aggressi. Communi enim consensu nudis pedibus illum adire decreverunt, ut ab hæreticorum tuenda causa, impugnandaque Ecclesia precibus avocarent, præmisereque viros religiosos, qui episcopos hac de causa adventare significarent, quamquam pia eorum industria delusa est.

56. Captata interim occasione, hostes in obsessam arcem irrumpere pertentarunt. Conclamatum itaque est ad arma, atque audacissimi quique cæsi. Cumque frustra præsulum preces consumptæ essent, ad decernendum prælio cum rege Monfortius se comparavit : in quo si invadendi hostis audaciam mirentur alii, cum octingentos equites cum centum millibus conferre meditaretur, prædicent alii bellicam virtutem, qua cæsis viginti circiter millibus, octo tantum e suis amisit [1], plus ego longe pietatem ardentemque ad fundendum pro Christo sanguinem animum suspicio, de quo hæc Vallisarnensis : Cum intraret comes munitionem castri, ut se armaret, et transiret ante Basilicam suam, subito introspexit, et vidit Uticensem episcopum celebrantem missam, et dicentem : *Dominus vobiscum* post Evangelium, ad offerendum statim cucurrit comes Christianissimus, et flexis in terram genibus, et junctis manibus ante episcopum dixit ei : Do et vobis offero animam meam et corpus meum. O devotio principis ! post hæc intrans munitionem armis se munivit, rediensque ad episcopum in prænotata Basilica denuo obtulit se ei et arma sua ». His robur et præsidium divinum promeruit, ut quamvis paucis succinctus copiis, numerosissimos regis Aragonii comitumque Tolosani, Fuxensis, Convenarum aliorumque procerum exercitus prostraverit ; utque tanto miraculo major concilietur fides, Vallisarnensis, qui his interfuit, verba adducamus.

57. « Consulit comiti miles quidam, ut nume-

[1] Surit. l. II. c. 63. — [2] Innoc. l. XV. Ep. CCIX. — [3] Post eamd. Ep. — [4] Innoc. l. XVI. Ep. XXIX. — [5] Par. Hist. Angl. — [6] Ep. LXXI.

[1] Jordan. Ms. Bibl. Vat. signat. num. 1960.

rari faceret milites suos, et sciret quot essent. Cui comes nobilis : Non est, inquit, opus, satis sumus ad superandum per Dei auxilium hostes nostros ; omnes autem nostri inter milites et servientes in equis non erat plusquam octingenti, cum hostes centum miltia esse crederentur, paucissimos autem et quasi nullos pedites nostri habebant. Insuper et comes nobilis inhibuerat, ne quis pedes egrederetur ad pugnam. Dum igitur comes et milites nostri mutuo loquerentur et de bello tractarent, ecce archiepiscopus Tolosanus advenit habens mitram in capite, in manibus vero vivificæ lignum crucis ; mox nostri cœperunt descendere de equis et singuli crucem adorare : episcopus autem Convenarum vir miræ sanctitatis, videns quod in ista adoratione crucis nimia fieret mora, arripiens de manu Tolosani episcopi lignum crucis ascendens in locum eminentiorem, signavit eos, dicens : Ite in nomine Jesu Christi, et ego vobis testis sum, et in die judicii fidejussor existo, quia quicumque in isto glorioso accubuerit bello absque ullo purgatorii pœna æterna præmia et martyrum gloriam consequetur, dummodo confessus sit et contritus, vel saltem firmum habeat propositum, quod statim peracto bello, super peccatis, de quibus nondum fecit confessionem, ostendet se sacerdoti. Qua promissione ad instantiam nostrorum militum repetita sæpius et multoties ab episcopis confirmata, statim nostri per cordis contritionem et oris confessionem, mundati a peccatis, donantes sibimetipsis, si quis adversus aliquem querelam haberet, egrediuntur de castro, et tribus aciebus dispositis, in nomine Trinitatis contra hostes intrepidi procedebant ; episcopi autem et clerici intraverunt Ecclesiam deprecaturi Dominum pro servis suis, qui se pro ejus nomine morti exponebant imminenti, sic orantes et clamantes in cælum, quod ululantes dici potius deberent, quam orantes.

58. « Ibant igitur milites Christi gaudentes ad locum certaminis (parati), pro ejus nomine non solum contumeliam, sed et mortem pati, qui egressi de castro in campi planitie juxta castrum viderunt hostes paratos ad pugnam quasi totum mundum ». Verum Parisius[1] regem Aragonum adeo sibi præfisum ait, ut tunc mensæ accumberet, cum erupit Montfortius, cujus facetum hoc dictum affert : « Per exploratores noverat comes Simon, quod rex Aragonum se paravit (tam securus fuit) ut ad mensam sederet pransurus ; unde comes jocose dixit super hoc certificatus cum exiret : Certe serviam ei de primo ferculo ». Unde primus ipse rex Aragonum gladio transfossus, antequam tres buccellas panis deglutiret interemptus occubuit ; cujus rei historiam ex Vallisarnensi prosequamur : « Statim prima acies nostra audacter in hostes insiliit, et in ipsos medios se immisit : mox secunda subsequitur, hostes penetrat sicut prima, in quo congressu rex Aragonensis occubuit et multi Aragonenses cum eo ; ipse enim utpote superbissimus in secunda acie se posuerat, cum reges semper esse soleant in extrema : insuper arma sua mutaverat, armisque se induerat alienis ».

Pergit de Montfortio dicere, ut in sinistrum hostilis exercitus cornu irruperit, quanta subierit discrimina, quamque egregia facinora in penetrandis elidendisque hostibus explicuerit, ac tum maxime, cum ab hoste in capite percussus pugnum ita valide illius mento illisit, ut equo dejecerit; quo viso infinita hostium multitudo perculsa in fugam sese effudit : « Quod videntes nostri, illi videlicet qui fuerant in prima acie, et in secunda, instantissime insecuti sunt fugientes, et gravissime prosecuti, extremos etenim cædentes ex ipsis multa millia occiderunt. Comes vero noster, et illi qui cum eo erant, lento cursu post nostros qui eos insequuntur, de industria sequebantur, ut si forte hostes conglobarent se, et resumerent animos resistendi, nostri qui fugientes divisi alter ab altero consequebantur, ad comitem possent habere recursum. Nec silendum quod comes noster nobilissimus non est dignatus in bello aliquem percutere, ex quo fugientes vidit et vertere sibi tergum ».

59. Subjungit auctor Tolosanum episcopum visa hostium strage in Tolosanos, qui castro impugnando instabant, pietate permotum virum religiosum ad eos transmisisse, ut ad faciendam deditionem hortaretur, atque in securitatis tesseram cucullum suum (erat namque monachus) traderet. At illos re spreta nuntium vulnerasse, ac mox fusos deletosque : postea Montfortium, parta victoria, ad Aragonii regis intuendum corpus, quod jam gregarii milites spoliarant, illud adduci jussisse, magnoque dolore e tristi spectaculo affectum : « Piissimus autem comes videns regem jacentem prostratum, descendit de equo, alterum David super Saul alterum repræsentans ; his omnibus rite peractis et de hostibus fidei tam submersione, quam gladio circiter viginti millibus interfectis, Christianissimus comes intelligens tantum miraculum Dei virtute, non humanis viribus factum esse, ab illo loco, ubi descenderat, nudus pedes ad Ecclesiam perrexit, omnipotenti Deo pro collata victoria gratias repensurus : equum etiam suum et arma dedit pauperibus in eleemosynam ». Discant ex insigni adeo victoria principes, virtutem bellicam pietatis studio non enervari, sed confirmari ; de Montfortio enim hæc tradit Rigordus[1] : « Iste Simon propter virtutem admirabilem in partibus illis *comes fortis* vocabatur, qui cum esset in bellis strenuissimus, omni tamen die missam et horas canonicas omnes audiebat, semper sub armis, semper in periculo spreta pro Dei servitio patria ». Ad majorem dictis fidem auctoritatemque conciliandam, præsulum de ea victoria gra-

[1] Par. Hist. Angl.

[1] Rig. in gest. Phil.

tulatorias ad omnes Catholicos, ac triumphales scriptas litteras ex Vallisarnensi delibare visum est.

60. « Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus, qui sanctam Ecclesiam bona diligunt voluntate. Deus fortis et potens, Deus potens in prœlio. Quinta feria infra Octavas Nativitatis B. Mariæ Virginis, sanctæ concessit Ecclesiæ, devictis miraculose inimicis fidei Christianæ, victoriam gloriosam, et triumphum gloriosum in hunc modum. Post correptionem affectuosissimam, zelo paternæ pietatis a summo Pontifice diligentissime regi factam Aragonensi, inhibitionemque districtissimam, ne inimicis fidei præstaret auxilium, consilium, vel favorem, sed ab eisdem recederet indilate, et treguas haberet firmissimas cum comite Montisfortis : quibusdam etiam litteris, quas ejusdem regis nuntius per falsissimam suggestionem contra comitem Montisfortis impetrarat de terris reddendis comitibus Fuxensi, Convenarum et Gastoni de Bearno, post veritatis cognitionem, cassatis a domino papa, et tanquam nullius valoris penitus revocatis : idem rex correctionem patris sanctissimi non devotione recepit filiali, sed transiit contra mandatum Apostolicum superbe recalcitrans, quasi cor habens durius induratum, licet venerabiles patres, Narbonensis archiepiscopus Apostolicæ Sedis legatus, et Tolosanus episcopus, sibi litteras et mandatum summi Pontificis transmisissent, mala quæ pridem conceperat, voluit postmodum parturire : quia in terram, quæ per virtutem Dei auxilio signatorum contra hæreticos et eorum defensores fuerat acquisita, intravit cum exercitu, eamque contra mandatum Apostolicum subjugare, ac prædictis inimicis reddere attentavit, parte ejus tum sibi aliquantulum subjugata : cum pars multa residui ob ipsius securitatem apostatare intenderet, et se ad apostatandum jam pararet, congregatis insimul comitibus Tolosæ, Fuxi et Convenarum et Tolosanorum exercitu magno valde, feria tertia post Nativitatem B. Mariæ Murelli castrum obsedit ». Et pluribus interjectis verbis :

61. « Christi milites reverendi, ligni Dominici signaculo cum insigniis Pontificalibus consignati, in nomine sanctæ Trinitatis tribus aciebus dispositis exierunt. Hostes vero e contrario multas habentes acies et magnas, suis jam muniti armis tentoria sunt egressi. Quos licet multos milites et populum multum nimis clientes Christi de ipsius auxilio confidentes, et licet illorum respectu paucissimi magnam multitudinem non verentes, armati ex alto viriliter sunt aggressi. Statim virtus Altissimi per manus servorum suorum hostes suos confregit, et comminuit in momento : terga enim vertentes in fugam facti sunt, tanquam pulvis ante faciem venti, et Angelus Domini persequens eos erat : hi turpiter fugientes, hi turpi fuga mortis periculum evaserunt, alii vitantes gladios aquæ periculo perierunt : quamplures vero fuerunt in ore gladii devorati. De illustri rege Arragonensi, qui cum interfectis occubuit, plurimum est dolendum, quia princeps tam potens et nobilis, qui si vellet, posset et deberet Ecclesiæ sanctæ utilis multum esse, nunc Christi adjunctus hostibus, Christi amicos, et sanctam Ecclesiam improbe perturbabat ». Et infra : « Præscripta omnia, sicut quæ vidimus et audivimus, esse verissima, in verbo Dei perhibemus, consignantes ea nostrorum munimine sigillorum, utpote reservari digna in memoriam sempiternam. Datum Murelli, in crastino victoriæ gloriosæ, scilicet sexta feria, intra Octavas Nativitatis B. Mariæ anno Domini MCCXIII ».

62. Suscipiat hic lector insigne divinæ providentiæ miraculum, quæ suos tuetur, atque in eos asperius animadvertit, qui cum antea ipsius obsequio essent addictissimi, insigni postea perfidia desciverunt. Petrus enim rex, qui cum paucis copiis sæpius crucis hostes etiam anno præterito cum Castellæ et Navarræ regibus ad ducenta prope millia trucidarat, nunc cum potentissimo excercitu, dum impiis sese adjungit primo crucesignatorum paucorum impetu obtritus est ; cujus corpus diu insepultum jacuit, cum anathemate contracto obiisset, ut ejus soror Constantia Augusta (fuerat illa mortuo primo viro rege Ungariæ, Friderico tum regi Siciliæ an. Christi MCCIX matrimonio juncta) queritur : « Constantia Dei gratia imperatrix semper Augusta, et regina Siciliæ, Urgellensi episcopo devoto suo salutem et dilectionem.

« Super [1] fratris nostri regis Aragonum, qui tantus erat, casúm miserabilem et causam tristitiæ multiformem eo magis angimur et movemur, quo cum toto tempore vitæ suæ miles Ecclesiæ fuerit, et pro fide bellator extiterit, limen et terminus in quo stabat furor ille ac impetus immanium Barbarorum, cum Apostolicæ sanctitatis fuerit filius specialis, peccatis exigentibus, in ultimis suis inventus est alius, ut ejus videatur demeruisse clementiam, multis suis laboribus in longo studio jam quæsitam. Narrare vobis non expedit singula quæ novistis, et qui nostrorum vulnerum estis participes et dolorum, ea affectione purissima, qua regem ipsum, et regnum, ac nos, et domum regiam dilexistis. Nos quidem propter locorum distantiam diu ignoravimus casus illos, qui propter regni nostri causas urgentissimas celabantur, ubi tandem nobis super iis indignantibus detecti, statim misimus ad dominum papam per F. de Gaieta regium familiarem, devotum, ac fidelem nostrum, preces humiles et devotas ; responsum et eventum negotii ignoravimus. Quoniam igitur ad Concilium audivimus vos esse venturos, credentes in causa ista, quæ justa est, quæ pia est, quæ vestra est, vestro patrocinio relevari, rogamus attentius et monemus, quatenus super iis quæ necessaria sunt, consilium et auxilium impendatis. Super dolorem siquidem dolor adjicitur, quod ejusdem fratris no-

[1] Extat hæc Ep. in Cod. Basil. S. Petri.

stri corpus dicitur insepultum, ut ex eo nobis quotidie moriatur. Erit de studio vestro, ut saltem modico sit dignus tumulo tot provinciarum dominus, et capax animus tot virtutum. Erit nihilominus de sollicitudine vestra apud dominum papam intervenire suppliciter super statu pupilli regis filii ei salubriter ordinando ». Fuisse vero demum regis Petri corpus sepulturæ mandatum ab Hospitalariis equitibus, quos magnis opibus affecerat, scribit Surita[1].

63. Ut luctu ea funesta mors oppressit Petri conjunctissimos, ejusque fœderatos, ita diffudit aliorum animos incredibili voluptate: excitati etiam plures ad capessenda in Albigenses arma, ut ea pestis radicitus evelleretur, ipseque legatus Apostolicus Robertus e Corceone cardinalis[2], qui ad cogendos in Terræ-Sanctæ subsidium crucesignatos operam navabat, contra Albigenses studium convertit, ac nonnullos concionatores populos ad eam expeditionem incendere jussit, ipseque signo crucis suscepto in hæreticos sese generose accinxit. At hæretici tum ob cladem acceptam angi vehementius atque ad imminentes novas crucesignatorum copias trepidare: præ cæteris vero tantæ victoriæ nuntio inhorruerant metu Tolosani, oblatisque obsidibus[3], jugum se ac leges accepturos in speciem tulere; utque insita hæresi perfidia est, paulo post recusarunt. At comes Montfortius in comitis Fuxensis terras irruptione facta obvia populatur, Fuxi suburbium flammis delet ac mox in Provinciam excurrens, Ademarum, Valentiæ comitem, aliosque nobiles, partim compescuit et fregit, partim metu armorum ad suas partes adduxit.

64. Defecere interea a Montfortio nonnullæ urbes, inter quas Mons-Pessulanus et Narbona, quæ, Aymerico illius domino annuente, Aragonios excepit. Descivit etiam in Caturcensi provincia Olima, quæ insigni proditione Judæque æmula, evocatis ruptariis (erant ii publici latrones omnibus sceleribus inquinatissimi) Balduinum comitis Tolosani fratrem, sed adeo insignem virtutibus fideique vindicem, quam ille hæresi perfidiaque infamis erat, secure noctu dormientem, ut qui inter suos versaretur, cum ejus loci dominus esset, hostium manibus crudelissimis tradidit. Triumphantes ergo sicarii Balduinum ad Montem-Evæ, fortissimam arcem, cui Francorum præsidium imposuerat, duxere, atque imperarunt, ut arcem sibi dedi juberet: at ille egregia indutus constantia præsidiariis id facere vetuit, etiamsi ob id suspendio suffigi intuerentur, sed strenue sese defenderent. Quo audito ruptarii ad frangendam illius constantiam duobus diebus ei omnem cibum potumque subduxere, cumque per confessionem expiata conscientia Dominicum corpus postulasset, id permittere noluere; at Balduinus, ut refert Petrus Vallisarnensis[4]: « Ex quo, inquit, mihi divinis sacramentis communicare non permittitur, ostendatur mihi saltem Eucharistia, videlicet salus mea, ut in vita ista videam Salvatorem meum; qua a capellano levata et ostensa, comes eam devotissime adoravit ».

65. Traductus deinde in Montem-Albanum fratris comitis Tolosani et comitis Fuxi aliorumque manibus expositus est, qui in furorem versi, suæ immemores dignitatis, ex comitibus in carnifices transfusi crudelissima morte, quam narrat auctor, Christi pugilem affecere: « Mox comes Fuxi et filius ejus a patris malitia non degenerans et Bernardus de Portellis ligaverunt funem in collo viri nobilissimi, ipsum de voluntate, imo de præcepto comitis Tolosani suspensuri; quod videns vir Christianissimus instanter ac humiliter quæsivit confessionem et viaticum, sed canes crudelissimi utrumque ei penitus denegarunt, quibus miles Christi: Ex quo (inquit) non licet me ostendere sacerdoti, testis est mihi Deus quod prompta voluntate semper et ardenti Christianitatem et dominum meum comitem Montfortium (colui) et pro hac et in hac defensione volo mori; vix verba compleverat, ecce tres prænotati traditores elevantes eum a terra, ad nucis arborem suspenderunt ». Quis non horreat tantam crudelitatem comitem Tolosanum Caini instar in fratre exercuisse? sed is hæretico spiritu agebatur, qua etiam vesania perciti dæmonumque furore afflati hæretici, modo occiso e crucesignatis aliquo omnes in illius sanguine gladios suos tingebant; modo cadavera transfigebant vulneribus, modo e sepulchris eruebant, ut canibus laniandi exponerent, vel per plateas raptarent; modo feminas ac viros oculis membrisque mutilabant, sæpe deditis arcibus violata fide suspendio enecabant. Sed a funesta adeo ac tetra barbarie stylum revocemus.

66. Non injucundum fuerit Albigensium res absolvere, adducto ex eodem Vallisarnensi ac descripto ritu sacro[1], quo Montfortius Almaricum filium baltheo militari ad illum equitum Christi numero adscribendum donari ab episcopo Aurelianensi studuerit: « Ipsa die Nativitatis S. Joannis venerabilis Aurelianensis episcopus induit se pontificalibus indumentis, celebraturus in papilione quodam missæ solemnitatem. Convenerunt autem tam clerici quam milites ad audiendam missam. Adstante igitur episcopo ante altare et missam celebrante, apprehendens comes Almaricum primogenitum suum per dexteram et comitissa per sinistram accesserunt ad altare, et obtulerunt illum Domino, rogantes episcopum, ut faceret eum militem ad servitium Jesu Christi. Quid plura? statim Aurelianensis et Antissiodorensis episcopi flexis genibus ante altare cinxerunt puerum cingulo militari, incipientes cum devotione maxima: *Veni creator Spiritus* ». Ac ne frustra Almaricus pro Christo arma capessivisse videretur, irruptione in

[1] Sur. l. II. c. 63. — [2] Vallis. Hist. Albig. c. 75. — [3] Petr. Val. Hist. Albig. c. 74, 75. — [4] Ep. LXXV. Hist. Albig.

[1] Vallis. Hist. Albig. c. 70.

Vasconiam cum patre facta, pluribus locis ad deditionem compulsis vel deletis paternæ virtutis æmulum se probavit. Hactenus de Albigensium rebus : jam cætera ad Gallias spectanti prosequamur.

67. *De Eucharistia miraculum.* — Innocentius hoc anno dato ad Atrebatensem, Morinensem[1], et Tornacensem episcopos Apostolico Diplomate decrevit[2], eos qui nec tonsura, nec habitu, nec probis moribus se clericos ostenderent, si semel iterumque ac tertio admoniti non resipiscerent, fidelium communione arcerentur. Ad Narbonensem archiepiscopum Apostolicæ Sedis legatum scripsit[3], milites Christianos, fusis hæreticis, ad propulsandos Sarracenos, qui in nostros expeditionem parabant, ratione sua hortaretur atque impelleret. Rhemensi archiepiscopo ejusque suffraganeis mandat[4], nefaria horrendaque juramenta in Francorum regno concipi solita e medio tolli studerent, eorumque consuetudinem et usum penitus aboleri, Pictaviensis episcopi, qui in diœcesi sua papam se esse jactabat, et S. Radegundis priorem Apostolicæ Sedis legatum contemnebat, gravissimeque exagitabat, insolentiam coercet[5].

68. Neque silentio dissimulanda est Epistola ab eo Senonensi archiepiscopo missa, quæ cum de sacrosanctæ Eucharistiæ sacramento rem mirifice et divinitus gestam referat, opportune videtur adducenda.

« Archiepiscopo Senonensi.

« Operante illo[6] qui semper suam fœcundat Ecclesiam nova prole, dilectum filium N., latorem præsentium, qui ad nos de partibus tuis Judæus accesserat, ad te remittimus Christianum : cujus conversionis modum et ordinem, quia delectat Dei magnalia enarrare, præsenti paginæ, secundum quod accepimus ab eodem, duximus inserendum. Nuper igitur in domo patris ejusdem habitabat quædam mulier Christiana, quæ a Catholica fide adeo facta fuit, Judæis seducentibus, aliena, ut constanter asseret, erroris Judaici tenebris obvoluta, quod Christus sibi nec prodesse poterat, nec obesse, ac tantum valere panem de cujuslibet mensa sumptum, quantum Christianorum hostiam, quæ sumitur in altari. Hæc pœnam incurrere metuens, si fidem Christi publice abnegaret, in festo Resurrectionis Dominicæ tunc instantis, ad Ecclesiam cum Christianis accessit, et acceptam Eucharistiam ac reservatam in ore, in manu patris prædicti N.. qui tunc Isaac vocabatur, projiciens, in hæc verba prorupit : Ecce salvator meus, ut asserunt Christiani ; qui cum in quadam pixide vacua, quam habebat in arca, reponere vellet illam, idem, quodam ad ostium suum vocante, formidans ne inveniretur casu fortuito apud ipsum in alia pixide in qua erant septem libræ Parisienses ipsa nescienter præ festinatione reposita, pulsanti ostium reseravit, et cum expeditus ab eo rediisset ad arcam, et in pixide vacua, in qua se dictam hostiam posuisse credebat, non inveniret eamdem, inspecta reliqua, in qua pecuniam posuerat antedictam, eam non utique denariis, sed hostiis plenam vidit.

69. « Amicos igitur stupefactus et trepidus convocavit, et eis revelans per ordinem supradicta, cœpit in eorum præsentia hostias vertere cum festuca, ut illam quam viderat aliquantulum humefactam, cum tradita sibi fuit, ab aliis segregaret, sperans denarios ad naturam redire propriam, hac âmota. Quo eam discernere ab aliis non valente, circumstantes magnitudinem divini miraculi advertentes, deliberaverunt ad fidem accedere Christianam ; sed aliis cum Abrahæ pueris exspectantibus, idem N.. nobili viro... regio marescallo uxorem suam filiosque commendans, et rogans eumdem, ut eos omnes faceret baptizari, ad nostram duxit præsentiam accedendum : quem post multas collationes super lege ac prophetis habitas cum eodem, venerabilis frater noster Tusculanus episcopus diligenter instructum in fide Catholica baptizavit. Cum igitur hujus nova plantatio, non solum rore doctrinæ riganda sit sed etiam temporalibus beneficiis nutrienda, ut ei Dominus tribuat incrementum, fraternitati tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus ei, ac familiæ suæ ad fidem Christianam conversæ taliter facias in vitæ necessariis provideri, quod pro defectu temporalium retro aspicere non cogantur, vel propter hoc ad Sedem Apostolicam denuo laborare, inquisiturus super præmisso miraculo plenius veritatem, et eam nobis fideliter rescripturus, etc. Dat. Lat. VI id. Junii ».

70. *Virtutis exempla et sanctorum obitus.* — Suspexit hoc anno Gallia, eximia despiciendarum humanarum rerum exempla, in Sylvanectensi et Meldensi episcopis, qui spretis opibus atque honoribus quibus affluebant, religiosæ vitæ se addixerunt, quorum primum Gaufridum gesto annis triginta episcopatu , cum se imparem muneri obeundo ob ætatis incommoda censeret, Cisterciensibus aggregatum esse ait Rigordus[1] ; alterum vero ejusdem nominis ob singulare in macerando jejuniis corpore, ac rebus cælestibus contemplandis studium his verbis commendat : « Gaufridus, vir sanctissimus, Meldensis episcopus, episcopatui similiter renuntians, in monasterio Sancti-Victoris Parisiis divinæ contemplationi se arctius mancipavit, qui inter alia sanctitatis opera, quibus viriliter insistebat, abstinentiam admirabilem et cunctis inauditam sæculis observabat : omni anno in Quadragesima, et in Adventu Domini ter tantum in septimana cibum, potum vero nunquam sumere consuevit : in aliis vero temporibus comedebat et bibebat, sed raro, et talia, quæ sua amaritudine et

[1] Innoc. l. XVI. Ep. XXIX. — [2] Lib. XV. Ep. CC. — [3] Ep. CCXIII. — [4] Lib. XVI. Ep. III. — [5] Ep. XV. — [6] Ep. LXXXV.

[1] Rig. de gest. Phil. Aug. Franc. reg. anno 1213.

insipiditate vix aliquis hominum dignaretur gustare ».

71. Illustratæ quoque hoc anno Galliæ felici ad Deum transitu Stephani sanctissimi episcopi Diensis, in vita ac post obitum miraculis clarissimi, cujus supra meminimus[1]. Illum vero dum morbo implicitus esset, alienos morbos curasse magno pietatis exemplo, ut beneficium quod sibi negabat, aliis conferret, tradit Vitæ auctor, e quo hæc digna memoria delibamus : « Imminente autem vitæ hujus termino, quo Dominus eum a labore ad requiem perducturus erat, in morbum incidit, et extrema gaudii Diensis Ecclesiæ luctus occupavit. Videres tum Ecclesiæ suæ filios cursitantes cum multis et religiosis et popularibus, humanitatis studio ei sua officia exhibentes, sui quisque profectus gratiam promereri cupientes circa frequens ministerium sollicitos, pharmaca comparantes et fomenta : sed servo Dei nihil horum curæ erat, quippe qui sciret adesse migrationis tempus. Urgentibus autem Ecclesiæ suæ filiis, ut testamentum faceret : Non est, inquit, necesse, cum omnia sint sponsæ meæ, quam gubernandam suscepi. Benedictionem et consilium petentibus non negabat : de mutua charitate et concordia omnes pariter admonebat. Porro quædam ægrota mulier, quæ nulla medicorum arte poterat curari, ut audivit virum Dei decumbere, pro recuperanda salute ejus benedictionem summopere expetiit ; tandem ad illum intromissa benedicitur, et sana recedit. Ita ille vir sanctus, cujus memoria in benedictione est, dum corporis adversa valetudine contabescit, aliis sanitatem impetrat. Videns autem adesse supremum vitæ diem, confitetur peccata sua, petit Ecclesiastica sibi porrigi sacramenta, cunctisque rite atque ordine confectis, inter verba orationis migrat ad Dominum Septembris die septimo, anno salutis millesimo ducentesimo tertiodecimo, ætatis suæ quinquagesimo octavo, episcopatus sexto. Conditus est in Ecclesia beatissimæ Mariæ sponsæ suæ, quemadmodum ipse jusserat ».

72. Eodem etiam anno Christi virgo Maria Oigniacensis migravit ad sponsum, ut testatur Jacobus Vitriacensis, S. R. E. cardinalis, qui familiaritate ipsi conjunctissimus fuit, morientique præsens adfuit, atque a Fulcone Tolosano archiepiscopo rogatus, qui in Belgium ad contrahenda in Albigenses crucesignatorum[2] auxilia venerat, admiranda illius virginis gesta conscripsit[3] : « Anno autem, inquit, incarnati Verbi millesimo ducentesimo tertiodecimo, nono kal. Julii, pridie Nativitatis S. Joannis Baptistæ die Dominico sub horam nonam, pretiosa Christi margarita, Maria Oigniacensis sive de Oegnies, annum circiter trigesimum sextum ætatis suæ, ad regis sempiterni palatium introducta est ». Ex quibus corrigendus videtur apud Molanum error[1], ubi eam anno millesimo ducentesimo tertio diem obiisse legitur, denarius enim numerus per typographi incuriam, ut par est credere, excidit. Ut vero prænuntiarit obitum, idem cardinalis prodit[2] : « Eo anno quo migravit ad Dominum, cum ex officio mihi a Pontificis maximi legato demandato, ad prædicandum et crucesignandos, quibus Dominus eam mentem adspiraret, contra hæreticos me compararem, illa ex me sciscitabatur, quando redire decrevissem ; me autem respondente, longas me moras facturum, illa dixit, licet prorsus nulla tum laboraret adversa valetudine : Testamento ego tibi relinquo quædam, quæ post obitum meum tua erunt. Jam enim obitum suum, ut diximus, longe ante præviderat : dicebatque mihi corporis sui dissolutionem imminere, et quia incerta erat quando essem rediturus, in faciendo testamento properabat : quo me scripsit hæredem zonæ suæ qua cingebatur, et sudarii linei quo lacrymas detergebat, et quorumdam aliorum non magni quidem pretii, sed quæ mihi auro et argento cariora sunt ». Commendandum porro Historiæ arbitramur, tanto illam sumendæ Eucharistiæ desiderio flagrasse, ut ex divini amoris impetu interdum nullas alias voces fingere posset, quam ingeminare preces, ut augustissimum sacramentum sibi præberetur : eoque porrecto tantis deliciis cælestibus delibutam, ut plures hebdomadas jejuna traduceret : « Aliquando[3] ad dies triginta quinque in tranquillo et beato silentio, cum Domino suaviter quiescens nulla corporea utebatur esca, et per dies aliquot nullum poterat proferre sermonem, nisi hunc solum : Volo corpus Domini nostri Jesu Christi, quo percepto rursus cum Domino in silentio permanebat : illis vero diebus sentiebat spiritum suum tanquam a corpore separatum, sic esse in corpore ac si in luteo jaceret vase, et ipso suo corpore tanquam luteo vestimento circumdari, ita ergo a rebus sensibilibus abstracta, et supra se in quamdam extasim rapta, tandem post hebdomadas quinque ad se revertens aperiebat os suum, et mirantibus illis qui aderant, loquebatur, cibumque sumebat ».

73. *Joannes rex Angliæ a Philippo rege Galliæ bello impetitus Innocentio adhæret, Romanæ Ecclesiæ suum regnum dicat, episcopos revocat, Ecclesiasticis juribus favet.* — Hoc ipso anno magni bellici motus inter Philippum Francorum et Joannem Angliæ reges excitati, qui, resipiscente tandem Joanne, Innocentii Romani Pontificis jussu sedati fuere. De his dicturi, audiamus in primis, quæ Matthæus Parisius hujus anni initio historiæ tradidit : « Galfridus Eboracensis archiepiscopus, postquam per septennium pro libertate Ecclesiæ, et executione justitiæ exilium passus est, diem clausit extremum. Eodem anno, mense Januario, redierunt a curia Romana Stephanus Cantuariensis

[1] Apud Sur. tom. V. die VII Sept. c. 14, 15. — [2] Jacob. de Vitr. in Præfat. et c. 12. — [3] Ibid. l. II. c. 13. apud eumd. Sur. tom. III. die XXIII. Jun.

[1] Jo. Molan. natal. SS. Belg. eod. die. — [2] Jac. de Vitr. l. II. c. 10. — [3] Apud Sur. tom III. l. I. c. 9.

archiepiscopus, Willelmus Londoniensis, et E... Eliensis episcopi, et habito in partibus transmarinis Concilio, regi Francorum et episcopis Gallicanis cum clero pariter et populo sententiam, quæ in regem Anglorum Romæ pro contumacia lata fuerat, solemniter promulgarunt; deinde ex parte domini papæ tam regi Francorum quam cæteris universis in remissionem suorum peccaminum injunxerunt, ut omnes pariter ad Angliam hostiliter accedentes, Joannem regem a regni solio deponerent, et alium qui dignus esset, auctoritate Apostolica subrogarent. Tunc rex Francorum (horam) diu desideratam intelligens, accinxit se ad pugnam ». De expeditione ab eo confecta dicere pergit. His quoque de rebus agens Rigordus ista scriptis mandavit : « Causa quæ Philippum regem magnanimum moverat ad hoc, ut vellet in Angliam transfretare, fuit ut episcopos, qui diu a sedibus suis ejecti in regno suo exulabant, suis Ecclesiis restitueret, ut divinum servitium, quod jam per septennium in tota Anglia cessaverat, faceret renovari, et ut ipsum regem Joannem, qui nepotem suum Arthurum occiderat, qui et plurimos parvulos obsides suspenderat, et flagitia innumerabilia perpetraverat, vel pœnæ condignæ subjiceret, vel a regno prorsus expellens, secundum agnominis sui interpretationem omnino efficeret sine terra. At ipse Joannes rex hæc omnia metuens, dum prædicta agerentur, composuit cum clero, missis nuntiis ad summum Pontificem, qui Pandulphum subdiaconum suum in Angliam mittens, pacem inter regem et clerum, ut potuit, reformavit. Quæ quidem compositio quantum ad restitutionem possessionum Ecclesiæ et cleri valuit; sed quantum ad ablatorum resartionem, nullatenus est servata, licet ipse juramento se adstrinxerit ad utrumque ». Hactenus auctor; extant in hujus anni Regesto plures de rebus Anglicanis Innocentii litteræ, quibus in primis Stephanum S. R. E. cardinalem cæterosque episcopos exules erigit [1], seque ipsis restituendis suis sedibus incubiturum pollicetur ac significat, additque se utrique litterarum exemplum mittere, quas nuntiis componendæ pacis gratia tradiderat, de quo postea.

74. Quod pertinet ad Joannis regis nuntios, quorum meminit Rigordus, fuere, ut Innocentius in litteris ad Joannem hoc anno III kal. Mart. datis indicat [2], abbas e Belloloco et frater A... Marcellus atque alii quatuor, qui litteras regis ad Pontificem pertulere, quibus ratum se habiturum pollicebatur, quidquid in Cantuariensis Ecclesiæ negotio apud Sedem Apostolicam egissent : « Quia tamen ex iis », subdit Pontifex, « nonnisi tres ad nostram pervenere præsentiam, ii sine aliis nihil facere poterant, secundum earumdem continentiam litterarum. Præterea non agitur tantum de negotio Cantuariensis Ecclesiæ, sed de totius Ecclesiæ Anglicanæ, quam impie persequendo niteris ancillare, propter quod anathematis vinculo meruisti innodari. Ii vero tres nuntii nobis ad ultimum obtulerunt, quod secundum illam formam satisfacere promittebas, quam per dilectos filios P..... subdiaconum, et fratrem D... familiares nostros tibi curavimus destinare. Verum cum per te steterit, quominus secundum eamdem formam pax fuerit reformata, et postea pejora prioribus attentaveris, nos ad eam, quæ pro majori parte gratiam continebat, minime jam tenemur, cum ipsa gratia reddideris te indignum. Ut autem vincamus in bono malum, et omnem tibi excusationum materiam auferamus, adhuc eam parati sumus servare; si usque ad kalendas Junii proxime venturas, per juramenta quatuor baronum tuorum jurantium te præsente, ac mandante in animam tuam, et per patentes tuas litteras repromiseris, quod eam fideliter et efficaciter adimplebis, secundum expositiones et explanationes, quas ad omnis dubiationis scrupulum removendum duximus adhibendas, et infra eumdem terminum hoc totum significaveris per tuas patentes litteras venerabili fratri nostro Stephano Cantuariensi archiepiscopo, et qui cum eo sunt episcopis suis : alioquin ejus exemplo, qui populum suum de servitute Pharaonis in manu valida liberavit, Anglicanam Ecclesiam in forti brachio de servitute tua studebimus liberare : prædicentes nunc tibi veraciter et constanter, quod si pacem recipere, cum vales, non vis, cum volueris, non valebis, eritque inutilis pœnitentia post ruinam, sicut per eorum exempla potes cognoscere, qui diebus istis similia præsumpserunt ». Postremis verbis Pontifex ad Othonem alludere visus est, a quo magna jam principum imperii pars ob perfidiam pervicaciamque adversus Rom. Ecclesiam defecerat. Subdit Innocentius se concordiæ formam, quam nuntiis dedisset, Apostolicis litteris inclusam ad ipsum transmittere. Prætermittimus has leges, uti in Regesto Pontificio jacent, adducere, cum lector jam typis cusas consulere possit, eæque in Joannis regio Diplomate, quod ad eas religiosissime servandas sacramento se obstrinxit, contineantur, tum in litteris Pandulpho subdiacono [1], cui Durando viro religioso in legatione collega adjuncto dissolvendarum censurarum ac regis in Ecclesiæ gratiam restituendi provinciam contulerat, repetantur, quarum præcipuæ eæ sunt, ut rex in primis coram se jurejurando devinciret Pontificiis imperiis pariturum, prælatos exules suis sedibus ac bonis restitutum iri, quibus jussis aliisque sibi injunctis, ut demissione Christiana Anglorum rex obtemperatum se spoponderit, ex ipsius publico Edicto patebit [2].

75. « Joannes, Dei gratia rex Angliæ, dominus Hyberniæ, dux Normanniæ, et Aquitaniæ, comes Andeg. omnibus præsentes litteras inspecturis, salutem.

« Per has patentes litteras sigillo nostro mu-

[1] Innoc. l. XV. Ep. CCXXXI. — [2] Ep. CCXXXII.

[1] Ep. CCLXXIV. — [2] Ext. in reg. Innoc. l. XVI. num. 80.

nitas volumus esse notum, quod nobis præsentibus et mandantibus ii nostri quatuor barones, scilicet Walterus comes Sariebinensis frater noster Reginaldus comes Bononiensis, Willelmus comes Warenæ, Willelmus comes de Ferrari juraverunt in animam nostram, quod nos supra scriptam pacis formam bona fide curabimus per omnia observare. In primis itaque solemniter et absolute jurabimus stare mandatis domini papæ, coram ejus legato, vel delegato super omnibus, pro quibus excommunicati sumus ab ipso, et veram pacem, ac plenam securitatem præstabimus venerabilibus viris Stephano Cantuariensi archiepiscopo, Willelmo Londoniensi, Eustachio Eliensi, Ægidio Erfordiensi, Jocelino Batomensi, et Huberto Lincolniensi episcopis : priori quoque ac monachis Cantuariensibus, et Roberto filio Gualteri, ac Eustachio de Vessi, necnon cæteris clericis ac laicis hoc negotium contingentibus, præstando simul coram eodem legato, vel subdelegato publice juramentum, quod ipsos cum suis nec lædemus, nec lædi faciemus, vel permittemus, in personis, vel rebus, eisque dimittemus omnem indignationem, et in gratiam nostram recipiemus eosdem, ac tenebimus bona fide. Quodque præfatos archiepiscopum et episcopos non impediemus, nec faciemus aut permittemus aliquatenus impedire, quominus suum libere ipsi exequantur officium et plena suæ jurisdisctionis auctoritate, prout debent, utantur, et super iis tam domino papæ, quam ipsis archiepiscopo et episcopis singulis patentes litteras nostras exhibebimus, facientes ab episcopis, et comitibus, ac baronibus nostris, quot, et quos præfati archiepiscopus et episcopi postulaverunt, juramenta, et eorum patentes litteras exhiberi : quod ipsi bona fide studebunt, ut hæc pax et securitas firmiter observetur.

76. « Etsi forte, quod Deus avertat, per nos ipsos, vel alios contravenerimus, ipsi pro Ecclesia contra violatores pacis, et securitatis mandatis Apostolicis inhærebunt, nosque perpetuo vacantium Ecclesiarum custodiam amittamus. Quod si forte nequiverimus eos ad hanc ultimam juramenti partem inducere, videlicet quod si per nos ipsos, vel alios contravenerimus, ipsi pro Ecclesia contra violatores securitatis, et pacis, mandatis Apostolicis inhærebunt. Nos propter hoc domino papæ ac Ecclesiæ Romanæ per nostras patentes litteras obligavimus omne jus patronatus, quod habemus in Ecclesiis Anglicanis, et omnes litteras, quæ pro securitate prædicatorum sunt exhibendæ præfatis archiepiscopo et episcopis, ante suum ingressum in Angliam transmittemus. Si vero nobis placuerit, præfati archiepiscopus et episcopi præstabunt, salvo honore Dei et Ecclesiæ, juratoriam et litteratoriam cautionem, quod ipsi nec per se, nec per alios contra personam, vel coronam nostram aliquid attentabunt, nobis prædictam eis securitatem, et pacem servantibus illibatam.

77. « De ablatis autem plenam restitutionem et de damnis recompensationem sufficientem omnibus impendemus, tam clericis omnibus quam laicis universis, ad hoc negotium pertinentibus, non solum rerum, sed etiam libertatum, et restitutas conservabimus libertates, archiepiscopo quidem, et episcopo Lincolnensi a tempore suæ confirmationis : aliis autem a tempore discordiæ inchoatæ. Nec obstabit aliqua pactio, vel promissio, seu concessio, quominus et damna recompensetur, et restituantur ablata, tam vivorum, quam etiam mortuorum. Nec de iis aliquid retinebimus prætextu servitii, quod debuerit nobis impendi, sed postea debita nobis pro servitio recompensatio tribuetur, statimque omnes, quos detinemus clericos, faciemus absolute dimitti, et restitui propriæ libertati, et etiam laicos, qui occasione hujus negotii detinentur. Incontinenti quoque post adventum illius, qui nos debebit absolvere faciemus de parte restitutionis ablatorum, octo millia librarum legalium sterlingorum pro persolvendis debitis, et faciendis expensis nuntiis prædictorum archiepiscopi, et episcoporum, ac monachorum Cantuariensium assignari, sine impedimento quolibet, per potestatem nostram, ad eos libere deferenda ; ut expediti revertantur in Angliam, honorifice revocati, etc. anno regni nostri quartodecimo ».

78. Verbis facta consensere : Matthæus enim Parisius hæc ad posteritatem scriptis transmisit[1] : « Rebus, ut jam dictum est, expeditis, convenerunt iterum rex Anglorum, et Pandulphus, cum proceribus regni, apud domum militum Templi juxta Doveram, decimo quinto die Maii in vigilia S. Dominicæ Ascensionis : ubi idem rex, juxta quod Romæ fuerat sententiatum, consignavit coronam suam cum regnis Angliæ et Hyberniæ in manus domini papæ, cujus tunc vices gerebat Pandulphus memoratus ; facta autem resignatione, dedit papæ et ejus succesoribus regna prædicta, quæ et charta subscripta confirmavit ». Hæc auctor ; qui alio loco ait Joannem frementem ira et desperatione, cum Anglos in se concitatos, fulminantem Pontificem, Galliarum regem Angliæ cum florentissima classe imminentem, atque in regem ab ipsis Anglis proceribus et Ecclesiasticis expetitum videret, Miramamolinum Marrochi, Africæ et partis Hispaniæ regem sollicitasse, ut in Angliam auxilio veniret, pollicitumque se illum supremum Angliæ dominum agniturum ; barbarum vero demissum illius animum ac promissa contempsisse : demum, omni spe deturbatum ad flectendum omnium acerrimum hostem Innocentium vertisse consilia, regnumque illi stipendiarium ea lege obtulisse, ut hostes, quos in se propositis indulgentiarum præmiis efferarat, intentato anathematis terrore comprimeret. Verum Parisium mendacia ad lacerandos Romanos Pontifices subornare solitum ex insito odio hæc fixisse non exigua suspicio esse vide-

[1] Matth. Par. Hist. Angl. an. 1213.

tur, nec enim aliæ leges Joanni a Pontifice dictæ ad assequendam Ecclesiæ gratiam, quam ut exules antistites revocaret et damna illis illata sarciret, et cætera quæ perverterat, in pristinam libertatem restitueret: nec illa gravis et odii plena transfundendi in Pontificem regni conditio adjecta est. Id ergo præstitisse ex ingenti pietatis sensu aliorum regum exemplo, quo erat delibutus, putandum est, ut ipse testatur: vel etiam ex humana prudentia, ut cum in Apostolicam clientelam susceptos esset, Galliarum regis impetus, quibus sustinendis impar erat, retardaret, eluderetque, cum sine Pontificia ope sceptrum retinere non possit. Cæterum in facti ratione exploranda nullius auctoritas major videtur, quam vel Innocentii [1], qui eam rem Spiritus S. instinctui, ut infra videbimus, tribuit; vel ipsius Joannis regis, qui hisce verbis suam mentem toti orbi Christiano explicuit.

79. « Joannes, Dei gratia rex Angliæ, dominus Hyberniæ, dux Normanniæ et Aquitaniæ, comes Andegaviæ, omnibus Christi fidelibus præsentem chartam inspecturis, salutem.

« Universitati vestræ per hanc chartam nostram sigillo nostro munitam volumus esse notum, quod cum Deum, et matrem nostram sanctam Ecclesiam offenderimus in multis, et proinde divina misericordia plurimum indigere noscamur, nec quid digne offerre possimus pro satisfactione Deo et Ecclesiæ debita facienda, nisi nos ipsos habeamus et regna nostra, volentes nos ipsos humiliare pro illo, qui se pro nobis humiliavit usque ad mortem, gratia sancti Spiritus inspirante, non vi inducti, nec timore coacti, sed nostra bona spontaneaque voluntate, ac communi consilio baronum nostrorum offerimus, et liberi concedimus Deo, et SS. Apostolis ejus Petro et Paulo, et sanctæ Rom. Ecclesiæ matri nostræ, ac domino nostro papæ Innocentio, ejusque Catholicis successoribus, totum regnum Angliæ et totum regnum Hyberniæ cum omni jure, et pertinentiis suis pro demissione peccatorum nostrorum, et totius generis nostri, tam pro vivis, quam defunctis: et amodo illa a Deo, et Ecclesia Rom. tanquam feudatarius recipientes et tenentes, in præsentia prudentis viri Pandulphi domini papæ subdiaconi et familiaris, fidelitatem exinde prædicto domino nostro papæ Innocentio, ejusque Catholicis successoribus, et Ecclesiæ Rom. secundum subterscriptam formam facimus et juramus, et homagium ligium in præsentia domini papæ, si coram eo esse poterimus, eidem faciemus, successores nostros et hæredes de uxore nostra in perpetuum obligantes, ut simili modo summo Pontifici, qui pro tempore fuerit, et Eccles. Rom. sine contradictione debeant fidelitatem præstare, et homagium recognoscere.

80. « Ad indicium autem hujus nostræ perpetuæ oblationis et concessionis, volumus et stabilimus, ut de propriis et specialibus redditibus prædictorum regnorum nostrorum, pro omni servitio et consuetudine, quod pro ipsius facere debemus, salvo per omnia denario S. Petri, Ecclesia Romana mille marchas sterlingorum percipiat annuatim, scilicet in festo S. Michaelis quingentas marchas, et in Pascha quingentas marchas, septingentas scilicet pro regno Angliæ, et trecentas pro regno Hyberniæ, salvis nobis et heredibus nostris, justitiis, libertatibus, et regalibus nostris. Quæ omnia, sicut supra dicta sunt, rata esse volentes perpetuo atque firma, obligamus nos et successores nostros contra non venire; et si nos vel aliquis successorum nostrorum hoc attentare præsumpserit, quicumque fuerit ille, nisi rite commonitus resipuerit, cadat a jure regni, et hæc charta concessionis et oblationis nostræ semper firma permaneat ». Inserta est hæc Epistola inter eas, quas Innocentius hoc anno dedit [1], ac reperitur apud Cencium camerarium in libro censuum [2]; et a Parisio affertur, adjectaque est litteris Innocentii Quarti, Lugdunensi Concilio approbante editis, de quibus suo loco dicemus [3].

81. His adjicit idem auctor mox Joannem fidei sacramento se Apostolicæ Sedi ut fiduciarium principem obstrinxisse: « Charta itaque regis in scriptura ut dictum est redacta, tradidit eam rex Pandulpho Romam papæ Innocentio deferendam, et continuo cunctis videntibus homagium fecit subscriptum: Ego Joannes, Dei gratia rex Angliæ, et dominus Hyberniæ, ab hac hora in antea, ero fidelis Deo, et B. Petro, ac Ecclesiæ Romanæ et domino meo papæ Innocentio, ac ejus successoribus catholice intrantibus. Non ero in facto, dicto, consensu, vel consilio, ut vitam perdant vel membra, vel mala captione capiantur. Eorum damnum, si scivero, impediam, et remanere faciam, si potero. Alioquin eis, quam citius potero, intimabo, vel tali personæ dicam, quam eis credam pro certo dicturam. Concilium, quod mihi crediderint per se vel per nuntios, seu litteras suas, secretum tenebo, et ad eorum damnum nulli pendam, me sciente, patrimonium B. Petri, et præsertim regnum Angliæ, et regnum Hyberniæ adjutor ero ad tenendum, et defendendum contra homines omnes pro posse meo. Sic Deus me adjuvet, et hæc sancta Dei Evangelia, teste me ipso, apud domum militiæ Templi juxta Devoriam, coram domino H. archiepiscopo Dublinensi, etc. » adjuncta sunt testium nomina xv die Maii, anno regni nostri xiv ». Extat regium hoc Diploma [4] in hujus anni Pontificio regesto, et consentanea de Joanne regnum Romanæ Ecclesiæ vectigale efficiente tradunt ex Vincentio [5] novatores [6], eamque ab rege conditionem appositam ex Ranulpho addunt [7]: si ipse vel hæredes promissa non persolverunt, regni jure exciderent.

82. Cæterum Parisius post recitatum Diploma

[1] Innoc. l. XVI. Ep. LXXXIII.

[1] Lib. XVI. Ep. LXXVIII. — [2] Extat. in Bibl. Vat. — [3] An. 1245. — [4] Lib. XVI. Ep. CXXXI. — [5] Vinc. l. XXXVI. c. 7. — [6] Centur. XIII. c. 8. col. 739. — [7] Ranulph. l. VII. c. 33. in polychron.

de sæva regis in Petrum eremitam, cujus supra meminimus, animadversione subdit, appetente jam Dominicæ Ascensionis die omnibus suspecto, cum se vegetum et bene valentem videret, quasi mendacii convictum caudis equorum alligatum raptari per plateas, distrahique jussisse. Quæ res multorum odia peperit, cum, si superiora subtili examine ponderentur, coronam amisisse putandus esset. Subditque Pandulphum cum regiis litteris in Gallias trajecisse, quo exules Ecclesiasticos in Angliam revocaret, ac Philippum maximum in Joannem expeditionem parentem a consilio suscepto abduceret; non posse jam Anglo bellum movere, cum Ecclesiæ facere satis paratissimus esset, regnique supremum jus in Apostolicam Sedem contulisset. Quæ res ingrata admodum Philippo extitit, qui vehementi spiritu subjecit jam maximas opes in apparatu bellico exhausisse, atque ex imperio Apostolico pro obtinenda criminum condonatione bellum aggressum esse: non destitisset tamen a cœptis, vel Pandulpho paruisset, ni Flandriæ comes, qui fœdus cum Joanne Anglo inierat, Philippum in ea expeditione sequi respuisset.

83. Sed ad Innocentium redeamus, qui lætissimis Joannis litteris acceptis, ingentes Deo gratias egit, Joannemque ut promissa perficeret, ac legatum quem ut rogatus fuerat ad eum mittebat benigne acciperet, his verbis hortatur [1]: « Ei qui de malis novit elicere bona, gratiarum referimus actiones, quod tibi misericorditer inspiravit, ut idonee satisfaceres de damnis et injuriis Ecclesiæ irrogatis, cum non solum formam satisfactionis receperis, multimoda deliberatione provisam, verumetiam personam, et terram tuam Apostolicæ subdideris ditioni, conferendo in perpetuum jure dominii sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ regna tua per ipsam, et ab ipsa tenenda sub annuo censu septingentarum marcharum de Anglia, et de Hybernia trecentarum; sicut in instrumento tuo legitime inde confecto plenius et expressius continetur. Quis enim te docuit? quis induxit? nisi spiritus ille divinus, qui ubi vult spirat, et nescis unde veniat aut quo vadit, dividens dona singulis prout vult, ut tam discrete, tam pie simul in unum, et tibi consuleres, et Ecclesiæ provideres. Ecce sublimius et solidius nunc obtines illa regna, quam hactenus obtinueris. Cum jam sacerdotale sit regnum, et sacerdotium sit regale, sicut in Epistola Petrus, et Moyses in Lege testantur. Eia igitur, magnifice princeps, comple promissa et concessa confirma, ut omnipotens Deus tuum semper et rectum compleat desiderium, et propositum confirmet honestum; sicque te faciat per temporalia bona transire, ut non amittas, sed acquiras æterna, etc. » subjicit se legatum in Angliam transmittere, atque ut ejus salubribus monitis morem gerat hortatur.

[1] Innoc. l. XVI. Ep. LXXXIII.

84. Eodem argumento ad Cantuariensem [1] archiepiscopum et suffraganeos, tum ad alios Angliæ præsules [2], virosque auctoritate ac nobilitate præclaros scripsit [3]: denique ad periculosissimum extinguendum bellum Philippum Galliarum regem sollicitavit [4], ut legati pro mutua firmanda concordia intercessuri monitis aures animumque accommodaret; sed conciliari illa non potuit, nisi anno sequenti [5], postquam in Belgio, et Andibus parta a Philippo gemina victoria Joannes majoris mali metu pacem expetiit, ac Philippus libens concessit, ne comparatam gloriam adverso casu aliquo, ut incerti sunt bellorum exitus, labefactaret: præsenti vero anno magna a Joanne belli moles parata, cum speraret Othone e Belgio cum principibus fœderatis irrumpente, se vero ex alia parte Anglos, Vascones, Pictonesque ducenta amissa recuperatum, de qua expeditione Parisius [6] recenset, ut rex collecto numerosissimo exercitu cum trajicere in Pictaviam pararet, ut Francorum regem ex ea parte bello urgeret, dum alii ex Flandria irruptionem in ejus terras facturi essent, a proceribus suis destitutum fuisse, cum dicerent nunquam una cum ipso ituros, nisi sacris restitutus esset, proinde excitos episcopos et clericos exules in Angliam, quos maximo honore a Joanne exceptos Wintoniæ ita describit auctor.

85. « Cum eorum adventum cognovisset, venit obviam illis, et viso archiepiscopo et episcopis, cecidit pronus in terram ad pedes eorum, lacrymis perfusus, obsecrans ut de se ac regno Angliæ misericordiam haberent. Videntes ergo archiepiscopus et episcopi tantam regis humilitatem, cum lacrymis illum de terra levaverunt, ducentes a dexteris et a sinistris ad ostium Ecclesiæ cathedralis, ubi cum psalmo quinquagesimo, videntibus magnatibus cunctis, et ubertim præ gaudio flentibus, sicut mos est Ecclesiæ, illum absolverunt. Et hæc absolutio facta fuit in capitulo Wintoniensi. In hac autem absolutione juravit rex tactis sacrosanctis Evangeliis, quod sanctam Ecclesiam, ejusque ordinatos diligeret, defenderet, et manu teneret contra omnes adversarios suos pro posse suo: quodque bonas leges antecessorum suorum, et præcipue leges Eduardi regis revocaret, et iniquas destrueret, et omnes homines suos, secundum justa curiæ suæ judicia, judicaret; quodque singulis redderet jura sua. Juravit etiam, quod in omnibus ad interdicti negotium pertingentibus, infra proximum Pascha plenariam restitutionem faceret ablatorum; sin autem, in pristinam excommunicationis sententiam revocaretur. Juravit præterea Innocentio papæ, ejusque Catholicis successoribus fidelitatem et obedientiam, sicut superius in scripto redactum continetur, etc. » subdit coegisse iterum potentissimum exercitum, cumque transfretare appararet, alios jam sua consumpsisse con-

[1] Lib. XVI. Ep. LXXXII. — [2] Ep. LXXXI. — [3] Ep. LXXXIII. — [4] Ep. XC. — [5] Anno 1214. — [6] Paris. Hist. Angl.

questos, ac ni ex regio ærario sumptus suppeditaret, sequi non posse : quod cum renueret, mare conscendisse, dissipatisque interim ejus copiis, in Angliam reverti magno pudore coactum.

86. Posthæc idem Parisius pluribus verbis enarrat Tusculanum episcopum Apostolicæ Sedis legatum circiter festum sancti Michaelis diem in Angliam pervenisse, summoque honore exceptum, atque ad regnum inter et sacerdotium confirmandam pacem operam collocasse, regemque omnibus facturum satis pollicitum, atque ante aram Ecclesiæ principem, coram clero populoque diadema regnumque Pontifici Romano in ejus legato obtulisse, ac Diploma regium de constitutis Anglia et Hybernia Sedis Apostolicæ vectigalibus renovasse ac non cereo, ut antea, sed aureo sigillo obsignatum, ut in Pontificio tabulario servaretur, tradidisse.

87. Dum ista in Anglia geruntur, Norwicensis episcopus, aliique regii nuntii in Urbem pervenere, quos Innocentius magnis benevolentiæ significationibus complexus est, atque eorum postulata perhumaniter accepit, ut ipse datis ad regem litteris testatur [1] ; ubi gratum ejus animum laudibus effert, quod ut iis, quos læsisset, omni ex parte faceret satis, se ac sua Deo et Ecclesiæ detulisset : eumdemque hortatur Christi sponsam in suo regno quibuscumque posset honoribus præmiisque decoraret : subjicitque hæc verba, quæ utinam memoriæ Christianorum principum nunquam exciderent : « Quia tunc tibi regalis dignitas integra conservabitur, cum Ecclesiasticam libertatem integram conservabis, diligenter attendens, quod principes illi penitus defecerunt, qui Ecclesiasticam præsumpserunt infringere libertatem : ii vero semper de bono profecerunt in melius, qui jura studuerunt Ecclesiastica confovere » ; sic ipse, cui innumera tum antiqua, tum recentiora suffragantur exempla ; ut plane mente moti censendi sint perditissimi nostri temporis politici, qui obtritis vel usurpatis impie Ecclesiasticis juribus, reipublicæ consulere arbitrantur. Data est hujusmodi Epistola pridie non. Novembr. quo etiam die hoc regi Diploma dedit Innocentius, in quo Joannis eximio augendæ Christiani sacerdotii dignitatis, quam regio Anglorum sceptro ornarat, studio collaudato, ipsius donationem admisit.

88. « Illo misericorditer inspirante, in cujus manu sunt corda regum, et quo voluerit vertit illa, teipsum et tua temporaliter etiam ei subjacere voluisti, cui noveras spiritualiter esse subjecta ; ut in unam vicarii Christi personam, quasi corpus et anima, regnum et sacerdotium uniantur, ad magnum utriusque commodum et augmentum. Ille utique dignatus est hoc operari, qui cum sit Alpha et Omega, finem retulit ad principium et principium pertraxit ad finem : ut illæ provinciæ, quæ olim sacrosanctam Romanam Ecclesiam propriam in spiritualibus habuere magistram, nunc etiam in temporalibus dominam habeant specialem. Tu quippe, quem Deus ad hoc idoneum ministrum elegit, tam te quam etiam regna tua, Angliæ videlicet et Hyberniæ, cum omni jure ac pertinentiis suis devota et spontanea voluntate ac communi consilio baronum tuorum Deo et sanctis Apostolis ejus Petro et Paulo, sanctæque Romanæ Ecclesiæ, nobisque ac successoribus nostris in jus et proprietatem sub annuo mille marcharum censu offerens concessisti, sicut in tuo continetur authentico scripto, cujus de verbo ad verbum talis tenor extitit, etc. » superius insinuata est a nobis ea scripti forma, ac proinde iterum attexere supervacaneum foret.

89. « Nos autem oblationem et concessionem hujusmodi pie ac provide factas gratas et ratas habentes personam tuam et personas hæredum tuorum eum prædictis regnis et pertinentiis eorumdem, et omnibus bonis aliis rationabiliter nunc possessis, et in posterum possidendis, sub B. Petri et nostra protectione suscipimus, tibi et ipsis secundum præscriptam formam de communi consilio fratrum nostrorum supradicta regna concedentes in feudum et præsenti privilegio confirmantes : ita quod quilibet hæredum tuorum cum regni coronam acceperit, feudum hujusmodi summo Pontifici et Romanæ Ecclesiæ publice recognoscat, et eis fidelitatis exhibeat juramentum. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostræ paginam concessionis et confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire ; si quis autem etc. » usque *incursurum etc.* « Datum Later. per manum Raynaldi acolythi et capellani domini Innocentii III papæ pridie non. Novemb. Indict. II, Incarnationis Dominicæ anno millesimo ducentesimo decimo tertio, Pontificatus vero ejusdem domini Innocentii anno decimo sexto ».

90. Pollicitum regi patrocinium illi exhibuit : etenim hoc ipso anno litteris editis vetat [1], ne quispiam quovis prætextu audeat inconsulto Pontifice adversus regem prosilire : tum Nicolao Tusculano A. S. L. imperat [2], simulac sublatum esset Ecclesiasticum interdictum, conflatas conjurationes discutere studeret, atque Apostolicas litteras, quas archiep. Cantuariensis, atque alii in regem obtinuissent, conscinderet vel igni traderet ; dein Angliæ, Walliæ, Hiberniæ archiepiscopos, episcopos, cæterosque præsules ac principes viros in regis hæredumque fide persistere jubet [3]. Ejusdemque exempli alias ad W. Scotiæ regem atque Alexandrinum filium litteras exaravit [4]. Postremo R. tit. S. Stephani in monte Cælio presbytero card. A. S. L. interdicti sententiam in cismarinam Angliæ regis terram ferre velat [5]. Anglicanæ insuper consulturus Ecclesiæ Tusculano episcopo præcepit, daret operam, quo Angliæ orbatis Ecclesiis,

[1] Ep. CXXX.

[1] Eod. l. XVI. Ep. CXXXI. — [2] Ep. CXXXII. — [3] Ep. CXXXIV. — [4] Post eamd. Ep. — [5] Ep. CXXXV.

episcopatibus, abbatiis, in demortuorum locum idonei subrogarentur, ut ex litteris ad eumdem legatum datis videre licet [1], quæ a Matthæo Parisio [2] etiam afferuntur : earum initium est : « Cum non possit », deque ea re ad earum Ecclesiarum capitula, de quibus diximus, scripsit [3]. Inserta est Pontificio Regesto Epistola ad Eboracensem decanum [4] et capitulum in eamdem sententiam.

91. *In Italia et Hispania Ecclesiis et disciplinæ consultum.* — Jam ex Anglia in Hispaniam orationem traducamus. Alphonsus Castellæ rex diœceses quasdam Toletanæ olim Ecclesiæ subjectas a Sarracenis nuper vindicarat, quod cum accepisset Pontifex Toletano archiepiscopo illas, donec Apostolica Sedes aliter statuisset, tuendas regendasque commisit [5]; adscripta est hisce litteris XIII dies kal. Januarii; antea vero duobus abbatibus mandavit [6] Lusitaniæ regem anathematis sententia implicitum non absolverent, nisi prius ab ipso cavissent exhibiturum se quæ præstare deberet. Ad hæc idem Pontifex controversias inter ipsum sororesque de nonnullis oppidis aliisque rebus dirimere studuit.

92. Ne obliti videamur Italiæ, nunc illius res nobis perstringendæ sunt. Premebatur hostium Ecclesiæ tyrannide Marchia Anconitana, ad quam Ecclesiæ restituendam jam ante Azoni marchioni Estensi jure fiduciario concesserat, modo eam vi armorum sibi compararet, qui cum re non perfecta [7], anno superiori relictis Aldrenandino magnæ spei et ingentium animorum adolescente, atque Azone puero filiis, e vita discessisset, Innocentius Aldrenandino scripsit eam provinciam, uti promiserat, ad ditionem Ecclesiæ quantocius revocaret, cum facile eo tempore Ecclesia eam recuperatura esset, tum subjecit [8] : « Nobilitati tuæ per Apostolica scripta mandantes, quatenus in negotio ipso procedas; alioquin ne diutius Ecclesia spoliata remaneat, nos procedemus in ipso, sicut viderimus expedire. Dat. Signiæ, V kal. Sept. Pontificatus nostri anno XVI ». Incubuit porro eodem anno Aldrenandino gravis belli moles, cum Ecelinus una cum Patavinis in eum movisset : cui Innocentius periclitanti non defuit, Gradensique patriarchæ hostes coercere jussit [9], munusque etiam inquirendi in Tarvisinum episcopum, qui bona Ecclesiæ dilapidabat, indignisque conferebat sacerdotia, demandavit [10] : necnon sacro exarsit zelo in Melphiensem episcopum qui cum anno superiori litteris Apostolicis castigatus [11] non resipuisset, dignitate submoveri est jussus [12].

93. Pari studio quo mulctati præsules, qui dignitatem fœdarant monasteriorum, quæ a primævo sanctitatis cultu desciverant, abbates increpiti, jussique ad perpoliendos excolendosque subditorum mores incumbere : ita enim eos, qui Cluniacensibus præerant, objurgat : « Sicut accepimus tam in vobis quam in aliis curæ vestræ commissis adeo pernicioso facti estis exemplo, quod antiquis patribus loco tantum et habitu, non prærogativa virtutum videamini successisse, sed eo plures contagio corruptionis inficitis quo pluribus illi, quorum loca tenetis, correctionis exempla vitæ magisterio exhibebant ». Plures aliæ ad adstringendam religiosorum laxiorem disciplinam exaratæ Epistolæ [1], quæ Pontificiam in ea re diligentiam commendant, atque iterum aliæ et quibus sanctioris vitæ cultores amantissime [2] beneficiis est complexus.

94. Concludimus hunc annum allato divinæ severitatis exemplo in eos, qui censuris Ecclesiasticis defixi erant, edito, quorum terræ sterilitate damnatæ fuerunt. Cujus rei testes Cravalonenses, qui hoc anno supplices ab Innocentio flagitarunt, ut censuras olim incussas Apostolica auctoritate amoveret, quo divina ab iis ultio recederet, quorum precibus ita indulsit Innocentius.

« Archipresbytero de Gravalona Novariensis diœcesis [3].

« Ex parte communis de Gravalona Novariensis diœcesis fuit propositum coram nobis, quod licet terra ipsorum fundata sit in solo habili et fœcundo, adeo tamen infortunata est et infausta, ut nec in rebus multiplicari valeat nec personis : et cum, fortuna sibi aliquatenus arridente, speratur quod ab hujusmodi debeat infelicitate consurgere, casibus semper opprimitur improvisis : quod ex eo existimant provenire, quia terra eadem olim, sicut fama est, propter excessus dominorum ipsius supposita fuit sententiæ interdicti, quæ non creditur fuisse postmodum relaxata : unde Apostolatui nostro humiliter supplicarunt, ut cum nobis in beato Petro Apostolo ab ipsa fuerit veritate promissum, quod quæcumque solverit super terram, soluta erunt pariter et in cælis, eos ab hujusmodi vinculo absolvere dignaremur : præsertim cum animarum quoque periculum ex hoc sibi metuant imminere. Cum igitur majores propter minorum offensam, et culpa majorum minores quandoque puniri sacræ Scripturæ doceamur exemplis, piam eorum sollicitudinem et timorem commendamus in Domino, et speramus, quod fides, quam de clavibus Petri gerunt, ipsis utilis esse debeat ad veniam promerendum, cum paralyticum ad pedes Jesu Christi summissum per regulas fides salvaverit aliena, etc. »

[1] Ep. CXXXVII. — [2] Par. Hist. Angl. hoc anno. — [3] Inn. loc. cit. — [4] Ep. LV. — [5] Ep. CLII. — [6] Ep. LII. — [7] Monach. Pad. Chr. l. I. an. 1212. — [8] Innoc. l. XVI. Ep. CII. — [9] Ep. CXVI. — [10] Ep. XIX. — [11] Lib. XV. Ep. CXIII. — [12] Lib. XVI. Ep. CXXXIII.

[1] Ep. CXIII — [2] Ep. XXV et LXI. — [3] Ep. XX.

INNOCENTII III ANNUS 17. — CHRISTI 1214.

1. *In arma sacra excitat et hortatur Innocentius crucesignatos.* — Exscindendæ Mahumeticæ superstitionis zelo exæstuans Christi vicarius, anno a partu Virginis quartodecimo supra millesimum ducentesimum, Indictione secunda, præsules ac religiosos viros Evangelicis tubis classicum in Sarracenos canere, ac fortissimos quosque viros, divinæ gloriæ amplificandæ cupidos, ad crucem affigendam vestibus induendaque arma incendere jussit. Ac sane sacros oratores strenue suo munere perfunctos testatur Godefridus[1] his verbis: « Innumerabilis multitudo pro amore Christi et liberatione Terræ S. cruce se signat » ; ex ea vero multitudine prima agmina hoc anno in Syriam præmittenda censuit Innocentius[2], ut numerosissimis postea secuturis aciebus viam munirent; Grimaldum enim e Monte Silice, atque alios crucesignatos duces ita compellat :

2. « Gaudere potestis in Domino, vobis esse divinitus, sicut credimus, inspiratum, ut vos ad tanti regis devoveritis obsequium, signo crucis assumpto, in subsidium Terræ-Sanctæ, ibi peregrinaturi pro Domino, ubi rex regum et Dominus dominantium dignatus est peregrinari pro servis, ut eos supernæ patriæ cives, et æternæ beatitudinis faceret cohæredes. Eia igitur, viri prudentes, jactate in Domino cogitatum, et ipse diriget gressus vestros non in viribus vestris sive prudentia, sed in illius potentia et misericordia confidentes, qui currum et exercitum Pharaonis projecit in mare ; gloriosus in sanctis suis et in majestate mirabilis, cujus verbo cæli firmati sunt, et cum imperat mari et ventis, cessat tempestas. Nec est vobis de adversæ partis multitudine desperandum, si puro corde prœlium Domini Sabaoth curaveritis prœliari : memores quod in Gedeonis prœlio sub brevi satis numero suum Dominus restrinxit exercitum, et de inermis funda David emissi lapides armati Philistæi superbiam depresserunt. Cæterum cum procedatis in Domino parare viam exercitui generali, et remissionis et immunitatis gratia volumus vos gaudere, quam in generalibus litteris duximus exprimendam. Dat. XV kal. Martii, Pont. nostri an. XVI ». Hæc ad crucesignatos Innocentius, qui Venetos ad comparandam classem sollicitavit[1], tum Insubriæ atque Hetruriæ antistibus Grimaldum ac socios iter per eorum terras habituros commendavit[2].

3. *De statu Sarracenorum et eorum principibus.* — Pervasit tunc Orientem Occidentalium terror, quos Lateranensis Concilii ad recuperandam Terram-Sanctam indicti fama afflaverat : Sarracenos enim bellici Christianorum apparatus metu perfusos Terram-Sanctam Christianis reddituros præ se tulisse, atque ut a Christianorum armis tuti essent, se patriarchæ Hierosolymitani clientelæ commissuros certamque auri vim, census nomine pensitaturos asserunt litteræ[3] ad Pontificem Venetorum opera transmissæ, quibus Sarracenorum principis potentia, ut tum temporis florebat, effusæ opes, barbarici mores, ac gesta accuratissime describuntur. Jam enim ante Pontifex, qui Sephadinum ad Christi cultum, quem Evangelicis verbis pellicere non potuerat, armis cogere meditabatur, patriarchæ Hierosolymitano ac Templariis atque Hospitalariis equitibus injunxerat, ut se de Agarenorum potentia litteris facerent certiorem : quas propterea nos, ut dignas Annalibus nostris ex Richardo de S. Germano delibare visum est, ut qui essent ii hostes, contra quos in arma toties coorti Christiani, tot effusi crucesignati exercitus, perspici possit : idque etiam notatu dignissimum non modo Mahumetum ab illis infelicibus populis, ut prophetam habitum, sed etiam immani idololatriæ scelere divinis honoribus cultum.

4. « Saladinus et Sephadinus duo fratres fuerunt. Mortuo Saladino, qui habuit undecim filios, regnavit Sephadinus, qui occidit omnes nepotes suos, præter unum qui vocatur Melchisedech, qui tenet terram istam cum omnibus civi-

[1] Godef. an. 1214 — [2] Innoc. l. XVI. Ep. CLXXVIII.

[1] Ep. CLXIX. — [2] Ep. CLXXX. — [3] Extat apud Rich. de S. Germano an. 1214.

talibus, castris, et villis, et aliis munitionibus, quæ sunt plus de ducentis : Sephadinus vero habet filios quindecim, de quibus hæreditarunt septem, scilicet Melkekemme, qui primus est, et major natu omnibus. Hic tenet Alexandriam, Babyloniam, Cairum, et totam terram Ægypti in Meridie ac Septentrione, qui post mortem patris sui Sephadini de generali constitutione patris et fratrum debet esse dominus omnium et totius terræ. Secundus filius est nomine Coradinus, qui habet Damascum, sanctam Hierusalem, et totam terram, quæ fuit Christianorum, præter modicam, quam adhuc tenent Christiani, quæ sunt inter civitates, munitiones, et castra plus de trecentis. Tertius filius est nomine Melkafais, id est, grandis, qui tenet terram, quæ dicitur de Tamella cum tota alia provincia, quæ sunt inter munitiones, villas et et castra plus de quadringentis. Quartus filius est nomine Melkemodam, id est, magnus dominus, qui tenet regnum Doasiæ cum omni potentatu suo, quæ sunt plus de quadringentis inter civitates, munitiones, et castra. Quintus filius est nomine Melchisalaphat, qui regnat, et tenet terram de Sarco, ubi fuit occisus Abel a Cain fratre suo : in quo regno sunt octingenta inter civitates, munitiones, et castra plana. Sextus filius est Machomettus, qui tenet regnum de Baldach, ubi est papa Sarracenorum Caliphius, qui colitur, timetur et adoratur, tanquam Romanus Pontifex in lege eorum, qui non potest videri nisi bis in mense, quando cum suis vadit ad Machometh deum Sarracenorum, et inclinato capite et oratione facta, suo more Sarracenico, antequam tepmlum exeant, splendide comedunt et bibunt ; et sic coronatus revertitur in domum suam cum gente sua.

5. « Iste deus Machometh visitatur quotidie et adoratur, sicut visitatur et adoratur Dominus Crucifixus a populo Christiano. In ista civitate Baldach est papa Caliphius : civitas ista caput est totius legis Agarenorum. Septimus filius est nomine Salaphat; hic non habet specialem terram, sed semper est cum patre suo Sephadino : iste portat vexillum coram patre suo, quando equitat ; cui unusquisque fratrum singulis annis pro certo censu dignitatis suæ transmittit mille sarracenatos, et duos dextrarios bene paratos. Sephadinus quando equitat terram, ac visitat filios suos præfatos, incedit velato capite de uno examito rubeo; cui omnes filii inclinant quater ad terram, et exeunt ei obviam per sex milliaria, ac osculato pede, cum ipse sit super equum, recipit eos ad osculum, etiam manuum ; qui cum unoquoque moratur per triduum semel in anno, et sic a primo usque ad septimum filios visitat memoratos ; et quilibet omni anno pro certo tributo mittit in fisco patris viginti millia sarracenatos : et sic a primo usque ad septimum dat unicuique filiorum unum de annulis suis, in quo imago sua sculpitur, etc.

6. « Volunt isti libenter reddere in manus domini papæ Terram-Sanctam, quam tenent, ad opus Christianorum : et ut certi sunt et securi de alia terra a populo Christiano singulis annis volunt esse sub certo tributo patriarchæ Hierosolymitano, et dabunt inde cautelam Romanæ Ecclesiæ de non impedienda amplius Terra-Sancta, quam Dominus noster Jesus Christus suis pedibus ambulavit. Prædictus vero Sephadinus de more prædecessorum suorum faciem suam non ostendit omnibus, nisi decies in anno, quando nuntios recipit Pisanorum, Genuensium, Venetorum, civitatum, regum vel principum Christianorum, astantibus centum armatis. Primo die recipit ipsos in prima sala de Cairo, ubi semper est status ejus. Tunc recipit litteras a nuntiis, sed non audit eos. In secundo die audit in secunda sala, astantibus ducentis Turcis suis bene armatis. In tertio quidem die per turcimanum suum, videlicet interpretem, dat eisdem responsum secundum, quod est modus in causa, qui post tertium diem non habent amplius ad illum accessum. Habet Sephadinus uxores xv in lege sua, quæ sunt in uno palatio, insimul dormiunt, comedunt et bibunt. Si aliqua earum habet ex eo filium, Sephadinus vadit ad eam quando vult, et dormit cum ea, videntibus aliis. Illam vero, quæ non habet ex eo filium, ad se quando vult per eunuchos suos vocari facit in vesperis, et detinet eam per noctem et diem : et sic facit de singulis : quando aliqua istarum moritur, inducit aliam inter alias. In secretiori camera, ubi ludit et dormit, nullus habet accessum, nisi unus tantum senex, in cujus cameræ ostio semper existunt armati quinquaginta.

7. « Quinquagenarius est Sephadinus, potens multum in armis ac gente, eloquens valde in lingua sua, qui præcellit hodie omnes qui vivunt paganos, excepto Maximuco, in auro. Jam enim munivit totam terram suam et filiorum, et exercitus congregat infinitos : sed in omnibus ipse cum filiis in prædictum modum cum Romana Ecclesia vult componere pacem. Octo alii filii Sephadini de patris constitutione sic vivunt. Duo ex ipsis custodiunt sepulchrum Domini, ad quos quidquid datur provenit, et dividunt inter se. Quatuor alii habent reditus de Calice fluvio, qui irrigat totam terram Ægypti. Et ipsis quatuor melius valent isti redditus de viginti millibus sarracenatis. Duo alii fratres minores sunt quotidie in conspectu dei sui Macometh pro castitate quam habent, et totum, quod datur ad pedes ejus, est de ipsis minoribus fratribus. Hæc, sanctissime pater, ita esse in veritate sciatis ».

8. *Andreas rex Hungariæ regnum suum Pontifici commendat profecturus in Terram-Sanctam.* — Ad præpotentem adeo barbarum, Christiani nominis hostem infensissimum, se accinxisse, Hierosolymitananque expeditionem, cui jam ante se devoverat, adornasse Andræam Ungarorum regem testantur ejus litteræ per hæc tempora exaratæ; quibus ab Innocentio flagitavit, ut filium Apostolica auctoritate regia corona redimiri juberet, pu-

blicæ pacis hostes censuris coerceret, suscipiendæ profectionis voto nonnullos viros auctoritate conspicuos ad regnum administrandum eximeret, jura Strigoniensis Ecclesiæ stabiliret. Quas litteras nos, ob rerum quas continent dignitatem, ad illustrandam historiam afferre operæpretium ducimus, atque ex libro privilegiorum Romanæ Ecclesiæ decerpere :

« Sanctissimo in Christo patri Innocentio, Dei gratia sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ summo Pontifici, Andreas eadem gratia Ungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Ramæ, Serviæ, Galic. Lodomeriæque rex, salutem et filialem devotionem.

« Consuevit Sedes Apostolica se justa petentibus exhibere facilem, et in explendis honestis petentium desideriis non minus efficacem. Hinc est, quod super negotiis nostris justis apud paternitatis vestræ mansuetudinem promovendis non immerito fiduciam nobis repromittimus. Novit igitur sanctitas vestra quod Galic. principes et populus nostræ ditioni subjecti humiliter a nobis postularunt, ut filium nostrum Colomanum ipsis in regem præficeremus, in unitate et obedientia sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ perseveraturis imposterum, salvo tamen eo quod fas illis sit, a ritu proprio non recedere. Verum ne tam expediens nobis et vobis illorum propositum ex dilatione sustineat impedimentum, quod quidem multis de causis accidere posse constat, si legatum ad hoc exequendum a latere vestro destinatum præstolamur, a sanctitate vestra postulamus, quatenus venerabili in Christo patri nostro I. Strigoniensi archiepiscopo detis in mandatis, ut Apostolica fretus auctoritate, dictum filium nostrum eis in regem inungat, et sacramentum super obedientiam sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ exhibenda ab eodem recipiat.

9. « Præterea innotescere volumus vestræ paternitati, nos ad proficiscendum Hieresolymas, sicut et tenemur, studiose intendere, et omni diligentia festinare. Ideoque regni nostri curam, cujus principes ad dissentiendum proni sunt, et filiorum nostrorum tutelam, quorum ætas patrono indiget, et patri nostro in Christo I... Strigoniensi archiepiscopo, qui et dignitate cæteris præeminet, et fidei constantia probatus est, cum quibusdam aliis, quorum providentia et in recessu, et post recessum nostrum credimus regnum plena tranquillitate potiri immutabiliter, possumus commendare. Quapropter rogamus paternitatem vestram, quatenus compatiendo nostris necessitatibus, ipsum ab onere accedendi ad vos habeatis excusatum ; venerabiles autem viros Quinqueecclesiensem et Geuriensem episcopos, necnon præpositum Albensem cancellarium nostrum, dudum voto alligatos, et signo crucis insignitos, ut nobis itineris socii sint, utpote ex quorum societate non modicas vires constat nobis accrescere, a vocatione vestra diligenter imploramus absolvi ».

Illos cum aliis episcopis a Pontifice ad Lateranense Concilium sequenti anno celebrandum evocatos fuisse arbitramur ; pergit rex :

10. « Deprecamur insuper paternitatem vestram, ut omnes conspiratores, et infidelitatis machinatores, qui propter regni scissuram filium nostrum, nobis viventibus et nolentibus, in regem sibi præficere, vel coronare attentaverint, tam clericos quam laicos sententia excommunicationis (innodet). Meminerit etiam sanctitas vestra anno ante præterito super jure coronationis ad Ecclesiam Strigoniensem pertinentis, per venerabilem R... episcopum Vesprimiensem nuntium nostrum, vos nobis litteras direxisse, continentes laudabile vestrum consilium, et rationem efficacem, quod si coronatio ad plures pertineret, materiam dissensionis et schismatis facile excitaret, dum unus unum, alius alterum in regem coronaret, quas cum quibusdam aliis a Sede Apostolica nobis directis, et continentibus solam Strigoniensem Ecclesiam, in officiales domus regiæ jurisdictionem habere, in occisione felicis recordationis uxoris nostræ per subreptionem amisisse. Quarum continentiam quia credimus in registro contineri, petimus a sanctitate vestra nobis rescribi ».

11. Ex his ineptiæ arguitur commentitia fabella, quam refert Bonfinius [1] ab eoque novatores mutuantur [2], nimirum Andræam regem ad sacrum bellum iturum regni administrationem Banebano demandasse, ejusque uxori Gertrudis reginæ fratrem, qui ad sororis ægritudinem levandam in Ungariam venerat, libidinis ardore impulsum regina ipsa adjutrice stuprum intulisse ; quapropter iratum Banebanum Gertrudem confodisse, moxque profectum ad regem, qui Constantinopoli substiterat, ferrum quo reginam interemerat, obtulisse, dixisseque : « Si peccavi, eodem me confice, verum si jure id factum censes, absolve ». At regem domum ipsum regredi, fideliterque injunctum sibi munus gerere jussisse, se bello perfecto causam cogniturum ; denique Andream in Pannoniam reversum Banebanum in judicium vocasse, probanteque illo stuprum uxori suæ reginæ culpa illatum, quæstione liberasse. Verum narrationem ejusmodi niti mendacio illud aperte ostendit, quod regina, antequam Andræas Hierosolymitanum iter arriperet, occisa esset, ut rex ipse testatur. Eam porro calumniam Gertrudi reginæ de exercito lenocinio, procuratoque adulterio aspersam, ut longe ab ejus moribus alienam, etiam a Longino [3] refutatam anno superiori vidimus. Atque de his satis ; jam quæ supersunt, ex Andrææ litteris in medium adducamus.

12. « Nec diffiteri possumus nec volumus, decima monetæ, ubicumque cudatur in tota Ungaria, vel quicquid loco monetæ succedat, ad jus Strigoniensis Ecclesiæ pertineat, quod etiam in formatione pacis anno ante præterito a parte adversa publice fuit recognitum, licet minus plene

[1] Bonfin. de reb. Ung. l. VII. decad. II. — [2] Cent. XIII. cap. 6. col. 670. — [3] Longin. Hist. Pol. l. VI. an. 1213.

fuerit scriptum quam intellectum. Præstatio quoque sacramentorum regibus et reginis Ungariæ, eorumdemque hæredibus, cum cæteris juribus, sicut in confirmationibus vestris, et antecessorum vestrorum Apostolicorum virorum continetur. Amplius quod admirari non sufficimus, et a notitia paternitatis vestræ alienum fore nequaquam volumus, Colocensem scilicet archiep., hominem pacis nostræ, in quo sperabamus, ob cujus vehementem affectionem et promotionem super alios fere totius regni nostri majorum et minorum o lium incurrimus. Quem etiam nuper a nobis licentiatum peregrinationis causa supra honorem sibi debitum extra regnum cum comitatu duorum episcoporum Geuriensis et Vesprimiensis conduci fecimus, pecuniam quam bonæ memoriæ uxor nostra ad opus et usum filiorum et filiarum nostrarum congesserat, et apud quemdam civem nostrum deposuerat, in auro et argento in massa, vasis, et utensilibus aureis et argenteis, ad æstimationem VII millium marcharum nobis nescientibus abstulisse et asportasse.

13. « Petimus igitur a sanctitate vestra, super restituendo quod nobis injuste sublatum est, Apostolicam commonitionem præmitti, qua interposita et satisfactione non secuta in tempore, non indigne ferat paternitas vestra, si de ipsius proventibus damnum nobis illatum resarcire studuerimus. Cæteris autem quæ verbo tenus lator præsentium vobis explicaverit, non minus quam litteris fidem indubitatam adhibeat sanctitas vestra ». Hactenus Andræas rex ad Innocentium, ut ad susceptam expeditionem in Sarracenos promovendam Apostolicum ipsi auxilium explicaret; nec regiis votis Pontificem defuisse putandum est, cum singulari ardore animi ac studio crucesignatorum clientelam arripere consuevisset. Hæc de meditata in Mahumetanos expeditione suffecerint; quid in Albigenses ad abolendas illorum reliquias agitatum sit, nunc intueamur.

14. *Missi in Gallias legati ad compescendos Albigenses, quorum protervia, duce Montfortio, conteritur.* — Dejecti Montfortii victoriis, et crucesignatorum terrore hæretici, ad eludendas meritas pœnas ad Apostolicam, ut certissimum, pietatis asylum, magna ex parte confugerant : ac missis oratoribus Tolosates. Convenarum comes, Gasto Bearniæ dominus, aliique proceres urgebant Innocentium precibus, ut ipsos in gratiam admitteret. Non leves præterea inter Catholicos discordiæ erant exortæ, inter Narbonenses maxime et Montfortium. Tum Aragonia magnis tumultibus fremebat[1], cum alii Petri regis fratribus, qui regnum affectabant, adhærescerent, alii ejus filium Jacobum, postea ob res præclare gestas expugnatorem dictum, regem salutarent, ad quem e Montfortii potestate, in quam ceciderat, regno restituendum[2], componendas Aragoniorum seditiones, Narbonensium controversias extinguendas[1], Tolosates[2] ac nonnullos proceres pœnitentes in gratiam recipiendos[3], imponendum principem comparatæ hæreticorum ditioni, ac denique exscindendas[4] hæreseos reliquias, Innocentius Petrum Beneventanum S. Mariæ in Aquiro diaconum cardinalem, legati Apostolici munere auctum, in Gallias misit, quem archiepiscopis Ebredunensi, Arelatensi, Aquensi, ac Narbonensi, illorumque suffraganeis, ut debito honore exciperent, litteris[5] commendavit : quibus nonnulla de cladibus a dæmone hæreticorum opera inflictis, quorum improbitatem cum equo rufo Apocalypsis comparat ; deque adhibita a se in medendis iis malis diligentia præfatus, de legato hæc addit :

15. « Quia ille, qui paci hominum invidet et saluti, novas illic dissensionis materias seminavit, ne superexcrescente zizania triticum suffocetur, cum labore tanto et studio seminatum, dilectum filium nostrum Petrum S. Mariæ in Aquiro diac. card. Apostolicæ Sedis legatum, virum utique litteratum, providum et honestum, quem inter cæteros fratres nostros specialis charitatis brachiis amplexamur, ad partes ipsas a latere nostro destinamus, qui auctoritate ac vice nostra pacis fœdera jampridem inita corroboret et confirmet; et ut vir potens in opere et sermone, novellam plantationem irrigans, in fide foveat et consolidet orthodoxa : et generaliter destruat et evellat, ædificet atque plantet, quæ destruenda et evellenda, necnon ædificanda viderit et plantanda, corrigendo et reformando, quod correctionis et reformationis officio cognoverit indigere. Dat. Later. XVI kalendas Febr. Pontificatus nostri anno XVI». Iisdemque verbis Simoni Montisfortis comiti hoc significavit[6].

16. Injuncta etiam est legato provincia[7], ut Tolosates Ecclesiæ conciliaret, Sedisque Apostolicæ Clientelæ commendatos haberet, dum in fide catholica perstarent.

« Etsi Tolosanorum excessus gravis sit et enormis; quia tamen sæpe et nuper per dilectum filium P. Guitardum, et B. Gilaberti nuntios suos pulsarunt ad januam, et humiliter pulsantibus non est Ecclesiæ aditus præcludendus, discretioni tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus sufficienti ab eis, juxta quod videris expedire, cautione recepta, ipsos reconcilies Ecclesiasticæ unitati, et sic civitas ipsa reconciliata sub Apostolicæ Sedis protectione consistat, non molestanda de cætero a comite Montisfortis, vel aliis fide Catholicis, dum in fide Catholica et Ecclesiastica pace duxerint persistendum. Quod si forte satisfacere noluerint, et in errore suo duxerint persistendum, nos per indulgentias innovatas crucesignatos et fideles alios præcepimus excitari, ut ad exstirpandam

[1] Surit. l. II. c. 66. Marian. l. XII. c. 4. — [2] Lib. XVI. post Ep. CLXXI.

[1] Petr. Vall. c. 77. — [2] Innoc. l. XVI. Ep. CLXXII. — [3] Post eamd. Ep. — [4] Ep. CLXII. — [5] Ibid. — [6] Post Ep. CLXXI. — [7] Ep. CLXXII.

pestem hujusmodi divino freti auxilio insurgentes, tam contra ipsos quam quoslibet alios receptatores, aut defensores eorum, qui plus ipsis hæreticis sunt nocivi, procedant in nomine Domini Sabaoth. Dat. Later. VIII kal. Febr., Pontificatus nostri anno XVI ». Eademque pro Convenarum comite, et Gastone supra commemoratis scripsit. Admissos porro a legato in gratiam Ecclesiæ hos viros principes, atque ad frænum injiciendum audaciæ ac levitati, ne facile a fide resilirent, nonnullas arces præsidiario milite ipsorum sumptibus muniendas tradere jussos esse; tum restitutos sacris Tolosates ac Narbonenses repressos, testatur Petrus Vallisarnensis[1], ex quo a nobis delibandum est, quæ hoc anno victoriæ de Albigensium pertinacissimis fuerint reportatæ.

17. Narbonensibus ergo imperiis legati pacatis (incutiebat enim illis terrorem illius auctoritas fulta crucesignatorum armis, quos episcopus Carcassonensis et Jacobus de Vitriaco ad Christi defendendam gloriam incenderant) post festa Resurrectionis Dominicæ, Montfortius belli molem versus Caturcensium et Aginnensium partes effudit; expugnatum eversumque Mauriliacum, septemque Waldenses ignibus injecti : mons Pisatus ab hoste trepido relictus vacuus excisus : Marmanda compulsa ad deditionem, Angli vero, qui regiis signis defixis oppidum defendendum susceperant, in Regulam se recepere : obsessum Cassanolium, ubi hæreticorum colluvies erat, cumque Joannes Anglorum rex Petrachoræ cum ingenti exercitu ageret, hæretici ipsum sæpius interpellavere, ut obsessis opem ferret, ac rumor increbuerat ipsum jam imminere : iniquo enim ferebat animo nepotem, filium scilicet comitis Tolosani, paterna ditione depelli, et confugientes ad se hæreticos magna nomini aspersa labe excipiebat. Sed Montfortius ad arcendos ejus conatus sese comparabat; ac postquam vi in arcem irrumpere sæpius tentatum esset, fatigati perterritique hostes cum imprimendos proxime impetus sustinere non posse vererentur, intempesta nocte diffugere, captumque oppidum eversumque est.

18. Perdomiti etiam alii pluraque loca victorem excepere, diruta Doma[2], Monsfortis solo adæquatus, cujus loci dominus, cui Bernardo Casuacio nomen erat, illiusque uxor vicecomitis Turenæ soror crudelissime in Catholicos sævierant, inventi enim Sarlati utriusque sexus centum quinquaginta oculis ab eo tyranno orbati : nec impar scelere uxor mamillas pollicesque pauperibus mulieribus amputare erat solita, ne vel nutrire vel labore vitam tolerare possent; eodemque impetu victoriæ Castrum-Novum, ac Benacium in Monfortii potestatem venere. Fuerant ea munitissima oppida hæreseos sentina fœdissima, e quibus ingentia mala a centum annis superioribus in vicinas regiones inundarant; iisque deletis, pax Caturcensibus, Aginnensibus, Lemovicensibus, ac Petragoricensibus est restituta, quibus Jordanus consentanea scribit his verbis[1] : « Eodem anno comes Simon cepit quatuor castra fortissima hæreticorum, ubi securi manebant per annos centum et ultra ». Inde Capdenacum captum ac Rhutenæ admoto exercitu comes Rhutenensis ad dandam Montfortio fidem hominiumque ligium præstandum compulsus. Postea media rigente hyeme occupato Severaci suburbio, urbs aliunde munitissima ob summam rerum inopiam ad excipiendum victorem adducta, frenatæque latronum excursiones, qui inde frequentibus eruptionibus vicina vastare erant soliti.

19. *Concilium apud Montempessulanum.* — Appetebant[2] Natalis Domini festi dies, cum a Petro Beneventano legato apud Montempessulanum celeberrimum præsulum Concilium indictum est, cui archiepiscopi quinque, episcopi viginti octo, pluresque abbates atque optimates interfuere, ut de præficiendo Tolosæ aliisque civitatibus, quæ se fidei ac voluntati legati crediderant, principe agitaretur : eademque tradit memoratus Jordanus, qui Tolosanos ad ambiguam fidem devinciendam legato obsides dedisse ait[3]. Montempessulanum non est ingressus Montfortius, cum civibus exosus esset; in castro tamen vicino agebat, ut facile cum eo consilia agitari possent. Coacto igitur cœtu, hæc verba ad patres legatum habuisse refert Vallisarnensis : « Repeto et requiro a vobis sub obtestatione divini judicii et obedientiæ debito, quo Romanæ Ecclesiæ tenemini, ut omni gratia, odio, livore postpositis, detis nobis fidele consilium secundum scientiam vestram, cui melius et utilius ad honorem Dei et sanctæ matris Ecclesiæ, et pacem terræ, ad expugnandam vel expurgandam spurcitiam hæreticorum concedi et assignari debeat Tolosa, quam comes Tolosanus tenuit, et aliæ terræ, quas occupaverunt exercitus Christianorum crucesignatorum ».

20. Matura ergo deliberatione discussis, vocatisque ad calculum omnibus rationibus, scriptoque commendatis, omnium voluntates in eligendo Montfortio consensere : perpensa tamen legati auctoritate, ac litteris Pontificiis perlectis, archiepiscopum Ebredunensem oratorem ad Innocentium papam decrevere, quo omnium nomine Montfortium in principem deposceret. Nec prætereundum conventus tempore in non leve capitis discrimen venisse comitem : cum enim a legato evocatus urbem ingressus cum filiis duobus esset, cives quo flagrabant in eum odio, insidias comparavere; sed iis patefactis, alio suscepto itinere, ex iis emersit. Dissoluto tandem cœtu, missus Tolosam a legato episcopus Tolosanus ut urbem potestati legati commissam firmissimo præsidio civium sumptibus muniret. Paruere metu adducti cives, ac Raymundi filium e palatio avito ejecere.

21. *Philippi contra Othonem bellum et victo-*

[1] Pet. Vall. Hist. Albig. c. 77. — [2] Ibid. c. 80.

[1] Jor. Ms. Bibl. Vat. signat. num. 1960. — [2] Ibid. c. 81. — [3] Jord. ubi sup.

ria.— Ut meritas perfidiæ suæ pœnas ob hæreticos defensos Raymundus tulit, ita Philippus Galliarum rex ob insectatos ferro flammisque hæreticos florentissimas de hostibus potentissimis victorias a Deo est consecutus; nec enim aptius ulli rei, quam defendendæ religionis zelo parta ab ipso clarissima trophæa adscribere possumus. Effulsit vero ad terrorem in Othone divini numinis vindicta : cum enim Pontificiis monitis conculcatis, inito cum Joanne Anglorum rege, Ferrando Belgii comite aliisque proceribus Gallicæ aulæ stipendiariis perduellibus armorum fœdere Philippum regem bello peteret, fœdissima ad Bovinas deletus clade, moxque a suis desertus in miserum adeo statum redactus est, ut nunquam sese erigere potuerit; ac demum amisso imperio, dolore contabuerit. Nec mirum a Philippo superatum, a quo pietate longe vincebatur : tradit namque Rigordus magnæ fidei auctor, Philippum ubi imminere hostem, jamque primas acies se lacessere et concurrere accepisset, proximum templum ingressum preces ad Deum ardentissimas, quas periculi magnitudo accenderat fudisse, dispositisque copiis signa collaturum hanc ad milites orationem habuisse [1] : « In Deo tota spes et fiducia nostra est posita. Rex Otho et exercitus suus a domino papa excommunicati sunt, qui sunt inimici et destructores rerum sanctæ Ecclesiæ, et pecunia qua eis stipendia ministrantur, de lacrymis pauperum, et de rapina Ecclesiarum Dei et clericorum acquisita est : nos autem Christiani sumus, et communione et pace sanctæ Ecclesiæ fruimur, et quamvis peccatores simus, tamen Ecclesiæ Dei consentimus, et cleri pro posse nostro defendimus libertates, unde præsumere fiducialiter debemus de Dei misericordia, qui nobis licet peccatoribus dabit de suis et de nostris hostibus triumphare ».

22. Philippum vero maxima in eo bello pericula adiisse tradunt auctores, e quibus Joannes Villanus id memoria dignum scribit [2]: Philippi proceres cum adversa hostibus castra defixa essent, pæne defectionem meditatos, atque ad eos sibi conciliandos regem deposita in altari corona præcepisse, ut illam omnium dignissimo traderent, seque ipsi lubentissime pariturum, eoque facto confusos, conversis animis fidissimos ipsi futuros sacramento spopondisse. Nec minus periculum divina ope evasit, cum undique circumfusus hostibus (illum enim omissis cæteris peti Otho jusserat, victoriam in eo sitam arbitratus) suffosso equo in terram dejectus est; ad quod visus est dæmon allusisse, cum ambiguo responso de pugnæ exitu consulenti illusit, qua de re hæc Rigordus [3] : « Sicut etiam famæ loquacitate cognovimus, ipsa vetula comitissa Flandriæ, Hispana genere, matertera ipsius Ferrandi, filia regis Portugalensis, unde et regina comitissa appellabatur, præstigiis et sortilegiis eventus belli scire desiderans, ab angelis, qui hujusmodi artibus præsunt, secundum morem Hispanorum tale meruerat habuisse responsum : Pugnabitur, et in ipsa pugna rex prosternetur in terram, et equorum pedibus conculcabitur, et carebit sepultura, Ferrandus post victoriam cum maxima pompa a Parisianis recipietur. Hæc omnia recte intelligenti possunt interpretari in verum : consuetudo enim dæmonis est semper talibus, qui eum colunt, amphibologice loqui, eorum desideria palliata veritate involvens, ut suos semper cultores decipiat, et ut ipsi de se bona semper credant dici, quæ Deus ad eorum confusionem et aliorum honorem fieri disponit ». Ex cujus infelicis principis casu, qui magna pompa onustus vinculis Parisios adductus est, ut arctissimæ custodiæ traderetur, quam urbem illi Otho, dum Francorum regnum inter suos partiretur, attribuerat, discant homines nunquam fallacibus dæmonum oraculis fidere.

23. Adscripsit eam victoriam Philippus divino numini, cujus gloria alia etiam insigni victoria, quam ipsius filius Ludovicus de Joanne Anglorum rege eodem mense in Andegavia reportavit, atque obsidionem qua Rupem monachi hostis premebat, solvere coegit, cumulata est : utque grati erga Deum animi illustre monumentum ac trophæum statueret, magnificum eidem victori Deo templum Sylvanecti posuit, atque ædes amplissimis opibus auctas religiosis viris excitavit, ut scribit Rigordus his verbis : « Quia pater et filius de magnis adversariis eodem tempore triumphare meruerunt, in ejusdem triumphi memoriam rex Philippus ædificari fecit abbatiam de Ordine S. Victoris Parisiensis juxta Sylvanectum, quæ appellatur Victoria ». Nec stetere hic Philippi secundæ res : Pictones enim sese illi ultro dedidere, ac solo terrore de aliis potentissimis hostibus prœlium confecit. De superiori Othoniana clade, Philippique victoria (ut eos omittamus, qui Rigordum exscribere consueverunt [1]) agunt etiam Urspergensis [2], Stadensis [3], Matthæus Parisius [4], Godefridus [5] aliique plures [6], quos inter supradictæ historiæ S. Lamberti antiquus auctor, qui illam Francorum regi divinitus concessam ostendit, lepidumque ac facetum hujuscemodi Philippi facinus refert.

24. « Dux Brabantiæ Henricus ante dictus, brevi elapso tempore, misit ad regem Franciæ (quippe socerum suum) legatos, plurimum illi se congratulari simulans pro prædicta victoria de Othone obtenta. At rex, duas sub sigillo regio reclusas dimisit schedulas, quarum dux primam aperiens nihil in ea scripturæ reperit; in altera autem sententiam verba hujusmodi continentem legit : Sicut prior schedula scripto fuit vacua, ita

[1] Apud Rigord. in Phil. Aug. — [2] Jo. Vill. l. v. c. 35. — [3] Rig. ubi sup. Paris. Hist. Angl.

[1] Vinc. Bellov. S. Ant. et a. — [2] Ursp. in Chro. ann. 1214. — [3] Stad. in Chron. eod. ann. — [4] Par. Hist. Angl. — [5] Godef. in Annal. Jord. Ms. Bibl. Vat. — [6] Lang. Chr. Citizen. Trit. Chr. Hirsaug. Bern. Chr. Reg. Franc. Naucl. in Chr. Jacob. Meyer. An. Fland. eod. ann. et alii. Crantz. Hist. Sax. l. VII. c. 35.

et dux fide justitiaque vacuus est ». Plane fide atque justitia vacuus, namque Ferrandi Flandriæ atque Hannoniæ comitis, qui Leodiensis episcopi patrocinium sumpserat, metu adductus, Leodium accesserat, atque antistitis pedibus advolutus veniam poposcerat, et crimen expiaturum promiserat, subinde tamen Francorum regem socerum suum deseruit, ad exauctoratum, sacrisque interdictum Othonem iterum transfugit, illum rursus in Leodienses concitavit, quos ut facilius insequi et opprimere posset, ipsi hujus anni mense Maio Mariam filiam suam matrimonio conjunxit (de his nuptiis Flandriæ quoque Annales [1]). Sed genero postea a Francis victo, fractus etiam est Henricus atque a Friderico imperatore designato subjugum missus, subdit namque anonymus scriptor [2] : « Itaque Fridericus, audito quod Francorum rex Philippus tanta, ut dictum est, victoria Othonem ejusque principes expugnasset : securus Rhenum maximo cum exercitu transiens, circa Trajectum ad Mosam venit, et quicumque illi hactenus restiterant, statim se eidem in omnibus sub fidei juramento subjecerunt. Peragrata autem omni provincia, cum ad introitum venisset Brabantiæ, sciens dux quod nullam de commissis consequeretur veniam, si ulterius vellet resistere, cauto ductus consilio, se cum filio suo primogenito subdidit per omnia regiæ ditioni. Quos a suis rex secum captivos abducens finibus, reversus est ad propria : prius tamen ut præmisimus in omni pacis et libertatis gaudio nostra diœcesi restituta etc. » Hæc ille, qui de Othone subjungit : « Cumque præfatus audisset Otho, quod Fridericus Augustus secum captivos illos abduceret, timens fugit de Colonia una cum conjuge sua ducis illius filia, et apud Brunswich multo tempore commoratus est ». Ita Othonianus tumor brevi instar bullæ elisus est, ac partæ a Philippo victoriæ præcipuos fructus Fridericus collegit.

25. *Angliam ab interdicto solvit, denarium S. Petri exigit Innocentius.* — Profligato igitur penitus Othone [3], Joannes Angliæ rex admodum animo est consternatus, quem in eo bello quadraginta marcharum millia a Cisterciensibus exorta consumpsisse ait Parisius, justo Dei judicio, qui nunquam ex sacris opibus principum res augeri, sed deteri permittit. Cum enim Anglus in se Philippum victrices copias vertere cerneret, de paciscendis induciis egit, quæ demum in quinquennium a Philippo, quamvis opprimendi hostis non exigua spes arrideret, concessæ sunt. Quod vero ad res Anglicanas attinet, cum Stephanus Cantuariensis archiepiscopus acerbe ferret Nicolaum Tusculanum episcopum Apostolicæ Sedis legatum, vacantibus in Anglia Ecclesiis præsules præficere, suffraganeorum suorum coacto Concilio, legatione missa, ne id faceret prohibere conatus est, sed frustra, ipso cardinale legato per nuntium apud Sedem Apostolicam agente. Quomodo vero hæc omnia se habuerint, ex Matthæo Parisio accipere operæpretium est : « Quo cum pervenisset, (nimirum Pandulphus), famam archiepiscopi Cantuariensis in conspectu summi Pontificis non mediocriter denigravit : regemque Anglor. tantis ibidem extulit laudum præconiis, asserens se regem tam humilem, tamque modestum catenus non vidisse, ut in oculis domini papæ idem rex gratiam admirabilem obtineret. Restitit autem Pandulpho ibidem magister Simon de Langetuna, frater archiepiscopi Cantuariensis. Sed quoniam charta regis auro bullata, domino papæ de subjectione et tributo regni Angliæ et Hyberniæ, a prædicto Pandulpho nuper delata fuerat, magister Simon in suis contradictionibus non potuit exaudiri. Asserebat præterea Pandulphus memoratus in præsentia domini papæ archiepiscopum et episcopum in exactione et ablatorum restitutione tempore interdicti nimis esse rigidos et avaros : quodque ipsum regem et regni libertates plus æquo deprimebant, et sic propositum archiepiscopi et episcoporum ad tempus accepit dilationem ».

26. Hoc quoque anno Innocentius papa ab eodem rege atque archiepiscopo per legatos Romam missos rogatus, ut latam in Angliæ regnum interdicti sententiam revocaret; ea de re ad Tusculanum episcopum litteras dedit, quas auctor recitat [1]. Quibus etiam concordiæ leges regem inter atque episcopos approbat, ut nimirum ad sarcienda inflicta damna præter jam data alia quadraginta marcharum millia traderet, atque insuper duodecim, annis singulis, marcharum millia, donec omnino factum esset satis : « Ad hoc fideliter exequendum obligavit, seipsum ipse rex per proprium juramentum, et per litteras patentes, sigillo suo communitas, necnon per fidejussionem Wintoniensis, et Norvicensis episcoporum, Cestrensis et Wintoniensis, et Willelmi marescalli comitum, ita quod tam hæredes ipsius regis quam successores eorum tenebuntur adstricti. Quocirca per Apostolica tibi scripta præcipiendo mandamus, quatenus secundum formam præscriptam procedere non postponas, nisi de mera et libera voluntate partes aliter duxerint componendum. Dat. Laterani ».

27. Eodem argumento Epistola extat in Pontificio Regesto ad eumdem legatum missa [2], qua munus ipsi demandatum, ut mox atque regem sacramento adegisset erepta præsulibus a se restitutum iri, atque in resarciendis damnis illatis Pontificis arbitrio pariturum, interdictum dissolveret, sub quo jamdiu Anglia ingemiscebat : « Tu receptis ejus patentibus litteris suo sigillo munitis, quibus se profiteatur ad hoc etiam in-

[1] Meyer. Fland. Annal. ann. 1214. — [2] Lib. III. de S. Lamb. c. 16. Godef. in Annal. Trithem. Chr. Hirsaug. Naucl. in Chr. ann. 1214. — [3] Rig. ubi sup. Paris. Hist. Angl.

[1] Matth. Par. eod. an. — [2] Innoc. l. XVI. Ep. CLXIV.

ter alia ex præstito pridem nobis juramento teneri, quod tam super restituendis ablatis quam super recompensandis damnis mandatis nostris absque refragatione parebit, relaxes protinus sententiam interdicti, et super utrisque inquisitionem fieri facias diligentem, quam nobis mittere non postponas. Prætaxatam vero pecuniam distribui facias, secundum proportionem ablatorum, inter eos quibus est restitutio facienda. Cum igitur hoc mandatum de certa scientia faciamus, volumus et jubemus, ut illud sublato cujuslibet contradictionis, et appellationis obstaculo exequaris, nisi jam aliter sit de communi voluntate provisum, vel adhuc convenerit providendum, pro relaxando celeriter interdicto, quia tali ac tanta cautione præmissa servari non decet ob hujusmodi causam diutius circa populum sententiam interdicti, quam circa regem absque mandato nostro idem archiepiscopus relaxavit, celebrando illi divina, ut alia taceamus, in quibus ipse fines nostri mandati asseritur excessisse : per quæ tamen Ecclesiasticæ libertati nolumus impedimentum afferri, pro qua est summopere insistendum. Datum Laterani X kal. Feb. Pontif. nostri anno XVI ». Quomodo vero Nicolaus, acceptis Innocentii litteris, Londonii apud S. Paulum Magnum archiepiscoporum, episcoporum, abbatum, priorum, comitum aliorumque optimatum collecto conventu, Apostolicæ Sedis jussa peregerit, ac SS. Apostolorum Petri et Pauli festo die interdicti latam ante sex annos sententiam in principe Ecclesia cunctis exultantibus solemni ritu sustulerit, auctor memoratus tradit.

28. Cum vero prælati Anglicani, qui sua a rege expilata querebantur, vectigal Romano Pontifici pendi solitum, dictum vulgo denarium S. Petri, in suos usus magna ex parte avertissent, illius recuperandi legatis provincia his litteris[1] juncta est : « Cum sicut vestra discretio plene novit, singulæ domus totius Angliæ singulos denarios pro censu B. Petri annuatim nobis solvere teneantur, prælati Angliæ, qui eum nostro nomine collegerunt, rem invito domino contrectantes, majorem sibi exinde partem non sunt veriti retinere : cum nonnisi trecentas marchas nobis persolverint, et sibi mille vel amplius usurparint. Ut igitur jus Ecclesiæ Romanæ servetur illæsum, discretioni vestræ præsentium auctoritate districte præcipiendo mandamus, quatenus prius recipientes ab eis denarium ipsum, prout hactenus exsolverunt, et eos ad id, si necesse fuerit, per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compellentes, firmiter postmodum ex parte nostra injungatis eisdem, ut residuum cum integritate persolvant, etc. Dat. Lat. V kal. Febr., Pontif. nostri anno XVI ».

29. *Castellæ et Aragoniæ regna successione regum laborant.* — Hoc eodem anno, ut de Hispanicis rebus aliquid dicamus, obiit Alphonsus Castellæ rex, exactis in regno quinquaginta tribus annis, ut docet Rodericus[1] Toletanus archiepiscopus, qui ejus confessionem excepit, defunctoque justa persolvit, atque ex eo Joannes Mariana[2], quorum uterque piissimum principem magnis laudibus ornat. Lucas tamen Tudensis quinquaginta duntaxat annos ejus regno tribuit, dum hæc de eo posteritati tradit : « Rex autem Castellæ Adelphonsus in Domino roboratus, obsedit fortissimum castrum Sarracenorum Alcalzam, et cepit ipsum, et reversus est in Castellam, cum gloria magna, atque feliciter vitæ termino consummato, obiit in territorio Arrevali, et ut tantum regem decebat, Burgis in monasterio de Olgio, quod ipse construxerat, gloriose sepultus est ; regnavit annis quinquaginta ». Successit parenti Henricus filius undennis, qui imbellibus manibus sceptrum sustinere vix potuit : paulo enim post ejus mater Eleonora, quæ regni procurationem adierat ex viri desiderio, vitam amisit, reique publicæ administratio Berengariæ Henrici sorori reginæ Legionensi delata est, indeque a proceribus, qui femineam imbecillitatem spernebant, summisque rebus præesse ambiebant, magni excitati motus in Castella fuerunt.

30. Longe gravioribus Aragonia fluctuavit, cum Sanctius et Ferdinandus Jacobi sexennis pueri ætate contempta, quem etiam illegitimis nuptiis procreatum contendebant, regnum non ambiguis artibus affectarent ; ac Sanctius fratrem Ferdinandum ut monachum, et gerendis rebus inutilem excludere niteretur ; Ferdinandus vero Ramiri regis exemplo suam causam tueretur, atque excluso Jacobo se proximum sanguine disputaret. At Aragonii ad declinanda bellorum civilium mala, missis ad Pontificem oratoribus expetiere, ut Jacobum regem, qui a Montfortio Carcassonæ servabatur, sibi restitueret, quod Petri Beneventani cardinalis legati opera factum insinuavimus, ubi de ejus legationis causis verba fecimus, quibus consentanea Jordanus prodit his verbis[3] : « Mortuo rege, filius ejus parvulus Jacobus tutelæ comitis Simonis relictus est, et ejus filiæ desponsatur, sed quia in bello regi dederat mortis occasionem, prævidit Sedes Apostolica, ut puer suis naturalibus redderetur, et per papæ legatum rex Jacobus fuit suis fidelibus restitutus, et accepit conjugem Alienor » ; extant vero Apostolicæ litteræ[4] ad Montfortium, quibus jubetur Petro legato Jacobum regem committere : ad quod etiam Aragoniorum minis adduci potuit, quos ipsi bellum indicturus fuisse, nisi regem restituisset, scribit Surita[5], additque Petri Beneventani opera rem perfectam, cum prius Aragonii sacramento devincti fuissent, se Jacobi vitæ ac regno summa fide ac religione prospecturos. E quibus paterna Sedis Apostolicæ

[1] Ep. CLXXIII.

[1] Rod. Tol. de reb. Hisp. l. VIII. c. 15. — [2] Jo. Marian. l. XII. c. 4. — [3] Jord. Ms. Bibl. Vat. sign. num. 1960. — [4] Innoc. l. I. post Ep. CLXXI. — [5] Sur. l. II. c. 66.

sollicitudo perspicitur quam in tuendis regibus ac principibus, quos ætatis infirmitas temeritati versutiæque subditorum exponit, collocare consuevit.

31. *Arguit Innocentius Lundensem episcopum.* — Nec defuit Pontifex studio et opera defendendis præsulibus virisque Ecclesiasticis, quorum dignitas ab improbis violata fuerat. Strigoniensem enim archiepiscopum [1], cæterosque Pannoniæ episcopos in sacrilegos quosdam animadvertere jussit, qui in Colocensem archiepiscopum, et alios clericos violentas manus injecerant; singulis enim illos festis, pulsatis campanis, accensisque cereis, in eorum diœcesibus, anathemate damnatos publice denuntiari jussit, ac Poloniæ duces, sacrilegos illos, si ad se confugissent, ejicere mandat [2]. Cumque archiepiscopus alter, nimirum Lundensis, excusationem ad Synodum non veniendi afferre niteretur, gravem hanc Epistolam misit [3]:

« Archiepiscopo Lundensi A. S. L.

« Inter cætera devotionis obsequia, quæ tenentur episcopi et præcipue archiepiscopi Sedi Apostolicæ tanquam matri fideliter exhibere, hoc unum præcipue debet esse, ut ad Concilium veniant evocati, ad quod archiepiscopi juramento præstito sunt adstricti; unde plurimum admiramur, quod te super hoc excusare aliquatenus voluisti; cum etiam non vocatus deberes modis omnibus laborare, ut tam sancto Concilio interesses, ad quod ex omni parte cum desiderio multo current principes et prælati, et totius cleri generaliter flos et decus, ut tot et tantos Patres conscriptos ad ædificationem suam videre valeant et audire, ac mereantur esse participes orationum suarum et bonorum omnium, quæ sancta Synodus duxerit statuenda. Non ascendat igitur in cor tuum, vel cujusquam Pontificis aut prælati, ut tam ignominiosam maculam in gloria sua ponat, quod se a tanta solemnitate, ac opere sic necessario et tam pio qualibet occasione subducat, quia præter inobedientiæ culpam et pœnam, indignationem Dei et nostram, et confusionem incurreret ac opprobrium sempiternum. Ideoque per Apostolica scripta mandamus, et districte præcipimus, quatenus tam tu præcipue, quam cæteri Ecclesiarum prælati per tuam provinciam constituti juxta primi mandati nostri tenorem a kal. Novembris proximo nunc futuris usque ad annum, sive per mare, sive per terram quocumque modo poteritis ad Sedem Apostolicam venire pro viribus laboretis. Speramus enim in Domino, quod interim ille, qui potenter imperat ventis et mari, frementis freti fluctus sedabit, ut fiat optata tranquillitas navigantibus, et inimicos reducet ad pacem, ut fiat iter agentibus via tuta, etc. Dat. Romæ apud S. Petrum IX kal. Martii, Pontificatus nostri anno XVI ».

32. Dolemus non reperiri Innocentii Epistolarum librum XVII ac XVIII unde Annales nostri rebus a tanto Pontifice præclare gestis locupletandi ornandique essent; decerpta itaque ex libro [1] censuum sacramenti formula, ex qua Scurienses Romano Pontifici se obstrinxerunt, hujus anni periodum absolvemus: « Dominicæ Incarnationis anno MCCXIV, notum sit præsentibus et futuris, quod Petrus de Vach. nuntius militum et proborum hominum Scuriæ ad summum Pontificem asseruit se habere mandatum domini papæ, ut omnes probos homines Scuriæ, ex parte ipsius domini papæ moneret, et inducere procuraret, quod ipsi domini papæ, et S. Ecclesiæ Romanæ jurarent fidelitatem, ad cujus jus et proprietatem idem castrum Scuriæ ab antiquo dignoscitur pertinere, et ut idem castrum cum pertinentiis ejus fideliter ad honorem Dei, et domini papæ, S. R. E. pro posse custodirent, et tuerentur. Milites autem infrascripti, et probi homines ejusdem castri, ipsius monitis et mandatis summi Pontificis fidem et effectum congruum adhibentes, devote et benigne ipsi domino papæ exhibentes fidelitatis sacramentum præstiterunt, et quod idem castrum cum pertinen. suis pro posse fideliter custodient, et servabunt ad honorem Dei et sanctæ Romanæ Ecclesiæ, et domini papæ, et successorum ejus, salvo jure omnium eorum, qui jus habent in eodem castro etc. » Adjectæ sunt plurium subscriptiones quas omisimus ne tædium lectori crearemus.

[1] Ep. CLIX. — [2] Post eamd. Ep. — [3] Ep. LXXXI.

[1] Lib. cens. Ms. Vat.

INNOCENTII III ANNUS 18. — CHRISTI 1215.

1. *Concilium Lateranense Œcumenicum aperit Innocentius oratione habita ad Patres.* — Illustrarunt præsentem annum a Virginis partu millesimum ducentesimum decimum quintum Indictione tertia, conjuncta in Lateranensi Synodo Œcumenica totius Ecclesiæ lumina, ad quam Romani Pontificis jussu antistites, regum ac principum oratores, aliique viri scientiæ prudentiæque laude florentissimi, ex universo orbe confluxerunt; ut ex eo solemni conventu, veluti ex arce publicæ mentis optima in rebus dubiis ad temperanda Christiana regna, revocandum sanctitatis antiquum splendorem, restituendasque nomini Christiano Hierosolymas, consilia peterentur. In eodem enim Concilio errores contra augustissimam conficti Trinitatem divinitatemque, mundi corporei conditricem, profligati : abrogatum rursus Othoni male de Ecclesia merito imperium : editæ ad excolendos mores sanctissimæ leges; ac denique sacra in Sephadinum expeditio promulgata. De quibus dicturi primum habitæ Synodi temporis rationem constituamus.

2. Celebratum hoc anno Lateranense Concilium veteres scriptores, Conradus Urspergensis, Albertus Stadensis in Chronicis, Richardus e S. Germano in Chron. Fossæque Novæ Chronici auctor, Godefridus monachus, et Henricus Stero in Annalibus, Petrus Vallisarnensis in historia Albigensium, Matthæus Parisius hist. Angliæ, Fragmenti historici incertus auctor, Patavinus monachus ac Bernardus in Chronicis, recentioresque innumeri posteritati consecrarunt, ut nullus de eo ambigendi relictus locus videatur. Cæterum habitum Novembri mense asserunt, ex auctoribus percensitis, qui mensis meminere [1], tertioque idus Novembris, S. Martini festo die cœptum, sicuti Fossænovæ Chronici auctor mox adducendus, ac Godefridus affirmant. De istiusmodi igitur Synodo hæc in Fossænovæ Chronico : « Tempore domini Innocentii III papæ, anno ejus XVIII, mense Novembri III id. Novemb. dominus papa Innocentius primo ascendit in thalamum, et ibi celebrata oratione et benedictione super conventum, sic exorsus est dicens : Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum, antequam moriar, etc. Interfuerunt huic Concilio CCCCXII episcopi, primates autem et metropolitani LXXI, exceptis patriarchis : abbates vero et priores ultra octingeni, exceptis omnibus nuntiis archiepiscoporum et episcoporum et aliorum prælatorum, necnon regum et principum. Initiatum et completum est hoc Concilium in Ecclesia Salvatoris Romæ, quæ Constantiniana vocatur ». Hæc ibi, quæ aliorum auctoritate scriptorum comprobanda sunt. In primis ergo quod spectat ad Patres, qui Synodo præsentes affuere, duodecim supra quadringintos episcopos enumerant veteres omnes quos viderim, uno excepto Fragmenti historici anonymo auctore tres addente, de LXXI metropolitanis idem habent Urspergensis, Stadensis, et Stero ; de numero vero inferiorum præsulum supra octingintos extitisse consentiunt cæteri : et quamvis Stadensis ultra DCC fuisse asserat, centenarium tamen unum librariorum incuria omissum videtur. Demum de loco ubi sacrosancta Synodus celebrata est, Basilica scilicet Lateranensi Salvatoris et S. Jo. Baptistæ nuncupata, tradunt memorati auctores (1).

3. Jam vero, quæ in Fossænovæ Chronico omissa ex aliis supplenda manent, ac primum de patriarchis qui interfuere dicendum. De quibus Urspergensis abbas, qui ea tempestate scribebat : « Inter quos, (nimirum antistites), fuerunt de præcipuis patriarchis duo, videlicet Constantinopolitanus et Hierosolymitanus ; Antiochenus enim gravi languore detentus venire non potuit, sed misit pro se vicarium, Antheradensem (Antididensem) (Antedonensem) episcopum : Alexandrinus vero

[1] Ursp. Stad. Vallisarnensis, Par. God. Chr. Foss. Nov. Frag. hist. auctor, aliique.

(1) Acta hujus Concilii fuse narrat Mansius in tom. XXII ejusdem Collectionis amplissimæ Conciliorum, pag. 954-968. Venetiis, 1778, in-fol.

sub Sarracenorum dominio constitutus fecit quod potuit, mittens pro se diaconum suum germanum ». Hæc ipse, quæ iisdem reddunt verbis Albertus Stadensis, Matthæus Parisius et Fragmenti historici auctor, aliique, ut plane ex ipsorum altero cæteri ea exscripsisse videantur. Sunt porro, qui tradunt, Hierosolymitanum patriarcham, Thomam nomine [1], ad Concilium venisse, cæterum, ut Alexandrinus atque Antiochenus patriarchæ alios legarunt, plurimos aliarum Ecclesiarum antistites, reges principesque, nimirum Siculum regem, imperatorem designatum; Constantinopolitanum imperatorem, Galliarum, Angliæ, Pannoniæ, Aragoniæ, Hierosolymorum, Cypri reges, aliosque principes suos oratores misisse memorati auctores prodiderunt. Ex dictis ergo pateat Synodum istam jure ac merito OEcumenicam vocandam; quo etiam nomine appellavere [2], qui hisce temporibus, vel proximis scripsere, atque adeo sic nuncupandam recentiores demonstrant [3]. Innocentius itaque sacro patrum Concilio, post fusas ad Deum preces, atque usurpatum Evangelicum illud [4] : « Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum, antequam patiar », id est, antequam moriar, hujuscemodi orationem habuit :

4. « Quia mihi vivere Christus est et mori lucrum, non abnuo, si dispositum est a Deo, libere calicem passionis, sive pro defensione fidei Catholicæ, sive pro subsidio Terræ-Sanctæ, sive pro statu Ecclesiasticæ libertatis, mihi fuerit propinatus : quamquam desiderem in carne permanere, donec consummetur opus inceptum. Verumtamen non mea, sed Dei voluntas fiat. Et ideo dixi vobis : Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum, antequam patiar ». Et infra : « Ego autem illius invoco testimonium, qui testis est in cælo fidelis, quod non carnali, sed spirituali desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum : non propter commoditatem terrenam, aut gloriam temporalem, sed propter reformationem universalis Ecclesiæ ac liberationem potissimum Terræ-Sanctæ. Propter quæ duo principaliter et præcipue hoc sacrum Concilium convocavi ». Et infra, postquam illius vocis Paschæ varias significationes aspersa multis sacræ Scripturæ floribus oratione enucleavit, subjicit : « Triplex autem Pascha, sive phase desidero vobiscum celebrare, corporale, spirituale, æternale : corporale, ut fiat transitus de loco ad locum, pro miserabili Hierusalem liberanda; spirituale, ut fiat transitus de statu ad statum, pro universali Ecclesia reformanda, æternale, ut fiat transitus de vita in vitam, pro cælesti gloria obtinenda.

5. « De corporali transitu clamat ad nos miserabiliter Hierusalem in Threnis, per Hieremiam : O vos omnes, qui transitis ad viam, attendite, et videte si est dolor similis, sicut dolor meus. Ergo transite ad me omnes, qui diligitis me, ut a tanta miseria me liberetis. Ego enim, quæ solebam esse domina gentium, modo facta sum sub tributo : quæ solebam esse plena populo, modo sedeo quasi sola. Viæ Sion lugent eo quod non sint qui veniant ad solemnitatem : facti sunt hostes ejus in capite, loca sancta profanata sunt universa, et Sepulchrum Domini est inglorium, quod solebat esse gloriosum ; ubi colebatur unigenitus Dei Filius Jesus Christus, modo colitur filius perditionis Machometus : insultant mihi filii alieni, et improperant lignum crucis dicentes : Confidebas in ligno : ecce nunc adjuvet, si potest. O quantus pudor, quanta confusio, quantum opprobrium, quod filii ancillæ, vilissimi Agareni, detinent matrem nostram, matrem universorum fidelium ancillatam. Illam utique, de qua dicit Psalmista : Mater Sion dicet : Homo, et homo natus est in ea, et ipse fundavit eam Altissimus, ubi Deus rex noster ante sæcula salutem in medio terræ dignatus est operari. Quid itaque faciemus ? Ecce ego, dilecti fratres, totum me vobis committo, totum me vobis expono, paratus juxta consilium vestrum, si videritis expedire, personalem subire laborem, et transire ad reges, et principes, et populos, et nationes. Adhuc autem et ultra, si clamore valido eos valeam excitare, ut surgant ad Domini prœlium prœliandum, et vindicandam injuriam Crucifixi, qui pro peccatis nostris ejectus est de terra, et de sede sua quam sanguine comparavit, et in qua universa redemptionis nostræ sacramenta peregit. Quicquid tamen egerint alii, nos sacerdotes Domini hoc negotium specialiter assumamus, subvenientes et succurrentes in personis et rebus necessitatibus Terræ-Sanctæ, ita quod nullus omnino remaneat, qui non sit particeps tanti operis, ne sit expers tantæ mercedis, nam et olim in simili casu per sacerdotes fecit Deus salutem in Israel, quando per Macchabeos, utique sacerdotes filios Mathathiæ, liberavit Hierusalem et templum de manibus impiorum.

6. « De spirituali vero transitu Dominus ait ad virum vestitum lineis, habentem atramentarium scriptoris ad renes : Transi per mediam civitatem, et signa Thau per frontes virorum gementium atque dolentium, super cunctis abominationibus quæ sunt in medio ejus; deinde dixit sex viris habentibus vasa interitus in manibus suis : Transite per civitatem, sequentes eum : et percutite omnem super quem non inveneritis Thau, nemini parcat oculus vester, et a sanctuario meo incipite, etc. » Eo cælesti viso egregium præsulem adumbratum demonstrat ; tum patres gravissima oratione ad perpoliendos Christianorum mores abigendaque vitia incendit, utque tam arduum consilium in opus perducant monet, ut exemplo cæteris præluceant ac primi in seipsos pie obtruncatis vitiis sæviant, « qui (ut ait) per donum scientiæ sibi a Spiritu sancto datum, desideria carnis

[1] Continuator Bell. sacr. l. III. c. 2. — [2] Ursp. Stad. et Paris hoc ann. — [3] Sur. Præf. ad hoc Conc. Binius tom. III. in not. ad Concil. Lat. IV œcum. — [4] Luc. XXII.

cohibet et restringit, ut vita non discrepet a doctrina ». Et infra : « Tempus enim est, sicut B. Apostolus ait, ut judicium incipiat a domo Domini. Nam omnis in populo corruptela principaliter procedit a clero : quia si sacerdos, qui est unctus, peccaverit, facit delinquere populum : quippe dum laici vident turpiter et enormiter excedentes et ipsi eorum exemplo ad iniquitatem et scelera prolabuntur. Cumque reprehenduntur ab aliquo, protinus se excusant, dicentes : Non potest filius facere, nisi quod viderit patrem facientem : et sufficit discipulo, si sit sicut magister ejus. Impletum est illud propheticum : Erit sicut populus, sic sacerdos ; quinimo, erubesce Sidon, ait mare. Hinc etiam mala provenerunt in populo Christiano, perit fides, religio deformatur, libertas confunditur, justitia conculcatur, hæretici pullulant, insolescunt schismatici, perfidi sæviunt, prævalent Agareni.

« De transitu autem æternali Dominus ait : Beati sunt servi illi, quos, cum venerit Dominus, invenerit vigilantes. Amen dico vobis, quod præcinget se et faciet illos discumbere, et transiens ministrabit eis, etc. » Incensum obtinendæ divinæ gloriæ desiderium ardentissimis pietate verbis explicat, concluditque : « Præcipue desidero manducare vobiscum hoc Pascha, ut transeamus de labore ad requiem, de dolore ad gaudium, de infelicitate ad gloriam, de morte ad vitam, de corruptione ad æternitatem. Præstante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in sæcula sæculorum, amen ». Hactenus Pontifex ad sanctum cœtum, ad quem aliam orationem habuit in ea Davidica verba [1] : « Si dormiatis inter medios cleros pennæ columbæ deargentatæ et posteriora dorsi ejus in pallore auri » : quibus magna sententiarum varietate ac majestate explanatis cunctos ad sacerdotis optimi partes implendas inflammavit : quæ oratio una cum superiori cusa est Coloniæ, ac decretis Synodalibus præmissa, quo illius legendæ avidum lectorem rejicimus.

7. *Decreta et canones contra hæreses, et circa disciplinam Ecclesiasticam.* — Jam ad decreta ipsa veniamus, quæ tum in iisdem Innocentii operibus, tum in Conciliorum voluminibus leguntur descripta. Cæterum qui Innocentii libros edidit, monet ea non a Synodo, sed a Pontifice ipso post Synodum conscripta ac promulgata : « Fuerunt quidem hæc decreta in eo Concilio constituta, quemadmodum et in prædictis decretalibus ubique allegando adnotatur : verumtamen ab ipso papa Innocentio in hanc redacta sunt formam, aliquanto post celebratum Concilium, id quod cordatus lector facile deprehendet ex capitibus quibusdam, præsertim ex vicesimo nono, ex trigesimo tertio, et quadragesimo primo ». Hæc ille. Sed hallucinatus est, errandique occasionem aliis præbuit, ut cardinalis Bellarminus [2] recte animadvertit. Lateranense namque, cujus in hisce capitulis fit mentio, ab hoc Concilio aliud est, peractum scilicet sub Alexandro III, atque ad errorem hujuscemodi depellendum, in Romana editione notantur ad marginem illius canones hic laudati. Hæc ergo vera Synodi decreta sunt a Synodo ipsa non constituta solum, sed et edita.

8. In iis primum obtinet locum illud, quo fides Catholica maxime adversus hæreticos Albigenses, qui ea tempestate Dei Ecclesiam (quod vidimus) plurimum vexaverant, quorum impia dogmata Cæsarius [1] hujus temporis scriptor breviter refert : « Duo credunt, inquit, cum Manichæo principia, Deum bonum, et Deum malum, id est diabolum, quem dicunt omnia creare corpora, sicut Deum bonum omnes animas : corporis resurrectionem negant, quidquid beneficii mortuis a vivis impenditur irrident, ire ad Ecclesias vel in eis orare nihil dicunt prodesse : baptismum abjecerunt, Sacramentum corporis et sanguinis Christi blasphemant : credunt quod anima secundum meritum per diversa transeat corpora etiam animalium, atque serpentium ». Hæc de Albigensibus Cæsarius, et ex ipso alii [2], quæ ad præsens institutum suffecerint : ea enim jam nos ante [3] ex Petro Vallisarnensi, qui sæpius cum hæreticis certavit, attulimus. Adversus igitur ejusmodi aliasque hæreses, Catholicam mentem profitetur S. Synodus : « Firmiter credimus [4] et simpliciter profitemur, etc ».

9. Subinde abbatis Joachimi libellus damnatur : « Damnamus [5] ergo et reprobamus libellum sive tractatum, quem abbas Joachimus edidit contra magistrum Petrum Lombardum, de unitate seu essentia Trinitatis, appellans ipsum hæreticum et insanum, pro eo quod in suis dixit sententiis : Quoniam quædam summa res est Pater et Filius et Spiritus sanctus, et illa non est generans, neque genita, nec procedens. Unde asserit, quod ille non tam Trinitatem, quam quaternitatem adstruebat in Deo, videlicet tres personas, et illam communem essentiam quasi quartam, manifeste protestans, quod nulla res est, quæ sit Pater, et Filius, et Spiritus sanctus ; nec est essentia, nec substantia, nec natura : quamvis concedat quod Pater et Filius et Spiritus sanctus sunt una essentia, una substantia, unaque natura. Verum unitatem hujusmodi non veram et propriam, sed quasi collectivam et similitudinariam esse fatetur, quemadmodum dicuntur multi homines unus populus, et multi fideles una Ecclesia, juxta illud : Multitudinis credentium erat cor unum et anima una, etc. Nos autem, sacro et universali Concilio approbante, credimus et confitemur cum Petro, quod una quædam summa res est, incomprehensibilis quidem et ineffabilis, quæ veraciter est Pater et Filius et Spiritus sanctus, tres simul personæ, ac singulatim

[1] Psal. LXVII. — [2] Bell. de Scrip. Eccl. in Innoc. III.

[1] Cæs. l. v. c. 21. — [2] Ber. Lutzemb. Catal. hæret. Gabr. Prateol. l. I. Sander. de visibili monarch. et alii. — [3] Ann. 1204. n. 58. etc. — [4] Cap. 1. habetur extr. de summa Trinit. et fide Cath. c. 1. — [5] Cap. 2. habetur c. damnamus Ex. de sum. Trin. et fide.

quælibet earumdem. Et ideo in Deo Trinitas est solummodo, non quaternitas : quia quælibet trium personarum est illa res, videlicet substantia, essentia, sive natura divina, quæ sola est universorum principium, præter quod aliud inveniri non potest. Et illa res non est generans, neque genita, nec procedens, sed est Pater qui generat, Filius qui gignitur, et Spiritus sanctus qui procedit, ut distinctiones sint in personis, et unitas in natura ; licet enim alius sit Pater, alius Filius, alius Spiritus sanctus, non tamen aliud : Sed id quod est Pater, est Filius, et Spiritus sanctus, idem omnino, ut secundum orthodoxam et Catholicam fidem consubstantiales esse credantur, etc. » Nonnulla ad veritatem Catholicam confirmandam adduntur, recitat hæc quoque Matthæus Parisius [1], dum de eodem libello agit, quem Joachimus in Petrum Lombardum conscripserat ; additque eam controversiam, quæ Alexandri papæ temporibus fuerat excitata, usque ad Innocentium, sedentibus interea in Romana Cathedra, Lucio, Gregorio, Clemente, et Cælestino Pontificibus definitam non fuisse. Pergit Synodus : « In nullo tamen per hoc Florensi monasterio, cujus ipse Joachim extitit institutor, volumus derogari, quoniam ibi et regularis institutio est et observantia salutaris : maxime cum idem Joachim omnia scripta sua nobis assignari mandaverit, Apostolicæ Sedis judicio approbanda, seu etiam corrigenda, dictans Epistolam quam propria manu subscripsit, in qua firmiter confitetur se illam fidem tenere, quam Romana tenet Ecclesia, quæ cunctorum fidelium, disponente Domino, mater est et magistra ». Hic vero adnotavit Binius [2] Joachimum abbatem errantem, non hæreticum judicatum, testaturque Honorius Tertius in Epistola ad Lucaniæ episcopos ; extat vero illa apud Matthæum Parisium, incipitque : « Ad audientiam nostram etc. » « Reprobamus etiam », adjiciunt Patres, « et damnamus perversissimum dogma impii Amlarici (Almarici), cujus mentem sic pater mendacii excæcavit, ut ejus doctrina non tam hæretica censenda sit, quam insana ». De Almarico ejusque hæresibus et asseclis supra egimus [3]. Pœna deinde in hæreticos eorumque fautores constituuntur [4] atque adversus Græcos illos, qui Latinorum sacra profanare tentassent, decernitur [5] : « Postquam Græcorum Ecclesia cum quibusdam complicibus et fautoribus suis ab obedientia Sedis Apostolicæ se subtraxit, in tantum Græci cœperunt abominari Latinos, quod inter alia, quæ in derogationem eorum impie committebant, si quando sacerdotes Latini super eorum celebrassent altaria, non prius ipsi sacrificare volebant in illis, quam ea, tanquam per hoc inquinata, lavissent. Baptizatos etiam a Latinis et ipsi Græci rebaptizare ausu temerario præsumebant, et adhuc (sicut accepimus) quidam agere hoc non verentur. Volentes ergo tantum ab Ecclesia Dei scandalum amovere, sacro suadente Concilio, districte præcipimus, ut talia de cætero non præsumant, conformantes se tanquam obedientiæ filii sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ matri suæ, ut sit unum ovile et unus pastor. Si quis autem quid tale præsumpserit, excommunicationis mucrone percussus, ab omni officio et beneficio Ecclesiastico deponatur ».

10. Exin patriarchalium ordo firmatur [1] : « Antiqua patriarchalium sedium privilegia renovantes, sacra universali Synodo approbante sancimus, ut post Romanam Ecclesiam, quæ disponente Domino super omnes alias ordinariæ potestatis obtinet principatum, utpote mater universorum Christi fidelium et magistra, Constantinopolitana primum, Alexandrina secundum, Antiochena tertium, Hierosolymitana quartum locum obtineant, servata cuilibet propria dignitate, ita quod postquam eorum antistites a Romano Pontifice receperunt pallium, quod est plenitudinis officii pontificalis insigne, præstito sibi fidelitatis et obedientiæ juramento, licenter et ipsi suis suffraganeis pallium largiantur, recipientes pro se professionem canonicam et pro Romana Ecclesia sponsionem obedientiæ ab eisdem. Dominicæ vero crucis vexillum ante se faciant ubique deferri, nisi in urbe Romana, et ubicumque summus Pontifex præsens extiterit, vel ejus legatus utens insigniis Apostolicæ dignitatis. In omnibus autem provinciis eorumdem jurisdictioni subjectis ad eos, cum necesse fuerit, provocetur, salvis appellationibus ad Sedem Apostolicam interpositis, quibus est ab omnibus humiliter deferendum ». Post hæc vero ad Christi fidelium, præcipue Ecclesiasticorum emendandos mores expoliendosque, ac disciplinæ robur servandum plura sanciuntur [2]. De regularibus hæc inter alia sancta Synodus [3] : « Ne nimia religionum diversitas gravem in Ecclesia Dei confusionem inducat, firmiter prohibemus, ne quis de cætero novam religionem inveniat : sed quicumque voluerit ad religionem converti unam de approbatis assumat. Similiter qui voluerit religiosam domum fundare de novo, regulam et institutionem accipiat de religionibus approbatis ».

11. Nec silentio prætermittendi videntur canones vigesimus primus et vigesimus secundus, in quorum altero hæc scripta sunt [4] : « Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata confiteatur fideliter, saltem semel in anno, proprio sacerdoti, et injunctam sibi pœnitentiam studeat pro viribus adimplere, suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistiæ sacramentum, nisi forte de consilio proprii sacerdotis ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab ejus perceptione duxe-

[1] Matth. Par. Hist. Angl. an. 1179. — [2] Conc. tom. III. parte altera. — [3] Ann. 1209. — [4] Cap. III. habetur c. excommunicamus Ex. de hæret. — [5] Cap. 4. habetur c. licet Ex. de baptis.

[1] Cap. 5. habetur c. antiq. Ex. de privil. — [2] Cap. 6. etc. — [3] Cap. 13. habetur c. nimia. — [4] Cap. 21 habetur c. omnis Ext. de pœnit. et rem. De confess. et Euch. sacr. recipiendis.

rit abstinendum : alioquin et vivens ab ingressu Ecclesiæ arceatur, et moriens Christiana careat sepultura ». Ex hoc sanctissimo canone detrahendi Romano Pontifici evomendæque in pœnitentiæ sacramentum a Christo institutum, traditum ab Apostolis, a SS. patribus commendatum, blasphemiæ occasionem per summam vesaniam aucupati perditissimi novatores [1] edendæ apud sacerdotem peccatorum spontaneæ confessionis Innocentium auctorem finxere, quasi cæcitate summa percussi homines, videre non possent non Innocentii illud commentum, sed Christi institutum fuisse, vetustisque temporibus illius sacramenti usum maxime frequentatum ; sed cum jam Christiana pietas defloresceret ac primus ille ardor refrixisset, sapientissime Pontificem decrevisse, ut saltem annis singulis ad illud sacramentum accipiendum Ecclesiastica lege fideles obstringerentur. Supervacaneum censeo amplius novatores refellere ; cum ii a Baronio doctissime, producta in eos omnium sanctorum Patrum acie, fuerint profligati. Taceo quod si, ut deblaterant, Innocentius inventor illius extitisset, rem adeo, ut ipsi fingunt, novam atque intolerandam, respuere, in invidiam atque odium adducere, memoriæque commendare illius ævi homines non prætermissuros fuisse, quibus colligas novatores insanum hoc mendacium pro solita impudentia mentiendique voluptate captanda subornasse ; sed his missis ad alia nos conferamus.

12. In altero canone isthæc leguntur [2] : « Districte præcipimus medicis corporum, ut cum eos ad infirmos vocari contigerit, ipsos ante omnia moneant et inducant, quod medicos advocent animarum, ut postquam infirmis fuerit de spirituali salute provisum, ad corporalis medicinæ remedium salubrius procedatur, etc. » Hæc partes, qui de Ecclesiasticis exinde electionibus atque judiciis, de matrimonio (quod omnino publicum, pœnis clandestino additis, esse jubetur) ejusque impedimentis, deque decimis latius agunt. Observatione vero dignissimus canon sexagesimus secundus [3], quo de sacrosanctis reliquiis ita cautum est : « Cum ex eo quod quidam sanctorum reliquias exponant venales, et eas passim ostendant, Christianæ religioni sit detractum sæpius, ne detrahatur in posterum, præsenti decreto statuimus, ut antiquæ reliquiæ amodo extra capsam non ostendantur, nec exponantur venales. Inventas autem de novo nemo publice venerari præsumat, nisi prius auctoritate Romani Pontificis fuerint approbatæ. Prælati vero de cætero non permittant illos, qui ad eorum Ecclesias causa venerationis accedunt, vanis figmentis aut falsis decipi documentis, sicut et in plerisque locis occasione quæstus fieri consuevit ». Hactenus canon, cui alii adversus simoniacam pravitatem adnectuntur. Ad hæc Judæos ad immoderatas usuras Christianis restituendas in posterum cogendos esse decernitur [1] : iisdemque Judæis una cum Sarracenis tum viris tum mulieribus, in Christi fidelium degentibus locis peculiarem habitum attribuendum quo a cæteris dignoscantur. Postremo ne Dominicæ passionis tempore in publico esse audeant [2] ; atque hæc de canonibus celeberrimæ Synodi, quos septuaginta omnino apud Conciliorum collectores inter Innocentii opera, ac Decretalium libro insertos habes, quosque scriptores alii [3] in summam redegere.

13. *De expeditione pro Terra-Sancta decreta.* — Verum non modo hæc inibi sancita, sed ex supra laudatis Apostolicis litteris [4] ad generale cogendum Concilium, tribus ab ea die annis ad universos Christiani orbis episcopos datis, actum est præcipue de sacra expeditione, cujus causa paulo ante Synodum ad nobiles Angliæ viros hoc ipso anno scripserat his verbis [5] : « Dum apud nos archiepiscopus et episcopi Angliæ extiterint in Concilio generali, quod ad expediendum Crucis negotium principalius intendimus celebrare , procuratores idoneos ad nostram præsentiam destinetis ». De qua expeditione post indicatos canones hæc traduntur [6] : « Ad liberandam Terram-Sanctam de manibus impiorum ardenti desiderio aspirantes, de prudentum virorum consilio, qui plene noverant circumstantias temporum et locorum, sacro approbante Concilio definimus ut ita crucesignati se præparent, quod in kal. Junii sequentes post proximum, omnes qui disposuerunt transire per mare, conveniant in regnum Siciliæ, alii sicut oportuerit et decuerit, apud Brundusium, et alii apud Messanam, et partes utrobique vicinas, ubi et nos personaliter, Domino annuente, disposuimus tunc adesse ; qualenus nostro consilio et auxilio exercitus Christianus salubriter ordinetur, cum benedictione divina et Apostolica profecturus. Ad eumdem quoque terminum se studeant præparare, qui proposuerunt per terram proficisci, significaturi hoc interim nobis, ut eis ad consilium et auxilium legatum idoneum de nostro latere concedamus ».

14. Insinuatum etiam sacerdotibus, quæ crucesignatis pro concione exponenda, ut divina præ cæteris gratia ornati esse studeant, et si funesto casu crimine aliquo se inquinarint, mox e volutabro consurgant. Imperatum præsulibus omnibus ut reges, principes virosque nobiles ad opes in bellicos sumptus conferendas atque ad induendam crucem, incusso divini judicii terrore, incitarent. Quo vero exemplum præberet cæteris , triginta librarum millia ac navem rebus instructam omnibus, quam Romanis crucesignatis attri-

[1] Cent. XIII. c. 16. col. 610, 611. — [2] Cap. 21. habetur c. cum infirmitas ib. — [3] Cap. 62. habetur c. cum ex eo Extr. de reliq. et ven. sanct.

[1] Cap. 67. habetur c. quanto Ex. de usur. — [2] Cap. 68. habetur c. in nonnullis Ex. de Jud. et Sarrac. — [3] Barth. Carrantz. Miranda Franc. Longin. a Coriolano. — [4] Ann. 1213. — [5] Apud Matth. Par. Hist. Angl. an. 1215. — [6] Inter Innoc. opera et apud Concil. lect. Extra. l. v. tit. VI. de Jud. et Sarrac.

buerat, præter tria marcharum millia ex eleemosynis coacta se donaturum spopondit. Utque laboris et meriti clericos sibi socios adscisceret, vicesimam clericis, decimam cardinalibus injunxit.

15. Addidit crucesignatis solita privilegia esse proposita, quo ipsos ad tantum tamque pium opus inflammaret: fautores vero piratarum atque alios nefarios Christianos, qui arma commeatusque hostibus fidei inferrent, gravissimis censuris percussit. Vetita hastiludia: pax inter Christianos principes ad quadriennium promulgata: sacræ indulgentiæ ex meritorum Christi augusto ærario effusæ in cruce insignitos atque alios qui ipsos juvissent, instruxissentque. Agunt de his Richardus de S. Germano [1], Parisius [2], Bernardus [3], aliique, necnon novatores [4], qui litteras Innocentii atque Acta Synodalia adducunt. Disceptatum prælerea in eodem Concilio de imperio a Friderici Othonisque oratoribus, sceptrumque Friderico confirmatum: fulminatum in factiosos Anglos, qui in Joannem regem conjurarant: exutus Tolosano comitatu Raymundus ob hæreseos notam: sed de his postea opportunius; nunc alias res sacras, quæ ad hujus Concilii historiam pertinent, prosequemur.

16. *De Roderico et S. Dominico aliisque viris Concilio præsentibus; et approbatio Ordinum SS. Francisci et Dominici.* — Excitasse in hac Lateranensi Synodo magnam sui admirationem Rodericum archiepiscopum Toletanum scribunt Hispani historici cum orationem Latinis verbis conceptam multisque sententiarum [5], quas Italis, Gallis, Anglis, Germanis, Hispanis patrio idiomate (eas enim omnes linguas apprime callebat) reddidit, luminibus distinctam habuisset: expostulasse etiam gravissime de Compostellano, Bracarensi, Tarraconensi Narbonensique archiepiscopis, qui sibi tanquam primati parere detrectabant atque ad eam asserendam sibi dignitatem plura Pontificum Honorii, Gelasii, Lucii, Adriani ejusdemque Innocentii Diplomata, veteraque monumenta attulisse, de quibus fuse Garsias, qui etiam refert quæ adversarii responderint, ac vicissim Rodericus objecerit, subditque: « Quæ omnia peregit publice Rodericus Ximenius Romæ in sui primatus causa, quam obtinuit. Nam summus Pontifex primatus honorem eidem coram omnibus detulit, sicut ante in Diplomate concesserat: idemque Honorius et Gregorius ejus successores probaverunt [6] ». Verum Surita et Mariana integra ea lite discessum esse tradunt, cum Patres negarent ad dirimendas hujusmodi controversias venisse, tum archiepiscopus Bracaren. Roderici orationem refellere aggrederetur, Ausetanus pro Tarraconensi se opponeret, alii vero quorum intererat abessent. Fuisse porro Rodericum egregiis privilegiis ornatum, scribit Mariana, legati Apostolici in Hispania ad decennium munus suscepisse, concessumque, ut Hispalis, cum piorum armis cederet, Toletano archiepiscopo, sublata omni provocandi contraque disceptandi facultate, subdita esset, tum sacerdotes et episcopos in iis urbibus crearet, quæ in Hispania Mauris eriperentur. Agitatum præterea in eodem Concilio de nonnullis Ecclesiis: docet enim Stero in Annalibus Kymensem sedem in eadem Synodo erectam [1], atque Rugerum (Rudigerum) sacris episcopalibus initiatum, quod in Salisburgensi etiam Chronico traditur [2], licet perperam superiori anno gestum affirmet [3], in quo etiam Chronico additur Eberhardi Salisburgensis archiepiscopi potissimum opera id perfectum.

17. Cohonestatum vero plurium SS. virorum præsentia Concilium illud fuisse addunt auctores, ac Dominicum cum Tolosano episcopo ad Lateranense Concilium venisse, quo a se ordo conditus ab Rom. Pontifice confirmaretur; sed Theodoricum [4], qui ejus gesta pluribus est prosecutus, audiamus: « Anno Christi millesimo ducentesimo decimo quinto, cum ex omnibus orbis partibus ad Concilium generale Romam proficiscerentur episcopi et prælati, venerabili et sancto viro Fulconi Tolosano episcopo eo contendenti piissimus Christi minister Dominicus adjunctus est: quos ita charitas inter se colligarat et spiritus Jesu moderabatur, ut salutem animarum ardentissimo zelo sitirent. Tempus igitur opportunum rati se adeptos, quod jampridem conceptum et deliberatum erat de instituendo ordine Prædicatorum, summo Pontifici explicare statuerunt. Cumque ea, qua par erat, humilitate et reverentia Pontifici sua vota exposuissent, visus est initio nonnihil se opponere Domini dispensator. Proxima nocte videt idem Christi vicarius in somnis Ecclesiam Lateranensem gravem minitari ruinam. Tremefactus igitur et mœrens, videt ex diverso virum Dei Dominicum accurrentem, et suis humeris totam illam ruinosam fabricam sustentantem. Ejus visionis novitatem admirans sapiens Pontifex, et quid ea sibi vellet, sagaciter animadvertens, oblatas ipsi preces hilariter admisit, et pium propositum commendavit. Hortabatur vero beatum Dominicum, ut ad suos rediret fratres, communicatoque cum eis consilio, regulam quamdam approbatam deligeret, quam Ordo inchoandus sectaretur atque ita ad ipsum rediens confirmationem Ordinis pro voto reportaret.

18. « Absoluto generali Concilio, reversus ad suos vir Dei Pontificis verba eis enarravit. Illi invocato Spiritu sancto regulam B. Augustini, concionatoris egregii, ipsi quoque concionatores sive prædicatores futuri unanimiter elegerunt, adjunctis quibusdam arctioris vitæ constitutionibus. Et

[1] Rich. de S. Germ. in Chron. — [2] Par. Hist. Angl. — [3] Ber. Chr. Rom. Pont. — [4] Cent. XIII. c. 9. ex Conc. volumine. — [5] Gar. Laisæ in Colle. Conc. Hisp. in decreto Gundemari pag. 288. ex Ms. Eccl. Tol. Sur. l. II. c. 67. Marian. de Reb. Hisp. l. XII. c. 4. — [6] Hanc controv. vide apud Sur. l. VI.

[1] Apud Canis. antiq. lect. tom. I. p. 245. — [2] Ibid. l. V. p. 1259. — [3] Ibid. p. 1258. an. 1200. — [4] Theod. in Vit. S. Dom. l. I. c. ult. apud Sur. tom. IV. die IV Aug.

ne prædicationis officium impediretur, decreverunt tum terrenas possessiones abjicere, et temporariis redditibus carere. Mox Tolosæ in Ecclesia S. Romani, quam felix ille Fulco ejus civitatis episcopus illis attribuerat, exstructum est monasterium, et in eo cellæ studiis accommodæ, satisque aptum dormitorium. Erant tunc fratres numero plus minus sexdecim ». Eadem ex Vincentio novatores [1], quamvis hujusmodi visum derideant [2], eos imitati, qui Domino, ut refert Evangelista, illudebant. Porro S. Dominicum in Narbonensi provincia decennium exegisse testatur Theodoricus [3]: quippe vir sanctissimus assumpto gladio spiritus, quod, affirmante Apostolo [4], est verbum Dei, rebus admirabilibus, quas idem auctor refert, præstitis, innumeras hæreticorum acies profligavit evertitque.

19. Hoc eodem anno de rebus religiosæ familiæ a se conditæ acturum S. Franciscum in Urbem venisse atque eo rogante Innocentium ipsius Ordinis institutum patrum auctoritati comprobandum proposuisse affirmant [5]. Sunt etiam qui tradant in eadem Synodo Crucigeros approbatos [6]. Hoc loco abs re alienum non erit, sanctissimis viris alium Dei servum conjungere, Simonem videlicet ex Alna, Cisterciensis Ordinis laicum, quem ab Innocentio papa ad Synodum evocatum scribit Cæsarius, hæc de occasione, quæ Pontifici se obtulit, prælocutus: « Notarius quidam Romanæ curiæ, cum eumdem Simonem ex multorum relatione didicisset spiritum habere prophetiæ, desiderio videndi eum, ab Urbe venit in Alna monasterium, volens illo præsente peccata sua confiteri, sperans ab eo corrigi, si aliquid omitteret; animari, si minus plene diceret. Quem cum non invenisset in abbatia, ductus est in grangiam ejusdem cœnobii, quæ celenies vocatur, in qua ille magister erat. Quem mox ut frater Simon respexit, causam adventus ejus intellexit ». Et infra: « Misit ad monasterium, petens sibi transmitti confessorem discretum; cui cum præsente converso idem clericus peccata sua satis devote confiteretur, et in diversis locis aliqua per oblivionem transiliret, quædam etiam propter erubescentiam minus integraliter cum suis circumstantiis exprimeret, interrumpens ejus confessionem jam dictus Simon ait: Quare hæc et hæc peccata subticetis? ista in tali loco ex levitate, nulla ex necessitate fecistis; ubique eum corrigens, ita ut valde miraretur, et cum regina Austri mediam partem gratiæ ejus non audisse fateretur; rediens vero ad Urbem cum gaudio magno, per totam curiam in tantum suum prophetam magnificavit, ut dominus Innocentius papa ad Concilium suum generale illum vocaret, vocatumque de pluribus interrogaret: a quo tam ipse quam cæteri cardinales didicerunt experimento, quod spiritu polleret prophetico, etc. » Plura de Christi famulo qui mentium arcana penetrabat aperiebatque, opportune in medium affert. Præterea hæc memoratu digna addit: « Sicut audivi a quodam ejus familiari, ita eum vexabat, et forte adhuc vexare non cessat spiritus fornicationis per incentiva carnis, ut dicere possit cum Apostolo: Ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ Angelus Satanæ, qui me colaphizet; dicitur tamen adhuc corpore esse virgo ». At de his satis: ad alia, quæ superius deliberavimus, orationem convertamus.

20. *Acta a Ludovico rege contra Albigenses.* — Cum in Lateranensi Concilio de adjudicandis hæreticorum terris, deque Tolosano comitatu controversia maxima Raymundum inter et Montfortium agitata fuerit, commodum videtur attexere, quæ prius hoc anno in Albigenses Gesta a Ludovico Philippi regis Francorum filio crucesignato, tum quid ab Innocentio statutum, ac demum quæ secuta inde bella recensere. Utque a primo ordiamur: anno Domini, ut ait Petrus Vallisarnensis [1], MCCXV, Ludovicus regis Galliarum filius, debellatis hostibus, ad expeditionem in Albigenses obeundam, implendaque vota, quæ annis tribus imminentium bellorum mole pressus in opus perducere non potuerat (anno enim Christi MCCXII ineunte, crucis signo in Albigenses se induisse testatur idem auctor [2]) strenue sese accinxit, tantæque rei exspectatione omnium animos commovit; erectæ mox Catholicorum res, hæreticorum vero fractæ ac debilitatæ conciderunt. Confluxit Lugdunum Resurrectionis festo Gallicæ nobilitatis flos, Viennamque Ludovico venienti comes Montisfortis occurrit, legatusque Apostolicus Petrus cardinalis Beneventanus eumdem Ludovicum similiter excepturus, Valentiam accessit. Is antea Tolosanos, Narbonenses, aliosque Montfortii hostes absolverat, atque in suam clientelam receperat, illique ingratus admodum Ludovici adventus erat, cum metueret, ne Ludovicus supremus eorum locorum dominus ea vel exscindere vel pro summo in ea jure aliquid agere moliretur. Verum Ludovicus ut suavissimis moribus pietateque imbutus erat, a legato in nullo dissensurum se pollicitus est.

21. Dum res eo loco staret, oratores a præsulibus missi, ut ab Innocentio comitem Montisfortis in dominum ac principem exposcerent, reversi, litteras has Pontificias comiti reddidere, quibus omnem Tolosani comitis ditionem, partasque a crucesignatis terras, aliasque a legato obsidum, præsidiorumque beneficio obtentas ipsius fidei, donec in Concilio kal. Novembr. Romæ cogendo de illis maturis statueretur, commendabat.

« Innocentius episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio suo nobili viro Simoni comiti Montisfortis, salutem et Apostolicam benedictionem.

[1] Vinc. l. XXX. c. 65 et 67. — [2] Cent. XIII. c. 6. col. 649, 650. — [3] Theod. ubi sup. c. 9. — [4] Ephes. VI. — [5] Luc. Wad. Annal. Min. hoc ann. num. 33, 34. et alii quos citat. — [6] Sabellic. Ennead. IX. l. VI. Naucl. in Chr. et Novat. cent. XIII. c. 9 et 10. ubi Bergem. et Schedelium citant Cæs. l. III. c. 39.

[1] Pet. Vat. Hist. Albig. c. 82. — [2] Ibid. c. 68.

« Nobilitatem tuam dignis in Domino laudibus commendamus, quia pura dilectione, mente sincera et viribus indefessis, tanquam verus et strenuus miles Christi et invictus Catholicæ fidei propugnator, prœlia Domini laudabiliter prœtiaris, unde in omnem fere terram tua fides et fidei sonus exivit, propter quod super caput tuum multæ benedictiones effunduntur, ad gratiam tibi amplius acquirendam, et totius Ecclesiæ precamina congeruntur, et multiplicatis intercessoribus, corona tibi gloria conservatur, reddenda tibi a justo judice in futurum, quam propter tua merita speramus esse tibi repositam nunc in cælis ». Et infra :

22. « Cum igitur totam terram, quam comes tenuit Tolosanus, cum aliis terris a crucesignatis obtentis, quæ a dilecto filio nostro Petro Sanctæ-Mariæ in Aquiro diacono cardinali, Apostolicæ Sedis legato, tenentur obsides vel custodes, usque tempus Concilii generalis, in quo de ipsis consilio prælatorum plenius possimus salubriter ordinare, prudentiæ tuæ duximus committendas, ut ea conserves, custodias et defendas, concedentes tibi redditus et proventus earum, cum justitiis et cum aliis ad jurisdictionem spectantibus, cum nec possis nec debeas propriis stipendiis militare, salvis expensis, pro munitione et custodia castrorum, quæ de mandato nostro tenentur : nobilitatem tuam cum omni diligentia commonemus, totis affectibus in Domino postulantes pro numine, ac sub obtestatione divini numinis obsecrantes, in remissionem peccaminum injungendo, quatenus non refugias hanc pro Christo legationem recipere, cum ipse pro te a patre legatione suscepta, tanquam gigas cucurrerit usque ad crucis patibulum et ad mortem. Legato quoque præcipiendo mandamus, ut super his statuat et disponat, quicquid ipsi negotio viderit expedire, impendens tibi consilium et auxilium opportunum, et quod statueris, faciat firmiter observari : contradictores si qui fuerint vel rebelles, sublato cujuslibet conditionis vel appellationis obstaculo, ad id quod viderit expedire, districtione compellens. Dat. Later. IV non. April. Pont. anno XVIII ».

23. His legato significatis, movit comes crucesignatorum exercitus in provinciam Narbonensem, afflatique terrore Narbonæ cives omnibus Ludovici imperiis se parituros spopondere. Ne igitur in posterum rebellionem facere hæresimve alere murorum firmitate freti auderent, mœnia solo æquare jussit. At Arnaldus archiepiscopus ardenti studio sese opponere cœpit, cum eam urbem ad suum dominium spectare contenderet ; coacto vero præsulum ac nobilium Biterris cœtu, decretum, ut Ludovicus legati auctoritate Narbonæ, Tolosæ, aliorumque oppidorum mœnia, quod illorum opera occasioneque ingentia mala rei Christianæ impressa essent dirui imperaret. Quibus perfectis legatus, celebrato Carcassonæ præsulum nobiliumque conventu, ex mandato Pontificio fidei custodiæque comitis Montisfortis dictam ditionem usque ad Concilium OEcumenicum tradidit. Neque ita multo post comes Fuxi ad legatum accessit, legatusque Fuxum Monfortio custodiendum commendavit, ac missus Guido Montfortii frater Tolosam, ut fratris nomine eam urbem teneret, atque civibus in ejus verba adactis mœnia everteret. Fracta igitur præsentia Ludovici hæreseos cervice, Tolosæque mœnibus dirutis, pacataque ea regione, perfecto peregrinationis nimirum quadraginta dierum tempore, is princeps pulcherrimis onustus victoriis, ac non ferro, sed metu hostibus fidei perdomitis, in paternum regnum se recepit. Hæc pluribus Vallisarnensis.

24. *Adjudicata Montfortio Tolosana regio.* — Celebrata vero, ut subjicit auctor [1], eodem anno Romæ OEcumenica Synodo, de qua nos plura, de re Albigensi etiam tractatum est. Concurrerant eo comites Tolosæ cum filio, ac Fuxi, ut a Concilio amissas terras recuperarent, patresque ad sui misericordiam inflecterent : miserat quoque Montfortius Guidonem fratrem, ut rei suæ agendæ tuendæque strenue operam navaret. At Pontifex, rogatis sententiis, Tolosam aliasque a crucesignatis comparatas terras, salvo supremi Domini jure, Montfortio adjudicavit ; utque se etiam Raymundo benignum impertiret, veniæque locum aliquem daret, ipsius ditionem in Provincia sitam custodiri jussit, ut Raymundi filio vel integram : vel ex parte, si probis moribus ornatus foret, ac religionis amans, reservaret. Verum ex ea Pontificis clementia ingentia postea mala emersere. cum ille Provincialium armis fultus, Tolosanos ad defectionem concitavit.

25. Tanta ditione auctus ornatusque Monfortius, ad Francorum regem se contulit, ut clientis officia veluti supremo domino exhiberet, ab eoque blande, et honorificentissime est admissus. Quacumque vero pergeret, summa omnium gratulatione exceptus ; effundebatur ex oppidis urbibusque catervatim populus, clerusque composito religioso agmine occurrebat, omnesque uti triumphatori hæreseos defensorique fidei occinebant : Benedictus qui venit in nomine Domini ; tantaque in eum populi ardebat pietas, ut plerique vel tacta vestis ora ac lacinia felices se prædicarent. Sed de his satis : nunc ad res Anglicanas stylum convertamus.

26. *Joannem regem Angliæ ob privilegia reddita, deinde oblata in discrimen adductum Innocentius defendit contra proceres regni rebelles.* — Concitati hoc anno sunt in Anglia gravissimi motus, qui pæne illud regnum evertere : proceres enim initio fœdere prærogativas nobilibus et Ecclesiis Anglicanis olim ab Henrico Primo concessas a Joanne rege per vim extorquere meditati, oratorum opera expetiere, ut eas confirmaret ; quas cum ille, petitis ad deliberandum induciis, regiam auctoritatem labefactari putaret, unquam corroboraturum negavit : quo illi responso efferati in

[1] Pet. Val. Hist. Albig. c. 83.

arma coorti sunt, ac paulo post, conspirantibus cum iis Londiniensibus, regia urbe potiti ; atque adeo crevit conjuratorum potentia, ut pene ab omnibus rex desereretur. Qui cum se in discrimen amittendæ dignitatis adductum cerneret, ad distrahendas illorum vires omnibus ipsorum tam procerum quam episcoporum petitis annuit, regiisque Diplomatibus corroboravit, quæ Parisius historiæ suæ inserit, subditque regem Pontificiæ gratiæ prolectandæ cupidum, quo se in jurata fide constantem demonstraret, sanxisse, ut ad omnem dissidii cum Ecclesia tollendam occasionem, omnium prælatorum electiones in posterum liberæ fierent ; atque ab Innocentio flagitasse, ut suam decreto adjiceret auctoritatem : cujus piis votis amplissimo Diplomate ad Anglicanum clerum dato morem gessit : suffecerit vero nobis ad consecrandam rei tantæ memoriam Joannis regium Diploma decerpere [1].

27. « Joannes Dei gratia rex Angliæ, dominus Hyberniæ, dux Normanniæ et Aquitaniæ, comes Andegavensis, archiepiscopis, episcopis, comitibus, baronibus, militibus, ballivis et omnibus has litteras visuris, salutem.

« Quoniam inter nos et venerabiles patres nostros, Stephanum Cantuariensem totius Angliæ primatem et sanctæ Eccl. Rom. cardinalem, Willelmum Londoniensem, E. Eliensem, E. Herefordensem, Joannem Bathoniensem, et Gastonensem, et Hubertum Lincolniensem episcopos, super damnis et ablatis eorum tempore interdicti, per Dei gratiam de mera et libera voluntate utriusque partis plene convenit, volumus non solum eis, quantum secundum Deum possumus, satisfacere, verumetiam toti Ecclesiæ Anglicanæ salubriter et utiliter in perpetuum providere. Inde est quod qualiscumque consuetudo temporibus nostris et prædecessorum nostrorum hactenus in Ecclesia Anglicana fuerit observata, et quidquid juris nobis hactenus vindicaverimus, de cætero in universis et singulis Ecclesiis, et monasteriis cathedralibus et conventualibus totius regni Angliæ, liberæ sint in perpetuum electiones quorumcumque prælatorum majorum et minorum, salva nobis et hæredibus nostris custodia Ecclesiarum et monasteriorum vacantium, quæ ad nos pertinent.

28. « Promittimus etiam quod nec impediemus, nec impedire permittemus per nostros, nec procurabimus, quin in universis et singulis monasteriis et Ecclesiis, postquam vacaverint prælaturæ, quemcumque voluerint, libere sibi præficient electores pastorem, petita tamen a nobis prius et hæredibus nostris licentia eligendi, quam non denegabimus nec differemus. Et si forte accidat quod denegaremus, vel differremus, nihilominus procedant electores ad electionem canonicam faciendam. Et similiter post celebratam electionem noster requiratur assensus, quem non denegabimus, nisi adversus eamdem rationale proposuerimus et legitime probaverimus (impedimentum), propter quod non debemus consentire. Quare volumus et firmiter jubemus, ne quis vacantibus Ecclesiis vel monasteriis, contra hanc nostram concessionem et constitutionem in aliquo veniat vel venire præsumat. Si quis vero contra hoc aliquo tempore veniat, maledictionem Dei omnipotentis et nostram incurrat. His testibus, etc. Dat. per manum magistri Roberti de Marisco cancellarii nostri, decimo quinto die Januar. apud novum templum Londini, anno regni nostri decimo sexto ».

29. His ita gestis corroboratisque nobiliorum Anglorum privilegiis [1], cum omnium gratiam sibi Joannes conciliasset, a perversis consiliariis in contrariam mentem actus est : insusurrarunt enim illius auribus fractam jam illius auctoritatem; crevisse audacia subditos, regium nomen ægre sustentari, ac satius fuisse de regno, quam de suscepta semel sententia decedere. Quibus vocibus exasperatus, datam fidem rescindere, revocare Diplomata, procerum potentiam debilitare atque audacissimos quosque armis perdere in animum induxit, cumque non obscura iracundiæ signa præ se ferret, iis visis, proceres ipsum mitigare conati sunt, monuere, ut datæ fidei meminisset, nullam turpiorem maculam ab rege suscipi, quam cum sacramenti religionem infringit. Sed cum implacabilem ejus animum, atque in alto infixam hærere injuriam agnovissent, ad discutiendum imminens sibi ab irato rege periculum in arma convolarunt.

30. Perterritus Anglorum procerum conjuratione, Joannes ad edomandos armis rebelles se accinxit, atque ad comparandam Romani Pontificis gratiam et tutelam oratores misit, qui significarent procerum Angliæ ab eo defectionem, utque iis nonnullas leges iniquas extorquere volentibus repugnanteque rege, ac demum publice profitente stipendiarium esse Sedis Apostolicæ regnum atque adeo se ad Pontificem, ut supremum regni dominum provocasse, ne quid eo inscio aliquid in regno immutaretur, ipsos re spreta Londinum occupasse, prosiliisse in arma, regemque ad concedenda petita metu adegisse. Addit Parisius his intellectis Innocentium indignatione in proceres Anglos commotum, qui Apostolicæ clientelæ commendatum principem divexarent, ex cardinalium consilio ea omnia, quæ per vim et metum sancita fuerant, edito amplissimo Diplomate, rescidisse; in quo post narratas discordiæ causas, utque Ecclesiæ abunde fecisset satis, crucem etiam induisset, fideique Apostolicæ esset commissus (illam enim hoc anno sumpsisse Parisius ait, sive ex religione, sive ut adversus conjuratos clientela Pontificia se muniret) hæc ad rem spectantia adjecit :

31. « Quia nobis a Domino dictum est in

[1] Ext. apud Paris.

[1] Ext. apud eumd. Paris.

propheta : Constitui te super gentes et regna, ut evellas et destruas, ædifices et plantes. Itemque per alium prophetam : Dissolve colligationes impietatis, solve fasciculos deprimentes, nos tantæ malignitatis audaciam dissimulare in Apostolicæ Sedis contemptum, regalis juris dispendium, Anglicanæ gentis opprobrium et grave periculum totius negotii Crucifixi, quod utique immineret, nisi per auctoritatem nostram revocarentur omnia, quæ a tanto principe crucesignato taliter sunt extorta, et ipso volente ea servare, ex parte Dei omnipotentis Patris et Filii et Spiritus sancti, auctoritate quoque Apostolorum ejus Petri et Pauli, ac nostra, de communi fratrum nostrorum consilio compositionem hujusmodi reprobamus penitus et damnamus, sub intimatione anathematis prohibentes, ne dictus rex eam observare præsumat, aut barones cum complicibus suis ipsam exigant observari, tam chartam quam obligationes seu cautiones, quæcumque pro ipsa vel de ipsa sunt factæ irritantes penitus et cassantes, ut nullo unquam tempore aliquam habeant firmitatem. Dat. Anagniæ IX. kal. Septemb., Pontificatus nostri an. decimo octavo ». Quo etiam die ad nobiles Angliæ scripsit [1], eosque a memoratis conventionibus omnino recedere, regique inustam injuriam sarcire jussit, quo placatus ille emendaret sponte quidquid contra justitiam atque æquitatem tentatum videretur : « Ad quod etiam et nos, inquit, ipsum efficaciter inducemus : quoniam sicut nolumus, quod ipse suo jure privetur, ita volumus, ut ipse a vestro gravamine desistat, ne per consuetudines pravas et exactiones iniquas sub nostro dominio regnum Angliæ opprimatur ».

32. Hæc Pontifex ad conciliandos Joanni regi Anglos; nec tamen emoti tumultus adhuc Apostolica auctoritate resederunt, quorum auctorem Stephanum de Langetuna archiepiscopum Cantuariensem et cardinalem cum putaret Joannes, illum Romæ, ubi solemnes episcoporum in Lateranensi Ecclesia indicti erant conventus, in crimen perduellionis vocavit, quem Innocentius pæne convictum ac veniam deposcentem damnavit, sententiamque a Wintoniensi episcopo in eum latam confirmavit ; quamquam paulo post in gratiam restituit, vetuit tamen, ne pedem in Angliam inferret, antequam concordia regem inter et proceres coaluisset. Suscepit porro in eadem Synodo magno ardore regis clientelam Innocentius, quem Joannis oratores sibi devinxerant inculcarantque, ut ait Parisius, nonnulla iniquiora capita regio honori contraria, quæ Angli ab ipso extorserant, atque adeo factione illa implicitos solemni ritu anathemate defixit, ut ipse Pontifex testatur in litteris ad Albedunensem duosque alios abbates exaratis [2].

33. « Innocentius etc.

« Ad vestram volumus pervenire notitiam, quod nos nuper in generali Concilio constituti excommunicavimus et anathematizavimus ex parte omnipotentis Dei Patris, et Filii, et Spiritus sancti, auctoritate quoque beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus, ac nostra barones Angliæ cum adjutoribus et fautoribus suis, qui Joannem illustrem regem Anglorum crucesignatum et vassallum Romanæ Ecclesiæ persequuntur, molientes ei regnum auferre, quod ad Romanam Ecclesiam dignoscitur pertinere. Insuper excommunicavimus et anathematizavimus omnes illos, qui ad occupandum vel invadendum regnum ipsum, aut impediendum euntes in ejusdem regis succursum operam vel opem impenderunt, et terras eorumdem baronum Ecclesiastico subjicimus interdicto etc. Dat. Later. XVII kal. Jan., Pont. nostri anno XVIII ». Viros Ecclesiasticos, qui factiosorum partibus fuerint irretiti, suis dignitatibus deturbandos decernit, provinciamque iis abbatibus imponit, ut Apostolicam sententiam in Londinenses et alios conjuratos, quorum præcipuos duces nominat, sacris interdictos solemni ritu denuntient.

34. At factiosi, ut ait Parisius, censuras Pontificias floccifecere, quos, etsi in Romanos Pontifices admodum, iniquus auctor, ea de causa in crimen vocat ; cæterum Joannes Pontificia armatus auctoritate ad edomandos subditos ex Aquitania, tum ex Belgio Galliisque magnas copias auxiliares excivit, quibus instructus rebelles in magnas angustias adduxit, eorumque agros, possessiones, ac domos ferro flammaque corrupit. Ut vero illi acti in desperationem ad sua recuperanda Philippi Galliarum regis majorem natu filium Ludovicum, cujus præclara hoc anno in Albigenses facinora vidimus, regem salutarint, sequenti anno referemus ; jam ad Germanicas res deflectamus.

35. *Fridericus Aquisgrani inunctus crucem induit.* — Extulere se admodum Friderici res hoc anno quem ait Godefridus Andernaci colloquium cum nobilioribus Germaniæ habuisse, postea profectum Aquisgranum, a Siffrido Moguntinensi archiepiscopo A. S. L. absente Coloniensi solemni pompa inauguratum, regisque insignitum ornamentis : et peracto consecrationis imperatoriæ ritu, Joannem Xantensem scholasticum de induenda cruce, liberandaque ex infidelium tyrannide Terra-Sancta concionem habuisse ; tumque incensum zelo Fridericum una cum multis præsulibus et principibus eam capessivisse : quod etiam plures antea in Andernacensi colloquio egisse ait. Sed quanto Ecclesiæ malo Fridericus sumpta cruce votum nuncupatum infregerit, unde Christiana respublica pessumdata atque afflicta admodum ex ea occasione est, secuturis annis videbitur. Cum vero Coloniensis archiepiscopi, cujus partes erat Fridericum insignibus imperii exornare, mentio inciderit, prætereundum non est, tunc inter Theodoricum et Adolphum de archiepiscopatu maximam quæstionem motam, atque repudiato utroque, En-

[1] Recitat ejusdem litteras Paris. — [2] Extat apud Paris. an. 1212.

gelbertum electum fuisse, de quibus Cæsarius in Engelberti Gestis[1]: « Neuter tamen illorum, (nimirum Adophus et Theodoricus), episcopatum recuperare valuit, licet in curia Romana ab utroque satis pro illo laboratum sit: sed utique trecentæ marchæ ex redditibus episcopalibus sunt assignatæ ; Ecclesiæ vero Coloniensi libera electio remissa est ». Et paucis interjectis verbis : « Post depositionem Othonis Friderico adhærens, (Engelbertus scilicet), ac per hoc favorem domini Innocentii papæ conquirens, communi consensu in archiepiscopum electus est ».

36. *Agitatum de imperio in Concilio et Sicilia Henrico tradita.* — Cum exauctorati Othonis auctor meminerit, de abdicatione illius in Lateranensi Synodo confirmata loqui videtur, cujus rei historia ex Richardo de S. Germano nobis petenda est[2]. Scribit ergo auctor omnium principum nuntios ad Concilium illud confluxisse, in quo non modo de apparanda crucesignatorum expeditione ad impiam Sarracenorum tyrannidem evertendam, verum de imperii rebus erat agitandum: misisseque oratores suos Othonem ac Fridericum, alterum ut obtenta venia imperium recuperaret, e quo dejectus fuera t, alterum ut sibi assereret: atque etiam asperioribus animis utrinque certatum; quippe cum Othonis orator Mediolanensis genere omnibus illum Ecclesiæ imperiis demisse pariturum proponeret, atque ut in gratiam cum Ecclesia restitueretur, urgeret, restitit marchio Montisferrari, atque acriter Othonis preces sex de causis non admittendas contendit; primum, quod datum Romanæ Ecclesiæ sacramentum infregisset: secundo, quod ea ob quæ occupala anathemate defixus esset, adhuc detineret, nec redderet uti juratus spoponderat: tertio, quod episcopum Ecclesia ejectum foveret: quarto, quod legatum episcopum summa temeritate atque audacia in carcerem conjecisset: quinto, quod per summum Romanæ Ecclesiæ majestatis contemptum regem Fridericum regem presbyterorum appellasset: sexto quod virginum Deo devotarum ædes evertisset, ut arcem excitaret.

37. Adjecit Mediolanensium pariter orationem respuendam, tum quod anathematis vinculis ob partes Othonianas amplexas irretiti ; tum quod eorum civitas Patarenos hæreticos in gremio foveret. Objecta diluere, ac retorquere aliis nitentibus, exulcerati animi in asperiora verba prorupere : quo viso Innocentius assurgens e Pontificio solio manu silentio indicto sacrum senatum dimisit, cumque a B. Martini ad S. Andreæ festum ter Concilium coegisset, electionem principum, qui Fridericum salutarant imperatorem, confirmavit : quo facto Innocentius Ecclesiæ consuluisse putavit, cum tamen postea Fridericus longe Othonem improbitate vicerit; sed tunc ille ut callidus erat, studiosissimum se tuendi divini nominis fingebat, atque hoc anno ne illius nimia potentia formidinem Romanæ Ecclesiæ incuteret, vel ne imperio Sicilia conjuncta videretur, supremoque in illam Romanæ Ecclesiæ dominio detraheretur, Henricum filium Siciliæ regem creavit, seque adstrinxit sacramento post adeptam imperii coronam e patria potestate emissurum, regioque Diplomate illud regnum Sedis Apost. vectigale esse promulgavit.

38. « Sanctissimo in Christo patri et domino suo Innocentio, sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ summo Pontifici, Fridericus Dei et sui gratia Romanorum rex, et semper Augustus, et rex Siciliæ, cum filiali subjectione debitam in omnibus Apostolicæ Sedi obedientiam et reverentiam.

« Cupientes tam Ecclesiæ Rom. quam regno Siciliæ providere, promittimus et concedimus, statuentes, ut postquam fuerimus imperii coronam adepti, protinus filium nostrum Henricum, quem ad mandatum nostrum in regem fecimus coronari, emancipemus a patria potestate, ipsumque regnum Siciliæ tam ultra Pharum, quam citra, penitus relinquamus ab Ecclesia Romana tenendum, sicut nos illud ab ipsa sola tenemus; ita quod ex tunc nec habebimus, nec nominabimus nos regem Siciliæ, sed juxta beneplacitum vestrum procurabimus illud nomine ipsius filii nostri regis, usque ad legitimam ejus ætatem per personam idoneam gubernari, quæ de omni jure atque servitio Ecclesiæ Rom. respondeat, ad quam solummodo ipsius regni dominium noscitur pertinere, ne forte pro eo quod nos dignatione divina sumus ad imperii fastigium evocati, aliquid unionis regnum ad imperium quovis tempore putaretur habere, si nos simul imperium teneremus et regnum, per quod tam Apostolicæ Sedi, quam hæredibus nostris aliquod posset dispendium generari. Ut autem hæc nostra promissio, concessio et constitutio debitum sortiatur effectum, præsentem paginam Aurea Bulla nostra fecimus communiri. Dat. apud Argentinam anno Domini millesimo ducentesimo decimo quinto, kal. Jul. Indictione quarta ».

39. *Datum a Salinguerra fidei sacramentum.* — Postremo addere liceat haud contemnendum antiquitatis monumentum, solemne videlicet a Salinguerra Romanæ Ecclesiæ vectigali editum fidei jusjurandum in egregio atque a nobis sæpe laudato Vaticano volumine[1] hujuscemodi verbis conceptum :

« Anno a Nativitate Domini nostri Jesu Christi MCCXV, Indictione III, tempore Innocentii papæ III, Pontificatus ejus anno XVIII, die lunæ, in vigilia sanctæ Mariæ septimo intrantis mensis Septembris, in præsentia et testimonio rogatorum testium infrascriptorum. In nomine Domini, amen. Ego Salinguerra de Farraja ab hac hora in antea ero fidelis vobis domino nostro papæ Innocentio, ve-

[1] Cæs. in ejusd. Engel. gest. arch. Col. l. 1. c. 3. apud Sur. tom. VI. die VII Nov. — [2] Rich. in Chron. hoc anno.

[1] Lib. cens.

strisque Catholicis successoribus, et Eccl. Rom. Non ero in facto, vel consilio, vel consensu, ut vitam vel membrum perdatis, aut mala capiamini captione. Vestrum certum malum si scivero, pro posse meo diligenter impediam; quod si non potero impedire, significabo illud vobis aut tali personæ, quam credam vobis pro certo dicturam. Consilium, quod mihi credideritis, ad vestrum damnum me sciente nulli pandam.

40. « Papatum Romanum et regalia beati Petri specialiter id totum, quod mihi concessistis in feudum de terra quondam claræ memoriæ comitissæ Mathildis, videlicet Medicinam, et duas partes Argellatæ, Mombarozone cum plebatu Sanctæ-Mariæ, Carpum, Carpinetum, Besinatum, Mandrinam, Bibianellum, Castrum Ariani, Foscundum, Mozole, Bondenum, Ardumi, Pipignacium cum universis curiis et pertinentiis, juribus et honoribus omnium prædictorum castrorum et locorum et cuncta jura, et redditus, responsiones, jurisdictiones et honores, usus et albegarias, quæ sunt dicti poderis prædictæ comitissæ Mathildis piæ memoriæ, in iis locis, sive pertinentiis, videlicet in Sablono, Gazolo, Belegaria, Biolotorta, Dianzano, Casale Magno, Casale Ligogno, Tregasso, Pregnano, Caviano, Runcaliis, Planzo, Castro Canusiæ, ejusque Curiæ Fontana, Campogajano, Sancto-Martino de Riosustinolo, Padis, Corregia, Fossa Canalis, Miliare, Gurgatellis, Fossulis, Brundiono, Soleria, et in toto podere q. Calvalcacomitis, ac universo Imolæ comitatu, et in toto eo, quod est in prænominato podere.

41. « In episcopatu Bononiensi, Mutinensi, Regino, Parmensi, cæterisque aliis episcopatibus, adjutor ero ad retinendum et defendendum quæ habet, et quæ non habet ad recuperandum, et cum recuperata fuerint, ad retinendum et defendendum contra omnem mortalem, eamdemque vero terram nec teneo, nec tenebo, nisi a Romana tantum Ecclesia, et pro ipsa solvam ei singulis annis nomine census quadraginta marchas argenti, et serviam ei pro ipsa terra meis sumptibus. In Lombardia, et Romania cum centum militibus. In Tuscia vero, valle Spoletana vel Marchia cum quinquaginta. Ab Urbe autem et infra versus Apuliam, per Campaniam, et totum regnum Siciliæ cum XX per mensem integrum singulis annis quandocumque fuero requisitus, tempore veniendi et recedendi minime computando, et deinde cum sibi placuerit in suis duntaxat expensis legatos et nuntios Apostolicæ Sedis in terram venientes prædictam, devote recipiam, et honorifice pertractabo. Hæc omnia promitto bona fide impleturum et servaturum, sic me Deus adjuvet, et hæc sancta Dei Evangelia. Actum in castro Carpi in Ecclesia Sanctæ-Mariæ, in manibus magistri Pelegrini domini papæ capellani, ad hæc specialiter delegati, feliciter ». Sequuntur subscriptiones, quas brevitatis gratia prætermisimus.

INNOCENTII III ANNUS 19. — CHRISTI 1216.

1. *Regnum Angliæ discordiis turbatur, ad quod capessendum jura Ludovici proferuntur.* — Inussit acerbissimum toti orbi Christiano dolorem Innocentii obitus anno Christi millesimo ducentesimo decimo sexto, Indictione quarta, qui tanta cum laude Pontificium munus sustinuit, Ecclesiæque terminos ea felicitate protulit, ut paucissimos illius virtutibus pares Pontifices orbis suspexerit. Sed ne ante tempus lacrymis indulgeamus, ea primum sunt afferenda, quibus extremos dies illustravit. Igitur ad componendum imperii statum, comprimendosque Angliæ motus geminam legationem decrevit: missus enim ab eo est in Germaniam cum amplissima auctoritate Petrus tit. S. Pudentianæ cardinalis, de quo hæc Godefridus [1]: « Fridericus rex in festo Apostolorum Philippi et Jacobi, curiam apud Nurimberch habuit: ubi Petrus cardinalis S. Pudentianæ a domino papa missus affuit. Huic curiæ Engelbertus Coloniensis electus se exhibuit, et a domino Petro card. confirmatus, regalia a Friderico rege suscepit »; eadem alii [2].

2. Alteram vero legationem gessit magister Walo (quamquam alii eumdem cardinalem illa fun-

[1] Godef. in Annal. an. 1216. — [2] Trith. Chr. Hirs. eod. ann.

ctum asserant[1]) ut tradit Parisius[2], qui eo missum ait, quo Ludovici Francorum regis filii profectionem in Angliam impediret. Namque perduelles Angli, iique fidelium cœtu et communione abscissi, de quibus antea egimus, fractis rebus suis ac pæne desideratis, regem sibi Ludovicum hoc anno elegerunt, moxque per litteras et nuntios evocavere; quibus princeps annuit, et quamvis Apostolicæ Sedis legatus, ut eum a proposito dimoveret, omnem operam collocasset, ille anathemate percelli, quam ad se confugientibus deesse maluit; de quibus Parisius, insequenti post S. Marci festum die Ludovicum ad patrem Philippum se contulisse, ardentissimisque contendisse precibus, ne iter suum disturbaret, cum sacramento Anglis proceribus se adstrinxisset eorum auxilio non defuturum, ac malle anathemate percuti quam perjurio fidem infringere; motumque filii lacrymis Philippum assensisse, ut expeditionem in Angliam adornaret: cum tametsi rem periculi plenam cerneret, palam ab eo consilio abhorrere videri voluisse, atque ita Ludovicum magnis cinctum copiis instructa classe in Angliam trajecisse, nulloque labore Joanne cum suis in fugam acto, Londinum pervenisse: ubi ingenti principum omnium gaudio exceptum, plures ab rege ad se pellexisse asserit. Similia Rigordus[3], Godefridus[4] aliique tradunt. Addit Parisius Walonem S. A. L. de Ludovici in Angliam profectione certiorem factum, ad provinciam sibi impositam fungendam inter medios periculorum æstus penetrasse in Angliam, atque ad Joannem regem agentem Gloverniæ pervenisse. Qui adventu ipsius admodum recreatus, spem suam omnem in eum conjecit: hunc vero coacto mox præsulum Concilio, Ludovicum ejusque partium studiosos anathemate defixisse, ac tota Anglia sententiam promulgari jussisse.

3. Post secundas vero Ludovici res enarratas de oratorum ejus in Urbem adventu hæc prodit auctor: «Circa dies istos Ludovici nuntii, quos ad curiam Romanam miserat, eidem scripserunt sub hac forma:

«Excellentissimo domino suo Ludovico, domini regis Francorum primogenito, D. de Corbolio, I. de Monte-Visito, et G. Limeth, nuntii, salutem et fidele servitium.

«Noverit excellentia vestra, quod nos die Dominica ad mensem Paschæ venimus ad dominum papam, salvis personis nostris et rebus, et eodem die intravimus statim ad ipsum. Quem hilarem invenimus, sed vultu tristem se nobis exhibuit. Et præsentatis litteris nostris, et proposita salutatione ex parte vestra, ipse nobis respondit: Dominus vester non est dignus salutatione nostra. Ego vero statim respondi: Pater, credo quod auditis rationibus et excusationibus domini nostri, invenietis eum dignum salutatione vestra, utpote Christianum, Catholicum, vobis et Romanæ Ecclesiæ devotum. Et sic illa die a præsentia domini papæ recessimus. Sed in recessu nostro benignissime nobis dixit dominus papa, quod nos libenter audiret quando et quoties vellemus. Sequenti die Martis, dominus papa misit servientem quemdam ad hospitium nostrum, ut veniremus ad ipsum, et statim venimus ante eum, et ipse multa dixit contra nos, cum proposuissemus causam nostram, et quæ videbantur impugnare factum vestrum, et rationes vestras».

4. Quæ vero Ludovici argumenta ad asserendum sibi Angliæ regnum proposita Sedi Apostolicæ fuerint, ea adducit Parisius ac refellit, quæ nobis perstringenda visa sunt. «Contendebant ergo Ludovici oratores Joannem verum regem non fuisse, atque adeo Anglis permissum Ludovicum ad sceptrum capessendum evocare; id vero ita astruebant conjectis in Joannem pluribus sceleribus, quæ indignum corona sustinenda reddiderant; Arthurum nepotem suum, de cujus morte supra nos egimus, immanissime necasse, atque ob id crimen in Gallica aula, cujus stipendiarius erat, mortis sententiam in eum latam esse; quibus a Pontifice responsum Joannem regia inunctione fuisse delibutum, atque adeo inferiorum dignitate, ut erant pares Galliæ, judicio obnoxium non fuisse, nec illius criminis convictum.

5. «Opponebant etiam iidem oratores, antequam Anglia Sedi Apostolicæ a Joanne vectigalis constitueretur, bellum cum Anglo justum, proinde jure belli id teneri, atque ejus possessione potiri Ludovicum adactis in sua verba Anglis proceribus, tum regiis vectigalibus ad se jam derivatis, nec jam alio jure, quam armorum, ex adepta possessione deturbari posse: si anathematis sententia in fautores procerum lata esset, non propterea illa Ludovicum irretitum, cum non ad proceres juvandos, sed ad jus suum persequendum, ad quod obtinendum mala alterius voluntate ut licet, in Angliam transfretasse. At Pontifex contra objecit a Synodo Œcumenica inducias ad quadriennium indictas; Joannem etiam crucesignatum extitisse, et Apostolicæ Sedis clientelæ commendatum; atque adeo excurrente eo tempore, bellum a Ludovico juste geri non potuisse». Ut vero ea concertatio oratorum cum Pontifice soluta sit, ex ipsis oratorum ad Ludovicum litteris accipiamus:

6. «Et statim finito sermone, percusso pectore suo cum magno gemitu, infremuit spiritu et dixit: Heu mihi quia in hoc facto Ecclesia Dei non potest evadere confusionem, si enim rex Angliæ vincitur, in ipsius confusione confundimur, quia vasallus noster est, et tenemur eum defendere. Si dominus Ludovicus vincitur, quod Deus avertat, in ipsius læsione læditur Romana Ecclesia et ipsius læsionem propriam reputamus: secure enim semper habuimus et adhuc habemus, quod ipse in omnibus necessitatibus debeat esse brachium, solatium in

[1] Vinc. Spec. hist. c. 28. Antonin. II. p. tom. XIX. c. 2 et 6. — [2] Par. Hist. Angl. eod. ann. — [3] Rigor. de gest. Phil. Augl. Franc. reg. ann. 1216. — [4] Godef. in Annal. eod. ann. Antonin. III. p. tit. XIX. c. 2. § 6 et alii.

oppressionibus et refugium in persecutionibus Ecclesiæ Romanæ : et in fine dixit, quod melius vellet mori quam aliquod malum vobis accideret in hoc facto, et sic illa die recessimus. Præterea de consilio quorumdam cardinalium exspectamus diem Ascensionis, ne quid statuatur contra vos, quoniam illa die solet papa innovare sententias suas. Dixerat enim nobis papa, quod ipse exspectaret nuntios domini Walonis. Valete».

7. Hoc interim spatio, « Dum fortunalis alea », subdit Parisius, « statum regni Angliæ talibus turbinibus exagitaret, dominus papa Innocentius, quem vacillantis Ecclesiæ cura sollicitabat, effigiem vultus Domini, quæ Veronica dicitur, ut moris est, de Ecclesia Sancti-Petri versus hospitale Sancti-Spiritus reverenter cum processione bajulat. Qua peracta, ipsa effigies, dum in locum suum asportaretur, se per se gyrabat, ut verso staret ordine, ita scilicet, ut frons inferius, barba superius locaretur. Quod nimis abhorrens dominus papa, credidit illud in triste sibi præsagium evenisse. Ut plenius Deo reconciliaretur, consilio fratrum in honorem ipsius effigiei, quæ Veronica dicitur, quamdam orationem composuit elegantem, cui adjecit quemdam psalmum, cum quibusdam versiculis, et eadem dicentibus decem dierum concessit indulgentiam, ita scilicet, ut quotiescumque repetatur, toties dicenti tantumdem indulgentiæ concedatur, etc. » His similia tradit Matthæus Westmonasteriensis[1] in suis historiarum floribus, cujus liber Parisii potius Epitome appellandus videtur. Verum sicut in dubium revocari nequit religiosissimum Pontificem hujusmodi de causis solemnes supplicationes indicere, atque alia pietatis opera peragere consuevisse, ita sunt qui immutatam illam imaginem fabellam suspicentur; nos certe rem in medio adductam, cujusque judicio permittemus.

8. *Melgorii comitatus Magalonensi episcopo traditus.* — Postremo silentio involvendum non est, extare in libro censuum Innocentii Diploma ad Magalonensem episcopum, quo Melgorii comitatum fiduciario titulo concessit : « Devotionem, quam tu et Magalonensis Ecclesia retroactis temporibus ad Apostolicam Sedem noscimini habuisse, et habere in futurum speramini, attendentes, comitatum Melgorii, sive Montisferrandi, qui ad jus et proprietatem Ecclesiæ Romanæ noscitur pertinere, cum omnibus pertinentiis ejus in feudum concedimus tibi ac successoribus tuis sub annuo censu viginti marcharum argenti nobis et successoribus nostris in festo Resurrectionis Dominicæ persolvendis, salvo nihilominus alio censu, quem pro alia causa Ecclesiæ Romanæ debetis. Itaque tu et successores tui nobis et successoribus nostris fidelitatem propter hoc specialiter facietis, et per Romanam duntaxat Ecclesiam recognoscetis ipsum et tenebitis comitatum ; et de ipso facietis guerram et pacem ad mandatum ipsius, nec castrum Melgoris seu castrum Montisferrandi, cum sint caput comitatus ejusdem, in feudum dare, seu quomodolibet alienare nullatenus præsumatis absque Apost. Sedis licentia speciali. Minora etiam feuda, quæ ad ipsum pertinent comitatum, nulli concedetis omnino extra Magalonensem diœcesim commoranti : nulli ergo etc. Datum Laterani IV id. Aprilis, Pontificatus nostri anno XIX ».

9. *Innocentii papæ obitus, fama vindicata, celebratæ laudes.*— Jam immaturum patris optimi funus lacrymis prosequamur: « Anno Dom. MCCXVI », inquit Conradus Urspergensis abbas[1], « Innocentius papa obiit apud Perusium XVI kal. Aug., Pontificatus sui anno decimo nono »; hæc ille. Verum XVII kal. Augusti, dicunt alii. Hoc anno vero defunctum plurimi scriptores[2] affirmant, ex quibus hæc Richardus[3] : « Innocentius papa Urbem exiens Perusium vadit, ubi mense Julio, XVII kal. Augusti languore correptus feliciter expiravit ». Cur vero illuc se contulerit, Martinus Polonus aperit[4] : « Demum, inquit, cum papa propter subventionem Terræ-Sanctæ, inter Pisanos, Genuenses et Longobardos pacem intenderet facere, in itinere ad hoc constitutus apud Perusium est defunctus, ibique in Ecclesia S. Laurentii est tumulatus ». Hoc quoque iisdem verbis Bernardus[5], ac similia Dlugoschus[6], sive Longinus, aliique. Unde corrigendus quorumdam recentiorum error, qui in diem alium annumve Innocentii obitum conferunt. Ac sane qui eum superiori anno[7] vel sequenti[8] vita perfunctum asseruere, ex litteris ab Honorio papa in locum Innocentii suffecto, hoc eodem anno datis, erroris convincuntur. Sedit annis duodeviginti, mensibus sex, diebus novem : creatus enim fuerat Pontifex, quod ipse testatur[9], id. Januar. VI millesimi centesimi nonagesimi octavi anni, migravitque e vivis, ut dictum est, testaturque Honorius[10], decimo septimo kal. Aug. hujus anni. Quocirca erravit memoratus Parisius, qui cum asserat Innocentium XVII kal. Aug. sublatum, ejus tamen Sedi menses quinque, dies quatuor duntaxat supra octodecim annos tribuit. Denique scriptores illi,[11] qui ad prædictorum annorum ac dierum summam non sex, sed quatuor menses adjiciunt, Pontificatus temporis rationem, a die quo sacris Pontificalibus initiatus est, VIII scilicet kal. Martii inire videntur : sepultus vero fuit, ut dictum est, Perusii in principe S. Laurentii templo, ubi nunc requiescit.

10. Lugubre in mortem Innocentii carmen a Richardo[12] suæ insertum historiæ hic adjicere libuit, quo præclaræ ejus virtutes commendatæ, atque in luce collocatæ videntur, quamquam ab

[1] Westmonast. flor. hist. an. 1216.

[1] Ursperg. in Chr. an. 1216. — [2] Par. Hist. Angl. an. seq. et alii. — [3] Rich. de S. Germ. in Chron. — [4] Mart. Pol. Chr. l. IV. — [5] Bern. Chr. Rom. Pont. an. 1216. — [6] Long. Hist. Pol. l. VI. eod. ann. — [7] Paul. Lang. Chron. Citz. an. 1215, — [8] Par. Hist. Angl. — [9] Innoc. l. I. Ep. XI. — [10] Honor. l. I. Ep. I. — [11] Ursperg. Chr. an. 1199. et alii. — [12] Rich. de S. Germ. in Chr. an. 1216.

impolitiore poeta conscriptum fuerit, in quo non metri, sed sensus ratio spectari debeat :

Nox accede, quia cessit sol, lugeat orbis,
  In medio lucis, lumen obiisse suum.
Lumen obit mundi, quia decessit pater Innocentius :
  Iste pater Urbis et orbis erat.
Nomen utrumque tenens versum notat, hoc quod habebat
  Quid mundo posset reddere, quidve Deo
Et speciem, si mentis opes si munera linguæ
  Attendas, cedet lingua, cadetque stylus.

11. His contraria atque indigna admodum de tanti Pontificis in altero sæculo animæ statu nonnulli scriptis prodiderunt, e quibus Thomas Cantipratensis in Gestis sanctæ Lutgardis hæc scribit (1) : « Hoc fere tempore (inquit [1]) dominus Innocentius papa III post celebratum Lateranense Concilium ab hac vita migravit, moxque apparuit visibiliter Lutgardi. Illa autem, ut vidit eum ingenti flamma cinctum, quisnam sit percontatur. Respondit se esse Innocentium papam ; et illa cum gemitu : Quid hoc est, inquit, communem omnium nostrum patrem tam dire cruciari? Respondit ille : Tres ob causas ita crucior, quæ etiam æternis suppliciis me justissime addixissent, nisi per intercessionem piissimæ Matris Dei, cui monasterium condidi, in extremis me pœnituisset, et æternam quidem mortem evasi, sed pœnis atrocissimis usque ad judicii diem cruciabor. Quod autem ad te suffragia petiturus venire potui, mihi a suo Filio Mater misericordiæ impetravit. His dictis, confestim disparuit. Lutgardis vero ejus necessitatem sororibus, ut ei succurrerent, indicavit : porro admodum dolens vicem ejus, mirabili se cruciatu illius causa effecit. Noverit lector nos, revelante nobis Lutgarde, tres illas causas non ignorare, sed pro tanti Pontificis reverentia referre noluisse ». Hæc Thomas, ut mittamus dicere de nescio quo Cisterciensis Ordinis abbate, quem in somnis Dominum in excelso throno conspexisse ferunt [2], ac nudum subinde hominem Pontificali infula decoratum, qui sedentem versus velocissime currens clamabat : « Miserere mihi misero, misericordissime Deus » ; ac draconem magnum a tergo insequentem et devorare nitentem.

12. Horret sane animus hæc de tanto Pontifice audire, ac facile crediderim illa ab inimicis conficta atque subornata. Quis enim in animum induxerit, Innocentium, cujus laudes boni omnes celebrarunt, animique virtutes ad cælum tulere, tribus sceleribus fœdissimis fuisse inquinatum, ob quæ æternis inferorum pœnis mulctandus esset, ni in extremo vitæ mortis confinio illum pœnituisset? atque unum ex perditissimis illis prope fuisse, de quibus divinus vates [1] : « Hæc dicit Dominus : Super tribus sceleribus Damasci, etc. et super quatuor non convertam eum » ; quid enim indignius, quam omnibus leges dare, cunctos commonere, præsulibus Ecclesiæ, regibus principibusque, cum opus esset, crimina objicere, minas fulminare, gravissimis urgere pœnis, crimina denique in omnibus aliis acerbissime vindicare : ipsum vero scelerum ac flagitiorum cœno involutum jacuisse? Certe Dominus pronuntiavit probitatis et sanctitatis simulatores, facili negotio detegi agnoscique posse : « Ex fructibus eorum, inquit, cognoscetis eos : non potest arbor mala bonos fructus facere » ; quomodo ergo Innocentius, in quem, utpote summum inter homines fastigium tenentem, conjecti erant omnium oculi, sua crimina tegere, pastorisque optimi personam induere potuit? Cumque, ut affingit fabula, moribus corruptissimis esset, totque in eum odio et invidia flagrantibus, quos ob perpetrata scelera censuris defixerat, nullam commissorum ab illo criminum suspicionem ad eos emanasse, nec enim quin ea illi objicerent spargerentque, unquam sibi temperare potuissent. Adde, si de visis loquamur, plurima sæpe jactari, quæ mendacii ex pluribus arguantur, nonnullaque id genus gravissimis in rebus, veluti divinitus objecta litteris commendari, quæ inter sese pugnare manifeste liqueat, cum

[1] Thom. Cantip. Vit. Lutg. Virg. l. II. c. 7. apud Sur. tom. III. die XVI Jun. — [2] Compil. chr. an. 1216.

[1] Amos. I.

(1) De visu S. Lutgardis sanctimonialis Cisterciensis quid sentiamus integrum nobis reliquit annalista. Ejus veritati deferre Bollandiani Patres in Actis SS. in Nota ad locum illum Vitæ S. Lutgardis visi sunt. Mihi vero illusum hac in re fuisse piæ illi mulieri persuasum est, rato plus fidei deferendum omnium gravissimorum ejus ævi historicorum consensui, qui Pontificem summis laudibus exornant, quam visui fantastico mulieris illius, quæ pia licet et morum sanctimonia insignis, adhuc tamen femina erat, nec in eis, quæ per visum spectare sibi persuadebat, ab illusione semper immunis fuit. Nescio enim an criticis probarentur ea quæ cælesti voce sibi revelata fuisse affirmabat de reliquiis nescio cujus « B. Osannæ virginis, filiæ quondam regis Scotiæ, et per miraculum Domini ad partes Galliæ adductæ, ibique defunctæ ». Hæc plane visio sicut et quæ de statu Innocentii III sibi ostensa fuisse asserebat, muliebri potius phantasiæ, quam Deo revelanti optime tribuerentur. Cum enim Innocentius III plura et ardua in Pontificatu tractasset, quæ ut ab aliis probata, ita pariter et a multis reprehensione et Dei ultoris animadversione digna videbantur, accidit fortasse, ut ad illius piæ mulieris aures ea quæ de Pontifice illo in malam partem jactabantur pervenirent. His fœta conceptibus phantasia ostentum magno illi Pontifici haud plane gloriosum peperit. Similibus per visum ostentis magnis viris invidiam conflari ætate illa consuevisse probant ea, quæ de Joanne Anglorum rege anno isto defuncto narrat auctor Chronici Turonensis ; tradit enim defuncto ejus corpori ac sepulturæ tradito in quadam « abbatia, quæ est in Ecclesia cathedrali episcopatus Wleresbrensis », subito in ipso noctis silentio spectaculum quoddam adstitisse, cujus aspectu territum loci illius custodem abbatem, monachos accivisse, quibus vix Ecclesiam intrantibus, vocem quamdam terribilem in aures insonuisse clamantem « se Joannem esse, quondam regem Angliæ tormentis variis lacerandum, quandiu corpus ejus maledictum esset in terra illa benedicta, et maxime in Ecclesia tumulatum ». Hæc de Joanne vulgata per eam ætatem sunt, de Joanne, inquam, qui regnum suum Ecclesiæ vectigal religionis instinctu effecit, cui ad mortem usque Pontifex ejusque legatus adeo favit, ut insectatores ejus diris devoverint. Apage ergo nugas. Neque is ego sum, ut credam sanctam illam feminam maligno mendacio fictum vaticinium pro vero obtrudisse, quin nec veris ejus oraculis ea phantasiæ illusione quidquam detractum iri censeo. Valet hic, si alias unquam, illa S. Gregorii magni in Ezech. hom. 1. regula : « Prophetæ sancti magno usu prophetandi quædam ex suo spiritu proferunt, et hæc se dicere ex prophetiæ spiritu suspicantur ». MANSI.

veritas divinitus inspirata sibi perpetuo constans reperiatur. Sane, ut ait Apostolus [1], « Satanas transfigurat se in Angelum lucis », sensus etiam interdum hallucinatur, mens sibi inania fingit ludibria, ac sæpe divinis visis vel hominum incuria, vel levitate, vel malitia nonnunquam plura adduntur. Cæterum Innocentii animam, Deo permittente, suffragia postulare potuisse, inficias non imus, ignibusque purgatoriis expiandam traditam, cum interdum viri sanctissimi contractas vitæ maculas iis eluant.

13. Possent innumera veterum scriptorum testimonia ad comprobandas ejus animi virtutes produci : sed iis prætermissis, pauca duntaxat Rigordi, qui eo tempore floruit, et S. Antonini archiepiscopi Florentini verba adducere contenti erimus. Ait igitur Rigordus [2] : « Innocentius papa celebravit Romæ Concilium, vir clari ingenii, magnæ probitatis et sapientiæ, cui nullus secundus tempore suo ». S. Antoninus vero [3] : « Post innumera, inquit, opera egregia virtutum, demum beato fine quievit ». Hæc ille de Innocentio papa, qui a pluribus etiam aliis uti vir sanctissimus collaudatur; multa luculenter scripsit, de quibus hæc Gestorum ejus anonymus auctor : « Fecit ante Pontificatum libros de miseria conditionis humanæ, de missarum mysteriis, et de quadripartita specie nuptiarum, et postillam super septem psalmos : post Pontificatum autem libros Sermonum, Epistolarum, Regestorum, et Decretalium ». Hæc auctor de editis, dum Pontificis vitam contexebat, quam morte fortasse præventus absolvere nequivit. Verum iis plura Innocentius elaboravit, quæ duobus tomis multis abhinc annis edita fuere. Novissime accessit tomus tertius quatuor ejus Epistolarum Regesta complectens, ut supra dictum ; ex quibus aliisque Gregorius Nonus Decretalium librum potissimum condidit.

14. Addamus postremo nonnulla de ejus gestis ac virtutibus, quæ illius memoriam commendant, coluisse ipsum veræ amicitiæ leges, scribit ejus Vitæ auctor; liberalitatemque et magnificentiam in familiares exercuisse, quos ad amplissimos honores extulit. Quos quidem iis dignos fuisse putandum est, cum vir tanti ingenii prudentiæque nisi magnorum virorum familiaritate delectari posset. Hæc enim de creatis ab eo S. R. E. cardinalibus ejus Acta tradunt : « Circa familiares suos liberalissimus extitit conferendo illis beneficia et honores : nam de capellanis hos promovit ad dignitates : Ugolinum diaconum cardinalem S. Eustachii , quem præterea fecit episcopum Ostiensem ». Quem postea ad summum Pontificiæ dignitatis gradum sub Gregorii IX nomine exploratæ virtutes extulerunt [4] : « Leonem in presbyterum cardinalem S. Mariæ in Cosmedin, quem postea fecit Romanæ Ecclesiæ cancellarium ; Petrum in presbyterum cardinalem S. Pudentianæ, Nicolaum in episcopum Tusculanum, Joannem in diaconum cardinalem S. Mariæ in Via Lata, Octavianum cardinalem SS. Sergii et Bacchi, Joannem in diaconum cardinalem S. Cosmæ et Damiani ; Paulum Hortanum episcopum , Benedictum in episcopum Fundanum, etc. » De aliis episcopis pergunt dicere.

15. Singulare vero modestiæ exemplum in comprimendo luxu præbuit, quo cæteros Ecclesiæ præsules ad abjiciendum fastum, atque ad rerum caducarum despicientiam adduceret; hæc enim memoria dignissima Vitæ illius auctor prodidit [1], quæ in cusis ejus Vitæ Gestis una cum nonnullis aliis desiderantur : « Quia vero superfluitas multa nimis abundat in sæculo, maxime in prælatis, ut eos corripere posset liberius et corrigere, illius exemplo, qui cœpit facere et docere, ad talem se mediocritatem reduxit, quod vasa aurea et argentea in lignea et vitrea commutavit; pelles armellinas et grisias transtulit (in) agninas. Mensam suam tribus ferculis voluit esse contentam, et capellanorum suorum duobus, nisi magna solemnitas, aut aliqua urgens necessitas amplius postularet; remotisque laicis, viros religiosos adhibuit ad quotidianum ministerium mensæ, ut ei a personis regularibus honestius serviretur; consuetis tamen officiis viris nobilibus reservatis, qui festivis diebus secundum morem deserviebant in eis. Quamdam moderatam summam de thesauro Ecclesiæ separavit, et in sequestro deposuit pro urgenti necessitate, si qua forsitan immineret : reliquum vero thesaurum pæne totum erogavit hoc modo ». Pergit auctor recensere, ut immensam pecuniæ vim inter plura virorum ac mulierum monasteria, et xenodochia sit partitus. Hactenus de Innocentio, qui universo orbi Christiano ingens sui desiderium reliquit : tum vero maxime Terra-Sancta in eo gravissimam jacturam passa est, cum illius diligentia ac studio e Sarracenorum servitute ereptum iri speraret : jam enim novus imperator, Angliæ rex, aliique principes crucem induerant, quorum ardor una cum Innocentio pariter extingui visus est. Atque de laudatissimo Pontifice de Ecclesia Dei, universoque Christiano orbe optime merito hæc dixisse suffecerit.

16. *Honorii III papæ electio.* — Erepto igitur ex hac vita Innocentio XVII kal. Aug. ac supremis funeris honoribus postridie illi habitis, proximo Perusii, ubi Innocentius obierat, sacra comitia celebrata sunt; cumque uno tantum die Apostolica Sedes pastore orbata fuisset, Honorius III XV kal. Aug. Pontifex renuntiatur, de quo hæc Urspergensis [2] : « Successit Honorius III, qui prius fuerat Centius nominatus, fueratque camerarius cardinalium, et pecunias ipsis collatas inter eos fideliter et provide distribuebat, sedit annos decem, menses octo » ; hæc ille. At de obitus tempore in fine

[1] 2. Cor. 11. — [2] Rig. de Gest. Phil. Aug. Franc. reg. — [3] Anton. III. par. tit. XIX. c. 1. — [4] Greg. IX. Vit. anonym. script.

[1] Ms. Bibl. Vatic. — [2] Ursperg. Chr. an. 1216.

Pontificatus dicetur. Quod ad nomen ac munus attinet, cæteri scriptores, ac publica monumenta Urspergensi adstipulantur, illum scilicet Centium, vel Cencium nomine, Richardus [1] enim illius temporis accuratus scriptor, S. Antoninus aliique ita vocant, Ecclesiastici ærarii summum præfectum, seu ut vulgo aiunt, S. R. E. camerarii officio functum, dein in sacrum cardinalium senatum cooptatum, ac primum S. Luciæ in Via-Lata diaconum creatum, nam ut auctores qui id affirmant omittamus, in Vaticano Codice liber censuum inscripto, ingenti labore magnoque Romanæ Ecclesiæ emolumento, ab ipso collecto, sæpe tit. S. Luciæ in Silice diaconus vocatur, ut in publicis quibusdam Actis, anno a Virginis partu millesimo, centesimo nonagesimo tertio confectis, quibus Leo Frangipanus, Cælestino III sedente, Romanæ Ecclesiæ bona quædam pignori dedit, hæc scripta sunt [2] : « Nos quidem Leo Frangipanus ante præsentiam D. Petri Portuensis et S. Ruffinæ Ecclesiæ episcopi, et subscriptorum testium, propria nostra voluntate, pignori ponimus, et obligamus D. Cencio, Dei gratia diacono cardinali Ecclesiæ S. Luciæ in Silice, et D. papæ camerarii, etc. » eademque alibi sæpe repetita in Codice ipso : ex quo illud animadvertere non omittimus, duos saltem sub Innocentio Tertio camerarii munus gessisse, Octavianum nempe ejus consobrinum, anno MCCIV, ut ex aliis ibidem insertis Actis constat, quibus præfixus hic titulus : « Instrumentum de castro Nympharum ; et Stephanum Basilicæ XII Apostolorum presbyterum card. ann. MCCVIII, et MCCXV », quemadmodum alia plura monumenta ostendunt; sed ad susceptam orationem redeamus.

17. Fuisse Cencium ex diacono cardinali presbyterum cardinalem SS. Joannis et Pauli renuntiatum, ipse adepto jam Pontificatu litteris post sequentem annum datis ad Cistercienses abbates, qui generales Ordinis conventus habebant, locutus, ita illustrat [3] : « Sane nos ad eosdem gloriosissimos martyres specialem devotionem habentes, utpote qui ad eorum titulum sacerdotii gradum accepimus, etc. » eodemque nomine designatur ab Innocentio III, ut infra videbitur [4]. Ex quibus erroris Godefridus arguitur, qui Cencium ex cardinali SS. Quatuor Coronatorum ad summum Pontificatus apicem evectum affirmat [5]. Ipsum porro patria Romanum, Sabella gente oriundum Antoninus [6] atque alii [7] scribunt, qui etiam Aimerici seu Americi filium dicunt; consentiuntque sacris Pontificalibus IX kal. Augusti initiatum : qui ritus in Ecclesia S. Petri Perusii celebratus, ut testatur Pontifex litteris quas ad Cistercienses monachos postea dedit [8]. Cur vero sacra comitia tam cito peracta, causam affert Bernardus [9] : « Vacavit Sedes per unam tantummodo diem, Perusinis causa electionis papæ strictissime arctantibus cardinales ».

[1] Rich. Chron. S. Anton. III. p. tit. XIX. c. 3. — [2] Lib. censuum. — [3] Honor. l. II. Ep. MXX. — [4] Hoc ann. — [5] Godef. in Annal. hoc ann. — [6] Anton. ubi sup. — [7] Panvin. in fast. aliique. — [8] Ann. 1218. — [9] Bern. Chron. Rom. Pont.

18. *Litteræ de sua promotione.* — Postridie ejus diei, quo Honorius consecratus est, Christiani orbis tum præsules ac religiosos viros, quorum etiam precibus plurimum se commendavit, tum reges ac principes certiores de sua electione fecit. At in Pontificio Regesto primum obtinent locum litteræ, quibus id Hierosolymitano regi significavit, pollicitusque est omnem se operam ac studium daturum, ut Terræ-Sanctæ auxiliares copiæ submitterentur ; exorsus igitur : « Magnus Dominus et laudabilis nimis », ac nonnulla præfatus, subjicit [1] : « Felicis recordationis Innocentio papa prædecessore nostro septimodecimo kal. Augusti, soluto debito carnis, ad regionem sanctorum spirituum, ut credimus, evocato, et sequenti die celebratis exequiis, ac cum honore debito collocato ipsius corpore in sepulchro; una cum fratribus nostris ad eligendum convenimus successorem ; et die tertio Spiritus sancti gratia invocata, super hoc tractavimus diligenter, et post tractatum diutinum placuit fratribus universis humeris nostris quamvis insufficientibus imponere onus istud.

19. « Et licet in primis duxerimus resistendum ne tamen videremur vocationi divinæ resistere, submisimus humeros ad portandum, sperantes in eo, qui linguas infantium facit disertas, quod ipse, qui vota fratrum aspirando prævenit, prosequetur etiam adjuvando. Fiduciam enim talem habemus per Christum ad Deum, non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis, sed nostra sufficientia est ex Deo, qui nos ad suum ministerium evocavit. Non ergo propter obitum præfati prædecessoris nostri consternatur cor tuum, neque formidet; quasi propter hoc Terræ-Sanctæ impediatur succursus, quoniam etsi illius sufficientiæ nostra videatur inferior; ad liberationem tamen ipsius votis non minoribus aspiramus; quibus ipse Dominus, qui sperantes in se nullatenus deserit, effectum tribuat et profectum : ut quod possibilitas nostra non obtinet, ejus nobis gratia largiatur. Serenitatem igitur regiam rogamus attentius, et monemus, et exhortamur in Domino, quatenus de gratiæ nostræ favore securus, utpote qui ad subventionem terræ ipsius tota intendimus voluntate, conforteris in Domino, et in potentia virtutis ipsius, ad conservationem terræ intendens viriliter et prudenter, præliaturus prœlia Domini, cum tempus advenerit opportunum, et ob hoc recepturus ab eo gratiam in præsenti, et gloriam in futuro. Dat. Perusii VIII kal. Aug. Pont. nostri anno primo ».

20. *Urget expeditionem sacram per litteras et legatos.* — Consensisse verbis facta, resque Hierosolymitanas Pontificio pectori insedisse illustrant ejus litteræ ad Galliarum episcopos, quos religioso pro imperio monuit, crucesignatos Innocentii

[1] Honor. l. I. Ep. I.

morte consternatos erigerent, confirmarentque, se ad exitum perducendis prædecessoris consiliis tota animi et operæ contentione incubiturum : atque adeo suscipiendæ expeditioni strenue se accingerent : tum etiam ipsos præsules rogavit, ut suis apud Deum precibus recens impositum onus levarent ; vicissimque paternam illis sollicitudinem est pollicitus : « Universitatem vestram rogamus attentius, et monemus, et exhortamur in Domino, quatenus insufficientiam nostram apud eum, qui dat omnibus affluenter et non improperat, orationibus adjuvetis, et circa commissam nobis Dominici gregis curam diligenter et utiliter vigilantes, nostrum satagatis humiliter supplere defectum, et injunctam nobis pastoralis oneris gravitatem vigilanti studio comportetis, et in Ecclesiastica unitate, obedientia, et devotione Apostolicæ Sedis, quibus hactenus Ecclesia Gallicana inter cæteras potissimum floruit, et fructificavit suavitatem odoris, sicut ager plenus, cui benedixit Dominus, firmiter persistentes, ad ea quæ pacis sunt impendatis studium diligens, et operam efficacem.

21. Attexitur Regesto Pontificio prolixior Catalogus patriarcharum, archiepiscoporum, episcoporum, atque abbatum, quibus iisdem pæne conceptis verbis scripsit : adjectæque ad imperatorem Constantinop. litteræ [1] quibus Catholicæ Ecclesiæ gubernaculis se admotum docet, aperitque ingens tuendi divini numinis, edomandi schismaticorum fastus, imperiique Orientalis, ex quo veluti ex arce firmissima in Sarracenos ac Terræ-Sanctæ invasores excurrendum sit, contra Græcorum impetus firmandi muniendique desiderium, ac demum ad pristinam in Rom. Ecclesiam reverentiam amoremque servandum est cohortatus. Pari ratione, ut subjicitur, Siciliæ regi designato imperatori, Poloniæ ducibus, aliisque singulis regibus et principibus scriptum est. His Perusii gestis cum solis clementiores radii aerem temperarent, Augusto mense exeunte, iter in Urbem est aggressus, pridie nimirum kal. Sept. ut affirmat Fossænovæ Chronicon his verbis [2] : « Nono kal. Aug. consecratus est, pridie kal. Sept. reversus est apud Romam ad S. Petrum, pridie non. Sept. receptus est in Ecclesia Lateranensi, cum tanto gaudio et veneratione, gloria et jucunditate, quod omnes videntes dixerunt, quod nullus de prædecessoribus suis in receptione similis ei fuisset ».

22. Quantum vero studium hoc anno contulerit Honorius ad comparanda in gratiam Hierosolymitani regni subsidia, de quibus paulo ante meminimus, Epistolæ ejus demonstrant. Primum namque Burgundiæ et Brabantiæ duces, Barensem et Antissiodorensem comites, aliosque principes, qui sacræ militiæ nomen dederant, ad trajiciendum cum reliquo Christiano exercitu expeditos esse jubet [1], ubi statutum a Synodo Lateranensi tempus appetiisset : dein Cluniacensi abbati mandavit [2], ut Ordinis sui Ecclesiarum redditnum partem Terræ-Sanctæ subsidio præsidioque mittendam, ex ejusdem Concilii præscripto cogat : tum ad incendendos militari ardore Christi milites, qui se cruce insignierant, missis in Gallias ac Germaniam legatis, litterisque sacrum in hostem divini nominis classicum cecinit [3].

« Honorius, etc.

« Cum dicatur nobis a Domino per Prophetam : Clama, ne cesses, quasi tuba exalta in fortitudine vocem tuam, tacere amodo non debemus, quin ad prœlia Domini prœlianda Christianos milites compellamus; nam prope est ut veniat tempus pugnæ, quo Rex noster, Dominus dominator suæ crucis vexillum explicet, ut suo congregato exercitu, in manu forti et extento brachio dimicet contra hostes ad faciendum vindictas in nationibus blasphemorum , qui Hierusalem nostram inclytam civitatem in populi Christiani opprobrium sua se jactant detinere fortitudine occupatam.

23. « Videntes itaque Dei potentiam venientem, vocem extollimus et clamamus, ut eidem obviam occurratis. Quoniam, etsi filii alieni ad tempus occupaverunt ejus regnum, exigentibus culpis nostris, ipse tamen est in Israelitico populo regnaturus, qui nostra crimina sanguine suo lavit, fuit enim hactenus dispositione provida ordinatum, ut dum iter peregrinationis arripere crucesignatorum exercitus retardarent, naves, arma, et alia necessaria pararentur, sed ecce his omnibus pro majori parte paratis transfretandi terminus appropinquat in sacro generali Concilio constitutus, qui non debet amplius prorogari. Eia igitur, sumite arma, viri, acuite gladios, festinate, milites Jesu Christi, ut adveniente tempore passagii generalis, in præfato Concilio denotato, divino comitante auxilio transfretetis, et congregato exercitu sequamini Regem cœli, cujus vos obsequio devovistis, firmiter confidentes, quia ipse, qui suum traduxit populum per desertum, salvos reddet homines, et jumenta, et vos, si eum secuti fueritis puro corde, non solum faciet triumphare, verum etiam regio coronabit diademate post triumphum. Ad hoc cum venerabili fratri nostro Tyrensi archiepiscopo dederimus in mandatis, ut vos ad id moneat et inducat, universitati vestræ per Ap. scripta mandamus, quatenus eidem prædicanti verbum Domini pro succursu Terræ-Sanctæ tanquam fideli nuntio, devote ac humiliter intendatis. Dat. Romæ apud S. Petrum non. Decemb., Pontificatus nostri anno primo ». Postremo de vigesima in sacrum subsidium conferenda persolvendaque, ad Panormitanum archiepiscopum, ejusque suffraganeos [4] extant litteræ, tum ad colligendæ illius pecuniæ præfectos, quæ eodem exemplo ad omnes

[1] Lib. I. Ep. V. — [2] Chron. Foss. Nov. hoc ann.

[1] Ep. VIII. — [2] Ep. LII et LIII. — [3] Honor. l. I. Ep. LXXXI. — [4] Ep. CIV.

orbis Christiani archiepiscopos, quorum longior texitur catalogus, missæ.

24. Nec silentio prætereundum, religiosissimi cujusdam viri in Christum pro nobis in crucem actum singulare amoris exemplum per id tempus editum, qui vi impetuque doloris ex Christi passione ac morte concepti abreptus, in Calvariæ monte piissimam animam repente exhalavit. Rem gestam ita narrat Cantipratensis [1] : « Circa annum ab Incarnatione Domini MCCXVI, quidam vir fidelis et bonus de oppido Dinantheo mare transiit : et ingressus Terram-Sanctam, loca singula, in quibus pedes Domini stetisse quibusdam indiciis ferebatur, multa devotione et lacrymis visitavit. Cumque venisset ad locum Calvariæ, ubi Redemptorem nostrum audivit mortis angustias et crucis supplicium pertulisse, gravissimis suspiriis ingemiscens, cum clamore valido et lacrymis dixit : Quid tibi, benignissime Domine, quid, inquam, tibi, Christe, retribuam pro omnibus, quæ prius amator amabilis mihi mirabiliter tribuisti, vidi prius loca in quibus natus et inter homines conversatus doctrinam evangelicam prædicasti, et deitatis tuæ indicia per miracula demonstrasti. Hæc quidem ob amorem et reverentiam tui sincero corde complexus sum, hunc vero locum passionis et mortis tuæ æquo animo videre non possum, ubi clavis crucifigi, terebrari lancea, et animam pro nobis tradere voluisti. Hæc ut beatus ille peroravit, exclamans, ruptis vitalibus cordis venis spiritum exhalavit, etc. » Atque hactenus de Terræ-Sanctæ rebus, e quibus antequam sermonem ad Occidentem revocemus, quædam ad Orientale imperium pertinentia adjungenda videntur.

25. *Obitus Henrici imperatoris Constantinopolitani.* — Cohortatus [2] est Apostolicis litteris Honorius patriarcham Constantinopolitanum ad pacem concordiamque cum imperatore servandam, modo Ecclesiæ juribus detrimentum non inferretur. Præterea regis Thessalonicensis adhuc pueri, regnique patrocinium sumpsit [3]. Cæterum circa hæc tempora Henricum imp. e vita discessisse videtur, cum sequenti anno Petrus Antissiodorensis comes e Galliis ad capessendum imperium fuerit evocatus. Fuisse vero Henricum magnis virtutibus instructum, testantur Græci, e quibus Georgius Logotheta [4] illum ita commendat : « Per Ericum res Romanæ et Theodorus etiam imperator multum detrimenti cepit, cum esset fortis, et ad pugnandum præceps et audax » ; et infra : « Vel hoc solo res conspicua erat, Nymphæum usque cum nullus adversaretur castra posuit, indeque rediens partim præda parta opimus ac saturus, partim a laboribus feriari optans : neque enim in sustinendis bellorum certaminibus Latina natio perdurat, cum imperatore Theodoro fœdus iniit, concordatumque est Cimeni, sic enim mons Achirato adjacens appellatur, universa, et ipsum Achiratum a Latinis possideri ». Commendat idem auctor ejus benevolentiam in Græcos : « Romanos, inquit (ita appellat suos) et Byzantinos indigenas placidius sedatiusque amplectebatur, et ex illis plures inter primates collocaverat, alios inter milites adnumeraverat, plebem vero veluti proprium populum fovebat ».

26. *Italiæ populis conciliandis studet Honorius.* — Jam stylum ad ea convertamus, quæ cum Italis novus Pontifex peregerit : quippe vices ejus gerens, qui ait [1] : « Ego cogito super vos cogitationes pacis » ; omnes curas diligentiamque eo vertit, ut pacem populos inter conciliaret confirmaretque ; atque adeo adversus illos, qui ipsam turbarent, graviter animadverteret [2]. Ardebat tunc civili bello Insubria, cum Mediolanenses sociatis cum Placentinis armis Ticinenses hostili ardore insectarentur, eorumque extremo exitio populatis magna vastitate agris imminerent : cujus odii causam inde fluxisse, ut supra tetigimus, videtur, quod Ticinenses Fridericum in Germaniam proficiscentem stipassent, atque in Othonis gratiam, cujus partes tuebantur, bellum atrox ipsis intulisse. Jam ante suum ad eos in concordiam adducendos studium Innocentius collocarat, ac post celebratam Synodum Œcumenicam, in qua toti Christiano orbi publicæ induciæ ad quadriennium erant indictæ, legatos miserat, qui pervicaces, incusso censurarum terrore, ad pacem revocarent : quorum industria cum furore improborum elusa esset, Honorius ad perducenda prædecessoris consilia vibratas a cardinalibus legatis censuras confirmavit, ac litteras ea de re Apostolicas ad Insubriæ populos atque ad omnes [3], qui apud ipsos vel auctoritate ob gestos publicos magistratus, vel claritate generis, vel dignitate Ecclesiastica conspicui erant, tum ad Malespinæ marchionem et Sabaudiæ comitem, quos a Mediolanensium partibus divellere est conatus, exaravit.

« Honorius, etc.

27. « Cum [4] in generali Concilio pro Terræ-Sanctæ succursu commodius exequendo provida fuerit deliberatione statutum, ut principes et populi Christiani, saltem per quadriennium, plenam pacem, aut firmam treguam ad invicem inviolabiliter observarent, et ii, qui acquiescere forte contenderent, per excommunicationem in personas, et interdictum in terras arctissime cogerentur, ac bonæ memoriæ Innocentius papa prædecessor noster volens, ut hujusmodi constitutio in eos et dilectos filios Papienses debitum sortiretur effectum, dilectos filios nostros L. tituli S. Crucis presbyterum, et R. S. Mariæ in Cosmedin diaconum cardinales, commisso eis legationis officio, ad eos propter hoc specialiter destinarit, ipsi verbo pacis eis a cardinalibus prædictis efficaciter et

[1] Cant. l. I. c. 25. — [2] Honor. l. I. Ep. X. — [3] Ep. XV. — [4] Georg. Logoth. Leone Allatio interprete.

[1] Hier. XXIX. — [2] Honor. l. I. Ep. XVII. — [3] Reg. post eamd. — [4] Ep. XVIII.

prudenter, proposito non recepto, contemptis monitis et prohibitionibus cardinalium, Papiensem terram hostiliter invaserunt, ipsam multipliciter devastantes, in Dei contemptum, Apostolicæ Sedis injuriam et suarum periculum animarum. Propter quod cardinales prædicti accensi zelo justitiæ, in potestates consules et principales consiliarios Mediolani, et Placentiæ civitatum auctoritate præfati prædecessoris nostri excommunicationis sententiam promulgarunt, et civitates easdem supposuerunt Ecclesiastico interdicto. Verum quia iidem in maris altitudinem venientes, ipsius sunt tempestate demersi; ut oculos suos statuant declinare in terram et non respicientes ad cælum adhuc in sua contumacia perseverant; nos præfatas sententias confirmantes, manus nostras in eos duximus aggravandas, præcipientes potestates et consiliarios, necnon et societatum magistros civitatum ipsarum per totam Lombardiam singulis diebus Dominicis et festivis, pulsatis campanis et candelis accensis, excommunicatos publice nuntiari ».

28. Pari studio ad alendam inter Beneventanos Ecclesiæ clientes concordiam, quæ nonnullorum dissidiis periclitabatur, curas defixit, atque ad eam servandam insignibus amoris notis aspersis litteris est cohortatus, e quibus hæc verba veluti præclara paternæ in eos sollicitudinis argumenta decerpimus [1] : « Cum non possit mater oblivisci filii uteri sui, nos qui statum civitatis vestræ cupimus prosperari, tanquam filios vos diligimus speciales et in visceribus gerimus Jesu Christi, dantes operam efficacem, ut civitas vestra desiderata pace respiret, et assiduis proficiat incrementis, quæ continuis molestationibus est afflicta. Dat. Romæ apud S. Petrum non. Decemb., Pontif. nostri ann. I ». Paucis vero ante diebus ipsis rescripserat, cum ista civitas ea libertate potiretur, ut qui in ea urbe habitare cuperet, nuncupato Romanæ Ecclesiæ fidei sacramento, civium numero adscriptus censeretur; caverent, ne eos, qui ad eam urbem se contulerant, ad pristinas sedes amandarent. Egregie etiam in Mutinenses affectum illustrant collata in eos præclara beneficia [2], quibus publicam rem auxit, illorumque fidei et custodiæ Carpi et montis Baranzonis oppida a Mathilde comitissa Romanæ Ecclesiæ traditis cum omnibus ad ea spectantibus, quamdiu ipsius Pontificatus teneret, commisit, subjectisque legibus obstrinxit, ut eorum locorum causa sumerent arma, ponerentve ad Romanæ Ecclesiæ imperium, legatos Apostolicos iisdem oppidis exciperent, ac demum probas consuetudines ac leges, quæ hactenus obtinuerant, nullo pacto temerarent.

29. Rescindenda præterea fuit ab Honorio hoc tempore lata a Patavinis hujusmodi lex, quæ facinorosos homines ad pejerandum proficere atque illorum cupiditatem irritare videbatur : « Si quis aliquid ab alio ablatum ad se pertinere juratus asseruerit, ejusmodi jurijurando standum »; tum Lucanus episcopus continendus, ne monachis Florensis familiæ, a Joachimo abbate jam ante conditæ, hæreseos notam inureret, neve ab aliis ea contumelia vexari permitteret, quod anno præterito a Lateranensi Synodo [1] vetitum vidimus; cum licet nefandus error ab illius religiosi sodalitii conditore contra divinam essentiam esset confictus, suam tamen sententiam Romanæ Ecclesiæ censuræ re nondum bene definita subjecisset; tum etiam religiosa disciplina apud Florenses vigeret. Sed de his deque Italicis rebus satis. Convertenda jam nobis ad extera regna oratio.

30. *Mortuo Joanne Anglorum rege, filio Henrico successori favet, eique regnum conciliat.* — Offert primum sese nobis bellis civilibus lacerata Anglia, cujus species non minus sub Honorii primordiis, quam sub Innocentii exitu fœda extitit. Ut vero demum Honorii studio atque Apostolicæ Sedis legati diligentia recreata fuerit, proceresque a Ludovici Galliarum regis majoris natu filii partibus ad Henricum Joannis successorem traducti, ordine disseremus, ubi primum quæ ad redintegrandas Joannis res gesta percurrerimus. Miserat jam ante Innocentius Gualonem tit. S. Martini presbyterum cardinalem Apostolici legati munere auctum, quo Gallos ab invadenda Anglia deterreret, revocaret Anglos ad officium, ac Joanni regi operam et consilium exhiberet, jamque strenue incumbebat provinciæ sibi demandatæ, cum relicta ab Innocentio Ecclesiæ gubernacula Honorius capessivit. Qui ut Anglicanas res alto pectore demisit (intererat enim Pontificiæ dignitatis susceptum in Apostolicam clientelam Joannem atque etiam vectigalem Ecclesiæ factum tueri) mox Gualonem legatum cœpto operi generose jussit insistere. « Quia finis, inquit [2], non pugna coronat », ac dedecori verteretur inchoata cum laude, turpi exitu corrumpere : « injunctum tibi legationis officium auctoritate nostra, sicut cœpisti, laudabiliter prosequaris, charissimum in Christo filium nostrum Joannem Anglorum regem illustrem crucesignatum, vassallum nostrum, ex parte nostra confortans, ne ipsius animus consternatur, quia potens est Dominus, qui humilia respicit, et alta a longe agnoscit, humiliare superbos et humiles exaltare, ac Apostolicæ Sedis non destituetur auxilio, in quantum Dominus permiserit, et suis videbitur utilitatibus expedire. Datum Perusii ». Postea cum ab eodem legato accepisset Pontifex, quot et quanta funesta mala ex Anglicanis discordiis in dies orirentur, conceptum animo dolorem delinire ac permulcere aliis litteris conatus est [3], quibus etiam de rebus ad archiepiscopum ejusque suffraganeos, tum ad Angliæ optimates scripsit, ad concordiam servandam ipsos cohortatus [4].

31. Verum hæc inter rex Joannes dum se un-

[1] Ep. XCIII. — [2] Ep. CLXXI.

[1] Ep. LXXXVII. — [2] Ep. VI. — [3] Ep. XXVII. — [4] Ep. XXIV.

dique periculis cinctum videt, nec sustinendis hostibus parem, partim ex animi angustia, partim ex labore bellico vel nimio fructuum esu, ut ait Parisius [1], lethali morbo corripitur : additque auctor in arcem cui Lafort nomen est contendisse, quod probant etiam litteræ Joannis ad Honorium ex eo loco exaratæ [2], quibus filium suum Romanæ Ecclesiæ commendavit.

« Sanctissimo in Christo et domino charissimo Honorio, Dei gratia summo Pontifici, Joannes eadem gratia rex Angliæ et dominus Hyberniæ, dux Normanniæ et Aquitaniæ, comes Andeg. salutem et debitam tanto patri ac domino reverentiam.

« Cum gravi infirmitate et incurabili detineremur, ita quod de nobis penitus desperabatur, multipliciter nobiscum deliberavimus, qualiter regno nostro, si humanitus de nobis contigisset, provideremus, ad honorem Dei, et sanctæ Romanæ Ecclesiæ, et successionem nostram hæreditariam perpetuam, tandem quasi mente prosternati, quærentes nodum in scirpo reversi sumus ad nos, divina inspirante gratia, qui non deserit sperantes in se, ad memoriam reducentes, quod regnum nostrum esset patrimonium beati Petri et sanctæ Romanæ Ecclesiæ, divina et Apostolica protectione munitum. Unde convocatis magnatibus nostris nobis assistentibus providimus regnum nostrum, quod est vestrum, necnon et hæredem nostrum protectioni vestræ et sanctæ Romanæ Ecclesiæ commendandum.

32. « Nos igitur ipsum regnum nostrum et hæredem nostrum ipsis præsentibus, protectioni divinæ et vestræ obtulimus, et nunc per litteras nostras præsentes præsentamus, attentius flexis genibus paternitatem vestram humiliter rogantes, quatenus ipsum regnum, et hæredem nostrum sub protectione vestra suscipiat piæ paternitatis vestræ devotio, ad ipsius hæredis nostri successionem in paternam hæreditatem et inimicorum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ adversantium confusionem perpetuam. Credimus enim et indubitanter scimus, quod si more pii patris dexteram protectionis vestræ ad ipsius defensionem porrigatis, efficax ejus successio suscipiet incrementum; ad ipsius provisionem perpetuam, ad laudem sanctæ Romanæ Ecclesiæ, gloriam et honorem. Cæterum quoniam misericordiam poscentibus non est deneganda gratia, paternitatem vestram rogamus, ut manus absolutionis in remissionem peccaminum nobis impendatis, ut ope misericordiæ vestræ suffulti, is, qui citra meritum punit et ultra meritum remunerat, nos oculo misericordiæ suæ respicere, et in numero electorum nos collocare dignetur. Teste meipso apud Lafford, decima quinta die Octobris ». Cum ex eo loco Nevercum profectus esset, paulo post vi morbi oppressus interiit, de quo hæc Parisius : « Cum regnasset rex Joannes annis octodecim, mensibus quinque, diebus autem quatuor, ab hac vita, post hujus sæculi multas perturbationes et labores inutiles, in multa mentis amaritudine subtractus, transmigravit, nihil terræ, imo nec seipsum possidens. Sperandum est autem, et certissime confidendum, quod quædam bona opera, quæ fecit in hac vita, allegabunt pro eo ante tribunal Jesu Christi ».

33. At quomodo Henricus extincto patre, justisque illi persolutis coram Apost. Sedis legato, episcopis principibusque Angliæ solemni pompa insigne regni acceperit, idem auctor refert : « Paratis omnibus ad coronationem necessariis, legatus supradictus associatis sibi episcopis et comitibus memoratis, duxerunt eum ad Ecclesiam conventualem cum processione solemni, regem acclamando, ubi ante majus altare constitutus, juravit coram clero et populo appositis sibi sacrosanctis Evangeliis et plurimorum sanctorum reliquiis, dictante juramentum Toccelino Bathoniensi, quod honorem, pacem ac reverentiam portabit Deo, et sanctæ Ecclesiæ, et ejus ordinatis, omnibus diebus vitæ suæ. Juravit etiam, quod in populo sibi commisso, rectam justitiam tenebit, quodque leges malas et iniquas consuetudines, si quæ sint in regno, delebit, et bonas observabit, et ab omnibus faciet observari. Deinde fecit homagium sanctæ Romanæ Ecclesiæ, et Innocentio papæ de regno Angliæ et Hyberniæ, et juravit quod mille marchas, quas pater ejus Romanæ contulerat Ecclesiæ, fideliter persolveret, quamdiu prædicta regna teneret ». Et infra : « Coronatus est autem Henricus Tertius anno ætatis suæ decimo, in die Apostolorum Simonis et Judæ, scilicet XXVIII ». Post hæc enarrare pergit bellica gesta Ludovici Francorum regis filii, qui, ut supra vidimus, Angliam invaserat, ubi hoc anno nonnullis oppidis, quod auctor pluribus tradit, potitus est : « Verum animabat », inquit Parisius, « eos, qui partes regis fovebant, quamplurimum, quod singulis diebus Dominicis ac festivis Ludovicus cum complicibus ejus et fautoribus excommunicari videbant ».

34. Cum certior mortis Joannis regis fama ad Pontificiam aulam pervasisset, Honorius non levem ex illius principis obitu dolorem hausit, ipsius filium Henricum religionis vi ac metu, quod maximum apud fideles præsidium erat, defendendum suscepit; legatumque ad partes suas strenue obeundas inflammavit, ac ne adversis ullis rebus animum adjiceret, est cohortatus [1].

« G... tit. S. Mart. presb. card. Apost. Sed. legato.

« Duris nobis rumoribus nuntiatis, videlicet quod claræ memoriæ Joannes rex Angliæ viam esset universæ carnis ingressus; repleti sunt lumbi nostri dolore et sicut parturientis angustia nos possedit, tum quia ipsum utpote vassallum Ecclesiæ Romanæ ac ipsius filium specialem sincera

[1] Par. Hist. Angl. hoc ann. — [2] Ext. apud Honorii Regest. lib. I. Ep. CXLVII.

[1] Honor. l. I. Ep. XXXII.

dileximus charitate in Domino; tum quia tuis laboribus et angustiis, quas multiplicatas non ambigimus ex hoc esse, compatimur affectu paterno; tum etiam quia major nobis instat necessitas subveniendi natis ejusdem regis pupillis, quorum esse tenemur ex injuncto nobis Apostolatus officio defensores, dicente Scriptura : Pupillo tu eris adjutor ». Et infra : « Licet de tua constantia geramus spem certam, te tamen Apostolicis exhortationibus duximus confortandum, ne cor tuum hujusmodi tribulationibus et angustiis consternetur, quoniam fidelis Deus, qui te supra id quod potes non patietur tentari, sed faciet etiam in hac tentatione proventum, ut valeas sustinere. Et quidem forsitan pius et misericors Dominus mortem regis ipsius ad bonum filiorum ejus convertet, ut eos qui patris persequebantur personam, ad eorum fidelitatem reducat, cum odii causa sublata de medio, ipsius cessare possit effectus ». Nec sua Pontificem fefellit opinio, scribit enim Parisius Anglos proceres odio, quo in Joannem flagrabant, extincto Joanne, in amorem et misericordiam erga filium verso, studia mutasse, sed de iis suo loco. Pergit Pontifex :

35. « Tuam ergo discretionem monemus et exhortamur in Domino, per Apost. tibi scripta mandantes quatenus, sicut vir fortis et constans dilatato animo circa tutelam et curam prædictorum pupillorum et regni, tanto sollicitudine invigiles promptiori, quanto Apostolica Sedes ad id fortius nunc tenetur, et tu ipse vice illius, etc. » Instruit legatum summa auctoritate, quæ ad exequendum tuendorum Joannis filiorum provinciam desiderabatur. Præterea se Apostolica auctoritate vibratas ab eo in illa causa censuras confirmaturum; tum subjicit : « Ad hæc volumus et mandamus, ut juramenta, quæ barones Angliæ contra regem prædictum nobili viro Ludovico primogenito regis Francorum vel aliis præstiterunt, denunties tanquam illicita non servanda. Dat. Romæ apud S. Petrum, III non. Decemb., Pontificatus nostri anno primo ». Eodemque fere exemplo [1] Wintoniensi, Wigorniensi et Oxoniensi episcopis, Dublinensi archiepiscopo, nobilibus Angliæ viris, regias partes sequentibus; præterea Burdegalensi archiepiscopo atque optimalibus cismarinis regi obsequentibus litteras misit, præcipue Willelmum regiorum castrorum magistrum, quem vulgo vocitant Angliæ marescallum, cujus supra cum Parisio mentionem fecimus, religioso pro imperio [2] hortatus, ut in regis fide obedientiaque permaneret.

36. Ut continere in officio hos principes viros studuit, ita alios qui a Joanne rege desciverant, eumque bello acriter erant persecuti, revocare objecto religionis metu conatus est, inculcavitque jam ad alendam rebellionem sublato Joanne rege colorem deesse, proinde ipsorum dignitatis interesse cum Henrico, quem ætas probabat Innocentem, in gratiam redire; nec enim ferre legum æquitatem, ut paterni sceleris (si quod fuerit) pœna in filium transfunderetur : « Etsi [1] hactenus habueritis velamen malitiæ, cum contra claræ memoriæ Joannem regem Anglorum dominum vestrum arma gerere dicebatis, proponentes ipsum imposuisse vobis jugum intolerabile servitutis, jam nunc excusationem habere non poteritis in peccatis, nec notam proditionis quoquam velamento velare, nisi ad fidelitatem filiorum ejus, qui vos nullatenus offenderunt, protinus redeatis, cum cessante causa, cessare debeat et effectus. Jam enim non videbimini odio habuisse personam, ac vestram injuriam repulisse persequentem quodammodo persequendo, sed potius malitiam excogitatam sectari, si ejusdem regis persequimini filios innocentes, quos deberetis defendere potius et fovere : quibus patris iniquitas obesse non debet, cum juxta verbum Domini, nec pater filii, nec filius patris debeat iniquitatem portare, sed potius anima quæ peccarit etc. Dat. Romæ apud S. Petrum kal. Decemb., Pontif. nostr. an. I ». Paruere nonnulli proceres Apostolicis imperiis, atque etiam ex ipsis Ludovici ducibus ab ejus partibus se subduxere, cum majori damno verterent iras numinis ac Sedis Apostolicæ incurrere, quam præpotentis principis gratiam amittere : inter quos comes de Roceio divino timore percussus, cum se anathemate defixum nosset, damnato iniquo bello a Sede Apostolica fidelium communioni restitui postulavit, obtinuitque [2].

37. *Reges Galliæ ab invadenda Anglia deterret.* — Gravioribus autem curis distrahebatur Honorius, ne ita Henrico Angliæ avitum sceptrum assereret, ut Philippum Galliarum regem exasperaret, dum in Ludovicum ipsius filium censuras ferre cogeretur; atque adeo amoris ac benevolentiæ vias omnes explorans, Cisterciensi et Claravallensi abbatibus, qui gratia apud Philippum ac Ludovicum plurimum poterant, provinciam imposuit [3], ut Pontificio nomine utrumque adirent, et in genua provoluti per sacra quæque obtestarentur, ab invadenda pupilli Apostolicæ clientelæ commendati ditione temperarent : et parentem quidem, ut filium patria auctoritate a cœptis avocaret; Ludovicum vero, ut si quam eo facto dedecoris labem suscepturum putaret, illius dolorem divino numini, Sedique Apostolicæ remitteret, a qua vinci non pudori, sed gloriæ et triumpho ducendum esset, demum si repudiaret preces, denuntiarent divinas humanasque pœnas in eum cumulatum iri.

« Honorius etc.

« Devotioni vestræ, de qua fiduciam gerimus pleniorem, per Apostolica scripta mandamus atque præcipimus, quatenus regem adeuntes prædictum, vice nostra fusis lacrymis humi prostrati, eumdem

[1] Reg. post eamd. Ep. — [2] Ep. XL V.

[1] Ep. LXXXII — [2] Ep. LIX. — [3] Ep. LXXXIII.

preces precibus cumulando, moneatis prudenter, et obsecretis per aspersionem sanguinis Jesu Christi, quod pro ipsius reverentia, et Apostolicæ Sedis honore dimissa præfatis pupillis offensa, si quam in eum pater commisit ipsorum, ex corde puro impendat studium diligens, et operam efficacem, ut prædictus filius ejus ad propria redeat, et occupata de regno prædicto pupillis restituat ante dictis, quatenus sic et nos, et seipsum expediat a necessitate, quam nobis idem primogenitus ejus ingessit.

38. « Ad eumdem quoque nobilem accedatis, ipsum modo simili obsecretis, et intuitu illius, qui dominatur in regno hominum, et cui voluerit donat illud, a persecutione pupillorum ipsorum desistat, et eis restituat occupata, et sic vincens salubriter semetipsum, se vinci permittat a nobis, Deo ignominiam, et Apostolicæ Sedi donans, si quam ex hoc se forsitan existimat incursurum : cum tamen propter Dominum vinci a nobis nequaquam ignominiosum existat; quoniam armis carnalibus non pugnamus, sed spiritualibus potius, quæ sunt potentiora, gladio videlicet verbi Dei. Vivus est enim sermo Dei, et efficax, et penetrabilior omni gladio ancipiti, usque ad animæ ac spiritus divisionem pertingens. Sed et eidem nihilominus protestemini, quod si vestris monitis, imo nostris non acquieverit, cum præfatis pupillis nulla possimus ratione deesse, contra eum cælum et terram curabimus invocare, aggravaturi manus nostras in ipsum in quantum poterimus, secundum quod nobis fuerit desuper inspiratum. Dat. Romæ apud S. Petrum VIII id. Decembris, Pontificatus nostri an. primo ».

39. Defendendam porro Henrici causam Honorium suscepisse non divexandi Ludovici animo, frangendæve Gallorum potentiæ, quæ conjuncto eo regno admodum se extulisset, sed æquitatis zelo, testatur ipse in litteris Gallicanis patribus scriptis quos postquam prudentiæ observantiæque, in Sedem Apostolicam laude ornavit, suum his verbis in Gallos studium illustrat.

« Honorius etc.

« Quantum [1] Romana Ecclesia regni Francorum turbationem desideret evitare; imo quantum ejus tranquillitatem affectet, facile poterit intelligere quisquis devotionem ipsius regni ad illam, et grata subsidia, quæ in illo invenit tempore opportuno, intenta mente voluerit cogitare. Quis enim nesciat, quod reges et regnum Francorum semper in Apostolicæ Sedis devotione firmiter perstiterunt; quod semper in difficilibus arduisque negotiis astiterunt ei studio indefesso; et nunc contra hæreticam pravitatem, nunc contra paganorum barbariem eidem devote et humiliter obsequendo, illam utrisque formidabilem reddiderunt? Hæc quidem obsequia et alia, quæ recenseri sub epistolari brevitate non possent, et merita nihilominus Ecclesiæ Gallicanæ, cujus fides ac devotio nullo unquam tempore defecerunt, pro vobis sufficienter, ut credimus, fide jubent, quod inter cætera regna mundi illud quadam prærogativa diligimus charitatis, ejusque statum semper tranquillum esse cupimus et felicem. Absit enim ab Apostolica Sede et a nobis, qui ei, disponente Domino, præsidemus, ut nobis tantorum veniat oblivio meritorum, et ut tantæ ingratitudinis vitio laboremus; quod iis non studeamus obsequiis, sinceris affectibus respondere ».

40. *Viduis reginis et comitatui Campaniæ consulit.* — Postremo ut Anglicanis rebus finis imponatur, divinæ sententiæ memor Honorius : « Pupillum et viduam suscipiet [1] », ut pupillo regi consuluit, Berengariæ quoque Anglorum olim reginæ ope et consilio affuit, primum namque pactiones ab illa cum Joanne rege de dote initas, auctoritate munivit firmavitque [2] : deinde Turonensi archiepiscopo ejusque suffraganeis mandavit [3], ipsam ab iniquorum hominum vi et injuriis tuerentur, ne magno cum sumptu atque incommodo nuntios ad Apostolicam Sedem mittere cogeretur: denique eumdem archiepiscopum, atque episcopum Cœnomanensem in Berengariæ clientes, causa non cognita, Ecclesiasticis censuris animadvertere vetuit [4].

41. Complexus est eodem paternæ benevolentiæ studio aliam prænobilem viduam, Blancam nimirum Sanctii regis Navarræ sororem comitissam Campaniæ, ejusque filium Theobaldum Trecensem comitem in infirma ætate constitutum, quem Erardus Brennensis sua ditione depellere meditabatur; contendebat enim uxoris Philippæ minoris natu filiæ Henrici Trecensis comitis ac regis Hierosolymitani nomine comitatum ad se pertinere : verum obscura admodum atque involuta ea erant jura, ob quæ Philippus Galliarum rex accepto a Theobaldo fidei sacramento, spoponderat eam causam in judicio non discussum iri; donec Theobaldus viriles annos adeptus esset, ne ob id Galliarum pax turbaretur, vel pupillus injuste opprimeretur; tum etiam eas Erardi nuptias ob sanguinis conjunctionem ab Innocentio vetitas fuisse, qui gravissime scripserat Conradum Montisferrati comitem gladio, Henricum vero Trecensem præcipitio ob tentatas cum regina Hierosolymitana nuptias male periisse; similem tamen Erardus occasionem mortis Alberti patriarchæ Hierosolymitani aucupatus, cæca dominandi cupidine, temere inierat : cui obstabat etiam ipsum non majorem natu Henrici filiam thoro sibi junxisse, atque adeo inania penitus atque irrita ipsius jura erant. Quibus permotus Honorius Galliarum præsulibus scripsit [5], ut censuris Erardum ac Philippam, si quid novi molirentur, comprimerent; cum maxime id bellum in Terræ-Sanctæ perniciem, cui subveniendum erat, redundaret.

[1] Honor. l. I, Ep. XXI.

[1] Psal. CXLIX. — [2] Innoc. l. I. Ep. CLXI. — [3] Ep. CLXIV. — [4] Ep. CLXV. — [5] Ep. LXXIX.

42. « Ipse vero (nimirum Erardus Brennensis), post obitum prædicti patriarchæ (is erat Albertus, cui inquirendi propinquitatis partium gradus munus ab Innocentio fuerat demandatum) captata successoris absentia, non est veritus eam sibi clandestine copulare, ambitiosa cupiditate cæcatus, cum non sit filia primogenita quæ in utrumque succederet, si jus haberet alterutra succedendi. Et cum anno præterito cum multis applicuisset Caietam, cæteris ad Sedem Apostolicam accedentibus, ipse tanquam conscius male sibi, ejusdem prædecessoris nostri declinavit aspectum; sed concito cursu Januam navigavit, ut celeriter transalpinans, contra dilectum filium nobilem virum Th. Trecen. comitem suscitaret schisma si possel, non solum in grave scandalum regni Franciæ, verumetiam in grave dispendium Terræ-Sanctæ. Sed speramus in Domino, et in potentia virtutis ipsius, quod ejus machinatio non poterit prævalere, cum Philippus rex Francorum illustris per suas præfato prædecessori nostro litteras intimarit, quod cum dictum Th. ad suum comitatum remisit, per privilegium sibi regale concessit, quod auctoritate petiit Apostolica confirmari, quod usque ad legitimam ejus ætatem, nullam de iis contra ipsum querelam audiret.

43. « Volentes igitur imminentibus periculis obviare, universitati vestræ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus dictos Erardum et Philippam, si forte occasione præscripta præsumpserint malignari; Deum habentes præ oculis, sublato cujuslibet contradictionis, et appellationis obstaculo, per censuras Ecclesiasticas compescatis, mandatum Apostolicum taliter impleturi, quod de diligentia studiosa mereamini commendari. Dat. Romæ apud S. Petrum ». Hæc Honorius, qui aliis litteris [1] Galliarum præsules Blancæ ac Theobaldo defendendis incumbere, tum hoc, tum sequenti anno præcepit: cum enim Erardus bello Theobaldum petiisset, atque in Campaniam factis excursionibus prædas abegisset, Pontifex ab O. Burgundiæ comite de enascente discordia certior factus, ne sacra expeditio dissolveretur, Sylvanectensi episcopo, et abbati S. Genovefæ sequentis anni VI nonas Martias provinciam dedit, censuris Ecclesiasticis Erardum inducias a Synodo OEcumenica ad quadriennium indictas violantem coercerent: qua in re alios Galliarum præsules, si quis restituendæ cultui Christiano Terræ-Sanctæ pius ardor ipsos ureret, strenuam navare operam præcepit [2].

44. *Pax composita, responsa et privilegia ab Honorio data.* — Dum hæc decernit Honorius, T. reginæ Lusitani olim regis filiæ, ac Berengariæ etiam reginæ, et Castellæ olim regis filiæ patrocinium flexus earum precibus admisit (eæ vero incestis nuptiis Alphonso regi Legionis copulatæ fuerant, ac postmodum imperiis Pontificiis censurarum vi ex vetito thoro divulsæ) prætcrea initam Apostolicæ Sedis jussu concordiam inter Henricum Castellæ, atque Alphonsum Legionis reges, ratam firmamque esse jussit [1]; qua etiam de re ad Toletanum archiepiscopum et episcopos quosdam scripsit [2], Henricum insuper litteris minacibus monet [3], ut Toletanæ Ecclesiæ possessiones a se regnique principibus usurpatas restituat, aliosque ad id compellat. Neque involvendum silentio, Honorium Legionensem regem, de quo paulo ante memoravi, etiam atque etiam rogasse [4], ut I.. Calvam Apostolicæ Sedis subdiaconum, Legionensium scholarum magistrum, et Albanensis episcopi nepotem, regii sigilli præfectum crearet.

45. Hoc anno cum Pragensis episcopus Apostolicam Sedem consuluisset, an a gerendis sacerdotiis natalibus illegitimis procreati submovendi essent, carnesve in feria sexta cum in illam festum Natalis Domini incurreret, degustari possent, Honorius hæc rescripsit [5]: « Quæsivisti, an sæculares canonici minus legitime nati suis sint renuntiare beneficiis compellendi: cum de jure ad sacros nequeant ordines promoveri, nec in beneficiis secum fuisse probent a Romano Pontifice dispensatum, nec Ecclesia taliter indigeat ordinatis. Ad quod fraternitati tuæ taliter respondemus; quod si multitudo est in causa, ut hujusmodi non possint sine scandalo removeri, eos in beneficiis sic susceptis poteris conniventibus oculis tolerare. Explicari præterea postulasti, utrum illis sit licitum, qui nec voto, nec regulari observantia sunt adstricti, carnes comedere, quando in sexta feria dies Dominicæ Nativitatis occurrit. Ad hoc tale damus responsum; quod illi qui nec voto, nec regulari observantia sunt adstricti, in sexta feria, si festum Nativitatis Dominicæ ipso die venire contigerit, carnibus propter festi excellentiam uti possunt, secundum consuetudinem Ecclesiæ generalis, nec tamen ii reprehendendi sunt, qui ob devotionem voluerint abstinere. Dat. Laterani IV kalend. Novembris, Pontificatus nostri anno primo ».

46. Eodem anno in plures varia beneficia, præter superius allata conjecit; primum Nepoleoni e Raynaldo, et Brancaleoni de Armaleone, oppidum quoddam Cocojonem nuncupatum, in vitam concessit [6]; dein in fidem recepit, multisque privilegiis munivit, tum Lucam [7] S. Salvatoris Messanensem archimandritam ejusque religiosos viros, qui legibus et institutis S. Basilii regebantur, tum Theodisium [8] Agathensem episcopum ejusque successores, tum priorem ac fratres canonicos Lateranensis Basilicæ, seu patriarchii Salvatoris, ad quos duplex Diploma dedit, in quorum altero [9] his verbis ejusdem Basilicæ dignitatem celebrat: « Sane multæ congregaverunt divitias, et auxerunt honores, sed hæc Basilica supergressa est

[1] Ep. CCXCV. — [2] Reg. post eamd. Ep.

[1] Ep. LV. — [2] Reg. post eamd. Ep. — [3] Ep. LXXXIX. — [4] Ep. LI, — [5] Ep. XLIV. — [6] Ep. XI. — [7] Ep. XLIII. — [8] Ep. CVI. — [9] Ep. LVIII.

universas. Cum enim sit mater omnium, et multas filias habeat de latere consurgentes, ad ipsam veniunt omnes gentes, dantes Domino laudem et gloriam, et ipsam pietatis officio venerantes. Accedit autem ad cumulum honoris ejusdem, quod Romanus Pontifex, qui Jesu Christi vices gerit in terris, apud dictam Basilicam, quasi continue residens, ipsam continuis provehit incrementis, ut ex hoc ostendatur inseparabilis unio et indissolubilis connexio charitatis. Eapropter, dilecti in Domino filii, qui eidem Basilicæ quotidie deservitis, postulationes vestras grato favore prosequimur, et clementer concedimus quidquid vobis cedit ad commodum, et proficit ad augmentum. In primis autem Ecclesiam ipsam cum personis omnibus ibidem Domini servitio dedicatis, et omnibus bonis quæ ad ipsam pertinere noscuntur, sub speciali Sedis Apostolicæ defensione, protectione, ac cura suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus; statuentes, ut ordo canonicus, qui secundum Deum, et beati Augustini regulam in eadem Ecclesia institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus observetur, etc. Dat. Later. per manum Raynerii prioris S. Fridiani Lucani S. Romanæ Ecclesiæ vice cancellarii VII idus Novemb., Indictione quinta, Incarnationis Dominicæ anno millesimo ducentesimo decimo sexto, Pontificatus vero domini Honorii papæ III anno I ».

47. In altero vero Diplomate [1], hæc inter alia, quæ brevitatis studio omittimus, leguntur : « Medietatem omnium oblationum principalis altaris integram sine expendio aliquo, ex alia vero medietate, septem videlicet unciarum, quæ sunt episcoporum, quoties episcopatus vacant, partes, quæ episcopos contingerent, ex benevolentia Sedis Apostolicæ, et paterna benignitate vobis vestrisque successoribus in perpetuum concedimus, et confirmamus. Ita tamen, postquam episcopi fuerint substituti, illas debeant portiones habere, salvo tamen in omnibus servitio Ecclesiæ, quod de ipsis unciis debetur, etc. » Porro episcopi, quorum hic meminit Honorius, episcopi sunt cardinales, quorum adhuc muneris erat, uti Pontifex paulo infra testatur, sacra ibi missarum solemnia peragere. Cæterum post Diplomata a nobis modo laudata, inter plura Lateranensis Ecclesiæ jura ac possessiones enumerat Pontifex, tum Ecclesiam S. Joannis ante Portam Latinam, cum suis, ut ait, capellis quæ variis in locis erant; tum Vallismontonis, Mesellanici, Carpineti, Solfaratæ, aliaque oppida, innumeraque pæne bona, quæ recensentur ibi; hujusmodi vero Diplomati dies quarta apposita est iduum Novemb. et annus Dominicæ Incarnationis millesimus ducentesimus decimus sextus, Pontificatus vero Honorii primus.

48. *Dominicana familia confirmata, SS. Francisco et Dominico mutua amicitia conjunctis et laborantibus.* — Eodem anno institutæ a B. Dominico religiosæ disciplinæ formulam ab Honorio auctoritate Apostolica confirmatam tradit Jordanus [1], tum in ejus Gestis Theodoricus [2], qui etiam memorabile visum sanctissimo viro divinitus objectum enarrat : « Postquam vir Dei Dominicus ex mandato Pontificis ad fratres suos de deligenda regula retulit, iterum Romam profectus est, Domino illum comitante et in omnibus dirigente. Interim vero Innocentius III Pontifex desiit esse in humanis, et ei succedens Honorius Apostolicæ Sedis dignitatem obtinuit. Egit itaque apud illum servus Dei, ut contra hostes Ecclesiæ Prædicatorium Ordinem confirmaret. More autem suo, nocte in Ecclesia orans, vir Dei sedentem ad Patris dexteram Filium surgere vidit iratum, ut interficeret omnes peccatores terræ, et disperderet omnes operantes iniquitatem. Stabat vero in æthere adspectu terribilis, et contra mundum in maligno positum tres lanceas vibrabat; unam qua superborum erectas cervices trajiceret, alteram qua cupidorum viscera configeret; tertia qua carnalibus voluptatibus deditos confoderet. Cumque ejus iræ nemo potest resistere, occurrit clementissima Mater ejus, et pedes illius complectens, rogabat ut parceret eis, quos suo sanguine redemisset, et justitiam misericordia temperaret. Cui Filius: Annon vides, inquit, quantæ mihi irrogentur injuriæ? Justitia mea tot mala amplius non patitur impunita. Contra Mater: Tu qui omnia, inquit, nosti, bene perspectam habes viam, per quam illos ad te reducturus es. Habeo servum fidelem, quem mittas in mundum, ut verba tua annuntiet eis, sicque convertentur ad te omnium Salvatorem. Habeo etiam alium servum quem ei adhibebo adjutorem, ut similiter operetur. Filius dixit: Ecce placatus suscepi faciem tuam: attamen velim videre eos, quos tanto muneri designasti.

49. « Obtulit ergo Mater Filio beatum Dominicum, et ait Dominus: Bene et accurate is faciet quæ dixisti. Porro beatus Dominicus socium suum in hac visione diligenter contemplans, ad id usque tempus ignotum sibi, postera die in Ecclesia inventum agnovit, ruensque in sancta oscula et sinceros amplexus ait: Tu es socius meus: tu mecum pariter curres: stemus simul, et nullus adversarius vincet nos; visionem quoque, quam jam diximus, enarravit ei, atque ab eo die fuit illis cor unum et anima una in Domino, quod etiam a successoribus suis jusserunt perpetuo observari. Hujus visionis seriem et notitiam per S. Franciscum accepimus, cui beatus Dominicus ante ordinis confirmationem eam patefecit. Ea vero visione animatus, certiorque effectus B. Dominicus ad Pontificem accedens, quemadmodum ab ipso et fratribus erat conceptus, Ordinis prædicatorii et omnium, quæ obtinere voluit, confirmationem impetravit anno salutis MCCXVI, etc. » Hactenus ille; idem de Dominicana

[1] Ep. CVII.

[1] Jord. Ms Bibl. Vat. — [2] Theod. l. II. c. I. apud Sur. tom. IV. die IV Aug.

familia ab Honorio hoc anno Apostolica auctoritate confirmata tradit inter alios Vincentius[1], qui ait S. Dominicum post celebratum Concilium Lateranense, Innocentii hortatu ad suos profectum, omnes qui sexdecim numero erant unanimi consensu S. Augustini regulam elegisse, quibusdam additis arctioris vitæ Constitutionibus, eademque tradit S. Antoninus[2]. Extat ea de re Pontificium hoc Diploma extremo anno datum[3] : « Dilecto filio fratri Dominico priori S. Romani de Tolosa, et fratribus suis regularem vitam professis et professuris, salutem et Apostolicam benedictionem.

« Nos attendentes fratres Ordinis tui futuros pugiles fidei, et vera mundi lumina, confirmamus Ordinem tuum, cum omnibus castris et possessionibus habitis et habendis, et ipsum Ordinem, ejusque possessiones et jura, sub nostra gubernatione et protectione suscipimus. Datum Romæ apud S. Sabinam XI kalend. Januar., Pontificatus nostri anno primo ». Aliud præterea Diploma ad eos dedit, quo Ordinem amplissimis privilegiis communivit, quod cum inter Apostolicas Constitutiones in lucem editum sit[4] consulto prætermittimus.

50. Desudabant ii viri sanctissimi, ut ex litteris[5], ab Honorio sequenti anno ad ipsos, in tam egregio opere confirmandos, datis constat, in excolendo agro Dominico, evellendisque Albigensium hæreseos sentibus, quæ tunc atque aliquot annis sequentibus Raymundi junioris audacia repullulare visæ sunt. Is enim attributæ sibi paternæ ditionis ea parte, quæ in Provincia erat, non contentus, sociatis cum Avenionensibus, Massiliensibus[6], aliisque finitimis armis, dum procul Montfortius ageret, Belliquadrum, quæ urbs ad Montfortium spectabat, obsidione cinxit : venientemque ad ferenda obsessis auxilia comitem propulsavit. Quæ res mox hæreticorum inflavit animos, ac secutæ plurium locorum defectiones, inter quæ Tolosa ipsa rebellavit. Sed cum in eam reversus comes vi irrumpere omnia ferro flammaque delere pararet, Fulco Tolosanus episcopus ad conciliandam concordiam intercessit. Tum vero Montfortio sumptibus bellicis exhausto, nonnullos proditores improbum consilium, quamquam specie bonum, suggessisse scribit Bernardus[1], ut Tolosanos triginta millibus marcharum mulctaret : atque circumventus comes, cum in exigenda hujusmodi pecuniæ vi subditorum in se odia incendisset, ditionem amisit ; subdit enim auctor : « Qui consilio Achitopel acquievit, et periculum non providit : sciebant enim qui sibi talia suadebant, quod in illa pecunia colligenda multa in offensione universorum et singulorum committerentur, quibus cogerentur affectare pristinam libertatem, et ad se antiquum dominum revocare : factam namque talia quæ debebatur, cum dura et gravi instantia petebatur, et propter pignorum extorsionem etiam domorum ostia claudebantur, sub qua populus gemebat servitute : interim tractabatur secrete cum comite veteri in Hispania pervaganti qualiter Tolosam rediret, et fieret quod optabat, sicut factum extitit infra annum ».

Hoc anno (ut in Notis quæ apud nos extant scripsit cardinalis Baronius) reperta sunt corpora SS. Alexii et Bonifacii in eorum Ecclesia Romæ in monte Aventino. Servaturque in illius Ecclesiæ archivio recensita historia.

[1] Vinc. Spec. hist. l. XXX. c. 66. — [2] Anton. III. par. tit. XIX. c. 3. et alii. — [3] Honor. l. I. Ep. CXLIX. — [4] Bullar. tom. I, in Honor. III, an. 1216. — [5] Honor. l. I. Ep. CXCI. — [6] Vallis. Hist. Albig. c. 84.

[1] Bern. Chr. Rom. Pont.

HONORII III ANNUS 1. — CHRISTI 1217.

1. *Postposito Andrea, Petrus Antissiodorensis coronatur imperator Constantinopolitanus ab Honorio.* — Lugebat adhuc Henrici mortem Constantinopolitanum imperium, cum redacto perfidia Theodori Comneni in servitutem novo imperatore, Græcarum artium ignaro, in anceps discrimen adductum est anno Salvatoris millesimo supra ducentesimum decimum septimum Indictione quinta ; atque ex eo tempore Latinorum res sensim inclinatæ ; donec penitus fœdiore alia proditione conciderunt. Consilium equidem Constantinopolitanorum nonnullorum fuerat ad firmandas res

imperii Andreæ Ungariæ regi potentissimo sceptrum dare, illeque mox litteris Honorio sibi vel socero comiti Antissiodorensi delatum esse diadema significarat; flagitaratque, ut cum ob id expeditio in Terram-Sanctam, cui jam ante se devoverat, urgenda esset, crucesignatis diem ad sequenda illius signa indiceret. Cui Honorius, oblatum imperium gratulatus, rescripsit [1], ne ob id succurrendæ Terræ-Sanctæ deesset, quæ de regno et filiis statuerat (Ungariam enim Belæ, Galitiam Colomano transmisisse infra videbimus) probavit, petitis vero aliis annuere distulit, cum res non ita sibi perspecta atque explorata videretur.

2. « Illus. regi Ungariæ.

« Illa dilectionis prærogativa tuam personam dileximus hactenus et diligimus, quod libenter admittimus preces tuas, in quantum cum Deo, et nostra possumus honestate, nec tua miretur sublimitas, si usquequaque precibus, quas nuper nobis per tuas litteras porrexisti, ad præsens non duximus annuendum, quoniam nobis de iis quæ petebantur, plene constare non poterat, nec de circumstantiis eorumdem, quas in illis attendi potissimum oportebat. Ex ipsarum sane accepimus litterarum tenore, quod cum toto desiderio ad Terræ-Sanctæ liberationem aspires, firmum habuisti propositum iter peregrinationis accipere in termino distincto in Concilio generali, sed arduus de novo casus emergens, videlicet quod universitas Latinorum in Græcia commorantium ad te suos nuntios destinarunt in imperatorem Constantinopolitanum, te vel nobilem virum comitem Antissiodorensem tuum socerum electuros, prædictum terminum te prævenire compellit, unde nobis eisdem litteris supplicasti, ut universis crucesignatis nostris curaremus litteris intimare, te per terram ad ejusdem terræ subsidium profecturum, et moneremus eosdem, ut se tuo comitatui adjungentes tecum votum peregrinationis exequantur assumptæ.

3. « Nos ergo de tua exaltatione gaudentes et illi gratiarum exhibentes multiplices actiones, qui ad præfatæ Terræ succursum vota tua ex clementia suæ bonitatis prævenit, ipsum suppliciter exoramus, ut adjuvando eadem prosequatur, et crucesignatis, qui ad sæpe dictæ Sanctæ-Terræ subsidium terrestri proposuerunt itinere proficisci, nostris litteris exhortamur, ut circa Pascha iter arripiant tecum ad sæpedictæ Terræ subsidium profecturi. Tu ergo caveas diligenter, ne per hoc Terræ-Sanctæ retardetur succursus, qui multa est procuratus sollicitudine, ac labore; quoniam hoc in Dei offensam, Apostolicæ Sedis injuriam, et tui sempiternum opprobrium redundaret; quod et a nobis non posset in patientia tolerari. Super eo vero, quod de regno et natis tuis deliberatione provida ordinasti, exultantes in Domino, gratias agimus bonorum omnium largitori, a quo hujusmodi dispositio creditur provenisse. De aliis equidem, quæ a nobis eisdem litterits postulasti, venerabilis frater noster H... Ostiensis episcopus, Apostolicæ Sedis legatus cum illuc venerit cognita veritate, ac consideratis circumstantiis universis, auctoritate nostra statuet, quod Apostolicæ Sedis honori et tuæ saluti viderit expedire. Dat. Later. III kal. Febr. Pontificatus nostri an. I ».

4. Verum Andreæ regis socer Petrus comes Antissiodorensis, qui uxoris Iolantæ, sororis Balduini Primi, ex qua plures liberos susceperat, nomine potioribus suffragiis ad imperium vocabatur, e Galliis contento cursu Romam advolavit, ut a Romano Pontifice imperatoria inunctione delibutus majorem sibi apud Constantinopolitanos auctoritatem conciliaret; de cujus adventu, regiaque consecratione, hæc Fossænovæ Chronicon : « MCCXVII, mense Aprilis quidam comes Francigena nomine Petrus de Alsunla a Græcis vocatus et electus in imperatorem Constantinopolitanum, applicuit Romam cum uxore et filiis et alio comitatu; honorifice a domino papa Honorio, et a clero, et a cuncto populo Romano est receptus, V id. prædicti mensis in Ecclesia Sancti-Laurentii foris murum cum magna gloria et decore coronatus est a summo Pontifice cum uxore sua ». Hæc ille, quibus similia Richardus notarius [1], Jordanus [2] et alii, qui etiam eamdem Augustam Iolem seu Iolam vocant.

5. Peracta celebritate, imperator induit Willelmum marchionem tam ipsius, quam Demetrii marchionis fratris regis Thessalonicensis pueri nomine universa ea ditione, quæ ab aliis imperatoribus, Balduino nimirum et Henrico, Bonifacio ipsorum parenti fiduciario jure tradita fuisset, quam rem Honorius Apostolico Diplomate promulgavit [3]; celebrata vero ideo extra mœnia regia consecratio, ne quid juris Orientale imperium in Occidentale sibi comparasse videretur, ac ne Constantinopolitani patriarchæ juribus inungendi Orientis imperatoris detractum putaretur, Honorius litteris Apostolicis illi significavit [4] se maximis de causis, nimirum ad sedandos imperii tumultus Petrum imperiali diademate cinxisse, nec sui esse consilii, ut Ecclesiæ Constantinopolitanæ in consecrando imperatore auctoritas ullo pacto labefactata, imminutave censeretur.

6. « Patriarchæ Constantinoplitano.

« Qui statuit terminos gentium, secundum numerum Angelorum, et utrorumque ministeria ordine miro dispensat, sicut choros Angelorum variis dignitatibus, quæ propriis vocabulis teste Apostolo appellantur, mirabiliter insignivit, sic et Ecclesiam adhuc militantem in terra diversis tam spiritualium quam temporalium distinxit titulis, potestatem penes unum, videlicet Romanum Pontificem, Christi vicarium, et Apostolorum principis successorem omnium magisterio pro firmamento

[1] Honor. l. I. Ep. CCXI.

[1] Rich. de S. Germ. Chr. — [2] Jord. Ms. Bibl. Vat. — [3] Honor. l. I. Ep. CCCLXXVIII. — [4] Ep. DXXV.

fidei remanente, ut pulchra fidelibus, et infidelibus terribilis apparens, ut castrorum acies ordinata procedat prospere, donec regina tandem a dextris summi regis in vestitu sedeat deaurato feliciter in perpetuum regnatura. Unde cum constet, quod omnis a Domino est potestas, qui solus potestatem habet in regno hominum, et quæcumque vult suscitat super illud, nemo illi temere debet resistere, ne secundum Apostolum potestati divinæ resistere videatur, quin potius tenetur quilibet in operibus manuum Domini exultare, quæ semper juxta Prophetam misericordiam et judicium esse constat.

7. « Sane factum est nuper a Domino, quod imperio Constantinopolitano vacante, vocatus ad illud charissimus in Christo filius noster P. Antissiodorensis comes, ad Sedem Apostolicam cum nobili muliere I. uxore sua ex insperato veniens nobis opportune importune, in omnimodæ humilitatis spiritu supplicavit multiplicatis intercessionibus plurimorum non solum exorantium, sed etiam obtestantium in nomine Jesu Christi, ut dignaremur ipsum in imperatorem, et uxorem suam in imperatricem de nostræ potestatis plenitudine coronare. Nos autem licet id pluries denegassemus eisdem, ne quis posset, quamvis de superfluo, suspicari, quod in Ecclesiæ Constantinopolitanæ præjudicium faceremus, quia tamen timebatur a multis, ne si sic a nobis confusus abscederet, non solum sibi, sed universo imperio grave dispendium immineret, condescendentes tandem ipsos sine tuo, vel alterius præjudicio vel contemptu, in Ecclesia B. Laurentii foris muros Urbis duximus solemniter coronandos. Quod ad hoc divino nutu credimus esse actum, ut cum imperatores Constantinopolitani, qui fuerunt pro tempore, cornu superbiæ contra Romanam Ecclesiam erigentes, dedignati fuerint recognoscere ipsam matrem omnium Christi fidelium generalem, propter quod ab eis imperium est translatum, nunc in Ecclesia generali nec vestigium appareat perfidiæ præcedentis : isto tanquam devoto, et humili filio a summo Pontifice coronato : quare generatio et generatio laudent opera Domini, qui suscipiens mansuetos usque ad terram humiliat peccatores. Cum igitur beneplacitis nostris te tanquam honorabile membrum capiti obsequi deceat humiliter et devote, fraternitatem tuam rogamus et monemus attentius, per Apostolica scripta mandantes quatenus quod per nos actum est, imo per ministerium nostrum Dominus voluit operari, gratanter acceptans, imperatorem prædictum ad solium suum cum nostræ gratiæ plenitudine accedentem suscipias hilariter et benigne, paternum affectum erga ipsum omnimodis exhibendo. Speramus itaque, quod et ipse, qui vir Catholicus extitit, nunc a Domino exaltatus, tanto Deum et Ecclesiam studebit humilius revereri, quanto se recognoscet priorem gratiam accepisse, et qui hactenus per magnanimitatis virtutem, et operum magnificentiam se dignum exhibuit imperii dignitate, provectus de virtute proficiet in virtutem ad honorem et gloriam Jesu Christi et totius populi Christiani. Noveris autem, quod nos eidem injunximus, quod tibi, et Ecclesiæ tuæ de omnibus juribus, et consuetudinibus debeat plenarie respondere. Dat. Later. II id. Aprilis, Pontific. nostri anno I ».

8. *Petrum et legatum Apostolicum Constantinopolim euntes Theodorus Comnenus proditorie intercipit.* — Ad comparandam novo imperatori majorem auctoritatem, flectendosque ad illius obsequium adversarios censurarum vi, cum religio sæpius armis potentior sit, legatum illi Apostolicum, nimirum Joannem Columnam presbyterum cardinalem tit. S. Praxedis, ut scribunt Fossænovæ Chronicon aliique, itineris socium adjunxit. Extant vero Pontificiæ litteræ[1] de imposito Joanni hujusmodi munere Orientis Latinis præsulibus, principibus imperii, Venetis ac populis datæ, quibus debitam in legatum observantiam commendat, deque illius virtutibus hæc adjicit : « Ecce dilectum filium nostrum I. tituli S. Praxedis presbyterum cardin. virum utique providum et honestum, potentem in opere ac sermone, quem propriæ meritis probitatis nos et fratres nostri speciali complectimur in Domino charitate, quia genere nobilis, et geminans animi nobilitate genus se omnibus exhibet gratiosum, pleno sibi concesso legationis officio, illuc tanquam magnum Ecclesiæ Dei membrum providimus destinandum, etc. Dat. Later. XI kal. Maii, Pontificat. nostri anno I ».

9. Quo majori dignitate demandatum sibi munus Joannes exequi posset, illum Honorius descripta in his litteris auctoritate auxit[2] : « Si contigerit coram te aliquem episcopum de aliquo crimine solemniter accusari, quod probatum juxta constitutiones canonicas pœnam depositionis inducat, possis contra ipsum probato crimine secundum juris ordinem depositionis sententiam promulgare. Liceat quoque tibi Ecclesias dividere ac unire, cessiones episcoporum recipere, necnon si aliquem ipsorum ad episcopatum alium contigerit postulari, postulatione recepta libere ipsum transferas, si necessitas et utilitas hoc exposcit; excommunicatos nihilominus, et auctoritate Sedis Apostolicæ interdictos absolvas, forma Ecclesiastica observata, et eis injungas quod de jure fuerit injungendum. Tu tamen sicut vir providus et discretus, in his honori Sedis Apostolicæ deferas, cum videris expedire. Dat. Later. VIII kalend. Maii Pontific. nostri anno I ».

10. Nil Petro legati auctoritas, nil susceptæ tanto apparatu imperatoriæ infulæ profuerunt, quam ut instar victimæ, quæ ornatur corollis, dum ad cædem ducitur, cum pompa periret : Græcorum enim terras ingressus Theodori Angeli Comneni proditione[3] una cum legato in carcerem fuit conjectus; historia in Fossænovæ Chronico ita describitur : « Incipientes iter transierunt mare, euntes

[1] Ep. CDXVIII. — [2] Ep. CDXIX. — [3] Ep. DXLII.

per imperium Romaniæ gaudenter; major potestas imperii Romaniæ et ditior invitavit prædictum imperatorem, ut dignaretur ire per terram suam, promittens ei omnes expensas usque in civitatem Constantinopolitanam, callidus insidians et decipiens imperatorem : tunc imperator cum domino cardinali ingressi sunt terram prædictæ potestatis, quæ potestas et dignitas apud nos dicitur Commenio, nomine Theodorus, qui postquam recepit imperatorem et dominum cardinalem, voluit eos occidere; sed responsum est ei ab amicis et fidelibus dicentibus : si istos occideris, semper habebis guerram ab imperio, et a summo Pontifice, et tu et hæredes tui : si servaveris eos vivos, non erit qui te debellet; posuit eos audacter in custodiam, et constricte custodivit eos in ergastulo ».

11. His consentit Jordanus cum aliis memoratis supra auctoribus, qui proditionis conflatæ modum, atque imperatorem in convivio, quo exceptus fuerat, captum describit : « Cum recessisset de Roma, (Petrus nimirum), et cum eo legatus Apostolicæ Sedis Joannes de Columna cardinalis de Brundisio, in Dyrrachium transiit : imperatrice autem cum filiabus divertente per mare, ipse imperator cum cardinali et toto comitatu, recepto baronum homagio, sed proditioso, accepto consilio per terram transiit, et in via cum Theodoro fœdus iniit, a quo proditorie invitatur, et in convivio capitur et paucis fugientibus multitudo prostrata est. Hic Theodorus pro imperatore se gerebat, quia plus cæteris Emmanueli propinquus fuerat, et tenebat totum Zagora a Duratio usque marchiam Blachiæ ».

12. Ex his refellitur Georgius Logotheta, qui ad extenuandam obruendamve suorum Græcorum perfidiam tradit, Petrum electum declaratumque ab Romano Pontifice imperatorem (in quo primum errat, non enim ab eo, sed a Constantinopolitanis electum, quamvis Romæ insignibus regiis decoratus fuerit, testatur Honorius[1] in Macedoniam ingressum, ut Constantinopolim contenderet : sed Theodorum, occupato Dyrrachio, ipsum in fugam effusum avertisse, jamque Dyrrachium prætergressum, adductumque inter Albaniæ angustias tanta clade fudisse, ut ipse imperator in prœlio cæsus sit; impedimenta omnia direpta, Latinique omnes in vincula abducti, aut trucidati. At Petrum non cecidisse in prœlio, sed proditione circumventum convincunt Honorii litteræ ad reges principesque in eo luctuosissimo casu exaratæ, ut Petro liberando operam darent. Extant vero ad Theodorum Comnenum scriptæ[2], quibus ipsum ob conflatam turpiter proditionem perstringit, sollicitatque, ut Joannem cardinalem, legatum Sedis Apostolicæ e custodia dimittat, ac ni pareat, minas gravissimas incutit, utque ad id citius perfidum principem inflecteret, legationem ad eum decrevit, qua Andreas subdiaconus Pontificius est functus.

[1] Honor. l. I Ep. CCXI. — [2] Lib. II. Ep. DXLIII.

13. *Honorii litteræ ad Theodorum et Pannoniæ regem pro amborum liberatione; et alia de Orientali imperio.* — « Theodoro Comn. spiritum consilii sanioris.

« Rem duram, rem amaram, rem perniciosam exemplo, rem multi dispendii es aggressus, Dominum non metuens, Ecclesiam vilipendens, contemptor famæ, terræ tuæ periculi non provisor. Ecce detestabile facinus, quod in dilectum filium nostrum I. tituli S. Praxedis presbyterum card. A. S. L. manus temerarias extendisti, non expavescens eum detinere captivum. Porro credebatur hactenus, quod sapientia regnaret in Græcis, sed tu qua maturitate consilii, qua providentia rationis id nedum in executionem facti, sed etiam in deliberationem propositi deducere præsumpsisti? Prudenter quidem egisses, si conservasses tibi favorem Sedis Apostolicæ specialem, cujus aliquando patrocinium claræ memoriæ Michael frater tuus pro te, sicut pro seipso per solemnes nuntios specialiter invocavit : sed ecce paras adversariam, quam deberes recognoscere matrem, et in ea illum tibi opponis contrarium, qui est regum et in regno hominum dominator. Sane non erat nostri propositi tibi ac tuis alicujus turbationis moliri dispendia, sed dolemus, quoniam tu compellis. Certe quid facti detestatio exigat, si præsumptionis immensitas in te non abstulit rationis judicium, videre poteris per teipsum. Considera, considera, si Sedes Apostolica in tantæ præsumptionis excessu manum ultionis remittere debeat, præsertim cum in isto negotio atrocem injuriam prosequatur Dei, universalis Ecclesiæ, ac totius ordinis clericalis.

14. « Verum si Catholicus esses, opera Catholici exhiberes, et ad Terræ-Sanctæ negotium auxilii, non impedimenti, manus extenderes, et placares servitio Dominum, non injuria provocares. Sed vidimus evidentem te dare materiam, et manifestam causam, ut ad ulciscendum hoc facinus in te ac tuos crucesignatorum exercitus convertatur, et sic ultro te periculis, et terram tuam damnis exponis : sed videat Deus et judicet, quia supersedere non possumus, nec dissimulare debemus, quin super hoc excitemus adversum te tales et tantos, quod erit tibi sera pœnitentia post ruinam. Verum quia in talibus bonum commonitionis Sedes Apostolica præmittere non consuevit, cum illius vicem, licet immeriti, geramus in terris, qui peccatoris quærit reditum, et neminem vult perire, quamvis non exhibueris opera filii; nos tamen nolentes omittere quod est patris, dilectum filium Andream subdiaconum, et capellanum nostrum, virum utique providum et fidelem propter destinantes, nobilitatem tuam monemus et exhortamur in Domino, quatenus recognoscens Deum creatorem tuum et Romanam Ecclesiam, quæ tibi esse poterit, si per te non steterit, plurimum fructuosa, prædictum cardinalem liberum et illæsum cum suis vel redire permittas, in hoc tibi ac tuis salu-

briter providendo, cum jacere non debeas, ubi ne caderes metuere debuisti ; alioquin tibi habes, quod imputes, quem monitio non sine paterna comminatione præmunit. Datum Ferentini ».

15. Præterea Andream Pannoniæ regem per litteras etiam atque etiam hortatus est, ut Theodorum ad Petrum imperatorem legatumque ex vinculis eximendos compelleret :

« Illus. regi Ungariæ.

« Cibavit nos Dominus Deus absynthio, et inebriavit amaritudine mentem nostram, quia vox lamentationis et doloris auribus nostris insonuit, nuntiumque durum recepimus et amarum, videlicet charissimum in Christo filium nostrum P. Constantinopolitanum imperatorem illustrem et dilectum filium nostrum I. tituli S. Praxedis presbyterum cardinalem, Apostolicæ Sedis legatum, a nefando et perfido Theodoro proditionaliter captos esse, multis eorum qui cum ipsis erant crudeliter interemptis. In quo etsi occisorum multitudinem lugeamus et prædictorum imperatoris et legati personis continuis curarum angustiis nostrum angentibus animum anxiemur, cogitamus tamen et alia, quæ nisi ille provideat, qui aspera in vias planas et prava in directa, ex hoc inopinabili et lamentabili casu evenient detrimenta.

16. « Ex hoc enim Græcorum perfidia insolescet, consternabuntur animi Latinorum existentium in partibus Romaniæ, propter hoc in gravi discrimine positorum. Christiani quoque existentes in partibus transmarinis, qui a Constantinopolitano imperio personarum et rerum auxilium exspectabant, his auditis rumoribus obstupescent et assumet audaciam feritas paganorum, et sic dicti casus tristitia totum tangit populum Christianum, quæ cum communis sit aliis, nobis ac tibi esse dignoscitur specialis, cum nec Apostolicæ Sedis legatus, nec dictus imperator, qui tibi tam propinquo vinculo est conjunctus, sine nostra et tua injuria et opprobrio valeant detineri. Hortamur igitur serenitatem tuam, rogamus et obsecramus in Domino, quatenus omni mora postposita solemnes nuntios ad præfatum Theodorum cum omni festinatione transmittas, et ab eo imperatoris et cardinalis personas blandis aspera regatiter admiscendo requiras, quia confidimus, quod eos consideratione tua restituet libertati, præsertim metuens tui exercitus apparatum, quem ipsi nuntii tui sibi poterunt insinuare, prudenter innuendo te usurum viribus, si proficere nequiveris precibus apud eum. Dat. Ferentini V kalend. Aug., Pont. nostri anno secundo ». Hactenus Pontifex, in eamdemque sententiam sunt litteræ, quas ad Constantinopolitani imperii bajulum [1], ad ducem populumque Venetum [2], ad Achaiæ principem aliosque [3] dedit; denique Senonensi [4], ac reliquis Galliæ archiepiscopis [5], eorumque suffraganeis munus imposuit, ut novam crucesignatorum militiam sub duce R. de Courtenay iterum ad subsidium illis ferendum pararent : ut vero Theodoro in gratiam cum Pontifice redeunte vetitæ fuerint collectæ crucesignatorum copiæ in ditionem Theodori incurrere, sequenti anno dicetur.

17. Hoc eodem anno, ut cætera ad Orientale imperium spectantia exponamus, Honorius Demetrii pueri Thessalonicensis regis ejusque regni patrocinium accepit, eaque de re litteras dedit, tum ad regem ipsum, tum ad Joannem card. Columnam [1], antequam eum in vincula conjectum accepisset ; cui etiam præceperat, ut populos illos jurejurando adigeret Demetrio se fidos et obsequentes fore. Admisit etiam in clientelam Cypri regem [2], et Raymundum [3] Rupini Antiochiæ principem enixe commendat, tum Albanensi episcopo [4], tum militiæ templi magistro ac fratribus [5], tum majori ac populo Antiocheno [6], tum maxime Armenorum regi a se laudato, quod eidem Raymundo nepoti suo, jam ante ejus tutelæ commisso, regni gubernacula, quod ad pupillum pertinebat, tradere decrevisset. Denique cum clerus ille Antiochenæ Ecclesiæ patriarcha viduatæ præficere optaret Pelagium Albanensem episcopum, idque per nuntios suos ab Apostolica Sede postulasset, Honorius justis id se de causis abnuere [7] mandareque, ut infra tres menses alium sibi eligat. Ut vero benemeritos beneficiis est prosecutus, ita Philippensem principem qui episcopum suum per summam impietatem, sævitiamque interemerat, animadvertit [8]. Everardo enim Patriarchæ ac suffraganeis provinciam imposuit, ut anathemate ipsum percellerent, ejusque ditionem tamdiu Ecclesiastico interdicto damnarent, donec crimen rite expiasset; ac si severitatem Pontificiam contemptu eluderet, principum potentiam ad pertinaciam infringendam implorarent ; atque adeo datis ad magnates Orientalis imperii aliis litteris [9] excitavit, ut patriarchæ atque episcopis in ulciscendo scelere opera non deessent; sed de his satis; ad alia in quibus Pontificis zelus magis emicuit, nos convertamus.

18. *Cur exitus belli non satis felix, et de ejusdem magno apparatu.* — Suspensus tum erat universus orbis Christianus exspectatione exitus sacræ expeditionis in Concilio Later. decretæ, ad restituendas Christiano nomini Hierosolymas, magnaque piorum mentes spes erexerat divina ope, nunc demum Sarracenos partum præteritis victoriis decus amissuros, nec amplius terram illam Christi sanguine imbutam, hostium pedibus calcatum iri ; conspectæ enim in cælo fuere cruces, quæ populos ad triumphale illud signum assuendum vestibus, corripiendaque arma incenderunt. Ferebat etiam fama cælesti viso præsagitum sedente

[1] Ep. DXLV. — [2] Ep. DXLVI. — [3] Ep. DXLVIII, DXLIX. — [4] Ep. CCXI. — [5] Reg. post eamd. Ep.

[1] Honor. l. I. Ep. CCCLXXVI. — [2] Ep. CCCLXXVII. Lib. II. Ep. DXXXIX. — [3] Ep. DLVI. — [4] Ep. DLVII, DLXI. — [5] Ep. DLIX. — [6] Ep. DLXII. — [7] Ep. DCXII. — [8] Ep. DLXXV. — [9] Reg. post eamd. Ep.

Honorio Pontifice infideles ex Hierosolymis depulsum iri : quo rumore plures ad dandum sacræ militiæ nomen incitatos fuisse Urspergensis[1] testatur. Urgebat etiam expeditionem illam Honorius, qui cum nonnullorum pium ardorem ex morte Innocentii elanguisse cerneret, inflammare illum Apostolicis litteris, confirmare fluctuantes legationibus atque e Petri solio veluti ex summa arce sacrum classicum canere adeo, ut ejus clangor in extremis orbis Christiani oris personaret, tum cumulare preces, promissa exaggerare, indulgentiarum præmia effundere, divinamque crucesignatis opem solemnibus supplicationibus conciliare non destitit.

19. Non responderunt tamen volis et exspectationi successus, cum sacræ Synodi pia consilia funestis casibus præpedita essent, Petro enim imperatore capto, nulla e Constantinopoli auxilia submissa : Germania, pendente adhuc Othonem inter et Fridericum de imperio lite, omnes suas vires effundere non potuit : Anglia civili bello laborabat : Hyberniam eadem flamma corripuerat : Scotia armorum societatem cum Ludovico junxerat : Gallia partim in Angliam copias transmiserat, partim de Campaniæ principatu Theobaldum inter et Erardum ambigua, et ancipiti contentione distinebatur ; partim Albigensium rebellione fluctuabat : Aragonia pro restituendo Tolosano comite bellum piis movebat : reliqua Hispania Mauris pellendis intenta erat : Italia omnino pacata non erat, adeo ut ex Occidentis regibus Ungarus tantummodo transfretarit ; qui etiam immaturo recessu egregie cœpta afflixit. Præterea eo anno Syria frugum inopia laboravit : quæ omnia conceptas recuperandæ Hierosolymæ spes ac vota Christiani populi fefellerunt. Quamquam ea expeditio utilitates alias ac victorias peperit, de quibus antequam agamus, sollicitudinem Honorii in accendendis fidelibus, comparandoque bello sacro contemplemur.

20. Ad vertenda in primis contra Sarracenos Insubrum arma, quibus se mutuo petebant, Ostiensem episcopum legatum misit, qui incusso censurarum terrore ad pacem ipsos adduceret. Quos etiam Honorius ita Apostolicis litteris[2], post descriptam non sine lacrymis miseram regni Hierosol. conditionem, compellavit, ut ardorem illum bellicum defendendæ Christi causæ consecrarent : « Accingantur fideles, et sint filii potentes, tempus est enim, ut faciant vindictam in nationibus, in gentibus scilicet detinentibus, et contaminantibus Terram-Sanctam, in iis qui stultam faciunt gloriam Crucis Christi, et exprobrant ignominiam Dominicæ passionis. Properare igitur necesse est ad tantæ felicitatis bravium, et tollat fidelis quilibet crucem suam, et sequatur vexillum gloriæ summi regis, nec excuset se aliquis e servitio Jesu Christi, qui vult regnare cum ipso ; quin potius abneget semetipsum et exeat de terra et cognatione sua, in manu illius dimittens omnia, qui contulit universa ». Simillima ad Januenses et Pisanos, quos mutuæ potentiæ livor vexabat, scripsit [1], ut bello sacro strenue se accingerent, partarumque olim de infidelibus victoriarum memoria odium omne in Christiani hostes nominis effunderent.

21. Cum vero bellici Coloniensium apparatus ingens fama ad eumdem Pontificem pervasisset, divino enim amore accensi trecentas naves ad ferenda Syriæ auxilia instruxerant, eximium illorum zelum commendavit, gratulatusque[2] est his verbis : « Tam sanctum propositum in corde vestro fuisse firmiter stabilitum opera manifestant. Nempe a vestræ conversionis exordio studuistis, ut audivimus, cum multo desiderio et fervore acies Dominicas instaurare, in navibus, victualibus, armis, instrumentis bellicis, et aliis necessariis opportunis, et more Abrahæ ad deliberationem justi Loth festinatis, assumptis trecentis vernaculis expeditis ; hoc est trecentis navibus, quas ad sanctæ Trinitatis honorem, cum perfectione operum, per centenarium designata, in expeditionem exercitus Domini lætanti animo præparastis, proficisci volentes in eis mense Aprili proximo nunc futuro, reliquis per terram ad portus properantibus opportunos, etc. » illos sponte animatos propositis divinis præmiis atque indulgentiis magis incendit.

22. Eadem de trecentarum navium a Coloniensibus et Frisonibus constructa classe refert Matthæus Parisius[3] : illos tamen cum Guillelmo Hollandiæ et Gregorio Wide comitibus, quarta duntaxat die kal. Julii, mare conscendisse testatur Godefridus[4]. Exciti fuerant ii populi ad capessendam crucem florentissimamque illam adornandam classem divinis prodigiis, cum vexilla, Christi Domini cruces nimirum, cœlo fulgurare conspectæ essent, quod miraculum his verbis describit Parisius in sua Anglorum historia : « Sub his diebus, mense Maio, feria scilicet sexta ante Pentecosten, excitata fuit provincia Coloniensis in obsequium Salvatoris. Nam in villa de Bebon Frisiæ apparuit in aere triplex forma crucis : una coloris candidi versus aquilonem : altera versus meridiem, ejusdem schematis et coloris : tertia medio colore colorata, habens crucis patibulum, et formam hominis in eo suspensi, brachiis elevatis et extensis, cum infixione clavorum in manibus et pedibus, et capite inclinato. Et hæc media fuit inter alias, in quibus corporis humani effiges non apparebat. Alia quoque vice et alio loco, in villa scilicet Frisiæ, qui Fuserhuse appellatur, crux apparuit juxta solem crocærulei coloris ; et hanc plures quam priorem viderunt. Tertia apparuit in villa de Doctham, in qua B. Bonifacius martyrio coronatus est ; ubi in festo ejusdem martyris, cum multa

[1] Ursp. in Chron. — [2] Lib. I. Ep. CLXXXIX.

[1] Honor. l. II. Ep. DCCLII. — [2] Ep. CXCVII. — [3] Par. Hist. Angl. hoc anno. — [4] Godef. in Annal. eod. ann.

hominum millia convenissent, visa est crux magna et alba, ac si lignum trabis ex transverso alterius trabis artificialiter construeretur. Movebatur autem paulatim ab Aquilone ad Orientem, et hanc plurimi homines conspexerunt, etc. (1) ».

23. Compararunt etiam se ad Hierosolymitanum iter multi viri principes, Luipoldus Austriæ, aliique duces, qui se Andreæ Ungarorum regi conjunxerunt : extant vero ad hunc litteræ [1] Pontificiæ, quibus ipsum crucesignatum Apostolicæ clientelæ commendatum iri pollicetur. Tum subdit se Apost. auctoritate quæ ab ipso de transmissis in filios regnis decreta erant fulcire : « Dispositionem, inquit, quam de terra tua fecisti regnum Ungariæ primogenito tuo Belæ, regnum vero Galitiæ Colomano relinquens, et eorum alterutri vel utrique sine liberis decedenti, Andream instituens successorem sicut juste ac provide facta est, auctoritate Apostolica confirmamus ». Cum vero idem rex ex pietatis sensu, quo erat delibutus, imprudenter servandi sexta quaque feria panis et aquæ jejunii voto se adstrinxisset, flagitaretque eleemosynis aliisve piis operibus commutari, cum negarent medici sine gravi valetudinis periculo austeri adeo jejunii rigorem ab ipso tolerari posse, Pontifex rem totam Ostiensis episcopi prudentiæ commisit, ut quod ipsius saluti æternæ conduceret magis, statueret. Eidem etiam regi permisit [2], ut quinque vel sex ex ipsius arbitrio ab archiepiscopo Coloniensi absolverentur, qui se ad Hierosolymitanum bellum profecturos voti religione obstrinxerant, ut ad regni tutelam permanerent.

24. Nec Andreæ modo patrocinium arripuit, sed nobilis quoque viri C... de Avenis pariter crucesignati [3], tum etiam I... Norwegiæ regis, qui licet crucem non induisset, egregias tamen in regno suo crucesignatorum copias conflari jusserat : « Intelleximus, inquit, per litteras tuas, quod receptis bonæ memoriæ Innocentii papæ prædecessoris nostri litteris, quibus te ad Terræ-Sanctæ subsidium hortabatur, etsi non in persona propria, in tuis tamen te potenter ad Jesu Christi obsequium præparasti, pro majori parte milites, et alios homines terræ tuæ in terræ Hierosolymitanæ succursum in præparatis a te navibus transmissurus ». Et infra : « Te ac regnum tuum, crucesignatos quoque prædictos, et omnia bona eorum sub Apostolica protectione suscipimus, etc. » egregium adeo in rem Christianam studium commendat, et clientelam Pontificiam pollicetur. Post hæc vero modum, qui in distribuenda crucesignatis vigesima Ecclesiasticorum redditnum parte ab Synodo OEcumenica ad triennium imperata servandus esset, de consilio cardinalium præscripsit [1], eam tamen solvere minime cogendos decrevit [2] S. Sepulchri fratres, quos aliis etiam privilegiis [3] communivit. E contrario vero plurimos Ecclesiasticos viros, qui vigesimam fructuum ab Innocentio per litteras imperatam conferre cunctabantur, nulla interposita mora pecunias persolvere religioso pro imperio coegit [4].

25. Interea crucesignatis Messanam adeuntibus Cusentinum archiepiscopum illuc legavit, ipsos pro concione hortaturum, ut armis se tum spiritualibus, tum militaribus prudenter instruerent, seque invicem Christiana charitate complecterentur, ait namque [5] : « Sane cum felicis memoriæ Innocentius papa prædecessor noster, inspirante Domino, aspirans ad subsidium Terræ-Sanctæ, disposuerit hoc tempore personaliter accedere in Siciliam, si Dominus annuisset, ut ipsius consilio et auxilio disponeretur salubriter populus Christianus, cum benedictione divina et Apostolica profecturus, nos qui eidem in onere successimus et honore, si viderimus aliqualenus expedire, libenter illuc personaliter venissemus, utpote qui ad promovendum tantum Christi negotium modis omnibus aspiramus, sed cum gens sine duce ac sine capite procedere videatur, non fuit de fratrum nostrorum vel aliorum consilio, ut nunc in Siciliam accedere deberemus, ne si hac vice non impleretur desiderium populi Christiani, crederetur de cætero res penitus desperata. Cæterum ne ibi omnino reputemur absentes, absentiam nostram per tui præsentiam providimus compensandam, eo tibi fiducialius committentes Christi negotium promovendum, quo te od id assumpto crucis signaculo, quam ab olim cum Apostolo gestas in corde, specialius adscripsisti, etc. » Præcipit legato ut Messanam se conferat, hortetur crucesignatos ad piratarum et Sarracenorum eludendas insidias, ut conjunctis agminibus iter suscipiant, atque intentato anathemate vetet, ne quis Sepulchrum Domini adire audeat, cum ex eo Christiani exuerentur opibus, quibus Sarracenorum potentia cresceret; tum ipsos excitaret, ut æquo animo ad ea se duci loca paterentur, in quibus meliorem divinæ gloriæ operam navare posse crederetur; eamdemque

[1] Honor. l. II. Ep. CXL. — [2] Ep. CCXXXXI. — [3] Ep. CC, CCI et CCCVI.

[1] Ep. CCCXII. — [2] Ep. CDXCV. — [3] Ep. CDXCIV, CDXCIX. — [4] Ep. CCLV. — [5] Ep. D.

(1) Tria hæc crucis ostenta, quibus exciti Colonienses et Frisii sacræ militiæ nomen frequentes dabant, apparuerunt, non quidem hoc anno, sed triennio ante, anno scilicet 1214, ut ex Epistola illius, qui sacram illam expeditionem pro concione suadebat, Oliverii Apostolici legati, edita in Collectione Martenii tom. I, col. 1115. constat, et nos ad eumdem annum 1214 adnotavimus. Asserit in eadem Epistola Oliverius, signatorum numerum *in gente illa,* in qua hæc contigerunt, ascendisse ad quinquaginta millia, additis *octo millibus scutariorum, et mille loricatis.* Idem ipse Oliverius in ea quam scripsit historia de expugnatione Damiatæ, cui ipse præsens interfuit, eadem crucis prodigia ad annum quidem 1217 refert; sed eorum meminit, non quod anno illo acciderint, at sumpta occasione narrandi adventum in Palestinam militum Germanorum et Frisonum, quos in sacram expeditionem invitatos fuisse asserit ex prodigio crucis in cœlo ter visæ. Ex his nihil inferas de anno, quo prodigia illa apparuerunt; ideoque signata in Epistola epocha retinenda est. MANSI.

Brundusino episcopo, qui una cum aliis in Orientem erat trajecturus, provinciam demandavit [1].

26. Paucis vero interjectis diebus, nimirum IX kal. Augusti Januensi archiepiscopo significavit [2] Ungariæ regem ducemque Austriæ atque alios proceres crucesignatos proximo natalis D. Virginis festo in Cypro conventuros, eoque patriarcham Hierosolymitanum, ac Templariorum magistros proficisci jussos, ut de invadendo hoste quave parte in illius terras irrumpendum esset deliberaretur, atque pro ea qua valebat sacra eloquentia, crucesignatos, qui Januam confluxerant, moneret, ut Cyprum peterent, conjunctis animis ac viribus navigarent, ne a piratis interciperentur. Demum de Albanensi episcopo, cui legationis provinciam injunxerat, adjicit : « Nos enim venerabilem fratrem nostrum P..., Albanensem episcopum A. S. L. de cujus prudentia et virtute, non tam argumentorum præsagia quam rerum experimenta nobis fidem faciunt pleniorem, providimus illuc auctore Domino destinandum, ut vice nostra Christi negotium, prout idem inspiraverit, ordinet et disponat, etc. » Subjicit, quæ in litteris ad archiep. Cusentinum paulo ante citatis leguntur, eodemque argumento, uti subditur, missæ sunt litteræ ad electum Pisanum, atque ad episcopos Massiliensem, Castellanensem, et Caietanum, et ad Brundusinum, et Cusentinum archiepiscopos. Quo etiam die Hierosolymitanum regem de Andreæ cæterorumque profectione Epistola participem fecit [3], hortatus ut Cyprum usque iis occurrat, vel saltem præcipuos nuntios obvios mittat, consilio eos auxilioque juvet. Eodemque argumento [4] patriarchæ Hierosolymitano, ac magistris fratribusque militiæ Templi, atque Hospitalis Hierosolymitani scripsit.

27. *Proficiscentibus crucesignatis in Terram-Sanctam universales preces ab Honorio indicuntur.* — Igitur Andreas Pannoniæ rex cum Luipoldo Austriæ duce, pluribusque aliis principibus viris Hierosolymitano regno subsidium laturus, crucesignatas copias, uti constituerat, in Orientales oras trajecit, id quod non modo plerique scriptores [5] litteris tradidere sed Honorius etiam papa testatum reliquit. Ubi vero eos illuc pervenisse inque Sarracenorum ditionem ingressos accepit, ad divinum implorandum auxilium solemnem in Urbe supplicationem habuit, paremque a singulis episcopis aliarum civitatum celebrari præcepit. At præstat hæc ab ipso Pontifice accipere [6].

« Archiepiscopo Arboren. et universis episcopis ac omnium Ecclesiarum prælatis, tam exemptis quam aliis per Arboren. provinciam constitutis.

« Adversus hostes visibiles invisibilibus armis, id est, orationibus dimicare veteribus exemplis instruimur, quæ nostris quoque temporibus innovata, quando exercituum Dominus infidelium multitudinem bello Hispanico tradidit in manus paucorum fidelium, gloriamur. Ecce autem tempus, quo universi fideles, ad hæc debent arma concurrere : ecce tempus, quo cinere debent aspergere caput suum : ecce tempus, quo debent in cælum lacrymarum et orationum vocibus exclamare, ut ille, qui non in multitudine dimicat, innovatis signis et mirabilibus immutatis secundum omnipotentiam suam, multitudinem in paucitate devincat. Charissimi etenim filii nostri, Andreas Ungariæ rex illustris et Austriæ ac Moraviæ duces, viri utique dignitatis honore conspicui, sed non minus fidei devotione præclari, cum nonnullis baronibus, comitibus et alio comitatu suo Dei munere, ventis usi felicibus, littora Hierosolymitanæ provinciæ feliciter attigerunt, qui attendentes, quod non est differentia in conspectu Dei cæli liberare in multis aut paucis, quia non in exercitus multitudine, sed de cælo victoria ministratur, terram Babyloniæ in multitudine quidem parva, sed strenua, de superno confisi auxilio sunt ingressi. Quis fidelis hoc audito, lacrymis et orationibus indulgere non debeat, ac ad Dominum oris et cordis vocibus exclamare ? Cum pars corporis nostri, quod est Ecclesia, corporis cujus caput est Christus, corporis cujus sumus singuli membra, forsan hac ipsa hora gloriosa pro fide Christi certamina ineat, suisque diffidens viribus, ac de sola divinæ virtutis miseratione confidens, ad eam facilius impetrandam, nostrarum suffragia orationum exposcat.

28. « Sane nos, cum ad nostram pervenit notitiam illos terram prædictam intrasse, animam nostram effudimus coram Deo; illum pro eis in lacrymarum affluentia deprecantes; et quia de meritorum nostrorum qualitate diffidimus, tam clerum quam populum Urbis convocavimus in Basilica Salvatoris, atque inde ad venerandam gloriosæ matris ejus Ecclesiam prælatis capitibus beatorum Apostolorum Petri et Pauli pedibus nudis processionaliter ivimus, ut præfatis Jesu Christi athletis ejus genitricis obtentu supernum impetraremus auxilium, ad quod nostra non sufficere merita sciebamus. Verum quia per eos totius populi Christiani negotium geritur, quare dignum est, ut ad exorandum pro eis Christianus quilibet in oratione humiliter prosternatur, solemnes propter hoc processiones in singulis civitatibus et aliis locis, in quibus est frequentia populorum, prima sexta feria cujuslibet mensis providimus faciendas, sperantes, quod ille, qui dictatam in Ninivitis sententiam eorum humiliatione inspecta misericorditer revocavit; quique, uno Moyse orante pro populo Israel, convertit Amalecitas in fugam, et solem Josue precibus stare fecit, qui denique suos ad se. de quacumque tribulatione clamantes, se auditurum ineffabili pietate promisit; devote pulsatus tot fidelium suorum clamoribus, nequaquam continebit suæ viscera pietatis; sed propter

[1] Reg. post eamd. Ep.— [2] Lib. II. Ep. DXXXVI.— [3] Ep. DXXXVII. — [4] Reg. post eamd. Ep. — [5] Godef. in Annal. Chr. Aust. Stero in Annal. apud Canis. antiq. lect. tom. I. p. 246. Chron. Dom. Colmar. Epitom. belli sacri Chr. Salisb. et alii. — [6] Honor. l. II. Ep. DCCXXXIX.

semetipsum inclinabit ad preces servorum suorum propitius aures suas et effundens iram suam in gentes quæ non noverunt eum et in regna quæ non invocant nomen ejus, ad laudem et gloriam suam confringet cornua peccatorum.

29. « Ideoque charitati vestræ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus hæc cum devotione debita fieri faciatis, ita ut quilibet vestrum, nisi justo impedimento excusetur, intersit, suis indutus insignibus et pedibus nudis, quatenus exemplo vestro ad idem provocetur devotio subditorum. Religiosis autem in locis solitariis commorantes, hæc in claustris suis eo devotius exequantur, quo magis a mundanis tumultibus sunt immunes. Subditos vero vestros, tam mares quam mulieres, sollicite moneatis, ut ad hæc facienda, non in veste pretiosa seu in alio inani cultu conveniant, sed in eo per quem seipsos ad devotionem mutuo provocent, ac humiliationem internam exterioris habitus humilitate demonstrent. Memores, quod Ninivitæ, de quibus jam sermo processit, in humiliatione sua se saccis a minore usque ad maximum induerunt, adeo ut ipse rex abjecta regali purpura se sacco induerit et asperserit cinere, propter quod apud eum, qui humilia respicit, meruerunt misericordiam invenire. Ad hæc crucesignatos omnes ad celerem succursum illorum sedulis exhortationibus animetis, et faciatis per alios ad hoc idoneos animari, ita quod in instanti passagio, Deo duce, transeant universi, iis vestrum qui muniti sunt crucis signaculo cum illis pariter profecturis in nomine Domini Jesu Christi. Ut autem de statu terræ vos certiores reddamus, et ad providendum quæ sunt necessaria cautiores, tenorem litterarum quas nuper a magistro domus militiæ Templi recepimus, præsentibus de verbo ad verbum duximus inserendum, qui talis est.

30. « Reverendissimo in Christo domino et patri Honorio, Dei providentia, sanctæ Romanæ Ecclesiæ summo Pontifici; suorum subditorum devotissimus frater W. de Carnoto pauper militiæ Templi magister, humiliter debitam cum osculo pedum reverentiam et obedientiam.

« Paternitati vestræ statum Terræ-Sanctæ, quam Dominus proprio sanguine suo consecravit, præsentibus duximus intimandum. Hoc igitur vobis constet, quod ad discessum præsentium innumera peregrinorum multitudo, tam militum quam servientium vivificæ crucis insignita charactere, ab Alemannici imperii et aliorum regnorum variis partibus confluens, apud Accon adventarat. Sephedinus vero magnus soldanus in terra Babylonis commorans ibidemque existens immobiliter, de se minime confidebat. Reverebatur etenim regis Ungariæ et ducum Austriæ et Moraviæ adventum, qui cum copiosa multitudine militum, ac servientium cleri et populi apud Accon applicuerunt. Timebat etiam dictus Sephedinus navigium Frisonum, quod apud Accon in proximo applicaturum ferebatur. Coradinus vero filius ejus in marchiis nobis adjacentibus iter suum direxerat et accessus.

31. « Etiam hoc vobis intimamus, quod annis pluribus retroactis, non recolimus paganismum in statu fuisse debiliori quam nunc extat; quem pater omnipotens de die in diem permittat pejorari. Sed in partibus nostris frumenti et hordei, et omnium humanæ sustentationis necessariorum caritudo est maxima. Seges autem fallens agricolam in hoc anno, in minima quantitate fuit recollecta : exspectabant etiam indigenæ, quod seges de partibus afferretur transmarinis, sed minimum in hoc anno fuit apportatum. Est et aliud incommodum, videlicet super equitaturis adeo grave, quod equi nullo modo possunt venales inveniri. Quocirca universis crucesignatis ac signandis bona fide consulatis, quatenus de prædictis se studeant præmunire, de quibus in partibus nostris nullum invenient consilium vel juvamen. Cæterum sciatis, quod ante adventum regis Ungariæ et ducis Austriæ provisum fuit a domino patriarcha, et rege, et peregrinis, et fratribus Hospitalis, et nobis, quod versus Neapolim Syriæ iter arriperemus, cum Coradino, si nos exspectaret, pugnaturi. Post adventum vero prædictorum magnatum in hoc omnes unanimiter assensum exhibuimus; quatenus in manu forti, per mare et terram in Babyloniam proficisceremur, ad obsidendum Damiatam, ut sic cautius et provisius, versus sanctam terram Hierosolymitanam iter præpararemus. Omnes igitur crucesignati, seu crucesignandi sollicite moneantur, ut quam majorem poterunt, secum ducant copiam victualium et equorum. Dat. Later. VIII kal. Decembris, Pont. nostri anno secundo ».

32. *Res gestæ et victoriæ contra Sarracenos in Lusitania et Hispania.* — Hactenus Honorii litteræ; quo exemplo alias reliquis Christiani orbis episcopis eum misisse ipsemet indicat. Cæterum prioribus Epistolæ verbis significare videtur Honorius, spectabilem victoriam, quam prædicti Colonienses crucesignati, dum apud Ulyssipponem hyematuri substitere, de Sarracenis reportaverunt, quam ipsi, qui interfuere, hujuscemodi litteris postea significarunt [1] :

« Sanctissimo patri ac domino Honorio, Dei gratia sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ summo Pontifici, S. Ulixbonensis, S. Elborensis, et magister in Hispania militiæ Templi, et prior in Portugalia Hospitalis Hierosolymitani, et commendator militiæ S. Jacobi de Palmela, salutem et pedes humiliter osculari.

« Sanctitati vestræ præsentibus innotescat, quod, Domino faciente, qui sperantes in se non deserit, quædam navigii multitudo crucesignatorum de Alemannia, et de Flandria, et de aliis partibus post multa maris naufragia ac diversa pericula in navigando per quatuor menses laborantes,

[1] Apud Honor. l. II. Ep. DCCCXVII.

quod xv dies solet a pluribus navigari, ad portum de Ulixbona appulit ex insperato. Unde nos prænominati episcopi considerantes, quod nonnisi ut Hispania liberaretur, eosdem peregrinos Dominus tantum in via detinuerat, et ad nos tali tempore adduxerat, quod transfretare non poterat ullo modo cum abbate Alcobatiæ, et aliis viris religiosis, Templariis videlicet, et Hospitalariis, et militiæ S. Jacobi commendatore, aliisque regni magnatibus, dictos ad hoc induximus peregrinos, ut ex quo transfretandi eisdem deerat facultas, hyemarent nobiscum ad Hispaniam liberandam et ad inimicos sanctæ fidei expugnandos; unde etiam iterum habere possent victualia et expensas. Quo habito et concesso, et ad verba exhortationis nostræ fere omnibus de diœcesibus nostris et similiter de toto regno per proprias diœceses signo crucis imposito, insimul processimus ad quoddam castrum obsidendum, quod dicitur Alcazar, quod etiam inter omnia Sarracenorum castella in Hispania erat nocivum Christianis ». At plurimos maximeque Frisones cum aliis ibi hybernare abnuisse, ac post festum S. Jacobi diem Ulyssippone cum octoginta circiter navibus recessisse, auctor est Godefridus [1], qui hæc omnia singillatim ac fuse prosequitur. Addit vero Parisius, qui eadem summatim recenset, illos apud Caietam et Tornetum (Cornetum) Italiæ loca hyemasse : quibus consentanea tradit Richardus [2]; sed ad Epistolam redeamus, quæ pergit :

33. « Consequenter autem ipsis de Alcazar obsessis paganis postulantibus auxilium a regibus, per totam Mauritaniam citra mare commorantibus, quatuor reges de Sibilia videlicet et de Geen, et de Badalcuzi, et de Corduba, cum toto posse suo et cum fere omnibus qui sunt citra mare paganis, inopinate venerunt super nos, ita quod sequenti die nobiscum campestre bellum habuerunt inter se jactantes, quod et castrum liberarent, et nos omnes, quos non perderent gladio, ducerent captivatos. Sed omnipotens, cui proprium est superbis resistere, eorum mirabiliter frangens superbiam, dignatus est exercitui suo subvenire, tribus miraculis præostensis. Primum fuit quod cum nos de regno Portugalliæ essemus eadem hora paucissimi, in nocte præcedenti bellum ex improviso, recepimus magnum exercitum de Templariis, et de Hospitalariis, et de magnatibus regnorum Portugalen. et Legionen. Secundum fuit, quod in aere apparuit vexillum crucis gloriosum exercitui in victoriæ signum. Tertium fuit, quod in ipso belli conflictu, visa est utrique parti divinitus candidatorum turba, quod etiam testati sunt ipsi, qui fuerunt ibidem captivi Sarraceni, interrogantes ubi essent milites candidati, qui super eos compluebant tela et eorum oculos excæcabant, propter quos etiam terga repente verterunt in fugam, ita quod densissima durante strage per decem et amplius milliaria, ibique duobus regibus interfectis, de Geen videlicet et de Corduba, de cunctis, nisi fugæ præsidio, aliquis non evasit:

34. « De tantis ergo miraculis, et de tanta victoria exercitui Domini collata divinitus congaudentes, ac de vestræ sanctitatis abundantia præsumentes ad pedes vestræ clementiæ provoluti petimus, quatenus ad Hispaniæ liberationem a sanctitate vestra mandatum exeat, ut et dictus exercitus peregrinorum ad cultum perfidiæ paganorum de tota Hispania penitus exstirpandum nobiscum per annum remaneat, et quod tam ipsi quam nostrates crucesignati et signandi, illam habeant indulgentiam quam haberent, si Terræ-Sanctæ subsidium personaliter exhiberent. Item petimus, ut ex quo guerram habemus cum Sarracenis (quam) dominus papa Innocentius statuit, expendatur eadem vicesima, quæ a clericis in Hispania debet solvi. Item petimus, ut peregrinos, qui propter nimiam moram, vel infirmitatem, vel paupertatem facti sunt impotentes accedere ad Terram-Sanctam, jubeat hinc reverti ad propria, cum plena suorum peccaminum vestra sanctitas remissione ».

35. Hactenus litteræ ad Honorium, quem etiam Guillelmus Hollandiæ comes crucesignatorum magister equitum aliis reportatæ victoriæ certiorem fecit, addens reges [1] Legionis, Castellæ et Navarræ adventus crucesignatorum occasione inducias cum barbaris initas infregisse, spemque subjiciendæ Christianæ religioni totius Hispaniæ affulgere : urgeri se magnis precibus, ut una cum aliis moram trahat ad Sarracenos exscindendos; seque in ea re a Sede Apostolica consilium supplicem flagitare, exspectareque imperia.

« Sanctissimo patri ac domino, sacrosanctæ Rom. Ecclesiæ summo Pontifici Honorio, Wil. Holl. com. crucesignatorum comestabulus, ejus devotus miles, debitam devotionem et ad oscula pedum humilem subjectionem, etc.

« Ad aures vestræ sanctitatis cupio venire, quod cum in obsidione castri cujusdam Sarracenorum Alcazar, Christianis valde inimicum et damnosum, moram per aliquod tempus, cum centum navibus faceremus, divina clementia providente, cujus nutu omnia disponuntur, ipsum castrum expugnavimus, duo millia Sarracenorum in ipso captivando; ex quibus ipse dominus castri, Abur nomine, natione tam inter Christianos quam apud Sarracenos præcellens, sacrosancto Baptismate cum centum aliis ablutus est. Credo, imo vehementer opinor, quod per eumdem Hispania Sarracenorum in magna parte fidei Catholicæ debeat subjacere.

36. « Noverit sanctitas vestra, quod occasione nostri rex Legionensis et Gal. rex Navarræ et alii quamplurimi, tam archiepiscopi quam episcopi,

[1] Godef. in Annal an. 1218. — [2] Rich. de S. German. Chr.

[1] Apud Honor. l. II. Ep. CXVIII.

cum principibus totius Hispaniæ signum crucis super Sarracenos Hispaniæ susceperunt, et treguas cum ipsis Sarracenis diu habitas infregerunt, proponentes in proximo bella cum ipsis Sarracenis committere. Rogaverunt etiam nos, et cum maxima instantia monuerunt, quatenus in Hispania per instantem æstatem dignum duceremus remanere cum ipsis supra Sarracenos, omnipotenti Deo fideliter ministraturi. Quia igitur, pater sanctissime, spes nostra, consilium ac salus tota in vestra dependeat paternitate, ego tanquam filius obedientiæ mandato vestro paratus sum obtemperare; et cum omne desiderium meum ad vestram pendeat voluntatem et beneplacitum, paternitati vestræ humillime supplico, quatenus per latorem præsentium mihi dignemini demandare, ubi et quando per aliquem nuntiorum vestrorum voluntatem vestram plenius percipiam, per eumdem gratiæ vestræ largitatem uberius accepturus ». De hujuscemodi victoria divinitus concessa agit etiam, præter Godefridum et Parisium [1], supra laudatus, ut recentiores omittamus, Cæsarius hujus temporis scriptor, qui eam ab iis se accepisse testatur, qui certamini interfuerant.

37. Victricibus præsulum litteris acceptis, Honorius, ingenti gaudio affectus, immensas gratias laudesque Deo agere, victores, ut accepta ei cuncta referrent, atque in divinam ejus potentiam victoriæ gloriam refunderent, hortari, denique ipsorum postulatis respondere; proximo enim ineunte anno hæc rescripsit [2] : « O ineffabilis pietas, o immensa clementia, o inæstimabilis benignitas Dei nostri, qui a servis suis offensis continuis provocatus, continuo adest ipsis in veritate invocantibus nomen ejus, brevis et quasi momentaneæ devotionis obtentu offensas longi temporis obliviscens, et juxta vocem propheticam, ad eos, qui ad ipsum conversi fuerint, se convertens ». Et infra, ubi ipsos hortatus est ne ob partam victoriam superbia insolescerent, ejusque gloriam viribus suis, sed divinæ potentiæ adscriberent; tum de conspecta in cælo cruce, cujus virtute barbaros fuderant, subdidit, ut ad divino numini referendas grates magno pietatis sensu se compararent.

38. « Ad agendas gratias illi, qui signo crucis, quod in cælo apparuit, præfigente exiit in salutem populi sui, ut salvos faceret Christianos suos pro vestræ possibilitatis modulo assurgatis; quod et nos acceptis vestris litteris fecimus in affluentia lacrymarum, ad exsolvendas Deo pro tantæ dignationis gratia dignas laudes, Urbis clerum et populum adunantes. Porro cum Terræ-Sanctæ succursum impediri occasione aliqua non velimus, petitionem, qua rogastis, ut crucesignatos, qui ad ipsius Terræ-Sanctæ succursum propter corporum infirmitatem, aut rerum inopiam procedere non valentes, arma vel alia bona sua conferrent, ad reparandum castrum Alcazar, juberemus ad propria libere remeare, concessa eis plena suorum indulgentia peccatorum, non duximus admittendam; ne forte per hoc contra vos ipsos Dominum contingeret provocari, qui sicut credimus, merito devotionis, quam ad ipsam Terram-Sanctam habent crucesignati prædicti, victoriam contulit antedictam. Ad hæc ipsis crucesignatis per litteras nostras injungimus, ut dum eos in partibus vestris morari contigerit, plenam suorum peccatorum veniam indulgeatis, ac si ultra mare morerentur in servitio Terræ-Sanctæ. Datum Lateran. II idus Januarii, Pontificatus nostri anno secundo ». Cæterum crucesignatos ipsos Pontificis imperio paruisse aliisque crucesignatis Orientalibus in oris commorantibus, subsidio adversus Sarracenos profectos, ostendent ea quæ sequenti anno dicentur.

39. *Gesta crucesignatorum felicia in Terræ-Sanctæ regionibus.* — Quid vero egerint hoc eodem anno in Terræ-Sanctæ regionibus Andreas Pannoniæ rex cæterique crucesignati, Godefridus [1] atque ex eo, ut videtur, Matthæus Parisius et Jordanus referunt [2] : Christianos, cum jam induciæ pactæ effluxissent, comparato florentissimo exercitu in hostium terras erupisse; in quo Ungariæ, Hierosolymæ et Cypri reges, tum duces Austriæ et Bavariæ, una cum aliis Germaniæ strenuissimis nobilibus viris, qui sub signis erant, præeunte patriarcha Hierosolymitano, magna episcoporum multitudine stipato, præferenteque cum sacro cantu partem Dominicæ crucis, quæ hactenus a fidelibus recondita fuerat (fuisse enim illam ingruente cum Saladino bello in partes divisam, illiusque partem in prœlio amissam, alteram hactenus religiosissime servatam, provectorum ætate virorum assertio consentiebat). Exhibita ergo sanctissima cruce, « rex Ungariæ », inquit auctor, « et dux Austriæ occurrentes deosculati sunt eam, cum tali signo obviam euntes soldano Babylonis, cujus filius Coradinus jactaverat se pugnaturum cum Christianis ». Addit auctor, cum instructis egregie agminibus moveret Domini exercitus, hostem trepidum terga subduxisse, nostrisque populandos agros reliquisse, atque ita nostros regionem Christi Domini vestigiis olim consecratam perlustrasse, lavisseque in Jordane fluvio : deinde montem Thabor, in quo a Sarracenis arx munitissima ad infestandam Ptolemaidem, ut supra vidimus, excitata fuerat, magna cum difficultate ascensu superasse, ac Joannem Hierosolymitanum regem, præcipuum barbarorum ducem, qui ex arce ad abrumpendum nostris iter procurrerat, prostrasse, reliquosque in fugam egisse; in descensu tamen, cum jam hostis vires collegisset, fidelium pluribus debilitatis sauciatisque, partum decus amisisse. Ex his Albertus Stadensis [3] refellitur, qui montem Thabor a nostris superiori anno recuperatum tradit.

[1] Cæs. l. VIII. c. 46. — [2] Lib. II. Ep. DCCCXX.

[1] Godef. in Annal. — [2] Jord. Ms. Bibl. Vat. sign. num. 1960. — [3] Stad. in Chron.

40. Addit Godefridus in tertia adversus hostem irruptione patriarcham cum Dominica cruce non perrexisse, et Christianas copias gravissima a Sarracenis ex insidiis damna accepisse, atque ob hyemis asperitatem, rerumque ac vestium inopiam, nisi vis frigoris remisisset, in extremum discrimen adductas, postea exercitum in quatuor agmina divisum, regesque Ungariæ et Cypri, frustra Ungarum patriarcha retinere nitente, Tripolim abcessisse, quæ Jordanus confirmat[1], cujus historici verba, cum nonnulla alia afferat, decerpemus : « Exercitus (inquit) Domini quadritariam divisus est, et rex Ungariæ et Cypri Tripolim profecti. Rexque Ungariæ brevi tempore commoratus magno damno Terræ promissionis recessit : peregrinos enim, galeas, dextrarios et jumenta cum armis secum traxit : multum admonitus a patriarcha ne sic recederet, tandem excommunicatus est cum sua sequela ». Fidelium communione ob id ejectum etiam tradit Parisius[2]; pergit auctor : « Alia pars timidorum et effeminatorum remansit in Accon. Rex vero Hiersusalem et dux Austriæ cum Hospitalariis S. Joannis et episcopis prædictis, et quibusdam aliis castrum (illud Cæsariense fuisse ait Godefridus[3] cujus beneficio Cæsaream recuperatum iri spes affulgebat) celeriter et utiliter firmaverunt, licet inimicorum sæpius narraretur adventus, et in Ecclesia B. Petri patriarcha celebravit in Purificatione B. Virginis : Templarii vero auxiliantibus peregrinis, et Hospitalarii de domo Theutonicorum, castrum peregrinorum reædificaverunt, quod prius dicebatur Filii Dei; ubi ea in fossione moneta ignorata inventa est, qua labores et sumptus alleviati sunt ».

41. *Friderici legatio ad Pontificem.* — Jam ad Occidentales sermonem convertamus. Misit ad Honorium eodem anno suos oratores Fridericus electus imperator, ut de adepto Pontificatu Honorio gratularetur, imperii insignibus ab eo redimiri flagitaret, tum de apparanda alia in Orientem expeditione, crucem enim, ut ante diximus, sibi affixerat, ageret : cui Honorius, ut rem qua opus erat consilii maturitate tractaret, legatum Apostolicum ad ipsum se transmissurum rescripsit[4] : « Nos ergo ad ea, quæ Dei et Ecclesiæ Romanæ honorem, ac exaltationem tuam respiciunt aspicientes, ad te legatum nostrum disponimus destinare, per quem, tam super iis quæ ex parte tua nobis fuere proposita, quam super Terræ-Sanctæ succursu celsitudini regiæ secundum quod expedire videbimus, curabimus respondere, etc. » monet ipsum ut se in obedientia erga Romanam Ecclesiam retinenda constantem exhibeat, postremo additur : « Dat. Lat. VI id. April. Pont. nostri anno I ». Postridie vero ejus diei tum Ecclesiasticos, tum laicos fidos Friderico obsequentesque esse jussit[5]. Quamvis vero non constet, quidnam litteris ad Pontificem datis postulaverit, verisimile tamen est, ipsum imperii ornamenta, atque insignia conferri sibi petiisse. Nec prætermitto Honorium initæ Fridericum inter et Waldemarum Danorum regem concordiæ, Waldemari rogatu, auctoritatem suam adjunxisse[1].

42. *Regem Bohemiæ objurgando ad meliora revocat.* — Aliam per idem tempus legationem accepit Pontifex ab rege altero, nimirum Othocaro Bohemo, quem commendavit plurimum[2], quod Apostolicæ Sedis, studiosissimus esset, quo etiam nomine nobiles Bohemiæ viros effert laudibus[3]. Et quamvis ex Pontificiis ad ipsum litteris non ita perspicuum sit, quonam ipsius postulata spectaverint, tamen ex iis quas Pontifex ad episcopos Pragensem et Olomucensem scripsit[4], constat regem rogasse, ut audaciam T... nepotis sui infringeret, qui crucesignatæ militiæ nomine dato, regium quoddam castrum proditione occuparat, ac præstiti a se jurisjurandi religione posthabita, tum regis, tum Ecclesiarum bona opesque diripiebat. Quibus Honorius episcopis mandavit, invasorem ad restituendam, quam detinebat, arcem censuris Ecclesiasticis compellerent.

43. Verum qui Bohemorum regem ob summam illius erga Sedem Apostolicam observantiam extollit, deinde ab officio recedentem arguit[5] primum, quod clerici in eo regno non solum coram laicis judicibus causam dicere cogerentur, verum extremo quoque, et ignominioso supplicio ab iisdem afficerentur; tum, quod latum a Pragensi episcopo interdictum floccifaceret, quamquam eadem sententia cautum esset, ut qui illud violassent, anathematis pœnam continuo incurrerent; postremo quod episcopi aliorum Ecclesiasticorum virorum jura invaderent : quocirca admonet, ut quod contra bonum et æquum videretur, etiam a nemine interpellatus corrigeret atque emendaret ; apposita est Epistolæ dies decimo kal. Jul. Agit etiam his de rebus Joannes Longinus[6], additque Andream (ita Pragensem episcopum vocat) primo regem regnique optimates Ecclesiasticam libertatem proterentes fidelium cœtu abegisse ; inde vero, cum illi Ecclesiasticas censuras contemptui haberent, universum Bohemiæ regnum sacris interdixisse; denique ipsorum furorem veritum, sede IV id. April. relicta, Romam se recepisse, neque inde postea pedem extulisse. At longe verius est ex recensitis Honorii litteris colligi episcopum primo regnum interdicto subjecisse, deinde quod interdictum ludibrio haberetur, in principes illos anathematis pœna animadvertisse. Præterea Pontifex Maguntinum archiepiscopum graviter arguit[7], interdicti sententiam a Pragensi episcopo latam, atque ab Apostolica Sede confirmatam, revocare ausum esse.

[1] Jord. Ms Bibl. Vat. sign. num. 1960. — [2] Par. Hist. Angl. — [3] Godef. in Annal. — [4] Honor. l. I. Ep. CCCLIX. — [5] Ep. CLX.

[1] Ep. CCXX. — [2] Ep. CLXXXI. — [3] Ep. CLXXXII. — [4] Ep. CLXXX. — [5] Ep. DXIV. — [6] Long. Hist. Pol. l. VI. an. 1216. — [7] Honor. l. I. Ep. DXIII.

44. Verum cum rex patris optimi objurgationem ea qua par esset animi demissione excepisse præ se ferret, Honorius insignes amoris notis ad eum litteras exaravit[1] : « Sicut princeps Catholicus redargutionem Apostolicam, qua te paterno affectu, prout ad nostrum spectat officium, corripuimus, non solum patienter sed gratanter etiam recepisti, sicut nobis eædem tuæ litteræ declararunt, tuam nihilominus excusans humiliter innocentiam, super iis, quæ contra Ecclesias, et Ecclesiasticas venerabilis frater noster Pragensis episcopus te asserit usurpasse. Petitionem ergo, quam nobis fecisti per litteras ante dictas, ut videlicet ante adventum solemnium nuntiorum tuorum, quos in brevi asseris te missurum, nihil contra te vel terram tuam ad petitionem ipsius episcopi faciamus, eo benignius admittentes, quo inter cæteros mundi reges te, tuæ devotionis merito, quadam speciali diligimus charitate, nihil contra te vel terram tuam post receptionem litterarum ipsarum, ad petitionem ipsius episcopi fecimus, vel etiam faciemus, quousque nuntii tui venerint supradicti, nisi forsan usque adeo eorum differretur adventus, quod merito videretur eos non debere ulterius exspectari. Dat. Later. IV Novemb. Pont. nostri ann. II ».

45. *Magdeburgenses et Salisburgenses episcopales sedes auget.* — Hoc eodem anno, cum statuisset Albertus Alsatiæ comes subsidio proficisci Christi fidelibus Livoniæ, qui ab ethnicis hominibus vexarentur, Honorius ejus animum Apostolicis litteris vehementius accendit[2]. Præterea cum archiepiscopus Magdeburgensis nonnullas infidelium terras imperio Christiano adjunxisset, metropolitico jure subjectas esse jussit[3]. Cumque Christianorum numerus illis in regionibus mirum in modum auctus esset, Livoniensi antistiti novas Ecclesias cathedrales ibi condendi, atque episcopos præficiendi partes demandavit[4]. Quo item anno plura tribuit privilegia Lundensi archiepiscopo; primum enim potestatem ei fecit, singulos e monachorum singulis Ordinibus ad familiæ suæ emendandos expoliendosque mores deligendi : deinde legationis munus in Lundensi et Upsalensi provinciis injunxit[5]. Tum concessit[6], ut re necessaria urgente filios non legitime natos sacris initiari posset. Postremo Lundensis archiepiscopi primatum in Sueciæ regnum confirmavit[7] : is enim metropolitanum Upsalensem archiepiscopum consecrare, eique pallium a Lundensis et Upsalensis Ecclesiæ nuntiis obtentum ab Apostolica Sede, tribuere consueverat, Upsalensis vero jurejurando interposito, ipsi se fidum obsequentemque futurum polliceri : id ergo Innocentius, Diploma Andreæ Lundensi archiepiscopo dato, aliorum Romanorum Pontificum exemplum secutus, ratum firmumque jussit esse. Perstrinxit[8] vero acerrime Salisburgensem archiepiscopum ob creatum temere Wolcherum abbatem, cum lis adhuc coram judicibus a Sede Apostolica delegatis penderet, præcepitque male gesta evoluto ab acceptis litteris mense rescinderet.

46. Præerat vero per id tempus Salisburgensi Ecclesiæ Eberhardus, qui quamvis hac in re ab religione officii incaute deflexisset, mox tamen quidquid contra justitiam atque æquitatem esse videbatur, emendavit, namque ab eo rogatus Honorius, ut novam Apostolica auctoritate Sedem in Sechgobensi urbe erigeret, quo fideles quorum salus ob tenebras ignorantiæ, quibus in iis Styriæ versus Ungariam partibus erant involuti, periclitabatur, a novo episcopo Christiana religione excolerentur, Eberhardi zelum ac virtutem datis ad ipsum hisce litteris laudibus extulit : « Et tibi meritum incomparabile comparas apud Deum, et nobis spiritualium præstas materiam gaudiorum, quia sicut minister Christi, et mysteriorum Dei providus dispensator, familiæ tibi creditæ non plus præesse cupiens quam prodesse, postponis lucra temporalia profectibus animarum, et in grege tibi commisso non quæ tua, sed quæ sunt Christi requirens, non tam pasci ab ovibus quam eas pascere delectaris; quin potius, ne quod absit, illas non agnosce agnoscere, vel non ab illis arguaris a Domino, cui es redditurus de omnibus rationem; nec ipse voce prophetica conqueratur : Factus est sicut grex perditus populus meus, et si eum nequiveris visitare, curam gregis ipsius in plures dividere providisti, nuper unum ei præficiendo pastorem, et nunc præficiendi alium licentiam a nobis cum instantia postulando, etc. Dat. Later. IV non. Decembr. Pontifi. nostri anno II ».

47. *Discordiæ extinctæ in Polonia, cujus fides elucet erga Romanam Sedem.* — Ut æquissimis Eberhardi postulatis annuit Honorius, ita ab Wladislao Kaliciæ in Polonia duce precibus sollicitatus ut initam cum Wladislao patruo concordiam auctoritate Apostolica corroboraret, ejus votis morem gessit, patrociniumque illius arripuit[1]; de pacis vero confectæ legibus extant litteræ ad Genesnensem archiepiscopum ejusque suffraganeos[2]. Porro de ducum discordiis agit breviter Joannes Longinus[3] : archiepiscopo vero, quem modo memoravimus, aliis scriptis litteris Pontifex testatur[4] magnum sibi dolorem attulisse mala quæ Poloni ex ethnicorum hominum incursionibus patiebantur, sacri Hierosolymitani voti vinculis absolvere, ac permittere, ut tum ipse, tum alii illius provinciæ crucesignati, in Christi hostes arma converterent; atque hoc argumentum complectuntur Apostolicæ litteræ ad Prussiæ episcopum : cui insuper Pontifex permittit[5], ut eos crucis signaculo insignire posset, qui adversus barbaros dimicare vellent.

[1] Lib. II. Ep. DCXCVII. — [2] Lib. I. Ep. CXCVII. — [3] Ep. CDXX. — [4] Lib. II. Ep. DCLV. — [5] Lib. I. Ep. CXCIX. — [6] Ep. CCXLVI. — [7] Ep. DCCXXVII. — [8] Ep. DCXVI.

[1] Lib. I. Ep. CCXLIX. — [2] Ep. CCLXXIII. — [3] Long. Hist. Pol l. VI. an. 1214. — [4] Honor. l. I. Ep. CCLXVI. — [5] Ep. CCXCVIII.

48. Neque illud hoc loco reticendum videtur, extare in Pontificio hujus anni Regesto [1], Leski Poloniæ ducis litteras ad Pontificem, quibus Romanam Ecclesiam omnium matrem esse profitetur, seque ei semper obedientem fore ; de eo nos supra egimus [2] :

« Honorio papæ Lesko dux Poloniæ, filialem obedientiam.

« Omnes quos aqua baptismatis in unitate Ecclesiasticæ disciplinæ solidavit, scire debent, et confiteri sanctam Romanam Ecclesiam esse totius orbis magistram et dominam. Nam ut ex instructione patrum nostrorum episcoporum, et aliorum Ecclesiæ rectorum didicimus, quod hæc Ecclesia est mater nostra, quæ ex uberiori jure cælitus sibi concesso, in solvendo et ligando plenitudinem habet potestatis ; huic sic nos filii Ecclesiæ submittere colla humiliter debemus, ut et ipsa maternæ charitatis affectu nos pertractet, et nos ei debitam exhibeamus reverentiam. Ego igitur inspecto tenore vestrarum litterarum, Deum laudavi, Deo referens gratias, quod singulis prout vult sua dona largitur, et quod vos patrem et rectorem totius orbis constituit. Promitto igitur sanctæ Romanæ Ecclesiæ, omnimodam fidelitatem, et me paratum in defensionem Ecclesiarum, quandocumque eas per aliquos invasores opprimi videro. Peto etiam vos, ut in omnibus meis necessitatibus vos meum sentiam protectorem ». Hactenus Lesko, cujus pietas illustribus adeo notis exarata novatorum de Ecclesia detrahentium sceleratam impudentiam confundere potest ; sed de eo satis : a pio principe ad impios Albigenses sermonem traducamus.

49. *Honorii studium in convertendis Albigensibus opera præsertim S. Dominici.* — Apostolicam in primis sollicitudinem, Honorius ad submittendos in eas partes viros scientia ac pietate excultissimos, ad imbuendos Catholica doctrina eos, qui piorum cœtui, abjurata hæresi, se aggregarent, tum confutandos errores, collocavit [3]. Parisienses enim academicos litteris suis excitavit, ut in provinciam Tolosanam ad navandam strenue erudiendis populis operam excurrerent : « Universitatem vestram rogamus attentius, et monemus, per Apostolica scripta mandantes, quatenus illuc aliqui ex vobis accedant, qui causam Dei agentes, ex animo lectioni, prædicationi, et exhortationi vigilanter insistant, et sicut boni dispensatores multiformes gratiæ Dei, illam in alterutrum administrent, ita quod exterminato exinde veteri Gebuseo populum acceptabilem Deo reddant. Nos enim cuilibet illuc divini amoris intuitu accedenti secundum fervorem devotionis, peccatorum suorum veniam de divina confisi misericordia pollicemur, quam indubitanter quisque sperare potest, etiam nemine pollicente, quia ille, de cujus munere venit, ut sibi a fidelibus suis laudabiliter serviatur, dat virtutes, et præmia elargitur, et in pauca fideles constituit supra multa. Datum Laterani XIV kal. Febr. Pontificatus nostri anno primo ».

50. Desudabat tum felicissime in ea provincia D. Dominicus una cum suis, ereptisque ex dæmonis manibus innumeris animabus, gloriosissimas palmas non sine magnis exantlatis laboribus colligebat ; quem Honorius currentem sponte ab bravium hisce Apostolicis vocibus incitavit :

« Priori, et fratribus S. Romani Prædicatoribus in partibus Tolosanis.

« Gratiarum omnium largitori, gratiarum dignas referimus actiones in gratia Dei, quæ data est vobis, in qua et statis et stabitis finaliter, ut speramus, quia interius charitatis flamma flagrantes, exterius famæ fragratis odore, qui et sanas delectat, et reficit mentes infirmas, quibus etiam, ne remaneant steriles, spiritualis mandragoras, tanquam studiosi medici, exhibentes, eas semine verbi divini vestra salutari facundia fœcunditatis, sic velut servi fideles talenta vobis credita erogantes, ut eadem reportetis Domino geminata, sic, sicut invicti Christi athletæ, scuto fidei et galea salutis armati, non timentes eos, qui corpus possunt occidere, verbum Dei, quod est penetrabilius omni gladio ancipiti, magnanimiter contra fidei exeritis inimicos, sic in hoc mundo vestras animas odientes, ut in vitam æternam custodiatis easdem.

51. « Cæterum quia finis, non pugna coronat, et currentibus in stadio virtutibus universis, sola perseverantia bravium accipit destinatum, charitatem vestram rogamus et hortamur attente, per Apostolica vobis scripta mandantes, et in remissionem vobis peccaminum injungentes, quatenus magis ac magis in Domino confortati evangelizare verbum Dei studeatis ; opportune, importune instantes, et opus Evangelistæ laudabiliter adimplentes. Si quas autem propter hoc tribulationes passi fueritis, non solum eas æquanimiter toleretis, sed gloriemini cum Apostolo, in eisdem gaudentes, quia digni habiti estis pro nomine Jesu contumelias sustinere. Hoc enim leve et momentaneum tribulationis immensum pondus gloriæ operatur, ad quam non sunt condignæ hujus temporis passiones. Nos quoque intendentes vos tanquam speciales filios favorabiliter confovere, petimus, ut pro nobis offeratis Domino vitulos labiorum, si forte quod nostris meritis non valemus, vestris suffragiis assequamur. Dat. Later. VII kal. Febr. Pont. nostri an. I ».

52. Ne denique Apostolici officii partes ullas prætermitteret, Bertrandum tit. SS. Joannis et Pauli presbyt. cardinalem legationis munere auctum ad conciliandos Ecclesiæ hæreticos, sopiendos enascentium bellorum fragores, aliasque controversias æquitate dirimendas misit, datis tum ad ipsum [1] litteris, tum ad Galliarum archiepiscopos [2] Ebredunensem, Aquensem, Viennensem, Narbonensem

[1] Ep. CCCXCII. — [2] An. 1207 ex Longino et Chromer. — [3] Ep. CXC.

[1] Lib. I. Ep. CCXLI. — [2] Ep. CCLXXXIII.

et Auxitanum, aliosque inferiores præsules, illi obtemperare jussit. Imposuit etiam legato munus, ut in Massilienses [1] qui non sine hæreseos suspicione clerum immaniter oppresserant, atque etiam dum solemnis supplicatio ageretur, in eos sceleratissime impetum fecerant, diffregerant cruces, laniarant sacras vestes, tum sanctissimam Eucharistiam conculcarant, nisi rite crimen expiarent, anathema atque interdictum jacularetur: tradidit præterea discutiendæ Narbonensem inter et Montfortium exortæ controversiæ provinciam [2]: quem tamen postea archiepiscopum, qui se Narbona injuria pulsum querebatur, atque episcopum Helenensem Romam evocavit: Montfortio vero concessit [3], ne apud aliud, quam legati tribunal, causas suas disceptare cogeretur.

53. *Montfortium a Raymundo bello impetitum Honorius defendit, datis ad diversos reges litteris.* — Cæterum incubuit hoc anno Monfortio belli gravissimi moles, quæ anno superiore proditorum scelere ac nefario consilio conflata est, tandemque illum anno sequenti oppressit: dum enim ex Sedis Apostolicæ imperio e suo comitatu ad comprimendos nonnullos Provinciales hæreticos irrupisset, atque Azemarum comitem persequeretur, Raymundus senior comes exauctoratus, captata Montfortii absentis occasione, ex Aragonia prorupit, ac silenti agmine Tolosam muris exutam ingressus, cives ad defectionem traxit, urbemque diligentia summa aggeribus defixisque palis munivit; tum ad expugnandam arcem, dictam Narbonense palatium, in qua Simonis ac fratris Guidonis necnon Almarici et Guidonis alterius filiorum Simonis uxores una cum familia versabantur, impetus convertit. Exeruit tum Bertrandus in Tolosanos Ecclesiæ censuras, quas perduelles contempsere: moxque Montfortius eo correptis copiis, exactis prius a Montalbanensibus admodum suspectis obsidibus ad cingendam obsidione Tolosam advolavit.

54. (1) Diviserat exercitum initio, ut castra duobus in locis metaretur; sed cum imbelles copiæ viderentur, in unum omnes suos coacturus, dum fluvium trajiceret, is casus, quem Vallisernensis narrat, contigit [4]: « Dum comes Montisfortis totus armatus et in equo armato navem intrare vellet, in flumen cecidit, ubi aqua profundissima cernebatur; qui cum non appareret, timor et tremor, et planctus nimius nostros tenuit universos, Rachel plorat filium, infernus dolose exultans ululat, nostros appellat orphanos vivo patre: sed qui ad preces Heliæ securim in aqua supernatare voluit, nostrum de aquæ abysso levavit principem, manus conjunctas ad cælum devotissime extendentem, quem nostri de navigio cum gaudio suscipiunt, et sanctæ matri Ecclesiæ servant incolumem ». Periculo liberatus comes, majori ardore conatus omnes in urbem impressit, quos hostis audacia fregit: dum vero in ea versaretur obsidione, Carcassonensi atque Aginnensi prætoribus urbanis D. Dominici res (Romam enim hoc anno divisis per Hispanias et Gallias sociis se contulisse scribit ejus Vitæ auctor [1]), commendavit his verbis: « Mandamus vobis et præcipimus, quatenus omnes res et domos charissimi nostri fratris Dominici canonici, ut propria custodiatis et defendatis. Datum in obsidione Tolosæ, idibus Decembris ». Quod tacendum non est visum, ut singulare amoris in virum sanctissimum argumentum; unde non exigua in Montfortium laus redundat.

55. Conjurarunt interea adversus Montfortium Jacobus rex Aragonum, qui magnas copias ad ferenda Raymundo auxilia instruxit, tum Fuxensis comes Raymundusque junior, qui in armorum perfidiæque societatem Avenionenses, Massilienses, Belliquadrenses, Tarrasconenses, ac S. Ægidii cives traxit, adeo ut in extremum discrimen fideles adducerentur; cum licet ii principes non ad tuendos hæreticos prosilirent in arma; sed de principatu contenderent. Ex eo tamen religionis causa non parum labefactabatur. Quæ cum ad Romanum Pontificem emanassent, mox Bertrando A. S. L. scriptis X kal. Nov. litteris [2] præcepit, ut Jacobum atque Aragonios Montfortii ditionem invadere, atque imperatas ab Synodo Œcumenica inducias violare vetaret; ac si jus aliquod in comitem contenderent, judicio apud Sedem Apostolicam, et æquitate, non armis certarent: si vero moverent bellum, ipsos anathemate terrasque interdicto sacro feriret; aliis etiam litteris [3] Jacobum regem atque Aragonios a ferendo Tolosanis auxilio abducere conatus est, perstrinxitque, magno religionis damno Apostolico legato repugnasse.

[1] Ep. CCLXXXVI. — [2] Ep. CIV. — [3] Ep. DCXCIII. — [4] Vallis. Hist. Albig. c. 85.

[1] Apud Sur. t. IV. l. II. c. 2. — [2] Ep. DCXCII. — [3] Ep. DCCCXVIII.

(1) Paragraphum hunc ita exorditur annalista in suo opere contracto. « Dum vero Tolosa ab exercitu crucesignato obsidebatur, quadraginta Anglos e mediis undarum vorticibus divinitus ereptos precibus S. Dominici refert Jordanus in ejus Vita » : Cum, inquit, vir christianissimus, comes Montisfortis cum crucesignatis obsideret Tolosam, venerunt peregrini de Anglia volentes S. Jacobi limina visitare, qui propter excommunicationem vitantes Tolosam, navem modicam intraverunt, ut fluvium pertransirent; præ multitudine autem (nam fere quadraginta erant) absorpta est navis, et submersi sunt omnes, ita ut nec eorum capita apparerent. Erat tunc ibi orans in Ecclesia vicina juxta fluvium S. Dominicus, qui ad clamorem pereuntium, et circumstantis exercitus excitatus, festinus occurrit, vidensque proximorum periculum, compassione permotus, toto corpore prosternitur, expansisque in modum crucis manibus, flens amarissime clamavit ad Dominum, ut suos peregrinos liberaret a morte, et post pusillum surgens ab oratione, conversus ad fluvium sumpta de Deo fiducia imperavit dicens: Præcipio in nomine Christi, ut ad ripam omnes veniatis. Mira res, sed ab eo facta, qui facit mirabilia magna solus! statim ad hanc vocem omnes, qui submersi in aquis tanto tempore latuerant, cunctis videntibus, qui ad tam triste spectaculum aderant, super undas apparuerunt; tunc undique accurrentes, et extendentes eis lanceas et hastas, avulsos de fluctibus incolumes eduxerunt, clementiam Salvatoris, et sui almi confessoris Dominici merita prædicantes. MANSI.

56. « Illustri regi Aragonum.

« Utinam prava consilia tuam adolescentiam non seducant, nec impellant ad aliquid faciendum, per quod videaris ingratus et immemor beneficiorum et gratiæ, quæ Apostolica Sedes tibi studuit exhibere, te de illorum manibus, quos inimicos reputas eruendo, ac reddendo tibi terram tuam, pariter et te terræ. Profecto sic cœpit Apostolica Sedes ostendere affectum suæ dilectionis in parvulo, ut merito devotionem invenire debeat in adulto. Ad quod si te aliud non deberet inducere, sufficeret, quod regnum tuum ad Romanam Ecclesiam noscitur pertinere. Audivimus autem, et audientes nequivimus non mirari, quod civibus Tolosanis, qui negotium pacis et fidei, tantis personarum et rerum laboribus et dispendiis in illis partibus procuratum, subvertere moliuntur, ad hoc impendis consilium et juvamen legato Apostolicæ Sedis, in cujus oculis hæc attentant, imo verius nobis ipsis, quorum ibi gerit personam et vices, te una cum illis opponere non verendo.

57. « Quoniam igitur quanto magis ad honorem tuum et exaltationem intendimus, tanto amplius cupimus, ne aliquid facias, per quod circa te nostra gratia tepescere debeat, serenitatem tuam rogamus, monemus et exhortamur attentius, per Apostolica scripta tibi, sicut possumus, districte præcipiendo mandantes, quatenus sicut charam habes divinam et Apostolicam gratiam, memor litterarum, quas super eodem negotio jamdudum direximus tibi et baronibus regni tui, Tolosanis ipsis per te vel tuos non impendas, vel impendi permittas contra negotium pacis et fidei, ac legatum ipsum quem propter illud ad partes illas direximus, consilium vel juvamen, sed ab eorum civitate revoces omnes tuos, qui ad eam accessisse dicuntur, et ad eam propter hoc accedere de cætero non permittas, nec aliam terram, quæ in partibus illis Ecclesiæ Romanæ nomine possidetur, et ad cujus tuitionem legatum misimus antedictum, per te vel tuos impugnes aliquatenus, vel molestes, preces et præceptum nostrum taliter auditurus, quod in te devotionem speratam et debitam agnoscentes, ad commodum et honorem tuum ferventius aspiremus; alioquin ita posses contra te nos, et Romanam Ecclesiam provocare, quod regnum tuum per extraneas gentes comprimere cogeremur. Dat. Later. V kal. Jan., Pontificatus nostri anno II ».

58. Hactenus Pontifex qui sequenti die apud S.. virum principem procurandis Aragoniæ et Cataloniæ rebus præfectum (nondum enim Jacobus ob ætatem, gerendis rebus imparem, regnum moderari poterat) litteris questus est [1], regem, ejus atque aliorum procerum opera, magno fidei periculo Tolosanorum partibus se implicuisse. Pari sollicitudine Honorius Tolosanos, qui defecerant, ad officium gravissimis litteris revocare [2], tum Avenionenses [1] Massiliensesque atque alios fœderatos, qui in Montfortium arma sumpserant, scriptis ad magistratus litteris, ab ea nefaria societate divellere tentavit, quos cum Bertrandus legatus Apostolicus Ecclesiasticis censuris defixisset, iis pollicitus est, si imperiis Ecclesiasticis se accommodarent, vibratas censuras dissolutum iri, atque Ecclesiæ complexu amantissime excipiendos fore.

« Civibus Avenionensibus, spiritum consilii sanioris.

« Cum vestra non ignoret discretio, quantis periculis, et dispendiis personarum et rerum, negotium pacis et fidei sit in partibus provinciæ procuratum, miramur non immerito et movemur, quod illud discimini perturbare dilecto filio nobili viro S.. comiti Montisfortis, imo Catholicæ fidei, cujus propugnator existit, etiam Apostolicæ Sedis legato, qui personas et vices nostras in partibus illis gerit, vos pertinaciter opponendo.

59. « Licet autem idem legatus, vestris provocatus injuriis, in vos et terram vestram excommunicationis et interdicti ac demum expositionis sententiam promulgarit, nos tamen cupientes vos ad viam rectitudinis revocare; universitatem vestram monemus, rogamus et obsecramus in Domino, et per Apostolica vobis scripta, sicut possumus, districte præcipiendo mandamus, quatenus ab infestatione dicti comitis, imo Dei et Ecclesiæ quiescentes, erga ipsum legatum tales vos exhibere curetis, quod non solum absolutionis beneficium, sed aliam quoque gratiam ab ipso et a nobis mereamini obtinere. Nos enim volentes procedere vobiscum in spiritu lenitatis, eidem legato nostris damus litteris in mandatis, ut si ad ejus volueritis redire mandatum, ipse a vobis idonea cautione recepta, præfatas sententias sine difficultate relaxet, et vos sicut Ecclesiæ filios benigne pertractans, querelas, si quæ obortæ sunt inter vos et comitem memoratum, amicabili studeat compositione sopire, et si forte aliquid difficultatis vel emerserit in futurum, quod per eum nequeat terminari, illud ad nos referre procuret, ut nos veritate plenius intellecta, procedamus sicut secundum Deum et justitiam viderimus procedendum. Datum Later. IV kal. Januar., Pont. nostri anno secundo ».

In eodem modo scriptum est super hoc consulibus et populo Massiliensi, et hominibus Tarrasconensibus, Belliquadrensibus, consulibus et populo villæ Sancti-Ægidii.

60. Commoverat hosce populos Raymundus junior alterius Raymundi exauctorati filius, qui beneficio Apostolico male erat usus, cum enim juste ob parentis crimen omni ditione exui potuisset, in Concilio tamen Lateranensi iis paternis terris [2], quæ in Provinciam excurrebant, benigne donatus fuerat. Hunc ergo Honorius ingrati animi adversus Ecclesiam, quam in discrimen in iis partibus conjecerat, vitii arguit, desisteret a male

[1] Ep. DCCCXXIII. — [2] Ep. DCCCXXVII.

[1] Ep. DCCCXXVI. — [2] Lib. II. Ep. DCCCXV.

cœptis, paternoque infortunio ad non temere affligendam fidei causam erudiretur.

« R... filio nobilis viri Raymundi quondam comitis Tolosani, spiritum consilii sanioris.

« Licet pater tuus sic vehementer offenderit, ut non solum ipse, sed etiam ejus posteritas propter ejus offensam exhæreditationis noscatur sententiam meruisse, Apostolicæ tamen Sedis benignitas tuam adolescentiam miserata, quamdam partem terræ quam idem pater tuus citra Rhodanum obtinebat, in sua tenuit potestate, ut de illa tibi paterna non sequenti vestigia gratiam faceret, prout expedire videret. Tu autem, sicut dolentes accepimus, factus paternæ malitiæ imitator, subvertere niteris fidei et pacis negotium in partibus illis, tot personarum et rerum dispendiis procuratum; terram ultra Rhodanum positam perturbando, in Apostolicæ Sedis injuriam et contemptum, qui domesticis edoctus exemplis satis deberes agnoscere, quam periculosum sit contra stimulum calcitrare. Romana enim Ecclesia non suis fulta viribus, sed divinis, etsi pressuras interdum sustineat, ex quo tamen contra rebelles incipit extendere manum suam, ubi gravius conculcata et oppressa videtur, ibi mirabilius Deo faciente triumphat.

61. « Monemus igitur nobilitatem tuam attentius, et hortamur, ut consilia prava despiciens, quibus fuisti hactenus circumventus, et Apostolicæ Sedis benignitatem potius, quam austeritatem satagens experiri, terram ipsam sitam ultra Rhodanum, per te, vel per alios non perturbes, sed ita mandatis nostris te devotum exhibeas, quod effectu Apostolicæ gratiæ non frauderis. Patris igitur tui pericula te cautum efficiant, ne ponas Deum tibi contrarium, et te Deo, sed si adversus aliquem pro te vel tuis adjutoribus, justam te credis habere querelam, illam apud Apostolicam Sedem deferre procures, a qua justitiæ recipies complementum. Dat. Later. IV kal. Januar., Pont. nostri an. II ».

62. Compescere etiam studuit Honorius [1] Fuxensem comitem, qui se ob defensam hæresim ditionis suæ parte a Montfortio spoliatum dolebat, atque ex adversa Vasconiæ parte infesta in illum signa attollebat. Cum vero modica spes esset eos principes Apostolicis jussis frenatum iri, atque scelerate correpta arma posituros, Pontifex Montfortii salutis anxius, ne tot circumventus hostibus sub illorum insidiis atque potentia, ut sequenti anno contigit, fatisceret, Philippum Galliarum regem litteris sollicitavit [2], ut viro nobili clienti suo, stipendiarioque Gallicæ aulæ, operam explicaret, in eo bello religionis causam et Francorum rem agi, quos hostes ex iis locis penitus excindere, erecta tot prœliis crucis ac fidei trophæa prosternere molirentur, conjunctum cum Montfortii causa regium honorem, cum ab ipso comes principatum magna ex parte (minor enim Aragonum sceptro obnoxia erat) fiduciario jure accepisset : proinde copias, ex iis qui bello sacro sumpta cruce se non devovissent conflatas, auxiliares submitteret; sui enim esse consilii crucesignatos in Terræ S. subsidium mittere. Tum etiam Galliarum episcopos [1] excitavit, ut cum religio in Monfortio, cujus illum sæpius in laudatis supra litteris propugnatorem vocat, periclitaretur, strenuam ad incendendos fideles, ut in illius auxilium adversus Tolosanos prosilirent, operam navarent. Hæc de Pontificia sollicitudine ad recrudescens Albigensium bellum sopiendum dixisse suffecerit : quæ exinde secuta, utque in ea Tolosæ obsidione Simon occubuerit, sequenti anno afferemus : nunc reliquas res Gallicas ad hunc spectantes perstringamus. Postulanti per id tempus Tolosano episcopo ab Apostolica Sede, episcopatu sese abdicandi potestatem, vel diœcesim in plures distraheret, annuere recusavit Honorius [1], ut vero postea anno Christi MCCCXVII a Joanne XXII justissimis de causis plures episcopatus in eo erecti fuerint ac Tolosana Ecclesia archiepiscopali dignitate decorata, suo loco dicetur [3] : nunc vero dissentire potuit Honorius, cum episcopus potentia sua et opibus ad comprimendos hæreticos uteretur, nec permisit Fulconem munere discedere, quod strenue ac pro dignitate gerebat. Lingonensem vero episcopum, abdicationem Virdunensis episcopi ab episcopali munere admittere, eumque anathematis vinculis exsolvere jussit [4].

63. *Monspessulanus fidei Apostolicæ commendatus.* — Nec Montfortium modo Honorius Philippo ut illi opem ferret, sed Jacobum etiam [5] Montis-Pessulani legitimum hæredem commendavit, ne quid in illius dignitatem novaret, tentarive permitteret, cum a matre decedente e vivis Sedis Apostolicæ clientelæ commendatus esset; demum Narbonensem archiepiscopum, atque episcopum, ac Pessulanum populum ejusque consules, ab Romana Ecclesia in tutelam acceptos tueri jussit [6]. Extant aliæ de Apostolico illo patrocinio ad Montis-Pessulani magistratus litteræ [7], in quibus de vectigali Romanis Pontificibus eo nomine persolvendo agitur : « Ad exemplar felicis memoriæ Innocentii papæ prædecessoris nostri, personas vestras et terram ipsam, cum omnibus, quæ in præsentiarum rationabiliter possidetis, aut in futurum justis modis, præstante Domino, poteritis adipisci, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti pagina communimus. Ad perpetuum autem devotionis indicium duas marchas auri, centum massamutinis computandis pro marcha, quas Sedi Apostolicæ liberaliter obtulistis, sicut in ejusdem prædecessoris nostri, Regesto noscitur contineri, nobis ac successoribus nostris singulis annis in festo Resurrectionis Dominicæ persolvetis. Nulli ergo etc. Datum Laterani XV kal. Maii Pont. nostri

[1] Ep. DCCCXXIV. — [2] Ep. DCCCXXX.

[1] Ep. DCCCXXIX. — [2] Ep. CCV. — [3] An. 1317. — [4] Ep. CCXXIX. — [5] Ep. CDII. — [6] Ep. CDI, CDIII. — [7] Ep. CCCXCIX.

anno primo ». Neque illud hoc loco prætereundum est silentio, quod cum apud Montis-Pessulani clericos prava consuetudo inolevisset, ut nullum sepeliri permitterent, nisi pro terra sepulchrali quædam pecuniæ vis solveretur, id fieri vetuit Romanus Pontifex datis hac de re litteris [1] ad paulo ante memoratum Magalonensem episcopum loci diœcesanum. Extat hujusmodi decretum *extra de sepultura*.

64. *De duobus Guillelmis sanctitate insignibus.* — Hoc quoque anno rogatus ab archiepiscopo et capitulo Bituricensi, ut Guillelmum ejusdem archiepiscopi decessorem vita et miraculis clarum sanctorum numero adscriberet, religiosam hujuscemodi causam ad inquisitionem Antissiodorensis episcopi ac duorum Cisterciensium abbatum rejecit; cui rei testimonio sunt litteræ de eo negotio ad eos datæ [2], ubi memoratum archiepiscopum et capitulum nuntios suos ad Innocentium papam iterum, ac sæpius eam expostulatum, misisse testatur; ipsum vero Innocentium supersedendum censuisse, quo servi Dei interim sanctitas magis magisque miraculis effulgeret, atque adeo Apostolica Sedes maturius judicium proferret, subditque :

65. « Cum igitur ex parte ipsorum asserentium, quod Dominus postmodum illum plurimis decoravit miraculis, et adhuc per ea ipsius sanctitas elucescit, id ipsum nunc a nobis fuerit postulatum ; nos attendentes, quod licet ad hoc, ut aliquis fidelis sanctus sit apud Deum, meritum sufficiat vitæ solum, ad hoc tamen, ut sanctus apud homines habeatur, necessaria sint miracula cum eodem : de utroque duximus inquirendum, eo quod alterum non sufficit sine altero, videlicet meritum, si miracula non fuerint subsecuta, neque miracula, si ea vitæ meritum non præcessit; cum multi dicturi sint in die illa : Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, et in nomine tuo dæmonia ejecimus, et virtutes fecimus in nomine tuo multas? quibus : Quia non novi vos, discedite a me operarii iniquitatis, Dominus, prout ipse testatur in Evangelio, respondebit. Unde oportet, quod approbentur miraculis opera, et operibus miracula fulciantur etc. » Provinciam imponit Antissiodorensi episcopo instituendi sacri examinis de vita et miraculis illius, eaque in publicas tabulas redacta ad Sedem Ap. transmittere jubet.

66. Ut vero Guillelmo, alium ejus nominis præclarum Galliarum antistitem adjungamus, eodem tempore, ut tradit Bernardus [3], obiit Guillelmus Nivernensis episcopus, qui duorum millium pauperum inopiam, quotidiano victu alebat sustentabatque. Neque taciti prætermittimus Pontificem per litteras ad Galliarum archiepiscopos et episcopos vetuisse, ne anniversariorum pro defunctis occasione missarum solemnia sanctorum vel de feria prætermittantur [1] : « Mandamus quatenus nullum in vos negligentiæ torporem obrepere permittatis, quominus, et pro anniversariis defunctorum, et pro festo, vel feria, secundum temporum congruentiam, missarum solemnia conventualiter celebretis. Dat. Anagniæ IV nonas Julii ». Habetur hujusmodi decretum *extra de celebratione missarum* [2].

67. *Henricus patri succedit in regno Angliæ, cique Honorius regem Francorum et populos conciliat.* — Affluxit ineunte hoc anno ad Sedem Apost. certior fama Henricum regia inunctione fuisse in Anglia delibutum, ac labantem patris coronam non modo in suo capite generosissime firmasse, verumetiam se ad Hierosolymitanam profectionem, cujus voto Joannes bello et morte oppressus se non exsolverat, obeundam induta cruce devinxisse, ut primitias regni pietate consecraret : quare Honorius luctui adhuc indulgenti litteris significavit, quantum ex regis Joannis obitu dolorem hausisset, ætatis ipsius imbecillitate moveri, tum ad meliorem spem erexit, luctumque permulcere jussit, nunquam illi Sedis Apostolicæ clientelam defuturam, atque optime de divino se numine sperare brevi illius opera omnia pericula ab illius capite propulsatum iri [3].

« Henrico illustri regi Angliæ.

« Audito inclytæ recordationis Joannis regis Angliæ patris tui obitu deplorando, tacti sumus dolore cordis intrinsecus, et usque ad animam ipsius doloris gladius pertransivit, inhærente animo nostro illo devotionis affectu, quod idem rex regno suo spiritualiter Apostolicæ Sedi subjecto, ad Jesu Christi obsequium ejus munitus signaculo devoverat, et magnifice præparaverat semetipsum, ac statu nihilominus regni tui, et tua tuorumque fratrum puerili ætate tantis periculis, tanti patris solatio destituta, se mentis oculis nostræ jugiter ingerente, ita ut te ac illos videremur quodammodo intueri ad Apostolicæ Sedis auxilium parva brachia protendentes, ac dicentes nobis : Attende in nos, Domine, et vide tribulationem nostram, et exurgens adjuva nos, quia tu es relictus adjutor orphanis et pupillis.

68. « Nobis igitur in hujusmodi mœroris angustia tabescentibus, lætus nuntius de tua coronatione receptus, non modicum nos refecit, et dedit consolationem in illo, qui nos in omni tribulatione nostra misericorditer consolatur, sperantes quod ipse, qui justitiam diligit et malitiam execratur, faciat misericordiam suam tecum, te ab instantibus periculis suæ virtutis potentia liberando, et sicut voluit, ut ipsi patri tuo in regni gubernatione succederes, ita ipso volente, illi etiam in Apostolicæ Sedis devotione succedes, eo nostram hanc fiduciam plurimum roborante, quod ætati tuæ primitias dedicans Domino Deo tuo, ad

[1] Ep. CD. Habetur c. abolendæ Extr. de sepult. — [2] Ep. CLVIII — [3] Bern. Chron. Rom. Pont. an. 1217.

[1] Honor. l. I. Ep. DXXX. — [2] Cap. Cum creatura. Extra. de celebratione missarum. — [3] Honor. l. I. Ep. CLXIV.

exequendum pro ipso patre tuo votum, quod emiserat, de subsidio Terræ-Sanctæ, te suscepto crucis signaculo, sicut gaudentes accepimus, obligasti; unde merito est sperandum, quod ille in cujus manibus reges et regna consistunt, per hoc adolescentiæ tuæ celerius gratiam suæ benedictionis infundet, et te ac regnum tuum oculo benigniori respiciens, tribulationes, quas injustissime pateris, simul ætatem et devotionem tuam miseratus, avertet ».

69. Explicuit sane in tuendo Henrico Honorius paternam, ut erat pollicitus, diligentiam, exitusque docuit plus ad recuperandum regnum Pontificiam benevolentiam, quam florentissimum exercitum Henrico profuisse, ut immerito Romanam Ecclesiam in invidiam vocet Parisius ob factam a Joanne rege Angliam Sedis Apostolicæ stipendiariam, cum illius patrocinio ab exterorum imperio fuerit vindicata. Quæ ergo hoc anno Honorius ad asserendum Henrico sceptrum gesserit, intueamur. Actum sane de Henrico erat, ni Philippum Galliarum regem, armorum potentia bellique gloria florentissimum, ab effundendis in Angliam omnibus suis viribus Sedis Apostolicæ minæ continuissent: is enim princeps adeo Ecclesiam coluit, ut ipsi Sedis Apostolicæ gratia quam transfusa in filium Angliæ monarchia potior videretur, quem Honorius hoc anno filium Ludovicum a cœptis avocare impetravit[1].

70. « Tristitia nobis est et dolor continus cordi nostro, quod nobilis ille L. natus tuus, a patrum suorum semitis, tanquam columba seducta recedens, cor suum contra Dominum obfirmavit, avertit enim oculos suos, ne respiciat cælum, et ne judiciorum Domini recordetur, dum contra Romanam Ecclesiam matrem omnium fidelium arma, movens Christi exhæredare nititur cohæredem pupillum, et orphanum Apostolicæ Sedis auxilio derelictum, ac crucis charactere insignitum a sede propria depellendo. Debuerat, inquam, primitias militiæ suæ Domino dedicare, ut vires potentiæ suæ primum exerceret contra inimicos fidei Christianæ, ut debellaret gentes, quæ nobis exprobrant gloriam Dominicæ passionis, et funiculum hæreditatis suæ, terram scilicet suo sanguine comparatam misericorditer, detinent in opprobrium populi Christiani ». Infra:

71. « Quamquam videatur in sua malitia nimium obstinatus, impleas tamen patris officium circa ipsum, et eum nunc blandimentis inducas, nunc verbis deterreas pungitivis, comminando sibi divinum judicium, Ecclesiæ scandalum, fidelium imprecationes, quorum propositum impedit et vota retardat, ne possint, sicut tenentur et cupiunt, terram Domini liberare. Non enim credimus superiorem vim rationis sic in illo depressam, ut non sit memor operum Domini, et ad discretionis judicium non assurgat. Quis scit, si respiciente Domino, cor ipsius percutiat illud, ut pœnitentiæ lamenta producat, et in stillicidia profluat lacrymarum, ut sic in spiritu contrito et humiliato delicta defleat juventutis, et reversus ad patrem, tanquam filius prodigus, dato in manibus ejus annulo recipiat stolam primam, etc. Dat. Later. XI kal. Maii, Pont. an. I ».

72. Singularem etiam ad abducendum a partibus Ludovici regem Scotiæ atque Henrico conciliandum, operam adhibuit Pontifex. Is enim princeps, ut narrat Parisius [1], juncta cum Ludovico armorum societate, Northumbriam ad illius obsequium compulerat, ejusque potentia in quamcumque se partem verteret, maximum ad sceptrum firmandum momentum afferebat. Corripuit ergo illum principem Honorius; magnum sibi dedecus secutis rebellium castris inussisse. In quibus litteris [2] cum Angliæ regem naturalem illius dominum vocet, aut nomine vectigalis alicujus ditionis, quæ in Anglia consisteret, putandum est, vel fatendum contrarium Bonifacio sensisse, qui Scotiæ regem nunquam Angliæ stipendiarium fuisse cum Eduardo contendit[3].

« Illust. regi Scotiæ et complicibus suis, spiritum consilii sanioris.

73. « Multum famæ vestræ derogat et saluti, quod a fidelitate vestri domini naturalis, et a devotione Romanæ Ecclesiæ matris vestræ, secuti conspiratorum perfidiam, recessistis; non erubescentes simul utrumque relinquere, qui pro eorum utrolibet observando debueritis, si exegisset necessitas, carceres et exilia sustinere. Monemus igitur discretionem vestram, rogamus et obsecramus in Domino, per Apostolica vobis scripta firmiter præcipiendo mandantes; quatenus charissimi in Christo filii nostri Henrici regis Angliæ illustris innocuam respicientes ætatem, et ad ipsam Romanam Ecclesiam, in cujus injuriam est hujusmodi conspiratio attentata, debitum respectum habentes, ad ipsius regis fidelitatem, et devotionem Apostolicæ Sedis, relicto impiorum consilio redeatis, non obstantibus juramentis illicitis præstitis Ludovico, quia si conversi ad dexteram revocaveritis provide quod improvide attentastis, vobis nostram ac Apostolicæ Sedis gratiam, et favorem specialiter pollicemur; nihilominus ad gratiam ipsius regis integre rehabendam, et jura vestra insuper consequenda, Apostolicum vobis auxilium promittentes. Dat. Later. XVI kal. Febr. Pont. nostri an. I ». Eædem litteræ [4] ad plures viros dignitate et opibus pollentes missæ.

74. Hæc ad revocandos ad officium Henrici hostes Honorius, a quo plures litteræ aliis, qui in Henrici fide perstabant, datæ, quibus ipsos in illius obsequio confirmabat, atque hortabatur, ut Gualoni cardinali, cui Pontificias vices in exercenda regis tutela commiserat, operam suam commen-

[1] Ep. CDIV.

[1] Par. Hist. Angl. — [2] Lib. I. Ep. CLXIX. — [3] Ann. 1299 Bonif. l. v. Ep. CDLXVI. — [4] Reg. post eamd. Ep.

darent. Quo argumento Pambrochium comitem summum in Anglia justitiæ præfectum ita compellat[1]: « Licet de tua constantia geramus spem certam, et indubitatam fiduciam habeamus, te tamen Apostolicis exhortationibus confortandum duximus et hortandum, ne cor tuum in hujusmodi tribulationibus consternetur ; sed quanto fortuna videtur asperior, tanto exurgas constantior contra eam ; cum virtutis sit proficere in adversis. Tuam ergo nobilitatem monemus et exhortamur in Domino, per Apostolica tibi scripta mandantes, quatenus, sicut vir constans et fortis in fidelitate ipsius regis firmiter perseveres ; circa regni defensionem, et curam ejusdem regis invigilans sollicitudine circumspecta, et cardinali prædicto, cui plenam contulimus potestatem, ut ea, quæ ad defensionem, et utilitatem sæpe dicti regis, et regni expedire viderit, exequi valeat vice nostra intendens humiliter et devote ; sciturus, quod ipsi regi, et adjutoribus suis auxilium nostrum non deerit, quantum ille permittet, qui superbis resistit. et humilibus gratiam impertitur. Dat. Later. XIV kal. Febr. Pont. nostri anno I ». Iisdem etiam pæne verbis alii Henrico addictissimi ad perstandum in fide excitati.

75. Corripuerat eadem belli civilis flamma Hyberniam, in qua cum plures ad Ludovici partes transvolasse accepisset Pontifex, ad extinguendum grassans incendium Dublinensi archiepiscopo Apostolicas in ea insula vices demandavit, ut censuris perduellionis reos percelleret. Gualonem[2] præterea S. Martini cardinalem legatum in Anglia summa auctoritate instruxit ad submovendos suis dignitatibus præsules, qui conjuratorum partibus impliciti essent, ad præficiendos Ecclesiis Angliæ, Scotiæ, et Walliæ viros strenuos, qui fidissimi Henrico essent futuri, ad exuendos adeptis sacerdotiis eos, qui censuris devincti divina celebrassent, nisi a Ludovici partibus abscedere jussi obtemperassent, ad prorogandam crucesignatorum qui in fide Henrici perstarent, vel ad ejus castra transirent, quam voverant Syriacam profectionem donec bello confecto publica pax adducta esset ad rescindenda eorum sacramenta, ut vitio plena, et illicita, qui a Joanne ad Ludovicum antea desciverant, atque illorum obsides, qui ad officium redire cuperent, intentato custodibus anathemate subjectisque illorum terris interdicto, sive in Anglia, Scotia, aut Flandria sitæ essent, libertati restituendos : demum, ut nullas paterni officii in Henricum partes prætermitteret, de quærenda illi principi uxore, ut prolem ex ea suscipere, atque regnum confirmare posset, in iisdem datis legato litteris adjecit :

76. « Fuit nobis ex tua parte suggestum, ut cum sæpedictus Joannes rex Anglorum positus in extremis, nobis et Ecclesiæ Romanæ commiserit regnum, filios ac omnia bona sua, de matrimonio contrahendo inter charissimum in Christo filium nostrum Henricum natum et hæredem ipsius, et personam, per quam ipsi et regno ejus possit utilitas provenire, cogitare sollicite dignaremur. Cum autem tu et fideles ipsius super hoc melius deliberare possitis, utpote de personis, quarum affinitas potest ipsi regi et regno existere utilis, certiores, id tuæ ac illorum providentiæ duximus relinquendum, ut super hoc habeatis, prout videbitis expedire, tractatum ; et nos postmodum, si necesse fuerit, favorem Apostolicum, sicut erit conveniens, impendemus. Dat. Later. XVI kal. Febr. Pont. nostri an. I ».

77. Henrici etiam incolumitatis, illiusque optimis institutis informandi ac perpoliendi sollicitus, tum ut regiam dignitatem, qua par erat, pompa sustineret, hæc eidem legato scripsit[1] : « Ad ipsius regis custodiam et doctrinam, cum consilio prælatorum et magnatum sibi fidelium deputes viros industrios et fideles, ut per eos sollicite informetur in dicendis pariter et agendis, ipsumque per regnum incedere faciens sicut regem, prout pensatis temporum et locorum circumstantiis videris expedire, proprium sibi sigillum facias fabricari, super ipsius sigilli custodia opportunam adhibens diligentiam et cautelam, et providens, quod tam cancellarius, quam alii officiales regii singuli, quod suum est sollicite ac fideliter exequantur. Datum Anagniæ, V kal. Febr., Pont. nostri an. I ».

78. *Ludovicus ab Anglia discedit ; unde pax firmata.* — Cæterum tradit Matthæus Parisius[2] Ludovicum certiorem factum, ni Anglia excederet, anathematis sententiam a Gualone legato in ipsum latam ab Romano Pontifice Cœnæ Domini die confirmatum iri, ab insula decessisse, neque eodem ante Paschale tempus se recepisse : postea vero reversum cœpta fuisse prosecutum : quocirca Apostolicæ Sedis legato, de quo paulo ante memoravi, una cum clero universo sacris induto vestibus, tum ipsum, tum ejus partium studiosos, præcipueque Lincolniam obsidentes, ab cœtu fidelium fuisse ablegatos : contra vero pœnitentiæ sacramento expiatis, armisque contra regni Ecclesiæque perduelles decertantibus, cunctorum delictorum veniam indulsisse : ipsos porro, etsi numero longe impares, strenue atque alacriter signis cum hostibus apud Lincolniam collatis, facili negotio hostium copias divina ope profligasse ac delevisse, paucis fuga lapsis, ac Londinum ad Ludovicum se conferentibus, ac post eam acceptam cladem cum Francorum classis Ludovico subsidio veniret, partim ab Anglis captam, vel depressam mari, vel fractam fuisse ; quapropter Ludovicum Londini obsessum necessitate pressum, pacem cum Henrico opera potissimum Apostolicæ Sedis legati, III id. Septembris confecisse. Hæc fuse Parisius, qui compositæ pacis conditiones affert. Ex quibus liquet Ludovicum, uti conventum fuerat, omnesque cum eo

[1] Lib. I. Ep. CLXX. — [2] Ep. CLXVII.

[1] Lib. I Ep. CDXCVI. — [2] Par. Hist. Angl. hoc anno.

anathemate percussos, tactis sacrosanctis Evangeliis jurasse, se ab Ecclesiæ judicio non discessuros ac Pontificiis imperiis pariturosin posterum, atque ita absolutos, statimque Ludovicum in Galliam trajecisse. Rigordus[1] vero cessisse ex Anglia scribit, non ob Henrici potentiam, sed ob exploratam Anglorum, a quibus excitus fuerat, in se conflatam coitionem. Quibus etiam de rebus alii post Rigordum et Parisium scripsere[2].

79. Concepta hujusmodi pacis formula Regesto Pontificio inserta est[3], quam hoc anno conciliatam probant datæ idibus Januarii anni sequentis, tum litteræ ad Ludovicum proximo anno, in quibus legati operam confectam ab eo cum Henrico pacem gratulatur Pontifex, censurasque omnes, quibus ob gestum bellum devinctus fuerat, convellit[4]. « Inducunt nos tuæ consideratio magnitudinis, et specialis qua te amplectimur affectio charitatis, ut devotis tuæ magnificentiæ precibus, assensum, quantum permittit honestas, benevolum præbeamus. Cum igitur reprobato perversorum fallaci consilio, qui te pravis suasionibus fascinantes impulerant, ut deserens imitanda progenitorum tuorum vestigia, erigeres te contra Romanam Ecclesiam matrem tuam, humiliter, sicut sapiens filius, ad ejus devotionem redieris, mediante dilecto filio nostro G... tituli S. Martini presbytero cardinali A. S. L. faciendo pacem cum charissimo in Christo filio nostro Henrico rege Anglorum illustri consanguineo tuo, cujus regnum non absque Apostolicæ Sedis injuria, cum ad eam pertineat, impugnabas; nos precibus tuis benignum impertientes assensum, litteras contra te, vel adjutores tuos laicos occasione hujusmodi a Sede Apostolica impetratas, te servante inviolabiliter pacem ipsam, vires statuimus non habere. Nulli ergo etc. Dat. Later. id. Jan. Pont. nostri an. II».

80. Erexit ergo demum sese ex intestino ac funesto bello Anglia, omnesque regni illius tamdiu discissæ partes sub Henrico felicissime coatuerunt, malisque præteritis modus tandem positus : inter quæ illud non minimum erat profanari sæpius templa, res sacras a prædonibus expilari, quamquam illi non semper crimen impune tulere. Ex iis enim facinorosum, qui thecam, in qua Dominicæ Crucis particula erat inclusa, abstulerat, correptum dæmone fuisse, ac socios similis pœnæ terrore a scelere submovisse, ita describit Parisius : « Versus villam de Dunestaple castra moventes, (nimirum Ludovici milites, quos auctor ruptarios appellat), Ecclesiam B. Amphibali magistri beati Albani in villa de Redbernia sitam, ubi Domino cooperante innumerabilia miracula celebrantur, monachos usque ad femoralia spoliabant, sanctorum insuper reliquias super sanctum altare rapientes, funestis eas manibus polluerunt. Inter quos et quidam ex eis crucem quamdam argenteam et deauratam, in qua portio quædam Dominicæ Crucis continebatur, tollens in sinu suo, sociis ignorantibus, abscondit. Sed antequam ab ædibus oratorii recessisset, a dæmonio arreptus, corruit in terram, dentibus stridens et ore spumans, surgensque festinanter a dæmonio agitatus, in socios ensem vibrare disposuit. At illi ejus miseriæ condolentes, ligatis manibus illius, causam penitus ignorantes, ad Ecclesiam Deflastude perduxerunt in suprema furia constitutum.

81. « Intrantes autem Ecclesiam prædones, ut eam spoliarent, obviavit presbyter indutus vestibus albis, ut malitiam comprimeret impiorum : verumtamen aliquantulum de socio, quem furiosum ducebant, perterriti, manus cohibuerunt a rapina, ubi, vidente presbytero et multis aliis, crux prædicta cecidit in terram de sinu exiliens furiosi. Quam reverenter ac stupens presbyter arripiens, et a terra in editum elevans, quid hoc esset a prædonibus requisivit. Tandem in se reversi cognoverunt per virtutem animadversionis divinæ, quod a monachis, quos in proxima villa spoliaverant, crucem furtim sustulisset. In summa igitur angustia prædones constituti, timuerunt valde, ne etiam spiritus nequam invaderet, et sicut socium suum fecerat, cruciaret. Tunc prædones nequissimi crucem illam cum tremore presbytero tradiderunt, adjurantes per virtutem Dei et in periculo ordinis sui, ut, antequam cibum sumeret, ad locum accedens, crucem monachis restitueret. Presbyter vero cum festinatione ad oratorium B. Amphibali veniens, crucem reverenter tradidit, et omnia quæ circa illam mirabiliter acta sunt, priori et fratribus enarravit, etc. » Spectat etiam ad res Anglicanas reginam Angliæ, relictam a Joanne viduam, in Apostolicam clientelam ab Honorio[1] susceptam, atque episcopis commendatam fuisse[2]. Factam[3] etiam B... Anglorum olim regina potestatem, ut in clericos animadverteret, qui abjecto habitu clericali scelera patrabant, moxque illo resumpto decori incedebant, ut ex judicum severitate evaderent. Hactenus de Anglicis : jam ad Hispanicas res orationem convertamus.

82. *Obitus Henrici regis Castellæ, et successio Ferdinandi.*— Luxit hoc anno Castella immaturam Henrici regis mortem, qui miserando rerum humanarum fragilitatis exemplo in ipso vitæ et imperii limine, dum Palentiam profectus atque in episcopalium ædium area cum æqualibus luderet, decidente fortuito (ut aiunt) tegula, collisus, paucos post dies extinctus est. Quamquam vulgatum fama est, aliquem e proxima turri eam tegulam quæ regis caput fregit, saxo percussisse. Imo Jordanus[4] non casui, sed parricidæ alicujus sceleri diserte rem tribuit : « Ludente, inquit, puero male custodito, quidam e turri tegulam projiciens caput

[1] Rig. in gest. Phil. — [2] West. monast. flor. hist. hoc anno. Anton III. par. tit. XIX. c. 3. § 1. Nov. cent. XIII. c. 16. col. 1331. ex Boet. l. XIII. et alii. — [3] Reg. Hon. l. IV. Ep. DCCXLIII. — [4] Hon. l. II. Ep. DCCCIX.

[1] Honor. l. I. Ep. CLXXV. — [2] Ep. CLXXVI. — [3] Lib. II. Ep. DXXXIV. — [4] Jord. Ms. Bibl. Vat. sign. num. 1960.

ejusdem pueri percussit, qui mortuus est. Regina hoc audito pro Ferdinando filio misit, qui cum patre in Legione erat, et regina cum magistratibus Palentiam ivit, et cœperunt cum comite Alvaro de concordia tractare, sed nihil audire voluit, nisi infans Ferdinandus ejus custodiæ traderetur : quo sibi negato, et regno per reginam filio tradito anno ætatis suæ XVIII etc. », agit de tumultibus postea concitatis, de quibus nos anno sequenti.

83. Successit igitur Ferdinandus Alphonsi regis Legionensis et Berengariæ sororis Henrici filius natu maximus ex eo incesto matrimonio, quod Innocentii auctoritate atque censuris dissolutum fuerat; regnum vero ipsi contra patrias leges publicis comitiis delatum ait Mariana[1], atque ætatis prærogativa Blancæ Ludovici Galliarum regis primogeniti uxori debitum fuisse, sed cum Hispani exteri principis imperium exhorrescerent, Berengariam filiumque Ferrandum prætulisse, ac ne Hispania Galliæ committeretur, obstitisse. Plures alii etiam Marianæ consentiunt. Verum non desunt, qui negent Blancam Berengaria natu majorem fuisse : inter quos Matthæus Parisius, illius temporis scriptor, dum in ea oratione, quam in alia causa, nimirum in regni Anglici controversia, Innocentio oratoribus Ludovici respondenti affingit, inducit Pontificem Berengariam Blanca sorore natu majorem extitisse asserentem, potioraque illius in Angliam, quam Blancæ jura extitisse, si Ludovicus Blancæ uxoris filiæ Alienoris Joannis sororis nomine regnum illud affectaret. Parisii etiam sententiæ suffragari ea ratio videri potest, quod nonnullis ante annis Berengaria virum nupserat, quam Blanca Ludovico nuberet, cum datæ ab Innocentio litteræ fuerint anno MCXCVIII, quibus Berengariæ incestas nuptias dissolvi jussit, quas Mariana[2] post illud tempus collocat : Blanca vero principi Ludovico anno MCC post Ascensionem Dominicam, ut Rigordus asserit[3], thoro juncta fuerit; de his satis; aliis enim ea discutienda regumque jura disceptanda relinquimus; ut porro Ferdinandus transfundente in illum regium insigne matre regno successerit, nec ipsi gestando sceptro, damnati ex incesto thoro natales obfuerint, sequenti anno dicetur. Nunc ea quæ ad Ecclesiasticam historiam pertinent, percurramus.

84. *Disciplinæ Ecclesiasticæ in Hispania consulit Honorius.*— Ad comprimendos grassantes in Hispania Judæos, ne illorum nefaria societas Christianorum mores inquinaret, si nullo signo a fidelibus discernerentur, provinciam dedit Honorius Palentino episcopo ac duobus aliis dignitate præditis[4], ut Judæos ad ea perficienda compellant, quæ de ipsis in generali Synodo statuta fuerant, quo a cæteris dignosci possent, idque genus alia jussit. Tum litteris ad universos Christi fideles datis[5], ne quis eos ad sacrum suscipiendum baptisma vi adigeret, neve eos festis ipsorum diebus aliave occasione injuria afficeret. Deinde Roderico Toletano archiepiscopo postulante, ejus Ecclesiæ jura firma jubet esse[1]. Postea vero decano, archidiaconis, magistro scholarum, ærariique Ecclesiæ Toletanæ præfecto permisit[2], ut ubicumque archiepiscopus cum pallio celebrasset, mitris uti possent. Præterea[3] munificentissimam donationem a Tharasia olim regina Portugalensi Ecclesiæ factam, auctoritate sua, episcopi illius precibus adductus, corroboravit. Inseritur Apostolicis litteris ipsa donatio, cujus exordium est : « Ego regina Tharasia gloriosi Ildefonsi filia ad laudem et gloriam Domini nostri Jesu Christi, et ob honorem et amorem beatissimæ virginis Mariæ, et pro remissione peccatorum meorum, et remissione animæ meæ, et parentum meorum, facio testamentum, et chartam donationis per hujus scripturæ firmitatem, Portugalensi sedi, de civitate Portugalensi sine alio hærede cum omnibus suis redditibus et suis adjacentibus, etc. »

85. Jussit etiam Honorius Burgensem et Palentinum episcopos dare operam[4], ut Legionensis rex castrum Toraff, aliaque fratrum militiæ S. Jacobi bona per vim a se occupata, illis reddat. Extat quoque Apostolicum Diploma ad Sanciam et Dulciam ejusdem regis filias, quæ monasterium construere in animum induxerant, ipsis enim Pontifex petitum B. Petri patrocinium pollicetur[5]. Ad hæc Compostellanum archiepiscopum nonnulla in Synodo ab se decreta, quæ clericorum libertati adversarentur, revocare[6] monuit. Insuper in Ovetensem episcopum animadvertendum decernit[7], qui puerum annorum tredecim diaconum consecrarat. Pars hujus Epistolæ insinuata est : *Extra. De temporibus ordinationum et qualitate ordinandorum*, quamvis loco Oveten. Conventren. legatur. Exinde datis litteris ad priores Saguntinum et Molinensem[8] in gratiam Hispaniæ clericorum, cum in Toletana et Conchensi diœcesibus is mos valeret, ut clerici virique religiosi pro emptis possessionibus nulli servituti præstandæ stipendiisve conferendis obnoxii essent, vetuit ne Calatravenses equites hujusmodi ab iis onera exigerent. Postremo cum M. regina anathematis vinculo, quo ob incestas nuptias cum H. Castellæ olim rege contractas irretita Innocentii jussu fuerat, post illius obitum soluta esset, idque ab Honorio ratum haberi demisse postulasset, Pontifex ejus votis respondit[9].

86. *Ugolinus legatus Pisas missus cohibiturus injustam occupationem Sardiniæ, de qua plura.*— Revocant orationem ab Hispania ad se Sardiniæ res, quæ non levibus tumultibus agitatæ sunt, cum Pisani Sardiniæ suæ ditioni adjungendæ cupidi, exercitum in eam insulam, Sedis Apostolicæ vectigalem, traduxissent, atque ad injiciendum

[1] Marian. de reb. Hisp. l. XII. c. 7. — [2] Ibid. l. XI. c. 20. — [3] Rigor. ad an. 1200. — [4] Honor. l. I. Ep. CCX. — [5] Ibid. l. II. Ep. DCCXXVI.

[1] Honor. l. II. Ep. CCXXXV, CCXXXVI. — [2] Lib. II. Ep. DCCLXXI. — [3] Lib. I. Ep. CCLXV. — [4] Ep. CCCLXVIII. — [5] Lib. II. Ep. DLXXIV. — [6] Lib. I. Ep. CDLXXV. — [7] Lib. II. Ep. DXLI. — [8] Ep. DCX. — [9] Ep. DCCXXXIV.

incolis frenum, tuendumque arreptum loci imperium, arcem operibus magnis munitam excitassent: quare Honorius, ne defendendis Ecclesiæ juribus deesset, Ugolinum Ostiensem episcopum, cum hujuscemodi imperiis misit[1]:

« Ostiensi episcopo, Apostolicæ Sedis legato.

« Cum potestas, et populus Pisanus super facto Sardiniæ nostris jurarint stare mandatis, fraternitati tuæ præsentium auctoritate mandamus, quatenus eis vice nostra sub debito præstiti juramenti præcipias, ut potestatem ipsam, et eorum exercitum de Sardinia protinus revocent, et ad propria redire compellant; et de cætero ipsam Sardiniam, quæ ad Apostolicam Sedem noscitur pertinere, per se vel per alios non infestent, restituentes Apostolicæ Sedi terras quascumque in ea dicti potestas et exercitus occuparunt, et castrum quod contra mandatum bonæ memoriæ Innocentii papæ prædecessoris nostri, sententia excommunicationis contempta, in Ecclesiæ Romanæ præjudicium erexerunt, facient penitus demoliri. Quod si forte eos ad id inducere non potueris, ipsis præcipias, ut illud N. custodiendum Apostolicæ Sedis nomine, quantocius studeant assignare ».

87. Adjecit Pontifex legato cardinali discutiendæ electionis Pisani archiepiscopi provinciam, ut eam si jure celebratam reperiret, auctoritate Apostolica confirmaret: sin vero contra leges tentatam, rescinderet, collegiumque canonicorum, repudiata cujuscumque provocationis mora, alium designare juberet. Non prætereundum porro videtur hunc legatum postea summum Pontificatum adeptum esse, ac Gregorium IX vocatum; cujus virtutes cum maxime commendet Honorius, quæ ipsum ad augustissimam omnium dignitatem extulerunt, Pontificiæ a nobis litteræ adducendæ visæ sunt, ut digna de ipso opinio concipi ac delibari possit, cujus etiam laudes non parum illustrat expetente D. Francisco, Minoritarum Ordinem illius clientelæ ab Honorio fuisse commendatum[2]: viro enim sancto addictissimus erat, quod studium postea in ejus sodales maxime explicuit, ut non frustra censendus sit Honorius his encomiis illum decorasse[3].

88. « Volentes dilectionem, quam ad vos et civitatem vestram habemus, ostendere per effectum, per eum ad vos quasi cælo inclinato duximus descendendum, qui est vir utique secundum cor nostrum, potens in opere ac sermone, et in quo spiritus noster in veritate quiescit, ut vos commonefaciat Apostolicæ Sedis vias, et in thuribulo aureo, quod est in manu ipsius incensa vestræ devotionis accendat, et sic in conspectu Domini fumus incensorum vestrorum ascendat de manu ejus, quoniam Angelus Domini exercituum est, cujus labia scientiam custodiunt, et lex vere potest ex ore ipsius requiri. Ecce enim ad vos venerabilem fratrem nostrum Hug. episcopum Ostiensem Apostolicæ Sedis legatum transmittimus, qui utique cælum est enarrans gloriam Dei, et tanquam stellarum fulgoribus, morum venustate præfulgens, in cujus profecto sunt pectore, velut in firmamento, luminaria duo magna, quibus diei præsit et nocti, doctrina videlicet novi et veteris Testamenti, qua spiritualibus spiritualia cooperando, dies, quasi luce solis illustrat, et minoribus lac præbendo, potum, non escam, noctes illuminat quasi luna, ut imbre doctrinæ cælestis terram cordis vestri perfundens et inebrians, ipsam faciat fructum justitiæ germinare, vosque in devotione sanctæ Romanæ Ecclesiæ matris vestræ reducat, et corroboret in eadem, cordaque patrum in filios, et incredulos ad prudentiam justorum convertat vinum infundens et oleum vulneribus sauciati, ac secundum datam sibi a Deo sapientiam gregem Dominicum pascens, quod est infirmum consolidet, et quod ægrotum est sanet, quod fractum est alliget, et quod est abjectum reducat, et pingue forteve conservet.

89. « Monemus igitur universitatem vestram, et exhortamur in Domino, per Apostolica vobis scripta præcipiendo mandantes, quatenus ipsum tanquam Apostolicæ Sedis legatum, imo personam nostram cum exultatione recipiatis et gaudio, ac honorifice pertractetis, ea quæ vobis ex parte nostra præceperit, sine difficultate qualibet effectui mancipantes ac salubria ipsius monita et præcepta recipientes, humiliter, et devote servantes. Alioquin, sententiam, quam ipse propter hoc rationabiliter tulerit in rebelles, ratam habebimus et faciemus auctore Domino firmiter observari. Datum Later. II non. Mart., Pont. nostri anno I ».

90. Cum hæc de Sardiniæ imperio Pisanorum contentio ad secutura tempora infelicissime propagata sit, bellumque magno ardore cladiumque ingenti varietate gestum, funesta illius initia adductis marchionissæ Massæ ac Sardiniæ dominæ litteris notare visum est. Illa enim Pisanorum improvisa irruptione in discrimen amittendæ dignitatis adducta, atque undique cincta periculis, ad Romanum Pontificem, ut supremum insulæ dominum supplex confugit, ut Pisanos coerceret, atque ex alieno principatu abire præciperet.

« Piissimo patri et domino suo Honorio, Dei gratia summo Pontifici, B. eadem et sua gratia Massæ marchisia, et judicissa Calaritana et Arboren. subjectionem perpetuæ servitutis.

« Cum[1] post decessum præclaræ memoriæ illustris viri domini et patris mei W. marchionis Massæ et judicis Calaritani, omnis clerus et universus populus terræ Calaritanæ convenissent in unum, ut me in judicatum Calaritanum, qui jure hæreditario me contingebat, more solito confirmarent, susceptoque baculo regali, quod est signum confirmationis in regnum de manibus venerabilis patris et domini mei archiepiscopi Calaritani cum

[1] Post Ep. CCCV. — [2] Luc. Wad. Annal. tom. I. — [3] Lib. Ep. CCCIII.

[1] Extat apud Hon. l. I. Ep. CDLXXIX.

assensu et præsentia suffraganeorum suorum, et omnium nobilium terræ Calaritanæ; juravi protinus eisdem, coram ipsis ante cætera, et præter alia, quod regnum Calaritanum non alienarem neque minuerem, et castellum alicui aliquo titulo non donarem, neque pactum aliquod aut societatem aliquam cum gente qualibet extranea inirem aliquatenus, aut facerem sine consensu et voluntate omnium eorumdem.

91. « Post non multum vero temporis post istud, habito consilio cum melioribus terræ meæ, suscepi in virum nobilem virum P. nomine, filium quondam judicis P. Arboreæ, ob multiplicem guerram inter præfatos progenitores nostros diu habitam a nobis sedandam, in cujus matrimonii dispensatione super quarto et quinto gradu consanguinitatis, quo nos attingebamus, a felicis memoriæ antecessore vestro nobis concessa, manibus memorati archiepiscopi Calaritani prædicto antecessori vestro, suisque successoribus in perpetuum pro Ecclesia Rom. juxta formam ab Apostolica Sede mihi expressam, juramentum exhibui una cum viro meo fidelitatis debitæ. Cujus formam, et seriem bulla regni mei bullatam, et per meum vobis nuntium destinatam, credo vos habere in armario Ecclesiæ Rom.

92. « Cumque post hæc, heu proh dolor! altissima fruerer pace in tota terra mea, ecce Pisanorum consul cum multis sibi sequacibus nobilibus, multis minis et terroribus, multisque adulationum persuasionibus in tantum et taliter institit mihi, quod sine maximo rubore ac intimo cordis dolore proferre nequeo, ut sine consilio et voluntate bonorum terræ meæ virorum, juravi sibi et communi Pisan. in perpetuum una cum viro meo de novo fidelitatem; atque investitura terræ meæ cum viro meo ab eodem consule per vexillum Pisanum suscepta, tanquam fatua et insipiens prioris juramenti oblita, donavi pariter cum viro meo, ad instantiam consulis memorati, collem quemdam, cum suis pertinentiis memoratis Pisanis. In quo postea ipsi ædificaverunt sibi munitissimum castrum in damnum et occupationem, non solum terræ ipsius, sed totius Sardiniæ.

93. « Nunc autem cum sperarem ab eis, secundum sua mihi præstita juramenta, protectionem a quolibet mihi vim inferente atque defensionem, nec ipsi terram vel honorem, aut aliquod jus meum debebant mihi seu viro meo auferre, quacumque de causa, vel minuere, en contra Pisanorum potestas, quæ cum maximo exercitu intravit in Sardiniam, præter multa damna, quæ mihi et hominibus terræ meæ tam clericis quam laicis crudeliter intulit, et quotidie infert, jus et honorem viri mei et meum omnibus modis aufert, et conatur in posterum viribus auferre. Nam et introitus portus per omnia sibi vendicavit et vendicat; et homines terræ meæ nobiles etiam capiendo, atque incarcerando me ac viro meo invitis, judicium sibi regis et dominium violenter usurpavit, tanquam sit dominus terræ naturalis et judex.

94. Quocirca cum non sit mihi, vel viro meo refugium aliud præter Deum quam vestrum, nec ab alio aliquo speramus juvari ac manu teneri, quam ab Apostolica pietate, licet avolaverim, tanquam inscia sine pennis, ac deviaverim quo non debebam, velut amens effecta deceptave peregerim, quod me in posterum pœniteret, tanquam mobilis et mollis puella, tandem tamen, ut filia prodiga in me reversa lacrymabili voce ac genuflexo, modis quibus valeo vestram exoro dominationem et paternitatem, quatenus etsi non filiationis respectu, quo me meis privavi omnino meritis, pietatis tamen divinæ interventu, ac officii debito pastoralis, quo et ovem erroneam ad ovile humeris apportare, et oppressis injuste tenemini subvenire; mihi et viro meo servis et fidelibus vestris, necnon et toti Sardiniæ, prout melius expedire sanctitatis vestræ discretio viderit, quantocius, ut optamus, non dedignemini occurrendo subvenire. Et quemadmodum sperabamus secure in brachio potenti antecessoris vestri, tantum et eo amplius, secundum vobis gratiam de supernis collatam, in vestræ fortitudinis invincibili robore confidentius deinceps valeamus persistere.

95. « Supplicamus præterea, vir meus servus vester et ego, et precum iterata instantia, modis quibus valemus, pariter imploramus, ut vestræ indulgentiæ auctoritate habita, liceat nobis, si expedierit, vel cum judice Turritano, aut cum Januensi, seu cum alia gente extranea pactionis inire, ac societatis fœdus, ut vinculo absoluto injusti sacramenti Pisanis ipsis præstiti possimus ab eorum manibus liberari, et colla excutere onerata ab iniquo jugo, et importabili eorumdem; neve teneamur juramento injuste eis præstito, si quoquo modo potuerimus nos ab eis non defendi. Cum et primum nostrum juramentum irritum, heu proh pudor! et inane fecerimus, propter quod reparandum non deberet, ut credimus, posterius valere, et quia suum nobis jusjurandum fregerunt, propter quod eis fides non esset usquequaque a nobis observanda.

96. « Præterea, sanctissime pater ac metuende domine, timor et tremor maximus nuper venerunt super me ac cunctos terræ meæ, pro eo quod ipsi sæpefati Pisani, non solum de novo insultant, et valde jactant, verumetiam constantissime asseverant, castrum illud memoratum, vestra gratia voluntaria, et gratuita voluntate, in suo robore, ut fundatum est, et perpetua duraturum firmitate. Quod si verum est, quod absit, non solum jus et dominium meum cunctorumque Sardiniæ judicum, ex toto violenter occupabunt; verumetiam sacrosancta ipsa Ecclesia Romana, non dico nullas, sed valde modicas in tota Sardinia sui juris vires habebit; vel dominari poterit in ea, ut olim consuevit. Nam si bonæ memoriæ magistro Blasio Turritano archiepiscopo, in Apostolicæ Sedis obse-

quio, quondam ad Calarim venienti, pro eo quod credebatur ab ipsis Apostolicæ Sedis legatus, multas injurias ac mortis minas nequiter intulerint, cum non essent in fortitudine aliqua constituti, multo fortius, ac vehementius credendum est, nullum imposterum Romanæ Sedis nuntium, aut etiam legatum alium, qui non sit Pisanus, posse suas vices inter eos explere, præcipue cum sint modo in arce roboris radicati, et in specula superbiæ apud semetipsos firmissime fundati.

« Eapropter, domine venerande, ac sanctissime pater, charitate illa, quæ Christus est, qua et tenemini potenter subvenire oppressis violenter, mittite nuntium vestrum, virum utique honestum pariter et discretum, avaritiæ execratorem, et charitatis justitiæque amatorem, qui perscrutetur subtiliter, et inquirat, quique etiam diligenter investiget, et veritatem sciat, quis profectus aut defectus, quod commodum aut incommodum, quod gravamen aut levamen, quæ justitia vel injustitia de oppido illo acciderit hactenus, vel denuo speretur posse accidere toti terræ Sardiniæ; ut ex tunc ad plenum cognita veritate, secundum sapientiam vobis cælitus datam, valeatis terram istam, ut velitis, ordinare. Ego enim, et homines terræ meæ clerici et laici, non solum nuntium manifestum, qui sanctitati vestræ ostenderet nostra gravamina, non audemus vobis transmittere, verumetiam litteras ipsas solas, nisi furtim et occulte nequimus destinare. Hoc tamen totum taliter vestræ sanctitatis dominationi supplicans committo, taliterque vestra discretio id moderetur, quod ad aures ipsorum Pisanorum venire non possit, me vobis talia contra eos scripsisse; alioquin eorum manus effugere non possem, cum sim circumvallata eorum hostili manu, et sub potestate degam crudeli eorumdem ».

97. Cæterum Honorius tum opera Ugolini legati, tum litteris[1] Pisanos adduxit, in Sardinia usurpata dimitterent; ut testantur ipsius litteræ ad eorum archiepiscopum exaratæ, quibus litteris in mandatis dedit illos in fidelium communionem reciperet[2]. Non propterea pacata Sardinia est: Ubaldus enim ac Lambertus prænobiles Pisani, qui insulam in suam tyrannidem redigere nitebantur, totos in eam conatus effudere, ad quos comprimendos iterum Honorio desudandum fuit. Neque illud hoc loco prætereundum, Honorium graviter arguisse[3] Florentinum antistitem, quod Apostolicæ Sedis legato, cujus paulo ante meminimus, in Tuscia agente, Pisanos canonicos ad Concilium evocare ausus esset. Viduata nuper fuerat pastore Ecclesia illa, ut Honorii litteræ ostendunt[4], atque haud ita multo post novus archiepiscopus in eam sedem adscitus est[5]. Præterea in Florentinos vehementer invectus est Pontifex[6], quod Ecclesiam ipsam Florentinam ad pugnam provocassent.

[1] Lib. II. Ep. DCCLI. — [2] Ep. DCCXLIX. — [3] Lib. I. Ep. CDXI. — [4] Ep. CCCV. — [5] Lib. II. Ep. DCXLVII. — [6] Ep. DCLXXII.

98. *Privilegia Januensi Ecclesiæ concessa.* — Januenses porro administrationem castri Bonifacii, quod ad Romanam Ecclesiam pertinebat, Othoni archiepiscopo, ac S. Siri, et S. Stephani abbatibus remittere jubet[1], ex præscripto scilicet pacto alias inter ipsos et legatum Apostolicum inito: et episcopis Assisinati, Nucerino, aliisque mandavit[2], ut Petrum Basilicæ S. Petri canonicum, quem Massæ præfecerat, legatum reciperent. Quod vero ad Othonem Januæ archiepiscopum attinet; confirmavit ei Honorius, ejusque successoribus archiepiscopalem dignitatem, aliisque privilegiis munivit, dato ad ipsum Diplomate[3] amplissimo, e quo hæc decerpimus: « Nos igitur, qui in Sede Apostolica B. Petro Apostolorum principi, licet non suffragantibus meritis, ex divina dispositione successimus, reverentiam, devotionem, et sedulitatem obsequii, quam Januensis Ecclesia, et tota civitas Ecclesiæ Romanæ tempore necessitatis exhibuit, diligenter attendentes, considerantes etiam, quanta nobis et successoribus nostris incrementa et commoda per Januensem civitatem poterant provenire, et antecessoris nostri felicis memoriæ Innocentii papæ vestigiis inhærentes, qui Januensem Ecclesiam archiepiscopalis dignitatis excellentia sublimavit, ad honorem, exaltationem, et gloriam præfatæ civitatis, quæ B. Petro et sanctæ Rom. Ecclesiæ fidelissima, et ad serviendum ei, sicut dictum est, promptissima perseverat, et de cætero idem se facturam propensius pollicetur; ad exemplar tam ipsius Innocentii, quam felicis recordationis Alexandri, Clementis, Cælestini et Innocentii prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum, eamdem dignitatem tibi et successoribus tuis communi fratrum nostrorum consilio duximus confirmandam ». Et infra:

99. « Præterea illam sincerissimam devotionem, tam tuam quam civitatis tuæ, multimoda obsequiorum servitia, quæ Rom. Ecclesiæ fideliter ac liberaliter impendistis, in memoria retinentes, ut Januen. clerus et populus, ad servitium et honorem Ecclesiæ tanto ferventius accendatur, quanto Ecclesiam et civitatem Januen. a Sede Apostolica cognoverit amplius honorari, communicato fratrum consilio ad exemplar jam dictorum Alexandri, Clementis, Cælestini, et Innocentii prædecessorum nostrorum, legationem transmarinam tibi tuisque successoribus in perpetuum duximus concedendam ». Et infra:

100. « Denique, ut Januensis civitas, quæ cælestis numinis adjuta favore, de inimicis crucis Christi triumphum frequenter, et victoriam reportavit, et plurimas eorum urbes mira quadam et invincibili potentia subjugavit, ampliori honoretur fastigio dignitatis; equo albo, cum nacto albo in processionibus uti, et crucem, vexillum videlicet Dominicum, per subjectam vobis provinciam portandi, sicut prænominati antecessores nostri con-

[1] Lib. II. Ep. DCCL. — [2] Ep. DCV. — [3] Lib. I. Ep. CDXVIII.

cessisse noscuntur, tibi tuisque successoribus licentiam damus et liberam vobis concedimus facultatem. Ad hæc Januensi civitati medietatem insulæ Corsicæ ad exemplar eorumdem prædecessorum nostrorum concedimus, ita scilicet, ut nobis nostrisque successoribus Januensis populus, cum exinde fuerit requisibus, fidelitatem juret, et pro pensione unam libram auri singulis annis nobis et successoribus nostris exsolvat. Salvis nimirum feudis, tam vestris quam Pisanorum, sicut a decem annis et supra obtinuisse noscuntur, etc. Datum Later. per manum Rainerii sanctæ Romanæ Ecclesiæ vice cancellarii, VIII kal. Maii, Indictione VI, Incarnationis Dominicæ anno millesimo ducentesimo decimo septimo, Pontificatus vero domini Honorii papæ III anno primo ».

101. *Episcopi consecrati.* — Quod porro attinet ad episcopos sacris ab Honorio hoc anno pontificalibus initiatos, in hujus anni Regesto hæc leguntur [1] : « Istos consecravit D. Honorius, episcopum Pennensem, episcopum Cremonensem, archiepiscopum Brundusinum, episcopum Firmanum, episcopum Papiensem, episcopum Portuensem, episcopum Signinum ». Postea additur [2] : Istos dominus Honorius papa III consecravit, episcopum civitatis Castellanæ, Interamnensem, Placentinum, Laudensem, archiepiscopum Viennensem, episcopum Sabinensem, episcopum Helenensem, Tripolitanum, Calensem : archiepiscopum Reginum, archiepiscopum Arelatensem ». Quod ad Placentinum spectat, extant Apostolicæ litteræ ad Placentinos in sequenti anno pridie id. Februar. datæ, quibus ad sedem suam illum remisit. Per id quoque tempus Salutiarum episcopo rescripsit non teneri in die Cœnæ Domini ad metropolitanum accedere, ut cum eo sacrum chrisma consecraret, hoc ipsi misso Diplomate [3] : « Non videtur metropolitano licere, ut suffraganei sui jura minuat vel immutet, nisi super eo antiqua et approbata consuetudine vel speciali privilegio muniatur. Unde reputari potest indignum, ut in die Cœnæ Domini, quo debent in Ecclesiis suis episcopi chrisma conficere, lavare juxta exemplum Domini pedes pauperum, et reconciliare publice pœnitentes, ad metropolitanam Ecclesiam, quæ per quadraginta milliaria et amplius a te distat, chrisma ibidem cum metropolitano tuo confecturus accedas ; quamquam idem metropolitanus tam in tua quam in aliis metropolitico sibi jure subjectis Ecclesiis, non ex speciali privilegio, vel antiqua et approbata consuetudine, sed ex usurpatione potius hoc obtinuisse hactenus videatur ».

[1] Lib. I. post Ep. CDXXIV. — [2] Reg. l. II. post Ep. DCCXXXII. — [3] Ep. DCCLIX

102. *Ordo S. Trinitatis confirmatus.* — Affecit pluribus prærogativis religiosos viros, ad quos exaratas eo argumento litteras in margine brevitatis studio apponimus [1] : confirmavit etiam Apostolica auctoritate religiosum S. Trinitatis Ordinem sub Innocentio III conditum atque approbatum, universisque Christiani orbis archiepiscopis, episcopis ac præsulibus [2], regibus cæterisque principibus, viris [3] ac populis [4] plurimum per litteras commendatum esse voluit. Postea vero Ecclesiam S. Thomæ Apostoli et S. Michaelis Archangeli de Formis in Urbe, illis ab Innocentio III concessam, in tutelam recepit, ac privilegio communivit [5], ubi pauca præfatus subjungit : « Cum igitur Ordo Sanctæ-Trinitatis modernis temporibus inceperit, eisque Dominus in tantum dederit incrementum, quod a mari usque ad mare suos palmites jam extendit, cujus regulam diligenter examinatam felicis memoriæ Innocentius papa prædecessor noster auctoritate Apostolica duxit confirmandam, et ad ejusdem ordinis propagines augmentandos Ecclesiam S. Thomæ Apostoli, et Sancti-Michaelis archangeli de Formis in Urbe vobis, vestrisque successoribus præfatam regulam observantibus apostolica auctoritate concessit ; Nos, ad exemplar prædicti prædecessoris nostri Ecclesiam ipsam sub B. Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus. In primis siquidem statuentes, ut Ordo Sanctæ-Trinitatis, qui secundum Deum, et præscriptam regulam in eadem Ecclesia institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur, etc. Dat. Later. per manum Raynerii S. R. E. vicecancellarii V kalend. Mar. Indictione quinta, Incarnationis Dominicæ anno MCCXVI, Pontificatus vero domini Honorii papæ III anno I. » Advertendum vero videtur hic anni initium, ut sæpe fit, a concepti Christi die desumi, in Honorii vero Pontificatus annis numerandis a Natalitio Domini computari.

[1] Lib. I. Ep. CXCII, CCXIV, CCXLVII, CCLVI, CCCXVIII, CCCXXV, CCCXXVI. — [2] Ep. CCDIX. — [3] Ep. CCLXI. — [4] Ep. CCLX. — [5] Ep. CCCXIX.

HONORII III ANNUS 2. — CHRISTI 1218.

1. *Pelagius Albanensis episcopus in crucesignatorum exercitu legatus.* — Præclarissimæ crucesignatorum copiæ, quæ in Sarracenorum terras incurrerant, divina ope fultæ, anno Redemptoris millesimo ducentesimo decimo octavo, Indictione sexta, facinora explicuerunt, etsi felicibus initiis pares successus respondissent, tota Ægyptus Christianorum imperio adjuncta fuisset. Sed antequam gesta a fidelibus in Oriente aggrediamur, nonnulla nobis de legato ad cruce insignitos ab Honorio misso, ut quæ ad religionis cultum spectarent, componeret, delibanda videntur. Is erat Pelagius Albanensis episcopus, gesta antea Constantinopoli, dum Henricus viveret, legatione clarus; quem Honorius Apostolicis litteris [1] Orientalibus commendavit, eosque divinam gratiam, amandatis procul omnibus vitiis, sibi conciliare monuit : tum nuntio reportatæ anno superiori in Lusitania non sine divinis prodigiis victoriæ, ad debellandos numinis hostes incitavit.

2. « Honorius, etc.

« Ammonitarum dux Achior interrogatus ab Assyriorum principe Holoferne, qua virtute cujusque regis potentia confisus populus Israel ejus imperium contempsisset : Populus, inquit, iste colit Dominum Deum cæli a cujus cultura quotiescumque recessit, datus fuit in prædam, gladium, et opprobrium; quoties vero pœnituit et clamavit ad Dominum Deum suum, dedit ei virtutem et potentiam resistendi. Hoc nimirum exemplo et aliis multis, quibus erudiri debuerat, arguitur populus Christianus, qui et Deum sic ad iracundiam provocavit, ab ejus mandatis auditum, et gressum a semitis avertendo, ut propter ejus offensas in suam hæreditatem gentes venire permiserit, et ipsum digna satisfactione placare, ad percutientem se humiliter revertendo, hactenus non curavit, propter quod ad liberationem Terræ-Sanctæ, quasi frustra laborarunt prædecessores nostri Romani Pontifices; frustra laboravit et populus Christianus, nisi quia multi ad id ferventi desiderio insistentes, etsi terrenam Hierusalem recuperare nequiverint, cælestem tamen per martyrii palmam, ut credimus, sunt adepti.

3. « Speramus autem, quod etsi omnes quotidie offendamus in multis, ille tamen, qui misericordiam suam in ira non continet, tandem suo decrevit populo misereri, cum innumera multitudo de cunctis Christianorum partibus, eo inspirante, suscipiens signum crucis ad subventionem vestram, et ipsius terræ liberationem viriliter se accingat, et ipse Dominus jam fecerit nobiscum signum in bonum, crucesignatis per Hispaniam transeuntibus non solum miraculosam tribuendo victoriam, verumetiam illos quorumdam ostensione signorum misericorditer confortando ». Admirandam hujuscemodi crucesignatorum victoriam supra [1] enarravimus, de ipsorum vero profectione, atque Acconem post sævas tempestates superatas appulsu, agit Godefridus [2].

4. « Ne vero, quod absit, inanis sit labor fidelium, qui ad ipsius terræ liberationem insistunt, si zizania inter eos seminante homine inimico, Angelus qui de ipsorum medio colligat omnia scandala, non mittatur; venerabili fratri nostro Pelagio Albanensi episcopo, Apostolicæ Sedis legato, viro utique prudentia, honestate, scientia et benignitate conspicuo, laborem peregrinationis injunximus, ut exercitum Domini cum humilitate præcedens concordes in concordia foveat, et ad pacem revocet impacatos. Ne igitur ultramarini populi peccata præpediant, quod cismarini devotio de Dei miseratione confisa nititur obtinere; universitatem vestram monemus et exhortamur attentius, et perp Aostolica scripta mandamus, quatenus vos tales exhibere curetis, et sic commissos vobis populos excitetis ad opera pietatis, ut ipsis in cælum clamantibus, Dominus Sabaoth eorum humiliatione placatus exercitui suo victoriam tribuat, et barbarorum feritate confusa, hæreditatem suam restituat hæredibus Dei, cohæredibus autem Christi, quatenus conventum in Hierusalem, qui eam diligunt, facientes, et gaudentes cum lætitia, qui in tristitia tempore jam tanto fuerunt, in hymnis et

[1] Honor. l. II. Ep. CXVII.

[1] Ann. sup. — [2] Godef. in Ann. an. 1218.

confessionibus Domino benedicant, et Redemptoris nostri sepulchrum nunc exigentibus culpis nostris factum inglorium, reddant juxta vocem propheticam, gloriosum, etc. Monet crucesignatos, ut legatum quo par est honore prosequantur, ejusque imperiis obtemperent cum in eum ad divinam augendam gloriam summam contulerit auctoritatem. Dat. Romæ apud S. Petrum, XV kal. Jun. ann. II ». Hæc etiam scripsit[1] ad regionum illarum reges, duces cæterosque principes viros, ac peculiare iis de rebus Diploma[2] ad legatum dedit. Pelagium porro Brundusio cum Jacobo Andriæ comite Romani exercitus principe in Orientem hoc anno trajecisse, testatur Richardus notarius[3].

5. Accinxerat se Syriacæ profectioni Pelagius, cum magna virorum principum multitudo ex Galliis Januam confluxit: inter quos Burdegalensis archiepiscopus, Parisiensis, atque Andegavensis episcopi, Marchiæ et Niverni comites, dignitate eminebant: qui flagitavere ab Honorio, ut legatum cardinalem itineris comitem ipsis adjungeret. Quibus Pontifex scriptis quinto kal. Aug. hujus anni litteris rescripsit[4], se ad eos R. tit. S. Stephani in Cælio monte presbyterum cardinalem non ad gerendam legationem, sed ad divina oracula pro concione exponenda, cum ad id sacra eloquentia valeret, mittere; nec legati munus ipsi, ut deposcebant, posse committere, cum jam illud Pelagio demandasset, ad quem in iis, quæ ad legati Apostolici partes spectarent, confugere, ejusque imperiis obtempare hortatus est. Præterea ejusdem argumenti Epistolam[5] misit ad comitem Nivernensem, ubi susceptum ab illo profectionis Syriacæ consilium laudibus effert, et aliam Belvacensi electo, qua potestatem transfretandi fecit[6].

6. *Felicia crucesignatorum gesta in Ægypto, adjuvante exhortationibus et precibus Honorio.* — Pervenere interea ad Honorium sub Augusti mensem e crucesignatorum Pelusiacam Pharum obsidentium castris litteræ, quibus docebant belli molem in Ægyptum multiplices ob causas esse conversam, cum eo debellato regno Terra-Sancta Christianorum armis facile comparanda videretur; ex Ægypto nimirum infidelium copias effundi solitas, magnas inde a barbaris opes hactenus petitas, stetisse tamdiu Hierosolymitanas res, dum Ægyptus Damasceno regi non paruit; ubi ea regna sub eodem sultano coaluere, tum demum collapsam rem Christianam fuisse: præclaras vero rei regendæ spes affulgere, magnis jam molibus turrem Phaream in medio Nilo sitam obsideri, disjectam jam hostium classem. Quo vero statu Christiana res versaretur, Joannes rex Hierosolymorum, dux Austriæ patriarcha Hierosolymitanus, archiep. Nicosiensis, aliique præsules his verbis descripsere[7]:

[1] Reg. post eamd. Ep. — [2] Ep. MCLXXIII. — [3] Rich. de S. Ger. in Chron. — [4] Honor. l. III. Ep. I. — [5] Lib. II. Ep. MCCXCIV. — [6] Lib. III. Ep. CVIII. — [7] Apud Honor. l. III. Ep. XXXVIII.

7. « Congregato exercitu ex variis nationibus quantum potuimus navigium in magnis expensis curavimus ordinari, de confidentia Dei, cui non est differentia superare vel in millibus, vel in paucis, ac de vestra celeri subventione sperantes, illud attentavimus negotium, licet rebus et viribus impares infidelibus inimicis, quod nec a regibus vel ab imperatoribus novimus attentatum. Significamus igitur vobis, quod primi navigantes de exercitu Christiano tertia feria proxima ante Pentecosten applicuerunt portui Damiatæ, in quo accessu misericors Dominus mirabiles primitias gratiæ suæ nobis impendit, et futurum favorabilem se ostendit. Nam contra spem omnium, nullo infidelium resistente, licet multa millia essent in civitate et extra, pauci descenderunt de navibus ad terram, et ante præfatam civitatem libere castra posuerunt ». Prima illa agmina, quæ Pelusium applicuere, Colonienses ac Frisios fuisse indicat Jordanus[1], quibus comitem de Saroponte præfectum fuisse ait: « Exercitus capitaneum elegit comitem de Saroponte, et ad portum maris Damiatæ applicat et hostiles terras occupat ante regis et cæterorum adventum »; et infra: « Facta quoque est generalis fere lunæ eclipsis, eoque tempore multi barones de Francia cum populo copioso transfretare incipiunt, rex autem Hierusalem cum reliqua parte exercitus pervenit ad locum ». Hæc Jordanus, quæ vero secuta sint, ex memoratis litteris accipiamus:

8. « Eo quidem tempore, quo latores præsentium nuntii nostri recesserunt a nobis, status obsidionis talis erat. Siquidem erexeramus machinas nostras ad expugnandam turrim quamdam sitam intra fluvium, brachium Nili scilicet, a qua turri protenditur catena ferrea per medium fluvium usque ad civitatem, præstans impedimentum nostris navibus transituris ». Iis catenis littus clausum ait Godefridus[2], eo consilio, ne naves, quæ ex Æthiopia secundo flumine aromata devehunt, in mare non soluto vectigali evaderent: inde enim ea in alias longe submotas terrarum oras inferri consuevisse ingentesque opes ex eo sultanum conficere solitum: « Tamen in recessu nuntiorum ita processeramus in negotio Jesu Christi, quod naves et galeæ nostræ galeis inimicorum nostrorum in fluvio prævalebant, et in superiori parte fluvii consistebant, ita quod hostiles galeæ liberum navigium non habebant, nec aliorum Sarracenorum galeæ habebant aditum ad civitatem.

9. « His igitur vobis nuntiatis, supplicamus sanctitatis vestræ in Domino, et pro Domino, flexis genibus exorantes, quatenus Christiano exercitui magnis periculis exposito curetis misericorditer et celeriter subveniri. Non enim de virium nostrarum confidentia tantum onus subire præsumpsimus, sed de vestra post Deum sperantes subven-

[1] Jord. Ms. Bibl. Vat. sign. num. 1960. — [2] Godef. in Annal. hoc anno.

tione ausi sumus in remotis partibus obsidionem inchoare, et civitatem excellentissimam atque munitissimam impugnare. Qua obtenta firmiter speramus, ut totam possemus Ægyptum obtinere et Terram S., pro qua laboramus, finaliter obtinere ». Subjiciunt soldanum maximas contra Christianos copias contrahere, ac verendum, ut nisi matura auxilia concurrerint, demum fideles sub barbarorum potentia fatiscant, indeque res Terræ S. pessumdatum iri. Quibus Honorius permotus, Gallis aliisque, quos Januam confluxisse antea vidimus, religioso pro imperio præcepit, ut conjunctis armis animisque, versus Pelusium vela facerent, Ægyptumque cultui numinis subjicerent. Eadem Honorius crucesignatis aliis, qui ex Germania Venetias concurrerant imperia dedit, ut recto itinere Pelusium ad ferenda auxilia contenderent, ut testatur in litteris, quibus eorum animos, qui in Pelusii obsidione versabantur, excitavit; monuitque [1] promptissima ipsis auxilia suppeditatum iri: defigerent vero præcipuam in numine spem, ad cujus defendendam causam ancipites periculorum æstus penetrarant; illius ope suffultos numerosissimos hostium exercitus dissipaturos, continuis propterea precibus, ac vita ab omni vitiorum labe et contagione aliena, illius gratiam sibi comparare niterentur.

10. « Receptis litteris vestris et nuntiis, et intellecto quam arduam rem estis, de divino auxilio confidentes, aggressi, etsi subito concussa fuerint ossa nostra, dum paucitatem vestram respectu oppositæ multitudinis pensaremus, mox tamen occurrente nobis quod legitur: Dominum formidabunt adversarii ejus, et super ipsos in cælis tonabit; fuimus fiducia, et consolatione repleti ». Et infra: « Volentes autem operationi divinæ nostræ humilitatis ministerium adhibere, continuo Januam, Venetias, ac per alios Italiæ portus litteras nostras direximus, crucesignatos, qui ad portus ipsos convenerant, et convenire debebant, attentius exhortantes ac monentes, terrarum episcopis ac rectoribus, ut diligenter exhortentur eosdem, ut ad succursum vestrum celeriter festinantes, versus civitatem Damiatam in nomine Domini Sabaoth dirigant iter suum, etc. ».

11. Hortatur ad servandam mutuam animorum conjunctionem, atque cælestis auxilii exspectatione erigit, cum universa Ecclesia pro felici armorum piorum successu in preces sit effusa, ni tamen isti forte impuriore vita divinam in se iracundiam adsperarent, servarunt illi imperatam aliquandiu concordiam. Verum adventu Pelagii legati Apostolici animos fidelium fuisse divisos, scribit Jordanus, qui contentionis causam adducit: « Supervenit et legatus Pelagius, et cum rege (nimirum Joanne Hierosolymitano) qui prius exercitui dominabatur, colloquium suæ auctoritatis habuit, allegans quod ipse debebat exercitui præesse, quia et passagium erat per Ecclesiam ordinatum, et crucesignati ad suum regnum non pertinerent: rex autem verba dissimulans, pro domino se gerebat, ac per hoc exercitus est divisus, et quisque affectionem sui domini sequebatur ». Interea provolasse ingentibus succinctum copiis sultanum ad defendendum Pelusium, cujus bellicum apparatum nostris terrori fuisse vidimus ex ipsorum litteris, Christianosque ex adversa ripa lacessere cœpisse, Richardus scribit; sed promeruere divinum auxilium effusæ continuæ ab universa Ecclesia preces: post varios enim impressos impetus, ut idem auctor [1], Stadensis [2], Godefridus [3] ac Parisius [4], et alii tradunt, Pharea turris expugnata est. Non modico tamen cruore stetit victoria: addunt enim lectissimos viros navi impositos cum admotis scalis in turrim loricati certatim continua serie assilirent, tanto pondere diffractis iis, omnes in flumen, tristissimo nostris, hostique lætissimo spectaculo præcipites effusos: Christianos tamen resumptis animis novos impetus novis adhibitis machinis impressisse, ac Pharo tandem potitos, omnesque paucis exceptis, qui in signum victoriæ reservati vitæ, Acconemque missi, obtruncatos. Cujus munitissimæ turris expugnationem ita Godefridus describit: « Tandem magister Oliverius scholasticus Coloniensis ex puris eleemosynis pauperum ædificium construxit, in quo erant propugnacula et pons. Hoc opus in die S. Bartholomæi turri appositum est, Sarracenis viriliter in eadem turri se defendentibus, modo sagittis, modo lanceis, et maxime per ignem. Attamen divina clementia orationibus et lacrymis pauperum placata, extinctus est ignis in ponte, et turrim Christiani audacter intrant, et capiunt; et sic quidam ex Sarracenis sunt interfecti, quidam in Nilo submersi, quidam in aquam se projicientes evaserunt, et plusquam centum capti sunt ».

12. « Redacta in Christianorum potestatem Pharo, admota sunt Pelusii obsidioni castra, magnisque molibus ea civitas florentissima opibus, milite, commeatu muroque duplici munitissima urgeri cœpta, interea Saphadinus a crucesignatis propulsatus non diu pudori superfuit; Godefridus enim institutæ narrationi adjicit: « Post captam siquidem turrim in profundo Nili fluminis sitam, Sephadinus, inveteratus dierum malorum, dolore (sicut asseritur) nimio tactus, exhæredator fratruelium suorum, et usurpator regnorum Asiæ, mortuus est et sepultus in inferno ». Sic auctor; idem de Saphadini interitu, iisdem pæne verbis, Matthæus Parisius, qui hæc fusius prosequitur: additque Saphadino successisse Coradinum ejus filium, sævissimum hominem, quem ad satiandam ob Damiatæ obsidionem iracundiam, Hierusalem mœnia ac turres dejecisse ait, urbemque solo æquasse; sed hac de re proximo anno dicetur. Contraxit

[1] Honor. l. III. Ep. XXXIX.

[1] Rich. de S. Germ. hoc an. 1217. — [2] Stad. in Chron. — [3] Godef. in Annal. — [4] Par. Hist. Angl.

vero admodum, depressitque infidelium animos Pelusii obsidio, adeo ut ad conflandas copias educendaque ex arcibus præsidia illarum plures funditus everterint, quas adversum Christianos tueri non posse metuebant; ita tunc arx munitissima monti Thabor imposita ac septuaginta turribus cincta, a qua anno superiore rex Hierusalem propulsatus fuerat, excisa est[1] : tantum vero ex Pelusiaci belli eventu læto aut tristi omnium fluctuabant animi, ut Honorius Senonensi archiepiscopo scripserit in hæc verba[2] : « Rem aggressus est exercitus Christianus existens in partibus transmarinis, in qua consistit aut plena victoria, aut vincendi desperatio manifesta ; obsedit enim civitatem Damiatæ opulentam et magnam, etc. »

13. *Sollicitantur auxilia in opem Terræ-Sanctæ; ubi de Hospitalariorum et regis Cypri virtute.* — Augebant sane præ cæteris Pontificis vigilantissimi proferendæque religionis Christianæ cupidissimi animum illius successus curæ gravissimæ, quas in cæteros præsules etiam transfudit sollicitavitque [3], ut omni ratione crucesignatos ad ferenda auxilia maturare iter juberent, quos ut incitaret magis atque incenderet, rerum hactenus egregie a Christianis gestarum seriem exposuit, ut ex referenda victoria partem gloriæ decerperent : « Confisi autem de divino auxilio præsumimus meliora, cum Dominus faciens nobiscum signum in bonum impiissimum soldanum Sephadinum præcipuum malleum Sanctæ-Terræ nuper rebus humanis exemerit, et inter infideles discordiam immiserit generalem antiquo soldano Damasceno filio Saladini pugnante contra patruum suum, et filium ejus soldanos, et sic totam terram infidelium perturbante, ut alto consilio ejus, qui admirabili providentia cuncta disponit, manus converterint in seipsos, per quod sperandum est, quod Deus regnum eorum in seipso divisum disposuit desolare, qui etiam propugnatorum suorum devotionem respiciens, eis ex insperato tradidit turrim quamdam mirabilis fortitudinis, quæ sita in medio fluminis et protensis catenis ferreis accessum ad dictam denegans civitatem, eam inexpugnabilem reddere videbatur; tantæ siquidem latitudinis, ut trecenti armati consisterent in eadem, quos omnes cum ea in suorum fidelium manibus tradidit Dominus Deus noster, ac etiam in hostes suos tantum terrorem immisit, ut montem Thabor, quem in grande dispendium Christiani populi castellaverant, et alia quædam munita loca suffossis muris præ timore reliquerint, nullum locum sibi satis tutum putantes, si Christianus exercitus contra sæpe dictam prævaluerit civitatem.

14. « Hæc attendentes venerabilis frater noster patriarcha Hierosolymitanus, et episcopus Albanen. Apostolicæ Sedis legatus, necnon et charissimi filii rex et magistri Hospitalis et militiæ Templi, et S. Mariæ Theutonicorum Hierosolymitan. dux Austriæ, ac principes exercitus Romanorum aliique prælati, et magnates consistentes in obsidione prædicta, litteris suis et precibus, quæ lapidea etiam corda emollire possent ad lacrymas, nobis instantissime supplicarunt, ut cum expensæ, quas fecerunt et faciunt in machinis et galeis, ac alii bellici sumptus eos pecunia sic exhauserint, ut viris bello strenuis, qui pro defectu rerum remeare coguntur, necessaria ministrare non possint, et sic exercitus paulatim quotidie dilabatur, eis post Deum in cismarinorum auxilio totam spem habentibus, tam bellatorum quam pecuniæ succursum mittere festinemus. Monemus igitur universitatem vestram, et obsecramus per aspersionem sanguinis Jesu Christi, qui pro vobis tradidit semetipsum, quatenus ponentes ante oculos vestræ mentis, quantum gaudium quantaque exultatio erit justis in Domino, si cœptum negotium finem ipso dante habuerit exoptatum, et apud vos recogitantes e contra, quantam confusionem quantumque mœrorem contrarium afferret toti populo Christiano, præfato exercitui succurratis, sicut res expostulat festinanter; providentes, quod vos filii crucesignati proximo Martio, vel saltem Maio transfretetis, etc. »

15. Compellat archiepiscopos et episcopos, imperatque ut censurarum terrorem consignatis cruce militibus iter suscipere detrectantibus incutiant : tum provinciam imponit in sacri belli stipendia coactam redditruum vicesimam equitibus religiosis designatis a Sede Apostolica impertiant, quo necessaria auxilia instrui conflarique possint : tum ipsos exemplo suo incitat, ut qui præter cardinalium decimas, atque ab Innocentio III collatas pecunias ultra viginti marcharum millia pro bello sacro consumpserit, ac jam quinque millia in tam pio opere sit collocaturus. Cum vero de Joanne rege Hierosolymitano Templariisque atque Hospitalariis calumnia disseminata a malevolis fuisset, ipsos sacras opes in suos usus avertisse, eaque patriarchæ, legati, ducis Austriæ, aliorumque principum litteris ab iis depulsa fuisset, adeo ut e contra omne suum ærarium ad sustinendos in Pelusii obsidione sumptus effunderent præcepit, ut ipsorum integritatem promulgarent, ac tanquam veros Christi athletas, et Christianæ fidei defensores prædicarent; ad detergendam quoque ex aliorum populorum animis eamdem calumniam, ad alios Galliarum, Angliæ, et Siciliæ præsules scripsit[1] nefarium rumorem sopirent.

16. Præclarum vero de Hospitalariorum virtute edidit per hæc tempora testimonium Andreas Ungariæ rex in regio Diplomate [2], quo ad referendam iis equitibus gratiam, a quibus egregie exceptus fuerat, atque eximia charitatis Christianæ in proximum exempla explicari viderat, amplissima bona contulit, illorumque operam laudesque

[1] Godef. ubi sup. — [2] Honor. l. III. Ep. CXXXVI. — [3] Reg. post eamd. Ep.

[1] Lib. III. Ep. CXXXI. — [2] Extat apud Honor. l. II. Ep. MCCXXV.

his verbis æternitati commendavit : « Quia sacratissimum dominum Hospitalis S. Joannis Baptistæ de Hierusalem, prout antea didiceramus auditu, cum ad Sanctæ-Terræ subsidium accessimus, diversis virtutum operibus in totius Christianitatis profienum, et honorem resplendescere cognovimus, hujus sacratissimi collegii toto corde totisque viribus inhiantes desiderio, divinæ pietatis intuitu, in redemptionem animæ nostræ, et animarum prædecessorum nostrorum memoratæ domus meritis et interventu veniam apud Deum consequi cupientes; quasdam nostræ largitionis donationes et eleemosynas sanctæ domui Hospitalis de Hierusalem, in manu fratris Guarini de Monteacuto dictæ sanctæ domus Hospitalis venerabilis magistri, et omnium fratrum ejusdem domus præsentium, ac futurorum ad usus et proprietatem, et ad jus memoratæ domus, et ad possessiones perpetuas decrevimus fore largiendas.

17. « Nec immerito, cum illic personaliter hospitati videremus innumerum pauperum cœtum diurno pastu quotidie sustentari, fessos languidorum artus lectis terniis, variisque ciborum copiis refici, mortuorum corpora cum debita veneratione sepeliri, et ut in genere singulorum referamus, quæ per singula generum enarrare non possumus, ut Mariam et Martham, sacratissimum sæpe dictæ domus Hospitalis collegium, nunc variis sinceræ contemplationis usibus intendere, nunc contra Dei adversarios et hostes crucis Christi, adversus etiam Amalech incessabili perfectæ militiæ conflictu, de die in diem dimicare, etc. » Adjecit huic Diplomati Apostolicam auctoritatem Honorius, quod etiam Pontificio inseruit, ex quo hæc decerpsimus [1]; neque has solum donationes, verum alias etiam, tum ab eodem rege Hospitalariis [2], tum a Friderico Romanorum rege [3], atque a Treverensi archiepiscopo [4] factas magistro ac fratribus Hierosolymitani hospitalis S. Mariæ Theutonicorum.

18. Quod ad Andream Ungariæ regem attinet; ipse turpiter admodum e Palæstina, superiore anno exeunte, Tripolim se subduxerat, ac secum Hugonem Cypri regem traxerat, qui magno sui desiderio ac luctu omnes confecit; de quo hæc Jordanus : « Eodem anno, (nimirum præsenti), Hugo rex Cypri in Tripoli moritur, relicto Henrico parvulo IX mensium et duabus filiabus, una nupsit Gualtero comiti Brennensi, altera Isabella filio principis Antiochiæ ». Hausit gravissimum ex illius morte dolorem Honorius, cum egregii principis præclaræ virtutes magnam amplificandæ religionis exspectationem concitassent; atque ex ejus morte Cypri regnum variis tumultibus fluctuare cœperit, et auxilia, quæ Syriæ submittebantur, ob intestinum malum fuerint intercepta. Suscepit vero Pontifex reginæ ac filiorum patrocinium, ac Pelagio episcopo Albanensi A. S. L. tuendæ reginæ, et procerum qui tumultuabantur, comprimendæ temeritatis provinciam imposuit [1], tum summo Templariorum equitum magistro defendendo eidem regno incumbere jussit [2], ne Cyprii tumultus Terræ S. rebus perniciem afferrent; denique ingentem reginæ viduæ luctum his litteris delinire studuit [3].

19. « Ill. reginæ Cypri.

« Credimus, imo pro certo tenemus, quod pro morte claræ memoriæ H. regis Cypri viri tui eo fortius angustiæ te circumdant, et dolor animum tuum angit, quo tibi et liberis tuis gravius ex hoc sentis imminere dispendium, ac regnum Cypri vides sine regimine periculosius fluctuare. Unde nos, qui ejus vices in terris gerimus, qui est mœrentium consolator, tanto benignius tibi super hujusmodi dolore compatimur, quanto regem eumdem devotiorem Ecclesiæ Romanæ cognovimus, et rumor mortis ipsius nos vehementius conturbavit. Ne autem quisquam ex hoc contra te, aut regnum prædictum audaciam molestationis assumat, nos in consolationem doloris, et angustiarum tuarum solatium, tuam et pupillorum tuorum personas, ac regnum præfatum, sub Apostolicæ Sedis, et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti patrocinio communimus, districtius inhibentes, ne quis vos et regnum præfatum præsumat temere molestare. Nulli ergo etc. Dat. Lat. IV idus Jul. Pontif. nostri anno II ». Hactenus de Cypri ac Syriacis rebus : nunc ad Constantinopolitanas sermonem traducamus.

20. *Theodorus Comnenus Ecclesiæ conciliatus, et in clientelam Apostolicam receptus.* — Rediit ad conjunctionem Romanæ Ecclesiæ Theodorus Angelus Comnenus Epiri dynasta, ad quam ineundam Crotonensis episcopus atque Effrem eremita, qui ultro citroque ad Theodorum et Honorium commeabant, intercessere. Cum ergo Theodorus oratorum opera schisma abjuraret, Apostolicis imperiis obsequentem se fore polliceretur, ac Joannem Columnam tit. S. Praxedis presbyterum cardinalem legatum, qui una cum Petro in vincula abductus fuerat, libertati redditurum, Honorius episcopo Crotonensi Theodori absolvendi recipiendique in Ecclesiæ gratiam partes imposuit, mox atque legatus cardinalis Brundusium aut in alium locum qui tutus foret, se contulisset; tum præcepit, ut Latinis qui cum Theodoro versabantur, ex omnibus quæ compararent, pro belli sacri stipendiis decimas persolvere imperaret; in iis vero litteris Honorius nullam Petri imperatoris mentionem edidit ac nobis incompertum est, an e vivis discessisset in vinculis, an libertati imperioque fuerit restitutus.

21. Ambivit vero Sedis Apostolicæ gratiam Theodorus indictæ crucesignatorum expeditionis, adversus quæ ipsum a Venetis, Gallis, Ungaris et

[1] Lib. II. Ep. MCCXXV. — [2] Ep. MCCXXVI, MCCXXVII, MCCXXVIII. — [3] Ep. DCDLVII, DCDLVIII. — [4] Ep. DCDLIX.

[1] Ep. MCCLXX. — [2] Reg. post eamd. Ep. — [3] Ep. MCCLXVII.

Constantinopolitanis conflabatur, terrore adductus, quos omnes Honorius propositis, ut vidimus anno superiori, indulgentiis adversus ipsum concitarat. Pontifex vero cum omnes curas in recuperanda Syria proferendisque religionis Christianæ limitibus defigeret, ab instruenda contra Græcos expeditione facile destitit, oblatasque a Theodoro pacis conditiones admisit : imo tanta fuit ipsius conciliandi Ecclesiæ, Græcosque a schismate abducendi cupiditas, ut ipsum in Sedis Apostolicæ clientelam receperit [1], et crucesignatis, qui Venetias et Anconam confluxerant, intentato anathematis terrore ab invadenda Theodori Comneni, ut filii Ecclesiæ obsequentissimi ditione revocarit; quo argumento ad episcopum et clerum Venetum et Anconitanum litteræ sunt datæ [2]. Aliis vero litteris Theodorum est hortatus, ut promissa non scriptis, sed operi mandaret, legatum solveret atque alios, inopes maxime quos tenebat in vinculis, divina provocatus misericordia liberaret.

« Theodoro duci Comneno.

« Gratum gerimus et acceptum, quod sicut ex relatione venerabilis fratris nostri Joannis episcopi Crotonensis accepimus, ipsum et fratrem Effrem eremitam nuntios nostros hilariter recepisti, et honorifice pertractasti, ac dilectum filium nostrum Joannem tituli S. Praxedis presbyterum cardinalem A. S. L. honoras, et erga illum te mansuetum exhibes et benignum, tuamque personam ad sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ devotionem exponens, ac ipsam primam recognoscens et matrem, nobis obedire proponis, sicut devotus filius pio patri. Pro quibus devotionem tuam in Domino commendantes, ei a quo est omne datum optimum, et omne donum perfectum, gratiarum referimus actiones, suppliciter postulando, ut ipse, qui hæc tibi misericorditer inspiravit, det et perficere, ac perseverare in iis usque in diem Domini Jesu Christi. Super quo et tu ipse debes humiliter exorare, cum ad id et fides Catholica, quam tenes, ut credimus, te inducat, et fructus non modicus, qui ex hoc provenire tibi poterit, in præsenti præter æternæ gloriæ diadema, quod tibi, si perseveraveris, reddet Dominus justus judex.

22. « Inde est quod nos recepto pro te ab eodem episcopo, sicut ei per tuas litteras, quas coram nobis legi fecimus, præcepisti, corporali juramento, quod prædictum cardinalem omnimodæ restitues libertati, et filius obediens nobis eris, ex consueta clementia, qua Ecclesia consuevit ad se redeuntibus gremium aperire, te annumerandum duximus inter Ecclesiæ filios speciales, et petitiones, quas idem episcopus ex parte tua nobis porrexit, in quantum cum Deo potuimus, de fratrum nostrorum consilio exaudire curavimus, sicut per effectum evidenter apparet, firmiter æstimantes, quod et tu debeas adimplere promissa, prout Deum timentem et Catholicum virum decet.

[1] Ep. DCCCLXXXI. — [2] Ep. DCCCLXXXIV. et Reg. post eamd. Ep.

23. « Cum igitur sola perseverantia bravium accipiat virtutibus in stadio currentibus universis, nobilitatem tuam monemus et exhortamur in Domino, quatenus in devotione ac obedientia Apostolicæ Sedis, et nostra sic firmiter perseveres, id potius per exhibitionem operis, quam per scripta monstrando, quod et divinam gratiam merearis, et favorem Apostolicum plenius obtinere. Præterea, cum ex injuncto nobis Apostolatus officio, te ac alios Ecclesiæ filios debeamus ad pietatis opera invitare, nobilitatem tuam rogamus attente, et monemus in remissionem tibi peccaminum injungentes, quatenus divinæ pietatis intuitu, et nostrarum precum obtentu, captivis aperias viscera pietatis, et pauperes præsertim,et alios, de quibus nullum potest tibi commodum provenire, restituas libertati, ut et misericors Dominus te a tuorum absolvat vinculis peccatorum, qui se illis non dimissurum testatur, qui fratribus non dimittunt : sollicite recolendo, quod judicium sine misericordia fiet ei, qui non facit misericordiam, beato Jacobo attestante. Dat. Lateran. VIII kal. Feb. Pont. nostri anno secundo ».

24. *Joannes cardinalis Columna legatus Constantinopolim.* — Dimissum a Theodoro Comneno Joannem Columnam cardinalem tradit Ricchardus [1] Constantinopolim ad gerendum legati munus se contulisse. Imposita in primis illi provincia est, ut docent litteræ Pontificiæ [2], clericis Constantinopolitanis, qui multa mala ab impiis hominibus pertulerant, opem ferret; tum de nonnullis quæ adversus canonicas sanctiones a Græcis gerebantur a legato ipso consultus illud agendum rescripsit, quod titulo de transactionibus inseritur [3]; deinde abdicationes antistitum ab episcopali munere recipiendi, eosque Ecclesiis aliis præficiendi potestatem ipsi legato fecit [4] atque alia tribuit privilegia [5]; postremo hæc de pallii usu pro Corinthiensi archiepiscopo scripsit [6] :

25. « Cum in generali Concilio provida sit deliberatione statutum, ut Constantinopolitanæ sedis antistes, postquam a Romano Pontifice receperit pallium, quod est plenitudinis officii Pontificalis insigne, præstito sibi fidelitatis et obedientiæ juramento licenter suis suffraganeis pallium largiatur, recipiens pro se professionem canonicam et pro Romana Ecclesia sponsionem obedientiæ ab eisdem, discretioni tuæ per Apostotica scripta mandamus, quatenus eidem archiepiscopo, quem ex prædicta causa duntaxat super usu recepti taliter pallii nolumus impediri, utendi eo libere tribuas facultatem. Dat. Later. IV kal. Novemb. Pontific. nostri anno tertio ». Constantinopolitanum vero patriarcham, cujus modo facta est in Apostolicis litteris mentio, redarguit [7] Honorius, quod nonnulla sibi arrogaret, quæ ad Romanum Pontificem pertinerent.

[1] Rich. de S. Germ. in Chr. — [2] Honor. l. II. Ep. MCLXXIII, MCLXXIV. — [3] Cap. ex parte. Extr. de transact. — [4] Lib. III. Ep. LXI. — [5] Ep. LXII. — [6] Ep. XCV. — [7] Lib. III. Ep. XXIV.

26. « Sicut [1] ex relatione multorum accepimus, tu supra te volens extendere alas tuas, simplices clericos et cum cappis manicatis interdum legatos de tuo latere dirigis cum ea plenitudine potestatis, qua legati Sedis Apostolicæ diriguntur. Illi enim per patriarchatum tibi commissum causarum audientiam, quæ ad te, vel ad ipsos per appellationem minime deferuntur, sibi vindicare præsumunt, et inconsultis prælatis eorum subditos excommunicant, excommunicatos absolvunt, præponunt episcopos archiepiscopis suis metropolico jure subjectos; appellationibus non deferunt, quas... ntingit ad Sedem Apostolicam interponi, et eis, qui in episcopos manus injiciunt violentas, absolutionis beneficium impendendo, cum tales juxta privilegium tutum ad Romanum sint Pontificem destinandi, Ecclesiastica etiam beneficia conferunt, non exspectantes quod ad te potestas eadem conferendi juxta Lateranense Concilium devolvatur ». Et infra :

27. « Insuper nuper G. Constantinopolitan. canonicus a te transmissus ad partes Thebarum, et Achaiæ legatus, veniens Andrevillam, litteris suæ legationis ostensis, terras nobiliorum virorum G. principis Achaiæ, et O. de Rocha domini Athenarum, sine rationabili causa sententiæ subjicie nsinterdicti, prælatis eorum injunxit, ut interdictum hujusmodi tam per se quam per suos subditos inviolabiliter observarent; propter quod ipsi ad Sedem Apostolicam appellarunt appellationi suæ festum Omnium Sanctorum terminum præfigentes : sed idem G. appellationem more suo temere parvipendens, interdicti sententiam postmodum protulit in eosdem, etc. » Id genus alia illi exprobrat; denique graves minas intentat, ni cœptis desisteret.

28. « Et quidem si hæc ita se habent, quæ sunt specialiter Romani Pontificis usurpando, et aliorum justitiam, ipsos multipliciter opprimens, invadendo, videris non pastoralis curam regiminis, sed thronum superbiæ ac pestilentiæ cathedram conscendisse. Cum igitur, quantacumque dignitate præfulgeas, te nobis scias esse subjectum, qui tempus accepimus justitiam judicandi, et quantumcumque tibi deferre velimus, dissimulare non possumus nec debemus talia contra Deum ». Dato vero ad universum clerum Constantinopolitanum Diplomate, Constitutionem Innocentii, qua cavebatur, ne patriarchæ electio, nisi in S. Sophia Ecclesia haberetur, firmam esse jussit [2]. Neque de Gaufrido Achaiæ principe illud reticendum, Honorium ejus rogatu crucesignatis mandasse [3], uti principatum illius tuerentur. Atque hæc de rebus Orientalibus dicta sint.

29. *Pisani conciliati Ecclesiæ, donati privilegiis, cum Januensibus pacem ineunt.* — Acturi de reliquis, præmittamus quæ cum Italis gesserit hoc anno Honorius papa. Resipiscentes in primis Pisanos [1], Vercellenses, Alexandrinos [2]; Ferrarienses [3] ad consortium fidelium, e quo exacti fuerant, admisit: nec Pisanos modo in gratiam recepit, verum beneficiis est prosecutus, eorumque Ecclesiam privilegiis auxit, quæ litteris ad Vitalem eorum archiepiscoporum exaratis continentur [4], e quibus hæc decerpimus.

30. « Honorius, etc.

« Legationem quoque Sardiniæ a prædecessore nostro papa Urbano, prædecessoribus tuis concessam, et felicis memoriæ Innocentii Secundi, Eugenii, Anastasii, Cælestini, et Innocentii Tertii Romanorum Pontificum privilegiis in perpetuum roboratam, tibi tuisque successoribus præsentis scripti pagina confirmamus, et confirmationem ipsam ratam et inconvulsam perpetuis temporibus decernimus permanere. Denique ut Pisana civitas, quæ favore cælestis numinis de inimicis Christiani nominis victoriam frequenter obtinuit, et eorum urbes plurimas subjugavit, amplius honoretur, equo albo cum nacco albo in processionibus utendi, et crucem, vexillum scilicet Dominicum, per subjectas vobis provincias portandi, etc. Datum Laterani per manum Rainerii S. R. E. vice cancellarii VI idus Februarii, Indictione sexta, Incarnationis Dominicæ anno millesimo ducentesimo decimo septimo (inita scilicet anni ratione a festo Annuntiationis die), Pontificatus vero domini Honorii papæ Tertii anno secundo ».

31. Scripsit etiam de iis ad archiepiscopos [5], cæterosque Sardiniæ præsules atque ad clerum populumque Pisanum [6]. Eosdem insuper Pisanos ipso Pontifice auctore pacem cum Januensibus hoc anno pepigisse testatur Apostolicum Diploma, quod extat in Ms. libro privilegiorum Rom. Ecclesiæ, præterea rogatus Honorius ab eodem archiepiscopo, num delegare posset in diœcesi sua laicum judicem, coram quo clerici a laicis postulati ex Pisanæ Ecclesiæ consuetudine causas dicerent. id fas esse respondit [7]. Cæterum duo prænobiles Pisani Ubaldus ac Lambertus fratres, opibus, potentiaque florentes, bellum hoc tempore ad invadendam Sardiniam Sedis Apostol. stipendiariam atrox gesserunt : quorum impetus cum incusso censurarum terrore nullo modo retardati essent, Honorius ad illos armorum vi frangendos se convertit, propositisque indulgentiarum prœmiis, Mediolanenses excitavit [8], ut Mariani Turritani judicis, sive reguli, imminente Martio, transfretaturi ad defendenda B. Petri jura signa sequerentur, eodemque argumento [9] Januensibus Pisanisque Ecclesiæ conciliatis litteræ exaratæ. Cæterum non Pisanos modo, verum plures quoque alios maxime religiosos viros officiis et gratiis ornavit Honorius, uti

[1] Lib. II. Ep. MII. — [2] Lib. II. Ep. DCDLX. — [3] Ep. MCCXXXIX, MCCXL.

[1] Ep. DCCLXXVIII, DCCLXXXI. — [2] Ep. MCXLV. et l. III. Ep. CXI. [3] Apud Honor. l. II. Ep. MXXIV. — [4] Ep. DCCCLXVIII. — [5] Lib. II. Ep. DCCCLXIX. — [6] Ep. DCCCLXX. — [7] Ep. MCCLXXXIX. — [8] Lib. III. Ep. CXVII. — [9] Reg. post eamd. Ep. et Ep. XXXI.

ejus Diplomata ostendunt[1], sumptoque Forosempronensium patrocinio, Fanensibus a quibus forum Sempronium excisum fuerat, imperavit[2], ne in patrias sedes redire volentibus moram et impedimentum afferrent, vel molestiam exhiberent, tum prænobilis pueri Henrici Frangipani[3] arrepto patrocinio Terracinenses ad servanda illius jura est cohortatus, in quibus litteris hæc in Frangipanæ clarissimæ familiæ laudem exaravit : « Invicta fides, et devotio indefessa, quam magnifici viri antiqui Frajapan. a progenie in progenies erga Romanam Ecclesiam habuerunt, nobis efficaciter persuadet, ut nunc eorum superstites paterno complectentes affectu, eos favorabiliter foveamus, et ipsorum jura illæsa servemus, etc. Dat. Romæ apud S. Petrum nonas Maii, Pontif. nostri anno secundo ». Eodemque exemplo Epistolam misit ad Pipernates[4].

32. *Honorii curæ in pacificandis dissentientibus populis.* — Ut benemeritos de Ecclesia patrocinio Apostolico munitos ab injuriis hostium vindicavit, beneficiisque ad servandam fidem provocavit, ita nonnullorum potentiam audaciamque frænare censuris conatus est. Arcuit[5] fidelium communione Viterbienses ob affectos gravissimis injuriis viros Ecclesiasticos, atque Florentino episc. mandavit[6] ne quem in clericalem ordinem cooptaret, donec Florentini legem revocarent quam tulerant, ut clerici paternam hæreditatem adire non possent. Repressit Bodienses qui episcopum suum in exilium egerant, quibus idcirco Placentinos favere vetuit[7]; increpuit Bononienses cives in comitissæ Mathildis ditionem, quæ ad Romanam Ecclesiam pertinebat, ausos invadere : objurgavit Mediolanenses[8] qui adversus Œcumenicæ Synodi decreta et data Sedi Apostolicæ promissa, expeditionem adversus Parmenses et Cremonenses parabant[9] : Placentinos vero qui jurisjurandi Rom. Pontifici præstiti religione spreta, Mediolanensium partibus studebant, intentato censurarum terrore perculit. Ac sane insignis tum fuit Mediolanensium inconstantia, qui cum supplices ab Apostolica Sede sacrorum communioni restitui flagitassent, eaque amovendi interdicti provincia Bergomensi antistiti, et electo Mediolanensi imposita fuisset, ut ex litteris VII kal. Mart. hujus anni datis constat[10], mox a promissis deflexere ; iterum tamen ad officium revocati sunt ; atque reversos Ugolini Ostiensis episcopi A. S. L. opera, cum Cremonensibus ex Pontificis præscripto, concordiam iniisse ostendunt Apostolicæ litteræ[11], quibus illam Honorius auctoritate sua munivit, firmavitque : quemadmodum etiam initam pacem eosdem Mediolanenses inter ac Papienses superiori anno comprobarat[1]. Hæc de Apostolicis in conciliandis dissentientibus populis reducendisve ad officium Honorii curis suffecerint : nonnullarum modo rerum sacrarum, quæ maxime Pontificii muneris sunt, afferenda historia est. Occurrunt primo ea quæ in Regesto Vaticano de episcopis ab Honorio sacris Pontificalibus initiatis traduntur[2] : « Istos dominus Honorius PP. III consecravit anno Pontificatus sui tertio, Nepesinum episcopum, Sypontinum archiepiscopum, Tudertinum episcopum, Portuensem episcopum, Tusculanum episcopum, Colocensem archiepiscopum, Carnotensem episcopum, Pensacariensem ».

33. *Acta de Willelmo archiepiscopo et Joanne eremita inter sanctos adscribendis.* — Adscripsit etiam idem Pontifex sanctorum numero Willelmum archiepiscopum Bituricensem, quem cæleste numen gloriæ suæ participem esse editis maximis miraculis ostenderat, quæ cum ad sacrum examen revocata essent, deque ejus vitæ sanctitate oculati testes sacramento adacti, sacros illi honores, ut gratia apud Deum florentissimo atque ad obtinenda precibus divina beneficia magna auctoritate pollenti decrevit : qua de re Diploma Apostolicum clero populoque Bituricensi exaravit[3], in quo post celebratam numinis in servos suos munificentiam subjungit :

« Honorius, etc.

« Ipsis miraculis, quæ inquisitores prædicti nobis sub suis sigillis inclusa, prout in mandatis receperant, transmiserunt, examinatis per quosdam de fratribus nostris primitus diligenter, ea demum in pleno consistorio fecimus solemniter recitari, et cum sanctitatem morum et signorum virtutem ad favorem petitionis, pro qua prædicti archiepiscopus et canonici, una cum episcopis et prælatis Bituricensis provinciæ aliisque quampluribus vehementer instabant, concurrere videremus, divinum et humanum secuti judicium, de fratrum nostrorum consilio, post multam deliberationem habitam cum eisdem, sancti meritis confidentes, ipsum sanctorum Catalogo duximus adscribendum ; statuentes, ut in die depositionis ipsius ejusdem festivitas devote a vobis, et aliis Christi fidelibus annis singulis de cætero celebretur. Quocirca devotionem vestram monemus in Domino et hortamur, per Apostolica vobis scripta præcipiendo mandantes, quatenus ejusdem sancti memoriam cum celebritate debita venerantes, ejus apud Dominum suffragia humiliter imploretis. Datum Romæ apud S. Petrum, XVI kalend. Junii, Pont. nostri anno secundo ». Aliis vero litteris[4] archiepiscopo Bituricensi, cui metropoliticam dignitatem a Paschale II Rom. Pont. attributam confirmavit[5], collocandi in honorificentiore loco sacri pignoris potestatem fecit, ac fidelibus trans-

[1] Lib. II. Ep. DCCCLXXII, DCCCLXXXVII, DCCCXCIII, DCDXVIII, MXC. l. III. Ep. CCXXIV. — [2] Ep. MXLIX. — [3] Lib. II. Ep. DCDLXXII. — [4] Reg. post eamd. Ep. — [5] Lib. II. Ep. MCCXCII, MCCXCIII. — [6] Lib. III. Ep. XL. — [7] Honor. l. III. Ep. LXX, LXXII. l. II. Ep. DCDXCIX, MCCXIV. — [8] Ep. DCCLXXX. — [9] Ep. DCDXLI, DCDLIV, DCDLIII, DCDLXXIII, MCCXVI, MCCLX, MCCLXI. l. III. Ep. XLII. — [10] Lib. II. Ep. DCDXXVII. — [11] Lib. III. Ep. CXCIX.

[1] Lib. II. Ep. DCXXXIII. — [2] Lib III. post Ep. CXXXVI. — [3] Lib. II. Ep. MXCVII. — [4] Ep. MXCVIII. — [5] Ep. MCXVII.

lationis papam cohonestaturis præsentia sua, vel singulis annis eo recurrente die ad ejus sepulchrum accessuris, quadraginta dierum indulgentiam proposuit; ejusdem vero Willelmi sanctorum Catalogo appositi Vincentius[1] atque ex eo novatores[2] meminere.

34. Efflorescente etiam in dies Joannis eremitæ sanctitatis gloria, quam a morte ad vitam excitati, variisque perniciabilibus morbis ejus suffragiis sanati homines efferebant, rogatus Honorius est a religiosis viris S. Mariæ de Gualdo, ut illum sanctis annumeraret; qui in ea re magnam consilii maturitatem adhibendam ratus, Bragonariensi et Lutherino episcopis ac priori S. Fortunati diœcesis Beneventanæ provinciam tradidit[3], ut de viri illius pii vita ac miraculis inquirerent : « Tanto (inquit) maturiori consilio circa ea censuimus procedendum, quanto in iis citius, quam in aliis, mole carnis gravatus humanæ considerationis intuitus potest falli. Quapropter prudentiæ vestræ, de qua fiduciam gerimus pleniorem, per Apostolica scripta mandamus, quatenus inquiratis, tam de vita ipsius eremitæ, quam de miraculis supra dictis diligentius veritatem, et quod super iis inveneritis, sub sigillis vestris nobis remittatis inclusum; ut præeunte divina gratia et sequente, statuamus exinde quod fuerit statuendum. Datum Romæ apud S. Petrum III non. Jun. Pont. nostri anno II ». Quod etiam iisdem pæne verbis scripsit tum de servo Dei Guillelmo de Paradito abbate, ad Lundensem archiepiscopum[4], atque episcopum Roschildensem, et abbatem quemdam Cisterciensis Ordinis; tum etiam ad archiepiscopum Auxitanum[5], Consuranensem episcopum, atque Bonifontis abbatem diœcesis Convenarum, de Bertrando Convenarum episcopo, miraculis clarissimo.

35. *D. Dominici miracula, et ejus Ordinis diffusio.* — Emicuit quoque Romæ per hæc tempora D. Dominici sanctitas, dum enim sacris concionibus magno cum Christi fidelium emolumento operam daret, adolescentem Napuleonem nomine, Stephani cardinalis Fossænovæ ex (1) fratre nepotem, ab equo dejectum, collisumque, ac subita morte extinctum, ad vitam revocavit; eaque occasione S. Hyacinthus Cracoviæ canonicus religioso Prædicatorum Ordini adscriptus est. Ivo enim electus Cracoviensis episcopus, quem alii ejus patruum, alii vero consanguineum appellant, in urbem una cum ipso se contulerat, cumque egregio excitati mortui edito spectaculo interfuisset, Dominico intima consuetudine conjunctus, Hyacinthum ipsum nonnullosque alios in regulari disciplina erudiendos tradidit, ut Prædicatorum familia in Poloniæ regno propagari posset : quod postea mirifice factum. Hæc pluribus Joannes Longinus[1], tum ii qui res SS. Dominici[2] et Hyacinthi[3] præclare gestas scriptis commendarunt; cæterum Ivonis in Urbem adventus eam causam Longinus affert, quod electionis suæ ad Cracoviensem episcopatum petendam confirmationem advenerit, cum Vincentius illo episcopatu abiisset, seseque religiosæ servituti apud Cistercienses magna cum virtutis laude consecrasset. Quod rursus ad S. Dominicum attinet; tradit Theodoricus[4], ipsum per id tempus Romæ commorantem duos alios a mortuis excitasse, atque apud S. Xistum, ubi cum sociis degebat, admiranda patrasse, quam deinde Ecclesiam, cum æde S. Sabinæ in Aventino monte Pontificis jussu commutavit, traductis ad illam monialibus, anno sequenti, S. Mariæ Transtiberinæ, quarum vir Dei, imperante Pontifice, spiritualem administrationem, regimenque suscepit.

36. Interea quomodo Reginaldus decanus, eruditione virtuteque præclarus Romam venerit cum episcopo Aurelianensi, atque B. Dominicum allo-

[1] Vinc Spec. hist. l. XXX. c. 185. — [2] Cent. XIII. c. 10. col. 1037. — [3] Honor. l. II. Ep. RCLXI. — [4] Ep. MCXXIV. — [5] Lib. III. Ep. CXLI.

[1] Long. Hist. Pol. l. VI. an. 1218. — [2] Theod. l. II. c. 2 et 3. apud Sur. tom. IV. die IV Aug. — [3] Leand. Albertus apud Sur. tom. IV. die XVI Aug. et alii. — [4] Theod. ubi sup. c. 3. etc.

(1) Post illud : « Nepote Stephani cardinalis Fossænovæ », adde ex Annalibus contractis : « Præsentibus multis cardinalibus etc. qui in cœnobio S. Xisti convenerant : rem insignibus instructam circumstantiis antiquus Vitæ scriptor his verbis recenset (*a*) : Vir Dei egressus ibat ubi corpus defuncti jacebat miseranda contusione nimis dissipatum, et horribiliter deturpatum, (collisus scilicet a ferociente equo in terram fuerat adolescens) : præcepit ergo in quamdam domum reportatum recludi; fratri vero Tancredo et aliis, qui secum erant dixit, ut sibi pro missa celebranda altare præpararent. Ibant ergo cardinales cum his qui aderant, et abbatissa cum sanctimonialibus suis ad locum ubi tunc sacerdos S. Dominicus salutarem hostiam immolabat, qui altari sacro cum summa assistens, ut solebat, reverentia, immenso perfusus est lacrymarum imbre. Cum ergo Corpus Domini Jesu tenens piissimis manibus elevasset in altum, cunctis qui adfuerunt videntibus et stupentibus, ipse pater a terra in altitudinem cubiti unius elevatus est, corpusque terrenum et grave devotionis et gratiæ spiritu sursum divinitus attollente. Oblationis itaque salutaris officio devotissime terminato, pater beatissimus ad corpus defuncti Domini misericordiam invocaturus accessit; sequebantur cardinales cum famulis suis, necnon domina abbatissa cum sanctimonialibus suis cum mœrore et fiducia, quid facturus esset Dominus pro gloria nominis sui penitus ignorantes. Stans autem vir piissimus ad corpus exanime, caput et cætera membra conquassata ex casu, pedes quoque manu sua sanctissima tetigit ordinate et dulciter componendo; in hunc modum cum secundo fecisset ac tertio, vultum quoque dilaceratione deformatum, aliaque membra locis suis coaptasset, surgens ab oratione fecit signum crucis super eum : tunc stans ad caput elevatis manibus in cælum virtute divina elevatus est ipse a terra, super altitudinem cubiti suspensus in aere, et magna voce clamavit : O adolescens Napoleon, in nomine Domini nostri Jesu Christi tibi dico : Surge; et statim, videntibus cunctis, qui ad tam grande spectaculum confluxerant, sanus et incolumis surrexit et dixit suscitatori suo : Pater, da mihi manducare, et vir pius dedit ei cibum et potum, qui sanum et hilarem, nullumque læsionis signum habentem reddidit ipsum patruo suo domino Stephano, venerabili scilicet SS. Apostolorum cardinali : jacuerat autem mortuus a mane usque ad horam nonam; suscitatus autem est, ut opinor, XVI kalend. Martii, in die martyris Valentini ». MANSI.

(*a*) Ms. Arch. Vat. signat. num. 1218. Vit. S. Dominic. l. II. c. 6.

cutus, religiosum ejus Ordinem ingredi exoptaverit, memoratus supra auctor pluribus prosequitur [1]; ex quo hæc de objecto ægrotanti tum temporis admirabili viso afferre suffecerit : « Morbo ingravescente, natura succumbens deprimitur, et salus a medicis desperatur, confidens autem in Dei virtute beatus Dominicus, ad preces se convertit. Illo orante, magistro Reginaldo vigilanti, et ardore febrium admodum æstuanti, regina cœli virgo mater apparuit visibiliter cum duabus speciosissimis puellis, dixitque ei : Pete a me quod vis, et dabo tibi. Deliberanti quid peteret, altera ex puellis illi suasit, ne quid peteret, sed se totum beatissimæ matris Dei permitteret voluntati. Ille salubri parens consilio, illius se penitus subjecit arbitrio. Tum mater Dei extendens manum virgineam, ægri oculos, aures, nares, os, manus salutari, quam attulerat, unctione linivit, proprias verborum formulas ad singulas unctiones proferens. Porro ad pedum unctionem ita dixit : Pedes tuos in præparationem Evangelii pacis perungo ; et ad renes dixit : Stringantur renes tui cingulo castitatis : Omne quoque Prædicatorii Ordinis habitum ei demonstrans : Hic est, inquit, habitus Ordinis tui. Atque ita et ab ægrotantis oculis cælestis illa visio, et a toto corpore morbus omnis ablatus est, stupentibus medicis, quorum judicio vita ejus desperata fuerat. Nihil horum latebat beatum Dominicum, quippe cujus meritis et intercessione Reginaldo contigisset ea visio. Tertio inde die, cum assideret Reginaldus beato Dominico, rursus adfuit clementissima Virgo, et ut erat pollicita, unctionem illam in Reginaldo iteravit. Aderat tum religiosus quidam ex Ordine Hospitali, qui testabatur se vidisse beatissimam Virginem totum Reginaldi corpus sua manu perungentem. Illa salutaris unctio corpus ejus ab omni concupiscentia adeo purgavit, ut quemadmodum ipse fassus est, nec primi in eo motus postea extiterint ; verum hæc omnia beatus Dominicus, ab eo adjuratus, non prius revelare voluit, quam ille e vita excessisset ». Eodem anno VII kal. Maii ad cælestes nuptias evolasse traditur B. Francha virgo, abbatissa Placentina, miraculis clarissima ; cujus gesta summatim ex perantiquo illius Ecclesiæ Breviario exscripta extant in nostra bibliotheca. Atque de Italicis rebus hactenus : jam reliqua hujus anni exponamus.

37. *Obitus Othonis imperatoris.* — « Anno Domini MCCXVIII », inquit Urspergensis [2], « Otho imperator obiit » ; eadem alii [3] : ex quibus Albertus Stadensis : « Anno Domini MCCXVIII, Otho imp. anno regni sui XX, in castro Hartersburg ineffabili contritione compunctus, ita ut coquinariis suis præciperet, ut collum suum conculcarent, XIV kal. Junii obiit, a Sifrido Hildesemensi episcopo absolutus. Hanc absolutionem papa Honorius confirmavit. Sepultus est autem in Brunswich. Castrum Worda a Bremensis Ecclesiæ ministerialibus occupatur. Rex Fridericus Herefordiæ celebrata curia in imperio confirmatur, etc ». Sic ille, quibus respondent tradita a Richardo notario [1], Godefrido [2] atque aliis [3]. Is tandem finis Othonis, qui multis abhinc annis ab Innocentio Romano Pontifice anathemate damnatus, demum morti proximus, divino munere obtinuit, ut ad pœnitentiam atque ad Ecclesiam reverteretur, ut nullius prorsus desperanda sit correctio, quod ex sacris litteris recte monuit Augustinus. Hic vero non duximus reticendum, nos hactenus Othonis ut imperatoris annos notasse, non quod imperii jura gereret, cum exauctoratus a Rom. Pontifice esset, vetitumque ne quis eo nomine ipsum dignaretur ; sed in eo Baronii in re simili exemplum secutos, ne in consignandis temporibus historiæ series confunderetur. Neque involvendum silentio visum anno insequenti cœlitus objectum piissimæ Christi famulæ, scilicet Othonis materteræ, cui imperatoris anima, primum suffragia exposcere, tum purgatorii ignis pœnis soluta, gratias maximas agere, quod visum a Thoma Cantipratensi hisce verbis enarratur [4].

38. « Othone imperatore mortuo quædam cognata ejus in monasterio virginum præerat, quæ zelo castimoniæ circa subditas mire fervebat. Observans ergo die quadam fenestram locutorii, summo mane quemdam leniter pulsantem audivit, qua aperta, ecce imperator apparens materteræ dixit : Defunctus ego sum, et in purgatorio pœnis excrucior. Dirigas ergo nuntios ad diversa et devota cœnobia, et decies mille psalteria pro me legi facias, ita ut ad singulos psalmos decem ictuum disciplinæ, et ad unumquemque versum addatur salutatio Angelica : *Ave Maria ;* et oratio Dominica, *Pater noster ;* psalmus vero, *De profundis*, quando accipitur disciplina, dicatur. Talibus remediis post mortem vivens merui liberari. (Et nota quod idem Otho, benignissimus imperator, anno præcedenti mortem suam, infinitam annonam tempore caristiæ diversis monasteriis, et pauperibus diviserat larga manu). Nec mora, missis nuntiis, ut præcepit materteræ, negotium ejus ab omnibus summa cum devotione susceptum est et perfectum. Apparens ergo dictæ materteræ ad eumdem locum fenestræ, quem diximus, in aurora, tanta claritate circumdatus est, ut illa nullo modo eum cerneret, sed audivit : Gratias reddo tibi, et pro me misericordissimo Domino gratias age, quia jam a pœnis ereptus, ad gloriam transeo sempiternam. Nec mireris, lector, quia ab illis audivi qui interfuerunt diutino languori ejus et morti, quod omni die sacerdotibus Christi dorsum

[1] Ibid. c. 11, 12. — [2] Ursp. in Chron. — [3] Stad. in Chron. God. in Annal. gesta S. Lambert. episc. et Chr. Citiz. Long. Hist. Pol. l. VI. et alii plures.

[1] Rich. de S. Germ. Chr. — [2] Godef. in Annal. — [3] Crantz. in Saxon. l. VII. c. 35. aliique recent. — [4] Th. Cant. l. II. c. 35. num. 19.

suum tradidit flagellandum, et ejus contritio tanta fuit, ut ille cujus superius fecimus mentionem, vere dignus Conradus Hildesemensis episcop. testaretur, vix se posse credere, quod Otho imperator, post tantam contritionis pœnitentiam, vel ad horam post mortem purgatorium sustineret ». Occasione vero Othonis abs re non erit alienum id genus aliud facinus a principe alio ad exitum vitæ perducto, per hæc tempora editum, atque a Cæsario his verbis litteris traditum [1] :

39. « Ante hoc triennium (monumentis hæc consignabat anno circiter MCCXXI) defunctus est Philippus comes Namurcensis, vir potens et nobilis, filius Balduini comitis Flandriæ : antequam moreretur, tantam ei contulit Dominus in infirmitate contritionem, ut talis contritio non esset visa in aliquo homine nostris temporibus ; quatuor abbatibus Ordinis nostri simul et sæpe confessionem suam facere consuevit, in tantum se accusans, tantum plangens, ut omnes ad lacrymas provocaret. Nec ei ista sufficiebant, quin laqueum collo suo injiceret, rogaretque confessores suos, ut se traherent in plateam, dicens : Sicut canis vixi, dignum est ut moriar sicut canis : filias fratris sui Balduini comitis, qui factus fuerat rex Græciæ, tradiderat regi Franciæ, cujus filiam duxerat uxorem : quidam dixerunt, quia vendiderit eas, de quo facto plurimum dolebat. Deportari se fecerat in pauperrimam domum civitatis suæ, in qua pauper spiritu migravit ad Dominum. Volens autem pius Dominus tantam ejus remunerare contritionem, miraculis eum glorificare dignatus est, tanquam dilectum confessorem : sepultus in Ecclesia Sancti-Albani martyris, in qua ipse instituerat conventum canonicorum, de suis justis redditibus, eis stipendia adhuc sanus ordinans, tantis usque hodie signis coruscat, ut de remotis regionibus infirmi advenientes ad ejus tumbam sanitatem recipiant, ipsamque terram circa sepulchrum effodientes, secum pro benedictione deportent ».

40. *Ecclesiis Olmucensi et Pragensi consulit Honorius.* — Sed ad res Germanicas revertamur. Hoc anno Honorius Olmucensi episcopo mandavit[2], ut Ecclesiasticum interdictum apud exempta etiam monasteria in Pragensi diœcesi servandum curaret, tum ipsum functione episcopali interdixit[3], quod in eadem diœcesi celebrasset. Pragensi vero episcopo provinciam commisit[4] sacerdotia auferendi a canonicis suis, qui ab Ecclesiastici interdicti legibus descivissent. Dein latam ab Innocentio III anathematis sententiam adversus Waldemarum, qui in sedem Bremensem, uti suo loco diximus, per summam tyrannidem invaserat, ratam firmamque esse jussit[5], datis ea de re ad universos Bremensis diœcesis Christi fideles Apostolicis litteris; porro Bremenses, superiori anno Waldemaro exacto, Gerardum legitimum episcopum suum in Ecclesiam illam induxisse, refert Albertus Stadensis[1], quamobrem iratum Othonem, una cum fratre, Bremensem provinciam incendio ac direptioni tradidisse. Consultus vero Pontifex, quid agendum esset de mortuorum cadaveribus, quæ ab schismaticis sub Waldemaro Ecclesiasticæ sepulturæ mandata fuerant, exhumanda non esse respondit[2]; ad hæc ipsi archiepiscopo Bremensi mandat[3], ne Livoniensi episcopo molestiam facessat, neve illius Ecclesiam conetur metropolis suæ jurisdictioni subjicere, graviterve ipsum redarguit[4], quod crucesignatos Christi fidelibus Livoniæ suppetias afferre prohibuisset.

41. Edoceri etiam ab Apostolica Sede petierat episcopus Lundensis (Turonensis), quid agendum esset de apostatis in custodia detentis, qui ad recipiendum abjectum habitum nec blanditiis nec minis adduci poterant : cui rescripsit Pontifex[5] : « Tales (si volueris) poteris sub gravi custodia carcerare, ita quod solummodo vita sibi misera reservetur, donec a suæ præsumptionis nequitia resipiscant ». Præterea archiepiscopo ipsi ejusque suffraganeis, presbyterorum liberis hæreditates ex testamento adeundi facultatem ademptam respondit[6]. Denique ad Apostolicam Sedem perlatum, quamdam apud Danos legem juri communi contrariam inolevisse, ut rei adversus legitimas accusationes inficiatione quoquo modo tueri se possent, vetuit Honorius clericos hujus legis, utpote iniquæ, beneficio uti, atque affirmantis crimen probationes auditum iri constituit, datis ad archiepiscopum Lundensem ejusque suffraganeos litteris[7] : « Volentes, inquit, ut hæc pestis contraria omni juri penitus exstirpetur a clero, mandamus quatenus in hujusmodi probatione negativa (dum tamen possit affirmativa ex adverso probari) neminem audiatis ».

42. Hoc anno Honorius haud parum laboris insumpsit, quo regem Bohemiæ ad sarciendam Pragensi episcopo inustam injuriam adigeret, uti ipsius litteræ testantur ad Ratisponensem antistitem ea de re exaratæ[8], tum illæ quas rex ad ipsum dedit[9], postulans aliquem ad se legationis jure ac nomine ab Apostolica Sede mitti ; extant ejusdem regis ad Pontificem litteræ in libro privilegiorum Romanæ Ecclesiæ, quarum partem decerpimus : « Gratias ago paternitati vestræ, quod inter cæteros principes me diligatis ; et cupiatis pro salute animæ meæ : verumtamen cognosco quod multa mendacia fuerunt sanctitati vestræ de me dicta ; nunquam violentas manus in clericos injeci, nec collectas imposui, interdictum licet injuste impositum servavi, auxi jura Ecclesiarum, paratusque semper sum id facere, et jura Ecclesiæ semper

[1] Cæs. l. II. c. 18. — [2] Lib. II. Ep. DCDXCI. — [3] Ep. DCDXCIV. — [4] Lib. III. Ep. III. — [5] Lib. II. Ep. MXVIII.

[1] Stad. in Chr. an. 1217. — [2] Honor. l. II. Ep. MLXXIX. Habetur c. a nobis : Ex. de sac. non iter. — [3] Ep. MXXXVIII. — [4] Ep. MXXXIX. — [5] Ep. MLXVII. habetur c. nobis. Extra. de Apostatis. — [6] Ep. MLXVIII. — [7] Ep. MCXXXI. habetur c. ad nostram. Ex. de probat. — [8] Ep. MLXXIX. — [9] Ep. MCXXIX.

manu tenere, et sic promitto sanctitati vestræ, ut intelligetis latius per nuntios meos ».

43. *Pruthenos Christianos tuetur, datis litteris ad episcopos.* — Quemadmodum vero Pragensi antistiti Pontifex præsidio fuit, ita Prussiæ episcopo roganti, ut auxiliares copiæ submitterentur adversus Barbaros, qui Christianos a suscepta fide minis atque immanissima persecutione abducere nitebantur, opem explicuit, Germanosque præsules sollicitavit, ut crucesignatos qui iter Hierosolymitanum suscipere non possent, ad expeditionem in Pruthenos comparandam se instruerent; cum maxime ea gens gentilitiis errolibus involuta adeo efféra esset, ut filias, servata unica, enecarent, uxores obvie cujusque libidini prostituerent, captosque in bello hostes dæmonibus immolarent. Qua sane in re Christianæ religionis pulcherrimos triumphos suscipere debemus, quæ barbaros in tantam immanitatem efferatos, ad mansuetudinem et veri numinis cultum revocavit. Utque Romani Pontificis in paganis ad Ecclesiæ gremium alliciendis curæ eniteant, Pontificias eo argumento scriptas ad Maguntinum archiepiscopum, ejusque suffraganeos episcopos litteras adducendas arbitror [1] :

« Honorius, etc.

« In Prussiæ partibus populus est a fide prorsus exorbitans, et plusquam bestiali deditus feritati; qui ut ea faciant quæ non conveniunt, inter alia multa, quæ de ipsorum immanitate feruntur, quotcumque feminei sexus mater pariat, perimunt præter unam, tanquam Domino velint in propagatione[humani generis obviare; passim et sine verecundia plures eorum prostituunt, filias et uxores, ac captivos immolant diis suis intingentes gladios et lanceas, ut prosperam fortunam habeant in sanguine prædictorum : gentem etiam illam, quam de medio ipsorum misericors Dominus, qui neminem vult perire, ad agnitionem veritatis adduxit, in fidei nostræ contemptum, novis et intolerabilibus exactionibus inquietant, multifariam molientes eos de tenebris erutos ad tenebras persecutionibus revocare.

44. « Porro venerabilis frater noster episcopus Prussiæ, ac alii, qui per Dei gratiam quasdam ibi construxerunt Ecclesias, abominantes impietatem hujusmodi, et eorum qui de novo ad Christum venerunt angustias miserantes, et ut ibidem fidei possit negotium promoveri, statuerunt, si tamen sibi suppetant facultates, necandas comparare puellas, ut educantes easdem, eas lucrifacere possint Christo, ac ibi scholas Pruthenorum instituere puerorum, qui ut gens illa convertatur ad fidem, addiscant efficacius quam advenæ prædicare, ac evangelizare Dominum Jesum Christum. Volentes etiam episcopus et alii prædicti subvenire fidelibus tribulatis, illorum præsertim instanter implorant auxilium ad resistendum barbaræ nationi, qui nondum crucis signaculum receperunt, nec disponunt suis humeris illud affigere, in terræ prædictæ subsidium profecturi; et qui signo crucis accepto, viribus et facultatibus eisdem non suppetentibus, non possunt exequi vota sua, etc. Dat. Romæ apud Sanctum-Petrum XVII kal. Jul., Pontif. nostri anno secundo ». Hactenus Honorius qui eodem exemplo litteras ad plures archiepiscopos eorumque suffraganeos exaravit [1], nimirum ad Magdeburgensem, Coloniensem, cui etiam hoc anno pallium misit [2], Salisburgensem, Gnesnensem, Lundensem, Bremensem, ac Treverensem; extant etiam litteræ in eamdem sententiam scriptæ [3], tum ad crucesignatos qui Syriacam profectionem ornare non poterant, tum ad episcopos aliosque illarum regionum Christi fideles; donationem insuper jam ante, nimirum salutis anno MCXII, ab Wratislao duce de Kalis Christiano Prussiæ episcopo factam sua auctoritate munivit firmavitque [4].

Adjungimus Prussiæ rebus tristem calamitatem Frisiæ, quæ intumescente Oceano plures terras urbesque ac plusquam centum millia hominum aquis mersa deflevit, cujus eluvionis causam piæ feminæ divinitus patefactam refert Cæsarius, nimirum ob contemptam a viro nefario immani sacrilegio Eucharistiam, ac populi cumulata sceleribus scelera, divinum numen eam vindictam exercuisse.

45. *Frisia Oceani eluvione mersa.* — « Anno gratiæ MCCXVIII, mare in partibus Frisiæ terminos suos egrediens multarum provinciarum terras occupavit, villas delevit, Ecclesias lapideas dejecit, tantam extinguens hominum multitudinem, ut summa centum millia transcenderet. Ita exaltati sunt fluctus ejus, ut turrium altitudines operire viderentur, et procella procellam impellens, generale diluvium minaretur. Et sicut dictum fuit abbati nostro, cum eodem anno visitationis gratia Frisiam intrasset, fluctus furentes etiam usque Coloniam pervenissent, si non is, qui eos excitaverat, genitricis suæ, ut postea dicetur, precibus compescuisset». Tantæ cladis causam hanc auctor subjicit : « Quidam arte pugil in eadem provincia extitit, qui quotiens de taberna ebrius rediit, totiens uxorem verberibus et plagis satis tribulavit. Tempore quodam, timore mariti infirmitatem simulans, ne simulatio eadem posset notari, Corpus Domini sibi dari postulavit; venienti sacerdoti pugil cum scypho cerevisiæ ebrius occurrens, bibere monuit; et cum ille responderet : Corpus Domini porto, non modo bibam ; iratus Friso cum scypho pixidem percussit, et omnes hostias de illa excussit, ita ut per pavimentum dispergerentur. Matronæ vero, quæ consolationis gratia convenerant, super singulas hostias, tanquam stellas radiantes viderunt, quas sacerdos gemens ac dolens in pixidem recollegit, et abiit.

46. « Friso vero a decano provinciæ citatus,

[1] Ep. MCXC.

[1] Reg. post eamd. Ep. — [2] Ep. MXLVI — [3] Ep. MCXLVII, MCXLVIII, MCXLIX, MCL. MCLI. MCLIV. — [4] Ep. MCXLVI.

excommunicatus est, sed non curavit. Qui tandem ad hoc compulsus est, ut cruce pro tanto sacrilegio signatus, cum jam dicto sacerdote etiam crucesignato veniret Romam. Cui dominus Honorius papa culpam confitenti pro pœnitentia injunxit, ut mare transiret, ibique tribus annis in armis Christo serviret. Quid plura? mare transierunt ambo, et ante Damiatam mortui sunt ambo. Quibus defunctis cum anno eodem Dominus provinciam terribiliter, ut supra dictum est, plagasset, et causa plagæ populum lateret, matronæ cuidam valde religiosæ, Domino in jejuniis, orationibus, vigiliis et eleemosynis servienti, materteræ videlicet domini Winiboldi abbatis S. Bernardi, beata Dei Genitrix Maria lacrymis ejus mota, populique miserta, apparens, sic ait : Propter injuriam Filii mei in sacramentum corporis ejus factam submersa est Frisia, et adhuc amplius plagabitur, si condigna pœnitentia non fuerit subsecuta. Ex quibus verbis colligitur, quod non solum pugilis, sed communibus populi peccatis exigentibus hoc evenerit.

47. « Moxque adjecit Mater misericordiæ : Leva oculos tuos contra mare. Quod cum fecisset, contemplata est pixidem a pugile percussam in summitate fluctuum natantem : quæ cum in tantum approximasset ut posset agnosci, ait : Ecce corpus Filii mei, in loco enim ubi dispersum est, ædificanda est Ecclesia, et debet ei tanta exhiberi reverentia, quomodo Sepulchro Dominico. Hoc etiam noveris, quod ambo mortui sunt, pugil scilicet et sacerdos, sed pugil, eo quod sine contritione obierit, sepultus est in inferno ; sacerdos vero tenetur adhuc in purgatorio. Retulit tamen nobis Theodoricus prior de Jesse, eumdem pugilem, quantum ad signa exteriora, cum proficisceretur, satis magnam habuisse contritionem : sed credendum est beatæ Dei Genitrici Mariæ. Hac visione cognita, dominus Theobaldus episcopus Monasteriensis, ad cujus diœcesim maxima pars Frisiæ pertinet, missis litteris suis per Ididam S. Bernardi cellerarium, sicut ipse nobis retulit, solemnem provincialibus pœnitentiam injunxit. Quod autem insufficiens fuerit, ex hoc probatur, quod anno præterito denuo punita est Frisia, multis millibus per aquarum inundationes submersis. Matrona quædam prædives ex prædicti pugilis domo Ecclesiam ædificavit ».

48. *Montfortius in bello pro fide occisus.* — Adducta est hoc anno in Gallia Narbonensi in gravissimum discrimen, cæso in hostili eruptione Montfortio, fides Catholica, quæ demum secuturis annis Gallorum regum ope pristino splendori restituta refloruit. Piam vero athletæ Christi strenuissimi mortem præterire non possumus, ne ipsius gloriam obscurare videamur, cum ex ea victrices æternitatis palmas collegisse putandus sit. Urgebat Tolosæ obsidionem quam hæresi excisa Christo subjicere ac perduelles, qui Raymundo seniori adhærebant, edomare moliebatur, brevique illam videbatur ingressurus, cum Tolosanis ex urbe erumpentibus, totoque impetum in castra penetrantibus, cum eos repulisset, staretque fortiter ad novos illorum conatus excipiendos, lapide a ballista contorto ictus corruit, ac mox vulneribus quinque a sagittariis confossus, ut Christo morienti similis Christi miles moreretur, felicem animam cælo exhalavit, cujus pietatem, virtutemque eo explicitam die, ita Petrus Vallisarnensis Historiæ tradidit[1] :

49. « In ipso autem hostium egressu, venit nuntius ad comitem, qui missam, sicut diximus, audiebat, sollicitans eum, ut suis succurreret indilate, cui vir devotus : Sine, inquit, divina audire mysteria, et redemptionis nostræ prius cernere sacramenta. Adhuc eo loquente, venit alter nuntius dicens : Festinate, ingravatum est bellum, nec nostri possunt diutius sustinere. Ad quæ vir Christianissimus : Non exibo, nisi prius meum videro Redemptorem. Cum autem sacerdos sacræ consecrationis hostiam elevaret ex more, vir devotissimus, flexis in terram genibus, sed manibus elevatis in cælum : Nunc dimittis, inquit, servum tuum Domine, secundum verbum tuum in pace : quia viderunt oculi mei salutare tuum. Et addidit : Eamus, et si oportuerit, moriamur pro illo, qui pro nobis dignatus est mori.

50. « His dictis, vir invictissimus ad pugnam properavit. Ingravabatur autem bellum utrinque, pluresque hinc et inibi vulnerati fuerant et interfecti : sed adveniente milite Jesu Christi, nostris audacia et viribus duplicatis, adversarii omnes expulsi sunt, et usque ad fossata a nostris viriliter sunt retrusi. Retrahentes se comes, et qui cum eo erant aliquantulum propter grandinem lapidum, et intolerabilem ruinam sagittarum, steterunt ante machinas, cledis ante se positis, quibus se tuerentur a lapidibus et sagittis ». Et paucis interjectis verbis : « Unde illud quod sequitur, quis scribere vel audire, quis, inquam, istud sine dolore poterit recitare? quis sine singultibus audire? quis, inquam, non resolvatur et penitus liquefiat, audiens contritam pauperum vitam? Omnia quippe sunt ipso recumbente contrita, ipso moriente mortua, ipse etenim erat mœstorum consolatio, ipse debilium fortitudo, ipse in afflictione refrigerium, ipse refugium miserorum, adeo lacrymabile propositum exequimur.

51. « Dum staret comes fortissimus, sicut jam dictum est, cum suis ante machinas diruendas, ecce lapis mangonello adversariorum projectus percussit in capite militem Jesu Christi, qui ictu lethali recepto, pectus suum bis percutiens, Deoque et B. Virgini se commendans, mortem imitatus B. Stephani, et ipse lapidatus in urbe cum ipso in Domino obdormivit. Nec silendum, quod iste fortissimus miles Domini, imo, ne fallamur, gloriosissimus martyr Christi, postquam ex ictu lapidis vulnus excepisset lethale, quinque a sagittis

[1] Vallis. Hist. Albig. c. 86.

vulnera receperat ad similitudinem Salvatoris, pro quo mortem patienter sustinuit, cum quo post mortem, ut credimus, feliciter gloriatur et vivit ».

52. Egregias illius dotes, animique et corporis ornamenta descripsit auctor[1] : « Erat genere præclarus, virtute robustus, in armis plurimum exercitatus. Erat præterea, ut accedamus ad formam, statura procerus, cæsarie spectabilis, facie elegans, aspectu decorus, humeris eminens, brachiis exertus, corpore venustus, membris omnibus agilis et stabilis, acer et alacer, in nulla sui vel modica parte etiam ab hoste vel invido reprobandus. Demum, ut ascendamus ad majora, erat facundia disertus, affabilitate comis, contubernio amabilis, castitate mundissimus, humilitate præcipuus, sapientia præditus, in proposito firmus, in consilio providus, in judicio justus, in militiæ exercitiis sedulus, in suis actibus circumspectus, in incipiendis arduus, in perficiendis indefessus, totus divinis servitiis mancipatus ».

53. *Almaricus patri succedit ab Honorio valde protectus.* — Successit parenti filius Almaricus[2], in quo paternæ virtutis signa emicabant, in cujus verba sacramento adacti nobiles, qui terras a patre beneficiario jure acceperant. Cumque dissolveretur exercitus, pluresque, qui Montfortii metu in officio continebantur, excusso jugo quotidie desciscerent, multorum recessu debilitatus obsidionem solvere est coactus : castroque Narbonensi, quod tueri non poterat, hosti dedito, paternum corpus Carcassonam deportavit. Atque his Petrus Vallisarnensis, qui omnia, ut dictum est, vel oculis, vel a viris fide, probitate dignitateque conspicuis, ac præsentibus hausit, historiæ suæ finem adjecit. Agunt de his Bernardus[3], Antoninus[4], aliique recentiores, quos supervacaneum est omnes recensere : ex antiquioribus Rigordus[5], qui cædis Simonis annum non indicat, tum Parisius[6], qui illam in sequentem conjicit. Verum hoc ipso contigisse præter alios auctores testantur aperte Honorii litteræ[7], quibus Almarico comparatam ex hæreticis ditionem patri jam ante attributam Apostolico Diplomate confirmavit.

54. « Honorius, etc.

« In Regestis felicis memoriæ Innocentii papæ prædecessoris nostri perspeximus contineri, quod ipse Biterren. Carcassonen. et Albigen. civitates ac alias hæreticorum terras, quas Dominus tradidit in manibus inclytæ recordationis patris tui, ac exercitus Christiani, eidem patri tuo, cui principes ejusdem exercitus cum consilio legatorum Apostolicæ Sedis, illas regendas commiserant, necnon hæredibus ejus in fide Catholica, et devotione Sedis Apostolicæ permanentibus confirmavit; principalium dominorum et aliorum, si quibus forte competit, jure salvo, exceptis hæreticis et fautoribus, credentibus, defensoribus, et receptatoribus eorumdem; eodem patre tuo tres denarios per singulas domos ejusdem terræ annualiter Rom. Ecclesiæ promittente, ad indicium, quod terras ipsas in devotione Apostolicæ Sedis et sancta religione conservare de cætero disponebant. Idem etiam prædecessor noster statuit in Concilio generali, ut terra, quam crucesignati obtinuerunt, adversus hæreticos, credentes, fautores, et receptatores eorum cum Monte-Albano atque Tolosa dimitteretur atque concederetur, salvo Catholicorum per omnia jure, virorum, mulierum, et Ecclesiarum, comiti memorato, ut eam teneret ab illis, a quibus est de jure tenenda. Nos igitur tuis justis precibus inclinati, terras, quas ipsi patri tuo et hæredibus ejus dictus prædecessor noster noscitur confirmasse, ad ejus exemplar tibi ac hæredibus tuis auctoritate Apostolica confirmamus, etc. Dat. Later. XVI kal. Septemb. Pont. nostri an. tertio ».

55. Universos vero archiepiscopos, aliosque Ecclesiarum præsules, mœstissimis litteris Pontifex hortatus est[1], ut ad ferendam Almarico opem Christianorum populorum animos accenderent.

« Honorius, etc.

« Cum discussis errorum tenebris, et belli cladibus propulsatis, jam pacis et fidei viderentur tempora rediisse, illo qui felicibus invidet actibus armante partes suas, reprobos Tolosanos, et Avenionenses, Raymundum quondam Tolosanum comitem, et filium ejus, necnon Fuxen. et Convenarum comites, ac filios ipsorum, et complices eorumdem ; in tantum permittente Deo secundum multam judiciorum suorum abyssum, prævaluerunt contra pietatem impietas, et tenebræ contra lucem, ut bonæ memoriæ W. de Baucio, princeps genere clarus, sed clarior devotione ac fide, a nefandis Avenionensibus non solum occisus sit, sed etiam in frusta concisus ; ac ille Christi athleta intrepidus, illa turris fortitudinis, illud munimen fidei Christianæ, ille videlicet inclytus comes Montisfortis machinis Tolosanorum corruerit impiorum. In cujus ruina ita erecta sunt cornua confringenda ipsorum et complicum eorumdem, ut ad eradendum, quod absit, de terra stirpem comitis memorati, ac alios in partibus illis pro defensione Christianæ fidei consistentes, accitis undique viribus se accingant : unde proculdubio grave illi videtur periculum imminere, nisi succursum habuerit festinatum. Satagentes igitur invalescentibus malis validioribus obviare remediis, universitatem vestram rogamus, monemus et obsecramus in Domino, per Apostolica vobis scripta districte præcipiendo mandantes, ac injungentes in vestrorum remissionem peccatorum, quatenus provide attendentes, quod si eorumdem impiorum factio prævaleret, fides et pax in partibus illis generale paterentur naufragium, et ea quæ per vestrum ac

[1] Vallis. Hist. Albig. c. 86. — [2] Ibid. c. 86. — [3] Bern. Chr. Rom. Pont. et Chr. comitum Tolos. — [4] Anton. III. par. tit. XIX. c. 3. § 1. — [5] Rig. in Phil. Aug. Franc. reg. — [6] Par. Hist. Angl. — [7] Lib. III. Ep. XXI.

[1] Ep. XX.

aliorum fidelium studium et laborem facta sunt in exterminium hæreticæ pravitatis, et restauratione fidei Christianæ, in antiquum confusionis reciderent labyrinthum ; ad subventionem dilecti filii nobilis viri Almarici primogeniti dicti comitis ac aliorum, qui cum eo decertant pro defensione fidei Christianæ sollicite intendatis, fideles per vestras diœceses et parochias constitutos, qui crucesignati non sunt ad subsidium Terræ-Sanctæ, ad celeriter succurrendum eisdem, imo ipsos fidei Christianæ sedulis exhortationibus animando. Nos autem de omnipotentis Dei misericordia, et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, ex illa, quam Dominus nobis, licet indignis, ligandi atque solvendi contulit potestatem, omnibus non crucesignatis, pro subsidio Terræ-Sanctæ, qui laborem istum in propriis personis subierint et expensis, plenam suorum peccaminum, de quibus veraciter fuerint corde contriti, et ore confessi, veniam indulgemus, et in retributione justorum salutis æternæ pollicemur augumentum, etc. » Eodem beneficio eos complectitur, qui milites submiserint, opesve in stipendia erogarint. « Dat. Lat. III. id. Aug., Pont. nostri an. III ».

56. *Philippus Galliæ rex in Tolosanos hæreticos arma parat.* — Hæc inter constituit Philippus Francorum rex Catholicis adversus Tolosanos hæreticos subsidio venire : cumque insignem bellicum apparatum adornaret, seque ad suos in Apostolicæ Sedis tutelam accipi poposcisset, Honorius ipsum alacri promptoque animo voti compotem fecit [1] postulantique reddituum Ecclesiasticorum vigesimam hæc rescripsit [2] : « Deo in cujus sunt manibus corda regum, gratiarum referimus actiones, quod antequam litteræ nostræ, quibus incitare tuam magnificentiam studebamus, ad perfidorum Tolosanorum et suorum complicum malitiam comprimendam tibi fuerint præsentatæ, tu divino spiritu incitatus id faciendi propositum assumpsisti, sicut litteræ tuæ nobis exhibitæ declararunt. Sane quod per easdem litteras postulasti, ut de vigesima regni Franciæ, et aliis collectis, et colligendis ibidem huic subvenire negotio curaremus, animum nostrum, quasi quadam perplexitate perstrinxit, etc. » Subdit tanto ferendi Terræ-Sanctæ auxilii desiderio arsisse, ut ne partem aliquam indictæ vigesimæ ad se derivare videretur, colligendæ illius provinciam episcopis iter suscepturis, vel aliis viris probis, si episcopi militiæ sacræ non se devovissent, imposuerit ; ac non modo sua commoda ex ea vigesima non aucupatum, sed etiam Pontificium ærarium consumptis plusquam viginti marcharum millibus pro Hierosolymitani regni rebus exhausisse ; atque adeo vehementer ab ea vigesima in alios usus convertenda abhorruisse. Sed cum hic quoque divina causa agatur, rem ita temperasse, ut vigesimam in iis diœcesibus tribuat, quarum episcopi Syriacæ expeditioni non se accinxerint, additque :

57. « Ad hoc quia in Arelaten. Viennen. Narbonen. Auxiten. Ebredunen. et Aquen. provinciis pauci sunt crucesignati pro subsidio Terræ-Sanctæ illarum vigesimam totaliter deputamus negotio memorato per manum dilectorum filiorum nostrorum Bertrandi tituli Sanctorum Joannis et Pauli presbyteri cardinalis, Apostolicæ Sedis legati, et nobilis viri Amalrici comitis Tolosani in ipsius utilitatem negotii convertendam. Monemus igitur celsitudinem tuam et obsecramus in Domino, quatenus ad hoc fidei et pacis negotium, quod per tuas, et regni tui vires hactenus promotum esse dignoscitur, intendas sic magnifice et potenter, quod magnificentia regni tui per hoc specialiter enarretur in terris, et in cælis æterna tibi præmia reserventur. Datum Laterani nonis Septembris, Pontificat. nost. anno tertio ». Hactenus Honorius, qui de hujuscemodi re ad Galliarum antistites scripsit [1].

58. *Defensa ab Honorio immunitas Ecclesiastica.* — Porro non modo adversus Tolosanos atque hæreticos alios, verum in nonnullos etiam, cæteroqui Catholicos viros, qui vel Ecclesiastica jura invadebant, vel Ecclesiarum præsules vexabant, Honorio laborandum fuit. In primis abbatibus nonnullis mandat, ut [2] Philippum regem ad Ecclesiasticam tuendam libertatem, atque improborum hominum episcopos regni insectantium conatus comprimendos adhortationibus suis impellant [3], ac Joannis viri prænobilis in primis, qui Aurelianensi archiepiscopo, et Blesensi episcopo negotium facessebat, regemque ipsum ad arcem quamdam eidem archiepiscopo reddendam inducant : tum Joannem, de quo modo memoravimus, ejusque criminum socios, Christi fidelium communione arcendos decernit [4], quos tamen paulo post actorum pœnitentia ductos communioni restituit [5]. Neque mitius per ea tempora antistes Nannetensis a Britanniæ comite tractabatur, a quo in exilium pulsus fuerat, ejusque Ecclesia plurimis ab eo damnis afficiebatur ; cujus impetus ac ferociam Pontifex reprimere conatus est, uti plures ejus Epistolæ declarant [6]. Verum cum idem comes nec monitis nec minis a sententia discederet, Honorius illum quoque e cœtu fidelium segregandum duxit [7] : nec ita multo post eodem resipiscente, et controversias cum episcopo transigente comite, latas in eum sententias revocavit [8], initamque inter ipsos concordiam sua auctoritate munivit [9]. Præterea Melgorii seu Montisferrandi comitatum Magalonensi episcopo ab Inn. III [10] jure fiduciario tributum confirmavit [11]. Neque silentio prætereundum est, Honorium scriptis ad Ambia-

[1] Lib. III Ep. XLIX. — [2] Ep. L.

[1] Ep. LI. — [2] Lib. II. Ep. DCDVI. — [3] Ep. DCDVII. — [4] Ep. DCDX, MXLIV. — [5] Ep. MXXX. — [6] Ep. MCCXXI, MCCXXXIV, MCCXXXV. — [7] Lib. III. Ep. CLVII. — [8] Ep. CCCLXXVI. — [9] Lib IV. Ep. DCXLVI. — [10] Lib. II. Ep. DCCCXCVII. MDCXC. — [11] Ep. MCCXXXII.

nensem episcopum litteris statuisse[1], clericos sæcularibus negotiationibus implicitos, si iterum ac tertio cœptis non destitissent admoniti, clericale privilegium amissuros, eorumque bona legibus municipalibus obnoxia fore : « Mandamus, inquit, quatenus si tales tertio a te commoniti, ab hujusmodi non resipuerint, sed prætermissis divinis officiis, negotiationibus institerint supradictis, cum facto privilegium abjiciant clericale, tu quominus, dum his se implicant, de suis facultatibus, statutis et consuetudinibus patriæ subjaceant, non defendas eosdem ». Recitantur hæc verba libro tertio Decretalium[2], atque a sacrorum canonum professoribus frequentissime laudantur. Præterea dato ad eumdem episcopum alio Diplomate[3] cavet, ne quis clericatus occasione homicidii pœnas effugere posset.

59. *Inita inter Ludov. et Henricum pax a Pontifice confirmata, qui ceteris Angliæ rebus consulit.* — Hoc ipso ineunte anno rogatus Pontifex a Ludovico Francorum regis primogenito, ut ipsum inter atque Henricum regem initæ paci (de qua superiori anno egimus) Apostolicam auctoritatem adhiberet, Pontificio Diplomate[4] postulatis morem gessit : « Per tuas nobis litteras supplicasti, ut pacem inter te, et charissimum in Christo filium nostrum Henricum regem Anglorum illustrem, consanguineum tuum, mediante filio nostro G. tit. S. Martini presbytero card. A. S. L. amicabiliter factam Apostolico roborare munimine dignaremur. Nos igitur piis precibus tuis benignum impertientes assensum, pacem ipsam, sicut provide facta est, et sponte ab utraque parte recepta, auctoritate Apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus, etc. Dat. Later. id. Januar., Pontificatus nostri anno secundo ». Quo etiam die nobilissimi principis precibus litteras in eum ejusque adjutores laicos, quæ a Sede Apostolica emanarant, revocavit[5], modo compositam pacem religiose servaret. Porro Honorium nonnullos hoc anno ex Ecclesiasticis viris, qui Ludovici partibus adhæserant, anathematis vinculis solvisse reperimus[6].

60. Quod ad Henricum Angliæ regem, cæterasque res Anglicanas attinet, illum in primis, utpote adolescentem monitis per litteras instruxit[7], hortatusque est[8], ut Berengariæ olim Angliæ reginæ (uxor fuerat Richardi regis) bona dotalia refunderet; tum ejusdem reginæ patrocinium arripere[9] atque iniquorum hominum vexantium conatus coercere[10], ipsique tribuere, ut Ecclesiastici interdicti tempore, missæ sacro privatim adesse possit : quod etiam Isabellæ reginæ, Joannis regis olim uxori permittit[11] : cui insuper insequenti anno concessit, ne quis Pontificis injussu anathema in eam vibrare auderet. Præterea datis ad Berengariam litteris statuit[1], onerum immunes non fore clericos illos, qui abjecta tonsura uxorem duxissent, ac rursus clericali habitu resumpto, se pro clericis agerent, quo ejus jurisdictioni se subducerent : « Cum igitur, inquit, reddenda sint, quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo, æquanimiter duximus tolerandum, si a talibus justitias debitas, velut ab aliis uxoratis exigas, et servitia consueta ».

61. Nec dandum oblivioni visum est, Honorium justis regiis postulatis facilem se impertiisse; cum enim Joannes Anglorum rex spectatissimæ nobilitatis viro Savarico e Malaleone, ob navatam egregie in ejus obsequio operam laboresque aditos, percutiendæ monetæ in ejus ditione potestatem fecisset, hujusmodi privilegii confirmationem a summo Pontifice flagitasset, eam, persolvendæ Apostolicæ Sedi unius marchæ auri lege imposita, obtinuit[2] : « Sicut tua nobis exhibita petitio continebat, idem rex pensatis tuæ devotionis obsequiis, in terra tua cudendæ monetæ tibi liberam de liberalitate regia concesserit facultatem, sicuti in ejus litteris plenius continetur. Nos concessionem hujusmodi gratam habentes, eam tibi sicut ipsam juste obtines et quiete auctoritate Apostolica confirmamus, marcham auri annis singulis, quibus moneta ipsa cuditur, nobis et successoribus nostris exsolvens. Nulli ergo etc. Dat. Later. XII kal. Maii, Pontificatus nostri anno II etc. »

62. Quod spectat ad G. S. Martini presbyterum cardinalem Apostolicæ Sedis in Anglia legatum, cujus potissimum opera, uti paulo ante de Pontifice accepimus, pax inter Henricum regem et Ludovicum pacta fuerat[3], ex Angliæ legatione redeundi, ut ille enixe postularat, potestatem fecit, misso ejus loco Pandulpho Norwicensi electo, de cujus legatione hæc ad ipsum scripsit[4] : « Cum dilectus filius noster G. tit. S. Martini presbyter card. qui expertam prudentiam, et constantiam suam in regno Angliæ viriliter, ac per Dei gratiam feliciter exercuit, sicut scis, nobis frequenter supplicaverit humiliter et instanter, ac etiam per fratres nostros fecerit supplicari, ut ipsi continuis fatigato laboribus redeundi licentiam concedere dignaremur ; nos attendentes labores ipsius diutinos, et simul præsentiam ejus Apostolicæ Sedi, cum sit vir magni consilii, necessariam affectantes, licentiam ei concessimus toties postulatam. Verum quia expedire credimus, imo scimus, ut ibi sit aliquis de latere nostro missus, qui regem, et regnum ipsum in tranquillitate studeat conservare, te de cujus circumspectione ac fide indubitatam fiduciam obtinemus, et quem certissime novimus regem et regnum sincera diligere charitate, illuc concesso tibi legationis officio, duximus

[1] Ep. MXCVI. — [2] C. ex litteris, ex. de vita et honestate clericorum. — [3] Honor. l. II. Ep. MXCVI. — [4] Ep. DCCCXC. — [5] Ep. DCCCIX. — [6] Ep. MCLXIII, MCLXXXVII. — [7] Ep. DCCCXXIX. Matth. Par. Hist. Angl. hoc ann. — [8] Honor. l. II. Ep. MLXXX. — [9] Ep. MVII, MIX, MXIII, MXXI. — [10] Ep. MVIII. — [11] Ep. MCCLXXXIII.

[1] Honor. l. II. Ep. MXII. Habetur c. ex parte tua, Ex. de cler. conjug. — [2] Extat in lib. censuum. — [3] Ep. DCCCXIX. — [4] Lib. III. Ep. LIV.

destinandum, etc. Datum Laterani secundo idus Septembris, Pont. nostr. an. tertio ». Hæc Honorius, qui ejusdem etiam argumenti litteras Angliæ archiepiscopis reliquisque præsulibus misit[1]. Cæterum Pandulphum creatum hoc anno Norwicensem episcopum tradunt post alios etiam novatores[2]; extant præter modo recitatas aliæ Honorii ad Pandulphum litteræ, quibus jussit jam initas pacis leges inter Alexandri Scotorum regis patrem, Joannemque Angliæ regem irritas vel ratas statuere; postremo Cælestini atque Innocentii Romanorum Pontificum vestigia sectatus, Alexandrum ejusque regnum Romanæ Ecclesiæ vectigale recentibus beneficiis auxit[3]; in quibus illud additum : « Adjicimus ut nulli de cætero, qui de Scotiæ regno non fuerit, nisi quem Apostolica Sedes propter hoc de corpore suo specialiter destinaverit, licitum sit in eo legationis officium exercere ». At de his hactenus.

63. *Prærogativæ Tolet. Eccles. confirmatæ.* — Reliquum est, ut gesta hoc anno in Hispaniis percurramus. In primis Honorius antiqua Toletanæ Ecclesiæ monimenta, Roderico archiepiscopo rogante, ex Romanorum Pontificum Regestis collecta ad ipsum misit : « Supplicasti, inquit[4], nobis, frater archiepiscope, ut cum in Regestis Romanorum Pontificum quædam contineantur monimenta Ecclesiæ Toletanæ, illa conscribi, et tradi tibi sub bullæ nostræ munimine faceremus, ne Regestis ipsis perditis casu fortuito, aut vetustate consumptis, jus Ecclesiæ contingat cum pereuntibus deperire. Nos igitur tuæ sollicitudinis providentiam commendantes, præsentium significatione testamur, quod in Regestis felicis recordationis Eugenii papæ III, prædecessoris nostri, continentur litteræ in hæc verba : Joanni Bracharensi archiepiscopo ». Plura subjicit tum ad A. Hispaniarum regem, tum ad Tarraconensem, tum ad Joannem Toletanum archiepiscopos pertinentia, quod postea etiam præstitit de pluribus Urbani Secundi[5], Adriani IV[6], Anastasii IV, Alexandri III, Paschalis II[7], Gelasii II[8], ac Lucii II, Romanorum Pontificum litteris ad alios exaratis. Cumque Rodericus paulo ante memoratus causam de Ecclesiæ suæ Toletanæ primatu apud Apostolicam Sedem summa cum diligentia tractasset, Honorius ejus decisionem justis de causis in aliud opportunius tempus distulit[9]; qua de re ad archiepiscopum ipsum scripsit[10]; interim ipsi successoribusque primatum tribuit[11] in Hispalensi provincia, rursus in Christianorum ditionem redacta : præterea potestatem Roderico fecit, Ecclesiis diu suis sacerdotibus orbatis alios in demortuorum locum eligendi[12], eosque absolvendi[13], qui clericis violentas manus intulissent, modo atrox percussio non esset. Eidem

[1] Ep. LV. — [2] Centur. XIII. c. 10. col. 1135. — [3] Lib. III. Ep. CXXIV. — [4] Lib. II. Ep. DCCXCV. — [5] Ep. DCCXCVI. — [6] Ep. DCCXCVII. — [7] Ep. DCCXCVIII. — [8] Ep. DCCXCIX. — [9] Ep. DCCC. — [10] Ep. DCCCXIII. — [11] Ep. DCCCXVI. — [12] Ep. DCCCXLV. — [13] Ep DCCCXLVI.

tamen archiepiscopo præcepit[2], ut Hispaniarum reges principesque ad pacem vel saltem inducias ex Concilii Œcumenici præscripto adduceret.

64. *Ferrandus Castellæ rex legitimus edictus.* — Impendebat tum Castellæ belli gravissimi error, cum gentis jura Ferrandum ex incesto thoro natum sceptri successione excludere viderentur, Ludovicus Galliarum hæres futurus dotali Blancæ uxoris titulo ad se regni illius jura trahere, posterisque materno jure debitum disceptare posset, hinc Alphonsus Legionis rex Castellæ coronam ,ut Berengariæ dotem, quamquam dissolutæ eæ nuptiæ ex legibus Ecclesiæ fuissent, affectaret, atque ob id Ferrando filio infestus esset , proceres etiam Castellæ ab armis non quiescerent. Qui omnes motus Honorii studio, ut arma in Sarracenos verterentur, consulereturque Christianæ rei, tandem sedati fuere : is enim Ferrandum a majori optimatum parte regem creatum, qui in adolescentiæ ineuntis primævo flore magna futuræ virtutis signa præ se ferebat, legitimum Castellæ regem agnovit, illumque ac regnum in Apostolicæ Sedis clientelam suscepit[2] atque archiepiscopo Toletano Valentinoque et Burgensi episcopis vibrandarum in eos, qui regni quietem armis turbarent, censurarum provinciam tradidit[3].

65. De arrepto vero Ferrandi patrocinio hæc litteræ ipsi transmissæ[4] : « Ad impendendam circa te et regnum tuum curam et sollicitudinem specialem, et ætatis tuæ consideratione inducimur, et præclaris inclytæ recordationis A. regis Castellæ avi tui meritis provocamur. Tuæ igitur serenitatis precibus benignum impertientes assensum, personam tuam et regnum ipsum sub speciali Apostolicæ Sedis et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripturæ pagina communimus. Nulli ergo etc. Datum Laterani XIV kal. Aug. Pont. nostri anno tertio ».

66. Tam insigne beneficium alio cumulavit Honorius dato Apostolico rescripto, quo ad extinguenda bella imminentia promulgavit illegitimos natales ipsi non obfuturos, quominus in Legionis regno Alphonso patri succederet, quod jam ante probasse visus erat Innocentius III, cum Pontificiis litteris concesserat Alphonso, ut Ferrandum in filium reciperet, idque ab utriusque regni Castellæ et Legionis ordinibus fuerat confirmatum, ut bella occasione successionis nascitura comprimerentur, qua de re hoc Diploma Ferrando dedit[5].

67. « Ferrando ill. regi Castellæ.

« Regiæ dignitatis sublimitas non solum in iis quæ meram justitiam continent, sed in iis quoque quæ gratiam sapiunt, favorem debet Apostolicum invenire. Quod attendens felicis memoriæ I. papa prædecessor noster, cum sopita discordia, quæ olim inter charissimum in Christo filium

[1] Ep. DCCCXLVII. DCDXXXIII. — [2] Lib. III. Ep. XVII. — [3] Ep. XIX. — [4] Ep. XVIII. — [5] Lib. II. Ep. MCCXCV.

nostrum A. illustrem regem Legionen. patrem tuum, et recolendæ memoriæ avum tuum A. regem Castellæ, occasione divortii inter parentes tuos, edita super hoc Constitutione Apostolica celebrari periculosissime vertebatur, pax inter eos, per concessionem regi Legionen. ab ipso patre tuo te secundum regiam consuetudinem solemniter recipiente in filium, per quod voluisse videtur te suum esse legitimum successorem, prono animo, et voluntate libera tibi factum de concessione ipsa, nullo tempore revocanda, præstito juramento, sicut in ejus litteris perspeximus contineri, esset de consilio et consensu prælatorum et baronum utriusque regni voluntarie reformata, eidem paci propter evidentem utilitatem, et urgentem necessitatem robur Apostolicæ auctoritatis impendit, illam gratam habendo et ratam; et super hoc ad utriusque regis instantiam suæ confirmationis litteras concedendo.

68. « Nos igitur tuis, et charissimæ in Christo filiæ nostræ B. ill. reginæ matris tuæ precibus inclinati, factum ipsius patris tui, cum saluti ejus expediat, ut quod juravit, inconcussam obtineat firmitatem, gratum habentes et ratum illud, sicut provide factum est, auctoritate Apostolica de speciali gratia confirmamus, et præs. scrip. pag. communimus, te ipsius successorem legitimum declarantes. Nulli ergo etc. Dat. Later. VI idus Jul. Pontif. nostri anno II ». Conjuncta postea sunt ea ratione in Ferrando Castellæ et Legionis sceptra, atque hactenus firmissime coaluerunt : unde facilius Mauri debellati, ejectique ex Hispania fuerunt, in quos, parente filioque conciliatis, comiteque Alvaro, qui dum vixit fax regni extiterat, extincto, sacrum bellum comparatum est, ut Mariana scribit[1].

69. *Hispanos contra Sarracenos excitat Honorius.* — Urgendi sacri illius belli, obeundæque in exercitu piorum legationis provinciam impositam Roderico Toletano archiepiscopo ostendunt Honorii litteræ, tum ad ipsum, tum ad suffraganeos, atque ad Abulensem et Burgensem exaratæ, quibus propositis insignibus illis victoriis, quæ ab Alphonso Ferrandi materno avo Castellæ rege anno hujus sæculi duodecimo partæ fuerant, in quibus variis prœliis plusquam ducentis millibus Sarracenorum cæsis, res Christiana admodum effloruerat, ad consternatum metu hostem opprimendum incitavit[2] : « Ecce tempus opportunum, ut credimus, ad insurgendum contra eos, quibus estis circumdati, Agarenos, cum miraculo illius victoriæ, quam Dominus exercituum anno nunc quinto cælitus ministravit, adhuc esse credantur attoniti, et crucesignatorum incursu, qui stragem asseruntur fecisse maximam in finibus eorumdem, dicantur plurimum animis consternati.

[1] Marian. de reb. Hisp. l. XII. c. 7. — [2] Hon. l. II. Ep. DCCCXLIV.

70. « Et licet dignum ac necessarium videretur, ut propter hoc ad vos destinare legatum de nostro latere deberemus ; quia tamen dubium nobis erat, utrum in movenda illis guerra regum consilia concordarent, nos tamen pensantes prudentiam venerabilis fratris nostri archiepiscopi Toletani, odorem nominis, cujus etsi fama dudum ad nos præconio tanto pertulerit, ut profusa in ejus laudibus videretur, nunc tamen illam avaram in eisdem comperimus extitisse, cum scientiæ, circumspectionis, modestiæ, honestatis, ac omnis industriæ longe plusquam illa retulerit, invenerimus in eodem ; ei onus hujusmodi duximus imponendum legationis officium, eidem ad id per vestras provincias concedendo, ut cum ad guerram illis movendam ipsorum regum consilia concordaverint, ipse quasi alter Josue vos præcedat, et ad eruendam de illorum manibus terram, quam profanatis Dei sanctuariis detinent occupatam, animos vestros æternis et temporalibus prœmiis incitatos secundum datam sibi a Deo prudentiam moneat, exhortetur et erigat, vosque in eam, ejectis ancillæ filiis, qui hæredes esse cum filiis liberæ non merentur, divino comitatus auxilio introducat, etc. Datum Laterani III kalend. Febr. Pontific. nostri anno secundo ».

71. *Regi Lusitano patrocinium Apostolicum datum.* — Neque Ferrando duntaxat, verum Adelphonso etiam Lusitano regi, successoribusque Pontifex Apostolicum patrocinium pollicitus[1], ea loca universa concessit, quæ Sarracenorum imperio eripuisset. Nec absimile est, quod hoc eodem anno de ethnicorum regionibus Danorum regi tributis traditur[2]. Denique cum Alphonsus rex, prædicti Adelphonsi avus, principis Ecclesiæ Romanæ stipendiarii nomine, duas auri marchas singulis annis Romano Pontifici persolvendas statuisset, Honorius eidem regi mandavit, ut ipse successoresque hujusmodi censum apud Bracharensem archiepiscopum, ad Sedem Apostolicam transmittendum, deponerent : similique modo Aragonum regem monuit[3], censum pro Barchinonensi comitatu erogaret ; eaque de re Tarraconensem archiepiscopum scripsit, a quo etiam regem Ecclesiasticis censuris ad id adigi voluit, cui postea regi permisit[4], datis ad SS. Jo. et Pauli presbyterum cardinalem litteris, uti comitatum Amilianum amitæ suæ tutelæ committere posset, modo nullum inde Rom. Ecclesiæ alterive damnum afferretur. Postremo non prætereundum, extare Honorii litteras[5] ad Dominicum canonicum Bracharensem, ex quibus instauratum apparet in generali Synodo decretum de non retinendis pluribus sacerdotiis, quibus animarum cura et onus incumberet, nisi ab Sede Apostolica facta potestate (1).

[1] Ep. DCCCV. — Lib. III. Ep. LXXVII. — [3] Ep. LXXV, LXXVIII. — [4] Ep. XCVI. — [5] Lib. II. Ep. DCCCIV.

(1) Integer iste paragraphus in Annalibus contractis additus legitur : « Florebat Jacobus rex pietatis studiis, adeo ut etiam Virgo Deipara

HONORII III ANNUS 3. — CHRISTI 1219.

1. *Pecunia et hortationibus urget Honorius expeditionem sacram, ad quam Fridericus se paratum simulat.* — Partis in Ægypto Christianorum victoriis clarissimus exoritur Servatoris annus millesimus ducentesimus decimus nonus Indictione septima, cum crucesignati omni cura conatuque intenti in evertenda Sarracenorum tyrannide, qui Christianum Terræ-Sanctæ populum crudelissime vexabant, sacraque loca flagitiis polluebant, Damiatam munitissimam urbem post diuturnam obsidionem, post innumera perlata incommoda, post immensos impensos labores, effusosque sumptus divina tandem ope subegerunt, quemadmodum testantur Richardus notarius [1], Albertus Stadensis [2], Godefridus [3], monachus Patavinus [4], Matthæus Parisius [5], Henricus Stero [6], Vincentius [7], et ex eo S. Antoninus [8], ut solet, aliique. Rem vero expodituri, instituti ratio exigere videtur, ut ea prius, quæ ab aliis antea, ac præsertim a Romano Pontifice peracta fuere, adducamus.

2. Ex indicta in Lateranensi Concilio vicesima ad tolerandos belli sacri sumptus stipendia contrahere operam dedit [1], cumque ex legati et Bethleemitani episcopi litteris accepisset urgendæ Pelusii obsidioni pecuniarum subsidium necessarium esse, mox quinque millia marcharum ex Pontificio ærario suppeditavit, tum sexdecim alia millia a præfecto ærarii Templariorum Parisiensis domus tradi imperavit, ut ex litteris [2] patet ad Pelagium Albanensem episcopum A. S. L. datis, quibus etiam illius querelas refregit. Expostulabat legatus crucesignatorum arma in Provinciam, aut Græciam averti, tum crucesignatos suis stipendiis defraudari; unde verendum erat, ne res Christiana labaret. Cui Honorius rescripsit crucesignatorum vota non commutari, sed cum Albigenses ferociores Sarracenis consurgerent, Constantino-

[1] Rich. de S. Germ. in Chron. — [2] Stad. in Chr. — [3] Godef. in Annal. — [4] Monach. Pat. Chr. l. I. — [5] Par. Hist. Angl. — [6] Stero in Annal. apud Canis. antiq. lect. tom. VI. p. 276. — [7] Vinc. l. XXX. c. 88. — [8] S. Anton. III. p. tit. XIX. c. 2. § 3.

[1] Honor. l. III. Ep. CCVIII, CCXXXVI, CCXLII, CCXLIV, CCLXXXII, CCCXXXVI, CCCLXXIX, CDLXXXVIII. — [2] Lib. IV. Ep. DLXI.

cælesti specie se illi objicere dignata sit, ut mox dicetur. Hoc enim anno beatissimæ Virginis Christianorum in Maurica servitute lugentium misertæ auspiciis atque hortatibus, quæ S. Petro Nolasco, qui e Gallia Narbonensi hæresi Albigensi infecta in Aragoniam perfugerat, ne ab orthodoxa fide deficere compelleretur, ac S. Raymundo Peniafortio, et Jacobo Aragonum regi eadem nocte cælesti specie visendam se præbuerat, institutus est Ordo militaris S. Mariæ de Mercede redemptionis captivorum : quod Clemens VIII in Diplomate Pontificio, quo B. Raymundum Pennæfortium Ordinis S. Dominici, hujus familiæ condendæ promotorem, in sanctorum numero collocavit, confirmat (*a*) cum ejus, (nempe Raymundi), hortatu Petrus Nolascus natione Gallus, cujus confessiones B. Raymundus audiebat, vir opibus florens, et insigni pietate præditus, ad inopes alendos, et maxime captivos ex Barbarorum vinculis redimendos, suas copias et opes cum alacritate, et libenti animo conferret, egregium pii ac liberalis animi officium pro sua infinita bonitate gratum Deus habuit ; nam proxima nocte insequente beatissima Virgo Dei mater eidem Petro, qui sanctis meditationibus et orationi vacans, cogitabat qua ratione calamitatibus Christianorum in captivitate degentium succurri posset, serena fronte se conspiciendam dedit, et acceptissimum sibi, et unigenito filio suo fore dixit, si suum in honorem institueretur Ordo religiosorum, quibus cura incumberet captivos e tyrannide Maurorum liberandi : ac illa ipsa nocte eadem Virgo sanctissima B. Raymundo, ac Jacobo I Aragoniæ regi apparuit id ipsum de religiosis admonens, quare hi collatis inter se consiliis, et consentientibus animis Ordinem B. Mariæ de Misericordia seu de Redemptione captivorum fundaverunt : cui B. Raymundus certas vivendi leges prescripsit ad illius Ordinis vocationem accommodatissimas, quarum approbationem aliquot annis post a felicis recordationis Gregorio IX prædecessore nostro impetravit, et dictum Petrum, qui eidem Ordini omnia sua prompte dederat, primum etiam generalem Ordinis magistrum suis ipse manibus habitu eodem indutum creavit. Extant (*b*) ejusdem B. Raymundi ad B. Petrum Nolascum litteræ quibus hortatur, ut supremum ejusdem Ordinis magistratum capessat, cum ea res B. Virgini, quæ ipsi se visendam dederat, gratissima foret. Floruit sanctitate et miraculis idem Petrus Nicolascus, cujus nomen Alexander VII, consultæ sacrorum rituum congregatione, Martyrologio Romano adjici jussit : is vero Evangelicæ charitatis accensus ardore tribus votis Evangelicis quartum addidit de subeunda in terris Saracenorum servitute, oppignerandoque suo corpore si necesse foret, ut Christiani, quorum salus periclitaretur, in libertatem vindicarentur, donec auri vis pacta pro sodali redimendo repræsentata esset : qua occasione ducti plures ejus sodalitii viri inter Mauros maxima perpessi incommoda, martyrii palmas collegerunt, atque eximiæ sanctimoniæ apicem conscendere, inter quos beati Raymundus cardinalis, et Petrus Armengaldus adeo pietate effloruere, ut in sanctorum Ordinem fuerint adscripti. MANSI.

(*a*) Chr. vetus Ord. de Merced. redempt. captivor. Ms. vetus Archiv. Barchin. — (*b*) Ext. in Archiv. Barchin.

politanumque imperium periclitaretur, fidelium, qui se bello sacro non devoverant, arma eo convertenda fuisse: de pecuniis vero non submissis jactam temere culpam his argumentis amovit.

3. « Super facto vicesimæ nobis aliter scriberes, si ea, quæ de tuo et aliorum fratrum nostrorum consilio de illa fuere disposita, melius in memoriam revocares: sicut enim potes recolere ab ipso nostræ promotionis exordio, ad suspicionem tollendam, fuit de consilio communi provisum, ut ipsa vigesima in nostris manibus non veniret, sed colligeretur in unaquaque diœcesi, et per tres aut quatuor crucesignatos illius probatæ fidei et prudentiæ, ad te sub episcoporum et aliorum testimonio deferretur, per manus tuas cum consilio eorumdem magistrorum Hospitalis et Templi, ac domus Theutonicorum distribuenda inter crucesignatos egentes, et utiles Terræ-Sanctæ, ac specialiter inter eos, in quorum diœcesi collecta fuisset. Unde ad manus nostras nihil inde pervenit, sed pro ea juxta prædictam Constitutionem ferenda frequenter litteras nostras et nuntios destinavimus: quod si a nobis commoniti minus benefecerunt, non est quod nobis debeat imputari.

4. « Maio quoque proximo præterito, quinque millia marcharum, duo millia quingenta per Templarios, et totidem per Hospitalarios tibi de camera nostra transmisimus, et sic illis et his, quas ad præsens transmittimus, ac illis quas in navigio Romanorum expendimus computatis, triginta millia marcharum expendimus in negotio memorato, totumque nobis parum videtur præ magnitudine desiderii, quod habemus de felici processu tuo, et ipsius exercitus Christiani. Noveris autem multitudinem signatorum ad Terræ S. festinare succursum; ad quem etiam charissimus in Christo filius noster Fredericus illustris rex Siciliæ in Romanorum imperatorem electus, speratur recepta imperii corona in proximo accessurus. Quare sicut alter Josue populum Domini corrobora et conforta, sustine, et sustinere docens difficilia quæque animis indefessis, ut opus Dei, quod laudabiliter incepisti, ipso auctore valeas feliciter consummare. Datum Reate ».

5. Contendit mox Honorius Apostolicas curas, ut Christiano exercitui, qui in Ægypto periclitabatur, supplementa mitteret, atque omnes crucesignatos, tum Fridericum præcipue, qui se bello sacro sumpta cruce devoverat, excitavit, ut laborantibus correpto exercitu auxilio proficisceretur. At versutus princeps, qui non ad pietatem, sed ad pompam eo signo se induerat, utque facilius imperium sibi assereret, hisce litteris, quibus se in parando bello occupatum significabat[1], studium Honorii elusit, speque inani lactavit.

« Sanctissimo patri et domino Honorio, Dei gratia sacrosanctæ Romanæ Sedis summo Pontifici, Fredericus eadem gratia Romanorum rex semper Augustus et rex Siciliæ, commendationem et reverentiam tam debitam quam devotam.

« Receptis devotione debita litteris Apostolicæ sanctitatis, et intellectis Terræ-Sanctæ rumoribus, per easdem et gavisi plurimum fuimus, et vehementius contristati. Gavisi siquidem, quod sicut nobis et universis Christi fidelibus per certa datur indicia cognoscendum, vult omnipotens Deus terram illam de manibus hostium liberare. Contristati, quod nisi succurratur exercitui Christiano tam celeriter quam potenter, imminet vincendi desperatio manifesta. Nos autem his et aliis subtiliter indagatis, cognoscentes ad oculum, quod major nunc instat necessitas, quam unquam institerit, ut Terræ-Sanctæ necessitatibus succurratur, et maxime Christiano exercitui, qui pro Christi nomine in magno discrimine constitutus, aut nullo medio necesse habeat vincere, aut perire, quod si exigentibus peccatis nostris accideret ille dispendiosissimus labor, qui pro Terræ-Sanctæ recuperatione assumptus, totum orbem Christianum concussit, non sine perpetui doloris memoria, quod Deus avertat, irritus redderetur.

6. « Considerantes etiam, imo ad animum et cor nostrum plenius reducentes, quod et quantum pro nobis operata sit divinæ dextera pietatis, quæ, dum essemus omni solatio destituti, ad avitum nos regnum et imperium non nostris meritis sed sola misericordia sublimavit; firmum propositum de succursu Terræ-Sanctæ cordi nostro diutius reservatum, avide, necessitatis instantia intellecta, firmius roborantes, edictum omnibus crucesignatis indiximus, ut ad præparationem ipsorum sic omni studio elaborent, ut in termino, quem eis dabimus subsequentem, parati sint cessante contradictione transire. Demum, ut demonstretur in opere, quod de subsidio Terræ-Sanctæ diu gessimus in affectu, in præsentia multorum principum, qui ad mandatum nostrum in Vuldensi (Fuldensi) curia fuerant congregati, solemnem, imo generalem curiam apud Magdeburg in media Quadragesima duximus indicendam, omnibus principibus præsentibus et absentibus injungentes, ut ad curiam conveniant nominatam, etc. Dat. apud Hagenowe id. Januar., Indict. VII »; verum de regni insignibus ab Henrico sibi, ut ait, tradendis infra dicetur.

7. Delusus Friderici artibus Honorius promovendæ illius imperiali consecrationi incubuit, laudibusque extulit ob datum militiæ sacræ nomen: in fidem et clientelam[1], uti postulaverat, una cum regno suo accepit: Salisburgensi archiepiscopo et episcopis Herbipolensi et Trajectensi mandavit[2], tuendis Friderici juribus operam darent, Fridericum denique, cæterosque crucesignatos etiam atque etiam cohortatur, uti nostris in Damiata obsidenda occupatis, atque in periculum adductis sub-

[1] Apud Honor. l. III. Ep. CCLXXII.

[1] Lib. III. Ep. CCLXXIX. — [2] Ep. CCLXIX.

sidio quamprimum proficiscantur, iisdemque crucesignatis anathematis pœnam intentat, ni iter ad proximum S. Joannis Baptistæ festum arriperent; apposita est ejusmodi litteris dies tertia id. Februar. His vero acceptis Fridericus, alias omni officio ac humanitate refertas rescripsit [1], quarum præcipuam partem subjicio :

« Sanctis. patri, etc.

« Quid facimus, pie pater, quod ad referendas vobis gratias, quas beneficia exigunt, vix vires nobis, et merita suffragantur, cum tanta sit affluentia benignitatis et muneris, quod ad recompensationem ejus inaniter se videatur erigere nostræ propositum voluntatis? Ad Deum ergo humilitate supplici recurrentes, petimus incessanter ab eo, ut ipse vobis tribuat piæ actionis præmium, qui præstitit pietatis affectum. Nos etiam quantum possumus et valemus, vestris nos mandatis exponimus et beatitudini commendamus.

8. « Sane quantum nobis attulerint commodi ac honoris, et crucifixi negotio complementi vestræ litteræ noviter destinatæ, narrare non expedit, nam videbitur citius per effectum ». Quam insigni perfidia hæc promissa violarit, inferius videbitur. « Recepimus enim litteras ipsas decimo die ante festum B. Joannis, in quo generalis debet curia celebrari, et specialiter pro negotio Terræ-Sanctæ, unde si deessent litteræ memoratæ, multi forte principes, comites, et barones aliquam occasionem prætenderent, quæ per litterarum præsentiam penitus est deleta ». Derivavit in cæteros infidus princeps dilatæ profectionis crimen, cum ipse eos ab aggrediendo itinere retardaret, adjecit alias preces, quibus sollicitavit Honorium, ut ipsum imperiali diademate redimiret. « Quia cum vobis fuerit fidei nostræ devotio manifesta, non pœnitebit vos tantam nobis fecisse gratiam et præstitisse favorem; imo speramus de misericordia Salvatoris, quod ad augmentandum honorem nostrum et commodum potius vestra benignitas et diligentius accendetur. Super eo vero, quod vestra nobis sanctitas nuntiavit de terra Ecclesiæ, quam nos dedisse quidam vobis detractores et æmuli nuntiarunt, coram Deo et vobis veraciter protestamur, quod de conscientia nostra nullam exinde concessionem fecimus, nec etiam mentionem, nec de cætero dante Domino faciemus, nisi quod vestrum et Ecclesiæ respiciat incrementum. Et si forte contra hoc, quod non credimus, aliquid apparuerit, sciatis a conscientia nostra esse penitus alienum, propter quod, pater et domine, cum hujusmodi ad vos perveniunt, quia scitis nonnullos in turbationibus et schismate delectari, aurem vestram eorum accommodare relationibus non velitis, sed os loquentis malitiam vestris redargutionibus obruatur. Dat. apud Nurembergh XVI id. Jun. septimæ Indictionis ». Hactenus ad Pontificem Fridericus, qui jam cœperat Ecclesiastica jura invadere, sed quoniam a Pontifice imperii insignia exspectabat, blandis verbis crimen excusavit.

9. *Fridericum increpat Honorius, episcopos monet.* — Cæterum antequam ad trajiciendum appeteret dies, Honorius Friderico rogante, ipsi cæterisque crucesignatis profectionis tempus a festo S. Joannis Baptistæ ad diem S. Michaelis sacrum protulit [1]. Verum cum Fridericus neque adhuc profectionem adornaret, a Pontifice est increpitus causam numinis negligentius capessere : sed tandem dum varia impedimenta prætaxaret, obtinuit expeditionem in diem S. Benedicti differret. At præstat ipsum parentem arguentem, obsecrantem, minantem, increpantem filium audire [2] :

« Honorius, etc.

« Ecce, fili charissime, quod ad hoc tibi duo præfixi sunt termini, sed elapsi, quod adhuc commodum reportarunt? quas naves? quas galeas ad transfretandum regia fecit sollicitudo parari? Quæ vasa usus transfretationis accommoda de sumptibus suis vel mare recepit vel littus agnovit? Esto, charissime, quod transitus tuus impedimentis aliquibus hactenus fuerit retardatus, clarere tamen deberet magnus in apparatibus magnis affectus, ut opus, quantum illud possibilitatis effectus extenderet, esset efficax promptæ voluntatis interpres. Et quidem in talibus vellemus esse te præducem potius quam sequacem; et non solum repetitioni dilationis non nimis insistere, sed petentibus fortiter obviare. Verum propter impedimenta, quæ ad excusationem tua pagina continebat, honori tuo, quantum in Domino possumus, providere volentes, dilationem tibi concedimus postulatam, festum beati Benedicti proximo futurum terminum præfigentes, quo ad Terræ-Sanctæ succursum iter arripias, prosecuturus, quantum sufficientia possibilitatis affuerit, votum tuum. Interim vero non dormias, ne in termino jam tertio laqueum, quod absit, excommunicationis incurras. Excita temetipsum, et alios vigilare compelle, ut medio tempore paratis iis, quæ desiderantur ad talia, terra quæ funiculus est, hæreditatis Dominicæ fructuosum sentiat tuæ magnitudinis, quem diu desideravit et exspectavit adventum.

10. « Festina, festina, exspectate diutius, quoniam, dum est in promotione negotium, minori consummatur auxilio et facilius perficitur in profectu. Festina, rex egregie, ad summi regis obsequium, ut non videaris omnino post terga relictus, sed tanto ferventiori affectione, ac evidentiori utilitate procedas, quanto de majori mora et minori sollicitudine quorumdam judicio notari videris. Festina si forte Dominus tanti consummationem negotii tuæ gloriæ reservavit, ut in dextera tua perficiat multorum manibus inchoatum. Certe claræ memoriæ avus tuus Fredericus ad id se viribus totis accinxit, et quis scit, si et tu Fredericus nepos ipsius, illius memoriam non solum præsen-

[1] Apud Honor. l. IV. Ep. DXXXI.

[1] Ep. CDLVIII. — [2] Ep. DLXXVI.

tibus renovabis in nomine, sed etiam ad posteros prorogabis in opere, si quod ille ferventer in affectum assumpserat, tu salubriter produxeris ad effectum. Nihil ergo in tanto negotio vel tu ipse omittas, vel a tuis, quantum in te fuerit, patiaris omitti. Quoniam cum tibi robur ætatis sufficiat, et potentiæ virtus abundet, si forte, quod absit, tam favorabilem causam neglexeris, quanto majora de manu Domini recepisti, tanto id ad te majoris exactionis periculo requiretur. Illud autem latere te nolumus, quod cum redeuntibus multis brevis sit, sicut accepimus, exercitus Christianus, nisi succursum habuerit in proximo passagio Martii, grande, quod Deus avertat, posset eis imminere discrimen. Datum Reate kalend. Octob. Pontif. nostri anno quarto ».

11. Hæc ad regem Honorius : insuper episcopos ac reliquos Germaniæ præsules anathematis sententiam promulgare jussit in crucesignatos [1], qui voti religione spreta in loca sancta trajicere neglexissent. Verum quia non Christianos vinculis irretire (ut ait), sed ab iis potius absolvere quærebat, eosdem cruce insignitos absolvendos decrevit, si resipiscerent, seque recurrente S. Benedicti festo die Hierosolymorum subsidio profecturos jurejurando pollicerentur. Quemadmodum vero Germaniæ milites, ita aliarum etiam regionum crucesignatos ad Hierosolymitanum iter impulit summus Pontifex; in quadam enim Epistola ad patriarcham Gradensem [2], ubi nonnulla præfatus est et Christiani exercitus Damiatam obsidentis virtutem ad cælum extulit, subdit : « Crucesignatos, qui de portu Venetor, ad partes Hierosolymitanas transfretare disponunt, necnon nautas, qui eos transfretare promittunt, ut ad partes Damiatæ, ubi est exercitus Christianus, studeant applicare moneas omnimodis, et inducas, excommunicationis, tam in crucesignatos quam in nautas, si contra monitionem tuam venerint, generalem sententiam, auctoritate nostra, sublato appellationis obstaculo promulgando, mandatum nostrum taliter impleturus, quod exinde illi, cujus causa geritur, placeas, et nos diligentiam tuam possimus in Domino merito commendare. Dat. Later. X kal. Febr. Pont. nostri anno III ».

12. *Crucesignatorum in Ægypto res bellicæ et Damiatæ expugnatio.* — Interea Christi fidelium exercitus Damiatam ingenti premebat obsidione, et quamquam graviora ipsi incommoda patiebantur, Deum tamen subsidio præsidioque sibi adesse crebro experti sunt, namque Godefridus [3] ejus ævi auctor hæc litteris exaravit : « Sane nocte S. Agathæ virginis, Deus innovans virtutis suæ miracula tantum pavorem soldano Babylonis et satrapis ejus incussit, ut relictis castris, ignorantibus etiam Ægyptiis, quos ad resistendum ordinaverat, in sola fuga spem poneret. Quidam apostata, qui multo tempore legem Christianorum transgressus cum soldano militaverat, stans in ripa clamabat gallice legato, regi, et aliis, fugam eorum nuntians. Itaque fugientibus Ægyptiis, Christiani certatim et alacriter absque omni impedimento hostium et sanguinis impensa transierunt : et sic per gyrum ac firmiter obsessa est civitas. Direpta sunt etiam fugientium tentoria, et universæ naves, cum plurimis spoliis.

13. « Post hæc, adveniente Coradino rege cum Alapinis, et magna multitudine hostis, resumptis viribus et animis, locum illum occupat, a quo Christiani transitum miraculosum fecerant, et sic eos obsidentes civitatem ipsius periculosius obsederunt, et nisi per divinum consilium prima castra, quæ erant inter mare et fluvium, retenta fuissent maxime per Theutonicos et Frisones, portus ab eis ablatus fuisset, et negotium plurimum periclitatum vacillasset. Ad tantam etiam Sarraceni pervenerunt temeritatem, ut diluculo sabbati ante Dominicam cum gravi multitudine propius accederent, et usque in fossatum se præcipitarent : sed divino auxilio cum gravi damno equitum et equorum repulsi sunt ». His enarratis subdit auctor de Hierosolymorum eversione : « Regina civitatum Hierosolyma, quæ videbatur inexpugnabiliter munita, destructa est a Coradino filio Saphadini, foris et intus muri ejus cum turribus redacti sunt in acervos lapidum præter templum Domini et turrim David. De glorioso sepulchro destruendo consilium habuerunt Sarraceni, et per litteras comminati sunt, quas civibus Damiatæ miserunt, ad ipsorum solatium, sed nemo huic temeritati præsumpsit manus apponere propter loci reverentiam, etc. »

14. Addit Godefridus correptis novis copiis infideles die, qua excepti cum palmis Hierosolymas Christi celebritas recurrit, totos impetus in Christianos effudisse, nec alias eo die palmas, quam arcus, tela, hastasque gestare crucesignatis licuisse, adductam etiam in periculum rem Christianam, cum verso in fugam peditatu nostro infideles ad ipsas Pelusii fossas procurrerent ; sed Templariorum magistrum tanto impetu cum suis in Sarracenos incurrisse, ut ipsorum magnam stragem ducto in noctem prælio ediderit (1). Propulsato itaque hoste subdit Januenses, Pisanos ac Venetos

[1] Ep. DLXXVII. — [2] Lib. III. Ep. CCL. — [3] Godef. in Annal.

(1) Infidelium irruptiones in nostros Damiatam obsidentes non satis accurate in Annalibus distinguuntur, adeoque ex Oliverio, qui præsens aderat, majori fide exprimendæ sunt. Igitur sacra Palmarum die, quæ anno illo in diem XXXI Martii incidit, impetus in nostros factus est ab adversariis, qui occupati a se pontis aliquid combusserunt ; ne vero ponte transgresso arma in nostras acies inferrent, vetuit dux Austriæ, qui milites suos irruentibus opposuit. Huic pugnæ prior altera præcesserat, qua Corradinus locum illum occupaverat, ubi nostri amnem transmiserant, ex quo impetum in nostros fecerat sabbato ante Dominicam III Quadragesimæ, sed nostris strenue obsistentibus repulsi sunt. Pugnæ Dominicæ Palmarum in qua nihil egregium a Templariis commissum legitur in Oliverio, successit altera, in qua ab hostibus illata sunt in castra nostrorum arma ; sed cædes utrimque, nihilque ultra memorabile gestum. Acta sunt hæc ipso Dominicæ Ascen-

ex navibus in urbis mœnia cum scalis assilire meditatos, qua in re licet strenue se gererent, hostem demum superiorem extitisse injectoque igne scalas exussisse, tumque ab omnibus creditum expugnandi Pelusii gloriam soli numini reservatam. Dissentire post hæc inter se cœpere Christiani, sibique invicem detrahere ; cumque pars exercitus insigni temeritate ad explicandum aliquod in hostem facinus in Sarracenos erupisset, pervenissetque in loca, in quibus maxima aquæ dulcis inopia erat, ex siti atque æstu multi exaruere, alii a Sarracenis circumfusi, deleti, profligatique. Hanc cladem a Sarracenis inflictam nostris recensent Vitriacus [1] in historia Orientali, ac Oliverius [2], quam imminentem Christianis D. Franciscus præsagiit, qui ex Syria eo sese contulerat, ut S. Bonaventura [3] asserit, cumque divinitus sibi ostensum promulgasset, Christianos cladem accepturos, si adversus hostes aciem educerent, nulla illius dictis fide habita, pro meditato triumpho funestam cladem infamiamque retulerunt (1).

15. Verum paulo post illud consecutum, quod de Deo sacer vates cecinit [4] : Cum iratus fueris, misericordiæ recordaberis ; quodque apud Job [5] traditur : « Ipse vulnerat et medetur, percutit, et manus ejus sanabunt ». Pergit enim Godefridus, ut brevi Deus hostium suorum tumorem compresserit, partim enim fame, partim peste obsessi misere perierunt : tum etiam commeatus inopia Sarraceni, qui ad solvendam obsidionem venerant, laborare cœperunt, ac demum, cum Nilus agros solito more non inundaret, extremæ famis terror Ægyptum oppressit. Subdit auctor : « Unde soldanus caristiam timens et famen, etiam amore retinendæ Damiatæ talem pacem cum fratre suo Coradino Christianis obtulit, ut crucem sanctam, quæ capta fuit in victoria Saladini cum civitate sancta et omnibus captivis, qui per regnum Babylonis et Damasci vivi reperiri possent, sumptus etiam ad reparandos muros Hierusalem redderet, insuper regnum Hierosolymitanum totaliter restitueret, præter Craccum, et montem Regalem, pro quibus retinendis tributum obtulit, quamdiu tregua duraret. Sunt autem hæc duo loca in Arabia sita, septem munitiones firmissimas habentia, per quæ negotiatores Sarracenorum et peregrini ipsorum Mecham tendentes, vel ab ea revertentes transire solent, et qui hæc potenter tenuerit, Hierusalem (cum voluerit) graviter nimis cum agris et vineis lædere poterit. In hoc tandem convenerunt fideles, ut primum civitas expugnaretur, licet opus causa liberationis Sanctæ-Terræ fuit inchoatum, et omnium crucesignatorum talis fuit intentio. Interea soldanus magna multitudine peditum clanculo per loca palustria misit ad civitatem, quorum CCXL. Christianis dormientibus fuerunt ingressi Dominica post festum Omnium Sanctorum : tandem per clamorem vigilum occisi sunt vel capti.

16. « Igitur nonis Novembris capta est Damiata absque deditione sine defensione, sine violenta deprædatione cum tumultu, ut soli Filio Dei adscribatur evidenter victoria. Itaque cum primo civitatem intrassent, plusquam tria millia mor-

[1] Vitriac. t. III. Hist. Occid. ad ann. 1219. — [2] Oliver. in hist. capt. Dam. eod. ann.— [3] Bonav. in ejus Vita c. 11.— [4] Habac , III. — [5] Job. V.

sionis festo, die scilicet Maii XVI. Toties repulsi hostes iterum vires suas cum nostris experti sunt pridie kalendas Augusti, resque nostrorum jam inclinatas Templarii confirmarunt. Ex his patet Raynaldum eventus quartæ pugnæ cum secunda confudisse, cum narret in prælio Dominicæ Palmarum rem Christianam per Templarios stetisse. MANSI.

(1) Illa verba : *Funestam cladem infamiamque retulerunt*, ita continuant Annales contracti : « Eumdem vero S. Franciscum se ad soldanum Ægyptium e Christianorum castris contulisse, ut illum ab impia superstitione ad Christum traduceret, atque a tyranno cultum humaniterque auditum refert Jacobus de Vitriaco cardinalis (*a*) : Vidimus, inquit, primum hujus Ordinis, (nempe Minorum), fundatorem magistrum, cui tanquam summo priori suo omnes alii obediunt, virum simplicem et illitteratum, dilectum Deo et hominibus, fratrem Franciscum nominatum, ad tantum charitatis excessum et fervorem spiritus raptum fuisse, quod cum ad exercitum Christianorum ante Damiatam Egypti devenisset, ad soldani Ægypti castra intrepidus in fidei clypeo communitus accessit ; quem cum in via Sarraceni tenuissent : Ego sum Christianus, inquit, ducite me ad Dominum vestrum ; quem cum ante ipsum pertraxissent, videns eum bestia crudelis in aspectu viri Dei in mansuetudinem conversa per dies aliquot, ipsum sibi et suis fidem Christi prædicantem attentissime audivit. Inter alia, ut narrat Wadingus (*b*), provocavit Mahometis sacerdotes ut ad illustrandam fidei veritatem tollendamque omnem controversiam, in ardente rogo cum ipso de Christo et Mahomete disceptarent, eamque veram fidem amplectendam, quam divino miraculo Deus comprobaret, et sibi in mediis flammis illæso crederent. Non accepta est a Sarracenis conditio, ac de soldano subdit Jacobus de Vitriaco : Tandem vero metuens ne aliqui de exercitu suo ad Dominum conversi ad Christianorum exercitum pertransirent, cum omni reverentia et securitate ad nostrorum castra reduci præcepit dicens ei in fine : Ora pro me, ut Deus legem istam et fidem, quæ magis sibi placet, dignetur mihi revelare. Sarraceni autem omnes prædictos fratres Minores tamdiu de Christi fide et Evangelica doctrina prædicantes libenter audiunt, quousque Mahometo tanquam mendaci et perfido prædicatione sua manifeste contradicunt : ex tunc autem eos impie verberantes, et nisi Deus mirabiliter protegeret pæne trucidantes de civitatibus suis expellunt. Recepit vero se S. Franciscus in Italiam, ut expoliendis populorum moribus operam daret, quem hoc anno Thomas archidiaconus Spalathinus (*c*) refert se audivisse concionantem Bononiæ maximo populi concursu, et animarum conversione : Eodem, inquit, anno, in die Assumptionis Dei genitricis, cum essem Bononiæ in studio, vidi S. Franciscum prædicantem in platea ante palatium publicum, ubi tota pæne civitas convenerat ; fuit autem exordium sermonis ejus : Angeli, homines, dæmones ; de his enim tribus spiritibus rationalibus ita bene et discrete proposuit, ut multis litteratis, qui aderant, fieret admirationi non modicæ sermo hominis idiotæ, nec tamen ipse modum prædicantis tenuit, sed quasi concionantis : tota vero verborum ejus discurrebat materies ad extinguendas inimicitias, et pacis fœdera reformanda. Sordidus erat habitus, persona contemptibilis, et species indecora ; sed tantam verbis illius contulit efficaciam, ut multæ tribus nobilium, inter quas antiquarum inimicitiarum furor immanis multa sanguinis effusione fuerat debacchatus, ad pacis consilium reducerentur. Erga ipsum vero tam magna erat reverentia hominum et devotio, ut viri et mulieres in eum catervatim ruerent, satagentes vel fimbriam ejus tangere, aut aliquid de panniculis ejus auferre. At de S. Francisco hactenus : nunc ad Pelusiacam obsidionem, a qua digressa est, redeat oratio ». MANSI.

(*a*) Jacob. de Vitriac. histor. Occid. c. 32. — (*b*) Luc. Wadding. tom. I, hoc anno. — (*c*) Thom. Archid. Spalath. in hist. ms. Pontificum Salonitanorum.

tuorum invenerunt in ea more canum in plateis insepultos jacere; reliqui omnes in ea debiles fuerunt. Quidam siquidem Christiani circa mediæ noctis silentium consilio (ut credimus) quorumdam de civitate intromissi fuerunt, et legatus intromissis nuntiis turres et homines perfidæ gentis quamplurimos captivant. Alii multi ascendentes turres fortiores auroræ lucem in eis præstolabantur; exortaque luce nonarum Novembrium omnes se captivos Sarraceni Damiatæ dederunt, et civitatem totaliter in potestatem Christianorum quamvis inviti tradiderunt; et cum caperetur civitas in oculis regis Babylonis, more solito non fuit ausus Christi milites ad defensionem paratos per eorum fossatum aggredi. Eodem etiam tempore fluvius excrevit uberrimis aquis fossatum implens, ipse vero confusus propria castra combussit et fugit: invenerunt etiam in ea aurum et argentum multum nimis, pannos sericos negotiatorum in abundantia, vestes pretiosas et ornatum sæculi cum varia supellectili in superabundantia; nam præter eos, qui vivi comprehensi sunt in ea, mortui promiscui sexus a tempore obsidionis in circuitu computantur ad triginta millia et amplius, quos sine ferro et igne Dominus percussit ».

17. Hæc Godefridus; eadem fuse prosequuntur Matthæus Parisius, Vincentius, S. Antoninus aliique recentiores innumeri; breviter vero de Damiata hoc anno in deditionem accepta antiquiores aliique supra laudati meminere; quibus etiam Jordanus[1] et Chronici S. Germani auctor[1] consentiunt, percussum metu soldanum relictis impedimentis in fugam se proripuisse ac mense Novembri in pervigilio B. Leonardi divina ope ad deditionem post acceptas illatasque multas clades compulsam, ad quod episcopum Albanensem egregium studium contulisse ait, urbemque omni divitiarum genere affluentem, refertam auro lapidibusque pretiosis, pannis sericis abundantem traditam direptioni, atque Ægyptiorum opibus ornatum et cumulatum Christianum exercitum fuisse. Interim depulsa ex urbe impia superstitione, ejectisque Sarracenis, excitatas consecratasque Deo Ecclesias, veræque religionis cultum effloruisse. Addit Jordanus illius urbis expugnationem ante præsagitam fuisse: « Ante captionem Damiatæ (inquit) liber quidam Christianis apparuit, Arabice scriptus, cujus auctor Christianum, vel Judæum, vel Sarracenum se negabat: in quo continebantur quæ gessit Saladinus contra Christianos, et de captione Damiatæ, dicebatque quondam regem Christianorum Nubiarum Mecham civitatem debere destruere, et ossa Mahumeti dispersa projicere (1)».

18. Pervasit tantæ victoriæ rumor extremas nationes, utque Sarracenos metu, ita Christianos lætitia incredibili perfudit. E quibus ait Jordanus Georgianos crucesignatis scriptis litteris animos addidisse, ut victoriarum cursum persequerentur, non leve suscepturos dedecus, nisi Damascum exscinderent, aliaque superstitionis impiæ præci-

[1] Jord. Ms. Bibl. Vat.

[1] Rich. de S. German ad an. 1219.

(1) Quamquam vaticiniorum istorum fides mihi admodum suspecta est; juvat tamen libri hujus, vel si magis, oraculi historiam ex coævis historicis planius explicare. Igitur Jacobus de Vitriaco episcopus Acconensis in ea, quam dedit ad Honorium Pontificem Epistola, signata *in Octava Paschæ, past captam Damiatam*, adeoque anno 1220, hac de re ita scribit: « Anno præterito (id est, 1219), liber quidam Saracenorum, magnæ apud ipsos auctoritatis, in manus nostras devenit. Hunc autem quidam eorum astrologus, quem prophetam magnum Saraceni vocant, a principio legis eorum cum summo studio scripserat. Prædixit autem inter alia multa quanto tempore lex eorum permanere deberet et quod sicut gladio incœperat, gladio peritura erat. Prophetavit insuper quanta mala soldanus facturus esset Christianis, et qualiter ante destructionem gentis paganorum, et exterminium legis eorum regnum Jerosolymitanum cum multis regnis aliis propriæ subjicerent ditioni. Inde vero non tanquam vaticinando, sed quasi historiam ordinate describendo de recuperatione civitatis Acconensis, et de his, quæ in exercitu regum Franciæ et Angliæ, et aliorum Occidentalium principum acciderunt..... addidit insuper, sicut propriis oculis vidimus, quæcumque usque ad captionem Damiatæ his diebus nobis et Saracenis raris casibus contigerunt..... Prænuntiavit etiam, qualiter capta Damiata, Alexandriam, et Cayrum, et Babyloniam, et universas Ægypti regiones Christianus populus obtineret etc. » Ex his quæ ventura in eo libro prænuntiabantur, et in quibus oraculum falsi reum tenetur, de toto vaticinio judicium ferendum est. Quod autem ait Vitriacus librum hunc a Saraceno quodam compositum fuisse, in hoc simplicem ejus mentem deceptam fuisse non dubito, cum scriptores alii, non coævi tantummodo, sed et rei gestæ, non secus ac episcopus Acconensis, præsentes, diserte affirment, libri illius auctorem se *Judæum, vel Christianum, vel Saracenum fuisse negasse*. Merito ergo suspicaremur a Saraceno, vel alio quodam impostore tunc in vivis agente, cum Damiata fortiter stringeretur, oraculum hoc suppositum fuisse, quo præterita descripsit, præsentia tetigit, futura ex præsentibus conjectatus fuit.

Præter hunc librum aliud etiam vaticinium post captam Damiatam evulgatum fuit, de quo ita Vitriacus: « Hoc præsenti anno Suriani, qui nobiscum erant in exercitu, librum alium antiquissimum lingua Saracena scriptum de antiquis armariis suis nobis ostenderunt, cujus erat superscriptio: *Revelationes B. Petri Apostali*, a discipulo ejus Clemente in uno volumine redactæ ». In eo vero legenda sese obtulisse asserit vaticinia « de consumptione perfidæ legis Agarenorum, et qualiter imminente, et quasi in januis existente destructione paganorum, primo civitatem herbosam et aquis circumdatam, sic enim Damiatam appellant, populus Christianus subjugaturus esset. Post hæc vero de duobus regibus novis subjungit, quorum unus venturus esset a partibus Occidentis, alius a partibus Orientis obviam prædicto regi in civitatem sanctam venturum etc. » Libri hujus mentionem fieri credo ab Alberico in Chronico, qui ad annum 1220 hæc notat: « Post captionem Damiatæ quædam inventa est prophetia in templo Saracenorum litteris Chaldæis scripta, quam dominus Pelagius, Albanensis episcopus cardinalis et legatus in partibus illis, in latinum fecit transferri et misit Romam domino papæ, quam quidam magister Jacobus constitutus a domino papa legatus Hiberniæ a Roma detulit Clarevallem, tendens in Hiberniam. In hac prophetia astronomica multa continebantur de his quæ præterita sunt in terra promissionis, de Noradino, de Saladino, de captione Jerusalem, de duobus regibus Philippo Franciæ, et Richardo Angliæ, qui Acram recuperaverunt..... et quod anno 29 ab Acra recuperata capienda esset a Christianis Damiata, et de Pelagio cardinali multa ibi notabantur, quæ forte aliter se habuerunt. Hujusmodi enim prophetia, et si in quibusdam verum dicat, in multis tamen decipit. Notabatur etiam in illa prophetia, quod a parte Orientali debet venire quidam rex, qui vocabitur nomine David, et a parte Occidentali debet venire alius rex, qui terram Saracenorum usque Jerusalem destruat, et quod mense Julio deberet fieri bellum apud Kairum in Ægypto inter Saracenos et Christianos ». Hæc Albericus, cujus narratio, si cum iis conferatur, quæ de utroque libro commemorat Vitriacus, intelligemus profecto non postremum tantummodo vaticinium in latinum versum fuisse, quod censuisse Albericus videtur, sed et prius illud, *ante captionem Damiatæ*, ut notat Oliverius, Latinis traditum, una forte contextus serie cum secundo continuatum, iisdem Latinis litteris commissum fuisse, et in Italiam translatum.

MANSI.

pua loca sibi subjicerent, pollicitosque arma cum iis conjuncturos (1). Cæterum crucesignatos illos capto Pelusio Romanum Pontificem missis nuntiis partæ victoriæ certiorem fecisse, argumento litteræ sunt ab Honorio proximo insequenti anno ad ipsos scriptæ, e quibus dignum videtur exordium aliaque pauca inserere : « Etsi humanæ conditionis infirmitas non sufficiat dignas grates exsolvere Domino Deo nostro, super inenarrabili dono ejus, et multitudine misericordiæ suæ, quam in captione Damiatæ fecit nobiscum, et cum aliis invocantibus nomen ejus, graves labores vestros, ac longas afflictiones, et continua pericula miseratus, receptis tamen diu desideratis hujus lætitiæ nuntiis, toto mentis annisu dignationis divinæ beneficio assurreximus, et in toto corde nostro confitentes eidem, et mirabilia ejus pro nostræ possibilitatis modulo enarrantes, et processionaliter gratias et laudes exsolvimus, et exsolvi mandavimus per omnes fere provincias Christianas, insinuantes eisdem quantum nunc egeatis multitudine sociorum.

19. « Cum vos oporteat et civitatem prædictam incolere, et convicinas, sine quibus illa retineri vix posset, Christiano nomini, si desuper datum fuerit, subjugare, fideles ad succursum vestrum per litteras nostras animare studuimus, et per viros idoneos mandavimus animari, factas propter hoc a principio indulgentias innovantes, ac mandantes, ut illi, qui jam sunt crucis charactere insigniti, cogantur ad exequenda celeriter vota sua, etc. » Et infra : « Ne autem occasione terræ vobis jam datæ a Domino, vel sicut speramus, in posterum dandæ aliqua, quod absit, inter vos possit dissensio suboriri, tam super jam acquisitis quam de cætero dante Domino acquirendis, plenam ipsi legato (Pelagio scilicet episcopo Albanensi, quem paulo ante ob similitudinem muneris quo in Dei exercitu Apostolicæ Sedis nomine fungebatur, Josue appellaverat) tam in temporalibus quam in spiritualibus commisimus potestatem ita ut per se, aut per alios libere illam exerceat, prout res videbitur postulare. Ideoque universitatem vestram rogamus attentius et hortamur, per Apostolica vobis scripta præcipiendo mandantes, quatenus eidem in prædictis omnibus devote ac humiliter more solito intendatis. Datum Viterbii VI kal. Martii, Pontif. nostri anno IV ».

20. *Petrus Capuanus creatur Antiochiæ patriarcha.* — Præfecit eodem anno Antiochenæ Ecclesiæ diu pastore suo viduatæ Petrum Capuanum, Petri olim S. Marcelli presbyteri cardinalis e fratre nepotem [1] : verum cooptato postea hoc eodem anno in amplissimum cardinalium collegium ipso Petro, Rainerium S. R. E. vicecancellarium ei suffecit, uti Pontificis litteræ [1] ab eodem exaratæ testantur.

21. « Cum dilectum nostrum magistrum P... Capuanum, quem deputaveramus ad regimen Ecclesiæ memoratæ, circa nos certa de causa providerimus retinendum, eumdem in fratrum nostrorum collegium assumendo, tandem ad multam instantiam dilectorum filiorum Anselmi, Ulrici et Oprandi, canonicorum ipsius Ecclesiæ, qui sicut viri providi et fideles pro ea sollicite ac fideliter laborarunt, illum nobis pro vestra et Ecclesiæ vestræ utilitate subtraximus, per cujus industriam labores nostri relevabantur præcipue, et de cujus prudentia solatium potissimum habebamus, videlicet charissimum nobis R... sanctæ Romanæ Ecclesiæ vicecancellarium, virum scientia, vita, et fama præclarum, et elegantia morum, ac conversationis dulcedine gratiosum, ipsumque vestræ præficientes Ecclesiæ, ac in patriarcham propriis manibus consecrantes, pallium sibi tradidimus, plenitudinis videlicet officii pontificalis insigne, ut ab Apostolica Sede tanquam sponsus de thalamo suo ad vos in ornatu patriarchali procedat, etc. » Præcipit ut patriarcham debito honore prosequantur, illiusque monitis obtemperent. « Dat. Viterbii VII id. Decembr., Pont. nostri ann. IV ». Antea vero litteris IV kal. Novembr. datis ad universos Antiocheni patriarchatus archiep., episcopos, cæterosque præsules, sacra per eos theologiæ studia in regionibus illis exercenda et colenda, hæresesque arcendas curavit [2] denique sanctissimam Eucharistiam summa cum reverentia custodiri, atque a sacerdotibus tractari jussit [3].

« Honorius, etc.

« Cum olim vas aureum manna plenum, Christi corpus deitatem continens præfigurans, in arca fœderis auro tecta infra Sancta Sanctorum fuerit collocatum, ut munde in loco venerabili servaretur, dolemus plurimum et tristamur, quod in plerisque provinciis sacerdotes sanctiones canonicas, imo divinum judicium contemnentes, sacram Eucharistiam incaute custodiunt, et immunde ac indevote contrectant, quasi nec creatorem timeant, vel recreatorem diligant, aut judicem omnium expavescant. Quamquam Apostolus terribiliter comminetur deteriora illum mereri supplicia, qui Filium Dei conculcaverit, vel sanguinem Testamenti pollutum duxerit, aut spiritui gratiæ contumeliam fecerit, quam transgressorem legis Mosaicæ, qui mortis sententia plectebatur.

[1] Honor. l. III. Ep. CDXVII.

[1] Lib. IV. Ep. DCXXXI. — [2] Ep. DCXI, DCXII. — [3] Ep. DCXII.

(1) Georgianorum ad crucesignatos litteras male interpretatus est Jordanus apud Raynaldum hic. Litteris illi suis Christianis renuntiarunt, ad famam tantæ victoriæ nobili se æmulatione excitatos una cum rege suo coivisse, ac sacramenti religione sese obligasse *ab obsidendam famosam*, (quamdam) *civitatem Saracenorum ;* turpe enim sibi, et ignominiosum fore addentes, si Christianis tot pericula vorantibus tot terrarum et marium tractus dimetientibus, ut arma ferrent in infideles, ipsi qui præsentes aderant infidelibus tranquillos illos dimitterent, nec *Damascum, vel alium locum nominatum*, virtute *caperent armorum.* Hæc Oliverius, qui litteras illas legisse censendus est.
MANSI.

22. « Ne igitur de cætero propter incuriam sacerdotum in indevotos divina indignatio gravius exardescat, districte præcipiendo mandamus, quatenus a sacerdotibus Eucharistia in loco singulari, mundo etiam et signato, semper honorifice collocata, devote ac fideliter conservetur. Sacerdos vero quilibet frequenter doceat plebem suam, ut cum in celebratione missarum elevatur hostia salutaris, quilibet se reverenter inclinet, idem faciens, cum ipsam portat presbyter ad infirmum, quam in decenti habitu superposito mundo velamine ferat, et referat manifeste ac honorifice ante pectus, cum omni reverentia et timore, semper tamen lumine præcedente, cum sit candor lucis æternæ, ut ex hoc apud omnes fides et devotio augeatur. Prælati autem hujus mandati graviter punire non differant transgressores, si et ipsi divinam et nostram volunt effugere ultionem. Vos autem sic observari faciatis prædicta; quod non efficiamini vindictæ participes sed coronæ. Dat. Viterbii, X kal. Decembr., Pont. nostri anno IV ». His nonnulla ad Constantinopolitanum imperium adnectenda videntur. Defixus fuerat anathemate ob invasas res Ecclesiasticas Achaiæ princeps, qui cum obfirmatus in scelere perstaret, ab Honorio confirmata [1] in eum lata ante sententia percelli meruit; rescissa etiam sunt auctoritate Apostolica fidei sacramenta, quibus præter fas nonnulli se illi adstrinxerant [2]. Neque illud prætereundum, eumdem Pontificem Margaritæ imperatricis patrocinium sumpsisse [3], præterea vetuisse, ne quis inconsulto Romano Pontifice eam e fidelium cœtu segregare posset, uti Pontificia ad ipsam Diplomata ostendunt.

23. *Fridericus postulat sibi insignia imperialia restitui, eumque jura Ecclesiastica invadentem Honorius arguit.* — Jam ad Fridericum, uti sumus polliciti, revertamur. Cum ipse ab Honorio litteris atque oratorum opera postulasset, uti Henricum Saxoniæ ducem ad insignia imperialia sibi tradenda compelleret, Pontifex illi morem gerendum esse duxit [4] : « Cum tam litteris, quam nuntiis tuis nobis intimare curasti, quod nobilis vir H. dux Saxoniæ, insignia imperialia detinet, et tibi resignare contemnit; nos tuis aspirantes profectibus, et honori dilectum filium priorem S. Mariæ-Novæ de Urbe, virum utique magni consilii, et honestate perspicuum, ad te duximus destinandum, ut ipsum commonefaciat vice nostra, et eo mediante ipsa regiæ serenitati resignet; ad quod illum monere ac hortari nostris curavimus litteris diligenter, etc. » Monet Fridericum, uti ducem in gratiam recipiat, si monitis Pontificiis paruerit : si vero respuerit jussa, certiorem facit datam Halberstadensi et Hildesemensi episcopis provinciam, ut ipsum anathemate percellant, ac Brunswicum Ecclesiastico interdicto subjiciant. « Datum Lat. VI id. Febr. Pontificatus nostri an. III ».

[1] Lib. III. Ep. CCXXXVII. — [2] Ep. CDXVI. — [3] Ep. CCCXI, CDXCIX. — [4] Ep. CCLXXIII.

Porro Henricum Pontifici dicto audientem fuisse, Stadensis scribit [1] : Fridericus conventu habito apud Goslariam principes convocavit; ubi dux Henricus ei imperii insignia præsentavit; quod etiam Stero refert [2], additque Othonem morti proximum eadem insignia imperii Henrico Rheni Palatino, ut Friderico traderet, reliquisse.

24. Præterea cum Alexandrinus populus Pontificem rogaret, num ei placeret ipsos in Friderici auctoritate futuros sacramento polliceri, id responsum retulere [3] : Super eo, quod nostræ voluntatis scire beneplacitum petiistis, utrum videlicet vos velimus cum aliis amicis vestris de Lombardia charissimo in Christo filio nostro Frederico, illustri regi Siciliæ, in Romanorum imperatorem electo, fidelitatis juramentum præstare, si ab eo fueritis requisiti, vobis duximus præsentibus intimandum. Quod si alii cives Lombardiæ dicto regi fidelitatis præstiterint juramenta, sustinemus ad præsens pro pace vestra, ut si ab ipso fueritis requisiti, juretis eidem, salvis tamen in omnibus fidelitate ac jure sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ matris vestræ. Datum Reate III kal. Septemb., Pont. nostri an. IV ».

25. « Cæterum Fridericus cum male audiret, gravissimeque ab Honorio esset objurgatus, jura Ecclesiastica invasisse, ut tegere verbis scelera noverat, pluribus litteris ad eumdem exaratis [4], multis excusationibus hanc a se accusationem depellere conatus est; atque in extrema novissimarum litterarum pagina hæc addit : « Ut igitur rancor, vel opinio concepta, vel concipienda in animo vestro deleatur omnino, et rex vester devotus Ecclesiæ filius, (de seipso loquitur), sit vobis more solito commendatus, in visceribus charitatis, per has litteras nostro sigillo munitas universis notum esse volumus, tam præsentibus quam futuris, quod omnes concessiones et dona, quæ alicui fecimus, tam de ducatu Spoleti, terra comitissæ Mathildis, quam de aliis quæ B. Petri patrimonio pertinere noscuntur, duximus irritanda, nostro sancientes edicto, ut nullum aliquo tempore robur obtineant firmitatis. Alias vero petitiones, quas per magistrum Alatrinum misistis, subsequenter studebimus effectui mancipare. Dat. apud. Hagenowe VIII id. Septemb. VIII Indic. » Dein misso ad cunctos vectigales suos regio Diplomate, in Spoletanos ac Narnienses animadvertendum decrevit [5], nisi ad Romanæ Ecclesiæ obedientiam, a qua desciverant, reverterentur.

26. *Bohemiæ regem de eodem crimine increpat.* — Porro non solum jura Ecclesiastica Fridericum, ut vidimus, invadentem Pontifex redarguere coactus est, verumetiam invehi in Bohemiæ regem ejusque optimates episcopum, atque Ecclesiam Pragensem per summam injuriam insectantes

[1] Stad. in Chron. hoc anno. — [2] Stero in Annal. apud Canis. antiq. lect. tom. I. p. 246. — [3] Honor. l. IV. Ep. DLV. — [4] Apud Honor. l. IV. Ep. DXXVII, DLXXII. — [5] Ep. DXCIII.

vexantesque : quare vehementes litteras ad Ratisponensem et Pataviensem episcopos dedit[1], quibus et rerum a se in ea causa gestarum ordinem seriemque exponit. Præ se tulerat antea, uti vidimus, Otacherus Bohemiæ rex Pontificis imperiis pariturum, expiaturum crimen, Pragensem episcopum pristinæ auctoritati restituturum, revocaturum male contra Ecclesiam gesta : iisque blandis pollicitationibus Apostolicam severitatem eluserat. Sed cum postea promissa in opus non perduceret, ac tum ipse, tum proceres Ecclesiam Bohemicam opprimerent, intruderent in dignitates alios, alios spoliarent, fraudarent decimis, aliaque patrarent, quibus jura Ecclesiasticorum labefactata erant, eorumque dignitas contemptui patebat, Honorius hanc illis provinciam imposuit[2] :

27. « Licet sæpedicto regi tanquam præcellenti, et baronibus tanquam ab eo missis deferre velimus, quia tamen non est deferendum hominibus contra Deum, cui est contra omnes homines deferendum, de fratrum nostrorum consilio discretioni vestræ per Apostolica scripta firmiter præcipiendo mandamus, quatenus regem et barones eosdem, ut præfato episcopo de damnis illatis, et subtractis fructibus, necnon irrogatis injuriis satisfactionem exhibeant competentem et ab ipsius de cætero molestatione desistant, recepta super his ab ipsis pignoraticia vel fidejussoria cautione, moneatis prudenter et efficaciter inducatis. Quod si monitis vestris, quod absit, infra duos menses acquiescere forte noluerint, denuntiamus eos ex tunc excommunicationis, et totam terram eorum interdicti sententiis subjacere, quas vos renovantes singulis diebus Dominicis et festivis, faciatis easdem appellatione remota, tam ab episcopis quam Ecclesiarum prælatis, et aliis omnibus vicinis inviolabiliter observari, donec redeuntes ad cor relaxari easdem sententias mereantur. Dat. Reate IV non. Aug., Pont. nost. an. IV ».

28. *Salisburgensem, Upsalensem episcopos et canonicos Bremenses de usurpatis juribus arguit.* — Arguit præterea Honorius[2] Salisburgensem archiepiscopum, qui cum episcopatis sedis in Secchovensi Ecclesia excitandæ facultatem ab Honorio flagitasset, Pontifex ea ratione concesserat, ut nullum ex ea re damnum in Romanam Ecclesiam ac Luipoldum Austriæ ducem crucesignatum redundaret. Is vero. non petito ducis, ut debuerat, assensu, episcopatum Secchovensem erexerat, illique Ecclesias quasdam attribuerat, quibus moderandis pastores designare ducis partium erat. Quod gravissime ferens ducissa Austriæ Theodora, questa est apud Honorium viri jura infringi, dum pro Christiana fide in Oriente adversus Sarracenos dimicaret; cujus querelis permotus Pontifex, qui Luipoldum optime de re Christiana meritum in clientelam Apostolicam admiserat, atque etiam vetuerat, ne quis in eum, non petita a Sede Apost. facultate, anathema vibraret, archiepiscopo perperam gesta rescindere ac revocare imperavit[1] : « Mandamus, quatenus diligenter corrigens per teipsum, quod in ejusdem ducis præjudicium attentasti, ejus jura non minuas, sed conserves penitus illibata, et donec ipse, dante Domino, ad propria revertatur, nihil in præjudicium suum, vel terræ suæ attentare præsumas; mandatum nostrum taliter impleturus, quod propter hoc tibi durius scribere non cogamur; quia sibi illatam injuriam, imo nobis in ipso, non possemus æquanimiter sustinere. Dat. Romæ apud S. Petrum non. Maii, Pont. nostri anno tertio ». Hactenus Pontifex; verum cum dicat Stero[2], Eberhardum potestate sibi ab Rom. Pontifice facta, Secchovensem episcopatum hoc anno condidisse, neque Honorius ad eum amplius (quod viderim) hac de re scripserit, par est credere, ducis postea assensum accessisse : Concilium vero provinciale hoc anno ab eodem archiepiscopo celebratum, addit Stero, interfuisse episcopos Pataviensem, Frisingensem, Gurzensem, Chiemensem ac Secchovensem.

29. Acrius invehi compulsus est Honorius[3] in Upsalensem archiepiscopum, ejusque suffraganeos episcopos, qui Joannem tyrannum Sueciæ regni invasorem, prætermisso Waldemari Daniæ regis nepote, defuncti Erici filio, quamvis Danus nepotis jura Sedi Apostolicæ committeret, regiis insignibus decorassent : quare commotus Dubecensi, Szerinensi, et Kaskeburgensi episcopis partes imposuit, archiepiscopum Upsalensem, si regia inunctione Joannem consecrasset, ad dicendam causam Romano Pontifici se sistere juberent.

« Lubecen. Szerinen. et Kaskeburgen. episcopis.

« Charissimus in Christo filius noster Waldemarus, Danorum rex illustris, nobis insinuare curavit, quod claræ memoriæ Erico rege Sueciæ rebus humanis exempto, nobilis vir Jo. regnum Sueciæ ad defuncti filium dicti regis Danorum nepotem jure hæreditario devolvendum, quorumdam magnatum ejusdem regni favore suffultus violenter invasit. Porro idem rex, intellecto, quod venerabiles fratres nostri.... archiepiscopus Upsalen. et suffraganei in regem volebant inungere supradictum nobilem, ne id facerent inhibuit appellato, præfatum nepotem suum, et omnia jura ejus Apostolicæ protectioni supponens, ac præfigens terminum, quo per se, vel per nuntios suos in nostra comparerent præsentia, iis qui venirent pro tutela dicti nepotis sui justitia responsuri : sed ipsi legitima ejus appellatione contempta, in regem inunxerunt nobilem antedictum, in præfati nepotis sui pupilli, ac etiam post patris obitum nati gravissimum præjudicium, et contemptum nostrum, ac Sedis Apostolicæ manifestum.

30. « Nolentes igitur hujusmodi præsumptio-

[1] Ep. DCLI. — [2] Ep. DXLI. — [3] Lib. III. Ep. CDXLIV.

[1] Ep. CDXCIV. — [2] Stero in Annal. apud Canis. antiq. lect. tom. I p. 246. — [3] Honor. l. IV. Ep. DLI.

nis excessum sub dissimulatione transire, cum debitæ pœnæ remissio audaciam tribuat delinquendi, per Apostolica vobis scripta mandamus, quatenus inquisita plenius veritate, si vobis constiterit dictos archiepiscopum et episcopos ad iunctionem hujusmodi post appellationem legitimam processisse, auctoritate nostra firmiter injungatis ipsi archiepiscopo et uni episcoporum, qui astiterunt eidem, ut infra competentem terminum sibi præfigendum a vobis, cum procuratoribus aliorum Apostolico conspectui personaliter se præsentent, de hujusmodi satisfacturi contemptu, ipsos ad id, si necesse fuerit, per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compellentes. Quidquid autem inde feceritis, nobis per litteras vestras veraciter intimetis. Quod si non omnes, etc. Dat. Reato VII id. Aug., Pont. nostri ann. IV ». Demandavit aliis litteris[1] iisdem episcopis munus, ut pacem inter dissentientes principes conciliare niterentur, ac si rei eventus ex sententia non processisset, de re tota confectis publicis Actis Sedem Apostolicam instruant.

31. Eodem tuendæ æquitatis zelo Bremensium canonicorum collegium, quod Livoniensem Ecclesiam Bremensi subjicere affectabat, atque adeo illam neglectis jussis Apostolicis, injuriis multis affecerant, religioso pro imperio gravissime increpuit, vetuitque ne amplius negotium Livonum episcopo facesserent. Cur vero ad canonicos, non ad archiepiscopum his de rebus scripserit Pontifex, ea videtur intercessisse causa, quod Gerardus Bremensis archiepiscopus hoc anno diem extremum clauserit, uti Stadensis tradit, cui Padeburnensis ejusdem nominis præpositus suffectus est. Neque illuc hoc loco reticendum, Honorium Livoniensem episcopum in Apostolicæ Sedis tutelam una cum Ecclesia sua recipi flagitantem admisisse[2] : quamquam ei roganti, ut novam in Livonia metropolim erigeret, haud morem gesserit, cum nondum id e re Livoniensis Ecclesiæ videretur.

32. *Beatæ M. V. miraculum.* — Insigne hoc anno patrocinii sui in eos qui illud supplices implorant, potentiæ prodigium edidit B. Virgo detractis divinitus a nobili adolescente vinculis, qui se illius apud Deum suffragiis commendarat, quod Cæsarius his verbis historiæ monumentis commisit[3] : « Eodem tempore quo dominus Engelbertus Coloniensis archiepiscopus ædificavit castrum in Fustinberg, contra nobilem virum Gerardum de Brubach, juvenis quidam miles de ejus exercitu, Theodoricus nomine, facere sibi volens nomen, ante idem castrum captus est. Diu ibidem incarceratus, cum pecuniam pro sua solutione dare spopondisset, extractus de carcere, positus est in domo superiore, cui addita sunt vincula, et servi ad custodiam deputati, habebat enim circa pedes annulos ferreos, et circa brachium ejusdem generis manicam, quæ annexa catena parieti caute satis erat infixa. Nocte quadam cum esset dormiens inter sex satellites, tam se quam reliquos captivos custodientes, et Dominam nostram necnon et alios sanctos solito invocasset, obdormivit. Et ecce in somnis vidit se transpositum in monasterium nostrum, de quo cum vellet egredi, sedens in equo more femineo, necessitate vinculorum, dixerunt ei duo ex monachis nostris, Monegundus scilicet et Henricus, cognati ejus secundum carnem : Nolite egredi, sed revertimini, quia sancta Maria de Heisterbach liberavit vos, hoc etiam nomine vocatur domus nostra, ad quod verbum ille evigilans, gavisus est, et de visione cogitans, utrumnam esset vera an phantastica scire volens, mox ut digitos admovit, pedem unum sine difficultate extraxit. Simili facilitate manum a catena liberavit : sæpius ista tentaverat, sed non profecerat, cumque ex motu vinculorum unus servorum evigilasset, territus miles, circulum reponere voluit, nec potuit. Tunc primum intelligens tale miraculum Dei Genitricis meritis circa se gestum, servo rursum obdormiente, leniter surrexit et vincula adhuc servans in uno pede, per linteamen per fenestram se dimisit et fugit, quod dum servus comperisset, clamore fugam ejus prodidit, sed manus humana capere non potuit quem virtus divina protexit ; multi eum tubis et canibus insecuti sunt, et cum sæpius in proximo sub frutetis latitaret, invenire eum non potuerunt, qui ad nos veniens, eosdem circulos pro gratiarum actione super altare beatæ Mariæ Virginis obtulit, et qualiter ejus meritis liberatus sit, nobis per ordinem recitavit. Acta sunt hæc anno gratiæ MCCXIX ».

33. *Nuptiæ regis Ungariæ cum filia regis Armenorum.* — Eodem anno, pactis inter Andreæ regis Pannoniæ filium, et Leonis Armeniæ regis filiam nuptiis Apostolicam auctoritatem adjecit Pontifex, gratulatusque est hoc dato ad Andream Diplomate[1] : « Cum sicut tam ex tuis, quam charissimi in Christo filii nostri L. Armeniæ regis illustris litteris intelleximus, quod inter te et regem prædictum convenerit, ut natus tuus ipsius filiam accipiat in uxorem, ita ut eidem regi ratione filiæ suæ prout hæres succedat in regnum, habiturus illud toto tempore vitæ suæ, si etiam contingat eam decedere, antequam reducatur ab illo, nos quod super hoc provide ac utiliter factum est, te ac rege prædicto supplicantibus, duximus approbandum. Dat. Later. IV non. Martii, Pontif. nostri anno III ». Eodemque argumento ad Armenum scripsit[2]. Tum Ugolino Colocensi archiepiscopo permisit[3], ut cum regales Pannoniæ Ecclesias adiret, pallio uteretur : contra vero Strigoniensi archiepiscopo, ne in diœcesi Colocensi sacra faciens pallium indueret, neve incedens crucem præire sibi juberet, vetuit[4].

[1] Reg. post eamd. Ep. — [2] Ep. DLXXXIX. — [3] Cæs. l. VII. c. 29.

[1] Lib. III. Ep. CCCXXV. — [2] Reg. post eamd. Ep. — [3] Ep. CDLXXXV, CDLXXXVI. — [4] Ep. CDLXXXVII.

34. *Henrici ducis Poloniæ pietas, et Waldemari regis Danorum nuptiæ.* — Quod attinet ad res Polonicas; celebranda videtur futurorum sæculorum memoria Henrici cum barba ducis liberalitas, qui Trebnicense monasterium S. Hedwigis uxoris consilio magnis operibus excitatum, atque mortis reos homines piæ illi fabricæ ad expiandum crimen mancipari jusserat, hoc anno numini consecravit. Tot vero tantisque amplificavit opibus, ut Longinus hæc scribat[1]: « Constructum jam monasterium dux Henricus ex consilio beatæ Hedwigis dotavit, et auxit largissimis redditibus, qui ad omnes sumptus necessarios sufficerent mille personis, et perpetuæ exercendæ hospitalitati, sua eleemosyna promereri cupiens, ut dignus esset audire Dominum in extremo judicii die dicturum: Hospes fui et collegistis me: ipsa quoque B. Hedwigis contulit eidem monasterio bona sua dotalia ». Ut vero cætera ad Ecclesiasticam hujus anni historiam spectantia adnectamus; Pontifex Gnesnensem archiepiscopum legationis in Prussia injuncto munere abire jussit[2]. Erat is Henricus, quem de Ecclesiastica immunitate optime meritum appellat Joannes Longinus[3], ipsumque hoc eodem anno defunctum, præterquam quod idem auctor et Cromerus[4], qui illum ornant laudibus, testantur, Pontificiæ litteræ[5] illustrant: cum enim duo ab iis, ad quos electio pertineret, in locum Henrici demortui renuntiati essent, Honorius vero neutrius electionem ex canonum præscripto factam comperisset, utraque rejecta, Ivonem episcopum Cracoviensem metropolitanæ illi sedi præfecit; hæc omnia pluribus ibi contenta. Verum quamvis ita se habeant, attamen auctores paulo ante laudati Vincentium quemdam nobili loco natum Henrico suffectum, atque a Rom. Pontifice confirmatum asserunt.

35. Neque illud prætereundum silentio, Honorium Christiano Prussiæ episcopo præcepisse[6], ut ad sopiendum atrox bellum, quod inter Danorum regem Waldemarum, cum quo armorum societatem Luneburgensis dux ipsius nepos conjunxerat, et marchionem Brandeburgensem exarserat, ex quo agrorum vastitates, templorum incendia, populorum cædes, urbium excidia secuta erant, Prussorumque Christiana res destituta jacebat, consanguinitatis in quarto gradu canonicum impedimentum amoveret, ut marchio filiam Luneburgensi duci in matrimonio collocaret, eoque fœdere principum invicem amicitia adstrictis animis revocaretur, atque arma in infideles felicius verteretur: « Nos, inquit, de discretione tua plenam in Domino fiduciam obtinentes, tuis et dictorum nobilium precibus inclinati, per Apostolica tibi scripta mandamus, quatenus super his auctoritate nostra statuas, quod secundum Deum videris statuendum ». Hæc Honorius, qui ut pacem inter hosce principes Catholicos adducere nitebatur, ita alios ad bellum contra hæreticos incendit.

36. *Auctæ Albigensium res.* — Crescebat in dies effrænata Albigentium potentia, postquam Montfortius, ut diximus, illa Christianæ fidei in iis partibus columna firmissima cecidisset, nec Amalricus in comitatu Tolosano legitimus successor crebras populorum defectiones comprimere, nec Raymundi utriusque impetus sustinere poterat, quem amisso etiam fratre Guidone Bigerronum comite, qui in obsidione Castri-Novi Arriani telis obrutus occubuerat, furori ac potentiæ hæreticorum se subducere coactum narrat Bernardus[1]. Ad erigendam igitur periclitantis fidei causam Honorius Philippum Galliarum regem, ut vidimus, ad retundendos Albigenses excitarat, qui hoc anno filium Ludovicum potentissimo succinctum exercitu misit, quem plures in eo bello præsules sunt secuti, cum divini nominis causa ageretur: ex quibus Catalaunensis episcopus fuisse videtur, ad quem Honorii extant litteræ[2], quibus ipsius inferendi Albigensibus belli consilium probat, commendatque.

37. Revocatus etiam ad meliorum spem Almaricus[3], patrocinioque Apostolico tectus: verum quamvis id bellum magno fragore initio ad hæreticos intonuerit, postea brevi illius terror evanuit. Marmanda a Ludovico expugnata aliisque obviis locis subactis, ad Tolosæ mœnia egregius princeps perrupit, cumque diebus quadraginta quinque varios in urbem impetus præsente S. A. L. Bertrando cardinale impressisset, civesque magnis animis se tuerentur, consumpto jam expeditionis quam voverat tempore, initis nonnullis concordiæ legibus in paternum regnum se recepit; eo vero abscedente omnia in pejus ruere cœpere, pluraque loca arcesque Raymundo se dediderunt.

38. *Turbæ ab Erardo excitatæ in Campania.* — Excitatæ præterea turbæ in Campania, quam Erardus Brenensis Philippæ uxoris nomine invadere, atque Theobaldum et ejus matrem Blancam comitatu depellere nitebatur. Sed ne ob id bella in Galliis recrudescerent, nonnullis abbatibus provinciam imposuit Honorius[4], ut censuras in eos distringerent, qui pendente causa de Philippæ natalibus justine an illegitimi essent, bellum movissent: « Mandamus, quatenus ipsius comitissæ et filii ejus homines, et illos qui eisdem ad hoc juramenti vinculo sunt astricti, ut ipsi comitissæ ac filio ejus contra præfatum Erardum, et ejus fautores assistant viriliter, et potenter, si terram quam possident perturbare præsumpserint, pendente coram nobis causa natalium supradictæ Philippæ, moneatis prudenter, et efficaciter inducatis, eos ad id, si necesse fuerit, per censuram Ecclesiasticam appellatione remota cogentes. Dat.

[1] Vit. S. Hedw. c. 6. apud Sur. die XV Oct. Long. Hist. Pol. — [2] Ep. CDLVII. — [3] Jo. Long. Hist. Pol. l. VI — [4] Cromer. l. VII — [5] Honor. l. IV. Ep. DXCVI. — [6] Ep. CDLLIX.

[1] Bern. in Chr. an. 1218. — [2] Honor. l. III. Ep. CCCLXXVIII, CCCLXXXIII. — [3] Ep. CCCLI, CCCLII, CCCLIII. — [4] Ep. DXV.

Reate V idus Jul. Pontif. nostri anno tertio ». Postea vero cavit[1], ne anathematis sententiæ in prædictos Erardum ac Philippam revocarentur, nisi prius ipsi se Ecclesiæ imperio parituros, atque memoratis comitissæ Campaniæ, comitique facturos satis sacramento adacti pollicerentur : quod cum præstare in animum induxissent, censuris eos anno insequenti solvi jussit[2].

39. *Induciæ Anglos inter Gallosque protractæ.* — Eodem anno Honorius Philippum Francorum regem ad inducias cum Anglorum rege protrahendas Apostolicis litteris est hortatus[3], cumque a Franco accepisset[4] cum dicto sibi audientem fuisse, hoc nomine gratias illi egit[5]. Publicæ vero Tabulæ de hujusmodi induciis in annos quatuor initis, insequenti anno Londini confectæ fuere, earumque exemplum in Regesto Pontificio continetur[6]. Adscripta est postremæ huic Epistolæ dies VI id. Maii : antea vero VII kal. Martii Ludovici primogeniti ejusdem regis filii rogatu concessit[7], ut nonnulli presbyteri aliique inferiorum ordinum Ecclesiastici viri ad superiores gradus dignitatesque provehi possent, quamvis publice ab Ecclesia pœnitentiam agere coacti essent.

40. Cum vero percrebuisset, Ludovicum regis filium moliri specie insectandorum hæreticorum, Pictaviam et Vasconiam invadere, atque ab Henrici Angliæ regis ditione in potestatem suam adducere (Rupellam certe ad deditionem compulisse, antequam in Raymundum duceret, scribit[8] Bernardus) Pontifex B. SS. Joannis et Pauli presbytero card. A. S. L. mandavit[9], ne id ab illo tentari pateretur; cum maxime Henricus crucesignatus pupillus tutelæ Rom. Ecclesiæ relictus esset, in eaque secundo a Deo spem suam omnem posuisset : quocirca ab aliorum injuriis vindicavit, ut plures hoc anno Epistolæ ad Pandulphum Norwicensem electum, et Apostolicæ Sedis legatum datæ ostendunt, quibus regi adversantes compescere jubet[10], arces tempore belli excitatas evertere, Walliæ principem ad Angliæ arces et oppida tuenda conservandaque adigere[11] : Ecclesiarum Hiberniæ præsules ad consueta obsequia regi præstanda[12], ac principes Angliæ viros[13] ad regia jura asservanda strenueque defendenda compellere, amissa regis loca recuperare[14] : postremo vetat[15], ne Angliæ præsules, nisi bona cum regis venia pastores Ecclesiis præficerent.

41. *Translatæ reliquiæ S. Thom. Cantuariensis, et agitatum de Hugonis canonizatione.* — Hoc anno Pontifex Stephano Cantuariensi archiepiscopo, S. R. E. cardinali, corpus S. Thomæ Cantuariensis in honorificentiorem locum transferendi potestatem dedit[16] universisque Christi fidelibus martyris Ecclesiam intra translationis Octavas adeuntibus, quadraginta dies de injuncta criminum expiatione remisit[1], dein memorato archiepiscopo concessit, ut quarta pecuniarum templo oblatarum pars post hujusmodi translationem in eo instaurando impenderetur. Postremo eidem archiepiscopo et Coventrensi episcopo, abbatique de Fontibus Cisterciensis Ordinis, de vita Hugonis Lincolniensis episcopi sanctissimi, ac miraculis quæ ejus opera numen explicuerat, instituendi religiosi examinis provinciam contulit[2], ut SS. Catalogo adscriberetur.

42. « Honorius, etc.

« Gratias agimus gratiarum omnium largitori, quod sicut ex vestris, fratres archiepiscope ac episcope, ac venerabilis fratris nostri... Eboracen. archiepiscopi, necnon aliorum omnium episcoporum Angliæ litteris fuit expositum coram nobis, gratiam et gloriam dans Dominus, tanta sanctæ memoriæ Hugonem Lincolnien. episcopum prævenit et subsecutus est gratia, ut multas per eum in vita ipsius virtutes dignaretur mirabiliter operari, et nunc diebus istis tanta eum clarificavit gloria, ut ad dandam scientiam primæ stolæ beatæ immortalitatis, ipsius sepulchrum ubi corpus requiescit, ejusdem stola tandem beatificandum secunda divinis faciat coruscare miraculis, ita quod ejus inter alios sanctos non invocari suffragia sit indignum cum lucerna super candelabrum sit ponenda, ut omnes, qui sunt in domo ipsius, gaudeant beneficio claritatis. Quare nobis fuit humiliter supplicatum, ut eum sanctorum Catalogo faceremus adscribi, vel saltem super præmissis inquiri diligentius veritatem.

43. « Licet igitur tot et tantorum testimoniis plenam fidem nos deceat adhibere, volentes tamen in tam arduo facto cum omni maturitate procedere , discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus tam super vita prædicti sancti, quam miraculis ante mortem et post mortem, necnon aliis hujusmodi negotii circumstantiis inquiratis diligentius veritatem , et quæ inveneritis nobis fideliter rescribatis, ut per vestram relationem instructi procedamus exinde, prout secundum Deum viderimus procedendum. Quod si non omnes, duo vestrum , etc. Datum Romæ apud S. Petrum, V kal. Maii Pont. nostri anno tertio ».

44. *Reginaldus rex Sedis Apostolicæ vectigalem se constituit.* — Transfudit eodem anno Reginaldus rex supremum insulæ, cui imperitabat, dominium in Apostolicam Sedem, quo pio illo opere divinam sibi gratiam conciliaret, cujus litteras[3] eo argumento Honorio transmissas ad commendandum memoriæ insigne adeo pietatis exemplum ex parte adducimus : « Sanctissimo patri et domino Honorio, Dei gratia summo Pontifici, Regi-

[1] Lib. IV. Ep. DXL. — [2] Lib. V. Ep. CXLIX. — [3] Ep. CCCXCIV. — [4] Ep. CDXXXV. — [5] Ep. CDXLIII. — [6] Apud Hon. l. IV. Ep. DCCXLIII. — [7] Lib. III. Ep. CCCVI. — [8] Bern. chr. Rom. Pont. hoc ann. — [9] Ep. CDLII. — [10] Ep. CCCXCII. — [11] Ep. CCCXCVI. — [12] Ep. CCCXCVIII. — [13] Ep. CCCXCIX. — [14] Ep. CDXXVII. — [15] Ep. CDXXVIII. — [16] Ep. CCLXVI.

[1] Ep. CCLXVII. — [2] Ep. CDXXX. — [3] Ext. apud Hon. l. IV. Ep. DCXXIX. et l. VII Ep. CLXXXIX.

naldus rex insularum (insulæ Man) commendationem cum osculo pedum.

« Noverit sancta paternitas vestra, quod nos, ut participes simus bonorum, quæ fiunt in Ecclesia Rom., ad monitionem et exhortationem dilecti patris domini P. Norwicen. electi camerarii et legati vestri, dedimus et obtulimus ei nomine Ecclesiæ Rom. et vestro, et Catholicorum vestrorum successorum insulam nostram de mari, quæ ad nos jure hæreditario pertinet, et de qua nulli tenemur aliquod servitium facere; et deinceps nos et hæredes nostri in perpetuum tenebimus in feudum dictam insulam ab Ecclesia Rom. et faciemus ei per hoc homagium et fidelitatem, et in recognitionem dominii nomine census nos et hæredes nostri in perpetuum annuatim solvemus Ecclesiæ Rom. duodecim marchas sterlingorum in Anglia apud abbatiam de Furnis Cistercien. Ordinis, in festo Purificationis B. Mariæ. Et si non esset ibi aliquis ex parte vestra, vel successorum vestrorum, deponentur dictæ duodecim marchæ per nos et hæredes nostros penes abbatem et conventum Ecclesiæ Rom. nomine. Hanc donationem et oblationem dictus dominus legatus recepit ad voluntatem et beneplacitum vestrum, et post receptionem factam ab eo sic ipse dominus legatus dictam insulam dedit mihi et hæredibus meis in feudum perpetuo possidendam et tenendam nomine Ecclesiæ Rom., et me inde per annulum aureum investivit, etc. Actum Lond. in domo militiæ Templi X kal. Octob. anno Domini millesimo ducentesimo decimo nono. Et ne super his aliquando possit dubitari, has litteras fieri fecimus et sigillo nostro muniri ». At de his satis.

45. *Hispanos ad pellendos Sarracenos excitat, Miramomelinum Christianis conciliat Honorius.* — Non defuit Honorius crucesignatis adversus Mauros pro Christiana fide laborantibus, ad quos stipendiis donandos Roderico Toletano archiepiscopo A. S. L. concessit, tum [1] ut partem pecuniæ in Hierosolymitanum subsidium imperatæ in Maurorum bellum averteret, tum etiam [2], ut eos, qui belli gerendi causa mare se transmissuros voverant, voto commutato, adversus Mauros concitarent. Dein universis Hispaniæ Christi fidelibus contra illos dimicaturis peccatorum veniam indulsit [3]; tum Sanctii Navarræ regis, qui crucesignatorum numero nomen adjecerat, patrocinium hoc exarato Diplomate suscepit [4]: « Deo in cujus manibus sunt corda regum, gratiarum referimus actiones, quod in te sic ignem suæ charitatis accendit, ut signo vivificæ crucis assumpto, magnifice, sicut decet regiam celsitudinem, ire proposueris contra inimicos fidei Christianæ. Ut autem hoc tam laudabile ac salubre propositum melius et tutius prosequaris, personam tuam ac regnum tuum cum omnibus juribus et honoribus tuis sub beati Petri et nostra protectione suscipimus et præsentis scripti patrocinio communimus; districtius inhibentes, ne quis interim jura tua subtrahere, aut invadere, vel quomodolibet audeat temere perturbare. Datum Romæ apud S. Petrum XV kal. Jul., Pont. nostri an. tertio ». Hæc ad Sanctium Honorius, qui etiam ab Jacobo Aragonum rege rogatus, ipsum cum regno in fidem ac tutelam recepit [1], beneficiisque est prosecutus.

46. Præterea archiepiscopo Toletano, de quo antea memoravimus, permisit [2], ut decreti Œcumenicæ Synodi executionem de novo habitu Judæis decernendo, quo a cæteris dignoscerentur, in aliud tempus rejiceret. Archiepiscopum vero Compostellanum ejusque suffraganeos tertio quoque anno provinciale Concilium convocare jussit [3]. Sed quoniam in Maurorum rebus versamur, non est prætereundum Rom. Pontificem litteris ac nuntio ad Miramomelinum missis [4] postulasse, uti permitteret Christi fideles in regno suo ex legis Evangelicæ præscripto vitam agere.

« Nobili viro Albujacob Miramomelino, timorem divini nominis et amorem.

« Expedire tibi non credimus, et revera non expedit, ut verbis acquiescas eorum qui tibi forte suadent, ut existentes in terra tua Christianos uti lege sua libere non permittas. Porro Daniel et tres pueri ducti a Babylonis rege captivi permissi sunt a præposito eunuchorum ipsius, quibus voluerint uti cibo et potu, se sicut proposuerunt in corde suo nequaquam mensa regia polluentes, licet rex ipse vesci eos cibo et potu regio per dies singulos præcepisset. Legitur etiam, quod Pharao rex Ægypti, qui populum Israeliticum afflictionibus multis oppresserat, in luto et latere servire compellens, gravibus et memoralibus plagis usque ad internecionem filiorum correptus a Domino, pro eo quod indurato corde ipsum abire, ut suum offerret Domino sacrificium, non sinebat, Holofernes autem Judith Hebræam Deum adorare secundum legem ipsius, et Cyrus reædificari per Esdram unum ex captivis populi Judæorum templum Domini permiserunt.

47. « Et quidem cum nos, quibus Christus, licet immeritis, gregem suum et ovile commisit, exercere inter Christian., patiamur innumeram legis tuæ hominum multitudinem ritus suos, ut in hoc nostræ ac tuæ gentis non sit dispar conditio, sed æquum hinc inde humanitatis solatium, non te decet difficilem, sed potius favorabilem et facilem inveniri. Sane cum ad nos cura pertineat de commissis nobis a Domino, ubicumque consistant, populis Christianis, ne videamur mercenarii, ad quem non pertinet de ovibus, umbram tenere, sed sollicitudinem providi potius exercere pastoris, cum humilitate, qua nil splendidius fulget in cervice Pontificis illius servi, qui de se dixit : Discite a me, quia mitis sum et humilis corde; magnitu-

[1] Lib. III Ep. CCLXIV, CCCLXIX. — [2] Ep. CCCXXXIV. — [3] Ep. CCCXXXVIII. — [4] Ep. CDLIV.

[1] Ep. CDLV. — [2] Ep. CCCXLIX. — [3] Ep. CDXVIII. — [4] Ep. DLIX.

dinem tuam attentius obsecramus, quatenus existentes in terra tua homines gentis nostræ uti lege sua libere patiaris. Domini enim est terra, et plenitudo ejus, et universi qui habitant in eadem, habentis in regno hominum potestatem, et illud ad quem voluerit transferentis. Rogamus insuper ut latorem præsentium dilectum filium Consalvum fratrem Hospitalis Hierosolymitani, familiarem nostrum, quem charum habemus admodum et acceptum, ad tuam transmissum præsentiam benigne suscipias et honeste pertractes. Datum Reate non. Septemb. Pontificatus nostri anno quarto ».

48. *Dissidentes Italiæ populos pacificat.* — Evocant ad se nunc res Italicæ orationem : in primis Honorium omni cura et cogitatione vel in pace inter Christianos populos concilianda, vel in religiosis Ordinibus ad arctius vivendi genus revocandis [1], vel in præfractorum hominum reprimendis conatibus [2], vel in officiis beneficiisque in Apostolicæ Sedis studiosos conferendis defixum cernere licet. Acerbum diuturnumque bellum inter sese gesserant Tudertini et Interamnenses fœderati, cum Narniensibus et S. Gemini incolis; cumque tandem Pontificis imperio se parituros jurati spopondissent, Honorius pacis conditionibus præscriptis, in pristinam illos concordiam adduxit: cui rei argumento sunt litteræ Apostolicæ ad universos Christi fideles datæ [3]. Cumque Interamnensis Ecclesia ob memoratum bellum diu pastore viduata esset, ac Narniensis Spoletanusque illius jura occupassent, a Raynerio Interamnæ episc. Pontifex postulatus, Apostolica auctoritate usurpata restitui jussit [4], pacemque Adonem Frangipanum inter et Petrum Frangipanum ac fratres Hostiensis episcopi opera firmatam, servandam curavit, eaque de re ad Tarracinenses scripsit [5]. At de his hactenus.

49. *Beneficia et privilegia collata.* — Superest ut de collatis hoc anno a Pontifice in varia hominum genera officiis beneficiisque breviter disseramus. Aezoni abbati Sancti-Benedicti trans Padum mithræ usum tribuit [6], cujus etiam, annulique usum Nifo monasterii S. Mariæ Carrensi abbati [7] permisit; deinde in fidem tutelamque recepit Alexandrinum Italiæ populum [8] quorum fidei sacramentum se excepisse in alia ad ipsos data Epistola dixit [9]; tum primicerio et clericis scholæ cantorum ex oblationibus altaris Apostolorum principis portionem quamdam concessit [10] : « Cum felicis memoriæ Cælestinus papa prædecessor noster vobis de portione oblationum altaris beati Petri, quæ contingit Romanum Pontificem, annuas duodecim libras de gratia contulerit liberali, nos ejusdem gratiæ volentes addere gratiam, ut de virtute studeatis proficere in virtutem, de oblatione prædicta decem libras nostro tantum tempore vobis annuatim duximus largiendas, ita quod ex hoc successores nostri nullatenus obligentur. Dat. Romæ apud S. Petrum XII kal. Maii, Pontif. nostri, anno III ». Cæterum hujusmodi cantorum scholam Pontificii sacelli cantorum collegium esse, quod hactenus perseverat, haud in dubium revocari posse arbitramur. Dein Mediolanensis Ecclesiæ suffraganeos Henrico archiepiscopo parere atque obsequii statuit [1]. Fuisse illum ab Honorio sacris pontificalibus initiatum, probant Apostolicæ litteræ XVII kal. Sept. Reate datæ, tum hæc verba in Regesto adjecta de episcopis : « Istos dominus Honorius III papa consecravit archiepiscopum Mediolanensem. Item XIV kalend. Decemb. consecravit apud Viterbium Raneirium, oriundum de comitatu Tudertino, de Castro, quod dicitur Castrum-Vetus, in patriarcham Antiochenum, qui de prioratu S. Fridiani Lucani ad officium vicecancellariæ assumptus, et officium suum honeste per triennium exercuit, et tres menses, Lingonen. et Narnien. » Quod porro supra Pontificis Reate commorantis meminimus, addendum videtur, quod de illius ex Urbe discessu tradit Richardus [2] de S. Germano, nimirum Pontificem Romam Reate profectum ad mensem Octob. commoratum, Viterbium postea ac tandem Romam se contulisse, Romanorumque effrænatam arrogantiam temeritatemque non ferentem Viterbium regressum.

50. *Ecclesia S. Xisti donata S. Dominico, qui signis et virtutibus claret.* — Exercuit præterea in D. Dominicum, qui tunc Ecclesiam suæ sanctitatis luce collustrabat, Pontificiam liberalitatem : Ecclesiam enim S. Xisti Urbanam illi ac sociis administrandam tradidit [3], e quibus litteris hæc in D. Dominici et sociorum laudem scripta excerpimus : « Ligna pomifera in Ecclesiæ paradiso plantare, ac fovere plantata, juxta quod ex officii nostri tenemur debito, cupientes, dilecto filio fr. Dominico et fratribus sui Ordinis, Ecclesiam S. Xisti de Urbe duximus concedendam, sperantes in Domino, quod tam ipse quam fratres sui poma nova et vetera, quæ sponsus legitur sponsæ servasse, ministraturi sint esurientibus animabus, etc. Datum apud civitatem Castellanam XVI kal. Januar. Pont. nostri anno IV ». Commendarat [4] etiam ante eamdem sacram familiam novo splendore in Christi Ecclesia effulgentem archiepiscopis, episcopis, cæterisque præsulibus, quos etiam monuit, ut illis Evangelii semina jacientibus omni studio præsto essent : quibus Apostolicis litteris alias similes ab eodem Pontifice pro Minoritis datas recitat Lucas Wadingus [5].

51. Quod ad sacrum S. Xisti templum attinet; ex iis quæ paulo ante dicta sunt, in comperto esse videtur, Honorium illud S. Dominico tribuisse, quod adhuc vir Dei a memoratis monachis veluti

[1] Lib. III. Ep. CDXXXI, CDXCI, et l. IV. Ep. DXXXVI. — [2] Lib. IV. Ep. DXXXVII, DL, DLVIII. — [3] Lib. III. Ep. CCLXX. — [4] Ep. DXXI. — [5] Ep. DLXX. — [6] Ep. CCLXXXV. — [7] Ep. CCLXXXIX. — [8] Ep. CDII. — [9] Ep. CDIV. — [10] Ep. CDVII.

[1] Lib. IV. Ep. DXXVII. — [2] Rich. de S. Germ. an. 1219. — [3] Lib. IV. Ep. DCLIV. — [4] Ep. DCXLVII. — [5] Wad. Annal. Min. an. 1219. num. 28.

accommodatum habuerat, atque hoc ipso anno monialibus transtyberinis tradidit. Rem gestam narrat ejus Vitæ scriptor [1] : « Ad quem sane, (nimirum S. Sabinæ titulum), cum se contulissent fratres cum omnibus rebus suis, agente beato patre Dominico, tempus ab illo præstitutum est, quo deberent sorores in Ecclesiam Sancti-Xisti, ubi fratres hactenus habitaverant, succedere. Anno igitur a nato Salvatore MCCXIX, XII kalendas Martii, in quem diem tunc inciderat prima Dominica Quadragesimæ, abbatissa cum sororibus S. Mariæ Transtiberinæ possidendam accipere Ecclesiam Sancti-Xisti, ibique habitare cœperunt, Domino perpetuo servituræ. Erat inter illas puella quædam Cæcilia, annos nata decem et septem, ea in ipso portæ ingressu prima ante omnes habitum Ordinis induit ministerio beati viri, in cujus manus tertio obedientiam promisit. Post eam abbatissa cæteræque sorores et multæ aliæ eum habitum suppliciter suscepere et professionem fecere : quæ omnes erant numero quatuor et quadraginta. Porro Romani illam insignem beatissimæ matris Dei imaginem, quæ apud moniales trans Tyberim fuerat, inde tolli nolebant, quod facilior illic eis ad illam contemplandam aditus pateret. Itaque vir sanctus nocte sequenti, duobus cardinalibus, Nicolao Tusculano episcopo, et Stephano, cujus nepotem ad vitam revocarat, comitantibus, et cum permultis aliis, simul etiam magna luminum copia tum præcedente, tum subsequente, nudis pedibus incedentibus, illam cunctis optatissimam et dulcissimam virginis Matris imaginem propriis humeris reverentissime deportavit : quam sane sorores nudis pedibus orantes exspectabant, et cum lacrymis multaque animi exultatione exceperunt : permanetque ea apud illas usque in hodiernum diem.

52. « Hæc est imago illa veneranda, quam B. Gregorius Pontifex ob sævientem pestem profligandam, quodam Paschali tempore in processione cum litaniis per Urbis circuitum reverenter referri jussit, cui etiam tota aeris cessit infectio, ejus præsentiam ferre non sustinens. Mira autem successit serenitas et auditæ sunt voces in aere juxta imaginem, ista canentes : *Regina cœli lætare, alleluia : quia quem meruisti portare, alleluia, resurrexit sicut dixit, alleluia* ; et beatus Gregorius subjunxit : *Ora pro nobis Deum, alleluia*. Reposita est ergo reverenter admodum per B. Dominicum et duos cardinales apud virgines imago virginis Matris ». Hæc auctor, qui addit [2] de muliere a S. Dominico octavo post die sacram concionem habente a dæmone, magno miraculo, liberata; quæ se postea Deo dicavit, eaque a B. viro Amata vocata est; et post multa enarrata miracula quæ cæleste numen sanctissimi viri opera explicuit, de contemptis ab illo terrenis opibus, cælestibus enim tantummodo animo et cogitatione inhiabat, hæc adjicit :

53. « Diligebat autem verus Jesu Christi imitator Evangelicam paupertatem præ cunctis mundi opibus. Offerebat ei et fratribus, cum Bononiam venisset, Odericus quidam possessiones suas, quæ æstimabantur libris Bononiensibus amplius quingentis : sed ille divitiarum contemptor prorsus eas recusavit, conscriptamque inde coram Bononiensi episcopo chartam jussit rescindi ; non enim voluit, ut fratres haberent possessiones, sed eleemosynis frugaliter victitarent, contenti vilibus indumentis, et parvis atque humilibus ædibus. Absente eo, F. Rudolphus procurator Bononiensis cœnobii parvas et vilissimas fratrum cellas nonnihil in sublime evehere cœpit : reversus autem vir Dei ubi in id conspexit, procuratorem, et alios, dolens et gemens reprehendit, erumpensque in lacrymas : Itane, inquit, tam cito vultis paupertatem abjicere, et magna palatia struere ? Ipsoque jubente opus illud, quoad vixit, mansit imperfectum ».

54. Et sane D. Dominicum se a terrenarum rerum amore omnino divulsisse, utque familiæ suæ viri se a caducarum rerum possessionibus abdicarent, divino actum spiritu instituisse, illustrant Honorii litteræ [1], quibus ipsum ac socios præsulum liberalitati commendat.

« Archiepiscopis, et episcopis, et abbatibus, et aliis Ecclesiarum prælatis, ad quos litteræ istæ pervenerint.

« Dilecti filii, prior et fratres Ordinis Prædicatorum, provide attendentes, quod qui abscondunt frumenta, maledicuntur in populis, frumentum suum, verbum prædicationis videlicet, quod est pabulum animarum, super aquas multas, id est, populos multos, seminant incessanter, et sarcinis divitiarum mundanarum abjectis, quo expeditius currant per mundi hujus agrum, quem plus solito sentes operiunt vitiorum, in abjectione voluntariæ paupertatis eunt, et flentes semina sua mittunt, ut Domino dante misericorditer incrementum, ad ejus aream suos cum exultatione valeant manipulos reportare.

55. « Ipsos igitur, quorum et propositum sanctum, et ministerium necessarium arbitramur, universitati vestræ affectuose duximus commendandos, charitatem vestram rogantes et exhortantes in Domino, ac per Apostolica vobis scripta mandantes, quatenus pro reverentia divina, ad officium prædicandi, ad quod deputati sunt, benigne recipientes eosdem ac populos vobis commissos, ut ex ore ipsorum verbi Dei semen devote suscipiant, sedulo admonentes pro nostra ac Apostolicæ Sedis reverentia in suis eis necessitatibus liberaliter assistatis, quatenus ad illud suscipiendum vestris exhortationibus præparati tanquam bona, et fructifera terra pro vitiorum tribulis incipiant segetem germinare virtutum, et dicti fratres

[1] Vit. S. Dom. l. II. c 8. apud Sur. tom. IV. die IV Aug. — [2] Ibid. c. IX.

[1] Honor. Ep. DCXLVII.

per cooperationem vestram, suscepti ministerii cursum felicius Deo consummantes, optatum reportent sui laboris fructum et finem, salutem videlicet animarum. Dat. Viterbii VI idus Decemb. Pont. nostri an. IV ».

56. *S. Franciscus in Oriente coram soldano.* — Eodem anno celeberrima omnium sacri Minorum Ordinis comitia generalia a S. Francisco ante indicta, peracta esse, sanctumque Dominicum iis interfuisse, Lucas Wadingus supra laudatus de iis fusissime ostendit, quem lector consulat. Comitiis habitis, sex fratres familiæ suæ divino nutu delegit, ac Marrochium misit, ut incultas illas regiones Evangelii jacto semine excolerent, hique Vitalis, Bernardus, Petrus, Adjutus, Accursius et Otho fuere; ipse in Orientem se contulit atque ardentissimo propagandæ fidei zelo Mahometanæque delendæ superstitionis cupiditate inflammatus ad soldanum contendit, atque ante illius conspectum productus, incredibili ardore Evangelium promulgare cœpit, adeo ut infidelem admiratione percelleret, cui veritatis probandæ gratia obtulit, ut ingenti igne in media civitate accenso, ipsum sacerdotesque Mahometi flammis exponeret, eoque negante ullum Mahometi ministrum id ausurum, spopondit solum in mediis flammarum globis, illæso corpore, contra Mahometi errores certaturum, si fidem suam jurejurando vellet astringere, se eo viso miraculo, probataque Christi divina virtute, una cum populis sibi subditis Christiana sacra amplexurum. At soldanus, sive populi seditionem pertimesceret, sive errorem abjicere nollet, oblata respuit : sanctum tamen virum summa veneratione est prosecutus, muneraque ingentia cum in eum conferre meditaretur, Franciscus iis spretis in Christianorum terras se recepit, ut melius in iis ad pietatem excolendis perpoliendisque operam collocaret.

57. *Insanum Grandimontensium facinus.* — Dum felicibus iis initiis Franciscana ac Dominicana familiæ orbem virtutum suarum splendore in admirationem raperent, Grandimontenses laici religiosi temerarium facinus in alios ejusdem Ordinis sacerdotes, quos una cum priore conjecere in vincula, fœdissimo exemplo pertentarunt, aliumque priorem sibi pro arbitrio præfecere ; ob quam vesaniam proterviamque cum defixi anathemate fuissent, posteaque ad mentem reversi sceleris veniam flagitarent, Honorius electo et decano Biturcensibus subjectis pœnis ad crimen expiandum incussis conciliare ipsos Ecclesiæ præcepit[1] : « Singulis diebus Dominicis usque ad annum in capitulo verberentur, et omni sexta feria vivant in pane et aqua, nisi prior clementius agendum duxerit cum eisdem. A perceptione quoque Dominici corporis et sanguinis per annum abstineant, nisi forsan mortis videretur articulus imminere. Præterea omnes illi, qui fuerunt principales tantæ iniquitatis auctores, ab administratione, seu dispositione temporalium rerum, toto vitæ suæ tempore arceantur, nisi prior, inspecta utilitate domus, aliter processu temporis duxerit providendum, etc. »

[1] Lib. III. Ep. CCCX.

HONORII III ANNUS 4. — CHRISTI 1220.

1. *Subdiaconus Alatrinus ad reposcenda Ecclesiæ jura ad Fridericum missus.* — Ornatus est Romæ solemni pompa imperialibus infulis ab Honorio Fridericus Servatoris anno millesimo ducentesimo supra vigesimum Indictione octava. Sollicitus enim promovendæ in Oriente rei Christianæ Pontifex eo honore illum augere gerebat in votis, ut majori auctoritate, atque alacritate bellum sacrum capesseret ; quæ priusquam aggrediamur, nonnulla ex iis delibanda, quæ antequam in Urbem se conferret, Pontificem inter ac regem agitata transactaque fuere. Misit in primis Honorius ad Fridericum Alatrinum subdiaconum, ut nonnulla reposceret Romanæ Ecclesiæ jura, atque Ecclesiasticam dignitatem suo splendori assereret, sicuti ostendunt regiæ litteræ oratorum opera ad Pontificem missæ, nonnulla ditionis Pontificiæ loca ab invasoribus occupata ad Ecclesiæ dominium revocaret, Siculi regni jura in filium Henricum transfunderet, deque ea re novum Diploma

ederet, ne si una cum imperio Siciliam retineret, regnum illud stipendiarium Ecclesiæ, ab aula Pontificia ad imperatoriam traductum putaretur. Quæ quanta prudentia consiliique maturitate flagitaret Honorius, secutura tempora docuerunt. At Fridericus, cum se benignum nuntio Apostolico impertitus esset, de restituendis iis Pontificiæ ditionis locis petitis annuit : ac de re Sicula hæc Honorio rescripsit [1] :

2. « Sanctissimo in Christo patri, et permaximo benefactori suo domino Honorio, Dei gratia sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ summo Pontifici, Fridericus eadem et sui gratia Romanorum rex semper Augustus et rex Siciliæ, commendationem et reverentiam tam debitam quam devotam.

« Exhibitam nobis in nostris negotiis, petitionibus et necessitatibus universis vestræ gratiæ plenitudinem devote recognoscimus, et recognoscentes Apostolicæ sanctitatis pedibus humiliter inclinamus, utpote qui per Romanæ Ecclesiæ et vestræ paternitatis grata subsidia, et favorem reminiscimur nos adeptos, quidquid honoris, et gloriæ possidemus. Verum si ad tot beneficia, et tantorum cumulum meritorum nostra, prout cupimus, et debemus, devotio non respondet, non minus servet interius voluntatis affectus, quem utique quoties expedit, libenter producimus in effectum. Sane petitionibus et præceptis vestris, quæ per magistrum Alatrinum subdiaconum et capellanum vestrum nostræ celsitudini direxistis, sicut promisimus per magistrum Bonum, hominem de Gajeta, Messanensem decanum, notarium et fidelem nostrum in continenli post reditum ejus promptum et benevolum curavimus impertiri assensum, excepta innovatione privilegii de regno Siciliæ, quam nobis sub spe obtinendi a vestra paternitate ipsius regni in vita nostra dominium reservantes per Tarentinum electum vestræ supplicavimus sanctitati. Sed postquam novimus vestram exinde voluntatem, privilegium ipsum duximus innovandum ; addito tamen, quod si charissimum filium nostrum absque hærede et germano mori contingat, succedamus eidem in tenendo in vita nostra ab Ecclesia regnum ipsum, quod per ejusdem electi litteras intelleximus a vestra nobis benignitate concessum.

3. « Nihilominus adhuc de vestra benevolentia, et de nostra, quam ad Ecclesiam et vos gerimus devotione non modicum confidentes, petitionem de ipsius regni nobis in vita nostra dominio reservando, cum in vestra fuerimus præsentia constituti, a vestra beatitudine obtinere speramus. Quis enim devotior inde erit Ecclesiæ, quam qui Ecclesiæ ubera suxisse recolit et in ejus gremio suscepisse inde custodiam et ætatis, ac salutis et honoris augumentum ? Quis fidelior ? quis accepti beneficii magis memor ? Quis de gratitudine commendabilior existimari potest, quam is, in quo crescit cum fide devotio ? acceptorum beneficiorum tenax memoria perseverat, et suæ devotionis debitum, se cognoscens videlicet debitorem, solvere nititur juxta benefactoris arbitrium et mandatum. Siquidem susceptam gratiam recognoscimus, si jugiter profitemur eamdem, dictus capellanus vester, qui summa cum diligentia et devotione improbus et importunus insistit ad Ecclesiæ procuranda negotia, non ignorat, et poterit firmiter protestari, et in hoc etiam potest intelligi evidenter, quod præfatum filium nostrum uberibus matris Ecclesiæ nutriendum elegimus, et ipsius curæ fiducialiter committendum ».

4. Addit subdolus princeps se in publicis Norimbergæ celebratis comitiis principes Germanos pellexisse, ut Syriacæ profectionis votum nuncuparent : paratum se equidem accinctumque itineri, sed crucesignatos eorum culpa, quibus ipsorum censuris ad iter compellendorum provincia injuncta erat, bello necessaria non instruxisse, proindeque si ita Pontifici visum fuerit, hoc consilium suscepisse, quod subjicit his verbis : « Verentes ne arripientibus nobis iter, illi (nimirum crucesignati) remaneant, et sub occasione aliqua nos relinquant, decrevimus eos præmittere ante nos, si de vestræ fuerit arbitrio voluntatis, et nos subsequi, prout decet. Sed timemus, ne si ad hæc obnixius intendamus, dum circa eadem fuerimus occupati, aliqui dies possint ultra præfixum nobis terminum præterire. Quod quidem non in fraudem loquimur, teste Deo, cum in procinctu sumus itineris, et parati ad ipsam diem, et tam honorem Ecclesiæ, quam negotium Crucifixi per Theutoniam efficaciter procuremus, facientes jurare milites strenuos, et electos ad pugnam, ut nobiscum debeant transfretare, ac paces et treguas in quantum possumus prorogantes pro eodem negotio melius exequendo ». Et infra :

5. « Super his et aliis nuntios destinamus ad pedes vestros, latores præsentium magistros Stabilem et Petrum notarios et fideles nostros, qui vobis faciant plenam fidem de adventu principis memorati (scilicet Fuldensis abbatis). Quem ecce mittimus ad vos et populum Romanum, ut vestræ paternitati devotionem nostram et principum voluntatem exponat, expositurus nihilominus, tam per litteras nostras quam viva voce senatori et populo Romano devotionem, quam gerimus ad Ecclesiam et personam vestram, et attentius moniturus eosdem ex parte nostra, ut se gerant taliter circa Ecclesiæ, et vestram reverentiam et honorem, quod in adventu nostro eos merito commendare possimus, et ad merita respondere, significantes eisdem, quod si secus facerent, quod non credimus, cum præbere nobis debeant devotionis exemplum, Ecclesiæ matri nostræ, quam modis omnibus confovere ac defensare tenemur, et vobis deesse aliquatenus non possemus, etc. Dat. apud Hagenowe XI kal. Mart. Indict. VIII ».

6. *Honorius Fridericum monet et arguit pro-*

[1] Ext. in Regest. Hon. l. IV. Ep. DCLXXXII.

pter dilationem expeditionis sacræ. — His acceptis, Honorius studium regis erga Sedem Apostolicam sibi ab eo significatum commendat : et quamvis non levibus curis suspensus fluctuaret, ne, ut reipsa contigit, Fridericus fucum illi faceret, atque interim Orientales sub potentia Sarracenorum fatiscerent, prorogavit [1] tempus ad sacrum arripiendum iter in proximas kal. Maii, quibus remota omni mora, tum ipse, tum cæteri crucesignati proficiscerentur : « Porro qui satis diligit, satis timet ; unde non mirum, si de retardato processu tuo in subsidium Terræ Sanctæ tibi timeamus et nobis ; tibi, ne per toties repetitæ dilationis instantiam, offensam, quod absit, potentissimi regis incurreris ; nobis, ne facultate prorogationum hujusmodi causam illius summi Pontificis, qui pro salute populi in ara crucis seipsum obtulit hostiam Deo Patri, videamur negligenter reliquisse. Verum adhuc instas, ut adjiciatur quarta dilatio, et non intendis, quod citatus tribus edictis, si ad judicium venire contemnit, potest contumaciæ reprehendi. Sed scimus, quod ad purgationem moræ nonnullas causas excusationis allegas. Scimus etiam, quod non sic eas interpretantur æmuli, ut amici. Nos autem, ne tam chari filii famam exponere videamur contemptui, usque ad kal. Maii proximas tui processus terminum prorogamus ». Et infra :

7. « Sane considera, cujus sit causa quæ geritur, quia Christi ; cujus commodum, quia prosequentium ipsam ; cujus gloria, quia totius populi Christiani : et negligis esse prosecutor causæ Dei, procurator commodi tui, et Christianitatis athleta ? Et quidem ad ista te Dominus beneficiis allicit, miraculis provocat, et exemplis informat : beneficiis allicit, quia tam depressum aliquando, sic tandem erexit in altum ; miraculis provocat, quia de Damiata munitissima civitate plene desiderium pusilli exercitus Christiani, spe jam debilitata, perfecit ; informat exemplis, quia non solum nobiles et potentes, sed etiam pauperes et debiles hoc salubre negotium sunt aggressi. Quapropter diligenter advertat rex tam grandis et nobilis, tam potens et fortis, quod in iis eo minus excusationis competere poterit, quo plus videtur suppetere facultatis. Exurgat igitur excellentia regia, exurgat princeps egregius, quoniam ut speramus, paratus est Dominus grandem offerre triumphum, qui multum jam attulit de paucorum labore coronam. Accingere, accingere gladio circa femur, potentissime principum terrenorum. Accingere in humilitate potens, accingere in potentia humilis, ut non in brachio tuo confisus, de manu Altissimi suscipias in tanti consummatione negotii gloriam quæ speratur ».

8. *Honorificum Romanorum responsum ad Friderici litteras.* — Quod ad litteras pertinet, quas Fridericus, ut supra testatus est, abbatis Fuldensis opera Romanis misit, ingenti omnium lætitia acceptas, atque in Capitolio publice perlectas fuisse, Romani officiosissimis litteris rescripsere [1] ; ob regia erga Romanam rem studia Deo ipsique maximas gratias agere ; ejus se in Urbem adventus cupiditate teneri, ac solemnem illum diem, quo imperii insignibus decorandus erat, avidissime exspectare, in omnibus ipsi morem gesturos, modo nihil Rom. Ecclesiæ almæque Urbi detraheretur ; denique Pontifici summo omnium parenti, speciatim vero suo, dicto semper, uti rex monuerat, se audientes, futuros.

« Gloriosissimo domino Frederico, Dei gratia regi in Romanorum imperatorem electo, semper Augusto et regi Siciliæ, Parentius eadem gratia almæ ac venerandæ Urbis illustris senator, et populus universus Romanus, salutem, et hostium tam visibilium quam invisibilium cælitus, ac inimicorum crucis victoriam gloriosam, et post imperii terreni sceptra longæva ac felicissima, gaudia regni cælestis ineffabilia, vel aliter salutem, et Romani imperii monarchiam feliciter gubernare.

« Dulcis et læabunda materia super receptione litterarum vestrarum nobis a serenitate vestra transmissa, publiceque in Capitolio perlecta, corda nostra multimodis gaudiis exhilaravit, et gaudia, quæ se in corde totius reipublicæ non capiebant, cum jucunditate foras fecit patenter exire, nec immerito : intelleximus enim tum ex ipsarum serie litterarum, tum per honorabilem, providum et discretum virum... abbatem Fuldensem, legatum et nuntium, ac principem serenitatis vestræ, quod vos, qui ad Romani imperii apices estis electi, almificam Urbem, senatum, populumque Romanum, et totam rempublicam sincera diligitis affectione et ejus augmento et promotioni efficaciter intendere disposuistis ; et ut nomine ita et re Romana respublica imperiali celsitudine decorari, magnificari possit merito et augmentari. Ad quod magnificentiam regiam invitant senatus, et Romanorum circa vos stabilis et pura sinceritas, et indefessa, et merita fructuosa in vestris agendis a senatu et populo multifariam, multisque modis ostensa, et in Urbe honorificentia præsentialiter regiæ majestati exhibita. Super quo rerum omnium auctori quantas possumus laudes referimus, qui vos ad fastigia Romani imperii sublimavit, et magnificentiæ vestræ cælitus inspiravit, quod talem circa nos et Rom. rempublicam geritis voluntatem, ipsum altissimum modis quibus possumus deprecantes, sublimitatem vestram in tali circa nos conservet sinceritate, et vobis Rom. imperii gubernacula concedat per longa temporum spatia feliciter gubernare. Nos ergo de tanta magnificentia, indubitata fiducia confidentes adventum vestrum tota mente cupimus, et optamus, parati et expositi in omnibus, et ad omnia cum Rom. Eccl. et almæ Urbis honore, quæ imperiali debeant et

[1] Honor. l. IV. Ep. DCXCII.

[1] Ext. in reg. Hon. eod. l. IV. Ep. DCXCIII.

possint celsitudini complacere; et ille dies nobis jucundus et festivus occurret, quo serenitatem vestram tempore coronationis præsentialiter poterimus intueri, et laudes tantæ magnificentiæ debitas exhibere; et quidquid profectus poterimus et honoris, imperatoriæ majestati gratanter curabimus exhibere.

9. « Super eo autem, quod per easdem litteras et nuntium rogastis, et monendo sollicitastis, ut Rom. Pontificem, communem omnium patrem, et vestrum et nostrum, sic propensius honorare curaremus, ad ipsius benedictionem et gratiam redeuntes, quod ad instar nostræ devotionis nationes cæteræ sint devotæ, et vos, qui estis Ecclesiæ lacte nutriti, et obedientiæ filius, et Rom. Ecclesiæ advocatus, pariter et defensor, ad grates nobis reddendas sitis omni tempore fortiter illigati, gratum gerimus et acceptum; et regiam serenitatem dignis in Domino laudibus commendamus, et cum multa gratiarum prosequimur actione regiæ serenitatis sinceritatem, quam ut ex ipsarum litterarum tenore perpendimus evidenter, vos circa nos gerere plurimum gratulamur.

10. « Proinde præsentibus litteris regiis sensibus innotescat, quod nos in eo proposito firmi sumus et stabiles, ac fuimus semper, ut ea facere velimus et operari, quæ Rom. Ecclesiæ, quæ non ab homine, sed ab ipso Jesu Christo est in Urbe fundata, honorem respiciat et incrementum; nec de iis, quæ possumus et debemus, quidquam aliquando prætermittere, quod ad conservandum inter nos et Rom. Ecclesiam indissolubile vinculum dilectionis et pacis facere videatur, et a benedictione ejus, et latere nunquam discessimus, nec dante Domino discedemus. Nam Rom. Ecclesia nostra specialis est mater, quam non offendimus, sed diligimus et veremur. Jucunda satis est, sicut nostis, matris Rom. Ecclesiæ et filiorum dilectio, cum ipsa mater de nostro profectu, et nos filii versa vice de matris exaltatione lætemur. Et inde est, quod inter alios dilectos filios et devotos, quos ubique terrarum mater sibi Ecclesia generavit, nos speciales et proprios reputat, et in nos affectum totius charitatis effundit: et nos inter alios, et præ aliis semper habuerit et habebit, dante Domino, suum propugnaculum speciale, et nos ad depressionem illorum, qui contra Ecclesiam matrem et dominam nostram superbiæ calcaneum erexerunt, quidquid favoris et auxilii potuimus, curavimus indulgere, utpote qui honorem ejus non alienum, sed proprium reputamus. Verum, si quæ est vel erit, quod absit, discordia inter ipsam et nos, sic ad eam sedandam propensius intendemus, quod in adventu vestro in pace et quiete vestræ coronationis solemnitas in Urbe per summum Pontificem peragetur ». Dissensisse illos cum Honorio anno superiore ex Chronico S. Germani vidimus atque effrenato fastu Pontificem Roma abesse coegisse. « Rogamus itaque majestatem regiam, quatenus Ecclesiæ Rom. exaltationi ac nostræ prout convenit intendatis, ut de fidelibus fideliores regiæ magnitudini semper assurgere teneamur, quia quidquid commodi vel honoris ipsi feceritis, nobis qui sumus Ecclesiæ Catholici filii, reputabimus esse collatum ».

11. *Electio Henrici in regem Romanorum de qua Fridericus multum agit cum Honorio.* — Hactenus ad Fridericum Romanorum litteræ. Quod vero ad Fuldensem abbatem attinet, cujus mentio in extremis superioribus litteris edita est, constat ex litteris Apostolicis accessisse [1] illum ad porrigendas Friderici nomine Honorio preces, ut ipsum imperialibus ornamentis redimeret, ac in Germaniam legatum ad continendos in officio religionis metu populos mitteret. Excepit benigne regium oratorem Pontifex; significavit tamen Friderico alium dignitate præstantiorem mittendum fuisse. Et quamvis alii Romanorum reges pro expetenda imperatoria inunctione archiepisc. episc. ac alios dignitate florentissimos principes mittere soliti essent, omnia tamen obstacula morasque removisse: libentissimeque ipsum imperiali consecratione ex veteri more decoraturum, missurumque in Germaniam legatum: denique ad maturandum in Italiam ad excipiendas imperiales infulas est cohortatus.

12. At Fridericus non illico jussum iter est aggressus, verum aliquot postea menses in Germania substitit, tantæque moræ culpam variis a se excusationibus propulsare conatus est iis litteris, quibus veritus ne Pontifex se minime conscio Romanorum regnum in Germania Henrico filio delatum ægre pateretur, hæc scripsit[2]: « Quamquam per vestras non receperimus litteras, plurimum tamen intelleximus ex relatu, quod Ecclesia mater nostra super promotione charissimi filii nostri non modicum sit turbata, eo quod de ipso jamdudum in gremium suum posito, et totaliter mancipato super hoc ampliorem curam et sollicitudinem spopondimus minime habituros, nec post promotionem ejusdem aliquod significavimus Apostolicæ sanctitati, et quod etiam adventum nostrum beatitudini vestræ toties nuntiatum convincimur usque adeo distulisse: super quibus sanctitati vestræ veritatis seriem duximus explicandam. In conspectu namque clementiæ vestræ infieiari nec possumus, nec debemus, quin erga promotionem unici filii nostri, tanquam qui ipsum paternis affectibus non possumus non amare, laboraverimus hactenus juxta posse, quod equidem nequivimus obtinere.

13. « Dum autem apud Frankenford, ubi pro licentiandis principibus juxta morem imperii indixeramus generalem curiam, personaliter venissemus, secundum mandatum vestrum accedendi ad pedes vestros iter exinde, duce Domino, arrepturi, ex præsentia dilectorum principum nostrorum venerabilis.... Maguntin. archiepiscopi,

[1] Honor. l. IV. DCXCV. — [2] Ext. in Reg. Hon. l. V. Ep. XL.

et lantgravii Thuringiæ, qui ad curiam convenerant memoratam, discordia, quæ jam multo elapso tempore suborta fuerat inter eos, ex accumulatione virium et militiæ utrinsque sic convalescere tunc incepit, quod toti imperio discrimen et periculum minabatur. Quod præsentes principes attendentes et tanto volentes periculo obviare, se de loco non recessuros aliquatenus juraverunt, nisi prius inter prædictos principes dictante sententia juxta posse ipsorum vel compositione amicabili tractaretur, et nos etiam nostris litteris firmavimus illud idem. Cumque super hoc fuisset per principes diutius laboratum, quia labor eorum effectum aliquem non habebat, eo quod nullam inter ipsos poterant concordiam seminare, et ipsa controversia usque adeo insurgebat, quod propter discessum nostrum, quem imminere videbant, plura incommoda, et maxima dispendia imperii proinde sequebantur.

14. « Ex insperato præsentes principes, et maxime illi, qui prius promotioni dicti nostri filii obviarant, nobis insciis et absentibus elegerunt eumdem ; cujus electio cum nobis patefieret, sicut fuerat celebrata absque vestra notitia seu mandato, sine quo nihil præsuminus nec volumus aliquid attentare, ipsi electioni contradiximus consentire, sed institimus apud eos, quod si vellent hoc gratum ac ratum nos habere, quilibet scriptum suum proprio sigillo munitum conficeret, ut electionem ipsam vestra sanctitas acceptaret ». Verum Fridericus mendacii arguitur ex Stadensi idoneo ejus ævi auctore, qui ait ipso volente filium Francofurti a principibus regem jussum, quod etiam Apostolicis litteris[1] infra recitandis comprobatur : et sane consuevisse Fridericum callidis hujusmodi artibus Apostolicam Sedem eludere, ex allatis supra liquet, atque ex infra adducendis clarius illustrabitur. Pergit Fridericus :

15. « Fuit etiam ordinatum, ut unus ex eis cum processu electionis ejusdem ad vestram præsentiam se conferret. Sed postmodum quomodo restiterit, ab ore nostro cum erimus, dante Domino, coram vobis, vel per A. capellanum vestrum dilectum nostrum clarius audietis ; nihilominus tamen disposuimus, quod dilectus familiaris noster C. Meten. episcopus imperialis aulæ cancellarius propter hoc ad pedes vestros accederet, qui etiam annuens votis nostris, cum esset ad instantiam nostram ad iter accinctus, quodam sibi superveniente languore, hucusque distulit iter suum ». Extant in Regesti Pontificii hujus anni calce Metensis episcopi sigilli imperialis præfecti litteræ, quibus se tertiana acutissima a persequendo itinere retardatum ait, atque Henrici sine Pontificio assensu celebratam electionem pluribus coloribus excusat : ingravescente nimirum inter Maguntinum archiep. atque Thuringiæ lantgravium bello, atque Friderico in Terram S. discessuro ob incertos rerum eventus, expertaque ex crebra imperatorum mutatione mala, ad eligendum sibi ex stirpe regia principem excitatos. Addidit etiam se olim diu ante electionem celebratam Sedem Apostolicam de celebranda ea electione consuluisse, nec responsum ullum elicere potuisse, deinde vero ab uno e cardinalibus amicissimo edoctum fuisse, dixisse Honorium nil ad se de electione Romani regis pertinere. Verum illius interfuisse, ne ea electio tentaretur, ex eo conspicuum est, cum ob id Henricus Siciliæ regno donari, emittique patria potestate jussus esset, ne in Friderico Sicilia imperio conjuncta videretur : Henrico vero electo Romanorum rege Pontificium consilium elusum erat, nec metus aberat, ne Sicilia ab aula Apostolica divelleretur. Quibus porro officiis verborumque lenociniis ex eo offensum Honorii animum lenire ac permulcere studuerit Fridericus, ex subjecta litterarum parte accipiamus.

16. « Videtur autem nobis, beatissime pater, et præsumptione colligimus evidenti, quod cum habeatis nos et filium nostrum in visceribus charitatis, non ob aliud promotionem nostri filii gravem fertis, nisi quia de unione regni cum imperio dubitatis. Quod equidem timere aut suspicari non debet Ecclesia mater nostra, quia cum sequestrationem ipsorum modis omnibus affectemus, nobis in vestra præsentia constitutis, mandatum et desiderium vestrum de omnibus adimplebitur juxta votum. Absit enim quod imperium commune aliquid habere debeat cum regno, aut occasione filii nostri de electione sua ipsa ad invicem uniamus ; imo eorum unioni, ne possit esse temporibus aliquorum, totis nisibus obviamus, prout videbitis operis per effectum, quia in iis et in aliis tales nos exhibebimus Apostolicæ sanctitati, quod merito gaudere poterit mater Ecclesia talem filium procreasse. Nam etsi in regno jus aliquod Ecclesia non haberet, et nos sine hærede decedere legitimo eveniret, prius ipso Rom. Ecclesiam, quam imperium dotaremus. Unde de tam evidenti et manifesta turbatione Ecclesiæ atque vestra, quam super promotione dicti nostri filii assumpsistis, miramur ». Et infra : « Ecce quod e vestigio sine majori difficultate venimus, nec inveniendo moram protrahemus aliquatenus longiorem. Vestrum erit, pater et domine, in absentia nostra de imperio curam et sollicitudinem obtinere, ut filius vester in honore seu dignitate sua nullum pati debeat detrimentum ». Porro Honorium id statim egregie præstitisse argumento sunt Apostolicæ litteræ, tum ad universos Germaniæ principes datæ[1], quibus jura omnia Friderici, Christi fidelibus Terræ-Sanctæ subsidio perrecturi, illæsa atque illibata servari decrevit ; tum ad episcopum Bambergensem[2], quem adversus regem nova conflata consilia abjicere jubet.

[1] Lib. IV. Ep. CLXXXIV.

[1] Lib. V. Ep. LXIII. — [2] Ep. LXXI.

17. Quod pertinet ad Metensem episcopum imperialis sigilli præfectum, cum mandasset illi Pontifex ditionem comitissæ Mathildis Romanæ Ecclesiæ redderet, atque adeo Raynaldum subdiaconum suum ad eam ditionem repetendam misisset, ille variis pollicitationibus dilationibusque rem elusit; quare commotus Honorius Fridericum urgebat [1], ut promissis staret, juberetque male occupata confestim restitui; paruisse illum Pontifici [2], atque in nuntios Apostolicos comitissæ Mathildis principatus castri Gonzagæ, Pepugnaci, Bodeni, necnon Marchæ, aliorumque locorum jura transfudisse, atque in eos, qui ea detinerent, graves minas inflixisse, ostendunt litteræ Pontificiæ, tum aliæ Friderici, quas anno sequenti afferemus, tum etiam aliæ ejusdem Pontificis [3], quas consectandæ brevitatis causa prætermittimus; jam vero Fridericum in Urbem ad excipiendas imperiales infulas contendentem nostra sequatur oratio.

18. *Friderici coronatio Romæ et quid ante et post illam cum Pontifice actum.* — Stipatus florentissimo comitatu transilierat Alpes, Veronamque felicissime pervenerat, ubi cum substitisset, suas ad Honorium litteras [4] idib. Septemb. transmisit, quibus suam erga eum atque Apostolicam Sedem observantiam et obedientiam testatam voluit esse. Datæ sunt in castris prope Bononiam, III non. Octobr. Dein Bononiam cum accessisset, oratores ad proximum in Urbem adventum significandum ad Sedem Apostolicam cum hujuscemodi litteris misit [5]: « Ne fatigentur toties multis repetitionibus aures vestræ, expedire non vidimus, pater sancte, multimoda benefacta, quæ a vobis et sacrosancta Rom. Ecclesia matre nostra sincero et paterno affectu a primis cunabulis in nostris semper necessitatibus potenter et patenter recepisse meminimus, iterum atque iterum replicare, sed quod receptam gratiam gratitudine debita cognoscamus, quod jugiter profiteamur eamdem, et plene jam multis innotuit, et augmentata in nobis devotio sic plenius indicabit, quod non se pœnitebit mater Ecclesia talem procreasse filium, et lacte proprio refovisse ». Et infra: « Ad pedes sanctitatis vestræ ardenti desiderio properamus sperantes, quod paterna gratia, quam nostris profectibus verbo semper et opere ostendistis, exuberabit in devotum filium usquequaque, et ab arbore, quam plantavit Ecclesia, coluit et refovit, exspectatum fructum juxta vestrum desiderium colligetis, etc. » Commendat Honorio suos oratores, atque efflagitat, ut eorum postulatis aversas aures non præbeat. « Dat. in castris prope Bononiam, VI non. Octob. Indictione octava ».

19. Cæterum Honorius Rom. Ecclesiæ juribus commodisque consulturus, antequam Romam Fridericus perveniret, Nicolao episcopo Tusculano A. S. L. et Alatrino subdiacono suo hæc mandata transmisit [1]:

« N. episcopo Tuscul. A. S. L. et di. fi. Alatrino subd. et capellano nostro.

« De communi fratrum nostrorum consilio præsentium vobis auctoritate mandamus, quatenus efficaciter studeatis, ut capitularia, quæ vobis mittimus præsentibus interclusa, sub competentibus verbis, servata sententia, sub nomine regio in leges publicas redigantur, nobisque mittantur regiæ bullæ roborata munimine, in die coronationis sub imperiali nomine in Basilica principis Apostolorum solemniter publicanda. Ad hæc prudenter et caute studeatis investigare ac perspicere regium animum et propositum, tam super vitanda regni atque imperii unione, quam super subsidio Terræ-Sanctæ expresse regiis auribus inculcantes; quod videtur contra promissa et privilegia sua manifesta venisse; cum et filium suum coronatum in regem Siciliæ, in Romanorum regem eligi procurarit, et prælatos et magnates regni ad coronam vocarit imperii, et ab eis de novo fidelitatis exegerit et exigat juramenta, per quæ in Sedis Apostolicæ, necnon posteritatis suæ dispendium videtur præfata unio procurari; unde multi non immerito admirantur.

20. « Necessitatem vero Terræ-Sanctæ exaggeretis, sicut res ipsa deposcit, insinuantes regiæ celsitudini, quomodo fiducia et spes illius negotii in eo post Deum quasi tota dependet, sicut per nuntios et litteras legati, prælatorum et baronum exercitus Christiani evidenter apparet, et quomodo ipsum ita instanter ad coronam vocavimus specialiter hac de causa: et addatis, quod nisi in instanti passagio exercitui Christiano magnificæ succurratur, est proculdubio formidandum, ne prædictum negotium Terræ-Sanctæ penitus dissolvatur (profligatas, ut metuebat Honorius, res Terræ-Sanctæ fuisse Friderici incuria, infra videbitur). Quidquid autem super his poteritis intelligere, nobis curetis quam citius fideliter intimare. Dat. Later. IV id. Novemb., Pont. nostri an. v ».

21. Inde vero, paucis interjectis diebus, summus Pontifex in Basilica principis Apostolorum Friderico imperii insignia ritu solemni contulit, eaque de re Pelagium episcopum Albanensem atque Apostolicæ Sedis legatum in exercitu Christiano Terræ-Sanctæ brevi hac Epistola certiorem fecit [2].

« P. Albanen. episc. A. S. L.

« Quia scimus animum tuum super statu imperii exspectatione suspensum, ecce tuæ fraternitati exponimus nos Dominica ante Adventum Domini proxima, charissimum in Christo filium nostrum Fredericum Romanorum imperatorem semper Augustum, et regem Siciliæ, et illustrem imperatricem consortem ejus, in principis Apostolorum Basilica cum inæstimabili alacritate ac pace

[1] Honor. l. v. Ep. CXXXIX. — [2] Lib. IV. Ep. DCCCL. — [3] Ep. DCLXXIX. — [4] Lib. V. Ep. CXL. — [5] Ext. in Regest. Hon. l. IV. Ep. CL.

[1] Honor l. v. Ep. CLXXXIV. — [2] Ep. CCL.

civium Romanorum solemnissime coronasse. Qui facta tribus diebus in Monte-Malo mora continua, tandem præstita nobis securitate, quod tibi et Christiano exercitui in proximo Martio succursum magnifice destinabit et in sequenti Augusto personaliter transfretabit, regnum cum pace ac gaudio est ingressus, ea quæ ad subsidium Terræ-Sanctæ pertinent, provisurus. Confortare ergo in Domino, et in ejus servitio exercitus Christiani corda confirma desideratum succursum, favente Domino, magnifice habiturus. Dat. Later. XVIII kal. Januar., Pontificat. nostri anno v ».

22. Quod ad Friderici uxorem attinet; hortatus illum fuerat Pontifex[1], ut secum eam duceret, quo una cum ipso diademate redimiri posset. His porro de Friderico Romæ imperii insignibus a Pontifice decorato, plerique auctores adstipulantur[2], e quibus Richardus, Godefridus ac monachus Patavinus festo S. Cæciliæ gesta tradunt. At non possumus hoc loco non mirari, quomodo Conradus Urspergensis abbas ejus temporis scriptor asseruerit, Fridericum ab Ugolino episcopo Ostiensi corona redimitum. Id forte auctorem in errorem inducere potuit quod tunc ab episcopo Ostiensi cruce fuerit insignitus, ut Richardus[3] e S. Germano monumentis transfudit : « Tunc ipse imperator, (nimirum post accepta solemni pompa imperialia insignia), per manus Ostiensis episcopi, qui postmodum in papam Gregorium est promotus, resumpsit crucem, votum publice innovavit, multosque qui intererant, nobiles idem facere animavit». A Pontifice vero cum uxore Constantia regiæ ornamenta dignitatis accepisse indicat : « Fridericus rex vocatus, a papa venit cum consorte sua Constantia ad coronam, relicto in Alemannia Henrico filio suo, et ambo in principis Apostolorum Basilica mense Novembri in festo B. Cæciliæ satis cum omnium Romanorum gratia et honore sunt imperii diademate insigniti».

23. Eodem vero die Honorius inter missarum solemnia anathematis sententiam tulit adversus hæreticos omnes, eorumque fautores receptatores, defensoresque, atque in edentes servantesve Constitutiones, plebiscita et consuetudines, quæ Ecclesiasticæ immunitati repugnarent, scriptis anno sequenti ineunte Apostolicis ad Bononiensem episcopum hac de re litteris[4] : « Noverit fraternitas tua, quod nos nuper in Basilica principis Apostolorum, præsente charissimo in Christo filio nostro Frederico illustri Romanorum imperatore semper Augusto, et rege Siciliæ, in celebratione missarum, postquam capiti suo imposuimus imperii diadema, de consilio fratrum nostrorum accensis candelis excommunicavimus ex parte Dei omnipotentis, auctoritate quoque beatorum Apostolorum Petri et Pauli, et nostra, omnes hæreticos utriusque sexus quocumque nomine censeantur et fautores, receptatores et defensores eorum, necnon et qui de cætero servari fecerint statuta edita, et consuetudines, vel potius abusiones introductas contra Ecclesiæ libertatem, et nisi ea de capitularibus suis infra duos menses post hujusmodi publicationem sententiæ fecerint amoveri. Item excommunicavimus statutarios et scriptores statutorum ipsorum , necnon potestates, consules, rectores et consiliarios locorum ubi de cætero hujusmodi statuta vel consuetudines editæ fuerint, vel servatæ; necnon et illos, qui secundum ea præsumpserint judicare, vel in publicam formam scribere judicata, etc.» Postremo additur : « Fraternitati tuæ per Apostolica scripta præcipimus mandantes, quatenus præscriptam sententiam per civitatem et diœcesem tuam solemniter et frequenter publicari facias, et inviolabiliter observari. Datum Laterani II nonas Januar., Pontificatus nostri anno quinto». Hæc Pontificem episcopis etiam aliis rescripsisse, in dubium revocandum non videtur.

24. Promulgata pariter in Basilica Vaticana edicta imperialia in ipsa suæ consecrationis celebritate Regestum Pontificium ostendit[1], atque hæc in margine verba apposita leguntur : « Hæc est nova sanctio Friderici Secundi imperatoris Romanorum edictaliter edita, et publicata in Basilica principis Apostolorum in die qua imperiali diademate coronavit eum Romana Ecclesia mater sua, lex siquidem constitutiva de abrogatione et destructione omnium statutorum et consuetudinum adversus Ecclesias, clericos vel Ecclesiasticam libertatem, et de abotitione omnium hæresium, et hæreticorum diffidatione, et banno». Cum vero ea in Authenticis extet[2], indicasse eam suffecerit. Confirmat idem Chronicon S. Germani[3], dum ait Fridericum, Romæ cum esset, leges pro tuenda Ecclesiastica dignitate, Paterenis exscindendis, testamentis crucesignatorum fulciendis, agricolis ab injuriis vindicandis post imperialis inaugurationis pompam, ut feliciter auspicaretur imperium, tulisse, Romanoque limite egressum in regnum se contulisse, exceptum magnifice ab abbate Cassinensi, ac Suessam, Theanum, Roccam Draconis, Rogerii comitis Aquilani fidei commendata regno restituisse; ac demum Capuæ publica nobilium comitia ad componendum regni statum, probisque legibus instituendum celebrasse.

25. *Sardiniæ invasori se opponit Honorius.*— His de Friderico enarratis, reliquum est, ut de aliis Italiæ rebus disseratur. Non modo Pontifex in comitatu Mathildis repetendo, verum ad arcendum etiam perduellium Rom. Ecclesiæ vim, qui ejus jura in Sardinia per tyrannidem occupare conabantur, plurimum laboris atque operæ contulit. Ubaldus Lambertusque eam ob causam e cœtu

[1] Ep. LMII. — [2] Rich. de S Ger. Ursperg. Stad. in Chr. Conrad. in Chr. Magunt. mon. Pat. l. I. Chr. Stero in Annal. apud Canis. antiq. lect. tom. I. p. 369. Austral. Elvang. Colmar. Chr. Long. Hist. Pol. l. VI. aliiq. recentiores eod. anno. — [3] Rich. de S. Ger. in Chr. an. 1220. — [4] Honor. l. V. Ep. CCCX. habetur c. noverit. Extr. de sent. excom.

[1] Ep. CDLXXXVI. — [2] Authe. Frid. II — [3] Rich. de S. Ger.

fidelium, ut supra vidimus, segregati erant : quorum audaciam infringere Pontificem conatum plures Epistolæ ostendunt atque adeo archiep. Arborensi præcepisse[1], ne ipsis Arboreanam provinciam invadentibus auxilio foret : sponsalia ante Benedictæ domicellæ cum Lamberto, invita ipsa repugnanteque contracta, irrita jussisse[2], vetuisse[3] ne judex Turritanus filiam suam cum Lamberti filio matrimonio conjungat : tum Senensibus[4] imperasse, ne in ditionem Mariani Turritani reguli, vulgo judicis, cujus patrocinium arripuerat[5], dum in suscepta expeditione crucesignatus versaretur, impressionem ullam facere pertentarent. Cæterum archiepisc. Arborensis, de quo paulo ante memoravi, anathematis vinculis fuerat irretitus, quod ab Ubaldo, cæterisque Sardiniam sibi subjicere molientibus stetisset : verum noxæ pœnitentem Pontifex absolvendum decrevit[6]. Antea vero Sardiniæ archiepiscopos, episcopos atque abbates ob præstita legato Apostolico, quem humanissime accepere, officia litteris commendavit[7].

26. *Antiquatæ leges a Bononiensibus in academicos latæ.* — Rescidit præterea Honorius[8] pro egregio in rem litterariam studio editas a Bononiensibus leges, quæ dantis operam litteris juventutis immunitates, eruditorumque virorum dignitatem labefactabant; objecitque civibus ipsos ea in re non levem ingrati animi maculam suscepisse, cum Bononia excitatæ in ea academiæ beneficio ad magnas opes, splendorem amplitudinemque effloruisset : «Cum, inquit, ex studio litterarum præter infinita commoda, quæ sentitis ex eo vestra civitas inter alias sit famosa, et in universo mundo nomen annuntietur ipsius, factaque sit altera Bethleem, domus videlicet panis, qui parvulis frangitur in eadem, ex qua exeunt duces qui regant populum Domini, quoniam in studio eruditi assumuntur ad regimen animarum, non solum debetis a scholarium gravaminibus conquiescere, verumetiam illos honoribus prævenire, attendentes quod ipsi gratuito ad studendum vestram prælegerint civitatem, quæ cum prius esset humilis, per eos ibidem congregatis divitiis fere supergressa est civitates provinciæ universas».

27. *Tarvisini ob patrata scelera increpati, et occisores episcopi Aniciensis pœna mulctati.* — Explicuit etiam Pontificium studium in tuenda cleri dignitate, quam nonnulli magistratus ac populi deprimere nitebantur : quorum audaciam monitis, adhortationibus, minis pœnisque Ecclesiasticis incussis coercuit : invectus in primis acerrime est in Tarvisinos, qui gravissimis sceleribus se devinxerant, vastarant diœceses Cenetensem, Feltrensem, ac Belunensem, atque episcopos Belunensem, Feltrensemque interemerant; tum neglectis Apostolicæ Sedis precibus, monitisque ac minis, in loca Feltrensis Belunensisque Ecclesiarum populabundi ingressi, ea vel everterant, vel in suam redegerant potestatem, episcopum, qui in occisi locum suffectus erat, in vincula conjecerant, parique morte erant affecturi, nisi intempesta nocte e vinculis avolasset. Gravissimas ergo in sacrilegos minas fulminavit[1], ac nisi intra mensem facta convulsissent, episcopum Tarvisinum, omnemque urbis ac diœcesis clerum religioso pro imperio excedere jussit. Parmensium etiam insolentiam, qui in episcopum suum, cæterosque Ecclesiasticos viros multa nefariaque facinora patrarant, Aquileiensis et Gradensis patriarcharum opera comprimendam curavit[2]. Neque his dissimilia adversus Auximanos scripsit[3] : postremo memorato Aquileiæ patriarchæ mandavit[4] laicos ab imperanda extorquendaque pecunia inhiberet.

28. Nec prætereundem silentio severioris Ecclesiasticæ disciplinæ documentum memoratu dignissimum, ab eodem Pontifice hoc anno editum in nonnullos parricidas, qui episcopo suo cruentas manus intulerant, quorum aliqui urente conscientia, pœnitentia ducti, Apostolicæ Sedis misericordiam summa demissione implorarunt. Pontificem ergo ad episcopos Vivariensem et Tricastriensem ea scribentem, tantique flagitii seriem enarrantem[5], inducere operæpretium censui : «Piaculare flagitium, quod Bertrandus de Cares, et ejus complices commiserunt, bonæ memoriæ Anicien. episcopum crudeliter occidendo, flere libet potius quam referre, ipsa immanitate flagitii verba profundis intercidente suspiriis, et lacrymas invitis etiam oculis exprimente. Quem enim non moveat, quisve siccis oculis recitet, virum nobilitate spectabilem, dignitate insignem, meritis vitæ laudabilem, dominum a vassallis, pium ab impiis, patrem a filiis pro tuenda Ecclesiæ sibi commissæ justitia interemptum? Licet autem multi adversus Deum, et adversus Christum ejus convenerint, dictus tamen Bertrandus universorum et singulorum nequitiam supergressus, solus, cum ordinatum fuisset, ut dicitur, ne quis ipsum episcopum tangeret, in eum sacrilegas manus extendere, ac armatus inermem, mansuetum crudelis, patrem filius occidere non expavit.

29. « Tanti ergo facinoris atrocitate permoti, eumdem Bertrandum et ejus in tanta impietate consortes, qui ad nostram præsentiam accesserunt, longo tempore sustinuimus ante fores palatii nostri excubare discalceatos, et nudos, aures, et oculos ab eorum ejulatibus et lacrymis avertendo, ut et ipsi per difficultatem hujusmodi enormitatem flagitii sui plenius intelligerent, et alii quoque, quibus illorum culpa fuit in scandalum, de ipsorum confusione non solum exemplum, sed etiam solatium reportarent. Porro ipsis aures nostras clamoribus indefessis sine cessatione pulsantibus,

[1] Lib. IV. Ep. DCLXXIV. — [2] Ep. DCLXXXVI. — [3] Ep. DCLXXXVIII. — [4] Lib. V. Ep. CLXXV. — [5] Ep. CLXXVII. — [6] Ep. CVI. — [7] Ep. DXXXV. — [8] Lib. IV. Ep. DCCXXVIII, DCCXXIX.

[1] Ep. DCCCXXXIX. — [2] Lib. V. Ep. CLXXVIII. — [3] Ep. CCXLI. — [4] Ep. CCXLVIII. — [5] Lib. IV. Ep. DCCCX.

tandem attendentes non sanis, sed male habentibus esse opus medico, secundum Evangelicam veritatem, ne illos, ulteriori difficultate adhibita, desperationis barathrum absorberet, eorumdem se ad satisfactionem omnimodam offerentium recipi, fecimus juramenta, et eisdem beneficio absolutionis impenso, talem injungi pœnitentiam sub debito præstiti juramenti, quod videlicet omnes, qui convenerunt ad insidias contra ipsum episcopum nec tamen præsciverunt eum debere interimi, nec ejus interitum procurarunt, sine dilatione resignabunt Anicien. Ecclesiæ, si quis eorum in feudum tenet aliquid ab eadem, nec illud unquam de cætero repetent, nec ea de causa inquietabunt ipsam Ecclesiam; nec inde movebunt ei aliquam quæstionem. Ad hæc in civitate Podien. si secure poterunt, unam facient Quadragesimam, ostiatim induti saccis vel ciliciis, ac detonsis capitibus mendicantes, in pane et aqua bis in hebdomada jejunando. Quod si forte secure non poterunt esse in civitate prædicta, secundum prænotatum modum unam faciant Quadragesimam in aliqua de civitatibus convicinis, qua peracta, in præfata civitate Podien, vel alia ultra mare transibunt in Terræ-Sanctæ servitio per biennium moraturi, ac omnes sextas ferias jejunaturi in pane et aqua toto tempore vitæ suæ, nisi eos evidens infirmitas excusaverit, vel solemnitas Nativitatis Dominicæ occurrerit eo die.

30. « Prædictus vero Bertrandus, cujus est detestabilior culpa, resignato secundum quod supradictum est feudo, si quod ab Ecclesia ipsa tenet ac deposito cingulo militari contra Christianum nunquam de cætero arma feret. Tres Quadragesimas in civitate Podii, si securus poterit, ibi esse, alioquin in aliis vicinioribus faciet indutus sacco, aspersus cinere, tonso capite, discalceatus et ostiatim mendicans, ac pane solo et aqua contentus tribus diebus qualibet septimana. Insuper per tres Quadragesimas supradictas omni die Dominica toti clero et populo civitatis in qua ipsas faciet Quadragesimas, nudum se offeret cum virgis, quas in manu deferet, ad verberandum. His peractis, ultra mare transibit per septennium moraturus ibidem in servitio Terræ-Sanctæ, ac in suo reditu Apostolico se conspectui præsentabit cum litteris patriarchæ, ac aliarum authenticarum personarum, quæ in partibus illis tempore illo erunt; continentibus qualiter ibi per dictum septennium fuerit conversatus. Toto tempore vitæ suæ duas in anno faciet Quadragesimas, et sextas ferias, ac solemnes vigilias in pane et aqua, nisi certa corporis infirmitas præpediat, vel occurrat Dominicæ Nativitatis solemnitas, jejunabit. A communione quoque corporis et sanguinis Domini abstinebit septennio, nisi fuerit in mortis articulo constitutus. Si vero post tres Quadragesimas prædicto modo peractas ad Carthusien. vel Cistercien. Ordinem transire legitime poterit et transierit, erit a supradicta pœnitentia excusatus. Ideoque fraternitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus eos ad agendam pœnitentiam suprascriptam monitione præmissa per censuram Ecclesiasticam, appellatione remota, si necesse fuerit, compellatis. Dat. apud Urbem veterem, VI id. Jul. Pontif. nostri anno IV ».

31. *Joachimus abbas ab hæresis nota purgatus.* — Flagitavit per id tempus patrocinium Apostolicæ Sedis Florensis Ordo, nonnullis exprobrantibus Joachimum abbatem, ejus sacræ familiæ conditorem, hæreseos labe inquinatum fuisse, atque objicientibus commentarium in Petrum Lombardum conscriptum, sententia Lateranensis Concilii damnatum : at Honorius eosdem monachos ab adversariorum injuriis vindicavit, ac Joachimum Catholicum habendum esse censuit [1], quamvis notatus patrum censura ob fœdissimos errores esset; auctor enim scripta omnia Rom. Pontifici tradi jusserat, ab Apostolica Sede vel comprobanda vel corrigenda, dictaratque Epistolam, quam suo chirographo muniverat, ubi illam se fidem tenere constanter professus est, quam Rom. Ecclesia omnium mater et magistra teneret. Denique Italicis rebus adjiciendum videtur, Honorium Firmanis percutiendæ monetæ potestatem fecisse [2] : « Universitatis vestræ devotis precibus inclinati, habendi proprium cuneum ad cudendam monetam, citra valorem imperialium, liberam vobis auctoritate præsentium concedimus facultatem. Dat. Lat. VII idus Decemb. Pont. nostri anno V ». Jam ex Italia in submotas ad Septentrionem regiones Pontificium zelum secuta nostra excurrit oratio.

32. *Papa reges Daniæ et Bohemiæ, missis legatis, tuetur, Sueciæ regem monet, resipiscentem episcopum recipit.* — Recruduerant in Dania intestina bella, quæ potius religione quam armis sopitum iri arbitratus Danorum rex, a summo Pontifice precibus contendit [3] ut legatum Apostolicum ad componendas seditiones concitatas transmitteret : idemque alii Sueciæ et Bohemiæ reges ad temperandum Ecclesiarum Septentrionalium statum, ut ex litteris eodem exemplo ad tres eos reges exaratis patet [4], flagitarant. Ad justa tantorum principum vota descendit Honorius, ac legati Apostoloci munus Gregorio Crescentio tit. S. Theodori diacono cardin. in Dania, Suecia, Polonia, ac Bohemia commisit : summaque potestate ad pervicaces ad officium revocandos, ac gerendas res instruxit. Tum de injunctis illi partibus exhibendaque observantia ad Lubecensem, Raseburgensem Szerniensem, Caminensem, Pragensem, Olomucensem, Noscensem episcopos, Upsalensem, Gnesnensem, Lundensem archiepiscopos, aliosque inferiores præsules scripsit [5]. Demum ad coercendam principum ambitionem Ecclesiasticas censuras in

[1] Lib. V. Ep. CCLXVIII. — [2] Ep. CXCV. — [3] Ep. CCII. — [4] Ep. CCCXIV. et reg. post eamd. Ep. — [5] Ep. CCCXII. et reg. post eamd. Ep.

eos omnes est jaculatus, qui regis Danorum successorumve jura labefactarent: præterea finitimis Daniæ regibus populisque publicis litteris significavit[1] suarum partium fuisse Daniæ invasoribus anathema incutere, cum illud regnum ab Apostolica Sede fiduciario jure penderet.

33. « Charissimis in Christo filiis, illustribus regibus, et dilectis filiis principibus, et universis Dei fidelibus regno Daciæ circumpositis, Catholicam servantibus unitatem.

« Quanto specialius regnum Daciæ ad Ecclesiæ Rom. noscitur jurisdictionem spectare, tanto ad conservationem ejus propensiori studio debemus intendere, quia non immerito multa reprehensione digni existere videremur, si quod est juris Ecclesiæ Romanæ pateremur imminui, vel turbari. Inde est, quod ad exemplar felicis memoriæ Alexandri, et Innoc. prædecessorum nostrorum Rom. Pontificum, vobis omnibus sub interminatione anathematis arctius inhibemus, ne quis præscriptum regnum invadere, vel turbare præsumat, jura charissimi in Christo filii nostri... illustris Danorum regis, vel hæredum suorum minuere audeat, vel sibi quomodolibet usurpare. Si qui autem nostræ prohibitionis transgressores extiterint, indignationem nostram et Ecclesiæ Romanæ se noverint incursuros, et anathematis vinculo feriendos. Dat. Later. XVI kal. Decemb. Pont. nostri anno v ».

34. Complexus iisdem officiis Apostolicis Bohemos, quibus Danos prosecutus est, dissensionesque, atque discordias inter Pragensem episcopum et Bohemiæ regem proceresque jam ante, ut vidimus, exortas compescere studuit scriptis ad Salisburgensem archiepiscopum, et Kirmensem episcopum, et Cisterciensis Ordinis abbatem S. Crucis litteris[2]: « Post diutinam moram quam venerabilis frater noster Pragen. episcopus apud Apostolicam Sedem traxit pro quæstione inter ipsum ex parte una, et... illustrem regem, ac barones Bohemiæ ex altera, super decimis, jurisdictione Ecclesiastica, Ecclesiarum immunitate, ac nonnullis aliis ad Ecclesiasticam pertinentibus libertatem, suborta, pro qua etiam ipse rex et barones excommunicationi, et regnum ejus subjacent interdicto, tandem procuratoribus ipsius regis et baronum in nostra præsentia constitutis, utraque pars arbitrio nostro libere se commisit ». Et infra :

35. Ubi subjecit se rem totam cum cardinalibus contulisse, pacisque formulam conceptis verbis confecisse, a qua cum adversæ partes parum discreparent, regis procerumque oratores institisse, ut Pragam episcopum mitteret, illum ab Othachero humanissime exceptum iri, fidemque suam sacramento adstrinxisse, se episcopum ad Sedem Apostolicam incolumem reducturos, si concordia non coalesceret, aut aliquod sui dignitatisve periculum aditurus videretur, iisque adductum assensisse, atque adeo hæc Salisburgensi archiepiscopo, aliisque imperia fecit : « Interponatis prudenter et sollicite partes vestras ad reformandam concordiam inter eos, quæ si studio vestro mediante provenerit, eadem sufficienti et idonea cautione firmata, præfatas excommunicationis et interdicti sententias relaxetis. Alioquin episcopum ipsum ad nos reduci juxta promissum nobilium prædictorum incolumem facientes, easdem sententias præcipiatis usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observari. Dat. Viterbii, XIII kal. Apr. Pont. nostr. anno iv ». Hæc Pontifex ad archiepiscopum, cui etiam mandavit, ut Pannoniæ regem Constantiæ Romanorum imperatrici dotalia bona reddere compelleret[2].

36. Dimovit etiam comitem Ascariæ fidelium cœlu, cum scelere immani abbati Nieubergensi oculos effodisset. Joannem Sueciæ regem monuit hortatusque est ne res Ecclesiæ occuparet, neve episcopos adulterinos intruderet. Excepit vero paterno sinu Waldemarum episc., qui cum toties olim ob innumera a se commissa flagitia anathemate perculsus fuisset, ægrotus admissorum tandem scelerum pœnitens, veniamque ex Ecclesiæ ritu consecutus, ubi convaluit, nuntio rebus humanis remisso, in Cisterciensi familia se Deo consecrarat, quem Honorius Cisterciensibus abbatibus commendavit[2] : quo exemplo docemur de nullius emendatione spem abjiciendam, cum testetur Isaias[3] : « Ecce non est abbreviata manus Domini, ut salvare nequeat ».

37. *Serviæ, Livoniæ, et Prussiæ populos recipit ac in fide confirmat.* — Misit hoc anno ad Sedem Apostolicam Stephanus Serviæ et Diocliæ, aliarumque provinciarum rex oratores, ut exolescentem cum Romana Ecclesia conjunctionem (recepti enim antea ab Innocentio atque a schismate Dioclii Dalmatæque revocati fuerant) redintegraret, atque has litteras observantiæ erga Rom. Ecclesiam testes exaravit[4] :

« Sanctissimo patri et domino Honorio, Rom. Sedis Ecclesiæ universali Pontifici, Stephanus Dei gratia totius Serviæ Diocliæ, Tribuniæ, Dalmatiæ, atque Olhlumiæ rex coronatus, inclinationem summæ fidelitatis constantia.

« Quemadmodum omnes Christiani diligunt vos et honorant, et pro patre et domino retinent, ita nos desideramus sanctæ Romanæ Ecclesiæ, et vestræ fidelem filium nominari affectans, quod benedictio et confirmatio Dei et vestra sit, si placet, super coronam et terram nostram semper manifeste, et ob hoc vobis nostrum episcopum Methodium nomine destinamus, ut quidquid ex vestra sanctitate et voluntate processerit, nobis per

[1] Ep. CLXXX. — [2] Lib. IV. Ep. DCLXXVIII.

[1] Honor. I v. Ep. CCXX, CCXXI. — [2] Ep. CXXXVI. — [3] Isa. LIX. — [4] Lib. IV. Ep. DCLXXXI.

latorem præsentium litteris, si placet, rescribatis (1) ».

38. Delibutum ingenti gaudio tam felicibus nuntiis fuisse Honorium par est credere, quem etiam admodum recreavit, intueri barbaras gentes atque infidelitatis tenebris obrutas, Evangelica luce collustratas mitescere, ac fide suscepta Ecclesiæ sese aggregare. Hi erant Livoniæ, Estoniæ, Prussiæque populi, ad quos excolendos Evangelicos præcones illuc mittendos curavit, datis ea de re litteris ad abbates, præpositos, priores tum Cistercienses, cum cæterorum Ordinum, quos ad industriam in tanto opere collocandam his verbis incendit [1]:

« Honorius, etc.

« Cum sicut venerabiles fratres nostri Livonen. Selomen. et Lealen. episcopi nostris auribus intimarunt, in partibus Livoniæ duritia cordium paganorum tanquam terram vastæ solitudinis imbre gratiæ divinæ compluta, et ex parte vomere sanctæ prædicationis exculta, in eis semen verbi Dei feliciter in segetem pullulet, quinetiam albæ sint jam regiones ad messem, quæ quidem, Domino dante benignitatem, multa est, operarii vero pauci; expedit, ut alii mittantur illuc metere quod alii seminarunt, quatenus secundum Evangelicam veritatem, qui seminant, simul gaudeant, et qui metunt.

39. « Cum igitur per Dei gratiam in Ordine vestro sint multi ad hujusmodi opus idonei, charitatem vestram rogamus attentius et hortamur, per Apostolica vobis scripta mandantes, quatenus monachos et conversos, quos prædicti episcopi vel missi ab eis a vobis duxerint postulandos, illos ad opus ministerii hujus non solum permittatis accedere, verum etiam transmittatis, ut et ipsi erudientes plurimos ad salutem, mereantur tanquam stellæ in perpetua æternitate lucere, ac vos retributionis eorum, quam sine vobis nequeunt promereri, participium promerentes possitis apud Deum et homines commendari. Dat. Viterbii XIV kal. Maii, Pontif. nostri an. IV». Extat etiam Pontificium Diploma [2] ad episcopos quibus Honorius potestatem fecit, ut religiosos viros, rogato eorum qui ipsis præessent assensu, ad inferendum iis populis Evangelium mitterent. Quemadmodum etiam per eos dies episcopo Revellensi, qui ardenti fidei Christianæ amplificandæ studio inflammatus apud ethnicos Estoniæ Evangelium serebat, concessit [3], ut quos ad id operis ex iisdem religiosis familiis idoneos nosset, de præpositorum, ad quos ea de re scripsit [1], licentia adduceret.

40. Tum Prussiæ Christi fideles sacro baptismate nuper ablutes est cohortatus [2], ut tanti beneficii memores susceptam fidem retinerent, præclara virtutum opera ederent, ærumnis non frangerentur : quinimo gaudio triumpharent, dignos se habitos ab hostibus Christi contumelias pati; fidelem Deum ultra vires eos tentari haud permissurum : momentaneum ac leve tribulationis immensum gloriæ pondus in nobis operari; eos se officiis beneficiisque semper prosecuturum.

« Honorius, etc.

« Gratias agimus largitori omnium gratiarum, qui propria gloria et virtute vos de variis errorum tenebris in admirabile lumen fidei advocavit, et in regione habitantibus aliquando umbræ mortis, revelavit vobis per Spiritum sanctum eum, qui est lux mundi, Filium suum Dominum Jesum Christum, ut in agnitione ipsius vias vitæ certissime ambulantes, qui aliquando non populus Dei fuistis, nunc populus Dei sitis, et qui non consecuti misericordiam, nunc misericordiam consecuti, possitis in adoptione filiorum Dei merito gloriari, hæreditatem incontaminatam in cælis, et immarcescibilem adepturi.

41. « Quapropter universitatem vestram monemus in Domino et hortamur, quatenus vos ipsos dignos divinæ vocationis reddentes, cum omni timore Domini stetis in fide viriliter et constantes, exercendo fidei opera in virtute, non contristati aliquibus tribulationibus, quæ ad tempus sunt, sed lætati potius, quod digni habiti estis pro nomine Jesu contumelias sustinere. Fidelis enim Deus non patietur vos tentari ultra quam sustinere possitis, sed faciet cum tentatione proventum; quia quod momentaneum est et leve tribulationis, immensum vobis pondus gloriæ operatur. Sic enim clarificabitur Christus in vobis, si vos irreprehensibiles conservantes, gentem vestram, secundum carnem, ad æmulationem provocaveritis veritatis, ut in eo, quod nunc de vobis, tanquam de malefactoribus forte detrectat, tandem ex bonis operibus vos considerans, ad Dominum convertatur, et vos lucrifacientes animas multas Deo coronam gloriæ mereamini potiorem. Nos autem, qui vos, tanquam filios benedictos a Domino, gerentes in visceribus charitatis, confidimus, quia qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Domini Jesu Christi, vobis in omnibus, quibus pos-

[1] Ep. DCC. — [2] Ep. DCCII. — [3] Ep. DCLXXXIX.

[1] Ep. DCXC. — [2] Ep. DCCXXXIII.

(1) In Annalibus contractis post fragmentum litterarum Stephani regis Serviæ additur: De eo Thomas archiepiscopus Spalatinus (a) qui tunc scribebat hæc tradit : « Stephanus dominus Serviæ, sive Rasciæ qui Megajupanus appellabatur, missis apocrisiariis ad Romanam sedem impetravit ab Honorio summo Pontifice coronam regni, direxit namque legatum a latere suo, qui veniens coronavit eum, primumque constituit regem terræ suæ.
MANSI.

(a) In Ms. Hist. pontif. Selomita.

sumus, libentissime assistemus, omne vobis solatium et auxilium impensuri : et quoniam in libertatem vocati estis adepti gratiam filiorum, vos conversos, et cæteros ad Dominum convertendos in omni conservabimus libertate, aliisque dignis favoribus prosequemur, quia non commodum rerum temporalium, quod cito periret, sed lucrum quod erit perpetuum, in vobis quærimus animarum, etc. » Pollicetur cum sacrum in Sarracenos bellum confectum erit, crucesignatos adversus infideles septentrionales immissurum : jam Christianorum vires distrahi non potuisse, ne debilitatæ utrobique fatiscerent. « Dat. Viterb. VIII id. Maii, Pont. nostri an. IV ».

42. *Nicolaus sacerdos sanctus in Suecia.* — Triumphavit vero in Suecia de impiorum crudelitate editis pluribus miraculis sacerdos sanctissimus, Nicolaus nomine, qui dum Eucharistiam ægroto deferret, a sicariis obtruncatus fuerat, cujus memoriæ cum templum poneretur, rogatus Pontifex a Scarensi episcopo, ut illud ad pelliciendam fidelium pietatem alicujus sacræ indulgentiæ præmio decoraret, concedendæ illius episcopo facultatem tribuit [1]. Cui etiam injunxit, ut clericorum audaciam coerceret [2], qui cæde facta, habituque abjecto uxorem ducebant : tum ut pravas quasdam consuetudines abrogaret, ob quas illius regionis viri, uxoribus in adulterio deprehensis, iisque repudiatis, novis se affinitatibus implicabant, et patrem eadem pœna cum matre quæ filium in lecto casu oppressisset, comprehendebant, quæ Honorius hæc utpote ab ratione penitus abhorrentia improbavit [3], vetuitque. Per ea etiam tempora in iis regionibus pravum morem penitus abolendum statuit [4], quo plus aquæ quam par erat vino contra traditum servatumque in Ecclesia Dei ritum sacrificio missæ adhibebatur : qua de re ad archiepiscopum Upsalensem scripsit.

Hoc anno Pontifex [5] episcopum Portuensem legationis munere adversus hæreticos in Galliis fungentem, gravibus curis oppressum solatus est [6], atque episcopos Ecclesiæ Narbonensis suffraganeos laboris et gloriæ socios adjunxit [7].

43. *Giroldus episcopus Valentinus.* — Eodem anno Giroldus abbas Cluniacensis Ecclesiæ Valentinæ præficitur, qui postea Hierosolymitanus patriarcha creatus est; auctor enim Cluniacensis Chronici hæc de eo scripta reliquit [8] : « Giroldus sive Girondus anno MCCXX ex abbate Cluniacensi fit episcopus Valentinensis, et postea fuit patriarcha Hierosolymitanus. Obiit VII id. Septembris : jacet juxta sepulchrum Domini Hierusalem ; cujus anno secundo congregatus est exercitus Domini in Accon, et antequam prædicarent crucem in Saxonia, apparuit triplex forma crucis in aere, et in medio illarum apparuit crucis patibulum figuram hominis habens in eo suspensam cum infixione clavorum in manibus et pedibus, et capite incoronato ». Sic ille, qui de eodem prodigio videtur loqui, quod suo loco ex Parisio narravimus [1].

44. *Honorii curæ de pupillo rege Angliæ, de reliquiis S. Thomæ Cantuariensis, de Hiberniæ et Scotiæ Ecclesiis, de canonizatione Hugonis episcopi.* — Jam ad Anglicanas res sermonem traducamus : sollicitam curam gerens Pontifex pro adolescente rege pupillo crucesignato, sibique in tutelam tradito, ipsum in primis a prudentibus honestisque viris optime instituendum erudiendumque curavit, eaque de re cum Pandulpho Norwicensi electo, legato Apostol. litteris agere [2], tum dare operam, ut nemo illius res invaderet atque omnia per fraudem aliave ratione intercepta restituerentur. Cui rei testimonio sunt plures Epistolæ [3] ad eumdem legatum aliosque datæ, in quarum altera Isabellam regis matrem gravissime arguit [4] Henricum filium insectatam esse, quæ res dictu incredibilis, ipsique Pontifici admodum insolens visa est; contra vero vicecomitis Lemovicensis aliorumque fidem collaudat, regis causam adversus matrem propugnasse. Legato etiam, de quo paulo ante mentionem fecimus, mandavit [5] ut denarium B. Petri, ac vigesimam cogendam, atque ad se transmittendam diligenter satageret, cum ærarium Pontificium in submittendis crucesignatis Hierosolymitanis subsidiis exhausisset, atque etiam eam ob causam alieno ære admodum premeretur.

45. Hoc anno corpus S. Thomæ archiepiscopi Cantuariensis summo Pontifice approbante in digniorem locum translatum esse indicat Henricus Stero [6]. At sane Pontifex extremo anno ad priorem et conventum Ecclesiæ Cantuariensis Diploma dedit, ubi hæc de hujusmodi translatione, divinisque beneficiis ejus intuitu divinitus impertitis [7] : « Cum, sicut vobis referentibus intelleximus, archiepiscopi et episcopi, qui ex diversis locis ad translationem corporis ipsius martyris convenerunt, accessuris infra quintumdecimum diem ad solemnitatem translationis ejusdem, quibus nos ipsi dies relaxavimus quadraginta de injunctis eis pœnitentiis, diversas remissiones duxerint faciendas, vestris nos precibus inclinati, quod super hoc a nobis et ipsis factum est, decernimus, quo ad unius anni et prædictorum quadraginta dierum remissionem perpetuis temporibus valiturum. Datum Laterani XV kal. Januar., Pont. nostri anno quinto (1) ».

46. Interea sedato jam magno in Hybernia

[1] Lib V Ep. CLXII. — [2] Ep. CLVI. — [3] Ep. CLIX, CLXXIV. — [4] Ep. CLXXII. Habetur c. perniciosus. Ex. de celeb. miss. — [5] Ep. CXXXIII. — [6] Ibid. — [7] Ep. CXXXIV. — [8] Chron. Clun. Ms.

[1] Ann. 1217. — [2] Lib. IV. Ep. DCCLI. — [3] Ep. DCCLIV, DCCLV, DCCLXVII et l. V. Ep XXXV, CXLV, CCXCV. — [4] Lib. V. Ep. CXLIV. — [5] Ep. XXXV. — [6] Stero in Annal apud Canis. antiq. lect. tom. I. p. 247. — [7] Honor. l. V. Ep. XIII, XIV.

(1) Celebris hæc translatio corporis S. Thomæ Cantuariensis cujus scriptores frequentes meminerunt, habita fuit hoc anno die nonarum

concitato tumultu, cum omnes, relictis Ludovici Galliarum regis primogeniti partibus, ad Henricum se contulissent, Pontifex archiepiscopum Dublinensem legationis onus ad rebelles comprimendos injunctum deponere jussit[1]; eodemque Jacobum capellanum ac pœnitentiarium suum legatum misit, virum, ut ait, scientia ac religione probatum, quo pullulantia ibi vitiorum germina, adhibita falce Apostolica resecaret, qua de re tum ad archiepiscopos cæterosque Hyberniæ præsules, tum ad regem Scotiæ[2] regemque Ultoniæ et Connatiæ (quem etiam in fidem suscepit[3]), tum postremo ad legatum ipsum scripsit[4].

Eodem anno Alexandrum Scotiæ regem in colloquium cum rege Anglo apud Eboracum venisse, deque Joanna illius sorore in matrimonium ducenda egisse, tradit Matthæus Parisius[5], qui tum matrimonium nuptiasque in annum sequentem conjicit. Verum illos hoc ipso anno affinitatem solemni ritu junxisse testatur Pontifex litteris ad Norwicensem electum Apostolicæ Sedis legatum supra laudatis[6], quibus id sibi gratissimum fuisse affirmat.

47. Addit Parisius Honorium hoc eodem anno in sanctorum numerum retulisse Hugonem episcopum Lincolniensem, eaque de re ad universos Christi fideles litteras dedisse[7]: « Cum sanctæ recordationis Hugonem Lincolniensem episcopum, quem sicut nobis plenarie constat, divini muneris largitas tam in vita quam etiam post vestem mortalitatis exutam insignium miraculorum multitudine illustravit, sanctorum Catalogo adscripsimus, universitatem vestram monemus et exhortamur in Domino, quatenus ejus apud Deum patrocinia devote imploretis : ad hæc statuentes, ut die depositionis ipsius, ejusdem festivitas annis singulis devote de cætero celebretur. Dat. Viterbii XIII kal. Maii, Pontif. nostri an. IV ».

48. *De exactione vicesimæ in Hispania pro bello sacro.* — Dum hæc a Romano Pontifice decernuntur, Huguicio ejus subdiaconus et capellanus ad vicesimam, quæ in sacro contra Sarracenos bello erat consumenda, colligendam ab ipso Pontifice in Hispanias missus, legationis munere sibi impudenter arrogato, multa immania summo Apostolicæ Sedis dedecore facinora perpetrabat : quibus Honorius illico occurrere, audaciamque hominis infringere atque adeo archiepiscopo Tarraconensi adversus illum inquireret imperare[1], ne scelerum ipsius infamia in Romanam Ecclesiam redundaret. Rodericum vero Toletanum redarguit[2] Huguicioni favisse, quem etiam cum adversus Mauros, uti constituerat, proficisci nequiret, vicesimam eam ob causam receptam restituere jussit[3]. Tum Judæum quemdam Barchinonensem Azzachum nomine, atque Aragonum regis Alfachimum appellatum, ab usuris alienum, Catholicorumque studiosum, tum ab ipso tum ab episcopis rogatus, patrocinio Apostolico arcendum minime censuit, dato ad illum Diplomate[4], in quo Romanæ Sedis erga infideles, ut eos ad Christi obsequium pelliciat, humanitatem et clementiam his verbis explicat : « Sedes Apostolica pia mater ubera charitatis, quibus filios suos nutrit, ad alienos interdum studio pietatis extendit, quos locum sui tabernaculi dilatando in fide nititur parturire, ut si forsan ad æmulationem quomodolibet provocati in adoptionem veniant filiorum, Christusque formetur in illis, et ipsi conformentur eidem, adorentque ipsius pedum vestigia, qui ei aliquando detrahebant. Dat. apud Urbem veterem, VII kal. Septemb., Pontif. nostri anno V ». Hæc Honorius : qui suis ad regem litteris[5] illud in Azzachum beneficium se contulisse testatur, memoratoque archiepiscopo mandavit, tum ut illum vexari non permitteret[6], tum ne Judæos nova signa gestare compelleret[7].

49. Verum quanquam Honorius, ab rege postulatus, hac in re morem illi gessit, reprehendit tamen, dum legationes ad Miromemelinum ejusque imperio subjectos decerneret, eam provinciam Judæis demandare consuevisse, qui magno Christianorum damno, ipsorum consilia Sarracenis proderent : quocirca Pontifex regem ipsum monere hortarique[8], fidelium opera in ea re uteretur; non fieri verisimile, ut qui a Christi fide tantopere abhorrerent, se Christi cultoribus fidos exhibeant; eaque de re ad Tarraconensem archiepiscopum Barcinonensem atque Illerdensem episcopum scripsit, ut regem ab imponendo Judæis eo munere avocarent, cumque Legionis, Castellæ, ac Navarræ reges in obeundis hujusmodi legationibus Judæorum opera uterentur, ab ea re litteris Apostolicis deterruit[9], ac Toletanum arch. A. S. in Hispania legatum, ac Palentinum, Burgensem, Legionensem, Zamorensemque episcopos a fœdis-

[1] Ep. DCCC. — [2] Ep. XIII, XIV. — [3] Ep. CCXXII. — [4] Ep. XXII, XXIII, XXIV — [5] Par Hist. Angl. hoc ann. — [6] Hon. l. V. Ep. XXXV. — [7] Ext. apud Par. Hist. Angl.

[1] Ep. DCCXC. — [2] Ibid. — [3] Ep. DCCXCII. — [4] Lib. V. Ep. LX. — [5] Ep. LXI. — [6] Ep. LXXXVII. — [7] Ep. CIV. — [8] Ep. CLXVI. — [9] Reg. post eamd. Ep.

Julii, ut inter cæteros scribit Trivetus in Chronico. Cum autem dies illa nec Dominica fuerit, nec solemni alicui memoriæ celebris, hinc eruitur desiisse jam ætate illa morem anteactis sæculis familiarem, translationes illas cæteraque id generis solemnia Dominicis, vel festis diebus agendi. Quod et in Conciliis hujus et sequentium sæculorum animadverti. Ita Concilium Parisiense anno 1224 die sabbati, VII id. Decembris cœpit, eidemque sabbati diei, VI id. Novembris, exordium Concilii Melodunensis assignatur. Exempla hujus plura suis locis dabimus.

Sed ut ad translationem corporis S. Thomæ redeamus, interfuisse huic episcopos plures affirmant omnes; at Johannes Iperius in Chronico S. Bertini Anecdot. Martenii tom. III, col. 702, plus aliquid commemorat; tradit enim adfuisse cum episcopo Cantuariensi, Willelmum Rhemensem, atque insuper episcopos XXIII cum abbatibus quamplurimis. MANSI.

simo ac pleno periculi exemplo eos reges monitis abducere jussit [1].

50. *Lusitanum regem scelerum arguit Honorius.* — Percellendus asperioribus monitis fuit Lusitanus, qui gravissimis facinoribus regium decus inquinarat; ob quæ e fidelium cœtu ablegatus fuerat. Quem effrenato furore in Ecclesiarum bona grassantem hisce litteris [2] Honorius Apostolica constantia arguit, atque ad officium et resipiscentiam revocare est conatus.

« Quod solitæ salutationis alloquium tibi salutis propriæ contemptori subtrahimus, tua culpa mœrenda meretur, quæ te jam a communione fidelium separavit. Cum enim scias, vel scire debeas, quod omnis est ab Omnipotente postestas, qui solus habet in regno hominum potestatem, et quemcumque vult suscitat super illum regiæ dignitatis potentiam, quam gratis a Domino accepisti, debueras in ejus beneplacitis exercere, servando justitiam, quæ reges exaltat, et sectando quæ valeat ad omnia pietatem, ut de gratia in gratiam, et de virtute proficiens in virtutem, regnum terrenum commutares felici commercio in æternum, quod Deus eum diligentibus repromisit » ; et infra : ubi patrata ab ipso scelera in oculis defixit, redactam in servitutem sponsam Christi Ecclesiam, imposita monasteriis, xenodochiis, Ecclesiis, aliisque locis piis intoleranda vectigalia, fœdissimos adulterarum amores, quibus se contaminarat, laxatum crudeliter furorem in Bracharensem archiepiscopum a tot sceleribus paterna cura revocare molientem ; contemptas censuras Ecclesiasticas, occupata archiepiscopi bona, eversas domos, excisas vineas, evulsas arbores, denique agros ferro ac flamma vastatos, subjicit :

51. « Et nunc, rex, intellige : sunt hæc opera Catholici principis, an tyranni? Utinam saltem exemplo Pharaonis regis Ægypti, qui veri Dei notitiam non habebat, inter sanctum discerneres et profanum, ne ad subjugandas tibi res Ecclesiasticas inhiares, cui cum per Joseph tota terra Ægypti fuerit subjugata, sola terra sacerdotum remansit libera et excepta : quin etiam sacerdotum statuta cibaria ex horreis publicis præbebantur. Vel utinam Ozæ pœna te, ne ad sancta manum extenderes, terruisset, qui pro eo quod arcæ inclinatæ manum apposuit, ut sustentaret eamdem, percussus obiit, Domino ulciscente ; cum ex culpa simili similem, imo ex graviori graviorem debeas formidare vindictam. Sed ad hæc cur in archiepiscopum, virum utique litteratura et honestate conspicuum, desævisti? Nonne Nathan propheta David regem corripuit increpando ; et Isaias Ezechiæ dixit : Morieris tu, et non vives ; et tamen neuter inde injuriam pertulit, sed honorem ? Et quidem quantum eumdem archiepiscopum intendis gravius persequi, tantum sibi causam das gratiæ ac gloriæ potioris, cum beati sint, qui persecutionem propter justitiam patiuntur ; sed præter periculum animæ, quod quasi serio tibi paras, famam tuam enormius dehonestas, multis dicentibus : Ecce homo qui sibi Deum non posuit adjutorem, sed speravit in multitudine divitiarum suarum et in sua prævaluit vanitate.

52. « Ut autem vel nunc fosso pariete mentis tuæ, illuminet Dominus cor tuum radio rationis, et visis abominationibus tuis pessimis, abominatus easdem rejicias, et ad salutaria dirigaris ; celsitudinem regiam rogamus, monemus et hortamur attente, obsecrantes per aspersionem sanguinis Jesu Christi, quatenus culpas tuas humiliter recognoscens converti festines ad Dominum, etc. » Hortatur ut vitiorum cœno emergat, damnaque illata sarciat : ni crimina expiet, significat Palentino, Astoricensi, Tudensique episcopis illius anathemate, ac regni interdicto feriendi impositam provinciam : Bracharensis archiepiscopi sententias auctoritate Apostolica confirmatas fuisse. Cumque annus ex suscepta ab illo anathematis nota effluat, juste posse perhorrescere, ne illius subditi sacramenti religione liberentur, ipsius studiosi consortio fidelium pellantur, regnique jura in invasores transfundantur. « Datum Later. XI kal. Januar., Pont. nostri an. v. »

53. *De Terra-Sancta sollicitus mittit litteras ad crucesignatos et Hierosolymæ regem.* — Superest ut ea aggrediamur ,quæ pro Christi fidelibus Orientalium regionum Rom. Pontifex peregit, præter ea enim, quæ apud Fridericum imperatorem, ut vidimus, egit, Conradum scholasticum Maguntinum ac pœnitentiarium suum in Germaniam legavit [1], quo crucesignatos, ac Fridericum ipsum ad sacrum iter arripiendum pro concione impelleret, quanquam a vafro et Christiani nominis causæ parum vel nihil sollicito principe Pontificia diligentia elusa est. Postea vero cum nuntios ac litteras ab exercitu Christiano apud Damiatam commorante accepisset, ac subsidio prompto egere agnovisset, Conradum, de quo mentio edita est, monuit [2], crucesignatos ad trajiciendum vehementius incenderet. At Pontificias litteras, hæc aliaque scitu dignissima complectentes, in medium affere operæpretium existimamus.

« Honorius, etc.

« Venerabilis frater noster.. Albanensis episcopus A. S. L. necnon dilecti filii universus exercitus Christianus existentes apud Damiatam in servitio Jesu Christi, suis nobis nuntiis et litteris intimarunt, quod nunc majori, et maturiori succursu, quam nunquam indiguerit, indiget Terra-Sancta, cum multis de partibus illis reversis ad propria Christianus exercitus sit nimium rarefactus ; ita quod nisi novis bellatoribus celeriter instauretur, non solum terram Sarracenorum

[1] Reg. post eamd. Ep. — [2] Ep. CCXCVI.

[1] Lib. IV. Ep. DCCXLIV, DCCXLV, DCCCXLIII. — [2] Lib. V. Ep. CCXXXIV.

aggredi non audebunt, verum etiam vix poterunt parta tueri : quinetiam timent, ne in manibus hostium relinquantur in universorum Christi fidelium opprobrium sempiternum, et in perditionem perpetuam modicæ terræ transmarinæ, quæ adhuc a Christi fidelibus obtinentur ». Et infra :

54. « Ad hæc, ut læteris nobiscum, et alios lætifices audientes, noveris quod charissimus in Christo filius noster Fridericus, Romanorum imperator illustris et rex Siciliæ, nuper in Dominica, quæ præcedit Dominicam de Adventu, in omni pace ac tranquillitate suscipiens de manibus nostris imperii diadema, in omni devotione affixit suis humeris publice signum crucis, præstito ex intimo mentis fervore corporaliter juramento, quod in proximo futuri mensis Augusti passagio transfretabit, auctore Domino, in subsidium Terræ S., venerabilis quoque frater noster Meten. episcopus imperialis aulæ cancellarius, et dilecti filii nobiles viri... dux Bavariæ ac Warnerus de Bollandia dapifer, necnon alii marchiones, comites, barones de Theutonia et Apulia plures quam quadringenti, et cum eis numerosa militum et peditum multitudo, recepto palam Crucis signaculo, in proximo passagio Martii se transfretaturos in prædictæ Terræ subsidium devoverunt. Propter quod expedit, ut crucesignati et crucesignandi ad transfretandum sine omni mora festinent, quatenus coadunatis viribus procedentes, facilius, ut speramus, auctore Domino inimicos nominis Christiani valeant profligare. Dat. Later., V kal. Decemb. Pont. nostri anno V ». Ut Conrado pœnitentiario in Germania subsidii crucesignatorum contrahendi partes commisit, ita idem in Anglia Pandulpho Norwicensi electo Apostolicæ Sedis legato[1], atque in Alsatia Constantiensi episcopo[2] munus injunxit, ut nimirum earum regionum crucesignatos ad sacram expeditionem obeundam cogerent, Januenses subiratos, quod secus Damiatæ[3] captæ consultum provisumque esset, quam ipsis videretur, adhortari ne propterea Terræ-Sanctæ subsidio esse cunctarentur, mutuam populorum concordiam conciliare[4], ne auxiliis illi submittendis impedimento essent, idque genus alia gerere[5].

55. Interea ad Sedem Apostolicam defertur Joannem Hierosolymorum regem, Damiata ad civitatem Acconensem cum suis se subduxisse: veritusque ne ejusmodi profectio Christianæ rei periculum aliquod crearet, ad ipsum in officio continendum hanc Epistolam exaravit[6] :

« Jo. regi Hieros. illustri.

« Audivimus te secessisse a partibus Damiatæ, et ad civitatem Accon collectis tuis viribus, accessisse, quod si eo proposito, et consideratione fecisti, ut paganorum partes illas infestantium incursibus obvies, et conatus elidas, tuam commendamus in Domino providentiam, maxime si Christiani a parte illa usque adeo infestantur, quod tanto videantur auxilio indigere. Porro alias regiam magnificentiam non deceret aliis pro fide Christiana pugnantibus, te vacare quieti, vel negotiis specialibus occupari. Illud profecto credere non valemus, quod quidam somniant, te contra regnum Armeniæ velle arma movere; cum credamus tantam esse in regia serenitate prudentiam, quod perspicue vides, quantum periculum, quanta jactura, quanta confusio per hoc evenire posset fidelibus constitutis in partibus Orientis, ac toti populo Christiano, et quantum Apostolicæ Sedi, et universis fidelibus te redderes odiosum, si nunc totius orbis Christiani viribus pro succursu tuo, et Terræ-Sanctæ concussis, tu communi utilitate posthabita intenderes speciali, quæ nisi communi promota feliciter, non posset stabiliter promoveri.

56. « Licet igitur confidamus, quod tu hæc prudenter attendens, evitabis aliquid attentare, per quod perire ac evacuari posset totus labor, quem hactenus pro Terra-Sancta subiit populus Christianus, ex abundanti tamen sub obtentu gratiæ divinæ ac nostræ, et sub anathematis pœna tibi auctoritate præsentium districtissime inhibemus, ne hoc tempore aliquatenus arma moveas contra ipsos Armenos, aut quoslibet alios Christianos, sed studeas, ut tota Christianitas ultramarina in unitate consistat, et venerabili fratri nostro P... Albanensi episcopo A. S. L. qui strenuitatem tuam frequenter suis nobis litteris commendavit, sicut personæ nostræ reverenter intendens studeas, quod commune populi Christiani negotium desideratum largiente Domino consequatur effectum; postmodum tuis specialibus commodis operam diligentius utiliusque daturus. Alioquin, quantumcumque tuam diligamus personam, et deferre regiæ dignitati velimus, contra tamen communem utilitatem, imo contra ipsum Deum deferre tibi, vel cuiquam alii non possemus. Datum apud Urbem Veterem, III idus Aug. Pontificatus nostri anno V ».

57. Sane Joannem Jerosolymorum regem Armeniæ regnum ad uxorem suam jure hæreditario pertinere contendisse Apostolicum Diploma[1] ostendit; namque Pontifex suppliciter ab eo rogatus, uti regnum ipsi confirmaret, suum illi jus auctoritate Apostolica stabilivit ac firmavit, IV nonas Febr. Pontificatus anno IV, hoc ipso scilicet. Verum Raymundum Antiochiæ principem et crucesignatum idem Armeniæ regnum ad se spectare censuisse, (1) atque adeo nuntio ad Honorium misso

[1] Lib. IV. Ep. DCCLVI. — [2] Lib. V. Ep. LXVIII. — [3] Ep. X. — [4] Ep. CCLIV. — [5] Lib. IV. Ep. DCCCVII. et l. V. Ep. XLVIII, CXI, CXCI. — [6] Ep. XXVI.

[1] Lib. IV. Ep. DCLXII.

(1) Quid juris in regnum Armeniæ sibi vindicaret Johannes rex Hierosolymæ, optime explicat Oliverius ad hunc annum. Postquam enim narravit regis illius ab exercitu recessum causantis expeditionem in Armeniam, addit : « Filiam enim Leonis habens regis Armeniæ defuncti

petiisse, uti Pelagius Albanensis episcopus et Apostolicæ Sedis Orientalibus in oris apud exercitum Christianum legatus, regni insignia sibi conferret, ostendunt litteræ ipsiusmet Pontificis[1], qui rem totam legato permisit. Nec prætermittendum videtur, intentum sacro parando subsidio Honorium ingentem pecuniæ vim cogendam, atque ad memoratum Albanensem episcopum transmittendam curasse: cui rei testimonio plures Pontificiæ litteræ, cum ad eum, tum ad alios hoc anno[2] exaratæ.

58. *De statu rerum Orientalium.* — Hoc interim spatio, quo in statu nostræ res in Orientalibus oris essent constitutæ, Epistola hæc a Petro e Monte Acuto magistro militum Templi, qui aderat, ad episcopum Elyensem docet: « Noveritis quod in primo passagio post captionem prædictam apud Damiatam tot peregrini applicuerant, quod una cum residuo remanentis exercitus possint sufficere ad munitionem Damiatæ, et defensionem castrorum. Dominus quidem legatus una cum clero promotionem exercitus Jesu Christi præoptans populum pluries ac diligenter admonuit de faciendo equitatu super infideles: sed barones exercitus tam transmarini, quam cismarini considerantes, quod gentes exercitus ad munitiones dictarum civitatum et castrorum, et ad progressum faciendum ulterius ad Christianitatis utilitatem non possent sufficere, in hoc consentire noluerant. Soldanus enim Babyloniæ cum infinita perfidorum multitudine non longe a Damiata castrametatus super utrumque fluminis brachium pontes construxit, ad impediendum Christianorum progressum. Qui cum tanta multitudine ibidem exspectat armatorum, quod maximum periculum de ulterius equitando fidelibus immineret, veruntamen civitatem prædictam et castra fossatis, et littus undique munivimus, exspectantes a Domino consolari per subsidium nobis adveniens in succursum ». Et infra:

59. « Exspectavimus jam diu imperatorem et nobiles alios, per quos speravimus relevari, in quorum adventu opus multorum manibus inchoatum ad finem sperabamus perducere optatum. Si vero de spe succursus hujus in proxima æstate, quod absit, frustraremur, utraque, terra Syriæ videlicet et Ægypti, tam ista quæ nuper est acquisita, quam illa quæ diu possessa est, in casu dubio sunt constitutæ. Nos itaque et aliæ gentes cismarinæ tot et tantis sumptibus in exequendis Jesu Christi negotiis adeo prægravamur, quod ad consuetas expensas non sufficimus, nisi divina clementia, et fidelium vivorum subsidio nobis in proximo succurratur. Datum Accon. XII kal. Octob. ». Hactenus Petri Epistola, quam refert Parisius[1] anno insequenti; verum in hunc conjiciendam esse illud demonstrat; quod Petrus ipse dum hæc XII kalend. Octob. scribebat, Accone morabatur, neque adhuc, ut indicat, Damiata in deditionem Sarracenorum venerat: verum id facile eventurum timebatur, nisi tempore æstivo proximo Fridericus imp. aliique nobiles, uti sperabatur, suppetias tulissent. Cæterum Sarraceni sequenti anno sub initium Septembris Damiata potiti sunt.

Hoc interim spatio duas etiam Epistolas ad Joannem Columnam titulis Praxedis presbyterum cardinalem, Apostolicæ Sedis in Orientali imperio legatum Pontifex scripsit, quarum altera hortatur[2] ne ex patriarchæ imperatorisque Constantinopolitanorum morte nimium dolorem contrahat, neve animum abjiciat, sed munus strenue administret: altera vero mandat[3], ut Demetrium regem Thessalonicensem, ejusque regnum sollicite et peramanter foveat ac tueatur.

[1] Honor. l. v. Ep. CCLXIII. — [2] Ep. DCCLXXXV, DCCLXXXVI, DCCXCIII, DCCXCV. et l. v. Ep. XVIII.

[1] Matth. Par. Hist. Angl. — [2] Hon. l. IV. Ep. DCCCXXXVI. — [3] Lib. v. Ep. XXIII.

uxorem (quam Isabellam appellant historici), regnum, ut dicitur, affectavit regionis illius, sed spe sua frustratus a baronibus Armenorum non est admissus ». Æmulum habuit Rupinum Antiochiæ principem, de quo sæpe alibi in Annalibus, et in Adnotationibus nostris, quem Leo ipse Armeniæ rex in quodam Diplomate Melitensi, relato in Codice Melit. num. 100, nepotem et hæredem suum appellat. Postmodum vero, nescio qua de causa, idem rex abjecto Rupino in regni spem filiam suam minorem accivit. Ita enim Oliverius narrationem suam prosequitur. « Rupinus etiam princeps Antiochenus idem regnum appetebat, quem Catholicos (ita enim patriarcham suum appellant Armeni), primas nominatæ gentis, in Tharso civitate potenter obsedit, et comprehensus, incarceratus ibidem vitam finivit. Favens autem juniori filiæ Leonis regis, cui pater ante mortem suam principes regni jurare fecit fidelitatem Catholicos modico tempore post defunctus ». Hæc Oliverius, cui fere consonat Bernardus thesaurarius de acquisit. Terræ-Sanctæ cap. CCV. Rer. Italic. tom. VII, col. 843, qui et historiam rejecti ab Armenis Johannis hanc narrat: « Interim (dum Johannes adhuc cum sacra militia ageret) nuntiis ad regem Johannem venerunt, significantes socrum suum Armeniæ regem viam universæ carnis ingressum. Rex igitur causam discessus sub hujusmodi titulo libenter amplexus, ob ortam videlicet inter eum et legatum discordiam, non sine multorum displicentia, in Armeniam profectus est. Sed cum regni primores dicerent se illum non recognituros in dominum, nisi demum quondam regis domini eorum filiam, suamque conjugem cum eo non viderent, reversus est Accon, ubi commorabatur regina, ut eam secum in Armeniam duceret, regni jura percepturus. Porro secus evenit. Suggestum quidem illi fuit reginam ipsam necem regis filiæ, quam ex altera uxore quondam marchionis Conradi relicta genuerat, procurasse veneno. Propter quod rex corde nimium amaricatus tantis eam affecit verberibus, ut exhalaret misere spiritum. Nec in Armeniam reversus est, per annum moratus Accon ». Eodem pariter anno, et tempore obiisse reginam Johannis uxorem (quam Isabellam appellari supra notavimus) tradit Oliverius, sed causam hujus obitus non exprimit, quin et morbo naturali extinctam indicare videtur, cum asserat una cum matre filium parvulum decessisse, quem sane verberibus a patre confectum fuisse nemo crederet.

Ex testimonio Bernardi thesaurarii mox relato constat Leonem sive Levonem Armeniæ regem hoc anno decessisse, eique sequenti anno mense Junio, teste Oliverio, successor datus est Philippus filius Boamundi principis Antiochiæ, qui ducta in conjugem filia Leonis defuncti, regnum dotis jure accepit. Sed brevi rebus præfuisse oportet, cum Haito Armeniæ princeps maritus filiæ Leonis, ejusdem forte, quæ ante nupserat Philippo, vel alterius, annis quinque supra quadraginta regnaverit, dein corona in fidelium Tivonem translata, ipse monachum induerit et non diu post decesserit. Obitum hunc cum anno MCCLXX. Haito historicus, qui Chronicon Orientale circa annum MCCC scribebat, componit. Chronicon illud Italice prodiit in secundo volumine collectionis Rhamnusii, et Gallice in tomo II operis *Recueil des voyages curieux, a Leide* MDCCXXIX. Hæc si demantur, regno Philippi non ultra triennium superest. MANSI.

HONORII III ANNUS 5. — CHRISTI 1221.

1. *Ugolinus legatus pro expeditione Orientali, ad quam Fridericus se simulat paratissimum.* — Ingemuit Christianus orbis expugnatum tanto apparatu bellico, tantisque laboribus Pelusium inopino casu in potestatem infidelium anno Servatoris millesimo ducentesimo supra vigesimum primum Indictione nona recidisse, victorem exercitum e tot Christianis nationibus diversis conflatum, non Sarracenorum potentia, sed astu bellico undique Nili eluvionibus circumfusum ad deditionem compulsum fuisse, conceptasque recuperandæ Terræ-Sanctæ ac latius circumferendi in Ægypto Christiani nominis spes infelicissime evanuisse. Verum antequam tantæ calamitatis seriem exponamus, afferendum videtur, quanto studio, opera et sollicitudine incubuerit Honorius, ut Occidentales ad submittenda auxilia adduceret. Non ille otio quietique, ut ex litteris [1] ad Albanensem episcopum, A. S. L. datis patet, se permittere, aut segniter agere, sed in ea omnes nervos industriæ diligentiæque suæ contendere, atque adeo Christi fidelium animos ad nomen sacræ militiæ dandum accendere, quique jam dedissent, ad profectionem impellere, inertes monitis minisque urgere ; præterea imperatam pecuniam cogere, eamque nostris pro Christiana religione adversus hostes fidei, Orientalibus in regionibus decertantibus una cum militaribus copiis subsidio mittere, ut plures ipsius Epistolæ hoc anno exaratæ illustrant. In primis archiep. Rothomagensem ejusque suffraganeos monet [2], ut concionatoribus, qui jussu suo e suggestis Christi fideles ad nomen militiæ sacræ dandum cohortati erant injungeretur, provinciam suam strenue obirent, ardenterque Christianos ad arma pro religione capessenda inflammarent [3], Conradum capellanum ac pœnitentiarium suum quamvis episc. Hildesemensem renuntiatum (cujus ratam habet electionem) excitavit, ne demandatum sibi prædicationis munus negligeret [4], Saxoniæ vero ducem [5] ut suam illi operam commodaret, auxiliumque porrigeret. Extant etiam Pontificis litteræ [1] ad Germaniæ principes, quos Honorius crucesignatos iniquis exactionibus vexare vetuit.

2. In Italia vero præcipuam in comparandis crucesignatorum copiis provinciam dedit Ugolino episcopo Ostiensi, quem meritis effert laudibus in litteris ad patriarcham Aquileiensem et Gradensem, tum ad archiepiscopos Mediolanensem, Ravennatem, Januensem, ac Pisanum, cunctosque Insubriæ, Piceni, Æmiliæ, et Tusciæ episcopos, ac præsules alios exaratis [2] : « Talem ad commonefaciendum super hoc Christi fideles oportuit nos eligere, qui zelum Dei habens secundum scientiam, non minus merito sanctitatis, et operum exemplari, quam virtute vocis ad obsequendum Domino populum efficaciter excitaret, et ecce a dextris est nobis vir dexter venerabilis frater noster Ugolinus episc. Ostiensis, qui dextera divina tanquam cedrus Libani plantatus in Ecclesiæ paradiso altitudine contemplationis erectus, virtutum odore suavitatis, famæ sinceritate penitus imputribilis, non solum sola fortitudine ad sustentationem domus Domini operatur, verum etiam honestatis candore ipsius superficiem convenustat. Sed licet ipsius præsentia charta nobis valde careremus inviti, utpote cujus consilio et auxilio plurimum indigemus, ne tamen tantum Christi negotium nostris postponere commodis videremur, eum ad hoc providimus deputandum, ut fungens plene legationis officio pro Christo evangelizet populis verbum crucis, etc ». Hortatur illius obtemperent monitis, suamque in promovenda divini nominis causa operam explicent. « Dat. Later. II id. Mart. Pont. nostri anno v ».

3. Gratulatus est Ugolino Fridericus eam illi provinciam impositam, utque versutus princeps religionis larvam induere solebat, ac studium crucesignatæ expeditionis promovendæ præ se ferebat, cum ab ea animo abhorreret, legato hæc scripsit [3] : « Ut efficacius et expeditius possitis hoc tam pium et salubre negotium promovere, vobis imperialis celsitudinis auctoritatem plenam concedimus potestatem, ut omnes illos, qui per ter-

[1] Honor. l. v. Ep. CCCIX. — [2] Ep. CCCLVI. — [3] Ep. CCCLVII. — [4] Lib. VI. Ep. XV, XVI. — [5] Ep. XVIII.

[1] Ep. XVII. — [2] Ep. CDLX. — [3] Apud Hon. l. v. Ep. CDL.

ram vestræ legationis sunt suppositi nostro banno, dum tamen plene super hoc nostris curaverint obedire mandatis, in favorem prædicti negotii, quod magis humeris nostræ majestatis incumbit, et ardentius quam aliquid aliud cupimus promovere, ab ipso banno, cum expedire videritis, absolvere valeatis ; quidquid enim super hoc duxeritis faciendum, firmitatem volumus inviolabilem obtinere. Nos enim, qui a matre nostra Rom. Ecclesia culmina in hoc sæculo summæ felicitatis accepimus, quidquid sua in hoc negotio, et aliis fuerit deliberatione statutum, intemerata volumus stabilitate vigere. Dat. Salerni, IV id. Febr. Indict. IX ». Apposita est eadem dies binis litteris ad imperii clientes [1], ac populum Mediolanensem [2] a Friderico missis, quibus civitatem sanctam barbarorum jugo oppressam luget, utque ipsius signa in ea sacra expeditione sequantur, eleganti oratione hortatur [3].

4. « Post obtentam de multa et varia hostilitate, faciente Domino, victoriam, post plurimos laboriosos agones, in quibus imperii virtus et gloria imperatoriæ majestatis enituit, decet nos omnium creatorem, per quem vivimus, movemur, et sumus ; per quem imperialis culminis optatis felicitatibus gubernamur, toto corde, tota mente, et omni virtute diligere, et ei devotissime omnibus viribus totaliter adhærere : quia etsi successus nobis mundanæ prosperitatis arrideat, absit ut favor transitoriæ felicitatis nos a nostri conditoris amore pariter, et timore deflectat. Considerantes igitur nec sine amaritudine amarissima recolentes salutiferæ crucis triumphale vexillum Dominicam sepulturam, civitatem sanctam, in qua salutem nostram est Dominus operatus, et venerabile templum, et cœnaculum grande stratum, in quo Domino Pascha discipuli paraverunt, conversa in theatrum, et sæculare ridiculum, ubi Rachel plorat filiorum suorum jugulum ; horrendum facinus, et triste spectaculum, tacti dolore cordis intrinsecus et rubore de succursu celeri diebus et noctibus cogitamus, galeas et naves, prout res exigit, magnifice præparantes ». Sed hæc ad ostentationis pompam jactasse Fridericum Honorii litteræ ostendunt.

5. « Eia, milites fideles imperii, arripite velociter arma Christianæ militiæ, quia jam Rom. imperii victrices aquilæ prodiere. Duplicis quidem retributionis donativa percipiunt, qui celsitudini nostræ in proposito hujus sanctæ peregrinationis assistunt; quia præter imperialem gratiam adipiscuntur felicitatem æternam etc. » Stimulat ipsos ad jungenda cum illo arma veterum Romanorum exemplo, qui suos imperatores, dum victoriis remotissimas Orientis terras peragrarent, stiparunt. In aliis vero litteris pie Christi Domini ferentis crucem exemplo ad illius signum vestibus affigendum, ornandumque in Orientales oras iter his verbis excitat [1] : « Heu ! quantum opprobrium, quanta confusio, quantus pudor ! non compatiuntur membra capiti suo, quod pro nobis tot voluit opprobria, tot supplicia sustinere. Non compatiuntur filii matri, a cujus sunt uberibus satiati, quam inimici crucis percussam et flagellatam suis vestibus spoliarunt. In humeris quidem propriis vexillum suscepimus crucifixi, qui crucem propter nos, cui affigendus fuerat, suo corpore bajulavit ». Erant hæ principis istius artes, cujus si verba eloquentiæ floribus distincta attendantur, spirare pietatem videri possint, cum tamen longe a verbis nefaria illius opera discreparent.

6. Non illum divinæ gloriæ amor, non defendendi Christiani nominis zelus agebat, sed aucupandis suis commodis, firmandæ potentiæ, colligendæque inani gloriæ omni studio incumbebat. Cumque alios ad capessendum iter accenderet, ipse profectionis tempus signiore mora fallebat; qua in re Honorius gravissimis hisce querelis cunctantem urget [2] : « Utinam attenderes, quam desiderabiliter te præstolatur exercitus Christianus militans Domino in partibus transmarinis, et adverteres quantam de te spem promiseris Ecclesiæ generali, credenti pro certo, quod proponens Hierusalem in principio lætitiæ tuæ, postpositis aliis, ad recuperationem ejus totis desideriis aspirares; præsertim cum ad hoc tibi Dominus omnem obtulerit facultatem. Sed nunc multi murmurant, multi clamant, quod postponis exequi votum tuum, at ut velle illud exequi videaris, galeas, quas feceras præparari, detines, quasi tecum in tuo comitatu ducturus easdem ; quæ si forsitan nunc transirent, magnum possent conferre auxilium exercitui Christiano, qui eo indiget vehementer. Ut igitur hoc a te opprobrium auferas, nec nos facias ab hominibus lacerari, qui dilationem voti nobis præcipue imputantes contra nos jurant incessanter, imo ut illi complaceas, cujus te obsequio devovisti, serenitatem tuam rogamus, monemus et hortamur attente, obsecrantes per Dominum Jesum Christum, quatenus ei, qui est veritas, verax existens, causam ejus in veritate pertractes. Dat. Later. id. Jun., Pont. nostri an. V ».

7. Pontificis litteris acceptis Fridericus, se, ut Apostolico imperio pareret, quadraginta triremes, quas instructas habebat, confestim Terræ-Sanctæ subsidio misisse, Maltensemque comitem et Catanensem episcopum regni Siculi cancellarium viros industrios classi præfecisse respondit; cui rescribens [3] Pontifex XIII kalend. August. id sibi acceptissimum fuisse testatus est : at si ipsius consilii fuerat non proficisci, debuisse prius instructas triremes mittere, cum magnas utilitates Christianis parare potuissent, nunc vero tantum ex iis commodum sperari non posse ; nec falso rem con-

[1] Ext. in Reg. Hon. l. v. Ep. XLV. — [2] Ep. XLVII. — [3] Ext. in Reg. V. Hon. num. 449.

[1] Ext. in Reg. VI. Hon. num. 451. — [2] Ep. DCCIX. — [3] Ep. DCCLXIX.

jecit Honorius, nil enim aliud præclari egere, quam ut tristi deditionis Pelusii spectaculo interessent tum ipsum exstimulat ne ita Siculis rebus se addicat, ut Christi causam deserat, ac nuncupatum Deo votum infringat.

8. *Poloni ad bellum sacrum sollicitati.* — Pellicere etiam ad sacri belli societatem submotas ad Septentrionem nationes conatus est Honorius, ut testantur litteræ [1] ad archidiaconum Gnesnensem et alios, quibus imperat, ut crucesignatos Terræ-Sanctæ subsidio transmittant, ac ne finitimarum regionum populi Christianæ religioni nuper aggregati præsidio destituti relinquerentur, complures alios ad induendam crucem inducant: præterea vicesimam cogant [2], quam vel instruendis navibus impendant, vel exercitui Christiano ad militum stipendia mittant; quo interim spatio quinque marcharum millia Nicolao episcopo Tusculano, de quo infra, misit [3], pollicitus insuper totam Germaniæ vicesimam quamprimum transmissum iri; quindecim vero marcharum millia marchioni Montisferrati tradiderat, de quo hæc ad Pelagium episcopum Albanensem A. S. L. scripsit [4]: « Et ecce dilectus filius nobilis vir marchio Montisferrati cum militum multitudine strenuorum, vexillo principis Apostolorum, et signo crucis accepto, ad festinum eidem terræ subsidium se accingit, qui nobis hoc tribuentibus quindecim millia marcharum argenti, tuus et Ecclesiæ Romanæ vexillifer constitutus, obsequi tibi tenetur super negotio memorato ».

9. *Christiani exercitus clades, et Damiata a Turcis expugnata; unde Honorii querelæ et litteræ ad Fridericum.* — Dum hæc a Romano Pontifice decernuntur, et coguntur undique auxilia, nonnullorum temeritate, quos imprudens zelus agebat, præterita trophæa excitata repente conciderunt. Submiserat Fridericus, antequam quadraginta illas triremes mitteret, ducem Bavariæ, cumque is Pelusium secundis ventis contendisset, eoque mox Joannes Hierosolymorum rex cum flore Christianæ juventutis se statim contulisset, proposuit in militari consilio Bavarus mirari imperatorem ipsos tamdiu marcescere otio, nec præclarum aliquod facinus in hostem ausos: movenda Pelusio castra, penetranda Ægypti interiora, victoriamque latius circumferendam, reque agitata deliberatum est in hostem signa attollere. De profectione ducis Bavariæ in Orientem extant equidem Pontificiæ ad Pelagium A. S. L. Pelusii agentem litteræ [5], anni superioris kal. Nov. datæ, quibus monet Bavarum cum parte exercitus proximo Martio transfretaturum, cum Fridericus nisi sub Augustum ob varias difficultates trajicere posset.

10. Ingentibus sane viribus Christianos bellum aggressos testatur [6] Godefridus, et ad ducenta millia hominum Pelusio egressos (quanquam Albenejus in suis apud Parisium [1] litteris longe minorem numerum collocat) ac secundum Nilum partim terra, partim flumine versus Kairum iter magnis animis corripuisse: quibus jam milliaria quatuordecim circiter progressis obvii Sarraceni, qua flumen in duo divortia se findit, strenue obstitere. Excitasse etiam barbaros arcem munitissimam in ulteriore ripa, quam novam Damiatam dixere, ut iter nostris abrumperent, Jordanus scribit [2]. Ut vero imprudentissime in Sarracenorum dolos inciderint, ex Templariorum equitum magistri Petri de Monte-Acuto, qui cladi interfuit certiorem tristis historiæ seriem hauriamus: « Post festum Apostolorum Petri et Pauli dominus rex et legatus, totusque exercitus Christianus tam per fluvium quam per terram ordinate procedentes, invenerunt soldanum, et cum eo inimicos crucis innumeros, sed tamen ante faciem ejus fugientes. Sicque processum est sine damno, donec perventum fuit ad tentoria soldani, flumine tamen medio, quod nequivit exercitus pertransire, sed in ripa fluminis fixit tentoria, præparans pontes ad faciendum transitum ad soldanum. Itaque flumen Taphneos a magno flumine Nili se derivans, a castris soldani nos separavit.

11. « Cumque ibidem moram faceremus, recesserunt ab exercitu multi non licentiati, ita quod in decem millibus armatorum, et amplius fuit exercitus diminutus; soldanus interim per vallum antiquitus factum, galeas, et galiones, Nilo crescente, misit in flumen ad impediendum navigium nostrum: ne nobis victualibus destitutis a Damiata venirent alimenta, cum per terram, prohibentibus Sarracenis, venire minime potuissent ». His addit Godefridus [3], Sarracenos a terrestri exercitu egregie propulsatos in nostram classem furorem vertisse, atque ad septingentas, et quinquaginta naves igne Græco ussisse: « Interclusa itaque via tam terræ quam fluminis, ad necessaria nobis deferenda, habuit consilium exercitus de reditu faciendo: sed fratres soldani Seraph et Coradinus, soldani Alapiæ et Damasci, atque soldani alii, Camelæ videlicet et Haman et Coilambar, cum regibus paganorum quamplurimis, et multitudine paganorum, qui in ejus subsidium advenerant, nobis reditum denegabant.

12. Exercitus tamen noster de nocte recedens, et per terram, amisit victualia, quæ ferebat in flumine, et homines multos, quia excrescente Nilo soldanus fecit aquam derivari per meatus occultos et canales, rivulosque antiquitus constitutos, ad impediendum regressum populi Christiani. Cum igitur in paludibus sommarias, supellectilia, clitellas, currusque ac omnia fere necessaria exercitus Christi amisisset, nec ultra procedere, vel reverti, aut alicubi confugere potuisset, victualibus destitutus, nec pugnam facere cum soldano

[1] Ep. DCCXXXII. — [2] Ep. CDXXVI, DII, DCCXX. — [3] Ep. CDLIX. — [4] Ep. DCCXXXII. — [5] Ep. CLXXXIII. — [6] Godef. in Annal. hoc anno.

[1] Par. Hist. Angl. — [2] Jord. Ms. Bibl. Vat. — [3] Godef. in Annal.

propter lacum medium, inter aquas inclusus, sicut piscis reti includitur, fecit invitus, et in angaria positus pactum de reddenda Damiata soldano, et esclavis ejus, qui inveniri poterant in Tyro et Acho, pro vera cruce, et pro esclavis Christianis regnorum Babyloniæ et Damasci.

13. « Nos igitur cum aliis nuntiis, de communi legatione totius exercitus, Damiatam adivimus, populo civitatis pactiones nobis injunctas omnibus ostendentes, quæ episcopo Achonensi, cancellario et Henrico comiti de Malta, quos ibidem invenimus, plurimum displicebant. Voluerunt enim civitatem defendere, quod nos multum approbaremus, si utiliter fieri potuisset. Malimus quidem in carcere perpetuo detrudi, quam civitas incredulis redderetur; sed etc. » Pergunt enim litteræ ipsos atque alios proceres, qui Pelusii in præsidio erant, sustinere obsidionem in animum induxisse, sed cum explorassent vires sibi ad eam tuendam deesse, demum deditioni assensisse : barbarum vero stetisse pactis, atque annorum octo juratis induciis diebus quindecim exercitum Christianum pane et polenta sustentasse.

14. Quod ad Gualterum cancellarium Mallensemque comitem spectat, erant ii illius classis duces, quam Fridericus, dum solitas moras falleret, tarde submiserat, traditque Richardus [1] cancellarium ob deditam Damiatam iras imperatoris metuentem Venetias se subduxisse, comitem vero in Siciliam redeuntem a Friderico conjectum in carcerem suaque ditione exutum fuisse; additque regem Hierosolymitanum, Pelagium legatum, ac patriarcham, cæterosque dato a soldano præsidio Acconem adductos fuisse; pergit idem auctor funestam hanc cladem lugubri ode describere, e qua hæc afferenda duximus.

Damiata, quæ tot empta laboribus,
Tot effusis empta cruoribus
Christianis olim principibus
Patuisti, nunc pares hostibus.
Per te famæ sonus exicrat,
Damiata non est quæ fuerat,
In te Christi fides floruerat,
Quam ancillæ nunc stirps dedecorat.

Et infra :

Ubi nunc decus est Ecclesiæ,
Christianæ flos. et militiæ,
Legatus, rex, et dux Bavariæ ?
Victi cedunt viri perfidiæ.
O quam pravo ducti consilio
Exierunt duces in prælio!
Damiata tu das exilio,
Quos fovisti fere biennio, etc.

15. Præterire vero hic non possumus Christianos justo divini numinis consilio non modo Ægypti potiundæ spe, ut videbatur, certa excidisse (scribit enim Godefridus [2], soldanum regnum Hierosolym. restituturum, eversaque Hierosolymæ mœnia instaurare pollicitum, ac Damiatam cum agro ad viginti milliaria excurrente relicturum, modo ulterius in regnum non penetrarent) verum partas etiam antea terras amisisse, cum plures non divina gloria, sed rerum terrenarum amor ageret, atque inter se gravissime in partiendis Sarracenorum spoliis contenderent. Sanxerat [1] quidem Honorius, ut quæ ex hoste terræ compararentur ad sopiendas discordias legati arbitrio permitterentur : sed principes Pontificiis imperiis parere recusarant, Joannesque Hierosolymitanus rex Damiatæ dominium occuparat; qua de re querentibus Januensibus hæc anno superiori Pontifex responderat [2] :

16. « Querelam, quam facitis de Hierosolymitano rege illustri, et quam faciunt nonnulli alii de Italia, nullus potest facere justius, quam nos ipsi : si enim aliquis debuit honorari in negotio Damiatæ, Ecclesia Rom. debuit honorari præ omnibus, quæ procuravit captionem illius magno studio, et etiam dispendio, sicut scitis. Sed tanta fuit aviditas aliquorum, ut nec legato nostro, qui gerit personam nostram in partibus illis, et qui pro capienda ipsa civitate sustinuit tot sollicitudines, discrimina et labores, et per cujus studium Deus tradidit illam in manibus exercitus Christiani, nec vobis ipsis ex hoc exhibitus fuerit dignus honor, sed concitato tumultu ad clamorem populi, aliter quam decuerit, de ipsa fuerit dispositum civitate, non exspectato nostro consilio, vel mandato; cum etiam hodie per solticitudinem ipsius legati, et non parvas expensas Rom. Ecclesiæ tenentur. Nos tamen considerantes statum temporis, nec volentes hoc tempore facere scissuram aliquam in exercitu Christiano, dissimulamus ad præsens omnia supradicta, provisuri aliter, cum fuerit opportunum, etc. Dat. apud Urbem Vet. VI kal. Aug. anno v ».

17. Verum eas contentiones brevi Sarracenus diremit, quas vicarius Christi componere non potuerat. Quod vero ad deditionis Pelusii tempus attinet, factam postridie natalitii Deiparæ asserit Philippus Albeneius, in litteris [3] ad Cestriæ et Lincolniæ comitem exaratis, atque iis superius a nobis allatis consentit. Iisdem quoque respondent illa, quæ Richardus notarius [4], Albertus Stadensis [5], Godefridus [6], Vincentius [7] Bellovacensis, monachus Patavinus [8], Stero [9], permultique alii, qui Damiatæ deditionem in hunc annum conjiciunt. Illud vero cum Petri e Monte-Acuto opinione, vel conjectura potius plane consentit, qui priori anno acquisitas subactasque a nobis Syriæ Ægyptique terras in maximum periculum ac discrimen adductum iri prædixerat, si auxilii a Friderico imp. æstate insequendi ferenti spes Christianos elusisset : quod

[1] Rich. de S Germ. in Chron. hoc anno. — [2] Godef. in Annal.

[1] Lib. IV. Ep. CCLXII. — [2] Lib. V. Ep. X. — [3] Ext. apud Par. Hist. Angl. — [4] Rich. de S. Germ. in Chron. — [5] Stad. in Chron. hoc anno. — [6] Godef. in Annal. — [7] Vincent. Spec. hist. l. XXX. c. 94. — [8] Monach. Patav. Chr. l. I. — [9] Stero in Annal. apud Canis. antiq. lect. tom. I. p. 247.

etiam Honorius hoc anno eidem principi, ejus moras conquestus, hisce verbis objecerat[1]: « Certe pollicitis tuis graviter diceris Christianum exercitum fefellisse, ita quod sub tui exspectatione securus in magno est hodie discrimine constitutus ». Ut non sit mirum, si Pontifex idem afflictas Christianorum opes deplorans, de negligente, contumacique principe queratur, tantique infortunii culpam in ipsum derivet, atque exprobet, litteris[2] mœrore ac lacrymis imbutis.

18. « Honorius, etc.

« Mœrore plenas tibi cogimur litteras destinare; quia nostram animam acerbi doloris gladius pertransivit; adhuc incessanter concidimur vulnere super vulnus. Cum enim flebilis casus exercitus Christiani nos dolore intolerabili sauciaverit; deplorantes non tam labores et sumptus, quos jam per quinque annos indesinenter pertulimus, quosque Christianus populus in rebus et personis subiit, esse prorsus amissos, quam confusionem Christiani nominis, et ipsius injuriam Jesu Christi, qui peccatis nostris exigentibus blasphematur. Ecce novi doloris vulnere sauciamur, clamante contra nos universo populo Christiano, et nobis ruinam præfati exercitus imputante, ac publicis improperante clamoribus, quod totum orbem confudimus Christianum, eo quod te, sicut noveras, transire non compulimus in subsidium Terræ-Sanctæ, culpam tuam in nos penitus refundendo, et utique non prorsus immerito, quia revera dum tibi nimis detulimus, reliquimus Christianum exercitum sub periculo casus, quem hodie deploramus.

19. « Ut enim recenseamus ab exordio culpam nostram, scis quod te jam a pluribus annis crucesignatos sub spe ac specie tui transitus detinente, nos tuæ morem gessimus voluntati, ne promotio tuæ sublimitatis, ad quam aspirabamus ex animo, posset nobis aliter facientibus retardari. Postmodum vero te cum instantia postulante, ut excommunicaremus te et crucesignatos Theutoniæ universos, nisi una cum illis in subsidium Terræ-Sanctæ transires infra eum, quem ipse tibi terminum præfixisti. In hoc quoque gessimus tibi morem, sed quoties ipsum prorogari terminum postulaveris, et quoties in hoc tuæ acquieverimus voluntati, et nos scimus, et tua prudentia non ignorat. Denique quam solemniter, et quam publice in tua coronatione promiseris, te in succursum dicti exercitus transiturum, cismarini noverunt, et etiam transmarini. Unde propter exspectationem tui subsidii, quod etiam per litteras tuas promisisti exercitui sæpe dicto, refutata est compositio, per quam Hierosolymitana civitas restituebatur cultui Christiano; ac demum tota Christianitas passa est illius confusionem opprobrii, quod nulla poterit oblivione deleri.

20. « Quid igitur mirum, si contra nos et contra te murmurat, imo clamat populus Christianus, si credit, et dicit nos tibi dedisse licentiam remanendi, ac per hoc nobis imputans totum malum, quod accidit, nos et Rom. Ecclesiam pro te inauditis lacessere contumeliis non desistit? Certe si hoc tecum digna meditatione pensaveris, recognosces in te gravis culpæ periculum, nec ante lætitia lætaberis, quam feceris aliquid, per quod satisfecisse Deo et hominibus videaris. Expergiscere igitur, expergiscere, serenissime princeps, et ad vindicandam injuriam Christi, et nominis Christiani accingere totis viribus, toto corde, etc. » Plura addit, ut ejus animum ad suppetias crucesignatis illis quamprimum ferendas accendat, quæ nos, ne orationem latius diffundamus, prætereunda ducimus; tum etiam litteras[1] quas haud ita multo ante, ac legationem ad Pontificem Fridericus miserat, in quibus magno se dolore ex Christiani exercitus infortunio affectum ostendere conaretur, affirmaretque omnem operam studiumque in sacra expeditione instruenda ornandaque conferre; sed ad Honorium revertamur, qui minacibus eum verbis percellit :

21. « Illud autem nolumus te latere, quod si nec Christianæ fidei zelo, nec nostris exhortationibus excitatus, in negotio, quod absit, fueris tepidus memorato, nos tibi non parcemus ulterius, nec saluti nostræ, ac utilitati totius populi Christiani te amplius præferemus : quinimo te tanquam voti proprii contemptorem excommunicatum solemniter publicabimus; idque per totum Christianum orbem faciemus in confusionem tuam publice nuntiari. Tu ergo sicut vir sapiens et Catholicus princeps, diligenter attende quæ decimus et cave prudenter, ne te ipsum in ejus articulum difficultatis inducas, de quo facile nequeas expediri ». Postremo de legatione ad Fridericum decreta subjungit: mitti Nicolaum Tusculanum episc. A. S. L. quem honorifice excipere atque illius monitis faciles aures præbere adhortatur. « Datum Later. XIII kalend. Decemb. Pontificatus nostri anno sexto ».

22. *Robertus rex Constantinopolitanus Ecclesiarum jura confirmat.* — Postea eumdem episcopum Tusculanum monuit Pontifex[2], ut si revera Fridericus Terram-Sanctam recuperare in animum induxisse comperisset, (quippe qui sinistræ suspicioni locum fecisset) daret operam, ut ad se quamprimum de hujusmodi negotio in colloquium veniret; tumque litteris ad cunctos imperii populos missis, eoque die, quem constitueret, expeditionem movendam ediceret, omnesque hortaretur, secum trajicerent Hierosolymitanum regnum e manibus impiissimorum hominum vindicaturi. De hac legatione ad Fridericum a se missa cunctos Occidentalium regionum episcopos certiores fecit, eosque sibi commissos populos, ad subsidium Terræ-Sanctæ ferendum, resque ibi labantes reparandas

[1] Honor. l. VI. Ep. I. — [2] Ep. CXI.

[1] Ext. in Regest. Hon. l. VI. Ep. LXXXI. — [2] Hon. l. VI. Ep. CXLII.

adhortationibus incitare jussit. Extant enim in Pontificio Regesto hujus argumenti litteræ archiepiscopo Senonensi, ejusque suffraganeis tum temporis missæ, subditurque eodem modo ad archiepiscopos, ipsorumque suffraganeos Galliæ, Angliæ, Scotiæ, Hiberniæ, Germaniæ, Pannoniæ, Tusciæ, Insubriæ scriptum esse. Hactenus de Syriacis Ægyptiacisque rebus: nunc ad Constantinopolitanas nos convertamus.

23. Capessivit hoc anno imperii Orientalis habenas Robertus Petri antea comitis Antissiodorensis, atque Joles Augustæ filius, qui ad consecranda egregio aliquo facinore regni auspicia, Ecclesiarum jura defendenda suscepit; atque initam duobus abhinc annis opera Joannis cardin. Columnæ Apostolicæ Sedis legati Ecclesiam inter et principes illos concordiam confirmavit; hujusmodi porro conciliatæ concordiæ exemplum extat in Apostolicis litteris ad patriarchas, archiepiscopos, episcopos cæterosque Ecclesiasticos viros anno insequenti datis [1], quibus summus Pontifex ad eamdem concordiam auctoritatem etiam suam adjunxit.

24. « Robertus Dei gratia fidelissimus in Christo imperator a Deo coronatus, Romaniæ moderator, et semper Augustus, omnibus præsentes litteras inspecturis, salutem et imperialis gratiæ celsitudinem.

« Noverit universitas vestra hanc esse pacem initam inter Ecclesiam ex una parte, et bonæ memoriæ dominum Cononem tunc bajulum imperii, et barones nostros citra Macram ex alia, in præsentia venerabilis patris et domini I. tituli S. Praxedis presbyteri card. A. S. L. Clerici, et Ecclesiæ universæ, et religiosæ personæ, tam Latinorum quam Græcorum cum familiis suis, et servientibus, et qui ad Ecclesiam confugerint, claustra Ecclesiarum, et manentes in ipsis liberi erunt ab omni laicali jurisdictione, ita tamen, quod non prohibeatur, quin laici manentes in claustris regiæ civitatis, alii scilicet a servientibus, et familiis clericorum et religiosorum et hominibus Ecclesiæ in talliis et excubiis, quæ fuerint pro communi utilitate terræ ponant sicut alii, et hoc fiat cum conscientia domini patriarchæ vel capituli Sanctæ-Sophiæ, et aliorum prælatorum in eadem urbe regia positorum; nec etiam impediatur a clericis in talibus judicium, quod inducit pœnam sanguinis a laicis exerceri, ubi videlicet membrum, vel vitam debet amittere, nisi et tales ad Ecclesiam refugerint » ; et infra ad asserendas Ecclesiis possessiones, quas sub Græcis imperatoribus tenuerant, additum :

25. « Omnes Ecclesiæ cathedrales habeant omnes possessiones suas, quas habuerunt tempore Alexii Bambacoraci imperatoris libere ab omni exactione et laicali jurisdictione, salvo tamen debito et justo acrostico, si quod debent pro possessionibus ipsis. Præterea possessiones Ecclesiarum habitæ et habendæ, et manentes in ipsis possessionibus sint liberæ, ita quod Ecclesia non recipiat homines imperii, nec imperium homines Ecclesiæ, et si recipiantur hinc inde, salva sit justitia utriusque, sicut inter baronnes imperii nunc servatur ». Et infra de decimis hæc sancita : « Miles quicumque habet trecentas yperperatas terræ ad assisiam imperatoris, per se dividet et dabit undecimam, et partem duorum millium yperperorum, videlicet pro centum yperperis unum et dimidium. Minora vero feuda dividantur cum feudis dominorum propinquorum. Latini vero integre dabunt decimas in aridis, liquidis, pecoribus, avibus, et eorum fructibus ; alii vero, qui sunt in jurisdictione Latinorum, dabunt trigesimam pro decimis, sicut Latini decimas usque ad decem annos ; et exinde dabunt integre decimas, nisi per Ecclesiam Romanam remittatur eisdem, seu terminus prorogetur. Has, et omnes alias Ecclesiasticas libertates, etsi in præsenti scripto non reperiantur in solidum declaratæ, volumus Ecclesias habere secundum liberiorem consuetudinem Franciæ.

26. « Facta fuit hæc pax Constantinopoli Dominica, qua cantatur : *Gaudete*, anno Domini millesimo ducentesimo decimo nono. Nos quoque præscriptam pacem, a baronibus et fidelibus nostris factam et juratam, per omnia ratam habemus, et eam de dictorum baronum et fidelium nostrorum consilio et assensu recipimus, quam approbatam a cunctis baronibus, et aliis nostris fidelibus, tam pro nobis quam pro ipsis servare ac complere juravimus. In hujus autem rei testimonium præsens scriptum bulla nostra imperiali ac nostrorum baronum bullis fecimus roborari. Actum mense Junii anno Domini millesimo ducentesimo vigesimo primo imperii nostri anno primo. Cæterum venerabiles patres archiepiscopi et episcopi, eorum capitula et subditi citra Macram, qui præscriptam pacem cum nostris baronibus inierunt, necnon reverendus pater M. patriarcha Constantinopolitanus, qui compositioni factæ pacis non interfuit; sed postmodum ad suum patriarchatum veniens ante dictam pacem recepit, huic scripto pro majori firmitate pacis prædictæ sua apposuerunt sigilla. Hanc quoque compositione nobilis vir G... marchio Bondonitiæ bajulus regni Thessalonicen. pro rege ac regno Thessalonicen. recipiens et acceptans, seipsum completurum et servaturum juravit ». Hactenus confectæ compositionis exemplum. Porro Robertum Henrici imp. fratris filium fuisse, auctor est Gregoras. At ex sorore nepotem fuisse alii affirmant [1].

27. *Matthæus patriarcha Constantinopolitanus.*— Quod ad patriarcham Constantinopolitanum attinet, de quo Robertus postremis litteris eidem transactioni non interfuisse memorat ; erat is Matthæus, quem hoc anno illi Ecclesiæ præfecit Ho-

[1] Ep. CCLXXXV.

[1] Niceph. Greg. l. II.

norius, quippe qui cum electores Ecclesiæ Constantinopolitanæ, vita functo patriarcha, in successore deligendo dissiderent, ab illis per nuntios ad Apostolicam Sedem procuratio nomine missos rogatus, patriarcham creavit episcopum Equilinum, cui Matthæi nomen impositum erat ut constat ad capitulum clerumque Constantinopolitanum scriptis [1]; dato insuper ad patriarcham Diplomate, privilegia Ecclesiæ Constantinopolitanæ in suo robore manere decernit [2], quorum unum est, ut postulatus patriarcha, reges in imperio illo, annuente principe, inungere possit. Dein Constitutionem Synodalem a Pelagio episcopo Albanensi editam, dum legationis olim munere illis in regionibus fungeretur, ipsum atque episcopum Salembriensem servandam curare jubet [3], qua vetaretur ne cui principi, nisi sacro oleo inunctus esset, religioso instructo agmine honoris gratia obviam iretur, neve lecto Evangelio liber exosculandus deferretur; ac ne [4] sacris ordinibus initiati, tabellionis munus obirent.

28. « Ad audientiam nostram noveritis pervenisse, quod cum venerabilis frater noster P.. Albanensis episcopus, dum in partibus Romaniæ legationis officio fungeretur, Synodali decreto vetuerit, ne personæ aliquæ aliæ quam inunctæ processionaliter reciperentur alicubi in partibus antedictis et ne lecto Evangelio liber ad osculandum aliis, quam personis deferretur inunctis, quidam statutum hujusmodi temere violare præsumunt in scandalum aliorum. Ideoque discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus eos, qui contra prohibitionem hujusmodi, honorificentiam personis non inunctis exhibere præsumunt, ab hujusmodi præsumptione cessare monitione præmissa per censuram ecclesiasticam appellatione remota compescas. Dat. Lat. VIII. id. Mart. Pont. nostri an. v ».

29. *Donationem Mathildis comitissæ Fridericus Ecclesiæ restituere jussus.* — Revocanti jam ab Orientalibus ad Occidentales res orationem occurrit primum Italia, ac licet plura antea de Friderico fallaci spe ferendi Orienti auxilii Honorium deludente, atque ab eodem Pontifice ardentissime sollicitato verba fecerimus: de illo tamen adhuc repetendus sermo est, ut nonnulla loca ad ditionem Pontificiam spectantia, quæ improbi invaserant, sua auctoritate Sedi Apostolicæ restituerit. Hoc igitur anno Fridericus solemnibus habitis Capuæ comitiis, lataque Pontificis monitis sententia in detinentes jura comitatus Mathildis ad Rom. Ecclesiam pertinentia, illa omnia in ejus ditionem revocanda decrevit; qua de re extat imperiale Diploma in bibliothecæ Vaticanæ libro censuum, cujus alias meminimus, tum in Bullario Ms. quod apud nos est: ubi etiam continentur Honorii litteræ, quibus ista a principe ipso petiit:

« Fredericus, divina favente clementia, Romanorum imperator semper Augustus et rex Siciliæ.

« Per præsens scriptum notum facimus tam præsentibus quam futuris, quod nobis existentibus in præterito mense Novembris, IX Indict. in castris apud Sanctum-Leonem ad monitionem charissimi in Christo patris domini Honorii S. R. E. summi Pontificis, et nuntiorum ejus, fieri fecimus quoddam rescriptum bulla aurea roboratum, quod continebat : Fredericus Dei gratia Romanorum rex semper Augustus et rex Siciliæ. Per præsens scriptum notum facimus universis tam præsentibus, quam futuris, quod cum ad resignationem comitatus, terræ et poderis quondam comitissæ Mathildis faciendam S. Rom. Ecclesiæ universali matri nostræ, ad quam pertinet pleno jure, serenitas nostra (edidit) contra quoslibet detentores speciale mandatum, ac etiam generale, tam per litteras quam per dilectum filium C. venerabilem Meten. et Spiren. episcopum cancellarium nostrum sub pœna mille marcharum argenti. Et infra (1):

« 30. Tam de castro prædicto (nim. Gonzagæ) quam de aliis castris, scilicet Pepugnan. Bonden. necnon de toto ipso comitatu, podere ac terris comitissæ prædictæ dictos capellanos nomine Rom. Ecclesiæ investimus et eos constituimus possessores, et mandamus de castris prædictis per venerabilem episc. Taurinensem vicarium nostrum in corporalem possessionem induci, præcipientes tam militibus et habitatoribus castrorum ipsorum, quam omnibus aliis vassallis de ipso comitatu, seu terris et podere ipsius comitissæ præfatæ, quos omnes ad præsens absolvimus ab omni juramento, quo nobis tenentur ratione terrarum ipsarum, quam dictis nuntiis domini papæ vel alteri eorum seu cuilibet alii ab Ecclesia Rom. misso, abjuratis aliis juramentis contrariis istis præstent fidelitatis nomine Rom. Ecclesiæ juramentum. Quod si non fecerint, sciant se ex nunc omnibus bonis comitatus poderis, sive terrarum ab eisdem possessis hac nostra sententia in perpetuum fore privatos, et milites et habitatores ipsius castri Gonzagæ desuper ponimus in perpetuo banno nostro.

31. « Præterea injungimus firmiter et mandamus potestatibus, consulibus seu rectoribus civitatum sub pœna mille marcharum, ut omnes possessiones comitatus prædicti detentas ab ipsis sub pœna prædicta mille marcharum sine difficultate ac mora restituant, et absolvant omnes homines

[1] Lib. x. Ep. CCCXCVII. — [2] Ep. CCCXCII. — [3] Ep. CDXXXIX.— [4] Reg. post eamd. Ep.

(1) Edictum istud Friderici datum apud S. Leonem Baluzius in priori Miscellaneo pag. 448 vulgavit. Ex ejus vero subscriptione, quæ apud Raynaldum desideratur, liquet ad præteritum annum referendum esse. Datum est enim in castris apud S. Leonem VIII kal. Octobr. (male ergo legitur apud Raynaldum mense Novembris, corrigendumque mense Septembris) et publicatum apud S. Lambertum pridie kal. mensis ejusdem, anno Domini MCCXX, Indict. IX, nempe a Septembri pro more apud imperatores constanti inceepta. MANSI.

de comitatu et terris prædictis ab omni juramento, districtu et obligationibus, quibus ratione alicujus jurisdictionis, quam hactenus exercuerunt in eos, tenentur eisdem, et removeant consules, rectores bajulos, et si quos officiales posuerint in eis, et extrahant quoscumque posuerunt in banno de terris ipsis sub obtentu fidelitatis et gratiæ nostræ, ipsis nihilominus injungentes, ut dictis capellanis vel eorum alteri seu cuilibet alii ad hoc a sancta Romana Ecclesia destinato ad retinendam possessionem terrarum, quas habent, et ad recuperandum quam non habent, præstent auxilium, consilium, vel favorem. Verum quia ipsi filii dictorum comitum nostram contempserunt sententiam et mandatum, prædictum castrum infra terminum sibi datum nequaquam ut superius legitur nostrum, promulgatam sententiam contra ipsos et alios detentores comitatus prædicti poderis seu terrarum in nostra publica curia publicari fecimus, et ut firma semper et inconvulsa permaneant, majestatis nostræ aurea bulla jussimus communiri, etc. »

32. *De episcoporum intrusione Fridericum arguit Honorius.*—At quanquam Fridericus eo facto non mediocrem gloriam restitutis Ecclesiæ Rom. suis juribus collegit, non leve tamen aliunde dedecus aliarum Ecclesiarum labefactata dignitate, libertateque oppressa suscepit : quem merito Honorius tentati facinoris perstrinxit, atque magna constantia vetuit, ne electionibus episcoporum se immisceret[1] : « Et quid est, inquit, quod jamdudum audivimus, et nuper etiam perculit aures nostras, quod ad electiones, episcoporum videlicet, manus extendas, electioni Aversenæ præsertim Ecclesiæ et episcopatuum in provincia Salernitana vacantium te immiscens? An forte suspiras ad progenitorum tuorum abusum, quem Dominus zelotes abominans ita illis sua providentia obviavit, ut præter te vix de ipsorum progenie quis superſit? sed et recolis abjurasse te abusum eumdem, et bonæ memoriæ Innocentio papæ prædecessori nostro, et postmodum nobis renuntiationem hujusmodi privilegio confirmasse : (his de rebus suo loco diximus) numquid ergo spretis privilegiis et promissionibus tuis, et juramenti religione contempta, gladium in nos acues? etc. » Alia eodem pertinentia, ut a cœptis animum ejus avertat, adjicere, adhortari, ne improbis hominibus faciles aures det; famam gloriamque suam inquinet; secum ipse volvat, quam prospere, quam feliciter cuncta ei venerint, dum Apostolicæ Sedis amplexibus hæserit : pro certo vero sciret, irritato concitatoque illius in se odio, omnia sibi acerba atque aspera eventura; eorum, qui superbe se in illam extulere, infelices exitus, atque exempla imitari perhorrescat : providentiæ ac sollicitudini suæ potissimum acceptum referat ipsius filium pacatum in Germania regnum tenere : non deesse sibi tum in Germania, tum in aliis imperii provinciis, atque ipsa Sicilia vires ad ea molienda, quæ admodum illi ingrata futura essent. Tum subdit :

33. « Cum semper ad personam tuam veri patris affectum gesserimus et geramus, imperatoriam majestatem monemus et rogamus attente per Dominum obsecrantes, quatenus nobis, et tibi prospiciens, inter te et Ecclesiam nasci tantum scandalum non permittas, quia profecto si in hoc scandalizati a te fuerimus, in quo contra nos nostra reputaremus interiora moveri, hujusmodi doloris aculeus transverberaret cor nostrum, et per intima ossium pertransiret; sed cum ad te ob hoc dilectum filium... priorem S. Mariæ-Novæ cum nostris litteris, et transcripto tui privilegii dirigamus, per teipsum, quæ aliter quam deceat acta sunt, corrigas, electiones juxta privilegium, et promissiones tuas libere ac sine impressionis vitio fieri permissurus. Alioquin noveris, quod id nulla poterimus ratione in propriæ animæ periculum sustinere; præsertim cum contra nos intra et extra Rom. Ecclesiam jugiter acclametur, quod tibi detulerimus in pluribus contra Deum : sed difficultates tuas, in quas te hactenus ingessisti et inducis, in totius orbis notitiam adducemus, cæli et terræ testimonium invocantes, quod ad hoc procedimus dolentes plurimum et inviti. Dat. Lat. XII kal. Septemb., Pont. nostri anno sexto ».

34. *Alios usurpatores coercet, bonos episcopos eligit.* — Laceratum videbatur multorum dominatione regnum Friderico, atque ad arces et oppida, quæ ipsius leges accipere renuerent, in suam potestatem redigenda animum atque arma convertit, ut Chronicon S. Germani asserit[1] : Soram, quam Richardus olim Innocentii papæ frater tenebat, eripuit, suæque violato olim dato sacramento, uti supra[2] insinuavimus, ditioni subjecit : Boianum et Celanum recepit, offusoque armorum terrore omnibus jugum injecit, inque Siciliam trajiciens, solemnia totius regni comitia egit, ac plures leges in blasphemos, aleatores, detractoresque alienæ famæ distrinxit; vetuit ne meretrices cum honestis feminis ad balnea accederent; neve intra urbium septa habitarent : Judæi præferrent signa, quibus a Christianis discernerentur, pœnis gravioribus imperavit.

35. Ut porro imperatoriæ potentiæ terror Honorium ab asserendis Ecclesiæ juribus non revocavit, ita alios inferiores principes continuit, ne in Ecclesiæ damnum quidquam pertentarent. Atque inter cæteros, Azolinum marchionem Estensem, cui, ut supra vidimus, comitatum Anconitanum administrandum tradiderat, novi quidquam in eo moliri vetuit[3], quem ipse nunquam a Romanæ Ecclesiæ ditione divellere decreverat : Cum civitatem Anconitanam, et comitatum ipsius in domanium Apostolicæ Sedis duxerimus retinenda, nobilitati tuæ præsentium auctoritate mandamus,

[1] Ep. I.

[1] Rich. de S. Germ. an. 1221. — [2] Ann. Christ. 1208. — [3] Lib. V. Ep. DXIX.

quatenus contra eam et comitatum ipsius nihil attentes, vel facias attentari, quod ad guerram pertineat, vel per quod possit discordia suboriri. Dat. Later. VIII. id. April. Pontif. nostri an. V ». Populo vero Anconitano imperat[1], ne quem alium, quam Rom. Pontificem, dominum agnoscant: quos tamen eidem marchioni auxilio jubet esse[2]; ne ab hostibus opprimeretur.

36. Interea perlatum fuit ad Apostolicam Sedem Gualterum comitem Crotonensem Reate invadere in animum induxisse: quamobrem Honorius illico eum rogare[3], hortari, mandare, uti armis abstineat, cum urbs illa in S. Petri patrimonio numeretur: si quis aliquid ab ea sibi deberi contenderet, ipsum adiret, ac se ad jus suum cuique tribuendum paratum esse.

Verum quam iniquissime per id tempus sese cum Romana Ecclesia gesserint Lambertus civis Pisanus, et Ubaldus anathemate damnati, qui Sardiniam, quod supra dictum est, per summam tyrannidem invaserant, eamque in dies magis vexabant, plures ostendunt Honorii litteræ[4] ad Bartholomæum capellanum, A. S. L. quem etiam in archiepiscopum Calaritanum tyrannis faventem Ecclesiasticis censuris animadvertere jussit[5]; etsi resipiscentem haud ita multo post absolvit[6]; ipsique præterea mandavit, tum ut divina officia, ubi Ubaldus ac Lambertus eorumve fautores præcipui non adessent, januis clausis celebranda curaret[6]; tum ut ab illis discedentes, et ad obedientiam Ecclesiæ se recipientes absolveret[8]: id quod antea pro Castrensi populo ad ipsum redeunte decreverat[9].

37. Nec Romanæ modo, verum aliarum quoque Ecclesiarum ab invasorum audacia vindicandis juribus; neve præsulum inertia dissiparentur, studuit Pontifex, sanxitque ne illarum ornamenta aurea, argentea, sericave distrahi, possessionesve abalienari possent: tum nisi centum annorum præscriptio in Lateranensi Ecclesia valeret; qua de re subjectum Diploma loquitur[10]: « Cum Lateranensis Ecclesia speciale membrum Apostolicæ Sedis, et Rom. Pontificis propria Sedes existat; statuimus et sancimus, ut sicut contra Romanam Ecclesiam nonnisi centenaria currit præscriptio secundum constitutiones canonicas, et legitimas sanctiones, ita quoque ipsi Ecclesiæ minoris temporis præscriptio non obsistat, etc. Dat. Later. IX kal. Maii, Pont. nostri anno V ». Confirmavit[11] præterea redintegratam opera sua inter Perusinos et Tifernates pacem: Tarvisinos cum Feltrinis et Belunensibus in gratiam reversos fidelium cœtui, e quo abacti fuerant, suo decreto restituit[12]. Quo tempore Placentinos et Cremonenses in mutuam concordiam venisse testantur tabulæ publicæ hoc anno confectæ, quarum exemplum apud nos est.

38. Cum vero ad Ecclesiarum sustinendum decus populorumque salutem promovendam maximi intersit præsules doctrina et sanctitate conspicuos illis regendis admoveri, eos qui sceleribus suis, quam gerebant, dignitatem violassent, ut Anglonensem episcopum[1], vel qui litterarum expertes essent, ut episcopum Calinensem ab administrando episcopatu submovit, de quo postremo hæc ad canonicorum Bremensium collegium scripsit[2]: « Quia confessus est coram nobis se nunquam de grammatica didicisse, nec etiam legisse donatum, et per evidentiam facti usque adeo de illitteratura et insufficientia sua constat, quod contra Deum esset, et canonicas sanctiones, tantum in episcopo tolerare defectum, ipsum a Pontificalis officii executione, et ab administratione Calinensis Ecclesiæ penitus duximus amovendum ». Ad restituendam etiam pristinæ dignitati religiosarum familiarum disciplinam, primævumque sanctitatis revocandum splendorem plura statuit, ut ex ipsius litteris[3] in margine annotatis exploratum est. Neque illud silentio prætereundum in Pontificio Regesto hæc de episcopis sacris Pontificalibus ab Honorio, quinto Pontificatus sui anno, a XVIII die mensis Julii ad alterius anni eumdem mensem excurrente initiatis reperiri[4]: « Istos Dominus Honorius papa III consecravit hoc anno, episcopum Aprutinum, episcopum Sagiensem, episcopum Urbinatem, episcopum Soranum, episcopum Anagninum, episcopum Fesulanum, episcopum Suanensem, episcopum Liviensem, episcopum Sabinensem, episcopum Prænestinum ».

39. *Gregorius Crescentius Cardinalis legatus in Germania.* — Ex Italia in Germania stylum convertamus. Fungebantur ibi legationis munere Gregorius Crescentius, Sancti-Theodori diac. cardinalis, ad quem binas legimus Pontificias litteras hoc anno datas, quarum unis Honorius rationem[5] præscribit, quam caute cum rege Bohemiæ illisque principibus viris in negotio Pragensis episcopis se gerat. Rex enim concordiam tandem cum episcopo inierat, seque ei facturum satis pollicitus fuerat, ut ex Apostolicis litteris constat, quibus Pontifex eidem concordiæ robur firmitatemque addit[6]. Alteris vero litteris legatum eumdem inquirere jussit[7], num rei Christianæ magis expediret plures in regione Pragensi episcopatus institui. Præter Gregorium vero Acconcius etiam, de quo supra memoravimus, subdiaconus et capellanus papæ, legationem ejus nomine in Germania obibat, ad quem etiam scripsit[8], Honorius ipsum incitans ad hæreticos Bosnæi profligandos, et exigendos, eaque de re ad archiepiscopum Strigoniensem, et cunctos Pannoniæ episcopos alias gra-

[1] Lib. V. Ep. CCCLXIII. — [2] Lib. VI. Ep. II. — [3] Lib. V. Ep. DCCLVIII. — [4] Ep. DLXXI. et l. VI. Ep. XXI. etc. — [5] Lib. V. Ep. DCCXVIII. DCCXLI. — [6] Lib. VI. Ep. XXIX. — [7] Ep. XXXIV. — [8] Ep. XXXV. — [9] Ep. X. — [10] Lib. V. Ep. DCCII. — [11] Ep. CCCXXIX, CCCXXX. — [12] Ep. DCI.

[1] Ep. CII. — [2] Ep. CCXXIV. Habetur c. quamvis. Ex. de æt. et qual. — [3] Lib. V. Ep. DLIV, CCXV. et l. VI. Ep. XXVIII, XLVII. — [4] Reg. Hon. l. V. post Ep. DCCXV. — [5] Honor. l. V. Ep. CDVIII. — [6] Ep. CCCXL. — [7] Ep. DCCXXXIII. — [8] Lib. VI. Ep. LXIX.

ves litteras exaravit [1]; quem insuper archiepiscopum Ungariæ regem ad arcendos Sclavos piraticam facientes impellere jussit [2]. Ipsemet vero eumdem regem monuit, ne impedimento esset, quominus Christiani e Sarracenorum manibus vindicarentur [3]; neve sermonem aut consuetudinem cum iis haberet [4], quibus sacrificiis est interdictum (1).

40. *Suecia vectigal solvit Ecclesiæ Romanæ.* — Hoc etiam anno universos regni Sueciæ Christi fideles hortatur [5] summus Pontifex, uti intermissum per quinquennium censum Rom. Ecclesiæ persolvi consuetum quamprimum ad se mittendum curent. Ac de transmisso censu ab episcopo Nidrosiensi gratias ei agit [6]; tum victorem crucesignatorum exercitum, qui ethnicos in Prussiæ regionibus fudissent, monuit [7], ne ex adepta victoria insolescerent; captivos Prutenorum episcopo traderent, quo illos ad sacra Christianorum suscipienda adducere posset. Dein episcopo Vratislaviensi ac nonnullis aliis inquirendi onus injunxit [8], num Poloniæ ducem subsidio Terræ-Sanctæ pergere, an vero ibidem remorari adversus ethnicos Prutenos pugnaturum utilius foret : inde Henricum Ascariæ comitem ob mutilatum conventus Niemburgensis abbatem, anathematis sententia implicitum, qui pœnitentia ductus ad Apostolicam Sedem se contulerat, absolvit [9]. Denique archiepiscopo Spalathensi pallium misit [10].

Hoc anno defunctus traditur in Germania religiosissimus presbyter, Stippo nomine, de quo hæc Cæsarius [11] : « Ut autem noveris non esse curandum quacumque morte justus moriatur, idem Stippo, cum in acutis laboraret anno præterito, scribebat auctor, quod ipse [12] testatur, insequenti anno, materia rapta in cerebrum, totus factus est phreneticus, ita ut multas blasphemias evomeret. Defuncto eo atque sepulto, Dominus merita ejus volens ostendere, miracula ad ejus tumbam dignatus est operari : infirmi, sicut audivi, super illam dormiunt, et sani surgunt ».

41. *Conradus legatus in Gallia contra Albigenses quorum fautorem Raymundum increpat Honorius.* — Jam vero exponendas Galliarum res decurrat oratio. Suscepto ante ab Romano Pontifice legationis munere Conradus Portuensis episcopus illis in regionibus fungebatur, ad quem plures hoc anno Epistolas Honorius dedit : atque in primis, dum recrudesceret in dies Albigensis hæresis, excitati, nonnulli viri ardentes pietate, divinæque amplificandæ gloriæ zelo, postulavere ab Honorio facultatem instituendi in Narbonensi provincia religiosorum equitum Ordinis, qui Templariorum in Oriente contra Sarracenos certantium exemplo ad confirmandam fidem Catholicam, exscindendam hæresim, immunitatemque Ecclesiasticam servandam arma tractarent. Probavit pium consilium Honorius ac Portuensi episcopo A. S. L. ejusmodi Ordinis militaris condendi, modo alicujus sacræ familiæ disciplinæ approbatæ se addiscerent auctoritatem contulit [1].

42. Impliciti tam erant infectique Albigensium partibus Avenionenses, ad quos bello edomandos Honorius legato præcipere, Aurasiæ comiti, qui in eos arma erat moturus, præsto adesset : tum ejusdem legati animum in impios oratione sua vehementius incendere [2], ejusque imperio Rhotomagensem præcipue archiepiscopum ea in re præsto esse jubere [3] : legatum episcopos hæreticis faventes omnino compescere, dare operam [4], ne fideles bonis suis a Catholico exercitu spolientur, neve Ecclesiæ quamvis exemptæ pecuniam ad hæreticos impugnandos conferre recusarent [5]; ad hæc Pontifex [6] cavere, ne capitula Ecclesiis pastoribus viduatis ejusdem legati injussu episcopos præficiant. Ex his porro coarguuntur abbas Urspergensis [7], et novatores [8] ipsum auctorem secuti, qui aiunt hoc anno Conradum cardinalem episcopum Portuensem in Germaniam ab Apostolica Sede allegatum, quo crucesignatos depositum crucis signum recipere compelleret ; ut concionatores institueret, qui alios ad nomen sacræ militiæ dandum inducerent inflammarentque : ipse enim cardinalis episcopus in Galliis legationis munere fungens morabatur, eaque diligenter exequi studebat, quæ illi Pontifex, ut antea diximus, demandarat. Minus itaque a vero abest, quod Bernardus [9] tradit Conradum hoc anno ex Cisterciensium Ordine cardinalem episcopum Portuensem ad partes Albigenses et Tolosanas a Sede Apostolica missum esse.

43. Cæterum Honorius non solum episcopi

[1] Lib. VI. Ep. LXXI. — [2] Lib. V. Ep. DXL. — [3] Ep. DLXIII. — [4] Ep. DLXIV. — [5] Ep. CCCXXXIV. — [6] Ep. CCCXXXVIII. — [7] Ep. CCCLV. — [8] Ep. DXXXV. — [9] Ep. DCLI, DCCXXVIII. — [10] Lib. VI. Ep. LXXV, LXXVI. — [11] Cæs. l. XII. c. 36. — [12] Ibid. l. X. c. 48.

[1] Honor. l. V. Ep. DCXCIX. — [2] Ep. DCLXXXIV, DCLXXXIII. — [3] Ep. DCLXXXVI. — [4] Ep DCCXXVII. — [5] Ep. DCLXXXVII. — [6] Ep. DLXXXVII. — [7] Ursp. in chr. hoc ann. — [8] Cent. XIII. c. 5. col. 560. — [9] Bern. Chr. Rom. Pont. hoc anno.

(1) In fine hujus paragraphi adde ex Annalibus contractis : « Deleti fuerunt hoc anno piratæ Dalmatiæ ab Acconio subdiacono et capellano Pontificio, quem Honorius decrevit Apostolicæ Sedis legatum, cujus gesta Thomas archidiaconus ita refert (*a*) : Convocavit totam Dalmatiam et Croatiam in adjutorium suum contra hæreticos et piratas, faciens indulgentias omnibus, quicumque zelo divino succensi in personis vel expensis ad eorum interitum laborarent : tunc congregato multo navali exercitu et agresti cœpit eos undique impugnare ; in tantum enim Almisanos in mari et terra eos insequendo contrivit, ut defecti viribus desperarent ulterius se posse resistere. Venerunt ergo, et corruentes ad pedes legati, pacem et misericordiam humiliter implorabant, promittentes omnem emendationem, et obedientiam ad ejus beneplacita, et mandata, quos legatus suscipiens fecit eos piraticas naves exurere, promittentes interposito juramento, ut a Christiana infestatione cessarent. Subdit auctor legatum se in Bosnam contulisse, ac pro fide Catholica asserenda plura adversus hæreticos gessisse ».
MANSI.

(*a*) Thom. archid. Spalat. in hist. pontif. Salon.

Portuensis opera in regno Francorum usus est, verumetiam alios præsules variis in regionibus, ut archiepiscopum Senonensem [1] Bituricensem, ac Rhemensem in suis provinciis ad exscindendas enascentes hæreses auctoritate instruxit [2]. Præcipuam vero operam in propugnanda adversus Galliæ Narbonensis impios fide contendit. Cum autem Fuxensis [3] et Convenarum comites, eorumque filii, tum maxime Raymundus, alterius Raymundi Tolosani olim comitis filius, rem Christianam admodum labefactarent, illos gravissimis litteris ab eorum patrocinio est conatus avocare [4]. Raymundo juniori in primis denuntiavit, ni ad officium rediret, illa ditionis parte, quæ ex Sedis Apostolicæ benignitate donatus fuerat, exutum iri proposuit, ut ipsius parens ob defectionem a fide Tolosæ comitatusque jure excidisset, cujus si sequeretur exempla, pares exitus pertimescendos sciret.

44. « Adhuc autem experiri volentes, utrum blanda monitio emollire possit cordis tui duritiam, teque ad viam rectitudinis revocare, nobilitatem tuam monemus et exhortamur in Domino, per Apostolica tibi scripta mandantes, quatenus apud temetipsum recogitans quanti periculi sit, quod præcisus es ab Ecclesiastica unitate, ad sinum Ecclesiæ, quæ parata est recipere redeuntes, humiliter revertaris, in manibus venerabilis fratris nostri C... Portuen. episcopi A. S. L. præcise jurando, et præstando alias idoneas cautiones, quod parebis mandatis omnibus, quæ nos, vel ipse tibi duxerimus facienda ». Et infra : « Alioquin habeas pro constanti, quod etiam spe reservatæ provisionis te omnino privabimus, et per sententiam expresse tibi abjudicabimus etiam dictam terram citra Rhodanum existentem ; nec confidas in eo, quod nunc tibi successisse videtur, quasi contra Deum valeas prævalere; quia sibi abjudicari contigerit terram ipsam, nunquam illam excommunicatus diu poterit retinere, cum ab ea possessione sit facile dejici, qua sine justo titulo noscitur detineri ». Hæc Honorius.

45. Tandem in contumacem hominem Apostolica monita spernentem animadverterit, atque hujusmodi sententiam in illum ab Apostolicæ Sedis legato jam ante latam firmam jussit esse [5] : « Cum dilectus filius noster B. tituli Sanctorum Joannis et Pauli presbyter cardinalis, tunc Apostolicæ Sedis legatus, attendens, quod R. filius R. quondam comitis Tolosani, non solum imitabatur patris malitiam, sed etiam anteibat, sententialiter eidem abdicaverit omne jus, quod in terra, quæ dicti patris sui fuerat vel erat, in legatione cardinalis prædicti videbatur habere ; nos ejusdem cardinalis sententiam, sicut juste lata est, et in ipsius cardinalis litteris plenius continetur, auctoritate Apostolica confirmamus, etc. Dat. Later. VIII kal. Novemb., Pont. nostri an. VI ». Ad firmanda vero Almarici jura, ditionem quam Catholicus exercitus ex hæreticis armis pepererat, quamque Innocentius III Simoni Montfortio, optimo strenuissimoque duci tradiderat, Honorius de Catholica fide bene merenti ejus filio atque hæredibus confirmavit [1].

[1] Lib. V. Ep. DCLXXXI. — [2] Reg. post eamd. Ep. — [3] Ep. DCLXXXII. — [4] Ep. DCLXXXVIII. — [5] Lib. VI. Ep. XLIII.

46. *Pontificium studium in convertendis infidelibus, et Christianis tutandis.* — Hæc decernebat in Galliis, ut firmissimus fidei propugnator ac vindex ad exscindendas hærescon sentes, cum Apostolico illo quo traducendarum ad Christi cultum omnium barbararum gentium flagrabat zelo datis Encyclicis litteris Galliarum archiepiscopis ; Maguntino , Treveren. Bremen. Magdeburgen. in Germania ; Lundensi in Dania ; in Norwegia Nidrosiensi ; Upsalensi in Suecia ; Strigoniensi et Colocensi in Ungaria ; in Sclavonia Ragusino et Antibarensi ; Aquilegiensi et Gradensi patriarchis in Italia, tum Capuano, Ravennati, Pisano, Mediolanensi archiepiscopis, in Hispania Toletano, Terraconensi, Bracharensi, Compostellano , necnon principum monasteriorum abbatibus Cisterciensi, Cluniacensi, Clarevallensi, Columbano, jussit sacerdotes doctrina ac pietate insignes pro Christi nomine trajicere maria, pericula penetrare, labores suscipere, in extremas terrarum oras excurrere, sanguinemque constanter profundere paratissimos ad se transmitterent, ut inferendæ illis infidelibus Evangelii lucis provinciam auctoritatemque conferret ; qua de re data Rhemensi archiepiscopo imperia [2] historiæ inserenda duximus.

47. « Fraternitati tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus in provincia tua quatuor viros opinionis sinceræ ac litteraturæ probatæ, vel tres, seu saltem duos cujuscumque religionis, vel Ordinis, et Cistercien. præsertim, cui Dominus benedixit, a mari usque ad mare, ipsius extendendo palmites, eligas, qui super nitentes asinos ascendentes, habentesque vitam in patientia, et mortem in desiderio sponte velint animas suas offerre discrimini, ac benedicere Domino parati pro ipsius nomine, si opus fuerit, martyrium sustinere : ac ipsos usque ad festum S. Martini ad præsentiam nostram transmittas, secundum circumspectionis Apostolicæ providentiam, una cum illis, quos de provinciis aliis ad nos mandamus transmitti, ad solitudinem diversarum gentium destinandos, ut in eis fungentes legatione pro Christo, reconciliari obsecrent illas Deo, quasi per ipsos Domino exhortante, et tanquam cives Apostolorum et domestici Dei, easdem verbo doctrinæ illuminent, pacem gentibus tribuendo, ac cum exultatione ad nos, seu ad Dominum potius revertentes, justitiæ manipulos referant ; et ab eodem vitæ senatum recipiant, sanguine proprio laureati. Quod si forsan prælati eorum, qui animas suas sponte periculo duxerint offerendas , voluntati eorum præsumpserint obviare, præsumptionem

[1] Lib. V. Ep. DCLXXX. — [2] Ep. DIV.

eorum monitione præmissa per censuram Ecclesiasticam appellatione remota compescas. Dat. Laterani ».

48. Eodem tuendæ religionis studio, ne Judæi qui inter Christianos versabantur, suum illis facile virus afflarent, ipsos nota aliqua distingui jussit, quo ab eorum fraudibus caveretur, tum ad expoliendos continendosque mores, disciplinam Ecclesiasticam ne dissolveretur adstrinxit. Inolescebat ea in Anglia corruptela, ut clerici ducta uxore sacerdotia retinere præsumerent, quos Honorius, datis Cantuariensi [1] et Eboracensi archiepiscopis, atque episcopo Dunelmensi litteris, gradu ac sacerdotiis deturbari præcepit [2]. Cum vero ad Anglicanas res defluxerit oratio, addimus Honorium pactis inter Berengariam Anglorum olim reginam atque Henricum regem de illius dote initis auctoritatem suam adjunxisse, datis ea de re litteris, tum ad Berengariam ipsam [3], tum ad Stephanum [4] S. R. E. cardinalem archiepiscopum Cantuariensem : cui præterea, ut novos gravesque in Anglia motus pacaret, injunxit [5] ; eademque ad principes Angliæ scripsit [6]. Ejusmodi porro motus a Guillelmo Foret concitatos Parisius testatur [7].

49. *De coronando rege Scotorum.* — Inter hæc Alexandro Scotorum rege regni insignia sibi a Jacobo capellano Apostolicæ Sedis in Anglia legato dari postulante, Pontifex a legato consultus respondit [8], imponendæ illi coronæ provinciam ad ipsum non spectare, cum Scotus Anglorum regis vectigalis putaretur, caveretque, ne tantam rem sine regis Angliæ consensu aggrederetur : « Super eo, quod charissimus in Christo filius noster... rex illustris Scotorum a te postulat coronari, tibi breviter respondemus, quod nequaquam ejus coronatio ad te spectat cum charissimo in Christo filio nostro... regi Anglorum illustri subesse dicatur. Unde nolumus, ut te inde aliquatenus intromittas, ne regnum Angliæ alii regno postponere videremur, nisi forte id de ipsius regis Angliæ, ac consiliariorum suorum procederet voluntate ; cum nolimus alterum in alterius injuriam honorare ; sed si ad hoc memoratus rex, et ejus consiliarii consentirent, tunc ad coronationem alterius procedere posses, de consilio prælatorum Angliæ, ita quod juri alterius exinde nullatenus derogetur. Dat. Laterani ».

[1] Lib. v. Ep. DLXXXIII. — [2] Ep. DLXXII et CDLXXX. — [3] Ep. CCCLXIV. — [4] Ep. CCCLXV, DCLII. — [5] Ep. DLXXVI. — [6] Reg. post eamd. — [7] Par. ubi sup. — [8] Lib. v, Ep. DCCXVII.

50. *Ecelini consitium de amplectenda vita religiosa.* — Aperuit Honorio hoc anno Ecelinus, vir in Marchia Tarvisina opibus ac potentia florentissimus, pium nuntii rebus humanis remittendi consilium, sive ea simulatione sanctitatis Pontificem vellet deludere, sive reipsa divini illum spiritus instinctus afflabat, qui hominem ab immanissimis flagitiis, quibus se erat contaminatus, atque æternæ perditionis via abducere moliebatur. Utcumque sit, consilium optimum si mandatum fuisset operi Pontifex scriptis ad eum litteris laudibus extulit, ac beneficiis est prosecutus [1] : « Cum temporali militia, et desideriis sæcularibus abnegatis in religiosa conversatione ac habitu disposueris agere residuum vitæ tuæ, nos precibus tuis benignum impertientes assensum, personam tuam cum iis quæ retinere pro tua sustentatione curasti, videlicet Guticum cum curia sua, tres villas cum Pudissolo, Villarazo, Lorlea, Ramone, Castillione et cum iis, quæ habes in Angarano ejusque districtu, sub B. Petri et nostra protectione suscipimus ». Ornat eo etiam privilegio ut cum provincia sacris interdicta fuerit, secrete divinis mysteriis intersit, quo pietati vacare, et cælestibus rebus animum transfundere liberius possit.

51. Utinam Ecelinus, quod verbis præ se ferebat, reipsa perfecisset : non enim tot tantisque malis Italia concussa sub tyrannide miserrima luxisset : adeo enim sæva infandaque peregit, ut jure merito de ipso mortalium omnium teterrimo illud poetæ usurpari possit [2] :

Quid Nero tam sæva crudaque tyrannide fecit.

Sed ne lectorem adductis illius flagitiis horrore percellamus, ad sanctissimum abbatem Cisterciensem Ugonem nomine orationem traducimus, qui cum vivus sanctitatis suæ odore omnes perfudisset, etiam post mortem editis magnis miraculis illustratus est : quamobrem Honorius a Bonævallis religiosis viris rogatus, Viennensi archiepiscopo, atque episcopo Gratianopolitano de illius vita patratisque ejus opera cælestibus prodigiis inquirendi partes demandavit [3] (1) (2).

[1] Ep. DXCIII. — [2] Juven. sat. VIII. — [3] Lib. VI. Ep. LXVIII.

(1) Totus iste paragraphus cum sequenti ita adjectus legitur in Annalibus contractis : « Hoc anno B. Dominicus, Ordinis prædicatorum conditor, Bononiæ vitam fine sanctissimo clausit VIII Augusti idus, cum piam hanc orationem ad circumstantes fratres habuisset (*a*) : En usque in hanc horam carne incorruptum me Dei misericordia servavit, illibatam virginitatis munditiam custodivit ; quæ ut etiam in vobis inviolata permaneat, feminarum omnium suspecta vitate consortia : ea retenta servus Christi vitæ paupertate gratus Christo et bonæ famæ odore fructuosus erit proximis. Subdit auctor nonnullis interjectis pium hoc testamentum ab eo conditum : Hæc sunt, fratres et filii charissimi, quæ vobis hereditario jure possidenda relinquo. Charitas sit in vobis, humilitatem sectemini, paupertati voluntariæ studete etc. Celebratæ illius exequiæ fuere ab Ugolino cardinale, Apostolicæ Sedis legato, qui in Pontificatu Gregorii IX nomen adeptus est, sacrumque immortalitatis pignus suis manibus, ut qui summam sanctitatis opinionem de eo conceperat, sepulturæ mandavit, ac deinde sacram actionem de miraculis a viro sancto editis confici jussit ». MANSI.

(2) Eodem anno Ambrosius infantulus Senensis, cui postea Ordinem prædicatorum ingresso insignes virtutes (*b*) editaque miracula beati nomen pepererunt, cum ab ortu oris deformitate, membrorumque contractione ac distortione laboraret, in templo S. Magdalenæ, cum tabernaculum in quo sacræ reliquiæ conditæ erant, ter Jesu nomen acclamando contigisset, repente magna omnium admiratione venustatem oris et naturalem membrorum symetriam divinitus est adeptus, ut Mss. Annales Senenses mihi ab Alexandro VII communicati pluribus referunt. MANSI.

(*a*) Theod. l. 5 c. I et seqq. apud Sur., tom. IV. — (*b*) Sigif. Titius vol. II, p. 2, pag. 49.

HONORII III ANNUS 6. — CHRISTI 1222.

1. *Congressus Friderici cum Honorio Verulis habitus.* — Languebant ex accepta superiori in Ægypto clade Christianorum animi, cum ineunte Redemptoris anno vicesimo secundo supra millesimum ducentesimum, Indictione decima, Honorius ad eversas res excitandas, fidelesque recreandos studium Pontificium defixit. Alebat eum fallaci spe Fridericus imp. qui instruendæ novæ expeditionis speciem præ se ferebat, reque diligentius librata solemne cum ipso cæterisque principibus Christianis colloquium celebrare decrevit, ad quod litteris suis Pelagium Albanensem episcopum S. A. L. ac Joannem regem Hierosolymitanum, si tamen Syriacæ res id permitterent, allicere est conatus.

2. « P... Albanensi episcopo A. S. L.

« Cælestis altitudo consilii ex iis quæ mala videntur, bona novit elicere, et adversa feliciter in prospera commutare. Licet igitur gravem jacturam et grande opprobrium in partibus transmarinis nuper passus fuerit populus Christianus, et inimicis fidei videatur nimis prospere successisse, speramus tamen in eo, in cujus manu cuncta sunt posita et cujus nemo potest resistere voluntati, quod permisit cadere suum exercitum, ut resurgeret fortior, et passus est infideles erigi, ut gravius allidentur. Cum enim charissimus in Christo filius noster Fridericus Romanorum imperator semper Augustus et rex Siciliæ dudum in animo gereret ad liberationem intendere Terræ-Sanctæ, nunc propter casum qui accidit, digno dolore permotus, et animatus divinitus ad ulciscendam tantam injuriam Christi et populi Christiani, tanto ferventius ad id se præparat et accingit, quanto ipsum prædicti casus adversitas, et indignatio vehementius animavit. Denique nos, et ipse ad id unanimiter intendentes, celebre colloquium nuper habuimus specialiter pro negotio memorato : et post multos tractatus super hoc diligentissime habitos, demum concorditer disposuimus aliud colloquium in Lombardia in civitate Veron. circa festum B. Martini proximum celebrare, in quo nos, et ipse imperator personaliter esse decrevimus, Domino annuente, et ad illud Christianos principes tam Ecclesiasticos quam mundanos, ac fideles alios, quos expedire videbimus, convocare, ut prosecutio dicti negotii, quod Christianos tangit communiter universos, cum deliberatione in tanto negotio necessaria ordinetur, et universi, et singuli eo magis proprium ipsum negotium reputantes, quo cum ipsorum consilio et deliberatione ordinatum fuerit, ad illud prosequendum fortius animentur.

3. « Cum igitur ad ipsum colloquium, in quo tam de ipsius imperatoris passagio, quam de aliis negotium contingentibus decrevimus plenius ordinare, invitemus charissimum in Christo filium nostrum Joannem regem Hierosolymitanum illustrem, et in eo propter notam industriam et probatam prudentiam tuam, habere tuam quoque præsentiam affectemus, fraternitati tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus super hoc habens consilium cum ipso rege et patriarcha et aliis, quos ad hoc videris opportunos, quod sine discrimine terræ, quam Christiani tenent in partibus transmarinis, possis venire ad colloquium sæpe dictum, ad illud personaliter venire cures termino suprascripto ; quod si venire forte nequiveris, per litteras, vel nuntios tuos super jam dicto negotio tua nos fraternitas procuret instruere, de quibus videris expedire. Id autem fraternitati tuæ volumus esse notum, quod ipse imperator volens propositum, et desiderium suum super dicto Terræ-Sanctæ negotio facere manifestum, et ad sublimitatis sequelam alios animare, in jam celebrato colloquio publice in conspectu multitudinis prælatorum, principum et baronum, ac aliorum qui ad colloquium ipsum convenerant, manu propria spontanea voluntate juravit, quod iter transfretandi arripiet termino quem sibi, seu in colloquio apud Veronam, ut duximus, celebrando, seu circa tempus, quo colloquium ipsum indictum est, duxerimus præfigendum. Dat. Verulis VII kal. Maii, Pont. nostri an. VI ».

4. Honorium porro in hujusmodi congressum cum Friderico venisse Verulos, ex eorum Epistolis compertum est, adscripta enim ex eo loco est Pon-

tificiis litteris [1] quintadecima dies kal. Maii, in imperatoriis vero ad Siculos datis IX kal. ejusdem mensis Verulis pariter consignata. Postero vero die, Honorius Diploma ad Germaniæ episcopos eo argumento dedit. His consentit Chronicon [2] S. Germani, dum ait Honorium Anagniam profectum imperatorem excivisse, cum quo diebus quindecim Verulis colloquium celebravit, decretumque ab iis, ut Veronæ Christianorum omnium principum amplissima comitia haberentur, quibus de Terra-Sancta recuperanda perdomandisque Sarracenis ageretur ; demum imperatorem a Pontifice data illi jurataque fide, quod certo tempore exercitum Syriam duceret, in regnum discessisse, jussaque obsidione arctiore cingi Mongenut arce, in Siciliam advolasse, ut Mirabetti Sarracenorum ducis insulam infestantis conatus coerceret.

5. *Simulante Friderico pietatis studium, Honorius reliquos principes hortatur et monet.* — Cæterum quanquam illud colloquium non Veronæ, ut affirmat Chronicon Elvangense, celebratum fuit, in Campania tamen anno insequenti habitum est, cui tum patriarcham tum regem Hierosolymitanum interfuisse, Apostoticæ litteræ [3] eodem anno afferendæ admonent. Interim Honorius ut Fridericum ad promissa incitaret, illum uxoremque ac filium una cum imperio, Siciliæ regno, universisque ejus juribus in Apostolicæ Sedis fidem et clientelam recepit ; atque ad universos Germaniæ antistites scripsit [4], caverent ne quisquam Friderici res, dum in expeditione Hierosolymitana versaretur, invaderet, minueret, perturbaret : atque ipsi singuli, si opus foret, iniquorum hominum audaciam censuris Ecclesiasticis comprimerent. Ostentabat sane Fridericus ingens instaurandæ rei Christianæ desiderium, sive tum reipsa divino zelo arderet, qui postmodum in eo refrixerit, sive ut ex hujusmodi inanium promissorum pompa gloriam apud homines colligeret, vel sua etiam commoda, ad quæ sectanda artibus valebat, aucuparetur ; cujus litteræ [5] his temporibus Honorio datæ incensi pietate principis animum ac speciem præ se ferunt : « Tristis et tristitiæ nuntius, venerande pater, nobis rumor insonuit, et cordi nostro gladium doloris affixit, quia glorificavit Dominus in peccatis nostris vexillum hostium, ut conculcaret exercitum Christi sui. Et quis est jam in populo Christiano, qui ad talem non inhorreat confusus eventum, videns eum, qui crucem persequitur, triumphare de cruce ? Quasi non sit otiosum credere, quod in plebe sua Christo displiceat cultus fidei, dum vias ita dirigit perfidorum. Proh pudor ! filios Ecclesiæ fugant catuli synagogæ, et de bello Domini magnificatur victoria Machometti. Hæc, inquam, tanti doloris acerbitas inter omnes, quos fidei character insignit, tanto nos vehementius exacerbat, quantum ad maturum subsidium zelus ferventior accingebat : et quod in iis apud nos, pater sanctissime, decens sollicitudo non dormiat, nec dormierit usque modo, id quod præcessit insinuant, et apparatus instans manifestat, etc. » addit suos oratores illum certiorem facturos, quantum in Sarracenos apparatum instruat. « Dat. apud Can. VIII kal. Nov. Ind. x ».

6. Erectus in spem excitandæ afflictæ rei Christianæ, contundendæque infidelium potentiæ Honorius, incendebat quosque viros principes ac nobiles, ut se ad delendam acceptam ignominiam compararent ; pollicebatur illis Apostolicum patrocinium ; qua de re comiti Sapronio datæ litteræ [1] ; recusabat eos voti religione solvere, qui se bello sacro devovissent, inter quos Brabantiæ ducem varias excusationes obtendentem profectionem adornare jussit. Tum Guillelmo marchioni Montisferrati, qui crucesignatis aliis sese conjuncturus cum delecta militum manu mare trajicere constituerat, quindecim millia marcharum spopondit [2]. Cumque idem marchio comiti Dalfino Alverniæ centum se milites eo ducturum pollicenti Pontificis nomine mille marchas promisisset, Honorius ratum habuit [3].

7. Quod rursus ad Pelagium episcopum Albanensem attinet ; mandavit [4] Pontifex, ut principis Antiochiæ uxori, ejusque liberis præsidio esset, cum Rupinus ejus vir crucesignatus in vinculis versaretur. Præterea pecuniam ab archiepiscopo Senonensi A. S. L. coactam in crucesignatorum stipendia subsidio mitti voluit [5]. Interea vero cum accepisset Pontifex, Templarios inimicitias in equites Hierosolymitanos nationis Germanicæ suscepisse, quod ex Pontificio privilegio pallio albo uterentur, ipsorum iras permulcere, lenireque animos conatus est [6] : « Moti estis aliquantulum contra eos, quod, quantum sit vestra religione indignum, quisquis recogitare voluerit, facile recognoscat. Si enim vos ab hujusmodi motu nec Apostolica, nec imperialis reverentia cohibet, cohibere saltem omnium id audientium subsannatio vos deberet, quibus videtur, sicut est revera, ridiculum, vos indigne ferre alios a vobis album portare mantellum, præsertim a vestro habitu sic distinctum signaculo speciali, ut timeri non possit, ne quis unius Ordinis fratres Ordinis esse alterius arbitretur, etc. » Complexum vero singulari benevolentia fuisse Honorium hunc sacrum equestrem Ordinem, cujus viri nobiles fratres domus S. Mariæ Theutonicorum vocitabantur, demonstrant ejus litteræ anno hujus sæculi vicesimo datæ, quibus novellam plantationem appellat, amplissimisque privilegiis exornat [7].

8. *Cypri episcopos increpat, Achaiæ prin-*

[1] Honor. l. VI. Ep. CCCXLVII. — [2] Rich. de S. Germ. an. 1222. — [3] Lib. VII. Ep. CLXXVI. — [4] Lib. VI. Ep. CCCL. — [5] Ext. l. VI. Hon. Ep. LXXXI.

[1] Lib. VII. Ep. XLIX. — [2] Ep. CCCXCVII. — [3] Ep. CXLI. — [4] Ep. CCCIII. — [5] Ep. CCCLXXVIII. — [6] Ep. CCCXLVII. — [7] Lib. V. Ep. CCLI.

cipem ob Ecclesiasticorum oppressiones insectatur. — Hoc anno, ut reliqua ad Orientales regiones spectantia prosequamur, Pontifex quorumdam Græcorum in Cypro episcoporum audaciam patriarchæ [1] Hierosolymitani, ac Tyrensis et Cæsariensis archiepiscoporum opera reprimendam statuit, qui per summam fraudem injuriamque metropolitani Latini ac præsulum ipsius suffraganeorum, auctoritate legatorum Apostolicæ Sedis institutas diœceses sibi usurpare conabantur monstri simillimam rem inquiens, uti Synodus OEcumenica docet, unam eamdemque diœcesim unius instar corporis duos, diversosque pontifices proinde ac duo capita habere : quocirca causa diligenter cognita, intrusos illos quamprimum ejiciant. Cypri vero regis, qui ab eo flagitabat, ut concordiæ alendæ causa eos præsules Græcos Græcis præesse permitteret, preces ipsius repulit, rescripsitque [2] : « Cum in prælatorum Latinorum diœcesibus regni tui quidam Græci Romæ inobedientes Ecclesiæ, etiam in Ecclesiis Latinorum tanquam pontifices commorentur, pro quibus nobis humiliter supplicasti, ut in dictis diœcesibus prout sunt remanere permitteremus eosdem ; nos licet tibi et regno tuo deferre, quantum cum honestate nostra valemus, et Græcos ad obedientiam Sedis Apostolicæ revertentes fovere ac honorare velimus, mores et ritus Græcorum ipsorum, quantum cum Deo possumus, sustinendo, in iis tamen, quæ periculum generant animarum et Ecclesiasticæ derogant honestati, apud nos esse non debet acceptio personarum.

9. « Quare talia de cætero sustinere nolentes, cum monstruosum esset, sicut in constitutionibus dicitur Concilii generalis, unam et eamdem diœcesim diversos habere pontifices, tanquam diversa capita unum corpus haberet, venerabilibus fratribus nostris patriarchæ Hierosolymitano, et Tyren. et Cæsariensi archiepiscopis nostris damus litteris in mandatis ut eos morari de cætero velut præsules in dictis diœcesibus nullatenus patiantur, sacerdotibus, et diaconibus Græcis prædicti regni nihilominus firmiter injungentes, ut præfato archiepiscopo, et episcopis Latinorum, prout sunt et fuerint in eorum diœcesibus constituti, canonicam obedientiam juxta compositionem faciant supradictam, se tanquam obedientiæ filii conformantes sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ matri suæ, ut sit de cætero unum ovile, ac etiam unus pastor, etc. Dat. Later. III kal. Januar. Pontif. nostri anno VI » (1).

[1] Lib. VI. Ep. CXXVII. — [2] Ibid.

10. Præterea Surianos (quos vocabant) Jacobitas et Nestorianos in diœcesi Nicosiensi commorantes in archiepiscopi illius [1] auctoritate esse jussit. Deinde plurimos episcopatus, a Joanne card. Columna A. S. L. varias ob causas conjunctos, Honorius sua auctoritate firmavit [2]. Tum G. e Villa-Arduina Achaiæ principem concordiam inter Ecclesiam atque imperii principes jam ante initam admittere, eique stare jubet [3], gravissimis ad ipsum exaratis litteris, quibus primum ob nefaria scelera Pharaone nequiorem esse affirmat : ille enim sacerdotum agros possessionesque non modo immunes liberasque censuerat, verum quotidianum illis victum publice præberi voluerat ; ipse vero damnis maximis atrocissimisque injuriis Ecclesiasticos viros affecisset, abbatias, Ecclesias, earumque bona ac jura occupasset. Sed hæc ab ipso Pontifice protervum principem ad officium ac divini numinis metum revocare annitente excipere præstat [4].

11. « Si Dominus, in cujus manu sunt omnium potestates et omnium jura regnorum, a Græcis propter eorum inobedientiam pertinacem imperium transferens ad Latinos, te magnificavit multipliciter ac ditavit, nimis ei visus es hactenus iniqua vicissitudine respondere, Ecclesiam ejus, imo ipsum in ea impie persequendo, quam etsi non virtutis amore, saltem pœnæ formidine debueras in omnibus honorasse, cum facile sit ei, qui aufert spiritum principum, dignam de suis injuriatoribus sumere ultionem. Sed quod non sine admiratione referimus et dolore, te Deo, Deumque tibi, quasi serio volens statuere inimicum, longe in hoc quodammodo inhumanior Pharaone, qui nedum terram sacerdotalem esse voluit liberam et exemptam, verum etiam sacerdotibus faciebat alimenta de publico ministrari ; ministros

[1] Ep. CXCIX. — [2] Ep. CCXL, CCLXXVII. — [3] Ep. CCLXXVI. — [4] Ibid.

(1) Quanquam de Cypriis episcopis Græcis ea statuit Honorius, quæ in ejus Epistola a Raynaldo hic allata leguntur ; jussa tamen Pontificia executioni demandata fuisse vix credo. Collegisse id mihi videor ex Epistola I Germani II, patriarchæ CP. schismatici ad Cypriorum consulta, legenda inter monumenta vulgata a Cotelerio tom. II pag. 473. Ex ea discimus Græcos in Cypro agentes ablegatos suos ad Germanum misisse ; a quo in Synodum ea de re collectam (Nicææ forte) introducti, exposuerunt Latinos in Cypro dominantes tria exigere a Græcis. I. Ut episcopi ipsi, cæterique sacri ordinis Græci *Latino* pontifici se submitterent, in cujus subjectionis argumentum, cogebant sacros Græcorum homines manus inserere manibus *sacerdotum* (nempe episcoporum Latinorum). II. Ne *Romanus* (Græcus scilicet) *ad sacerdotalem honorem promovendus, sive in episcoporum promoveretur, sive ad aliam ordinationem absque* **Latini** *notitia* μὴ δίχα τῆς τοῦ Λατεινοῦ εἰδήσεως (id est, ut ego interpretor, absque Latini ejus loci episcopi assensu) *constitueretur in dignitate ad se pertinente*. III. Græcis a suis episcopis ita jus dicatur, ut a lata sententia fas sit partibus ad *Latinorum archiepiscopum provocare*. Exposuerunt pariter legati luctuosum Græcæ Ecclesiæ per Cyprum statum, cujus archiepiscopum Neophytum Latini expulerant, cum *alter ille eorum* (Latinorum) *archiepiscopus nullatenus alium sustineret audire archiepiscopum*. Ex hac legatorum expositione deduco a Latinis Græcos episcopos per Cyprum toleratos, non in Ecclesiis tantummodo, in quibus nullus Latinus præsidebat episcopus, sed in omnibus indiscriminatim, nullumque e sua Ecclesia expulisse Græcum, nisi unum eorum archiepiscoporum, eamdemque pœnam minitatos fuisse illis episcopis qui subjectionem Latinis recusassent. Quid vero responderit ad consulta illa Concilium, ex eadem Epistola Germani, quæ Synodica est, discimus. Vetat enim patriarcha, ne subjecto Latinis fiat, cætera tolerari posse definit. Data est Epistola anno Græcorum 6731, id est, Christi 1223. Sequente igitur anno statuenda est Synodus schismatica Græcorum, de qua collectores prorsus silent.

MANSI.

ejus, in quibus honorari et sperni se asserit gravibus damnis, et atrocibus injuriis affecisti, abbatias, Ecclesias, et ipsarum possessiones cum pertinentiis earumdem, papates et alia jura Ecclesiastica, mobilia, et immobilia manu nimis avida occupando, etc. »

12. Defigit Pontifex alia in ipsius oculis scelera, ut post hæc temere tentata, ab Joanne card. legato, de quo paulo ante memoravi, iterum ac sæpius ut Ecclesiæ faceret satis admonitus, jussusque, superbia tamen elatus parere recusasset; quam ob causam cum legatus eum anathemate percussisset, ipsiusque ditionem interdicti sententiæ subjecisset, adeo non resipuerat, ut gesta impie aliis majoribus cumulando, præsules et clericos exilio mulctasset, qui eos hospitio excepissent in vincula conjecisset, sanctuaria violasset, sacras reliquias contemptui habuisset, Ecclesiarum agricolas vectigalibus onerasset, quorum facies inustis etiam turpissimis notis fœdasset; demum ubi asperioribus illum verbis perstrinxit, ex Apostolica clementia resipiscenti Ecclesiæ gremium explicat; si vero flectere pervicaciam nolit, significat datam [1] Atheniensi ac Thebano archiepiscopis provinciam, ut interdicto ipsius ditionem percellant, ac tum gravem adeo ab ipso vindictam expetiturum, ut illius magnitudo audientes horrore perfundat.

13. Fregit superbos spiritus is princeps tum divino terrore tum minis Pontificiis correptus, quem rediisse in gratiam cum episcopis atque ad Honorii nutum voluntatemque concordiam firmasse argumento sunt Pontificiæ Epistolæ ad ipsum [2] aliosque [3] anno insequenti exaratæ, quibus illum beneficiis atque officiis plurimis est complexus [4]. Quod vero ad pacis conceptam formulam ab Honorio oratoribus Achaiæ principis exhibitam attinet, ea fuit quam anno superiori retulimus a Roberto imperatore confirmatam, quamque, ut ibi diximus; Pontifex hoc anno ratam firmamque esse constituit [5]. Cujus tamen conditiones biennio post est interpretatus, atque ad mitiorem sensum detorsit, ut Apostolicæ ostendunt litteræ ad Robertum imperatorem datæ [6].

14. *Roberto imperatore Constantinopolitano præsto est, eique Theodorum Comnenum conciliare studet.* — Affectus quidem egregie erga Ecclesiasticos videbatur Robertus, quorum servandis confirmandisque juribus facile assensit, sed ut mollioris erat ingenii atque in tractandis armis parum peritus, sub ipso imperium Constantinopolitanum misere a schismaticis lacerari illiusque splendor obsolescere cœpit : cui Honorius ut de sancita episcopis concordia est gratulatus, ita auxilia flagitanti opera non defuturum est pollicitus.

« Ill. Constantinopolitano imperatori.

« Imperialis celsitudinis litteris per dilectum filium H... Dominici sepulchri Constantinopol. priorem nobis humiliter præsentatis, et ipsorum continentia benigne prout decuit intellecta, super eo, quod per ministerium et sollicitudinem diligentem dilecti filii nostri Joannis tituli S. Praxedis presbyteris card. inveteratam materiam dissensionis et scandali, quæ inimico homine superseminante zizania passa fuerat, pluries recidivam exsufflatam asserens, et extinctam, inter Ecclesiam Constantinopolitanam et imperium pacem, et concordiam tam admirabili, quam amicabili fœdere stabilitam, per easdem litteras astruebas, lætati sumus plurimum et gavisi, ei a quo omne datum optimum, et omne donum perfectum existit, gratiarum referentes uberes actiones. Super eo vero, quod tam te, quam imperium prænotatum circumquaque multipliciter ultra solitum deprimi asseris, et affligi per inimicos fidei orthodoxæ, paterno tibi compatientes affectu, ad honorem Dei et Ecclesiæ, ac augmentum imperii te de ipsis optamus feliciter triumphare.

15. « Ut autem sinceræ dilectionis affectum, quem ad progenitores tuos habuisse dignoscimur in te abundantius derivatum agnoscas, imperialem volumus celsitudinem non latere, quod nos de tuo, et commissi tibi imperii statu prospero solliciti existentes, omnes illos, qui contra te et Constantinopolitanum imperium Græcis adhæserint, ipsisque præstiterint auxilium et favorem, excommunicationis mucrone perculimus, et mandavimus excommunicatos per civitates maritimas nuntiari; nobili viro Huberto comiti de Blandraco, et sociis ejus in subsidium imperii venientibus camdem concedentes indulgentiam, quæ statuta fuit in succursum transfretantibus Terræ-Sanctæ. Tu igitur de gratiæ nostræ favore securus, tuum jactans in Domino cogitatum, et defigens in eo anchoram spei tuæ, ad anteriora jugiter te extendas, pro certo sciturus, quod nos personam tuam sincero in Domino zelantes affectu, auxilium et consilium Apostolicum, in quibus expedierit et decuerit, tibi curabimus efficaciter impertiri. Dat. Later. V kalend. Jul., Pont. nostri anno VI ». Quo etiam die litteras eodem argumento ad proceres, magistratus, virosque nobiles Constantinopolitani imperii scripsit etiam [1], atque etiam eos omnes cohortatus, ut Roberto obsequentes, atque inter sese conjuncti essent : sacro divini timoris jugo subjicerent sese, assuescerentque; quem magno sui damno abjecisse viderentur, unde prima illis salutis spes affulgere deberet, hostibus terrori, reipublicæ munimento defensionique essent : Ecclesiarum jura servarent : prompto animo imperatori parerent, strenueque adessent : cunctos qui adversus illum imperiumque Constantinopolitanum Græcorum partes sequerentur, iisve opem atque auxilium tulissent, a sede, piorum cœtu, concilioque se abigere.

[1] Ep. CCCXXXIII. — [2] Lib. VIII. Ep. XL, XLI, XLII, XLIII, XLIV, XLV, XLVI. — [3] Ep. XXXV, XXXVI. — [4] Ep. XXV, XLVI, LXVII. — [5] Lib. VI. Ep. CCLXXXV, CCXCVIII, CCXCIX, CCC. — [6] Lib. VII. Ep. CXL.

[1] Lib. VI. Ep. CDXLVII.

16. Gerebat tum magno terrore bellum adversus Robertum, ac ditionis suæ limitem latius proferebat Theodorus Comnenus, vir lubricæ fidei atque artibus instructissimus, qui ut antea simulata pietate ad avertendum a se ob conjectum in vincula Petrum imperatorem Latinorum Occidentalium imminens grave bellum, supplex in Ecclesiæ obsequium procubuerat, atque ab Honorio fidelium consortio aggregatus tectusque Apostolico patrocinio fuerat, ita ubi eam procellam dissipatam vidit, ac Latinorum Constantinopolitanorum vires depressas, lacessere ipsos, atque grassari cœpit : quamobrem anathemate defixus contempta religione victorias majori apparatu circumtulit, quem ideo Honorius in litteris salute negata, sed meliora consilia precatus ad pacis fœdera cum Roberto imp. pangenda manere, hortari, ac rogare, simulque laudi tribuere, quod blande humaniterque Joannem cardinalem habuisset ; at hæc a Pontifice audire præstat.

17. « Theodoro Cominiano spiritum consilii sanioris.

« Licet enormiter nos et Ecclesiam Rom. offenderis, dilectum filium nostrum I.. tituli S. Praxedis presbyterum card. ausu sacrilego capiendo, quia tamen, sicut idem rediens nobis retulit viva voce, ipsum devote tractasti, et in liberatione honorasti decenter, personam tuam, nisi per te steterit, quantum cum Deo possumus, diligere disponentes, libenter tuis secundum utrumque hominem profutura provectibus cogitamus ; et utinam nostris consiliis acquiescas, quia, sicut speramus in Domino, nunquam exinde tibi nisi grata poterunt provenire. Sane nobis tacentibus non ignoras, quod res unitæ concrescunt, et dispereunt disgregatæ ; ideoque fit ut discordia homines inter se invicem adversantes, nisi aliter sopiatur, tamdiu in utriusque partis dispendium militet, donec perdat alteram, vel utramque, sicuti e converso concordia nititur ad conservantiam sibi obsequentium, et augumentum.

18. « Quare saluti et quieti tuæ plurimum, sicut nec ipse dubitas, expedire credentes inter charissimum in Christo filium nostrum R.. imperatorem Constantinopolitanum illustrem stabiliri pacis perpetuæ firmitatem quia tibi plurimum erit decens, ut id monitus a nobis efficias, nobilitatem tuam hortamur attente, quatenus provide circumspectans inevitabilia rerum damna, incomparabilia personarum pericula, et animarum irreparabilia detrimenta, quæ tibi ex discordia poterunt provenire Christianissimo imperatori prædicto, sicut Christianus es, te studeas pacis termino copulare ; ita quod bonam de te de cætero fiduciam obtinentes, magis ac magis tibi reddamur favorabiles et benigni, nec si contrarium egeris, cogamur aliud cogitare. Datum Later. VI kalend. Octob. Pontificatus nostri anno VII ». Hæc Pontifex : sed de Theodoro iterum paulo inferius.

19. *Donatio a clero Constantinopolitano Honorio facta.* Perfunctum equidem egregie ac pro dignitate Joannem legationis munere, præter ea quæ attulimus suis locis, indicant litteræ Francorum cleri Constantinopoli agentis, qui grati animi causa summo Pontifice sacroque cardinalium senatui munus quoddam misere cum hujuscemodi litteris :

« Sanctissimo patri ac domino Honorio [1], Dei gratia summo et universali Pontifici, universitas clericorum Francigenarum, partis Francorum Constantinopolitan. salutem et devotissima pedum oscula.

« Cum reverendus pater Joannes tituli S. Praxedis presbyter card. quondam Apostolicæ Sedis legatus, tanquam immobilis Ecclesiæ columna, ad honorem Dei et Ecclesiæ Rom. Ecclesias nostras fideliter ordinaverit, per dilectum filium procuratorem nostrum, magistrum Gilibertum, latorem præsentium mille yperperatas terræ de collata undecima vobis, et sacro cætui cardinalium præsentamus, de quibus yperperatis magister Alexander decanus Thessalon. subdiaconus vester de mandato domini legati yperpera recepit, vobis ea personaliter delaturus ». At quoniam Joannis cardinalis incidit mentio, donationem ab ipso duobus abhinc annis in religiosos S. Praxedis tituli sui viros collatam, et a summo Pontifice, qui eam Apostolicis litteris intexuit [2], hoc anno confirmatam non præterimus. Persimilem donationem a Joanne de quodam Chalcedonensis diœcesis loco canonicis SS. Cosmæ et Damiani in Silice tum temporis factam iisdemque fere verbis conceptam amplectitur aliud Honorii Diploma quo ipsam ratam jubet esse [3] ; sed rursus ad Honorii gesta redeamus.

20. *De orationibus Roberti ad Pontificem.* — Exceptis paterna benevolentia Roberti imp. oratoribus, qui ad flagitanda eliciendaque ex Occidente auxilia venerant, Honorius datis Roberto litteris, quæ secum egissent oratores, significavit [4], gratum illius ob accepta beneficia animum collaudavit, commendavit pietatem, erexit animos, spemque ex circumfusis periculis ipsum feliciter emersurum injecit. Licet in regimine imperii multa tibi objiciantur adversa, nequaquam tamen tua debet magnanimitas perturbari, sed cum quod auro ignis, hoc faciat tentatio viro forti, tua crescat virtus magnifice in adversis, ut clarior elucescens, tuæ faciat latius laudis præconia prædicari, quia etsi mirabiles sint elationes maris, mirabilis tamen Dominus in excelsis, si perfecte in Christo confidis, facile convertit procellam in auram, qui fideles suos tentari non patiens ultra quam valeant sustinere, facit etiam cum tentatione proventum.

21. « Nos quoque tibi nequaquam deerimus, sed in omnibus opportunitatibus assistemus, sicut

[1] Reg. l. VI. Ep. CDLXVI. — [2] Ep. CDXXIX. — [3] Ep. CDLXII. — [4] Lib. VII. Ep. XV.

Apostolicæ Sedis filio speciali. Ideoque serenitatem tuam rogamus, et monemus attente, quatenus tuum jactans in Domino cogitatum, qui nunquam in se sperantes confundit, nullatenus terrearis, sed te fortibus adversariis exhibens fortiorem, atrium tuum potenter studeas custodire, ut tandem omnia, quæ possides, sint in pace, quam cum omnibus hominibus, quantum ex te est, et præcipue cum Latinis existentibus in partibus Romaniæ volumus, et consulimus te servare, cum ex dissensione multa possint imminere pericula, sicut e contrario solent de pace commoda multimoda provenire. Dat. Later. VIII kal. Octobr. Pont. nostri anno VII ». Hæc Honorius ad Robertum quem etiam nonnullis officiis est prosecutus.

22. *Objurgat papa Matthæum patriarcham Constantinopolitanum.* — Inter hæc Matthæus, quem Ecclesiæ Constantinopolitanæ superiori anno prætecerat, multis partibus ab religione officii discesserat, Ecclesiarum res distraxerat, Evangelicæ prædicationis munus neglexerat, in re divina communicarat cum hominibus a fidelium commercio segregatis idque genus alia perpetrarat; quocirca ipsum Pontifex gravissimis litteris [1] arguit, ac minis percellit : « Timemus ne de te dicere nos oporteat : Pœnitet nos hominem hunc fecisse. Cum enim hujus rei gratia te ad Constantinopolitanæ Ecclesiæ regimen vocassemus, ut quasi lucerna super candelabrum luceres in domo Domini, proficiendo verbo tuis subditis, et exemplo, tuusque esset super tuos humeros principatus, ac prodesses potius quam præesses, tu, sicut ad audientiam nostri Apostolatus pervenit, non factus forma gregis ex animo, sed in clero potius dominans, factus es multis offendiculum per exemplum ». Et infra :

23. « Mercenarium te exhibes potius quam pastorem, cum lac et lanam quærens ex ovibus, vagas non reducas ad caulas, nec lentas stimules, et languidas non sustentes, prædicationi minime insistendo, qua ipsas arguere, obsecrare, ac increpare deberes in omni patientia et doctrina. Missarum vero solemnia rarissime celebras, et excommunicatis communicare non metuis, et cum Venetis, ut haberi ex fama publica dicitur, iniisti contra nationes alias illicitas pactiones, et ut quasi velis ab aquilone tuum solitum collocare, excommunicatos A.. legato Apostolicæ Sedis passim absolvis, et appellationibus legitime interpositis ad eamdem deferre contemnis ». Et infra : « Ne igitur tacti dolore cordis intrinsecus dicere compellamur : Delebimus hominem quem creavimus, fraternitatem tuam monemus et exhortamur in Domino, per Apostolica tibi scripta mandantes, quatenus in his et aliis teipsum taliter corrigas et emendes, insistens sollicite officio pastorali, Evangelistæ opus adimplens, ut securim infructuosæ arbori apponere non cogamur. Utinam autem sic objurgatio hæc circa infructuosam ficulneam foderit, fimo correctionis apposito, fructum afferat requisitum, et succidi non debeat in futurum. Datum Alatri XV kal. Jul. Pont. nostri anno VI ».

24. *Imperii Orientales distractio.* — Hoc anno, ne Græcorum res prætereamus, defuncto Theodoro Lascari, Joannes Ducas Batazes sive Vatacius dictus, apud Græcos in imperio successit; cum enim Theodorus imperium arripuisset anno quarto supra millesimum ducentesimum, ut Niceta Choniata testatur [1], Nicephorus vero Gregoras [2] ipsum octodecim annos in imperio affirmet exegisse, Joannis ingressus in hunc annum conjiciendus videtur : qui Joannes Irene Theodori filia in matrimonium ducta, ab eo successor designatus fuerat, quique vir magno ingenio, animi constantia et morum gravitate insignis ab auctore prædicatur. Inflixisse ipsum Roberto sub ipsis imperii initiis gravissimam cladem scribit Nicephorus Gregoras [3]. Alexius enim et Isaacius, qui Lascaris sanguine erant conjunctiores, quam Joannes affinitate successor quæsitus, frementes ira sibi imperium transmissum non fuisse, se ad Robertum contulere, promissisque pellexere, ut Joannem ad transfundendum in ipsos imperium bello peteret, sed cum instructa classe exercitus in Asiam traductus esset in mediterranea loca, quæ paulo ante Henricus imperator Latinis subjecerat, progresso Joannes Vatacius florentissimis cinctus copiis occurrit, initioque prælio magna clade Latinos fudit, ac mox circumjectæ Græcorum urbes occasionem aucupatæ, excusso Latinorum imperio, ultro in Joannis obsequium se contulere, atque ex eo Latinorum res admodum fractas debilitatasque, Græcorum vero se extulisse scribit auctor.

25. Subdit de Theodoro Angelo, qui Demetrio absente Thessalonicam occupavit, atque imperalia insignia corripuit; sed de iis anno sequenti. Regem vero Thessalonicensem per id tempus ad Honorium se contulisse demonstrant litteræ Pontificiæ Tornacensi episc. datæ [4], quibus sacerdotium regis Demetrii capellano confert.

« Honorius, etc.

« Cum charissimus in Christo filius noster Demetrius rex Thessalonicensis illustris in nostra constitutus præsentia supplicarit instanter, ut dilecto filio Eustachio capellano suo providere in aliquo beneficio, divino et suo intuitu dignaremur; nos deferentes regiæ dignitati, ac sperantes quod idem rex imitari debeat progenitorum suorum vestigia qui semper devoti Ecclesiæ Romanæ fuerunt, ejus precibus duximus annuendum etc. Dat. Anag. II id. Martii, Pont. nostri anno VI ». At Theodorus potiundi imperii ambitione æstuans, cum Demetrius Thessalonicæ rex ad contrahenda auxilia venisset in Italiam, ut Gregoras scribit [5], occasione usus, expugnatis pluribus arcibus urbi-

[1] Ep. DCCXXXIV.

[1] Nicet. Chr in Alexio Angelo l. III. — [2] Greg. l. II. — [3] Niceph. Greg. l. II. — [4] Lib. VI. Ep. CCLXXX. — [5] Niceph. Greg l. II.

busque, Thessalonicam regni principem in suam potestatem redegit, ac mox ea victoria elatus imperialia insignia corripere meditatus cum Thessalonicensem archiepiscopum, ut iis ipsum redimerit adducere non potuisset, ea a Bulgariæ archiepiscopo eblanditus, imperatorem se gessit. Ita quatuor imperia ex collapso Orientali erupere, Constantinopolitanum Latinorum, Davidum Comnenorum Trapezuntinum, Lascarorum Nicænum, Thessalonicum Angelorum, quæ demum ob imbecillitatem funditus conciderunt, brevi autem istud postremum stetit; hoc vero anno cœpisse [1] expugnatamque Thessalonicam e Pontificiis litteris ad Tornacensem episcopum exaratis, ac paulo ante a nobis allatis atque ex Nicephora Gregora colligitur.

26. *Friderici Epistolæ ad cardinales et papam de invasoribus Romanæ ditionis.* — Delapsa est ad res Italicas oratio, quas nonnulli Germani proceres turbare moliti sunt. Tyrannidem enim per id tempus in ducatu Spoletano, Rom. Ecclesiæ ditioni obnoxio, occupare moliebatur Bertholdus filius Conradi olim ducis, de quo suo loco memoravi, eique præsto erat Gonzalinus aulæ imperialis dapifer, quorum iniquis studiis Pontifex Ecclesiasticæ immunitatis custos et vindex illico obviam ire, legationem ad Fridericum decernere, ipsum monere, hortari, etiam atque etiam rogare, ut nequissimorum hominum conatus coerceat. Constant hæc ex ejusdem Friderici litteris, quibus tum Honorio papæ [2], tum S. Romanæ Ecclesiæ cardinalibus [3] ostendere nititur, hæc injussu suo ab illis tentata esse, atque ægerrime a se ferri. Sed præstat ipsum imperatorem in hac sua ad cardinales Epistola audire.

27. « Fredericus Dei gratia Romanorum imperator semper Augustus, et rex Siciliæ, dilectis in Christo patribus et amicis suis, dominis V.. Ostiensi, N... Tusculan. episcopis; S. Basilicæ duodecim Apostolorum, T... tituli S. Sabinæ, B. tituli SS. Joannis et Pauli presbyteris, et SS. Cosmæ et Damiani, et P.. S. Georgii ad velum aureum diaconibus cardinalibus, salutem et intimæ dilectionis affectum.

« Alia vice scripsimus fideli nostro G.:.. imperialis aulæ dapifero, quod injuriam illatam dilecto in Christo patri et amico nostro domino R.. Sanctæ-Mariæ in Cosmedin venerabili diacono card. rectori ducatus Spoleti, et juramenta, quæ fuerunt per eumdem dapiferum ad suggestionem Bertholdi filii quondam ducis Conradi ab Ecclesiæ Romanæ fidelibus de ducatu recepta, moleste nos plurimum ferebamus, utpote qui eidem G.. cum discessisset a nobis, duximus specialiter inhibendum, ne aliquid contra Sedem Apostolicam attentaret, vel quidquam præsumeret, unde inter ipsam et nos scandalum, quod absit, contingeret suboriri.

28. « Nunc autem litteris vestris, et discreto ac prudenti viro magistro R. subdiacono, ac notario Apostolico ad nos nuntios destinato (nimirum ab Honorio papa, ut Fridericus aliis litteris postremaque hac Epistola testatur) qua decuit affectione receptis, factum hujusmodi tanto molestius tulimus, quanto manifestius nobis innotuit detestandæ illius dapiferi temeritatis excessus, et quanto minus credidimus quod rem tam arduam, quæ adeo nobis displicere deberet, absque nostra conniventia attentaret. Porro cum nonnulla unquam ratione velimus, quod mater nostra Rom. Ecclesia, cujus tot recolimus beneficia, per nos, aut nostros leviter se reputet offensam; prænominato dapifero sub pœna gratiæ nostræ districte præcipiendo mandamus, quatenus quæcumque in marchia attentata sunt et ducatu, non differat revocare, ac nequaquam de cætero similia præsumpturus Ecclesiæ balivos, suis amotis, restituat bannum relaxando, cui omnes supposuit, qui non jurarent eidem, et quæ recepta sunt ab eorumdem locorum hominibus juramenta.

29. « Præterea super prædictis omnibus contra Sedem Apostolicam attentatis, eam sibi satisfactionem exhibeant, quod liquido cognoscatur hæc nobis nolentibus præsumpta fuisse, ac nos indignationem, quam ex hoc adversus ipsum concepimus, mitigemus. Quocirca paternitatem vestram affectuose duximus exorandam, quatenus congrue velitis favore prosequi exuberantem ad Rom. Ecclesiam nostræ devotionis affectum; quo ita studemus nostrum imperium Sedi Apostolicæ coaptare, ut debeamus semper, quantum in nobis est, inter Ecclesiæ ubera retineri. Ut autem plenius et nitidius exhiberemus quem ad Apostolicam Sedem habemus devotionis ardorem, juxta voluntatem præfati nuntii Apostolici, in marchia et ducatu mandavimus negotium expediri. Dat. apud Joham XXII Novemb. XI Indictione ». Insertæ sunt Pontificio Regesto litteræ tum ad Gonzalinum [1], quas Fridericus se scripsisse memorat, tum ad Bertoldum [2] primum nequitiæ auctorem, tum ejusdem sententiæ ad Spoletani ducatus [3] et marchiæ [4] populos exarasse.

30. Præterea Fridericus oratores suos ad Apostolicam Sedem cum aliis litteris misit [5]. Verum Gonzalinus nequaquam imperata perfecit, quod locum suspicioni dedit, multisque ansam admonendi Pontificis, Fridericum jussa revocasse. Quod cum accepisset princeps idem a magistro domus S. Mariæ Theutonicorum, quem Honorius ad eum miserat questum vel infidelitatem vel moram, per litteras [6] apud Apostolicam Sedem hac se ratione excusare conatus est, nempe nolle se Ecclesiæ juribus detrimentum ullum inferri, ac Deum testem nihil ab ipso contra ejus litteras, ac jussa per dictum supra Roffridum subdiaconum nota-

[1] Hon. l. VI. Ep. CLXXX. — [2] Lib. VII. Ep. XLII. — [3] Ep. XLI.

[1] Reg. loc. cit. Ep. XLVI. — [2] Ep. XLV. — [3] Ep. XLVII. — [4] Ep. XLVIII. — [5] Ep. XLIII, LIV. — [6] Ep. LV.

rium Apostolicum transmissa attentatum esse, ut de hac re ne cogitaverit quidem: postremo ut sciat Pontifex, sibi delata a veritate prorsus abhorrere, Gonzalinum ipsum cum paulo ante memorato magistro mitteret, quo Apostolica mandata sine mora exequatur. At suspicionem de Friderico postea auxit, Gonzalinum adhuc cunctatum imperia non peregisse, quocirca merito excandescens Pontifex Theutonicorum fratrum magistrum iterum cum vehementioribus litteris ad imperatorem misit, qui nuntius insequenti anno ineunte ab ipso id responsi[1] retulit.

31. « Sanctissimo patri domino suo Honorio, Dei gratia sacrosanctæ Rom. Ecclesiæ summo Pontifici, Fredericus eadem gratia Romanorum imperator semper Augustus, et rex Siciliæ, salutem et reverentiam, tam debitam quam devotam.

« Cum super iis, quæ Gonzalinus dapifer noster, et Bertholdus filius quondam ducis Conradi, ac eorum complices in marchia Anconitana, et ducatu Spoletano fecerunt, ad nos magistrum Roffridum subdiaconum, et notarium vestrum, et litteras misissetis, statim dapifero ipsi sub pœna gratiæ nostræ scripsimus, ut quæcumque per ipsum et quoscumque alios facta essent nomine nostro in partibus supradictis, tanquam nobis nolentibus attentata non postponeret revocare. Quod cum non fecerit, ipso ad nostram præsentiam veniente, nos indignati plurimum et turbati, quia nostris videbatur jussionibus illusisse, ac aliquibus præstitisse materiam suspicandi, quod contra litteras de revocatione illorum dapifero memorato directas mandatum aliud fecissemus, quod testis est nobis Deus, in cor nostrum etiam non ascendit ». Et infra:

32. « Nos enim banna proposita, juramenta recepta et quæcumque alia per dapiferum eumdem, et alios nomine nostro in marchia et ducatu facta sunt, evacuamus et relaxamus omnino, et universis de eisdem partibus ea mandavimus non servare. Præterea ut nullus de cætero excusationis sit locus, si quod mandatum, si qua scripta, vel nuntii nostro directi nomine præsentibus contrarii apparerent, tam mandatum, quam scripta, et nuntios decernimus non valere. Cum satis jam perpendi valeat et cognosci, quod facto, vel verius præsumptioni dapiferi supradicti, et complicum suorum nequaquam consensimus, sed illud potius nimis graviter tulimus et moleste, ac in eodem simus solidati proposito, ut nihil unquam velimus facere contra Rom. Ecclesiam, licet ab ipsa etiam provocati, ex quo lædi a nobis se reputet, vel ostendi, paternitati vestræ supplicamus attente, quatenus nos tanquam Ecclesiæ Romanæ filium devotissimum, et sinceræ devotionis alumnum firmissime teneatis: super omnia enim cupimus eos, qui ante nos fuerunt, quantumcumque Sedis Apostolicæ devotos non solummodo imitari, sed etiam ampliori Ecclesiæ Romanæ devotione ac honorificentia superare. Datum apud Prechmam I die Januarii, XI Indict ». Hactenus Fridericus; leguntur etiam litteræ[1] ad populos Spoleti ducatus Marchiæque, quarum hic meminit. Hoc anno injurias suas apud Fridericum cum questi essent Ecclesiastici Siciliæ viri, ad laicorum tribunalia se trahi, atque a principibus illis regisque ministris, malis multis affici, vectigalibus onerari, acerbissimisque exactionibus vexari opprimique, ipse iniquis illis hominibus imperavit[2] ut ni indignationis suæ vim experiri vellent, ab ejusmodi injuriis abstinerent: velle se tum Ecclesiis, tum Ecclesiasticis regni sui viris jura omnia illibata manere, eaque libertate et immunitate frui, quæ apud illos Guillelmi Secundi regis religione ac liberalitate vigebat.

33. *In Parentium aliosque Ecclesiarum jura invadentes animadvertit Honorius.* — Quod ad Raynerium S. R. E. cardinalem Spoletan. ducatus rectorem attinet: quanta in tuendis Ecclesiæ juribus pertulerit, Honorii ad Senenses adversus Parentium et Andream fratres, cives Romanos ejusdem cardinalis insectatores, litteræ docent[3]. Aucti fuerant ii amplissimis a Pontifice honoribus ac muneribus decorati, atque in tantam prorupere audaciam, et tot injuriis clementiam Apostolicam lacessivere, ut Ecclesiastica fulmina ex Pontificiis manibus in suum caput extorserint. Ac Parentius quidem alteri Parentio Romano civi, qui Urbevetere dum comprimendis hæreticis incumberet, pro fide sanguinem fuderat, longe dispar, non sine gravissima susceptæ hæreseos suspicione ac infamia Lucana urbe, in qua præfecturam gerebat, episcopum et clerum expulerat, baptismique ac pœnitentiæ sacramenta porrigi vetuerat, et virum probum ob expiata sacra confessione crimina multa affecerat. Alter vero, nimirum Andreas, R. cardinali S. Mariæ in Cosmedin, ducatus Spoletani præsidi, ob administrata defensaque Ecclesiæ jura mortis terrorem incusserat, ipsiusque administros spoliarat sauciaratque. Nefarios ergo homines, qui nobilitatem fœdarant criminibus, anathemate perculit, scriptisque Senensibus magistratibus, aliarumque urbium præfectis litteris voluit, ne quis illorum commercio se contaminaret.

34. Adversus Lucanos vero, qui una cum Parentio semel iterumque ab ipsis prætore creato in Ecclesiarum bona invaserant, qui Ecclesiasticos viros durissime vexaverant, qui episcopum et clerum civitate exegerant, qui in deterius ruentes interdicti sententiam in se latam contemnebant, Pontifex ad Januenses scriptis litteris hæc decernit[4]: « Universitati vestræ sub obtentu gratiæ divinæ ac nostræ, per Apostolica scripta firmiter injungendo mandamus, quatenus dictos cives, donec præfatum Parentium a regimine suæ civi-

[1] Ep. LXIV.

[1] Ep. LXV, LXVI. — [2] Reg. Hon. l. VI. Ep. CCCLII. — [3] Ep. CCCXL. — [4] Lib. VI. Ep. CCCXLI.

latis ejecerint, et..... episcopo et clero Lucano cum honorificentia debita revocatis, eis de damnis et injuriis, ac Apostolicæ Sedi de contemptu satisfecerint competenter, nullatenus receptetis, nec a vestris permittatis civibus receptari, nullumque cum eis exerceatis vel a vestris exerceri permittatis commercium vel contractum, nec eis solvi debita permittatis, nihilominus bona eorum, quæ ad terram vestram evenerint facientes interim detineri. Si qui vero, hujusmodi mandatum scientes, aliquos de prædictis civibus interim scienter in suis hospitiis receptaverint, vel tenuerint, aut contraxerint cum eisdem, aut debita ipsis persolverint, hoc ipso sint excommunicationis vinculo innodati ».

35. Post hæc cum Parentium et Lucanos admissorum scelerum pœniteret, et misericordiam ab Apostolica Sede, episcopi et cleri opera, demisso animo postularent, pater optimus ejus in terris vicem gerens, de quo scriptum est [1] : « Nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti », illos Ecclesiasticis censuris ab episcopo ipso et priore S. Fridiani ac Petro canonico Lucensi solvi jussit [2]; ea tamen lege, ut plebiscita omnia, improbasque consuetudines cum Ecclesiæ libertate pugnantes, et canonicarum imperialiumque sanctionum auctoritati derogantes penitus abolere jurejurando interposito pollicerentur : latas post clericorum discessum contra ipsos eorumque Ecclesias sententias revocare, acta rescindere, castra, rura, loca, possessiones, bonaque alia ac jura Ecclesiastica ab omni onere, violenta exactione, vectigali, idque genus aliis immunia perpetuo servare, Ecclesiarum bona non modo non invadere, verum invasores pro viribus arcere, Ecclesiasticæque libertatis tum Apostolica, tum imperialia privilegia sarta tecta habere ; denique Ecclesias in integrum restituere, ac male percepta Ecclesiasticis viris reddere. Per quod etiam tempus resipiscentes cives Fanenses ob eversam Forosemproniensem Ecclesiam Christi fidelium commercio jam ante interdictos absolvi imperat [3].

36. Nec solum adversus Lucenses, sed in alios quoque Romanæ aliarumve Ecclesiarum jura invadentes, Honorius invehi et animadvertere est compulsus, atque iterum latæ adversus Ubaldum, fratrem, fautoresque, qui Sardiniam infestarent, sibique per summam tyrannidem vindicarent, anathematis sententia comprehendere [4]. Prætores insuper Mediolanenses [5] qui archiepiscopum suum insequerentur, et exulare cogerent, eique necem inferre molirentur, tum Cremonenses [6], qui monachos S. Savini Placentiæ perquam inhumaniter tractaverant. Ad hæc graviter reprehendit, tum Papienses [7] quod nonnulla Ecclesiæ bona usurpassent, decretaque libertati Ecclesiæ adversantia edidissent, tum Fesulanum episcopum [1], quod obedientiam a monasterio Vallis-Umbrosæ Apostolicæ tantum Sedi obnoxio exegisset. Neque illud hoc loco prætereundum silentio, Pontificem ipsum conatus filiorum Azolini (Ezelini), Opitergium occupantium, a patriarcha Aquileiensi [2] atque aliis [3] comprimendos curasse.

Per idem tempus cum Placentinus episc. in Urbem ad Apostolorum limina quotannis hyberno tempore non sine maximo incommodo venire teneretur, nuntiumve mittere, atque ab Apostolica Sede petiisset, iter hoc in mitius tempus differret, ejus postulatis precibusque morem gessit [4], mense Maio ad id constituto.

37. Cum vero de sacris Apostolorum liminibus perlustrandis inciderit mentio, abs re non erit illud referre, quod de muliere energumena in æde B. Petri a dæmonis vexatione liberata narrat Cæsarius [5] : « Mulier quædam in Briseke satis crudeliter hoc anno (nimirum 1222, quo auctor scribebat, ut ex ipso supra [6] indicavimus), vexabatur. Hanc diabolus, cum esset quinquennis hoc ordine intravit; die quodam cum lac manducaret, frater ejus iratus dixit : Diabolum comedas in ventrem tuum; mox puella sensit ejus ingressum, et usque ad maturam ætatem ab illo vexata est; hoc anno primum meritis Apostolorum Petri et Pauli, quorum limina visitavit, liberata est ». Hæc auctor, atque alia ad hoc tempus spectantia, quæ eorum cupidus lector ab ipso petere poterit [7].

38. *Indulgentiæ concessæ invisentibus Ecclesiam S. Mariæ-Majoris.* — Sed ad Honorium regrediamur, qui hoc ipso anno indulgentias S. Mariæ-Majoris Basilicam statutis diebus invisentibus ab se, aliisque Romanis Pontificibus concessas, Apostolicis litteris confirmavit [8] : « Devotio, quam habemus ad gloriosissimam Dei genitricem Mariam semper virginem nos inducit, ut ea quæ ad honorem statuuntur ipsius, totis viribus amplexemur. Unde ne unius anni et quadraginta dierum a felicis recordationis Xysto III in die consecrationis Basilicæ S. Mariæ-Majoris, ac unius anni et quadraginta dierum a Clemente III solemnitate consecrationis ejusdem, quando lapidem altari majori superposuit consecratum, ab ipso festo consecrationis usque ad Octavas Assumptionis ejusdem beatæ Dei genitricis Mariæ, prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus, necnon et unius anni et quadraginta dierum a nobis, vestigiis inhærentibus eorumdem, ab eodem festo consecrationis usque ad dictas Octavas omnibus singulis devote accedentibus ad Ecclesiam memoratam concessæ indulgentiæ possint ab aliquibus processu temporis in dubium revocari, easdem indulgentias præsenti paginæ præcepimus annotari ; et

[1] 2. Pet. III. — [2] Hon. l. VII. Ep. XXX. — [3] Ep. VI. — [4] Ep. CLXXXVII. — [5] Ep. CLXXII, CDXV. — [6] Ep. CCCXCVI. — [7] Ep. CCCLXXIII.

[1] Ep. CCLXVI. — [2] Lib. VII. Ep. CXCIII. — [3] Ep. CXCII. — [4] Lib. VI. Ep. CLII. — [5] Cæs. l. V. c. 26. — [6] Lib. X. c. 48. an. 1221. — [7] Cæs. l. VII. c. 5, 25, 40, 42. l. VIII. c. 13, 53. l. IX. c. 9, 28. l. X. c. 41. l. XI. c. 29, 37. l. XII c. 58. — [8] Hon. l. VI. Ep. CDLXXXI.

eas auctoritate Apostolica confirmamus et præsentis scripti patrocinio communimus. Dat. Lateranensi XIV kal. Aug., Pont. nostri anno VI [1] ». Cæterum de Honorio ipso hæc quoque in Pontificio Regesto leguntur [2] : « Istos dominus Honorius papa III consecravit (anno nimirum consecrationis suæ sexto, qui ad nonum diem kal. Augusti hujus anni extenditur), archiepiscopum Beneventanum, episc. Norwicensem, episcopum Ortanum, episcopum Belvacensem ».

39. *Terræ motus in Italia.* — Hoc anno terra ingenti concussa motu, plura Italiæ loca diruta ac solo æquata fuere, quibus de rebus Godefridus [3] hæc Annalium monumentis tradidit : « In Longobardia talis terræ motus fuit ipso die Natalis Domini per duas hebdomadas quotidie bis perdurans, ut in pluribus locis ædificia et Ecclesias everteret, hominesque cum sacerdotibus opprimeret, Brixiam quoque civitatem fere totam cum populo obrueret, rupes de montibus evelleret, castra dejiceret, et sic inauditas calamitates et miserias perpetraret. Romæ etiam terra mixta sanguine visa est de nubibus pluere ». Hactenus ille, qui Coloniam etiam III id. Januar. magno terræ motu quassatam tradit. De terra sanguine mixta cælo missa adstipulatur Parisius : quamvis pluviam hanc insequenti anno de cælo delapsam litteris commendarit. Quod ad terræ motum pertinet, iis consentanea scribunt alii. Cæsarius vero auctor est [4], Brixiæ tum supra duodecim hominum millia interiisse, Mediolanenses vero periculo conterritos, urbeque egressos, octo dies eoque amplius in tentoriis moratos. Quidnam vero in Cypro per idem tempus evenerit, hujusmodi verbis enarrat [5] : « In anno præsenti, qui est millesimus ducentesimus vicesimus secundus ab Incarnatione Domini, sicut narrant quidam de eisdem partibus venientes, duæ civitates in Cypro a terræ motu corruerunt : in una vero illarum, dum episcopus in altari staret, missamque celebraret, Ecclesia tremefacta cecidit, et tam ipsum quam reliquum populum extinxit ». Hæc porro, quantum ex iisdem auctoribus colligitur, anno superiori extremo inchoata in hunc protracta fuere : quamvis Patavinus monachus [6] ea ad consequentem annum rejiciat. De hujusmodi etiam terræ motu meminit Honorius papa litteris [7] de Guillelmo episcopo Eboracensi inter sanctos referendo proximo anno Aprilis mense ineunte in Angliam missis, dum ait : « Nuper namque in pluribus locis Dominus terram tangens et faciens eam tremere, multos conterruit ad salutem ».

40. *Livoniæ Christianis consulit Honorius, episcopos Germaniæ in multis arguit.* — His expositis restat ut res Septentrionales percurrat oratio. Non solum Honorius adversus Sarracenos Hierosolymitana loca occupantes violantesque, verum adversus alios quoque Christianæ et Catholicæ fidei perduelles crucesignatos hoc anno monitis ac jussis suis impulit. Fideles, qui nuper in Livonia Christianam religionem susceperant, infestabant atque acriter ethnici illarum regionum ; quamobrem summus Pontifex Christi fideles Saxones litteris suis [1] in impios inflammavit, et in Livoniam adversus illos proficiscentibus, eam peccatorum veniam indulsit, quæ ab Œcumenica Synodo subsidio Terræ-Sanctæ euntibus tributa erat. Tum graviter in Templarios invehitur [2] qui Livones recenter ad Christum traductos, de quibus modo memoravi, magna cum eorum offensione vexarent et iniqua alia perpetrarent. Deinde judicium, quod ferro candenti cum recens baptizatis in Livonia temere exercebatur, penitus removendum decernit [3]. Post Ruthenorum quorumdam audaciam cohiberi jubet [4], qui Græcos ritus in eam provinciam inducere conarentur.

41. Ad excolendos sacrarum litterarum scientia Ecclesiasticos perpoliendosque Eberhardo Salisburgensi archiepiscopo cujusdam monachi assumendi potestatem permisit [5], qui ex præscripto generalis Concilii canonicos Ecclesiæ illius theologicis institutis erudiret, quo sacras conciones habere ac partas cœlestis doctrinæ opes postea in populos transfundere possent. Dein archiepiscopum Magdeburgensem, ejusque suffraganeos sacrificiis interdicere, atque a reliquo fidelium cœtu et communione sejungere jubet [6] nequissimos ac sævissimos quosdam, qui abbatem Niemburgensem oculis orbarant ac mutilarant : nonnullis vero Coloniensis diœcesis Ecclesiasticis viris injunxit, ut Lotharingiæ ducem [7] perpellerent ad satis præposito S. Mariæ ad Gradus faciendum, a quo ad Apostolicam Sedem properante, et in vincula a se conjecto ducentas marchas una cum jurejurando eas non repetendi extorserat. Quod rursus attinet ad Magdeburgenses res ; construebatur [8] ibi per id tempus magnis sumptibus nobilissimum S. Mauritii templum, cujus fundamenta Ugolinus Ostiensis episc. ac Leo S. Crucis presb. card. Apost. Sedis legati jecerant ; cumque ad perficiendum illud opes deessent, Honorius cunctis Christi fidelibus sacra confessione expiatis criminibus eamdem Ecclesiam festo martyris die, vel etiam infra Octavas lustraturis, et pecuniam et subsidia pro opere perducendo collaturis quadraginta dies ex injuncta ipsis pœnitentia remisit. Interea Gregorio Crescentio S. R. E. diacono cardinali et Apostolicæ Sedis in Germania legato vetuit, ne Pragensem episcopum Bohemiæ regnum ingredi cogeret, nisi antea episcopi securitati cautum esset.

42. *Ungariæ regem ab indebito juramento solvit.* — Eodem anno postulatus ab Andrea Pannoniæ rege, ut fidem suam, quam multiplici ju-

[1] Lib. VII. Ep. XXXVII. — [2] Reg. Hon. l. VII. post Ep. CDLXXX. — [3] God. in Annal. an. 1222. — [4] Cæs. l. X. c 49. — [5] Ibid. c. 48. — [6] Monach. Pat. Chr. 1223. — [7] Honor. l. VII. Ep. CXII.

[1] Lib. VI. Ep. CLXXXI. — [2] Ep. CCXVIII et CCXX. — [3] Ep CCX. — [4] Ep. CCXXI. — [5] Ep. CCXXIV. — [6] Ep CCXXXVIII. — [7] Ep. CCXLIV. — [8] Ep. CCCLXII.

risjurandi nexu ad eximendum e vinculis filium improbis hominibus vel invitus obligaverat, solveret, id ei responsi dedit Pontifex [1]: « Nuper ex parte tua fuit propositum coram nobis, quod cum dudum regi nato tuo secundo genito ad regnum Galitiæ sibi datum per venerabilem fratrem nostrum Strigoniensem archiepiscopum, auctoritate Sedis Apostolicæ coronato in regem... filiam nobilis viri... ducis Poloniæ matrimonialiter copulasses ; tam a te quam ab ipso duce corporali juramento præstito, quod neuter vestrum dissolvi hujusmodi matrimonium procuraret, quinimo regem prædictum in obtinendo regnum ipsum defenderetis toto tempore vitæ vestræ, casu sinistro accidit regem ipsum cum sponsa sua et pluribus aliis viris nobilibus a tuis hostibus capturari, et tamdiu extra regnum ipsum mancipatos custodiæ detineri, donec necessitate compulsus, cum ipsos aliter liberare non posses, juramento præstito promisisti, quod et... filio tuo tertio genito concesseris ipsi regnum præfatum... filiam nobilis viri Misozlau matrimonialiter copulares, super quo utique Apostolicæ provisionis suffragium postulasti.

43. « Nos igitur hac et aliis petitionibus tuis in præsentia fratrum nostrorum diligenter expositis, de ipsorum consilio juramentum hujusmodi in eo duntaxat, quod regnum prædictum alii regi auctoritate Apostolica coronato primo concessum tetigisse videtur, tanquam illicitum et primo juramento contrarium decrevimus non tenere. In eo vero quod spectat ad aliud matrimonium contrahendum, expedire non videmus, ut absolvaris a nobis. Cum enim, sicut accepimus, præfatus filius tuus, et filia supradicti M,. in minori existant constituti ætate, antequam ad nubiles annos perveniant, tibi cautius et consultius provideri poterit in hoc casu. Super eo autem, quod causam, quæ vertitur inter te et charissimam in Christo filiam nostram Constantiam Romanorum imperatricem semper Augustam et reginam Siciliæ, ad nostram petisti audientiam revocari ; noveris nos eidem imperatrici nostras super hoc litteras destinasse, credentes, quod et ipsa velit libenter, ut idem negotium ad Apostolicæ Sedis remittatur examen, etc. Dat. Lat. VI kal. Febr. Pont. nostri anno VI ». Quibusdam etiam præsulibus Ungaris de contractis Belam inter ac Græcorum regis filiam sponsalibus, inquirendi provinciam demandavit [2], cum iis solvi Ungarus a Pontifice flagitaret : inde vero Apostolicis litteris ad cunctos Pannoniæ episcopos in regis gratiam missis, perduellium conatus reprimi jubet [3]. Cæterum quamvis Andreæ regis jussu filius regni insignia acceperit, ipsi tamen regi omnes fidos obsequentesque esse imperavit.

44. *In Albigensium hæresim recrudescentem incitat regem Galliæ.* — Hoc interim spatio hæretici Albigenses motus in Galliis excire, omnia perturbare, orthodoxos insequi et vexare, Catholicam religionem afficere contumeliis, proterere, sacra denique inquinare, conculcare ac polluere [1]; quamobrem Honorius Francorum regem, principes populosque adversus illos excitare, inflammare, impellere ; ad posteros enim transfusæ sunt Apostolicæ litteræ [2] ea de re exaratæ, quarum ad regem datas afferemus : « Nosti, fili charissime, quantum his temporibus sancta Ecclesia, peccatis nostris exigentibus, graviter sit concussa, maxime circa partes Albigensium intra terminos regni tui. Hæretici manifeste impugnant Ecclesiam Dei, et aperte prædicant contra fidem nostram, scholas infidelitatis tenentes, et episcopos suos contra nostros in totius sanctæ Ecclesiæ dedecus erigentes. Quantum autem laboraverit Romana Ecclesia ad exstirpandam de regno tuo pestem illam, non tantum per censuras Eccles. verum etiam auxilium temporale in personis et rebus, quod potuit, impendendo, ad tuam et omnium fere notitiam credimus pervenisse.

45. « Scire autem debes, fili charissime, quod sæcularis potestas tenetur rebelles gladio materiali comprimere, quos spiritualis gladius non potest a sua malitia cohibere ; et quod principes terrarum debent purgare malis hominibus terras suas, ad quod etiam si negligentes extiterint, a sancta Ecclesia de jure possunt compelli. Cum igitur aliis principibus scribamus, ut purgent ab hæreticis terras suas, et pestis illa in regno tuo solito acrius invalescat, ut jam videantur inimici fidei, quod dolentes referimus, prævalere, et infideles de fidelibus triumphare, tuam decet excellentiam, si honori tuo, et saluti animæ tuæ vis, sicut teneris, consulere, dictos hæreticos de regno tuo cum ipsorum fautoribus tam potenter, quam celeriter expugnare ; ne si diutius differas, fides ibi omnino pereat, illud residuum terræ, quod tenent Catholici, amittatur, et quod timendum est, pestis illa ad loca etiam tibi proxima se transfundat : quantum autem Ecclesiæ Dei, ac toti regno tuo possit inde periculum imminere, tuam discretionem non credimus ignorare.

46. « Ne igitur tuo defectui, vel nobis, qui te ad expellendum dictos hæreticos debuimus excitare, sicut multoties improperatum est, nobis fidei submersio possit aliquatenus imputari, excellentiam tuam rogamus attentius, et exhortamur in Domino, quantumcumque possumus affectu, de communi fratrum nostrorum consilio requirentes, et in tuorum remissionem peccaminum injungentes, quatenus terram illam totam, quam in partibus illis a te in feudum immediate comes tenuit Montisfortis, cum eam comes ipse non sufficiat defensare, et jam obtulerit eam tibi, sicut per solemnes nuntios, et fide dignos... Nemausen. et... Bitteren. episcopos, et per litteras ipsius comitis, quas inde confectas vidimus, nuper nobis

[1] Ep. CCIV. — [2] Ep. CDI. — [3] Ep. CDIV. et l. VII. Ep. LII.

[1] Cæs. l. v. c. 21. — [2] Ep. CCCXCV, CCCLXXXIII.

innotuit, in dominio tuo accipias, a te et hæredibus tuis libere deinceps et quiete in perpetuum possidendam, et ad relevationem dicti negotii nobiscum cito et viriliter, sicut regiam decet magnificentiam, te accingas, ita tamen, quod terræ illius dominium extra manum tuam, aut filiorum tuorum nullatenus alienes ». Certe ditionem Raymundi comitis Tolosani, Albigensium patroni, ademptam ipsi fuisse, et Simoni Montisfortis comiti Catholicarum partium piissimo ac strenuissimo duci adjudicatam a Lateranensi Synodo suo loco dictum est ac papa Honorius testatur [1]; qui pergit :

47. « Pro certo autem scias, quod Raymundum quondam Tolosanum comitem, et filium ejus cum eorum fautoribus dudum excommunicavimus, nec ad emendationem, licet benigne admoniti, volunt, ut debent, sed contumaciter in sua malitia perseverant. Ad promotionem vero hujus negotii tam de vigesima, quæ propter hoc colligitur, et indulgentiis iis, qui contra Albigen. crucem assumpserint, faciendis, quam de protectione et defensione terræ tuæ, si aliqui, quod absit, in te vellent insurgere, quandiu vacaveris huic negotio Jesu Christi bona fide, consilium quod poterimus, et auxilium impendemus. Dat. Alatri II id. Maii, Pontif. nostri anno VI ». Hactenus ad regem Pontifex : cujus etiam de vigesima cogenda atque ad bellum adversus hæreticos conferenda plures Epistolæ extant [2].

48. Quod ad Raymundum seniorem pertinet, cujus in recitatis modo litteris meminit Honorius, Tolosam, ut dictum est, occupaverat, atque hoc eodem anno repentina morte Augusti mense ereptus est, Ecclesiastica sepultura privatus, qua nondum Bernardi tempore donatus et cohonestatus erat, qui hæc omnia litteris consignavit [3], quique eum Ecclesiæ Dei adversarium et Satanam appellat. Eo extincto Raymundus filius de pace cum comite Montisfortis ineunda agitare cœpit, de qua scripsit etiam Honorius tum ad regem, tum ad episcopum Portuensem [4]. Prætereundum vero non est, hoc anno Septembri mense cometam apparuisse, quem monachus Patavinus [5], proximum Philippi Francorum regis obitum portendisse ait, idemque Philippi Gestorum scriptores [6] tradidere. Addit Cæsarius [7] ad duas hebdomadas post occasum solis visum mole admodum ingenti emicuisse, Judæos vero Messiæ prænuntium esse arbitratos. Sed ineptiis Judæorum relictis, ad graviora nos conferamus.

49. *Agitur de variis canonizationibus.* — Rogatus Romanus Pontifex ab episcopo Diensi, uti sanctorum Catalogo adscriberet Stephanum ejus decessorem, qui innumeris miraculis coruscaret, et ad cujus tumulum maximi hominum concursus ex variis Christiani orbis regionibus fierent, episcopum Portuensem legatum paulo ante memoratum diligentissime jubet [1] inquirere de servi Dei vita, obitu, rebus admirandis ante et post mortem editis, et circumstantiis aliis ; seque certiorem facere ; apposita est Apostolicis litteris dies nona kal. Novembris. Ante vero ineunte anno abbati et conventui Molisnensibus permiserat [2], ut beatum Robertum, cujus reliquiarum opera, quæ apud ipsos quiescebant, res miræ patrabantur, solemni in eadem Ecclesia ritu cæremoniisque colerent. Inde paucis interjectis diebus, corpus S. Ugonis ab Innocentio Secundo inter sanctos relati, in honorificentiorem locum transferendi potestatem fecit [3]. Studuit [4] etiam hujus sanctissimi episcopi successoris opera ad purioris vitæ sanctitatem obsoletos clericorum mores revocare. Tum uxoratos sacerdotiis omnibus sine ulla recuperationis spe exui jubet, datis episcopo Wigorniensi [5] litteris, quæ cum in jure Pontificio extent [6], prætermittimus. Stephano vero S. R. E. cardinali archiepiscopo Cantuariensi [7] eos, qui ad Apostolicam Sedem appellassent, tueri ac defendere jussit.

50. *Lusitanum regem Bracharensi archiepiscopo conciliat, Aragonii pietatem laudat.* — Nec defuit Bracharensi archiepiscopo Apostolicum patrocinium, quem cum Lusitanus rex hostili furore insectaretur, Honorius regis iras emollire atque ad religionem officii principem ferocientem revocare est conatus.

« Honorius episcop. servus servorum Dei..... illustri regi Portugalensi, spiritum consilii sanioris. Etsi venerabili fratri nostro..... Bracharensi archiepiscopo persecutionem propter justitiam patienti, tanquam nobili Ecclesiæ Dei membro, ex intimo mentis compatiamur affectu, ex eo tamen exspectantes consolationis solatium incunctanter, qui clamantes ad eum in tribulatione justos exaudiens, non solum eos misericorditer liberat, verum etiam potenter exaltat, nobis non indigne blandimur, quod sicut nunc tribulationis, ita et gloriæ tandem ejus erimus participes et consortes : sed tibi gravius, si tamen ipse doleas, condolemus, imo dolemus gravissime, quod non doles te pro manifestis et enormibus culpis tuis, Petri gladio medicinali percussum, qui sicut humilibus et devotis revertentibus ad percutientem se, qui vulnerat et medetur, causa evidens est salutis, ita perversis, qui percussi non dolent, et attriti renuunt accipere disciplinam, perditionis est occasio manifesta. Utinam autem, ne fiat incurabilis plaga tua, et eo insanabilis, quo insensibilis habeatur, saltem amodo te dolens, non hactenus doluisse inspicias, nec despicias quam graviter tuo displiceas Creatori, qui cum inter alia gratiæ suæ dona te ad regni solium sublimavit, ut te ac subditos tuos ad

[1] Ep. CDLXXXVI. — [2] Ep CCCLXXVIII, CCCLXXXII, CCCLXXXIII. — [3] Bern. in Chron. Rom. Pont. Com. Tolos. an. 122. — [4] Honor. l. VII. Ep. XXIII. — [5] Monach. Pal. Chr. l. I. anno 1222. — [6] Rig. de Gest. Phil. Aug. Franc. reg. Guill. Brit. Philippid. l. XII. — [7] Cæs. l. X. c. 20.

[1] Ep. XXVII. — [2] Lib. VI. Ep. CXXXII. — [3] Ep. CLXX. — [4] Ep. CCLVII. — [5] Ep. CCXC. — [6] Cap. ex parte. Ex de offic. Vicar. — [7] Ep. CCCXIII.

ejus regeres famulatum, te sibi sentit publice rebellantem; dum unicam Christi sponsam, Ecclesiam scilicet, immaniter persequens, prædictum archiepiscopum ministrum ipsius, vel ipsum potius in ministro indesinenter affligis, et ab Ecclesia propria proturbatum continuare jamdiu exilium compulisti. Et licet te nostris litteris monuerimus diligenter, et per venerabiles fratres nostros Palentinum, Astoricensem, et Tudensem episcopos mandaverimus commoneri, ut memorato archiepiscopo de illatis damnis, et irrogatis injuriis satisfacere competenter, tu tamen seductus pravis consiliis perversorum cor tuum exhibens durius adamante monitis acquiescere contempsisti, eligendo potius excommunicationis in tuam et aliorum quorumdam in aliis litteris expressorum personas, ac in terram tuam interdicti sententias per eumdem archiepiscopum promulgatas, et a nobis habitas, ratas, et firmas periculosissime sustinere, quam per satisfactionis compendium redire ad Ecclesiasticam unitatem. Quare memorati episcopi, prout eis nostris dederamus litteris in mandatis easdem sententias solemniter publicantes, et facientes per partes publicari vicinas, reliquam terram tuam supposuerunt Ecclesiastico interdicto, licet exceptiones quasdam, quas ipsi reputarunt merito frivolas, et inanes coram eis opponi fecisses, et ad Sedem Apostolicam appellari. Sed nec sic a tua es duritia emollitus, fallaciter suggerentibus sicut dicitur, seductoribus tuis tuam tibi duritiam profuturam; qui si te diligerent aliquatenus, si non ut animæ, saltem ut famæ consulerent, hortarentur, ad gremium matris Ecclesiæ celeriter te redire, cum circumscripto timore divino, quem quanto diutius abjicis, tanto damnabilius efficeris a Domino alienus, ignominiam ex hoc incurreris detestando, dum a multis dicitur: Eccine rex, qui contra inermes se armans, gladium, quem ad malefactorum vindictam, laudem vero bonorum suscepit a Domino bajulandum, acuit in viscera matris suæ, paratus perire potius, quam Ecclesiæ mandato parere?

51. « Ut igitur ex monitis iteratis plenius agnoscens monentis affectum, eis libentius et perfectius acquiescas, serenitatem regiam per iterata scripta monemus et hortamur attente, per eum qui venturus est judicare vivos et mortuos nihilominus obsecrantes, quatenus saltem ex hoc nunc sciens, et videns quia malum et amarum est reliquisse te Dominum Deum tuum, et apud te nec ejus esse timorem, converti festines ad eum, et restitui acceleres Ecclesiasticæ unitati, eruensque te de laqueo, in quem et periculosum et probrosum esse te non dubitas incurrisse; sæpe dictum archiepiscopum, exhibitas sibi, necnon cathedralibus, et aliis Ecclesiis, monasteriis, hospitalibus, domibus militiæ Templi, et aliis locis religiosis, et clericis, de iis, de quibus ante, vel post excommunicationem dignosceris offendisse, satisfactione condigna, revoces ad sedem propriam cum honore. Quia quanto sub omnipotenti manu Dei humiliaveris te obnixius, tanto mereberis gloriosius sublimari; certus omnino, quod nunquam alias absolutionis beneficium poteris obtinere. Alioquin patens erit te a Domino, quasi de industria, recessisse, nolleque intelligere vias ejus; dum maledictionem veluti aquam bibens, facto, etsi non voce, videris asserere: Vanus est, qui servit Deo, et quod emolumentum iis, qui mandata ejus satagunt custodire?

52. « Nos quoque non solum prædictas sententias faciemus frequentius publicari, donec prædicto archiepiscopo, et aliis injuriam passis congrue fuerit satisfactum, verum etiam crescente contumacia tua severius contra te, tam spiritualiter quam temporaliter procedemus, terram tuam, prout in aliis litteris tibi fuimus comminati, exponendo regibus et principibus occupandam, ita quod cedat in jus perpetuum occupantium, et fideles tuos a fidelitatis debito absolvendo, et omnes qui tibi adhæserint, excommunicationis vinculo innodando. Dat. Alatri XVI kal. Jul., Pont. nostri anno VI ». Hæ porro litteræ insertæ sunt aliis [1] ad nonnullos religiosos viros exaratis, quos regem adire et coram monere, atque Apostolicas minas incutere jubet. Præterea singulis diebus Dominicis, festisque aliis diebus anathematis sententiam in Lusitano regno ac provincia Bracharensi, atque etiam cum rege cœtu fidelium abacto communicantes promulgare. Cæterum quo facilius contumax princeps ad Ecclesiæ obedientiam se recipere posset, ipsum ejusque culpæ conscios Ecclesiasticis censuris ex sacrorum canonum præscripto absolvendi archiepiscopo Bracharensi provinciam commisit [2].

53. Ut Lusitanum regem a Christianæ pietatis religione aberrantem in salutis viam revocaturus minis perculit, ita Aragonium a Sarracenis tutaturus, qui in ipsius regni limitem incurrebant, officiis est prosecutus, Hispanorumque fideles precibus urgebat [3], ut cum Jacobo rege adversus Mauros arma opesque suas, si res postularet, conjungerent, atque ad id divinis præmiis ipsos allicere studuit: « Susceptæ servitutis officium, quod nos charissimo in Christo filio nostro Jac. illustri regi Aragonum, sicut et aliis Christianis principibus constituit debitores, eidem nos obligat vinculo speciali. Cum enim sit Ecclesiæ Rom. vassallus, non solum contra inimicos nominis Christiani sibi auxilium tenemur impendere, verum etiam contra Christianos, si, quod absit, urgeret necessitas, teneremur eidem favorem et subsidium exhibere. Quia igitur Mauri, quibus terra ipsius noscitur esse contigua, cum adeo crebris lacescere dicuntur injuriis, ut credatur vix posse contingere, quin tandem inter eos guerra manifestior oriatur, vos tanto studiosius contra illos volentes assistere dicto regi, quanto certius est eos non solum ipsius regis, sed etiam

[1] Lib. VI. Ep. CDXXXIX. — [2] Ep. CDXL. — [3] Ep. CDXLVI.

Christianorum omnium existere inimicos, universitatem vestram rogamus et obsecramus in Domino Jesu Christo, ac in remissionem vobis injungimus peccatorum, quatenus si forte ipsi Mauri guerram regi fecerint sæpe dicto, eidem pro reverentia Jesu Christi, et honore nominis Christiani, personarum et rerum auxilium viriliter et efficaciter impendatis, ut ipsorum Maurorum feritas, auctore Domino, per vestræ virtutis auxilium comprimatur, etc. » Indulgentiarum præmia iis, qui ipsi in eo bello auxilia tulerint, pollicetur. « Dat. Alatri XVII kal. Jul., Pont. nostri anno VI ». Verum post hæc regem ipsum reprehendit[1], ob inducias a se cum Mauris initas nobili viro G... Garziæ de Tagra nuncupato Ordinis militiæ S. Jacobi adversari, ne Christianæ religionis hostes lacesseret, adversus quos cum suis toto vitæ tempore bellum gerere decreverat, ac vetuisse, ne quis illi in suo regno commeatus aliaque bello necessaria venderet : quocirca monet a cœptis desistere, suumque illi potius favorem liberaliter explicare cohortatur.

[1] Lib. VII. Ep. XXXV.

HONORII III ANNUS 7. — CHRISTI 1223.

1. *Celebre in Campania habitum colloquium de re Hierosolymitana instauranda.* — Celebratum est de redintegranda Hierosolymitana re anno Christi millesimo ducentesimo vicesimo tertio Indictione undecima militare concilium in Campania, cui Honorius Roman. Pontifex, patriarcha Hierosolym. Fridericus imperator, Joannes rex Hierosolymorum, ac religiosorum equitum magistri, aliique viri principes interfuerunt. Extant de tanto præclarissimorum virorum conventu, deque ferendo subsidio Honorii ad Philippum Francorum regem binæ litteræ [1], quarum posteriores, cum rei gestæ rationem atque ordinem exactius declarent, exscribemus.

« Regi Francorum ill.

« Justus Dominus in omnibus viis suis, qui unicuique pro meritis condigna retributione respondet, circa negotium Terræ-Sanctæ spem populi Christiani fovit aliquando prosperis, interdum debilitavit adversis. O quantum Christicolis videbatur arridere prosperitas ! O quantum illuxisse credebatur fidelibus felicium aurora successuum, quando crucesignatorum exercitus Ægyptum aggrediens, post turrim captam, post transitum fluminis, post hostes exterritos, in adversariorum stationibus castra fixit, et Damiatam, quæ robur censebatur Ægypti, duris obsidionis angustiis coarctavit ! Res quidem agebatur miraculi, ut Dominus, qui elegit infirma mundi, ut confunderet fortiora, civitatem expugnationi difficilem, eo tempore tradidit gerentibus bellum ejus, quo invaluerat multum partis adversæ potentia, et abbreviatus erat non modicum nostrorum numerus bellatorum.

2. « Habebat autem in iis universitas Christiana, unde protenderet, quasi certæ spei fiduciam in futurum, verum succedentibus prosperis, victores obliti nomen Domini post triumphum, dato virtutibus libello repudii, sic contraxere cum vitiis, quod detrahebatur fidei, ubi convertendi fuerant infideles, et major erat peccatorum commissio, ubi major remissio sperabatur. Quapropter provocatus Dominus dexteram in sinistram, et gratiam mutavit in iram, citharam nobis vertit in luctum, et gaudium transtulit in mœrorem cum nostris in manu hostili conclusis, et perdita Damiata, brevi dierum numero sic exinaniti sunt temporis longi labores, quod non solum blasphemorum injuriis nomen est expositum Christianum, verum etiam quoad aliquos, qui aliquando communicaverant fidei, contemptui datus est ipse Christus ; unde facta est durior post prosperitatem adversitas, et eo minus habuerit consolationis afflictio, quo minus argumenta prosperitatis præteritæ, subsecutæ jacturæ pati poterant conjecturam. Sed licet iniquitates nostræ quandoque diviserint inter nos et Dominum nostrum, non est tamen aggravata ejus auris, ut non exaudiat, nec abbreviata manus ejus, ut salvare non possit : misericordiam quippe non continebit in ira, quin saltem propter

[1] Honor. l. VII. Ep. CXLI, CLXXVI.

nomen suum, ne ulterius blasphemetur in gentibus, potenter exsurgens, judicet causam suam, et exaltans humilem in salutem, iniquos abigat et consternat elatos.

3. « Ecce ipsius inspiratione, ut firmiter credimus, charissimus in Christo filius noster Fridericus illustris Romanorum imperator semper Aug. et rex Siciliæ, omissis multis arduisque negotiis, quorum onus honorem imperialis celsitudinis sequebatur, venit ad nos in Campaniam nobiscum de prædictæ terræ subsidio tractaturus, ibique præsentibus venerabili fratre nostro patriarcha, et charissimo in Christo filio nostro Joanne illustri rege Hierosolymitano, Bethlehemitano episcopo, magistro Hospitalis, præceptore Templi, et magistro domus Theutonicorum, ac aliis, quos ad tractatus hujusmodi e diversis mundi partibus credidimus adhibendos, singulis, quæ natura negotii requirebat, diligenti meditatione pensatis, idem imperator ad nostrum beneplacitum, et consilium prædictorum transfretandi terminum, in festo B. Joannis Baptistæ post biennium proximo secuturo prompta voluntate suscepit, corporale super hoc exhibens spontaneus juramentum.

4. « Denique ut ad id plenius suum manifestaret affectum, et plus fidei daretur negotio, ac omnino suspicionis contrariæ scrupulus tolleretur, ad instantiam patriarchæ prædicti, et aliorum Orientalium in nostra et fratrum nostrorum præsentia, et multitudinis hominum, qui ad colloquium venerant, se ducturum in uxorem legitimam filiam regis ejusdem, jurisjurandi religione firmavit. Sane probabili præsumptione tenemus, quod a Domino factum est istud, ut votis fidelium optatæ rei successus exsolvat, quod præconceptæ spei prælудia promiserunt ad sui restaurationem negotii, tuum et aliorum regum ac principum animos ipse Filius summi Regis accendet, qui de secreto Patris in publicum egressus ad servos, ad ima descendit, ut subditis ad summa pararet ascensum sub testa nostræ mortalitatis, figulus in terris visus, et cum hominibus conversatus. Tuum proculdubio expetit et exspectat auxilium causa Christi, et probatam domus tuæ potentiam desiderat Terra-Sancta. Numquid non habuerit de juventutis tuæ primitiis et de majoris ætatis reliquiis, quasi de vitæ decima non habebit? O quantum accresceret ejusdem terræ subsidio, si de propagata devotione patris in filios per unum ex ipsis subvenires in tantæ necessitatis articulo Crucifixo! O quam magnifice ad succursum devota Gallia se pararet, ut mittenti placeret et misso! Absit, ut post tergat remaneat, quæ præcedere consuevit. Absit, ut tam salutari Christi servitio gens tam Christiana se subtrahat. Absit ut quæ pro Domino hactenus onera multa sustinuit, in peculiari bello Dei Filii solvat militiæ cingulum, arma relinquat rubigini, animum neget victoriæ, cum corona non desit victoribus per gratiam et meritum in præsenti, per gloriam et præmium in futuro.

5. « Hinc est quod excellentiam tuam affectuose rogamus, serenissime regum, et a te instanter poscimus, Christianissime principum, obsecrantes per Patrem et Filium, et Spiritum sanctum, per sanguinem Jesu Christi, ut exsurgas in adjutorium Christi tui, qui quodammodo in se prodigus, et parcus in servis, temporali morti se tradidit, ut te a faucibus mortis eriperet sempiternæ. Exsurgas, et liberes terram illam, in qua salutem humani generis operatus est personaliter ipse Salvator. Exsurgas ad contritionem nationis pravæ atque perversæ, quæ ubi sit Deus Christianorum improperat, et multis insultat opprobriis nomini Christiano. Et quidem illatas subditis tuis offensas ulcisceris, et Dei tui non vindicabis injurias tam atroces? Ad hæreditates tuorum manus invasorum extendi non pateris, et patieris hæreditatis Dominicæ tanto tempore detentores? Ne igitur in Deo periculose dissimules, quod juste non tolerares in homine; pungat cor tuum tui contumelia Creatoris, accendat te zelus fidei Christianæ, ut sic in forti manu, et extento brachio terræ memoratæ subvenias, quod insinuato nobis subventionis tuæ proposito, ante faciem aliorum te fructuose ponamus exemplar, in tuis laudibus gloriantes, tibique accrescat cumulus meritorum non solum ex iis quæ feceris per teipsum, sed ex aliis etiam, quæ facti tui similitudine subsequantur. Dat. Later. » Hactenus Honorii ad Philippum Epistola: postquam subditur in Pontificio Regesto alias eodem exemplo, nonnullis verbis immutatis, regibus Pannoniæ Angliæ atque aliis missas esse. Iis consentanea scribit inter cæteros Richardus[1].

6. Cæterum prioribus ad Philippum litteris ait Pontifex, se in prædicto colloquio pacem ad paranda ubique subsidia maxime pernecessariam inter principes ac populos Christianos inviolate servandam statuisse, ipsumque etiam atque etiam rogare et monere, cum Anglo pacis fœdera ineat, vel saltem induciarum tempus protrahat, quas adhuc servarant: moveret, ipsum effusus Christi sanguis, quo æterno Patri reconciliati sumus, secumque volveret, et repeteret mente, cui cum proximo suo pax non est, animi tranquillitatem, sine qua pacis æternæ præmia non feruntur, vix aut numquam adesse. Denique Norwicensi episcopo, magnæ probitatis viro, quem idcirco ad illum legarat (erat is Pandulphus in legationibus Apostolicæ Sedis obeundis sæpius adhibitus ac versatissimus, ex subdiacono Rom. Ecclesiæ episcopus creatus) benignas aures daret, ejusque monitis acquiesceret. Philippum porro ex voluntate Pontificis inducias se prorogaturum pollicitum, sed ne perficeret ipsius obitum obstitisse, Pontifex litteris ad Ludovicum regem ejus filium, ac successorem insequenti anno datis testatur[2].

7. *Mortua Constantia agitur de novis nuptiis*

[1] Rich. de S. Germ. in Chron. an. 1222, 1223. — [2] Hon. l. VIII. Ep. CCLXXXII.

Friderici. — Quod attinet ad pactas nuptias inter Fridericum (cujus uxorem Constantiam Aragonum regis filiam superiori anno postremum diem obiisse indicat Stadensis, affirmatque Richardus [1]) et Isabellam Joannis Hierosolimytani regis filiam; ademit Pontifex cognationis impedimentum, quod inter eosdem intercedebat, dato ad Fridericum hujuscemodi Diplomate [2]: « Cum zelo fidei Christianæ succensus, et inspirante Domino aspirans ardenter ad vindicandam injuriam Jesu Christi, et terram ejus de perfidorum manibus vindicandam accepta cruce illuc devoveris transfretare, ac ut exhiberes circa Christi causam ferventioris devotionis affectum, et ad persecutionem ejus te arctius obligans, alios ad id efficacius exhorteris fastigium excellentiæ imperialis decenter humilians ad consilium nostrum, et fratrum nostrorum, nobilem mulierem I. natam charissimi in Christo filii nostri I. illustris regis Hierosolymitani, affidaveris publice in uxorem; nos provide attendentes, quod tanta res, quæ noscitur principaliter Dei esse, non erat impedimento aliquo retardanda, sed potius favore benevolo prosequenda, impedimentum consanguinitatis, vel affinitatis, si quod obsisteret, tunc decrevimus submovendum, et nunc, ut non obstante, quod in quarta consanguinitatis linea eadem I. tibi dicitur attinere, legitime copulemini, auctoritate præsentium dispensamus. Dat. Signiæ non. Aug. Pont. nostr. an. VIII ». Celebratas vero Brundusii anno MCCXXV scribit Richardus.

8. *Joannis regis Hierosolymitani et patriarchæ Alexandri studia contra Sarracenos.* — Porro de Joannis ad Pontificem adventu memorant plures auctores, quos non operæ est recensere: illumque non solum ab Honorio benigne exceptum, verum muneribus quoque donatum, et in Angliam dimissum referunt cum aliis novatores [3]. Et quidem auctor est Matthæus Parisius [4], Joannem Brennum Hierosolymitanum regem, sub Octava Apostolorum Petri et Pauli in Angliam subsidia petitum venisse; inde in Gallias regressum solemni pompæ interfuisse, in qua Philippo vita functo, Ludovicus regiis insignibus decoratus est, ut anonymus auctor [5], Antoninus [6], et alii affirmant. Atqui non Joannes modo, sed etiam maxime Honorius subsidia bellica pro Hierosolymitano regno comparanda curavit, ut ejus ostendunt litteræ ad lantgravium Thuringiæ [7], ad ducem et populum Venetum [8], ad Austriæ ducem [9], ad archiepiscopum Pisanum [10] ejusque suffraganeos et Christiani orbis episcopos alios: quibus etiam præcepit, ut expeditionem sacram indicerent ac pro concionibus promulgarent; et quemadmodum laici pecuniam ad subsidium Terræ-Sanctæ conferre tenebantur (qua de re ad Galliæ, cæterosque reges scripsit [1]) ita clericos quoque ad idem præstandum impellerent. Præterea refert Godefridus [2] Pontificem concionatores misisse ac sparsisse, qui Christi fideles ad sacræ militiæ dandum nomen oratione incitarent.

9. Incendere etiam magis ad cœpta consilia urgenda Honorium tristes Alexandrini patriarchæ litteræ, quibus miseram Christianorum in Ægypto commorantium, quos Sarraceni, recuperati Pelusii victoria elati, intolerabili servitutis jugo atterebant, conditionem exprimebat, Pontificisque atque Occidentalium misericordiam implorabat, tum non contemnenda pro debellanda Ægypto consilia suggerebat.

« Rev. [3] patri ac domino Honorio, Dei gratia S. R. E. summo Pontifici et universali papæ, Nicolaus eadem gratia Alexandrinæ sedis humilis patriarcham, tam promptam quam debitam reverentiam.

« Archiepiscopi, episcopi, presbyteri, clerici, ac omnes Christiani, qui sunt in terra Ægypti, vestræ paternitati, atque sanctitati supplicant, cum suspirosis et lacrymosis vocibus. O quanta est tribulatio, et angustia, quæ in hac vita nobis data est ad sustinendum, credimus jam vobis clarificatum esse, quamvis ut non fiat, vobis domino nostro, prout possumus, patefacimus; equum in domibus nostris habere non audemus, nec mortuos nostros cum cruce per civitatem portare non sumus ausi. Quod si aliqua Ecclesia Christianorum aliquo casu ceciderit, de cætero nullo modo sumus ausi eam reædificare, et unusquisque Christianus de Ægypto quatuordecim annis in antea oportet dare geliam (Latine autem dicitur tributum), bizantium unum auri, et quatuordecim karubbas, et si pauper erit, mittitur in carcerem, et non poterit inde exire, nisi reddat totam geliam, id est, tributum; tot et tanti Christiani sunt in terra Ægypti, quod omni anno oportet reddere curiæ soldani centum mill. bizant. aureos sarracenatos de Babylonia. Quid plura vobis referam? cum ad omnia vituperabilia et sordida opera, et etiam ad plateas civitatis mundificantes mittantur Christiani; quod est dedecus totius Christianitatis. Hierusalem, quæ ædificatur ut civitas, qualiter jacet destructa in terra et desolata, non oportet vobis scribere. Scitum est per universum orbem de facto Damiatæ, qualiter vituperabiliter factum fuit, non oportet per litteras assignare quod turpissimum est dicere.

10. « Miserere itaque, domine, miserere nostri, veni, et libera nos, pater noster spiritualis. Sicuti sancti ante adventum Christi exspectabant redemptionem, et liberationem a Christo salvatore, ita exspectamus adventum filii vestri imperatoris, et non solum nos exspectamus hanc gratiam, sed etiam renegati plusquam decem millia, qui dispersi sunt per terras Sarracenorum. Hoc non est omittendum,

[1] Rich. de S. Germ. in Chron. — [2] Honor. l. VIII. Ep. VII. — [3] Cent. XIII. c. 10. col. 990. — [4] Paris. Hist. Angl. an. 1223 — — [5] Anony. in gest. Lud. VIII. — [6] Anton III par. tit. XIX. c. 3. § 6. — [7] Honor. l. VII Ep. CLXXVIII. — [8] Ep. CLXXIX. — [9] Ep. CLXXXI. — [10] Ep. CLXXXIII, CLXXVII.

[1] Ep. CLXXX. — [2] God. in Annal. — [3] Regest. Hon. l. VIII. Ep. XIV.

sed semper in corde tenendum, qualiter cum venerit, facere debeat dominus imperator. Hæc est via salvationis et sanitatis, et sine perditione, annuente Domino; scilicet galeæ et naves, quantæcumque fuerint, per flumen Rasceti intrent, et ad villam, quæ sita est in insula fluminis, quæ vocatur Foha, ibi applicent, et sic Domino concedente habebunt totam terram Ægypti sine perditione. Flumen Rascetum est profundum, et altum, et latum, et dicta insula plena omnibus bonis, sicut lator præsentium fidelis et familiaris noster poterit vobis narrare, cognovimus eum prudentem, et discretum super hoc, et ob hanc causam vobis eum misimus. Unum quidem pessimum factum fuit in terra Ægypti ad dedecus Christianorum, scilicet pro facto Damiatæ, quod cxv Ecclesiæ factæ fuerunt destructæ. Per viventem in sæcula non mentior. Valeat manus vestra super inimicos crucis Christi. Sarraceni, qui dicuntur molenæ, id est, domini, qui ante Saladinum regnum Ægypti tenuerunt, vestræ sanctitati supplicant et rogant per Deum, ut festinetis mittere quem missuri estis, quia tota terra Ægypti vestra est. Valete ». Quam vero sedulo postulatum præsidium Honorius pararet, ea quæ diximus satis superque ostendunt.

11. *Schismaticorum Orientalium furores repressi.* — Nec tantum ad repellendam Christianorum illorum sub Sarracenis gementium miseram servitutem, sed ad Catholicos etiam Græcorum schismaticorum tyrannide in Orientali imperio liberandos tuendosque, ipse Occidentalibus in regionibus tanquam classicum cecinit. Invadebant illi per id tempus Thessalonicense regnum, quocirca Demetrius rex, uti superiori anno vidimus, ad Romanum Pontificem opem postulatum confugerat, qui Pontifex missis ad universos Christi fideles Apostolicis litteris [1] ipsos cohortatus est, in crucesignatorum numerum venirent, cum Gullelmo marchione Montisferrati, pulsi regis fratre, ad recuperandum Thessalonicæ regnum, in Græciam profecturi : atque amplissimam peccatorum veniam a se illis Arelatensem episcopum per provinciam suam [2], aliosque uti credere dignum est, per alia loca promulgare jubet ; de qua etiam peccatorum venia. hæc ad virum nobilem V. Cotinacensem scripsit [3] :

12. « Dilectus filius nobilis vir Willel. marchio Monstisferrati ad defensionem regni Thessalonicensis, quod ad ipsum hæreditario jure noscitur pertinere, magnanimiter se accingens, proposuit coram nobis, te ad eumdem cum ipso promptam gerere voluntatem. Nos igitur attendentes, quod ejus accessus ad partes illas toti Constantinopolitano imperio grandem potest utilitatem afferre, considerantes etiam, quod corroboratio status imperii multum est utilis negotio Terræ-Sanctæ, tibi et iis, qui tecum transibunt in Græciam in ejusdem auxilium marchionis, peccatorum, de quibus vere

[1] Honor. l. VII Ep. CXLVII. — [2] Ep. CL. — [3] Ep. CXLIX.

contriti fueritis et confessi, plenam veniam indulgemus. Dat. Lat. III id. Maii, Pont. nostri an. VII ».

13. Incubuit etiam Pontifex ad Theodori vires debilitandas subducendaque auxilia, quæ illi Latini afferebant, atque adeo fidelium cœtu pulsum injustumque anathematis nota promulgari jussit, vetuitque ne Latini equos, arma, annonam, milites idque genus alia in ejusdem Theodori loca navibus vel triremibus inveherent : qua de re Pontificiæ litteræ ad canonicorum Brundusiensium collegium eo anno datæ [1].

Per idem tempus Honorius M. imperatricis olim Constantinopolitanæ patrocinium arripuit [2]. Tum rogatus ab episcopo Nicomediensi, quomodo habendi essent Græcorum monachi, Romanæ Ecclesiæ fidos obsequentesque se fore polliciti, qui Græco cuidam patriarchæ Nicæno appellato obedientiam detulissent : respondit [3] eos censuris Ecclesiasticis, atque implorato magistratuum auxilio, si res posceret, ad obsequium Ecclesiæ adigendos. Denique Athenarum archiepiscopo absolvendi provinciam commisit [4] redeuntes ad Ecclesiam piratas, quibus vulgo Capelletis nomen erat. At de his hactenus.

14. *Fridericum episcoporum electionem sibi arrogantem arguit Honorius.* — Jam ad Fridericum redeamus, qui certiorem in primis Pontificem fecit [5] de pace cum comite Thomasio e Celanensi, ejusque sociis, cum quibus bellum gesserat, a se inita : cujus etiam conditiones ab ipso confirmandas Aprilis mense exeunte misit. Fuisse vero Romanæ Ecclesiæ opera potissimum compositam tradit Richardus [6], iis legibus, ut comes cum suis rebus, iisque qui sequi vellent, regno abiret, Celano, Binolo, aliisque, quæ teneret, deditis imperatori ; Molisii tamen comitatu ejus uxori reservato : tuncque ejectis Celanensibus, urbi injectas flammas sola Ecclesia S. Joannis servata, locoque Cæsareæ nomen impositum ; de cujus vastitate elegans poeta ita lusisse refert auctor :

Vires et nomen Celanum perdit et omen,
Fertur Cæsarea, cæsaque facta rea.

Deinde oratorem suum ad Apostolicam Sedem misit postulatum, ut duo ex iis, quos ipse renuntiabat, Ecclesiis Capuanæ et Aversanæ, pastore viduatis episcopi præficerentur : cumque Pontifex in adventum aliquorum cardinalium rem distulisset, eaque de re ad principem ipsum scripsisset, prædictus orator non modo Apostolicas litteras insolenter repudiavit, verum etiam verba ejusdem principis nomine in Apostolicam Sedem in sacro consistorio temere atque audacter effudit. Quæ vero illa fuerint, e Pontificis juste de iis conquerentis, præmonentisque Fridericum nisi summo

[1] Honor. Ep. CXLVIII. — [2] Ep. CX. — [3] Lib. IV. Ep. XXXI. — [4] Ep. LXI. — [5] Lib. VII. Ep. CCXXVIII, CCXXIX, CCXXX. — [6] Rich. de S. Germ. hoc anno.

suo malo cum Ecclesia dissensurum, litteris accipiamus.

15. « Venientem ad præsentiam nostram dilectum filium L. judicem Baren. consueta benignitate recepimus, et ea quæ nobis ex parte tua dicere voluit, audivimus diligenter. Eo autem nominante quasdam in præsentia nostra personas, de quarum aliquibus Capuanæ ac Aversanæ petebat Ecclesiis provideri, nos cum propter quorumdam fratrum nostrorum absentiam super hoc deliberare finaliter non possemus, fecimus ad te deferendas fieri litteras, quales tunc vidimus faciendas : sed dictus judex illas ad te deferre recusans, audientiam a nobis et fratribus nostris sibi dari petiit : qua ei benigne concessa, verba quædam proposuit a te sibi, prout dicebat, injuncta, in quæ tua non debuisset prorumpere circumspectio, etiamsi gravem a nobis injuriam pertulisset. Dixit enim nos tibi protectionem dedisse, quæ non erat protectio, sed destructio appellanda, utpote tendens, prout idem subintulit, ad personæ tuæ perditionem et regni : et adjecit ut, quandoquidem nolebamus a te nominatos recipere, nullos ad præfatas mitteremus Ecclesias, quia non reciperes aliquos, nec recipi sustineres a nobis ad ipsas Ecclesias destinatos.

16. « Sane non satis sano, ut cum pace tua loquamur, fuisti usus consilio, quando mandasti talia dici nobis, quia sic innuisti te, quod non credimus, esse paratum et promptum ad rumpendum inter nos et te vinculum charitatis. Desideramus, fili charissime, ut omni tempore et maxime nostro sit inter te ac Ecclesiam Rom. firma et sincera dilectio, quia id et ipsi Ecclesiæ, et tibi, et toti Christianitati cognoscimus expedire : nec quicquam amarius facile posset nobis accidere, quam si statum tuum, quem multa cura promovere studuimus, cogeremur aut perturbare, quod absit, aut perturbari ab aliis, illum, si tibi favorem Apostolicum deesse cognoscerent, perturbare paratis, conniventibus oculis pertransire. Sed si, quod Deus avertat, necesse est, ut veniant scandala, quæ causa excogitari potest conflatura tibi plus odii, vel conciliatura Ecclesiæ plus favoris, quam si tu per intolerabilem usurpationem attentes Ecclesiasticam libertatem evertere; Apostolica vero Sedes illam secundum divinas et humanas sanctiones studeat conservare ?

17. « Certe vides, quod qui talia persuadent, aut sua cœcati ambitione falluntur, aut malitiose te fallunt, et gressuum tuorum vias fraudulentis dissipare consiliis, et machinationibus pravis subvertere moliuntur. Videre potes etiam, quam sincero quamque paterno te zelemur affectu, qui non solum tuorum verborum injuriam patienter accipimus, verum etiam contra nos ipsos, te quodammodo præmunimus, dum dissuademus te causam illam assumere, ex qua posses quasi commune incurrere odium, Sede Apostolica ex eadem favorem publicum assequente. Quid enim ? non obtinebimus eam jurisdictionem, vel potestatem in regno Siciliæ, quam in Franciæ, Angliæ, Hispaniæ, ac cæteris Christianorum regnis, et in ipso imperio noscimur obtinere ? Numquid in regno Siciliæ minus auctoritatis, vel potestatis habebimus, quam in eo tanquam Sedis Apostolicæ patrimonio plus juris et jurisdictionis habemus ?

18. « Quid conaris aggredi, quid meditaris incipere, seductus falsis consiliis, et animatus tuæ calore et robore juventutis ? An credis esse prudentiam vel consilium, aut potentiam contra Deum; et ejus timore postposito speras te posse prævalere adversus ejus Ecclesiam, cum qua promisit se usque ad consummationem sæculi permansurum ? Si contemnis nostris acquiescere monitis, domesticis saltem acquiescas exemplis, tecum ipse recogitans manum Domini abbreviatam non esse, ut non possit erigere ac deprimere, perdere ac salvare. Hæc tibi benigno animo et sincero affectu, princeps inclytissime, scribimus, satagentes inconsultos animi tui motus paterna commonitione, comminatione, redargutione, obsecratione ac increpatione compescere, teque ad ea, quæ terrenum stabiliant tibi regnum et æternum præparent, informare.

19. « Denique ut tibi consulamus, quantum ad præsentem articulum, bona fide consilii nostri est, ut litteras tuas seorsum nobis, et seorsum fratribus sine dilatione transmittas, per quas si forte præfatus nuntius tuus de mandato tuo usus non fuit, prædictorum asperitate verborum hujusmodi culpam a te removeas, et refundas in nuntium sæpedictum. Quod si forte ipsum verba eadem dicere inconsulto motu animi præcepisti, non te pudeat culpam tuam agnoscere, et eam reverenter, ut condecet, excusare, certus quod et nos et fratres nostri te sincera in Domino charitate diligimus, et gerimus firmiter in proposito, quantum cum Deo et honestate possumus, ea semper efficere, quæ tuæ placere debeant voluntati, et inter te ac Apostolicam Sedem pacem et charitatem perpetuam conservare. Dat. Signiæ V kal. Jul., Pont. nostri anno VII ». Hactenus Honorius; quidnam vero ad hæc Fridericus responsi reddiderit, parum exploratum est : at consentaneis officiis injuriam delevisse inde conjicimus, quod similes querelas minime repetitas reperimus; imo extat in libro privilegiorum Rom. Eccles. exemplum jurisjurandi quo Fridericus atque Henricus rex ejus filius se in potestatem Sedis Apostolicæ futuros hoc anno polliciti sunt, nihilque mali adversus Rom. Ecclesiam unquam molituros.

20. *Pisani increpati ab eodem.* — Interea Pontifex tyrannidem Ubaldi et Lamberti Pisanorum civium, qui principatum Calaritanum jamdudum occupassent, adhuc comprimere satagebat; qua de re ad archiepiscopum Pisanum scripsit [1], ipsumque præterea graviter arguit [2], Ubaldum contumacem et ab Ecclesiæ fidelium

[1] Lib. VIII. Ep. XIX. — [2] Ep. XXIV.

commercio interdictum, prætorem Pisanum dicendum curasse. Tum in Pisanos acrius invectus [1] est, nequissimum hominem eo magistratu, quem suis sceleribus fœdaturus erat, non depulisse.

21. *Instituta in xenodochio S. Spiritus celebritas, et aliæ disciplinares leges sancitæ.* — Silere vero non possumus nonnulla religiosa facinora, in quibus Honorius pietatem suam explicuit. Instituta in primis ab illo est sacra in xenodochio Romano, cui S. Spiritus in Saxia nomen est, celebritas, in qua maximas eleemosynas in pauperes effundere statuit, jussitque, ut instructo religioso agmine canonici Sancti-Petri Veronicam, Dominica quæ prima post evolutum Epiphaniæ octavum diem occurrit, deportarent; qua de re hæ ad præfectum xenodochii datæ litteræ [2] : « Rationabiliter instituimus, ut effigies Jesu Christi a B. Petri Basilica, per ejusdem canonicos ad dictum Hospitale, ubi memoria beatissimæ matris ejus recolitur, infra capsam ex auro et argento et lapidibus pretiosis ad hoc specialiter fabrefactam, venerabiliter deportetur fidelibus populis, qui ad has nuptias (de his loquitur, quæ olim in Cana Galilææ præsentia Christi Domini cohonestatæ fuerunt, de quibus nonnulla mystica interpretatione præluserat) celebrandas devote convenerint, desiderabiliter ostendenda. Ut autem nos, qui Domino revelante venerandum aliis aperuimus sacramentum, eo etiam inspirante imitandum aliis præbeamus exemplum, concedimus, statuimus et jubemus, ut pro mille pauperibus extrinsecus adventantibus, et trecentis personis intus degentibus, decem et septem libræ usualis monetæ, ut singuli accipiant tres denarios, unum pro pane, alterum pro vino, aliumque pro carne, ab eleemosynario summi Pontificis annuatim vobis in perpetuum tribuantur; et canonicis prædictis, qui effigiem præscriptam Salvatoris processionaliter deportabunt, singulis duodecim nummi, et cereus unius libræ, qui deferatur accensus, de oblationibus confessionis B. Petri præstentur. Quia vero non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit ex ore Dei, debet huic stationi Rom. Pontifex cum suis cardinalibus interesse, ut et missarum solemnia ibi celebret, et exhortatorium faciat de hac celebritate sermonem, ne fidelis populus famelicus ab iis nuptiis revertatur, præter materialem, et doctrinalem, spiritualem quoque sibi cibum impendat; remissionem unius anni de injunctis sibi pœnitentiis indulgendo, etc. Datum Signiæ III non. Jul. Pont. nostri an. VI ».

22. Ad excitandam etiam Romanorum pietatem dedicatæ Basilicæ S. Mariæ-Majoris recurrentem quotannis diem festum, datis ad collegium canonicorum illius Ecclesiæ litteris agitandum sanxit [3]; annorumque duorum ac dierum aliquot indulgentias templi limina perlustraturis proposuit. Emicuit pariter Pontificius zelus in adstringenda religiosa disciplina, quæ in nonnullis monasteriis collapsa erat, qua de re ad Cistercienses datæ litteræ [1]. Nec effulsit minus in servando sacrarum vestium splendore, vasorum nitore, ac divini cultus retinenda majestate : perstrinxit enim ea in re negligentiæ Tudertinum [2], Fesulanum, Senensem, Sutrinum, Lucanum, Pistoriensem, Vulteran. Messan. Grossetanum, Pisanumque antistites [3] : « Quia sicut dolentes audivimus et referimus, quidam presbyteri, et alii clerici tuæ diœcesis Christi corpus irreverenter exponunt, et non solum Ecclesias dimittunt incultas, verum etiam vasa ministerii, vestimenta ministrorum, pallas altaris, et ipsa corporalia tam immunda relinquunt, quod interdum aliquibus sunt horrori; ne alienam culpam facias esse tuam, si tam latam negligentiam neglexeris castigare, fraternitatem tuam monemus, per Apostolica scripta mandantes, quatenus Ecclesias tuæ diœcesis visitans diligenter, super iis specialiter corrigas quæ fuerint corrigenda, subditis tuis injungendo districte, ut corpus Christi cum omni honorificentia studeant custodire, et tam vasa ministerii quam alia supradicta curent munda et nitida conservare, monita et mandata nostra taliter impleturus, quod nullus nobis rumor de tua negligentia referatur. Dat. Lat. II non. Decemb. Pont. nostri anno VIII ».

Hic addenda videntur, quæ in Regesto [4] de consecratis ab Honorio episcopis adjecta sunt : « Istos dominus Honorius papa III consecravit, archiep. Tarantasiensem, episcopum Nivernensem, episcopum Aniciensem, episcopum Mutinensem, episcopum Pistoriensem, episcopum Suanensem, episcopum Verulanum, episcopum Rapollanum ». Pontificem etiam hoc anno, Martii mense S. Balbinæ templum in urbe sacrasse argumento est tabula lapidea parieti infixa. Neque hoc loco silentio prætereunda, quæ Richardus de prodigiis historiæ monumentis consignavit [5] : « Mense Martio, in festo S. Benedicti, cælum totum visum est igneum, et pluit eo die terra et cinis ».

23. *Waldemarum Daniæ regem oppressum defendit Pontifex, datis litteris ad episcopos et principes.* — Sed ad Boreales regiones deflectamus. Præsules principesque Daciæ Henricum comitem de Zwerin apud Apostolicam Sedem læsæ majestatis reum detulere, qui per maximam audaciam, sævitiam, atque impietatem, Waldemarum regem ac dominum suum vulneratum, captumque una cum filio in carcerem conjecisset, atque inclusum teneret. Quare justissime commotus Pontifex, præsertim cum rex Rom. Ecclesiæ vectigalis et obsequentissimus esset, omni eum studio a comitis tyrannide vindicandum, pristinæque asserendum dignitati studuit; cui rei argumento sunt plures ejus litteræ hoc anno exaratæ, præcipue vero ad archiepiscopum Coloniensem [6], quibus etiam atro-

[1] Ep. CVII. — [2] Lib. VII. Ep. CCIII. — [3] Ep. CCXXXI.

[1] Lib. VIII. Ep. CLI. — [2] Ep. CXIII. — [3] Reg. post eamd. Ep. — [4] Ep. CCXXX. — [5] Rich. de S. Germ. in Chr. hoc an. — [6] Ep. LXXXII.

cem adeo tanti facinoris ordinem, exitumque exponit.

24. « Coloniensi archiepiscopo.

« Immanitas detestandi facinoris, quod Henricus comes de Zwerin in charissimum in Christo filium nostrum... illustrem regem Daciæ dominum suum, et ejus filium attentavit; Deum proculdubio incitat, et incitare debet homines contra eum, ipsumque reddere odibilem universis, qui perfidiæ dolositatem oderunt, et diligunt fidei puritatem. Sicut enim ex litteris prælatorum et principum regni Daciæ nobis innotuit, cum idem rex in quamdam insulam ipsius regni, æstivo tempore, ob aeris clementioris temperiem, cum sua privata familia secessisset, nec aliquas suspicaretur insidias, utpote qui non moliebatur adversus aliquem quicquam mali, ecce dictus comes transgressor juramenti fidelitatis, quod ei præstiterat, et multorum beneficiorum, quæ ab ipso receperat, immemor et ingratus, nocturno tempore in tentorium ejus irruens cum armatis immitis mitem, armatus inermem, vassallus dominum in strato suo dormientem invasit; et quod sine dolore, nec audire potuimus, nec possumus recitare, ipsum regem impie vulneratum, una cum præfato filio suo in sylvam quamdam adduxit, ac deinde cum illis extra regnum se transferens, eos in districtu imperii captos detinere præsumit.

25. « Omnes siquidem reges et principes tangere debet tam enorme flagitium, eo quod aliis attentandi contra dominos suos similia tribuere potuit incentivum, audentibus hoc exemplo præsumere, quæ comitem prædictum audiverint præsumpsisse. Sane licet Apostolatus officium vos universos constituat debitores, dicto tamen regi specialis ratio, non una, sed multiplex nos astringit; ita quod sine læsione famæ nostræ, ac etiam conscientiæ, sibi non possemus in tam gravis articuli necessitate deesse. Primo enim regnum Daciæ specialiter ad Romanam spectat Ecclesiam, et ad specialis ditionis indicium ei esse noscitur censuale, idemque rex, sicut et prædecessores sui se Apostolicæ Sedi fidelem semper exhibuit et devotum: unde si eadem ipsum in hoc casu, quod absit, desereret, se non solum ingratam, sed indignam quoque fidelitatis et devotionis hujusmodi exhiberet. Accedit et alia ratio, non invalida, sed quæ sola sufficeret nos ad ipsius regis subventionem inducere, etiamsi rationes deficerent supradictæ. Idem enim rex, etsi pro subsidio Terræ-Sanctæ non bajulat signum crucis in publico, illud tamen ad nostram exhortationem susceptum bajulat in occulto, certa nobis promissione facta, quod ipse, vel filius ejus, in ipsius Terræ-Sanctæ succursum transfretabit in instanti passagio generali. Et si forsan neuter ipsorum personaliter transfretare potuerit, illuc centum vel ad minus quinquaginta milites destinabit; unde patet cuilibet volenti veritatem oculo rationis inspicere, quod sæpedicto regi tenemus, saltem sicut aliis crucesignatis, adesse.

26. « Gaudentes igitur, et charitatem tuam dignis in Domino laudibus commendantes, quod ad liberationem ipsius regis et filii sui hactenus, sicut accepimus, fideliter intendisti, fraternitatem tuam rogamus attentius et hortamur, ac tibi per Apostolica scripta firmiter injungendo mandamus, quatenus quod hactenus fecisti laudabiliter per teipsum, de cætero studiosius facies, mandato et precibus Apostolicis invitatus, ad liberandum eos, modis quibuscumque potes, incessanter intendas, ita quod studium tuum clareat per effectum, et tu præter Sedis Apostolicæ gratiam, quam ex hoc plenius assequeris, crescas et nomine apud homines, et merito apud Deum.

27. « Inter cætera vero dictum comitem ex parte nostra moneas diligenter, ut infra mensem post susceptionem litterarum nostrarum, quas super hoc sibi dirigimus, præfatum regem et filium ejus plene libertati restituat, et absque difficultate qualibet liberos abire permittat, nosque ipsi faciemus exhiberi justitiæ complementum, si adversus eum habet aliquid quæstionis. Qui si tuis, imo nostris acquiescere monitis non curaverit, ipsum et omnes ejus in hac iniquitate fautores, sublato appellationis obstaculo excommunices, faciens excommunicationem ipsam singulis diebus Dominicis et festivis, pulsatis campanis, et candelis accensis, solemniter publicari per universa loca, in quibus videris expedire etc. » Imperat ut provinciam, in qua rex tentus in vinculis fuerit, interdicto Ecclesiastico supponat. « Dat. Later. kal. Novem. an. VIII ».

28. Excitavit iisdem litteris [1] ad ferendam regi opem episcopos Lubecensem, Werdensem, ad Fridericum imp. cui præter cætera proposuit imperialem decere providentiam, regi in ultimo discrimine posito opem auxiliumque liberaliter explicare, dignumque in sceleratum hominem talia moliri ausum justitiæ exemplum statuere, quo improbis a scelere submovendis timor injiceretur. Davidem Amalecitæ nuntianti regem Saulem, ipsius infensissimum persecutorem, a se interfectum, atque inde præmia exspectanti, respondisse [2]: « Quare non timuisti mittere manum tuam, ut occideres Christum Domini? » illumque statim suis interimendum tradidisse, quo regiam majestatem revereri mortales discerent, neque impias suis regibus manus inferre auderent: non ideo tamen hæc ipsi suggerere, ut comitem morte afficeret, cum illud consilium ab Apostolicæ Sedis mansuetudine abhorreret; verum suadere, uti rex afflicto regi auxilium ferret, sanguini tamen fundendo temperaret: eum itaque monere obtestarique, uti numinis et Apostolicæ Sedis proposito ob oculos honore ad Waldemarum regem ac filium pristinæ libertati restituendum incumberet.

[1] Reg. post eamd. Ep. — [2] 2. Reg. I.

Hæc Friderico Honorius ; qui aliis etiam litteris ad comitem eumdem datis adhortationibus, monitis, gravissimisque minis ab incœpto avertere conatur, his verbis extremæ Epistolæ adjectis [1] :

29. « Pro certo autem noveris, quod si contemptis pœnis hujusmodi (eæ sunt quæ in aliis ad archiepiscopum Coloniensem datis exponuntur) sæpe dictum regem, et filium ejus præsumpseris detinere, nos contra te pœnas alias excogitare curabimus, et specialiter imperialem dexteram in tuum exterminium concitare, taliterque super te gravabimus manum nostram, quod te ad ultimum pœnitebit luctamen contra Deum et Ecclesiam Rom. suscepisse, et erit sera pœnitentia post ruinam. Videas ergo dum potes, ne te illis immergas angustiis, de quibus exire desideres, et non possis, cum dignum sit, ut cum velit non valeat, qui noluit cum valebat. Dat. Later. II kalend. Novemb. anno VIII ». Inde vero IV nonas Novemb. Lubecenses Epistola ad eos missa, in regis fide continere satagit [2], quod etiam par est credere subjectis aliis populis imperasse. Waldemari ab Henrico comite in vincula conjecti mentionem etiam faciunt Albertus Stadensis [3], Godefridus [4] qui tamen in superiorem annum id facinus conjicit, additque Engilbertum archiepiscopum Coloniensem in Northusiano conventu ab Henrico rege habito multum pro Daniæ rege pristinæ dignitati restituendo elaborasse : quemadmodum vero solutus vinculis fuerit, suo loco dicetur.

30. *Metropolitana sedes in Livonia.* — Interea rogatus Honorius Ecclesiam Livoniensem Seloviensi ac Leolensi, quæ nuper ex ethnicis ad fidem conversis collectæ institutæque fuerant, metropolitana dignitate cohonestatam præficere, rem in opportunius tempus contulit : suas interim partes episcopum Livoniensem ibi agere jussit [5], atque adeo causas ad Sedem Apostolicam cæterum deferendas, quavis provocatione remota, cognoscere.

Hoc anno cum Pannoniæ populi decimas, quas ad eam diem Ecclesiis dare consueverant, persolvere abnuerent, Honorius eos scriptis litteris [6] arguere, cohortari, atque Apostolico pro imperio jussis minisque urgere, uti satis muneri suo faciant : morem majorum sequantur, qui magna animi alacritate summaque pietatis ac religionis laude id præstitissent. Deus enim qui hilarem datorem diligit, sibi tradita fœnore multiplici restituit. Andream vero regem, ad quem ea de re scripsit [7], monuit, non solum consuetas decimas Ecclesiis tribueret, verum animi sui propensione populos ad eas conferendas impelleret ; denique contumaces adigeret : quod si renueret, vel illi recusassent, tantam se injuriam non æquo animo laturum.

[1] Ep. LXXXIII. — [2] Ep. LXXXI — [3] Stad. in Chron an. 1223. — [4] God. in Annal. an. 1122. — [5] Honor. l. VIII. Ep. CXL, CXLI. — [6] Lib. VII. Ep. CVI. — [7] Ep. CVII.

31. *Incestæ nuptiæ regis Ungariæ.* — Post hæc perlatæ fuere ad Apostolicam Sedem Colocensis atque aliorum Pannoniæ antistitum litteræ, quibus Pontificem de dimissa a Bela Andreæ regis primogenito uxore certiorem fecere [1] : « Ad hoc divina dispensatione vocati estis in plenitudinem potestatis, ut ea, quæ salutem desiderant animarum, nec alias possunt corrigi, per subjectos auctoritate Sedis Apostolicæ corrigantur. Inde est quod vestræ significandum duximus sanctitati, quod cum dominus noster rex Ungarorum de partibus ultramarinis rediens, per terram nobilis viri Laschari transitum faceret, filiam ejusdem filio suo primogenito Belæ illustri, jam in regem coronato, et in regni gubernacula post se, Deo propitio, successuro desponsavit uxorem ; præstito ab ipso rege et nobilibus suis, qui tunc præsentes erant, publice juramento, ut ad consummationem matrimonii inter personas memoratas fideliter laborarent. Eamdem etiam nobilem, ut nurum decet regiam, secum in suam terram adducens, recepto prius a nobilibus regni, qui tunc in traductione puellæ absentes erant, solemniter sacramento, filio suo memorato tradidit in uxorem, ipsam nihilominus, omni solemnitate adhibita, in reginam Ungariæ coronari faciens et inungi. Cui supradictus Bela illustris, cum omni dilectione et tranquillitate, in ætate legitima jam existens, cohabitavit per totum biennium et amplius sicut maritus ; nunc autem diabolo seminante zizaniam, et quorumdam malevolis suggestionibus perversorum, vir legitimam, cui postquam ad ætatem legitimam uterque pervenerat, per biennium et amplius cohabitarat, ut diximus, in totius regni scandalum et subversionem religionis Christianæ dimisit uxorem.

32. « Et licet una cum magistro Accontio subdiacono et capellano, sanctitatis vestræ legato, qui super hoc negotio, sicut vir honestus et prudens, omnem diligentiam quam potuit adhibuit, institissemus attente, propter excellentiam tamen sublimitatis regiæ, præsertim cum litteræ sanctitatis vestræ super hoc ad quosdam, ut dicitur, judices emanassent, absque conniventia vestra minime duximus procedendum. Quapropter sanctitas vestra taliter in hac parte providere dignetur, ne inferiores quique, qui majorum debent informari exemplo, perditione simili corrumpantur, nobis et legato vestro mandantes, quid super hoc nobis extiterit faciendum : parati enim sumus, tanquam obedientiæ filii, in omnibus sacris vestris obedire mandatis ». Hactenus episcopi. Ut vero Bela Pontificis dicto audiens repudiatam uxorem receperit, atque Honorius ipsius a parte eam ob causam vexati patrocinium arripuerit, insequenti anno dicetur. Hoc interim spatio Pontifex, cum episcopum Cracoviensem, qui religiosæ servituti addicturum se Deo voverat, episcopatu discedere permisisset [2],

[1] Lib. VIII. Ep. V. — [2] Lib. VII. Ep. CXXVI.

mox ut eam rem in magnum Ecclesiæ Cracoviensis damnum redundare accepisset, pristinam illum dignitatem jussit [1] capessere, atque animarum salutem divinæ contemplationis suavitati præferre.

33. *Philippi regis Galliæ pientissimi obitus et ejus filii Ludovici successio.* — Jam orationem nostram Gallicæ res ad se revocant, quæ ob interitum Philippi regis lugubres extitere : post diuturnam enim ægritudinem ipsum hoc anno naturæ concessisse, præterquam quod in confesso est apud omnes fere ejus ævi scriptores [2], supra allatæ ad Philippum Honorii litteræ, atque aliæ ad Ludovicum paulo post recitandæ ostendunt. Collegit illius egregias laudes brevi compendio D. Antoninus, dum hæc de Philippo tradit : « Vir certe mirabilis fuit et omni memoria dignus, cui post Carolum magnum vix aliquid similis reperiri possit ex regibus Franciæ ». Verum nobis eas paulo diffusius a Rigordo expositas delibare visum est. Probatæ igitur fidei auctoris postrema verba veluti sepulchrales tanti regis titulos hoc loco adjicimus, cum maxime plura memoria celebranda complectantur : « Anno ab Incarnatione Domini MCCXIII, pridie id. Julii, obiit Philippus, rex Francorum illustris, apud castrum quod vocatur Medunta. Qui sensu et industria vir prudentissimus, virtute strenuus, gestis magnificus, fama præclarus, victoriosus in bellis, ac triumphis multis et magnis plurimum gloriosus, jus et potentiam regni Francorum mirabiliter dilatavit, et regalem fiscum ampliavit in multis. Multos etiam præclaros principes terris, militibus, armis, et opibus præpotentes regno suo et sibi graviter adversantes debellavit viriliter et devicit ». De adjectis ab illo aulæ Gallicæ provinciis hæc Jordanus habet [3] : « Probitate mira regno suo multos adjecerat comitatus, scilicet Viromanduensem, Bellomontensem, Pontunensem, Alaconensem, Cenomanensem, Turonensem, Andegavensem, Pictavensem ». Hæc Jordanus. Addit vero Rigordus de ejusdem regis pietate ac singulari in Ecclesiam studio :

34. « Ecclesiarum quoque defensor maximus et protector. Istam præcipue sanctam Ecclesiam, sancti videlicet Dionysii, speciali favoris gratia, et quasi quodam amoris privilegio favit propensius et protexit, et quem habebat erga ipsam dilectionis affectum, multotiens affectu operis comprobavit. Porro ipse ab annis teneris zelator fidei Christianæ, vexillo crucis affixo humeris, in sua juvenili ætate contra Sarracenos in manu valida transfretavit, ubi in obsidione Acconitanæ urbis, usque ad ejus consummatam debellationem plenamque recuperationem præclare et efficaciter laboravit : ac postmodum vergens in senium proprio filio suo primogenito non pepercit, quin eum mitteret bis adversus hæreticos Albigenses cum magnis sumptibus et expensis. Et alia, tam in vita sua quam in suo decessu multa largitus est ad ejusdem negotii Albigensis subsidium et juvamen. Præterea dando pauperibus, et dona plurima charitative per loca varia dispergendo, eleemosynarum fuit largissimus seminator; sepultus autem est in Ecclesia beati Dionysii, etc. »

35. Adjicit auctor illius exequias celebratas magna pompa a duobus archiepiscopis atque episcopis viginti, qui pro agitando ad redintegrandam contra Albigenses Catholicam rem consilio confluxerant, quorum nomina ab ipso scripta prætertimus : « Qui prælati de mandato domini papæ, imo de ipsa totius, ut credibile est, ordinatione divina pro negotio Albigensi tunc temporis erant Parisiis congregati. Missam autem exequialem celebrarunt simul Portuensis episcopus, et Rhemensis archiepisc. una voce ad duo altaria propinqua, cæteris episcopis cum clericis, et monachis, quorum aderat innumera multitudo, assistentibus et eis respondentibus sicut uni. Inter quos adfuit et Joannes illustris rex Hierosolymitanus, qui in Franciam venerat pro negotiis et necessitatibus Terræ-Sanctæ; præsentibus ad hoc inclytis prædicti regis Philippi filiis, Ludovico primogenito, et Philippo. Sæpedictus autem rex Philippus tale condidit testamentum. Legavit ad subsidium Terræ-Sanctæ trecenta millia librarum Parisiensium, videlicet præfato regi Joanni centum millia, militiæ Templi centum millia, Hospitali Hierosolymitano centum millia. Datum est de suo Almarico comiti Montisfortis viginti millia librarum Parisiensium, ad uxorem ejus, et suos de Albigensi terra et manu hostium reducendos. Præterea dedit quinquaginta millia librarum Parisiensium pauperibus eroganda. Magnam etiam summam pecuniæ dicitur insuper erogasse ».

36. Successit in regno Philippo Ludovicus VIII ejus filius primogenitus ex Isabella filia (quod tradit auctor anonymus) [1] Balduini Hannoniæ comitis susceptus, de quo hæc Jordanus notat : « In hoc rediit regnum ad stirpem Caroli imperatoris de quo originem habuit ex parte matris ». Is vero VIII id. Augusti die Rhemis a Guillelmo archiepiscopo cum uxore Blancha in Joannis regis Hierosolymitani multorumque principum conspectu, qui ad ornandam pompam confluxerant, accepit regiæ ornamenta dignitatis, cum annos sex et triginta natus esset. Cum novi regis fama ad Honorium affluxisset, litteras ei misit, quibus magnum se ex Philippi obitu dolorem hausisse significavit ; regiamque illi dignitatem gratulatus [2] ad sectandas majorum virtutes provocavit.

« Honorius, etc.

« Ineffabilis providentiæ divina profunditas attingens a fine usque ad finem fortiter omnia,

[1] Lib. VIII. Ep. 6. — [2] Rig. de Gest. Phil. Franc. reg. Guill. Brit. Phil. l. II. Anonym. de Gest. Lud. God. in Annal. Matth. Par. Hist. Angl. Rich. de S. Germ. in Chr. de Jord. Ms. Vat. bibl. — [3] Jord. Ms. bibl. Vat.

[1] Anon. de gest. Lud. Jord. Ms. bibl. Vat. — [2] Honor. l. VIII. Ep. LXXVII.

suaviterque disponens, ac secundum suæ dispositionis arcanum mutans per successiones labentium temporum reges terræ, inclytæ recordationis Philippo rege Francorum patre tuo, post laudabiliter acta regni terreni negotia, sicut firmiter credimus, ad meliora vocato, te in ejus solio feliciter collocavit, ut te regnante pro ipso, ac ejus pietatem et justitiam imitante, pater in filio vivere videatur.

37. « Licet igitur ejusdem patris tui obitus nos, qui eum sincera charitate dileximus, secundum hominem contristaverit, accepimus tamen in personæ tuæ sublimatione solatium, ita quod ex hoc orta lætitia dolorem, qui ex morte jam dicti patris tui acciderat, temperavit, ipsa nativa bonitate tui præclari generis plenam nobis tribuente fiduciam, quod progenitorum tuorum vestigia imitanda non deseres; sed sicut in regni sede, sic et in decore virtutum eis, Domino largiente, succedes. Propter quod illam dilectionem sinceram, qua sæpedictum patrem tuum fuimus amplexati, in te totaliter transfundentes, firmiter gerimus in proposito, honori et profectui tuæ sublimitatis intendere, et in quibuscumque decuerit, tibi favorem Apostolicum exhibere. Rogamus igitur circumspectionem tuam, et hortamur attente, quatenus præfatum patrem tuum, tum in cæteris commendandis actibus, tum specialiter in vera devotione, quam ad Apostolicam Sedem, et ad totam Dei Ecclesiam habuisse dignoscitur, taliter imiteris, quod sicut ipse Apostolicam gratiam, suis exigentibus meritis, incessabiliter habuit, sic et tu illam jugiter merearis, etc. Datum Lateran VIII kalend. Novembris, anno octavo ».

38. Verum quid est, cur summus Dei Pontifex Philippum ad meliora evocatum firmiter se credere testetur? Indicat fortasse visum, quod de salute Philippi animæ cælitus objectum cecinit Guillelmus Brito, qui de loco ac tempore, quibus illud contigit, hæc habet:

> Tempore magnanimi quo regis humatio facta est,
> Sigmga (Signina) tunc papa moram faciebat in urbe.

Signiæ scilicet notissima Hernicorum in Latio civitate, ubi tum Honorius agebat, pluresque Epistolas[1] a VIII kalend. Jul. ad III non. Sept. dedit. Unde exploditur scholion contra hæc auctoris verba adjectum, quo interpretatur Signiam urbem Tusciæ in valle Spoletana esse. Pergit Guillelmus inculta et agresti quidem musa, sed veritatis amantissima, enarrare virum prænobilem Jacobum nomine Pontificii pœnitentiarii hospitem in ancipiti mortis discrimine extrema sacra unctione delibutum, cum fugientis vitæ ultima suspiria pæne traheret, objecto cælesti viso fuisse recreatum; in quo S. Dionysius purpurea veste decorus atque ingenti circumfusus splendore, cui præibant Angeli albo amictu, sequebatur vero regis Philippi anima veste ignea induta, se obtulit: cumque illi significasset Dionysium esse, illum vero Philippum regem, qui e vivis discesserat, atque in purgatoriis flammis ad crimina expianda versabatur, adjecit, adiret Pontificem, moneretque ut pro regis anima incruentum missæ sacrificium offerret. Expavescenti ad jussa, respondentique, agere in extremo mortis confinio, vires nec animum suppetere, ut ea Pontifici referret, atque etiam insanum habitum iri; D. Dionysium omnem ex illius animo metum blandis verbis depulisse, ac repente pristinæ valetudini restituisse. At ægrum, confirmatis viribus, morboque liberum exiliisse e lecto, et Pontifici visa retulisse, fidemque acceptæ divinitus valetudinis argumento fecisse.

39. *Concilium Senonis contra Albigenses.* — Quod ad Synodum, quam Rigordus ab Conrado episcopo Portuensi A. S. L. Parisiis hoc anno in Albigenses habitam testatur, ejus etiam tum Guillelmus modo recensitus, et ex Tillio novatores[2] meminere. Aliud quoque Concilium indixit Conradus A. S. L. apud Senonas celebrandum adversus Albigenses, qui in deterius ruentes eo audaciæ ac dementiæ erant devoluti, ut quemdam in Sclavonia improbissimum hominem antipapam salutarent. Verum præmaturum, sed opportunum impii exitium cœpta insana confudit (1). At Parisium hæc enarrantem audire præstabit[3]: « Circa dies istos hæretici Albigenses constituerunt sibi

1 Lib VII. Ep. CLXXXVII. — 2 Cent. XIII. c. 9. col. 854. — 2 Par. Hist. Angl. an. 1223.

(1) Litteras Conradi Portuensis, quas ex Parisio mutilas exhibet annalista, integras in suis litteris ad suffraganeos datis inseruit Theodorus Rothomagensis archiepiscopus, easque vulgavit P. Martene Anecdot. tom. I, col. 901. Ex his autem plura illustrantur, quæ in Fragmento sive obscura sunt, sive in alium sensum trahuntur. Ita ergo in iis legas: « Ecce quod vidimus in finibus Brunarum (lege *Bulgarorum*, ut est in Fragmento Parisii) Croatiæ, et Dalmatiæ juxta Hungariam nationem, ut per antipapam moras Antichristi de cætero breviores esse minime dubitetur, dum novus Lucifer novæ arrogantiæ fellibus (lege *follibus*) intumescens sedem suam contendit ponere in lateribus Aquilonis..... Hinc est, quod papa perfidiæ qui maceriam Domini Sabaoth jam pro magna parte dedit in direptionem et singularis ferus depascitur, et conculcat: ad eum confluunt Albigenses, ut ad eorum consulta respondeat, ejus inhiantes doctrinis et ejus damnatæ sectæ judicia complectentes. Iste Sathanas quemdam suæ perversitatis hominem usque in Agennum (lege *Agensem*) diœcesim diffamavit nomine Bartholomæum Carcassonensem (in Epistola in Collectione Gervasianarum, de qua infra, legitur *Cartes*). Est enim de Carcassona oriundus, vices illius (*antipapæ* additur in Collectione Gervasiana) agentem... Cui Bartholomæo Vigorosus de Bathona (de Barcellona Gerva.) hæreticorum episcopus funestam exhibendo reverentiam sedem et locum suum concessit in villa, quæ dicitur Poiros (*Poreus*) Gervas. et seipsum transtulit in partes Tolosanas ». Reliqua omitto quippe quæ in Fragmento Parisii integra fide expressa sunt. Easdem litteras, sed multo emendatiores, habemus in Collectione Epistolarum Gervasii Præmonstratensis nuper vulgata a P. Carolo Ludovico Hugone abbate Stivagii, ibidemque impressa an. 1732. Ex his vero variantes dedimus, unde genuinus sensus litterarum erueretur. Ille igitur cui sedes concessa est in Porlos seu Poreo ipse est Bartholomæus et in Tolosanas partes non Bartholomæus quidem, sed Vigorosus concessit. Vigorosus iste combustus dein fuit Tolosæ anno 1223. (Alberic. in Chron.) Quæ omnia plane contrarium sensum reddant in Fragmento Parisii in Annalibus legendo. Discimus pariter Bartholomæum non antipapam, sed antipapæ vicarium egisse: *Cujus Sathanæ*, nempe *antipapæ*, ut legit Parisius in eudem Fragmento, *vices gerens Bar-*

antipapam in finibus Bulgarorum, Croatiæ, et Dalmatiæ, nomine Bartholomæum. In quibus partibus error ille adeo invaluit, ut etiam episcopos et alios multos regionum illarum ad suam allexerit pravitatem. Contra quem C. Portuensis episcopus et in partibus illis Apostolicæ Sedis legatus, Rothomagensi archiepiscopo scripsit in hæc verba: Venerabilibus patribus, Dei gratia Rothomagensi archiepiscopo et ejus suffraganeis episcopis, salutem in Domino Jesu Christo. Dum pro sponsa veri Crucifixi vestrum cogimur auxilium implorare, potius compellimur lacerari singultibus et plorare. Ecce quod vidimus, loquimur: et quod scimus, testificamur. Ille homo perditus, qui extollitur super omne quod colitur, aut quod dicitur Deus, jam habet perfidiæ suæ præambulum hæresiarcham, quem hæretici Albigenses papam suum appellant, habitantem in finibus Bulgarorum, Croatiæ, et Dalmatiæ juxta Ungarorum nationem. Ad eum confluunt hæretici Albigenses, ut ad eorum consulta respondeat. Etenim de Carcassona oriundus vices illius antipapæ gerens Bartholomæus hæreticorum episcopus funestam ei exhibendo reverentiam, sedem et locum concessit in villa, quæ Porlos appellatur, et seipsum transtulit in partes Tolosanas.

40. « Iste Bartholomæus in litterarum suarum undique discurrentium tenore se in primo salutationis alloquio intitulat in hunc modum: Bartholomæus servus servorum sanctæ fidei, tali salutem. Ipse etiam inter alias enormitates creat episcopos, et Ecclesias perfide ordinare contendit. Rogamus igitur attentius, et per aspersionem sanguinis Jesu Christi, et propensius obsecramus auctoritate domini papæ, qua fungimur in hac parte, districte præcipientes, quatenus veniatis Senonis in Octavis Apostolorum Petri et Pauli proximo futuris, ubi et alii prælati Franciæ, favente Domino, congregabuntur, parati consilium dare in negotio prædicto, et cum aliis, qui ibidem aderunt, providere super negotio Albigensi. Alioquin inobedientiam vestram domino papæ curabimus significari. Dat. Plan. VI non. Julii ». Hæc legatus; addit vero Parisius tumultum illum brevi anti papa sublato sopitum fuisse. Conradus vero cum in Albigensium negotio, maxime adversus Raymundum filium alterius Raymundi Tolosani olim comitis tempus terere sibi videretur, missionem reditumque in Urbem a Pontifice per litteras[1] efflagitavit: cujus arbitrio Pontifex rem totam permisit[2]. Adjicitur dies Apostolicis litteris IV id. Septemb. Signiæ. Neque ita multo post Conradus ex Galliis excedens Romam se recepit, ut aliæ Honorii ad Ludovicum regem litteræ ostendunt[3].

41. *Contra Albigenses expeditio conflata.* — Verum quamvis Apostolicæ Sedis legatus se adversus Albigenses rem feliciter agere posse diffideret, Pontifex tamen Deo fretus, nec animo, nec consilio defuit. Quare vigesimam primum in Galliis cogendam, etiam ab exempits, atque adversus impios in bellicis sumptibus collocandam consumendamque decrevit[4]. Dein Almaricum militiæ ducem hortatur[5], uti fortes animos induat, se ut ipse per oratores ad Apostolicam Sedem missos postulabat, Ludovicum regem Francorum, Bituricensis, Silvanectensis, et Lingoniensis episcoporum opera, qui regi Pontificis litteras erant reddituri, adducturum, ut ipsi mox subsidio proficiscatur; ac jubere etiam eosdem præsules regem ipsum ad id compellere; præterea vigesimam ab exemptis quoque colligendam, eique deferendam imperare: denique pro certo sciat se ipsi consilio, studio ac re ipsa non defuturum. Extant hujusmodi litteræ, quas Honorius ad Ludovicum scripsisse se affirmat, quasque nos hoc loco potiori ex parte edimus[6]:

42. « Honorius, etc.

« Cum reges, et principes Christiani propter Ecclesiam matrem suam, ex qua spiritualiter nati sunt, et quam a Christo, ut eam temporibus suis foveant, suscepere tuendam, Deo teneantur reddere rationem, grave nimis debes gerere ac indignum, quod intra terminos regni tui, videlicet in partibus Albigen. hæretici manifeste ac intrepide impugnant Ecclesiam, fidem Christianam evacuant, et dilacerant ipsum Christum.

[1] Ext. in Regest. Hon. l. VIII. Ep. XXII. — [2] Hon. ibid. Ep. XXIII. — [3] Ep. CXXXIV. — [4] Ep. CXXX, CXXXI, CXXXII. — [5] Ep. CXXXIII. — [6] Ep. CXXXV.

tholomæus. Ex Fragmento autem Parisii locus esset suspicandi antipapam e regnis Aquilonaribus in Aquitaniam venisse; sed hanc suspicionem tollit locus integer Epistolæ a nobis relatus, perspicue demonstrans non antipapam, sed Bartholomæum in eas partes venisse. Denique nomen loci, unde Conradus Epistolam dedit corruptum est in Parisio, apud quem legas *Plan. VI non. Julii*, quod nullum sensum reddit. Integer vero est in nostra Epistola, quæ data legitur : *Provin. VI nonas Junii.* Quis vero fuerit antipapa iste hæreticorum in viciniis Bulgariæ, Croatiæ etc. agens, ignorare me ingenue profiteor; non tamen a vero abesset, qui suspicaretur Theodori Comneni, qui tunc Latinos bello urgebat, opera, hunc, quicumque tandem fuerit, antipapam Pontifici Latinorum adversarium intrusum vel saltem ejus favore suffultum id ausisse. Nec facile alius erat ab archiepiscopo Bulgariæ, qui usurpatorem illum imperiali corona ornaverat. Denique prætereundum non est in litteris illis archiepiscopi Rothomagensis in Anecdotis Martenii relatis mendum inesse, quo enim loco datæ leguntur VI idus Julii, reponendum est forte VI nonas, vel VI kal. Julii, (VI non. Julii legitur in collectione Gervasiana) alioqui enim litteris illis acciri non potuissent episcopi, ut Concilio in Octava Apostolorum Petri et Pauli anno illo celebrando adessent, cum Octava illa in diem pridie nonas Julias incidat.

Neque hic prætereundum censeo ab his vel ab aliis horum temporum hæreticis antipapam alium constitutum fuisse, cujus meminit auctor Gestorum Trevirensium archiepiscoporum in Collect. Martenii tom. IV col. 244, qui hæc scribit : « Eodem tempore (circa annum 1231). Trevirorum archiepiscopus (Theodoricus) Synodum tenuit (de qua nihil in Collectionibus) in quæ ipse publice enuntiavit hæreticos in sua diœcesi habere episcopum quem cognovissent secundum suum nomen Theodoricus, et idem alibi fecisse de episcopis locorum, itemque habere eos communem papam, quem secundum Catholicæ Ecclesiæ episcopum nuncuparent Gregorium, ut si interrogarentur de fide, eam fidem se habere dicerent, quam haberet papa Gregorius ». Alium etiam Viterbii antipapam constituisse sibi hæreticos Viterbienses scribit auctor Gestorum Gregorii IX, relatus in Annalibus ad A. 1235 qui antipapam hunc Joannem Benvenutum appellat. MANSI.

Certe Nabuchodonosor rex decrevit dicens: Quicumque dixerint blasphemiam in Deum Sydrac, Misac, et Abdenago, in interitu erunt, et domus eorum in dispersione. Si ergo taliter fuit rex alienigena, ne deberet Deus Israel blasphemari, commotus, tu regum Christianissime, devotissimorum principum successor et hæres, cum quo devotio Christiana coaluit, evacuari fidem nostram lacerari Christum, et Ecclesiam dissipari a talibus patieris? Denique si potestates sæculi et rectores raptores persequantur et fures; tu qui regni solium obtines, terram tuam hæreticis, qui animas pretiosiores cunctis substantiis furantur et rapiunt, non purgabis?

43. « Sane præceptum a Domino legitur: Si audieris in una ex civitatibus, quas Dominus Deus tuus dabit tibi inhabitare, illic dicentes: Eamus, et serviamus diis alienis, quos non nostis; pones illos in ore gladii, et igni civitatem incendes. Nimirum, etsi pro immensis susceptis in hoc sæculo beneficiis, Deo, a quo est omne datum optimum et omne donum perfectum, tenearis in multis, ad hoc tamen illi reputare te debes fortius obligatum, ut pro ipso in fidei subversores, a quibus blasphematur, animosus insurgas, et pro catholica puritate, quam de partibus illis attendentes dæmoniorum doctrinis ejecisse noscuntur, viriliter te opponas.

44. « Porro non absque dolore cordis et gravi mentis amaritudine recolere possumus, quod cum ad exstirpandam inde pestem hæreticam multis sit personarum et rerum dispendiis laboratum, pæne omnia in confusionem antiquam populi Christiani, peccatis exigentibus, sunt reducta, et ille qui felicibus invidet actibus, sic armavit in antichristi præambulos partes suas, ut diffundentibus illis intrepide ac latius pravi dogmatis sui virus, verendum est plurimum, ne ipsorum veneno regnum tuum in fide ac devotione præ aliis radicatum, cui Dominus benedixit, inficiant, et ex hoc contra totam Ecclesiam, tanquam in principaliori parte concussam, nova persecutio excitetur. Multo ergo desiderio exspectantes, ut per te Catholicum principem et Catholicorum principum successorem impiis eorum conatibus celeriter obvietur, ne illud modicum terræ, quod adhuc tenent Catholici, amittatur, et pestis hujusmodi regnum Franciæ maculet, cui jam aperte suos expandendo laqueos appropinquat ». Excitat regem ut exscindendæ illi pesti se accingat: Amalricum comitem quidquid juris in Tolosano comitatu habeat, in illum transfundere paratum: Raymundum jamdiu defixum anathemate, atque in eo contumaciter obfirmatum mitti ad ipsum Bituricensem archiepisc. ac Lingoniensem, et Silvanectensem episcopos, quorum precibus ne aversas aures præbeat, enixe contendit. « Dat. Later. XIX kal. Januar., Pont. nostri an. VIII ». Pridie vero ejus diei alias ad ipsum regem litteras dederat, quibus eum laudibus commendat, ipso regni sui exordio contestatum, ut Portuensis episcopus coram se et cardinalibus retulerat: malle se rei suæ injuriam inferri, quam pati Catholicam religionem ab Albigensibus oppugnatam, suis opem non ferentibus, detrimenti quidquam accipere. Præterea ipsum commendat decem argenti marcharum millia, ex largitionibus Philippi patris sui relicta, Catholicis subsidio misisse (1).

45. E contrario nobiles populumque Melgoriensem vehementi minacique Epistola arguit[1], ab Ecclesia ad perditissimum Raymundum Tolosani olim comitis filium descivisse: eos se iterum monere, et Apostolico pro imperio jubere, si quid divini timoris vel pudoris saltem humani in ipsis inesset, antequam novis pœnis constringerentur, confestim ad obedientiam episc. Magalonensis justi ipsorum domini sui redire nulla habita jurisjurandi ratione, si quod forte Raymundo præstitissent; cum nefas sit in eo, quod perperam juratum sit, fidem servare: neque secunda monita exspectarent; severius enim in eos animadversurum, quo placidius ipsos haetenus tulisset. Hæc Pontifex ad Magalonenses. Scriptis vero episcopo litteris primum confirmat[2] sententias in Raymundum comitem latas, qui Melgorii castrum ad jus Rom. Ecclesiæ pertinens occupaverat: deinde ipsi episcopo tribuit[3], ut ab Ecclesiis diœcesis suæ moderatam pecuniæ summam, in negotium fidei impendendam, exigere possit[4]; tum etiam cives Melgorienses absolvere, qui ad Ecclesiæ obedientiam se recepissent.

46. Præclaram vero hoc tempore præfocandæ Albigensium pesti, quæ penetrarat in Hispaniam, operam dedisse Ferdinandum Castellæ ac Legionis regem scribit Mariana[5]; tantoque odio eos insectatum, ut tormentis exagitandos curaret; qui etiam quasi victimarius ignem arsuris regia manu ac ligna subjiceret. Tantum in eo improbitatis odium, tantumque tuendi in Hispania religionis splendoris desiderium erat, ex quo et poputorum gratiam promeruit, divinumque patrocinium sibi

[1] Ep. CXLII. — [2] Ep. CXLIII. — [3] Ep. CXLV. — [4] Ep. CXLVI. — [5] Marian. l. XII. de reb. Hisp. c. 11.

(1) Post illa verba: *subsidio misisse* adde ex Annalibus contractis. « His addimus extare in veteri Ms. (*a*) insigne pietatis Ludovici VIII et sacri pro exscindenda hæresi ardoris monumentum; nam susceptis post Philippi regis patris obitum regni gubernaculis, datis ad Nemausenses litteris jussit damnatos hæreseos ab episcopo proscribi, bonisque everti; tum hæreticos proposito capientibus præmio diligentissime inquiri, contemnentes anathema bonis exui, ac decimas sine fraude sacerdotibus pendendas imperavit; quod decretum hac temporis nota consignatum est. Actum anno gratiæ MCCXXIII, mense Aprili ». MANSI.

(*a*) Ms. epis. Lodevensis.

conciliavit, ut hoc ipso anno egregie de Mauris, relatis pluribus spoliis, triumpharit, regemque Biatiæ Mahomadem ad sua excipienda imperia compulerit ; sed de Ferrando ob Ecclesiastica jura occupata increpito iterum inferius, ut enim principum laudes celebrandæ, ita nec tacenda ab historico vitia videntur.

47. *Angliæ rex defensus ; Guillelmus episcopus Eboracensis sanctorum Catalogo adscribendus.* — Jam regnum Angliæ oratione nostra lustrandum. Auctor est Parisius nuntios regis ab Urbe reversos, Apostolicas litteras ad archiepiscopos Angliæ eorumque suffraganeos detulisse, quibus ipse ætatis legitimæ ad regimen requisitæ declarabatur esse ; principes vero Angliæ viri cæterique universi regiis arcibus præfecti, aliarumque rerum custodes, eas nulla interposita mora Henrico restituere jubebantur. Quod maxima illorum pars iniquius tulit, atque in regem conspirare ausa, novas res moliri, armaque capessere, quam regi, quæ tenerent reddere maluit. At præcipue regi infestus Norwalliæ princeps, qui ab eo sæpius defecerat ; quocirca Honorius Stephano Cantuariensi archiepiscopo S. R. E. cardinali ejusque suffraganeis illius anathemate percellendi provinciam commisit [1]. Quemadmodum etiam clericorum impudentiam insolentiamque infringendam decrevit [2], qui nuptias contrahebant, regnumque divexabant. Nec regis solum, verum B.. olim Anglorum reginæ patrocinium sumpsit [3], adversus episcopum Cenomanensem, qui eam censuris Ecclesiasticis exagitabat ; cum iis a nullo nisi ab Rom. Pontifice affici posset. Deinde episcopo Londoniensi præcipit [4] pravos clericorum mores corrigat : Ugonique episcopo Karleolensi [5], cujus etiam Ecclesiæ privilegia firma esse constituit, imperat ab earum Ecclesiarum ministerio eos arceat [6] quorum parentes sacrum aliquod in eis munus exercuissent.

48. Efflorescebat tum in Anglia magna cœlestium prodigiorum gloria Guillelmus archiepiscopus Eboracensis, quorum veritatem diligentius explorari jussit Honorius, ac testium dicta in publicas tabulas referri, ut sanctorum Albo annumerari posset : qua de re hæc ad episcopum Elyensem duosque Cisterciensis familiæ abbates scripsit [7] : « Gaudemus in Domino, et in ejus laudibus delectamur, quod sicut venerabilis frater noster archiepiscopus, et dilecti filii decanus et capitulum Eboracen. nec non quamplures Ecclesiarum prælati de partibus illis suis nobis litteris pluries intimarunt felicis recordationis Willelmus quondam Eboracensis archiepiscopus tanta vivens fulsit gratia meritorum, quod post felicem ejus obitum, ad ostendendam ipsius gloriam sanctitatis Dominus ad sepulchrum ejus multa, et magna miracula operatur. Verum licet opportune importune nobis totis affectibus supplicarunt, et cum lucerna non sit ponenda sub modio, sed supra candelabrum statuenda, eum, quem Dominus honorat in Ecclesia triumphanti, nos in militanti Ecclesia sanctorum Catalogo adscribere deberemus, nos tamen provide attendentes, quod in tam sancto negotio non est nisi cum maturitate plurima procedendum, ad majorem evidentiam veritatis discretioni vestræ, de qua plenam in Domino fiduciam obtinemus, per Apostolica scripta mandamus, quatenus habentes præ oculis solum Deum, qui non indiget mendaciis alicujus, tam de vita, quam de miraculis sancti prædicti perquirentes sollicite veritatem, quæ inveneritis, per vestras nobis litteras intimetis, ut ex vestra relatione sufficienter instructi procedamus exinde, prout secundum Deum viderimus procedendum. Dat. Lat. non. April. Pont. nostri an. VII ».

49. *De episcopis Patavino et Vicentino Ecclesiasticæ libertatis adversatoribus.* — Post hæc subditur in Pontificio Regesto, idem ad episcopum Patavinum duosque religiosos viros scriptum, de Joanne episcopo Vicentino ab impiis pro tuenda Ecclesiastica libertate gladiis confosso, de quo cælitum numero adscribendo episcopus, clerus, ac populus Vicentini Honorium per litteras, nuntiosque suos enixe rogarant. Cumque in mentionem de cultu sanctorum inciderimus, abs re non erit, addere vigilantissimum Pontificem, ab episcopis impudentem sceleratissimorum quorumdam audaciam atque avaritiam reprimi statuisse, qui varias regiones obire, ac simulare res miras ab adulterinis sanctorum reliquiis, quas habebant, edi ; deque ea re fictas a se regum, principum, præsulum, Romanique ipsius Pontificis litteras ostentare præsumebant.

50. Cæterum quemadmodum Joannes episcopus Vicentinus Ecclesiasticæ libertatis tuendæ gratia jam ante ab impiis cæsus obierat, ita pro ejusdem propugnatione A.. Cathenensis in Scotia episcopus nuper a perfidis parricidis interemptus. Quod cum ab episcopis illis accepisset Honorius, magno sceleris horrore perfusus, commotusque graviter in mortalium pessimos animadvertendum censuit, regemque in ipsos quem ob demonstratum vindictæ expetendæ studium laudibus ornavit, vehementius incendit, ut tam insignis illatæ Deo Ecclesiæque injuriæ ultor esset ; testes Apostolicæ litteræ ad Scotiæ episcopos datæ : « Nunc scimus vere, quod charissimus in Christo filius noster rex Scotorum illustris, ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum traditam sibi a Domino exerceat potestatem, cum commissas in regno suo nequitias non permittat impunitas. Jam plene cognoscimus, quod libertatem Ecclesiasticam diligat, cum suæ auctores injuriæ persequatur. Jam revera ipsum Dei fatemur athletam, cum ad vindicandum sanguinem Christi ejus, qui de terra clamat ad ipsum, regalibus negotiis prætermissis intendat.

51. « Audito quidem ex litteris vestris, quam

[1] Ep. LXVI. — [2] Ep. LXIII. — [3] Lib. VII. Ep. LXXVIII, LXXIX. — [4] Ep. LXXXI. — [5] Ep. CXXIII. — [6] Ep. CXXII. — [7] Ep. CXVII.

abhorrendum facinus, quamque delestabile malum dudum sit in regno suo patratum, noster expavit animus, cor contremuit, et aures ex ipsius horribilitate facinoris tinnierunt. Sed ex earumdem litterarum intellecto tenore, quam animose idem rex insurrexit contra hujus sceleris patratores, dolorem, quem nobis facti atrocitas intulit, pro magna parte sensimus ex sua diligentia mitigatum. Eædem sane litteræ continebant, quod orta inter recolendæ memoriæ A.. Cathenensem episcopum ex parte una, et parochianos suos ex altera, super decimis et aliis Cathenensis Ecclesiæ, juribus quæstione, ipsaque in præsentia regis ipsius, mediantibus quibusdam personis Ecclesiasticis amicabili compositione sopita; redeunte tandem episcope ipso ad propria, ipsoque rege in Angliam pro arduis regni sui negotiis properante, iidem parochiani, tanquam moti adversus eum, quia Ecclesiæ suæ causam egerat contra ipsos, in pastorem pium lupi rapaces, in patrem degeneres filii, ac in Christum Domini diaboli satellites irruentes, eum vestibus propriis spoliatum, cæsum, lapidatum, et bipenni vulneratum ad mortem, in coquina propria ejus interitus nimis avidi cremaverunt. Rex vero præfatus qui proficiscens in Angliam, jam ad extrema regni sui pervenerat, hoc audito dolens, et ex tanta perversitate sceleris conturbatus, ad vindicandum tam crudelem episcopi dicti mortem, et ad male perdendum malos, qui eumdem episcopum sic perdiderant, prorsus omissis, quæ ipsum trahebant, negotiis, se protinus exercitibus suis collectis accinxit, aperte insinuans quod eum injuria Christi angat, et suæ zeletur Ecclesiæ libertatem pro cujus defensione mortem subiit episcopus memoratus.

52. « Nos ergo juxta postulationem vestram, ipsius regis super hoc excellentiam commendantes, ac prosequentes actionibus gratiarum, eum per scripta nostra monuimus, ut assumptum propositum ulciscendi Deo et Ecclesiæ super hoc illatam injuriam, ulciscendo taliter prosequatur, quod pro eo ipsa teneatur Ecclesia Dei misericordiam implorare, ut semper sit, ubicumque ambulaverit ipse, secum, et in æternum stabiliat regnum suum, faciatque sibi nomen grande, ac ab omnibus inimicis suis ei requiem largiatur ». Addit ut parricidarum terras, qui se episcopi cæde inquinarunt, Ecclesiastico interdicto feriant, donec rite ab iis crimen expiatum fuerit. « Dat. Later. idibus Februarii, Pontif. nostri anno septimo ».

53. *Rex Reginaldus laudatur, Ferdinandus redarguitur.* — Eodem anno Pontifex Reginaldi insulæ Man regis, qui regnum suum Romanæ Ecclesiæ vectigale fecerat, patrocinium hoc exarato Diplomate suscepit [1] : « Sicut transmissæ nobis tuæ litteræ protestantur, bonorum, quæ fiunt in Ecclesia Rom. particeps esse cupiens, ad exhortationem venerabilis fratris nostri P. Norwicensis episcopi tunc electi, et A. S. L. ei Ecclesiæ Rom. nomine ac nostro, insulam de Man, quæ ad te jure hæreditario pertinebat, nullumque de ipsa servitium facere tenebaris, donasti liberaliter, et irrevocabiliter tradidisti, recipiens eamdem insulam ab Ecclesia Rom. in feudum, et pro ea nobis fidelitatis et homagii exhibens juramentum. Ad recognitionem quoque dominii Ecclesiæ Rom. tu et hæredes tui annuatim duodecim marchas sterlingorum in Anglia apud monasterium de Furnis in festo Purificationis B. Virginis persolvetis : quæ omnia jurasti te servaturum fideliter. Nos igitur habentes hæc rata et grata, tuis supplicationibus inclinati, personam et terram tuam cum omnibus quæ in præsentiarum rationabiliter possides, aut in futurum justis modis præstante Domino, poteris adipisci, sub B. Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti patrocinio communimus. Dat. Lat. X kal. Jun., Pont. nostri anno VII ». Ita Christiani olim principes adeo non audebant Ecclesiastica jura invadere usurpareque, ut regna summa pietatis laude Apostolicæ Sedi dono darent; atque adeo novam veluti adeptos gloriæ majestatem putabant, si sese demisso animo Pontifici abjecissent, ac scripta Apostolorum principi jam consecrata, Ecclesiæque vectigalia gestassent. Nec vana illorum opinio, cum ad summum eos splendorem felicitatemque effloruisse suspiciamus.

54. Sed ad Honorium revertor, qui dum Reginaldum insularum regem de Ecclesia optime meritum laudibus officiisque exornat, Ferdinandum Castellæ regem ab officio parumper declinantem arguere compellitur [1]; quod nimirum annuas gravesque a Segobiensis Ecclesiæ hominibus exactiones contra jus fasque extorqueret : unde annuos eidem Ecclesiæ census persolvere nequirent. Tum datis ad Garziam Gundisalvum magistrum militiæ B. Jacobi, ejusque fratres Apostolicis litteris [2] privilegia et bona ejusdem militiæ rata firmaque esse statuit, subditque : « Sit tamen omnibus præcipua cura et cautela continua, ut qui conjugium sortiti fuerint, continentiam custodiant conjugalem, et qui sine conjugio manere decreverint, inviolatam teneant castitatem, etc. Datum Signiæ per manum magistri Guidonis D. papæ capellani V id. Aug. Indictione XI, Incarnationis Dominicæ anno MCCXXIV (MCCXXIII). Pontificatus vero domini Honorii papæ III an. VII.

55. *Corroborata ab Honorio fratrum Minorum disciplina.* — Commendatam pariter et corroboratam Apostolica auctoritate ab Honorio conceptam a D. Francisco religiosæ disciplinæ formulam notat Baronius [3] ex Minoritarum Chronico. In Pontificio vero hujus anni Regesto est ea de re Apostolicum Diploma, ubi Honorius ita loquitur [4] : Ordinis vestri regulam a bonæ memoriæ Innocentio papa prædecessore nostro approbatam, an-

[1] Ep. CLXIV.

[1] Ep. CXXII. — [2] Lib. VIII. Ep. VIII. — [3] Bar. in schedis quæ apud nos ext. — [4] Lib. VIII. Ep. CCLXI.

notatam, præsentibus auctoritate vobis Apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus. Quæ talis est : In nomine Domini incipit vita Minorum fratrum. Regula, et vita Minorum fratrum hæc est, scilicet Domini nostri Jesu Christi sanctum Evangelium observare, vivendo in obedientia sine proprio, et castitate. Frater Franciscus promittit obedientiam et reverentiam domino papæ Honorio ac successoribus ejus canonice intrantibus, et Ecclesiæ Rom. et alii fratres teneantur fratri Francisco, et ejus successoribus obedire. De iis, qui volunt vitam istam accipere, et qualiter recipi debeant, etc. » Adducit Pontifex instituta a viro sancto disciplinæ præcepta. Quemadmodum vero vir divinus Christo conjunctissimus erat, ita suos præmonuit ut a Christi vicarii imperiis omnino penderent : « Ad hæc per obedientiam injungo ministris, ut petant a domino papa unum de S. Rom. Ecclesiæ cardinalibus, qui sit gubernator, protector, et corrector istius fraternitatis ut semper subditi, et subjecti pedibus ejusdem sanctæ Ecclesiæ, stabiles in fide Catholica paupertatem et humilitatem, et sanctum Evangelium Domini nostri Jesu Christi, quod firmiter promisimus, observemus. Nullus ergo nostræ conf. etc. Dat. Lat. III kal. Dec. an. VIII (1) ». Hoc denique anno Christi fidelibus cultoribus per Marochiam dispersis, Apostolicæ Sedi per litteras exponentibus, regem Marochitanum, dum de hostibus triumphabat, vel quid aliud prospere feliciterque illi successisset, quinque Christianos, religione famaque omnium præstantissimos, ad secum epulandum evocare, eaque occasione Quadragesimali etiam tempore, vel feriis sextis ad carnes edendas cogere, ipsisque facti pœnitentibus veniamque demisse postulantibus Honorius errati gratiam fecit[2].

[1] Lib. VII. Ep. CXLVI.

(1) Post illud : *Dat. Laterani III kal. Decembris, anno* VIII, additur in Annalibus contractis : « Accepisse eam disciplinæ religiosæ formulam post plures divinas illustrationes refert S. Bonaventura (*a*), qui etiam de stigmatibus illi divinitus penultimo vitæ anno, qui in proximum incidit, impressis hæc refert : Cum seraphicis desideriorum ardoribus sursum ageretur in Deum, et compassiva dulcedine in eum transformaretur, qui ex charitate nimia voluit crucifigi, quodam mane, cum esset festum Exaltationis S. Crucis, dum oraret in latere montis, vidit seraphinum unum sex alas habentem tam ignitas quam splendidas de cælorum sublimitate descendere, cumque volatu celerrimo pervenisset in aeris locum viro Dei propinquum, apparuit inter alas effigies hominis crucifixi in modum crucis manus et pedes extensos habentis, et cruci affixos, duæ alæ super caput ipsius elevabantur, duæ ad volandum extendebantur, duæ vero totum velabant corpus. Hoc videns vehementer obstupuit, mixtumque mœrore gaudium cor ejus incurrit ; et paulo post intellexit tandem ex hoc Domino revelante, quod ideo hujusmodi visio sic divina providentia suis fuerat præsentata conspectibus, ut amicus Christi prænosceret se non per martyrium carnis, sed per incendium mentis totum in Christi crucifixi similitudinem transformandum. Disparens igitur visio mirabilem in corde ipsius reliquit ardorem, sed et in carne non minus mirabilem signorum impressit effigiem ; statim namque in manibus ejus et pedibus apparere cœperunt signa clavorum, quemadmodum paulo ante in effigie illa viri crucifixi videbantur, clavorum capitibus in interiori parte manuum, et superiori pedum apparentibus, et eorum acuminibus existentibus ex adverso, erantque clavorum capita in manibus et pedibus rotunda et nigra, ipsa vero acumina retorta, et quasi repercussa, quæ de ipsa carne surgentia, ipsam carnem excedebant : dextrum quoque latus quasi lancea transfixum rubra cicatrice obductum erat, quod sæpe sanguinem sacrum effundens tunicam et femoralia respergebat. Visa sunt a pluribus hæc sacra stigmata, quorum fides nemini suspecta esse possit, ut refert S. Bonaventura : qui etiam addit se id ex Alexandri VI Pontificis ore audivisse testaturque illa ab ipso conspecta fuisse ; de iis vero a Gregorio IX Encyclicæ ad fideles litteræ scriptæ sunt : cælestis autem visi series ab ipso S. Francisco ad Christi gloriam sodalibus relata fuit ». MANSI.

(*a*) S. Bonavent. in Vit. S. Franc. c. 4.

HONORII III ANNUS 8. — CHRISTI 1224.

1. *Litteræ Honorii ad Germanos de expeditione Hierosolymitana, de qua etiam Fridericus eidem scribit.* — Exoriente anno Domini vicesimo quarto supra millesimum ducentesimum, Indictione duodecima, Honorius ad transfundendum in principes populosque fideles restituendæ Christiani nominis gloriæ ingentem quo ardebat zelum, Evangelicos præcones in plures Occidentis provincias, Germaniamque maxime, ex qua ingentia auxilia elicienda erant, proficisci jussit, ut divini verbi classico magnanimi quique viri excitati sub crucis signis conscriberentur. Ac ne ob acceptam

ultimam cladem languerent fidelium animi, datis ad Germaniæ præsules litteris, monuit [1] id divinæ providentiæ factum consilio, quæ ex adversis rebus triumphos novit elicere.

2. « Honorius, etc.

« Ad exercitationem fidelium eam (de Terra-Sancta barbarorum tyrannide oppressa loquitur) passus est (nimirum Deus) ab infidelibus detineri, ut videat, si est intelligens aut requirens ipsum, qui ejus ulcisci velit injurias retribuendo Christo aliquid pro omnibus quæ retribuit ipse sibi. Et quidem infinita exinde ac incomparabilia bona Christi fidelibus provenerunt. Nam, o quot, quot sunt hodie delicati, qui satisfactionem injunctæ sibi vel injungendæ pœnitentiæ metuentes, tanquam in profundum peccatorum venissent, penitus desperabant, et nunc gratia divina præventi, provide cogitantes, quod non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam sibi feliciter revelandam, animas suas, quas interdum pro patria, et nonnunquam pro fratribus et amicis periculose posuerant, pro Christo salubriter ponere statuerunt, qui pro se positam in vitam custodit æternam. O quot, quot, qui se ad mensam illius divitis sedisse, qui est dives super filios hominum, recolentes, et cupientes eadem ei apponere, quæ apposuerat idem eis, sumpto salutaris calice passionis, cum palma martyrii ad regna cælestia pervenerunt, in perpetuum cum martyribus regnaturi ! O quot, quot cupientes visitare terram, in qua pedes Christi steterunt, in corde contrito, et humiliato spiritu, ante vel post consummationem peregrinationis arreptæ carnis morte præventi ad supernam patriam evolarunt, et gloriantur in ordine confessorum ! Et hæc omnia idem Dominus operatur, qui dat virtutem, et præmia elargitur, gratiæ gloriam superaddens. Quis ergo tam duro corde poterit Christo non compati, qui dat sibi compatientibus conregnare ? vel quis ei non militabit ad tempus, qui pro nobis in cruce suis stipendiis militavit ? vel quis ei non ministrabit libenter, qui vult ubi est ipse, suos esse ministros ? aut quis se, vel sua illi negabit, sine quo nihil potest existere vel haberi ? absit, ut pretiosiorem animam seipso habeat Christianus, qui jam non tantum sibi vivere debet, sed ei qui est mortuus et surrexit ».

3. Subdit Fridericum imperatorem, cujus litteras acceperat, ducendæ sacræ expeditioni se devovisse, quem in tanto tamque justo bello deserere turpissimum esset : missos a se sacros concionatores ad proponenda in sacris suggestis indulgentiarum præmia, obeundæque in Germania legationis Portuensi episcopo cardinali provinciam demandatam, cui meritos honores exhiberi, atque ad promovendam Christi causam præsidio esse jubet. Eodem argumento ad patriarcham Aquileiensem, archiepisc. Maguntinum, Trevirensem, Coloniensem, Magdeburgensem, Salisburgensem, Bremensem, ac Bisuntinum, eorumque suffraganeos litteræ ab Honorio exaratæ [1]. Conradum porro episcopum Portuensem ab Apostolica Sede ad expeditionis Hierosol. promovendum consilium in Germaniam missum, Coloniæ sexta post Pentecosten feria honorifice exceptum esse auctor est Godefridus [2].

4. Quod ad Friderici litteras spectat, quibus Pontifici significarat se toto animo parandæ in Orientem profectioni incumbere; eas fuisse arbitramur, quæ de ea re ab imperatore missæ in Regesto Pontificio extant. Earum exemplum infra scriptum est : « Cum ab eo, per quem reges regnant et principes dominantur, id quod sumus et possumus divino munere cognoscamus assumpti beneficii non ingrati, nescientes quid exsolveremus altissimo pro omnibus quæ contulit et retribuit ipse nobis; cum bonis nostris non egeat, a quo procedit bonorum omnium plenitudo : in holocaustum tamen gratitudinis obsequio sanctæ Crucis obtulimus nosmetipsos, personam, substantiam, et quas ipse concessit opes et regna, sibi et Terræ-Sanctæ ministerio deputantes. Ad persuasionem quoque vestram, paternæ monitionis instantiam et mandatum, fratribus etiam vestris venerabilibus cardinalibus consulentibus atque rogantibus, per se specialiter singulis, et generaliter universis, filiam illustris Hierosolymitani regis hæreditariam ipsius terræ dominam, pronuba sacrosancta Rom. Ecclesia, vobis quoque existentibus paranympho, ducere juravimus in uxorem, ut assumptum Terræ-Sanctæ negotium videremus, et possemus commodius consummare. In quo sic credimus onus cum vinculo matrimonii oportere transduci, sicut labor et conjugium pro exigentia negotii sunt indissolubiliter fœderata.

5. « Dotes vero ab Ecclesia, vestri videlicet et fratrum vestrorum continui et indeficientis auxilii super Terræ-Sanctæ negotio coram cunctis adstantibus compromissas non duximus omittendas, quas velut necessarias et opportunas exigimus, et vos tanquam actorem et coadjutorem præcipuum in iis exposcimus confidenter, prout ex stipulatione tenemini, et Sedis Apostolicæ dignitas a vobis postulat et requirit. Nos enim sicut novit inspector cordium Deus, qui mentes et renes hominum perscrutatur, ad illius Terræ-Sanctæ negotium toto mentis affectu jugiter aspiramus. Et ut de apparatu nostro pateat universis, centum galeas in portibus regni nostri, si necesse fuerit, habere confidimus præparatas : quinquaginta vero usseria noviter per regnum nostrum præcepimus fabricari, singula quidem quadraginta milites cum totidem dextrariis portatura, et super ipsorum opere duos de fratribus domus Theutonicorum, et alios statuimus exercitatos viros de regno, per quorum industriam eadem usseria proximo futura æstate

[1] Honor l. VIII, Ep. CDIV.

[1] Ep. CDL. — [2] Godef. in Annal. an. 1224.

credimus posse compleri, et tam de galeis quam de usseriis interim usque ad terminum prætaxatum plura fieri poterunt, sicut videbitur expedire, præter naves et vassella alia infinita, quæ per regnum et aliunde poterimus sufficienter habere ». De quinquaginta hisce navigiis ad excensum exponendasque in terra copias a Friderico comparatis, scribit Godefridus [1] tantæ ea fuisse magnitudinis, ut non solum in iis duo equorum equitumque millia, verum insuper aliorum armatorum millia decem transvehi possent. Pergit Fridericus.

6. « Præterea fr. Hermannus domus Theutonicorum magister ad præsentiam nostram accedens, proposuit et persuasit instanter, quod de consilio vestro erat, et satis utile vobis, et ei expediens videbatur, ut pro tam arduo negotio Terræ-Sanctæ cum principibus imperii oretenus loqueremur, versus partes illas nos personaliter conferentes. Quod dum nostro proposito resedisset, et in procinctu essemus versus partes illas dirigendi prosperum iter nostrum, venit marescalcus noster Cathanien. qui fuerat in expugnatione Sarracenorum Siciliæ constitutus, ducens secum gaitos et seniores de omnibus montanis Sarracenorum Siciliæ nuntios, ex parte omnium ad nostram præsentiam destinatos, per quos cæteri omnes exposuerunt se mandata nostra, et beneplacita nostra pronius impleturos. Super quo habita deliberatione cum proceribus curiæ nostræ, quid videretur agendum, visum est omnibus consultius expedire, quod (non) deberemus in hoc articulo præsentiam nostram de Siciliæ partibus absentare, ne pro nostra absentia, vel recessu Sarraceni a devotione proposita declinarent, et facilius possent eorum sata colligere, quibus collectis difficile foret admodum in brevi termino subjugari : sed præmitteremus magistrum ad principes, propositum et voluntatem nostram per eum singulis exponens, nobis ad recipiendum Sarracenos, dum se spontaneos darent, instantem operam impensuris. Propter quod eumdem magistrum de tam arduo negotio utile vidimus onerandum, injungentes ei legationem ad principes faciendam, scribentes et promittentes per eum duci Austriæ, lantgravio Thuringiæ, ac cæteris principibus nominatim, necnon regi Ungariæ, ac suis magnatibus ad Terræ-Sanctæ subsidium transituris, passagium, victum, pecuniam, et alia necessaria in regno nostro liberaliter exhibenda, prout idem magister, quem ad vestram prius præsentiam destinamus, proponet in conspectu vestro singula singillatim ». De Hermanni adventu militaris Theutonicorum Ordinis magistri ad Fridericum; de instituto ipsius Friderici, verum intermisso itinere; de legatione in Germaniam eidem Hermanno, aliisque commissa, agit etiam Godefridus, de quo paulo ante memoravimus. Subdit Fridericus :

7. « Per quem etiam, (nimirum Hermannum), plenius agnoscetis, quod illustris Hierosolymitanus rex nuper scripserit nobis, et qualiter in proposito sit ab illis partibus recedendi, pro eo quod parum ibi proficiat pro negotio Terræ-Sanctæ. (Contulisse illum se in Germaniam inferius ex Godefrido dicemus) (1). Nam prædicatores, qui prædicant verbum crucis, in tantum vilipenduntur ab omnibus, tum quod intimæ personæ videntur, tum quod nullam auctoritatem, vel aliquam, sicut moris est, in talibus habeant præstandæ indulgentiæ potestatem, quod non est, qui eos audiat vel intendat ». Verum etsi non imus inficias, ab improbis alicubi contemptui habitos, non tamen id omnino asserentibus demus : cum præsertim ex Pontificiis litteris perspicuum sit, tale munus viris probitate, doctrina, atque etiam dignitate præstantibus, Apostolicam Sedem injungere consuevisse, eaque ratione Honorius hoc anno, antequam ea scriberet Fridericus (ut remotiora, de quibus suo loco dictum est, prætereamus) hujusmodi provinciam episcopo Roschildensi, nonnullisque abbatibus demandavit ([1] quos etiam publicas ea de re supplicationes instituere jussit) atque archidiaconum Cenomanensem suum in ea re zelum explicare [2] jusserat. Quod ad indulgentias attinet, eas jam concesserat Œcumenica Synodus Lateranensis, ipseque Honorius confirmarat. Addit Fridericus : « Et sicut a diversis partibus orbis majorum et potentiorum ad nos litteræ pervenerunt, videtur eis quod remisse ab Ecclesia, et a nobis in tanto negotio procedatur ». At si princeps tarditatis negligentiæque accusari meruit, quo nomine illum Honorius sæpius arguit, minisque perculit, certe Pontifex in nullam vel tenuissimam ejus rei suspicionem incidit, ut inde ob ingentes a se magna cum pietatis, solertiæ, prudentiæque laude impensos labores ac sumptus, quorum suis locis meminimus, summam apud omnes gloriam sit consecutus. Sed ad Friderici orationem et querimonias regrediamur.

8. « Magnates enim regnorum Franciæ et Angliæ, sicut prædicti regis insinuatione cognovimus, nullam videntur voluntatem habere de crucis negotio assumendo, nisi prius, ut decuit inter utrumque regnum ea fuerit in longævum treuga firmata, quo secure ire valeant et redire ». Sane quantum conciliandis Gallum inter et An-

[1] God. ubi supr.

[1] Ep. CCCXVII, CCCXXXVIII. — [2] Ep. CCXXV.

(1) Verba illa ex Epistola Friderici ad Honorium non recte interpretatus annalista censeri potest. Scribit enim Fridericus : « Illustris Hierosolymitanus rex nuper scripsit nobis, qualiter in proposito sit ab illis partibus recedendi etc.» Exponit hæc annalista de recessu Joannis a Germania inferiori, sed male ; quo enim tempore Fridericus ista scribebat, die scilicet quinta Maii hujus anni, Joannes nondum in Germaniam iverat, quin et vix peregrinationem Hispanicam inceperat. Propositum igitur fuit Joanni non Germaniæ tantummodo, sed et transmarinas regiones omnes deserere, cum parum ibi proficere signandorum militum negotium intelligeret. MANSI.

glum induciis, studii operæque hoc anno Honorius collocarit, indices sunt gravissimæ ad Ludovicum ea de re litteræ exaratæ a nobis inferius adducendæ : « Plerique vero de potentioribus Angliæ, qui proficere possent in servitio Jesu Christi, et olim assumpserant signum crucis, prætendunt se a vobis de crucis ministerio absolutos et sic pauci vel nulli sunt, qui per omnes provincias illas, quas dictus rex dicitur peragrasse, velint se ad crucis ministerium præparare ». Verum hæc a Friderico ad segnitiem suam tegendam per simulationem jactata ex Pontificis Epistolis convincitur : Pontifici enim solemne fuit neminem nisi exorta nova causa, reque diligentissime cognita probataque, voti vinculo absolvere. Subjicit Fridericus :

9. « Nos igitur tanti negotii zelo ducti prædicto regi moram per litteras nostras in partibus illis persuasimus longiorem, quem nihilominus per Apostolicas litteras de mora in illis partibus facienda pro crucis negotio promovendo expedit animari. Nam recessus ejus et præcipue si ad ultramarinas partes futura æstate, sicut habet in proposito, transfretaret, multum diffidentiæ et incommoditatis afferret erga obsequia Crucifixi. Commisimus etiam ei per patentes litteras nostras, ut omnes, quos inducere poterit ad Terræ-Sanctæ negotium opportunos, diligenter inducat, et tam crucesignatis quam et signandis ex parte nostra secure promittat passagium, victum, et quæcumque necessaria in regno nostro singulis largiflue ministranda ».

10. Porro refert Godefridus[1] Joannem regem Hierosolymitanum in Galliam hoc anno (Jordanus[2] rem in annum superiorem confert) ad sacra B. Jacobi Apostoli limina venisse, redeuntemque Hispaniæ (1) regis filiam in matrimonium duxisse : inde vero ad Henricum Germaniæ regem cum se contulisset, Coloniam una cum illo profectum, ibique ab Engelberto archiepiscopo, lætaque urbe, magnificentissime ipso Assumptionis Deiparæ pervigilio exceptum esse. At regiam puellam, cui Berengariæ nomen erat, ab Joanne ductam, Castellæ regis sororem ac Blanchæ Francorum reginæ neptem, anonymus Ludovici regis Actorum scriptor fuisse commemorat. Qui quamvis ea de Joannis in Hispaniam profectione, nuptiisque inter superioris anni res gestas congerit, in hunc tamen conjicienda ibi tradita demonstrant : ait namque regem iter aggressurum prima Quadragesimæ Dominica baculum peregrinationis Turonis arripuisse, quo sane tempore Joannes non in Galliis, sed in Italia agebat, ut ex Honorii Epistola ad Philippum regem eodem anno data, tumque a nobis reddita satis constat. Sed iterum ad Friderici litteras.

11. « Ecce quidem, ut Oriens totus agnoscat, quod incommutabilem gerimus voluntatem promissum consummandi matrimonium, et onus illius terræ sicut recipimus efficaciter procurandi, Jacobum venerabilem Pactensem episcopum, dilectum fidelemque et familiarem nostrum in passagio proximo futuri Martii, apud Accon disposuimus destinare, qui consensum filiæ regis futuræ, dante Domino, consortis nostræ juxta ordinationem vestram coram delegatis vestris inquirat et audiat, prout solemnitas exigit conjugalis ». Extant de iis Honorii litteræ[1], hoc anno kal. Martii datæ ad patriarcham Hierosolymitanum, atque ad archiepiscopos Tyrensem ac Nazarensem et Acconensem episcopum, quibus se accepisse ait, Fridericum imperatorem oratores suos illuc missurum, qui procuratorio nomine significarent, ipsum in Elizabetham, quam Joannes rex ipsius pater sibi uxorem spoponderat, matrimonium consentire (2) ; ac pariter ab Elizabetha mutuum consensum verbis expressum exciperent : quare eos præsules rei solemni ritu ac pompa celebrandæ interesse jubet; Acconitanumque episcopum, ob Christi hostes crebris excursionibus fideles infestantes fatigatum atque inde excedere meditantem, hortatur[2] ut generosos spiritus induat, et copias Christianorum quamprimum appulsuras, præstoque futuras pollicetur, ac Fridericum trajicere pariter decrevisse. Qui, ut ad cœptam orationem redeamus, Epistolæ ad Pontificem scriptæ his verbis finem statuit.

12. « Erit itaque sanctitatis vestræ per Alemanniam, Ungariam et regna finitima, necnon in Franciam, Angliam et cæteras partes orbis, tam sufficientes et idoneas delegare personas, et illa præstandæ remissionis et indulgentiæ auctoritate munitas, quæ ad crucis negotium promovendum audiri debeant et timeri. Legatum etiam specialem pro treuga inter Francorum et Anglorum reges tractanda pariter et firmanda dignemini destinare, quo licite possint et tute strenui prædi-

[1] Godef. in Annal. — [2] Jord. Ms. Vat. Bibl.

[1] Honor. l. VIII. Ep. CCCXXXVII. — [2] Ep. CCCXXII.

(1) Peregrinatio Hispanica seu Compostellana Joannis regis Hierosolymæ prima Dominica hujus anni cœpisse recte in Annalibus adnotatur. Quod vero addit annalista de auctorum hac in re dissidio, cum alii exordium illud in præsentem, alii in superiorem annum consignent, vanum est. Omnis enim antilogia evanescit, si quis ad variam anni exordiendi rationem animum advertat. Qui enim auctores annum a Natali Domini seu a Januario incipiunt, illi ad superiorem annum, qui vero principium anni in Paschate, seu in die XXV Martii statuunt, illi cum præsenti anno rem componunt. MANSI.

(2) Recte notat Spondanus ad ann. 1223 uxorem hanc Friderici filiam Joannis regis Hierosolymæ, non Isabellam seu Elisabetham, sed Iolandam appellandam esse. Elisabetham vero non secundam hanc, sed tertiam uxorem ejusdem imperatoris extitisse. Errori causam præbuit mos ætate illa familiaris scribendi nomina propria prima tantum littera notata, unde cum litteram I in monumentis a se consultis nacti scriptores fuerint, Isabellam reddiderunt, cum Iolandam legere debuissent. In hunc errorem Raynaldus hic incidit, emendandus ex omnibus coævis scriptoribus, præsertim ex Alberico, qui Iolandam integre descripto nomine appellat. MANSI.

ctorum viri regnorum ad Dei servitium se conferre, taliter super cæteris circumstantiis negotii providere dignantes, quod desidia, vel remissa negligentia quælibet, sicut hactenus non notetur, quia nos quoad nostram spectat et imperii sollicitudinem, per affectum et effectum ostendimus evidenter, qualiter tantum perficere negotium intendamus, cœli et terræ super hoc testimonium habituri. Cæterum, quæ dictus magister ex parte nostra vestræ sanctitati proponet, firmiter credere debeatis, injungentes nihilominus ei, ut injunctam sibi tanti legationem negotii propensius exequatur. Dat. Cathanæ v die Martii duodecimæ Indict. »

13. *Bellum inter reges Angliæ et Galliæ.* — Hactenus ad Pontificem Fridericus. Cæterum non sprevit monita filii mitissimus parens, qui Conradum S. R. E. cardinalem, non modo legatum suum, uti vidimus, in Germaniam, verum in Gallias etiam, datis aliis ad Ludovicum regem una cum scriptis sibi ab imperatore litteris, misit[1], quo ad inducias Anglo dandas adduceret. Rogatus quidem Philippus rex ab Honorio anno superiore erat pollicitus se instaurandi belli sacri intuitu inducias producturum, divinamque gloriam suæ utilitati antelaturum ; sed morte oppressus rem in exitum perducere non potuerat, quare Honorius Ludovicum ipsius filium, quem sceptrum Gallorum arripuisse diximus, iterum proposito parentis exemplo ad suas preces adducere est conatus : « Claræ recordationis Philippum regem Franciæ patrem tuum, qui nos speciali charitate dilexit, intenta prece rogavimus, ut cum charissimo filio nostro Henrico rege Anglorum illustri, iniret fœdera firmæ pacis, vel saltem treugas, quæ inter ipsos stabilitæ fuerant, prorogaret, qui secundum innatam sibi benignitatem pietatemque promisit, quod prorogaret treguas ipsas precum nostrarum obtentu et intuitu Terræ-Sanctæ ; sed promissionem suam morte præventus adimplere nequivit. Preces igitur, quas super hoc eidem patri tuo porreximus, ecce in auribus celsitudinis tuæ cum magna fiducia replicamus, sperantes te illas tanto efficacius impleturum, quanto amplius tuam decet clementiam pia ipsius patris tui adimplere promissa, quatenus eorum salubris impletio, non solum tuæ, sed etiam ejusdem patris tui animæ proveniat ad salutem ».

14. At Ludovicus non modo Pontificis petitis de producendis induciis non annuit, verum bellum atrox in Anglum movit, ut Pontifex litteris apud ipsum questus est[2].

« Honorius, etc.

« Divinæ proculdubio gratiæ donum fuit, quod recolendæ memoriæ Philippus pater ac alii progenitores tui Francorum reges fuere fide ac devotione præcipui et hujus doni præmium, præter felicitatem æternam, quam illos divino munere credimus consecutos, fuit etiam temporalis prosperitas, qua, sicut jam prænotavimus, antecesserunt omnes fere alios reges mundi. Et quidem sæpe te, fili charissime, affectu paterno monuimus, ut in iis studeres eorum vestigia imitari, et quibus es dignus successor in regnum, studeres succedere etiam in decore virtutum, idque te facturum spe certa confidimus et generoso stipiti, a quo ducis originem, futurum etiam fructibus similem credimus et speramus. Cæterum si preces, imo quasi primitias precum, quas tibi porreximus, pro treugis inter te ac Henricum illustrem regem Angliæ prorogandis melius exaudisses, tribuisses huic nostræ spei certitudinem pleniorem et ad porrigendum alias, cum res exposcere videretur, ampliorem nobis fiduciam præstitisses.

15. « Ad prorogandum autem treugas ipsas, etsi te nostra reverentia non induxit, induxisse saltem debuit consideratio negotii Terræ-Sanctæ, propter quod, sicut et tunc sibi notificare curavimus, ordinavimus in colloquio inter nos et charissimum in Christo filium nostrum Fridericum illus. Romanorum imperatorem semper Aug. et regem Siciliæ celebrato, ut pax inter omnes Christianos, ac maxime inter excellentiores principes interim servaretur, quatenus sic ipsi terræ liberius veniret ab omni parte succursus. Sed esto quod de ipsis treugis prorogandis ob certas causas inter te ac præfatum Angliæ regem convenire non potuit, ad movendum arma continuo contra eum, spreto præfato statuto nostro, et cura Terræ-Sanctæ posthabita, quæ necessitas te coegit? Audivimus enim, quod ad invadendum terram, quam idem rex adhuc citra mare obtinet, te accingis, et per vassallos et confœderatos tuos fecisti jam illam invadi, et qui in treugarum prorogatione dictarum non curasti obsequium nobis impendere, jam prorumpis etiam ad offensam, dum statuto, quod de pace servanda edidimus, incipis contraire, etc. Datum Lat. III non. Aug. anno IX ».

16. Præbuit aversas aures Pontificiis precibus Ludovicus, conflatoque exercitu in Henrici regis terras Gallicæ aulæ stipendiarias, quarum jure ipsius parentem Joannem, antequam in lucem susceptus esset Henricus, ex Gallorum procerum sententia excidisse contendebat, incurrit, atque e castris Honorio in Pictaviam ad eas Gallico imperio restituendas subjiciendasque se contulisse rescripsit[1].

« Reveren. in Christo patri Honorio, Dei gratia sanctæ Rom. Ecclesiæ summo Pontifici, Ludovicus eadem gratia Francorum rex, salutem et devotam in Domino reverentiam.

« Paternitati vestræ duximus declarandum, quod cum treugæ olim firmatæ inter piæ recordationis Philippum quondam regem Francorum illustrem genitorem nostrum et nos ex una parte, et Henricum regem Angliæ ex altera, terminaren-

[1] Ep. CCCLXXX. — [2] Lib. IX. Ep. I.

[1] Apud Hon. l. XIX. Ep. XVIII.

tur, nos qui nullo modo consilium habuimus a baronibus nostris, ut trengas cum eodem rege Angliæ firmaremus, personaliter accessimus ad feuda nostra Pictaviæ sarcienda (occupanda), de quibus et aliis feudis de regno Francorum moventibus fuit abjudicatus Joannes quondam rex Angliæ per judicium parium suorum Francorum baronum nostrorum, antequam iste rex Henricus Angliæ genitus esset, sive natus; et ex tunc omnia feuda illa cesserunt in jus dicti genitoris nostri et regni Franciæ, et nostrorum, qui tanquam verus ac rectus hæres regnum Franciæ per Dei gratiam obtinemus. Iste vero rex Angliæ Henricus huic facto nostro modis quibuscumque potest se opponens, de regno Angliæ, quod movet de feudo Rom. Ecclesiæ et vestro mittit contra nos et regnum nostrum milites, et gentes cum armis, ad contratenenda nobis feuda nostra, de quibus rex Joannes pater istius regis Angliæ fuit abjudicatus per judicium parium suorum, antequam iste rex Henricus Angliæ genitus esset sive natus. Nos igitur, qui non credimus vos velle, ut de feudis vestris mala proveniant nobis, vel regno nostro, paternitatem vestram duximus attentius rogandam et requirendam, ut si dictus rex Angliæ per vos hoc faciat, vos id ipsum taliter revocari faciatis, quod de regno Angliæ, quod est de feudo vestro, nullum malum proveniat nobis vel regno nostro. Quod si rex Angliæ hoc faciat auctoritate sua, et consilio suo proprio, et non vestro; non miremini, si nos consilium in contrarium habeamus. Dilectum autem vestrum Stephanum clericum latorem præsentium ad vos duximus propter præmissa destinandum ». Sane Ludovicum hoc anno cum ingenti exercitu Rupellam Pictaviæ portum, Alnensium urbem principem, quo Anglorum reges eorumque copiæ ad regionem illam propugnandam appellere consueverant, obsidione cinxisse, ac postridie kal. Augusti in deditionem accepisse, indeque Pictaviam nullo negotio in suam potestatem redegisse, tradunt ex antiquioribus, ut recentiores prætereamus, Matthæus Parisius [1], atque anonymus ejusdem regis gestorum scriptor [2]: qui præterea addit tulisse famam ea ratione ad deditionem compulsam, exorta nimirum inter præsidiarios milites seditione, qui cum stipendia ab Anglorum rege exspectarent, spe sua delusos fuisse indignati sunt, cum vasa quæ submissa erant a rege, non auro, ut credebatur, sed lapidibus et furfure plena essent; expugnata vero Rupella Petrachorios, Lemovicos aliasque urbes ac provincias, quæ in Garumnæ littus excurrunt antea Anglo obnoxias in Ludovici regis obsequium procubuisse; refert vero idem auctor Parisiis, dum Rupella obsideretur, solemnem in festo B. Petri ad Vincula supplicationem ab sacro Deiparæ templo ad ædem D. Antonii habitam, quo Deus incolumem regem victoremque in patriam reduceret; eique supplicationi tres reginas Isamburgem, Philippi nuper defuncti uxorem, Blancham Ludovici conjugem, ac Blanchæ neptem Berengariam Hierusalem reginam interfuisse. Hæc de Ludovico rege, occasione litterarum Friderici diximus, cætera prosecuturi, cum de Gallicis rebus agemus.

[1] Par. Hist. Angl. hoc ann. — [2] Anonym. de Gest. Ludov. reg. eod. ann.

17. *Reginæ Georgianorum litteræ ad Honorium de Tartaris fusis.* — Interea accepit Honorius, ut ad res Terræ-Sanctæ regrediamur, a Georgianorum regina legationem, litterasque omni officio refertas, quibus ipsa pollicebatur se, Tartaris acie jam fusis, fugatis, cæsisque, victorem exercitum Hierosolymitanis Christi fidelibus subsidio missuram, qui junctis cum Friderico imp. illuc profecturo armis, impiam Sarracenorum gentem bello peteret, ac sanctissimis locis procul depelleret (1). At reginam hæc pollicentem aliaque scitu digna enarrantem operæ pretium est audire.

« Sanctissimo [1] papæ, patri ac domino omnium Christianorum, tenenti Sedem B. Petri; Russutana humilis regina de Aneguia (Avognia), devota ancilla et filia sua, et inclinato capite ad pedes salutem.

« Spero in Domino, quod sicut estis magnus et excelsus, ita Dominus adimplebit desiderium et devotionem vestram, si propter litteras tibi missas es dulcis nobis et quæris de statu nostro. Significamus sanctitati tuæ, quod frater meus rex Urgianorum (Georgianorum) mortuus est, et regnum ejus remansit mihi. Modo petimus benedictionem vestram super nos, et super Christianos nobis subjectos. Pervenit ad nos magnum consilium tuum et mandatum per legatum, qui erat apud Damiatam, quod frater meus veniret in subsidium Christianorum, et ipse erat in proposito et apparatu veniendi; et si vos audistis, illi mali homines Tartari intraverunt terram nostram, et multa

[1] Apud Hon. l. VIII. Ep. CDXXXII.

(1) Cum in Annalibus hic sermo de Tartaris Georgiam invadentibus fiat, pauca quædam de illis ad rei illustrationem ex historiis antiquis decerpenda sunt. Tartari illi, de quibus hic, non ante multos annos imperium suum formarunt. Hujus conditor ab Haitone historiæ Orientalis scriptore, qui sæculo XIV ineunte scribebat, appellatur Chungius, seu Ginguis Can, id est, Chungius seu Ginguis imperator. Ille subditus primum, dein rebellis, ac tandem invasor regni Ung-Can, qui Tarquestan seu Tartariæ Orientali imperabat, legitimo ejus possessore depulso regnavit. Tum armorum suorum terrorem undique spargens, longe lateque imperium dilatavit. Salutatus fuisse imperator creditur anno 1202, teste Abulsario in histor. Dynasti, sed Haito incertum id esse notat, sibique, sedulo licet perquirenti, de tempore rei gestæ nihil satis explorati occurrisse affirmat; et Marcus Polus Venetus, qui regiones illas anno 1272 excurrere cœpit epocham imperii Tartarorum ab assumpta a Chungio (Cinchim appellat) corona, constituit anno 1187. Obiisse Chungius creditur anno Ægiræ 624, idest, Christi 1226. Is ergo novus imperator ditionis suæ ampliandæ cupidus, arma in Georgianos tulit anno 1220, sed exitu infelici, ut ex litteris reginæ Georgianorum in Annalibus recitatis discimus. MANSI.

damna intulerunt genti nostræ, et interfecerunt sex millia de nostris, et nos non cavebamus ab ipsis, quia credebamus eos Christianos esse : sed posteaquam intelleximus eos non esse bonos Christianos, collectis viribus insurreximus in eos, et interfecimus viginti quinque millia de illis, et cepimus multos ex illis, et reliquos fugavimus de terra nostra, et propter hoc remansit, quod non venimus ad mandatum legati.

18. « Quia vero modo intelleximus, quod imperator de mandato tuo nunc debet in Syriam transfretare ad liberationem Terræ-Sanctæ, plurimum gaudemus. Unde faciatis nos scire, quando transire debuerit imperator, et nos mittemus Joannem comestabulum nostrum cum toto exercitu nostro in auxilium Christianorum, et liberationem sancti Sepulchri, ad locum quem mandaveritis ei venire. Et facimus vos scire, quod dictus comestabulus noster, et quamplures alii nobiles de regno nostro acceperunt crucem, et exspectant passagium. Unde supplicamus tibi, et petimus a sanctitate tua, quatenus tu mittas litteras et benedictionem tuam nobis Christianis qui sumus in Oriente; latori præsentium dilecto nostro David episcopo de Hanii credas, tanquam ab ore nostro audires, et habeas nos recommendatos in orationibus tuis sanctis ». Joannes porro magister equitum, de quo regina memorat, litteras etiam suas, eamdem sententiam complectentes, plenasque humanitatis officiique Pontifici misit[1], in quibus præterea asserit, Tartaros sex illa Georgianorum millia primum interfecisse, quod per speciem religionis prælato crucis vexillo ipsos decepissent : cæterum fraude detecta, ad viginti quinque equitum millia ex illis internecione deleta ; ac se qui crucesignatorum militiæ cum plurimis aliis principibus viris antea nomen dederat, quadraginta bellatorum millia adducturum ; quamvis vero illius litteræ parum ab iis quas modo attulimus, differant, eas tamen adducendas censuimus, ut agnoscant hæretici, quo honore remotissimæ nationes Romanum Pontificem, a cujus obsequio defecere, olim fuerint prosecutæ, illiusque imperiis parere consueverint.

19. « Sanctissimo patri et domino totius Christianitatis, tenenti Sedem B. Petri, Joannes vir obediens, serviens comestabulus totius Bratiæ sive Armeniæ, salutem, capite inclinato usque ad pedes.

« Si vos quæritis de statu meo, per vestram sanctam benedictionem bonus est status meus, et significo sanctitati vestræ, quod dominus meus rex est mortuus, et cum sancta gratia et benedictione vestra nos elegimus alium in regem. Sanctum et justum mandatum vestrum, quod legatus vester de Damiata mandavit nobis, pervenit ad regem et ad me; sed cum præpararemus nos magnifice in armis et equis, victualibus et personis, venire ad succursum Christianorum et liberationem Sepulchri, Tartari, cruce præcedente eos, intraverunt terram nostram, et sic sub specie Christianæ religionis deceperunt nos, et usque ad VI millia interfecerunt de nostris ». Hujus Tartarorum excursionis meminisse videtur Jordanus, qui eam ad annum Christi 1220 refert his verbis : « Eodem anno Tartari Georgiam vastare cœperunt ; demum intraverunt majorem Armeniam, ubi est mons Ararat, ubi requievit arca Noe, in cujus radice est prima civitas, quam ædificavit Noe». Pergunt litteræ enarrare, ut profligati fuerint Tartari, ac dictis superius consentiunt.

20. « Sed postquam intelleximus eos non esse veros Christianos, nos cum gratia vestra, et auxilio sanctæ crucis insurreximus in eos, et interfecimus de eis usque ad viginti quinque millia equitum, et quosdam ex ipsis cepimus, aliosque fugavimus de finibus nostris : et ista fuit causa, quare non potuimus adimplere mandatum vestrum, factum per legatum. Verum quia intelleximus, quod mandasti imperatori, et cæteris Christianis de Occidente, ut ad liberationem sancti Sepulchri se debeant præparare, gavisi sumus quamplurimum. Et scire vos velimus, quod cum super hoc receperimus vestrum mandatum, parati sumus cum toto exfortio nostro ad Christianorum subsidium proficisci ; et ego in propria persona paratus sum in succursum Terræ-Sanctæ venire cum quadraginta millibus bellatorum, ubi vobis placuerit : nam noveritis, quod ego et multi barones nobiles de terra nostra suscepimus crucem. De cætero rogamus sanctitatem vestram, quod mittatis benedictionem vestram super nos et terram nostram, ut cum benedictione vestra et gratia divina secure possimus prœlia Domini prœliari. Latori præsentium David sancto patri, et episcopo nostro credatis tanquam nobis in iis, quæ ex parte nostra sanctitati vestræ duxerit proponenda. Nepos meus filius fratris mei, Sanxa nomine, dominus quindecim magnarum civitatum, inclinato capite ad pedes postulat benedictionem vestram ».

21. *Responsum Honorii ad eamdem.* — His acceptis litteris, Honorius reginæ fidem ac studium erga Romanam Ecclesiam sacrosancta Hierosolymitana loca meritis laudibus extulit : magnum sibi dolorem ejus fratris obitum attulisse significat, regnumque pacatum ac tranquillum reginæ gratulatur : ipsam de proxima Friderici imp. profectione, deque amplissima delictorum indulgentia Terræ-Sanctæ opem ferentibus concessa certiorem facit[1].

« Honorius, etc.

« Multum gavisi sumus in Domino super devotione, quam habes ad nos, et ad Romanam Ecclesiam, matrem Christianorum omnium et magistram : et super pio desiderio, quod habes de liberatione Terræ-Sanctæ, in qua Dominus Jesus

[1] Lb. VIII. Ep. CDXXXIII.

[1] Ep. CDXXXIV.

Christus dignatus est humani generis operari salutem, tradens morti crucis ineffabili pietate seipsum, ut genus humanum a morte perpetua liberaret. Super morte autem claræ memoriæ... fratris tui regis Georgianorum tibi paterno compassi sumus affectu, ac in eo subsequenter gavisi, quod pacifice obtines regnum ejus, sicut nobis per ipsas litteras intimasti, optantes ut Deus in cujus manu sunt jura regnorum et regna, te ac tuum regnum in sua fide ac devotione, atque in bonis omnibus amplificet et conservet. Etsi enim absentes simus corpore, præsentes tamen spiritu, te ac alios Christianos regni tui cordis oculis intuemur, et delectamur in fide, quam habetis in Domino Jesu Christo, cui eo ipso est acceptior fides vestra, quod eam servatis in medio infidelium nationum, inter quas lucetis quasi lucernæ in tenebris, et redoletis quasi lilia inter spinas, reportaturi fidei vestræ desiderabilem finem, salutem vestrarum videlicet animarum. Propter quod tuam exhortamur in Domino celsitudinem, ut certa de promissione Christi dicentis: Qui confitebitur me coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo, qui est in cælis; in confessione, ac laude sancti nominis ejus firmas stabilisque persistas, et ad persistendum in ea subditos tuos exemplo sanctæ conversationis inducas, ut post hujus transitoriæ vitæ inevitabilem exitum, una cum ipsis regnum merearis consequi sempiternum.

22. « Sane super eo quod de passagio charissimi in Christo filii nostri Friderici illustris Romanorum imperatoris semper Augusti et regis Siciliæ certificari desideras, te ac exfortium tuum ad ipsius Terræ-Sanctæ succursum magnifice offerendo; fidei tuæ zelum in Domino commendantes, tibi auctoritate præsentium declaramus, quod idem imperator ad ipsius terræ liberationem magnanimiter ac magnifice se accingit, a festo S. Joannis Baptistæ proximo ad annum unum, pro liberanda de manibus infidelium terra ipsa, cum innumera fidelium multitudine, et alio apparatu, imperiali magnificentia digno, Christo ductore feliciter transiturus. Monemus igitur serenitatem tuam et hortamur in Domino, quatenus juxta laudabilem promissionem tuam, tuum studeas exfortium taliter præparare, quod tunc possis Domino Jesu Christo dignum magnitudine tua servitium exhibere. Ut autem tu et subditi tui ad tam sanctum opus vos tanto libentius et devotius præparetis, quanto ex hoc majora vobis apud Deum præmia comparatis, notificamus devotioni tuæ, quod omnes, qui laborem istum in propriis personis subierint et expensis; et illi etiam, qui non in personis propriis illuc accesserint sed in suis expensis juxta facultates suas viros idoneos destinaverint; et illi similiter, qui licet in alienis expensis, in propriis tamen personis accesserint, plenam peccatorum suorum, de quibus vere contriti fuerint et confessi, veniam dono Apostolicæ indulgentiæ consequuntur». Et infra : « Tu ergo præsentes litteras facias tuis subditis Christi fidelibus recitari, quibus juxta postulationem tuam, benedictionem Apostolicam elargimur, promittentes tibi et eis in quibuscumque oportuerit et decuerit, Apostolicæ Sedis gratiam et favorem. Dat. Later. IV id. Maii, Pontificatus nostri anno VIII ». Hactenus Honorius, qui eodem etiam argumento Epistolam clarissimis amoris ac benevolentiæ notis aspersam Joanni magistro equitum misit [1], postulatamque ab ejus nepte benedictionem est impertitus.

23. *Honorius de Constantinopolitano imperio sollicitus per litteras multa decernit.* — Ut vero in comparandis ad restituendum regnum Hierosolymitanum subsidiis adeo sollicitum Pontificem vidimus, non minus ille nervos industriamque ad propugnandas imperii Constantinopolitani res contulit; eoque maxime conatus suos operamque explicuit, cum maximi interesset ad restituendas res Syriacas, profligandosque Sarracenos, imperium illud a Latinis obtineri atque in primis Ludovicum Francorum regem enixe est precatus, uti Roberto imper. consobrino suo festina opportunaque auxilia submitteret. Indices sunt ad reginam Blancham ejus uxorem litteræ ea de re datæ [2] : « Novit regia celsitudo, qualiter Dominus, in cujus manu sunt omnium potestates et omnium jura regnorum, in Gallicorum manibus tradidit imperium Romaniæ, quod per eosdem est, quasi principaliter hactenus gubernatum, ibique noviter quasi nova Francia est creata. Nec ignorat, ut credimus, qualiter nunc charissimo in Christo filio nostro... illustri Constantinopolitano imperatore, consobrino charissimi in Christo filii nostri Ludovici illustris regis Francorum viri tui, eidem imperio præsidente, diminuta est et diminuitur potentia Gallicorum, adversariis invalescentibus contra eos graviter, ita quod, nisi eidem imperatori celeriter succurratur, timetur ne irreparabile Latinis personarum et rerum detrimentum immineat, et generaliter genti Gallicæ damnum inæstimabile, sicut plenius intelligi potest, quam deceat nos referre. Quia igitur nimis esset non solum impium, sed etiam inhumanum, si dictum imperatorem, et gentem Gallicam, ab inimicis Dei, et Latinorum omnium dictus rex perire, dum ei potest succurrere, pateretur, etc. » Hortatur apud virum precibus insistat, Constantinopolitano imperio fulciendo non desit, non posse sine ipsius ac Gallorum dedecore amitti, quod patris temporibus tanta gloria partum extitisset. « Dat. Lat. XIII kal. Jun. anno VIII ».

24. Præterea cum Theodorus Comnenus, de quo priori anno memoravimus, dominandi cupidine exagitatus, Thessalonicense regnum occupasset, majoraque moliretur, Honorius ad arcendam tyranni audaciam evertendaque consilia, Guillelmum Montisferrati marchionem Demetrii Thessalonicensis regis fratrem, virum strenuum, jamque a se ad id, ut vidimus, delectum, amplio-

[1] Ep. CDXXXV. — [2] Ep. CDXLII.

ribus eum adhuc auxiliis stipari fulcirique operam dedit. Atque in primis plures ad varios de pecunia marchioni persolvenda Epistolas exaravit[1]: tum archiepiscopis, episcopis, clericis ac religiosis viris Constantinopolitani imperii Græcis ac Latinis citra Macram hasce litteras misit[2].

« Honorius, etc.

« Dilectum filium nobilem virum Guillelmum, marchionem Montisferrati, ad succursum ipsius imperii, tum generositate magnanimitatis innatæ, tum desiderio prosequendi suam et charissimi in Christo filii nostri Demetrii illustris regis Thessalonicensis fratris sui justitiam, ferventissime aspirantem, in hujusmodi proposito et desiderio studiosissime corroborare curavimus, non solum sibi ministrando in multa quantitate pecuniam, sed et viros strenuos de provinciis circumstantibus ad eumdem cum ipso Apostolicis indulgentiis excitando. Idemque marchio tum per suam sollicitudinem, tum per nostram tantum ac talem ab æstate præterita congregavit exercitum, quod nisi eum repentina infirmitas tempore, quo debebat iter arripere, invasisset, nunc sicut verisimile est et firmiter creditur, esset in Romania cum tanto exfortio, quod ea, quæ nunc difficilia videntur et aspera, plana et facilia viderentur. Distulit autem hoc infirmitas ipsa, non abstulit, quia idem marchio sanitate recepta, collegit militum et peditum magnam et strenuam multitudinem, et sicut magnanimiter, ita magnifice propositum iter arripiens, moram quam acerbitas infirmitatis ingesserat, redimere celeritate sategit: quod quia non potuit tum propter instantem hyemem et tempus jam contrarium navigationi, quando pervenit Brundusium, tum propter defectum sumptuum necessariorum tanto negotio, delectam multitudinem ibi retinuit cum ea instanti Martio feliciter, divina favente gratia, transiturus, atque ad id sibi exercitum, et se invicem exercitui juramento constrinxit». Et infra:

25. « Attendentes satius esse ut bona vestra, et Ecclesiarum vestrarum pro manutenendo imperii statu communicetis ad tempus, quam ea omnia perpetuo amittatis; de fratrum nostrorum consilio propter urgentem necessitatem duximus statuendum, ut omnium vestrorum proventuum hujus anni, omniumque aliorum mobilium, quæ nunc habetis in ipso imperio, exceptis duntaxat Ecclesiarum thesauris divino cultui dedicatis, de quibus aliter procuravimus providere, ac exceptis vestibus et equis quotidiano usui necessariis, ac utensilibus, in quibus non est aurum, vel argentum, aut lapides pretiosi, medietatem marchioni prædicto sub jurisjurandi religione integre conferatis»; et infra: « Simileque auxilium a consistentibus ultra Macram, tam in regia civitate quam extra charissimo in Christo filio nostro imperatori Constantinopolitano illustri statuimus conferendum, hoc solo adhibito moderamine, ut videlicet solvant eidem tantum decimam proventuum hujus anni, pro eo quod inter eos multi esse dicuntur, qui omnes redditus suos, utpote consistentes ultra brachium amiserunt, quorum necessitas necesse est per alios relevari, etc». Hortatur, ut necessitate ita cogente æquo animo ferant: invitos atque obstinatos adigi jubet; cæterum pulcherrimam vel ex parte vel majora recuperandi spem afflari, si quæ in commune contulissent; extremaque Epistola hæc adjicit: « Volumus autem, ut idem marchio, et filius ejus, ac frater cum baronibus suis præstent in manibus dictorum executorum corporaliter juramentum, et obligent etiam terras suas, quod si Dominus restituerit eis regnum Thessalonicense totum vel majorem partem ipsius, restituent vobis, vel Ecclesiis vestris ea quæ nunc marchioni conferetis eidem. Dat. Later. IV kal. Decembr. anno IX ».

26. Paucis vero post diebus de omnibus certiorem fecit[1] O... e Rocca Athenarum dominum, sibi Latinorum res ad Constantinopolitanum imperium spectantes adeo cordi esse, ut præter collatam a se ingentem pecuniæ vim, ipsius opera Guillelmus Montisferrati marchio subsidio cum lecta ingentique militum manu venturus esset; atque idcirco pecuniam earum regionum Ecclesiasticis viris se imperasse: cæterum princeps collectoribus auxilium, si eo opus foret, præstaret: signa cum schismaticis strenue conferre paratus sit, quo brevi labore diuturnam sibi ac reliquis Latinis pacem compararet: se iis qui in prælio adversus ipsos occubuissent, amplissimam culparum veniam attribuisse, modo peccatorum maculas per sacram confessionem expiassent. Adscripta est hujusmodi litteris dies non. Septemb. eodemque argumento plures aliæ, ut in Regesto adjectum est, Achiæ principi a Negreponti dominis scriptæ sunt. Alia vero Epistola[2] Constantinopolitani imperii principes, militumque animos ad pugnandum incendit. Decreta etiam in eas regiones legatio est, cujus obeundæ munus Nicolao episcopo Rheginensi injunxit viro clarissima familia sato, notæ probitatis, summo consilio prudentiaque prædito, qui memorato Guillelmo marchioni præsto esset; illustrant litteræ[3] ad patriarcham Constantinopolitanum, atque imperii et Thessalonicensis regni episcopos datæ. At de legato deque Guillelmo rursus anno insequenti nobis sermo recurret: nunc nonnulla de Ciliciæ rebus addemus.

27. *Restituendis præsulibus expulsis incumbit.* — Expulerant Armeni Tarsensem et Mamistanum archiepiscopos, cæterosque earum regionum Latinos clericos, ad quos restituendos Honorius Pontificium zelum explicuit. Conficiebat Honorium gravissimo dolore inusta iis præsulibus injuria, cum illius dedecus in omnes Latinos redundaret: cum-

[1] Lib. VIII. Ep. CCLXXXVIII. etc. — [2] Lib. IX. Ep. LXXXIII.

[1] Ep. LXXXV. — [2] Ep LXXXIV. — [3] Ep. LXIX.

que de ea re ad Armenorum Catholicum scripsisset, ut suam auctoritatem in iis ad suas Ecclesias revocandis adhiberet, Pontificis monitis aversas aures præbuerat, quare Honorius hæc Hierosolym. patriarchæ suffraganeis, ut vim precibus conjungeret, imperavit : « Cum adhuc Catholico præfato scribamus, ut cum non sit sustinendum, nec ullo modo ulterius dissimulare possemus, quod prædictorum justitia pereat, et ea quæ debetur nobis obedientia subtrahatur, hac saltem vice sic faciat, sicut suum et Armenorum vult periculum evitare, ut eisdem archiepiscopis et capitulis restituantur in integrum Ecclesiæ supradictæ, fraternitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus tam eumdem Catholicon, quam cæteros, qui dominium tenent Armeniæ, ad hoc moneatis sollicite, ac pro posse vestro efficaciter inducatis ; quod si monitis vestris acquiescere forte contempserint, vos eisdem archiepiscopis et capitulis studeatis, qualiter suas possint recuperare Ecclesias, utile consilium et opportunum auxilium exhibere, ut ubi non prodest monitio, auxilia suffragentur. Dat. Later. XVI kal. Januar. Pontif. nostri anno nono ».

28. *Labores suscepti pro liberando Daniæ rege ; Guillelmus episcopus Roschildensis sanctis adscribendus.* — Neque hic laborum finis quos Honorius in reducendis exulibus, pristinæque asserendis dignitati, cæterisque tuendis impendit, verum Conradi cardinalis episcopi Portuensis legati sui, atque Hermanni magistri Hospitalis Theuthonicorum Friderici imp. oratoris opera, e vinculis eximere conatus est Waldemarum Danorum regem, in quibus ab Henrico comite ipsius vectigali per summum scelus habebatur, cum id sæpius gravissimis litteris tentasset. In Germaniam igitur tum Pontificis legatus, tum imperatoris orator profecti una cum Henrico rege, quod tradit Godefridus [1], atque Engilberto archiepiscopo Coloniensi, nonnullisque principibus aliis in Saxoniam contenderunt, et Hermannum ad captivum regem comitemque misere ; cujus studio hæc pacis formula confecta, ut rex quæ ad imperii jus pertinebant redderet, a Friderico regni insignia acciperet, et centum marcharum millia ut solveretur vinculis se daturum polliceretur. Verum Albertus comes Verlemundensis, regis ipsius sororis filius, aliique Daniæ optimates efferatis ira animis recessere, atque ingentem pecuniæ vim ad redimendum regem allatam secum retulerunt ; postridieque Albertus rem acie decernere statuit, prælioque post diem Christi natalem inito, ab hora diei prima ad vesperam magna utrinque cæde certatum : denique Albertus una cum pluribus aliis nobilibus comprehensus, cum rege avunculo in custodiam traditus fuit ; qui omnia Godefridus complectitur, Crantzius [2] vero breviter perstringit, additque Waldemarum auro se redemisse.

[1] Godef. in Annal. an. 1224. — [2] Crantzius Dan. l. VII. c. 18, 19.

29. Antea vero Romanus Pontifex archiepiscopum Bremensem graviter perstrinxit [1], quod cum vetuisset, ne liberando regi obstaret, neve ipsius regnum instare auderet, spretis Apostolicis imperiis vectigales suos suæque diœcesis milites Waldemaro cuidam nefando apostatæ conjunxisset, qui in regnum excursione facta, ac quadam arce diruta nonnullos occiderat, aliosque in carcerem conjecerat. At quoniam comes Albertus, cujus tutelæ regnum traditum erat, exemplum in arcis proditores ediderat, illum archiepiscopus vexabat atque e commercio fidelium a se ejectum iri minitabatur, monuit illum Pontifex, ac pro Apostolica auctoritate præcepit, tum ab infestando regno, atque a negotio Alberto facessendo sibi temperaret, nec per eam speciem regem ipsum persequeretur : si quid ipsi adversus eos quæstionis et controversiæ intercederat, non vi, sed judicio experiretur ; paratum se, ut alias litteris suis significarat, jus suum ipsi tribuere : alioqui judices a se constitutos sententiam ex canonicarum sanctionum præscripto dicturos certo sciat.

30. Maximis ea tempestate calamitatibus Dania attrita jacebat, ac rege capto ingentibus se undique malis cinctam lugebat : illa vero populis spes supererat, B. Guillelmum Roschildensem abbatem in ultimo discrimine positis opem cælitus laturum, omniaque mala discussurum, cum innumera illius miracula certissimum fidei ac spei pignus viderentur. Quorum pia studia, consiliaque fovens Romanus Pontifex, illo hoc anno SS. honorem cultumque, datis ad universos fideles Apostolicis litteris [2], decrevit. Igitur de more nonnulla præfatus hæc subjicit :

« Honorius, etc.

« De prædicti famuli Dei vita, fama et miraculis per prædictum quondam Luden. archiepiscopum approbatæ vitæ virum, timoratum et justum, cui merito erat super hoc adhibenda fides, ac per venerabilem fratrem nostrum P. Roschildensem episcopum, et dilectum filium abbatem de Ervado Cisterciensis Ordinis, inquiri mandavimus diligenter. Qui de vita et fama certi, de ipsis tam per se quam per alios, et de miraculis tam per eos, in quibus facta fuerant, quam per testes fide dignos juratos, veritate cognita, certos nos reddere curaverunt, eis inter alia exponentibus, quod tanta in Christo gratia divinæ benedictionis effulsit, ut ejus suffragiis leprosi mundentur, sanentur ægroti, liberentur dæmoniaci, aperiatur lingua mutorum, et quod est mirabilius, jam idem sit plurium mortuorum almificus suscitator.

31. « Gaudeat itaque mater Ecclesia, quod cælestis ædificatur Hierusalem, superni ædificii structura consurgit, nova in templo Dei columna erigitur, novumque produxit misericordia Dei florem, quem cœlesti rore uberius irrigatum mira et suavi ubertate fructuum fœcundavit. Lætari

[1] Ep. VII. — [2] Lib. VIII. Ep. CCVIII.

quoque patria vestra debet, et cum jucunditate in laudes assurgere creatori, quod tanto est exaltata patrono, talemque apud Deum meruit intercessorem habere, per quem nominis sui fama fit celebris, latiusque diffunditur, et per cujus suffragium quasi vicinius habitatores sui possunt facilius veniam promereri. Cantet præterea novum Domino canticum Ecclesia S. Thomæ de Paraclito, quæ splendore novi luminis confessoris ipsius requiescentis ibidem pulchra facta est, et apparuit speciosa. Decet etiam matrem Ecclesiam ab illius laudibus, quem vitæ beatitudinem, signisque ac miraculis beatificatum a Deo esse constat, in gloria non vacare, sed ei potius debitum honorem exsolvere, ac votis impendere sacramenta.

32. « Quare nos, quibus, licet immeritis, a Domino est Ecclesia gubernanda commissa, super vita, fama et miraculis præfati viri Dei, per dilectum filium nostrum G. Sancti-Theodori diaconum cardinalem, qui legationis officium in partibus illis exercuit, certiores effecti, ne velle videremur, quod lateret lucerna sub modio, quæ supra candelabrum esse debet, sicque inutiliter Christi essemus vicarii, si non faceremus, ut venerarentur fideles illum, quem sanctorum splendor, Dominus tot et tantis fulgentem miraculis ineffabili disposuit providentia venerandum ; ipsum de nostrorum fratrum et multorum prælatorum apud Sedem Apostolicam consistentium canonizavimus consilio, et sanctorum statuimus Catalogo adscribendum etc. Hortamur fideles, ut sanctorum confessorum Christi cultu ac laudibus Guillelmum prosequantur, ejusque preces apud numen implorent. Dat. Lat. duodecimo kalend. Februarii, Pontificatus nostri anno VIII ».

33. *Belam Ungarorum regem in suam tutelam suscipit Honorius.* — Sed ad Honorii susceptos labores, ac navatam in principibus aliisque tuendis operam revertamur. Exagitabatur ea tempestate Bela rex Andreæ Pannoniæ regis primogenitus, ab ipsomet parente, quod dimissam, uti anno superiori vidimus, uxorem ex voluntate Pontificis recepisset. Quare injuria oppressum filium Pontifex confestim in suam clientelam accipere, Germaniæ principibus ipsique patri commendare, ac ut in pristinam gratiam dignitatemque restitueretur, operam conferre. Confirmant plures hoc anno datæ ea de re Pontificiæ litteræ, in quibus sibi primum locum hæ vendicant in ejusdem Belæ causa ad Pannoniæ episcopos exaratæ [1].

« Archiepiscopo Colocen. et suffraganeis ejus.

« Cum charissimus in Christo filius noster rex Bela, primogenitus charissimi in Christo filii nostri Andreæ regis Ungariæ illustris, gravem pro eo quod... uxorem suam ad mandatum nostrum recepit, persecutionem sustineat, coactus ex hoc in terram nobilis viri ducis Austriæ se transferre, fraternitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus prædicto nato regis ejusdem, cui merito tenemur adesse, vestrum ei exhibendo favorem plenius assistatis, monitis apud patrem ipsius, et exhortationibus insistentes ac consulentes eidem, ut sibi malitiosum se non exhibeat vel infestum, nec ad se redire compellat eumdem, sed in regno suo, ubi cum ejus uxore, ac suis, sicut regium decet hæredem, honeste valeat commorari ; redditus ei certos assignet, ipsos etiam, qui cum ipso morantur, nequaquam in personis vel rebus offendat, mandatum nostrum taliter impleturi, quod vestra cognoscatur diligentia per effectum et a nobis possitis de circumspecta sollicitudine commendari. Dat. Lat. VIII kal. Martii., Pontif. nostri anno VIII ».

34. Cæterum Austriæ dux, ad quem Bela confugit, blande ipsum benigneque excepit : quem idcirco Honorius meritis laudibus ornavit [1]. Erat is Luipoldus, cujus filiam Agnetem Henricus rex Friderici imp. filius, quod Urspergensis [2] aliique tradunt, uxorem duxerat. Deinde a rege patre omni studio Pontifex per litteras contendit [3], ut eumdem Belam in Austriæ ducis ditionem concedere compulsum, quod uxorem Apostolico mandato coactus reduxisset, omnibus paternæ charitatis significationibus prosequi vellet : ut dignum erat, liberaliter tractaret, quo honorifice sibi suisque consuleret, ne qui suspicionem injiceret, moleste ipsum ferre filium suum Apostolicæ Sedis imperio paruisse. Præterea Bohemiæ regem [4] Carinthiæque ducem Honorius hortari [5] precarique, uti Belam, si ad ipsos se recepisset, omnibus benevolentiæ argumentis complectantur, aliosque principes viros laudibus efferre [6], qui ipsius rebus faverent.

35. *Religiosos milites Mariæ Theutonicorum tuetur.* — Interea ingens timor Andream incessit, ne per occasionem discessus filii novi in regno motus excitarentur, populique a se deficerent : quocirca ut rebus suis caveret, legationem litterasque ad Rom. Pontificem, ipsius consilia operamque petitum misit, a quo benignum hujusmodi responsum retulit [7] : « Firmissime teneas, et nullatenus dubites, quod sic nos tui honoris, et exaltationis augmentum, et regni tui tranquillitatem affectamus et pacem, ut neminem contra hoc supportare velimus, quin potius quibuscumque contra te, aut regnum tuum machinantibus parati sumus, tanquam de nostro agerent dispendio, efficaciter obviare. Unde charissimo in Christo filio nostro Belæ regi nato tuo scripta nostra dirigimus, ut se tibi devotum filium exhibeat, et in nullo a filiali se reverentia et devotione subducat, provisurus attente, ne occasione sua, vel eorum qui cum ipso morantur, regnum contingat Ungariæ perturbari. Scribimus etiam morantibus cum eodem, ut ad

[1] Ep. CCXCIV.

[1] Ep. CCXCVIII. — [2] Ursp. Chr. an. 1223. — [3] Chr. Austr. ann. præced. aliiq. — [4] Lib. VIII. Ep. CCXCVII. — [5] Ep. CCXCVI. — [6] Ep. CCXC. — [7] Ep. CCCXLIV.

devotionem tuam prædicti filii tui animum accendentes, nihil sibi suadeant, nihilque facere ipsi præsumant, unde moveri debeas, et regni tui tranquillitas perturbetur. Quocirca excellentiam regiam monemus et hortamur attente, quatenus eumdem natum tuum, qui ad tempus, non tamen tua dicitur culpa cessisse, sicut tanti regis decet filium et hæredem, benigne ac honeste studeas pertractare, cum si secus fieret, nonnulli putarent displicuisse tibi, quod idem filius tuus circa uxoris suæ receptionem mandatis Apostolicis obedivit. Datum Later. VI id. Martii, anno VIII ». Hactenus Honorius, qui ut regem ad officium parentis optimi, a quo descivisse videbatur, commodius revocaret, culpam ab eo magna prudentia amovere conatus est. Cæterum extant ejus Epistolæ[1] quas se ad Belam aliosque dedisse testatur.

36. Inter hæc cum religiosi S. Mariæ Theutonicorum milites regionem quamdam Bozæ ipsis ab Andrea rege dono datam jam excolere cœpissent, Rom. Pontificem rogavere, illam in Apostolicæ Sedis tutelam jusque accipere dignaretur ; quorum piis votis precibusque respondit Pontifex, atque in hæc verba rescripsit : « Petistis, ut terram Bozæ, et ultra montes nivium, quam propter paganorum insultus vastam usque ad proxima tempora, et desertam, largitione charissimi in Christo filii nostri Andreæ Ungarorum regis illustris adepti esse noscimini, et noviter inhabitare cœpistis, ipsorum paganorum impetu non sine multo personarum vestrarum discrimine refrænato, in jus et proprietatem Apostolicæ Sedis recipere dignaremur ; asserentes, quod fideles libentius transibunt in ejus coloniam, si eam viderint Apostolicæ Sedis esse speciali ditione subjectam, sicque fiet ut terra, quæ lata et spatiosa cultoribus indiget, facile populetur et numerus habitantium in eadem ad ipsorum paganorum terrorem, et securitatem fidelium atque ad utilitatem non modicam Terræ-Sanctæ feliciter augeatur. Vestris ergo piis precibus benignius annuentes, præfatam terram in jus et proprietatem B. Petri suscipimus, et eam sub speciali Apostolicæ Sedis protectione ac defensione perpetuis temporibus permanere sancimus. Ad hæc cum eadem terra secundum indulgentias vobis ab Apostolica Sede concessas nullum præter Rom. Pontificem habeat episcopum vel prælatum, præmissa auctoritate districtius inhibemus, ne quis archiepiscopus vel episcopus in terram ipsam vel incolas ejus interdicti vel excommunicationis sententiam sine speciali auctoritate Apostolicæ Sedis promulgare præsumat, vel jurisdictionem quamlibet exercere, etc. Dat. Later. II kal. Maii, Pontif. nostri anno VIII ». His præterea de rebus scripsit Pontifex tum Pannoniæ[2] episcopis, tum Bozæ archipresbytero[3] (de quo in litteris modo allatis memorat) cleroque, ac populo. Antea vero superiori anno extremo antistitem Transylvanum graviter arguerat[1], sacrum in Bozam imperium affectare, presbyteros illos et clericos ad Synodos suas evocare, decimas reddituum partes ac jura alia episcopalia ab iisdem laicisque extorquere ; denique in eos, qui voluntati suæ non assentirentur, iniquas anathematis, atque Ecclesiastici interdicti sententias ferre. Quamobrem Apostolica auctoritate ipsi imperat, ut ejusmodi sententias, si quas tulisset, revocaret ; populum illum vexare desinat, illos injuriis affici non passurum.

37. *Uratislaviensi episcopo ablata curat restituenda ; legatum mittit in Livoniam.* — Sed ad gesta hoc anno a Romano ipso Pontifice apud Germaniæ principes regrediamur ; namque Bohemiæ regem monuit, precatusque est, uti[2] possessiones, in quibus sunt aurifodinæ, Uratislaviensi episcopo restitueret[3], utque rebus humanis erepto Andrea episcopo Pragensi, cum quo diu de libertate Ecclesiastica certaverat, canonicorum collegio, cui de successore deligendo Apostolica mandata dabat præsto esset, ne quis electioni faciendæ moras nectere moliretur : cæterum sibi exploratum esse, ipsum regem aliorum potius iniqua suggerentium malitia, quam culpa sua Andreæ episcopo negotium exhibuisse, cum a pluribus nuntiis ac præsertim a Gregorio Crescentio, S. Theodori diacono cardinali, in illo regno legationis munere perfuncto accepisset illum, uti regem decerel, mansuetum ac benevolum erga Ecclesiam animum gerere. Hujusmodi blanditiis Pontifex summa prudentia Christianos principes intra æquitatis fines tenere consuevit.

Præterea Honorius Sueciæ regem etiam atque etiam rogat, hortaturque, ne Ecclesiasticis viris molestiam creet[4] : « Significantibus regni tui episcopis, presbyteris et aliis clericis, intelleximus, quod tu eosdem presbyteros et clericos expeditionum tuarum angariis et aliis sæcularibus exactionibus aggravas et molestas, et contra divina et humana statuta in sæculari compellis judicio respondere. Cum autem hæc salutis tibi pariant detrimentum, et nos quo sincerius te diligimus, eo libentius revocare te ab hujusmodi cupiamus, serenitatem regiam rogamus, monemus, et exhortamur attente, quatenus ne contra te iram ejus qui transfert regna, et spiritum aufert principum, provocari contingat, ab iis taliter conquiescas, quod et divinam exinde evitare possis offensam, et nos contra personam tuam, tanquam velis in Ecclesiasticarum personarum delectari gravamine, non possimus quod te gravare debeat, cogitare. Dat. Later. X kal. Mart. anno VIII ».

38. Hoc anno exeunte Honorius Guillelmum episcopum Mutinensem summæ probitatis virum in Boreales plagas legati dignitate auctum misit,

[1] Ep. CCCXLV, CCCXLVI, CXLVII, CXLVIII. — [2] Ep. CDXII. — [3] Ep. CDXIII, CDXIV.

[1] Ep. CXXXVII. — [2] Ep. CCXXVI. — [3] Lib. IX. Ep. XXV. — [4] Ep. CCCVIII, CCCIX.

ut Livoniæ Prussiæque regiones Evangelii jacto semine excoleret: « Ecce[1] ad evangelizandum in partibus illis, (Livoniæ scilicet ac Prussiæ, quarum paulo ante Pontifex meminerat), eligimus venerabilem fratrem nostrum Guillelmum Mutinensem episcopum, vel potius nobis quasi dicentibus, quem mittemus, et quis ibit nobis, idem cum Isaia obtulit se mittendum, qui honestate vitæ, conversatione religionis, et eruditione scientiæ præditus, nec ignorans, quod nullum Deo sacrificium sit acceptius, quam lucrum quærere animarum, totum ad id se totaliter impendit, exemplum bonorum operum ponendo seipsum, prout non tam argumentis probabilibus, quam experimentis evidentibus clarius luce patet. Quare commisso sibi plene legationis officio, tam in prædictis regionibus, quam in Holzeten. Hestonia, Semagallia, Samblandia, Curlandia, Wirlandia, et in insulis Gulandiæ, Burgundomlinæ, Rivæ, Gothlandiæ, ipsum ad partes illas providimus destinandum, firmam spem fiduciamque tenentes, quod tanto quæ Christi sunt ipso propitio aget felicius, quanto propria minus quæret; eove facilius diffusa in labiis suis gratia optatum consequetur effectum, quo solet quod prædicat perfectius opere adimplere, etc. » Monet earum regionum præsules ac populos legatum debitis officiis, honore ac benevolentia prosequantur. Dat. Later. II kal. Januar. Pont. nostri anno IX ». Antea vero cum Livoniensis episcopus apud Apostolicam Sedem questus esset injurias sibi ab archiepic. Bremensi et canonicorum illius Ecclesiæ collegio illatas, qui Livoniensem Ecclesiam suæ metropolitano jure subjicere conabatur, Honorius cœptis eos absistere jussit[2].

39. *Legatus missus in Gallias contra Albigenses.* — Cum porro Apostolici sit muneris fidem non modo apud Barbaras nationes nondum Christiana religione imbutas disseminare, verum etiam omni opera et studio incumbere, ne quæ olim Evangelica luce collustratæ fuere, hæresibus inficiantur, non ad inferendum solum Curlandiæ, Gothlandiæ, aliisque Septentrionalibus regionibus et insulis Evangelium, sed ad Albigensem quoque impietatem extinguendam, quæ Narbonensem Galliam corruperat, desudavit Honorius, atque adeo Galliarum regem Ludovicum adversus Raymundum Albigensis hæresis nota deformatum, reique Catholicæ hostem infestissimum concitare, atque ad ipsum armorum terrore ad officium revocandum incendere studuit. In suis enim litteris ad eum de Portuensi episcopo demandato legationis munere datis, quibus significabat mitti ad conciliandas ipsum inter et Henricum Angliæ regem inducias, quas nos supra attulimus, de re Albigensi, ad quam delendam mittebatur etiam legatus, hæc adjecit[3]:

40. « Prædictum legatum ad te cum festinantia dirigentes, tuæ serenitatis devotionem et magnificentiam rogamus, monemus et obsecramus per aspersionem sanguinis Jesu Christi, qui pro te morti crucis tradidit semetipsum, quatenus, cum pro certo credatur, quod nobilis vir R. filius quondam R. comitis Tolosani magnitudinis tuæ potentiam adeo reformidat, quod si cognoverit te contra eum ex animo velle totis viribus tuis uti, eas exspectare aliquatenus non audebit; sed mandatis Ecclesiæ, quibus et utinam vera devotione se offert, parebit juxta tuæ beneplacitum voluntatis, ipsum regiis commonitionibus, et comminationibus efficaciter inducere studeas ad pacem cum Deo et ejus Ecclesia faciendam, ita quod et terra purgetur hæreticis, et Ecclesiis ac viris Ecclesiasticis congrue satisfiat de damnis et injuriis hactenus irrogatis; et provideatur libertati Ecclesiasticæ in futurum, et honori dilecti filii nobilis viri Almarici comitis Tolosani, qui sicut et claræ memoriæ pater ejus pro servitio Dei, et Apostolicæ Sedis exposuit semetipsum: propter quod sibi non possumus aliqua ratione deesse in ipsa pace, quantum fieri poterit, deferatur, quod super hoc inveneris, nobis celeriter rescripturus. Si enim hoc feceris, ut rerum dispendia taceamus, multis eris causa salutis animarum et corporum; ac removendo impedimentum hujusmodi discordiæ, quod multum potest officere negotio Terræ-Sanctæ quasi inæstimabiliter ejusdem terræ subsidio providebis: nec ex hoc majores potes assequi titulos laudis et gloriæ, quam si præfatum nobilem ad viam ab invio, et ad Apostolicæ Sedis mandatum solo potentiæ tuæ terrore fecerit sine bellico strepitu, et sanguinis effusione redire. Dat. Lat. II non. Apr. anno VIII ».

41. Raymundum Ludovici Francorum regis potentiæ terrore perculsum ad flagitandam Pontificiam clementiam, atque Ecclesiæ gratiam ambiendam adductum fuisse, indicant litteræ Magalonensi episcopo datæ, quibus vetuit ne consortio fidelium restitueret, nisi Ecclesiæ Magalonensi jura occupata restituisset. Ut vero archiepiscopus Narbonensis ex Honorii præscripto coacta Synodo Raymundum, atque Albigenses alios receperit, qui jurati Romano Pontifici se dicto audientes fore promiserant, tradit Gestorum Ludovici regis scriptor hisce verbis[1]: « Infra Octavas Assumptionis B. Mariæ apud Montem-Pessulanum (fuisse istius urbis cives in Ap. Clientelam susceptos ac regi Ludovico commendatos, ostendunt litteræ[2] Honorii) auctoritate Apostolica Concilium celebratur. Nam Honorius papa Narbonensi archiepiscopo dederat in mandatis, quod ibi modum pacis, quam Raymundus comes Tolosanus et alii Albigenses sanctæ matri Ecclesiæ offerebant, audiret, et quod inde faceret, remandaret. Qui convocatis totius provinciæ episcopis et abbatibus, ac clericis universis, a comite Tolosano aliisque baronibus

[1] Lib. IX. Ep. CXXIX. — [2] Lib. VIII. Ep. CXXX. — [3] Ep. CCCLXXX.

[1] Gest. Lud. an. 1224. — [2] Honor. l. VIII. Ep. CDXXV.

juramenta recipit, quod terram securam, et obedientem Rom. Ecclesiæ redderent, et clericis redditus suos in integrum restaurarent, eisque pro damnis quindecim millia marcharum infra tres annos persolverent, et de hæreticis confessis, vel convictis justitiam facerent indilatam, ac pro posse suo per universam provinciam pravitatem hæreticam extirparant ». Hæc auctor atque ex ipso alii.

42. *Ut libertati restitueretur Flandriæ comes laborat Honorius.* — Ut vero Pontifex Ludovicum regem exasperavit ad severitatem, ut Raymundum ad Ecclesiæ obsequium infringeret, ita ad clementiam erga Belgii comitem, quem tenebat in vinculis adducere est conatus; qua de re hæc ad ipsum scripsit[1]: « Intellecto quondam, quod inter claræ memoriæ Philippum patrem tuum, et nobilem virum comitem Flandren. convenerat, ut idem comes pro certa se redimeret pecuniæ quantitate, præstanda sibi nihilominus de terra Flandriæ quæ ad dominium regis spectat, ea quam posset impendere cautione; nos alterius compassi miseriæ, ac miseratione alterius delectati, eumdem regem nostris litteris rogavimus attente, et monuimus, ut eumdem comitem divinæ pietatis intuitu liberaret ». Eas dederat anno superiori V, id. April. ut ex Regesto Pontificio constat[2]: « Volentes quoque indemnitati regiæ præcavere, ad postulationem ipsius comitis venerabilibus fratribus nostris Rhemensi archiepiscopo et episcopo Silvanectensi nostris dedimus litteris in mandatis, ut si prænominatus comes in regem, vel prolem, seu terram suam, quod absit, insurgeret, nisi infra quadraginta dies, postquam esset monitus in regia curia, satisfactionem super hoc juxta parium suorum judicium exhiberet, eumdem comitem excommunicationi, ac terram suam interdicto supponerent, donec ipse modo satisfaceret supradicto.

43. « Verum nequitia diaboli bonis actibus invidente, patre tuo sublato de medio, conventio incompleta remansit, et dicti comitis liberatio est hactenus præpedita: quia vero nimis inhumanum videtur dictum comitem ulterius captivitatis squaloribus macerari, celsitudinem tuam rogamus, monemus, et hortamur attente, quatenus prudenter attendens, quod misericordibus misericordiam Dominus pollicetur, et agnoscens quod optimum vindictæ genus est, nolle punire cum possis, eo quod magnanimitatis est magnifice parcere, ad liberationem ipsius comitis cor tuum clementer inflectas, et ipsum redimi patiaris, etc. » Significat Rhemensi arch. et Silv. episc. datam provinciam, ut comitem, si pacta quæ regio et comitis sigillis fuerint munita, infregerit, censuris devinciant. « Dat. Lat. X kal. Maii, anno VIII ». Quæ vero adversus Anglos hoc anno gesta a Ludovico, utque omnes terræ vectigales, quæ ad Garumnam excurrunt, in ipsius potestatem redactæ fuerint, superius a nobis dictum est; jam Anglicas res percurramus.

44. *Henricum Angliæ regem et episcopum Cantuariensem redarguit.* — Miserat suos Henricus rex ad Pontificem oratores, ut nonnulla cum ipso arcana agitarent consilia, opemque Apostolicam flagitarent, quibus reditum parantibus Honorius litteras[1] Henrico deferendas dedit, in quibus primum summa se lætitia perfusum testatur, quod ipse, ut oratores iidem sibi ac S. R. E. cardinalibus retulerant, magna cum virtutis laude vitam duceret, ac veluti in primo efflorescentis ætatis vere, optimi principis fructus virili maturitate conditos polliceretur: populos suos beneficiis prosequatur, corrigat, regatque. Tum subdit Pontifex: « Illud autem nominatim tuæ suggerimus celsitudini, et consulimus bona fide, ut cum vassallis tuis non ponas hoc tempore rationes, nec eos super restitutione tuorum reddituum scandalizes; sed hæc, et alia quæ possunt scandalum generare, prudenter in tempus differas opportunum ». Verum Henricus parentis optimi dicto minime audiens fuit, qui post hæc arma, non sine graviore ingrati animi nota, in Fulchesium Breantem virum nobilem, de se regnoque suo optime meritum, arma ceperat, ejusque castrum obsederat: quo nomine ipsum Pontifex gravissima oratione perstringit.

45. « Ecce, sicut dolentes audivimus, spretis monitionibus nostris, contra nobilem virum Fulchesium de Breante, qui pro patre tuo ac pro teipso se ac sua tempore necessitatis exposuit, arma inconsulte movisti, castrum de Belford, quod ipse pater tuus eidem fidelitatis suæ constantia et laboribus ac expensis, quas subierat pro eodem, inspectis, sibi sicut dicitur liberalitate regia, imo merita retributione donavit, hostiliter obsidendo, non advertens, neque considerans, quam indiscreta, ne infida dicamus, sunt eorum consilia, qui tibi suggerunt et suadent, ut hoc tempore, quo tibi arma inferuntur externa, tu inferas arma tuis, qui etiamsi te graviter offendissent, deberes tuas ad præsens dissimulare injurias, et ipsos regiis beneficiis reddere in tua et regni tui defensione unanimes et concordes, et non incendere regnum ipsum intrinsecus, quod jam extrinsecus ardet ». De Gallis loquitur, qui, ut diximus, plures ipsius cismarinas provincias subegerant. « Monemus igitur serenitatem tuam, et hortamur attente, etc. » Inculcat ut fœdus cum illo ineat, ac Pontificia consilia præferat. « Dat. Lat. »

46. Nec regem modo, verum Stephanum etiam Cantuariensem archiepiscopum arguit[2] Honorius a regis causa stare, atque adeo una cum episcopis aliis Fulchesium ejusque partium studiosos cœtu fidelium abegisse et in aciem adversus ipsum descendentibus peccatorum indulgentias largiri tentasse, cum potius regem ab inferendo suis bello avertere debuisset, dum exteri ejus fines invade-

[1] Ep. CDIII. — [2] Lib. VII. Ep. CXXXIV.

[1] Lib. VIII. Ep. CCCLXI. — [2] Ep. XIV, XVI.

rent : det itaque operam, uti rex ab inceptis desistat, latamque in memoratum Fulchesium (quem Parisius in eum invectus, Fulchasium vocat) censuram Ecclesiasticam, abjecta omni cunctatione, rescindat.

Antea vero Honorius eidem archiepiscopo atque archidiacono Cantuariensibus provinciam dedit [1], ut abbati conventuque de Dorilchecestrie corporis S. Bruni episcopi in digniorem locum transferendi potestatem facerent, qui Brunus ab altero olim Honorio Romano Pontifice in Angliam missus, regem ab idolorum cultu ad Christi fidem traduxerat, ac virtutibus miraculisque clarus ibi felicissime quieverat.

47. *Novum examen in causa B. Guillelmi et episcoporum consecratio.* — Illustrabatur etiam Anglia B. Guillelmi miraculis, ob quorum famam de illis diligentissime inquiri jussum fuerat, perlatisque ad Apostolicam Sedem publicis tabulis, in quas testium dicta de rebus admirandis B. Guillelmi jussu suo illata fuerant, cum nonnulla desiderarentur, novum examen, datis ad episcopum Elyensem, duosque diœcesis Eboracensis abbates litteris [2], instituendum decrevit Honorius : « Præsentatam nobis per dilectos filios S. archidiaconum et E. Bernardi canonicum Eboracensem, et L. et I. procuratores venerabilis fratris nostri archiepiscopi, et capituli Eboracen. relationem inquisitionis factæ a vobis de mandato nostro super miraculis B. Guillelmi, perspeximus diligenter. Sed licet apud vos multa et magna miracula sint forte probata, nequaquam tamen apud nos super iis plene potuit ex vestra relatione constare, cum in ea nequaquam dicta testium sint expressa, per quæ nobis veritatis posset fieri certitudo, quamvis in relatione contineatur eadem, quod per tales et tales, talia et talia miracula sint probata. Ut igitur, quod in hoc negligenter omissum est, per subsequentem diligentiam emendetur, discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus vel dicta testium receptorum sub vestris sigillis per fideles nuntios ad nostram præsentiam destinetis, vel inquisitionem solemnem iterum facientes, nobis plane, ac plenarie, quæ singuli testium disposuerint rescribatis. Dat. Later. III idus April., Pont. nostri anno VIII ». Eademque sententia ad archiepiscopum Eboracensem et capitulum Apostolicæ litteræ exaratæ sunt [1]. Hæc præterire noluimus, ut videat lector quantam in hujusmodi rebus maturitatem consilii Romani Pontifices adhibere consueverint. Utque similia adjungamus, Honorius ejusdem anni non. Decembris archiepiscopum, decanum, atque Ecclesiæ Rothomagensis præfectum ærarii, de factis moribusque viri Dei Laurentii archiepiscopi Dublinensis publica testimonia accipere jussit [2].

« Eodem anno », inquit Parisius [3], « consecrantur in episcopos magister Alexander de Stanesby in Cestrensem Romæ a domino papa Honorio die Paschæ; Willelmus nepos Willelmi Bruere senioris in Oxoniensem; Radulphus de Neville in Cicestrensem a domino S. Cantuariensi archiepiscopo ». Hæc ille; cum vero tradat de Cestrensi episcopo sacris pontificalibus in Urbe ab Rom. Pontifice initiato, illud quandoque animo observatum est, num in Pontificio Regesto dum ad calcem octavi anni Honorii papæ episcopi ab ipso consecrati recensentur, Coventrensis loco Cestrensis legendus, ibi enim (nisi librarius erraverit) hæc inseruntur : « Istos dominus papa consecravit hoc anno : Coventrensem episcopum, Viterbiensem episcopum, Esculanum episcopum, Parisiensem episcopum, Minatensem episcopum, Forosemproniensem episcopum, Tridentinum episcopum, Firmanum episcopum, Lunensem episcopum (1).

[1] Ep. CCCLVII. — [2] Ep. CDII.

[1] Reg. post eamd. Ep. — [2] Lib IX. Ep. XCV. — [3] Matth. Par. Hist. Angl. an. 1224.

(1) In fine anni hujus hanc periocham addunt Annales contracti : « Hoc anno Benedicta Massæ et Calaris toparchiam in Sardinia beneficentiæ Romanæ Ecclesiæ acceptam solemni ritu retulit, qua de re editæ sunt publicæ tabulæ III nonas Decemb. hujus anni consignatæ (*a*) ». MANSI.

(*a*) Ext. apud Hon. III, l. 9, ep. 344.

HONORII III ANNUS 9. — CHRISTI 1225.

1. *Friderico cunctanti expeditionem leges impositæ, quibus se obstringit.* — Pervenimus ad annum Christi millesimum ducentesimum vigesimum quintum tertiadecima Indictione, cum Honorius papa in rei Hierosolymitanæ instaurandæ depellendæ e tot Christianorum cervicibus Sarracenicæ servitutis, divinique cultus in Asia et Africa restituendi curis defixus, suum in Occidentales populos ac principes pium zelum transfundere, ac magis magisque accendere studuit : plures enim de ea re litteras exarare, legationes decernere, crucesignatorum auxilia undique accersere, ac præsertim Fridericum imperatorem, Syriæ subsidio iturum jurejurando, quod vidimus, interposito pollicitum, ad promissa perficienda hortari et impellere, atque adeo duos S. R. E. cardinales, nimirum Pelagium Albanensem episcopum, et G.. S. Martini presbyterum cardinalem ad ipsum mittere [1]. Cujus legationis causas illustrat Richardus e S. Germano, Fridericum imminente die, qua in colloquio cum Pontifice Verulis habito in Orientem expeditionem ducturum sacramento spoponderat, Joannem regem Hierosolymitanum, qui in Siciliam ex Syria trajecerat, misisse ad Honorium, ut ab eo profectionis tempus prorogandum efflagitaret, eorumque precibus Pontificem assensisse; ac duos misisse cardinales, qui nonnullas leges proponerent Friderico, quas si violari contingeret, anathemate devinctum iri pronuntiarent; eas vero a Friderico excogitatas oblatasque Pontifici ostendunt Apostolicæ litteræ, quibus, postquam suspensam ferendi ab ipso Terræ-Sanctæ auxilii omnium exspectationem, delusas spes, jactatas in ipsum atque Apostolicam Sedem ob graviores moras voces improbas exposuit, subjicit :

2. « Ut ea, quæ in rescripto nobis exhibito continentur, efficaciter, si datum fuerit desuper, compleantur, prout ipse voluntarius obtulisti, et est a nobis et nostris fratribus acceptatum, ecce venerabilem fratrem P., Albanensem episcopum, et dilectum filium nostrum G.. tit. S. Martini presbyterum card. viros utique probatæ virtutis, conspicuæ honestatis, et eminentis scientiæ, quos vel ut columnas erectas in domo Domini, et stellas in firmamento Ecclesiæ relucentes, nos et fratres nostri speciali prærogativa dilectionis et gratiæ amplexamur, commisso eis plene legationis officio providimus ad tuam præsentiam destinandos, etc. » Hortatur ut legatos humaniter excipiat, imperia iis commissa capessat, præteritæ negligentiæ notam ardenti conficiendæ tamdiu esxpectare expeditionis studio depellat ; tum significat datam cardinalibus provinciam, ut ipsum ad ea servanda, quæ in Pontificio Diplomate contenta erant, sacramento astringerent». Datum Reate XV. kalen. Aug. anno IX ».

3. Quod ad leges Friderico impositas attinet, afferuntur eæ a Richardo. Intra duorum annorum spatium mense Augusto complendum copias in Terram-Sanctam ductaret : mille equites biennio in ejus subsidium sustineret : centum navium classem conflaret, quinquaginta triremes egregie instructas in ejus portubus teneret : interea duobus millibus equitum eorumque comitatui, pro singulis equitibus tribus equis supputatis, trajectum daret. Quas leges sibi impositas, atque adstante procerum corona perlectas, servaturum se sacramento nuncupato spopondit, atque anathematis pœnas, ni faceret, incursurum admisit, Raynaldusque Spoleti dux jurejurando sese Friderici nomine devinxit ; ac tunc cardinales sacramento Verulis dato imperatorem liberasse.

4. Adjectas alias leges fuisse ex Friderici litteris ad Pontificem exaratis [1] constat, quas ad historiæ illustrandam veritatem afferendas censuimus, cum singula exactissime attingant.

« Fridericus Dei gratia Romanorum imperator semper Augustus et rex Siciliæ.

« Per præsens scriptum notum facimus universis, quod nos transibimus in subsidium Terræ-Sanctæ ab instanti Augusto præsentis tertiædecimæ Indictionis ad duos annos, et per biennium tene-

[1] Honor. l. IX. Ep. CCCLXX.

[1] Ext. apud Hon. l. IX. Ep. VIII. et in lib. cens. Ms. Vat.

bimus ibi mille milites ad numerum ; ita quod, si aliquis de ipso numero statuto tempore deesse contigerit, in quinquaginta marchis argenti per annum defectum militis redimemus, pecuniam autem de hujusmodi redemptione collectam, nos, si ibi fuerimus, ad testimonium et consilium regis et patriarchæ Hierosolymitanorum ac magistri domus Theutonicorum, et aliorum proborum hominum de terra ibidem ad servitium Jesu Christi expendemus in usus eosdem, vel alios, ubi eis magis visum fuerit expedire. Quod si aliquo casu nos acciderit tunc abesse, memorata pecunia in prædictorum regis et patriarchæ, ac magistri domus S. Mariæ Theutonicorum manibus deponetur per ipsos in Terræ S. negotio expendenda. Passagium dabimus, si venerint in primo passagio, vel in duobus subsequentibus passagiis, duobus millibus militum, et familiis eorumdem, et pro milite tribus equis ; ducemus nobiscum centum calandras, et tenebimus quinquaginta galeas similiter per totum biennium, si necesse fuerit, bona fide armatas. Quod si aliquo tempore illius biennii non esset necesse illas teneri, vel si forsan non possent inveniri homines necessarii apparatui earumdem, æstimabuntur fideliter sumptus illi, qui in eis tenendis necessarii haberentur, si tenerentur armatæ eo modo, quo debuissent armari, et tandem in pecunia numerata persolvemus in ipsius terræ negotio expendendam, eo modo per omnia, quo superius de quinquaginta marchis militum est expressum.

5. « Præterea deponemus in manibus prædictorum regis et patriarchæ, ac magistri et fratrum domus Theutonicorum centum millia unciarum auri, vel æquivalentiam in argento iis terminis persolvenda : in instanti passagio Augusti hujus tertiædecimæ Indictionis viginti millia : sequenti passagio subsequentis Augusti, ejusdem quartædecimæ Indict. viginti millia : alia quadraginta millia in duobus subsequentibus passagiis Martii et Augusti anni secundi ; ita quod partes memoratæ pecuniæ persolutæ per terminos antedictos ultra mare in singulis passagiis deportentur. Si vero in aliquo termino plus solverimus, quam superius est expressum, tantum minus persolvere tenebimur passagio subsequenti.

6. « Quando autem nos in fine biennii ad passagium assignatum transfretare continget, reddentur nobis dicta centum millia unciarum ad expendendum in servitio Dei et Terræ-Sanctæ. Et si nos, quod Deus avertat, in terra illa vel citra ante passagium memoratum obire contigerit, vel alias quacumque de causa forsitan non transierimus, rex et patriarcha, et magister domus Theutonicorum prædicti ad laudem et consilium magistrorum Hospitalis et Templi, ac aliorum proborum hominum de terra expendent eamdem pecuniam bona fide, sicut melius viderint expedire utilitati Terræ-Sanctæ, in servitio Jesu Christi et terræ, pro salute animæ nostræ et antecessorum nostrorum. Si vero, quod absit, infrascriptum terminum passagio assignatum quidquam humanitus de nobis acciderit, vel si aliquid, vel aliqua sorte defecerint de iis quæ superius expressa sunt et promissa, regnum nostrum Siciliæ remanebit ad omnia obligatum ; ita quod quicumque illud tenebit, ea integre tenebitur adimplere.

7. « Nos autem personaliter juravimus, quod transibimus ultra mare in subsidium Terræ-Sanctæ in passagio suprascripto. et Raynaldum natum quondam ducis Spoleti jurare fecimus in anima nostra, nos firmiter et fideliter servaturos reliqua omnia, sicut superius sunt expressa, et prædicta omnia observabimus bona fide, lata ex nunc excommunicationis sententia, in qua incidemus, si non transfretaverimus in passagio suprascripto, vel non duxerimus, vel tenuerimus nobiscum mille milites, vel non miserimus præscriptam pecuniam, sicut superius est expressum. Si autem defecerimus in aliquibus, vel in aliquo cæterorum, Ecclesia Rom. sententiabit in nos, et in terram nostram, de spontaneo et jam præstito consensu nostro. Quod si in alicujus termini solutione defecerimus, lata sententia teneamur astricti ; ita quod, si post terminum elapsum per testimoniales litteras illorum, qui pro rege ac patriarcha, et magistro Hospitalis Theutonicorum ad recipiendum statutis terminis ipsam pecuniam statuentur, Ecclesiæ Romanæ constiterit, nos de hujusmodi satisfecisse defectu, statim super illo articulo absolvemur, nec super aliis occasione illius sententiæ gravabimur ullo modo. Ad hujus autem rei majorem evidentiam præsens scriptum fieri fecimus et Bulla Aurea nostro typario impressa jussimus insigniri. Dat. apud S. Germanum anno Dominicæ Incarnationis millesimo ducentesimo vigesimo quinto, mense Julii tertiædecimæ Indictionis ». Hactenus Fridericus, qui hæc promissa insigni postea perfidia infregit, et quæ devoverat Christo arma non in Sarracenos, sed in Christi vicarium vertit ; sed de his suo loco.

8. *Cæteros principes hortatur et pro Constantinopolitano imperio agit Honorius.* — Interea Honorius omni opera ac studio contendit, ut Occidentis populos ad sequenda imperatoris signa excitaret. Atque in primis, ut et Gallia atque Anglia auxilia elici possent, nihil prætermisit, quo pacem vel inducias Henricum inter ac Ludovicum reges conciliaret, de quibus iterum inferius. Conjunxit etiam suam industriam patriarcha Hierosolymitanus, quem Honorius pluribus commendavit[1] litteris, ornavitque prærogativæ illius dignitate, ut in alienis provinciis pallio uteretur ; profectusque in Gallias egregium zelum in concitandis ad induenda arma juventutis Gallicæ animis explicuit. Nec ille modo, verum alii quoque summam diligentiam adhibuere, ut milites ad sacram expeditionem obeundam compararent, quod inter alios

[1] Honor. l. IX. Ep. CCCXIX, CCCXX, CCCXXI, CCCLXIII.

Conradus card. episcopus Portuensis Apostolicæ Sedis in Germania legatus egregie præstitit. De quo hæc apud Henricum Steronem [1] : « Conradus card. Portuensis episcopus, Romanæ Sedis legatus, per se et per plures cooperatores verbum crucis per totam Alemanniam prædicavit, et quamplures crucesignati sunt ». Quibus adjicit Eluvangensis Chronici auctor, sacrum bellum infidelibus inferendum Christianis omnibus pro concione propositum ac denuntiatum, innumeraque hominum millia conscripta fuisse.

9. Non instaurandis modo Syriacis rebus verum etiam fulciendo Constantinopolitano imperio desudatum ab Honorio est. Guillelmum enim Montisferrati comitem strenuum virum una cum Nicolao episcopo Reginensi A. S. L. cum magna ac delecta militum manu Latinis subsidio misit, eaque de re tum ad Robertum imp. [2] tum ad ejus principes [3], quos ad signa cum Græcis schismaticis, ac nostrorum infestissimis hostibus, summa vi conferenda adhortatur tum etiam ad archiepiscopos [4], cæterosque Orientalis imperii præsules, quos ob amissam Thessalonicam mœrentes atque afflictos bono animo jubet esse, litteras dedit. Verum generosi illius principis consilia mors oppressit, quam Richardus [5] in hunc annum confert : « Mense, inquit, Septembri, marchio Montisferrati in Romania naturali morte defunctus est ».

Eodem anno reginam ac nobiles Cyprios ad servanda pacis fœdera, inter eos et archiepiscopum Nicosiensem ejusque suffraganeos sancita, atque ab Apostolica Sede firmata, Honorius [6] cohortatus est, atque ad inquisitionem ipsius archiepiscopi rejecit [7] matrimonii causam inter reginam et Boemundum comitis Tripolitani filium quarto consanguinitatis gradu conjunctos ineundi.

10. *S. Engelbertus archiepiscopus Coloniensis trucidatus a comite Friderico, qui meritas dat pœnas.* — Dum hæc ad Orientales regiones pertinentia decernit Pontifex, atrox horrendumque facinus patravit in Germania Fridericus comes Isembergensis, omnium mortalium flagitiosissimus, qui S. Engelbertum archiepiscopum Coloniensem cognatum suum, a quo paterna charitate peramanter corripiebatur, inaudito crudelitatis genere neci tradidit, ut Albertus Stadensis [8] et Godefridus [9], ejus temporis auctores, scriptis commendarunt; cæteris vero fusius Cæsarius hæc est prosecutus, qui ea tempestate florebat, quique jussu Henrici archiepiscopi Coloniensis Engelberto suffecti præclaras illius res gestas [10] litteris mandavit. Cæsarius igitur Fridericum Ecclesiæ Coloniensis canonicum, ut fratri sine liberis demortuo succederet, canonicatu clericalique rejecto habitu militem factum ait : Ecclesiæ Essendiensis advocationis, quod dicebant, munere suscepto, adeo ab religione officii discessisse, ut prædatoris ac tyranni, quam defensoris nomine dignior haberetur : Ecclesiæ bona diripuisse, subjectos eidem injustis oneribus oppressisse, sanctissimi denique episcopi monita inique ferentem, in necem ejus conspirasse. Engelbertum interea morti proximum, quam Deus compluribus piissimis viris diversis præsagiis significarat, totius anteactæ vitæ noxas per sacram confessionem expiasse. At præstat memoratu digna e Cæsario [1] decerpta in hunc locum referre.

[1] Stero in Annal. an. 1225, apud Canis. ant. lect. tom. I. — [2] Ep. CCXVIII. — [3] Ep. CLIII. — [4] Ep. CCXCV, CCCVI. — [5] Rich. de S. Germ. hoc anno. — [6] Honor. l. IX. Ep. CCXII. — [7] Ep. XLIII. — [8] Stad. in Chron. an. 1225. — [9] Godef. in Annal. eod. ann. et alii. — [19] Ext. apud Sur. tom. V. die VII Nov.

11. « Dominus episcopus litteras indices mortis suæ accepit, quas cum legisset, in ignem mittens pedibus conculcavit, ne discordiæ seminarium fierent inter ipsum et cognatum suum comitem Fridericum. Recitavit tamen eas episcopo Mindensi, qui præsens erat, cui cum diceret ille : Cave tibi, domine, propter Deum, non solum tua causa, sed etiam pro utilitate Ecclesiæ nostræ, et totius terræ salute; respondit ille : Angustiæ mihi sunt undique, et quid mihi faciendum Dominus novit, prorsus ignoro. Væ mihi si tacuero : si autem eis proposuero, dicent, imo amicis et cognatis de me conquerentur, quod parricidii crimen eis impingam. Non solum de Friderico, sed etiam de Godefrido, et Willelmo fratribus ejus suspicio fuit, et adjecit : Ego ab hac hora corpus et animam meam divinæ committo providentiæ ». Subinde vero ad templum quoddam sacrandum cum procederet Engelbertus, amicitiam cum eo simulare Fridericus aliter atque animo gerebat, parare insidias, itineris socium sese illi addere, postremo ut jam agendæ rei tempus appetere visum est, sociis parricidii atque ministris admonitis, impetum facere in sanctum episcopum, qui adeo ab illis crudeliter est confossus atque laniatus, ut nulla in corpore pars ad excipiendum novum vulnus integra superesset. Hæc pluribus Cæsarius, qui de martyrii tempore subdit : « Passus est autem beatus martyr anno gratiæ millesimo ducentesimo vicesimo quinto, mensis Novembris die septimo, anno pontificatus sui decimo, sub Honorio papa III, imperante Friderico II ».

12. Ipsum porro Engelbertum cælesti gloria potiri, qui pro Ecclesia defendenda sævissime trucidatus fuerat, plura miracula declararunt, quæ ab eodem auctore enarrata, sed in primis præclarum visum, septimo a martyrii die sacerdoti nomine Ludovico canonico regulari, viro probo, rem divinam pro ejus anima facienti objectum, quod auctor memoratus hisce verbis monumentis commendavit [2] : « Cum dictis secretis post *Sanctus*, canonem inchoaret, ecce sanctum episcopum pontificalibus indutum vultu hilari sacro altari adstare videt : et cum crucis signa exprimeret super panem et calicem, beatus Pontifex per totum canonem sacerdoti se conformans eodem modo, et iisdem vicibus sancta consignavit dexteram ele-

[1] Cæs. l. II. c. 3. etc. — [2] Ibid. c. 10.

vans. Cum autem ventum esset ad eum locum, ubi defuncti nominantur, et eum sacerdos nominasset, expleto sacramento, ait illi episcopus : Frater, non est necesse, ut inter mortuos me nomines, sum enim, cum Deo et choro martyrum gaudio fruor ineffabili, et adjecit : Noveris pro certo quod omnes illi, qui me occiderunt, vel quorum consilio occisus sum, male peribunt, idque citius quam credi possit. His dictis, disparuit. Ludovicus vero missa completa, omnibus quæ viderat indicavit, testem Deum adhibens ita se habere ».

13. Interea Henricus [1] Bonnensis præpositus post nonam diem, qua martyr occubuit, archiepiscopus Coloniensis creatur : quo in episcopali sede, uti mos erat, considente, Engelberti ministri ejus interulam respersam sanguine in sinum novi episcopi conjecere, domini injurias, necemque crudelissimam flebilibus vocibus questi, Henricum ipsum oravere ne inultam tanti præsulis mortem pateretur : illum vero mox jurejurando interposito sese alligasse ferunt, innoxii sanguinis fusi ultorem se futurum : quid vero electus archiepiscopus sine mora gesserit, ut primum Henricum regem, inde vero Conradum episcopum Portuensem Apostolicæ Sedis legatum, in Fridericum cædis auctorem, aliosque interfectores incitaret, quo mortalium flagitiosissimi supplicium orbi exemplo esset, memoratus auctor enarrat.

14. « Ascendens inde, (nimirum Coloniæ Agrippina, ubi archiepiscopus renuntiatus fuerat [2]), Francofurtum ad colloquium regis, electus episcopus corpus martyris duobus abbatibus Ordinis Cistereiensis deferendum commisit, puta Godefrido abbati Montensi et Henrico abbati vallis S. Petri : cumque præsentatum esset corpus regi atque principibus, et cum eo mortis ejus insignia interula, diplois, et pileus, iis qui corpus præcedebant, districtis gladiis, ut habent legum jura, contra Fridericum latronem vociferantibus, turbatus est rex et omnes qui cum illo erant, maxime autem rex puer, qui perinde, ut lugere solet filius patrem, et puer tutorem suum, extinctum planxit episcopum : proscriptionem vero Friderici in celebri conventu Norembergensi factam renovavit, etc. » Addit auctor plures pœnas in parricidas statutas fuisse, et Conradum legatum magnam præsulum multitudinem ad Concilium excivisse, Engelbertum ob defensa Ecclesiæ jura cæsum martyrem prædicasse; Fridericum vero anathemate defixisse : tum etiam Leodii aliud indixisse Concilium, in quo cum Friderici fratres episcopi in gravissimam criminis consortii suspicionem adducti purgare se ex legibus canonicis non possent, ad Rom. Pontificem a legato missi fuere.

15. Agunt etiam his de rebus Godefridus [3] ac recentiores, quos supervacaneum ducimus singulos recensere. In iis quoque sunt novatores [4], qui etiam Engelbertum innumeris post obitum miraculis inclaruisse referunt, qui tamen in eo errant, dum tradunt Fridericum comitem cædis architectum, martyris fratris filium fuisse. Ut vero Fridericus meritas pœnas dederit, ejusque fratres episcopi Romam ad Pontificem, uti diximus, missi honorum gradu dejecti fuerint, insequenti anno dicetur. Illud interim non præterimus, Honorium, quod refert Cæsarius, tristi nuntio de cæde archiepiscopi accepto valde commotum flentemque asseruisse, illum plures Germaniæ principes Apostolicam Sedem incusso metu revereri coegisse, ac propter reverentiam summi Pontificis interfectum fuisse, quod Rom. Ecclesia profitetur, dum anniversariam martyris memoriam hisce verbis prosecuta est ac veneratur [1] : « Coloniæ S. Engelberti episcopi, qui pro defensione Ecclesiasticæ libertatis, et Rom. Ecclesiæ obedientia martyrium subire non dubitavit ». Cum vero proposita sint omnibus in Romano Martyrologio, mirum cuiquam videri posset, Surium martyris gesta ex Cæsario redditurum, cum necdum inter sanctos, quod ipse auctor sciat, relatum esse affirmare.

16. *Religio in Livonia floret.* — Cæterum hoc ipso anno, Aprilis initio, Honorius papa litteras ad Engelbertum archiepiscopum [2] miserat ipsi cum prædicto Portuensi A. S. L. communes de electione magistri Oliverii Padeburnensis episcopi, quem etiam Epistolis ad ipsum [3] aliosque [4] exaratis auctoritate sua munivit. Præterea ad legatum eumdem scripsit [5], de nonnullis idolorum cultoribus, qui in Magdeburgensi aliisque provinciis in castra fidei Christianæ se recepturi erant, ni avaritia quorumdam Ecclesiæ præsulum, de decimis cum Christi fidelibus certantium, obsisteret : eorum cupiditati frænum injiceret modumque poneret, ac miseris fidei lumine adhuc destitutis opem explicaret.

Verum longe felicius per id tempus in Livoniæ regionibus religio effloruit, in quibus Christianæ fidei cultus adeo auctus, et amplificatus est, ut Pontifex de nova ibi metropolitana sede instituenda cogitarit, perque litteras egerit [6], cum Guilelmo episc. Mutinensi A. S. L. quem id præstare jussit, quod in sacram rem utilius videretur, seque de tota re faceret certiorem. Adscripta est hujusmodi litteris dies XIII kal. Decemb. ante vero III non. Febr. cunctos Livones, ac Prutenos ad fidem Christi traductos traducendosve in tutelam Sedis Apostolicæ receperat [7]. Cum porro de nova hac erigenda sede mentio inciderit, addendum videtur Eberardum archiepiscopum Salisburgensem, postquam episcopatum Chunensem in diœcesi sua condi ab Innocentio III, inde vero Segoviensem ab Honorio impetrasset, tertium adhuc in Ecclesia S. Andreæ Laventensi adjici ab

[1] Cæs. loc. cit. c. 21. — [2] Ibid. c. 13. — [3] Godef. in Annal. hoc anno. — [4] Cent. XIII. c. 10. col. 1046, 1047.

[1] Martyr. Rom. die VII Nov. — [2] Honor. l. IX. Ep. CCLI. — [3] Ep. CCXLIX. — [4] Ep. CCL — [5] Ep. CCXCIII. — [6] Lib. X. Ep. CXXV. — [7] Lib IX. Ep. CXXX.

eodem Honorio iterum ac sæpius suppliciter postulasse, quod id gregi suo usui esse videretur, præsertim cum ipse vix toti suæ diœcesi obeundæ consulendæque sufficere posset; cujus precibus rationibusque permotus Pontifex ipsi morem gerere decrevit. Verum ne quid aliis Ecclesiis detraheretur, rem ad episcopum Frisingensem ac duos abbates rejecit[1].

17. *Liturgica responsa Honorii.* — Per id tempus archiepisc. Lundensis de sacris quibusdam cæremoniis, quarum major pars ad missæ augustum sacrificium spectabat, Rom. Pontificem consuluit, idque responsi ab eo retulit[2].

« Archiep. Lundensi.

« Tua nos duxit fraternitas consulendos, ut cum quidam presbyteri, celebrantes missarum solemnia, ponant hostiam ante calicem quidam in sinistro latere calicis, et quidam levent calicem corporali contectum, deponantque dum signant, et iterum levent tectum; quidam vero discoopertum levent, et una manu tenentes elevatum altera manu signent, quidamque de tribus partibus, quæ fiunt ex hostia, duas super patenam ponant, et quidam illas tenentes in manu communicent, super calicem illas nequaquam in patena ponentes, quid tibi sit in hujusmodi varietate tenendum. Ad quod potest non incongrue responderi verbis Nicolai papæ dicentis : Nihil obsint saluti credentium diversæ pro loco et tempore consuetudines, dummodo illis canonica non obsistat auctoritas, pro qua eis debeat obviari. Quid autem in iis Romana servet Ecclesia et ipse forsitan recolis, qui eam aliquando adivisti, et latores præsentium, qui nuper ejus consuetudinem in hac parte viderunt et notaverunt, ut credimus, diligenter tibi referre poterunt viva voce. Ad aliam vero consultationem tuam breviter respondemus, quod monachus aliquem sacrum ordinem in apostasia recipiens, quantumlibet suo fuerit reconciliatus abbati, et receperit pœnitentiam, absque tamen dispensatione Rom. Pontificis ministrare non potest in ordine sic suscepto. Inquisitioni quoque tertiæ respondemus, quod tam in tua quam in aliena diœcesi potes absque pallio et sandaliis celebrare, cum etiam in tua diœcesi non semper debeas celebrare cum pallio, sed diebus illis duntaxat, qui in Ecclesiæ tuæ privilegiis sunt expressi, sicque soluta est quarta etiam quæstio, qua quæsisti, an tibi sit licitum pro defunctis cum pallio celebrare. Datum Reate III idus Aug. »

18. *Rex Sueciæ defensus, milites Theutonici tutati ab Honorio.* — Duobus, antequam hæc scriberet, diebus, Pontifex Ericum Sueciæ regem ob eximium ipsius in Sedem Apostolicam studium in clientelam acceperat, qua de re hæc ad regem ab Honorio exarata[3] : « Tuæ sublimitatis devotio promeretur, ut ad tuam et regni tui tranquillitatem et pacem paternæ sollicitudinis studio intendamus. Hinc est, quod personam tuam cum regno et omnibus tuis honoribus et justitiis sub B. Petri et nostra protectione suscipimus et præsentis scripti patrocinio communimus, districtius inhibentes, ne quis honores tuos, ac jura præsumat invadere, aut quomodolibet temere perturbare ». Hæc Pontifex. Qui ut benevolentiam in Sueco rege suæ fidei committendo exhibuit, ita in defendendo finitimo Daniæ rege in clientelam Apostolicam accepto, atque e servitute in libertatem vindicando, constantiam explicuit, quem hoc anno e vinculis emissum fuisse docent Stadensis[1], et Godefridus[2]; tum sequenti anno scriptæ ab Honorio litteræ indicant, quibus Pontifex obsides relaxari, ac pecunias pro eo redimendo datas restitui religiosissime imperavit. Sed de his iterum anno sequenti.

19. Non minus vero operæ ab eodem collocatum est, ut equites Theutonicos Sedis Apostolicæ tutelæ commendatos tueretur. Opprimebat ipsos Ungariæ rex, atque Bozæ regione, quam antea ipsis tribuerat, armorum potentia exturbare moliebatur : infestum itaque iis principem præteritam liberalitatem damnantem a cœptis hisce litteris revocare est conatus[3] : « In tuis privilegiis perspeximus contineri, quod terram Bozæ, ac ultra montes nivium fratribus domus Theutonicorum regia liberalitate donasti, unde terram ipsam sub Apostolicæ Sedis protectione suscepimus, et libertate donavimus speciali, adeo ut Apostolico privilegio statuerimus eam nulli, nisi Pontifici subjacere, quatenus eadem colonis citius impleretur, tuumque meritum eo altius surgeret, quo donum tuum Terræ-Sanctæ uberius proveniret ». Et infra, ubi exposuit, quam graves injurias ac damna nefariis obtrectatorum vocibus subornatus inflixisset, religiosis equitibus Theutonicis, atque ab iis, quæ antea in eos divini amoris intuitu contulerat, extorquere minis ac terrore esset conatus, adjicit :

20. « Profecto non deberes sic persequi dona tua, quinimo terram ipsam, quasi plantam tuam beneficiis rigare continuis, et non hujusmodi oppressionibus et injuriis tuæ liberalitatis meritum apud Deum et homines denigrare : quanquam hæc nequaquam clementiæ tuæ imputanda credamus, sed potius pravis suggestionibus malignorum, qui videntes præfatam terram per immensum fratrum dictorum studium profecisse, ad ejus cupidinem venenosis suasionibus te accendunt, non attendentes quod nihil veraciter retinetur, nisi quod pia liberalitate donatur. Magna quidem sunt, quæ dedisti fratribus antedictis, sed certe, si devota meditatione pensaveris quam multa et magna tibi contulit divinæ immensitas largitatis, non magna reputabis, quæ pie pro ejus honore ac amore dedisti, sed potius cogitabis te nunquam posse digna Domino retribuere pro

[1] Lib. IX. Ep. CCCLXXXII. — [2] Lib. X Ep. XVI — [3] Ep. XIII.

[1] Stad. in Chron. — [2] Godef. in Annal. — [3] Lib. IX. Ep. CCCVII.

omnibus quæ retribuit ipse tibi. Cogitabis etiam, quia cum scriptum sit, quod sua defunctos opera subsequuntur, ea sola quæ Domino dederis, tibi post vitæ præsentis exitum remanebunt, et sic non studebis quæ Deo dedisti minuere, sed augere, ac sequi doctrinam Evangelicam suadentem, ut studeas in cælo tibi thesaurizare thesauros, ubi nec ærugo nec tinea demolitur, et ubi fures non effodiunt nec furantur. Rogamus igitur serenitatem tuam, monemus et obsecramus in Domino Jesu Christo, quatenus hæc prudenter attendens, et præfatas litteras nostras, secundum sanum intellectum superius expressum accipiens, dictos fratres super terra pie a te sibi donata de cætero non molestes ; sed eam pacifice sibi dimittens, secundum limites in privilegio tuæ donationis expressos, prædicto castro eis libere restituto, et satisfaciens, ac satisfieri faciens de damnis et injuriis per te, ac tuos eisdem hactenus irrogatis, sic eos cum in aliis justitiis suis, tum specialiter in prædicta terra regalis potentiæ brachio protegas et defendas, quod in terra viventium gratam recipere debeas retributionem a Deo, qui nec bonum irremuneratum, nec malum aliquod deserit impunitum, etc. » Significat daturum se imperia, ut si quæ ipsi fuerint erepta, restituantur. « Dat. Tybure II id. Jun. » Præbuit aversas aures Pontificiis precibus Andreas, qui Theutonicos equites Boza, cujus partem armis ex infidelium manibus sibi armis pepererant, expulit : quem Honorius acrius aliis litteris[1] urgere, ut ipsos restitueret. Quid vero actum, sequenti anno videbimus.

21. *Archiepiscopum Colocensem de puritate fidei sollicitum et Belam regem litteris Honorius tuetur.* — Ut vero cætera ad Pannoniam spectantia prosequamur, taciti non prætermittimus, cum rex idem archiepiscopo Colocensi largitus esset Boznæ loca, quæ ab hæretica pravitate purgasset, rogatum Pontificem hujuscemodi regium beneficium in suo robore manere decrevisse[2] : archiepiscopum vero ipsum laudibus extulisse, quod Catholicæ fidei studio inflammatus ad hæreticos propulsandos sese accinxisset, rogavitque ipsum et hortatus est, uti fortem animum gereret ; denique auctoritate nova ad id in opus adducendum ornavit auxitque. At præstat hæc ab eodem Pontifice excipere[3] : « Gratum gerimus et acceptum, quod Catholicæ fidei ductus amore, ad profligandos hæreticos de Bozna, Soy et Wossora, ubi tanquam lamiæ nudatis mammis publice catulos suos lactant, ad exhortationem bonæ memoriæ magitsri Aconcii subdiaconi, et capellani nostri A. S. L. et aliorum bonorum virorum te viriliter accinxisti. Super quo sinceritatis tuæ zelum dignis in Domino laudibus commendantes, et favore debito prosequentes, fraternitatem tuam rogamus et monemus attentius, ac per Apostolica scripta mandamus, quatenus de gratia nostra confisus, et auctoritate suffultus prosequaris ex animo causam Christi Catholicæ puritatis, potenter persequens subversores, ita quod Deo ad gloriam, nobis ad gaudium, et tibi ad profectum proveniat salutarem. Ut autem injunctum tibi negotium perfectius exequi valeas in partibus illis, prædices verbum Crucis, fideles contra infideles efficaciter exhortando, etc. Dat. Tybure id. Maii an. IX ».

22. Quæ porro causa Pontificem Tybur adduxerit, significat Richardus[1] e S. Germano, nimirum Parentium senatorem cæterosque Romanos proceres mota rebellione Honorium, ut ex Urbe abcederet, compulisse : sed pacem Urbi eodem anno restitutam postea addit, Parentio e magistratu discedente, atque in illius locum Angelo Benencasa subrogato. Tybure vero Honorium paulo post Reate se contulisse demonstrant litteræ[2], quas ad Belam Ungarici sceptri designatum successorem id. Jul. exaravit, quibus ad vindicandum in suum splendorem Ungariæ regnum, bona regia ab Andrea ipsius parente jam ante abalienata Apostolica auctoritate revocavit.

« Illustri viro Belæ juveni regi.

« Intellecto jamdudum, quod charissimus in Christo filius noster illustris rex Ungariæ, pater tuus, alienationes quasdam fecerit in præjudicium regni sui, et contra regis honorem, nos super hoc paterna affectione consulere cupientes, eidem regi dirigimus scripta nostra, ut alienationes prædictas, non obstante juramento, si quod fecit de non revocandis eisdem, studeat revocare; quia cum teneatur, et in coronatione sua juraverit etiam jura regni sui, et honorem coronæ illibata servare, illicitum profecto fuit, si præstitit de non revocandis alienationibus hujusmodi juramentum, et propterea penitus non servandum. Quocirca serenitatem tuam monemus et hortamur attente, quatenus in ea regni parte, quam ex ordinatione patris tui habes, alienationes easdem revocare procures, juramento de ipsis non revocandis, a patre tuo, vel a te præstito non obstante : quin potius de juratione incauta condignam pœnitentiam agere non omittas. Datum Reate id. Jul., Pontificatus nostri ann. IX ».

23. *S. Elizabeth liberalitas in pauperes.* — Explicabat ea tempestate egregia Christianæ in proximos charitatis exempla Belæ soror Elisabeth, lantgravii Thuringiæ uxor, quæ postea sanctorum Albo adscripta est. Cum enim fames ingravesceret in Germania, illa præclaram cogendarum in cælo divinarum opum occasionem aucupata, ac pauperis manum Christi gazophylacium arbitrata, terrenas quas possidebat opes in egenos effudit. Prosequitur fusius pia hujusmodi illius facinora Vitæ auctor, e quo hæc tantum brevitatis studio decerpimus[3] : « Nongenti quotidie mendici sub oculis ejus alebantur, exceptis quos per latissimam di-

[1] Lib. X. Ep. CXC. — [2] Lib. VII. Ep. CCLXXIX. — [3] Ep. CCCXXVIII.

[1] Rich. de S. Germ. in Chron. — [2] Honor. l. IX. Ep. CCCLXXXV. — [3] Apud Sur. tom. VI. die XIX Nov. c. 12.

tionis suæ provinciam pascebat absens, apud quos omnes tanta beneficia indefessæ humanitatis posuit, ut redditus frugesque locupletissimi principatus vehementer exantlaverit, distractis nonnunquam et corporis sui ornamentis, atque in pretia collectis, ne Christi membra fame tabescerent ». Nonnullisque interjectis, subdit idem auctor, lantgravium sanctissimæ mulieris virum aliquot post menses ex Apulia reversum œconomorum querelas excepisse, causantium Elisabeth nimium in eleemosynas prodigere atque effundere; quibus ipse respondit, sinerent uxorem suam largitiones facere, modo arces sibi salvæ manerent : victum non defuturum, quamdiu ipsa egenorum inopiam levasset. Porro dira fame annum hunc pressum luxisse, frugesque omnes corrupisse indicat Albertus Stadensis [1], cum etiam a S. Engelberto archiepiscopo Coloniensi frumento in Maguntina provincia ingenti copia comparato, indeque navibus vecto indigentibus subventum, uti Cæsarius in ejus Gestis prodit [2].

24. *Episcopus Glandentensis a sicario cæsus.* — Cæterum quemadmodum Engelbertus proditorum impiissimorumque parricidarum gladiis in Germania occubuit, ita hoc eodem anno episcopus Glandentensis ab altero Juda per summam sævitiam ac scelus obtruncatus est; quod cum Honorius accepisset, tanti flagitii horrore perfusus, ad archiepiscopum Ebredunensem, latam ab ipso ejusque suffraganeis in auctorem et criminis conscios sententiam ratam ac firmam esse statuit [3]. Quæ vero illa fuerit, ex litteris Pontificiis patebit.

« Honorius, etc.

« Accepimus, quod cum bonæ memoriæ Glandentensis episc. suffraganeus tuus suam diœcesim visitaret, quasi Satan affuit inter alios quidam filius Belial Salvagnus nomine diœcesis memoratæ, qui eum in nullo culpabilem a diabolo concitatus, impio furore peremit. Hic quoque die, quo secum comederat invitatus ab ipso, ut qui edebat panes suos, ampliaret adversus eum supplantationem, in cœmeterio, et juxta ostium cujusdam Ecclesiæ, ut ibi mortem reciperet, ubi requiri consueverat auctor vitæ, pastore suo et spirituali patre necato, crudelior Cain fratricida, episcopalem maculavit fuso sanguine dignitatem.

25. « Ad vocem ergo cruoris effusi contra scelestum illum et flagitiosum de terra clamantis, tu et prædicti suffraganei, et abbates in tam funesta Pontificis pernicie obstupentes, et quasi parturientes inter angustias præ immensitate doloris, rectitudinis zelo succensi, excommunicastis sceleratum illum cum omnibus qui consilium et auxilium in hoc præbuerunt sive præbebunt, nisi correctionem eidem, vel ipsum etiam receptabunt, ita quod tales nonnisi per Sedem Apostolicam absolutionis possint beneficium obtinere, hominibus et terra homicidæ prædicti districto suppositis interdicto; statuentes nihilominus quod ad quemcumque locorum ejusdem provinciæ idem malefactor advenerit, die quo applicuerit et sequenti in Ecclesiis ipsius loci præter pœnitentiam, baptismum, et Eucharistiam in extremis, omnia sacramenta Ecclesiastica denegentur.

26. « Ab instanti præterea mense Augusti in ultionem sanguinis innocentis effusi, nemo villam inhabitabit, in qua præfatus episcopus est occisus : quod ejus incolæ in detestationem sceleris approbarunt. In Ecclesia insuper ipsius villæ cum Pontificis sanguine maculatus sit locus, et factus quasi anathema, pro commissi horribilitate peccati, ne ipsum reædificare vel inhabitari contingeret, nulli erit licitum divina officia celebrare : quod si quisquam post prædictum mensem inhabitaverit locum eumdem, vel destructum reædificare præsumpserit, a communione corporis et sanguinis Domini, et aliorum sacramentorum perceptione, ac ingressu Ecclesiæ, donec reædificatum destruat, et locum ipsum derelinquat, omnino alienus existat. Nos autem tuum et eorumdem suffraganeorum ac abbatum rectitudinem, ardorem et zelum in Domino commendantes, processum hujusmodi duximus approbandum, fraternitati tuæ auctoritate præsentium injungentes, quatenus illum, sublato appellationis impedimento, per censuram Ecclesiasticam facias inviolabiliter observari. Dat. Later. XIII kal. April. » Hæc Pontifex.

27. *SS. Quintini et Radegundæ translatæ reliquiæ.* — Celebratum est a Rhemensi archiep. in Galliis provinciale Concilium in prænobili Viromanduorum oppido, cui S. Quintini nomen est, ut de ejusdem martyris, cujus nomine ornabatur, sacris reliquiis in loco honorificentiore reponendis agitaretur; quæ decreverant probavit Honorius, atque ad translationis pompam magna pietate celebrandam fideles propositis quadraginta dierum indulgentiis excitavit [1] : « Cum pro tam pretioso thesauro, quem in partibus vestris habetis, in multiplices laudes et gratias debeatis assurgere Creatori, et prædictus martyr coronatus a Domino gloria et honore honorificandus sit, præsertim a vobis a quibus eligendo in regione illa passionis suæ locum voluit honorari ; universitatem vestram monemus, et hortamur attente, quatenus ad elevationis, et translationis suæ diem studeatis in spiritu humiliato, et contrito animo convenire; ut et per devotionem vestram appareat quam celebris apud alios etiam esse debeat memoria martyris memorati, etc. » Utque similia adjungamus, rogatus Pontifex a priore et collegio canonicorum S. Radegundis reginæ, ut sacrum ejus corpus e sepulchro quodam sub ara maxima principis Ecclesiæ sita, erui atque in ara ipsa honorificentiore cultu asservari permitteret, Pontifex eorum petitis, dato de ea re Diplomate, indulsit [2] : « Pium et

[1] Stad. in Chron. hoc anno. — [2] Apud Sur. tom. VI. die VII Nov. l. I. c. 8. — [3] Honor. l. IX. Ep. CCXLV.

[1] Ep. CCC. — [2] Ep. CCCLXXIX.

laudabile vestrum propositum attendentes, præsentium vobis auctoritate concedimus, ut easdem reliquias de præfata tumba cum ea, qua convenit, devotione levantes, eas in eodem altari honorifice recondatis, ipsius sanctæ patrocinium satagentes pro salute fidelium, et universalis Ecclesiæ vestris piis orationibus implorare. Dat. Later. XI kal. April. » Hæc ad fidelium excitandam alendamque pietatem : quæ vero ad impietatem exscindendam gesta, nunc percurramus.

28. *Novus legatus contra Albigenses, cum litteris Honorii ad Angliæ regem.* — Creverat audacia ac viribus principum virorum armis sustentata Albigensium hæresis, ad quam prosternendam Honorius Romanum S. Angeli diaconum cardinalem A. S. L. misit, de qua ipsi imposita provincia hæ litteræ ad Galliarum præsules exaratæ [1].

« Honorius, etc.

« Miserabilis status, imo stabilis miseria Narbonen. provinciæ ac circumadjacentium regionum diu nos et anxietate torsit, et dubietate suspendit : anxiantes quidem viam invenire ac modum, quibus possemus relevare negotium pacis et fidei, quod in partibus illis videtur quasi penitus corruisse ; et e contrario dubitantes, ne terra illa sic ex toto esset in salsuginem versa, quod cassus et inanis existeret labor noster, et ne possemus quantacumque culturæ adhibita diligentia optatos ex ea manipulos reportare, cum non videatur illi esse similis, de qua legitur : Terra sæpe venientem super se bibens imbrem, et herbam generans illis, a quibus colitur, opportunam, accipiet benedictionem a Deo ; sed ei potius de qua continuo subinfertur : Proferens autem spinas ac tribulos, reproba est et proxima maledicto. Hæc enim vere est terra deserta, invia et inaquosa, imo terra ferrea, terra cui cælum æneum dedisse videtur Deus, et ne super illam pluant, nubibus mandavisse ; cum nullo imbre doctrinæ, nullo rore gratiæ sit ad ferendum fructus debitos emollita. Hæc est terra, quæ argentum reprobum videtur merito appellanda, quia etsi multo sudore laboratum sit, et multo labore sudatum ad purgationem ejusdem, frustra tamen conflavit conflator ; nec est enim ejus consumpta malitia, et nimia rubigo ejus de ipsa non exiit ; nec per ignem, Deo terram cordis incolarum ejus constrictam infidelitatis et malitiæ gelu, occulto sed justo judicio permittente, adeo indurari, ut nec fomentis blandimentorum, nec flagellorum tormentis potuerit hactenus emolliri, eisdem sic suos animos ob firmantibus contra Deum, ut quamlibet multiplicibus attriti flagellis, renuerint accipere disciplinam : quinimo immemores, nihil esse infelicius felicitate peccantium, adversus Dei Ecclesiam glorientur, et in sui erroris argumentum, et confirmationem assumant, quod eis videtur contra Catholicos successisse ; non attendentes filios Israel peculiarem populum Domini gentibus, quas ipse Dominus oderat, succubuisse frequenter, ac demum gentes easdem ab ipsis omnino deletas, frustra de habitis victoriis exultasse, etc. »

29. Subdit non abjiciendam tamen spem de redintegranda in eis infelicissimis regionibus re Catholica, cum Ecclesia, quantumvis quassata, nunquam corruat. Ad excitandam igitur afflictam religionis causam, comprimendamque hæresim, legati Apostolici munus Romano card. commisisse significat, cui ubi res postularit, præsidio ipsi esse jubet : « Ecce dilectum filium nostrum R. Sancti-Angeli diaconum card. virum generis et morum nobilitate præclarum, constantia industriaque conspicuum, et nobis inter cæteros fratres nostros merito suæ probitatis charum specialiter et acceptum, illuc providimus destinandum, ut præeunte divinæ pietatis auxilio, errata corrigat et deformata reformet, noxia evellat, plantetque salubria, ipsamque terram diu obsitam sentibus vitiorum, et fructus iniquitatis et amaritudinis proferentem, fructus pietatis et dulcedinis auctore Deo faciat germinare. Et quoniam auxilium charissimi in Christo filii nostri Ludovici regis Francorum illustris et regni ejus est ad hæc facienda modis omnibus necessarium, aliaque negotia in regno ipso habet Sedes Apostolica pertractare, eidem cardinali, tam in eodem regno quam in Provincia, necnon in Tarentasien., Bisuntin., Ebredunensi, Aquensi, Arelatensi, et Viennensi provinciis plene legationis officium duximus committendum, data sibi libera potestate destruendi et evellendi, ædificandi atque plantandi, disponendi, ordinandi, statuendi, diffiniendi, et faciendi quæcumque secundum datam sibi a Deo prudentiam viderit facienda, etc. Datum Later. XV kal. Martii ». Hæc de legato a se misso, quem non modo episcopis [1], sed principibus etiam Galliæ viris [2] ac Ludovico regi [3] plurimum commendavit ; tum ad gerendam legationem auctoritate multa instruxit [4] ; Raymundum vero Ecclesiæ gratiam affectantem moneri jussit, ab inferendis illi injuriis absisteret, alioqui exploratum haberet absolutionis beneficium, quod ab Apostolica Sede sæpe postularat minime consecuturum : Almaricum vero legitimum Tolosæ comitem de Ecclesia benemeritum, officiis plurimis prosecutus, etiam pecuniis ad redintegrandas illius res juvit [5].

30. Studuit præcipue ad opprimendam hæresim districta in Anglos Francorum arma in Albigenses convertere, atque adeo gravissimum aliud munus legato Honorius imposuit, ut Ludovicum Francorum regem, qui subactis anno superiore provinciis ad Garumnam excurrentibus Anglos tota Aquitania depellere meditabatur, ad inducias Henrico concedendas inflecteret [6] : eaque de re Ludovico binas litteras scripsit, in quarum prio-

[1] Ep. CLXXV.

[1] Ep. CLXXVI. — [2] Ep. CLXXVII. — [3] Ep. CLXXVIII. — [4] Ep. CLXXIX. CLXXX. — [5] Ep. CC. — [6] Ep. CLXXXVII.

ribus[1] gravissime queritur repudiatis Pontificiis precibus regis Angliæ terras armis occupasse; tum ipsum monet, obtestaturque, ut regi memorato pristinam ditionem restituat optatasque inducias tribuat, ne subsidio Hierosolymitano, quod progenitorum suorum opera, regnique sui potissimum viribus comparari consuevisset, impedimentum moramve afferret. His vero litteris alias graviores adjecit[2], quas hoc loco edere operæpretium duxi.

« Honorius, etc.

« Utinam, fili charissime, nostrum erga te animum plene recognosceres, et cogitationes perspiceres cordis nostri : scires enim et aperte videres, quod personam tuam sincera charitate diligimus, et ad conservationem tui honoris ac juris ex animo aspiramus, ac per hoc magis reverenter et magis efficaciter monita nostra consiliaque reciperes, 'teque nobis magis devotum, et magis obsequentem proculdubio exhiberes. Nunc autem tuum animum videris contra nos obfirmasse, et obturasse nostris precibus aures cordis, patientia nostræ longanimitatis abutens, quæ cor tuum contra nos elevare non debet, sed ad nos potius humiliter inclinare. Jam siquidem obliti sumus numeri litterarum, quas pro charissimo in Christo filio nostro Henrico illustri rege Anglorum tibi direximus, rogantes et obsecrantes ac petentes pro munere speciali, primum ut treugas olim inter claræ memoriæ Philippum regem Franciæ patrem tuum, ac patrem ejusdem regis Angliæ initas prorogares; ac deinde illis, te preces nostras obaudiente, finitis, ut non invaderes terram ejus, neve quietem regnorum Franciæ, ac Angliæ perturbando, Terræ-Sanctæ subsidium impedires. Tu vero dicti regis terram nihilominus invasisti, contemptis precibus, obsecrationibus et petitionibus nostris, et contempto etiam statuto de pace, etc. » et infra :

31. « Sicut autem ex nostrarum dulcedine litterarum ad devotionem et humilitatem profecisse debueras, ita videris in contemptus et elevationis vitium corruisse; et quantum Rom. Ecclesia mater tua materna nunc affectione te rogat, sic tuus elatus videtur animus contra eam, quasi reputes impossibile, quod et tu necesse aliquando habeas eidem, mutato statu temporum, supplicare. Noli nimis huic tranquillitati confidere, momento mare turbatur, et mutatur tempus a mane ad vesperas, et quid futura dies pariet, ignoratur. Innumera sunt exempla populorum et regum, qui in rebus bellicis nunc superiores, nunc inferiores, dispositione divina vices alternante, fuerunt; sed ut de multis unum recens et celebre proferamus, recolendæ memoriæ Otho Romanorum imperator, et viribus corporis et industria militari præcellens Romanum pacifice obtinebat imperium, et ab Aquilone ad Austrum erat, sicuti nosti, formidabile nomen ejus. Inflatus ergo spiritu superbiæ, ac super seipsum elevans, prædictum imperatorem (nimirum Fridericum) tunc pupillum exterminare decrevit, jamque fere totum invaserat regnum ejus, jam ipsi pupillo nulla spes esse relicta, nisi duntaxat in fugæ præsidio videbatur, et eam ipsam præcludere feritas moliebatur hostilis. Cui tunc verisimile, imo cui possibile videbatur, quod adolescentulus virium, et virorum, ac opum auxilio destitutus, hosti tam valido, tam feroci, esset non solum regnum, quod ut præmisimus occupaverat, verum etiam ipsum imperium erepturus? Et tamen faciente illo, qui superbis resistit, et qui posuit mari terminum, ultra quem intumescere non audeant fluctus ejus, ille qui sic potens, sicque terribilis injuste regnum invaserat sæpedictum, illud trepidante fuga deseruit et eo, quem sic immaniter fuerat persecutus, ipsum justo Dei judicio persequente, imperium quoque, sicut est manifestum, amisit et Apostolicæ Sedi, cujus preces et commonitiones in invasione dicti regni contempserat, postea frequenter supplicationes et preces supplex humilisque porrexit.

32. « Denique, ut de domesticis tibi proponamus exemplum, inclytæ recordationis Richardus rex Angliæ cujus nunc successorem persequeris, cœpit olim bello lacessere claræ memoriæ patrem tuum, multoque superior viribus et opibus videbatur, adeo quod ejus prævalente ac urgente potentia, ipse pater tuus contra eam Ecclesiæ Rom. præsidium imploravit, quæ semper indigne oppressis subvenire desiderans, auctoritatis suæ obstaculum interjecit, ipsumque regem Angliæ vellet nollet treugas cum ipso patre tuo inire canonica severitate coegit. Ecce regnum Angliæ, quod tunc persequebatur, tuam ab eo persecutionem versa vice nunc patitur, et ab eo quod tunc temporis infestabat, hoc tempore infestatur. Sic ludit in humanis divina potentia rebus. Sic victorem a victo superari sæpe videmus. Nec ista ideo dicimus, quod talia tibi esse timenda credamus, sed tamen quæ acciderunt, accidere adhuc possunt; quare debes taliter erga Rom. Ecclesiam in prosperitate te gerere, ut si quid adversi, quod Deus avertat, ingruerit, ejus fiducialiter, et sine rubore possis auxilium implorare.

33. « Nec indignari debet tua sublimitas, vel moveri, si Apostolica Sedes de concessa sibi a Deo plenitudine potestatis nunc studet te a prædicti regis infestatione compescere, cum prædecessorem ipsius ab infestatione clarissimi genitoris tui olim, sicut prædiximus, studuerit coercere. Quæ enim pro sæpedicto patre tuo maturo, et potentissimo rege canonicam censuram exercuit, cur non illam pro adolescentulo rege Angliæ in casu omnino simili exercebit? Nemo potentiæ tuæ suadeat, quod non sit nostrum in hac parte obviare injuriæ dicti regis, eo quod res, de quibus agitur constat existere feudales; cum Hieremiæ prophetæ, qui fuit de sacerdotibus Anathot, fuerit dictum a Domino : Ecce constitui te super gentem et regna, ut evellas

[1] Ep. CLXVIII. — [2] Ep. CLXIX.

et destruas, ædifices atque plantes, sicque pateat, quod ad Rom. Pontificem, qui sacerdotii obtinet principatum, spectat omne peccatum mortale evellere, quod interdum fieri sine coercitione non potest : restat ut et rebelles debeat coercere.

34. « Cum ergo credaris sæpedictum regem Angliæ manifeste peccare, nos ad quos omnis censura peccati obtinere dignoscitur, qua conscientia possumus obturare aures clamoribus dicti regis inculcantis nobis jugiter querimoniam de peccato, quod committis in ipsum; et officii nostri debitum assidue implorantis, ac obsecrantis, ut si nos sua non movet injuria, moveat saltem statuti sæpedicti contemptus, quod violas et infringis in grave dispendium subsidii Terræ-Sanctæ? Vides quod coarctamur graviter e duobus, dum nec sine multa mentis amaritudine possumus in te dilectissimum ac charissimum filium gladium canonicæ severitatis exercere, nec sæpedicti regis ulterius obaudire clamores, quos in aures Domini Sabaoth credimus introire. Quare licet a te toties jam repulsi, adhuc tamen pulsamus ad ostium cordis tui, serenitatem tuam rogantes attentius, et obnixius obsecrantes, quatenus nos de hoc articulo quasi cujusdam perplexitatis eripias, restituendo prædicto regi terram ejus, a te vel tuis contra tot preces nostras et contra statutum sæpe dictum invasam, et ab ejus injuria quiescendo, jus quod te habere contra eum proponis, legitime prosecuturus tempore competenti, quo Terræ-Sanctæ succursum, qui per reges et regnum Franciæ consuevit promoveri potissimum non disturbes. Alioquin quantumcumque tuæ velimus sublimitati deferre, tumque evitare scandalum cupiamus, non poterimus tamen ulterius regi deesse prædicto, cum nec deferendum sit homini contra Deum, nec justitia sit propter scandalum deserenda. Cum ergo dilectus filius noster R. S. Angeli diaconus card. A.S.L. ad regnum tuum propter hoc aliaque negotia destinemus, sic et iis quæ tibi scribimus, et iis quæ tibi viva voce proponet, aures tuas et animum reverenter inclines, quod nec nos, nec ipse contra te procedere, quod omnino vitare cupimus, tua faciente duritia compellamur. »

35. Fregere Ludovici animum mixtæ imperiis Honorii preces, felicius enim sumpta in Anglos arma adversus Albigenses hæreticos convertit, ut Richardus[1] testatur (1) : « Hoc anno rex Franciæ monitus per dominum Romanum A. S. L. contra Albigenses cum copioso Francorum exercitu in Provinciam vadit ». Eam vero industria sua legatum Pontificium expeditionem promovisse significat Ludovici regis Gestorum auctor anonymus : « Eodem anno in festo Apostolorum Petri et Pauli Romanus S. Angeli diaconus card. legationis officio fungens in Francia Turonos venit, et sequenti tertia die cum rege Franciæ Ludovico Caynonem perrexit » ; paucisque interjectis verbis : « Circa vero purificationem B. Mariæ Ludovicus rex et magnates regni Franciæ plurimi, et archiepiscopi, et episcopi

[1] Rich. de S. Germ. in Chron. Ms.

(1) Expeditio Ludovici in Albigenses ad sequentem annum referenda est, ut perspicue docet auctor Chronici Turonensis, qui narrat in duplici Gallicano Concilio, altero quidem Meloduni, alio vero in Bituricis celebrato, actum ea de re fuisse, sed infectum negotium dimissum. Denique tertia die post conversionem S. Pauli (anni succedentis 1226, quamvis ipse annum 1225 adhuc supputat, cum novum annum a die XXV Martii exordiatur) feria IV, Concilium aliud Parisiis coivit, in quo Raymundo Tolosano et sociis dictum anathema, et Armoricus de Monteforti cum patruo suo Guidone jus suum totum in ditionem comitis Tolosani transtulit in Ludovicum Galliarum regem. Qui demum Ludovicus feria VI sequenti (die nempe XXX Januarii) crucem assumpsit. Hæc auctor Chronici Turonici, cujus narrationi ex Epistola Romani cardinalis legati ad Theobaldum Rothomagensem, vulgata in Anecdotis Martenii tom. I, col. 931. Addendum est, Ludovicum spopondisse legato post roensem a festo Resurrectionis affuturum se Bituris cum exercitu in Albigenses ducendo.

Ad duplex illud Gallicanum Concilium quod attinet, nonnulla hic afferenda sunt ab aliis prætermissa. Ac de Concilio quidem Meldunensi nihil addi potest supra illud, quod legitur in eodem Turonensi Chronico, ex quo uno innotescit. Cœpit die octava Omnium SS. et causa induciarum cum Anglis, sicut et res Albigenses aliquandiu ibi discussæ, sed non definitæ. Jus pariter sibi asseri postulabat clerus Gallicanus in cognoscendis causis rerum mobilium, tunc scilicet cum Ecclesiasticorum subditi in laicos non subditos litigarent, sed resistente rege nihil decisum fuit.

Concilium vero aliud in Bituricis die festa S. Andreæ convenit, ibique causa Raymundi Tolosani discussa, sed non decisa. Insuper legatus litteris Apostolicis exhibitis postulavit reservari Pontifici binas *præbendos* in singulis per Gallias cathedralibus Ecclesiis ; singulas pariter in singulis abbatiis, ac demum singulas in singulis monachorum conventibus. Sed episcopis fere omnibus reluctantibus, nihil actum est. Litteræ illæ Apostolicæ, a legato tunc exhibitæ prodierunt non ante multos annos in Anecdotis Martenii tom. I, col. 929. Ex his autem nonnulla ad rei hujus illustrationem eruimus. Primo igitur litteræ illæ datæ sunt *Laterani*, *V kal. Februarii* ; ex quo mendacii arguitur Parisius, asserens, legatum in frequenti illo Patrum consessu affirmasse nunquam sibi postulata illa Pontificia probata fuisse, quin et litteras ea de re Pontificis, nonnisi cum in Gallias jam pervenisset, accepisse. In Provinciam non prius venisse credibile est, quam Pontificiæ litteræ in Annalibus num. 29 relatæ darentur. Signantur vero illæ XV kal. Martii ; adeoque integro mense postquam titteræ de præbendarum reservatione scriptæ fuerint. In quibus si Parisii fides nutet, quanti æstimandus est, cum patres de aula Romana multa et indigna obloquentes inducit? secundo, ita rem totam digeri Pontifex mandat, ut e singulis cathedralibus, et collegiatis Ecclesiis, præbendæ singulæ ad usum superius expressum destinentur. Ex redditibus autem episcoporum, abbatum, et monasteriorum portio aliqua præbendas adæquans in opus idem segregaretur. Denique litteras suas Pontifex sic concludit : « Cæterum ut ad relevanda Ecclesiarum onera, et gravamina prælatorum, prout possumus, intendamus, de præbendis clericis Romanis, vel aliis a Sede Apostolica concessa (lege *concessis*) duximus providendum, ut postquam fuerint supradicta completa, cum eas vacare contigerit, ad proprias Ecclesias revertantur, ne si successive conferantur extraneis, sicut aliquando fieri consuevit, filii Ecclesiarum, qui continuo resident, redderentur inutiles, et voluntate quodammodo fierent alienæ.

In eodem pariter Bituricensi Concilio legatus de Patrum assensu decimas omnium proventuum Ecclesiasticorum in toto tractu legationis suæ, per quinquennium regi Gallorum spopondit, ut legatus ipse in Epistola indicata ad Theobaldum Rothomagensem testatur. Neque tamen fides detrahenda est anonymo scriptori Chronici Turonensis, qui decimas regi concessas in Parisiensi Concilio asserit. Hæc forte res in Bituricensi proposita, in Parisiensi tandem admissa fuit. Sed et huic rei lux alia accedit ex Epistola Gallorum ad Gregorium IX, legenda in Annal. ad ann. 1227. 57. Negante enim Ludovico arma in Albigenses movere, nisi decretarum sibi in Concilio Bituricensi decimarum subsidio juvaretur, victas manus dederunt Ecclesiastici, atque tunc demum in Parisiensi Concilio decimæ illæ, vel sponte concessæ, vel de Synodi et legati mandato solvi ceptæ sunt. Id a se præstitum profitetur clerus Gallicanus in litteris ad Gregorium IX datis, recitatisque in Annalibus ad ann. 1227, 56. Quid deinde in ea controversia actum sit, cum post obitum Ludovici iterum exsuscitata est, ad annum 1227, 61, adnotabimus.

MANSI.

et barones Parisiis adunati, contra Albigenses hæreticos crucis signum per manum Romani card. assumpserunt». Eadem fere Bernardus[1], et alii. Extant Honorii litteræ[2] ad Romanum card. A.S. L. pro Agennensi episcopo, qui egregiam operam ad profligandam hæresim contulerat, multaque a Raymundo comite Tolosano pertulerat. Addit Bernardus[3] Arnaldum archiepiscopum Narbonensem Cisterciensis Ordinis (de quo nos plura supra) sub id tempus e vita discessisse, Petrumque Ametium ejusdem Ecclesiæ archidiaconum illi suffectum; habetur insequentis anni Apostolicum Diploma[4] in Pontificio Regesto XIV kalend. Junii ad archiepiscopum Narbonensem, quo Ecclesiæ ejus jura in suo robore manere decrevit.

36. *Impostor supplicio affectus.* — Prodiit in Belgio insignis impostor, qui se Balduinum Constantinopolitanum imp. simulavit, pluresque in fraudem induxit, a quibus honorifice est susceptus; quem ad Ludovicum Francorum regem adductum fuisse auctor est anonymus scriptor, cujus paulo ante meminimus: verum ipsum multis de rebus in Ludovici legatique Apostolicæ Sedis conspectu interrogatum, petitisque respondere dedignatum, irato eam ob causam rege Galliis exactum, desertum a suis: tum ementito mercatoris habitu fugientem captum, in vincula conjectum extremoque affectum supplicio, quæ omnia ab auctore aliisque[5] fusius litteris consignata. Sed missis hisce imposturis ac fraudibus, nonnulla, quæ hoc anno contigere, divina prodigia ex Parisio afferamus.

37. *Mira de B. Mariæ Virginis protectione, et sanctitatis prodigia.* — Præclarum edidit beatissima Virgo suæ in eos, qui ipsius cultui addicti sunt, singularis clientelæ miraculum, cum Saresberiensem comitem e medii maris fluctibus eripuit, quam historiam auctor his verbis prosequitur: « Per idem tempus Willelmus comes Saresberiensis, qui cum comite Richardo militaverat in partibus transmarinis, ad Angliam transiturus naves intravit. Sed cum longo maris periculo, et ventorum turbinibus per dies plurimos, et noctes in partes diversas jactaretur, cum ipsis nautis, et aliis omnibus, qui in navi erant, de vita desperatus, annulos pretiosos, et quæcumque in auro vel argento, aut pretiosis vestibus possidebat, fluctibus pelagi commisit, ut sicut ad vitam nudus intravit temporalem, ita ab omni honore terreno spoliatus, ad patriam transiret æternam. Et cum in suprema fuisset desperatione constitutus, visus est cereus ingens et magno splendore coruscans ab omnibus qui in navi periclitabantur, in summitate mali, et juxta cereum stantem viderunt puellam quamdam nimia pulchritudine decoratam quæ lumen cerei, quod nocturnas tenebras illustrabat, a ventorum pluviarumque irruentium robore conservaret præclarum. Ex hac quoque cælestis visione claritatis, tam comes ipse quam nautæ omnes securitate concepta, divinum sibi adesse auxilium confidebant. Et cum universi, qui in navi erant, quid hæc visio portenderet ignorarent, solus Willelmus comes præfatus hujus benignitatis gratiam B. Mariæ virgini assignavit. Siquidem comes sæpedictus die, qua primo donatus cingulo fuerat militari, cereum unum ante altare beatissimæ Matris Dei assignavit, ut ad missam, quæ diebus singulis in honorem ejusdem Dei Genitricis cum horis canonicis devote solet decantari, jugiter arderet, ut pro lumine temporali lucem commutaret æternam ».

38. Ingenti etiam admiratione dignum videtur, quod auctor adjicit de virgine quadam religiosa per septnenium nullo alio cibo, quam sacratissima vivificaque hostia sustentata: « Eodem anno in urbe Legrecastrensi obiit puella quædam inclusa religiosa, quæ per septennium ante obitum nullum omnino gustavit cibum, nisi quod diebus Dominicis corporis et sanguinis Domini communionem accepit. Quod miraculum cum ad audientiam Hugonis Lincolniensis episcopi pervenisset, fidem non adhibuit veritati. Sed incredulus plane fecit per dies quindecim presbyteris et clericis inclusam prædictam arcta nimis observari custodia, quousque compertum fuit illam in toto termino memorato nullo usam fuisse corporis nutrimento. Faciem quoque semper habuit ut lilium candidissimam roseoque rubore perfusam, ad indicium pudicitiæ et munditiæ virginalis »; hæc Parisius. At non incredulitati, sed prudentiæ adscribenda est cautela ab Hugone adhibita ad probandum, ut monet B. Joannes Apostolus[1], an spiritus ex Deo esset.

39. *Canonizatio S. Laurentii archiepiscopi Dublinensis.* — Eodem anno Honorius Laurentio archiepiscopo Dublinensi sanctorum honorem cultumque decrevit[2], dato ad universos Rothomagensis provinciæ Christi fideles Diplomate, cujus exordium est: *Ineffabilis providentia Dei*, illius nos præcipuam partem hoc loco edemus: « Sanctæ memoriæ Laurentio Dublinen. archiepiscopo, apud Ecclesiam Sanctæ-Mariæ de Augo Rothomagensis diœcesis, ubi corpus ejus feliciter requiescit, claris divino munere coruscante miraculis, venerabilis frater noster archiepiscopus, et dilecti filii capitulum Rothomagense una cum abbate, et conventu Ecclesiæ supradictæ, multisque aliis archiepiscopis et episcopis, abbatibus et religiosis viris ejus venerabilis vitæ insignia et coruscantia miracula suis nobis litteris intimantes humiliter supplicarunt, ut ipsum sanctorum Catalogo adscribere curaremus ». Et infra, ubi subjecit Rothomagen. archiep. decano, atque illius Ecclesiæ ærarii præ-

[1] Bern. in Chron. Rom. Pont. et reg. Franc. — [2] Lib. x. Ep. CLIX. — [3] Chron. Rom. Pont. — [4] Honor. l. x. Ep. CCCLII. — [5] Alb. Stad. in Chr. an. 1224. Godef. in Annal. an. 1225. Matth. Par. Westmon. eod. ann. Novatores cent. XIII. col. 179 et alii.

[1] 1. Joan. 4. — [2] Honor. l. x. Ep. XXIII. De his Sur. tom. VI. die XIV Nov. Baron. in not. ead. die et Annal. an. 1181. num. 14.

fecto, ac postea Darensi episcopo et priori Trinitariorum Dublinensium inquirendæ miraculorum veritatis, sanctitatisque vitæ illius provinciam impositam, addit :

40. « Collegimus autem ex ipsarum serie litterarum, quod sæpe dictus vir regis et reginæ Hiberniæ filius extitit, et ab infantia sacris litteris eruditus, senilem gessit in juvene gravitatem, et mundanarum illecebras vanitatum a se, ultra quam ætas illa solebat, abdicavit. Deinde in archiepiscopum Dublinensem assumptus, sic in virtutem de virtute profecit, ut in oratione assiduus, austerus in maceratione proprii corporis, ac in eleemosynarum largitione profusus, se totaliter Domino dedicarit. Per depositiones vero testium prædictorum constitit evidenter, sanctam vitam ejusdem esse tot sequentibus miraculis comprobatam, quod non parvam texet historiam, qui volet ea singula scribere seriatim. Sed ut prætereamus, quod claudi gressum, cæci visum, surdi auditum, muti loquelam, leprosi mundationem, et variis afflicti languoribus sanitatem ad invocationem ejus nominis receperunt, et ea sola, quæ inter cætera emicuerunt miracula, breviter perstringamus ; idem sanctus imo Dominus, ob ipsius merita gloriosa, septem mortuos, quorum unus triduanus erat, mirifice suscitavit. De ipsius igitur sanctitate tantis certificati miraculis, divinumque secuti judicium, per quod ejus glorificatio nobis tam evidentibus innotuit argumentis, eumdem beatum virum Catalogo sanctorum adscripsimus, et annumerandum decrevimus sanctorum collegio confessorum, ac inter eos a Christi fidelibus venerandum, statuentes, ut ejus veneranda festivitas de cætero annis singulis octavodecimo kal. Decembris solemniter celebretur, etc. Dat. Reate III. id. Decemb. » At de his hactenus ; jam Hispanias adeamus.

41. *Ferdinandus Castellæ rex ob invasionem jurium Ecclesiæ redargutus, ob zelum fidei laudatus.* — Exagitabat Ferdinandus Castellæ rex B.. Segobiensem electum atque illius Ecclesiæ administratione deturbare nitebatur, quod se inconsulto episcopus fuisset designatus ; reque ab archiepiscopo Toletano nonnullisque suffraganeis ejus ad Sedem Apostolicam delata, Honorius electum injuria a rege divexari pronuntiavit, ac suscepta electi causa, regem ab illo insectando abducere studuit, monuitque non leve in ea re suscipere dedecus, ac divinam in se majestatem, cujus beneficio sceptris potiebatur, asperare. Quo argumento binas ad eum Epistolas [1] dedit, ex quarum priori partem decerpimus : « Tu, prout libuit, asserens, quod cum tuo assensu debuerat celebrari, consentire noluisti electioni prædictæ, sed eumdem electum post electionem, et confirmationem ipsius coegisti episcopatu Segobien. exire, ac bona ejusdem episcopi, quasi voluntas pro ratione tibi fuerit, occupasti. Sane quantumcumque serenitati tuæ deferre velimus, palpare factum hujusmodi non debemus, quoniam cum animæ nostræ, et tuæ salutis periculo deferremus homini contra Deum. Et quidem licet merito dolere possimus, pro eo quod sic agitur cum electo prædicto, cujus promotionem, cum vir sit, ut intelleximus, vita honestus, ornatus moribus, et litteratura præclarus, et suorum meritorum exigentia honorandus, plurimum affectare deberes ; multo magis tamen ex hoc angimur, quod in eodem facto, quasi Ecclesia tota concutitur, cujus causam in sinu nostro colligere nos oportet. Porro dignitas regis non exigit, ut cum fovere debeat libertatem Ecclesiarum pariter et augere, prælatorum electiones libere fieri non permittat, imo potissimum convenit regis honori, quod facultatem providendi Ecclesiis ministris reservet earum, et liberum dimittat electoribus judicium eligendi, etc. Dat. Reate III non. Apr. » Eadem de re ad Berengariam Castellæ reginam scripsit [1]. Ferdinandum porro Pontificis dicto audientem fuisse inde conjicimus, cum nullas de ea querelas repetitas invenerimus.

42. Cæterum præclara illum hoc anno adversus Sarracenos Hispaniæ facinora edidisse indicat Richardus [2] iis verbis : « Reges Hispaniæ terram Miramomelini occupant » ; quos Ferdinandum Castellæ ac Jacobum Aragonum fuisse Mariana ait. Ferdinandum equidem ad prima veris signa in Bæticam irruisse, Sodarumque oppido Illiturgi et Tuccis ea expeditione captis, exercitum præcipiti æstate gravem spoliis hostium abduxisse : Aragonium vero tanto metu oppressisse Zeitum Valentiæ regem, ut ad obtinendam pacem quintam vectigalium, quæ Valentiæ et Murciæ pendebantur, partem obtulerit, eoque fœdere inito, peninsulæ obsidionem solvisse. Cum vero lacessitos a Ferdinando Sarracenos accepisset Honorius ad augendos illius animos continendosque in ipsius fide subditos ipsum clientela Apostolica communivit [3], tum ut non excursionibus tantum, sed constanti bello hostem oppugnaret monuit [4], tum ob rem feliciter cœptam summas Deo gratias egisse significavit.

« Honorius », etc.

43. « Sane, sicut relatum est nobis, accensus zelo fidei per teipsum crucis inimicos viriliter expugnare cœpisti, et cooperante jam gratia Salvatoris, qui devotum obsequium tuum et pium super hoc propositum ex alto prospexit, in manibus tuis dirigi prospere causa cœpit ; super quo in laudes et gratias assurgimus Creatori » ; et infra, ubi arma sacra correpturis indulgentiarum præmia, et clientelam Apostolicam est pollicitus, addit : « Quocirca excellentiam tuam monemus, et obsecramus in Domino, quatenus de divina confisus potentia in tam laudabili proposito firmiter perseverans, illud de bono in melius, sicut de tua speratur constantia, prosequaris, negotio Christi

[1] Lib. IX. Ep. CCLIII, CCLIV.

[1] Reg. post Ep. CCLIII. — [2] Rich. Ms. in Chron. — [3] Marian. de reb. Hisp. l. XII. c. 11. — [4] Lib. X. Ep. XVI.

spiritualibus et materialibus armis munitus insistendo ex animo, et totis viribus, ut desideratum eventum habeat laborando, ne si, quod non credimus, ab incœpto desisteres, non solum Christo, vel Ecclesiæ Rom. sed et opinioni, quam de te concepimus, illudere videreris, cum credendum sit, quod is, qui per misericordiam suam bonum dedit principium, felicem processum et exitum largietur. Dat. Reat. VI kal. Octob. Pont. nost. an. x». Legationis vero in Hispania munus adversus Sarracenos contulit Liddiensi electo, cujus etiam patrocinium admisit [1], eique archiepiscopos Compostellanum, et Bracarensem socios adjunxit.

44. *Ad conversionem Turcarum missi viri Apostolici.* — Cum vero involutæ superstitionum erroribus nationes non tam regum ferro, quam Evangelicorum præconum divino verbo Christo subjici consueverint, non suffecit Honorio Hispanos in Sarracenos ad evertendam eorum tyrannidem concitare, nisi viros pietate insignes ad ipsorum mentes Evangelii luce collustrandas mitteret; atque adeo ex Prædicatorum et Minoritarum viris lectissimis propagandæ religionis provincia demandata [2] est, ac Dominico et Martino Prædicatoribus auctoritas collata, ut in Miramomelini terris disseminando Evangelio operam navarent : « Attendentes igitur, quod abnegantes vos ipsos, animas vestras pro Christo ponere cupitis, ut lucrifaciatis sibi animas aliorum et quod nullum sacrificium Deo esse constat acceptius, quam lucrum quærere animarum, vos in terram Miramomelini juxta vestræ supplicationis instantiam duximus destinandos, ut evangelizantes ibi Dominum Jesum Christum, quantum ipse dederit, convertatis incredulos, erigatis lapsos, sustentetis debiles, pusillanimes consolemini, et fortes nihilominus confortetis ». Et infra, ubi ipsos auctoritate amplissima donavit : « Præcipimus autem vobis in virtute obedientiæ, ut iis nullatenus præsumatis abuti, sed tanquam inconfusibiles operarii Jesu Christi, ita irreprehensibiliter vos geratis, quod a summo patrefamilias retributionis denarium mereamini, et nos majora vobis possimus committere confidenter. Dat. Tybure IV idus Junii, Pont. nost. an. IX ».

45. *Dati episcopi, adversante Friderico, Siciliæ Ecclesiis, et Lucæ.* — Cæterum, qui novas apud barbaras nationes Ecclesias condere ardentissime optabat, institutas inter fideles non neglexit, atque adeo cum lugerent diutius nonnullæ in Sicilia Ecclesiæ pastoribus suis orbatæ, Pontifex, ne qua inde labes atque animarum pernicies vel jurium Ecclesiasticorum jactura nasceretur, illis episcopos Apostolica auctoritate, sive, ut loquitur Richardus [3] e S. Germano, motu propriæ voluntatis, inscio et irrequisito imperatore præfecit ; datis hisce ea de re ad Fridericum litteris [4] : « Videntes quod diutina Capuanæ, Salernitanæ, Brundusinæ, Consanæ ac Aversanæ Ecclesiarum vacatio in grave non solum rerum, sed etiam animarum periculum redundabat ; et attendentes quod id nobis et tibi imputabatur publice ab hominibus, ac ne imputaretur adeo anxie metuentes, ipsis Ecclesiis, et famæ, ac saluti nostræ, tuæque simul curavimus providere, ipsas Ecclesias respectu ad solum Deum habito de personis tibi merito acceptandis, utpote scientia, vita, et fama conspicuis, oriundis de regno, et tuæ sublimitati devotis ac fidelibus, ordinando venerabilem fratrem nostrum I... Pactensem , et Salernitanensem venerabilem fratrem nostrum C... Famagustanum episcopos, Brundusinum vero dilectum filium abbatem S. Vincentii de Vulturno, Consanum venerabilem fratrem nostrum, quondam priorem S. Mariæ-Novæ de Urbe, ac Aversanum venerabilem fratrem nostrum quondam Amalphitanum archidiaconum, sine tuo præjudicio providentes de fratrum nostrorum consilio in pastores. Rogamus igitur serenitatem tuam attentius, et hortamur, quatenus Ecclesias ipsas, sicut imperialem clementiam decet, habens pro reverentia Dei, et animæ tuæ salute, propensius commendatas, eis honores suos ac jura integra conservando, prænominatos earumdem pastores, favore imperialis gratiæ prosequaris, etc. Datum Reate VII kalend. Octob. Pontificatus nostri anno X ».

46. Tulisse gravissime quæ gesserat Honorius Fridericum, nec eos episcopos suarum Ecclesiarum gubernacula capessere aliquanto tempore permisisse, refert Richardus. Ut vero ea de causa magna animorum exulceratio et discordia inter Fridericum ac Pontificem secuta sit, ac demum pervicaciam ab Honorio correptus imperator fregerit, proximo anno dicetur. Nunc quid de Lucensi designato, cujus electio sortis periculo commissa fuerat, decreverit, adjungamus. Confirmavit sane electum ob præclaras virtutes, quæ in eo emicabant : sed electionis genus damnavit, de quo hæc ad Lucensium canonicorum collegium scripsit [1] : « Sicut comperimus, convenientes vos ut de futuri tractaretis electione pontificis, et circa modum electionis diversos incipientes habere tractatus, unum tandem elegistis ex vobis per sortem, qui tres auctoritate vestra elegit, per quos vice omnium Lucanæ provideatur Ecclesiæ de pastore, quorum duo tertium, prædictum magistrum scilicet, elegerunt, quod expresse licebat eisdem, secundum traditam a vobis omnibus potestatem. Procuratoribus igitur vestris super his in præsentia nostra constitutis, nos tali examinato processu licet nota non careat, quinimo multa reprehensione sit dignum, quod sors in talibus intervenit, propter prærogativam tamen morum, et litteraturæ memorati magistri, et affectionem, quam ad eamdem habemus Ecclesiam, electionem celebra-

[1] Ep. LXXXVI. — [2] Ep. XC, C, CI. — [3] Rich. ubi sup. — [4] Lib. X. Ep. LV.

[1] Ep. LXXI.

tam de ipso ad gratiam confirmationis admittimus, sortis usus in talibus perpetua prohibitione damnantes, etc ». Adjicit imperia, ut tantis virtutibus prædictum virum debitis officiis, atque observantia complectantur : cui etiam, ut Pisanos in Ecclesiæ gratiam, a qua exclusi erant, revocaret, auctoritatem contulit [1].

47. *Hæreticos in Insubria grassantes coercet Pontifex.* — Per id tempus hæretici apud Insubres, ac Brixienses maxime, adeo potentia, opibus, audaciaque creverant, ut orthodoxos gravissimis injuriis afficerent : quorum insolentiam Honorius per Brixiæ Mutinæque episcopos comprimendam curavit (1). Verum cum Mutinensis episcopus, cui Guillelmo nomen impositum erat, vir omni laude præstans novumque vas electionis, ad nomen Domini Jesu Christi coram ducibus genteque Pruthenorum circumferendum, a Deo atque a Sede Apostolica electus esset, Pontifex in ejus locum, ad defendendam fidei in Insubria causam, episcopum Ariminensem subrogavit, data ad ipsum ac Brixiensem episcopum collegam suum Epistola [2], cujus partem subjicio : « Quia in civitate Brixiæ, quasi quodam hæreticorum domicilio ipsi hæretici, et eorum fautores nuper in tantam vesaniam proruperunt, ut armatis turribus contra Catholicos, non solum Ecclesias quasdam destruxerint incendiis et ruinis, verum etiam jactatis facibus ardentibus ex eisdem ore blasphemo latrare præsumpserint, quod excommunicabant Rom. Ecclesiam, et sequentes doctrinam ejusdem; volumus et mandamus, ut turris dominorum de Gambara, et turris Ugonium, turris quoque Orianorum, et turris filiorum quondam Botatii, de quibus specialius et vehementius ad insanias hujusmodi est processum, diruantur omnino, et usque ad terræ pulverem detrahantur, non reædificandæ de cætero absque Sedis Apostolicæ licentia speciali, sed in acervos lapidum ad memoriam, et testimonium pœnæ tantæ vesaniæ, tantique criminis permansuræ, atque in eadem damnatione sint turres, quæ sunt ob causam hujusmodi jam destructæ. Aliæ vero turres, quarum domini, etsi ad tanti furoris rabiem non processerint, eas tamen contra Catholicos munierunt, usque ad tertiam partem, vel usque ad mediam, pensatis excessuum quantitatibus, diruantur, nec eleventur de cætero, nisi id Apostolica fuerit auctoritate permissum. Nullus autem eorum qui nominatim excommunicati sunt hac de causa, sive sint hæretici, sive ipsorum fautores, absolutionis beneficium assequatur, nisi personaliter ad Apostolicam Sedem accesserit, illud humiliter petiturus, excepto duntaxat mortis articulo, in quo nolumus absolutionem petentibus denegari, etc. Dat. Lat. V idus Jan. »

48. *De gestis et miraculis Raynerii episcopi inquisitio.* — Dum hæc hæreticorum lues Italiam fœdaret, illam Raynerius Furconensis episcopus, non ita multo ante vita functus, miraculis illustrabat; quæ ut in publica referri monumenta juberet, rogatus Honorius, provinciam illam episc. Pennensi, et priori S. Mariæ commisit [1]; ad quos hæc inter cætera : « Gaudemus in Domino, et in ejus laudibus delectamur, quod sicut venerabilis frater noster Furconen. episcopus coram nobis exposuit, felicis memoriæ Raynerius prædecessor, ipsius, tanta vivens fulsit gratia meritorum, quod Dominus ad ostendendam ejus gloriam sanctitatis ad sepul-

[1] Ep. CXIV. — [2] Lib. IX. Ep. CXLVI.

[1] Ep. LXVIII.

(1) Post verba illa : *Comprimendam curavit,* addunt Annales contracti : « Permovit etiam Honorius Fridericum imperatorem, qui tum Patavii principum Italorum solemnes cœtus cogebat, ut sanctissimas leges (*a*) ad exscindendam hæreticam impietatem ferret, quæ postea ab Innocentio IV confirmatæ fuerunt ; quorum præcipua pars hæc est : Horum, inquit imperator, sectæ veteribus, vel ne in publicum prodeant, non sunt notatæ nominibus, vel quod est forte nefandius, non contentæ, ut vel ab Ario Ariani, aut a Nestorio Nestoriani, aut a similibus similes nuncupentur, sed in exemplum martyrum, qui pro fide Catholica martyria subierunt, Pateranos se nominant, velut expositos passioni. Hujusmodi miseri Paterani, a quibus abest sancta credulitas divinitatis æternæ, sub uno contextu nequitiæ simul tres offendunt, Deum videlicet, proximos, et seipsos : Deum, dum Dei fidem et Dei filium non agnoscunt ; decipiunt proximos, dum ipsis sub specie spiritualis alimoniæ hæreticæ pravitatis oblectamenta ministrant ; crudeliter etiam sæviunt in seipsos, dum post animarum dispendium, corpora denique severæ mortis illecebris, quam per agnitionem veram et veræ fidei possent evadere , vitæ prodigi, et necis improvidæ sectatores involvunt ; et quod est ipso dictu dirissimum, superstites etiam non terrentur exemplo. Contra tales, sibi, Deo, et hominibus sic infestos, continere non possumus motus nostros ». Et infra : « Statuimus in primis, ut crimen hæreseos et damnatæ sectæ cujuslibet, quocumque nomine censeantur sectatores, prout veteribus legibus est indictum, inter publica crimina numerentur, imo crimine læsæ majestatis nostræ debet horribilius judicari, quod in divinæ majestatis injuriam agitur attentatum, quamvis judicii potestate alterum alteri non excellat : nam sicuti perduellionis crimen personas adimit damnatorum et bona, et damnant post obitum memoriam defunctorum, sic et in prædicto crimine, quo Paterani notantur, per omnia volumus observari etc. Dat. Paduæ XXII Februarii, duodecima Indictione ».

Hæc annalista, quem tamen oscitantiorem chronologum hic egisse non dubito, cum Indictio XII, quæ legibus hisce subjungitur, superiorem annum 1224 signet. Eo proinde conventus iste Patavinus, legesque in eo sancitæ referendæ sunt. Porro Friderici de hæreticis leges in Collectione Epistolarum Petri de Vineis occurrunt omnino tres, quas resecta temporis quo datæ sunt, adscriptione, ibidem legas. Eas vero ex Codice, quantum conjectura assequor, correctiori iterum vulgavit Lunig in Spicileg. Eccles. pag. 172, apud quem promulgatæ singulæ leguntur Paduæ die XXII Februarii, Indictione XII, qui temporis characteres annum 1224 signant. Hæc igitur est legum a Friderico in hæreticos latarum epocha. Eodem forte anno ipse pariter Fridericus Cathaniæ agens non absimilem aliam Constitutionem in hæreticos Longobardiæ promulgavit, quam habes apud annalistam ad ann. 1231, 18, signatam, *anno* 1224 *mense Martio*, *Indict.* XI, quæ temporum notæ cum inter se non cohæreant, ideo certus ejus Constitutionis annus non facile definiretur. Facilius tamen probari criticis posset annus 1223 ab Indictione XI expressus, cum vix fieri potuerit ut Fridericus qui mense Februario anni 1224 leges tulit pro addicendis extremo supplicio hæreticis omnibus, iis etiam expressis qui Longobardiam infestabant, dein altero succedente mense novam aliam Constitutionem in hæreticos Longobardiæ ferret. Vero propius censeri posset, imperatorem Cathaniæ agentem mense Martio anni 1223 in hæreticos Longobardos Constitutione sua animadvertisse ; quas dein leges ad omnes per totam imperii ditionem hæreticos sequenti anno 1224, Februario mense extenderit.

MANSI.

(*a*) Ext. apud Innoc. l. II, ep. 17, c. ibid.

chrum ejus multa et magna mirabilia operatur, ut quem virtus morum honestavit in via, miraculorum signa nobis insinuent in patria honorari. Dat. Reate kal. Octob. anno x ».

49. Quantam vero Romani Pontifices maturitatem consilii in hujusmodi exercendis quæstionibus adhibere soliti fuerint, Apostolicæ ostendunt litteræ hoc eodem anno kal. Septembr. ad episcopos Corisopitensem et Threcorensem atque abbatem Kemperelensem S. Crucis de perquirendis per testes gestis miraculisque Mauritii Cisterciensis Ordinis abbatis datæ [1] : « Licet humana devotio prompto affectu debeat honorare quos dignatio divinæ benignitatis honorat, tutius tamen esse censuimus hoc differre negotium, quam in eo sententiam minus considerate proferre. Nolentes autem deesse supernæ gratiæ muneri, sed adesse, discretioni vestræ præsentium auctoritate mandamus, quatenus testes, quos abbas et monachi dicti loci super vita et miraculis dicti viri duxerint producendos, examinare prudenter ac diligenter, ut moris est, interrogare curetis, et depositiones eorum nobis sub sigillis vestris inclusas fideliter transmittatis, ut in ipso negotio cum diligentia et maturitate debita procedamus. Quod si non omnes, etc. Dat. Reate kal. Septemb. anno x ».

50. *Constitutio Honorii in eos qui injuriis cardinales afficiunt.* — Claudimus hujus anni periodum allata in medium Constitutione, quam hoc anno edidit Honorius ad frænum injiciendum temeritati et audaciæ improborum, quæ eo proruperat, ut etiam S. R. E. cardinales violare injuriis non vereretur, in quos gravissimæ pœnæ statutæ fuerunt.

« Universis præsentes litteras inspecturis.

« Summi providentia principis peculiarem populum, quem prætulerat aliis, gratiæ privilegio specialis fovebat manna misericordiæ, ac rigoris virga regebat, beneficiis affluens, ultionibus non remissus. Amicus etiam Domini Moyses pro eodem populo vitulum obtulit labiorum, et manuum sacrificium non omisit, post supplicationis hostiam holocausto satisfactionis oblato, causam populi coram Domino precibus, et Dei causam in populo gladiis prosecutus. Sane in maligno positi mundi malitia, dum impunitis excessibus, per campum licentiæ discurrit effrænis, claustra juris infringit, aditum pandit injuriis, legem damnat honesti, privilegium promittit errori, et dum spem impunitatis ad alios prorogat, ad culpam nonnullos invitat, sicque fit pœnalis impunitas cum pœnis reservet majoribus puniendos, et per impunitæ transgressionis exemplar blandiatur aliis ad offensam. Unde interdum utcumque tyrannice parcitur, et misericorditer desævitur, cum publicæ utilitatis intersit, ut excessum vindicta coerceat, et pœna sit limes offensæ.

51. « Hinc est, quod propter præsumptam in quosdam de fratribus nostris temeritatis audaciam nos, ne cælestis regis contumeliam, qui honoratur et spernitur in ministris, dissimulationi relinquere, ac Christianæ religionis opprobrium dum Christi Domini, quos ad Christianorum omnium salubre servitium Apostolica Sedes assumit, crudeliter impetuntur, dare negligentiæ videamur, non tanquam injuriarum ultores nostrarum, sed honoris sponsæ Christi et immunitatis domus Domini zelatores, de communi fratrum nostrorum consilio, hac in perpetuum valitura Constitutione sancimus, ut si quis in hoc sacrilegii genus irrepserit, quod S. R. E. cardinalem fuerit hostiliter insecutus, vel percusserit, aut ceperit, vel socius fuerit facientis, aut fieri mandaverit, vel factum ratum habuerit, aut consilium dederit vel favorem, aut postea receptaverit vel defensaverit scienter eumdem, sicut reus læsæ criminis majestatis perpetuo sit infamis, diffidatus nihilominus et bannitus, sit intestabilis, ut nec testamenti liberam habeat factionem, nec ad alicujus bona ex testamento, vel ab intestato vocetur, quatenus ab omni successione repulsus, publicaque repulsa confusus, minus inveniat suæ malitiæ successorem. Fiant habitationes ejus desertæ, et ut non sit qui eas inhabitet, dentur cuncta ipsius ædificia in ruinam, et ut perpetuæ notam infamiæ perpetua ruina testetur, nullo tempore reparentur. Nullus ei debita reddere, nullus respondere in judicio teneatur. Quidquid etiam in bonis invenietur ipsius, fisci vel reipublicæ dominio applicetur, ut ex illis nil transmittat ad posteros, sed potius cum ipso quodammodo damnentur et sua. Si qua vero feuda, locationes, officium, vel beneficium spirituale, vel temporale ab aliquibus Ecclesiis obtinet, sit eis ipso jure privatus; quæ sic liberæ ad Ecclesias revertantur, quod Ecclesiarum rectores de ipsis pro sua voluntate disponant. Quod si filium habet clericum, non prælatum, Ecclesiasticum beneficium obtinentem, illo privetur spe collationis alterius omnino sublata.

52. « Nulli præterea talium filiorum atque nepotum, ex virili sexu descendentium ab eisdem, alicujus aperiatur janua dignitatis aut honoris Ecclesiastici, vel mundani. Ad alicujus loci regimen non accedat. Sit ei postulandi negata facultas : sit notariæ, judicatus, et quodlibet aliud officium, seu ministerium publicum interdictum. In judiciis ejus assertio contra quemque nihil fidei, nihil credulitatis inveniat, ut ad testimonium prorsus reddatur indignus. Sit ei ad ordines ascensus inhibitus : sit ad beneficium vel officium Ecclesiasticum negatus accessus; et ut magis famosa sit ejus infamia, ad actus legitimos nullus ei pateat aditus, nulla porta pandatur eidem super aliquo præmissorum, omni spe dispensationis adempta. Præsenti nihilominus adjicimus sanctioni, ut ex insecutione prædicta, sicut ex injectione manuum violenta ipso facto excommunicationis sententiam quis incurrat, et tam insecutor, quam alii

[1] Ep. XXXVI.

supradicti tanti mali participes, quamdiu in sua contumacia perdurarint, singulis diebus Dominicis et festivis, pulsatis campanis et candelis accensis, per omnes illius loci Ecclesias, in quo tantum fuerit facinus attentatum, nec non civitatum et diœcesum vicinarum excommunicati publice nuntientur, nec ab alio quam a Rom. Pontifice, cum fratrum suorum et injuriam passi consensu, possint absolutionis beneficium obtinere, nisi duntaxat in mortis articulo constituti.

53. « Cum autem fuerint absolvendi, primo sufficienter et idonee caveant, quod inferendæ pœnæ parebunt, et auxiliante Domino pœnitentiam peragent injungendam. Deinde per omnes illius loci Ecclesias principales vicinorumque locorum, diebus Dominicis et solemnibus, incedant nudi coram populo, fœmoralia tantum habentes, et virgas ferentes in manibus, cum quibus per easdem Ecclesias publice fustigentur, ituri postmodum ultra mare, et ibidem acturi pœnitentiam per tres annos ad minus; nec exinde postmodum reversuri absque Sedis Apostolicæ licentia speciali. Verum cum tales gratiam reconciliationis meruerint, beneficio absolutionis obtento indulgeatur eis licentia, ut suam suorumque injuriam prosequantur; et debitorum illorum, quæ contracta fuerint, de postmodum acquisitis repetitio non negetur. Illud autem non duximus omittendum, quod si quis fuerit in præmissis, nudo consilio, vel simplici favore culpabilis, judex in talem pœnam metiatur ex culpa, ut secundum quod excessus exegerit, vindicta procedat. Præmissis etiam dignum censuimus annectendum, ut si quisquam aliquo prædictorum excessuum quemquam de clericis vel religiosis nostræ familiæ, vel cardinalium afficere forte præsumpserit, proportionetur pœna delicto, ita quod vindicta ex æquo excessui respondente; ab offensa nostrorum cohibeantur deinceps manus temerariæ formidine ultionis, quos Dei vel nostra, seu fratrum nostrorum reverentia non coercet. Si quis vero vel per se, vel per alium, quod absit, occiderit cardinalem, vel evidentem dederit causam mortis, ultra quam præmissa contineant, sic in eum potestas juridictionis insurgat, sic rigor ultionis insiliat, quod contra vitæ subsidium mortis solatium invocet, vivens pœnæ non culpæ, vindictæ speculum non offensæ.

54. « Per hæc quoque sæcularibus potestatibus non adimimus facultatem utendi legibus contra tales, quas adversus sacrilegos Catholici principes ediderunt. Quis enim locus regiminis poterit esse tutus? Quis rector securitate gaudebit, si Rom. Ecclesia, quæ omnium Ecclesiarum, disponente Domino, caput est et magistra, casibus istis subjicitur? si ejus filii speciales hujusmodi periculis exponuntur? Quem Ecclesiæ filium, quem fidei zelatorem contumelia tanta non tangeret, et confusio tam aspera non moveret? Porro qui filius est, dolebit, qui fidelis, matre fidei læsa, lædetur. Quapropter si princeps, senator, consul, potestas, vel alius dominus, seu rector, quocumque nomine censeatur, contra præsumptores prædictos, præsentis Constitutionis tenorem non fecerit observari, tam ipse quam officiales ipsius infra mensem, postquam res ad notitiam eorum pervenerit, excommunicatione notetur. Quod si populus fuerit circa ista remissus, et ad satisfaciendum rectores et officiales ejus non compulerit Rom. Pontifex cum suis fratribus omnibus infra mensem exeat, si eum ibidem contigerit tunc morari; et antequam plenarie satisfiat minime revertatur, nisi forsan inevitabilis Ecclesiæ necessitas immineret, propter quam exitus ejus et fratrum periculosus proculdubio redderetur. Præterea si populus rectorem sic excommunicatum tertio monitus, sicut poterit commoneri, a regimine amovere contempserit, subjiciatur civitas interdicto usquequo congrue satisfaciat. Dat. Reate duodecimo kalend. Decemb., Pont. nostri anno x ». Exercuere postea Constitutionis hujus severitatem successores Honorii Romani Pontifices in eos, qui cardinalibus injurias graviores intulissent : ut Joannes XXII [1] in nonnullos Anglos, qui Gaucelinum tit. SS. Marcellini et Petri presbyterum, et Lucam S. Mariæ in via Lata diaconum cardinales Ap. S. legatos ad pacem inter Eduardum Angliæ regem ac Robertum de Brus, qui sceptrum Scotiæ corripuerat, conciliandam. Dunelmum profectos, impedimentis ac sacra supellectili spoliarant; sed jam indicasse suffecerit, quæ fusius nostrorum Annalium tomo tertio insinuavimus.

55. *Reatina Ecclesia consecrata.* — Ex paulo ante allatis his aliisque Honorii litteris, constat ipsum hoc anno pluribus mensibus Reate commoratum, ibique cathedralem Ecclesiam ritu solemni sacrasse vetustæ Tabulæ exemplum a Baronio relictum his verbis declarat : « In nomine Domini, amen. Anno ejusdem MCCXXV, Indictione XIII, V id. Septemb., tempore Honorii III PP. Pontificatus anno ejus decimo, consecrata est major Ecclesia Reatina, ab ipso domino Honorio cum talibus episcopis, videlicet Ostiensi, Albanensi, Prænestino, Sabinensi et aliis cardinalibus, et aliis episcopis partium diversarum ad honorem B. M. semper Virginis, etc. » Inde sacræ recensentur reliquiæ sub ara maxima reconditæ; denique peccatorum indulgentiæ eam Ecclesiam adeuntibus a Pontifice tributæ.

[1] Joan. XXII: tom. II. Ep. secr. CDXXII, CDXXXVI, CDXXXVII.

HONORII III ANNUS 10. — CHRISTI 1226.

1. *Insignis Honorii apologia ad Fridericum in qua exprobrat urbium et jurium Ecclesiasticorum invasionem, et regis pervicaciam.* — Ineunte anno Christi millesimo ducentesimo vicesimo sexto, Indictione quartadecima Fridericus magno armorum terrore non ad defigenda apud Sarracenos crucis trophæa, sed ad subjiciendos sibi Insubres expeditionem comparavit, de quo hæc Richardus[1]: « Imperator ipse, baronibus et militibus infeudatis, cæteris mandat, ut omnes se præparent ad eundum secum in Lombardiam, et ut omnes apud Piscaram, ubi VIII intrante Martii esse imperator ipse disponit, debeant convenire ». Et infra, ubi subjunxit Joannem regem Hierosolymitanum ipsius socerum averso ab eo animo discessisse, cujus discordiæ causam opportuniori loco afferemus; addit: « Imperator de Apulia venit in Terram Laboris, et relicta apud Salernum in castello Terracinæ imperatrice consorte sua, ipse in Apuliam redit, ubi Henricum de Morr, magistrum justitiarum, capitaneum statuit regni sui, et ipse Piscaram se contulit, ac exinde in ducatum Spoleti perveniens, hominibus ducatus ipsius per suas præcepit litteras, ut secum in Lombardiam debeant proficisci. Quod cum facere ipsi renuerent præter papæ mandatum, cui tenebantur, imperator ad eos litteras iterat graviores, quas illi de ducatu ad papam remittunt: quas ipse papa moleste ferens, quod homines Ecclesiæ sub certa pœna vocabat Cæsar ad expeditionem, suas ad eum litteras dirigit. Quas ipse imperator graves reputans, rescribit ei quasi de pari: et quia in rescripto ipso suam voluntatem satis imperator voluit declarare, duxit ipse papa sibi asperius rescribendum ».

2. Extant eæ in Regesto Pontificio gravissimæ Honorii litteræ, quibus Friderici clientes Ecclesiæ sibi subjicere meditantis suaque in Ecclesiam collata beneficia efferentis insolentiam fregit. Illud sane non admirationem modo, sed stuporem suis ponderibus libranti afferre potest, adeo secundarum rerum successus imperatoris animum corrupisse, perstrinxisseque mentis oculos, ut qui regnum Siciliæ clientelæ Apostolicæ beneficio contra hostium potentiam atque improbitatem tenuerat, imperium Romanorum Pontificum auctoritate fuerat assecutus, recenter cardinalium studio dotali Hierosolymorum regno auctus esset, tantorum beneficiorum immemor ob restitutas Apostolicæ Sedi nonnullas terras relata Ecclesiæ beneficia jactaret, suamque munificentiam cum veterum imperatorum liberalitate non æquaret modo, verum pompaticis etiam verbis efferret; atque ob id jus Rom. Ecclesiæ invadere sibi impune licere putaret. Sed hanc Honorii apologiam ab ipso Pontifice audire præstat, quam si ipsi eam texeremus.

3. « Friderico Romanorum imperatori semper Aug. et regi Siciliæ.

« Miranda tuis sensibus nostra venit Epistola, ut scripsisti, sed mirabilior tua nostris. Sane si nostræ paginæ verba justo librasses examine, si litteram ad rivalem sensum, postposito conjuge, non traxisses interpretis non suspecti judicio, invenisses in illis, unde spirituali patri tenereris et matri. Tuæ quidem tenor Epistolæ continebat, quod præter omnium opinionem, et consilia principum, ut tuis verbis utamur, te invenimus ad beneplacita nostra paratum, ita ut nullus prædecessorum tuorum ullis retro temporibus recolatur adeo Ecclesiæ fuisse devotus. Sed de principibus non aliter ex his verbis informabimus animum, quam probabilis credulitas habeat facti experimento probata, de quibus Apostolicæ Sedis constantia recte opinionis judicium sinistræ suggestionis instantia non mutabit, cum facta præferenda sint dictis, et certa præjudicent positivis. Ecce de archivio Ecclesiæ monimenta publica prodeunt, quæ sigillorum pæne omnium principum munita signaculis opinionem repudiant, quam forte videris ingerere contra illos, eo quod verisimilitudo non recipit tantos et tales viros excellentiæ tuæ dedisse consilium contrarium scripto tuo, et ipsorum signato sigillis. De prædecessoribus autem tuis, si aliquid certius major dedisset expressio, metiremur in illis, quid in te sperare possemus, quoniam, si ad proximos sanguinis scribentis referatur intentio, modicum de-

[1] Rich. de S. Germ. in Chron.

votionis sufficiet, ut eos comparatione præcedas: si tamen comparatio gradum inveniat, ubi vix pervenit positivus. Quod si ad illos prædecessores intellectum patiaris extendi, qui fide præclari, charitate ferventes, devotione sinceri, sibi et subditis proficientes, verbo pariter et exemplo Ecclesiam multis libertatum privilegiis munierunt, multarumque largitionum liberalitate ditarunt, illis si placet in his se magnificentia tua non præferat, sed consideret potius, si affluentia talium illorum metas attingas. Discutiat, quæsumus, viri prudentis ingenium, si merito titulum tibi multæ devotionis assumis, dum beneficia matris Ecclesiæ revocare conaris in dubium, tanquam si unius possint inficiatione celari, quæ multorum notio publicat, et singularis assertio reddat ambigua, quæ universalis notitia manifestat. Porro illa ingratitudinis species, qua beneficia percepta negantur, aliquid turbationis consuevit afferre; sed illa majoris doloris habet aculeos, qua in bono malum præsumitur, et odium in dilectione notatur.

4. « Circa tutelam quoque tui, a claræ memoriæ imperatrice Constantia regina Siciliæ, Apostolicæ Sedi relictam, a beneficiorum gratia excipis, si tutelæ sit debito satisfactum, eo quod fas inducebat ut fieret, et nefas si deficeret notaretur. Verum cum nullus necessitatis articulus tunc urgeret Ecclesiam, ut in te, qui eras omni suffragio destitutus, onus non leve susciperet tutelæ, susceptio, quæ a gratia sumpsit exordium, habere te debuit te prosecutionis debito non ingratum, saltem ut tutrici notam, non solum suspectæ, sed etiam fraudulentæ administrationis non litereris impingere, dicens quod Ecclesia nomine defensorum hostes immiserat Apuliæ. Habebat præterea diffamationis adjectio, quod quem tutrix Ecclesia debuit promovere, dejecit, erigens in paterna sede hominem alienum, qui non contentus imperio ad regnum nihilominus aspiravit. Et quidem non id hactenus habuit tua confessio, non id usque nunc continebat tuarum series litterarum quibus post Deum totum adscribebas matris Ecclesiæ studio, totum attribuebas ejusdem nutricis laboribus quicquid eras, et etiam quod vivebas (plures hac de re ipsius Friderici litteras supra retulimus). Unde igitur istis tam contraria, tam novella processit opinio? Unde præsumptio tam adversa, tam repentina prorupit? Si enim frequens missio litterarum comitem conscientiam mittentis habebat, cum nulla subsecuta sit causa novæ scientiæ, neque scientia novæ causæ, cur calumniose impingitur, quod evidentia facti repudiat? cur sub quodam involucro duplicitatis infertur, quod veritatis simplicitas non admittit? Quod si scripta præmissa destituta erant credulitate scribentis, tua circumspectio colligat, quæ de istis illatio subsequatur. Suntne ista subsidia, quæ promittebas Ecclesiæ, si necessitas immineret? Est hic retributionis affectus, quem offerebas, si gravamen occurreret? Non id mater exspectavit a filio, non id nutrix sperare debuit a pupillo. Ha! Deus, quæ in tali filio aliis spei reliquiæ relinquuntur, si mater tam diligens desperare cogatur? Ha! Deus, quæ de tali pupillo fragmenta favoris cæteri colligent, si nutrix tam utilis jaculis detractionis impetitur? Ha! Deus, quot et quantos labores amisit Ecclesia, si palmes, quem multo sudore plantavit, et coluit, in amaritudinem vitis convertitur alienæ, cum sit minoris dispendii nullos fructus producere quam nocivos. Oh! quam uberes lacrymas, quam amaras felicis recordationis prædecessor noster Innocentius pro te fudit! Oh! quanta sollicitudine laboravit, ut te a nocentium eriperet manibus, insidiantium laqueis liberaret, et quasi de mortis faucibus extorqueret! Ecce quid retributionis eidem imperialis liberalitas afferat; ecce quid regalis magnificentiæ recompenset, dum pupilli vitæ insidiator occultus dicitur, et bonorum tacitus spoliator. Recogita, recogita, fili charissime, ac infra claustra pectoris frequenti meditatione revolve, quam parvum, quamque depressum te ille summus Pontifex post obitum matris accepit, et quam grandem, quamque promotum in sua morte reliquit.

5. « Porro, ut credimus, tenellæ infantiæ nondum finem attigeras, cum impius Mercualdus tui nominis detractor, perfidus, avidusque tuorum invasor regni Siciliæ metas aggressus, ultraque manus invasionis extendens, montem Casinum obsedit, et insultibus multis impetiit, exercens sui robur exercitus ad speratum exterminium captionis. Sed in hoc Ecclesiæ sollicitudo non defuit, quæ per duos cardinales cum multis militibus, et expensis non modicis, efficacem manum auxilii porrexit obsessis, vires invasoris debilitans, et conatus obsidentis elidens. Cumque obsidionis exitus exultantis non responderet affectui, et prorogata spe defensionis ad alios resistendi animum resumerent convicini, se iniquus ille in Siciliam transtulit, ut ibi, si de persona regis desiderii sui finem attingeret, ad regni fastigium sine difficultatis obstaculo perveniret. Sed nec ibi protectionis solitæ dexteram subtraxit Ecclesia, mittens illuc bonæ memoriæ C. tit. S. Laurentii presbyterum card. nobili viro comite Jacobo consobrino prædicti prædecessoris nostri multis associato militibus, in tui subsidium nihilominus destinato. Alius etiam cardinalis tibi postmodum extitit deputatus, qui tuis utilitatibus non remissus, ibi diem clausit extremum, consequenter alio substituto, ut sollicitudinis debitæ plenitudo circa tuæ personæ custodiam non deesset.

6. « Interea Diopuldi malitia, longe lateque diffusa, sic se per partes Apuliæ ac Terræ Laboris extenderat, tantumque receperat incrementi, quod obtenta de P. quondam comite Celan victoria, pro majori fere parte homines regionis suo applicabat arbitrio, suoque dominio addicebat, in aliquos sicut poterant resistentes, eo crudelius debacchando, quo minus de paucorum et humilium timebat repagulo, qui de multorum et sublimium

viribus triumpharat. Cumque in partibus illis non haberet Ecclesia quem erigeret contra illum, multosque sumptus amiserit in hominibus regionis, quæ pro te jam fecit expensas multorum millium unciarum, recepto ad opus tui a G. comite quondam Brenensi fidelitatis publice juramento, ipsum misit in regnum, ut per eum elati confringeret cornua inimici. Numquid hoc fuit commissum perdere puerum? Numquid hoc fuit creditum spoliare pupillum? De throno Dei sententia prodeat, et virtus Altissimi rectum judicium operetur, si adversus Ecclesiam tuam excellentiam decuit talia credere, si debuit ex his concepta credulitas in partum prodire hujusmodi, ut verbis et scriptis exposita in publico compararet. Sed forsan hoc divina providentia voluit, ut habeatur in posterum cautela securior ex proviso.

7. « Circa hominem siquidem alienum, quem in sede patris tui, si tamen patris sedes dici debeat, quæ non successionis, sed electionis jure defertur, erectum fuisse prædixeras, tua prudenter adversus Ecclesiam substitisset invectio, eo quod veritas negata de publicis minus relinquit fidei de occultis. Nullum enim angulum latet imperii, quod imperatore Henrico defuncto, quidam olim Philippo quondam duci Sueviæ, ac Othoni postmodum imperatori, divisis voluntatibus adhæserunt. Et licet idem Philippus nomen tuum primo prætenderit, ad se postea convertit negotium, sic illum succedentibus prosperis suis utilitatibus applicans, quod jam de jure dubitabat imperii, sed spem ad occupationem regni Siciliæ prorogabat L.... quondam Wormaciensem episcopum ad hoc mittens. In his etiam tuo subsidio Apostolicæ Sedis providentia non defecit, sic illi per memoratum C.... cardinalem et nonnullos vassallos Ecclesiæ resistens in Marchia, quod conatus contrivit adversos, et interdictus est hostibus etiam ad primos regni fines accessus. Philippo tandem sublato de medio, Othoni, quem omnium principum roborata consensibus præsentabat electio, nec expedivit, nec licuit diadema imperii denegari, qui proculdubio, ut scripsisti, subito factus ingratus, tergum, non faciem vertit Ecclesiæ, immemor receptorum. Sed quamvis eam multis provocarit offensis, dissimulabat illas utcunque misericordis Ecclesiæ patientia consueta. Sed postquam ad tuam prorupit injuriam, in te quasi in pupilla oculi tactum contrarium ferre non potuit, multas vias excogitans, quibus pleniori remedio suo posset subvenire minori. O quam proximus eras periculis ! O quam paratus ad casum ! Quapropter invocavit Ecclesia illius auxilium qui superbis resistit et dat humilibus gratiam; qui imperat mari et ventis, et cessat tempestas; qui deponit potentes de sede, ac ponit humiles in sublimi. Invocavit etiam principum corda fidelium, pusillos et magnos sollicitans, ut ei ad tui relevationem collapsi manum porrigerent adjutricem. Obstitit tandem divina potentia ingrati conatibus, faciens in te cum Ecclesia signum in bonum, ut elato cadente tu surgeres, et potente debilitato tu posses. Arguit enim illum sua malitia, suaque aversio increpavit, quoniam justo Dei judicio propria perdidit, qui avare cupiverat aliena : et tu, cui regni tui vix extrema remanserant, illius omnino imperium obtineres. Hæc utique salutis remedia cum auxilio principum, divinæ providentiæ virtute præambula tibi providit mater Ecclesia, talia beneficio puero contulit et adulto. Quid ultra tibi facere potuit, et non fecit, de contingentibus nil omittens, et ea etiam ad quæ non tenebatur adjiciens ? Miramur autem, quod in his tuos labores commemoras, dicens te dubii casus facta secutum, qui vocatus ad certa, laborantibus aliis, in labores alterius introisti, metens quæ non seminasti, et colligens proculdubio quæ non sparsisti.

8. « Denique defuncti fatigata persona nostram tua non præterivit invectio, minus diligenter considerans, quod nos, qui prædecessori prædicto, quod ad utilitates tuas affectione plenaria succedentes, ad tui consummationem honoris patenter astitimus et potenter, nostro in multis detraximus, ut tuo adjiceremus honori, facti quodammodo famæ nostræ prodigi, tuæ parci. Sed pro istis, et aliis hac nobis retributione respondes, quia dicis jus regibus Siciliæ in electionibus prælatorum, sicut asseris, debitum ex antiquo, nostris Constitutionibus minorari. Verum si scripta tua, et genitricis tuæ manu sollicitudinis revolvisses, si sanctorum etiam patrum Constitutiones adverteres, non culpares Ecclesiam circa defensionem Ecclesiasticæ libertatis, cum non debeat de prosecutione mordere justitiæ, qui contendere nititur de abusu. Asseris insuper nos, præter formam communiter requisitam, te inconsulto, quibusdam Ecclesiis regni vacantibus præfecisse personas. Sed quæ sit illa forma nescimus, quæ pro certo nimis esset informis, per quam Apostolicæ Sedis judicium ex tuæ voluntatis arbitrio dependeret. Non tamen intendimus promovere suspectos, dummodo non ultra notam suspicionis extendas, quam rationis tramites patiantur ». Et infra, ubi abjecit ab ipso Tarentinum archiep. Catanensem et Cephalud. episcopos improbe pœnis variis affectos, addit : « Quia vero Dei causæ deesse non possumus, nec debemus, super omnibus istis et aliis contingentibus Ecclesiasticam libertatem sic, divina suffulti potentia, debitum nostri prosequemur officii, quod Deo pro posse satisfacientes et homini, in hoc geremus utiliter negotium nostræ salutis et tuæ, cum deferre homini contra Deum, præsertim in talibus, sit nocere, ac parcere, sit sævire ; manus enim mulierum misericordium filios decoxerunt, sed habeat vera dilectio plagas suas, quæ dulciores fiunt, cum amarius inferuntur.

9. « Adjecisti præterea, quod post reditum tuum in regnum Siciliæ, redintegratis viribus tuis pro temporum varietate dispersis, exclusis rebellibus, Ecclesia contra matris officium suspectos

filii receptavit. Et quidem de virium redintegratione gaudemus : et utinam redintegrantis affectio sic debitis fuisset contenta limitibus, quod a justitia recuperationis in suis, in alienis ad usurpationis injuriam non transisset, quia præter id quod in die novissimo districti Judicis ultione reddetur, consummari felicibus substantia non consuevit, eventibus, augmentis non aggregata legitimis, quinimo grandis acervus inficitur partis adjectione corruptæ. Super exclusis responso supersedere possemus, nisi alicujus judicio crederetur retardatum silentium repetitam justificare querelam. Sed ut videmus, quod hactenus respondentis dissimulatio distulit, nunc extorquet instantia conquerentis. A memoria quoque tua excidisse non credimus, quod comiti Thomasio, Raynaldo de Aversa, et fautoribus eorumdem, antequam castra, quæ viribus obtinere nequiveras, resignarent, inter alia, quæ publica et authentica sunt conventione notata, venit expressius personarum securitas in promissum ; et ut id robur firmitatis haberet, nos et universos fratres nostros rogasti per nuntios, et litteras speciales, in testimonium reservatas, ut Rom. Ecclesia supersecure ac confidenter reciperet, quod inviolabiliter promissa prædictis attenderes, et plenarie conservares : sed utrum verbis facta responderint, fidesque promissis plusquam deceat Sedis Apostolicæ, ac excellentiæ imperialis honorem ; afflictionibus publicis, et pœnis manifestis exponunt nonnulli de fautoribus comitis memorati, quorum multos post speratam de securitate fiduciam dedisti exilio, et quosdam ignominiosa morte damnasti ; proinde possumus non immerito formidare, ne nostra patientia, in prædictis veræ patientiæ nomen amiserit, et effectum. Quare non credas id oblivioni esse relictum, licet sit hactenus dissimulatione suspensum ; sed quod in similibus inferiores pro te promittere debeant, de speculo poterunt eminenti recipere speculum et exemplar. In quo quantum auctoritati Sedis Apostolicæ sit detractum, quæ ipsos ad precum tuarum instantiam sub sua securitate recepit, satis intelligunt qui rem sciunt.

10. « De comite vero Matthæo, quem apud te in subtractione suorum Terræ-Sanctæ servitium, crucis et Crucifixi reverentia non defendit, comiteque Rogerio quondam capto, ut nosti, et postmodum liberato, ut scimus, necnon et quibusdam aliis, qui ad urbem, et loca confinia a persequentis facie confugerunt, conquiescat de cætero conquæstio principis excellentis, ne siccam stipulam persequi, et contra folium, quod a vento rapitur, suam monstrare potentiam videatur. Hæc quippe a Julii Cæsaris gestis non elicis, qui Domitium pœnæ avidum, et veniæ contemptorem vitæ servavit invitum, et Metellum se gladiis offerentem ira tanti principis reputavit indignum. Certe in Israelitico populo civitates erant refugii, et urbem ad refugium Christianus populus non habebit ? David recursus erat oppressis, et summus Pontifex David magni vicarius avertet faciem ab afflictis ? et utique non, cum nulla molestia tibi per illos inferatur, et tuis nisi velis id duntaxat ferre moleste quod vivunt.

11. « Ad hæc de viro egregio socero tuo, si ad nostram pervenisset notitiam, quod de iis, quæ tibi facere debuit, omisisset, nostra eum non præteriret monitio, quem tibi desideramus acceptum, et te illi potissime gratiosum. In quo movet multorum corda miratio, quod cum consueverint alii crescere ex affinitate majorum, iste non sine multorum scandalo, non sine Terræ-Sanctæ dispendio, non sine tui nominis læsione decrevisse videtur ». Discordiæ inter Joannem regem Hierosolymitanum ac Fridericum exortæ meminit Richardus [1], cujus causam Jordanus indicat his verbis : « Desponsata puella, (Isabella scilicet), imperator patrem requisivit, ut regna et regalia jura resignet, stupefactus ille obedit » ; nec mirum, ut qui a genero eam injuriam non exspectarat, ac reliqua vita dotali uxoris regno potiturum sperabat, nec fugæ locus erat, ut ex angustiis, in quas se conjecerat, explicaret : aiunt vero nonnulli vitæ discrimen una cum Gualterio nepote ex altero Gualterio et Tancredi filia prognato adisse, cum Fridericus conflatam in se ab iis conjurationis suspicatus esset ; addit Jordanus Joannem regno Hierosolymitano exutum in Gallias se contulisse. Indignum hujusmodi in Joannem facinus his verbis Friderico exprobrare pergit Honorius : « Et quidem his similia magnificorum principum gesta non continent, sublimium mores ignorant, liberalium largitas non acceptat. Non sic illius Terræ procuratur utilitas, non sic ad ejus subsidium bellatores strenui advocantur. Super quo tibi onera gravia, et importabilia nos asseris alligare, quæ digito nostro movere nolimus ; non attendens quod jam pluribus annis elapsis ultro te istis oneribus subjecisti, spontaneus in Theutonia signum crucis assumens ; non attendens, quod Crucifixi gerendo negotium, onus non leve tulit Ecclesia in Ecclesiasticorum decimatione proventuum ; non attendens quod per fratres nostros et alios prædicatores multi potentes et nobiles, magni et parvi se crucis obsequio devoverunt.

12. « Pro mercatoribus autem Romanis excellentiæ tuæ frequenter scripsisse meminimus, sicut dicis : sed cum per hoc jus suum non assequantur, ut asserunt, non debet illis in sua justitia Ecclesiastica censura deesse. De vassallis quoque patrimonii, de quibus prout placuit rescripsisti, quod juris imperialis excellentiæ competat tuorum, et prædecessoris tui privilegiorum inspectio protestatur. Quod si præter debitum a nobis in illis aliud pro Terræ-Sanctæ subsidio petiisses, sicut decuerat, formata petitio ad exauditionis gratiam introisset. Provideas tamen, ut advocatiæ vocabulum, frequenter tuis litteris repetitum, tua, si

[1] Rich. de S. Germ. in Chr. Jord. Ms. bibl. Vat.

placet, non protrahat interpretatio in abusum, quoniam cum advocatus Ecclesiæ idem intelligi debeat quod defensor, si defensoris omittis effectum, nomen improprie retines advocati. Quod satis in Arcuata et castris aliis quorumdam nostrorum fidelium ostendisse videris, quæ detines contra justitiam occupata, post illatam violentiam, post commodum possessionis adeptum, factus de petitore possessor, offers conquerentibus te jus in tua curia redditurum. Super quod si qua nova jura sint condita, in publicum prodeant, cum id non patiantur antiqua.

13. « Quia vero non est abbreviata manus Domini, ut non possit sublimitatem incurvare hominum, et altitudinem humiliare virorum, nunc cum felicium tuis votis successuum splendor illuxerit, in sereno humilitatem non deseras, quam in nubilo prætendebas. Speramus itaque quod viri tam discreti memoriam, nunquam sic ad examinationem deducet oblivio, ut omnino in vitium ingratitudinis incidat, quod reprehendit in æmulo, et culpam, quam damnat in hoste, committat. Non ergo seducant te prospera, quem instruxisse debuerunt adversa, cum fuerit Pharaonis pincerna notatus, eo quod succedentibus prosperis sui est oblitus interpretis; et lex nobilitatis id habeat, ut nobilium mentes excelsa non elevent, et infima non demittant. Quapropter, fili charissime, probatis Apostolicæ Sedis affectibus, nullius suggestio te subducat, quæ nisi obstaculum nimiæ indevotionis impediat, a te dexteram beneficiorum non subtrahet, et dulcedinis ubera non abscondet, cum non sit verisimile, quod animi ferventis affectum ab illo de facili velit avertere, quem multo labore fovit impuberem, multaque sollicitudine promovit adultum. Dat. Lat. »

14. *Grassatores fovet Fridericus contra Pontificem.* — Puduit Fridericum Pontificem optime de se meritum injuste lacessivisse, ac veritus ne, si justas in se Apostolicæ Sedis iras concitaret, res suas labefactaret, tumida verba in demissi obsequii officiorumque significationem convertit. De allatis enim a nobis litteris locutus Richardus, addit: « Propter quod imperator, ut ipsius placaret animum, rescribit humiliter in omni subjectione ». At quamvis a Spoletanis adjecto pœnarum terrore tanquam imperii clientibus ad sua signa evocandis compellendisque destiterit, hæsit tamen in animo infixus justæ objurgationis dolor, eoque non dissentiente ipsius satelles Tancredus de Campelio facinorosorum manu, quam a Bertoldo Friderici duce acceperat, stipatus, publicas vias obsedit, plures ex familia Pontificis spoliavit: tum alios ad Sedem Apostolicam venientes recedentesque, non sine gravissima Pontificiæ auctoritatis injuria, cepit, exuit ac sauciavit; quibus permotus Honorius mox imperatorem litteris monuit[1], facinorosos homines, qui ipsius jussu, ut omnium ferebat fama, latrocinia exercebant, coerceret; non enim levem inde imperiali celsitudini dedecoris labem aspergi.

15. « Friderico imperatori.

« Cum omnibus injuriam patientibus paterno compatiamur affectu, et gravamina singulorum, prout ad nostrum spectat officium, sollicite persequamur, molestias et jacturas, quæ viatoribus et præsertim venientibus ad Sedem Apostolicam et redeuntibus inferuntur, tanto accuratius prosequi nos oportet, et stratas publicas debita securitate tueri, quanto id ad majorem utilitatem totius populi Christiani dignoscitur redundare, ac a prædecessoribus nostris factum est hactenus, et a nobis sollicitius procuratum. Qui ter in anno (1) videlicet in die Cœnæ Domini, festo Ascensionis, consecrationis Basilicæ B. Petri, solemniter præsente toto populo, qui de diversis mundi partibus tunc concurrit, omnes violatores stratarum cum suis complicibus excommunicationis vinculo innodemus.

16. « Sane filius Belial Tancredus de Campelio, hæc sicut convenit non attendens nuper militum Bertoldi multitudine sociatus, multos tam nostræ familiæ, quam alios venientes et redeuntes ab Apostolica Sede cepit, quos per devia ducens, et Campelium ire compellens, gravibus affectos injuriis ad Bertoldum media nocte transmisit, qui præsumptione damnabili omnes ipsorum litteras impetratas a nobis inspici faciens, ex eis per officiales suos, non sine gravi Sedis Apostolicæ injuria et contemptu, fieri fecit coram cunctis adstantibus audientiam generalem. Quod vix est qui ambigat sine tua conniventia fieri potuisse, maxime cum idem Bertoldus, qui hæc ausu nefario attentare præsumpsit, sit tuus nuntius specialis, et coram adstantibus proposuisse dicatur, prædictum Tancredum habere a te contra certas personas violandi stratam licentiam specialem. In quo quantum

[1] Lib. x. Ep. CCCXXXIV.

(1) Quæ hic ab annalista recitatur Epistola Honorii, morem tangit, qui dehinc ad nostra usque tempora perseveravit, anathema scilicet solemni ritu pronuntiandi *ter quotannis* in grassatores publicarum viarum: « Qui ter in anno (scribit), videlicet in die Cœna Domini, festo Ascensionis, et Consecrationis Basilicæ S. Petri, omnes violatores stratarum cum suis complicibus excommunicationis vinculo innodamus ». Cum ritus hujus nullum vetustius testimonium mihi uspiam occurrerit, per hæc tempora cœpisse suspicor. Ejus autem instituendi causam dedisse credo sacras cruciatorum militum expeditiones. Cum enim circa Pascha, tum et circa Pentecosten, ac denique Octobri, vel Novembri mense transfretatio subsidianorum militum quotannis fieret, ut ex Oliverii historia Damiatina demonstrari potest, et militibus istis non semel viatorum grassatores insidiarentur, ut Honorii ea de re litteræ docent; ad eorum defensionem Pontifices ritum hunc instituerunt, ut ter quotannis publico et solemni anathemate scelestos illos punirent. Ideo vero solemnia illa selecta sunt, quod tunc maxime concursus fieret exterorum, ut in eadem Epistola Honorius prodit: « Præsente toto populo, qui de diversis mundi partibus tunc concurrit ». Sensim vero aliorum pariter scelerum rei eadem data occasione anathemati devoti sunt; ideoque cessantibus sacris expeditionibus ritus ille perseveravit. Quanquam e tribus per annum vicibus successu temporis ad unicam tantummodo, nempe in Cœna Domini ritum illum redigere visum fuit. Quo potissimum tempore, vel anno trina hæc denuntiatio cessaverit, perquirenti mihi nondum reperire obvenit. MANSI.

imperiali celsitudini derogetur, cum inquietos corripere, non fovere, ac maleficos et oppressores innocentum persequi tenearis, nec tu ignoras, nec nos atrox injuria in hoc Ecclesiæ irrogata patitur ignorare. Cum igitur nihil sit, quo magis tangatur statûs Ecclesiæ, quam si viatoribus et peregrinis securitas auferatur, et litterarum ipsius violari auctoritas attentetur, serenitatem tuam rogandam duximus et monendam, quatenus tam enormem excessum celeri emendatione corrigere studeas, ut peregrini petendi orationum suffragia, et oppressis postulandi justitiam alicujus ausu temerario facultas debita non negetur. Alioquin, cum hæc incorrecta relinquere non possimus, cogitabimus qualiter sit ad correctionem tantorum excessuum procedendum ».

17. *Elusa consilia Friderici de Longobardia vi subjuganda.* — Paruisse Honorio videtur Fridericus, suosque milites repressisse, ne in se Pontificias iras asperaret, cum ad perducenda sua consilia ipsius opera egeret. Versabat ille animo Longobardos opprimere, quos minus sibi obsequentes experiebatur; cumque Ravennæ [1], ubi Dominicæ Resurrectionis festum transegit, cum amicis colloquia habuisset, ut Longobardos blandissimis verbis ad suum obsequium pelliceret, nec res e sententia succederet, ad eos, qua vi, qua artibus opprimendos se convertit. Celebranda erant publica comitia, ut in iis de cogendis ad Hierosolymitanam expeditionem, quam promovebat Pontifex viribus stipendiisque, agitaretur, pulcherrimaque visa est occasio evocandi ad ea e Germania cum exercitu filii, ut conjunctis viribus ad sua imperia Longobardos adigeret, armisque frangeret, si sponte non flecterentur : nec videbatur ipsos ob religionem Hierosolymitanæ rei, de qua instauranda deliberandum erat, filium aditu prohibituros. Compositis igitur ita rebus suis Ravenna movisse, quo venienti filio in Longobardia occurreret, Richardus ait [2], ac Friderici iter ita describit :

18. « A Ravenna discedens exinde Faventiam, quæ sibi adversa erat, iter habens, apud castrum S. Joannis in territorio Bononiensi posuit castra sua, ipsum parte sui exercitus per civitatem Bononiæ præeunte. Exinde vero se Imolam contulit, ubi tamdiu moram fecit, donec, sicut prius fuerat, eam fecit aggeribus communiri, et procedens inde versus Parmam dirigit iter suum ». Sed conceptæ subjiciendæ Longobardiæ spes Fridericum fefellerunt, subdit enim auctor Henricum regem numeroso succinctum exercitu Veronam usque progressum esse : sed Longobardos contractis validissimis copiis obviam factos, iter, ne penetraret Longobardiam, abrupisse. Ut elusas artes Fridericus, seque potiundæ Longobardiæ spe dejectum, vidit in gravissimas adversus perduelles iras prorupit, atque in litteris sæpius ut gravissimum crimen Longobardis objecit, venientem ad patris amplexus filium arcuisse.

19. Propulsato itaque Henrico Verona, cujus tyrannidem, ejecto Richardo comite, arripuisse anno superiore Ecelinum Patavinus monachus scribit [1], Fridericus Cremonam se contulit, ibique colloquium ad emolliendos blandis pollicitationibus fœderatorum animos habuisse ait idem auctor [2], Mediolanenses ejus verba aspernatos esse; imo tunc magis exasperatos populos mutuo inter se fœdere ad tuendam libertatem coiisse addit Richarpus e S. Germano, iisque imperatorem bellum indixisse refert : « Imperator Cremonam vadit, ibique diebus paucis faciens moram, cum se civitas Veronensis cum Mediolano, et aliis subscriptis civitatibus ipsi imperatori contrariis confœderasset, ad burgum S. Domini se contulit; ibique sibi coadsistentibus quibusdam prælatis et principibus Alemanniæ, ac proceribus regni sui, contra civitates istas sibi contrarias, videlicet Mediolanum, Veronam, Placentiam, Vercellum, Laudam, Alexandriam, Tervisium, Paduam, Vicentiam, Tauriam, Novariam, Mantuam, Brixiam, Bononiam, et Faventiam diffidationis evulgavit edictum, quod cæteris sibi faventibus civitatibus præcipit observari ». Subjungit auctor ea discordia in bellum apertum versa, Henricum in Germaniam regredi coactum, Tridentinam urbem sibi obsistentem flammis delevisse : Fridericum vero ad comparandas majores copias rediisse.

20. *Longobardos sibi conciliare opera Honorii studet Fridericus.* — Attulit ejus belli fama gravissimum dolorem Honorio, qui omni opera ac studio contendebat, ut Christianorum arma ad recuperandas Hierosolymas defendendamque religionem contra Machometis superstitionem verterentur : moxque legatorum opera ac litteris Longobardos et Fridericum ad conciliandam pacem urgere cœpit, nec se difficilem illi admittendæ Fridericus præbuit : datis enim Fogiæ litteris, quibus de accepta a Longobardis injuria, utque illi celebrandum de adornanda Asiatica expeditione conventum discussissent, gravissime conquestus, subjunxit se pro eo, quo teneri se aiebat, solvendi voti ac vindicandarum Christi injuriarum desiderio, suas oblivioni tradere, remque totam Pontificis et cardinalium arbitrio committere.

21. « Sanctissimo in Christo patri domino Honorio, Dei gratia sacrosanctæ Rom. Ecclesiæ summo Pontifici, Fridericus eadem gratia Romanorum imperator semper Aug. Hierusalem, et Siciliæ rex, salutem et reverentiam, tam debitam quam devotam.

« Qualiter nobis pridem euntibus in Lombardiam pro curia celebranda Cremone specialiter pro negotio Terræ-Sanctæ, quidam Lombardi conjurationis illicitæ, videlicet Mediolani, Placentiæ,

[1] Monach. Pat. Chr. l. I. — [2] Rich. ubi sup.

[1] Chron. l. I. an. 1225. — [2] Ibid. hoc an.

Laudæ, Vercellis, Brixiæ, Mantuæ, Veronæ, Tervisii, Paduæ, Vicentiæ, Bononiæ, et Faventiæ civitatum, et ii qui tempore illo, quo apud Mercariam per venerabilem patrem Portuen. et S. Rufinæ episcopum, tunc Apostolicæ Sedis legatum, Verner. Tyren. etc. Mediolanen. archiepiscopos, et Brixien. et Mantuan. episcopos, et alios quamplures prælatos H. venerabilem magistrum domus S. Mariæ Theutonicorum in Hierusalem, et Alatrinum capellanum vestrum, concordia inter nos, et ipsos fuerat ordinata, et per ipsos unanimiter acceptata, conjuraverint cum eisdem, tam salubri negotio se temere opponentes, nobis et imperio graves intulerint injurias et enormes, regi filio nostro, et principibus aliis ad eamdem curiam convocatis, nequiter interdicentes accessum beatitudinem vestram credimus bene scire. Scit etiam omnium cognitor secretorum, quod postpositis omnibus, ad ejus servitium intendentes, ad eam appropinquante termino celebrandam iveramus in spiritu dilectionis et gratiæ circa omnes, nec habebamus animum aliquem offendendi, nec conceperamus aliquod odium contra aliquos, propter quod oporteret de nobis merito dubitare, licet quidam de partibus illis nos et imperium graviter offendissent, quorum offensas nolebamus taliter vindicare, sicut imperii nostri dignitas exigebat, et ostendebamus etiam in affectu; imo pro reverentia Salvatoris, cujus negotium intendebamus efficaciter procurare, volebamus inde benigne agere cum eisdem, et talia facere, quæ nullatenus fecissemus, nisi causa tam sancta, imo sanctissima nos urgeret. Sed statim quod ivimus, pro pace scandalum, et pro benignitate malitiam adeo in eis invenimus, quod nec quantum niteremur benigne circa ipsos agere, non potuimus eos ab iniquo proposito revocare. Sicque factum est, quod eorum nequitia perdurante, tam celebris curia pro re tam digna, imo dignissima constituta debitum non potuit habere processum. In quo quantum ipse Deus, cujus negotium agebatur, graviter sit offensus, quantum honori S. Romanæ Ecclesiæ, necnon et nostro, et imperii fuerit derogatum, vestra sanctitas advertere poterit diligenter.

22. « Sane, beatissime pater, licet potuissemus hactenus, et possimus tantas et tales injurias vindicare, quia tamen negotium redemptionis, quod nostris duximus humeris applicandum, postponere nolumus, nec debemus, et ad executionem ipsius ardenti desiderio aspiramus, ejusdem insuper sequentes exemplum, qui mortem pro nobis recipiens temporalem, suas sustinuit injurias patienter; quia etiam de benignitate vestra pleniorem fiduciam obtinemus, hujusmodi causam inter nos et Lombardos prædictos ordinationi, dispositioni et voluntati vestræ ac fratrum vestrorum venerabilium cardinalium duximus libere committendam, scientes nos ratum habituros et firmum, quicquid providentia vestra decreverit exinde faciendum.

« Datum Asculi vicesimo nono Augusti quartædecimæ Indict. »

23. Hactenus Fridericus, qui Pontificis opera ac religionis metu ad ipsius obsequium Longobardos adductum iri sperabat, quos armorum terrore non perculisset. Verum Honorius, quanquam omnem operam ad concordiam adducendam collocabat, grave tamen onus suscepturum putavit, si arbitri partes ad dirimendam controversiam admitteret: atque etiam verebatur, ne postea Fridericus, quæ ab ipso statuerentur infringeret, temeraretve. Quam justam suspicionem imperator repetitis litteris [1] amovere studuit, precibusque impulit, ut relictam ipsius arbitrio causam decideret.

« Sanctissimo patri domino Honorio etc.

« Placuit beatitudini vestræ super reconciliatione Lombardorum, mediante vestra providentia, facienda per venerabilem Tyren. archiepiscopum, regni Hierosolymitani cancellarium, et fratrem Hermannum magistrum domus Hospitalis Theutonicorum dilectos familiares et fideles nostros noviter respondere nobis, videlicet quod visum erat Apostolatui vestro, et vestris fratribus universis imposuisse nos importabile onus vobis, eo quod ita recipiebatis super vos, et sacrosanctam Rom. Ecclesiam specialiter factum istud. Et quoniam dubium videri posset aliquibus, ut quod modo promittimus processu temporis forsitan irritare vellemus, testimonium super hoc invocamus illius, qui rimatur secreta cordium, qui novit omnia, antequam fiant, quod in fidei puritate hoc facimus, et istud vobis commisimus in vera rectitudine cordis nostri. Et cum circa honorem nostrum sancta mater Ecclesia sollicita semper fuerit, sicut novimus, tanto nobis debet esse nunc efficax in hoc facto, quanto specialius videmur id facere propter Deum.

24. « Unde sicut jam fecimus, et litteræ nostræ protestantur quas misimus, iterato vobis cum omni fiducia committimus factum istud; beatitudinem vestram, de qua fiduciam specialem habemus, attente rogantes, quatenus super facto ipso, quod jam utiliter assumpsistis, firmiter et securiter procedentes cum Deo, illud inde facere, statuere ac ordinare velitis, quod ad honorem Dei, et sanctæ Rom. Ecclesiæ imperii, atque nostrum valeat redundare, et servitium Terræ-Sanctæ, quod teste Deo, ex nimia devotione et affectione cordis diligenter præponimus omnibus factis nostris, et in injuriam Christi, et Christiani nominis ignominiam, propter hoc nequeat impediri; quoniam, quidquid statueritis de reconciliatione prædicta, ratum et gratum habebimus, et juxta providentiam et ordinationem vestram, confirmationis litteras et scripta exinde faciemus; ita ut nunquam pia mater Ecclesia assumpsisse super se pœniteat onus istud, sed pro nobis potius, tanquam pro

[1] Ext. in Reg. Hon. l. XI. Ep. CDXXXVI.

speciali filio, si necesse fuerit, majora facere teneatur. Si vero, ubi humiliando nos propter Deum, arbitrio, et voluntati, ac ordinationi vestræ commisimus factum istud, Lombardi forsitan, quod non credimus, ordinationi vestræ parere noluerint, suppliciter rogamus et petimus, ut Deum et patientiam nostram habentes præ oculis, quod vestrum est exinde facere debeatis. Cæterum quidquid super hoc, et aliis prædictus Tyrensis regni Hierosolymitani cancellarius, et L. Reginus archiepiscopus, ac memoratus magister, dilecti familiaribus et fideles nostri exponent vobis oretenus ex parte nostra, illam fiduciam verbis et dictis eorum adhibeatis, si placet, ita eis firmiter et secure credatis, tanquam si prolata hæc ab ore nostro personaliter audiretis. Datum Fogiæ XVII die Nov. XV Indict. »

25. *Concordia stabilita inter Fridericum et Longobardos; et ejus conditiones.* — Permisere etiam Pontificis arbitrio sua Longobardi jura, atque ob id fœderatæ urbes procuratores instituere, ut componendæ cum imperatore concordiæ auctoritatem summam illi conferrent, qua de re publicæ Tabulæ editæ in Regesto Pontificio inseruntur [1], demumque mitigatis ita animis conciliata ab Apostolica Sede concordia est, dictis Longobardis iis legibus, quas Richardus affert, ut quadringentos egregie instructos milites Friderico in Terram-Sanctam profecturo propriis stipendiis sustentandos submitterent, imperator vero omnem injuriam iis donaret. Quæ vero Richardus breviter perstrinxit, ea Pontifex illius concordiæ auctor et arbiter exactius describit in suis litteris, quas Longobardorum præfectis ineunte anno sequenti transmisit: tum etiam causas affert, quibus ad movendum in eos bellum fuisse concitatum Fridericus præ se ferebat, nimirum hæreticam labem apud eos ingravescere, quæ quidem quantum Brixiæ invaluisset, jam ante diximus; opprimi Ecclesiasticos, Terræ-Sanctæ expeditioni adversatos atque ob coitiones, quas inter se junxerant, pœnas a facinorosis repeti non posse. Verum hæc ad pompam a Friderico jactata, ac non pietatis, sed augendæ potentiæ studio ipsos subigere meditatum postea patuit. Ad ea porro tollenda mala, vertendamque in crucis hostem ferri, quod in mutuas cædes stringere cœperant, aciem, hæc Pontifex sanxit [2], quæ in hunc annum conjicimus, ne eadem postea repetere cogeremur.

26. « Rectoribus societatis Lombardiæ, Marchiæ, ac Romaniolæ.

« Ejus locum, licet immeriti, obtinentes in terris, qui pax nostra fecit utraque unum, duos parietes venientes e diversos conjungens in seipso lapide angulari, nascentibus debemus obviare discordiis, et intendere sollicite ac diligenter ad ea, quæ sunt concordiæ, unitatis et pacis. Cum ergo nuper inter charissimum in Christo filium nostrum Fridericum Romanorum imperatorem semper Augustum et regem Siciliæ atque vos discordia orta esset; nos attendentes, quod res, nisi obsisteretur principiis, videbatur altius progressura, et præter difficultates alias allatura impedimentum negotio Terræ-Sanctæ, pro quo est tanto tempore laboratum, dignum duximus interponere partes nostras, et igne hujusmodi, antequam vires assumpsisset, extincto, gravibus obviare periculis, quæ quidem ex hoc, nisi tempestive occurreretur, poterant evenire. Ipso igitur imperatore ac vobis totum ipsum negotium in nostra, et fratrum nostrorum providentia et dispositione, libere ac absolute ponentibus, idque declarantibus per litteras, et publica instrumenta, necnon per solemnes procuratores et nuntios, propter hoc ab utraque parte ad nostram præsentiam destinatos, cum inter cætera fuisset ex parte ipsius imperatoris propositum, quod impediente societate vestra, nequiverat juxta propositum suum procedere contra pravitatem hæreticam, quæ partes illas dicitur graviter infecisse, ac relevare libertatem Ecclesiasticam, quæ ibidem multipliciter asserebatur oppressa, nec procurare subsidium Terræ-Sanctæ, propter quod specialiter ad partes ipsas duxerat accedendum, quodque captivi sibi contra jus et honorem imperii fuerant denegati.

27. « Nos his, et aliis, quæ fuerunt hinc inde proposita, plenius intellectis, de providentia sic duximus statuendum, ut videlicet ipse imperator pro reverentia Jesu Christi, et negotio Terræ-Sanctæ suo, et filii sui, ac imperii nomine iis, qui sunt de societate jam dicta, universaliter singulis et singulariter universis remittat omnem rancorem, malevolentiam, injurias et offensas; omnia quoque banna et constitutiones, sententias et ordinamenta, quæ fecit, vel imposuit per se, vel per alium, aliusve pro eo societati vel alicui de societate prædicta, civitatibus, locis, et personis de ipsa societate, et quæcumque ex eis, vel ob ea secuta sunt, penitus revocet, et specialiter constitutionem factam de studio, et studentibus Bononiæ, universos et singulos, qui occasione alicujus prædictorum læsi videntur, restituens in integrum in omnibus, et per omnia suo statui atque famæ, remittendo infamiam omnem, et pœnam, quæ secutæ sunt ex aliqua prædictorum, ita quod ea quæ medio tempore per eos acta sunt, non obstantibus supradictis, robur obtineant, quod alias debuerant obtinere. Ad hæc civitates, loca et personas de ipsa societate recipiat in suæ gratiæ plenitudinem, et eis faciat firmam pacem, specialiter marchioni Montisferrati, Mediolano, Placentiæ, Vercellis, Bononiæ, Faventiæ, Alexandriæ, Taurino, Laudæ, Bergamo, Brixiæ, Mantuæ. Veronæ, Paduæ, Vicentiæ, Tervisio, Cremæ, Ferrariæ, et comitibus de Blandrato, aliisque locis, et personis quibuslibet societatis ejusdem. Faciat etiam restitui captivos, qui sunt capti occasione hujus discordiæ, cum bonis eorum, ac alia, quæ occasione ipsius

[1] Ep. CDXXXVII, CDXXXVIII, CLXXXIX. — [2] Lib. XI. Ep. CDXL.

discordiæ capta sunt, vel detenta. Insuper quoque faciat fieri patentes litteras ex parte filii sui, quod pacem et concordiam istam ratam habebit et firmam, et remittet illis de societate omnem rancorem, malevolentiam, injurias et offensas.

28. « Ii vero qui sunt de societate jam dicta, ad honorem Dei omnipotentis, et Ecclesiæ sanctæ suæ ac ipsius imperatoris, dent eidem imperatori pro subsidio Terræ-Sanctæ in expensis ejusdem societatis per biennium milites quadringentos, a civitatibus, locis et personis imperiali excellentiæ adhærentibus, tam Ecclesiasticis quam mundanis faciant pacem et inviolabiliter servent, remittentes eis omnem rancorem, malevolentiam, injurias et offensas, ac revocent omnia banna, constitutiones, sententias, et ordinamenta, quæ fecerunt, vel imposuerunt civitatibus, locis, et personis imperiali celsitudini adhærentibus, et quæcumque ex eis secuta sunt vel ob ea. Captivos, qui occasione hujus discordiæ capti sunt cum bonis eorum, et alia quæ occasione ipsius discordiæ capta sunt vel detenta, restituant ; ita quod adhærentes ipsi imperatori similiter eis faciant, et observent. Alii autem captivi secundum jus imperii restituantur, cum ipse imperator legatum suum in Lombardiam pro pace reformanda inter discordes duxerit destinandum. Constitutiones vero, leges et statuta, ab Ecclesia Rom. et Romanis imperatoribus, et specialiter ab ipso imperatore contra hæreticos, receptatores, defensores, credentes, et fautores eorum hactenus promulgata, vel in posterum promulganda recipiant, et observent inviolabiliter et efficaciter exequantur ; constitutionibus municipalibus editis contra tales nihilominus in suis locis firmiter observandis. Potestates autem, consules, et rectores civitatum, aliorumque locorum, quocumque nomine censeantur, jurent, quod illas fideliter observabunt, idque suos jurare faciant successores, ponentes eas in statutis civitatum, aliorumque locorum, illas inde nequaquam in posterum deleturi. Statuta omnia communia, et particularia facta contra Ecclesias et Ecclesiasticam libertatem penitus revocent, de suis constitutionibus deleant, et ea, vel eis similia de cætero non resumant. Lateranensis quoque statuta Concilii, et Constitutiones a nobis, et leges ab ipso imperatore super his editas observent, et jurent in posterum observare, suosque jurare faciant successores.

29. « Porro prædictos quadringentos milites, in eundo, morando, redeundo, sub nostra et speciali Sedis Apostolicæ protectione suscipimus cum omnibus bonis suis. Iidemque teneantur ire in ipsius imperatoris passagio, quod ab eo statutum est, et a Romana Ecclesia approbatum. Ideoque universitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, atque præcipimus, quatenus supradicta omnia pro parte vestra, inconcussa servetis, ac super hoc nobis, et imperatori juxta tenorem, quem vobis transmittimus, vestras patentes litteras, usque ad proximam Dominicam instantis Quadragesimæ transmittatis per manum publicam scriptas, et vestri, ac prælati marchionis, et quarumlibet civitatum de ipsa societate sigillorum appensione munitas. Dat. Later. non. Januar. Pontif. nostri ann. XI ». Adjectæ sunt in Regesto Pontificio litteræ [1], certa verborum forma conceptæ, quas Longobardi ad imperatorem, vicissimque ad ipsos Fridericus, tum illi ad Pontificem transmissuri essent, ut pax firmari nexuque valido devinciri posset, quas, ne fatigemus lectorem, omittimus.

30. *Imperialium urbium invasionem per Ludovicum prohibet Honorius.* — Ut imperatoris jura in Longobardia asserere studuit Pontif. ita, ne in Provincia atque Arelatensi regno quovis pio prætextu invaderentur, animum adhibuit. Moverat adversus impios expeditionem Ludovicus Galliarum rex, cumque eo bello Raymundus, qui plura in Provincia loca fiduciario jure ab imperio Rom. obtinebat, peteretur, metus Fridericum incessit, ne Galliarum rex exscindendæ hæreseos specie eas urbes Albigensi labe infectas eriperet imperio, Galliarumque regno adjungeret, litterisque Honorium belli in Albigenses sacri auctorem interpellavit, ut urbes obnoxiæ imperio, quæ armis crucesignatorum occupatæ essent, restituerentur sibi, vel legati Apostolici fidei committerentur. Cui Pontifex rescripsit humanissime, se nunquam imminui passurum jura imperii, cujus amplitudinem potius augeri cuperet : datum legato munus, ut quæ ad imperium spectarent, præsidiario milite munita in fide et clientela Ecclesiæ prælatorum opera contineret, ut postea imperatori, cum fidei causa confirmata esset, restituerentur.

31. « Honorius, etc.

« Tuæ sublimitatis sollicitudo [2] non improbe postulavit, ut civitates, castra et alia loca ad imperium pertinentia in partibus Provinciæ ac regni Arelaten. et nominatim ea, quæ quondam Raymundus comes Tolosanus tenuit ab imperio, tibi sive ad dilecti filii nostri R. Sancti-Angeli diaconi card. A. S. L. sive ad cujuscumque alterius manus, occasione exercitus facti, ob exstirpandam de partibus illis pravitatem hæreticam, devenerunt seu adhuc forte devenient, restitui faceremus. Noverit itaque tua serenitas, nos qui tua et imperii jura minui nolumus, sed augeri, viva voce dixisse cardinali prædicto, dum esset in nostra præsentia constitutus, ac postmodum eidem litteris Apostolicis mandavisse, quod volebamus terram illam sic hæretica pravitate purgari, ut jura imperii serventur illæsa.

32. « Licet igitur tua petitio a nostro proposito non discordet, restitutionem tamen hujusmodi providemus differendam, donec quæ terræ ad imperium in partibus illis pertineant, ac totius negotii circumstantiæ nobis per relationem ipsius legati plenius innotescant. Ipsi autem cardinali ad

[1] Ep. CDXLIII, CDXLIV. et post eamd. Ep. — [2] Lib. XI. Ep. CCCLXXXV.

præsens per scripta nostra mandavimus, ut terras ad ipsum imperium pertinentes, in sua et Ecclesiæ potestate retineat, faciendo eas per episcopos et alios Ecclesiarum prælatos cum diligentia custodiri, qui terras easdem salvo jure tuo custodiant, tua in ipsis, et imperii fidelitate servata, ut cum ex insinuatione legati jam dicti nobis de prædictis constiterit, jura tua nuntiis, vel ordinatis tuis sine periculo pacis et fidei restitui faciamus. Imperialis igitur circumspectio dilationem hujusmodi sustineat patienter necessariam negotio pacis et fidei, quæ cum in partibus illis nunc quasi de novo plantetur, eradicari posset levis turbationis impulsu, quod ne accidat, tua debet optare devotio, et nostræ sollicitudinis instantia præcavere, etc. Dat. Later. X kal. Decemb. »

33. Extant aliæ eodem argumento litteræ ad Romanum S. Angeli diaconum card. exaratæ [1] quibus significavit Friderici petita; tum ipsi præcepit daret operam, ne operatoris jura exscindendæ hæresis specie invaderentur [2]; aliisque litteris præceperat Ludovicum hortaretur, ut pia consilia ab omni proprii commodi fæce segregaret, nec regum Aragoniæ, et Angliæ, vel imperatoris in eas, aut quæ ab iis penderent, affectaret: « Quia tunc Deo accepta sunt humana servitia, cum ad ejus honorem et laudem principaliter referuntur, discretionem tuam sollicitandam duximus et monendam, per Apostolica tibi scripta mandantes, quatenus ipsum regem, et prælatos, ac magnates alios dicti regni, secundum datam tibi a Deo prudentiam moneas diligenter, ut habentes simplicem oculum in hoc facto, quatenus arbor bona faciat fructus bonos, oblationem obsequii sui non contaminent alicujus admixione fermenti, sed omni vitio cupiditatis excluso, sic pure intendant ad exstirpationem hæreticæ pravitatis, quod ad occupandum terram Catholicorum, ac specialiter ad terram imperii, vel regum Angliæ, ac Aragon. sitam in partibus illis manus extendere non præsumant, ne pietatem convertisse videantur in quæstum, et ad suum retorsisse compendium quod ob divinum noscuntur obsequium incœpisse, etc. »

34. *Exstirpandæ Albigensium hæresi studens Honorius regem Angliæ a lædendo rege Galliæ deterret.* — Insederat altissime Pontificio pectori, ut Albigensium hæresim, quæ Innocentii III diligentia extincta videbatur, sub ipsius postea Pontificatu ita recruduerat, ut liberiores furori atque impietati habenas effudisse videretur, omnino elideret, ut ex dictis annis superioribus illustre et conspicuum est. Quamvis vero extincto seniore Raymundo ipsius filius ejusdem nominis Francorum regis potentiæ metu perfusus ad Ecclesiæ gremium supplex se contulisset, atque amantissime ea lege exceptus fuisset, ut hæreticos insectaretur, suaque ditione depelleret, hæresim tamen impune grassari patiebatur: quare Romani legati opera Ludovico Francorum rege ad exuendum comitatu Raymundum excitato, Honorius hoc anno Anglorum regem, quem non levis angebat cura fiduciarias terras, quas Raymundus ab ipso obtinebat, a Francorum rege ob hæreseos labem occupatum iri, atque adeo ad ineundum cum hæreticis fœdus imminentemque hostem, a quo jam multis urbibus fuisset spoliatus, lacessendum propendebat, litteris gravissimis monuit, ne Francorum regem in Albigensi bello occupatum lacesseret, Raymundove ulla auxilia submitteret.

35. « Cum sit semper consultius ante occurrere, quam remedium post causam quærere vulneratam, si nobis hoc in tuo facto diligentius attendentibus efficacius intendissent nuntii tui, et nostris acquievissent consiliis super treugarum fœdere ineundo, a te his temporibus cum Ludovico rege Francorum, et olim cum claræ memoriæ Philippo patre suo, in difficultatem, quæ tibi nunc imminet, minime devenisses. Denique diu exspectantes exspectavimus legatos et nuntios, ad eliminandam hæresim de terra Albigensium destinatos, ut nobilis vir R. filius quondam comitis Tolosani, si vir erat, sicut promittebat, Catholicus terram prædictam, quæ spinas et tribulos tanquam reproba germinabat, mundaret ab hæretica pravitate, cum non solum vicinas partes infecerit, verum etiam iniquitatis suæ virus effuderit ad remotas. Sed in aliquo non profecimus, licet non parvo tempore fuerit laboratum. Quare cum statutum fuerit in generali Concilio, ut si dominus temporalis requisitus et monitus ab Ecclesia terram suam ab hæresi purgare neglexerit, per metropolitanum et comprovinciales episcopos excommunicationis vinculo innodetur, et si satisfacere contempserit, infra annum ex tunc per summum Pontificem ejus vassalli a fidelitate absolvantur ipsius, et terra exponatur Catholicis occupanda, qui eam exterminatis hæreticis absque ulla contradictione possideant, et in fidei puritate conservent, nos coacti ex juris necessitate fuimus, ut Babylone, quam curavimus, non curata, denuo propter hoc assumpto labore, dilectum filium nostrum R. Sancti-Angeli diaconum cardin. de nostro latere mitteremus, cum ad Roman. Ecclesiam specialiter pertineat hoc negotium, pro eo quod magistra est ipsa fidei, cujus excidium, tanquam omni rerum dispendio gravius, et periculosius non est aliquatenus sustinendum.

36. « Unde factum est, quod idem rex zelo, sicut credimus, devotionis accensus, cum omnibus fere prælatis et baronibus regni sui, signum crucis assumpsit, ad hæreticos de illis partibus profligandos. Quia vero utilitati tuæ libenter prospicimus, et tuis cupimus dispendiis obviare, serenitatem tuam monemus sollicite, ac hortamur attente, quatenus nostro acquiescens consilio, et fiducialiter credens nobis, qui te inter alios principes abundantiori affectione diligimus, nullo modo assistas Raymundo prædicto, quia cum ille cum

[1] Ep. CCCLXXXVI. — [2] Ep. CCLXXI.

fautoribus suis excommunicatus existat, præter id, quod poneres in puritate fidei tuæ maculam, excommunicationis sententia contingeret te involvi ». Advertant hic politici tantam fidei prærogativam esse, ut cum de illius causa agitur, pati potius debeant principes sua jura infringi, quam ad ea tuenda auxilia ferre hæreticis, quibus illi suffulti hæresim alere contingat, nec mirum cum numinis causa cujusvis regis ac principis causæ, quantumvis justa videri possit, anteferenda sit, sitque tutius terrenos principatus, quam religionem Christianam periclitari. Exutus sane a Ludovico fuerat Henricus Anglorum rex multis provinciis, ac discrimen grave impendebat, ne si Raymundum comitem, atque Albigenses ab illo edomari permitteret, non terras modo vectigales, quas ab eos Raymundus acceperat, amitteret, verum ea ditione auctus Francorum rex facile Anglos tota Gallia ejiceret : vicarius tamen Christi intentato anathemate Anglo vetuit, ne Francorum regi ad Raymundum atque Albigenses opprimendos se accingenti adversaretur ; subjungit in suis litteris Pontifex :

37. « Per teipsum etiam supersedeas litteris Apostolicis, super facto baronum obtentis, quod ad fidelitatem tuam redeant, ut tenentur ». Extant hujusmodi litteræ in Regesto Pontificio sexto idus Januarias hujus anni datæ [1] Aquensi et Vasatensi episcopis, necnon archidiacono Vasatensi, quibus dederat provinciam, ut Pictaviæ, Xantonum, Lemovicum, Marchiæ, aliarumque terrarum finitimarum proceres, qui antea ab Henrico ad Ludovicum desciverant, nisi evoluto a receptis litteris mense ad officium reverterentur, pœnis Ecclesiasticis percellerent. Verum postea Pontifex facta imperia suspendit, ne ea occasione Francorum rex ab Albigensium bello distraheretur ; sanxitque, ut Anglorum regis causa, quamvis justa, fidei causæ serviret ; cavit tamen, quemadmodum ante in imperatoris gratiam pro terris Romani imperii in Provincia vectigalibus egisse vidimus, ne ipsius jura in eas terras stipendiarias, quæ hæresi contaminatæ erant, labefactarentur, qua de re hæc subjicit :

38. « Nec per te, vel fratrem tuum, aut alios, guerram moveas dicto regi, quamdiu institerit negotio fidei et servitio Jesu Christi, ne te, quod absit, impediente negotium hujusmodi, rex ipse cum prælatis et baronibus Franciæ secum accinctis ab hæreticorum exterminio ad aliud se convertat ; et nos, dum super hoc excusari non posses, et notam exinde indevotionis incurreres, paternum tibi favorem, qui alias devotioni tuæ tempore opportuno non deerit, impendere nequeamus. Cæterum nos, qui non solum parati sumus tuam conservare justitiam, sed gratiam tibi, quantum cum Deo possumus, exhibere, sic duximus providendum, ut quidquid contingat de hæreticis, et terra ipsorum fieri, salvum sit jus tuum, et aliorum Catholicorum, secundum statuta Concilii supradicti. Datum Laterani V kalendas Maii, an. decimo ».

39. Meminisse harum litterarum videtur Parisius, dum ait Francorum regem expeditionem in Albigenses suscipere recusasse, nisi incusso anathematis terrore Pontifex Henrico vetaret, ne bello Gallias appeteret, regemque Anglorum, qui summa transfretandi ac recuperandi amissa cupiditate tenebatur, acceptis imperiis Apostolicis ancipiti fluctuasse animo suisque in consilium excitis, reque agitata bello absistere reique difficillimæ exitum exspectare decrevisse. Prosequitur auctor rei historiam, quam ex innato in Francos odio multis mendaciis inquinat, atque etiam Raymundum tanquam virum Catholicum defendere, et in odium Pontificem ejusque legatum adducere non perhorrescit. Præstat ergo veritatem ex Bernardo [1] petere, qui hujus expeditionis historiam exactius describit : « Anno Domini MCCXXVI, tempore verno, quo solent reges ad bella procedere, benedictus a Deo dominus Ludovicus rex Franciæ egressus est cum exercitu innumerabili crucis signaculo insignito una cum domino Romano legato sibi assidue adhærente, versus Lugdunum dirigit iter suum eligens terræ planitiem quadrigis accommodam, et flumen Rhodani navigio portandis copiis opportunum, quibus venientibus ex villis et oppidis, quæ erant comitis Tolosani, consules occurrebant et regi fortalitia tradebant, et ad suam dabant obsides voluntatem : quos etiam cives Avenionenses datis obsidibus prævenerunt ».

40. *Obsessa et capta Avenione, moritur Ludovicus VIII rex Galliæ, eique succedit filius ejusdem nominis.* — Subdit auctor Pentecostes privilegio cum trajecto Rhodano rex ac legatus imminerent, Avenionenses subito terrore perfusos (augebat [2] metum ipsorum impietas, cum septem annis censuras Apostolicas, quibus inusti fuerant, nefarie contempsissent) venientibus contra fidem datam portas occlusisse, nec regi nisi cum paucis ingressum permittere voluisse : his vero regem indignatum, Avenionem mox obsidione cingere ac muros quatere cœpisse, et vicissim obsessos pertinacissime se defendere. Pergit Bernardus : « Interim autem præmittitur a legato et a rege dominus Petrus Amelii archiepiscopus Narbonensis versus partes Tolosanas, ut invitaret ad pacem Ecclesiæ ; qui præveniens eos castra et bonas villas et dominos eorum, pacem Ecclesiæ et regis promittens quoque eis, confœderavit Ecclesiæ atque regi ». Et infra : « Claves etiam Carcassonæ regi a civibus in exercitum deferuntur ; comes etiam Fuxi Rogerius Bernardi pacem requisivit. Sed illa vice qualem voluerat, non invenit. Interea cives Avenionenses, quorum Dominus superbiam humiliare decreverat, per hanc viam tribus mensibus expu-

[1] Lib. x, Ep. CLVII.

[1] Bern. in Chron. — [2] Anony. Lud. Vit. auct.

gnati, seque in viribus impares cognoscentes, sub certis conditionibus suam legato et regi liberant civitatem pridie idus Septembris, quique ruina murorum et pœnis aliis sunt mulctati ». Subjicit epidemiam in exercitu grassatam multos extinxisse ac divinæ fuisse providentiæ, ut deditionem tam cito urbs fecisset, cum etapsis diebus quindecim Druentia fluvius ita intumuerit, ut effusis extra ripas aquis planitiem, in qua defixa erant castra, inundarit ; subdit auctor :

41. « Capta itaque Avenione, rex versus Biterrim et Carcassonam dirigit iter suum, legato continue comitante : nec deerat venerabilis Fulco episcopus Tolosanus qui, dum essent in exercitu, aut in itinere, nemo pro sua largitate nosse poterat exulasse. Et erat quippe pro sua bonitatis fama, et laboris, quem pro fide sustinuerat, omnibus reverendus. Cum autem pervenisset Apamiam rex, ibi multa consilio cardinalis legati ad honorem Dei, et libertatis Ecclesiæ ordinavit, et maxime contra contemptores clavium Ecclesiæ animadvertens, eo statuto necessario, et salubri, de quo fit mentio in Concilio Narbonensi, insequenti mox Quadragesima celebrato, quod incipit : Felicis recordatiotionis ». Ubi auctor varia regis itinera accuratissime descripsit, atque regem, Galliæ Narbonensi aliisque terris, qua vi, qua deditione in suam fidem acceptis (omnia enim castra ad quatuor a Tolosa leucas subegit) Hymbertum e Bellojoco cum magnis copiis præfecisse, contendisseque una cum legato in Alvernos exposuit ; subdit ut ipsum post tot parta ex hostibus fidei trophæa, majora meditantem mors oppresserit : « Præventus autem rex ægritudine apud Montem-Pansenrium præsentis vitæ cursum complevit Domino volente VII id. Novemb. anno Domini prætaxato MCCXXVI, regni vero sui anno tertio, cujus erat propositum reverti ad terras Albigenses et Tolosanas in vere, si viveret, subsequenti ».

42. Meminit ejusdem principis Richardus [1], quem veneno, cum se ad Tolosam expugnandam compararet, necatum increbuisse tradit, cui etiam in eo consentit Parisius [2], sed errat, dum a Campaniæ comite illi propinatum fingit, ac reginæ Blancæ piissimæ feminæ adulterii notam aspergit (1) : at Vitæ Ludovici auctor anonymus asserit Campanum invito rege e castris longe ante abcessisse ; qui etiam egregium elogium tanto principi adscribit, quod præterire nullatenus possumus : « Vir utique Catholicus, et miræ sanctitatis omnibus diebus vitæ se non maculavit, præterquam cum unica uxore sua sibi legitimo matrimonio copulata : ibi dicunt completam fuisse prophetiam Merlini, quam dicitur in ventris monte (id enim Montpansier sonat) morietur Leo pacificus, quo in loco non est auditum ante ipsum regem aliquem decessisse. Corpus vero ejus sui ad Ecclesiam B. Dionysii in Francia transferentes, cum juxta patrem suum Philippum regem Augustum honorifice sepelierunt ». Quibus verbis auctor historiæ finem imponit (2).

43. Eamdem etiam singularis continentiæ laudem attribuit Ludovico Jordanus [3]. Adeo divini fuisse consilii videtur, ut ex sanctissimo conjugio filius sanctissimus ejusdem nominis, nimirum D. Ludovicus, effloresceret, quem Jordanus Dominica prima Adventus hoc anno Rhemis regia inunctione delibutum memorat. Redimitum vero diademate a Jacobo Suessionensi episc. vacante Rhemensi sede refert Nangius [4], de cujus egregiis auspiciis hæc auctoris verba delibare visum est :

[1] Rich. in Chr. Ms. — [2] Par. Hist. Angl. — [3] Jord. Ms. Bibl. Vat. — [4] Naug. de Gest. Lud. Franc. reg.

(1) Basnagius in opere Gallico *Histoire de la Religion des Eglises réformées*, tom. I, pag. 419, edit. Roterdam anni 1721, ex Parisii fide refert Ludovicum veneno sublatum fuisse proditione comitis Campaniæ, quem insanus in Blancam reginam amor in id scelus impulerit. In patrocinium opinionis hujus suæ conjecturas nonnullas vocat, quas inter expendit absentiam ejusdem comitis Campaniæ in solemni regis consecratione. Neque enim, ait, permissus fuit solemni huic cæremoniæ adesse, adeo commissum ab eo scelus principes detestabantur, ut Joinvillæus in Vita Gallica S. Ludovici asseruit. Sed nec Joinvillæo, nec Basnagio fidem in ea re præstandam esse satis constat, cum auctor Chronici Turonensis, qui historiam suam cum sequenti anno claudit, ac res singulas annorum istorum diligenter persequitur, asserat : « Campaniæ et Britanniæ comites, comes Marchiæ, et alii Pictavienses ad coronamentum regium evocati, nec venerunt, nec nisi verborum contumeiis excusaverunt ». Ex bis intelligat Basnagius quanta sit conjecturarum suarum auctoritas, ad suspicionem in feminam sanctissimam Blancam urgendam. Neque insuper fides Parisii, qui de suspicione illa primus scripsit, pluris habenda est, quam chronistæ Turonensis scribentis comitem Campaniæ ideo conjurasse in regem Ludovicum, quia rex divortio, quod Ferrandus Flandriæ comes ab uxore sua meditabatur, assensum non præbuerit, quin et Ferrandum ipsum indicta mulcta punierit. Hujus rei causa exasperatus Britanniæ comes, qui Joannæ Flandrensis comitissæ nuptias ambiebat, in regem conjurasse ferebatur, sociosque defectionis suæ comites Campaniæ et Marchiæ adscivit. « Ea res suspectos illos regi et omnibus exbibebat ». Habes bic quæ suspicionis hujus vera causa fuerit, et origo. MANSI.

(2) Post illud : *Quibus verbis auctor historiæ suæ finem imponit*; adde ex Annalibus contractis : « His addit (*a*) Guillelmus de Podio-Laurentii tanta Ludovicum castitatis laude nituisse, ut ideo mortuus sit, quod fœdari recusarit : Præventus, inquit, rex ægritudine, quam, ut postea dictum fuit, gestabat occultam, apud Montem-Pancerium præsentis vitæ cursum complevit, Domino sic volente, tempore autumnali, cujus erat propositum reverti ad terras illas vere, si viveret, subsequenti : erat autem, quod relevari posset, ut dicebatur, usu feminæ ægritudo, quod sicut audivi a viro fide digno referri, sentiens vir nobilis Arcambaldus de Borbonia qui in ejus erat societate, posse juvari regem amplexu feminæ, quæsitam virginem speciosam ac generosam, ac edoctam qualiter regi se offerret, et loqueretur, quod non libidinis desiderio, sed auditæ infirmitatis auxilio advenisset, dormiente rege a cubiculariis ejus de die fecit in thalamum introduci ; quam rex evigilans cum audisset aspirantem, quæsivit quæ esset, et qualiter introisset, quæ, sicut edocta erat, ad quid advenerat reseravit : cui gratiatus rex, ait : Non ita erit, puella, non enim peccarem mortaliter ullo modo ; et convocato dicto viro domino Arcambaldo, mandavit eam honorifice maritari : rex autem iste, et re et nomine dignus alios regere, qui tanta virtute se regebat ; qui, si possibile esset, mortem corporalem per peccatum noluit evitare ». MANSI.

(*a*) Guill. e Podio Laur. in Chr. c. 46.

«Summæ integritatis puer, velut surculus ex dulciflua abscissus arbore in primævo flore radicem figens, cœpit odoriferos gratissimæ pueritiæ flores emittere, et sub disciplina egregiæ et venerabilis matris suæ Blanchæ, quæ eum sub protectione curatoria prudenter et diligenter educabat, liberalem animum ad sapientiam informare. Ab illicitis vero pectoris sui motus nobili reprimens continentia, spretis imbecillis ætatulæ discursibus, sapientium tractatibus corde ultroneo inhærebat : si quid vero probitatis, vel prudentiæ aure captabat, prout tempus dictabat, sagaci memoriæ protinus committebat. Unde ab initio regni sui sapientia sibi divinitus inspirata consiliarios et assessores tam clericos quam laicos electissimos, tam fidelitate quam vita et sapientia habere voluit, et undecumque poterat, eligi faciebat ». Hactenus Nangius, qui subjungit, ut gravissima in eum conjuratio sub ipsis regni initiis eruperit, quæ felicissime discussa est ; de qua nos anno sequenti. Jam e Gallicis rebus ad Anglicanas traducenda est oratio.

44. *Regni proceres conciliat Henrico regi, et plurium causam apud eumdem suscipit Honorius.* — Studuerat Honorius Henrici rebus, ut ereptas a Francis terras recuperaret, antequam Ludovicus VIII in Albigenses duceret. Non enim modo Hiberniæ præsules perpulerat[1], ut archiepiscopo Dublinensi aliisque viris prudentia conspicuis adhibitis in consilium, de cogendis suppeditandisque Anglorum regi, ut bellicos sumptus toleraret, pecuniarum subsidiis inter se conferrent, quo argumento Bathoniensi et Saresberiensi episcopis datæ litteræ extant[2]; verum etiam proceres[3], qui Henrici, ut Aquitaniæ ducis fiduciarii erant atque ad Francos defecerant, urgebat, ut datam olim Anglo fidem servarent, nec posterioris sacramenti religione ad infringendum prius teneri posse inculcabat, arguebatque perjurii : denique Henrici imperia detrectantibus anathema intentabat; quo argumento exaratas Marchiæ comiti litteras afferendas duximus : «Fidelitatis vinculum, quo vassallus tenetur domino, est adeo celebre apud omnes, ut etiam religione juramenti, qua vallari assolet, circumscripta, ipsum per se vinculum, quasi pro sacro ubique terrarum et gentium habeatur, nec æstimetur levem notam incurrere, quicumque illius extiterit violator. Unde qui veteres revolvere vult historias, inveniet multos pro illo servando inhumanis cibis urgente obsidionis angustia esse usos, et illis quoque deficientibus elegisse potius fame deficere, quam ipsum fidelitatis vinculum violare. Tu vero, sicut charissimo in Christo filio nostro Henrico illustri regi Anglorum conquerente, didicimus, hæc nequaquam, prout te decuisset, attendens, fidelitatem, qua ipsi regi tenebaris adstrictus et adhuc quoque teneris, cum ab ea, ut creditur, te nequaquam absolverit, nulla famis nullave obsidionis coactus angustia, violasti contra juramentum, quo te ad illam servandam astrinxeras, famæ ac salutis tuæ prodigus veniendo. Cum igitur toties pejeres, quoties facis contra fidelitatis juramentum præstitum dicto regi, nos qui ex debito pastoralis officii tenemur Deo de anima tua reddere rationem, tam manifestum ipsius animæ tuæ periculum sine nostro dissimulare periculo non valentes, prudentiam tuam sollicitandam duximus et monendam, et per Apostolica tibi scripta firmiter præcipiendo injungimus mandantes, quatenus famæ tuæ provideas ac saluti; ad fidelitatem ipsius regis, occasione ac excusatione cessantibus redeas, ut teneris; servesque inviolabiliter sibi præstitum juramentum, juramento contrario non obstante, si quod forsitan præstitisti, cum illicitum fuerit, et non servandum : salubres monitiones nostras taliter auditurus, quod reconciliatus terreno, cœlesti quoque reconciliari Domino merearis, etc. Dat. Reate VI id. Januar. an. x».

45. Susceperat etiam adversus Francorum regem Honorius causam Burdegalensis archiepiscopi, quem Ludovicus in suas terras ingressu interdixerat, tum etiam nonnullis possessionibus exuerat[1]; quare Pontifex querelarum plenis litteris pristinis bonis restitui læsoque fieri satis jusserat; tum rogavit ne ipsum aditu in suas terras prohiberet, cum moris esset, ut viris Ecclesiasticis, ardente inter Anglos et Francos bello, liber in ipsius regnum accessus pateret : «Temporibus inclytæ recordationis progenitorum tuorum in regno Franciæ observatum quasi pro lege fuit ab antiquo, quod licet inter ipsos ex parte una et reges ac principes convicinos ex altera dissensionibus atque guerris instigante humani generis inimico subortis, sese graviter ad invicem infestarent, prælatis tamen et clericis terrarum ipsorum liberum esset ad regnum illud a Domino benedictum accedere, et in eo licite commorari, etc.»

46. Defendit præterea Fulchesium virum nobilem optime de Joanne rege meritum, ab ejusque filio Henrico oppressum, et archiepiscopum Cantuariensem S. R. E. cardinalem, atque alios qui regi a consiliis erant sollicitavit, ut illi restituendo incumberet : ac vertit regi gravissimo vitio illius viri nobilis uxorem detinere, ne ad virum regno exulantem se conferret, atque ob id justissimas minas incuti jussit[2] : «Nisi nobis acquieverit in hac parte, nos non tantummodo Apostolicum favorem sibi subtrahere, quod solum sibi esset præsertim hoc tempore gravis pœna, verum etiam contra ipsum procedere compellemur, cum idem nobilis inter cætera etiam bono matrimonii defraudetur, quod primo ab ipso Deo in paradiso extitit institutum, et magnum, teste Apostolo, continet sacramentum. Unde etsi dicto regi hactenus forte plus quam oportuerit deferentes, dissimulaverimus illud per apertam injuriam impediri, attamen

[1] Lib. x. Ep. CLXXVIII. — [2] Ep. CLXXVI. — [3] Ep. CLVII.

[1] Ep. CCCXXXVII. — [2] Ep. CCCXXVII.

dissimulare de cætero non valemus». Fuisse illum Honorii opera restitutum bonis ac patriæ scribit Parisius, sed brevi ab inimicis veneno extinctum, mortemque illi impendentem præsagiisse Pandulphum episcopum Norwicensem, cum ipsum præmonuisset vidisse in somnis ingentem lapidem e templi D. Albano martyri sacri fornice in ipsius caput magno impetu collapsum, ipsum obruisse allisisseque, proinde caveret, ut si qua in re martyrem læsisset, crimen quantocitius expiaret, Fulchesium vero, qui maxima damna ac injurias monasterio S. Albani intulerat, veniam quidem ab abbate flagitasse, illata vero damna nullatenus sarcivisse, atque adeo vindice numine, nullis munitum sacramentis eo genere mortis, quod diximus, brevi occubuisse.

47. *Divina ultio in Richardum episcopum, et comitis Saresberiensis pœnitentia.* — Adjicit idem auctor singulare in Richardo Dunelmensi episcopo divinæ vindictæ exemplum, qui cum viros religiosos gravissimo odio exagitaret atque insectaretur, repentina morte extinctus est, cælestesque iras antea ipsi, ni commissorum criminum pœniteret, a Joanne rege olim defuncto viro cuidam religioso se objiciente intentatas, his verbis refert: «Circa biennium ante mortem ejus rex quondam Anglorum Joannes apparuit in visione nocturna cuidam monacho de Sancto-Albano, apud Thinemuam tunc commoranti, qui familiaris fuerat regibus Anglorum, tam regi Richardo, quam huic Joanni». Et infra: «Astitit ei ex præfatus in vestibus regalibus, de panno videlicet, qui imperialis vulgariter appellatur, quem monachus recognoscens, ac memoriter recolens quod mortuus fuisset, sciscitabatur ab eo qualiter se haberet. Cui rex: Ita me habeo, quod nemo pejus: nam hæc mea, quæ vides indumenta, adeo ardentia sunt et ponderosa, ut nullus, qui in sæculo vivit, illa tangere sufficeret præ ardore, vel propter ponderositatem portare, quin protinus moreretur. Sed tamen per Dei clementiam spero et gratiam ineffabilem, et filii mei Henrici largam eleemosynarum distributionem, necnon servitii divini honorem, quem Domino devotus impendit, me quandoque misericordiam adepturum. Quæso igitur obnoxius fraternitatem tuam, ut dicas Richardo de Marisco, nunc Dunelmensi episcopo, quod nisi ante mortem suam vitam correxerit flagitiosam, et eam per pœnitentiam et satisfactionem condignam emendaverit, sedes ejus, quæ in inferno est, eum exspectat præparata».

48. Feliciori longe exitu, quam Fulchesium Richardumque vitam clausisse Saresberiensem comitem scribit idem auctor, quem singulare pœnitentiæ Christianæ exemplum in extremo mortis discrimine explicuisse, atque omnes spectantes sua pietate ad lacrymas coegisse narrat: «Invalescente demum ægritudine, cum certissima suæ necis indicia cognovisset, fecit episcopum civitatis ad se venire, ut ea quæ Christiani sunt, in confessione et viatico susciperet, et legitimum de rebus habitis conficeret testamentum. Intrante autem episcopo thalamum, in quo jacebat, comes nudus omnino præter femoralia contra eum corpus Domini ferentem, ex lecto prosiliens, asperrimumque laqueum circa collum connectens, cum jugi lacrymarum effusione se prostravit in pavimentum, summi regis se esse proditorem contestans; nec de loco moveri voluit, nisi facta confessione, et vivifici sacramenti percepta communione, ut se sui servum ostenderet Creatoris; et sic per dies aliquot in suprema perseverans pœnitentia, spiritum suo tradidit Redemptori. Contigit autem quod dum de castello ad novam Ecclesiam per unum milliare corpus ejus ad tumulandum portaretur, cerei qui cum cruce et thuribulo de more portabantur accensi, inter pluviarum effusiones et ventorum turbines lumen continuum in itinere ministrabant, ut aperte ostenderent comitem tam ardue pœnitentem ad lucis filios pertinere».

49. *Guillelmus archiepiscopus Eboracensis in SS. numerum refertur.* — Conjungimus piissimo pœnitenti sanctissimum præsulem, quem hoc anno Honorius papa in sanctorum numero collocavit, nimirum Guillelmum archiepiscopum Eboracensem, de quo Baronius, nosque ex eo suo loco memoravimus[1]; extat de ea re Apostolicum Diploma[2] ad Anglicanum clerum exaratum, in quo ubi institutam de illius vita ac miraculis quæstionem exposuit, adjicit: «Pluries per viros electos tam super vita quam super miraculis sancti prædicti inquisitionem fieri fecimus diligentem, cum etsi ad sanctitatis existentiam sufficiat perfectio charitatis, ad ostensionem tamen ipsius miraculorum exhibitio exigatur, eo quod et nonnulli justitiam suam faciunt coram hominibus, ut videantur ab eis, et nonnunquam diabolus se in lucis Angelum transfigurans, illudit hominibus fraudulenter. Unde cum inquisitores prædicti, receptis super his quampluribus testibus fide dignis et examinatis, sicut oportuit diligenter, nobis ipsius sancti sanctissimæ vitæ ordinem, et multa et magna miracula, quibus post decessum ejus ipsum Dominus magnifice illustravit, plene ac plane fideliter retulissent; nos provide attendentes, quod non erat tanta lucerna ponenda sub modio, sed super candelabrum statuenda, cum præter alia miracula, quæ longum esset per singula enarrari, sepulchrum ejus olei ubertate pinguescat, quo ægri quamplures inuncti a suis infirmitatibus sunt sanati; et quod non est prætereundum silentio, tres mortuos mirifice suscitarit, et quinque cæcos illuminans, uni ex eis, qui in duello devictus et undique damnificatus, cum ad sepulchrum ipsius sancti clamaret, instanter et peteret confidenter, ut ei oculos restitueret, quibus injuste ipsum sciebat orbatum, alios novos oculos reddiderit mirabili novitate; ipsum de communi fratrum nostrorum et aliorum prælatorum,

[1] Ann. 1140. num. 15, 16. — [2] Honor. l. x. Ep. CCXXXVII.

qui præsentes erant, consilio, adscripsimus, vel potius adscriptum denuntiamus sanctorum Catalogo confessorum, statuentes, ut in anniversario ejus annuatim festum solemniter celebretur. Dat. Later. XV kal. April. Pont. nostri anno x ».

50. *Pia S. Francisci mors.* — Hoc anno S. Franciscus, cujus virtutes admirationi orbi universo fuere, ex hac vita in cælum feliciter migravit; de quo hæc Parisius [1] : « Quarto non. Octob. die Dominico, B. Franciscus in civitate Assisii, de qua ortus est, apud S. Mariam de Portiuncula, ubi fratrum Minorum ipse Ordinem initiavit, expletis viginti annis, ex quo perfectissime adhæsit Christo, Apostolorum vitam et vestigia sequens, ad contemplationem cælestium avolavit : qui posteaquam promeruit gloriam Dei, et remunerationem bonorum operum pro mercede recipiens, in dicta civitate sepultus est ». Hæc ipse. Eodem anno sancti viri obitum recenset (ut alios omittamus [2]), S. Bonaventura in ejus Vita [3] hujuscemodi verbis : « Transiit autem venerabilis frater ex hujus mundi naufragio anno Dominicæ Incarnationis millesimo ducentesimo vicesimo sexto, quarto non. Octob. die sabbati in sero, sepultus in die Dominico ». Ex quibus corrigas eos, qui mortem sancti viri in aliud tempus rejiciunt. Ex pluribus vero quæ S. Bonaventura de ipso enarrat, hæc nobis pro instituto in medio ponere suffecerit, quibus extremum vitæ ipsius sanctissimæ finem describit : « Ad Sanctam-Mariam de Portiuncula se portari poposcit, quatenus ubi acceperat spiritum gratiæ, ibi redderet spiritum vitæ. Quo cum fuisset perductus, ut veritatis exemplo monstraret, quod nihil erat illi commune cum mundo, in illa infirmitate tam gravi, quæ omnem languorem conclusit, super nudam humum se totum nudatum in spiritus fervore prostravit, quatenus hora illa extrema, in qua poterat adhuc hostis irasci, nudus luctaretur cum nudo. Decubans sic in terra, saccina veste deposita, faciem solito more levavit in cælum et intendens illi gloriæ totus, manu sinistra dextri lateris vulnus, ne videretur, obtexit, et ait ad fratres : Ego quod meum est feci, quod vestrum est Christus edoceat. Illacrymantibus autem sociis sancti, qui miro fuerant compassionis telo percussi, unus ex eis, quem vir Dei guardianum suum esse dicebat, votum ipsius divina inspiratione cognoscens, festinus surrexit; et acceptam cum chordula et femoralibus tunicam pauperculo Christi obtulit, dicens : Hæc tibi tanquam pauperi commodo, et tu accipias illa obedientiæ sanctæ mandato. Gaudet ex hoc vir sanctus et jubilat præ lætitia cordis, quoniam fidem tenuisse dominæ paupertati usque in finem se vidit : palmasque levans ad cælum Christum suum magnificat, pro eo quod exoneratus ab omnibus liber vadit ad ipsum ». Et infra :

51. « Circumsedentibus vero omnibus fratribus, extendit super eos manus in modum crucis brachiis cancellatis, pro eo quod hoc signum semper amabat; et omnibus fratribus tam præsentibus, quam absentibus in crucifixi virtute ac nomine benedixit. Insuper et adjecit : Valete, filii omnes, in timore Domini, et permanete in eo semper, et quoniam futura tentatio et tribulatio appropinquat, felices qui perseverabunt in his quæ cœperunt. Ego vero ad Deum propero, cujus gratiæ vos omnes commendo. Suavi hujusmodi admonitione completa, jussit Deo vir charissimus Evangeliorum sibi codicem apportari, et Evangelium secundum Joannem, quod incipit ab eo loco : Ante diem festum Paschæ, sibi legi poposcit. Ipse vero prout potuit in hujus psalmi vocem erupit : Voce mea ad Dominum clamavi, voce mea ad Dominum deprecatus sum; et ad finem usque complevit : Me, inquit, exspectant justi, donec retribuas mihi. Tandem cunctis completis in eum mysteriis, anima illa sanctissima carne soluta et in abyssum divinæ charitatis absorpta, beatus vir obdormivit in Domino ». Hactenus S. Bonaventura cujus verba exscripsit Jordanus : post hæc vero de ipso agit inter sanctos relato (qua de re infra) ac multa egregia miracula subjicit, ex quibus nonnulla novatores [1], quæ more suo in ludibrium trahunt, Centuriis suis intexuere. Qui plura de S. Francisco, ejusque familia cupiat, Lucam Wadingum, ea latius prosecutum, consulat.

52. *S. Engelberti miracula.* — Dum sanctissimi illius confessoris miraculis fulgeret Italia, pluribus etiam Germania sacris Engelberti, pro libertate Ecclesiastica anno superiore cæsi, prodigiis, quæ Cæsarius percenset [2], illustrabatur. Illud vero inter cætera non silendum, ipsius viscera quatuordecim ab ejus cæde evolutis hebdomadibus e terra refossa, corruptionis expertia, ac nullo fœdo odore imbuta reperta fuisse, adeo ut e corpore recens occiso extracta viderentur; eaque sacra instructa pompa ante aram templi principem condita fuisse prosequitur fusius idem auctor; tum quam gravi supplicio affectus fuerit Fridericus comes Isemburgensis, qui sanctum archiepiscopum trucidarat, cæterique flagitii illius participes crudeles pœnas dederint, in eos enim plus etiam quam humanitas, ne dicam pietas Christiana ferat, sævitum est; meminere expetitæ de Friderico comite ultionis Godefridus [3] ac Stadensis [4] qui in rotam actum comitem Coloniæ maximum patrati sceleris dolorem præ se tulisse refert. Frederici vero fratres Theodoricum episcopum Monasteriensem atque Engelbertum electum Osnaburgensem a Pontifice, cui probare non poterant conspirationis in sanctum crimine se non polluisse, honoribus Ecclesiasticis deturbatos narrat Cæsarius.

[1] Par. Hist. Angl. an. 1226. — [2] Bern. Chron. Rom. Pont. Paul. Laug. Chr. Citiz. Trith. Chr. Hirsaug. Luc. Wading. cum aliis. — [3] Cap. 15. Raphael Volaterr. l. xii. Antrop. Mart. Pol. in Chr. et alii.

[1] Cent. xiii. col. 1173. — [2] Cæs. in ejus Vita apud Sur. tom. vi. die vii Nov. — [3] Godef. in Annal. — [4] Stad. in Chron.

53. *Waldemarus rex ab extorti juramenti religione liberatur.* — Cum in Germaniam defluxerit oratio, nonnulla ad Waldemarum regem Danorum spectantia afferenda videntur. Emissus ille e carcere fuerat a comite Henrico Zuverino, a quo magna auri vi se redimere coactus, atque ad iniquiores leges sacramento etiam interposito confirmatas, compulsus fuerat. Verum Honorius iniquissima Waldemarum jurisjurandi per vim et metum extorti religione liberavit [1], Werdensemque episcopum monitis comitem urgere jussit [2], ut regi sacramentum remitteret, atque imperia Apostolica detrectantem provocationis abjecta mora censuris Ecclesiasticis percelleret : tum Zuverinum comitem incusso gravissimarum pœnarum terrore acceptos a rege, cujus stipendiarius erat, obsides ac pecuniam reddere imperavit : « Olim credidimus, quod grandem et gravem maculam, quam in tua fama improvide posuisti, charissimum in Christo filium nostrum illustrem regem Daciæ dominum tuum rupto fidelitatis fœdere captivando, excitatus increpationibus Apostolicis recognosceres, et ipsum regem juxta exhortationes nostras libere dimittendo, eamdem maculam per citæ satisfactionis remedium aboleres : tu vero, cura famæ tuæ posthabita, et inculcatione precum ac præceptorum nostrorum penitus obaudita, ab ipso rege extorsisti per violentiam juramentum, quod filios suos obsides tibi daret, et quamdam tibi solveret pecuniæ quantitatem, (quadraginta quinque millia marcharum argenti ab eo extorsisse scribit Crantzius [3]), ipsum in his; et aliis intolerabiliter aggravando in grave præjudicium subsidii Terræ-Sanctæ, ad quod magnifice impendendum ante captionem suam solemnis promissionis vinculo se adstrinxit, necnon in gravem Apostolicæ Sedis injuriam et contemptum, cum regnum ejus esse dignoscitur ad specialis ditionis indicium censuale; et quam eidem regi adstringit ejus devotio specialis. Quoniam igitur tantum subsidii Terræ-Sanctæ dispendium, tantumque nostrum, et Ecclesiæ Romanæ contemptum, sub dissimulatione transire nec volumus, nec debemus, nobilitatem tuam monemus, rogamus, et sub obtestatione divini judicii obsecramus, per Apostolica tibi scripta districte præcipiendo mandamus, quatenus obsides, ut pecuniam, quam a rege recepisti prædicto, ei sine difficultate restituas. Datum Laterani V id. Junii, Pontificatus nostri anno decimo ».

54. *Dux Norwegiæ crucesignatus in clientelam Apostolicam adscitus.* — Consueverant hæc et alia studia Rom. Pontifices iis omnibus impendere, quos ob susceptum Hierosolymitanæ expeditionis votum in clientelam Apostolicam admiserant, quam propterea principes, ut ab hostibus tuti essent, plus enim sæpius in iis coercendis religio quam potentia valebat, expetebant. Inter quos Norwegiæ dux, qui hoc anno sacræ profectioni se accingebat, eo beneficio ornatus est, ut ostendunt litteræ ea de re ad Nidrosiensem archiep. datæ, in quibus hæc addit [1] : « Cum sicut ex litteris tuis accepimus, et utique acceptamus, dilectus filius nobilis vir.... dux Norwegiæ crucesignatus ad Terræ-Sanctæ subsidium cum numerosa crucesignatorum multitudine magnifice se accingat, offerens omnibus secum transfretare volentibus gratis navigium sine naulo, ut tuæ prædicationis tuba excitatus populus Christianus ad dictæ terræ subsidium fortius animetur, fraternitatem tuam monemus attente, per Apostolica tibi scripta mandantes, quatenus in provincia tua evangelizes, et evangelizari facias solemniter verbum crucis, commonefaciendo universos et singulos, ut in hoc necessitatis articulo succurrant Christo modis omnibus, quibus possunt. Dat. Later. II non. Novemb. Pontific. nostri anno decimo ». Accepti etiam in fidem ac tutelam Pontificis fuere Lubecenses et Colonienses, qui bello sacro se devovissent, virisque Ecclesiasticis ad eam expeditionem profecturis id collatum beneficium est, ut redditus Ecclesiarum, ac si præsentes essent, perciperent [2] : tum illos pro acceptis pecuniis obligare creditoribus aut locatoribus possent. Nil denique prætermisit Honorius ad sancta loca ab impiorum servitute vindicanda, populosque, ac Germanos maxime, ad triumphalia crucis signa alliciendos, quæ etiam superius a nobis allata, dum de Friderico ac Longobardis conciliandis ageremus, illustrant.

55. *Comes Tripolanus censura irretitus.* — Quo porro statu Syriacæ res fuerint, significat Jordanus [3] : exuto a Friderico Joanne rege Brennensi, sceptro Hierosolymitano Hugonem e Monte-Beliart administrandis Terræ-Sanctæ rebus præfectum fuisse : missum etiam Thomam, qui magnam existimationem nominis suo adventu collegit; ac tum a Germanis arcem munitissimam, cui Montisfortis nomen erat, expugnatam fuisse. Meminit etiam Richardus [4] nonnulla auxilia a Friderico submissa. Cæterum Terræ-Sanctæ damnum attulit Christianorum principum Orientalium dissensio, inter quos Tripolitanus comes ob immensa flagitia, bellumque in Antiochenos ac Templarios gestum anathemate defixus est. Quem cum Fridericus fidelium communioni restitui posceret, Honorius papa, quamvis imperatori annuere atque inter se Christianos conjungere percuperet, cum oratores comitis nonnulla, quæ ab æquitate penitus abhorrebant, postularent, legesque justissimas ab Apostolica Sede propositas admittere recusarent, Fridericum a fundendis in Tripolitani gratiam precibus absistere litteris monuit [5] :

56. « Super absolutione vero præfati comitis, (nimirum Tripolitani, de quo mentionem edide-

[1] Honor. l. x. Ep. cccxvi. — [2] Reg. post eamd. Ep. ibid Ep. xxxiii. — [3] Crantz. Dan. l. vii. c. 18.

[1] Lib xi. Ep. ccclxii. — [2] Ep. ccclxxix, ccclxxx, ccclxxxi, ccclxxxii. — [3] Jord. Ms. bibl. Vat. — [4] Rich. Ms. in Chron. — [5] Lib. x. Ep. clxviii.

rat), tua noverit celsitudo, quod ipsius comitis nuntii petierant quædam juri et Ecclesiæ Rom. consuetudini contraria manifeste. Unde licet preces tuas velimus semper, in quibus secundum Deum possumus, exaudire, nequivimus tamen ipsorum petitionem admittere nuntiorum, idque circumspectio tua ægre ferre non debet, cum non velis, ut credimus, quod juris scripti et approbatæ consuetudinis ordinem confundamus. Licet autem idem comes etiam ipsa exhibitione justitiæ, propter multa, quæ nunc narrari non expedit, reddiderit se indignum, tuarum tamen precum intuitu voluimus totum ipsum negotium bonis viris committere sub hac forma, ut videlicet idem comes præstaret in eorum manibus juramentum de stando mandatis Ecclesiæ super iis, pro quibus in eum excommunicationis sententia lata fuit, ac deinde præstaret de manifestis emendam, ac de parendo juri super dubiis exhiberet idoneam cautionem : quo facto, absolutionis beneficium impenderetur eidem, et consequenter de dubiis cognitio haberetur, et statueretur quod posceret ordo juris, et hæc omnia dictis nuntiis benigne obtulimus per venerabilem fratrem nostrum H. episcopum Ostiensem, ac dilectum filium nostrum G. tituli Sancti-Martini presbyterum, et Gregorium S. Theodori diaconum cardinales, a quibus eosdem nuntios audiri fecimus diligenter, cum non sit consuetudinis, quod Rom. Pontifex, nisi per interpositam personam, ad colloquium excommunicatos admittat : ipsi autem nuntii prædicta recipere renuerunt, asserentes se ad hoc non habere mandatum, nec nos, ut prædiximus, potuimus facere quod petebant, cum ubi agitur de justitia, gratiæ in alterius injuriam non sit locus, etc. Dat. Reate IX kalend. Februar. an. x ».

57. Cum igitur comes Apostolicæ Sedis decreto perdifficilem se præberet, Honorius anathematis sententia contumacem iterum perculit, ejusque terras interdicto subjecit, datis ad archiepiscopos Nicosiensem et Cæsariensem, atque ad abbatem montis Oliveti hujuscemodi litteris [1].

« Honorius, etc.

« Comes Tripolitanus, qui pro diversis et variis excessibus suis ad illum deberet intuitum erigere, quo respiciente, Petrus legitur in amaras lacrymas effluxisse, gravi demersus oblivionis somno, et totus per voraginem desperationis absorptus, nullam recipit, cum percussus non doleat, disciplinam. Idem enim, inter alios ejus divulgatos excessus, Antiochiam et castrum Antiochenum, quod fratribus Hospitalis Hierosolymitani custodiendum dimisit venerabilis frater noster Albanensis episcopus, tunc A. S. L. et domum quamdam, quam ipsi habent apud Tripolim, capiens violenter, rabie concitatus diabolica, unum ex ipsis excoriari, et alium ut dicitur, occidi fecit; præter id quod quibusdam eorum crudeliter et inhoneste tractatis, damna eis gravia et injurias irrogavit. Unde dictus episcopus his, aliisque de causis pluribus manifestis, in eum, fautores, complices, et participantes eidem, protulit excommunicationis sententiam, quæ auctoritate Apostolica extitit postmodum approbata. Sed ipse tanquam peccator, qui contemnit postquam in profundum labitur vitiorum, eamdem sententiam penitus vilipendens, de redeundo ad mandatum Ecclesiæ, cum ablata detineat, et de damnis et injuriis nullam satisfactionem impenderit, non videtur etiam cogitare. Ut autem de salute sua idem excitatus a nobis recogitet, qui per septennium despexit sententiam supradictam, discretioni vestræ etc. » Præcipit, ut ipsum diebus festis solemni ritu fidelium communione depellant, ac principatum sacris interdicant. « Datum Reate III kalend. Febr. anno x ». Hactenus Honorius, qui etiam magistro fratribusque Hierosolymitani Hospitalis permisit [1], ut sibi a comite per vim injuriamque ablata armis repetere possent.

58. Ejusdem præterea comitis Tripolitani meminit Honorius litteris suis ad nobiles Cypri regni viros, ac milites, et populum exaratis [2], ubi rege vita functo, reginam in Syriam nuper trajecisse, cumque Bo. comitis Tripolitani filio incestas nuptias contraxisse ait, seque a rege puero (cui Henrico nomen erat) suppliciter rogatum, ut eos ad imperia Ph. Ymbelm ab illo de eorumdem assensu in regni moderatorem electi præsto esse præciperet, id se facere regemque et ipsos in suam clientelam suscepisse : « Rex ipse nobis humiliter supplicavit, ut cum curam teneamur gerere pupillorum, personam ipsius qui pupillus existit, et regnum eidem bajulo committentes, vobis nostris litteris mandaremus, ut sicut hactenus fideliter, si donec idem rex ad ætatem pervenerit legitimam, bajulo intendatis eidem. Quare cum de exaltatione, et commodo vestro debeatis esse solliciti per vosipsos, et nos regis et regni vestri cupientes augmentum, parati sumus, quantum cum Deo possumus, eidem regi, quem sub nostra et Apostolicæ Sedis protectione recepimus, consilium et auxilium, cum necesse fuerit, impartiri. Universitatem vestram monemus et hortamur attente, per Apostolica vobis scripta mandantes, quatenus sic indefesse, sic fideliter intendatis et assistatis regi, donec idem ad ætatem legitimam veniat, bajulo supradicto, etc. Dat. Lat. XIV kal. Martii, Pont. nostri anno x ». Extat etiam Pontificium Diploma [3] Henrico regi datum, quo Honorius patrocinium Apostolicum ipsi pollicetur : quem insuper commendavit tum Friderico [4] imp. tum etiam Templariis [5], Hospitalariisque, religiosis equitibus, tum denique archiepiscopo Nicosiensi [6], ac reliquis illius regni præsulibus atque etiam Phil. moderandis regni gubernaculis admotum adhortatur [7],

[1] Ep. CLXIX.

[1] Ep. CXXIV. — [2] Ep. CCVIII. — [3] Ep. CCXXII. — [4] Ep. CCIX. — [5] Ep. CCVIII. — [6] Ep. CCXXIII. — [7] Ep. CCVII.

susceptum munus summa fide diligentiaque administret.

59. *Creatus patriarcha Constantinopolitanus; missi Minoritæ ad regiones infidelium.* — Postremo, ut Orientalibus rebus finem imponamus, quas in præficiendis earum regionum præcipuis Ecclesiis pastoribus curas impenderit Romanus Pontifex, perstringamus. Cum Antiochenam Ecclesiam patriarcha orbatam accepisset, canonicis Antiochenis præcepit [1], ut evolventis se ab acceptis litteris mensis spatio patriarcham designarent. Ne pariter Constantinopolitana sedes justo antistite careret, exeunte anno episcopum Bisuntinum ad illam traduxit, ut testantur litteræ ad ipsum exaratæ [2] : « Cum nuper nobili Ecclesia Constantinopolitana pastore vacante capitulum, et alii, ad quos electio pertinet, in substitutione patriarchæ futuri concordare nequivissent, aliis postulantibus venerabilem fratrem nostrum episcopum Belvacensem, aliis appellantibus contra eos, tandem utriusque partis procuratoribus in nostra præsentia constitutis, et nolentibus, vel non valentibus in unam consentire personam, postulationem non duximus admittendam. Sed nos sollicite cogitantes, qualiter tam celebri, tam insigni (Ecclesia) possemus de persona idonea providere, demum post tractatus multiplices, deliberato fratrum nostrorum consilio, te ad Constantinopolitanam Ecclesiam de Bisuntina providimus transferendum, non tam personæ in Ecclesia, quam Ecclesiæ in persona utiliter nos consulere arbitrantes, etc. Datum Laterani X kalend. Januar. anno XI ».

60. Submisit etiam in Meridionales regiones episcopos ac religiosos sacerdotes ad infidelium terras excolendas; Toletanique archiepiscopi zelum commendavit, qui nonnullos Minoritas ad inferendum Miramomelini terris Evangelium proficisci jusserat, atque ex ipsis unum sacris pontificalibus insignierat; injunxitque, cum e re Christiana fore putaret, aliquos viros pietate et doctrina conspicuos episcopos crearet, ut amplificandæ fidei operam navarent. Cumque Prædicatorum ac Minorum religiosi viri Sedi Apostolicæ significassent, temeranda sæpius ipsorum instituta esse inter infideles nationes, quo animarum saluti promovendæ incumberent, induendum scilicet alienum ab ipsorum religiosa disciplina cultum, alendam comam ac barbam, recipiendas pecunias, ut commodius ingredi carceres, quibus mancipati erant Christiani sacramenta administrare, atque inter Barbaros agere possent, ad justas eorum preces descendit [1]: « Cum ex causa David coram Abimelech legatur habitum commutasse, ac Dominum se junxisse in speciem peregrini discipulis euntibus in Emmaus, in fractione panis postmodum eis revelatum, qui etiam tam David pueros super eo, quod in necessitate comederant panes sanctos, quos eos contingere non licebat, quam Apostolos excusavit, dum ipsos Pharisæi arguerent, quod esurientes alienas non lotis fricantes spicas manibus comedebant, nos laudabile opus vestrum, piumque propositum attendentes, vestris supplicationibus inclinati, super prædictis vobiscum in illis regionibus, quamdiu præscripta vos arctat necessitas et invitat utilitas, misericorditer dispensamus : dum tamen fraus non interveniat sive dolus, vel sinceritatem vestram cupiditas non seducat. Dat. Lat. XVI kal. Apr. an. X. »

[1] Ep. CCCLVI. — [2] Ep. CDXXVIII.

[1] Ep. CCXLVI.

GREGORII IX ANNUS 1. — CHRISTI 1227.

1. *Honorius litteris exprobrat Friderici simultates cum rege socero.* — Occubuit anno redempti humani generis millesimo ducentesimo vicesimo septimo, Indictione XV, Honorius III summus Pontifex, relicto apud cunctos viros probos sui desiderio, ac magno Terræ-Sanctæ damno, cum florentissimam ad instaurandas in Syria Christianas res expeditionem summo studio urgeret, eoque sublato, pia illius consilia, quamvis Gregorius iis perducendis summa contentione incubuerit, Friderici perfidia penitus conciderint. Sed ne immaturum luctum præripiamus, prius ea præclara

gesta sunt afferenda, quibus extremum vitæ actum decoravit. Angebat illius animum non levis dolor, Joannem regem, quem ad collocandam imperatori in matrimonium filiam impulerat, ut Rom. imperio Sicilia regnoque Hierosolymitano conjunctis, sultani Babylonici potentia paribus Christiani principis viribus frangeretur, contra omnium spes atque exspectationem regni Hierosolymitani administratione, qua ad vitam potiri debuerat, a genero improbe fuisse exutum. Quare Fridericum gravissimis litteris hortatus est[1], socerum in priorem gratiam admitteret, regnique Hierosolymitani gubernaculis admoveret; a nemine præclarius rem Christianam geri posse : cui tutius fideret non occurrere : exploratam illius peritiam; atque ex illius depressione susceptam maculam detersurum.

2. « Friderico illustri Romanorum imperatori semper Augusto et regi Siciliæ.

« Non dubitat, sicut credimus, tua serenitas, quin te sincero diligamus affectu, et quin ad incrementum tui honoris ac nominis adspiremus : unde cum ea tuæ celsitudini suademus, quæ ad honorem tuum novimus pertinere, debes suasiones nostras gratanter accipere, ac eis acquiescere reverenter. Sane charissimo in Christo filio nostro Joanne illustri rege Hierosolymitano tuæ sublimitati affinitate conjuncto, communis fuit omnium vox et opinio, quod quasi in immensum successisset eidem, et quod Deus ipsam sublimitatem ejus per affinitatem tanti principis magnifice sublimasset. Nec mirum si hoc homines crediderunt, considerantes hinc excellentiæ tuæ potentiam, cui esse facile cognoscebant non solum in sua sublimitate conservare sublimes, sed etiam humiles novis honoribus sublimare; illinc vero strenuitatem et industriam dicti regis, non solum dignam, ut ei suum conservares honorem, sed ut illum etiam ampliares. Et ecce res videtur in contrarium versa esse, cum rex ipse inde, nisi alio modo provideris, contra spem nostram et suam, ac aliorum, graviter sit depressus, unde sperabatur magnifice sublimandus. Omnes qui hæc audiunt, vehementer admirantur, et dicunt : Quæ hæc est imperialis industriæ providentia, alienasse a se tantæ prudentiæ, tantæ strenuitatis, tantæ industriæ, tanti consilii virum, et tanto sibi vinculo copulatum, de quo poterat, tanquam de semetipso confidere cujus honorem et statum deberet proprium reputare? Cui fiducialius poterit regnum Hierosolymitanum committere? Quis fidelibus ibi existentibus gratiosior? Quis terribilior infidelibus? Quis utilior toti negotio Terræ-Sanctæ? Ecce si nulla sibi esset affinitate conjunctus, deberet tamen propter strenuitatem et industriam ejus, et propter eam, quam habet gratiam hominum, notitiamque locorum, sibi regnum committere supradictum. Sed etsi simplicem militem in socerum assumpsisset, deberet eum decorare regia dignitate. An pulchrius sibi est militis generum esse, quam regis? an pulchrius erit filiis, quos ex filia dicti regis suscipiet, avum militem habere quam regem? Hæc et similia parvi loquuntur et magni, admirantes super hujusmodi facto, et illud, ut loquamur verius, detestantes.

3. « Nobis quoque ac fratribus nostris insultatur a multis, eo quod hujus affinitatis mediatores extitimus, ipsaque regis depressio nobis quodammodo imputatur. Denique per factum inter te et ipsum regem dissidium multorum devotio circa Terræ-Sanctæ subsidium, ut dicitur, refrigescit, quam facies recalescere, si ad ipsum regem tuum, ut decet, vultum et animum curaveris serenare. Desiderantes ergo hanc, quasi quamdam nebulam, a tui serenitate nominis removere, ac simul pro ipsius Terræ-Sanctæ subsidio, cui tua et ejusdem regis reconciliatio est plurimum necessaria, satagentes; serenitatem tuam monemus, rogamus, et obsecramus in Domino Jesu Christo, postulantes pro munere speciali, quatenus tecum ipse recogitans, quam absurdum sit, tantum et talem virum occasione affinitatis tuæ magnificentiæ deprimi, cum solam familiaritatem tuæ sublimitatis adeptos, per eam deceat exaltari, ac sæpedictæ Terræ-Sanctæ utilitatem attendens, dictum regem in imperialis gratiæ plenitudinem reassumas, eumque tibi sic efficaciter reconcilies, quod tui serenitatem animi erga eum, ipsa exhibitione operis manifestes : cum si diligenter attendas illud, quo tibi junctus est, vinculum, facile possis advertere neminem esse, persona filii tui duntaxat excepta, qui te sincerius ipso rege diligere debeat, vel de quo tua sublimitas fiduciam possit gerere certiorem. Ut autem intelligas plenius, quam intime reconciliationem hujusmodi affectemus, ecce propter hoc specialius mittimus ad te dilectum filium abbatem S. Martini Viterbien. Cisterciensis Ordinis, latorem præsentium, virum utique prudentem, religiosum et fidum, serenitatem tuam deposcentes attente, quatenus ipsum, imo verius non in ipso, cures in iis, quæ ad hoc negotium pertinent, et audire clementer, et efficaciter exaudire. Datum Later. VI kal. Febr. Pontif. nostri an. undecimo ».

4. *Joannes rex ab Honorio ditionis Pontificiæ parti præficitur.* — Fundebat Honorius cassas apud infidum principem voces, qui nulla Christianæ rei cura movebatur; sed omnia ad sua commoda referebat. Cumque duriorem illius animum emollire non posset, ne Joannem regem, qui ab ipso excitus in Italiam venerat, perlustrarat Hispanias, Angliam peragrarat, percurrerat Gallias, Germaniam obierat, ut Occidentales principes ad promovenda Honorii consilia incitaret, ac nulla laborum præmia quam regni jacturam retulerat, destitueret, Pontificii principatus partem administrandam ei contulit, ut regium in calamitate decus sustentaret : qua de re ad commissos illius curæ populos has litteras exaravit.

5. « Charissimi in Christo filii nostri Joannis

[1] Honor. l. XI. Ep. CDXCVI.

Hierosolymitani regis illustris strenuitatem, industriamque pensantes, simulque firmam spem, fiduciamque tenentes, quod per ejusdem regis prudentiam, inter vos poterunt sedari discordiæ, custodiri stratæ, servari justitia, et alia, quæ ad vestram utilitatem et tranquillitatem pertinent utiliter provideri; totum patrimonium, quod habet Romana Ecclesia a Radicofano usque Romam, excepta marchia Anconitana, ducatu Spoleti, Reate, ac Sabinia, curæ, regimini, et custodiæ ipsius regis duximus committendum, tenendum, custodiendum, et servandum, quamdiu de nostra, et Ecclesiæ Rom. fuerit voluntate, nominatim Radicofanum, Precenam, Aquapendentem, Montemflasconem, Martam, Valentan. Insulam, Martan. cum aliis locis, quæ ab olim consueverunt jurisdictioni castellani Montisflasconis subesse; Verall. Petronian. salvis proventibus dilecto filio nostro R. Sanctæ Mariæ in Cosmedin diacono card. concessis, Orde, Montaltum, Centumcellas, Cornetum, Perusium, Urbemvet. Tudertum, Balneoregium, Viterbium, Narniam, Sanctum-Geminum, Struncon salvis proventibus dilecto filio nobili viro Petro Capucio consanguineo et ostiario nostro concessis: Tuscan. Ortam, Ameliam, Nepe, civitatem Castellanam, Gallesium, salvis proventibus concessis dilecto filio nostro Ægidio SS. Cosmæ et Damiani diacono card. Stutrium, et alia, quæ ipsa Ecclesia Rom. habet, vel tenet infra terminos prænotatos, cum pertinentiis suis, et juribus universis. Ideoque universitatem vestram monemus et exhortamur attentius, ac per Apostolica vobis scripta sub obtentu gratiæ nostræ, et debito fidelitatis, quo nobis tenemini, firmiter præcipiendo mandamus, quatenus ipsum regem recipientes hilariter, et dignam ei honorificentiam exhibentes, eidem tanquam vicario et procuratori nostro, et Ecclesiæ Rom. humiliter et efficaciter intendentes, sibi de juribus curiæ quamdiu Ecclesiæ Rom. placuerit, quod hujusmodi curam gerat, integre respondendo, etc. Dat. Later. VI kal. Febr. an. XI ».

6. *Longobardis Friderico conciliatis expeditionem sacram urget Honorius.* — Quamvis ea regis Joannis calamitas res Hierosolymitanas admodum labefactaret, promovendæ indictæ sacræ expeditioni institit Honor. ac Longobardis ineunte anno pacis cum Friderico ineundæ leges dixit, quas anno superiore attulimus. Cumque ii fœderatarum civitatum litteras de servandis, quæ sibi injuncta fuerant, mittere distulissent, acriter ipsos perstrinxit, utque officio diligentissime facerent satis, admonuit [1]: « Nobis et ipsi imperatori, omni occasione et excusatione cessantibus, ita celeriter transmittatis, quod non possit ad ipsius imperatoris venire notitiam, vel vos ipsarum litterarum missionem distulisse tamdiu, vel nos vobis super hoc iterato scripsisse: ac interim nihilominus, cum ea sollicitudine, quam angustia temporis exigit, ea quæ pro ipsius Terræ-Sanctæ succursu facere tenemini præparetis, ne ipsi imperatori differendi ejusdem Terræ-Sanctæ succursum, occasionem videamini dare, ac per hoc contra vos Deum, et homines provocetis: scientes, quod si vos in tanto facto Dei, et vestri contemptores, illusoresque senserimus, nil aliud videmus restare, nisi ut cælum et terram contra vestram insolentiam invocemus ».

7. Ne vero ob Longobardicos rumores in adornanda Syriaca profectione Germani teperent, Hermannum Theutonici equestris Ordinis magistrum misit, litterisque significavit sopitos esse Longobardiæ tumultus, atque adeo omnes, qui voto Hierosolymitano se adstrinxerant, itineri se accingere imperavit [1]. Quo argumento ad Andream Ungariæ regem, ac lantgravium Thuringiæ scripsit [2]; quos eodem litterarum exemplo ad conscendendas mense Augusto naves expeditos, atque in procinctu esse monuit: « Te, qui ab olim suscepto crucis signaculo illi militare vovisti, qui pro te in crucis patibulo militavit, rogamus, monemus, et hortamur attente, ac per aspersionem sanguinis Jesu Christi nihilominus exhortantes, quatenus taliter præparare te studeas, quod in instanti Augusto, quo generale passagium est indictum, valeas, Deo duce, feliciter transfretare, recepturus ex hoc gratiam in præsenti, et gloriam in futuro ». Paruit Honorio lantgravius, de quo, ut vitam in apparatus bellici laboribus pie profuderit, plura dicenda erunt; jam reliqua ad Honorium spectantia prosequamur.

8. *Litteræ Honorii gratulatoriæ ad reges Russiæ et increpatoriæ ad Lusitanum.* — Efflorescebat adeo in Septentrionalibus regionibus Christiana religio, ut Russiæ reges ad Mutinensem episcopum A. S. L. oratores miserint, quo ipsum ad afferendam regionibus suis Evangelii lucem pellicerent; paratos se ad Christi castra transvolare, atque hactenus erroribus involutos ob præconum Evangelicorum inopiam jacuisse. Quo felici nuntio accepto, Pontifex Russiæ regibus sacrum consilium gratulatus sollicitavit [3], ut si in eo perstarent constantes, legatum ab Apostolica Sede poscerent; ipsam eorum precibus non defuturam.

« Universis regibus Russiæ.

« Gaudemus in Domino, quod sicut audivimus nuntii vestri ad venerabilem fratrem nostrum Mutinensem episcopum A. S. L. a latere nostro transmissi, eum humiliter rogaverunt, ut partes vestras personaliter visitaret, quia cupientes sana doctrina salubriter instrui, parati estis omnes errores penitus abnegare, quos propter defectum prædicatorum, sicut dicitur, incurristis; et pro quibus iratus contra vos Dominus permisit vos hactenus multipliciter tribulari, tribulandos acrius, nisi de invio erroris ad viam properaveritis veritatis, cum quanto diutius duraveritis in errore, tanto timere possitis angustias duriores; quia etsi non

[1] Ep. LXXX.

[1] Ep. CDLXII. — [2] Reg. post eamd. Ep. — [3] Ep. CDLXXXIII.

irascitur per singulos dies Dominus, in eos tamen, qui converti contemnunt, suæ tandem vibrat gladium ultionis.

9. « Per vos itaque certificari volentes, an velitis habere ab Ecclesia Rom. legatum, ut ejus salutaribus monitis informati, Catholicæ fidei sine qua nemo salvatur, amplectamini veritatem, universitatem vestram rogamus, monemus et hortamur attente, quatenus super hoc voluntatem vestram nobis per litteras et fideles nuntios intimetis. Interim autem pacem cum Christianis de Livonia, et Estonia firmam habentes, non impediatis profectum fidei Christianæ, ne divinam, et Apostolicæ Sedis incurratis offensam, quæ facile de vobis potest, quando vult, sumere ultionem ; sed potius, Domino largiente, per veram obedientiam, et gratæ devotionis obsequia, utriusque mereamini gratiam et favorem. Dat. Later. XVI kal. Febr. Pont. nostri anno XI ».

10. Ut paternum sinum iis regibus amantissime Ecclesiæ aggregari flagitantibus explicuit, ita recedentem ab officio Lusitaniæ regem corripuit. Invadebat is princeps Ecclesiæ Portugalensis jura, quem ut a cœptis revocaret, episcopo decano et cantori Zamorensibus provinciam imposuit, ut hæc monita regi insinuarent [1], quæ ipsi aliis litteris præscripsit [2] : « Charissimus in Christo filius noster illustris rex Portugaliæ scire debet, quod quanto Rex regum, et Dominus dominantium Deus majora sibi contulisse dignoscitur, tanto majorem ab eo devotionem exposcit, et tanto contra eum, quando ipsum offendit, amplius indignatur. Hoc autem dignum et justum esse rex ipse fatebitur, si æqua lance librare voluerit veritatem, et in semetipsum curaverit reflectere oculos suæ mentis. Si enim ab aliquo per ipsum amplis honoribus sublimato se contemni, atque offendi conspiceret, non indignaretur eo vehementius contra eum, quo ei ampliora beneficia contulisset ? O quanta contra eum indignatione fervesceret ! O quomodo totus esset in imagine pœnæ, quam anxie, quam ardenter de vindicanda ea injuria cogitaret ? Quare ergo non veretur illum offendere Dominum, a quo sublimatus est regia dignitate, a quo habet non solum omnia bona sua, sed etiam semetipsum ? Quare non metuit illius contra se provocare potentiam, qui habet in suis manibus, non solum regnum, sed etiam statum suum, qui potest et animam suam, et corpus mittere in gehennam ? Profecto si eum digne metueret, non offenderet Ecclesias et Ecclesiasticos viros, sed ejus intuitu ab eorum offensa semetipsum et suos cautius cohiberet ». Et infra :

[1] Ep. CDXCII. — [2] Reg. post eamd. Ep.

11. « Ad hæc cum disponendi de rebus Ecclesiasticis laicis nulla sit attributa potestas, ipse de Ecclesiis ad dispositionem ipsius episcopi pertinentibus pro sua voluntate disponit ; et cum prædecessorum suorum temporibus archipresbyteri ad vacantes Ecclesias accedere consueverint, et facto inventario, illas, donec de rectoribus esset provisum, eisdem viris Ecclesiasticis commendare, rex ipse id fieri non permittit ; sed statim illis vacantibus, irrequisito ipso episcopo ejusque vicariis, per nuntios suos res occupat earumdem, et eas facit per laicos custodiri, et jus patronatus in aliquibus earum sibi contra justitiam vindicare contendens, ad eas, cum vacant, personas inutiles, interdum extraneas et ignotas, interdum de sua familia ipsi episc. repræsentat, quæ nec volunt in eisdem residentiam facere, nec ad presbyteratus curant ordinem promoveri, etc. » Recenset alia graviora regis facinora, quibus Ecclesiasticam libertatem labefactabat, atque episcopo partes demandat, ut regem censuris, si emendare commissa detrectarit, devinciat. « Dat. Lat. XV kal. Febr. »

12. *Honorii III mors.* — Inter hæc dum reipublicæ Christianæ gerendæ, contra impios fidei defendendæ, gloriæ Christi Ecclesiæque late amplificandæ vigilantissimus Pontifex incumberet, majora cogitantem ingentibus fidelium lacrymis, ab universo orbe Christiano complorata mors illum abstulit ; ipsam enim hoc anno contigisse, non modo qui ejus ævi historiam litteris tradidere, ut Conradus abbas Urspergensis [1], Albertus Stadensis [2], Matthæus Parisius [3], cæterique [4] affirmarunt, verum Gregorius quoque Honorii successor testatur, diemque illius, nimirum XV kal. April. notat, ut ejus docet Epistola ad Galliarum episcopos Annalibus nostris paulo post ex parte inserenda, idemque Richardus affirmat [5] ; quibus nullo labore refelluntur recentiores illi, qui Honorii obitum in superiorem annum rejecerunt. Cum ergo Honorius creatus fuerit Pontifex XV kalend. Aug. uti suo loco ostendimus, diem vero extremum clauserit XV kalend. Apr. ipsum Petri cathedram annos decem, ac menses octo tenuisse dicere necesse est. Ex quibus corrigendus error, qui in Epitomen, quæ apud nos est Gestorum Honorii irrepsit [6], ipsum supra annos decem menses octo, et viginti duos dies sedisse. De eodem Pontifice subdunt Acta : « Hic Ecclesiam S. Laurentii extra muros, et Basilicam, quæ dicitur Sancta Sanctorum, renovavit, Decretales compilavit (1) ». Eas S. Antonius [7] bre-

[1] Ursp. in Chron. — [2] Stad. in Chron. — [3] Par. Hist. Angl. — [4] Godef. in Annal. monach. Patav. in Chr. aliique. — [5] Rich. de S. Germ. in Chron. hoc ann. — [6] Extat in bibl. Vallicellana et Vat. — [7] Antonin. part. III hist. tit. XVIII. c. 9. § 6.

(1) In Actis Honorii III legimus Pontificem hunc *Decretales compilasse*, quæ verba annalista explicat de publicatis ab illo constitutionibus, quarum partem maximam in collectione Decretalium suorum Gregoris IX complexus fuit. Sed anonymi scriptoris alia est mens, cum Honorii Constitutiones reipsa in unum corpus collectæ prodierint. Hanc Honorii collectionem Innocentius Cironius Tolosanus publicavit

viter recensel, quæ plures juris canonici libros exornant. De hoc etiam Pontifice, præter ea quæ supra in medium altuli indicem Romanorum Pontificum ab ipso collectum asserit card. Baronius[1], quem in pervetusto Vaticano Codice ego similiter inspexi. De monasterio S. Pauli jam ante constructo ab Honorio papa, postea vero, cum dirutum fuisset, a Ludovico Camerario instauratum, traditur in Commentariis[2] Pii Secundi. Postremo Honorium in Basilica S. Mariæ Majoris fuisse tumulo conditum docent Acta, quæ paulo ante memoravi.

13. *Gregorii IX successoris primordia et solemnis consecratio.*— Vita itaque functo Honorio III, Gregorius ejus nominis Nonus cardinalium omnium voluntate, quamvis invitus, sufficitur; cujus electionem expedituri, illa primum percensenda existimamus, quæ de ejus primordiis gestisque ante pontificatum in Vitæ Actis enarrantur. Extant hæc ad calcem perantiqui codicis Vaticani, qui Liber Censuum inscribitur; cujus auctoris verba, prout occasio seriesque temporum dabit, Annalibus inseremus; ille vero ita historicæ suæ narrationis exordium duxit : « Hic natione Campanus de Anagnia, nobiliori ejusdem provinciæ civitate, patre de comitibus Signiæ felicis memoriæ dominum Innocentium papam III consanguinitatis tertio gradu attingens, matre vero de potentioribus Anagninis exortus, forma decorus et pervenustus adspectu, perspicacis ingenii, et fidelis memoriæ prærogativa dotatus, liberalium (artium) atque utriusque juris peritia eminenter instructus, fluvius eloquentiæ Tullianæ, sacræ paginæ diligens observator et doctor, zelator fidei, disciplina virtutis, rectitudo justitiæ, solatium miserorum, religionis plantator et cultor, castitatis amator, et totius sanctitatis exemplar; de capellania domini Innocentii papæ III in honorando collegio, in cardinalem S. Eustachii modica interjectione promotus, non multo post in Ostiensem episcopum ordinatus ». Et sane ipsum ex episcopo Ostiensi creatum Pontificem in comperto est apud omnes tum veteres tum recentiores auctores. « Cujus officii tempore pœnitentium fratrum, et inclusarum dominarum novos institutos Ordines ad summum usque provexit ». Extant in Gregorii Regestis nonnullæ Apostolicæ litteræ ad fratres, quos de pœnitentia appellat, pertinentes, quarum nos suis locis mentionem faciemus.

14. « Minorum etiam Ordinem intra initia sub limite incerto vagantem novæ regulæ traditione direxit, et informavit informem, B. Franciscum eis ministrum præficiens, et rectorem, quorum debilia initia eodem regente ad ea incrementa venerunt, ut per singulos orbis terrarum terminos eorum venerando consortio vix viculus reperiatur immunis. Præter illa mira quidem æstimatione notanda, quæ fratrum necessitatibus pia liberalitate concessit, donavit eisdem in urbe monasterium unum, scilicet monasterium S. Cosmæ, in Lombardia..... in Tuscia..... expensis innumeris etiam sui ministerii subventione construxit, providendo postmodum necessitatibus singulorum ». In protectorem etiam Ordinis adscitus est, qua de re Wadingus plura[1]: « Eas etiam quæ suæ prædicationis studio divinitus inspiratæ parentibus dimissis et patria, nec lacrymis emollitæ natorum, mundi superbiam, et divitias temporales commutaverant in paupertatem extremam, et in asperæ lanæ mordentes aculeos vestes pretiose contextas, post summi Pontificis solium colligebat ut filias, venerabatur ut matres, ipsarum indigentiam uberioribus auxiliis prosecutus. Apud Anagniam vero, ad gloriosæ Virginis gloriam, in paterno prædio Florensis Ordinis dictum de Gloria nobile monasterium statuit, stipe magnifica decoratum, et pingui possessione dotatum, ibidem aliud constituens in B. Martini confessoris honorem. In Velitrensi diœcesi venerandum monasterium de Myrteto : in porta civitatis Anagniæ ad usum pauperum hospitale multarum possessionum largitione dotatum erexit. Graves Romanorum discordias, per quas multorum excidia timebantur, ad insperatæ pacis concordiam futurus pius pater sollicitudine reducebat, civitatem Ostiam turribus munivit et muris, sumptibus et laboribus magnis, de manibus occupantium potenter ereptam ». Insuper dum ipse de beneficiario quodam fundo Manfredorum familiæ ab ipso postea tributo agit, legationis se in Longobardia munus obiisse affirmat[2]. Eum porro antequam summus Pontifex salutaretur, Ugonem fuisse nuncupatum Albertus Stadensis[3], et Godefridus[4] monachus affirmant : at Conradus Urspergensis[5], Richardus notarius[6], et plerique alii Ugolinum appellant. Pergit Vitæ scriptor de ipso dicere :

15. « Qui tandem defuncto piæ memoriæ Honorio III, sexta feria, hebdomada vero majoris Quadragesimæ quinta, de communi et impræmeditata fratrum concordia, non minus electione canonica, quam divina inspiratione, lacrymabili, et clamosa

[1] Baron. an. 121. num. 1. — [2] Comment. Pii II pap. l. XI.

[1] Wading. an. 1217. num. 6. — [2] Greg. l. I. Ep. CLVII. — [3] Stad. in Chron. — [4] Godef. in Annal. — [5] Ursperg. in Chron. — [6] Rich. de S. Germ. in Chron.

anno 1645 fol. Illam vero Gregorius IX, postquam Decretalium libros V vulgavit, una cum cæteris aliis abrogandam censuit, ratus tot Decretalium collectiones juris canonici studio minus profuturas. Vide, quæ conferemus in nota ad annum 1234. 26. MANSI.

Vide etiam quæ disseruimus de Honorii III et Gregorii IX Decretalium collectionibus in nostra Commentatione de Romanorum Pontificum Epistolarum Decretalium antiquis collectionibus et de Gregorii IX P. M. decretalium Codice, in opere nostro, cui titulus : *Disquisitiones criticæ in præcipuas canonum et Decretalium collectiones, seu Sylloges Gallandianæ dissertationum de vetustis canonum collectionibus continuatio.* Romæ, in Collegio Urbano, 1836, in-4°, pag. 29-55. THEINER.

contradictione recusans inter votivas eligentium manus, pia vestium laceratione grassatus, in domo B. Gregorio Gregorius ejus imitator assumitur apud Septem Solia. Locus ille Septem Solia appellatus, uti Baronius[1] docet, erat ex adverso templi S. Gregorii inter montem Palatinum, et clivum Scauri longo, ac multiplici columnarum ordine exornatus, septem desuper impositis soliis, quibus celsæ turris species exhibebatur. In cujus vertice eminebat Ecclesia, quemadmodum in mole Adriana S. Angeli templum olim situm erat, eademque nuncupata S. Luciæ ad Septem-Solia inter Urbis diaconias numerabatur : « Summi Pontificii (Pontificis), solium fratrum instantia devictus ascendens, demum vero Romanis exultantibus populis ac clero jubilante præ gaudio, irruentibus etiam catervatim utriusque sexus hominibus, Pontificali decoratus infula, in Lateranensi palatio magnifice cathedratur. Tum lugubres vestes mutavit Ecclesia, et urbis semidiruta mœnia pristinum receperunt fulgorem ». Iis de Gregorii electione consensu omnium, nec sine interno auræ cælestis afflatu perfecta, ipso summa vi resistente, respondent illa, quæ Pontifex idem in commemoratis litteris infra adducendis enarrat. Cæterum S. Franciscum, dum in humanis ageret, ipsi sacræ Minorum familiæ dilatandæ studiosissimo prædixisse, ad summam Pontificatus dignitatem evocatum iri, S. Antoninus[2] aliique tradunt.

16. « Sequenti autem Dominica die sanctissimi Benedicti, pater benedictus prælatorum comitatus obsequiis , assistente innumerabili multitudine Romanorum in principis Apostolorum Basilica venerandus princeps magnifico susceptus tripudio, ex Apostolicæ Sedis more, suscepit pallium plenæ potestatis insigne ; itaque missarum peractis solemnibus summus Pontifex gemmis circumtectus et auro, ad palatium Lateranense processit. Die vero Resurrectionis Dominicæ subsequentis missarum mysteriis in Virginis gloriosæ Basilica solemniter celebratis revertitur, cum tripudio coronatus. Feria quidem secunda in albis in prædicta Petri Basilica, divinis missarum officiis reverenter expletis duplici diademate coronatus, sub fulgoris specie in Cheribini transfiguratus adspectum, inter purpuratam venerabilium cardinalium, clericorum et prælatorum comitivam innumeram, insignibus papalibus præcedentibus, equo in phaleris pretiosis evectus, per almæ urbis miranda mœnia, pater urbis et orbis deducitur admirandus. Hinc cantica concrepant, inde præconia populi jubilantis exurgunt, et per vicos singulos clamosum resonat : *Kyrie eleïson.* Aureis argenteisque platea distinguitur tapetis, pictis in Ægypto constrata, et tinctis Indiæ coloribus ordinate composita, diversorum aromatum suavitate fragrabat. Tubarum clangore turba concutitur, se certatim mutuis clamoribus exhortando judices et tabelliones cappis fulgebant sericis, aureis vestibus legione procerum decorata. Græcorum atque Hebræorum caterva non modica, Christi vicario suis linguis et ritibus (idiomatibus) laudis munia persolvebant, et puerilis linguæ garrulitas procaci festivitate cantabat ; sicque incredibili multitudine populi cum palmis et floribus præcedente, senatore ac præfecto urbis almificæ non equis evectis, sed pedibus Pontificalis equi lora trahentibus, sub arcuatis platearum ordinibus micantium siderum imitantibus speciem , sanctissimus Pontifex perducitur ad patriarchium Lateranense ». Solemnis hæc pompa, qua Romani novum Pontificem a Basilica principis Apostolorum Lateranum sunt prosecuti, celebratæ præteritis temporibus in pari casu magnificentiæ a cardinale Baronio descriptæ simillima extitit, ut perspicere facile potest, qui ejus Annales evolverit.

17. *Significat præsulibus de sua electione ; et Friderico nectenti moras minatur.* — Cæterum Gregorius, ubi primum Pontificatum auspicatus est, Christiani orbis præsules, uti mos erat, de sua electione certiores fecit, et eorum se precibus enixe commendavit ; cunctosque monuit atque hortatus est, munus pastorale summa vigilantia obirent.

« Gregorius, etc.

« Sane bonæ memoriæ Honorio papa prædecessore nostro XV kal. Aprilis soluto debito carnis de præsenti sæculo nequam erepto, et in crastinum juxta morem celebratis exequiis, et ipsius corpore ad tumulum deportato, una cum fratribus nostris ad eligendum convenimus successorem ; et missa, ut moris est, in honorem sancti Spiritus devote ac solemniter celebrata, post aliquantulum tractatum de substitutione Pontificis omnes pariter ad imbecillitatem nostram, quasi divinitus inspirati, oculos direxerunt, et nobis renitentibus et invitis, cum multa instantia, et etiam violentia conati sunt humeris nostris imponere onus istud, cujus gravitatem pertimescendo non modicum non posse portare, licet suscipere fuerimus plurimum reluctati ; metuentes tamen ne videremur inspirationi divinæ resistere, tandem submisimus humeros ad portandum, sperantes in eo, qui jugum suum suave misericordia sua facit, et onus leve præ dulci charitate, quod ipse, qui vota fratrum adspirando prævenit, adjuvando etiam prosequetur. Fiduciam enim talem habemus per Christum ad Deum, non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis, sed nostra sufficientia est ex Deo, qui nos suos voluit esse ministros. Sollicitudine igitur Ecclesiasticæ provisionis suscepta, et de vobis plena concepta fiducia, quos nobis providentia Conditoris ad tanti oneris gravitatem facilius perferendam, ad participium nostræ sollicitudinis evocavit, universitatem vestram rogandam duximus et monendam, exhortantes in Domino, quatenus insufficientiam nostram apud Deum , qui dat omnibus affluenter

[1] Baron. tom. XI. an. 1084. num. 5. — [2] Anton. III par tit. XIX. c. 3.

et non improperat, orationibus adjuvetis, etc. » Hortatur ipsos, ut gerendis Ecclesiis ac saluti animarum procurandæ strenuam operam navent; tum præcipit, ut intentata censurarum religione, omnes crucesignatos ad capessendum iter Hierosolymitanum perpellant. « Dat. Later. X kalend. April. Pontif. nostri anno I ». Atque ejusdem exempli, quod in Regesto subditur, omnibus archiepiscopis, episcopis et aliis Ecclesiarum præsulibus, præterea religiosis viris atque inter cæteros Camaldulensibus, apud quos autographum extat, Epistolas misit.

18. Ex his constat plane nil altius Gregorii menti impressum, quam bellica undique contracta auxilia, ad loca sancta adversus Mahumeticæ sævitiæ, impietatisque sectatores submittere. Quod magis etiam aliæ aperiunt litteræ [1], eodem die ad Fridericum iisdem verbis majori ex parte exaratæ; post quæ alia ad ipsum spectantia subjungit, quibus ad operam suam in tuenda Ecclesia, amplificanda religione, expeditioneque ingenti ad fidei hostes contundendos instruenda collocandam inducere conatur : « De honore tuo ac salute solliciti, qui te dum essemus in minori officio constituti, habuimus in visceribus charitatis, ac tuis profectibus adspiravimus, sublimitati tuæ primitias litterarum nostrarum duximus destinandas, celsitudinem tuam rogantes attentius, et monentes, et exhortantes in Domino, in remissionem tibi peccaminum injungendo, quatenus in devotione Sedis Apostolicæ firmiter perseverans, et nobis, disponente Domino, ad regimen ejus assumptis, prout decet principem Christianum, assistens humiliter et devote, sic sollicito ac efficaci studio peragere satagas negotium Terræ-Sanctæ, ac te viriliter et potenter in instanti passagio ad ejus succursum accingas, in manu forti, et brachio extento, ad prœliandum de corde puro et fide non ficta prœlia Domini, transfretando, quod ab eo consequi merearis immarcessibilis gloriæ diadema, et nos qui te sinceritatis brachiis amplexamur, ad ea quæ tuum respiciunt commodum et honorem, ex hoc fortius accendamur. Alioquin quantumcumque te sincera diligamus in Domino charitate, et tibi quantum cum Deo possumus deferre velimus, id dissimulare nulla poterimus ratione ». Et infra : « Tu ergo, fili charissime, ad illum qui dominatur in regno hominum, qui te sua gratia sublimavit, debitum habens cum devotione respectum, sic precibus et monitis nostris obtempera, quod nequaquam nos et teipsum in illam necessitatem inducas, de qua forsan te de facili non poterimus, etiamsi voluerimus, expedire. Datum Laterani X kalend. April. Pontific. nostri anno I ».

19. *Papa Longobardos et principes litteris excitat et maxime Fridericum.* — Adhortatus etiam est cæteros principes ac maxime Francorum, Anglorumque reges, ut auxiliares copias submitterent [1], atque eam ob causam, nimirum uti omnia sacræ expeditionis adornandæ impedimenta amoveret, operam industriamque in stabilienda ac firmanda pace defixit, ad quam Fridericus imp. Longobardique, Honorii prædecessoris sui studio diligentiaque adducti fuerant, quemadmodum anni hujus exordio vidimus, litteræque tum a Friderico [2] Messanæ kal. Feb. datæ, tum ad [3] fœderatarum Longobardiæ civitatum rectores exaratæ docent. Quæ litteræ etsi ab Honorio scriptæ fuerint, in Gregorii tamen Regesto continentur. Quamvis porro, ut superius tetigimus, ab Honorio, in quem ut summum controversiæ arbitrum compromissum fuerat, concordiæ leges dictæ essent; non levis tamen metus aberat, ne malum recrudesceret. Quare illi confirmandæ summo studio Gregorius incumbebat, atque ita cum Longobardi fœderati de admissis concordiæ legibus mancas litteras [4] transmisissent, in quibus nimirum marchio Montisferrati et aliquæ civitates sigilla sua non apposuissent, illas penes se retinuit Pontifex, monuitque Longobardos alias, in quibus cunctarum urbium sigilla essent affixa, mitterent, ne subesse aliquid fraudis putaret Fridericus, atque ab susceptæ expeditionis consilio retardaretur : se vero ab imperatore litteras omnibus numeris absolutas accepisse, quarum seriem Diplomati inseruisset, quasque ad eos sit transmissurus, cum novas ab ipsis exceperit; hortatur etiam, ut quamprimum copias instructas, dignasque imperatore apparent : si qui vero id præstare detrectarint, archiepiscopo Mediolanensi se provinciam demandasse, ut ad officium vibratis in eos censuris Ecclesiasticis compellat. Apostolicis acceptis litteris, Longobardi, maturato consilio, pacis leges omnium sigillis appositis munitas corroboratasque misere, ut eorum Epistola declarat [5].

20. His urgebat Longobardos Pontifex, ne qua sacræ expeditioni impedimenta objicerent, ac vicissim Fridericum, qui non apparando in hostes Christiani nominis bello incumbebat, sed in delicias se effundebat, excitare conabatur. Ad quem Gualonem Prædicatorum familiæ religiosum virum misit, ut Pontificia consilia exponeret, elegantibusque ac gravissimis litteris a voluptatum corporearum vinculis se expedire, et amorem ad mentis delicias traducere; tum ad Christiani imperatoris partes egregie obeundas hortabatur [6], ac monebat imperii dignitatem, majestatem sceptri aliorumque insignium augusta mysteria altissimo pectore imprimeret, quo se eorum cogitatione ad tuendos populos exercitandam justitiam, virtutesque sectandas accenderet, ut cum terrenam coronam esset depositurus, æterna atque immortali redimiri mereretur.

« Friderico imperatori.

21. « Ad ostendendam viam ligni vitæ erran-

[1] Greg. Ep. II.

[1] Ep. III. — [2] Greg. l. I. Ep. XI. — [3] Ep. XII. — [4] Ep. XXVIII. — [5] Reg. Greg. Ep. CXXII. — [6] Lib. I. Ep. XLI.

tibus in invio mundi hujus posuit te Dominus quasi Cherubin, et versatilem gladium. Cum enim diligenti meditatione pensatur ratio in te illuminata dono intelligentiæ naturalis, et imaginatio defæcata in rei comprehensione sensibilis, quæ quasi versatilis una facie respicit rationem, alia naturam sensibilium intuetur, in te virtus motiva manifeste conspicitur, qua possis inconveniens a convenienti distinguere, et comprehensiva, qua facile valeas conveniens et licitum obtinere donum. Sane tibi scientiæ desuper attributæ, et virtus perfectæ imaginationis in manu opificis resultantis, quasi duo luminaria magna, duo dona cælestia viam ligni, in qua vita nostra pependit, et terram promissionis ostendunt. Ista duo vexilla, quæ Dominus erexit in animæ tuæ corporis instrumentis, tota sequitur militia Christiana ; quin potius sequitur totus mundus a paradiso puræ conscientiæ merito suæ prævaricationis exclusus. Quod habes commune cum Angelis, intellectus videlicet et affectus inclines ad id, quod habet homo commune cum brutis scilicet et arbustis, sensum et nutrimentum, quia et amor sensibilium minuit intellectum, et affectum deformat delicati corporis nutrimentum. Ac per hoc luminaribus, quod absit, cognitionis et dilectionis extinctis, et in terram victricibus aquilis sic prostratis, et voluptatibus terrenis implicitis, quomodo poteris te sequentibus viam demonstrare salutis ? Absit a te hoc, fili charissime, a quo videtur modo vita mundi hujus sensibilis dependere. Illius itaque recorderis historiæ, quod in columna ignis et nubibus de jugo Pharaonis populos Hebræorum eductus in terram promissionis inducitur, quam in zelo justitiæ, et in nube, quæ refrigerat, misericordiæ coneris, virtute divina superatis interioribus hostibus, obtinere.

22. « Ut hæc in archivio memoriæ valeas jugiter intueri, quinque insignia imperialis celsitudinis culmini deputata, cum ipsorum mysteriis cupimus stylo ferreo in cordis tui ungue adamantino depingere, quod nulla possit oblivione deleri. Crux ubi est lignum Domini, et lancea ubi clavus ejus consistit, ante te in processionibus solemnibus deportantur ; coronam auream cum lapidibus pretiosis gestas in capite, sceptrum in dextera, pomum tenes aureum in sinistra : et crux Dominicæ passionis, et memoria acerbissimi cruciatus sint semper ante oculos mentis tuæ in contumeliis verborum, injuriarum opprobriis, flagellis et plagis, laceratione spinarum, transfixione clavorum ; prudenter attendens in quantis te oporteat, Domino respondere. Lanceam considera diligenter, cujus acumen latus ejus aperuit, de quo Christus largiter Sacramenta tuæ salutis effudit. Ista est porta angusta, quæ te ducit ad vitam, de qua non substantia solida, sed liquor tantum exivit, ut dolor acutus sit in te, et veræ contritionis acumen, quod est clavis, quæ portam tibi aperit paradisi, quam non potest intrare solidum aliquid, nec anima indurata, sed liquefacta in fornace amoris, et camino fervidæ charitatis.

23. « Corona autem triplici coronaris, sicut et Christus exstitit triplici diademate coronatus, a matre, noverca, et a patre : a matre corona gratiæ, per quam infirmitatem nostræ mortalitatis assumpsit : a noverca corona justitiæ, per quam genus humanum sanguinis pretio sui redemit : a patre corona gloriæ, ad dexteram enim suam ipsum in regno gloriæ collocavit. Tu autem similiter in Germania coronaris a matre, cujus lacte nutritus es, et feliciter educatus corona gratiæ, quam non ex debito justitiæ, sed ex libera electione principum nosceris assecutus : a noverca coronatus es in Liguria, quæ solet aliquando in imperio novercare, corona justitiæ quæ debetur juris necessitate. Tertia coronaris a patre, scilicet summo Pontifice, quæ est gloriæ, quæ te omnibus mundi potestatibus anteponit, ut gloria, et honore super omnes mundi principes sublimeris. Coronam igitur gratiæ portes in hoc exilio, ut corona justitiæ tibi in judicio reponatur, et examinandus a judice sermones tuos in præsenti disponas, quibus ad arguentem te valeas respondere ; et tandem corona immarcessibilis gloriæ coroneris in regno, quod nunquam ullo tempore corrumpetur. Sceptrum justitiæ portas in dextera, quæ gravis est ad puniendum iniquos : in sinistras pomum aureum initio carens et fine, quod est misericordiæ, cui regnum promittitur sempiternum ; quæ extenta debet esse ad liberandum oppressos, et miseros consolandos ; quia judicium sine misericordia multum destituitur, si unum sine altero teneatur. Ad hæc de animæ tuæ, quam sincera et ardenti diligimus charitate, salute solliciti, universis mundi hujus transitoriis præferenda, ex prærogativa dilectionis, qua in minori officio sumus imperialem celsitudinem amplexati, ut nihil de contingentibus omittamus, quæ ad mortis æternæ periculum evitandum, et recuperandam gratiam Crucifixi fuerint opportuna ; latorem præsentium fratrem Gualonem de Ordine Prædicatorum duximus destinandum, cui tanquam nobis fidem indubitatam super iis, quæ ex parte nostra duxerit proponenda, velis habere ».

24. Non consignati sunt in his litteris dies ac locus : verum Anagniæ scriptas fuisse conjectura est, cum superiores posterioresque in Regesto Pontificio exaratæ in ea urbe legantur ; eo enim ad colligendam salubriorem auram Gregorium se contulisse ipsius Vitæ auctor his verbis testatur : « Decurso vero ibidem (videlicet Laterani), temporis spatio, quia Romani aeris suspecta conditio languores minabatur æstivos primo sui præsulatus anno Æstate media venit Anagniam, fratrum venerando collegio comitatus ». His Richardus in Chronico consensit, additque Gregorium a Siculis debita Sedi Apostolicæ stipendia exegisse : « Mense Junio papa Urbem exiens venit Anagniam et suos tunc imperatorem nuntios dirigit, ut sibi fodrum

faciat ab hominibus regni deferri; qui Henrico de Moro magistro justitiario hoc faciendum delegat». Et infra: « Tunc in Anagnia ducentæ ferme domus, papa ibidem præsente, combustæ sunt. Fodrum portatur ibidem jussu imperiali, ad quod recipiendum et assignandum quidam de S. Germano Guillelmus Falloco nomine per imperatorem constitutus est ibi ».

25. *Impostor damnatus.* — Addit auctor nefarium impostorem Romæ Pontificias vices sibi arrogasse, pluresque crucesignatos ad emungendas pecunias profectionis Hierosolymitano voto ficte absolvisse: « Eodem, inquit, mense, (nimirum Augusti), quidam in Urbe vicarium papæ se faciens, papa inscio et absente, dum favore fretus Romanorum quorumdam, qui hoc fieri tolerabant, gratia quæstus, stans apud porticum S. Petri, et potestate utens Apostolica, crucesignatis omnibus absolutionis beneficium impendebat, et per Romanos fautores tanti criminis crucem ab eis, quam assumpserant, deponebat. Qui a senatore Urbis, post denuntiationem sibi a papa factam, tunc apud Anagniam existente, captus est, et debita personæ pœna mulctatus ». At longe graviori scelere, quam hic flagitiosus impostor, se devinxit Fridericus, qui florentissimum cruce insignitorum exercitum dissolvit, ne perditissimas delicias, in quas pudori frenum laxaverat, ad suscipiendos pro Christo labores bellicos, abjicere cogeretur.

26. *Lantgravii Thuringiæ mortem ad suum commodum trahit Fridericus.* — Pervenerat in Apuliam mense Junio, ut Richardus narrat, lantgravius Thuringiæ præpotenti succinctus exercitu, quem e Germania eduxerat, ut Terræ-Sanctæ subsidio proficisceretur; confluxerat etiam ex aliis regnis ac provinciis magna militum multitudo; adeo ut ex sola Anglia ad sexaginta millia profectos dicat Parisius: agebantur enim divino ardore, visis cælestibus prodigiis, de quibus auctor [1]: « In nocte Nativitatis B. Jo. Baptistæ ostendit se Dominus in firmamento crucifixum, quod perspicue apparuit in cruce lucidissima corpus Dominicum clavis et lancea perforatum, necnon cruore respersum, ut fidelibus suis patenter ostenderet Salvator mundi ex hac populorum devotione se fuisse propitiatum ». Cælestia hujusmodi visa pluribus aliis objecta narrat auctor idem, et consimilia etiam Urspergensis [2], Stero, et Godefridus [3] recensent; ut vero susceptæ de recuperanda Terra-Sancta spes omnium exspectationem fefellerint, prosequamur.

27. Afflixit admodum Christianam rem Ludovici lantgravii eximii ducis mors improvisa, et epidemia, quæ exercitum crucesignatorum ex parte depasta est. De qua hæc Richardus: « Pars crucesignatorum non modica in Apulia, superveniente infirmitate, cecidit per mortis occasum. Imperator tamen cum lantgravio et reliquis crucesignatis se parat ad transitum, ita quod in die Nativitatis B. Virginis a Brundusio transfretans venit Hydruntum et spem faciens iis, quos præmiserat de transitu suo, morari apud Hydruntum ex causa necessaria voluit ». Fuisse has nefarii principis artes constat: qui inani spe suspensa Christiani orbis vota eludebat, atque inferius illustrabitur moras illas funestas duxisse, ut occasionem abrumpendæ expeditionis aucuparetur, uti contigit. Quam sceleris maculam idem auctor, innato erga suum principem studio detergere, et facinus colorare nititur; subdit enim: « Ubi (Hydrunti nimirum), casu accidente dictus lantgravius obiit, et ipse tunc imperator, sicut disposuerat, superveniente ægritudine non transivit ».

28. Non fuit vera hæc, sed simulata Friderici ægritudo; imo tulit fama Fridericum immani flagitio lantgravium veneno interemisse, atque exercitum crucesignatum, in locis, in quibus insignis erat aeris corruptio, detinuisse eo consilio, ut grassantibus ex intemperie morbis dissolveretur, ipseque perfidiam suam in casum inopinatum derivaret, ut Gestorum Gregorii scriptor tradit his verbis: « Imperator dicta sententia, et juramenti religione contemptis, Christianum exercitum, quem per longa temporis spatia remissionibus, et sumptibus variis Ecclesia Romana convocaverat, in civitate Brundusii regione pestifera, cujus ardoribus ipsa fere solida mettalla liquescunt, simulata proprii corporis ægritudine illo detinuit tempore, ut major exercitus pars aeris, et aquæ intemperie periret. Inter quos dignæ memoriæ lantgravius procurata morte opinione publica creditur interiisse ». Hæc ille; cui etiam compilationis chronologicæ auctor consentit, Ludovicum lantgravium veneno sublatum percrebuisse. Ut vero viri mortem B. Elisabeth magno animo tulerit, seque divinæ voluntati accommodarit, dicetur inferius, ne series historiæ abrumpatur.

29. *De anathemate in Fridericum inflicto Epistola Encyclica.* — Cognita Friderici consuetis artibus, simulatoque morbo Ecclesiæ severitatem eludere meditantis perfidia, Gregorius perjurum principem anathemate se devinxisse pronuntiavit, non iræ ardore, ut subjicit Richardus, sed justitiæ zelo accensus: « Quamobrem papa motus contra eum apud Anagniam penultimo mensis Septembris die, in festo dedicationis Archangeli sine causæ cognitione pronuntiavit imperatorem in latam dudum apud S. Germanum excommunicationis sententiam incidisse ». At falsas ac fraudulentas Friderici querelas pro veris accepisse, hallucinatumque auctorem dicenda inferius demonstrabunt. De die quo fulmen Pontificium vibratum est, consensit Richardo. Gregorii Vitæ auctor, qui rem gestam his verbis describit: « Festo S. Michaelis Archangeli in majori Ecclesia, Pontificalibus de more indutus, assistentibus venerabilibus

[1] Par. Hist. Angl. — [2] Ursperg. in Chr. — [3] Stero et Godef. in Annal.

fratribus cardinalibus, archiepiscopis, episcopis, et aliarum Ecclesiarum prælatis, sermonem exorsus est hujusmodi : Necesse est, ut veniant scandala. Cum Archangelus de dracone triumphans, etc. Fridericum imperatorem frequenti monitione præmissa votum exequi recusantem excommunicatum publice nuntiavit. Qui sententiam excommunicationis a felicis memoriæ Honorio papa III latam qui publice (sponte), se subjecit, incurrerat pro eo quod voluntarie signo crucis assumpto in Terræ-Sanctæ subsidium termino, quem sibi præfixerat ante (apud), S. Germanum in venerabilium patrum P... Albanensis episcopi, et Gual. tituli S. Marci præsbyteri cardinalium manibus proprio juramento firmato, juxta imperialem, prout tenebatur, magnificentiam non transivit ».

30. De Friderico anathemate ob perjurium insigne irretito agunt hoc anno Conradus Urspergensis[1], Richardus[2], Henricus Stero[3], Godefridus[4], monachus, Bernardus[5], et alii. Suntque de his Apostolicæ Gregorii litteræ ad Marsicanum, Theatinum, Pennensem, Aprutinum, aliosque regionum illarum episcopos exaratæ[6], quæ rerum ordinem a Sede Apostolica hactenus cum Friderico gestarum exponunt, principisque perfidiam omnibus ostendunt, et patefaciunt. Ubi enim nonnulla de gravissimis Ecclesiæ persecutionibus lugubri stylo est præfatus, lacrymis plenas de Friderico querelas adjicit.

« Gregorius, etc.

« Christi Ecclesia tot angustiis perturbata, dum alere credit filios, nutrit in sinu ignem, serpentes et regulos, qui flatu, morsu, incendio cuncta vastare nituntur. Hinc est quod ad monstra hujusmodi perimenda, expugnandas acies inimicas, ac tempestatum inquietudines mitigandas, Apostolica Sedes his temporibus cum multa diligentia quemdam nutrivit alumnum, imperatorem videlicet Fridericum, quem quasi a matris utero excepit genibus, lactavit uberibus, humeris bajulavit, de manibus quærentium animam ejus frequenter eripuit, educare studuit multis laboribus et expensis, usque ad virum perfectum deduxit, ad regiæ dignitatis decorem, et tandem ad fastigium culminis imperialis provexit, credens ipsum fore defensionis virgam, et suæ baculum senectutis.

31. « Ipse autem, dum in Theutoniam se transtulit ad habenas imperii obtinendas, jucunda quædam, ut credebatur, auspicia, sed verius spicula matris obtutibus inferebat. Nam sponte, non monitus, Sede Apostolica ignorante, crucem suis humeris affixit, vovens solemniter se in Terræ-Sanctæ subsidium profecturum. Deinde se ac alios crucesignatos excommunicari obtinuit, nisi certo proficiscerentur tempore : sed incidenter absolutionem petiit et accepit, de parendo super hoc mandatis Ecclesiæ prius præstito juramento. Exuberantem autem gratiam super ipsum Apostolica Sedes effundens, ut festinantius ad Terræ-Sanctæ transiret subsidium, ipsum contra morem ad coronam vocavit, quæ ad hoc non invitare sed invitari multiplicatis intercessionibus per magnificos nuntios consuevit. Sicque idem sub crucis vexillo usque ad hæc tempora negotia propria plenius et perfectius consummavit.

32. « Tandem cum de manibus felicis recordationis Honorii papæ prædecessoris nostri in B. Petri Basilica recepisset imperii diadema, de manibus nostris tunc in minori officio constituti crucem resumpsit, votum publice innovavit, plures de spe sui subsidii ad crucem suscipiendam induxit, certum recepit terminum transfretandi. Habito quoque postmodum apud Verulas cum Ecclesia Rom. colloquio, juravit publice se in certo termino a Romana sibi Ecclesia præfigendo, tanquam imperatorem honorifice profecturum. Exinde apud Ferentinum in colloquio simili duorum annorum transfretandi elegit terminum et præfixit, seque tunc transiturum, et nobilem mulierem natam charissimi in Christo filii nostri Joannis regis Hierosolymitani illustris ipsius regni hæredem, in conjugem recepturum solemniter præstito juramento spopondit, adjungens, quod per hoc ad obsequium Terræ-Sanctæ, non ut cæteri peregrini, sed ut Hospitalarius, vel Templarius se in perpetuum obligabat.

33. « Appropinquante itaque termino prælibato, cœpit multiplices excusationes prætendere, se ad transitum asserens imparatum et ut denuo duorum annorum sibi daretur terminus, grandia obtulit obsequia Terræ-Sanctæ, cum obligationibus satis magnis. Apostolica vero Sedes, ne tantis laboribus exsufflatis, et inutiliter sic exhaustis, totum dissolveretur negotium, quod humeris hujus principis post. Rom. Ecclesiam principalius incumbebat, habito plurium episcoporum et aliorum presbyterorum virorum consilio, de contingentibus nil omittens, venerabilem fratrem nostrum Petrum Albanensem episcopum, et bonæ memoriæ I. tituli S. Martini presbyterum card. ad firmanda ea, quæ imperator pro crucis obsequio spontaneus promittebat, transmisit. Cumque apud S. Germanum cum pluribus Alemanniæ principibus pariter convenissent, imperator propria manu juravit, quod inde ad biennium, id est, in passagio Augusti proximo nunc transacti, omni excusatione ac dilatione cessantibus transfretaret, mille milites ibidem per biennium teneret ad suum in obsequiis Terræ-Sanctæ, centum millia unciarum auri in quinque passagiis proximo tunc futuris illuc destinaret, certis assignanda personis : et tunc cardinales prædicti de imperatoris assensu in ejus conspectu, principum, ac populi circumstantis, sententiam excommunicationis publice, auctoritate Sedis Apostolicæ protulerunt, in quam incideret

[1] Ursp. in Chron. — [2] Rich. de S. Germ. in Chr. — [3] Stero in Annal. apud Can. antiq. lect. tom. I. p. 250. — [4] Godef. in Annal. — [5] Bern. Chr. Rom. Pont. — [6] Lib. I. Ep. CLXXVII.

imperator, si forsan in aliquo deficeret prædictorum. Obligavit se insuper imperator ad centum calendras, et quinquaginta galeas, ducendas et tenendas biennio ultra mare, ac quod insuper duobus millibus militum passagium certis terminis largiretur, in animam suam jurari faciens, se ista quæ prædiximus impleturum, et sponte consentiens in ipsum et regnum suum ferri sententiam, si hæc non fuerint observata.

34. « Qualiter autem hoc impleverit, advertatis. Nam cum ad ejus frequentem instantiam multa crucesignatorum millia, per excommunicationis sententiam coarctata, in termino destinato ad portum Brundusii properassent, quia gratiam suam imperator subtraxerat civitatibus fere omnibus in portubus constitutis, et idem a prædecessore nostro ac nobis frequentius monitus ut diligenter pararet omnia, et fideliter quæ spoponderat adimpleret, ipse omnium promissorum, quæ Apostolicæ Sedi, et crucesignatis per litteras suas fecerat de sponsione passagii, necessariorum et victus, et suæ salutis immemor, tamdiu in æstivi fervoris incendio in regione mortis, et aeris corruptela detinuit exercitum Christianum, quod non solum magna pars plebis, verum etiam non modica multitudo nobilium et magnatum pestilentia, sitis ariditate, ardoris incendio, ac multis incommoditatibus expiravit. Inter quos defecerunt nobilis vir Antegravius (lantgravius), et episcopus Augustensis. Pars vero non minima infirmitate gravata regrediens in viis, et silvis, montibus, planitiis et speluncis occubuit jam ex parte ». De Siffridi Augustensis episc. atque Ludovici lantgravii pluriumque crucesignatorum lugubri morte agunt abbas Urspergensis[1], atque inter cæteros Theodoricus[2] in Vita beatæ Elisabeth, qui omnibus sacramentis a patriarcha Hierosolymitano communitum pie animam efflasse ait, atque ad cælestis Hierusalem portum cum terrenam contenderet, pervenisse. Pergit Pontifex :

35. « Sane reliqui, vix imperatoris obtenta licentia, licet galeæ, calendræ, ac naves sufficientes ad transitum victualium, hominum et equorum, ut promiserat, non adessent, in festo tamen Nativitatis B. Virginis, cum jam temporis instantia immineret, ut naves a transmarinis partibus inciperent remeare, sulcare maria inchoarunt, se pro nomine Jesu Christi discrimini committentes, ac credentes imperatorem cominus eorum vestigium secuturum. Idem vero evacuatis promissionibus, ruptis vinculis, quibus tenebatur adstrictus, calcato timore divino, contempta reverentia Jesu Christi, censura Ecclesiastica vilipensa, derelicto exercitu Christiano, exposita infidelibus Terra-Sancta, devotione populi Christiani abjecta, in suum et totius Christianitatis opprobrium, retrorsum abiit attractus et illectus ad consuetas delicias regni sui abjectionem corporis sui, frivolis excusationibus, ut dicitur, gestiens palliare.

36. « Attendite et videte, si est dolor sicut dolor Apostolicæ Sedis matris vestræ, sic crudeliter et toties deceptæ a filio, in quo locaverat in hoc facto fiduciam spei suæ, in quem tot beneficiorum abundantiam cumularat, dissimulans interim, ne occasione inventa se averteret a Terræ-Sanctæ subsidio, exilia præsulum, spoliationes, captivitates et injurias multiplices, quas Ecclesiis, et religiosis, et clericis irrogavit, et obaudiens querelas multiplices pauperum popularium, et nobilium patrimonii Ecclesiæ clamantium contra ipsum, quas in aures Domini Sabaoth credimus introisse. Et quamvis Rom. Ecclesia doleat filium tanta educatum diligentia et magnificentia exaltatum, nunc sic viliter sine Marte victum, absque hoste prostratum, in tantæ confusionis opprobrium, tam ignominiose dejectum, non minus gemit exterminium exercitus Christiani, qui non inimicorum gladiis vel virtute defecit, sed calamitate tam miserabili est consumptus. Gemit etiam, quod pars residua bellatorum exposita maris periculis, et fluctibus tempestatum, absque duce, præceptore, vel principe ducitur quo ignorat, modicum profectura utilitatibus Terræ-Sanctæ, quibus debitæ consolationis solatium, et opportunæ subventionis auxilium, impedientibus jam maris frementis procellis, temporisque angustia, juxta votum non possumus ministrare.

37. « Plangit insuper excidium Terræ-Sanctæ, quam nunc eripi de paganorum manibus sperabamus, quam olim, ut asseritur, recuperasset exercitus Christianus per concambium Damiatæ, nisi ei semel et iterum imperialibus fuisset litteris interdictum. Qui etiam non fuisset conclusus in manibus paganorum, si galearum imperatoris subsidium tunc fuisset ut ex parte sua promissum extiterat et fieri potuit, subsecutum; nec Damiata perdita, quæ, ut asseritur, suo tradita nuntio, et aquilis imperialibus insignita, eadem die crudeliter exspoliata per suos deserta viliter ac ignominiose per ipsos fuit infidelibus restituta. Recurrit etiam ad rediviva suspiria, et amissionem præscriptam, recolens Damiatæ tot laborum angustias, tot expensarum dispendia et tot mortes fidelium, tot excursus temporum, quæ inutiliter effluxerunt, sub mortis lacrymis deflere non cessat, necdum est qui consoletur eam ex omnibus charis ejus, et abstergat lacrymas a maxillis.

38. « Cum ergo vox ejus jam in Rama insonuerit, et Rachel non solum filios, sed hæc omnia irremediabili lamentatione deploret, quis fidelium se a gemitibus et suspiriis continebit? Quis filiorum cernens aquarum profluvia matris oculis prodeuntia, lacrymas non effundat? Quis matris non compatietur angustiis, nec immensis ejus doloribus condolebit? Quis fidelium propter hoc non ardentius inflammabitur ad subsidium Terræ-Sanctæ, ne Christiana juventus ex insperato casu prostrata

[1] Ursperg. in Chron. — [2] Theod. l. IV. apud Sur. tom. V. die XIX Nov.

penitus videatur, et ignominiose animo consternata? Nonne viri cordati, et filii Jesu Christi debent ad subsidium Terræ-Sanctæ tanto fortius animari, quanto ignominiam geminatam amplius resultare conspiciunt, ex insperata ruina in patrem et filios, in Redemptorem atque redemptos; in Christum et populum Christianum? Nos enim istud negotium tanto ardentius assumere affectamus, et profundiori consilio alta intendimus remedia invenire, quanto major incumbit necessitas, et ex multis conflata doloribus nostram grandis angustia mentem premit. Etsi enim Dominus populo suo modicum ostenderit se iratum, de illius manu hoc tempore sacrificium non acceptans, qui prudentiam non est imitatus illorum, per quos salus in Israel fieri consuevit; nondum tamen misericordiæ Domini sunt consumptæ, nec ejus miserationes penitus defecerunt. Speramus namque in misericordia Dei nostri, quod viam nobis ostendet, per quam in hoc negotio prospere gradiamur, et viros secundum cor suum Ecclesiæ designabit, qui præcedant in cordis puritate ac manuum munditia exercitum Christianum.

39. « Quapropter fraternitatem vestram obsecramus in Domino per Apostolica vobis scripta præcipiendo mandantes, quatenus hæc clero et populis vobis commissis fideliter exponentes, ac inducentes eosdem, ut ad hæc exequenda studeant suos animos præparare, ipsos ad vindicandam injuriam Jesu Christi sedulis exhortationibus invitetis, ut cum ipsos Apostolica Sedes, habito maturiori tractatu, sollicitandos providerit, promptos inveniat et paratos. Porro ne tanquam canes muti non valentes latrare videamur deferre homini contra Deum, non sumentes ultionem de illo, qui tantam ruinam in Dei populo procuravit, imperatorem Fridericum, qui nec transfretavit in termino, nec illuc in taxatis passagiis, præscriptam pecuniam destinavit, nec duxit mille milites per biennium tenendos ibidem ad suum pro subsidio Terræ-Sanctæ, sed in his tribus articulis manifeste deficiens, in excommunicationis descriptæ laqueum ultroneus se ingessit, excommunicatum, quanquam inviti, publice nuntiavimus, mandamus ab omnibus arctius evitari per vos et alios Ecclesiarum prælatos ipsum excommunicatum præcipientes publice nuntiari, contra ipsum, si contumacia ejus exegerit, gravius processuri. Confidimus tamen adhuc in clementia pii Patris, qui neminem vult perire, quod ejus mentis oculi caligantes, hoc Ecclesiastico delibuti collyrio, si non fuerit omnino rebellis, lumine poterunt illustrari, ut suam adspiciant nuditatem, et ignominiam, quam incurrit, advertant; sicque recurrat ad medicum, et ad matrem Ecclesiam revertatur per humilitatem debitam, satisfactionem congruam salutis remedia recepturus. Nos enim ejus salutem in Domino, non interitum affectamus, quem ab olim sincere dileximus in minori etiam officio constituti. Datum Anagniæ sexto idus Octobris, Pontificatus nostri anno primo ». Hactenus Gregorius, ex cujus oratione constat quam juste Fridericum, rem Christianam fœdissime prosternentem, anathemate devinctum promulgarit. Fuere vero eæ Encyclicæ litteræ [1], quas etiam Parisius historiæ suæ anno sequenti insinuat, ac probant aliæ a Pontifice ad Germaniæ principes Anagniæ exaratæ.

40. *Fridericum pœnitentiam spondentem gravibus litteris monet.* — His ita gestis, summus Pontifex Anagnia movens, ut Romam remigraret, Velitris ad Austriæ ducem litteras dedit [2], quibus ipsum ob ardentem sacræ expeditionis obeundæ zelum collaudat atque in fidem suam et clientelam admittit; de ejus vero in Urbem ingressu hæc gesta : « Sub mitiori cælo grata redeunte temperie Urbem regreditur venerandus antistes, (in eadem sententiam Pontificem Anagnia per Velitres in Urbem regressum scribit Richardus [3]) a clero et populo magnifica veneratione susceptus, religiosis, viduis atque egenis (aliis) subventionis largam manum extendens, nec devotione nobilium dimissa irremunerata ». Regresso Romam Gregorio Fridericus, ut pontificiam severitatem eluderet ad solitas artes confugit, misitque oratores ad Gregorium, qui factum excusarent: sed illorum fucos despexit Pontifex, nulloque imperialis indignationis ac potentiæ terrore ad dissimulandam Christi Ecclesiæ, ac fidelium injuriam, frangi se passus est. Nec minus studii diligentiæque adhibuit, ut ipsum paternis monitis ad officium revocaret : extant enim Apostolicæ litteræ [4], quibus ipsum adhortatur citissime ad Ecclesiæ sinum provolet, tandemque funesta illa vincula abrumpat, quibus non sine incredibili suo dolore teneretur.

41. « Friderico Romanorum imperatori illustri semper Augusto et regi Siciliæ, spiritum consilii sanioris.

« Utinam imperialem celsitudinem ita assuefecisses timori divino, ut illi te tota devotione subjiciens, qui tibi subjecit varias nationes, non solum ipsum contra te provocare metueres, ne arguereris ingratitudinis manifestæ, sed pro perceptis beneficiis ad serviendum sibi totis desideriis adspirares, qui cum nonnisi pro te indigeat bonis tuis, nequaquam affectum nedum effectum irremuneratum relinqueret servientis. Utinam quoque benignitatem, et patientiam Ecclesiæ Rom. humiliter recognoscas, quam cum exasperaveris multipliciter, ultra quam expediat recenseri, ne celsitudinem tuam conviciis velle lacessere videamur, ipsa erga te semper affluens pietatis maternæ visceribus, tecum nunquam processit, nisi in spiritu lenitatis. Quare arguimus, et forsitan non indigne, quod quasi coquentes hædum in lacte matris te in tuis noxiis voluntatibus fovere videamur in multorum præjudicium, et scandalum Ecclesiæ generalis. Licet enim ex eo quod Christi causam, quam

[1] Ep. CLXXVIII. — [2] Greg. l. I. Ep. CLI. — [3] Rich. de S Germ. in Chron. Ms. — [4] Ep. CLXV.

videbaris magnanimiter assumpsisse, sperantibus fere omnibus te illam ad finem deducere gloriosum, ita inerter, ita periculose, ita misere dejecisti, dolor immoderatus, stupor immensus, et enormis horror corpus et animam nostram undique circumdederunt, ita quod fere in extasi positi, de recuperatione Terræ-Sanctæ pæne penitus cœpimus desperare, flentes amarissime nihilominus tot et tantos occasione tui mortuos Christianos, et gementes illorum exilium, utinam non excidium, qui pro tua fiducia iter arripuerunt in ejusdem terræ subsidium transfretandi; omne tamen, quod potuimus, erga te servavimus mansuetudinis moderamen, illam tantum sententiam publicando, quam ipse in te voluntarius feceras promulgari, et retardando illas, quas consensisti ferendas, nisi conditiones alias, quas promiseras, adimpleres.

42. « Ne autem possit quispiam suspicari, quod sinceritatis affectus, quem erga te gerimus, ex hoc vel in aliquo diminutus, cum dicatur potius quod pater filium, quem diligit, corripit, et e contrario qui parcit virgæ, odit filium; ea quæ ad salutem animæ tuæ, quam totis visceribus affectamus, pertinere cognoscimus; necnon ea quæ ad honoris tui augmentum proveniunt, quem libenter, in quibus convenit, promovemus; serenitati tuæ non desinimus suadere. Ideoque imperialem mansuetudinem rogamus, monemus et hortamur attente, obsecrantes per aspersionem sanguinis Jesu Christi, quatenus ne, quod absit, de numero sis illorum, de quibus Dominus conqueritur per prophetam dicens: Percussi eos, et non doluerunt, et attrit irenuerunt accipere disciplinam; sed potius correptus in misericordia correptionem recipias et medelam, ad solvenda varia vincula, quibus teneris astrictus, instanter intendas, et ad gremium matris Ecclesiæ te desiderabiliter exspectantis, cum omni celeritate festines satisfaciendo Deo, qui tibi utique satisfecit, et hominibus justitiam exhibendo. Sicut enim scire te credimus, contra nos murmuratur, imo clamatur, quod prælatorum exilium, Ecclesiarum, hospitalium, orphanorum et viduarum, necnon aliorum religiosorum spoliationes, et alias atroces injurias visi sumus hactenus sub dissimulatione transire.

43. « Illud nobis quoque sæpius exprobratur, quod cum Ecclesia Rom. se ad precum tuarum instantiam, prout ex litteris tuis apparet, fidejussorie obligarit super servanda compositione inter te, ac comites Celanen., et Raynaldum de Aversa solemniter celebrata, ita tuæ sublimitati detulimus, quod illorum videmur justitiam sustulisse, qui nunquam disponimus cuiquam in suo jure deesse. Nec illorum vociferationes possumus obaudire, qui clamantes, quod ad preces piæ recordationis Honorii pap. prædecessoris nostri, dilectum filium nobilem virum comitem Rogerium in tuam recipiens gratiam et favorem, promiseras quod ipsum in nullo minueres, sed potius augumentares, conviciando concludunt, quod ipsius exilium, quem ipse crucesignari fecisti, et captivitatem filii, quasi conniventibus oculis transimus, qui afflictis et captivis specialiter tenemur adesse. Ad hæc cum universi crucesignati sub speciali Sedis Apostolicæ protectione consistant, multi subsannant, conviciantes ironice, ac dicentes: Eccine qualiter sunt protecti, qui cum crucem assumerent potentes et divites, nunc a te ejecti exulant et mendicant.

44. « Præterea cum regnum Siciliæ pleno proprietatis jure ad Rom. spectet Ecclesiam, non solum calamitatibus oppressorum compassionis affectu confodimur gementium, quod illos in eis sustinemus impiæ servitutis abusus; quos vix debemus in regnis aliis comportare; sed confundimur a vocibus exprobrantium, et loquentium, quod tales afflictiones in iis, quæ ad Sedem Apostolicam te mediante pertinent, toleramus, quales ipse in iis, qui ad te spectant, aliquo medio nullatenus tolerares; cum intersit nostra potissime beneficio consolationis adesse quibuslibet tribulatis. Quare nec illorum pœnas nec tuas culpas possumus ulterius salva conscientia comportare: præsertim cum super iis jam monitus fueris diligenter. Ut igitur conscientiæ ac famæ tam tuæ quam nostræ propitiari proberis, monemus, rogamus, et hortamur, et pro dono speciali deposcimus, ut memor quod nihil valet homini, si universum mundum lucretur, animæ vero suæ sustineat detrimentum, taliter super his provideas, quod solo virtutis amore, quæ debita sunt videaris cupere adimplere; nosque facias de tua conversione, imo profectu lætari, sciturus quod parati sumus ad gratiam, ubi tamen scimus justitiam non perire. Alioquin quantumcumque tibi deferre velimus, supradicta nequaquam dissimulare poterimus, quin secundum Deum et justitiam procedamus. Dat. Lat. »

45. *Friderico respuente monita Gregorii, hic ad res Terræ-Sanctæ instaurandas incumbit.* — Repulit paterna monita Fridericus (ut verebatur Gregorius) et in deteriora prolapsus, veteribusque flagitiis novis cumulatis, iras in Pontificem effundere, ardentesque contra eum et aculeatas litteras calumniis contumeliisque refertas spargere ac disseminare cœpit, quarum plures extant apud Petrum de Vineis, qui Friderico a secretis fuit, ac nonnullæ a Parisio afferuntur, de quibus etiam Richardus meminit: eæ vero apertæ falsitatis coarguuntur, non tantummodo ob illa, quæ Pontifex certissimis conspicuisque argumentis inferius afferendis demonstrat, verum etiam ob auctorum, qui illis floruere temporibus, fide dignissima testimonia, qui pæne omnes Fridericum vitiis inquinatissimum fuisse litteris prodiderunt. Jam vero superius a nobis dictis Parisii cæteroquin Rom. Pontificibus iniquissimi, testimonium adducere visum, qui de expeditione sacra a Friderico turpiter deserta hæc ait: « Quod factum imperatoris damnose nimis redundavit in dedecus, et præjudicium totius negotii crucifixi. Ob hanc ergo cau-

sam juxta multorum opinionem ostendit se, ut prædictum est, mundi Salvator in cruce clavis confixum et cruore conspersum populo Christiano; quasi singulis et universis super injuria sibi ab imperatore illata quereretur ». Ex his ac superioribus Conradus abbas Urspergensis[1] Friderici fautor confutatur, qui eo insolentiæ prorupit, ut Gregorium papam elatum arrogantia, levissimis de causis, nullo judiciorum servato ordine, imperatorem sacris movisse, monumentis tradere ausus sit. Nec aliud vir ineptissimus ad rem gravissimam confirmandam argumentum, quam Friderici adversus Pontificem furore exæstuantis flagitiaque sua omnibus modis colorantis litteras adducit.

46. Prodita itaque a Friderico Christi causa dissolutaque expeditione, Orientales Christiani animis consternati perhorruerunt; atque ex iis, qui ex diversis partibus concurrerant, adventus imperatoris spe defraudati, ultra quadraginta millia lectissimorum militum in iisdem navibus, in quibus venerant, recesserunt. Cumque cæteri ad reditum se compararent, nisi induciæ cum Sarracenis abrumperentur, habito militari consilio, cum hinc non leve periculum, si lacesseretur hostis, immineret, inde metus non abesset, ne redeuntibus crucesignatis barbari in Christianos incurrerent; tum etiam rei bene gerendæ occasionem Sarracenorum discordia præberet Coradino ab Alapia Hamani et Camele sultanis bello appetito, demum re mature discussa, deliberatum est Hierosolymas tentare : prius vero Cæsaream, deinde Joppem magnis operibus muniendas, ut iis arcibus firmatis, instructisque omnibus necessariis, ac sequenti æstate novis ex Occidente viribus collectis in barbaros, ad recuperandas Hierosolymas, crucis signa attollerentur. De quibus omnibus Hierosolymitanus patriarcha, qui ad eam sedem e Valentina Ecclesia traductus[2] hoc ipso anno fuerat, idemque Sedis Apostolicæ legatus creatus, Cæsariensis, Nararensis et Narbonensis archiepiscopi, Wintoniensis et Exoniensis episcopi, ac religiosorum equitum magistri litteras ad Gregorium misere[3], quas ipse in aliis ad fideles missis inseruit, omnesque ad induendam crucem suscipiendumque iter his verbis excitavit :

47. « Clamat ad singulos Christi sanguis de terra, supplicat parvus et humilis exercitus, sed dedevotus sibi celeriter subveniri sperans in Domino, et confidens, quod negotium humiliter inchoatum debeat ipso concedente feliciter terminari. Universi igitur et singuli qui Christum induistis, per fidem viriliter accingimini ad Terræ-Sanctæ succursum, cum hic causa communis agatur, vestræ scilicet fidei ac totius fidei Christianæ. Dat. Lat. X kal. Januar. Pontif. anno I ». Miserat etiam antea alias ad redintegrandam sacram expeditionem Germanis principibus litteras, quibus pari zelo ipsos hortatus est, ut eo majoribus animis ad arma ad fidem defendendam prosilirent, quo magis illius causa a Friderico, in quo Ecclesia spem suam collocarat, deserta afflictaque videatur, et crucis hostis petulantius insolescat : æquitati ac rationi consentaneum esse, ut quam a numine vitam accepere, pro ipsius amore, amplificandaque ejus gloria generose profundant; Terramque-Sanctam, Christi sanguine imbutam olim et consecratam, in pristinam restituant libertatem.

48. *S. Elizabeth a sæculi pompa recedit.* — Cum in Germaniam defluxerit oratio, nonnulla nobis de beata Elisabeth, quæ in iis oris ut pulcherrima sanctitatis gemma emicabat, atque in viri morte maxima virtutis exempla explicuit, dicenda sunt. Cum nuntii in Thuringiam Ludovici lantgravii Thuringiæ ejusdemque, Hassiæ et Saxoniæ principis ac Palatini comitis mortem attulissent, prudentissime consultum est, ne temere tam acerbus casus uxoris aures feriret, quare satius visum, ad tam grave nuntium opportuno solatio deliniendum, ut lantgravii mater Sophia, quæ filium extinctum lugebat, nurui nuntium afferret. Quæ variis illam verbis permulcere cœpit, bonoque animo jussit esse, si quid adversi viro contigisset. Quæ verba Elisabeth de viri captivitate interpretata forti animo subjecit[1] : « Si captivus detinetur frater meus (his enim verbis mollioribus eum compellabat) spero divina ac nostra et amicorum opera liberatum iri. Cui Sophia : Extinctus est. Tum illa ingenti dolore percita exclamat : Mortuus, mortuus ergo mihi pariter mundus, ac periit quidquid in mundo mihi adblandiri possit »; ac mox præ dolore, emota mente, ingenti ululatu lacrymisque effusis, palatium in quantam excurrebat longitudinem celerrime emensa, parieti adhæsit, e quo secutæ eam matronæ madentem lacrymis, ac singultibus abscissis tristissimas voces abrumpentem avulserunt. Nec multo post Henricus, defuncti lantgravii frater, per summum nefas, non modo principatum nepotibus debitum invasit, verum et reginam ejectam palatio ad summam inopiam redegit.

49. Deturbata ex illo rerum florentissimo statu in abjectissimum Elisabeth, non excidit animo : sed prima ipsa nocte, qua pulsa fuerat, sese ad Minorum Ecclesiam contulit, exoravitque, ut illi *Te Deum laudamus* decantarent, quasi in tam atroci rerum conversione triumpharet. Quæ vero postea acerbissima incommoda ac mala perpessa fuerit, utque reversi viri prænobiles, qui cum lantgravio sacram expeditionem susceperant, acriter in Henricum invecti, compulerint Elisabetham palatio excipere, quæ tandem spretis mundi opibus sponte iis sese exuit, ac in pristinam egestatem collapsa mundanorum hominum ludibriis fuerit appetita, ejus Vitæ auctor Theodoricus est pluri-

[1] Ursperg. in Chr. hoc anno. — [2] Eod. l. I. Ep. LVI. — [3] Extant apud Par. Hist. Angl.

[1] Theod. l. IV. c. 1. apud Henr. Canis. antiq. lect. tom V. pag. 176.

bus prosecutus, qui subdit : « Dominus papa Gregorius Nonus Apostolicis eam scriptis consolans, sanctorum quoque exempla ei proponens, et vitam æternam pollicens, ipsam ad castitatis perseverantiam, et patientiæ constantiam benigne ac paterne hortabatur, personam ipsius et bona sub protectione Sedis Apostolicæ recipiens speciali, qui etiam magistro Conrado sacerdoti devoto, et viro coram Deo et hominibus comprobato, eam suis litteris diligentius recommendans, eumdem sibi instituit defensorem » ; ut vero sanctissima regina iis adversis rebus non dejecta, sed ad celsissimum pietatis Christianæ apicem fuerit excitata, atque ob vitæ merita, et insignia miracula sanctorum Catalogo adscripta fuerit, suo loco dicetur.

50. *Cumani ad fidem Christi conversi.* — Cæterum spectat ad Ungariæ gloriam, non modo beatam Elisabeth tulisse, verum etiam Cumanos Strigoniensis archiepiscopi opera ad Christum pellectos esse, ac luce Evangelii collustratos. Ex quo felici nuntio ingenti gaudio delibutus Pontifex, gratulatorias Strigoniensi archiepiscopo litteras dedit [1] : « Nuper per litteras tuas nobis transmissas accepimus, quod Jesus Christus Deus ac Dominus noster, super gentem Cumanorum clementer respiciens, eis salvationis ostium aperuit his diebus : aliqui enim nobiles gentis illius per te ad baptismi gratiam pervenerunt, et quidam princeps Boriz nomine de terra illorum cum omnibus sibi subditis per ministerium tuum fidem desiderat suscipere Christianam; propter quod unicum filium suum una cum fratribus Prædicatoribus, messis Dominicæ operariis in terra prædicta, ad te specialiter destinavit, attentius obsecrans, ut personaliter accedens ad ipsum et suos, viam vitæ ostenderes ipsis, per quam ad veri Dei notitiam valeant pervenire. Unde quamvis pro executione voti tui, quod emiseras pro Terræ-Sanctæ succursu, in peregrinationis esses itinere constitutus, considerans tamen tam magnum animarum fructum, et augmentum Christianæ fidei exinde provenire posse, si piis eorum desideriis condescendas, intermisso dictæ peregrinationis itinere, dilectum filium archidiaconum de Zala ad nos destinare curasti, devote ac humiliter supplicans, ut tibi hoc faciendi, non obstante voto prædicto, licentiam præberemus. Et quia magis fructificare poteris, si Apostolicæ Sedis legatione fungaris, cum auctoritas semper consueverit multum favoris habere in Cumania, et Brodinia terra illi vicina, de cujus gentis conversione speratur, legationis officium tibi committere dignaremur, per quod habeas potestatem in eisdem terris vice nostra prædicandi, baptizandi, ædificandi Ecclesias, ordinandi clericos, necnon et creandi episcopos, et generaliter omnia, quæ ad cultum et ampliationem fidei pertinent, exercendi. Cum igitur majus bonum minori sit merito præferendum, et de tuæ charitatis ardore geramus fiduciam pleniorem, accedendi ad dictas provincias licentiam tibi concedimus postulatam, devotioni tuæ super prædictis plenæ legationis officium in eisdem provinciis committentes. Dat. Anagniæ II kal. Aug. Pont. nostri anno I ». Hæc Pontifex. Qui pari studio adducendorum ad Christum Septentrionalium infidelium in litteris ad Wratislaviensem episc. datis Swantopelkum laudibus commendavit [1] ob exstructas Prædicatorum familiæ religiosis viris ædes in urbe, cui Gdank nomen est, ut in finitimos barbaros ad subjiciendos illos Christi imperio velut ex arce quadam excurrere possent. Laudatur etiam Swantopelkus ob pium illud facinus a Longino [2] : sed pariter ob cruentam ab eo in suum principem conflatam conjurationem, ac scelere partam sibi Pomeraniam in crimen vocatur.

51. *Polonicæ res.* — Luxit sane hoc anno Polonia tristem, ac funestam Lesconis Albi Cracoviensis, ac Sandomiriensis ducis necem, quam Longinus imbuto lacrymis stylo prosequitur. Cum enim præfectura Pomeraniæ, ac rerum gestarum gloria superbiens Swantopelkus, a Lescone Albo, ut eam illi provinciam fiduciario jure, supremo sibi retento, usumque purpuræ concederet, expetiisset, repulsam passus, militibus in suum nomen jurejurando adactis, deficere cœpit, ac tributa Lesconi persolvenda invadere. Quibus auditis Lesco, indicto Zanzanæ conventu, in speciem consulendi rebus Polonicis, reipsa vero, ut eo rebellem blande alliceret, ac Pomerania incruente potiretur. At Swantopelkus artes illius cruentis aliis artibus elusit : cumque se proxime venturum per internuntios suos ad explorandum consiliis immanibus opportunum tempus significaret, conjuratione conflata cum Uladislao Othone duce, dum Lesco, ac Henricus, Cum-Barba appellatus, Slesiæ et Wratislaviæ dux ipsi Lesconi familiaritate amicitiaque conjunctissimus, balneo corpus abluerent, Pomeranorum ingenti succinctus manu irruit, resistentes trucidat, fugientemque Lesconem Album immaniter obtruncat. Tum Henricum in balneo plurimis vulneribus cædit, in quo casu militis unius, Peregrini nomine, virtus posterorum æterna memoria celebranda enituit : qui objecto corpore, vibratos in Henricum lethales ictus excepit, ac demum moriturus sese illi injecit : ita enim Henricus cum mortuum finxisset sub militis occisi cadavere delitescens, e præsenti mortis periculo evasit. Addemus Polonicis rebus extare in Regesto Pontificias litteras [3] de controversia Cracoviensem inter et Wratislaviensem archiepiscopos mota, de qua Dlugoscus memoratus hæc superiori anno scriptis consignavit : « Celebravit et hoc anno Vincentius archiepiscopus Gnesnensis Synodum in Ecclesia S. Blasii, ubi contentione de prima sessione inter Ivonem episcopum Cracoviensem et

[1] Lib. I. Ep. XXXIX.

[1] Lib. I. Ep. LXXV. — [2] Longin. l. VI. Hist. Pol — [3] Greg. l. I. Ep. XLII.

Laurentium episcopum Wratislaviensem exorta, Ivone episcopo Cracoviensi jus suum per privilegia Apostolica probante, Laurentio episcopo Wratislaviense nihil opponente, aut producente, de loco tamen cedere nolente, Ivo ex Synodo recessit ». Atque hactenus de Polonicis rebus.

52. *Ludovicus rex Galliæ rebelles compescit, recipit litteras Gregorii de pace servanda cum Gallia.* — In Galliis [1] erupit hoc anno fœderatorum principum, Hugonis nimirum Marchiæ, Theobaldi Campaniæ, ac Petri Britanniæ comitum adversus Ludovicum regem conjuratio. Ferebant illi iniquo animo regi puero subesse, cujus etiam consecrationis regiæ pompam cohonestare, fideique sacramento se illi addicere recusarant : tum indignabantur Blancham reginam, Hispanam genere, regni administrationem gerere. Sed brevi illa principum audacia concidit, generoso enim ardore accensus regius adolescens, Romano legato Apostolico, ac Boloniæ comite patruo stipatus, antequam factio coalesceret, in rebelles movit, Campaniæ comitem illius adventu territum ad officium adegit; dein Marchiæ ac Britanniæ comitibus, ut juris ordinem servaret diem indixit; qui cum initio non paruissent, tertio repetito eodem imperio, sibi metuentes in illius obsequium procubuerunt.

53. Cum felicibus initiis regis Ludovici potentia se efferret, Anglorum regem, qui fœdus cum iis proceribus coierat, metus incessit, ne reliquam Aquitaniam ipsi Gallus eriperet; cum præcipue eo plurium vergerent consilia, bellum in Anglos ad ipsos e tota Gallia deturbandos vertendum videri. Quod cum præsensisset Gregorius, ut qui Anglorum regem Ecclesiæ stipendiarium tuebatur, ut amissa recuperaret, Ludovicum ab eo consilio adducere suis litteris est conatus, atque ad restituendas Anglis provincias, quæ a patre comparatæ fuerant, sollicitavit [2].

54. « Illustri regi Franciæ.

« Pro prærogativa devotionis, et fidei inclytæ recordationis regum et regni Francorum, ad reges ipsos et regnum semper exuberavit Apostolicæ Sedis affectus, et nos qui eidem Sedi, licet immeriti, præsidemus, firmiter proponimus, in hujusmodi dilectione imitari prædecessores nostros Romanos Pontifices, quantum cum nostra possumus honestate, de conscientia bona, et corde sincero ad incrementum tuum, et regni ejusdem efficaciter aspirantes. Nimirum ex abundantia, et fervore dilectionis prædictæ, frequentes, et diversas molestias ab avo, et patre tuo regibus, et regno Angliæ irrogatas, Rom. Ecclesia non sine derogatione sustinuit famæ suæ, cum regnum Anglicanum specialiter ad ipsam pertineat, et imo in ejus injuriis honor Sedis Apostolicæ læsus fuit. Ex eadem quoque affectione processit, quod cum avus tuus non mediocriter interdum offenderit claræ memoriæ regem Angliæ crucesignatum sub protectione Sedis Apostolicæ consistentem, licet fuisset in ejus injuriam id præsumptum, non solum conniventibus oculis pertransivit, sed eum tunc ex hoc in magnæ necessitatis articulo constitutum, injuriis dissimulatis adjuvit. Contra ipsius etiam inhibitionem inclytæ recordationis pater tuus regnum Anglicanum invadens, totam pæne terram, quam citra mare reges Angliæ tenuerant, occupavit : et tamen ab hoc Romana Ecclesia retrahi a dilectione regni Francorum non potuit; sed ejus amorem honori suo præferens, super hoc non processit, sicut forte procedere debuisset.

55. « Insuper cum contra barones regis Angliæ quædam Apostolicæ litteræ, quæ de jure negari non poterant, emanassent, eadem Ecclesia pro illo, quem ad regnum ipsum habet affectu, effectum suspendit earum (quæ eæ fuerint supra indicavimus, nimirum Vasatensi episcopo datam provinciam, ut eos qui ad Ludovic. VIII descíverant, censurarum terrore ad Henrici obsequium revocarent) in quo non modicam notam incurrit, dicentibus aliquibus, quod contra Deum homini deferebat. Novissime vero sicut accepimus, aliqui suadere nituntur, turbandum charissimo in Christo filio nostro... illustri regi Anglorum illud modicum, quod ei citra mare remansit. Quia igitur merito de nobis posses diffidere, quod deberemus in tuis necessitatibus tibi favere, si aliis propriam justitiam Sedes Apostolica denegaret; et tunc tuæ utilitati consulimus, cum animæ tuæ solliciti providemus, ad quod ex Apostolicæ servitutis officio tibi sumus specialiter obligati, serenitatem tuam rogamus, et hortamur attente, ac tibi etiam consulimus bona fide, quatenus, cum inter reges alios locum obtineas celsiorem, dispendium salutis et famæ devitare procurans, occupata maxime contra Ecclesiæ interdictum restituas, et ad aliena jura manus tuas cum injuria non extendas. Quia cum rex a regendo dicatur, non debes suadentibus talia credere, sed prudenter regere temetipsum : quod quidem omnino non fieret, si non abstineres, ab injuriis aliorum, et non restitueres, si qua juris alieni nosceris detinere. Preces itaque ac exhortationes, et consilium nostrum, sic ob reverentiam nostram, et Apostolicæ Sedis admittas, quod conscientiam tuam in hujusmodi non offendas, detrimentum enim tuæ salutis cominus tolerare possemus, quo illam ardentius affectamus. Dat. Later. VIII kal. Junii, Pont. nostri an. I ». Hæc Pontifex in Henrici gratiam. Qui licet Galliæ regem in clientelam suam accepisset, Henrico tamen rescripsit, non esse Pontificii consilii adversus Anglicanam, rem ipsius partes sustinere.

56. *De solutione decimarum pro bello in Albigenses Ludovicus rex et clerus Gallicanus agunt apud Gregorium.* — Ad sustinendos ingruentium sub primis regni auspiciis bellorum sumptus, firmandumque solium, magno ærario opus erat regi Ludovico : atque adeo a clero exactæ sunt decimæ,

[1] Naug. in gestis S. Lud. — [2] Lib. I. Ep. LXXXVI.

quæ Ludovico VIII Albigensis belli causa decretæ fuerant; cum maxime Narbonensis Gallia hæreticis vires animosque ex præterita clade colligentibus, tumultuaretur. Qua in re cardinalis legatus demandata sibi auctoritate ad tuendam regni dignitatem, in compellendis ad solutionem decimarum viris Ecclesiasticis est usus. Tulere gravissime ex iis nonnulli onus sibi impositum, atque litteras ad Gregorium querelis acerbioribus refertas misere : indignum videri residuam promissæ in Bituricensi Synodo decimæ partem exigi, cum ea lege concessa esset, si Ludovicus VIII expeditionem in Albigenses persequeretur : nunc vero, eo extincto, mutatas rerum vices, injusteque se a regina Blancha ac Romano legato opprimi.

« Sanctissimo in Christo patri ac domino Gregorio, miseratione divina summo et universali Pontifici, devoti et humiles ejus famuli P... decanus totumque capitulum Ecclesiæ Parisiensis, subjectionis, devotionis, et totius obedientiæ plenitudinem ».

« Si populo suo reservasset Dominus alterum Jeremiam sanctificatum ab utero, qui, sicut ille planxisse legitur, sciret plangere captivitatem populi sui, non tantum quadruplici, sed multiplici, si posset, plangeret alphabeto, et merito juxta novitatem flagitii, novum excogitaret genus lamenti. Ille planxit transmigrationem populi sui ab hostibus factam, meritis peccatorum inflictam : iste plangeret calamitatem non veteris populi, sed inclytæ Sion, de qua dictum est : Diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Jacob; calamitatem plangeret, non ab extraneis et inimicis immissam, sed ab eis quorum esset protegere, non opprimere, procuratam. Calamitatem plangeret, quæ non meritis redditur, sed potius ex insolentia dominationis infertur eorum quibus dicitur : Providentes non coacte, sed spontanee, neque ut dominantes in clero, sed forma facti gregis ex animo.

57. « Veritas quidem ita se habet, quod a domino legato, totius legationis suæ Concilio Bituricen. convocato, capitulorum ibidem nuntii pro Albigensi negotio convenerunt, ut ea quæ in eodem Concilio tractarentur, seu statuerentur, capitulis suis referrent, ut super eis deliberarent, nulla quidem penitus eis potestate consentiendi concessa. Cum igitur de modo subventionis negotii Albigensis eos consuleret, et ipsos ad hoc inducere niteretur, quod decima bonorum Ecclesiæ per quinquennium solveretur; si rex Ludovicus bonæ memoriæ negotium assumeret, et ad idem personaliter laboraret; responderunt nuntii, quod nullam habebant super hoc consentiendi potestatem, nec quæ sibi limitata fuerant poterant excedere; unde pro seipsis, non pro capitulis responderunt. Et bene videbatur eis, quod utile erat consilium decimam prætaxatam persolvi, si rex aliter non vellet dictum negotium assumere, et personaliter laborare sine cujus præsentia nullatenus, secundum quod videbatur eis, poterat negotium utiliter expediri. Postmodum autem quidquid fecerit, quidquid constituerit super hæc capitula, non convenit : sed tractatu cum quibusdam episcopis habito ad regem accessit, et quod rex negotium personaliter susciperet, procuravit. Cum igitur viderent capitula, quod dominus rex Ludovicus felicis memoriæ pro negotio fidei tantum onus susciperet, fidei ejus fervori devotionem suam junxerunt, non quod attenderent aliquam promissionem, quæ nulla in veritate præcesserat; sed cum gaudio animi de pura liberalitate, ne tanto deesse negotio viderentur, dimidiam partem decimæ non quidem nomine decimæ sed obtentu subsidii persolverunt, aliam partem, et etiam majorem, si expediret, si Deus eumdem regem reservasset incolumem, et in eodem negotio persistentem, libenter et liberaliter soluturi. Rege autem defuncto, quidquid dominus legatus cum regina fecerit, quidquid constituerit, quidquid promiserit requisita capitulorum voluntate, non est factum : unde considerantes, quod non erat, in cujus manu negotium posset proficere sicut prius, nullam visum est eis subesse causam, quare quinque annorum decima solveretur : maxime cum jam legatus vellet eos, sicut dicebatur, ad solutionem, ut reginæ promiserat, compellere, eo dicente, quod etiam cappas nostras daret ei, nec regina se vellet ad certum tempus, vel certum numerum militum aliquatenus obligare : attendentes, quod hoc ipsum, quod de liberalitate processerat, convertebatur in obligationem, et servitutem sibi timentes in posterum capitula quatuor provinciarum, Rhemense, Senonense, Turonense, et Rothomagense habita deliberatione et tractatu pro libertate sua servanda potius, quam pro subventione vitanda, ne ad onus hujusmodi compellerentur, sub hac forma Sedem Apostolicam appellarunt, etc. » Sequuntur cleri earum Ecclesiarum litteræ, quibus ad Sedem Apostolicam provocarunt. Adscripta est feria quarta ante Pentecosten hujus anni. Subjiciunt mox quæ sibi injuriæ post eam provocationem factam a legato censuras Ecclesiasticas incutiente, regiisque administris ad decimam illam extorquendam ipsorum bona occupantibus fuerint illatæ, quas ad concitandum ad misericordiam Pontificem hac oratione exaggerant :

58. « Quis ista oculis siccis vobis valeat enarrare? deficit in scribendo manus, et plus fluit oculus quam calamus : quidquid calamus pingit incausto, delet oculus lacrymarum profluvio, ac per talem pingentis et plangentis mixturam littera convertitur in lituram. Utinam vos Dominus, pater sanctissime, nobis alterum suscitet Hieremiam, qui nobis compatiatur, et plangat, et oret pro nobis, sicut dicitur in ultimo Macchabæorum : Hic est fratrum amator, et populi Israel, hic est, qui multum orat pro populo, et universa sancta civitate, Hieremias propheta Dei. Ad quem autem recurrere possumus, nisi ad vos? ad quem pulsare debemus, nisi ad vos? quem prius Ostiensem Domi-

nus in ostium feliciter commutavit, per quod ingrediamur et egrediamur, et pascua vitæ invenire possimus : quem Dominus providit hostiam sibi hostem diabolo, ostium gregi suo, qui estis ostiarius simul et ostium ; secundum quod ostium vicarius Jesu Christi, qui dixit : Ego sum ostium ; secundum quod ostiarius successor Gregorii, cujus est super gregis Dominici custodiam vigilare. Recte enim Ostiensi, et officium ostiarii, et nomen Gregorii mutatione facta divinitus debebatur, ad quod ostium pulsamus, et ostiarium imploramus, ac vigilem respicimus, qui est virga vigiliarum, ut juxta verbum Domini nobis fiat : Petite, et accipietis, quærite, et invenietis, pulsate, et aperietur vobis. Petimus igitur ab ostiario, quærimus a vigili, pulsamus ad ostium, et aperietur nobis».

59. Acerbissimo eo luctu emollitus Gregorius, mox Romanum S. Angeli diaconum card. A. S. L. gravibus verbis perstrinxit, decreto duriori Gallicanum clerum oppressisse, præcipitque litteris [1] ut imposito onere illum levaret, ac facta revocaret. Tum aliis litteris ad Rhemense, Parisiense, aliaque canonicorum collegia datis ipsorum dolorem permulsit [2]. « Præsentatæ paginæ Senonensis et Parisiensis capitulorum tenor exhibitus amarissimæ myrrhæ fasciculum nobis de novo in cruce carnis, et patibulo spiritus immolatis exhibuit, qui ita paginam cordis nostri inauditæ turbationis calamo, et novæ amaritudinis atramento conscripsit, quod scripturam nec lugubris mentis gemitus, nec lacrymarum fluvius obliterare valeat, quam nostro animo, quasi ungue adamantino novo cudendi genere stylus exarati doloris impressit. Quomodo lugens valeat consolari mœrentem, dolensve delinire dolores, cum contraria suis curentur oppositis, non est facile reperire. Nemo quærat ab amaricato quod sapiat, ab exasperato quod mulceat, quia exterminantur in (amara) verba mella dulcedinis, ubi totum pectus occupat vis doloris.

60. « Principium principis inclyti quondam regis Ludovici claræ memoriæ negotium pacis et fidei fideliter promoventis Ecclesiæ matri suæ attulit risum et gaudium : sed æmulæ mortis fato miserando subtractus, risum in luctum convertit, gaudium in lamentum, totumque negotium, quod felicibus, Deo auctore, promovebatur auspiciis, mortis suæ gladio graviter vulneravit. Sed successione prolis obducta vulneris cicatrice quasi revixit, et spem futuri fructus præteritis laboribus penitus non ademit. Verum quod dolentes referimus, dolendum est, ne novum infortunium negotio pacis et fidei sic infortunate succedat, ut scintillam spei, quæ in cleri devotione remanserat, flatus exortæ malignitatis extinguat. Sed absit quod hoc negotium unius culpa perimat, pro quo tot martyrum sanguis sub altare Dei voce indefessa clamat : præsertim cum potius pro Ecclesiastica libertate tuenda, quam pro negotii subventione vitanda duxeritis appellandum. Recognoscimus siquidem, et fatemur quod Ecclesia Gallicana post Apostolicam Sedem quoddam totius Christianitatis est speculum, et immotum fidei firmamentum, utpote quæ in fervore fidei Christianæ, ac devotione Apostolicæ Sedis non sequitur alias, sed, ut cum earum pace dixerimus, antecedit. Cujus devotionem verbis extollere superfluum reputamus, cum sit claris operibus manifesta. Intellectis igitur gravaminibus, vobis a dilecto filio nostro Romano S. Angeli diacono card. A. S. L. per ordinationem quamdam Senonis editam irrogatis, tacti dolore cordis intrinsecus, et gravi admiratione commoti, eumdem legatum litterarum asperitate nostrarum, ut decuit, redarguimus, et ei continuo dedimus in virtute obedientiæ firmiter in præceptis, ut ordinationem ipsam, sive quocumque alio nomine factum hujusmodi censeatur, omnino revocet sine mora, etc. »

61. Dabat hæc imperia Gregorius tristibus Gallicani cleri præter modum sua incommoda lamentantis querelis ad misericordiam flexus. Qui postea, cum rem suis ponderibus librasset, fidemque Catholicam in Tolosana provincia periclitari conspiceret (receperant enim hæretici ex morte Ludovici VIII strenuissimi illorum domitoris animos, atque hujus anni mense Februario Guidonem comitem Montisfortis, Simonis illius præclarissimi fidei defensoris, cujus tot egregia prœlia narravimus suis locis, fratrem, illiso in caput malleo prope Apamias, ut deplorat Bernardus, interfecerant) cum satius foret Ecclesiasticas opes imminui, quam religionem labefactari, Ludovico regi piam expeditionem a patre susceptam, ejusque immatura morte discussam, redintegrare meditanti decimas Ecclesiasticorum proventuum in Concilio Bituricensi decretas concessit : prætermissisque cleri Gallicani lamentis, eas regi persolvi imperavit. Qua de re ad sanctum adolescentem hæ litteræ datæ [1] (1).

[1] Ep. cxxx. — [2] Ep. cxxx.

[1] Ep. cliv.

(1) Animadversione dignum judico in litteris Gregorii ad regem Galliæ, hic ab annalista recitatis, nonnisi metropolitanos tres, Senonensi omisso, inter appellantes recenseri, cum superius num. 57 in litteris cleri Gallicani ad Pontificem metropolitæ quatuor Rhemensis, Senonensis, Turonensis, Rothomagensis reclamaverint. Nodum hunc solvit Joannes Iperius in Chronico S. Bertini vulgato a Martenio in Anecdotis, ubi hæc in rem præsentem leguntur : « Legatus in Bituricensi Concilio bona Ecclesiarum decimari præceperat, invitis et reclamantibus, imo etiam appellantibus fere omnibus Galliarum prælatis, et specialiter quatuor provinciarum, Rhemensis, Senonensis, Bituricensis, et Turonensis ; sed Senonensis, cito ab appellatione sua se recepit ; et mortuo rege rediens (legatus) ad curiam secum ducens Senonensem archiepiscopum qui ab appellatione sua recesserat, ac abbates Cisterciensem, Clarevallensem, quos ipse creaverat, et quosdam alios, omnibus Ecclesiæ Gallicanæ sibi contrariis minas fortes inferens, sed ab hoc nihil desistunt ». Vera in his prodidisse Iperium, qui labente hoc sæculo scribebat, ex his, quæ superius animadvertimus, compertum est. Sed errat, dum statuere videtur Senonensem ante regis obitum appellationem

« Illustri regi Franciæ.

« Cum dilectus filius noster Romanus S. Angeli diaconus card. tunc A. S. L. in Concilio Bituris pro negotio pacis et fidei convocato, consilium accepisset, quod si claræ memoriæ rex Franciæ pater tuus negotium ipsum sibi assumeret, decimam omnium Ecclesiasticorum proventuum suæ legationis usque ad quinquennium, si tantum duraret negotium, offerret eidem ; et rex ipse divinitus inspiratus assumpsisset negotium supradictum, idem legatus ei obtulit et promisit usque ad prædictum tempus, si negotium tantum duraret, decimam memoratam expendendam pro voluntate sua, quamdiu per se vel per suos, sicut negotium exigeret, illud curaret prosequi bona fide. Cum autem hujusmodi facto legati quædam capitula trium provinciarum, Rhemense videlicet, Turonense et Rothomagense opposuerint, et ne compellerentur dictam decimam solvere, ad Sedem Apostolicam pro se, et sibi adhærentibus duxerint appellandum ; nos auditis super hoc quibusdam capitulorum procuratoribus, et cardinale prædicto, considerato etenim quod pro tam evidenti necessitate, et tam utili negotio Ecclesiæ Dei, dictus legatus tum jure legationis statuere vel ordinare potuit, quod expedire videbat ; tum etiam ex eo quod specialem potestatem ab Ecclesia Rom. receperat ordinandi, et statuendi, quæcumque secundum datam sibi a Deo prudentiam videret negotio expedire, ordinationem ipsius ex ordine legitimam, et sanctam ex causa, necnon et promissionem factam regi de consilio pæne totius Bituricensis Concilii, de fratrum nostrorum consilio duximus approbandam, et non solum firmam, sed ratam et gratam habemus eamdem ; volentes, et statuentes auctoritate præsentium, ut tibi secundum dictam promissionem a memorato legato eidem patri tuo factam, decima integre persolvatur. Datum Later. id. Novemb. an. I ».

62. Reservarat numen sancto regi exscindendæ Albigensis impietatis gloriam, quæ demum ab ipso elisa est, ut suo loco dicetur. Susceptam porro a parente sacræ in hæreticos expeditionis provinciam persecutus, multis secundis prœliis Albigenses Hymberti e Bellojoco ducis opera, cui plures prælati se conjunxere, fatigavit. Cum vero Hymbertus munitam a Raymundo arcem obsidione cingeret, faceta hæc historia contigit, quam Bernardus narrat his verbis : « Erant in exercitu ex parte regis et Ecclesiæ cum domino Hymberto dominus Petrus Amelii archiepiscopus Narbonensis, et dominus Fulco episcopus Tolosanus, quem quodam die transeuntem cum pluribus circa villam illi de intus clamantes, diabolorum episcopum infideliter vocitabant. Dicunt enim hæretici infideles Catholicos et ministros Rom. Ecclesiæ esse diabolos, et ipsam Ecclesiam Satanæ synagogam. Et tunc qui cum ipso erant : Auditis, inquiunt, quia vos appellant diabolorum episcopum ? utique respondit episcopus, et verum dicunt, quoniam ipsi sunt diaboli et ego sum episcopus illorum ». Addit auctor [1], ut Catholicorum virtute edomita fuerit obsessorum impudentia, arceque expugnata hæreticorum diaconus ac socii flammis injecti fuerint ; deinde instructis agminibus Catholici ad Tolosanum agrum vastandum vineasque evertendas fuerint progressi. Quæ clades Tolosanorum animos ac superbiam admodum fregit. Non silenda vero nostrorum pietas, qui singulis diebus summo mane, antequam tractarent arma, pie divinis mysteriis intererant ; ac merito, cum sæpius edocuisset experientia precibus magis quam armis hæreticos debellari.

63. *Disciplinæ Ecclesiasticæ et Regularium instaurandæ incumbit Pontifex.* — Superest, ut quemadmodum Pontificium zelum in urgendo adversus Albigenses hæreticos bello vidimus, ita quæ ad collapsos Christianorum mores emendandos, atque ad pietatem antiquam traducendos gesserit, afferamus. Insignes sunt eo argumento litteræ ad Insubriæ præsules exaratæ, quibus ipsos hortatus, ut exstirpandis populorum vitiis vacarent, paterne admonet [2], ut, quo ea præstarent ad dignitatem, primum vitiorum omnium labem a seipsis depellerent : « Ad confusionem perpetuam evitandam, et declinandos sempiternos ardores ac cruciatus æternos, oportet omnes, qui assumpti sunt ad agrum Dominicum excolendum, granum a palea flagello debitæ correctionis excutere, et a fruge Dominica zizania separare, ne electos contagium tantæ corruptionis inficiat, et filios Dei cum filiis mundi hujus hora repentinæ calamitatis involvat. Quocirca fraternitati vestræ in virtute obedientiæ per Apostolica scripta districte præcipiendo mandamus, quatenus omni mora et occasione postpositis, primo incipientes a vobis ipsis, torporem desidiæ, et negligentiæ teporem omnimode deponentes, ne bovis stercore lapidatos incipiat vos Dominus vomere de ore suo, arma spiritualia, gladium et iguem viriliter assumentes, incipiatis

[1] Bern. in Chron. — [2] Lib. I. Ep. CXXIX.

dimisisse ; nam scriptæ de obitu Ludovici litteræ, in Annalibus hic num. 57 recitatæ, Senonensem inter cæteros appellantes referunt. Extant in Collectione Martenii litteræ, quibus Senonensis archiepiscopus et Carnotensis episcopus fidem suam obstringentes, solutionem decimarum illarum in quadriennum *singulis annis usque ad quadriennium* spondent. Datæ sunt Parisiis anno MCCXXVII, mense Augusto. Ex his vero litteris intelligimus, regem non residuum tantummodo decimarum usque ad integrum quadriennum exegisse, nam quædam earum portio soluta jam fuerat Ludovico adhuc superstite, ut ex litteris sæpe jam laudatis Gallicanarum Ecclesiarum ad Pontificem constat ; sed integras, ac si tunc primo quadriennium inciperet, poposcisse. Quin et in Anecdotis ejusdem Martenii tom. I, col. 942, leguntur litteræ Willelmi Abrincensis episcopi, datæ V kal. Augusti hoc anno, quibus censuris animadverti mandat in eos, qui de *patrimonio Jesu Christi partem vel modicam erogare in prosecutionem negotii ipsius Christi*, et ipsi quidem recusaverint, et cum aliis ad resistendum exactioni conspiraverint. MANSI.

parietem fodere, ut appareant genimina viperarum, et radius lucis vibretur interius, et ad vindictam exigat umbram mortis, moniales et monachos et clericos sæculares efficaciter corrigentes, tam in capite quam in membris, etc. Datum Anagniæ II id. Jul. Pontif. nostri anno I».

64. Parem quoque diligentiam ad solutiorum monasteriorum disciplinam constringendam restituendamque adhibuit, quod munus in nonnullis Italiæ provinciis Joachimo S. Mariæ, Jordano ac Pandulpho Ordinis Prædicatorum religiosis viris demandavit[1]. Cæterum ut severum se in eos religiosos viros, in quibus antiquæ pietatis flos emarcuerat, exhibuit, ita alios apud quos vigebat disciplina, singulari benevolentia est prosecutus. Ut enim de Minoritis ac Prædicatoribus mittamus dicere, ipsius litteras ad rem illustrandam abbatissæ ac monialibus S. Mariæ Senensis exaratas[2] afferemus, cum præcipue ostendant, quantum rerum cælestium contemplatione delectaretur. Ac sane mirum est tantum Pontificem in summæ dignitatis fastigio collocatum, quique reges ac principes adeo generose percelleret, Christi ancillas humillimis verborum officiis, quæ sequentes continent, fuisse prosecutum.

« Ancillis mulieribus, Benedictæ abbatissæ monasterii S. Mariæ Senen. totique conventui.

« Magna, sicut dicitur, vobis nata est in mea promotione jucunditas, quæ si non reciperet a contrariis accidentibus metum perpetuum, vobis dare poterat de audita exaltatione tripudium. Sed inter tot varios mores et animos diversorum, quorum servituti addicitur quod præfertur, inter tot fluctus turbinesque causarum, quibus mens occupata colliditur, non potestis, quæ nos pietatis intuitu diligitis, non gustare formidinem, quantumcumque hauseritis de injuncto mihi a Domino Apostolatus officio voluptatem. Placere vobis debuerat proventus honoris, si obnoxia non esset altitudo periculis : et valde jucundum esset supra undarum vortices cum Petro adventui Redemptoris occurrere, si ventus a latere veniens non terreret. Verumtamen quia prope est Dominus omnibus invocantibus nomen ejus, et maxime vobis in Christo filiabus, quæ ad pedes ejus jugiter lacrymamini et orationis instantia ungitis divinæ viscera pietatis et pungitis gemitibus inexhaustis, rogamus et obsecramus in Domino Jesu, ut sit ad Dominum clamor jugiter vestræ mentis, ut servum servorum Christi et specialiter servum vestrum et ancillarum Christi omnium non absorbeat pelagus tempestatis, adjiciatque gratia, quod negligentia subripit, et divina misericordia dulcedinem tranquillitatis amissæ redimat, quam subito rapuit repentini casus angustia.

65. « Dum itaque ad amœna solitudinis, beatæ vitæ præludia, eremitarum cœtum ad donativa currentium cælestium thesaurorum, dum ad B. Benedicti vestigia præruptis silicibus, et rupibus inaccessis impressa, fratrumque nostrorum pauperum (Minoritarum scilicet, quibus addictissimum vidimus) collegia Agnum Dei beata æmulatione sequentium, inter quos anima mea spiritali sæpius videbatur languore deficere, oculos mentis erigo, dum singultus et gemitus, et copiam lacrymarum ancillarum Virginis gloriosæ, quibus cor meum medullitus revirebat, quodam cælesti rore considero, quasi de gravi somno consurgens, gaudia consolationis internæ me perdidisse gemo, et lucris præsentibus damna præterita non evito. (Non fuisse hanc inanem verborum pompam ad jactantiam subornatam ex Honorii III testimonio vidimus, qui ipsum ob altissimam contemplationem divinarum rerum cedrum Libani in litteris ad Longobardos datis appellabat). Positus igitur in patibulo crucis, frementibus Judæorum turmis, et crucifixoribus undique circumfusis, ad vos venire nequeo : sed fellis, et myrrhæ poculo inebriatus anxior, et vos juxta Matrem Domini lamentantes, a longe videre compellor : quas filio meo fratri Pacifico commendatas in cruce relinquo, et inclinato capite spiritum patri, qui dedit illum, reddere concupisco. Rogate ut servi victimam Dominus non contemnat. Rogate pro servo, pro patre, pro filio. Rogate pro servis Christi, et ancillis obnoxio, qui pro vobis et aliis ovibus quotidie totus immolor, et extensis in cruce manibus, quod reliquum est in manus Patris mei et Domini animam recommendo. Dat. Anagniæ II idus August. Pontif. nostri anno I».

[1] Ep. CLII. — [2] Ep. CXLI.

GREGORII IX ANNUS 2. — CHRISTI 1228.

1. *De Friderici excommunicatione docet Gregorius episcopos Apuliæ.* — Delapsi sumus ad Christi annum millesimum ducentesimum vigesimum octavum, Indictione prima, cum summus Pontifex animadversa Friderici pertinacia, episcoporum Concilio Romæ coacto, quo maturius in re tanti momenti deliberaret, adversus ipsum in Cœna Domini anathema fulminavit. Ut vero certius enarrandæ veritati insistamus, Gregorii Acta in medium producenda censui : « Tum prælatorum Lombardiæ, Tusciæ, totius patrimonii, ac Apuliæ et aliorum, qui pro suarum persecutione causarum ad curiam venerant, convocata ad Concilium multitudine, post hujus profundi sermonis decursum : Quis mihi tribuet auditorem, etc. respondentibus singulis vota sua, qualiter contra dictum imperatorem procederet, ordinavit ». At quomodo summus Pontifex Fridericum anathematis sententia in Cœna Domini perculerit, docent ejus litteræ ad Apulos præsules missæ, quibus inseruit quantam operam diligentiamque Sedis Apostolicæ adhibuisset, ut Fridericum ad officium adduceret, atque impelleret, uti continentibus totius orbis Christiani votis, tamdiu expetitam Orientisque afflictis rebus restituendis adeo pernecessariam expeditionem conflaret; utque ille juramento, quo se ad eam suscipiendam alligarat, violato, aliisque gravissimis flagitiis cumulatis, ex Ecclesiæ piissimis manibus, in suum caput excommunicationis fulmen extorserit, quarum exemplum infra scriptum est [1] :

2. « Universis archiepiscopis, episcopis, etc. per Apuliam constitutis.

« Quanto nobilius membrum in Ecclesiæ corpore læditur, tanto acrioribus doloribus cruciamur, qui Cephæ locum, licet insufficientibus meritis, obtinemus. Verum quia tectum vulnus, si dimittatur intactum, solet in scandalum corporis latius evagari, nos olim viso, quod Fridericus Romanorum imperator salutem propriam negligebat, dum salubre votum, quod Deo voverat additis juramentis, detrectabat exsolvere, non sine detrimento fidei, et gravi scandalo totius populi Christiani, quia juxta Sapientis edictum : Vulnera dum sanas, dolor est medicina doloris; medicinalem Petri gladium in eum exeruimus, in spiritu lenitatis, excommunicationis sententiam publicando, quam ipse in se voluntarius fecerat promulgari, nisi statuto termino transfretaret in Terræ-Sanctæ subsidium, et alia promissa fideliter adimpleret : sperantes, ut percussus dolens ad percutientem se in humilitate rediret, Dominum exercituum requirendo. Sed quod dolentes referimus, inclinato corde medicinam exhorrens, et increpationem abominans disciplinæ, imo malleum velut stipulam reputans, non solum nulla pœnitudine se correxit, verum etiam adjiciens peccata peccatis, contra se Dominum audacter irritat, ultra quam recensere nos deceat, ne videamur in ejus conviciis delectari, qui conversionem ejus desiderabiliter exspectamus. Inter alia namque claves Ecclesiæ contemnens, quibus Dominus B. Petro et successoribus ejus ligandi et solvendi contulit potestatem, sibi facit celebrari, vel potius quantum in ipso est, prophanari divina, in enormius animæ suæ periculum, et enervationem totius Ecclesiasticæ disciplinæ. Unde timentes, ne plaga ejus fieret penitus desperabilis, si male permitteremus obduci neglecti vulneris cicatricem, et eo insanabile, quo insensibile redderetur, malagma studuimus apponere sanativum.

3. « Utinam studium nostrum optatum habuisset effectum. Cum enim piæ recordationis Honorius papa prædecessor noster, per bonæ memoriæ Tusculanum et Sabinensem episcopos, et dilectum filium magistrum. G... notarium nostrum, et Roffridum clericum cameræ nostræ, et abbatem S. Martini Viterbien. Cisterciensis Ordinis eumdem imperatorem diversis temporibus, super diversis articulis, in quibus Deum et Ecclesiam graviter offendebat, diligenter commoneri fecisset; nos adhuc humiliantes vim auctoritatis Ecclesiæ, ad præsentiam ejus dilectos filios... tituli S. Sabinæ presbyterum et O.. S. Nicolai in Carcere-Tulliano diaconum cardinales curavimus destinare, ut eum super præmissis et subsequentibus vice nostra sa-

[1] Greg. l. I. Ep. CLXXX.

lubriter commonerent. Qui licet de contingentibus nil omiserint, nequaquam tamen eum potuerunt ad pœnitentiam revocare. Utinam ad nequiora nequaquam manus illicitas extendisset! Quare ne videremur deferre homini contra Deum, ecce justitiam in judicium convertentes, in proximo præterito festo Cœnæ Dominicæ, in prædictum imperatorem excommunicationis sententiam solemniter duximus promulgandam, tum pro eo quod, ut præmissum est, non transfretavit in subsidium Terræ-Sanctæ, nec promissum numerum militum in expensis suis tenuit, vel transmisit, nec pecuniam quam promiserat destinavit; tum quia venerabilem fratrem nostrum Tarentinum archiepiscopum ad sedem propriam accedere non permittens, eum populum suum non patitur visitare; tum etiam quia Templarios, Hospitalarios bonis mobilibus et immobilibus, quæ habebant in regno, temere spoliavit; et quia compositionem factam inter ipsum, et comitem Celanensem, et Raynaldum de Aversa, pro cujus observatione Rom. Ecclesia ad precum ejus instantiam fidejussit, servare contemnit; et quia comitem Rogerium crucesignatum sub Apostolicæ Sedis protectione receptum, comitatu et aliis terris indebite spoliavit, et filium ejus in captivitate detentum ad mandatum Apostolicum sæpius iteratum reddere denegavit.

4. « Adjecimus quoque, ut loca quælibet, ad quæ ipse pervenerit, Ecclesiastico subjaceant interdicto, ut quamdiu præsens fuerit, ibidem nulla divina officia celebrentur; officio beneficioque privantes omnes cujusque professionis vel ordinis, qui ei, postquam denuntiatus fuit excommunicatus a nobis, divina sibi ausu temerario celebrarunt; et antequam ad mandatum Ecclesiæ redeat, de cætero celebrabunt. Illud etiam non duximus omittendum, quod si de cætero se officiis divinis ingesserit, contra eum tanquam contra hæreticum, et clavium Ecclesiæ contemptorem, severitate debita procedemus. Etsi ab Ecclesiarum et Ecclesiasticarum personarum oppressionibus non destiterit, aut non cessaverit a conculcatione Ecclesiasticæ libertatis, vel excommunicatione contempta, redire non curaverit ad mandatum Ecclesiæ, omnes qui sunt ei fidelitatis juramento astricti, et specialiter homines regni, a juramento, quo sibi tenentur, absolvemus et denuntiabimus absolutos, quia juxta decretum felicis recordationis Urbani papæ II prædecessoris nostri, fidelitatem, quam homines Christiano principi juraverint, Deo ejusque sanctis adversanti, et eorum præcepta calcanti, nulla auctoritate persolvere cohibentur. Et si non cessaverit ab oppressione pupillorum, orphanorum, et viduarum, seu nobilium et aliorum hominum regni, vel ejus destructione, quod ad Rom. Ecclesiam specialiter noscitur pertinere, pro quo etiam prædecessoribus nostris et Ecclesiæ Rom. juramentum fidelitatis exhibuit, et homagium præstitit; merito poterit formidare, se jure feudi privandum. Ideoque universitatem vestram monemus attente, per Apostolica vobis scripta districte præcipiendo mandantes, quatenus singuli prædictam sententiam solemniter publicantes, denuntietis eam singulis diebus Dominicis et festivis.

5. *Turbas in Urbe excitat Fridericus contra papam qui fugit Perusium.* — At Fridericus anathemate a summo Pontifice percussus, non est reversus, ut in Isaia legitur [1], ad percutientem se : imo e contrario in pristino scelere obfirmatus, in majorem pertinaciam obriguit. Cumque piissimi patris dictis legibus subjicere se, ac sacra consilia capessere deberet, adversus eum in iras efferatus conflare nova ac moliri in ejus perniciem cœpit. Quinetiam in sceleris communionem nonnullos Romanos traxit, qui exuta omni verecundia, Christi Domini vicarium, dum in Basilica D. Petri sacrum faceret, sibilis appetiere, ac verba insana in eum effuderunt, uti Pontificia Acta lugent : « Imperator ad astutiæ solita commenta recurrens, quosdam Romanos pretio et mentita possessione (promissione) corrupit. Qui Dei timore contempto patris bonorum (beneficiorum) immemores, inter ejusdem Pontificis jam anni secundi primordia, feria secunda Resurrectionis Dominicæ ad B. Petri Basilicam effrænata rabie properantes, dictum patrem et præsulem super corpus Apostoli devotione solita missarum solemnia celebrantem, clamore, vel latratu potius, adjectis comminationibus, impetebant. Et dum per manus innoxias sanctissimi præsulis in altaris ara verus Dei filius mactaretur, inter sacratissima verba canonis crucifixoribus Christi non dispares sermones dabant mugitibus ad cælum clamantes ore et manibus : Crucifige; demum iidem Satanæ ministri, perditionis hæredes, terrenam in eo potius quam divinam potentiam formidantes, ad mandatum Sedis Apostolicæ satisfactione solemni, non absque illius injuria, de cujus mandato venerant, redierunt ». Quamvis hujuscemodi tumultus paulo post sopitus extinctusque videretur, crescente tamen et ardente Friderici persecutione, novis seditionibus inflammatis, Pontifex ex Urbe discedere compulsus est quæ ejus temporis scriptor Richardus [2] paucis est complexus. Conradus vero abbas Urspergensis [3], qui similiter iis temporibus viguit, licet in superiorem annum contulerit, fusius historiæ commendavit.

6. « Imperator convocavit ad se de civibus Romanis potentissimos et nobilissimos de familia eorum, qui dicuntur Frangentes panem, et de aliis, ad quos præcipue respectum habebat populus Romanus : habuitque cum illis tractatum, qualiter eos faceret vassallos imperii, et ut sibi faciant hominium, et fideliter assistant in omnibus causis. Jussit itaque eosdem sub certa æstimatione pretii et census computare, quantum valeant omnes res ipsorum immobiles, quas habebant in civitate,

[1] Isa. IX. — [2] Rich. de S. Germ. in Chron. — [3] Ursperg. in Chr.

tum in ædificiis, quam in agris et vinetis, et mancipiis, et aliis rebus. Quo facto, omnes res illas dato pretio comparavit ab eis, et easdem res ipsis in feudum concessit, ratione fidelitatis, quam deberent sibi et imperio. Quocirca iidem reversi, cum papa rursus excommunicaret imperatorem, fecerunt, ut a populo pelleretur turpiter extra civitatem; unde apud Perusium eo anno et sequenti ibi permansit ». Quibus similia de Pontifice Urbe pulso ac Perusium se recipiente scribunt Albertus Stadensis [1], Matthæus Parisius [2], aliique post eos. Nec reticendum videtur postremas Gregorii Epistolas [3], hoc anno in Urbe conscriptas Regestoque insertas, apud S. Petrum datas, quo ipsum post tertium Paschatis diem se contulisse affirmat Richardus [4]; quarum altera Sabaudiæ comiti missa [5], ipsius fidem laudibus effert, Avīblanum castrum Romanæ Ecclesiæ tradere in animum induxisse.

7. Qua vero ratione adductus Pontifex, Perusium potius quam ad ditionis Ecclesiæ locum alium sese contulerit, illustrat ipsius Vitæ auctor, dum ait crudelissimas discordias in ea civitate emersisse, eamque funeste attrivisse: quas ut compesceret Gregorius, primum eam provinciam Joanni de Columna tit. S. Praxedis presbytero card. imposuit, ac postea eo ipse profectus, qua solebat charitate divisos cives amplexus, paternoque gremio exceptos conciliavit, cui rei fidem auctor his verbis affert: « Perusinos chariores Ecclesiæ filios crudeli seditione commovit (nimirum hostis antiquus), ut divisis alterutrum populis et nobilibus ex civitate proscriptis, patris manus sæviret in filios, et filius in parentem; furebat vicinus in proximum, et muri sanguine fraterno madebant, ac funditus eversis domibus, et arbustis excisis, premebat intus famis inedia, et foris gladius indefessus; sicque civitas ruinis exposita, ferrum convertens in viscera, suis parabat exitium absque remedio laxius ruitura. Occurrit in hoc mater Ecclesia filiæ desolatæ miserata, et Joanni de Columna tituli S. Praxedis venerabili presbytero card. pro ipsorum subventione præmisso, tandem circa æstatis initium, quarto (secundo, non quarto reponendum est; cum ex litteris Pontificiis non Perusii, sed Romæ et Anagniæ egisse constet) psui Pontificatus anno Perusinos personaliter adiit sius pater, qui miserorum misertus angustias, et pia gestans viscera, reduxit exules, confovit egentes, tristes et mœrore confectos, consolationis remedio delinivit, omnibus omnia factus, medela et refectio singulorum, quibus ad pacis et concordiæ fœdera cautione intercedente reductis, pro temperandis ruinis et subventione damnorum novem millia librarum paterna liberalitate concessit, tribus millibus mutuatis eisdem, et quod citius deserti filii perdita repararent, causam uberioris auxilii clementer adjecit, viginti duorum mensium moram percurrens ibidem, quæ solent regionibus beneficia desiderata conferre ». Cæterum hæc de diuturniori mora a Rom. Pontifice Perusii ducta, ex Regesto Epistolarum, quas ibi dedit, satis comprobantur.

8. Roma egressus Gregorius, ubi Reate pervenit, Fridericum persecutorem suum paternis litteris [1] monere hortarique; a susceptis improbis consiliis discederet, duos se ex religiosa Minorum familia ad eum mittere, qui ipsum sanioribus præceptis imbuerent atque ad mentem Christiano dignam principe induendam incitarent: « Ascendit ad nos clamor, ululatus et stridor miserabilis, validus, et horrendus, Ecclesiarum et clericorum regni Siciliæ et Apuliæ, quod in eos quam de facili exprimi valeat, inique desæviens, ipsos ultra affligis cruciatibus infinitis, bona eorum diripiens et extorquens in manifestam contumeliam Redemptoris, et atrocem injuriam Ecclesiæ generalis, ut taceamus Apostolicæ Sedis contemptum, in quam cadunt ex hoc opprobria exprobrantium. Cum igitur hæc nequeamus sine periculo sustinere, qui Christi vicarii, licet immeriti, constituti pro tuenda justitia, et defendenda Ecclesiastica libertate tenemur et volumus impendere nosmetipsos, ab eo nobis digna vicissitudine rependenda, qui beatificat tribulationem propter justitiam patientes, imperialem celsitudinem monemus et hortamur attente, quatenus Ecclesiis et personis Ecclesiasticis ablata restituens integre universa ab ipsorum molestatione penitus conquiescas, famæ tuæ consulens et saluti. Alioquin ne contra Deum homini deferamus, super hoc procedemus, dante Domino, sicut fuerit procedendum. Ad hoc autem dilectos filios B. et R. fratres Minores ad te mittimus, si forsan saltem sero salubriter monitionibus nostris aures aperias, quas hactenus nimium inconsulte clausisti. Dat. Reate non. Maii, Pontif. nostri anno II ». Reate Pontifex Assisium se contulit, uti Apostolicæ ejus litteræ nonis Junii exaratæ patefaciunt [2]. Aliæ vero ostendunt [3] Perusii idibus Junii ipsum versatum; verum ad Acta regredior.

9. *Friderici iter in Orientem.* — « Non multo post paucorum comitatus vestigio, voti nihilominus et juramenti transgressor, non imperator, sed verus pirata transivit »; de ejus transmarina profectione fit mentio in litteris tum ab eodem Friderico [4] tum a magistro [5] Hierosolymitanæ domus Theutonicorum ad Gregorium missis atque a nobis suo loco citandis, aguntque Conradus abbas Urspergensis [6], Albertus Stadensis [7], Godefridus [8], Matthæus Parisius [9] et Henricus Stero [10], qui prætera tradit Augustam e partus doloribus decessisse e vivis, quod Australis Chronici auctor etiam atque ante eos Richardus [11] affirmant.

[1] Stad. in Chr. an. 1229. — [2] Par. Hist. Angl. an. 1228. — [3] Greg. l. II. Ep. VI. etc. — [4] Rich. de S. German. in Chron. — [5] Ep. VII.

[1] Ep. X. — [2] Ep. XIII. — [3] Ep. XII. — [4] In Reg. Greg. IX. Ep. XXI. — [5] Ibid. Ep. XXIII. anno sequenti. — [6] Ursp. in Chron. [7] Stad. in Chron. — [8] God. in Ann. — [9] Par. Hist. Angl. — [10] Stero in Annal. et alii. — [11] Rich. de S. Germ. in Chron.

Scribit Richardus Fridericum sese ad expeditionem sacram comparantem apud Barolum sub nudo apertoque cælo ob circumfusi populi immensam multitudinem proceribus convocatis in parato solio considentem testamenti editi tabulas legi jussisse, quibus si in expeditione mortem oppetere contingeret, de imperio regnoque in Henricum natu maximum filium transfundendis sanxit : quod si nullis relictis liberis abiret, succederet Conradus : istoque sine prole mascula moriente, filii alii, quos ex legitima uxore susceperat, succederent. Promulgatum pariter ad componendum probeque instituendum regnum, ac testamento insinuatum est, ut omnes eam pacem eaque jura servarent, quæ tempore Guillelmi Secundi regis tenuissent; relictisque iis tabulis Raynaldo Spoleti duci, ac regni administratori, ipsum atque Henricum de Marro summum justitiæ præfectum, aliosque proceres ad ea servanda sacramento adegit, nisi aliud testamentum ab ipso exaratum produceretur. Vetuit etiam ne ullæ pecuniæ colligerentur, nisi ita regni utilitatibus rationibusque conduxisset. Pergunt Acta : « Ubi quibusdam treguis, imo collusionibus initis cum soldano, civitas sancta, quæ longius ipsius suspirabat adventum, servit ignominiosius Agarenis, quam prius violentia palliabat consensu crevit et auctoritate imperatoris, et templo Domini sponte tradito cultoribus Mahometi, pactum inivit cum Assyriis, sancta prostituens cuilibet transeunti ». De his anno insequenti litteris ex ejusdem anni Regesto insertis erit agendum.

10. *Fautores Friderici ditionem Ecclesiasticam vexant, repulsi tamen et victi.* — « Ut autem domum Domini, et ejus vicarium pari conditione subigeret, ad suæ infidelitatis indicium, Raynaldum Ludum (Landum) ducis Conradi filium, regni Siciliæ reliquit vicarium, quin potius executorem nequitiæ præconceptæ, cujus obstetricante audaci manu, eductus est coluber ille tortuosus. Nam ipse a suo sic Catholico principe acceptis Epistolis et mandato, ut si quos inveniret Catholicæ Ecclesiæ filios et devotos, crudeli morte damnaret, sæva manu nec impunita, postmodum se extendit ad sancta, sacerdotes, diaconos et subdiaconos privatione luminum dehonestans. Cujus frater Bertoldus apostata undique spoliatis Ecclesiis, et sanctorum extumulatis corporibus, eorumdem ordinum clericos in summi sacerdotii injuriam, cujus sunt filii et hæredes, effossis luminibus, demum turpissima suspendii morte damnavit, crudelis, blaphemus, alludens se totam missam pariter suspendisse minister impius, in Christi ministros crudeli animadversione succensus, eo nihilominus susceptæ crudelitatis exitia exequente, et demum Cæsaris urgente nequitia, quam dira concitabat barbaries, et marchiam Anconitanam jure dominii per Rom. Ecclesiam antiqua traditione possessam, non minus nequiter quam potenter ingressus, montem Ulmi, Maceratam, et quasdam alias ipsius provinciæ terras incolarum sic volente perfidia occupavit, patrimonii reliqui et ducatus fideles pretio corrumpere molitus et fraude, ut (ne) patris præsentia cautela existeret filiorum. Idem Raynaldus etiam Perusinis, inter quos tunc Romana degebat Ecclesia, grandem obtulit nummorum quantitatem ». Et infra :

11. « Eodem tempore Conradus Guismardi ejusdem imperatoris nuntius in manu valida vallem Spoletanam ingressus, intravit sine Marte Fulginium, civitatem apostatricem, primordium schismatis, proditionis plantarium, totius infidelitatis detestandam sentinam. Quo tandem per vassallos Ecclesiæ, invitis proditoribus, ignominiose dejecto, corruptibilis populus ad fidelitatem matris Ecclesiæ, si fidei titulo sunt digni recidivi, juramento præstito redierunt. Sævientem utique Raynaldi, et præconceptam nequitiam gestis durioribus prosequentem, ac iterata comminatione præmissa, marchiam exire nolentem, Ecclesiæ princeps, anathematis gladio de Petri auctoritate percussit. Verum quia nec spiritualis animadversio gladii corripuit delinquentem, necessitate devictus temporalem curavit Petri successor gladium exerere, qui a Domino passuro quærente de gladiis, recepit utriusque gladii potestatem. Idem autem copiosum exercitum per honorabiles legatos Joannis Hierosolymitani regis illustris, quem per imperatoris dicti versutiam contra justitiam publicæ honestatis, de regno dejectum Apostolica Sedes susceperat in sinum gratiæ confovendum, et Joannis S. Praxedis presbyteri card. fidele obsequium in marchiam destinavit. Et ut impetitus a pluribus, ad singula debilior redderetur, Pandulphum capellanum ejus ex parte, providum virum, cum militum et peditum bellatorum subsidio transmisit in regnum, qui causam Ecclesiæ favente justitia fideliter prosequeretur.

12. « Primo sui ingressus limine, (ipsum per Ceperanum in regnum anno proximo ineunte transiisse testatur Richardus e S. Germano [1]), castrum insulæ conjunctum, in Campaniæ finibus expugnavit, quo capto prærupta montana munitissimi monasterii Cassinensis ascendens majorem justitiarium, et regni nobiliores in Arabum multitudine grandi, qui potenti manu ad defensionem loci concurrerant, paucis associatus indicibus Dei judicio evidente devicit, castro nihilominus sub eodem manente justitiario designato. Et quia non est in conspectu Domini differentia in multis pugnare, vel in paucis, paucorum vestigiis inaccessas munitiones expugnans, infra breve tempus usque ad Capuam obtinuit civitates et castra, propter quod prædictus vicarius de Marchia fugitivus abscessit, aliena relinquens, ut propria custodiret ». Hæc bellica facinora tanta felicitate explicata confectaque a Pontificio exercitu, amplissima oratione ad annum sequentem collata, quo

[1] Rich in Chr. an. 1229.

gesta fuere, prosequitur, captaque loca, atque ad deditionem coacta pellectave enumerat. Additque Pelagium Albanensem episcopum Apostolicæ Sedis legatum operam in eo suam contulisse, ac Franciscanæ familiæ religiosis viros a Raynaldo regno pulsos, quod litteras Pontificias ad sollicitandos ad defectionem præsules ipsis attulissent.

13. « Advenerunt etiam de remotis Galliæ partibus ad matris Ecclesiæ repellendam injuriam devoti filii venerabiles Belvacensis et Claramontensis episcopi cum electa militia bellatorum, quos papa remisit ad propria, quasi alienis victoriis non egeat, victoriosus cum suis. Idem autem omnium laudum præconio recolendus antistes, patrum metas liberaliter progressus, pro turbationis hujusmodi tempestate tollenda, et libertatis Ecclesiasticæ prosequenda tutela, præter illa, quæ memoriam æstimantis effugiunt, centum viginti millia aureorum per fidele administratorum obsequium tunc expendit, quarum restitutionem prædictus imperator promiserat stipulatione solemni, fidem tamen, sicut et cæteris, non servaturus ».

His consentanea refert Richardus [3], Raynaldum Spoleti ducem, imperiali stipatum exercitu, Popliti dominos Capitinnani obsessos ad deditionem compulisse; mox dum illius frater Bertoldus, qui in Nursia remansit, Brufam arcem everteret, ac Sarracenorum opera quos ad omne facinus paratissimos ex Apulia duxerat, suppliciis immanissimis discruciaret, in Marchiam irruisse, partemque illius imperiali jugo obtrivisse. Quo viso, Pontificem prius admonitum, et contumacem, anathemate defixisse; dein Joannem Hierosolymitanum regem, et cardinalem Columnam, ut ex Gregorii Actis audivimus, ad eum Marchia exturbandum equitatu, ac peditatu numeroso succinctos immisisse. Sed cum ex iis, quas insederat, terris avellere nondum posset, in regnum impetus suos comitibus Thoma Celanensi, ac Rogerio Aquilano cum exercitu, ac Pandulpho legato missis convertisse, ut ad tuenda propria, aliena deserere cogeretur. Quæ res e sententia Pontifici successit, Raynaldo (ut postremis verbis a nobis allatis Acta indicant) in regnum, relicta Marchia, uti auctor sequenti anno asserit, ire coacto, quo fluctuantes populos præsentia sua contineret, atque hostiles progressus abrumperet. Ac de Pontificio exercitu locutus claves in signis pictas prætulisse ait : « Papalis exercitus, qui clavium signa gerebat ». E quibus colligitur claves olim in vexillis adumbratas gestari solitas, qui mos ad hæc tempora defluxit : qui vero sub signis erant, clavium pariter imagine insigniti fuisse videntur; cum passim Richardus clavesignatos appellet. Quod in eam me opinionem adducit, fideles, cum adversus hæreticos, vel infideles bellum gerebant, crucesignatos extitisse, ita cum ad tuendam Romanam Ecclesiam, ejusque ditionem defendendam capesserentur arma, clavis formam vestibus assuisse.

14. Ex iis atque infra dicendis confutatur Thomas comes Atteranensis, cujus litteras ad Fridericum in Oriente agentem datas Matthæus Parisius [1] in Historiam suam contulit, qui comes tum malevolentia erga Pontificem suffusus, tum ut Friderici gratiam colligeret, scripsit Gregorium magnificentiæ ipsius (ut ille ait) hostem publicum, comparato ingenti exercitu, cui Joannem Brennensem Hierosolymorum olim regem præfecerat, ipsius ditionem iniquissime invasisse. Quis enim mirari possit, Pontificem ditione Ecclesiastica a Raynaldo, Bertoldo, aliisque perfidis Friderici ministris vastata, vim vi propulsare aggressum, ut quem spiritualis gladii acies non terruerat, alterius gladii fulgore perstrictus ab improbitate submoveretur ? Cæterum quam inepte Thomas Pontific. carpserit, adjectis his Christi Domini verbis, olim Petro percutere meditanti dictis : « Mitte gladium tuum in vaginam : omnis enim qui percusserit in gladio, gladio peribit » ; perspicue patet, quasi ea male intellecta auctoritate Romanos Pontifices cogere velit, ut tyrannidi impiorum sese subjiciant, nec unquam iis liceat vim inferentem hostem, vi contraria a pernicie Ecclesiæ arcere atque amovere. Debuerat ipse potius attendere, Petro utrinsque gladii concessam potestatem, qua summos Pontifices sanctitate clarissimos præteritis ætatibus justissime usos monumentis fuit propagatum, ut Baronius in Annalibus pluribus adductis exemplis egregie demonstrat. Iisdem etiam Parisii impudentia reprimitur, qui captata omni occasione Romanos Pontifices traducere consuevit.

15. De Thoma comite Atterarum fit etiam mentio apud Parisium [2] in Epistola, quam Gregorius papa ad Romanum card. quem supra memoravimus in Galliis legatum, illata a principe Ecclesiæ damna lugens, scripsit; inter quæ deplorat, Sarracenos, ruptis induciis, ingentes prædas a Christianis avexisse. Cumque Templarii lacessiti alias similiter ab hostibus abduxissent, Thomam eas ab illis extortas, parte sibi, ut erat fama, servata, Sarracenis restituisse; ex quo factum, ut barbari insolentius efferati, plures clades Christianis impresserint, animique fidelium dejecti depressique fuerint, cum ab eorum vi propulsanda deterrerentur. Eumdem etiam Thomam, Templarios persecutum, multis eos possessionibus bonisque exuisse, privilegiaque a Pontificibus illis indulta conculcasse : centum etiam Sarracena mancipia ad Hospitalariorum, Templariorumque domos in Sicilia Apuliaque pertinentia eripuisse, ac nulla ad illatum damnum resarciendum refusa pecunia , in libertatem vindicasse ; tum etiam Fridericum quamvis exiguis succinctus copiis mare conscendisset, ingentem tamen Christianorum et Mahometanorum exercitum ad Ecclesiæ ditionem invadendam adornasse. Dein subdit Gregorius, quantumcumque superbiat impietas et Ecclesiam concutere atque evertere nitatur, triumphaturam

[1] Par. Hist. Angl. ann seq. — [2] Ibid.

nihilominus religionem, ac victoriam gloriosissimam relaturam. Postremo adjicit : « Cum igitur ex officio licet indignis nobis injuncto, providere cogimur, ne minister Mahometi in Christi ministros diutius valeat desævire, sed sæviens potius confundatur, et gloria Christiani nominis exaltetur, dilectioni tuæ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus per terram legationis tuæ hæc solemniter prædicans Christi fidelibus, ut pro statu fidei et religionis observantia, stent ex animo, tanquam prosequentes singuli proprium interesse, ac salutaribus moniti effectibus eos et exhortationibus inducere non postponas. Datum Later. non. Aug. Pontif. nostri an. II ». At vice Laterani legendum Perusii, ibi enim summum Pontificem tum temporis versatum, ex ejus Vitæ Actis atque Regesto compertum est.

16. *Gregorius, litteris datis ad Januenses, de injuriis sibi illatis queritur.* — Conqueritur Gregorius litteris [1] ad Januenses datis de Raynaldo filio Conradi olim ducis Spoletani, iniquissimi principis voluntati obsecutum, S. Petri patrimonio excursionibus factis, Sarracenorum impia succinctum manu, ingentia damna intulisse : Christi sacerdotes aliosque Ecclesiasticos viros partim crudelissimis injuriis affectos mutilasse, partim in crucem egisse, partim exquisitis aliis suppliciis enecasse; quibus tamen flagitiis ut abstineret, paternis antea litteris monuerat, Apostolicæ Sedis monita aspernantem atque in atrociora ruentem flagitia, ejusque fautores omnes a fidelium cœtu ritu solemni jam amovisse : in posterum Rom. Ecclesiæ injurias armis quoque propulsaturum.

« Gregorius, etc.

« Fridericus imp. cor suum elevans contra Deum, spiritu ad superbiam obfirmato, ut taceamus alia fere innumera, quibus Deum provocavit audacter, non contentus, quod negotium Terræ-Sanctæ dolosa perversitate irreparabiliter, quasi confudit, in atrocissimam contumeliam Jesu Christi, et inextricabile opprobrium populi Christiani, et pro nihilo reputans, quod Ecclesias et personas Ecclesiasticas spolians violenter subvertit Ecclesiasticam libertatem, nunc faciem euntis in Hierusalem inique prætendens, ubi Christianis potius quam Sarracenis studeat officere; viros sceleratos loco sui dimisit in partibus cismarinis, qui ut ejus iniquis jussionibus obsecundent, et timorem divinum et humanum pudorem penitus abjecerunt. Raynaldus enim, natus quondam Conradi ducis Spoleti, ejus vicarius et minister, exfortio congregato, patrimonium B. Petri, quod idem Fridericus multiplici juramento tenetur defendere, violenter invadens, presbyteros et alios clericos, sicut nobis est pro certo relatum, per manus Sarracenorum fecit ausu sacrilego mutilari, quibusdam in cruce suspensis, aliis diversis suppliciis cruciatis.

17. « Et quia primos virium suarum conatus non repressimus, cum facile potuerimus, ille de patientia nostra insolentiorem assumens audaciam, marchiam Anconitanam, et ducatum Spoleti aggredi attentavit, quibusdam venalibus ibi corruptis pretio, et quibusdam minis, et terroribus, a fidelitate Apostolicæ Sedis aversis. Ubi Sarraceni, qui Christianorum sanguinem insatiabiliter sitiunt, non parcentes sexui vel ætati, impietates abominabiles perpetrarunt, quas horror esset intolerabilis recenseri. Et licet eum super iis per dilectum filium Cinthium subdiaconum, et capellanum nostrum, et litteras nostras monuerimus diligenter, idem tamen monitis acquiescere aspernatus, quantum potuit ad graviora prorupit. Quare in eumdem Raynaldum et complices, ac fautores suos, et in omnes et singulos, cujus vel quorum mandato, auctoritate, consilio et auxilio, talia perpetrantur, excommunicationis sententiam solemniter publicantes, quia ipsam pertinaciter vilipendit, ad defendendam terram Ecclesiæ, et injuriam, auctore Domino propulsandam, exercere proponimus potentiam temporalem, ne inimici Dei, et Ecclesiæ in sua prævaleant vanitate, sed in pravitate potius evanescant : quia quantumcumque facinora prænotata nos moveant, potissime tamen, nec immerito, exhorremus quam idem Fridericus semper minatur et indesinenter exequitur depressionem Ecclesiasticæ libertatis. Cum antea etiam, ubicumque habuit potestatem, Ecclesias, et Ecclesiasticas personas, necnon viduas, orphanos et pupillos ex industria conculcarit; quare potestas hujusmodi non dilatari sed decurtari meretur.

18. « Ad hæc ne falsis rumoribus vos circumveniri contingat, noveritis quod dictus Fridericus, non sine fraudis excogitatæ commento, venerabilem fratrem nostrum Barensem archiepiscopum, et Henricum comitem Maltensem ad nostram præsentiam destinavit, scribens nobis, ut eis benignam audientiam præberemus, scientes quod ad tractandam concordiam cum Ecclesia præfatum Raynaldum procuratorem reliquerat, et adhuc volebat per eum haberi tractatum. Et licet certissime crederetur, quod ad deludendam Ecclesiæ Rom. patientiam venerunt, nihilominus tamen benigne audivimus, quæcumque proponere voluerunt. Et quia mandatum aliud non habebant, respondimus, quod dictus Raynaldus non tractator pacis, sed factus erat Ecclesiæ persecutor; unde tractatus reconciliationis cum eo haberi nec poterat, nec debebat; et his ita dictis protinus abierunt, variis nocendi modis interim ab eodem Raynaldo concinnatis. Hæc autem vobis scribimus, ne falsa pro veris vobis a maliloquis suggerantur. Ut igitur tanquam veri filii matri vestræ fideliter obsequentes, incomparabile vobis meritum apud Deum, et homines comparetis, universitatem vestram affectuose rogamus et monemus attente, per Apostolica vobis scripta mandantes, quatenus nullis suggestionibus patiamini vos seduci, quominus in Ecclesiæ Romanæ devotione, in qua radicati, et

[1] Ep. LXVI.

fundati estis, inflexibiles persistatis, ut qui libenter in vestris laudibus delectamur, in vestræ magnanimitatis constantia gloriantes, sinceritatem vestram dignis debeamus prosequi actionibus gratiarum. Dat. Perusii II kal. Decembris, Pont. nostri an. II ». Tertio vero non. ejusdem mensis universos Tusciæ episcopos certiores fecit [1], uti Fridericum sacris ejecisset, imperioque exuisset, omnibus fidei sacramento olim ipsi præstito absolutis, ac Raynaldum et Bertoldum præcipuos Friderici ministros ac satellites, aliosque ejusdem sceleris participes, a fidelium communione removisset, omnibusque eos dignitatibus tam politicis quam sacris, ac magistratibus, sive præfecturis dejectos, aliis pœnis Ecclesiasticis affecisset.

19. *Mediolanenses increpat.* — Archiepiscopum etiam Mediolanensem, ejusque suffraganeos monuit, se armis tyrannidem vimque Friderici arcere et comprimere decrevisse, ac sibi opem ferre poposcit. At quoniam de Mediolanensibus mentio incidit, prætermittendum non videtur Gregorium, Cremonensem Ecclesiam Mediolanensi obnoxiam, ut olim extiterat, esse jussisse [2], a qua Innocentius ad mulctandos Mediolanenses, qui Othonis ab Ecclesia ejecti partes essent consectati, distraxerat. Cumque laici eo audaciæ prorupissent, ut publice concionarentur, ne debitum sacerdotibus munus invaderent, eos ab eodem archiepiscopo coerceri præcepit [3]. Tum etiam auxilium a rege Sueciæ infra subjectis litteris flagitavit [4], ut aliquas pecunias ab eo ad sumptus bellicos tolerandos obtineret, cum adversus Fridericum humana ac divina jura pervertentem tres exercitus conflasset, ad quos omnibus rebus instruendos Ecclesiasticæ opes sufficere non possent : « Regi regum reges terræ gratissimum exhibent famulatum, qui compatiuntur et dolent, cum persecutionem patitur sponsa Christi, et tempore persecutionis evidenter ostendunt, quod nullus Deo, sed Deus est omnibus præferendus. Sane si dictus imperator, Deo et hominibus gratis ingratus, Apostolicæ Sedi malum pro bono, pro honore injuriam, et odium pro dilectione inique retribuens, non contentus, quod negotium Terræ-Sanctæ studiosa malignitate pervertit, nunc inhianter adspirat ad conculcandam universalem Ecclesiam modis omnibus, quibus potest, et libertatem Ecclesiasticam subvertendum, sibi quasi reputans deperire quiquid libertatis vel honoris obtinet sponsa Christi, et nequiter cogitans; quod si Rom. Ecclesiam posset opprimere, reges, alios et regna sit ei facillimum expugnare, processit ad B. Petri patrimonium hostiliter occupandum, ubi per Raynaldum natum Conradi quondam ducis Spoletani suum vicarium et ministrum, quasdam terras Apostolicæ Sedis, corruptis earum habitatoribus, fecit invadi, presbyteris et aliis clericis a Sarracenis impie mutilatis. Unde nos videntes et dolentes, quod ipsius Friderici iniqua superbia semper ascendens non sistitur, donec eam justitia superveniat et conveniat, illius malitiæ cum auxilio divino providemus Apostolicæ Sedis dexteram opponendam, tribus ad hoc exercitibus congregatis. Verum quia hæc non possunt sine gravibus sumptibus fieri; ad quos Apostolicæ Sedis nequaquam sufficiunt facultates, tuæ subventionis auxilium, tanquam specialis Ecclesiæ Romanæ filii super his duximus fiducialiter requirendum, etc. Datum Perusii ». Quo vero promptius laboranti Marchiæ succurreret, A. marchionem Estensem ad illam defendendam tuendamque contra irruentem Raynaldum, aliosque Ecclesiæ grassatores provolare jussit [1].

[1] Ep. LXVII. — [2] Ep. LXXVIII. — [3] Ep. XXXV. — [4] Ep. LXXV.

20. *Contra Albigensium hæresim excitat Gregorius Ludovicum regem.* — Atqui summus Pontifex non ita in tuendis politicis Romanæ Ecclesiæ juribus studium impendit, quin multo magis ad grassantem in Galliis Albigensis hæreseos luem extinguendam incumberet. Quo argumento ad Ludovicum Francorum regem, in cujus adolescentia jam tum futuræ virtutis illustria signa emicabant, scripsit, ipsum hortatus, ut cum Galliarum regno proprium fuisset fidem tueri, ipsiusque majores ejus defendendæ causa opes sanguinemque profudissent, victricibus illorum ac sanctissimis vestigiis insisteret, cœptamque ab ejus parente expeditionem, et jam ab ipso adornatam, promotamque ad exitum perduceret : cum maxime tantæ rei a majoribus cœptæ, sed ab ipso perficiendæ gloriam ac decus altissimo consilio Deus illi reservasse videretur; ac propterea quem postulasset in legatum S. Angeli diaconum card. ipsi ac regno addictissimum cum amplissima potestate ejus negotii ad finem optatum adducendi, provincia imposita transmisisse. Exemplum Apostolicarum litterarum infra scriptum est [2].

« Gregorius, etc.

« Negotium, quod agitur adversus Albigenses hæreticos, negotium est pacis, et fidei orthodoxæ, pro qua semper stetit regnum Francorum tanquam in ipsius soliditate fundatum; et progenitores tui personas posuerunt et bona, causam ad honorem Dei, ac regni prædicti gloriam prosequentes, ita quod ejus devotio universo mundo specialiter existere nuntiatur. Hujusmodi autem devotionis fervore succensus, recordationis inclytæ pater tuus tanquam verus Israelita prosecutus est negotium memoratum, et illud feliciter prosequendo, de terrenis ad superna migravit.

21. « Tu quoque imitator devotionis ejusdem, primitias tuas eidem negotio dicare cœpisti charitatis zelo submittens viriliter humeros, ut posses perficere, quod a patre tuo laudabiliter extitit inchoatum. Super quo omnipotentem Dominum collaudamus, qui tibi tam pium inspiravit affectum, et suppliciter deprecamur, ut felicem exitum per suam misericordiam largiatur. Et quidem cum prin-

[1] Ep. XXXIII. — [2] Ep. XLV.

cipes terrarum purgare debeant malis omnibus terras suas, magnificentiam (regiam) decuit, ut cor et manum apponeres ad profligandam de partibus Albigensium hæreticam pravitatem, quæ cum sint intra terminos regni tui, famæ tuæ, ac honori expedit, ut tam potenter quam celeriter pestem exstirpes eamdem, ne si diutius differas, fides ibi omnino depereat, et terra, quam tenent Catholici, amittatur, ac pestis hujusmodi ad loca magis proxima se transfundat. Denique Nabuchodonosor rex legitur decrevisse, ut periret quicumque blasphemaret Deum Sidrac, Misac, et Abdenago, et domus ejus etiam interiret. Si ergo rex alienigena, ne Deus Israel blasphemaretur, desævit, tu princeps Christiane, et Christianissimorum progenitorum successor et hæres, cui forte Dominus alto et secreto suo judicio consummationem negotii reservavit, contra blasphemos ipsius devoti principis officium non implebis?

22. « Licet autem dilectus filius noster R... Sancti-Angeli diaconus card., utpote consilio ac discretione conspicuus, in negotio ipso fervens nobis esset apud Sedem Apostolicam pernecessarius, et ejus præsentia plurimum opportuna, quia tamen cum instantia postulasti eum ad hoc mitti denuo a latere nostro legatum, te in hac parte, quantumcumque in ejus absentia nobis depereat, curavimus exaudire, ne forte te opinari contingeret, quod non esset cordi nostro jam dictum negotium, si non mitteremus cardinalem eumdem, de quo certum est, quod te, ac domum tuam, ac totum regnum Francorum speciali affectu diligit, et honoris ac exaltationis tuæ desiderat incrementum, ac ejusdem negotii naturam et circumstantias plene novit, etc. » Commendat regi Romanum cardinalem; nec in Franciæ solum regno, verum in Provincia etiam ac Lugdunensi, Tarantasiensi, Ebredunensi, Viennensi, Aquensi et Arelaten. diœcesibus, quo majori polleat auctoritate, legati Apostolici munus demandat. Eodem etiam argumento, quo ad regem scripserat, Blanchæ Francorum reginæ litteras misit[1]; necnon Ludovico commendavit[2] comitem Montfortium, qui operam suam ad hæresim illam profligandam magna cum pietatis laude conferebat.

23. *Legatus cardinalis contra Albigenses.* — Extant etiam Apostolicæ litteræ, quibus Pontifex Roman. tit. S. Angeli diacono cardinali legationis provinciam cum summa auctoritate iterato contulit[3]. Eidem præterea legato potestatem fecit[4] matrimonii impedimentum in quarto consanguinitatis gradu sacris canonibus vetiti removeret, quo nonnulli nobiles viri adversus Albigenses crucesignati impliciti tenebantur. Tum episcopo Acconensi mandavit[5], uti promulgandæ contra Albigenses sacræ expeditionis provinciam susciperet, quotiescumque a Romano card. fuisset rogatus. Ad quem etiam legatum scripsit[1] Pontifex, ut clerici, qui sese illi ad Albigensium insanos errores confutandos, animasque e vitiis eripiendas conjunxissent, sacerdotiorum suorum redditibus quamvis absentes potirentur. Præcepit insuper[2], ut jurisjurandi religione Ludovicum regem ac reginam Blancham, quo illi se obstrinxerant, nunquam pacem vel inducias cum Anglo (cujus nuntium hoc anno alacri animo vultuque excepit[3]) nisi consentiente Marchiæ comite inituros, liberaret; utque ad concordiam inter dictum regem et archiepiscopum Rothomagensem enata ex occasione jurisdictionis contentione dissidentes conciliandam operam navaret. Neque silentio involvendum, Gregorium, cum Romanum cardin. in Gallias legatum suum, uti dictum est, mitteret, datis ad abbatem et comitia Cisterciensis Ordinis, Apostolicis litteris, commendasse, ut tam ipsi, quam alii ejusdem familiæ in universo orbe sparsi, precibus a Deo promereri niterentur, quo legatus res contra Albigenses ex sententia conficeret : « Cum igitur[4] dilectum filium nostrum R. Sancti-Angeli diaconum cardinalem denuo mittamus pro eodem negotio de latere nostro legatum, qui de orationibus vestris valde confidit, pro eo quod alis sanctæ contemplationis assumptis, ut Deum in Sion videre possitis, in regionem solitudinis avolastis; charitatem vestram monemus per Apostolica vobis scripta mandantes, quatenus supplices preces effundatis ad Dominum, et per totum ordinem speciales orationes fieri faciatis, ut ipse pius et misericors per gratiam suam in manu legati prædicti salubriter dirigat negotium memoratum, ita quod optatum, et laudabilem finem ad honorem Dei, et Ecclesiæ sortiatur ».

24. *Opera S. Ludovici deleta hæresis Albigensium, conversi hæretici, Tolosana Ecclesia restituta.* — Profligata demum est Albigensium hæresis, quæ toties crucesignatorum ferro succisa multiplici sobole fecundior pullularat. Nec vacat res miraculo, regis pueri terrore sublatam, quæ strenuissimorum ducum bellicam virtutem debilitarat, ut jure inter cæteros clarissimos reges deleta Albigensis hæresis ac divino cultui restituta Narbonensis Gallia D. Ludovicum efferat : ut vero felicissime res confecta fuerit, ex Bernardo accipiamus. Miserat Romanus S. A. L. ad Tolosanos Eliam abbatem Grandis-Silvæ, ut ipsos ad ineundam cum Ecclesia pacem invitaret : at illi præteritis acceptis cladibus fracti, atque florentissimæ crucesignatorum expeditionis, quæ in eos comparabatur, nisi Ecclesiæ ejurata hæresi imperia acciperent, metu perculsi ad paciscendas inducias, ut colloquium de tractanda pace haberetur, descenderunt. Indicto igitur Meldis conventu, quo Raymundus ac Tolosanorum oratores se contulere, ac forma pacis cum legato et episcopis agitata conceptaque ad Ludovicum regem Parisios itum est

[1] Reg. Greg. post eamd. Ep. — [2] Greg. l. II Ep. LI. — [3] Ep. XLVIII. — [4] Ep. L — [5] Ep. LII.

[1] Ep. LIII. — [2] Ep. LIV. — [3] Ep. XXXIX. — [4] Ep. XLIX.

et coram ipso confirmata (1). Qua re feliciter confecta Raymundus fidelium cœtui solemni ritu est aggregatus; de quo hæc memoratus auctor [1]:

25. « Reconciliatus fuit Raymundus ultimus comes et qui cum eo erant excommunicationis sententia innodati, in die Parasceves sancta in fine præcedentis anni Domini prætaxati MCCXXVII, inchoante vero anno Domini MCCXXVIII, (ab incarnati enim Verbi Divini die annos auspicatur auctor), eratque pietas videre tantum virum, qui tanto tempore tot et tantis nationibus potuerat restitisse, duci nudum in camisia, et braccis, et nudis pedibus ad altare. Erant autem præsentes ad hoc duo Rom. Ecclesiæ cardinales, unus legatus in regno Franciæ, et alius in regno Angliæ episcopus Portuensis ». Persequitur auctor, quibus conditionibus pax Raymundo a rege concessa fuerit, quæ rei Christianæ maxime utiles ac regi honorificentissimæ extitere, cum amplissima provincia Francorum regno postea ea ratione conjuncta fuerit, institutisque sacræ fidei censoribus, pœnis gravissimis coercita hæresis sensim fuerit præfocata (2).

26. « In primis (inquit auctor) juvenis Ludovici regis auspiciis de tam prolixa guerra comitis Tolosani sic Deus ejus pueritiam honoravit, quod de pluribus conditionibus in prædicta pace obtentis et contentis unaquæque sola per se sufficeret quasi redemptionis pretium, si rex eumdem comitem invenisset adversum se in campestri prœlio, et cepisset, ut est quod Tolosam et episcopatum Tolosanum, sibi in vita concessum tantum, nulli posset hæredi suo relinquere, nullusque ejus hæres, vel filiæ ullum posset sibi jus reclamare, nisi sola ex ipsa filia unica nomine Joanna, et fratre ejusdem Ludovici regis domini Alfonsi tantummodo descendentes. Item sufficeret ad pœnitentiam eum esse quenquennio ultra mare. Item quod se ad solvendum viginti septem marcharum argenti millia obligavit. Item quod totam aliam terram ultra episcopatum Tolosanum versus Orientem infra Rhodanum et ultra regi aquictavit et Ecclesiæ, ac dimisit; tacendo de cæteris, quorum se supposuit gravitatibus, quibus si captus esset, mulctatus plurimum videretur, ut quod factum fuit, factum credatur non per homines, sed per Deum (3) ».

27. Addit auctor, ut Tolosa Romanæ Ecclesiæ Julio mense conciliata fuerit, templaque in ea aperiri jussa a Petro e Collemedio, qui legati Apostolici vices gerebat, atque interim in regis po-

[1] Bern. in Chr. Rom. Pont.

(1) Post illud : *Et coram ipso confirmata*; adde ex Annalibus contractis : « Ac tum ab eodem sancto rege ad hæreticos ad Christi et Ecclesiæ obsequium ab impietate revocandos edita sanctio (*a*) in Narbonensi, Arelatensi, Ruthenensi, Albiensi, Caturcensi, Agennensique provinciis postea promulgata, qua assertum est jus Ecclesiasticum, ac proscripti qui hæreticis credere, vel eos tecto excipere, vel defendere auderent; atque hæ pœnæ iis qui contra tenderent inflictæ : Si quis contra prædicta facere præsumpserit, nec ad testimonium, nec ad honorem aliquem de cætero admittatur, nec possit facere testamentum, nec successionem alicujus hæreditatis habere; omnia bona ipsius mobilia et immobilia quæ sunt ipso facto publicata, decernimus ad ipsum vel ad posteriorem ipsius nullatenus reversura. Statuimus et mandamus, ut barones terræ et ballivi nostri et alii subditi nostri præsentes et futuri solliciti sint et intenti, terram purgare hæreticis et hæretica fœditate, præcipientes quod prædicti diligenter ipsos investigare studeant et fideliter invenire, et cum eos invenerint præsentent sine moræ dispendio personis Ecclesiasticis superius memoratis, ut eis præsentibus de errore et hæresi condemnatis, omni odio, prece, pretio, timore, gratia et amore postpositis, de ipsis festinate faciant quæ debebunt. « In grassatores etiam, qui ruptarii dicebantur, tam in censurarum Ecclesiasticarum et anathematis contemtpores, et in eos, qui decimas sacerdotibus pendere abnuerent, pœnæ constitutæ; quæ sanctio hac temporis nota consignata est : Actum Parisiis anno gratiæ MCCXXVIII mense Aprili. Utinam pius ille S. Ludovici in delenda hæresi ardor in ejus posteris ad expurgandas peste hæretica Gallias reviviscat, par certe eos manebit gloria, qui sanctissima ejus exempla imitabuntur. Qua re feliciter confecta Raymundus fidelium cœtui solemni ritu est aggregatus ». MANSI.

(2) Tota hæc de pace cum Raymundo Tolosano comite tractatio ad annum sequentem revocanda est; neque a vetustis Gallicanarum rerum scriptoribus in annum præsentem 1228 alia de causa refertur, nisi quod annum a Paschate exorsi, quidquid ante Pascha anni 1229 gestum est, anno 1228 assignant. Cæterum nostram hanc sententiam docent litteræ S. Ludovici de reconciliatione Raymundi scriptæ, quæ datæ sunt Parisiis an. MCCXXVIII mense Aprili (ante Pascha, quæ anno illo in diem XV Aprilis incidit) *regni vero* S. Ludovici *anno* III, qui anno 1228, non vero anno 1229 mense Aprili currebat. Confirmat id pariter auctoritate sua Albericus, qui admissum in communionem Ecclesiæ Raymundum anno 1229 notat. Quin et apud eumdem scriptorem coevum nonnulla legas frustra alio quærenda : ait enim anno 1229, die Natali Domini (unde annum exorditur) Romanum cardinalem *Concilium* tenuisse *Senonis pro facto Albigensium*. De hoc Concilio nihil in collectionibus : *similiter apud Silvanectum in Purificatione*. Hoc pariter Concilium omissum est a collectoribus. Inter hæc Elias abbas Grandis-Silvæ cum Raymundo colloquium habuit, propositisque pacis conditionibus obtinuit tandem, ut illam suo nomine, et tanquam constitutus ab eo procurator componeret; composuitque reipsa in eas leges, quas ipse editis litteris expressit. Extant illæ in Anecdotis Martenii, consignanturque Januario mense anni 1228, juxta veterem Gallorum stylum, juxta novum vero anno 1229. Ad eas dein leges pacem cum eodem Raymundo Ludovicum Galliarum regem composuisse D. Fleury ad hunc annum opinatur. Nec sane illas penitus respuit Ludovicus; sed nonnihil tamen variandum, quædam etiam adjicienda censuit. Ruthenensis episcopatus in litteris abbatis cessit in partes Raymundi, qui tamen in litteris Ludovici, ubi loca Raymundo concessa percensentur, non legitur. Dejectio mœnium Tolosæ sicut et mulcta pecuniaria comiti indicta ex iis sunt, quæ Ludovicus adjecit. Reliqua fere omnia utrinque cohærent. Has litteras abbatis Grandis-Silvæ e conventu Meldensi datas fuisse vix ambigo; ex quo de mense conventus hujus certo documento, constat. MANSI.

(3) Illis verbis : *sed per Deum*, hæc necte ex Annalibus contractis : « Fusius expressæ singulæ leges continentur in publicis litteris a Raymundo comite Tolosano promulgatis, quæ ad Gregorium (*b*) transmissæ fuerunt, in quibus obsequium Romanæ Ecclesiæ sanctissime spopondit, seque ad exscindendam hæresim, colendam publicam pacem, censurarum et anathematum contemptores coercendos, dandam operam, ut decimæ Ecclesiis penderentur, damna clero et monachis illata resarcienda, triginta urbium munitarum æquanda solo mœnia, atque ad plura alia superius a Bernardo commemorata obstrinxit; in quarum litterarum calce hæc adjecta sunt : Omnia vero supradicta promisimus et juravimus solemniter ante fores Ecclesiæ Parisiensis, domino Romano Dei gratia S. Angeli diacono cardinale Apostolicæ Sedis legato prædicto nomine Ecclesiæ Romanæ, et rege præfato adstantibus, et venerabilibus patribus domino Ottone S. Nicolai in carcere Tulliano diacono cardinale Apostolicæ Sedis legato tunc eunte in Daciam, Senonensi et Narbonensi archiepiscopis, Parisiensi, Æduensi, Nemausensi, Magalonensi, et Tolosano episcopis. Adscripta est demum dies XII Aprilis hujus anni ». MANSI.

(*a*) Ext. apud Gregor. IX. l. 12. pag. 90. Extat etiam simil. apud Franc. Duchesne tom. v, histor. Franc.
(*b*) Ext. apud Greg. IX, l. 12, pag. 81. Ext. etiam aliæ similes apud Franc. Duchesne tom. v, hist. Franc.

testate et custodia Raymundus hæserit, dum propugnacula Tolosæ diruerentur, cæteræque arces præfectis regiis dederentur; tum Joanna comitis filia Alphonso Pictaviæ comiti nupsisset: qua re perfecta e custodia dimissum Raymundum, ac secutum legatum cum exercitu crucesignato, ut armis pertinaces edomaret, si quis concordiæ initæ leges temerare auderet. Celebratum postea est a legato Tolosæ Concilium, cui Narbonensis, Bituricensis, Burdegalensis, Auxilanus archiepiscopi, ac magnus præsulum numerus; tum Tolosanus comes una cum proceribus urbisque illius consulibus interfuerunt pacisque confectæ leges, iterum a comite ac suis solemni sacramento confirmatæ (1).

28. Ut vero ad exscindendam hæresim instituta fuerit in eos, qui fœda illa labe aspersi erant, quæstio, deque legati diligentia admodum commendanda addit auctor : « Mandavit inquisitionem fieri contra suspectos de hæretica pravitate, fuitque in ipso Concilio Guillelmus de Solario (fuerat hæreticus Vestitus, et sponte sua recesserat ab hæreticis) restitutus ad famam, ut ejus testimonium valeret contra illos, de quibus noverat veritatem. Quæ inquisitio sic fuit ordinata, ut singuli episcopi, qui aderant, testes quos producebat Tolosanus episcopus examinarent, et eorum dicta in scriptis redacta eidem episcopo redderent conservanda ». Et infra: « Transivitque legatus inde Rhodanum et apud Aurasiam cum Cisalpinis archiepiscopis, et episcopis, et prælatis suum Concilium celebravit, et litteras pœnitentiarum, quas ordinaverat contra reos de hæresi, quos tollere de inquisitione invenerat, transmisit episcopo Tolosano de castro Monarcii, ubi erat IV kal. Jan. quas episcopus Tolosanus reversus vocatis eis in Ecclesia S. Jacobi publicavit ».

29. *Gregorii ad Academicos Parisienses litteræ paræneticæ.* — Refloruit itaque religio, ac ne errores ob doctorum virorum inopiam facile gliscerent, de excitanda Tolosæ academia actum est, jussusque uti convenerat, Raymundus stipendia magistris attribuere. Quo anno Gregorius ad doctrinæ puritatem servandam litteris scriptis ad theologiæ professores, qui publice Parisiis docebant, in eos acriter invectus est[1], qui elatiori spiritu ostentandæ Philosophiæ causa, Scripturarum difficultates ex sententiis philosophorum inepte enucleare atque illustrare aggressi erant; præcepitque, ut in explicandis aperiendisque Scripturarum oraculis, sanctissimorum Patrum doctrinam, non illos philosophorum fucos ac lenocinia adhiberent.

[1] Greg. l. II. Ep. XX.

« Gregorius, etc.

« Tacti dolore cordis intrinsecus, amaritudine repleti sumus absynthii, quod sicut nostris est auribus intimatum, quidam apud vos spiritu vanitatis, ut uter distenti, positos a Patribus terminos prophana transferre satagunt novitate, cælestis paginæ intellectum sanctorum Patrum studiis certis expositionum terminis limitatæ, quos transgredi non solum est temerarium, sed prophanum, ad doctrinam philosophicam naturalium inclinando, ad ostentationem scientiæ, non profectum aliquem auditorum, ut sic videantur non theodacti, seu theologi, sed potius theophanti. Cum enim theologiam, secundum approbatas traditiones sanctorum, exponere debeant, et non carnalibus carnis, sed Deo potentibus destruere omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei, et captivum in obsequium Christi omnem reducere intellectum, ipsis doctrinis variis et peregrinis abducti redigunt caput in caudam, et ancillæ cogunt famulari reginam, videlicet documentis terrenis cæleste, quod est gratiæ tribuendo naturæ. Profecto scientiæ naturalium plus debito insistentes, ad infirma et egena elementa mundi, quibus, dum essent parvuli, servierunt reversi, et eis denuo servientes tanquam imbecilles in Christo lacte, non solido cibo vescuntur, et videntur cor nequaquam gratia stabilisse; propter quod spoliati gratuitis, et in suis naturalibus vulnerati, ad memoriam non reducunt illud Apostoli, quod ipsos legisse credimus jam frequenter: Prophanas vocum novitates, et falsi nominis scientiæ oppositiones devita, quam quidam appetentes, exciderunt a fide.

30. « O improvidi et tardi corde in omnibus, quæ divinæ gratiæ assertores prophetæ, videlicet Evangelistæ ac Apostoli sunt locuti! cum natura per se quicquam ad salutem non possit, nisi gratia sit adjuta. Dicant præsumptores hujusmodi, qui doctrinam naturalem amplexantes, verborum folia et non fructus auditoribus suis apponunt quorum mentes quasi siliquis pastæ vacuæ remanent et inanes, et eorum anima non potest in crassitudine delectari, eo quod sitibunda et arida aquis Siloe currentibus cum silentio non potatur: sed eis potius, quæ de torrentibus philosophicis hauriuntur, de quibus dicitur: Quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ; quia satietatem non afferunt, sed anxietatem potius et laborem. Nonne dum ad sensum doctrinæ philosophorum ignorantium Deum sacra eloquia divinitus inspirata extortis expositionibus imo distortis inflectunt, juxta Dagon arcam fœderis collocant, et adorandam in templo Domini statuunt imaginem

(1) Post illud : *Solemni sacramento confirmatæ*, adde ex iisdem Annalibus : « Porro Acta ejusdem Concilii Tolosani mihi communicata fuere a Francisco Bosquetto dignissimo episcopo Montispessulani, in quibus acerbissima inquisitio decreta est in hæreticos, omniaque eorum latibula lustrari jussa, domus in quibus invenirentur dirui imperatæ, ac fideles ad mutuam opem pro capiendis hæreticis ferendam obstricti; si qui vero resipiscerent hæretici, ii duabus crucibus consignari jussi, atque ab eorum filiis damnandæ hæreseos præscripta forma. Præterea sacra exomologesis ter in anno, ut proprio sacerdoti fieret imperata, libri Novi ac Veteris Testamenti ob frequentes corruptelas laicis prohibiti : decimæ sacerdotibus atque Ecclesiis pendi jussæ, libertas Ecclesiastica asserta, divinorum officiorum commendata celebritas, ac leges de coercendis seditiosis, et conjurationibus rusticorum comprimendis promulgatæ, quas mox ad exitum perductos narrat Bernardus ».

MANSI.

Antiochi? et dum fidem conantur plus debito ratione astruere naturali, nonne illam reddunt quodammodo inutilem, et inanem? quoniam fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. Credit denique intellecta natura, sed fides ex sui virtute gratuita intelligentia credita comprehendit, quæ audax et improba penetrat, quo naturalis nequit attingere intellectus. Dicant hujusmodi naturalium sectatores, ante quorum oculos gratia videtur proscripta, quod verbum, quod erat in principio apud Deum, factum est caro et habitavit in nobis, estne gratiæ an naturæ? Absit de cætero, quod pulcherrima mulierum a præsumptoribus stibio peruncta oculos coloribus adulterinis fucetur, et quæ a suo sponso circumamicta varietatibus et ornata monilibus procedit splendida, ut regina, consultis philosophorum semicinciis veste sordida induatur. Absit ut boves fœdæ, ac confectæ macie, quæ nullum dant saturitatis vestigium, speciosas devorent, crassasque consumant.

31. « Ne igitur hujusmodi dogma temerarium, et perversum, ut cancer serpat, et inficiat plurimos, oporteatque filios perditos plorare Rachelem, præsentium vobis auctoritate mandamus, et districte præcipimus, quatenus prædicta vesania penitus abdicata sine fermento mundanæ scientiæ doceatis theologicam puritatem; non adulterantes verbum Dei philosophorum figmentis, ne circa altare Dei videamini lucum velle contra præceptum divinum plantare, et mellis commixtione sacrificium fermentare doctrinæ, in sinceritatis et veritatis azymis exhibendum: sed contenti terminis a Patribus institutis, mentes auditorum vestrorum fructu cælestis eloquii saginetis, ut foliis verborum semotis, limpidas aquas, et puras tendentes ad hoc principaliter, ut vel fidem astruant, vel mores informent, hauriant de fontibus Salvatoris, quibus refecti, interna crassitudine delectentur. Datum Perusii, nonas Julii, Pontificatus nostri anno secundo ».

32. Lubet hic attexere, quæ in Annalibus Flandriæ historiæ prodita sunt, Philippum academiæ Parisiensis cancellarium vita functum, media nocte, tetra ac fœdissima specie, eunti ad Ecclesiam Willelmo urbis illius episcopo sese objecisse, lugubrique voce exclamasse, æternis se inferorum incendiis damnatum, quod ex sacerdotii sui redditibus egentes non levasset; diuque in cœno libidinis gravi omnium scandalo immersus jacuisset. Adjecitque aliam causam, cujus et dictorum supra fides penes auctorem sit, nimirum aliquibus theologis opinantibus duo sacerdotia, quorum alterum in annos singulos xv libras Parisiacas valeret, salva conscientia retineri non posse, calculum non adjecisse, tulisseque famam ait auctor, moribundum monenti, ut eam sententiam revocaret, respondisse, velle suo periculo experiri, an ejus simoniæ reus damnandus foret. Hæc etiam novatores[1], qui ad traducendas religiosorum familias, nullius probati auctoris allato testimonio historiæ injecere, monachos, quos ille vivus insectatus esset, in ipsius odium hæc continxisse sparsisseque. Philippi lucubrationum super Psalmos, aliarumque meminit Trithemius[2], atque ex eo novatores[3]; at ex funesta perditissimi hominis historia ad decretos viro sanctissimo sacros honores, quem beatarum mentium numero exceptum maxima divinitus patrata miracula illustrarunt, orationem traducamus.

33. *Canonizatio S. Francisci peracta a Pontifice.* — Tribuit maximæ laudi Gregorio Vitæ ipsius auctor hoc anno B. Franciscum vitæ sanctitate toti orbi Christiano illustrem, in numerum sanctorum adscripsisse his verbis: « Tunc autem B. Franciscus in civitate Assisii quasi novum sidus in Ecclesiæ firmamento miraculorum claritate fulgebat, quibus per diligentem inquisitionis indaginem ex juridica testium narratione probatis, sanctissimus papa Gregorius de fratrum consilio perrexit Assisium, ubi quarto kal. (nonas) Octobris anno sui Pontificatus secundo cum venerabilium cardinalium et prælatorum diverso collegio, pretiosis ornatus vestibus cum palmis et cereis de mundi partibus multitudine populi congregata, post sermonis profundi decursum, cujus tale sumpsit exordium: Quasi stella in medio nebulæ, et quasi sol lucens in diebus suis, sic iste fulsit in domo Domini; post miracula recitata et diligenter exposita, beatissimus præsul profusis lacrymis B. Franciscum crucifixi ministrum, cujus corde et corpore stigmata portabat, decrevit in Catalogo sanctorum annotandum, ac post triduum Perusiam est reversus ».

34. At notatu digna arbitror, quæ ab Stadensi ejus ævi Germano scriptore de B. Francisco in SS. ordinem redacto historiæ suæ tradidit: « Papa Gregorius veniens Assisium, canonizavit ibi in conspectu maximæ multitudinis, quæ de diversis regionibus confluxerat, B. Franciscum, sic dicens alta voce: Ad laudem et ad gloriam omnipotentis Dei Patris, et Filii, et Spiritus sancti; et gloriosæ Virginis Mariæ, et beatorum Apostolorum Petri et Pauli; ad honorem Ecclesiæ Rom. beatissimum patrem Franciscum, quem Dominus glorificavit in cælis, venerantes in terris, de consilio fratrum nostrorum et aliorum prælatorum in Catalogo decrevimus sanctorum adnotandum, et festum in die obitus sui celebrari. Statim cardinales *Te Deum laudamus* incipiunt, et populi in laudes voces depromunt. Papa de solio descendit et cum cardinalibus sanctum corpus levavit de tumba (1) ». Hæc Stadensis; conveniunt quæ compilationis chro-

[1] Cent. XIII col. 1188. — [2] Trith. de Script. Eccles. — [3] Cent. ubi supr.

(1) Post hæc verba: *Levavit de tumba*, addunt Annales contracti: « Inter alia miracula, quæ Deus implorata servi sui S. Francisci

nologicæ scriptor[1] in historiam conjecit, Franciscum Assisii a Gregorio papa in sanctorum Catalogo repositum. De B. Francisci solemni consecratione extat in Pontificio Regesto Apostolicum Diploma[2], quod Gregorius ad universos Christi fideles dedit, cujus exordium : *Mira circa nos*, ubi nonnulla præfatus subdit:

35. « Cum gloriosæ vitæ ipsius insignia, ex multa familiaritate, quam nobiscum habuit in minori officio constitutis, plene cognita nobis essent, et de miraculorum coruscatione multiplici per testes idoneos nobis facta fuerit plena fides, confidentes per Dei misericordiam, nos, et gregem nobis commissum, ejus suffragiis adjuvari, et quem familiarem habuimus in terris, habere patronum in cælis, habito fratrum nostrorum consilio et assensu, ipsum adscribi decrevimus sanctorum Catalogo venerandum, statuentes ut IV non. Octobris, die videlicet, quo a carnis ergastulo absolutus, ad ætherea regna pervenit, ad universalia Ecclesiæ natalitia ejus devote ac solemniter celebrentur. Quocirca universitatem vestram rogamus, monemus et exhortamur in Domino, per Apostolica vobis scripta mandantes, quatenus die prædicto in commemoratione ipsius divinis laudibus alacriter insistentes, ejusdem patrocinia humiliter imploretis, ut ipsius intercedentibus meritis, ad ejus mereamini consortium pervenire, illo præstante, qui est benedictus in sæcula sæculorum Amen. Dat. Perusii XIV kal. Aug. Pontif. nostri an. secundo ». Cum Pontifex de adjecto sanctorum Catalogo Francisco Diploma XIV kalend. Aug. ediderit, ac Richardus[3], qui eo tempore historiam conscribebat, asserat Pontificem mense Julio Perusio Assisium se contulit, et cælitum numero solemni ritu Franciscum ob publice edita miracula apposuisse , dicendum videtur in Acta recitata mendum irrepsisse : Richardi enim hæc verba sunt : « Gregorius papa mense Julio de Perusio vadit Assisium, ubi fratrem Franciscum Minorum fratrum Ordinis inventorem propter, duo, quæ fecerat miracula in aperto, in cæco videlicet uno et claudo, quibus visum et gressum reddiderat, canonizavit, et Perusium rediens, ibi anniversarium magnifice celebrat Innocentii papæ prædecessoris sui ». Idemque indicare videntur postrema auctoris verba Innocentii enim anniversarius dies in decimam sextam Julii diem incidit. Postquam D. Franciscum in sanctorum numerum retulit, ad Gallicanam Ecclesiam scriptis litteris, ut eum cælitum honoribus prosequerentur, imperavit[4].

[1] Compil. Chr. hoc anno. — [2] Greg. l. II. Ep. XXXI. extat etiam in Bullar. — [3] Rich. de S. Germ. in Chr. — [4] Ep. XXI.

36. « Gregorius, etc.

« Cum de conversatione , vita et meritis B. Francisci institutoris et rectoris Ordinis fratrum Minorum, qui juxta consilium Salvatoris, contemptis transitoriis et terrenis, juxta promissionem ejusdem ad cælestia præmia feliciter et æterna pervenit ; cujus vita et fama præclara, peccatorum depulsa caligine, ambulantes in regione umbræ mortis , de peccatorum tenebris ad pœnitentiæ viam vocans, quorum tam virorum quam mulierum, ad fidem Ecclesiæ roborandam, et confutandam hæreticam pravitatem, vivit adhuc et viget non modica multitudo, tam per nos, quam per multos alios fide dignos, qui miracula, quæ Deus per illius sancti viri merita operatur, plenius cognoverunt, certiores effecti : auditis etiam ejus virtutibus, et miraculorum insigniis, et quod inter carnales spiritualiter, et inter homines etiam conversationem Angelicam habuisset, ipsum, qui corporaliter dissolutus cum Christo esse meruit in cælestibus, ne ipsius honori debito, et gloriæ detrahere quodammodo videremur, si glorificatum a Domino permitteremus ulterius humana devotione privari ; de fratrum nostrorum consilio, et prælatorum omnium , qui tunc temporis apud Sedem Apostolicam consistebant, sanctorum Catalogo duximus adscribendum. Cum igitur ejus lucerna sic arserit hactenus in hoc mundo, quod per Dei gratiam jam non sub modio, sed super candelabrum meruerit collocari, universitatem vestram rogamus, et monemus attentius, et hortamur per Apostolica scripta mandantes, quatenus devotionem fidelium ad venerationem ipsius salubriter excitantes, festivitatem ejus V non. Octobris annis singulis excolatis, et pronuntietis constituto die specialiter excolendam, ut ejus precibus Dominus excitatus, suam vobis gratiam tribuat in præsenti et gloriam in futuro. Dat. Perusii VII id. Jul. Pontif. nostri anno II ».

37. *Translatio corporis S. Augustini.* — Hoc anno corpora SS. Marii et Marthæ martyrum in diaconia S. Adriani inventa sunt, eamque Ecclesiam Romanus Pontifex ritu solemni consecravit, ad cujus rei memoriam ad posteros transfundendam, inscriptio in apside marmorea incisa est. Neque illud hoc loco reticendum videtur, insertum Pontificio hujus anni Regesto Gregorii Diploma[1] de translatione corporis S. Augustini episcopi et doctoris, quod Ticini in Ecclesia S. Petri de cælo aureo nuncupata jacebat, in sacrum Mortariense templum solemni pompa celebrata. Hæc silentio noluimus obruere, quo veterem ritum illum de

[1] Greg. l. II. Ep. XL.

ope edidit, reticendum hoc non est, nimirum civem Alesiensem ob hæreseos crimen Romæ jussu Gregorii IX captum, ac traditum episcopo Tyburtino custodiendum, cum in carcere a flagitio conversus B. Francisci opem imploraret, die quo illius festum annuum agebatur ante crepusculum a S. Francisco disruptis vinculis, et aperto carcere, egredi jussus est : sed cum rei novitate stupens clamaret, a custodibus excitatis tentus ; reque nuntiata Pontifici, et coram eo et cardinalibus vinculis uti fracta erant allatis, liber demissus est, laudesque Deo persolutæ ».

MANSI.

sacrarum veneratione reliquiarum præteritis sæculis semper propagatum, hoc etiam viguisse ad amplius novatorum deliria confutanda ostendamus (1).

38. *Privilegia collata.* — Per id tempus Gregorius IX varia privilegia in plures liberaliter effudit [1], atque archiepiscopo Auxitano permisit [2], ut ipsi incedenti crucem præferri liceret ; exemplum Apostolicarum litterarum subjicimus : « Cum crux in Christi corpore dedicata, facta sit mysterium fidei, salus viventium, et redemptio peccatorum, merito vexillum ipsius habetur a Christi fidelibus in reverentia et honore, quod est non solum contra potestates aereas ad munimen, sed etiam Ecclesiæ ad ornatum. Quare summus Pontifex, et alii quibus a Sede Apostolica est indultum, in memoriam Jesu Christi crucifixi crucem coram se faciunt bajulari ; ut in illum projicientes fiduciam spei suæ, qui de morte moriens triumphavit, securitati fidelibus, et infidelibus sit terrori. Eapropter, venerabilis in Christo frater A., tuis humilibus supplicationibus annuentes, coram te crucis deferendi vexillum per provinciam Auxitanam tibi et successoribus tuis auctoritate præsentium concedimus facultatem. Dat. Laterani XII kal. Februarii, Pontificatus nostri anno primo ».

39. Pontificiis privilegiis Bohemorum regum Othocari et Wenceslai filii ejus regium hoc privilegium [1] conjungamus, quo illi Ecclesiæ Maguntinæ archiepiscopum exornaverunt, ut illi soli, consentientibus Pragensi et Olmucensi episcopis, Bohemos reges inungere et corona redimire liceret : « In nomine Domini. Amen. Odocharus et Wentzlaus reges inclyti universis Christi fidelibus præsens scriptum intuentibus, salutem perpetuam. Confitemur et publice protestamur, quod tam nos quam omnes successores nostri consecrationem regalem et diadematis impositionem de sacrosanctæ sedis Moguntinæ archiepiscopo terræ nostræ metropolitano, in perpetuum tenemur recipere. Si vero idem archiepiscopus requisitus se pro motu animi sui subtraxerit, alteri episcopo, quem nos vel successores nostri postulaverint, vicem suam ad id exequendum committat. Ut autem hoc ratum et inconvulsum permaneat, hanc paginam de consensu venerabilium Pragensis et Olmucensis episcoporum, sigillorum nostrorum appensione firmavimus. Dat. Pragæ anno Dominicæ Incarnationis MCCXXVIII, Indictione I ». Hoc anno imperatorem Constantinopolitanum Robertum e vivis sublatum esse, filiumque parvulum, videlicet Balduinum juniorem nondum ferendo oneri parem, hæredem reliquisse, scribit Matthæus Parisius [2].

[1] Greg. l. I. Ep. CLXVII, CLXVIII, CLXX, CLXVI. et l. II. Ep. XVIII, XIX, XXVI, LII. — [2] Greg. l. II. Ep. CLXXII.

[1] Extat apud Joan. Trith. in Chron. Sponheim an. 1228. — [2] Par. Hist. Angl.

(1) Toto cælo hic aberrat Raynaldus, cujus sphalma, quanquam omni tempore corrigere pronum fuit, nunc autem perquam commodum est ; cum de translationibus corporis S. Augustini nostro hoc sæculo tam multo a viris doctissimis discussa sint, occasione inventionis corporis, ut vulgo saltem creditum est, S. Augustini, factæ Papiæ anno 17. Igitur in Bulla Gregorii, quam Raynaldus hic laudat, nihil minus agitur, quam de translatione corporis S. Augustini ad Mortariense cœnobium. Id mandat Pontifex, ut caput seu abbas Mortariensis e cœnobio illo sedem suam ad monasterium S. Petri in Cælo Aureo Papiæ transferat, id honoris deberi ratus corpori S. Augustini, quod ibidem requiescit. « Ut caput domus vestræ ad prædictum (S. Petri) ubi corpus B. Augustini noscitur quiescere, transferret ». Bullam hanc integram recitat Pennotas in Hist. Cong. Lateran. l. I, cap. 62, num. 3, signaturque anno 1228, die II kal. Novemb. Quorsum hæc pro translatione corporis S. Augustini Papia Mortariam asserenda ?
MANSI.

FINIS TOMI VIGESIMI.

Barri Ducis. — Typis Ludovici GUERIN.